1
,365

CASTRO
SVPER
CODICE

TOM.
I

GRANDE
RÉSERVE

BIU Judaica

1
1365

PAVLI DE CASTRO
PRIMA SVPER CODICE.

CLARISSIMI IVRIS VTRIVSQVE DOctoris Pauli Caſtrenſis Commentariorum in Codicem Iuſtinianum pars prima: Adnotationibus & Argumentis, ſeu maiuis, Additionibus & Summarijs complurium doctiſſimorum Iureconſultorum illuſtrata: nec quidquam præterea eorū, quæ in hactenus excuſis exemplaribus habebantur, eſt omiſſum.

FACULTÉ DE DROIT DE PARIS BIBLIOTHÈQUE

EXCVDEBATVR ANN. M. D. XXXVIII.

BIU Cujas

Tabula Rubricarum huius voluminis.

¶ Tabula rubricarum prime partis Codicis ꝑm ordinem alphabeti.

A

¶ Actione empti et venditi.fo.231.
Ad exhibendum.fo.177.
Ad senatusconsultuꝫ macedonianū. folio.203.
Ad senatusconsultuꝫ velleia.fo.203.
Aduocatis diuersoꝝ iudicioꝝ.fo.66.
Aliena.iudi.mu.fo.104.

C

¶ Commodati.fo.199.
Communia vtriusq; iudicij causa familie.fo.174.
Communi diuidundo.fo.173.
Communium rerum in alienatione. folio.234.
Compensationibus.fo.213.
Consortibus eiusdem litis.fo.176.
Contrahenda emptione et vēditione. fo.224.

D

¶ Depositi.fo.220.
Dilationibus.fo.128.
Diuersis rescriptis.fo.37.
Dolo malo.fo.83.

E

¶ Edendo.fo.38.
Episcopis et clericis.fo.14.
Episcopali audientia.fo.22.
Errore calculi.fo.64.
Errore aduocatorum.fo.66.
Etiam per procuratorem causam in integ.resti.fo.99.
Eunuchis.fo.227.
Exercitoria et institoria actione. fo.200.
Ex quibus causis infamia irrogetur. fo.67.

F

¶ Familie herciscūde.fo.168.
Feriis.fo.130.
Fideiussoribus minorum.86.
Fide instrumentorum.fo.190.
Filiofamilias minore.fo.86.
Finium regundorum.fo.176.

H

¶ Hereditate vel actionevendita.folio.226.
His qui ad ecclesiam confugiunt vel exclamant.fo.24.
His qui ad statuas cōfugiunt.fo.38.
His qui potentioꝝ nomine.fo.76.
His que vi metusue causa.fo.80.
His quiveniam etatis impetrauerūt. folio.97.

I

¶ In integrum restitutione minorū. folio.84.
In integrum restitutione postulata ne quid noui.fo.99.
In quibus causis in integrum restitutio non est necessaria.fo.94.
In quibus causis mili.fo. prescri. vti non possunt.fo.139.
Inofficioso testamento.fo.140.
Inofficiosis donationibus.fo.151.
Inofficiosis dotibus.fo.154.
In ius vocando.fo.41.
Iudicijs.fo.112.
Iureiurando propter calumniā dando.fo.108.
Iuris et facti ignorantia.fo.28.
Iurisdictione omnium iudicum et de foro competenti.fo.131.
Iustiniano codice cōfirmando.fo.2.

L

¶ Lege aquilia et damni iniurie.folio.168.
Legibus et constitutionibus principum.fo.24.
Litis contestatione.fo.126.

M

¶ Mandatis principum.fo.28.
Mandati vel econtra.fo.221.

N

¶ Nautico fenore.fo.219.
Negotiis gestis.fo.77.
Ne fiscus vel res publica.fo.76.
Ne liceat potētioribus patr.litig.prestare.fo.76.
Ne quis in sua causa iudicet.fo.124.
Non numerata pecunia.fo.206.
Nouo codice componendo.fo.2.
Noxalibus actionibus.fo.177.

O

¶ Ordine iudiciorum.fo.125.

P

¶ Pactis.fo.42.
Pactis inter emptorem et vēditorez. folio.234.
Patribus qui filios distraxerunt.folio.227.
Pedaneis iudicibus.fo.122.
Periculo et commodo rei vendite.folio.230.
Per quas personas.fo.202.
Petitione hereditatis.fo.154.
Precibus imperatori offerendis.folio.31.
Pignoratitia actione.fo.199.
Postulando.fo.64.
Probationibus.fo.179.
Procuratoribus.fo.69.
Pro socio.fo.224.
Plus petitionibus.fo.128.
Plus valere quod agitur.fo.198.

Q

¶ Quādo libellus principi datus li. contest.facit.fo.32.
Quando imperator inter pupillos et viduas.fo.133.
Quādo liceat ab emptione discedere. folio.229.
Qui et aduersus quos in integrum resti.non possunt.fo.95.
Qui legitimam personaz standi in iudicio.fo.124.
Qui pro sua iurisdictione iudices dare dari ve possunt.fo.123.
Quibus ex causis maiores in integrū restituuntur.fo.103.
Quod cum eo qui in aliena potestate est.fo.201.

R

¶ Rebus alienis non alienandis.folio.234.
Receptis arbitris.fo.105.
Rei vendicatione.fo.58.
Religiosis et sumptibus funerum.folio.178.
Reputationibus que fiūt in iudicio. folio.98.
Rescindenda venditione.fo.227.
Restitutione militum et eoruz qui rei publice causa.fo.99.

S

¶ Summa trinitate et fide catho.fo.3.
Sacrosanctis ecclesijs.fo.4.
Satisdando.fo.107.
Seruitutibus et aqua.fo.165.
Si aduersus rem adiudicatam.fo.87.
Si aduersus venditionem.fo.89.
Si aduersus venditionem pignoris. folio.90.
Si aduersus libertatem.fo.91.
Si aduersus donationem.fo.90.
Si aduersus transactionem.fo.91.
Si aduersus solutionem.fo.91.
Si aduersus dotem.fo.92.
Si aduersus delictum.fo.92.
Si aduersus vsucapionem.fo.92.
Si aduersus fiscum.fo.93.
Si aduersus creditorem.fo.93.
Si contra ius vel vtilitatem publicā. folio.34.
Si in cōmuni eademq; causa.fo.87.
Si maior factus ratū habuerit.fo.98.
Si minor se maiorez dixerit vel probatus fuerit.fo.96.
Sine sensu vel reliquijs.fo.230.
Sportulis et sumptibus &c.fo.122.
Si propter publicas pēstationes vēditio fuerit celebrata.fo.229.
Si quis vel alteri vel sibi.fo.232.
Si seruus extero se emi mandauerit. folio.223.
Si sepius in integrum restitutio postuletur.fo.96.
Si tutor vel curator.fo.87.
Statuis et imaginibus.fo.38.
Sivt se ab hereditate abstineat.fo.93.

T

¶ Transactionibus.fo.52.
Temporibus in integrum restitutionis tam minorum &c.fo.102.
Testibus.fo.186.

V

¶ Vbi causa stat⁹ agi debeat.fo.137.
Vbi cause fiscales vel diuine domus. folio.139.
Vbi conueniatur qui certo loco promisit.fo.135.
Vbi de crimine agi oportet.fo.133.
Vbi de pos.agi oportet.fo.135.
Vbi de hereditate agitur.fo.137.
Vbi de ratiocinijs agi oppᵗet.fo.137.
Vbi fideicōmissuz peti oportet.f.135.
Vbi et apud quem cognitio in integ. resti.agenda sit.fo.98.
Vbi in rez actio exerceri debet.fo.135.
Vbi quis de curiali vel cohartali.folio.138.
Vbi senatores vel clarissimi.fo.138.
Vbi vel quādo licet vnicuiq; sine iudice.fo.140.
Vt lite pendente vel post.fo.33.
Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.fo.125.
Vt nemo priuatus.fo.76.
Vt nemini liceat sine iudice.fo.76.
Vt que desunt aduocatis.fo.67.
Vsufructu et habitatione.fo.163.
Vsuris.fo.214.
Vxoribus militū vel eoꝝ qui.fo.101.

¶ Finis.

BIU Cujas

Lectura vtilis ꝛ aurea

clarissimi Doctoris dñi Pau. de cast. iuris cesarei ac Romani interpretis optimi super Primo: Secũdo: Tertio: Quarto: Sexto: ꝛ Septimo. C. cũ additionibus Francisci Curtij ꝛ aliorũ. ꝛ cum summarijs Hieron y. de Marliano Mediolaneñ.

De nouo codice cõponendo. Rubrica.

a Notari⁹ ꝟficiẽs
Adde bar. in rubri. ff. de no. openũ. Bal. ĩ rubri. ff. de iust. ꝛ iure. Ang. de are. ĩ pe. insti. Ant. de bu. in proe. decreta. abb. ꝛ Jo. ō ana. ĩ rub. de iudeis. Et tu circa b an innuocatio diuini nois sit ō substãtia instrumenti. Adō ꝙ doc. post glo. ĩ. c. ĩ noie dñi. xxiij. disti. ꝛ ĩ. c. ꝑter hec. xxxij. disti. ꝛ Jo. fab. ĩ pe. insti. dicũt ꝙ in arduis ꝛ ppetuis reqrãt sequendo opi. Spe. in ti. de instru. edi. §. nũc dicendũ restat. in prin. de quo per Ro. ꝛ Alex. ĩ rubri. ff. ō no. oper. nũ. ꝛad Pau. de ca. hic adde eũdẽ in. l. iurisgẽtiuz. §. q̃ fere. ff. ō pac. ꝛibi ꝑ Alex. ꝛibi ĕt de annis dñi ō quib⁹ ĕt ꝑ Fely. ĩ c. j. col. j. ꝛ. ij. extra de fide ĩstru. ꝛ ad de qō vbi ē ꝙsuetudo ꝙ fiat innocatio: talis iuocatio fieri dz ĕt iter iudeos: vt ꝑ Ale rã. in. d. rubri. de no. ope. nun. marie in col. iiij. vsi. circa fin. ꝛ dicit Ant. de but. in. c. iter dilectos. j. e. col. ix. ꝛ Fely. ĩ. d. c. j. col. iiij. vs. sed dic. Frã. Cur.

b Qō nō valeat ĩstrumẽtũ. Adde doc. ĩ. c. inter dilectos. ō fide ĩstru.

c Et idictio. adō Bal. ĩ. l. j. C. ō ĩsti. bar. ĩ. l. noiati. de ꝙdi. ꝛ demō. bal. ĩ l. ĩpator. ff. de sta. bo. ꝛ ō idic. an regrat ꝑ barba. in repe. rubrice eẽ ō fiō ĩstru. ꝛ ꝑ alex. de imo. ĩ ꝙs. lxvj. col. ij. circa fi. in. j. vol. Frã. cur.

d Religiosissim⁹. Adde ĩ pemio ĩsitu.

e De ĩ terris. ad

1 Notarius conficiens instrumentuz inter iudeos potest inuocare nomen dñi Jesu Christi.
2 Jnuocatio nominis Jesu Christi non est de substantialibus instrumenti: ꝛ reputatur leuis solẽnitas cuius omissio non vitiat.
3 Qualiter cognoscatur an solennitas sit leuis vel non ꝛ an omissio solennitatis non leuis vitiet.
4 Annus dñi ꝛ indictio sunt de substantialibus instrumenti ꝛ posset instrumentũ reprobari de falso si probaretur illo tempore non fuisse factum.
5 Jmperator aliquando appellatur sacratissimus: aliquando sanctissimus: aliquando religiosissimus: et aliquando quasi deus in terris.
Diuidit ista rubrica in tres ptes. Prima est generalissima ad omne opus inchoandum vsq; ibi. Lodicis. Secunda generalis ad totũ istud volumẽ dumtaxat vsq; ibi. De nouo codice componẽdo. Tertia specialis ad istã primã cõstitutionẽ. ꝛ hoc voluit glo. fin. super ver. de nouo.
1 a Ex prima parte no. ar. secũ dũ Bar. ꝙ notarius conficiens a instrumentum inter iudeos põt inuocare nomẽ dñi Jesu Christi: qz non fit hoc a ptibus sed ab ipso q̃ christianus est.
2 b Item no. ſm Bal. arg. ꝙ nõ valeat instrumentum b sine innocatione nominis Jesu Christi.
Cõtrarium ipse tenet: qz non reperitur inter substantialia instrumẽti. de quibus in. l. generali. j. de tabu. lib. xj. ꝛ in autẽ. vt prepona. no. imper. ꝛ ita seruatur Pistorij. ꝛ dicit Bal. ꝙ ista reputatur leuis solẽnitas cuius omissio non vitiat. vt. l. j. §. fin. de ven. inspi.
3 Qualiter autem cognoscaꝫ qō solẽnitas sit leuis vel non. vide Bar. in l. j. §. si plures. de exerci. in. iiij. q. ꝛ Bal. in. l. hac consultissima. in. iij. col. j. qui testa. fac. pos. Omissio autez solẽnitatis nõ leuis clarũ est quod vitiat. vt. l. cuz hi. §. si pretor. ff. de transac. ꝛ. l. diuus. ff. de in integ. resti.
4 c Annus autẽ domini ꝛ indictio c sunt de substãtialibus qz significant tempus qō necessario comitatur actum. vt in. c. abbate. de re iud. lib. vj. ꝛ ex hoc posset instrumentum reprobari de falso si ꝓbaretur illo tpe non fuisse factũ.
5 Jn text. ibi: sacratissimi. dic alibi appellatur imperator sanctissimus. vt in. l. queris. ff. de nata. restitu. Alibi religiosissimus. d vt. ff. de leg. ij. vnum ex familia. §. fi. Alibi quasi Deus in terris e. j. de nup. l. imperialis. de sac. sanc. ec. l. iubemus. la. j. in ter. ꝛ glo. Letera dic. vt hic no. per Bart. ꝛ Bald. qui valde commentat istam rubricam in singulis verbis aliquid vtile dicendo.

Correctio legis que dicatur.
1 Jnterpretari quid sit ꝛ an statuta recipiant interpretationem. remissiue.
2 Jmperator se cõmẽdat ꝛ ꝑdecessoribus suis detrahit ꝛ an ꝛ quãdo liceat se cõmẽdare vel alteri detrabere.
3 Amputare lites pertinet ad publicam vtilitatem.
4 Statutum si dicat ꝙ ad petitionem partis debeat fieri compromissum: quando tale statutuz habeat locũ. ꝛ an dicatur fauorabile.
5 Legum doctor dicitur habere dignitatem. ꝛ qualiter habeat iurisdictionem inter scholares.
6 Jnfames infamia iuris vel facti non debent doctorari nec etiam incapaces dignitatum: vt iudei nec etiaz nutritus malis moribus.
7 Doctor postq̃ legit p. xx. annos est comes palatinus ꝛ poterit creare notarios ꝛ legitimare spurios licet non seruetur.
8 Doctor legens est exemptus in propria patria ab omnibus oneribus realibus ꝛ personalibus cum tota sua familia ꝛ quid in scholaribus.
9 Statutarij electi super reformatione statutorũz quid possint facere.
10 Leges vel statuta que videntur inter se contrariari possunt ad concordiam reduci qñ vnum esset speciale alterum generale ꝛ idem in testibus vel scripturis.
11 Ea que reperiuntur prius scripta presumuntur priꝰ facta sed potest probari contrarium.
12 Si in eodem volumine statutorum reperiantur statuta contraria: que non possunt cum distinctione ad concordiam reduci ꝛ potestas iurauit seruare statuta an debeat seruare vltimum an neutrum.
13 Jn legibus clausis in corpore iuris non requirit qō appareat de tempore quo facte fuerunt ad validitatẽ earum secus in rescriptis non clausis in corpore iuris ꝛ in instrumentis publicis.
14 Quid in priuata scriptura.
15 Dictio imo: quid importet.

Ec que necessa

rio. Jsta fuit quedam epistola Justinia. imperato. quam direxit senatoribus vbis cõstantinopolitane vt patet in fine eius. Et diuiditur ĩ quatuor partes. vt in gloss. Jn prima declarat eis quid ipse intendat facere pro vtilitate publica totius imperij: ibi ideoq;. Secundo declarat eis quos viros solennes elegit ad tantum opus faciendum nominando eos per nomina propria ꝛ etiam dignitates eorum ꝛ fuerunt decem vsq; ibi: quibus. Tertio declarat eis quid illis commiserit faciendum quia decem dedit precepta vt ex ordine text. colligitur ꝛ etiam glosselle que ibi sunt assignantur. Quarto mandat dictis senatoribus f qd habeant agere post opus completum. Et ex ista parte bene apparet quod ista epistola vel constitutio facta fuit anteq̃. C. fuerit factus. licet quidam dicunt quod fuit facta post propter verbum quod dicitur in rubrica repetite preelectionis. ꝛ hoc voluit glos. j. huius. l. Sed non tenet hoc. imo quod. §. dixi. tamen bene potest dici quod ista rubri. fuit facta post compilationem istius. C. ꝛ post emendationem alias non diceretur repetita lectio. ꝛ sic facta fuit post illam constitutionem: ꝛ duas sequen.

Ex prima parte ibi corrigenda.
1 f Not. quod correctio f. l. vel statuti non solum quando ex toto tollitur: sed etiam quãdo aliquid additur vel detrabitur veletiam obscuritas declaratur. Et dicit Alberi. se habuisse de facto cũ sibi ꝛ quibusdam fuisset correctio statutorum ꝛ dubitatur an posset facere predicta.
2 Et hic patet quod sic pro quo facit in simili hic verbum imꝓetari vel interpretatio non soluz ponitur pro congrua declaratione: sed etiã pro totali correctione. vt no. in. l. ij. in prĩ. de origi. iur. in gloss. Et de multiplici significatione huius verbi interpretatio. vide Barto. in. l. omnes populi. in argu. an statuta recipiant interpretationem.
3 Jtẽ no. in versi. interea. quod Jmperator se commendat ꝛ ꝑ decessoribus suis detrahit. An autem ꝛ quando liceat se commendare g videtur in. d. c. tenere. xxxj. disti. detrahere autem licet alteri quando non ad infamiã ꝛ ita erat hic alias secus vt si moribus vel vite detrahitur: nam non licet extra judicium: in iudicio sic: vt l. eum qui nocentem. ff. de iniur. ꝛ. l. qui omnia. ff. de
4 procura. Et no. etiam secundum Bar. quod amputare lites pertinet ad publicam vtilitatem: quia ex litibus priuatorum res publica leditur. Et ideo determinat ipse si datum fuit arbitrium aliquibus super bono publico ciuitatis quod virtute talis arbitrij poterunt facere statutum quod litigatores teneantur cõpromittere: qz compromissa pertinẽt ad muniendas lites. l. properandũ. in prin. j. de iud. ꝛ. l. iij. §. tametsi. Et respondet quibusdam oppo. que possent fieri in contrarium. Adde ad eius dicta an possit tunc peti compromissum super aliquo incidenti virtute talis statuti: an autez super negocio principali. vide quod no. per eum in. l. si quis in conscribendo. j. de pact. in
5 fin. Et hoc pluries de facto vidi. Jtem an possit peti tale compromissum in quacunq; parte litis etiam prope sententiam si statutum dicat quod ad petitionem partis debeat fieri videtur quod non sed debeat peti ante publicatas attestationes quo tempore res est dubia. post vero videtur clara. Et iste quãdo videret contra se ferri sniam recurreret ad compromissum

de Lardi. Alex. ĩ c. añ oia. ĩ. iiij. no. xl. distin.

Correctio. adō qō correctio ĕt est reuocatio ei⁹ qō priꝰ tenuit Car. ĩ cle. statutuz post gl. singu. de ele. ꝛ ĩ cle. si ro. ĩ pn. de ꝓbẽ. ꝛ qō illud ꝙ supplet dicaꝫ corrigi. Adde text. ĩ aut. de nō alie. §. j. ꝛ ĩ aut. de nup. §. p occasionẽ. ꝛ ꝙ cũ adñcit vel iter pretet dicaꝫ ĕt corrigi. adde text. in aut. q. mod. nat. effi. leg. ꝛ ĩ. l. nō ē nouũ. ff. de leg. ꝛ de hui⁹ dictiõis correctione adō Arch. in. c. qz plerigz. de offi. ordi. in. vj. Fran. Cur.

g Liceat se cõmẽdare. Adde. l. observare. ff. de offi. ꝓcõ. doc. in rub. ō nouo codice cõpo. c. ecce. xxiij. q. iiij. Joã. and. ĩ. c. nisi. in. §. fi. de renun.

a ij

a ¶Cõsului. Addõ
q̄ est inter eiꝰ cõ-
silia antiq̃.xcj. s̃z
nouis. ĩpressi. ici.
in cã appellatio-
nis.col.iij.vsi.cir
ca tertium. qd̃ ẽt
refert ⁊ sequitur
Alex.de imol.in
cõsil.lxxxij. col.ij.
ver.ij.in.j.volu.⁊
idẽ tz idẽ Alex.ĩ
cõsi.lxij.col.fi.cir
ca fi.in.ij.vo.⁊ in
l.si cã cogni.colũ.
fi.C.de trãsac.⁊ h̃
idẽ tz ipse Pau.
de ca.in.l.fi.C. de
trãsac.⁊ Fran.de
are.in suo cõsi.cj.
col.fi. allegando
Bald.in.l.j.ff.de
trãsac. Frã. Cur.
b ¶Leguz doc. ad
de Bar.in.l.oẽs.
C.de decur.lib.x.
Abb.in.c. sup.el
ij.de testi.⁊ qd̃ do
ctor legũ dicatur
habeñ dignitatẽ
adde tu Alexã.ĩ
consi.xv.col.pe.⁊
ꝯsi.xviij.col.fi. in
fi.⁊ in cõsi.xciiij.
col.ij.ver.sed ita.
ĩ.j.vo.Pe.de an-
cha.ĩ.c.j.de sum.
tri.⁊ fide ca.li.vj.
Bar.plene ĩ.c.ꝑ-
posuisti. de ꝓba.
⁊multa vide per
Fely.in rubri. de
magi.col.ij.Fran
ci.Cur.
c ¶Infamis habe
re non põt.Addõ
tex.in.c.ex parte.
de cor.viti.
d ¶Ut iudei.adde
Bar.⁊ Sali.in.l.
fi.C.de iud.Pet.
de anch.ĩ cle. ij. d̃
mag. ⁊ Abb.ĩ.c.
cũ sit. d̃ iu. Abb.
ĩ.c. ꝑposuisti. ad
fi.de ꝓba.Jo. de
ana.in ru.d̃ iud.
e ¶Est exemptus.
Adde qd̃ nec po
terit capi ꝑsona-
liter glo.⁊bar.in
d.l.medicos.qd̃ ĩ
tellige etiã in do
ctore actu non le-
gente.ita Frã. de
are.in suo ꝯsi.cv.
in prin.⁊ addõ qd̃
testim̃ doctoris ra
tione preteritio-
nis nõ ꝯtratabu
latur.gl.in.l. j.§.
etiã.ff.si qs a pa.
fue.manu.⁊ mul
ta de doctoribꝰ.
vide etiã per do.
Pari. de neap.ĩ
suo tracta.syndi.
in.§.doctor. Frã.
Cur.

maliciose ⁊ ita alias cõsului[a] de facto.ar.l.fin.ĩ.de pe.
non enim debet quis facere aduersarium fatigari li-
tibus ⁊ expẽsis corã iudice ⁊ postea eludere quoquo
modo.Et pro hoc facit decisio Bar.qui tenet tale sta
tutum non habere locum quando quis haberet exe-
cutionem paratam quia haberet instrumentum gua
rentigie vel sententiam.nam ⁊ talis pro quo faciunt
attestationes publicate videtur quodammodo habe
re rem claram ⁊ liquidam. Item an id statutum di-
catur fauorabile.vide Bal.ĩ.vnde lib.qui sepe. circa
fi.In secunda parte ibi ideoq̃.Bar.colligit vnuz ex
te x.dum dicit magisteria dignitate.in ver. theophi-
lum.dum dicit virum clarissimum:⁊ in hac vrbe viri
6 clarissimi doc.†quod leguz doctor[b] dicitur habere di
b gnitatem.⁊ videtur probari in.c.quanto.de mag.Et
etiam ex eo quod habet iurisdictionem inter schola-
res.vt in auẽ.habita.C.ne fil.pro pat.⁊ habere iuris-
dictionem est dignitas quod patet quia infamis ha
c bere non potest[c] vt.l.cum pretor.§.j.ff.de iudi.circa fi-
7 nem.Et†ideo infames infamia iuris vel facti non de
bent doctorari nec etiam incapaces dignitatuz: vt iu
d dei.[d] vt.l.fi.ĩ.de iu.Adde qd̃ nec nutritus malis mo-
ribus.vt idem no.in.l.medicos.ĩ.de profes.⁊ me. Nã
⁊tales videntur infames infamia facti que repellit a
dignitate.vt.l.natu.ĩ.de infam.⁊.l.cassius.ff.de sena.
8 Item addo†quod doctor postq̃ legit per.xx.ann. est
comes palatinus ideo posset creare notarios ⁊ legiti
mare spurios licet non seruetur vt habetur in text.⁊
9 in glo.ĩ.de profes.in vrbe constan.lib.x.¶†Et quili-
e bet doctor legens est exemptus[e] in propria patria ab
omnibus oneribus realibus ⁊ personalibus cum to
ta sua familia ⁊ filijs ⁊ vxore.vt est tex.ĩ.d.l.medicos.
de profes.⁊ me.quod de alijs non legentibus nõ repe
rio:ideo pondera eminentiam legentiũ cõtra alios.
¶Et scholares in studijs generalibus studẽtes sunt
exempti ab omnibus personalibus tantum vsq̃ ad
xx.ann.vt.ĩ.qui eta.vel profes.l.j.lib.xij.in tertia par-
10 te.in.§.quibus vero.†Quid possint facere statutarij
electi super reformatione statutorum id quidem se-
mel reperi Florentie.Nam possunt corrigere:detrahe
re:declarare ⁊ in congruis locis collocare possunt vir
tute generalis arbitrij.Sed illa tria non nisi speciali
ter eis sit mandatum:hoc colligitur in princi.in ver.
specialiter.quod etiam videtur de mente Barto.qui
dicit q̄ habentes generale arbitrium super bono pu
blico ciuitatis nõ possunt corrigere statuta nec aliqd
detrahere vel addere nisi ex aliqua iusta causa super-
ueniente.l.si hominem.ff.manda.⁊ hic semel vidi de
facto Perusij.Cum in eorum commune quidam do-
ctor legens volebat addere vel minuere statuto quod
disponebat de docto.legentibus. Et fuit consultum
quod poterat mihi videtur quod si habebat soluz ar
bitrium generalissimum super bono statu reipubli-
ce non possit statuta corrigere vt dictum est:sed si ha-
bebat speciale super reformatione statutoruz licet nõ
specialissimuz quod possit addere vel minuere satis
potuit facere ex natura talis arbitrij.Cum ꝯfirmatio
consistat in predictis sicut in declarando vel collocan
11 do in locis congruis.†Not.etiam ⁊ ad hoc semper al
legatur ibi dum dicit preterq̃ lex vel statuta que vidẽ
tur inter se contrariari ⁊ idem in testibus vel in scri-
pturis.vt no.Cy.ĩ.de fide instru.in.l.in exercendis. ꝑ
illum tex.Et tunc possunt ad concordiam reduci qñ
vnum esset speciale alteruz generale.vt in.c.graui. de
reg.iur.Quid autem si vnum esset speciale quo ad ꝑ
sonas.aliud generale quo ad negocia vel res alteruz
esset econuerso speciale quo ad negocia vel res genera
le quo ad personas quod istorum sit seruandum si di
uersimode disponunt.vide pulchre per Bar.in extra
uaganti ad reprimen.in fin.super versi.non obstanti
bus.⁊ Baldus in.l.executio.ĩ.de executio.rei iudica.
12 ¶†Item nota ibi:primus quidem ⁊c.quod ea que
reperiuntur prius scripta presumuntur prius facta:
⁊ ideo si in libro protocollorum notarij reperitur qd̃
titius eadem die rem suaz obligauit tibi ⁊ etiam mi-
hi si tua obligatio est prius scripta presumitur prius
facta ⁊ sic debes mihi preferri per regulam qui prior
est tempore.posset tamen probari ꝯtrium.sed si hoc re
periretur in diuersis libris:tũc nõ posset cõstare que
fuerunt prius scripta:⁊ ideo propter dubiũ concurre
mus in pignore tanq̃ simul fuerit obligatũ.vt.l.fun-
13 dus.§.pe.ff.de pigno.s̃m Bald.†Item facit qd̃ si in
eodẽ volumine statutorũ reperiantur statuta contra-
ria que nõ pñt cũ distinctione ad concordiã reduci et
potestas iurauit seruare statuta qd̃ debeat seruare vl
timum tanq̃ vltimo loco factum:⁊ per ꝯñs corrigat
primũ:vt in.c.j.de cõsti.lib.vj.s̃m Dy. qui hoc tenuit
f alibi.[f] Licet alij aliter dicant q̄ neutrũ teneẽ seruare.
Et ita no.Jo.and.in nouel.in.c.j.de iureiur.lib.vj.⁊
Albe.ponit istã.q.in opere statutorum referendo di-
14 uersas opi.⁊ finaliter tenet istã.¶†Item no.ibi:et si
que.quod in legibus clausis in corpore iuris nõ req-
ritur q̄ appareat de tẽpore quo facte fuerunt ad vali
tudinem earũ secus in rescriptis nõ clausis in corpo-
re iuris.vt in gl.que incipit sine die.Idẽ in instrumẽ
tis publicatis:q2 ista recipiũt probationẽ in ꝯtrariũ:
ideo oportet apparere de tempore non sic de legibus.
15 Quid†autem de priuata scriptura an sit necesse qd̃
contineat tp̃s ad hoc vt valeat ⁊ fidẽ faciat contra scri
g bentẽ cõiter[g] teneẽ q̄ nõ ꝑ.l.cũ tabernaz.ff.de pigno.
vnde si habeo scripturã manu tua in qua cõfiteris te
mihi teneri ex certa causa lz non cõtineat diẽ vel men
sem si cõfiteris q̄ sit de manu tua fidẽ facit.Si tamen
propter defectũ temporis posset actus annullari non
admittiẽ talis scriptura.vt si scripsi qd̃ constituebas
titiũ procuratorẽ in causa quam habebas mecũ.nam
lz ista scriptura sufficiat in se tp̃s vtile admittaẽ.vt in
l.procuratorem absentẽ.ff. de ꝓcu.nõ sic si non habet
diem:q2 post latã sñiam contra euz potes obijcere qd̃
ipsum constituisti post latã sñiam nõ prius vt sic tibi
non noceret:nec ego possem probare contrarium.Et
16 hoc voluit Bal.hic lz per alia verba. ¶†Not.etiam
h de dictione imo:[h] q2 nõ poniẽ hic correctiue sed addi
tatiue. Secus qñ proferẽ ab hoĩe.vt in.l.stichus imo
pamphilus.ff.de manu.testa.ideo si in sententia iu-
dicis reperitur absoluimus titium:imo condemna-
mus censetur cõdẽnatio ⁊ nõ absolutio s̃m Bal. pri-
mum enim verbum absoluimus non traxit secũ exe-
cutionẽ ꝑpter sequens verbum eodẽ contex.appositũ
arg.in.l.lecta.§.dicebã.ff.si cer.pe.Sed habeẽ ꝓ nõ ap
posito postq̃ illico ab eo fuit recessuz:secus si ex inter
uallo ⁊ de significato huius dictionis vide vnã disti-
ctionem quam ponit hic Bar.

¶De iustiniano.C.confirmando. Rubrica.

1 ☞Statutarij quando eliguntur ad reformationez
statutorum non sufficit primum mandatũ ad valitu
dinem eorum que fecerũt nisi etiam sequatur confir-
matio populi.
2 Tuitio reipublice fecit romanos antiquitus precelle
re ⁊ dominari cunctis nationibus ⁊ in quo consistat
hec tuitio reipu.⁊ tria rempu. Romanorum destru-
xerunt:⁊ que sint.
3 Milites quando preferantur doctoribus in cessioni
bus ⁊ in accessu.
4 Si in statutis nouis redactis in nouo volumine non
cõtineatur q̄ vetera sint abolita ⁊ accidat casus q nõ
reperiatur decisus per noua sed per vetera sic ⁊aliter
quã disponat ius cõe qd̃ decidaẽ s̃m vetera.
Allegans leges correctas quãdo incidat in crimẽ fal
si.remissiue.
5 Per nouam legẽ vel statutũ nõ censenẽ reuocata pri
uilegia cõcessa singularibus ꝑsonis ẽt nõ cõprehensa
in corpore iuris vel statutorũ ⁊ quid si addaẽ cl'a non
obstante quocunq̃ priuilegio.
6 Priuilegia non possunt reuocari per cõcedentẽ quã-
do concedens aliquid percepit vel cõcessit per viã cõ-
tractus.
7 Concessiones si non fuerunt facte per viam priuilegij
sed per viam iuris cõmunis obseruandi tunc per le-
gẽ cõtrariã vel statutum censeretur reuocatum rescri
ptũ sicut ⁊ ipsum ius commune.
8 Si aliqd̃ statutũ cõtinet idẽ qd̃ ius cõe an correcto iu-
re cõi censeatur correctũ etiam statutũ.
9 Materia indictionis.remissiue.
Si notarius non ponit indictionem in instrumento
non valet instrumentum:sed si ponit ⁊ falsam non vi
tiatur ex falsitate sed debet corrigi ex appositione an-
ni domini.

Ex precepto.

f ¶Alibi.Adde q̄
est ĩ.l.tutores ab
re.et ibi ẽt tz An
ge.ff.de testa. tu-
te.⁊ latissime per
Alex. de imol.in
ꝯsi.cxxij. ⁊ in con
si. cxxiij. ĩ.iiij.vo.
vbi vide. Frã.C.
g ¶Cõiter. Adde
Alex.de imol. in
consil. lxx.col.iij.
ver. ecce ergo.ĩ.j.
volu.⁊ in cõsi.vj.
col.iij.vs.scdo rñ-
deo.⁊ ĩ ꝯsi. lxxvj.
col.iij.in fi.in. iij.
vo.⁊ ꝯs.cxxxij. co.
ij.v. q̃ ad tertiã.ĩ
iiij.vo.dixi plene
in. l. admonẽdi.
ff.de iureiurãdo.
et ibi vide alios
repetẽtes marie
ꝑ senẽses.Frã. C.
h ¶De dictiõe imo
adde.l.si ita scri-
ptũ. ⁊ ibi Bart,
ff.de here. ĩstitu.
Bart.in.l.stichꝰ.
ff.de manu. et de
veritate huiꝰ de-
cisiõis pau.d̃ cas.
hic vide ꝑ Alex.ĩ
ꝯsi.xc.col.pe.in.j.
vol.repetito ĩ ꝯs.
cxix.in.iiij.vo.⁊ ĩ
l.iudex postq̃.ff.
de re iud.ꝑ Fely.
ĩ nouis. ĩ ca.qua-
liter ⁊ quãdo.cl
ij.col.xvj.de recu
sa.vsi.fallit scdo.
Cur.

BIU Cujas

Ex precepto. Ista fuit epla directa ad prefectum ꝓtorij postꝙ viri de quibus in precedẽti dictum est opus eis commissuz expleuerunt per quod imperator confirmat codicez nouiter factũ
1 per illos ⁊ mandat ipsuz publicari ⁊ seruari. ¶† Et sic no. quando eliguntur statutarij ad reformationez statutorum ꝙ nõ sufficit hoc primum mandatum ad valitudinẽ eorum que fecerunt nisi etiam sequaꝫ confirmatio populi ⁊ ita de facto seruatur qz in fine volumi
2 nis ponitur cõfirmatio. ¶† Itẽ no. in prin. quid fuit illud quod romanos fecit antiquitus precellere ⁊ dominari cunctis natiõibꝫ. s. tuitio reipublice quousqꝫ enim rempublicã magis dilexerũt ꝙ priuatam creuerunt etiã in priuata publica. postꝙ aũt animũ cõuerterunt ad ipsa cõmoda pdiderũt ⁊ trãqꝫ: vnde dicitur ꝙ tria fuerunt q̃ rẽpublicã roma. destruxerũt. s. amor priuati cõmodi: occultũ odiũ: ⁊ iuuenile cõsiliuz: que vt narrat Tullius rẽpublicã labefactauerũt frequenter que per senes fuit restituta. ¶ Itẽ no. in quo consistit hec tuitio reipublice. s. in duobus vt in disciplina militari ⁊ disciplina legali. Ideo oĩs respublica pro sui conseruatione debet bis duobus esse munita scz gentibus armorũ ⁊ obseruatione legũ ⁊ statutor:
3 alias diu durare non põt. † Itẽ ex eo qõ hic premittit arma ⁊ disciplinã militarem colligit Bal. ꝙ milites preferuntur doctoribus in cessionibus ⁊ in accessu. de quo tñ penes alios disputaꝫ. intellige tamen ceteris paribus nã posset eẽ doctor antiquior ⁊ famosus qui preferretur nouo militi: ⁊ ita de facto seruari videmꝫ.
4 ¶† No. in ver. hũc igitur. dũ phibet allegari veteres. C. ad qõnem quã vidi de facto: qz in ciuitate Senarũ fuerunt facta noua statuta ⁊ redacta in nouo volumine nec ibi cõtinebatur ꝙ vetera essent abolita acciderat vnus casus qui non reperiebatur decisus per noua statuta: sed per vetera sic ⁊ aliter ꝙ disponeret ius commune: dubitabatur an ⁊ qualiter deberet decidi an ꝑm veteraª an ꝑm ius cõmune. Et iste tex. facit ad contrarium sensum quod scõm vetera postꝙ expresse non fuerunt sublata ⁊ ita consului. ¶ No. tex. ibi falsi criminis quod allegans leges correctas incidit in crimen falsi quod quando sit verum. dic vt not. in. c. nouit. de iudi. super ver. quicunqꝫ. ⁊ per Bart. in. l. fi. ff. de fal. ¶† Ultimo ᵇ semper allegatur. §. si qui vero
5 b pragmatice sanctiones. qõ per nouam legem vel statutum non censentur reuocata priuilegia concessa singularibus personis ⁊ nõ comprehensa in corpore iuris vel statutorum. concor. ĩ. de silentia. l. decurionibꝫ. lib. xĩj. ⁊ no. in. c. j. in gl. antepe. de capel. mona. lib. vj. ⁊ per Archid. in. c. renouantes. xxĩj. dist. et hoc quando lex noua vel statutum non continet clausulam nõ obstãte quocunqꝫ priuilegio. nãꝫ ⁊ tunc etiam si essent clausa in corpore ¡iuris vel ¡statutorum¡ non censentur reuocata si autem contineretur illa clausula tunc censerentur reuocata illa que non erant clausa in corpore iuris. Sed illa que nõ erant clausa secus: bocvoluit gl. in. l. heres absens. in princi. ff. de iudi. ⁊ in aut. qua in puincia. C. vbi de cri. agi opor. quod est notan
6 dum † tunc autẽ possunt reuocari priuilegia per concedentem: licet ex eis fuerit ius quesituz qñ concedẽs ꝑ eis nihil precepit. qz tũc ipse non est obligatus ad perseuerandũ postꝙ concessit per viã gratie. Si autẽ aliquid percepisset vel cõcessisset per viam ℨctus secꝰ ita tenuit Bal. cum Nico. mata. in. l. qui se patris. circa medium. ĩ. vnde libe. vbi omnino vide. ⁊ etiam no.
7 Jo. an. in. c. peruenit. de immu. eccle. † Sed si concessiones non fuissent facte ꝑ viam priuilegij sed per viam iuris cõmunis obseruandi: tunc per. l. contrariaz vel statutũ censeret reuocatũ tale rescriptũ sicut ⁊ ipsum ius cõmune: vt est casus hic in versi. si vero pro certis.
8 ꝑm gloss. † Et sic videt hic casus de eo qõ determinat glo. in. c. j. de consti. lib. vj. ꝙ si aliquod statutum continẽs idem qõ ius cõmune correcto iure cõmuni non censeretur correctuz etiã statutũ: nec ob. ille text. quia debet intelligi qñ non continebat idẽ qõ ius cõe. ⁊ ex hoc sequitur ꝙ tale statutum continens idem quod ius cõmune nõ censetur statutũ sed ius cõmune. contrarium tñ videtur tenere Bar. in. l. j. §. j. ad leg. falcidiam. ℨtra quẽ fortiter facit iste text. qui videt ꝓbare
9 illam glo. ¶† Ultimo no. hic vltimam glos. de materia indictionis que colligitur ex nonis ⁊ calendis de qua vide per glo. in. l. cum bissextus. de verb. signifi. ⁊ super data sexti libri decretalium. Et dicit By. cõsulendo notabiliter qõ si notarius non ponit indictio
c nemᶜ non valet instrumentum tanꝙ habens formaz sed si non ponit ⁊ ponit falsum valet ⁊ non vitiatur ex falsitate ⁊ debet corrigi ex appositione anni domini ex quo potest apparere vera indictio que tunc currebat ⁊ potius presumitur erratum in indictione ꝙ in annis domini cum illi sint magis noti. pro quo facit quod no. Inno. in. c. qualiter. de accu. facit etiaz in ratione sui. l. qui habebat. de reg. iur. ⁊ per Bar. in. l. si librarius. eo. ti. ⁊ per Buli. de cu. in. l. imperator. de sta. bo.

¶ De summa trinitate ⁊ fide catholica. Rubri.

1 ℨ Justicia quid sit: ⁊ que sint precepta iuris. Quomodo religio sit potior ps iusticie et quare ista religio non possit haberi sine fide.
2 Laici nõ tenẽtur scire articulos fidei explicite sed sufficit quod implicite credant illud quod credit sancta mater ecclesia.
5 Presbyteri habẽtes curã animarũ tenenꝫ scire explicite singulos articulos fidei ⁊ ĩtelligere que habẽtur in symbolo apostolorũ credo in deũ. ⁊ symbolo athanasij qõ incipit. quicunqꝫ vult saluus esse.
4 Episcopi ⁊ prelati tenentur etiam scire ⁊ reddere rationem de singulis licet non ex improuiso: sed cũ premeditatione ⁊ consilio.

¶ Veniamus primo ad expositionẽ rubrice super gl. rubrice. dic ꝙ ponit tres continuationes. quarũ prima concernit scõam partez rubrice: dũ dicit de fide catholica. Secunda concernit primam dũ dicit de summa trinitate. Tertia potest dici ꝙ concernat vtranqꝫ.
1 Sed † circa primã partem quero vbi tractat imperator de iusticia in hoc volumine cum in eo nõ cõtineaꝫ titulus de iusti. ⁊ iur. Rñdeo in toto volumine ĩ quo continet ius credo ꝙ fundaꝫ in iusticia. l. j. in prin. ff.
d de iusti. ⁊ iu. Eo qz est ꝓceptũ iuris honeste viuere. d alteruz non ledere: ⁊ ius suũ vnicuiqꝫ tribuere: ⁊ iusti
e cia dicitur constansᵉ ⁊ perpetua voluntas ius suum vnicuiqꝫ tribuens. ⁊ sic preceptũ iuris concordat cum substantia iusticie que colligiꝫ ex diffinitione. ¶ Itẽ
f q̃ro quomodo religioᶠ sit potior pars iusticie. rñdeo. Religio prout hic sumiꝫ nihil aliud est ꝙ cultus diuinus. ⁊ iste cultus debet deo qz ad nihil aliud fecit homines nisi vt ipsum colerent ⁊ suis meritis acquirerent regnum dei. Sed iusticie precipuum preceptũ est vnicuiqꝫ tribuere qõ suum est ⁊ sic non solum hominibus: sed deo. Sed ista religio ⁊ cultus debet deo ergo est pars precipua iusticie. ¶ Tertio quero qua re ista religio non possit haberi sine fide. Respondeo quia qui colunt deũ ⁊ non habent fidem christianaz ⁊ non intrant per ostium: ideo fures sunt ⁊ latrones vt dicit euãgeliũ. Fides ergo christiana est fundamen
2 tum diuini cultus. ¶† Ultimo dicit Inno. extra eo. tit. c. firmiter. ꝙ laici non tenenꝫ scire articulos fidei explicite sed sufficit ꝙ implicite credant illud qõ credit sancta mater ecclesia: ⁊ ideo si aliqs errore ductus crederet ꝙ pater esset maior filio in trinitate: vel qõ essent tres persone ⁊ tres substantie vel qõ deus esset corporeus ⁊ sederet in throno sicut papa ⁊ impator nõ propterea esset hereticus si pertinaciter hoc nõ defenderet nec peccaret mortaliter dummodo sit paratus
3 corrigere. † Presbyteri vero habentes curã animarum tenentur scire explicite singulos articulos fidei ⁊ intelligere que habentur in symbolo apostolorũ credo in deũ: ⁊ in symbolo athanasij qõ incipit qcũqꝫ vult
4 saluus esse. † Episcopi aũt ⁊ prelati tenentur etiã scire ⁊ reddere rationẽ de singulis: licet non ex improuiso sed cum premeditatione ⁊ consilio.
1 ℨ Cunctos populos regit imperator cum sit mũdi dominus.
2 Relatiuum qui: quando ponatur demonstratiue vel declaratiue ⁊ quando restrictiue.
3 Verbũ volo qd importet ⁊ qñ inducat dispositionẽ.
4 Fides ⁊ religio qualiter sint diuersa.
5 Imperium romanum est a deo.
6 Quando possit quis ex eodem delicto pluribus pe-

a ¶ Vetera. Adde ꝙ hanc decisionẽ dicit notabilem Alexã. de imo. in l. fi. ff. de fal. in apo. ad Bart. ⁊ vide Bal. hic. Frã. Cur.

b ¶ Ultimo. Adde tu circa hãc. q. ea que ponit ipse idẽ Pau. de cast. in cõsi. cxlvj. inci. sup ꝑmo dubio. ꝑm nouis. impressionẽ. Fran. Cur.

¶ Non ponit in dictionez. Adde doc. in. c. inter dilectos. ꝏ fide istr. marime p Fely. ⁊ in. c. j. eo. ti. p Jo. an. ĩ data sexti. p Bar. in. l. notati. ff. de ẽdi. ⁊ demõ. ⁊ ibi Imo. ⁊ moder. Bal. in. d. l. imperator. ⁊ in. l. cum proponeretur. ff. de leg. ij. ⁊ p Ang. ĩ aut. vt prepona nõ. ĩpera. ĩ pn. ⁊ adꝏ ꝙ bal. in. d. c. inter dilectos. dicit ꝙ si notarius omisit in instrumento spatium indictiõis ꝙ istrm nõ vitiatur. ⁊ vide ĩ materia Lud. ꝏ ro. ĩ suo cõsil. ccxxxvj. ⁊ adꝏ qõ valet cõ suetudo ꝙ nõ apponaꝫ idictio. vt in. c. cũ dilectꝰ. exꝑ de fi. istru. ⁊ talis ℨsuetudo pbaꝫ si ꝓducunꝫ sex vel octo istrã in loco vbi viget ℨsuetudo cõfecta: dictũ est singulare bal. in. l. fin. in fi. ĩ. ad velle. ⁊ dicit Albas in consil. suo liij. Cur.

d ¶ Honeste viuere. Adde insti. de iusti. ⁊ iur.

e ¶ Dicit ℨstãs. ad de gl. ij. v. iusticia. ĩ. c. forꝰ. de v. sign.

f ¶ Religio. adde tu qt modis capiaꝫ religio ⁊ dic vt p Car. ĩ clem. j. ĩ. iiij. no. post glo. ibi: de testi. et ad de ꝙ glibet cõtẽnẽs volũtates potest dici religiosus ꝑz Jo. fab. ꝏ ⁊ impator ꝏ religiosus. l. vnuz ex familia. §. fi. ff. de leg. ij. et ĩ pe. ĩsti. ⁊ adde ꝙ religio mũda ⁊ maculata apud deũ ⁊ patres ꝑz Ja. est visitare pupillos et viduas ĩ tribulatiõe eoꝝ ⁊ ĩmaculatũ se custodirei ꝏ seculo. Fran. C.

BIU Cujas

nis puniri.
7 Si vna pena esset imposita in foro penitẽtiali a confessore non tolleret alia pena imponenda in foro iudiciali ecclesiastico vel seculari.
8 Si vna esset imposita in foro ecclesiastico iudiciali an possit alia imponi in curia seculari.ꝛ nu.9.
9 Excommunicatio dicitur pena medicinalis.
10 Bononiensis quando possit conueniri mutine.
11 Quod tunc debeant seruari statuta mutine in concernentibus litis ordinationem.
12 Usure an hodie sint prohibite de iure ciuili ꝛ quando possint peti.ꝛ nu.14.
13 Statutum qđ vtori passe moram in restitutione dotis debeatur vsure pro cẽtenario quolibet anno quare valeat seu toleretur.
14 An valeat dispositio testatoris quod heres qui fuit in mora soluendi legatum soluat pro quolibet tantũ pro vsuris.
15 Heretici ꝙ sint infames ꝛ an puniant ꝛ quid in periuro.ꝛ nu.16.ꝛ.18.
16 Infamia iuris dicitur illa que infertur ab ipsa lege: ꝛ infertur aliquando ipso facto sine alia condemnatione ꝛ an repellit a dignitate ꝛ ab honore ꝛ ab omni officio publico ꝛ a testimonio.
17 Quid in infamia facti ꝛ que sit.

a ¶ Cũdi dñs.vide hic pmoder.ꝛ vltra adducta p ipsos.adđ Lar.i cõsi.cxxxiiij.colũ. iij. ꝛ do. Barth. sozi.in 2si.clxxxj. col.iij.ver. aliqñ ꝛ ẽrto.ꝛibi ꝙ nõ tñ dr esse dñs rex particulariũ.ꝛvide eundẽ Sozi. i cõsil.cclxxv.col.v. v.vbi preterea ꝙ eius ptãs nõ põt p papaz suppri- 2
mi.ꝛadđ an ꝛqñ ipialis ptãs sub- a
ordinet pape per Lar.in 2sil.cliij. col.ij.ꝛ an iperiũ depẽdeat abeccle sia.vide p Aret.i suo.2si.lvij.ꝛ predictis adde etiaz Bar.in.l.si duas §.grammatici.ff. de excusa.tu.ꝛibi Alex.ꝛi 2si.cxiij. in.iiij.vo.ꝛ Lar. in cle.ij.§. vt illđ de re iud.ꝛ sic tã- ꝙ dñs potest vni b
uersum munduz ab alio occupatũ 3
vẽdicare.ꝛ tenet etiã Bart.in.l.ij. c
C.i quib.can.col. li.xj.ꝛin extrana. ad repri. i verbo totius. Frã. Lur.
b ¶ Nõ cognoscũt. adde doc.ꝛ maxime Lar.alex.i repe.c.ꝙ venerabilẽ qui fil.sint legi.
c ¶ Volumus.ad de gl.fi.i cle. vni. de rerũ pmu.gl. in ver.volumus. in cle.vnica.đ officio. Abb.in. c. exratiõe.in vlt. no. de appel. Lar.za ba.i.c.de rectoribus.in.j.nota.de cleri.egro.

Tanctos populos.

Subditi ¶romano imperio debẽt seruare fidem christianã vt credant deũ esse trinuz ꝛ vnũ:scz trinũ in personis:vnũ in substãtia sub pari maiestate. Et q đ faciunt vocant christiani ꝛ serui denominantur ab ipso domino:qui autẽ faciunt cõtrariũ vocant heretici ꝛ sunt infames ꝛ puniunt nõ solum a deo in alio seculo sed etiã ab hoie.i.a magistratu imperiali in hoc seculo.ꝛ pena tẽporali. hoc dicit in effectu. Et glo.diuidit in tres partes ꝛ tu subdiude primã in duas. Qr primo tradit fidẽ xpianam implicite vsq; ibi:ideoq;.scđa explicite ꝫ Bar. ¶In ter- 1
ibi:quos supple cũctos:qđ est circa.nam cunctos populos regit imperator cũ sit mũdi dñs. a vt.l.deprecatio.ff.ad.l.rhod.de iac.ponit ergo illud relatiuũ demonstratiue vel declaratiue non autẽ restrictiue qm adiicitur generalitati istud qđ congruit cuilibet speciei cõtente sub genere.vt.l.oẽs populi.ff.de iust.ꝛ iu. Sed si non cõgrueret cuilibet speciei tunc appositum sine copula poneret restrictiue.vt in.l.ea tñ adiectio. de leg.iij.vel dic ꝑm Pet.ꝛLy.ꝙ ponit restrictiue qđ ꝫ de iure omnes regat de facto tñ nõ oẽs ꝛ illis non intelligit hãc.l.dare ne fiat ludibrio.i.l.si pretor. ff.de iudi. Et qr non merent legũ laqueis innodari. Bar. autẽ tenet ꝛium qr sequeret inconueniens qđ essent melioris conditionis ꝙ alij.argu.in. l. seruius. ff.qđ vi aut clam. Itẽ sequeretur ꝙ leges imperiales nõ ligarent florentinos ꝛ alios q imperatorẽ non cognoscunt b sed tñ ꝛium seruari videmus:qr viuunt legibus imperialibus:tene ergo precedentẽ expositionẽ.
3 ¶ In tex.ibi:volumus.dic hic quidã habent vnaz glo.que fuit Fran.accur.q̃ supplet tex.ꝛ mandamus qr verbũ volumus c dispositionẽ nõ importat sed potius enunciationẽ:vt not.in.l.serui electione.in prin. de leg.j.qr si dico volo eligere:nõ sequit tñ eligo:vt ibi notatur.ꝛ sic sine dicta suppletione ista nõ essent dicẽda.l.qr oĩs.l.aut prohibet aut permittit ꝛc.vt.l.legis virtus.ff.de legi.ꝛ nullũ istorũ videtur facere:ꝫ certe ista suppletio nõ est necessaria qr qñ istud verbũ profertur a legislatore necessitatẽ importat qr quod prici pi placuit.l.habet vigorẽ:vt.l.j.ff.de cõsti.prin.ꝛ hoc voluit gl.super verbo religionem.vers.item ex eo. Et hinc sumpta occasione Bar.tractat hic de significato huius verbi volo.ꝛ ponit vnã longã distinctionẽ ad quam semper remittit sed reuera ponit plura membra ꝙ expediat. Et inducit quãdã cõclusionẽ in mente legentiũ:dic ergo breuius ꝙ per seipsum nihil importat sed cũ adiuncto tũc aut adiungitur aliqd pnomen certũ ꝛ determinatũ: ꝛ tũc importat dispositionẽ.vt si qs dicat volo talẽ hereditatez vr̃ eã adire:vel si dicat volo stichũ vr̃ ipsum eligere si legata erat sibi optio seruorũ ꝑm Barto.ꝛ Bal.qr alia interpretatio hic non cadit nec suspensio in futurũ si aũt adiungatur verbũ infinitũ qđ habet tractum in futurum tũc autem illud qđ significat p infinitũ nõ cõsistit in mera voluntate loquẽtis sed in facto vel voluntate alterius ꝛ tũc nõ inducit dispositionẽ sed enunciationẽ: vt si quis dicat volo ascendere arborez nõ sequit ergo ascendo vel volo vendere ergo vendo. vt habet in.l.i emen.j.de ꝛben.emp. Si aũt dependet ex sola voluntate loquentis tũc omissa distinctione Bartol.q facit differentiam inter vltimas voluntates que habẽt dependentiam in futurũ ꝛ actus inter viuos. dic qđ in vtrisq; distinguendũ est ꝙ aut pfertur deliberato modo istud verbũ ꝛ inducit dispositionẽ vñ si vocatis testibus ꝛ notario quis dicat volo talem instituere vel tali legare perinde est ac si dixisset instituo vel lego ꝛ hic est casus in.l.pamphilo.§.propositum.de lega.iij. Idem in actibus inter viuos si assignato termino ad instantiã substituti ad ad eundũ vel repudiandũ vel ad eligendũ aliquis diceret volo adire vel volo eligere talem:ꝛ tunc perinde ac si dixisset adeo vel eligo ꝙ id qđ idez Bar.no.in.l.sed si ante.ff.ad treb.l.si quis suus.de iure delib.sed si non prefertur deliberate dispositionẽ non inducit:sed enunciationẽ in futurum.
4 ꝛ ita no.in.l.serui electione.per glo.ꝛ Bartol. ¶ In tex.ibi:religione.i.diuino cultu qui consistit inter viuos puta genu flectendo:manus ad celuz leuando:ꝛ similibus:que cerimocie dicunt quasi cerimonie qr sunt accepte deo ꝛ fundantur in fide de qua.j. ¶ Et ita intellige glo.super verbo quã.i.qualem.duz dicit ꝙ religio curã cerimoniamq; nobis aufert dum aũt glos.exponit religionem.i.fidez:non placet expositio qr fides est fundamẽtũ ꝛ religio est sequela: ꝛ sic sunt diuersa. ¶ In text.ibi:pontificem Damasum dic qđ fuit papa tpe Gratiani principis cuius fuit hec lex ꝛ d
eius tpe facta fuit scđa synodus gñalis scz constantinopolitana.de qua.j.eod.l.nemo clericus ꝛ habetur xvj.dist.c.synodus.ꝛ fuit sanctus qr in cathalogo sanctorũ ꝛ fuit bispanus ꝛ ei⁹ tpe fuit schisma lz ipse tenuit contra collectum in concilio generali ꝛ fuit accusatus de adulterio ꝛ se purgauit.xlvj.dist.i.manu clericorum ꝛ liberatus est ꝛ accusatores dejecti vt legit
5 in eius legẽda. ¶ In fi.l.ibi: quẽ ex celesti arbitrio. dic notanter hic ꝙ imperiũ romanum est a deo.vt in aut.de nõ alie.§.si minus.facit.j.de murilegu.l. ante
6 pe.lib.x.ꝛ de stu.li.vi.ro.li.xj. ¶ Itẽ not.quẽ puniri ex eodez delicto pluribus penis ꝛ hoc qñ imponunt per eãdẽ.l.copulatiue si aũt alternatiue sufficit vnam quã iudex elegerit.vt.j.de ser.fug.l.si fugitiui.cum.l. seq. Idez si diuersis legibus qualitercũq;.vt in.l.si natus.ff.de adul.qr non debet quis ex eodez delicto pluribus legibus reus fieri ꝛ ibi habetur ꝛ vide Bar.in l.quid ergo.§.pena grauior.ff.de bis qui not. infa.ꝛ e
hec procedunt quando oẽs per iudicem imponunt autoritate.l.sed si vna imponeret per.l.ipso iure altera per iudicem possent concurrere etiã ex diuersis legibus.vt.l.non poterit.ff.de fur.vt infamia cuz pena corporali vel pecuniaria. Item hec procedunt quando querit an in eodem foro ciuili possent plures im-
7 poni. ¶Sz si vna esset imposita in foro penitẽtiali a cõfessore quãtũcunq; esset magna nõ tolleretur alia pena imponenda in foro iudiciali ecclesiastico vel secu-
8 lari.glo.est no.in.c.gaudemus.extra de diuor. ¶quid
d ergo si vna esset imposita in foro ecclesiastico d iudiciali vt per vicarium epi:ꝛ quereretur an alia posset im- f
poni in curia seculari distinguitur an per impositã
9 per vicarium non esset terminus pene ¶vt excommu-
e nicatio que dicitur pena e.xj.q.iij.vt nemo eporum.ꝛ no.in.c.ij.de consti.li.vj.in nouel. non tñ imponitur ad puniendum sed ad emẽdandum vnde dicit medi-
f cinalis. f vt in.c.j.de sen.excõ.li.vj.tunc illa non obstãte posset puniri a iudice seculari alia pena pecũiaria vel corporali.vt.j.de sac.san.eccle.l.placet.in fin.ꝛ ibi per Ja.bu.ꝛ Bal.sed si esset terminus pene:qr imposita ad puniendũ tũc aut fuit congruenter punitus ꝛ nõ debet iterũ puniri a seculari aut nõ ꝛ tũc secus vt no.in.c.at ficlerici.de iudi.ꝛ per Bal.hic ad qđ vide omnino qđ no.per Doder.scz Ant.de but. in.c.j. in fi.de offi.ordi.ꝛ idem si ab vno iudice seculari fuisset homicida punitus pecuniariter: a iudice domicilij: qr non est congrua pena posset a iudice loci decapitari.ita dicit Ange.fuisse consultum Perusij ꝛ seruatũ in.l.si vacante.de bo. va.in repe.quam fecit de illa.l. in glo.ij.

d ¶ In foro ecclesiastico. Adde gl.ꝛ ibi doct.in.c.felicis.depe.li.vj.gl. in.c.at si clerici.đ iud. Pet.đ anc.i regula ea q̃.đ re. iur.li.vj.in. ix.q. Jo.de imol.in.c. j.de offi. ord. Jo. de ana.i.c.qualr. el.ij.đ accu. i.vñ. col. Bal.in.l. placet.C.de sa.san.eccle. Bal.in.l.nullũ.C.de testi. Ange.in.l.si vacãtia. C.de bo.va.lib.x.
e ¶ Que đr pena. Adđ est etiã nũc ro.cpi:vt est glo.i c.corripiãt.xxiij. q.iij. Lardi.in.c. quãto.in.ix.q.de offi.ordi.ꝛ qñ excõicatio dicat pena ꝛ qñ medicina p doct.maxime p Abb.ꝛ Fely.in.c. j.de sen.exc. Lur.
f ¶ Dicit medicinalis. Adde gl.i c.notandũ. xxiij. q.iij. Abb. in.c. nõ dubiũ. in.vj. col.de sen.excõm.

BIU Cujas

a ¶De iure ciuili. Adde Jo.an.in regula pactū.de reg.iur.lib.vj.in mer. Abb.in.c.cum sit generale.in.ix.col.de foro cōpe.Ang. consil.ccxix.incip. arbitror dictā litē.Ludo.ro.cōsi.cccccxvij.incip.in casu ꝓpositę cōsultationis.Pet.de anch.cōsi.xxviij.incip.in.q.que vertit.Car.in cōsil.lxxviij.ici. amice ꝛ maior bonorā de.ꝛ p Alex.de imo.in cōsil.xlix.in.j.ꝛ.ij. col.in.iiij. vo.ꝛ.d.mari.sozi. in suo cōsi.ij.inci. sequēdo ordinem col.iij.versic.circa tertiam.vbi qđ oī iure sunt prohibite.Fran.Lur.

b ¶Sacros canones. Adde.c.clerici.de iudi.c.vlt.de secūdis nup.c.j. ō no. ope.nū.ꝛ glo. summe.x.dist.

c ¶Jstud tñ. Sed qđ si testator in testamento mandauit heredi ꝙ casu q̄ distulerit soluere dotez vxori det sibi octoginta an tale legatū seu mādatum dicat cōtinere qđ vsurariū. vide p Pe.de ancha.in 2si.suo.xciij. inci. verba testi.ꝛ p Alex.de imo.in consil.xxvij.col.ij. ꝛ seq.in.iiij. Fran cis.Lur.

d ¶Jdeo maritus. adde de boc ꝛ dic vt p Alex.de imo. in cōsi.suo.j.col.j. ꝛ in consi.lxxiiij.ꝛ in cōsi.cxlvij.i pn. in.v.vol.Et adde tu etiā p.d.Bart. sozi.in cōsi.clxxvj. col.ij. ver.scdo cōfirmo. ꝛ qñ vsura peti possit tanq̄ interesse dāni emergētis vel lucri cessantis per eūdem Sozi.i cōsi.prealle.col.iiij.ꝛ an ꝛ a quāto tpe debeat per capitā in cōsil. cxxv.i. ij.dub.Fra cis.Lur.

e ¶Peti vsure.ad de in quibus casibus de iure canonico ꝓmittit vsura.vide per gloss. summe.xiiij.q.iij. Hosti.i ti. de vsu. in.§.an aliquo casu.Lar.in cle.j. in §.sane. in. xvj.qō. b de vsu.abb.i.c.cōquestus.in vl.col. de vsu.Bart.in.l. si constante.in. §. quoties.ff.so.ma. Bart.ꝛ Joan. de imo.i. l. diuortio. ff.solu.ma. Bart. in cōsi.incip. franciscus vxorē quondam nomine tbo masinam. et vide Alexā.et alios in d.l.diuortio.et qñ

12 ¶†Jn glos.q̄ incipit ex hoc qō hic ꝛc.dic duo facit nā primo inducit istū tex.ad questionē de qua plurimū dubitat vtrū hodie vsure sunt ꝓhibite de iure ciuili.nā de iure diuino ꝛ canonico clarū est ꝙ sic a tā olim ꝙ hodie. Jdē de iure ciuili[a] añ imperatores catholicos:clarū est qō nō erāt ꝓhibite:vt in tit.de vsur.ff.ꝛ C.vsq̄ tū ad certum modū.vt i.l. eos.j. de vsur.sed est dubiū post imperatores catholicos.de quo etiā disputat in aut.ad hec.j.de vsur.Et inducit glos.hāc.l.q̄ sint prohibite cum velit hic imperator debere seruare fidē quā docuit beat⁹ Petrus apostolus:sed beatus Petrus docuit romanos ius diuinum seruare:ꝙ habet in psalmis ꝛ in euāgelijs: sed illo iure sunt prohibite ergo ꝛ per istā.l.quicqd cōtinet in illo iure ad qō fit relatio p hāc legē videt cōtineri in hac.l.arg.in.l.asse toto.ff.de here.insti.ꝛ l.si ita scripsero.de 2di.ꝛ demō.ita debes arctare argu.glo.alīs inepte loquer et. Jtē inducit hic glo.tex. nouiorē Justiniani.in aut.de eccle.tit.vbi dicit qō leges debēt imitari sacros canones: [b]sz in sacris canonibus vsure sunt prohibite ergo ꝛc.per eandē ratio cit tit.in aut.de nau.vsu. ¶Et ad hanc.l.ꝛ ad aliā de qua.ś.respōde vt in glo.ꝙ hec loquit quātum ad fidem ꝛ eius articulos nō quātū ad alia. ¶Jtē in sacris canonibus qui habentur in quatuor cōcilijs primis ꝛ principalibus scz niceno cōstātinopolitano ꝛ ephesino ꝛ calcedonēsi.de quibus.j.eo.l.nemo.ꝛ.xv.dist.c.canones.nō prohibent vsure:nisi in clericis.iiij.c.qñ multi.de illis autē canonibus intelligit tex.in aut.de eccle.ti.non de alijs factis post in quibus prohibetur etiam laicis.ꝛ istam partē videtur tenere Jo.an.in regula peccatum.in mercur. vbi plenissime de hac materia.dicit tamen qō iura petant vt interesse ab eo qui solitus est negociari.per eundē Alexā. in suo cōsi.cxlj.col.j.in.v.vo.ꝛ adde ꝙ vsure de qb⁹ in.l.curabit.j.de act.emp. debent etiā de iure cano.vt p Alexā.in cōsi.lxix.col.ij.in fi.in.j.vol.Frā.Lur. Et adde tu ꝙ vsure de quibus in.d.l.curabit.dicunt vsure recōpēsatiue q̄ debent de iure diuino.ita.d.Bar.sozi.in suo 2si.cxxxiij.col.j. in pn.ꝛ i col. iiij.versi.iij.vt ibi an tunc debeātur vt interesse emergens vel cessans ꝛ aliquid per ipsuz Sozi.in suo cōsil. clxxvj.per totuz.ꝛ ibi qñ est vendita domus vel vendit⁹ fund⁹ sterilis vel res ex qua nō percipiuntur fructus.Et quid qñ adest pactū vt rōne retardate solutionis debeātur. Stra.

ciuilia non prohibent vsuras nec ꝓmittūt sed tolerant:ꝛ sic non aufert malicia earum peccatū sed dū taxat penā que veniret imponēda tpaliter ꝛ in hoc seculo:certe i movidetur permittere qz dat robur stipulationi vsurarū ꝙ nō fieret ex sola tolerātia. Jacobus.ꝛ Bar.dicunt ꝙ de mente iuris ciuilis est ꝓmittere vsuras ad euitationem maioris mali sed nō est de potestate ipsius:qz in his que cōcernūt ꝓciudicium anime leges cōtrarie canonibus vel iuri diuino nō valent ꝛ iam facte corrigunt per ius canoni-
13 cum vt no.in.c.ij.de reg.iur.lib.vj.per glo. †hoc appareat ſm Bal.non valere statuta terrarū ꝙ vxori passe morā in restitutione dotis debeant vsure pro cētenario quolibet anno ꝓut est in hac vrbe padua na:qz si nō valēt leges imperiales multominus statuta que ab eis sumūt robur.De ista.q.diri in.l.titia.ff.de solu.vbi facio etiā istud arg.quod hic ꝛ in f duco aliā rationem qz toleratur tale statutū fauore mulierum ne inducātur ad meretricādum vel filia
14 faciēdū cū ea dos sit eius ꝓpriū patrimoniū †ꝛ eodē modo nō valet dispositio testatoris ꝙ heres qui tardauit soluere legatū soluat p quolibet tātū pro vsuris.vt no.Bar.in.l.ij.ff.de bis que pe.no. Jstud c tamē[c] est mihi dubium:qz testator pōt grauare heredem ꝓut vult nec vident dici vsure postq̄ testator ita voluit sed pena heredis ꝛ cōstat ꝙ valet relictum noīe pene quādo precessit ꝓceptum possibi-
15 le.vt.j.de bis que not.l.j.†Scdo loco glo.in ver.sed distingue posito ꝙ sint ꝓhibite omni iure tam diuino quā canonico q̄ etiā ciuili limitat hanc ꝓhibitionem vt habeat locum quādo vsure petunt vt lucrum ꝓpter retardatā solutionē siue debitor fuerit in mora siue non:ꝛ petūtur ex eo quod ille vsus est pecunia aliena nō ꝓpter aliud.Si aūt petunt b vt dānū emergēs:qz ꝓpter retardatam solutionem creditor aliquid perdidit de suo:ꝛ sic vt ītersse tūc possunt peti omni iure etiā diuino canonico per ea que no.in.l.socium qui in eo.ff.pro soc.ꝛ ideo maritus[d] passus morā ab vxore bene pōt licite petere vsu- d ras vt interesse qz sustinuit onera matrimonij:vt in c.salubriter.ꝛ ibi no.p Jnno.de vsur.ꝛ etiā vēditor qui rem tradidit ꝛ pretium nō recepit qz caruit fructibus rei sue ꝛ emptor percepit vsq̄z ad quantitatē fructuū.vt.l.curabit.cum ibi not.j.de act.emp.ꝛ ꝙ not.Bar.in.l.insulā.§.vsuras.sol.mat.Ego dico ꝙ e etiā tanq̄ lucrū possunt interdū peti vsure[e] si creditor erat mercator ꝛ cum pecunia sua cōsueuit lucrari ꝛ pōt ꝓbari saltem verisimiliter ꝙ si eā habuisset tantū fuisset lucratus ſm cōem cursum mercatorū potest illud lucrū perditū tanq̄ interesse petere per ea que no.in.l.iij.§.fi.ff.de eo qō cer.lo.ꝛ.j.de sentē. que p eo.l.vnica.ī fi.cū ibi no.vbi pōt peti interesse lucri sicut dāni ꝙ intelligit modo p̄dicto.vt ibi no.
16 ¶†Jn alia gl.super ver.infamia.vt ipsam intelli- f gas op.cōtra tex.ī fi.ꝙ heretici nō sint infames[f] nec puniantur pena corporali qz delinquūt dūtaxat cōtra deum ꝛ sic solū deū debēt habere vltorē vt videmus in periuro.j.de iureiu.l.ij. Glo.timore hui⁹ vī dicere ꝙ illa lex hodie corrigat p istā:ꝛ ꝙ periurus g sit infamis [g] ꝛ possit puniri corporaliter.Sz quātū ad ifamiā doc.tenēt cōtrariū qñ iurauit aliquid de preterito.l.lucius.cū ibi no.ff.de infa.Jtem secus si de futuro.j.de trāsac.l.si quis maior.similiter de pena corporali ꝙ nō imponatur in iuramento decisorio ꝙ deferatur a parte:nam imputet sibi pars que illud detulit lz in alio forte secus.l.aūt ista non facit ad ꝓpositū qz non est bona argumentatio de heretico ad periurū: qz primum delictū grauius est cū heretici etiam alios inficiant:sed periurus non nisi
17 seipsum. ¶†Jn glo.seq.que incipit qz separat a cō manione ad quā remittit.nō ex eo qō infamis infa
b mia facti [h] non repellit a testimonio.lz secus in infamia iuris.Nium videtur tenere gl.in.l.cassius.ff.de sena.ꝙ idem in infamia facti quod in īfamia iuris

g ¶Jnfames. Add de Ly.in.l.ij.C.de reb.cre.c.quicūq̄z. vj.q.j.gl.ī.c.q̄relā. de iureiu.doc.ī.c. testimoniū.de testi.doct.in cle.j.de iureiur.Archi.in c.autoritatem.xv. q.vj.

b ¶Jnfamia facti. adde gl.ī.l.iij.ī.§. cause.ff.ō car.edi. gl.ī.c. testimoniū. de test.tū vbi agitur de pbāda ingratitudine testiꝫ īfamis īfamia facti ipso iure repellit.text.est ad hoc not.ī.c.j.ī v.integre opinionis quē ad hoc no.ibi Bal.q testes sint necessarij ad ꝓbādā īgratitudinē.i vsi.feu. ꝛ de ifa.qñ possit eē testis.vide plene p alex.de imo.ī cōsil.xj.col.ij.ꝛ ibi qđ de infame īfamia facti.ꝛ ī cōsil. cxxviij.col.ij.vsi.ꝛ iō.ī.j.vol.ꝛ ibi qđ de infame q repit bone fame.ꝛ ī 2si. xxiiij. de ꝓcipali q̄sito.ī pe.col.ver. nō ob.qō ō in.ij. vo.ꝛ de īfame īfamia facti qñ dicat integer testis vide p cūdē Alex.ī 2si. ciij.col.iij.v.sed testis.ī.v.v.ꝛ ibi an sola confessio crīs reddat testē īfamē īfamia fei ꝛ an sal tē in cā mrīmonij dēat talis in subsidiū admitti.§.L.

BIU Cujas

a ¶Alij vicini.adde Lep.in tracta. de serui.rusti.predio.q.vj.† Mic.de neap.in aut.de leno.in.§.fi.† adde qđ idē in socio vel scholari de societate vel collegio. ar.notatorūz maxime per Lud.de ro.in.l.j.ff.so.ma. † qđ no.in.l.si cōuenerit.ff.pro soc. † glos.in.l.nō aliter.ff.de vsu.† eorū q̄ ponit Spec. † ti.ō iud.§.† gnalia.v̄.† not. Ant. de bu.in proe. decre.† Pe.de pu.i tract. de duobus fratribus.in.xj. pte.q.xxiij.† de leprosis vide q̄ dicit Bald.in.c.intelle rim?.de iudi.† in c.significauit.ō rescrip.† q̄ latissime circa predicta ponit Barb.in.c.rodulfus. de reseri. Fran.Cur.

b ¶Sentes armorum.adde Hosti. in sum.tit.de immu.eccle.in.§. inquantū.v̄.itē † in castellari non dz. Archid. in.c.sanctorū.x. q. j. Ant. de butr.in.c.cū ecclesia.de immu.ecclē.Anto.de but. consil.xxxij.incip. super quo consi.

c ¶Consilij.Adde an sicut a snia senatus qs nō poterit appellare ita hodie a snia senatoris vide per do. Bar.sozi.i suo cō sil.ccv.col.j.versi. ex quibus videt inseri.Stra.

debes autē scire qđ infamia iuris dicitur illa que infert ab ipsa.l.ideo habet effectū.l.† infert aliquā do ipso facto absq; eo qđ qs sit cōdēnatus interdū postq̄ est condēnatus de crimine vel etiā in aliqua actione famosa.qđ dic vt in.l.j.ff.de infa.† ista repellit a dignitate † ab honore † ab omni publico officio † a testimonio.vt no.i.l.ij.§.miles.ff.de īfa.† ab accusando.l.infamē.ff.de pub.iud.infamia vero facti dicit̄ altero de tribus modis. primo infamia.i. infamatio qū contra aliquez insurrexit infamatio i populo qđ aliquid turpe vel delictū commisit nō tamē de hoc cōstat vere vel per aliquas verisimiles cōiecturas † ista dicitur proprie vana vox populi q̄ nō est attendēda:vt in.l.decurionū.j.de pe.nec noceret infamato quātū ad repellēdū ipsuz a testimonio nec a dignitate vel officio p ea que not.p Bart. in.l.de minore.§. tormenta.ff.de questio.circa fi.qđ etiam Bal.sentit hic secundo modo dicitur īfamia facti que insurgit ex veritate facti qū quis vere cōmisit delictū non tamen vere diffamatus est adhuc sed in occultū † si apud homines nō est infamis de facto sed apud deum.† ista infamia nō cognoscit a iure ciuili nec de illa posset opponi:sz de iure canonico bene cognoscitur qđ imitatur ius diuinum:† dicit̄ infamia canonica:† de ipsa posset opponi per modū exceptionis tā contra testē quā contra electū quā etiā cōtra accusatorē:† si probetur crimē reiicitur.hoc tamen dic † limita vt habetur in.c.testimoniū.de testi.† in Spec.de test.§.j.ver.item qđ est criminosus.tertio modo dicitur infamia facti put loquunt̄ de presenti qū aliquis propter aliqđ crimen vel turpitudinē vere cōmissum vel cōmissaz est infamatus penes bonos † graues:† sic penes deū † homines non tamē est adhuc cōdemnatus in actione que infamat.vt.l.cessat.ff.de act.† obli.puta in q̄dictione furtiua vel interdicto vnde vi.qđ tū infamat: vt.l.nec is.de vi † vi ar.vel p aliqnam interloquutoriā iudicis.vt.j.de īfa.l.interloquutio vel patris redarguentis filium.vt in.l.verbum.eo.ti.† de hac loquitur.l.ij.ff.de obse.† per Dy.in regula infamibus.de reg.iu.circa fi.ti.vbi oīno vide.† de ista etiā loquit̄ aut.sed cum testator.ad.l.fal.qr tales dicunt turpes.talis infamia habet duos effect? a iure dūtaxat.vnus qr repellit a dignitate † honore obtento † obtinēdo:vt.j.de decu.l.infamia.lib.x.alius est qr tribuit querelā fratri cōtra testamentum factum in quo talis infamis esset institutus.vt.j.de inof.testa.l.fratres.alios effectus non reperitur habere.vt no.in.l.nulla.j.de bis qui not.infa.ideo nō repellit a testimonio vt in hac glo.qđ etiam tenet Spe.in ti. de teste.§.j.ver.item obiicitur q̄ est infamis.minor tamē fides ei adhibet̄ tanq̄ turpi persone ideo nō sufficerēt duo testes tales:qr nō sunt omni exceptione maiores nisi concurrerent etiā alia indicia q̄ co-
18 adiuuarēt iuxta no.i.l.ij.in prin.ff.de excu. tut.† an autē heretici sint infames infamia iuris:† an cōtra batur illa infamia ipso facto an aūt requirat̄ sentētia.glo.ista vult in effectu q̄ tēpore huius.l.nō erāt infames ipso facto infamia iuris sz facti sequutave ro sic.nā etiam iure hodierno etiā ante snīam sunt infames infamia iuris.† hec est sententia glo.

2 ☞Judex quando videt homines venire ad occupādum aliquam possessionem cum armis vel aliquos rixantes debet illis obuiare.

3 Rescriptum impetratum de facto quando non valeat etiam si contineat clausulā non obstāte aliqua lege in contrarium disponente.

4 Spiritus sanctus vnde procedat.

5 Heretici debent a furore populi de ciuitate repelli ita † leprosi.
Mulier inhonesta veniēs ad habitādum ī aliqua vicinia possunt alij vicini ullam expellere.

6 Ecclesia si habet aliqđ fortilitiū possunt laici in fortilitio armare † imponere gētes armorū p tuitione ipsoz cōtra voluntatē clericorū ad quos ptinet.

1 **Nullus hereticus.** No. j. in hac.l.† quod congregationes suspecte debēt prohiberi † quod dz obuiari malis futuris anteq̄ eueniāt.Unde facit in arg.†m Bal.

2 qđ †quando iudex videt homines venire ad occupandū aliquā possessionem cū armis qđ debet illis obuiare.† ita no.Inno.in.c.presentiū.de probā.† probatur in.l.fi.ff.de offi.procu.cesa.Et sic no.contra iudices qui vident aliquos rixantes † non obuiāt ꝓm eum.de quo per Dy.in.l.seruus.

3 j.de noxa.†Item not.casum in quo prohibetur impetrās rescriptum.Et glos.etiam ponit plures alios † istud importat qr rescriptum impetratū de facto.Et continet clausulam non obstante aliqua.l.in cōtrariū disponente nō valet nec debet seruari nisi remaneat etiam iussio.ita no.Dy.notabiliter declarando banc.l.fi.j.si contra ius vel vti.publi.nō sic in dispositione testatoris habēte clausulam derogatoriā.vt in.l.si quis in princip. testamenti.de leg.iij.Idem esset in.l.aliquid prohibēte vel vetante nō tamen rescriptum impetrari:qr bene illa tollit̄ per rescriptum habens clausulā derogatoriā nō obstāte in cōtrarium.† ita loquitur glo.in aut.quib.

4 mo.na.effi.sui.§.fi.†Item no.q̄ imperator dicit spiritum sanctum procedere a patre solo.Glo.dicit q̄ ista est opi.grecorum:sed latini tenent qđ etiā a filio:sed etiam quidam greci sancti patres idem tenuerunt.s.Jo. Chrisosto.Guil.atha.aut.ephesini cōcilij † in tota Grego.Et imperator Constantinus in concilio Lugdunensi tempore Gregorij.x.mandauit suis legatis vt nostrum cantarent symbolum.ita not.glo.in.c.j.eo.tit.super ver. grecorum.† tamen postea ad errorem suum solitum redierunt:vnde parū est nunc de ipsis considerandum in concilio Basiliensi quia dicūt se velle

5 vniri cum ecclesia latina.†Ultimo dicit Guil.de cun. per istum ter.in fin. dum dicit quod heretici furore populi debent de ciuitate expelli:qr alios inficiūt.Sed si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitādum in vicinia

a possunt alij vicini [a] illam expellere.facit in aut.de leno.circa fi.† similiter q̄ leprosi possunt expelli de ciuitate.Itē dum ter.in fi.dicit qđ ecclesia dicitur restitui episcopis qr ad eos † alios electos pertinet: inducit̄ per Dy.

6 post Pet.†qđ si ecclesia habebat aliqđ fortilitiū capere † armare † impo-

b nere gentes armorū [b] pro tuitione ipsorū contra voluntatem clericorū ad quos pertinet.determinat tū cōtrariū qr nō displicet deo qđ fiat in rebus ecclesiasticis id qđ pertinet ad salutem multorum † sine quo salus haberi nō possit verisimiliter vt prouincialium.j.de feriis.† eodem modo vnus dominus † vna communitas pro sua salute possent de facto occupare terram.videtur casus in.c.pisanis.de resti.spo.

2 ☞Predicatores non debent mouere dubia ardua in theologia que nesciunt soluere vel etiā si veritatē scire non expediat pro necessitate salutis.

3 Qui disputant questiones decisas per alios solennes doctores † quorum decisiones communiter tenentur faciunt eis iniuriam.
Conuocare conciliū gnale hodie ptinet ad papā sed olim ad imperatorē.

4 Quando grauius sit delictum q̄ publice committitur quā quod occulte.

5 In pena corporali plus puniuntur viles persone † acrius q̄ in dignitate constitute secus in pena pecuniaria.

6 A sententia concilij generalis non est licitum appellare sicut nec a sententia principis vel senatus sed licet supplicare.

1 **Nemo.** †No.in princi.dum clericū preponit militi quod maior est dignitas cuiuslibet clerici etiā in mino-

2 ribus cōstituti q̄ sit dignitas militaris.¶†No.ibi fortiter cōtra illos predicatores imperitos qui mouēt interdū dubia ardua in theologia que nesciunt soluere: nec etiā veritatem scire expedit p necessitate salutis:qr inducūt populos in errorem quod prohibetur sicut disputare de fide publice propter banc causam ibi tumultus † perfidie.

3 ¶†Itē no.ar.in ver.nā cōtra eos qui disputant.q.per alios solēnes doct. quorum decisiōes cōmuniter tenent̄:qr faciūt eis iniuriā reuocādo in dubium decisa.¶Itē no.ibi per nostra precepta,qđ ad imperatorē pertinet cōuocare cōciliū generale:† hoc illo tpe qū summi pōtifices nō habebant potestatē tēporalē.hodie vero ptinet ad papā nec preter eius autoritatem licet cōgregari nec vocat̄ cōciliū sed cōciliabulū.vt habet̄.xj.q.ij.per totū.

4 †Itē allegat̄ ista.l.q̄ grauius est delictū quod publice cōmittitur quā qđ occulte.Sed in cōtrariū facit qr maleficia que cōtrahunt̄ de nocte grauiꝰ puniūtur.l.j.† ij.† ibi no.ff.de fur.Bal.breuiter qū est aliquod de genere permissorum si fiat occulte magis;presumitur cōtra facientē qđ faciat impedimentū subesse q̄ cōtra publice facientē.vt.l.fi.de rit.nup.Sed si est de genere prohibitorū si maius resultat incōueniens qđ fiat publice magis

5 punitur secus si maius resultet si fiat occulte.Ita loquit̄ cōtra.†allegatur etiam q̄ plus puniuntur viles persone † acrius q̄ in dignitate cōstitute. † hoc quo ad penā corporalē sed quo ad pecuniariā ecōuerso:vt in.l.in seruorum.ff.de pe.de quo vide hic per Dy.†Est etiā hic vna glo.que incipit

6 c in dubium a sententia cōciliij [c] generalis nō est licitum appellare sicut nec a sententia principis vel senatus sed licet supplicare.

¶De sacrosanctis ecclesijs. Rubrica.

2 ☞Stilus quid sit † in quo differat a consuetudine.
Inhabiles ad testandū an possint testari pro ecclesijs vel ecclesiastico collegio † quid si interueniat defectus prouenies a iure naturali vel gentiū.

3 Relictum factum ecclesie si non dicitur cui:debetur ecclesie parochiali.

4 Si non relinquitur ecclesie sed ecclesiasticis personis an acquiratur ecclesie tanq̄ eius contemplatione relictum sit.

5 Relictum an possit fieri singularibus personis de collegio.

6 Omne relictum ad piam causam dicitur pro anima etiam si relinquatur consanguineo

BIU Cujas

consanguineo dummodo sit pauper secus si diues.
Institutio facta nutu ad piam causam valet.
7 Solennitates statutorum nō sunt necessario seruande in relictis ad piam causam.
Bānatus ad mortē an possit relinq̄re ad piā causam remis.

1 **Habeat vnusquisq;.** † Collegia ecclesiastica sunt appellata licita ꝛ potest eis in testamento relinqui. Et valet relictum si aliquis defectus non subest. b. d. ſm glos. intellectum ꝛ fuit. j. l. facta per Cōstanti. post baptisma receptum per eum in fauorem fidei christiane quoniam ante ipsum nō licebat christianis se congregare: ꝛ congregationes eorum erant illicite: ideo non valebat legatū eis relictum. l. collegium. ſ. de bere. insti. Ista autem. l. hoc solum facit qō permittit tales congregationes fieri: et tali collegio ecclesiis relinqut: tam fauore collegii/ꝙ relinquētis: vt habeat effectum sua voluntas. ¶ In ter. ibi: nō sint eius casso iudicia subaudi sicut erant cassa ante Imperatorem Con
2 stantinum. ¶ † In text. ibi liber sit stylus proprie loquendo
a stylus[a] est consuetudo curie. vnde dicitur stylus curie romane vel talis curie ꝛ differt a ꝙsuetudine/tanꝙ spēs a genere. Cū cōsuetudo sit etiā extra curiā. Ita not. p Ly. in. l. j. q̄ sit longa ꝙsue. sed hic sumit eo modo. ſ. pro depositiōe facta in scriptis ſm gl. vel melius ſm Bar. pro forma testamenti ꝛ vult dicere qō forma ōr circa libera ꝛ nō subiecta reg. iur. Et eodē modo arbitriū. i. substātia dispositionis ſm lec. suā. vñ aduertendū qō ſm lecturā gl. quā sequunt Ly. ꝛ Buil. de cu. ꝛ etiā Bart. in antiquis recollectis. l. illa non inducit aliquod priuilegiū in relictis factis ecclesiis vel ecclesiastico collegio nisi circa personam testantis. vt ptz ex. j. glo. que restringit banc. l. ad testationes habiles. nec circa formā testamenti. vt ptz ex gl. que incipit ad hoc ipm que restringit eas ad vltimas volūtates solennes: ꝛ vult qō si nō haberent solennia nō valerent. de quo ſ. eo. l. generali. nec circa substantiā testamēti. Sed solū inducit vt possit ecclesie vel ecclesiastico collegio relinq̄ olim nō poterat ꝛ hac lec. retenta qōnes plures hic formantur p Ly.
3 ꝛ Buil. de cu. inter alias. † Quid si relinquitur ecclesie ꝛ non
b dicit cui. [b] Et determinat qō debeatur ecclesie parochiali. p. l. que con. ſ. fi. ff. de cōdi. ꝛ demōſt. Et si tempore testamēti erat in vna parochia: tempore autem mortis erat in alia debet p̄
4 me. arg. l. si ita. de auro ꝛ argēto leg. † Et si nō relinquit ecclesie sed ecclesiasticis personis an acquiratur ecclesie tanꝙ eius contempla. relictū an autez ipsi persone. videtur prima pars verior per. l. nō plures. ſ. eod. in fi. cum glo. fi. Sed doct. distinguunt an relinquat plato vel episcopo vel rectori parochialis ecclesie qui habēt administrationē ꝛ vera est prima pars. An relinquatur nō habēti administrationem vt canonico ꝛ tunc si omnibus vel simpliciter canonicis: ꝛ videt relictū capitulo seu collegio qui repꝛesentāt ecclesiā. vt bac. l. ꝛar. in. l. ciuibus. de reb. dub. ꝛ sic ecclesie acquiritur ꝛ hoc si relictuz sit factum ab extraneo: secus si a coniuncta persona. vt in. c. requisisti. de testa. Si aūt vni canonico, vel duobus ꝛ tunc etiaz si ab extraneo non acquiritur ecclesie. Sed illi soli qui nō administrat ecclesiam nec eam solus repꝛesentat: ꝛ hoc etiam habetur in. d. c. requisisti. ꝛ de hoc vide p Barto. in. d. l. ciuib⁹. ff. de reb. dub. Item si sit aliquod collegium repꝛobatū nec possit ei re
5 linqui vt collegio. vt. l. collegium. de bere. insti. †. An possit relinqui in singularibus psonis de collegio: Distingue an sit repꝛobatum cōmune secte. puta hereticorum ꝛ nō potest relinqui. An nō cōmuni secte puta iudeorū q̄ habuerūt iustā ꝛiginem. ꝛ tunc potest relinqui. vt. l. cum senatus. ff. de reb. du. ꝛ ibi per Bart. ꝛ hic in vltima glo. Uerū q̄ ista lectura modicam vtilitatem continet. Bar. postea subtilius cogitando dedit buic. l. aliuz intellectū nō repꝛobando lec. gl. q̄ vera est in se. Sed dicit qō non est bona in hac. l. q̄ ſm eum imperator seruiuisset nobis de vento. Nam statim quod imperator Cōstāti. recēpit fidē christianā appꝛobate fuerūt cōgregationes christianorum ꝛ ecclesiasticarū personarū cū per aliam dedit eis licentiā congregandi se. vt ptz. xv. dist. c. canones. ꝛ per cōsequens poterāt p alias leges veteres eis relinqui. vt in glos. ¶ Not. ergo expediēs fuisse per hoc solū hanc legē facere. Itē verba istius legis sunt ita generalia qō videntur importare priuilegium in modo relinquendi tam in persona testantis: vt ptz in princ. in ver. vniuscuiusq;. qō quilibet etiam alias inhabilis ad testandū potuisset tamē testari relinquēdo ecclesiasticis collegiis vel ecclesie q̄ēt circa formā. vt ptz dū dicit liber sit stylus: ꝛ circa substantiā dispositionis: vt ptz dum dicit liberum arbitrium intelligēdo liberum a solēnitate iuris ciuilis vel ab aliis que in aliis testamētis requirunt ꝛ nō adsunt vitiatur testamentum. Secus tamen quādo relinquitur ecclesie. Et ſm istū intellectum. l. ista ꝙgruit vltime parti rubrice dum dicit ꝛ priuilegiis earū. Nā ista lex fuit directa ad vniuersum populū subditū imperatori: ꝛ sic facta fuit nō solum contemplatione ecclesiaꝝ vel ecclesiasticarū personarum sed etiam testantiū vt possint relinquere pro libito volūtatis ad salutem animarū eorum. Nam si hoc (concedit militibus qui pugnāt pro republica corporaliter. vt. l. j. ff. de testa. mili. in prin. fortius hominib⁹ existētibus in articulo mortis qui pugnant cum diabolo pro eterna salute. ꝛ hoc colligit ex prima parte huius. l. in versi. nihil dicit rōnem huius legis esse quod talia relicta facta ecclesiis vel ecclesiasticis collegiis ab eo qui cōstitutus est in articulo mortis vt colligit ex verbo decedens siue fiat institutē do vel legando nō subiaceant regulis iuris positiui ꝛ quod defect⁹ inducti a iure ciuili nō habeāt vitiare talia relicta. Et circa istas est dispensatū per hanc legem tam circa personas testantiū q̄ formā ꝛ substantiā. Sed si essent defectus prouenientes a iure naturali vel gentiū circa illos nō censetur dispensatū sicut nec in testamēto militis ideo carētes intellectu vt furiosus vel pupillus nō possunt testari relinquendo etiā ecclesie q̄ carent arbitrio. de quo in fi. legis: ꝛ hec carentia a natura prouenit. per ius vero canonicū latius est prouisum quod nō solū si relinquatur ecclesie vel ecclesiasticis collegiis: imo qualitercūq̄ p anima tua relinquatur pauperibus dicat relictū ad piam causam ꝛ habeat tale priuilegium quod nō subiaceat regulis iuris. Et non solū si relinquatur a cōstituto in articulo mortis: sed etiā ab eo qui sanus est. per. c. cum esses. ꝛ p. c. relatum. extra de testa. Secundo vt singula dubia que possent accidere in materia declarā tur. Diuide materiā in sex articulos. ¶ Primus est de psonis testantium qui colligitur ex verb. vnicuiq;. Secūdus de personis eorum quib⁹ relinquit qui colligitur ex verbo sanctissimo. Tertius de tēpore in quo testatur qui colligitur ex verb. decedens. Quartus circa formam testamenti qui colligit ex verb. filius. Quintus qui concernit res que relinquunt q̄ colligitur ex verb. bonoꝝ qō optauerit. Sextus qui cōcernit substantiam relicti qui colligitur ex vltimo verb. dum dicit arbitrium ꝛ ī singulis articulis formant plures qōnes dubitabiles quas vide ꝛ psequere vt hic p Bar. Bal. tū in oībus non
6 sequit Bar. q̄ oīa non sunt recitāda in cathedra sed diligēter in studio pscrutāda. † Et adde q̄ omne relictū ad piā cām dicitur pro alia. vt no. gl. in. l. si ps tu. ff. de leg. ij. etiā si relinquatur cōsanguineo dūmodo esset pauper. vt no. in. c. j. de sepul. Secus si diues. vt. ſ. eo. l. id. Itē qō valet institutio facta metu
7 ad piam cām. vt no. in. c. cū tibi. de test. alias solu. † Itē adde qō solēnitates statutorum non sunt necessario seruāde in relictis ad piam causam. vt eleganter not. Bal. in. l. generali. ſ.
c eo. ꝛ vide qō not. Jo. an. de dānato ad mortē [c] an possit relinquere ad piam causam in. c. q̄q̄. de vsu. in. vj. in nouel.
2 ☞ Juramēta testiū vel partis an possint pstari in ecclesiis.

1 **Nemo apostolorū.** † Legit quatuor modis ī gl. tene vltimam: q̄ alie nō seruantur. ꝛ vltima est
d vtilior qō in ecclesiis nō oz fieri ꝛctus [d] nec parlamenta nec dare sniam nec lauda. ꝛ ista probant in. c. decet. de immu. eccle. lib. vj. Et facientes cōtra peccant nisi ex necessitate q̄ nō pōt ecclesiam exire vel nisi sint actus pū vt manumissiones seruoꝝ: legitimatio spuriorū. l. j. ſ. de his q̄ in ecclesiis ma. Sed an sint nulli ipso iure tales actus doc. dicūt qō non nisi sint actus volūtarij vt cōtractus. Sz iudicia si sint in ecclesiis agitata vel in locis sacris siquidem ecclesiastica sunt valēt vnde vicarij episcopi possunt reddere ius ī ecclesia. Et ita seruatur florētie in episcopatu fesulano ꝛ etiam florentino si vero secularia nō valēt ipso iure. vt in. d. c. decet. quod no. q̄ potest papa annullare actus laicoꝝ gestos in locis subditis epi
2 scopi pape sicut sunt ecclesie. † An autem iuramenta testium vel partis possint in ecclesiis prestari vī qō sic per. l. generaliter in fi. ſ. de iureiur. de quo vide hic per Barto. ꝛ Bal.
2 ☞ Faciens cōtra legem que non contineat aliquam penam
c puniatur saltem extra ordinem officio iudicis quando contra faciendo relinquit eodem modo faciens contra canonem ꝛ contractus erit nullus.

1 **Nemo martyres.** † Lex ista ſm intellectū glos. confirmat p aut. multomagis. ſ. eo. nā si bona ecclesiarū nō pōt vēdi vel alienari: multomin⁹ ipse ecclie: q̄ cū sint sacre nō sunt ī cōmercio p se. Sz cū vniuersitate pōt esse. vt. l. in modicis. ff. de cōtraben. emp. vt si qs in suo castro
d vel possessione haberet ecclesiā ī qua ipse hz ius patronat⁹ ꝛ vēdat castrū vel possessionē seu donet: an ī emptorē vel donatarū trāseat ius patronat⁹: vī q̄ sic p illas leges de quo vide

a ¶ Styl⁹. adō an stylus curie facit ius vi ō Ly. ī. l. ñ. C. q̄ sit lon. cōsue. ang. ī. l. fi. C. de in iur. Lar. ī. c. ad ꝟ. de of. arch. abb. ī c. ex lris. ī. iij. col. de ꝙsti. ant. ō bu. ī rep. c. fi. de ꝙsue. io. de imo. ī de. ij. ō sup. ne. pla. ꝛ q̄ styl⁹ curie faciat ius. adō car. ī cō si. xxx. ꝛ ꝟ itellige nisi repit ius ī ꝟriū q̄ tūc nō posset allari ad decisionē cāx. ita ab. ī. c. ex lris. ō ꝙsti. col. ij. in. c. ad ꝟ. ō sen. exc. ī. c. q̄ graui. de cri. fal. ꝛ ī. c. bone mēorie. el. j. col. vj. ō post. pla. in. c. aduersario. de exce. ꝛ ī. c. sicut. ō re iu. ꝛ vi ō ter. ꝛ ibi bar. ī. l. fi. C. ō cañ. larg. li. xij. ꝛ qūo differat stylus ab vsu vel cō suetudine p Jo. an. ī. d. c. fi. ō ꝙsu. ꝛ aliqd p Alex. ō imo. ī ꝙſ. xxxix. in fi. ī. iij. vol. ꝛ ad p̄ missa vi ō et ꝟel. ī d. c. ad hec. ꝛ adō q̄ ale. ō imo. ī ꝙſ. xciij. col. ij. in. v. vo. dicit q̄ iudex ex offō oz se ō stylo ī formare. ꝛ idē flo. ꝛ Bar. ī. l. iij. ff. ō test. ꝛ alex. in l. iij. ad ꝟ aūt. ff. ō dā. īfe. ꝛ adō an repugnantia cōi stylo sit nulla. vide fely. ī. c. cām. el ij. in fi. ō test. cur.
b ¶ Dī cui. Adde bar. ī. l. q̄ ꝙditio. in. ſ. fi. ff. ō ꝙdi. ꝛ demō. bar. ī. l. j. ō acq. hr̄. bart. ī. l. j. in. ſ. cui bona. ff. ō iur. fis. ang. ī. ſ. si vo. ī aut. de nō alie. doc. in. c. j. de sol. Jo. an. ī. c. cū qs de sep. li. vj. in nouel. pe. ō anc. ī re. c. canonū. ō cō sti. abb. cōsi. xcix. īci. ꝙdidit testm. in. ij. volu.
c ¶ Ad mortē. Add de bart. ī. l. ei⁹ q̄ ī ſ. j. ff. ō test. Jo. ō imo. ī. l. si q̄ram⁹. ī fi. ff. ō test. Jo. ō imo. ī rub. ō test. ꝛ in. c. ij. eo. titu.
d ¶ Non oz fieri ꝟctus. adō doct. in c. perceptuz. ij. q. ij. ꝛ Abb. ī. c qua fronte. de appel.

BIU Cujas

per Inno.in.c.ex literis.de iure patronatus. †Et aduerte qr hec est vna gl.que semper allegat dum dicit quod faciés contra legē que nō cōtineat aliquam penam punit saltem extra ordinem officio iudicis eodem modo faciens cōtra canonem de quo vide gl.in.c.generali.de elec.lib.vj.intelligitur tamen qñ contra faciendo delinquit alias secus.nam si lex ſtatuat quod mulier nō contrahat sine certa solennitate faciens ↄtra rium nō delinquit propterea nō punitur ſm Bal.Item illa glo.vult quod vltra penā extraordinariam cōtractus sit nullus:ꝛ sic due pene cōcurrunt:quia vna imponitur ipso iure: alia per hominem.vt dixi in.l.cunctos populos.ꝛ qr nullitas actus non est propria pena ſm Bal.ꝛ qr virtute eiusdē.l. videntur imponi in.d.l.cunctos populos.in fi.Sed videt qō ex quo alia pena imponitur extēſina actus nō sit nullus.per l.fi.ff.de diuor.ꝛ no.in.l.nō dubiū.ĵ.de legi.Sol.dicit vt not. per Bar.in.l.prētor.in prin.ff.de ope.no.nun.

a ¶Non auditur. Adde bart.ꝛ ibi Alex.ī.l.ille aut ille.§.cū in vbis. ff.de leg.ij.Imo. et Alex.in.l.si sic stipulat⁹.ff.de v. ob.bal.in.l.j.col. ij.vers.quarta est relatio.ĵ.de legi. Alex.ī cōſi.lxxij. in.ij.volumi.ꝛin cōſi.cxly.col.fi.in v.vol.Ang.ī ꝛſi. clxxij. ici.ī qōne vertēte.ꝛ Jo. de imo.i.l.ſi qs mihi bona.§.pe.ff. de acqui.beredi. Fran. Cur.

b ¶Ad tributa. Adde.c.iā nunc. xxviij.qō.j.c.magnū.xj.q.j.ꝛ ī.c.si tributum.xj.q.j.

c ¶Tributum. Adde qō ista gl. hic alle.ī.d.l.j.§. j.Bal.alle.eaꝫ p ſing.in.c.j.in fi.ō mil.vaſ.q ꝛtu.ē. ī vſi.feu.ꝛ ibi dicit qō tributū debet rōne proprij ſoli vectigalis ratione publici.

2 ¶Priuilegia concessa clericis censentur concessa vel fauore ordinis clericalis:vel fauore ecclesie nec pñt eis renunciare.
Priuilegia concessa filijs censentur concessa contemplatione patris ꝛ remanente priuilegio paterno remanet etiā priuilegium ipsorum.

3 Relictum factum clerico an censeatur factum contemplatione ecclesie ꝛ non sue persone.

1 NOn plures. †In ecclesia nō debet esse maior numerus quā patiantur facultates ipsius:ꝛ si sint aliqui vltra numerum debet expectari qō moriantur:ꝛ in loco eorum debent substitui.Item recepti vltra numerū etiam per suffragia potentum nō gaudent priuilegijs eorum qui sunt intra numer̄ que priuilegia videntur in fauorem ecclesie concessa.h.d.Adde.l.in ecclesijs.ĵ.tit.j.ꝛ.c.cum.ad.ferrarienſis. de consti.Nam primo in princ.ꝛ in ver.nulli.ſm intellectum glos.que est quod tempore huius legis in ecclesia cōſtantinopolitana erant ꝙplures vltra numerū de quo hic quod statutum de certo numero canonicorum nō preiudicat illis qui tempore conditi statuti sunt in ecclesia incorporati qr nullus debet inde amoueri.Sed debet expectari quod moriant̄ ꝛ loco eorum nō debent alij substitui quousq; peruentum fuerit ad numer̄ statutum.Solum ergo preiudicat futuris canonicis quod non recipiantur vltra numerū.Et si fuerint de facto recepti per patrocinia ꝛ fauores potentū nō debent interprebendas nec quotidianas distributiones nec alias commo
2 ditates vel priuilegia que habent iuxta. ¶ †Item no.quod priuilegia cōcessa clericis censent̄ concessa vel fauore ordinis clericalis vel fauore ecclesie:ideo non possunt eis renunciare. dicit Jaco.but.ꝛ Bal.quod similiter priuilegia cōcessa filijs censentur concessa cōtemplatione patris:ꝛ remanente priuilegio paterno remanet etiam priuilegium ipsorum puta concessum est alicui ꝛ filijs suis tale priuilegium:deinde reuocātur omnia priuilegia excepto illo titij:de filijs aūt nihil dicitur dicunt Jac.but.ꝛ Bal.qō cōcessio facta filijs remanet:qr censet facta cōtemplatione titij patris.arg.l.sed si pater.§.in arrogato.de vulga.ꝛ pup. ¶Et no.gl.fi.dum dicit quod ad
3 alias acquisitiones trahi potest. †Sentit qō relictum factum clerico censeat factum contemplatione ecclesie non sue persone ꝛ sic illi acquiratur de quo videtur ter.cum gl.in.l.annua. §.fi.ff.de an.leg.sed distingue vt dixi in.l.j.s̄.eo.

2 ¶Princeps debet omnia facere cum cōsilio suorum baronum ꝛ sapientum ꝛ quid in causis iudicialibus.

3 Qñ causa non habet dubium seu iudici non videtur habere non auditur pars petens committi consilio sapientis.

4 Uectigal tributū indictū ꝛ superindictum:qualiter differāt ꝛ que onera essent qualiter ꝛ quādo soluebantur ꝛ ab eis ecclesie essent exempte ꝛ quid hodie.ꝛ nu.§.

5 Onera que hodie imponūtur per ciuitates ꝛ dominos sunt onera noua licet inuenta ad similitudinem predictorum ꝛvt plurimum imponuntur personis propter res.
Clerici ad que onera teneantur ꝛ a quibus sint exempti.

6 Si ciuitas facit statutū qō omnia predia infra territoriū sita dicātur tributaria pro oneribus imponēdis an istud statutum liget bona ecclesiastica.ꝛ nu.7.

7 In generali collecta que imponit̄ personis per solidum ꝛ libram qō non cōprehendantur forenses pro rebus intra territorium sitis nisi specialiter imponatur onus illis rebus.

8 Possessiones allibrate laicis an transeant in ecclesiam cum onere allibrationis.

1 DLacet. †Ecclesia nullū agnoscit onus nisi
2 ordinariū vel p subitū aduēnū prin cipis.b.d.in effectu quā diuide in gl.j. †No.q̄ oīa dz facere princeps cū cōsilio suor̄ baronū ꝛ sapien tum facit.l.non dubiū.ĵ.de legi.ꝛ dicit ibi Jac.but.qō nō est sumendum consiliū in causis iudicialib⁹ nisi qñ vertitur dubium in iure. †Et sic non auditur[a] pars petens cōmitti cōsi-
3 a lio sapientis qñ causa non habet dubium seu iudici nō videtur habere.facit.l.ij.ĵ.de legi.sed si est casus de quo dixi in.l. cūctos populos.quod licet quis sit punitus p iudicem ecclesiasticum pena excōmunicationis non tñ minus pōt puniri per iudicem secularē vel qr lex ista ſm gl.inquantū dicit eccle
b siam teneri ad canonicam illatam.i.ad tributa[b] que dicūtur canonica idest ordinaria collectio seu ordinariū onus qr impositum p legem ꝛ erat vniforme ꝛ imponebat̄ ipsis reb⁹ seu predijs est hodie correcta p aut̄.item nulla cōmunitas.ĵ.ti.j. ꝛ alij dicunt ſrium qō imo non est correcta ꝛ quod etiam hodie ecclesia tenet̄ ad tributa.vt ī.c.si tributū.x.q.j.de quo etiā
4 no.in.l.de bis.de epiſ.ꝛ cle. †Debes scire qr nos habem⁹ tria vocabula tributū:idictū ꝛ superindictū.Tributū erat illud quod erat impositum predijs prouincialibus ſm numer̄ iugerum ꝛ erat onus reale qō soluebat̄ singulo anno:lz erat ordinarium ꝛ vniforme ꝛ certa pēsio fructuū:ideo alio vocabulo dicebatur tributio annona militū:qr propter eos impositum erat.vt.ĵ.de an.ꝛ trib.in rubro ꝛ nigro:ꝛ dicebat̄ et census.vt.ff.de censi.Et de istis vocabulis vide gl.que etiam
c ponit differētiā inter tributū[c] ꝛ vectigal.l.j.§.j.ff.de pu.Indictum vero imponebatur quincijs singulis que ꝙuis vno anno soluebant ferrū alio anno soluebant argentū.Et istud tributum dicebat̄ superindictū ꝛ olim erat extraordinariū onus postea fuit effectū ordinarium per.l.ij.de indi.li.x.quoniam habet talē speciem que poterat prouideri lz vniformiter nō prestet̄ ꝛ istud soluebat̄ vltra tributū singulis gnquennijs.Superindictū erat qō soluebat̄ vltra predicta onera nō semper necvniformiter:sed cum casus occurrebat sterilitatis vel guerre ꝛ nō debebat īponi sine speciali mādato principis ꝛ semp fuit extraordinariū:qr prouideri nō poterat:ꝛ de isto loquitur iste text.dum dicit superindictū.vt no.gl.in.l.j.ĵ.de superindi.seu super rubrica.Nunc ad propositū quare ecclesie predia nō erant exempta a tributis per hanc.l.nec ecclesia sticarum personarum:vt in.l.de bis.ĵ.e.erat qr istud on⁹ fuit inuentū ꝛ impositū predijs anteqū essent alique ecclesie vel anteqū haberēt bona aliqua ꝛ qr tale onus erat affixū p̄dijs necesse est dicere quod si predia perueniant ad ecclesiā qō transeant cum isto onere reali:qr hoc regulare.l.via cōstitui.§.qui fundus.ff.de serui.rusti.pred.l.si cōuenerit.§.si fund.ff.de pigno.act.nō sic erat in indicto ꝛ superindicto:qr ista nō erant imposita predijs sed psonis ꝛ sic cessabat ratio predicta.Hodie vero id onus tributorum cessat:qr etiā cessat romanum imperium eo modo quo tunc erat:ꝛ ideo ista.l.cū simil.que dicunt ecclesiastica predia teneri ad ista tributa nō habent locum nec ex eo quod fuerint correcte per aut̄.item nullus.licet gl.hic dicat super ver.canonica.quod doc.reprobant.nā ista lex est canonizata.xiij.q.placet.et expresse dicit in.c.si tributū. xj.q.j.Sed hodie ista iura non habent locum qr id tributum deficit:ꝛ hec est veritas.Et qui hoc negaret teneret ecclesie.vt
5 est gl.in.c.j.de immu.eccle.li.vj. ¶ †Onera q̄ hodie imponuntur per ciuitates ꝛ dominos sunt onera noua:licet inuēta ad similitudinem istorum de istis nouis imperator cū predia ecclesiarum ꝛ clericorum eximit.l.j.ĵ.tit.j.canonizata.xvj.q.j.§. nouarum.Et vt plurimum imponitur personis propter res non autem ipsis rebus.persone aūt ecclesiastice nō sunt subdite ipsis laicis:ideo nō possunt imponi tam per rōnem auten.item nulla cōmunitas.quā de iure canonico.vt in.c.non minus.de immu.eccle.Circa quod vide qō not.Spec.de clericōiuga.versi.huiusmodi.vbi ponit ad que onera clerici te-
6 neantur ꝛ a quibus sint exempti. †Sed pone ciuitas facit statutum qō oīa predia infra territorium sita dicant̄ tributaria pro oneribus imponēdis an istud statutum liget bona ecclesiastica:videtur quod sic:qr licet persone ecclesiastice non sint subdite laicis propter ordinem clericalem:sed predia q̄ sunt intra territorium sunt subdita:ꝛ ideo videtur dici posse teneri ad hoc onus per ea que no.Inn.in.c.postulasti.de fo.compe.ꝛ per glos.primam super rubrica.de iure pa.Breuiter aduerte diligēter aut loquimur de predijs que iam erant ecclesiastica tempore statuti conditi.Et ista nō afficiunt̄ tali statuto:qr licet intra territorium tamen exempta a iure laicorum sicut persone clericorū.Et ipsa ecclesiastica sunt imperialia: ꝛ ista sunt paria esse extra territoriū vel esse infra ꝛ esse exempta.vt in.c.luminoso.xvij.q.ij.non si essent predia forensium qui non habebant priuilegiū noui.lz persona istor̄ non subsit statuentib⁹.vt in.l.libertis.§.sola.ff.ad muni.tñ alia p̄dia sunt subiecta:ꝛ ideo lz nō possit imponi collecta psonis eorū per ista p̄dia bene pōt imponi istis p̄dijs ꝛ ita loquunt̄ iura allegata

BIU Cujas

7 allegata.s.in ɔtͥū.⁊ qͦ no.in.l.repertū.§.fi.ff.de mu.⁊ ho.† ⁊
a no.diligēter [a] nā in generali collecta:que imponitˀ psonis per
solidū ⁊ librā non comprehenderētur forenses pro reb⁹ intra
territoriū sitis.Sed oportet ꝙ specialiter imponatˀ onus illis
rebus si aūt queritˀ de pdiis que nō sunt adhuc ecclesiis reli-
cta sed relinquuntˀ vel efficiuntur post statutū cōditū videretˀ
ꝙ ecclesie teneantˀ sicut tenebantˀ ad tributū antiquū ⁊ ita ītel
genda glo.in.c.j.de immu.eccle.lib.vj.qͦ tenere videtur Bar.
dicens quod eugubini fecerunt sic quod onera cōmunis defi
ciebant ꝑpter multa predia que remanebāt ad ecclesias vide
per Bal.qui dicit ꝙ ista statuta presumuntur facta contra im
munitatem ecclesiarū ideo nō tenentˀ nisi pro onere pteriti tē-
poris:⁊ hoc mihi placet nec posset apparere contrariū qͦ non
fuerit factū in fraudem.Preterea idē Bal.ī.l.neminē.dicit ꝙ
hoc videtˀ impossibile facere quod pro oneribus que imponū
tur in pecuniam non vniformiter:sed ꝯm cōtingentiam casuū
possunt dici predia tributaria:cum de natura tributi sit vt sol
uatur de fructibus ⁊ vniformiter.Si autē statutū dicat quod
predia intelliguntur obligata pro oneribus.Et quod dicantˀ
onera realia tunc istud bene potest fieri tamē adhuc procedit
dictum Bal.quod postꝙ peruenit ad ecclesiā dicatur facta in
fraudē que fraus olim cessabat in populo romano ⁊ pncipe
8 qui ordinarunt tributū.¶ † Ex predictis.sol.q.si alique pos-
sessiones sunt allibrate laicis ⁊ postea transeant in ecclesiā an
transeant cuꝫ onere allibrationis tanꝙ affixa oneri reali. Et
Bar.concludit in contrarium quod excipit ex facto fit expres-
se per argu.Joā.and.que arg.alle.in.c.j.de immu.lib.vj. quo
niam illa allibratio non afficit predium nec post venditionē
iam factā glos.est in.l.incola.ad munici.Et sic si transeūt post
venditionem factam bene transeunt cum illo onere.Sed non
pro futuris venditionibus.Et ideo nō debet amoueri de lib.
vel de castat.illius cui sunt allibrata:⁊ ipse vel eius heredes
tenebuntˀ quousꝙ durat illa allibratio.vide Bar.in.d.l.inco
la.ad municip.

2 ☞ Causa matrimonialis est spiritualis.
Si in causa matrimoniali vertitˀ q̄stio facti qꝛ negatˀ vnꝙ in-
teruenisse verba de presenti:pōt iudex secularis cognoscere sꝫ
si vertitur questio iuris iudex ecclesiasticus cognoscet.
3 Quid in vsuris vel si dicatur ꝙ contractus est vsurarius.

1 **Omni nouatione.** † Ista.l.allega tur in fi.ꝙ si in
causa cepta coraꝫ iudice seculari incidat aliquis ar
ticulus spiritualis ꝙ iudex secularis super ista nō
possit cognoscere nec pronunciare:sed debet remittere ad iudi
cem episcopi.Et quousꝙ ibi expediatur debet supersedere in
causa.Et si contra faceret non valeret processus tanꝙ suspēsa
sit eius iurisdictio.de hoc ī.c.lator.qui fil.sint legi.Et poterit
iudex ecclesiasticus inhibere ⁊ vetare quod nō procedat ⁊ etiā
2 prohibere quod nō faciat nouitatem.† Et ponit exemplum si
aliquis tanꝙ filius talis petat hereditatem ⁊ oppo.qͦ nō sit
filius legitimus ꝙ inter patrem ⁊ matrem nō fuit legitimum
b matrimonium.nam causa matrimonialis est spiritualis [b] di
cit bar.sed fuit originaliter Pau.de liaza.in clemē.j.de vsur.
quod istud est verum si vertitur.q.iuris non facti.Pone par
tes fatentur quod interuenerūt verba de presenti inter parē-
tes tamen ista verba non erant sufficientia ad contrahendum
matrimonium.de hoc se non habet impedire iudex secularis:
qꝛ an sint sufficientia statuitur per canonem nō per legē ⁊ epi
scopus est iudex canonum.Sed si questio facti verteretur vt
exemplū:qꝛ negatur vū interuenisse verba de presenti.Et ad-
uersarius vult probare cōtrarium.Istam probationem bene
potest recipere iudex secularis:qꝛ hoc solū in facto cōsistit non
tamen debebit super matrimonio:sed super principali.vt.l.j.
3 de ordi.iu.¶ † Sed iudex ecclesiasticus bene pronunciat etiā
in vsuris si producitur instrumētum de centum:aduersarius
dicit qͦ non fuerūt numerata nisi quinquaginta ⁊ alia quin
quaginta fuerunt apposita pro vsur.⁊ vult probare certe pro
bationem istam iudex secularis potest recipere qꝛ est qͦ facti.
sed si diceretur an contractus esset licitus vel illicitus ratione
vsurarum.q.iuris est ⁊ remittenda est ad episcopum:⁊ habeo
nunc causam pendentem de facto qꝛ productū fuit instrumē-
tum de centū ⁊ pars aduersa probauit quod erat de lucro sor
tis vere.⁊ de hoc fecerunt compromissum:⁊ ita arbitri pronū
ciarunt ⁊ reduxerūt ad.l.cum autem petatur nūc executio de
illis.l.pars aduersa vt hoc euitet recurrit ad curiā episcopi pe
tens relaxari iuramentum ⁊ allegans contractum vsurariū ⁊
nō potuisse cognosci in curia seculari de hoc articulo.Et hoc
facit ad finem protelādi litem:⁊ quod etiam si ibi condēnetur
possit appellare ad papam ⁊ in infinitum ducere.vnde petitˀ
an possit impediri iste accessus ad curiaꝫ ecclesiasticā.Et per
predicta videtur ꝙ sic:qꝛ de illo articulo facti potuit compro-
mitti ⁊ cognosci in curia seculari.⁊ adde quod not.Bar.in.l.
titia.ff.sol.mat.⁊ in.l.quoties.ī.de iudi.

2 ☞ Ecclesia an teneatur ad refectionem pontiū vel murorū
vel guerre.
3 Si alicui concessa est immunitas a muneribus debet intelli-
gi de his que tunc concurrebant.
Que de nouo emergunt nouo indigent auxilio.

c
1 **Ad instructiones.** [c] Bartol.dicit † ꝙ ista lex nō
pcederet hodie si imponeretˀ collecta pro refectiōe
pontium ⁊ viarum:qꝛ cum illa imponatur psonis
⁊ ecclesiastice persone vel ecclesie nō subsint laicis non possint
imponere eis tales collectas per autˀ.itē nulla communitas.
ī.titu.j.sed isto tempore bene suberant.Si autem nō impona-
tur collecta sed aliqua via sit prope domum vel possessionem
ecclesie vel refectione vie tale onus dicitˀ reale ⁊ ad ipsaꝫ eccle
siam solum pertinet per.l.fi.ff.de via pub.tamen nō possit co-
gi per laicos sed per episcopum.glo.autē in.§.nouarum.xvj.
q.j.dicit hanc.l.hodie non tenere ⁊ esse correctā:qꝛ ista est no-
ua illatio que ratio nō placet.nam noue illationes prohibite
fuerunt etiam per Constantinum.vt.l.j.ī.titu.j.⁊ tamē per.l.
istam conceduntur istis casibus dico ergo quod quādo via est
iuxta ecclesiam vel domum ecclesie vel predium eius Bar.di-
cit verum:⁊ tunc est recurrēdum ad episcopum quod eam co
gat.Sed si non est iuxta predicta:⁊ sic non pertinet ad solā ec-
clesiam refectio sed ad totam viciniam que habet vsum vie il
lius vel pontis si quideꝫ ex illa via vel ponte ecclesia vel mini
ster eius habebat vtilitatem propter predia que ibi habebat
tenetur conferre ad istas expensas iuxta regulam.Commoda
qui sentis iungas onus emolumentis:non tamē cogetur per
iudicem secularem:sed per episcopum:si nō habebat commo
ditatem specialem licet forte per hanc legem posset cōpelli ad
conferendū expensa est pia hodie per illam autˀ.non poterunt
2 compelli nisi de licentia pape.† Et idem videtur dicendū de
aliis expen.similibus vt refectione pōtis vlˀ murorū licet glos.
hic dicat ecclesias non teneri.nam imo videtur contrariū per
l.ad portus.ī.de ope.pu.⁊ in.l.fina.ī.de qui.mu.nō licet se ex.
lib.x.Et idem in expen.guerre.Si erat dubium de captiuita
te ciuitatis ⁊ districtu ecclesiarum cū teneantur cōferre ⁊ pos-
sint compelli per episcopum alˀs nō sine autoritate pape.⁊ vi-
3 de quod notatur in addi.Spec.in titu.de cēsibus.† Dicit au-
tem Cy.notabiliter in.l.si ex toto.in princi.de lega.j.quod si
d alicui est concessa imunitas a muneribus debet intelligi [d] de
his que tunc concurrebant.Sed si propter aliquem casum de
nouo venientem oporteret imponi aliqua onera insolita vt
propter guerrā talis immunitas non prodest qꝛ que de nouo
emergunt nouo indigent auxilio.vt.l.de eta.§.ex causa.ff.de
interro.act.facit.l.in concedendo.ff.de cōfir.tu.in ratione sui.
tene menti quia quotidianum.

2 ☞ Onus capitationis quod olim imponebatur capitibus
puta masculis vnus aureus ⁊ feminis dimidius vocabatur
tributum:⁊ ab isto erant immunes persone ecclesiastice.

1 **Sacrosancta.** † No.istā.l.contra id qͦ vidi fieri p curiales cu-
rie romane tpe quo ibi erat curia nā cortisani ha-
e bebāt immunitatem ne soluerēt gabellas [e] de pro-
priis rebus vel victualibus que emebant ipsi autem volētes
amicis eorū seruire introducebāt victualia ⁊ res alias extra-
2 neorum asserentes ea sua esse qͦ hic reprobatˀ.† Not.etiā hic
in ver.emāci.iuncto ver.tributorū.qͦ onus capitationis: qͦ
olim imponebatˀ capitibus puta masculis vnus aureus ⁊ fe-
minis dimidius.vt no.ī.de anno.⁊ tri.super rubrica vocabatˀ
tributum qͦ etiā glo.ibi dicit tamen ab isto tributo erant im
munes persone ecclesiastice qꝛ non erat onus reale:sed perso-
nale non sic ab illo quod imponebatur rebus.vt.l.placet.

2 ☞ Si eligitur monachus vnius monasterii ad regimē alte-
rius nō dꝫ ad illud trāsire nisi obtēta licentia sui superioris.
An monachus possit trāsire de vna religione ad alterā ⁊ qn̄
non sufficit licētia sui superioris sed debeat obtinere a papa.

1 **Qui sub pretextu.** † Doct.notāt istā.l.cōtra scholares
qui sunt in matricula ⁊ non intrāt nec studētvt nō
gaudeāt beneficio scholariū nec pcipiāt fructus be
neficiorū ex priuilegio cōcesso studētib⁹ sicut nec hic clerici de
scripti in collegio clericorū si nō exercēt diuina officia facit.l.
2 scriniarios.ī.de test.mili.⁊.l.semp.§.pe.ff.de iure immu.† Itē
f no.tex.cum glo.in fi.ꝙ si eligetˀ monachus vnius monasterii [f]
ad regimē alteri⁹ nō debet ad illud trāsire nisi obtēta licētia
sui superioris.Quid si trāsiret sine electione de vna religione

a ¶ Diligenter.de hoc vide p alex.d imo.in consil.lxviii.p totuꝫ.in.ii.vol.⁊ an p statutū fieri possit qͦ forēses teneātur ad collectas ibi dꝛ ⁊ ī ɔsi.ci.ī.j.vo.⁊ in ꝑposito quādo collecta possit imponi p laicos clericis.vide per car.in suo ɔsi.xii.Frā.Cur.

b ¶ Est spūalˀ.adde qꝛ mrīmoniū ē magnū sacrꝫ vt ī.c.ñ oīs.xxxii.q.iii.c.debitū ⁊ ibi doc.de biga.glo.ī.c.veniēs.d trās-ac.car.ale.in.c.cū herēt.in.viii.not.de eo q dux.ī ma.quaꝫ pol.p adul.

c ¶ Ad īstructiōes Adde d materia isti⁹.l.vide p iac.bu.l.iubem⁹.ī.e.doc.in autˀ.d eccl.ti.abb.⁊ doc.ī.c.nō min⁹.de imu.eccle.pe.de an.in re.c.postulasti.in v.q.d so.ɔp.bar.cepo.ī trac.d ser.rusti.pdi.in.c.de uia.alex.de imo.ɔsi.lxviii.īcip.viso ⁊ dudū discusso.ab.ɔsi.iii.inci.casus sup q̄.in.j.vol.barb.cōsi.xxix.inci.clemētissimum deum.ī.ii.colū.in.iiii.vol.

d ¶ Intelligi.add ꝙ alex.ī ɔl.cxciii.col.ii.v.nunc atti go.tꝫ ꝙ extendatˀ ad futura.ī.ii.vo.sꝫ ꝙ ñ ītelligatˀ cōcessa a collectis q̄ īponuntˀ ꝑ guerra supueniēti.ad de.d.Aint.ī.c.puenit.de cēsi.⁊ eūdē ale.ī ɔsi.ccxvj.col.vj.ver.ad idem.ī secūdo vol.Cur.

e ¶ Gabellas.Adde.c.ꝙꝙ.de cēsi.li.vj.⁊ ī cle.pñti.e.ti.⁊ diffuse per bertachi.in trac.de gabel.

f ¶ Monasterii.adde.c.qͦ dei timorem.de statu monā.c.sane.de reg.iu.⁊ ī.c.lꝫ.e.ti.archi.ī.c.mādam⁹.xix.q.iii.lap.alle.lxxxiii.ab.ī.c.ea noscitˀ.ī.iiii.no.d his q̄ fi.a prela.

BIU Cujas

ad alteram vide bonam gl.in.c.cum singula.de preben.li.vj.
que distinguit tres casus ꝙ aut vult trãsire ad artiorẽ religio
nem ⁊ sufficit petere licentiã lz non obtineat aut ad parem ⁊
debet petere ⁊ obtinere aut ad laxiorem: ⁊ tunc nõ sufficit ob-
tinere a suo superiore sed debet obtinere a papa.
2 ☞ Necessitas ⁊ vtilitas publica preferť ꝑuilegio ecclesiarũ.
In generali priuilegio immunitatis censetur exceptuata ne-
cessitas publica.
3 Statutum si disponit ꝙ nõ possint bona alienari in nõ subdi
tum non comprehenduntur ecclesie: vel ecclesiastice persone.
Cõitas qñ ĩdiget aĩalibus ꝓ mittẽdo aliqd ad aliquẽ locũ: vľ
pro faciẽdo exportari ad ciuitatẽ vel ꝓ mittẽdo aliquẽ ad iu-
stitiã põt capere aĩalia priuatarum personarum vel alias res.
4 Rescripta impetrata ꝯ publicã vtilitatẽ non valẽt nec est eis
obediẽdũ ẽt si ꝯtineãt clausulã nõ obstãte aliq̃ lege vľ statuto.
5 Propter delictum gubernatoris nauis non cõfiscatur nauis
aliena si dominus in hoc non consensit.
6 In his q̃ tendunt ad vtilitatẽ capituli vel saltẽ nõ tendunt in
dãnum tũc ꝙ maior pars fecit videť fecisse totũ capitulũ sed
si tendũt ad dãnum requiritur quod omnes ꝯcordent ⁊ cõtra
dictio vnius faceret ne videatur gestum ab vniuersitate.
7 Factum prelati an noceat ecclesie.
Factũ ꝓcuratoris vel tutoris an noceat domino vel pupillo.

1 **Iubemus.** † Nauis ecclesie nõ excusatur
ab onere ferendarũ rerum vel
ꝑsonarũ pro republica ⁊ illa q̃ subtrahiť publicať
h.d. Et sic.l.placet.s.eo.que dicit bona ecclesiaruz
non teneri nisi ad canonicã illationẽ suppleť tã p.l.ad instru-
ctiones.s.eo.ꝙ p istã.⁊ etiaz p.l.seq.vt teneantur ẽt ad ista de
2 quib⁹ in istis legib⁹. † No.ꝙ necessitas ⁊ vtilitas publica pre
fertur priuilegio ecclesiarũ ⁊ sic in gñali ꝑuilegio immunitas
censeť exceptuata rõne necessitatis publice: qð no.pro his que
3 dixi in.l.ad instructiones.s.e. † Sic ⁊ in statuto disponente ꝙ
nõ possint bona alienari in nõ subditũ nõ cõprehẽduntť eccle
a sie vel ecclesiastice ꝑsone [a] nec statutũ dicať esse cõtra libertatẽ
ecclesiasticã.ita no.p Io.an.per.c.eos.de immu.eccle.lib. vj.fa
cit.l.si qs sub cõditione.cũ ibi no.ff.de cõdi.insti.⁊ dicit Bar.
per istũ tex.in prin.ꝙ qñ cõitas indiget animalib⁹ ꝓ mittẽdo
aliquid ad aliquem locum vel pro faciẽdo exportari ad ciuita
tem vel pro mittendo aliquem ad iusticiam potest capere ani-
malia priuatarũ personarũ ⁊ idem de aliis rebus puta de mẽ
suris.vt ĩ.l.fi.de pig.act. Idẽ dicit quod licet hec loquatur de
naue vltra duorũ milium modiorum capaci nihilominus ha
4 bet locum etiam in minori naui cum sit eadem ratio. ¶ † Itẽ
no.ex versi.nec si celeste quod rescripta impetrata cõtra publi
cam vtilitatem non valent nec est eis obediendum quod intel
lige etiam si cõtineant clausulam non obstãte aliqua lege vel
statuto.vt no.p Cy.in.l.seq.si ꝯtra ius vel vti.pub.l.fi. Sicut
si quando esset cõtra religionẽ christianam.vt.s.tit.j.l.ij.⁊ ibi
tetigi subaudi nisi sequať secũda iussio cuz tali clausula.vt in
auť.vt nulli iud.§.si vero iubem⁹.⁊ no.in.l.nec damnosa.ĩ.de
preci.impe.offe. ¶ Itẽ not.circa fi.ꝙ si nauis subtrahitur ab
isto onere debet publicari ⁊ sic delictuz nocet ecclesie.⁊ ad hoc
semper allegať ista lex.dicit Guil.de cu.quod nõ sufficeret ex-
cusari nauem solo verbo ad hoc vt incidat in hanc penã: nisi
sequatur subtractio de facto: qꝛ delictũ nõ habuisset effectum
propter solam verbalem excusationez si nauis fuisset capta: ⁊
5 sic non debet pati penam.vt in.l.j.in fi.ff.qð quisq3 iu. ¶ † Itẽ
dicit quod intelligit istum tex.quãdo prelatus vna cũ capitu
lo nauem subtraxisset vel alius de ipsorũ volũtate.nã ambo
possunt preiudicare ecclesie: sed si solus prelatus nõ fieret pre
iudicium ecclesie: vt perderet dominiuz sed sibi soli si ipse ha
beret aliquod ius puta vsum.⁊ hoc per.l.cotẽ.§.dominus.ff.
de pub.qui bene facit vbi ꝓpter delictũ gubernatoris nauis
non confiscatur nauis aliena si dominus in hoc nõ cõsensisset.
6 Dicit † etiam vnum verbũ notabile quod si maior pars capi
tuli consensisset ⁊ minor contraxisset adhuc non fieret preiudi
cium ecclesie.nec ob.l.quod maior.ad muni.qꝛ debet intelligi
de his que tendunt ad vtilitatem vel saltẽ nõ tendunt ad dã-
num: ⁊ tunc quod maior pars fecit videtur fecisse totũ capitu
lum vel vniuersitas. Sed quãdo tendit actio ad damnum re-
quiritur ꝙ omnes concordent ⁊ cõtradictio vnius faceret ne
videatur gestum ab vniuersitate ꝙ perpetuo tene mẽti; qꝛ ra-
b ro reperies alibi hoc dictuz.⁊ est pulchra limitatio [b] ad.l.illã.
Dicit ẽt Bald.hic ⁊ Innoc.allegat istũ tex.in.c.postulasti.de
foro compe.ꝙ in defectum oneris realis confiscatur res etiam
eius qui nõ erat subditus.nam hic ecclesia nõ erat subdita lai
cis ⁊ istud onus erat reale qꝛ iniũgebať ipsi naui.s3 ipse Bal.
dicit ꝙ isto tempore.s.codicis ecclesie erãt subdite ⁊ ꝙ dictum
Inno.hodie haberet locum in rebus laicorum vt si aliquis fo

a ¶ Persone.ad ð circa hoc ea q̃ ponunť p doc.in.c.nouerit ex̃ de sen.excõ.⁊.d. Ale.de imo.i ꝯsi.xciij.in ij.vol.cur.⁊ tu vltra p̃dicta vide q̃ põit satis i ꝓposito.d.Bar.soci.i consil.cclxij.colũ.v.ṽ.v.ꝑncipalr.⁊ in cõsil.ccxlj.co.iiij.ṽ.s3 posito.⁊ ad principalẽ decisionem pau.de ca.hic de statuto ꝓhibẽte rẽ aliẽari in forẽsez ꝙ nõ cõprehẽdat clericũ vel ecclesiã.ad de Ange.in.l.nemo.ff.ð pac.⁊ ĩ.l.filiussa.§.diui.ff.de le.j.⁊ Bart.in l.fi.C.ð exac.trib.li.x.s3 qð statutũ valeat vide eũ dẽ Bar.ĩ.l.j.C.ne li.habi.li.xj.⁊ð hoc in trac.de emp.⁊ vẽdi.q.iij.princi-pali.q.xxj.⁊ in finalib⁹ ṽbis.iiij.qð.ꝑncipali.ṽsi.denium.Stra.

b ¶ Limitatio.ad de aľs limitationes q̃s ponit Feli.in.c.cũ oẽs.co.ix.cũ duab⁹ seq.s.de cõsti.ĩ ver.in eadem glo.ibi: si sunt pľes q̃s etiã habes p Alex.de imo.p maiori p-te.ĩ.d.l.ꝙ maior.in apo.ad Bart.Cur.

c ¶ Gualdana.ad hoc vide que no.Bald.in extra.ð pa.constã.in verbo non iurãtib⁹.Cur.

rensis haberet domum in hac ciuitate vel predium in comita-
tu nã propter hoc nõ esset subditus nec sortiretur hic forũ.vt
l.libertus.§.sola.ff.ad muni.tamẽ si ista ciuitas illi domui vel
predio iniungeret aliquod onus quod facere potest cõferẽdo
verba in ipsam rem qꝛ est subdita ex quo est infra territoriuz
l3 non persona: vt dixi in.l.placet. Si illud onus non solueret
posset ꝯfiscari sed si esset res ecclesie secus qꝛ tale onus non po
test sibi iniũgi licet sit infra territorium est exempta: ⁊ videtur
esse extra territorium: vt in.c.luminoso.xviij.q.ij.⁊ dixi in.d.l.
placet.tene menti qꝛ multũ declarať ex his verbis id qð not.
7 Innoc.in dicto loco. † Quãtum autem ad illum articuluz an
factũ prelati noceat ecclesie.doc.hic distinguũt sed vide quod
in simili no.de facto procuratoris vel tutoris an noceat domi-
no vel pupillo quod plene no.Bar.in.l.j.§.si procur.ff.si quis
ius di.non obtẽ.⁊ cð no.in.l.polla.ĩ.de his qui.vt indi. Et cõ
cluditur in effectu per doc.ꝙ cõtrahendo nõ potest prelatus
preiudicare ecclesie nisi seruet formã iuris.vt.ĩ.eo.l.iubemus.
Delinquendo vero aut querimus in acquirẽdo an potest pre
iudicare sicut procurator vel seruus domino suo in nõ acqui-
rendo.vt in.l.fi.ĩ.de acqui.pos.⁊.l.si seruus.cũ ibi no.ĩ.de pac.
sed ĩ acquisitis perdẽdis dic aut delinquit extra administra.
puta interficiendo vel vulnerando aliquem aut violentiã cõ
mittendo ⁊ nõ preiudicat.vt in.l.nec3 interdictio.ff.de regu.
iur.⁊.l.meminerint.ĩ.vnde vi.aut delinquit administrãdo ⁊
tunc aut delinquit in nõ faciẽdo ⁊ potest preiudicare puta nõ
petendo bona ecclesie: quia facit cõtra eã currere prescriptio-
nem. Aut delinquit faciendo ⁊ tunc aut pena non cadebat in
ipso administratore ⁊ ꝑiudicat ecclesie: vt in casu huius.l.vbi
fuit subtracta nauis nam posito ꝙ per prelatum ⁊ capituluz
prout intelligit quid tamen isti non sunt domini sed procura
tores: ipsa autem ecclesia est domina ⁊ nihilominus preiudi-
cat ecclesie: qꝛ ista pena cõfiscationis non cadebat in ipsis cum
nauis nõ esset eorũ: tñ ecclesia ab eis recuperat vt in vna solu-
tione quã ponit hic glo.⁊ probatur in dicta.l.polla.ideo si sta
tutũ dixerit quod si quis produxerit falsos testes perdat cau
sam ⁊ tutor in causa pupilli eos produxisset: qꝛ ista pena non
caderet in tutore qui non est dominus cause ꝑiudicat pupil-
lo vt causam perdat tamen recuperat a tutore. Si autem cade
ret pena in ipso tutore vel in prelato tunc eius debitum non
preiudicaret ecclesie sed sibi vt in.c.delictum persone.de regu.
iur.⁊ de excep.c.cum venerabilis.
2 ☞ Milites nõ pñt capere panẽ: vinum: pullos nec alia aĩa
lia rusticorũ ad comedẽdũ qñ subditi grauanť ĩ soluẽdo fisco
onera sua annalia q̃ per hoc soluunť nisi in casu necessitatis.
3 Princeps si vult maritare filiã vel aliquid facere ad suum ho
norez ꝙ nõ debet propter hoc imponere grauamẽ subditis.
4 An in foro conscientie liceat emere res cõfiscatas que per offi-
ciales publicos venduntur.

1 **Neminem.** † A muneribus incumbenti
bus ꝓpter principis aduen-
tum res ecclesie nõ sunt immunes.h.d. ¶ In.l.j.s3
cõtra.ĩ.ti.j.⁊.ij. Subaudi.in ver.ad perangarias.
vbi ecclesie ⁊ ecclesiastice persone non tenentur ad angarias ⁊
perangarias: s3 dicverũ esse nisi in subaductu ꝑncipis.vt hic.
2 ¶ † In glo.hic gualdana [c] imperatoris dic.i.societas militũ
c quos secum ducit imperator: vult ergo gl.querere an sit licitũ
dictis militibus capere res rusticorũ: puta panẽ: vinũ: pullos
⁊ alia animalia ad comedenduz.⁊ finaliter determinat quod
non nisi in casu necessitatis quando nõ potuit se premunire:
quia non debet facere trãsitum cum iniuria priuatoruz: satis
enim grauãtur subditi ĩ soluẽdo fisco onera sua annalia que
propter hoc soluuntur vt milites sustententur vnde nõ debet
aliud grauamẽ superaddi nisi propter summam necessitatẽ:
3 ideo † si princeps vult maritare filiã vľ aliqd facere ad suũ ho
norem dicunt doct.ꝙ nõ d3 propter hoc imponere grauamen
subditis.vt.ĩ.de statu.⁊ ima.l.ij.⁊ ĩ hac.l. Guil.multum bene
tractat materiã munerũ que munera plures recipiunt distin.
⁊ semper recurritur ad dicta eius quoniam multa capita ha-
bẽt in se.⁊ Bar.ponit in.l.j.ĩ.de mulieribus ⁊ in quo loco.li.
4 x. † Idẽ Bal.querit an liceat emere in foro conscientie res con
fiscatas que per officiales publicos venduntur. pone exem-
plum in istis pignoribus que quotidie venduntur in platea
per publicos officiales quia eorum domini nõ exegerunt ea
infra terminum. In foro enim iudiciali clarum est quod sic ⁊
remittit ad not.in.c.eos.de immu.eccle.lib.vj.
2 ☞ Cõfirmatio ꝑuilegiorũ q̃ erãt inualida qñ nihil opereť.
3 Qñ lex contrariatur canoni statur canoni in his que concer-
nunt spiritualia vel periculum anime ⁊ quid in aliis.
Si aliqua cõmunitas per statutũ suũ dabat aliquas eleemo-
synas religiosis an valeat statutũ postea factũ in cõtrarium.
Relictum

BIU Cujas

4 Relictum annuum factum cõuentui fratrum predicatorum
pro eorum sustentatione an valeat.
Quid in legato ad piam causam quādo est omnino incertū.
1 PRiuilegia. † Priuilegia ecclesiarū confirmātur]. inducta in ꝯtrium
tollunt᷑ ⁊ eleemosyne consuete dari iubent᷑. h. d. Ja.
2 but. † No. primo de cõfirmatione priuilegiorū q̄ si
sunt valida parū operant᷑: qꝛ solū renouat ⁊ obseruātiā exci-
tat: ⁊ aliq̄n ꝓdest ꝓpter vetustatē veterū. vt no. i aut. de here.
⁊ fal. circa princ. Si aūt erāt inualida: tūc si cõfirmant᷑ ex certa
sciētia efficiunt᷑ valida. ff. de adop. l. adoptio non iure facta. ⁊
in. l. ij. de re. eoꝝ. Sed si princeps ignorauit inualiditatē ⁊ ꝯfir
matio sit facta in forma cõi nõ validant᷑. vt in. c. j. cū ibi no. de
cõfir. vti. vel inuti. Et dicit hic Bal. ꝙ gn̄alis cõfirmatio anti
quorū priuilegiorū nõ refert᷑ ad illa q̄ erāt reuocata nisi spe-
cialiter dicat᷑ cõtrariū vt fuit hic nā multa erant reuocata hic
per pragmaticas sanctiões postea impetratas quas iperator
hic tollit ⁊ renouat vetera ꝑuilegia: sȝ si hoc nõ fecisset expres-
se solū operaret᷑ in priuilegijs nõ reuocatis ƀm Jac. bu. que vi
gebāt tpe cõfirmationis. ⁊ allegāt ad hoc. l. menia. §. a me. de
leg. ij. in rõne sui. l. eū qui. §. si mulier. de iureiur. Allegat etiā
bal. l. mella. §. j. ff. de adi. le. vbi stat᷑ vltime ꝯsuetudini. ¶ Itē
allegat᷑ iste tex. cum glo. in ver. oēs sane. ꝙ q̄n lex contrariat᷑ ca
a noni a stat᷑ canoni qđ est verū in his que cõcernūt spiritualia
vel periculū anime. vt not. in. c. ij. de re iudi. li. vj. In alijs autē
distinguit᷑ aut sumus in terris subditis romane ecclesie quo
ad tēporalia. ⁊ idem in vtroq; foro tā ecclesiastico q̄ȝ seculari.
iuxta not. in. c. cū esses. de testa. Si aūt i terris nõ subditis tūc
in foro ecclesiastico idē. Sȝ in seculari seruant᷑ leges. vt no. per
3 gl. in. c. fi. de arbi. li. vj. ⁊ ꝑ alios in. c. j. de ope. no. nū. ¶ † Vlti-
mo Bar. inducit fi. huiꝰ legis ꝙ si aliqua cõitas ꝑ statutū suū
dabat aliquas eleemosynas religiosis nõ valet statutū postea
b factū in ꝯtrariū. sed miror b de ista decisione qꝛ sicut potuit sta
tutū facere ita potuit tollere. vt. l. si quis in princi. testamenti.
de leg. iij. ⁊. d. Bartho. de salice. reprehēdit istud dictū in aut.
4 cassa. Bar. aūt querit. † an valet relictū annuū factū cõuentui
fratrū p̄dicatorū pro eorū sustētatione cū sint mēdicātes ⁊ re-
mittit ad. q. Fede. de señ. q disputādo tenuit ꝙ non ⁊ est. xij. in
ordine cõsiliorū suorū. dicit etiā non valere legatū ad piā cām
q̄n est oīno incertum. ꝙ ēt tenet Pe. secus si põt certificari per
relationē ad aliud vt hic dn̄ mādat prestari eleemosynas ƀm
antiquā cõsuetudinē. Idē si põt certificari ꝑ interpretationē
iuris. vt in. c. cū tibi. de test. al's secus lȝ relictū factum ad refe-
ctionē vie valeat nõ obstāte incertitudine. vt. l. quidā. de le. ij.
Sed certe ibi poterat declarari per relationem ad aliud.

2 ☞ In his que sunt nulla ipso iure cadit cassatio ⁊ irritatio.
Cancellatio ⁊ inductio fit interueniente facto.
3 Cassatio ⁊ irritatio qualiter fiat. ⁊ nu. 2.
4 Que dicantur statuta contra libertatem ecclesie. ⁊ nu. 5.
5 Valet statutum ꝙ clericis agentibus in curia seculari reddat᷑
illud ius quod redditur laicis contra eos in curia episcopi.
6 Non sufficit ꝙ post solutionem creditori faciat instrm̄ quieta
tionis. imo si debitor vult tenetur reddere instrm̄ cancellatū.
7 Statutum si dicat ꝙ clericus declinans iurisdictionē iudicis
secularis sit exēptus a protectione cõmunis ⁊ non debeat sibi
reddi ius an sit contra libertatem ecclesiasticam.
8 Si statutum loquatur gn̄aliter ꝙ declinās iurisdictionē pote
statis sit extra protectionē cõis non comprehendūtur clerici.

CAssa. Diuide in tres ptes. Primo cassat sta-
tuta iā facta cõtra libertatē ecclesie vsq;
ibi ⁊ decreto. Scđo ꝓhibet i futurū fieri vsq; ibi si
1 cõtra. Tertio punit ꝯtra faciētes. ⁊. h. d. † Statuta
c ⁊ cõsuetudines ꝯtra libertatē ecclesiasticā c ipso iure nõ valēt
⁊ debēt de libris statutorum amoueri. ⁊ faciētes cõtrariū pu-
niunt᷑. h. d. Et fuit facta ꝑ imperatorē Federicum: ⁊ sic est aut.
nouissima. per quē ēt facta fuit aut. sacramēta puberū. ⁊ habe
tur in titu. de statutis cõtra libertatē ecclesie post cõpila. vsus
feudorū ⁊ repetit᷑. i. c. nouerint. de sent. excõ. vbi addit᷑ alia pe-
na spiritualis. s. excõicatio. ⁊ dicit Albe. ꝙ ista ⁊ illđ. c. fuerūt
facta eadem die. Ista ab imperatore ⁊ illa ab Honorio papa
iij. q ipsum imperatorē coronauit in die coronatiōis. ⁊ fuit in
M. ccxx. qui imperator postea venit in discordiā cū successore
illius pape ⁊ finaliter fuit depositus ⁊ priuatꝰ dignitate im-
periali per Inno. iiij. de qua priuatione ⁊ sententia habet᷑ in
c. ad apostolice. de re iudi. lib. vj. tñ sue cõstitutiones firme re-
2 manserūt. ¶ † No. i prin. ꝙ in his q̄ sunt nulla ipso iure cadit
cassatio ⁊ irritatio ꝙ exponit᷑. i. cassa ⁊ irrita nõ fiat. in. c. acce-
dens. vt lit. nõ cõte. ⁊ sic cassatio põt fieri solo v̄bo: sed cācella-
3 tio ⁊ inductio fit iteruenīete facto: vt i. l. inductū. j. de sol. † Et
qualiter fiat. dic vt no. gl. in. l. si qs libertatē. in p̄n. ⁊ gl. sup v.
inductū. ff. de pe. here. pone ergo dicit statutū huius ciuitatis
ꝙ si mulier cõstante mr̄imonio ꝓpter inopiā mariti facit sibi
assignari certa bona ꝑ dote sua instrm̄ dotis debeat cassari ⁊
irritari. An ergo sufficiet ꝓnunciatio iud. qđ habeat᷑ ꝑ casso
⁊ irrito videt᷑ ꝙ sic nec requirat᷑ ꝙ icidat᷑ ꝓtocollū vel instrm̄
publicū. Ad qđ bñ facit. l. emptor. §. lucius. ff. de pact. ibi: pro
cassis ⁊ irritis ⁊c. sed si diceret qđ debeat cācellari ⁊ induci: ⁊
tūc oportet ꝙ producat᷑ actualiter instrm̄ ⁊ cācellet᷑ cū cruce. vt
4 dicit gl. in. d. l. si quis libertatē. ¶ † Itē no. ibi: aduersus cano
d nicas ⁊c. q̄ dicant᷑ statuta d ꝯtra libertatē eccl'ie. nā dicit Inn.
ꝙ sunt illa q̄ auferūt ecclesie vel ecclesiasticis ꝑsonis ea que fue
rūt cõcessa eis in ꝑuilegiū ꝑ papā vel imperatorē: secus si non
in priuilegiū cõpetebāt eis sȝ de iure cõi. Itē secus si ꝑ priui-
legiū inferioris puta regis vel alteriꝰ dn̄i. Reqrit etiā Inno.
ꝙ talia priuilegia fuerūt gn̄aliter cõcessa oībus ecclesijs. secus
si vni tm̄. vt ipse no. in. d. c. nouerint. ⁊ ꝑ primo dicto videt᷑ ca-
sus hic. sȝ Bar. tenet ꝯtrariū hic ꝙ ēt si auferant᷑ ea q̄ sunt de iu-
re cõi dicunt᷑ ꝯtra libertatē ecclesiasticā. Nam de iure cõi est ꝙ
occidēs occidat᷑: si ergo fieret statutū ꝙ occidēs clericū non pu
niatur pena mortis sed pena pecuniaria. Istud aufert ius cõe
nõ aūt priuilegia ⁊ tñ erit ꝯtra libertatē ecclesiasticā: qꝛ clerici
ex hoc efficiunt᷑ timidiores. ⁊ hoc dicit ꝓbari ꝑ. l. j. §. q̄ oneran
5 de. ff. quarū re. act. nõ da. † Sed si auferrent᷑ ea q̄ nõ cõpetūt ex
priuilegijs principū nec de iure cõi: sȝ ex forma statuti nõ eēt
contra libertatē ecclesiasticā. pone eñ qđ est statutū qđ instrm̄
habeat paratā executionē. fit aliud statutū ꝙ clericis agētibꝰ
in curia seculari reddat᷑ illud ius ꝙ reddit᷑ laicis cõtra eos in
curia epi clarū est aūt ꝙ si laicus haberet instrm̄ cõtra clericū
nõ haberet executionē i curia epi: ergo nec si clericus haberet
cõtra laicum debet habere in curia seculari si statutum valet.
Querit᷑ ergo an valeat ⁊ determinat᷑ ꝙ sic ⁊ nõ vr̄ cõtra liber-
tatē ecclesiasticā cū possint tollere clericis illud ꝙ ipsi statuen-
tes dederāt. Nā poterāt ab ipo ꝑncipio statuere ꝙ si laici tm̄
haberēt instrm̄ haberēt executionē paratā nec pn̄t conq̄ri cle-
rici qꝛ põt rn̄deri meū nõ tuū tibi aufero beneficiū. vt no. in. l.
assiduis. j. q po. in pig. ha. Cetera vide hic ꝑ Bar. ⁊ Bald. ⁊ ꝑ
do. Bar. de sali. q repetijt. Et dicūt doc. ꝑ istū tex. ibi: ⁊ eas de
capitularibus ⁊c. nõ sufficere ad excusationē illorū qui faciūt
statuta appõere clausulā ꝙ si sint aliqua ꝯ libertatē ecclesiasti
cam habeant᷑ ꝑ nõ factis qđ est verū si apparet manifeste. Sed
si posset esse ꝓbabile dubiū: excusarent᷑ ƀm. d. Barth. đ sali. ꝙ
plȝ postq̄ȝ tñ hoc esset declaratū deberet idē amoueri ⁊ illi ad
quos ꝑtinet si reqsiti nõ faciāt intra duos mēses sunt excõica
ti. vt. d. c. nouerint. sed i penas istius aut. ⁊ in cor. vn̄ sunt᷑. nõ
6 incidūt nisi post annū. † dicit ēt Bart. ꝑ istū tex. nõ sufficere ꝙ
creditor post solutionē faciat instrm̄ quietationis: imo si debi
tor vult tenet᷑ reddere instrm̄ cācellatū. ⁊ ita dȝ itelligi. l. disso
7 lu. C. de cõdi. ex. l. facit. l. ab oībus. §. j. de leg. j. † Sȝ qd e si statu
e tum dicat ꝙ clericꝰ declinās iurisdictionē iudicis secularis sit
exēptus a ꝓtectiõe cõis ⁊ nõ debeat sibi reddi ius. an sit cõtra
libertatē ecclesiasticā. dic ꝙ sic qꝛ posset declinare talē iurisdi-
ctionē est hodie eis concessum ꝑ priuilegiū tā apostolicū. vt in
c. si diligenti. de foro cõpe. quā imperiale. vt in aut. statuimus
j. ti. j. Et hic aufert᷑ eis ꝑ indirectū. Sed ⁊ n iudex hoc nõ ob-
stāte põt eis reddere ius adeo ꝙ valeat dic ꝙ si statutum au-
fert sibi iurisdictionē nõ põt nec ꝓpterea esset iudex excõicatꝰ
si nõ redderet postquā iurisdictionē nõ habet. Sȝ si nõ aufert
iurisdictionē sed solū inhibet᷑ ne ius redderet᷑ tūc posset ⁊ va-
let processus ƀm Bal. ⁊ Jaco. but. qui hoc no. in. d. aut. statui
8 mus. ⁊ hoc q̄n statutū expresse loquit᷑ de clericis † si vero gn̄a-
liter ꝙ declinās iurisdictionē potestatis sit extra protectionē
cõis nõ comprehenderentur clerici per ea que not. in. c. eos. de
immu. eccl. lib. vj. qꝛ in generali dispositione non compreben-
duntur ea que specialiter fieri non possunt vel que essent tur-
pia aut reprobata: vt in. l. q̄ȝ q̄ȝ. de ritu nup. ⁊. l. si quis cõditio
ne. ff. de condi. insti. ⁊. l. si pater. de his que in frau. credi.

2 ☞ In testamētis ad piā cām q̄n relinquit᷑ pijs locis an cen-
seatur dispensatū cõtra oēm obseruantiā iuris positiui vt cen
seatur remissa omnis solennitas iuris ciuilis. ⁊ nu. 3.
3 Quod relinquit᷑ ecclesie vel pauperibus censet᷑ relictum deo.
In his que concernunt deum vel ius diuinum nõ possunt sta
tuta fieri in contrarium.
4 Statutū si dicat ꝙ mulier sine certa solennitate nõ possit alie-
nare bona sua ꝙ nõ habeat locum si ingrediatur monasteriū
et quid si non ingrediatur sed donaret ecclesie.

1 GEnerali lege. † Dubitatio huius. l. erat qꝛ postq̄ȝ iste ꝑso-
ne dedicauerāt se deo videbat᷑ ꝙ đ bonis mūdanis
nõ hērēt se ipedire q̄si renūciauerint mūdo ⁊ sic nõ
pn̄t testari. sȝ venirēt veniētes ab itestato cuiꝰ ꝯtrariū hic determi

a ¶ Lex cõtrariat᷑ canoni. Adđ ca. clerici. de iu. c. vl. de secun. nup. c. j. đ noui ope. nun. gl. summe. x. dis.

b ¶ Sȝ miror. adđ ꝙ ꝯtra bar. tenet Imo. in. l. nõ amplius. ff. de le. j. ⁊ ibi do. Ale. in. ij. col. q dicit opi. ꝯ bar. veriorē. ⁊ allegat text. in. l. si qs curialis. j. de epi. ⁊ cle. ⁊ idē tenet ipse Alex. in cõsi. ccviij. i. ij. co. in. ij. vol. sed arc. i. d. l. ñ ampliꝰ. tȝ opi. bar. q̄ȝ dicit magis cõsonā rõni. ⁊ vide eūdē pau. de cas. in. d. l. si qs curialis. ⁊ adde Feli. i. c. eccl'ia sancte marie. co. xxvj. vers. xij. q̄ro. s. de consti. Cur.

c ¶ Cõtra libertatē eccl'iasticā. Ad de Anto. de but. abb. ⁊ Jo. đ imo. in. c. qđ clericis. đ foro cõpe. Cal. in dispu. icip. statuto cauetur.

d ¶ Que dicantur statuta. adde tex. i. c. ij. de verb. sig. li. vj. ⁊ Abb. cõsi. lxxiiij. icip. pn̄s dubium.

e ¶ Sed qd si. adde tu ⁊ đ hoc viđ vt ꝑ do. meū do. Bart. soci. in suo cõsil. cxxij. i. j. vol. ⁊ viđ eūdē Pau. de ca. ēt circa hoc in aut. statuimꝰ. in. ij. col. j. đ epi. ⁊ cleri. S.

BIU Cujas

natur:quia per hoc nõ debent esse deterioris cõditionis.ꝛ sic licet loquatur quãdo volũt relinquere pijs locis.idem tamen si cuiuscunq; alteri:sed hodie ista lex corrigitur illis qui fecerunt professionem expressam vel tacitam per quam bona sua videtur in monasterium collata:ideo amplius de ipsis disponere nõ possunt.vt in auk.ingressi.hic posita.Sed in illis qui nondum fecerunt professionem:licet se dedicarint deo ꝛ stent
2 in monasterio.l.ista non est correcta.† Et no.ter.ibi quod tamen quia videtur hic esse ter.contra determinationẽ Barto. qui tenet in.l.j.s.eo.qõ per illã.l.in testamentis ad piam causam quãdo relinquitur pijs locis censeatur dispensatum contra omnem obseruãtiam iuris positiui ꝛ cẽseatur remissa ois solennitas iuris ciuilis:quia iste text.vult expresse cõtrarium sed sustinendo Bart.dic quod loquitur in eo qui non erat in
a mortis articulo constitutus[a].l.autem prima loquitur in illo: sed hodie per ius canonicum idẽ in vtroq;.ꝛ sic ista lex in hoc est hodie correcta per ius canonicum in quo nõ requiritur solennitas sed duo testes sufficiant.ꝛ etiã dicit Bal.notabiliter quod etiam si statutum diceret quod mulier non possit testari
3 sine presentia consanguineorum tamẽ ad piam causam poterit quia quantum ad statutum non valet cum concernat deũ quod † enim relinquitur ecclesie vel pauperibus cẽsetur deo relictum cuius contemplatione hoc censetur factũ. argumen. in.l.seruo legato.§.si testator.de lega.j.ꝛ in his que concernũt deum vel ius diuinum nõ possunt statuta fieri in contrarium. vt not.per Bartol.in.l.cunctos populos.in.v.q.s.titu.j.Sed contra:quia per generalem constitutionẽ iuris ciuilis vel canonici disponentis quod in relictis ad piam causam non requiratur solennitas non videtur derogatũ statutis specialiũ locorum si non fuit expresse dictum.vt in.c.j.de constit.lib.vj. sol.hoc non cõtingit ex eo quod per illa iura fuerit huic statuto derogatum sed procedit ex defectu potestatis statuentium qui specialiter non potuissent statuere in his que concernunt piam causam vel super bonis ecclesiasticis iam quesitis vel acquirendis ergo in generali dispositione statuti hoc non comprehenditur per ea que dixi in auk.cassa. Dicit etiam Bald. si statutum dicat quod mulier sine certa solennitate nõ possit alienare bona sua si tamen ingreditur monasterium licet sine illa solennitate bona alienantur in monasterium quia transeunt cum persona sed etiam si non ingrederetur monasteriũ ꝛ donaret sibi vel ecclesie valeret per id quod dixi in tali statuto ecclesie non comprehenduntur.

1 ¶ Ingredi monasterium dicitur qui facit professionẽ expssam vel tacitã in manu abbatis vel alteri⁹ loco ei⁹ recipiẽtis. Professio expressa dicitur quando ingrediens promittit tria substantialia religionis.s.obedientiam:continentiam ꝛ paupertatem.ꝛ vide nu.2.

2 Tacita professio que dicatur.

3 Monasteria dicunt illa in quib⁹ sunt monachi qui habẽt in cõi ꝛ non in particulari sed illa in quibus sunt religiosi mẽdicantes appellantur loca pia seu religiosorum

Differentia inter monachos ꝛ fratres.

In fratribus minoribus non habet locum ista auk.nec possunt capere vt retineant nec vt vendant ꝛ ingressus talem religionem habetur pro mortuo.

4 Quid in alijs religionibus.

5 Qui dicantur mendicantes.

6 Ingrediens monasteriũ trãsfert se de potestate patris si in ei⁹ ptate erat in ptate monasterij vel abbatis ꝛ sic mutat familiã ꝛ patit minimã capitis diminutionẽ ꝛ est seruus dei ꝛ reuera
c est liber homo ꝛ retinet ciuitatem qz potest succedere. ¶ Religionib⁹: Adde doct.in.c.i presentia.de pb. c.statutum.xviij. q.j.ꝛin.c.fi.xix.q. vlti.

7 Ingrediens monasterium transfert dominiũ ꝛ etiam possessionem bonorum si habebat sine aliqua alia apprehensione sicut transferuntur in arrogatorem.

Quid si non ingrederetur monasterium sed donaret omnia bona sua quod non transferatur possessio sine apprehensiõe sed dominium sic.ꝛ nu.13.

8 Ingrediens monasterium si habebat dignitatem cõherẽtem persone qz esset comes rex vel imperator statim qõ ingreditur desinit esse nec dignitas transit in monasterium.

9 Ingressus monasterium potest heres institui ꝛ esse testis in testamento ꝛ etiam executor testamenti.

Sicut non potest testari ita nec alium actum facere in preiudicium monasterij.

An instrumentum quod prius fecerat rumpat ꝛ si non rumpitur an possit illud mutare post ingressum.

10 Qui nulla bona habet in ciuitate nec habere potest nõ potest testari secus si posset habere licet actualiter non haberet.

11 Ingrediens ecclesiã secularẽ non efficit religiosus nec tenetur ad obedictiã nec castitatẽ nisi recepisset ordines sacros nec ad paupertatem ꝛ potest acquirere ꝛ retinere bona ꝛ vxorem.

12 Quid in istis conuersis ecclesie regularis.

13 Per dedicationem in monasterium transfertur persona sub obedientia abbatis solo verbo.

14 Si nõ cõstat qd ingressus voluerit sibi reseruare an dñium an nudã facti detentationẽ qꝑ tũc nec ingressus nec reseruatio victur sed intelligat reseruatio quo ad nudã facti detentationẽ que potuit esse penes monachum sciẽte ꝛ patiente abbate. Quid si appareat qꝑ voluit retinere dominium.

15 Ingrediens si dicat dedico me cũ bonis meis vel dicat dedico me ꝛ bona mea que sit differentia.ꝛ nu.16.

16 Si ingressus pone nõ valet qz ingrediẽs habebat vxorem an saltem monasteriũ habebit bona si vxor retraxit personam.

17 Monasteriũ tenet ex persona ingressi vsq; ad quantitatẽ seu vires bonorum ꝛ non vltra sicut nec fiscus ex persona deportati ꝛ contra quem dabitur libellus.

Monasterium habetur loco vniuersalis successoris.

18 Quid si emphyteota linellarius vel precarius.

19 Ingrediens monasterium si habet vtile dominiũ vt si est emphyteota an illud transeat in monasterium.

20 Quid si habebat vsumfructum.

21 Quid si habebat feudum.

1 Ingressi. † Auk.ista cõtinet tria.s.dictum vsq; ibi:nec ergo.Itẽ illationem ex eo vsq; ibi:vtpote.Itẽ rõnẽ illatiõis ꝛ est canonizata.xix.q.iij.c.qꝛ ingredientibus.Et circa materiã eius Spe.in ti.de sta.mona.format vltra.xl.qstiones ꝛ canoniste habuerũt originẽ in iuribus eorũ ab istis auk.ꝛ alleg. catholicorũ imperatorũ quas postea canonizarunt ꝛ approbarũt inquantũ concernũt fauorẽ ecclesiarũ.Et corrigit.l.generalis.s.prori.Inquantũ loquit de his qui fecerunt pfessionẽ in monasterio.In alijs remanet icorrecta.venio ad casum.

2 ¶ † In ter.ibi:ingressi.dic ille dicit ingredi qui facit profes-
b sionẽ expressam vel tacitã [b] in manu abbatis vel alterius loco eius recipientis ꝛ dicit expressa quãdo promittit tria substãtialia religionis scilicet obedientiam:cõtinentiam ꝛ paupertatem.† Tacita dicitur quando recipit habitum qui non cõsueuit dari profitentibus ꝛ tũc statim dicitur pfessus vel quãdo consueuit dari profitẽtibus ꝛ nouitijs ꝛ sic dicit habitus indistincte ꝛ cũ eo perseuerauerit per annum.ꝛ hec colligũtur in.c.j.ꝛ.c.beneficium.de reg.lib.vj.vel quãdo virgo recipit velum professiõis.Sed pone quod quis in manu abbatis dicat dũtaxat hec verba ego dedico me huic monasterio nec exprimat illa tria rñdeo qꝑ videt professus qz dedicatio que est trãslatio persone ꝛ bonorũ est effectus professionis vt hic colligitur.posito ergo effectu ponit causa per articulũ ab effectu.vt no.s.titu.j.l.nemo clericus.in glo.que incipit vere.ꝛ xij.q.ij.c. quatuor.ꝛ qõ notatur in.l.constitutionibus.ad municip.idẽ si vteretur alijs verbis idem importãtibus. ¶ In ter.ibi: monasteria dic illa dicũtur monasteria fm cõmunẽ vsum loquẽdi in quibus sunt monachi qui habẽt in cõmuni ꝛ nõ in particulari.ꝛ de illis loquitur iste ter.Sed illa in quib⁹ sunt religiosi mendicãtes non appellãtur monasteria sed loca pia seu religiosorum nec illi dicuntur monachi sed fratres:puta sancti Francisci:vel sancti Dominici:vel sancti Augustini. Et ẽt fratres qui vocantur serui sancte Marie qui etiam sunt mendicantes.An autem in illis habeat locũ ista auk.dic qꝑ in fratribus minoribus nõ habet locum:qz illi non possunt capere nec vt retineãt nec vt vendant cum illa religio sit in altissima paupertate fundata.vt in cle.exiui de paradiso.de vbo.signi. ꝛ ideo ingressus talem religionem habetur omnino pro mortuo ꝛ eius bona deuoluũtur ad venientes abintestato vel ad heredes scriptos.Si prius fecerat testamentũ quia statim confirmatur quasi mortuus esset ꝛ ideo testamentum confirmat
4 vt not.in auk.seq.si qua mulier.per docto. ¶ † In alijs vero
c religionibus [c] mendicãtib⁹ si nõ sunt mendicãtes ex regula sed ex cõstitutionibus.vt not. Bal.in.l.conquestio.j.de leg.ꝛ in auk.nisi.j.ad trebel.ꝛ etiam in sequẽti autentica fuerũt opiniones an in eas transeant bona ingrediẽtium de quib⁹ per Ly.in.l.deo nobis.in fi.titu.j.ꝛ per Canonistas in.c.in presentia.de proba.sed quicqd sit de iure predicatores dicũt se posse capere nõ vt retineant quia quo ad hoc dicuntur mendicãtes sed vt vendant ꝛ pretium in eorum necessitates conuertãt pro quo vide bonã glo.in capitulo primo de relig. domi.lib. vj.super verbo domũ.sed Hostien.dicit quod nescit quo iure hoc faciãt.ꝛ etiam Joan.and.sed Archi.in.d.c.qui ingrediẽtibus.dicit se vidisse priuilegiũ Clemẽtis quarti hoc eis cõcedẽ.cuius priuilegiũ de verbo ad verbũ refert hic Alb.ꝛ ita de facto seruat ꝛ etiã volũt posse succedere suis cõsanguineis ex testõ ꝛ abintestato sicut alij monachi de qb⁹ in.l.deo nobis.sil'r

vt vendant

BIU Cujas

vt vendant.Et ego vidi cõsiliũ collegij Bononiẽsis hoc cõ-
cludens pro vero cum sigillis pendentibus singulorum doct.
Bald.hic videtur de hoc trufari et licet alibi videatur in hoc
assentire per pulchram rationẽ:quia cõtinet in se cõtrarieta-
tem.Aut enim acquiritur eis dominium ꝛ est apud eos quo-
usqꝫ vendant ꝛ tunc non possunt dici mendicantes.nã illi ꝓ-
prie sunt mendicantes de iure qui sunt incapaces acquisito-
rum sicut deportatus vel seruus penes quem non potest esse
dominium.Si autem dicatur in eos non transire dominium
necnon dicant mendicantes quomodo vendẽdo ipsum trãs-
ferũt in alium vnde dicit ipse de iure idem esse in eis quod in
a fratribus minoribus quia iura facientia de mendicantibus[a]
mentionem:pariter loquuntur de minoribus et predicatori-
bus et alijs.vt in.c.nimis.de excessi.prelato.ꝛ puto qꝺ ipse di-
cat veritatem ꝙ nisi probent consuetudinem capere non pos-
sunt vel nisi ostendant priuilegium apostolicum quod dicunt
habere in quodam libro magno qui vocatur mare magnum:
sed pauci librum maris magni viderunt.Et hinc sumpta oc-
casione Bald.hic tractat de materia fratrũ minorum de qui-
bus Barto.facit vnum tractatum quem appellauit minori-
cam valde pulchrũ et subtilem.sed Bal.nititur ipsum repre-
hendere in quãpluribus.dic vt hic per eum quãdo casus oc-
curreret:sed plenius in illo tractatu.et dicta Barto.limita se-
cundũ limitationes Bal.in text.ibi dedicant.glo.exponit.i.
transferũt et inquantum transfert se:dic quod transfert in po-
testatem alienam:scilicet monasterij vel abbatis:et sic vbi erat
sui iuris efficitur iuris alieni:et si erat in potestate patris de-
sinit esse: vt not.in.l.si ex causa.§.papinianus.alias pompo.
ff.de minori.Et sic mutat familiam:et per hoc dicunt doct.qꝺ
videtur capite minui quod etiam hic tenet glo.ij.post mediũ
in ver.item si tenebatur.et etiam in aut.seq.non tamẽ dicitur
capitis diminutio maxima vel magna sed minima.licet in cõ-
trarium videatur:quia dicitur seruus: vt no.in aut.causa que
fit in monacho.j.tit.j.sed dic quod est seruus dei non pene vel
hominis ꝛ reuera est liber homo:vt no.glo.in.l.cum heredes.
§.si.ff.de acqui.posses.et etiam retinet ciuitatem idest ciuilia:
quia potest succedere:acsi non esset religiosus et familiam nõ
mutasset:vt.d.l.deo nobis.ꝛ sic efficitur suus heres patri:licet
desierit esse in eius potestate:vt ibi not.propter vero minimã
capitis diminutionem predictam nõ rumpitur testamẽtum
quod prius fecisset cum tamen de ingressu cogitasset: vt dicã
in auten.sequẽ.quia mutat statum suum in melius:secus si in
deterius vt si transisset in potestatem hominis nõ spiritualis
puta per adoptionem:vt.l.qui ex literis.§.testamẽto.ff.de se-
cũ.tabu.Inquantum vero transfert bona dic quod transfert
dominium et etiam possessionem si habebat sine aliqua alia
apprehensione sicut transferuntur in arrogatorem cui mona-
sterium hoc casu comparatur vt hic nota.gl.iuncto illo versi.
iuncta.l.si adoptauero.ff.de precario.et contingit hoc ꝓpter
translationem persone que est principalis:sed si persona non
ingrederetur monasteriũ.licet donaret ei omnia bona sua nõ
transferretur possessio sine apprehensione: licet secus in do-
minio fauore ecclesie:vt in.l.fi.et ibi no.j.eo.titu.licet quidam
secus quando translatio est vniuersalis.sed falsum est per.l.j.
§.qui vniuerse.ff.pro do.intellige tamen quod hic dicitur si
monasterium vult:vel non contradicit alias secus si a princi-
pio tempore ingressus contradiceret:vt not.Bal.eleganter.j.
aut.proxima.ante si.secus si ex postfacto quia postquã domi-
nium esset acquisitum monasterium nõ posset ab eo abdicari
sine solennitate requisita a iure:sed bene potest impediri acq-
sitio:pro quo facit.l.magis puto.§.si fundus.ff.de rebus eo-
rum.et melius.l.j.§.an bona.ff.de iure fisci.equiparando mo-
nasterium fisco que equiparatio melior est iuxta not.per In-
nocen.in cap.in presentia.de probatio.quia nõ tenetur vltra
vires bonorum sicut nec fiscus.Item intellige quando sunt
bona transitoria de vno in alterum:alias secus vt si ingressus
haberet dignitatem coherentem persone:vt quia esset comes
b rex vel imperator:[b] nam statim quod ingrederetur desineret
esse et non trasiret dignitas in monasterium.ita nota.xxvij.
5 q.ij.c.scripsit nobis.❡† In tex.ibi testãtur dic scilicet actiue
sed non perdũt testamẽti factionẽ passiue qꝛ possunt institui
c et esse testes in testamento et etiam executores testamenti:[c] vt
in.d.l.deo nobis.ꝛ in aut.de mõachis.§.cogitandum.et in.c.
religiosus.de testamẽ.libro.vj.excep.fratribus minoribus:vt
in clemen.exiui de paradiso.Item sicut non testantur:ita nec
alium actum facere possunt in preiudicium monasterij.vnde
si confiterentur post ingressum habuisse dotem ab vxore non
preiudicaret ista cõfessio monasterio si aliter nõ probaret do-
tem ꝛ si confiteretur aliquid extorsisse per vsurariam prauita-
tem:et sic fore restituendum adhuc idem vt not.Spec.de sta.

mona.ver.lvj.et ver.lx.An autem testamentum qꝺ prius fe-
cissent rumpatur vel non:et eo casu quo nõ rumpitur an pos-
d sit illud mutare post ingressuz.[d] dic vt in aut.sequẽ.❡ In tex.
ibi:nec domini rerum.subaudi actu vel aptitudine vt etiã ꝓ-
batur in.l.lex cornelia.ff.de vulga.ꝛ pupilla.vbi dicitur quod
ille qui nulla bona habet in ciuitate:nec habere põt non po-
test testari: secus si posset habere:licet actualiter non haberet:
vt hic in gl.fina.Et adde aliam rationem ad text.quia sunt in
potestate abbatis.xvj.q.j.de presentiũ.ergo ꝛc.vt.l.qui pote-
state.ff.de testa.ꝛ non habet nolle vel velle.xij.q.ij.c.non dica-
tis.ergo ꝛc.vt.l.j.eo.titu.de testa.vbi dicitur qꝺ testamentum
est voluntatis nostre iusta sententia:ergo non cadit in eo qui
voluntatem non habet.❡ In glo.j.ibi tacite vel expresse.dic
hoc quod dicit glos.refertur ad dedicationem bonorũ: vt pa-
tet ex his que sequuntur in glo.quia si in dedicatione persone
non faciunt mẽtionem de bonis dedicantur tacite:si faciant
dedicantur expresse.Sed certe etiã dedicatio persone potest
fieri tacite et expresse:vt dixi super primo verbo huius auten.
et si bene consideres istam glo.dum dicit:dedicent se.sentit i.d
quod dixi super tex.ꝙ dicẽdo dedico me huic monasterio vi-
6 deor profiteri.❡† In glos.ibi:idem ergo.dic ergo secundum
istam glos.non erit differẽtia inter ingredientem monasteriũ
et ingredientem ecclesiam secularem:vt etiam vult gl.seq.post
prin.in ver.vnde quod est falsum:vnde dic ꝙ ingrediẽs eccle-
siam secularem etiã si profiteatur religionem expresse nõ effi-
citur religiosus:quia non profitetur in manibus abbatis qui
potest incorporare religioni.ꝛ hoc voluit Innocen.in.c.corre-
ctũ.de regularibus.vnde nec tenetur ad obedientiam nec ad
castitatẽ nisi recepisset ordines sacros: nec etiam ad pauper-
e tatem.vnde potest acquirere etiam retinere bona ꝛ vxorẽ[e] li-
cet sit conuersus ecclesie secularis: ita no.in.c. vt lex cõtinen-
tie.xxvij.q.j.et ita dicit Bartol.se consuluisse.sed quid in istis
f cõuersis ecclesie[f] regularis qui vocantur conuersi non mona-
chi.dicit Bald.in auten.seq.ꝙ si non mutant habituz nec re-
nuntiant seculo idem:alias secus.si tamen in ecclesiam secula-
rem conferrent bona valeret collatio iure donationis:nõ ta-
men acquireretur possessio sine apprehẽsione.vt supra dixi ne
efficeretur intestabilis:licet non haberet bona : quia non ha-
bet actu:sed potest habere ꝛ acquirere in futurum et nõ cade-
ret in donatione illa sicut nec in confiscatione: vt no.in.l.non
7 ad ea.et de condi.ꝛ demon.❡† In glo.seq.in princip.ibi quo
ad bona sed improprie.hic vult dicere gloss.ꝙ per dedicatio-
nem in monasterium bene transfertur persona sub obediẽtia
abbatis solo verbo: sed dominium bonorum vel possessio
nõ transfertur sine reali traditione:vt patet ex.l.quam allegat
qꝺ est falsum:vt supra dixi nec obst.illa.l.quia loquitur quan-
do quis voueret bona ꝛ non personam:sed quãdo personam
bona sequuntur illam vt transeant in consequentiam:vt in.l.
si adoptauero.ff.de precario.❡ In gloss.ibi: item quid si ex
pacto.dic in ista questione gloss.aliter distinguit in.l.per ser-
uum.§.j.ff.de vsu ꝛ habitatio.Bal.autem sic distinguit quod
g aut non constat quid volueris[g] sibi reseruare: an dominium
vel nudam facti detentationem: et tunc nec ingressus nec re-
seruatio vitiatur: sed intelligitur reseruatio quo ad nudã fa-
cti detentationẽ que potuisset esse penes monachum sciẽte ꝛ
patiente abbate.iuxta ea que no.Joã.andre.in regu.non est
obligatorium.de regulis iuris. libro. vj. in mercurialibus. si-
cut et penes seruum sciente ꝛ patiente domino:vt in lege.iiij.
ff.de manumissio.Sed si apparet quod voluit retinere domi-
nium qꝺ erat impossibile:tunc aut obligatio persone fuit fa-
cta cõditionaliter si poterat bona retinere et vtraqꝫ vitiatur.
argumen.in.l.non solum.ff.de actio.ꝛ obligatio.aut modali-
ter vel sub pacto.et tũc tenet glossa hic quod vitiatur reserua-
tio ꝛ nõ ingressus.sed dominus Antonius de butri.in dicto
capitulo finali.de cõdictio.appo.si.videtur hanc distinctionẽ
per omnia reprobare.Alij trãseunt cum ea.❡ In glossa ibi:
item si dedico me ꝛc.dic in ista questione non esse distinguen-
dum:an precedat me vel preceaat verbum bona mea:quia cũ
dedicatio bonorum veniat in cõsequentiam dedicatiõis per-
sone nõ est attendendus ordo verborum sed ordo iuris.vnde
etiam si verbum bona mea precederet in ordine verborũ.ta-
men in ordine intellectus videtur sequi secundum Baldum.
per legem talem.ff.de heredibus instituendis.ꝛ de solutio.le-
ge nec ordo.in.principio.titu.et lege secunda.§.prius.cum ibi
notat.ff.de vulgari ꝛ pupillari.Sed est distinguendum qua-
liter exprimatur illud verbum bona mea:an accessorie per di-
ctionem cum que copulat accessorie:vt dedico me cuz bonis
meis:et tunc nihil operatur expressio:quia fit per eum modũ
per quem tacite inerat:vt.l.non recte.infra de fideiussorib⁹.et
l.iij.ff.de legatis p.imo.Aut exprimuntur eque principaliter

a ❡ De mẽdicantibus.adde q dicãtur mendicãtes. vide in.c.j.ꝺ reli.do.li.vj.c.quorũdam.de ele.eo.li.glos.in cle.aut ꝓfessores.de regu.

b ❡ Comes rex vel impator.adde gl.in.c.pñs clericus.xx.q.iij.Bal.in.l.data opera.C.q accu.nõ pos.bal.in.l.si.C.de epis.ꝛ cle.Bal.in addi.Spe.tit.de statu mo.in.§.j.vsi.xj.

c ❡ Et etiã executores test.adꝺ text.iuncta gl.i.c.vnico.de test.c.si religiosus.ꝺ ele.li.vj.Jo.an.i regula is qui tacet.ꝺ re.iur.lib.vj.in mer.Jo.de imol.i.c.quintauallis.ꝺ iureiu.ab.i.c.Joãnes.in vlt.colũ.de testa.ꝛ Bar.i.l.alio.ff.de ali.et ciba.leg.

d ❡ Mutare post ingressuz.adde.c.vt officiũ in.§.ad ꝯscribẽdas.de here.li.vj.gl.in cle.j.e.ti.doc.i.c.sicut.ne cle.vel mona.

e ❡ Retinere bona ꝛ vxorẽ.adde glo.ꝛ doc.in.c.cũ dilecta.ꝺ maio.ꝛ obe.Inn.in.c.vt priuilegia.de priui.

f ❡ Conuersis ecclesie.adde.c.per receptionẽ.ꝺpui.li.vj.c.dilect⁹.de capel.mo.c.non dubiũ.de sen.excõi.Bal.i.c.tuis q̃stionib⁹.in pñ.de testi.Ca.d.tit.de reg.cõsi.vlti.

g ❡ Quid voluerit.adde qñ qs offert se mõasterio possit bona retinere.vide p do.Bart.sozi.in ꝯsi.lxj.col.iiij.ver.circa quartũ.in.j.volu.ꝛ ibi an oblatio facta de se a demẽte teneat.stra.

BIU Cujas

per copulā ⁊:que cõiungit principaliter vt dedico me et bo-
na mea:et tunc expressio operatur:q꞉ monasteriū habet bona
expressa concessione ⁊ principaliter nõ accessorie.Et effectus
huius est magnus: q꞉ per hoc deciditur alia questio.j.forma
ta in glossa.si ingressus persone non valet puta: quia ingre-
diens habebat vxorem: an saltem monasteriū habebit bona
si vxor retraxit personam. Nam est distinguendum.aut non
fuit facta mētio de bonis.et sic veniebant tacite et in cõseque-
tiam:et tūc vitiato expresso vitiatur tacitum:vt.l.iij.§.qui ha-
bet haustum.ff.de serui.rusti.predio. Aut fuit facta mentio:⁊
a tunc aut cum dictione cū a ⁊ idem:quia nihil operatur expres-
sio:vt dixi. Aut per dictionem et:et tūc videtur ꝙ habeat bo-
na.quia vitiato vno de principalibus non vitiatur alterum
eque principale et expressum quādo sunt inter se separabilia
vt plene no.in.l.si spõsus.§.et generaliter.ff.de dona.inter vir.
et vxo.et per regulam vtile per inutile.⁊ videtur pbari.⁊ ista
distinctio per.l.j.ij.et.iij.ff.de pecu.lega. Tamen doctores in
hoc vltimo casu distinguunt ꝙ aut ingrediens sciebat se non
posse ingredi:et procedit quod dixi:aut ignorabat vt q꞉ cre-
debat vxorem mortuam et tūc monasterium nõ habebit bo-
na:quia non censetur voluisse se dedicare vel bona nisi verum
sit id quod credebat.argu.in.l.nec apud.et.l.si pater.j.de here.
insti.⁊ de fideicommis.l.eam quam.secundum omnes doct.li-
cet Barto.sibi soli videatur appropriare hāc distinctionem:
sed fuit antiquorum:vt colligitur ex not.in addi.Spec.de sta-
8 tu mona. ❡ † In glos.ibi item si tenebatur:dic in hac.q.dic in
effectu monasterium teneri ex persona ingressi vsq꞉ ad quāti-
tatem:seu vires bonorum ⁊ non vltra:sicut nec fiscus ex perso-
na deportati cui⁹ bona sunt publica:vt.l.j.§.an bo.de iure fis.
⁊ hec voluit Innocen.in capit.in presentia.de probati.etiam
Barto.hic licet non allegat Innocen.et sic monasteriuz non
habetur loco heredis:quia teneretur insolidum licet gl.mag.
in fin.sequen.aut.dicat contrariū.sed habetur loco vniuersa-
lis successoris.vt in.l.inter eos.in fi.cum ibi no.ff.de fideiusso.
Sed contra quez dabitur libellus:an contra monasteriuz vel
abbatem:an contra monachum.dic vt plene not.in aut.causa
que fit cuz monacho.j.titu.j.Et quod habetur in simili in ar-
rogato ⁊ arrogatore:vt instit.de acquiren.per arroga.§.finali.
9 ❡ † In glo.ibi:item quid si ingressus habebat precariam.dic
not.glo.de istis vocabulis.tamē in communi vsu loquendi vi
dentur idem importare quo emphyteusisque in aliquibus lo
cis vocatur liuellus in aliquibus emphyteusis:in aliquibus
precaria.⁊ de his habetur in.l.si finita.§.si de vectigalibus.de
dā.infec.Et in effectu ille dicitur emphyteuta liuellarius vel
precarius qui habet vtile dominium ⁊ recognoscit alium ha-
bētem directū seu id qđ loco directi habetur.nā si emphyteu-
ta cõcedit alteri emphyteusim nõ potest dici ꝙ apud eū rema
neat directū cum prius nõ esset:sed penes illum qui sibi con-
cesserat:tamē remanet sibi quoddam ius superioritatis: quia
secūdus emphyteuta recognoscit ipsuz in superiorem:⁊ istud
habetur loco directi dominij.facit quod ī simi.no.in.l.ex asse.
ff.ad trebel.⁊ per Bart. in.l.curatoris.j.de negotijs gestis.in
isto ergo articulo quādo ingressus habet tale ius vtile in quo
10 aliuz superiorem recognoscit.† Si queritur an illud transeat
b in monasterium. b dic si in concessione sibi facta fuit expresse
actum quod non alienaret in ecclesiam vt cõmuniter solet fie
ri quod nec in potentiorem:nec in manum mortuaz:⁊ tūc nõ
transit in monasteriū:sed reuertitur ad superiorem a quo re-
cognoscit.ac si esset vere mortuus p glos.que est in.l.si ita qs.
§.ea lege.ff.de verborū obligationibus.nisi recepisset pro se ⁊
filijs vel agnatis.et illi superessent:quia tūc deueniret ad illos
sicut si esset vere mortuus. Si vero non fuit additum hoc ex-
presse tunc aut erat emphyteusis ecclesiastica:idest que teneba
tur ab ecclesia ⁊ apud illam erat directum dominium:et tunc
mero iure transit in monasteriuz tamen est in potestate illius
ecclesie detrahere:vt in auten. de alienatione ⁊ emphyteu.§.j.
et si non retrahit durat apud monasterium quousq꞉ viuat:et
postea reuertitur ad ecclesiam vel ad alios pro quibus recepe
rat argumentū.j.titulo.j.si quis presbyter.versiculo exceptio.
Si vero non erat emphyteusis ecclesiastica transit ipso iure ⁊
cum effectu.quia superior a quo retinetur auferre non potest
monasterio quousq꞉ ingressus viuat:quia debet transire ī mo
nasterium illud ius quod habebat ingressus quousq꞉ viueret
argumentum in.l.peto.§.predium.ff.de legatis.ij.et.l. status.
§.cornelio.ff.de iure fisci.sed post mortem dic vt supra dixi:et
predicta in eo qui habet vtile dominium quod est a psona se-
parabile et transibile in aliam personam vel locum.Sed si ha
bebat ius coherens persone:puta vsumfructum vel vsum est
magis dubitabile:quia nec penes ingressum videtur posse re
manere cum sit incapax illius iuris propter professionem per

a ❡ Dictione cum. addе.l.ij.qs arbitratu.ff.de verb.obl.l.j.⁊.ij.C.đ vsu.sig.Car.in.c.si.i.j.no.de ꝯsue.Car.ī c.j.ī.j.no.de ꝯmo.Car.i.c.nobis.i.j.no.đ iurepa. Rapha.cu.ꝯsi.lvj.incip.petr⁹ heres.

b ❡ An illud trāseat in mõasteriū.adđ in aut.đ alie.i.§.j.Jo.an.ī addi.Spe.ti.đ loca.in.§.nūc aliqua.versi.cxx.

c ❡ Si igressus habebat feudū.Adde glo.in.l.j.C.de lega.Host.ī sum.titu.de immu.eccle.in.§.inquātū.Archi.in.c.si qua mulier.xix.q.iij.

quam a se abdicauit omnem potentiam habēdi vel acquirē-
di:nec in monasterium videt̄ transire propter naturam ipsius
iuris:vt institu.de vsufruc.§.finitur.⁊ sic videtur quod redeat
ad proprietarium.quidam dicunt quod in monasterium nõ
transit ius sed commoditas que finitur finito iure per mortē
ingressi: vt.l.necessario.§.fina.de pericu.et commo.rei vendi.
Sed isti presupponunt quod ius remaneat apud ingressum.
quod videtur impossibile: vt dixi.Bartolus tenet quod ius
transeat in monasterium autoritate iuris scripti quod ipe per
se facere non potuisset quod olim erat in filiofami.adeūte he-
reditatem: quia ius hereditarium quod videbatur mere per-
sonale cum iuribus directis acquirebatur patri ⁊ apud filium
remanebat nudum nomen facti.iuxta plene not.in.l.cū filio.
de legatis.j.Non tamen finiretur ex persona monasterij:quia
tunc duraret per centum annos:vt in.l.an vsusfruc.ff.de vsu-
fruc.quia nõ fuit originaliter radicatum in persona monaste-
rij.Sed finiretur morte ingressi:licet non sit penes eum istud
ius sed solum nomen facti:quia ipsius tantum contemplatio
ne fuit concessum:ideo debet finiri eius morte:vt infra de vsu-
11 fruc.l.fina.cum ibi nota.et hoc placet. ❡ † Quid autem si in-
c gressus habebat feudū: c videtur dicendum idem quod in em-
phyteusi:quia feudatarius habet vtile dominium quod põt
in alium transire:tamē contrarium est de consuetudine feudo
rum: quia imo finitur per ingressum religionis: et reuertitur
ad dominum: vel si erat antiquum feudum trāsit ad agnatos
si eos habebat: vt in tit.si de feu.fue.contro.c.qui clericus.⁊ in
titu.de milite vasal.qui ar.belli.depo.c.j.et in tit.de feu.femi-
ne.in vsi.feu.

2 ☞ Pater non potest auferre filio legitimam:etiam si velit
testari ad piam causam.
Ingressus monasteriū si habeat filios quibus vellet relinque-
re quantū plus põt ꝙ debeat retinere sibi equalē portionem
que competet monasterio.
Si non vult disponere quid poterunt filij petere.
3 Casus in quo monasterium loco vnius ex filijs habetur.
Monasteriū facit deficere cõditionē appositā grauato si de-
cesserit sine liberis ⁊ excludit substitutū si grauatus ingredia-
tur monasterium.
4 Testamentū in quo est institutus extraneus an irritetur per
ingressum monasterij.
5 Ingressus an possit mutare testamentum qđ prius fecerat.
6 Licet de rigore iuris ciuilis legitima nõ possit peti nisi mor-
tuo patre sed alimenta tantū põt tamē filius ingressi mona-
sterium petere a monasterio ꝙ sibi assignentur certa bona de
quibus possit se alere.⁊ si cõtingat ipsuz superuiuere patri re-
maneant penes ipsuz pro sua legitima ⁊ quatenus transcēde
rent legitimam restituantur monasterio ⁊ si premoriatur pa-
tri restituantur omnia monasterio.⁊ nu.7.
7 Quod ista erit assignatio facti ⁊ non iuris nec transibit domi-
nium in filium.
8 Si pater dissipat bona sua an ipso viuente possit filius pete-
re sibi assignari legitimam.

1 Si qua mulier. † Ista est vtilis ⁊ sin-
gularis autenti. que
primo confirmat autenti.precedentem inquātum
illa dicit quod ingressus monasteriū nõ potest te-
stari vt habeat locum quando non relinquit filios in seculo
vsq꞉ ibi: sed si persona.Secūdo illam limitat ⁊ supplet eo ca-
su quo liberos reliquit.et ista subdiuiditur in tres sicut ponit
tres casus. Primus est quando vult relinquere aliquid libe-
ris non tamen multum.⁊ dicit quod saltem legitimam debet
eis relinquere et non minus:residuum vero erit monasterij.
2 † ⁊ sic patet id quod pater non potest auferre filio legitimam
etiam si velit testari ad piam causam relinquendo pauperi-
bus vel ecclesie :vt etiam nota.in.l.papinianus.§.j.vel.ij.ff.de
inofficio.testamēto.vbi glossa allegat autoritatem Augusti-
ni dicētis quod qui vult filium exheredare et alium institue-
re:alium querat pro consilio ꝙ̄ Augustinum:et habet locum
hoc siue filij erant in potestate siue emancipati quibus debet
legitima dūmodo sint legitimi et naturales:secus vt in Spe-
cu.de statu monachorum.versicu.quid ergo si ingressus.⁊ ver-
siculo.liij.et hoc vsq꞉ ibi:sed si hominem.Secundus casus est
quando vellet filijs relinquere quantum plus potest:et tunc
non potest totū relinquere sed saltem debet sibi retinere por-
tionem equalem cū alijs filijs que competet monasterio vsq꞉
ibi:sin autem.quia non debet eius persona esse deterioris cõ-
ditionis quam persona vnius ex liberis.Si ergo erunt duo
filij facit tres partes equales ⁊ duas habebunt filij et ipse ter-
tiam et hoc secundum vnum intellectum.Sed glossa videtur
intelligere aliter quod non diuiditur tota hereditas:sed qua-
tenus tangit

BIU Cujas

tenus tangit quelibet filiorum pro legitima eatenus sibi reti
nebit quod competet monasterio. ¶ Tertius casus est quan
do non vult disponere: ⁊ tūc filij poterunt petere legitimam
mortuo patre in monasterio ⁊ non prius residuum vero erit
monasterij ⁊ sic isto casu quando nihil disposuit melioris cō
ditionis erit monasteriū quam liberi: quoniam liberi nō ha
bent nisi tertiam partez si sunt infra quinqꝫ ⁊ monasterium
habebit duas tertias. sed quando pater vellet testari: tūc libe
ri possunt esse melioris cōditionis quam monasterium quo
niam potest eis totum relinquere si vult dūtamē vnam por
tionez retineat sibi pro monasterio que poterit esse parua at
tento numero liberorum: ⁊ tamē econuerso si vellet relinque
re liberis quam minus posset saltem integraz legitimam de
beret eis relinquere que nō potest esse minor tertia parte. po
ne ergo qđ habebat vnum filium ipsum īstituit in legitima
de reliquis nihil dixit. iste tex. vult quod reliqua competant
monasterio in versiculo quod autē. ⁊ sic erit casus quo quis
decedat pro parte testatus ⁊ pro parte intestatus qꝛ residuū
bonorum non accrescit filio instituto sed est speciale ſm Bal.
3 est etiam † hic casus specialis in quo monasteriuz loco vnius
ex filijs habetur in versi. sed si omnem. Sed regulariter quic
a quid dicatur monasterium non habetur loco liberorum[a] nec
aliquo iure hoc cauetur licet allegetur in contrarium in aut.
de sanctis. episcopis. §. sed hoc presenti. tamen ille tex. hoc nō
probat: sed bene probat qđ facit deficere conditionem appo
sitam grauato si decesserit sine liberis: quia si grauat⁹ ingre
ditur monasterium ⁊ ibi decedat licet sine filijs carnis nō ve
nit substitutus sub illa conditione qꝛ monasterium habet si
cut non veniret si reliquisset filios non qđ monasterium di
catur filius: sed qꝛ lex hoc presumit quod si testator cogitasset
istum casum institutum nō sic grauasset ne impediatur vita
4 contemplatiua. ¶ † In gl. ij. ibi qd si ante ingressum. dic ista
est notabilis questio ī qua gl. in effectu ponit tres opiniones
vna qđ indistincte per ingressum irritetur testamentū prius
factum in quo erat institutus extraneus vsqꝫ ibi ſꝫ dic. Secū
da quod si in eo erat aliquid relictū monasterio iure institu
tionis nō irritetur: sed possit monasterium petere vsqꝫ ad le
gitimam si tantum fuit relictum vel petat suppleri si nō tan
tum sed si nihil fuit relictum precedens opinio sit vera qđ ir
ritetur ⁊ extraneus nihil habeat ⁊ monasterium habeat totā
quod fortificat gl. tribus rationibus in verbo preterea. vsqꝫ
ad versi. ⁊ econtra. Tertia opinio quod nō irritetur indistin
cte sed cōfirmetur. ⁊ sic institutus statim possit capere omnia
bona ⁊ monasteriuz nihil habeat ac si esset vere mortuus: qꝛ
pro mortuo reputat̄. nec obstat principium huius aut. ⁊ aut.
preceden. quia loquuntur quando ante ingressum nō fecerat
testamētum sed si fecerat volunt isti quod bona nō transeant
in monasterium. breuiter in hac questione dicendum est ꝙ in
b grederetur monasterium fratrū minorum[b] ista tertia opinio
esset verissima: quia in istum nō transeunt bona ⁊ quia talis
habetur omnino pro mortuo ⁊ si nō fecisset testamentum bo
na deuenirent ad venientes abintestato vt dixi aut. preceden
te: sed si fecit vel veniunt ad institutuz qui potest statim cape
re: sed si ingreditur aliam religionem que possit capere ⁊ reti
nere vt sunt religiones nō mendicantium vel capere ⁊ vēde
re vt sunt alie religiones mēdicantium nō fratrū minorum:
⁊ tunc nulla istaruz opi. est vera simpliciter sed est distinguē
dum. aut fecit illud testamentū cogitās de ingressu ⁊ volens
de bonis suis disponere anteꝙ ingrediat̄ ne monasteriū ha
beat bona sua quod presumitur fecisse quando incontinenti
post testamentum ingressus est: ⁊ tunc tale testamentum re
manet firmum ⁊ nō irritatur. ⁊ sic monasterium capiet bona
viuente ingresso: sed post eius mortē deueniēt ad institutum
sicut si nō fuisset ingressus ⁊ nihil penes monasterium rema
nebit p tex. ī aut. de monachis. §. illud etiā. vbi imperator vo
lenti monasterium ingredi dat hoc consilium ꝙ ante ingres
sum disponat qđ probatur per aut. nunc autem. ꝭ. titu. j. que
inde sumitur. Et tale consiliū esset frustratorium si testamen
tum tale irritaretur qđ esset absurdum vt dicit Bal. notabi
liter per illum tex. quod tale testamētum non subiacet solen
nitatibus iuris ciuilis: licet nō fiat ad piam causam: quia sal
tem fit propter hoc quia vult ad vitam spiritualem trāsire si
cut testamentū militis cum intrat pugnam pro republica. ⁊
sic ex preteritione filij non erit nullū: sed filius petet legitimā
nec propter defectum numeri testium quia ille text. vult qđ
possit testari prout vult. ⁊ ista opinio qđ dicto casu non irri
tetur testamentum fuit originaliter Jaco. Bal. ⁊ Jaco. but.
Sed si non cogitauit de ingressu qđ presumitur quando du
dum ante ingressum fecerat tunc testamētum irritatur incō
tinenti post ingressum. ⁊ institutus nihil habebit nec viuēte
ingresso nec post eius mortem sed totum erit monasterij p ra
tionem que ponitur in gl. in versi. preterea. ⁊ per rationem qꝛ
res peruenit ad casum a quo non posset incipere ante cōsum
matum effectum. nam testamentum non habet effectum ante
mortem testatoris ⁊ iste anteꝙ moreret̄ effectus est intestabi
lis ergo ⁊c. argumen. in. l. pluribus. §. ⁊ si placet. de verb. ob.
⁊ ita quando erat institutus extraneus. si vero filius gl. in se
quen. versi. tenet quod tunc nō rumpatur. sed Bar. dicit esse
distinguendum prout in precedenti questione. Ego dico qđ
si talis testamentū fecit cogitans de ingressu sine dubio non
irritatur qꝛ non irritaretur si esset institutus extraneus. sed
si non cogitauit de ingressu dici potest qđ non irritatur ex to
to: sed filius remanebit institutus in legitima ⁊ residuū per
ueniet ad monasterium. nam si nullū testamētum fecisset an
te vel post hoc esset vt in ista aut. in fi. fortius hoc casu quan
do fecit ⁊ filium instituit. ⁊ sic irritabitur testamentū vsqꝫ ad
duas tertias ⁊ non in tertia que debet̄ filio pro legitima. nec a
obstat ꝙ talis ruptura nō potest fieri pro parte: ne pro parte
decedat testatus ⁊ pro parte intestatus vt. l. penulti. ff. de iniu
sto testa. quia hoc casu est speciale vt possit decedere pro parte
5 intestatus. hoc colligitur in versic. quod autem. ſm Bal. † ex
predictis apparet an posset iste ingressus testamētum quod
prius fecerat mutare ⁊ certe si fuit ingressus religionē fratrū
minorum non potest quia iam est cōfirmatum ⁊ acquisitum
heredi ius in bonis vel ius adeundi. Sed si aliam religionē
tunc si testamentum fuit irritum per solum ingressum nō est
tractandum de alia mutatione si nō fuit irritum tunc si in eo
erat institutus extraneus potest immutare instituēdo mona
sterium vel filium sed aliū extraneum non. Si vero filius dic
quod posset mutare eo modo quo posset de nouo facere: ⁊ ali
ter nō. ¶ In glo. que incipit quid si parentes habeat subau
di ⁊ non liberos: ⁊ sic debetur parentibus legitima: ſꝫ si habe
ret liberos non deberetur. ⁊ pro hac questiōe vide in Spe. de
statu monacho. versi. liiij. ⁊ doc. communiter tenent idem esse
in parentibus. per. l. nam ⁊ si parentibus. de inofficioso testa
men. nec est verum ꝙ monasterium habeatur loco liberorum
vt dixi. ꝭ. ¶ In glo. que incipit nunquid ergo. dic in hac que
stione quod si adhibuit solēnem numerum testium erit testa
mentum. argumen. l. nō codicillum. ꝭ. de testa. si nō adhibuit b
nisi duos vel tres: tunc aut assignauit filijs certas quotas et
idem aut res singulares: ⁊ tunc erit vltima voluntas nō testa
mentum vt hic habetur in simili per glo. ⁊ doc. in. l. quoties. ⁊
l. filij. ꝭ. famil. erciscun. constat autem quod sicut potuit ingres
so monasterium auferre potestatem testandi regulariter ita ⁊
certo casu potuit cōcedere. arg. in. l. eius est velle. ꝭ. de reg. iur.
6 ¶ † In glos. fina. que semper allegatur dicit Bal. qđ licet de
rigore iuris ciuilis legitima nō possit peti nisi mortuo patre:
cum in eius vita nihil filio debeatur a patre nisi alimenta. vt
l. j. §. sed an impuberi. de col. bon. quando tū pater ingressus
c est monasteriū[c] potest statim peti legitima de equitate cano c
nica per. c. cum scimus. extra de regu. vbi dicit esse tex. cū glo.
7 que non sunt alibi: sed videt̄ sequi inconueniēs. † quid enim
si talis filius postea moriatur ante patrem certe pater nō te
nebitur sibi ad legitimā: nec iam trāsmissum ad suos hr̄des
si pater nō intrasset monasterium ⁊ postꝙ erit sibi assignata
transmittet. ⁊ sic monasterium erit deterioris cōditionis quā
pater: vnde potest dici quod cum monasterium teneatur ali
mentare filium istius ingressi eo viuente quia bona trāsiue
runt in ipsum cum isto onere vt in. l. si quis a liberis. §. itē re
scriptum. ff. de libe. agno. possit petere filius vt sibi assignent̄
certa bona de quibus possit se alere. ⁊ sic cōtingat ipsum super
uiuere patri remaneant penes ipsum pro sua legitima ⁊ qua
tenus transcenderēt legitimam restituant monasterio. Si ve
ro premoriatur patri restituātur omnia monasterio: qꝛ tunc
apparet ꝙ legitima non fuit sibi debita. ⁊ sic ista erit assigna
8 tio facti nō iuris nec transibit dominiū in filium. † quid au
d tem[d] si pater dissipat bona sua an filius ipō viuente possit pe
tere sibi assignari legitimaz. vide Bal. in. l. ij. ante fi. ꝭ. si quis d
in frau. pat. ⁊ qđ in simili habetur in. l. imperator. ff. ad treb.
Et in aliquibus locis sunt statuta quod filio delinquēte pa
ter teneatur sibi assignare legitimam suam de qua soluat̄ pe
na fisco. sequitur lex iubemus. que est lōga in verbis ⁊ fuit. l.
leonis imperatoris ⁊ fuit prima lex que fuit facta super ꝓhi
bitione rex ecclesiasticarum ⁊ quia satis apparet intētio hu
ius. l. iubemus alienationes. procedam cuz notabilibus siue
aliquo summario.
2 ☞ Economus qd sit ⁊ in quo differat ab actore ⁊ syndico.
Redditus annui cōputant̄ inter imobilia ⁊ an valeat legatū
annuum factum fratribus minoribus.
3 An in tali iure pcipiēdi annuos redditus sit dare petitoriū

a ¶ Monasteriuz non hr̄ loco liberorū. Addē Bal. in. l. filiū. ī. j. col. ff. de his q sunt sui vl' alie. iuris. Bal. ī. l. hr̄dib⁹. in. §. j. ff. ad treb. Bal. ī. c. j. ī prin. de mili. vas. q arma belli. de. ⁊ specu. ti. de loc. in. §. nūc aliq̄. v. cliij. ⁊ seq. doc. ī. c. in pn̄tia. ex̄ de pba. ange. ī ꝯsi. lxxvij. incip. qđ h subtilis ⁊ ī ꝯsi. cccxv. inci. qdā fuit ꝯdēnatus. ⁊ Alex. de imo. in ꝯsil. cxxj. col. iiij. ⁊ ī ꝯsi. cxl. col. ij. ī. ij. vo. cur.

b ¶ Monasteriū fratrum minor. adde Bar. ī trac. minoricarū. ī pe. q. Nic. de vbal. in trac. de suc. abinte. mathesi. ī tra. de suc. abinte. in iiij. no. Fede. d senis ꝯsil. xxvj. car. ꝯsi. cij.

c ¶ Pr̄ ingressus est monasteriuz. adde Bart. ī. l. si ex cā. in. §. ait papinian⁹. ff. de minori. Abb. ī. c. in pn̄tia. d pba. idē abb. ī. c. ideo. d eta. ⁊ qua. Fed. de se. ꝯsil. xxxiiij. ⁊ tu circa h vide p. d. Fab. d mōte sancto saui. in repeti. aut. nouissima. ff. d inoffi. testa. char. vj. colū. ij. vs. ij. qrit̄ q vr̄ seq opi. Bar. sa.

d ¶ Quid autē si pr̄. adde ꝙ pfat⁹ do. Fab. ī. d. repe. ⁊ char. col. iiij. v. quarto qrit̄. seqtur ⁊ refert Bal. in. d. l. ij. Sa.

BIU Cujas

a ¶Redditus annui. Adde gl. in v. redditus. ī aut. vt illi q ha. obligres mino. in. §. si vero.

b ¶Diuisio. an & qñ diuisio sit alienatio. vi. ī. l. si p fundo. & in. l. siue apud acta. C. de trāsac. Bal. ī. l. j. C. si aduer. transf. & in. c. j. de phib. feu. alie. p Feder. Lur.

c ¶An priuilegia ꝯcessa. adde doc. in. c. eccliā sancte Marie. de cōsti.

d ¶Eccliā nunq̄ moritur. Adō text. in. c. liberti ec. gl. j. xij. q. ij.

e ¶Promissam. Adō q̄ Alex. de imo. in cōsi. lxiij. colū. fi. in. iiij. vo. dicit hāc opi. esse magis verā. & allegat Ang. in cō si. clxxix.

& possessoriū. & an spoliatus in quasi possessione talis iuris restituatur ante omnia per interdictum vnde vi.

3 Qui nō pōt alienare in qbus casibus possit diuidere. & nu. 4. Diuisio est alienatio.

4 Pupillus habēs prediū cōmune cū alio non pōt illū ꝓuocare ad diuisionē iuris nisi ex iusta cā. sed ad diuisionē gratia cōmodioris culture sic.

5 Donatio omniū bonoꝝ presentiū & futuroꝝ facta ecclesie an valeat & an restringatur ad presentia.

6 Prelatus etiam sine solēnitate requisita pōt remunerare benemerētes de bonis ecclesiasticis propter seruitia illata ecclesie vel sibi si de talibus beneficijs appareat & de qbus bonis intelligatur hic.

7 Doctores nō debent donum dei. s. sciētiam quam eis tribuit trahere ad iniqua compendia.

8 Priuilegia concessa ecclesijs super eorum bonis p leges imperiales trahūtur ad ecclesias edificatas post illas leges vel ad bona postea quesita.

9 Ecclesia nunq̄ moritur: sed semper est perpetua.

Habemus. Ista fuit. l. leonis imperatoris. vt ꝓz in aut. de alienatione & emphy. §. qz vero leonis. & fuit. j. l. que fuit facta super prohibitione alienationis bonoꝝ immobilium ecclesiasticorum: fuit tamen localis. s. duntaxat in ecclesia constantinopolitana. Sed per alios imperatores tracta fuit ad alias ecclesias & pia loca vt ī aut. hoc ius porrectū. & diuidit in tres partes vt in gl. in prima parte q̄ durat vsq; ad. §. sane. ¶ Not. primo circa primam diffinitionem economi. nā est ille q administrat bona ecclesiastica. & debet esse clericus & nō laicus. vt. j. de epi. au. l. decernimus. in tex. & glo. & que sit differentia inter economum syndicum & actorē vide bonam glos. ff. qō cuiusq; vni. no. l. j. §. quibus. super ver. economum. ¶ Nota. ij. in ver. annonas ciuiles. cum glos. quod redditus annui computantur inter immobilia. & ideo disputando tenet Fede. de se. nō valere legatum annuum factū fratribus predicatoribus qui nō possunt immobilia retinere vt habetur in questionibus suis. q. xij. per hoc etiaz patet quod in tali iure percipiendi annuos redditus est dare petitorium & possessorium sicut pro alijs rebus immobilibus. & est de hoc casus in. c. querelā. de clec. vbi spoliatus quasi possessione talis iuris restituitur ante omnia per interdictuz vnde vi. & tamen illud habet locum in possessione rei immobilis vt in. l. j. §. si quis de naui. ff. de vi & vi ar. nec competunt pro re immobili nisi cohereant rei īmobili de qua quis fuisset spoliatus: vt ea. l. §. j. & etiam hic cum loquit de colonis & mancipijs existētibus in fundis. ¶ Not. tertio ibi ſz ea ꝓdia diuidere &c. qō qui non potest alienare. potest tamen diuidere. Sed contra qz diuisio est alienatio. vt. j. cōmunia vtrinq; iudicū. l. j. & l. si pupillorum. in prin. ff. de re. eo. gl. propter hoc dat plures solu. sed recollige ter. istū procedere in tribus casibus. primus quando esset diuisio facti & nō iuris puta gratia cōmodioris culture. vt. l. caius. §. j. ff. de leg. ij. ¶ Et ideo quidam antiqui disputarunt. pupillus si habeat predium cōmune cum alio certum est qō non potest illum prouocare ad diuisionem iuris nisi ex iusta causa vt statim dicam. sed an possit ad diuisionem factā gratia cōmodioris culture & fuit determinatū quod sic per istam gl. cum ter. & per. l. lucius & seia. fami. ercis. vt refert Joan. an. in addi. Spe. tit. de curatore. super rubrica vbi omnino vide. secundo potest procedere iste ter. quādo ecclesia esset prouocata a socio: quia tunc esset alienatio necessaria: sed per istam. l. nō prohibetur nisi voluntaria. & hoc probatur in simili in. d. l. si pupillorꝝ. vbi de hoc dicitur in pupillo vel minore. tertius casus quādo expediret ecclesie diuidere quia habebat socium rixosum quod est sing. secundum doc. & probatur in. l. si cōuenerit. ff. pro soc. Et in duobus casibus pōt diuidere diuisione iuris. ¶ quarto dicit Bal. per istū ter. dum infra dicit patrimonium suum partemve. &c. quod licet fiat questio an valeat donatio omniū bonorum presentium & futurorum quando fit alteri quam ecclesie vt no. in. l. fi. j. de pac. quando tamen fit ecclesie nō est dubium quod valet per istum ter. qui tamen nō multum astringit: quia potest intelligi de patrimonio presenti. Bar. tamen in. d. c. fi. videtur hic tenere quod dicit Bal. ¶ Quarto not. ibi beneficij colorati a contrario sensu qō prelatus etiam sine solennitate requisita potest remunerare benemerētes de bonis ecclesiasticis propter seruitia impensa ecclesie vel sibi. quod intelligendum tamen si de talibus beneficijs appareat. non enim staretur verbis ipsius prelati qz posset hoc dicere in fraudem & colorate vt hic. & arg. in. l. si forte. de castren. pec. & quod no. in. l. si donatione. j. de colla. Item intellige de reb⁹ mobilibus prelati tā in vita quam in morte. & sic in preiudiciū successoris ad quez illa deberent pertinere vt no. in. c. relatū. de testa. de immobilibus vero non quantum ad perpetuā alienationē sed quantum ad temporalem & moderate posset super quo vide quod no. Joan. an. in addi. Spe. de rebus ecclesie non alie. super rubrica vbi narrat de quodam prelato qui ꝛ sanguinis sui sq ipsum fecerunt promoueri cōcessit tanq̄ benemeritis & p seruitijs impensis vltra duas partes reddit⁹ episcopat⁹ sui quo usq; viueret & consilio cuiusdam docto. fuit factum instrumentum ita solenniter quod eius successor vix potuit obtinere qō rescideretur. finaliter obtinuit propter immoderatam remunerationem: & dicit qō illi doctori male postea successit quem illimet quibus seruiuit expulerūt de omnibus bonis suis & merito ¶ qz nō debent doctores vt ipse dicit donū dei. s. scientiam quā eis tribuit trahere ad talia iniqua cōpendia. & vide super isto argumen. quod no. Bart. in. l. ambitiosa. ff. ō de cre. ab or. fa. circa finem. facit. l. viuus. ff. si quid in frau. patro. ¶ Itē in fine huius partis in ver. perueniat. est casus de eo de quo plurimum dubitant doc. in. l. placet. §. eodem. An concessa priuilegia ecclesijs super eorum bonis per. ll. imperiales trahātur ad ecclesias edificatas post illas. ll. vel ad bona post ea quesita. nam hic patet quod sic facit. l. si seruitutis. ff. de serui. vr. pre. ¶ No. etiam quod ecclesia nūq̄ moritur sed semper est perpetua. facit. c. si gratiose. de rescrip. li. vj. & quod debent habere bona simpliciter perpetuo pro sustentatione deseruientium ecclesijs quod est contra heresim istorum de boemia qui dicunt contrarium qō procedit ex summa superbia cum velint plus sapere q̄ omnes antiqui qui fuerunt a mille annis citra.

1 ¶Sane si hec. ¶ Hic puniuntur cōtrafacientes & primo recipiens rem ecclesie contra prohibitionē huius legis duplici pena qz vendicat ipsa res et etiam perdit pretium solutum. Item punit dantē. scilicet economum vel administratorem ecclesie duplici similiter pena quia priuatur officio & tenet ecclesie ad omne interesse. & de iure canonico prelatus tanq̄ dissipator priuat beneficio vel dignitate. tertio punit tabellionem scribentē similiter & indicem autorizantem similiter duplici pena scz exilij & priuatione dignitatis. secūda ibi economum. tertia ibi his tabellionibus ¶ No. in ista parte quod pena priuationis pretij applicatur ecclesie que fuit lesa & idem ī omni pena legali vt applicetur illi qui leditur ex actu propter quem pena imponit vt. l. si. ff. de litig. nō sic in pena testatoris qz si mandat heredi quod nō molestet vxorem in vsufructu sub pena priuationis hereditatis: & non dicat cui applicetur: non applicabitur vxori molestate vt lege vxorem. §. heres. de lega. tertio. & vide ibi omnino Barto. ¶ Item no. in verbo data. quia glo. dicit esse idē in pretio non dato sed promisso vt possit peti per ecclesiā ab emptore malefidei. per aut. qui res. j. eo. vt habetur in gl. que incipit sic ergo. quod tamen dic plenius vt ibi no. nam inducitur ad questionē statuti dicentis quod si vxor decesserit in matrimonio vir lucretur dotem datā qō etiam lucrabitur dotem nō datam sed promissam sed quidam disputando tenuit contra

2 ¶Pena ꝓuationis pretij applicat ecclesie q̄ fuit lesa & qd in pretio non dato sed promisso.
Dis pena legalis applicatur illi q leditur ex actu ꝓpter quē pena imponitur & quid in pena testatoris.

3 Statutū si dicat quod decedente vxore in matrimonio vir lucretur dotem datam qō etiam lucrabitur non datam sed promissam si mulier fuit in mora soluendi & qualiter dicatur in mora. & nu. 4.

4 Vir ꝓpter morā in soluendo dotem pōt vxorē expellere & alimēta denegare & requiritur prius interpellatio. lz secus quātum ad soluendas vsuras.

5 Ille idem economus q vendidit pōt vēditionē retractare & sic venire ꝛtra factū suū postq̄ ꝛtractus reprobatus & nō venit nomine suo sed nomine ecclesie.
Qō idem sit in quocunq; alio administratore qui vēdidisset vel alienasset contra prohibitionem.

6 Delinquens in officio debet illo priuari nec ad tale officium amplius debet assumi & idem in prelato si priuaretur prelatura si dissiparet bona.

7 Verbū priuetur requirit sententiā: sed verbū priuat⁹ sit: tūc intelligitur ipso iure: & quid si dicatur mor priuetis.

8 Qui venit priuandus officio potest antequam priuetur ipsū exercere.

9 Notarius si venit priuandus officio notariatus an antequā priuetur valeant instrumenta per ipsum confecta.

10 Quando idem possit esse notarius et iudex et scribere acta tanquam notarius facta coram se tanquam coram iudice.

BIU Cujas

nuit contrariũ qꝛ statutũ est stricti iuris ꝛ non debet extendi ad casum diuersum qd etiã tenet Bart. nec obstat ista glo. qꝛ posito qd verum diceret hoc non cõtingeret autoritate istius tex. qui nõ loquitur nisi de pretio dato sed per extensionẽ alterius. l. scilicet factum illius aut. qui res. sed istud statutum p aliud non proponit extensum. ego habui istũ casum pluries de facto ꝛ reperi Bart. cõsulentem cõtrarium. veritas est qd si mulier fuit in mora soluendi dotem pmissam vir dꝫ eã lucrari: sicut si fuisset sibi soluta ꝛ potest petere eã ab heredib9 mulieris ne in potestate mulieris sit qd vir nunꝙ lucret. ꝛ sic sentiat commodum ex mora sua ꝛ ita potest procedere consilium
4 Bar. † facit in aut. de non eligẽ. secundo nubẽ. §. pe. vbi vir ꝓ-
a pter moram in soluẽdo dotem potest eam expellere[a] ꝛ alimenta denegare non tamẽ puto esse in mora propter hoc soluꝫ qd vir sustinet onera matrimonij propter hunc effectũ. sed requiritur ĩterpellatio. lꝫ secus quantũ ad soluẽdas vsuras postꝙ vir implet ex parte sua iuxta no. per. Barto. in. l. de diuisione
5 solu. ma. ff. ¶ † Item no. in tex. cum glo. super ver. economus qd ille idem economus qui vendidit potest vẽditionẽ retractare ꝛ sic venire contra factũ suum postꝙ ꝯtus est reprobatus. ꝛ non venit nomine suo sed noĩe ecclesie. ꝛ idẽ in quocũqꝫ alio administratore qui vendidisset vel alienasset cõtra ꝓhitionẽ. l. vt no. Bar. ĩ. de iure fis. li. x. ꝛ. l. si minori. vbi etiã dixi istam. l. cũ simi. habere locũ etiã si economus vendidisset rem que non esset ecclesie sed sibi obligatã ꝛ eam vendidisset iure creditoris eo casu quo nõ potuisset vt ipsemet possit retracta-
6 re. ¶ † In secũda pte in versi. economus. not. qd delinquẽs in officio debet illo priuari. ꝛ adde qd ad tale officiũ amplius vnꝙ nõ debet assumi vt no. in aut. de armis. in fi. ꝛ per Bal. ĩ. de ser. fu. l. mãcipia. ꝛ sic similiter prelatus priuaretur prela-
7 tura si dissiparet bona vt in. c. quorũdam. de sol. ¶ † Item no. tex. cum gl. dum dicit priuetur ꝛ non dixit priuatus sit. vnde glo. dicit qd debet priuari per sentẽtiam iudicis. sed si diceret priuatus sit: tunc ipso facto esset priuatus per sentẽtiã. l. ꝛ ista glo. semper allegatur quando querit an pena priuationis instigatur ipso iure vel per sentẽtiam iudicis. ꝛ adde qd si adij-
b ceretur dictio mox[b] vel incontinenti etiam si diceret priuetis statim est priuat9 ipso iure vt no. in aut. de incest. nup. §. j. ꝛ p Bar. ĩ. l. imperator. ff. de iure fis. ꝛ in aut. qui semel. C. quomo
8 do ꝛ qñ iudex. ꝛ. l. in criminali. ĩ. ď iurisdi. omni. iud. † Item patet ex predictis iuncto eo qd no. in precedẽti pticula qd ille qui venit priuandus officio anteꝙ priuetur possit ipsũ exercere. nam iste economus potest contractũ retractare anteꝙ sit priuatus per sentẽtiam vt ibi no. ꝛ in hoc glo. sup versi. priue-
9 tur. † ꝛ sic faciat ad. q. si notarius venit priuandus officio notariat9 qd anteꝙ priuetur valeãt instrumẽta p ipsũ confecta. sꝫ in contrariũ fecit. l. si aliquid. ĩ. de suscepto. ꝛ arca. ꝛ. l. si qs ex argẽtarijs. §. j. cum ibi no. ff. de eden. breuiter aut venit priuandus propter crimen nõ tamẽ commissum ĩ officio: ꝛ tunc procedit qd dixi: qd etiã vult Bar. in. l. eadem. ff. ad. l. iu. pecu. Aut propter crimẽ in officio commissum vt quia cõfecit falsum instrumentum ꝛ fuit condemnatus de falso nõ tamẽ fuit priuatus officio per sentẽtiã: ꝛ tunc est distinguẽdum an illa condemnatio sit notoria ꝛ nõ dabitur fides instrumẽtis postea confectis. ita intelligantur iura in cõtrarium allegata: nec ob. iste tex. qꝛ qd dixi procedit propter derogationem fidei qꝛ si commisit casum ĩ vno presumitur cõmittere in altero. Sed hic licet veniat priuandus propter alienationem factam nũc cum reuocat non alienat sed alienata recuperat. ꝛ sic cessat ratio sed si condemnatio esset occulta valerẽt instrumenta per ea que no. in aut. de tabellio. §. pe. ꝛ cũ distinctione debet saluari qd no. Spe. in ti. de inst. edi. §. restat ver. quid si tabellio. ꝛ Inno. in. c. fraternitatis. de hereticis. q dicunt ĩdistincte valere instrumenta si non est priuatus officio expresse: licet sit cõdemnatus de falso instrumento. ita videtur etiam distiguere Bal. š. de summa trini. in. l. cunctos populos. ꝛ vide quod p cum no. in. l. ꝛ militibus. ĩ. de testa. mili. ꝛ in. l. ij. de sentẽ. ꝛ in-
10 terlo. omni. iudi. ¶ † Ultimo in ver. his tabellionib9. no. tex. cum glossella que ĩcipit scripturam. quod idem potest esse iudex ꝛ notarius ꝛ scribere acta tanꝙ notarius facta corã se tãꝙ coram iudice qd videtur esse cõtra. in. c. quoniã contra falsam. de probatio. sed intellige istum tex. cum gl. in his que sunt voluntarie iurisdictionis puta in interponẽda autoritate ĩ emãcipationibus vel adoptionibus vel etiã in cõtentiosa iurisdi-
c ctione. ĩ breuibus tñ causis[c] in quibus sicut credit verbo suo ita ꝛ eius scripture vt ĩ aut. nisi breuiores. ĩ. de sen. ex peri. re. ꝛ ita faciunt vicarij comitatus habentes cognoscere de paruis causis qꝛ si sunt notarij ipsimet conficiunt acta ꝛc.

2 ☞ Alienatio rei ecclesie quando de iure canonico totaliter admittatur.

1 **Sane nec omnis.** † Hic permittit posse alienari vsumfructũ rei mobilis ecclesiastice ad certum tempus vel ad vitam recipientis: dum tamẽ recipiens promittat finito tempore vsusfructus restituere rem ecclesie ꝛ etiam vnã aliã rẽ suam nõ minoris valoris quã illa sit quãtũ ad proprietatẽ ꝛ vsumfructũ alias vult cõtractum non valere. Sed p aut. que infra sequuntur ab illa aut. si quas ruinas. vsqꝫ ad aut. hoc vsus prestatio. pmittitur alienatio in pluribus alijs maxime qñ non fit ex toto sed quo
2 ad vtile dominium remanẽte directo penes ecclesiam. ¶ † Et de iure canonico permittit totalis alienatio si vtilitas ecclesie hoc suadeat. vt ĩ. c. sine exceptione. xij. q. ij. ꝛ in. c. hac consultissima. de rebus eccle. non alienan. lib. vj.

2 ☞ Hospitale priuatũ nõ cõstructũ cũ autoritate episcopi non reputatur locus pius ꝛ relicta tali hospitali nõ applicãtur sibi sed episcopus distribuere habebit ĩter pauperes nec in eo habet locum ista aut.

Quid in relictis pauperibus in genere nõ existentib9 in certo loco qd talia possint vendi sine solennitate de qua hic.

Quid in relictis fraternitatibus laicorum cũ nõ cõtineantur appellatione locorum piorum.

In religionibus que capiunt non vt retineant sed vendant non seruatur ista aut.

3 Que solennitas requiratur in alienatione rei ecclesie vel locorum piorum ꝛ ĩ quatuor casibus tantũ possunt tales res alienari sed in alijs casibus si fuit seruata solẽnitas requisita valeat contractus sed ecclesia lesa potest petere restitutionem in integrum.

Tres casus ĩ quibus absentes sunt vocandi ꝛ qñ maior pars duarum partium que sant presentes sufficit quod consentiat.

4 Episcopus vel abbates exempti non possunt vẽdere rem immobilem episcopat9 vel abbatie etiã ex causa necessitatis nisi cum licentia pape.

5 Casus in quibus creditor tenetur esse curiosus qd pecunia cõuertatur in vtilitatem accipiẽtis. nu. 6. ꝛ. 8.

6 Creditor ecclesie cõpellitur recipere ĩ solutum rẽ pro pecunia ꝛ compellitur recipere rem mediocrem addita in pretio decima parte estimationis vltra illud quod reperitur in sustentatione sed regulariter secus.

7 Quando vẽditur res alicuius ecclesie episcopus qui interponit autoritatem ꝛ etiam notarij curie sue nõ debẽt aliquid recipere pro sportulis ꝛ labore licet seruetur contrarium.

1 **Hoc ius porrectum.** † Diuide istam aut. in tres partes omissa diuisione aliorum. In prima parte ꝯfirmat ꝓhibitionem alienationis factã per. l. iubemus. vt indistincte locum habeat in rebus donatis ecclesie per imperatorẽ vt nullo casu possint alienari ꝛ extẽdit eaꝫ ad alias ecclesias ꝛ pia loca cum illa loquat tantũ in ecclesia constantinopolitana ꝛ etiam extendit eam ad contractum pignoris. ex quo etiam nõ transfert dñium cum illa loquatur in venditione ꝛ donatione alijs ex quibus transfertur. et hoc vsqꝫ ibi in ceteris. ibi est secunda pars ĩ qua permittit alienationem posse fieri in rebus aliunde prouenientibus ecclesijs quam ab imperatore in vno tantũ casu scꝫ necessitatis quando imminet es alienum ꝛ ponit in effectu. xij. per ordineꝫ que requirunt dicto casu ad hoc vt alienatio valeat quorum quatuor concernunt substantiam debiti ꝛ alia concernunt solẽnitatem cõtractus vsqꝫ ibi emptore nõ inuẽto ibi. Tertia ĩ qua ponit tria vel quatuor specialia in ecclesiã quando nõ reperitur emptor que non sunt in alio debitore. ¶ Uenio ad casum Imperator cõsiderans dispositionem. l. iubemus. qd erat nimis stricta: qm nõ loquebatur nisi in bonis ecclesie constantinopolitane illaꝫ extendit ad oẽs alias ecclesias. extendit etiaꝫ ad alios ꝯtractus. s. emptionis ꝛ donationis cõfirmat etiam
2 eam. ¶ † Circa primam partem debes scire ꝙ ista aut. lꝫ habeat locum in monasterijs ꝛ hospitalibus dũ dicit ad omnẽ venerabilem locum ꝛ probatur. ĩ. tit. j. l. orphanotrophos. nõ tamen habet locum in hospitali priuato qd non esset constructum cum autoritate episcopi: qꝛ non reputatur pius loc9. vt no. in cle. qꝛ cõtingit. in fi. de relig. domi. ꝛ relicta tali hospitali non applicarentur sibi. Sed episcopus haberet distribuere inter pauperes vt hic no. Bal. qui etiam dicit nõ habere locũ in relictis pauperibus in genere nõ existẽtibus in certo loco. nam ꝛ illa possunt vendi sine solennitate ꝛ eodem mõ in relictis istis fratribus laicorum quia non continentur appellatione piorum locorum. nec etiam habet locuꝫ in religionibus que capiunt non vt retineant: sed vt vendant vt sunt fratres predicatores cum illa venditio fiat ex necessitate. vnde non est seruanda ista aut. argu. in. l. magis puto. §. si pater. ff. de re. co

a ¶ Põt eã expellere. adde gl. in aut. ď nõ eli. se. nub. tex. ĩ. §. si qs sub ptãte. in aut. ď nup. bal. ĩ. l. si. C. ď. sẽ. q sine cer. quã. bal. ĩ. l. qi ĩ vxo. C. de ne. ge. Lu. ro. ĩ. l. si vo. ĩ. §. de viro. ff. so. ma. Aut. ď hu. ĩ. c. p vrãs. ď dona. iter vir. ꝛ vxo. abb. ĩ. c. j. ď adul. abb. ĩ. c. salubriter. ď vsu.

b ¶ Dictio mox. adde gl. ĩ aut. ď ince. nup. ba. ĩ. l. meui9. ĩ. §. duobus. ĩ vl. co. ff. ď le. ij. ꝛ ad dctã h vide Alex. ĩ. d. l. ĩperator. ĩ apo. ꝛ p q vba imponat pena ipo iure p Frã. arc. ĩ. c. si diligẽti. co. iij. ď fo. ꝯp. ꝛ barb. ĩ ꝯsi. suo. xij. col. x. ĩ. j. vo. ꝛ aliqd ĩ pposito etiã p Alex. ĩ ꝯsi. ciij. ĩ j. vol. Lur.

c ¶ In breuib9 tñ causis. adde Bar. ĩ aut. nisi breuiores. ĩ. ď se. ꝛ abb. ꝛ ibi doc. ĩ. c. qm ꝯ fal. extra ď ꝓb. marie p arc. ĩ scdo no. ꝛ ĩ. c. iij. e. ti. Mathesi. suo no. j. ꝛ repetẽtes ĩ. l. admonẽdi. ff. ď. iureiu. Lur.

BIU Cujas

rum.ꝛ similiter in hospitali senēsi qō tenetur quolibet anno vendere certas possessiones que ad ipsum perueniunt.ꝛ nisi sic fieret in breui tēpore omnia essent sua.vnde cōe senarū ita prouidit licet illa prouisio nō valeat de iure ſm Bal.tamen ea presuppositā nō requiritur ista solennitas rōne predicta.

3 ¶†Circa secundā partem dic qō licet ista auk.sit canonizata xij.questione.ij.seu.j.§.hoc ius porrectum.non tamen de iure canonico requiritur tanta solennitas:sed sufficit cōsensus rectoris cum consensu capituli si habet ꝛ cum autoritate superioris.puta episcopi si est ecclesia secularis vel superioris abbatis si est religio exempta qꝛ ille vicem episcopi tenet.ꝛ etiā requiritur tractatus.ꝛ licet hic ponatur vna tātum causa.scz necessitatis eris alieni.de iure tñ canonico sunt tres alie propter quas potest fieri alienatio in totum scilicet causa vtilitatis.item causa pietatis.item causa minoris incōmoditatis. qō dic per gl.sing.ꝛ no.xij.q.ij.in summa.Sed ideo fuit canonizata ista auk.vt videreꝯ effectus principalis erga ecclesias nō vt ecclesia volnerit eam recipere de necessitate.¶Itē no. qꝛ non sunt vocandi absentes dummodo due partes sint presentes.ꝛ maior pars istarum duarum partium cōsentiat:vt

4 ¶Absentes.ad de hic no.p doct. maxime p Fely.ī c.cū oēs.col.xiiij. ī fi.cū duab⁹ seq. extra de constit. Cur.

no.gl.singularis in.c.presentiū.de testi.lib.vj.que dicit in tribus tantum casibus esse necesse vocari absentes[a] in electione prelati item in receptione canonici ꝛ qñ cessatur a diuinis que gl.semper allegatur ꝛ per hoc patet intellectus ad gl.hic que incipit que attenditur.quid autem si non subest aliqua de quatuor causis de quibus.§.fuit tñ seruata solēnitas tractatus ꝛ etiam cōsensus superioris dicit gl.§.allega.xij.q.ij. in summa in fine valere contractum mero iure:sed ecclesia sit lesa vt posset petere restitutionem peti.c.j.de resti.in integ.dicit etiam hic Bal.nō requiri subbastatiōem hodie de iure canonico qꝛ non reperitur expressum.†Item debes scire quod episcopus ꝛ etiam abbates exempti non possunt vēdere rem immobilem episcopatus vel principalis abbatie etiā ex causa necessitatis nisi cum licentia pape:qꝛ iurant hodie nō alienare romano pontifice inconsulto:vt in.c.ego.de iureiur.habent ergo locū quc.§.dixi in inferioribus ecclesijs vel monasterijs que subsunt episcopo vel supiori abbati vt possint cū licentia eorum in dictis quatuor casibus alienare.ꝛ vide.c.j. ꝛ.ij.de rebus eccle.nō alie.lib.vj.ꝛ clemētinam monasteriorū

5 eo.titu.†ꝛ no.hic casum ibi pretio modis oībus dando ꝛc.in quo creditor tenetur esse curiosus qō pecunia cōuertatur in vtilitatem accipientis.scz qñ venditur res ecclesie pro soluendo debitum.alius ponit in fi.in eo qui mutuat ecclesie.alius ponitur in.c.j.de deposito.extra istos dicit ibi Inno.secus ꝛ ideo si abbas recipit pecuniā a mercatore pro induendo monachos:ꝛ cōstat qꝛ indigebant indumēto licet postea indumenta nō conuertat in hoc sed sibi retineat tenebitur ecclesia

6 ꝛ successor istius abbatis illi mercatori ſm Inno.¶†In vltima parte nota plura specialia.Primo qꝛ creditor ecclesie cōpellitur recipere insolutū rem pro pecunia regulariter secus vt in.l.ij.§.j.vel.ij.ff.si cer.pe.ꝛ ibi no.Item qꝛ compellitur recipere rem mediocrem regulariter secus quādo datur res in solutum qꝛ nō reperitur emptor debet dari melior.vt in auk. de fideiuſ.ꝛ not.in.d.l.ij.¶Item quia additur decima pars estimationis vltra illud qꝛ reperitur in subbastatione.Item ꝛ quarto qꝛ creditor debet esse curiosus qꝛ vertatur in vtilitatem ecclesie regulariter secus.vt in.l.doli.§.diuersum.ff.de dona.

7 ¶†Nota etiam in secūda parte dum dicit habitis absqꝫ dispendio gestis qō qñ venditur res alicuius ecclesie episcopus qui interponit autoritatem ꝛ etiam notarij curie sue nō debēt aliquid recipere pro sportulis ꝛ labore cuius ꝛrium seruatur ꝛ male qꝛ volunt tantum pro centenario ideo faciles sunt in protestando.vide hic per docto.qui infinitas ponunt questiones.ꝛ vide hic glo.notabilem in.l.j.ī.de ven.re.ciuita.

8 lib.xj.†ꝛ dicit qꝛ etiam ille qui mutuat administratori ciuitatis debet esse curiosus qō pecunia conuertatur in vtilitatem ciuitatis alias non repetit per.l.ciuitatis.si cer.pe.secus dicit in eo qui contrahit cum procuratore fisci ꝛ istud est notabile: nam regulariter fiscus est magis priuilegiatus quā ciuitas. hic secus.

Sicut alienatio. In ista auten.cum duabus.seq.confirmatur prohibitio.l.iubemus.vt habeant locum indistincte in tribus casibus que ponūtur in eis.

1 ¶†Nota.ex ista auk.damnum cōtingere interdū in acquirēdo sicut in alienādo.ꝛ dicit Bal.p istam auk.qꝛ si ecclesia adiuit hereditatem sine beneficio inuentarij ſm quosdam nō valet aditio ne cōsequatur damnum vt hic ſm alios valet:sed non tenetur vltra vires hereditarias.ꝛ hoc magis placet.de hoc vide per Bar.in.l.fi.ī.de iure delibe.

2 ☞Si vendit res ecclesie cum pacto qꝛ nisi soluatur pretium infra certum tempus liceat venditori propria autoritate rem ingredi:an poterit rem recuperare:quod sic.

1 Multo magis. †Ista auk.semper allegatur qꝛ ppter qꝛ vnūquodqꝫ ꝛ illud magis:qꝛ priuilegia que dant bonis ecclesiasticis ne alienent dantur ppter ecclesiā ergo multomagis prohibeꝯ ecclesia alienari.ista tñ regula fallit interdum vt no.glo.in cle.fi.de reb.eccle.non alie.que incipit videbatur:qꝛ interdū est dare maiorē rōnem in vno quā

2 in alio.ꝛ tñ non est dare idem ius vbi no.†Et no.hic ar.qꝛ si venditur res ecclesie cū pacto qō nisi soluat pretium infra certum tempus liceat vēditori propria autoritate rem ingredi: ꝛ recuperare non valeat.ꝛ ita videꝯ sentire Inno.in.c.ceterū. de iudi.qꝛ est facta sanctumsanctorum dño postꝫ peruenit ad ecclesiam vñ non debet redire ad pristinū vsum laicorum vt hic dicitur.Sed ista auk.non facit qꝛ loquitur in ipso monasterio vel ecclesia consecrata.nos loquimur in alijs bonis prophanis que nō prohibentur redire ad laicos ex iusta causa.vide qō no.Bar.in.l.iij.ī.de pigno.ꝛ qō no.in addi.Spe. in titu.de pac.

2 ☞¶Prelati an possunt concedere res ecclesie consanguineis suis pauperibus ꝛ bone fame.

3 Quid si sint etiam diuites ꝛ potētes quas res ꝛ qualiter poterunt eis locare vel concedere in emphyteosim vel feudum.

4 ¶Prelatus relictus executor testamēti ad distribuendum bona inter pauperes an possit distribuere in suos consanguineos vel in suam ecclesiam.

1 Cuiuscūqꝫ modis. †No.istam auk. q̄ semper allegatur contra prelatos qui concedunt suis consanguineis res ecclesie.nam etiā ſt subsit iusta causa alienādi ꝛ etiam si adhibeat omnis forma non tꝫ rōne persone in quā fit qō est intelligendū etiā si palam hoc fiat ꝛ bona fide ꝛ est speciale.secus in alijs administrationibus.vt j.de ꝛben.emp.l.si cū ipse.hoc tñ qualiter intelligaꝯ ꝛ limitetur vide bonam glos.in.c.decenter.lxxxix.dist.ꝛ in.c.nō satis.

2 lxxxvj.dist.†que videnꝯ intelligere de consanguineis diuitibus ꝛ potentibus de quibus est suspicio.secus in pauperibus ꝛ hominibus bone fame in qbus cessat suspicio.de hoc

3 etiam p Archi.x.q.ij.c.eps.ꝛ Fede.de se.in consi.lj.†ꝛ hoc in alienatione perpetua sed locatio ad modicū tps non prohibetur eis fieri nec etiā cōcessio in feudū vel emphyteosim de rebus cōsuetis infeudari ꝛ de nouo reuersis ad ecclesiam.dum modo cōcurrant alia propter que posset concedi extraneo:qꝛ ecclesia in hoc non leditur in aliquo:ꝛꝫ ergo intelligi in ista auk.de rebus que sunt damnose ecclesie.i.nō consuete dari in emphyteosim vel feudum ſm doc.hic.ꝛ Jo.an.allegat istam auk.in addi.Spe.de instru.edi.§.nunc vero aliqua.in addi. que incipit continuatur hic alia qō ante fi.§.ad.q.de prelato

4 †relicto executore testamēti ad distribuēdum bona inter pauperes an possit distribuere in suos consanguineos vel in suā ecclesiam ꝛ ibi omnino vide.

2 ☞In pari turpitudine potior est conditio rei quā actoris.

1 Quires. †Ista auk.respicit secām partē.l. iubemus.ī.§.sane.vbi puniunt̄ ꝯ facientes.ꝛ primo ille qui recipit rē ecclesiasticam ꝯ prohibitionem vt perdat rem ꝛ etiā pretium qō dedit.ꝛ hoc firmat vsqꝫ ibi ſz aduersus postea addit tria que non ponuntur ibi scz qꝛ emptor lz non repetat ab ecclesia pretium qō dedit repetit tñ ab economo qui vendidit.Item qō donatarius qui nihil dedit vt ecclesia aliquid lucreꝯ propter eius dolum nō solū perdit rem:sed tantundē de suo qꝛ applicetur ecclesie.supple qō illud recuperabit ab economo ꝛ hoc qñ emptor ꝛ donatarius fuerūt bone fidei.alias a nemine recuperant ꝛ p illum ver.donatarius gl.in illo.§.sane.tenuit supplendo illū ter.dum dicit dato qꝛ etiam si pretiū nō erat solutum possit peti ab emptore vt ecclesia lucreꝯ lz quidam dixerint ꝛrium per rōnem:qꝛ quedam honeste retineꝯ que nō honeste petunt̄.Sed hoc poterat procedere añ istam auk. sed ista vult qō ecclesia aliquid lucreꝯ de alienatione indebite facta:sed nihil lucretur si emptor solum restitueret rem emptam ꝛ nihil solueret de pretio.additur ꝛ tertium in creditore qui recipit rem pignori indebite vt restituat rem ꝛ cadat a debito.sed illud posset recuperare ab economo.qō intellige vt dixi si erat bonefidei:qꝛ economus nō vendidit nec donauit nec pignorauit tanqꝫ rem ecclesie sed tanqꝫ suam.alias qꝛ isti essent in dolo sicut economus si nihil ab eo repeteret.tum

2 quia dolus cum dolo compensatur.tum etiam †quia in pari turpitudine potior est cōditio rei qꝫ actoris vt in.l.si seruum.

§.sequitur

§.sequitur.de verbo.obli.qñ autem hic sunt bone fidei glos. vult qđ si non pōt recuperare ab economo qr non; est soluendo recuperat ab ecclesia ne locupletet cū aliena iactura ⁊ hoc si soluerunt alias possunt retinere aduersus ecclesiam.lz hoc non dicatur hic nec ibi.tñ gl.de equitate ita determinant qr ecclesia que est auctrix iustitie non debet pati aliquid impiū a se vel a suis fieri.vt dicit ter.in vsi.feudorum.

2 ☞Cum expedit ecclesie qđ eius res concedatur in emphyteosim tunc pōt concedi etiam in perpetuum.⁊ pro quanta pensione possit concedere.

3 Quid si non esset damnum ecclesie nec etiam vtilitas qđ adhuc is qui administrat possit rem dare in perpetuā emphyteosim:⁊ qđ tunc nō possit diminuere nisi sertam partē pensionis solite.⁊ qñ possit dari pro minori pretio.⁊ nu.4.

4 Qualiter intelligatur illud verbum in perpetuum.

Si quas ruinas. Ista auc.cuz seq. concernit tertiam ⁊ vltimam partē.l.iubemus.ī qua permittit alienatio vsusfructus rei ecclesiastice cū pactis de quibus ibi.Sed per istas auc.extēditur permissio vt possit interdum alienari quo ad vtile dominium remanēte penes ecclesiam directo.vt cōtingit qñ datur in emphyteosim:vt in ista auc.cum seq.item interdū etiam quo ad totalem alienationem vt in tribus casibus qui habent in tribus auc.seq.vsq; ad auc.qui rem postea in illa auc.declarat quedā dubia circa istas duas primas deinde in auc.hec vsus prestatio.declarat alia dubia circa casum.l.iubemus.§.fi.qñ alienatur vsusfructus duntaxat.⁊ iste due prime reputantur difficiles ⁊ habēt materiam quotidianā ⁊ videntur adinuicē cōtrariari maxime ver.aut si ob cladē.positus in auc.ppetua.ad istam auc. si quas vbi permittit diminutio pēsionis qñ res erat ruinosa.⁊ in illo ver.non permittit.licet fuerit deterior facta ob cladem.⁊ super isto cōtrario glo.laborat ⁊ intelligit illum ver. secundum distinctionē istius auc.Sed iste non est bonus intellectus imo intelligit simpliciter vt iacet.ideo dic q; sunt casus diuersi qr ista prima loquit in ruinosis in quarum refectione opus est magna impēsa.ideo fit diminutio.sz ille ver. loquitur in nō ruinosis lz deterioribus factis in quibus nō fit qr non est opus tanta expensa vt deducant ad pristinū statum.⁊ ita dicit Spe.in tit.de loca.§.nūc vero aliqua.vsi.vñ. vbi quasi per duas columnas nō tractat nisi de materia istarum duarū auc.⁊ multa bona dicit ad declarationem ipsar.
1 ⁊ ibi omnino vide.†hoc ergo dicūt iste auc.in summa qñ expedit ecclesie aut saltē nō est ei damnosum de quo statur iuramento ipsam regentium pōt res ecclesiastica cōcedi in perpetuam emphyteosim pro pensionibus de quibus hic secundū diuersitatem casuum.b.d.¶Venio ad casum.imperator leo concessit quod nō possit alienari res ecclesiastica nisi quo ad vsumfructum vt in.l.iubemus.postea in casu necessitatis permissum est alienari etiā proprietatem vt in auc.hoc ius porrectum.nūc vero loquitur nō in casu necessitatis:sed vtilitatis ne domus ruat ex qua re ecclesia nullam postea habebit vtilitatem.vñ dicit imperator hoc casu volo qđ talis res ecclesiastica detur in emphyteosim vt omnino nō alienet.nam emphyteota hz vtile dominium ⁊ ecclesia directum.⁊ dicit qđ licet tunc ipsi emphyteote vti materia domus ruinose ad reparationem.
2 ¶†Primo declaratione istarū auc.distingue tres casus.nam cum nō expedit ecclesie qđ non cōcedatur in emphyteosim ⁊ non debet concedi nec perpetuo nec ad tēpus.ita loquitur.c.apostolicos.xij.q.ij.aut expedit vt qñ res erat ruinosa ⁊ non poterat refici ab ecclesia:vel eius redditus erant diminuti ob cladem vel aliam causam.⁊ tunc pōt concedi etiā in perpetuam emphyteosim vt in istis auc.Sed si querit pro quanta pensione distinguitur:aut res erat res ruinosa in cuius refectione magna imminet impēsa:⁊ tunc si vult qđ pensio statim incipiat currere pōt dari pro tertia parte pēsionis solite:vt si soleba dari anteq; esset ruinosa pro.xij.detur pro quatuor ⁊ octo remittant ꝑm vnum intellectum glos.vel dentur pro octo ⁊ remittuntur quatuor secundum alium intellectum quem tz speculator tanq; equiorem in.d.ver.vij.Sed si non vult q; incipiat currere pensioni si post reedificationem: tunc debet dari pro pensione que reperit tempore quo datur ⁊ pro dimidia eius qđ reperietur plus postq; erat refecta.vt si tempore quo datur reperiebant sex ⁊ postea augeant alia sex detur pro nouem.hoc dicit ista auc.si quas.sed si res non erat ruinosa sed alio modo fuerunt redditus diminuti tunc debet dari pro illa pensione que reperit cum datur⁊ nihil de illa minuitur vt si reperiebantur sex cum primus reperirentur xij.⁊ nihil adijcitur postea ex his in quibus melior.avit res vt in auc.ppetua.ver.aut si ob cladem.Sed si res est pretiosa que nec est ruinosa nec eius reddit⁹ sunt diminuti sed nunq; ex ea fuit cepta magna vtilitas:sz parua vt si erat vna turris tunc debet dari pro tanta pēsione que collecta in.xx.annis faceret vere pretium rei.vt in ver.qđ si res in glos.quam not.qr semper ad eam recurritur que sit iusta pensio alicuius rei.videlicet qđ facit verā vigesimam partem veri pretij q; no.si minor vellet restitui in integrum aduersus locationem quā fe-
3 cisset:qr diceret qđ pro nō iusta pensione dedit.¶†Interdum vero nec est damnum ecclesie nec etiam vtilitas qr res non est ruinosa nec diminuta tñ qđ detur alteri non resultat damnū tunc is qui administrat poterit dare adhuc in perpetuā emphyteosim.sed tunc nō diminuit nisi sexta pars pensionis.⁊ ratio quare hoc fit ponitur per glos.super verbo sertam partem in recōpensatione damni q; emphyteota potest sustinere qr sibi non fit remissio mercedis propter sterilitatem que tñ fieret simplici conductori.vt.l.si merces.§.vis maior.ff.loca. ¶Sed cōtra omnia predicta op.de notatis in auc.qui rem. j.eod.vbi glos.dicit qđ potest dari pro pensione vnius nūmi. Sol.⁊ tene mēti qr istud declarat istas auc.nam debent intelligi qñ ille qui recipit nihil soluit pro pretio rei seu pro intratura vt vulgariter dicitur.sed si solueret pretium nō dico integrum priusq; plenum ius ipsum nō trasfertur.sed cum aliqua diminutione.puta valebat.lxx.⁊ datur per.l.tunc potest dari pro quacunq; modica pensione vt in glos.⁊ ita communiter fiunt isti ☞ctus.licet alij dixerunt qđ tales concessiones facte contra formam istarum duarū auc.non valent ⁊ qđ recipiens tenetur reddere rem cum pena.⁊ ita intelligitur auc. precedens qui res in fi.vt not.in ver.vj.preallegato.in fi.per duas columnas.Alij dicunt qđ sustinetur de consuetudine quam papa scit ⁊ tolerat.vt idem not.§.versic.vj.Tu dic qđ etiam de iure si potest apparere qđ ille soluit pro intratura ⁊ pretio summam istam ⁊ rōnabilem.sed si non pōt apparere tunc aut fuit concessa tanto tempore tali modo qđ completa sit legitima prescriptio puta p.xl.annos vel vni vel diuersis:⁊ tunc non potest retractari.⁊ si reuerteretur ad ecclesiam propter aliquam causam posset prelatus eodem modo alteri concedere tanq; sit cōsuetum dari per.c.si de beneficio.de preben.lib.vj.iuncto.c.ij.de feudis.Sed si prescriptio non esset completa posset retractari talis concessio tanq; indebite fa-
4 cta ⁊ per hoc omnes opi.ad cōcordiam reducūtur.†remanet solum vnum dubium qualiter intelligat istud verbum perpetua.⁊ glo.ponit tres opi.⁊ tenet primam que intelligatur tam respectu temporis quousq; soluat pēsio etiam si per mille annos quam respectu successorij.qđ trāseat ad quoscūq; beredes etiam extraneos sed hoc verum nisi in ecclesia cōstantinopolitana ⁊ sibi subiectis que nō potest succedere nisi vsq; in tertiam genera.recipientis.vt in auc.de non alie.§.emphyteosim.⁊ idem esset in alijs ecclesijs si hoc haberent de cōsuetudine ⁊ intelligitur tertia generatio cōputato stipite.sz recipiente filijs eius ⁊ nepotibus.vt.d.§.emphyteosim. Sed Bar.consuluit qđ si fiat concessio hoc modo titio vsq; ad tertiam ipsius generationem venirent pronepotes nec computaretur stipes propter verbum ipsius:qr grauat scipsum.qđ consuluit etiam Bal.⁊ frater eius do.Petrus.⁊ allegarunt c.statutum.de hereti.lib.vj.sed multe ecclesie habent de consuetudine cōcedere alicui ⁊ suis descendētibus in infinitum. ⁊ sic dicitur perpetua respectu temporis nō respectu successorum:qr non transit in extraneos heredes hoc casu pōt intelligi glos.que est in.l.etiam.in prin.so.ma.que dicit emphyteosim ecclesiasticam non transire ad liberos,sed de iure communiter contrarium tenetur circumscripta consuetudine vt hic refert Bal.allegās Ly.in.l.liberti liberteq;.j.de bo.lib.⁊ do. Rapha.licet dicat se consuluisse ☞rium sequendo glos.in.d.l. etiam.⁊ etiam Bart.qui cum ea transit ibidem qui videtur velle per hoc qđ etiam non presuppositā consuetudine idem fit.⁊ vide hic bonam glos.in auc.de non alienandis.§.qr vero leoms.⁊ scias qđ ista auc.locum habet qñ facta diligenti inquisitione non reperitur qui velit plus dare quo casu licet reperiatur post non rescinderetur cōtractus per regulam qđ legitime factum est ex postfacto non retractatatur:sed si reperiatur ab initio qui vellet plus dare ⁊ fuisset data pro pensionibus de quibus hic posset ecclesia tāquam lesa restitui per c.j.de restitutione in integrum.ꝑm Bar.item loquuntur qñ redditus sunt diminuti tamen aliqui percipiuntur:si vero nulli omnino possunt dari pro quacunq; pensione que reperitur.vt no.Spe.in loco preallegato.Sed in casibus istarum auc.non debent dari pro minori pensione quam hic statuat etiam si reperiatur qui velit eam dare.Sed potius ecclesia debet sibi retinere.⁊ hoc glos.in ista auc.perpetua.que incipit. sz ad plus.in prin.

BIU Cujas

2 ☞ Ecclesia pōt permutare cum alio priuato: dummodo detur res equiualens vel melior
Fundus dotalis licet nō possit alienari: an tñ poterit permutare si redditur melior conditio mulieris.

1 **Sed & permutare.** †In istis trib⁹ auc. alienatur res ecclesiastica etiam quo ad directū dominium. & posito qō nulla subsit necessitas nec vtilitas dūmodo non subsit damnū. & ex istis auc. not. illos casus quos ponunt canoniste in quibus dicitur posse rem ecclesiasticam alienari scilicet ex causa necessitatis eris alieni vt in auc. hoc ius porrectū. Item ex causa minoris incommoditatis. vt in auc. item predium. additur quarta causa scilicet pietatis in redemptione captiuorum. vt. ī. eo. l. sancimus. de quibus per
2 glos. vñ. q. ñ. super rub. †Sed an possit ecclesia permutare cū alio priuato videtur qō non postq̄ specialiter statuitur hoc in principe & in alia ecclesia tamen communiter vidi seruare contrarium: dūmodo detur res equiualens vel melior. nam & fundus dotalis non potest alienari tamen potest permutari si redditur melior conditio mulieris. vt. l. fi. ff. de iure dot. sed de rigore iuris prima pars videtur verior per argu. & specialia.

2 ☞ Emphyteota ecclesie vel priuati pro modica deteriorationē non potest expelli: sed tenetur interesse refundere.

3 Usufructuarius deteriorās rem ita pōt expelli sicut emphyteota & interesse refundit.
Quid in feudatario deteriorante feudum: vel male tractante subditos si habebat castrum in feudum qō sit idem.

a ☾ Emphyteota. adde doc. ī. c. potuit. ō loc. & diffuse p Jas. ī. l. vñ. de iure emphy.

4 Emphyteota ecclesie si cessat in solutione per biēnium: & priuati per trienniū iure suo priuatur & potest expelli. & an propria autoritate: & an possit moram purgare.

b ☾ Declarare. circa hoc vide q̄ ponit Alex. ō imo. in cōsi. vj. col. pe. & fi. in. iñ. vo. vbi dicit qō requirit sententia. Lur.

Quid in simplici colono priuati q cōduxit ad plures annos.

5 Ecclesia sciens rem incidisse in commissum propter canonē non solutum vel deteriorationem: si acciperet pensionem pro tempore futuro censetur remisisse penam expulsionis secus si ignoranter.
Quid in emphyteota priuati si soluat pro tempore preterito.

6 Colonus vel emphyteota priuati qui expellitur pōt repetere melioramenta.

c ☾ Bar. adde qō ☞ Bar. tz imo. in c. j. de feu. char. fi. & Ro. ī. l. j. §. si stipulāti. ff. de ver. obl. vide Barb. in. d. c. j. de feu. & Ro. in suo consi. lxxj. in ꝓposito. adde alex. ō imo. 2sil. cxxv. col. j. in v. vol. Lur.

Si ecclesia cōcessit in emphyteosim aliquam aream pro modica pensione: vt ibi edificaretur edificium q̄ esset proprium edificantis: & pro illo nihil solueret & postea non soluat pensionem pro area an redibit ad ecclesiam ipsa area cum edificio an aūt possit edificium tollere. & qualiter possit procedere concessio pro modica pensione.

7 Si ecclesia consueuit concedere pro certa pensione: & postea cōcessit pro minori vel consueuit cōcedere vsq̄ in tertiam generationem & concessit in quartam vel in masculos & concessit in feminam an valeat concessio.

1 **Quia rem.** †Emphyteota deteriorans rem vel non soluēs canonem p biennium quatuor penis hic contētis punitur: q̄ pōt expelli. & sic perdit vtile dominiū. Item nihilominus soluit q̄ soluere debebat pro tempore preterito. Item damnum seu interesse refundit. Item melioramenta nō repetit
2 b. d. no. ☾ †Item ter. ibi deteriorem subaudi magna deteriorationē: q̄ de modica nō esset curandū quantū ad hoc vt posset expelli ꝑm doc. ff. de in integ. resti. l. fetio. sed bene tenet interesse refundere sed quid in emphyteota priuati. dicūt doc. idem. & sic nō est hic speciale in ecclesia. nam cum recipiat ad meliorandum & ista est causa finalis si non melioret: sed deteriorat cessante causa finali debet rescindi concessio ꝑm Guil.
3 de cu. per. l. ij. §. fi. ff. de dona. †sed quid in vsufructuario deteriorante rem an possit per hoc expelli. videt qō nō sed dūtaxat contra eum committit stipulatio ad interesse: q̄ promisit vti frui arbitrio boni viri. vt. l. j. §. habet autem. & ibi videtur hoc probari. ff. vsufru. quemadmodū ca. & ita ibi dicitur tenere Bal. tz hic nihil dicat de hoc. sed Guliel. de cu. tz ꝑium & allegat. ff. de dam. infec. l. hoc amplius. §. fi. & ī. de mācipijs & colo. cognouimus. lib. xj. & de aque ductu. l. cos. eo. lib. q̄ verius puto: q̄ ista sunt penitus diuersa & fateor qō cōmittitur stipulatio ad interesse q̄ etiam illud est refundendum vt hic sed non propterea euitat penā repulsionis. ☾ Item vt in feudatario deteriorante feudum vel male tractante subditos si habeat castrum in feudum. argu. in. l. vñ. ff. de his qui sunt sui
4 vel alie. iur. ☾ †In ter. ibi per biennium nō soluerit. dicit in
a emphyteota[a] priuati requiritur triennium. vt in. l. vñ. ī. de in re emphy. sed in simplici colono priuati qui conduxit ad plures annos si interuenit pactum de non expellēdo requiritur biennium. vt. ff. loca. l. quero. §. inter locatorem. sed si nullum pactum interuenit statim pōt expelli eo qō non soluit. vt in. l. edem. ī. loca. qō Jac. but. & Bal. intelligunt quantum ad presentem conditionem: potest tñ purgare moram & debet recuperare rem. qō est notandū. & adde q̄ de iure canonico etiam post biēnium potest purgare infra modicū tempus qō de cōsuetudine interpretatur vna dies. vt in. c. potuit. de locato.
☾ In ter. ibi repelli pōt. & sic nō est ipso iure expulsus vel priuatus iure suo sed ita demum si ecclesia vult secundum doct. per istum ter. & idē in emphyteota priuati si cessauit per triē-
b nium nec sufficit declarare[b] qō ita vult: sed requiritur sententia priuatoria secundum Spec. in tit. de loca. §. nunc vero aliqua. & no. in. l. vñ. ī. de iure emphy. alij tenent qō sufficit declarare se velle. & dicūt qō declaratione facta pōt expelli propria autoritate. alij contra qō etiam si nō requiratur sententia priuatoria non potest propria autoritate expelli: sed requiritur iussus iudicis ne detur materia litis & iurgij. vt not. per Ly. in. l. vñ. in. vñ. & iij. q. infra de iure emphy. arg. in. l. nō est singulis. de regu. iur. & adde quid iuris in re que tenetur a fisco. ff. de iure fisci. l. in fraudem. §. penul. Item pōt expelli etiam interueniente pacto de non expellendo: q̄ habet in se conditionem si ex pte sua facit qō dz. vt in. d. §. inter locatorē. Sz quid si expresse dicatur etiā si rem deteriorauerit vel pensionem nō soluerit. quidam dicunt nō valere pactum q̄ datur materia delinquendi. Ly. determinat ꝑium in. d. l. vñ. in. iij. q. per. l. si
5 quis in conscribendo. ī. de pac. ☾ †In ter. ibi totius temporis. dic scilicet preteriti non autē futuri. vt not. glo. ō. eodem. auc. qui res incipit & si ecclesia sciens rem incidisse in cōmissum propter canonem nō solutum vel deterioratum. & accipere pensionem pro tempore futuro cēseretur remisisse penam expulsionis. ar. ff. de lege commis. l. post diem. Secus si ignoranter sed an hoc habeat locum in emphyteota priuati vt cadat a iure suo & etiam soluat pensionem preteriti temporis. Ly. in antiqua lect. plene disputādo tenuit qō sic in eadem. l. in. iiij. q. ꝑm Pet. per. l. penul. vbi videtur casus. ff. loca. Sed Guliel. de cun. tenuit hic ꝑium q̄ priuatus debet esse altero contentus vel pena expulsionis vel pensione preteriti temporis. argu. in. l. apud celsum. §. labeo. de doli excep. & dicit esse speciale hic in ecclesia. Nec obst. l. penul. ff. loca. q̄ loquitur in simplici cōductore qui nō habebat ius in re. vñ propter eius expulsionem dominus nullum ius consequitur vltra qō habeat sed qñ expellit emphyteotam consequit ius vtile dominij qō ille habebat q̄ cōsolidatur cum directo ideo debet esse illa pena contentus. nec ob. qō ista est pena legalis que pōt peti vna cum principali. vt. l. si pro fure. §. j. ff. de condi. fur. q̄ hoc est verum qñ oritur ius ad penam ab ipso initio quo oritur ad rem. Secus si ex postfacto vt. l. metum. §. licet cum ibi not. ff. qō met. cau. & de ista opi. Guliel. Ly. facit addi. ad antiquam lect. in. d. ii ij. q. Et videtur inclinare in istam sniam in
6 fin. ter. ibi non repetiturus. dic hic est speciale in ecclesia †sed in colono priuato vel etiā emphyteota qui expellitur aliud est q̄ potest repetere melioramenta vt est casus in. d. l. pe. ff. loca. q̄ est sing. illa tñ loquitur in simplici colono. Sed pone cō cessit ecclesia in emphyteosim aliquam aream pro modica pēsione vt ibi edificaretur edificium qō esset proprium edificantis & pro illo nihil solueret ille postea non soluit pensionem pro area. an redibit ipsa area ad ecclesiam cum edificio. videtur qō non cum in illo nō fuit pactum cum nihil pro eo solueretur. Breuiter cum tale edificium cedat solo: & sic quo ad directum dominium sit ecclesie sicut & dominium aree & illius edificantis solum est vtile dominium sicut erat in area. determinat Bald. ipm edificium ad ecclesiam redire per. l. obligationum fere. §. placet cum ibi notatis. ff. de actio. & obliga. vel dic ꝑm cum. Et istud videtur equius qō edificans potest edificium remouere nisi ecclesia offerat sibi iustā estimationem. ar. in. l. sed addes. in. §. si colonus. ff. loca. & vide q̄ no. per eundem in aut. excipitur. ī. de bo. que libe. & qō habetur in feudo seu vasallo in titu. hic finitur lex. capitu. & si vasallus. in vsibus feud. ☾ In glos. magna ibi videtur qō sic. hanc tenent omnes per istam aut. que generaliter loquitur. facit q̄ no. ff. de contraben. emp. l. si res bona fide. in glos. & Bal. allegat in aut. de non alienandis. §. itaq̄. vbi ponit de censu trium solidorum. & hoc etiam tenet Spec. in tit. de loca. §. nunc vero aliqua. in versic. ciñ. & vide qō not. per glos. in. l. communi diuidundo. in princi. ff. communi diuidun. & qō habetur in. l. eadem. §. cato. de verbo. obli. vbi propter nummū non solutum de sorte committitur tota pena facit. l. quandiu. ī. de distrac. pig. Qualiter autem possit procedere ista concessio propter
7 tam modicam pensionem. dixi in auten. si quas. ☾ †Ultimo
c Bartolus.[c] querit quid si ecclesia consueuit concedere pro certa pensione: & postea concessit pro minori vel consueuit concedere

concedere vsq; in tertiam generationem. ⁊ concessit in quartam vel in masculos ⁊ concessit in feminas. ⁊ tenet in oĩbus licet dubitando non valere concessionem sed in contrarium q̃ valeat ⁊ restituatur. vt in. c. j. de in integrũ resti. Solu. ſm eum quando concessio est facta cõtra formam cõsuetam non valet vt dictum est sed quando non est contra formam tamen eccleſia reperiebat plus ⁊ dedit secundum formam cõsuetam tunc restituebatur in integrum vt in contrario Bal. in auk. si quas tenet vitiari concessionem quatenus fuit facta vltra formam solitam. ⁊ sic quo ad quartam generationẽ vel quo ad feminas ⁊ valere vsq; ad consuetam. puta tertiam vel masculos. q; ista possunt separari. ⁊ sic vtile per inutile nõ vitiatur. Sed si facta esset concessio p̃o minori posset retractari nisi ille offerat iustam p̃sionem. arg. in. l. ñ. j. de rescin. ven. Et ista
a est melior opinio ⁊ equior quam etiam Bar.[a] amplexus fuisset si cogitasset.

2 ¶ Quis dicatur tyrannus.
3 Que fiunt contra ecclesiam videntur fieri contra deum ⁊ que relinquuntur vel donantur eccleſiis videtur relinqui vel donari deo.
Donatio facta eccleſie an valeat si nõ est aliquis p̃sens qui recipiat p̃o eccleſia ⁊ p̃o pauperibus.

1 **Decernimus.** †Omnia que facta sunt tempore tyrannidis superueniente iusto domino debent rescindi. h. d. tota lex. q̃ intellige de his que facta sant per modũ legis vel priuilegij. Si vero per viam iustitie per eius officiales tunc aut fundantur in legibus ⁊ priuilegiis predictis ⁊ idem aut in iure communi vel statutis loci: ⁊ tũc debẽt firma permanere. argu. in. l. barbarius. ff. de offic. p̃si. q; dicti officiales magis dicuntur vti iurisdictione coherẽte loco vel territorio quam data a tyrãno qui nullam habet. de quibus vide plene per Bar. in tractatu quẽ fecit de tyranno. ⁊ Bal. hic
2 reassumpsit aliqua verba ipsius. ¶ †Et adde q̃ no. Archi.
b xxiij. q. v. c. regũ. quis dicatur tyrannus[b] vel iustus dominus si autem haberet ius sed propter delictum fuisset illo priuatus non diceretur fuisse tyrannus ⁊ eius gesta firma remanerent vt no. in. l. iusiurandum q̃ ex conuentione. ℌ. j. ff. de iureiur. ⁊ patet in Federico Imperatore qui fuit priuatus. vt in. c. ad apostolice. de re iudi. lib. vj. tñ remanserunt eius. ll. scilicet auk. cassa. s̃. eo. ⁊ auk. item nulla communitas. j. tit. j. ⁊
3 auk. sacramenta puberũ. j. si aduer. ven. ¶ †No. hic post prin. q̃ illa que fiunt contra ecclesiam videntur fieri contra deum ⁊ eadem rõne que relinquuntur vel donank eccleſiis videntur relinqui vel donari deo. q̃ facit cõtra glos. que est. j. l. pro xi. que vult q̃ nõ valeat donatio nisi sit aliquis p̃sens qui recipiat p̃o eccleſia vel p̃o pauperibus. Sed certe p̃sens est deus qui vbiq; est ⁊ cui videtur donari. Ideo multi non tenent illam glos. in donatione facta ad piam causam. ¶ Item no. de isto verbo tyranno. de quo etiam infra de diuer. reſcri. l. penul. circa fi. ⁊ l. fulcinius. ℌ. quid sit latitare. ff. qui. ex cau. in pos. eatur.

2 ¶ Scripture facte coram iudice vel magistratu etiam per modum voluntarie iurisdictionis dicunk acta. ⁊ debet omnibus fieri copia ipsarum.
3 Que dicãtur donationes facte ad pias causas.
4 Lex vel statutum fauorabile extenditur ad casum similẽ etiã si in eis dicatur q̃ non fiat extensio ad alios casus: q; debet intelligi ad dissimiles.
Casus similis dicitur quãdo in eo est eadem vel maior ratio.
5 Si quis donat vel legat alicui diuiti consanguineo vel extraneo qui non indiget eleemosyna lz dicat se relinquere amore dei: non dicitur relictũ ad piam causam. nec habet priuilegia pie cause. ⁊ quid si relinquitur vel donatur pauperi.
Si pater donat filio in potestate licet dicat se donare p̃o benemeritis ⁊ seruitijs: nisi de illis appareat non dicitur donatio facta propter benemerita.
6 Donatio facta ad piam causam nemine recipiente p̃o donatario an valeat.
7 Donatio potest fieri inter absentes per nuntium vel epistolam.
8 Par quod non possit fieri inter absentes vel absenti nemine recipiente p̃o ipso.
9 Quid in cessione actionum.
Quilibet potest stipulari pauperibus absentibus ⁊ verbis in eos directis.

1 **Illud.** †Donatio facta eccleſie vel p̃is locis vel miserabilibus personis vel ciuitati nisi vsq; ad quingentos aureos nõ indiget insinuatione. h. d. premitte q̃ propter fraudes que committebantur olim: q; quidam faciebant secrete donationem bonorum suo; alicui consanguineo ⁊ amico ⁊ postea cõtrahebãt cum alijs. deinde post mortem cũ creditores vellẽt capere bona donatarij dicebat ad se pertinere rõne donationis facte anteq; cum illis ℌberetur. ideo fuit p̃ouisum q̃ si donatio transcendebat. cc. aureos deberet fieri publice coram magistratu ad hoc deputato. ⁊ ibi ℌfici publica scriptura. ad hoc vt volentes cum alio ℌre possent videre vtrum ille habeat bona sufficientia vel nõ q; notarius qui conficit acta tenetur cuilibet ostendere cum opus fuerit. vt. j. de eden. l. ñ. ⁊ hoc habetur in. l. donatio. siue infra de do. postea fuit statutũ q̃ de. ccc. aureis. vt in. l. sancimus. eodẽ titu. ⁊ q̃ si fiebat ad piam causam posset fieri vsq; ad quingentos aureos sine tali insinuatione vt ibi. ⁊ in ista. l. ⁊ quatenus transcenderet nõ valeat. postea fuit statutũ generaliter quo ad omnes q̃ posset fieri vsq; ad quingentos aureos sine insinuatione. vt. l. ge quid p̃o redemptione. ℌ. fi. j. de do. ⁊ sic illud q̃ fuerat concessum eccleſiis ⁊ p̃is locis in priuilegium redactũ est ad ius commune: non sunt ergo eccleſie melioris conditionis quam alij in hoc. Sed contra de dicta. l. si quis p̃o redemptione. in princip. vbi p̃o redemptione captiuorum valet donatio cuiuscunq; marime summe sine insinuatione p̃opter hoc dicũt
a quidam hodie per illam. l. eodem modo valere donationem factam eccleſie vel p̃is locis cuiuscunq; summe. ⁊ hanc opinionem tenet hic Bar. ⁊ Jo. an. in addi. Spec. de instrumẽ. edi. ℌ. porro. in addi. que incipit illa. l. sed Bald. tenet ℌrium q̃ aliud quando in redemptione captiuorum de quibus est maius periculum q̃ ibi non moriantur. argu. in. l. prori. circa fi. Et aliud in his que donantur eccleſiis in quibus cessat ista ratio periculi ⁊ q; eccleſie solent abundare in bonis. Et ista magis placet. ⁊ ita videtur de mente illius. l. in fi. dum dicit in alijs autem ⁊c. quasi dicat p̃eterq; in casibus. s̃. expreſsis. ¶ †Not. in versic. actis. ⁊ in versi. actorum. quod scriptu-
2 c re facte[c] coram iudice vel magistratu etiam per modũ voluntarie iurisdictionis dicũtur acta. ⁊ sic debet omnibus fieri copia ipsarum vt sunt emancipationes ⁊ adoptiones ⁊ creationes tutorum vel curatorum in quibus requiritur autoritas
3 magistratus de quo vide q̃ not. Jnno. in. c. de p̃ba. ¶ †Jtẽ
d nota que dicãtur donationes facte ad pias causas[d] quia ille que fiunt p̃is locis vel pauperibus: idem si redemptio captiuorum. vt. d. l. si quis p̃o redemptione. ⁊ dicit Bal. non solũ ab hostibus sed a latrunculis sed etiam si sunt in carceribus communibus p̃o maleficio ⁊ allegat quandã glo. decreti q̃
4 no. ¶ †Hic est vna glos. fi. que semper allegatur in pluribus primo in prin. iuncto fi. huius. l. q̃ lex vel statutum fauorabile extendiť ad alios casus similes si in eis dicatur quod nõ fit
d extẽsio ad alios casus q; debet intelligi scilicet dissimiles: q̃ perpetuo tene menti. Et vide p̃o declaratione huius. l. qualiter debet intelligi quod notat Barto. in. l. si constante. solu. matrimo. in. j. q. princ. q. vlti. facit. ff. de edend. l. argentarius. in prin. versicu. ad similem. dicitur autem casus similis secun
e dum Bal. quando in eo est eadem ratio vel maior. vt. ff. de excusa. tuto. l. non solum. ℌ. qui pupillum. Jtem allegatur ista
5 glossa post; prin. †quod si quis donat vel legat alicui diuiti
e consanguineo[e] vel extraneo qui non indiget eleemosyna licet dicat se relinquere amore dei non dicitur relictum ad piam causam nec habet priuilegia pie cause q; non statur talibus verbis post; conditio persone non patitur. arg. in. l. si forte. ff. de castren. pecu. quia videtur dicere in fraudem vt. l. qui testamẽtum. ff. de proba. ⁊ per hoc dicetur quod si pater donat filio in' potestate: licet dicat se donare p̃o benemeritis ⁊ seruitijs: nisi de illis appareat nõ dicitur donatio facta propter merita. ⁊ sic tanq; extraneo sed tanquam filio: quoniam filiatio censetur fuisse causa donandi ⁊ non merita. ideo non valet a principio sed indiget confirmatione per mortẽ. ⁊ sic posset a patre reuocari q̃ non esset si a principio valuisset. vt no. in. l. si donatione. j. de colla. Sed si talis persona cui relinquitur vel donatur esset pauper tũc aut relictum vel donatio est magne quãtitatis ⁊ similiter nõ videtur fieri causa pietatis aut modice. ⁊ tunc secus per. l. cum hi. ℌ. si in annos. ff. de trãsactio. ⁊ l. si cui. de annu. leg. ⁊ vidi in addi. Spe. de instru. edi. ℌ. nunc vero aliqua. in addi. que incipit ad istum fi. ⁊ Bart.
6 in. l. j. s̃. eodem. in. ñ. q. principali. ¶ †Ultimo allegatur gl. in vltima. q. q̃ valet donatio etiam facta ad piam causam nemine recipiente p̃o donatario q; cum donatio sit contractus

b iij

¶ Bar. adde q̃ ℌ Bar. tz Jmo. i c. j. ô feu. char. fi. ⁊ Ro. i. l. j. ℌ. si stipulãti. ff. de ver. ob. vide Barb. i d. c. j. ô feu. ⁊ Ro. in consi. lxxj. ⁊ in proposito adde Aler. de imol. in cõsil. cxxv. col. j. i v. vo. Lur.

b ¶ Quis dicatur tyrãnus. adõ Albe. de rosa. i auk. decernim⁹. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ Greg. in mora. lib. xj.

c ¶ Scripture facte. adde doc. i. c. scripturã. de fide instru.

d ¶ Ad pias cãs. adde Spe. in tit. de istru. edi. in. ℌ. nunc vero.

e ¶ Cõsanguineo. adde Bal. i. c. de priore. de ap. ⁊ in l. si heres. ff. de cõdi. ob cau. i. c. ij. de sep. ⁊ ℘anor. in rub. eẽ de test. ⁊ Alex. ô imo. in ℌsi. cv. in. iiij. vo. ⁊ vide etiã in proposito Jo. an. in addi. spe. i tit. de instru. edi. ℌ. nũc vo aliqua. in addi. incip. ad istũ. Francis. Lur.

BIU Cujas

requirit consensum donantis ⁊ donatarij vt in.l.j.ff.de pac.⁊ hic nō adest nisi donantis.⁊ sic etiam si mille testes essent pre sentes non sufficerēt nisi aliquis ipsorum nomine donatarij recipiat.⁊ tunc secuta ratibabitione perficitur.iuxta no.in.l. si ego.de neg.gest.⁊ vidi in ciuitate ista istum casum qr in in strumento continebatur qō talis donauit tali ⁊ non dicebat presenti ⁊ recipiēti nec de eius presentia apparebat.ego dice bam qō donatio non valebat per istam glos.qr postꝫ nō ap parebat de presentia nō presumebatur fuisse presens sed ab sens:cum istud consistat in facto ⁊ facta non presumuntur:vt no.in.l.quicūqꝫ.de pub.⁊ per cōsequens nō potuit fieri non intercueniente nuntio vel epistola que requiruntur vbicunqꝫ contractus geritur inter absentes vt dicit gl.singularis in.l. consensu.de actio.⁊ obli.alij dicebant qō valebat qr presume batur presentia per glos.que est in.l.i.j.de inuti.stipu.sed re spondebam qō loquitur quando instrumentum facit mētio nem de actu qui non potest fieri nisi inter presentes vt si dicat qō titius fuit stipulatus nisi eū dicat qꝫ fuerint presentes no
7 tarius diceret falsum.vt.l.j.in prin.de verbo.obliga.Sed ☩do natio potest fieri inter absentes dummodo interueniat nun tius vel epistola.⁊ posito qō non interueniat licet donatio sit nulla notarius tamen non dicit falsum ⁊ pro ista fuit consul
8 tum.⁊ facit in argu.ista glos.qō par non possit fieri inter ab sentes vel absenti nemine recipiente pro ipso.vide Bal.in.l. ij.ante fi.j.de liber.⁊ eorum lib.⁊ qō no.Bar.in.l.labeo.ff.de
9 pac.¶☩Quid autem in cessione actionum.vide Cal.in.l.per diuersas.j.man.in.xiij.q.cetera circa istam glossam an dicat verum in casu in quo loquitur.vide hic per doc.⁊ tetigi in.l. precedēti.⁊ in ista.l.Guliel.de cu.tractat de materia insinua. donationis.de qua per Barto.in.l.modestinus.ff.de dona.⁊ in addi.Spec.de instru.edi.§.fi.⁊ dicit hic Bal.qō quilibet potest stipulari pauperibus absentibus ⁊ verbis in eos dire ctis p glos.que est.j.q.vij.c.quoties cordis oculus.⁊ tene men ti ista qr sunt multum vtilia.

a ¶Pūt ex iusta cā.Aldō.c.j.⁊ ibi doc.de reb.eccle. non alie.lib.vj.

2 ☞Casus in quo res que non est in alicuius dominio vt est res sacra vendicatur.
Omnes actiones que dantur in rem ⁊ cōtra quemlibet pos sessorem possunt dici vendicationes.
Ciuitas vendicat ciuem suum ratione superioritatis:quam habet in eum.

3 Episcopus pōt agere non solum pro bonis episcopatus sed etiam pro bonis cuiuslibet ecclesie sibi subdite lꝫ ille habeat specialem rectorem qui tamen prefertur episcopo.
Sacriste quorum custodie sunt res cōmisse possunt agere pro earum recuperatione cessantibus alijs implorando officium iudicis idem in alijs quibus commissa sit custodia rei.

4 Actio in factū quando competat ⁊ qō sit triplex vna specia lis alia generalis ⁊ alia generalissima.

5 Anime hominum seu vita hominum debēt preferri quibus cunqꝫ rebus.
Res subiecte restitutioni possunt alienari pro saluanda vita grauati vel pro redimendo eum a carceribus vel tempore fa mis sicut in causam dotis ⁊ quid in rebus ecclesie.

6 Lex noua pōt extendi ad preterita pēdentia qū hoc in ea ex presse cauetur ⁊ quid in pertinentibus ad ordinem iudicij.

1 **Sancimus nemini.** ☩Not.istam l.cōtra illos qui recipiunt pignori calices vel cruces ecclesiarū: vt perdant pecuniam ⁊ illa restituant qr postꝫ se mel sunt dedicata diuino vsui non debent redire ad huma num.qō intelligit Jnno.etiam ex pacto apposito in contra
2 ctu.vt ipse not.in.c.verum.de foro.compe.¶☩Item not.ca sum in quo res que non est in alicuius dominio vt est res sa cra vendicatur.nam vēdicatio competit nō solum rōne domi nij:sed rōne iuris realis.omnes enim actiones que dātur in rem ⁊ contra quemlibet possessorem possunt dici vendicatio nes.vt in.l.si fundus.§.in vēdicatione.ff.de pig.⁊ sic ciuitas vendicat ciuē suum rōne superioritatis quam habet in eum
3 vt.l.j.§.per hanc.cum ibi no.ff.de rei ven.¶☩Item no.tertio in ver.episcopos.cum glos.qō eps potest agere nō solum pro bonis episcopatus sed etiā pro bonis cuiuslibet ecclesie sibi subdite licet ille habeant specialem rectorem:ille tñ rector pre ferretur epo.vt no.in.c.cum deputati.de iudi.per Jnno.⁊ ad de.c.cum dilectus.de succes.abintest.⁊ de relig.do.c.cum vene rabilis.⁊ de rescrip.c.transmissa.¶Item not.in versi.custo des bonum tex.qō sacristarij quorum custodie sunt ista com missa possunt agere pro recuperatione ipsorum alijs cessanti bus intellige implorando officium iudicis nō per actionem vt in.l.nō tantum.ff.de peti.here.⁊ idem videtur in quocūqꝫ alio cui sit commissa custodia rei.ar.j.si p vim vel alio modo l.i.⁊ .ff.si cer.peta.l.cum filius.⁊ de libe.cā.l.igitur.§.si opera.
4 ¶☩Item not.hic semper allegatur ista.l.de actio.in factum generali que qpetit ex varijs figuris causarum.nec alibi me lius habetur quam hic.nam datur vbicūqꝫ equū est actio. da ri ⁊ nō apparet aliquam specialē actionem proditam vt con tingit hic qū vasa sunt conflata:quia nō datur vēdicatio: sed actio in factum ad estimationem que cōcurrit cum certi cōdi ctiōe generali:vt hic patet dum dicit per cōdictionem. de ista etiam loquit̄.l.fi.j.de peti.here.⁊ de iure deli.l.fi.§.licētiam.⁊ ista actio in factum est triplex.vna specialis que competit vbi cessant verba.l.⁊ tñ eadē mēs ⁊ ratio legis vt est illa que cōpe tit loco actionis legis aquilie qū cessant eius verba.quod dic vt.j.ad.l.aquil.l.de pecoribus.¶Jtē alia generalis que cōpe tit loco omnium interdictorum vt insti.de interdic.§.pe. Jtē generalissima de qua hic que interdum concurrit cum actiōe pres.ver.vt quādo cōpetit ratione alicuius contractus in quo verba intercenerunt.⁊ dubitatur quis contractus sit vel que specialis actio detur vt in.l.quoties.⁊ ibi plene no.ff.de pōseri. ver.aliqū datur ex dispositione legali propter equitatē nō ra tione verboꝝ.⁊ tūc loquit̄ hic.nec tūc datur actio preseri.ver.
5 ¶☩Item no.circa illud ad qō allegatur qꝫ anime hominū idest vita hominū debēt preferri quibuscūqꝫ rebus.vnde pro saluando vitam alicuius res quātumcūqꝫ prohibite aliena ri potuerunt.⁊ sic est arg.qꝫ res subiecte restitutioni sicut pos sunt alienari in causam dotis.⁊ ita pro saluāda vita grauati vel pro redimendo ipsum a carceribus vel tempore famis.de hoc no.in aut.res que.j.cōia de leg.⁊ res ecclesie etiā immobi
a les possunt ex iusta causa pietatis alienari.vt not.xij.q.ij.i gl.
6 summe.¶☩Vltimo no.in fi.quod lex noua potest extēdi ad preterita pēdētia qū hoc in ea expresse cauet̄ sic in.l.vri.in fi. ⁊ in.l.fi.in fi.Sed hoc dicit Bal.verum in.l.imperiali.sec⁹ di cit in statutis ⁊ reformationibus ciuitatum per tex.in aut.in medio litis non fieri sacras iussiones.in prin.⁊ ipse not.in.l. oēs populi.ff.de iusti.⁊ iure.Sed Bal.dicit hoc verum in pti nentibus ad decisionem cause.Sed si pertinēt ad ordinem in dicij bene trahitur ad preterita pēdētia sup lite futura.⁊ ita dicit se consuluisse.pro hoc allego tex.licet ipe nō alleget in.l. fi.§.penul.j.de iura.calum.

2 ☞Quādo contra te allegatur aliqua res que loquatur in ecclesia:si non occurrit alia cōgrua responsio potes dicere spe ciale est in ecclesia.

1 **Sancimus.** ☩Not.hic ar.si sit statutum qō de rebus que perueniūt ad aliquē ex causa lucratiua:puta donationis vel vltime voluntatis soluatur certa gabella maior qꝫ de alijs ꝛctibus vt est bononie non comprehenduntur eccle sie vel pia loca posito etiam qō de alijs contractibus ecclesie
2 soluerent gabellam.¶☩Item no.ar.in fi.qū contra te allega tur aliqua.l.que loquatur in ecclesia si non occurrit alia con grua relpontio potes dicere speciale est in ecclesia propter ra tionem que hic ponitur in textu.

2 ☞Fideicommissum vniuersale dicit̄ hereditas ⁊ fideicom missarius heres.

3 Verbum relinquo an importet institutionē directā.⁊ nu.10.

4 Jn fideicommisso relicto ad piam causam ecclesijs vel pijs lo cis seu pauperibus non requirit̄ restitutio verbalis vt trans ferantur iura hereditaria.⁊ an requirat additionem heredis.
Omnia priuilegia que dātur ecclesie dant̄ etiā pauperibus.
An valeat donatio facta in redemptionem captiuorum si ali quis non recipiat nomine eorum absentium.

5 Si aliquis se absentauit a patria ⁊ ignoratur an viuat quo usqꝫ aliqua indicia sint de morte presumitur viuere vsqꝫ ad etatem centum annorum nisi probetur contrarium.

6 Statutum disponens bona immobilia non posse alienari in ecclesias vel pia loca.an valeat.⁊ si disponat qꝫ nō possint alie nari in non subditos an comprehendat ecclesias.

7 Contra ciuitatē vel fiscum quāto tēpore prescribatur.⁊ nu.8.

8 Quid in fisco ecclesie.

9 Licet in aliquibus casibus reperiatur dominium acquiri si ne apprehensione possessionis vel sine traditione qꝫ tñ etiam in eis casibus non possit possessio acquiri sine apprehēsione corporali.
Potest fieri statutum qō possessio que erat apud defunctum continuetur in heredem ipso iure absqꝫ corporali apprehen sione.
Possessio translata per modū fictum dicitur vera possessio.

10 Si ille qui vendidit vni iterum vendat eandem rem alteri. an vterqꝫ emptor habebit dominium.

Vt inter

BIU Cujas

1 VT inter diuinum. † Ecclesie pia loca et misera-
biles persone et etiã ciuitates habẽt priuilegium
circa prescriptionem vt contra eas non prescriba-
tur minori spatio.c.annorum in relictis in vltima voluntate
donatis et venditis ac etiam circa dominij acquisitionem in
casibus predictis vt acquiratur ipso iure ex solo contractu si
ne traditione ac etiam tacita hypotheca vt eam habeãt in di
ctis casibus hoc dicit. Et inquantum loquitur de relictis ĩ vl
tima voluntate non est nisi vna specialitas scilicet circa pre-
scriptionem non autem circa acquisitionem dominij vel ta-
citam hypothecam quoniam illas habent etiam alij pro re-
bus legatis et per fideicommissum relictis.vt in.l.j.commu-
nia de lega. Sed inquantum loquitur de donatis aut vendi-
tis:tunc in illis habent tria priuilegia scilicet tam circa pre-
scriptionem ꝙ circa dominij acquisitionẽ et hypothecã:quo-
niam illis non acquiritur dominium ex solo contractu sed re
quiritur traditio.ff. de rei vẽ.l.si ager.⁊.ĩ.de rei ven.l.penul.
et de pac.l.traditionibꝰ.nec etiam regulariter habent alij ta
citam hypothecam sed duntaxat in certis casibus de quibus
in titu.in qui.cau.hy. ta.cõtra.ff.⁊.C.Extra casus vero de q-
bus hic iste persone non habent ista priuilegia.❡ Et diuide
quia primo ponit proemium et etiam statutum obscuruz cir
ca tempus prescriptionis vsqꝫ ibi. ⁊ nobis. Secundo illud de
clarat ponendo spatiũ.c.annorum vsqꝫ ibi.sine. Tertio con-
cludit in premissis et etiam addit duo alia priuilegia de acq-
sitione dominij dando eis rei vendicatio.et circa tacitam hy
2 pothecam veniamus ad casum.❡ † In text.ibi aliquam reli
querit hereditatem subaudi directo instituẽdo vt differat ab
eo qđ infra subijcit a fideicommisso.nam etiam fideicommis
suz vniuersale dicitur hereditas ⁊ fideicommissarius heres.
vt in.l.si filiꝰ.§.si filio.ff.quod cum eo.et sic nota hic diligẽter
qđ verbum relinquo adaptatur ad institutionez directam vt
etiam apparet ante fi.Si ergo aliquis dicat relinquo bona
mea tali videtur ipsum directo instituere heredem.et sic pro-
pria autoritate potest capere bona.sed si importaret fideicom
missum vniuersale tunc venientes abintestato succederẽt di-
recto ⁊ ille haberet petere ab eis restitutionem ⁊ ante factam
restitutionem verbalem non posset propria autoritate cape-
re.et venientes abintestato detraherent quartam trebelliani
cam que non detrahitur de directa institutione. vt.ĩ.titu.j.si
3 quis ad declinandam.† Sed an hoc sit verum quod verbuz
a relinquo [a] importet institutionem directam.vide per gloss.et
docto.in.l.his verbis.in princip.ff.de heredi. isti.quia si non
erat alius institutus importat institutionem.alias importat
fideicommissum nisi qualitas persone contrarium suadeat
vt si relinqueretur filio suo pro legitima:nam tunc debet re-
linqui iure institutionis ad hoc vt testamentum valeat.nam
si relinquit sibi certaz quotaz videtur relinquere iure institu
tionis ad quod vide quod notat Bald.ĩ.l.humanitatis.ĩ.de
impub.et ali.substi.Si vero res singulares secus.⁊ sic non va
leret testamentum nisi diceret relinquo pro legitima.per ea
que nota.per Bartol.in autenti.vnde ⁊ si parens.ĩ.de inoffi.
4 testa.❡ † In text.ibi vel fideicommissum subaudi particula
re siue vniuersale.ex isto text.coniuncto fin.vbi habetur qđ do
minium acquiritur sine traditione. Barto.disputando in q̃-
stione que incipit. Titius filiuz determinauit notabiliter val
de qđ in fideicommisso relicto ad piam causam ecclesijs pijs
locis vel pauperibus non requiratur restitutio verbalis:de
qua loquitur tit.ad trebel.quantum ad hoc vt transferantur
iura hereditaria actiue ⁊ passiue.imo statim impleta cõditio
ne fideicommissi.⁊ eo purificato transferuntur omnia iura.⁊
hoc est quotidianum.quia testatores morientibus filijs sine
liberis relinquunt omnia bona pauperibus.Certe si filij de-
cedunt relictis extraneis heredibus executores testamenti vl'
episcopus qui est executor legalis.vt.ĩ.titu.j.l.nulli.non ha-
bent necesse petere ab illo herede extraneo restitutionem fi-
eri.Sed possunt capere propria autoritate ac si esset facta.et
mouere actionem contra hereditarios debitores vl' possesso
res reruz.quod perpetuo tene menti.⁊ licet Bal.hic nitatur
probare contrarium plus placet determinatio Bartol.nam
etiam secundum Baldum tale fideicommissum nõ requirit
aditonez hereditatis.⁊ constat quod illud tribuit restitutio
verbalis fideicommissario vniuersali ꝙ tribuit aditio heredi
directo.Sed si indirecto heredi non requirit aditio ergo nec
in fideicommis. requiritur restitutio.Bald.tamen se mouet
per.l.omnibus.ff.ad trebel.vbi in fideicommis.relicto ciuita
ti requiritur restitutio.⁊ hic equiparãtur ciuitas ⁊ pia causa
Sed dic ꝙ iure illo non erat introductum priuilegiũ.de quo
dic.vnde posset dici idem in ciuitate hodie per hanc legem.
❡ In text.ibi sed ⁊ si in redemptionem captiuorum. dic idez
b si pauperibus in genere quia omnia priuilegia [b] que dantur
ecclesijs dantur etiam pauperibus .vt in auf. de eccl. titu.et
per Bald.ĩ.ad trebel.l.sancimus.ad fi.et not.istum text.con-
tra glos.que est in.l.illud.§.eo.dum hic dicit donate.ꝙ valet
donatio facta in redemptione captiuorum et tamen illi non
sunt presentes. Sed potest responderi ꝑ text. dum dicit legi-
timo modo ꝙ ĩtelligitur quando aliquis est presens qui reci
5 pit nomine absentium.❡ † In tex.ibi longissimum vite ho-
c minum tempus [c] dic iste text. semper allegatur.et per ipsum
dicitur ꝙ si aliquis se absentauit a patria et ignoratur an vi-
uat vel mortuꝰ sit quousqꝫ aliqua indicia sint de morte presu
d mitur viuere quousqꝫ peruenit ad etatem.c.annorum [d].⁊ ille
qui dicit eum mortuum habet necesse probare.de hoc vide ꝑ
6 Barto.in.l.ij.ff. quemad.te.ape. ❡ † Ultimo per istum text.
circa fi.dicit Bartol.fuisse determinatum per Oldra.in publi
ca disputatione ꝙ si statutũ dicat bona immobilia non pos-
se alienari in ecclesias vel pia loca tale statutum non valet sed
dicitur esse contra libertatem ecclesiasticam.quia contra pri-
uilegium concessum ecclesijs per hanc.l. ❡ Certe ista lex ⁊ nõ
concedit priuilegium ecclesijs qđ possint emere vel donatio-
nem recipere.hoc enim competit eis de iure communi sicut ⁊
in alijs:quia non debent esse deterioris conditionis.Sed be-
ne conceditur eis priuilegium ꝙ ex solo titulo transferatur in
eas dominium. Istud autem statutum aufert ecclesijs ius
commune non autem priuilegium vnde tenendo opi. Inno-
e cen.quod dicat contra libertatẽ ecclesiasticam [e] nisi quando
aufrret priuilegium istud statutum non diceretur contra li-
bertatem ecclesiasticam: sed tenendo aliam opi.de qua dixi
in auf. cassa.secus. Et per istum modum defendo Barto.
Sed si tale statutum non faceret expressam mentionem de ec-
clesijs sed solum diceret ꝙ non possunt alienari in non subdi
tos.tunc non comprehenderentur ecclesie.vt not.per Joan.
and.in.c.j. de immu.eccle.lib.vj.secus in.l. imperiali generali
ter loquente.quia ꝯprehendit ecclesias.vt.l.fi.ĩ.de exac.tribu.
lib.x.⁊ ibi per Barto. ❡ Item ista.l.loquitur quando vẽdẽs
vel donans erat dominus vt transferatur dominiũ qđ si nõ
erat dominus an ex solo cõtractu transferatur vsucapiẽdi cõ-
7 ditio vide in spe.de loca.§.nũc vo aliqua.ver.lviij. ❡ † Pro
declaratione glos.que est super verbo centum et ad soluendũ
omnia cõtraria gl.opp.ꝙ cõtra ciuitatem nõ prescribatur mi
nori spatio.c.annorum.quia video ꝙ cõtra fiscum intrdũ ꝑ-
scribitur quadriẽnio.vt ĩ.l.ĩtra quatuor.ff.de diuer.⁊ temp.
prescrip. Aliquando spatio.xx.annorum.vt in.l.in omnibus
eo.ti. Aliquando spatio.xxx.annorum sine ti.⁊ bona fide.vt ĩ
l.sicut.⁊.l.omnes.ĩ.de prescrip.xxx.annorum.vel longo tẽpo-
re cũ ti.⁊ bona fi.vt in.l.ĩ.de prescrip. lon.tẽp.⁊ fiscus est ma
gis priuilegiatꝰ ꝙ ciuitas particularis.vt.ff.ad munici.l.non
debere propter hoc glo.dat multas solutiones.Sed aduerte
quantũ ad fiscum aut loquimur de iure acquisito fisco perdẽ
do et in illo fiscus vtitur iure priuati vt prescribat contra ipz
aliquando longissimo aliquando longo.vt supra dictum est.
Interdum querimus de iure nondum quesito vel incorpora
to fisco vt si aliqua bona sunt fisco delata vel ratiõe delicti ali
cuius vel quia decessit sine herede ⁊ sic sunt bona vacãtia vel
ex alijs causis de quibꝰ habetur in.l.j.ff.de iure fi.tamẽ fiscꝰ
vel eius officiales nondum acceperunt possessionem bonoꝝ.
Et tunc si talia bona sic delata ipso iure fuerunt fisco denũtia
ta tunc si postea negligit per quadriennium capere possessio-
nem prescribitur contra fiscum.vt.d.l.intra quatuor.ĩ.de qua
dri.prescrip.l.j.⁊.ij.Si vero non erant adhuc denuntiata tũc
prescribitur cõtra fiscum.xx. annis.vt in.l.omnibꝰ.de diuer.
et tẽpo.prescrip.allegata hic in gl.pro cõtraria nisi prescribẽs
haberet ti.et bonam fidem:quia tunc prescriberet.x.annis in
ter presentes sicut contra priuatum.Et predicta in fisco impe
8 riali vel tẽporali.† Sed in fisco ecclesie distinguitur aut inter
romanã ecclesiam ⁊ requiruntur.c.anni etiã in talibus nõdũ
incorporatis.aut alia ecclesia.⁊ sufficiunt.xl.vt est hodie ca-
sus in.c.ij.de prescrip.lib. vj. In ciuitatibus vero particulari
bus que nõ habẽt iura fiscalia in tribus casibus de quibꝰ hic
nõ prescribit minori spatio.c.annorum.⁊ sic sunt melioris cõ-
ditionis ꝙ fiscus in hoc:quia in alijs fiscꝰ est melioris vt hic
in prima sol.gl.Extra istos casus ꝯtra ciuitates prescribit si-
cut cõtra priuatos:qr instar priuatorũ obtinent.vt in.l.cũ q
vectigal. de ver.sig.⁊ idẽ dicunt doc.in castris subiectis ciuita
ti quãsi sint membra eius.vt.l.q ex vico.ad municip.lz glo.sen
tiat ꝯtrariũ in.l.si finita. §.si de vectigalibꝰ.de dam.infec.Ali
quando vero et ꝯ priuatos nunꝙ ꝑscribit.s.in facultate vt.en

a ❡ Uerbũ relinq̃ adde tex.ni.l.fi. ff.đ tab. exhib. gl.ĩ auf.de here. ⁊ falc.ĩ.§.si vero. doc.in.c.Ray.de testa.

b ❡ Oĩa priuilegia. adde Bal.ĩ.l.pe. in.§.cũ aũt.ĩ vlt. co.C.ad turpil.limita hoc eẽ verũ ĩ re q̃sit veri dñij ecclesie.secꝰ si res sit q̃si dñij ecclie.

c ❡ Uite hominũ ĩ tps.adde Inns c.veniẽs.de filij. ꝑso.Joã.de ana. ĩ rubrica đ delictis puero.

d ❡ Ad etatẽ cẽtũ ãnoruz.adde an elapsis cẽtũ ãnis presumatur mortuꝰ.vide ꝑ Sali. h ⁊ ꝑ glo.Bar.⁊ doct.in.l.ij.ĩ.§.si dubitet. ff. quẽ ad.testamẽ.ape.

e ❡ Cõtra libertatẽ eccliasticam adde tex.ĩ.c.ij.de ṽ.sig.li.vj.bald. in.l.cunctos populos.C.de summa tri. Abb.cõsi.lxxxiiij.ici.pñs dubium.

BIU Cujas

di rebus ad vsum publicum destinatis.puta via publica vel platea nam etiam si per.c.annos quis non iret non perderet facultatem eundi.vt in.l.via publica.ff.de via publi.ꝛ in fin. huius glosse.quia illa via non est in patrimonio publico ſꝫ in publico vsu.et ea que supra dixi locum habent in his que sunt in patrimonio.¶Jn glo.que incipit vtilem dic imo po teſt dici directum.quia directum dominium est acquisituꝫ li cet ex priuilegio huius legis secundum Bald.¶Jn glos.ibi soluto pretio.dic hec vera.nam ante pretium solutū obstat ec clesie exceptio.vt.l.iul.§.offerri.ff.de act.empt.ꝛ vbicunqꝫ ob stat exceptio habenti actus ibi dominiū non transfertur ipso iure etiam vbi alias transferretur si exceptio non obstaret.vt in.l.sempronius attalus.ff.de vsufruc.le.secundum Balduꝫ.

9 ¶Jn glossa.j.respondeo non dic.not.istam glossaꝫ.quia licet in aliquibus casibus reperiatur dominiū acquiri sine appre benſione possessionis vel sine traditione.vt placet in herede adeunte.tamē nunquam reperitur etiam in dictis casib⁹ pos ſessio acquiri sine apprehensione corporali.et hoc etiam vult gl.clarius in.l.cum duobus.§.item respōdi.ff.pro socio.Ra tio vero sumitur ex.l.j.§.scevola.ff.si quis te.liber esse iuſ.fu. posset tamen hoc induci per consuetudinem.vt.c.ex literis.de consue.vel propter statutum.vnde in plurib⁹ locis vidi statu ta q̄ possessio que erat apud defunctum ipso iure cōtinet in herede absq̄ corporali apprehensiōe.ꝛ vide per Ly.in.l.ea le a ¶Sola ro.eccle ſia.adde.c.cū no bis ꝛ.c.si diligē ti.de p̄scrip.gl.ī c.cū dilecta.de cō fir.vti.vel inuti. glo.j.ī.c.fi.eo.tit. lib.vj.

10 ge.post princi.j.de condi.ob causam.¶†Jn gloss.ibi prelata vtili directe ꝛc.Jsta ratio est falsa quia presupponit q̄ vterq̄ emptor habeat dominiū primus vtile secundus directum q̄ nō est verū.imo primus habet directū licet trāslatum preter iuris regulas scilicet sine traditiōe.nā possessio translata per modum fictum dicitur vera possessio.Et hoc presupposito se cundus emptor nullum dominiuꝫ potest habere.quia vendi tor nullum habebat cuꝫ ipsum trāstulisset in primū emptorē ex solo ⁊tractu.¶Vltimo ad id qō dixi in primo notabili de verbo relinquo.vide bonam glos.in aut.de heredi.ꝛ fal.que incipit no.verbum.

b ¶Est spālis eps adde archi.in.c. ij.de p̄scrip.li.vj. in p̄ia col.Fely.ī c.in causis.de re iudi.Jtez appel lat eps ciuitatis rome fm Lard. alex.ī.c.nūc aūt. in.ij.not.xxj. di. Jtē dr epstotius christianitatis fz bosti.in summa. ī tit.ó auto.ꝛ vsu palū.in.§.finali.

2 ¶Prescriptio decez vel viginti annorum q̄ñ ⁊ contr ⁊ quē ꝛ in quibus actionibus currat.

3 Quid in prescriptione triginta annorum.

4 Prescriptio.xxx.annorum est mere odiosa et sic restringenda sed vsucapio est mere fauorabilis.ꝛ quid de prescriptione.x. vel.xx.annorum.

5 Romana ecclesia est illa cui preest papa immediate ꝛ cui⁹ ipe est specialis episcopus.

Ecclesia lateranēsis que dicitur sancti Saluatoris fuit prima ecclesia totius orbis ꝛ multa habet priuilegia.

c ¶Sñ priuilegia 6 tus cōcurrit.ad de Lyn.in.l.quo tpe in vlti.col.C. de re mi.Bar.ī.l. verū.in.§.itē q̄ri tur.ff.ó minori. Bal. in.l.ij.C.de priui.fisci. ange. in.l.fi.ff.ex q̄bus cau.ma. Abbas ī.c.auditis. ī.ix. not.de rest.ī ite. Pau.de ca.ꝙsil. eccliſ.incipi.viſo pūcto supra scri.

6 ¶Priuilegiat⁹ qñ ⁊currit cū p̄uilegiato p̄uilegia cōfundunt ꝛ habent ambo p̄ non p̄uilegiatis.ꝛ quid si vnus tractat de damno vitando alter de lucro.

Ecclesia quāto tempore prescribat contra alteram.

7 Quāto tempore prescribat contra priuatum.

8 ¶Per identitatez vel maioritatē rationis nō debet induci legū correctio.ꝛ quid in correlatiuis ꝛ quid si in ipsa lege exp̄mat ratio motiua ipsius.

9 Si concedat alicui ecclesie q̄ cōtra eā nō prescribat nisi centū annis an hodie talis cōcessio valeat:ſz in ea nō cōtineat clau sula non obstante quacunqꝫ alia lege.

10 An valeat cōcessio q̄ nulla possit obīci prescriptio.

11 Contra prescriptiones q̄ currūt cōtra ecclesiam vel ciuitatem an poterit ecclesia vel ciuitas restitui in integrum.

12 Ecclesia si successit ei contra quez ceperat currere p̄scriptio.x. vel.xx.vel.xxx.annoruꝫ.tunc p̄ tempore preterito ecclesia vtit iure priuati.sed p̄ futuro vtetur priuilegio suo.

1 **Has actiones.** † Jsta autenti.tria facit.nam primo de clarat que p̄scriptio currat ⁊tra priuatos in actio nibus de quibus in si.l.prece.scilicet personali et in reali rei ven.ꝛ hypothecaria vsq̄ ibi si loco.Secundo cor rigit legem codicis in eo quod dixerat contra ecclesias ꝛ pia lo ca non currere minorem prescrip.c.annorum.Et reducit eam ad annos.xl.Tertio confirmat eaz in sola ecclesia romana vt contra eam non currat minor centenario.Et predicta in pre scriptionibus maioribus decennalibus.sed reperiuntur alie prescriptiones minores vt vsucapio in rebus mobilibus.Jtē quadriennij contra fiscum.de qua dixi in.l.precedēti.Et etiā vltra ter.reperiuntur prescriptiones annales et sex mensium vt in redhibitoria ꝛ q̄to minoris ꝛ in actione de dolo cur rit prescriptio biennij:ꝛ in alīs dicit nihil immutari nec per l.codicis nec per istam quia omnes sunt equales tam eccle sie q̄ ciuitatis ꝛ etiam priuati.ꝛ vide circa hoc By.in regula

2 bone fi.de regu.iur.¶†Jn text.ibi decennalis.dic ista currit contra rei vendi.dummodo prescribens habeat tit.ꝛ bonam fidem.ꝛ etiam prescribat contra presentem.Sequens vero vi cennalis quādo contra absentem.vt.j.de prescrip.lon.temp. per totum.Jn actionibus vero personalibus non currunt. Jn hypothecaria vero similiter currūt si prescribens habeat

3 ti.ꝛ bonam fidē.vt.j.si aduer.cri.per totum.¶†Tertia vero scilicet tricennalis currit tam in personalibus actionibus q̄ etiam in realibus quando prescribens non habet titulū vel non habet bonam fidem.j.de prescrip.xxx.anno.per totū.hoc tamen vltimū de bona fide corrigitur per ius canonicum:qz sine ea nulla prescriptio currere potest.vt in.c.fin.de prescrip. et in.c.ij.de regu.iuris lib.vj.Barto.tamen in.l.sequitur.§.si viam.de vsuca.dixit iura canonica debere intelligi solum in realibus actionibus que currunt ratione possessionis:quia nisi quis possideat non prescribit in realibus.vt in regula si ne possessione.Non autem habent locum in personalibus in quibus currit prescriptio nō ratione possessionis quia non

4 est dare eam †nam debitor meus non possidet actionem meā nec rem aliquam meam currit ergo solum ratione negligen tie mee.Jdeo si negligo per.xxx.annos.licet debitor sciat se debitorem prescribitur contra me.Communiter tamen ista opinio reprobatur per canonistas:et etiam legiste non tenēt vt not.Bald.in.l.ij.j.de serui.ꝛ aqua.et etiam idem Bart.vi detur tenuisse contrarium in.l.omnes populi.de iust.ꝛ iu.in ij.vel.iij.qō.principali.super quibus possunt fieri statuta.Et adde qō prescript.xxx.annorum est mere odiosa ideo restrin genda.Sed prescriptio.x.vel.xx.partim fauorabilis.scilicet re spectu prescribentis qui habet titulum ꝛ bonam fidē partim odiosa scilicet respectu eius contra quem prescribitur.ideo non tantum restringitur vsucapio.ꝛ ideo est mere fauorabi lis.vt hec habentur in.l.edicto circa finē.j.de edict.diui adri. tol.¶Jn text.ibi.xl.annis clauduntur scilicet indistincte si ue prescribens habeat titul.sine non etiam de iure canonico nisi contra ipsum sit dispositio iuris cōmunis:quo casu etiaz de iure canonico requiritur titulus:tamen sufficit titulus etiam inualidus.vt hec habentur in capitulo de quarta de prescriptionibus et eodem titulo.c.j.lib.vj.et in hoc ista aut.

5 approbatur per iura canonica.¶†Jn text.ibi sola romana a ecclesia⁸:dic romana ecclesia est illa cui preest papa jmediate. b id est cuius ipse est specialis episcopus ᵇ ꝛ dicit Archidi.in ca pitulo.j.de prescrip.lib.vj.quod est ecclesia lateranensis que dicitur sancti Saluatoris q̄ illa fuit prima ecclesia totius or bis ꝛ multa habet priuilegia.vt habetur in autenti.vt eccle sia romana et glossa.Et ad ipsam multe prouincie pertinent que sunt illi immediate subiecte etiaz in temporalibus.vt in capitulo fundamenta.de electio.lib.vj.ꝛ ibi vide.¶Jn prin cipio glosse magne.ibi in quibus priuatus audiretur vsque ad.xl.annos supple.ꝛ tamen fiscus vel ecclesia nō auditur vl tra annū:vel quadriennium vt in iuribus infra allegatis sed hoc contingit:quia nituntur contra ius commune.et quia lo quuntur in bonis nondum perfecte acquisitis sed acquiren dis.hodie vo illa iura corriguntur in fisco ecclesie per.c.ij.de prescriptio.lib.vj.ꝛ reducuntur ad prescriptiōes de quibus hic.Jn glos.j.sedquid si ecclesia:dic vide hic Joan.andreā in regula§in iudicijs.de regulis iuris.in mercurialibus ꝛ dubi

6 tatio in ista questiōe consistit.†quia quando priuilegiat⁹ nō c currit ᶜ cum priuilegiato priuilegia confunduntur et haben tur ambo pro non priuilegiatis.vt in.l.sed et milites.de excu. tuto.Sed hic ambe ecclesie sunt priuilegiate tam prescribens q̄ illa contra quam prescribitur ergo prescribenti sufficit tem pus si habet titulum et bonam fidem.vel triginta anni si nō habet titulum sicut sufficeret priuato contra priuatum.Sed dic quod ecclesia est priuilegiata ne contra ipsam currat pre scriptio:quia tunc tractat de damno vitando.non autem vt possit prescribere quia tūc tractat de lucro captando non est ergo verum quod hic concurrat priuilegiatus cum priuile giato.imo cum nō priuilegiato:quia illa ecclesia cuius est res que prescribitur est priuilegiata.Non autem ecclesia prescri bens.et hoc probat lex quam glossa allegat.ff.ex qui.cau.ma. l.fin.et vide.c.illud.de prescriptio.et.c.de quarta.in quibus est casus quod vna ecclesia non prescribit contra alteram mi nori spatio.xl.annorum:patet etiam quando priuilegiatus concurrit cum priuilegiato prefertur ille qui tractat de dam no vitando ei qui de lucro:vt habetur et nota.in.l.verum.§.

7 finali.cum.l.sequenti.ff.de minor.¶†Jn gloss.ibi item quid si ecclesia:dic de hac questione vide per Joan.andreā in regu la qui ad agenduꝫ.de reg.iuris.in mercurialibus:ꝛ cōclu de

q̄ ecclesia

BIU Cujas

qđ ecclesia prescribit contra priuatū eo tempore quo ali⁹ priuatus prescriberet.s.longo tempore cum titulo ⁊ bona fide ⁊ longissimo sine titulo cum bona tamen fide vt etiam no. Hostien.in summa de prescrip.§.que requirantur ver.sed nūqd quia non debet esse deterioris conditionis ecclesia in prescribendo contra priuatum:nec contra eam potest fieri retorquutio istius iuris:quia non fuit ab ea impetratum :sed proprio motu principis concessum ideo cessant verba edicti pretoris q̄ quisq; iuris in alterum statuit:quia ecclesie non statuerunt nec fuerunt causa statuendi.hoc autem presumitur quādo cōceditur priuilegium per viam .l.communis ad quam faciendam princeps mouetur principaliter ad bonum publicū nō ad supplicationem alterius.Sed si per alium modum q̄ legem statuendo per priuilegium concedat non clausum in corpore iuris presumitur ad eius postulationem nisi expresse in ea dicatur contrarium.vt in.c.si motu proprio.de preben.lib. vj.⁊.j.de peti.bo.subla.l.j.li.x.⁊ de bo.vac.l.j.i fi.⁊ ibi p Bar to.qui concludit hic quod si aliqua ecclesia impetraret hodie ne cōtra eam currat minor prescriptio.c. annorum vt est in ecclesia nouantulana de qua.j.in versic.item nunquid.similiter nec ipsa posset prescribere contra alium minori tempore quia posset fieri retorquutio per illuz text.q̄ quisq; iuris ⁊c.Bal. contra.quia illud priuilegium est concessum deo ⁊ cōtra deū
8 non debet fieri retorquutio.⁊ hoc tutius est. ¶† In gloss.ibi item ad idem in ciuitate.dic ista glo.in hoc ver.semper allegatur q̄ per identitatem rationis vel maioritatem non debet induci legum correctio.Sed hoc verum preterq̄ in correlatiuis in quibus facta correctione in vno censetur facta in altero per l.ñ.j.de indi.vidu.in fin.cum ibi nota.Item est verum nisi in ipsa.l.exprimatur ratio motiua ipsius.nam tunc extenditur ad casus in quibus habet locum illa ratio etiam si inducatur l.correctio.hoc voluit glossa in cle.j.de elec. Glos.ergo ista debet intelligi in ratione tacita que tamen colligitur ex verbis legis.Et vide circa istum articulum quod plene not. Bartol. in.l.si constante.fol.matri.in.j.qō.principali.q.vltime.et in.l. omnes populi.in illo articulo.An statutum recipiat interpre
9 tationem extensiuam. ¶† In glo.ibi nunquid poterit hodie dic ista questio videtur fatua.nam si olim potuit Imperator concedere.vt in.l.inter diuinum.que dubitatio potest esse:an hodie possit:cum eadem fungatur hodie potestate.Breuiter ad hoc vt ista questio non sit fatua intellige hoc modo.An valeat talis concessio posito q̄ in ea nō contineatur clausula nō obstante quacunq; alia.l.in contrariuz disponente.vt est ista auť.Glo.ista sentit q̄ sic per rationes quas allegat.et vult dicere q̄ si ecclesie nūquam habuissent istud priuilegium per.l. inter diuinum.talis concessio sine dicta clausula non valeret. Sed quia semel habuit.licet per istam auť.fuerit sublata concessio tamen per quam reducitur ad pristinum statum nō indiget dicta clausula.doctores tamen dicunt cōtrarium:quia postq̄ fuit sublatuz:perinde est ac si nunq̄ fuisset cōcessuz. et sic nulle reliquie remanserunt:et per hoc non obstat.§.quod ⁊ in spez.allegat⁹ in gloss.quia ibi remanserant reliquie.⁊ sic requiritur ista clausula vel q̄ dicatur in priuilegio quod concedit ex certa scientia quod tantundem importat:vt in.l.idez Ulpianus.ff.de excu.tut.Item ratio gloss.q̄ prescriptiones sunt odiose non est bona.quia non semper sunt odiose et dici-
10 tur semper text.secundum Bald. ¶† In vlo.ibi item an hoc dic ista gloss.videtur determinare contra text.vt.l.inter diuinum in ver.et nobis.vbi innuit q̄ si voluisset hoc statuere potuisset sed non statuit.quia mutauit propositum:non q̄ non potuerit.nec obst.§.quesitum.quia ibi casus fortuiti non erāt determinati a iure.Sed infiniti possunt accidere. sed prescriptiones sunt a iure determinate.⁊ scitur que sint. vnde non
11 subest tanta generalitas vel confusio secūdum Bald. ¶† In glo.ibi item nunquid contra has.dic dubitatio in ista.q.erat quod quia postquam ista auť.cōcedit q̄ contra ecclesiam currat prescriptio.xl.annorum deberet intelligi cum effectu ita quod non restituatur.nam si dicamus ipsam posse restitui q̄ equiparetur minori semper poterit restitui:quia nunquam curret sibi tempus restitutionis petende.sicut non currit minori:quia ecclesia nunquaz efficitur maior.⁊ sic ista.l.erit ludibrio.quod esse non debet:vt infra de bo.que lib.l.fi.§.antepe. tamen determinatio glosse est vera et ad tollendum inconueniens:de quo supra tempus restitutionis tollende incipit currere statim prescriptiōe finita quo elapso ecclesia nō auditur. et per hoc tollitur incōueniens de quo.s.vt hec habentur in clemen.j.de restitu.in integ.que fuit facta ad tollendum incōueniens de quo dixi.sed minori qui speratur effici maior non
12 currit tempus restitutionis petende quousq; durat minor in sequen.gloss.super versicu.durantibus. ¶† In gloss.ibi itez quid.dic trahat questionem q̄ pro tempore preterito ecclesia vtebatur iure priuati sed pro futuro postquam ad eam peruenit vtetur suo priuilegio.⁊ ita vult.l.fiscus. allegata in glo.si ergo incepisti prescribere rē titū spatio.x.annorum quia erat presens ⁊ compleuisti vsq; ad dimidiam prescriptionem tenendo ipsaz per quinquennium.deinde dominiuz peruenit ad ecclesiam quia ille eam instituit pro complendo aliā dimidiam nō sufficit tenere per aliud quinquēnium sed requirūtur.xx.anni quia illi faciunt dimidiam prescriptionem.xl.annorum currentis contra ecclesiam.⁊ sic in totū prescribit per xxv.amos nam ecclesia de prima dimidia completa ctra priuatum habebit acquiescere illis.v.annis.Et ad hec vide que habentur ⁊ notātur i auť.hodie.posita super.l.j.infra de prescrip.lon.temp.

¶De episcopis ⁊ clericis. Rubrica.

2 ¶A quibus muneribꝰ ecclesiastice persone sint immunes. remiſ.
Statutū si faceret omnia predia tributaria p oneribꝰ cōis:an predia q̄ postea venirent ad ecclesias trāsirēt cū oneribusque postea imponerentur.
3 Qū familia ptātis vel executoris vadit p comitatū causa que rēdi bānitos vel malefactores nō pōt hospitari in domibus ecclesiarum vel clericorum illis inuitis.
4 Si princeps cōfirmat alicui tale priuilegium prout a suis antecessoribus concessum fuit:licet de illa concessione non appareat si tamen in hac cōfirmatione exprimitur illud quod conceditur valet ⁊ hābet vim noue concessionis secus si nō exprimeretur.
Si iudex condēnat aliquē ad dandū mihi quolibet anno tale quid sicut meis antecessoribus dedit:ꝛ nō appareat de prescripta datione q̄ valeat sententia.
5 Clerici nō debēt soluere gabellas ad portas p fructibus bōrum suorū vel propriarum possessionum.
Illa q̄ clerici acquirūt de ppriis laboribus pertinēt ad pauperes si aliter non disponunt ⁊ decedāt sine heredibꝰ abinte stato alꝰ pertinēt ad eorum heredes.
6 Priuilegia alicui cōcessa trāseūt ad familiā ipsius.s.liberos ⁊ prorem.⁊ qualiter intelligatur.
7 Officiales qui nō possunt capere clericos pro impositionibꝰ eis factis:non poterūt etiam capere eorum colonos vel familiares.
8 Quid in alīspriuilegiatis:an eorum priuilegia extendantur ad familiares.
Laicus ppter delictū cōmissum in ecclesiā vel in ecclesiasticas personas efficitur de foro ecclesiastico.
9 Si ad ecclesiā peruenit aliqua res laici que erat scripta in estimo communis ad onera publica.an poterunt decetero onera imponi.
10 Cum eo qui est in sacris cōstitutus q̄ committatur incestus sicut cum consanguineo.

1 ¶ Carta sanctionē. †Sicut per legē placet supra eo.ti.priuilegiañ ecclesie ⁊ eoruz bona vt non subiaceant alicui oneri preter q̄ oneri tributorū ita ⁊ per istam.l.cū se.priuilegiātur ministri ecclesiarum.s.episcopi ⁊ clerici tam in personis eorū q̄ etiam in bonis propriis acquisitis aliūde q̄ ab ecclesiis: vt nō subiiciātur alicui oneri personali vel reali ⁊ postea in.l.iñ.que incipit de his exceptuañ causa tributorū ⁊ etiam imponiť pena cōfiscationis prediorum si non soluāt quod est intelligendum de predijs propriis clericorum.nā secus in bonis ecclesiarum que licet teneantur ad tributa nō tamen confiscantur propter solutionem non factā.vt.d.l.placet verum quia communitas terrarum et etiam domini temporales hoc nō seruabant:sed imponebāt collectas ⁊ alia onera dicentes forte q̄ iste leges imperiales debeāt intelligi de oneribus que imponebantur pro imperio vniuersali nō p his q̄ pro singularibus locis quia imperator bene potuit tollere sine iniuria alterius iura fiscalia non autem singulorum locoꝝ
2 pro eorum necessitatibus idcirco emanauit auť. †Item nulla communitas que prohibuit vel pro illis verari tam ecclesias q̄ ecclesiasticas personas:⁊ imponit penā. Et vide circa materiam barū legū in spe.de cleri.cōiu.ver.ad huiusmodi.a q-
a bus muneribusª ecclesiastice persone sunt immunes ⁊ ista prima ler est canonizata.xvj.q.i.§.nouaꝝ.⁊ facit ꝺ opinionē bar. dū dicit q̄ si statutū faceret dia p̄dia tributaria pro oneribus

a ¶ Algb muneribꝰ.adō. c.q̄q̄. de censibꝰ. li.vj. cle.pñti.eo.titul. c.nō minꝰ. ⁊ ibi doc.de imu.ecc.

BIU Cujas

communis:ꝙ predia que postea venirēt ad ecclesias trāsirēt
cum oneribus que postea imponerentur per.l.iij.vbi excipi-
tur causa tributoꝝ.Sed certe ibi loquitur de tributis vete
ribus que fuerant inuenta antequam essent ecclesie vel habe-
rent aliqua bona:nam predia erant tunc astricta.Sed ista tri
buta que imponerent̄ per statuta sunt noua ⁊ ista lex eximit
a nouis collationibus maxime quia presumit̄ illud statutū
3 factum in fraudem ecclesiarum:vt etiam dixi in.l.placet.† et
no.hic in fi.secūdum Bald.ꝙ quando familia potestatis vel
executoris vadit per comitatum causa querēdi bannitos vel
malefactores nō potest hospitari in domibus ecclesiarum vel
clericorum illis inuitis.¶Item ex primo v̄bo dicit iuxta
sancti.quod glossa intelligit de lege placet.s.titulo.j.potius
intelligitur de quadam sanctione quam non habemus nam
ista fuit cōstantini.sed.l.placet fuit alterius posterioris.vnde
4 non potest referri ad illam.†et ex hoc sequitur notabile.qđ si
princeps confirmat alicui tale priuilegium prout a suis ante
cessoribus concessum fuit licet de illa concessiōe nō appareat
si tamen in hac confirmatione exprimitur illud quod cōcedi-
tur valet et talis confirmatio habet vim noue concessionis se
cus si non exprimeretur.ar.l.si nō designata.j.de fal.cau.ad.
le.Et eodem modo si index cōdemnat aliquem ad dandum
mihi quolibet anno tale quid sicut meis añcessoribus dedit
vel sicut ipse ⁊ sui antecessores dederunt:licet nō appareat de
preterita datione valet sententia.⁊ de hoc vide Cy.j.de cōtra-
hen.stip.l.ij.⁊ Barto.post guil.in.l.eum qui.§.iul.ff.de cōsti.
pecu.⁊ ꝙ idē Barto.notat in extrauagā.ad repri.super ver.
prout.et.c.abbate.de verbo.signifi.vbi habetur ꝙ illa dictio
prout.nō facit conditionem sed causam seu demonstrationē.
5 ¶†Item no.in.l.ij.quod clerici non debēt soluere gabellas[a]
a ad portas pro fructibus beneficiorum suorum vel propriarū
possessionū.¶Item ꝙ illa que acquirunt de proprijs labori
bus pertinent ad pauperes.sed hoc est verum si aliter non
disponūt ⁊ decedant sine heredibus abintestato:alias perti-
nent ad eorum heredes.vt no.Innoc.de testa.c.relatum.et.c.
6 cum in officijs.¶†Item no.ꝙ priuilegia alicui cōcessa trans
eunt ad familiam ipsi⁹ videlꝫ liberos ⁊ vxorē ꝙ qualiter in-
telligatur vide hic Cy.in additione q distinguit tres casus.
Aut conceditur rōne innate dignitatis.⁊ pertinet ad filios ēt
post mortē parentū.vt.l.eos qui.j.de excusa.munc.in.l.femi-
ne.ff.de sena.Aut rōne officij publici.⁊ tūc quousqꝫ viuūt pa
rentes ita debet intelligi hic.⁊ in.l.semper.§.negociatores.ff.
de iure immu.Et ibi glos.ordinaria de hoc.aut conceditur ra
tione necessitatis:⁊ tunc ad filios nō extenditur.vt in.l.filijs.
7 j.de decur.¶†Itē no.ꝙ illos officiales q nō pn̄t capere cleri-
cos capiūt eorum colonos vel familiares pro impositionib⁹
factis clericis.nā nō possunt h facere.ar.in.l.hr̄s meus.§.fin.
de ꝯdi.⁊ demū.ista tñ lex vult ꝙ hoīes clericoꝝ ēt pro seipsis
habeāt priuilegia ne verent̄ nō solū pro hominb⁹ clericorū.
b ¶†Sed istud est speciale in clericis.[b] nō sic i alijs p̄uilegiatꝫ
8 vt eorū priuilegia extēdant̄ ad familiares.nisi dicat̄ expsse.vt
j.c.sicut de v̄.si.li.vj.⁊ ibi vide in aut.itē nulla ꝯmunitas.no.
spāliter tex.cū glo.ꝙ laicus ꝓpter delictū ꝯmissum in eccliaꝫ
vel ecclesiasticas psonas efficit̄ de foro ecclesiastico vt h patet
dum dicit requisiti ab imperio vel ecclesia ⁊ sic ecclesia potest
procedere contra eos ⁊ similiter contra occupatores bonoꝝ
ecclesiasticorum:ꝙ dic vt in.c.cum sit generale.de foro compe.
9 ¶†Sed quid si ad ecclesiā peruenit aliqua res laici que erat
scripta in estimo communis ad onera publica.an poterūt de
cetero onera imponi.dic vt dixi in.d.l.placet.ꝙ nō:sꝫ bene te-
net̄ ad onera iā imposita anteq̄ ad ecclesiā pueniret.quia pro
illis erat iā affecta ⁊ obligata nō pro futuris.licet esset in esti-
mo descripta.⁊ ita determinat Jo.an.post Arch.in.c.j.de im
mu.ecclesi.lib.vj.⁊ Bar.in cōsilio qđ incipit ex facto.⁊ p hoc
10 est gl.in.l.incola iam.ff.ad muni.¶†Nota etiā gl.in.l.ij.que
semp allegat̄ ꝙ cū eo qui est in sacris cōstitutus cōmittit̄ ince
stus:sicut cū ꝯsanguineo.⁊ fuit qđ de facto ꝑm Pe.cū statutū
pmitteret aliqđ sup criminib⁹ excepto crimine incestus.vel si
aliqs hēret ptātē legitimā di exceptis incestuosis.Itē in.l.iij.
gl.dicit ꝙ corrigit̄ per aut.itē nulla cōitas.Doct.tenēt ꝯrium
qꝛ est canonizata.in.c.tributum.xij.q.ij.
2 ☞Si quis post delictum commissum factus est clericus an
iudex secularis hoc non obstante possit procedere contra euꝫ
et punire.
3 Clericatus est honor ⁊ dignitas ⁊ an per acceptionem vxoris
perdat quis priuilegia clericalia.
1 **OFficiales.** †Officiales publici añ finituꝫ
officium si sunt debitores reip.
non possunt promoueri ad clericatum:si contra fa-
ciāt nō eximuntur a curia seculari.Sed si nō sunt
debitores possunt promoueri palam ⁊ cum licentia admini-
stratorum reipu.sed si clā faciant puniuntur in certa parte bo
norum hodie per aut.q̄ sequit̄ etiam si non sunt debitores nō
possunt promoueri durāte officio:⁊ si aliquis nō officialis cle
ricatus fuerit ⁊ postea vxorē acceperit priuatur honore ⁊ pri-
uilegio clericatus.si vero fuerit finitum possunt clericari exce
pto eo qui habuit officiuꝫ primipilat⁹ ⁊.h.d.l.quisquis.j.eo.
tit.la.ij.qui debet coniungi cum istis ⁊ ibi vide bonā glo.que
recolligit oēs istos casus ⁊ ex istis iurib⁹ emanauit in decre.
2 ti.de obli.ad ratiocinia dic hodie vt ibi †et allegatur iste tex.
c ad questionē de illo qui post delictum[c] cōmissum effectus est
clericus.an iudex secularis hoc non obstante possit procedere
contra eum ⁊ punire.de qua questione vide plenissime p Jo.
an. i.d.c.j.⁊ per Bar.in.l.j.ff.de pe.⁊ Guil.de cu.tangit hic.⁊
3 Bal.post eum.¶†No.etiam ꝙ clericatus est honor ⁊ digni-
d tas[d] vt ptꝫ i bi ad clericatus honorem.⁊ vide in capitulo p̄mo.
de cleri.coniug.li.vj.an per acceptionē vxoris perdat aliquis
priuilegia clericalia.
1 **SI quis non di.** †Allegatur sup ista
l.quod in grauibus
maleficijs punitur affect⁹ ⁊ conatus cū opere sub-
secuto.lꝫ non sit secutus effectus quia nō potuit se-
cus in non grauibus.vt.l.j.§.fi.ff.ꝙ quisqꝫ iu.Item sec⁹ si nō
peruenit ad aliquem actum facti.sed stetit in solo cogitatu.vt
in.l.cogitationes.ff.de pe.Item secus si nō pfecit quia noluit
sed penitētia ductus abstinuit.vt i.l.qui falsam.ff.de fal.cete-
ra dic vt in glo.quia magistra etiaꝫ plenius hic per doc.vide
tur tamē ꝙ conatus minus puniatur[e] q̄ effectus subsecutus
etiam vbi venit puniēdus.vt.l.j.§.fi.vbi dicit text.ꝙ perfecto
flagitio capite punit̄ imperfecto vero deportat̄.ff.de extraord.
crimini.nisi quādo exprimitur in.l.eadem pena vt hic iuncta
l.raptores.j.eodem.
1 **PResbyteros.** †Nota hic quod priui-
legia clericorum compe
tunt etiam illis qui non sunt in sacris ordinibus
vnde etiam habentibus primā tonsurā:et sic ver-
berans eos incidit in excōmnicatio.⁊ sunt exempti ab oneri
bus personalibus ⁊ realibus.vt.s.eo.l.j.⁊.ij.Male tamē ser
uatur ⁊ nota.
1 **NEc honore.** Ista lex†allegatur qđ episco-
pi non debent vocari in forū
ad testimonium.
2 ☞Episcopi cum testificant̄ sufficit ꝙ ponāt man⁹ ad pect⁹
absqꝫ eo qđ tangant vel videant librum euangeliorum.
3 Qñ debeant tangi scripture ad hoc vt valeat iuramentum.
1 **SEd iudex.** †Ista aut.semper allegat̄ nisi
ad formam testificandi: quia
testis dꝫ dicere id ꝙ nouit de articulo ⁊ sic p vtraqꝫ
parte vel contra nón soluꝫ pro producente de quo
j.de edendo.l.ij.in glo.⁊ si interrogatus p altera parte nollet
respondere deberet repelli secūdum Balduꝫ ibi tanq̄ suspe
2 ctus.ar.de iu.fis.l.ij.§.diuus.¶†Glo.hic querit an episcop⁹
debeat tangere scripturam cū testificatur:⁊ dicit ꝙ nō.Pra-
ctica est:⁊ ita seruaui de facto cum examinarem cardinales:qꝛ
ponunt manus ad pectus absqꝫ eo qđ tangant vel videant li-
3 brum euangeliorum:⁊ sufficit:†qñ aūt debeant tangi scriptu
re ad hoc vt valeat iuramentum vide gl.in cle.j.de hereticis.
que incipit cum nota.
2 ☞Notarius negans se fuisse rogatum de instrumēto cum
fuerit an puniatur pena falsi.
Plus punit̄ si deliquat ille cui pl⁹ ꝯcedit̄ tāq̄ magis īgrat⁹.
3 Cōtra testē falsum datur parti lese actio ad interesse.
1 **PResbyteri.** †No.ꝙ ista lex allegat̄ circa
finē ad duo.Primo in v̄si.
suppresserit ꝙ testis punitur de falso si interroga-
tus non dicat veritatem.Sed dicat se nescire sicut
si diceret falsum:⁊ sic falsum committitur in tacendo verum
sicut in exprimendo falsum.vt.j.si contra ius vel vti.pu.l.pre
f scrip.⁊ ibi per Bar.in fine.Adde ꝙ potest cogi[f] dicere veruꝫ
2 vt i.c.j.de testi.co.¶†Quid in notario[g] qui negat se fuisse ro
g gatum de instrō cū fuerit.An puniat̄ pena falsi.vide i addi.
spe.in tit.de instru.edi.§.instr̄m.Et vide hic glo.j.de la.lib.
tol.l.j.§.sed ⁊ qui.Itē allegat̄ in fin.ꝙ pl⁹ punit̄ si delinquat
ille cui pl⁹ cōcedit̄ tanq̄ magis ingratus facit.c.cuꝫ qdam.de
3 iureiurā.¶†Nota etiā in ver.salua.qđ cōtra testē datur par
ti lese actio in factum ad interesse.facit.l.qui nomine.ff. de
falsis.
NUlla nisi. Ista lex cuꝫ duab⁹ autoritati-
bus corrigit̄ hodie p iura cano
1 nica nouissia sexti et clemētinaꝝ.†Nā abbatissa f t
esse in

a ¶Gabellas.Add de diffuse p Bertha.i tractatu de gabellis.
b ¶Spāle i clicis. addō bal.i aut.habita.C.ne filius pro patre.
c ¶Qui post delictū.addō extrauagātē Pauli.ij. vbi vult qđ ante delictuꝫ p duos mēses dn̄t deferre habitum clericalem.
d ¶Et dignitas. Adde text.iūcta gl.j.⁊ ibi Ho.in c.deniqꝫ.iiij.dist. c.reperiūtur.j.q. j.c.si officia .lix. di. gl.in.c.sedes. de rescrip.gl.i.c. vnico.d vi.⁊ ho. cle.lib.vj.An.de bu.i.c.recolētes. in vlti.col.de seruis non ordinā. Ab.i clemē. de priuilegijs.
e ¶Conatus min⁹ puniatur.Adde diffuse per Fely. in tractatu de conatu.
f ¶Pōt cogi.addō doc.in.c.dilectorum.de testib.cogēdis Spe.in ti. de teste.i.§.de testiū compulsione. versiculo sed qualiter cogunt̄ Bart.in.l.j.ff.de fal.Floria.i.l.j.ff. de test.Maria.d senis in repeti.c. q̄r et qñ el.ij.in xj.q.prin.de accusationibus.
g ¶Quid in notario.Adde Bal. i.l.eū.j.ad.l.cor. de fals.⁊ in.l.qui accusare.⁊ i.l.si. j.de eden.Et eūdem Pau.de castro in.l.nō iccirco.C.de testi.An. areti.i tracta.malefi.in v̄bo falsario.⁊ ale.de imo. i cōsil.lxxiiij.col. fi.in prin.in primo volu.Cur.

BIU Cujas

esse in trigesimo anno. vt in. c. in dēnitatibus. de electione. lib. vi. In presbytero sufficiūt viginti quinq. In diaconatu ⁊ subdiaconatu sufficiunt. xviij. vt in clementina finali de etate et qualitate. In episcopo requiruntur triginta: vt in. c. cū in cunctis. de elect.

2 ☞ Casus in quo iniuria est publicum crimen quia cadit in sacrilegium.
Ad puniendū quē etiā pena capitali sufficit alterū de duob⁹ qō sit connictus testibus etiā si ad torturā positus nūq̄ voluerit confiteri vel sola confessio ipsius sine testibus.
Casus in quo proceditur per inquisitionez de iure communi sed regulariter contra.

3 Quando possit iudex pcedere contra suū subditū delinquētem extra territorium.

4 Qñ cognitio delicti ptinet ad duos iudices ordinarios habētes diuersa tribunalia lz alter sit maior altero vt ecclesiasticus maior tñ temporali tēporalis pōt preuenire ecclesiasticū ⁊ idem in pluribus secularibus.

5 Quid si accusatus vel inquisitus coꝝ primo esset contumax.
Gloria ⁊ honor est episcopi remittere iniurias ⁊ delicta.

6 Iniuria facta ecclesijs ⁊ sacerdotibus censetur facta toti ciuitati ⁊ populo.

7 Unus iudex pro executione ⁊ defensiōe sue iurisdictionis pōt implorare familiam alterius iudicis ordinarij. ⁊ est sibi exhibenda quando subsunt vni superiori ⁊ si nō subsunt potest lz non compellitur.

8 Malefactor vel alius quem iudex mandat capi si iuste se defenderet ⁊ in defensione occideretur a familia non puniretur occidens.

1 **Si quis in hoc.** †Irruētes in ecclesiā vt clericis ⁊ ministris iniuriaz faciant tanq̄ sacrilegi per iudicē secularem capite puniuntur. Ad quos capiēdos si fuerit expediēs poterit auxiliū alterius iudicis inuocari. hoc dicit. Hodie per auc. hic positam nō imponitur pena capitis nisi quando per hoc turbatum fuerit diuinum officiū. Et nota quia frequenter potest contingere. Et nota quia ista lex comprehēdit plures casus. Primus quando ista tria cōcurrunt q̄ inferatur iniuria clericis ⁊ i ecclesia ⁊ tempore quo celebratur diuinum officium. Item quando non celebratur tamen in ecclesia ⁊ clericis iniuria infertur. Tertio quādo extra ecclesias ⁊ sic personis ⁊ non loco. Quarto quādo loco ⁊ non personis vt si qui frangerent portas ecclesie ⁊ violenter itrarent non vt offenderent clericos omnibus istis punit per istam legem pena capitali. ⁊ vide glo. inl. j. ff. de crimine sacri.

2 †Item nota casum in quo iniuria est publicum crimen quia cadit in sacrilegium. Item nota ibi cōuictos siue confessos. q̄ ad puniendum quem etiam pena capitali sufficit alterum de duobus q̄ sit connictus testibus posito q̄ ad torturam positus nunq̄ voluerit confiteri. Item sufficit sola cōfessio ipsius sine testibus facit de interdic. ⁊ releg. l. inter penas. ⁊ l. ij. §. si quis vltro. de questio. Item nota casum ī quo proceditur per iquisit. de iure communi. regulariter cōtra vt no.

3 in. l. ij. §. si publico. ff. de adul. †Item nota casum in quo iudex procedit contra suum subditum delinquentem in loco sibi nō subdito. nam ecclesia non est subdita iudici seculari. lz ecclesiastico. vt pz in. l. ij. in fi. §. de sum. tri. vbi mādat ecclesias restitui episcopis. Et p hoc Ly. disputando determinauit generaliter iudicez pone per viam inquisitionis procedere quādo inquisitio permittitur ex forma statuti contra subditum suum non solum pro delicto commisso intra territorium imo etiam extra. Sed alij dicunt q̄ per viam accusationis bene potest procedere tunc ratione originis vel domicilij. per. l. j. ff. vbi de cri. agi opor. Sed per viam inquisitionis que extraordinaria est nō potest procedere nisi ille iudex in cuius territorio delictum est commissum quia illa tantum respublica est offensa. Nec obstat iste ter. quia ecclesia bene est infra vniuersitatez territorij licet sit exempta. tamen non est in bonis priuatorū. De ista questiōe vide per Barto. in. l. omnes ppli. ff. de iusti.

4 ⁊ iur. † Item not⁹ ibi nec expectet. q̄ quando cognitio delicti pertinet ad duos iudices ordinarios habētes diuersa tribunalia. licet alter sit maior altero vt ecclesiasticus maior temporali. Attamen temporalis potest preuenire ecclesiasticum nec habet sibi deferre vel ipsum expectare. Et idem in pluribus secularibus vt sit locus preuentioni. arg. in. l. pluribus. ff.

5 de procur. ⁊ l. j. de off. con. ⁊ l. si quis postea. de iudi. †Si tamē accusatus vel inquisitus esset contumax non prohiberet alter etiam cum illo procedere ⁊ personam capere ⁊ punire nec ille posset se defendere per exceptionem litis alibi pendentis in qua ipse contumax est q̄ dic vt not. Bartol. eleganter in. l. sepul. viol. ff. de sepul. vio. Not etiam q̄ gloria ⁊ honor est episcopis remittere iiurias ⁊ delicta. ⁊ hoc ptinet ad sanctos

6 boies †Itē q̄ iniuria facta ecclesijs ⁊ sacerdotibus censet facta toti ciuitati ⁊ toti populo quia ius publicum consistit in sacris ⁊ sacerdotibus. vt in. l. ius pluribus. ff. de iusti. ⁊ iur.

7 †Ultimo no. q̄ vnus iudex pro executione ⁊ defensione siue iurisdictionis potest implorare familiam alterius iudicis ordinarij. ⁊ sic est sibi exhibenda ⁊ hoc quādo subsunt vni superiori. facit in auc. vt nulli iudicum. §. si quis vero comprehēsorum. alias puniretur a superiore. sed si nō subsunt pōt sed nō cōpellitur. De ista materia vide in. c. j. de cf. or. per Inn. ⁊ fa

8 cit. j. de his qui latro. l. i. † ⁊ scias q̄ si malefactor vel alius quē iudex mandat capi iuste se defenderet ⁊ in defensione si occide
a retur a familia non puniretur[a] occidens. vt. j. de his qui ad ecclē. confu. l. ij. in fi.

2 ☞ Iudex secularis potest capere clericum non habētem insignia clericalia.

3 Statutuz si dicat quod instrumentum publicum possit mitti executioni cōtra debitorē per capturam persone q̄ antēq̄ procedatur ad capturam debeat citari vt veniat ad dicendum cām quare non debeat procedi ad executionem contra eum alias captus sit relaxandus.

4 Quid si fieret propter suspicionem fuge.
Non pdest cessio bonorū qñ quis est obligat⁹ ad aliquid personaliter faciendum.

5 Statuta facta in fauorem clericorum an possint renocari.

6 Priuilegia pcessa subditis per modum gratie pōt princeps renocare secus si per viam contractus.

1 **Si quis curialis.** †Prohibitus clericari si contra facit pōt personaliter capi per iudicem secularem et ad pristinum statū reduci. nec potest hoc euitare li-
2 cet vellet bonis cedere. hoc dicit. † Et sic no. q̄ iudex secularis potest capere clericum nō habentē priuilegia clericalia. vt
3 in. c. si iudex laicus. de sen. excō. li. vi. † Item no. in ver. conuentione quod glo. exponit. i. citatione si statutum dicat quod instrumentum publicum possit mitti execu. contra debitorem
b per capturam persone q̄ antequam[b] procedatur ad capturā debet citari vt veniat ad dicendū causam quare nō debeat p cedi ad executionem cōtra eum ⁊ nisi procederet citatio capt⁹ veniret relaxād⁹ quod perpetuo tenet mēti secundū Bald.

4 hoc verum quando fit captura pro executione. sed si fieret propter suspicionem fuge nō deberet ad hoc citari ne incitaretur ad fugā vt not. in. l. consentaneuz. j. quomodo ⁊ quando iud. † Item not. q̄ non prodest cessio bonorum quando quis est
c obligatus ad aliquid personaliter faciendum et est magna li
5 mitatio ad tit. qui bo. ce. pos. † Itē quod ille q̄ fecit legem[c]
c in fauorem clericorū vel ecclesiarum potest illam tollere vt statuere q̄ non prosit ⁊ sic videtur valere statutum disponens q̄
d clerici declinantes iurisdictionem potestatis nō gaudeāt beneficijs statutorum. Secus si auferret eis ius commune quod ab ipsis statuentibus non hz. nam eodem modo nec tollere potest. ar ī. l. si arrogator. §. sed an impuberi. ff. de adop. lz Bart. in. l. priuilegia. ti. j. i fi. videtur sentire quod nec ppria priuilegia vel statuta facta in fauorez clericorum possint renocari. ⁊ p hoc facit qō notat Inn. in. c. nouit. deinde sup ver. Theodosius. vbi vī tenere qō iperator nō possit auferre ecclesijs priuilegia q̄ eis cōcessit cum sit eis acquisitum ius quod auferre
6 nō pōt cū nō sint subditi † sed priuilegia concessa subditis per modū gre bñ p̄ pōt pnceps renocare sc⁹ si p viā cōt⁹ vt no. bal. post Fico. de mata. de mutina in. l. qui se patri. C. vnde lib.

1 **Ecclesie.** Ista lex est canonizata. xxv. q. ij. ver. si ecclesie. † ⁊ glo. hic opponit de pluribus legibus ī quibus aliter punitur violans priuilegia ecclesiastica. Sed non obstant quia in diuersis casibus loquunt. nā interdū violat indebite ab eis exigendo. ⁊ loquit. l. plz. §. ti. j. interdū indebite alienādo. ⁊ loqtur. l. in bem⁹ §. sane. Interdum inique impetrādo. ⁊ loquit. l. ij. j. de le. Interdum alio modo ⁊ loquitur ista lex que imponūt penam pecuniariam. ⁊ dic quod applicatur illi ecclesie que ledit per. l. fi. ff. de litigio.

2 ☞ Persistens in excōicatione p annū ppter heresim habet pro cōuicto ⁊ pfesso ⁊ quid in alijs criminibus.

1 **Item quecunq;.** †No. istam auc. fm Bald. dum dicit cō
d munitas seu persona. qō appellatiōe persone[d] de ppio significato nō cōprehēdit cōitas vl vniuersitas. ⁊ iō notarij ī istis pcurationū dicūt p̄ cpsēt q̄ ꝛ sena vl vniuersitatē. q̄ alīs nō veniret p l. j. de iura. calū. l. fi. §. l. et ibi dū dicit sine p nulla psona siue p aliquo cepe. Idde qō not.

a Non punirēt. adde Sali. ī. l. fi. C. de exhi. reis. ⁊ ī l. j. C. de his q latro. ⁊ parid. de nea. ī tracta. syndi. in vbo resistētia. co. ñ. v. adde q̄ si familia. frāc. cur.

b Qō ante q̄. adde circa h ⁊ vide ange. ⁊ imo. in. l. si sic. ff. de leg. j. q dñt q̄ imo poterit capi. ⁊ de veritate vide ibi per d. alex. de imo. ñ. col. ver. ⁊ per istū ter. ⁊ ō ibi notanū. Frā. Cur.

c Fecit legē. adde doct. in. c. ecclesia sancte marie. de consti.

d Appellatione psone. Adde. c. romana. ⁊ ibi doct. in. §. ī vniuersitatē. de sent. exc. li. vj. Joā. an. ī. c. cū ī illis. ō prebē. Lu. ro. gl. ccccxxxvj. incip. q̄ indultū petri.

BIU Cujas

Bald.ſ.ad treb.ſuper rubrica.ꝛ qđ̄ no.in.c.ñ.de reſcrip.lib.vj.
2 in nouella ſup gloſ.quinta.†.Et adde hic ꝙ pſiſtens in excō
a municatione per annum[a] propter hereſim habetur pro confeſ
ſo ꝛ cōuicto.vt.ſ.de hereticis.auſ.gazaros.non ſic in alijs cri
minibus licet quidam dixerint contra.
2 ☞ nō oz ꝙs intercedere apud principē pro eo qui eſt in in
dignatione eius ꝙ eandem indignationem incurreret.

Aliquando. Nota iſtam legem cōtra patri
archam aquilegienſem ꝙ fuit
expulſus propter ſeditionem contra rempublicā
venetorum vt nō debeat audiri petēs reſtitutionē
ꝙ preſumuntur adhuc deteriora debere moliri.ꝛ eſt caſus hu
a ☾In excōicatio ius legis per quā etiā dicūt doctores †ꝙ epiſcopus qui nō eſt 1
ne p annū.adde vtilis in ciuitate debet inde remoueri.ꝛ amplius ad illā non
c.rursus.ꝛ i.c.q reponi:ꝛ etiam Jnno.vult qđ̄ ille qui eſt ſuſpect⁹ in ſtatu ci
cunq.xj.q.iij.gl. b nitatis nō debeat pmoueri ad epatū:vt ipſe not.in.c.ſup his
in v.heretice pra de accu.ꝛ vide h Guil.de cu.☾†Jtem no.ꝙ nō oz quis iter 2
uitatis.in.c.fi.de cedere apud principē p eo q eſt in indignatione eius ꝙ eādē
ferijs.ab.i.c.j.de indignationē incurreret.Et adde hic auſ.q̄ hic ſequit ꝙ cla
iudi.i.xj.col.Ab rius adhuc probat quod dixi.
bas.i.c.grauē.in ☞ Argumentum a contrario ſenſu nō ſemper eſt validū in 2
iij.no.de pe.Co iure noſtro qñ.ſ.reſultaret abſonus intellectus.
ſta.in.c.j.i.ij.col. 3 ☙Multi modi arguendi in iure noſtro.remiſ.
de ſent.excom.li.
ſexto. 1

Nouercalem. †Jſta lex allegaſ propter vnam gl.
b ☾Suſpect⁹.Ad que eſt hic ad duo:primo de dictione etiaz [c] que eſt
de hoſti.in ſum c implicatiua.nā dicēdo etiam extra eccleſiaz impli
ma.tit.de electio. cat ꝙ nec in eccleſia.de hoc etiā no.i.l.iperiū.ff.de iuriſdi.om.
in.§.qs poſſit eli iudi.in glo.ſuper ver.etiā.ꝛ in glo.magna circa pn̄.ꝛ in.l.iu
gere.verſi.laicus riſgē.§.quinimo.in pn̄.glo.mag.ff.de pac.ꝛ iſtud vidi allega
añt Abb.i.c.j.in ri i arduiſſima queſtione cū cardinales in auinione elegiſſent
iiij.colū.de elect. in papam ☙Petrum delimacum hac promiſſione ꝙ deberet
Abbas i.c.cū ter vnire eccleſias per oēs vias cōmodas ꝛ poſſibiles etiā vſq; ad
ra in.ij.col.e.tit. ceſſionem inclusiue.Et poſtea ipſi requirebāt eum ꝙ cederet
Domi.i.c.vt circa papatui nondum exptis aliſs vtis commodis ꝛ poſſibilibus
ca.in.§.j,i.v.col. ipſe ſe defendebat ꝙ non tenebaſ cedere niſi primo aliſs vtis
de ele.lib.vj probatis propter illam dictionē etiam que implicabat ꝛ pre
ſupponebat experientiam aliarū viarū.Et ad hoc principa
liter allegabatur iſta.l.cū gl.ꝛ ēt.l.cū pr̄.§.pe.q̄ incipit a te.ff.
de le.ij.que probat debere ordinem ſeruari.Jtem allegaſ glo.
c ☾De dictiōe ēt ꝙ arg.a contrario ſenſu [d] nō ſemper eſt validum in iure nr̄o
Adde Bar.in.l. per hanc.l.ſcilicet quando reſultaret abſonus intellectus.nā
ſi tertius.i.§.offi hic a contrario ſenſu ſumitur vnde dicitur extra eccleſiam ꝙ
ciū.ff.de aqua 1 in eccliā poſſunt fieri tales cōuenticule.Sed hoc eēt abſurdū
plu.ar.Bart.i.l. d imo multominus pmiſſum iō iſtud argumētū nō oz h̄ ſumi.
ēt.C.ſi tu.vel cu ꝛ eodē mō q̄ñ reſultaret.l.correctio.vt in.l.ij.ꝛ ibi notaſ.j.de
ra.bart.in.l.etiā cōdi.inſer.alias argu.eſt bonum.vt.l.j.§.huius rei.ff.de offi.
C.ō fur.c.accuſa ei⁹ cui mā.eſt iur.ꝛ.l.qui teſtō.§.mulier.de teſta.per q̄ iura cō
tus.in.§.de cōni ſuluit Ly.ſuper ſtatuto florentino quo cauetur ꝙ mulier nō
bus.de here.lib. extāte fratre maſculo poſſit ſuccedere matri.ꝙ ſi extat maſcu
vj.de.diſpendio lus a contrario ſenſu nō poterit ſuccedere.Sed q̄ra quia per
ſam.i ñ.de iudi. hoc corrigitur ius cōmune p qđ̄ ſuccedit vna cū maſculo ergo
d ☾Arg.a ꝺrio ſe tale arg.non eſt bonum.Ly.non reſpondet nec Bal.Sed dic
ſu.Adde.l.j.i.§. qđ̄ hoc non contingit ne ſtatutum ſit ſuperfluum.nam appa
hui⁹ rei.ff.de of ret intentionem ſtatuentiū ius cōmune velle corrigere.Alias
ſi.eius cui mā.c procederet oppoſitio.ꝛ etiā clarius procederetquando ſeque
inſtr.l.q teſtamē retur correctio alterius ſtatuti.nam ſtatuentes ne ſibiipſi con
to i.§.mulier.ff.ꝺ tradicant nō preſumuntur velle corrigere alia ſtatuta.Et ad
teſt.c.ſciēdū.viij. predicta facit qđ̄ no.Bal.in.l.maximum vitiū.cirica mediū.
q.j.Joā.an.in.c. de libe.prete.☾†Ultimo Bal.colligit hic multos modos ar 3
publicato.de ele. guendi in iure noſtro in quibus bona eſt argumētatio.ꝛ pro
e ☾Niſi mſem.ad cedit etiam in teſtibus.Vide hic p cum:cū expedit videre an
de tex.i.c.j.ꝺ cob argumen.ſit bonum.
cle.ꝛ mulierum. 2 ☞ Qñ quis ſeruit p ſubſtitutū oz ſeruire ſuo periculo.
f ☾Una pſūptio. 1 **Quisquis.** †Jſta lex allegaſ principaliter
Adō.l.diuus.ff. ꝙ ille qui tenetur aliquid facere
de in inte.reſt. perſonaliter poteſt illud facere p ſubſtitutū hoc eſt
g ☾Caſtitas dicit verū quando ipſe eſt ipeditus:ꝛ ita erat hic ꝓpter
adde ter.in.c.ni clericatū;quia aliodo nō debeat vacare operi rurali ſz diuino
cena.xxxj.diſt. officio.alias ſecus.quod dic per Lar.in.l.cōtinuus.§.ſi adco. 2
h ☾Nō pūt ꝓtra ff.de ver.ob.ꝛ hic tangiſ per Lyn.†Et nota ꝙ q̄ñ quis ſeruit
here matrimoni per ſubſtitutū oz ſeruire ſuo periculo vt.ſ.eo.ad ſimilitudinē
um.adō.c.j.ꝛ ibi ꝛ.ſ.de decurio.l.neminem.lib.x.
doc.de ele.conin. 2 ☞ Clerici nō pūt poſtulare nec ad curias iudiciales accede
re:niſi in propria cauſa vel tanq̄ ſyndici proprij collegij.
3 Statim ꝙ quis eſt factus clericꝰ in ſacris vel ſtatim ꝙ induit
veſtes clericales licet non ſint in ſacris nō debent amplius vo
cari ad negocia reipub.nec ad cōcilia ciuitatis nec poſſunt eē
officiales publici.
4 Quod idem ſit in medicis.

Illud qđ̄ quidaz permittiſ facere ꝓ ſe permittiſ etiā facere ꝓ
ſuo collegio in quo eſt incorporatus.
5 Si prohibeſ aliquid illis de collegio puta doctoribus legen
tibus ꝙ non poſſint aduocare in cauſis ſi contra faciūt debēt
remoueri de matricula collegij.
6 Semel remotus ab aliquo officio ꝙ non debeat amplius ad
illud vocari.

Placet noſtre. †Jſta lex dicit qđ̄ ille 1
q ſumpſit habitū re
ligionis non debet ire in publicū per plateas et p
loca priuatorum vnde etiam dicitur ꝙ medici non
debēt aſſumi ad aliquem magiſtratū nec debent eſſe de conſilio
nec ſecretarij nec ſe ipedire de ſtatu quoniā debēt vacare oſſō
ſuo ſanandi egrotos.☾†Nō.ex iſta lege ꝙ clerici nō poſſunt 2
poſtulare nec ad curias iudiciales accedere niſi in ꝓpria cau
ſa vel tāq̄ ſyndici proprij collegij hoc dicit.De hoc habeſ ti
tulus extra de poſtulando per totum.†Et nota ex iſta lege ꝙ 3
ſtatim ꝙ quis eſt effectus clericus in ſacris ita ꝙ ad ſeculum
redire non poteſt.vel ſtatim ꝙ induit veſtes clericales poſito
ꝙ non ſint in ſacris vt ſunt iſti protonotarij nō debēt ampli⁹
vocari ad negocia reipublice nec ad concilia ciuitatis nec poſ
ſunt eſſe officiales publici.ꝛ ita poteſt intelligi dū dicit ad cu
riam.ꝛ ſic nō ſolum de iudiciali.ſed etiam de illa in qua nego
cia reipublice expediuntur.☾†Jtem no.quod idem eſt i me 4
dicis ꝛ hoc ſtatuitur cum magis attendant ad curam infirmo
rum.☾Jtem no.ibi vel communes quod illud ꝙ cuidā per
mittitur facere ꝓ ſe permittitur etiā facere ꝓ ſuo collegio
in quo eſt incorporatus.vnde cum in curia mercātie ciuitatis
ſenarum nō debeat admitti aliquis ad allegandum pro alio
ſed duntaxat pro ſeipſo debebit admitti etiam pro ſuo colle
gio tanq̄ ſyndicus.☾Jtem nota circa fi.ibi et breuibus exi
metur.ar.†ꝙ ſi prohibetur aliquid illis de collegio puta do 5
ctoribus legentibus ꝙ non poſſint aduocare in cauſis vt pe
ruſij ſi contra faciūt debent remoueri de matricula collegij ſe
cundū Bal.☾Ultimo no.in fi.†ꝙ ad officium de quo quis 6
ſemel fuit remotus nō debet amplius vocari vt de hoc notaſ
in.l.mancipij.de ſer.fugi.
2 ☞ Talis oz eſſe ſubrogādus q potuerit a principio eligi.

Arabolam. †Not.in hac lege ſpeciali 1
ter qđ̄ collegium medicoꝝ
debet ordinari per epiſcopum loci.Sed propter
hoc iſta lex fuit poſita in h̄ tit.ꝛ h̄ ꝓpter officiū pie
tatis qđ̄ exercēt in curādis infirmis.†Jtē no.ſecūdū Bal.ibi 2
exceptis oneratijs ꝙ talis oz eſſe ſubrogād⁹ q potuerit a pn
cipio eligi.qđ̄ facit cōtra iudices ꝛ aſſeſſores qui recedētes de
officio ante ipſum finitū ſubrogant loco ipſoꝝ illos qui non
potuiſſent a principio eligi.
2 ☞ Una preſumptio tollit alteram.
Caſtitas dicitur cum propria vxore.
Si teſtator relinquat vxori aliquid quouſq; caſte vixerit licet
nubat non perdit legatum niſi etiam dixerit ꝛ vitaz viduale
ſeruauerit.
3 Ex bona converſatiōe preſumitur quis bonus.

Cum qui. †Clerici nō debēt apud ſe reti 1
e nere mulierez niſi matrē [e] filias
ſororē vel vxorem quā añ ſacerdotiū habuerāt.nā
in primitiua eccleſia omnes clerici etiam in ſacris
conſtituti habebant vxores.ſed poſtea inſerta ſynodo fuit ſta
tutum ꝙ qui non habebant niſi erant in ſacris non poſſent
accipere.Sed ſi habebant non debebant dimittere ſed cis ali 2
menta prestare ꝛ totum ſeparare.☾†Not.qđ̄ vna preſūptio
f tollit alteram vt hic in v̄ſi.in his in ter.facit.l.cum de inde
g bito.ff.de pbatio.☾Jtē no.in ver.caſtitaz ꝙ caſtitas dicit
cū propria vxore.ꝛ ideo ſi teſtator relinquat vxori quouſq; ca
ſte vixerit,videſ quod licet nubat non perdat legatuz.de hoc
in.l.mulier.§.cū proponereſ.ff.ad trebel.Jdeo notarij appo
nunt vlterius ꝛ vitaz viduale ſeruauerit.tamē poſito ꝙ hoc
nō dicerent nō preſumitur maritus cogitaſſe de tali caſtitate
matrimoniali cū lex dicat ꝙ aīa eius triſtaſ de ſecū.nup.vxo
ris ſz intellexit de caſtitate viduali.☾†Jtem no.i fi.qđ̄ ex bo 3
na converſatione preſumitur qs bonus.ꝛ hoc etiā no.Jnn.i
c.j.extra de ſcrutinio.
1 ☞ Bigamus qui habuit duas vxores non poteſt clericari
ꝓpter defectum ſacramenti.

Matromagis. †Nota qđ̄ hodie clerici 1
b non pūt ꝓtrahere matri
monium [b] niſi cū ſint i ordinibus nō ſacris:alis nō
teneret matrimonium ꝛ eſſēt excōicati vt in cle.de 2
ſpon.ꝛ affi.☾Jtē no.in fi.qđ̄ bigam⁹ q habuit duas vxores
nō pōt clericari ꝓpter defectū ſacramēti vt ex̄ de biga.p totū.

Epiſcopo

BIU Cujas

1 EPiscopo. † In auk. prohibet epis ne teneant mulieres qđ si contra fecerint priuãtur episcopatu.

1 ☞ In bonis clericorum fiscus ecclesie prefertur fisco īperij.
Si aliquis clericus non intitulatus ī aliqua ecclesia decedat nõ relictis consanguineis bona eius debent distribui inter pauperes.
Si confiscantur bona emphyteote vel vasalli remanet saluũ ius domini.
An saltẽ transeat feudum in fiscũ in vita confiscati.
2 Si bona auferũtur ab herede presbyteri tanq̃ ab indigno qꝛ tacite accõmodauit fidez de restituendo incapaci puta spurio presbyteri: an applicent fisco ecclesie vel fisco temporali.
4 Si decedat presbyter abintestato ⁊ cõsanguinei dicũt bona sua ad se pertinere quasi quesita aliunde q̃ ab ecclesia: sꝫ ecclesia dicit oppositũ cui incumbet onus probandi.

1 SI quis presbyter. † In bonis clericorũ decedentiũ abintestato nõ extantibus consanguineis succedit eccl'ia[a] saluo iure curie si erat curialis ⁊ iure patronatus si erat libertus: ⁊ iure domini si erat vasallus vel ascriptitius. Itẽ heres cuiusq; administratoris ecclesiastici tenetur reddere rationez ecclesie de administra. hoc dicit. Et est bona lex maxime in hoc vltimo quod si aliquis rector ecclesie male tractauit bona ecclesiastica potest eius successor agere contra eius heredem si reliquit alium q̃ ecclesiam. ⁊
2 istud potest frequenter cõtingere. ¶ Nota etiam † quod in bonis clericorum fiscus ecclesie prefertur fisco imperij. Sꝫ si aliquis clericus non intitulatus in aliqua ecclesia decederet nõ relictis cõsanguineis bona eius deberent distribui inter pauperes. vt. l. ij. s. eo. Et est ar. hic secundum Guil. de cu. quod si confiscantur bona emphyteote vel vasalli remanet saluũ ius domini: ⁊ vide quod notat Barto. in. l. si finita. §. de vectigalibus. de dã. infec. An saltem transeat feudum in fiscum ī vita confiscati. nam videtur ꝙ sic. l. statius. §. cornelio. ff. de iure fis. tamẽ ipse determinat contrarium ꝙ statim reuertitur ad dominum: ac si naturaliter mortuus esset. nõ sic in emphyteosi. ar. s. de fun. patri. l. funduz. ⁊ quod no. ibi ī glos. Et vide Innocen. ī. c. cum officij. de testa. ad illud quod hic dicitur in fin.
3 † ⁊ inducitur ista. l. si bona auferuntur ab herede presbyteri tã q̃ ab īdigno. vt quia tacite accommodauit fidem de restituendo incapaci: puta spurio presbyteri an applicentur fisco ecclesie vel fisco tẽporali. ⁊ facit ista. l. pro prima parte. tamẽ Bald. distinguit. Aut ille heres erat clericus: ⁊ habet locum prima pars aut laicus: ⁊ tunc secunda: quia debet inspici conditio
4 persone cui auferũtur. ¶ † Item pone quod decedit presbyter abintestato. consanguinei dicunt bona sua ad se pertinere quasi quesita aliunde q̃ ab ecclesia: sed ecclesia dicit oppositũ qđ sunt acquisita de bonis ecclesie: cui incumbet onus probãdi. Respondeo ei qui non est in possessione. ⁊ quousq; possessio vacat licitum est preoccupare vel consanguineis vel ecclesie ⁊ ille qui occupauerit erit potioris cõditionis secundũ Inn. in. c. cum officij. de testa. ⁊ adde quod no. per eundem in. c. presentia. de proba.

2 ☞ Statutum excludens feminam a successione extante masculo non valet nisi mandet dari loco legitime ꝙ dotetur
Ingressus monasterium si non testatur bona omnia pertinẽt ad monasterium salua legitima filiorum.
3 Si pater ingressus est monasterium ꝙ filij possint statim etiã viuo patre petere legitiman de iure canonico.

NUnc autem. Ista auk. primo confirmat auk. ingressi. s. ti. j. addendo vnum verbum quod est vtile. et hoc vsq; ibi exinde. ibi confirmat auk. si qua mulier. eo. tit. ī eo quod ibi dicitur in fi. et corrigit. l. C. de princi. inquantũ loquitur de monachis. ⁊ innuit quod possunt testari qꝛ hodie non procedit. ¶ Nota ex prima parte dum dicit si prius testatus nõ sit per qđ declaratur ⁊ limitatur auk. ingressi. dum ibi dicitur quod ingrediens monasterium dedicat se ⁊ sua monasterio. nam hoc est verum si non fuerat primo testatus: si ergo fecerat testamẽtum ꝑ ingressum nõ rumpitur. ⁊ dedicatio bonorum debet intelligi saluo testamẽto: vt eo mortuo naturaliter instituti etiam extranei habeant bona lꝫ eo viuẽte debeãt esse penes monasterium ⁊ sic soluitur hic questio quã format gl. in auk. si qua mulier. hoc tamen debet intelligi cum distinctione de qua ibi dixi quando cogitans de ingressu fecit testamentum alias rumperetur. ⁊ hoc colligitur in corpore vnde su-
2 mitur in auk. de monachis. §. illud. ¶ † Itẽ no. ī fi. ẜm Bal. ꝙ cuꝫ auferre legitimã filio sit iniquum statutum auferens vel excludẽs feminam a successiõe extante masculo videt iniquũ ⁊ per consequens nõ valeret cum omnis lex debeat esse equa. vt in. c. erit autem. liiij. distinctione. communiter tamen tenetur contrarium ⁊ seruatur de facto si aliquis mãdat dari loco legitime: puta ꝙ dotetur alias procederet prima pars ⁊ sic innuit Bal. hic ꝙ legitima possit minui nõ autem in totum tol-
b li:[b] ⁊ ita no. Dy. in. c. indultum. de regu. iur. alij dicunt ꝙ põt in totũ tolli quia si nõ posset hoc ergo nec diminui. per. l. ꝙ de bonis. §. fi. ff. ad legem falci. De hoc per Cy. in. l. sancim'. s. de nup. ꝑ Bart. in. l. titio genero. de condi. ⁊ demõ. ⁊ ibi dixi in glo. ibi vel secundũ Jo. dic hec vera. non enim vult iste tex. dicere qđ ingressus monasteriũ si habeat liberos nõ possit postea testari imo potest inter eos. vt ī auk. si qua mulier. sed vult dicere ꝙ si non testatur bona omnia pertinent ad monasteriũ
3 salua legitima filiorum. ⁊ hec etiã dꝛ in illa auk. in fi. ¶ † Itẽ glo. fin. dicit notabil'r scđm quosdã ꝙ filij põt illã legitimã petere statim etiã viuo patre naturali. Sed ī auk. si qua mulier. ī gl. fi. dicit contrariũ qđ eo demũ mortuo ⁊ hec verior de iure ciuili. Sed de iure canonico videtur prima verior vt ibi dixi. per c. cum scimus de regularibus.

1 AD similitudinem. † Dignitas superueniens facit vt quis possit seruire per substitutuz. hoc dicit. Si ergo libertus acquirat dignitatẽ ecclesiasticã cum per hoc non preiudicetur iuri patroni. argumẽto in lege fin. ff. de nata. restitu. poterit operas prestare per substitutum. et nota hic quod tũc prestat suo periculo. vt etiam dixi in. l. quis quis. s. eodem.

2 ☞ Pena pecuniaria que applicat parti dicit ciuilis sꝫ que applicat fisco criminalis ⁊ quando dicatur etiam ciuilis.
3 Portans literas in quibus fit mẽtio de persona sua presumitur esse ille de quo fit mentio in literis nisi probet cõtrarium.
Non dꝫ haberi pro clerico qui nõ habet insignia clericalia.
4 Percutiens clericum qui nõ erat in habitu ⁊ tonsura clericali non incidit in excõmunicationez nisi percutiẽs sciebat ipm esse clericum.
Clericatus an possit probari per testes.
5 Qñ iudex secularis fecit aliquẽ capi pro maleficio ⁊ ipse dicit se clericũ ⁊ petit se remitti ad curiã episcopi que sint partes iudicis secularis.

1 SI qua per ea. Ista lex semper allegat ⁊ hoc dicit. †. Accusans episcopũ calumniose de aliquo crimine vltra penam calumnie patitur penam pecuniariam pro temeraria vocatione de qua hic. hoc primo. Et priuilegia cõcessa ecclesijs quantum ad hoc vt confugientes[c] ad eã sint securi
c firma permãnent. hoc secundo. ⁊ clerici peregrini nõ habent pro clericis nisi habeãt literas testimoniales suorũ episcoporum. hoc tertio ⁊ vltimo. Et de hoc vltimo habetur titulus in decretalibus de clericis peregrinis qui habuit ortum ab hac
2 lege. ¶ † In prima parte no. glo. que incipit hoc si ciuiliter ꝙ pena pecuniaria licet applicetur fisco dicitur pena ciuilis. Cõtrarium tamen dicunt doct. ꝙ illa dicitur ciuilis que applicatur parti ⁊ contingit in omnibus criminib' priuatis vt pena furti vel vi bonorum rap. vel similes: quando autem fisco dicitur criminalis. vt. l. agraria. ⁊ ibi no. ff. de ter. amo. de hoc vt ꝑ Cy. in. l. qui sepulchra. s. de sepul. viol. ⁊ per Bar. in. d. l. agraria. sed hic ideo appellatur largo modo ciuilis ad differentiã corporalis que etiam imponitur hoc casu propter calũniaz vt in illa glo. ⁊ ista pecuniaria imponitur propter temerariã vo-
3 cationem secundũ Ricar. malumb. ⁊ alios doct. ¶ † Ex fine hui'. l. colligũtur duo. primo quod si aliquis portet literas in quibus fiat mẽtio de persona sua ⁊ sibi aliquid committatur si opponatur sibi ꝙ tu nõ es ille de quo fit mentio in his lr̃is nisi probes. potuisti enim cuidam alteri subtrahere ꝙ ista cõtradictio non admittatur imo si asserit se illuz presumitur nisi contrarium ostendatur. quod not. nam si aliquis de longinquis partibus portet instrumentum procuratoris in quo cõtinet quod talis cõstituit titium procuratorem ad agendum. ⁊ ille asserat se esse illum titium de quo in instrumento aduersarius autem dicit non cognosco te proba ꝙ sis ille titius. dicunt doc. per istum tex. ꝙ non habet necesse probare. ꝙ perpetuo tene menti pro quo bene facit tex. cum gloss. in. l. fi. de pac. cõuen. que vult ꝙ si penes aliquez reperiuntur instr'a mea in quibus mihi teneris. ⁊ ille agat cõtra te tanq̃ procurator me' nec ꝑducat mãdatuz ad agẽdũ satis ꝑsumit esse ex quo penes eũ sunt iura mea. ẜ tũ dic vt ibi no. vt ī. l. maritus. s. de ꝓcur.
4 † Itẽ colligit ī fi. ar. ẜm gl. qđ nõ dꝫ hẽri ꝑ clerico q non hꝫ in-
d signia clericalia[d] ⁊ sic ꝑcutiẽs clericũ[e] q nõ erat ī habitu ⁊ tonsu-
e ra nõ īcidit ī excõicationẽ ī quã īcidũt ꝑcutiẽtes clericuz ẜm gl. doc. dicũt ꝙ ẽ verum nisi sciret ipꝫ clericũ. nã tũc nõ excusat lꝫ

a ¶ Succedit ecclesia. adde doc. ī. c. ꝑñtia. de ꝓba. ⁊ ī auk. ingressi. ꝺ sa. san. eccle.

b ¶ Tolli. adde de ẜ ⁊ dic vt ꝑ alex. de Imo. ī sua disputa. inci. Sigismõdus. ī. iiij. dubi. co. xxij. ⁊ ī suo cõsil. lv. co. fi. ī. ij. vo. vbi vult ꝙ possit minui nõ aũt in totuz tolli ⁊ ꝙ nõ possit in totũ tolli tꝫ idẽ Pan. de ca. ī ꝯsil. xvj. in s. ꝑte ꝯsi. nouorum: ⁊ vid eũdẽ Pan. ī auk. nouissima. s. de ioff. test. ⁊ ibi d. Fabia. in repetitiõe chart. xvj. col. ij. ⁊ adde barba. ī ꝯs. xxiiij. co. iiij ī primo volu. abb. ꝯ. lxiiij. lxvj. ⁊. lxxvj. in primo volu. Cur. ⁊ vltra predicta vide ꝑ do. maria. soci. in ꝯsi. xxx. co. j. ⁊ do. Bar. eius filiũ ī ꝯs. cl. col. ij. v fi. ꝑma igit radix. S.

c ¶ Cõfugiẽtes ad eã. addꝺ. c. iter alia ⁊ ibi doc. de imu. eccle. et ibi diffuse per pe. de rauẽna in sua repetitiõe.

d ¶ Qui nõ hꝫ īsignia clericalia. Adde doc. ī. c. clici. el ij. de vi. ⁊ ho. cle. doc. ī. c. j. ꝺ aposta.

e ¶ Percutiẽs clericum. Gloria. in. l. sciam. ad legẽ aq. eni adde text. et ibi ī. §. si seruũ. ff. ⁊ gl. ī. l. si ignorãs ff. loca. Bart. ī. l. apđ labeonẽ ī. §. si qs virginẽ. ff. de iiur. gl. magna in fi. ⁊ ibi Jo. ꝺ imo. ī cle. j. ꝺ. ꝯsã. ⁊ aliĩ.

BIU Cujas

ille non sit in habitu ꝛ tonsura: quia dolus ipsi⁹ percutientis preponderat culpe clerici non portantis tonsurā vel habitū.
5 arg.in.l.obstetrix.in fi.ff.ad.legem aqui. †Item etiam allegatur iste text.q clericatus non potest probari per testes. Sed requiritur scriptura ꝛ idem dicunt quidam de titulo beneficij. Sed in contrarium q non arch.in proemio sexti lib.dic vt ibi in nouella vbi omn ino vide de hoc. vide hic p Ly.post Pet. ꝛ per Bal.qui tangit plura circa materiam.c.si iudex laicus. de sent. excom.lib.vj. quādo iudex secularis fecit aliquē capi pro maleficio ꝛ ipse dicit se clericum ꝛ petit se mitti ad curiā episcopi que sint partes iudicis secularis. Et istud quotidie contingit de facto.

1 **Quonia.** †Iste eutbices hereticus qui fuit dānat⁹ in 2cilio calcedonēsi dicebat in Christo tm̄ vnā fuisse naturā. sz humanā: et ibi fuit determinatū qō erat dupla natura: scz diuina ꝛ humana: nā si hūana tm̄ resurgere nō potuisset: ꝛ si diuina tm̄ nō potuisset mori. de hac habeꝯ.xv.di.canones. et in isto 2silio interfuerūt septingenti.xxx.episcopi. nec in aliquo alio vnquam tot fuerunt.
2 ☞ Materia executorum vltime voluntatis. remisi.
3 Appellatione pauperum etiam ecclesie continentur.
Pecunie relicte pauperibus an possint conuerti in fabricam ecclesie si indiget reparatione.
4 Pauper dicitur ille qui parū habet: sed inops qui nihil habet: ꝛ que sit differentia inter penuriam ꝛ paupertatē.
Paupertas qualiter probetur. remis.

1 **Ad qō pauperibus.** † Relictum. pauperibus nalet nō obstāte incertitudine personaꝝ. Sic ꝛ donatio. vt.s.ti.j.l.illud .ꝛ est speciale secundz gl.q incertitudo non vitiat regulariter secus nisi sit 2missa alteri⁹ arbitrio declaranda vel in certum euentum. vt in.l.quidaz relegatis.ff.de re.du.ꝛ ibi plene per Bart.de isto articulo. Alij dicunt quod non est speciale. Sed ideo est q declaratio habebit fieri per executorē testamētariū: vt legitimū puta epm̄. vt j.eo.l.nulli. Sz certe hoc procedit si expresse testator hoc eis p mitteret puta pauperib⁹ quos declarabit talis. Sed quādo non expresse committit vitiat. Jdeo glo.verius videtur dicere. ꝛ ratio specialitatis est: quando tale relictū censetur factū deo qui est certus. Jo.an.dicit q pauperes faciunt collegiuz ꝛ collegium est persona certa. Sed Bal.dicit hoc nō reperiri in iure nec esse verū: q tūc nō posset fieri distributio ī quosdā sic: ꝛ in quosdam non: quia omnes simul facerent collegiū: qō tamē est falsum. vt j.eo.l.nulli. † ꝛ propter hoc Bald.hic incidēter tractat materiam executorum vltime voluntatis formā do multas questiones quas etiaz firmat Ja.de are.in quodā tractatu quem fecit de hoc. ꝛ plenius vide in spec.de instr.edi §.nūc vero aliqua. Et in addi.Jo.an.in quibus infinita decidunt sup ista materia. ꝛ Bart.tangit aliqua vtilia sed pauca in.l.alio de ali. ꝛ cib.leg ꝛ quidam valens canonista repetendo.c.religiosus.de testa.lib.vj.adhuc magis extēdit materiam. † ꝛ nota.q appellatione pauperū etiam ecclesie continē tur vt.j.eo.l.omnes.§.hoc nihilominus. ꝛ ibi vide Bald.per quod videtur decidi questio quā formal Jo.an.in nouella in d.c.fi. An pecunias relictas pauperibus possit conuertere in fabricam ecclesie si indiget reparatione. videbatur q nō sine licentia pape postꝙ poterat conuerti in vsum expressum a testatore. vt in cle.quia contingit.de religio.do. licet secus si nō posset quia tunc sufficeret autoritas ordinarij. vt in.l.legatuz. cum.l.se.ff.de vsufru.leg. ꝛ quod ibi per Barto. ipse tamē determinat contrariuz pro quo facit.l.quā.s.allegaui. ¶ † Ultimo dic qō pauper dicitur ille qui parum habet sed inops dicitur qui nihil habet. vt no.Archi.viij.di.c.quo iure. Et que sit differentia inter paupertatem ꝛ penuriam. vide p eundem in.c.periculoso.de statu reg.lib.vj. Et qualiter probetur paupertas[a] vide per Bart.in.l.si constante.ff.so.matri.in primis questionib⁹. Et facit.l.paupertas.de excu.tu. Cetera vide in locis preallegatis.

a ¶ Qualiter ꝓbetur pauptas.adde Ang.in.l.vbi adhuc.in.j.co.in glo.magna.C.de iure codi.

b ¶ Coꝝ iudice seculari.adō.c.q̄q̄ xiiij.q.ij.ꝛ Spe. in tit.de testi.ī.§. segk.versic.qd de presbytero.

1 ☞ Clerici coram quo iudice conueniantur. ꝛ nu.2.
2 Judicis electio pertinet ad actorem.

1 **Cum clericis.** †Clerici constantinopolitani debēt conueniri coraz patriarcha vel prefecto constantinopolitano data electione actori. ꝛ non coram alio quocunq. hoc dicit vsq ad ver.memorati autem. †Et alegatur istud principium quod quando actor habet plures iudices potest eligere coram quo agere velit secundum Jaco.bu.de quo etiam in l.fin.in ter.et glosſ.j.vbi in rem act. ꝛ ff.de iudi.l.sed si susceperit.§.si ea res. ꝛ de eo quod cer.lo.l.iij. nisi dentur ī primile-
gium reo, quia tunc ad rem pertinet electio. vt in auk.habita. C.ne fil.pro pa. Et adō quod not. Innocen.in.c. cum ab eccle siarum.de officio or.in glo.que incipit benedicit. ꝛ c.quanto. post medium. hodie vero clerici etiam de iure ciuili non cōueniuntur coram seculari iudice. vt.j.cod.auk.statuimus. ꝛ auk. causa que fit cum monacho.
1 ☞ Clerici conuenti an satisdent.
2 Prima citatio potest incipere a procuratore citati si procurator habet ad illam litez mandatum sed cautius est prius citare dominum.
3 Citatio dicitur sententia iudicis interlocutoria.
Interlocutoria quid sit.
Nuntius non debet citare partē sine cōmissione in dicis etiaz ad instantiaz alterius ptis ꝛ an valeat cōsuetudo in 2trariū ꝛ an valeat generalis commissio iudicis ꝛ an poterit nunti⁹ citare pro die non feriata.
4 Principalis quando est idoneus presumptiōe iuris vel de iure vel est notorium quod est dines non est cogendus dare fideiussores etiā in cautionibus deputatis a iure cum fideiussoribus.
5 Approbatores fideiussoꝝ qui tanꝙ idonei deputant a cōi si conueniantur nō habent prestare fideiussores.
6 Clerici prohibent iurare cōrā iudice seculari sine licentia epi: sed extra iudicium possunt iurare.

1 **Memorati.** †Clerici constantinopolitani cōuenti satisdant de iudicio sisti ꝛ iudicato soluendo in casu in quo est satisdandū. ꝛ dant in fideiussorem economū constantinopolitanum vsqz ī quinquaginta libras auri. vltra vero nō satisdant nec iurāt nec iurāt nec ēt ipse economus 2uentus satisdat hoc dicit vsq ad versi. statuim⁹. ℔ tamen corrigunt in gl.tū ex tex.aliqua sunt notāda. ¶ † Nota
2 primo in ver.procuratores. q prima citatio potest incipere a procuratore citati si est procurator habens ad illam litem mādatum. Quidam vero cautius volentes agere semper faciūt prima vice citari dominuz. ꝛ si comparcat procurator postea faciunt citari procura. De hoc articulo vide per Barto.in.l.solet.ff.de ali. ꝛ cib.leg. ¶ Item not.in ver.tuarum sentētiarū.
3 qō glo.exponit.i.conuēctionalium. † q citatio dicitur sentētia iudicis intelligi.s.interlocutoria. vt not.in auk.de litigiosis §.ad excludendas.in glo.que dicit q qcquid fit in lite a iudice vsq ad sententiā diffinitiuam potest dici sententia interlocutoria. ꝛ not.hec pro his que habentur.in.l.j.j.de sportulis. ¶ Jtē no.in ver.autoritate q nūtius non debet citare partē sine commissione iudicis etiam ad instantiam alterius partz, vt etiam probatur.j.de exbi.reis.l.neminē. Sed in quibusdā locis habēt nuntij de 2suetudine citare ad solaz requisitiōez partis ꝛ hoc in multis locis seruatur quia etiā iudices faciūt commissiones generales nuntijs. curie vt citent quando fuerint requisiti absq alia commissione spāli. et postea referant notario ad hoc deputato. Et tunc dicit hic Bald.notabiliter q non potcrit citare die feriata pro non feriata. Sicut nec iudex posset die feriata citationē sibi cōmittere quia iste nūti⁹ ex consuetudine exercet actū iurisditionalem. non sic quando citaret de commissione iudicis facta die non feriata. vt notat
4 per Ly. in.l.dies festos.j. de ferijs. ¶ † Item nota in ver. ipse vero reuerendissimus ꝛ c.ar.qō quando principalis est idoneꝰ presumptione iuris vel de iure vel etiam est notorium quod est diues non est cogendus dare fideiussoribus etiā in cautionibus deputatis a iure cum fideiussorib⁹. ad hoc facit qō habetur in titulo primo de fideiussoribus. In glo.super ÿb. sufficienter. Item est ar. iste tex. † q approbatores fideiussorum
5 qui tanꝙ idonei deputantur a communi si conueniant non habebūt prestare fideiussores sicut nec hic economus qui tāꝙ
6 idoneus fideiubebat p alijs. ¶ † Ultimo nota q clerici prohibentur iurare. boc intellige coram iudice seculari[b] sine licētia suoꝝ episcoporū. ij.q.v.c.sacramētū et xxij.q.j.c.pe.in.fi.per Jnno.in.c.j.de iur.cal. ꝛ ibi.oīno vide ꝛ ita seruat de facto qō etiā qñ vocant ad testimoniū in curia seculari nō vadūt sine licentia episcopi vel eius vicarij. Sed extra iudiciū bñ possūt iurare. vt nota.in.d,c.j.q nō est peccatuz iurare cū expedit. vt in.c. ꝛ si christus. de iureiurā. Secus cū nō expedit. ꝛ ēt nimis frequentatur.

Statuimus. Clerici non dant executoribus nisi duos solidos pro citatiōe et cum
1 eis mitius est agendum. boc dicit vsq in finem † qui finis allegat ad vnum tantum q quantum ad ea que pertinent ad ordinationem iudicij debet seruari consuetudo ꝛ stylus loci vbi iudicium agitatur facit.l.j.in fin.ff.de testi. ꝛ l.ij. ifra quē ad.testa.aperi. ꝛ notatur in.l.cunctos populos de sum.trini. per doctores.

Qñ tp⁹

BIU Cujas

2 ¶ Quando epūs vel eius procurator agit in aliqua curia secu lari pro negociis ecclesie sue non habet necesse soluere sportu las quas alij soluunt.
Epūs in cā ecclesie sue q̄ ante litis contestationem possit cōsti tuere procuratorē ⁊ q̄ aliqui ꝯstituant actorem ante lit.ꝯtest. Uerbum siliqua quid importet.remis.

1 **Sed hodie.** †No.hic p̄m Bal.dum dicit qđ nō permittunt dare vltra quatuor siliquas q̄ si ita taxat certa summa notarijs pro eor scripturis p statuta nō licet eis recipe re plus etiā a sponte soluentibus.naz si isti prohibentur acci pere.ergo ⁊ illi dare p istū ter.ad quod j. de iudi.vt.l.ij.in fin. cum ibi no.⁊ vide ter.cum glo.in.c.statutum.de rescri.lib.vj.

2 ¶ †Item no.in ver.episcopus.q̄ quādo epūs vel eius procu rator agit in aliqua curia seculari pro negocijs ecclesie sue nō habet necesse soluere sportulas quas alij solnūt puta tantum pro cētenario vt fit in ciuitate lucensi.⁊ in curijs mercātie flo rentie ⁊ in multis locis. ¶ Ultimo est hic vna gl.que tenet q̄ epūs ante litis contesta.in causa ecclesie sue non possit cōstitue re procuratorem sicut nec tutor vel curator cuz ipse nō est dñs sed procurator licet ipse habeat legitimā administrationem. ar.in.l.neq̄z.j. de procu.iuncto.c.j. de dona. Doct.tenent ꝯtrariuz q̄ nō est nudus administrator cū gaudeat fructib⁹.ideo quā tum ad hoc equiparatur patri q hz vsumfructū bonoꝝ aduē titioꝝ.ideo ꝯstituit procuratorē sicut si esset verus dñs:vt in.l.j. j. de bo.ma.⁊ no.in.d.l.neq̄z. Et per hoc.l.prece.ante fi. ibi dū dicit pro institutiōe procuratoris si per eū voluerit litigare ⁊c. Alij vero ꝯstituūt actorē ante litis ꝯtesta.⁊ de hoc sunt casus plurium decretalium in ti.de procu.in.c.petitio.cū alijs simi libus. De isto aūt verbo siliqua de qua loqtur glo.j.vide ter. in glo.j. de metallarijs.lib.vj.

2 ¶ Approbatores fideiussorum tenentur si reperiantur nō soluendo.
Qui tenet satisdare cū fideiussoribus si iurat se non reperire releuat ab eis dandis ⁊ sufficit q̄ promittat cū iuramento.⁊ qđ obliget bona sua ⁊ promittat penam.

3 Ex pacto nudo in iudicio facto seu coraz iudice oritur officiū iudicis.⁊ an habeat executionem paratam.
Coram arbitris non prestantur satisdationes de quibus in ista aut.

Generaliter. Ista aut.non est hodie in vsu q̄ actores nō prestant istā satisdationē de qua hic nec illā de qua in aut. sz libellū. j. de lit.ꝯte.vt no.in gl.insti.de satis. §. sed hodie.dixit tñ Rofr.⁊ Albe.q̄ si peteret a reo ista satisdatio nō deberet p̄stari.q̄ ista aut.nō est abrogata per ꝯsuetu
1 dinē lz nō sit in vsu.q̄ satisdatiōes iste nō petunt. †sz Bar.di cit se vidisse peti ⁊ nō obtineri.i singulis tñ locis sunt statuta q̄ si actor sit forēsis vl alius nō subdit⁹ iurisdictiōi iudicis co rā quo agit nō audiat nisi satisdet de expeñ.restituēdis si suc cūbat in cā.⁊ sic nō est ita data ista satisdatio sicut illa de qua hic.⁊ tūc dico q̄ lz nō repiret fideiussores nō deberet admitti cū simplici iuratoria cautione q̄ nō esset satisfactū reo nisi in illo loco possideret īmobilia.naz posset possidere absq̄z eo qđ
2 fit de iurisdictiōe illa:vt.l.libertus. §. sola. ff.ad muni. † Et no tatur hic primo dū dicit periculo cōpetentis officij q̄ appro batores fideiussor tenent si reperiant nō soluēdo p̄m Bal.ad hoc.l.cū ostēdimus.in fi.ff.de fideiuss.tuto. ¶ Itē no.in.v. aut
2 fideiussorem.q̄ ille qui tenet satisdare⁹ cū fideiussoribus si iu rat se non reperire releuat ab eis dandis ⁊ sufficit q̄ pmittat cū iuramēto.adde ⁊ qđ obliget bona sua:vt.j.eo.omnes. §. in hac aūt.⁊ qđ etiam promittat penā.vt no.gl.in.l.nisi. §. q̄uis. ff.si cui plus q̄ per.l.fal.⁊ adō qđ plene no.in.l.j.ff.qui satisd.
3 cog. ¶ No.etiā hic vnā gl.circa prin.super ver.cōscribat. q̄ ex pacto nudo in iudicio facto seu coram iudice oritur officiū iu dicis q̄ alibi nō est p̄m Bal.in.l.tale pactuz. §. j. ff.de pac. vbi tale pactum hz executionem paratam qđ nō est in extraiudi ciali.vt in.l.si pacto quo penā.in fin.j. de pac. Letera dic vt in gl.⁊ per Bal.qui multa verba hic dicit. ¶ Item etiā in fi.no. ter.cum gl.q̄ coram arbitris non prestātur iste satisdationes allegantibus.vide in Spe.de satisda.

2 ¶ Patientia ⁊ modestia debet esse tam in clericis q̄ in re gentibus rempublicam.

1 **Decernimus.** †Not.in hac.l. q̄ relige sanctorū ⁊ etiaz signum crucis nō debēt stare in locis ppbanis.sz dūtaxat in ecclesijs ⁊ sacris locis. Itez q̄ ad curam epi per tinet vbi collocentur.⁊ alij inferiores clerici nō possunt muta
2 re de loco in locū sine licentia epi. ¶ †Ultimo no.ter. moralē circa finem de patientia ⁊ modestia que debet esse tam in cle ricis q̄ in regentibus rempublicam.

Quisquis. Pro declaratione huius.l. vide.l. officiales. §. ti. j.

2 ¶ In relictis ad piam cām executor q̄tumcūq̄z merus hz actionē ex testamēto ō heredē scriptum vt sibi soluatur pecu nia relicta pro distribuēdo pauperibus.secus in alijs nō p̄js ⁊ quo nomine intentabit hanc actionem.
An possit constituere procuratorem ante litem contestatam
3 Qualiter prouidebitur alijs executorib⁹ in relictis non p̄js. Heres si preueniat executorē ⁊ soluat legatarijs an liberet ⁊ an legatarij possint agere ꝯtra executorem.
Executor hz specialiter designari a testatore:⁊ an possit testa tor electionem executoris alteri cōmittere.
4 Executor cui cōmissa est executio personarum non potest of ficium executoris alteri committere si a testatore non est sibi data licentia.
5 Executor testamētari⁹ p̄fert epo ⁊ et alteri priuilegiato a pa pa q̄ possit recipere relicta ad piam cām.⁊ quid si negligat.
6 Executor qualr debeat facere inuentariū ⁊ reddere rōnez sue executiōis ⁊ quid in episcopo.
Epūs vel curia sua vt notarij non debent aliquid accipere pro eorū labore de summa relicta pauperibus.
7 Uicus ⁊ castra possunt dici pars ciuitatis ⁊ an comitatenses possint dici ciues.

Nulli licere. Ista est optima.l. in mate ria vltimar voluntatū. Et hz multa optima dicta. Continet in p̄ma parte id
1 qđ habuistis. §. in.l.id qđ pauperib⁹. † Ista.l. allegat ad multa in materia executorū vltime voluntatis.primo q̄ est dare executorem testamētariū ⁊ etiā legitimū vt epm. Idde ⁊ etiā datiuū.i.datū a iudice:vt i.l.solet.ff.de ali.⁊ ci.leg.⁊ hoc in relictis p̄js.puta pauperib⁹ vel alimētorū in alijs si te stator nō daret executorē nō esset dare legitimū vel datiuum. Itē allegat q̄ in relictis ad piaz cām executor q̄tūcunq̄z me rus nullum cōmodum sentiat siue testamentarius siue legiti mus hz acti.ex testamento contra heredē scriptum.⁊ sibi so luatur pecunia relicta pro distribuēdo pauperibus vt ibi dū dicit habeat exigendi licentiā habeat facultatem erigēdi.⁊c. non sic in alijs relictis non p̄js:vt in.l.lucius. §. j. ff.ad trebel.
2 Et hic concurrunt q̄plura dicenda. † Primo quo noīe inten tabit hanc actionē ex testamento dicit Bart.in.l.si quis titio de leg.ij.q̄ noīe pauperū quib⁹ ꝯpetit illa actio.ipse vero exe cutor habet dumtaxat exercitiū. Sed Bal. §. eo.l.id quod pau peribus.p̄m Ja.de are.dicit q̄ noīe suo.i.suo officio.q̄ si no mine pauperū haberet necesse cauere de rato nec posset eis fie ri solutio.sed salua reuerētia.nā ipsi habent legitimū manda a tum.vnde nō expedit q̄ caueant de rato vt.l.ne satisdatio.ff. rez ra.ha. Et possunt recipere solutionē sicut tutor ⁊ cur. Nec video qualiter noīe suo possint.item an possint cōstituere pcu ratorem ante lit.ꝯtest.videt q̄ nō sicut nec tutor vel curator lz debeant cōstituere actorem vt in.l.neq̄z. j. de procu.doct. tamē vident tenere ꝯtriū fauore pie cause vt executio citi⁹ expedia
3 tur vt ibi fine vlla cūctatiōe. † Itē qualr quidebit alijs execu toribus in relictis nō p̄js postq̄ nō possunt mouere actionez ex testō qūo possunt implorare iudi.offi.p.l.quitus.ff. de an. leg. Itē an heres soluēdo executori meo liberet a legatarijs.⁊ dic q̄ sic p.l.liberto. §. largius.i fi.e.ti.de an.leg. Itē an tenea tur satisdare heredi soluēti de defendēdo ipm vl de bñ exequē do vel de restituendo pecuniam que nō fuerit executioni ma data vide plene per Bart.in.l.diuus.ff.si cui plusq̄ per.l.fal. Itē si heres preueniat executorē ⁊ soluat legatarijs an libere tur ⁊ nō possit ab executore molestari.dic q̄ sic si legata erant facta certis psonis ita q̄ nō erat necessaria nisi executio facti ter.est in.l.si libertus sub conditione. §. j. ff.de bo.lib.⁊ in aut. de eccle.titu. §. si quis in nomine.⁊ ibi p Ja.de bel. Sed si per sonis incertis declarandis per executorē vt in casu huius.l.se cus q̄ cum declaratio nō pertineat ad heredē nō videret sol uere illis quibus legatū est factū nisi primo esset facta declara tio per executorē. Itē an legatarij possint agere cōtra executo rem.vide per Barto.in.l.firmio. §. j. ff.qñ dies leg.ce. ¶ Ulte rius no.in. §. j. in versi. specialiter.q̄ executor debet specialiter designari a testatore vnde dicūt quidā per hūc ter. q̄ testator non potest electionez executoris alteri committere. de hoc in c. j. de procur. lib.vj. in nouella.⁊ per Bar.in.l.quidam relega tis.ff.de reb.dub.⁊ per Bald. §. eo. qđ ⁊ videt finaliter dicen dum q̄ aut testator cōstituit aliquem certum executorem cuz potestate substituendi alium ad sui beneplacitū ⁊ hoc potest licet fiat de incerta persona per id qđ no.in.l.cum esset.in fi.ff. de serui.rusti.predio.⁊ in cle.religiosos.de testa. Aut nō con stituit aliquem certum sed incertum per alium non cōstitutū

a ¶ Satisdare. ad de hoc etiā pcede re in sequestratio ne.quia si ille cui res seq̄strata fuit vult reuocare se questrū si nō p̄s satisdare stat ei iuratorie cautiō: Ita Hic.de nea.i l.litib⁹.C.ō agri.⁊ censi.li. vj. Fra. de are.in.c.exami nata. de iudi. et bal.in.l.j.C.ō he re.vel actio. ven. Fran.Cur.

BIU Cujas

declarandum.⁊ tunc aut cõmittit dũtaxat declarationẽ puta
facio executorem quẽ titius nominabit.⁊ valet per.l.vtruz.§.
cũ quidaz.ff.de reb.dub. Aut committit alteri ipsam cõstitu
tionẽ puta cõmitto titio ꝙ possit cõstituere executorem quem
voluerit pro exequendis relictis a me factis.⁊ tunc valet:q2 vl
tima voluntas non debet pẽdere ex alieno arbitrio ⁊ videtur
quodammodo captatoria licet doc.soleãt dicere ꝙ in relictis
ad piã causam valeat voluntas captatoria.per.c.cũ tibi. de te
sta. Sed in aliis terminis loquunt̃. Itẽ allegatur tex.hic duz
4 dicit pro sua conscientia.† ꝙ executor cui cõmissa est executio
personaꝝ nõ possit officiũ execu.alteri cõmittere si a testatore
non est data sibi licẽtia:q2 censetur relicta industria psone.nã
arbitriũ non potest alteri cõmitti. Sed postꝙ̃ declarasset per
sonas bene posset cõmittere execu.facti.ar.in.c.is qui.de offi.
deleg.lib.vj.⁊ de hoc in.c.fi.de testa.co.lib.⁊ in addit.Spe.de
instru.edi.§.nũc vero aliqua.in addi.que ĩcipit hoc dictũ.ibi
dũ dicit dedit ipse nicolaus ⁊c.facit etiam iste tex.ꝙ nõ possit
executori moneri questio ꝙ nõ fuerit bñ executus postꝙ̃ hoc
relinquit̃ sue cõscientie.per ea que no.in.c. statutũ.§. assessorẽ
de rescrip.li.vj.in gl.⁊ in addi.Spe.co.§.in addi.q̃ incipit ad
questionẽ.dicit tñ Ange.in.l.de pupillo.§. q opus.de operis
no.nun.per illũ tex.ꝙ debet iurare.arg.in.l.theopompus.de
5 do.prelega. ¶ Item no. ꝙ executor testamentarius prefertur
epo. Adde ꝙ etiã prefertur alteri priuilegiato a papa ꝙ pos
sit recipere relicta ad piã causam:vt no.in addi.Spe.vbi.s.in
addi.que incipit.l.cuiuscũqz ibi oĩno vide. Si tamẽ negligit
executor testamentarius per annum post monitionem factaz
ab epo deuoluitur executio ad epm.vt in aut̃.licet.q̃ hic agit̃
⁊ i.c.tua.de testa.nisi testator/ob negligentiã primi cõstitueret
scdm.q2 tũc ad illũ deuoluit̃ per prius.ar.in.l.si fundũ sub cõ
ditione.§.stichũ sempronio.⁊ qd ibi no.per Bar.ff.de leg.j.⁊
per Bal.in.l.j.§.post prin.j.de cadu.tol. Sed quid si aliquis
instituit pauperes eligendos per titiũ ⁊ nõ per aliũ. Rñdeo
decisum fuit Boñ.ꝙ titio negligente eps non eligit qd etiaz
videtur de mẽte Jo.an.in addi.Spe.s.allc.ver.sed si paupe
res.ibi dum dicit sz hodie additur ⁊c.⁊ hoc etiã refert Ang.
in.l.illa ĩstitutio.ff.de here.insti.⁊ rñdet ad istã aut̃.⁊ scias ꝙ
hodie epi per suas constitutiones generaliter monẽt executo
res ꝙ exequant̃ infra annũ q̃ monitio põt dici ꝙ efficiat sciẽ
tes nõ aũt ignorantes se esse datos executores:vt no. p Bart.
in.l.genero.ff.de his qui not.infa.⁊ dicũt etiã doct.ꝙ eps põt
6 executori testamentario prorogare tempus anni. ¶ †Ultimo
no.in ver.cũ aũt.cũ seq.ꝙ executor debet facere inuentariuz ⁊
reddere rationẽ sue executionis ostendẽdo vel declarãdo per
sonas qb9 distribuit:⁊ quãtitatẽ quã distribuit.⁊ ista redci
tio rõnis fiebat olim iudici seculari tam per testamẽtariũ ꝙ̃
per epm vt hic hodie testamẽtarius reddit rationẽ epo tanꝙ̃
patri pauperũ qui põt ipsum compellere. Sed ipse eps soli
deo rationem reddit:vt.j.eo.l.si quis ad declinandam. Item
etiam ꝙ eps vel curia sua vt notarij nõ debeant aliquid acci
pere de summa relicta pauperibus p corũ labore.vt patet ibi
7 ita tamen ⁊c. ¶ †Allegatur etiã ver.ꝙ si in vico.ꝙ vicus ⁊ ca
stra possunt dici pars ciuitatis ⁊ sic comitatiui possunt dici ci
ues. Est tñ differentia inter eos ⁊ ciues ciuitatis vt no. Bar.
in.l.fi.ff.ad munici. Et vide quod no. Jo.an.in addi.Spe.in
ti.de censi.in magna additi.cetera dic vt in.d.§. nũc vero ali
qua.vbi Specu.transcripsit tractatum antiqui doc.vltra.qui
fuit vocatus Jo.blanchus:⁊ ipsum nõ nominauit qui forma
uit.xxx.questiones in ista materia:⁊ postea Joã.an. in addi.
posuit plures alias.

a ¶ Et vnius vxo
ris vir. Adde
ca.opz epz. xxv
iij. q. legimus.
xciij.di.c.nisi cũ
pridẽ.in.§.pso
ne vo.de renũ.
c.qm virginib9.
xxxj.q.j.origia
lit.j. Thi. iij.c.
b ¶ Hospitalarij.
vide de hoc per
dominũ Soc.i
suo 2si.clxxxj.⁊
i 2s.cxxiij.⁊ ibi
qd teneret̃ red
dere rõnem.S.

2 ☞ Episcop9 debet esse sine crimĩe ⁊ vnius vxoris vir:⁊ que
alia requirantur.

1 SI quemꝙ̃. †Lex ista tria facit.primo po
nit qualiter se debẽt habere
electores episcopi q2 non debent eligere p pecuniã
aut ob gratiam sed pura mente ⁊ conscientia pro
sincero iudicio ⁊ propter virtutem electi. Secundo qualiter
debet habere electionem q2 nõ debet procurare vt eligatur ne
incurrat vitium ambitionis.⁊ electus debet recusare ⁊ expe
ctare quod cogatur accipere. Tertio punit cõtrafacientes.
⁊ no.in.l.pulchrius declaratam ꝙ̃ aliqua que sit in toto cor
pore.C.⁊ alia silr̃ est in.l.quisquis.de postu.⁊ plenius habe
tur in aut̃.ad hec.de san.epi. Canoniste aliter habẽt qd dic vt
2 in.c.q2 propter.de ele. ¶ †Et secundum apostolum episcop9
a debet esse sine crimine ⁊ vnius vxoris vir. [a] idest non bigam9
⁊ debet esse moderatus ⁊ non percussor: ⁊ multa alia requi
runtur que prosequere vt in decr.⁊ cassatur electio si pbetur
ipsum esse locutum electoribus vt ipsum eligerent.de elect.c.
per inquisitionem.⁊ ibi no.per Inno.in prin.

2 ☞ Hospitalarij se habent ad instar tutorum ⁊ curatoruz.⁊
an in causis hospitaliũ possint cõstituere pcuratorẽ ante litẽ
contestatam ⁊ an prestent satisdationes iudiciarias.
3 Hospitalarij debent conficere inuentarium ⁊ recipere admi
nistrationem de manu superioris nec possunt agere nisi cõfe
cto inuentario.
Bona hospitaliũ non possunt vẽdi sine causa necessitatis.et
que solennitates tunc requirantur.
4 Hospitalarij an et cui teneantur reddere rationem admini
strationis.
5 Prelati ecclesiarum parochialiuz an teneantur conficere in
uentarium ⁊ reddere rationem episcopo.

1 ORphanotrophos. †Ista est me
lior lex quaz habemus in materia hospitalium ⁊ hospitalario
rum. sunt loca pia ⁊ primus autor ipsorũ fuit qui
dã vocatus loticus:vt.j.eo.l.omnia priuilegia.⁊ de hospitali
bus habetur in.c.de xenodochijs.extra de relig.do. que sub
sunt epis ecclesie ⁊ hoc quando sunt electa cum autoritate epi
ꝙ presumitur quando habent ecclesiam ⁊ campanile ⁊ de il
lis loquit̃ iste tex.al's non dicuntur loca pia.⁊ possunt destrui
ad nutũ construentiũ vt in cle.q2 contingit.⁊ ibi no.per gl.de
2 reli.do.⁊ illa clementina supplet ⁊ declarat istam.l. ¶ †Not.
b ergo qd hospitalarij [b] se habẽt ad instar tut.⁊ curato.⁊ ex hoc
videtur ꝙ non possint constituere procuratorem in causis ho
spitalium nisi post litis contest.per.l.neqz.j.de procura. Con
trarium determinat hic Baldus quia nõ sunt nudi ministri
cum debeant ali de bonis hospitalis ⁊ potius equiparentur
in hoc patri quia est legitimus administrator filij nõ nudus
cum habeat vsumfructũ.⁊ ideo constituit procuratorem etiã
ante litis contesta.vt in.l.j.j.de bo.mater. Item quod hic di
citur videtur ꝙ hospitale se habeat ad instar pupilli vel adul
ti:⁊ ideo sicut illi restituuntur in integ. quando ledũtur ⁊ ẽt
ecclesie ita ⁊ hospitale.illa est regula generalis in illis q regũ
tur per legitimos administratores:vt sunt furiosi: mẽtecapti
vel prodigi vt no.in.l.ij.j.de cur.fu.per gl.⁊ tãgit Bal.in.l. si
curatorem habens.j.de in integ.resti.⁊ per alios in.l.marcel
lus.ff.de fideius. ¶ Itẽ no.in prin.ibi sine vlla fideiussiõe ⁊c.
ꝙ tales nõ prestãt satisdationes iudiciarias:puta de rato vel
iudicato soluendo in causis hospitaliuz sicut nec tutores ⁊ cu
ratores:vt.l.fi.§.defensionem.j.de admi.tut.imo nec etiã bo
na hospitaliũ salua fore licet tutor ⁊ curator illam satisdatio
nem prestent:vt in titu.rem pu.sal.fo.certe nõ est aliud in eis:
q2 tutor datus ex inquisitione illam prestat:hospitalarij sem
per dantur ex inquisitione.⁊ ita dicit glo.in.d.cle.quia cõtin
3 git. ¶ †Item no.in secũda parte in ver. Item.videlicet ꝙ ho
spitalarij debent conficere inuẽtarium ⁊ recipere administra
tionem de manu superioris sicut tutor ⁊ curator.vt no. in.l.le
gitimos.in princip.ff.de legi.⁊ dicit Bal.ꝙ non possunt age
re nisi confecto inuẽtario sicut nec tutor ⁊ qd vidit cassari quẽ
dam processum agitatũ per quẽdã hospitalariũ qui nõ pdu
xit inuentariũ cũ peteretur ab eo. ¶ Itẽ no.in tertia parte in
ver.⁊ si quas.ꝙ bona hospitaliũ non possunt vendi sine cã ne
cessitatis. Sed per aut̃.hoc ius porrectũ.s.ti.j.requiruntur il
le solennitates que requiruntur in alienatione bonorũ eccle
siasticorum nisi quando acquirunt bona ⁊ vendãt vt ibi dixi.
4 ¶ †Ultimo nota in fi.ꝙ hospitalarij nõ tenentur reddere ra
tionem administrationis:q2 p̃sumũtur boni ⁊ bene admini
strasse eoipso ꝙ dedicant se ad tale pium opus.hoc intellige
ꝙ non tenentur reddere rationez pauperibus existẽtibus in
hospitali. Sed epo loci bene tenẽtur reddere vel alteri imme
diato superiori:vt est casus in.d.clemen.quia contingit.et ita
dicit ibi glo.⁊ etiam patet hic in secunda parte legis.vbi tenẽ
tur conficere inuentariuz.alias ad quid conficerent. sic pater
non tenetur reddere rationem filio.j.de bo.que lib.l.cũ opor
tet.§.cum autem.⁊ ita declarat gl.fi.⁊ istum tex.allegat Spe.
in tit.de instru.edi.§.nunc vero aliqua.in versi.sed an simplex
commissarius.qd executor deputatus ad piam causam:puta
ad distribuendum bona inter pauperes non teneatur redde
re rationem. Sed contrarium est verius vt est casus in.l.nulli
5 s.eodem post mediũ ibi post vero vnius anni. ¶ †Quero qd
de prelatis ecclesiarum parochialium an teneantur conficere
inuentarium ⁊ reddere rationem episcopo sicut hospitalarij.
dicit Bal.qd nõ ⁊ non reperitur iure cautum. Sed bene recor
datur.nam bona ipsarum sunt hypothecata pro mala admi
nistratione:vt.s.eodez.si quis presbyter.in fi.⁊ ibi notat̃ etiã
per eundem ⁊ in.c.literis.de pigno.ergo tenentur reddere ra
tionem ⁊ per consequens inuentarium conficere.de hoc etiaz
expresse per glo.in.c.qualiter ⁊ quando.el secundo.de accusa.
in glo.que incipit sed qualiter.⁊ per Inno.in.c.cum ⁊ plãta
re.de priuilegijs.

Citatio

BIU Cujas

2 ☞ Citatio seu commissio citationis que fit a iudice appellatur sententia.
3 Clerici dicuntur habere domiciliū in loco vbi habēt beneficium ⁊ in illo loco nō alibi debēt conueniri.
4 Clericus etiam aliene diocesis quo ad originē habēs beneficium in alia diocesi dicitur subditus illius ī cuius diocesi habet beneficiū ⁊ ligat statutis illius nō aūt illius vnde est oriūdus ⁊ conueniē etiā in curia Romana si ibi reperiē.
5 Defensio affluenter ⁊ copiose danda est vnicuiq;.
An valeat statutū qō bānitus nō audiat etiā in defendendo

1 **Omnes qui.** †In ista. l. primo declaratur coraz quo iudice clerici prouinciales vel constantinopolitani debeant cōueniri vsq; ad. ℌ. preterea. postea de fideiussoribus dādis ab eis vsq; ibi hoc nihilominus. Postea de sportulis dandis executorib⁹. nā faciebant sibi solui a citato sportulas pro eorum labore que erant taxate ⁊ recipiebant fideiussores ab illis citatis de representando se coram iudice: vt. ff. in ius voc. vt eāt aut satisf. per totū. ⁊ hoc vsq; ad. ℌ. preterea. Postea inhibet executoribus ne clericis quos citant iniuriam faciāt verbalem vel personalem ⁊ punit cōtrafacientes ⁊ firmat priuilegia ꝙcessa clericis vel ecclesijs ⁊ vltimo punit illos qui temerarie vocant clericos in ius in expēsis ⁊ etiā in omnib⁹ dānis que sustinent. Nota in hac prima parte in verbo sentētia
2 iudicis † qō citatio appellatur sentētia iudicis intellige de cōmissione citationis que fit a iudice non de executione quā facit nuntius. de hoc est. ℌ. eo. cum clericis. ⁊ no. in. l. quoties. de priuile. eorum qui insa. pa. mili. lib. x. ⁊ in. l. quoties. de digni.
3 ☞ Itē no. † qp clerici dicunt habere domiciliū in loco vbi habent bñficiū ⁊ ī loco nō alibi debēt ꝙueniri ēt si alibi sortiant forū rōne originis proprie vel paterne vel rōne ꝙtractus ⁊ ibi reperiātur licet secus in laicis iurta notata in. l. heres absens ff. de iudi. ⁊ in. l. assumptio. ℌ. si filius. ff. ad munici. Et hoc p rationē que redditur hic in ter. vt transacta hora iudiciaria redeant ad eorū beneficia officianda prout tenentur. ⁊ ista est specialitas in clericis. licet glo. hic que incipit sed nōne. videatur dicere qp non sit hic aliqua specialitas. qz neclaici possunt trahi coraā alijs iudicibus: vt. l. in criminali. ō in. om. iu. Sed verūz est nō suis sed clerici etiam coram alijs suis trahi non
4 possunt extra locū beneficij. † Et no. qō clericⁿ etiā aliene diocesis quo ad originem habens beneficiuz in alia diocesi dicit subditus illi⁹ ī cuius diocesi habet beneficiū ⁊ ligatur statutis illius nō autem illius vnde est oriundus. vt no. Fed. de senis in consi. xciij. ⁊ facit. c. nullus. de tempo. li. vj. in curia vero romana si reperiātur bene possunt ꝙueniri tanqp in cōmuni patria ⁊ hoc ꝓbatur in isto. ℌ. in hac autez regia. vbi ciuitas constantinopolitana in qua erat patriarcha qui habetur ꝓ papa ⁊ sic eius curia se habet ad similitudinē curie romane ī grecia si reperiebant clerici prouinciales poterāt ꝙueniri vel coraā prefecto pretorio vel coraā patriarcha ⁊ hoc etiā in causis prophanis ⁊ solent conueniri coraz auditore camere q est ordinarius in curia sed in causis beneficialibus nō est dubiū ī quibus ꝙueniuntur ex delegatis quā fecit vice cancellari⁹ lo
5 co pape. ☞ † Ultimo nota in fi. ibi dum dicit affluēs defensionibus copia ⁊c. ℑm Alberi. qō defensio affluēter ⁊ copiose dā da' est vnicuiq;. facit. l. facultas. ℑ. de iure fis. lib. x. ⁊ ideo dicūt
6 quidam non valere statutum⁹ qō bannitus non audiat etiā in defendēdo: cū defensio sit de iure naturali. ⁊ nō debeat auferri. vt in clemen. pastoralis. de re iud. De hoc tangitur per Barto. in. l. cū mulier. ff. solu. matri. quidam autem disputā do tenuit contrarium dicens qō defensio corporalis cōtra illum qui vellet percutere bene est de iure naturali: vt in. l. vt vim. de iusti. ⁊ iur. non sic in iudiciali. Sed contrariuz cōiter tenetur cum sit eadem ratio.
2 ☞ Executores curiarū solent esse pertinaces ⁊ proterni. Clerici schismatici vel heretici nō habēt priuilegia clericorū. Dare fideiussores est onus nec facile est eos inuenire.
3 Cū plures simul vocant pōt alter pro altero fideiubere.
4 Illi qui ex priuilegio vel aliqua causa excusantur a dādis fideiussoribus: ⁊ remittuntur proprie promissioni vel obligationi debent eam facere solenniter ⁊ cum hypotheca bonorū suorum. ⁊ etiam cum pena.

1 **Preterea.** †In ista pte vult in effectu qō clerici prouinciales cuz citantur coraā presidente non tenentur dare nuntio citanti alios fideiussores de representā do se nisi economū ecclesie sue si habet vel defensionem ecclie. puta patronū. sed si nō haberet teneret dare aliuz. ⁊ no. ad id qō dicit. ℌ. qp executores qui citabāt faciebāt sibi dare tales fideiussores vt patet ibi cū dicit uedum executores ⁊c. ☞ Itē
2 no. † qp tales executores curiarum solent esse pertinaces ⁊ proterui. ☞ Item no. in versicu. approbentur orthodoxi. qō clerici schismatici vel heretici nō habent priuilegium clericoz ℑm Bal. ☞ Item ibi paupertati affligatur in commodum qp nō est facile inuenire fideiussores sic. ff. si cui plusqz per. l. fal. l. cuz non facile. et. l. nisi. ℌ. q̄uis. ideo appellant grauamen habere dare fideiussores vt in ꝓcedenti parte. ☞ Item no. in seq. ℌ.
3 in hac. ibi dum dicit aut vocatis fideiussoribus. † qp quando plures simul vocātur pōt alter p altero fideiubere. ideo si de nocte reperiuntur duo cum armis qui tenentur dare fideiussores potest alter pro altero fideiubere. ⁊ ad hoc allegatur. l. ⁊ roman⁹ populus. ff. de tu. ⁊ cura. da. ab his. ⁊ in aut. de erbi.
4 reis. ℌ. sancim⁹. ☞ † Ultimo no. in fi. qō illi qui ex priuilegio vel aliqua causa excusantur a dandis fideiussoribus ⁊ remittuntur proprie promissioni vel obligationi debēt eam facere solenniter ⁊ cū hypotheca bonoz suorum. facit. l. filio. ff. vt lega. no. ca. ⁊ etiam cū pena: vt no. gl. in. d. ℌ. q̄uis.
2 ☞ Economus ecclesie dicitur defensor pauperum. Pauperum appellatione continetur etiam ecclesia.
3 Si potestas paduanus vult citare vnū paduanum existētez verone. lz padue habeat domiciliū an poterit directo mittere nuntiū ad eum cū literis an debeat requirere potestatem verone qō illi mandet vt coram eo compareat.
4 Quid in executione personali.

1 **Hoc nihilominus.** † Not. hic plura. primo qō in causis ecclesiarum debet cōueniri economus si ipsum habet vel rector ecclesie si alium non habet. Item qō economus constituitur cum autoritate episcopi. ⁊ sic autoritas superioris videtur necessaria in cōstitutione actoris. de hoc ī. l. actor. ff. rem rat. habe. et ita
2 tāgitur p Sul. de cun. ☞ † No. etiā ℑm Bal. qō economus ecclesie dicit defensor pauperū ⁊ sic appellatione pauperū cōtinetur ecclesia per qō disputādo tenuit quidā valens vir vocatus dñs repecurus de scō miniato qō ea q̄ testator mandauit distribui iter pauperes possunt conuerti in fabricā vel recuperationem pauperis ecclesie si nō habet aliunde. de hoc per Jo. an. in. c. fi. de testa. li. vj. ⁊ no. per Bal. ℑ. eo. l. si quis ad de-
3 clinādam. ☞ † Ultimo ver. verū si apparitor. semper allegatur pro decisione huius questionis quam disputauit Ly. ī ciuitate Senarū si potestas huius ciuitatis vult citare vnū paduanū existētē verone licet hic habeat domiciliū. An poterit directo mittere nūtiū ad eū cū literis. An autē debeat requirere potestatē verone qp illi mandet vt coraā eo compareat videbatur qō ista pars esset verior quia nūtius nō potest executionē facere in alieno territorio. vt no. in. l. cum vnus. ℌ. is q. ff. de bo. auto. iudi. possiden. per. l. extra territoriuz. de in. om. iudi. contrarium tamen determinat per istum ter. ibi duz dicit in prouincia degentes mouerit ⁊c. Et sic apparitor prefecti pretorio qui non habebat iurisdictionez nisi in ciuitate cōstantinopolitana ⁊ eius territorio. si dicit de pfecto vr. vt. l. ℌ. cum vrbem. ff. de offi. pfe. preto. vrba. Adonet clericos degentes in prouincia ex parte dicti prefecti pretorio non autez preses prouincie ad requisitionem dicti prefecti. ⁊ ita direrūt antiqui per istum ter. ⁊ per. l. qō promulgatis. ℑ. de offi. preto. vrba. ⁊ etiam videtur ter. expressior in ca. romana. ℌ. cōtrahētes. de fo. compe. li. vj. † Et predicta in executione verbali sed
4 executionem personalem capiendo personam nō posset facere in alieno territorio. vt no. in. d. c. is qui. ⁊ ℑ. de iudi. properādum. ℌ. si autem reus. in contrarium qō nec etiam verbalē facere possit: sed debeat fieri per iudicem illius loci ad requisitionem primi iudicis. videtur casus in. d. cle. pastoralis. Sed solue vt plene no. Bar. de isto passu. ī. l. j. ff. de requi. reis. Itez a facit contra. c. ij. de consti. lib. vj. Solu. ibi loquitur in sententia statuti que non extenditur vltra territorium. vt si dicat qō committens furtum sit excommunicatus. nam non ligat subditum extra territoriuz committentē vt ibi quia traheret secum executionē in alieno territorio quod facere non pōt. non sic in sententia iudicis que potest ligare subditū in alieno territorio existentem. vnde potest iudex condemnare subditum suuz etiam alibi existentem vt ibi notatur: ⁊ sic in plus se habet sententia hominis q̄ lex in hoc.
2 ☞ Adonasterium non habet bona ingressi tāqp heres ⁊ qd sequatur ex hoc ⁊ qualiter ea habeat.
Causa qualiter possit agitari cum monacho non sic cum deportato. ⁊ nu. 3.
3 Adonachus per ingressum religionis nō patitur capitis diminutionem.
Sētētia lata ꝙtra monachū qō nō noceat monasterio ⁊ quid in ꝙtractu celebrato cū monacho post ingressum.
4 In causis ciuilibus est in arbitrio iudicis cōmittere citationem personalem.

a ☞ Statutū. adde de hoc ⁊ dic vt latissime p do. Mel. de sctō ge. in trac. bannitoz. in sc̄da pte sc̄oi tpis. q. ij. qui tenet statutū valere. Cur.

BIU Cujas

§ Eps in suo foro debet seruare leges imperiales: ⁊ fz illas ferre snias nisi canones ꝺicāt: ⁊ qꝺ debeat seruare statuta laicorum si facta sunt super his que pertinēt ad laicos ⁊ ad decisionem cause: vide tamē nu. 7.

6 Episcopi habent carceres ⁊ sic merum imperium.
Quando vna pena imponitur vni ⁊ pluribus simul copulatiue puta capitaneo ⁊ antianis. dimidia tangit capitaneū altera dimidia omnes antianos.
Quid in vocibus.

1 **Causa que.** †Ista aut. corrigit. l. codicis in monachis inquantum illa vult in princi. qꝺ possint cōuenire coram pſidibus prouinciarū. ista vult ꝙ non nisi coram epo aut. seqꝺ. clericus. Corrigit etiam in clericis secularibus ⁊ in ciuilibus tm causis. in criminalibus autem distinguit inter criminalia ciuilia ⁊ ecclesiastica. aut. statuimus. Corrigit generaliter in omnibus personis ecclīasticis que possint esse licet nō sint monachi vel clerici: tamen deo deuoti. vt in ieſuatis ⁊ heremitis. ⁊ etiā corrigit aut. clericus vt indistincte in criminalibus sine sint ecclesiastica siue ciuilia nō trahant nisi coram ecclesiastico iudice. ⁊ illa est nouissima aut. imperatoris Federici. sicut aut. itē nulla cōitas. s. eo. ⁊ in aut. cassa. s. ti. j. †ꝑ istū tex. in prin. iūcta glo. j. que intelligit quādo monachus cōuenitur pro cōtractu celebrato ante ingressum monasterīj determinat Bar. in aut. si qua mulier. s. ti. j. qꝺ monasteriū nō ha
a bet[a] bona ingressi tanꝙ heres quod patet. quia causa pōt agitari cum monacho: ⁊ sic nō habetur pro mortuo ergo nec monasterium pro herede: qꝺ viuēs nō habet heredem: vt in. l. j. ff. pro herede. ⁊ ex hoc sequitur ꝙ nō habet nec adire hereditatem ad hoc vt bona sibi acquirātur licet in herede hoc requiratur. Sed ipso iure per ingressuz acquirūtur monasterio tā proprietas ꝙ etiam possessio sicut acquirūtur arrogatori: vt in. l. si adoptauero. ff. de preca. licet secus in herede. vt in. l. cuz heredes in prin. de acqui. pos. Item sequitur ꝙ nō tenet monasterium vltra vires bonorum sicut nec arrogator. vt instit. de acqui. per arro. §. fina. licet secus in herede qui non cōfecit inuentariuz sed gl. videntur dicere quod habeat iure hereditario quod nō est verum. ¶ †Item per istum tex. apparet qꝺ
3 monachus nō patitur per ingressum religionis capitis diminutionē qnā patitur deportatus cuius bona publicātur quoniam deportatus eximitur ab omni obligatione ciuili ⁊ naturali quibus primo tenebatur ⁊ trāseunt in fiscuz. vt. ff. de fide iusso. l. si debitori deportato. ⁊ l. fi. ꝺ duo. reis. ⁊ tamē nō sic in monacho imo remanet obligatus quod patet. quia potest cōueniri ⁊ causa cum eo potest agitari nō sic cum deportato sed ipse fiscus est ꝙueniendus pro eius debitis: vt. l. iij. j. ad. l. iul. de vi. super hoc tamē sunt diuerse opi. nam quidam dicūt qꝺ datur libellus cōtra monachum ⁊ ipse respōdet ⁊ litem cōtestatur ⁊ cōdemnatur per istum tex. dum dicit ꝙ causa fit cum monacho. ergo tota causa a principio vsqꝫ in fi. Sz sententia mittetur executioni ꝙtra monasteriū in bonis cuiusdaz monachi. ⁊ ista opin. multum mihi placet quia satis colligit ex isto tex. comparebit tamen cuz autoritate abbatis. ⁊ licet alīs sentētia lata ꝙtra eum nō noceret monasterio. Sed vnum facit hic dubiuz qꝛ ex ꝙtractu vel quasi celebrato post ingressuz monasterium nō tenetur etiam vsqꝫ ad valorem bonorum: vt in glo. j. ⁊ istud iudicium ⁊ sentētia agitatum est post ingressum. Sed solue ꝙ cum autoritate ⁊ ꝙsensu abbatis. s. diri nā idem esset in alīs ꝙtractibus celebratis post: de volūtate abbatis. Alīj dicūt ꝙ libellus datur ꝙtra monachum ⁊ petitur ipsum cōdemnari sed nō respondebit ipse nec litem ꝙtestabitur. sed syndicus monasterij vel abbatis ⁊ illi cōdemnabunt: quia sunt domini litis sicut quādo datur libellus ꝙtra dominum ⁊ comparet procurator ⁊ respondet iurta plene notata in. l. j. j. de sen. Alīj dicūt ꝙ imo datur libellus ꝙtra ipsuz monasterium seu syndicum vel abbatem ⁊ petitur ipsos cōdemnari licet narratio fiet ex persona monachi. de his omnibus vide in Specu. de statu monachorum. §. j. circa prin. qui videtur approbare omnes dictos modos ⁊ ponit formas libellorum. ⁊ sic est in electione actoris. ad hoc. d. §. fi. insti. de acqui. per arroga. quod no. glosſ. plene in aut. apud quos oporteat causam dicere. vnde sumitur ista aut. ⁊ quod no. Innoc. in. c.
4 cum olim. de priuile. ¶ †Item no. fm Bal. duz tex. dicit de pſentia persone quod est in arbitrio iudicis ⁊ in causis ciuilibus committere citationē personalem. i. arctare citatum ad pſonaliter comparendum. Regulariter enim ꝙtra cum possit comparere per procuratorem: vt in. l. j. §. vsus. ff. de procur. de
5 hoc in. l. fi. j. de procu. per Cy. ⁊ in. c. j. de iudi. lib. vj. ¶ †Item no. ibi fm legem ꝙ epus in suo foro ꝺz seruare leges imperia-
b les ⁊ fz illas ferre snias qꝺ intellige nisi canones ꝙtradicāt[b] ꝙ dic vt. §. ti. j. l. priuilegia per Barto. Sed an debeat seruare statuta laicoz. Breuiter si illa statuta facta sunt sup his que non pertinent ad laicos vt in causis spiritualibus vel ecclesiasticis puta quod cōtractus presumātur vsurarij exceptis conjecturis que non habentur in iure canonico. naz ista. q. iuris reputatur spiritualis quando queritur an contractus presumatur vsurarius. ⁊ si incidat in curia seculari trāsinittitur ad curiam epi̇scopi vt no. Barto. in. l. titia. ff. solu. matrimo. ⁊ j. de iudic. l. quoties. ⁊ tūc tale statutū nō valet[c] nec est seruāꝺū in curia epi̇scopi. quia nō pertinet ad laicos inducere cōiecturas ex quibus presumatur vsurarius. sed pertinet ad papam ⁊ ad epi̇scopum cum syndico. ⁊ hoc determinauit Fede. de se. in consilio. xcj. ⁊ in istis diebus habui consulere ī causa valde dubia in qua decisione allegaui prefatum cōsilium. Sed si statuta sunt super his que pertinēt ad laicos si curia epi̇scopi cognoscat contra laicos quod interdum facit debet seruare illa statuta si pertinent ad decisionem cause. Secus si ad ordinem
c iudicij sicut in legibus iuris cōis vt hic iuncta. l. cum clericis
6 in fi. §. eo. cum ibi nota. ¶ Ultimo no. in fi. secundum Bald.
d qꝺ epi̇scopi habēt carceres[d] ⁊ per consequens habēt merū imperium cum hoc nō competat nisi habentibus imperium: cū carceratio fiat officio iudicis nobili ⁊ ad publicam vtilitatez. De questionibus autem que hic mouētur per glosſ. satis patet quid dicēꝺum sit ex his que. §. diri. ¶ Ultimo no. glo. fin. qꝺ quādo vna pena imponitur vni et pluribus simul copulatiue puta capitaneo ⁊ antianis dimidia tangit capitaneuz ⁊ altera dimidia omnes antianos simul. Ideo si statutum imponit penam de. c. syndico. ⁊ ville alteram dimidiam ꝑ hanc glo. secunduz Bald. ⁊ Cy. ⁊ eodem modo si aliquid committeretur capitaneo et antianis tantam vocem habet capitaneus solus quantam omnes antiani simul. ita nota. per Cyn. in. l.
7 non ambigitur. ff. de legibus. †Quod autem. §. diri statuta laicorum pertinētia ad decisionem cause seruāꝺa in curia epi̇scopi intellige scilicet in fauorem clericorum ⁊ preiudiciū ibi litigātium: vt si dicat statutum qꝺ non valeat instrumentū si nō est registratū in memorialibus communib[9] ⁊ laicus in curia epi̇scopi cōtra clericum producit tale instrumentum. nam potest clericus opponere de statuto quia tanꝙ vnus de populo potest vti beneficijs statutorum licet sit exemptus a iurisdictione laicorum. x. distin. c. in aditoriuz. et ita disputando tenuit Pau. de liaza. doc. bonon. nā ex clericis ⁊ laicis fit vnus populus ⁊ vna respublica que consistit ex sacris ⁊ religiosis. Sed ecōuerso pro laico ꝙtra clericum non seruatur vt si dicat statutum qꝺ instrumētum mittatur executioni. nam si laicus habet instrumētum contra clericum nō potest petere in curia epi̇scopi quod mittatur executioni ꝙtra eum cum illud statutum nō liget clericos licet Bar. tenuerit contrarium in. l. cunctos populos: qui reprehēditur a Bal. ⁊ etiam ab alīs canonistis: ⁊ idem si clericus haberet instrumentuz ꝙtra aliuz clericum. nam sufficit ꝙ ille ꝙtra quem est potuerit ligari.

2 ☞ Clericus in quibus casibus possit coram iudice seculari conueniri. ⁊ nu. 3.

3 Instantia cause criminalis regīr durat biēnio.

4 Constitutus in aliquo gradu vel dignitate nō ꝺz pſonaliter condemnari nisi primo priuet ⁊ spolietur dignitate.

5 Crimina ecclesiastica que sint: ⁊ quis iudex de eis cognoscat. An epi̇scopus pro crimine ecclesiastico possit purum laicum capere.

6 Quando degradetur clericus vt tradatur puniēdus curie seculari. remis.

1 **Clericus.** †Clericus in causa ciuili debet conueniri coram epo nisi natura cause nō patiatur. Sed in causa criminali si crimen est ciuile cōuenitur coram iudice seculari non tamē fit executio in personam eius anteꝙ degradetur ab epi̇scopo. Sed si est crimē ecclesiasticum tunc coram epo. hoc dicit. Sed per aut. se. statuimus nec in ciuili nec in criminali coram seculari trahi potest. ⁊ de materia istius aut. habetur. xj. q. j. per totum. ⁊ de foro compe. c. si quis ꝙtra clericum. ¶ Inter. ibi prius apud epi̇scopum ꝙueniatur. dic ꝙ glosſ. dicit qꝺ in negligētia epi̇scopi recurritur ad iudicem secularez qꝺ hodie nō est verum: quia nullo modo secularis potest se impedire sed recurrit ad superiorem ipsius epi̇scopi ⁊ sic ad papam.

2 ¶ In tex. ibi si natura cause dic gl. exponit pluribus modis docto. exemplificāt in causa feudali in qua etiam clerici cōuenitur coram domino feudi etiam si sit laicus: vt in. c. verum. cum ibi no. de fo. cōpe. vel qñ venit clericus ad defendendum illū cui rem vēdidit qui ꝙuenitur coram iudice laico nō coram eodem debebit ipsuz defendere: vt. l. vēditor. ff. de iudi. vel in cā recōuentionis si ipse agat contra laicuz in curia secularī ⁊ laicus ipsum

a ¶ Cassonasteriuz nō hz. adde doct. l. c. ī pſentia. de probatio.

b ¶ Nisi canōes cōtradicāt adde. c. cleri. ꝺ iud. c. vlt. de secū. nup. c. j. ꝺ no. op. nū. gl. sume. xl.

c ¶ Tale statutuz nō valet. adde docto. in ca. ecclesia sancte Marie. de consti.

d ¶ Epi hūt carceres. Adde qd ꝺe iferioꝛib[9] ab epi̇s vide gl. in verbo tibi. in. c. quis. ꝺ pe. lib. vj.

BIU Cujas

eus ipsum recõueniat tenetur respõdere coram eo: vt in.c.j. de mutu. pe. ⁊ no. ĩ. c. at si clerici. de iudi. vel quãdo clericus esset incorrigibilis: vt no. in glo. summe. xj. q. j. quã oĩno vide ⁊ plu
a res alios casus in quibus clerici subsunt laicis. vide per glo. in. c. principes. xxiij. q. v. ⁊ etiam in Spec. de compe. iudi. adi.
3 §. j. per vnam columnam. ¶ Jn ter. ibi duos nõ egrediatur menses ⁊c. dic speciale est in hoc casu. nam regulariter instantia cause criminalis durat biennio. ſ. vt infra certuz tempus. l. j. ⁊. ij. lib. iiij. ¶ Jn ter. ibi. nec tamen puniatur subaudi in personam: sed pecuniariter bene poterat ꝯdemnari hoc iure hodie secus nisi factus esset clericus post delictuz commissuz: ⁊ postꝯ esset exẽptus a iudice seculari. quod dic vt plene not. p Barto. in. l. j. ff. de pe. ⁊ p Jo. and. in. c. j. de obliga. ad ratio-
4 ci. ¶ Jn text. ibi sacerdotio ſpolietur subaudi vel alio ordine clericali. ⁊ sic nota qꝯ ſstitutus in aliquo graduꝝ dignitate nõ debet personaliter ꝯdemnari nisi primo priuetur ⁊ ſpolietur dignitate ne videaꝫ in dignitate puniri vel mori. vt habetur in. l. codicillis. in vlti. col. in ver. preterea nullus ibi dñ
5 dicit post amissionem cinguli. ¶ Jn ter. ibi. si crimen sit ecclesiasticum. dic qꝯ sint crimina ecclesiastica plenius ꝯ gl. ponat hic. dic vt notatur in. c. cum sit generale. de fo. compe. per glo. ⁊ in Spe. de compe. iudi. adi. §. j. Nam in illis etiã contra laicos cognoscit et punit eps. vt est crimen sacrilegij: heresis. simonie. periurij: pacis fracte: vsurarum: rapine: ⁊ fornicationis. ⁊ sunt alie etiam cause non criminales sediciuiles ptinẽtes etiam p laicos ad forum ecclesiasticum vt sunt cause ſpirituales: puta matrimoniales ⁊ decimarum de quibus omnibus dic vt ibi. ⁊ in. d. gl. summe. An autez eps pro crimine ecclesiastico possit puram laicum capere. vide in addi. Spec. de
6 maio. ⁊ obe. † Jtez quãdo degradetur clericus b vt tradaꝫ pu-
b niẽdus curie seculari. vide de hereticis. c. ad abolẽdam. de iudi. c. cum non ab homine.

2 ¶ Citatus p crimine non tanꝯ clericus sed laicus cũ esset clericus: si fuit ꝯtumax ⁊ in banno positus: ⁊ ꝯdẽnatus tãꝯ ꝯfessus ex forma statuti: ⁊ postea capiaꝫ p executione personali facienda si alleget se clericũ ⁊ ostendat literas: an ꝓcessus erit nullus: ⁊ quid in alijs priuilegiatis.

3 An valeat statutum disponens qõ si clericus declinauerit iurisdictionez potestatis sit extra protectionez communis: ⁊ qõ reddatur sibi ius.

4 Clericus si declinauit ⁊ postea agat coram iudice seculari cõtra aliquem ⁊ ille excipiat qꝯ nõ reddatur sibi ius quia declinauit: ⁊ clericus replicet qꝯ nõ valet statutum. ⁊ protestetur iudici qꝯ reddat sibi ius alias incidat in penaz huius auĸ. ter requisitus quid faciet iudex.

5 Quid si clericus citatus ad instantiam laici coraz seculari cõpareat ⁊ petat ab illo iudice pnũtiari actorem cecidisse a iure suo ꝓpter vocationem. ⁊ ille replicat qꝯ nõ vult vlterius ꝓcedere an euadat penam.

6 Judex negligens in reddendo iustitiam quãdo perdat iurisdictionez.

Quid in rectore scholariũ requisito ab aliquo scholari qõd admittat eum ad examen.

1 STatuimus. † Jsta auĸ. prio addit auĸ. prece. que loquitur in clericis. ⁊ auĸ. cassa. que loquitur in monachis vt non possint ꝙueniri in causa ciuili nisi coraz epo vt idẽ sit in personis ecclesiasticis que nec sunt religiose nec cleri. et que sint ille habetur. xij. q. j. c. duo sunt. ⁊. xvij. q. j. c. cum lex cõtinentie. vbi dicitur quod sunt ꝙrsi ecclesiarum seculariuz vel regularium. et in. c. nullus. de foro compet. vbi dicitur qõ sunt seruientes ecclesijs vt scholares. vel pone exemplum in
c heremitis vel in istis ieſuatis c qui portant habitum quasi religioſorũ ⁊ tenent vitam continentem. et tamen nec fecerunt professionem nec habent ordinem clericalem. Secundo corrigit auĸ. prece. inquantuz illa relinquit clericos iurisdictioni iudicis secularis in criminibus ciuilibus. ⁊ statuit qꝯ nec ĩ ciuili nec ĩ criminali possint trahi coraz seculari intellige nisi clericatus sit assumptus post crimen commissum in frandez iurisdictiõis secularis quo casu dicit plene notatur in. c. j. de obli. ad ratioci. per Jo. and. ¶ Circa primũ de ciuilibus causis dicunt quidam habere locum quando clericus conuenire tur act. personali que afficit personam secus si actione reali p re ĩmobili. quia illa est ỏ tẽporali iurisdictiõe ĩ realibus sortitur quis forum actione rei in loco vbi est vt. ſ. vbi in rez act. l. fina. ſm Bul. de cug. qui dicit qꝯ ratione possessionis est de foro seculari. ⁊ allegat. l. viros. de palatinis sacrarum largit. lib. xij. refert autem Albe. banc fuisse arduam. q. inter regem Portugallie ⁊ quosdã alios. ⁊ plures ratiões adducit hinc inde. sed veritas est in ꝙrarium. ⁊ hoc tenet Bald. in auĸ. ꝓ-
ce. per istam auĸ. quia licet sortiatur forum ratione loci nõ sortitur forum iudicis. Nam ⁊ si clericus aliene diocesis contraheret in ciuitate ista sortiretur formam nõ potestatis sed episcopi. vt no. in auĸ. qua in prouincia. ſ. vbi de crimi. agi opoz. ⁊ in. c. j. de prim. lib. vj. Preterea versatur persona clerici in li-
2 tigando. ergo non potest hoc fieri a non suo iudice. ¶ † Circa secundum de causa criminali queritur si aliquis fuit citatꝰ p crimine non tanꝯ clericus sed tanꝯ laicus cum esset clericus ⁊ ipse nõ comparuit ⁊ propter hoc fuit positus in bãno ⁊ cõdemnatus tanꝯ confessus ex forma statuti. postea capitur et cum vult iudex facere executionem in personam allegat se cle- a ricum ⁊ ostendit literas ⁊ dicit processuz nullum tanꝯ factũ a non suo iudice. vt. ſ. si a non compet. iudi. per totuz. Judex dicit contrarium quia debuit comparere ⁊ suum priuilegiũ b allegare quod cum non fecerit acquisiuit iudex iurisdictionẽ supra cum ratione contumacie. per. l. si quis ex aliena. ff. de iudi. quid iuris. Jstam questionem monet Bal. post Pet. in. l. generaliter. ſ. eo. tit. ⁊ determinat pro clerico qꝯ non valeat processus. Nec ob. contrarium quia procederet in eo qui nõ esset exemptus ipso iure sed ex priuilegio vt scholaris de quo. ſ. de pac. l. si quis in cõscribẽdo. secus in his qui sunt ipso iure exẽpti a iurisdictione que ratio nõ videtur bona. nã ⁊ forẽsis est exemptus ipso iure ⁊ tamẽ in dubio si comparet acquirit iu- c dex iurisdictionez supra eũ vt ibi. ⁊ no. ĩ. l. ij. si quis in ius vo. non ierit. Ulterior ergo ratio est quia etiam si clericus vellet expresse nõ posset se subijcere iurisdictiõi seculari multotiẽ si vult tacite nõ comparendo. Nec est possibilis acquisitio iurisdictionis supra clericum cum iudex secularis sit capax talis iurisdictio. licet incapax nõ sit supra alium secularem sibi nõ subditũ. Nã põr supra illũ acgrere iurisdictionẽ ipso volente. d Jstã etiã questio. tangit Gandinus in opere maleficiorum in tractatu de bannitis pro maleficijs quã dicit habuisse senis.
3 ¶ † Per istum d tex. etiam patet nõ valere statutũ quo dispo-
d nitur qꝯ si clericꝰ decliauerit iurisdictionẽ potestatis sit extra protectionem communis ⁊ qꝯ nõ reddatur sibi ius quoniam est ꝙtra libertatem ecclesiasticã auferẽdo sibi id qõ per. ll. imperiales ⁊ canonicas tribuitur vt hic iunctis his q̃ no. Jnn. in. c. nouerint. de senten. excom. Sed posito qꝯ statutum de facto seruetur dicit hic Jacob. butri. qꝯ cautela est quod clericus citatus compareat coram seculari in habitu ⁊ tonsura et dicat domine iudex ego declino vestram iurisdictionez sed libenter litigarem coram vobis tamen non possum. qz sum clericus vt videtis. ⁊ tunc non facit contra statutum ⁊ tamen cõ sequeretur effectum suum quia iudex secularis videẽdo qꝯ est clericus ne incidat in penam excommunica. non procedet cõtra eum. ⁊ idem no. p eum in. l. ab administratione. ĩ. de legatis. Bal. dicit qõ si allegat se clericũ eoipso videtur declinare. Melius ergo facit si nihil dicat sed cõpareat in habitu ⁊ tõsura. Nam ⁊ tunc iudex ignorantiam nõ potest pretẽdere vel melius faciat qꝯ episcopus ipsum repetat tanꝯ clericum suũ.
4 ⁊ sic non veniet contra statutum. ¶ † Sed quid si declinauit postea agit coram iudice seculari ꝙtra aliquem: ille excipit qꝯ non reddatur sibi ius. quia declinauit. clericus replicat qꝯ nõ valet statutũ ⁊ ptestatur iudici quod reddat sibi ius. alias incidat in penaz huius auĸ. in fi. ter requisitus quid faciet iudex. Dicit Jaco. butri. quod aut statutum aufert sibi iurisdictionem hoc casu ⁊ tunc non est quid imputetur iudici si non reddit illi ius cum nõ possit iurisdi. non ꝓsuppositа. Aut nõ aufert iurisdictionem: sed mandat vt nõ reddat illi ius. ⁊ tũc cum possit reddere quia iurisdictionem habet delinquit si nõ reddat non obstante statuto quod nõ valet et puniretur per superiorem pena huius auĸ. Sed Alberi. etiam in prece den. casu dicit idem quia non valet statutum auferens sibi iurisdictionem tanꝯ contra libertatem ecclesiasticaz: Certe bene potest statutum clericis non ꝙcedere quod suum est: sed non potest auferre quod aliunde habent quam ab eo: vt dixi in auĸ. cassa. ⁊ sic dictum Jaco. videtur verius ⁊ hec de prima parte huius auĸ. vsqꝫ ibi qꝯ si fecerit ibi imponitur triplex pena fez actori vt cadat a iure suo ⁊ non valet processus ⁊ iudici vt per
5 dat iurisdictionem. ¶ † Sed quid si clericus citatus ad instãtiam laici coraz seculari cõpareat ⁊ petit ab illo iudice pnuntiari actorem cecidisse a iure suo propter vocationem. ille replicat qꝯ nõ vult vlterius ꝓcedere ⁊ qꝯ ad ipsum ptinet. Quid iuris videt qꝯ euadat penam cũ possit desistere vsqz ad sententiã. vt. l. q̃uis. de in ius vo. ⁊ in. l. criminali. ĩ. de iurisdi. om. iudi. ⁊ in. l. qui cum maior. §. accusasse. de bo. liber. docto. videntur tenere ꝙtrariũ quia hic imponitur p iudicio attentato ⁊ pro tractatione clerici coram seculari ⁊ hoc factũ est. ⁊ sic delictuz est ꝙsummatum vnde non habet locum penitentia. l. qui ca mente. ff. de furtis. ⁊ l. j. in fi. de asser. tol. fallit in. l. q̃uis. de

a ¶ Jn quibus clerici. Adõ Fede. ỏ senis ꝙsi. xxix.
b ¶ Degradet clericus. Adõdoc. ĩ. c. at si clerici. ỏ in. ĩ. c. tue. de pe. ĩ. c. cũ nõ ab homine. ỏ sen. exc. Pe. de anch. ĩ re pe. regule ea q̃. de re. iur. li. vi.
c ¶ Jn istis ieſuatis. Adde Ant. de bu. in ꝙsi. ix. ĩcip. qz hic agit. ĩ vj. col. v. ꝙz ꝓponit qõ sint sub obedientia epi.
d ¶ Per istũ tex. adõ hic addita ỏ. in auĸ. cassa. ĩ fi. col. ỏ. de sacro san. ec.

BIU Cujas

in ius vo. Secus quando pro iudicio cõsummato vt si imponeretur pena accusanti vel agenti corã vetito examine: quia sub istis verbis comprehenditur totum iudicium: ⁊ tũc potest penitere vsq; ad sententiam exclusiue vt euadat penam le-
6 galem. ita loquuntur. ll. in cõtrariũ allegate. ¶ †Ultimo no. in fi. casum specialem in clericis quod iudex secularis negligens in reddendo eis iustitiam ter requisitus perdat iurisdictionem: sed in ꝯtrariũ est ius commune: vt in auk. de mã. princi. §. si tibi. vbi non priuatur iurisdictiõe sed incurrit indignationem principis: et potest extra ordinẽ puniri: vt i auk. de qua. §. super hoc ⁊ vt litigan. iurent. §. j. fm Pet. qui dicit ita fuisse terminatum in personam comitis brãdẽsis. de quo subditi fuerũt conquesti regi quod nõ reddebat eis ius ⁊ petebant ipsum priuari comitatu. quod no. pro istis qui habẽt castra in feudũ vt nõ possint priuari feudo propter hãc causam per quod etiam dicit Pe. ꝙ si rector scholarium requisitus ab aliquo scholari ꝙ admittat eum ad examen: quia studuit tempore debito ⁊ fecit actus suos: licet recuset: ⁊ ter fuerit requisitus nõ priuatur officio rectoratus. ⁊ ita dicit fuisse de facto: licet ista admissio fiat per modũ iurisdictionis: vt in l. ij. de offi. magi. offic.

2 ☞ Clerici de fructibus suorum beneficiorum vtruz possint testari.
3 Clerici qui sunt milites celestis militie quare in bonis acquisitis aliũde ꝙ ex beneficijs vel occasione clericatus sint melioris cõditionis ꝙ milites armate militie in bonis aliũde acq̃sitis ꝙ in castris vel occasione militie.
4 Clericatus non liberat a patria potestate: sed episcopus sic. ⁊ quid in ordine sacerdotali ⁊ an religio faciat perdere patriã potestatem.
5 Statutũ qđ filiusfamilias nõ possit alienare vel se obligare sine certa solẽnitate cõprehenduntur etiã clerici.

1 SAcrosancte. †Clerici filijfa. de bonis acquisitis post clericatũ
a tanꝙ de peculio quasi castrensi[a] testari possunt nec eorum testamenta subiacent rescissioni hoc dicit. iũ eta. l. cuz lege. j. eodem. Et aduerte: quia iste leges loquuntur de bonis acquisitis post clericatum non distinguendo an fuerint acquisita ex fructibus beneficiorum suorum vel aliunde. Sed auten. presbyteros. que sequitur post auk. licentiam. de-
2 clarat quod vndecunq; ⁊ qualitercũq; sint acquisita. ¶ †Ex quo no. quod possunt testari de fructibus beneficiorum suorum. istud hodie limitatur vt habeat locum in beneficijs sine cura: ⁊ sic in clericis qui nõ sunt prelati. sed in his qui sunt prelati vt episcopi vel rectores parochialium ecclesiarum nõ possunt de fructibus beneficiorũ suorum vel de his que sunt acquisita ex illis fructibus testari licet in eorum vita possint disponere pro libito volũtatis. quia in vita equiparãtur vsu-
b fructuarijs[b] qui faciunt fruct⁹ suos. ⁊ ipsi possunt disponere viuentes ⁊ etiam in morte sed ipsi in morte equiparãtur vsuarijs qui non possunt cũ nõ faciant fructus suos sed vtuntur ad necessitates eorum. ⁊ hoc per auk. ⁊ licentiam. ⁊ per ea que plene notantur in. c. presenti. de offi. ordi. in. vj. per glo. docto.
3 ¶ †Item nota inquãtũ loquũtur de bonis aliunde acquisitis qđ clerici qui sunt milites celestis militie sunt melioris cõditionis in hoc ꝙ milites armate militie. nam illi non dicuntur habere castrense peculium nisi in his que acquirunt in castris vel occasione militie. ⁊ in illis habentur vt paterfa. et de illis possunt testari ⁊ eorum testamenta non subiacent querele: vt. l. fi. j. de inoffi. testa. Sed de alijs bonis aliunde quesitis non possunt testari qꝛ non reputantur esse castrense peculium sed paganicũ. ⁊ in illis pater habet vsumfructum: vt. j. de bo. que lib. per totũ. in castrensibus non sed clerici non solũ dicũtur habere in acquisitis ex beneficijs occasione clericatus que assimilank acq̃sitis occasione militie. Sic etiam in omnibus alijs vndecunq; quesitis ⁊ sic pater in illis non debet habere vsumfructũ tanꝙ de castrensibus quod perpetuo tene menti.
4 ¶ †Item no. ꝙ clericatus non liberat[c] quem a patria potesta-
c te. nam si liberaret non dicerek habere peculiũ: vt. d. l. fi. et tamen iste. ll. volunt contrariũ. illud hodie corrigitur in dignitate episcopali: vt in auk. sed eṗ alis dignitas: qꝛ eṗs preficitur in patrem ergo non debet habere aliũ patrem temporalez cui subsit cũ ipse sit pater spiritualis ⁊ spũalia preferunk temporalibus. ¶ Quid autẽ in ordine sacerdotali. vel in alio sacro ordine fuerũt diuerse opiniones inter canonistas. Sed Inn. tenet ꝙ nullus ordo infra episcopalem liberat; qđ dic vt plene no. in. c. indecorũ. de eta. ⁊ quali. nisi transiret ad religionẽ illa enim bene liberat vt no. glo. ff. de mino. l. si ex causa. §. papi. ⁊ no. j. co. auk. verũ. Sed an religio faciet perdere patriam potestatem si qs habens filios in potestate ingrediak religio-

a ¶ Quasi castrensi. add. doc. i ru. de pe. cle. Et i q̃b⁹ casib⁹ possit testari cleric⁹. vide gl. i. c. qcũq;. xij. q. iij. gl. i. c. ij. de suc. abinte. Inn. i. c. cũ i officijs. de test. Pe. de ancha. i. c. abbate sane. de re iudi.
b ¶ Equiparãtur vsufructuarijs. Adde gl. i. c. cuz olim. d re. pmu. gl. in. c. fi. de pec. cle. Inn. in. c. ex literis. de pba. Abb. in. c. cãz q̃ de verb. sig. Abba. i. c. possessiones. d reb. ec. nõ alienan.
c ¶ Clericat⁹ non liberat. adde gl. in. c. cũ volũtate. de sent. ex. ⁊ qđ d ordĩe sacerdotali. vide gl. i. c. indecoꝝ. de eta. ⁊ quali. q̃ est reprobata ⁊ eã reprobãt ibi doc. Do. i. c. qꝛ nos. de tes. Domi. in c. si annũ quartũdecimũ. in. §. huiusmodi. de iudi. lib. vj.
d ¶ Presumũtur acq̃sita d bonis ecclie. Add gl. i l. ẽt. C. de do. iter vi. ⁊ vxo. ⁊ gl. i. l. facultas. C. d iure fisc. lib. x.

nem. vide Bal. in. l. pater. cũ. l. seq. que incipit sic eueniet. ff. de
5 adul. †⁊ per hoc dicit Bal. si statutũ dicat ꝙ filiusfa. nõ possit alienare vel se obligare sine certa solennitate cõprehendũtur ẽt clerici hñtes parẽtes: qꝛ ipsi sint filijfa. nisi in casib⁹ i q̃bus d. ⁊ hoc no. qꝛ ipse presupponit tale statutum ligare clericos: qꝛ est ligamẽ fauorabile ne dissipent eoꝝ bona. qꝛ ex nota. p Bar. in. c. cũctos populos. in. vj. q. de statutis prohibitiuis ergo cõprehendũtur clerici: vt in. c. si adiutorem. x. dist. ⁊ istũ casum habeo de facto ⁊ ita scripsi anteꝙ viderẽ Bal. hic cũ statutum dicat ꝙ nullus possit alienare bona immobilia sine certa solẽnitate ⁊ quidã clericus fecit donationẽ cuidã attinenti suo sine illa solẽnitate dubitak an valeat. ⁊ dicik qđ nõ qꝛ statutũ laicoꝝ nõ ligat clericos. ego dicebã ꝯtrariũ per rationẽ quam d. dixi. ⁊ nũc reperio Bal. expsse hoc determinantem.

SEd dignitas. Ad euidentiã eius qđ hic dicik in fi. premitte
1 ꝙ †si habeo filiũ in potestate mea ⁊ nepotẽ ex eo q etiam est in mea potestate si filius meus exit de potestate mea per mortẽ meaz ipse nepos recidit in potestatem ipsius. Sed si exiret per emãcipationẽ. ⁊ sic per capitis diminutionẽ me viuẽte ille nepos nõ reincideret in eius potestatẽ. Ista autẽ. vult ꝙ si exit de potestate mea me viuente non per emancipationẽ: sed ꝓpter dignitatẽ reincidat nepos in eius ptãtem: ac si exiret per mortem meã. ⁊ sic no. ꝙ exire patriam potestatẽ per dignitatem nõ dicitur capitis diminutio.

2 ☞ Eṗs cui acq̃rat ⁊ qđ in cardinali ⁊ qđ si erat monachus qđ illi monasterio in quo erat nõ acq̃rat.
3 Acquisita post episcopatum presumũtur acquisita de bonis ecclesie.
In alijs administratorib⁹ si post administrationẽ aliqua acq̃siuerũt. an ꝓsumank acq̃sita de bonis administratis.

1 LIcentiam. †Ista auk. ꝯfirmat. l. codicis inquantũ dat licentiam eṗis posse testari de quibuscũq; bonis ⁊ si sint filijfa. vt hoc habeat locum in illis que constat acq̃siuisse vel habuisse ante adeptũ eṗatum: qꝛ tunc apparet ꝙ nõ sunt quesita de bonis eṗatus. Idẽ si sunt quesita post tñ puenerunt ab aliquo coniuncto vsq; ad quartũ gradum qꝛ ꝓsumuntur prouenisse non contemplatione ecclesie: sed persone vel sanguinis si vero a remotiori vel ab aliquo extraneo vel nõ apparet vnde tunc presumũtur acquisita vel de bonis episcopatus qñ non appet vnde: vel contemplatione eṗatus qñ apparet vnde: puta ab extraneo vel remotiore ⁊ vtroq; casu tãꝙ bona sint ecclesie vel eṗatus nõn põt de ipsis testari ⁊ idez in alijs administratoribus. i. rectoribus ecclesiaꝝ parochialiuz. nam ⁊ ipsi dicunk administratores: ⁊ predicta locũ habẽt i casu dubio qꝛ sic presumik ipsa lex. in casu aũt certo non iremus per ꝯiecturas. vnde si staret ꝙ extraneus vel remotior donasset sibi non ꝯtempla. ecclesie sed persone ꝙ etiã presumerek si erat magnus amic⁹ suus etiã ante eṗatũ ⁊ ex modo donationis posset testari ⁊ sic econuerso si constaret qđ cõiunctus vsq; ad quartũ gradũ donasset sibi cõtemplatiõe ecclesie nõ posset testari qꝛ in certis etiã. d. l. cõtinuus. §. cũ ita. ff. de verbo. obli.
2 ¶ †Item predicta locũ habent in eṗo qui nõ sit religiosus et sic potest acquirere sibi sed si esset religiosus tũc nõ potest sibi acquirere propter confessionez factam per quã sibi abdicauit potẽtiã acquirẽdi vel habẽdi in particulari quã recuperat ratione cuiuscũq; dignitatis etiã cardinalitatis vnde acq̃rit vel ecclesie cuius est prelatus vel ecclesie ro. si est cardinalis. monasterio vero in quo erat monachus nõ acq̃rit qꝛ propter dignitatem liberatus est ab obedientia illius monasterij. ⁊ hoc voluit Bal. hic licet nõ ita plene. Circa qđ vide qđ not. xvj. q. in c. de monachis. ⁊ quod no. Jo. an. i mercu. in. c. semel deo dedicatũ. circa fi. de reg. iur. li. vj. Quid aũt si cõstat res emptas partim ex fructibus beneficioꝝ: partim ex proprijs paternali-
3 bus. vide qđ no. Inno. in. c. cum officij. de testa. ⁊ que sit ratio quare in dubio post eṗatum presumũtur acquisita de bonis
d ecclesie.[d] dicit Inn. qđ pp culpã ꝓlati q debuit facere inẽtariũ de oĩbus qđ si fecisset appareret vnde prouenissent ⁊ sic innuit ꝙ tali scripture staretur ⁊ etiam Bald. hic. Sed periculosum videtur hoc qꝛ posset sibi appropriare bona ecclesie p indirectum vnde videtur stãdũ huic auk. nisi per alias legitimas ꝓbationes ꝙ aliunde: in alijs aũt administratoribus si post administrationem quesiuerũt aliqua. An presumank de bonis administratis vt sunt isti factores dñoꝝ qui in breui tpe efficiũtur ditissimi. gl. i. l. facultas. j. de iur. fis. li. x. dicit qđ sic Bal. hic post Pet. ⁊ Cy. aliter loquik ⁊ etiam Bar. ibi nõ tenet illam glo. dic vt hic per Bal.
2 ☞ Si studium paduanũ priuilegiatur a principe ad instar studij bononiensis postea illi studio concedank noua priui-

legia an

BIU Cujas

legia an etiam studio paduano competent.
3 Quid econtra si priuilegia studij bononiensis desinãt cõpetere: an etiam desinent competere studio paduano.

1 OMnia priuilegia. †Ad similitudinẽ hospitalis iotici: quod fuit primũ: cetera hospitalia priuilegiantur: eorum priuilegia confirmantur. hoc dicit
2 in effectu. †Et nota de istis priuilegijs que conceduntur vni loco vel persone ad instar vel similitudinem alterius loci vel persone que vocantur priuilegia concessa ad instar: de quib⁹ tangitur per Jo. an. in. c. inter dilectos. de fide instrumen. in nouella. ⁊ sepe contingit q̃ papa concedat vni loco indulgentias ad instar illaruꝫ quas habet Sancta Maria de portiũcula de assisio. ⁊ est in argu. ꝑm Bul. de cu. ⁊ Bal. q̃ si studiũ Paduanum priuilegiatur a principe ad instar studij Bononiensis: postea illi studio concedantur noua priuilegia ⁊ etiã huic studio Paduano competent: quia videtur priuilegiuꝫ tam de preteritis q̃ de futuris: nisi verba concessionis nõ patiant: vt quia sint de presenti: puta concedimus priuilegia studio paduano que habet studium Bononiense: nam hec concessio non extenderetur ad priuilegia postea concessa studio Bononiensi. per. l. si ita. ff. de auro ⁊ argento legato. Sꝫ quid
3 si destruatur studium Bononiense: ⁊ sic priuilegia eius desinant competere: an etiam desinent competere studio paduano. videtur qõ sic: quia si desinit exemplar desinit exemplandum. vt. l. in testamento. ff. de conditio. ⁊ demonstra. Dic contra si apparet que priuilegia illi competebant: quia fuit ius quesituꝫ huic studio qõ nõ aufertur ex casu cõtingente illi. argumen. l. si post mortem. §. fi. ff. de ꝫtratabu. De his questionibus vide hic per Bul. de cu. ⁊ Bal.
2 ☞ Serui an possint clericari.
3 Juder non dz personaliter accedere ad partẽ: sed econuerso. Fons nõ debet ire ad asinum: sed ecõuerso. Doctor nõ dz informari a scholaribus: sed econuerso.

1 HAbemus. †In ista lege primo statuitur qõ ascriptitij sine voluntate dominorum quorũ sunt predia quibus sunt astricti non possint clericari vel monachari vsqꝫ ibi seruos. Et ista prima particula limitatur in auth. ascriptitios. q̃ hoc sit verum preterq̃ in illis eisdẽ prediis si forte ibi est alia ecclesia. nam possunt clericari vt illi deseruiant ⁊ tũc operi ru
2 sticali deseruient per substitutum cui sunt ascripti. †Secũdo statuitur in versi. seruos. q̃ serui etiam cum voluntate dominorum non possunt clericari: quia nõ debent remanere serui in clericatu. Sed si dominus vult primo eos manumittat et postea clericabuntur: vsqꝫ ibi omnes. ⁊ ista particula corrigitur per auth. si seruus. quia si dominus ꝫsentiat q̃ seruus su⁹ clericetur. vel nõ ꝫtradicat cũ sciat: fauore clericatus ⁊ libertatis statim efficitur liber. tamen si vitam clericalez relinqueret domino restitueretur. Tertio et vltimo statuitur in hac. l. qõ omnes clerici etiam in dignitate ꝫstituti subsint presidib⁹ p uinciarum ⁊ teneantur comparere coram eis etiam episcopi
3 cum citantur: nõ autez debent presides accedere ad eos. †Et ista particula semper allegatur q̃ iudex nõ debet personaliter accedere ad partem: sed econuerso quantumcunqꝫ sit homo magnus vel in dignitate positus quia nõ debet dedignari comparere coram illo qui positus est ad iustitiam ministrãdam quicũqꝫ sit ille: etiã si sit vilis ꝫditionis. vt dicebat Bal. q̃ fons nõ dz ire ad asinũ: sed ecõuerso per istuꝫ tex. Sed ⁊ doctor nõ dz informari a scholaribus sed ecõuerso. facit. l. ij. §. si preses. in fi. ff. quis ordo in bo. pos. ser.

SEruiꝫ. Jsta lex limitat. l. iubemus. inversi. seruos. quia illa loquitur quando seruus transit ad clericatum simplicem vt nõ possit etiam cum volũtate domini: licet hodie illud sit correctum. Si autem trãsit ad vitam monachalem tũc efficiebatur liber per istam legem. Tamẽ si derelinquebat illã vitã
1 restituebatur domino. ¶ Et istam legem in fine ego allego ī decisione questionis quam pridie disputaui quãdo pater misit filium ad studiuꝫ tenetur mihi ministrare expẽsas: nec potest penitere ꝑm doctores ⁊ glossas in. l. macedo. C. ad macedonia. sed ego dico hoc verum si proficit in studio: ſz si nõ studet ⁊ perdit tempus potest pater ipsum reuocare: q̃ non consensit vt staret in studio ⁊ perderet tẽpus: sed vt proficeret: ⁊ satis bene probatur in fine huius. l. Jsta auth. suppletur p duas auth. hic positas. s. quandoqꝫ etiam sine voluntate domini seruus efficitur liber. s. quando transit ad dignitatez epalez: vel quando per trienniuꝫ stetit in monasterio ⁊ ꝓbatus est ꝑ bono ⁊ perfecto monacho.
2 ☞ In officijs que non continẽt iurisdictionez: sed nudũ ministerium: vt in notarijs si vnus est positus ad scribẽdũ in tali bancho alius in alio: nõ dz alter ipsorũ etiaꝫ de ꝫsensu partiuꝫ scribere in causis nõ pertinẽtibus ad officiũ eius.

1 REpetita. †Jsta. l. allegatur q̃ qñ iurisdictiones sunt indistincte ⁊ limitate ⁊ nõ hz locum prorogatio. pone exẽplũ. si statutum huius ciuitatis dicat q̃ tales cause ventilent coram tali iudice ptãtis qui residet penes tale banchũ ⁊ alie coram alio ⁊ vn⁹ nõ impediat se de iurisdictiõe alterius: vtrũ partes de cõi consensu possint in causa que venit tractãda coram vno litigare corã alio prorogando iurisdictionẽ. ⁊ facit ista l. in argu. q̃ non concor. l. consulta diualia. ī. de testa. facit. l. in agris limitatis. ff. de acqui. re. do. sic de causa ciuili nõ poterit prorogari iurisdictio ī iudicẽ maleficior q positus est ad maleficia ⁊ prohibeꝫ se nõ impedire de ciuili. ⁊ istũ casuꝫ vidi de
2 facto. †Jtem Bul. de cu. in officijs que nõ cõtinẽt iurisdictionẽ sed nudum ministeriũ vt in notarijs si vnus est positus ad scribendũ in tali bancho alius in alio nõ dz alter istorũ etiaꝫ de consensu partiuꝫ scribere in causis nõ pertinẽtibus ad officiũ eius. facit. l. in fraudem. §. quoties. ff. de iur. fis. in ver. manu commentarien. ⁊ l. j. ī. de spor.
2 ☞ De relictis vniuersaliter ad piaz cãm an detrahenda sit trebellianica.
3 Qñ pauperes ĩstituuntur heredes videꝫ institutus ipse eꝑs q̃ est pater pauperũ ⁊ executor legitimus.
4 Quid si testator instituto filio pupillo dicat q̃ qñcunqꝫ decesserit sine liberis bona sua distribuant iter pauperes ⁊ nõ dixit per quẽ. ⁊ qualiter mater succedet ⁊ quid poterit detrahere si filius decedat in pupillari etate.

SI quis ad declinandam.
1 †Valet institutio facta de captiuis vel paupibus in genere nec vitiatur propter incertitudinez: ⁊ in primo casu eꝑs capit hereditatem ⁊ distribuit: in secundo vero casu si in loco sit aliquod hospitale pauperũ pertinet ad illud: ⁊ si sint plura ptinet ad pauperes si vero nullũ idẽ qõ in pño casu vt episcopus capiat tanq̃ heres ⁊ distribuit alienãdo mobilia ⁊ immobilia reseruando. ⁊ si nominata esset certa persona vel locus ad illum pertinet nec eꝑs aliquid agere debet nec debet aliquam vtilitatem sibi appropriare de talibus relictis. h. d. ista. l. hodie. per auth. de eccle. ti. in. §. si quis autez pro redẽptiõe. põt eꝑs capere ⁊ distribuere inter illos pauperes qui sibi videbãtur nõ obstãte q̃ in loco sit aliqõ hospitale ⁊ põt vẽdere immobilia ꝑm Bar. p id qõ no. Jo. in. c. si pater. de testa. li. vj. in gl. que incipit lz certa. sed ad quid fuit necessaria ista. l. cũ etiã ante istã esset statutũ per. l. id qõ pauperibus. ſ. eo. Respon. illa loquitur in legatis ⁊ relictis particularibus ſz in institutione directa maior videbat dubitatio cũ in ea maior requirat certitudo: vt. j. de testa. l. iubemus. tñ imperator vult idẽ esse. ⁊ de hoc an incertitudo vitiat. vide bar. in. l. quidam relegatus. de re. du. Jtem nonne poterant testatores alium modum tenere magis clarum. s. instituere aliquẽ eorum amicum ⁊ ipsum grauare de distribuẽdo inter pauperes. Respon. propter hoc emanauit ista. l. q̃ tunc ille institutus posset retinere quartaz trebellianicam tanq̃ directus heres ⁊ pauperes habẽtur loco fideicõmissarij vniuersalis nec poterãt testatores hoc iure prohibere detractionẽ fal. vel trebel. Sed hoc fuit introductũ per auth. ſz cũ testator. j. ad. l. falc. ipsi autem volebant totam hereditatẽ distribui sine diminutione quacunqꝫ: ideo erat dubitatio an possent instituere pauperes in genere q̃ de institutione directa vel etiaꝫ substitutione nulla venit detrahẽda treb. vel fal. ⁊ propter hoc datur eis
2 licentia per hãc. l. hoc faciendi. †Et videꝫ hic casus de. q. quã disputauit Jaco. de bel. qua queritur an de relictis vniuersaliter ad piam causam sit trebellianica. Nã de singularib⁹ relictis ꝫstat q̃ nõ detrahiꝫ fal. detrahẽda p auth. similiter. j. ad. l. fal. ⁊ videꝫ hic casus q̃ bene detrahat treb. Nam etiã p istam l. ante fi. videbat introductũ q̃ de singularib⁹ relictis non detrabatur fal. ⁊ tamen in prin. l. innuitur qõ si testator instituere ret ⁊ rogaret ipsum de restituendo totã hereditatẽ inter pauperes ille potuisset detrahere trebellianicam. licet enim istud vocabulum comprehendat etiam trebellianicam vt colligiꝫ hic in prin. attamen proprie loquẽdo nõ cõprehendit nisi illã que detrahitur de singularibus relictis. vnde cum tex. in illa auth. similiter dicat de relictis ad piã causam nõ detrahi falcidia que detrahitur de singularibus relictis. ⁊ ita tenẽt canoniste vt no. Joan. and. in. d. c. si pater. in glo. Sed postea in nouella videtur sentire contrariuꝫ. Et etiam Bar. ita determinat in
3 l. marcellus. ff. ad treb. ¶ †Jtem nota in. §. licentia. q̃ quando pauperes instituũtur heredes videtur institutus ipe eꝑs

BIU Cujas

qui est pater pauperum ⁊ executor legitimus. Sed contra qđ nō sit heres: sed tantum nudus executor vt. ff. e. nulli. Sol. ibi qđ pauperibus relinquitur nō directo. sed per modum legati vel fideicommissi hic quando directo. nam talis habetur eps in illis bonis quales sunt ipsi pauperes. iuxta illud talis heres habetur qualis est is per quem heres efficitur. ff. de acquir.

4 here. qui in aliena. §. interdum. ☩ per hoc determinat Bar. no. in l. centurio. ff. de vulg. ⁊ pup. in. iii. q. principali. qđ si testator instituto filio pupillo dicat qđ quandocunqꝫ decesserit sine liberis bona sua distribuantur inter pauperes et non dixit p quem ⁊ sic debet fieri distributio per eum qđ cum illud verbum distribuantur: sit verbum obliquum. quia habet recipere pauperes per manum distribuentis. iuxta no. in l. inter omnes. qui satisf. cog. ⁊ l. fundi trebatiani. de vsufru. lega. qđ si filius decedat in pupillari etate ista substitutio nō erit directa pupillaris: sed fideicommissaria. et ideo mater pupilli succedat sibi ab intestato directo ⁊ poterit detrahere legitimā filij ꝫ nō treb. qꝛ eps non potest videri directo institutus: postēp nec pauperes fuerunt directo instituti vel substituti sed per obliquum. Non sic si dixisset per quem deberet fieri distributio puta per suos executores quia tunc subintelligeretur vnum verbum directum. s. qđ executores caperent per prius: ⁊ postea distribuerent: vt notatur in l. alio. ff. de alimen. leg. in gl. ⁊ illud verbum capiant est directum: quia a seipsis capere possunt ⁊ nō habet petere de manu alterius. Sed in episcopo qui est datus executor a lege subintelligitur illud verbum ex mente testatoris cum ille non sit executor datus a testatore: sed a lege lex autem non subintelligit nisi tale verbum quale prolatum est erga pauperes. s. directum si directo sunt instituti vt hic ⁊ obliquum si per indirectum vt in l. nulli. que ꝫsideratio est pulchra ⁊ subtilis valde ⁊ vtilis. Bal. autem hic infideliter recitādo Bartolum istud reprehendit ⁊ male: quia Bart. non dicit illud qđ Bal. dicit imo cōcordant. ⁊ ipse Bal. nō debuit videre lectu. Bar. quando hic scribit confidens de sua memoria ⁊ male fecit. cetera vide hic per Bal. qui multa loquitur ⁊ adde vnum qđ ponit Jo. an. in addi. Spe. de īstru. edi. §. nūcvero aliqua. in fi. ⁊ in vlti. q. Si de cōsuetudine sit aliquis locus. puta hospitale sancti Hieronymi quod capiat omnia relicta ad piam causam sine specificatione personarum vtrum communitas possit statuere contrarium quod soluantur alteri hospitali.

2 ☞ Delictū illius qui tenet primum gradum qđ non debeat sequentibus in gradu esse lucrosum.

3 Si pater redimat filium an illud qđ expendit pro redemptiōe debeat filio computari in legitimam.
Si pater assignauit filio suo legitimam in eius vita: ⁊ ille eam cōsumpsit. si postea captiuetur qđ teneatur eum redimere ⁊ alere ac alia opera pietatis erga eum exercere.

4 Si aliqs est in carceribus: ⁊ negligitur ab omnib⁹ redimi. ⁊ periculum sit qđ ibi moriat. pōt aliquis amicus suus vēdere bona illius: vel pignorare si nō habet a se pecuniā. ⁊ teneatur ille ratam habere venditionem. etiam si talis positus in carceribus contradicat: volens potius ibi stare.

5 Fideiussor constrictus ad soluendum si nō habet vnde soluat potest alienare bona principalis debitoris. ne ponatur in carceribus.
Qui emit a non dño qui vēdidit iure creditoris ⁊ habuit potestatem vendēdi: potest ad maiorem cautelam implorare iudicis officium vt dominus ratificet venditionem per publicum instrumentum.

6 Bona subiecta restitutioni possunt vendi pro redimēdo grauatum a carceribus etiam si erant peruentura ad ecclesiaz. et ex quibus alijs causis possit fideicommissum diminui.

1 Si captiui †Sperans hereditatē alicui⁹ ex testamento vel abintestato si non redimat illum de carceribus cū potest ⁊ ille ibi moriatur priuatur eius successione: ⁊ deuolui-
tur ad ecclesiam distribuenda in redemptionem captiuorum. b. d. notabiliter ⁊ intelligo de carceribus hostium vel latrunculorum vel de carceribus publicis in quibus esset detrusus p debito publico vel priuato. secus si pro alia causa qui non posset redimi per pecuniam: vt p inuestigationē alicuius delicti vel in penā: qꝛ multoties cōdemnatur quis ad carceres perpetuos vel ad tempus: ⁊ nō est locus redemptioni. ita intelligo qđ dixi qñ ibi moritur. als secus sicut in matre que negligat petere tutorē filio intra annum. ☩ tam ibi demum priuatur eius successione si moriatur infra pupillarem etatē nō

2 post. vt. ī. ad treb. l. matres. ☞ ☩ In tex. ibi. sed etiā. l. i. p sentētiam istius. l. ⁊ sic ipo iure sunt priuati nec requiritur sūia iudicis. ꝫ Bal. hic dicat contra qui non pōderauit istum tex. ⁊ fundat se in ratione quid si priuaretur ipso iure: talis heredi-
tas deuolueretur ad sequentem in gradu nō ad ecclesiaz que ratio nihil valet qꝛ hoc esset verū si cōtrarium expresse nō statueretur in lege. Nā ista. l. aufert existenti in primo gradu ad quem hereditas pertinet ⁊ defert eaz in ecclesiā sicut in simili in. l. i. ī. de secū. nup. nec possunt conqueri existētes in remotiori gradu: quia delictum illius qui tenet primum gradum nō debet eis esse lucrosum si lex non vult quia poterat lex illū nō priuare ⁊ ad sequentes in gradu nō peruenisset hereditas. ergo ⁊ si priuat potest in quem vult cōferre. facit qđ plene not. ī l. i. §. si fratris. ff. si quis ali. te. prohi. ⁊ per Bar. in. l. fi. eo. titu. Fateor tamē qđ antēp sibi auferantur bona tenetur respōdere creditoribus hereditarijs. nā sufficit qđ sit in possessione tā qđ heres vt ab illis possit cōueniri vt in. l. fi. ī. de pet. heredi. et

3 ff. de transa. l. cōtrouersia. ☞ ☩ Sed querit hic Bal. si pater redimat filium an illud qđ expēdit pro redemptione debeat filio cōputari in legitimam. ⁊ hoc dic vt no. Bart. in. l. stichus. ff. de pec. le. ☞ Jtē querit quid si pater assignauit filio suo legitimam in eius vita ⁊ ille eam consumpsit. an si postea captiuetur teneatur eum redimere. videtur qđ non per ea que habētur in. l. si cum dotez. §. i. solu. matri. cōtrariū determinat iōe. nam fateor qđ iteruz non tenetur sibi consignare legitimā ꝫ alere ⁊ alia opera pietatis erga eū exercere bene tenetur: quia ista necessitas durat quousqꝫ durat paternitas. arg. ff. de operis liber. l. libertus qui operaruz. ☞ Jn ter. ibi in alijs capitulis valeat tantum. pondera hoc verbum per quod patet esse verū. s. dixi. qđ ānihilatur institutio ipso iure ⁊ ī alijs capitulis tantum remanet testamentū validum. simile in aut. ex causa.

4 de liberis preteritis. ⁊ in. l. fi. ff. de here. insti. ☞ ☩ Jn text. ibi q redimere. nota istum ver. quia est notabilis qđ si aliquis est in carceribus ⁊ negligitur ab omnibus redimi ⁊ periculū sit qđ ibi moriatur potest aliquis amicus suus vendere bona illi? vel pignorare si nō habet a se pecuniā ⁊ tenetur ille ratam habere venditionem. Sed quid si in carceribus positus cōtradixit volens potius stare ibi ad periculum mortis q̄ qđ vendatur. Bar. in simili consulit qđ non stetur eius contradictiōi per. l. cum locus. §. idē respōdet. ff. pro socio. in illo qui erat cō demnatus ad amputa. manus nisi solueret. c. infra decē dies.

5 ⁊ ille nolebat soluere. facit. l. non tantum. ff. de appel. ☞ ☩ Jtē dicunt docto. per istum ter. qđ fideiussor constrictus ad soluendum si non habet vnde soluat potest alienare bona principalis debitoris ne ponatur in carceribus. ad qđ. ff. man. l. si procuratorem. §. si ignorantes. Jtem dicit Bal. per istum text. qđ si vendūtur mihi bona per non dominum ⁊ sic casus in quo ego sum tutus aduersus dominū puta si ille vēdidit iure creditoris ⁊ habuit potestatē vendendi quod ego possuz ad maiorem cautelam implorare iudi. offi. vt dominus ratificet venditionem per publicum instrumentuz: quia forte nō semper poterit probari qđ ille habuerit potestatem vendendi ⁊ sic expedit emptori habere expressam ratihabi. qđ tene mēti: quia est pulchrum dictum: ⁊ hoc per istum tex. dum dicit captiui si

6 redierit necesse habeant ⁊c. ☞ ☩ Jn fi. tex. ibi eandemmet penam per istum tex. dico ⁊ puto verissimuz qđ si pater īstituat filium ⁊ si decesserit sine liberis vult bona in pauperes vel ad ecclesiam vel quēcunqꝫ alium venire ⁊ cōtingat ipsum filium capi vel incarcerari pro aliquo debito publico vel priuato et non potest inde exire nisi vendat bona subiecta restitutiōi qđ poterit vendere ⁊ diminuere fideicōmissum vel forte etiam in totum tollere si aliud fieri non potest sicut potest diminui in causam dona. propter nuptias vt in aut. res quę. ī. C. de lega. Sicut etiam posset in causam alimentorum si deueniret ad talem statum marime sine culpa: quia nō est verisimile quod pater si talem causam cogitasset voluisset filium mori in carceribus vt bona peruenirēt ad illos. nam sicut si ipse viueret tenetur ipsum redimere ita ⁊ bona eius transeunt cum hoc onere. argu. in. l. si quis a libe. §. item rescriptum. ff. de libe. agno. ⁊ qđ no. Ly. in. l. alimenta. in fi. ī. de nego. gest.

2 ☞ Clericalis ordo non liberat a patria potestate.

3 Tria priuilegia que habent clerici in bonis per eos acquisitis.

4 Testamenta clericorum licet nō expugnētur per querelam si tamen deficit alia solennitas possunt dici nulla.

5 Statutum si dicat qđ testamenta insinuata vel redacta in memorialibus ꝫmunis non possunt expugnari. an debeat intelligi de expugnatione que fieret contra testamēta de se valida.

6 Statutum an possit tollere legitimam filiorum.

1 Cum lege. †Testamenta clericoruz facta sup quasi castrēsi peculio non subiaceant querele. hoc dicit. ⁊ sic loquitur de clericis existentibus in patria potestate. nam si essent sui iuris non dicerentur habere peculiuz vt le. finali. infra de inoffi.

BIU Cujas

2 inoffi.testa. ¶† Ex quo patet ꝙ ordo clericalis etiam si sit sacer.nō liberat a patria potestate nisi sit ordo vel dignitas epi
8 scopalis.[a] vt in auth.ſz episcopales.ſ.eo.ꝛ no.in.c.indecorū.de
3 eta.ꝛ qua.†Et sic not.tria priuilegia que habēt clerici:ſcz qō habēt quasi castrense peculiuz tam de acquisitis ex beneficijs eoꝝ ꝙ de laboribus suis. Itē ꝙ de ipso possunt testari:ſz hoc hodie restringiť ad ea que acquirūt ex eorū laboribꝰ vel aliū de non ex beneficijs vel cōtēplationibus ecclesiarum. in illis enim testari non possunt.xñ.q.iñ.c.j.et per totū.de quo tamē in.c.presenti.de offi.ordi.lib.vj.Tertio ꝙ eorū testamēta non subiacent querele inofficiosi testamenti.Sed hoc videť regulare etiā in nō clericis testātibus de peculio castrēsi vel quasi vt.d.l.fin.Et intellige quando exheredant filios indebite nā debite nō esset dubiū.idem dico si pretereant eorum filios:qꝛ preteritio habeť pro exheredatiōe:tū qꝛ sunt in eorum potestate ex quo ipsi patris sunt.tū qꝛ clerici dicūtur milites celestis militie.ꝛ preteritio militis habeť pro exheredatione.vt in.l.si cut certi.ſ.de testa.mili.Bene aūt subiacēt dicta testamēta cōdictioni ex auth.presbyteri.auth.ſ.e.i fi.quam quidā habēt hic per quā pñt filij petere legitimā.ꝛ sic ptz ꝙ qui petit legitimā
4 nō dicit expugnare testamētū ꝑm Bal.¶† Itē no.ꝙ licet talia testamēta nō expugnent ꝙ q̄relā si tū deficit alia solēnitas
5 pñt dici nulla.vt colligiť circa finē.ibi ꝑm leges.† ꝓpter ꝙ dicit Bal.si statutum diceret ꝙ testamēta insinuata vel redacta in memorialibꝰ cōis nō possunt expugnari.dz intelligi de expuguatione que fieret ꝛtra testamenta de se valida mero iure.Sz si esset nulla nō tolleret per hoc ius dicēdi nullū:qꝛ nō est proprie expugnatio:sed petiť declarari nullū.Sup hoc tū dubito nec fateor simpliciter vere dictū suū.nam ista.l.seipsaz restringit ad expugnationē que fieret p querelā:ſz illud statu
6 tum generaliter loquiť.†Querit etiā Bal.hic an statutū pos
b sit tollere legitimam[b] filioꝝ.ista est qō antiqua.de qua p Ly. in.c.i dubiū.de reg.iu.qui dicit ꝙ pōt minui nō tolli.ꝛ p Ly. in.l.sancim⁹.j.de nup.Bal.dicit qō ex insta causa pōt tollere vt cum dicit ꝙ existēte masculo filia femina non succedat.naz tunc non debetur filie legitima:et eius preteritio nō redderet testamētū nullū.vt plene no.Bar.in.l.titio centū.Ḡ.titio genero.de ꝙdi.ꝛ demon.nā tale statutū est rōnabile:vt bona remaneant in agnatione masculoꝝ.Secus si nō esset rōnabile vt si diceret qō solus primogenitꝰ succedat alijs exclusis.nā hoc est cōtra rationez cum inter filios debeat esse equalitas.vt.l.fi.j. cōmunia vtriusj.iudi.

2 ☞ Confessio quando habeat vim pacti:ꝛ quādo vim renū tiationis.

3 Renūtiatio fori ꝙ debeat fieri specialiter nec sufficiat generaliter renuntiatio exceptionum.

Si quis in conscribendo.

1 †Clerici possunt renuntiare priuilegio fori.h.d.De hoc dic plene.vt in.l.si qs in cōscribēdo.j.de pac.¶ In ter.ibi in ꝙscribendo ꝛc.dic ꝛ sic tempore quo cōtrabunt. Sed quid si post cōtractū ex interuallo hoc faciunt.dic idem cum sit ea-
2 dem ratio.¶† In ter.ibi confessus fuerit.no.ter.iūcto eo qō j.subiūcitur aduersus sua pacta ꝛc.ꝙ cōfessio habet vim pacti ꝙ est verꝝ quādo fit parte presente.vt in.l.tale pactum.in ꝑn. ff.de pac.ꝛ habet vim renuntiationis quādo confertur in futurum.nam paria sunt dicere renūtio priuilegio fori.ꝛ dicere cōfiteor me nō vsurum priuilegio fori.¶ In text.ibi propter sacerdotij prerogatiuā supple vel alium ordinem clericalem. Sed qō priuilegiū habebāt clerici tempore huius.l.cum possent ꝙueniri coram iudice seculari.vt.ſ.eo.cum clericis.ꝛ.l.oēs. Respōdeť qꝛ forte aliqui habebāt priuilegia specialia non inclusa in corpore iuris ꝙ nō possent cōueniri nisi coram episco po ꝛ illi poterant renuntiare.hodie vero si vellent se subiicere
c iurisdi.iudicis secularis nō possent [c]etiam de cōsensu episcopi.vt in.c.si diligenti.de fo.cōpe.Sed si alterius episcopi possent cum licentia tū episcopi.vt i.c.significasti.eo.ti.sed si habent priuilegiū exemptionis a proprio episcopo.An ei possent renūtiare sine licētia pape cui subsunt immediate vel alterius cui per priuilegiū fuerūt suppositi.Dic qō qꝛ redeunt ad proprium iudicem:quia facilius fit.vt in.l.sivnus.Ḡ.quod in specie dotis.ff.de pac.Quod dic p Joā.an.in mercu.in regula scienti.de re.iu.¶ In ter.ibi omnes licentiā habere.dic super ista regula multe cadūt dubitatiōes de quibꝰ in Spe. de renū.ꝛ cōclusione vbi prosequitur multos casus diuersos ꝛ etiam Ly.aliqua tāgit hic.An possit renuntiare exce.macedoniani vel velleiani.ꝛ Alberi.pleniꝰ licet inordinate:sed tu recurre ad nota.per Bar.j.de pact.l.si quis in conscribendo. in magna distinctione quam facit:qua retenta poteris respōdere ad singulos casus:sed prosequendo.vt facit Albe.nō ca-
3 pies perfectam doctrinam.¶† Debes autē scire ꝙ renuntiatio fori debet fieri specialr nec sufficeret generaliter renuntiatio exceptionū.vt.l.j.in fi.si quis in ius voc.nō ie.ꝛ.l.si fideiusſor.qui satisda.cog.

2 ☞ Clerici nō possunt inuiti compelli ad subeundum tutelā vel curam ꝛ an volentes admittantur.

3 Potest quis esse monachus absqꝫ eo qō habeat aliquē ordinem clericalem.

4 Citatus si non est de iurisdictione citātis an teneať cōparere ad hoc allegandū:ꝛ si nō cōparet an possit multari.

5 An cessante causa cesset effectus.remissiue.
Causa an presumatur finalis vel impulsiua.

1 **Generaliter.** †Clerici i sacris ordinibꝰ constituti:ꝛ etiam monachi:ſz nō sint clerici sunt immunes ab onere tutele vel cure vt inuiti nō coganť suscipere dūmodo clericalr viuāt:ꝛ ecclesie deseruiāt ꝓpter qō datur eis hoc priuilegiū:ideo cessante causa cessaret effectus ꝛ ad hoc semper allegať ista.l.¶ In ter.ibi seu diaconis.Idē subdiaconarꝰ cū hō
d die sit ordo sacer.[d] Sed ꝙra:qꝛ imo idē in ꝙbuslibet clericis etiā nō ꝙsti.in sacris.vt.ſ.e.tit.l.presbyteros.in prima charta ti.so.pōt dici ꝙ illa nō loquiť de onere tutele:ſz de alijs oneribus publicis.Alij dicūt istā suppleri p illā.Alij ꝙ illa corri-
2 gitur per istā.tene ꝑcedentē tanꝯ magis equā:†ꝛ distingue. Aut querit an clerici possint inuiti cōpelli ad subeūdū tutelā vel curā ꝛ distincte dic ꝙ nō.sine sint cōstituti in sacris.vt hic. sive nō vt ibi.Aut querit an volētes admittanť:ꝛ tunc distingue vt in auth.presbyteros que hic sequiť.ista aut sunt epi vel monachi.ꝛ indistincte nō admittunť etiā volētes.vt i fi.dicte auth.Aut sunt inferiores ab epo ꝛ nō monachi:ꝛ tūc aut non sunt i sacris:ꝛ tūc ad legitimā tutelā vel curā admittunť volē
c tes fauore sanguinis vel ꝙsanguinitatis.vt in ꝑnci.d.auth.sed ad datiuā tutelā vel curā extraneorū nō admittunť vt ibi colligiť a cōtrario sensu.¶† In text.ibi:licet nō sint clerici.Not. ꝙ pōt quis esse monachus absqꝫ eo ꝙ habeat aliquē ordinez
e clericalē.nam monachus ꝙsistit [e]in professiōe paupertatis castitatis ꝛ obediētie quā pōt facere etiā nō habēs ordinē clericalē.Sed clericatꝰ cōsistit in collatione characteris quā facit
4 eps nō aūt ipse clericus.¶† In ter.ibi ipso iure.istū ter.valde no.Pe.ꝛ Ly.q dicūt p hoc limitari ꝛ declarari id qō not. p gl.in.l.ij.si qs in ius voc.nō ie.cū simi.dū distinguit qñ citatus nō erat de iurisdictiōe citātis.An teneať ꝙparere ad hoc allegādū ꝛ si nō cōparet an possit multari.Nā glo.ibi distin
d guit aut erat certū vel notoriū ipm nō esse de territorio iurisdictiōis iudicātis ꝛ nō teneť cōparere.Aut erat dubiū.ꝛ tūc secꝰ.l.si qs aliena.ff.de iudi.Nam ista distinctio fallit eo casu quo iure nō erat de iurisdictiōe sua:vt qꝛ erat forēsis vl si erat ciuis erat exēptꝰ per.l.scriptā vel statutū.Si autē nō ipso iure:sed ita demū si volebat vti.pone exēplū in scholari q subest ipo iure iurisdi.potestatis:sed vt vult pōt eā declinare ꝛ petere se remitti ad rectorē.vt in auth.habita.infra ne filius pro patre.Item pone exēplū in legato reperto rome vel in curia romana que est cōmunis patria ꝛ in qua quilibet pōt cōueniri: tamē si erat ibi legatus habet priuilegiū reuocādi domum si vult.vt in.l.ij.Ḡ.legatis.ff.de iudi.isto casu tenetur semper cōparere etiam si erat certum ꝙ erat scholaris vel legatus:quia nō erat certum an vellet vti tali priuilegio nisi ipsum allegaret:vnde tūc tenetur semper cōparere ꝛ allegare:alias potest procedi ꝙtra eū tanꝯ si non haberet priuile.ita vult Pe.hic licet Bal.aliter ipsum recitet ꝛ nō bene:patet etiam ꝙ si procedatur cōtra illum qui ipso iure nō subest iurisdictioni citātis:ꝛ ipe nō cōparet processus factus cōtra eum est ipso iure nullus:ꝛ de nullitate potest allegari quādocūꝯ tāꝯ factus a nō cōpetenti iudice.Nam nō comparendo nō videť iurisdi. ꝓgare.vt in.l.si qui ex cōsensu.j.ti.j.vt si erat clericus.Sed quātum ad multam imponēdam eo casu quo erat dubium ꝛ tenebatur cōparere posset imponi nisi quando erat clericꝰ: qō dic vt no.subtiliter ꝛ plene in.c.sciēti.in mercu.in questiōe quam fecit ibi Joan.and.de dictis Egidij bononiēsis doctoris.¶† Ultimo de isto brocardo.An cessante causa cesset effectus Bal.post Pe.qui hic distinguit infinita verba dicit.dic vt hic per eum:quia potius est laborioſum quam vtile recitare verba sua.ꝛ adde quod no.in.l.ij.Ḡ.fi.ff.de dona.An causa ꝑsumatur finalis vel impulsiua.Itē an ea que dicuntur procedūt de iure canonico.vide.lxxxvj.distin.c.fi.ꝛ,xxj.q.iij.c.Ly-
5 prianus.

2 ☞ Testis qui non cogiť inuitus testificari si testificať quod debeat scribi in actis quod spōte testificatur.ꝛ quod idem in prorenctia:qui nō admittitur nisi volentibus partibus ꝙ debeat de eorum voluntate apparere.

a ¶ Uel epalis dignitas.adō bal.i l.fi.in.Ḡ.necessitatē.i.j.co.C.de bo. q̄ libe.bal.in.l.si maritus.C.de patri.po. Bar.in.l. patre.ff.de his q sunt sui vel alie. iu. Inn.i.c.indecorū.ō eta.ꝛ qua. idē Inn.i.c.cōstitutus.de in integrū restitu.

b ¶ An statutū possit tollere legitimā.Adō Bart.i l.titio centū.ff.de ꝙdi.ꝛ demō.bal. i.l.fi.C.ō bo.q̄ li. Jo. an. in addi. Spe.in ti.de suc. abinte.ꝛ an possit minui p statutū.vide p bal.ꝙ. ccccvij.ici.circa p̄ dicta.in.ñ.vo.Et vide ꝙ notaui in auth.nūc aūt.ſ.eo. Cur.

c ¶ Judicis secularis ñ possent.adde ꝙ hoc priuilegium fori habuerūt clerici a deo ꝛ nō a papa.vt est gl.i.c.si impator. xcvj.di.gl.in.c.ꝯ q̄.de cēsi. lib. vj. Inno.ꝛ Abb.in ca.ñ. de maior.ꝛ obedien.

d ¶ Cū hodie sit ordo sacer. Adō.c. a subdiacono.xciij.di.c. illō.lxxvij.di.c.j.de cler.cō in.ꝛ gl.iō bo psalmista.ꝛ ibi Lar. Alex.i.c. cleros. xxj.dist.

e ¶ Monachꝰ cōsistit. Adde ter.i c.cū ad monasteriū.ō sta.monac.

BIU Cujas

1 Presbyteros. †No.h.q illi qui nō co
gunt suscipere tutelam:
sed volūt spōte suscipere admittunt ⁊ debēt declarare voluntatem corū.ſ.quatuor menses:alias nō admittunt postea.Istud inducebat Bart.ad matrē ⁊ auiam que non compellitur.⁊ potest accipere si vult.vt in aut.matri ⁊ auie.quando mu.of.tu.fun.pōt.qō debeat declarare volū tatē suam infra quatuor mēses quod si non faciat,excludatur a tutela.⁊ vltra hoc priuat successiōe filij morientis in pupilla ri etate.⁊ ita dicit esse intelligendū.l.ij.§.ꝙfestim.ff.ad tertul. Sed si vtrūq; dictū reprehēditur per Bal.quia mater habet annum ad suscipiendū tutelam vel faciendum alium tutorez dari.vt insti.ad tertul.§.fi.⁊ licet male faciat si prius habet facultatem hoc faciendi ⁊ non facit:qz debet facere ꝓpmū pōt vt in.§.cōfestim.attamen non priuatur successione filij nisi negligat per annuz:alias ad quid daretur annus si nō ꝓdesset quinimo licet negligēdo per annum priuetur successione si filius moriatur in pupillari etate non tamen excluditur a tutela si post annum vult ipsam accipere.vt no.in.l.iij.ff.de legiti. tu.⁊ adde q no.Bal.in.l.precibus.de impu.⁊ ali.substi. ¶Nec obstat iste tex.qz illa ratio est in clericis vt deseruiant ecclesie
2 qō post quatuor menses etiam volentes nō audiantur.†Ꝯtez inducitur in arg.fm Ly.qō quando est aliquis testis qui nō cogitur inuitus testificari.de que.in.l.lege iul.⁊ l.inuiti.ff.de testi.quando testificantur debeat scribi in actis q sponte testificātur:alias presumerent inuiti ⁊ non valeret fm Bar.de capua.⁊ Ly.⁊ Bar.dicit ita de facto seruasse in ciuitate pisarū.⁊ Richar.dicit se habuisse de facto in quodā prouincia q non auditur nisi volentibus partibus.vt i.c.j.cum ibi no.de testi.lib.vj.Certe nō loquitur quando ipse testis inuitus non compellitur.¶Ultimo pro eo qō hic dicit in fin.vide.xxxvj. dist.c.peruenit.in tex.⁊ glo.

a ¶Ego antē.adde qō est in cōsil. cccvj.incip.consiliū.viso dicto statuto.⁊ de hoc ali qd p.aler.ō inno. in.iij. volu.Cur.

b ¶Qui stat armatus.adde Petr. de ancha.in rep. regule accessoriū. i.vij.opp.de reg. iur.lib.vj.

2 ¶Rapiens meretricē que est nupta debet puniri pena huius.l.⁊ in ea committitur adulteriuz sicut in honesta:⁊ quid si non erat nupta.

Rapiens vxorem suam forte de domo patris nō punitur pena huius legis.

3 Quid in sponsa per verba de futuro qō sit idem si consensit ⁊ quid si non consensit.

4 Si quis stuprauit honestam mulierē per vim nō tamē traxit eam de loco ad locum qua pena puniatur.

5 Raptor si vult accipere raptā in vxorē an euitet penam.

Qualiter possit dici quem prestare opem post malcficium cō missum.

6 Valet statutū pmittens cuilibet priuato interficiēdi bānitū:⁊ si permittat offendi:includit etiā q possit interficere.

Si permittitur certis personis.puta cōsanguineis q possint interficere raptorem virginis repertum in flagranti crimine an possit consanguineus ducere secū extraneum:⁊ facere per illum interfici.

7 Casus in quo malefactor per quēcunq; iudicē capiatur:etiā qui non sit iudex suus nec in suo territorio deliquit pōt ipsuz punire sine fori prescriptione.

8 Ille qui dicit malefactor si fuerit comprehēsus nō potest condēnari vel puniri nisi legitime conuincatur.

Fuga an probet maleficium.

9 Casus in quo possessio ipo iure acquirit ecclesie sine apprehē sione:⁊ regulariter secus.

Habens solam proprietatem:qō dicatur habere plenum dominium ⁊ qualiter ista verba pleno iure intelligantur.

1 Rapores. †Dene huius.l.locum habēt etiā pro solo raptu sine stupro.
2 Itē habēt locū in mulieribꝰ honestis. ¶†Quero vtrum ista.l.habeat locum in eo qui rapuit meretricē.Glo.isti.de pub.iud.§.itē lex iulia.dicit q non.Tu distingue.Aut erat nupta⁊ locum habet in ea.Nam in ea ꝯmittitur adulteriū sicut in honesta muliere.vt in.l.si vxor.i princ. ff.de adul.ergo ⁊ raptus.Aut nō erat nupta.⁊ tūc aut ꝓsensit ⁊ nō habet locum propter vtilitatē vite.vt.ī.de adulte.l.si ea que.p hoc differt ab honesta muliere in qua locū habet etiā si consensit.vt in fi.huius.l.aut nō consensit.⁊ tūc aut habuit iustā causam contradicendi:qz forte volebat redire ad honestaz vitā.vel quia rapiens erat eius attinens.Et locum habet ista l.aut nō habebat iustam causaz.⁊ tunc secus arg.ꝺ.l.si ea que. fm Bul.de cu.⁊ Bal.¶Item quero an habeat locum in rapiente vxorem suam forte de domo patris.dic q nō fm doc. quia maritus habet manuum iniectionē in vxorem.ar.l.sicut
3 ff.de ope.lib.¶†Itē q̄ro an habeat locū in sponsa sua p verba de futuro.dic q si cōsensit nō habet locū ꝓpter precedentē tractatū de matrimonio:qz si sequat copula carnalis trāsit in matrimoniū de presenti.vt in.c.pe.de rapto.Si vero nō ꝓsensit:qz forte volebat igredi monasteriū.dic vt habet in.q.disputata quā ponit Jo.an.in regula que ꝓtra ius.in mercu.li.vj.
4 ¶†Itē q̄ro qd si aligs stuprauit honestā mulierē p vim.non tū traxit eā de loco ad locū.dic nō habere locū penā hui⁹.l.ſz penā.l.iulie.de vi.q̄ est minor.vt isti.de pub.iud.§.itē eadē.l. ⁊ ita refert Bādinus in opere suo maleficiorū terminatū fuit se bononie sub rubrica de multis questiōib⁹ incidētib⁹ in causis criminalib⁹.ad q vide bonū tex.qualiter dicat rapi.i.l. ſz
5 eximēdi.ff.ne quis eū q in ius voc.¶†Itē q̄ro si raptor vult accipere raptā in vxorē.dic qō de iure ciuili non euitat penaz huius.l.qz phibet matrimoniū inter eos de iure vero canoni co permittit.vt in.c.fi.de rapto.Sz an p hoc euitet penā legalem est dubiū propter ea que habētur in.c.j.⁊ ij.de adult.que videtur probare q sic.sed glo.⁊ doc.intelligunt ibi in foro ecclesiastico vel in terris in quibus ecclesia habet tēporalitatē.
a Ego aūt alias consului q euitet:quia ius canonicuz potuit in hoc mitigare penaz legalē sicut in multis alijs corrigit ius ciuile.hoc tū.vez si rapta ⁊ parētes ei cōsentiūt:alias secus.⁊ p illud ꝓsiliū ille euasit mortē in ciuitate Padue.scias q hec l.hz locū in eo q rapuit.lz nō stuprauerit.deinde no.ex princi pio huius.l.iuncto fi.q̄ prestās opem maleficio cōmittēdo in ipo actu maleficij plus punit q̄ si post.de hoc dic vt plene no. p Bar.in.l.is qui ope.de fur.¶Itē q ita pōt dic quē pstare opem post maleficiū cōmissum:sicut in ipo maleficio cōmisso vel añ puta receptā do.¶Adde qō dicit Jnno.q ille qui stat
b armatus biurta occidētē vel vulnerantem:lz nihil faciat nisi
6 qz assistat dicetur.¶†Itē no.dū dicit licentiā consanguineis interficiēdi repertū in flagrāti crimine.ar.q valet statutū pmittēs cuilibet priuato interficiēdi bānitū.naz sicut lex iuris cōis pōt pmittere priuato qō occidat generaliter ex iusta causa.vt hic.ī.vt li.se sine iu.vin.⁊ finaliter ita terminatū.vt no.ī addi.Spe.ī ti.de ꝓsti.super rubrica.vbi refert dispu.Jaco.de are.⁊ si permittit offendi includit etiā qō possit interficere:qz dicit offensio.De bis etiā no.pro Bādi.in predicto opere rubri.xxiij.q̄ incipit de bānitis pro maleficio.⁊ etiā ī vlti.rubri. illi⁹ operis.⁊ Bart.cōsuluit in ꝓsilio qō incipit statuto castri plebij.⁊ tangit in.l.iij.§.pe. de ali.leg.Sz qd si pmittit certis personis tū.vt hic puta consanguineis.An possit cōsanguineus ducere secū extraneū.⁊ facere p illū interfici adeo q ille nō puniat videt qō nō:qz standū est verbis.In ꝓtrariū videt per.l.iij.§.eū qui.ff.devi.⁊ vi ar.⁊ no.co.tit.l.cū fundū.i ⁊ glo. super ver.postea.⁊ hoc est vtile.Nā statutū florētie permittit ei qui percussus vel vulnerat⁹ fuit ab alio q possit se vindicare ꝓpria autoritate redēdo similem percussionē.An ergo poterit ducere secum socium ⁊ facere per illū reddi.solet allegari iura predicta.⁊ facit.l.gracchus.ī.de adult.nam patri pmittitur occidere repertum in adulterio cū filia.⁊ ibi dicitur qō si facit interfici per filiū q ille non punitur.⁊ tū permissio
7 nō filio sed patri.¶†Ꝯtez not.casum in quo malefactor per quemcūq; iudicem capiatur etiā qui nō sit iudex suus nec in suo territorio deliquit:sed alibi potest ipsum punire sine fori prescriptione.vt patet ibi necnō alij cuiuslibet ordinis nec remittitur ad locum delicti commissi.regulariter secus vt in.l. j.ī.vbi de cri.agi opor.⁊ in aut.vt nulli iudi.§.si qs vero com
8 prehensor.¶†No.etiā fm doc.q ille qui dicit malefactor si fuerit ꝓprehensus non pōt condēnari vel puniri:nisi legitime ꝯuincat.⁊ sic fuga nō ꝓbat maleficiū.de hoc dic.vt.l.lege cor. ad sil.Et p hoc dicimus q de iure cōi bannit⁹ pro maleficio: qz nō cōparuit nō habet pro confesso:⁊ si capiat debet inquiri ⁊ poni ad torturā non autē eoipo cōdēnari vel puniri nisi statutū dicat ꝓtrariū vt in terris tuscie.Sed in partibus istis ponit in bāno ad inquirēdum.⁊ sic se conformat cum iure cō muni.⁊ hoc patet in tex.ibi post legitimas ⁊ iuri cognitas ⁊c. ⁊ post confessionē maleficij datur sibi terminus ad faciendā suam defensionem.Sed si dixerit se nullam habere statim cō dēnabitur.glo.est sing.que allegat ad hoc.ī.l.j.ff.de fu.balne. ¶Ultimo no.tex.ante fi.dū dicit omnē proprietatē ⁊ plenaz
9 possessionē.† nam hic est casus in quo possessio ipo iure acquritur ecclesie sine apprehēsione regulariter secus.vt no.in.l.fi. §.ti.j.Itē ptz per istum tex.q ille qui habet solā proprietatē dicit habere plenū dominiū.⁊ sic nō est ineptus libellus in quo petat hoc declarari.Nā dicitur habere quis dñiuz pleno iure quando habet directū:licet alius habeat vtile.vt not.l. pompo.scribit in vltima.ff.de rei vēd.Aliqñ vero ista verba pleno iure intelligunt respectu proprietatis ⁊ possessionis.de quo vide per Bal.in.l.si mater.ad tertul.
2 ¶Matrimonio contracto per verba de presenti:si secuta sit copula carnalis nō pōt alter ex cōiugibus inuito altero religionem ingredi:⁊ quid si alter consentiat.

Quid si

Quid si matrimonium non esset consummatum per copulā carnalem.

3 Quid si ante matrimonium cōtractum interuenerit copula: sed postea non. ⁊ an papa possit dissoluere.

4 Illud quod impedit religionis ingressum metu pene: est cōtra dei timorem: ⁊ sic reprobatur a iure.

Si mulieri aliqd relinquatur sub cōditione si nupserit: ⁊ ipsa nō nubat: sed ingrediatur monasterium ꝙ cōseruatur relictum ac si nupsisset.

5 Si pater relinquat filie mille si nupserit: ⁊ si ingrediat monasterium relinquat. cccc. si ingrediatur monasterium an consequetur mille ac si nupsisset.

6 Datio arrbarum an probetur per confessionē recipienti s.

7 Pactum vel statutum de dote lucrāda an habeat locū si mulier que dotem dedit vel promisit moriatur antequā ad domū mariti traducatur: vel ante copulam carnalem.

1 **Deo nobis.** † Potest alter ex sponsis altero inuito religionem ingredi ⁊ soluuntur sponsalia: nec per hoc aliquā penā arrbarum patitur: quia nō videtur dissoluta eius culpa. sed ex iusta ⁊ legitima causa. Similiter alter ex cōiugibus potest altero inuito religionem ingredi ⁊ dissoluitur matrimonium nec per hoc aliquam penam patitur circa dotem vel donationem propter nuptias quasi eius culpa matrimonium sit solutum habetur tamen ingrediens pro mortuo vel mortua: ⁊ sic vēdicat sibi locum pactum vel statutum de certa parte dotis lucranda in causa mortis. h. d. vsq; ad. §. hoc etiaz

2 cognitū. † Et aduerte: quia de spōsis per verba de futuro remanet hodie de iure canonico incorrecta imo cōfirmata est. vt pt̄z. xvij. q. ij. per totū. Sed secunda pars de coniugibus qui cōtraxerūt per verba de presenti siue secuta erat culpa carnalis siue nō corrigit de iure canonico eo casu quo matramoniū erat cōsummatū per copulā carnalem: qz non pōt dissolui per ingressuz religiōis quo ad hoc vt alter qui remanet in seculo possit ꝓtrahere cum altero vel altera. Nec posset papa super hoc dispēsare. Sed nec altero inuito pōt ingredi. ⁊ si cōtrafaceret posset vēdicari ⁊ extrabi de monasterio: sed consentiēte altero ⁊ continentiā promittente: si non sit suspicio de incontinentia bene potest ingredi: nec tūc separatur matrimoniū sed tor⁹: vt hec habent in. c. agatosa. ca. causa. ⁊. q. Sed si nō esset cōsummatum per copulā carnalē: tūc per ingressum alterius etiam altero inuito matrimonium dissolueret etiā quo ad fedus matrimonij vt possit cum altero vel altera contrabere vt etiam de his habetur plene in. c. ex publico. de cōuer. coniu. et que sit diuersitatis rō. dic vt ibi no. ⁊ sic bñ posset papa dissoluere matrimonium ꝓtractum per verba de presenti si postea

3 non est secuta copula carnis. † Sed quid si ante matrimoniū contractū interueniat copula postea nō. Adhuc querit an papa possit dissoluere. Bal. mouet hanc. q. in. l. paulus. ff. de sta. bo. dicens ꝙ copula precedens cum nō fuerit matrimonialis nō impedit separationem matrimonij per ingressum religio

a nis [a] vel dispensationem pape. tene mēti: quia ista sunt quoti

4 diana. ¶ † Jn text. ibi cōtra dei timorem. Nota. fm Bal. quod illud quod impedit religiōis ingressum metu pene est contra dei timorem: ⁊ sic reprobatur a iure. ⁊ in hoc videtur ꝓsentire ratio. §. sed hoc in presenti. in aut. de san. epis. vbi habetur qō si mulieri aliquid relinquitur sub cōditione si nupserit ⁊ ipa non nubat: sed ingrediatur monasterium cōsequitur relictuz ac si nupsisset: quia illa conditio reiicitur in ea que vult monasterium ingredi tanꝫ contraria voto religionis. Similiter si aliquis fuit rogatus sub conditione si decesserit sine liberis ⁊ ingrediatur monasteriū: ⁊ sic liberos habere nō potuit quod nō videtur extare conditio fideicōmissi nec veniūt bona restituēda: sed est perinde ac si decessisset cum liberis: quia illa cōditio simpliciter videt reprobari tanꝫ cōtraria voto religionis. ita dixit Ric. malū in. q. disputata hic per cum in qua cōclusit ꝙ etiā si ꝙstabat de intētione testatoris in contrariū: scz in primo casu ꝙ sensit de matrimonio carnali nō de spūali. ⁊ in secūdo ꝙ sensit de liberis veris ⁊ ex suo corpe descendētib⁹

§ nihilominus habēt locū ea que dixi. † Ex quo etiam [b] termina

b uit. q. quotidianā an si pater reliquat mille filie si nupserit ⁊ si ingrediatur monasteriū relinquit. cccc. dūtaxat ⁊ ipa ingrediatur ꝙ ipsa consequetur mille ac si nupsisset in seculo. et ita disputando tenuit do. Thomas de formaglinis. de bononia. vt refert Joan. andr. in titu. de sta. mona. in addi. Spec. sed Ja. de bel. ⁊ Bal. tenent contrariū. ⁊ ego etiam secutus alias consului quod dicte conditiones non reiicianꝫ tanꝫ cōtrarie voto religiōis: sed ex presumpta mente defuncti qui de ingressu religionis non cogitauit. nam lex presumit quod si cogitasset tales cōditiones non apposuisset. vbicunqꝫ ergo apparet qō cogitauit ⁊ cōtrarium voluit ꝙ si ingrediatur religionem nō habeat vel ꝙ restituat: tunc seruanda est intentio testatoris. ⁊ ita cōmuniter seruat. ⁊. h. d. Bald. satis probari in versi. sed amplius. vbi ter vult ꝙ pater necessitet relinquere filio suaz legitimam si ingrediatur religionem: nec vltra si nō vult sicut ergo nō cogitur vltra relinquere si nō vult: ergo ⁊ si relinquit pōt epi substituere ei ꝙ vltra relinquit si ingrediat monasterium ⁊ sic sibi auferre. ⁊ vide Barto. in. l. j. ff. de his que pe. no.

6 ¶ † Item not. ibi nisi ꝙ probata fuerit accepisse fm Bal. qō datio arrbarum non probatur per ꝓfessionem recipientis vel per instrumentū ꝙ non continet nisi confessionem: sed debet probari vel per testes vel per instrumentum in quo notarius attestetur de numeratione facta ipso presente. ⁊ ratio est quia presumitur facta confessio in fraudem. l. dicentis. quod in matrimonijs nō pōt peti pena: ꝛz possit dari arrba. vt in. l. titia. de verb. obli. iuncta. l. j. ff. de spon. ⁊ dicit Bal. qō Bar. hic tenet. ipe tamē determinat contrariū ⁊ dicit seruari. Sed salua reuerētia Bar. non tenet hoc: imo tenet illud idem qō ipe ꝛz in. d. l. titia. eo casu quo alter tantum fuit ꝓfessus recepisse ab altero: sed si amb⁹ cōfitentur: puta sponsus quod recepit. c. a sponsa ⁊ econuerso: tunc tales confessiones bene presumūtur facte in fraudem. l. quod dic vt ibi per eum. ⁊ etiā per Bal. j.

7 quo. li. ab empti. di. l. ij. vbi omnino vide. ¶ † Ultimo determinat Bal. p istum ver. nā ⁊ maritis dum dicit habere locū pactum de dote lucrāda per ingressum religionis qō tale pactū vel statutum: etiam si mulier que dotē dedit vel promisit moriatur anteꝙ ad domum mariti traducatur vel ante copulaz carnalem: qz iste ver. hodie restringit ad dictū casum. ⁊ qz verum est dicere ꝙ vxor predecessit in matrimonio cū illud fuit contractū per sola verba de presenti. vt in. l. nuptias. de re. in. Tamē iste ter. parum facit: cū loquatur etiā quādo erat consummatū per copulā carnalē: ꝛz hodie hoc corrigat. ⁊ ad illuz casum posset referri qō hic dicit de lucro dotis fm dñm Rapha. qui bene dicit in hoc. Adde qō dicit Bal. no. i. l. nō sine. C. de bo. que lib. ꝙ si statutū diceret ꝙ si mulier i matrimonio copulata predecedat vir lucret dotem ꝙ illud vbū copulata importat ꝙ sit consummatū per copulam carnalē: alias non lucrabitur. Quid autē in sponso. dic vt ibi per Ly. ⁊ adde qō Bal. no. in. l. nihil. re. amo.

2 ¶ † Statutū si dicat ꝙ mulier ingrediēs monasteriū non succedat cum masculo: an tale statutum valeat.

3 Filius licet per ingressum religiōis exeat patriā potestatē nihilominus patre mortuo deferet sibi hereditas iure suitatis ⁊ quid in religione mendicātium.

1 **Hoc etiam.** ¶ † Nō. qō ius religionis potentius est quam patria potestas: qz pater nō pōt abstrahere filiū a monasterio: ⁊ sic nō habet interdictū de

c libe. exhi. Item qō pater nō pōt filiū exheredare [c] propter hāc solam cām ꝙ contra volūtatem suam vel preter ingressus sit monasteriū. Sz qd si fuerat alia causa. Bul. de cu. dicit qō si illa cā concernebat iniuriā patris: qz violētas manus in ipm iniecerat: illa cā nō tollit per ingressum religiōis: sed pōt ipz exheredare. Sed si nō cōcernebat iniuriā patris: sed vtilitatē

b [b] suā: qz dū fuit in seculo inhoneste vixit ⁊ fuit arenari⁹ que est iusta causa exheredādi vel forte cōtraxit matrimoniū cū vili persona sine volūtate patris iste cause abolent p ingressuz re-

2 ligionis. ⁊ ita intelligat gl. q̄ est hic. † ⁊ iste inducit ad questionem. Si statutum dicat ꝙ mulier ingressa monasteriū vel ingrediēs non succedat cū masculo. an tale statutū valeat. et est ar. hic ꝙ nō: qz sicut pater nō pōt eā exheredare per ingressuz ita nec patria p statutū: sed istud argumētū nō est bonū: quia plus pōt patria ꝙ pater priuatus. iuxta no. in. l. impossibile. ff. ō pac. vñ doc. distinguūt. aut loquit p vbū de pterito: puta ingressa monasteriū nō succedat: ⁊ tūc non valet: qz statuit in illa q̄ sibi nō est subiecta post ingressum. Aut loquit p verbū de ꝑsenti. puta qō ingrediēs ꝛc. ⁊ tūc sec⁹: qz statuit i sibi subiectā cū eā incipit ingredi adhuc ingressu nō facto est sibi subdita. ⁊ sic pōt eā ligare arg. in. l. qui duos. de manu. test. dū dicit qō viuēs quis morit. ⁊ pro ista distinctione facit optime ter. in. l. stichus seruus meus. de manu. testa. ⁊ hoc tangit Barto. in. l. ij. j. de pac. Adhibi videt qō ista distinctio posset ꝓcedere si statutum diceret quod ingrediens vel ingressa efficiatur inhabilis ad succedendū: quia ista inhabilitas confert cū incipit ingredi vel est ingressa. Sed si dicat ingrediēs vel ingres- c

sa nō succedat: tunc indistincte non valeat: quia succedere vel non succedere pendet de futuro cum defertur hereditas: ante etiam non dicitur succedere: sed cum debetur hereditas ⁊ venit tempus succedendi: tunc reperitur religiosa: ⁊ non potest inhabilitari a statuto etiam si loquatur per verba de presen-

3 ti. Tene mēti: quia hoc est subtile et verum. ¶ † Ultimo

a ¶ Per ingressuz religiōis. Adde c. ex publico. ⁊ ibi doc. de cōuer. coniug..

b ¶ Ex quo etiā. ō hoc vi⁹ p do. Ancha. ⁊ abb. i. c. in pūtia. de ꝓba. et bal. i aut. nisi. C. ad treb. ro. i. l. stipulatio ħ modo ꝓcepta. ff. de ver. obli. adde cundē Pau. de cas. in. l. quoties sub cōditione. ff. de ꝓdi. ⁊ demō. ⁊ i. d. aut. nisi rogati. Adatheti. i suo notabili. ccccxxj. ⁊ nouissime p Feli. i. d. c. i pūtia. co. xv. circa fi. ⁊ hāc qōnē ō clara vt ibi p cū. Lur.

c ¶ Pater nō pōt filiū exheredare. Adde i qbus casib⁹ pater pōt exheredare filiū. vide p gl. in. c. quia uallis. de iureiu.

BIU Cujas

a ¶ Per ingressus religiōis. Adde gl.in.l.si ex causa in.§.pe.ff.de mino.gl.j.in.c. inde cox.de eta.& quali.spe.titu.de sta.mona.ver.j.ñ.

a docto.dicunt q̄ filius:licet p ingressum religionis a exeat patriam potestatem nihilominus patre mortuo deferr sibi hereditas iure suitatis:quia iste ter.vult qō succedat perinde ac si nō fuisset religionem ingressus:& sic si decedat antecp̄ immisceat transmittit ad monasteriū iure suitatis sicut transmitteret ad suos heredes & extraneos & habet locum in religione q̄ habet in communi:sed in religione mendicātium.dic vt dixi s.in aut.ingressi.

¶ De episcopali audientia. Rubrica.

1 ¶ Premitte hic † qō episcopi tēpore harū legū nō habebant iurisdictionē contentiosam etiā inter clericos nisi de voluntate partiū.vt.j.eod.si qui ex consensu.suberant cū clerici iudicib⁹ secularibus.vt.s.eo.ti.j.l.oēs clerici.tamen ciuitati constantinopolitane suberāt etiā patriarche.vt in.l.cum clericis.Sed in quibusdam concernentibus pietatem recurrebatur etiam ad eos & de hoc tractat iste titu.

2 ☞ Ad curam episcopox pertinet vt tēpore caristie victualia vēdātur p̄o iusto foro:ne pauperes fame pereant.
Redimens aliquem de captiuitate p̄o parua quanti tate nō ei pōt magnam talliam imponere.

3 An quis cogatur vēdere res suas & an p̄o certo p̄retio.

4 Alimentorum appellatione an continētur vestes & etiam habitatio quod possit imponi certa tara in pensionibus domorum & in venditionibus bānorum.

1 NEgociatores. † Ad curam episcoporuz pertinet ne redimentes captiuos ab hostibus plus ab eis exigant q̄p̄ p̄o eis soluerint.h.d. secunduz vnā lec.q̄ declarat in fi.j.de capt.qō vel rehabeāt q̄ soluerūt ad operas qnquēnales † ꝺm aliā lec.dicit q̄ ad curā eox pertinet vt tēpore caristie victualia vēdant p iusto foro ne pauperes fame pereāt.sic no.ex prima lec.cōtra illos q faciūt mercātiā de hoīb⁹ redimēdo ipos de captiuitate p parua quātitate.& postea iponūt eis magnā talliā.& si haberēt ipos in domo nō possent ab eis aliqd exigere:qz idē iuris est de parte quo ad partē qō est de toto quo ad
3 totū. ¶ † Circa scōam lec.vide q̄ no.in.l.inuitū.de cōtraben. emp.an qs cogat vēdere res suas:& an p certo p̄retio.de quo etiā tāgit hic Cy.nā victualia si hz qs extra suā indigētiā tpe caristie tenet vendere:& etiā p̄o iusto p̄retio tarādo.vt hic in
4 l.j.§.cura carnis.ff.de offi.p̄refec.vrb. ¶ † Et dicit hic Pe.q̄
b cū appellatiōe alimentorū b cōtineant vestes & etiam habitatio:pōt imponi certa tara in pensionibus domorum:& etiam in venditionibus pannorum.

b ¶ Appellatione alimentorum.ad de gl.in.c.episcopus.x.q.ij.

2 ☞ Quādo liceat appellari in interlocutoria vel ab alio gra namine.

3 Pene que imponuntur clericis p̄opter eorum delicta per curiam episcopalē an debeāt erogari pauperibus vel applicari curie episcopali:& quid in male ablatis.

4 Pena an committatur ex actu nullo.

1 SI clericus. † Clericus appellans frustratorie ab interlocutoria punit pena pecunia.de qua hic q̄ nō applicat fisco ſz pauperibus erogatur per epm.h.d. Et p̄opter hoc vltimum posita est ista.l.in hoc ti. Nā etiā laicus appellās frustratorie ab interlocutoria punit eadē pena.vt.j.quox app.nō reci.l.ab executione.in fin.tū tūc pena applicat fisco.& hoc de iure ciuili. De iure vero canonico nō reperit q̄ tali pena puniat.gl.est ordi. quā tene mēti.in.l.j.§.fi.ff.q.app.nō li. Ideo in terris ecclesie quo ad tpalē iurisdictionē nō seruaret ista.l.quo ad hanc penā nec etiā i curia ecclesiastica i qua seruant canones.vt i.c.q̄ clericis de fo.cōpe. Et tū appellatio frustratoria ita reprobat de iure canonico sicut de iure ciuili ab interlocutoria. vt in.c.
2 pastoralis.de app.& co.ti.cū appellationib⁹.li.vj. † Sz qñ nō est frustratoria:qz ex causa iusti grauaminis:tūc differt ius ciuile a canonico:qz cū de iure ciuili īstātia duret tricennio ne cōtingat eā p̄otelari inhibet talis appellatio ab interlocutoria & si sit causa iusti grauaminis si tamē est talis q̄ pōt reparari per appellationē interpositam a diffinitiua.vt in.l.ante smie tēpus.ff.quo.app.nō re. Sed si nō posset reparari tūc permittitur.vt in.l.si qs p̄ouocatiōc.j.de app.& tunc durante causa appellatiōis:videt q̄ nō currat tēpus instātie p.l.intra vtile. ff.de mino.& p.l.cōtra maiores.j.de inoffi.test.& l.si cū ipse de excu.tut. De iure vo canonico scōm quod distātia durat ppetuo:qz cessat rō supradicta pōt appellari a quolibet grauamine & a qualibet interlocutoria dūmodo appellet in scriptis:& inserant causę grauaminis.vt in cle.j.de app.& i.c.appellāti. eo.ti. Cetera vide p Bar.in.l.añ sententie tēpus.& in.l.ei⁹ qui.

c ¶ Quia extrabūtur. Adde Bar. i.l.lucius. i fine, ff.ad turpi.

de app.reci.& Bal.hic aliqua tangit ad declarationē & limitationē eox q̄ ibi notant. ¶ † Querit hic qd de alīs penis q̄ imponunt clericis p̄pter eorū delicta per curiā episcopalē:an debeāt erogari pauperib⁹ vel applicari curie epali. Bal.tz hanc vltimā partem dicēs q̄ reputat esse de reditib⁹ curie:& sic epūs salua ꝓsciētia de illis penis pōt facere qd vult sicut de reditibus fiscilli. Non ob.ista.l.qz hic vltra.l.procedit mandādo qō distribuat inter pauperes si hoc nō faceret esset idē quod supra diri.tene mēti. Incerta tamē & male ablata nō debet epūs sibi appropriare:sed inter pauperes distribuere.vt in.c.cū sit. de iudi.& ibi no. ¶ † In glo.j.in fi.ibi si qs ex clericis.ad ꝓtra riū rñde q̄ loquit in pena ꝙuentionali q̄ nō cōmittit ex actu nullo seu de facto celebrato & nō de iure.l.ꝙtinuus.§.cū qs.ff. de ver.obli.nos loquimur in pena legali que ꝙmittit ex actu nullo contra p̄ohibitionē.l.attētato. Et de isto arti.an faciat de facto fieri vt pena committatur.vide plene per Bart.j.de transac.l.vbi pactum.in fine.

2 ☞ Imperator in locis in quibus se reperiebat tpe paschali qualiter faciebat captiuos relaxari.

3 Tenēs equū in pascuis regis⁹ ab aliquo vt illū sibi cōmodaret si dixit sibi q̄ iret ad pascua & ipm recipet & ita fecit:& post ea expleto vsu reposuit in eisdē pascuis & inde fuit subtract⁹ vel lupus comedit an cōmodatarius teneatur.

4 Crimīosi si dimittunt īpuniti:turbant gaudia & letitie boīm.

5 Homicida quod fecit expectet.
Qui occidit occidat sine redēptione & qd si non dolo occidit.

6 Crimē lese maiestatis nō solū ꝙmittit aduersus p̄incipē vel papā:sed etiā aduersus inferiores dominos terrarū per eorū subditos:& quando seu qualiter cōmittatur.

7 Quod ex duabus vicibus inducatur consuetudo.
Qui in eodem genere delicti pluries ꝓsuenit delinquere grauius punitur:& si semel de p̄imo delicto gratiam cōsecutus est amplius sibi non parcitur.

8 Ad hoc vt dicatur quid consuetum quid requiratur.
Verbum solitum verificatur in vna vice.

9 Nō valet rescriptū sup remissione pene:si īpetrās illud delictum:alias ꝙmisit & in impetratiōe nō fecit de hoc mentionē.
Si aliquis semel fuit extractus de carcere diebus paschalib⁹ & postea iterato carceratur p̄opter idem crimen iterato commissum non est iterum excarcerandus.

1 NEmo. † Tēpore paschali debēt carcerati de carceribus extrahi nisi sint carcerati pro grauib⁹ criminib⁹ de quib⁹ hic vel nisi ꝓsueruint pluries deliquisse i eodē genere delicti.h.d. tota.l.
2 ¶ † Et dicit Cy.ꝺm Pe.q̄ lz extrahant de carceribus:nō tū relaxātur ex toto:sed retinent sub fida custodia & trāsactis diebus paschalib⁹ reponunt in carceribus:qz illa non est abolitio criminis vel pene:lz relaxatio ad tps a miseria carcer p̄pter reuerētiā dierum paschalium:sed de consuetudine aliter ser-
c uatur:qz extrahūtur vsq̄ ad certum numerum & ex toto relaxātur si ibi sunt p̄o leuibus causis:& non resultat p̄ncipi nisi fisco.& hoc solet fieri in festo natiuitatis & in pascha resurrectiōis.& ita seruat Florentie & Bononie.& not.hic que sint grauia crimina.de quo etiā vide plene p Bar.i.l.non solū.§. mādato.ff.de iureiurā.& illa cura q̄ extrahant de carceribus pertinet ad epm loci.si laici vel officiales eox essent in hoc negligētes:qz tenet hoc ad opus pietatis.ideo fuit posita hec.l. in isto ti. Et no.q̄ imperator in locis in quibus se reperiebat tēpore paschali faciebat captiuos relaxari:sed eo se absentante nō audebāt iudices & officiales publici hoc facere sine literis & sine spāli ꝙmissione imperatoris qō remouet imperator per hāc.l.mandans eis q̄ non expectent tales literas q̄ tarde
3 solent mitti:sed faciāt id quod imperator facere consuevit. † & facit iste ter.ad.q.no.in.l.si negocia.ff.de neg.ge.de illo qui tenebat equum in pascuis & cum requireretur a quodaz q̄ ipe sibi commodaret dixit sibi quod iret ad pascua & reciperet ipsum:ille ita fecit & postea expleto vsu reposuit i eisdē pascuis & inde fuit subtractus vel lupus ipsum comedit conqueritur dominus quod illum ibi dimisit nec reduxit ad domum suā ille se excusat q̄ fecit illud quod domin⁹ facere cōsuevit.& sic videtur de voluntate sua feciſſe.arg.hic de hoc tāgit hic Cy. & tz ꝓtrarium. Dic vt hic per eum in.d.l.si negocia per alios.
4 † In ter.ibi gaudia letitiamq̄ cōmunem. Not.q̄ si criminosi dimittūtur īpuniti turbantur gaudia & letitie hominū.ideo sanctissimum est iustitiam facere de criminosis:nec potest pinguior victima mactari deo q̄ homo iniqu⁹.vt dicit Seneca
5 in tragedijs. ¶ † Item no.ibi homicida qd fecit semper expectet:qz semper allegat qui occidit occidat si ne redēptione ꝺm Bal.sed hoc est verum si dolo:non sic si culpa.vt.l.iulia.& ibi nota.ff.ad.l.cox.de fica. Et dicit Bald.singulariter. in.l. data opera.&.

opera.§.qui accu.non pos.ꝙ illud est verum etiam si statutū dicat ꝙ debet restringi ⁊ intelligi scd'm ius cõmune.⁊ de hoc vidi pluries dubitari.nam iudices imperiti volũt stare verbis statuti simpliciter prout iacẽt.sed si hoc esset sequeref maximũ absurdũ ꝙ ex homicidio casuali quod ɔtingit sine aliqua culpa deberet quis decapitari quod esset valde iniquũ. Ideo tene menti ad cõfusionẽ imperitorum.⁊ scio ꝙ ego aliquos euasi a periculo mortis per dictũ illud:q2 quãdo iudices habẽt autoritatẽ celebris doctoris cauẽt magis.⁊ non reperi adhuc aliquẽ aliũ dicẽtẽ.Gãd.in ope suo tractat de hoc tamẽ ipe loquitur scd'm ius cõmune.tene mẽti dictum Bal.

6 ¶† Itẽ no.tex.ibi rerũ etiã maiestatis de dño ⁊c.qui est me
a lior tex.qui sit in iure ꝙ crimẽ lese maiestatis[a] nõ solũ cõmittitur aduersus principem vel papam:s3 etiam aduersus inferiores dominos terrarum p eorum subditos ⁊ similiter vide qd' cõmittatur quãdo per subditum fit contra statum ⁊ regimẽ ciuitatis que per seipsam se regit ⁊ non regitur per aliũ. vt est ciuitas venetiarum:sicut quãdo per aliũ regif vt sunt terre illis subdite:quia ille nõ dicuntur habere statum:pena tamen de qua loquitur.l.quisquis.§.ad.l.iul.maie.nõ imponitur nisi illi qui attentauit contra personã imperatoris.lex autem iul.maie.cõtinet plura capitula.ita quod potest quis incidere in.l.iul.maie.licet nõ attentet contra personam principis.de hoc tãgitur per Pau.de liaza.in clemen.pastoralis. de re iud.⁊ per Joan.and.in nouella.in.c.statutũ.de rescrip. lib.vj.⁊ vidi consilia ɔtraria:scilicet Bal.⁊ Ang.fratris eius de quodam qui attentauerat contra statum ciuitatis perusij que subest ecclesie romane ex donationibus imperatorum.nã Bal.dicebat ipsum nõ incidisse in crimine lese maie.quia nõ dicebaf illa ciuitas habere statum postq̃ alteri suberat ⁊ regebatur per eum.Ange.dicebat contrarium:quia tunc sciẽte ⁊ patiẽte suo pontifice populus perusinus se regebat per seipsum.vide quod no.Barto.in extraua.Federi.super ver. rebellando.Quicquid sit de iure de facto ita seruatur videre meo: quia quod attestationes contra statum ciuitatis sue siue recognoscat superiorem siue non:vt est ciuitas Bononie que recognoscit ecclesiã si per seipsam regeret.vt hodie faciũt puniun
7 tur crimine lese maie.¶† Ultimo no.in fi.tex.qui semp allegatur ꝙ ex duabus vicibus inducitur cõsuetudo ⁊ ꝙ frequẽter dicitur factum ꝙ bis factũ fuerit intellige secuto spatio tẽporis longo.ꝙ requiritur ad inducendũ cõsuetudinem vnde nõ sufficeret si fuisset iudicatũ semel in.x.annis.sed si bis fuit iudicatum ⁊ a tempore prime sententie transiuit longum tẽpus dicitur inducta consuetudo.¶ No.etiam qd' qui in eodẽ genere delicti pluries consueuit delinquere grauius punitur ⁊ si semel de primo delicto gratiam ɔsecut⁹ est ampli⁹ sibi nõ parcif. facit.ff.de re mili.l.iij.§.si plures.⁊ bon⁹ tex.est in.l.capitalium.§.solent.ff.de penis.⁊ vide tex cum gl.in.c. monasteria.de vi.⁊ hone.cler.Sic ecõtra qui tex.bene se habuit sumif
8 bonus.vt.§.de athletis.l.j.li.xj.¶† Adde ꝙ licet illud verbum consuetum requirat saltem duas vices verbũ tamẽ solitum verificatur in vna vice.vt in.l.mella.§.j.⁊ ibi no.p Bart. ff.de ali.⁊ ciba.leg.⁊ etiam p eũdem in.l.j.§.quomodo ⁊ quãdo iud.Item nõ dicitur consuetum nisi lapso tẽpore quo prescribitur cõsuetudo.vt in.c.si de beneficio.de prebẽ.lib.vj.qd'
9 nõ requiritur in verbo solitum.vt in dictis locis not.¶† Itẽ est arg.iste tex.ſm Guil.de cu.ꝙ non valet rescriptũ super remissione pene si impetrãs illud delictũ alias cõmisit ⁊ in impetratione nõ fecit de hoc mentionẽ:q2 nõ est verisimile ꝙ superior concessisset si hoc expressisset.¶ Itẽ qd' si aliquis semel fuit extractus de carcere diebus paschalibus.⁊ postea iterato carceratur propter idem crimẽ iterato commissum nõ sit iterum excarcerandus secundum Bar.⁊ Bal.

1
b **M**ime. † Per hãc legem patet qd' meretrices ⁊ iudei[b] possunt cogi ad portandũ habitum distinctũ ab alijs mulierib⁹ vel christianis secundum doc.vt cognoscantur.

2 ☞ Episcopus debet esse solicitus de animabus subditorũ ne pereant ⁊ põt prohibere sub pena excõmunicationis ꝙ aliquis nõ ducatur ad mortẽ:nisi prius confiteatur.

1 **A**rchigerontes. † Ad cõdẽnãdos ad mortem debet mitti presbyter vt audiat cõfessionẽ eorũ.h.d.⁊ dicit Bal.qd' si postea ille p̃sbyter reuelaret cõfessio
c nẽ[c] in iudicio qd' nullã fidem faceret nec etiã iudiciũ:quia ille non fuit cõfessus vt homini sed vt deo.⁊ alleg.c.si sacerdos.de
2 offi.ordi.¶† No.qd' episcopus debet esse solicitus de animabus subditorum ne pereãt ⁊ non debet pati:sed potest prohibere sub pena excõmunicationis ꝙ aliquis nõ ducaf ad mortem nisi prius confiteatur.

2 ☞ Si familia potestatis dubitans ne ille quẽ ducunt ad iustitiam auferatur eis de manibus interficiat eũ anteq̃ ducat ipsum ad locum quod debeat puniri.
3 Qua pena puniantur eximẽtes aliquẽ de manibus familie. remissiue.
Statutũ si permittat occidere bannitũ ⁊ aliquis bannit⁹ ⁊ captus ducebaf per familiam ad iustitiam:nõ licet tũc priuato ipsum interficere ⁊ si interficit debet puniri.
4 Casus in quibus de iure cõi permittitur imo mandaf inquisitio fieri:⁊ quem puniri sine accusatore.
5 Casus in quo iudex secularis potest de crimine punire clericos qñ impediunt iurisdictionem eius.
6 Laicus postq̃ fuit preuent⁹ a iudice seculari super crimine faciens se clericum an effugiat iurisdictionem illius.
7 Bellum non debet sine principis autoritate moueri vel eius qui locũ principis tenet imputandũ est superiori cum subditi delinquunt ⁊ eos non punit.
8 Cõdẽnatus ad mortem an possit duci ad iustitiam etiam intra tempus quo poterat appellare.
9 Criminosus qñ ducif ad iustitiam si obuiat alicui cardinali an ille cardinalis possit illum liberare.

1 **A**ddictos. † Dãnatos ad mortem nemo potest eximere de manibus familie:alias punitur etiam si sint clerici qui hoc faciãt nõ solũ per iudicem cuius iurisdictio est offensa:sed etiam per episcopum eorum potest tamen q̃libet appellare p talibus.⁊ hoc modo impedire executionem fieri.hoc dicit.Et primo prohibet vsq3 ibi:sed sciat:secũdo punit ⁊ puniri mãdat sub pena primo per iudicẽ cui⁹ executio fuit impedita secũdo per episcopum si eius clerici hoc fecerunt vsq3 ibi quibus.tertio pmittit appellari pro tali:⁊ sic impedire executionem per actum iuridicum.nam post appellationem interpositam si iudex vellet executionem facere quilibet posset sibi resistere de facto.vt no.Inno.in.c.si quãdo.de offi.dele.⁊ etiã ppria familia iudicis posset sibi resistere ⁊ deberet vt i.l.quo
2 niam iudicis.§.de appella.¶† Circa primam partem queritur quid si familia potestatis dubitãs ne ille quem ducũt ad iustitiam auferatur eis de manibus interficiunt eum anteq̃ ipsum ducãt ad locũ.Dicit hic Bald..ꝙ debẽt puniri nisi hoc fecerint de cõmissione iudicis vel potestatis:q2 nõ debẽt egre
3 di commissionem eis factam.l.diligenter.ff.man.¶† Itẽ queritur qua pena puniãtur eximentes aliquem de manibus familie.dic vt no.Bart.in.l.iiij.ff.ad.l.iul.ma.in fi.⁊ quod not. in.l.iij.§.de exac.trib.per Andream de barulo.¶ Item queritur quid vult dicere litera ad locũ pene sub persecutiõe ⁊c. gloss dicit:quia licitum est cuilibet priuato talem sic ductum verberare.Jac.de arena.dicit cõtrarium.⁊ istum tex.exponit sub persecu.i.sub fida custodia.i.cum familia.vt.l. solẽt.ff.de
4 custodi.reo.¶† Et hoc facit ad.q.si statutum permittit occidere bannitum ⁊ aliquis bannitus ⁊ captus ducebatur p fa
d miliam ad iustitiam ⁊ aliquis priuat⁹[d] in itinere ipsum interficit an debeat puniri.Et certe sic:quia postq̃ erat in manib⁹ familie:⁊ sic respublica poterat de eo sumere iustitiã nõ expediebat in hoc vti auxilio priuatorum qd' nõ vtitur nisi in subsidium.⁊ ideo cessat prouisio statuti.de hoc habetur in.l.laqueũ.ff.de acquirẽ.re.domi.facit.l.j.§.j.vl'.ij.ff.de seruis fugi.
5 ¶† Ex secũda parte not.casum in quo de iure communi permittitur:imo mandatur inquisitio fieri ⁊ quem puniri sine accusatore regulariter secus nisi in certis casib⁹.vt plene not. in.l.ij.ff.ad.l.iul.de adul.Inter quos est iste quãdo offendif iurisdictio iudicis:quia eius executio impedif vt hic:vel quãdo in presentia iudicis delictum committetur vel in eius per
6 sonam.vt hic in.l.nullum.§.de adult.¶† Item no.casum in quo iudex secularis potest de crimine punire clericos quãdo impediunt iurisdictionem eius dicit tamẽ hic Guil.notabiliter quod non potest punire personaliter sed in bonis.quia p sone clericorum totaľr sunt exempte propter characterẽ ordi
7 nis a iurisdictiõe seculari nõ sic in bonis eorũ.¶† Et illud facit ad illam questionẽ qua queritur si aliquis laicus postq̃ fuit preuẽtus a iudice seculari super crimine faciẽs se clericũ an effugiet iurisdictionem illius.nam docto.dicunt quod nõ per.l.si postq̃.ff.de iudi.sed hoc est verum quãtum ad hoc vt iudex secularis nõ impediaf procedere contra eum:sed quantum ad condẽnationẽ si concernat personã clerici non poterit eam facere nec ipm capere:nec retinere.secus si sit condẽnatio pecuniaria:q2 poterit eã facere.⁊ i bonis patrimonialib⁹ clerici ⁊ eã mittere executiõi.de hoc plene per Bar.in.l.j.ff.de
8 pe.⁊ per Jo.an.in nouel.i.c.j.de obli.ad ra.¶† Itẽ no.dũ di
e cit vt bellũ poti⁹ ⁊c.qd' bellũ nõ d3 sine principis autoritate[e] moueri vel eius q locũ principis tenet.facit.xxij.q.iij.c.j.⁊.ij.⁊

a ¶ Crimẽ lese maiestatis.add' barba.consi.lxx.inci.vbi xps.in fi.xij.col.i.iiij.vo.⁊ tu vide p Ang.are.in trac.malefi.i vbo.che hai tradito.⁊ p do.maria.soci.i suo ɔs.xxij.⁊ p do.Bar.eius filiũ i ɔsi.cclxxv.et ibi an poterit ɔmitti ɔ̃ ciuitatẽ lucanã.⁊ add' an ɔ̃ cardinalẽ vel p̃latũ ro.ecclesie cõmittif tale crimẽ vide p Pe.de ancha.ɔsi.xxiiij.duplicato in cõsilio cccxl.S.

b ¶ Et iudei.Add de tex.i.c.i nõnullis.de iudeis.

c ¶ Reuelaret ɔfessionẽ.Add' doc.i c.omnis vtriusq3 sexus.de penitẽ.⁊ remis.

d ¶ Priuat⁹.add' bar.i.d.l.i laqueum.⁊i.l.iij.§.trãsfugas.ff.ad.l.cor.de sica.⁊latissime p.d.Mel.d' sancto ge.i trac.bãnito.i scd'a parte secũdi tẽporis.qd'.xxviij.Fran.cur.

e ¶ Sine p̃ncipis autoritate Add' gl.⁊ doc.in.l.j.ff.de acq.pos.gl.in c.qd culpef.xxiij.q.j.⁊ Bar.i.l.hostes.ff.de cap.

BIU Cujas

in Spe.de offi.deleg.§.sequit̃ videre.ver.sꝫ nũqd pôt. ¶ Itẽ
no.in ver.de epoꝝ qđ imputãdũ est superiori cũ subditi delin
quũt.ꝛ eos non punit.sed dicit Bal.hoc limitãdũ dupliciter
ꝑ istũ tex. Primo qñ delictũ peruenit in notitiã ei⁹:vt hic in
verbo cognouerint. Secũdo ꝙ sit cõmissum in suo territorio
vt colligitur ibi dũ dicit in sua parte regionis ꝛc.pro delicto
autẽ cõmisso ꝑ subditũ in alieno territorio cũ eius respublica
in hoc nõ sit offensa dicũt qdã qđ iudex nõ pôt pro illo ꝓcede
re ꝑ modũ inqsitionis:ꝫ bene posset ꝑ modũ accusationis:vt
j.vbi de cri.agi.op.l.j.Cy.disputãdo tenuit qđ etiã ꝑ viaꝫ in-
quisitionis posset procedere si tñ nõ vult nõ puniat̃.ar.huius
tex.de ista.q.vide ꝑ Bar.ꝛ Bal.in.l.cũctos populos.circa fi.
8 de sum.tri. ¶ † Ex vltima parte hui⁹.l.nota.videtur hic ca-
sus ꝙ cõdẽnatus ad mortẽ possit duci ad iustitiam etiam in-
fra tẽpus quo poterat appellare.vt patet ex prin.l.iũcto fi.et
ad hoc iste tex.allegatur:quia dicit quod tunc licet ꝑ priuatũ
non possit eximi de manibus familie:pôt tñ qlibet priuatus
pro eo appellare ꝛ executionem impedire si tẽpora suffragan
tur. Nec ob.l.j.cũ ibi not.nil innoua.app.pen.qꝛ loquit̃ ĩ cau
sis ciuilibus vel criminalibus pecuniarijs.secus in personali
bus propter immunitatẽ criminis ꝙ etiã videt̃ sentire Bar.
in.l.nõ tm̃.ff.de ap.in fi.Sed in.l.qui vltimo.ff.de pe.tenet cõ
trariũ.ꝛ rñdet ad hũc tex.ꝙ iudex hic male faciebat vel ꝙ iste
renuntiauerat appellationi vel defensiõi qđ facere poterat vt
no.in.l.j.sen.ij.ff.de fur.balnea.ꝛ iudices malefactorũ consue
uerunt hoc facere quando faciunt criminosos refirmare con-
fessionem eorum ad banchum:qꝛ faciũt eos cõfiteri qđ nullã
habent defensionem ꝛ ꝙ renuntiãt oĩ termino:per statuta ta
mẽ terrarũ solet disponi quod in criminibus nõ appelletur
9 ꝛ quasi in omnib⁹ locis vidi talia statuta. ¶ † Vltimo dicit
hic Albe.se audisse in romana curia:licet hoc de iure nõ repe
riat̃ cautũ:sed vbiqꝫ audiui diuulgatum ꝙ quando crimino
a sus ducit̃ ad iustitiam ꝛ obuiat alicui cardinali [a] qđ ille talẽ
criminosum potest auferre de manibus familie ꝛ familia nõ
debet sibi resistẽtiã facere:sed ob reuerentiam dignitatis sibi
tradere:ꝛ tempore quo curia erat florẽtie sicut hodie cauebãt
rectores ꝛ cardinales nõ ire ꝑ loca ꝑ q̃ criminosi ducebantur.

2 ☞ Prorogatio iurisdictionis de persona in personam non habet locum in iudice delegato:sed in ordinario tantum.
Prorogatio iurisdictionis de re ad rem habet locum in iudice delegato.
Item de tempore ad tempus ꝛ an etiã de loco ad locum.
3 In episcopum quando possit compromitti.

1 SI quis ex. Lex ista secũdũ intellectũ glo.
hic ꝛ in.l.seq.h.d.† qđ in epm
possunt nõ subditi cõpromittere tãqꝫ in arbitrũ ꝛ
eius sentẽtia si lata est partibus presentibus debet
seruari.secus si altera parte absente etiam citata.hoc dicit.Et
primo permittit etiã alterã posse compromitti in episcopum
vsque ibi:ꝫ exprimitur postea mãdat seruari eius sententiam
si lata est partibus presentibus vsqꝫ ibi ꝙ is.ꝛ videtur specia
le in episcopo cognoscẽte vt arbitro ꝙ eius sententia mittat̃
executioni non sic in alijs arbitris nisi fuerit emologata exp̃s
se vel tacite.vt ĩ.l.cũ antea.j.de arbi.vel nisi olim essent assum
pti cum iuramẽto.vt in.l.ne in arbitris.co.ti.ꝛ sic videt̃ qđ ex
sententia episcopi cognoscentis vt arbiter oriatur actio in fa-
ctum ꝛ officium iudicis pro executiõe fiẽda postea dicit quid
iuris si lata sit parte absente ꝛ etiam citata.ꝛ tũc in hoc episco
pus nõ hꝫ priuilegiũ:qꝛ tunc non valet sentẽtia sicut nec alte
rius arbitri si nõ fuit hoc expresse dictũ in cõpromisso.l.diẽ
proferre.§.si quis,litigatorũ.ff.de arbi. ¶ Et notãdũ quod gl.
mouet̃ ad istũ intellectũ propter vel bũ arbiter.positũ in text.
Sed alij dicũt contrariũ per eundẽ tex.dũ dicit more arbitri
idest ad similitudinẽ.qꝛ nullũ simile est idem.vnde dicunt qđ
in hac.l.episcopus non cognoscebat vt arbiter:sed sicut iudex
nec fuerat in ipsum factũ,cõpromissum sed prorogata fuerat
eius iurisdictio.nã p̃supposito quod tpe huius.l.haberet iu
risdictionẽ nõ habebat nisi ĩter clericos suos.Ista.l.ꝓbat qđ
nõ suditi laici possunt se submittere eius iurisdictioni ꝛ eam
prorogabũt de ꝑsonis clericoꝝ ad personas alicoꝝ:ꝫ alij cle-
b rici sibi non subditi nõ possent ꝓgare [b] sine licentia sui epi
scopi.vt in.c.significasti.de fo.cõpe.laici bene possent sine licẽ
tia sui iudicis nisi tractaretur de preiudicio illius iudicis ꝓ
pter sportulas.de quo vide no.ꝑ Bart.in.l.j.§.ꝛ post ope.de
2 no.ope.nũ.† Et hinc sumpta occasiõe Cy.tractat h̃ materiã
de prorogatiõe iurisdictiõis q̃ est pulchra ꝛ lata.ꝛ Spe.circa
eã plures format qõnes in ti.de cõp.iudi.adi.§.j.Est enĩ qua
druplex de persona ad ꝑsonã.ꝛ ista nõ hꝫ locũ in iudice dele-
gato.vt in.c.pe.de offi.delega.sed in ordinario tãtũ.vt habet̃
in.l.j.ff.de iudi.ꝛ.j.de iur.om.iudi.l.j.Itẽ de re ad rẽ.ꝛ ista lo
cum hꝫ in iudice delegato.vt in.c.de causis.de offi.deleg.ꝛ in
c l.de qua re.ff.de iudi.Itẽ de tpe ad tp̃s.[c] vt ĩ.d.c.de causis.ꝛ in
d l.j.§.si iudex.ff.de iudi.Itẽ de loco ad locũ.[d] ꝛ de ista fit dubi
tatio inter doc.Pet.tñ tenuit ꝙ posset fieri tã in delegatũ q̃
in ordinariũ p.l.quero.ff.de sol.videt̃ tñ esse necessari⁹ expres-
sus consensus partiũ.vt in.c.statutũ.§.illo.de rescrip.lib.vj.ꝫ
in alijs prorogationibus videat̃ sufficere tacitus cõsensus.ce
3 tera dic vt in locis predictis. ¶ † Cõtra primã lec.scđm quam
loquit̃ qñ epũs cognoscit vt arbiter opponit̃ qđ in eũ non pos-
set cõpromitti vt sit iudex ordinarius sue diocesis.vt extra de
offi.ordi.per totũ iũcta.l.sed ꝛ si in seruũ.§.si iudex.ff.de arbi.
so.ĩ suos subditos inter quos pôt cognoscere vt ordinari⁹ nõ
pôt cõpromitti vt in ꝯtrario ne fiat iniuria iurisdictioni ordi
narie.ꝛ hoc tanq̃ in arbitrũ:sed tanq̃ in arbitratorẽ sic.vt ibi
no.per.l.ij.§.ꝛ post operis.ff.de no.ope.nun.Item verũ de iu
re ciuili.de iure canonico secus.vt etiã ibi no.in glos.ꝛ in.c.cũ
tẽpore.de arbi.ꝛ.ij.qđ.vj.c.iudicibus.hoc vero debet intelli-
gi qñ a nõ subditis quo casu cessat ratio p̃dicta.ꝛ hoc vult gl.
in prin.sed postea in ver.ꝛ secundũ hec iura videt̃ sentire aliã
solutionẽ ꝙ illud cõtrariũ nõ meruit signari:qꝛ secundũ hec
tẽpora vel iura epũs nõ habebat iurisdictionem ordinariã etiã
inter sibi subditos:qꝛ erãt subditi solũ respectu moꝝ.Cõtra-
riũ aũt loquit̃ de illo qui hꝫ iurisdictionẽ ordinariã vnde nõ
expedit dare p̃mã solutionẽ ꝙ hoc loquatur de nõ subditis:
imo pôt loq etiã de subditis vt possint in eũ cõpromittere tã-
q̃ in arbitrũ.gl.in fi.rep̃hendit hoc dictũ:qꝛ imo iure isti epĩ
habebãt iurisdictionẽ vt.j.l.pri.Breuiter dic ꝙ habebãt iu-
risdictionẽ volũtariã inter cõsentiẽtes sicut ꝛ iudices chartu
lariĩ. ¶ Retẽta vero prima solutiõe opponit̃ scđo ꝙ etiã per
nõ subditos nõ possit in eũ cõpromitti sine licẽtia iudicis illo
rum.vt in aut.de san.epi.§.economos.dicũt timore huius ꝙ
contrariũ loquit̃ in clericis alterius epi qui sine licẽtia sui epi
non possunt ꝯpromittere in alienũ epm:sed id qđ dictũ est in
nõ subditis dꝫ intelligi de laicis siue sint aliene diocesis quo
casu nullo modo sunt subditi siue sue diocesis q nõ sunt sub
diti ratiõe personarũ:licet ratione causarum specialium sint
subditi.ꝛ isti bene possunt cõpromittere sine licẽtia sui iudi-
cis secularis qui nõ habet tantã superioritatem supra laicos
sicut episcopi supra clericos.gl.dicit quod potest loqui etiã
in clericis alteri⁹ episcopi qui possunt cõpromittere sine licẽ-
tia sui episcopi in alienũ epm.nec ob.ille.§.economos.qꝛ loq
tur ĩ casu speciali extra quem nõ reperitur per.l.nec canonẽ.
cõtrariũ dispositũ.contra istã glos.videtur casus in.c.signifi-
casti.de fo.compe.Sed dic ꝙ loquitur qñ clerici vnius episco
pi.valent cõsentire in alienũ epm tanq̃ in iudicẽ prorogando
eius iurisdictionẽ.ꝛ hoc facere nõ possunt sine licẽtia sui epi-
e scopi.[e] licet laici possent sine licẽtia sui iudicis:que sit ratio di
uersitatis.dic vt ꝑ Bart.in.d.§.ꝛ post operis.ꝛ in.l.j.ff.de iu-
di.qñ aũt volũt consentire tanquam in arbitriũ procedit ista
gl.ꝙ non reperitur prohibitũ aliqua.l.vel canone.ꝛ hoc not.
ad declarationem illi⁹.c.significasti.quod videnť tenere doct.
hic. ¶ Vltimo tenẽdo secundã lect.no.ibi.dum dicit in ciuili
f dũtaxat ꝙ nõ potest compromitti de causa criminali:[f] quia
est de imperio mero.l.nõ distinguemus.§.iulian⁹.ff.de arbi.
tenendo autem secũdã lect.ꝙ loquatur quãdo cognoscit vt iu
dex ex iurisdictione prorogata de consensu partium opponit̃
ꝯtra finem.nam tunc videtur ꝙ sententia lata contra absentẽ
citatum.si erat reus valeat quia coram iudice reo absente con
trahebatur hoc iure hermodiciũ vt posset ferri sentẽtia diffi-
nitiua:licet nõ sic actore absente.l.ꝛ post edictũ.§.j.ff.de iudi.
ꝛ licet non sic coram arbitro.vt.l.diẽ proferre.§.si quis litiga-
torum.iste autem text.vult cõtrarium. Solu.hoc esset verum
quãdo iudex procederet contra subditũ ex ordinaria iurisdi-
ctione.hic vero quando nõ contra subditum:sed cõtra nõ sub
ditum absentem qui nunquam in ipsum consenserat videba
tur autem tacite cõsensisse per contumaciam:sed iste text.de-
terminat cõtrarium.nam requiritur consensus vtriusqꝫ par-
tis presentis ꝛ expresse cõsentientis vel tacite litigãdo coram
nõ suo iudice scienter.Sed si iudex ad instantiam vnius par-
tis presentis siue sit subditus siue non procedat contra eũ nõ
subditum absentem:licet faciat eũ citari ꝛ in banno poni for
te ex forma statuti non per hoc ille contumax videtur iurisdi-
ctionem prorogare.Ad hoc semper allegatur iste tex.ꝛ sic sem
per poterit opponere de nullitate processus tanquam factus
coram iudice non competenti.vt.j.si a non compe.iudi per to
tum.Et si dicatur quid mirum:nam etiam si esset subditus ꝛ
nunq̃ compareret.ꝛ sic nõ posset lis contestari.ꝛ sic nõ posset
perueniri ad diffinitiuam.l.fi.§.illud.j.de tẽp.app.rẽs ǒde.
pone casum in quo ꝯtra subditum posset procedi ad diffiniti
uam lite nõ contest.vt est florẽtie vbi lis habetur pro cont sta
ta non

a ¶ Et obuiat alicui cardiali. Adde Bart. cepolã cautela.ij.ꝛ mar. de laude.in trac. đ cardinalibus. q.xlviij.ꝛ Sal.h̃ Barb.in trac.de prestã.cardinal. colum.xiij.versi. Accedit nunc nona.ꝛ corsetus in suis notabilib⁹ l vbo.Car.Cur.

b ¶ Nõ pñt prorogare.adde an ꝓrogatio hꝫ locuꝫ in spiritualib⁹. vide ꝑ Ang.in.l.nõ qdẽ.C.de iur.om.iud.ꝛ ꝑ Inno.in.c.đ causis.de offi.dele.

c ¶ De tẽpore ad tẽp⁹. Adde Fely.in.c.p.ꝛ.g.in vlt.col.đ offi.delega.

d ¶ De loco ad locũ. Adde doc.ĩ.c.statutũ.đ resc.li.vj.abb.ĩ.c.cũ olĩ el.j.ĩ.ij.colum.de offi.delega.

e ¶ Sine licentia sui epi.addđ abb.in.c.cũ cõtingit.et in.c.exposita.et in.c.ꝑ tuas.de arbi.Card.in.c.ꝑuenit.v.q.eo.ti. ¶ Criminali.adde bar.in.d.§.iulian⁹:ꝛ itellige in cã crimialiter intentata secus si ciuiliter.l.quid ergo.§.ex cõpromisso.ꝛ ibi gl.ꝛ bar.ff.de arbi.Spe.ĩ ti.de arbit.§.restat.vers.qd de famoso dlicto Lãf.de brixia.in trac.de arbi.quarta ꝑte.in p̃n.ꝛ adde qđ nec de cã mixta poterit fieri cõpromissum ĩ qua pꝫ pene applicatur fisco.ꝛ pars parti ꝯm Allexã.de imo.in consil.lxxij.l.j.vo.Cur.

BIU Cujas

ta ſi non cõparet vſq; ad certos dies. ⁊ pceditur vſq; ad diffinitiuam certe ſi procedatur cõtra non ſubditum: q; nõ cenſet̃ p hoc iuriſdictionẽ illius prorogare. ⁊ hec fuerũt de mente gl. ſi. in ver. vel ſi habeas affuiſſe ⁊c. ſi eñ ſemel fuiſſet p̃ſens: ⁊ cõ ſenſiſſet fateor q; non procederet id qđ dicit̃ in ſi. quia bene valeret ſententia lata cõtra abſentẽ et citatum quando proceſſit vt inder. ⁊ hoc ſi ſponte ꝓſenſit ſecus ſi coacte. vt in prin. illius gl. Si habeat̃ in ter. affuiſſe per geminum. ff. quãdo autem pcedit vt arbiter etiã ſi ſponte a prin. conſenſit nõ valeat ſentẽtia lata contra abſentẽ etiaz citatum niſi cõtrarium ſit actũ in ꝓmiſſo. ⁊ hoc vult illa eadẽ gl. in tertia ⁊ vltima expoſitione ver. vel etiã ſi conſenſerit. ¶ Ultimo extra gl. opp. qđ ſufficiat conſenſus vnius partis ad trahendũ cauſaz ad iudicẽ eccleſiaſticũ. vt habeat̃. vj. q. j. quicũq; ⁊ in. c. nouit. de iudi. So. verũ eſt in cauſis que de ſui natura poſſunt ad eccleſiaſticũ iudicẽ pertinere etiã inter laicos: puta ratiõe iuramenti vel pacis fracte in quibuſdã aliꝭ qui no. ĩ Spec. de cõpe. iudi. adi. §. j. in. j. col. alias ſecus vt not. in. d. c. nouit. cum nõ poſſint trahi etiã ex denũciatione euãgelica vel eccleſiaſtica: alias euaneſceret iuriſdictio tẽporalis.

2 ☞ Quod iuris eſt de principali debet eſſe de augmento. Iudex cuius iuriſdictio prorogat̃ ſi eſt talis q; ab eius ſentẽtia nõ appellat̃ an idẽ erit in progata iuriſdictione.

3 Quãdo ferẽt ſententia p aliquẽ qui nõ pr̃eeſt territorio: nec habeat familiã mittit̃ executioni p iudicem ordinariũ loci q; pr̃eeſt territorio ⁊ habet familiam ⁊ ſic imperium.

4 Iudex eccleſiaſticus poteſt implorare auxilium iudicis ſecularis ſic ⁊ ecõuerſo et quid in delegato.

1 **Epiſcopale.** †A ſententia epiſcopi cognoſcẽtis ex prorogatione non appellat̃ ⁊ mandatur executioni p iudicẽ ſeculare. b. d. fm intellectũ glo. ¶ Pro declaratione gl. opponitur ſic q; eps cognoſcit inter non ſubditos de ipſorũ cõſenſu videt̃ cognoſcere vt arbiter. vt. ſ. prori. fm primã lect. ſed ſententia arbitri nõ eſt rata cui⁹ cõtrariũ hic dicit̃ in pn. nec mittitur executioni perſe: ꝫ metu pene ei pareat̃ cuius cõtrariũ hic dicit̃ in fi. Et licet ab ea nõ poſſit appellari hoc cõtingit: q; eſt inefficax ⁊ non parit act. vt. j. de arbi. l. j. hoc ideo appellari non põt: q; eſt efficax ⁊ propter reuerentiã perſone. Timore huius gl. dicit. l. iſtã non loqui. vt loquit̃. l. precedẽs. quando cognouit vt arbiter: q; tunc procederet ⁊trarium: ſz quando cognouit vt iudex. Sz tũc opponitur ſi cognouit vt iudex ab eius ſnia debet poſſe appellari. vt ĩ aut. q̃ hic ſequit̃. gl. dicit hoc eſſe verũ quãdo cognoſcit vt iudex iter ſubditos. quo caſu non requiritur conſenſus ambaꝝ partiũ: imo ad inſtãtiam actoris põt ⁊tra reũ inuitũ pcedere: ſed dz intelligi iſta. l. qñ cognouit inter nõ ſubditos progãtes ei⁹ iuriſditionẽ de cõi ꝓſenſu quo caſu hoc qđ dicit̃ in prin. q; ratũ eſt eius iudiciũ ſeu ſententia. ⁊ id q; dicit̃ in fi. q; mittit̃ executioni: eſt de iure cõi. ſed id qđ dicit̃ in medio qđ nõ põt appellari eſt de iure ſpeciali duplici rõne: ſcz ppter reuerẽtiam epalẽ ⁊ ppter conſenſum partium. ⁊ altera deficiente nõ haberet locũ quod hic dz. nã ſi nõ eſſet eps conſenſus partiũ in cognoſcẽdo ⁊ pronũtiãdo nõ tolleret ius appellãdi vt in. l. ex ꝓſenſu. in prin. ff. de ap. lz in ⁊trariũ videat̃ ter. in. c. iudicib⁹. ĩ. q. vj. Sed dic vt ibi no. in gl. Itẽ ſi nõ eſſet cõſenſus ptiũ ſola reuerẽtia epalis nõ ſufficeret ad tollẽdũ ius appellãdi. vt ĩ aut. que hic ſequit̃. alij dicũt q; p illã aut. corrigit̃ hec. l. q; nõ dz eſſe potentior iuriſdictio progata quã ſit iuriſdictio originalis ⁊ ordinaria. ⁊ iſtam partẽ ſequit̃ Bal. hic vt poſſit appellari etiã cũ cognouit ex iuriſdictiõe progata. Talis eñ progatio eſt illius na-
2 ture cui⁹ eſt originalis ⁊ ordinaria. ¶ † Quia qđ iuris eſt de princ. debet eſſe de augmento. vt in. l. etiam. j. de iur. do. ⁊ l. inter ſocerum. §. cũ inter. de pac. dot. ⁊ ſi iudex cuius iuriſdictio prorogatur eſt talis q; ab eius ſententia nõ appellatur vt prefectus pretorio vl̃ aliter ex forma ſtatuti ſimiliter ſi cognoſcat inter non ſubditos ex prorogata iuriſdictione non poterit appellari. Item eo caſu quo appellari poteſt ad iſtuz appellabitur quando cognoſcit ex prorogata ad quem appellaretur: ſi cognoſceret ex ordinaria. ⁊ ita determinat Spe. in ti. de cõpe. iudi. adi. §. j. in. iij. col. ¶ Not. tũ iſtã gloſ. que ſentit contrariũ eius qđ dixi in. l. prece. q; qñ eps cognoſcit vt arbiter eius ſententia nõ parit actionẽ in factũ ſicut in quolibet alio arbitro. Sed in cõtrariũ facit. l. precedẽs. in ver. ſz experiunt̃. fm intellectũ quẽ ibi legi. ¶ Mo. etiã gl. q; in dubio cẽſet̃ conſentire tãquam in iudicem poti⁹ quã tanquam in arbitrũ niſi ex adiũ
3 ctis appareat preſumptio in cõtrarium. ¶ † Ultimo lex iſta ſemp allegat̃ in fi. q; quãdo fertur ſententia p aliquẽ iudicem qui non preſit territorio nec habeat familiam vt per rectorez vniuerſitatis vel doctorẽ inter ſcolares: vel cõſules mercatorum ⁊ ſimiles mittitur executioni per iudicem ordinariũ loci qui pr̃eeſt territorio ⁊ habet familiã ⁊ ſic imperiũ: q; hoc pertinet ad imperiũ mixtum cũ expediat̃ iudicis officio nobili ad priuatã vtilitatem. Sed ille qui tulit non habet imperiuz ſed ſimplicem iuriſdictionez. ⁊ circa hoc vide que plene no. p Bart. in. l. diuo pio. §. j. ff. de re iudi. An autem requiratur q; hoc fiat ad requiſitionẽ. ⁊ literas illius iudicis qui ſententiã tulit. Dicit ꝟ Albe. bis fuiſſe terminatũ bononie q; ſic Bal. tenet hic expreſſe cõtrariũ q; ſufficit q; ille qui habet p ſe ſententiam cõpareat coram poteſtate ⁊ petatur ipſam executiõi mandari. ☞ Nec ob. l. cum vnus. §. penult. de bo. auc. iudi. poſ. ⁊ id quod habetur ĩ. l. properandũ. §. ſi autem reus. ĩ. de iudi. ⁊ quod no. in. l. cũ quedã. de iuriſdi. om. iudi. q; oĩa illa loquũtur quãdo iudex vnius territorij qui tulit ſentẽtiã ⁊ potuiſſet executioni mandare eã ſi bona forent in ſuo territorio nõ põt quia nõ ſunt. ⁊ ſic non propter defectum iuriſdictionis: ſz ꝓpter carentiam ſubiecti ſiue materie ſuper qua debet fieri executio: tunc enim ſi petatur fieri executio in bonis ſitis in alio territorio per iudicẽ illius bene regrunt̃ litere primi iudicis alias ille nõ dz executionẽ facere: ⁊ opi. Bald. vt̃ mihi verior.

4 † Allegat̃ etiã iſta. l. p Spe. ⁊ alios canoniſtas q; iudex eccle-
a ſiaſticus poteſt implorare auxilium [a] iudicis ſecularis ſic ecõuerſo. de quo plene in. c. j. de offic. ordi. ⁊ facit. l. ſi qs in hoc genus. ſ. ti. j. ⁊. j. q. latrones. l. j. ⁊ in iudice ordinario. Iudex aũt delegatus niſi in reſcripto contineatur expreſſa mentio non poteſt hoc facere vt expreſſe determinat Archi. ĩ. c. vt officiũ de hereti. li. vj. ſed Specu. videtur tenere contrarium fm Inno. ⁊ Hoſt. in titu. de offi. deleg. §. ſequit̃ videre qđ ſit officiũ. ver. ſed an poteſt implorare. In romana autem curia ſtylus eſt q; ſemper exprimitur in reſcripto cũ poteſtate implorandi brachium ſeculare propter qđ motus fuit Arch. ad dicendum cõtrariuz ne talis clauſula ſuperflua ponatur ſi ſine ea poſſet. ⁊ dicit hic Albe. q; ſi a ſententia lata per iudicem eccleſiaſticum fuiſſet appellatum: ⁊ poſtea dictus iudex imploret brachium ſeculare ad faciendum executionem quod iudex ſecularis cui eſſet facta fides de appellatione non deberet ſibi cõcedere: q; ſcit illius iuriſdictionem ſuſpenſam per appellationẽ. ⁊ alle. de hoc caſum in. l. quoniam iudices. ĩ. de app. vbi poſt appellationem non debet iudex ad executionem procedere: ⁊ ſi contra facit officiales ſui poſſunt ⁊ debent ſibi reſiſtere. ergo fortius alius iudex cuius brachiũ imploratur.

2 ☞ Si ille contra quẽ fertur ſententia dicat contradico huic ſententie quãdo habeatur perinde acſi diceret appello.

3 A ſententia epiſcopi cognoſcẽtis inter laicos appellatur ad poteſtatem ſi cognouit ex prorogata iuriſdictione ⁊ quid ſi inter clericos. ⁊ nu. §.

4 Iudex appellationis quãdo cõfirmat ſententiã an debeat eã executioni mandare ⁊ non prius.

5 Poteſtas põt epo delegare aliquam cauſam inter laicos.

1 **Si quis.** †Ab epiſcopo cognoſcente ex prorogatione poteſt appellari ſi ſemel tantum offeratur ſententia cõfirmatoria que mãdabitur executioni per cõfirmantem. Sed ſi feratur infirmatoria põt appellari ab ipſa ſecunda ſententia. Itẽ qñ epiſcopus cognoſcit vt delegatus principis vel alteri⁹ appellat̃ ad delegãtem
2 h. d. ⁊ eſt canonizata. xj. q. j. de perſona. † In ter. ibi ⁊tradicat. not. fm Bald. qđ ſi ille contra quem fertur ſententia dicat cõtradico huic ſentẽtie q; perinde eſt acſi diceret appello qđ eſt ſingulare. dicit tamẽ ipſe hoc verum ſi ex aliꝭ iudicijs poteſt apparere q; cõtradicit animo appellandi: vt q; petijt apoſtolos vl̃ dicit q; ſubmittebat ſe iudicio ſuperioris: alias hoc vbum ſolum nõ ſufficeret pro hoc. l. cum antea. j. de arbi. in vſ. ſi autem minime. vbi ſimplex contradictio non habet vim appellationis. nam appellatio habet duas partes: vna quia cõtradicit ſentẽtie: alia eſt q; recurrit ad ſuperiorem. nõ ſufficit
3 ergo dicere ⁊tradico. ¶ † In ter. ibi iudex ſubaudi ſecularis ⁊ ordinarius illius loci. ⁊ ſic non eſt mirabile q; a ſentẽtia epi appellatur ad poteſtatẽ. ⁊ hoc verum quando cognouit inter laicos ex prorogata iuriſdictione. Sec⁹ quando inter clericos vel extraordinaria. q; tunc appellat̃ ad archiepm ſi habet. vt in. c. ſolicitudinem. de app. ⁊ ſic neceſſario ſequit̃ q; iſta aut. loquatur in caſu. l. epiſcopale. ⁊ ipſaz corrigit vt poſſit appellari ſaltem ſemel. ⁊ eſt caſus ſpecialis in quo prohibetur ſecũda appellatio quãdo cognouit ex prorogata iuriſdictione inter laicos nec reperit̃ in hoc correcta iſta aut. ſz quãdo inter clericos etiã ex progata iuriſdictione de conſenſu proprij epi appellat̃ ad epm vel ad papam ⁊ forte ſemel tãtum per iſtã aut.
4 ¶ † In ter. ibi executioni. iſte ter. allegat̃ q; iudex appellationis qñ confirmat ſententiã debet eã executiõi mãdare nõ primus iudex. ⁊ ita no. Inno. de offi. dele. c. paſtoralis. ⁊ Spe. in

¶ Põt ĩplorare auxiliũ. adõ Lardi. ĩ. c. literas. de reſti. ſpo. ⁊ Oldr. ꝓſi. lxxxix. ici. eps invocat.

BIU Cujas

tit.de excu.sen.§.nunc ad dicendum.versi.sed pone qđ iudex. Sed si appellatio deferatur primus iudex sententiaz exequitur.de hoc dic vt.ĩ.de app.l.eos.in prin.ꝛ plene per Bart.eo. tu.l.precipimus.§.officijs.Bal.dicit ꝙ iste ter.male allegaꝝ ad hoc:qꝛ loquiꝝ qñ ille qui tulit primã sniaz fuit eps qui nõ habet facultatẽ executionẽ faciẽdi inter laicos etiã si nõ fuisset appellatũ ab eiꝰ sententia.vt in.l.epale.in fi.ꝛ tenet Bal.ꝙ in causa criminali si iudex loci delicti ꝙdẽnauit ꝛ fuit appellatuz ꝛ ꝙdẽnatio fuit cõfirmata ꝙ cõdẽnatus remittetur ad primũ iudicẽ pro executiõe ficẽda per.l.eos.§.sup his.ĩ.de appel.vbi primus iudex retinet ꝙdemnatũ in carceribꝰ sed bar. ibi dicit exꝑsse cõtrariũ ꝙ retinet ipsum ad instantiã iudicis appellatiõis ad quem pertinet executio.si cõdẽnatio ꝙfirmetur.videꝝ tamẽ mihi opi.Bal.verior per ter.in auꝝ.vt nulli iudi.§.si quis vero comprehẽsorum.vbi fit remissio ad locum delicti. ¶† Ultimo est hic ter.in fi.ꝙ potestas põt episcopo delegare aliquã causam inter laicos.ꝛ tunc a sentẽtia episcopi appellabitur ad potestatem.

5

¶De his qui ad ecclesiã cõfugiũt vel exclamãt. Rubrica.

2 ☞Pro quibus criminibus possit qs extrahi de ecclesia.

3 In causa ciuili qualiter procedatur contra eos qui nõ pũt de ecclesia extrahi.

4 Si ex forma statuti debitor possit capi ꝓ debito an eccl̃ia nõ debeat palam defendere sed ipsum exhibere.

a ¶ Confugiẽtes ad eã.Adđ Ho. ĩ summa ti.đ immu.eccle.in.§. in quãtũ.ver.si aũt liber christianꝰ. Old.cõsi. cliiij.et consi.lxiiij.

1 ¶† Quia ĩter alias ĩmunitates quas habet ecclesia est hec ꝙ cõfugiẽtes ad eamª timore iudicij ciuilis vel criminalis nõ pũt inde extrahi etiã ꝓ iudices ordinarios sub pena capitis: vt in.l.ij.ĩ.eo.ideo ponit hic illa rubrica sicut eñ domus propria dz esse tutũ refugiũ cuilibet vt inde nõ possit extrahi i.l. plericꝫ.vt in ius voc.ꝛ.l.nemoꝰ de domo.de reg.iu.ita ꝛ ecclesia:de domo tñ põt extrahi rõne criminis vel pro debito fiscali nõ ꝓ priuato.vt not.in.d.l.nemo.de domo.† sz de eccl̃ia nõ debet extrahi etiã pro causa criminali.Fallit in quibusdã criminibus.de quibꝰ in auꝝ.de mãda.§.necꝫ.cũ seq.ꝛ gl.in.l.ij. dicit ꝙ pro qualibet causa criminali põt inde extrahi:sz de in re canonico statutũ est contrariũ ꝙ pro nullo crimine etiã ex quo veniat imponẽda pena mortis:nõ possit inde extrahi exceptis publicis latronibꝰ ꝛ nocturnis depopulatoribꝰ agroruz.vt in.c.inter alia.de immu.eccle.quinimo pro alijs criminibꝰ quantũcũqꝫ magnis ecclesia defendit criminosum a pena corporali.ꝛ facit vt pena ĩmutetur in pecuniariam.vt ibi no.predicta in christianis catholicis ꝛ liberis hominibus:iudeos vero vel hereticos criminibꝰ vel debitis repletos ecclesia nõ defendit etiã sub colore ꝙ velint ad christianã fidem redire:qꝛ presumuntur hoc facere fraudulenter quousqꝫ satisfecerint vel puniti sint.vt in.l.j.buiꝰ tit.seruos etiã aufugiẽtes a dominis nõ defendit in preiudiciũ dominoꝝ :sz distinguiꝝ an fugiant armati ad ecclesiaz ꝛ habet locũ.l.si seruus.an nõ

b ¶ Ecclesia nõ debeꝛet õfẽdere.ad de Albe.de rosa. in prĩa parte statutorũ.q.xj.

3 armati ꝛ habet locũ.l.presenti.§.fi.incipit sane. ¶† Et de ista materia vide per Host.in summa.de immu.eccle. qualiter ãt in causa ciuili procedatur ꝙtra tales postꝙ de ecclesia nõ pũt extrahi habetur plene in.l.presenti.† Sed dicit hic Alberic⁹ qđ si ex forma statuti debitor posset capi ꝓ debito quod talez

4 ecclesia nõ deberet defendere: b sed ipsum exhibere:qꝛ est persona cõditionata sicut serui ꝛ ascriptitij quos ecclesia nõ defendit in preiudicium dominorum quod dictum nõ puto verum:quia.l.presenti.debet intelligi eo casu ꝙ si non esset in ecclesia posset capi psonaliter pro causa ciuili quod videtur esse in arbitrio iudicis nõ vt carceretur:sed vt veniat coram iudice.iuxta no.in.d.l.plericꝫ.Et tamẽ illa.l.vult ꝙ in ecclesia nõ poterit capi non autem debet habere plus iuris creditor quã do potest facere ipsum capi ex forma statuti ꝙ quãdo de iure communi.ꝛ hoc de prima parte rubrice.De secunda vero: sz de illis qui faciunt tumultum in ecclesia loquitur.l.denuntiamus.ꝛ pleniꝰ.l.si quis in hoc genus.cum aut.ibi posita.ĩ.de episcopo ꝛ cle.

b

2 ☞Quando offensa est impunita ex forma statuti nõ debet recipi accusatio:nec formari inquisitio super ea.

c ¶ Bãnitꝰ possit. Adđ nellũ ĩ tracta.de bãnitis.

1 Si seruus. † Jsta.l. ĩ fine allegatur ꝙ vbi permittitur offensa denegatur defẽsio. Jdeo si statutum dicat qđ bannitꝰ possit c impune offendi:nõ est licitum bannito se defendere.ꝛ si defendẽdo se occideret volentem ipsum occidere poneret iterum in banno pro tali homicidio.ꝛ vide quod not.Bart.

2 in.l.decuriones.ĩ.de infa. ¶† Jtem allegatur quod quando offensa est impunita ex forma statuti vt in casu p̃dicto non debet recipi accusatio nec formari inquisitio super tali offensa.ꝛ sic talis executio impedit ingressum iudicis.facit.ĩ.vt nemo privatus ti.l.ij.in fi.

1 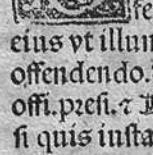 Enuntiamus. † Jsta.l. allegatur circa finẽ.in versi.nã si quis.ꝙ aliquis habeat inimicum ꝛ dubitet offendi ab illo possit adire iudicẽ ꝛ ĩplorare officiũ eius vt illum compellat ad prestãdum sibi securitatem de nõ offendendo.de hoc habetur per Guil.de cu.in.l.illicitas.ff.de offi.presi.ꝛ Bart.ponit titu.de dam.infec.in.l.qui bona.in.§. si quis iusta.ꝛ.§.si quis quia.in.l.j.in fi.ĩ.in quib cau.colo.cẽ si.lib.xj.

2 ☞Pena capitalis põt esse sine pena mortis ꝛ debet intelligi de minori pena:ꝛ sic de illa q̃ equiparaꝝ deportatiõi nisi de morte aliter exprimatur.

3 Confugiẽtib⁹ ad ecclesias eo casu quo nõ debẽt inde extrahi debẽt ministrari victualia per ministros ecclesie ꝛ etiam assignari locus vbi possint quiescere ꝛ dormire.

4 Ad missionem in possessionem ex primo decreto:licet non sit preiudicialis requiritur solennitas edictorum seu trium citationum de quibus hic:ꝛ ad quos actus requiratur citatio peremptoria.

5 Quando contra aliquem est suspicio:ꝛ non sunt vrgẽtes ꝙiecture debet stari eius iuramento ad eius purgationem. Colonus numeratur inter personas domesticas:ꝛ sic non est idoneus testis.

1 Resenti. Nota ex prĩc.huius.l.fin Bar. † quod melius est regi iusto rege quam iusta lege.Nam imperator nõ vult.l.istã habere locum in ciuitate cõstantinopolitana vbi residebat persona sua cuiꝰ presentia de facili poterat haberi: vnde nõ expediebat prouidere per banc.l.qꝛ melius ipse prouidebit cum fuerit requisitus secundum contingentiã casuũ.

2 ¶† Jtem no.post princi.ibi capitali.et vltimi supplicij animaduersione ꝛc.nam nõ sufficiebat dicere capitali ad hoc vt imponatur pena mortis naturalis cũ pena capitalis poterit esse etiam sine pena mortis.vt patet in deportatiõe ꝛ damnatione in metallum que dicunꝝ pene capitales.Jdeo subiũxit verba sequentia:ideo dicũt doc.si statutum diceret ꝓ tali crimine debere imponi penam capitalem nõ deberet imponi pena mortis:sed debet intelligi de minori pena.argu.in.l.si preses.ff.de pe.ꝛ sic de illo qui equipararet deportatiõi:quia deberet bãniri ꝛ expelli de ciuitate.debet ergo hic dici exꝑsse qđ imponatur pena mortis.Jdeo iudices in sentẽtijs criminalibus condẽnant ad penã capitalem ita quod moriatur ꝛ anima a corpore separetur ꝛ non sine causa apponunt illa verba

3 quia mors est duplex.naturalis ꝛ ciuilis. ¶† Jtẽ not.ibi aut victualium ꝛc.ꝙ istis confugientibus ad ecclesiã eo casu quo non debent inde extrahi debent ministrari victualia ꝓ ministros ecclesie.ꝛ etiã assignari locus vbi possint quiescere ꝛ dormire.vt patet in verbo aut vestis:ꝛ in vbo requies:ꝛ probaꝝ circa finem huius.l.etiaz ibi.ꝛ ipsi per incommodum ecclesie

4 egentium pauperum alantur expensis. ¶† Jtem not.ter.ibi post edictorum solennem citationem ꝛc.nam Bal.semper allegabat istum ter.quod ad missionem in possessionem ex primo decreto:licet nõ sit preiudicialis requiritur solẽnitas edictorum seu citationum que solẽnitas cõsistit in hoc quod fiãt tres citationes.ꝛ vltima fit cũ peremptorio vel quod fiat vna cum cõminatiõe peremptorij sicut quando peruenitur ad sententiã diffinitiuam.vt in.l.ad peremptorium.ff.de iudi.Jtez dicit Jnno.quando peruenitur ad absolutionẽ ab instantia iudicij.vt.ĩ.de iudic.properan.§.ꝛ si quidez.ꝛ sic in tribus casibus:extra quos quelibet citatio etiam si non dicaꝝ esse perẽptoria.ꝛ sufficit vna vt aliquis citeꝝ ad videndũ iurare testes non enim expedit dicere peremptorie;sed in dictis casibꝰ nisi dicatur non posset ad tales actus peruenire.vt no.per Jnno. in.c.consuluit.de offi.deleg.sed Jaco.but.dicebat nõ requiri peremptorium immissione ex primo decreto:cuius cõtrariuz ptz hic.ꝛ videꝝ tenere gl.in.l.consentaneũ.qnõ ꝛ quãdo iud.

5 in.j.glo.ꝛ.l.si finita.§.iuli.de dã.infec. ¶† Jtem no.in ver.in querendi autem ꝛc.ꝙ quãdo cõtra aliquem est suspicio ꝛ nõ sunt vrgẽtes coniecture dz stari eius iuramento ad eius purgationem.Ultimo.no.in ver.sane.qđ colonus numeratur inter personas domesticas:ꝛ sic non esset idoneus testis.qđ no. secundum Albericum.

¶De legibus ꝛ constitutionibus principum. Rubrica.

2 ☞Equitas quando preferatur rigori.

3 An soli imperatori liceat facere interpretationẽ inter rigorẽ ꝛ equitatem:an etiam cuilibet iudici.

Inter equitatẽ

BIU Cujas

1 Nater equitatē. ¶ Iuder nō debet recedere a iure scripto propter equitatē non scriptam nisi autoritate principis ad quez solū hoc pertinet. ſ. limitare ius scriptum hoc dicit scōm primā lectu. que est vera et eam tenet
2 †Barto. legit gloſſ. duobus alijs modis scōm quos equitas prefertur rigori iuris sez quando nec rigor erat scriptus nec equitas in casu in quo dubitabaꝫ licet esset scriptus in alio casu simili: quia debemus potius sequi equitatē quam similitudinem illam vel quādo erat scriptus rigor iuris et etiam equitas: ⁊ tunc nō habet dubiū q̄ seruanda est equitas. vt in l. placuit. ĵ. de iudi. pone casum vel exemplum ī l. panthoni⁹. ff. de acqui. here. vbi si quis decessit intra dies petende bonoꝝ possessionis tempore quo erat absens causa reipublice de rigore iuris non transmittat bonorum possessionem nec restitutionem in integrum: quia non fuit lesus in vita eius. tamē de equitate: q̄ leditur in articulo mortis transmittit restitutionē in integrū ⁊ sic ibi est scriptus rigor ⁊ equitas vnde prefertur equitas. vnde ista sit coclusio q̄ō ceteris paribus equitas prefertur. l. si seruus. §. sequitur. ff. de verb. oblig. ⁊ dicuntur paria quando nec rigor est scriptus nec equitas in casu de quo erat questio licet in simili eēt scriptus. vel quādo tam rigor q̄ equitas scripta erat: sed si nō sunt cetera paria: q̄ rigor erat scriptus et equitas non locum habet. l. vt sit recedenduz a iure scripto. pone exemplum in. l. prosperit. ff. qui et a quibus. et mandati. l. inter causas. §. nō oīa. vbi si mandatarius pro exequēdo mandatū sit captus a latronibus et derobatus quod damnū non recepisset si mandatum non suscepisset. nō propterea recuperat q̄ō videtur contra equitatem tamen seruatur rigor vt ibi no. sufficit. ¶ In glo. ibi item quādoq; gl. opponit contra illam primam lec. ⁊ verum quod imo debeamus sequi equitatē vt in. l. pe. ad maced. ⁊ l. sed iul. §. mutui. ff. eo. ⁊ respondet q̄ō ibi equitas latius ponitur ⁊ aliquando strictius sed illa verba parū important. dic ergo q̄ō ille. ll. loquuntur de equitate scripta. nam ius scriptum aliquādo ex equitate extendiť per aliam. l. ⁊ ita loquitur. l. pe. aliquādo restringiť ⁊ ita loquitur. §. mutui. nam senatusconsulta macedoniānum loquebaꝫ in filiosa. ⁊ q̄ eadē rō ⁊ equitas erat in nepote per aliā. l. ad nepotē extendiť itē loquebaꝫ in mutuo pecunie q̄ō verbū pecunie late sumitur pro bis que consistūt ponderе numero vel mensura vt in. l. talis scriptura. de lega. j. tū senatusco. restringitur ad pecuniā numeratā ex qua emanauit: q̄ illa reperitur in pecunia plusq̄ alijs mutuabilib⁹. ¶ In glo. ibi item potest poni eodem modo ⁊c. intētio glo. est illa q̄ō in materia successionis feudorum non habemus ius scriptū: q̄ tpe harū. ll. illa materia non erat cognita. sed bene habemus ius scriptū in successione aliorū bonorū. ¶ Item in materia feudorum habemus ius consuetudinariū q̄ dicit sine scriptz q̄ sine scriptura ille consuetudines fuerūt in esse ꝓducte. licet postea per quosdā autores priuatos fuerint in scriptis redacte pone ergo dubitaꝫ an monachus succedat patri in feudo[a] ius ciuile ī feudo nō dicit sed in alijs bonis dictat q̄ō sic sicut succedit monachus ī alijs bonis nō obstāte monachatu. vt in l. deo nobis. s̄. de epi. ⁊ cle. equitas vero ꝝsuetudinis feudorū dictat contrariū: q̄ feuda dantur propter seruitiuz personale q̄ō monachus prestare non pōt d̄ nō feudi cum sit suppositus abbati q̄ō istorū seruabiť glo. nō declarat. dic q̄ō equitas non scripta. i. inuenta ex consuetudine feudorū ⁊ ita declaratur in ti. si de feu. fu. ꝙtrouer. c. fi. ⁊ sic illa lec. cōtradicit precedēti vbi
b rigor scriptus[b] prefertur equitati nō scripte sed ibi rigor erat scriptus in casu in quo erat dubiū hic licet eēt scriptū in alijs rebus equitas vero nō scripta specialiter reperitur in casu de quo querit merito preferť. ¶ In glos. ibi item potest poni in equitate scripta ⁊ iure scripto. dic ille casus non habet dubiū per. l. placuit. ĵ. de iu. q̄ tunc. l. cōtinens equitatē scriptā venit ad limitationē ⁊ correctionē. l. continētis rigorem scriptuz vt etiā equitas patet in. l. pomponius. ff. de acqui. here. intellige tamen q̄ tam rigor q̄ equitas erat in spē ⁊ in casu de quo dubitabaꝫ in. d. l. panthonius. sed si equitas eget in genere et rigor in spē: licet equitas esset scripta sicut rigor preferť rigori per regulā generi per speciē derogať. pone exemplum de equitate naturali que est neminē debere locupletari cuz aliena iactura. vt in. l. nam natura. ff. de cōdi. ide. cui equitati generali scripte derogatur per. ll. continētes rigorē specialē in contrarium propter culpā vel dolū aduersarij vt sunt iura loquentia de vsuca. ⁊ prescrip. per quas quis locupletatur cū aliena iactura propter bonum publicuz ne dominia sint semper in incerto. vt in. l. j. ff. de vsucap. q̄ propter negligentiā aduersarij nō prosequēdo ius suum. ¶ Item pone in casibus in quibus restituto minore ad rem suam recuperandā non restituitur aduersarius eius ad recuperandū pretiū propter suuz dolum vt in. l. titius. ff. de fideiuſ. ⁊ l. qui res. de sol. ver. huic applicatur ⁊ dici in. l. j. ⁊. ñ. ĵ. si aduer. transac. ¶ Itē in alio casu s̄. de sacrosan. eccle. ⁊ l. iubemus. §. sane. in glos. que incipit sic ergo ecclesia locupletať ⁊c. ⁊ in auť. qui res iam dictas. ⁊ vbi
3 cunq; ab illa regula reperitur exceptio. ¶ †In glos. ibi itē in eo. glo. hic voluit opponere contra ter. qui dicit quod soli imperatori est licitum facere interpretationē inter rigorē ⁊ equitatem contra q̄ō imo cuilibet iudici liceat vt in. l. non presentе. ff. eo. nam. l. dicit quod iuder debet habere equitatē pre oculis vt in. l. q̄ō si ephesi. ff. de eo quod cer. lo. ⁊ alij dicunt q̄ō iuder tēpore quo percipit administrationē debet iurare se redditurum ius secundum equum quod sibi videbitur vt ī auť. iusiurandum quod prestatur ab his. glos. videtur sic voluisse soluere vt fateatur contrariuz de plano quod quilibet iuder possit tamē sua interpretatio nō erit illius cōditionis ⁊ qualitatis cuius interpretatio principis q̄ñ interpretatio principis est generalis necessaria ⁊ in scriptis redigēda sed illa quā facit iuder non est generalis nec in scriptis redigenda licet sit probabilis aut necessaria. nā etiam quilibet doc. interpretari potest ⁊ erit interpretatio probabilis. breuiter glos. non bene soluit illud contrariū nec formaliter vt debet q̄ia ista. l. vult quod iuder non possit talem interpretationem facere. sed solus imperator ⁊ dico q̄ō interpretatio imperatoris potest fieri taliter q̄ō non sit generalis nec in scriptis redigenda vt cōsulatur imperator in certa causa in qua reperitur ius scriptū pro vna parte ⁊ equitas non scripta pro altera ⁊ ipse mandet seruari equitatem. naz hoc mandatum seu rescriptum nō habebit vim generalis. l. quo ad similes causas sed duntarat in illa vt. ĵ. l. proxima. ⁊ etiā in. l. sequē. circa fi. dic ergo formaliter ad contrariū quod quādo reperitur rigor scriptus in vna causa iuder ab illo rigore non debet recedere propter equitatem non scriptam quam velit formare de capite suo vel de cōmuni opi. hominū nisi cum autoritate pape vel imperatoris ad quem soluz hoc pertinet ⁊ iste est casus huius. l. Sed q̄ñ casus est de quo dubitatur nō reperitur specialiter decisus. ⁊ sic oportet decidi per arg. ⁊ similitudines aliaꝝ. ll. in alijs casib⁹ loquentiū ⁊ tunc procedit contrariū q̄ō iuder debet et possit interpretationē facere prout sibi equū videbitur sequēdo potius equitatez q̄ rigorē in alijs casibus scriptū: q̄ sub specie rigoris pernicioſe aliquādo erratur vt ī. l. si seruus. §. sequiť. ff. de verbo. obli. Fateor tamen q̄ō imperator potest facere interpretationem generalem que habeat vim. l. quo ad omnes. iuder vero non sed solum in causa qualibet decidere. ⁊ vide similem glo. c. j. de postula. prela.

2 ¶ Si imperator concessit debitori meo quod non posset cogi ad soluendum quod idem non obseruabitur in alijs debitoribus.

Concessio vel rescriptum an extendatur ad alias personas vel causas.

3 Si princeps vt papa vel imperator cōfert alicui castrū ⁊ post ea illud idē cōfert. alteri q̄ō non valeat secunda collatio.

4 Sta. quod causa debeat committi ad consiliū sapiētis altera parte postulāte debet intelligi quādo esset dubia probabili dubitatione non quando est clara ⁊ sine dubitatione.

5 Relatio quando possit fieri ad superiorem.

1 De er relationib⁹. †Rescripta principis super certis causis decidentiꝫ ⁊ concessiones eiusdem facte singularibus personis vniuersitatib⁹ vel locis nō habent vim. l. generalis quo ad alias causas vel personas: sed tantū quo ad illas in quibus emanaret. ⁊ in illis debent obseruari pro legibus. ⁊ rescripta postea impetrata contra illa non facientia de illis mentionez tanq̄ subreptitia nō valent. ⁊ puniūtur iudices patientes illa impugnari malitiose vel sub specie dubietatis ad imperatorem referentes: ⁊ illa executioni non mittentes. h. d. tota. l. ⁊ premitte quod dicitur ff. de constitu. prin. l. id quod principi placuit. l. habet vigorē siue per epistolam vel subscriptionē vel alio modo appareat de placito suo pone ergo quod iuder coram quo vertebatur causa inter te ⁊ me dubitans qualiter deberet sententiam ferre consuluit imperatorem ⁊ imperator vel a seipso vel habito ꝙsilio cū proceribus suis rescripsit q̄ō ferret causam pro te forte aliq̄ rōne motus. an illud rescriptū habeat vim. l. gñalis. vt in casu sili vertēte iter titiū ⁊ semproniū debeat id obseruari ⁊ hic d̄r q̄ō nō. sed soluz in illa cā in qua emanauit: vñ ali⁹ iu-
2 der nō teneť in illa cā illud seq. †vt pone imperator tibi debitori meo ꝙcessit ne posses cogi ad soluēdū hinc ad qnquēniū. An idem obseruabiť ī alijs debitorib⁹ vt meis vel alioꝝ creditoꝝ vt nō possint cogi ad soluēdū ⁊ d̄r q̄ nō ⁊ idē ī alijs ꝙcessiōib⁹

a ¶ An monachus succedat patri in feudo. vide per doct. ī. c. in pñtia ⁊ ibi expresse per Jo. de imol. de p ba. archi. in. c. fi qua mulier. xix. q. iij.

b ¶ Rigor scriptꝰ adō. l. placuit. C. ō in. c. j. de mutu. peti. car. alex. ī. c. nō est in. iij. not. de spō. ⁊ p butri. Jmo. et Abba. ī c. fi. de transl. ⁊ remissiue per feli. ī c. fi. col. j. extra de re iudi. Cur.

BIU Cujas

factis per gfam pſonaꝝ vel locoꝝ qb⁹ cõcedunt.vt hic.ꝛ in.c. qõ ob cãm.de re.iur.ꝛ.d.l.j.§.fi.ff.de ꝙsti.ꝑn.qꝛ talia reſcripta nõ cõcedit impator eo aĩo vt faciat.l. generalẽ quo ad oẽs ſz quo ad illos tantũ in quo habẽt vim. ll.quo ad illos rñdeꝛ qꝛ debẽt ſeruari ſicut.l.gñalis.ꝛ reſcriptũ impetratũ in contrariũ non faciens de illo mentionẽ eſt ſurreptitiũ ſicut impetratũ contra legẽ ſcriptã niſi apponaꝛ clauſula nõ obſtante vt j.de precibus impera .offe.l.nec dãnoſa.puniunt iudices qui permittũt talia reſcripta malitioſe impugnari ꝛ non mittũt ea excutioni ſed ſimulãt ſe dubitare .et referunt principi qd habeãt agere ad ꝓtelandũ tps. hoc dicit ĩ effectu. ¶ Gloſſa j.ponit hic exemplũ in cõceſſione caſtri quã princeps facit alicui ad ſuggeſtionẽ alterius qõ exemplũ non multũ congruit inenti huius.l.in qua dubitatur an conceſſio vel reſcriptũ extenderetur ad alias perſonas vel cauſas vnde melius exẽplifica vt dixi in caſu. Aduerte tamen:quia talis conceſſio caſtri dicitur beneficiũ principis quod eſt latiſſime interpretandũ quo ad ipſum principem.l.beneficiũ.ff.de cõſti.prin.ꝛ in.c.cũ dilectus.de do.ꝛ qõ ibi no.per Jnno. Jtẽ eſt dare priuilegiũ quando concedit aliquid contra ius cõmune.puta immunitatem a collectis.ꝛ tale priuilegiũ eſt ſtricte interpretandũ cũ offendat ius cõmune non ſic in caſu precedenti cum talis conceſſio non ſit cõtra ius cõe. Eſt etiã dare reſcriptũ qõ nõ cõtinet beneficiũ nec priuilegiũ:ſed datur ad iuris cõis obſeruantiam vt reſcriptũ delegationis iudicis de quo loquitur totus titu.j.de di.reſcrip.ꝛ de his tribus vide per glo.ĩ.c.j.eo.titu. de bis etiam habetur.j.de preci.impe.offe.et in titu.ſi contra ius vel vtil.pub.cũ ſequen. ¶ †Et no. ex iſta gloſſa relata ad ter.qõ ſi princeps vel papa vel imperator cõfert alicui caſtrum et poſtea illud idem confert alteri non valet ſecunda collatio: qꝛ non põt nec debet primo auferri ſine culpa ſua.vt in tit.de feu.ſine culpa non amittendo.ꝛ de hoc eſt gloſſ.in.l.ſi qua lata.j.de fundis ꝛ ſaltibus rei dominice.lib.xij.quam Bald.ĩ multis locis allegat.quia tãgebat cum.nam papa Vrbanus vj.j.ſibi contulerat vnum caſtrũ qõ vocatur Feſtina in comitatu augubñ.ꝛ poſtea illud idẽ contulit alteri ꝛ nunq̃ Bal. potuit habere poſſeſſionẽ.licet multũ litigauerit cum illo in
4 romana curia. †Jtem allegatur iſte ter.in fi ſi ſtatutum dicat quod cauſa debeat committi ad conſiliũ ſapientis altera parte poſtulãte debeat intelligi quãdo eſſet dubia probabili dubitatione:quando vero eſt clara ꝛ ſine dubitatione quacunq̃ in iu.non debet iudex audire partem petentem cauſam committi ad conſilium:quia preſumuntur hoc facere malitioſe et cauſa differendi litẽ. Et no.per Jaco.de are.ĩ.l.ille aut ille.§. cũ in verbis.ff.de lega.tertio. ¶ Jn glo.que incipit nec ergo decretales:ibi ſed ibi de his q̃ ſunt in iuris corpore clauſe.dic illa ſol.eſt bona ad ambo ꝙtraria precedẽtia.nam decretales epiſtole licet emanauerint ſpecialr in quibuſdã cauſis ꝛ inter certas perſonas vt ex inſpectione ipſarum patet tamen romani principes poſtea inſſerunt eas reduci in vno volumine qõ miſerunt ſtudio bononienſi vt gloſſarẽtur ꝛ legerẽtur pro legibus ꝛ canonibus generalibus:ſic etiam multe.ll.ĩ volumi. C.emanauerunt inter certas perſonas ꝛ in certis cauſis.vt patet.j.de tranſac.cum ꝓponas.cum multis ſimilibus.ꝛ tñ habent vim leguin generaliũ qꝛ redacte ſunt in volumine.C.alꝫ ſecus vt.ſ.de inſtitu.co.confir.§. ſi que vero pragmatice ſanctiones ꝛc. ¶ Jn glo.j.quod quiſq̃ iuris.l.j.dic quod loquit in cõceſſione que non continet ius iniquum alias ſi eſſet facta ad poſtulationem alterius torqueretur cõtra eum vt in illo titu.ꝛ ſic haberet vim.l.non ſolũ pro illo pro quo facta eſt
5 ſed etiam contra illum pro aduerſario. ¶ †Ultimo ſi querit an relatio ad ſuperiorem poſſet fieri vel ſit ꝓhibita.diſtingue vt hic per Bald.qui dicit qõ aliquando eſt neceſſaria.aliquãdo probabilis.aliqñ temeraria. Neceſſaria eſt quãdo fit propter defectum iuriſdictionis referentis vt quia nõ poteſt ipſe renuntiare cum cauſa fuerit ſibi commiſſa audienda ꝛ referẽda nõ terminanda:ꝛ tunc eſt licita.idẽ ſi alio modo haberet poteſtatem audiendi ꝛ nõ terminandi.l.ſolent.in princi.ff.de offi.proconſul.facit.c.ſuper queſtionum.de offi.deleg.ꝛ antẽ. ad hec.j.de iudiciis.probabilis eſt quãdo fit ꝓpter ꝓbabile dubiũ quod indiget deciſione principis vt ſunt plura que occurrũt in materia auꝫ.ex cauſa.j.de lib.prete.ſed ſi poteſt deciꝺi per arg.aliarũ.ll.non debet iudex referre principi ſed procedere de ſimilibus ad ſimilia.vt in.l.nõ poſſunt.ff.eo.ꝛ.j.cũ de nouo ibi no.temeraria eſt cuꝫ iudex ſimulat ſe dubitare ꝛ refert magis ad exonerandũ ſe q̃ ad declarationem habendam.vt in fin.huius.l.ꝛ illa punitur.dicit tamen Bald.qꝛ ſi iudex poſſet incurrere periculum mortis vel aliud magnum periculum excuſatur ſi refert negociuꝫ ad ſuperiorem vt mãdet qualiter vult cauſam determinari:qꝛ non tenet ſe ſubice re illi periculo et predicta propter dubium iuris ſed propter dubiũ facti nõ debet referre principi: alias punit.l.cũ que temere.ff.de iud.et vide in Speculato.de rela.vbi ponit modũ ꝛ practicam referendi.

2 ☞ Sta.quod non valeat ſtatutum niſi per preconem ſit publicatum in certis locis ciuitatis ꝛ poſtea factum ſit quoddã ſtatutum in fauorem alicuius ciuis ꝛ non ſit publicatum per preconem an ſit nullum.

3 Si in volumine ſtatutorum ſit aliquod ſtatutũ diſponens qõ ſtatuta ibi contenta extendant ad caſus ſimiles:tunc illa ſtatuta non erunt ſtricti iuris ꝛ recipient interpretationẽ extenſiuam etiam in caſibus odioſis ꝛ contra iura cõmunia.

4 Jlla que reperiunt clauſa in corpore iuris habentur pro legibus generalibus dũmodo proprietas verborũ hoc patiatur ꝛ quid de ſententijs non cõprehenſis in corpore iuris

1 **Leges.** ¶ †An lex ſit generalis cognoſcitur ex vj.ſignis poſitis in ter. Jnterlocutoria vero principis ꝛ etiã ꝓfeſſiones facte ſingularibus perſonis non faciũt.l.generalẽ.ſed ſpecialem inter illas pſonas.h.d. Et loquitur illa lex quando dubitatur de aliqua.l.nouiter facta per imperatorẽ que non ſit inclusa in corpore iuris.vt ſi volum⁹ cognoſcere an ſit lex generalis recurramus ad illa ſex ſigna de qbus in ter.nam ſi mittitur ad cetum ſenatorũ eſt generalis.vel ſi dicatur in ea hac edictali.l.ſancim⁹ ꝛc.vt.j.de ſecun.nup.l.hac edictali.vel ſi mãdatur publicari per oẽs populos.vel ſi dicat in ea qõ trabatur ad ſimiles caſus poſito quod ſit facta in certo caſu ſpeciali.vel ſi dicat expreſſe quod ſit generalis vel quod pertineat
2 ad omnes. ¶ †Et dicit Bal.ſe de facto ſemel reſpondiſſe cũ ſtatutum diceret quod non valeat ſtatutum niſi per preconẽ ſit publicatũ in certis locis ciuitatis.poſtea factum ſit quoddam ſtatutum ſpecialiter in fauorem cuiuſdam ciuis.ꝛ nõ ſit publicatum per preconem querebatur an eſſet nullum videbatur quod ſic per dictum ſtatutum contrarium: quia ſtatutum de publicatione debet intelligi in ſtatutis generalibus que fiunt ad omnes:nã in illis eſt neceſſaria publicatio vt hic in ver.vel per oẽs vt veniat in notitiã omniũ inter quos debet ſeruari:ſed illud ſtatutũ factum in fauorem certi ciuis eſt ſpeciale quo ad ipſum tantũ vt in.l.neq̃ doꝛotheũ.j.de decu. lib.x.vnde non eſt neceſſaria publicatio:ſed ſufficit quod ille
3 ſciat. Dicit etiam per illum ter.in ver.vel expreſſius† qõ ſi in volumine ſtatutorum ſit aliquod ſtatutum diſponẽs qõ ſtatuta oĩa ibi contenta extẽdant ad caſus ſimiles qõ tũc illa ſtatuta non erũt ſtricti iuris ꝛ ſic recipient interpretationẽ extẽſiuam etiam in caſibus odioſis et cõtra iura cõmunia.et ita debet limitari qõ cõmuniter dicitur ſtatuta eſſe ſtricti iuris maxime penalia ꝛ contra ius commune diſponentia.vt in.l.
4 cõſtitutionib⁹.ff.ad munici. ¶ †Ultimo ſcias qõ illa que reperiuntur clauſa in corpore iuris habentur pro legibus generalibus ſiue ſint ſententie principis diffinitiue ſiue interlocutorie.l. metum.§. prætor.ff.qõ me.cauſa.ſiue ſint alie cõceſſiones dũmodo proprietas verborũ hoc patiat.de his autẽ que nõ ſunt cõprehenſa in corpore iuris diſtinguit an ſint ſententie interlocutorie.ꝛ non habẽt vim.l.generalis.vt hic circa fi. an ſint ſententie diffinitiue principis in certis caſibus vel inter certas perſonas:ꝛ tunc ſi iſta concurrãt ꝛ lata ſit preſentibus partib⁹ ꝛ cũ cauſe cognitione.ꝛ nõ ſit ꝙtra ius expreſſum talis ſententia habebit vim generalis.l.vt.j.ca.l.fin.ꝛ no.ſ.l. proxi.gloſſ.que incipit imo.ꝛ hoc in glo.fi.altero illorum deficiente ſecus.ꝛ ita reducas ad concordantiam .ll.diſcordãtes. Letere vero conceſſiones continentes priuilegiũ vel beneficium non habent vim legis generaliter.vt hic in fi.ꝛ.ſ.l.pri. ꝛ in.d.§.ſi que vero pragmatice.

2 ☞ Quãto quis eſt in maiori culmine ꝛ maieſtate tanto magis decet cum benignum reſponſum dare.
Omne ius potentius eſt in cauſa quã in cauſato.
Honor eſt in honorãte ꝛ qui ſe humiliat exaltabitur.

4 Patere legem quam tuipſe tuleris.
Princeps non poteſt imponere legẽ ſucceſſori ſuo a qua non liceat recedere ſicut nec ſibi.
Jnter mandãtẽ ꝛ mandatarium debet eſſe differentia.

5 Princeps ſi facit aliquem contractum cum ſubditis debet illud obſeruare ꝛ non rumpere vel frangere vel contrauenire ſicut quilibet alius priuatus ꝛ eodẽ modo eius ſucceſſor obſeruare tenetur.

6 Statutum qñ tranſit in contractum nõ poteſt a ſtatuẽtibus reuocari vt ſi ſtatutũ dicat qõ quicũq̃ forẽſis veniet ad habitãdũ ĩ ciuitate vl̃ comitatu ſit exẽpt⁹ a factiõib⁹ cõib⁹ p decẽniuꝫ

7 Eps qui fecit cõſtitutionẽ ſynodalẽ qꝛ clerici ludẽtes ad alcã ſint excõmunicati ꝛ ipſe ludat cũ alio clerico an ſit excõicat⁹.

Digna vox

BIU Cujas

1 Digna vox. ¶†Licet princeps sit solutꝰ
a legibus [a] vult tamen viuere
scd͂m leges a qbꝰ hȝ principatũ ⁊ imperiũ.h.d.Et
p̄rio ponit quãdã suasionẽ vsq̄ ibi adeo.scd͂o sua-
sionis rationẽ vsq̄ ibi:⁊ reuera.tertio suasionis cõmendatio
nem:vel melius predicte rõnis ꝓbationeȝ vsq̄ ibi ⁊ oraculo.
Quarto successoribus suis qbus precipere nõ põt indicat vt
faciãt qd͂ ipse facere intẽdit:⁊ loquit᷑ tam de legibꝰ factis a se
q̄ factis a populo romano a qbꝰ habuit imperiũ qm̄ a lege re
gia q̃ de imperio lata est hortensio mirabili oratore ꝓuocante
vñ d͛.l.hortẽsia.vt in.l.j.ff.de ꝯsti.prin.⁊ in hoc casu illa lex est
2 aliquãtulũ scrupulosa.†No.p̄io in p̄n.qd͂ quãto qs est in ma
iori culmine ⁊ maiestate tãto magis decet eũ dignũ rñsum da
re.Itẽ no.scd͂o i v̄.adeo.vnũ ad qd͂ Ja.bu.allegabat istũ text.
3 †qd͂ oẽ ius potẽtiꝰ est in cã q̄ in causato.nã lex regia fuit causa
imperij.id͂ iperator legibꝰ submittit iperiũ in reuerẽtiã illius
¶Itẽ no.i v̄.⁊ reuera.Illud vulgare honor est in honorãte:
⁊ q se hũiliat exaltabit᷑.⁊ illd͂ Catonis:patere legẽ q̄ tulpe tu
4 leris.†Ultio no.i fi.q̄ p̄nceps nõ põt iponere legẽ successori
b suo [b] a q̃ nõ liceat recedere sicut nec sibi.l.si qs i p̄n.testi.de le.
iij.dȝ eñ eẽ drĩa iter mãdãtẽ ⁊ mãdatariũ.vt.ff.d arbi.l.si.seu
5 penul.†Ultio per istã legẽ determinant᷑ duo p̄io ſm Cy.q̄ si
p̄iceps facit aliquẽ ꝯtũ cũ subditis dȝ illd͂ obseruare ⁊ non
rũpere vl̄ frãgere vel ꝯuenire sicut qlibet aliꝰ ꝓuatꝰ.⁊ eodẽ mõ
eiꝰ successor obseruare tenet᷑:qm̄ afficit ipam dignitatẽ cuius
6 ipe est administrator.p h̄ ẽt determinat Bart.in.l.oẽs ppl̄i.ff.
de iusti.⁊ iu.q̄ qñ statutũ trãsit i ꝯtu nõ põt a statuẽtibꝰ re-
c uocari.vt si dictat statutũ [c] qd͂ qcũq̄ forẽsis veniret ad habitã
dum i ciuitate vl̄ comitatu sit exẽptꝰ a factionibꝰ cõis p decen
niũ certe si qs forẽsis veniat nõ põt sibi auferri talis exẽptio:
q: sub spe illiꝰ venit ad habitãdũ ⁊ sic fit qdã ꝯtꝰ innoĩatꝰ fa-
cio vt facias q reuocari nõ põt postq̄ est ipletꝰ ab altera parte
vñ nõ põt reuocari statutũ i p̄iudiciũ illiꝰ sȝ i p̄iudiciũ aliorũ
qui nõdũ venerũt nec ꝯtũ ipleuerũt bñ põt reuocari:q: in cõ
tractibꝰ innoĩatis hȝ locuȝ penitẽtia anteq̄ ꝯtꝰ sit impletꝰ vt
in.l.si pecuniã.ff.de ꝯdi.ob cau.⁊ de illa qõne vr̄ casus i.c.j.de
ꝓba.⁊ gl.in auc.de defen.ciui.circa prin.q̃ loquit᷑ de pace ꝯstã
tie quã iperator federicꝰ fecit cũ comitatibꝰ lõbardie sibi sub-
ditis vl̄ capitula illiꝰ pacis sint obseruãda p successores illius
⁊ non violãda.Et hoc no.p terris subditis eccl̄ie roma.vt est
bononia.qd͂ si papa faciẽdo pacẽ cũ ea faciat aliquas promis-
siones teneat᷑ ipe ⁊ eiꝰ successores eas obseruare nec possit eas
rũpere de plenitudine ptãtis.qñ aũt nõ per viã ꝯtus sed per
viã gratie ⁊ cõcessionis vl̄ p̄uilegij aliqd ꝯcedit subditis licet
de ordinata ptãte nõ debeat auferre sine iusta cã.de plenitudi
ne tñ ⁊ suprema ptãte põt eis auferre lȝ sit i eis ius acqsitũ vt
in.c.veniẽs.de p̄scri.v̄.p̄uilegiũ semel ꝯcessum reuocari põt.⁊
de hoc vide p Bal.post Nic.de mat.i.l.q se p̄ris.j.vñ liberi.in
antepe.col.dicit tñ hoc verũ nisi nõ gratuite ꝯcessisset:q: tunc
hẽret vim ꝯtꝰ.Sed in ꝯriũ allego tex.optimũ i.l.titiꝰ puerũ.
ff.de obsequijs.vbi libertas data lȝ nõ gratuite põt reuocari.
tñ ibi loqt᷑ qñ reuocat᷑ ex iusta cã.Bal.loqt᷑ qñ de plenitudine
ptãtis volebat reuocare sine cã tunc nõ põt si nõ gratuite ꝯces-
sit sed recepta pecunia tene mẽti.Predicta intelligo qñ cõces-
sio nõ ꝯtinebat trãslationẽ dominij directi vel vtilis vt est cõ-
cessio de immunitate alias vr̄ qd͂ reuocari nõ possit sine iusta
cã vt.j.de fun.patr.l.fũdi.⁊.l.dotẽ.§.agri.cũ ibi.no.ff.de pub.
causis.⁊ in tit.de feud.sine culpa non amittẽdo.nã ẽt p̄nceps
nõ põt auferre alicui dñiũ rei sue nisi ex cã publice vtilitatis.⁊
tũc ipaȝ dȝ restaurare de p̄tio.vt i.l.itẽ si v̄beratũ.§.j.ff.de rei
vẽ.multo g minus qñ ab ipo qs habuit dñiũ:q: nõ dȝ venire
7 ꝯtra factũ suũ.¶†Itẽ inducit᷑ ista lex ad qõnẽ disputatã per
Jo.an.q̃ icipit bononiẽsi epo q fecit ꝯstitutionẽ synodaleȝ qd͂
clerici ludẽtes ad aleã sint excõicati si ipe ludat cũ alio clerico
an sit excõicatus.et facit ista.l.qd͂ sic.ꝯriũ facit gloss.q̃ dicit qd͂
ipe ligat᷑ legibꝰ qñ vult ⁊ sic sponte nõ aũt inuitus:q: p̄nceps
est solutus legibꝰ hic aũt ligaret᷑ inuitus ⁊ illã partẽ tenet ipe
decidendo:q: nemo inuitus ligaret᷑ lege sua vt in.l.princeps.
ff.eo.dicit tñ qd͂ lȝ nõ liget᷑ immediate a suo statuto:tñ q: cleri
cus ludẽs cũ eo ligat᷑ ⁊ ipe participat cũ eo in crimĩe vñ ligat᷑
sñia canonis loquẽtis de participãte cũ excõicato in crimine
vt in.c.si celebrat.de cleri.excõicato minist.Archi.aũt tȝ qd͂ li
gat᷑ directo a suo statuto in.c.j.de cõsti.lib.vj.qm̄ statutũ illud
recipit robur a canone cum episcopi possint facere statuta.vt
in.c.j.de maio.⁊ obe.quem Jo.and.reprehendit per hãc legeȝ
cũ glo.dic vt ibi ⁊ ponit istam questionem in mercurialibus.
2 ¶Illud d͛ offendere mentẽ ⁊ non verba.l.qui fraudẽ facit
legi ⁊ qd͂ multis modis possit contingere.
Factũ ꝯ leges est ipo iure nullũ quãtũ ad ꝓducẽdũ iuris effe-
ctũ lȝ in.l.hoc expresse non ꝯtineat᷑ sed tacite censet᷑ contineri
Sicut est nullũ quo ad iuris effectũ ꝓducẽdũ:q: non ꝓducit
ita habet᷑ p nõ facto lȝ reuera factũ sit põt tñ fingi qd͂ habeat᷑
pro facto.cũ illa pertineãt ad declarationẽ legũ prohibentiuȝ
locũ hñt non solum in futuris:sed etiã in preteritis negocijs.
3 Non solũ id qd͂ factũ est cõtra ꝓhibitionẽ legis est nullũ ⁊ ha
betur pro non facto sed etiã quicquid occasione illius factum
est vel secutum licet non sit contra ꝓhibitionem.
Quis dicatur facere contra legem.
4 Uerba legis aliqñ extendunt᷑ vltra ꝓpriũ significatũ pro sal-
uanda mente qñ in minus se habẽt verba q̄ mens.
5 De mente legis qualiter põt constare quatuor modis.
6 Annullatio actus an sit pena.
7 Qd͂ fit contra menteȝ legis ⁊ nõ verba an sit ipso iure nullũ.
8 Lex an videat᷑ ꝓhibere actũ etiã si expresse nõ ꝓhibeat sed tã-
tum mandat eum fieri cũ certa solennitate ⁊ an sit nullus.
Illa que sunt de mente legis habentur pro expressis in lege.
9 Que fiunt ꝯtra prohibitionẽ legis an ⁊ qñ habeãt᷑ p infectis
quo ad euitandũ penam ⁊ quid quo ad euitanduȝ incommo
dum ⁊ an producant effectum iuris.⁊ nu.10.
10 Actus est nullus si factus est contra prohibitionem legis sed
confirmatio postea subsecuta per principem ex certa scientia
valet ⁊ reddit ipsum validum.
11 Dictio ex:denotat causam proximã sed dictio ob:causam re-
motam ⁊ quid in dictione de.
12 Lex ciuilis an possit annullare iuramentum.

Non dubium est in legem.

Lex ista se habet vt mare ad flumina.Nam omnia
flumina intrãt mare:ita infinite leges reuoluunt᷑
sup hãc legẽ qm̄ signant᷑ pro ꝯrijs ad tres regulas que hic po-
nunt᷑ ideo de eaꝝ intellectu hic agitat᷑.Prima regula ponit᷑
vsq̄ ad versi.nullũ.Scd͂a vsq̄ ad ver.sed si qd.Tertia vsq̄ in
1 fi.†⁊ prima regula est qd͂ faciens cõtra mentẽ.l.licet eius ver-
ba nõ offendat cõmittit in legẽ et incurrit penã que imponit᷑
2 faciẽti contra legem sicut si offenderet mentẽ ⁊ verba.†Et ad
uertendum quod ille dicitur offenderre mentem et non v̄ba
qui fraudem facit legi qd͂ multis modis potest cõtingere qui
no.per glo.in.l.cõtra legẽ.ff.eo.cũ se.quas oĩno vide q: decla-
rant istud princi.In scd͂a regula q̃ hic ponit᷑ tria dicunt᷑.Pri
mo qd͂ factũ contra leges est ipso iure nullũ q̄tum ad produ-
cendũ iuris effectũ lȝ in lege hoc expresse nõ ꝯtineat᷑:q: censet᷑
tacite cõtineri.naȝ eoipso qd͂ lex aliquid prohibet fieri censet᷑
velle qd͂ sit nullũ si contra fiat licet expresse hoc nõ dicat alias
frustratoria esset prohibitio.Scd͂o d͛ q̄ sicut est nullũ quo ad
effectũ iuris producendũ quia non producit.ita habetur pro
non facto lȝ reuera factũ sit.⁊ sic nõ põt fieri quin sit factũ:po-
test tñ fingi qd͂ habeat᷑ pro nõ facto:sed in precedẽti casu non
expedit vti fictione quoniã effectũ iuris bene potest lex impe
dire vere vnde non expedit hoc facere per fictionẽ.Tertio di-
citur qd͂ cum illa pertineant ad declarationẽ legũ prohiben-
tium locũ habẽt nõ solũ in futuris sed etiã in preteritis nego
cijs ⁊ hoc d͛ in ver.quo ad oẽs.vbi ponit᷑ illud tertiũ dictũ q̄
hic ponit᷑ mediũ inter primũ ⁊ scd͂m.⁊ in illo ver.est casus ſm
Bal.qd͂ lex vel statutũ facta vel factũ ad declarationẽ alterius
extendit᷑ ad preterita qd͂ tenuit Jo.an.in fi.de verb.sig.li.vj.
bene facit in ratione sui.l.heredes palã.§.sed si notã.ff.de te-
3 sta.†Tertia regula est qd͂ non solũ id qd͂ factum est cõtra pro-
hibitionẽ.l.est nullum ⁊ habet᷑ pro non facto sed etiam quic-
quid occasione illius factũ est vel secutum licet non sit contra
prohibitionẽ nihilominus est nullũ ⁊ habet᷑ pro non facto:q:
sublato principali tollitur accessoriũ.⁊ sic stipulatio ⁊ iuramẽ
tum emanans ad cõfirmationẽ vel obseruationẽ illius pro-
hibiti non valet ipso iure.¶In prima parte legis ibi in legẽ
committere.non dicit contra.l.facere.nam ille facit contra le-
gem qui offendit verba et mentem legis.vt in.l.contra.ff.eod.
qui auteȝ offendit mentem ⁊ non verba fraudat.l.pone exem
plum vt in.l.pe.in.fi.j.qd͂ me.causa.vbi fit fraus de persona
ad personam.quia quod iudex facere non poterat pro se facit
fieri in personã vxoris vel filij.vterq̄ autem istorũ dicit᷑ com-
mittere in.l.qd͂ est generale verbũ ⁊ ꝯprehendit ambas spẽs.
adde qd͂ multo magis q legis interpretationẽ fraudat.vt.ff.
de iure fisci.l.ita fidei.sed querit᷑ que sit ratio qd͂ offendẽs mẽ-
tem ⁊ nõ v̄ba dicat᷑ in.l.cõmittere.glos.ij.voluit hic declarare
hoc modo:q: in qualibet.l.potius dȝ inspici mẽs legislatoris
quã v̄ba.Nam virtus legis nõ ꝯsistit in v̄bis sȝ in vi ⁊ ptãte
eiꝰ.i.i intentione seu sensu.vt i.l.scire leges.ff.eo.hinc est q̄ in-
terdũ v̄ba legis iproprient᷑ ꝓ saluãda mẽte.vt ptȝ in.l.iij.§.
desinere.vsusfru.quẽadmodũ ca.vbi v̄bũ desinere ponit᷑ im-
proprie cum non dicatur desinere quod nõ incipit.⁊ tñ ibi nõ
incipit.et dicitur desinere improprie:et vbiq̄ accusare ponit᷑

a ¶Sit solutus le-
gibꝰ.adde.l.p̄n-
ceps.ff.de le.l.ex
imperfecto.C.de
testa.et in.c.iustũ
est.ix.dist.
b ¶Imponere le-
gẽ successori suo.
adde gloss.i v̄bo
priuilegio.in cle.
vnica.de regu.
c ¶Dictat statu-
tum ⁊ an ⁊ qñ p̄-
uilegiũ alicui cõ-
cessuȝ possit reuo
cari.vide p alex.
de imo.in cõsi.cj.
per totuȝ.i.j.vol.
⁊ i materia adde
pe.de anch.in cõ
si.ij.inci.vt tactũ
est.s.per Innoc.
d.An.⁊ doc.in.c.
nouit.de iud.⁊ p
eũdẽ Inno.in.c.
in nostra.d iniu.
⁊ decisio Bar.est
in.q.tertie.q.p̄n-
cipalis ⁊ ibi vid͂
Alexan.de imo.
in apostil.Franc.
Cur.

BIU Cujas

4 pro agere.vt.j.de eden.qui accusare vel econuerso.†Item ali
quando verba legis extenduntur vltra proprium significatū
pro saluanda mēte quādo in minus se hñt verba q̄ mēs.Po
ne exemplū si statutū dicat qd̄ extante filio masculo nō succe
dat femina.nam intentio statuti est vt hereditas remaneat
in agnatione per quā cōseruatur familia.vt no.per Cyn.i.l.j.
j.de adul.pone ergo qd̄ extat nepos ex filio an excludat filiā
videtur quod nō q2 statutum loquitur de filio ⁊ appellatio
ne filij non continetur nepos de proprio significato.vt in.l.iu
sta.de ver.sig.contrariū est:q2 verba statuti in minus se ha
bent q̄ intentio.Ideo fit extensio:vt plene not.in.l.liberorū.
de ver.sig.aliquādo econuerso verbū legis restringitur quā
do in plus se habet q̄ intentio:⁊ si statutū dicat quod extra
a hēs sanguinē in palatio[a] punitur tali pena.nam talia verba
cōphenderent etiam Barbitonsorem extrahentem per flebo
thomiam quod nō fuit de mēte statuentiū:quia sequeretur
absurditas.Ideo illa verba restringunt ad extrahentem san
guinem iniuriose:ex quibus sequitur q2 lz barbitōsor offen
dat verba non tamen offendit mentem de qua constat ratiōe
predicta non punitur.⁊ sic soluitur questio formata in glo.sz
si de mēte nō constaret standum esset verbis quia illud cēsen
tur statuentes voluisse in dubio qd̄ proprietas verborum im
portat.l.j.§.is qui nauem.ff.de exer.⁊ propter predicta Bar.
hic examinat dictos tres articulos valde pulchre an statuta re
cipiant interpretaationē extensiuam.Item an interpretatio
nem restrictiuam.Item an impropriam quod prosequere vt
5 hic per eū ⁊ plenius in.l.omnes populi.ff.de iusti.⁊ iu.†Et
est notādum quod de mēte legis potest constare quatuor mo
b dis.¶Primo per rationem expressam in.l.nam ratio legis[b]
idem est quod mens legis:vt in.l.mulier.ff.sol.ma.⁊ no.Dy.i
c.fi.de re.iuris.lib.vj.facit.l.si is qui animo.cum ibi no.ff.de
acqui.pos.et tunc vbicunq̄ habet locum illa ratio habet etiā
locum lex.vt no.per gl.in cle.j.de rescrip.⁊ etiā not.in.l.j.j.de
his qui ante ap.tabu.per Cy.ad quod vide bonum text.quē
allegat Iac.bu.i modo exprimēdi.i.l.emptor.§.fi.ff.de rei vē.
ibi dum dicit ⁊ ea rōne reddita ⁊c.⁊ in.l.in fideicōmissi.§.cū
pollidius.de vsuris ibi dum dicit id que ratio ⁊c.¶Secūdo
quando ratio non sit expressa.in.l.tamen non potest dari nisi
c vna[c] ratio scdm communē opi.nam tūc illa habet p expressa
p tex.cū gl.j.de fideicō.l.q̄uis.⁊ ibi p Bald.⁊ p eundem in.l.
maximum vitiū.post pn.iiij.col.j.de lib.prete.Idō in statuto
preferēte filiū masculū femine cum scdm cōem opi.non possit
assignari alia rō nisi vt bona remaneāt in agnatione per quā
conseruatur domus:vt in.l.j.§.fin.de ven.ispi.⁊ not.Cy.i.l.j.
j.de adul.licitum est extendere statutum de filio ad nepotē p
dictam rationem.licet Bar.videatur velle contrarium in.l.li
berorū.ff.de ver.sig.q2 illa ratio in statuto nō sit expressa licet
illud teneat per illam rationē.sed Bal.cō per rōnem predictā.
¶Tertio modo pōt constare per reductionē ad absurdū si
sequeretur absurditas et iniquitas si aliter intelligeretur vt i
statuto de extrahente sanguinē vel de occidente.nā si restrin
gatur de occidente dolose qd̄ potest quis puniri ad mortē de
homicidio cāsuali cū nulla insit culpa et tñ homicidium est
cum sit nomen facti a cede hominis dictū ⁊ hoc esset iniquū
q2 vbi nulla culpa nulla dz esse pena vt.j.de penis.l.sancim⁹.
et hoc tenet Bal.hic quē no.p eo quod dixi i.l.ij.š.de epi.au.
Quarto et vltimo potest constare per communem vsum lo
quendi qui contrariatur proprietati verborum.nā mens lo
quentis censetur fuisse secundum communem vsum loquēdi
non secundum qd̄ verba important de proprio significato vt
in le.liberorum.§.quod tamen cassius.ff.de lega.iij.et.l.cū de
lanionis.§.j.de fun.instru.his cessantibus talis creditur fuis
se voluntas qualem exprimit proprietas verborū a qua non
est recedendū vt in.l.non aliter.de leg.iij.⁊.l.j.§.si qui nauē.
6 de exercito.l.si ali.de vsufru.le.†In tex.ibi nec penas.dic po
test intelligi de pena annullatiōis actus de qua statim loqui
tur in ver.nullum.⁊ ita intelligit.Bal.⁊ tūc no.q2 ānullatio
est pena quod est verum secundum bald.quando prouenit p
pter prohibitionem.l.sed si propter aliam cām nō dicetur pe
na.ita debet intelligi secundum eum id quod not.Io.an.i no
uella in.c.fi.de elec.lib.vj.quod tene menti:potest etiā intelli
gi de alijs penis extrinsecus impositis per.l.prohibitā si fiat
contra prohibitionem.⁊ tunc esset hic casus iuncto ver.sequē
ti.de questione de qua plurimum dubitatur quando lex phi
bens actum fieri imponit penam extrinsecā si fiat cōtra.vtrū
tunc actus factus cōtra prohibitionem sit ipso iure null⁹.nā
dicunt quidam quod nō ne duplicē penam patiatur faciens
⁊ dicunt esse casum in.l.fi.de diuort.Alij contra per id quod
habetur in text.⁊ glo.in.l.nemo martyres.supra de sac.san.ec.
⁊.l.iubemus.§.sane.vbi non valet contractus fact⁹ cōtra pro
hibitionem illarum.ll.⁊ tamen ex eo incurritur pena extrinse
ca ibi posita.de isto articulo vide subtiliter per Bar.in.l.pre
tor.in princi.ff.de ope.no.nunt.patet etiam hic secundū illū
intellectum quod actus factus cōtra prohibitionem.l.nō ha
beretur pro ifecto quantū ad hoc vt euitetur pena que impo
nitur contrafacienti licet habeatur pro infecto quo ad alia re
spicientia commodum facientis vl' etiam incōmodum quod
pateretur si actus valeret vt.j.in tex.dū dicit sed pro infectis
etiam.⁊ in sequenti glo.magna.in prin.dum opponit cōtra il
lum tex.de maleficijs que nō habētur pro infectis quo ad eui
tandum penam licet fiant ꝯtra prohibitionem legis.certe nō
solū maleficia que nō solent sortiri iuris effectum imo etiam
cōtractus qui solent sortiri quando valent non habētur pro
infectis quo ad euitandum penā prout hic patet iuncto ver.
seq.vbi est casus secūdum Bal.licet alij doc.non bene perpē
7 derint nec notauerint istum tex.ad hoc.¶†In tex.ibi nullū
enim in ver.cum his que hic dicūtur locum habent tā in his
que fiunt contra verba ⁊ mentem legis q̄ etiā in his que fiūt
contra mentem ⁊ non verba de quibus.š.locut⁹ est vt illa nō
valeant ipso iure quantum ad producendum iuris effectū.⁊
sic nec producunt obligationem naturalem nec ciuilē.quia p
hibitio legis potest impedire natiuitatem obligatiōis natu
ralis vt in.l.si nō sortem.in prin.ff.de condi.inde.licet postq̄
est nata dispositio ciuilis non possit eam tollere quia natura
lis ratio autoritate legis tolli non potest vt.l.ij.de vsufruc.ea
rum rerum que vsu consu.Nec etiam producunt exceptionem
vel alium effectum iuris vt in.l.cum lex.ff.de fideius.sz etiam
habentur pro infectis quatenus in facto cōsistūt.nam omnes
contractus sunt facti vt in.l.consilio.§.fin.de cura.fu.⁊ ea que
sunt facti nō potest lex facere quinvere facta sint.vt in.l.in bel
lo.§.facte.ff.de capti.sed potest disponere vt fingantur nō fa
cta et pro non factis habeantur ex quo sequitur si statutū di
cat quod de ꝯtractibus factis inter ciues soluatur gabella ta
tum pro centenario ⁊ fiat aliquis contractus contra prohibi
tionē legis vel alterius statuti licet vere factus sit quia tamē
habetur pro non facto debebit solui gabella quoniā fictio tā
tum operatur q̄tum veritas iuxta no.per Barto.in.l.j.§.hoc
senatus.ff.ad tille.⁊ sic non solum habetur pro non facto quā
tum ad commodum facientis:sed etiam quantū ad hoc vt nō
patiatur incommodum gabelle quod imponitur pro contra
ctibus validis non sic habetur pro infecto quantū ad euitan
dum penam cōtrafacientibus.vt dixi i precedenti ver.⁊ aduer
tendum:quia illud pcedit qñ lex prohibet substantiā ꝯtus se
cus si prohiberet qualitatem:q2 tunc nō vitiaret ꝯtus.Tex.
est cum glo.in aut.decernimus.j.de arbi.vbi non prohibet cō
promissum fieri:sed prohibetur iuramētum interponi.vñ ta
lis prohibitio nō reddit ꝯpromissū nullū licet reddat nullū
8 iuramentum in effectu:vt ibi dixi.¶†Item aduerte q2 lex vi
detur prohibere actū etiam si expresse non prohibeat tantum
mandat eum fieri cum certa solēnitate puta q2 minor nō con
trahat sine consanguineis vel filius sine cōsensu patris vel po
ne q2 dicat in contractu minoris vel filijfa.requiri consensum
propinquorum vel patris.nā eo ipso videtur dicere quod nisi
adhibeatur non fiat:et p ꝯsequens q2 sit nullus.de hoc est gl.
ff.de iure fis.l.nō intelligitur.§.diu⁹.adri.quod no.sicut enim
expressa prohibitio importat annullationem etiam si non di
cat.vt in isto tex.ita ⁊ mandatum seu dispositio de certa solē
nitate seruanda importat tacitam prohibitionē ⁊ etiam an
nullationem si nō seruetur vt in illa gl.quā tene menti.¶No
ta etiam hoc in ver.ceteraq̄.quod illa que sunt de mēte legis
habētur p expressis in lege.facit.l.nominis ⁊ rei.§.verbū ex le
gibus.ff.de ver.si.⁊.l.is solis.j.de reuo.dona.ideo dicunt ali
qui doc.quod actio directa oritur non solū ex mente legis sed
etiam verbis reprobantes glo.que est in.l.curator.j.de ne.ge.
que dicit q2 directa oritur ex verbis:sz vtilis oritur ex mēte de
quo ibi dixi.⁊ facit quod not.in.d.l.pretor.ff.de ope.no.nū.p
Bar.¶Super isto ver.est vna gl.que icipit op.de maleficijs
que format plures oppositiōes.sed aduertendū qd̄ prima op
positio sit contra tex.inquantum dicit q2 facta contra prohi
bitionem legis habentur pro nō factis.Alie vero oppositio
nes cōcernunt id quod hic dicitur quod talia facta sunt ipso
iure nulla et non producunt aliquem effectum iuris.Nā imo
videtur qd̄ nō sint nulla imo aliquādo valeāt ⁊ pducūt effe
ctum aliquādo sine obstaculo exceptionis:aliquādo cū obsta
9 culo:⁊ ad hoc tendūt oīa illa ꝯtraria.¶†Circa primū op.de
maleficijs que semper fiūt contra prohibitionem legis:et ta
mē nō habētur p infectis:quia si hoc esset delinquēs nō puni
retur.glo.dicit q2 ille tex.loquitur de his q̄ sunt de genere per
missorum vt sunt cōtract⁹ ⁊ alij actus qui solent producere iu
ris effectum si non prohibeantur per legem.contrariū loquit
de his que

a ¶Extrahēs sanguinē i palatio. Adde bart.i.l.j.C.d agr.⁊ cēsi.li.xj.bal.i.l.grach⁹.C.de adulte.saly.i.l.ij.C.de noxal.abb.i.c.solite.de maio.⁊ obedi.

b ¶Rō legis.Adde bal.i aut.post fratres.C.de suis ⁊ leg.bal.i.l.maximum vitiū.in v.col.C.de li.pte.ang.⁊ Io.d imo.in.l.ij.in.§.fi.ff.d dona.

c ¶Nisi vna.Adde de h ⁊ dicvt p alex.de imol.i cō si.xlviij.col.ij.v.⁊ cū nulla.i prio vol.⁊ i ꝯsi.cxciiij.col.iiij.ver.ita dz esse.in scdo volu.⁊ in cōsil.xcv.col.j.i quarto volu.bal.⁊ imol.i.l.si.ff.de here.instit.⁊ addo eūdē pau.de ca.in suo cōsi.cccxxxviij.incipi.pñs cas⁹ i.ij.col.als xlj.in pma p te cōsilior nouorū.⁊ in cōsil.cccl.icipi.visa quadā securitate als.cclij.in pria pte cōsilior antiquor et panor.in.c.nihil.col.vj.de ele.frā.cur.et qñ vnica rō in le.vel statuto habeat pro expressa ⁊ si expssa nō sit p eūdē pau.de ca.i cōsil.lxxxiiij.in prima parte ꝯsil.nouor secundū nouis.impres.S.

BIU Cujas

de his que nō solent sortiri iuris effectum: qꝛ sunt de genere prohibitorum ꝛ semp fiunt contra legem. Docto. dicunt ꝙ qñ quantum ad euitandū penam que imponitur contrafacienti etiam contractus ꝛ alij actus qui solent sortiri iuris effectū si nō essent a lege prohibiti non habent pro infectis vt patet in tex. cum glo. in. l. nemo martyres. ꝛ. l. iubemus. §. sane. de sacrosanc. ec. non debet adhiberi illa distinctio: an actus solcant sortiri iuris effectū vel non sed queritur de euitatione pene et non habentur pro infectis siue non soleāt sortiri iuris effectū siue soleant: quo ad cōmodū facientis. ꝛ habent pro infectis. vt hic. ꝛ ego addo quod etiam quātū ad euitādum incommodum quod sentiret contrafaciens si actus non esset prohibitus: vt incommodū gabellarum vt. s. dixi. ¶ Item primum dictum limitat Bart. nisi equitas suggereret contrarium qō etiam ꝙtum ad euitandum penam habeatur pro infecto vt cum quis deliquit iussu patris vel domini eo casu quo iussꝰ excusat quod quando sit. dic vt in. l. liber homo. cum ibi not. ff. ad. l. aquil. nam tunc maleficium habetur pro non facto. ¶ Nunc opponit qō actus non sit nullus imo valeat cū effectu. vt ī. l. j. §. biduū. quādo appe. sit. ff. Glo. nō bene soluit. dic scōm doct. qō. l. vbi vltra procedit disponendo quod sententia non sit nulla licet lata contra prohibitionē legis. sed si sta
10 ret in finibus prohibitionis esset nulla per hanc. l. † Secūdo opponitur de. l. j. de contractibus iudicum. et de. l. si contra. de nup. ꝛ de. l. j. §. fi. cum. l. sequen. ff. de rebus eorū. Sol. actus est nullus si factus est contra prohibitionē legis sed cōfirmatio postea subsecuta per principem ex certa sciētia valet ꝛ reddit ipsum validum: quia illa non est contra prohibitionem legis sunt enim prohibita fieri non confirmari. ¶ Tertio opponitur quod producant effectum iuris licet inutiliter vt patet in fideiussione mulieris ꝛ in mutuo facto filiofa. quia licet fiant contra senatusconsultū vellcianum ꝛ macedonianū: attamen oritur obligatio ciuilis ꝛ naturalis ꝛ etiā actio licet datur exceptio glo. dicit in effectu sunt inutilia que solutio non est bona: qꝛ ille tex. vult quod nullum producant effectum ipso iure Dic ergo quod illa. l. loquit quando. l. prohibet ipm actum fieri dirigendo prohibitionē vel contractum vt. j. que res expoꝛ. nō debe. l. fi. sed senatusco. mace. vel velle. non prohibēt actum fieri: sed tollunt effectum prohibēdo iudiciū vel actionem dari quo casu nō impeditur oriri obligatio nec actio. vt in. l. quia naturalis ad macedo. ꝛ ita intelligit Bart. in. l. cum lex. j. de fideiuss. vbi omnino vide melius quā hic pro declaratione huius. l. Sed quid si lex non prohiberet actum fieri: sed prohiberet obligationem oriri Dic quod non oriret ciuilis vel naturalis sicut si prohiberet ipsum actū. vt ibi no. per cū. Idem si prohiberet alienationē que est effectus ipsius actus Nam videtur prohibere contractū per quem venitur ad alienationem vt. j. de predijs mi. l. si ad resoluēdam. ꝛ per Bart. in. l. j. de noua. sed quando denegat actionē dari non censetur prohibere contractuꝫ nec obligationē ciuilem vel naturalem nec etiam ortum actionis sed exercitiū. tene menti. ¶ Quarto opponit de venditiōe liberi hominis que prohibet a lege ꝛ tamen ex ea oriretur actio cū effectu ad interesse si fiat ignoranti a sciente. vt in. l. ex libe. de contraben. empt. gloss. solvit sed nihil est dicere Bar. dicit quod nō prohibetur venditio sed alienatio. certe etiam venditio prohibet si bene inspiciantur leges. Dic ergo quod ex tali vēditione nō oritur obligatio vel actio ad id qō est de originali natura contractus puta ad rem tradendam vel ad interesse. si non tradatur quatenus interest emptoris rem ipam habere imo quo ad istos effectus venditio est ipo iure nulla. sed propter naturā contractus bonefidei bene parit actionē ex empto ad interesse deceptionis quatenus interest emptoris nō fuisse deceptū. l. qui officij. §. j. de contraben. empt. nam etiam ex contractu nullo vel postea annullato propter amplam naturam bonefidei cōtractꝰ datur actio ex illo cōtractu ad interesse deceptionis quod dic vt not. Bar. in. l. si quid aurum. ff. de verbo. obliga. Duas sequētes oppositiones que restant in glo. vide per teipsum. ¶ Recolligendo igitur hanc materiā ꝛ quicquid tangitur in gloss. dic quod aut querimus an factum contra legē habeatur pro infecto quantum ad ipsum factum et dic vt dixi in prima oppositione. aut queritur an sit nullum adeo vt nō producat iuris effectuꝫ ꝛ tunc aut lex prohibens vltra procedit statuēdo quod nō sit nullum et tunc nō erit nullū. vt in. l. j. §. biduum. quando appellā. sit. et. s. in secunda oppositione. et similiter si vltra procederet dando remediū exceptiōis vel aliud ad annullandū: quia non erit nullū ipso iure sed eo modo quo lex disponit annullabitur. si vero consistat in finibus prohibitionis nec vltra producit: et tunc aut annullat qualitatē actus et substātia nō propterea erit nulla sed ipsa qualitas vt in aut.

decernimus. j. de arbi. aut prohibet ipsam substantiā actus ꝛ tunc actus erit nullus ipso iure vt nullum producat effectuꝫ vi in hac. l. hoc tamen verū si est lex ciuilis si vero pretoria tūc actus annullatur ope exceptionis per id quod notat glo. in. l. iij. §. sed vtrum. ff. de mino. in glos. que incipit. licet enī in fi. qꝛ no. Barto. in. l. iulia. de condi. inde. dum tractat de effectu sententie absolutorie. Item est verum qō actus erit nullus quātum ad illum cuius fauoꝛe facta est prohibitio non quantum ad illum cuius fauoꝛe nō est facta et iste casꝰ est in. l. si is. j. de predi. mino. de qua opponit glo. sup verbo. ob id. que incipit vt fideiussoꝛ. ꝛ soluit multis modis tene qō dixi. ꝛ habetur in glos. in versicu. dic ergo. licet autem ipse actus sit ipso iure
a nullus traditio vero q̄ fieret occasiōe illius actus nō esset nulla imo valet ꝛ ex ea transfertur possessio vt in. l. j. §. si iur. ff. de acqui. pos. licet glo. super versi. ex eo. in princi. videatur dicere contrarium. posset tamen saluari in facti traditione si constituereꝛ se nomine alterius possidere: quia illa cum sit mater potest per legem infringi. aut nō prohibetur substantia contractus sed effectus: ꝛ tunc aut prohibetur obligatio et nulla nascitur obligatio ciuilis vel naturalis: vt in. l. §3 ꝛ si serui. ff. de fideiuss. ꝛ hoc quando prohibitio dirigitur in futurū vt ꝙ talis mulier vel minoꝛ nō possit obligari. si vō per verba de
b presenti non diceret prohibitio nec diceretur lex resistere sed non assistere. ideo oriretur obligatio naturalis. vt ī. l. stipulatio ista. §. alteri. cum si. ff. de ver. ob. vbi dicit quod alter alteri stipulari non potest. ¶ Nota verbum potest quod est de presenti ꝛ non importat prohibitionē: sed declarat quod lex stipulationi non assistit. ꝛ illud contrariū format illa glo. super verbo ob id. in fin. ꝛ Bart. ita declarat ī. l. cum lex. de fideiuss. aut prohibet alienationem: ꝛ tunc censetur prohibere etiam ipsum contractū. ꝛ sic erit nullus nec pariat obligationeꝫ per. l. si ad resoluendā. de predijs mino. aut prohibet actionem dari ꝛ non impedit oriri obligatio ciuilis vel naturalis. nec ēt
c actio. sed solū hic importat vt detur exceptio in macedoniano et velleiano quod est verum in ciuili. sed in criminali ipso iure impediretur accusatio vt not. Barto. scōm Jaco. de are. in. l. j. §. j. ff. a trebel. per. l. j. ff. de allega. aut prohibetur executio et dic per Bart. in. d. l. cum lex. in fi. licet autem impediat oriri obligatio ad id quod de natura contractus in casib⁹ supradictis non tamē impeditur oriri ad interesse deceptionis si erat contractus bonefidei posito etiam qō esset nullus vt in venditione liberi hominis. ff. de contraben. emptio. l. ex liberi. ¶ In tex. ibi sed ꝛ si quid. in ista vltia parte nota illud ad
11 quod allegatur † quod dictio ex: denotat causam proximā vt hic. ꝛ in. l. prima. §. ex incendio. ff. de incen. rui. ꝛ nau. ꝛ. Leo tē poꝛe. in fine. de peculio. Dictio vero ob: denotat causam remotam ꝛ mediatā sicut dictio propter. vt. d. l. eo tempoꝛe. in fi. ꝛ
a not. in. l. j. j. si ser. exte. Quid de dictione de: ª dicit Bald. scōm Jaco. but. quod denotat causam proximam sicut dictio ex: et allegat. l. j. §. nunc videamus. ff. de coniung. cum emanci. libe. ideo si statutum dicat quod condēnatus de vulnere vel de homicidio patiatur talem penam si quis esset condemnatus qō mandauerit vulnus vel homicidium fieri non videretur condemnatus de homicidio vel de vulnere: ꝛ sic statutum nō haberet locū in eo: quia debet intelligi immediate: quia est condemnatus qui per seipsum fecit sed qui mandat facit p aliū et sic mediate tene mēti. facit quod habetur in. l. hec verba. ff.
12 de adult. ¶ † Ultimo no. in fin. qō lex ciuilis potest annullare iuramentum. ꝛ eodem modo statutum poterit scōm Bal.
b quod non placet bodie cum non sit de foro laicoꝝ ᵇ vt dixi in auten. sacramēta puberum. licet enim lex ciuilis vel statu-
c tum possint auferre iuramento ᶜ vires quas ipsa lex vel statutum tribuisset vt in dicta auten. decernimus. j. de arbi. non tamen potest auferre vires quas habet de iure diuino ꝛ canonico. cū inferioꝛ legem superioris tollere non possit directo vel per indirectū. has autem vires non nouerūt nec cōsiderārūt iura ciuilia. ideo iuramenta annullabant. Sup illa particula sunt due glosse que sunt expedite per distinctioneꝫ supradictā si bene inspiciātur. sed vnū est dubium cum ex inutili cōtractu secuta traditione transferatur dominiū interdū vt habetur hic cum glos. super verbo ex eo. quomodo ꝓcedit quod hic dicitur nō valere quod sequitur ab eo vel ob id. sed dic ꝙ dominium non transfertur ex ipso contractu: sed ex traditione immediate ꝛ ex causa putatiua vt patet in toto titu. de condi. inde. vbi causa putat subesse ꝛ non subest. ꝛ tamē trāsfert dominiū i deo condicitur vnde non ob. ei quod hic dicitur ex eodē ꝛ si dicatur certe obstat ei id quod dicitur ob id: quia nō potest negari quin transferatur ob id. i. propter ipsum cōtractum licet non ex eo. respondet Bar. quod inquantum hic dicitur ob id: debet restringi ad casus qui ħ ponūtur in tex. qñ

a ¶ De dictiōe de. Adde bar. ī. l. ꝓtor. ff. ō bo. auto. in pos. bart. in. l. serui. ff. ō legat. j. glo. ī. c. j. xxxv. di. archi. ī. c. ecclias. xiij. q. j. raph. cu. 2si. liij. incl. leonard⁹ maizari⁹.

b ¶ De foro laicorū. adde alexā. ō Jmo. ī 2si. xxxix. col. ij. versi. restat rndere. ī quarto vol. Et vide cū dē in cōsi. liij. co. v. ver. Item statutū in tertio volu. vbi ꝙ est ō in. diuino. Frausci. Lur.

c ¶ Auferre iuramēto. Adō bal. in ru. ff. ō iureiuran. Bal. in. l. pactum. in. v. q. C. ō col. Bal. in. l. nec pfon⁹. C. de ope. liber Jo. ō imol. in. c. quamuis. ō pact. lib. vj. ꝛ ibi Pet. de anch. in repe. regule ea q̄ de reg. iu. lib. vj. Pe. de anch. 2si. ccxv. inci. legit in canone. ꝛ p alex. de imo. ī 2s. cxxv. col. iij. ī ꝓmo vo. in 2si. xxxviij. co. pe. et cōsi. liij. in scōa ꝛ tertia col. in. iij vol. ꝛ in cōsil. cij. col. ij. versi. decimo probat ī quarto volu. ꝛ p Fráci. ō are. in cō sil. viij. ꝛ in cōsil. xxij. in scōa col. ꝛ in proposito viō ēt q̄ ponit Lar. in suo cōsil. xcij. in. vj. col. ꝛ repetētes i. d. aut. sacramenta pube. Franc. cur.

BIU Cujas

illud esset accessorium ad prohibitū vt stipulatio vel iuramē-
tum vel datio pignoris vel fideiussoris. sed trāslatio dominij
non est quid accessorium sed eque principalis cum possit trās-
ferri etiam nulla subsistente causa iusta: si tamen putabatur
subsistere sufficit.

1 ☞ Quot modis intelligatur regula qō fauore alicuius in-
troductum est non debet in eius odium retorqueri.

1 QUod fauore. Sic econuerso †quod in odiuz alterius est intro-
ductum non debet operari fauorem ei⁹. ff. de leg. j.
l. si seruus plurium. §. si quis ante. ꝛ ibi no. ꝛ de in
terdi. ꝛ rele. l. relegatorum. §. fina. gloss. hic multa cōtraria si-
2 gnat ꝛ dicit Barto. †quod ista lex potest intelligi tribus mo-
dis scilicet de lege facta in fauorem alicuius a qua seu cuius
dispositione potest recedi in casu quo redūdaret in eius odiū
si saluaret vt in. l. non eo minus. j. de procur. Et ad istuz intel-
lectum veniunt tria contraria. gloss. s̄. de. §. neqz: institu. de au
to. tu. ꝛ de. l. pridem. j. de questio. ꝛ de. l. dies sabbati. s̄. de iu-
deis. que solue vt in glo. ꝛ hic per Ly. Secundo potest intelli-
gi de rescripto seu priuilegio concesso in fauorē alicuius ꝛ ad
istum intellectum venit contrariū primum glo. de. l. j. ff. quod
quisqz iuris. Item de. l. ñ. ff. de iure anulo. aure. Item de. l. cū
ex oratione. de excusa. tu. ff. ꝛ solue eodē modo. Tertio potest
intelligi in verbis cōtractus: si aliqua clausula sit apposita in
fauorē vnius ex cōtrahentibus vt in. l. ea lege. in principio. ff.
loca. ꝛ ad illud venit contrarium vltimum formatum in glo.
de. l. summa. ff. de pericu. et commo. rei ven. Et solue eodē mo
do. nam si quis vellet prosequi per singula nō sufficerent due
lectiones. ꝛ adde que habentur in. l. nulla. ff. eo.

2 ☞ Licitum est allegare leges veteres ꝛ correctas ad decisio-
nem pretertiorum negociorum ad que lex noua et corrigens
non trahitur.

1 LEges ꝛ consti. Lex ista debet ītel
ligi i. l. nouiter facta
ad aliquid de nouo inducēdū: nō autē ad declarā-
dum. ll. preteritas: quia tunc traheretur ad preteri
ta facta vt in. l. non dubium. ver. quod omnes. s̄. eo. ꝛ ibi dixi
scōm Bald. ꝛ per Jo. and. in nouella in. c. fin. de verbo. signi.
istud tamen singulariter limitatur per gloss. in. c. j. de postu.
prela. lib. vj. qō incipit licet videlicet quod sit verum nisi per
tempora preterita lex fuerit intellecta alio modo qō declarē
per legem nouā vt inñciatur laqueus preteritis negotijs. qō
perpetuo tene menti. Jacobus ſanū de beluisio disputauit istā
questionē an semper sit verum quod lex noua nō trahatur ad
preterita ꝛ multa iura adducit pro ꝛ contra. sed examina ple
nissime per Bar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. ꝛ iure. vbi sub
tiliter loquit ꝛ multas decidit questiones diuersimode. scias
etiam quod si noua lex introduceret modum ꝛ formā in liti-
gijs haberet locum in litigijs postea inchoandis non solū su
per futuris negocijs sed etiam super preteritis vt in. l. ñ. §. pe.
2 seu fin. j. de iuramēto calum. Nota. ergo ex tex. cum glo. qō li
citū est allegare leges veteres et correctas ad decisionē preteri
torum negociorū ad que lex noua ꝛ corrigens nō trahit ſz de-
bet decidi scōm legē veterē. vide Bar. in. l. fi. ff. de falsis. ꝛ glo.
in capitulo nouit. de iudi. super verbo quicunqz. ꝛ supra in se
cunda constitutione. §. hunc igitur.

2 ☞ Ea que fiunt cum consilio prudentum firmiora et vali-
diora sunt.
Papa potest tollere cōstitutiones factas in cōcilio: dummo-
do hoc dicat expresse.

3 Licet populi subditi possint cōdere statuta si tamen superior
est presens requiritur eius confirmatio.

4 Si in lege vel statuto apponatur clausula derogatoria pote-
statis vt si dicatur qō nō vult posse aliter legem facere vel te-
stamētum tunc illa clausula nihil operatur.
Quid si apponatur clausula derogatoria forme.
Quid in clausula derogatoria voluntatis.

5 Si facta est vna reformatio vel statutum cum clausula quod
ab eo vel ab ea nō possit recedi per aliam reformationem: nisi
seruata certa forma ꝛ postea fiat alia reformatio cōtraria non
seruata illa an valebit.

6 Papa an debeat omnia facere cum consilio cardinalium.

1 MAnum. †Lex noua hoc ordine de-
bet fieri quod primo pro-
ponat negociū ꝛ examinet: et sic obtineat qō fiat:
cōmittat alicui qō scribat ꝛ dictetur. ꝛ postea reci-
tetur ꝛ approbetur. hoc dicit. ꝛ isto modo dicuntur fieri statu
ta et reformationes vt patet in. l. item veniunt. §. pridie. ff. de
2 de peti. heredita. Nota. in fin. †quod ea que fiunt cum consi
lio prudētuz firmiora ꝛ validiora sunt facit. j. de repu. l. nō du
bium. ꝛ in aut. de appe. ꝛ intra que tem. in prin. col. iiij. ꝛ j. de
pri. sacrorū scriniorz. l. in sacris. ꝛ j. de īgenuis ꝛ manumissis.
l. si auiam. ideo dicit Bal. hic ꝛ allegat Archi. in. c. j. de consti.
lib. vj. licet non reperiā quod hec dicat. videlicet quod si pa-
pa facit aliquam consti. nouam que contrarietur alicui cōsti-
tutioni facte in concilio generali: oportet qō expressam ꝛ sin-
gularē faciat mentionē de illo concilio. Sed si contrariaretur
alteri decretali facte a papa etiam habenti clausulam deroga
toriam sufficeret facere mentionem generalem non obstante
quacunqz alia constitutione contrarium disponente. vt in cle.
eos in fin. de sepul. ꝛ si non haberet clausulam derogatoriam
etiam si nullam faceret mentionem tolleretur per vltimā. vt
in. d. c. j. de consti. lib. vj. potest ergo papa tollere ꝟstitutiones
factas in concilio dūmodo hoc dicat expresse: quia maior est
3 eius autoritas. vt no. in. c. significauit. de elec. ☞ †No. etiaz se-
cundum eundem Bald. ibi dum dicit consensu nostre sereni-
tatis autoritate firmetur qō licet senatores possent facere legē
tempore istius legis. vt in. l. non ambigitur. ff. eodem tit. si ta-
men imperator erat presens requirebatur confirmatio impe-
ratoris vt hic patet. ꝛ ideo licet populi subditi possint cōdere
statuta vt in. l. oēs populi. de iusti. ꝛ iure. si tamen superior est
presens requirit confirmatio eius. Ultimo opponitur cō-
tra hanc legem de toto volumine auten. nam ille fuerūt facte
post hanc legē: ꝛ tamen in eis non fuit hic forma seruata. So.
illa forma traditur ħ de humanitate ꝛ benignitate nō de ne-
cessitate. potuit em̄ imperator ab illa forma recedere et videt
recessisse ex certa scientia. sed contra: quia ista lex habet clausu
lam derogatoriam vt patet in ver. scitote. dum dicit nō aliter
in posterum legem a nostra clementina promulganda nisi su
pradicta forma fuerit obseruata. ergo ille constitutiones non
valent tanquā non habentes volūtatem imperatoris ex quo
in eis non fuit apposita clausula non obstante hac lege per. l.
4 si qs in prin. testamenti. ff. de leg. iij. †Solu. ꝛ tene menti scōz
Jaco. de are. Tres sunt casus. nam interduz apponitur in le
ge vel testamento clausula derogatoria potestatis vt si dicat
quod non vult posse aliter legem facere vel testamentū: ꝛ tūc
illa clausula nihil operatur: qz non potest sibi tollere potesta-
tem quam habet a iure publico. Interdum ponitur clausula
derogatoria forme vt si dicatur quod si contingat aliā legem
vel testamētum fieri vult in eis seruari talem formam ꝛ aliter
ea vel ipsum non fieri ꝛ tunc faciendo non seruata forma cen-
setur ab illa lege recessisse ꝛ a dicta clausula vt hic iunctis di-
ctis cōstitutionibus. aut interdū ponit clausula derogatoria
voluntatis vt si dicatur vltra predicta qō si cōtingat aliter fie
ri non vult valere: ꝛ tunc si aliter facit non apponēdo clausu-
lam derogatoriam non obstante alia lege vel testamento non
valeret ipsa lex vel testamentū tanqꝫ carens voluntate condē-
tis que non presumitur subesse propter primā clausulā et iste
est casus in. l. si quis in prin. testamenti. et si dicat quod etiam
in casu precedēti videtur idem: quia si dicat quod vult serua-
ri talem formā ꝛ aliter non fieri tacite videtur dicere qō si fiat
contrariū non valet vt in. l. non dubiū. s̄. eodē. sol. ꝛ tene men-
ti. verum est qō tacite videtur hoc voluisse tamen ad tollendū
hanc tacitā derogatoriā non requiritur clausula non obstan-
te imo eoipso quod facit contrariuz ex certa scientia censetur
eam tollere per. l. fin. in prin. ff. de lega. ij. scōm Bald. quod te
ne menti. Sed quādo dixit expresse quod nolebat valere tunc
requiritur expressa clausula non obstante qō etiam no. in. d. l.
5 si quis in prin. †ꝛ per predicta determinat questio quā Lyn.
disputauit si facta est vna reformatio vel statutū cum clausu-
la quod ab eo vel ab ea possit recedi per aliam reformationē
nisi seruata certa forma vt quotidie fit florentie puta quod re
quirantur oēs ballote discrepantes cum alias sufficiant due
partes ꝛ postea fiat alia reformatio contraria nō seruata illa
forma an valebit. ꝛ breuiter si in prima sit dictuz ꝛ aliter non
valeat non valebit sed si nō sit hoc expresse dictum sed solum
quod debeat seruari talis forma ꝛ aliter nō fiat ꝛ tūc valebit
per hanc legē iunctis dictis constitutionibus autenticarum
an autēo casu quo requiritur clausula non obstante sufficiat
clausula generalis non obstante quacūqz lege vel statuto con-
trarium disponente vel testamento an requirat clausula spe-
cialis. breuiter in testamento qñ preceditaliquod testamentū
habens clausulam derogatoriam non sufficit in secundo po-
nere clausulam generalem non obstante quocunqz alio testa-
mento. nec etiam requiratur singularis vt dicat non obstāte
alio testamento facto manu talis in quo continētur talia ver-
ba sed requiritur qō fiat mentio specialis non obstante quo
cunqz alio testamento etiam si contineat clausulaz derogato-
riam vt. d. l. si quis in prin. ꝛ in. l. si mihi ꝛ tibi. §. in legatis. ꝛ
ibi nota. de lega. j. in legibus vero condendis sufficit clausula
generalis

BIU Cujas

generalis vt in cle.eos.ĩ fi.de sepul.ꝛ de sen.excõ.alma mater lib.vj.in fi.Jn rescriptis vero dic vt plene per Jo.an.qui recitat plures opi.in.c.j.de excess.prela.lib.vj.in nouella.et tãgam
6 in.l.fi.j.si contra ius vel vtili publi.†Facit etiam iste text.cum bis que supra dixi quod licet papa debeat ōmnia facere cũ cõsilio cardinalium si tamen aliquãdo facit sine eis valet vt hic iunctis dictis aut.
2 ☞Jura ignorare quod nõ liceat quando non habeat occũ ꝛ sic quando iuris ignorantia excuset.
3 Quid in statutis.
4 Si aliquis faciat contra legem an videatur in dubio scienter fecisse ꝛ sic presumatur in dolo:an autem ignoranter ꝛ sic ꝑsumatur esse in lata culpa.

1 **L**Eges sacratissime.¶†Non est licituꝫ ignorare leges ꝛ si de ipsarũ ĩtellectu dubitaꝫ recurrendum est ad principem si nõ fuerĩt per cõsuetudinẽ certo modo ĩterpretate.hoc dicit cum.l. se.Et primo ponitur vnũ dictũ q̃ habet locũ quãdo lex est clara ꝛ de ipsi⁹ĩtellectu non dubitatur vsq; ibi si quid.scõ ponitur aliud dictũ quãdo est dubia vt recurratur ad principem pro interpretatione vsq; ad.l.cum de nouo.Tertio declaraꝫ et limitaꝫ hoc dictuꝫ scõm vt ꝓcedat qñ nõ fuit certo mõ ĩtellecta p cõsuetudinẽ:qr
2 tũc ille ĩtellect⁹ saluaꝫ.vt.ff.e.l.si ó ĩterp̃tatiõe.†Primũ dictũ qõ nõ sit licitũ ignorare iuraꝫ fallit ĩ qbusdã psonis quas excusat iuris ignorãtia vt sunt minores.xxv.milites armate milicie mulieres ꝛ rustici vt.ff.de pba.l.cũ ó ĩdebito.circa mediũ. ꝛ in.l.si adulteriũ cũ incestu.§.idẽ polliõi.de adul.ꝛ.j.de iur. ꝛ fac.igno.l.j ꝛ.l.fi.¶Jtẽ limita primũ dcm̃ vt habeat locum in legib⁹ redactis in corpore iuris quas oẽs tenent scire quia ꝑt informari vel p se vt q̃rẽdo a peritiorib⁹ ſz si aliq̃ lex non sit redacta adhuc in corpore iuris tũc post publicationẽ eius ꝛ post lapsuꝫ duor mẽsiũ a publicatiõe idẽ in aut.vt facte none ꝙstones.Si tamẽ qs prio scribat q̃ lapsi essent duo mẽses tenet faciẽdo ⁊ ipaz p.l.si a prio sensu.ff.ó decre.ab or.fa.ꝛ est casus ĩ.c.j.de postu.pla.vbi etiã pbaꝫ qõ satis diceret publica si in pñtia multorũ condita fuisset itaqõ cõiter sciebaꝫ ꝛ p quosdã ꝛ per multos obseruabaꝫ.notãdũ tñ q̃ iuris ꝛ facti ignorãtia nõ nocet ĩ dãnis vitãdis vt in.l.iuris ignorãtia.ff.
3 de re.iu.Jn statutis†vo si qdẽ sunt redacta in volumine statutorũ idẽ quãtũ ad ciues ꝛ ĩhabitãtes p oĩa vt.§.dictũ ẽ ſz si nõ sit redactũ ĩ volumĩe:ſz sit q̃dã noua reformatio nõ regriꝫ lapsus duor mẽsiũ ſz regriꝫ arbitriũ iudicis ſz doc.ꝛ viõ no. p gl.sup data.vj.li.ꝛ p Bar.ĩ.l.oẽs populi.ĩ.iiñ.q.principali vbi tractat a q̃ tpe ligẽt statuta.¶Circa ſm ꝛ tertiũ dcm̃ gl. l.l.se.distiguiꝫ ſz doc. dicũt q̃ nõ ꝓcedit ordinate qr vult qõ ad pricipẽ recurraꝫ añq̃ fiat ĩterp̃tatio ó similib⁹ ad similia qr dicũt q̃ vltimo loco prĩceps ẽ adeũb⁹ qñ nõ reperiꝫ simile nec curãt an de facili possit adiri vl nõ.mihi vr q̃ gl.melius dicat ꝛ q̃ si fuit certo mõ p cõsuetudinẽ intellecta tũc non sit necesse ad p̃cipẽ recurrere ẽt si ó facili possit recurri.qñ aũt nõ fuit sic ĩtellecta tũc si de facili possit ad prĩcipẽ recurri qr sit pñs vl loco ꝑpinquo postpositis oĩbus sit ad ipm recurrendũ.ar.de his q ad eccl'am ꝙfu.l.pũti.ĩ prin.alꝭ sit procedẽdum ó filib⁹ ad filia si p̃t ſz nõ p̃t nec apparet certa proprietas v̈boꝝ tũc sit recurrẽdũ ad prĩcipẽ ẽt si de facili non posset hr̃i.qñq;.nõ cõcurrit cõis opi.doc.ĩ vnã sn̄iam vt in pluribus dubĩs ã mouẽtur in aut.ex cã q̃ scõm doc.reqrerent decisiõez impialẽ ſz qr hodie raro vl nunq̃ fiũt recurriꝫ ad interpreta-
4 tionẽ magistralẽvt ibi no.sufficit.¶†Vltimo q̃riꝫ si aliqs faciat contra legẽ an videaꝫ in dubio sciẽter fecisse ꝛ sic p̃sumaꝫ ẽe ĩ dolo an autẽ ignorãter ꝛ sic p̃sumaꝫ esse ĩ lata culpa.Jac. but.ꝛ bal.hic post eum tenẽt hanc secũdam partẽ tanq̃ benigniorẽ.ar.ĩ.l.si p̃ces.ff.de penis.ꝛ q̃ ignorare iura sit lata culpa habetur in.l.liberoꝝ.§.notãter.ff.de infa.ꝛ facit pro ipsoꝝ dcõ.j.de his qui se ascribunt in testamẽto.l.pe.in fi.ꝛ.l.senatuscon.ꝛ.ff.de adulteriis.si adulteriuꝫ cũ incestu.§.idem pollioni.ꝛ quod notat Bal.in.l.iñ.j.de erro.aduo.istud tamẽ est veruꝫ nisi.l.si fundata in iure naturali:vt si.imponeret certaꝫ penam pro maleficiis:quia iure naturali maleficia sun mitiꝰ punita.licet enim quis ignoret statutũ quod imponat certaꝫ penam maiorem q̃ imponat ius commune:quia tamen sciebat vel scire debebat se facere rem illicitam de iure naturali quod ignorare non potest presumeretur potius in dolo q̃ in culpa secũdum bald.facit.l.dolus.ff.manda.ꝛ.l.si procuratorem.§.dolus.sed quando actus nõ est de iure naturali illicitꝰ licet per statutum sit illicitus ex aliqua causa:puta quod nõ portetur frumentum extra territorium.tunc haberet locũ dictum primũ vt presumaꝫ lata culpa ꝛ nõ dolus.nõ sunt alia.
2 ☞Jmperator solus ẽt sine ꝙsilio ꝓcerũ potest legẽ condere Senatus populi Romani an hodie possit condere legem.
3 Sententia principis vel imperatoris vel pape lata parte nõ citata non valet sicut sententia alterius iudicis.
4 Qõ omissio alterius ordinis iudiciarĩ qui non esset de iure naturali non vitiet processum vel sententiam principis.

1 **S**I imperialis†Snĩa diffinitiua prĩcipis lata causa cognita ꝛ ptibus pñtibus in aliqua causa viz legis generalis habet in causis similibus etiã aliarũ psonarũ: licet non sit redacta adhuc in corpore iuris:ꝛ similiter interpretatio ꝛ declaratio quaz faceret prĩceps de aliqua.l.dubia. in aliqua speciali causa consultus hoc dicit vsq; in finem.secus in interlocutoria vt.§.co.l.iñ.§.fi.ꝛ cẽ in specialibus concessionibus que non fierent per modũ declarationis vt.§.co. l.iñ.que videꝫ huic cõtraria.Et primo loquitur de sententia diffinitiua vsq; ibi cum igitur postea de interpretatione quã imperator faceret ad aliquã.l.dubiam vel obscurã secũduz ea q̃ habenꝫ in legib⁹ ꝓcedẽtib⁹ in quadã tñ spãli ad relationez
2 vel suggestionẽ iudicare debemus.†ꝛ no.q̃ imperator solus etiã sine cõsilio procerũ potest legem cõdere ꝛ sic illud q̃ dicit in.l.humanum.§.eo.nõ est necessitatis sed humanitatis vt debeat adhibere cõsiliũ procerum.¶Querit aũt glo.vtrũ senatus popul.ro.hodie possit cõdere legẽ que questio satis est bona cũ hodie nõ sit penes populũ romanũ imperiũ sed penes a imperatorẽ qr recognoscit ab ecclesia:vnde priuaꝫ ꝛ cõfirmaꝫ
3 a summo pontifice.vt in cle.romani.de iureiu.¶†Vltio not. hic vnã gl.que est sup prima parte ꝛ ĩcipit.i.pñtialiter.q̃ snĩa
a prĩcipis imperatoris vel pape lata pte non citata nõ valeret
b sicut nec snĩa alterius iudicis qr citatio est de iure naturali.b
4 q̃ prĩceps auferre nõ põt.†sed omissio alteri⁹ ordinis iudiciarĩ qui nõ esset de iure naturali nõ vitiaret processuz vl sentẽtiã p̃cipis vt sentit Jnn.ĩ.c.ĩ causis.de re iud.ſz bal.sufficit

¶De mandatis principum. Rubrica.

2 ☞Judex delegatus debet bene custodire rescriptum nec de ipso crederetur sibi si non ostenderet.
Cardinali legato creditur de sua legatione etiam si nõ ostenderet literas papales.ꝛ quando.
3 Notarĩ an dicãtur habere dignitatem.

1 **S**I quis.¶†No.hic qõ commissio vel mandatũ alicui factũ a prĩncipe ꝺz ꝓbari p scripturã alias nec creditur asserenti se hr̃e nisi doceat ꝛ literas oñdat facit.l.phibitũ.j.de iure fi.ꝛ q̃ ibi p bar.li.x.de b
sup.ĩ.d.l.p eũdẽ.ꝛ q̃ no.gl.ĩ.c.cũ i iure.de of-
2 fic.dele.†q̃ dicit q̃ iudex delegat⁹ ꝺz bene custodire rescriptũ. qr de ipso nõ crederet sibi si nõ oñderet.fallit c
c to⁹ cui creditur de sua legatione ꝓpter magnam dignitatem eius ẽt si nõ oñderet literas papales.xcviij.dist.nobilissimus c
3 j.de offi.lega.li vj.ꝛ in.c.eos.de sen.excõ.co.li.¶†Vltimo no.
d hic ĩ verbo notariũ:q̃ notariĩ dicunt hr̃e dignitatẽ.d doc.dicũt hoc non esse veruz nisi in pthonotarĩis principis ꝛ de illis loquit ille text.ꝛ adde q̃ no.Bar.in.l.eadẽ lege.ff.ad.l.iul.repe.

¶De iuris ꝛ factis ignorantia. Rubrica.

2 ☞Quedam permittuntur ante factã executionem ad eam d
impediendam:que non permittuntur post ad eam retractandam.
Mora quod possit purgari ante executionem factã a lege vel ab homine.
3 Miles si omisit peremptoriam scienter ei nõ subuenitur
Militibus licitum est ignorare iura.
Quod ista l.nõ habeat locum in militibus nostri temporis.
Permissio facta in speciali causa certe psone habet vim legis generalis si clausa est in corpore iuris.
4 Conueniri dicitur ille qui citatur.
Quando in executione sententie sit pars citanda.
5 Que exceptiones possint opponi post sententiam.
6 Sentẽtia lata a iudice excõmunicato publice non valet ꝛ idẽ in alĩs actibus.
7 Exceptio excommunicatiõis potest opponi in curia seculari.

1 **C**Amuis.¶†Miles põt exceptionem peremptoriam quã per errorez iuris omisit opponere ante sentẽtiam opponere ẽt post post snĩam q̃ transiuit in rẽ iudicatã ꝛ ipedire executiõez ei⁹ si fcãnõ est ſz postq̃ cẽt fcã nõ posset virtute priuilegiũ

a ¶Vel pape.Ad de Bal.in proe. fendoꝝ ĩ.ix.col. abb.ĩ.c.j.ĩ.iñ.col. de cã.poss.ꝛ propie.☞rã.de are. cõsil.clxv.adõ tu ꝛ vide plenissie p barba.ĩ.c.j. de can.pos.et ꝓprie. p.d.maria.soci.ĩ suo cõsi.xiñ.ꝛ per do.bar.ei⁹ filiũ ĩ suo ꝙsi.clxiñ.col. viñ.ꝛ ibi q̃ de iure diuĩo.ꝛ ó materia vide etiã p fely.late ĩ.c.oliz. de re iudi.col.ix. ꝛ se.cur.

b ¶Citatio est de iure naturali.ad de io.mo.ĩ extra uagãti bonifacij octaui inci. rem non nouã ĩ gl.fi.

c ¶Jn cardinali legato.adõ bar. in.l.vnica.C.ó superindi.li.x.bal. i.l.exẽplo.C.de p ba.gl.ĩ.c.sicut.de sent.excõ.pet. de anc.ĩ cle.j.de pro ba.eng.cõs.xxix.

d ¶Notariĩ dicũt habere dignitatẽ.adõ gl.ꝛ bar. in.l. generali.C. de tabula.li.x.ꝛ bar.in.l.fin.C.de primice.lib.xiĩ.ꝛ viõ tex.ꝛ ibi bar to.in.l.fi.in prĩc. C.q mil.non possunt. lib.xiĩ.vbi qõ dicitur quod dã munus ꝛ viõ eũdem bar.ꝛ ibi alex.in apostilis in.l.eadẽ.ff.ad.l. iul.repe.ꝛ ab.in c. fraternitatis. colũ.iñ.extra de bere.☞rãc.Cur.

BIU Cujas

militaris propter hoc retractari hoc dicit ista.l.singularis.†& sic not.quod quedam permittuntur ante factam executionez ad eam impediendam que non permittuntur post ad eā retractādam.sic & mora potest purgari ante executionem factā a lege vel ab hoie.sed postea nō ad eā tractandam.vt in.l.qui ob rem nō defensam.ff. de condi.inde.l.si is qui.ff.de le.ii.que loquitur de executiōe facta a lege.& intellige hanc legē quod etiam sine aliqua restitutione obtinēda a iudice possit miles ipso iure talem exceptionem omissam opponere siue agat ordinaria actione in factum oriente ex sententia siue petatur executio officio iudicis cū loquatur generaliter.& sic non excluditur miles per lapsum quadriennij.nō sic eēt in minore vl' absente causa reipu.nō opponentibus exceptionem peremptoriam ante sententiā q̄ non possent postea opponere nisi impetrata & obtenta restitutione in integrum infra tempora debita.vt in.l..minor.xxv.annis omissa.ff.de mino.miles ergo melioris conditiōis est in hoc q̄ absentes causa reipubli.nec mirum. ¶Nam ad hoc ostendendū ponitur titu.specialis de restitutione militum diuersus a generali titu.quib⁹ ex cau.ma. vt patet.j.de resti.mili.& quibus ex causis ma.ad denotandū
3 maiorem prerogatiuam in militib⁹.venio ad casum.C†In tex.ibi ignorantia iuris.dicit Bal.qō si apparet ipsum ex certa scientia iuris & facti omisisse talem exceptionem ꝓponere non subueniretur sibi.arg.a contrario sensu.quia nō sufficit priuilegiū militare nisi cū eo �concurrat iuris ignorātia.& multomagis ignorantia facti.¶No.ergo hic qō militibus licitū est ignorare iura.C In tex. ibi allegatiōes..i. exceptiones perēptorias secundum doc.si ibi miles erat reus vel replicatione. scilicet si erat actor.& sic potest habere locuz vtroq; casu secundum eos. licet gloss.videatur hic sentire quod habeat locū solum eo casu quo erat reus dum dicit quod illud erat vnuz de bis q̄ faciebant pro reo.sed doc.dicunt eandem rationem esse in actore:quia primo ad replicandū actor videtur re⁹.C In tex.ibi armate militie.nō ergo haberet locū in militibus nostri temporis qui non exercent militiam armatā.sed soluz vadunt per plateas et sedent in primis sedibus secundū doc.q̄ cessat ratio.fauoris in eis.C In tex.ibi permitto tibi.not.qō illa permissio facta in certa et speciali causa certe persone habet vim.l.generalis vt debeat obseruari quo ad alias personas & similes causas q̄ ista lex fuit clausa in corpore iuris.als non extenderetur ad alias personas vel causas:q̄ non pertinet ista pmissio ad declarationē legis dubie quo casu extēderetur ad alias etiā si nō esset clausa in corpore iuris.vt in.l.fi. ff.de lega.sed pertinet ad nouam cōcessionem factam fauore persone.ergo &c.in.l.ij.eodem titu.& l.iij.circa fi.ff.de cōstitu.
4 princi.l.j.in fi.C†In tex.ibi conueniri.dicit Bal.per istum tex.quod cuz ille dicatur conueniri qui citatur.quia omne iudicium icipit a citatione.[a]vt not.j.de in ius vo.super rubrica. quod hic videtur casus quod in executiōe sententie[b] sit pars citanda.sed certe hoc non est semper veruz.sed dic vt no.in.c. decetero.de re iudi.per Inno.& per Bar.in.l.a diuo pio.ff.in venditione.ff.eo.titu.de re iudi.potest autem iste tex.intelligi quando conueniebatur actione in factum in qua procedit ordinarie.& tūc nō esset dubium q̄ pars esset citanda.potest ēt intelligi quando petitur executio officio iudicis.& tūc verbū conueniri exponeretur.i.molestari.sufficit.venio ad glossam magnā.C†Ultima glos.enumerat aliquos casus in quibus
5 potest opponi exceptio peremptoria post sententiā.¶Premitte ad euidentiam glo.mag.duas regulas.vna qō exceptiones que oriuntur post sententiā possunt similiter post sniaz opp. quia per eam nō est precluſa via bis que oriuntur post eā:sed bis que prius erant orta sicut videmus in litis cōtest.vt patet in.l.ij.j.de cōsortibus eiusdē litis.iūcta.l.pōponius.ff.rati.ff. de procura.facitqō no.in.l.si maior.j.de trāsa.in purgatione more contracte post litem conte.q̄ pōt purgari vsq; ad sniam & tamē si esset cōmissa prius nō posset purgari nisi vsq; ad cōtestationē vt in.l.si insulā.ff.de verb.oblig.Scōa regula est q̄ exceptiones q̄ non impugnant sniam de iniquitate imo ꝓsupponunt eam bene & iuste latam similiter possunt opponi post sententiam quia se compatiuntur cum ea:tunc vero post sententiā nō possunt opponi regulariter qñ erāt orte añ.& si opponeret post impugnarēt sniam de iniquitate tanq̄ latā male.& ita loquit̄.l.peremptorias.C.sen.rescin.nō pos.fallit in casu huius legis fauore militis.C Itē fallit vbicūq; vl' rōne etatz vel absentie ratione cause reipub.daret restō aduersus sniam ex bis possunt decidi oēs casus facti in glo.nam quedaz sunt exceptiones q̄ opponunt cōtra validitatē siue vl' processus.q̄ dicitur.q̄ sententia sit nulla.et ista pōt opponi post sniam.tū q̄ non videtur opponi post sentētiam ex quo est nulla.j.de ꝓcur.l.licet.iuncta.l.iiij.§.cōdemnatum.ff.de re iudi.tum quia incipit competere post sentētiam de facto.nam anteq̄ esset lata nō posset dici quod competeret:nec etiā ista impugnat sententiam ō iniquitate.quia ista possunt simul stare q̄ sentētia in se sit iusta quo ad negocium principale:et tamē sit nulla q̄ lata non seruata forma puta parte non citata.C Item sequitur ex predictis quod exceptiones que opponuntur ad moderandum executionē:similiter possunt opponi post sententiaz eisdem rationibus.pone exemplum in exceptione ne quis exigat vltra quam facere possit in casibus in quib⁹ competit.vt ī.l.nesennius.ī fi.ff.de re iudi.&.l.ex diuerso.§.fi.so.ma.nā pre supponit cōdemnationem bene factam in tota quantitate q̄ erat debita sed quia facultates eius non sufficiunt petit executionē non fieri nisi quatenus facere potest.& ex bis dicūt doc. quod exceptio inuentarij ꝫfecti potest opponi post sententiā si heres esset condemnatus ad soluendum solida legata & opponeretur quod bona hereditaria nō sufficiunt.& quod inuētariū fuit cōfectū.tū in hoc ego semp dubitaui.q̄ ista exceptio vī impugnare sniam de iniquitate.si enī bona nō sufficiūt ad soluēdū integra legata & inuētarium est cōfectum legata ipso iure non debētur vltra vires hereditarias.si ergo heres est cōdemnatus ad solida legata tāq̄ debita male cōdemnatus est non sic in precedēti exceptione.quia ibi bene condemnat⁹ est quod patet.quia si postea perueniret ad pinguiorem fortunā illa exceptio sibi nō prodesset non sic in ista.quia licet bona hereditaria augerentur non propterea augerētur legata vt in.l. quantitate.ff.ad legem falci.breuiter potest dici sustinendo dictum doc.verum esse.quia illa exceptio impugnat sentētiā de iniquitate in spectaiuris dispositiōe q̄ resecat legata quatenꝰ vltra vires hereditarias confecto inuentario nō autem inspecta volūtate defuncti qui voluit ea solida prestari vt in.l.cuz fi deicom.ff.de confes.¶Pone etiam exemplum in exceptiōe cedendarum.ff.de fideius.l. si' fideiussores in.d.§.fi.allegato hic in gloss.pro tertio casu:sed tendit ad idem cum precedenti.nā illa non impugnat sententiā de iniquitate sed moderatur executionem ne fiat anteq̄ actio cedatur vbi erat cedenda.¶Pone etiam exemplum in exceptione legitimarum impensarum restituendarum si egi cōtra.te reivendicatione ad fundū meum in quo feciſti expēsas necessarias bōa fide.& obtinui nec oppo fuisti exceptionem impēsarum poteris opponere in executione sentētie.l.plane.ff.de peti.here.ī Spe.de exce.§.dicto.v̄.sed pone edificaui.Sed in exceptione pretij non soluti vl' rei non tradite si emptor agat contra venditorem ad rem tradendam & sit condemnatus non opposita exceptione pretij non soluti: an in executiōe poterit eam opponere.Spe.idem in sequenti §.videtur tenere quod sic.sed in.§.fi.de execu.sententie.versic. item pone exemptor.videtur tenere contrarium.& etiā Bart. qui ipsum refert ī.l.si duo patroni.§.si quis iuraverit.ff.ō in rem.quia ista exceptio peremptoria impugnat sententiam de iniquitate:quia si pretium non erat solutum nō poterat in effectu agere ad rem nec debebat ad eam condemnari.l.iulian⁹ §.offerri.ff.de act.emp.ergo fuit iniuste condemnatus.tradat ergo rem ne sentētiam impugnet ex iniquitate & postea petat pretium actione ex vendito.& ista est verior.et ita videtur dicendum vbicūq; illud quod poterat obiici per viam exceptionis potest etiam peti per modum actionis vt in exceptiōe cōpensationis quia si non est opposita ante sententiam non opponeretur post ſz solvat et agat actione que sibi competit vt in.l.si cum dos.ff.rerum amo.& quod ibi nota.Barto.Idem videtur in exceptione non numerate pecunie:nam pōt oppo ni per modum excipiēdi & etiam per modum agendi.vt.j.de non nu.pecu.auten.hec autem querela.tamen in hoc cogitandum est quia forte non est verum cum etiaz si opponatur per modum agendi impugnet sentētiam de iniquitate quia face ret retractari executionem sed in precedentibus non retracta retur executio sed peteretur alia res q̄ illa super qua facta est executio.Ex predictis etiam patet quod exceptio transactionis vel solutionis facte post sententiam posset opponi cōtra executionē sententie.quia nec cause impugnāt de iniquitate nec erant orte ante sniam.vt in.l.post rem.ff.de trāsa.quod autem dixi realiter nō posse opponi exceptionez peremptoriam post sententiā que habuisset originē ante & eam impugnaret de iniquitate procedit si agatur ex ipsa sententia actione ī factū vl' si petatur ei⁹ executio officio iudicis:sed si ageret actio ne prima:quod facere potest actor licet fatue faciat.vt no.in.l. duobus.ff.de execu.rei iudi.& no.ī.l.j.j.de iudi.q̄ post sniam nō fuit sublata.tūc oēs exceptiōes que poterāt opponi ante latam sniam poterāt etiā nō opponi p ibi no.per doc.C Ultimo ista glo.allegatur dū dicit vel excōicatus q̄ sentētia lata
c a iudice laico non valet qō est verū si erat publice excōicatus secus si occulte nesciebatur.vt in.c.ad probādū.extra de re iudi.& idem

a C Incipit a citatiōe.ad de pau.ō ca.ī.l.libert⁹. de in ius vo.
b C Sententie.vi de Alex.de imo. in.d.§.in venditione col.ix.v̄sic. extra glo.& fely. in.c.ex rōne.col. fi.de appel.Frā. Lur.
c C Si erat publice excōicat⁹.adō bal. in.c.cōtigit. in.ix.col.de dolo & contu.vide late p fely.in.c.ad probanduz. col. ij.ver.limita & secundo.& in col. se.ex de re iudi. & vide p eūdem ī.c cū iter.col.ix. ver.dū dicit.e.ti. et ibi an pcess⁹ factus ab excōicato teneat:& vide eūdez fely.ī.c. fin.col.iij.versic. not.etiaz de exceptio.Frā..Lur.

BIU Cujas

di.⁊ idem in alijs actib⁹⁊ officijs pub.vt in interpositiõe autoritatis vel officio tabellionatus:q⁹ ista sunt interdicta excõica.⁊ sunt nulla ipo iure si erat publice excõicatus.secus in actibus priuatis.nã eius testm̃ vel ℌctus nõ reddit nullũ seu nullus:qõ plene dic per Jo.an.in nouella.in.c.pia.de excep. lib.vj.Et adde qõ no.in.c.decernimus.de senten.excõ.eo.tit.

7 ¶†Allegatur etiam ista glos.qõ exceptio excõmunicationis

a potest opponi in curia seculari[a] sicut in ecclesiastica puta qõ non debeat audiri actor:q⁹ est excõmunicatus.Et si iudex secularis ad instantiam actoris exceptionẽ non admitteret posset compelli per ecclesiasticum ad instantiam rei opponẽtis sicut si nõ admitteret exceptionẽ iuramẽti.vt in.c.fi.de excep. lib.vj.⁊.c.licet mulieres.de iureiur.eo.lib.¶Est etiã hic vna glos.que reprobatur.s.precedens.dum dicit idem est in rustico qõ in milite.qõ nõ est verum:q⁹ licet rusticus excusetur ab ignorantia iuris sicut miles non tñ est priuilegiatus eo modo quo miles vt possit opponere exceptiõem peremptoriam post sententiam.

2 ¶☞Suus si non repudiauit expresse potest adire perpetuo scilicet vsq; ad.xxx.annos⁊ quid si repudiauit⁊ quid in emãcipato.⁊ nu.1.

Quid in eo q nõ est suus nec emancipatus vt est filiꝰ matris.

1 **¶Im ignorãtia.** †Maior.xxv.annis qui hereditatẽ repudiauit etiã maternã nõ põt propter ignorantiam iuris amplius ad eã redire.h.d.in effectu:sz si esset minor posset mediãte beneficio restitutionis:vt.j.si minor se ab here.absti.l.j.⁊.ij.cũ tit.seq.¶In text.ibi ignorãtia iuris:q⁹ forte errans in iure credebat post renuntiationẽ posse ad eã redire si sibi placebat cũ esset hereditas materna in qua putabat esse idẽ qõ in paterna.vt in.l.si quis suus.ff.de iure delibe.sed nõ est idẽ vt hic in tex.iuncta glos.⁊ ista iuris ignorantia sibi nõ prodest in lucro captãdo si tñ potuit cõsulere peritiores.alias secus vt in.l.proxi.in glos.¶In text.ibi subueniri tibi:q⁹ repudiãdo abdicauit a se potẽtiam adeundi quam amplius recuperare nõ põt.vt.ff.de edi.edic.l.item querit.§.si vẽditor.j.de remis.pig.l.fi.¶In glos.ibi solutio ibi in paterna:hic in materna.istam tenent docto.q⁹ magis debetur filio hereditas paterna q̃ materna.ĩsti.de here.qua.⁊ dif.§.cetex.Nec ob.l.fi.§.j.ff.ad tertul.q⁹ solue vt ĩ gl.qõ ibi nõ repudiauit sed dixit se nolle adire que verba videm̃ potius dicta cã differendi additionẽ vt nolit eam facere pro nũc sed deliberare quã importent repudiationẽ cum lapsu tñ anni verba illa repudiationẽ importent vt per illam.l.singularem.qõ declara plene per Bar.in.l.si quis suus.ff.de iure delibe.qñ aũt dicit repudio statim est exclusus nec ex priuilegio illius.l.amplius ad eam põt redire idem in paterna si filius erat emancipatus.vt.j.l.proxi.Solu.vero quã infra subĳcit glos.lz in se sit vera cõtinet tñ diuinationẽ ad banc.l.De.aũt dicit non esse fiendam differentiã inter paternã⁊ maternam hereditatem nec inter suum vel emãcipatum cum ille differẽtie sint hodie sublate per auth.de here.abintest.sed certe verũ est quantũ ad successionẽ intestati nõ quantum ad alios effectus no.in.l.si emãcipati.j.de colla.⁊ ĩ.l.gallus.§.⁊ quid si tãtum.ff.de libe.⁊ posthu.†Cõcludo oĩa cõiungẽdo.aut loquimur in suo:aut in emãcipato.primo casu si nõ repudiauit expresse põt adire perpetuo sz vsq; ad.xxx.an.vt no.in.l.licet⁊ in.l.cum antiquioribus.j.de iure deli.Si repudiauit admittitur vsq; ad trienniũ.Si loquimur in emancipato qui repudiauit nunq̃ audit.Adde tertiũ casum in eo qui nec est suus nec est emãcipatus vt est filiꝰ matris⁊ si repudiat expresse nõ audit.ita põt intelligi iste tex.vt dicit gl.si nõ repudiauit expresse tũc si ꝓtulit verba que habeãt vim repudiationis:puta nolo adire vel nõ esse heres vsq; ad annũ tũc audit.de col. bon.l.nunq̃ ita.loquitur.l.filij mr̃.§.j.ad tertul.si vero nulla verba protulit nã de iure ciuili audiret perpetuo.d.l.lz.de iure prętorio vsq; ad annum tantum.l.ij.qui admit.ad bo.pos.⁊ ita doc.declarant istam legem.

2 ¶☞Hereditas paterna vel hodie legitima ad quam reducitur tota hereditas non est debita filio sed quasi debita.

3 Ille qui perdit quasi debitum nõ dicitur recipere damnum: sed potius lucrum non acquirere⁊ quid habito respectu ad alia lucra.

4 Quinq; capita in successione intestati per successorium edictum quibus deficientibus qõ admittatur fiscus.

1 **¶Semancipata.** †Ignorãtia iuris nõ excusat in lucro seu quasi lucro captando.h.d.¶Bart.opp.extra glos.q⁹ ista erat mulier quã excusat iuris ignorantia.vt.l.cum de indebito.ff.de pba.Sol.verũ est in casibus de iure expressis qui no.in.l.fi.j.eo.per glo.inter quos iste nõ est ⁊ extra illos paris cõditionis est mulier cum masculo.⁊ vide multos casus ĩ qbus mulier est melioris q̃ditionis q̃ masculus ⁊ ecõuerso in Spec.de procu.§.j.venio ad gl.aduertatis.¶In glo.ibi q̃ est dic.istã videm̃ tenere doc.per.l.si qs suus. de iure delibe.tñ sequẽs solutio quã gl.sentit vr̃ verior⁊ eq⁹ qõ ibi loquit̃ in hereditate delata de iure ciuili quã filius expresse repudiauit.⁊ illa repudiatio potuit fieri incõsulte⁊ indeliberate:ideo.l.subuenit sibi ĩ hereditate paterna vt ea nõ obstante possit eã adire si res est integra.i.per alios posteriores nõ adita.hic loquit̃ in bonoꝝ pos.delata de iure prętorio que debebat peti iure isto ĩfra annũ.⁊ nõ fuit petita ideo tacite vr̃ repudiata.ideo sibi nõ subuenit̃:q⁹ in maiori negligentia deprehẽdit̃ per lapsum anni.sed si eã expresse repudiasset infra annũ esset eaden rõ que in hereditate.vñ vr̃ sibi subueniendũ per istã.l.q⁹ emãcipatio nõ dz esse cã afferendi beneficiũ illius.l.cũ attẽta dispositione iuris prętorĳ.⁊ esset bodie iuris ciuilis nõ minus sit debita hr̃ditas patris filio emancipato q̃ filio in ptãte qõ ptz:q⁹ ꝑteritio emãcipati sine cã reddit bodie testm̃ nullũ sicut ꝑteritio filij in ptãte.vt no.in aut̃. de here.⁊ fal.§.exheredatos.per gl.⁊ sic si exheredet̃ hz q̃relã

2 sicut filiꝰ in ptãte.¶†In gl.ibi nõ est debita sz quasi debita. ista glo.semp allegat̃ qõ hereditas paterna vel hodie legitia ad quã reduc̃ tota hereditas nõ est debita filio sz q̃si debita qm̃ pro ea nõ cõpetit aliqua actio filio ℌ patrẽ quo casu diceret̃ debita.sz pater quodã vinculo naturali astring:it̃.vt in.l. cum rõ.de bo.dã.⁊ ex voto parentũ:q⁹ qcqd acquirunt liberis ex voto acqrunt.vt ĩ.l.nihil.§.facilior.ff.de bo.lib.gl.tñ in l.si quid legatũ.ff.de fal.vr̃ dicere qõ sit debita sed intellige illud respectu legitime q̃ debet̃ patrono in bonis liberti:q⁹ illa q̃ debet̃ filio in bonis pr̃is est magis debita vñ respectu illius est vere debita.sed illa quasi debita alio vo respectu de q̃ bic nõ est ꝓprie debita sz quasi facit.ff.pro soc.l.⁊ q⁹ in prima

3 charta.¶Item no.ex glo.†qõ ille q perdit quasi debitũ non dr̃ recipere damnũ:sed potius lucrum non acquirere tñ habito respectu ad alia lucra que nõ sunt debita nec quasi debita diceret̃ recipere damnũ.⁊ ita loquit̃.l.fi.j.de iure codi.allega-

4 ta in glo.¶†In fi.glo.ibi ex alio capite.nã in edicto prętoris circa successionẽ itestati erãt.v.capita.s.caput liberoꝝ:caput agnatoꝝ:caput cognatorũ:caput vñ vir⁊ vxor:⁊ oĩb⁹ deficiẽtibus fiscus.primũ caput prefert̃ oĩbus quo excluso devolue bat̃ bonoꝝ possessio ad scm̃ caput ꝑ successorĳ edictũ ⁊ exclusо scо devoluebat̃ ad tertiũ.⁊ sic de sin.ĩ filio aũt erat cõsiderare tres qualitates sz filiationẽ⁊ illo respectu est de capite liberoꝝ.Jtz agnationẽ:q⁹ oĩs filius est patri agnatus. Jtem cognationẽ:q⁹ oĩs agnatus est cognat⁹ licet nõ ecõuerso.si ergo filius excludat̃ a bonoꝝ possessione per lapsum anni ex capite liberorũ devoluit̃ ad eundẽ⁊ bonoꝝ possessio ex capite agnatorũ qb⁹ oĩb⁹ ipe prefert̃ tanq̃ ꝓpinquior agnatus.⁊ dz petere.j.centum dies qõ si non faciat:nec extant alij agnati devoluit̃ ad eundem et ex capite cognatorũ.⁊ eodem modo dz infra centũ dies petere.si aũt extarent de primo capite alij liberi:vel de scõo alij agnati deferebant̃ filio volenti redire ex alio capite:q⁹ nisi exclusо toto capite liberoꝝ nõ admittebat̃ sequẽs caput agnatoꝝ.⁊ nisi ex toto capite agnatorũ nõ admittebat̃ sequẽs caput agnatoꝝ.⁊ hec habent̃ in ti. de succes.edi.vult ergo gl.hic q⁹ lz ista filia fuerit exclusa ꝑ lapsum anni a capite liberoꝝ admittat̃ ex capite cognatoꝝ p.l. j.§.videndũ.de suc.edic.qõ est verũ vt dixi si in capite liberorum nõ erãt alij sequẽtes in gradu qui possent ex illo venire. Jdem intellige in exclusiõe que fit per lapsum tpis.sed si fieret per expressaz repudiationẽ excluderet̃ repudiãs ab omni capite vt ibi not.glos.singularis que semper allegatur.

2 ¶☞Pro scriptura que habeat formam debitam presumitur nisi probetur contrarium.
Error qualiter probetur.

3 Sententia lata super diuisione pretextu testamẽti falsi potest rescindi per restitutionem in integrum⁊ quid si testamentũ erat non solenne.

4 Licet ex testamẽto non solenni heres institutus in eo qui obtinet hereditatem abintestato teneatur naturaliter ad soluẽdum legata⁊ fideicommissa nõ autem ciuiliter tñ coheredi suo in eodem testamento instituto qui abintestato non succedit non tenetur naturaliter ad faciendum q⁹ habeat partem hereditatis in qua institutus est.

1 **¶Spost diuisionem.** †Diuisio facta per verũ heredem cum herede putatiuo per ignorantiam iuris vel facti nõ prejudicat vero heredi probata veritate.hoc dicit.⁊ ponitur casus in testamẽto falso vel non

a ¶Opponi in curia seculari. adõ bal.in.c.intelleximus.de iudi.Et adde are.in.⁊.postulasti.colũ.j.de homi.⁊ bal.in.l. plz.C.de sac.sanecc.qõ declara vt per eundẽ bal.in l.quoties.ĩ fi.C. de iudi.⁊ p ‖De. de ancha.ĩ.c.pia. de excep.i.vj.ad que vide Sely.in c.fi.col.iij.ver.nota etiã.de excep. Fran.Lur.

BIU Cujas

iure facto, reperiebatur istitutus filius ⁊ quidam extraneus qui filius credés testm̃ verũ vel validũ diuisit hereditatẽ cũ extraneo cũ tota pertineret ad eum certe probata falsitate vel inualiditate poterit repetere partẽ quaz tradidit extraneo ⁊ ter. qua actione. dic vt in fi. gl. mag. ¶ In gl. ibi per ignorantiam. i. errorẽ iuris vel facti. sec⁹ si sciẽter: qz videreris donasse. ⁊ ita loquit. l. nõ dubiũ. ff. de testa. de qua gl. mag. opponit ⁊ hoc qñ peruenisti ad traditionẽ. si vero ad cõfessionẽ tm̃: qz fuisses cõfessus testm̃ esse validũ ⁊ verũ etiã sciẽter cũ esset falsum ⁊ nõ validũ: ⁊ nõ peruenisses ad traditionẽ talis ꝙfessio nõ preiudicaret quomin⁹ possis probare ℞ium vt in. l. pri.

¶ In ter. ibi tibi. s. filio testatoris ad quẽ tota hereditas pti-
2 nebat abintestato. ¶† In ter. ibi ostẽde igit̃ no. hic duo. ¶ Primo qõ pro scriptura q̃ habeat formã debitã presumit̃ nisi probetur ℞ium. sic. ff. de proba. l. cũ precib⁹. ¶ Item qõ ꝓbato ℞io quicquid factũ est ℞ veritatẽ presumit̃ esse fũctũ per errorẽ. ⁊ sic error ꝓbatur eoipso qõ probat̃ rẽ aliter se habere: quẽ articulũ declara plene per Bar. in. l. nõ fatet̃. ff. de ꝙfes. An illud sit verũ indistincte. ⁊ tz ibi qõ nõ sed cum longa distinctione.

3 ¶† In gl. mag. in prin. ibi cũ iudice: hic sine iudice. dicq etiã hic si fuisset facta cuz iudice eo casu quo testm̃ erat falsum. de quo casu etiã loquit̃ iste ter. dũ dicit vel fidẽ veri deficere posset rescindi diuisio ⁊ etiã snĩa lata super diuisione mediante beneficio restitutionis in integrũ. vt in. l. diuus. ff. de re indi. ⁊. ſ. ſi ex fal. instru. per totũ nõ sic qñ erat testm̃ nõ solẽne quo casu procedit qõ dicit glos. vt distinguat̃ an sit facta cũ iudice vel sine. nec obst. qõ testm̃ non solẽne hr̃ pro falso. vt in. l. iubemus. in fi. ſ. de testa. qz verũ est quo ad puniẽdũ notariũ qui scienter omisit adhibere solennitatẽ: nõ quãtũ ad hoc vt snĩa lata virtute ipsius tanq̃ lata ex falso instrumẽto rescindatur

4 per restitutionem in integrũ ꝑm Bar. qõ not. ¶† In glo. ibi rñdeo ꝑm quosdã. dic isti dicunt veritatẽ lz gl. dictũ ipsorum non teneat volũt emm̃. l. ⁊ bene q licet ex testõ non solẽni heres institutus in eo qui obtinet hereditatẽ abintestato teneatur naturaliter ad soluẽdum legata ⁊ fideicõmissa nõ aũt ciuiliter coheredi. tñ suo in eodẽ testõ instituto qui ab intestato nõ succedit nõ tenetur naturaliter ad faciendũ qõ habeat partẽ hereditatis in qua institutus est ⁊ ratio est in promptu: qz si testm̃ esset solẽne vnus heres non tenetur alteri naturaliter ⁊ ciuiliter ad faciendum q habeat partẽ suam a seipso. vt in. l. sed si in cõditione. ſ. fi. ff. de here. instit. si ergo ex testõ solenni nõ nascitur ciuilis ⁊ naturalis inter coheredes pro portione hereditaria directo consequẽda: silr̃ ex testõ non solẽni nõ oritur naturalis tm̃. nam tunc oritur naturalis tm̃ ex nõ solenni qñ ex solẽni oriretur ciuilis ⁊ naturalis: sed quãtum ad legata ⁊ fideicõmissa cum ad illa sit grauatus heres. ⁊ ab eo habeantur non autem habent legatarij a seipsis si testm̃ est solẽne oritur ciuilis ⁊ naturalis. ⁊ eodẽ modo si nõ est solẽne oriť naturalis tm̃ ꝑm opi. glo. que est vera ꝓpter voluntatẽ defuncti. vt plene no. ſ. co. l. cũ quis. ex qbus oĩbus sequitur qõ ista lex põt intelligi siue diuisio sit facta per errorẽ facti siue iuris ⁊ sic nõ obstat oppositio facta in glos. qõ. error iuris impedit repetitionẽ debiti naturalis soluti: qz hoc nõ erat debitũ naturale nec ciuile inter istos coheredes gl. hic tñ tenet ℞ium q ex testõ solẽni sicut heres ciuiliter ⁊ naturalr̃ obligat̃ legatarijs ⁊ fideicommissiarijs ita obligat̃ coheredi vt patiat̃ ipm habere partẽ suã: ⁊ sicut qñ non est solẽne obligatur naturaliter legatarijs ita ⁊ coheredi ⁊ ideo intelligit istã. l. errore facti tm̃ qõ ab oĩbus doc. reprobat̃ ⁊ etiam inquantum tz qõ ex stipulatione minus solenni oriatur naturalis obligatio: nam ℞ium tenent doc. per. l. j. ſ. eum qui. de consti. pec. ⁊ per. l. j. ſ. qui ita. de verb. obli. qõ dic vt ibi not. per Bar. sufficit in fin. glos. ibi aliam per cõdictionem indebiti sine causa dic. vel dic qõ põt agi condictione indebiti pro vtraq̃ portione quo ad possessionem condicendam. ff. de condictio. indebi. ſ. sed si nũmi. secundum Ly.

2 ¶ Si confessio fuit facta extra iudicium siue per ignorantiam iuris siue facti siue etiã ex certa scientia nõ immutat veritatem: lz preiudicat quousq̃ probetur ℞ium. ⁊ quid si virtute talis confessionis lata sit sententia.
Quid si confessio fiat super eo qõ est in potestate cõfitentis facere vel fiat ad liberandum. ⁊ nu. 4.

3 Obligatio rei vel hypotheca qõ possit fieri nudo pacto sine traditione si subsistat debitum cui coheret.

4 Si confiteris scienter qõ res tua sit mea an talis confessio habeat vim donationis.
Confessio falsa facta in iudicio: an habeat vim dispositiõis.

1 ¶ Um falsa. †Falsa cõfessio nõ immutat veritatẽ ideo probata veritate nõ preiudicat confitẽti. h. d. ⁊ semper allegatur: ⁊ multa declarant̃ per hãc. l. põt aũt intelligi duobus modis. primo q ista ꝙfessio sit facta extra iudiciũ: scõdo q in iudicio. itẽ qualibet earũ põt adhuc itelligi duob⁹ modis. primo q fuerit facta per ignorãtiã iuris vel facti. ⁊ renera hoc casu loquit̃ ista lex vt cõueniat titulo in quo situata est. ¶ Põt etiã intelligi qõ facta fuerit ex certa scĩa. de primo loquit̃ glo. ij. de scõo loquit̃

2 l. vltima. veniamus ad casum. ¶† Dic ergo qõ si cõfessio fuit facta extra iudiciũ siue p ignorãtiã iuris siue facti: siue etiam ex certa scĩa nõ immutat veritatẽ qm̃ ꝙfessio nõ est dispositio sed pnũtiatio. ideo inducit ꝓbationẽ nõ dispositionẽ. vt in. l. publia. ſ. fi. ff. deposi. ois aũt ꝓbatio regulariter recipit aliã ꝓbationẽ in ℞iũ fortiorẽ se. vt in. l. cũ de indebito. ff. de pba. preiudicat g̃ dicta falsa ꝙfessio quousq̃ probet̃ ℞iũ: qz presumitur vera vñ nõ põt qs cõtra suã ꝙfessionẽ venire si ℞iũ nõ probat̃ vt in. l. generaliter. ſ. de nõ nu. pec. lz si vult ℞ium probare ĩdistincte admittit̃ ⁊ tũc ꝙfessio sua etiã sciẽter facta preiudicat ⁊ iste est casus huius. l. ꝑm istum intellectũ: hoc tñ intellige si adhuc virtute istius ꝙfessionis nõ sit lata snĩa. nã si trãsiuisset in rẽ iudicatã nõ posset postea ꝓbari ℞ium etiã si fuisset facta per errorẽ facti. vt. ſ. eo. l. error. per quã lĩmitat̃ ista lex. vt ibi habet̃ in prin. glo. mag. in prĩa oppositione que

3 ibi fit de ista. l. ¶† Sed ꝙtra istã lec. venit vna oppositio quã format gl. fi. in fi. de. l. tale pactũ. in prin. ff. de pac. eo casu quo ꝙfessio falsa fuisset facta ex certa scĩa. nã ibi ꝛ qõ ĩducit dispositionẽ. i. pactũ de nõ petẽdo: qz si ꝙfiteris me nõ esse debitorẽ tuũ cũ sim: ⁊ hoc facis sciẽter videris mihi facere pactũ de nõ petẽdo. ⁊ sic nõ admitteris postea volẽdo ꝓbare qõ sim debitor tuus: qz nihil ꝓdest probatio postq̃ hz vim pacti: sed ego ſ. dixi ℞ium qõ nõ inducit dispositionẽ sed ꝓbationẽ tantũ. ideo recipit probationẽ in ℞ium dicũt doc. q ibi fuit ꝙfessio facta sup eo qõ est in potestate cõfitentis facere. nã si ego sum debitor tuus in ptãte tua est me liberare sed si fit sup eo q nõ est in ptãte tua tũc hz locũ. vt. ſ. dixi in casu huius. l. si cõfiteris rem que nõ fuit matris fuisse vel si cõfiteris rem q̃ est tua esse meam. nã non est in ptãte tua in me transferre dñium nuda voluntate: sed demũ subsistente iusta cã ⁊ interueniẽte tra

4 ditiõe vera vel ficta quorũ neutrũ hic fit † per hoc infert Bar. ſ. eo. l. cũ testm̃. in fi. qõ si in casu huius. l. qñ agebat̃ hypothecaria si tu ꝙfiteris rem quã peto vel petere volo mihi esse obligatã tanq̃ maternã cũ nõ esset ⁊ hoc faceres scienter talis confessio induceret dispositionẽ: qz obligatio rei vel hypotheca põt fieri nudo pacto sine traditione si subsistat debitũ cui coheret. vt in. l. j. ⁊ ibi not. ff. de pig. act. Breuiter ista que dicunt doc. nõ placent vt distinguat̃ an fiat sup eo qõ est in potestate cõfitentis facere vel nõ: qz sequeret̃ scõm hoc qõ si cõfiteris te esse debitorem meũ in centũ ex aliqua causa cũ sit in potestate tua te mihi obligare si volo ĩduceret̃ obligatio qõ est falsum. imo solum inducit̃ probatio. vt in. d. l. publia. ſ. fi. dic ergo q in. l. tale pactũ. in prin. qõ illa confessio falsa ⁊ scienter emissa emanauit ad liberãdũ. ideo fauore liberatiõis inducit dispositionẽ. sed qñ emanauit ad agendũ vel obligãdũ etiã si sit in potestate facientis se obligare dispositionẽ nõ inducit. ⁊ hoc de mente doc. in. l. generaliter. ſ. de non nu. pec. ⁊. l. j. ſ. de ꝙfes. sed si esset facta per errorẽ: dispositionẽ non induceret etiã qñ tenderet ad liberandũ. bene tñ faceret probationem quousq̃

5 probaretur ℞ium. †¶ Plus dico qõ etiam qñ tendit ad liberãdum si fiat super dñio etiã scienter nõ inducit liberationem puta possideo rem tuã tu confiteris scienter me presente rem non esse tuã. sed meam. an videris mihi facere pactum de nõ petendo dic qõ nõ in. l. tres fratres. in prin. ⁊ ibi expresse per Bar. ff. de pae. qz cum fiat principaliter super dñio transferẽdo ⁊ illud nõ transferatur ex simplici falsa confessione: qz nõ procedit causa habilis ad trãslationẽ dominij. vt in. l. nunq̃ nuda. ff. de acqui. re. do. similiter nec producit pactum de nõ petendo: ideo admitteris ad probandum ℞ium: interim tñ pro ea presumitur. Aduertendum q ex verbis Bar. videtur colligi ℞ium. nam ipse videtur sentire qõ talis confessio qõ res tua sit mea scienter facta habeat vim donationis. tamen si fiat priuato: non ideo transfertur dominium: qz non sufficit titulus sine traditione. Et si interueniret traditio ficta ad huc non sufficeret: qz non possunt occurrere due fictiones circa idem vñ dicunt doct. qõ fictus titulus ⁊ ficta traditio non sufficiunt ad translationẽ dominij. vt no. per Ly. ſ. loc. l. si ad probationẽ. ⁊ per Bart. in. l. si rem aliquã. ſ. de acqui. pos. sed si fiat ecclesie. qz in ea transfertur dominium ex solo titu. donationis sine traditione. vt in. l. fi. de sacrosan. eccle. sufficeret dicta cõfessio ad translationẽ dominij cũ contineat fictum titulũ. ⁊ sic nõ sunt due fictiones vna in titulo alia in traditione. Breuiter istud procederet si tu rẽ quã scis tuã tanq̃ meã vel eccl̃ie a me vel ab ecclesia conduceres vel recognosceres in

Scudum

BIU Cujas

feudū.talis em̄ cōductio & recognitio est dispositio.ideo cōtinere pōt aliā tacitā dispositionē.i.tacitā donationē.& tūc esset distinguēdū iter priuatū & eccl'iaz.ita loquit illa lex.si res aliqua cū sua materia sȝ qn̄ duntaxat ꝯfiteris rē illā nō esse tuā: sȝ meā vel eccl'ie:talis ꝯfessio nō hȝ vim tacite donatiōis sȝ duntaxat probatiōis q̄ recipit ꝓbationē in ꝯtrium indistincte.& illud vr̄ hic de mēte Bal.& semꝑ mihi visum fuit ꝙ Bar.male loqueret & ꝙ ista mā nihil habeat cōe cū illa de qua in.l.si rē aliquā.siue ergo eras in possessiōe illius rei tue quā ꝯfiteris meā.siue ego eraȝ nō trāsfers i me dn̄iū ex ficta donatiōe sȝ an transferas possessionē gl.fi.vr̄ sentire ꝙ sic.tu dic ꝙ facta fuit cōfessio suꝑ dn̄io cū illud nihil habeat cōe cū possessiōe.vt in l.naturaliter.§.nihil ꝯmune.de acqui.pos.nihil operat circa possessionē sȝ si fuisset facta circa possessionē:q2 cōfiteris te nō possidere sȝ me.cū tn̄ reuera tu possideas.tūc si ꝑ errorē iuris vel facti nō amittis possessiōeȝ:q2 sine aīo nō amittit.si aūt ex certa sciētia.tūc amittis possessionē q̄ solo aīo amittit.l.iij.§.in amittēdo.de acq.pos.& l.si qs vi.§.differētia.sȝ si querit an in me trāsferat tūc si nō erat penes me nō transfert nisi apprehēdā.l.iij.in pn̄.eo.ti.sȝ si erat penes me puta ex locato deposito vl̄ ꝯmodato quo casu possessio est aput te:& detētio apud me tūc cōfitēdo me esse possessorē ex certa sciētia tu amitteres & ego acquirerē rōne detentionis.l.qua rōne.§.interdum.de acqui.re.do.& qd̄ in simili no.i.l.j.in fi.mag.glo.ī.de ser.fug.
6 †Qn̄ vero ꝯfessio falsa facta esset in iudicio tunc si sciēter vel per ignorantiam iuris haberet vim dispositionis q2 faceret confitentē haberi pro cōdemnato vt in.l.j.ī.de cōfes.ideo postea nō posset reuocari etiam si ꝯtrium vellet probare sed si per errorem facti posset ꝯtrium probare vsq3 ad sentētiam exclusiue.vt.ī.e.l.error.& not.ī.de om.agro deser.l.rura.lib.xj.& ibi vide omnino per Barto.ex quibus ista.l.remanet declarata melius quam declaretur per doc.

1 **SI non transac.** †Promittēs plus ꝙ debeat per errorē potest liberationem condicere.h.d.
2 ☞ Confessio transfert onus probandi contrarium in confitentem.
3 Confessio extra iudicium facta nō valet nisi cōtineat causam sed in iudicio etiam sine causa valet & vide aliā differētiam. Contra confessionem quando non possit confitens probare contrarium.
4 Potestas reuocandi cōfessionem erroneam & probandi contrarium vsq3 ad quantum tempus duret.
5 Error iuris qn̄ noceat erranti nō solū cōfitenti sed delinquēti vel omittēti facere qd̄ facere debebat & quid in errore facti. An possint reuocari isti errores ante litem finitam vel post.
6 Postq̄ lis est terminata per sententiam vel factum sit preceptum de soluēdo an possit allegari error facti si allegās vult illud probare.
7 Intentans vnam actionē per errorē si in ea succū!at an poterit ad aliā redire & an requirat restitutio in integrū.& nu.9. Erranti suasionibus & assertiōibus aduersarij qualiter pcitur quo ad aduersariū qui suasit & an requirat restitutio in integrum vt admittatur errans ad probandum cōtrarium.
6 Confessio in iudicio potest fieri tribus modis:& quando confessus in iudicio habeatur pro condemnato.

ERror facti. Lex ista habet difficilē materiam quam Bart.ponit in.l.nō fatet.ff.de ꝯfes.Sed Bal.hic plenius & pul
1 chrius vr̄ explicare.†Et tria colligunt ex ea.Primum est ꝙ error facti etiā in iudicio ꝯmissus per reū vel actorem in ꝯfitendo aliquod falsum cōtra se vel in omittēdo aliquid facere qd̄ sibi incūbebat nō nocet sed pōt reuocari.Secundū est qd̄ illud est vex quousq3 causa sit decisa.Tertium est ꝙ postq̄ est decisa secus q2 noceret & nō pōt reuocari.Primum dictū procedit in errore facti vt dixi.secus in errore iuris cōmisso in iudicio:q2 nocet sicut certa sciētia & non pōt reuocari qn̄ est cōmissus in iudicio.vt in.d.l.nō fatetur in fi.secus si extra iudicium.vt.ṡ.eo.cū falsa.Secundū dictum dȝ intelligi qn̄ est decisa per sn̄iam vel transactionē.Et idem si adhuc non esset decisa per sn̄iam tn̄ esset conclusum in causa ſm Bal.qui allegat ad hoc determinationē Jo.an.in.c.fi.de resti.in inte.lib.vj.in nouella facit.l.si rem.§.fi.cum ibi nota.ff.de euic.Tertium dictū procedit vt nō possit postea reuocari s.ipo iure.sed per beneficiū restitutiōis in integrū in casibus in quibus pōt cōpetere etiam post cām decisam reuocari pōt vt.ff.de ꝯfes.l.cū fideicōmissum.& ibi ꝑ Bar.in fi.& per eundē in.l.nō fatet.& in ista.l.sunt due gl.quarū prima est gl.noua.& nō fuit ac.ex qua colligunt octo oppositiōes q̄ respiciūt primum & scđm dictū.Secūda fuit regula.antiqua accursij q̄ cōcernit vltimū dictū.veniamus ad casum.ponamus casum in nube.¶Sed q2 oppositiones prime gl.diuersimode debēt signari ad hoc vt bene in telligant qd̄ tn̄ gl.nō facit ideo redditur obscura.& Bar.etiā infrascat vt videat ad quid tēdūt recita eam sic.Primo em̄ opponitur de.l.cum falsa.ṡ.e.vbi dicitur indistincte falsam ꝯfessionē nō nocere.hic aūt distinguitur an sit lis decisa vel nō.Sol.lex illa lȝ simpliciter loquat siue intelligatur in confessione falsa facta in iudicio siue extra iudiciū dȝ limitari per hanc.l.nisi causa sit decisa virtute talis cōfessionis erronee q2 tūc nō posset postea reuocari etiā volendo probare ꝯtrium.¶Scđo opponit in ver.est tn̄ differentia qd̄ imo falsa confessio preiudicet statim q2 transfert onus probandi ꝯtrium in cōfitentē & nisi probetur ꝯtrium statur cōfessioni.vt.ī.de erro.aduo.l.ij.& ad idē tendit aliud ꝯtrium infra formatū in gl.in ver.adhuc de.l.iube.ī.de libe.cau.Glos. respondet qd̄ illud esset verū si talis confessio facta fuit in iudicio si autē extra iudicium nō presumit pro cōfessione ideo
2 pōt reuocari abſq3 eo qd̄ probet ꝯtrium.†Tu dic melius ſm Jo.qd̄ siue sit facta in iudicio siue extra iudiciū bene preiudicat in hoc vt presumatur pro ea vt transferat onus probandi ꝯtrium in confitentē.vt.l.ꝯtrarijs.& l.generaliter.ī.de nō nu. pecu.Sed postq̄ fuerit probatum ꝯtrium talis confessio erro
a nea[a] nō nocet vt hic.in hoc ergo nō est differētia inter factum in iudicio & extra iudiciū sed in tribus alijs bene est differētia q2 facta extra iudiciū non inducit obligationē sed probationem.vt in.l.publica.§.fi.ff.deposi.facta vero in iudicio inducit obligationē & actionem in factum sicut sn̄ia condemnatoria cum confessus habeat pro condemnato.vt.ī.de confes.l.
3 vnica.†Item extra iudicium nō valet nisi cōtineat causam [b]
b vt in.l.cum de indebito.in fi.ff.de proba.sed in iudicio etiam sine causa valet vt si confiteris te mihi teneri in centum & nō diceres ex qua causa habereris pro cōdēnato.vt no.in.d.l.vnica.de confes.Item extra iudiciū falsa cōfessio etiam si emanauit ex certa scientia vel per errorē iuris nō nocet probato contrario.vt in.l.cum falsa.& ibi dixi secus in facto iudicio.q2 nō posset ꝓbari ꝯtrium nisi eēt facta per errorē facti.vt in hac.l.& dixi in.l.cum falsa.¶Tertio opponit ꝙ nō sit necesse probare ꝯtrium sed sufficiat penitere responsi seu cōfessionis vt in.l. de etate.§.fi.ff.de interro.ac.glos.nescit quid dicat.dic ergo ꝙ ibi loquitur in cōfessione facta circa preparatoria iudiciorū.& qn̄ lis non erat contestata nec ex reuocatione resultabat captio seu deceptio aduersarij.his tribus concurrentibus locū habet qd̄ dixi.sed si facta est circa ea que concernunt decisionem cause non sufficit reuocare nisi probetur ꝯtrium.& idem si circa preparatoria si lis esset contestata vel resultaret captio aduersarij.vt.ff.de rei ven.l.is qui se obtulit.cum.l.sequenti & sequenti.in prin.& hoc credo voluisse gl.dum infra subdit & si non est captio penitet ante litem cōtestatam &c.Sed quarto opponitur qd̄ etiam si velit probare ꝯtrium nō audiatur. vt in.l.si is cum quo.ff.de confes.So.specialis est eo casu quo facta est super actione.l.aquilie.in qua contra negantē probato cōtrario crescit condemnatio in duplum.nam si timore ne incidat in hanc penam confitet licet falsum nō pōt venire cōtra etiam probando ꝯtrium cum videat quodammodo transegisse cum aduersario.& satis est qd̄ in dubio euasit penam dupli.potuisset em̄ si negasset probari ꝯtrium licet falso & fuisset in duplum cōdemnatus.¶Quinto ad idem opponitur qd̄ etiam si velit probare ꝯtrium nō audiatur.q2 video qd̄ est falsum in muliere vt aduersus falsam confessionem iuuetur velleiano ꝓpter fragilitatē sexus.vt.ff.ad velleia.l.si mulier. in iure ergo ꝯtrium erit in masculo.glos.dicit qd̄ mulier iuuatur priuilegio speciali mulieris.vt ibi & etiam iure cōmuni sicut masculus vt hic.hoc nihil est dicere.dic ergo ꝙ mulier iuuatur cōtra suā confessionē etiam eo casu quo masculus non iuuaretur:nam si masculus non probaret ꝯtrium nō iuuaretur sȝ mulier sic vt ibi.Item si causa esset decisa masculus nō iuuaretur vt hic sed mulier sic vt ibi.Item si error masculi caderet in latam culpam nō iuuaretur.vt in.l.de etate.§.pe.de interro.ac.sed mulier sic vt in.l.cōtraria.Et hoc forte voluit gloss.in vltima sol.dum dicit vel dic qd̄ erat ibi lata sn̄ia &c. ¶Sexto ad idem opponitur qd̄ non admittatur probatio in ꝯtrium de.l.fi.arbi.tu.sol.speciale est ibi in tutore cōficiente inuentarium & per errorē apponente aliquā rem tanq̄ pupil
4 li cum non esset.¶†Vltimo opponitur qd̄ potestas reuocandi & probandi ꝯtrium non duret vsq3 ad sn̄iam inclusiue:sed solum per triduū.vt infra de erro.aduo.l.fi.Sol.ibi qn̄ quis volebat reuocare errorem alienum vt sui aduocati vel procuratoris commissum ipso clientulo presente & tacente hic quādo volebat corrigere & reuocare errorem proprium secūdum Pla.qui assignat rationem quia de primo facilius perpen-

a ¶Cōfessio erronea.qn̄ confessio doc.ō errore possit reuocari.adō & dic vt ꝑ alex.de imo.in ꝯs.xxxiij.col.j.& i ꝯs.ciij.col.pe.v̇.circa aliud.& i ꝯsi.lxxxiij.col.iij.i.j.vo.& ibi qn̄ dicat reuocari in cōtinēti.i cōsi.xlvij.col.vij.v̇.ij.rn̄deo.& i ꝯs.xc.col.ij.v̇.hoc ꝓbo.eo.volu.& qn̄ est acceptata ꝑ partē i cōsi.cxij.col.iij.in princ.& i ꝯsi.cxix.quasi per totū in iij.vol.Frā.Cur.

b ¶Cōtineat cām.& qn̄ ꝯfessio dicat continere cām vide ꝑ alex.ō imo.in ꝯsi.lxxxiij.col.ij.ver.pondero.i j.volu.Cur.

BIU Cujas

dit ꝯ de scō. vt in eo qui stat ad videndum ludum scachorū qui facilius perpendit de errore ludi ꝯ ipse ludens. ꝛ ideo minus temporis datur sibi ad reuocādū. Glo. nō approbat sed remittit ad ibi no. ꝛ ibi gl. dicit qō ibi causa non erat duratura vltra triduum. alias haberet locū ꝙ hic dicitur. Et doc. videatur hoc sequi ꝙ videtur ridiculus ideo dicit meliꝰ qō cliē tulus vsq; ad triduum potest reuocare erroneam ꝓfessionem sui aduocati vel procuratoris factā eo presente ꝛ tacēte absq; eo qō probat cōtrariū. ꝛ ita loquitur illa lex. post triduū vero confessio illa haberetur pro sua ꝓfessione vt sibi noceret vt in l. j. eiusdem tituli nisi probaret cōtrarium quia tunc sicut sibi non noceret propria cōfessio vt in hac. l. ita nec cōfessio procuratoris vel aduocati vt ibi dixi. ꝛ hoc voluit glo. in. c. olim. extra. de cens. i. que melius declarat. ꝛ ex eis sint expedite omnes oppo. glos. vnde duo articuli essent examinandi. primus quādo confessio falsa facta fuit circa preparatoria iudiciorū. aliꝰ quando circa decisoria in quibus duobꝰ articulis distingue plenius per Bar. in. d. l. nō fatetur. sed Bal. altius exordiēdo
5 examinat generaliꝛ alios articulos scilicet si ꝛ et quando error iuris noceat erranti non solum confitenti sed delinquenti vꝫ omittēti facere ꝙ facere debebat ꝛ eodē modo quid iuris ī errore facti: ꝛ an possint reuocari isti errores ante litē finitā vel post ꝛ loquiꝫ multū scientifice. ꝛ ad plenū declarando totum
6 istum ti. ¶ Circa vltimū dictum. l. ꝙ etiam postq̄ lis est terminata per sniam pōt allegari error facti si allegās vult probare illud. ¶ Gloss. fin. opponit multis modis. primo de. l. j. j. de erro. calcu. melius diceret de not. ibidē. per. l. j. ff. que sententia. app. rescin. Et respond. ꝙ ista. l. debet intelligi de snīa valida. sz si esset inualida vel propter errorem iuris aut calculi expressum vt ibi vel propter aliā causam non impediret allegari errorem post snīam. ꝛ ad idem tēdit. l. si pretor. ℊ. marcellus. ff. de iudi. allegata in glos. qz ibi erat nulla: qz lata parte absente per falsas allegationes sciēter factas. ¶ Secūdo opponitur de. l. fi. j. de re. cre. vbi causa erat terminata per iuramentum. ꝛ tñ poterat allegari error facti. Sol. speciale est in bis que dependent ex vltima volūtate. ꝙ si causa terminet per transactionem vel per iuramētum nō inspectis vel cognitis verbis vltime voluntatis nō valeat transactio nec iuramentum. ꝛ sic possit postea allegari error tanq̄ causa nō sit decisa vt ibi. ꝛ. l. de bis. s̄. de transac. nō sic si esset terminata p snīam qz non reuocaret ex dicta causa. Tertio opponitur de toto titu. j. si ex fal. instrumen. ꝛ de re iudi. l. diuus. ꝛ de iureiur. admonendi. ꝛ. j. si aduer. rem iudi. per totū. So. vt dixi in prin. qō hic dicitur procedi mero iure sed mediante beneficio restitutionis in integrū in casibus in quibus deberet concedi bene possit allegari error facti post snīam. concedi autē debet ex pluribus causis veluti si lata sit per falsos testes aut instrumenta. vt in. d. l. diuus. ꝛ in tit. si ex falso instrumēto vel ex falso iuramēto ꝛ necessario instrumēta fuerunt postea de nouo reperta. vt in. d. l. admonēdi. vel rōne minoris etatis. ꝛ. j. si aduer. rem iudi. vt ex alia iusta causa. vt. l. pe. ff. de ꝓfes. ¶ Quarto opponitur de. l. fi. ℊ. si autē nescius. j. de fur. Sol. vt in glos. qz ibi pōt allegari respectu diuerse persone. ¶ Quinto opp. de. l. habebat. in princ. de insti. vbi si actor egit ex vna causa: ꝛ non probauit pōt eandem actionem iterum intentare propter errorem in prima causa commissum. Glo. dicit ꝙ ibi agebat ex alia causa diuersa. sed si ita esset deberet ibi subaudiri mero iure. vt in. l. cum queritur de excep. rei iudi. ꝛ tñ nō subauditur ibi nisi de equitate ꝛ per beneficium restitutiōis. sed dic ꝙ ibi nō variabat causa ex qua agebatur. nam fuit actum in primo iudicio ex mutuo pecunie: ꝛ eodem agitur in secundo. ꝛ sic non variat causa ex qua agitur. sed variabatur causa propter quam agebatur. nam ex mutuo facto seruo primo fuit actum cōtra dominum rōne vnius mandati qō dederat seruo. ꝛ illud nō fuit probatū. postea agebatur ex eodem mutuo rōne alterius mandati. illa variatio cause propter quam agebatur contra dñm ex facto serui nō facit ipsum agentem admitti ipo iure de rigore: sz per beneficium restitutiōis de
7 equitate. ꝛ iste est casus valde singularis illius. l. ¶ ꝛ Vltimo extra glos. op. de. l. j. ℊ. fi. ff. qñ actio de pecu. est anna. alias incipit. l. quesitum. vbi per errorem primo fuit actum actiōe de peculio temporali. ꝛ succubuit actor. ꝛ ibi dicit qō postea propter errorem auditur intentata actione peculij perpetua vel econuerso. ¶ Glo. ibi soluit pluribus modis inter alias ponit vnam solutionem que semper allegatur ꝛ est singularis qō ibi errans fuit inductus ad errandū suasione aduersarij quo casu pōt allegari error etiam post snīam. qz parcitur erranti quo ad aduersarium qui suasit ꝛ fuit causa erroris propter qō dicūt doc. qō si fecisti positiones ꝛ iurasti eas esse veras. ꝛ ego credā tue assertioni cū iuramēto cōfiteor eas esse veras si postea possum probare ℟rium etiam post snīam admittor ad probandū mediante beneficio restitutionis nō sic si nō iurasses eas veras: quia tunc nō videor illectus suasione tua. tene mēti ppetuo. Bal. vero dicit ꝙ ibi intentabatur actio diuersa qñ ex diuersis edictis oriat actio de peculio ppetua de qua in tit. de peculio. ꝛ annalis de qua in ti. qñ actio de pecu. est anna. sz tūc nō esset necessariū bñficiū restitutiōis sz dic qō lz ibi variaret actio nō variabat cā: qz tūc ꝓcedit ℟rium vt dixi in ꝓcedēti ℟rio de. l. habebat. de insti. ¶ Ultimo adhuc extra glo. opp. nam si verū est qō error facti cōmissus in iudicio non pōt allegari post snīam sequeret illud qō nunq̄ poterit allegari eo qz ꝓfessus in iudicio pro cōdemnato habet nec est necessaria alia ꝓdemnatio. vt. j. de ꝓfes. l. vnica. qz in cōfessum nulle sunt partes iudicis nisi in erequēdo. l. proinde. ad fi. ad
8 l. aquil. ꝛ tñ iste ter. innuit ℟rium. So. †cōfessio in iudicio pōt fieri tribus modis. primo respondēdo positionibus in quibus non ꝓsistit tota intētio actoris sed circunferentie ad eam ꝛ tunc nō est verū qō ꝓfessus habeat pro condēnato vñ nō obstat ℟rium. Secō pōt fieri rñdendo ad libellū animo litē contestandi: ꝛ sic nō declinādo iudiciū sz subeūdo: ꝛ tunc idē vt non habeat pro condēnato sed expectet snīa postq̄ lis est contestata ꝛ tunc idē: nam poterit probari ℟rium vsq; ad snīam. Tertio pōt fieri rñdendo libello nō animo litē contestandi ꝛ iudicium subeundi sed potius declinandi ꝛ tunc verū est habetur pro condemnato ꝛ nō expectat alia snīa sed fit sibi preceptum de soluēdo. vt in. l. si debitori. ff. de iudi. ꝛ tunc obstat ℟rium. nam vꝫ qō post talē confessionē non audiatur volēs allegare errorem facti. doct. tñ tenēt ℟rium. nam tunc est verum qō confessus in iudicio tali modo habet pro cōdemnato qñ non allegat se cōfessum per errorē alias si offerret se paratum
9 probare errorē non habetur pro cōdemnato ſm Jaco. but. ꝛ alios. ꝛ sic adhuc hz locum ista lex. †Sz quid si iam preceptū fuerit factum de soluēdo. Bar. adhuc tenet idem. qz illud preceptum non habet vim sentētie diffinitiue. ꝛ sic potest allegari error post illud preceptū. Bal. hic videtur tenere ℟rium dicens qō sicut non pōt allegari post conclusionem in causa: ita nec post tale preceptum: qz trāsit in rem iudicatam. si nō fuit appellatum. ante ergo quam transeat in rem iudicatam ꝛ sic infra decem dies a die facti precepti bene pōt allegari error. Ceteram materiam huius. l. vide hic plene per Bald. nam quantum ad intellectum tex. ꝛ glos. tantum dictum est quod sufficit.

2 ¶ Quis dicatur libertus orcinus.

3 Si abbas vel alius prelatus recipit pēsionē ab aliquo tanq̄ emphyteota rei ecclesiastice cum nō sit nō prohibetur postea dicere qō nō sit emphyteota. ꝛ quid si res erat consueta dari in emphyteosim.

1 **Cum testamentum.** † Verba enuntiatiua per errorem emissa siue principaliter pp se siue ppter aliud dispositionē nō inducūt etiā fauore libertatis. h. d. ista lex cū sequēti. ꝛ ista loquit qñ fuerūt emissa principaliter ppter se. lex vero sequēs qñ ppter aliud ꝛ propter solutionē quā recipiebat ab aliquo tanq̄ liberto cū esset seruus. nam non vꝫ per hoc dare libertatē videbat ℟rium fauore libertatis ꝛ liberationis. ar. in. l. tale pactū. in prin. ff. de pac. sed ibi qñ scienter fuerunt emissa quo casu sufficit fauore liberationis absq; fauore libertatis ad inducendum dispositionem. i. pactū de nō petendo. hic vero per errorē facti vel iuris qui excludit consensum vñ nec fauor liberationis nec fauor libertatis sufficit vt habeat vim liberationis quid aūt si scienter esset missa in casu harum. ll. an inducerent dispositionem. i. dationē libertatis: glos. hic recitat quandā glos. guarnerij factam super hoc que ℟ñs modis intelligit. ꝛ quidam intelligunt qō voluerit dicere qō sic. quidā intelligunt qō voluerit dicere qō nō ꝛ dicto casu primā partē tz gl. ꝛ etiā Bar. secundā partē tenuit ℘la. ꝛ etiā ℘det. quinimo etiā glo. in. l. seq. vꝫ eam tenere. sed Bar. dicit qō casu. l. sequentis procedit illa glo. qz ibi propter aliud fuerūt emissa sed in casu istius. l. procedit gl. hic posita. nam verba enuntiatiua tūc inducunt dispositionem quādo fuerunt emissa principaliter per se. nō autem propter aliud nisi fauore militis. vt. j. de testa. milita. l.
2 ex his verbis. sufficit veniamus ad casum. ¶ †In tex. ibi orcini. dicit libertus orcinus ille cui relinquit libertas directo. Nam statim adita hereditate si testamētum valet efficitur liber sine manumissione heredis. vnde cum habeat libertatē a solo testatore dicitur libertus testatoris ꝛ non heredis tanq̄ manumissus ab eo qui tendebat ad orcum id est mortē: vt in glos. sed si fuisset relicta per fideicommissum: ꝛ si foret necessaria manumissio diceretur libertus heredis a quo libertatem

consequitur

BIU Cujas

consequit non a testatore. ¶In fi. tex. ibi cum errantis volũ tas nulla sit ergo si nõ errauit a cõtrario sensu. qm̃ est volun tas cõfitẽtis cẽsere sibi data libertas ab illo herede ꝓm bar.

3 ¶⁊In. l. nõ idcirco. no. ꝓm Bal. qõ si abbas vel ali⁹ ꝓlatus[a]
a recipit pensionẽ ab aliquo tanq̃ emphyteota rei ecclesiastice cum nõ sit prohibet postea dicere qõ emphyteota nõ sit: quin imo etiã si ex certa scientia hoc fecisset nõ potuisset preiudica re ecclesie si res nõ fuisset ꝙsueta dari in emphyteosim vel feu dum: qr nõ est in potestate prelati solius dare de nouo in em phyteosim vel feudum rẽ que est de mẽsa. Sed si fuisset cõsue ta dari: ⁊ sic esset in potestate abbatis cõcedere cui vellet in. c. ĩ. de feu. videt distinguendũ an hoc fecerit ex certa sciẽtia vel per errorem. tñ glos. hic sentit idẽ qñ ex certa scientia. qr non principaliter ꝓpter sc: sed propter aliud videtur cõfiteri illũ esse emphyteotam id est propter solutionem quã recipit. tene menti sufficit.

1 **Quis.** ⁊Mulieribus nõ succurrit ꝓpter ignorantiã iuris in lucris captan dis sicut nec masculꝫ nisi rõne minoris etatis quo casu tã mulieribus q̃ masculis succurrit p̃ benefi ciũ restitutionis. h. d. ꝙcordat cũ primo. d. l. si emãcipata. ſ. e. intellige tñ quando potuit consulere peritiores vt ibi nota.

b **Nec passim.** b⁊Mulieribus nõ succurrit
1 ꝓpter iuris ignorãtiam vltra q̃ masculis nisi in casib⁹ a iure exꝑssis. h. d. notabi liter. ⁊ declarat plures leges ⁊ glo. q̃ est hic enume rat illos casus. tñ ponit quosdã q nõ faciũt ad ꝓpositũ. nam sunt multi casus in qbus iura puidẽt mulierib⁹ ꝓpter fragi litatẽ sexus nõ ꝓpter iuris errorẽ: qr etiã si nõ errarẽt eis pui deret vt ptz in velleiano nã etiã si sciat se nõ posse intercedere nibilomin⁹ si intercedat iuuat nisi renũtiet velleiano in casi bus in qbus permittit renuntiatio: aliqñ aũt succurrit eis p errorẽ iuris qui magis excusat in eis q̃ in masculis. vt in. l. cũ de ĩdebito. ff. de ꝓba. ⁊ tũc hz locũ ista. l. qr regulariter vbi iuuant masculi iuuant mulieres ꝓpter iuris errorẽ vt ibi nõ iuuant masculi: nec etiã mulieres vt in lucris captãdis. vt. ſ. eo. quãuis. fallit i qbusdam casib⁹ in qbus iuuant mulieres ⁊ tñ nõ masculi q ponunt in gl. vt in. l. si adulteriũ cum ince stu. ff. de adul. ⁊ l. cum de indebito. ſ. allegata.

2 ¶⁊Indebitum solutum per errorem iuris quãdo possit re peti: ⁊ quid si per errorem facti. ⁊ nu. ſ.

3 Tutus exceptione macedoniani soluens per errorem iuris non repetit. ⁊ nu. ſ.

Quid in indebito rõne exceptionis tpalis soluto per errorẽ.

4 Naturalis obligatio q̃ nũq̃ fuit iuncta cũ ciuili: nec vnq̃ pe perit actionẽ nõ est ita efficax vt impediat repetitionẽ soluti per errorẽ facti sicut illa q̃ semel fuit iuncta cũ ciuili ⁊ ꝓduxit actionem. ⁊ postea fuit sublata ciuilis per sententiam.

5 Tutus exceptione inducta ad iuris rigorẽ conseruandũ scili cet excep. litis pendẽtis. vel ea quã habet fideiussor ex epistola diui adriani: vel ea quam habent plures rei debẽdi ex no ua constitutione vt diuidatur actio inter eos soluens etiam per errorem facti non repetit.

Quid in indebito qõ cresceret per inficiationem.

1 **Tam quis.** ⁊Lex ista duas ponit regu las vnã negatiuã qr indebi tum solutũ per errorẽ iuris nõ repetit. alterã affir matiuam qõ solum per errorẽ facti bene repetit ⁊ est lex repetibilis qm̃ hz materiã valde subtilẽ disputatiuã: ⁊ leges precedẽtes loquunt qñ error fuit cõmissus in omittẽ do vel in confitẽdo falsum. lex ista loquit qñ in soluẽdo inde bitũ. ¶Cõtra primã regulã negatiuã opponit primo de tex. l. j. ff. de ꝙdi. indebi. vbi dr indistincte qõ indebitũ solutũ per ignorantiã repetit. ⁊ illud verbũ ignorantiã põt intelligi tã de ignorãtia iuris q̃ facti. ⁊ postea subiũgit qõ tunc demũ de negatur repetitio qñ fuit solutũ ex certa scientia iuris ⁊ facti. hic autem denegatur etiam quando per ignorantiam iuris.

2 ⁊Item opponit de rõne. nam cõiter tradit qõ ignorantia iu ris nõ nocet in dãnis vitandis vt in. l. iuris ignorantiã. ff. eo. sed ille qui soluit indebitũ cũ vult repetere tractat de damno euitãdo ergo nõ debet impediri repetere ꝓpter iuris ignorã tiam. timore huius gl. intrat vnã distinctionẽ quadrimẽbrẽ vsq̃ ibi si añt est vtroq̃ iure indebitũ. ⁊ postea vltimũ mẽbrũ subdistinguit in alia quatuor mẽbra. Itẽ ꝑm membrũ dicte subdistinctiõis subdistinguit in alia duo. ⁊ sic in effectu sunt decẽ mẽbra. Quatuor in prima principali distinctione. Item alia quatuor i scõa subdistinctiõe. Itẽ duo in alia subdistin ctione ⁊ hoc vsq̃ ibi itẽ opponit. vbi añt opponit ꝙtra dicta per se in primo mẽbro prime distinctiõis de dictis etiã per se quarto mẽbro eiusdẽ distinctiõis ⁊ soluit. rñdẽdo añt ad ꝓmũ primo loco firmatũ. ⁊ etiã ad rõnem dicit gl. qõ illa lex q̃ gña liter loquit de indebito dz restringi ad illud qõ erat indebi tum ciuiliter. naturaliter tñ erat debitũ quo casu qr nõ poterat peti efficaciter dicebat indebitũ sz ꝓpter naturalẽ obligatio nem q̃ subsistebat non poterat dici indebitum ideo soluẽs si vult repetere nõ dr tractare de dãno vitãdo sed potius de lu cro: qr nollet soluere qõ naturaliter dz sed illud potius lucra ri cũ tñ ius naturale ⁊ etiã gẽtiũ arctat ipm̃ ad soluẽdũ ideo nõ obstat ratio supra facta in ꝓmium: qr iuris ignorantia non ꝓdest in lucris captãdis vt infra. l. pri. ſ. co. si emancipata. l. aũt cõtraria ⁊ etiam ratio in ꝓmium facta põt habere locũ in
a alijs speciebus indebiti sz econuerso qñ erat indebitũ natu raliter. lz ciuiliter debitũ. Item qñvtroq̃ iure erat indebitũ. Item qñ erat indebitũ ope exceptionis perpetue ⁊ fauorabi lis. lz quo ad obligationẽ vtroq̃ iure esset debitũ vt in mulie re intercedẽte que ciuiliter ⁊ naturaliter obligatur ⁊ etiã oriat actio cõtra eam. sed hz exceptionẽ velleiani. in his tribus spe
b ciebus indebiti locum hz ꝓmium vt impediat repetitio demũ qñ soluit scienter secus si qñ per errorem iuris vel facti: qr in istis bene tractat de damno vitando. nam in prima lz sit ciui liter indebitũ ex quo tñ est naturaliter indebitũ ius gẽtium vel naturale ipsum nõ arctat ad soluẽdum nec etiam ius ciui le: qr nõ reperit tale debitum ciuiliter tñ quin sit elisum per exceptionem. pone exẽplum in eo qui est tutus exceptione pa cti vel iurisiurandi q̃ tollunt naturalẽ obligationẽ ⁊ elidunt ciuilẽ. vt in. l. si vnus. ſ. pactus. ff. de pac. multo magis in secũ do casu qñ erat indebitũ vtroq̃ iure: qr tunc nullũ ius arctat ipsum ad soluendũ. vñ volẽs repetere tractat de dãno euitan do: idẽ in tertio: qr mulier lz sit ciuiliter ⁊ naturaliter obliga ta: etiã ꝺ eam competat actio. attamen p senatusc̃sultũ tam actio q̃ obligatio elidit ⁊ sic perinde est acsi non esset in rerũ natura quantũ ad hoc. sed in primo casu qñ est indebitũ ciui liter ⁊ naturaliter debitũ ꝓsupponamus qõ illa naturalis obligatio nõ sit elisa in aliquo licet nõ sit efficax ad agẽdum. nec vnq̃ fuit cõiuncta cum ciuili. Glo. ponit duo exẽpla. ſ. in eo qõ venit detrahẽdum per falcidiã. nam attẽta dispositiõe
c ¶Vel alius pre latus. adde doc. ĩ c. potuit. de loca. ⁊ per doc. in. l. ĩ. de iure emphy.

l. falcidie non debet legatario ciuiliter. sed attẽta volũtate de functi contra quã falcidia detrahit. vt in. l. titia. ad. l. fal. dicit debitũ legatario naturaliter. Item ponit exẽplum in legato relicto in minus solẽni testamẽto vel vltima voluntate: qr ha bito respectu ad defectũ solennitatis que est de iure ciuili nõ debetur ciuiliter sed habito respectu ad volũtatem defuncti que ita adest in volũtate nõ solenni: sicut in solẽni. vt in. l. fin. ff. de reb. eor. debet naturaliter. Ultramontani reprehẽdunt ista exẽpla. Bar. vero sustinet Bal. cum distinctiõe. dic vt hic per eos: qr in his cõsistit tota subtilitas huius materie: qr vl tramõtani in oĩbus exẽplis reprobant gl. sz Bart. conat eam sustinere. sed pone exẽplum indubitatũ in eo qõ est ꝓmissum per pactũ nudũ. nam illud debet naturaliter ⁊ illa naturalis non est elisa per aliquã. l. qr licet lex nõ assistat tali ꝓmissioni vt faciat eam producere actionẽ: nõ tñ resistit. ideo talis obli gatio naturalis dicit subsistere in suis ꝓpriis viribus. ideo merito arctat debitorẽ ad soluẽdum: lz inefficaciter: qr sola per se nõ sufficit ad agẽdum sed bene sufficit ad solutũ retinendum. si ergo esset talis naturalis que esset elisa nõ haberet locũ qõ hic dr pone exẽplum in debitore liberato per prescriptionẽ q̃ tol lit ciuilem ⁊ elidit naturalẽ. nam solutũ quocunq̃ errore re peteretur vt not. in. l. fi. ff. rem ra. ha. sic ergo distinctio huius legis hz locum in illo indebito ciuiliter sed naturaliter debi
3 to vt distinguat ⁊an sit solutũ per errorẽ iuris vel facti. habet etiam locũ in debito per exceptionẽ perpetuã ⁊ perẽptoriam ⁊ odiosam vt macedoniani. nam tutus illa excep. soluẽs per errorem iuris nõ repetit vt in. l. qui exceptionẽ. de cõdi. inde. secus si facti. vt. ff. ad mace. l. fi. aliquãdo vero quocunq̃ erro re solutum nõ repetitur scilicet qñ esset indebitum rõne exce ptionis temporalis. vt in. l. in diem. ff. de condi. inde. ꝑm opi. Azo. quam hic refert glo. ⁊ cõiter per doc. licet quidam dixe rint ꝓmium. Item qñ esset indebitum rõne exceptionis indu cte gratia rigoris iuris conseruandi. glos. ponit exemplũ per l. iulianus. de condi. inde. in exceptione rei iudi. tñ aduerten dum qõ illa videt cadere sub primo membro de indebito ci uiliter: sed naturaliter debito: qr snĩa absolutoria tollit ciuilẽ ⁊ non naturalẽ. vñ in ea videtur distinguẽdum pront hic: aut fuit solutum per errorẽ iuris vel facti. ⁊ secũdam partẽ tenet hic Bar. sed in. d. l. iulianus tz illam quã tz glo. qõ quocunq̃ errore solutum non repetat. dicens qõ snĩa absolutoria tollit ciuilem ⁊ naturalem nullo modo tãgit. ⁊ si dicatur licet non tangat ⁊ sic non elidat videt adhibẽda distinctio de qua hic.
4 ibi respondet ⁊qõ ista distinctio procedit in naturali obliga tione que nunquam fuit iuncta cum ciuili. vt in exemplis

BIU Cujas

supra positis.nec vnq̄ peperit actionem.illa enim non est ita
efficax vt impediat repetitionem soluti per errorem facti.sed
qũ semel fuit iuncta cum ciuili ⁊ produxit actionem.⁊ postea
per sñiam tollitur ciuilis.non propterea tollitur actio sed re-
manet in virtute naturalis solius.qđ patet ex eo qm̄ exceptio
rei iudicate est proprie exceptio ⁊ sic presupponit actiõem q̄
igitur naturalis nõ est elisa nec in aliquo tacta p sñiam ⁊ ha
bet actionẽ secũ.lꝫ illa sit elisa est fortior q̃ illa que non habet
actionem secũ vt impediat repetitionem soluti etiã per erro-
rem facti.⁊ est subtilis imaginatio sua ⁊ plus plꝫ q̃ illud qđ
5 ipse notat hic:q̄ ꝯcordat cũ ista gl.†Doc.aũt ponunt alia exẽ
pla de exceptione inducta ad iuris rigorẽ conseruandum scꝫ
in exceptione litis pendentis.Item in exceptione quã habet
fideiussor ex epistola diui adriani:vt diuidatur actio.Item
in exceptione quã habent plures rei debendi ex noua cõstitu
tione vt diuidatur similiter actio inter eos.⁊ dicunt q̄ tutus
tali exceptione soluẽs etiam p errorẽ facti non repetit:est etiã
tertius casus qñ esset debitum qđ cresceret p inficiationẽ.l.
aquilie:nam solutũ quocunq̄ errore nõ repeteretur.q̄ vide-
retur solui rõne cuiusdam tacite transactionis.vt.ʒ.eo.in pri
ma glos.mag.in quarto ꝯrio de.l.si is cum quo.ff.de ꝯfes.⁊.ſ.
de cõdi.inde.ea que.⁊ sic colllige q̄ interdũ indebitum quo-
cunq̄ errore solutũ repetit ⁊ solũ denegat repetitio qñ scien-
ter vt in primis casibus:interdũ quocunq̄ errore solutũ non
repetitur:⁊ multominus si scienter vt in vltimis casibus.in-
terdum distinguit an sit solutum p errorem iuris:⁊ ex certa
scientia.⁊ nõ repetit.An p errorem facti.⁊ tunc repetit in ca-
su huius.l.cui addidi etiam aliñ.distinctiones aũt glo.redu
cuntur ad hoc q̄ quoddã est indebitũ ciuiliter ⁊ naturaliter
debitum.quoddã econuerso indebitũ naturaliter sed ciuili-
ter debitũ:quoddam vtroq̄ iure indebitũ quoddã vero in-
debitum p exceptionem.lꝫ debitũ vtroq̄ iure inspecta obli-
gatione.⁊ ista est principalis distinctio.Secunda subdistin-
ctio est q̄ vltimũ membrũ de eo qđ est indebitũ ope exceptio-
nis subdistingue in alia quatuor q̄ in illa exceptio vel est tẽ-
poralis vel est ppetua vel est dubia.an sit tẽporalis seu perpe
tua qđ vltimũ in dubio presumit vt in.l.sufficit.de ꝯdi.inde.
vel est inducta ad iuris rigorẽ cõseruandũ.Item vltima sub
distinctio.q̄ ſm membrũ precedentis scilicet qñ exceptio est
perpetua subdistinguit in duo.q̄ vel est fauorabilis vel est
odiosa.Sed quicquid boni ex p̃dictis sumi põt superius di-
xi q̄ omnia p̃dicta verba reducunt ad illa de q̄bus dixi ⁊ ad
illos casus.¶Postremo gl.opponit contra primũ membrũ
prime distinctionis qñ est indebitũ ciuiliter sed naturaliter
debitum ⁊ etiã contra tertiũ qñ nullo iure est debitũ.constat
enim qđ in dictis casibus datur exceptio ⁊ illa est ppetua fa
uorabilis ergo quocunq̄ errore solutũ deberet posse repeti
per id qđ dicit glos.in versi.si autem est vtroq̄ iure debitum.
⁊ respondet gloss.qđ proprie loquendo non dicitur exceptio
q̄ exceptio est actionis exclusio.ergo vbi non competit actio
proprie non est exceptio.sed improprie.scilicet intentionis.
Tale igitur non dicitur indebitũ ope exceptionis.qñ autem
competit actio mero iure tunc dicitur exceptio vt in macedo-
niano ⁊ velleiano.⁊ tunc dicitur adhiberi distinctio de qua
in illo ver.si autẽ an sit fauorabilis vel odiosa.⁊ in primo ca-
su non habet locum ista lex imo indistincte repetit quocunq̄
errore solutum.sed in secundo sic.Cetera vide hic per doc.q̄
non sufficerent sex lectiones ad recitandum ea que hic tan-
guntur.

¶De precibus imperatori offerẽdis.⁊ de quibus rebus sup
plicare licet vel non. Rubrica.

1 ☞Casus in quibus seruus habet legitimam personam.
Laudabilis fides serui vendicantis necem domini sui.
1 LIcet seruilis.¶† Rescriptum impetratum a ser
uo super nece dñi sui licet realiter sit inhabi-
lis ad impetrandum quantum tamen ad hoc
est habilis ⁊ etiã ad accusandũ de nece dñi.h.
d.Et sic nota casum in quo seruus habet legi-
timam personã.⁊ sic alibi infra si per vim vel alio modo.l.j.
¶Item not.laudabilem fidem serui vindicantis necem do-
mini sui.
2 ☞In clausula non obstante.an debeat fieri expressa mẽtio
de lege disponente ꝯrium an autem sufficiat generaliter dice
re non obstante quacunq̄ lege contrarium disponente.
Tollere totum ius alterius non pertinet nisi ad supremum
principem qui non recognoscit superiorem.
3 Dilatio si conceditur debitori meo per principem an interim
teneatur mihi ad vsuras.
An interim prescribat contra me.
An ista concessio facta debitori prosit fideiussoribus suis.
4 De quanto tempore possit peti dilatio ⁊ si excedat quinquen
nium qđ rescriptum reddatur in totum nullum.
1 QUoties.†Rescriptũ p qđ ꝯcedit vel tolli
tur dilatio tpis pmittit impe-
trari:⁊ impetratũ tꝫ:nõ sic in illo p qđ totũ ius al-
terius absorbet.h.d.⁊ semp allegat.¶In text.ibi
moratoria p̃scriptio.i.dilatoria exceptio.¶In tex.ib i mãda-
tur.i.permittit supplicari p hoc ⁊ p consequẽs cõfessio facta
ad talẽ supplicationẽ valet sec⁹ in casu sequẽti:vbi ꝓhibetur
postulari ergo cõfessio facta ad talẽ postulationẽ ꝓhibitã nõ
vꝫ:q̄ cuius ꝓhibetur petitio eiusdẽ facta ꝯfessio nõ vꝫ ip̃o iu
re vt.ſ.de peti.bo.subla.l.j.lib.x.Et ideo hoc no.in.gl.j.Circa
primã ptem qñ tollit vel cõcedit dilatio tẽporalis valet intel-
a lige etiã in rescripto nõ ꝯtineat clausula nõ obstãte[a] quacunq̄
l.qm̄ nulla.l.obstat cũ illa pmittat hoc ĩpetrari:scđm vero di
ctum q̄ nõ valeat dꝫ intelligi nisi in rescripto contineat dicta
clausula nõ obstãte quo tñ casu distinguit an princeps tollat
id q̄ est de iure ciuili vt actiõem:⁊ valet q̄ põt hoc facere an
id qđ de iure gentiũ vt dominiũ ⁊ tũc nõ valet q̄ nõ põt hoc
auferre nisi ex cã ⁊ pro bono reipublice ⁊ tũc etiã debet ꝓui-
deri illi de pretio.vt in.l.itẽ si verberatũ.§.j.ff.de rei vẽ.⁊ hoc
vult gl.mag.in vlti.q.q̄ concernit istã secundã ptem ⁊ nõ pri-
mam sed aduerte q̄ ista distinctio vr̃ contra istũ tex.qui ꝓhi
bet tolli exceptionẽ peremptoriã nam illa vr̃ de iure gentiũ si
oritur ex pacto de nõ petẽdo vel ex solutione facta ⁊ gl.vr̃ sen
tire qđ si ꝯtinetur clausula nõ obstãte valeat rescriptũ dum
spãliter loquit de dñio dicens q̄ non valeret si illud tolleret.
Preterea lꝫ actio sit de iure ciuili oritur tñ ex ꝯctu:qui est de
iure gẽtium vñ vr̃ q̄ nõ possit tolli sicut nec ipse ꝯctus.Inn.
tñ vr̃ stare cum ista distinctione in.c.q̄ in ecclesiarũ.de consti.
de ista materia tractatur p Cy.ſ.eo.l.rescripta.⁊ p Bart.in.l.
2 fi.ſ.si cõtra ius vel vti.pub.dic vt ibi.†⁊ etiã an requirat qđ
in clausula non obstãte fiat expressa mentio de.l.disponente
ꝯrium puta nõ obstãte.l.quoties.C.de preci.impe.offerẽ.An
sufficiat generaliter dicere nõ obstante quacunq̄.l.ꝯrium dis
ponente.⁊ ista pars vltima cõiter ibi tenet p ea que habẽtur
in.l.si quis in prin.testamẽti.ff.de leg.iij.Adde vnũ qđ est no
tandum.nam dicit hic Albe.q̄ tollere totũ ius alterius non
pertinet nisi ad supremũ principẽ qui non hꝫ superiorem vt
b est papa[b] vel imperator.inferior vero qui superiorẽ recogno-
scit vt sunt comites ⁊ marchiones qui recognoscunt eccle-
siam vt Marchio ferrarie ⁊ similes non possent etiam si
in eorum rescripto cõtineret clausula nõ obstãte.⁊ etiã si esset
casus in quo imperator posset tollere.⁊ allegat Archi.hoc te
nentẽ.xxv.q.ij.in summa gl.⁊ ego habui cõsulere isto anno in
ciuitate pergami.q̄ dñs Pandulphus tpe quo ibi domina-
batur p suum rescriptũ liberauit quẽdam partialem suũ ab
eo in quo tenebat alteri pgamensi.dixi qđ non valebat rescri-
ptum etiã si ipse fuisset iustus dñs ⁊ cũ iusto titulo habito ab
imperatore cum ip̃e recognoscat imperatorem in superiorẽ ⁊
omnia faciat tanq̄ eius vicarius.⁊ idẽ esset dicendũ de duce
c Mediolani[c] qui facit vt Dux.⁊ sic noĩe imperij.q̄ hoc non
pertinet nisi ad supremũ principẽ.secus in illis comitatibus
qui de facto nõ recognoscũt superiorẽ sed regunt semet ipsos
absq̄ vicariatu imperatoris sed ꝓprio.q̄ illi obtinerẽt prin-
cipatũ supremũ in eorum territorio ⁊ loco principis habẽtur
vt not.Cy.in.l.ea lege.ante fi.ſ.de cõdi.ob cau.⁊ Bar.in.l.ho
3 stes.ff.de captiuis.tene mẽti q̄ est quotidianũ:vt dixi.†Cir-
ca primam vero partẽ Cy.mouet hic aliquas q̃ões vꝫ si per
principem cõcedit dilatio debitori meo.an interim teneatur
mihi ad vsuras.Item an interim prescribat cõtra me.Item
an ista cõcessio prosit fideiussoribus suis:vt possit contra me
obijcere exceptionẽ dilatoriã tẽporibus.de quib⁹ dic vt plene
per eum notabiliter loquitur ſm Pet.⁊ semper remittit ad
d eius dicta.¶Extra Cy.q̄ro de quãto tpe[d] possit peti dilatio.
breuiter puto modico tpe per rõnem positã hic in prin.gl.q̄
in mora modici tpis nõ est magnũ periculũ vel damnũ.vt in
l.si debitori.ff.de iudi.⁊ in illa rõne fundat iste text.vt ptꝫ ex
rõne posita in secunda pte.dum dicit sine graui ptis alterius
dispendio a ꝯrio sensu.puto aũt modicũ tps debere determi
nari prout habet in simili in.l.fi.ſ.qui bo.cede.pos.scilicet in
dilatione quinquennali.⁊ qñ excederet diceret afferre graue
preiudicium.sed an tũc redderet rescriptum in totum inuti
le.an vero esset vtile vsq̄ ad quinquẽium.puto primam par
tem esse veram:q̄ petitur vnum tempus indiuisibile.argu.
eorum que not.in.l.si sponsus.§.⁊ generaliter.de donatio.in
ter virum ⁊ vxo.iuncta.l.scire debemus.de verborum oblig.
Quando

a ¶Nõ obstãte.de hac clausula nõ obstante.vide latissime p Fely.in c.nonnulli.de rescrip.⁊ per eũdẽ Pau.de ca.i ꝯsi.cclxxv.i.ij.parte consiliorum antiquorũ incip.passus iste.Cur.

b ¶Ut est Papa.adde vt i.c.cũcta p mũdũ.ix.q.iij.c.si papa.xl.dis.⁊ c.nũc aũt.xxj.di.

c ¶Duce Mediolani.Et qđ Dux Mediolani i terris suis exerceat vices ĩperij.adde eũdẽ Pau.đ ca.in cõsil.cxcvj.per totũ.⁊ maxime i fin.incip.cõsi.super primo dubio vr̃ dicendũ.⁊ ibi q̄ potest auferre ius tertij.⁊ p alexan.de imo.in cõsil.ij.col.iiij.in.j.vo.Cur.⁊ tu adde cõsil.Pau.de ca.ʒ.i prima parte consi.nouorũ.Ex p̃dictis adde que pulchre dicit.d.me⁹.d.bar.so.in suo cõsil.clviij.col.fi.⁊ Are.in.c.at si clerici.§.đ adulterijs.đ iudic.St.

d ¶De quãto tẽpore.Adde Bal.i l.fi.C.q admit.

BIU Cujas

2 ☞ Qñ per legē exp̄sse p̄hibetur impetratio in quo differat iste casus ab alio qñ non p̄hibetur exp̄sse tñ impetratio est cō tra tenorem legis ad hoc vt rescriptum videatur nullum.

1 **Necdamnosa.** †Primū dictū huius l. vt posse intelligi etiā si rescriptū in modicū esset dānosum fisco. vt si cō cederet modicā dilationē in p̄iudiciū fisci debi tori fiscalis vt differat a priuato. vt. ſ. l. pri. Itē p̄cedit nisi cō cederet indulgētiā pene delicti anteq̄ pena esset exacta p fiscū nā in hoc nō censet rescriptū esse fisco dānosum. vt. j. e. l. reſcri pta. i fi. sec⁹ si pena erat exacta vel bona q̄fiscata. vt est casus i. l. j. ff. de pet. bo. subla. gl. aūt hic ponit exēplū qñ q̄tineret graue p̄iudiciū fisci ⁊ vult tūc ēt si q̄tineret clausulā nō obstāte qua cunq̄. l. Priū disponēte. nō valeret rescriptū nisi sequeret secū da iussio. i. scōm rescriptū idē q̄tinēs. ⁊ idē dicūt qdā vbicūq̄ impetratio exp̄sse p. l. p̄hibet. vt in casu. l. p̄cedē. qñ tollit ex to to ius alteri⁹. ⁊ i. l. ñ. ſ. de ſum. tri. vt requirat ſcōa iussio. ⁊ nō sufficiat clausula nō obstāte ſm Jaco. de rauen. vt not. Ly. in l. fin. j. ſi contra ius vel vti. pub. ¶ De. ꝯ q̄ sufficiat clausula nec requirit secūda iussio nisi qñ tēdit in p̄iudiciū fisci. ⁊ hoc ma
2 gis plz † ⁊ si quer̄at in quo ergo differt iste casus qñ p. l. expreſ se p̄hibetur impetratio ab alio qñ nō p̄hibetur exp̄sse. tñ im petratio est ꝯ tenorē. l. puta qō pupillus possit testari. nā etiā dicto casu vt esse rescriptū nullū: vt in illo ter. dum dicit iuri Pria. vt in. d. l. rescripta. qō est intelligendū nisi q̄tineat clau sulā nō obstāte. rñdeo q̄ qñ nō p̄hibetur expreſſe impetratio licet rescriptū esset cōtra tenorē iuris si tñ neminē offenderet ⁊ prodesset impetrāti valeret etiā sine clausula p̄dicta. vt in. d. l. rescripta. ver. nisi forte p quem etiā iste ter. limitat dū dicit. nec iuri Pria vt intelligat sz qñ aliū lederet. q̄ tūc nō valeret nisi cum clausula: sz si exp̄sse p̄hibetur impetratio: tunc etiā si aliū nō lederet nō valeret rescriptū sine dicta clausula. vt not. in. d. l. rescripta. sic ergo recollige aut rescriptū est damnosum fisco: ⁊ tunc nō valet etiā cū clausula: sed expectat ſcōa iussio ⁊ etiā si modicū esset damnosum lz secus in priuato aut nō est damnosum fisco: sed priuato: ⁊ tūc aut parū ⁊ valeat etiā sine clausula. aut multū. ⁊ tunc nō valeat nisi cū clausula. ⁊ hoc si est casus in quo non p̄hibetur expreſſe impetratio. aut nulli est dānosum. ⁊ valet etiā si sit q̄tra tenorē iuris. vt in. d. l. reſcri pta. ver. nisi. vt siquis impetrauit q̄ posset facere testm̄ sine se
a ptem testibus⁹ ⁊ cum quinq̄. hoc enim nulli nocet. ⁊ tñ est cō tra dispositiōem iuris. valet etiā sine clausula. vt in. l. si qñ. ſ. de inoffi. testa. si vero p̄hibetur impetratio expreſſe tunc non valet sine clausula etiam si nulli noceat q̄ presumitur p frau dem impetratum. vt. ſ. de ſum. tri. l. ij. ⁊ ibi nota. in glo. ſuper verbo fraudem.

2 ☞ Qñs dilationē ſoluēdi a p̄ncipe si pōt ea vti nisi satisfdet cum fideiussorib⁹ de ſoluēdo aduenīēte termino. ⁊ idē si hz a testōre ⁊ an possint p̄stare fideiussores post rescriptū ⁊ nu. 5.

3 Quid si habeat dilationem a lege.

4 Quid in eo qui hz dilationē a parte ꝯbente qō non teneatur dare fideiussores nisi superueniat noua causa ſuſpitionis.

5 In dilationibus in quibus tenet p̄stare fideiussores si non pōt p̄stare exigitur debitū deducta vtilitate medij tempo ris. ⁊ quid si non vult p̄stare.

6 Quando lex vel statutum mandat fideiussores p̄stari alias annullat actum intelligitur si petatur.

7 Quid in iuramento calumnie qō nisi p̄stetur non valet pro ceſſus: qō boc intelligatur si fuerit petitum.

1 **Auersa.** †Obtinēs dilationē a principe per rescriptū non pōt ipso gau dere vel vti: nisi ipse satisfdet cū fideiussorib⁹ de ſol uendo aduenīente termino. h. d. notabiliter. si er go p cōciliū ciuitatis fiat reformatio qō mercatores habētes pecunias alienas i depositū nō possint grauari vel q̄pelli ad ſoluendū. prout fecit cōmunitas florētie durāte guerra pote rūt tñ creditores petere dari eis fideiussores p hāc. l. vbi est ca sus nisi etiā in reformatione contineat Prium ideo sint cauti dictatores reformationū vt faciāt hoc reformari ⁊ apponi. ⁊ venit ista. l. ad limitationē. l. quoties. in primo casu. ſ. eo. vbi debitor pōt a principe impetrare dilationem ad ſoluēdum.

2 ¶ †Mo. ergo ex ista. l. primo qō habēs dilationē ſoluēdi a p̄n cipe nō pōt ea vti: nisi satisfdet cū fideiussorib⁹ de ſoluēdo ad uenīēte termino. idē si habeat a testōre: vt i legatis relictis in die vel sub cōditione. l. inter oēs. ff. qui satisfd. cog. ⁊ in toto ti. vt lega. no. ca. ff. ⁊ C. idē si a iudice. vt in. l. ij. ſ. ſi dubitetur. ff.
3 de iudi. in fi. competenti cautela. † Quid autem si a lege dicit Ly. ⁊ Bal. qō tunc sufficit q̄ caueat nuda cautela sine fideiuſ soribus. vt in. l. ij. ſ. ſi dubitet. ff. de iudi. Certe ipſi videtur lo qui contra ter. in. l. ſi constante. ſ. quoties. ff. ſolu. mat. vbi ma ritus habēs dilationem legalē ad restituendam dotem debet interim cum fideiussoribus cauere. fallit in casu. d. ſ. sed si du bitetur per rōnem ibi positam. q̄ ibi petebatur cautio a fo rēse cui erat difficile reperire fideiussores. ¶ Nos loquimur qñ:
4 a ciue vel incola. † Item quid in eo qui habet dilationē a par te ꝯbēte: vt si promisisti mihi soluere hinc ad annū vel pure ⁊ postea feci tibi pactum de nō petēdo hinc ad annū an inte rim possum petere qō des fideiussores. hic est distingnēdum aut superuenit noua causa ſuſpitionis ⁊ possum aut nō sup uenit: ⁊ tunc secus: q̄ mihi debeo imputare cur dilationē fe ci. ⁊ iste est casus in. l. in oīb⁹. ff. de iudic. ⁊ in. l. si creditores. de priui. cre. ⁊ prout in p̄in. l. si is a quo. ſ. fi. cū. l. ſeq. i p̄cedētī bus casibus non requiritur qō causa de nouo superueniat.
5 † Quid aūt si in illis in quibus tenetur p̄stare fideiussores non pōt p̄stare. dic qō exigitur debitū deducta vtilitate me dij tēporis sed si p̄stare nō vult exigit nulla facta deductio ne. vt in. d. l. si cōstāte. ſ. quoties. vbi est ter. no. ſm Ly. ¶ Sed opponitur ꝯ ter. dum dixit nō aliter valeat. nā aut rescriptū a p̄in. fuit ipso iure nullū: q̄ nō erant p̄stiti fideiussores ⁊ tunc licet postea p̄starent non reconualescent. vt in. l. qō ab initio. de reg. iur. cuius Prium videtur esse de mente huius. l. que vult qō possint p̄stari post rescriptū impetratum aut rescriptū a principio valuit. ⁊ tūc licet postea nō p̄staretur non debet irritari. vt in. c. factū legitime. de regu. iur. lib. vj. ⁊ sic iste text. videtur implicare contradictionem timore cuius Pla. dixit qō erāt p̄standi aute impetrationem. ⁊ nisi fuerint p̄stiti non valebit rescriptū ab ipso initio nec recōualescet ex postfacto ſz hoc est ꝯ mentē huius. l. que sentit q̄ debeat p̄sta ri post. ideo gl. sentit qō rescriptū ab ipso p̄ncipio fuit vali dum tñ non pōt eo vti nisi p̄stet fideiussores. ⁊ si nō p̄stat nō est nullū ipo iure. sed p exceptionem que gl. semper allegatur qō qñ. l. vel statutū mandat aliquid fieri post actum celebra tum. ⁊ nisi fiat dicit actū nō valere. qō debet intelligi nō ipso iure. sed ope exceptiōis: vt si dicat testamētum vel Pctum aut instrumentum debere insinuari: ⁊ nisi fuerit insinuatum nō valeat q̄ illa insinuatio venit fienda post actū celebratum. li cet p multum tempus steterit q̄ non fuerit insinuatum non est nullum sed semper poterit insinuari ⁊ insinuatione facta poterit quis vti nisi apponatur in statuto certū tempus. j. qō debeat fieri. nam eo elapso irritabit ac si dicat qō sit nullum. ⁊ ista faciunt ad qōnem de vsurario manifesto cuius testamē tum non valet nisi p̄stiterit cautionem de restituendis vsu ris. vt in. c. q̄q̄. de vsu. lib. vj. nam illa cautio nō est de forma testamenti qō patet q̄ ea que sunt de forma debent interueni re in ipso actu obligati. ſ. tutor. de auto. tu. sed illa cautio pōt p̄stari ante factum testm̄. ⁊ tunc valeret sine dubio in. d. c. er go ⁊ eodem modo pōt p̄stari post factū testamentum ex in teruallo. lz illud. c. dicat testm̄ non valere si quouscz dixit cau tionem non p̄stiterit. ⁊ sic est in p̄cedenti quouscz viuit. ⁊ ita determinatur p doct. ibidem. ⁊ p Bar. in. l. filio p̄terito. in fi. de inuſ. test. post mortē vero si p̄staretur p heredem non face ret recōualescere testamentū sed prodesset hic duntaxat ad se
6 pulturam. vt not. p glos. in. cle. j. de vsur. ¶ † Ultimo not. gl. dum dicit si aduersarius postulat. quam perpetuo tene men ti. qō qñ. l. vel statutū mandat fideiussores p̄stari. alias annul lat actum. puta qō qñ forensis agit cōtra ciuem teneatur p̄sta re fideiussores de expensis soluēdis. alias nō valet p̄cessus. vt dicit statutum huius ciuitatis. forēsis egit ⁊ nō p̄stitit: q̄ nō fuerunt petiti. opponebatur qō p̄cessus erat nullus. ego dice
b bam[b] nō esse veruz si nō fuerint petiti. pars aduersa dicebat Prium q̄ illi incumbebat hoc onus. ⁊ q̄ debebat offerre si vo lebat admitti. certe hoc est glos. iuncto ter. p̄o eo qō ego dice bam. bene facit. l. peto. ſ. fratre. de leg. ij. vbi dum dicit si cau
7 tio nō fuerit postula. † Et qō habetur in iuramēto calumnie qō nisi p̄stetur nō valet p̄cessus nam est verū si fuerit peti tum. alias secus. vt nota. in. l. ij. ſ. sed q̄ veremur. j. de iura. ca lum. ⁊ co. ti. j. lib. vj. ⁊ vide hic ad ea que dixi in p̄cedenti ar ticulo no. per Bar. in. l. ſi ita quis. ſ. ea le. de ver. obli.

2 ☞ Differentia inter appellationem ⁊ ſupplicatiōem. ⁊ nu mero. 3.

3 Quando non potest appellari non ſupplicatur nisi semel. ⁊ quando etiam non possit ſupplicari.
¶ Per ſupplicationem nō rescinditur ſententia sed potest mā dari executioni ea pendente.

1 **Si quis.** † Si ſententia p̄fecti p̄torio nō
2 ſupplicat nisi semel. hoc dicit. p̄e mitte q̄ a ſententia p̄ncipis † vel ſenatus vel p̄e fecti p̄torio p̄opter excellentiam dignitatis non appellatur. vt. ff. a quibus appel. nō lic. l. p̄ima. nec a ſentētia concilij generalis. vt. ſ. de ſumma trinitate. l. nemo clericus.

a ¶ Sine septē te ſtib⁹. Adō an va leat testm̄ cū duo b⁹ testib⁹ ⁊ nota rio pochiano vi de per Joā. i ad di. ſpe. ti. ō inſtr. edi. in. ſ. q̄pēdio ſe. doct. in. c. cum eſſes. de testa.

b ¶ Ego dicebaz. Adō ad b Alex. de imo. i q̄ſi. ccv. in. ij. vol. ⁊ Fran. de are. in q̄ſi. cxxx vij. ⁊ vide multa que ponit hic. d. Jaſ. i. iij. co. St.

BIU Cujas

ꝛ ibi nota in glossa que incipit primũ dubium. Potest tñ a
sententia predictorum supplicari.vt.ĩ.de sen.prefe.p̃to.l.vni-
ca.ꝛ differt appellatio a supplicatione:q: per appellationem
conqueritur appellans nõ solum de sua simplicitate seu ne-
gligentia vel de dolo aduersariĳ.ſʒ etiam põt conqueri de ini
quitate iudicis sed qñ supplicatur non conqueritur de ini-
quitate iudicis sed de primis duobus sic vt qñ petitur in in-
tegrum restitutio.vt in.l.prefecti.ff.de mino.ꝛ nota.in Spec.
3 de supplica.§.ij.¶†Item differt in eo qd dicitur in hac.l.q:
quando potest appellari bis appellatur.sed quando non po
test appellari non supplicatur nisi semel vt hic iuncta.l.vni-
ca.ĩ.ne lice.ter.prouo. Item in alio q: per appellationem re-
scinditur pronuntiatum.ꝛ per consequẽs impeditur senten-
tia executioni mãdari.ff.ad turpil.l.j.in fi.ꝛ.l.furti.§.j.de in-
fami.ꝛ nil inno.ap.pen.l.j.sed per supplicationẽ nõ rescindi
tur sñia.ideo etiam ea pendẽte põt executioni mandari secũ-
dum formam tñ aut.hic posite.tunc autem permittitur sup-
plicare aduersus sentẽtiam qñ in priuilegium iudicantis de
negatur appellatio.vt in personis supradictis.sed qñ dene-
garetur de iure cõmuni.vt q: renuntiasset appellationi tacite
vel expresse non admitteretur supplicatio.vt.ĩ.vt lite pen.l.fi.
vel sibi appellasset.ꝛ sic non liceret tertio appellare.nam nec
supplicare.vt.ĩ.ne lic.tertio prouo.l.id. que glo.hic opponit.
Item si ex qualitate cause.vt si statutũ diceret ꝙ in causis cri
minalibus non summariĳs non appellet.vel si princeps com
mitteret causam appellatiõe remota.in istis eñ sicut nõ pos-
set appellari ita nec supplicari.ar.iurium predictorum.
2 ☞ Tps ꝑfixum a lege ad aliqd faciendũ dicit cõcernere for
mam actus.ꝛ qd fit nõ seruato tẽpore dicit fieri cõtra formã.
Si datum est arbitriũ potestati super maleficiĳs puniendis:
an possit ꝓrogare tempus statutum per statuta ad accusatio-
nem porrigendam vel ad formandam inquisitionem.
3 Appellatio semp fit ad superiorẽ.ſʒ supplicatio põt fieri corã
eodem dũmodo fiat infra decẽ dies.ꝛ in hoc habet similitu-
dinem cũ restitutione in integrũ.ꝛ etiam in alio q: pendente
restitutione in integrũ fit executio prestitis fideiussoribus.
Pendente causa nullitatis an impediatur executio sentẽtie.
4 Appellatio an possit porrigi notario iudicis appellationis
absq; presentia ipsius iudicis.ꝛ quid de instrumentis cause
ꝛ quid in productione testium.
5 Si non potest appellari post decem dies etiam nec supplica-
re.an autem possit supplicari infra biennium.

1 **Que supplicatio.** †Si supplicatur a
sententia prefecti
pretorio infra decẽ dies a tpe late sñie põt supplica
tio porrigi corã ipo eodẽ p̃fecto vel corã officialib⁹
suis.ꝛ tũc ipe idem p̃fectus cognoscit de causa supplicatiõis.
nec interim mittit sñiam executiõi nisi p̃stitis fideiussoribus
de restituẽdo si cõtingat supplicantẽ obtinere.si vero suppli-
catur post decem dies põt sñia executioni mandari sine datio
ne fideiussoris.remanẽte tñ salua causa retractationis senten
tie ꝛ etiam executionis si cõtingat supplicantẽ obtinere.h.d.
Adde ad hoc vltimũ qd supplicatio nõ est porrigẽda coram
ipso prefecto vel suis officialibus sed corã principe ꝛ põt sup-
plicari infra bienniũ qd datur ad supplicandum ꝛ etiam ad
causam finiẽdam.vt.ĩ.de sen.prefec.preto.l.vnica. In text.ibi
offerẽda est.subaudi si vult ꝙ p eundem prefectum cognosca-
tur.ꝛ non habet necesse adire principẽ.vel si vult qd executio
non fiat nisi prestitis fideiussoribus.alias põt supplicari etiã
post.x.dies ꝛ infra bienniũ.vt ptʒ ex fi.ꝛ ex.d.l.j.ĩ.de sen.p̃fec.
2 preto.¶†In tex.ibi nisi sub hac forma.i.nisi infra.x.dies.vt
s.dictum est.ꝛ sic no.ſm Bal.ꝙ tps prefixum a lege ad aliqd
faciendũ dicit concernere formã actus.ꝛ ꝙ fit nõ seruato tpe
dicit fieri cõtra formã.qd no.diligẽter ad statuta:ſm eũ.facit
ff.de excusa.tut.l.scire oportet.§.cõsequens alibi forma refert
ad qualitatẽ vt.ĩ.de ser.fug.l.mãcipia.ꝛ hec faciũt ad qõnem
a si datum est arbitriũ[a] potestati sup maleficĳs puniẽdis vtrũ
possit ꝓrogare tps statutũ p statuta ad accusationẽ porrigen-
dam vel ad formandã inqsitionẽ.ar.est hic q: arbitriũ est da-
tum circa ea q̃ cõcernunt qualitatẽ maleficĳ ꝛ quantitatẽ pe-
ne.sed tps cõcernit formã ex quo cõcernere videt qualitatẽ.ꝛ
ad hoc vidi allegari istũ tex.cũ dicto Bal.sed in.l.si cum.l.in
prin.ff.loca.est casus cõtra.ꝛ hoc puto verius.nã ꝓprie loquẽ
do tps non cõcernit formã.licet largo modo dicat de forma.
3 ¶†Et no.in hac aut.aliam drĩam inter appellationẽ ꝛ sup-
plicationẽ:q: appellatio semp fit ad superiorẽ ꝛ coram eo non
põt fieri vt ipse habeat cognoscere nec valet cõsuetudo cõtrariũ
disponens.vt in.c.ij.extra de cõsue.lib.vj.sed supplicatio põt
fieri corã eodem dũmodo fiat infra.x.dies.ꝛ i hoc hʒ similitu-
dinem cũ resti.in integrũ.vt in.l.prefecti.cum.l.se.ff.de mino.

a ¶Si datum est arbitriũ. Adde doc.i.c. quitanalis.ð iure in.doc. in.c.cũ cõtingit. de arb.ꝛ que ponũt bar.ꝛ alex.in l.si i lege.ff.loc.ꝛ Jo.de imol.in.l. filiusfa.ff. de do. ꝛ i.l.qui rome.ff. de v.ob.ꝛ Alex. de imo.i cõsi.lxv. col.ij.ꝛ colũ.fi.in j.vol.Fran. Cur.

b ¶Tres sentẽtie. Adde.c. sua nobis.de ap.ꝛ in.l. [illegible] C.ne lic.in vna [illegible] cã ter.ꝓuo [illegible] Barba. [illegible] de fo.cõ [illegible] olum.

ꝛ etiã in alio q: pẽdẽte restitutiõe in integrũ fit executio p̃sti-
tis fideiussorib⁹ sicut hic.vt ĩ.c.suscitata.de ĩ integ.rest.sed q̃-
rit qd in cã nullitatis an ea pẽdẽte ĩpediat executio sentẽtie.
Inn.in.c.cũ in iure.de offi.dele.dicit ꝙ nõ meminit se legisse
ꝙ habeat ĩpedire executionẽ.ꝛ sic poterit fieri etiã nõ p̃stitis
fideiussorib⁹.sed secuta declaratiõe nullitatis retractabit exe
cutio.vl' dic meli⁹ aut ĩcipit ab executiõe ꝛ cõtra cã excipit ð nul-
b litate.ꝛ tũc si fuerũt late tres sñie[b] diffinitiue cõformes dʒ fie
ri executio nõ admissa dicta exceptiõe.vt est casus ĩ cle.j.de re
iudi.aut fuit lata vna sñia vl' due tm̃ q̃ transiuerũt in rem iu
dicatã.ꝛ tũc si ꝓbatio nullitatis reqrit altiorẽ indaginẽ.idẽ
ar.l.satis aperte.ĩ.de fal.aut offert in promptu.ꝛ tũc dʒ in exe
cutione supersederi.vt no.p Bar.qui tãgit istũ passũ.ĩ.l.iiij.
§.cõdẽnatũ.ff.de re iudi.ar.ĩ.l.ij.cũ ibi no.ĩ.de edic.di.adria.
tol.nã in illo possessorio ꝓcedit executiue.vt in.l.edic.eo.tit.ꝛ
tñ impedit executio si obĳcit exceptio cõcernẽs ꝓprietatem.ꝛ
offert in prõptu ꝓbatio.vt.l.ille a quo.§.si in testõ.ff.ad treb.
aut incipit a nullitate.q: anteq̃ petita sit executio ille cõtra quẽ
lata est sñia dat libellũ sup nullitate.ꝛ tũc indistincte super-
sedetur ĩ executiõe ꝓpter preuentionẽ iudicĳ.ar.ĩ.l.q prior.ff.
de iudi.ꝛ ita vidi seruari florẽtie.nã festinãter dãt libellũ nul
litatis anteq̃ ĩplorata sit executio.ꝛ faciũt inhiberi tam iudi
ci ad quẽ executio ptinet q̃ etiã parti ne lite sup nullitate pẽ-
dente procedat ad executionẽ.ꝛ vidi allegari no.p Bal.hic li
cet ipse nõ dicat eo modo quo.s.dixi nec ex eius dictis appa-
4 ret veritas.sufficit. Veniam⁹ ad gl.¶†In gl.j.opponit duo
bus modis primo ꝙ prefect⁹ nõ possit cognoscere de sua sen
tẽtia vt eam retractet.vt.l.eos.ĩ.de appel. Sol.vex est p viam
appellationis p quã quis implorat nõ misericordiã sed ius
cõe hic qñ p viam supplicatiõis in qua ĩplorat misericordiã.
ſʒ nõ ius cõe sicut cũ petit in integrũ restitutio:ſʒ cõtra adhuc.
nã in integ.rest.nõ dʒ peti corã inferiore.vt ĩ.l.minor aũt.ff.de
mino.sed ille tex.ꝓbat cõtrariũ:dum dicit ꝙ porrigitur coram
consiliariĳs prefecti qui sunt inferiores.glos.ꝓpter hoc repre-
hendit Bul.ꝛ Pla.qui intelligebãt ꝙ isti cõsiliariĳ haberent
cognoscere ꝛ retractare sñiam prefecti ꝛ tenet ꝙ porrigit corã
eis nõ vt cognoscant ꝛ retractent sed vt referãt prefecto preto
rio.ꝛ per istũ tex.vr̃ qd app.possit porrigi notario iudicis ap
pellationis absq; presentia ipsi⁹ iudicis.ꝛ similiter instrumẽ
ta cause ꝛ etiã testes possint produci corã notario cause etiam
iudice absente ꝛ videat productio rite facta si facta est infra
tps a iure vel statuto prefixũ:nec possit opponi ꝙ nõ valeant
ꝛ qd nõ faciant fidẽ sicut si nõ essent ꝓducta vt hic videt tene
re Bar.per hũc tex.ꝛ etiã.ĩ.de appel.l.eos.cũ ibi no.p gl.sup
verb.firma.ꝛ in.l.ij.in fi.ff.de iur.fis.lib.x.Bal.hic.ꝛ in.l.ij.ĩ.
de eden.ꝛ in.l.hac cõsultissima.§.si qs aũt.de test.tʒ cõtrariũ p
no.p glos.ibidẽ.ꝛ in.l.iubemus.de libe.cau.ꝛ istũ tex.ꝛ illã.l.
eos.intelligi in illis officialibus qui habebãt ad hoc spãlem
cõmissionẽ vel dic qd in casu.hui⁹.l.etiã sine spãli cõmissione
ꝓcedit:q: hoc ꝑmittitur p hãc.l.Sed in casibus tactis p bar.
hʒ locũ dictũ Bal.s.in ꝓductiõe instrumentorũ ꝛ testiũ:q: ꝓ-
bationes debẽt fieri iudici.libellus vero ꝛ exceptiões vident
posse porrigi corã notario sine presentia iudicis.ar.hui⁹ tex.
hic obstãt nota.in.d.l.iubem⁹.q: ibi loquit in ꝓbationibus.
5 ¶†In gl.fi.pro eius declaratiõe opponit cõtra fi.nã innuit
ꝙ si supplicatio fuit porrecta post decẽ dies valeat q: dicit ex
ceptionẽ tũc fieri saluo iure retractatiõis q̃ retractatio venit
fienda virtute supplicatiõis q̃ si nõ valeret nõ fieret sed cõtra
q: supplicatio subrogat loco appellationis:ergo sicut nõ li-
cet appellare post decẽ dies nec etiã supplicare.timore huius
dixit Azo qd iste finis dʒ intelligi qñ allegabat nullitas sen-
tentie:tunc eñ non procedit per viã supplicatiõis:sed iuris
cõmunis.ꝛ posset allegari qñcunq; etiam vsq; ad.xxx.annos.
vt.l.si expresso.cũ ibi not.ff.de ap.sed qñ sñia esset valida ꝛ pe
teretur rescindi tunc peteret per viã supplicationis ꝛ procede
ret cõtrariũ:sic ergo sentit Azo expresse referẽdo dictũ suum ad
tex.ꝙ causa nullitatis nõ impedit executionẽ.aliĳ intelligunt
de ipsa supplicatione.de qua loquit prin.ꝛ sic qñ sñia erat va
lida ꝛ ad cõtrariũ respondet ꝙ alterius nature est supplicatio
quam appellatio cũ per appellationẽ rescindatur ꝓnuntia-
tum ideo prefigitur minor tẽpus ad appellandũ.ſʒ per sup-
plicationem nõ rescindit pronũtiatũ ideo prefigit maius tẽ-
pus scʒ bienniũ vt in.d.l.j.de offi.prefec.preto.ꝛ qd in prin.di
xit decẽ diebus locũ hʒ qñ vult ꝙ non mittat sñia executioni
nisi datis fideiussoribus sed si de hoc nõ curat põt supplica-
ri post decem dies.ꝛ istam communiter tenent doc.
2 ☞ Excommunicatus non potest aliquid impetrare a prin
cipe nec pro se nec pro alio.
Rescriptum potest impetrari pro alio ab eo qui non habet
mandatum nisi asserat se habere ꝛ non habeat.

Statutum

BIU Cujas

3 Statutum si dicat q̄ ꝯciliū debeat cōgregari ad sonū cāpane
ꝛ vocē preconis ꝛ q̄ proposita debeat fieri p priorē antianorū
si nō appareat q̄ in cōgregatione fuerit seruata ista forma: an
illud quod fiet erit nullum.
4 Quid in cōgregationibus scholarium factis super facto seu
erectione rectoris non interueniēte iussu ꝛ mandato rectoris
veteris.

1 Uniuersis. †Rescriptū principis non vi-
tiat̄ ex ꝑsona illius qui libellū
supplicatoriū porrexit: lꝫ sit talis qui ad agēdū vel
actū explicādū nō sit habilis vt seruus. h.d. ꝛ pone
casum q̄ seruus meus porrexit supplicationē principi in qua
petiit cām que erat inter te ꝛ me alicui cōmitti. ꝛ princeps re
scripsit ꝛ commisit certe valet nō īspecta ꝑsona serui. ¶ Op. de
l.j.§.e. vbi seruus est inhabilis ad supplicādū principi nisi cū
supplicat de morte dn̄i sui. Dicunt quidā q̄ lꝫ posset repelli a
prin. si tn̄ nō sit repulsus sed princeps signauit supplicationē
porrectā per seruū ꝛ rescriptū emanauit non vitiat̄. multa em̄
fieri ꝓhibent̄ q̄ facta tenēt. l. patre furioso. ḋ his q sunt sui iu.
vel dic meli⁹. q̄ aut seru⁹ supplicat ꝓ se vt admittat̄ ad aliqd
faciēdū. ꝛ tūc nō admittit̄ ꝛ rescriptū p eū īpetratū nō valet.
fallit in casu. d.l.j. ¶ Itē si princeps ex certa scīa hoc faceret:
qꝛ censet̄ personā suam habilitare: tūc aūt videret̄ ex certa scīa
qn̄ fieret mētio ī rescripto de seruili ꝯditiōe qꝛ apponeret̄ clau
sula nō obstāte q̄ sit seruus: vel poneret̄ in restitutiōe q̄ prin-
ceps ex certa scīa hoc faciebat. al's nō videret̄ fieri ex certa scīa:
lꝫ ꝓbaret q̄ princeps sciuit. Glo. est notabilis in cle. ꝛ si prin-
a cipalis.[a] de rescrip. ī glo. fi. sicut nō dr̄ fecisse motu ꝓprio: nisi
hoc in rescripto cōtineat̄ expresse: vt ī. c. si motu ꝓprio. de preb.
li. vj. ꝛ no. ī. l. j. ff. de peti. bo. subla. hic aūt loqmur qn̄ impetra-
uit ꝓ alio ꝛ tūc nō curat̄ qs sit ille q porrexit supplicationē. sꝫ
2 qs sit ille ꝓ quo rescriptū emanauit: ¶† Sꝫ ꝯtra extra glo. de
b c.j. de rescri. li. vj. So. spāle est in excōicato [b] vt nō possit impe-
c trare ꝓ se nec pro alio [c] vt rubore confusus redeat ad gremiū ec
clesie. ꝛ interim excōicatione durāte vitiatur eius cōuersatio.
¶ Itē adhuc op. de. c. nōnulli. de rescri. in decre. vbi nō valet
rescriptū impetratū p illū q nō hꝫ mādatū. So. verū est si asse-
rat se hr̄e qꝛ est subreptitiū propter mēdaciū. sed si hoc nō asse
rat vꝫ si ille ꝓ quo īpetrauit ratū hꝫ. ꝛ ita obseruat̄ nec curat̄
3 cuius cōditionis sit p hāc. l. † p eā dicit Bart. hic si statutū di-
cat q̄ ꝯciliū debeat ꝯgregari ad sonū cāpane ꝛ vocē p̄conis. ꝛ
q̄ ꝓposita dꝫ fieri p priorē antianorū reperit̄ ꝯciliū ꝯgregatū
ꝛ ꝓpositā factā ꝛ reformationē subsecutā nō tn̄ apparet q̄ ī cō
gregatiōe fuerit seruata forma statuti q̄ ad sonū cāpane ꝛ vo
cē p̄conis. ꝛ q̄ ꝓposita fuerit facta p priorē: an dicta reforma-
tio erit nulla tenet ipse q̄ nō imo vꝫ. ar. huius. l. qꝛ sufficit cō-
siliū fuisse in vnū cōgregatū. ad q̄ etiā facit no. in. l. humanū.
C. de leg. vbi dat̄ certa forma ad cōdēdum leges. ꝛ tn̄ valēt ea
4 nō seruata vt ibi no. ¶† Et no. hic ꝓ cōgregationib⁹ schola-
riū q̄ fuerūt facte illo anno sup facto rectoris nō interueniēte
iussu ꝛ mādato rectoris veteris ꝓut dr̄ in statuto. nā ipse dice
bat nō fuisse vniuersitatē legitime cōgregatā. ꝛ nō valuisse ge
sta p eā. sꝫ ꝯriū ptꝫ hic p no. hic p bar. ꝛ ī. l. obseruari. ff. ḋ decu.

2 ☞ Rescriptū per quod remittitur pena an valeat. ꝛ nu. 4.
3 Per rescriptum q̄ ius possit princeps alteri tollere. ꝛ nu. 4.
4 Rescriptum si est contra ius nō tamen probibeatur expresse
impetratio valet si alteri parum nocet.

1 Rescripta. † Lex ista ponit vnam regulam
negatiuam qḋ rescripta impe-
trata cōtra ius. i. ꝯtra tenorē. l. ꝯtrariū disponētis
nō valēt: qꝛ non cēsent̄ habere voluntatē principis
sed p importunitatē obtenta cū intētio principis sit qḋ leges
seruētur. Item ab ista regula ponit duas exceptiones. prima
est qn̄ nulli nocerēt ꝛ prodessent petēti. ex qua exceptione ap-
paret q̄ regula intelligitur qn̄ sunt alteri nociua. sup. nō pa-
rum. sed multū vt. s. eo. l. quoties. ꝛ hoc in gl. ij. ꝛ ad hoc. ff. de
p̄posi. sac. cubi. l. fi. lib. xij. Alia exceptio est qn̄ cōtineret indul
gentiā delicti subaudi iam cōmissi. nā sup cōmittendo nō po-
test cōcedi rescriptū. ꝛ si cōcederet nō valeret: qꝛ p̄beret mate-
riā delinquēdi: sicut nec valeret pactū: vt in. l. cōuenire. de pac.
2 dota. † Itē intellige qn̄ p rescriptū remittit̄ pena ex qua fiscus
nō auget̄ vt pena corporalis: vel infamie: vt glo. fi. Si vo pe-
cuniaria ex qua fiscus auget̄: vel ꝯfiscatione bonoꝝ: tūc videt̄
q̄ nō valeat: qꝛ esset dānosuꝫ reipublice: vt s. eo. damnosa. vel
dic ſm Bal. ibidē q̄ si pena nōdū est exacta nō reputat̄ rescri
ptū dānosum propter odiū pene: secus si esset exacta: vt. ff. de
peti. bo. subla. l. j. Et est canonizata ista. l. xxv. q. ij. c. rescripta.
ꝛ fuit theodosij ꝛ valētiniani. ꝛ ibi vide bonā gl. q̄ exēplificat
istā regulā multis modis inter alios per. l. causas vel lites. ff.
de trāsa. ꝛ. l. perēptorias. ff. sen. rescin. nō pos. ꝛ. s. e. l. quoties.
ver. qd aūt. ꝓcedit aūt ista nisi ī rescripto cōtineat̄ clausula nō
obstāte quacūqꝫ. l. ꝯriū disponēte vel nisi in eo diceret̄ q̄ prin-
ceps cōcessit motu ꝓprio. nā ista v̄ba habēt vim clausule p̄di-
cte vt in. d. l. j. de pe. bo. subla. vel nisi diceret̄ q̄ ex certa sciētia
princeps cōcessit vt in. l. itē vlpianus. de excusa. tu. iūcta glos.
3 que est ī cle. ꝛ si p̄ncipalis. de rescrip. † Intelligo tn̄ oīa ista in
his q̄ princeps pōt facere seu tollere: vt sunt ista q̄ cōsistunt in
iure ciuili secus in his que nō potest: vt in his que ꝯsistunt in
iure gen. vel naturali ſm no. p gl. in. l. quoties. s. e. ꝛ p Cy. hic
ꝛ p Bar. in. l. fi. ff. si ꝯ ius vel vti. publi. Itē ītelligo in his q̄ qs
acquisiuisset ex suo facto vel industria q̄ difficili⁹ possunt sibi
auferri. iuxta ea q̄ no. in. l. id q̄. ff. de leg. j. sꝫ in his q̄ ipse prin
ceps cōcessit lꝫ ius esset alteri acquisitū. si tn̄ ille esset subditus
sicut princeps cōcessit ita ꝛ auferre potest: vt ptꝫ in priuilegijs
ex quib⁹ acquirit̄ ius ei cui cōcessa sunt. ꝛ tn̄ cōcedens pōt au-
ferre si cōcessit vt princeps ꝛ p modū priuilegij. secus si vt pri-
uatus ꝛ per viā ꝯct⁹. ad qḋ vide qḋ ponit Bal. post Nico. ma.
in. l. q se patris. ff. vn̄ libe. Itē si per modū priuilegij cōcessisset
ei qui nō esset sibi subdit⁹: vt papa alicui laico: vel imperator
alicui ecclesie. nam non posset sibi auferre: vt sentit Inno. in. c.
nonit. de iudi. sup ver. theodosius. De prima autē exceptione
pone hic exēplū per. l. si qn̄. de inoffi. testa. si cōcederet alicui q̄
posset testari sine solēnitate iuris: sꝫ qd si cōcedit pupillo q̄ te
stari possit Bal. sentit nō valere nisi rescriptū cōtineat clausu-
lam vel aliud de supradictis tribus: qꝛ tēdit in preiudiciū ve
niētiū abintestato. cōtrariū puto qꝛ illi nullū ius habēt viuē
te pupillo. vn̄ nō possunt cōqueri: qꝛ viderent̄ soliciti de here-
ditate viuētis. valet ergo rescriptū qn̄ alteri nō nocet lꝫ sit cō-
tra ius ēt si nō cōtineat aliqḋ de dictis tribus. ꝛ idē qn̄ ꝯtinet
indulgentiā criminis. al's nō esset dr̄ia inter regulā ꝛ exceptio
4 nes. ¶† In glo. j. ibi: nō aūt pōt intelligi. dic. s. illud qḋ hic dr̄
in v̄. nisi q̄ qn̄ rescriptū ꝯtra ius nocet ꝛ ꝓdest petēti valet: q̄
ego intellexi etiā si contineat clausulā derogatoriā vel motuꝫ
propriū vel certā sciētiam. nā illud nō potest intelligi eo casu
quo per. l. expresse prohiberet̄ impetratio qꝛ tūc etiā si neminē
lederet nō valeret: subaudi nisi ꝯtineret clausulā derogatoriā
vel motum propriū: aut certam scientiam: vt in. l. j. ff. si nup. ex
rescrip. pete. ꝛ. l. ij. s. de sum. tri. ꝯnimo Ja. de ra. dicit requiri
etiā scdm iussionē Pe. contra qḋ est verius: vt dixi. s. eo. l. nec
dānosum. aut ergo rescriptū est ſm ius ꝛ valet etiā si alteri no
ceat: aut est ꝯtra ius. ꝛ tūc aut ꝓhibetur expresse īpetratio: ꝛ nō
valet etiā si nulli noceat: aut nō prohibet̄ expresse impetratio
ꝛ tūc aut alteri multū nocet ꝛ nō valet: vt ī regula hui⁹. l. nisi
ꝯtineat alterū de illis trib⁹ aut nulli nocet vl parū: ꝛ tūc valet
etiā si nullū de p̄dictis cōtineat. ¶ Ultimo opp. ꝯ vltimā ex-
cep. de. l. venia. ff. de in ius vo. So. ibi pena veniebat applican
da parti. vn̄ p̄nceps p suū rescriptū sibi nō aufert: nec valeret
rescriptū nō cōtinēs clausulā derogatoriā sec⁹ qn̄ venit appli
cāda fisco. ꝛ ita intelligit̄ hic: sꝫ ꝯ de. l. mācipiū. ff. de ser. fug. ī fi.
So. spāle est ibi ī officialib⁹ publicis qn̄ delinquūt in officio
negligēdo vel male faciēdo: vt nō valeat rescriptū cōtinēs re-
missionem pene subaudi si nō cōtinet clausulā derogatoriam.

2 ☞ Actor in suo libello quādo facit mentionē de aliquo in-
strumento sufficit q̄ dicat substantiā ꝛ referat se ad instrumē
tum. et idez in appellante quia habet necesse in appellatione
facere mentionem de sententia lata cōtra se.
3 Quādo pars petit sibi fieri copiam instrumēti a parte quod
continet diuersa capitula nō debet fieri nisi de eo qḋ pertinet
ad petentem ꝛ idem si peteret a notario.
Judici debet totum instrumentum exhiberi.

1 Instrumentorū. † Qn̄ in suppli-
catione principi
porrigēda necesse est facere mētionē de aliquo in-
strumēto non dꝫ nec est necesse ponere totū tenoreꝫ
de verbo ad verbū: sed sufficit ꝛ debet fieri mētio de substātia
in breuib⁹ verbis si tamē in aliquib⁹ verbis instrumēti orit̄
2 questio debēt illa sola inferri ꝛ nō alia. h.d. ¶† Nota ergo q̄
actor in suo libello qn̄ facit mētionē de aliquo instrumēto dꝫ
seruare formā huius. l. qꝛ nō debet esse verbosus sed sufficit q̄
dicat substātiā ꝛ remittat se ad instrumentū puta vt cōtinet̄ ī
instrumēto publico manu talis notarij. ꝛ eodē mō appellans
q hꝫ necesse in appellatione facere mētionē de sn̄ia lata ꝯtra se
nō hꝫ necesse ponere totū tenorē sn̄ie de v̄bo ad verbū: sꝫ suffi-
cit q̄ exprimat substantiā ei⁹ qḋ est cōtra se. facit. l. fi. §. in repu
3 tatorijs. ff. de tēpo. app. † Itē Cy. inducit istū tex. in sol. ꝛc. qn̄
pars petit sibi fieri copiā īstrumēti a parte qḋ cōtinet diuersa
capitula nō est fiēda nisi de eo qḋ ꝑtinet ad petentē. vn̄ si lega
tari⁹ petat dꝫ sibi fieri copia de particula sui legati ꝛ ēt insti-
tutionis a q̄ legatū depēdet nō de alijs legatis vel particulis.
ꝛ idē si peteret a notario q fuit rogatus: qꝛ notari⁹ nō dꝫ sibi

a ¶ Et si principa-
lis. Adde de ma
teria gl. in. d. cle.
et si principalis.
vide gl. in ver. ex
certa scientia. in
cle. j. de iudi. Ro
ta decisi. cccxxxj.
in antiqs Bal. ī
c. si. per quos fiat
inue. in vsi. feu.

b ¶ Excōmunica-
to. Adde gl. in. c.
dilect⁹ el primo.
de re.

c ¶ Nec pro alio.
Adde glo. ꝛ doc.
ī. c. fin. de ꝓcura.
Rotā decisio. ix.
ī titu. de rescrip.
in antiquiorib⁹.

BIU Cujas

publicare nisi particulam ad ipsum pertinẽtem. Decretalis autem contingit. de fide instru. declarat ꝙ iudici debet totuz instrumentum exhiberi: sed ipse debet mandare vt tradatur parti petenti solum particulam que pertinet ad eum.

¶ Qui libellus principi datur lit. contest. facit. Rubrica.

2 Rescriptũ nõ trahiẗ retro ad tẽpus date supplicationis sed in eo ponitur tempus signate supplicationis.
3 Rescriptũ delegationis impetratũ contra titiũ etiã si virtute ipsius titius nũꝙ fuit in ius vocat⁹ ⁊ mortu⁹ sit extẽdiẗ ꝯtra heredes eius lȝ in rescripto de herede nulla sit facta mentio.
4 Quid si rescriptũ nõ faceret actionẽ transitoriã ad heredem.

1 Dubium. † Supplicatio porrecta ꝑncipi sup obtinẽdo iudice delegato in actiõe ꝑtoria ⁊ tꝑali si rescriptũ ⁊ delegatio fuerit subsecuta hȝ vim lit. cõtest. quãtũ ad duos effect⁹. s. vt faciat illã actionẽ trãsitoriã ad heredẽ lȝ ď sui natura nõ eẽt. ⁊ sic ꝑpetuat actionẽ ꝗ ad trãsmissionẽ. Idẽ quo ad faciẽdũ ipam ꝑpetuã respectu tꝑis: qꝛ si erat annalis vel minoris tꝑis ꝑpetuaẗ vsqȝ ad ꝗtuor annos sicut ꝑ verã ꝯtestationẽ. h. d. ista. l. cũ se. ⁊ sunt notabiles. ꝑmitte ꝙ actiões ꝑtorie ⁊ penales regulꝛ sunt annales vel minoris tꝑis ⁊ nõ trãseunt ꝯ heredẽ añ litẽ ꝯtest. vt insti. de ppe. ⁊ tẽp. act. ⁊ idẽ si sint rei ꝑsecutorie. tñ datur ꝯ dispositionẽ iuris ciuilis vt est vtilis actio rescissoria ꝑsonalis vl' realis ꝗ datur cõcessa restitutiõe: vt in. l. fi. §. q. ex cau. ma. ⁊ in. l. in onerariis. §. sed cũ rescissa. de act. ⁊ ob. ďr etiã in istis. ll. ꝙ si sup eis porrigaẗ supplicatio ꝑncipi vt det iudicẽ delegatũ ⁊ sequaẗ datio ꝑinde est ac si lis foret cõtestata sicut ꝑ verã ꝯtestationẽ ꝑpetuarenẗ respectu trãsmissiõis ad heredẽ ⁊ respectu tꝑis: vt i. l. fi. §. de anna. excep. ita ẽt ꝑ talẽ libellũ supplicatoriũ secuto respectu i aliis añt actionib⁹ ciuilib⁹ de sui natura ꝑpetu's qualꝛ interrũpatur ꝑscriptio ⁊ ꝑpetueẗ actio dic vt no. i. l. fi. in prin. ff. de eo ꝑ quẽ fa. erit. ⁊ ibi vide Bar. nã in illis nõ habẽt locũ
2 iste leges. ¶ † Uenio ad casuz or. ccc. ⁊ no. ꝙ. l. ii. supplet ꝑmã qꝛ prima videreẗ regrere solũ oblationẽ ꝑcũ sȝ. l. ii. supplet qď requiriẗ ẽt rescriptio ⁊ cõcessio nisi eñ delegareẗ iudex vt petitum est nõ fieret perpetuatio per solã porrectionẽ precũ. sed pone ꝙ tꝑe porrecte supplicationis tꝑs actionis nõdum erat elapsuz: sȝ tꝑe quo supplicatio erat signata ⁊ delegatio fuit cõcessa iã erat elapsuz tꝑs ⁊ sic act. erat extincta an resuscitabiẗ. dic ꝙ nõ: qꝛ dȝ inspici tꝑs rescripti ⁊ tꝑs supplicatiõis porrecte. casus ẽ. §. ti. pri. l. i. sicut eñ post lapsuz tꝑs ⁊ actiõem extinctã nõ admittereẗ supplicatio sup eo resuscitando p. l. causas vel lites. de trãsac. ⁊ p. l. quoties. §. ti. i. lȝ ante ipsam extinctaz bñ admittaẗ ad eã ꝑpetuãdã qꝛ facilius ꝯseruaẗ i esse ꝙ ꝙ resusciteẗ extincta. vt no. i fili in. l. si testm. ff. de test. ⁊ ita si porrecta fuit supplicatio tꝑe ꝗ adhuc nõ erat extincta nõ dȝ admitti rescriptũ emanãs postꝙ extincta est qꝛ nõ trahiẗ retro ad tẽpus date supplicatiõis. nã in rescripto poniẗ tꝑs signate sup-
3 plicationis nõ porrecte ⁊ illud est tꝑs date. ¶ † Et not. in hac l. i. ẽm doc. ꝙ rescriptũ delegationis impetratũ cõtra titiũ ẽt si virtute ipsius titius nunꝙ fuit in ius vocat⁹ ⁊ mortuus sit extendiẗ cõtra heredes eius lȝ in rescripto de herede nulla sit facta mẽtio: ⁊ põt heres virtute ipsius citari. sed illud est verũ in casu huius legis qñ rescriptũ hȝ vim lit. ꝯte. vt faciat actionẽ trãsitoriã ꝯtra heredẽ. nã nisi heres posset ꝯueniri virtute illius videreẗ frustratoriũ: vel posito ꝙ nõ esset ꝙ posset cõueniri corã alio iudice: attñ sicut illď rescriptũ facit actionẽ trãsitoriã ita etiã durat vt virtute ipsius possit actio in iudiciũ de-
4 duci corã illo delegato. † sȝ qñ rescriptũ nõ operareẗ illũ effectũ ꝙ faceret actionẽ trãsitoriã ad heredẽ qꝛ eẽt de sui natura trãsitoria ⁊ tũc an virtute rescripti impetrati cõtra certam ꝑsonã si cõtra illã nõ erat lis inchoata vel facta citatio an virtute ipsius possit i iudiciũ trahi heres eius dic vt plene no. ꝑ canonistas in. c. significauit. de rescrip. ⁊ de iudi. c. qꝛ. ⁊ de fo. ꝯpe. c. dilecti. Declarat etiã lex. ii. l. i. ⁊ restringit eã ad actiones ꝑtorias annales. Bal. intelligit esse idẽ etiã cũ durant minori tꝑe vt redhibitoria vel quanto minoris qñ durant. vi. mensibus.

a ¶ Ut lite pẽdente. adde qñ dicaẗ lis pendere ⁊ dic vt ꝑ glo. in. c. ii. extra. e. ti. ⁊ ꝑ Alex. de imo. i. l. cũ notissimi. C. ď ꝑscri. xxx. an. practi. papien. in forma libelli i rei vẽ. in ꝟ. excep. lit. pen. ⁊ car. late in cle. ii. extra eo. ti. Francur.

b ¶ Tꝑs ꝑñtationis. adde. c. eã te. ⁊. c. cõstitutus. de rescrip. c. si eo tꝑe e. ti. li. vi. Anto. ď bu. in. c. dilectus. el. ii. de ꝑbẽ. Arc. in. c. si soli. de concess. preben. li. vi.

a ¶ Ut lite pẽdente ᵃvel post prouocationem: aut diffinitiuaz sñiam nulli liceat supplicare imperatori. Rubrica.

1 ¶ † No. qñ habem⁹ duos ti. s. istũ in quo tractaẗ. An pẽdẽte lite sup aliqua causa vel actione sit licitũ alicui supplicare ꝑncipi vt aliqd cõcedat sup illa lite vel mãdet fieri de quo ẽt loquiẗ ti. in aut. in me. lit. nõ fieri sacras formas vl' iussiões. Itẽ habemus aliũ ti. §. de litigio. in quo tractaẗ ꝙ lite pẽdente nõ sit licitũ parti actori vel reo aliqd inouare. penalẽ actionẽ alteri cedere vel rẽ de qua litigiũ est alienare: quia sunt effecte litigiose. ⁊ canoniste habẽt titulũ vt lite pẽdẽte in quo tractaẗ de omnibus predictis tam in decretalibus ꝙ in. vi. ⁊ cle.

2 ¶ Rescriptum non trahitur retro ad tempus supplicationis: sȝ habet vim ex tẽpore signature supplicationis. ⁊ hoc in gratiosis ⁊ quid in contentiosis.
3 Iudex delegatus in qbus casib⁹ possit a principe impetrari.
4 Procurator meus si me inscio impetrauit mihi iudicem delegatum in casu in quo licitũ est impetrare: ⁊ ego ignorans contestatus sum litem coram ordinario: non potero postea ordinarium declinare visa impetratione.
5 Sñia lata post signaturã supplicatiõis ⁊ añ ꝑñtationẽ rescripti valet nec põt irritari virtute rescripti postea ꝑñtati: sed lata post presentationem rescripti non valet. ⁊ nu. i.
6 Sñia diffinitiua ꝙ etiam appelletur decretum: sed stricte loquendo decretum sumitur pro alia interlocutoria: vel pro interpositione autoritatis.

1 Licet postꝙ. † Lex ista loquiẗ quãdo supplicatio fuit porrecta lite pendẽte: sed rescriptum fuit subsecutũ lite finita. Lex añt secũda loquiẗ quando supplicatio sit porrecta lite pendente. Et etiã rescriptũ subsecutũ lite n. dũ finita. Lex añt fi. loquitur qñ post litez finitã fuit porrecta supplicatio: ⁊ rescriptũ concessum. ⁊ ista. l. i. h. d. Sñia non retractaẗ virtute rescripti postea subsecuti: licet supplicatio fuisset prius porre-
2 cta. h. d. notabiliter. † Et sic rescriptũ non trahiẗ retro ad tꝑs supplicationis sed hȝ vim ex tꝑe signature supplicationis: lȝ dudũ post lr̃e expedianẗ: hoc tñ in gratiosis vt i beneficialib⁹ vt in. c. tibi qui. de rescri. lib. vi. Sed in contẽtiosis videẗ atten-
b di tꝑs ꝑñtationis ᵇqñ anteꝙ litere ꝑñtenẗ iudex habet ius ã causam ignorãdi. ⁊ vr̃ delinqre: si aliqd faciat quod sit contra tenorem rescripti per ea que no. in. c. ex cõquestione. de restit. spo. per Inn. Et pone hic exemplum per ea que dixi in precedenti ti. vel pone ꝙ inchoaui lit. cõtest. corã iudice ordinario in lite pendente supplicasti principi: ꝙ causam ad se aduocaret ⁊ auferret de manibus ordinarii: qꝛ forte habebas ipsum suspectũ vel ꝙ delegareẗ cuidã alteri anteꝙ princeps supplicationẽ signaret iudex ordinarius tulit sñiam cõtra te tu añt presentas rescriptũ post sñiam cõcessum ⁊ expeditum: ⁊ dicis virtute illius sñiam tunc nullam ex defectu iurisdictionis: qꝛ princeps ad se causam aduocauit vel alteri legauit: ⁊ sic abstulit iurisdictionẽ iudici ordinario: vt i. c. significasti. de offi. or. ego replico virtute rescripti post sñiam impetrati non posse sñiam retractari: vt. §. sen. rescin. nõ pos. l. i. tu replicas ꝙ licet rescriptũ fuit cõcessum post supplicationẽ tñ data fuit dudũ ante. ⁊ hoc ꝓbas: certe nõ sufficit tibi qꝛ nõ inspicitur tꝑs sup-
3 plicationis date. h. d. ista. l. notabilis. ¶ † In gl. i. ibi: nã etiã ante nõ est adeũdus princeps. subaudi vt det iudicem delegatum in causa omisso ordinario. Itẽ intellige ꝙ non est adeundus nec ꝑ actorẽ nec ꝑ reũ nisi in casu q sequiẗ qñ ordinarius requisitus negligeret iustitiã facere. ⁊ hoc respicit ꝑsonã actoris vel nisi pars impetrãs delegatũ sui aduersarii potentiã ꝑhorresceret: vt. §. qñ imper. inter pupil. ⁊ vidu. l. vnica. ⁊ hoc respicit tam actorẽ ꝙ reũ olim vero secus qꝛ etiã reus trahebat actorẽ ad extraordinariũ iudicẽ vt i. l. i criminali. §. de iu. o. iu. ⁊ no. ꝑ Bar. i aut. qua in ꝓuincia. §. vbi de cri. agi opor. vbi ẽt dicit ꝙ qñ esset impetratus iudex delegatus eo casu quo põt impetrari ꝙ erat olim regulariter hodie nõ nisi in predictis casibus ꝙ locus est preuẽtioni iter ordinariũ ⁊ delegatũ: qꝛ si ordinarius ꝑueniret faciẽdo partẽ citari: delegat⁹ nõ posset postea i causa ꝓcedere. ⁊ si corã eo altera pars trahereẗ posset opponere exceptionẽ litis pẽdentie corã ordinario: vt in. l. si quis postea. ⁊ l. vbi ceptũ. ff. de iudi. qď itelligo nisi princeps ipsi ordinario iurisdictionẽ abstulisset rescribẽdo ꝙ ipetrãs nõ posset corã eo cõueniri vel iurisdictionẽ ad se reuocãdo. ar. in. c. qꝛ cũctis. de cõces. prebẽ. li. vi. ⁊ predicta de iure ciuili: sed de iure canonico omisso ordinario impetraẗ delegat⁹ in causa ẽt extra predictos casus dũmodo non trahaẗ aduersarius vltra vnã dictã a loco originis vel cõtractus. iuxta ea ꝗ plene
4 habenẗ in. c. statutũ. de rescrip. lib. vi. ¶ † Sed pone ꝓcurator meus me inscio impetrauit mihi iudicẽ delegatũ in casu quo licitũ est impetrare: ego añt ignorãs fui cõtestatus litẽ coram ordinario an possim postea ordinariũ declinare visa impetratiõe: tenet hic Cy. ꝙ nõ. ar. huius. l. ⁊. ff. man. l. si fideiussor. §. penam. ⁊ qď no. in. c. vt debitus. de ap. ¶ Itẽ queriẗ ista lex loquiẗ qñ post latã sñiam fuit signata supplicatio que pri⁹ erat porrecta qd si ante latã sñiam gl. sup ver. suggeris. tenet idem ꝙ hic. Tu dic ꝙ illud est verũ si etiã litere non erant expedite

ante latam

BIU Cujas

ante latã sñiam vel si erãt nõ erãt ꝓsentate iudici.nã ꝓpter ignoꝛãtiã iudex coꝛã quo causa vertebaꝛ censebaꝛ adhuc habe re iurisdictionẽ lz ꝑ rescriptũ fuisset sibi ablata p.l.si forte.ff. de offi.ꝑsi.ꝛ p.c.si duob⁹.de appel.† Jõ sñia lata post signatu ram ꝛ ante ꝓsentationẽ rescripti valet:ꝛ tenet nec potest irri tari virtute rescripti postea ꝓsentati ad qõ bene facit.c.audi ta.de resti.spolia.sed si post ꝓsentationẽ rescripti iudex ferat sñiam nõ valeret:qꝛ sciret sibi iurisdictionẽ ablatã ad ꝙ vide qõ no.in.c.ex confessione.de resti.spo.Jtẽ adde qõ no.ꝑ Joã. and.sup data.vj.libri ꝙ inspicitur tẽpus dati rescripti qõ est tempus signature nõ tps supplicationis poꝛrecte vt in hac.l.

6 ¶Ultimo no.in vltima glosſ.iuncto tex.† ꝙ sñia diffinitiua appellaꝫ decretũ sed stricte loquẽdo decretũ sumiꝫ ꝑ alia in terlocutoꝛia vel ꝓo interpositione autoꝛitatis:vt in ti.ff.de re.eo.sine decreto non alienandis.

2 ☞Sententia dicitur esse de actis.
Actoꝛũ appellatione cõtinenꝫ etiam interlocutoꝛie ꝛ decreta que interponuntur:ꝛ que alia contineantur.ꝛ nu.4.

3 Actoꝛum copia semper est fienda ꝛ etiam sentẽtie cũ die ꝛ con sule secus in alijs instrumentis priuatis.
Si quis ꝓducat aliquã scripturã vetitã ꝓduci sub certa pena ꝙ ex eoipso possit condemnari ad penam sine alio processu.

1 **Supplicare.** †Lite pendẽte coꝛam vno iudice nõ licet ꝓncipi sup plicare vt causa cõmittaꝫ alteri iudici sz bene licet supplicare vt mandeꝫ iudici cause ꝙ faciat copiaz actionis vel ꝓnũtiationis que ꝓius fuerat denegata.Jtez post latã sñiam que transiuit in rem iudicatã non licet suppli care vt causa finita retracteꝫ ꝛ iterũ cognoscaꝫ ꝛ cõtrarium fa ciens puniꝫ.h.d.lz ergo ante causam ceptam coꝛã ordinario possit supplicari vt alteri causa deleget in duobus casibus.vt dixi.ſ.l.pri.postꝙ vero est inchoata coꝛã ordinario:nõ lz etiã in illis impetrare:vt cã de manibus illius aduocetur ꝛ alteri cõmittatur:sed bene licet impetrare mãdatũ illi iudici:vt in causa ꝓcedat si forte erat negligẽs vel vt alter iudex sibi adiũ gatur si forte ille erat suspectus.ꝛ.h.d.gl.que incipit.i.iterlo cutoꝛie: que ad ter.addit etiã duos casus in quibus lite pẽdẽ te licet supplicare.ꝛ hoc videꝫ ꝓcedere etiã de iure canonico: vt in.c.fi.extra eo.ꝛ per Jnn.in.c.cause.lo.ñ.de testi.licet secus sit quãdo causa non erat adhuc inchoata.ꝛ tunc dic vt dixi in l.precedenti.Jtẽ post causam inchoatã ꝛ ante latã sñiam que transiuit in rem iudicatam.ꝛ tũc dic vt in secundo casu huius legis ꝛ in.l.fi.¶In glo.j.in fi.ibi:si autem aliud priuilegiuz peteretur qñcũqz peti potest.intellige hãc gl.si petatur aliud priuilegiũ:nõ in illa causa q̃ pendebat.nã si in illa nõ valeret. vt in auꝫ.in medio litis nõ fieri sacras formas.Jtem intellige qõ oꝛ hic in princ.qñ in rescripto impetrato non fieret mẽtio de litis pendentia coꝛã alio iudice.nã ex hoc redderetur rescri ptũ surreptitiũ:qꝛ si hoc fuisset exꝑssum ꝓncipi verisimile est ꝙ cãm de manib⁹ illius nõ auferret nec alteri cõmitteret.ad hoc faciunt ea q̃ habenꝫ in.c.vt debitus.de appel.sec⁹ si fieret mentio de pendentia litis:qꝛ princeps potest a quolibet infe rioꝛe iurisdi.aduocare.ꝛ causam ꝑ seipsuz cognoscere vel alte
2 ri delegare:vt in.l.iudiciũ soluiꝫ.ff.de iudi.† Deinde doc.ĩdu cunt istũ ter.dum dicit actionis vel ꝓnũtiationis ꝙ sñia nõ
a dicatur esse de actis ª cũ alternatiua ponatur inter ea tãꝙ in ter diuersa:sicut ꝛ copula solet poni inter diuersa.vt in.l.is q ducẽta.ff.de reb.du.ad quod facit.ff.de re iud.l.acta.ꝛ.j.de re iudi.l.vltima.ꝛ de sen.q̃ sine cer.quãti.l.vlti.de app.a procon sulibus.Contrarium determinant doc.per.l.actoꝛum.ff.de re iudi.ꝛ no.ĩ.l.in fraudem.§.neqz instrumẽta.ff.de iu.fisc.ꝛ hoc ibi tenet Bar.ꝛ Jo.an.in addi.Specu.ti.de sen.§.j.nec obst. iste tex.qꝛ hic alternatiua poniꝫ inter genus ꝛ speciem:sicut in ti.de serui.ꝛ aqua.nam etiaz ꝛ seruitus aque seruitus est.ꝛ in Euãgelio.dicite discipulis eius ꝛ ℙetro.Sed qd de sñia ab obseruatiõe iudicij.dicit Jnno.ꝙ nõ est de actis.de offi.dele. c.cõsuluit.cõtrariũ puto per ea que idem not.in.c.j.de proba. vbi appellatione actoꝛũ continentur etiã interlocutoꝛie ꝛ de
3 creta que interponunꝫ.¶† Jtẽ no.ex isto tex.fm Bal.ꝙ sem
b per est fiẽda copia actoꝛ.ᵇ ꝛ ẽt sñie supple etiã cũ die ꝛ cõsule. ꝛ ita intelligiꝫ iste tex.ꝛ.l.ñ.j.de edẽ.lz secus in alijs instrumẽ tis priuatis:vt in.l.j.§.editiões.ff.de edẽ.¶ Jtẽ Bal.no.istũ tex.circa fi.dum dicit protinus cõdẽnetur ꝙ si quis producat aliquã scripturã vetitam produci sub certa pena ꝙ ex eoipso
4 potest cõdemnari ad penã sine alio processu.¶† Not.etiã gl.
c sup verbo actoꝛũ.que sint illa que cõprehẽdunꝫ appellatiõe ᶜ actoꝛũ.ſ.illa q̃ agunꝫ in iudicio:subaudi cõtentioso:de qbus glo.ponit exemplũ.Jdẽ si in iudicio volũtario:vt sunt eman cipationes vel dationes tutele per ea que no.Jnn.in .d.c.j.de proba.qui dicit ꝙ omniũ predictoꝛũ fienda est editio cũ die ꝛ cõsule:qꝛ fuit coꝛã iudice vel magistratu:nõ sicĩ illis q̃ nõ coꝛã iudice:sz coꝛã notario:lz nõ sit publica ꝑsona:nisi notariꝰ hoc faciat ex priuilegio notariat⁹ in quo cõtineꝫ ꝙ sit iudex oꝛdi narius.nã posset ex hoc ĩterponere autoꝛitatẽ in emãcipatio nib⁹:sed an datio libelli sit de act.vide Bar.j.de ĩ ius vo.sup rub.Jtẽ viõ hic ea q̃ no.ꝑ Cuil.de cu.j.de iur.om.iu.l.nemo.

2 ☞Qui post sñiaz latã ẽtra se a qua nõ appellauerũt vadũt puta venetias ad dñationẽ ꝛ supplicãt ꝙ causa iterũ reuideaꝫ tur ꝛ recognoscatur nõ debeãt audiri nisi ex iustissima causa.

3 Supplicare est tunc licitũ ei qui non potest appellare:quãdo sibi denegaretur appellatio ex priuilegio iudicis iudicantis. secus si ꝓpter factum suum vel negligentiã:vel ꝓpter ius commune:qꝛ bis appellauit ꝛ succubuit.

4 Qui supplicat vt retractetur sententia que transiuit in rẽ iu dicatam incurrit infamiam ꝛ efficitur inhabilis ad testifican dum ꝛ quam aliam penam patiatur.

1 **Qui licitam.** †Qui renuntiauit appel lationi exꝑsse vel tacite nõ
2 potest aduersus sñiam supplicare.h.d.¶† No.cõ tra illos q̃ post sñiam latã ẽtra se a qua nõ appel lauerunt vadũt Venetias ad dominationẽ ꝛ supplicãt qõ cã iterũ reuideaꝫ ꝛ recognoscaꝫ vt nõ debeãt audiri nisi ex iu stissima causa si allegarent se fuisse impeditos in appellatiõe interponẽda.¶Jtẽ ꝑ hãc legẽ declaraꝫ.l.si qs aduersus.cum
3 auꝫ.ibi posita.ſ.ti.ñ.† ꝙ tũc sit licitũ supplicare ei q̃ nõ potest appellare qñ sibi denegaretur appellatio ex priuilegio iudicis iudicãtis.secus si ꝓpter factũ suum vel negligentiam:vt hic vꝫ ꝓpter ius cõe:qꝛ bis appellauit ꝛ succubuit: vt.j.ne li.ter.
4 puo.ꝛ hic in gl.¶† No.mirabile in fi.ꝙ ĩcurrit infamiã:qui supplicat vt retractetur sententia que transiuit in rem iudica tam.ꝛ sic si ꝓduceretur in testez:posset sibi obĩci ꝙ nõ esset habilis.¶Datur etiam aliaz penam:de qua in.l.precedenti. in fi.sed illud nunqꝙ vidi practicari.tamen tene menti:qꝛ pos set tibi facere honoꝛem si casus occurreret cum pauci sint qui aduertant ꝛ scirent de hoc excipere.sufficit.

¶Si contra ius vel vtilitatẽ publicã:vel per mẽdacium fue rit aliquid postulatum vel impetratum. Rubrica.

2 ☞Subꝛeptio reddit rescriptũ gratiosum ipso iure nulluz: sed ad lites ope exceptionis:ꝛ quid si in rescripto cõtineatur ꝙ motu ꝓprio:vel ex certa scientia.
Quod plus operetur motus ꝓꝓrius principis in rescripto qꝙ clausula non obstante.

1 ¶Quero ad quid fuit necessariꝰ iste ti.cũ illud fuit expedi tum in.l.nec damnosam.ꝛ.l.rescripta.ſ.de preci.impe.offe.in qbus dicitur ꝙ rescripta impetrata ꝑ ius vel vtilitatẽ publi cam nõ valẽt.Respõde ꝙ ille loquunꝫ qñ rescriptum nõ erat surreptitiũ:qꝛ impetrãs nõ expressit aliqd falsum nec omisit aliquod verũ:ꝛ tũc talia rescripta nõ vitianꝫ nisi qꝛ nõ videnꝫ habere mentẽ principis nisi apponaꝫ clausula nõ obstãte vel fuit cõcessa motu ꝓprio vel ex certa scientia hoc expresso re scripto.hic vero.ti.loquiꝫ qñ fuerũt impetrata ꝑ mẽdaciũ ex pressum in supplicatiõe vel per taciturnitatẽ eius:ꝙ si fuisset expressum princeps nõ cõcessisset quo casu ẽt si rescriptũ con tineret clausulam nõ obstãte.nõ vz.vel ipso iure vel in effectu ipso iure si erat rescriptũ gratiosuz:vt.j.eo.ꝛ si legibus in effe ctu.i.ope exceptionis si erat rescriptũ ad litẽ vt delegatio iudi cis:vt no.j.eo.l.ij.ꝛ in.c.ceterũ.extra de rescri.ꝑ Jnn.ꝛ eo.tit.
2 c.ad audientiã.† Jn quib⁹ no.ꝙ subꝛeptio reddit⁹ rescriptũ
d gratiosum ipso iure nullũ sed ad lites ope exceptiõis:sz si in rescripto cõtineretur ꝙ motu ꝓꝓrio vel ex certa scientia:tunc subꝛeptio cessaret:vt in.c.si motu ꝓprio.de ꝓben.lib.vj.ꝛ sic plus operatur motus ꝓprius qꝙ clausula non obstante.de quo etiam habetur hic in.l.j.j.de peti.bo.sublatis.

2 ☞Si alicui mandata est cognitio alicuius cause videtur ẽt ei mandata diffinitio.
Jllecui mãdata est execuntio super negocio nõdum discusso an etiam possit cognosceꝛe.

1 **Non idcirco.** †Licet nõ omnia que in facto contigerunt fuerint in supplicatione narrata.nõ ꝓptereꝫ rescriptũ redditur subꝛeptitiũ.h.d.qõ intelli
d ge quando sunt talia:que etiam si fuissent ex pressa:impetrans rescriptũ obtinuisset.alias secus vt in.c.super literis.extra de rescrip.pone exemplũz feci tibi debitoꝛi meo pactũ de non petẽdo:tu postea feciſti mihi pactũ de petendo.impetro contra te iudicem delegatũ tanqꝙ cõtra debitoꝛẽ meũ:ex tali ẽtractu nõ facta mẽtione de dictis pactis hoc nõ nocet.nã si fecisset eodem modo obtinuisset:vel

c ¶De actis. adõ Bart.in.l. actionũ.ff.de re iudi. doc.in.c.cuz eterni.de re iu.li.vj.

b ¶Copia actoꝛũ. Adde Bar.in.l. fi.ff. de bo.auto. iu.poſ.ꝛ quid de copia articuloꝛũ vel capituli.vide Bal.in.c.p tuas. in.iij.col.de testi.

c ¶Appellatione actoꝛũ.Adde de hoc ꝛ dic vt per Alex.in.l.acta.ꝛĩ l.actoꝛ.ff.oꝛ re iu dica.ꝛ ibi qꝙ venit sñia gl.ꝛ ibi bar. in.l.in fraudẽ.§. neqz istrã.ff.de iu re fisci. Lano.ĩ.c. qñ ꝛ falsaz.de ꝓ ba.in.c.in ꝓtia. de renũ.ꝛ ĩ.c.pru dentiã. in ꝓn.de off.dele.Et adde ꝙ oĩscriptura q̃ fit coꝛã iudice oꝛ de actis .l. illud. ꝛ ibi gl.in verbo actoꝛ.ꝛ Bald.ſ. de sacrosan.eccle. ꝛ vide Bal.in.l. interrogata.j. de lib.cau.vbi ꝙ ve niunt ea que fiũt coꝛaz iudice etiã in figura iudicij. Lur.

d ¶Surreptio red dit.Adõ.c.ad au dientiam.cl.ñ.de rescrip. Jnno.in c.cum olim.de re iudi.idem Jnn. in.c.cuz olim. de cã poſ.ꝛ ꝓprie.

BIU Cujas

si a sñia appellauī ꝛ impetrauī iudicē delegatū in causa nō habeo necesse in impetratione facere mentionem de oībus actis
1 in prima causa. ꝛ ita ponit casum gl. ¶ † In ter. ibi: cognitio delegata est no. ex hoc ter. iuncto. ter. seq. iudicare ꝛc. q illi cui mādata est cognitio alicuius causę. videtur etiā mādata diffinitio ꝛ sic potest causaꝫ terminare: sicut ecōtra illi cui mādata est executio super negocio nondum discusso censetur mādata etiam cognitio: vt. ſ. eo. ꝛ si nō cognitio. de hoc tamē an sit verū. vide Bar. in. l. a diuo pio. in prin. ff. de re iudi. ꝛ est glo. i. l. q̄ procuratorē dat. ff. de procu. in romana curia semper exprimit in supplicationibꝰ nō solum cognitio: sed determinatio: vt cōmittatur causa cognoscenda ꝛ sine debito determinānda: ꝛ nisi hoc vltimū apponerē: nō posset terminare: ſz deberet referre postq̄ oēs termini fuissent seruati: vt. ſ. de iud. aut. ad hec. ꝛ. l. solēt. in prin. ff. de offi. pconsul. nā cōmissarius remitteret cāz ad cancellariam vt alteri cōmitteret diffinitionem. sufficit.
2 ☞ Impetrans dolose rescriptū si expressit mendaciū vel tacuit veritatem an rescriptum sit ipso iure nullus ꝛ quid si nō per dolum ꝛ an tribuat iurisdictionem. ꝛ nu. 3. 4. 5. et. 6.
3 Qualiter intelligat distinctio an sint talia que si non fuissent expressa vel tacita impetrans rescriptum obtinuisset vel non.
4 In rescriptis de gr̄a mēdax pcator penitus caret impetratis.
5 In omni rescripto etiaꝫ de iustitia subintelligitur clausula si preces veritate nitantur ꝛ an ista conditio referatur ad collationem iurisdictionis.
6 Decretum / decisiuum negocij interpositum ex falsa causa est nullum ipso iure.
7 Si narro principi me fuisse institutū in testamēto condito a pupillo ꝛ q̄ iure cauetur tale testamentum esse validū cū contrariū sit ꝛ petiſt iudicem delegatū super executione talis testamenti ꝛ princeps dedit: talis delegatio nō est nulla: potest tamen probari q̄ princeps errauit in iure.
8 Princeps non presumit habere notitiā de cōsuetudine specialiū locorum sicut nec de statu: ꝛ in dubio non videtur velle eis derogari nisi de ipsis facta sit mentio expressa.
Licet iura scripta nō sint p̄ducēda nec probāda q̄ sunt notoria: cōsuetudo tū est probanda ꝛ super ea pōt fieri articulus.
9 Statuta alterius loci sunt producēda ꝛ probāda in tertio dato ad producēdū iura: nō sic de statutis eiusdē loci clausis. in volumine statutorum.
10 Per consuetudinē vel statuta locorum potest tempus decem dierum datum ad appellandum prorogari ꝛ etiam abbreuiari licet non posset tolli appellatio ad superiorem.
Appellatio iuris scripti ita concludit ius consuetudinariuꝫ sicut ius commune scriptum.
11 Si fiat cōpromissum in arbitros ꝛ arbitratores vt in pceden do possint pcedere de iure ꝛ de facto sed pnūtiare de iure tm̄ ꝛ reperiat cōtrarietas inter ius cōe scriptū ꝛ consuetudinem vel statutum secundum q̄ ius debebunt pronuntiare.
12 Si narraui principi q̄ tenebas libꝝ meū ex causa depositi: ꝛ nolebas restituere ꝛ obtinui iudicē delegatū postea videns q̄ nō fuit depositū sed cōmodatū seruo libellū super actione cōmodati an poterit delegatus procedere secundū rei veritatē.
13 Si narraui principi q̄ eras debitor meus cum nō esses ꝛ impetraui iudicem delegatū ꝛ postea effectus es debitor an possim agere coram illo delegato.
Quid ecōtra si tempore impetrati rescripti eras debitor postea liberaui te per pactum vel alio modo ꝛ tu petis coram illo delegato te absolui diffinitiue.
14 Si dicitur rescriptum esse falsum q̄ nunq̄ emanauit a principe vel de eius cancellaria an delegatus in eo expressus possit super hoc cognoscere.
15 Si princeps scribat iudici ordinario in aliqua causa iustitiā faciat talis ordinarius pcedat in ea causa vt delegatus q̄ valebit sententia.

1 ¶ Si Rescriptione. † Lex ista legitur duobus modis in gl. licet gloss. q̄ incipit quatuor. videat ponere quinq̄ lect. sed reuera reducuntur ad duas. vna fuit lect. Pla. altera fuit lec. Jo. ꝛ Azo. q̄ sunt de directo contrarie. nā ista. l. h. d. q̄ si rescriptū impetrationis iudicis delegati est subrepti tium ppter aliquā falsitatē expressam vel ppter aliquā tacitā ex tali rescripto nulla tribuit iurisdictio delegato. ideo de cā dz cognosci p iudicē cōpetentem qui debet sequi veritatē. h. d. ſz fm Jo. ꝛ Azo. dic q̄ imo ex tali rescripto tribuit iurisdictio delegatori: tū ipse debebit pcedere in cā nō fm narrata vel tacita seu suppōſſa ſz fm q̄ est rei veritas p qualibet harū lec. faciūt iura ꝛ rōnes. Pro lec. eā Pla. facit ter. imo vī ibi casus ꝛ ex illa. l. fuit motus in. l. ꝛ si legibus. ſ. e. q̄ mēdax īpetrator carere dz penitus impetratis: sed nō careret penitus si p tale rescriptū tribuerē iurisdictio delegato. nā saltē obtineret iudicē sibi ppitiū. Pro lec. Azo. facit. l. pcedens. nā illa lex equiparat surreptionē que fit in tacēdo ei que fit in exprimēdo falsum. ꝛ tū in primo taciturnitas nō reddit legationē nullā: ergo nec secūda. multe ēt rōnes ꝛ iura ītroducunt̄ p vtraq̄ parte: ppter quas dissensiones tollēdas emanuit. c. super lr̄is. extra de rescrip. † i quo distinguit̄ aut impetrās dolose expressit
2 mēdaciū vel tacuit veritatē: ꝛ tūc rescriptū sit ipso iure nullū ꝛ nō tribuat̄ ex eo iurisdictio. ꝛ illo casu locum hz opiñ. Pla. aut nō p dolū: ꝛ tunc aut fuit expressum vel tacitū tale q̄d q̄ si nō fuisset expressuꝫ vel tacitū impetrās rescriptū nihilomin⁹ obtinuisset: ꝛ tunc rescriptū valeat: ꝛ tribuat̄ ex eo iurisdictio cū effectu q̄ iudex delegat⁹ poterit pcedere in causa fm tū veritatē: ꝛ nō fm expressa vel tacita. ꝛ ita locū habeat opi. Jo. et Azo. que videt de mēte huius. l. nolendo. ter. canillare dū dicit datuꝫ iudicez: vt intelligatur de illo iudice qui fuit datus per illud rescriptum. naꝫ tenēdo lec. Pla. oportet ter. improprie q̄ intelligatur de alio iudice puta ordinario ꝛ dum dicit datum intelligitur. ſ. a lege. vel si intelligatur de illo eodez iudice delegato debet intelligi q̄ etiam ipse erat ordinarius: ꝛ q̄ nō cognoscet vt delegatus sed vt ordinarius: ꝛ illa est magna improprietatio: si vero fuit expressum tale mēdaciū: vel tacita talis veritas quod vel que si nō fuisset expressa vel tacita rescriptū nō obtinuisset: tunc seruatur media via: q̄ rescriptū mero iure valet: ꝛ in hoc applaudit lec. Azo. nō tū in effectu: q̄ poterit elidi ope exceptionis. ꝛ in hoc applaudit. lec. Pla. ꝛ si nō obiiceretur exceptio posset iudex cum effectu prouidere. ita ītelligitur illud. c. licet hoc nō bene exprimatur ibi. sed no. eo. ti. c. ceterū. Pe. aūt dicit primū mēbrū illius. c. esse contra istū ter. expresse: et hic loquitur q̄n impetrās fuit in dolo dū dicit in tacēdo fraudē. ꝛ tū tenēdo in hoc. c. lec. Jo. ꝛ Azo. que est de mēte litere: rescriptum non est nullū ipso iure: nec in effectu: imo valet ꝛ sine obiectu exceptionis pōt iudex procedere fm veritatē. Bar. tū sustinet dicens illam. l. procedere q̄n cōmittitur causę cognitio ꝛ diffinitio: sed si cognitio inciperet ab executiōe q̄ mandaret princeps q̄ rem quam tenes quā ego expressi esse meā restitues mihi: quo casu videt commisisse ēt cognitionē. vt est in. l. ꝛ si nō cognitio. tūc habet locū q̄ est in illo cap'o in primo mēbro. que verba Bar. traxit de capite suo: non q̄ text. ibi hoc probet vel velit. vnde puto q̄
3 Pe. verius dixit. † Qualiter aūt intelligat alia distinctio an sint talia q̄ si nō fuisset expressa vel tacita impetrās rescriptuz obtinuisset vel nō. hoc nō declarat̄ ibi in ter. sed doc. nostri videntur dicere. ꝛ de illa est veritas: q̄ aut sunt talia q̄ respiciūt negociū principale nō aūt iurisdictionē: vt si narraui q̄ possidebas rem meā: cū revera nō esset mea: vel q̄ eras debitor cuz nō esses. tūc habeat locā opi. Azo. q̄ saltē erat dubiū ꝛ princeps nō fuit motus ad dandū iudicē: ppter hoc q̄d asserui rē meā: sed vt litē ꝛ dubiū decideret: sed si sit tale quid q̄d nō concernat negociū principale: sed iurisdictionē: vt q̄ nō narraui q̄ sup illa cā lis penderet coram alio iudice q̄d si narrasset princeps alteri nō cōmisisset: vt. ſ. ti. pri. l. ij. vel narraui me appellasse cū esset falsum ꝛ sit idē. vt. ſ. ti. pri. l. ſi. tūc habet locū tertium mēbrū illius distinctionis: q̄ rescriptū valet mero iure: sed potest elidi per exceptionē que dz apponi ante lit. cōtest. ꝛ tūc iudex delegatus pnuntiabit se non esse iudicē: sed si opponeret post nō deberet admitti: q̄ est exceptio dilatoria ꝛ idem si essent exceptiones litis finite per transactiones vel iusiurādum. ille enim possunt apponi nō solū in vim peremptorie. ꝛ tūc respicerent negociū principale ꝛ nō haberēt vitiare rescriptum sed etiaꝫ possunt obiici in vim dilatorie cōtra rescriptū ꝛ iurisdictionē. q̄ si princeps sciuisset causam finitā per rescriptū eā noluisset resuscitari p. l. causas. ī. de trās. ꝛ ita not. in c. j. de lit. cōtest. li. vj. in glo. ¶ Et est notandū q̄ in casibus in quibus pcedit lec. Azo. vt q̄ mēdaciū seu expressio falsitatis vel taciturnitas veritatis ꝛcernūt negociū seu expssionē falsitatis vel subreptiōis nō possunt opponi ꝛtra rescriptū: q̄ nō intrat delegationē: nec impedit iurisdictionē ꝛferri: nō em̄ pncipem creditur fuisse motum ad dandum iudicem delegatuz propter ea que narrant impetrans: ſz q̄ sup ea erat lis inter partes. vnde voluit q̄ decideret. ꝛ sic delegatio dicit esse pura sed dz opponi in vim peremptorie post lit. contest. vnde si narraui q̄ occupas rem meaz vel quod me expoliasti possessione eius q̄ eras debitor meus ꝛ petiſ dari iudicē delegatū vt cognoscat de predictis ꝛ te condēnet. ꝛ tu opponis de rescripto q̄d est subreptitium ꝛ offers te paratum probare rem non esse meam. ꝛ q̄ me non expoliasti: quo probato petis pronuntiari rescriptum esse subreptitium: ꝛ illum nō esse iudicem cōpetentem ꝛ te absolui ab obseruatione iudicij: que absolutio nō est interlocutoria. ꝛ me cōdēnari in expēsis. ego aūt dico iudicem

debere

debere procedere in negocio principali τ facere te rñdere libel lo meo τ litē cōtestari. τ si probabo que narraui dabit sniam diffinitiuā pro me. τ si non probabo vel tu ꝓbabis me dixisse falsum dabit sniam diffinitiuā pro te. tu vero opponis ꝙ primo τ ante oia opꝫ cōstare de iurisdictiōe iudicis: vt. ꝭ. de exce. l. fi. q̃ ergo erūt partes iudicis certe nō admittet exceptiones tuas ꝯ rescriptū τ ꝯtra iurisdictionē: qꝛ posito ꝙ essent vera nō reddunt rescriptū nullū: nā eodē modo princeps ꝯcessisset propter dubiū litis qd̄ erat inter te τ me super p̄dictis ꝭm qd̄ ego peto: quare faciet te respōdere libello meo τ litē cōtestari nō aūt feret sniam ꝭm narrata p me, nisi probem illa esse vera sed sequeꝭ veritatē. τ si apparebit ꝙ ego nō dixi verum dabit
4 sniam ꝓ te diffinitiuā. ¶ † Hec est lect. Azo. q̃ est vera in istis terminis. cui lectu. ob. l. τ si legibus. ꝭ. eo. vbi dicitur ꝙ mēdax p̄cator penitus caret impetratis: sed nūc nō carebo penitus: qꝛ saltē habebo iudicem delegatum ad voluntatē meam non plures dātur solutiones: sed ista cōiter teneꝭ ꝙ illa loquitur in rescriptis de gratia que ꝓpter surreptionē reddūtur ipso iure nulla etiam quo ad cōferendum iurisdictionē executori sup hoc delegato. vt in. c. ad audientiā. el. ij. τ ibi glos. magna. circa fi. extra de rescri. nos loqmur de rescripto de iustitia que proprie rescripta dicunꝭ: nulla em̄ gratia vel priuilegiū cōceditur: sed solus iudex delegatus ad obseruātiam iuris cōmunis vt faciat iustitiam inter partes que nō redduntur ipo iure nulla ꝓpter surreptionē: nec etiā i effectu si surreptio nō cō
5 cernit delegationem: sed negocium principale. ¶ † Item ob. huic lectu. qꝛ in omni rescripto etiam de iustitia apponiꝭ vel
a subintelligiꝭ clausula si p̄ces veritate nitantur.[a] vt. ꝭ. ti. j. l. fi. τ illa cōditio videꝭ cōcernere oia in rescripto cōtēta tam delegationē vel cōmissionē iurisdictionis: ꝙ̄ et diffinitionē cause. vñ si reperianꝭ falsa que narrata sunt videꝭ oīs cōcessio reddi nulla: qꝛ cōditio de p̄senti falsa non suspendit actū sed statim reddit ipsum nullum. vt. l. cum ad presens. ff. si cer. pe. Dicunt doc. ꝙ imo illa cōditio nō refertur ad delegationem seu collationem iurisdictionis sed solū ad diffinitionem cause ꝙ diffiniatur ꝭm ꝙ petitur si vera sunt que in precibus narrantur τ non aliter ipsa vero delegatio censeꝭ facta pure nō sub aliqua cōditione. Bal. subtiliter τ melius dicit ꝙ dicta conditio etiā diffinitionē nō reddit ꝯditionalem: qꝛ si redderet: sequeretur ꝙ si iudex pronūtiaret ꝓ me impetrāte: cū tamen narrata pro me fuerint reperta falsa nō valeret ꝓnuntiatio: qꝛ nō est seruata forma rescripti. vt in. c. cū dilecta. de rescrip. cuius tamē contrarium est veritas. nā Inn. in. c. super literis. dicit ꝙ si papa mādat iudici ꝙ cōdēnet te mihi: si probabo te debitorē meuꝫ τ iudex hoc nō probato condemnet ꝙ valet cōdemnatio τ est ratio qꝛ illa conditio inest a iure etiam si nō exprimatur. ideo non reddit actū conditionalem. vt. l. conditiones que extrinsecus. de condi. τ demon. sed potius facit admonitionē ꝙ̄ conditionem. vt est tex. notabilis in simili in. l. muto. §. sub conditione. ff. de tute. valebit ergo sententia lata ꝓ impetrante etiā si preces veritate non nitantur si illa concernebant negocium principale τ inerant etiā si nō fuissent expressa. τ sic nō obstat
6 dicta oppositio. ¶ † Tertio τ vltimo obstat huic lec. l. cū vo. §. subiectum. de fideicō. liber. l. j. §. hec verba. ne vis fiat ei cum similibus in quibꝰ habetur ꝙ decretū interpositum ex falsa causa est nullū ipso iure ergo τ delegatio: sed dic ꝙ ꝯtrarium loquitur in decreto decisiuo negocij qd̄ fundaꝭ in causa. vnde si illa reperitur falsa ruit sicut τ rescriptū gratiosum. vt in. l. τ si legibus. nos loquimur in rescripto nō decisiuo: sed tendēte ad decisionē dubij ꝙ erat inter partes: vnde non fundatur in expressione narratoꝝ: sed in dubio litis q̃ erat inter partes. τ ista causa nō erat falsa imo vera. Cōcluditur ergo ꝙ tales exceptiones no sunt admittēde ꝯtra rescriptū. τ ita determinat expresse Jo. and. in regula exceptionem obijciēs. de regu. iur. li. vj. i mercurialibꝰ in qōne ibi disputata si narraui te me spoliasse: τ impetraui iudicē vt te cōpellat ad restituēdū τ tu opponis ꝙ rescriptū est surreptitiū: τ protestaris ꝙ non vis litē cōtestari: sed cognoscaꝭ de illa surreptione τ ꝓnuntieꝭ super rescripto τ ꝙ ille nō sit iudex cōpetēs ꝙ ista exceptio nō debet admitti: sed debet te cōpellere ad respōdendū libello meo. et ad procedendū super principali negocio τ feret sniam pro eo q̄ probabit. τ ꝭm veritatē nō ꝭm assertionē meā. tenēdo autēꝫ opi. Pla. in casibus in quibꝰ est vera: qꝛ narrata concernunt delegationē quam princeps nō fecisset si sciuisset narrata non esse vera: tūc procedunt ea que. ꝭ. dixi in contrariū: quia talis exceptio opponeꝭ contra rescriptū τ nō cōpelletur obijciens procedere in negocio principali nisi prius discusso τ ꝓnuntiato super exceptionibꝰ. τ si apparebit eas obstare ꝓnūtiabit rescriptum esse surreptitiū τ se nō esse iudicem cōpetētem τ absoluet ipsuꝫ obijcientē ab obseruatione iudicij. τ cōdemnabit impetrātē ad expensas. ¶ Huic lec. obst. iste tex. in fi. dū dicit ꝙ talis iudex feret sniam. τ sic innuit ꝙ possit cognoscere de negocio principali τ sniam diffinitiuā ferre. Pla. dicit ꝙ non loquitur de diffinitiua: sed de interlocutoria super rescripto. τ sup incōpetētia iurisdictiōis: vel si vis intelligere ꝙ loquaꝭ de diffinitiua: τ ꝙ possit cognoscere de negocio p̄ncipali: tūc dic ꝙ nō cognoscet vt delegatꝰ: sed vt ordinarius si erat alius ordinariꝰ inter partes. τ si dicas hoc est cōtra text. qui loquiꝭ de ipso delegato dū dicit datū iudicē. Respondet ipse datū. s. a. l. τ est sensus ꝙ alius ordinarius a lege datus cognoscet: vel si vis intelligere de eodē delegato. dic qd̄ cognoscet de cōsensu partiū nō aliter certe si opi. est vera: ꝙ rescriptū reddatur ipo iure nullū τ nulla conferatur iurisdictio tunc etiā de cōsensu partiū nō posset ꝓcedere. vt in. l. priuatoꝝ. ꝭ. de iur. om. iud. ſꝫ in hoc sua opi. nō est vera ꝙ rescriptū reddaꝭ ipso iure nulluꝫ τ nulla conferatur iurisdictio: tūc etiā de consensu partiuꝫ nō posset procedere. vt. l. priuatoꝝ. ꝭ. de iur. om. iu. sed in hoc sua opi. nō est vera. imo valet mero iure lꝫ possit elidi p exceptionem eo casu quo fuerunt talia narrata que si nō fuissent princeps non concessisset. τ tenēt oēs doc. maxime Cano. ideo pōt procedere ꝙ idē iudex poterit cognoscere de negocio principali. ponit aūt glo. exēplum circa istā lec. quā vt plurimū videꝭ seq in iudice delegato in causa appellatiōis τ exēplificat glo. tribus modis id qd̄ hic dꝛ ꝙ fui mendaciū in narratione iuris. Tu potes breuiter exēplificare ꝭm Bal. qꝛ dixit se legitime appellasse: cū tamen appellauit τ non legitime infra decē dies in narratione facti: qs dixit se appellasse τ nō appellauit in taciturnitate veri: qꝛ dixit se appellasse τ erat verū tamen tacuit ꝙ erat casus in quo nō poterat appellari. potest etiam poni exēplū in iudice delegato in causa principali nō expresso in supplicatione ꝙ lis pendebat super illo negocio coraꝫ alio iudice vt. ꝭ. ti. j. l. ij. vel qd̄ ordinarius interpellatꝰ negligebat reddere ius: τ tamē hoc nō erat verū vt no. i. l. j. e. tit. in oibus em̄ istis casibꝰ si illa nō fuissent narrata principi: vel si sciuisset ea nō esse vera rescriptū delegationis nō cōcessisset: qꝛ non est verisimile ꝙ lites sopitas velit per suuꝫ rescriptū resuscitare.
7 ideo in oībus illis ꝓcedit opi. Pla. ¶ † Ultimo ex prima expositiōe glo. mag. no. τ collige ꝙ si narro principi me fuisse institutum in testamēto cōditio a pupillo. τ ꝙ iure cauetur tale testm̄ esse validū cū contrariū sit τ petijt iudicē delegatū sup executiōe talis testamēti: τ princeps dedit qd̄ talis delegatio nō est nulla ꝓpter hoc mēdaciū: qꝛ princeps in hoc nō decipitur cū habeat oīa iura in scrinio pectoris: vt. l. oim. ꝭ. de testa. tunc ergo est rescriptū surreptitium qñ narrantur illa q̃ princeps verisimiliter ignorat: non qñ princeps verisimiliter scit. sed lꝫ tale presumaꝭ pōt tamē probari contrariū ꝙ princeps
8 errauit in iure. tex. est. xxv. dist. c. preterea. ¶ † Ex scd̄a expositione glo. no. plura. Primo qd̄ princeps nō presumitur habe
b re notitiā [b] de cōsuetudine specialiū locoꝝ sicut nec de statu: vt in. c. j. de cōsti. li. vj. ideo non videtur in dubio velle ei derogare nisi de ipsis sit facta expressa mentio. Itē ꝙ licꝫ iura scripta nō sint producenda: nec probanda: quia sunt notoria: consuetudo tamen bene est probāda τ super ea potest fieri articu
9 lus ꝭm Bar. τ no. in. l. ij. §. qd̄ obseruari. de iura. ca. † τ idē de statutis alterius loci vt sint ꝓducēda in termino dato ad producendū iura τ etiam probanda: nō sic de statu. eiusdem loci clausis in volumine statutoꝝ: qꝛ ista etiā sunt notoria. nō sic in reformationibus nō clausis in volumine statutoꝝ. nam in eis idē est qd̄ de statu. alterius loci iuxta not. per Bar. in. l. cū prelatis. ff. de re iudi. Sꝫ tertio p̄ncipaliter no. in gl. ꝭm Bal.
10 τ dicit ꝙ alibi vix reperies. qꝛ ista glo. sentit † qd̄ per cōsuetudinem vel statuta locoꝝ potest tēpus decē dierum datum ad appellandum prorogari τ etiam abbreuiari lꝫ nō posset tolli appellatio ad superiorē: vt in. c. veniētes. de iureiu. ¶ Et ego addo quartū notabile ꝙ colligitur ex glo. iuncto tex. dum dicit glo. dic ergo iuris. s. cōsuetudinarij: quia appellatio iuris scripti facta. ita concludit ius cōsuetudinariū sicut ius cōmune scriptū. nam tex. dicit in iuris narratione. τ gl. intelligit. s.
11 cōsuetudinarij. † τ per hoc vꝛ determinari questio si facimus cōpromissum in arbitros τ arbitratores vt in ꝓcedēdo possit procedere de iure τ de facto. i. seruato ordine iudiario vel non seruato: sed debeāt pronuntiare de iure tantū vt quotidie fit τ reperiatur cōtrarietas inter ius cōmune scriptū quod dicit vnum τ consuetudinē vel statutuꝫ ꝙ dicit cōtrarium τ in illo loco corrigit ius cōe: qꝛ ꝭm ius habebūt arbitri pronuntiare. constat enim qd̄ partes poterūt a statuto τ consuetudine recedere τ velle stare iuri communi. docto. alibi vidētur sentire ꝙ debeat pronuntiare ꝭm ius cōmune: quia quādo fit mētio de iure [c] simpliciter. itelligitur in priori significato de iure romanorum scripto: vt. l. pe. ff. de iusti. τ iur. τ istit. de iure naturali

a ¶ Nitātur. adde Bal. in. l. fi. C. de diuer. rescrip. do cto. in. c. ex parte. de rescrip. spe. in tit. de rescri. presenta. i. §. viij. Jo. an. in. c. j. de litis contesta. li. vj. in nouella.

b ¶ Notitiā. adde Bal. in rubri. de cōsuetu. recti fen. Bal. i. l. ij. C. que sit longa cōsue. τ Abba. i. c. j. de re iudi.

c ¶ De iure. Nunquid appellatione iuris simpl'r veniat ius municipale. vid̄ p abb. in proe. cle. Abb. in. c. j. vt lit. pen. Abba. i. c. cumana. in pen. col. de elec. Lud. ro. cōsi. cclxj. incipi. clarissime videꝭ. τ de hoc adde tu et vide vt per. d. meū d. Bart. soc. i suo consi. cclxxi. co. ij. v. quo ꝯfirmaꝭ τ p do. Maria eius genitorez in suo cōsi. ix. col. vj. ver. non obst. ꝭm Stra.

BIU Cujas

gen.ꝛ ciui.§.sed quoties tanꝯ de excelẽtiori.ꝛ ita sentit Joã. and.in addi.Spe.ti.de arbi.§.exigere.dicẽs qꝫ ille qui habet ius ſm consuetudinẽ vel statuta ꝛ non de iure cõmuni periculosum facit cõpromissum tali modo:qꝫ videꝯ a consuetudine vel statuto recessisse.Itẽ videꝯ sentire Bart.in.l.quicũqꝫ.ff.de ser.fugi.sed in cõtrarium facit ista gl.qꝫ illud verbum ius potest cõprehẽdere ius ꝙsuetudinariũ.ꝛ ad ꝫ facit qõ no.Jnno. in.c.significauit.de sepul.vio.vbi dicit qꝫ petẽs quartam que sibi debetur de iure videꝯ intelligere de illa que sibi debeꝯ de cõsuetudine.ꝛ ista videtur tutior pars qꝫ non est credendum qꝫ cõpromittens velit renuntiare iuri suo in dubio quãdo verba possunt aliter intelligi.ꝛ sic dicẽdo qõ pronũtiet de iure videtur sensisse qõ pronuntiet illo iure qꝫ preualet ius cõsuetudinariuꝫ ꝛ statutarium iure cõi.ergo ꝛc.ꝛ no.qꝫ illa.l.ꝛ oẽs sequentes istius ti.ꝛ etiam sequẽtis.ꝛ ti.precedẽtium sunt canonizate in decre.xxv.q.ij.p totũ.ꝛ ibi vide gl.in summa.ꝛ fuit
12 illa.l.diocletiani ꝛ maximiani.vt ibi habetur. ¶ †Quero circa lectu.Iszo.pone qꝫ narraui principi qꝫ tenebas libũ meuꝫ ex causa depositi ꝛ nolebas restituere.ꝛ obtinui iudicẽ delegatum:postea videns qõ nõ fuit depositũ sed cõmodatũ formo libellum super actiõe commodati.Tu opponis qꝫ super illo nõ potes procedere:ꝛ qꝫ ego expressi mendacium:vnde petis pronũtiare rescriptũ subreptitiũ.ego tamẽ oppono qõ nõ potest opponi illa exceptio ad rescriptũ cũ istud tãgat negociuꝫ principale:vñ dico qꝫ procedaꝯ ſm rei veritatem vt hic ſm lec. Iszo.querit quid iuris.Respondeo non poterit procedere:qꝫ super illa actione nõ est delegatus qꝫ hic dicitur ſm naturam actiõis procedet qñ causa vel forma ſm quam volo procedere potest claudi in rescripto.al's secus ſm Cy.ꝛ Bal.sed si exprimitur vna causa nõ includit alia diuersa sicut in libello cõuentionali:qꝫ si peteꝯ ex causa depositi ꝛ postea probarẽ de commodato nõ possuꝫ obtinere sniam.vt no.Jnn.in.c.j.de lit.contesta.codẽ modo si impetrarẽ iudiceꝫ sup proprietate:postea videns me nõ posse probare dñium qõ narraui principi volo agere possessorio restituẽde nõ poterit inde cognoscere quia non clauditur in rescripto cum diuersa sit causa possessiõis ꝛ proprietatis.l.naturaliter.§.nihil.de acqui.pos.de hoc tamen dic.ſ.si nõ a compe.iudi.l.si de|pprietate.ꝛ ĩ.c.j.de sequest.pig. An delegatꝰ sup proprietate possit cognoscere de possessione.
13 ¶ †Item quero narraui principi qꝫ eras debitor meus impetraui iudicẽ delegatũ tẽpore impetrationis:postea effectꝰ est debitor meus an possim agere coꝝ illo delegato.dicit Bald. indistincte qꝫ non per.c.fi.de rescrip.vbi rescriptũ ad lites nõ extenditur ad lites futuras que tpe impetrationis nõ erant. Cy.distinguit ꝛ melius:aut efficit debitor ex causa precedente rescriptũ ꝛ poterit cognoscere aut ex causa subsequẽte.ꝛ tunc secus sicut in libello cõuentionali:vt in.l.si rem.§.fi.ff.de pig. acti.iuncta.l.non potest videri.ff.de iudi.Sed pone ecõuerso tẽpore impetrati rescripti eras debitor postea liberaui te per pactuꝫ vel alio modo tu petis coram illo delegato te absolui diffinitiue.ego dico qꝫ delegatꝰ a modo nõ habet iurisdictionem.quia liberãdo te nõ videor renũtiasse rescripto.gd iuris. Bal.tenet hanc partem.ego dico cõtrariũ:qꝫ licet ego renuntiauerim:tu tamẽ cũ quo rescriptũ illõ erat effectũ cõmune si fuerit iudici presentatum.vt no.Jnno.in.c.ex cõquestione.de restitu.spol.non renũtiasti nec mea renũtiatio sibi nocet quominus potes petere ꝛ absolui diffinitiue:vt est gl.in.l.vlti.ff. de rei vend.in ver.quid si actor.ꝛ per Jnno.in.d.c.ex conquestione.sicut renũtiatio appellationis facta per appellantẽ nõ nocet appellato qui poterat eam prosequi.l.ampliorem.ꝛ ibi not.ſ.de appel.per doc.ꝛ.l.omnẽ honorem.quãdo pronũ.non est necess.ſ.per Cy.in fi.ꝛ sicut actor non põt renuntiare instãtie inuito reo.vt in aut.qui semel.ſ.qũo ꝛ quãdo iu. ¶ †Item
14 quero quid si dicitur rescriptũ esse falluꝫ:qꝫ nunꝯ emanauit a principe vel de eius cãcellaria an delegatus in eo expressus
a possit super hoc conoscere[a] ꝛ pronuntiare se esse iudicem competentem.Jnno.multuꝫ dubitat de hoc in.c.super literis.de rescrip.quia si verũ est qꝫ sit falsum etiam de volũtate partiuꝫ non potest vti iurisdictiõe:vt in.l.primatorũ.ſ.de iurisdi.om. iudi.sed hoc est verum super negocio principali:sed super hoc articulo:an sua sit iurisdictio est dubium.nã in iudice ordinario clarũ est quia cũ ipse iurisdictionẽ habeat iter suos subditos potest cognoscere ꝛ pronuntiare:an sua sit iurisdictio etiã quo ad illum qui nõ est sibi subditus ꝛ pronũtiatio facit ius si ab ea nõ appellatur ꝛ facit eũ iudicẽ licet non esset.vt.l.si qs ex aliena.ff.de iud.sed in delegato qui nõ habet iurisdictionẽ nisi virtute rescripti si rescriptũ daretur subreptitiũ:qꝫ nõ est nullũ ipso iure posito qꝫ subreptitiũ ẽt.ꝛ sic iurisdictionẽ habet lz posset elidi adhuc idẽ vt possit pnuntiare se esse cõpetẽtem iudicẽ ꝛ pnuntiatio facit ius.ꝛ si dr esse falsum tũc est ma

a ¶ Cognoscere. Adde doct.ĩ.c.si eo tpe.de rescrip. lib.vj.Cal.in tit. de rescrip.cõsi.ij.

gis dubium:qꝫ si poterit pronuntiare in potestate cuiuscũqꝫ erit acquirere sibi iudicem delegatũ propitiũ faciendo fabricari falsum rescriptũ ꝛ postea per eum pronuntiari rescriptũ esse validũ ꝛ verũ.ꝛ se habere iurisdictionẽ.nõ imerito Jnn. dubitat Bar.hic dicit:qꝫ si falsitas est notoria ex forma rescripti nõ poterit ex ea cognoscere:sed si nõ est notoria sed dubia: tũc per tale rescriptũ licet falsum cõstituiꝯ in quasi possessione iurisdictiõis ratione cuius poterit cognoscere ꝛ iudicare. ꝛ iste est casus in quo ratione dubitationis potest quis habere iurisdictionẽ quã alias nõ habet.vt in glo.mag.ſi.sup verbo sententiam.circa princi.ꝛ quod not.in.l.si putas.ſ.de peti. heredi.potissime hoc procederet si talis cõmissarius haberet.
15 alias iurisdictionem:vt in casu quem habui de facto:† qꝫ dominatio Venetorum scripsit potestati pergami quod in quadam causa que vertebaꝯ inter pergamẽses procederet ꝛ iustitiam faceret ipse pronũtiauit se esse iudicem delegatuꝫ in illa causa virtute dictarum literarum:ꝛ tanꝯ delegatus processit ꝛ tulit sententiam.opponebatur qõ sententia erat nulla:quia ille litere nõ faciebant illum delegatuꝫ cum nihil adderẽt ad formã procedẽdi vltra formã statutorũ ꝛ emanauerant inter subditos:vnde videbaꝯ potiꝰ excitata iurisdictio ordinaria. vt in.c.licet.de offi.ord.ꝛ pronũtiatio illa qꝫ erat delegatꝰ non valebat:quia facta virtute literarũ q̃ sibi nullã iurisdictionẽ dabãt.ego diri cõtrariũ.qꝫ saltem habebat iurisdictionẽ ordinariam in qua poterat fundari illa pronũtiatio.ꝛ sic faciebat ipsum iudicẽ delegatũ postqꝫ nõ fuerat appellatũ.ꝛ per cõsequẽs processus ꝛ sentẽtia in causa principali factꝰ ꝛ lata tãqꝫ a delegato valebãt per no.per Jnno.in.d.c.super literis.ꝛ p Bar.in.l.ex quacunqꝫ.ff.si quis in ius vo.non ierit.ꝛ etiã hic per istam glo.ꝛ id quod no.in.d.l.si putas.

2 ☞Si contra rescriptũ opponitur exceptio subreptionis an excipiens debeat hoc probare:an vero impetrãs habeat necesse probare veritatem narratorum ꝛ expressorum.

3 An semp stetur narratis in literis principis seu narratis impetrantis rescriptum.

1 ¶ Miri iubemus. † Oppo. contra hãc legẽ.de.l.ij.ſ.de lega.in fi.vbi puniuntur iudices admittẽtes exceptiones cõtra rescriptũ principis ꝛ hic puniũtur si non admittunt.dicit ibi Alberi.qꝫ illa loquitur quãdo opponeretur ꝙtra potestatẽ principis qꝫ illud nõ potuerit cõcedere.hic vero cõtra volũtatem:qꝫ dicit qõ a principe nunqꝫ emanauit vel si emanauit nõ ſm suam intentionẽ:qꝫ si fuerit narratũ falsum.ꝛ sic opponebatur exceptio falsitatis vel surreptionis.ibi vero exceptio impotẽtie:vel dic qꝫ etiam si exceptio surreptionis:si erat talis surreptio q̃ nõ habeat vitiare: qꝫ codẽ modo rescriptum obtinuisset si surreptio nõ fuisset ꝛ sic erit temeraria exceptio.ꝛ sic adhuc locuꝫ habet.l.cõtraria. hic non erat temeraria sed concludens:vel dic qꝫ ibi loquitur etiã quando erat cõcludens tamẽ apparebat manifeste falsa
2 exceptio hic nõ. ¶ †Item adhuc opponitur:qꝫ ille ter.innuit qꝫ ille qui opponit exceptionem surreptionis habeat necesse surreptionẽ probare.cõtra imo impetrans necesse habet probare veritatem narratorum:ꝛ expressorum in rescripto:vt in.l.ij.ſ.de his qui ve.eta.impe.iste articulus est dubius cui incũbat onus probãdi an impetranti qꝫ narrata per euꝫ sint vera excipiẽti qꝫ sint falsa que tangit Cyñ.super.l.priori.in vltima vel antepenul.q.ꝛ obscure loquitur Joã.an.in addi.Spe.de clande.despon.super rubrica vbi allegat hãc legẽ:dicit qõ qñ princeps aliquid cõcedit per seipsum ad supplicationem alterius alius opponit qõ concessio nõ valet:quia narrata per illum sunt falsa ipse habet necesse probare falsitatẽ:qꝫ presumatur pro impetrãte ꝛ pro rescripto:qꝫ illa sint vera nisi probetur contrarium si rescriptum habet debitam formam.ꝛ ita intelligat hanc legem:sed si mãdat alteri qꝫ faciat vt quotidie videmus fieri per summos pontifices q cõmittunt aliis tanꝯ ipsi nõ sint plene informati de veritate qꝫ si vera sunt que narrantur faciant id quod a petente postulatur:ꝛ tũc impetrans habet necesse probare veritatẽ narratoruꝫ.ꝛ ita loquitur.l.ij. de his qui ve.eta.impe.nam illa probatio de qua ibi fit coraꝫ iudice coram quo insinuatur rescriptuꝫ venie ad quẽ pertinet ipsum executiõi mandare:vt.l.ea que.de temp.in integ.resti. Sed idem Jo.and.plenius resumẽs hunc articulũ in.c.j.de lit.contest.li.vj.narrat diuersas opi.ꝛ finaliter videtur tenere qꝫ veritatem expressorum necesse habeat probare impetrans: ꝛ nisi probet succumbat etiã si princeps per seipsum cõcedit. sed veritatẽ suppressorum necesse habeat probare opponens qui dicit impetrantem aliqua tacuisse que sunt in facto que si fuissent expressa rescriptum nõ obtinuisset:hanc opi.videtur tenere Jnno.qꝫ impetrans habeat necesse probare veritatem

narratorũ

BIU Cujas

narratorum indistincte cum super eis fundetur intẽtio principis sicut in libello cõuẽtionali in quo fundatur sua intẽtio habet necesse illud ꝓbare.l.ij.ff.de proba.ita tenet ipse in.c.ex parte abbatisse.de priui.ꝛ Spe.i ti.de excep.§.nũc videndũ. ver.licet aũt.Breuiter in rescripto ad lites tenenda est distinctio Ly.in.l.precedenti.q̃ autẽ sunt alia que concernũt negociũ principale.ꝛ ille habet necesse ꝓbare cui de natura negocij incũbit onus probandi vel actor vel reus:sed si concernũt rescriptũ ꝛ intentionẽ principis ꝓcedẽtis multũ placet mihi distinctio prima quam facit Joã.and.in ti.de clande.despõ. in addi.Spe.ꝛ Bar.in.l.preceden.videtur sentire q̃ incũbat opponẽti ꝓbare falsitatem sicut in alijs exceptionibus:vt in l.exceptionibus.ff.de proba.q̃ excipiendo quis efficit actor.

3 ¶† Ultimo ꝙra predicta:q̃ videtur q̃ semper stetur narra. in literis imperatoris vel pape:vt in cle.j.de appel.So.q̃ dicta sunt.s̃.locum habent in his que primo fuerunt narrata p supplica.ꝛ princeps postea ea referret tanq̃ narra.per partes videmus in literis papalibus cum autem tua petitio: postea subiungebat ꝛc.ꝛ si nõ fuit facta per partẽ:sed per ipsum principalem:tũc distinguitur aut narrabat aliquid qõ cõsistebat in facto suo:puta contulit alicui beneficium spectãs ad collationem episcopi qõ beneficium episcopus contulerat alteri et narrat papa se illud beneficiũ reseruasse ad suam collationez q̃ si est episcopus nõ poterit ꝙferre certe stat tali narrationi: nec potest eps vel ille cui cõtulit cõtrariũ ꝓbare aut non consistebat in facto pape.sed alterius ꝛ tunc statur narrationi:tamen potest probari contrariũ:vt ibi no.in glo.ꝛ in.c.si papa. de priui.lib.vj.Non sunt alia.

2 ¶ Litere conquestus que veniunt de curia romana licet incipiant ab executione si tamen pars contradicat:poterit executor cognoscere de veritate.

3 Quis possit executionem delegare.

4 Executor quando non possit audire exceptiones.

1 **¶ Si non cognitio.** † Ille cui cõmittitur executio super negocio nondum discusso nec terminato per sententiã si coram eo opponatur q̃ executio fieri nõ deberet q̃ principi fuit narratum aliquod falsum potest de his exceptionibus cognoscere ꝛ fm veritatem pronuntiare licet cognitio non fuerit expresse mãdata:q̃ censẽt mandata tacite.h.d.ꝛ pone exemplum q̃ narraui ꝑncipi qualiter iniuste tenes ꝛ occupas rem meã quare petijt mihi dari iudicem qui te compellat ad restitutionem eius vel narraui q̃ me expoliasti ꝛ idẽ obtinuit:debes scire q̃ practica est ista qõ debeo ꝓsentare literas illi cõmissario ꝛ ille dz te citare missa tibi copia lr̃arum ꝛ mãdare q̃ mihi restituas postq̃ fuit delegatus super restitutione.ꝛ sic super executiõe.vnde debet incipere a via executiua sicut tibi mãdatum est:tamen debet iustificare preceptũ q̃ si senseris te grauatũ cõpareas coram eo recepturus iustitie cõplementũ iuxta no.in.l.de pupillo.§.meminisse.ff.de ope.no.nun.si cõpares.ꝛ dicis te nõ teneri obedire precepto:q̃ res nõ est sua vel tua:vel q̃ me non spoliasti:ideo petis per me debere dari libellum super rei vendicatione vel interdicto offerens te paratum respõdere ꝛ ordinarie litigare coram dicto delegato.Sed ego dico q̃ nolo dare libellum nec ordinarie procederc:q̃ non est sibi cõmissum sed qõ procedat via executiua certe postq̃ contradicis talis deputatus super executione poterit ordinarie ꝓcedere ꝛ nõ debet ad ulteriora super illo mãdato procedere sed mãdare qõ dem tibi libellũ: q̃ illud preceptũ resoluitur in vim simplicis citatiõis:vt no. in.d.§.meminisse.ꝛ sic ingrediemur iudicium ordinariuz. vt in simili.j.de edic.dini adri.tol.l.fi.ver.si autẽ cõtradictor ꝛc.

2 in quo necesse habeo probare narra.per me.† q̃ ille est casus. ꝛ istud vidimus quotidie fieri in istis literis cõquestus q̃ veniunt de curia romana.nã incipiunt ab executione:dicũt em̃ cõquestus est nobis talis qõ talis iniuriatur idem occupando rem suã quapropter mãdamus tibi vt vocatis qui fuerint vocandi si ita tibi cõstiterit restitui facias eidem.videl ergo mãdata cognitio veritatis.sufficit.¶ In glos.que incipit cuz hoc ibi.sed respõdeo.princeps mãdat vt hic nõ alius.dic istã tenet Bart.sequens aũt solutio est cõtra hũc ter.Itẽ vlterius est falsa:q̃ etiam missio ex primo decreto nõ potest demandari licet cognitio an sit fienda vel nõ bene demãdet:vt.l.cognitio.§.vt bonorũ.de oũ.eius cui man.est iurisdi.ꝛ no.i.d.l.iubere.

3 ¶† Sed cõtra istam sol.quã Bar.tenet op.q̃ etiã alius inferior a principe mãdat executionem vt videm̃ in arbitris proferentibus sentẽtiã vel in iudice delegato vel in epo inter laicos vel in doctore seu rectore scholariũ dantibus sentẽtiam inter scholares:nã cõmittũt executionẽ potestati: vt in.l.episcopales.in fi.ꝛ ibi no.s̃.de epi.audi.ꝛ in iudice vnius territorij qui cõmittit iudici alterius territorij:vt no.in.l. properandum.§.finaute reus.j.de iudi.ꝛ in.l.cuz vnus.§.is qui.de bo. au.iu.pos.So.ꝙtraria loquunt q̃ talis cõmissio fit ꝓpter defectũ iurisdictionis illius qui sniam tulit:q̃ vel fũctus est iurisdictione ꝛ sic nõ potest exequi:vel est talis q̃ nõ habet familiã nec imperiũ cũ executio requirat vtrũq̃:vel qñ fit in auxiliũ iurisdictionis:vt q̃ iudex qui tulit sniam nõ potest in suo territorio executioni mandare:q̃ ibi nõ reperiuntur bona cõdẽnati.si autẽ ille qui tulit sniam vel ad quẽ pertinet executio posset eam facere de per se:tũc nõ potest eã alteri delegare cuz sit de imperio.nã tũc ꝓcederet ille vt delegatus:sed in primis casibus nõ procedit vt delegatus sed suo iure vt ordinarius lz ad requisitionẽ ꝛ iussum illius q̃ sniam tulit.vt in simili habetur in ter.ꝛ glo.in.l.nec mãdat.ff.de tuto.ꝛ cura.da.ab his.

4 ¶† Ultimo oppo.in glo.fi.q̃ executor nõ possit audire excea ptiones.[a] vt.j.de excep.rei iu.si vt ꝓponis.glos.soluit sed non bene:lz forte bonũ intellectũ habuit dũ dicit tibi denũtio ibi de iudice.dic ergo clarius q̃ si fuit cõmissa executio sup negocio nondum discusso nec terminato per sniam quo casu nõ est intentio principis facere cõtra quẽ cõmittit nisi narrata sint vera.ideo si narrata sunt vera vult q̃ talis commissarius de hoc cognoscat ꝛ pnuntiet diffinitiue:ibi vero qñ fuit cõmissa executio sup negocio discusso ꝛ terminato per sniam q̃ executio potest fieri per illuz iudicem qui sniam tulit quo casu aut cõmittit mero executori vt nuntio ꝛ nullã exceptionem debet admittere sed facere executionẽ vt sibi iussum est:vt in.l.cõtraria aut pmittit alteri iudici quo casu cõmis.vel executor mixt9 ꝛ procedit vt ordinarius nõ vt delegatus:vt.s̃.d.xi.ꝛ tunc qd iuris sit plene tangit ꝑ glo.in.c.pastoralis.de offi.deleg.sed plenius ꝛ vtilius per Bar.in.l.a diuo pio.in prin.ff.de re iu. vbi omnino vide ꝑdicta quãdo executio venit in preiudiciuz alterius:sed si posset fieri sine preiudicio:tũc etiã qñ cõmittit super negocio nondũ discusso est in electiõe ipsius cõmissarij ꝓcedere per viã executiuã nulla facta citatione vel per viã iudiciariã citatis his qui possunt ledi:vt si papa mandat mihi cõferri beneficium vacãs pertinens ad collationez ordinarij. nam potest executor ipsum cõferre ordinario nõ citato:quia ista collatio nõ tendit in preiudiciũ ordinarij:q̃ postea disputabitur an fuerit bene facta vel nõ:prout in simili no.in bonorum possessione petita ꝛ decreta.ff.de bo.pos.l.iij.§.bonorum.ꝛ.§.si causa cognita.ꝛ potest eligere viam iuris ꝛ facere citari ordinarium ꝛ tunc declaratio quam postea faciet ei preiudicabit.ꝛ hec habentur plene per Jnn.in.c.dudum.de presum. ꝛ per glo.in cle.j.de offi.deleg.

2 ¶ Accusans aliquẽ puta titium tanq̃ bannitũ in persona seu capite cum non esset ille titius ꝛ accusator hoc sciebat debet puniri similitudine supplicij.

1 **¶ Si legibus.** † Rescriptum impetratũ per mendacium etiaz si nõ sit iuri cõtrarium nõ valet ꝛ mendax punitur si in eo reperitur improbitas.i.dolus.h.d. Jntelligẽ per mendaciũ in exprimendo falsum vel in tacendo veruz q̃ potuit mouere principem ad cõcedẽdum:secus si sit tale q̃ verisimiliter nõ potuit mouere vt in expressione confinitũ falsoruz:vt si narret aliquid fuisse gestũ in tali castro comitatus Bon̄.vel dioces.ꝛ nulla subest ratio q̃ propter hoc magis cõcesserit q̃ si eẽt de alio comitatu vel diocesi:alias secus vt not. Bar.in.l.prescriptione.s̃.eo.ꝛ intelligunt cõmuniter hãc.l.in priuilegijs:vt not. Archi.xxv.q.ij.c.si legibus.vbi lex ista est canonizata:sed hoc non videtur cõuenire litere:q̃ priuilegia sunt contra ius cõmune:vt not.in.c.j.de rescrip.ꝛ hic dicit qõ rescriptum erat consentaneum legibus:ergo non concedebat priuilegiũ.dic ergo melius:q̃ loquitur in rescripto gratioso siue cõtineat priuilegium quod est contra ius commune:siue beneficium qõ est fm ius cõmune:vel non contra vt concessio alicuius castri in feudum:vel beneficij ecclesiastici:talis tanq̃ gratia fundat in expressiõe narratorũ si sunt talia q̃ potuerũt inducere principem ad concedẽdum:ideo ruit si illa nõ reperiunt̃ vera.Sed rescriptũ de iustitia per qõ conceditur iudex delegatus vt faciat iustitiã inter partes qõ dicit emanare ad iuris cõmunis obseruantiã fm qõ dicunt glo.iuris canonici. ꝛ probat̃ in.l.ij.s̃.titu.j.ibi cũ ea que ad ius rescribunt̃ ꝛc.fundantur principaliter in lite que est vel esse sperat̃ inter partes nõ in expressione narratoꝝ concernentiũ negociũ principale. ideo lz illa sint falsa rescriptũ nõ est nullum nec annullandũ: q̃ sufficit q̃ sit lex de presenti vel de futuro.quod dic vt plene

2 diri in.l.prescriptiõe.s̃.eo.† Ex secũdo dicto dicit Bal.se vidisse decapitari quẽdam q̃ ex nimia improbitate ꝛ dolo impetrauit a iudice vt caperetur quidam titius tanq̃ bannitus in persona seu capite:prout continet in libris cõmunis:cũ tamẽ

a ¶ Exceptiones. Adde Anto. de but.ꝛ Abb.in.c. decetero. ò re.iu. ꝛ p Lap.alleg.ij.

BIU Cujas

nõ esset ille titius:nec illud idem corpus ꝛ ipse impetrans bene hoc sciebat:ʒ captus cũ magno labore hoc ostẽdit.ꝛ sic impetrans fuit repertus in tãta improbitate:quia forte inimicitias habebat cũ illo certe ꝙ impetrauerat aduersus illum falso necesse habuit sustinere in propria persona cũ accusator calumniosus puniatur similitudine supplicij:vt.j.de accu.l.fi. dʒ ergo hoc intelligi qñ mẽdaciũ tẽdebat in lesionẽ alienã vel cõtra publicã vtilitatẽ.Nõ sunt alia.

2 ☞ Princeps an possit tollere ius disponẽs.

Nõ potest imperator facere legẽ generalẽ ꝙ spurij possint succedere sicut legitimi.

Rescriptũ qñ est ɔtra aliquã legẽ derogantẽ legi precedenti an valeat sine clausula derogatoria.

3 Qualiter debeat cõcipi clausula nõ obstãte.

4 Lex noua tollit ꝛ corrigit precedẽtem cui cõtrariatur licet in ipsa noua non cõtineatur clausula nõ obstante exceptis duobus casibus.

Quid in rescriptis.

OMnes cuiuscũqꝫ. Lex ista in effectu dicit idẽ quod.l.non damnosa.ꝛ.l.rescripta.s. de precibus impera.offe.ꝛ debet restringi ꝛ limitari ſm illam legem rescripta.Item ista lex habet locum quãdo rescriptum quod est contra ius cõmune nõ continet clausulam non obstãte.Si autem cõtinet tunc per eam apparet ꝙ princeps voluit illud ius quod cõtrariatur rescripto tollere.sed an possit esse dubium.ꝛ ad hoc tendit gloss.magna hic posita que considerat in effectu quatuor iura.s.diuinum:naturale:gentium ꝛ ciuile.Prima tria non potest tollere quia inuẽta sunt a maiori potestate.Quartum ius bene potest tollere.hec est si.intentio gl.ꝛ sic illa clausula nihil operatur circa illa tria prima iura.sed operatur circa quartum.similis gloss.habetur in.l.j.ff. de cõsti.princip.que gloss.implicat multa que sunt inter se diuersa:ideo nõ explicãt bene materiam.

1 †vnde altius exordiendo debes scire ꝙ duo sunt puncta vel articuli:primus an princeps

a possit tollere ius quesitũ alicui[a] priuato ꝛ sic ius dispositum.alius articulus an possit tollere ius disponẽs.i.ipsam legem sic disponẽtem vel aliud ius.circa primũ dico sic:ꝙ si priuatus habet aliquod ius quesitũ sibi ex suo ɔtractu vel quasi siue illud sit ius de iuregẽtiuʒ:vt est dominiũ siue de iure ciuili vt actio per rescriptũ nõ potest illud auferre sibi nisi ex causa publice vtilitatis cõtrarium suadẽtis:ꝛ tũc dʒ illũ reinstaurare de pretio vel alio premio:vt in.l.item verberatũ.§.j.ff.de rei ven.ꝛ hoc esse verũ ꝓbat̃.nã ꝛ si cõtractu celebrato ꝑ principem priuatus acquisiuisset dñiuʒ vel actionẽ nõ posset princeps sibi tollere:vt dixi in.l.digna vox.s.de leg.ꝛ probat̃ in.c.j.de ꝓba.multominus si ex ɔtractu celebrato cũ alio.legem vero cõdendo vel iurisdictionem exercẽdo bene posset princeps auferre ex alijs causis:vt patet in ti.de bo.dam.ꝛ.j.de iur.dominij impetrã.l.fi.ꝛ nõ solum princeps:sed etiã iudex ex.l.principis hoc facere potest vt dictis iuribus.Si vero quesitum est sibi nõ ex suo ɔctu vel quasi:sed ex alio de ꝑdictis iuribus:tũc si de iure diuino naturali vel gẽtium est quesitũ similiter ꝑ rescriptum nõ potest sibi auferre ꝙ ipse nõ dec͛it vt iura sanguinis vel libertatis:vt j.l.iura sanguinis.ff.d re.iu.ꝛ.l.ius agnationis.ff.de pac.ʒ si de iure ciuili positiuo vt est ius patrie potestatis:vt j.l.iij.ff.de his qui sunt sui vel alie.iu.vel ius agnatiõis bene posset sibi auferre cũ sit supra ius ciuile sicut papa supra ius canonicũ:vt in.c.proposuit.de cõces.prebẽ.ꝛ ptʒ in l.tutelas.de capi.dimi.vbi potest tollere ius agnationis sicut etiã cõcedere:vt in.l.lex.xij.tab.j.de leg.here.ꝛ in casibus not. per gloss.in.l.nõ tãtum.de adop.in quibus pater cogit̃ emancipare filiũ ex dispositione principis vel iuris cõmunis.Idẽ si illud ius quesitum sibi esset ex priuilegio concesso sibi a principe.nã potest renocari quando concessum est subdito:vt dixi in.l.rescripta.in dubio autem nunꝙ̃ princeps censet̃ velle derogare iuri alterius etiam si illud sit tale ꝙ possit ꝑ ipsum auferri:vt in.l.ij.§.si quis a principe.ꝛ.§.merito.j.ne quid in loco pub.ꝛ de offic.delega.super eo.de ver.signi.dilecto.ꝛ de vsu pal.c.ex tuarum.An aũt aliqua cõitas possit per suum statutum auferre ius alicui:vide Bar.in.l.quoties.ff.de pollici.et l.antiochẽsium.de priui.cre.distinguit inter statutũ specialiter factũ ɔtra certã personã.ꝛ dicit ipm nõ valere.aut generaliter.ꝛ tũc secus per dicta iura ꝛ dictũ Bar.in.l.quoties.s.de preci.impe.offe.Odof.multũ insistit super isto articulo ꝛ multa iura allegat pro ꝛ cõtra.ꝛ nõ facit ad predictam decisionẽʒ. quid autẽ in alio inferiore a principe vt in comite vel alio magistratu ꝛ in legate de latere vel preside alicuius ꝓuincie.dic ꝙ̃ tumcũqꝫ sit magnus nõ potest auferre ius alterius:vt.j.de offi.prefe.preto.ori.l.ij.ꝛ no.glo.in.c.statutũ.de hereti.li.vj.dicens:ꝙ tales non possunt apponere in rescriptis eoꝝ clausulam nõ obstante aliquo iure ꝛc.quia nõ possunt iura tollere. Ex quibus etiam sequitur ꝙ comes palatinus qui habet po

b testatem legitimandi[b] etiam post mortẽ patris nõ possit spurium legitimare post aditam hereditatem propter venienteʒ abintestato:quoniam auferret dominium adeunti qd acqsiuit per aditionem in qua quasi ɔtrahit̃:vt in.l.hoc autem.in fi.quibus ex cau.in pos.ea.Sed ante aditionem hereditatis: qꝛ non est quesitum dominium licet sit quesitum ius adeũdi: qꝛ illud est de iure ciuili positiuo bene posset legitimare ꝛ illi auferre.ita videtur sentire Bal.in.l.rescripta.s.de preci.imp. offer.ante fi.ꝛ hoc de ꝑmo articulo.

2 †De secũdo vʒ an possit tollere ius disponens clarum est ꝙ ius diuinum naturale vel gentium nõ potest tollere etiã legem cõdendo lʒ possit distin-

c guere:vt in illo iure qd in ore duorum vel triũ [c]stat omne verbuʒ.ꝙ licet sit de iure diuino ꝛ naturali:tñ limitatur per ius ciuile preterꝙ̃ ĩ testamentis ꝛ in quibusdaʒ casibus in qbus requirit̃ maior numerus.Ex quib⁹ ptʒ ꝙ nõ posset imperator facere legem generalem ꝙ spurij possint succedere sicut legitimi:qꝛ tolleret ius diuinum:quo canet̃ ꝙ non erit heres filius ancille cum hoĩe libero ꝛ induceret hoĩes ad peccandũ qꝛ disponit in futurum lʒ specialiter possit aliquẽ spurium legitimare:qꝛ disponit de preterito ꝛ non dat materiam peccãdi.ita determinat Host.in summa qui fi.sint legi.in pe.col.ꝛ tangitur per Bar.in.l.iij.ff.de testa.Ius aũt ciuile tollere potest etiam per rescriptũ.ꝛ hoc si apparet de eius voluntate nec videtur apparere si rescriptũ impetratũ ɔtra ius nõ continet clausulam derogatoriã ideo non dʒ recipi:vt in hac.l.nisi appareat ex eo qd sit cõcessum motu proprio vel ex certa sciẽtia:vt dixi in.l.rescripta.Est etiam alius casus.s.quando rescriptuʒ esset ɔtra aliquam legẽ derogantẽ.l.precedenti.nã tunc quia per rescriptũ redditur ad legem derogatã videt̃ ꝙ valet etiã sine clausula.ita sentit gl in aut̃.quas actiones.s.de sacrosan. eccle.in.iiij.q.iam illa gl.cõmuniter non tenetur.si aũt apparet ex tenore rescripti qd fuerit cõcessum ex motu proprio vel ex certa scientia.ꝛ tñ est cõtra ius aut nõ continet clausulã nõ obstante aut continet.Primo casu dic vt dixi.s.l.rescripta.s. de preci.impe.offe.nam aliquando non valent etiã si neminẽ ledant vt quãdo per.l.specialiter prohibetur impetrari:quia presumitur falsuʒ vel per fraudem elicitũ:vt in.l.j.j.si nup.ex rescrip.pe.ꝛ in.l.ij.s.de sum.tri.specialiter vt dixi:quia generaliter omnis lex videtur habere clausulam derogatoriaʒ ne rescriptum impetretur contra eam:vt in.l.nec damnosam.in fin.ꝛ tamen illa generalis derogatoria non tantum operatur quãtum specialis in certo casu:vt ptʒ in.d.l.rescripta.aliquando valet quando nemineʒ ledit vel parum ledit nisi in casu.l. autoritas.j.vnde vi.ꝛ iam propter preteritam improbitatem supplicãtis:qꝛ alium spoliauit nõ valet rescriptũ super retentione spoliationis:vt ibi no.per Bar.Item valet quando indulget penam criminis:vt.d.l.rescripta.in fi.Si vero infert alteri graue preiudiciuʒ non valet etiam si specialiter non prohibeatur impetrari.vbicunqꝫ aũt dixi ibi si continetur clausula non obstante valet quoniam apparet de intentione prin

3 cipis quod vult legi derogare ꝛ potest cũ sit supra.l. ¶ †Sed vertitur magnum dubium qualiter debet concipi illa clausula non obstante an autem facere specialem ꝛ expressam de illa lege cui contrariatur rescriptum an sufficiat ꝙ generaliter nõ obstãte quacũqꝫ lege.Glo.sentiunt primã partem in.l.causas vel lites.j.de trãsact.ꝛ in aut̃.hoc inter liberos.j.de testa. Cy.examinat hic istum passum principaliter.ꝛ Ioan.andre. recitando septem opi.examinatas in.c.j.de excessib. prelato. lib.vj.Barto.hic dicit non sufficere ꝙ dicat non obstãte quacunqꝫ lege:quia ista est generalis non obstante.ꝛ tamen requiritur specialis ꝓpter derogatoriã quã quelibet.l.habet: vt.s. dixi per.l.nec damnosa.in fi.ꝛ.l.si quis in principio testamenti.de le.iij.vbi qñ precedens testamentum habet clausulã derogatoriam non tollitur per secundũ nisi specialiter de eo fiat mentio nec requiritur ſm Bar.ꝙ fiat singularis mẽtio de le

d ge que contrariatur:puta non obstante tali lege [d]posita in tali ti.qꝛ ista esset singularis mentio que non requiritur.sufficit ꝙ dicatur non obstante quacunqꝫ lege ɔtrium disponente.nã per hec verba cõtrarium disponẽte:redditur illa clausula specialis que si nõ esset:esset genaralis.Ego auteʒ approbo hoc: nam etiam si dicatur non obstante quacũqꝫ lege tacite subintelligitur.s.cõtrarium disponente nõ enim intendit tollere.l. nõ ɔtrariantem:sed solum contradicentes:vnde nõ plus operatur expressio postꝙ̃ si facta nõ esset subintelligitur.dico ergo in isto passu:ꝙ aliquãdo illa.l.nominetur vt quãdo in aliquo casu spãlis ꝓhibet rescriptũ impetrari:vt in casu.d.l.ij. s.de sum.tri.ꝛ in.l.j.j.si nup.ex rescri.pe.vñ dʒ dicere non obstante.d.l.

a ¶ Alicui. Adde Pau.de cas.ɔsil. cexvj.incip. ꝑsupposito sine dubio ꝛ ꝑ Car.zab.ɔsil. lxxxvj.inci.d.Nicolaus.ꝛ Ab.cõsi.xlj.incip.saluatoris.in vlt.co.in j.volu.

b ¶ Legitimandi. Adde Bald.i.l. rescripta.de ꝑci.ĩpe.offe. Inn.i.c. cũ.p.tabellio. de fi.instru. doc.i.c. ꝑ venerabilẽ.qui fil.sit leg. Paul. de ca.ɔsi.cexxv.

c ¶ Vel triũ.adde c.ab isto die.xxv. q.vj.c.lʒ. de testi. ꝛ i.c.relatũ.el.j.ꝛ c.cũ esses.de test. c.nouit.de iu.ori ginaliter Deutero.xix.

d ¶ Tali lege.adde Bal.in consi. cccxxviij. inci.premittẽdũ est ꝙ natura.in.ij. col.iij. volu.

BIU Cujas

stante.d.l.ſ̃.ꝛ.d.l.j.qꝛ ille habēt clauſulam derogatoriam ſpecialē ꝛ tūc facit ratio.d.l.ſi quis in prin. Generalis autem derogatoria quā habet quelibet nō facit vt reperiatur clauſula ſpecialis non obſtante qꝛ eſſet quaſi impoſſibilis cū multe. ll. ſunt que dicunt vnū ꝛ idē ſi expedit de oībus facere mentionē: eſt ꝛ alius caſus qñ reſcriptū pape eſt cōtra aliquod cōcilium generale vt lateranenſe factū tali anno vel conſtantie.nā oportet de tali cōcilio facere ſpecialē ꝛ expreſſam mentionem.hoc tenet Jo.an.in.d.c.qō eſt ſingulare.ꝛ Bal.in.l.humanū.ſ̄.de legibus allegans Archid.in loco vbi hoc nō dixit. vt ibi dixi ꝛ ita ſummi pontifices habēt de more in eoꝛ literis. ideo etiā in eorum decreta.qñ contradicerent alicui concilio dicunt nō obſtante cōcilio lateranēſi ꝛc. ſunt etiā aliqui alij caſus quos ibi ponit Joā.and.extra illos puto ſufficere clauſulā generalem nō obſtante quacūq;.l.etiā ſi non dicat cōtrariū diſponente per rationē quā dixi.qꝛ ſubintelligitur.nec obſt.l.ſi quis in princ.nam alia ratio eſt in teſtatore quia apponēdo clauſulaz derogatoriam in primo teſtamēto ſe artauit.nā ꝛ idez eſſet in pīcipe ſi in.l.ſpecialiter apponeret.d.derogatoriā. vt.ſ̄. dixi. ſed in omnib⁹ apposita eſt:licet tacita ſubintelligaꝛ.ꝛ hoc nō facit vt requiratur ſpecialis non obſtante per.l.ſi.in princi.de lega.ij.ita qꝛ ſi bene conſideꝛeꝛ idē videtur in vno qꝛ in altero.

4 ¶†Sed cōtra predicta oīa opponiꝛ qꝛ non requiraꝛ clauſula nō obſtante licet contrariaretur legi.vt in.c.j. de conſti.lib.vj. Sol.que ſuperius dicta ſunt procedunt in reſcriptis impetratis contra tenorem.l.precedentis.ſed ſi fiat aliqua.l.noua que cōtrariaꝛeꝛ legi precedenti tollit ꝛ corrigit eaz etiam ſi in ipſa noua nō cōtineatur non obſtāte tali.l.vt in contrario.fallit in duobus caſibus.ſ.quādo in.l.precedēti eſſet clauſula derogatoria.l.ſequētis.diſponēs nō valere.l.ſeq.ſibi cōtrariā niſi ſpecialiter de illa faceret mētionem vel niſi ſit ſeruata talis ſolennitas pront diſputādo tenuit Ly.in ſtatu.quando precedens habet clauſulam derogatoriam ſequen.vt dixi in.l. humanū. ſ̄.de legib⁹.qō declarat vbi dixi.Itē in ſecūdo lex precedens cui noua ꝙtrariatur eſſet facta in priuilegium alicuius perſone.pone caſum in.l.ſ̄.ff.de iudi.in.§.lega.nam in priuilegiuz legatiōis ꝛ legatorum diſponit.l.illa qꝛ legatus in loco legationis nō poſſit cōueniri durante legatione ratione originis quā habet vel ratione cōtractus ante legationem ibi celebrati certe talis lex ꝛ tale p̄uilegiū nō tollitur per alias.ll. diſponentes qō in loco cōtractus poſſit quis conueniri etiā ſi dicat nō obſtāte quocūq; priuilegio.quia debent intelligi de priuilegio nō clauſo in iuris corpore.nō de predicto qꝛ eſt clauſum tex.eſt in.l.heres abſens.in principio.ff.eo.ꝛ in auf.qua in p̄uincia.j.vbi de eri.agi oportet.ibi dum dicit quocūq; priuilegio non obſtante oportet ergo qꝛ in tali lege derogāte dicatur nō obſtante quocūq; priuilegio etiam clauſo in iuris corpore alias iſtud non tolleretur.Sed contra qō imo tollatur per generale.vt in cle.eos.in fi.de ſepul.ꝛ de ſen.excom.alma.in fi.li. vi.Sol.verū eſt qꝛ generalis clauſula nō obſtantibus quibuſcunq; priuilegiis apposita in aliqua.l.noua ſufficit ad tollendum priuilegia ſingularium perſonaruz non clauſa in iuris corpore que tamen non tollerētur per.l. nouā eis contrariam ſi talem clauſulam nō haberēt.vt.ſ̄.in ſecunda conſtitutione.

5 C.ſ.q̄ vero pragmatice.ꝛ ibi tetigi. †Ex p̄dictis recollige qō aliquando.l.cōtrariatur.l.precedenti.aliquādo contrariatur priuilegiis precedentibus ſeu reſcrip.aliquādo reſcriptuz ſeu priuilegium contrariatur legi precedenti.ꝛ in his quid iuris ſit.ſ̄.dixi.aliquādo vero vnū reſcriptū vel priuilegiuz contrariatur alteri eidem vel diuerſo cōceſſo.ꝛ tūc oportet qō de illo expreſſam mentionē faciat.alias ipſum non tollit:vt in.c.veniens.de reſcriptis.ꝛ no.xviij.diſt.quoniam quidē.ꝛ per glo. in.c.j.extra de reſcrip.Dicit etiam hic Ly.qꝛ ſi cōtrarimus ad inuicem ꝛ promiſiſti cum iuramēto non impetrare ſuper hoc aliquod reſcriptū ſi impetras nōvalet niſi de tali pacto vel iuramēto facias mentionē.quia non eſt veriſimile qō princeps cōceſſiſſet ſi de hoc eſſet facta mentio ne detur materia veniēdi cōtra proprium iuramentuz:ſed ſi faceret mentionem valeret ꝛ nō eſſet periurus ſm quoſdam. qꝛ poteſt procedere in reſcripto cōceſſo per papaz qui poteſt diſpēſare ſuper iuramento et ipſum remittere:ſecus in principe ſeculari quia hoc non pōt cū nō ſit de foro ſuo vnde bene valebit reſcriptum:ſed erit periurus:qꝛ hoc nō reddit eū inhabilem ad impetrandū ſicut cū quis iurat non facere teſtamentū ꝛ poſtea facit:vt not. Inn.in

a c.dilectus. de preben.ſecus in excōicatione[a] que reddit aliquē inhabilē ad impetrandū:vt in.c.j.de reſcrip.li.vj.Ex quibus omnibus patet intellectus ad vnā magnā diſtinctionē quam ponit hic Ly.ſatis ſubtilius quam ipſe loquatur.

¶De diuerſis reſcriptis. Rubrica.

¶Hoc eſt nomē generale.Sequēs aūt eſt ſpeciale de illis que ꝙcedunt cū cōcilijs.pceruū.i.in ſacro cōſiſtorio principis.quedā eiā cōcedūtur a ſolo principe abſq; eo qꝛ deliberēt in conſiſtorio.vltimum verbū aduocatiōibus importat id qō procedit ex nutu principis ſm Ly.vel dic de differētia iſtoꝝ nominuz vt plene no.xxv.q.ij.in.c.reſcripta.

1 ¶A libellus. †Si ſupplicaꝛ principi per duos in cauſa cōmuni ſuper delegatiōe iudicis licet ſequatur delegatio reſcriptum referēs ſe ad perſonam vnius tantū:cēſetur nomine vtriuſq; cōceſſum hoc dicit notabiliter.dic dubiuz facie bat.l.j.ſ̄.vt lite pendēte.vbi non inſpicitur tempus ſupplicationis porrecte ſed tempus cōceſſionis ꝛ ſignature. Item videbatur nō inſpici tempus ſupplicationis ſed tenoꝛ reſcripti qui erat conceptus in perſona vnius. Item faciebat dubiū id quod no. Inno.in.c.ſuper literis.extra eo.ti.de reſcrip.vbi dicitur qꝛ nō inſpicitur tenoꝛ petitionis:ſed tenoꝛ conceſſionis. poſſunt enim peti multa ꝛ ꝙcedi panca:breuiter dic qō eſt ſpe a ¶Secus in excōi catiōe. Adde gl. ꝛ doc.i.c. dilect⁹. ea.l.j.de p̄ſcrip.ꝛ diffuſe p Feli.i.c. ſi.de excep.

ciale in caſu huius.l.propter tria.ſ.qꝛ reſcriptum erat de iuſtitia ꝛ nō de gratia.ꝛ quia parū erat p̄iudiciale.ſ.delegatio iudicis.ꝛ quia conceſſum in caſu communi ꝛ quodcūq; iſtoꝝ deficeret:ſecus eſſet vt in cōtrarijs:vnde in gratioſis non prodeſſet niſi ei in quē verba cōceſſionis dirigerētur:quia maioris ſunt p̄reiudicij. Et etiam quartū:quia ſupplicatio fuit cōmuniter porrecta:ſi autem per vnum ſolum illi ſoli prodeſſet ſm Ly.licet ¶De.cōtra ſed forte verius loquitur ¶Det.ſicut in libello appellatorio porrecto in caſu cōmuni p vnum ex ſocijs quia prodeſt alteri vt.j.ſi vn⁹ ex plu.ap.l.vnica. facit.l.ſi duobus.ff.de tute.ꝛ rati.diſtraben.

2 §¶Reſcriptum delegatiōis principis dicitur emanare a iuris cōmunis obſeruantia ꝛ dicitur de iuſtitia.
Si aduerſari⁹ impetrauit aliud reſcriptum ꝛ p̄mus negligeret infra annū p̄ſentare ſcōm reſcriptuz aſſumit poſtea vires.

3 ¶Porte p̄ncipis delegātis re integra vel etiā delegati re integra vel nō expirat reſcriptum: niſi eſſet cōceſſum contemplatione dignitatis ꝛ an etiam ſublata actione expiret.
Cōpromiſſum factū in arbitros iuris durat ppetuo quouſq; viuunt arbitri ſi cauſa coram arbitris nō fuit cepta et quid ſi fuit cepta.

4 ¶Reſcripta de gratia vt priuilegia de ſui natura ſunt perpetua ꝛ quando non ſint perpetua.

1 ¶Also. †Reſcripta de iuſtitia ſūt ppetua niſi
2 in eis opponaꝛ certum.hoc.d. ¶†Alo. ter.ibi dum dicit cum ea que ad ius reſcribunt ſm Bal.p eo qꝛ cōmuniter dicunt glo.ꝛ doc.qō reſcriptum delegatiōis principis dicitur emanare a iuris communis obſeruantia.ꝛ dicitur de iuſtitia:nam hoc ſumitur ex iſto b ¶Duret ppetuo Adō anꝙpromiſſuz finit mortе alteri⁹ ꝙpromittētiū.vi̊ text.ꝛ ibi abb.i.c.ex pte. de arbi.i.v.no.l. diē ꝓferre.i.§.p̄me.ꝛ l.ſz iterpellaꝛ. ff. de arbi.
textu.quem intellige quando per aduerſarium nō fore⁹ aliud reſcriptum impetratū aduerſus iudicem:alias licet illud nō valeret in effectu ſi non faceret mentionem de primo.ſi tamen primus impetrans negligeret per annum preſentare ſuum poderet vigorem.ꝛ ſecundum reſcriptum aſſumeret vires:quia nō erat ipſo iure nullum.ꝛ iſte eſt caſus in.c.plerunq;.ꝛ in.c.ſi
3 autem.extra eodem tit. ¶†Item intellige reb⁹ in eodem ſtatu durātibus.nam ſi princeps delegās moꝛeretur re integra vel etiaz delegatus re integra vel non integra expiraret reſcriptum:niſi eſſet conceſſum contemplatione dignitatis:vt in.c. quoniam abbas.de offi.deleg. Item intellige durāte actione: ſz ea ſublata per reſcriptum:expirat reſcriptum quia nō poteſt ſtare acceſſoꝛium ſine principali ſm doc. ¶De.vero dicit cōtrariuz qꝛ duret viuēte delegato licet actio ſit extincta:naz adhuc coram eo poteſt agi de facto ꝛ habebit iuriſdictionem in abſoluēdo reum ꝛ iſtud facit ſm Baldum qꝛ compromiſſum
b factuz in arbitros iuris duret perpetuo[b] quouſq; viuūt arbitri ſi cauſa coram eis nō fuit cepta.Sed ſi cepta fuiſſet:tunc p lapſum temporis inſtātie ſicut perimitur inſtantia ita ꝛ compromiſſum nec poſſet iterato coram eodem litigari niſi de nouo compromitteretur vel niſi de cōmuni cōſenſu:quia eoipſo c ¶Sunt ppetua. Adde.c.j.ꝛ.ij.xxv.q.ij. car.i.c.ppetuas.i.ij.q.ō maio.ꝛ obe.
non videretur de nouo recompromittere.ad quod vide quod
4 no.in.l.idē vnus.§.ſi multo poſt.ff.de arbi. ¶†Reſcripta vero
c de ¶gratia vt priuilegia ſimiliter de ſui natura ſunt perpetua[c] ſiue cōcedantur a principe ſiue ab inferioꝛe.vt in.c.decet.de regu.iu.lib.vj.ꝛ ibi no.in glo.niſi propter abuſum perderentur ex eo qꝛ incipiāt inferre magnū grauamē qō non inferebant a principio.vt in.c.ſuggeſtiōe.de deci.vel niſi priuilegiatus negligeret vti per.xxx.an.vt in.c.audictib⁹.de priuile.ꝛ aliquādo.ſ.pro.x.vt in.l.j.ff.de iur.immu.vel niſi priuilegiat⁹ renuntiet priuilegio expreſſe vel tacite faciēdo actū ꝙtrariū priuilegio.vt in.c.cum omnes.de ꝙſti.de iure dominij impetran.l.j.

BIU Cujaś

ꝛ.ij.hoc tamen quando habebat causam mometaneam.secus si successiuam.vt in.l.voluntarie.ꝛ quod ibi not.ſ.de ereu.tu.

2 ☞ Sumptū vel exēplū dz fieri de originali cū autoritate iudicis ꝛ pte citata:non aūt de alio sumpto ꝛ qualr fiat.ꝛ nu.4.

3 Originale scriptum qualiter cognoscatur.

1 **Sancimus.** †Originalia rescripta sunt illa que fidē faciunt in iudiciis non autē sumptū vel exemplum de eis.hoc dicit ſm vnam lec.ꝛ tunc ista.l.habet multas concordantias.nam multa iura dicunt qō sumptuz vel exemplū nō facit fidem.vt in.l.ij.ff.de fide instru.nisi sit sumptum cum autoritate iudicis ꝛ citata parte que ex ea leditur:vt plene no.in aut.si quis in aliquo documento.ſ.de eden.Et ſm istuz intellectum dum dicit insinuent in fi.l.debet opponi:prout in glo.

2 j.i.iudicium ostendatur ad fidem faciendam. ¶ †Secundum vero aliam lec.dicit vnum qꝛ alibi non reperitur qꝛ si sumptū vel exemplum semel factum fuit originali cum autoritate iudicis a parte citata si quis velit facere aliud sumptum de illo simili solenniter.qꝛ forte vult ipsum habere in diuersis locis non posset hoc fieri.ꝛ iudex super hoc non deberet interponere autoritatem.sed si vult habere aliud sumptum autenticuz debet producere originale.vt inde assumatur sicut prodirit quando receptum fuit primum sumptum ſm Richar.malū. quod etiam sentit glo.licet breuiter loquatur in prin.in verſi. vel insinuentur.i.publicentur qō perpetuo tenementi.ꝛ Bal. multum no.in aut.si quis in aliquo documento.Et vide circa

3 ¶Appellatione charte,adde bar. in.l.j.ff.de secūd. tabu. primam lec.vel prin.d.l.ij.ff.de fid.instru. †Et originale rescriptum cognoscitur quando habet sigillum consuetū:puta plū beam bullam si est papale vel aureum si est imperiale.vt.ſ. de accesso.l.fi.circa med.ibi.dum dicit sigillum quod solitum est chartis imponi ꝛc.ꝛ alia etiam sigilla non apponuntur in sumpto.Ratio dubitandi in.ij.lec.poterit esse. qꝛ sicut sumptum solēne factum cum autoritate iudicis ꝛ citata parte habetur pro originali quātū ad fidē faciendam ſm omnes.vt.l. chirographis.de admi .tut.que de tali sumpto itelligit ꝛ qō no.in aut.si quis in aliquo.per Bar.ſ.de eden.ita videbat qō deberet haberi quantū ad sumendū aliud sumptuz similiter cum solēnitate.sed non est verum per hanc.l.ꝛ si ficret non da-

4 retur ei fides ſm Richar. malū. †satis em̄ cognoscerē ex scriptura notarij qui recitaret vltimum sumptum de quodā alio sumpto manu talis notarij cuius tenor talis ē.debet ergo dicere hoc est quod dā sumptum ex originali scriptura cuius tenor talis est ꝛ cetera.Videtur tamen dicendum qō si pars citata opponeret hanc exceptionē qō non deberet ita fieri valeret

b ¶ Pragmatice sanctiones.adde glo.in.l. iubem⁹ nulli.C. de sacro san.ec.gl. ī.c. dicite.xxv. q.ij. ꝛ gl.ī c. peruenit. li.vj. quasi de suo cōsensu esset factum. debet ergo intelligi dictum Richar,qui comparuit:tamen non videtur cōsensisse.vt.s. de epis.audi.l.si quis ex consensu.in fi.vel si comparuit ꝛ expresse contradixit.nam iudex non debuit autoritatem interponere obstante contradictione.ꝛ faciendo contrarium non valet:qꝛ non potuit iuri derogare.vt in.l.j.ff.de feriis.

1 **Squa.** †Ista.l.est canonizata.xxv.q.ij.si q̄ ꝛ vide hoc i Spe.d.instru.edi.§. istru. ver.item qꝛ nō est.ꝛ v.qd ergo si dies. Et ad aliud qō requirit ad hoc vt rescriptum valeat. imo tria que habentur in.l.sacri affatus.Item qō sit subscriptum manu principis.vt.s.l.priori.ꝛ sit ibi nomen Imperatoris. vt in aut.vt prepona.nomen impera.ꝛ etiam sit subscriptio:vt in aut.vt diuine iussiones.ista tria non seruantur sic consuetudine.ꝛ semel vidi quēdam doc.qui consulebat non valere rescriptum Imperatoris,qꝛ non erat subscriptio sacri questoris q noluit subscribere. reperio tamen hoc fuisse dubitatum Bononie tempore Jac.but.ꝛ finaliter fuisse consultum ex hoc nō vitiari:quia non est de consuetudine.

2 ☞ Imperator potest conferre dignitates alicui non habenti faciendo cum comitem vel militem.

3 Quod disputatur de potestate principis vtrū benefecerit vel non est crimen sacrilegij ꝛ qui ponunt tales exceptiones infamantur ꝛ puniuntur.

1 **Sacrilegij.** No.hic in v.diuinis †qꝛ rescriptuz imperatoris dicitur res diuina.qꝛ est Deus in terris:vt not. in.l. iubemus nullum.s.de sac.sanc.eccle.ꝛ in.l. imperialem.ſ. de

2 nup. ¶ †Item no.in versic.dignitatibus.qꝛ imperator potest conferre dignitates alicui non habenti.vt faciat cum comitez vel militem:qō declara plene per Bar.ſ.de dignita.l.j.lib.xij.

3 Item †qꝛ disputatur de potestate principis vtrum bene fecerit vel non est crimen sacrilegij:vt.ſ.de cri.sacrile.l.ij. ideo qui ponunt tales exceptiones infamantur ꝛ puniunt.vt.s.de leg. l.ij.in fi.que sic debet intelligi.

2 ☞ Charte appellatione etiam membrane continentur.

3 Quis dicatur tyrānus.

1 **Sceriaffatus.** †Non valet rescriptuz principis nisi sit scriptū de encausto imperiali qō cōficiebatur ex quodam pisce vel ex quodam animali:ꝛ nisi sit scriptū in chartis vel pergameno ꝛ nisi habeat subscriptionē manu Imperatoris,ꝛ non lz alicui priuato vti tali encausto sub pena capitis.b.d.Casus est iste.De isto pisce qui vocabat murex de quo fiebat encaustū imperiale habetur in.l.j.ſ.que res ven, non pos.ꝛ capientes tales pisces adysum imperatoris vocabātur murileguli.ꝛ de his habetur.ſ.de murilegulis.lib.xj. hoc hodie non est in vsu.tamen aliqui Imperatores vtuntur certis characteribus in medio rescripti positis vt faciebat imperator Carolus pater huius imperatoris.qꝛ tamē iste nō facit. Item qō dicit de chartis seu membranis credo quod debeat

2 exponi siue in membranis. †nam appellatione charte⁹ etiam

a membrane appellantur.vt.l.charta.de bo.pos.ꝛ.l.librorum. de leg.iij.Sed non video qualiter in illis possit scribi rescriptuz principis cum debeat habere sigillū pendens qō ibi appendi non possit.videtur tamen per ter.qō possit de causa.c.cum dilecto.de cōfir.vti.vel inuti.sed forte ibi loquit de trāssumpto vbi non apponitur sigillum vel bulla.ꝛ idē in Spe.de instru. edi.§.postremo.ver.item qō est rescriptum in papyro.ꝛ.§. restat.ver.porro sunt nonnulli.Quod autem dicitur de subscriptione principis.hoc olim faciebant summi pontifices.vt videtur in literis valde antiquis in quibus ipsi ꝛ omnes cardinales subscribebant manu propria qꝛ etiam hodie non est in vsu.Item no.ante fi.de isto ver.tyranno.de quo fit mentio in

3 l.fulcinius.qui.ex cau.in pos.ea. †ꝛ dicitur tyrannus quiv̄surpat sibi propria autoritate illa que sunt principi reseruata de quo Bar.fecit vnum pulchrum tractatum:de quo fecit mentionem Bal.in.l.decreuimus.s.de sac.sanc.eccle.vbi etiam fit mentio de tyranno.sufficit.

2 ☞ Que dicantur cause consistoriales.

3 In literis que diriguntur in personā supplicantis solet princeps per ipsum gratiam facere non autē mandare qꝛ per aliuz fiat:ꝛ que bulla imponatur tunc ꝛ quod sigillum.

4 In contractibus priuatorum non subintelligitur clausula si narrata vera fiunt.

1 **Vniuersa** †Non valet rescriptū principis ad postulationem alterius concessum nisi in eo contineatur clausula si preces veritate nitantur etiam si impetrans velit veritatē p̄bare:quia presumitur falsum vel per falsum elicitum presumptione iuris ꝛ de iure ꝛ scribentes talia rescripta puniūtur et etiā officiales sup cancellaria deputati qui permittunt talia

b rescripta transire.Itē pragmatice sanctiones[b] que fiebāt i cōsistorio principis non fiunt super negocijs priuatorum:sed super negocijs vniuersitatum.h.d.tota. l. de iure vero canonico bene valet rescriptum:licet istam clausulam non contineat expresse qꝛ subintelligitur tacite:vt in.c.ij. extra de rescrip. ꝛ hic

2 in glo. ¶ †Item circa vltimum dictū dic verum esse qō cause priuatorum non solent dici consistoriales.vt in cōsistorio proponantur nisi occurrat casus in quo sit locus autoritati principis.vt in restitutione in integrū concedenda ex causa non cōcessa a iure scripto. et in multis aliis que non sunt de iure cōi scripto.ꝛ ita videmus fieri in consistorio pape.nam vt plurimū ibi non proponnūt cause priuatorū.sed cause vniuersitatum dicunt consistoriales etiam si possunt de iure esse transitorie. Et dicit Bal.qꝛ papa vrbanus quintus cum venit in Italiaz ꝛ ipse iuit ambasiator ex parte sue cōmunitatis ꝛ proponeret sibi factū eius.Respōdit qꝛ erat causa consistorialis ꝛ qꝛ summi pontifices nō cōsueuerunt tales causas expedire nisi publico consistorio.ꝛ ita respondit Imperator Carolus in ciuitate lucana cum tunc venisset ad partes Italie ad recipiēdum co-

3 ronam. ¶ In prin.l.ibi in personā precantiū.siue ad quemlibet iudicem ꝛc.No.qꝛ in literis que dirigūtur in personā supplicantis solet princeps per seipsum gratiam facere non autē mandat qꝛ per alium fiat:ideo dicuntur rescripta gratiosa:et appenditur ibi bulla ꝛ sigillum cum filo serico.Sed quando diriguntur ex persona alterius committendo illi qō faciant qꝛ forte princeps non est plene informatus.ꝛ vult qꝛ capiatur informatio ꝛ si vera sunt que narrant per illum cōmissarium faciat qꝛ postulat: vt plerūqꝛ facit summus pontifex.tunc dicunt litere executiue nō gratiose qꝛ non sunt sup gratia facta. sed super fienda ꝛ appēdat tunc bulla seu sigillū cū filo cana-

4 pi. †Quocūqꝛ ergo modo concipiat rescriptū vult qꝛ debeat in scripta dicta clausula.Item adde qō in actibus priuatorum non subintelligitur illa clausula si narrata vera fiunt.vt no.gl.singularis.ſ.de transac.si ex falsis.super verbo precipimus.

De statuis

¶ De statuis ⁊ imaginibus. Rubrica.

2 ☞ Quando dantur honores potestati vel capitaneo eo q̃ bene se gessit vt puta vna banderia qualiter debeat eam capere ⁊ si aliter capiat q̃ incurrat penam vt hic.

3 Famulus qui delinquit in officio q̃ priuetur salario.

Adulatio est species proditionis.

1 SI quis †Premitte q̃ olim officiales publici quando se bene gerebant in administratione cõsulatus vel officij imperator eis accedebat q̃ possent habere statuã q̃ erat signũ nobilitatis prout multi antiqui romani hñt qui bñ se gesserunt ex republica: ⁊ patẽt hodie reliquie per totã vrbẽ vbi reperiunt tales statue. dicit ergo ista. l. q̃ nõ ꝯ alicui officiali cã sibi sumere p̃pria autoritate sine principis rescripto: alias restituit salariuꝫ q̃ pcepit ex publico quadruplicatũ ⁊ etiã priuat tali titulo vl
2 dignitate. q̃ sibi auferẽt statua. †⁊ hoc no. pro eo q̃ seruat̃ florentie q̃ dant honores potestati vel capitaneo q bene se gessit. i. vna banderia seu standardũ cũ armis cõis qua vtit̃ cũvadit per alia loca q̃ non debet sibi talis officialis assumere talem honorẽ nisi deliberet̃ in consilijs opportunis que habẽt vim principis. ⁊ si assumeret de manibus priorũ dũtaxat qui-
3 non tenent locũ principis incurrerẽt penã de qua hic. ¶ †Et est argumentũ q̃ famulus qui delinquit in officio priuet̃ salario fm quosdaꝫ. ¶ Ultimo no. in fi. contra adulatores quib⁹ plenus est mundus. nam est species proditionis.

2 ☞ Qui debet adesse in certo loco ex forma statuti debet se p̃bare affuisse.

Statutũ si dicat q̃ qlibet potestas hora iuridica debeat sedere ad banchũ singulis diebus q̃ potestas debeat facere constare de hoc ex actis q̃ singulis diebus affuit ad banchum.

1 SI quãdo. †Premitte q̃ cuilibet imperatori post suam creationem erigebantur statue in singulis locis subditis imperio sicut cuilibet regi Fracie. vt pz ĩ palatio antiquo regio Parisiensi his qui viderunt vbi sunt infinite statue regales: vult ergo ista. l. q̃ quando talis statua in honorẽ Imperatoris erigitur in singulis ciuitatibus vel locis: iudex qui preest illi loco debet interesse personaliter in honorẽ p̃ncipis nõ tamen debeat genuflectere ⁊ adorare statuã erectam: prout aliqui fatui forte faciebãt: quia princeps tali ambitione nõ gau-
2 det. sed sufficit sibi sola presentia. †Et no. fm Bart. quod qui debet adesse in certo loco ex forma statuti dz se p̃bare affuisse nec creditur aliter. Unde si dicat statutuꝫ q̃ quilibet potestas hora iuridica debet sedere ad banchum singulis diebus debet potestas esse cautus vt faciat constare ex actis q̃ singulis diebus affuit ad banchum alias in syndicatu haberet controuersiam ⁊ damnuꝫ. quia syndicatores aliquando: imo vt plurimum querunt eos contra officiales.

2 ☞ Si imperator vel aliquis dominus maritat filiam suam vel vult aliquid facere pro honore suo nõ debet imponere talliã suis subditis nec eos grauare sed facere de sua bursa fiscali ⁊ quid si dedit vxorem filie.

1 IN nostre sere. †Premitte q̃ qñ fiebat statua ad honore Imperatoris in aliquo loco ĩ quo necesse erat facerẽ magnã impẽsionẽ iudices forte locorũ non audebãt ponere manũ ad pecuniã fiscalẽ: ſz ponebãt talliaꝫ singulis personis pro honore p̃ncipis. dicit imperator hoc̃ non fieri: q̃ non vult esse onerosus subditis vt solvãt ad ea que pti-
2 nẽt ad honorẽ imperatoris. ¶ †Et est argumentũ q̃ si imperator vel aliquis dñs maritat filiã vel vult aliquid facere p̃ honore suo nõ debeat talliare suos subditos ſz facere de sua bursa fiscali. Pone eñ q̃ aliquis Marchio recipit aliquem magnum hominez vt fuit alio die in marchione Ferrarie qui recepit Imperatorez. vel pone q̃ dedit vxorẽ filio debet ne grauare subditos pro expẽsis hic dicit̃ q̃ nõ: sed male seruat̃. concordat. l. sequẽs. ⁊. ff. de offi. procõsul. l. obseruare. in prin. ⁊ in aut̃. de colla. §. ad hoc inbemus. ⁊. ff. de offi. pfi. l. illicitas. §. ne potentiores. ⁊ j. de lucris aduo. l. j. lib. xij. ⁊ de pascuis priua. l. fi. li. xj. ⁊ de cur. pu. l. iudicibus. ibi virtutum ⁊c.

1 ET virtu. No. prin. huius. l. ad sermones in conuentũ scholarium. ¶ †Item no. in fi. ar. q̃ qñ aliqua cõitas concedit honorem alicui potestati ꝓpter officiũ bene gestũ q̃ debeat fieri expẽsis ipsius potestatis. q̃ satis est q̃ cõmunitas concedat sibi hunc honorẽ q̃ possit portare arma cõis ipse autẽ habeat soluere pretiũ q̃ ꝓstat tñ credo q̃ hoc nõ seruet̃ in practica: q̃ cõmunitas soluit de pecunia camere ⁊ si nõ haberet talẽ pecuniam non debet collecta imponi: sed ipse potestas faciet impensam pone exemplum in ista ciuitate ad quam non pertinet tangere pecuniam camere si vellet facere aliquem bonorem extra solitum alicui potestati.

¶ De his qui ad statuas confugiunt. Rubrica.

2 ☞ Alufugiens de terra sua sub pretextu q̃ aliquis volebat eum interficere si hoc faciat ad prouocandum populum ⁊ officiales contra eum debet acriter puniri.

1 QUi ad sta †Premitte q̃ sicut olifugiẽtes ad eccleſiã erãt tuti: vt ibi nõ possent capi nec extrahi. vt. s. ō bis q ad eccl. cõfu. p totũ. ita ⁊ fugiẽtes ad statuã p̃ncipis. ō tñ in hac. l. hoc esse vez q̃ſ fiat nõ malitiose nec alicui cã nocẽdi. ſz cã. se ōfendẽdi secus cã nocẽdi nã erãt multi q hoc faciebãt ad diffamãdũ aliquẽ eoz inimicũ ⁊ dicebãt recepisse minas de interficiẽ-
2 do vel aliqd faciẽdo iniustũ: certe tales debẽt puniri: †⁊ ego semel vidi quẽdã q̃ fugiebat de terra sua ⁊ dicebat q̃ timore hoc faciebat q̃ talis volebat eũ ĩterficere ⁊ q̃ faciebat tractatũ in domo sua de nocte: ⁊ tñ mentiebat̃. ⁊ hoc nõ faciebat ad aliũ finẽ nisi ad infamãdũ eũ. ⁊ ad prouocãdũ populũ ⁊ etiã officiales publicos cõtra eũ. certe debet acriter puniri ⁊ illam penã pati. quã querebat alteri inferre. vt i simili dixi. s. ſiꝫ ius vel vti. pub. l. si legibus. ⁊. j. de famosis libellis. l. vnica.

Sequitur Liber secundus.

¶ De edendo. Rubrica.

2 ☞ Editio rationum ⁊ instrumentorũ non est preparatoria sed instructoria cause.

3 Editio actoruꝫ pertinet ad deliberationẽ ⁊ decisionem cause.

¶ Super glo. Rubrice ibi sequit̃ de iudicijs: de istis tractat̃ in tertio libro. sed in hoc scõo tractat de preparatorijs iudicio-
1 rũ. †⁊ q̃ inter alia preparatoria editio actionis est p̃ncipalis. de qua in. l. edita. j. co. Ideo ꝓpter hoc tit. iste fuit premissus.

2 ¶ †In quo tñ tractatur etiã de editione rationũ ⁊ instrumentorũ que non est preparatoria sed instructoria cause fm Bal. qui allegat ad hoc. l. postq̃. §. si dies. cum ibi no. ff. vt le. no. ca.

3 ¶ †Tractat etiam de editione actoruꝫ in. l. ij. j. eo. Et illa pertinet ad deliberationẽ ⁊ decisionem cause. ¶ In fi. glos. ibi. ⁊ non de editione: dic melius q̃ glo. fm doct. q̃ intendit tractare de actu edendi qui significatur per gerundiũ. vt in ti. de postu. ⁊ de in ius voc. non autem de substantia vel effectu editionis que significatur per nomen.

2 ☞ Casus in quibus reus tenetur edere actori sed ad cõmodum actoris vel ad eius intentionem fundandam. ⁊ nu. 3.

3 Femina q̃ non possit esse argentaria.

4 Si actor non potest habere instrumentuꝫ a notario q̃ mortuꝰ est: ⁊ non reperiuntur protocolla eius ex qua causa possit compellere aduersarium ad edendum illud instrumentum.

Reus si vteretur dicto instrumento in aliqua particula tenetur facere copiam actori de toto.

5 Mercatores hodierni: vel illi qui publicam artem faciunt et conficiunt ⁊ retinent libros in quibus scribũt omnia que habent agere cum alijs quando teneantur illos edere.

1 IPse dispice. †Reus non tenetur edere actori librum proprium rationum vel ꝓpriũ instrm nisi ex iusta causa ĩ iure expressa cuius indagatio pertinet ad iudicis officium: ideo q̃ vult agere nõ debet cõsidere de tali editiõe sibi faciẽda: sed debet preparare sibi alias pbationes ne succumbat ⁊ in expensis cõdemnetur si probare nõ potest hoc. d. in effectu ista. l. que legitur duobus modis in gl. scilicet in editione rationum ⁊ in editione instrumenti. Venio ad casuꝫ. Aduerte quia oportet aperire aures in isto titulo. Io nõ hebbi mai che mi legesse al principio queste lege come te lego a terzo te imbocho. E credo che e vno grande auantagio quello che dico. ¶ In text. ibi deberi tibi probes subaudi ⁊ nõ cõfides de exhibitione fiẽda per aduersariũ tuũ cuꝫ illa non sit facienda nisi ex causa a iure expressa. ⁊ tu in tua petitione non exprimis mihi aliquam cãm propter quam illa posset cõpelli: vnde non possum tibi precise cõsulere. Videlus ergo facies inspicere ⁊ videre an habeas alium modũ probãdi per testes vel instrumenta. ¶ In glos. ij. ibi vel alia die hec

BIU Cujas

vera nō procedēs; quin tex. ponit pro cōstāti q volebat agere ex causa depositi nō alia. ¶ In glo. q̄ incipit vt faciat in prin-
2 cipio ibi. §. phibet. dic imo est. §. pertinere. †Et dum gloss. dicit nō aliter dic: imo sunt tres alij casus. s. si reus aduersarius vteretur tali libro producendo ipsum in iudicio cōtra actorē in aliqua particula. nam teneretur etiā ostēdere illū in alio loco ad cōmodū actoris. vt. l. j. §. edenda. ff. eo. ¶ Itē est alius casus si actor esset priuilegiatus: vt est fiscus. nā sibi debet fieri editio ad intentionē fundandā tam rationū q etiā instrumentorū: etiā si nō fuissent scripte mandato suo. vt. l. ne quisq. ff. eo. tit.
3 ¶ †Item est tertius casus odio rei vt si esset vsurarius[a] q tene-
a tur suos codices edere etiā ad fundandā intētionē actoris: vt in cle. j. de vsur. Et vide qd plene no. per Inn. in. c. j. de fide instru. ꝛ Spe. eo. ti. §. restat. Et sic sunt quatuor casus in quibus reus tenetur edere actori ad intentionē fundandā librum proprium rationū. Si aūt nō scripsisset de mādato actoris. sed suo proprio arbitrio in libro suo secreto ꝛ non esset vsurarius nec illū librū pduceret pro se nec actor esset priuilegiatus nō teneretur talē librū pducere cōtra se ad intētionē actoris fundandā: sed ad fundatā coadiuuādā remedio replicationis bene teneretur edere sicut ꝛ etiā instrumētū pprium edere tenetur: vt in seq. lec. ꝛ. j. e. l. fi. ¶ In glo. ibi. cum femina non possit esse argenta-
b ria.[b] ꝛ dic q ista editio rationū petebatur ab argētarijs. nam in illis loquebatur edictū pretoris factū sup ista materia: vt. ff. eo. l. pretor. in prin. Sol. vt in glo. nā etiā ab heredibus argentarijs poterat peti. vt in. l. quedā. §. j. ꝛ. l. si quis ex argētarijs. §. j. Sz alij timore huius ɔtrarij dicūt qd ista lex nō loquitur in editione rōnū sed instrumētorū. Et exponūt rationes. i. instrumēta vel instrumētū. Et tenēdo istā lec. intelligit qd notarius fuit rogatus de isto deposito facto penes istā mulierē. et q ipsa mulier recollegit instrumētū a notario de sua pecunia
4 ꝛ sic est suū respectu dominij. ¶ †Queritur ergo si actor non pōt habere a notario. qꝛ mortuus est ꝛ non reperiuntur ptocolla eius. vtrū possit cōpellere istū aduersariū ad edēdū illud instrumētū. Et ex primo capite q factū fuerit eo mādāte. clarū est q nō quantū ad istū aduersariū. qꝛ nō recollegit de mādato istius actoris. sed suo arbitrio. tū adhuc dicitur hic q ex causa pōt compelli. Glo. dicit q cā iusta est isto casu qn̄ actor non poterit ad intentionē suā fundādā: qꝛ iam esset fundata per alios testes vel instrumēta. Sed ad ipsam coadiuuādā per replicationē vt. d. l. fi. Ponamus enī qd iste reus excipiebat de pacto de non petendo ɔtra intētionē fundatā actor replicabat de posteriori pacto de petēdo de quo dicebat apparere p dictū librū tunc cōpellitur ipsum edere nō quo ad intētionē fundādā. l. qui accusare. Certe si reus vteretur dicto instrumento pro se in aliqua particula teneretur facere copiā actori de toto: vt in. d. §. edenda. vt possit tūc actor aduersus ipsam se iuuare. Itē si esset actor priuilegiatus adhuc esset iusta cā. Et codē modo si reus esset vsurarius ꝛ ita supple ad glo. Sed si peteretur editio a notario qui fuit rogatus de instrumēto ille teneretur edere. i. publicare
5 ad instantiā rogantis ꝛ nō alterius. †Sed quid in ipsis mercatoribus qui tenent libros in quibus scribūt oīa que habēt agere cum alijs. an teneantur illos edere. dicit Ja. bu. ꝛ Bar. qd sic. qꝛ sm cōsuetudinē cōmunē illi qui vadūt ad eos. ꝛ habent cum illis agere videntur cōsentire ꝛ mādare vt scribāt in libris eorū ꝛ sic dicūtur scripti mādato illorū qui cū eis habēt agere vt in. d. §. pertinere. Sed Bal. sentit hic ɔtrium per argumētum ex speciali q sumitur ex illa cle. prima de vsur. nam si est speciale in eis tenēt libros. ergo in alijs hoc nō est ꝛ argumētū istud est difficile. Et forte Bal. de iure verius dicit. Et sic nisi quid pbet se mādasse q scribatur non pōt quis cōpelli ad edendum librū suum etiā si publicā artē faciat ꝛ librū teneat. Sed si pōt probare tūc edere teneretur etiā si nō gerat publicā artē. sz in secreto teneat librū suū. Sed cōtra dictū Bal. qd originaliter fuit dictum glo. in. d. cle. j. de vsu. facit determinatio Guli. de cu. in. l. edita. q tenet q mercatores hodierni qui ɔficiūt ꝛ retinent libros in publico presumantur oīa scribere de mandato illorū qui cum eis ɔhunt ꝛ sic teneantur indistincte edere. ꝛ alle. l. fi. j. de pac. cōnē. ꝛ Bal. videtur hanc determinationē sequi ꝛ sic sibiipsi contrariari. Sol. reducendo ad cōcordiam dic qd si ille qui petit edi librū a mercatore asserat se expresse mandasse q scriberet nō tū pōt aliter probare presumatur pro eo qd dicat verū ppter hoc solū q ipse gerit publicā artem ꝛ facit publicū librū. ꝛ ita loquitur Gul. de cu. An. hic nō asserit q expresse mandauerit. sed fundat se in tacito ꝛ psumpto mādato resultante ex publica arte. ꝛ tunc procedat dictū Bal. ꝛ etiā dictū glo. qd hoc nō sufficiat ad cōpellēdū ipsum edere librū. Similis distictio fit in alia materia de qua in. l. si certis annis. j. de pac. ꝛ. l. eū de in rem verso. ff. de vsur. Cōclude ergo q si peto a te vt edas codicē rationū tuarū ad fundandam intentionem meā in quinq casibus obtineo. s. si pbo me tibi expresse mādasse siue esses mercator siue nō. Itē si hoc non pbo tū allego hoc ꝛ tu eras publicus mercator sm Gul. de cu. Item in alijs tribus de quibus. s. Extra istos secus. Et ita seruatur florentie. qꝛ mercatores nō tenentur suos libros ostēdere nisi ei q habet scripturā de manu ipsorum cum expressione folij in quo dicatur esse scriptā suam rationē. Cetera vide hic per Bart. notanter.

a ¶ Vsurarius. Adde q de hoc saltē summarie ɔstare dz ita Car. i cle. j. §. j. de vsu. ꝛ in cō si. suo. cxix. incip. duo sunt examināda. co. ij. ꝛ vtrobiq q nō solū librū: sed etiā quālibet aliā scripturā edere tenetur. ꝛ add Jo. d ana. in. c. qꝛ nobis. de vsu. Et Lau. d rodulfis i repeti. c. consuluit. eo. tit. Fran. Cur.

b ¶ Nō possit esse argentaria. adde Barb. cōs. j. inci. magnus. i. iij. vol. i. xviij. col. versi. ꝛ adduco simile q voluit glo.

c ¶ Dicuntur autē acta. Adde Inn. in. c. j. de pba. hic add q notaui i. l. supplicare. s. vt lite pendē. Frāc. Cur.

2 ¶ Notarius actorū nō debet dare copiā eorū nisi de mādato iudicis sic etiam non posset aliquā pductionē recipere que fieret a partibus nisi in presentia vel de commissione iudicis.
3 Acta dicuntur ille scripture que fiunt de his actibus qui fiūt corā iudice: siue per modū contentiose iurisdictionis siue voluntarie. ꝛ quare dicantur publica.
Dominium talium scripturarū non est alicuius priuati etiā ipsius notarij scribentis sed est illius reipub. cuius autoritate sunt confecta.
4 Notarij quādo dimittunt officium non portant secum librum actorum sed dimittunt in camera communis sub custodia officialis ad hoc deputati qui vocatur cōmētariensis ꝛ vnicuiq petenti copiam pro suo interesse tenetur eam facere.
Iudex maleficiorum debet facere tradi inquisito vel accusato copiam inquisitionis vel accusationis ꝛ omnium actorū contra eum ꝛ etiam copiā indiciorum propter que iudex vult ad torturam deuenire.
5 Iudex semper debet attendere ad veritatem reperiendam et illam sequi omissis cauillationibus.
Iudici pertinet dirimere lites.
6 Actorum copia an sit fienda alicui ex litigatoribus.
Quid de editione fienda iudici.
7 Iudex appellationis potest mandare iudici prime cause vel etiā notario vt sibi mittat originalia acta ꝛ similr mādare parti que haberet sniam in publica forma cōtra quā fuit appellatum qd ipsā exhibeat ꝛ si non velit exhibere in termino assignato an poterit pronūtiare q illi sententie non detur fides.
Successor iudicis coram quo facta sunt acta non potest ferre sententiam nisi acta videat.
Verbalis productio quando sufficiat.
8 Iudex ordinarius qui delegauit audientiam cause reseruata sibi sententia tenetur ipse adesse in principio medio ꝛ fine ꝛ q debeant ei exhiberi acta gesta coram illo commissario.
9 In singulis actibus cum producitur aliqua scriptura vel aliquod instrumentum de more est q petitur ꝛ datur terminus ad recipiendum copiam ꝛ opponendum.
Quid in attestationibus receptis.
10 Actorum copia est danda vnicuiq petenti ꝛ iuranti sua interesse etiam si non fuit in iudicio.
11 Quid si petatur a priuata persona.
12 Quid in alijs instrumētis faciētibus ad causam ꝛ sic alterius partis qꝛ recollegit de sua pecunia: an sint edenda a priuato.
13 Attestationes recepte pro me contra vnum in vno iudicio an prosint mihi contra alium in alio iudicio.
14 Attestationes recepte contra te in vna instantia: ꝛ pro me: si forte perempta sit instantia ꝛ ego reincipio nouam instantiā an ille attestationes fidem faciant in noua instantia absq eo quod testes iterum examinentur.

1 Is apud quē. †Acta publica sunt edēda cuilibet pretendenti interesse. hoc dicit sm cōem lec. Et ad infinitos casus allegatur tanq singularis. Venio ad [illegible] Habui litigium tecū coram dn̄o potestate vel eius vicario modo tunc in calculo ferende sententie volo habere consilium cū aduocato meo vado ad notariū a quo peto copiam oīum actorū ꝛ notarius denegat vnde nō possum habere consiliū ab aduocato si nō videt acta. Unde dicit imperator vade ad iudicem cause corā quo acta sunt facta inter te ꝛ aduersariū ꝛ ipse
2 iubebit illa tibi dari. ¶ †In text. ibi is apud quē. i. iudex ꝛ sic facit qd notarius actorū nō debet dare copiā eorū nisi de mandato iudicis. ꝛ iudex pōt ipsum cōpellere ad dandū. Sic etiā nō posset aliquā pductionē recipere que fieret a partibus nisi in pn̄tia iudicis vel de ipsius cōmissione seu mādato. vt no. in l. hac cōsultissima. §. fi. j. de test. ꝛ. l. iubemus. de epis. aud. ꝛ de
3 adop. l. adoptio nō tabulis. ¶ †In tex. ibi acta. Dicuntur autē
c acta[c] ille scripture q fiunt de his actibus que fiunt corā iudice siue p modū cōtentiose iurisdictionis seu volūtarie: vt p Inn. in. c. j. de proba. ꝛ no. in. l. ij. s. vt lit. pēdē. ꝛ in. l. acta. ff. de re iudi. in gl. j. Circa quas scripturas multe occurrūt dubitatiōes: de qbus per Jo. an. in addi. Spec. in ti. de artic. produc. in libello. ij. vbi recitat vnam notam Nicolai de ma. valde singularē declarātē quāplurima dubia. ꝛ ibi oīno vide. ¶ In tex. ibi publica: dic ꝛ dicuntur triplici respectu. qꝛ ɔfecta manu publici notarij

BIU Cujas

notarij:vt in.c.qm̄ cōtra falsam.de ꝓba.⁊ qꝛ facta coraꝫ iudice
qui est persona publica.Et qꝛ dn̄ium taliū scripturarū nō est
alicuius priuati etiā ipsius notarij scribentis.sed est illi⁹ rei
4 publice cuius autoritate sunt ꝯfecta.†Ideo notarij qn̄ dimit-
tunt officiū nō portāt secū librū autorū. sed dimittunt i came
ra cōis sub custodia officialis ad hoc deputati q vocat̃ Com-
mentariensis.vt.l.in fraudem.§.quoties.ff.de iure fis.Et vni-
cuiqꝫ petēti copiā pro suo interesse etiā illi cū quo nō fuit iudi
ciū agitatū tenet̃ facere copiam.vt habetur in.d.not.Nico.de
mat.⁊ p Inn.i.c.j.de pba.vbi quā plurima vide de ista mate
5 ria¶†In tex.ibi criminalia per hūc text.dicit Bal.ꝙ iudex
maleficioꝝ debet facere tradi inquisito vel accusato copiā in-
quisitionis vel accusationis ⁊ oīum actorū cōtra eū ⁊ etiā co-
a piā indicioꝝ[a] per que iudex vult ad torturā deuenire:vt pos-
sit illa purgare.¶In tex.ibi exhiberi dicas dando copiaꝫ nō
aūt originalē scripturā.qꝛ illa debet remanere penes notariū
quousqꝫ est i officio:⁊ postea penes camerā cōmunis:vt dixi.
¶In tex.ibi ad inuestigandā veritatis fidē.No.ꝙ iudex sem
per debet attēdere ad veritatē reperiendā omissis canillatio-
nibus ⁊ illā sequi:licet ad aduocatū cause pertineat seq verisi
milia:vt inquit Tullius de officijs.Multi tamē male seruāt
qꝛ vidētes veritatē pro vna parte ꝓpter cauillationes ⁊ subti
litates alterius partis cū tn̄ possint illam defendere nō defen
dūt:sed ꝯculcāt.Sed veh aīabus eorū.facit.l.si eū.in fi. in ꝓn.
ff.si quis cau.⁊.l.fi.de pba.in fi.Sic etiā ptinet iudici lites di
6 rimere.l.quidā existimauerunt.ff.si cert.pe.†Pro declaratiōe
prime gl.op.qđ nō sit fiēda copia actorū alicui ex litigatorib⁹
qꝛ cū fient dietim altera parte pn̄te vel etiā citata seu eius pro
cura.notitiā habet ille de cūctis gestis vel p eū stat quomin⁹
habeat ergo vlterius nō est fiēda notitia seu editio.ar. in.l.j.i
fi.de act.emp.ff.Propter hoc glo.legit hanc.l. quinqꝫ modis
sed reducunt̃ ad duos principales.primus est ꝙ nō loquant̃
de editione fienda parti ne obstet ꝯriū.sed de fienda iudici.Et
si dicat̃ multominus debet fieri iudici cū sibi sint oīa nota.qꝛ
corā eo gesta sunt.arg.eius qđ no.p Inn.in.c.cū clamor. extra
de testi.glo.dicit qđ debet poni in alio iudice corā quo nō fue-
runt acta.qui tn̄ habet sententiā ferre ⁊ non potest ferre nisi vi
7 deat acta.Et hoc pōt ꝯtingere tribus modis.†Primo i iudi-
ce appellationis vt in prima lec.glo.q pōt mādare iudici pri
me cause vel etiā notario vt ibi mittat originalia acta.⁊ simili
ter posset mādare parti que haberet sn̄iam in publica forma
ꝯ quā fuit appellatū ꝙ ipsam exhibeat.⁊ dicit Bar.ꝙ si non
vult exhibere in termino assignato poterit iudex appellatio-
nis ꝓnuntiare ꝙ illi sn̄ie nō det̃ fides ac si lata nō fuisset p no.
per Inno.in.c.g.ppetuus.extra de fi.instru.Sed do.Rapha.
dicit ⁊ bn̄ ꝙ Inno.nō dicit hoc qn̄ ꝓfiteret̃ se habere ⁊ nollet
eā exhibere:sed bn̄ dicit hoc qn̄ negaret sn̄iam esse latā ꝓ se: ⁊
sic diceret appellationē frustratoriā ⁊ appellās nō pōt sn̄iam
producere:qꝛ eā nō habet penes se.nā in istū tanq̄ in ꝯfessum
bene pōt facere talē pronuntiationē qđ si vllo tp̄e reperiat̃ nō
habeat vires:sed si id dixisset per errorē qđ probaret̃ nō noce-
ret sibi.argumētū in.l.ij.in fi.ff.de iure fis.sed si illā sn̄iaꝫ exhi-
beret.dicit Bal.qđ pōt petere cōpelli appellantē ad refundē-
dū impēsas factas in recolligēdo sn̄iam a notario pro quo.j.
de iur.do.impe.l.fi.an̄ fi.Pōt etiā poni in successore illi⁹ iudi
cis corā quo facta sunt q nō pōt ferre sn̄iam nisi videat acta ꝓ-
pter qđ dicit Bar.qđ qn̄ iudex mutat̃ cōsiliū est ꝓducere acta
corā successore ꝙ intellige de ꝓductione facta sine qua nō pōt
sn̄iam ferre nō visis actis:qꝛ esset nulla. vt in.l.properandū.§.
⁊ si quidē.j.de iudi.ibi dū dicit acta corā se ꝯfecta ꝯspicere ⁊c.
non autem dicit de productiōe verbali que solet fieri de alijs
scripturis ꝓductis per partē.qꝛ non pn̄t nisi pars dicat ꝓdu
co talia ⁊ talia instrumenta:vt habetur in aut.j.si cer.peta.ibi
posita.⁊ in.l.producit.ff.de testi.nā de actis non est necessariū
facere talē ꝓductionē.nec coraꝫ iudice corā quo facta sunt nec
corā eius successore.cū eadē sit iurisdictio.⁊ nihilomin⁹ ꝓsint
acta.licet non ꝓdessent instrumēta.⁊ hoc voluit Innocē.in.c.
cū in iure.circa fi.de offi.dele.Et hoc tenuit hic Bal.⁊ etiā do
minus Rapha.loquētes melius q̄ Bar.qui videtur require
re ꝓductionē verbalē.⁊ qđ alias acta nō ꝓsint.Et hoc vult in
8 effectu prima lec.†Tertio modo pōt ꝯtingere in iudice ordi-
nario qui delegauit audiētiā cause reseruata sibi sententia quo
casu tenet̃ ipse adesse in ꝓncipio medio ⁊ fine ⁊ in aut. ad hec
j.de iudi.Si ergo seruatis seruādis vult dare sn̄iam.faciat si-
bi exhibere acta gesta corā illo cōmissario quibus nō visis nō
posset eā dare.⁊ hoc vult glo.in v̄.quarto ibi.administrat̃ ⁊c.
Et his tribus casibus exhibitio actorū fit iudici ⁊ non parti:
sed pōt intelligi ꝙ etiā fiat parti.Et nec obstet ꝯriū primo lo-
co formatū dicit glo.in.ij.lectu.ꝙ debet intelligi quādo pars
que fecit acta exhiberi nō fuit presens vel procurator eius.sed

fuerunt facta in eius ꝯtumaciā eo absente.Si ergo fuisset pre
sens nō esset sibi danda copia actorū fm̄ hoc ideo dicit Bart.
qđ parti que p̄sens litigauit nō est dādus termin⁹ ad recipiē-
dū copiā actoꝝ.sed imputet sibi quare dietim in singulis acti
bus nō fecit sibi dare copiā.Breuiter intelligo dictū suū quā
do esset presumptio cōtra eū ꝙ faceret causa deferēdi vt si iu-
dex esset in calculo ferēde sentētie.⁊ pars peteret sibi dari ter-
minū ad recipiendū copiā omniū actorū.Et pro hoc differre
tur prolatio sn̄ie nō esset sibi dādus terminus:qꝛ presumitur
ipsum petere in fraudē.Sed si cessaret p̄sumptio.posito si fuis
set negligēs i singulis actib⁹ petere copiā.cū nulli noceat hec
assignatio nō subest ratio quare debeat dnegari qđ etiā tenet
9 do.Raph.†Sed in singulis actibus cum producitur aliqua
scriptura vel aliqđ instrumentū de more est ꝙ petit̃ ⁊ dat̃ ter-
minus ad recipiēdū copiā ⁊ opponēdū.Et ita declara dictuꝫ
Bar.pōt etiā poni vt loquat̃ in attestationibus receptis que
debent teneri secrete p notariū anteq̄ iudex eas publicet.Sꝫ
postq̄ ꝓnuntiauit publicatas notarius tenet̃ dare pti copiā:
vt possit opponere qcqd vult ⁊ ita seruat̃ in practica. Et hoc
10 voluit glo.in vlti.lec.in ver.vel quinto ⁊c.¶†In glos.ibi hic
b aūt.de actis dicit dic hec v̄a ⁊ copia actorū[b] sit dāda vnicuiqꝫ
petēti ⁊ iurāti sua interesse etiā si nō fuit in iudicio tā ciuiliū
q̄ criminalium.vt.ꝫ.dixi.⁊ non solū priuato.sed etiaꝫ fisco.⁊
multomagis.si tamē petatur a publica ꝑsona.vt a iudice cau
se vel a notario qui scripsit ⁊ penes se habet vel si sunt in came
11 ra cōmuni a notario camere.†sed si peteret̃ a priuata ꝑsona:
tunc aut penes illā erat originalis liber actoꝝ casualiter.⁊ idē
qꝛ nō est suus sed reipublice aut penes eū erat copia recollecta
per eū a notario de sua pecunia.⁊ tūc qꝛ illa est sua,nō tenetur
exhibere nec copiā dare.ita sentit Inn.i.c.de ꝓba.nisi forte ex
causa si originalis liber esset ꝑditus.Et tunc tenet̃ refundere
partē ipēsarū ille qui petit sibi dari sicut in simili quādo qs
petit cōmunicari sibi tenutā quā alius accepit.vt.j.de iur.do.
12 impe.l.ij.Et etiā hic tāgit Bal.†sed si loquimur de alijs istru
mētis faciētibus ad cāꝫ.Et sic alterius partis qꝛ recollegit de
sua pecunia.tūc an illa sint edēda priuato.dic vt dixi in.l.pre-
cedēti sed an sint edēda fisco clarū est qđ sic si erat causa ciuilis
etiā ad fundādā intētionē.vt.l.nec quisq̄.ff.e.⁊ nisi edant̃ pre
sumunt̃ subtracta:vt in.l.ij.§.diuus.de iu.fisci.alle.in gl.pro
cōtrario.Sed si erat cā criminalis.in glo.sunt due opi.vna ꝙ
sibi nō edant̃ si nō ꝓtēdit interesse pecuniariū.Alia est ꝙ imo
edant̃.tamē nō presumunt̃ subtracta si nō vult edere.Bar.di
stinguit aut est talis causa criminalis i qua seruus torquet̃ ꝯ
dn̄m.Et vera sit prima opi.vt in casu.l.de q̄ōnibus.qꝛ tunc si
cut de domo rei pōt sumi probatio p seruos eius.ita ⁊ per in-
strumētū eius.Sed si sit talis in qua serui nō torquent̃ cōtra
dn̄m.⁊ tūc secus.arg.j.de testi.in.l.nimis.qꝛ nimis est durū in
cā crīali recipere ꝓbationes de domo rei si nō vult ꝯfiteri cri-
13 mē.¶†Circa fi.glos.ibi itē an ex his.dic in ista ꝑticula Bart.
effundit plura v̄ba quā expediat.nā gl.quesiuit de duob⁹ pri
mo an attestationes recepte p me ꝯtra vnū in vno iudicio ꝓ
sint mihi ꝯ aliū in alio iudicio.pone exēplū si tenebaris mihi
in centū ⁊ titius promisit mihi omne illud in quo mihi tene-
baris nō specificādo quātitatē:egi cōtra te ⁊ feci testes exami-
nari qui ꝓbarūt debitū:⁊ sn̄ia fuit lata vel perempta fuit in-
stātia ago ꝯtra titiū.nūc ex sua ꝓmissione ⁊ ad probandū qđ
tenebaris in.c.ꝓduco illas attestationes publicatas:nō tamē
facio de nouo examinari testes.qꝛ forte mortui sunt. Tu dicis
c illas tibi nō nocere.querit̃ quid iuris.Glo.[c] tenet pro ista par
te qđ nō faciat plenā ꝓbationē:sed aliqualē p̄sumptioneꝫ.In
tellige hoc verū si ille nō fuit citatus in causa agitata cōtra te.
Itē intellige eo casu quo sentētia lata cōtra te nō facit illi pre
iudiciū sed si fuit citatus quo casu sentētia facit illi p̄iudiciuꝫ
iuxta no.per Cy.j.de aduo.diuer.iu.l.j.an̄ fi.vel etiā non fuit
citatus.tn̄ erat casus in quo sn̄ia lata contra te faceret illi pre
iudiciū:vt i casu.l.sepe.ff.de re iu.vel quādo sentētia facit ius
vt in casu.l.papi.§.fi.ff.de inof.testa.tūc etiā attestationes pre-
iudiciū facerēt per ea que no.p Bar.in.d.l.sepe.q hoc tenet ex
presse ꝙ cui nocet sentētia:nocent etiā acta pro quo bene facit
l.antepe.ff.de manumis.vbi fit ista cōparatio:si aūt non noce-
14 ret sentētia:secus per ti.res inter alios acta.¶†Secunda que
stio.glo.est an attestationes recepte cōtra te in vna instātia et
pro me si forte ꝑempta sit instātia.⁊ ego reincipio nouā instā-
tiā an ille attestationes fidē faciāt in noua instātia absqꝫ eo ꝙ
testes iterū examinentur.In hoc argu.plenius q̄ glo.dic ꝙ si
attestatiōes fuerūt publicate in prima instātia p iudicē ⁊ etiā
per notariū cum signo suo.qꝛ non tenet̃ dare copiam:nisi iu-
dex primo publicauerit:vt dixi in prima glo.tunc fideꝫ faciāt
in noua instātia:nec est necesse testes iterum examinari:etiam
si viuant licet si fuissent recepti corā arbitro ⁊ viuerēt esset in

a ¶Copiā indicio
rū.Intellige hoc
veꝝ de indicijs ꝓ
batꝫ post iq̄sitio
nē ⁊ negationē ci
tata pte sec⁹ de i-
dicijs habitis an̄
inq̄sitionē forma
tā ꝓ informatiōe
curie.ita Ange.i
l.si vacātia. C. de
bo.va.⁊ i.l.q̄ōnis
ff.de q̄ōni.⁊ fuit d
mēte bar.i.l.fi.c.
ti.et facit rō qꝛ ta
lia idicia sumpta
ꝓ iformatiōe cu-
rie p̄iudicāt pti
ñ citate nisi repe
tant̃:vt p Bart.i
d.l.fi.⁊ Jo.an.in
addi.Spe.i tit.ꝺ
sen.i fi.⁊ p Ang.
in.d.l.si vacātia ⁊
per ꝯn̄s cū nō in-
tersit nō pōt peti
editio ita Soc.H
b ¶Copia actorū.
Adde Bal.i.l.fi.
ff.de bo.aut.iud.
pos.⁊ p Lāfranc.
in repe.c.qm̄ con
tra.de proba.
c ¶Glo.tenet.hic
circa istā materiā
vid q̄ pulchre po
nit Fely.i.c.cām.
el primo.de ꝓba.
col.j.Cur.

BIU Cujas

dectione tua petere qđ iterū examinenť: vt in.l.fi.ſ.de teſt.que nō habet locū in receptis coram iudice. vt ibi no. ⁊ in.l. properandū. circa fi. de iudi. Sed ſi non eſſent publicate fidē non faceret: qz eſſet ſcriptura priuata. vt hec habenť in.l. geſta. ſ. de re iudi. ⁊ in.l.fi. ff. de his que in frau. cred. Sed ſi inſtantia prima in qua fuerūt recepti nō fuit perēpta: qz fuit lata ſententia ⁊ fuit appellatū: tūc licet in cauſa appellationis ſit noua inſtātia tñ fidē facerent etiā nō publicate. Ita eleganter dicit Bal. in.l. prolatā. ante fi. ſ. de ſen. Et idē ſi feciſſet tranſitū ad ſucceſſorē. Nec ob. ei qđ primo dixi in.l. cū lite mortua. ff. iud. ſol. qz licet ſit perempta inſtātia. ⁊ oīs effectus nōdū ſecutus ſed que ſeparatur ſequi vz poſſe peruenire ad ſententiā: qz non poteſt virtute perempte inſtantie: non tñ ſunt perempta acta probatoria: vt atteſtationes confeſſiones etiā tenores inſtrumētoruz in actis redacti que fidē faciunt etiam perempto originali: vt l. chirographis. §. fi. ff. de admi. tut. bis iunctis que no. in. d. l. cum lite. ⁊ ſ. de iudi. l. properandum. §. ⁊ ſi quidem.

2 ☞ In libello nō debet exprimi nomē actionis ⁊ ſi exprimatur ⁊ inepte nō vitiatur libellus ſed ſufficit exprimere cauſam que ſi inepta ſit vitiatur libellus ⁊ quid ſi libellus deficiat in aliis ſolennitatibus.

3 Petitio olim fiebat in voce vel in ſcriptis per ſe vel per aliuz hodie vero debet dari in ſcriptis.
Libellus debet taliter edi vt reus poſſit deliberare an velit cedere vel contendere.

4 Emendatio vnde dicať ⁊ qd ſit ⁊ in quo differat a mutatiōe.

5 Actor an ⁊ quando poſſit emendare libellum. ⁊ nu. 7. ⁊ 8.

6 In particularibus iudicijs nō pōt addi ad rem petitā quātū ad principalem ſed quantum ad actiōes orientes poſt litem conteſtatam poteſt addi ⁊ quid in vniverſalibus.

7 Libellum ineptum vt hic an poſſit iudex ex officio repellere etiam poſt litem conteſtatam ⁊ reo non opponente. ⁊ nu. 8.

8 Libellus in criminali ſi non habet menſem vel annuz eſt nullus ⁊ poteſt a iudice repelli etiam reo non poſtulante.

9 Libellus quando eſt obſcurus debet reus eſſe cautus qđ non petat ipſum declarari ſed opponat exceptionē qđ libellus nō procedit qz obſcurus ⁊ male formatus qz ſi poſtea fiat cōteſtatio non facta declaratione nō valebit proceſſus nec ſententia.

10 Mutatio libelli quid ſit ⁊ an ⁊ quando poſſit fieri.

11 Quid in cumulatione in quo differat a mutatiōe ⁊ an ⁊ quādo poſſit fieri in libello.

12 In eadem accuſatione poteſt quis accuſari de diverſis crimi nibus orientibus ex diverſis factis.
An dicantur diverſe actiones vel libelli vt ſic ſoluanť tot gabelle propter cumulationem.

13 In eodem libello poteſt peti ſors ⁊ vſure conditionaliter et quid in diverſis libellis eodem tempore datis.

14 Dictio prout: quid importet.

15 Si fiat mentio in libello de aliquo inſtrumento debet ante litem conteſtatam exhiberi.

Edita actio. Iſta actio eſt famoſa lex. ⁊ habet materiam longam et hic veniunt tractāda omnia que habētur in.l.j. ff. eo. ⁊ Ly. hic omnia tractauit: ideo aduertēduz, hic

1 bene eſt. † Editio actionis demōſtrat qualitatem future litis. ideo eſt fiēda ante oīa qz per hoc inſtruitur reus an velit cedere vel cōtendere: ⁊ ſi fuit male facta vel formata poteſt emēdari vel mutari ſine preiudicio tamen ipſius rei tam in deliberā do qđ etiam in recuperando expenſas quas fecit ⁊ nō feciſſet ſi editio fuiſſet apte facta qđ iudicis arbitrio relinquiť qui debet in hoc ſequi mentē edicti pretoris facti ſuper hac materia, hoc dicit in effectu iſta. l. famoſa ⁊ vtilis in ſui materia cū ſuppletionibus neceſſarijs. quā Bar. repetijt ⁊ dūtaxat examinauit tres articulos qui tanguť hic in ter. in glo. ſ. de emēdatione libelli. Itē ⁊ de mutatione an ⁊ quando poſſit fieri etiā reo inuito. Itez tertio de cumulatione de qua in ter. nihil habeť. Sed glo. incidēter tangit ⁊ plura de ipſa loquitur. ſed nō pfecte plura alia poſſent hic tāgi que tāgit Ly. hic ⁊ gloſ. in.l.j. ff. eo. in prin. ſ. qualiter debeat cōcipi libellus. ⁊ que ſint neceſſaria ad hoc vt pcedat que facerent aliā repetitionē pro ſe ſatis longam. Bal. aūt mirabiliter volat per aera dicēs qđ vult loq magis vtiliter qđ diſerte ⁊ ſine pompis. Seq ſalua reuerentia do. mei omnia que dicit tēdūt ad pompā. ⁊ tantum ſubtilizat qđ ſeipſuz frāgit vnde adhereas Bar. qui ſubtiliter breuiter ⁊ diſerte procedit ⁊ ſine tedio legentiū ⁊ licet videať loqui clare. ſubtiliter tñ cōſiderando difficultates ⁊ in intelligēdo mēbra ſua etiā in aliquib⁹ loquiť impfecte. Venio ad caſum. ad

2 uerte bene. ¶ † In ter. ibi: edita actio gloſ. exponit. i. actionis editio. Tu poſſes dicere. i. tenor petitionis ſeu libelli. nō enim intelligas nomē actionis ſit exprimendū in libello. vt ſi dicaz mutuaui tibi. c. quare peto ad hoc te cōdemnari ⁊ ad hoc 20
pono certi condictionē ex mutuo: hoc enim vltimū non eſt neceſſariū. lz quidā ꝙ tradixerint per iſtū text. Sed cōmuniter tenet ꝙ primum tam de iure ciuili: vt hic no. Lyn. in. v. qđ. qđ de iure canonico: vt in. c. dilecti. de iudi. ſufficit enim exprimere cauſaz quoniā ex illa apparet que actio ſit intentata. arg. in. l. gallus §. j. ⁊ ibi no. per Bar. ff. de libe. ⁊ poſthu. plus dicit Inn. in. c. examinata. de iudi. qđ ſi exprimatur nomē actionis. qđ tamen non cōueniat cauſe vt ſi diriſſem in mutuo. ⁊ ad hoc propono actionē ex locato non redditur libellus ineptus. ſed illa verba tanđ ſuperflua vitiantur: ſed non vitiāt argu. in. l. que extriſe cus. ff. de verb. obli. ſed ſi proponereť cauſa inepta. vt qz cū deberet proponere cauſam cōmodati ꝓpoſuiſſet cauſam locati tunc libellus eſſet ineptus. ⁊ ſup eo nō poſſet ſeq valida ſnīa. ideo abſolvereť reus ab obſeruatione iudicij reſeruata facultate dādi nouum libellū ⁊ actū. vt in. d. c. examinata. ⁊ l. j. poſt principiū. ff. ſi mē. fal. mo. di. ⁊ idem ſi deficiat libellus in alijs

3 ſubſtātialibus: vt in. l. libelloz. §. qđ ſi libelli. ff. de accu. † fiebat autē olim petitio vel in ſcriptis vel in voce per ſe vel p aliū. vt in. l. j. §. j. ff. eo. hodie vero debet dari in ſcriptis. vt in auť. offerať. ſ. de lit. cōteſta. ¶ In ter. ibi demon. dic qđ ex ea apparet an agať in cōtractu vel quaſi delicto vel quaſi. Itez in actione bone fidei vel ſtricti iuris. Itē an ea que naſciť ſolo ꝓſenſu vł rei interuētu vel verbis qđ eſt neceſſariū qz alia deliberatio cadit in vna quā in altera. ⁊ iſta editio nō fit propter aliud niſi vt reꝰ poſſit deliberare an velit cedere vel cōtēdere: vt. l. j. §. ff.

4 ff. e. ¶ † In ter. ibi emēdari dic. ſ. reformādo ⁊ extra vitiū ponendo nā mēda dz vitiū. ideo emēdatio componiť ab e: qđ eſt extra ⁊ mēda quaſi extra mēdā. Et dū ſubdit mutari ſubaudi variādo qđ fit recedēdo a cauſa prius intētata ⁊ ponēdo aliaz cām vel ab actione prius intētata ⁊ ponēdo aliā alteriꝰ nature etiā ſi oriantť ex eadē cauſa vel recedēdo a re petita ⁊ ponēdo aliam diverſam. ⁊ ſic ſit mutatio in totum. ſed non ſic emēdatio. qz illa eſt potius ſuppletio qđ mutatio. Veniamus ad gl. ¶ Iſta gloſſ. mag. diuidiť in duas partes principales. primo tractat de emēdatione vſqz ibi ſequiť ſecūdo de mutatiōe. Et in prima parte format duas. q. ad quas rñdet vſqz ibi ſed quomodo poſtea format tres oppoſitiones. ⁊ prima concernit rñſionē factā ad primā. Alie due cōcernunt reſpōſionē factaz ad ſecundā. in ſecūdo mēbro qđ tangiť in gloſ. ibi in ſingularibꝰ vſqz ad lit. cōteſt. nō poſt. In glo. ibi nūc plus vel ecōtra doct. dicunt qđ emēdatio cōſiſtit etiā in alijs quatuor. ſ. in declarādo obſcura etiā addendo neceſſario omiſſa in remouēdo ſuperflua. ⁊ hoc reſpectu ſubſtātie. Itē in addendo vel remouendo

5 qualitatem ſubſtantialem. vel non ſubſtantialem. ¶ † In gl. ibi in ſingularibus vſqz ad lit. conteſt. Tu dic qđ ſi emendatio fiat detrahēdo de ſumma vel reꝰpetita ⁊ renūtiādo ei qđ detrahitur pōt fieri qñqz etiā poſt lit. ꝙteſta. qz ſuper illo finiť lis. ⁊ poſſet renūtiādo recedere a toto vt. l. poſtq̄ liti. ſ. de pact. ergo ⁊ a parte. ſ Non tamē ita euitabit actor penā plus petentis: vt ſ. de plus peti. l. j. ⁊ inſti. de act. §. plus. Sed ſi vellet detrahere ⁊ nō renūtiare: ſed differre. tūc nō poſſet nō ſolū poſt lit. ꝙteſt. ſz nec etiā añ. Intelligas tñ libello porrecto. vt ſoluit ibi tert. alias nō procederet qđ hic dz hodie per auť. qui ſemel. ſ. quomodo ⁊ quando iud. ⁊ dicam in ſequen. articu. de mutatione. Sed ſi fiat emēdatio addēdo ad ſummā petitā. tunc poſt li. cōteſt. ideo nō pōt fieri. qz ſuper illo addito lis nō fuit cōteſtata: nec iſta additio trabitur retro: vt fingať ꝙteſtata. ⁊ ſic ſuper ea nō poſſet ferri ſnīa per. l. non pōt videri. ff. de iudi. ſed intētio actoris in emēdatis eſt vt poſſit cōſequi ſnīaz ſuper eo qđ emēdando addidit ante lit. conteſt. ideo pōt fieri qz cōteſtatio que poſtea fiet. cōcernet etiā ſummā additā ⁊ ſic poterit habere intentū: pcedit aūt dicta diſtinctio quādo actor vellet emēdare remanēte eodē libello abſqz eo qđ det libellū ó nouo. qz oporteret ſoluere nouas ſportulas in locis in qb⁹ ſoluunť: ⁊ oporteret facere reū iterum citari. ¶ Ipſe aūt vult qđ pcedať ſuper eodē libello ⁊ qđ nō habeat iterū citare ⁊ qđ reꝰ rñdeat ad libellū ſic formatuz abſqz alia citatiōe vel termino dādo. ſ Reus autem ꝺdicit ⁊ petit ſe abſolui ab illo libello ⁊ cōdēnari actorē in expēſis: certe non auditur in ꝺdictione per hanc. l. poſtq̄ lis non erat conteſt. dūmodo ſalua ſit ſibi noua deliberatio ſi expedit ⁊ refundantur ſibi expenſe quas non feciſſet ſi libellꝰ fuiſſet a principio bene formatus qđ totum relinquiť arbitrio iudicis: ſed ſi actor vellet dare nouū libellū ⁊ reū abſolui a p̄

6 mo nō eſſet dubiū qđ etiā poſt li. conteſt. hoc fieri poſſet. † Dō aūt dixi in particularibus iudicijs poſt li. cōteſt. nō poſſe addi ad rē petitā: verū eſt quātū ad principalē: ſed qđtū ad actiones orietes poſt lit. cōteſt. pōt addi. qz etiā ſi non adderenť venirēt in officio iudicis mercenario ⁊ in eis poſſet fieri cōdemnatio. vt. l. ediles. §. itē ſciēdū. ff. de edi. edic. Itē qđ gl. ſ. diriti

vniverſali

vniuersali posse adde post lit.cõtest. Intelligo non ad id qõ principaliter petit: sz ad aliud qõ in illo includebat. vt si petij a te hereditatẽ. i. me õclarari heredẽ. ⁊ hereditatẽ talis ad me pertinere ⁊ 2dẽnari ad restitutionẽ rex quas possidebat ⁊ aliquas expressi. nam post lit.conte. possum alias exprimere: qñ etiã si exprimerẽ lata p me sñia posset fieri executio etiã in nõ exꝑssis. ⁊ etiã si post lit. 2te. vel post sñiam incepisset eas possidere: vt in.l.iiij.ff.de peti.herẽ. Mã iste res nõ fuerũt petite: sz ipsa vniuersitas que est potius iuris q̃ facti. ⁊ etiaz dicit sine aliquo corpore. vt in.l. hereditas. õ peti.here. Sed si petijssem dimidiã partẽ hereditatis ⁊ post lit.cõtest. vellem addere alterã dimidiã nõ possem: qz adderẽ ad rẽ petitã. ⁊ sic esset idẽ qõ in particularibus. licet doc. nõ tangãt hic sed est ipsa veritas.

7 ¶Quid aũt de aliꝭ modis in quib⁹ 2sistit emẽdatio q̃ nõ tãgunt hic p glo. an post lit.cõte. possint fieri. vide hic per Bar. qui distiguit q̃ aut fit addendo ad substãtialia sine quibus libellus nõ poterat ꝓcedere. vt est libellus criminalis sine mẽse vel anno cõmissi delicti vel libellus in ciuili sine apta 2clusione: vt si peto te cõdẽnari. qz rex est in Frãcia. naz isti libelli sunt inepti ⁊ reo etiã ñ opponẽte iudex ex officio posset repellere etiã post lit.cõte. iuxta no. in.l.j.ff.de offi.assess. Et tunc dicit ipse q̃ ante lit.cõtesta. posset fieri ista emẽdatio. ita demuz si tpa largiant. i. tps accusandi vel agendi: sed si esset lapsum tũc sicut nõ posset nouũ libellũ dare. ita nec veterẽ reformare. qz reputat nouus ratione reformationis. ar.l.ius ciuile.ff.de iust. ⁊ iur. ⁊ ibi no. per doc. Et alleg. pro hoc casuz in.l. accusaturus.ff.de adul. Sed si lis est contest. non tangit ipse an possit fieri posito q̃ tpa largiantur ⁊ est dicendũ q̃ nõ si vult qõ ꝓcedat rõne veteris libelli reformati qz 2testatio fuit nulla. ⁊ sic erat nullus libellus. ⁊ sic ex eo non posset sequi sententia.

8 ¶Sed dñs Raph. reprehẽdit Bar. primo in quãtũ loquit de libello in criminali q̃ sit nullus si nõ bz mensez vel annũ etiã parte tacẽte: nam in Frium videtur glo. in.l. libelloruz. §. qõ si libelli. ff.de accu. que dicit q̃ tũc nomẽ rei aboletur postulãte reo ⁊ est casus. §. fi. eiusdẽ. l. ergo requiritur allegatio partis. Sed tu dic qõ hoc nõ obstat: nã fateor qõ reus nõ dz absolui nisi postulet tamẽ iudex etiã eo nõ postulãte põt libellũ reiscere. ⁊ istud cõsiderauit Bar. Itẽ dñ dicit Bar. nõ procedere libellum in ciuili si nõ cõtinet iustam causam: ipse etiã reprehendit nã etiã si nullã 2tineret ꝓcederet reo nõ opponẽte. vt in.l. fi.j.de anna.excep. Sed tu dic aliud esse quãdo nullam 2tinet qz potest actor in processu litis declarare cãm aptã. ⁊ super illa facere ꝓbatiões. sz si a principio exprimit ineptam. vt dico te mihi teneri in.c. qz rex est in Frãcia nõ põt post lit.cõte. alia cã apta specificari. ⁊ ideo etiã reo nõ opponẽte ab ipso principio põt iudex repellere libellũ. ⁊ istum respectũ habuit Bar. quẽ do. Raph. indebite reprehendit. Si vero fiat emendatio declarãdo tũc aut obscuritas nõ vitiabit libellũ ꝓte nõ opponẽte. vt si dico te mihi obnoxiũ in.c. vel obligatum ⁊ non dico ex qua causa quare peto te cõdemnari nam procedit libellus parte nõ opponẽte. vt.d.l. fi.j.de anna.excep. ⁊ tũc etiã post lit. contest. põt declarari causa ⁊ super illa fiãt ꝓbationes. Sed si pars opposuisset tũc fuisset necessaria declaratio a ꝓncipio. ⁊ ea nõ facta nõ valeret 2testatio tanq̃ super libello nullo q̃ intelligo qñ reus contestaret salua excep. obscuritatis per eum proposita: alias videret illi renũtiasse. ⁊ tũc post lit.cõtesta. nõ posset fieri declaratio: vt posset seq sñia virtute cõtestationis

9 precedẽtis nulle. ⁊ non valeret. ¶Ideo dicit Spe. [a] in tit.de libel.cõcep. §. fi. ver. caut⁹. in pe.colũ. q̃ qñ libellus est obscurus reus debet esse cautus qõ nõ petat ipsum declarari. qz ĩstrueret aduersariũ vt faciat libellũ valere. sed opponat excep. qõ libellus nõ procedit qz obscurus ⁊ male formatus. ita hodie faciunt ꝓcuratores: nã si postea fiat 2testatio non facta declaratione nõ valebit ꝓcessus nec sñia. Sed Cy. in simili in.l.j. ĩ. vt que desunt aduo. par. reprehẽdit tales ita malitiose ꝓcedẽtes sed dicit qõ reportat gloriã in hoc mũdo. sed in alio penã eternã. Cetera circa istũ articulũ declarationis. dic vt ibi p Bart.

¶In glo. ibi cũ vna de cõcomitãtijs. Tu dic melius ⁊ clariꝰ q̃ hic nõ sumit actio stricto modo prout sumit insti. de act. in ꝓin. sed sumit pro toto tenore libelli. vt dixi sup tex. Et nõ est dubiũ qõ si addit vl detrahit rei vel quãtitati ꝓdicte õr mutari tenor libelli ⁊ sic actio. ¶In glo. ibi nõ mutat actio vel res dic qz in. §. fi. detracta. petit quãtitas dãni p ac.l.aq̃lie. nõ aũt petit seruus q̃ dãnũ dedit cũ ille nõ sit in obligatione. sz solũ in facultate tradẽdi pro noxa. Si ergo addit vel detrahit ꝓpter qõ deb aut auferat dicta facultas puta sciẽtia vel ignorãtia dñi nihil addit vel detrahit de re petita nec de actione intẽtata. sed dũtaxat de q̃litate. Ideo põt fieri post litẽ contesta. sed si qualitas q̃ adderet vel detraberet imutaret factum vel etiã act. nõ posset addi talis qualitas post lit.conte. quãtũ ad hoc vt virtute eiusdẽ libelli ⁊ contestationis posset ferri sñia super facto vel act. de nouo eductis super quibus 2testatio nõ est facta. vel si ponerẽ aliud tps cõmissi maleficij vel celebrati cõtractus vel alius locus. qz cũ sint actus reiterabiles ex diuersitate locoꝝ vel tẽporũ diuersificat substantia. vt not. in.l. panthonius. §. rei. ff.de acqui.her. ⁊ p Bar. in.l. denũciasse. §. qui tñ. de adul. ¶† In prima parte glo. ibi sequitur de mutatiõe. dic qõ mutatio dicit qñ remouet causa vetus ⁊ ponitur noua. vt si petij librum ex causa depositi volo remouere illud verbũ õpositi ⁊ ponere cõmodati qz testes dicũt mihi qõ fuit cõmodatũ. ⁊ si ponerẽ de cõmodato succũberem in primo libello iuxta no. per Inno. in.c.j.de lit.cõtest. Itẽ dicit mutatio quãdo recedo a veteri actione. ⁊ pono nouam: vt si narraui q̃ mihi dedisti damnũ in vinea. ⁊ peto te cõdẽnari ad interesse ⁊ sic propono acti. l. aquilie. postea volo dicere q̃ dedisti damnum incidẽdo vites ⁊ petere te cõdẽnari ad duplum. ⁊ sic recedo ab act. l. aquilie. ⁊ transeo ad act. arb. fur. ces. vel quãdo nec a causa. nec ab act. recedo sed a re. vt qz petij codicem ex causa cõmodati nunc volo remouere. C. ⁊ ponere. ff. vt insti. de act. §. si qs aliud. ⁊ dicit glo. q̃ ista mutatio in dictis casibus nõ põt fieri post lit. 2test. Et hoc est clarũ in eodẽ libello. sed si vellem dare libellũ de nouo sine dubio possem de iure isto. sed añ lit. cõtest. bene posset fieri iure isto per hãc.l. vbi vt virtute eiusdẽ libelli deb sñia in causa. ⁊ in act. vel re nouiter deducta: qz super eis cõtestabit lis. hodie vero p aut. qui semel. ĩ. qũo ⁊ quã. iud. etiã ante lit.cõtest. si reus fuit citatus non põt fieri mutatio ista: sed cogitur actor pseuerare in veteri quousq̃z per sentẽtiã diffinitiuã lis sup illa sit finita vt sic reus sup illa nõ possit amplius molestari. Et hoc vult gl. ĩ. in ver. qõ dixi: ⁊ sic hodie corrigit hec lex quãtũ ad mutationẽ: nõ quantũ ad emendationẽ in qua non receditur a veteri: sed alij dicũt q̃ imo nõ corrigit quia illa aut. loquit in deferẽte: non autẽ in mutante. Bar. ponit vnam distinctionẽ cõfusam. veritas est ista in paucis vbis: qõ aut actor vult mutare recedẽdo a veteri causa act. vel re: ⁊ ei penitus renuntiãdo. Et tũc hoc põt fieri: qz per hoc lis finit super illis. ⁊ reus nõ posset per diffinitiuã sententiã plus cõsequi quã cõsequat per istã renũtiationez per.l. postq̃ liti. ĩ. de pac. vnde nõ interest sua petere qõ sup ea ꝓcedat. Sz si vellet recedere a pristina. ⁊ ei nõ renuntiare ex todo tunc verdicit glos. qz reus nõ est securus. posito em̃ q̃ actor loco prime ponat nouam cãm vel act. vel rem si in illa noua succumberet posset ad veterẽ redire. Et sic interest rei. vt super oia verba remaneãt clara. ⁊ Bar. per multa verba potius obfuscat q̃ de-

11 claret. ¶† In gl. ibi sz cumulatio dic cumulatio differt a mutatione qz in cumulatione nõ recedit a veteri. sed alia sibi adiungit ⁊ vult glo. qõ cumulatio possit fieri post lit.cõtest. q̃ intellige sane in diuerso libello. ⁊ sic erũt diuersa iudicia. ⁊ diuerse cõtestatiões. Certe etiã mutatio posset fieri in diuerso libello. vt. s. dixi. Si aũt quatuor species cumulationũ interdũ cumulant diuerse actiões ex diuersis causis oriẽtes ad res diuersas. Et sic sunt tres diuersitates causaꝝ actionũ ⁊ rerũ. Interdũ plures actiões ex eadẽ cã oriẽtes ad res diuersas: ⁊ sic sunt due tantũ. Interdũ plures actiones ex eadẽ causa oriẽtes ad eandẽ rem. ⁊ sic est vna tãtũ diuersitas. Interdũ plures actiones ex diuersis causis oriẽtes similiter ad eandẽ. ⁊ sic sunt due simul in scõa. ⁊ in oĩb⁹ istis breuiter recolligẽdo ex dictis doc. in scõo ⁊ tertio genere. vbi est idẽtitas cause. etiã si sit diuersitas rerũ nõ admittit cumulatio. qz subest vna regula prohibitiua. Sed in ꝓmo ⁊ vltimo gñe vbi est diuersitas causarũ: ẽt si sit idẽtitas rei põt admitti cumulatio si est dare cãm in quo nulla subsit regula impeditiua. Sed in p̃cedẽtib⁹ duob⁹ semper subest vna que bz impedire q̃ nõ est in istis duab⁹. Sunt aũt due regule impeditiue ꝑm glo. ¶Prima est qñcũq; duo iudicia vel cause sic se habẽt qõ sententia absolutoria lata in prima intẽtata parit vel parere põt excep. rei iud. in scõa nõ põt cumulari cũ prima: sed dz expectari q̃ prima finiat. Et si dabit absolutoria nõ intẽtabitur secũda si condẽnatoria poterit ĩtẽtari. ⁊ hic est casus in.l. fundi. ⁊ l. fundũ. ff.de excep. que melius probant q̃. ll. allegate in glo. Scõa regula est qñ sic se habent plures actiones q̃ electione tollunt: vt. l. qõ i heredez. §. eligere. de tribu. qz tũc vna electa altera extinguit. ⁊ quecunq; sñia sequat nõ reuiuiscit. ⁊ etiã ponit exemplũ per.l. fi. ĩ. de codi. Addit tertia regula per Cy. qñ sunt actiones contrarie in origine: nam tũc nõ põt nasci nisi vna. ⁊ sic nõ habet locum ꝓcedẽs regula q̃ electione tollant qz electio nõ cadit nisi inter plura. ꝓhibet ergo cumulatio per hãc tertiã: qz nõ est possibile qõ simul 2petãt ergo nec possunt simul cumulari. Addunt ⁊ tres alie per Bar. sz qñ vna est maior altera vt ciuilis ⁊ criminalis per.l. per minorez. ff.de iud. ⁊ l.j. ĩ. qñ ciui. actio. ⁊. ff. de pub. iud. l. interdũ. Itẽ qñ est inter eas ordo vt petitoriũ et

a ¶Jõ dicit spec. Add ant. õ bu. ĩ. c. fi. de lib. obl. ⁊ eũdẽ Pau. de ca. ⁊ ibi Aler. õ imo. ĩ. l.j. ff. e. ti. ĩpn. Frãc. Cur.

BIU Cujas

possessoriũ retinẽde q̃ nõ pñt simul cumulari. sʒ est ordo vt cã possessorij p̃cedat. ff. de acq. pos. l. exitus ꝯtrouersie. ⁊ de iud. l. si de vi. ⁊. ĩ. de iterd. l. incerti. Jtẽ vltia ⁊ ista est de farina Bar. p ipʒ inẽta ⁊ p nullũ aliũ qñ duo iudicia sic se hñt ꝙ lata snĩa cõdẽnatoria in prima ⁊ facta executiõe obstat exceptio ĩ altera nõ pñt simul cumulari: vt. l. j. in fi. ff. si fa. fur. fe. di. Pone exem plũ si debet mihi vna res ex diuersis causis lucratiuis a diuer sis personis vel ab eadẽ. istam si cõsequor eã: ex vna extinguit altera per. l. oẽs. ff. de act. ⁊ obli. Secus si ex vna lucratiua ⁊ ex altera onerosa. vel si vtraqʒ erat onerosa. ⁊ ideo in p̃io genere cumulationis licet Cy. dicat qd nunꝙ̃ admittit. Bar. dicit qd imo admittitur qñ lata snĩa ex vna: ⁊ facta executio adhuc su peresset altera: qm habent effectum solide exactiõis. Sed si al tera extingueret secus per. d. l. j. in fi. licet Dyñ. dicat ꝯtriũ quẽ ipse reprehendit. Ex quibus sunt expedita tria genera cumu lationis. solũ restat p̃mũ in quo dic qd cõcurrẽtibus tribus s. ꝙ diuerse actiones orietes ex diuersis causis ad res diuersas se inuicẽ nõ cõtingunt: q2 vtraqʒ est eque principalis. et altera ab altera nõ dependet. Jtẽ qd vna no sit maior altera. q2 sunt ambe ciuiles. ⁊ qd inter eas nõ sit ordo q2 nõ sit petitorium ⁊ possessorium. his cõcurrentibus admittit cumulatio ⁊ isto ca su debet intelligi ista glo. Et si lis erat cõtestata in prima re quirit nouus libel lus vt dixi. Si non erat cõtestata. tũc si sunt similes actiones. puta plures actiões fami. ercis. sup diuersis hereditatibus. vel plures actiones ꝓ socio sup diuersis socie tatibus. ⁊ tunc põt ⁊ dʒ fieri cumulatio ĩ eodẽ libello ⁊ nõ in diuersis vt sic sit vnũ iudiciũ non diuersa p. l. heres. §. de pluri bus. ff. fa. erc. ⁊ per. l. actiones. §. si plures. pro socio. ⁊ per. l. nõ est nouũ. de act. emp. Sed si sunt actiones dissimiles: tunc põt fieri cumulatio in diuersis libellis. nõ in eodẽ ꝑm Bart. Sed tu dic qd in eodẽ per tex. cũ gl. in. c. querela. de elec. ⁊ tot dicent libelli quot cause. ⁊ ideo pro tot soluetur gabella si venit solnẽ da. secus in cã p̃cedẽti. q2 nõ cẽsebit esse nisi vnus ꝓpter cõfor mitatẽ. ⁊ vna tñ gabella soluet. Sed si aliquid p̃dictorũ triũ deficeret nõ admitteret cumulatio q2 semp ibi esset vna regu la impeditiua. Et ꝙ in eodẽ libello possint cumulari plures actiões ex diuersis causis ad diuersa etiã si nõ sint vniformes ⁊ eiusdẽ generis est tex. in. l. si idẽ cũ eodẽ. ff. de iur. om. iud. nã illa. l. nõ haberet dubiũ si loqueret ĩ diuersis libellis. Jtẽ ptʒ per iura que volũt qd petitoriũ ⁊ possessorium recuperãde vl adipiscẽde possint simul intẽtari in eodẽ libello: vt in. c. cuʒ ec
12 clesia. de cau. pos. ⁊ prop. ⁊. c. pastoralis. † Jtẽ q2 in eadẽ accu
a sati one põt qs accusari de diuersis criminibus[a] orientib[9] ex diuersis factis: vt no. ĩ. de accu. l. qui de crimine in gl. sup ver. ab alio. ⁊ in. l. libellorum. sed si per aliud. ff. de accu. ⁊ ibi vide p Bar. an dicant diuerse actiões vel libelli: vt sic diuerse soluã tur gabelle ad qd facit. l. j. §. si plura. ad tur. Sed opp. ꝯ p̃maʒ regulã. de. l. fundi. ⁊. l. fundũ. ff. de exce. ⁊. l. sed si ante. eo. ti. sec[9] qñ sunt duo iudicia inuicẽ depẽdẽtia. q2 vnum est super p̃ci pale puta dñio rei. aliud super seruitute illi debita vl sup fru ctibus inde perceptis vel super diuisione si primo est intẽta tum principale sup dñio nõ põt intẽtari depẽdẽs vel accesso rium quousqʒ p̃mũ sit finitũ duplici ratiõe prima q2 absolu toria lata in p̃io qualitercũqʒ: siue q2 actor nõ sit dñs. siue q2 non probauit dñium parit exceptio. rei iudicate in secundo. Alia est q2 cõdemnatoria que ferret in secũdo faceret p̃iudi ciũ reo in primo. q2 non pronunciet pro actore in secũdo ante ꝙ̃ expediatur resultaret pro eo presumptio ꝙ esset dñs ⁊ per minorẽ causam non debet fieri preiudiciũ maiori: vt. l. per mi norem. ff. de iudi. Et si postea sequeret absolutoria in prima detegeret iniquitas sentẽtie late sup secũda. ideo ne inducat ꝑplexitas dʒ expectari ꝙ prima finiat. sʒ si primo esset ĩ iudi cium deducta causa accessoria posset illa pẽdẽte deduci prin cipalis: q2 cessant rões de quibus. s. imo ista secunda faceret supersederi in prima tanꝙ̃ preiudicialis ad eaʒ: ⁊ ita loquit in. l. sed si ante. ¶ Ultimo adhuc op. de. §. sʒ neqʒ. in aut. de fi deiuss. vbi in eodem libello possum intẽtare personaleʒ actio nem ⁊ hypothecariam. ⁊ tamẽ inuicem dependẽt ⁊ absoluto ria lata in ꝑsonali pareret excep. rei iudicate ĩ hypothecaria sicut ⁊ pactũ de nõ petẽdo. vt in. l. soluitur. §. j. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. dixit Cy. ꝙ illa regula qd nõ admittitur cumu latio qñ absolutoria lata in primo pareret excep. in scdo locũ habet qñ ex postfacto vellet quis cum prima cumulare scdaʒ ⁊ ita intelligit illam. l. fundi. ⁊ illam. l. fundũ. Secus si a p̃ci pio simul ⁊ semel Bar. reprehẽdit mordaciter. dicẽs ꝙ est cõ tra casum illarũ. ll. que ĩ hoc nõ faciunt vim. Et ad alium. §. dat aliã respõsionẽ eundo p mẽdicata suffragia ꝙ ibi est spe ciale. sʒ si opi. Bar. est vera nõ procedit practica que vbicũqʒ seruatur q2 in eodẽ libello petit res cũ fructibus p̃ceptis. quã practicã Cy. dicit p̃cedere in. l. cũ propria. ĩ. si quis al. vel sibi.

a ¶ Accusari d diuersis crimib[9]. Add gl. ĩ. c. lator. ij. q. vij. ⁊ ĩ. c. placuit. iij. q. x.

b ¶ Dictiõis put. Adde doct. ĩ. c. put. de do. ⁊ cõtu. Frã. paui. in tractatu de potestate. c. sed. va. ĩ tertio p̃ludio. ĩ vltima col.

Ideo dico ꝙ Dy. dicit ipsam veritatẽ: limitãdo tñ dictũ eius dũ dicit simul vel diuersis tẽporib[9]. nã intelligo simul. i. eodeʒ libello ⁊ diuersis tp̃ibus. i. diuersis libellis: nã dico ꝙ in eodẽ libello ista iudicia possunt cumulari cũ modo. Et hoc est ꝑʒ ꝙ addo ad Dy. Scdm accessoriũ cumulet cõditionalr̃ si appare bit actorẽ habere ius in primo. Et ad hoc allego gloss. ordi. ff. de inof. testa. l. q de inofficioso. in fi. mag. gloss. q̃ dicit querelã inofficiosi. ⁊ peti. here. simul posse intẽtari. Et tñ secũda depẽ det a p̃ia dũ tñ cõditionaliter: vt ibi dicit gl. Jtẽ allego Cyn.
13 in. l. j. ĩ. de iudi. † q dicit ĩ eodẽ libello posse peti sortẽ ⁊ vsuras cõditionaliter tñ. Sʒ ĩ diuersis libellis an pñt cumulari etiaʒ eodẽ tp̃e datis. q2 tũc duo essent futura iudicia ⁊ ĩstãtie sed in pñti vnũ iudiciũ tm̃. Et rõ quare libell[9] sup accessorio nõ p̃ce dit vel fuit ĩtẽtatũ pure. ⁊ reperit p regulã ꝙ absolutoria la ta in altero p̃ncipali pareret excep. in hoc accessorio. Aut fuit illud accessoriũ deductũ cõditionalr̃. ⁊ non p̃cedit libellus. q2 fundat ex toto sup futuro p. l. nõ quẽadmodũ. ff. de iudi. Sed qñ in eodẽ libello tũc non fundat ex toto sup futuro. q2 ibi ꝯti net etiã principale ꝙ deducit pure rõne cui[9] p̃cedit sup acces sorio: lʒ ꝯditionali sicut in simili in annuo debito: q2 sicut de bet de pñti põt illud peti ⁊ in occasione ipsi[9] põt peti etiã sup futuro tp̃e fieri cõdenationẽ non sic si nihil deberet de pñti: vt no. in. d. l. nõ quẽad. ⁊ in. l. j. ĩ. de sen. q̃ sine cer. quã. ⁊ hec est ip̃a veritas. qua tñ nõ reperio ab aliquo tactã vel visam. ⁊ oĩa re
14 manet clara. ¶ † Ultimo d natura istius dictionis put[b] de q̃
b tex. vide oĩno qd no. Bar. in extrauag. ad reprimẽdũ sup ver.
15 prout. ⁊ ad. q. quã Bar. hic format. † Si in libello fiat mẽtio d aliquo instro ante lit. cõte. debeat exhiberi: vide oĩno qd not. Spe. in ti. de instru. edi. §. nũc dicam[9]: v. qd si qs in libello ⁊c.

2 ¶ Actor non debet sumere arma de domo rei ⁊ ipsum reuʒ cum suis armis offendere.

Si reus recolligit instr̃m de sua pecunia a notario lʒ in eo ꝯti neat ꝯtct[9] cõiter fact[9] ĩter ip̃m ⁊ actorẽ nõ tñ illd est cõe sʒ pro p̃riũ ipsi[9] rei sʒ ꝓtocollum notarij est cõe rõne cõtentorum in eo.

3 Si reus producat illud instrumentũ pro se tenetur facere co piam actori sine die ⁊ consule non autem dare originale.

Reus si absoluitur diffinitiue a petitione actoris: nõ poterit actor amplius agere etiam si postea superueniant probatio nes secus quando absoluitur ab obseruatione iudicij.

4 Casus in quibus nõ absoluitur reus simpliciter vel indistin cte licet actor non probauerit. remis.

1 **Qui accusare.** † Reus nõ tenetur ede re actori propria instra ad intẽtionẽ actoris fundãdã. h. d. Sed econuerso actor tenet edere reo ad fundandã exceptionẽ: vt in duab[9]. ll. seq. ⁊ ita soluit imp̃ator ꝯtrietatẽ q̃ vr̃ esse inter istã ⁊ illas. ĩ. e. l. fi. Et p hoc sunt expedite iste tres. ll. ⁊ eadẽ rõne re[9] teneret edere actori ad fundãdã replicationẽ suã. q2 actor ĩ re
2 plicãdo hr̃ p reo. ⁊ ꝓbat in. l. pe. §. fi. ff. ad. l. fal. ¶ † Jn tex. ibi alienorum: dic: nã si re[9] recolligit istr̃m de sua pecunia a notario lʒ in eo ꝯtineat ꝯtract[9] cõiter fact[9] iter ip̃m ⁊ actorẽ. nõ tñ illd est cõmune: sed ꝓp̃riũ ipsius rei: vt no. Jnn. in. c. j. de proba. et Spe. in ti. de ĩstru. edi. §. vidẽdũ. ver. ex p̃missis. ideo nõ tenet edere. q2 actor nõ dʒ sumere arma ex domo rei ⁊ ip̃m reũ cum suis armis offendere. ar. in. l. nimis. ĩ. de test. Sed protocolluʒ notarij bene est cõe. ⁊ nõ dico rõne dñij. q2 dñium est ipsi[9] no tarij: sʒ rõne ꝯtẽtorũ in eo. q2 de vtriusqʒ mãdato scripsit. ideo
3 bene tenet notari[9] edere cũ die ⁊ cõsule. † Qd aũt hic dr̃. fallit qñ reus illud instrumentũ ꝑduxisset pro se. q2 tenet facere co piã actori sine die tñ ⁊ cõsule. nõ aũt dicit originale. ar. ĩ. e. l. ꝓ curator. ¶ Jn fi. l. ibi obtineat. dic q2 ibi absoluit diffinitiue a petitiõe actoris nõ ab obseruatiõe iudicij ⁊ h vult gl. ĩ. qño ⁊ qñ iud. aut. q semel in fi. mag. glo. super ver. ꝙ locũ. Et effe ctus est: q2 lʒ ad actorẽ postea ꝑueniant ꝓbationes nõ poterit ꝓpterea ampli[9] agere. vt colligit ĩ. l. argẽtarius. §. cũ aũt. ff. e. ⁊. ĩ. de re iud. l. sub specie. ⁊. ff. e. l. imp̃atores. Sec[9] qñ absolui tur ab obseruatione iudicij. l. j. si mẽ. fal. mo. di. ⁊ in. c. examina
4 ta. de iudi. ¶ † Jn gl. ibi de sepul. vio. l. iij. dic. ⁊ no. ĩ. l. q desti tit. ff. ad tur. p gl. ⁊ p Jo. an. ĩ addi. Spec. in ti. de na. ex libero ven. in addi. q̃ incipit. Nostre. ¶ Jn glo. que incipit idẽ in ac cusatore. in fi. dic alios plures casus vide plenius in Spec. de ꝓba. ver. sed lʒ reus. ⁊ per Jnn. in. c. j. vt ecclesiastica beneficia ⁊ etiam Bal. hic aliquos enumerat in quibus licet actor non probauerit reus non simpliciter vel indistincte absoluitur.

Non est nouũ. Dici ista. l. lʒ iste due. ll. videant loq in ra tionib[9] tñ docto. dñt eas etiã procedere in instru mẽtis ꝓp̃rijs ipsius actoris p ip̃m recollectis a no tario de sua pecunia. vt sit differẽtia ĩter actorẽ q tẽdit ad offẽ sam vt sibi nõ edant a reo. vt in. l. p̃ce. ⁊ inter reũ. ⁊ sibi edãtur

ab actore

BIU Cujas

ab actore qui tendit ad offensam qui fauorabilior est:sed alij non facientes dñiam inter actorē ꝛ reū vt alter alteri nō edat ad intētionem fundādā intelligunt istas.ll.in rōnibus que sunt edende qñ facte sunt de mandato alterius.tñ ab actore ipsi reo:vt in istis.ll.q̄ econtra.vt.s.eo.l.j.in fi.dum dicit ex causa ꝛc.cum glos.Sed primus intellectus videtur communior ꝛ verior.Cetera dic vt.j.eo.l.fina.

2 ☞ Adulti modi quibus instrumenta possunt dici cōia ꝛ edenda sint remis.
Bona fiscalia quando dicantur publica:ꝛ qñ priuate rōnes dicantur.

3 Si apud te est instrumentum meum qđ ego recollegi a notario possum petere ipsum mihi edi per actionem ad exhibendum ꝛ etiam ipsum a te vendicare.
Quid si nec est meum nec tuum:ꝛ quid si pertinet ad vltimā voluntatem.

4 Quid in libro rationum.

5 Copia instrumenti qđ non faciat fidem in iudicio.

1 **Procurator.** †Instra cōia debent esse penes digniorem:ꝛ alteri fieri copia.ꝛ cū expediens fuerit dr exhiberi originale.h.d.Et videī Spe.de īstru.edi.§.videdū.v.

2 ex pmissis.†vbi ponit multos modos qb⁹ instra pñt dici cōmunia ꝛ edenda sunt.casus est iste.ꝛc.¶In text.ibi priuate rōnis.dic.i.cesaris.nā bona fiscalia cū sint deputata advsum ꝛnecessitatē publicā dicunt publica.vtī ti.de fundis reipu.j.li.xj.fz bona deputata ad vsuz impatoris dūtarat vt horti salusti.ad amenitatē vel molēdina ad gubernationem familie sue dicunt bona puate rōnis ad dñiam fiscaliū vtī ti.de fun.

3 rei pri.¶†In ter.ibi cōia.dic.s.rōne dñij sicut ꝛ cetera bona hr̄ditaria erat hic cōia īter fiscū ꝛ priua.q erāt hr̄des.ꝛ no.q si apud te est instrm meū q ego recollegi a notario possuz petere ipsum mihi edi nō officio iudicis p hoc edictū.fz p ac.ad exhib.l.ij.in.§.pe.ff.ad exhib.Et etiā ipm a te vēdicare.si vero erat cōe īter te ꝛ me adhuc nō hz locū ppie edictū de quo in isto tit.Sed seruandū est qđ hic dr.ꝛ.ff.fami.erc.l.si q̄ sunt cautiones.ista.ēm fit editio ex edicto de edēdo.Si vo instrm sit tuum hz locū qđ dictū est in.ll.prece.si vero nec sit meū nec sit tuū.vt si apud te esset liber ptocollor notarij vel liber actorū teneris edere cū die ꝛ cōsule sicut ipse notarius per not.in Spec.loco.s.allegato.ꝛ p Inno.in.c.j.de pba.Et si ptineret ad vltimā voluntatē haberet locū interdictū de tab.exhi.vel

4 edictū qnēadmo.testa.ape.†si aūt est liber rōnū tūc aut interme ꝛ te precessit ☞ctus vel quasi gñalis administrationis qr fuisti tutor vel pcurator meus ꝛ cōfecisti librū rōnum:tūc fit editio iure actionis nō officio iudicis ex hoc ti.vt.l.quedā.in prin.ff.eo.ti.sed si talis ☞ctus generalis administrationis nō precessit lz precesserit mādatū spāle describendo in libro tuo ☞ctum inter te ꝛ me celebratū nō agit actiōe mandati vt fiat editio.fz agit offō iudicis nobili ex hoc edicto.ꝛ si lis erat inchoata locū hz officiū mercenariū deseruiēs actioni intētate sed si non erat inchoata locū hz offm nobile.Et p hoc pt⁹ declarata vna distinctio Bar.quā ponit.s.eo.l.j.in fi.Et qr iste

5 ter.vult†qđ copia instrumēti[a] nō faciat fidē in iudicio ppter

a qđ dicit exhibēdum originale cū expediens fuerit.facit aut.si quis in aliquo.que ponit alium similem casum ꝛ est singu.

2 ☞ Notarius si in instro facto per euz faciat mētionē de alio instro non ponendo tenorē de verbo ad verbū sed attestat in suo se illud vidisse ꝛ legisse prout cōiter facere solent dicendo vt constat tali instrumento per me notarium infrascriptum viso ꝛ lecto ei non creditur.
Exemplum seu copia factum seu facta cum autoritate iudicis quando faciat fidem.ꝛ nu.3.4.ꝛ.§.

3 Testes si deponant se vidisse vnum instrumētum solēne manu talis notarij sine aliquo vitio in quo cōtinetur qđ eras debitor meus ꝛc.licet sit perditum an faciat fidem.

4 Notarius si fecit plura instra diuersis psonis postea pdat protocollū suum an possit petere ab oibus illis q̄ faciant sibi copiam instrumentorū redditorū:ꝛ an ille copie faciāt fidē ipsi notario vt ex eis possit facere nouum librū protocollorum.

5 Notarius si dicat hec est copia cuiusdam instrumenti confecti manu mei notarij ifrascripti cuius tenor de verbo ad verbum infra describitur non statur tali copie.
Notarius cui est commissa publicatio protocollorum notarij defuncti debet describere prout reperit ī protocollo nihil addito vel diminuto.ꝛ quid de speciali mandato.

6 Si in instrumento notarij narratur aliquid aliud q̄ tenor alterius instrumenti an stetur tali narrationi.

7 Si instrumētum sentētie faciat mētionem de alio instrumento ei nō statur nisi tot⁹ tenor illius instrumēti sit descriptus in actis.
Quid si instrumentum sentētie faciat mētionem de actis an stabitur verbis sententie.
Negatiua alicuius scripture preobar̄ per eius inspectionem.

8 Si in actis reperitur q talis fuit citatus:ꝛ q ita retulit nuntius ille vero dicit q nunq̄ fuit citatus quid iuris.

1 b **Si quis ī aliquo.** †[b] Not.ad euidētiam huius autē. qđ.l.procurator.loquitur de copia alicuius instrumenti que dicit qñ describitur totus tenor ipsius de verbo ad verbū hoc mō.¶Nec est copia cuiusdā instrumēti cōfecti manu talis cuius tenor de verbo ad ver' ū infra subj citur.ꝛ talis copia hz tria noia.nā dr copia itē dr exēplū.itez dicitur index.Sz illud instrm qđ copiar̄ hz alia tria noia hic qr dr originale.item dr autēticum.itē dr exemplar.Ista vere aut.loquit de quodā alio simili qđ vocar̄ mētio seu narratio qr notarius de aliquo rogatur inter ter me facit mentionē de tenore cuiusdā alterius instrumēti non tñ describēdo tenorē de verbo ad verbū sed ponēdo effectū:qr dicit aliquē procuratorem cōstitutum ab aliquo ex nobis prout constat instrumento confecto manu talis:vel dicit te debitorē meum prout constat alio instro confecto manu talis.Certe sicut copie:vel exemplo non datur fides:ita ꝛ huic narrationi vel mentioni nisi producar̄ aliud instrm de quo mentionē facit per rōnem que hic ponit in gl.qr in illo possent esse adhuc cācellationes vel vitia propter que si produceret apparet qđ nō faceret fidē vnde nō est iustū qđ ista narratio faciat fidē.Et vide ad predicta bonā glo.que est in.l.ij.ff.de fi.instru.ꝛ dicit Spe.in ti.

2 de instru.edi.§.restat.v.pe.†Ista aut.nō haberet locū si notarius qui talē mentionē facit diceret se vidisse ꝛ legisse tale instrumentum vt quotidie videmus fieri:qr dicunt vt cōstat tali instro p me notarium infrascriptū viso ꝛ lecto.Sz ego semper fui miratus de isto dicto cū ista aut.generaliter loquar̄ ꝛ etiā ratio gl.hoc casu vendicat sibi locū ꝛ semper credidi istū dictū non esse verum lz nullus doc.de hoc faciat mentionem: nūc reperi Alb.magnū practicū qui hoc dictū reprehendit ꝛ dicit se in practica obtinuisse ☞nium per istam aut.ꝛ lz notarij sic seruent:si tñ opponeretur haberet locū qđ dixi:sed si nō

a opponit procedit practica.ꝛ imputet sibi qui negligit opponere.¶In fi.gl.ibi nisi originale officio iudicis sit publicatum expone.i.exēplatū.vult ergo gl.q̄ lz exēplū vel copia factum vel facta sine iudicis autoritate non faciat fidē vt colli- b gitur ex.l.si procurator.si tñ cū iudicis autoritate bene faciat per legē chirographis.de admi.tut.Et sic illa.l.nō ob.huic. qr illa loquit de copia:ista vero loquit in narratione vel mentione que nunq̄ fit autoritate iudicis:sed notarius a seipso facit nec etiā ob.illa.l.huic.l.procurator.qr ista loquit qñ sine autoritate iudicis ibi cū ea.Sed intellige hoc verū qñ pars fuit citata.alʒ non preiudicat nō citato etiam si.xx.notarij attestarentur se vidisse originale non vitiatum nec cācellatum sed omni sua figura integrū:cuius tenor sequit de verbo ad verbum ꝛ iudex interponeret autoritatē vt not.Spec.in tit. de instru.edi.§.offensa.ver.in summa.ꝛ qđ no.Inno.in.c.alb̄ericus.de test.ꝛ in.c.significauit.ꝛ q̄ not.in.l.publicati.j.de testi.per doc.ꝛ hic.Et ista est cōis opinio.sed contra qđ imo c

3 fidē faciat.lz pars nō fuerit citata per.c.cū olim.de priui.vbi si†testes deponunt se vidisse vnum instrm solēne manu talis notarij sine aliquo vitio:in quo cōtinebatur q̄ eras debitor meus ex tali causa.licet illud instrumentū sit perditum sit tales testes erant literati ꝛ cognoscebant vitia instrorum statur depositioni ipsorum.vel condēnaberis posito qđ nō fuerint presentes in ☞ctu.ꝛ sic nō deponant de veritate negocij:sed solum de tenore instrumēti.Sol.aliud in testibus qui examinati per iudicem cū iuramēto ita deponunt.Ideo deponunt testes.Aliud in notarijs ita attestantibus qui nō iurarunt vt nec pars fuit presens vel citata sed in iuramēto testiū est presens vel citata.ꝛ hoc vult hic Bar.ꝛ etiā Jo.an.in.c.bone.de elec.ꝛ in addi.spe.ti.de sen.§.vt aūt.in addi.q̄ incipit supple ibi cū dicit posse pbari per testes literatos ꝛ si nō essent literati nō facerent plenā fidem:sed semiplenam vt not.de fi.instru.l.sicut.per gl.ꝛ doc.¶Habes ergo vnū casum in quo copia

c facit fidē.[c] qñ est facta pte citata ꝛ cū autoritate iudicis.Est ꝛ alius casus.s.contra illū qui copiam dedit.ꝛ ideo si produristi instrumētum coram iudice:ꝛ ego petij copiaz que fuit mihi data de tua voluntate ista copia faceret fidem cōtra te:si cōtineret aliquid in tui preiudicium posito qđ originale amplius nō produceret per.l.in fraudē.§.neq̄ instrumēta.ff.de iure fisci.ideo ille qui capit copiam sit cautus vt faciat apponi qđ de voluntate partis ꝛ de mādato iudicis facta fuit.Est

4 ꝛ†alius casus sumusi ipse notarius fecisset plura instrumē

f

a ¶Instrumenti. adde Lanfrā. in rep.c.qñ ☞ falsā. de proba.

b ¶In aliquo.de materia istius.l. vide p doc.i.c.ij. de fide īstru.ꝛ intellige hāc aut.ñ pcedere in habētibus ptātē.l.cōdēde.itaipe pau. de ca.in.l.admonēdi.ff.de iu.iu. ꝛ ibi diri in mea repe.co.xv. Cur.

c ¶Fidē.adō baldū ī rub.C.de. fi īstru.Alb.de ro. in.l.☞ct⁹.de fi.instru.Ange.ī aut. vt spōsa.largi.in §.ꝛ hoc sup in.ij. colum.

BIU Cujas

ta diuersis partibus postea pderet ptocollũ suũ certe posset petere ab oĩbus illis q̃ facerent sibi copiam instr̃orum reddi torũ ⁊ deberent compelli ex iusta cã p.l.si qs ex argẽtarijs.ff. prohibet.ff.de eden.⁊ ille copie facerẽt fidẽ ipsi notario.vt ex eis posset facere nouũ librũ ptocollor̃:ita dꝫ itelligi ille.ff.p hibet.nõ aũt facerẽt fidẽ quo ad alios:lꝫ Bar.hic dicat q̃ qñ copia est facta manu illi⁹ q̃ fecit originale qõ stat tali copie:p illũ.ff.phibet.lꝫ ipse determinat expresse ẽ̃ũ.ĩ.l.j.ff.si qs ĩ duo
5 bus.ff.de bo.pos.ꝑm tab.† Ideo si notarius diceret hec est co pia cuiusdã instrumẽti ꝙfecti manu mei notarij infrascripti. cuius tenor de verbo ad verbũ.ĩ.describit non staret tali co pie qõ ꝓpetuo tene mẽti.nã ⁊ hic subest eadẽ rõ:q̃ originale posset esse vitiosum ⁊ nõ stat verbis notarij q̃ nõ est vitiosuꝫ cum asserat hoc sine iuro etiaꝫ si interueniret iudicis autori tas.Est⁊ quart⁹ casus qñ aliquis notari⁹ cui esset ꝙmissa pu blicatio ptocollorũ notarij defuncti vel p rẽpub.vel p iudicẽ nã dꝫ describere put reperit ĩ ptocollo nihil addito vel dimi nuto nisi de spãli mãdato iudicis⁊ credit tali sumpto lꝫ alia iudicis autoritas nõ ĩterueniat nec partis citatio quã facere nõ ptinet ad talẽ notariũ:sed sufficit cõmissio sibi facta per.c.
6 cũ tabellio.de fi.istr.nã ⁊ ista vr̃ id esse copia.⁊ ita ptinẽt ad.l. nostrã pcurator.†Sed quãtũ ad narrationẽ vel mẽtionẽ de q̃ loquit ista aut.dubitat qd si in instro notarij narrat aliquid aliud quã teno⁊ alterius instrumẽti. Breuiter si est tale qd q̃ potuit interuenire tpe cõfecti instri statur narratiõi.vt no.in l.j.ff.de fi.instr.⁊ iure baste fis.li.x.si vero nõ potuit tũc ĩterue nire:tunc aut logmur an stetur in preiudiciũ alteri⁹ ꝫbentiũ q̃ nõ fuit pñs ⁊ nõ stat p id qõ habet ĩ.l.cũ aligs.ff.de iu.deli.

a ¶Instro.adde Lãfrã.in repe.c. qñ ꝫ falsaꝫ.de pba.⁊ bar.⁊ doc.ĩ l.sciẽdũ.ff.de vb. ob.⁊ p fel.in.c.si cut.de re iudica. Lur.

puta de ꝫfinib⁹ plebanat⁹ vel loci.Si ẏo quo ad preiudiciũ partiũ pñtiũ tũc aut erãt tales psone q̃ poterant sibi preiudi care ⁊ statur tali narratiõi.facit.l.optimã.ff.de ꝫbẽ.stip.Aut nõ potuit ꝑiudicare puta minor q̃ narra t q̃ fuit seruata solẽ nitas in eius ẽctu puta q̃ facte sunt subhastationes non stat in ei⁹ preiudiciũ q̃ nõ potuerũt fieri tpe ẽct⁹⁊ ipse nõ potuit sibi ꝑiudicare.†Quid aũt si instr̃m sñie faciat mẽtionẽ ꝺ alio
7 a instro[a] dicit Inn.ei nõ stari nisi tot⁹ teno⁊ illi⁹ instri sit descri ptus in actis.vt ipse no.ĩ.c.qñ ꝫtra falsaꝫ.de pba.Quid aũt si instr̃m sñie faciat mẽtionẽ de actis.puta q̃ lis erat ꝫtestata ⁊ iurat de calũnia ⁊ pars citata ⁊ alter de ꝑdictis nõ apparet an stabit verbis sñie.bar.tãgit hic succincte.⁊ tãgit an fuerit lata ẽ̃ pñtem vel ẽ̃ absentẽ.Spe.latius in ti.de instru.edi.ff. restat.ver.in summa.circa fi.ff.⁊ in ti.de sentẽ.ff.qñ.v̊.in sum ma.Silr circa fi.ff.⁊ in.ff.vt aũt.v̊.⁊ no.⁊ Inno.in.c.bone.el grande.de elec.⁊ ipsi distingũnt an sñia trãsierit in rẽ iudic. vel nõ.Breuiter dic q̃ si nõ trãsiuit q̃ fuit appellatũ ⁊ nõ sta tur verbis p.d.c.qñ cõtra falsam.de pba.vbi nõ stat verbis iudicis vel notarij nisi quatenus ex actis ꝓparet:ſꝫ si transi uit in rẽ iudi.tũc aut acta ꝓducunt ⁊ in illis nõ fit mentio de ꝑdictis:⁊ tũc nõ ꝓsumunt ĩterueniſſe.ſnã negatiua alicuius
b scripture[b] ꝓbatur per eius inspectionẽ.vt.ĩ.de re.cre.l.fi.⁊ ibi no.in glo.⁊ per Bar.in.l.titie textores.de leg.j.hoc etiã dicit Jo.an.in addi.spe.in ti.de instr.edi.ff.vt aũt.ver.⁊ no.si vero nõ ꝓducunt acta q̃ forte nõ reperiunt tũc aut ꝓbant depdi ta puta cõbusta ⁊ stabitur tali narrationi p cãm necessitatis. p id qõ no.in.l.in exceptionibus.in fi.ff.de pba.seu in.l.quo ties.in fi.Si vero non cõstat q̃ sint deperdita tñ de facili non pñt haberi.tunc aut fuit lata de longinquo ⁊ nõ de primo.⁊ ꝓsumit p sñia tã ex ordine q̃ ex cã.vt ĩ.c.in presentia.de renũ. aut fuit lata de primo:⁊ tũc aut parte presente ⁊ nõ reclamã te:⁊ idem.ar.ĩ.de rela.l.j.per quã Bar.se fundat ⁊ no.Inno. in.c.innotuit.de eo qui fur.or.sus.Aut nõ fuit pẽs:⁊ tũc nõ stabitur illis verbis:nisi ostẽdant acta.⁊ sic intelligat opinio
8 Bar.¶†Quid si in actis reperit q̃ talis fuit citatus ⁊ q̃ ita retulit nuntius.ille vero ẽdicit qõ nunquam citatus fuit. Quid iuris.istã qõnem format Lyn.in.l.si quis decurio.ĩ.de fal.⁊ fuit disputata per Ricar.malum.⁊ eam refert Jo.an.in d.ff.vt autem.versi.⁊ not.

b ¶Alicuius scri pture.adde bar. in.l.si qs diutur no.in.vj.col.ff.si ser.vendi.

c ¶Edẽda.adde Inn.ĩ.c.j.de fide ĩstru.spe.ti.de in strumẽ.edi.in.ff. nec dicam⁹.ver. sed quid si quis.

d ¶Incipit.Adó paul.de ca.in.l.j. C.de iuris ⁊ fac. igno.

2 ☞Instra per que legitimant personе vt pcuratiõis vel tu tele seu cure debent edi ante litẽ cõtesta.⁊ sic agens vel compa rens vt talis debet ante omnia probare se talem.

3 Instra pertinentia ad decisionem cause non sunt producen da ante litem contestatam:sicut nec testes nisi actor de illis fa ceret mentionem in libello vel reus in exceptionibus.

4 Rationes sunt edende a reo actori ⁊ econuerso.⁊ quid in in strumentis proprijs illius a quo petitur.

1 **Et que a duo.** †Ex ista legitur duo bus modis in glo.pri ma ꝑm Jo.vt tota loquat in instrumentis de qui bus fit mẽtio in fi.eius.⁊ vbicunq̃ reperitur in te xtu verbum rationes sumitur pro instrumentis.Secũdo mo do loquitur ꝑm Azo.qõ loquatur de rõnibus vsq̃ ad versi. fi.qui incipit qñ hoc casu⁊ c.ibi vero loquat de instrumẽtis⁊ si nulla est fienda impropriatio verbor̃ ꝑm primum intelle ctum:ista.l.tollit quandã ẽctatem que videbat esse inter.l. nõ est nouuꝫ.⁊ l.iustũ.que fuerunt facte ab Alex.imperatore sicut ⁊ ista.⁊ l.qui accusare.que fuit facta ab Antonio patre eius q⁊ in.l.nõ est nouũ.⁊ l.iustum.dicitur sumendo ibi ver bum rõnes pro instrumentis qõ instrumẽta sunt edenda ad intentionem fundandam.⁊ in.l.qui accusare.dicitur ẽctium nam respondit imperator qõ nõ contrarie imo diuerse:q̃.l. non est nouum.⁊ l.iustum.loquũtur in reo qui petit ab acto re sibi edi instrumẽta ipsius actoris ad fundandam suam ex ceptionem que editio est fienda.sed.l.qui accusare.loquit ecõ uerso in actore qui petit a reo ad fundandã intẽtionẽ suam: ⁊ ista editio nõ est fienda q̃ actor qui tẽdit ad offensam nõ dꝫ sumere arma de domo rei ad offendendũ ipm:q̃ hoc nõ esset iustum sed reus tendit ad se defendendũ vñ nõ est iniustum q̃ sumat arma de domo actoris.nam rei fauorabiliores sunt q̃ actores ⁊ istam lec.sequitur Bar.⁊ vltra etiã addunt doct. qõ si intentio actoris est fundata p alias probationes:si reus contra ipsum excepit potest actor petere editiõem sibi fieri de instrumentis rei ad ipsam coadiuuandũ ⁊ etiam ad fundã dam replicatiõem eadem equitate qua reus ab actore:q̃ hoc casu actor reputat reus.⁊ dicunt hoc probari in.l.pe.ff.ad.l. fal.Secundum aliam lect.nõ tollit ẽctatem aliquam sed in prima parte vsq̃ ad ver.qñ ponit concordantiam inter.l.j.ex vna parte que vult rõnes debere edi actori ab ipso reo:ex cau sa.ĩ.qñ sunt confecte mandato actoris vt ibi no.in gl.⁊ inter l.nõ est nouum.⁊ l.iustum.ex altera que vult qõ eodẽ modo sint edẽde ab actore ipsi reo:⁊ multomagis in rõnibus ergo que sunt communes qñ mandato alterius sunt confecte non est distinguendus actor a reo:sed in instrumentis vult ista.l. in fi.ꝑm Azo.qõ illa indistincte nõ edant:nec a reo actori nec econuerso.sed ¶De.qui posuit tertiã lec.dicit q̃ in instrumen tis.debet distingui actor a reo.ꝑm primam lect.Et sic tenet se cundam lectură vsq̃ ad ver.qñ ibi vero tenet primam ⁊ hoc
2 satis potest tolerari.¶†Queritur hic pro declaratione ma
c terie an instrumẽta sint edenda[c] ante lit.cõtesta.⁊ dic breuiter qõ illa per que legitimat persona vt instrumentũ procuratio nis vel tutele vel cure debet edi ante lit.conte.q̃ qui agit vel comparet vt talis debet ante oĩa probare se talem vt in.l.non ignorat.⁊ ibi no.ĩ.qui accu.nõ poss.Et debet fieri editio cum die⁊ cõsule ꝑm Inno.in.c.j.de proba.⁊ debent tradi origina lia instrumenta ad hoc vt ille contra quem producuntur pos sit se ex illis iuuare contra illũ cuius noĩe iste venit alias re maneret delusus.vel dic q̃ producẽs vult originalia penes se retinere debent tenores eor̃ rescribi in actis de verbo ad ver bum⁊ sic efficientur de actis vt no.Inno.in.c.qñ contra fal sam.de proba.⁊ faciat fidem tale rescriptum.vt not.in.l.chi rographis.ff.ff.de admi.tu.Si vero loquimur de alijs instru
3 mentis pertinentibus ad decisionem cause illa sunt producẽ da ante lit.cõte.sicut nec testes vt lite contesta.per totum:nisi actor de illis mẽtionem faceret in libello.vel reus in exceptio nibus suis ⁊ nõ posset deliberare plene nisi eis visis.⁊ de hoc vide in.c.j.de proba.⁊ Bar.tãgit in.l.edita.circa fi.⁊ adde q̃ hĩ in.l.postq̃.ff.si dies.vt le.no.ca.Cetera vide hic p Bart.⁊ Bal.qui per multa verba prosequunt casus predictos.Sed
4 in substantia non dicunt plus concludẽdo†qõ rationes sunt edende a reo actori ⁊ econuerso cum sint confecte de mãdato eius qui petit edi.¶In instrumẽtis autem proprijs illius a quo petitur editio distinguit reus ab actore.Et etiã in actore distinguitur an petat ad intentiõem suam fundandã:an ad ipsam coadiuuandam:⁊ hoc nisi pars aduersa vtatur instro producendo ipsum in iudicio q̃ tunc indistincte ꝺꝫ edere al teri parti.i.copiam tradere qõ dic vt in.ff.editiones sine die ⁊ consule nisi pars velit redarguere de fallo.

¶De in ius vocando. Rubrica.

2 ☞Judicium incipit a litis cõtestatione perfecte vt partes obligentur instantie que incipit currere a tempore litis cõte state.

3 Differentia est inter instantiam ⁊ processum seu acta. Si cum libellus porrigitur pars sit presens an requiratur ci tatio.

1 ¶†Bl.rubrice dicit q̃ iudiciũ incipit[d] a citatiõe:⁊ per cõse
d quens processus per qõ dicunt doc.q̃ ratione libelli que pro cedit vꝫ:ptꝫ ex ordine precedẽtis ti.in quo tractatur de libel. por.in.l.editas.⁊ istius tit.qui sequit qõ porrectio libelli nõ est in actis nec de processu iudicij.qõ ptꝫ etiam q̃ potest fieri

BIU Cujas

die feriata vt.l.miles.§.seraginta.ff.de adul.ꝛ l.j.ſ.de pe.Et
a tñ ꝓcessus iudicij tpe feriato nõ põt fieri.certe aliqñ citatio
ꝓcedit porrectionẽ libelli.ꝛ istud cõiter seruat:ptz ex ordi-
ne titulorꝫ.in.ff.qꝛ tit.de in ius voc.precedit tit.de eden.ꝛ tũc
sine dubio porrectio libelli est de ꝓcessu seu act.vt est tex.in.c.
qñ ꝫ falsam.de proba. Bl.vero in cle.j.de iud.ĩ gl.ij.dicit qõ
prima citatio est extraiudicialis lz per eam perpetuetur iuris
dictio delegati ꝛ ꝓueniat iurisdictio:qꝛ faciẽs citari vtit iuris
dictione.ꝛ hoc sufficit ad predicta duo vt in.c.gratũ.ꝛ.c.rela-
2 tum.de offi.dele.ꝛ in.l.ꝛ qꝛ.de iur.om.iud. ¶† Item alia gl.
in fi.§.illud.ĩ.de tempo.appel.dicit qꝛ iudiciũ incipit a li.cõ.
sed hoc est verũ perfecte vt partes obligentur instantie:ꝛ sic
ipsa instantia incipit a cõtestatione.vt ex tunc incipiat curre
re tempus prefixum instantie vt in.l.properandũ.post princ.
3 de iudi.sed ipse ꝓcessus incipit a citatione.ꝛ sic no. †differẽ
tiam inter instantiam ꝛ ꝓcessum seu acta:qꝛ quicquid est
de act.est de ꝓcessu econuerso nõ tamen semper requiritur
citatio vt quando pars esset presens cum libellus porrigitur
de hoc tamen dic vt plene no.in.c.fi.de elec.in nouella.ꝛ tãgit
Bar.in.l.j.ff.eo.titu.
2 ¶ Honor qui debetur marito debeꝯ etiã vxori eius ꝛ non
econuerso.
Lex quantũcunqꝫ penalis ꝛ sic odiosa restringenda loquens
in marito in bis que ab eo transeunt ad vxorem extenditur
ad vxorem.
3 Venia vocandi patronum in ius requirit iussum ꝛ licentiã
iudicis cum cause cognitione an intẽtetur actio famosa con-
tra patronum.

1 **Sicut bonis.** †Sicut libertꝰ nõ
põt in ius vocare
patronũ sine venia:ita nec vxorem eius.h.d.
sic not.qõ †honor qui debeꝯ marito debetur
etiã vxori eiꝰ b nõ sic ecõuerso vt in gl.qꝛ vxo-
2 res fulgent radijs maritorũ non econuerso.
b ¶ Nota ꝑm Bal.ꝙ.l.quantumcunqꝫ penalis ꝛ ꝓ cõsequens
odiosa restringenda loquẽs in marito in bis que ab eo trã-
eunt ad vxorẽ extẽdunt ad vxorẽ.nam si libertus facit in ius
vocari vxorem patroni lz in edicto pretoris de illa non fieret
mẽtio incidit tñ in penã edicti que est.l.aureorũ.vt.l.pe.ff.e.
sicut si ipsum patronũ citari fecisset. †Sz op.ĩsta venia nihil
aliud est nisi iussus ꝛ licẽtia iudicis vt ptz in fi.hui.l.sed cer
te nulla citatio est fienda de quacũqꝫ alia sine iussu iudi.vt in
l.neminem.de requi.reis.Quod ergo ꝓuilegium habet pa
tronus.rñdeo qꝛ ꝫtra alium iudex nulla cause cognitiõe ad-
bibita põt cõmittere citationẽ.sed contra patronum vel pa-
rentem non debet cõmitere nisi causa cognita:qꝛ oz videre li
bellum volentis agere vtrũ velit intentare actionẽ famosam
ꝛtunc nõ recipiet libellum nec committet citationem.an non
famosam ꝛ tunc secus.vt hic probatur in.l.sed si hac.l.§.pre-
tor ante fi.l.ff.eo.Si ergo libertus non facta mentione qõ ille
erat patronus fecit commiti contra illum citationem nõ ad-
bibita hac causa cogniti.illo comparẽte incidit in penam edi
cti que applicatur ipsi patrono.secus si nõ compareret.vt in
l.quamuis.ff.eo.ti.
2 ¶ Priuilegium principis late debet interpretari in preiu-
dicium eius non alterius qui ex eo leditur.
Quando fit pax inter cõitates ꝛ fiunt remissiones bincinde
qõ hoc non noceat singularibus personis.
3 Ignorãtia iuris naturalis vel quasi iuris naturalis vt est il-
lud qõ benefacientibus benefaciamus ꝛ qõ superioribus no
stris reuerentiam exhibeamus non excusat a pena nec in da-
mnis vitandis.
Quid in matre non petente tutorem filio infra annum.
4 Statutũ qꝙ existẽte filio masculo filia femina non succedat cũ
ex parte masculi sit fauorabile ex parte femine odiosuz an ex
tendatur ad nepotem licet loquatur de filio.

1 **Venia edicti.** †Libertus ꝛ eius liberi
vocãtes in ius sine venia
patronũ vel eius parẽtes vel eius liberos vel eius
heredes etiã extraneos incidũt in penam edicti.l.
aureorum applicandorũ ipsi vocato.Ideo princeps ꝑ suum
rescriptũ talem penã nõ remittit ne illi faciat iniuriam.h.d.
Sed qñ pena venit applicãda sibi vel eius fisco solet remitte-
2 re.vt in.l.rescripta.ĩ.de ꝑci.impe.offe. †Et istud no.qꝛ priui-
legium principis late oz interpretari in preiudiciũ eiꝰ:nõ au
tẽ alterius q ex eo ledit vt no.ĩ c.dilectus.de dona.ꝑ Inno.ꝛ
in.l.beneficiũ.ff.de consti.princi.ꝑ Ly.Itẽ videt ꝑ istũ tex.qõ
qñ fit pax inter cõitates vel dños ꝛ fiunt remissiões bincinde
qõ hoc nõ noceat singularibus psonis.de hoc vide per Inn.
in.c.in nostra.de iniu. ¶ Venio ad casuz.quidã libertus per
errorez vocari fecit in ius filiũ sui patroni.vnde vellet sibi re-
mitti penã.l.aureorꝫ in quã incidit.vt.l.pe.ff.e.excusans se qꝙ
propter ignorantiã vel rusticitatem fecit vnde rñdit impera-
tor qꝙ hoc nõ potest fieri lz ignorantia fuerit.nam istud est de
iure naturali habere reuerentiã patrono per regulam bñfa-
cientibus benefaciamus.Et ius naturale oz esse insitũ men-
tibus vniuscuiusqꝫ.Et pro tãto cũ pena veniat applicãda vo
3 cato dixit imperator non intendimus remittere. ¶† Not.qꝛ
semper allegatur qꝙ ignorãtia iuris naturalis vel quasi natu
ralis vt est illud qꝙ benefaciẽtibus benefaciamus.ꝛ qꝙ supio-
ribus nostris reuerentiam exhibeamus non excusat a pena:
nec in dãnis vitãdis.Sic nec mater nõ petens tutorẽ filio in
fra annũ excusat a pena.qꝛ peccat in iure naturali qõ oz esse
sibi insitũ a natura.vt indẽnitati filij prouideat.vt.ĩ.q pe.tu.
l.fi.Ego tñ alꝫ consului qꝙ istud oz intelligi qñ nec petijt nec
bona administrauit:qꝛ tunc peccat ĩ iure naturali q̃ oz astrin
gi ad ꝓcurandã vtilitatẽ filij ꝛ ipsa neglexit ꝛ ꝓmisit perire
sed si nõ petijt sibi decerni tutelaz per iudicẽ tñ diligẽtissime
bona pupilli administrauit tunc nõ peccauit in iure natura
li sed mere in positiuo qõ vult nõ sufficere administrare nisi
administret legitime cũ iudicis decreto ꝛ alijs solẽnitatibꝰ.
vt no.gl.ĩ.l.ij.§.si mr̃.ff.ad tertul.Si ergo mr̃ erat in loco vbi
facile poterat cõsulere peritiores nõ euitat penã.sed cum que
dam mulier habitans in locis montanis ꝛ rusticolis hoc fe-
cisset nec habuisset copiã cõsulendi peritiorem dixi eam excu
sari a pena priuationis hereditatis per.l.in bonorum.cũ ibi
no.ff.de bo.poſ.ꝛ lz aliqui doctores dubitauerint consulere:
tñ ista inuestigatio eis placuit.quã ego puto verissimã ꝛ bo-
die iterum consulerem qꝛ est benigna ꝛ humana. ¶ In glo.q̃
incipit cuz patribus ibi:qꝛ frustra adijceret liberis.dic qꝛ tũc
ipsi liberi essent liberti sicut ꝛ pater. Et ex propria persona te
nerentur ad hanc reuerẽtiam.vnde suffecisset dicere libertis.
Aliquid ergo plusvoluit imperator cum dixit seu liberis:sz a ¶ Tpe feriato.
comprehendere liberos qui non erãt liberti:sed ingenui nati adde ang.ĩ auk.
ꝛ concepti post manumissionem.ꝛ qui ex propria persona nõ de iud.ĩ.§.appel
tenentur ad hãc renerentiam:quia beneficiuz libertatis a pa latiõibus.ꝛ doc.
trono immediate non receperunt sed tenentur ex persona pa ĩ.c. cõquestus.de
tris:qꝛ receperũt mediate nisi eñ pr̃ fuisset manumissus ipsi feriis.
non essent ingenui:tenenꝯ tamẽ quousqꝫ viuit pater nõ vltra
¶ In fi.glo.ibi.ex parte libera est odium.dic.i.grauamẽ.naz
4 nõ proprie odium. † Et per istam glo.determinat bal.ꝙ si sta
tutum dicat qꝙ existẽte filio masculo filia femina nõ succedat:
cum istud statutuz ex parte masculi sit fauorabile:ex parte fe-
mine sit odiosum quo ad masculum extẽditur vt licet loquat
de filio locum habeat in nepote ex filio.licet quis decesserit
cum tali nepote ꝛ filia femina vt excludatur ab illo nepote:lz
appellatione filij de stricto significato non cõprehendatur ne-
pos iuxta plene no.in.l.liberũ.ff.de ver.sign.sed bene cõprehẽ
ditur interdum ꝑ interpretationẽ extensiuam vt in.l.iuxta.e.
tit.que oz fieri in fauorabilibus vt in.l.illud.in fi.de sac.sanc.
ec.Ex parte vero filie cũ sit odiosum non extendiꝯ ad nepotez
ex filio si quis decedat cum filio masculo ꝛ cũ nepte ex altero fi
lio premortuo qꝛ nõ excludetur a filio masculo.Sed veniet ex
persona patris qui similiter nõ excluderetur sz si esset ex filia
secus qꝛ si excluderetur eius mater si viueret.fortiꝰ eius filia.
quinimo etiã nepos ex filia femina excludereꝯ.qꝛ natus ex in
fecta radice vt etiã in simili habetur in vsi.feu.qui feud.dare b ¶ Vxori eiꝰ.ad-
pñt.§.cũ vero Conra.cũ se.ꝛ no.per doc.in.l.j.§.fi.ff.de contra de tu ꝛ itellige ve
tab.ꝛ per Bal.in.l.maximũ vitium.ĩ.de lib.prete.Alij dicũt rũ ẽt marito mor
qꝙ filiꝰ ꝛ nepos ex filio excludũt nõ solũ filiã sed etiã nepotẽ ex tuor ea existente
filio cũ statutũ factũ sit in fauorẽ agnationis vt apud eã rema vidua ꝑ tex.ĩ.l.fi
neãt bona vt no.ĩ.l.j.per Ly.ĩ.de adul.Et si trãsiret ad neptẽ lij libertorũ.§.vi
peruenire postea posset ad extraneos vide per Bart.in.d.l.li- duã.ff.ad muni.
5 bellorum. ¶† In gl.super verbo naturali rõne ibi falsum esse ꝛ ꝑ ea que ponit
dic:qꝛ de iure naturali primeuo oẽs hoies liberi nascebantur Bart.ĩ.l.titia.§.
vnde cum nõ esset cognita seruitus:ergo nec manumissio et ꝑ vsuras.ff.de leg.
ꝫs nec reuerẽtia q̃ debeꝯ rõne manumissiõis.Expone ergo ij.ita ꝫrã.de are.
gl.vt in ea sed parum oz illa exceptio:qꝛ adhuc viget eadem bic.
oppositio.Dic ergo ĩ iure naturali.i.gentium qõ etiam voca
tur naturale.ex quo fuit inuẽta seruit ꝛ manumissio.vt.l.ma
numissiones.ff.de.iusti.ꝛ iure.

1 **Qui in potestate.** †Filius in pote-
state etiam petita
venia nõ põt in ius vocare parẽtem qꝛ iter eos lis
nulla esse potest.vt in.l.lis nulla.ff.de iu.Sed si est
emancipatus potest esse inter eos iudiciũ sed non oz eũ in ius
vocare sine venia.h.d.

¶ De pactis. Rubrica.

BIU Cujas

¶Quia in iudicio obſciuntur exceptiões pactoꝝ poſtꝫ in ius quis eſt vocatus. ideo ſequẽti loco ponitur de pactis. Et iſti tit. cum ſeq. ſunt difficiles ⁊ multa bona in eis dicuntur. ideo diligenter eſt aduertendum.

2 ¶Equalitas eſt ſeruanda.
Verbum conditio qꝺ etiam ponatur pro toto fideicommiſſo conditionali.

3 Jus vel fideicõmiſſum de futuro ſeu cõditionale põt per pactum remitti: ⁊ talis remiſſio duo operatur vt hic.
Quod ſpes talis fideicommiſſi dicatur eſſe aliquid in rerũ natura ⁊ poſſit donari.

4 Promiſſio de dando ſertãtem de preſenti pro remiſſione talis ſpeciei datione ſubſecuta non reuocatur nec retractatur licet conditio fideicommiſſi defecerit.

5 Juri de preſenti an poſſit renuntiari.

6 Quid iuri de futuro in ſpe probabili de iure.

7 Quid ſi non habeo ius in re nec in ſpe ſed in poſſibilitate ſuper qua ſpes in iure non approbatur.

8 Fideicommiſſarius cõditionalis ſi remiſit fideicommiſſum propter promiſſionem ei factam ſi remitteret vel pactum de non petendo facere poteſt ſtatim agere cõtra poſſeſſorẽ actione preſcriptis verbis. ⁊ nu. 9.
Quid ſi promiſit hoc modo promitto ſi non petieris vel vt non petas.

1 **Conditiones.** †Fideicõmiſſum conditionale põt pẽdẽte cõditione remitti p pactũ. ⁊ datũ pro remiſſione nõ repetit etiã conditiõe defecta. h.d.in effectu. Et qꝛ eſt difficilis ĩ poſitione caſus ideo ipſum pone ſic vt oĩa remaneant clara. Quidã habẽs duos filios quoꝝ vnus vocat Philipꝰ. alter vero Licinius frõto fecit teſtm̃ ⁊ eos equaliter inſtituit ſi contingat aliquẽ ipſoꝝ decedere ſine liberis alterũ ſupſtitem ſubſtituit p fideicõmiſſum in dimidia illius que cõtinet ſex vncias mortuo teſtatore cũ Philinus nõ haberet liberos nec ſpẽ habendi: qꝛ forte vxor erat ſterilis vidẽs qꝺ poſt mortem ſuam dimidia debebat ptinere ad fratrẽ deducta quarta trebellianica: puta vncia cũ dimidia de qua ſola poterat teſtari volẽs poſſe teſtari de pluribus cõuenit cum fratre dando ſibi de preſenti ſertam partẽ illius dimidie: puta vnã vnciã. ⁊ ille qui arctaret eũ de illo fideicõmiſſo ⁊ ipm̃ remitteret p paccũ de nõ petẽdo etiã ſi contingat illum decedere ſine liberis: vt ſic ille poſſit teſtari de quinqꝫ vncijs. ⁊ ita factũ eſt qꝛ ille Philinus tradidit ſibi vnã vnciã. i. ſertã partẽ dimidie ⁊ ille p pactũ ꝓmiſit nũqꝫ petere amplius virtute teſtamenti poſtea quicquid ſequatur. deinde cõtingit qꝺ vxor Philini mortua eſt: ⁊ ille recepit aliam vxorem de qua procreauit te filium: ⁊ poſtea mortuus eſt. tu nunc vis repetere illã vnciã tanqꝫ indebite traditã. vel ob cãm que nõ eſt ſecuta. nam ſi illa cõuentio facta nõ fuiſſet cũ pater tuus deceſſerit te filio relicto: ⁊ ſic defecit ꝙditio fideicommiſſi nihil debebat illi patruo tuo facta dicta cõuentione: pater tuus illã vnciã ſibi tradidit p remiſſione quã ab illo recipiebat. ſed illa remiſſio vꝺ eſſe vana ⁊ inanis poſtꝫ fideicõmiſſum ſibi nõ debebat ꝙdicione defecta. nam priuatio preſupponit habitũ: ⁊ vbi nunqꝫ ſubſiſtit debitũ remiſſio eſſe nõ põt. appet ergo nũc qꝺ illa remiſſio nõ fuit neceſſaria nec aliqꝺ fuit operata. ergo dicta cõuentio de dando ſibi illã vnciã vꝺ fuiſſe iniqua ⁊ per ꝙñs datio poſſit reuocari tanqꝫ facta ob cãm q̃ nõ eſt ſecuta. Et nunc apparet. queritur quid iuris. Jmperator determinat ꝓpium qꝺ nõ põt repetere. dicens qꝺ illa conuentio non fuit iniqua ſed iuſta. Nam fuit facta tpe quo pẽdebat fideicõmiſſuz. ⁊ ſic ſuberat ſpes. poterat cm̃ cõtingere qꝺ condtio exiſteret qꝺ pater tuus decederet ſine liberis. Jſtã ergo ſpẽ abſtulit tibi patruus tuus per pactũ intm̃ qꝺ ſi deceſſiſſet ſine liberis nõ poſſet aliquid plus petere. Non eſt ergo iniquũ qꝺ lz deceſſerit cũ liberis poſſit retinere illam vnciã ſibi datam ex eo qꝺ illi ſpei
2 renuntiauit. h.d.in effectu. †Et ſic equalitas eſt ſeruãda vt ſicut ille nõ poſſet venire cõtra conuentionẽ ſi conditio extitiſſet ita nec tu repetendo ſolutũ lz cõditio defecerit. arg. ad hec ĵ. de vſu. l. ſi ea pactione. ¶In tex. ibi cõditionis incertũ. i. fideicommiſſum ſub incerta cõditione relictum: vt patet ex ſequentibus. ⁊ ſic verbum conditio põt ſumi pro toto fideicõmiſſo conditionali per qꝺ dixit Bar. ſe conſuluiſſe cum teſtatore filios ſuos inſtitutos inuicem grauauerit per fideicõmiſſum qꝺ ſi quis eorum prius ſine liberis deceſſerit eius portio deueniat in ſuperſtitem. Et poſtea in codicillis dixi cõditionem quam apposui filijs meis in teſtamẽto adimo vel reuoco querebatur an videretur reuocaſſe totũ fideicõmiſſum an vero cõditionem duntaxat remouiſſe quam cõſtat remoueri poſſe ſtante etiam fideicommiſſo. vt. l. iij. §. cõditio. ff. de adi. leg. Et determinauit ipſe qꝺ videat reuocatum totũ fideicommiſſum. ⁊ ſic verbum illud cõditionem ponat pro toto fideicõmiſſo conditionali nec eſt extranea expoſitio vt ptz p iſtum tex. ⁊ ad hoc dicendũ mouetur qꝺ ſi ſtaret proprie remaneret fideicommiſſum reciprocũ purum hincinde ⁊ ſic eſſet inutile qꝛ tm̃ reciperet quis a fratre qꝺtum ſibi daret incontinenti. vt l. ab oĩbus. §. ſi tirio. in fi. de leg. j. Bal. addit. nam hoc qm̃ verba proferunt ab eo qui nec erat obligatus nec obligatio erat queſita quo caſu ſi reſultaret incõueniens de quo. ĵ. qꝛ remaneret fideicõmiſſum inutile debet exponi vt dictum eſt. alias deberet proprie ⁊ ſtricte ſumi pro ſola cõditione vnde ſi teſtator legauit tibi ſub conditione poſtea in codicillis dicat cõditionem quam apposui tibi reuoco ſola conditio eſſet reuocata ⁊ remaneret fideicommiſſum purum. nec aliquod ĩconueniẽs reſultat. ſicut reſultaret quãdo eſſet fideicommiſſum reciprocum. Si vero ꝓferãtur verba ab obligato vt ſi eras mihi obligatus ſub conditione poſtea dixiſti remitto ⁊ renũtio illi conditioni. an reddat obligatio pura. no. in. l. lecta. ſi certetur. Sed ſi ego creditori remitto videor totum debitũ remittere. ¶In tex. ibi non iniquis rationibus. Dic dicit Lyimo equis ⁊ quidem tribus. Primo qꝛ fideicõmiſſum erat relictum in fauorem iſtius Frontiniſ: ergo poterat ei renũtiare vt in. l. ſi quis ĩ conſcribendo. ĵ. eodem. Jtem quia tollitur votum captande mortis. nam amodo nõ ſperabit ĩ morte fratris ergo ⁊c. l. ſi. ĵ. eodem titu. Jtem tollitur inuidia inter fratres. ergo ⁊c. l. cum pater. §. enic. ff. de leg. ij. ⁊ ibi ĩ glo. j. ⁊. l. cũ
3 oportet. §. j. ĵ. de bon. que lib. ¶†No. ergo ⁊ ad hoc allegat qꝺ ius vel fideicommiſſum de futuro ſeu ꝙditionale poteſt p pactum remitti. ⁊ operatur iſta remiſſio duo. vnum de preſenti ⁊ ſtatim: qꝛ tollit ſpem quam remittens habebat. ⁊ erat a iure approbata. nam ⁊ illa ſpes dicitur eſſe aliquid in rerũ natura vnde poteſt donari vt in. l. ſpem. ĵ. de dona. ⁊ vendi. vt in l. ſi iactum retis. ff. de actio. emp. ergo ⁊ remitti p aliquo dãdo de preſenti. vt hic. Secũdo operatur ĩ futurum ſi cõtingit illam ſpem deuenire ad rem: quia ex iſta conditione nõ tollet tunc illam rem. ideſt ipſum fideicommiſſum. Et iſtũ effectũ nõ habet remiſſio de preſenti ſed demum cõditione impleta ſicut ⁊ ſtipulatio pura interpoſita ſup cõditionali aĩo nouãdi quia non habet effectum nouationis niſi cum cõditio exiſteret. vt in. l. quoties. de noua. Quantum ergo ad primũ effectum tollẽdi ſpem remiſſio eſt pura: ſed quãtum ad ſecundũ tollendi rem eſt conditionalis. ſicut ⁊ ipſum fideicõmiſſum. ⁊ ſi conditio nõ exiſteret ſicut fideicõmiſſum haberetur p non facto. ita ⁊ predicta remiſſio. Ad iſtud aũt notabile quod nõ valeat remiſſio pendente cõditione ⁊ ſic nõ tollat ſpem de preſenti nec tollat rem de futuro ſi cõditio poſtea exiſtat. imo can on obſtante poſſit peti fideicommiſſum. tenduntoppo. glo.
4 mag. ab illo ver. ſed videtur vlqꝫ ad ver. quinto. ¶†Secũdo no. ex ſi. qꝺ promiſſio de dando ſertãtem de preſenti etiam datiõe ſubſequuta. lz in tex. de donatione nõ fiat mẽtio ſed gl. ſic intelligit non reuocatur nec retractatur. lz conditio fideicommiſſi defecerit. ⁊ per conſequens etiam defecit remiſſio quãtũ ad ſecundum effectum qꝛ habetur pro non facta quãtum ad illũ. vt. §. dixi. Et cõtra illud notabile tendit oppoſitio quam format gl. in illo ver. hoc pactum. ⁊c. ⁊ etiã ꝓncipium gl. vſqꝫ ad ver. ſed videtur. nam videbatur cõtrarium: qꝛ illa ꝓmiſſio ⁊ datio fuit facta ob cauſam q̃ defecit: aut cm̃ facta fuit ꝓpter carentiam liberorũ ⁊ defecit ſuſceptis liberis aut propter remiſſionem ſibi factam. ⁊ illa etiam defecit ⁊ p non facta habetur poſtꝫ defecit fideicommiſſum qꝛ non põt operari ſecundũ effectum ꝺ quo. §. dixi. ſed cõtrariũ eſt: qꝛ ſaltem nõ defecit effectus primus qꝛ ſuſtulit ſpem incontinenti que erat aliqꝺ de ꝓſenti intm̃ qꝺ amodo non poterat deduci ſpes ad rẽ: etiã ſi cõditio exiſteret. ⁊ ꝓpter hoc nõ dr̃ defecta cã ꝓpter quã facta fuit ipa ꝓmiſſio vel datio. Et ꝓpter hoc clarius qꝺ glo. dicat remaneret declaratũ iſtud cõtrariũ ſup q̃ cõſiſtit tota ſub-
5 ſtantia ⁊ dubitatio huius. l. ¶†Pro declaratione ergo ꝓmarum oppo. diſtingue tres caſus. nam interdum habeo ius de ꝓſenti. ⁊ ſic in re. Jnterdum ꝺ futuro. ⁊ ſic ĩ ſpe ꝓbabili de iure puta cõditionale. Jnterdum nõ habeo in re nec in ſpe ſed in poſſibilitate ſuper qua ſpes a iure nõ approbatur. puta qꝺ poſſim alicui vtenti ſuccedere ex teſtamento vel abĩteſtato. nam ſpes ſuccedendi non approbatur a iure ꝓpter votũ captande mortis. vt. l. poſt emancipationem. ff. de lib. le. de primo ⁊ vltimo nõ loquitur iſta. l. ſed tm̃ de ſecundo dic tamẽ in primo pro ampliatione materie volentium repetere qꝺ aut illud ius de preſenti eſt mihi acquiſitum ex diſpoſitione legali vel ſine citra meam voluntatem. Pone exemplũ ĩ hereditate mihi delata. Nam ſtatim acquiritur mihi etiam ignoranti

ius adeundi

BIU Cujas

ius adeũdi. Item in legato in quo statim mihi ignoranti acquiritur actio ex testamẽto ⁊ etiam dominium si testator erat dominus. vt in. l. cũ pater. §. surdo. ff. de leg. ij. vel si aliquis gessit negocia mea me ignorante q̃ acquiritur mihi actio negest. etiam ignoranti. vt plene no. in. l. pomponius. ff. de negest. vel si aliquis mutuauit tibi nomine meo pecuniã suam vt. l. certi condictio. §. si nummos. ff. si cer. peta. Et tunc si dico q̃ per simplicem renuntiationem vel potius repudiationẽ etiam parte absente ⁊ extra iudicium possum illud ius a me abdicare: ⁊ erit perinde ac si mihi nõ fuisset delatum. vt. j̃. de repudiã. here. per totum. ⁊. l. seruum filij. §. j. de leg. j. ⁊ si cert. peta. l. proinde. Si vsuro erat quesitũ meo cõsensu vel voluntate ⁊ sic perfecte tũc aut erat ius possessiõis: ⁊ possum illi renuntiare nuda voluntate mei solius. vt. l. iij. §. in. admittẽda. de acqui. pos. ⁊ dicit renuntiatio potius q̃ repudiatio. Et in hoc differt a precedẽti. Aut erat ius dñij: ⁊ tunc secus nisi habeat rem pro derelicta. vt in. l. si quis differẽtia. ff. de acq. pos. Aut erat ius personalis obligationis: ⁊ idem vt nulla volũtate mei solius nõ possim ei renũtiare vel a me abdicare: sed requiritur pactũ: ⁊ sic ꝙsensus vtriusq; debitoris ⁊ creditoris quemadmodũ ⁊ ꝯcta fuit: vt in. l. prout q̃sq;. ff. de solu. nam ⁊ si cuidam tertio p̃mitterẽ nõ petere a te nõ oriretur tibi exceptio pacti vel etiam in factum nisi recepisset tuo nomine ⁊ tu ratũ haberes vt plene no. in. l. non solum. §. si liberationis
6 verba. de libe. lega. ¶ † In secũdo casu quando est ius de futuro conditionale: ⁊ in spẽ approbata a iure cõstat q̃ per pactum de non petendo ĩ quo est consensus vtriusq; potest tale ius remitti. Et hic est casus in princi. huius. l. q̃ per simplicẽ renuntiationẽ meam non potest remitti. vt in. l. si ita scriptũ. §. sub conditione. de le. ij. nisi facta fuerit parte presente ⁊ acceptante: quia tunc habet vim ꝑacti per. l. tale pactum ĩ p̃n. ff. eodem tit. vel nisi facta fuerit in iudicio iudice eam recipiẽte q̃ tunc etiam haberet vim ꝑacti: quia recipit pro absente vt ĩ. l. ĩ plurium. ⁊ ibi no. ff. de acquirẽ. hereditate. ⁊. l. j. ô cur. bo. dan. p. Rationem diuersitatis ponit hic glo. in ver. ⁊ põt. Sed clarius dic q̃ pactum principaliter tendit ad obligãdũ creditorem: quod facere potest etiam si ius non habeat de presenti licet repudiatio tẽdat principaliter ad abdicandũ a se ius quod habet. Sed pendẽte conditione nullum ius habet in re vt. l. cedere diem. de ver. sig. ergo non põt illud a se abdi-
7 care: q̃ priuatio p̃suponit habitum. ¶ † Circa tertiũ casum dicendum est q̃ nec per pactum nec p renũtiationem põt tale ius remitti de iure ciuili vt. j̃. eo. l. pactum quod dotale. ⁊ ô
a acquir. here. l. qui superstitis. Sed de iure cano. valet pactũ a si interueniat iuramentũ: vt. c. ij. de pactis. lib. vj. Vel dic q̃ iuramentum non validat pactum. sed est de se seruandũ officio iudicis ecclesiastici ⁊ etiã singularis: vt ibi. ⁊ in. c. fi. de excep. ⁊. c. mulieres. ⁊ de iureiuran. li. vj. Et idẽ si ille de. cui⁹ hereditate tractatur erat mortuus tamẽ ignorabatur. vt. j̃. ô capti. l. ne nos. que est notabilis ad hoc. Et p predicta remanẽt expedita omnia cõtraria glos. vsq; ad ver. v. excepto cõtrario de. l. j. §. quod ait: quorũ lega. per quẽ videtur nõ posse remitti etiam per pactum. Sed dic q̃ ibi nec fuit pactũ nec fuit renũtiatio sed fuit quedã licẽtia vel cõsensus ab herede tempore quo dare non poterat scz ante aditam hereditatem: quo tempore nullum ius habebat ĩ bonis hereditarijs. vnde nõ poterat dare licentiã legatario de ingrediendo nimiꝝ si post aditam hereditatem habet interdictum quorũ cui p pactum non renũtiauit. ⁊ q̃ post aditam hereditatem nasci incipit: ⁊ etiam illud contrarium q̃ hoc pactum erat cõtra volũtatem defuncti. ⁊ sic videbatur esse cõtra. l. ⁊ p consequẽs nõ valeret vt. j̃. e. §. pacta. Sed respõde q̃ etiã si testator expresse ĩhibuisset fideicommiss. q̃ non remitteretur. tamẽ valeret remissio. q̃ hoc non concernit nisi fauorẽ ꝓhibiti: cui potest renuntiare: vt ĩ. l. filiussa. §. diui. de le. j. ⁊. l. quoties. j̃. de fidei. ⁊ j̃. e. si quis in cõscribẽdo. Sed quãdo inhibitio. l. vel testatoris tenderet in preiudicium alterius q̃ ꝓhibiti: tunc procederet oppo-
8 sitio glos. ¶ † Restat vltimo vna q̃ quam glos. format in fi. ⁊ ꝓpter eam semp remittitur ad istam glossam ⁊ ĩ multis locis allegatis in tit. de transac. videlicet q̃ si iste Philinus nõ tradidisset istum sertãtem sed promisisset. ⁊ Frontonius pactum remisisset fideicommissum. An posset nũc vel etiã vi uente Philino dictus Frontonius petere dictũ sertantem. Et sic patet quod glo. intelligit istum textũ quãdo Philin⁹ iam tradiderat si filius eius volebat repetere. lz in textu hoc non dicatur expresse. Glo. in ista questione distinguit. nã aut Philinus p̃misit talem sertantem. si Frontonius faceret sibi pactũ de nõ petẽdo fideicommissum vel si ipsum fideicommissum remitteret per acceptilationẽ vel alio modo. vel si p̃misit sub modo vt fieret sibi pactũ de nõ petẽdo vel remissio ⁊ tunc statim facto pacto vel remissione videret impleuisse cõditionem vel modũ perfecte. ⁊ per cõsequẽs posset agere act. prescrip. ver. etiam si promissio de sertante fuisset facta per pactum nudum q̃m habita relatione promissionis ad conditionem vel modum resultat ꝯctus innominatus do vt facias in quo parti que perfecte impleuit datur actio prescrip. ver. vt
9 in. l. naturalis. de prescri. ver. † Aut promisit dare sertãtẽ hoc modo promitto si non petieris vel vt nõ petas: ⁊ tũc lz fecerit pactum de non petendo vel acceptilationẽ: ⁊ sic nõ posset petere de iure quia saltem remouetur exceptum: tamen q̃ põt petere de facto quousq; viuat non videtur impleuisse contractum perfecte quia illa verba si non petieris vel vt non petas intelliguntur scilicet nec de iure nec de facto. Et primum potuit perfecte impleri: secundum nõ quousq; viuat. ⁊ ei qui nõ perfecit ex parte sua ꝯctum innominatum nõ datur actio prescri. ver. q̃õ ergo subuenietur sibi rñdeo si promissor recusat dare cum cogi non possit repetere ille liberatus ⁊ petet illum reponi in pristinã obligationem si liberauit p acceptila. Sed si per pactum q̃ô act. non tollit ipso iure aget act. ex testamẽto ad fideicommissum. Et si excipietur de pacto replicabit q̃ non seruanti pactum nõ est seruandum. vt. j̃. eo. l. cum proponas. Et dicit glos. q̃ô nec prestando cautionem mutianam de non petendo videtur perfecte implere illi qui tenetur non petere quia illa cautio solum habet locum in vltimis volũtatibus hec sunt que voluit gl. subtiliter ⁊ per omnes doc. approbatur: recipit tamen vnam limitationem q̃ non procedit q̃n promissio de sertante fuit nuda per simplex pactum. nam tũc ex ea nõ datur actio vt in. l. iurisgentium. §. igitur nuda. ff. eo. nec etiam datur actio ex contractu innominato resultante habita relatione predicta p̃missionis ad cõditionem vel modũ nisi ei qui pfecte impleuit. sed si promissio fuisset facta per stipulationem que sola sufficit ad actionem producẽdam: bene posset agi ex ea sola certi condictione. licet nõ perfecte impleuerit q̃ sufficit impleuisse prout ad hoc vt agere possit ex contractu nominato sicut est stipulatio licet nõ sufficiat vt agere a
possit ex ꝯtractu innominato qui est debilior: ita videtur sentire hic Ly. licet aliter videatur loqui in. l. siue apud acta. j̃. ti. j. in quinta opp. in addi. Sed Bal. hic tenet primã opin. pro qua dico esse casum. j̃. e. cum proponas. vbi dum dicit fieri stipulationem non prosperisti ex contrario sensu nam ex contractu nominato possum agere si impleui eatenus quatenus potui licet nõ perfecte: vt si tibi vẽdidi vsumfructũ. nam nõ possum tradere nisi patiendo te vtifrui. ⁊ ista patientia non põt prestari perfecte quousq; viuo. q̃ licet prestem hodie possum cras nõ prestare: ⁊ tñ nullus negabit quominus possim petere pretium ac si perfecte tradidissem fm Bal. q̃ est multũ vtile ⁊ subtile.

2 ☞ Licet in emptores transeant actiones quas habet venditor heres cõtra debitores hereditarios saltẽ vtiles actiones: tñ passiue quas habent creditores cõtra heredem non transeunt ⁊ quare.

1 **Q**ost venditionem. † Si creditores hereditarij conueniant emptorem hereditatis ⁊ ille sponte subeat iudiciũ censetur pactũ factum de non petendo heredi. h. d. Ad euidẽtiã premitte q̃ô si heres vẽdit hereditatem actiones passiue nõ trãseunt in emptorẽ sed remanent apud ipm q̃ ipse emptor ius nõ habet in illis actionibus q̃m sunt creditores. ⁊ sic heres tenet directa actione: sed actiones actiue bene transeunt. Scias tñ q̃ si vẽditor conuentus a creditoribus hereditarijs quicq̃ soluit repeteret ab emptore p acti. neg. gest. l. ij. j̃. de hered. vel ac. ven. ¶ In tex. ibi a
2 te supple herede. ¶ † In tex. ibi spõtanea suscepisse volũtate subaudi ⁊ fuerunt condemnati isti emptores: sed reperiũtur nõ esse soluendo. vnde volunt isti creditores redire ad heredẽ qui per vẽditionẽ hereditatis nõ fuit liberatus ab eis lz eã in emptores transierint actiones quas habebat heres venditor contra debitores hereditarios saltem vtiles. vt in. l. ij. j̃. de heredi. vel act. vendi. Actiones tñ passiue quas habebant creditores cõtra heredem nõ transiuerunt: ⁊ que sit ratio. dic vt in. d. l. ij. Tamen dicitur hic q̃ ad heredem redire nõ poterũt quia postq̃ illi emptores sponte subierunt iudiciũ censeẽ esse factum pactum de nõ petendo illi heredi ex quo datur sibi exceptio. sed q̃ô si ille heres erat absens. ⁊ in pacto requirit voluntas vtriusq;. Solu. verum est in pacto expresso sed in tacito ⁊ legali secus q̃ cõsensus resultat ex actu gesto inter creditores ⁊ emptores hereditatis. iõ nõ requirit cõsensus partis cui acqrit. ad hoc semp allegat ista. l. ꝯ quã opi. Dy. de. l. tale pactũ. §. si post. ff. e. sol. hic egerũt isti creditores ibi nõ egerũt sed solutionẽ a sponte soluente receperunt. ⁊ p hoc nõ videtur

¶ Pactũ. Adde Bal. de feud. docto. in. l. si ꝯstãte. in. §. si vir. ff. sol. mat. bal. ĩ. l. si minori. si ô feu. fue. cõtro. in vsi. feu. Joã. an. in addi. spe. tit. de pac. in §. ij. in prin. ⁊ an pacta ĩualida firmẽtur iuramento. vide p doct. in c. debitores. ô iureiu. ⁊ in. c. cũ cõtingat. eo. tit.

BIU Cujas

pactum fecisse qꝫ tene menti.

1 ☞ Seruus potest tollere obligationem dñi recipiẽdo solutionem si contractus fuit celebratus per eum.

Seruus. †Seruus non põt p pactũ remittere actionẽ competentẽ dño suo. h.d. Et hoc est verũ siue sit acquisita dño suo proprio ℞ctu siue ex ℞ctu serui: hoc tñ secundo casu si tpe celebrati ℞ctus seruus apponeret aliqꝫ pactũ preiudiciale dño illud esset seruandũ: qr ius nõ erat adhuc pfecte quesitum dño ⁊ in querendis põt preiudicare. nam acquirit cũ illo pacto: ⁊ hic est casus. finaũt dñi cã. ff. e. ti. ⁊ vide. l. prec. ibi. s. l. cõtra iur. §. si filius. vbi plene declarat ista materia. ¶ In tertu ibi cãm dñi facere põt. nã bene põt facere sibi fieri pactũ a creditore dñi ne petat a dño acquirit dño excep. pacti: ſz ecõuerso qꝫ dñs non petat paciſci non potest. ¶ †In ter. ibi reformare subaudi vel tollere. non ergo seruus põt nouare obligationem domini: sicut nec facere pactum de nõ petẽdo. bene tamen põt eam tollere recipiẽdo solutionem si ℞ctus fuit celebratus per eum vt in. l. qꝫ seruus. ff. depo. secus si per dominum. vt in. l. si vnus. post prin. ff. eo. ti. ¶ In gl. mag. ibi secus in acquirendis: qr põt nõ acquirere dño vel acquirere cũ aliquo pacto preiudiciali qꝫ est seruandũ. vt. s. diri. ¶ In gl. ibi item in dominicis: dic appellat dñica ea que nõ sunt seruo concessa in peculio etiam concessa dñica sunt peculiaria ⁊ commissa administrationi serui. ideo magis in illis põt preiudicare dño ⁊ imputet sibi cur cõmisit. ¶ In gl. ibi in re peculiari: facit deteriorem ⁊c. dic hoc intellige qñ habebat liberam administrationem peculij. alꝫs secus. sed nec tũc cum hz põt in oĩbus imo excipiunt aliqui casus q uos glo. ff. su' ĩcit. qui videntur exceptuati de generali administratione. ⁊ cum libera. ⁊ not. glos. ⁊ signa eam.

2 ☞ Exceptio oriens ex hac renuntiatione litis mote dicitur exceptio litis finite.

Non dicitur proprie renuntiatio que ꝫsistit in solo consensu renuntiantis tm̃ nisi etiam adsit consensus alterius partis: ⁊ an talis consensus requiratur. ⁊ nu. 6.

3 Unde procedit qõ qui renuntiat liti mote videtur etiam renuntiare iuri qꝫ hz ⁊ qꝫ in iudicium deduxit cum verbum lis ponatur solum pro instantia. ⁊ nu. 4.

4 Differentia inter iudicium: instantiam: cãm: vel actionem in iudicium deductam ⁊ litem.

5 Jus qualiter sumatur hic duobus modis.

6 Si actor renuntiauit liti mote an talis renũtiatio valeat quominus possit reus petere qõ procedatur in causa.

1 Qstq̃ liti. †Qui renuntiat liti mote videtur renuntiare tam instantie qꝫ etiã iuri qõ in iudicium deduxit. h.d. Jsta. l. habet materiam multũ inuolutam ad quã omnino vide qõ habeꝫ in. c. ex tenore. de rescrip. ⁊ qꝫ ibi no. p zꝰ Oder. s. per. d. Ant. de but. qui dicit tria circa intellectũ huius l. per illũ ter. Primo qꝫ videꝫ renuntiare liti dicẽdo nolo amplius litigare. Jtem qõ ista renuntiatio põt fieri etiam altera parte inuita. Jtem tertio qꝫ ista. l. hz locum post litem motam. i. contestationẽ factam: ⁊ tunc videtur renuntiare iuri ⁊ sic toti cause. sed si non esset cõtestata: qr tunc ius adhuc in iudicium non est deductum nõ potest dici sublatum p hanc renuntiationem: ſz certe de bis duobus dic vt. ſ. dicam sup glo. qr magna est altercatio inter doc. Dicit etiam p hanc. l. limitari aut. qui semel. ĩ. qõo ⁊ qñ iuder. que vult qꝫ actor non possit renuntiare inuito reo qr illa loquit qñ vellet renũtiare instantie duntaxat vel differre prosequi. sed qñ toti cause ⁊ iuri in iudicium deducto nõ hz locum illa aut. sed ista. l. vt possit parte inuita. Sed de hoc etiã dic vt. ĩ. dicã. ¶ Veniamus ad casum. Ego moui tibi litem sup aliquo predio agẽdo contra te rei ven. postea renuntiaui isti liti dicendo nolo amplius litigare vel agere: vel renuntiare isti liti: postea volo facta renũtiatiõe iterum intentare act. cõtra te. Et dicit Jmperator qõ
2 non possum. ¶ †In ter. ibi cãm finitam: dic p istũ ter. dicunt doc. qõ exceptio oriẽs ex hac renuntiatione dr exceptio lit. finite sicut exceptio transactionis iurisiurandi ⁊ rei iud. ideo impedit lit. cõtesta. qr põt opponi ad initiũ iudicij ne quis cogatur libello respondere sicut ⁊ ille alie de quibus. s. vt in. c. j. de li. con. li. vj. ⁊ hoc etiã sequit aliud qꝫ si ista renũtiatio esset facta ob cãm de futuro. ⁊ sic resultaret ℞ctus innoĩatus ẽt re integra ab altera parte. i. cã nondũ impleta non haberet locum pnĩa p. l. fratris. ĩ. ti. j. lz in alĩs ℞ctibus innoĩatis qui nõ tenent ad litẽ finiẽdam locũ habere possit. vt in. l. si pecuniam. ff. de cõdi. ob cãm. ¶ In gl. ibi: qꝫ iuri. Intellige. i. actioni intentate nõ autem intelligas qꝫ si intentauit rei vendi. p hanc renuntiationem perdiderit dominium rei, ⁊ sic acquisitũ reo imo adhuc remanet penes actorẽ per. l. si p fundo. in fi. ĩ. tit. j. Et ita intelligit Bar. in. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſ. super secunda lec. vbi oĩno vide. nec etiam intelligas qꝫ actio siue sit rei vendicatio: siue actio personalis sint sublate ipso iure postq̃ remansit penes actorem dominium vel si erat actio pſonalis remansit ciuilis obligatio sicut post pactum de non petẽdo in cuius virtute remaneret etiã actio vt not. in. §. pac. ne peteret. in. l. si vnus. ff. eo. sed aduersus dietas actiões paratur exceptio pacti per istam. l. ideo situatur in hoc tit. alꝫs nõ cõgrue staret. Et ex hoc sequitur determinatio ad aliud de quo in alia gl. ſ. qꝫ in hac renuntiatione requiritur consensus alterius partis: alꝫs non posset dici pactũ qõ consistit in consensu duorũ. Et sic non est proprie renuntiatio que consistit in cõsensu renuntiantis tm̃ vt no. in. l. j. ff. eo. nõ eñ põt a se abdicare actionem perfecte acquisitam sua voluntate per nudam voluntatem suam: vt. l. pomponius. la. ĩ. ff. de neg. gest. ⁊ diri in. d. l. j. †Sed nũc est videndũ super ista gl.
3 vnde procedit ista renuntiatio iuris. nam verbũ lis ponitur pro instãtia. vt. l. cum lite mortua. fin vnum sensum. ff. in di. fol. ⁊ instantia est diuersa a iure cum cõsistat solo structu ⁊ ordinatione processus. ⁊ regula est qõ renuntiatio vel pactum factũ super vno ad aliud penitus diuersum non extenditur: vt. l. si vnus. §. in summa. ⁊. §. ante omnia. ff. eo. dicit Bart. timore huius cõtrarij qõ ista renuntiatio iuris prouenit nõ ex proprio significato litis qr nõ comprehenditur super verbo litis: sed rõne cuiusdam necessarij preambuli. nam qui renũtiat vni videtur etiam renuntiare alteri sine quo prima renũtiatio nõ valeret. vt in. l. illud. de acqui. heredi. Sed iure isto soli instãtie post lit. cõtest. non posset renuntiari qr lis p hoc non finiret. ⁊ patet ex notatis in. l. edita. vbi nõ põt fieri mutatio vel emẽdatio post lit. cõtest. Sed instantie ⁊ cause seu iuri bene poterat renũtiari etiã isto iure qr per hoc finiebatur lis ⁊ reus erat securus sicut si obtineret sñiam diffinitiuam. Cum ergo quis post litis cõtest. renuntiat liti seu instãtie: qõ idem est: ⁊ sic credẽdum qꝫ velit renũtiationem valere ⁊ valere nõ põt nisi renũtiet etiã cause seu iuri. vt sic totũ finiat. sequtur ad renũtiationem litis seu instantie renũtiantis etiã cause: seu iuri ex presumpta mente renuntiantis. Sed si apparet de contraria voluntate tunc nec ius esset renuntiatum: qr nõ vult. nec sola instantia qr non potest: ita intelligit ipe banc. l. ⁊ male: ⁊ reprehẽditur per Bal. ⁊ merito. ⁊ etiam per. d. Rapha. sequẽtẽ Bal. qr facit malũ fundamẽtum dum dicit qõ isto iure actor post lit. cõtest. nõ poterat renuntiare soli instãtie nam hoc est falsum cũ posset differre ⁊ negligere prosequi: ⁊ permittere instantiam finire: nec poterat compelli p reũ ad prosequendũ nec cõtrahebatur heremodicium vt possit puniri ad diffinitiuam. vt. l. ⁊ post edictum. §. j. ff. de in di. ⁊ ideo facta fuit aut. q semel. ĩ. qõo ⁊ qñ iu. nec aliqd faciunt notata in. l. edita. quia ibi nolebat renuntiare instantie: sed emẽdare vel mutare ⁊ prosequi eũdem libellũ ⁊ sup eo sentẽtiam obtinere. nã illud fateor quod facere nõ poterat: nec olim nec hodie per rationes ibi notatas. sed pmittere instantiã perire ⁊ p cõsequens illi renuntiare etiã inuito reo poterat olim hodie non p illam aut. qui semel. ergo renũtiatio iuris non est necessarium preambulum ad renũtiationẽ instantie. preterea negare non potest Bart. quin reo consentiente etiam hodie posset renũtiari soli instantie: sed. l. illud. loquitur quãdo nullo modo poteratvni iuri renũtiare qñ renũtiaret p prius
4 alteri. †Aut ergo reus acceptat renũtiationem instantie vel litis quod idem est fm Bart. ⁊ tũc ex pprio significato nõ extenditur ad renũtiationem iuris nec ppter necessarium preãbulum. Aut non acceptauit ⁊ tunc nõ valeret hodie renũtiatio sed olim fic ad solam instantiam. Dic ergo quod istud p cedit ex proprio significato verbi litis quod importat duo. ſz ipsam instantiam ⁊ etiam ius in iudiciũ deductum. et hoc voluit ista gl. ⁊ ẽt oẽs alij doc. ⁊ sic est dare quatuor alia vocabula. ſ. iudiciũ qõ cõplectit totũ ⁊ ĩcipit actionẽ. vt no. s. tit. pri. super rubrica. Jtem instantiã: ⁊ ista importat duntaxat exercitium. ⁊ incipit in cõtestat. litis. vt. ĩ. de iudi. l. properandum post princip. Jtem ius seu cãm vel actionem ĩ iudiciũ deductam. ⁊ ista etiam incipit a cõtesta. ⁊ ante cõtesta. nõ dicitur in iudiciũ deducta. vt no. glo. in. l. fi. §. illud. ĩ. ò temp. appel. ⁊ ĩ. eod. tit. ĩ. l. causas vel lites. Jtem habemus quartũ vocabulũ ſ. lis. ⁊ ista cõprehẽdit tam instantiam qꝫ cãm ⁊ similiter incipit in cõtesta. vt in. c. ex parte vestra. extra de verb. fig. zꝰ Scripto renuntiatio litis cõprehẽdit tam instantiam qꝫ etiã ius vel causam: ⁊ hec est veritas quã voluit ista glo. notabilis. ¶ In glo. ſe. mag. ĩ prin. ibi. lite tm̃ mota nocet ⁊c. intellige mota. ſ. per cõtesta. nam tunc incipit esse lis ⁊ instantia ⁊ causa: vñ cũ ista tria fiunt de presenti possunt tolli per simplicem renuntiationem

a ¶ Ex tenore. adde diffuse in ista materia post eũ p doct. ff. e. in. d. c. ex tenore.

a tionemᵃ etiam ĩ qua alteri pars non consensit. qꝛ iuri de pre-
senti pōt renũtiari. ⁊ sic dum gl. dicit noce. ĩtellige. s. vt videa-
tur renunciatum instantie ⁊ iuri. ⁊ habeat locũ ꝙ hic dicitᷣ ĩ
ter. sed si adhuc non est cõtesta. nullũ istorũ dicitur esse de pre-
senti ſʒ de futuro. Ideo nõ sufficeret sola renũtiatio facta pte
absente: sed requireretur pactũ ⁊ sic consensus alteriꝰ partis
⁊ per ꝯsequẽs eius p̄sentia vel alteriꝰ qui reciperet pro ea ⁊ h̄
est intentio gl. Per qð ptʒ ꝙ glos. hanc. l. intelligit in simplici
renũtiatione que nõ habeat vim pacti qð etiam statim clariꝰ
declarat dum dicit ꝙ nõ curat an pars fuerit presens vel ab-
sens: non ergo valeret renũtiatio facta parte absente si lis nõ
erat cõtesta. ſm gl. sed ↄ. qꝛ saltem ius actoris erat de presenti.
s. actio: ergo pōterat ei renũtiari. Sol. dicit Jac. bu. ꝙ per re-
b nũtiationẽ li.ᵇ videtur tacite renũtiatũ iuri. si ergo nõ vʒ ex-
pressum. s. litis renũtiatio: qꝛ lis adhuc nõ est: non valet taci-
5 tum. s. renũtiatio iuris licet illud sit de presenti. † Uel dic qð
ius sumitur hic duobꝰ modis. s. in abstracto prout adhuc nõ
est in iudicium deductum. Item ĩ cõcreto postq̄ est deductũ
nam tunc comprehẽditur sub isto ver. cã. qñ aũt renuntiatur
liti iam mote per contesta. renũtiatur iuri prout est in concre-
to: qꝛ ꝯprehenditur sub ver. cã. nam tunc etiam dicitur esse cã
non aũt prout est in abstracto. ⁊ sic cessat obiectio. Bart. dicit
ꝙ ista procedũt iure isto: ſʒ hodie lʒ lis nõ erat ꝯtesta. si tñ da-
tus erat libellus ⁊ pars citata non potest actor renũtiare in-
stãtie etiam future nec etiam ei qð est gestum de preterito per
autᷣ. qui semel. nisi vellet etiã renũtiare iuri per qð finiretur
causa: ⁊ ideo si simpliciter renũtiaret censeretur renũtiasse in-
stantie ⁊ iuri ad hoc vt valeat renũtiatio: nisi de contraria vo
luntate appareat: sed istud dictum suũ fundatur in falso fun
damẽto de quo. s̄. dixi. Ideo nõ est curandũ. Bal. tñ dicit ꝙ
etiam si lis non erat contest. lʒ per renũtiationem nõ tollatur
instantia que adhuc non est: imponitur tamen obstaculũ ad
instãtiam futuram: qꝛ nõ poterat postea eam incohare par-
te inuita dicens ꝙ ista glo. non vult dicere ꝙ nõ valeat. ſʒ qð
non operatur illum effectum ante contestationem quem ope-
ratur post: quia post operatur duplicem effectũ. Tollit enim
instantiam que est de presenti ⁊ etiam ius: sed si nõ est conte-
stata non tollit aliquid de presenti. sed inducitur impedimen
tum ad futurũ. Ista eius verba parum mihi placent. nõ eñ
respondet ad fundamentum Jaco. but. quia si nõ valet quo
ad id quod est de presenti: qꝛ nihil est: non potest valere quo
ad id qð est de futuro. Alber. dicit communiter teneri ꝙ vale
at etiã ante lit. conte. Et sic vides magnã perplexitatem in di-
ctis doctorum. ¶ Breuiter intelligendo hanc. l. prout dixi qð
non loquatur de propria renũtiatione cõsistenti in voluntate
vnius tñ sed de illa que habeat vim pacti tum vt cõueniat cũ
ti. in quo est situata tum etiam qꝛ ius actionis pfecte acquisi-
tũ ex sui voluntate nõ potest a se abdicari nuda volũtate sui
tñ vt etiam tetigi in. l. j. s̄. eo. tunc nõ est curandũ an sit lis cõ
test. vel non. qꝛ per pactum potest renuntiari ei quod est: vel
de futuro speratur. ⁊ sic teneo id qð dicit Albe. si autem fie-
ret parte absente. Jac. bu. tenet contra glo. ꝙ non valeat siue
esset lis cõtest. siue nõ nisi absens haberetur pro presente: vt
quia esset cõtumax. Idem sentit Bar. addendo: vel nisi facta
esset coram iudice pro absente recipiente. ⁊ sic qñ pars esset p̄-
sens posset fieri ista renũtiatio etiam extra iudiciũ ⁊ sine pre-
sentia iudicis quod no. Bal. sentit contrarium dicẽs ꝙ diffe-
rentia debet esse inter renũtiationem ⁊ pactum. Bal. cum re-
uerentia nõ subtiliter cõsiderauit: ⁊ etiam dicit aliud in quo
videtur sibiĳpsi cõtrariari. videlicet ꝙ nisi pars cõsentiat nõ
acquiritᷣ sibi ius vel exceptio ex ista renũtiatione nõ tñ requi-
ritᷣ eius p̄ñtia ſm eum sed sufficit ꝙ qñcũqʒ sciat ratificet. Cer
te si hoc est ergo requiritur vel eius presentia vel alterius qui
pro eo recipiat alᷣs etiam si hoc audito acceptat sibi nõ acqui-
ratur ius per glo. que est in. l. illud. de sacrosan. eccle. Et tamẽ
ipse vult cõtrarium ꝙ nõ requiratur presentia quod est intel
ligendum nec sui nec alterius recipientis ꝓ ipso alᷣs nihil va-
6 leret dictum suũ. † Breuiter aduerte clarius ⁊ subtilius quã
ipse loquatur ꝙ aut interest ipsius rei ꝙ procedatur ad sentẽ
tiam: ⁊ ꝙ non desistatur a lite. per ea de quibus habetᷣ ĩ. l. vti-
qʒ. ff. de rei vendi. vel qꝛ renũtiatur soli instantie nõ iuri ⁊ sic
nõ finitur lis: ⁊ tunc reo non cõsentiente nõ valet renũtiatio
quominus possit reus arctare actorem ad prosequendũ litem
quousqʒ perueniatᷣ ad sñiam diffinitiuam ꝑ autᷣ. qui semel.
aut nõ interest ipsius rei ꝙ fiat ꝓsecutio seu ꝙ ꝓcedatᷣ in cã: ⁊
tunc aut querimus an valeat renũtiatio sine voluntate eius
quãtũ ad hoc vt actor non cõpellatur prosequi si non vult ⁊
dico ꝙ valeat ar. in. l. si reus paratus. ff. de procu. vbi reꝰ nõ cõ
pellitur litigare si vult soluere: ergo ⁊ eodẽ modo actor nõ dʒ
cõpelli ꝓsequi si vult renuntiare ⁊ reus ex hoc nullũ damnũ
patitur ⁊ ex toto q̄tum ad istum effectum vʒ renũtiatio etiã
facta parte absente ⁊ nõ cõsentiente ⁊ nullo ꝓ eo recipiẽte. aut
querimus an valeat q̄tũ ad hoc vt ipsi reo acquiratur ius ex
ceptionis per quod possit repellere actorẽ volentẽ reincohoa-
re litem ⁊ ĩ hoc stat substantia huius. l. in quo dico ꝙ requiri
tur voluntas rei sine qua non pōt sibi acquiri ⁊ per ꝯñs req-
ritur eius p̄ñtia vel alterius recipientis ꝓ eo vel nũtius aut
epistola per ea que not. in. l. consensu. de ac. ⁊ ob. Et nõ curo si
alterũ istorũ interuenit ante litis conte. vel non cum habeat
vim pacti ⁊ ista faciunt te intelligere hanc. l. difficilẽ ĩ sui ma-
teria male per doc. declaratam.

2 ☞ Exceptio pacti est de iure pretorio non de rigore iuris ci-
uilis.
3 Per pactum de non petendo licet nõ tollatur ciuilis obliga-
tio sed duntaxat naturalis tamen solutum ꝑ errorem tam fa-
cti q̄ iuris repetitur.
Quid si obligatio non esset elisa per exceptionem.

1 **Creditori.** † Eadem obligatio pōt tol-
li partim ipso iure vt per solu
tionem ⁊ partim pacto de nõ petẽdo. ⁊ sic ope ex-
ceptionis. h. d. † No. hic ꝙ exceptio pacti est de iu-
2 re pretorio non de rigore iuris ciuilis: ⁊ sic pactum de non pe
tendo de rigore iuris ciuilis nihil prodesset qꝛ est nudũ: sed
requireretᷣ acceptilatio precedẽte aquiliana stipulatione. sed
per edictũ pretoris quo cauetur pacta seruabo. vt. l. j. in prin.
3 ff. e. ⁊. l. iurisgẽ. §. ait pretor. inducitᷣ exceptio. ¶ † Item no. gl.
fi. ꝙ lʒ per tale pactũ non tollatᷣ ciuilis obligatio ſʒ duntaxat
naturalis nihilominus solutũ ꝑ errorẽ tã facti q̄ iuris repeti
tur. Sed ↄ qꝛ tũc error iuris induceret repetitionẽ qñ solutũ
nullo iure erat debitũ nec naturalᷣr nec ciuiliter. vt no. ĩ. l. j. ff.
de cõdi. inde. Sol. ꝙ imo etiã ĩducit qñ altero tñ iure erat de
bitũ tñ elisum ꝑ exceptionẽ nã ⁊ tũc ꝓinde est ac si nullo iure
erat debitũ si exceptio erat fauorabilis. qnimo etiã si vtroqʒ
iure erat debitũ vt in exceptiõe velleiani. vt. l. qui excep. ff. de
cõdi. inde. Sʒ qñ obligatio nõ est elisa ꝑ exceptionẽ tũc etiã si
vna obligatio subsistat error iuris nõ ĩducit repetitionẽ: ſʒ er
ror facti tñ. vt. l. error. de iur. ⁊ fac. igno. ⁊. l. error. j. ad. l. fal. ⁊
per hoc intelligas glos. fin.

2 ☞ Pactum de non succedendo licet sit inualidum de iure
ciuili: an tamen non sit cõtra bonos mores: ⁊ an firmetur iu-
ramento. ⁊ nu. 3.
3 De iure canonico non dicitur contra bonos mores nisi illud
quod inducit ad peccandum.
4 Donatio facta inter virum ⁊ vxorem an firmetur iuramento

Pacta que. † Gl. exẽplificat istã. l. cum di
cit bonos mores in pacto de
futura successiõe. Qð intellige ĩ pacto de succeden
do vel de futura successione certo modo diuidẽda
tunc bñ esset ↄ bonos mores: qꝛ ĩducit votũ captãde mortis.
Ideo nõ firmaretᷣ iuramento etiã de iure cano. vt in. c. nõ est
2 obligatoriũ. de reg. iur. in. vj. ¶ † Sed pactũ de non succeden
do lʒ sit inualidum de iure ciuili vt in. l. pactũ. j. de coll. nõ tñ
c est ↄ bonos mores qꝛ nõ firmaretᷣ iuramentoᶜ cuius ↄrium est
verũ. vt ĩ. c. ĳ. de pac. in. vj. Reprobatᷣ ergo alia rõne qꝛ ꝑ mo-
dico p̄ñti renũtiaret qs de facili magne hᷣditati future: sicut
in fi. in pacto. l. cõmissorie. vt in. l. fi. j. de pac. pi. ⁊ de hoc dic ꝑ
3 Bar. j. co. l. fi. † Et dicit hic Bal. qð nõ dicuntᷣ ↄ bonos mores
de iure canonico: nisi illa que inducunt ad peccandũ. Sed de
iure ciuili etiam si non inducant ad peccandum alia tñ rõne
possunt dici ↄ bonos mores vt ptʒ in dona. inter ꝯiuges que
dr̄ esse ↄ bonos mores alia rõne q̄ peccati. vt in. l. j. cum seq. ff.
de dona. inter vi. ⁊ vxo. ⁊ ideo remanet dubium satis diffici-
le qualiter intelligatur illud. c. non est obligatoriũ. an de his
que sunt ↄ bonos mores de iure canonico tñ: an de his q̄ etiã
4 de iure ciuili. † Et si dicamꝰ ꝙ primo modo tũc donatio facta
d inter vi. ⁊ vxo.ᵈ de iure canonico firmabitᷣ iuramẽto: ⁊ si intel
ligatur secundo modo nõ firmabitur ⁊ in hoc articulo Bar.
variauit vt ptʒ in notatis ꝑ eum in. l. seius ⁊ augerius. ff. ad
l. falci. vbi eam iuramento firmari tenuit. ⁊ in. l. j. de dona. in-
ter vir. ⁊ vxo. vbi tenet cõtrarium. ⁊ not. per eum in. l. si quis
pro eo. de fideius. Puto illud. c. debere intelligi de his q̄ sunt
contra bonos mores de iure canonico que inducunt ad pec-
candum. ⁊ ideo illa donatio firmabitur iuramento. qꝛ nõ est
ↄ bonos mores de iure canonico. De materia aũt vlti. gl. dic
vt in. l. si vnus. §. pactus. ff. eod. lʒ Bal. hic ingrediatur mate-
riam illius. §. gratia commentandi.

⁊ ☞ Quãdo creditor succedit debitori an actio extinguat suc
cessionem iure confusionis: an iure solutionis.
3 Si ꝯfecit inuentariũ ꝙ remaneat ei obligata hereditas ac si
nõ esset heres pro actione que sibi competebat ↄ defunctũ: ⁊

a ¶ Renũti.. Adde glo. in.. gnificanit. ꝺ test. Anto. de but. ĩ. c. cãm. el. j. eo. tital.

b ¶ Litis. Adde Geor. nat. ĩ rep ca. q̄uis. de pa li. vj.

c ¶ Iuramẽto. ad de doc. ĩ. c. cũ ꝯti gat. de iureiurã. doc. in. c. lʒ mulie res. co. tit. lib. vj.

d ¶ Inter viruʒ ⁊ vxo. adde Jo. de imo. in repe. c. cũ contingat ꝺ iure iu. abb. in. c. fi. de do. ĩter vi. ⁊ vxo. ⁊ circa hoc adde eundem Paulũ de ca. ĩ cõsi. lxĳ. ⁊ ꝯsi. liĳ. ĩ. j. pte ꝯsi liorũ nouorũ. ale xã. de imo. in ꝯsi. viĳ. ⁊ in ꝯsi. clvĳ. ĩ. ĳ. vo. Ro. ĩ cõsi. xciĳ. ⁊ ĩ ꝯsi. ccxc iĳ. Abb. ĩ ꝯsilio lxxviĳ. ĩ. ĳ. vol. ⁊ Fran. de aret. ĩ suo consil. lxxiĳ. Curtius.

BIU Cujas

possit ponere suum creditum in cumulo cum alijs creditoribus hereditarijs.

4 Ratio quare cum debitor succedit creditori vel ecõtra extinguatur actio etiam contra fideiussores.
Qñ reus stipulandi succedit reo stipulandi vel reus promittendi reo promittendi quare actio non extinguatur.

5 Propter traditionẽ quam feci sti aduersario tuo de hereditate super qua obtinuisti sniam ꝺ eũ si pmisit tibi qui eras creditor defuncti ⁊ alijs satisfacere ⁊ nõ satisfacit habes actionẽ ex illa stipulatione. s. certi condictionẽ generalẽ vt soluat tibi ⁊ actionem ex stipulatu vt soluat alijs.

6 Quid si interuenit traditio ⁊ non stipulatio: sed conuentio nuda.

7 Quid si etiam traditio non interuenit sed dimissio ⁊ conuentio nuda.

8 Quid si non interuenit traditio sed dimissio ⁊ nulla conuentio qualiter sit tibi subueniendum.

9 Si petis tuum debitum anteq̃ adeas hereditatem non videris hereditatem repudiare si ignorabas hereditatẽ tibi delatam ⁊ quid si faciebas.

10 Heres anteq̃ adeat põt implorare iudicis officium vt sibi satisfaciat de bonis hereditarijs vsq; adquantitatem sibi debitam ⁊ potest eã adire.

1 **Debitori.** † Si creditor succedat debitori actio extinguit̃ ⁊ promissa cũ aliquid tradit̃ sunt seruãda. h. d. fm. Bar. ¶ In ter. ibi ꝙfusa est. ⁊ sic non põt eã intẽtare ꝺ aduersariũ tuũ cui dictã hereditatẽ tradidisti cũ pacto q̃ tibi solueret ⁊ alijs creditoribus hereditarijs id qõ a defuncto vobis debebatur posito q̃ ille ꝺ fidẽ suã ⁊ pactũ nõ soluat qñ actio extincta nõ reuiuiscit: vt in. l. qui res. §. areã. ff. de so. ¶ An aũt p successionem † extinguat̃ actio iure ꝙfusionis an iure solutionis.
2 dic vt no. in. l. vltanus. ff. de fide. ⁊ l. heres a debitore. §. fi. In ter. ibi obtinuisti. hoc potuit esse duobus mod. vel q̃ ille tibi possidẽti mouit litẽ sup ista hereditate ⁊ tu fuisti absolut⁹. ⁊ sic ista possessio bonor apud te remãsit vel q̃ tu sibi possidẽti litem mouisti ⁊ obtinuisti sniaz ꝙdẽnatoriã q̃ fuit executioni mandata ⁊ possessio ad te puenit: ⁊ hoc est necessariũ scire pp qõnes formatas ĩ vlti. gl. Debes ergo agere ex ꝙuentione habita inter te ⁊ illũ si fuit vestita q̃ interuenit stipulatio: vt ille feruet tibi pmissa nõ aũt actio pma q̃ cõpetebat ꝺ defunctũ.
3 ¶ † In gl. j. circa prin. ibi. sed ibi pp inuentariũ inuit gl. qõ si heres ꝙfecit inuẽtariũ actio ibi ꝙpetens ꝺ defunctũ nõ extinguat̃. Bar. dicit q̃ imo extinguit̃ q̃ si nõ extingueret̃ offenderet̃ regula q̃ est q̃ qs nõ põt esse sibi obligatus vt no. in fi. prime magne gl. in. l. frater a fratre. ff. de ꝙdi. idc. Tũ lz sit extincta pp inuentariũ põt deducere q̃ sibi debebat̃ nõ aũt partẽ nisi esset ꝑuilegiat⁹ vltra q̃ alij creditores: sz põt ponere suũ creditũ in cumulo cũ alijs creditorib⁹ hereditarijs. vt sic si bona nõ sufficiũt ad soluẽdũ oĩb⁹ vel nihil supest habeat ipse ꝓ rata ptẽ suã sicut alij creditores: sz si inuẽtarũ nõ fecisset nõ posset hoc facere. imo teneret̃ creditorib⁹ hereditarijs satisfacere etiã de suo si bona here. nõ sufficerẽt. Bal. aũt dicit q̃ imo nõ extinguit̃ ipso iure q̃ ꝙfectio inuẽtarij facit haberi pinde ac si hereditas nõ esset adita. ⁊ sic nõ erit vez q̃ qs reperiat̃ sibi ipsi obligat⁹. imo sicut ante aditã here. ipsa hr̃ditas erat obligata heredi futuro ita ⁊ nũc heredi pñti tanq̃ si nõ esset heres ⁊ hoc vult tex. in. d. l. fi. §. in cõputa. ⁊ hoc est pulchrũ ⁊ subtile: ⁊ ideo in ista. l. si fuisset ꝙfectũ inuẽtariũ posset iste heres intẽtare actionẽ primã ꝺ aduersariũ nõ seruãtem pactũ. tenemẽti q̃ hoc est magne vtilitatis. Lucra dic vt in gl. quã no. q̃
4 plene colligit istos casus meli⁹ q̃ alibi. † Et rõ quare extinguit̃ qñ debitor succedit creditori vel ecõuerso est illa ne reperiat̃ qs obliga⁹ sibijpsi. Jtẽ rõ quare tũc extinguit̃ in fideiussoria est q̃ sublata principali stare nõ põt accessoria: nõ aũt est illa de qua. s. posteq̃ fideiussor nõ successit nec sibi succedit̃ per alterũ ex principalib⁹. Rõ aũt q̃re nõ extinguat̃ qñ reus stipulandi succedit reo stipulãdi vel reus pmittendi reo promittẽdi est q̃ cessant. d. due regule: nã nõ reperit̃ actiua ⁊ passiua cõcurrere in psona eiusdẽ: q̃ essent ꝺrie. sz due actiue vel due passiue q̃ nõ sunt inter se ꝺrie nec vna est accessoria ad alterã sed ambe eq̃ principales. Rõ aũt quare si fideiussor succedat creditori extinguit̃ fideiussoria est pp aliã regulã: q̃ ꝓ eodẽ apud eũdẽ ñ põt qs eẽ obligat⁹ vt. l. si qs ꝓ eo. §. j. de fideius. sed si nõ extingueret̃ reperiret̃ sic obligat⁹. Jdeo ratio quare si fideiussor succedat debitori pricipali vel ecõuerso extinguit̃ est q̃ superfluũ est durare accessoria ꝺ eundẽ ꝺ quẽ viget principalis: cũ tñ possit ꝙsequi per principalẽ solã q̃tum per ambas: sz si ista rõ cessaret q̃ hereditas principalis esset non soluendo: ⁊ esset ꝙfectũ inuẽtariũ tunc nõ extingueret̃ accessoria q̃ ex ea põt ꝙsequi debitũ ex pncipali nõ. ar. l. l. hr̃s a debito re. §. q̃ si quis seruus. ff. de fideiu. ⁊ sic diuerse sunt rõnes ⁊ regule q̃ induxũt hãc extinctionẽ p successionẽ. ¶ Hl. fi. colligit vnã distinctionẽ ⁊ venit declarãda p tres qõnes. Pria est q̃ in fi. isti⁹ text. loquit̃ qñ duo interueniũt. s. traditio quã feci sti aduersario tuo de hereditate sup qua obtinuisti sniam ꝺ euz Jtẽ cõuentio vestita stipulatione. q̃ pmisi tibi ⁊ alijs satisfacere. ⁊ tũc nõ ẽ dubiũ q̃ si nõ satisfecit habes actionẽ ex illa stipulatione vez certi cõditionẽ generalẽ vt soluat tibi ⁊ actionẽ ex stipulatu vt soluat alijs q̃ q̃tũ ad hoc stipulatio dicitur potius cõtinere factũ q̃ dationem vt. l. liber homo. §. fi. de ṽ.
6 ob. † Hũc ergo primo querit̃ qd si interuenit traditio: sed nõ stipulatio imo cõuentio nuda. scõo querit̃ quid si etiã traditio non interuenit sed dimissio ⁊ cõuẽtio nuda. Tertio qd si non interuenit traditio sed dimissio ⁊ nulla cõuẽtio qualiter sit tibi subueniendũ. Quantũ ad primã facilis est rñsio q̃ illa cõuentio lz de se nuda sit tñ vestitur coherẽtia traditionis vt pariat actionẽ pre. ver. vt. j. e. l. legem. ⁊ in hoc differt a casu hic posito vbi nõ datur actio pre. ver. sed certi con. vel ex stipu
7 latu vt diri. † In secũdo casu cõuẽtio de se nuda non potuit vestiri coherentia traditionis: que nõ interuenit. ideo nec parit actionem pre. ṽ. ⁊ p ꝙñs nec ex ea potes agere vt soluat tibi ⁊ alijs nec actione prima q̃ tibi cõpetebat ꝺ defunctũ. vt tibi soluat q̃ illa est extincta p additionẽ heredi. nõ est ergo aliud remedium nisi vt postq̃ ille non seruat cõuentionẽ nec etiam tu serues: ⁊ sic agas contra ipsum ex snia actione in factũ ad ipam hereditatẽ vel petas eã mandari executioni per officiũ iudi. ⁊ ille excipiat de pacto dimissorio quo promisisti ab eo hereditatem nõ petere potes replicare de dolo quia non seruat cõuentionẽ. vt. j. e. cum proponas. nec habent locum predicta eo casu quo egisti contra illũ quia ipse possidebat ⁊ lentẽtiã ꝙdẽnatoriã obtinuisti ⁊ executio nũq̃ fuit facta. sed si tu possidebas ⁊ obtinuisti absolutoriam. postea vo casu bona puenerũt ad eum ⁊ tu promisisti ab eo illa nõ petere dummodo tibi ⁊ alijs solueret nõ videtur qõ habeas actionẽ ex snia si nõ soluat q̃ illa cũ esset absolutoria peperit exceptionẽ nõ actionẽ sed dic q̃ etiam actio si fuisti absolutus adiecta causa q̃ hereditas ad te ptinebat. secus si ideo q̃ ille nõ probauit vt hic habetur: notat̃ ⁊ probatur in. l. sed ⁊ si possessori. ff. de inrei. Jtem dũ gl. vult etiam doc. q̃ ex ista dimissione pactũ non vestiat̃: procedit qñ aduersarius adhuc negabat heredi tatẽ ad te pertinere. ⁊ sic res erat dubia. als ista dimissio loco traditionis haberet̃ ⁊ vestiret pactum fm Bal. ar. insti. de rerum diui. §. vẽdite. ⁊ de acqui. re. do. l. qua actione. §. interdũ.
8 † In tertio casu qñ nulla interuenit conuentio de soluẽdo tibi ⁊ alijs: ⁊ tu dimisisti vel etiã tradidisti nõ curo hereditatẽ predictam. Certum est q̃ de proprio significato hereditas cũ sit vniuersitas iuris comprehendit commoda ⁊ onera: ⁊ ideo tacite vr̃ actum qõ soluat oĩbus creditoribus hereditarijs. Quare ergo si vult soluere qũo tibi pronidebit̃. dicit glos. mirabiliter q̃ q̃tum ad debitũ tuũ potes agere actione prima: q̃tum ad debitum aliorum potes agere actiõe cessa ab alijs: sed vtrunq; dictũ vr̃ falsum. Primũ ideo q̃ actio prima que tibi ꝙpetebat ꝺ defunctum fuit extincta. Bar. vt saluet gl. dicit q̃ nõ intellexit de illa sed de actiõe oriẽte ex snia: sed truf fa est: imo de illa sensit. Quantũ ad secundum vt illi creditores habeant obligatũ nõ aũt illum per ea que dixi. §. eo. in. l. ij. qũo pñt tibi cedere actionẽ ꝺ illum. dicit Bar. ideo q̃ si solueres creditoribus recuperares ab illo. Sed ad propositũ ꝓ hoc non tollitur obiectio. ⁊ ideo ista glo. nõ bene fuit locuta. Dic ergo q̃ q̃tũ ad debita aliorꝝ que non sunt extincta clara est rñsio q̃ si tradidisti vel dimisisti ex cã vendi. potes agere acti. ex vẽdito vt soluat: q̃ si vt solueres posses ab eo per cãdẽ actionem repetere. vt in. l. ij. j. de here. vel act. vẽdi. Si vero ex cã donationis habes act. pre. ver. ter. est no. in. l. hereditatẽ. ff. de dona. Quantũ vero ad debitũ tuũ: q̃ illud erat extinctũ si nõ fuit expresse actũ q̃ tibi solueret non videt̃ tacite actum: solũ em̃ vr̃ actum de illis debitis que subsistebãt tpe traditionis vel dimissiõis. ar. in. l. cũ filius. §. j. cum ibi not. ff. de lega. ij. vñ non video remedium q̃ possis agere etiam ex snia ⁊ imputes tibi quare exp̃sse nõ cauisti tibi siue ex cã vẽditiõis siue donatiõis tradideris tene mẽti q̃ ista sunt subtilia ⁊ not.
9 ¶ † Ultimo queritur qd si petis tuũ debitũ anteq̃ adeas hereditatẽ. An videaris hereditatẽ repudiare. gl. j. de here. act. l. vt debitũ. lz q̃ non per illam. l. Tu dic hoc verum si ignorabas hereditatẽ tibi delatam. Si autẽ sciebas tũc aut petisti a venientibus abintestato vel a coherede totũ debitũ ac si ipsi essent heredes ⁊ non tu: videris hereditatem repudiasse. arg. in. l. illud. ff. de acqui. here. Si vero partẽ illius tangentem secus q̃ hoc facere potes absq; eo qõ repudies. j. de neg. gestis.

l. si ab eo.

BIU Cujas

10 l.si ab eo. †Dicit etiam hic Baldus vnum verbum notabile: quod heres anteq̃ adeat potest implorare iudicis officiũ: vt sibi satisfaciat de bonis hereditariis vsq; ad quantitatẽ sibi debitam ⁊ postea adire. quod tene menti quia non recolo alibi vidisse.

2 ☞ Si quis tradidit alicui pecora pascẽda cum hoc vt fetus diuidantur: an isti videantur voluisse cõtrahere societatẽ: an autem videatur contractus innominatus.

1 **Spascenda.** †Valet pactum inter socios de commodis inter eos diuidendis: hoc dicit. Quod intellige ⁊ limita prout habeꝫ in.l.si nõ fuerit. §.j.ff.p soc. ¶ In glo.

2 j.ibi. †si voluerunt esse socij: sed quid in dubio. Respõdeo aut pecora fuerũt cõmunicata ⁊ videnꝫ voluisse contrahere societatem vt in.l.si id quod.ff.pro socio. Aut dominiuꝫ eorũ fuit in totum translatum in pastorem vel in totum retentum per dominum: ⁊ tunc fuit cõtractus innominatus. vt in.l.si tibi. allegata in glo. Sed quid si nõ apparet. Rñ. aut fuerunt data estimata ⁊ videtur communicata. pastor videtur emisse dimidiam partẽ. ⁊ sic eis mortuis vel peremp. tenebitur restituere domino dimidiã estimationis. Si vero estimata tunc fuit cõtractus innominatus: ⁊ si perirent animalia nihil conseqꝫ retur dominus a pastore: qz videtur perijsse sibi qui erat dñs vt.j. de pig. acti. l.si pignus. ⁊ vide per Ly. post Petr. in.l.j.j. pro socio.

1 **Cimpostea.** †Pacta inita dolo: doli exceptione tollunt. h.d. et nihil aliud est hic. ¶ In tex. quenit hic. s. dolo dãte causam contractui. vt etiã innuit glo. hic.

2 ☞ Que sint pacta nuda ⁊ que vestita.

1 **Legem quam.** †Pactũ appositum iurta rei traditionẽ vestitur ab ea vt actionem pducat. h.d. ⁊ istud est verꝫ qñ traditio fuit volũtaria: secꝰ si facta ex cã necessitatis ꝑambule. vt in.l. traditiõibus. ff.c. dic vt ibi. ⁊ de vestimẽtis pactorũ dic vt no. in. §. quinimo. ¶ In tex. ibi nõ na

a sciꝰ dic de iure canonico secus vt in.c.j. extra eo. ti. ⁊ ibi no. xij. q.ij.c.qñcuqꝫ suffragio. ⁊ q.v.c.qz Joãnes. ⁊ j.q.vij.c. quoties

2 cordis oculus. †Esset videndũ hic q̃ sunt pacta nuda ⁊ vestita. Pactũ nudũ est illꝺ qꝺ nõ cadit in aliquẽ ⁊tractũ noiatũ. ⁊ sic est simplex cõuentio: nec vestiꝫ coherẽtia traditiõis vel coherẽtia ⁊tractus nominati vl etiã rei interuẽtu vt in ⁊tractibus innoiatis. ⁊ aliquo istorũ deficiẽte non dicit nudum sed vel vestitum naturaliter. i. natũ cum vestimẽto. vt qñ cadit in contractũ nominatũ vel supnaturaliter vel qñ de se est nudũ sed ex alia recipit vestimentũ vt est coherẽtia de qua. §. vel rei interuentu.

2 ☞ Quando non desinat actio competere: licet desinat interesse.

1 **Ex conuentione.** †Si deficit interesse desinit actio competere: secꝰ si nõ desinit. h.d. ⁊ nihil aliud in effectu. Nã qñ maritus recipit fendum in dotem qui alteri erat obligatus ad certã annuã prestationẽ quousq; durat matrimoniũ interest ipsius illam nõ prestare: sed q alius prestet postq̃ vero matrimoniũ est solutuꝫ ⁊ fundus reuertit ad mulierẽ nõ interest sua: sed si apud eũ remaneret qz suisset traditus estimatꝰ adhuc sua interest: si ergo fecit pactũ cũ vxore vt ipa solueret. ⁊ postea matrimoniũ est solutum diuortio: vel morte viri ⁊ fundus reuertit ad illam: ex ista conuentione non põt agi qz nõ interest mariti vel eius heredis. secꝰ si rema

2 neret penes eũ. h.d. ¶ †Sed oppo. extra gl. q; ly desinat interesse nõ desinat actio competere vt in.l. qui aũt. §.j.ff. si qs cau. Sol. illud qñ nõ cessat damnum de preterito alias ly locũ qꝺ hic dicitur. ⁊ de hoc articulo dic vt ibi per Bald. ¶ Item oppo. de.l. fundo. ff. de ser. Sol. si stipuloꝛ aliquid mihi dari vel in re mea fieri: possum agere ly ⁊ mea non interfit. vt ibi: sed si stipuloꝛ ne aliquid facias in re tua: vel vt des alteri nõ ago ni si mea interfit. l. quotics. la ꝑma. ff. c. ti. ⁊ hic ⁊ i.l. stipulatio ista in. §. itẽ si insulam. ff. de ver. ob. ¶ Ultimo opp. de.l. si remunerãdi. §. si tibi mandauero. cum ibi no. ff. man. Sol. hic a prin. interfuit. ⁊ postea interesse desinit. ibi ecõuerso. a prin. nõ interfuit ⁊ postea incipit interesse. vnde põt agi vt ibi no. in gl. qꝺ est no. qꝺ intelligo qñ cepit interesse anteq̃ dies obligationis cederet vt pendẽte cõditione vel alio modo si autez post tunc qz cessit inutiliter si nõ intererat ex postfacto: nec conualescit nec oritur actio que a principio oriri nõ potuit. arg. in.l. serui ⁊ filij. in ꝑn. ff. de fur. ⁊ in.l. si rem meam. ff. de ver. Nam si stipuloꝛ rem meã sub ⁊ditione ⁊ anteq̃ existat cõditio desinit esse mea valet stipulatio: qz nunc incipit interesse quo tpe possum de nouo stipulari licet a principio nõ interfuerit. secus si tempore cõditionis cuenientis reperiatur esse mea qz tũc inutiliter cedit dies aduenięte ⁊ditione. ⁊ licet postea desineret esse mea: tunc nõ conualescit stipulatio. Et de hoc argumẽto quã do ex postfacto incipit interesse tangitur per Bar. in dicto. §. si insulam.

2 ☞ Reus qui renunciat exceptioni pacti de non petẽdo põt cõueniri prima actione que non fuit per pactum sublata: et si excipiatur de primo pacto replicari potest de seõ quꝺ videt actum vt petat eoipso q; renũciauit exceptiõi vel dixit se non vsurum pacto.

Vires pacti de non petẽdo ⁊ pacti de petẽdo. remissiue.

3 Qui asserit se nõvsurũ exceptione perdit eã nõ ipso iure ſꝫ tribuit aduersario replicationem.

Qui extra iudiciũ dixit se nõ vsurũ tali pacto q; sibi ꝑiudicet in illo priori pacto.

4 Opposita exceptione pacti de nõ petendo si actoꝛ nõ replicaret de vltimo pacto de petendo q; succũberet nec posset iudex supplere de facto.

5 Pactũ primũ si derogat vltimo nõ valeret vltimũ nisi illius derogationis facta fuerit expressa mentio.

6 Si aliquis ꝓtestatꝰ est tibi vt nõ recipias eũ in fideiussorem q; si fideiubebit nõ intẽdit tibi obligari ⁊ postea tu ipsum recipias an obligabitur.

Protestatio in actu necessario nõ ꝓdest protestãti nisi aduersarius ei consentiat secus in voluntario.

7 Si factum fuerit instrumentum vẽditiõis de rebus datis pignoꝛi occasione mutui. ⁊ reuera erat pignꝰ quid requiratur ad probandum hanc fictionem vt creditoꝛ computet fructꝰ in sortem.

8 Sicut in vltimis volũtatibus clausula derogatoria posita in prima derogat vltime nisi in ea sit facta mẽtio de prima ita ⁊ in actibus inter viuos.

Si aliquis vltramõtanus portãs literas sui episcopi q̃ notificẽt qualiter sit clericus: vel in tali dignitate qꝺ debeat credi illis literis ꝓpter sigillum autenticum licet nõ sint in publica scriptura.

1 **Acta nouissima.** †In pactis contrarijs nouissima derogãt prioribus. h.d. Et si non sint cõtraria sed diuersa neutrũ derogat alteri. ideo vtrũq; saluandũ. vt.j.l. priori. Si vero sunt similia. vt quãdo facta sunt super substantialibus sicut est res ⁊ pretium ī vẽditione. vt si vendidi pro. x. rem postea agitur q; sit vendita pro quinq; vel quindecim. In agetur ex vltimo vel primo iũcto vltimo. hoc plene habetur per Ly. ⁊ est materia. l. iurisgen. §. adeo. ff. c. ti. ⁊. l. pacta conuenta. ver. paulus. ff. de cõtraben. emp. Bal. autem dicit q; doc. loquuntur hic impropie: qz ista. l. non loquitur de pactis contrarijs. cum contrariorũ hec sit natura quod si vnum est verum alterum est falsum. sed hic ambo pacta fuerunt vera ergo non sunt cõtraria: sed possunt dici incompatibilia. s. pactum de non petendo cum pacto de petendo: nec ẽt in vltimo membro possunt dici similia: sed ĩcompatibilia: qz non potest dici res vendita pro quinq;: ⁊ pro decem. vel aliter

2 summa ⁊ ꝓprius ad literam hoc modo. †Reus qui renũciat exceptioni pacti de nõ petendo potest conueniri prima actione que non fuit per pactũ sublata: ⁊ si excipiatur de primo pacto replicari potest de secundo quo videtur actum vt petat eo ipso quod renũtiauit exceptioni vel dixit se non vsurũ pacto. hoc dicit. Et hic venirent examinande vires pacti de nõ petẽdo: ⁊ etiam vires secundi pacti de petendo. in quibus magna cõsistit vtilitas ⁊ plene tractatur in.l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. eodem. ⁊ Bald. ponit in.l. pacta que contra. §. coõ. sed melius caderet hic. ¶ In tex. ibi quam ipsius rei ⁊ c. dic quando vltima pacta habent volũtatem contrahentium. Prima non quia censentur ab eis recessisse. ideo vltima sunt seruãda

3 vt in.l. obligationum substãtia. ff. de actio. ⁊ obliga. ¶ †In textu ibi vsurum se non esse. Nota quod ille qui asserit se nõvsurum exceptione perdit eam: non intelligas q; perdat ipo iure sed aduersus eam tribuit aduersario replicationẽ. Et hoc voluit ter. in. §. pactus ne peteret. dum dicit prius pactũ: scilicet de non petendo per posterius: scilicet de petendo elidetur: nõ quidem ipso iure. quia effectus producti per primuꝫ pactum non tollũtur. Nam obligatio naturalis extincta nõ resuscitatur licet nascatur noua ⁊ exemplo ꝓducta ex primo pacto nõ extinguitur: sed aduersus eam replicatio paratur. Itẽ secũdo q; ex ista renuntiatione resultat pactũ de petẽdo. videt eñ tacite cõsentire q; agere possit cũ effectu nõ obstãte pacto de non

b petẽdo. ¶ In tex. ibi ⁊ maxime hec dictioᵇ implicat vt etiã si extra iudiciũ dixit se non vsuꝝ dicto pacto locũ hãt q; hic dꝺ

a ¶ Nõ nasci. adde bar. ī. l. fideiussoꝛ. in. §. q certo. ff. ꝺ fideiuss. bart. in ex nag. ad repri. bal. ī aut. ad hec. C. ꝺ vsur. Archi. in. c. sũt nõnulli. i. q. j. ⁊ p Alex. ī. l. iurisgẽ. §. sed cũ nulla. ff. e. ⁊ p eũdẽ ī ꝑsi. xvj. col. ij. vers. qꝺ aũt. in. ij. vol. ⁊ ibi qd sit pactum nudum. ⁊ qñ pariat actionẽ ver cũdẽ in ꝑsi. xlj. i. iij. vol. Cur.

b ¶ Maxime hec dictio. adde bart. in extrauag. ad repri. in vbo marie. doc. in. c. auditis. de elec. Ifapb. cu. consi. lxxxij. incip. Fraciscus dela cãpa.

BIU Cujas

vt no.gl.in.l.illud.ff.ad.l.aquil. ¶ Jn ter.ibi apud acta.hoc ꝓdest in multis.ſ.pũtia iudicis.pũo q̃ ſufficit minor nũerus teſtiũ.vt.ſ.de teſta.l.oĩm.⁊ facit ceſſare preſumptionẽ doli:vel metus.vt.ĩ.de pre.cur.l.j.⁊ de decu.l.ſi quos.lib.x.fm Bald. itẽ in eo q̃ no.in auẽ.gñaliter.ſ.de epiſ.⁊ cle.⁊ i.l.tale pactus
4 §.j.ff.eod. ¶ † Jn ter.ibi ac.q̃ ſup pria ⁊c.dic q̃ illa nõ fuit extincta per primũ pactũ de nõ petẽdo ſz dũtaxat eliſa.⁊ ſi dicatur qũo potuit remanere ſublata naturali obl'one:quã cõſtat ſublatã vt.l.ſtichũ.§.naturalis.ĩ.de ſol. Rñdeo q̃ lz nõ poſſit in eſſe produci regulariter ex ſola ciuili ſiue naturali:q̃ naturalis ſe hz vt mater ciuilis vt pater in producendo actionẽ.l. lz.§.ea obligatio.ff.de pcu.põt tñ remanere in ſola ciuili q̃ nõ fuit ſublata ſed eliſa.⁊ iſta eliſio ſanaẽ per vltimũ pactũ de petẽdo ad ſilitudinẽ vulneris poſt qõ remanet cicatrix.⁊ ita hic remanet.ideo opus eſt replica.qõ nõ eſſet ſi ipſo iure primz pactũ tolleret⁊ hoc eſt vtile:q̃ niſi actor replicaret ſuccũberet oppoſita pacti exceptiõe nec poſſet iudex de facto ſupplere lz ſibi notũ eẽt pactũ de petẽdo.vt no.ĩ.d.§.pactus.in glo.v.op
5 ponẽdo. ¶ † Jn glo.j.itẽ verũ niſi ſubaudi q̃ tunc nõ valeret vltimũ niſi illi⁹ derogationis facta fuerit expreſſa mẽtio ſicut in vltimis voluntatibus.vt in.l.ſi quis in pn.teſtameti.ff.de leg.iij.puta ſi in primo pacto de nõ petẽdo fuit dictũ q̃ valeret⁊ deberet ſeruari nõ obſtãte quocũq; alio pacto de petẽdo qõ poſtea fieret;nã tũc pactũ de petẽdo non valeret niſi diceretur qõ valeret nõ obſtante primo pacto:⁊ nõ obſtãtib⁹ vbis derogatorijs.⁊ hoc eſt vtilius q̃ aliquid aliud qõ habeẽ i hac
6 .l.Et† ſuper hoc doc.inſiſtũt.nã inducũt ad.q.q̃ ſi aliquis ꝓteſtatus eſt tibi vt non recipias eũ in fideiuſſorẽ q̃ ſi fideiuberit non intẽdit tibi obligari:⁊ poſtea tu ipſum recipias non obligabiẽ niſi dicaẽ nõ obſtãte proteſtatiõe iaz facta. Nec obſ. l.ſi.§.item ſi predixerit.ff.nau.cau.ſta.vbi proteſtatio nõ prodeſt proteſtanti niſi aduerſarius eis ꝙſentiat.naz dicũt q̃ ibi loquitur in actu neceſſario:ſecus in volũtario. Jtẽ nõ ob.l.cũ plures.§.locator horrei.ff.locati.q̃ ibi q̃ nõ fuit facta pte preſente fm vnum intellectum vel ſi fuit poſtea ex interuallo fuit actus geſtus quo caſu cenſetur receſſum ab illa proteſtatiõne: vt in.c.cũ.ad.ferrarienſis.de conſti.ſecus ſi incõtinenti⁊ ita debet intelligi iſta glo. Jaco.bu.vero dixit q̃ etiã q̃ ex interuallo idem in proteſtatione fuit dictũ q̃ q̃cunq; in futurum contingat iſtum fideiubere nõ vult teneri. Si autem ſimpliciter fuit locutus tunc cenſeẽ ſe retuliſſe duntaxat ad fideiuſſorem q̃ faceret incontinenti vel infra modicũ interuallum nõ ad illam quã faceret poſt:per ea que no.in.l.per retentionẽ.ĩ.
7 de vſu. †Et dicit per hoc Bal.nota. Si aliquis te requiſiuit: vt mutuares ei centum⁊ obtulit ſe daturum pignus:tu autẽ dixiſti q̃ eras ꝙtentus recipere pignori.ſed volebas q̃ fieret inſtrm venditionis:poſtea vero factũ eſt inſtrumentũ venditiõis. Altera pars dicit inſtrumentũ fuiſſe fictitiũ⁊ nõ fuiſſe venditiõnẽ:ſed pigñ⁹ vt ſic computes fruct⁹ in ſortẽ.vt in.l.j. ⁊.ij.ĩ.de pig.actio. Tu dicis, q̃ imo fuit vẽditio vt ſic lucreris fructus:lz feceris pactum de reuẽdendo:vt in.l.ij.ĩ.de pac.inter emp.teſtes autem partis aduerſe teſtificanẽ qualiter primꝫ fuit actum inter vos q̃ eſſet pignus. An hoc ſufficiat ad probandũ fictionem.⁊ dicit Bal.notabiliter quod niſi deponãt de tempore quo ita fuit actum inter vos:propter quod poſſit apparere quod incõtinenti poſteq̃ fuit factum inſtrumentuz: non probant:quia potuit fieri multum ex interuallo propter quod videtur receſſum ab eo quod actum fuit prio:tene menti quia quotidianuz eſt. Adde quod notatur per cũdem in.l. emptione.ĩ.plus va.quod agi. Cetera circa iſtud argumẽ.vide hic per Bar.[a] qui clare diſtinguit⁊ vtiliter. Et ex glo.colli
a ge quod ſicut in vltimis volũtati⁹ us clauſula derogatiua poſita in prima derogat vltime:niſi in ea facta ſit mentio de prima ita⁊ in actibus inter viuos Et ad hoc principaliter allegaẽ iſta gloſſa. ¶ Vltimo nota gl.ſuper verbo maxime.que induxit iſtum textum ad literas ſigillatas ab epiſcopis vltra mon
8 tes vult dicere quod † ſi aliquis vltramontanus portans literas ſui epiſcopi que notificẽt qualiter ſit clericus vel in tali di
b gnitate qõ debeat credi illis literis [b] propter ſigillum autenti cum licet non ſint in publica ſcriptura.quia ibi nõ ſint teſtes vel ſignum notarij⁊ alia eſſentialia inſtrumẽti.⁊ hoc propter ſigillum. De hoc videtur ter.in.l.ſi.qua per calumniã.de epiſco.⁊ cleri.⁊ ibi per Ly.⁊ Bar.in.l.ſi publicanus.ff.de publi. ⁊ per cano.in.c.poſt ceſſionem.extra de proba.que loquuntur etiam de literis inferiorum magiſtratuum:que nõ habent talia ſigilla autẽti.q̃ nõ ſunt perpetui ſed temporales. An illis ſtetur.

a ¶ Per bar.adõ eũdez bar.ĩ.l.itẽ q̃.§.fi.ff.codez⁊ Lep.ĩ tract.de ſimu.Jctuũ.⁊ circa iſtum moduz ꝓbandi ſimulationẽ. vide q̃ poſui hic ĩ apoſtill. ad Alex.de imo. Cur.

b ¶ Literis. adde doctores ĩ.c.poſt ceſſionẽ.⁊ ĩ.c.tertio loco.de ꝓba.

2 ¶ Pactũ incõtinẽti appoſitũ iuxta Jctum veſtitũ qualiter recipiat fomentũ ab eo:⁊ veſtiaẽ vt pariat actionẽ⁊ quã actionem:⁊ quando informet actionem veterem.

1 **In bonefidei.** † Ex pacto incõtinenti appoſito iuxta Jctum bonefidei oriẽ actio.q̃ veſtiẽ ab eo lz de ſe ſit nudũ b.d.Sicut veſtitur coherẽtia traditionis⁊ ſtipulatiõis.ſ.eo.l.pctẽs. ¶ Jn ter.ibi actio ex pacto.p iſtũ text.dicunt doc.nr̃i cõfundi opi.vltramõ.qui dicebãt q̃ iſta actio ꝓſcri.ver.competit ad id qõ conuenit ex pacto incontinenti apposito non oritur ex ipſo pacto ſed ex quodam cõtractu innominato qui reſultat habita relatiõe pacti ad contractũ:etẽ ſi reſultaret non oriretur.contrarium dicunt doc.quia text.eſt hic⁊ fm illã opi.nõ oriẽ ex pacto ſed ex Jctu innoiato propter pactũ Jtẽ iſte tex.fallit in pacto vſuraz preſtandarũ:qõ nõ veſtiẽ coherentia cõtractus q̃ cõſiſtit in pecunia.l.q̃uis.ĩ. de vſu.ſecus ſi in alio.vt.l.frumẽti.eo.tit.Fallit etiaz in pacto penali qõ ſimiliter nõ veſtitur.vt.l.ſeruus ea.ff.de ſer.expor. Eſt⁊ alius caſus in quo conuẽtio veſtita non veſtit pactũ nudum incontinenti appoſitum:ſez quãdo veſtita eſt acceſſoria vt penalis ſtipulatio⁊ principalis conuẽtio eſt.ĩ.l.proxi.⁊.l.
2 nuda.ĩ.de cõtrahẽ.ſtip. ¶ † Jſto.ergo hic vnam virtutez pacti incontinenti appoſiti iuxta cõtractum veſtitum q̃ recipit fomentum ab eo⁊ veſtitur vt pariat actionem quã glo.dicit eẽ pre.ver.⁊ eſt caſus in.l.ij.ĩ.de pac.inter emp.habet etiam aliã virtutem:q̃ informat act.ex veteri.i.ex principali ꝙtractu:iuxta quem eſt appoſitum vt detur non ſolum ad id quod deuenit in pacto.vt ſi vẽdidi cũ pacto de retrouẽdendo nã nõ ſolũ poſſum agere pre.ver.vt reuẽdas ſed etiã actione ex vẽdito informata pacto.i.ampliata.vt lz ordinetur ad primũ principaliter tñ etiã detur ad id qõ deuenit in pacto⁊ ſic informaẽ. impinguatur⁊ dilataẽ ſicut ſaccus a frumẽto.vt.ff.e.iuriſgẽ. §.animo.in ter.⁊ gl.⁊ ſic poſſum agere duplici actione.ſ.ord. ⁊ extraord.Sed cõtra de.l.quoties.de pre.ver.Sol.ex eadem materia non poteſt oriri actio ordi.vt ex vẽdito⁊ extraord.vt pre.ver.⁊ ita loquitur ibi.ſed ex diuerſis materijs ſic vt in caſu noſtro:q̃ actio ex vendito oritur ex veteri.i.principali ꝙtractu.ſed actio pre.ver.ex pacto.vt hic no.ex veteri cõtractu. Jõ opi.do. Raph.ful.quam dicit ſe diſputãdo tenuiſſe in ſua iuuẽtute q̃ illa actio ex vendito oriatur ex pacto.per.§.animo. circa medium.vbi dicit q̃ ſi pactũ apponitur ex interuallo: ex eo non agitur ex empto ne ex pacto actio naſcatur.ergo a cõtrario ſi fuiſſet appoſitum incontinenti oriretur ex eo actio ex empto.Sed iſtud argumentũ a cõtrario ſenſu nõ eſt bonũ q̃ repugnat regule iuris.vñ expone ibi ex pacto.i.propter pactum ex interuallo appoſitum naſcitur.i.informaẽ q̃ totus ille.§.loquiẽ de iſta virtute iformatiua. Limita tñ qõ informat veterem.ſ.q̃ eam inuenit informãdam:vt no.glo.in.l.pacta cõuenta.ff.de contraben.emp.vbi plenius tractat de hac materia q̃ alibi.ſecus ſi non reperit eam informandã vt in cõtractu cõditionali.nã pendente cõditione actio non eſt orta ergo ex pacto incõtinenti appoſito actio non informaẽ bene tñ veſtitur ab eo fm glo.que eſt.ĩ.e.petẽs.per.l.ſi in vẽdi.ff.de peri. ⁊ cõmo.rei ven. Jtẽ limita ſcõo q̃ eſt tale pactum qõ legẽ cõtractui dat vt dicit tex.in.d.§.quinimo.vt q̃ cõtinet tale quid q̃ poteſt cadere ſub veteri actione.ſed ſi nõ poſſet vt in cõtractibus qui re contrahuntur.nam ſi ego commodaui vel depoſui rem penes te pacto appoſito incõtinenti qõ debeas mihi ſcribere librum.iſtud pactum nõ informat vt agi poſſit ad librum ſcribendum quia re contrahuntur.⁊ in hoc nõ interuenit rei traditio. Quinimo nec veſtiunt a tali contractu cũ tex. ibi dicat q̃ ea pacta inſunt que legẽ cõtractui dant.cõſtat aũt q̃ ambe iſte virtutes.ſ.veſtimẽti⁊ informationis producunt ratione ineſſentie.vt.l.lecta.ver.dicebã.ff.ſi cer.pe.ergo vbi defecit ineſſentia deficiũt ambe.Sed tertio⁊ vltio limita quando tam actio cõpetens ex principali cõtractu q̃ etiam pactuz ſunt pro eadem perſona alſ ſecus. Unde ſi promiſiſti mihi cẽtum per ſtipulationem:⁊ ſic mihi ſoli competit actio contra te ex iſta ſtipulatiõe:⁊ fuit appoſitũ pactũ quod deberez tibi ſcribere librum⁊ iſto pacto non informatur actio competẽs mihi vt detur etiam ad ſcribendum librum q̃ informaretur ⁊ daretur ꝙtra meipſum.bene tamẽ talis ſtipulatio veſtit pactum vt patet in.l.ex morte.in fi.ĩ.de pac.cõuen.⁊ de rei vxorie actio.in.§.accedit.vbi ſi promiſiſti mihi dotem per ſtipulationem.⁊ ego per pactum promiſi eam tibi ſolu. matri.potes agere eo ſoluto ex pacto quod fuit veſtitũ coherẽtia ſtipulationis ad tui cõmodum licet ſtipulatio ſit ad meũ cõmoduz:nec põt dici q̃ imo veſtiaẽ a traditione doti⁹ quã poſtea facis p l.legẽ.ſ.eo.q̃ tũc cã facis ex neceſſitate ſtipulatiõis precedentis.vñ nõ potes pactũ veſtire vt ibi dixi p no.in.l.in traditiõibus. Eſt ergo neceſſe dicere qõ veſtiatur ab ipſa ſtipulatione qõ eſt mirabile poſtq̃ illa nõ eſt pro te ſed pro me.quomodo ergo potes veſtire pro te.vñ Ly..d.l.ex morte. Poſſum etiaz

babere

BIU Cujas

habere aliam actionē pre.ver.ad obseruātiā pacti.s.illā que re
sultat ex cōtractu innoīato si est tale pactū qō faciat rē resulta
re habita relatione pacti ad cōtractum qz cōtinet tale quid p
pter qō pars fuit inducta ad contrahendum puta volebā qō
ires romā pro me:tu dixisti nolo ire niſi vendā tibi talez rē:et
vēdidi pacto apposito qz vadas pro me romā:tūc resultat cō
tractus innoīatus facio.i.vēdo vt facias.i.romaz vadas.pos
sum ergo agere vt vadas triplici actione.s. ex vēdito informa
to vt in.§.qnimo. Itē pre.verb.que oriſ ex pacto incontinenti
apposito:vt hic. Itē alia actione pre.ver.q̄ non oritur ex pacto
sed ex ꝙtractu innominato resultāte habita relatiōe pacti ad
cōtractū. Et hoc est vtile.qz si succūbam in vna:qz non ꝓbaui
possum redire ad alterā p.l.si actor.ff.de iureiu. secus ideo qz
ꝙtractus nō fuisset gestus.l.si duo.§.idē iul.eo.ti.z ex istis re
ducūtur ad concordiā vltramon. cum citramon.in ista mate
ria.qz Pe.nō pfecte intellerit.licet ipse hoc dicat de aliīs. cete
ra dic vt dicā.ī.eo.petens.Si autē illud pactū non eēt tale pro
pter qō ps fuisset mota ad cōtrahēdū sz qz mota ꝓpter aliud
incidenter apposuit pactum vt in pacto de dandis fideiusso
ribus vel retrouēdendo.nō enim quis mouetur propter illa
ad veniēdum sed propter necessitatē suā tūc non resultaret cō
tractus nominatus et hoc non tangūt docto.tamen est neces
sarium.nam indistincte videnſ dicere quod resultet contra
ctus nominatus habita relatione pacti ad cōtractū qō tamen
nō est verū simpliciter ad quod facit.ī.de pac.inter empto.l.j.
cum ibi no.

2 ☞ Instrumēta de iure cōi non habēt executionē paratā sed
debet super eis sententia diffinitiua ferri.

3 De solēnibus nihil est omittendū.z si iudex cōtrariū de facto
faceret deberet de facto reuocare:z si quid fecit parte nō cita
ta: deberet reuocari.

4 Conuētio de permutādo de qua hic qz fuerit nuda:z lz sit nu
da qō tñ si nō seruaſ faciat cōmitti stipulationē penalē sicut si
esset vestita.

5 Principalis stipulatio an nouetur per penalem postea inter
positam.

1 **I pacto.** †Qñ stipulatio penalis īcipit a precedenti cōuentione nuda si il
la cōuētio nō seruef pena cōmittiſ.z ex stipulatiōe
penali tm̄ agi pōt nō ex principali nuda.Et effect?
erit:qz vel cōuentus timore ne condēnef ad penā seruabit cō
uētionē vel si nō seruabit ad penā ꝙdēnabiſ.Itē bona aduer
sarij ꝓpter ꝙuētionē nō seruatā nō debēt de facto z sine iuris
ordine trāsferri ī creditorē:sz ordine seruato.hec dicit ista pul
chra.l.z difficilis famosa z repetibilis:qz hic dñs Ly. tractat
de triplici materia de qua possint fieri tres solennes repetitio
nes:z Bar.in.l.insulā.de ver.obli.fecit vnam:z in.l.ita stipu
latus:z fecit aliā que valet ꝓ duabus in quibus examinauit
profundissime z vtilissime ea que Ly.hic abbreuiando verba
doc.antiquorū posuit satis leuiter. ¶In ter. ibi:ex stipulatu
agēs.quasi dicat ex prima ꝙuentione nuda agere non potest.
est ergo necesse quod agas ex stipulatione ad penā. ¶In ter.
ibi:consequēs.scilicet a sponte soluente si volet morā purgare
vt in pena non condēnetur.sed ab inuito non potes extorque
re.Penam vero bene potes extorquere ab inuito vt.ī.colligi
tur ex verbo exiges vt.l.fideicommissa.l.si rem.de lega.iij.naz
ad eam penam condemnabitur si moram nō purgabit. ¶In
ter.ibi:nam bona z c.iste volebat qz liber quē aduersari? suus
cōuenerat de permutādo de facto auferretur illi z traderetur
2 sibi sine alia sentētia diffinitiua. Imperator dicit qz †istud nō
a est tenendum. Unde aliquādo? allegaui istum ter.qz de iure cō
munt instrumēta nō habent executionem paratam:sed debet
super eis sententia diffinitiua ferri.z ideo statuta cōtraria dis
ponētia sunt contra ius cōmune ideo restringenda.facit.ī.de
3 ac.pos.l.nec est vera. †Nota.qz nihil omittēdum est de solēnib?
facit.l.diuus.ff.de in integ.restitut.z.l.cum hi.§.si pretor.ff.de
transac. Et adde quod si iudex contrariū de facto faceret de
beret de facto reuocari.z si fecit parte non citata similiter z ea
non citata deberet reuocari.ad hoc allegatur ter.cum gloss.in
l.minor.in prin.ff.de cui.z no.in.c.querela.de electi. ¶In gl.
ibi tria fuerūt pacta.potest enim poni secundum doct. quod
fuerunt duo tantum scilicet primus nudum de permutando.
secundum vestitum de pena. Nam etiam stipulatio potest di
b ci pactum. [b] ideo non obstat ter.dum dicit:si pacto quo penā.
¶In glo.ibi:de aliqua permutatione.nam continebatur in
instrumento quod tu z ego conuenimus de permutando li
c brum tuū cū libro meo. Istud enim verbum conuenimus [c] nō
importat stipulationem sed nudam conuentionem.vt in.l.lec
ta.§.conueniqz.ff.si certum petatur.z ita debet intelligi.l.ex
placito.ī.de rerum permutatione.Sed si contineret quod pro
misimus adinuicem permutare istum librum.verbū impor
tat stipu.vt in.l.sciendum.ff.de ver.ob.z sic nō esset nuda con
uētio. Bal.autem hic multum errauit salua sua pace. Iaz re
prehendit hic exemplum glo.dicens quod permutatio est cō
d tractus [d] innominatus:z hoc fateor.z quod ex tali ꝙtractu nō
oriretur actio nisi rei interuentu.vt in.l.iurisgētiū.in prin.ff.
eod̄ aut ergo ego nōdū tradidi librū meū z non possum age
re ad penam.aut tradidi z tunc possum agere ex prima cōuē
tione nuda.qz est vestita rei interuētu:cui? cōtrariū hic dicit.
Sed salua sui pace.nam verū est qz anteq̄ tradam etiā si sum
paratus tradere nō possum agere vt mihi tradas gl.est ordi
na.in.d.l.iurisgen.in fi.mag.gl.Sed si volo agere ad penā:qz
per me nō stat quominus tradam.sed per te:qz nō vis recipe
re.dico qz agere possum:qz est casus huius.l.fm istam glo.qō
etiam tz hic do. Rapha.z bene reprobādo Bal.sed non alle
gat glo.quā.s.allegaui. Pro declaratione magne glo.vt me
lius intelligatur non sequendo ordinem gloss.sed ordinēter.
4 collige ex ista.l.plura. Primo† quod conuētio de permutādo
cessat fm casuz quē ponit gl.z fuit nuda lz iurta stipulationez
penalem que erat vestita.sed ꝙra qz vestiatur ab ea vt pariat
actionem vt.s.l.pri.z.ī.eo.l.petēs.Solu.diri in.l.precedenti.
z hoc in gl.mag.in ver.item nunquid vestitur.Secūdo no.qz
lz sit nuda attā si nō soluaſ facit cōmitti stipulationē penalez
sicut si esset vestita.Sed ꝙra qz non cōmittiſ nisi propter mo
ram: sicut z stipulatio vsurariuz q̄ dicunſ pena.vt.l.lecta.ver.
sed cū sortis.ff.si cer.pet.z vbi nulla petitio nulla mora.vt in
l.pupillus.ff.de ver.ob. Istud cōtrariuz sentit glos.mag.in fi.
z non soluit sed remittit ad no.in.l.si post tres.ff.si quis cau.
z in.l.nuda.ī.de ꝺben.z cō.stip.z ibi volunt glos.qz faciat cō
mitti:sed nō ita cito sicut vestita cōuentio.s.propter solā inter
pellationem extraiudicialem que non constituit in mora sed
per cōtestationem factā de facto vel super penali stipulatiōe:
vt in hac.l.vel super nuda cōuentione vt in.d.l.nuda.tūc qua
liter poterit sequi snia sup pena qz innuit ista.l.in verbo vel
penam cū ante cōtestationem actio ad penam non esset nata.
vt in.l.non potest videri.ff.de iudi. Respondeo qz nascitur in
ipso actu cōtestationis nō post:nec ante. Nam si esset nata an
te:non esset dubium qz posset sequi.z si nasceretur post nō eēt
dubium quod sequi non posset.vt in.d.l.non potest videri.sz
quia simul cum cōtestatiōe nascitur:glo.z doc.volunt qz pos
sit sequi. Istū articulū late examinat Bart.in.l.ita stipulat?.
de ver.ob.in illa.q.quādo stipulatio penalis īcipit a precedē
ti conuētione nuda.z lz ista que dicit glo.possint de se sustine
ri modo predicto attamē ipse tz opi. Pet.qz non requiraſ lit.
cōtesta.sed propter solā interpellationē extraiudicialē cōmit
tatur lz per eam aduersarius nō cōstituaſ in mora qz hoc vi
detur fuisse de mēte partium cum mora nō possit hic proprie
cōmitti quod cōmittatur eo modo quo potest:z sic potius
cōmittitur pena ex euentu cōditionis qz propter moram.naz
est verum quod ad cōmissionem pene semper requiritur mo
ra vt ptz quando incipit a precedenti conditione.nā sufficit
euentus cōditionis. Bal.hoc reprobat z sequitur opi.glos.qz
si ista opinio esset vera iam esset orta actio ad penam ante lit.
cōtesta.propter īterpellationē.z si ista esset facta:postea cōtest.
super pena nō haberet locum purgatio more.vt in.l.si insulā.
ff.de verb.obli.cuius cōtrariū vult ista.l.fm euz qz possit pur
gare quandocūqz vsqz ad sententiam vt ibi.vel dic qō in con
uentionem deuenerat z c. Sed tenendo opi.glosse quod nasca
tur in ipso actu contesta. Non obstat quia tunc cōtestatio nō
est terminus purgationis more super ipsa sententia vt not.
Pe.z Ly.ī.ti.j.si maior.xxv.ānis. Breuiter iste ter.nō dicit qz
ista purgatio possit fieri qūocūqz vsqz ad sniam.vñ pōt intel
ligi sane qō fiat ante cōtestationez statim porrecto libello sup
stipulatiōe penali anteq̄ illi respōdeat. Vel dic melius quod
etiam post poterit fieri actore volēte:z ita loquitur iste ter.qz
actor hic desiderabat ꝙuētionem impleri.z Imperator dat ſi
bi consilium per quod potest venire ad suam intentionem.
5 ¶† Item nota tertio vnum quod colligitur ex ista purgatio
ne more.naz per hoc videtur quod prima cōuentio nō fuerit
nouata per stipulationē penalem:quia si fuisset nouata illō
quod cōtinebatur in ea nō deberetur amplius sed sola pena.
ergo nō posset euitari pena illud soluēdo creditore inuito:qz
solueret aliud pro alio.l.ij.si cer.pe.z tamen iste ter.pōt intelli
gi creditore inuito qñcūqz adi lit.contest. Timore hui? cōtrariꝰ
glo.formauit hic istam.q. in ver.itez quero.z dicit qz isto iure
fiebat nouatio nisi fuisset expresse actum cōtrariū:z tūc opor
teret intelligere qz hic fuisset expresse actum quod nō fieret ad
soluēdum contrariū.vel dic quod etiam si facta fuisset nō ob.
cōtrarium qz lz desinat esse in obligatiōe remanſit in solutio
ne.z illud quod est in solutiōe ex dispositiōe legali potest solui

a ¶Aliqñ.adō qz lz ꝺ dictuz sit in se verum.tñ non ꝓbaſ hic qz non ꝓsupponiſ ꝺ qō ista stipulatio penalis fuerit re ducta ī īstrumēto z ad ꝓbāduz ꝺ dcm̄ all.tu ter. i.l.minor.xxv.ānis cui fideicom missū.ff.ō mino. z ītellige ꝺ verū nisi instrm̄ eēt cō fessiōatū vl̄ gua rentigiatū scom Ly.i.l.j.ī.ō ꝙfes. per Alex.ō imo. ī.l.cū pretor.§.si iudex.ff.de re iu. z ī.l.si cuz dotez. §.eo añt.ff.solu ma.z habeſ cōsi. Pe.ō anch.ī.iij. ꝙsi.pau.de ca. in j.pte ꝙsi.antiq̄. ꝙsi.eccl.j.ici.visis ꝙmisso z lau do colū.iij.Frāc. cur.

b ¶Pactum.adō Rapha. cum. in l.j.ī.§.si quis ita ff.de verb.oblig.

c ¶Cōuenim?.ad de Frā.ō arc.ī.l. qui rome.§.calli machus.ī tertio no.ff.ō vbo.obl.

d ¶Permutatio est Jctus.adō gl. insti.ō emp.z vē di.v.nā z ī ceterꝭ doc.in.l.j.ff.de re rum permu.

BIU Cujas

inuito creditore vt ptz in ac.noxali.l.itē veniūt.§.idē recte.ff. de peti.here.hodie vero ꝑm gl.nō fit nouatio nisi expresse fuerit actum.vt in.l.fi.ff.de noua.Sed in hoc gloss.reprehendit ꝓ oēs quia illa loquitur in stipulationibus coequeuis.Sed an ꝓncipalis stipulatio nouetur per penalē nihil est immutatum per illam.l.intellige per penalem.id est per cōmissionē penalis stipulationis.Ante eñ q̄ sit cōmissa claruz est ꝓncipalem non esse nouatam per.l.quo.ff.de noua.Item dū dixit nouetur.intellige sicut desinat esse in obligatione ciuili:et naturali.ꝛ sola pena debeatur licet remanserit in solutiōe vt dixi.in ꝑ aūt articulo quot fuerūt capita tot fuerūt opi.q̄s bar. ad plenum recitat in.d.l.stipulatus.quia quedā iura probāt nouationez fieri vt est.l.obligationū fere.in fi.de actio.ꝛ obl. ꝛ.d.l.ita stipulatus.in fi.de ver.ob.ꝛ.l.j.de penu leg.Quedā probant contrariū.quia volunt quod possit agi ex ꝓma conuentione licet pena sit commissa quod nō esset si facta esset novatio.vt est.l.si quis a socio.cuz.l.sequēti.ff.ꝓ so.ꝛ.l.ꝓdia. de act.emp.Bart. distinxit an precedēs conuētio sit ex causa onerosa.ꝛ loquuntur secunda iura:an ex lucrativa:et loquūtur ꝓma.Ego vltra hanc posui aliā opi.in.d.l.ita stipulat⁹. dic vt ibi.

1 **Pactum quod.** †Pactū quod quis alteri succedat factū cū illo non valet quia aufert liberam testamenti factionem.ꝛ sic est cōtra bonos mores:nec aliquam obligationem inducit.h.d.Et sic etiā naturalem nō inducit vt.l.stipulatio hoc modo.de verbo.ob.Nec firmatur iuramēto etiā de iure canonico.vt in capi.nō est obligatoriū.de reg. iur.in.vj.Licet secus in pactis de nō succedendo.vt in.c.ñ.de pac.co.lib.Ergo illud non est ꝛtra bonos mores.¶In text. ibi pactum.subaudi etiam stipulatione vallatum.¶In ter. ibi:patri suo subaudi non obstante hoc pacto solū masculuz heredem instituit vniuersalem.ꝛ istam filiam in.x.solidis vt moris est ꝛ certe valet testamentuz.nec ista filia pōt plus petere si dos sufficit ad legitimam:quia computatur in eam.ꝛ valet testamentum postꝙ in aliquo ipsam heredem instituit.vt no.in.l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.in glo.ordinaria.Et idē si instituisset eā in sola dote vt ibi notatur.secus si in nullo:ꝛ sic esset preterita.nā succederet abintestato vna cum fratre equaliter de iure communi.Sed pone quod iste pater decessit intestatus.ꝛ in loco erat statutum quod femina non succedat cuz masculo abintestato.ista vero vult succedere virtute pacti:dicens quod illud pactum habet vim vltime voluntatis postꝙ non apparet de contraria voluntate patris:ꝛ sic videt pater sibi reliquisse dimidiam saltem iure fideicōmissi vel legati et statutum eā non excludit ab eo quod sibi relinqueretur a patre:quid iuris.dico qō potest succedere ꝑ casum.l.singu.ĵ.eodē.l.licet.que determinat istud dubiū quod istud pactū sicut nō hz vizꝫtractus vt obliget patrē ꝛ ipm necessitet ita nō hz vim vltime volūtatis nisi in milite etiā si fuisset factuz coram vij.testibus.Et hoc sing.tene mēti.q̄ per illā.l.ista glossatur ꝛ suppletur.

2 ☞ Bona subiecta restitutioni sub cōditione:si alienent̄ presente illo cui debēt restitui:ꝛ nō contradicēte q̄ valet alienatio ꝛ quando possit rescindi.

1 **Cum proponas.** †Fideicommissuz conditionale pōt per pactū remitti.h.d.dic vt.§.e.l.j.ꝛ †ꝫ est vna gl. que allegatur.ĵ.q̄ bona subiecta sub conditiōe restitutioni si alienent̄ presente illo cui debēt restitui ꝛ nō ꝺicē te valet alienatio q̄ ille videtur remisisse ius suū q̄ facere potuit vt hic.q̄ perpetuo tene mēti.Sed in contrarium facit fortiter q̄ non potuit impedire alienationem per suam cōtradictionem quominus valeat cōditione pēdente.hz postea rescindatur iurta no.in.l.seruo legato.§.j.ff.de leg.j.ergo tacēdo nō videt̄ ꝙsentire per ea q̄ plene no.in.l.gallus.ff.de pig.act.ꝛ ꝫ magis plz hz Bal.in.l.quoties.post ꝓn.ĵ.de fidei.videatur tenere istā glo.eo casu quo tacet malicioſe ꝑ.l.j.ĵ.ad vellei.si sine cū ibi no.sed nō cōsiderauit id quod.§.dicitur.tene menti.et differt.l.j.quia hic ambo fuerunt rogati inuicē:ibi nullus fuit rogatus.

1 **Pactum.** †Tm̄ vz pactum cū scriptura q̄tuz sine scriptura.h.d.Et sic scriptura nō est de substantia cōtractus sed fit ad ꝓba. vt in.l.cōtrahit̄.ff.de pig.Fallit tm̄ in ꝙbusdam casibus ibi notatis.

2 ☞ Creditor q̄ recipit partem ab vno ex pluribus obligatz insolidum sit cautus vt dicat recipio saluo iure solidi.

3 Si vnus ex pluribus reis debendi obligatis insolidū solvit partem q̄ inducat diuisio ꝛ quando non.ꝛ nu.4.

1 **Si creditores.** †Ex receptione.partis debiti factaō ab vno ex correis debēdi inducit diuisio ex quo resultat taciti pacti exceptio.h.d.ꝛ Bart.¶In text.ibi quēq̄ Antiqui habent quēque:ꝛ illa est dictio vniuersalis cōprehēdēs omnes in.l.hoc articulo.ff.de here.inst.alij habēt quēq̄.ꝛ illa est particularis cōprehēdens tantum vnum ꝛ ista est vera litera.¶In tertu tua persona:istud verbū pondera.nam cū tenerent̄ ad centū quilibet insolidum vnus solvit quinquaginta dicens q̄ pro sua persona ꝛ pro parte sibi cōtingēte solvebat.creditor postea volebat ipm cōuenire pro alia parte:q̄ forte correus nō erat solvēdo videbatur q̄ posset:q̄ cum ille esset obligatus ad solida centū solvēdo partē liberat⁹ fuit ab illa parte tm̄ ꝛ pro alia remansit obligat⁹ in.l.si stipulatio.ff. de sol.in.j.charta.sed istud ꝓcederet si simpliciter solvisset vt ēt probatur in.l.inter eos.§.j.ff.de fideius.Sed q̄ dixit solvo ꝙ persona mea vel ꝙ parte mihi contingēti:creditor sponte recipiens videt̄ sibi fecisse pactū de nō petendo alteram partem ꝛ est pactū tacitū vt hic dicit gloss.Et est aduertendum q̄ si non erāt nisi duo debitores nō pōt dici q̄ hic fuit inducta diuisio actionis.nam tunc actio dicitur diuidi iter plures quādo ꝓmo tenebat̄ quilibet insolidū.ꝛ nūc incipit quilibet teneri pro parte tm̄.d.l.inter eos.§.pe.sed hic prim⁹ qui solvit liberatur in totum statim ipo iure quatenus ipse solvit partē virtute taciti pacti.vt ꝛ.§.eo.l.creditori.alter vero q̄ nō solvit tuit liberat⁹ similiter iure a parte solvta.ꝛ remāsit efficaciter obligatus in parte non soluta.vnde nō est ꝓprie diuisio actionis per quā quis remanet obligat⁹ in parte efficaciter.et in alia parte pleno iure ſ nō efficaciter.vñ hoc casu nō plz sūmarium Bar.qui dicit q̄ inducitur diuisio sed si essent pluresputa quatuor qui tenebātur ad.c.quilibet insolidū ꝛ vn⁹ solueret.xxv.pro parte sua q̄tum ad eū dicendū est vt.§.dixi sed q̄tū ad alios tres bñ fuit inducta dicta diuisio:vt sic postquā creditor recepit ista ab illo:nō possit aliquē de alīs trib⁹ cōuenire nisi pro.xxv.Nec ob.q̄ nō fuerunt ꝓsentes in illa receptione.q̄ hoc est tacitū pactū legale quod prodest etiam absentibus.vt.§.eo.l.ij.cum ibi no.Et ibi solvo ꝛ itelligo id q̄ no.Bart.circa finē.quod non potest intelligi:nisi in casu predicto.ꝛ istū intellectū perpetuo tene menti.quia quilibet diceret contrarium ꝓma facie quod quilibet aliorū posset conueniri ad totū residuum postꝙ cum eis nihil fuit actū.Sed intentio Bar.ꝛ aliorum qui dicunt hic induci diuisiones nō potest ſaluari:nisi modo quo dixi.ꝛ etiā inc̄ptum ipe dicit qō ista diuisio prodest absenti si bene cogitabis.ꝛ hoc male declaratur per ipsum ꝛ alios postea scribentes.ꝛ per eos tamen nō

2 tangitur ꝛ est necessarium.¶†Sit ergo cautus creditor quādo recipit partem ab vno ex pluribus obligatis insolidu3 vt dicat recipio saluo iure solidi.nam ista verba importāt vt alteram partem possit ab eodem petere.ꝛ etiam a quolibet aliorum soliduz.ꝛ ita dicit Albe.se vidisse fieri.ꝛ etiam ego vidi. Sed quidam dubitabant quid est dicere iure solidi ꝛ non intelligebant.Glo.hic magna formatꝫ tria cōtraria.ꝛ sunt difficilia in formatione quia ille leges loquunt̄ ꝺiuersis terminis ꝓmum contrarium est de.l.reos.ĵ.de fideiussoribus.vbi dicitur quod si vnum de fideiussorib⁹ mihi obligatis insolidū cōueniam vel insolidum vel pro parte.ꝛ contingat ipsum mihi condemnari ꝛ postea reperiatur non solvendo non prohibeor illud idem petere a fideiussore.ergo per petitionē ꝓmā non fuit inducta diuisio q̄ si fuisset inducta pro rata que tangebat illum ꝓmum conuentum non posset confideiussorem conuenire sicut nec hic pro rata quia contingit nō solventem: non possum cōuenire solventem.Est enim perinde ac si a ꝓncipio quilibet se obligasset pro parte quo casu licet alter eorū sit non solvēdo possum pro parte illius alterum conuenire:vt in.l.legatorum.in principio.ff.de leg.iij.Glos.solvit istud contrarium tribus modis.¶Primo quod hic interuenit exꝓssum pactū quod quilibet illorum haberet solvere partem tm̄.ꝛ sic hz tex.quēq̄.ista so.nō est bōa.quia tunc ista.l.nō haberet dubiū.preterea cōit er habet̄ in text.quēq̄.secunda sol.est quod ibi creditor conuenit vnum insolidū quo casu non inducitur diuisio.si aūt cōueniſſet pro parte:tūc induceretur sicut q̄n reciperet solutionē pro parte.vt in hac.l.ista solu.cōfundit̄ per illum tex.q̄ etiā ibi loquit̄ q̄n conuenit pro parte.Tertia so. est q̄ ista intelligatur ꝑm illā.nam illa vult q̄ si primo cōuentus reperiatur non solvendo possit alter conueniri pro eo pro quo primo fuit conuentus.ꝛ eadem ratione hic:si alter nō est solvendo posset ille solvens conueniri pro altera parte.Inducitur ergo diuisio q̄n ambo sunt solvendo ꝛ tūc alter pro altero cōuenitur:nec hic nec etiam ibi conueniretur.sed eo nō existente solvēdo cessat diuisio.hec sol.est trussa:quia postquam

est inducta

est inducta diuisio non curat an alter efficiatur solued̃o vn̄o
3 facit.l.inter eos.§.j.ff.de fideiusso.†Dic ergo q̄ isti casus sunt diuersi.q̄ ista.l.loquitur q̄n̄ vnus soluit partē ⁊ tūc inducitur diuisio q̄ tū intellige vt.s̄.dixi.⁊ sic iste soluens nō posset conueniri p̄o altera parte etiā si correus esset non soluēdo ſm verū intellectū.Sed.l.contraria loquitur q̄n̄ vnus tm̄ fuit conuentus:quo casu aut insolidum.⁊ tunc constat q̄ nō inducit diuisio sed electio.clarū est q̄ electio nō p̄iudicat nisi sequatur solutio.vt in.l.fi.eo.ti.Aut fuit conuēt⁹ p̄o parte:⁊ tūc similiter diuisio non inducitur nec etiā resultat pactū de non petendo alteram partē nec illi nec correo vt ibi ptz.¶Sed cōtra vtrunq̄ oppo.primo contra p̄imū q̄ nec inducat per solutionē partis.d.l.inter eos.§.j.ff.de fideiuss.alle.in gl.Dicūt doc.q̄ hic loquit in pluribus reis debēdi qui nō habebāt inter se beneficiū diuisionis hoc iure ⁊ sic creditor nō tenebat recipere partē si nolebat.vt.l.tutor.§.luci⁹.ff.de vsu.Recipiendo ergo sponte videt vti liberalitate:⁊ sic pactū fecisse ⁊ actionem diuisisse.Ibi loquitur in plurib⁹ fideiussoribus qui habebāt hoc iure beneficiū diuisionis ex epistola diui adriani si erāt solued̃o:⁊ sic creditor cogebat recipere partē si ergo p̄tem recepit ab vno ex eis cū hoc faciat de necessitate nō vt vti liberalitate nec fecisse pactū nec actionē diuisisse:q̄ in necessitatib⁹ nemo ⁊c.vt in.l.rē legat.ff.de adi.leg.⁊ ideo si postea añ diuisionē factā per iudicē alter reperiat nō soluēdo posset ille idē cōueniri.⁊ etiaz si sint soluēdo ⁊ perueniatur ād diuisionē fiendā per iudicē:residuū q̄ restat dz diuidi inter oēs etiā in nō soluēte,vt ibi.Ista distinctio est bona ⁊ p̄cedit eo casu quo solues nō dicit soluo p̄ persona mea vel p̄o mea parte:sed si hoc dixit inducit diuisio per pactū nō solū in plurib⁹ reis debendi non habentibus beneficiū diuisionis vel olim vt hic: velhodie si ei renūciasset sz etiā in fideiussorib⁹ vel in habentibus tale beneficiū cū sit eadē rō q̄ creditor sic recipiēdo videt sibi fecisse p̄iudiciū.⁊ ita intelligit Ang.illū ter.limitādo ſm istā.l.q̄ ibi loquit q̄n̄ ista verba in solutione nō fuerūt apposita:alias esset idē ibi q̄ hic.⁊ hoc etiā videt de mente Bart. in.l.ex duobus.de duobus reis.¶Cōtra secūdum oppo.q̄ ēt agendo p̄o parte inducat diuisio.vt i.l.libertū.j.de fide.Solu.si creditor agit p̄o parte cōtra oēs simul.i.cōueniēdo quēlibet p̄o parte tūc inducit diuisio facta cōtestatiōe.et sic altero effecto nō soluēdo alter nō condēnabit nisi p̄o parte.⁊ ita loquit.l.liberū.sed si agat cōtra vnū tm̄ p̄o parte tunc nō inducitur diuisio nec pactū.vt in.d.l.reos.Rō ſm quosdaz est. quia ad iudiciū venit quis quodāmodo inuitus.sed solutionem recipit volens ⁊ hec est differētia inter casum huius.l.et illi⁹.l.reos.que tm̄ nō videtur bona q̄ nō cogit petere partē si nō vult cū possit petere totū.vnde sponte videt petere:pōt ergo dici q̄ ibi loquit q̄n̄ petijt partē simpliciter.sz si dixisset in libello p̄o tua persona vel p̄o parte que te cōtingit inducere tur diuisio facta cōtest.li.⁊ etiā pactū de nō petēdo alterā partem sicut inducit hic ex receptione partis.⁊ sic nō fit differentia an pars soluat an pars petat:sed si quēadmodū soluat vl petat an cū appositione istorū verborum vel sine.⁊ ſm hoc potest saluari gl.que hic in secunda sol.vbi nō facit differentiaz an petatur an soluatur pars.sz solum an petatur pars vel totum.sed tunc oppo.q̄ per petionez partis non inducat diuisio.vt in.l.si ex toto.§.j.ff.de leg.j.Glo.sol.tribus nodis.Doc. tenent illam quod ibi sit speciale in vltimis voluntatib⁹.sed certe nō apparet ratio specialitatis ⁊ regula est in cōtrariūqd̄ de contractibus ad vltimas voluntates bona est argumentatio vt in.l.seruum filij.§.cum qui.de leg.j.dic ergo illum.§.intelligendum ſm predicta q̄ in petendo partem nō apposuit ibi illa verba.† ex predictis collige distinctionem per teip̄m
4 quando sunt plures obligati insolidū ⁊ vnus soluit partem an inducatur diuisio:quia vel cum appositiōe istorum verborum ⁊ inducitur vt hic aut sine:⁊ tunc aut habebat beneficiū diuisionis vel non:aut conueniuntur in totuz:⁊ nō iducitur diuisio etiam si vnus tantū:sed electio que nō p̄iudicat.aut p̄o parte:⁊ tunc aut omnes conueniuntur quilibet p̄o parte ⁊ inducitur:vt in.l.liberum.aut vnus tm̄.⁊ tunc aut cū apposition̄e dictorum verborum ⁊ idem ita intelligatur gl.hic posita.Aut sine ⁊ tunc secus.⁊ ideo alter potest cōuiri p̄o eadē parte p̄o qua primus fuit conuentus si ille reperiatur nō soluendo ⁊ iste est casus in.l.reos.⁊ econuerso.primus conuent⁹ p̄o parte poterit conueniri p̄o altera parte si reperiatur non soluendo:⁊ iste est casus in.l.si ex toto.§.fi.de leg.j.¶Ultimo glo formal contrarium de.l.tale pactum.§.si post diuisionem. ff.eo.tamē isti casus sunt diuersi.quia hic loquit quādo plures erant obligati insolidum ⁊ vnus soluit partem.Ibi econuerso plures erāt obligati quilibet p̄o parte.⁊ vnus soluit totum nō dico sortē principalez sed totas vsuras ac si ipse solus deberet ⁊ queritur an creditor p̄iudicauerit sibi in sortē:quo minus ab omnibus petere possit p̄o rata ⁊ dicitur quod nō. sed tūc magis ob.l.ij.§.eo. Sed solue vt ibi dixi.q̄.l.ij.loquitur quando creditor q̄uenit p̄ocuratorem i rem suam quem tamen conuenire nō poterat ille tamen sponte suscepit iudicium.Et tunc videtur fecisse pactum de non petendo a principali debitore.sed ille.§.quādo non conuenit vnū p̄o tota sorte sed recipit solutionem totarū vsurar⁹ ab vno ⁊ tūc nō p̄iudicat sibi in sortē qō est singulr notandū q̄ non sic accessorium debet facere p̄iudicium in principali.ar.l.pactum quo penam.s̄.

2 ¶Duo possunt facere testamentū in eadē scriptura.

3 An tm̄ importet verbū rebus q̄tum verbum bonis.

4 Verbum pertinere quod possit importare directam institutionem.

Hereditas sicut nō potest dari p̄ codicillos:ita nec per donationem causa mortis.

Si quis dicat dono tibi hereditatē meā an valeat donatio.

1 **¶Licet inter.** †Pactū de succedēdo non habet vim vltime voluntatis nisi iter milites.hoc dicit ista singu.l.q̄ non est alibi ſm Bar.Et vide quod not.p ipsius declarationē Joā.and.in addi.Spec.de instru.edi.§.porro.¶Et vt itelligas pone casum quod eratis quatuor fratres.tu et quidam alius eratis milites ⁊ fecistis pactum.de quo hic.postea ille mortuus est i p̄elio.Alij volebant vna tecū succedere illi dicentes hāc conuentionem non valere vt tu solus succedas. vt.s̄.eo.l.pactum.Tu autem dicebas q̄ licet non valeat iure pacti vt illum astringeret quominus potuisset alterū instituere si voluisset quo casu loquitur illa.l.saltem valet iure vltime volūtatis postq̄ hoc non fecit quia videtur in illa perseuerasse.Imperator dicit q̄ si non fuissent milites cum sit facta per modum contractus non haberet vim vltime voluntatis vt.l. verba cōtraxerunt.de verbo.sig.q̄ contractus tendit ad obligandum contrahentem:⁊ vltima voluntas non tendit ad obligandū testatorem.nec etiaz valeret iure do.cau.mor.lz illa.l. partim tenet vim contractus partim vltime voluntatis q̄ contractus inter viuos tendunt ad p̄cise obligādum.illa vero ad nō p̄cise.sz q̄ eratis milites ⁊ milites sunt p̄iuilegiati vt eorum dispositiones vltime voluntatis non vitientur ex defectu solēnitatis omisse.similiter hoc casu non vitiabit ex ineptitudine verborum:q̄ cum debuistis per viam contract⁹:et ideo determinat Imperator ad te ptinere omnia bona virtute vltime volūtatis.non autem intelligas q̄ etiam inter milites possit valere iure contractus vt obligetur cum sit ꝗtra bonos mores ⁊ sic nō esset p̄iuilegiū militis sed potius dānum.

2 ¶†In ter.ibi scriptum.per hūc ter.dicit Bal.q̄ duo p̄nt facere testamentum in eadem scriptura.⁊ ita dicit se vidisse ⁊ ēt ego vidi q̄ vir ⁊ vxor in eadē scriptura vniformiter p̄ omnia testati sunt.facit.l.eo q̄.j.si certum pet.¶In ter.ibi reb⁹.iste
3 ter.semper allegatur †q̄ tantū importet verbum rebus q̄tuz verbum bonis.⁊ ideo sicut si aliquis diceret relinquo tali oīa bona mea videretur ipsum instituere si alium vniuersaliter non instituit.vt no.in.l.his verbis.in principio.ff.de her.insti. ita est si dicat.relinquo tali oēs res meas vt hic sicut appellatione oīm bonorum continent iura ⁊ actiōes ⁊ nomina debi-
a torum⁹ ita ⁊ appellatione oīm rerū vt not.Cy.in.l.j.ff.de sta.
4 bo.†Ultimo allegat iste ter.in fi.ver.pertinere[b] q̄ istud vbū
b potest importare directam institutionem.⁊ tamē non est verbū commune vt no.Bar.in.l.centurio.devulga.⁊ pup.⁊ not. glo.que est hic quod sicut hereditas non potest dari per codicillos:ita nec per donationez causa mortis.q̄ nō est alibi ſm Bal.vnde videtur q̄ si quis dicat dono tibi hereditatē meā non valet donatio cum hereditas non sit in vita donātis.In contrarium videtur quod idez sit hoc dicere quod dicere dono omnia bona mea que nunc sunt bona.sed post mortē meā erūt hereditas.vt in.l.quesitum.§.fi.ff.de leg.j.⁊ ibi omnino vide per Bar.

2 ¶Dominium in quibus casibus transferatur sine traditione.

1 **¶Traditionibus.** †Dominiū non acquiritur ex solo cōtractu.sed demum traditione secuta si tradens est dominus.⁊ si non est dominus secuta etiam vsucapione.hoc dicit.†Glo.enumerat aliquos casus fallētie.tu ad
2 de alium casum quo transfertur dominium sine traditione scilicet in societate omnium bonorum.vt.l.j.in fi.cum.l.sequēti.ff.p̄o socio.non sic in alijs contractibus.licet factis super omnibus bonis.vt in.l.p̄ma.§.si vniuersi.ff.p̄o dote.⁊ ibi nota.Item in diuisione.vt notat glossa.ff.de condic.furtiua.l.et

a ¶Debitor. adō gl.i auc.de ñ alie. i.§.j.col.ij. Bart. in.l.pupill⁹.ff.de au.tu.doc.i.l.a diuo pio.ff.ō re in.

b ¶Pertinere.de hoc vbo ptinere vid̄ p aler.ō imo. in ql.xxxv.co.iij. circa fi.⁊ i ql.xlij. i.iiij. vo.ter. i.l.si qs ex argētarijs. §.pertinere. ff. de edē. Inn.i.c.cū ecclesia.de cā pos.⁊ p̄pric.⁊ in.c.cōstitutus.de reli.domi.⁊ ibi per doct. Fran.cur.

BIU Cujas

ideo.in fi.gl.mag.ꝛ vide p Bar.pro ratione.Et adde q̄ sufficit traditio etiā possessionis non vacue vnde si fundus tuus possidetur perderetur per tertium.ꝛsi tu mihi vendas potes in me trāsferre dominiū immittendo me ad illū fundū ꝛ inducendo me in eum lz nō trāsferas in me possessionem.l.si fundum.ꝛ ibi no.de fun.do.

2 ☞Licet ille q̄ promisit nō petere vel nō molestare.nō videat implere ℈ctū trāsactiōis pfecte quousq̄ viuit vt possit agere ex ℈cto trāsactiōis facte pacto nudo tā q̄ ex ℈cto innoīato bñ tñ potest agere si interuenit stipulatio q̄ est ℈ctus vestitus et qualiter ꝛ ad quid.

3 Ex ℈cto quē quis impugnat vl nō seruat se iuuare nō potest quatenus durat impugnatio sed ea finita sic.

4 Si duo fecerunt pacem inuicē ꝛ promiserunt se non offendere sub certa pena ꝛ alter eor incepit offendere q̄ alter poterit offendere etiā ex interuallo nec incidit in penam apposita in contractu pacis.

5 Si ille qui primo rumpit pacem fuit conuentus ad penaz appositam in cōtractu pacis:ꝛ eā soluit quod non poterit deinceps rumpi ab altero ꝛ si rumpatur incidit ille in penam pacis rupte.

a ¶Curator.adde Ly.ꝛ Bal.in.l.j. C.de i inte.resti. Ant.de bu.in.c. j.de treug.ꝛ pa. bal.in addi.spe. tit.de treu.ꝛ pa. ꝛ p abba.in.cōs. xxxix.i.j.vo.ꝛ vi de Ang.in.l.tutor.ꝛ ibi eūdem pau.de.ca.qui legit illā.l.in.l.rescriptū.§.fi.Ange.i.l.si ñ quitis. ff.de iniur.Bal. in rubri.de treu. et pac.ꝛ in.l.iurisiurādi:ff.ō iureiu.Franc.cur.

Cum proponas. †Ex pacto nudo transac.datur posʒ

1 sidenti exceptio:ſz nō possidēti nō datur actio si p

2 fecte nō impleuit nec implere pōt transa.sed cōtra non seruātē transactionez licitū est si bi redire ad pristinam actionē:q̄ nō seruāti fidē nō est fides seruāda.h.d.Et not.hic text.in ver.si tibi.vbi probat expresse id q̄ dixi in.l.j.q̄ †licet ille q̄ pmisit nō petere vl nō molestare nō videat iplere ℈tractū trāsa.pfecte quousq̄ viuit vt possit agere ex ℈tractu transactionis facte pacto nudo tan q̄ ex ℈tractu innoīato.bene tñ potest agere si interuenit stipulatio que est cōtractus vestitus q̄ sufficit ad agēdū ex eo q̄ qs impleat quatenus implere potest:ſz nō impleat perfecte:ſz si nullo mō impleret agere non posset etiā ex ℈tractu vestito.vt in.l.quero.§.inter locatorem. ff.loca.ꝛ ad hoc vt possit ex cōtractu innoīato celebrato p pactū nudū sicut est transactio non sufficit implere quaten? pōt si nō impleuit perfecte.vt in ver.preced.nam hic pmisisti amplius non molestare aduersarium tuū super fundo:ꝛ ipse p misit tibi p pactū nudū diuidere equaliter tecū hereditatem fratrū suorū predefunctorum.ꝛ nunc diuidere nolebatsnec tu agere potes|vt diuidat q̄ nō impleuisti perfecte. contract? eñ innoīatus celebratus pacto nudo non videtur nisi rei interuentu.i.ex perfecto implemento eius tm̄ qui impleuit.nō ei? qui nō impleuit.¶In text.ibi nec aduersario tuo trāsa.vti ꝛc.subaudi si agas ac.pria ad fundū:ꝛ ipse excipiat de pacto: q̄ pmisisti eū ampli? nō molestare super dicto.fūdo naz replicare potes q̄ non seruat transac.diuidendo hereditates:ꝛ sic recurras hic ad glo.magnam in fi.in.l.j.§.eo.per quaz datur

3 intelligi ista.l.†Et adde quod ex ℈tractu quem quis impu-

b ¶Pactum.adō specu.i ti.de pac. in.§.pe. vsic. qd si fili? dñi.in.c.q̄ uis.de pac.li.vj.

4 gnat vel non seruat se iuuare non potest.vt hic probatur.sz quatenus durat impugnatio sed ea finita sic.ff.de ver.obl.l.q rome.§.seia.ꝛ ibi no.per Bar.quod tene bene menti.Et allegatur ista.l.q̄ si duo fecerūt inuicem pacē ꝛ promiserunt se nō offendere sub certa pena ꝛ alter eorum incepit offendere.q̄ alter etiam ex interuallo poterit offendere nec incidet in penaz qō intellige.s.appositā in cōtractu pacis:q̄ non videtur rumpere pacem ille cui primo rupta fuit.vt no.in addi.Spec.super rubrica de treu.ꝛ pa.ꝛ etiam no.in.l.qui fidem.ff.de trāſ. ꝛ in.l.cū pater.§.liberis.in fi.de leg.ij.Sed bene incidet in penam maleficij statutam a iure communi vel municipali.quia nō licuit sibi ex interuallo vindictā sumere vt in.l.sciētiam.§. cū aliter.ff.ad.l.aquil.ꝛ ita videt determinare Joā.an.in mercu.super regula frustra.de reg.iu.lib.vj.tene mēti.†Dicit ēt

c ¶Plures ffes. Adde Bal.in.l. pactuz qō dotali in.viij.ꝛ ix.q.C. ō collatio.

5 Bal.no.q̄ si ille qui primo rumpit pacē fuit conuētus ad penaz appositaz in cōtractu pacis ꝛ cā soluit q̄ nō poterit amodo rumpi ab altero ꝛ si rūpat incidit in penā pacis rupte q̄ illa solutio pene succedit loco rei.i.obseruātie pacis.arg.in.l. apud celsum.§.labeo.de doli excep.Et hoc etiā expresse voluit Pet.j.cod.l.petens.

2 ☞An tutor vel curator possit facere pacez de iniuria illata patri pupilli vel adulti ꝛ remittere penam.

Pactum curatoris. †Legitimus

1 administraʒ

tor potest facere pactum de non petendo sed non potest remittere solutionē.ꝛ p hoc liberare debitorem illius cuius negocia administrat.h.d. ISō primi dicti est q̄ licet tutor ꝛ curator habeant legitimam administrationez ꝛ per q̄ñs habeant etiā liberam ꝛ sic possint alienare.vt in.l.p

b curator cui libera.ff.de procu.ꝓpter qō videbat q̄ possent facere pactum de nō petendo q̄ continet alienationē actionis: tñ contrarium est q̄ nō pñt donare lz aliam alienationem vtilem pupillo vel adulto facere possint.q̄ donatio non est vtilis cū sit dilapidatio.ꝛ intelligit excepta de gñali admīstratiōe cum libera.ꝛ in.l.ℨtra.§.si filiꝰ.ff.eo.ꝛ de manu.si ab agnato ꝛ hoc q̄ñ debitū erat liquidum vel de facili poterat liquidari alias secus:q̄ nō trāsigere ꝛ remittere aliq uo dato vel retēto hoc magis expedit pupillo vel adulto q̄ ponere se in dubio

2 lit.vt in.ll.alleg.hic in glo.pro contrariis.†Ex hoc inducit ad

a q.an tutor vel curatorª possit facere pacē de iniuria illata patri pupilli vel adulti.ꝛ remittere penā.nā dicūt qdā q̄ si iniuria erat notoria nō pñt alias secus.aliꝭ dicūt ꝛ melius q̄ ēt si sit liqda ꝛ notoria si expedit pupillo vl adulto potius remittere q̄ vindictā expetere pñt pacē facere.ꝛ ipse pupill? vl adult? tenebat eā obseruare.ꝛ ita no.p Bād.in opere suo maleficiorum.ꝛ p Bal.hic.ꝛ ēt per Albe.qui nominat antiquos doct. qui fuerunt huius opi.

2 ☞Si filius postea succesſit pri an tenebit obseruare pactuz de nō petēdo qō ipse fecit debitori paterno ꝛ an possit retractare venditionem.

1 **Filius.** †Filius nō pōt tollere actionez competentē patri per pactum de nō petēdo.vel ēt debitū recipiendo.h.d.Et hoc est verum sine dubio si illa actio competebat patri ex contractu celebrato per ipsum patrē vel alio modo non tm̄ ex cōtractu filij.Si aut ex contractu filij non pōt tollere paciscēdo sed bene potest tollere sol.accipiendo per.l.si vnus.post ꝓncipiū ff.eo.ꝛ per.l.quod seruus.ff.de sol.ꝛ qō dixi.s.eo.l.seruus.Sz

2 quidsi filius postea succesſit patri an tenebitur obseruare pa-

b ctum[b] de non petendo qō ipse fecit debitori paterno videt q̄ sic postq̄ pōt ꝛ res deuenit ad casum quo,debituz pertinet ad eum.nam ius superueniens actori meo confirmat ius meum vt in.l.cum vir predium.ff.de vsuca.pro quo facit.l.si non sortem.§.filius.ff.de condi.indebiti.Jn contrarium q̄ ipse possit venire contra tan q̄ heres patris sicut ipse pater posset si vi ueret vt hic ista questio formatur in fine per doct.quādo filiꝰ vendidit rem patris ꝛ postea pri succesſit an possit retractare venditionē.de qua.q.per Bar.post Dy.in.l.filius.j.de so. ꝛ quod no.p eum in.l.stichus.ff.de pecu.ꝛ adde.l.ꝛ heredi.§. filia.ff.de pactis.

2 ☞Si sunt plures fratres quorū vnus vel duo maritant sororem ꝛ illa eis renuntiat hereditatem paternam ad quā vocabatur simul cū masculis an ista renūtiatio prosit etiā aliꝭ fratribus.ꝛ nu.§.

3 Pactū factū putatiuo heredi cōtemplatione ipsiꝰ nō ꝑdest vero heredi.

Si vxor testatoris credens hereditatē mariti pertinere ad fratres mariti propter affectionem quā hz ad eos remittat eis legata a marito facta.ꝛ postea apparet qō hereditas ptinet ad alium talis remissio sibi non nocet.

4 Si es debitor meus:ꝛ ego facio alteri pactum de non petēdo a te nō ꝑdest tibi vt ex eo queratur exceptio pacti vel doli.

Jactionem. Lex ista legit trib? mo-

1 dis in glo.fm pmā lec. h.d.†Pactū de non petendo factū vni vl quibusdam non prodest aliꝭ nec nocet paciscenti contra

2 alios.h.d.concor.l.si vnus.§.ante omnia.ff.eo.Et fm istam lectu.facit† ad questionē q̄ si sunt plures fratres[c] quorūz vnꝰ

c vel duo maritant|sororem.ꝛ illa eis renuntiat hereditatem paternam ad quam vocabatur simul cum masculis q̄ ista renūtiatio nō prosit aliꝭ fratribꝰ ꝛ sic portio que tangeret ipaz sororem applicetur illis tm̄ qui dotauerūt ꝛ quibus est facta renūtiatio.¶Nu aduerte hic subtiliter q̄ aut ista adiuerat hereditatem ꝛ tunc potest ꝓcedere quod dixi.quia videtur partem suam illis donasse.aut nondum adiuerat ꝛ tūc ista repudiatio facit haberi perinde acsi hereditas nō fuisset sibi delata:ꝛ sic eius portio accresc̄it omnibus pro rata:ꝛ omnibꝰ prodest ista renūtiatio.ꝛ ita voluit Dy.in quodaz cōsilio:vt etiā refert Joan.an.in addi.Spec.in tit.de testamen.in.§.in primis.in magna addi.¶Tene mēti quia quotidianū est hic.Et idem in legato vt distinguatur an renūtiet post acceptatiōez vel ante .quia hoc vltimo casu re maneret totum legatū penes omnes tan q̄ nō factum cum repudiatio faciat haberi p nō

3 facto.vt in.l.proinde.si cer. pe.¶†Scōm aliam lectu.dicit qō pactum factū putatiuo heredi contemplatione ipsiꝰ nō ꝑdest vero heredi.Et fm hoc dicit Bal.qō si vxor testatoris credēs hereditatē mariti pertinere ad fratres mariti ꝓpter affectionem quā hz ad eū remittat eis legata a marito facta ꝛ postea apparet q̄ hereditas pertinet ad aliū ad quē talē affectiōem nō hz talis remissio sibi nō nocet quominus ab illo repetere possit

BIU Cujas

possit.tene mẽti. ¶Gl.cõtra istã lec.opp.de.l.si post.ff.de consti.pe.vbi pactũ factuz possessori hereditatis prodest vero heredi.so.fm doc.ibi ille possessor erat verus heres ꝫ rogat⁹ restituere alteri:vnde pactũ factum sibi prodest fidecõmissario. secus si esset nudus possessor sine iure.vt i.l.si tibi.§.cum possessor.ff.eo.ti.fm Bart.do.¶Rapha.reprehẽdit qz illa.l.loquit etiã in nudo possessore ⁊ soluit aliter qꝫ ibi pactũ.i.constitutũ sup debito hereditario fuit factũ ei qui possidebat hereditatem creditoris vt heres cũ nõ esset. vnde cũ apud eum nõ esset actio principalis nõ censeꝫ factũ contemplatione sui sed ꝓtemplatione illius apud quẽ erat:⁊ sic veri heredis cũ ꝓstitut⁹ sequatur primũ debitũ ideo prodest vero heredi ꝫ pactũ de nõ petẽdo factũ possessori heredi nõ ꝓdest vero heredi.vt in.d.§. cũ possessor.qz debitũ ⁊ actio personalis pro ipso cõpetẽs nõ erat in hereditate debitoris passiue ꝫ apud creditorẽ actiue. Et sic cessat dicta rõ q̃ verba satis placent.⁊ subtiliter mouet.

4 ¶†Scõm tertiã lec.dicit qꝫ si est debitor meus ⁊ ego facio alteri pactũ de nõ potẽdo a te nõ prodest tibi vt ex eo querat exceptio pacti vel doli. Et hoc etiã no.glo.in personã.ff.eo.ꝫ cõtrariũ tenuerit glo.sed nõ bene in.l.non solũ.§.si liberatiõis. ff.de libe.leg. Jstud tñ intellige sane nisi ille haberet mãdatũ a te vt in.l.rescriptũ.§.fi.ff.e. Istã acquireret sibi exceptionẽ doli non directã exceptionẽ pacti etiã nulla interueniẽte cessione.idẽ si nõ habebat mãdatũ tñ accepit noĩe tuo ⁊ tu ratũ habuisti qz retrotrahit ⁊ mandato cõparat.facit qõ no.in.l.si ego ff.de neg.gest. Jdẽ si neutrũ istorum fuit:tñ iste erat particeps obligationis.⁊ sua intererat tibi acquiri.vt ĩ.l.⁊ heredi.§.fi. ff.eo.dz ergo intelligi hec lec.qñ oia ista cessabant:⁊ sic pactũ

5 extranei tibi nihil ꝓdest tene.mẽti.†Et vide Bal.p his.q̃.s̃. dixi.de dona.l.pactũ.ĩ.vij.q.vbi allegat cõsiliũ Dy.de quo.s̃. feci mẽtionẽ ⁊ facit illa distinctio quã.s̃.feci in sorore renũtiãte vni ex fratrib⁹ an sua portio accrescat oĩbus:an ad illũ non pertineat cui renunciauit per hoc remanet declarat'a gl.que videtur obscura ⁊ sine vtilitate.

2 ¶Quare ex pacto debitoris nõ põt fieri procurator in rem suam inuito creditore.

3 Subditi nõ põt pacisci inter se in preiudicium dñi sed in preiudicium eorum sic.
An dominus possit eos inuitos alienare.
Debitor si sibi nihil nocet tenetur aliquãdo alteri ꝓmittere ad instantiam creditoris.

1 **Debitorum.** †Pactũ inter heredes debitoris factũ quod aliter ipsorum soluat oĩa debita hereditaria non nocet creditoribus quominus agere possint contra quẽlibet pro hereditaria portione.h.d.ista.l.cũ seq. Mã ista ponit regulã in nubꝫ ⁊ sequẽs.l.ponit exemplũ.sed q̃ro hic creditores nõ tenẽ

2 tur sequi pactũ istorũ heredũ si nolũt.†ꝫ quid si volũt an ꝓsint puta volunt cõuenire illũ de quo fuit actũ vt oĩbus solueret.rñdeo nõ põt illũ inuitũ conuenire qz illud pactum nõ obligauit ipm ĩsolidũ illis creditoribus:sed bñ obligauit alĩs creditoribus.sed si spõte ille suscipiat iudiciũ põt ⁊ tunc videtur facere pactũ alĩs de non petẽdo ab eis vt.s̃.eo.l.ĩj. Mã ille põt dici procurator in rem suã.ꝫ si alĩ soluũt possunt ab alio petere propter pactũ.sic vẽditor hereditatis ab emptore. Jn vno tñ casu singulariter posset creditor conuenire illũ ad quẽ pertinet solutio etiã inuitũ qui habeꝫ ĩ.l.cũ ab vno.ff.de leg. ĩj.qui nõ est alibi.⁊ istud est ibi speciale fauore.dotis Jtem ex illis.ll.dicit bal.patere rõne quare ex pacto debitoris nõ põt fieri procurator in rẽ suã inuito creditore qz pactio debitoris nõ põt preiudicare creditori cum nõ sit in sua libertate posse ab obligatione eximere ⁊ loco sui alium ponere in preiudiciũ alterius ⁊ ponitur hic in.l.si mãdato meo.§.j ff.man.vbi creditor nõ cogitur mutare actionẽ suam ⁊ aliam pro alia recipere ⁊ ecõuerso ex parte creditoris bene põt fieri ꝓcurator in rẽ suam inuito debitore:qz potest cedere suam actionẽ cui vult: cum per hoc non fiat preiudicium debitori quia nõ refert sibi cui soluat an creditor vel alteri per eo:ꝓ modũ tñ delegationis in qua requiritur promissio debitoris nõ posset fieri sine illius voluntate.vt in.l.j.ĩ.de noua. Et pro his vide qõ no.in

3 l.plane.ff.fami.erci.†Dicit etiã Bal.per istas.ll.quod subdi
a ti nõ possunt[a] inter se pacisci in preiudiciũ domini sed in preiudicium eorum met:sic vt.l.inter creditores.ff.eo.tit.sed ecõuerso an dominus posset eos inuitos alienare.vide gl.in.l.inuitus.ff.de fideicõ.liber. Et aliquãdo debitor si sibi nihil nocet tenetur alteri promittere ad instãtiam creditoris.qꝫ dic vt in.l.ĩj.ff.so.ma.in prin.⁊ qõ no.in.l.si nõ sortem.§.libertus.in fi.de condi.inde.

2 ¶Qualiter deducatur in stipulationẽ id quod deuenit in pacto.⁊ qualiter possit etiã pactum sequi stipulationem vt possit agi ex illa stipulatione ad id quod postea deductum est in pacto.

3 An tale pactũ debeat statim sequi post stipulationem.⁊ vide de numero.§.

4 Qualiter intelligatur illa dictio statim.

5 Secunda lectura huius legis.⁊ nu.1.

6 Pactum incontinenti appositũ iuxta stipulationez continẽs aliqd diuersum a stipulatione informat actionez ex stipulatione vt detur etiam ad id qõ deuenit in pacto ⁊ qñ eam nõ informet.⁊ nume.8.

7 Duo vestimenta pactorum.

8 Pactum nudũ appositũ incõtinenti iuxta ꝓtractũ vestituz: siue sit cõtractus bonefidei siue stricti iuris ineſt cõtractui.⁊ vestiꝫ ab eo vt veterem actionem informet:⁊ an nouã pariat prescriptis verbis ⁊ vide fallentias.

9 Si stipulatio interposita pro me vestit pactuz:similiter pro me interpositum:an etiam vestiat pactũ pro te debitore interpositum.

01 Si conuentio nuda erat ⁊ conuentio principalis:quia conuenimus de permutando librum tuum cum meo:⁊ conuentio vestita seu stipulatio erat accessoria:quia promisisti penam si recusares permutare. an ista stipulatio penalis vestiat principalem nudam.

11 Conuẽtio principalis vestita an vestiat pactuz penale si fuit promissa pena nudo pacto.

12 Cõuentio principalis si non erat vestita a principio sed vestiꝫ ex postfacto an illud vestimentum nouiter acquisituz vestiat etiam pactum.

13 Si primus contractus erat conditionalis ⁊ sic cõditione pendente nulla erat nata obligatio vel actio:sed nascitur ex postfacto cõditione existente:an tunc pactũ iuxta illam apposituz vestiatur ab ea.

Quens. Lex ista legitur trib⁹ modis in gl. Et in primo ⁊ secũdo loquitur de vno tantum pacto:sed fm tertium modum fuerũt duo pacta.⁊ vna stipulatio:⁊ est valde profunda ista lex:primo in intellectu sui postea adhuc plus in materia:

1 secũdum primã lectura hoc dicit.¶†Si id quod venit in pacto deductum sit in stipulationẽ agitur ex stipulatione ad id quod deuenit in pacto.hoc dicit.⁊ pone casũ p.l.titia.§.fi.ff. de verb.obl.⁊ per.l.duo societatem.ff.pro socio.⁊ per id qõ cõ

2 muniter seruatur†et quotidie videmus fieri:quia notarius narrat plura in instrumento de quibus partes cõuenerunt ⁊ sunt in concordia vt postea in fi.dicit:que omnia ⁊ singula predicte partes per solẽnem stipulationem inuicem ꝓmiserunt Si ergo volo agere ad obseruatiãtiam conuentorum debeo agere ex ipa stipulatione apposita gratia seruandi placiti.et cõuentor.⁊ ad ipsorum robur ⁊ ꝯfirmationem ⁊ sic ex cõfirmãte non ex confirmato.⁊ hoc ante placitum seu pactum ꝓcessit. põt etiam esse qꝫ sequatur vt si partes adhuc nõ deliberarunt plene de his que volunt fieri:tamen habent notarium coram quo inuicem stipulantur de obseruando omnia que postea inter eos agent ꝓut constabit ex scriptura manu talis.nã tũc si postea concordant ⁊ cõficiunt scripturã de placitis debebit agi ex illo instrumento continente stipulationem ad eorum

a ¶Nõ pñt. Adõ doc.in.c.cũ tpe.ꝺ arbi.doc.in.c.cũ dilecti.de maio. ⁊ obedi.

obseruantiã:⁊ hoc dicit ista lex ꝫ primam lecturam que multum congruit litere que dicit placiti seruãdi causa.⁊ nihil obstat huic lecture.nisi verbuz statim quod infra ponitur i fine quia ponendo isto modo illud verbum:est superfluum.nã ẽt si ante per longum interuallum vel post stipula.partes cõuenerint agi posset ex illa stipulatione cuius contrariũ innuit ista litera.⁊ propter hoc glo.reprobat istam lectu.non qꝫ in se non sit vera.sed quia ista non videtur mens isti⁹ litere ꝓpter

b illud verbum statim[b]. ¶†Quod autẽ non referat tunc an statim vel ex interuallo pactum apponatur iuxta stipulationez glo.vt putavoluit sic probare.nam tunc refert an statiz vel ex interuallo qñ esset agendum.ex pacto quia tunc si statiz bene potest agi ex pacto vestito ⁊ ex stipulatione sicut ab alio ꝓtractu bonefi.vt.s̃.eodem.l.in bonefidei.secus si ex interuallo.ꝫ in casu isti⁹.l.non agitur ex pacto: sed agitur ex stipulatione ergo nõ debet referre an pactuz factum fuerit statim:an ex interuallo.⁊ hoc voluit dicere glo.post princi.in versi.preterea non ageretur ex pacto ⁊c.⁊ sic nõ somniauit glo.in illo ver.fm quosdã:quia in tex.non dicitur quod agatur ex pacto.quare ergo dicit gloss.preterea non ageretur ex pacto ⁊c.cum tx. hoc non dicat.sed intelligendo vt dixi non vult glo.dicere qõ hoc agatur ex pacto ꝫ vult dicere id quod.s̃.dixi.Quidã volentes sustinere hanc lec.dicunt quod illud verbum statim bene stat eo casu quo pactum sequatur post stipulationẽ.⁊ ad illum casum dicunt illud verbum referri non ad casuz quo pa

b ¶Verbũ statim adde.l.cũ qdam ff.de leg.iij.a diuo pio.ĩ.§.si ꝑ aditũ.ff.de re iudica.archi.ĩ.c.cõ stat.j.q.j.doc.ĩ.c. cũ boies.ꝺ deci.

BIU Cujas

ctum processit. ⁊ hoc tenet dñs Raphà. q̃ illud verbum non est añ vel post vel inter cõuenta. sed inter vnum capitulũ. duz dicit seu statim. ⁊ sic referẽ duntaxat ad verbum post. ⁊ dicũt q̃ quando pactum precessit stipulationẽ non refert an p̃cesserit statim vel per longum interuallũ: ſz q̃ sequit̃ post stipulationem bene refert: q̃ si statim post tunc illa cõuentio implet stipulationem: q̃ censetur esse illa de qua partes cogitarũt: ſz si ex longo interuallo secus q̃ partes censent̃ recessisse ab illa stipulatione: ⁊ sic cõuentio postea facta per pactum nudũ nõ implet stipulationem. si eñ promisit mihi per stipulationẽ illa de quibus postea cõueniemus adinuicem viderez sensisse solum de illis de quibus conueniemus statim vel post modicũ interuallum. non de illis de quibus per longũ. arg. ei⁹ qõ no. in. l. per retentionẽ. ſ. de vſu. ⁊ in. l. cũ plures. §. locator hor rei. ff. loca. Nec ob. l. cũ apud. ⁊. l. iudicatũ solui. ff. iudi. sol. vbi ex interuallo põt impleri q̃ ibi implementum nõ depẽdebat ex voluntate partium sed ex facto iudicis. cum vero a volũtate partium. tũc cum stipulatio sit incerta de se si partes nõ certificant eam statim cũ possint remanet incerta ⁊ inualida. l. cuz post. §. gener. de iure do. iuncta. l. q̃ ratio. de condi. insti. bar. reprehendit hunc intellectũ per. l. qui pecuniã. si certũ pet. ⁊. l. qdam cũ filiũ. de ver. ob. vbi dependebat a voluntate partiz puta fui stipulat⁹ a te pecuniã quã tibi mutuabo ⁊ ĩ illis p̃batur q̃ si mutuo etiaz ex interuallo stipulationẽ impleo: vt ex ea agere possim. ⁊ vt censeaẽ illud mutuũ de quo sensim⁹ tẽpore stipulationis: ⁊ sic istam lec. dicit non cõgruere isti. l. dñs Rapha. qui dicit q̃ credit istam esse mẽtẽ hui⁹. l. ⁊ verissimaz lex dicit q̃ hic dz intelligi q̃ fuit actum inter partes vt statiz deberet pactũ interponi. sed ista est diuinatio. Breuiter vnũ

4 aliud facit me recedere ab ista lec. q̃ ¶ istud verbum statim ſz omnes intelligiẽ. i. anteq̃ diuertant ad extraneos actus. Sed ſm q̃ illi intelligũt volẽdo sustinere ẽt si diuertissent ad alios actus. si tñ infra modicũ spatiũ q̃ iudicis arbitrio cõmittere tur sequereẽ cõuentio impleret stipulationẽ: ⁊ censereẽ illa cõuentio de qua partes senserunt tpe stipulationis. si vero p̃ longũ interuallũ secus nisi fuisset dictũ q̃cunq̃z. puta promittis mihi illa de quibus cõueniemus adinuicẽ q̃cũq̃z prout in simili no. §. eo. l. pacta nouissima. per Bar. post Ja. but. Vltimo p̃supposita ista lect. pro vera in se. quia est limitãda: vt §. dixi. Queritur ter. vult q̃ agatur ex stipulatione ad cõuenta sed an possit agi ex ipsa conuentione. Dic q̃ nõ si est nuda sed si est vestita licet nõ verbis sed cõsensu vel alio modo. tunc an possit agi ex ea dic vt subtiliter ⁊ pulchre examinat Bart. in. l. singularia. si cer. pe. ⁊ vt colligitur ex. d. l. duo societatem. ff. pro so. ⁊ dico q̃ ſm istam lec. non est curandum an placitũ de quo ter. loquitur fuerit pactum nudum seu nuda cõuẽtio: vel vestita alio vestimento q̃ verborum: vt patet in vẽditione cui subiicitur stipulatio ſm stylum notariorũ. nam potest agi ex stipulatione: ⁊ etiam ex empto ⁊ vendito quãdo stipulatio fuit facta incõtinenti: quia nõ p̃sumitur facta animo nouã di. sed corroborandi contractum. vt. d. l. duo societatem. ⁊ per Bar. in. d. l. singularia. Videbatur autem hic agendum ex cõuentione tanq̃ principali. ad cuius cõfirmationem veniebat stipulatio: cuius ſrium hic dicitur: ⁊ de isto arti. an agaẽ ex cõfirmato vel ex cõfirmãte. dicit per Bar. in. l. ⁊ q̃. de iuris. om.

5 iudi. ¶ † Secũdo modo legitur vt intelligatur de pacto apposito causa declarãde stipulationis: quia si promisisti mihi decem libras simpliciter cum possit intelligi de decẽ libr. parvorum vel de. x. lib. imperialiũ que sunt grossiores: debes scire quod in dubio videretur actũ de paruis. vt in. l. nummis de leg. iij. ⁊ in. l. ad legẽ iul. §. scio. de leg. j. ſ Ista. l. dicit quod si per pactum antecedẽs vel sequens fuit actum inter nos quod intelligatur de imperiali possum ex stipulatione petere imperiales. Ista lec. non congruit litere: q̃ litera ista dicit q̃ stipulatio fuit interposita causa seruandi placiti ⁊ tũc nõ esset ita: sed ecõtra placitum esset appositum causa declarande stipulationis. Preterea tunc non esset vis an placitum seu pactuz istud foret appositum incõtinenti vel ex interuallo quod hoc sit verum. probat Bar. hoc modo. Nam istud pactum fuit apositum ad inducendam replicationem quia si peto decem libras imperialiũ ex stipulatiõe: ⁊ tu excipias quod stipulatio fuit interposita simpliciter: ⁊ sic intelligitur de minorib⁹ nũmis. vt. d. ll. possum replicare ex illo pacto dicẽdo quod istud esset verum nisi inter nos cõueniss̃emus quod intelligatur de maioribus. cõstat autem quod pacta etiam ex interuallo apposita ad inducendum exceptionem vel replicationem eã inducunt licet si essent apposita ad inducendam actionẽ eã nõ inducerent. ff. eo. l. iurisgẽtium. §. igitur nuda. ⁊. §. quinimo. dominus Rapha. reprehendit Bar. de inepto modo loquendi: dum dicit quod est appositum ad inducẽdã replicationẽ: quia non est locus replicationi. nisi vbi est dare actionem. vt ſ. titu. sub p̃textu. la prima. sed hic non est dare actionẽ ad imperiales sed ad minores. dicit quod debuit dicere qõ appositum ad confessionem breuiter truffa est. Bart. bene loquitur ⁊ dico quod ista litera potest congruere quantũ ad verbũ statim. nam si incõtinenti anteq̃ diuerterẽt ad extraneos actus vel ante vel post stipulationem paciscuntur quod itelligũtur de imperialibus. tale pactum videtur inesse stipulatiõi. id est esse perinde ac si in stipulatione fuit facta exp̃ssa mẽtio de imperialibus. vt probatur in. l. lecta. §. dicebam. ff. si certũ petaẽ. Et sic orta est actio ex stipulatione ad imperiales. ⁊ tunc istud pactum faceret preiudicium non solum inter partes. sed etiaz respectu tertij cui posset preiudicare stipulatio imperialium. Sed si ex post facto vel ex interuallo tunc pactum non inesset: cum actio esset orta ad minores nũmos. nec posset fieri per pactum subsequẽs quod mutaret statum suum ad imperiales: vt. l. insulam intra biennium. ff. de verborum obli. vnde non possem petere imperiales. argumen. eorum que not. in. d. l. lecta. ⁊ posset procedere dictum domini Raphaẽl. quod haberet vim confessionis non quod mutaretur veritas. nam in veritate non possum petere imperiales. Sed de facto potero petere. ⁊ si excipies quod intelligaẽ de minori summa. Replicabo quod semel confessus fuisti qõ intentio nostra fuit intelligere de imperiali. ⁊ ista confessio facit tibi preiudiciuz nõ ter

6 tio. ¶ † Tertio modo vt satisfaciat text. dum dicit statiz ⁊ ad hoc vt illud verbum aliquid importet. gloss. legit alio modo ſm quem hoc dicit. pactũ incontinẽti appositum iuxta stipulationẽ continens aliquid diuersum a stipulatione informat actionem ex stipulatiõe vt detur etiaz ad id quod deuenit in pacto. hoc dicit. Sed cõtra quia textus dicit quod stipulatio fuit apposita causa seruandi placiti. Sed si pactum ꝙtinebat aliud diuersum non põt dici quod stipulatio iteruenerit causa seruandi placiti. Solutio ſm istam lecturam textus loquit̃ de duobus pactis ⁊ debet poni casus sic: quod primo per pactum nudum promisisti mihi centuz. post ea per stipulationem promisisti eadem centũ: ⁊ illud primuz placitum est illud ratiõe cuius seruãdi fuit apposita stipulatio. Deinde incontinenti promisisti ire pro me romam ⁊ rõne isti⁹ secũdi nõ fuit apposita stipulatio ⁊ nihilomin⁹ actio ex stipulatione competit mihi ad id quod deuenit ĩ pacto vt vadas pro me romã: quia ex illo pacto informatur actio ex stipulatione. vt detur ad vtrũq̃z. Sed contra imo videtur quod debeat agi vt vadas pro me Romaz non ex stipulatione: sed ex pacto actionis p̃e. verb. tanquam vestito coherentia stipulationis. vt. l. ij. infra de pactis inter emptorem. Glos. fatetur quod possum agere ex stipulatione informata a pacto: vt hic. ⁊ etiã actione p̃script. ver. ex pacto tanquam vestito. vt in cõtrario. ⁊ hos duos effectus operatur istud quod dicitur in textu quod statim interuenit pactum: non sic si ex interuallo q̃ non sufficeret ad actionem producendam. Sed adhuc contra quia istud nõ reperitur nisi in contractibus bonefidei. vt ĩ. l. bonefidei. §. eodem. ⁊ in. l. quinimo. Solu. hec inducit ista lex vltra illas ⁊ similes qui loquuntur in bonefidei vt idẽ sit in stricti iuris quod contractus vestitus vestiat pactum inconti nenti appositum vt veterem ĩformet ⁊ nouã pariat. ⁊ ad hoc principaliter ista. l. ⁊. l. lecta ⁊ alias leges de hoc nõ habemus Aduerte tamen quia hoc ego restringo ad contractum stipulationis qui contrahitur verbis ⁊ consensu. nõ sic in alijs stricti iuris qui contraherentur re ipsa. vt in mutuo. nam actio ex mutuo que reipa contrahitur nõ potest dari vltra q̃ res interuenerit. vt in. l. si tibi. ff. eodẽ. ⁊ in. l. rogasti. §. si tibi. ff. si certum petatur. Sed adhuc opp. quia cõtractus stricti iuris habent strictam naturam vt actio competens ex eis non detur nisi ad id quod in contractu deuenit exp̃sse. l. quicquid astringen. de verbo. obli. Solu. ⁊ id quod deuenit in pacto incontinenti appositio censetur deuenisse in stipulatiõe cui inest pactum vt. d. l. lecta. ¶ Sed adhuc opp. nam ter. in. §. quinimo. dicit quod pactum incõtinenti appositum informat actuz ex cõtractu vestito vt detur ad id quod deuenit ĩ pacto. ſz ponẽdo casũ vt posui q̃ per stipulationẽ promisisti mihi. c. ⁊ per pactum nudũ ire pro me romam actio ex stipulatione que datur ad. c. est certi condictio sed ista actio non potest dari vt vadas pro me romam q̃ omne factũ est incertum: sed datur actio ex stipu. vt ĩ. l. si qs certũ. si cer. pe. Quo ergo informaẽ hec actio. Sol. q̃ actio põt informari. quia est apta dari ad id quod deuenit in pacto: tunc informatur actio. vt si tam in stipulatiõe: q̃ in facto veniret aliquid certum: tunc daretur certi cõdictio pro vtroq̃z. ⁊ si in vtroq̃z veniret incertum: tũc pro vtroq̃z daretur actio ex stipulatu. si vero in stipu. deuenit certum ⁊ in pacto deuenit pactũ q̃ est incertum tunc non informaẽ actio:

quia

quia non apta informari sed informatur ipsa stipulatio vt pa
riat duas actiones scꝫ certi condictionem ad certum et actio-
nem ex stipulatu ad incertum que finguntur esse due stipula
tiones licet sit vna in cōceptu verborum. ⁊ ita declarat Bart.
in. d. l. lecta. circa fi. ¶ Ultimo op. qꝛ tunc pactum incontinēti
appositum informat quando legem contractui dat. i. cōtinet
aliquid qđ venit accessorie ad id qđ deuenit in cōtractu sed in
terminis in quibus posui non est ita imo cōtinet duas res di
uersas. Sol. qdam hoc fatētur ⁊ dicunt ꝙ debet poni casus qđ
pactū continebat aliquid accessoriū puta promisisti per stipu
lationem scribere librum ⁊ per pactum incontinēti appositū
ipsum corrigere vel miniare. Si aūt aliqđ penitus diuersum
puta ire pro me romā nō informaret qꝛ nō daret legē ꝯtractui
qđ satis placet. Pet. autē rep̄hēdit hanc positionē alia ratio-
ne nam ip̄e est in opi. ꝙ act. pre. ver. nō detur nisi ex contractu
innominato si ergo ꝑ stipulationem promisisti mihi centū ⁊
per pactū ꝓmisisti ire ꝓ me romā hoc nō est dare ꝯtractū inno
minatum habita relatione stipulationis ad pactū. qꝛ contra-
ctus innoīatus est hincinde obligatorius sed in istis terminis
tu solus obligaris mihi ⁊ ego nō tibi vnde ip̄e tenet ꝙ in istis
terminis istud pactum non inuestiat a stipulatiōe: vt pariat
nouam act. pre. ver. ⁊ ꝑ consequens ꝙ nec informet actionē ex
stipulatione qm̄ isti duo effectus ꝓueniunt ab vna radice ⁊ si
tollit̄ vnus tollitur alter. dicit ergo esse ponendū casū taliter
ꝙ habita relatione stipulationis ad pactū resultat cōtractus
innoīatus puta conuenimus de permutādo librū tuum cum
meo postea ꝑ stipulationē illud idē ꝓmisimus deinde per pa
ctū tu ꝓmisisti ire ꝓ me romā. tunc habita ꝓ me relatione sti-
pulationis ad pactum resultaret cōtractus innoīatus. nā ego
tibi obligor ⁊ tu mihi ad ꝑmutādū. ⁊ ideo me tibi obligaui vt
ires pro me romam al's non obligaturus. Isto modo recitat
Bar. opi. Pet. tamen Pet. loquitur aliter. sed ad idem ten-
7 dit. † Breuiter Pet. non recte considerauit mentem glo. nam
a duo sunt vestimēta pactorum[a] inter alia vnū qđ dicitur cohe-
rentia contractus. ⁊ istud producit incontinenti ac. Aliud qđ
dicitur rei interuentu. et istud non producit. nisi secuto imple
mēto. Glo. aūt cōsiderauerūt primū ⁊ nō negāt scđm: sed pet.
non considerauit primū. dico ergo ꝙ actio pre. ver. non solum
datur ex contractu innominato prout dicit Pe. sed etiā ex pa
cto incontinenti apposito quando resultaret cōtractus inno-
minatus. ⁊ oritur incōtinenti si ꝯtractus primus erat purus
vt. s. eodem in bonefidei. dū dicit ex pacto actio competit. sed
ſm Pe. non oriretur ex pacto sed ex contractu innominato re
8 sultāte habita relatione ad pactum. ¶ † Cōclude ergo qđ pa-
ctum nudum appositum incontinenti iuxta contractum vesti
tum siue sit contractus bonefidei siue stricti iuris inest contra
ctui ⁊ vestitur ab eo vt veterem actionem informet ⁊ nouā pa
riat pre. ver. siue sit tale ꝙ habita relatione contractus ad pa-
ctum resultet contractus innominat⁹ siue nō resultet ſm opi-
nio. glo. ⁊ doc. vltramon. dummodo sit super depēdentibus a
contractu vt super cautione prestanda vel fideiussoribus dan
dis aut pignoribus. Fallit interduꝫ quia nō vestitur. vt in ca
sibus in quibus dixi in. l. in bonefidei. ⁊ aliter nō informat. s.
quando non reperit informandam. quod declarat per glo. in
l. pacta conuenta. de contrahen. emp. ⁊ quando nō est apta in
formari vt. s. declaraui de certi condictio. que non est apta in-
formari vt competat ad factum ⁊ etiā in contractibus qui re
contrahuntur siue sint bone fidei. siue stricti iuris. vt actio de-
positi vel cōmodati que non potest informari vt det̄ ad aliud
quam ad rem depositam vel cōmodatam et actio informata
oritur ex principali cōtractu. sed actio noua pre. verb. oritur ex
pacto. sed ſm opinio. vltramō. nunꝙ̄ vestitur ad predictos ef-
fectus: nisi habita relatione pacti ad contractum resultet con-
tractus innominatus. ⁊ tunc actio prescrip. verb. oritur ex il'o
contractu non ex pacto ⁊ in hoc longa est differētia. quia si ori
tur ex pacto. vt volunt doct. nostri statim oritur licet obstet ex-
ceptio anteꝙ̄ creditor impleat contractum ex parte sua sed si
oritur ex contractu innominato non oritur ante impletū con-
tractum. De hoc tamen dic vt dicam infra in quarta questio-
ne. ¶ Sed do. Raph. est in mirabili opi. ip̄e enī tenet partim
opi. vltramon. ꝙ nisi resultet contractus innominatus pactū
non vestitur. ⁊ ꝙ quando nō resultet actio informata nō oria-
tur ex principali cōtractu. sed ex pacto per tex. §. quinimo. ver-
sicu. idem responsum a contrario sensu duꝫ dicit ꝙ si apponi
tur ex interuallo nōdatur actio ex empto ne ex pacto actio na
scatur. ergo si incōtinēti agitur ex emptio actio nascitur ex pa
cto. ¶ Sed certe hoc non esset informare sed nouam parere vl'
producere quod ridiculosum est nec est intentio illius tex. hoc
dicere. sed debet exponi ne ex pacto: idest propter pactum na-
scatur actio informata ad id quod deuenit in pacto. ¶ Doct.
autem papienses nullo modo volunt fateri quod quando
pactum apponitur iuxta stipulationem etiam si sit de appen
ditijs ipsius stipulationis ⁊ etiā si cōtinēt tale quid ad quod
possit competere actio ex stipulatione habeat ipsam informa-
re: quoniam informare est nouam formam dare veteri actiōi
quod hic non potest contingere. qꝛ licet vna stipulatio sit quā
tum ad conceptum verborum videntur tamen tot esse stipula
tiones quot sunt res promisse. vt in. l. scire debemus. de verb.
obligatio. igitur certi condictio vel actio ex stipulatu que da-
tur ad id quod deuenit in stipulatiōe principali: sed diuersa
ergo illa non informatur. sed alia sibi adiungitur. non sic qn̄
apponitur iuxta contractum bonefidei. vt emptionis et ven-
ditionis. quia hic non potest dici quod sint plures cōtractus
sed vnus ex quo oritur actio que informatur a pacto ⁊ hoc sa
tis potest tolerari vnde dicūt ꝙ in casu huius. l. male dicit gl.
dū dicit qđ agitur ex stipulatione informata imo agitur ex no
ua stipulatione. Nam si promisisti mihi scribere librum ⁊ per
pactum promisisti mihi illū corrigere perinde ac si fuissem sti
pulatus infra duo sed si hoc esset due essent stipulationes ⁊ q̄-
libet istarum pareret actionem ex stipulatu. ergo illa que cō-
petit vt scribas librum non competit vt ipsum corrigas: ⁊ sic
non informatur a pacto. sed ad corrigendum oritur actio ex sti
b pulatu[b] ex alia stipulatione que fingit̄ interuenisse. sed si hoc
est etiam in alio quod dicit glo. videtur male dicere scilicet qđ
oriatur acti. prescrip. verb. quia non potest oriri acti. prescrip.
verbis. ex eodem cum illa non concurrat cum alia ordinaria
oriente ex eadem causa: vt in. l. quoties. ff. de prescrip. verbis.
Ista sunt subtilia in speculādo potius ꝙ̄ vtilia vt dicit hic Al
beri. Nunc circa istam materiam glos. format quinqꝫ questio-
9 nes. ¶ † Prima est nam clarum est ſm eam quod stipulatio
interposita pro me vestit pactum similiter pro te interpositū.
Sed querit gl. an vestiat pactum ꝓ te debitore interpositum.
puta mutuaui tibi centū que per stipulationem restituere ꝓ
misisti pacto apposito incontinenti vt vadam pro te romam.
An istud pactum vestiatur pro te vt possis agere contra me:
vt vadam romam et an informet actionem ex stipula. glo. hic
distinguit aut mutuaui tibi gratis sine vsuris. et tunc non ve
stitur nec informat nam non ideo promisisti restituere quia ꝓ
misi pro te ire romam sed ideo quia mutuo recepisti ⁊ teneris
restituere etiam si non promisisses ⁊ sic nō resultat contractus
innominatus aut mutuaui nō gratis quia promisisti vsuras
et tunc dicit gloss. forte est secus quia propter vsuras ego me
oneraui de eundo romam nam nō tenereris ad vsuras nisi ꝓ
misisses. l. quamuis. ff. de vsuris. Ideo promisisti nō ideo quia
tenereris videris promisisse sed vt vadam pro te romam: sed
ego econtra. ideo promisi pro te ire romam. vt promitteres.
vsuras. et sic resultat contractus innominatus: ex quo potest
oriri actio. Petr. reprehendit gloss. in primo membro dicens
quod etiaꝫ quando gratis resultat contractus innominatus
habita relatiōe stipulationis ad pactum. Breuiter super hoc
articulo tria sunt vidēda: primum est: vtrum ex isto pacto in-
formetur actio ex stipulatione vel ipsa stipulatio presupposi-
ta opi. gloss. ꝙ possit informari. et in hoc clarum est nec potest
Pet. negare ꝙ in neutro istorum duorum casuum siue gratis
siue non gratis mutuaui non potest informari. qꝛ esset quedā
cōtrarietas. nam actio ex stipulatione non tibi sed mihi com-
petit si informaret̄ a pacto vt detur ad id quod deuenit in pa-
cto esset dicere ꝙ actio mea daretur contra meipsum. quomo-
do enim potest informari tibi si non competit tibi sed mihi. et
quomodo potest informari mihi contra meip̄m. Secund⁹ ar-
ticulus est an si non informatur saltem a me stipulatiōe vestia
tur vt pariat tibi actionem p̄scr. ver. vt vadam romam. ⁊ glo.
hic non tangit hoc. sed in. §. quinimo. super verbo bonefidei
iudicijs tenet ideꝫ quod nō vestiatur. quia mea stipulatio nō
debet vestire pactum contra me. quia si noceret mihi cum ta-
men sit interposita ad meam vtilitatem quod esse non debet
vt. ff. loca. l. si merces. in princip. al's est. l. si tibi. Sed in contra-
rium ꝙ stipulatio mea possit vestire pactum contra me vide
tur esse casus in. l. ex more. in tit. ſ. de pac. do. ⁊ in. l. j. §. accedit.
de rei vxo. act. Nam si promisisti mihi dotem per stipulatio-
nem. ⁊ ego per pactum incontinenti appositum promisi ean-
dem dotem tibi restituere soluto matrimonio istud pactū ve-
stitur coherentia stipulationis vt ex eo oriatur actio prescrip.
verb. ⁊ tamen stipulatio est pro me: ⁊ pactum contra me ⁊ pro
te. Doct. hoc non declarant sed tenēdo precedentem opi. que
ſm doc. probat̄ in. l. si tibi. ſ. loc. ſm verum intellectum ibi no.
in gl. dic ꝙ stipulatio mea non vestit pactum contra me regu-
lariter. Fallit quando pactum esset interpositum super codeꝫ
super quo est interposita stipulatio. vt in. ll. contrarius. qꝛ per
stipulationem promisisti mihi dotem dare. ⁊ ego per pactum

a ¶ Uestimēta pactorum. Adđ qđ sit pactū vestitū vide ꝑ Car. zab. in. c. j. ī. ſ vj. qđ. de pactis.

b ¶ Oritur actō ex stipulatu. Adde doc. in. l. pacta. ff. de ꝯtraben. emp.

BIU Cujas

promisi eãdem dotem restituere:tene menti. Tertius articulus est an saltz resultat ꝙctus innominatus vel sic oriatur actio præs.verb.non ex pacto vestito sed ex cõtractu.ꝛ tunc in casu quem ponit glos.quãdo per stipulationem ꝓmisisti restituere pecuniam quam recepisti mutuo. Glo.optime loquitur melius ꝙ Pet.quia si mutuaui gratis non resultat contractus innominatus.quia vt.s.dixi nõ ideo promisisti restituere quia ego promisi pro te ire romã.sed ideo quia tenebaris restituere etiaz si non promisisses:si autem non gratis sed cũ vsuris tunc si nõ ꝓmisisses vsuras nõ teneris ad eas videris ergo promisisse vt vadam pro te romam.ꝛ ideo tunc resultat contractus innominatus ex quo oritur præscri. ver. quod ergo dicit glo.forte contra esset:non intelligas quod velit dicere ꝙ tunc informetur actio ex stipulatione vt.s.dixi nec etiã ꝙ vestitur pactum.vt dicit glo.in.d.§.quinimo.sed vult dicere ꝙ tunc resultat contractus innominatus ex quo potest agi postq̃ fuerit impletus ex parte tua.quia vsuras soluisti.ꝛ tũc poteris agere vt vadã pro te romã.sed anteq̃ solvas ipso iure non habes actionez.quia contractus innominatus factus nudo pacto solã naturalem obligationem inducit anteq̃ impleatur per aliquã partem:vt in.l.ex placito.de rerũ permut.
ꝛ postq̃ fuit impletus producit actionem præscrip.verb.vt in
10 l.inregen.§.i. ¶ †Secunda questio glo.est si conuentio nuda erat conuentio principalis.quia conuenimus de permutando libꝛũ tuũ cuz meo.ꝛ cõuentio vestita seu stipulatio erat accessoria quia promisisti penã si recusares permutare.vtrũ ista stipulatio penalis vestiat principalem nudã Glossa.dicit qõ non:quia ista.l.ꝛ alie.si.quevolunt ꝙ stipulatio vel cõtractus vestitus vestiat pactũ nudũ debent intelligi quando iste contractus vestitus erat principalis.ꝛ nudus erat accessorius nã tunc principale dat robur accessorio' non sic econuerso.Quia principale non debet robur recipere ab accessorio: vt. l. id qõ per manus.de iur.codicillox.ꝛ de hoc videt casus in.l.si pacto quo penã.s.eodẽ.ꝛ in.l.nuda.ĩ.de contrahend.stipulatio. Pet.insurgit contra gloss.dicit enim quod pena loco rei succedit:vt.l.apud celsum.§.labeo.de doli excep.ꝛ si ita est. sicut si traderes mihi librum tuum vestiretur conuentio nuda.vt posses agere contra me.vt dem meum ꝛ ita si soluis mihi penam que loco rei.idest libri tui succedit.dicunt doc.ꝙ glo. intellexit de vestimento coherentie cõtractus. Pe.autem de vestimento rei interuentu.ꝛ quod tam glo.q̃ Pe.verum dicunt Sed mirabile est quod Pet.tam impertinenter fuerit locutus ꝛ male.nam glo.querit an conuentio principalis nuda vestiatur a stipulatione penali.ꝛ ad hoc non tendũt verba Pe. sed vult Pe.ꝙ solutio pene nõ dico stipulatio vestiat tibi cõtractũ innominatũ.sicut si tradidisses rem. ¶ Item glo.querit an stipulatio penalis vestiat conuentionẽ nudam ad mei vtilitatem.vt possis agere.vt tradã libꝛũ tuũ offerendo meũ. Nã si conuentio de permutando vestitur a stipulatiõe habeo act.præs.ver.etiam anteq̃ tradã meũ dummodo ipsum offeram.als obstaret exceptio.Sed si nonvestitur secus.quia non possum agere etiam si offerã meũ cum possis penitere re integra.Et hoc dicit glos.magna in.l.iuregentiũ.in prin.circa fi. glos.Dic ergo quod gloss.dicit veritatez quod ista conuentio non vestit a stipulatiõe penali.ꝛ sic non possum agere vt des tuum anteq̃ tradiderim meũ.etiam si offeram meũ per illam gloss.secus si vestiretur.quia sufficeret offerre:vt in.l.iul.§.offerri.de actio.empti.Sed si queritur an si solueris penam: qꝛ recusasti tradere tuum possis agere contra me vt tradã meũ. perinde ac si tradidisses tuũ quod intendũt verba Pet.qui dicit quod sic.docto.nostri putant cum bene dicere per suam rationem.dico quod ipse male ꝛ pessime dicit quia qui soluit penam non implet contractũ.imo ideo quia non implet soluit.qui autẽ non implet ex parte sua contractum innominatum agere ex eo non potest:vt.d.l.ex placito.de rerũ permuta. Nec obstat ratio Pet. quia pena succedit loco rei quo ad recipentem:vt postq̃ habet penam non possit petere rez nisi sit apposita clausula rato manente pacto.sed nõ sic quo ad solutem vt habeatur pro implente.ꝛ ac si rem suaz tradidisset.foret enim hoc absurdum quod ego cogerer tradere tibi libꝛuz meũ postq̃ non tradidisti tuũ licet soluis penam cũ eã solueris propter contumaciam non tradendo tuũ . Preterea hoc casu pena non succedit loco tui libri. sed loco interesse quod non estimatur tantum quantum valet liber tuus.sed tantuz quantũ interest mea potius tuum habere quam meum.Pone enim quod tuus valet.l.ꝛ meus.xl.non interest mea.in.l.fz in decem tantum.et istam rationem subtiliter facit hic dominus Rapha.et sic cessat fundamentum Pet.Concludo ergo quod stipulatio penalis non vestit principalem conuentionẽ nudã vestimento coherentie cõtractus.Et ista est intentio gl. quam Pet.non intellexit.Item quod solutio pene nõ habet vim implementi nec succedit loco rei quantum ad soluentem vt ex hoc consequatur actionem perinde ac si contractum impleuisset licet Pe.dicat contrarium.ꝛ docto.nostri transeunt cũ eo.sed bene succedit loco rei quantũ ad recipientẽ vt postq̃ habet penã non petat rem.ꝛ etiam quo ad solnendum vt habeat exceptionem super illa re.ꝛ in ista opin.est etiam do. Rapha.† Sed querit ipse quid econuerso an cõuentio principa- 11
lis vestita vestiat pactum penale si fuit promissa pena nudo pacto.Dicit ipse quod hic videtur gloss.per expressum qõ sic dũ dicit.Itẽ intellige stipulationẽ factã super principali:pactũ vero nudum super accessorio intelligendo accessorio .idest pena.Nec ob.l.q̃uis.ĩ.de vsur.vbi non vestit pactũ quia sunt odiose ergo nec pactũ penale quia similiter est odiosum ꝛ dicit Bal.hoc idẽ tenere in.l.in bonefidei.s.eodẽ quia vsure accedunt sorti sed pena nõ accedit sed succedit loco sortis.postea vero idẽ dominus Rapha.mutauit opi. ꝛ scripsit manu sua super lectu.quod ꝓputabat contrarium:quia tale pactũ nõ potest inesse principali conuentioni cũ sit super alia re ꝛ non habet locũ nisi principali deficiẽte.Breuiter de ista questione est casus ꝛ miroꝛ quod ipse allegat cũ esset bonus textualis in.l. si seruus ea.lege.ff.de ser.expoꝛ.quod principalis conuentio vestita etiã bonefidei vt emptoꝛ ꝛ venditoꝛ nõ vestit pactũ penale.nisi quatenus interest creditoris quia patitur damnũ ex eo quia non seruatur contractus.attamen in pacto vsurarum distinguitur aut principalis conuentio erat bonefidei ꝛ vestit pactũ vsurariũ:vt in.l.publia.§.lucius.ff.depo.Aut stricti iuris.ꝛ tunc aut pactũ vsurariũ est super pecunia ꝛ non vestit. vt in.l.q̃uis.ĩ.devsu.Aut super aliovt super oleo vel frumento.ꝛ tunc secus.vt in.l.cum empti.alꝫ frumenti.eod.titu.Et sic videtur ex primo dicto quod pena sit magis odiosa ꝙ vsure licet ipse dicat econuerso. Quod ergo hic dicitur accessorio in gloss.non intelligo de pena:sed de alĩs cõtingentibus contractũ vt de vadis fideiussoribus vel pignoribus.ꝛ sic bene dicit ista gloss.id quod.s.dixi ꝙ iura dicentia pactũ nudũ vestiri debent intelligi quando ponitur super aliquo accessorio ipsius contractus quia tunc ipsi contractui legem dat.vel quando potest esse pars contractus:vt in.l.fundi partem.de contrahen.empti.secus si super eque principali.ꝛ ideo exemplũ quod ponũt doc.in hac.l.ꝙ fui stipulatus pecuniã.ꝛ per pactũ fuit actũ ꝙ ires pro me romã non videtur bonum quia istud pactũ est super eque principali.ꝛ hoc etiã de mẽte Bal.
12 quia tunc dat legez contractui nec ipsuz qualificat. ¶ †Queritur tertio gloss.in versicu.item si nudo pacto. Claruz est quod quando principalis conuentio est vestita ab ipso ĩitio vestit pactũ nudum incontinenti appositum.Sed quid si non erat vestita a principio sed vestitur ex post facto.An illud vestimẽtum nouiter acquisituz vestiat etiã pactuz.vt si conueninus de permutando librum tuum cum meo ista est nuda conuentio ex qua oritur dũtaxat naturalis si non interuenit stipulatio sed si postea impleo ex parte mea tradendo tibi meũ tunc oritur ciuilis.ꝛ etiam actio præscrip. verb. vt.l. iuregentium. §.i.ꝛ sic vestitur pro se vt possim agere vt des tuum.An ergo istud vestimentum porrigatur ad pactum quod fuit a principio appositum iuxta illam conuentionem puta vt vadas pro me romã.Gloss.hic tenet quod non quoniã ad hoc vt vestiatur pactũ requiritur vestimentum ab ipso principio vel si nõ fuit a principio ꝛ supueniat ex postfacto ꝙ fingatur retro afuisse vt in contractu conditionali in quo nulla obligatio vel actio nascitur ante conditionis euentũ.Sed si cõditio eriſtat nascitur ꝛ fingatur retro nata cum dependeret ex voluntate mea non enim cogebar tradere si nolebam.ꝛ conditio potestatiua non trahitur retro:vt in.l.fina.que res pig. obliga.pos. ꝛ.l.j.qui po.in pig.hab. Pe.contra gloss. insurgit dicit enim quod in isto casu habita relatione conuentionis de permutãdo ad pactũ de eundo romã resultat cõtractus innominatus facio vt facias ex quo oritur actio præscrip.verb.mihi implẽti cõtractum.Docto.nostri dicunt ꝙ gloss. habuit respectum ad vestimentũ coherentie contractus.ꝛ in hoc glo.dicit verũ: sed Pet.ad vestimentũ rei interuẽtu.ꝛ in hoc verũ dicit Pe. Aduerte quia hic duo sunt videnda primo an sit vnus cõtractus innominatus vel duo.ꝛ Pe.ꝛ doc.videntur innuere qõ sint duo.primus principalis est ipsa conuentio de permutando.Secundus est ille qui resultat habita relatione istius conuentionis ad pactum de eundo romã ꝛ vult Pe.quod si impleo primum contractum tradendo rem meam videoꝛ implere etiam secundum ꝛ sicut habeo ac. prescript. verb. ex primo vt tradas tuum ita habeo aliam præscrip.ver.ex secũdo vt vadas pro me romã vnũ ergo ad idẽ implementuz vestit vtrũq̃ contractum innominatum vestimento rei interuentu . secundo videndus

BIU Cujas

do videndum est clarum est q̄ ex primo nō possum agere prescrip.ver. nisi illum impleam tradēdo rem meam ꝛ si eam offeram ꝛ tu ne recuses cuꝫ locū habeat penitentia. ¶Sed ego quero an ad hoc vt possim agere ex secūdo requiratur quod impleuerim primum. Istam.q.monet Lyn.in.l.in bonefidei. in.iiij.q.s.co. Loquitur tamen quando priuata cōuentio que erat bonefidei.ꝛ sic vestita ab ipso initio.puta vēdidi tibi rē pro centum pacto apposito q̄ vadas pro me romam.nam certum est q̄ statim mihi competit actio ad pretium.sed ob.exceptio nisi rem meam tradam vel offeram an sit idem quātum ad hoc vt vadas pro me romā.ꝛ quidam dixerūt qō sic vt habeat actionem prescrip.verb.sed obst.exceptio. ¶De.dicit contrarium quod ipso iure nō habeo:quia illa oritur ex ℈cto innominato resultante ergo non oritur anteq̄ ipsum impleā realiter tradendo rem venditam.Sed Bar.in sequen.q.videtur velle q̄ habeam etiam cum effectu ꝛ sine obstaculo exceptionis etiam anteq̄ impleam primū ℈ctum quoniam ille secundus ℈ctus innominatus resultans habita relatione videtur per me impletus eoipso quod primum ℈ctum feci.ideo enim vendidi tibi pro centum vt vadas pro me romam sed ista vēditio iam est perfecta.ꝛ amplius non habet reiterari ergo impleui pro parte mea.non enim promisi tradere vt vadas pro me romā.quia tunc restaret traditio fienda.ꝛ ante q̄ fieret nō dicere impleuisse.sed vendidi vt vadas pro me romaꝫ.ꝛ ista venditio iam est perfecta.Et sic sequeret mirabile quod possum agere vt vadas pro me romā ꝛ tamen non possuꝫ agere ad pretium:quia non impleui venditionem.plus vult Bar. in sequē.q.quod etiam si venditio esset conditionalis.ꝛ cōditie esset defecta adhuc possum agere vt vadas pro me romaꝫ. quia sufficit quod vendiderim tibi ꝗditionaliter vt vadas p me romam.quia iaꝫ impleui quatenus in me est. nec curatur q̄ postea sequat.Et sm hoc in.q.glosse licet non impleuerim primū ℈ctum tradendo rem meam.ꝛ sic ex eo non possuꝫ agere vt tradas tuam. Attamen eoipso quod conueni tecum de permutando rem meam cū tua . vt vadas pro me romam.videor impleuisse secundum contractum:que omnia vident mihi absurdissima:ꝛ ideo in precedenti questione puto dicendū contrarium eius quod docto.sentiunt:scilꝫ quod non sit nisi vnus contractus innominatus cuius pars dicitur esse id qō deuenit in pacto.nam ideo conueni de permutando meum vt des tuū ꝛ vadas pro me romam ꝛ si impleo ex parte mea tradendo possum agere vna ꝛ eadem actio.prescrip.verb.vt tradas tuum ꝛ vadas pro me romam de sequenti autem dic vt di
13 cam in sequē.questio. ¶†Quarto queritur in gl.in verfic.sed secus quid si primus contractus erat cōditionalis.ꝛ si conditione pendēte nulla erat nata obligatio vel actio sed nascitur ex postfacto conditione existente. An tunc pactum iurta illaꝫ appositum vestiatur ab ea. ¶Glossa tenet quod sic quia ista actio licet hodie nascat fingitur retro nata licet conditionaliter.ꝛ sic potuit vestire pactum.ꝛ dicit esse casum in.l.si in venditione.de peric.ꝛ commo.rei ven. In ista questione docto.vident distinguere tres casus.nam aut queritur an istud pactū habeat informare actionez ex veteri cōtractu.ꝛ hic simpliciter ꝛ indistincte dicunt quod non quia non reperit eam informādam cum pendente conditione non esset nata quod etiam voluit gloss.in.l.pacta conuenta. Aut queritur an hoc pactū vestiatur coherentia istius contractus conditionalis:vt pariat actio.prescrip.verb.ꝛ tunc dicunt esse distinguendum an conditio existat.ꝛ tunc vestitur ꝛ istud voluit dicere hic gl. nihil aliud ꝛ hec est differentia inter istam questio.ꝛ precedentem. quia hic vestimētum fingitur retro.ꝛ a principio affuisse.non sic in questio.precedēti.quia scꝫ ibi erat conditio potestatiua que nō trahit retro:vt in.l.potior.qui potio.in pig. habe.Si vero conditio deficit non potest dici quod vestiatur.quia contractus qui nunq̄ produxit actio.pro se nō potest facere vt pactum producat quod est iurta se positum.Certe ista eadez distinctio cadit in precedēti membro quādo querit an informet actio.ex ℈cto licet enim pendēte conditione vel ea defecta non informet quia non reperit informādum.ipsa tamen existente potest informare.ꝛ hec est veritas.Aut querit an oriat actio prescrip.verb.nō ex vestimēto coherentie contractus sed ex vestimento rei interuētu ex contractu innominato qui resultat habita relatione pacti ad contractum.ꝛ tunc Barto.hic dicit quod illa oritur etiam si conditio defecit. nam ideo vendidi conditionaliter vt ille iret pro me romam.ꝛ eoipso quod vendidi impleui contractum:nec postea curatur quid sequatur ꝛ ita dicit se intelligere.l.si in venditione quam gloss.allegat scꝫ quod pactum non vestiatur coherentia contractus in casu illius.l.sed rei interuentu conditione defecta. Vere magnā admirationem recipio ꝛ de verbis suis que tantum in specula-

tione transgressus est quod non cōsiderauit quid dicere.nam illa.l.si in venditione non loquitur quādo ꝗditio deficit imo tunc non haberet locum id quod dicitur sed loquitur quādo extitit nec est verum quod in casu illius.l.habita relatione pacti ad contractum resultet contractus innominatus:quia pactum ibi nō tendit ad producendum actionem nouam quod esset necessariū si nollemus illud dicere sed tendit ad cōseruādum iam productam cuius rei gratia scīdū est quod si vēdo tibi rem sub cōditione.quia pendente conditione contractus non est perfectus periculuꝫ rei interim ad me pertinet si ergo res periret interim licet postea conditio exisseret non possum agere ad pretium quia non possum tradere rem lꝫ hoc nō cōtingit culpa mei.Sed si pactum fuisset actum quod periculū ad se pertineret tūc existente conditione possum agere ad pretium non ex pacto quia non tendit ad hoc sed ex primo ℈cto venditionis:ex quo fuit orta actio conditionaliter que actio cōseruatur conditionaliter per pactum: vt si conditio existat possim agere:licet rem nō possim tradere. Non ergo est querēdum in casu illius.l.an illud pactū vestiat coherentia contractus vel rei interuentu postquam ex ea non est agendum nec ibi resultat contractus innominatus. Nam non ideo vendidi vt suscipias in te periculum:sed perhibendo pretium ꝛ sic illa.l.nec facit pro glo.nec pro Bart.dico ergo quod ista materia non semper est vera opinio ¶Det.ꝛ aliorum quod vbicūq̄ habita relatione pacti ad contractum possit resultare contractus innominatus quod propter ea resultet sed solū quomodo apparet de intentione partiuꝫ quod ideo contraxerunt vt fiat illud quod deuenit in pacto alias non contrabitur vt sivē didi tibi pro.x.librum pacto apposito quod vadas pro me romam tunc resultat dictus contractus quando apparet quod non fuissem alias contracturus nisi vt vadas pro me romam quod presumitur si fiat vt puta si vendo tibi vt vadas pro me romam alias presumor potius vendere vt habeam pretium. et ista presumitur potius causa finalis quam vt vadas pro me romam.ꝛ effectus est magnus quia primo casu si nō ires pro me romam possem revocare venditionem ꝛ si tradidissem rē possem eam condicere casus est singularis in.l.cum testa.ff. de pactis inter emptorem ꝛ venditorem. In secundo autem secus sed deberem agere vt vadas romam.sicut non possem rescindere contractum si non traderes pretium . quia deberem agere ad pretium. l.inciuile.ff.de rei vendi. ꝛ eo casu quo resultat cōtractus innominatus vadunt ille opiniones de quibus supra dixi an possit agi ad id quod deuenit in pacto antequā impleatur primus contractus et inter illas puto quod Bar. dicat verius q̄ possit agi cum effectu cū videatur pro sua parte impleuisse. De sequenti autem questione glos. vide hic per Bar.distinguentem.et multas alias questiones vide p Lyn. in.l.in bonefidei.

2 ☞ ¶Per diuturnam prestationem quando quis obligetur in futurum.

3 Quid in obligatione personali.

4 Sicut diuturna pstatio inducit pbationē tituli allegati an ita diuturnū silētium cum patiētia.

§ Si pmisisti me tenere rē tuam quā possidebas ꝛ ciuiliter ꝛ naturaliter ꝛ te absente occupaui naturalem an perdas ciuilem quam animo retinebas.

1 **Si certis annis.** †Pactū nudum ex diuturna prestatione nō vestitur.hoc dicit. Sicut ergo tps non est modus inducende obligationis.l.oblig.fere.§. placet.ff.de actio.ꝛ obliga. Ita nō est modus obligationis invalide validande.ꝛ ad hoc allegatur ista.l.sed bene est modus obligationis valide allegate aliter non probate probande.ꝛ iste est casus in.l.cum de in rem verso.ff.de vsucapioñ. Et vi gloss.que ponit ista tria membra.ꝛ Bar.ipsam extendit.ꝛ vide per eum plenissime qui multa bona et vtilia dicit in paucis verbis quam facit hic Bal.per plura verba. ¶Venio ad casum ꝛ tene primum ꝛ sume exemplum gloss. Tertium nō est bonum quia tex.loquitur quando conuentio erat vtilis ex eo quia nuda sed in eo exemplo etiam si fuisset vestita stipulatione esset inutilis quia seruus nō obligatur nisi naturaliter et licet postea fiat liber.non tamen tenetur, efficaciter ex antegesto.vt infra annum scilicet ex suo facto post ma.per totum. ¶Hūc oppo.quatuor modis pro declaratione glos.quod ista.l. nō habeat dubium quia soluens potest repetere solutū tanq̄ indebitum vt in toto titu.de condi.indeb. Quid ergo dubiū an teneatur soluere in futurum nam qui habet actionem ad repetendum fortius habet exceptionem ad non soluendum: vt in regula nō interest ꝛc.Solu.si soluisset ignoranter fateor contrarium sed ita intelligendo etiam cum soluit tunc nō po-

BIU Cujas

test repetere solutum:vt in.l.eius qui per errorem.de reg.iur. ⁊ eam non tenetur soluere in futurum.dic ergo non refert soluere scienter vel ignoranter quātum ad hoc vt in futurum soluere non cogatur.Sed ad hoc vt repetat solutum bene refert an solueret scienter vel ignoranter.⁊ an fuerit ignorantia iuris ⁊ adhuc nō repetitur quia erat naturaliter debitum.vt.l.error.ad leg.falci.An facti.⁊ adhuc repetitur. ¶ Item oppo.de.l.j.§.de fideiussori.vbi pro resolu.rei reconualescat vltima voluntas non solennis vt teneatur soluere in futurum. Solu. ibi est speciale fauore vltime voluntatis ⁊ alimentorum ⁊ istā tenent communiter docto.intelligunt tamen si soluitur scienter vel per errorem iuris.Si autem facti non reconualesceret. Item dicit ibi Bald.quod non reconualescit vt detur actio ex testamento.Sed quod possit implorari officium iudicis ex equitate.quia legatum alimentoruz consistit plus in facto ꝙ in iure.vt lege seruos.de alimen.⁊ ciba.lega.⁊ valet licet factū seruo vel alteri in capaci de iure.quia sunt capaces de facto. volunt tamen comedere sicut alij et hoc magis attendit.Idez dicit Bart.quod esset in alio legato eque fauorabili.puta dotis vel pigno.eadem ratione nec obstet huic dicto.l.cum de in rem verso.ff.de vsur.quia loquitur in dote.⁊ tamē requiritur longum tempus:vt.l.j.de lega.iij.quia ibi non erat fauor vel voluntas cum loquatur de contractibus. ¶ Tertio oppo.de l.fideicom.§.de non nume.pecu.vbi per vnicam solutionē validatur confessio que erat inualida.Solutio ibi non erat inualida propter defectuz suiipsius:Sed propter quoddam extrinsecuz.Sed quia facta super mutuo in quo lex deponit obstare exceptionem non numer.pecu.ei qui soluere incepit.⁊ sic remanet confessio valida.Sed hec conuentio erat inutilis ꝑpter defectum suiipsius.⁊ sic non obstat exceptio nisi intentionis:cui posito quod renuntiaret non interuenisset conuentio
2 nuda nec efficeretᷣ vestita nec ad hoc durat exceptio. ¶ †Quin
a to ⁊ vltimo opponitur quod si soluat per tempus longum[a] puta decēnium sufficiat ꝙ teneatur in futurum soluere:vt.d. l.cum de in rem verso.Solutio.ibi creditor allegauit causam validam ⁊ efficacem.quia dicebat aduersarium per stipulationem sibi promisisse vel mutuumvel dotem recepisse non tamen poterat probare nisi per solutionem vsurarum factaz lōgo tempore.Certe ex presumptione illius.l.resultat probatio tam debiti principalis quam etiam vsurarum. ⁊ sic stipulationis vsurarum.⁊ dicitur stipulatio presumpta a iure ex diuturna prestatione super qua Roffred. in libellis fecit vnam rubricam ⁊ quāplurima dixit super ea materia:aut ergo agēs fundat se super tempore solum dicendo peto te condemnari in.x.quolibet anno quia mihi soluisti tanto tempore.⁊ nunc libellus est reijciēdus:quia non concludit quia tempus non est modus inducende obligationis:vt.l.obligationuz fere.ff. de actioni.⁊ obliga.vel allegat tantum tempus cuius memo-
b ria[b] non extat in contrarium per.l.hoc iure.§.ductus aque.ff. de aqua plu.⁊ esti.quod tenet Barto.hic ⁊ gloss.in.c.fi.in.xvi iij.q.vltima.⁊ Jo.and.in.c.peruenit.de censi.ibi plene tractatur per canonistas de materia huius.l.⁊ sic quando allegatur cursus tanti temporis non expedit allegare causam vel titulū quia de se titulum importat cum habeat vim constitutionis: vt.d.§.ductus aque.ff.de aqua quoti.⁊ esti.⁊ probatur in.c.j. de prescrip.lib.vj.Sed Pet.videtur tenere contrarium dicēs quod de rigore iuris istud procederet in prescriptione iuris
3 realis.†Sed quando queritur de obligatione personali non sufficit solutio tanti temporis ad probandum quod soluens sit obligatus:nisi allegetur aliqua causa habilis ad obligandum.⁊ certe tunc non requireretur cursus tante temporis:ꝫ sufficeret longum tempus:vt.d.l.cum de in rem verso. Communiter tamē practicatur contrarium.Nam ⁊ libellantes dicunt talem obligatum ex iustis causis ⁊ titulis loco ⁊ tempore allegatis.⁊ quod soluit cōmuniter.x.vel.xx.vel.xxx.et etiaz tanto tempore cuius memoria non extat si esset vera opi.Pe. omnes errarent ꝺm Albe.agens se fundat in causa inhabili: dicēs aduersarium teneri ex tali conuentione nuda ⁊ soluisset per longum tempus ⁊ longissimū.Et propterea conuentionē esse vestitam per diuturnam solutionem.Sed ⁊ adhuc talis libellus nō concludit nec tenetur aduersarius respondere tāꝙ inepto per hanc legem nisi concurrente fauore cum solutione triennij scienter facta vt dixit.Sed contra quod imo conuentio nuda vestiatur per diuturnam solutionē indistīcte vel rei interuentu.solutio enim facit ad propositum.Nam solutio vestit pactum nudū ad incōmodum soluētis.Si aūt hic vestiretᷣ cederet ad incommodum.Item ibi conuētio nuda facta fuit tēpore conuētionis.hic aūt dudum ante ⁊ post secuta est solutio.Itē soluēs hoc non soluit vt corroboraret nudam conuentionē ꝫ vt liberaret se ab obligatione naturali qua tenebatur vnde nō dꝫ opari contrarium effectum. Ibi antē soluit vt vestiret cōuentionez vt trado tibi pacto apposito vt vadas pro me romā. ¶ Item adhuc oppo.qđ inutilis obligatio efficiatur vtilis propter vnicam solu.vt.§.ad.l.fal.autᷣ.sed cum testator.Sol.ibi erat inutilis propter detractionē falcidie que est odiosa cum fiat cōtra voluntatem defuncti:vt in.l.titia.ff.ad l.fal.ideo soluēdo aliquod legatum integrū videturvelle adimplere voluntatē defuncti ad plenum et renuntiare falcidie in omnibus alijs hic cessabat dicta ratio.Adhuc op.de.l.qui semisses.ff.de vsu.Sol.dico ꝙ obligatio nō assumit vires ex diuturna solutione vt hic.Sed bene liberatio induciᷣ ex diuturna solutione facienda minoris quantitatis ꝙ debeatur si debitum erat odiosum vt in.l.contraria.Nam aliquando inducitur ex sola taciturnitate vt ī.l.cū post.in prin.ff.de iu.do. Sed si nō erat debitum odiosum:et tunc cum esses mihi obligatus in decē quolibet anno per longū tēpus soluisti quinqꝫ an sis ab illis quinqꝫ liberatus.videtur ꝙ sic distiguendum an ego sciens te obligatum ad.x.recepi quinqꝫ sciēter per plures annos ⁊ non es liberatus cum ignoranter ⁊ tunc secus ꝑ l.is qui.ff.quibus mo.vsuf.amit.Breuiter ꝺ hoc articulo tangitur per Bar.ī.l.si prius.ff.de ope.no.nun.in princi.Et per Cy.in.l.cum notissimi.§.de prescrip.xxx.anno.⁊ habetur per Inno.in.c.olim de censi.Si vero agens fundat se in causa legitima ⁊ habili ad producendū obligationem efficacem ⁊ ad ipsam probandam inducit solutionem longi temporis tunc procederet libellus vt in.d.l.cū de in rem verso.Subaudi nisi aduersarius probet contrariū.quia ista nō est presumptio iuris ⁊ de iure sed iuris tantum que recipit probationemin cō
4 trarium:vt.§.de proba.l.siue possidetis.qđ tenet hic Cy.†sed restat dubiū an sicut diuturna prestatio īducit proba.titu.allег.ita ⁊ diuturnum silentium cuz patientia.puta transiuꝑ fundū tuū ad fundū meū per longum tempus te sciente ⁊ patiente nunc dicerem ꝙ hic non prescripsi seruitutem itineris quia cū habebat causam discontinuatiuā nō prescribitur tanto tempore cuius memoria nō extat:vt in.l.seruitutes.la grāde.ff.de serui.Sed dico ꝙ nolo me fundare in prescriptione quia mihi concessisti seruitutez qꝛ probare non possem aliter volo probare per diuturnam patientiā ad hoc sufficiat.Glo. in.d.l.seruitutes.tenet ꝙ sic per.l.cum de in rem verso. Pe.tenet contrariū quia ista loquitur in soluente qđ est plus.nam in eo est dare consensum sine dubio nō sic in patiente.nā non semper patiētia habetur pro cōsensu.imo pro dissensu in his que tendunt in preiudicium patientis:vt in.l.quivas.§.vetare.ff.de fur.Bart.distinguit inter ea que sunt modici preiudicij vt in seruitutibus realibus vl' personalibus ⁊ tūc tenet gl. quod probetur titulus allegatus per.l.si filius.ꝺ peti.hered. ⁊ per.l.qui in aliena.ff.de acquiren.heredita.§.si filius.et per id quod nota.in.l.ij.§.communi diuidun.per gloss.que tenet quod per patientiam longi temporis probatur diuisio alleg. que est modici preiudicij.Sed ī his que sunt magni preiudicij tenet opinio.Pet.quod si sciente ⁊ patiente te possedi rem tuam per longum tempus.Et tu tunc eam a me petis ⁊ dicis quod non potui prescribere sine titulo longi temporis.⁊ ego non ostendo de aliquo titulo ab aliquo acquisito ego dico ꝙ habeo tituluz a te quia mihi vēdidisti ⁊ tradidisti nec statim fui effectus dominus.non tamen possum extendere quia longo tēpore fuisti passus me tenere ⁊ possidere certe hoc nō sufficit.Nam si hoc sufficeret nugatorius esset titulus de prescriptione longi temporis in quo oportet probare titulum habitum a tertio nā semper possessor allegaret titulū habitū a do-
c mino ⁊ sufficit probare possessionem[c] longi temporis cum patientia:⁊ etiā esset frustratorius titulus de prescrip.xxx.anno. per aliā viam possit se tueri.l.solutionibus.§.de rei vē.in fin. vbi glo.videtur tenere cōtrarium.quia si fuisti passus per longum tempus me possidere rem tuam ⁊ soluerim functiones fiscales presumeretur mihi alienasse.Sed illa gloss.reprehenditur.§.per Guil.⁊ Bal.ad quod.l.nullo.§.co.tit.cetera vide per Barto.in.l.cum de ī rem verso.hic alle.⁊ hoc per Cyn.et
5 per canonistas in.c.peruenit.de censi.†Quid autē in possessione si pmisisti me tenere rē tuā quā possidebas ciuiliter ⁊ naturaliter ⁊ te absente occupaui naturalē an perdas ciuilē quā animo detinebas.glo.in.l.pe.in fi.magne glos.de ser.fugi.tenet ꝙ sic si per decēnium passus es.Breuiter etiam si nō fuisti passus qꝛ nesciuisti me qꝛ neglexisti petere ⁊ sic recuperare naturalez ꝑ decēnium ꝑderes ciuilē ratione obligationis ꝓsumpte ita intelligitur gloss.illa.Sed si sciuisti ⁊ passus fuisti non requiriᷣ tantum tēpus ad ꝑdēdam ciuilē.Sed quid intersit: dic vt ꝑ Innocē.in.c.querelam.de obli.⁊ ꝑ Bar.in.l.si forte.§.j.ff.de acqui.pos.
2 ☞ Potest quis renuntiare ⁊ quod pro se introductum est.

Per pactum

a ¶ Per tꝑs lōgū. Adde ꝙ dicatur tꝑs longuz. vide gl.in.l.cū de in rē vso.ff.ꝺ vsu. bal. in.l.imperiuz.ff. de iur.om. iud.l. fi.C.de ꝑscri. lon. tem.Hostiē.in.c. pe.de ꝯsue.

b ¶ Memoria.adde ꝙ tꝑs cuiꝰ memoria nō extat ī ꝯtrariū idē opaᷣ qđ ꝑuilegiū ꝺm Jo. mo.in.c.ij.de prebē.li.vi.

c ¶ Sufficit ꝑbare possessionē.adde Barb. ꝯsi. lvij.incip.clemētissimū deū.ī.iiij.vol.ī.x. col. idē barb.ꝯs. xij.ici.difficile ē.ī vj.col.in. iij. vol.

BIU Cujas

3 Per pactum extraiudiciale nõ potest quis prorogare iurisdictionem iudicis nõ sui ⁊ cui nullo modo subest. ⁊ si ĩ instrumento consentiat se posse vbiq̃ conueniri vbicunq̃ fuerit repertus. p hoc nõ tribuitur iurisdictio iudici nõ suo ⁊ si coraȝ eo conueniatur potest forum declinare ante litis contesta. ⁊ vide num. 6.

4 Quod aliud sit renuntiare priuilegio fori ⁊ qui possint renũtiare priuilegio fori ⁊ quod possit ista renuntiatio fieri p pactum extraiudiciale. ⁊ nu. 5.

5 Laicus sine licẽtia sui iudicis potest prorogare iurisdictioneȝ iudicis nõ sui per pactum dummodo fiat coram iudice cuius iurisdictio prorogatur.

6 Remedium vt quis possit vbiq̃ conueniri.

7 Confessio hȝ vim renũtiationis ⁊ pacti.
Verba enuntiatiua interdum inducunt dispositionem.

8 Nõ põt quis decipere illum qui secum contraxit.
Iudex q indebite absoluit partẽ ab instãtia iudicij que absolutio est interlocutoria. ita facit litẽ suam sicut quando pfert iniquam sniaȝ diffinitiuam.

9 Exceptio declinatoria q̃ poterat opponi coraȝ ordinario põt opponi coram delegato ab eo dato ⁊ illa que non poterat opponi coram ordinario qꝛ ei fuerat renũtiatum. nec etiam corã delegato ab eo dato.

10 Iudex qui male iudicat sicut facit litẽ suam ita arbiter vel arbitrator. sȝ tñ non tenẽtur nisi de dolo ⁊ lata culpa.
Quid in ꝯsultore cui causa per iudicẽ fuit cõmissa ⁊ quid in teste vel notario.

11 Statuta si dicũt ꝙ qñ causa vtitur inter ꝯsanguineos debeat fieri cõpromissum an intelligãtur de tota cã an etiã de aliquo arti. nõ ꝯcernẽte negocium principale.

12 Casus in quibus nõ potest quis renuntiare iuri pro se introducto.

Si quis in conscribendo.

1 ¶ †Potest quis renũtiare priuilegio fori ⁊ omni
alteri iuri introducto in eius fauorẽ. ⁊ iudex admit
tens exceptionem fori non admittendã facit litem suam. hoc
2 dicit nota. ista singularis. l. †Et semper allegatur qḋ potest qs
renũtiare ei ꝙ pro se introductum est. facit. l. si iudex circũuen
to. de mino. ff. e. l. pactuȝ. ¶ Dubitatio huius. l. erat quia ista
renuntiatio erat facta extra iudicium in instrumento contra
ctus. Nam promittit debitor ⁊ consentit se posse vbiq̃ conue
niri coram aliquo iudice non obstante quocunq̃ priuilegio
fori. Si enim coram aliquo iudice fieret ista renuntiatio ⁊ qḋ
posset conueniri coram illo etiam de iure veteri non erat du
biũ qḋ valebat. vt in. l. j. ff. si quis in ius voca. non ie. ⁊ in. l. si fi
3 deiussor. in princip. ff. qui satisd. cog. †Sed per pactum extra
iudiciale nõ poterat prorogari iurisdictio iudicis nõ sui. vt in
l. si cõuenerit. ff. de iurisdi. om. iud. alleg. in prin. glo. mag. pro
cõtraria ⁊ illa poterat facere dubium. Sed certe aliud est pro
rogare iurisdictioneȝ iudicis non sui. ⁊ cui nullo modo quis
subest ⁊ fateor qḋ istud nec olim nec hodie fieri põt p pactum
extraiudiciale. vt si quis in instrumẽto cõsentiat se posse vbiq̃
conueniri vbicũq̃ fuerit repertus. puta Boñ. florẽ. ⁊c. ⁊ vbiq̃
locorum: ⁊ tũc per hoc pactum nõ datur iurisdictio iudici nõ
suo. ⁊ si coram eo cõueniatur potest forum declinare ante litis
4 cõtes. vt in. d. l. si ꝯuenerit. †Aliud est renũtiare priuilegio fo
ri quo casu nõ dat iurisdictionem ei qui nõ habet. imo cuȝ ab
illo qui habet esset exemptus per priuilegium per hanc renũ
tiationem ad ipsum reuertitur. Pone exemplum in scholari
qui subest iurisdictioni potestatis tamen habet priuilegiũ p
auc. habita cũ possit declinare iuris. illius ⁊ petere se remitti
ad rectorẽ. Item in milite qui potest se remitti ad magistrum
militum puta suum capitaneuȝ: vt. l. magisterie. ĩ. de iur. om.
iu. ¶ Item in clerico qui obtinuit a papa qḋ coram epõ suo
non possit inuitus cõueniri. sed coram alio quodam. puta ar
chidiacono vel conseruatore. certe possunt isti renũtiare huic
priuilegio. ⁊ sic poterit ꝯueniri coraȝ potestate vel epõ. qꝛ res
per hoc reuertitur ad sui naturam qḋ est facilius: vt. ĩ. eod. l. si
vnus. §. qḋ ⁊ ĩ specie dotis. Et dico qḋ hoc poterit facere cleri
cus absq̃ licentia illius specialis iudicis propter rationẽ pre
dictam. licet non possit prorogare iurisdictionem alterius iu
dicis penit9 nõ sui: puta alterius epi nisi cũ licẽtia sui epi: vt ĩ
c. significasti. de fo. cõpe. ⁊ si vellet prorogare in laicum etiã cuȝ
5 licẽtia epi nõ posset. eo. ti. c. si diligenti. †Sed laicus sine licen
a tia sui iudicis bene posset prorogare iurisdictionẽ iudicis[a] non
sui: vt in. l. j. ĩ. de iur. om. iu. ⁊ posset fieri ista prorogatio p pa
b ctum[b] dummodo fiat coram ipso iudice cuius iurisdictio pro
rogatur: vt. ff. de iudi. l. j. ⁊ extra de iudi. c. j. non autem per pa
ctum extraiudiciale: vt. d. l. si conuenerit. lȝ renuntiatio fori be
ne posset fieri per pactũ extraiudiciale vt hic qꝛ reddit ad suũ
6 iudicẽ ordinariũ nõ aũt prorogat iurisdictio iudicis. †Est er
go remediũ vt qs possit ꝯueniri vbiq̃ locoꝝ ꝙ pmittat solue
re vbicũq̃ fuerit inuẽtus. ⁊ tũc ratione collate solutiõis sortit
vbiq̃ forꝫ sicut si ibi ꝯtraxisset. vt. l. ꝯtraxisse. de ac. ⁊ ob. ⁊ pbatur
ista practica in. l. titiũ ⁊ meuiũ. §. tutores. de admi. tu. ⁊ in. l. lu
cius. la. j. ff. depo. Et ista est cõis opi. doc. vt not. Cyn. in. l. si qs
in cõscribendo. C. de epi. ⁊ cleri. vbi ista. l. ponitur de verbo ad
verbũ. Sed do. Rapha. tenet ꝙ etiam si nõ ꝯferat solutio sed
ꝯsentiat se posse ꝯueniri vbicunq̃ fuerit inuẽtus ꝙ istud suffi
ciat per. c. dilecti. de fo. compe. ⁊ per. l. in bonefidei. in fin. ff. de
eo qḋ cer. lo. ⁊ ratio est qꝛ tacite videtur promittere ibi soluere
postq̃ vult ibi posse conueniri. cũ solutio sit fienda in loco vbi
petit. vt in. l. vinũ. ff. si cer. pe. ⁊ qꝛ rõne collate solutionis pos
set ibi conueniri. lȝ de cõuentione nihil esset dictuȝ qꝛ venit in
cõsequentiam. Ita ⁊ econuerso si fit mentio de ꝯuentione suf
ficit lȝ de solutione nihil sit dictũ. Et puta hanc opi. esse ꝯfor
mẽ iuri ciuili ⁊ canonico. Ego hũ vidi hoc seruari in curia ro
mana in instrumẽtis que ibi fiũt vt pars se submittat iurisdi
ctioni cuiuscũq̃ iudicis ordinarij etiã nõ sui ⁊ hoc solũ suffi
cit vt corã quocũq̃ possit trahi ⁊ ita vidi seruari de facto. Sed
ad. l. si conuenerit. ipse nõ respondet nec video qualiter posset
responderi. ideo de illa practica mirabar qꝛ ꝯtra cõem sniam
7 doc. ¶ Nunc ergo no. j. in prin. dũ dicit si ꝯfessus ⁊c. †ꝙ ꝯfes
sio hȝ vim renuntiatiõis ⁊ pacti qḋ pbatur in. l. tale pactũ. in
prin. ff. eo. lȝ confessio sit quedam renũtiatio. sȝ renuntiatio et
pactũ sit dispositio. ⁊ sic verba enuntiatiua interdũ inducunt
dispositionem qḋ dic vt in. l. ex hac scriptura. ff. de do. p Bar.
8 ⁊ in. l. ex his. ĩ. de mi. te. †Item no. circa mediũ ꝙ nõ debet qs
c decipere illũ[c] qui secũ ꝯtraxit facit. ff. de insti. l. sȝ ⁊ si pupillus.
§. sȝ si alias. ⁊ de exerci. l. j. §. magistrũ. facit. l. iij. §. j. ff. de arbi.
Item no. circa fi. primo ꝙ iudex qui indebite absoluit parteȝ
ab instantia iudicij. que absolutio est interlocutoria: vt not. p
Bar. in. l. titia. ff. de accu. ita facit litem suam sicut quãdo pro
fert iniquã sniam diffinitiuam. Si enim admittit exceptionẽ
declinatoriam fori absoluit reum ab instantia iudicij ⁊ pronũ
tiat se non esse iudicem cõpetentem. ⁊ sentit hic Bar. ꝙ teneat
in estimatione totius litis lȝ actori remaneat saluum ius agẽ
di iterũ per. l. pe. §. j. ff. ne quis eũ q in ius voc. sicut si iudex de
bitoreȝ ad instantiam creditoris captũ relaxaret ĩdebite. Sed
Bal. tenet ꝯ ꝙ non teneat nisi quatenus religioni syndicãtis.
i. syndicorum equum videbitur vt in. l. si filius. ff. de iudi. ⁊ de
var. cog. l. fi. vnde si facile est actori reincohare litem ꝯdemna
bitur solũ in expensis factis in prima lite que fuerunt perdi
te ppter dictã absolutionẽ. Sȝ si nõ est facile potest pcedere di
ctum Bar. Lex aũt in qua Bar. se fundat loquitur in crimen
te pervim q plus delinqt. s. dolo sȝ hic iudex per imprudentiã
sed si dolo adhuc posset procedere dictũ Bar. Intellige tñ qñ
talis interlocutoria esset valida ⁊ sic facit preiudiciũ salteȝ in
instantia. secus si esset inualida ⁊ sic nullum faceret preiudi
9 ciũ p ea que no. in. d. l. fi. de var. ⁊ extraor. co. ¶ †Itẽ not. ꝙ ex
d ceptio declinatoria[d] que poterat opponi coram ordinario põt
opponi coram delegato ab eo dato. Et econuerso illa que nõ
poterat opponi. qꝛ ei fuerat renũtiatum coram ordinario nec
10 etiã corã delegato ab eo dato. facit. ĩ. qui p sua iuris. l. j. †Item
e no. tertio ⁊ ad hoc semp allegat ꝙ sicut iudex q male iudicat[e]
facit litem suam: ita arbiter vel arbitrator. sȝ tamẽ nõ tenetur
nisi de dolo ⁊ lata culpa. postq̃ fuerunt assumpti de consensu
partiũ p. l. j. §. j. ff. si mẽ. fal. mo. dix. Et idẽ videt in ꝯsultore cui
cã p iudicẽ fuit cõmissa. ad qḋ vide. ĩ. de discus. li. x. ⁊ qḋ ibi no.
p Bar. Et idẽ videt in teste. ⁊ in notario. vt. ĩ. de testi. l. si qñ. in
fi. Item in isto fine est vna gl. super verbo snia. in fi. quaȝ bar.
multuȝ no. nam dicit posse hoc intelligi qñ fuit factum cõpro
missum de isto articulo dũtaxat. s. an exceptio fori esset admit
11 tenda vel non propter renũtiationem. †Qḋ dicit facere ad sta
tuta dicentia ꝙ quando causa vertitur inter consanguineos
debeat fieri compromissum ad instantiã alterius eorũ peten
tis. Pone ergo ꝙ vertit dubitatio super aliquo articulo non
cõcernente negocium principale sed ordinẽ iudicij vel instan
tiã vna pars petit articulũ cõpromitti virtute statuti. Altera
pars dicit statutũ debere intelligi qñ peteretur cõpromissum
super tota causa. Bar. dicit hanc glos. facere p prima parte. et
f ad hoc vidi pluries allegari istum tex. cũ gl. ⁊ ita dicit[f] do. Ra
pha. obtinuisse de facto cũ peteret cõpromissum sup tota cã. ⁊
dubitaretur an esset fiendũ ⁊ iudex sentẽtiabat ꝙ fiendũ non
erat ipse petijt cõpromitti istũ articulũ solum: an esset fienduȝ
cõpromissum super tota causa vel nõ: ⁊ sic extraxit de manib9
12 iudicis suspecti. ¶ †Vltimo habes hic vnã glo. magnaȝ que
ponit multos casus fallẽtie ab ista regula ꝙ põt qs renuntia
re iuri pro se introducto. Bar. aũt recolligit per modũ distin

a ¶ Prorogare iurisdictionẽ iudicis. adḋ an et qñ proroget iurisdictio iudicis si sit necessari9 ꝯsẽsus iudicis. vid p ange. ĩ. l. nõ quideȝ. in. ij. col. C. de iuris. om. iu.

b ¶ Per pactũ. adde Inn. ĩ. c. dilecto. de off. ar. gl. ⁊ doc. ĩ. c. significãtib9. de offi. dele.

c ¶ Decipe illũ. adde tex. in. l. sȝ ⁊ si pupill9. in. §. sȝ si als. ff. ḋ isti. ⁊ ĩ. l. j. ĩ. §. magistrũ. ḋ exerc. c. vtilẽ. xxij. q. ij. ⁊ in. c. pe. de emp. ⁊ ven.

d ¶ Exceptio declinatoria. adde ludo. ro. in. l. j. ff. de arbi.

e ¶ Iudicat. adḋ l. j. ff. de va. ⁊ extraor. co. isti. de ob. q̃ ex quasi deli. in pri.

f ¶ Et ita dicit. adḋ ꝙ Bal. ĩ. l. pupillus. §. si ex cã. ff. ḋ mino. ⁊ l. pe. ff. ḋ his q sunt sui vel alie. iur. tȝ ꝯtrariũ ⁊ refert do. bar. so. ĩ suoꝝ s. ccc. col. vj. moderni pleriq̃ tenuerũt ꝯtrariũ. Sta.

BIU Cujas

etionis. Tu 2clude q̄ ista regula solū habet locū qñ illud cui renūtiatur erat ius positiuum introductū mere in fauorē sui ⁊ renuntiatio non inducit aliḡ qō sit cōtra bonos mores vel ad delinquendum: ⁊ qñ talis renuntians est talis cōditiōis qō potest sibi preiudicare. his cōcurrētibus habet locū ista regula altero deficiēte nō: puta si nō erat positiuū sed naturale vt l. ius agnationis. ff. e. vel si erat positiuum erat introductū ob publicā vtilitatē. vt sunt iura statuentia certā formā seruā dam in actibus hominū: vt in. l. nemo pōt. de leg. j. vel iura fiscalia: vt in. l. ius publicū. ff. eo. vel si erat introductū odio alterius nō fauore renūtiantis. vt in. l. tāetsi. ad macedo. vel fauore tertij: vt in. l. si vnus. §. ante oīa. ff. eo. vel cōiter fauore renūtiantis ⁊ publico seu tertij. quo casu si possunt separari tenet quo ad ipsuz renuntiantē nō quo ad ius publicū vel tertij. vt in. l. si vnus. §. item si paciscar. ff. eo. Secus si nō possunt separari q̄ tunc in totū nō valet vt in. l. de die. ff. de pac. do. Item si esset contra bonos mores: vt in. l. alia causa. §. eleganter. ff. soluma. vel induceret ad peccandū: vt in. l. cōuenire. ff. de pac. dot. vel esset minor aut mulier q nō possunt renuntiare beneficijs p̄o se introductis ꝓpter fragilitatē etatis seu sexus: vt no. in l. si iudex circūuento. ff. de mino. Cetera circa istā materiaz vide per Lyn. in. d. l. si quis in cōscribēdo. ⁊ in aut. vt sine ꝓhib. ma. §. si vero. ⁊ in Spec. de renū. ⁊ cōclu. §. j. vbi plenissime p̄o sequitur hāc materiam per singulos articulos formādo plures. q. Et adde qō no. per eundem in ti. de ꝓba. §. videndū. v. sed pone. ⁊ ver. quid si ibi.

2 ☞ In hereditate viuentis an possit quis habere spem p̄obabilem.
Si qs remittat alicui oē ius qō habet vel habere sperat super bonis suis vel alterius. ista remissio nō extēditur ad hereditatē postea directo ad ipsum deuoluendam: nec ad illā spem que oritur ex causa de nouo supeueniēte.

3 Quot modis dicatur esse cōtra bonos mores.
Filius pōt pacisci cū creditoribus paternis q̄ ipsum nō cōueniant postḡ erit heres patris. ⁊ sic sup hereditate paterna.

4 Filius an possit viuente patre liberare debitores paternos. ⁊ an teneatur seruare liberationem postḡ erit heres patris.

5 Pater an possit pacisci super hereditate filij viuentis.

6 Si filij viuēte patre diuidunt inter se bona paterna cōferēdo diuisionez post mortem patris: an post mortem illius possint eis per fiscum auferri.

7 Concessio p̄ebende non vacantis an valeat.
Si a principio cū 2ferr̄ beneficiū vacās alicui apponaṫ clausula q̄ ipso mortuo peruenire ad aliū non valeret.
Si 2ferat absenti beneficium vacans cū clausula q̄ si nō acceptabit 2ferat alteri non valet hec clausula.

8 Non potest inferior a papa dare speciale mandatuz alicui de cōferendo beneficium vacaturum etiam incerti hominis: sed potest dare mandatum generale puta suo vicario qō cōferat beneficia que vacabunt.
An in eo q̄ qs facere non pōt possit alteri faciēti 2sentire.

6 Differentia an qs promittat aliquem instituere vel ꝓmittat sibi suā hereditatem q̄ non valet ꝓmissio an autem ꝓmittat bona sua etiam omnia.

10 Donatio oīm bonorū p̄sentium ⁊ futurorum est in totum nulla ⁊ non solum in futuris sed etiam in p̄sentibus etiaz si donator reseruauit sibi vsumfructum.

11 An valeat pactū vel cōuentio sup iure successionis future conseruando. q̄ perderetur si pactum non fieret. ⁊ nu. 13.

12 Clausula apposita in donatione q̄ nō possit reuocari ꝓpter causam ingratitudinis future non valet.

13 Statutū si dicat q̄ existēte masculo filia dotata ñ succedat ab intestato. an tunc cū filia dotatur possit pacisci cū patre quod sibi sit saluū ius successionis.

14 Quid si statutum dicat qō ingressa vel ingrediens monasterium non succedat patri an valeat pactum in contrariuz posito q̄ statutum valeat.

a ¶ Uinēte patre, 1 adde Specul. in ti. ō pac. i. §. pen. vs. qd si fili⁹. lap. ⁊ Domi. in. c. quā uis. de pac. li. vj.

De questione tali.

¶† Conuētiones seu contractus celebrati super hereditate tertij adhuc viuentis sub spe ad ipsos deuoluende nō valet nisi interueniēte cōsensu illius ⁊ perseuerantevsqz ad mortē. h. d. ista. l. vulgaris. ⁊ de quinquaginta decisionibus iustiniani vt colligitur ex q̄ recitat opinio. antiquorum ⁊ super eis decidit. Et idem videtur dicendum de. l. precedenti que idē facit. Et dini de in quinqz partes. Primo ponit questio ⁊ dubitatio antiquorum vsqz ibi faciebat. Secundo ponitur vna ratio ꝓ parte negatiua ⁊ altera p̄o affirmatiua vsqz ibi sed nobis. Tertiō ponit decisio p̄o parte negatiua vsqz ibi nisi forte. Quarto ponit limitatio ⁊ modificatio decisionis vsqz ibi iubemus

Quinto ⁊ vltimo ponitur extensio ad alios casus qui reperie
2 bantur etiā de iure veteri decisi. ¶† In prima parte ibi spes aliene fuerat ⁊c. videtur ergo per istū tex. q̄ in hereditate alicuius viuentis possit quis habere spem p̄obabilem ſz si hoc est quare non pōt super illā 2trahere tam vendendo q̄ donādo vt in vltima parte huius legis cū super spe p̄obabili possit fieri cōtractus: vt. ſ. de dona. l. spem respondendo fm Bar. qō ista spes de qua hic non est a iure reꝓbata. q̄ dependet a mera volūtate illius. vt in. l. post emācipationē. ff. de lib. lega. tunc autem est p̄obabilis qñ dependet a casu fortuito nō autem a mera voluntate alterius. ⁊ ideo si quis remitteret alicui omne ius qō hz vel habere sperat super bonis suis vel alteri? ista remissio non extēderetur ad hereditatē postea directo ad ipsum deuoluendaz quominus non obstante remissione posset adire. Nec etiam extēderetur ad illaz spem que oriretur ex cā de nouo superueniente sed solū ad illā que ex causa subsistē te tempore remissionis. ⁊ ita no. ꝓ Bart. in. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de ver. oblig. ⁊ in. l. si ꝓor. §. diuus. ff. de adult. ⁊ etiā hic in fi. tangitur per eū. ¶ In tex. ibi mortuus fuerit subaudi qui videbat. idem videtur si erat mortuus sed de eius morte dubitatur per. l. nec nos. ſ. de cap. ⁊ quod not. Bal. s. eo. l. j. ¶ In secūda parte in ver. faciebat autē. ibi q̄ adhuc ⁊c. ratio p̄o parte negatiua ⁊ duz infra dicit ⁊ q̄ ponitur ratio ꝓ parte affirmatiua. quia licet ista cōuentio facta fuerit tempore ꝓhibito. s. viuente illo de cuius hereditate agitur. tamē fuit collata in tempus permissuz. s. post mortē illius ⁊ postḡ ad eos deuenisset hereditas. ergo ⁊c. arg. in. l. in tēpus. ff. de here. īsti. ¶ In tertia parte in versi. sed nobis ibi odiose. i. odibilis ſz Bal. Item ibi periculo si euētus subaudi illi de cuius hereditate agitur. q̄ causant ⁊ votum captā de mortis inducunt ⁊ ꝓ
3 pter hoc dicuntur contra bonos mores vt sequitur. †Et vide quot modis aliquid dicitur esse contra bonos mores q̄ not. Bald. in. l. pactum. ſ. de colla. xix. q. ¶ In quarta parte ibi ⁊ vsqz ad ext remum ⁊c. Sic ergo not. quod licet semel consenserit potest penitere quousqz vinit quia ex illo consensu nulluz ius fuit acquisitum ipsis contrahentibus alias penitere non posset vt in regula q̄ semel placuit. ⁊. ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. ¶ In vltima pte ibi iubemus sed que differentia est inter hunc casum ⁊ primum. Respondeo quia in primo plures sperabant hereditatē ad se deuolui. ⁊ paciscebantur super ea diuidenda. hic vero alter sperabat alter non. et primus nō secundo cōtrahebat vendendo pignorando vel donando bona cum ad eum ex successione puenerint. ⁊ iste casus reperitur de iure veteri decisus. vt ī l. quidā de iure. §. j. ff. de dona. in. l. ij. in fi. ff. de his qui. vt indig. ⁊ hoc in gl. que incipit sed potius ¶ Super secūda gl. que incipit hec lex. in fi. contra istā gl. opponitur de. l. ⁊ suū heredem alias est. l. iuriſgen. §. penul. in fi. ff. eo. vbi filius pōt pacisci cū creditoribus paternis q̄ ipsum nō 2ueniant postḡ erit heres patris ⁊ sic sup hereditate paterna. Sol. speciale est ibi duplici fauore. s. liberationis ⁊ filiationis. et sic alio modo non possit pacisci. nec etiam alius quaz filius. vel q̄ etiā alius posset ad liberationē. ⁊ sic est solus vnus fauor. nam non paciscitur ibi super hereditate viuentis q̄ ille actiones que competunt 2tra patrem nō sunt in bonis paternis sed in bonis creditorum. fm dominuz Rapha. quod placet. †econtra vero an filiꝰ possit viuente patre[a] liberare debito
a res paternos ⁊ an teneantur seruare liberationem postḡ erit heres patris. ista. l. facit q̄ non imo q̄ hereditas sibi auferaṫ tanḡ ab indigno vt in alia glo. que incipit sed potius iūcta ista gl. que vult quod habeat locum in filiꝰs. vide de hac questione per Barto. post Dyn. in. l. cum dominus. §. fin. de pec. lega. ⁊ in. l. filius. ff. de solu. ⁊ tetigit. s. eo. l. filius. ¶† Item an
5 ista. l. habeat locum in parentibus paciscentibus super hereditate filij viuentis videtur q̄ non quia nunḡ ipsi optāt mortem filiorum sed prediligunt eos superuiuere sibi: vt in. l. naz etsi parentibus. ff. de inoffi. testa. ⁊ sic cessat ratio huius. l. Cōtrarium determinat Bal. hic q̄ non saltem cessat ratio posita in fi. huius. l. †Si ergo filij viuēte patre diuidūt inter se bo
6 na paterna conferendo diuisionem post mortem patris videtur q̄ post illius mortē bona possint eis per fiscū auferri ꝓ id quod dicitur in alia glo. ideo caueant. nam Bar. in. d. l. cū dominus. videtur sentire q̄ illa pena etiā sibi locū vendicet in filiꝰs. ¶† In alia gl. que incipit sed potius, ibi q̄ tenet cōcessio
7 p̄ebende vacantis. Aliqui habent q̄ non tenet ⁊ hoc magis placet per id qō infra subiūcit gl. qō falsum est. ⁊ vult dicere q̄ si conferatur p̄ebenda vacatura certi hominis post mortem illius non valet per hanc. l. Sed incerti puta prima p̄ebenda que vacabit. tunc valet sicut pactū sup hereditate futura hominis incerti. vt. l. iij. §. ꝓ illo. ff. ꝓ socio. Breuiter de iure canonico in papa qui pōt omnia ista distinctio esset bona. ipse eñ

concedit

BIU Cujas

concedit beneficia vacatura hominis incerti sed certi non consueuit conferre. Inferior vero a papa nec certi nec incerti potest conferre etiam de voluntate illius cuius est beneficium licet ī cōtrarium faciat ista lex vt in.c.ij.de concess.prebend.ꝛ ibi notatur in glosſ.iij.ꝛ etiam si sit legatus de latere.vt in.c. dilectus.eodem titu.licet legatus possit reseruare[a] sibi collationez 8 beneficij vacaturi.vt in.c.generali.de offi.deleg.lib.vj.Et notat glo.Accur.l.si certarum.in fine.ff.de test.mili.Unde etiaz si a principio cum confertur beneficium vacans alicui apponeretur clausula quod ipso mortuo perueniret ad alium non valeret vt in.c.accepimus.extra de pa.Et si conferatur absenti beneficium vacans cum clausula ꝙ si non acceptabit conferatur alteri non valet hec clausula:vt in.c.si tibi absenti.et ibi 8 no.in glo.sed cum quid.de preben.lib.vj. ¶†Nec etiā potest inferior a papa dare speciale mandatum alicui de conferēdo beneficium vacaturum etiam hominis incerti puta primum vacans. quia videretur fieri in fraudem concilij generalis. de quo in.d.c.ij.sed bene potest dare mandatum generale puta suo vicario ꝙ conferat beneficia que vacabūt vt in.c.fi.ꝛ ibi no.de offi.vica.li.vj.¶In alia glo.que incipit sed ipse ibi ꝛc. not.ꝙ non potest facere pactum.Istud notabile colligitur ex hac.l.non enim hic consentit in eo qō facere non potest. nam ipse non potest taliter paciscī super sua hereditate ꝙ ipse obligetur ad ipsam dandā alteri.vt.s.eo.l.pactū.Et eodez modo non posset consentire alteri taliter qō consentiens obligaret. Sed hic non obligatur:quod patet.quia potest recedere a cōsensu quousqz venit vt dixi super tert. quod facere non posset si ex illo consensu esset obligatus vt ibi dixi. An autem istud sit verum in se vt in eo quod quis facere non potest possit alteri facienti consentire.dicvt no.in.l.si fundus.§.j.ff.de pigno.ꝛ 9 in regula iuris.Aliud est vendere ꝛc.¶†In glosſ. ibi per stipulationem.tamen ista gl.prima facie videtur velle facere differētiam inter stipulationem ꝛ pactuz.s.quod pactum super hereditate viuentis nō valeat:vt in hac.l.sed stipulatio sic.cuius contrarium volnit alia glo.supra que incipit per stipulationem.nam intelligit hanc.l.etiam si interuenit stipulatio.et bene.dic ergo quod ista nō fuit intētio gl.sed alia ꝙ longa est differentia an quis promittat aliquē instituere vel promittat sibi suam hereditatem ꝛ tunc non valet promissio.vt in.c. pactum.s.eodem.Aliud est quod promittat sua bona etiā oīa. quia tunc valet ꝛ obligat statim ꝛ si conferret post mortez puta omnia bona mea post mortem meam adhuc valeret quia intelligeretur de bonis que habebat tempore promissionis ꝛ non venirent postea quesita.licet in contrarium faciāt illa verba post mortem quasi intellexerit de omnibus bonis que tēpore mortis habebat.cuius contrarium vult ista glo.ꝛ etiam doctores qō est singularis vt est ista generalis pmissio vel donatio de omnibus bonis suis post mortem restringatur ad illa que habebat tempore promissionis vel donationis ꝛ non extendatur ad alia per.l.si ita.de au.ꝛ argen.lega.Sed in contrarium facit.l.cogi.in princip.ff.ad treb.Solu.in vltima volūtate si quis relinquat alicui omnia bona sua:videtur sensisse de presentibus ꝛ futuris ꝛ ibi fauore vltime voluntatis que extenditur nec redditur nulla ex hac extensione:secus si in cōtractibus qui nō sunt ita fauorabiles ꝛ ex ista extensione redderetur donatio nulla.quoniam per indirectuz auferret liberam testamenti factionem seu facultatem habendi heredē ex testamento vel abintestato:quia nullus vellet eius hereditatē apprehendere cogitans qō necesse haberet omnia bona tradere donatario.ꝛ hec fuit sententia ¶Pet.super hanc glo.quā sequitur Bar.Bald.ꝛ quasi omnes excepto Angel.de perusio qui disputando tenuit contrariuz sed probationes sue nō vigent quia concludunt ꝙ non tollitur facultas testandi directe cum nō efficiatur intestabilis sed hoc negāt predicti docto.sed dicūt tantum valere tolli per indirectum ꝙ directo.argu.c.cum quid vna.de regu.iur.in.vj.ꝛ istud quotidie contin 10 git de facto.†Et plus tenet Bald.licet Bart.non determinet ꝙ donatio presentium ꝛ futurorum in totum erit nulla non solum in futuris.sed etiam in presentibus ꝛ istis diebus consului ꝑm istam opinionē quam etiam sequitur domi.Raph. Barto.etiam consuluit eo casu quo reseruauit sibi vsumfructum:quia de vsufructu non potest testari post eius mortē cuz confirmatur morte.nec etiaz de fructibus perceptis si extarēt qz induderentur appellatione presentium ꝛ futurorum ꝛ venirent in dona.¶In glo.fi.ibi.§.de illo.dic qō ibi de hereditate incerti hominis hic certi. Item in sequenti contrario venit hereditas ratione cuiusdam necessarie consequentie.Itez in alia.l.si quis seruum.de actio.emp.valet pactū propter ne 11 cessitatem precedentis contractus.†Ultimo Bart.satis vtiliter examinat materiā huius.l.per quatuor questio. principales ad quas semper recurritur.prima est an valeat pactum vel conuentio super iure successionis future conseruan.quod perderetur si pactū non fieret.ꝛ in hoc breuiter aduerte quod aut veniret perdendū facto testatoris.puta si filius commisit causam ingratitudinis propter quam potest exheredari ꝛ faciat pactum cum patre qō ipsum non exheredet.ꝛ tale pactum valet quia iniuria preterita potest remitti.vt in.l.in ipsius.j. famil.erciscun.ꝛ in.l.iij.§.fina.ff.de lib.lega.ꝛ si exheredaret esset iniusta exheredatio.ꝛ rumpetur testamentum per querelā non sic si iniuria nondum erat commissa.ꝛ quia pactuz quod pro committenda non exheredetur quia dat materiam delinquendi ꝛ dolus futurus remitti non potest:vt in.l.conuenire. ff.de pac.do.ꝛ in.l.si vnus.§.illud nulla.ff.codē titu. ¶Et sic 12 nota†ꝑm Bal.non valere clausulam appositam in donatione quod non possit reuocari propter causam ingratitudinis future:licet communiter in donatione apponatur quod tenementi.Et istis diebus allegaui istud dictum in quodam consilio.¶Si vero illud ius successionis venit perdēdum ex dispositione.l.vel statuti puta †dicit statutum quod existēte masculo filia dotata non succedat abintestato filia cum dotatur paciscitur cum patre quod sibi sit saluum ius successionis an valeat pactum.videtur quod non quia hereditas non debet deferri per pactū.sed per.l.vt in lege obuenire.ff.de verborum significa.ꝛ j.de pac.conuen.l.hereditas.In contrarium.nam iure veteri cum pater emancipabat filiū soluebatur ius agnationis.ꝛ per consequens ius legitime successionis.ꝛ tamen pater cum emācipabat poterat paciscī quod tale ius remaneret sibi saluum ꝛ valebit pactum:licet hodie sit saluum etiā sine pacto.insti.de legi.agna.succes.§.fina.Barto.tenet hanc partem eo casu quo pater testando poterat prouidere filie nō obstante statuto quod loquitur abintestato et sic non excludit a successione testamētaria.Sed si excluderetur ab illa:puta qō non posset succedere ex testamento vel abintestato:tunc dicit non valere.Tu aduerte ꝙ ista filia non est exclusa patre viuēte.quia statutum eam excludit si decesserit pater cuz filijs masculis.ꝛ potest esse quod ipse habeat masculos.decedat tamen sine eis.vnde exclusio venit fienda tempore mortis si tunc masculi extabant.Venit ergo hoc pactum ad conseruanduz ius successionis a quo filia nondum est exclusa.Item ista exclusio non fiebat per statutum fauore patris sed masculorū cui fauori pater renunciare nō poterat:vt in.l.si vnus.§.ante omnia. ff.eodem.Sed ipsi masculi sic:vt in.l. precedente. Dic ergo in vtroqz casu ꝑm Bal.quod aut masculi consentiunt in hoc pacto ꝛ valet vtroqz casu.Aut non consentiunt ꝛ tunc secus.Nec obstat ille.§.fina.quia nihil facit ad propositum ibi enim pater promissione legis expressa potest sibi reseruare ius legitime successionis in bonis filij emancipati non sic contra poterat emācipatus reseruare sibi ius legitime successionis in bonis patris.quia iure hoc nō cauetur.vnde non succedebat iure veteri nec de iure pretorio per bonorum possessi.licet hodie succedat de iure ciuili per aut.de heredi.abintesta.Cum ergo in casu proposito nō reperiatur lex vel statutum ꝙ permittat filie reseruare sibi per pactum tale ius.imo in contrarium videtur casus.s.eodem.l.pactum nō valebit reseruatio.qcquid Barto.dicat.Sed si masculi consentiant ideo valet qz videntur renuntiare statuto facto in eorum fauorem.Et hoc presupposito talis filia nō succedat patri ex pacto sed de iure cōmuni non remisso per statutuz.Et sic nō obstat ratio supra in cōtrarium facta de.l.obuenire.ꝛ de.l.hereditas.Si autem poneremus aliquam esse exclusam pure ꝛ simpliciter a successione alicuius.Pone exemplum in.l.j.j.de secund.nup.tunc nullo modo per pactuz posset recuperare talem successionem: quia b tunc hereditas deferretur per pactum ꝛ non per legem quod 14 esse non potest vt in turibus.s.allega.¶†Pone exemplum si statutum dicat ꝙ ingressa vel ingrediens monasterū nō succedat[b] patri vel quod sit exclusa ab hereditate paterna ꝑsupposita validitate statuti.nam ista filia est exclusa ab hereditate viuente patre vnde pactuz nō potest recuperare.Cetera vide hic per Bar.

¶De transactionibus.

2 ☞Qualiter plures tutores teneant ꝓ parte an insoliduz.

3 In casu quo tenētur insoliduz si vnus tantum cōueniatur an habeat aliquod de quatuor beneficijs quorum vnuz vocatur beneficium ordinis vel excussionis aliud diuisiōis ꝛ aliud cessionis ꝛ aliud vtilis actionis.

4 Si facta est transactio cum vno ex ipsis tutoribus seu cura. in casibus de quibus hic an prosit alteri.ꝛ etiam noceat pupillo vel adulto contra alterum.

[a] ¶Reseruare. ad de gl.in.c. dilect⁹ de offi.leg.c. cum dilectus.de iure pa. c. ꝑsenti. ꝛ.c. deliberatione.de offi.leg.lib.vj.

[b] ¶Succedat.adō Lud.ro.i.l.stipulatio hoc modo. ff.de v̄.ob. Abb. i repeti.c. ecclesie Marie.de cō stituti. ¶De.ō an. 2si.cclxviij. ici.ꝑ tō.Lardi.2si.lxviij.ici.in ciuitate trigesti.

BIU Cujas

5 Quare magis vni ex tutoribus vel curatoribus habenti beneficium cessionis si soluat et actio non cedatur: datur vtilis ex equitate et tamen non in vno ex fideiussoribus qui etiam habent beneficium cessionis.

6 Si fuit facta liberatio per acceptilationem precedente aquiliana stipulatione que habet vim solutiõis an extendatur ad tertium.

1 Lex pactio. †Liberatio facta per pactum gratuitum vel per trãsacti. vni ex tutoribus vel curatoribus non prodest alteri quominus cõueniri possit pro mala administratione hoc dicit. Et reputatur valde difficilis propter gloss. que primo premittit vnum ad euidentiam vsq; ibi: cum igitur. postea determinat casum de quo querebatur. Et pone casum quod isti tres tutores vel curatores damnificauerunt pupillũ vel adultum in centum qui postea maior factus liberauit duos gratis ꝛ sic nihil habuit vel non gratis cum transegit cum eis pro viginti ꝛ a residuo eos liberauit. postea vult conuenire tertium quem non liberauit. vel in totum vt in primo casu vel quatenus sibi deficit. puta in. lxxx. vt in secundo casu queritur an possit. videbatur quod non. quia cum teneantur ex eadem administratione: licet quilibet insolidum si administratio non fuisset diuisa per testatorem vel per iudicem videbatur quod liberatio facta illis porrigeretur ad omnes alios sicut interruptio prescriptionis facta cõtra vnum ex pluribus reis debendi extenditur ad alios: vt. ſ. de duo. reis. l. si. Contrarium respondetur premittendo q̃ tale pactũ vel transactio non prodest alteri q̃ ciuel eis quibus est facta. ꝛ hec regula generalis que tradit in. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. Ex quo infertur quod iste tertius poterit conueniri sed inquantũ an in totũ an in residuo an in virili puta tertia parte non declaratur in textu. Sed glossa voluit declarare quod tamẽ facere nõ potuit nisi primo sciatur qualiter teneatur an quilibet pro parte tantum. an autem quilibet insolidum. Itẽ eo casu quo quilibet insolidum an si conueniatur vnus an habeat beneficium ordinis seu excussionis quod prius cõueniatur alter insolidum vel diuisiõis quod prius gueniatur alter pro parte si est soluendo. Item an eo casu quo nõ est soluẽdo. ꝛ sic ille conuentus habet necesse totum soluere an habeat beneficium cessionis quod nõ teneatur soluere nisi primo cedatur sibi actio cõtra alterũ ꝛ si nõ est cessa an habeat vtilẽ actionem. nam ista quatuor beneficia locum habẽt inter plures tutores vel curatores. nõ tamẽ semper sed aliquãdo vnum: aliquãdo alterum: aliquãdo omnia: aliquando nullum ꝛ super hoc declarãdo gl. insistit. Et vult in effectu quod eo casu quo ille tertius non haberet aliquod de istis beneficijs posset conueniri primo casu in totum puta in centum. Secundo casu in eo quod restat puta in octuaginta quia quatenus recepit puta viginti illa transactio pdest illi tertio ꝛ nocet adulto quominus possit illuz guenire ne bis exigat per. l. si ex duobus. ff. de tuto. ꝛ ra. distra. Et hec colligũtur ex gloss. ibi. bis ergo casibus ꝛc. Sed eo casu quo ille tertius haberet aliquod ex predictis beneficijs. tunc licet mero iure talis transactio sibi nõ prosit quominus possit cõueniri. prodest tamẽ in effectu. quia cõuentus opponet de tali beneficio. ꝛ cum agens nõ possit amplius illos duos cõuenire propter suam libera. nec cõtra eos act. cedere repellitur ab agendo ope exceptionis per. l. si pupillus. ff. de administratione tutorum. que videtur contraria huic. l. per. l. sticbum. §. penulti. vel. §. si creditor. ff. de solu. vbi qui tenetur cedere si suo facto cedere non potest: repellitur ab agẽdo per exceptionem cedendarum. ꝛ ista sunt que voluit gl. a principio vsq; ad illũ versi. His ergo casibus per que breuiuibus verbis remanet declarata substãtia. sed plura restãt in

2 singulis casibus videre. ¶ †Et primo qualiter plures tutores teneãtur pro parte an insolidum. ꝛ hic distingue duos casus licet glo. faciat plures. primus est quando administratio fuit diuisa per testatorẽ vel per iudicem: puta quod vnus administret bona intra ciuitatem alter extra ciuitatem tũc quilibet tenebitur pro sua mala administratione ꝛ nõ pro administratione alterius: vt. ſ. de diui. tu. l. j. ideo si vterq; male administrauit ꝛ trãsactio sit facta cum vno pro sua administratione nõ prosit alteri quominus possit pro sua cõueniri. ꝛ procederet ista. l. sine scrupulo. ꝛ ita intelligi potest ter. duz dicit cõmuniterue. nec isto casu tractã duz est de beneficijs: de quibus ſ. vel aliquo ipsorum sed soluz eo casu quo tenentur insolidũ ꝛ sic alter pro altero. Secũdus casus est quãdo nõ fuit diuisa per iudicem vel per testatorem ꝛ tunc tene indistincte q̃ quilibet eorum tenetur ꝛ sic nõ solum pro se sed pro altero siue oõs gesserũt siue nullus gessit siue vnus gessit ꝛ alter nõ. Itez siue hoc fecerit dolose siue nõ dolo sed culpa vt mero iure quilibet insolidum teneatur ad damnum pupilli vel adulti: vt in. l. di

3 uus. ff. de administr. tuto. ¶ Secundo est videndum hoc casu quando tenentur insolidum si vnus tantum conueniatur an habeat aliquod de quatuor beneficijs que habent locuz inter eos quorum vnum vocatur beneficium ordinis vel excussionis per quod potest petere vel alter prius insolidum cõueniatur ꝛ excutiatur ꝛ demum eo reperto non soluendo deueniatur ad conuentum. Aliud est beneficium diuisionis an possit petere q̃ alter conueniatur pro parte ꝛ eo reperto non soluendo deueniatur ad conuentum insolidum ꝛ nõ prius. Tertiũ est beneficium cessionis si in dictis casibus alter non est soluẽdo: ꝛ sic conuentus neutrum predictorum habeat ꝛ necesse habeat soluere totum an possit petere sibi cedi actiones contra alterum qui non est soluendo qui poterit postea effici soluendo cum iste soluat pro illo. Quartum est beneficiũ vtilis actionis si dicta cessio facta non fuit de quibus beneficijs habeẽ in l. j. §. nunc tractemus. ff. de tu. ꝛ ra. dist. ¶ Et super isto articulo distingue tres casus. Primus est quando vnus gessit alter nõ. Secundus est quando omnes gesserunt vel nullus gessit: quia isti duo equiparantur. In primo casu aut conuenitur ille qui nõ gessit ꝛ tunc habet tertium de istis beneficijs scilicet ordinis. vt ille qui gessit primo cõueniatur ꝛ excutiatur. Itez beneficium cessionis si ille reperiatur nõ soluendo. ꝛ si iste qui non gessit habeat necesse soluere pro illo. nam potest petere q̃ actio tutele vel negocio. gesto. quam habet agens sibi cedantur contra illum gerentem. Tertium est beneficium vtilis actiõis si cessio facta nõ fuit. De bñficio aũt diuisionis nõ est tractandum isto casu: sed solum quando petitur quod alter conueniatur pro parte. ¶ Predicta tamen vera. nisi ille qui gessit hoc fecerit de voluntate et mandato non gerentis. nam tũc etiam non gerens videretur gessisse per alium ꝛ sic non haberet beneficium ordinis. l. tres tutores. §. non solum. ff. de admini. tuto. ꝛ esset idem hoc casu quod dicam. ſ. quãdo omnes gesserunt. Item procedunt predicta quando non gerens conuenitur pro male gestis vel pro neglectis dependentibus ab illis: vt in. d. l. tres tutores. §. idez in eo. Si autem pro neglectis ab illis non dependentibus tunc non habet beneficium ordinis: vt gerens primo excutiatur insolidum quoniam in hoc sunt pares in negligendo. ꝛ erit idem quod infra dicam quãdo nullus gessit. vt in. l. tutores qui post. §. in cum. ff. de administra. tuto. Sed ecõuerso si conueniatur gerens nullum de p̃dictis beneficijs habet contra non gerentem si conueniatur p male gestis vel neglectis dependentibus ab illis. tunc ergo si transactio vel pactum factum est cum gerente et postea conueniatur non gerens licet mero iure possit conueniri ſtamen in casu quo sibi competunt dicta beneficia vel statim beneficiuz ordinis habebit exceptionem in totum quoniam actor nõ potest excutere gerentem qui primo erat conueniendus ꝛ excutiẽdus ꝛ hoc contingit facto agentis. sed si trãsactio est facta cuz non gerente ꝛ postea conuenitur gerens cum nullum de p̃dictis beneficijs habeat non poterit se predicta exceptione tueri ideo conuenietur cum effectu vel insolidum si nihil percepit pupillus vel adultus vel quatenus non percepit vt in secũdo casu quẽ posui sup litera. Si vero omnes gesserunt vel nullus gessit. primo est videndum an si vnus conueniatur insoliduz habeat beneficium diuisionis vt alter conueniatur pro parte. Et hic fuerunt opiniones inter Azo. ꝛ Hugo. quia Azo dixit distinguẽdũ an fuerint in dolo omnes. ꝛ tunc non habent beneficiũ diuisionis. ꝛ istam partem tenẽt docto. per. l. si plures. ff. de administra. tuto. Hugo dicebat qõ illa loquitur quãdo non gesserunt. secus quando gesserũt dolose. ꝛ hoc refert glos. licet non teneat in. d. §. nũc tractemus. Sed pro opi. Azo. videtur esse casus in. l. in magistratib⁹ alias habẽt in. l. magistrat⁹ la prima. ff. de mag. conue. que per illũ allegat ꝛ forte verior est opi. Azo. per illam. l. Secũdo est videndũ eo casu quo alter sit nonsoluendo ꝛ sic non conuẽtus habeat necesse totũ soluere. an habeat beneficium cessionis. et hic seruanda est distinctio Azo. Aut fuerit in cõmuni dolo ꝛ nõ habet aut in culpa tñ et tunc secus. vt est casus in dicto. §. nũc tractemus. Sed que est ratio q̃ quãdo sunt in dolo nihilominus habẽt beneficiũ diuisionis ꝛ tamẽ nõ habent beneficium cessionis. dicũt vltra quia beneficium diuisionis tendit solum ad defensionem ne cõuentus soluat totum. sed post soluit deficiẽte illo beneficio: ideo nõ potest petere sibi cedere. quia istud beneficium tẽdit ad offensam alterius. Item aduertẽdum q̃ isto casu quando omnes gesserũt aliquãdo locũ habet beneficiũ ordinis videlicet qñ damnũ euenisset nõ cõmuni dolo vel cõmuni culpa vel dolo vnius tñ. nam tũc esset idem qõ qñ vnus gessit alter nõ

per. d. §.

per.d.ℊ.nūc tractemus. Item in alio casu qnando essent tutores disparis cōditionis. quia vnus testamentarius alter datinus datus loco alterius testamētarij predefuncti. nam pro illo datiuo non tenetur testamētarius nisi illo prius excusso et fideiussoribus eius ⁊ in magistratu qui dedit vt est casus singularis in.l.lucius.ℊ.cum testamento.ff.de admini.tuto. † Ex quibus apparet si facta est transactio cum vno in casibus predictis an prosit alteri ⁊ etiam nocet pupillo vel adulto cōtra alterum nam quaten⁹ ille alter quem nunc vult conuenire haberet beneficium cessiōis vel diuisionis poterit cum effectu cōueneri sed eo casu quo nō haberet vt si fuissent in cōmuni dolo ⁊ alter cum quo trāsactio est facta non est soluendo. ⁊ sic nō habet iste terti⁹ beneficium cessionis tūc in nullo sibi prodest ⁊ poterit cōueniri vel in totū vel in eo quod deficit. Et ex predictis sunt omnia declarata melius quam declaret Bart. Et aduerte ad tria nc gl. faciat te vacillare: primo quia tex. loquitur per vnum modum ⁊ gloss. per alium tamē tendunt ad cūdem effectū quia tex. dicit ꝙ transactio facta cum duobus nō prodest tertio. gl. dicit ꝙ nō nocet intellige. s. ipsi pupillo vel adulto quomin⁹ possit tertiū cōuenire. nā si nō prodest tertio: ergo nō nocet adulto ⁊ sic idem est dicere. ⁊ vbi prodesset tertio ope exceptionis vt in casib⁹ supra tactis ibi nocet adulto. Item dum glos. dicit circa medium ibi in tertio et quarto dic idem ius ⁊c. Intellige hoc modo nō qō sit idem ius quod in proximo precedenti casu tacto per gl. sed vult dicere ꝙ tertius ⁊ quartus casus parificātur ⁊ quod ius est in vno est etiaz in altero ꝙ autem sit illud gl. postea in ver. his ergo casibus declarat ex quo apparet ꝙ est ius diuersuz ab illo quod est in p̄imo precedenti casu. tertio ⁊ vltimo inquantū dicit glos. electo gerēte vel electo vno ⁊c. intellige de cl⁹ti. que fit faciendo pactum vel transactionem cum vno. nam ille videtur per hoc eligi. ¶ † In vltima autem. q. glos. querit quare magis vni ex tutoribus vel curatoribus habēti beneficium cessionis si soluat ⁊ actio non cedat datur vtilis ex equitate et tamen nō in vno ex fideiussoribus qui etiam habēt beneficium cessionis ⁊ si totum soluat potest petere ꝙ cedatur actio non solum ꝑtra principalem: sed etiam ꝑtra fideiussores ⁊ tamē successio non est facta nō habet vtilem actionem contra fideiussores. vt. l. fideiussor. ff. de fideiuss. ⁊ ratione diuersitatis gloss. assignat hic aliquas rationes que reprobantur per doc. ⁊ dicūt ꝙ vera ratio ponitur per gl. in. l. ex facto. ff. de nego. gest. in fi. n. ma. glos. quia vnus ex tutoribus soluendo totum gerit negociū contutoris sicut suum sed vnus de fideiussoribus soluēdo nō gerit negocium cōfideiussoris cum illud ad eos nō pertineat sed gerit negocium principalis debitoris ⁊ cōtra illum habet actionem mandati⁹ etiam actione non cessa. ideo etiam non datur vtilis que directa cōpetit creditori. Et si dicatur imo gerit negocium cōfideiussorum quia sicut liberatur reus principalis ita et alij confideiussores. Gloss. respondet ꝙ istud nō contingit officio gestiōis. scilicet ex eo qō ille gerat negocium illorū sed cōtingit in consequentia solut. quia liberato principali in consequentiam liberantur fideiussores cum exceptio que incipit principali competere ad fideiussores trāseat vt. l. exceptiones.ℊ.rei.ff.de exceptiōi. ¶ † Vltimo ꝙ ista. l. loquitur quando liberatio fuit facta per pactum gratuituz ⁊ nō gratuitum de cuius pacti natura nō est qō pactum vnius extendatur ad alterum etiam si sint correi. vt. l. iij. ℊ. nūc de effectu. ff. de lib. lega. quia non habet vim solutiōis. Queritur quid si fuit facta liberatio per acceptila. precedente aquiliana stipu. que habet vim solutionis an extendatur ad istum tertio videtur qō sic per illum. ℊ. nūc de effectu. Breuiter aduerte plenius ꝙ dicat Bar. ꝙ in casu istius. l. Si administratio fuit diuisa per testatorem vel iudicem cum quilibet eorum teneatur de sua tantū administratione talis acceptilatio habet vim solutionis solū in eo ad ꝙ ipse tenetur ⁊ ideo etiā tūc non proderit alteri: sed si nō erat diuisa ⁊ quilibet tenebatur insolidum mero iure licet aliquādo habeat aliquod de p̄dictis beneficijs aliquādo nō vt. ℊ. dixi tunc si liberatio fuit facta vni per acceptilationē gratis factam ⁊ ex liberalitate nō ex causa transactionis tūc indistincte p̄desset alteri quia haberet vim solutionis in tota quātitate ad quam ille mero iure tenetur posito qō in effectu nō teneretur propter dictum beneficium: quia large est interpretāda talis liberatio fauore libertatis. ⁊ hoc per illū. ℊ. nūc de effectu. qui etiam hodie locum habet licet hodie plures rei debendi habeant beneficium inter se diuisionis ex noua cōstitutione de duobus reis ⁊ etiam olim habebāt beneficium cessionis ⁊ vtilis actionis quando erant ex causa onerosa iuxta no. in. l. j. ℊ. de duobus reis. Sed si esset facta liberatio ista nō ex mera liberalitate sed ex causa trāsactionis que est stricti iuris vt patet. ℊ. eodem. l. iij. ⁊. l. si accepta. tunc non haberet maiorem vim quam simpler pactum. ⁊ ideo eo casu quo pactum nō prodesset alteri nec etiam acceptilatio proderit que debet intelligi secundū naturam act. seu contractus super quo fit argu. in. l. si stipula. ℊ. de vsu. ⁊ quod habek in. l. si legati serui nomine de legatis. j. ad qō facit quod nota. in ea. l. si decepta. ⁊. l. si causa conducta.

1 Cum te proponas. † propter libertatem etiā de facto motā vel que sperak moueri pōt fieri transactio ⁊ debet obseruari. h. d. ¶ In ter. ibi. hereditate subaudi p̄na que forte ex forma statuti ad te soluz pertinebat ista sorore exclusa sed illa pretēdebat se debere succedere vna tecum sed certe nulla est dubitatio in iure vnde videbatur ꝙ transactio per te facta cum illa non valeret. quia transactio fit super lite. ⁊ lis est de aliquo dubio. ⁊ hic nulla erat dubitatio potissime si adhuc lis de facto nō erat mota ī iudicio vt in. l. j. ff. co. Et his nō ob. terminatur contrarium ꝙ sufficit quod lis sit de facto licet nō de iure ꝙ sperak moueri licet ad huc nō sit mota ⁊ ad hoc semper allegatur ista. l. per quam declaratur. l. j. ff. co. sed ob. vnum contrarium difficile quia secūdum hoc lis quam monebat soror vl sperabatur moueri erat manifeste calumniosa. ergo vitiatur trāsactio per. l. in summa. in princ. ff. de condi. indebi. Glo. hoc super verbo nulla soluit ꝙ istud procederet si ista soror fuisset actrix ⁊ tu re⁹ quia possidebas nam dol⁹ ⁊ calūnia actoris in litigando vitiant trāsactionē. Sz si illa soror erat rea quia possidebat ⁊ tu actor tūc dolus ⁊ calumnia rei non vitiant transactionem quia potius toleratur reus malitiose se defendendo quam actor calumnio se molestando. ⁊ ista est communis opi. de qua ⁊no. ī. eod. l. sub pretextu. la prima. ⁊ hoc quādo dolus fuit commissus in litigādo. Si autem in transigendo nō distinguitur ex qua parte committatur secundum Jac. but. vt ibi no. sed Bal. tenet ibi cōtrarium ⁊ ibi tangam.

2 ℊ Qū petitio est generalis ⁊ trāsactio specialis an non preiudicet in his de quibus est transactum.

3 Petitio si est generalis an sentētia absolutoria prosit absoluto etiam in non prosecutis.

4 In his que cōstant iudici vt iudici potest iudex de facto supplere.

a 1 Se cum ge. † Si petatur pars pecunie debite ⁊ sup illa trāsigatur nō extendit transactio ad alteram partē. hoc dicit fm vnum intellectū qui tangitur in gl. super verbo nominatū. fm quam hic tenebatur ad certam quātitatem puta ducēta ex vna specie tm̄ administrationis. ¶ † Secundum alium intellectum dicit ꝙ quādo est petitio generalis ⁊ trāsactio specialis non preiudicat nisi in his de quib⁹ est transactum. ⁊ fm istum intellectum tenebatur iste ad cētū ex vna specie puta ex mala administratiōe salis ⁊ ad alia centuz ex alia specie vt ex mala administratiōe frumēti. Et iste adultus generaliter petijt istum compelli ad reddēdum rationem administrationis ⁊ reliqua que petitio cōprehēdebat vtrūq; debitum postea in prosecutione nō fuit prosecutus nisi p̄mū ⁊ super illo trāsegit recipiendo partem de centum ⁊ ipsum liberando simpliciter ab eo qō ipse tenebak. vnde videbatur ꝙ esset in liberatione ab alijs cētum propter generalem petitionem in qua comprehēdebank ⁊ propter simplicem transactionem vel liberationem cum qua etiam poterant comprehēdi. Sed cōtrarium est verius quia talis liberatio restringitur ad prosecuta non attēta generalitate petitionis. ⁊ hoc vult ista. l. fm aliā lec. quā voluit glos. fin. que distinxit. Sed plenius dic

3 vt in. l. si de certa.. ī. co. ¶ † In gl. fi. in p̄n. ibi ꝙ non placet ⁊c. vult dicere glo. ꝙ in secūda lec. illa generalis transactio reputatur specialis quia restringitur ad p̄secuta ⁊ sic ipso iure nō facit preiudiciū in alijs capitulis in quib⁹ non est facta prosecutio nec est necessaria replicatio. sed quādo petitio esset generalis ⁊ prosecutio specialis ⁊ sentētia generalis qz non fuisset transactum sed lata sententia absolutoria simpliciter tunc quia de natura sententie est se referre ad petita vt in. l. fi. ī. de fideicom. li. mero iure faceret preiudicium in omnib⁹ deductis seu que includunk in generali petitiōe. sed de equitate restringitur ad prosecuta. Ideo est opus replicatione quia mero iure talis sententia absolutoria prodest absoluto etiam in non prosecutis. sed si opponatur exceptio rei iudi. replicabitur de prosecutione nō facta in illo ⁊ nisi replicaret succūberet actor ⁊ iste est casus in. l. licet. ī. de iudi. Sed in casu legis nostre viso instrumento trāsac. si reus excipere licet actor non replicaret quia constat iudici istam trāsactionem non extendi vltra nisi ad prosecuta dabit sententiam pro actore supplendo in his que constāt sibi vt iudici. ⁊ dicuntur constare vt iudici quādo

a ¶ Age. adō istū ter. iūcta glo. qō impetratiuū relatū ad cuz cui⁹ cōmodo agit nō importat necessitatē sed ꝙsiliū facit. l. ij. in fi. ⁊ ibi bar. ff. mā.

BIU Cujas

a ¶ Scripturis.ad de q2 tūc ex quo ipsi si p acta h fit notoriū ipse supplet de facto etiā parte non petente.ita ang. in.l.si ps.ff.de inof.test. p.l.vbi.j.e.7 i.l.si.ff.d pet.her.alex. de imol.in.l.cū q ita.§.q ita.ff.d v.ob.7 i.l.iiij.§.hoc autez.ff.de dam.infe.7 ibi plene d materia.Cur.

b ¶ Cōtractus innoiatus.adde q2 ɔctus innoiatus est locus penitentie ꝑm glo.7 doc.in.l.si cuz fundū ff.de pac.fallit fauore dotis.vt in l.si ergo.in.§.j.ff.de iure do. Bar.in.l.ij.in.§. si pecuniaz.in fi.ff.de dona.bal.in.l.sicut.C.de actio.et ob.bal.in.l.mandatum.in.iij.col.C.monda.

constāt ex scripturis a productis vel attestationibus receptis alias non dz supplere de facto:vt hic qd dic vt.j.q desunt adno.par.l.vnica 7 p Bal.in.l.iiij.§.hoc aūt iudiciū.de dam.infec.7 ita declarat glo.super verbo iudiciij.
4 †Nā ad hoc allegatur ista.l.q in his que cōstant iudici vt iudici potest iudex de facto supplere.nam dicit imperator q ita debeat agere 7 aduersarius excipit de transactione oportebit q pducat instrumētum quo producto iudex videbit super quo transactio facta fuit.7 lz videatur dicere q hoc cōtingat eo q2 actio intentata.s.neg.gest.erat bonefidei. doc.dicūt idem si erat stricti iuris q2 semper potest supplere de facto in his que constāt sibi vt iudici.cetera circa distinctionē glo.q sequit.dic vt in.l.sub pretextu.la.ij.7.l.si de certa.j.co.

☞ Qñ reus nō obseruat transactionem:7 actor sic qualiter succurratur actori.7 quid si actor non potest plene obseruare.7 quid econuerso.7 nu.1.7.3.7.4.
3 Si actor fuit dolo inductus ad transigendum.an transactio sit nulla.
4 Vbi datur alia actio non datur de dolo.
5 Quādo plus extendatur dispositio inter viuos quaz vltima voluntas.
6 Dictio nisi quid importet.

1 Actione. † Actor seu creditor dolo induct9 ad trāsigēdū p debitorē ad actionem penitus extinctā redire nō pōt sed ei per actionē doli succurrit ad interesse nisi sup illa actione ēt fuerit trāsactū.h.d.ꝑm lec.Azo.quā gl.hic videt tenere 7 etiā Bal.7 do.Raph.q dicit q nō videt qualiter possit sustētari alia lec.sed ꝑm pileū seu pla.h.d.Si reus nō obseruat transactionē actori qui etiā nō plene pōt obseruare.facit tū qcquid pōt ad actionē extinctam non dat regressus.nec pōt agere vt impleat transactio si nō interuenit stipulatio sed simplex pactū.ideo in subsidiū succurritur sibi p actionem de dolo ad interesse nisi sup ea sit transactū.h.d.in effectu.Et sic aduerte q2 in prima lec.reus volebat implere transactionē sed actor nolebat recipere sed etiam ipse volebat implere:sed eam rescindere q2 dolo fuerat inductus.In secūda vero lec.ecōuerso reus nō seruabat trāsactionē subaudi nec poterat cōpelli ad obseruādū q2 nō interuenerat stipulatio:sed simplex pactum.Itē pactū illud non erat vestitū rei interuētu q2 actor nō plene impleuerat nec poterat implere ex persona sua q2 pmiserat amplius a reo nō petere nec ipsum molestare super debito 7 postea nō obseruatione huius liberauerat reū per acceptilationē nā p hoc nō videbat pfecte impleuisse cū illa verba intelligantur tā de iure quā de facto.vt no.s.ti.j.l.j.in fi.glo.mag.7 tunc lz de iure nō possit.pōt tū de facto.nō tanq nō plene et pfecte impleuerit.7 lz fecerit qcquid potuerit nō dat actio p.ver.vt sibi impleatur nō illo nō det nisi ei q pfecte impleuit.vt.l.naturalis.§.j.7.l.ob eā.ff.de pre.ver.7 tūc dat vel vt sibi impleatur vel ad interesse q2 non impletur nā ex hoc illud pactū nudum quo se reus obligauit vestimētum est rei interuētu quo ad pariēdā actionem ipi actori.vt in.l.iuregē.§.j.de pact.In subsidiū ergo deficiente alia actione huic actori q det iuris rigore postq fecit qcqd potuit succurrit sibi de eqtate ad interesse cōtra reum non implentem.7 iste est casus singularis huius.l.ꝑm lec.pla.seu pilei.quā gl.declarat in ver.vel tertio.Et puto eam esse verissimam quā etiā seqtur Bar.Nam ꝑm primā lect.ista.l.modicā dubitationē haberet.Sed do.Rapha.dicit q ista lec.est piculosa pter difficiles obiectiones q fiūt
2 cōtra eam sed statim respondebo clare.† Et ꝑm istam lect.ista lex incipit tractare de vna materia qñ reus nō obseruat trāsactionem 7 actor sic qualiter succurratur actori de qua etiā tractatur in.l.cū mota.j.co.in.l.siue apud acta.que similiter sunt difficiles valde 7.l.si p fundo.que loquitur qñ reus impleuit sed nō perfecte de hoc etiā tractat.l.cum pponas.s.ti.j.cū illa loqtur qñ actio non erat extincta ipo iure sed ista 7 etiā.l.cum mota loquunt qñ erat extincta.s.p acceptilationē vt in hac.l. vel p mortē actoris vt in.l.cū mota.Aliqñ ecōuerso obseruat transactionē sed actor venit ɔ 7 tunc loqtur.l.vbi pactū 7.l.si quis maior.j.co.que similiter sunt difficiles 7 ista prebēt magnam introductionem ad intellectū huius.l.cū sua gl.que reputat valde subtilis.7 dicit Bart.q est de ista medulla iuris
3 sicut aliqua quā ipse sciat.¶ † Cōtra lectu.pilei oppo.quia si actor fuit inductus p dolum ad transigendum videtur trāsactio nulla.q2 facta super actiōe bone fidei.s.vti.neg.ge. nam sicut cōtractus vel quasi est bone fidei ita 7 distra.vt not.j.l.sub pretextu.7 dolus dās causaz cōtractui bone fidei reddit ipsuz ipso iure nullum vt.l.eleganter.in princip.ff.de dona.ergo 7 transactio que dicitur distra.ergo actio prima non est ipso iure sublata 7 potest iste actor ad eam redire cuius contrarium hic dicitur.So.aliud est transactio aliud liberatio que fit pro executiōe transactiōis sicut aliud est venditio aliud traditio sed posito quod vēditio sit nulla propter dolum dantē ei causam traditio tamē non est nulla.quia.l.facti est 7 ex ea trāsfertur possessio.vnde dixit Bal.precessit vēditio vt infirma secuta est traditio vt infirmāda per actionem de dolo.vt no.in.d.l.eleganter.Eodem modo hic trāsactio est nulla.sed liberatio facta per acceptilationem non est nulla imo valet sed tractat per actionem de dolo quia assimilatur traditioni cuz trahat secum executionem.ita not.j.eodem.l.sub pretextu.la prima. ¶ Adhuc oppo.q nō agat acti.de dolo cum possit agere condi.ob causam vt se reponat in pristinam obligationem.vt.l.si quis accepto.ff.de cōdi.ob causam.Solu.non est verū.q2 illa datur ex eo q causa nō impletur.sed hic nō stat per eum quo minus impleatur:sed per actionē qui dicit se receptū. ¶ Contra lec.pilei.extra gl.oppo.primo.q si reus non seruat transa. possit actor redire ad actionem primam.vt.s.ti.j.l.cum proponas.Sol.ibi.non erat extincta q2 non interuenerat acceptilatio sed pactum:hic secus.Sed cōtra q etiam si non erat extincta non possit ad eam redire.vt.j.co.l.si pro defuncto.Sol.in illa.l.poterat agere prescrip.ver.vt sibi impleretur trāsactio. ideo odio litis nō permittitur sibi vt redeat ad actionē pmā 7 trāsactionem rescindat posito q reus non plene adhuc impleuerit ex parte sua.facit tamē q potuit.Et hoc est singulare p.l.illā si pro fundo.q ibi potest agi ad obseruantiam trāsactionis nō possit agi ad ipsam rescindēdam etiam causa nō
4 impleta.¶ † Sed iterum opp.de.l.cum mota.j.cod.vbi querela erat extincta sic vt hic actio prima.7 tamē non agitur de dolo.sed prescrip.ver.vt impleatur transactio etiam si non interuenit stipulatio.Sol.ibi actor impleuerat perfecte ex parte sua 7 sic poterat agere vt sibi impleatur secundum vnam lectu.hic autem nō perfecte impleuerat.quia promiserat nunq petere ideo nō habet actionē vt sibi impleatur. Breuiter his non obst.glo.reprobat hanc lectu.duplici ratione prima quia vbi datur alia actio non dat de dolo.vt.l.j.§.si quis.ff.de dolo.Sed hic post reus non implet si actor vult agere ad rescindendam transactionem quia causa non impleta potest agere condi.ob causam vt reus se reponat ad pstinam obligationē vt in.d.l.si quis accepto.ff.de condi.ob causam.Item alia ratione quia iste cōtractus videtur fuisse contractus innomina
b tus b do vt des vt remittere sit dare ex quo oritur actio pscrip.ver.vel ad interesse quia non impletur vel vt impleatur vt.ff.de prescri.verb.l.naturalis.§.j.7.l. ob eam.et sic debet cessare actio de dolo cuius cōtrarium hic dicitur. Et per istud Azo ab ista lectu.recessit 7 posuit primam gloss.tamen dicit posse hanc lec.sustineri respondendo dictis obie.primo q licet possit agi vt se reponat in pristinam obligationem tamen ad hoc agitur certi ɔdictione generali non condi.ob causam.7 ita intelligit.l.si quis accepto.cum qua generali concurrit actio de dolo licet nō concurrat cū speciali. Sed hoc reprobatur quia l.si quis accepto.debet intelligi ꝑm materiam tit.7 sic de ɔdi.ob cau.cum qua actio de dolo nō concurrit.vel dic ꝑm glo.qd licet loquatur in cōdi.ob causam tamē nō habet locum illa.l. nisi quādo debitum remissum erat liquidum sed hic non potest agi cōdictio.ob causam vt se reponat in primā obligationem merito datur actio de dolo:sed nec ista placet quoniā illa.l.etiam habet locum quando debitum nō erat liquidū vt ptz ex ibi notatis.vt reponat se in eo statu quo pri9 erat. Sed quidam hāc approbant dicentes q quando debitū non erat liquidum tūc remittere non est dare sed facere cōtra licet possit agi condi.ob causam: attamē iste contractus dicitur facio vt des ex quo oritur actio de dolo secūdū duraturā cōtractus que concurrit tūc cū dicta cōdictione.vt in.l.naturalis.§. q si faciam.ff.de prescri.ver.sed nec hoc placet quia tūc est hoc verum quādo ex eo qd factū est nihil adest aduersario ita intelligitur ille.§.sed quādo adest tunc oritur actio prescrip.verb. sicut est do vt des vt.j.eo.l.cum mota.ꝑm cōmunē intellectuz. sed hic aderat liberatio.vnde gl.tertio pro sustentatiōe hui9 lectu.dicit in effectu quod debet intelligi hec lectu.ad hoc vt possit procedere quando actor nō plene impleuerit ex parte sua quia promisit nūq petere quod intelligit de iure 7 de facto.7 sic non implet quonsq viuit quia licet deliberauit 7 sic de iure non possit petere.potest tamen petere de facto.vt not. per gl.i.l.j.in fi.mag.glo.s.ti.j.sicut ergo nō potest agere prescrip.ver.vt sibi impleatur postq ipse nō impleuit ita nec potest agere cōdi.ob cau.vt se reponat in pristinā obligationem q2 illa cōdi.datur propter morā non implētis sed hic reus nō cōstituitur in mora si actor nō impleuit.l.iul.§.offerri. de act. empti.7 Barto.sustinet hanc lectu.per hanc rationē Bal.cōtra q2 sufficit q fecerit quicquid potuit illum liberādo per accepti.Sed

BIU Cujas

epti. Sed hoc nō est verum quia qui duo promittit nō sati fit facit si vnam tantū facit rem cōtra notata in.d.l.j.in fin.mag. glo.sed domi. Rapha.fortius arguit contra Barto.quia non est verum q̄ condictio ob causam solum detur quādo aduersarius est in mora implēdi hoc enim reprobat gl.in.l. iñ.§.ĩ. de condi.ob cau.ꝛ dicit q̄ sufficit causam non esse impletā.licet non sit in mora vt si dedi tibi.x.vt vadas pro me romam licet fueris impeditus ꝛ sic non fuisti in mora datur mihi cōdi. ob causam ad repetēdum.vt ibi not.sed ego addo rōnem fortem quia si actor non impleuit ex parte sua:reus nihil dolo facit si nō implet.quare ergo datur contra eū actio de dolo propter hoc.domi. Rapha.dicit q̄ nō videt qualiter ista lectura nō possit sustineri. Breuiter puto contrarium q̄ non sit verū quod dicit Bart.vt requiratur mora nam in hoc domi. Rapha.dicit meli⁹:sed dico quod huic actori qui perfecte nō impleuit nec actio prescri.ver.nec cōdictio ob causam datur propter causam sibi non impletam quoniam iste actiones dātur secundum iuris rigorem.ꝛ sic ei qui perfecte impleuit.verum quia actor fecit quicquid potuit liberando licet reum non cōstituerit in mora de rigore attamen secus de equitate quia cōstituit in mora ꝛ etiam dolo quia deberet sibi sufficere q̄ taliter est liberatus quod de iure nō potest conueniri.ideo de equitate succurritur actori per actionē de dolo.et iste est verus casus huius.l.ita sustentatus vt fiat differentia inter rigorem ꝛ equitatem que tollit omne contrarium licet glo.istam finaliter nō teneat sed primam lect. Azo.que modicā dubitationē
5 habet. ¶† Ex predictis recollige hic de duplici dolo.scilicet de illo qui fuit commissus in inducendo actorem ad transigēdum ꝛ sic a princ.vt in prima lec.de illo qui committitur post in nō seruando transacti.vt in secunda. Est dare tertium dolū.scilicet commissum in administratione si iste curator damnificauit adultum in aliquibus per culpam an p liberationē simpliciter postea factā inter viuos cēsēt liberatus ab vtroq;. De hoc tāgit gl.fi.que semper allegatur ꝛ tenet quod sic licet sit secus in legato liberationis eidem facto q̄ nō cōprehendit illa in quibus fuit dolus cōmissus ꝛ in quibus ratiōe doli tenetur sed solum illa in quib⁹ tenetur ratiōe culpe.l.si quis ratiōes.ꝛ.l.aureli⁹.§.caius.ff.de libe.leg.ꝛ dic vt ibi plenissime per Bar.de isto articulo. Et ista glo.tanē sing.semp allegatur quod plus ertēdatur dispositio inter viuos quam vltima voluntas. Sed in contrarium facit quia fauorabilior est vltima voluntas.vt in.l.in testamētis.de re iudi.sed dic quod in fauorem dolosi nō est fauorabilior cum fiat propter merita legatarij ꝛ dolosus nō mereꝛ.Sed qui liberat inter viuos sibi
6 imputet quare se nō restrinxit. †De materia vero isti⁹ dictio
a nis nisi [a] que aliquando ponit:aliquādo priuat.de quo dicvt hic per Ly.vide per Bar.in.l.si eū.§.qui iniuriarum.ff.si qs can.ꝛ in addi.Specu.in titu.de sponsa.

1 **Cum te.** †Valet trāsactio licet scriptura nō sit īde cōfecta.h.d.De hoc.vt.s.tit. j.l.pactū q̄ bona fide. Hic non sunt alia venio ad subtilem.l.cum mota inofficiosi querela.

2 ¶ Verbū suscipiēs an etiā importet translationē dominij.

3 In bis que non transmittuntur ad heredes promissio de nō agendo restringitur solum ad personam promittentis nō autem heredum nisi fuerit expresse dictum de heredibus.

4 Actiones nō transitorie ad heredem fiunt trāsitorie per litis contestationem.nisi a litis contestatione fuerit per consensum partium recessum.

5 Cum quis renuntiat propter aliquid sibi dandum vel fiēdū an videat renuntiatio conditionalis vel modalis.si aliud nō apparet.

6 Contractus innominatus quando ex vna parte venit datio ex altera factū.an sit ꝯtract⁹ facio vt des an vero do vt facias ꝛ que actio detur.

7 Contra reum nō seruantem trāsactionem qñ possit actor ad actionem primam redire.

1 **Cum mota.** †Ad querelā extinctā non dat regressus ꝛ reus trāsactionem non seruet sed cōtra ipsum per actionē ex stipulatione si interuenit vel pre.ver.si nō interuenit ad interesse succurrit actori qui ex parte sua impleuit.h.d. ista est subtilis lex propter oppositiones que formant ꝺ eam. ꝛ primo determinat casum propositum vsq; ibi verus.sed cōtra actorē postea sibi ꝙsuluit ꝛ prouidet vsq; ibi aut eñ postea suam prouisionem declarat. ¶ In ter.ibi cum diuersa parte.i.cum herede scripto a parte matris vestre que fuit in illo te
b stamēto exheredata. ¶ In ter.ibi partem bonorū not.ex ista
2 gl.que dicit quod iste fuit contractus [b] innominatus do vt fa
c cias. †q̄ istud verbū suscipiens [c] importat translationem dñij si ergo promittis mihi q̄ recipiam a te vel suscipiā talē rem. videris promittere dare ꝛ dominiū transferre. In cōtrarium videtur tex.in.l.naturalis.§.j.de prescri.v̄.q̄ importet potiꝰ factum quam dationem Bart.ibi dicit q̄ si apponat ad certam speciem importat factā ꝛ simplicē traditionem:vt ibi. Si vero alicui generi apponat.puta alicui quote vt q̄ suscipiam quartā partē bonorū tūc importat dationē vt hic.ꝛ vide per eum.ff.de ver.ob.l.si fundū prestari. ¶ In ter.ibi nūqd interest. Cōtra istum tex.op.q̄ in obligationib⁹ dandi non succedit obligatio ad interesse.vt in.l.vbi aūt.in fi.de verb.obliga. Sol.verū est nisi in cōtractibus innoīatis.d.l.naturalis.§.j.ꝛ no.per Pe.ꝛ Lyn.in.l.j.ĵ.de sen.que pro eo.ꝛ p Bart.in.l.stipulationes non diuidūtur.§.j.ver.celsus.de ver.obli.ꝛ patet per istū text.iūcto eo q̄ statim dixi. ¶ Item adhuc oppo.q̄ imo debeat agi vt ob seruet trāsactio ꝛ detur illa pars bonorum postq̄ actor seruauit ex pte sua.vt in.l.ob eā.ff.de pre.v̄. Sol.fateor q̄ hoc facere pōt nec hoc hic negat ꝙ etiā agere pōt ad interesse si vult. ¶ In fi.tex.ibi pre.ver.dic contra hoc op. ꝙ.eo.l.actione.vbi agit actione de dolo qñ actio erat extincta. Sol.ibi nō poterat agere actione pre.ver.q̄ non impleuerat ex parte sua hic sic.ideo cessat de dolo ꝛ hic q̄ actor solū promisit renūtiare liti presenti ꝛ hoc fecit ꝛ sic impleuit.sed si promisit negatiue nunq̄ amplius agere tūc vī q̄ nō potuerit implere vt ibi nota.sed dic adhuc hoc idem q̄ verū est q̄ nō potuit perfecte implere quousq; viuit sed moriēdo sequit implementum q̄ verum est dicere q̄ nunq̄ ampli⁹ egit. Et si dicat imo nō est secutum implemētum q̄ poterunt agere heredes eius.
3 † Respōdeo q̄ in bis que non transmittuntur ad heredes est vt querela.promissio illa de nō agēdo querela restringitur solum ad personam promittētis non aūt heredum nisi fuerit expresse dictum de heredibus ꝥm Bal.que vba sunt subtilia et vtroq; casu cum ex parte actoris fuerit transactio perfecte impleta datur in pre.v̄.directa ꝛ quod dicitur vtilis exponit.i. efficax:vt in gl.parua ꝛ est datiua nō natiua.vt.l.iurisgē.§.j. ver.ꝛ ideo puto.ff.de pac.ꝛ ideo ter.dum dicit dāda est.debet exponi.i.competit non autem datur a lege.Sed glo.ibi sentit contrarium dum dicit a lege que glo.contrariatur precedenti gl.ꝛ sic videtur velle q̄ sit vtilis non directa ꝛ datiua nō natiua:sed tūc oporteret dicere q̄ actrix nō impleuerit perfecte sed si hoc est nō deberet dari vtilis pre.v̄.sed de dolo vt in.l.actio- a
ne.dicit Bar.q̄ ibi nō datur de dolo q̄ actio fuit extincta facto actoris acceptilātis:ideo magis potest impingere reo dolum quod trāsactio non seruat.q̄ hic fuit extincta morte isti⁹ matris.vnde nō sicut heredes eius possunt impingere dolus alteri parti:ideo de equitate subuenitur p vtilem ac.pre.ver. ꝛ tunc dicit esse casum huius.l.subtilem ꝛ singularem:sed tūc oporteret dicere q̄ ista mater promisit se ꝛ heredes suos amplius non redire ad querelam et hoc nō est adhuc impletum cum heredes ei⁹ possint agere adhuc de facto sed hoc est diuinare quia in tex.non dicitur ꝛ ponēdo q̄ promiserit simpliciter non cēsetur promisisse nisi de se cum querela non transmittatur ad heredes ꝛ si ita sit ex parte actricis secutum est implementum postq̄ est mortua ꝛ amplius agi non potest.ergo deberet dari directa.Sol.dicit Bal.subtiliter si volum⁹ impropriare hāc literam dum dicit vtilis.ꝛ dum dicit danda.dic q̄ b
quando ex parte actoris secutum est implementum.aut illud contingit facto actoris vt quia solum promisit desistere a lite presenti ꝛ destitit.et tunc datur directiua datiua. vt dixi.ꝙ. Aut cōtingit sine facto suo casu fortuito:vt quia promisit amplius nō agere querela ꝛ postea mortua est.ꝛ sic amplius agere nō potest post mortem ꝛ tunc non datur directa sed vtilis. et iste sit casus huius.l.ꝛ sic in duobus casibus potest dari vti c
lis prescrip.ver.ſ.in casu dato a Bart.scilicet quando non est secutum implemētum tamē extincta est sine facto actoris vel quando est secutum non tamen facto actoris sed casu.vt in casu dato a Bal.Sed extra istos casus daretur de dolo vt in.l. actiones.ꝛ ista sunt valde subtilia ꝛ speculatiua. ¶ Pro declaratiōe prime gloſſ.oppo.contra tex.ꝛ presumit q̄ sit extincta querela.nam aut dicimus qō sit extincta per renuntiationem matris ꝛ falsum est per.l.si instituta.ff.de inoffici.testam̄. vbi mater posset ad eam redire si non seruarētur sibi promissa.et no.ī se.gl.que incipit ꝛ per matrem. Aut dicimus quod fuerit extincta p mortem ꝛ adhuc videtur falsum q̄ ista querela fuit in iudicium deducta per matrem ꝛ sic preparata ꝛ p cōsequens transmittitur ad heredes vt in.l.posthumus .§.fi. cum.l.seq.ff.de inoff.test. Et.l.ista vult in effectu q̄ fuerit extincta per mortem. Et ad hoc vltimū cōtrariū respōdet q̄ procederet si a lite nō fuisset recessum ꝙ postq̄ est recessum sicut extinguitur lis ꝛ instātia.ita ꝛ effectus ille transmissiōis ad be-
4 redes. † ex quo no.ſing.ꝥm Bar.q̄.ll.dicētes actiōes ad here

¶ Dictiōis nisi. adō ang.ī.l.si eū. in.§.q̄ iuriar̄.ff. si qs can.ꝛp Dy. in regula pctm̄.ō re.iu.li.vj.p alex. ō imo.ī.l.si eū.§. q̄ iniuriarū .ff.si qs cau.ꝛ ī suo ꝙs. rciñ.colū.ij. circa me.ī.j. vo.ꝛ ī ꝙsi. rr.in fi.in.iiij.vo. ꝛ ī ꝙsi.cliij. col.ij. v̄.nec obstat.ī.v. vol.cur.

¶ Cōtractus innoiatus.adō qui sint ꝯctus innoīati dic octo de qb⁹ enumerat an.ī.l. naturalis.ff.de p̄ scrip.ver.

¶ Verbum suscipiens.adde.§.sic itaq;.insti.de ac.

BIU Cujas

dem nõ trãsire per lit.cõte.fiãt transitorie limitant̃ fm istum
tex.cũ glo.nisi a lit.cõte.fuerit p cõsensum partiũ recessum qd
tene mẽti.Sed ꝯtra extra glo.q₂ lꝫ instantia sit perempta effe-
ctus tñ introduct⁹ p lit.cõte.nõ perimitur. puta interruptio
prescriptionis ⁊ mala fides presumpta ⁊ etiã ille de quo dixi
vt actio sit ppetua ⁊ facta trãsmissibilis vt no.in.l.ij.j.de fruc.
⁊ lit.exp.⁊ in.l.cum lit.mortua.iudi.sol.Solu.verũ est quãdo
esset extincta lapsu temporis vt triẽnij secus si de cõsensu par-
tium tene mẽti quia hoc alibi non ita bene habetur.Bald.di
cit se dubitare de hoc dicto.nam per renuntiationem matris
nec querela est extincta ipso iure nec etiaꝫ instãtia super ea in
choata vt patet ex illa.l.si instituta.vbi potest redire tã ad que
relam quam ad instantiam si nõ seruentur promissa ergo nõ
est sublatus effectus trãsmissiõis causatus ab ea.nam illa in-
stantia trãsmittit̃ ergo ⁊ querela propter hoc ipe intelligit ꝙ
hic fuit renũtiatum expresse isti querele ⁊ etiã instãtie.⁊ ideo
etiã ipa mater nõ posset ad eam redire sed in.l.si instituta.nõ
fuit renuntiatum liti vel instãtie licet fuerit trãsactum sed so
lum distulit non prosequendo.⁊ tunc trãsmitteretur ad here
des ⁊ puto ꝙ bñ dicat.⁊ do.Raph.sibi appropriat nõ nomi
nãdo Bal.⁊ tꝫ idẽ per.l.Pap.§.j.ff.de inoffi.testa.ꝙ p solam
renuntiationem litis sit extincta lis ⁊ etiam querela ipso iure
sicut extinguũtur actiones ex derelicto vt in vltima gl.huius
l.hodie vero dicit glo.ꝙ transmitteretur querela ad descendẽ
tes etiam nõ preparata.⁊ sic corrigeretur ista lex in quantum
vult ꝙ nõ fuerit transmissa ad istos descendẽtes.quia fuit re-
cessum a lite certe fm Bal.si per recessum a lite fuit sublata q̃-
rela quia fuit renuntiatum liti etiã cause non transmittẽtur
etiam ad descendẽtes nam tunc transmittitur quãdo sibi nõ
est renuntiatum vt in.l.si quis filium.j.de inoffi.testamẽ.sꝫ si
nõ fuit renuntiatum liti:sed solum distulit tunc etiã olim tẽ-
pore huius.l.p mortẽ non extinguitur iste effectus postq̃ du-
rat ista instantia ⁊ transmitteret̃ etiã ad extraneos heredes
ista sunt valde speculatiua.¶ In glo.que incipit sed p matrẽ
posset.Tu distingue vt.s.dixi ꝙ aut trãsegit sed non renũtia
uit liti.⁊ verum est hoc ꝙ dicit glo.⁊ ita loquitur.l.illa si insti
tuta.Aut renuntiauit liti.⁊ tunc ipa mater potest.vt in fi.hu
5 ius.l.per.ll.quas allegat.† An autẽ cum qs renuntiat ppter
aliqd sibi dandum vel fiendum videat̃ renũtiatio cõditiona
lis vel modalis si aliud nõ apparet dic fm doc.notabiliter ꝙ
a potius modalis [a] q̃ conditionalis p.l.quero.§.inter locatorẽ.
ff.loca.inq̃tum dicit dari exceptioneꝫ.q₂ modus nõ impedit
substãtiã dispositionis ex quo sequitur quod si teneris mihi
actione iniuriarum que tollitur ipo iure per pactum.vt i.l.si
tibi.§.quedam.ff.de pac.⁊ ego remitto eam ⁊ tu pmittis mi-
hi dare decem talis actio est sublata quia videor eaꝫ remisisse
vt des ⁊ iste modus nõ impedit remissionem.nõ autem si des
q₂ tunc impediret ex quo sequitur ꝙ licet non des nõ possum
ad illam actionẽ redire q₂ ipo iure sublata nec agere possum
vt reponas te in pristinam obligationem q₂ illa per pactũ nõ
restauratur.l.si vnus.§.sed si pactum conuẽtum.ff.de pac.⁊ sic
habes necesse recurrere ad actionem de dolo vt.s.eo.actione
si nõ interuenerit stipulatio ⁊ ego nõ perfecte impleui q₂ pro-
misi non agere ⁊ vide ꝙ no.glo.in.c.cum inter se.de elect.que
vult in effectu ꝙ quãdo remissio nõ repetit in se conditioneꝫ
expressam vel tacitam seu modũ vt renuntiatio beneficij que
debet fieri pure licet aduersarius non seruet promissa nunq̃
6 potest redire beneficium primũ ⁊ allegat istam.l.¶ † In glo.
fin.licet quem preuenerit.vult ergo ista glo.quod contractus
innominatus quãdo ex vna parte venit datio ex altera venit
factum.si queritur an sit cõtractus facio vt des an vero do vt
facias.vt sciamus an detur actio de dolo que datur quãdo est
facio vt des an pre.ver.q̃ dat̃ qñ est.do vt facias.debemus in-
spicere modũ incũdi seu cõtrahẽdi.q₂ si primo fuit cõuẽtũ de
dãdo vt hic fuit dũ dicit.ita vt partẽ bonorũ ⁊ postea de faciẽ
do dũ dicit.⁊ a lite discedet̃ dicat̃ do vt facias.⁊ ideo det̃ actio
pres.ver.lꝫ fuerit preuentũ in faciendo vt hic fuit fm glo.sed
ecõuerso si diceret̃ facio vt des ⁊ daret̃ de dolo vt.l.naturalis.
§.ꝙ si faciã.de pre.ver.quã alleg.gl.per cõtraria.Sꝫ Pe.dicit
quod imo cognoscit̃ ex modo implendi.Bart.trufat̃ de istis
duob⁹ ⁊ dicit nõ esse inspiciendũ modũ incũdi vel implẽdi:sꝫ
ꝙ est vnus ꝯtus qui ex vna pte dr̃ facio vt des ex altera parte
dicit̃ do vt facias.sicut ꝯtus ẽptionis ⁊ vẽditionis est vnus ⁊
tñ ex vna pte dr̃ vẽditio ex altera dr̃ emptio.⁊ idẽ in locatione
⁊ cõditione.ex pte ergo eius q fecit ꝯ nõ dãtẽ dat̃ actio de do-
lo.sed ex parte ei⁹ qui det̃ ꝯtra nõ faciẽtẽ datur actio pre.ver.
Sed fm ob.ꝯriũ q₂ hic ex parte matris que fecit ꝯ nõ dãtẽ de
bet dari de dolo ⁊ hic dicit̃ ꝙ dat̃ pre.ver.qñ nõ iteruenit sti-
pulatio.Sed rñdeo ꝙ ille.§.ꝙ si faciã.locũ hꝫ qñ ex eo ꝙ ego
feci nihil tibi adest vt si fuit factum ꝙ manumitterem seruũ
meũ ⁊ tu dares mihi.x.si manumisisti.⁊ tamen nõ das:habeo
actionẽ de dolo q₂ nihil tibi adest etiã iuspatronat⁹ sed mihi
qñ do tibi adest vt erat hic:q₂ heres script⁹ ex renũtiatiõe ma
tris ꝯsequebat̃ bona q̃ poterant auferri ⁊ tunc dat̃ pre.ver.ca
sus est hic p quẽ limitat̃ ille.§.ꝙ si faciã.⁊ hoc voluit gl.Bal.
rep̃hẽdit Bar.sed indebite.dicit enĩ ꝙ bar.de vno ꝯtu facit
duos sed salua reuerentia sua vt ptꝫ ex p̃dictis ideo nõ est cu-
7 randũ de sua reprehẽsiõe.¶ † In gl.j.s.tit.j.l.cũ pponas.illa
l.obstat in duob⁹.primo q₂ ꝯ reũ nõ seruãtẽ trãsactionẽ actor
põt ad actionẽ p̃mã redire.⁊ hic no.⁊ quãtũ ad hoc gl.nõ dat
solutionẽ.Sed tu solue ꝙ ibi actio prima nõ erat extincta ipo
iure q₂ per pactũ tãtũ hic sic:sicut in.l.actiõe.s.eod.Et si dicat̃
poterit agi vt se reponat in pristinã actionẽ.vt.l.si qs accepto
tulerit.ff.de cõdi.ob cau.Respõdeo ꝙ nõ est verum q₂ loquit̃
in obligatione vel actione que põt oriri ex conuẽtione partiũ
hic in querela q̃ nõ oritur ex cõuentiõe sed ex legis dispositio
ne sicut ⁊ actiones oriẽtes ex delicto.vt in.l.si vnus.§. pactus.
ver.sed si pactũ conuẽtũ.ff.de pact.scdo ob.illa.l.q₂ ibi contra
reũ nõ seruãtẽ nõ põt agi pre.ver.si nõ iteruenit stipulatio vt
impleat ꝯtũ ⁊ hic dr̃ ꝙ sic in fi.glo.dicit esse speciale in filijs
vt postq̃ nõ possunt redire ad querelã extĩctã nec pdãt succes
sionẽ paternã vel auitã habeãt pre.ver.quare aũt fuerit extin
cta glo.tãgit duas opi.⁊ vna ꝙ fuerit extincta per mortem lꝫ
fuisset p̃parata q₂ destitit a preparatione vt in glo.j.altera est
ꝙ fuit extincta sola renũtiatiõe matris q₂ est odiosa ⁊ assimi-
latur actionibus orientib⁹ ex delicto que solo pacto nudo tol
lũtur ipso iure vt.l.si tibi.§.quedam.ff.de pact.Doc.hoc vlti-
mũ reprehẽdũt q₂ fm hoc etiã ipsa mater si viueret nõ posset
ad eam redire cuius ꝯriũ dicit gl.precedens q̃ incipit sed p
matrem.ego.s.dixi ꝙ illa lex si instituta.in qua illa glo.se fun
dat non loquit̃ in renuntiante querelã sed solũ in transigente
⁊ differẽte psequi litem:sed si renũtiasset liti ⁊ cause licet sub
spe aliud recipiendi q₂ tñ renuntiatio est pura lꝫ modalis nõ
impediretur effectus renũtia.et sic esset extincta ipso iure.nec
ipsa mater ad eam redire posset vt.l.pompo.§.j.de inoffi.test.
⁊.l.nam ⁊ si parentibus.§.j.co.titu.Et sic ista glo.videtur me
lius dicere tñ quantũ ad solutionẽ contrarij de.l.cũ pponas.
quod sit speciale in filijs est refugiũ miserorum imo etiam hic
heredes extranei istius matris possent agere fm doc.vera so-
lutio est ꝙ in.l.ꝯtraria actor non impleuit plene transactionẽ
q₂ promisit nõ petere ⁊ adhuc viuebat ⁊ petere poterat vnde
põt petere vt sibi impleat̃.sed hic impleuerat perfecte q₂ pro
miserat solum a lite discedere ⁊ hoc fecit:vel si promisit nũq̃
amplius agere per eius mortẽ hec pmissio est impleta in pri-
mo casu q₂ implemẽtũ peruenit facto suo agitur pre.ver.dire
cta secũdo casu.q₂ cõtingit sine facto suo.scꝫ per mortem agit̃
pre.ver.vtili fm diuersos intellectus vt dixi.s.fm Bal.Et ex
his remanet ista lex cũ suis.gl.valde declaratis ⁊ omnia sunt
valde speculatiua.

2 ¶ Cõpromissum de iure ⁊ de facto ꝙ sit quedã transactio.
Procurator quando possit transigere.

1 **Trãsactionis.** † Procurator consti-
tutus ad agendũ trã
2 sigere nõ põt.h.d.¶ † Et eodẽ modo nec compro-
mittere cũ cõpromissum de iure ⁊ de facto sit que-
b dam transactio. [b] vt in aut.si vero.j.de iudi.iũcto.c.per tuas.
de arbi.⁊ not.in.c.qui ad agendum.de procura.lib.vj. Item
in procuratore constituto ad exigendũ vt.j.de noua.l.non ab
c stuli.¶ In glos.ibi vel si liberam [c] declara quãdo habet libe
ram administrationem omnium bonorum.vel habet liberã
administrationem in lite et causa illa in qua transegit:secus
si in lite tãtum quia non posset transigere de causa principali:
sed solum super instantia vt no.per Bar.ff.de procur.l.man-
dato.⁊.l.qui rome.§.callimachus.de ver.obli.⁊ probatur i.d.
c.qui ad agendum.

2 ¶ Transactio proprie fit quãdo agitur vt reus det actori ⁊
actor desistat a lite.
3 Sicut ex parte debitoris qñ dies ⁊ pena non hꝫ locum purga
tio more ita ex parte actoris qui promisit dare.
Quid si non est dies ⁊ pena sed dies tantũ vel pena tantum.
4 Ille qui est in possessione si ab aliquo turbat̃:vel dubitat tur-
bari vel inquietari potest implorare officiũ iudicis de plano
absq₃ libello vt illum prohibeat vel vim fieri vetet.
Quid ad repellendum vim de futuro.
5 Quid in eo qui nõ possidet sed detinet vt q₂ missus in tenutã
bonorum ⁊ dubitat turbari.

1 **Si sup possessiõe.** † Potest fieri trã
sactio vt actor det
aliquid reo ⁊ reus cedat liti.⁊ actor si nõ dederit.j.
certum tẽpus agere postea nullo mõ possit.h.d.rõ
dubitãdi

a ¶ Modalis,circa hꝫ vide qd not. bar.⁊ ibi imo.ex pressius in.l.a te statore.ff.de cõd. ⁊ demõ.⁊ ꝙ dicit frã.de are.in suo ꝯsil.cl.in p̃n.cur.

b ¶ Trãsactio.ad de gl.i.§.j.i aut̃. vt dif.in. Jas.i.l. j.in.iij.col.vs.iiij. principaliter no. ff.de trãsa.bar.in l.mãdato genera li.ff.de pcu.

c ¶ Vel si liberaꝫ. ad hãc.l.vide pe. de an.i.c.qui ad agẽdũ.de pcu.li. vj.⁊ ibi an ista.l. habeat locuꝫ qñ transactio non es set pficua dño p quo facit qd not. Bal.in rub.ff.de exercit.vbi i mã dato quãtũcũq₃ gñali veniunt ea q̃ mãdanti profi cua sunt.Et etiã addo ꝙ ista lex nõ vr̃ hr̃e locum in reb⁹ minimis iux ta ea q̃ ponit In no in.c.tua nos. de arbi.⁊ ange.i l.mãdato genera li.ff.de pcu.et hic addo q̃ habes hic ad alex.notata p me.cur.

BIU Cujas

2 dubitandi in primo dicto erat† q2 proprie trãsactio fit quando agitur vt reus det actori. ⁊ actor desistat a lite. nã trãsactio dicit᷑ recessus a lite. ⁊ ille dicit᷑ recedere qui litẽ mouit. et ideo proprie loquẽdo actor dicit᷑ transigere nõ reus. vt no. s. eod. l. ij. hic aũt fit ecõuerso q2 actor dat reo ⁊ reus cedit liti. non aũt ꝓprie recedit. tñ adhuc ista. l. vult qđ dicatur transactio tene menti. In secundo dicto ratio dubitãdi erat. q2 transactio nõ dicit᷑ nisi aliquo dato vł retẽto. vt. j. eo. l. trãsactio nullo dato. sed hic fuit actũ ꝙ si actor nõ dederit. j. certum tp̄s reus sit ꝑpetuo securus nec actor amplius agere possit. ⁊ tñ reus nihil dedit pro hac securitate. Sed certe sufficit ꝙ fuerit cõuentum vt actor det. ⁊ reus cedat sicut ecõuerso vt reus det ⁊ actor a lite discedat. si ergo nõ dat nõ propterea rescindit᷑ trãsactio sed
3 implet᷑. nã hic ꝯtingit culpa nõ dãtis. ¶ † In tex. ibi pati non debere. no. ex hoc tex. ꝙ sicut ex parte debitoris qñ est dies ⁊ pena nõ h3 locum purgatio more vt in. l. magna. j. de contra. sti. ita ex parte actoris q2 iste actor promisit dare. x. j. certum diem ⁊ si nõ daret vlteri⁹ questionẽ nõ faceret nec distinguit an possit purgare morã incõtinẽti vel nõ. Sed cõtra q2 ex parte actoris qñ agitur de actione conseruãda locũ h3 purgatio. j. paucos dies. vt in. l. si ita qs. §. seia. ff. de ver. obli. Sol. ⁊ tene mẽti qñ non est dies ⁊ pena sed dies tantũ vel pena tantum tũc h3 locũ distinctio an tractetur de veteri actione cõseruãda ⁊ põt actor purgare moram infra paucos dies. vt ibi aut de actione nouiter q̃renda ⁊ tũc secus vt in. l. thais. §. intra. ff. de fide. lib. Si vero est dies ⁊ pena nõ adhibet᷑ dicta distinctio imo etiam si agitur de veteri conseruãda locũ non h3 purgatio vt est ca-
4 sus hic ⁊ pluries istã. l. ad hoc allegaui. ¶ † In text. vim fieri ꝓhibebit no. ⁊ tene menti ꝙ ille qui est in possessione si ab ali-
a quo turbat᷑ vel dubitat ᵃturbari vel inquietari potest implorare iudicis officiũ de plano absq3 libello ⁊ illũ prohibeat vel vim fieri vetet. concor. l. fi. ff. de offic. pro. ces. ⁊ in. l. si seru⁹. in fi. j. quod cum eo. Sed cõtra imo videtur ꝙ debeat dare libellũ ⁊ ordinarie procedere in interdicto vti possidetis. so. ad ꝓhibendum ⁊ ad impediẽdũ vim de presenti põt vti via supradicta summaria ne partes veniant ad arma. vt. l. equissimu3. ff. de vsufru. sed ad repellẽdum vim de futuro ⁊ vt declaret᷑ possessio ⁊ ꝙ non possit de iure turbari necesse est ordinarie agere. ⁊ ita loquit᷑ cõtrariũ. Circa quod vide qđ no. Innocẽ. in. c.
5 cum venissent. de insti. ⁊ in. c. in presentia. de ꝓba. † Quid autem si aliquis nõ possidet sed detinet. vt q2 missus in tenutam bonorũ ⁊ dubitat turbari. vide quod no. ponit Bar. ⁊ plene in. l. j. §. necessario. ff. si mu. vẽ. no. ⁊ etiam vide id qđ not. Bal. in. l. fi. j. de edic. diui adria. tol. in fi. ij. col.

2 ☞ Exceptio transactionis põt opponi ad litis cõtestationẽ impediendam sicut exceptio rei iudicate.

3 Transactio l3 sit cõtractus innoiatus tñ in ea odio litis ne resuscitetur nõ h3 locum penitentia etiam re integra.

1 **FRatris tui.** † Lex ista allegat᷑ principaliter ad duo primo qđ exceptio transactiõis dicit᷑ exceptio litis finite vt col-
2 ligit᷑ ibi null⁹ etenim ⁊c. † Ex quo sequitur ᵇꝙ po-
b test opponi ad litem cõtesta. impediendã sic exceptio rei iudi. ⁊ iurisiur. vt est casus in. c. j. de lit. con. lib. vj. ⁊ in. l. elegãter. §.
3 si post. ff. de cõdi. inde. ¶ † Secundo alleg. ꝙ licet transactio
c sit cõtractus innominatus ᶜtamẽ in ea odio litis ne resuscitet᷑ non habet locum penitẽtia etiam re integra. q2 iste frater volebat recedere a transactione per penitẽtiã. q2 adhuc sibi non erat obseruata trãsactio. videbat᷑ ꝙ posset per. l. si pecuniã. ff. de cõdi. ob cau. sed illa. l. intelligit᷑ in alijs ꝯtractibus innoiatis qui non fiunt ad litẽ finiendã. sed si trãsactio fuisset sibi seruata non esset dubiũ ꝙ ab ea non posset recedere sicut in alijs ꝯtractibus innoiatis q2 res non esset integra. Sed quid si nõ erat seruata nec volebat seruare aduersari⁹ an possit adhuc recedere. dic ꝙ si poterat agere ad obseruantiã transactionis repellat᷑ a veniẽdo cõtra odio litiũ per. l. si pro fundo. j. eo. Sed si poterat agere tũc non põt conuenire vt. l. cũ ꝓponas. s. tit. j. De precedẽti casu tamen est dubium q2 qui non seruat transactionẽ videtur ꝙ nõ possit obijcere aduersario ꝙ non veniat contra: sed agat ad obseruãtiã q2 quod ipse non facit non potest imputare aduersario. Et de hoc plenius dicam in. l. si pro fundo. j. eo.

2 ☞ Probabilis est conuentio per quam retinetur cõcordia fratrum ⁊ tollitur votum captande mortis.

Quando ex aliqua conuẽtione vel actu potest quis recipere vtilitatem sicut ⁊ damnũ licet casualiter receperit nõ est iusta causa petẽdi restitutionẽ in integrum etiam si sit minor tanq̃ fuerit lesus.

Quid in dote.

3 Qui emit ab aliquo abbate fructus alicuius possessionis ad vitam suam dando puta. cc. si vixit tanto tẽpore quod fructus ascedunt ad valorem. cccc. an salua conscientia teneatur restituere tanq̃ sit vsura.

1 **DE fideicommisso.** † Quando reciprocũ fideicõmissum remittitur neutra pars ledi videtur. h. d. ⁊ reputat Bar. hanc. l. notabilem quam inducit
2 ad vnam. q. s. in prima constitutione huius voluminis. † Pro-
d probabilẽ esse cõuentionẽ per quã retinet᷑ cõcordia fratrũ ᵈ ⁊ tollitur votum captãde mortis facit qđ no. in. l. cum pater. §. euic. ff. de leg. ij. ¶ Item no. in fi. ꝙ quãdo ex aliqua conuentione vel actu põt quis recipere vtilitatẽ sicut ⁊ dãnũ licet casualiter receperit nõ est iusta causa petẽdi restitutionẽ in integrum etiã si sit minor tãq̃ fuerit lesus q2 hãc lesionẽ d3 cõpensare cum vtilitate quã poterat ꝯsequi ⁊ sic ꝓpter dubiũ euẽtũ reputat᷑ dãnosa l3 secuto euẽtu consequat᷑ dãnũ. Facit in rõne sui. l. ea. lege. j. de vsuris. hoc tñ in dote nõ procedit q2 nõ sufficit ꝙ possit vtilitatem cõsequi nisi realiter fuit consecutus ad hoc vt dicatur effecta dotis conditio melior: vt. ff. de pac. do. l.
3 ⁊ attilian⁹. in fi. ⁊ ibi no. ꝑ Bar. expresse. † Et ista. l. potest induci ad illã. q. qñ quis emit ab aliquo abbate fruct⁹ alicuius
e possessionis ad vitam suam ᵉdando ponam⁹. cc. ⁊ ꝙ possit vti ⁊ frui tali possessione quousq3 vixerit ⁊ cõtingat ꝙ ipse vixit tanto tempore ꝙ fructus ascendũt ad valorem. cccc. vtrũ salua cõscientia teneatur restituere tanq̃ sit vsura. ⁊ facit iste tex. ꝙ nõ q2 si fuisset mortuus eodem anno tota quantitas remãsisset penes monasteriũ ille quasi nihil vel paru3 habuisset d3 ergo monasterium compensare illud damnum cum hac vtilitate quam cõsequi poterat. ⁊ sic ratione dubij euẽtus videtur fuisse cõuentio licita. de hoc per Cy. in. d. l. si ea. per Inno. in c. in ciuitate. de vsu. ⁊c.

2 ☞ Syndici cõstituti a toto populo seu adunantia generali generaliter ad negocia ciuitatis vel a ꝯcilio seu ꝯcilijs opportunis representãtib⁹ totũ populũ sunt legitimi administratores sicut tutor ⁊ curator ⁊ habẽt administrationẽ cum libera.

3 Populus seu adunantia vel cõciliũ loco dñi habentur ⁊ pñt etiam debitum liquidum donare.

Quid in prioribus seu ancianis.

4 Donare de alieno dicitur ambitio.

Decreta etiam decurionum ambitiosa rescinduntur.

Negligẽtia administratoris seu prelati plus põt nocere dño seu ciuitati vel ecclesie quam ipsius cõtractus.

Prelatus tutor vel curator habẽt liberam administrationem etiam si eis non concedatur.

5 Tutor vel curator nõ possunt trãsigere sup re imobili minoris etiã si cã esset dubia nisi etiã interueniat decretũ iudicis.

Quid in patre legitimo administratore filij transigente.

Quid in episcopo.

6 Administrator legitimus an possit remittere vsuras.

Tutor an possit facere pacẽ de offensa vł morte p̃ris pupilli.

1 **PReses.** † Administrator legitimus põt trãsigere de re dubia sed debitũ liquidum remittere non potest. h. d. intellige primũ dictum quãdo expedit ei cuius negocia administrat ꝓpter nimiam dubietatem. q2 qđ feratur sentẽtia contra eu3 secus si nõ expedit q2 facta forte diligẽti inquisitione potuissent reperiri ꝓbationes. ⁊ hoc totum relinquitur arbitrio iudicis discutiẽdum an bona fide se habuerint vel nõ sed quãdo debitum est liquidum tũc clarũ est quod nõ expedit ⁊ talis remissio haberet vim dona. ⁊ sic nõ cadit sub legitima administra. q2 donare non est administrare sed ꝑdere: ideo semper intelligit᷑ exceptuata de omni generali administratione. vt. l. cõtra iura. in fi. ff. de pac. facit. l. si ab agnato. de cura. fur.
2 ⁊ de dona. l. fili⁹. † In text. ibi administratores ciuitatis ⁊ dic vt sunt syndici cõstituti a toto populo seu ab adunãtia generali generaliter ad negocia ciuitatis vel a cõcilio seu cõcilijs opportunis que representãt totum populum. vt no. in. l. sed ex dolo. §. j. ff. de dolo. ⁊. j. que sit lon. con. super rubrica tales enim syndici sunt legitimi administratores. sicut tutor ⁊ curator. l. minorum. §. defensores. ff. de mu. ⁊ ho. iuncta. l. j. §. quibus. ⁊. l. nulli. ff. quod cuius. vni. no. ⁊ sic habet administrationem cum libera vt hic colligit᷑ alias etiam super re dubia nõ possunt transigere sine speciali mãdato. vt. s. eodem. l. transactionis placitum. ⁊ ita voluit gloss. in. l. mandato. ff. de procu.
3 † Sed ipse populus seu adunantia vel etiam concilium loco domini habentur ⁊ possent etiam liquidum debitũ donare. priores vero seu anciani nec habentur loco domini nec legitimorum administratorũ. vnde nec sup re dubia possent transigere sine speciali mãdato. vt no. glo. in. l. item magistri. ff. de pac. ⁊ talibus assimilãtur Venetijs domini cõsiliarij domini

a ¶ Vł dubitat. adde circa hoc bal. ĩ l. fi. col. ij. v. ⁊ ẽ notãdũ. j. de edi. di. adri. tol. ⁊ ĩ. l. qs. qs. j. quorũ app. ⁊ ibi habes ꝙ l3 ñ acqrit᷑ libell⁹ tñ sũmarie d3 ꝯstare de possessiõe. cur.

b ¶ Ex q̃ seq̃t᷑. adđ q̃ dicãt᷑ exceptiones litis finite ⁊ ĩpeditiue litis ingressus ⁊ an tũc ĩpediãt cõpromissũ. viđ late ꝑ do. maria. soci. ĩ suo ꝯsi. xxxviij. co. iij. cũ duab⁹ se. ĩ v. assumo nunc. St.

c ¶ Innoiat⁹. adđ bar. ĩ. l. iij. ff. de in reiu. bal. ĩ rub. C. de rerũ ꝑmu. ⁊ ꝑ alex. de imo. ĩ ꝯsi. xl. in prin. ĩ. v. vo. lu. Fran. Cur.

d ¶ Cõcordia fratrũ. adđ an cõcordia ⁊ pax differãt vide ꝑ bal. ⁊ ang. ĩ. l. j. ff. đ pac. bal. ĩ rub. đ treu. ⁊ pa. Et q̃ dicat᷑ plena ꝯcordia. adde gl. ĩ. c. l3. de ele. doc. ĩ c. cũ nob̄ oli. co. ti. c. j. đ post. p̃la. gl. ⁊ doc. ĩ. c. ad aures. ꝙ me. cau. diffuse ꝑ Fel. in. c. nõ põt. de re iud. co. viij. v. verisil̄r dicit. ⁊ adđ ꝙ ꝯcordia đr a cordis cõiũctiõe. ⁊ ẽ duplex ita bal. ĩ suo trac. schisma. quẽ põit in rub. j. si qs ali. test. probi. co. xij. v. hoc itaq3 ꝓmisso. ⁊ v. ⁊ est notãdum. Cur.

e ¶ Ad vitã sua3. adde tex. ĩ. c. in ciuitate. đ vsu. Jas. diffuse in. l. j. C. đ sum. tri.

BIU Cujas

ducis ⁊ hoc de iure cōmuni salua ordinatione statutoꝝ si qua esset in contrarium. Similiter potestas ciuitatis. lz deficiente alio legitimo administratore possit agere ꝑ ciuitate vt no. gl. in. l. nulli. prealle. nō tñ posset transigere etiam sup re dubia. qz nō hz mandatū ad gerendum negocia sed ad reddēdū ius. Et in defectū ad agendū. ⁊ hoc voluit hic Ly. qui allegat. l. ꝓbibere. §. plane. ff. ꝙ vi aut clam. ¶ In text. ibi ambitiose. i. ꝑ gratiā quā voluerūt illi facere vt acquirant amicitiaz tecum.

4 †⁊ sic not. ꝙ donare de alieno dicitur ambitio. ⁊ decreta etiaz decurionū ambitiosa rescindunt vt ī. l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fa. ¶ In glo. ibi. l. aduersus dic ꝙ non interuenit remissio sed negligētia administratoris nō exigētis q̄ pōt plus preiudicare dño seu ciuitati q̄ ipsius cōtractus seu remissio sicut negligētia prelati plus pōt nocere ecclesie q̄ ipsius cōtractus vt. l. iubemus nullam. cū ibi no. iuncta. l. iubemus. la grāde. §. de sa. san. ec. Ad qō. ff. de pub. l. fin. §. si quis ꝓfessus. ¶ In gl. vel prelato tutore vel curatore. dic qui habent liberam administrationem etiā si specialiter eis non cōcedatur. secus in administratoribꝰ nō legitimis in qbus regritur specialis cōcessio. vt. l. cū tuberonis. §. alia causa. ff. de pecu. Dicit autem

5 hic Bal. †ꝙ si tutor vel curator trāsigeret sup re immobili non sufficeret ꝙ cā esset dubia nisi ēt interueniret decretū iudicis sine quo nō possunt alienari immobilia minoris ⁊ actio etiaz ꝓsonalis competens pro tali reputat res immobilis. vt no. ī. si aduer. trā. l. j. Fallit in epo transigente ⁊ etiā in patre legitimo administratore. in qbus nō regritur alterius decretū sed sufficit ꝙ res sit dubia. ⁊ dicit Inn. hoc tenere in prelato. in. c. decetero. de trāsac. ⁊ Azo in parte in summa. de bo. que li. qō est sing. mēti tenendū. Cum cñ isti habeant vsumfructū plus iuris habent in administrādo quā ⁊ tutor q̄ sunt nudi sicut ⁊ in cōstituēdo ꝓcuratorem quod facere possunt ante lit. conte. tanq̄ dñi. vt no. in. l. j. ī. de bo. ma. ⁊ tñ tutor ⁊ curator nō. vt in

6 l. neq̄. ī. de proc. ¶ †In gl. ibi sed quid si nō ābitiose. dic. i. nō ꝙtemplatiōe eius cui remittitur vt velit sibi gratiā facere sed contēplatione eius cuiꝰ negocia administrāt non incidāt in peccatū recipiendo vsuras. vel qz aliter expedit eis vt si remitterēt iniuriam ne incurrerēt inimicitiā. ⁊ aliqd deterius in futurū gl. hic sentit ꝙ si ꝑ posset fieri debitū esset liquidū. Pla. contra. ⁊ istam rationem vident cōiter tenere docto. dicentes ꝙ ambitiose dicitur fieri quicqd fit cōtra iuris dispositionē. Jac. but. cuiꝰ opi. mihi placet: distinguit modo quo supra dixi. ꝙ aut remittunt vsuram contemplatione dumtarat eius q̄ habet soluere. ⁊ procedat opinio Pla. quia tūc est ambitiosa. Aut hoc faciunt contemplatione eius cuius negocia administrant. ⁊ tunc procedat alia opi. ⁊ ex qualitate personarū ⁊ modo remittendi poterit hoc cōstare. facit quod no. Bal. ibi etiā tetigi in. l. pactum curatoris. §. tit. j. ſ. an possit tutor facere pacem de offensa vel morte patris pupilli. quia potest si expedit a pupillo. vt ibi no.

2 ¶ Ad hoc vt competat actio directa quod metus causa ex verbis ⁊ mēte edicti pretoris positi in. l. j. ff. quod met. cau. requiritur metus iustissimus sz mortis vel cruciatus corporis ⁊ quid de vtili.

Quid ad hoc vt cōpetat officiū iudicis ad rescindendum.

3 Ad hoc vt ꝙpetat ꝙdictio ex lege sufficit ipulsio facta per iudicem vel alium superiorē habētē potestatē vel iurisdictionem.

4 Metus vel dolus per que indicia probetur.

5 Qñ allegant plura impertinētia ⁊ postea vnum pertinens cō sueuimus vti istis verbis qz consultatis primis dicimus alia ratio reformat pactum.

6 Qñ plura allegātur quorum quodlibet p se sufficit: si est verū lz vnum non probetur sufficit ꝙ ꝓbetur aliud.

a ¶ Qō metus cā· adde ꝙ hoc fallit ī matrimonio cō cto per metuz qz est ipo iure nullū vt in. l. titia. ī pn. ff. de verb. obli. l. si mulier. in. §. si dos. ff. qō met. cau. c. cum locum de spō. gl. in. c. ñ. de eo q̄ dux. ī ma. q̄ pollu. p adul.

b ¶ Qñ plura allegant. adde bart. in. l. diuꝰ. ff. de re iu. c. lz cām. de ꝓba. doc. in. c. examinata. de iudi.

7 Quādo narrantur plura in libello an requiritur omnium ꝓbatio.

8 Licet appareat in primo contractu vel promissiōe interuenisse metum ⁊ aliquid aliud postea fiat pro executiōe vel confirmatiōe illius cōtractꝰ ex interuallo an presumatur idem metus interuenisse.

1 **Interpositas.** †Transactio facta in isto metu rata non habeb. ⁊ inter dñm ⁊ seruum nō valet transactio. b. d. ¶ †No. meliorē ter. quē habeamꝰ de hoc ꝙ ad hoc vt cōpetat actio directa ꝙ metus causa ex verbis ⁊ de mente edicti pretoris positi in. l. j. ff. ꝙ me. cau. reqrit metus iustissimus. s. mortis vel cruciatus corporis. als illa actio directa nō cōpetit ⁊ non ita bene declaratur in illo tit. sed q̄tum ad hoc vt cōpetat vtilis actio ex mente trīs ⁊ tñ ex verbis nō requirit tantus metus. sed sufficit ille de quo in. l. isti quidē in fi. eo. ti. ff. Item q̄tum ad hoc vt competat officiū iudicis ad rescindē dam adhuc non requiritur tātus metꝰ: sed sufficit ille de quo

2 habetur in tribꝰ. ll. hic allegatis in gl. j. ſ. in. l. fi. §. si fenerator. eod. titu. ⁊ de var. cog. l. medicus. ⁊ qua. re. ac. non da. l. j. §. que onerāde. que leges ponunt diuersos casus ⁊ diuersos metus

3 qui faciunt competere iud. offic. † Item ad hoc vt competat cōdictio ex lege sufficit impressio facta per iudicem vel alium superiorem habentez potestatē vel iurisdictionē. vt in. l si per impressionē. ī. qō me. causa. ⁊ ista gl. semp alleg. nec habemus

4 meliorē. ¶ In ver. ad vim aūt. † No. ꝙ metus vel dolꝰ nō ꝓbat per extrinseca indicia. sed oportet ꝓbari plene vel ꝙ indicia appropinquātia vt in. l. dolum. ī. de do. ⁊ que sint indicia extrinseca ⁊ non appropinquantia glo. hic super verbo qualitas ponit tria. quam no. Adde quartū si diceret se ꝑ modico remisisse magnam quantitatem sufficit nō ad probādum metum vel dolum. ¶ † Item not. hic illa ver. qualitas ⁊ ꝙ nō est verisimile vt hoc fecerit sponte. nam p hec verba que semper allegātur dum dicit alia ratio pactum reformat. nam qñ allegantur plura impertinentia. ⁊ postea vnum pertinens cōsueuimus vti istis verbis. qz cōsultatis primis dicimus alia ratio pactum reformat. † ⁊ sic not. ꝙ quando plura allegātur, b

b quorū quodlibet per se sufficit si est verum. licet vnum nō probetur. sufficit ꝙ probetur aliud. facit qō no. gl. in. c. ñ. extra de

7 reseri. † ⁊ vide qō no. Ly. in. l. cum te. ī. de prob. q̄ dicit ꝙ quādo narrant plura in libello non requiritur probatio oīm. sed sufficit probare vnum de substantialibus. Sed Inno. in. c. ex parte. de pui. dicit ꝙ qñcunq; aliquid narratur in libelo per modū cause ad intentionē agentis semper est necesse illud ꝓbare tanq̄ substātiale quod perpetuo tene mēti: qz pōt de facto frequēter cōtingere. ⁊ melius intelliges in practica q̄ pos-

8 sit dari intelligēdū verbis. ¶ † No. etiā gl. super ẏbo. qualitas qz lz appareat in primo cōtractu vel promissione interuenisse metū ⁊ aliquid aliud postea fiat pro executione vel cōfirmatione illius contractus ex interuallo nō propterea presumitur idem metꝰ interfuisse in hoc secūdo quod appareat interuenisse in primo. sed est necesse ꝓbare ꝙ interuenerit vel ꝙ durabat eadem causa metꝰ. alias per sequentem videtur metus precedēs purga. vt. ī. quod met. causa. l. ñ. ⁊. ff. de cōdi. ob turpem causam. l. pe. Sed quando fieret incōtinenti presumeretur fieri eodem metu durāte. facit qō no. in. l. per retētionē. ī. de vsu. ¶ In vltima gloss. distingue aut dñs pacisci tur cum seruo suo super alio quam super libertate. ⁊ nō valet. nec sibi obligat vt hic. Aut sup libertate. ⁊ tūc erat res dubia ⁊ valet vt in. l. fi. ī. c. j. aut esset seruꝰ vel nō. aut erat clarum ꝙ erat seruus ⁊ tunc aut pacisci tur cum eo: et non valet. aut cum alio. ⁊ tunc secus vt in. ll. hic alle. in glo.

2 ¶ Si trāsactio fiat per acceptilationem precedēte aquiliana stipulatione ⁊ reus non obseruat trāsactionē qualiter ꝓ debitur actori qui non pōt ad actionem primam redire.

3 Qualiter debeat ꝙsultor rñdere rustico qui vadit ad eum pro consilio ⁊ nō portat instrumēta sua sed simplici verbo narrat casum ⁊ quid si alius iurisperitus indiscrete interrogaret.

4 Quelibet actio etiam realis potest deduci in aquilianā stipulationem ⁊ que sit eius forma. remis.

1 **Tresponsum.** †Si transactio fiat ꝑ acceptilationem precedente aquiliana stipulatione nō potest actor ad pristinam actionem redire. ⁊ si reus non obseruet transactionem. hoc dicit. cōcor. ſ. eo. l. actione. ¶ In ter. ibi in fere pacti. ⁊ vult dicere. in hac supplicatiōe seu libello quē mihi porrexisti inseras tenorē instrumenti trāsactionis quā fecisti cū aduersaria tua: vt possim comprehēdere an fuerit facta per simplex pactum. ⁊ tūc te non obseruante pactū potuit redire ad actionē primam. ⁊ si excipias de transactione. replicabit de dolo: quia eam non obseruas. vt in. l. cum proponas. ſ. titu. j. An interuenerit acceptilatio precedēte stipulatione aquiliana. ⁊ tūc omnis actio fuit sublata nō solū personalis imo ⁊ realis vt mixta. vt petitio hereditatis vel rei vēdicatio. ⁊ tamen etiam te non seruāte trāsactionem non potest ad pristinā actionem redire. ⁊ si contrafecerit tanq̄ inepte agens de

2 bet succūbere. quia nemo sine actione experitur. ¶ † Qualiter ergo sibi ꝙidebitur si nō obseruas. Respōdeo si ipse impleuit ex parte sua perfecte agatur prescrip. ver. vt impleas vel ex stipulatiōe si interuenit. vt. ſ. eodem. l. cum mota. ⁊ etiam potest agere cōdictione ob causam vt se reponat in pristinā obligationem si est talis que ex conuētione possit contrahi. vt in. l. si quis accepto. de condi. ob causam. alias secus vt in actione reali vel mixta que non oriunt ex conuentione: sed ex iure qō quis habet in re ꝙ sola cōuentione nō restituitur vt dixi. i. l. cum mota. Sed si nō impleuit perfecte ex parte sua. dic vt nota. in. l. actione. † Et nota hic contra rusticos qui veniunt ad

3 consultorem pro consilio et non portant sua instrumenta sed simplici

BIU Cujas

simplici vbo narrāt casum vt debeat eis rñderi portetis īstru menta als nō possum cōprehēdere veritatē nec debēt obiurgari ex indiscreta cōsultatione cū faciāt ex rusticitate nō sic si
a alius iurisperit⁹ indiscrete interrogaret.[a] nā dicūt doc. ꝙ bñ pōt eis rñderi rusticaliter. aut te nō intelligo aut stulta est consultatio tua. vt. ff. de test. l. domitius. ⁊ habeꝛ ī. l. ij. de ori. iur. vbi iuriscō. obiurgauit quēdā peritū patritiū qui indiscrete interrogauit dicens ꝙ turpe erat patritio viro ignorare iura
4 inter q̄ quotidie versabaꝛ. ℂ† No. etiā in fi. ꝙ quelibet actio etiam realis potest deduci in aquilianam stipu. cuius formā vide per iuriscon. in. l. ⁊ vno. §. j. ff. de acce.

2 Si actor qui transegit ⁊ obtulit se restituturum pecuniā quam receperat ⁊ nunc non vult restituere: tñ mouit litem de nouo ⁊ reus sponte litigat ⁊ vult rehabere pecuniā qua actione eam recuperabit.

3 Si actor restituit pecuniam ⁊ nūc agit ⁊ reus excipit de trāsactione an actor habebit necesse replicare de recessu facto ab ea communi consensu.

Si prima actio erat sublata ipō iure ⁊ actor restituerat pecuniam ⁊ vult agere ꝯtra reū quō subueniꝛ sibi postq̄ recessum est a transactione de communi consensu.

An possit recedi a pͥma sententia ⁊ ferri secūda que valeat iure sententie.

4 An valeat secūdum arbitramentū contra primum ⁊ an valebit contra sententiam iudicis.

5 Postq̄ recessum est a trāsactiōe de cōmuni consensu an actor possit redire ad primam instantiam incboatam: an debeat inchoare nouam.

1 Si diuersa. † A transactione pōt recedi de cōi consensu vtriusqꝫ partis. h. d. Sꝫ vni⁹ tātū nō. vt. s. e. l. fratris. ⁊ rō dubitādi in hac. l. ꝓueniebat ex illa. l. fratris. qꝛ ordo litis p penitētiā nō pōt recedi a transactione. sed rñdeo vt dixi.
2 †Et pone h casuꝫ ꝙ reus dedit actori certā quātitatē ⁊ actor promisit ipm amplius nō molestare postea molestabat ⁊ offerebat se restituturꝫ qd accepat reus in hoc cōsensit diciꝛ hic qd hoc pōt fieri. sed gl. videꝛ itelligere ꝙ actor dedit reo sup verbo pecunia dū dicit ibi trāsactionis noīe data. Sed tunc non bene adaptarentur qōnes sequentes q̄ ponunꝛ in gl. ⁊ aduerte qꝛ tex. hic vult qñ consenserunt partes vt recedereꝛ a transactiōe ⁊ in ꝯsensu perseuerauerūt. qꝛ actor restituit pecuniam quam receperat: vt reus spōte suscepit iudicium qd actor mouerat nō opponendo exceptionem transactiōis. Sed questiones que colligunꝛ ex gl. locum habent qñ non perseuerauerūt in tali ꝯsensu. ⁊ tūc occurrūt questiones. Primo si actor obtulit se restituturū pecuniā quā receperat ⁊ nūc nō vult restituere. tñ mouit litem de nouo. ⁊ reus spōte litigat ⁊ vult rehabere pecuniā. qua actiōe ipe recuperat. Ista gl. vult ꝙ p cōdictionem indebiti. Doc. volūt ꝙ per condictionē sine cā. qꝛ nō fuit solnta vt debita: sed ob cām trāsactiōis que reducta est ad nō cām ꝓpter recessum vt in. l. elegāter. §. si qs post. de cōd. inde.
3 †Alia. q. currit ecōuerso. si actor restituit pecuniā. ⁊ nūc agit. ⁊ re⁹ excipit de transac. an actor habeat necesse replicare de recessu facto ab ea cōi ꝯsensu: an aūt nō habeat necesse ⁊ sic ipso iure admittaꝛ. ⁊ gl. se. tꝫ ꝙ non admittiꝛ ipso iure sed hꝫ necesse replicare. ⁊ si hoc nō faceret succūberet. vt in. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. ⁊ ibi glo. que incipit ī opponēdo. qꝛ prīo modo fuit de nō petendo ⁊ iste recessus hꝫ vim pacti de petēdo. Itē occurrit aliud dubiū prima actio erat sublata ipō iure ⁊ actor restituerat pecuniā. ⁊ vult agere cōtra reū actione prima quō subuenitur sibi postq̄ recessum est a trāsactiōe cōi cōsensu. gl. tenet ꝙ restituiꝛ vtilis actio per. ll. que nihil faciunt qꝛ loquūtur in eo qui restitut⁹ est in integrū. ⁊ sic daꝛ sibi vtilis rescissoria nos loquimur in eo qui non est restitutus. Doc. dicūt si est talis actio que possit resuscitari ex conuētione partiū poterit agi condi. sine cā vt se reponat in pristinam obligationē. Si non potest resuscitari pōt procedere dictum glos. ꝙ detur vtilis per. l. quam glo. allegat. l. pupilli. §. j. ff. de sol. vbi est casus ⁊ ibi tangitur per Bar. Ultimo gl. format opi. ineptam. de. l. j. j. quādo prouo. non est necesse. nam ista. l. vult quod de cōmuni cōsensu partiū possit recedi a trāsa. Lex ꝯtraria vult ꝙ post lataꝫ sñiam que transiuit in rē iudicatā nō possit dari alia sñia ꝯtraria illi quod gl. intelligit etiā de cōsensu partiū. sed quid ad propositum. nam dicitur ibi ꝙ de cōsensu partiū non possit recedi a sñia lata. si enim hoc diceret contrariareꝛ huic. qꝛ ista dicit ꝙ bene potest recedi a trāsacti. ⁊ sñia ⁊ trāsactio equiparātur quantū ad finē litis nec est verū ꝙ nō possit recedi a sñia. imo pōt sibi renunciari per eum pro quo lata est sententia. vt no. in. l. duobus. de exce. rei iud. Breuiter intētio gl. fuit ista ꝙ hic potest recedi a trāsactione prima ⁊ fieri scda transactio que valebit iure trāsac. sed ibi nō pōt fieri sentētia secunda q̄ valeat iure sñie. Que est rō diuersitatis. Rñdeo qꝛ transactio est contractus ⁊ innititur cōsensui partium ⁊ ab illo sumit robur. sed sñia nō innititur ꝯsensui partiū sꝫ iuri publico vnde partiū cōsensus nō attēdiꝛ vt faciat eam valere iure sñie si iure publico nō pōt valere. sed bene pōt facere vt valeat iure contractus vt. l. ij. j. cōmu. vtriu. iu. Illud tñ est verū ꝙ si sñia secūda ferretur ex eisdem actis vt etiam si de cōsensu partium non valeat iure sñie sꝫ iure pacti. ⁊ per hoc videꝛ recessum a pͥma iure renuntiationis qd facere potuerūt. Sed si partes vno cōtextu repeterent omnia acta ꝭm ea que no. in. l. mutari. ff. de procu. tūc dico valeret iure sentētie. Si autē partes non cōsentiūt ꝙ recedatur a prima feratur secūda etiā ex processu diuerso agitato contra inuitū ⁊ sic contrarie prie tūc iste est casus illius. l. ꝭm verum intellectum qui vult ꝙ nō valeat secūda. sed quod stetur prime: quia nec ei videtur renūtiatum.
4 ℂ†Sed qualiter sit illud intelligēdum [b] vide per Joā.
b an. qui meli⁹ distinguit q̄ aliquis. in. c. inter monasteriuꝫ de re iud. in nouella. Cetera hic vide p Bal. qui tangit aliquas
c questiones de arbitramēto [c] an valeat secundū contra primū
5 ⁊ an valeat contra sñiam iudicis. ℂ†Querit hic Bar. ⁊ non soluit an in casu huius. l. postq̄ est actū ꝙ sit recessum a transactione possit actor redire ad primam instātiā incboatā. An autem habeat incboare nouā. ⁊ ꝓ ista secūda parte facit text. dum dicit causam ex integra. In contrarium facit quod not. j. siue apud. in fi. p eūdē. De hoc vidi pluries dubitari in examinib⁹ quia ista. l. consueuit dari in cunctis. veritas est vt distinguamus aut cum transegerūt actor renuntiauit instantie seu liti ⁊ cause ⁊ tunc instātia est ipso iure finita per. l. postq̄ liti. s. tit. j. Ideo habet incboari de nouo super veteri actione que non est extincta. aut fuit renūtiatum expresse instātie seu liti: sed solum facta trāsactio ꝓut dixi. s. eo. cum mota. in casu l. si instituta. in princ. de inoffi. testa. ⁊ tunc aut actio fuit extincta ipō iure per acceptila. ⁊ idem qꝛ perempta. act. censeꝛ etiā perempta instātia super ea incboata. vt in. d. l. cum mota. aut actio fuit extincta ipso iure: ⁊ tūc aut re⁹ iam seruauit pro parte sua trāsac. ⁊ idem vt in casu. huius. l. vbi reus iam soluerat actori. quia tūc instantia perimitur aut nondū impleuerat. ⁊ tunc censetur instantia perempta postq̄ ei nō est expresse renūtiatum. ⁊ actio non est extincta. vnde sicut actor potest redire ad eandem instantiam contra reum nō seruantem quādo non est recessum a trāsactione vt. l. siue apud. cum ibi no. in fi. est recessum de communi cōsensu vt sit eadem ratio ⁊ per hoc quod no. idē Bar. post Cy. in. l. si maior. j. eo. ⁊ in. l. si ex falsis. circa medium.

2 Si in rescripto contineꝛ ꝙ iudex cognoscat non obstante trāsactione ꝙ hoc non sufficiat nisi dicatur non obstante aliqua lege contrarium disponente.

3 Differentia inter instantiam causam ⁊ litem.

4 An valeat compromissum factum post sñiam que transiuit in rem iudicatam.

1 Causas. ℂ† Per rescriptum principis nō rescindiꝛ trāsactio. h. d. sicut nec sententia vt. j. sen. re. non pos. l. fi. Et pone hic casum ꝙ trāsegi tecum postea impetraui iudicem a te super debito super quo transegi non facta mētione de trāsactione certe si facio te citari coram iudice ⁊ tu cōpares ⁊ excipis de trāsactione iaꝫ facta ⁊ facias de ea fidē iudex dꝫ pronuntiare rescriptū esse surreptitiū qꝛ si de transactione fecissem mentionem tale rescriptū non obtinuissem quia non est intentio principis lites sopitas p transactionē vel sñiam resuscitare ⁊ sic pronūtiabit se non esse iudicē competentem. exceptio ergo trāsa. non solum opponitur ad impediendum li. cōtestat. sed etiam ad infringendum rescriptum ⁊ ad elidēdum iurisdic. Hoc voluit expresse gl. in. c. j. de lit. contesta. lib. vj. in fi. gloss. magne que ponit practicā illi⁹. c. sed si agerem coram ordinario nō posset opponi ad iurisdictionem impediēdam: sed ad impediendam litis contest. ⁊ similiter posset opponi corā delegato si excipiēs nollet opponere ad rescriptum. vt in. d. c. j.
2 ꝭm alium intellectū. ℂ†Sed quid si contineꝛ in rescripto qd iudex cognoscat non obstāte transa. ℂ Respōdeo adhuc non
d sufficit [d] nisi dicaꝛ non obstante aliqua lege cōtrarium disponēte quia presumitur inpetratum per obreptionem ⁊ importunitatem cum non sit intentio principis resuscitare lites finitas nec derogare conuentionibus partiū. vt. c. ex multiplici. de decimis. vnde hoc rescriptū hꝫ clausulā derogatoriā hui⁹ l. Est ergo necesse ꝙ de hac. l. saltem fiat mētio in genere prout in simili. s. de sum. tri. l. ij. ⁊ in. l. si quis in princip. testa. de leg. iij. ⁊ tūc bene valebit rescriptū: lꝫ sit iniustū. Sed an sit necesse facere specialē mentionem de hac. l. glo. hic in fi. sensit qd sic

a ℂ Interrogaret. Et qñ sit rñdendū explicite īterrogāti implicite vide bal. in. l. ꝓcibus. ī pn. j. de impub. ⁊ alijs subst. Fran. cur.

b ℂ Intelligendū. add Jo. de imo. ī. l. ꝙ iussit. ad. fi. ff. de re iu. bal. in c. pñtata. in. ij. co. d test. alex. d imo. ꝯsi. xcv. inci. visis p ꝯsilio. ī. j. co. in ij. vo. ⁊ p Ro. ī ꝯs. cccc x. circa fi. per Frā. de are. in suo ꝯs. lxviij. ⁊ p alex. ī ꝯs. xxxiij. co. ij. v. circa scdaꝫ ⁊ ver. vñ p dictā. ī fi. co. ad ꝙ oñdēdū. ī. j. vo. ⁊ p Fel. ī. c. inter monasteriuꝫ. co. xvj. extra de re indi. Fran. cur.

c ℂ De arbitramēto. Adde de ista matia. vid p doc. in. c. quītauallis. de iureiu.

d ℂ Nō sufficit. adde qd imo vꝛ qd sufficiat qꝛ si ꝓnceps dicit nō obstāte trāsactiōe verisilr sciuit trāsactionē eē factā et lōge magis ꝓuidet ꝯ transactioneꝫ qñ ita loquiꝛ q̄ qñ in gñe dicit non obstāte. l. cās vl lites. p ea q̄ dicit bar. ī. l. si qs ī prin. testamēti. ff. d leg. iij. ⁊ ita frā. de are. cur.

BIU Cujas

1 ¶Post litē cōte. dr cā. adde auk. q semel. ⁊ i corpe vsi sumitur. C. quo⁊ qn̄ in. glo. fin. i. c. ex pte. el. ij. d ver. sig. doc. i cle. ij. de litis ɔte. gl. in. c. qōnū. d offi. dele.

b ¶Vel p. ⁊ d hac dictiōe vl' qn̄ ponatur pro ⁊ qn̄ ꝑ dest in ɔctib⁹ ⁊ i vltimis voluntatibus. vide i cle. sepe. de ver. sig. ⁊ per car. maxime i cle. plerisqꝫ d cle. ꝑ alex. de imo. i cōs. xxij. col. j. ⁊ col. se ⁊ i. ɔs. lxxx. col. ij. §. hoc āt. ⁊ ibi gd in statutis i prio vol. Et qn̄ copula ⁊: ponak ꝑ vel ꝑ eūdē alex. i ɔs. xlviij. col. ij. versi. nā natura ⁊ i ɔs. xlix. col. iiij. i pnc. in. j. vol. in cōs. lv. col. ij. ver. pterea dato. ⁊ i cōs. cxvj. in. iiij. col. i. ij. vo. ⁊ de dictiōe vel. ⁊ de copula ⁊ ꝑ eūdē alex. i ɔ. ccxvij. colum. ij. in prin. in. ij. vol. ⁊ in cōs. xiij. co. j. i. iiij. vol. Fran. cur.

c ¶Pacto. adde d ista cl'a. l. q fili⁹. ff. de transa. doc. in l. ita stipulat⁹. ff. de v. ob. gl. ⁊ doc. in. c. fi. de loca. Et etiā adde qd hec clausula operak ēt vt pena cedat lucro creditoris. l. id qd. cū glo. ff. de so. Itē operak q̄ stipulatio penalis nō nouat ꝑcedentē de quo ꝑ Bar. in. l. insulā. in. ij. q. ff. de verb. ob. ⁊ ꝑ eūdē in. l. pactū. s. ti. j. ⁊ adde q̄ si trāsactio iterponerek sup actiōe bonefidei puto q̄ hec cl'a rato manēte pacto subītelligeretur ex quo in ɔtracti b⁹ bonefidei sub ītelligitur ꝑ not. per Bal. in. l. pactum. co. iiij. s. ti. j. Et eo maxīe q̄ talis trāsactio h casu iudicarek bonefidei. l. sub pretextu. j. eo. ⁊ ēt adde qd h clausula equiparak iuramento bar. in. l. si qs maior. col. ij. i ꝑn. vers. idē dico.

de hoc not. in auk. hoc inter liberos. j. de testi. Sed cōmuniter tenetur ɔtra q̄ sufficiant verba generalia. s. non obstante quacūqꝫ lege cōtrarium disponēte. de hoc plenissime ꝑ Joā. an. in
3 c. j. de exces. prel. li. vj. i nouella vbi recitat plures opi. ¶† In glos. j. ibi sed post litē cōtestatā incipit esse lis. subaudi desinet vocari cā sed ista opi. est falsa: q̄ etiam post lit. ɔte. dicitur cau
a sa^a vt in. iij. op. hic recitata. sed nec illā est vera dum vult q̄ lis dicatur ante ⁊ post. q̄ est cōtra tex. in. c. ex parte nostra. de verbo. sig. vbi lis dicik solum post lit. cōte. Et sic ista. q. non bene declarak per glo. nec per doct. Tu ergo dic melius vt dixi^b in. c. postq̄ litis. s. tit. j. q̄ habemus tria vocabula. s. instātiā. ⁊ ista importat dumtaxat ordinē ⁊ strepitum iudicij. ⁊ incipit a cōtestatione litis. vt in. l. properandū. post pn. j. de iudi. Itē habemus causam. ⁊ ista importat negociū principale. ⁊ similiter incipit a cōtestatiōe. nec ante dicik cā incoata. vt. l. fi. §. illud. j. de tēp. ap. ⁊ ibi no. Itē habem⁹ litē ⁊ istud vocabulū est generalius. q̄ comprehēdit tā instantiā q̄ negocium principale ⁊ similiter incepit a cōtestatiōe. vt. d. c. ex parte vestra. habemus ⁊ quartū vocabulū. s. cōtrouersiā. ⁊ ista est ante lit. cōtes. Postq̄ tn̄ partes cōparuerunt coram iudice ⁊ aligd egerunt vt in. l. diuus. de pe. here. postea desinat vocari ɔtrouersia. habemus ⁊ quintum. s. iudiciū quod potest comprehēdere oīa ista. ¶In gl. fi. ibi. §. si qs. dic ⁊. s. e. l. ij. vbi est casus qd sufficit timor litis future vt possit transigi. ¶In ea. l. ibi. e. l. post hoc ver nisi partes expresse renuntient snīe qd facere possunt
4 vt dixi in. l. precedēti. † Et eodē modo si queritur an valeat cōpromissum factum post snīam q̄ transiuit in rem iudicatā. nā si in eo dicatur non obstāte snīa valet ⁊ censetur ei renūtiatū. quod etiā voluit Bal. in. l. precedēti si diuersa. al's nō valet vt in. c. exposita extra de arbi.

2 ☞Casus in qb⁹ pōt qs exceptionem obijcere ⁊ aduersariū repellere ⁊ nihilominus repetere data ⁊ etiā penam.
3 An extra illos casus non possit peti res ⁊ pena.
4 In alternatiua rex debitarū electio est debitoris sed in alternatiua remediox vel securitatū pro debitis si cōpetant ex vna dispositione electio est illius cui competunt.

1 **Cum proponas.** † potest quod datum est repeti ⁊ exceptio opponi si in transactione fuit apposita clausula rato manente pacto alias sola exceptio ponit. h. d. fm Bar. ¶In tex. ibi vel pacto stari vel restitui tibi da
b ta. dic q̄ vtrūqꝫ vl' ponik pro^b ⁊. Volebat em̄ vtrūqꝫ. s. restitui tibi data illi postq̄ illā trāsactionē ipugnat veniēdo ɔ q̄ non dꝫ consequi commodū ex eo q̄ impugnat vt in regula iuris. ⁊ ipsam a lite repellere ꝑ exceptionē transac. ⁊ pacti. ⁊ respondetur q̄ hoc facere potes si in casu quo veniat cōtra promisit tibi restituere data arma ⁊ rata manēte transactione. Et si ista clausula non fuit apposita potes dumtaxat exceptionem obijcere sed data repetere nō potes. hoc vltimum intellige quādo non potes simul habere vtrunqꝫ sed si vis vti exceptione illa debes esse contentus ⁊ data non repetes sed si exceptionē non obijceres ⁊ velles repetere data bene posses. vt in. l. rescriptū. §. pacto. de pac. vbi est in electione tua. vt etiam vult hic glos. Item si opposuisses exceptionē ⁊ in eo succubuisses non potes redire ad repeti. datorum. vt. l. elegāter. §. pen. de cōdi. in
2 de. ¶† In glo. ma. ibi vt. j. eo. vbi ⁊c. ⁊ sic recolligo tres casus in qbus potest quis excep. obijcere ⁊ aduersariū repellere ⁊ nihilominus repetere data ⁊ etiā penam. Prim⁹ est quādo ap
c posita est cl'a rato manēte pacto ^c vt in ista. l. Secundus est qn̄ nō est apposita: tamen actio prima erat sublata ipso iure ꝑ acceptilationem. vt. j. eo. l. vbi pactum. Secus quando non erat sublata ipso iure tn̄ interuenerat iuramentū de non veniēdo cōtra. vt. j. eodem. si quis maior adde quartum casum in quo potest qs petere rem ⁊ penam. s. quādo pena fuit apposita loco particularis interesse q̄ presumitur quando nō equiualet totali vt in. l. traiectitic. §. de illo. de actio. ⁊ obli. ¶Itē adde quintum quādo fuit apposita loco contemptus ⁊ petitur ex diuersa causa. vt si promisisti non venire contra laudum sub certa pena sed ei parere. ⁊ nō pares: ego possum petere penam ⁊ vltra hoc possum agere actiōe prima ad debitum q̄ ago ex diuersis causis. s. ad penam virtute compromissi ⁊ ad debitū primum virtute prime actionis. ⁊ iste est casus in. l. si quis rē. ff. de arbi. sed si agerem ex eadē causa puta ago ex compromisso vel ex laudo ad obseruantiam eius ⁊ ex eodem cōpromisso ago ad penam. tunc non possum consequi vtrūqꝫ si nō fuit apposita cl'a. ⁊ ista fuit op. pe. satis singularis quā h recitat Cy. ⁊ etiam Bar. cā tꝫ pro intellectu illi⁹. l. si qs rē in. l. ita stipulatus in. xj. oppositione vltime partis. sed Bal. in. l. j. j. de his q̄ pe. no. in fi. vij. oppositiōis vr reprobare hāc opi. i prin. casus. ⁊ vult q̄ ēt si agak ex diuersis causis nō possit peti pena ⁊ res

sed ꝑcedēs opi. verior est ⁊ pulchrior q̄ probak in illa. l. si quis
3 rem. † Extra istos casus nō potest peti res ⁊ pena sꝫ si petitur gd si desistat peti distingue aut ꝑcedēs obligatio fuit nouata per stipulationē penalē q̄ qn̄ dicik in. l. si ita stipulat⁹. de ver. obli. ⁊ tūc nō pōt peti nisi pena etiā sit minor q̄ res vel totale interesse vt. l. j. ff. de penu. leg. Aut nō fuit nouata ⁊ tūc aut ꝑcedit ɔuentio liberatoria q̄ nō nouak ꝑ stipulationeꝫ penalē. ⁊ est in ele. eius cui cōpetit exceptio an obijciat excep. ⁊ tūc nō petit penā vt hic in fi. nisi vt dixi si in exceptiōe opposita succūberet aut petit penā ⁊ tūc excep. nō pōt obijcere. vt in. l. rescriptum. §. si pactū. ff. de pac. Si vero ꝑcedit ɔuētio obligatoria q̄ promisisti aligd facere sub pena ⁊ nō facis tunc quaten⁹ est plus in vna q̄ in alia possum agere ex vtraqꝫ. s. ex promissiōe ꝑma ad rem vel interesse quo cōsecuto ex stipulatione speciali quatenus succedit interesse vt. l. ꝑdia. ff. de act. emp. ⁊. l. si qs a socio. ff. pro socio. Quatenus aūt concurrunt agi non potest nisi ex vna. ⁊ hec sunt que tāgunk per Ja. de bel. in quadā sua disputatiōe quā posuit in. l. si pacto. s. ti. j. de qua facit mētionē Jo. an. in. c. bona fides. de reg. iur. in mercurialibus. ⁊ Cy.
4 voluit hic tāgere sed imperfecte locutus est. ¶† In glo. fi. ibi tu dic in electione repetētis: sed ɔtra q̄ imo in electiōe illius a quo repetik. l. plerūqꝫ. ff. de iure do. in fi. Sol. dicūt doc. interdum mihi competit vnum remediū ad duo alternatiue si promisisti mihi stichum aut pāphilum ⁊ tunc electio pertinet ad te debitorē vt ibi. Interdū competunt duo remedia alternatiue: puta exceptio vl' actio: ⁊ tūc electio ꝑtinet ad me vt i hac glo. primum dictum procedit in alternatiua rerum debitarū sed in alternatiua remediorum vel securitatum pro debitis si cōpetant ex vna dispositione electio est illius cui cōpetunt. vt si teneris mihi in cētum postea promisisti vl' soluere in tali termino vel dare mihi pignora vel representare te coram iudice detinendum in carceribus sub tali pena. omnia ista veniūt pro securitate debite rei. Ideo adueniente termino nō potes obijcere ego nolo soluere vel me representare sed dare tibi pignora. imo est in electione mea quod illorum remediorum velim. vt in. l. quāuis. de pig. act. fm Gul. ibidem. ⁊ facit. l. cām. §. puellam. ff. de manumis.

2 ☞In criminalibus in quib⁹ nō ingeritur pena sanguinis non lꝫ transigere vel pacisci sine licentia iudicis ⁊ impetratione abolitionis.
3 Que dicatur pena capitalis.
4 Que in crimine adulterij non liceat transigere.
5 Si fiat trāsactio in criminalibus quo ad quos effectus operetur talis ⁊ quo ad quos non si fiat sine licentia iudicis.
6 Licet in crimine falsi nō imponak pena sanguinis tn̄ ita vituperatur homo cōdēnatus de falso q̄ vix audet cōparere inter homines ideo assimilatur pene mortis.
7 Reus vel accusatus trāsigendo vel paciscendo cū accusatore an habeatur pro confesso ⁊ an pro condemnato.
8 Licet talis transigens haberetur pro confesso ⁊ conuicto si tamen moriatur anteq̄ condēnetur pena non trāsit ad eius heredem.
In ciuilibus confessus in iudicio habetur pro condemnato.
9 Statutū q̄ contumax vel inobediens habeatur pro confesso ⁊ decedat anteq̄ condemnetur non potest heres eius condemnari virtute talis confessionis.
10 An per trāsactionē vel pactionem pactā in criminibus processus irritetur ⁊ annihiletur.
11 Si reus trāsegit vel pactus est: an habeak ꝑ soluto a crimine.

1 **Transigere.** † In criminalibus in quibus ingerik pena sanguinis excepto adulterio ⁊ etiā in crimine falsi: lꝫ talis pena nō ingeratur licitū est trāsigere ⁊ pacisci. Sed in crimine adulterij. ⁊ etiam alijs talē penam non ingerentibus nō lꝫ transigere. h. d. in effectu. Et ponit duas regulas vnam affirmatiuam ⁊ aliam negatiuā. ⁊ quelibet earum habet vnam exceptioneꝫ. ⁊ reputatur materia huius. l. difficilis propter multas opi. que hic fuerunt. ⁊ quas recitat Albe. melius q̄ alius. Et est materia vtilis ⁊ quotidiana: quia frequenter ɔtingit q̄ de maleficio fit pax inter offensum ⁊ offendentē. ⁊ queritur quid operatur ista pax. nam pax dicitur pactio. l. j. in prin. ff. de pac. De hoc tractat ista. l. dū dicit pacisci. Sed si aliquid detur offenso per offendētem dicik transactio. Aduerte tamen diligēter q̄ ista loquitur de transa. vel pacto que tendūt ad irritandum processum agitatum vel agitādū super crimine. ⁊ etiā loquik qn̄ fit inter accusatorem vel accusatū: q accusator pōt esse penitus extraneus non offensus. vnde cum illo nō cadit pax. licet cadat transactio vel pactio per quas recedit a lite prosequēda. ⁊ pax fit ꝑ offensum siue ipē accuset siue alius. ⁊ tēdit etiā ad aliud. s. ad tollēdū offensam in

futurum

BIU Cujas

faturum ne de offensa recepta faciat vindictā. Et circa hoc occurrunt plures. q. quas posuit Sandinus in opere suo in ti. de transac. et pac. fac. in maleficiis. Et etiā aliquid tangit Jo.
2 an. in addi. Specu. in tit. de acca. in primo lib. Spe. †In text. ibi transigere vel pacisci dic etiā sine licentia iudicis quo casu regulariter non est licitu𝔷 accusatori desistere ab accusatione. alias incidit ī turpil. et punit̃ pena pecuniaria et infamatur et reus corrumpens accusatorē habetur pro confesso et pro conuicto vt. l. fi. de preuari. Sed hoc casu quādo pena sanguinis imponit̃ parcitur sibi: quia licitum est pro redimēdo sanguinē suum accusatorem suū corrumpere vt ab accusatione desistat. Si autem cum licētia iudicis et impetrata abolitione desistat nulli dubium est quod hoc est licitum et nullam penā patitur vt
3 in ti. de abo. nec tunc loquitur ista. l. ¶ †In tex. ibi de crimine capitali. dic hoc verbum sumi stricte. s. pro illo pro quo imponitur pena sanguinis vel amputatiōis membri vt colligitur ibi dum dicit penam sanguinis non ingerit. Et sic patet, iuncto illo text. quod pena capitalis dicitur non solum qñ amputat̃ caput et sic tota vita perdit̃ sed etiam si membrū: et sic perditur vita illius membri. Potest autem esse capital crimen in quo pena sanguinis non imponit̃: sed alia. s. perditionis status ciuilis: vt cum perdit̃ libertas vel ciuitas vt si damnatur in metallum vel deportatur: et tunc nō habet locum iste tex. Et hoc
4 vult glos. secunda. que incipit tribus modis. ¶ †In tex. excepto adulterio difficile est reddere rationem hui⁹ exceptionis nisi persuasi iam vt propter frequentia𝔷 delicti vel fauore matrimonii ne honor matrimonii ledatur. ista plus placet quam ali
5 qua alia. licet Bal. alias ponat. ¶ In tex. ibi non est prohibitum. dic quantū ad tres effectus. primus est ne reus puniatur et habeatur pro confesso et conuicto: vel imponatur sibi pena pecuniaria quia corrumpit suum accusatore𝔷: de qua in. l. imperatores. ff. de iure fisci. Item quātum ad accusatorem. quia euitat penam preuaricatoris vel calumniatoris in quam incideret regulariter si accusationem prosequeretur et crimen nō probaret. Nam licitum fuit sibi transigere vel pacisci ad illas penas euitandās in causa in qua imponitur pena sanguinis ita intelligitur hic. Item ad tertium quantum ad irritandū processum inchoatum quoniam per hanc transactionem fit irritus postquam lex eam approbat. et ideo nec ipse idem accusator potest amplius eundem processum prosequi nec etiam aliquis alius priuatus. nec etiam iudex: sed si transactio nō esset licita posset ipse idem iudex illum processum prosequi quia non fieret irritus vt in casu sequēti. et probatur in. l. ii. j. de abo. Et istum intellectum habuit Bar. in ista. l. et null⁹ alius quātu𝔷 ad illam irritatur processus. Sunt et alie in quibus nihil operabitur illa transactio. primo quantum ad reum: quia per eam non aboletur crimē nec reus a pena liberatur: imo licitū erit ipsum accusare de nouo vel ex inquisitione contra eū procedere si est tale crimen contra quod possit procedi per inquisitionem vel de iure communi vel ex forma statuti. Item quātum ad accusatorem quia nihil prodest sibi ista prouisio. l. vt possit pacisci vel transigere quātum ad hoc vt euitet penam turpil. que est pecuniaria propter desistentia𝔷 sine iudicis licentia: et quomin⁹ efficiatur infamis vt hic in glo. que incipit sc𝔷 accusato. licet euitet penam calumnie vel preuaricationis: vt. s. dixi: nec etiā prodest sibi permissio quomin⁹ ipse repellatur ab accusando de eodē crimine etiam si velit nouum processu𝔷 inchoare per. l. qui destitit. ff. ad tur. et hoc contingit quia est infamis propter desistentiā quam fecit sine abolitione sed quidam dixerunt quos refert Albe. quod imo accusator nō incidit in turpil. nec patitur penam desistentis postquam est casus in quo sibi fuit licitum trāsigere. nam si licitu𝔷 fuit reo quod est clarū: ergo et ipsi accusatori: quia qd de vno correlatiuorum dicit̃ ergo et de alio dici videt̃. vt. l. ii. j. de ind. vid. in fi. Cōiter tñ tenet̃ opi. gl. que incipit accusato quod imo incidat et quantu𝔷 ad hoc nō prosit permissio huius. l. et aduerte quia ista prima pars nō solum pōt procedere in criminibus publicis sed etiā in priuatis sed imponetur pena sanguinis vel mortis: et sine sanguine vt in futuro vt si ex forma statuti fur debeat suspendi: nam eadē est rō quia decet attendi qualitas pene nō titulus criminis an sit publicum vel priuatum quo ad statutum. vt. l. ii. ff. de penis. ¶ Item ista prima pars nō habet locum de iure canoni
a co[a] sm qd ex nullo crimine imponit̃ pena sanguinis vel mortis: vt no. Inno. in. c. crimina. de collu. detegen. et de accu. cum oportet. ¶ In tex. ibi trāsigere non l𝔷 nec reo quia o𝔷 innocētiā suam aliter ostendere quam corrūpendo accusatorē: ideo trāsigendo habetur pro confesso et cōuicto: vt. l. fi. de priua. deli. et etiā aliter punietur. vt. l. imperatores. ff. de iure fis. iuncta. l. eius q delatorem. nec etiā accusatori. vnde nō euitabit penā calūnie si apparet ipsum accusationē nō probasse et transiuisse tēpus probādi nec irritatur processus. imo ipse idem iudex poterit ipsum prosequi. vt in. d. l. ii. de aboli. Accusator tamen nō admittitur ad prosequendum: non ex eo qd trāsactio valeat: sed ex eo qd suspectus est et infamis: quia destitit sine abolitiōe. vt. l.
6 si destitit. ¶ †In text. ibi circa falsi accusa. dicit Bar. quod ratio hui⁹ est: quia l𝔷 in crimine falsi non imponatur pena sanguinis tñ ita vituperat̃ homo cōdēnatus de falso quod vix audet cōparere inter homines: quia nō est crimē in mundo ita ignominiosum. ideo assimilat̃ pene mortis: istā rationē posuit Sandinus: licet Bar. de ipso San. non facit mētionem in loco. s. allega. in vna rubri. ¶ Ista glo. format tria cōtraria vsq𝔷 ad v. ¶ Itē cōtra in eo ad prima𝔷 illam affirmatiuā. et aliud quartum ad eandem regulā format in ver. item cōtra. ff. de pac in illo aūt ver. item cōtra eo qd excipit vsq𝔷 ad illū ver. fi. format alia quatuor cōtraria contra exceptionē: et illud sufficiat pro
7 diuisione glo. †Postposita recita. omnium glo. quas doc. ordinarie recitāt tria principaliter sunt vidēda in quibus recolligetur substātia oīum. primum est vtrum reus vel accusatus trāsigendo vel paciscēdo cū accusatore habeat̃ pro confesso: et super hoc dic quod aut paciscitur gratis: quia nulla data pecunia precibus inducit accusatorem ad desistendum: et tūc clarū est quod non habetur pro confesso. vt in. l. in causis fiscalib⁹. ff. de iure fi. aut trāsigit data pecunia. et sic corrumpit quodammodo per simoniam: et tunc aut est tale crimen in quo licitū est trāsigere: vt in prin. huius. l. et in fi. et nō habetur pro confesso per istam. l. sm glo. que sunt hic: aut est tale crimen in quo nō est licitum transigere: et tunc habetur pro confesso: vt in. d. l. fisci. et in. l. quoniam intelligitur. ff. de infami. et pro conuicto. s. per testes vt in. l. fi. de preua. ff. et. l. eius qui delatorē. ff. de iure fisci. Ex quo sequitur quod cum habeatur pro confesso et conuicto nō pōt appellare: vt. j. quo. ap. nō rec. l. ii. Si aūt queritur an habeatur pro condēnato: dic quod quantum ad hoc vt incurrat infamiam que incurritur per sententiā et non aliter vt in casib⁹ positis in. l. j. ff. de infa. habet̃ pro condemnato: vt in. d. l. quoniam intelligitur. eo. ti. iuncto precedenti: sed si querit̃ an habeatur pro condemnato quantum ad imponendam penā criminis dicendum est quod non: nam etiā ille qui vere confess⁹ est non habetur pro condemnato in criminalibus: sed requiritur condemnatio etiam si fuit confessus in iudicio: vt. ff de custo. reo. l. si confessus. si fuit ficte confessus ex ista ficta cōfessione quod resultat ex transactione potest condemnari. Et licet trāsactio fuerit facta extra iudicium: ficta tamen cōfessio que resultaret ex illa habet vim cōfessionis facte in iudicio vt sufficiat ad cōdemnationem vt. l. eius qui delatorē. ff. de iu. fis. nam si haberet vim confessionis extraiudicialis non sufficeret ad cōdemnationē sed ad torturā vt. l. capite quinto. ff. de adul. et ibi no. et hec habent̃ per doct. in. d. l. quoniā intelligitur. ff. de infa.
8 †In ciuilibus[b] cōfessus in iudicio habetur pro condemnato
b vt in. d. l. j. j. de confes. sed extra iudicium nō. tamē illa sufficit ad condemnationē. Et no. diligenter quia licet talis transigens habeatur pro confesso et conuicto si tamen moriat̃ antequam cōdemnetur: ista pena non transit ad heredē eius: imo per mortem crimen extinguitur: casus est singu. in. d. l. qui delatorem. que fuit prima. l. que daret honorem Bar. in ciuitate perusii.
9 vt ipse ibi refert per quā patet †quod si statutum diceret quod contumax vel inobediens habeatur pro cōfesso siue decedat antequam condemnet̃ non pōt heres eius condemnari virtute talis confessionis imo per mortem extinguitur qd perpetuo tene menti: pro eo quod habetur in. l. ii. de iur. calū. et in. c. j. de cōfes. lib.
10 vi. ¶ †Secundus articulus est an per transactione𝔷 vl̃ pactionem factam in criminibus processus irritetur et annihiletur quantum ad istum articulū non est distinguendū inter trāsactionem et gratuitā pactionē sm Bar. hic sed solum an crimē ingerat penam sanguinis vel nō. in primo casu quia licita est trāsactio et pactio dicit Bar. processum inchoatum totaliter extingui et sic nec iudex potest ipsum prosequi ex officio nec idē accusator nec alius. et tunc dicit esse intellectum huius. l. per neminem animaduersu𝔷. Ex quo sequitur quod accusator sentit vtilitatem in hoc quia euitat penam calumnie et similitudinis supplicii: quā pateret̃ si processus nō esset irritatus et cogeretur ipsum prosequi et non probaret: per cōsequens istud quod dicit̃ in prin. huius. l. locum h𝔷 nō solu𝔷 quo ad accusatū: sed etiā quo ad accusatorē: vt accusator euitet dānum tacite cōfessionis ex permissione trāsactionis: et accusator penam calumnie et sic oritur exceptio dilatoria. dicit tñ gl. in. l. accusatoris. j. qd me. cau. quod hoc est verum si reus seruauit trāsactionē. sed si non seruat quia non soluit qd promisit accusatori non tenetur seruare. Et illa glo. videt̃ manifeste probare opi. Bar. quod processus irritetur vt ibi ipse no. d. Rapha. tenet quod non irritetur processus. et ita dicit seruari. Et sic iudex poterit ipsam prose-

b

et ibi Baldus in col. j. eo. et Alex. ī. l. ita stipulat⁹. ī fi. j. ō ver. ob. et de hac clavis ēt aliquid p Abb. ī. c. cū inter. R. ō ele. et an trāsactio dicat̃ actus honesti dei vide p Alex. de imo. ī cōsi. xlix. maxime col. vi. ī iiii. vo. Frā. Cur.

a ¶ Nō h𝔷 locū de iure canoni. adō glo. in. c. puarica tor. ii. q. iii. paul. de ca. cōsi. cxix. inci. notādum quod adulterium.
b ¶ In ciuilibus. adde gl. ī vers. ex cōfessione. in. c. puenit. ō fideius. gl. j. in. c. fi. ō celemis. Car. zaba. ī c. ex literis. in. j. no. de diuor. idē Car. in. c. qm̄ ī. j. no. de pui. Rot. deci. ccccxxv. inci. fuit dubitatū. in nouis. Bar. in. l. de etate. in. §. q interrogāt. ff. de interro. acti. sed in criminalib⁹ requirit̃ snīa cōfessū vt per Spe. ti. de cōfes. in. §. ii. vers. penul.

BIU Cujas

qui per.l.iij.ff.de aboli.tum q2 non est aliqua lex q̃ hoc dicat qõ irriteť.tum q2 hoc nõ vtile cũ possit de nouo accusari per aliũ vt hic in glo.magna.circa prin.Ad qd ergo est vtile illũ ꝓcessum irritari.Sed ab opi.Bar.non recederem per illã glo.Si vero sit crimen super quo nõ liceat trãsigere processus non irritatur.ꝛ sic ipse idẽ inder poterit ipsum prosequi.sed an ipe idem accusator vel alius tertius:dic ꝙ sic:postꝫ trãsactio nõ valet quia non præstat impedimentum quod de iure nõ sorti tur effectum ꝛ isto modo potest intelligi.l.iij.§.pe.ff.de sepul. vio.ꝛ qõ no.glos.in.l.iurisgen.§.si paciscar.ff.de pac.facit.l.nõ quemadmodum.j.de agri.ꝛ censi.li.x.ꝛ qõ no.in.l.iubem⁹.§. sane.ẽ.de sac.san.ec.vbi potest venire ꝛ factum suum qñ illud non valet ꝛ est a iure prohibitum.¶Hoc verũ in accusatore qñ non incidisset in turpil.vl quia destitisset ante inscriptionem vt.l.quesitum.ff.ad turpil.Si vero post.ꝛ sic incidit tenet q2 effectus est infamis non admitteret ipse ad prosequendũ eũ dem ꝓcessum non ꝓpter transactionẽ vel pactionẽ cũ nõ va leant sed propter infamiã quã incurrit: vt.l.infamẽ.de publ. iu.Alius vero extraneus bene admitteret infra.xxx.dies.l.li bellorũ.§.si.de accu.ad accusandũ vero de nouo vbi etiã trãs actio fuit licita admittiť extraneus:sed nõ idẽ accusator si in
11 cidit in turpi.alꝫ ipse etiã admittiť.¶ †Tertio ꝛ vltio videndum est an si reus trãsegit vel pactus est:habeaŧ ꝓ absoluto a crimine ꝛ in hoc clarũ est ꝙ vbi transactio non est licita nõ habetur pro absoluto.sed qñ est licita quidam dixerunt qõ si accusator erat ille in quem fuit commissum crimen habeť pro absoluto ꝛ sic transactio non solum sibi sed cuilibet alteri prę iudicat.Secus si ille non erat offensus.ꝛ ita intelligatur pri. glos.mag.cõmuniter teneatur contrarium q2 etiam si ille erat offensus licet poterit remittere suam iniuriam non poterit re mittere iniuriam factam reipublice cuꝫ ex quolibet publico crimine duplex oriatur offensa.l.licitatio.§.ꝙ illicite.ff.de pu bli.Quid aũt si crimen erat priuatuꝫ ꝛ agatur ex eo ad penã extraordinariam corporalem vel pecuniariam applicandam fisco iuxta no.in.l.fi.de priua.delic.Ja.bu.tenuit ꝙ habeatur pro absoluto.ꝛ ꝙ priuatus potest eam remitttere.Bart.autẽ contra.quod dic vt hic plene per eum.

2 ☞Sententia an possit rescindi per instrumẽta de nouo re perta ꝛ an requiratur restitutio in integrum.ꝛ nu.4.

3 ¶Replicatio est inuenta ad coadiuuandã actionẽ eliſam nõ au tem ex toto sublatam sed qñ est sublata non ꝓdest replicatio.

§ ¶Sed trãsactio. Dolus debitoris dãs causam liberationi an reddat causam nullam ipso iure seu liberationem.ꝛ nu.§.ꝛ nu.7.

4 ¶In transactione rescindenda propter instrumẽta de nouo re perta an requiratur restitutio in integrum.

Quid in arbitramento.

5 ¶Transactio quam partes faciunt per seipsas non petitur re duci ad arbitrium boni viri.

Si pars abstulit probationes testium corrũpendo ipsos vel minando eis ꝙ non testificentur ꝙ propter eius dolum pos sit rescindi transactio.

6 Dolus an reddat transactionem nullam ipso iure.

adõ de hoc ꝛ dic per Sed.de señ.i cõsi.cclxxv.inci. rectoꝛ ecclesie san cte Marie.in se cundo ꝓbio.cur.

1 **Ob prætextu.** †Trãsactio non remittitur prætextu instrumẽtorũ de nouo repertorũ si fuit facta bonafide.Sed si reus per dolũ extorsit ea tũc rescindiť vel doli replicatio si actio nõ erat ipso iure sublata.vel ꝓ doli actione
2 si sublata erat.h.d.¶ †In ter.ibi iura nõ patiuntur sicut nec snia rescidiť ꝓ instra de nouo reperta regulariť.vt.l.sub ipe.j. de re iu.nã in hoc snia ꝛ trãsactio eqparanť.vt hic.ꝛ.j.l. pri. dicit tñ Raph.se vidisse quosdã tenẽtes:q2 si reus absolutus sciebat ꝯ teneri.ꝛ sic erat i mala fide.talis snia põt rescindi per instra de nouo reperta:sed ipse tenebat ꝛ dicebat cõtrariũ pro pter autoritatẽ rei iudicate:ꝛ nihilomin⁹ lata fuit snia ꝯtra opi.suã:ꝛ male:q2 ipse putat eam esse verã sicut deus est in ce lis.Et ego puto ꝛ sum certus:nam ego vidi alios plus erran tes ꝙ absolutio facta si actor nõ ꝓbauit põt rescindi etiã per instra de nouo nõ reperta:ꝛ sic putat eã snĩam esse interlocu toriã ab obseruatiõe iudicij ꝙ est falsissimũ:imo diffinitiua vt dicit gl.in auť.qui semel.j.qũo ꝛ qñ iud.que incipit.s.cita tio.ad fi.ꝛ est ter.expressus in.l.argẽtarius.§.cũ aũt.ff.de edẽ, ꝙ nõ rescindiť ex ꝓbationibus etiã de nouo superueniẽtib⁹ ꝛ sic parit exceptionẽ rei iudicate.¶In ter.ibi extorsisset.dic s.per indirectũ q2 actor videns se nõ posse ꝓbare voluit potiꝰ transigere ꝛ modicũ habere ꝙ totum perdere:nõ aũt extorsit directo suadendo sibi vel faciendo suaderi ꝙ transigeret vten do aliquo mẽdacio:tũc enim locũ haberet.l.actione.ẽ.eo.ſm primã lec.Azo.ꝛ in hoc differt ista.l.ab illa.s.contingentia nõ in decisione iuris.¶In ter.ibi actio supereſt vt q2 liberauit illum per pactum per quod actio nõ tollitť sed eliditur sed in
3 casu sequẽti liberauit per acceptilationẽ.† Nõ.ergo.hic ꝙ re plicatio est inuẽta ad coadunãdã actionẽ elisam nõ aũt ex to to sublatã:sed qñ est sublata nõ ꝓdest replicatio.ꝛ ad hoc plu ries allegani legem istã.Itẽ patet ex ista.l.ꝙ dolus debitoris dans causam liberatiõi nõ reddit cãm nullam ipso iure imo valet siue fiat per pactũ sine per acceptilationem mero iure ſz rescindiť ex equitatẽ ꝓpter dolũ.glos.tñ in.l.de tutela.j.de in integ.resti.vñ facere dꝰiam:an sit facta per pactũ an per acce ptilationẽ vt primo casu reddať nulla.sedo in illo qõ vñ ꝯtra ter.istũ qui loquitur de vtroq; casu.ꝛ tñ hic ꝓ ꝙ liberatio fa cta per pactũ nõ est nulla:q2 dicit cõpetere replicationẽ:ergo pactũ induxit exceptionẽ:alꝫ nõ esset opus replicatione.ergo pactũ nõ est nullũ q2 nõ potuisset inducere exceptionẽ:super prima glo.in fi.dic.adde aliũ casum specialẽ i quo snĩa rescin diť per instra de nouo reperta.s.in.l.admonẽdi.ff.de iureiur. qñ est lata virtute iuramẽti necessarij.Itẽ aliũ i causis spũali bus vt not.Inno.in.c.q2 ꝓpter.de elec.item in alio qñ est lata ex ꝓbationibus priuilegiatis que regulariter nõ essent suf ficientes sed propter priuilegium alicuius sunt sufficiẽtes vt
4 no.Inno.in.c.tua nos.de coba.cle.ꝛ mu.†Et aduertendũ q2 in illis casibus rescindiť snĩa mediãte restitutione in integrũ vt in dictis iuribus:sed in trãsactione rescindẽda ꝓpter ꝓ strumenta de nouo reperta nõ est necessaria restitutio sed põt mero iure redire ad actionẽ primã vel actionẽ de dolo.vt hic patet.ꝛ in hoc maioris autoritatis est snĩa ꝙ transactio:quia difficilius rescindiť sententia.Sed quid in arbitramento.vi detur idem qõ in transactione cum habeat vim trãsactionis. Bal.hic sing.sentit ꝙ si petitũ ẽ reduci ad arbitriũ boni viri in causa reductionis poterũt ꝓduci instra de nouo reperta si cut possunt ꝓduci i causa appellationis.qnimo vlterius di co ꝙ etiã nõ de nouo reperta sicut in cã appellationis nõ pro batum ꝓbabo ꝛc.vt in.l.per hãc.j.de tẽpo.app.Sed si non est petitũ reduci ꝛ sic trãsactũ tps petẽdi tũc secus nisi in casibus specialibus positis hic in glo.ꝛ tunc mediante restitu.i integ.
5 †Sed trãsac.ª quã partes faciũt ꝓ seipsas non petiť reduci ad
a arbitriũ boni viri qõ tene mẽti q2 non recolo alꝫ vidisse.plus dicit Bal.not.ꝙ etiã si pars abstulit ꝓbationes testium cor rumpendo ipsos vel minando eis ꝙ non testificent habeat lo cum ista lex.ꝛ ꝙ.§.dixit ꝓpter dolum eius possit rescindi transactio q2 instra ꝛ testes equiparantur.l.in exercẽdis.j.de fi.instru.¶In glo.seq.in fi.dic vel ſm Jac.bu.ꝛ Bart.ꝙ du plex hic fuit dolus vnus i subtrahẽdo instra ꝛ ꝓ illo datur actio furti:ꝛ nõ de dolo.Alius in extorqũdo trãsact.ꝛ ꝓ illo dať actio de dolo ꝛ nõ furti:sed etiã imo videť ꝙ nõ fuerit nisi vnus:ſz in subtrahendo instra ꝓpter ꝙ actor inductus est ad transigendũ:nõ emi post transactionẽ dolose suasit sibi ꝙ trãsigeret.nam tunc doc.isti dicerent verũ q2 videť verior solu tio.quã posuit hic Pe.dicens ꝙ ad idem petendũ non põt cõ currere actio de dolo cũ alia actione sed hoc nõ ad idẽ:sed ad diuersa q2 actio furti dať ad penam:ſz actio de dolo ad inter esse:ſz Bar.ipsam reꝓbet:sed mihi magis placet.¶In gl. fi.in prin.ibi licet sit secus in actione dic q2 si actor est in dolo reddiť transactio ipso iure nulla.l.in summa.§.j.de condi.in de.vbi dicit ꝙ est imperfecta ꝙ verbũ significat substãtiã.Si ergo vult ista glo.ꝙ dolus rei nõ reddat trãsactionẽ nullam ipso iure.sed dolus actoris sic ipso iure per illã.l.ꝛ per.l.ij.ẽ.e. sed per dolũ actoris sic.Ego miror de ista.l.ij.ẽ.c.ꝓbat ꝙ do lus rei nõ reddat transactionẽ nullã ipso iure nec i effectu q2 non facit eã rescindi.sed iste ter.vult ꝙ ſz nõ reddat liberatio nem nullam ipso iure tñ reddit in effectu.doc.ibi nõ declarãt.
6 †Tu aduerte diligenter qõ interdũ est simplex dolus rei sine admixtione alicuius delicti:q2 scit se nullus habere ius:sic re sistit actori calũnioſe:ꝛ tunc habet locũ.l.ij.ẽ.eo.vt transactio sit nulla iure non in effectu.Interdũ nõ est simplex sed cũ ad mixtione delicti:vt q2 subtraxit instrumentũ ꝓpter qõ extor sit per indirectum transactionẽ:ꝛ tunc ſz non reddat nullam ipso iure:reddit tñ nullam i effectu:q2 est duplex dolus vnus in litigãdo ꝛ resistẽdo per calumniã alius in extorqũdo trãs actionẽ ſz in actore est hic plus q2 etiã si sit vnicus dolus tñ.s. calũnioſe litigando vt si sciat se nullũ ius habere vel ex post fa cto apparet euidenter ꝛ tunc ipsa transactio reddiť ipso iure nulla.vt.l.in summa.§.j.ꝛ hoc i dolo qui cõmittiť nõ tñ in re ipsa sed etiã animo.sed si re ipsa tantum:vt q2 licet non foue ret ius tñ debebat fauere tunc nec dolus rei nec dolus actoris reddit transactionem nullam vl annullandã.de primo est cla rum:de scdo est casus.j.codẽ.nec intentio:vbi creditores here ditariꝰ nullũ habebant ius agendi cõtra illum qui nõ erat he res:ꝛ tñ transactio cum illo facta valet ꝛ nõ rescindiť:q2 crede bat se habere ex aliqua iusta causa vnde nõ litigauerunt calũ nioſe.ꝛ istã nom declarant ꝓ doc.ꝛ sunt necessaria.ꝛ Ja.bu.

dixit vt

BIU Cujas

oixit vt refert Bar. q dolus actoris cõmittitur in calumnioſe litigando. ⁊ tunc eſt differentia inter dolum actoris qui reddit tranſactionez nullã ipſo iure. l. in ſumma. ⁊ dolus rei qui non reddit nullam ipo iure nec in effectu. l. ij. ſ. eo. Interdum committitur in extorquẽdo tranſactionẽ. Et tunc nõ eſt differentia inter dolum actoris ⁊ rei ſed aduerte q quidam perperam intelligunt hoc modo quãdo cõmittatur in extorquẽdo tranſactionem ſicut dolus rei non reddit eaz nullã ita nec dolus actoris: iſte intellectus eſt falſus q plus debet efficere dolus proximus qui eſt quando committitur in extorquẽdo tranſactionem quam dolus remotus qui eſt quãdo committitur in litigando per. l. pe. ff. de condi. ob turpem cau. voluit ergo dicere Ja. bu. q eſt quando committitur in extorquẽdo ſicut dolus actoris reddit eã vitioſam ita ⁊ dolus rei per iſtã l. Jn hoc tamen differẽtia eſt quod dolus actoris reddit eam nullaz ipſo iure ſiue ſit cõmiſſus in litigãdo ſiue in extorquẽdo tranſactionem: ſed dolus rei non reddit eam nullã ipſo iure: ſed in effectu vt hic qñ in extorquendo. ℙe. vo dicit q neutrius dolus reddit eam nullã ipſo iure: cum ſit cõtractus ſtricti iuris nec facit eam reſcindi nec illa. l. in ſumma. pbat ꝛtrariũ que opi. mihi placet. lz Bar. ipſam reprobet: tu aũt recollige ex omnibus que. ſ. dixi aut eſt dolus cõmiſſus re ipſa nõ animo: ⁊ tunc neutrius dolus reddit eam nullam vel ãnullãdam. Jnterdũ conſilio q ſcit ſe nõ habere ius ⁊ nihilomin⁹ litigat calumnioſe. ⁊ tunc ſi non eſt admixtum delictũ diſtinguitur inter dolum rei qui nõ reddit tranſactionem nullam nec annullandã. l. ij. ℣. eo. ſ. dolũ actoris qui reddit eã nullã ℔z opi. glo. ⁊ doc. vel dic non nullã: ſed annullandã ſm opi. ℙe. que magis plz. nec ob. opi. Bar. qui dicit q ſi ibi nõ eſſet nulla competeret reo exceptio doli anteꝙ ſolueret que eſt odioſa ⁊ ideo ſi ſolueret non repeteret. l. que exceptionez. ff. de condi. inde. ⁊ tamen in. l. in ſummma. dicitur contrarium q repetit: nã nego q iſta exceptio doli ſit odioſa cum competat ex naturali equitate: vt idem Bar. no. in. l. ij. ſ. quod me. cau. Et ℔ tãgit Rapha. ⁊ bene contra rationẽ Bar. Si vero ſit cõmiſſum in extorquendo tranſactionem. tunc dolus rei facit tranſactionem reſcindi vt in hac. l. per rationem quam. ſ. dixi. q eſt dolus duplex: ſed dolus actoris redderet eã nullam ipſo iure ſecundum opi. ℙe. dic vt. ſ. dixi q facit eam reſcindi: poteſt tamen dici hic non loquitur de tranſactione ſed de liberatione que facta eſt pro executione tranſactionis. Nam tranſactio eſt illa conuentio quam partes faciunt vt recedant a lite et actor promiſit aliquid facere ⁊ reus econuerſo ille ꝓmiſſiones ſiue fiant per pactum ſiue per ſtipulationez ſunt ſtricti iuris: ideo non redduntur ipſo iure nulle pp dolum ſed ope exceptionis vel replicationis. l. dolo. ℣. de inuti. ſtipu. ſi poſtea actor faciat quod promiſit q liberet illa liberatio nõ redditur nulla ipſo iure ſed in effectu: ⁊ ſimiliter ſi reus traderet q transferret dominium ſed poſtea condiceret: vt in. d. l. in ſumma. ℌ. j. ⁊ ℔ in
7 ſe. ver. glo. ibi ſed poſſet cum dolus ⁊c. ¶ †Et poſito q dolus redderet promiſſionem nullam que tendit ad obligandũ nõ fit reddit nullam liberationẽ fauore liberatiõis. l. arrianus. de actionibus ⁊ obliga. ff.

2 ☞ Si in inſtrumento dicatur actum tali die ⁊ probetur q fuit factum de nocte an reddatur inſtrumentum falſum.

Dies naturalis. xxiiij. horarum more romano incipit in media nocte ⁊ finitur in media nocte ſequenti.

3 Sententia lata de nocte an valeat.

1 **On minorem.** †Valet tranſactioẽt
2 ſi fiat de nocte. h. d. ⁊ idem in quolibet ꝛtractu †dic ſi in inſtrumento dicatur actum tali die ⁊ probetur quod fuit factum de nocte an reddatur inſtrumentum falſum. dicit Jnnocen.
a q non quia dies ſumit pro die naturali. xxiiij. horarum[a] qui incipit more romano in media nocte precedenti ⁊ finit in media nocte ſequenti: ⁊ inſtrumentum diceret actum quindecimo die talis menſis probaretur q fuit actum poſt mediã noctem dici artificialis quintodecimo bene eſſet falſum quia de
3 buiſſet dicere ſexta decima die q̃ tunc erat incepta. ¶ †Quid
b autem in ſententia[b] an valeat lata de nocte docto. videntur dicere q non. Alij dicunt contra. vt no. in. c. conſuluit. de of. delegati mihi videtur dicenduz q aut eſt lata a iudice ordinario qui habet certũ locũ pro tribunali ⁊ certas horas in quibus debet ſedere ⁊ tunc lata extra illam horam ſiue de die ſiue de nocte nõ valet ℘ aut. de iudi. ℌ. ſed ebũt. Aut loquimur in ſententia iudicis delegati qui nõ habet certam horaz vel terminum: ſed pro libito voluntatis tam locum q̃ horã ſibi deputat: ⁊ tunc valet etiam lata de nocte dummodo infra terminũ ſue iuriſdictionis ⁊ in loco honeſto: ⁊ no. ℣. de ſen. l. cum ſentẽtiam. in fi. glo. ⁊ idem in ſentẽtia arbitrorum vel arbitratorũ.

1 **Cum eaque.** †Plus valet quod agit q̃ qõ ſimulate concipitur h. d. Et nihil aliud ⁊c. Dubium erat hic q iſta. x. promiſſa per aduerſarium iſtius ſcolaris non fuerunt promiſſa per ſtipulationem ſed pacto nudo. ſcolaris volebat petere ⁊ dicebat q actum fuit in inſtrumẽto q eſſet emptio ⁊ venditio ex qua oritur actio etiã ſine ſtipulatione. Certe probato q reuera fuit actum vt eſſet tranſactio. licet ſimulate conceptum quod eſſet venditio non poterit ille ſcholaris petere illa. x. voluit autem ſcholaris q inſtrumentum cãtaret de venditione pro honore ſuo qui propter ignorantiam eius erat in caſu perdendi litem vnde trãſegit pro modico ⁊ quia verecundabatur dicere q tranſegerat voluit inſtrumentum cantare de venditione.

2 ☞ Unus caſus in quo non repetitur ſolutum indebitum.

1 **Nec intentio.** †Solutum ex cauſa validе tranſactionis nõ repetitur licet nullum debitum preceſſerit. h. d. in effectu. ¶ †Et eſt vnus de caſibus in quibus non repetitur indebitum ſolutum: quia licet debitum ſuper quo facta eſt tranſactio non preceſſerit: ipſa tamen tranſactio facit eſſe debitũ quod ex cauſa permittitur vt a lite recedatur. Nec reuera non eſt ſolutum indebituz. et adde. l. in ſumma. ℌ. j. ff. de condictio. indebi. ¶ Oppo. qõ illa tranſactio fuerit nulla quia ſi tu non eras heres archimedoꝛi iſti creditores eius cõtra calumnioſe litigarunt. ⁊ calumnia actoris commiſſa in litigando reddit tranſactionem nullam ipſo iure vel ſaltez annullandã vt poſſit repeti datum: vt in dicta. l. in ſumma. ℌ. j. Solu. vt dixi in. l. ſub pretextu. licet doc. non tangant ille terloquitur quando detegitur manifeſta calum. actoris quia vt ſciens ſe nullum ius fouere de facto litem mouit ⁊ inſiſtit. hic vero non fuerunt in manifeſta calumnia quia crediderunt te beredem eſſe ex alia iuſta cauſa: ⁊ ſic nõ fuit dolus commiſſus conſilio ſed re tantum qui non habet vitiare tranſactionẽ nec ipſo iure nec in effectu ſiue ſit in actore vt ℔ ſiue in reo: vt in. l. ij. ſ. eo. ſecundum vnum intellectum. Sed ſi fuiſſet dol⁹ ⁊ animo cõmiſſus diſtingueretur inter reum ⁊ actorem: vt dixi in l. ſub pretextu.

2 ☞ Si ſoluiſti mihi centum tanꝙ debitor meus poſtea agis contra me ad alia centum tanꝙ debitorem tuum ex alia cauſa ⁊ ego dicam q non eſt veriſimile q ſim debitor tuus quia a ¶ Pro die naturali. xxiiij. horarũ. adde Ange. ⁊ mod. ĩ. l. ñn. C. de bis q. vt indig. Joan. ô imo. ĩ. l. q̃ etate. ff. de teſt. Bal. ĩ. c. ñ. de fer. Et per Bar. ĩ. l. ij. ℌ. fi. ff. de ℣. ſig. Et vtrũ albeſcẽte ſero ôq̃ loquit̃ ter. ſin. ĩ. l. titius. ℌ. luci⁹. ff. ô lib. ⁊ poſthu. attribuatur diei vl̃ nocti vide qô no. bar. in. l. j. ff. ô manute. p illũ ter. duz dicit vinẽs moritur. facit ter. in. l. qñ indignuz. C. de teſta. Cur.

si eſſem tu nõ ſoluiſſes mihi ſed compenſaſſes an hoc probet me non eſſe debitorem. ¶ Quid autẽ in ſnia. adô Jo. an. in addi. Spec. in ti. de ſent. pla. in ℌ. iuxta. in ℣ſi. q tunc.

1 **Quidam.** †Sol. partis ex cauſa tranſactionis facta inducit liberationem a toto. ſecus in confeſſione partiũ facta a reo. hoc dicit. ⁊ ponit caſum q quedaz mulier tenebatur tibi in centum mouiſti ſibi litez ſuper tota quãtitate: poſtea veniſti ad tranſactionem cum ea pro quinquaginta que ipſa tibi ſoluit ⁊ tu compromiſiſti eam amplius nõ molestare tunc vis petere alia quinquaginta dicẽdo q illa promiſſio tua debet reſtringi ad quantitatem ſolutam contrariuz reſpondetur hic poſtquaz de aliꝭ quinquaginta mota erat lis vnde intelligitur tam de ſolutis q̃ de non ſolutis poſtquã de illis mota fuerat lis. Si vero nulla mota lite venit ad te ⁊ ſoluit tibi quinquaginta dicens ſe tibi in plus non teneri: tunc licet receperis ⁊ nil direris verba illi⁹ tibi nõ preiudicãt quominus alia quinquaginta petere poſſes quia non videris in illis verbis conſenſiſſe. Sed ſi verba eſſent a te prolata quia dixiſſes in ſcriptis vel ſine ſcriptis ipſũ tibi teneri in quĩquaginta tunc bene preiudicares tibi per ea que habentur ⁊ notãtur in. l. rationes. ℣. de pba. Et tene mẽti hunc ſecundum ca
2 ſum quia ſingularis. ¶ †Sed pone ſoluiſti mihi centum tanquam debitor meus: poſtea agis contra me ad alia centũ tanb quam debitorem tuum ex alia cauſa ego dico q non eſt veriſimile q ſim debitor tuus: q ſi eſſem tu nõ ſoluiſſes mihi ſed compenſaſſes an illa allegatio ſit bona vel probem me nõ eſſe debitorem. dic q non per. l. cum dos. ⁊ not. per Bar. ff. rerum amota. Nam illa poſſunt ſimul ſtare q tu ſis debitor meus ex vna cauſa ⁊ ego tuus ex altera: ⁊ quod noluiſti vel non potuiſti vti exceptione compenſationis: quia debitum meum erat liquidum: tuum non: facit. l. qui inuicem. ff. de condi. inde.

1 **Jmaiores.** †Tranſactio vel liberatio non reſcinditur ex defectu cauſe in mente retente ⁊ non expreſſe. hoc di. Ad ℔ infra de condictione ob cauſam. l. ſi repetendi. iſte leges ſequentes nihil habebant preter cauſam vſque ad. l. ſi ue apud acta.

2 ☞ Trãſactio licet fiat ſuper lite que agitur coꝛã iudice vt ab ea diſcedatur non tamen eſt neceſſe q fiat coꝛam iudice.

BIU Cujas

3 Si interuenit stipulatio licet actor nõ impleuerit perfecte nec implere possit trãsactionẽ tñ ex tali stipulatione agere põt et vide oppositiões i nu.4.si nõ iteruenit stipulatio.ꝛ nu.§.ꝛ.6.

4 Si dimitto penes te rem meam ex causa trãsactionis aliquo a te recepto:non tamen transfero in te dominium ꝛ si non est mea an possim eã vsucapere vel prescribere cõtra verum dñm.

5 Cautio mutiana an etiã habeat locum in contractibus sicut in vltimis voluntatibus.

6 Reus si impleuit trãsactionem ex parte sua an possit restringere actorem ad cauendum de non agendo in futurum de iure vel de facto.

7 Actor an agere possit contra reum non seruantem transactionem ꝛ qua actione.

8 Eo casu quo actor non potest agere prescriptis verbis ad obseruantiam transactionis an possit agere condictione ob causam ad ipsam rescindendam.

9 Actor in casu istius.l.an possit redire ad primam instantiam prosequendo illam in eo in quo erat tẽpore facte trãsactiõis.

10 Que remedia competant reo contra actorem venientem contra transactionem.

1 **SIue apud acta.** †Ex transactione facto nudo pacto actor qui non perfecte impleuit nec implere potest sed fecit qõ in eo est agere non põt sed ꝯ reũ nõ seruantẽ transactionẽ redire potest ad actionẽ primã si nõ est extincta.h.d.ꝑm intellectũ glo.ꝛ doc.Et est lex repetibilis qꝛ habet materiam subtilem de qua habeť i pluribus.ll.huius ti. Et sic loquitur ista lex solum in casu qñ actio prima non erat extincta:sed.l.actione.§.c.ꝑm lec.¶Dil.loquitur quando erat extincta.Et cum ista concordat etiam.l.cum proponas.§.tit. j.que loquitur qualiter prouidetur actori contra reum nõ seruantem transactionẽ.sed.l.cũ ꝓponas.§.eo.ti.loquiť econuerso qualiter prouidetur reo ꝯ actorẽ venientem contra trãsac. Et hic Bar.plene colligit materiã ponendo omnia remedia
2 que dantur vtriq;.¶†Nota.in prin.q; licet trãsactio fiat super lite que agitur coram iudice vt ab ea discedatur non tñ est necesse q; fiat coram iudice:qꝛ non est actus iudiciarius cum sit contractus:bene tamen aliqñ ex ea oritur tacita confessio que habet vim iudicialis confessionis vt sufficiat ad condemnandum.vt in.l.quia videtur.ff.de ifa.ꝛ vide quod not.Bal.in.l.
3 bonorum.j.qui admit.ad bo.pos.¶†Item no.ibi nec huius rei causa.ꝛc.q; si iteruenit stipulatio ꝛ actor nõ implenit perfecte nec implere possit transac.quia promisit nõ petere secundum q; glo.istam.l.itelligunt nihilominus ex tali stipulatione agere potest quia stipulatio est promissio de se vestita ꝛ nõ indiget vestimento rei interuentu sed si stipulatio nõ interuenisset nõ posset pactum nudum vestiri rei interuentu si actor perfecte implere nõ põt.ꝛ sic est casus hic de eo quod no.Bal. in.l.cũ ꝓponas.§.ti.j.ꝛ ibi tetigi.ꝛ Ly.i.l.j.§.de pac.ꝛ est etiã hic glo.mag.circa med.ibi dũ dicit.nec ob.q; si stipulor.ꝛc.que
4 ponit rationẽ.¶†Item no.dũ dicit vendicatione pendente. iste ter.semper allegatur q; si dimitto penes te rem meã ex cã transactionis aliquo a te recepto non ꝓpterea transfero in te dñium qꝛ nõ est illa intentio mea sed solũ a lite recedere.ꝛ hoc patet hic dũ dicit q; vẽdicatio pendet qꝛ si remanet penes me dominiũ ergo rei vendicatio.Ex his sequitur q; si res quã dimitto penes te nõ erat mea:sed putabam ipsam esse meã:illa dimissio vel transactio nõ est sufficiens titulus vt possis eam vsucapere vel prescribere cõtra verum dñm:qꝛ titulus qui nõ operať trãsla.dominij qui habetur a vero dño:nec operatur vsucapiendi condictionem:si habeť a nõ domino.ꝛ de hoc est glos.in.l.pe.j.de vsuca.pro emp.per istã.l.ꝛ per.l.si pro fundo. j.co.¶Ex ista glo.mag.colligunť plures opi.ꝯ istum ter.qui vult q; si nõ interuenit stipulatio nõ possit agi ꝯ reum vt impleat transactionem.primo de leg.iij.§.j.de condic.ob causam. vbi dať cõdictio ob cãm.ꝛ glo.dicit q; ibi loquiť in reo hic in actore sed male loquiť qꝛ quantũ ad cõdictionẽ ob causam nõ est differentia inter reũ ꝛ actorẽ:sicut enim competit reo ad repetendũ qõ dedit ꝙtra actorẽ non seruantẽ trãsactionẽ vt ibi: ita ꝛ actori vt reus se reponat in pristinã obligationẽ qñ prima erat extincta.vt.l.si quis accepto.eo.ti Dic ergo q; illa.l. loquiť de actione oriẽda ex pacto nudo:illa ergo nõ oriť actori cõtra reum nec ecõtra cum sit eadẽ ratio.l.aũt in contrariũ allegata loquitur de cõdi.ob cau.que non oritur ex pacto nudo:sed extra id qõ agiť vt in.l.si is qui.ff.commo.¶Secunda opp.est qꝛ vel dari actio prę.ver.vt seruet trãsactio.l.ob eam. ff.de prę.ver.Et glo.soluit duob9 modis primo q; illa nõ oriť nisi ex trib9 spẽbus ꝯctuũ inoiatorũ .s.do vt des do vt facias facio vt facias:ſz ex quarta specie.s.facio vt des nõ oritur actio prę.ver.l.naturalis.§.q; si faciã.ꝛ hic fuit facio vt des qꝛ promittit nunq; petere vt ille sibi diret.ꝛ.ꝛ si dicatur ex illoꝯctu licet non oriatur prę.ver.oriť de dolo vt ibi ꝛ hic non dicit q; agatur de dolo:sed actione prima :respondetur q; illud cõtingit per accidens non ex prima natura cõtractus.s.qꝛ actio prima durabat que fecit cessare actionem de dolo:sed si non duraret prima ageretur de dolo.glo.tamen reprobat istam solutionẽ qꝛ imo ille contractus potest dici do vt des cum remittere sit dare.l.si mulier.de condi ob causam.Ista reprehensio nõ est bona:qꝛ verum est hoc quando remittitur debitum liquidum sed quando nõ est liquidum tunc remittere nõ est dare sed facere propter aliud:tamen dicta solutio non est bona:quia nõ est verum q; ex facio vt,des non oriť actio prę.verb.qñ ex facto nihil adest aduersario secus qñ adest saltẽ liberatio.l.cũ mota.§.eo.ti.ergo deberet hic dari actio prę.ver.qꝛ aderat aduersario.Soluit ergo glo.q; actio prę.ver.oriť ei qui per fecte impleuit ex parte sua sed hic nec impleuit nec implere põt qꝛ ꝓmisit factum negatiuum habens tractum in futurum:ſz amplius non petere vel molestare quod implere non potest quousq; viuit.vnde de rigore huius nõ potest dari actio prę.ver. directa licet aliquãdo detur vtilis ex equitate in casu.l.eũ mota.§.eo.secũdum vnum intellectum:sed hic etiã vtilis non datur quia cessat ratio de qua ibi.ꝛ istam so.tenent omnes doc. sed tertio contra istam opp.qꝛ potest dari modus q; perfecte impleat.s.liberando reum per acceptilationem:nam etiã rei vendicatio potest reduci in aquilianaz stipulationẽ ꝛ postea per acceptilationem tolli ipso iure.vt.l.ꝛ vno.§.j.ff.de accep. ꝛ si postea agere nõ poterit quia sine actiõe nemo experitur. Quidã ista fateňť si per acceptilationẽ facta fuisset:sed dicũt q; non fuit facta vel melius si fuisset facta qꝛ ꝓmissio sua de non veniendo contra.debet intelligi nec de iure nec de facto: vnde licet per acceptilationẽ abstulerit sibi potentiam agẽdi de iure non tamen abstulit nec offerre potuit potentiã de facto:ꝛ sic nõ dicitur impleuisse.Sed contra quarto qꝛ est dare alium modum ad hoc efficaciorem vt caueat de non agendo amplius nec de iure nec de facto:que cautio loco implementi habeť.l.iiij.§.fi.de condi.insti.ꝛ.l.mutiane.de cõdi.ꝛ demonstra.glo.fatetur q; si cautio ista foret interposita possit agere.

5 ¶†Et sic innuit q; cautio mutiana[a] locum habeat in contra
a ctibus sicut in vltimis voluntatibus:contrarium tenet in.l. j.§.de pac.in fi.glo.mag.ꝛ in.l.iij.de condi.ob cau.Vide de hoc vt no.in.d.l.mutiane.sed quãtum ad propositi glo.loquitur inepte q; cautio locũ habet in conditionibus negatiuis nos loquimur in modis negatiuis vnde potiꝰ diceret cautio que prestatur de modo implẽdo.vt in.l.quibus diebus.§.fi.de cõdi.ꝛ demon.An ergo ista cautio de implẽdo modum habebitur pro implemento in contractu trãsactionis vt detur actio sicut habetur in vltimis voluntatibus:glo.tenet q; sic Bald. idem dicens q; postquam aliter non potest impleri debet causa sufficere.ar.l.statulib.ff.de statulib.Bar.dicit se non reperire hoc nisi in contractibus bonefidei.vt.l.insulam.§.fi.ff.loca. Et ideo ipse distinguit q; aut transactio fuit facta super act. bonefidei.ꝛ tunc quia reputatur bonefidei.vt no.§.eo.sub ꝓtertu.ꝛ.j.de inte.resti.l.de tutela.q; tunc erit vera illa glossa sed si sup actione stricti iuris dicit contrarium.Breuiter mihi videtur oppositum quod non habeatur pro implemento.nã l.insulaz.§.fi.loquitur in cõtractu nominato ex quo oriť obligatio ꝛ actio statim etiam ante secutum implementum licet obstet exceptio quousq; impleatur.vt in.l.iul.§.offerri.de ac. emp.si ergo non potest impleri ex parte actoris nisi prius impleať ex parte rei quia venit fiendum implementum ex eo qõ reus dabit:vt si locas mihi opus fiendum pro centum qõ de illis centum facere debeo tũc equitas dictat q; agere possum antequam faciam ꝛ q; cauendo de faciẽdo debeat sufficere cũ mihi non obstet exceptio ꝛ ita loquiť ibi.non eñ habeo actionem ex implemento sed ex solo consensu sed nos loquimur in contractu innominato in quibus antequam impleam:nõ est mihi orta obligatio vel actio que debet oriri ex implemento. vt in.l.iurisgentium.§.j.ff.de pac.non sic ergo dictat equitas q; cautio de implendo faciat mihi oriri actionem ꝛ obligationem:nec ita faciliter fit sicut dictat q; actionem non datã posset exercere sine obstaculo excep.hoc enim facilius fit.ꝛ hoc est veritas sicut deus est in celis:ꝛ in vltimis voluntatibus est eadẽ ratio:quia ex legato facto sub modo statim adita hereditate orta est obligatio ꝛ actio ex testamento etiam ante modum impletum licet obstet exceptio nisi caueať de implendo ꝛ ista non tangunt docto.nec ergo cautio mutiana locum habet in casu nostro:quia non est conditio:sed modus nec etiaz cautio de implendo modum quia illa non est sufficiẽs nec inuenta est vt faciat oriri actionẽ ꝛ obligationẽ:ſz bñ est sufficiẽs vt orta obligo ꝛ actio faciat cessare exce.in vltis volũtatibꝰ ꝛ etiam

a ¶Cautio mutiana.an ꝛ qñ cautio mutiana locũ habeat in ctibꝰ vide p Jmo. ꝛ latiꝰ p do.bar. loci. i.l.mutiane cautioni.col.iiij. ff.ꝯ ꝙdi.ꝛ demõ. Franci.cur.

BIU Cujas

τ etiam in ꝯtractibus maxime qñ modus deberet impleri de eo ꝙ debet dare reus: τ secundo videtur dicendũ ꝙ si in trans actiõe interuenit stipulatio quo casu.l.ista vult ꝙ ex ea possit agi licet actor non impleuenit perfecte nec implere possit dũ modo faciat quod in eo est: iste saltē debet cauere de faciendo τ implendo in futurum.arg.d.l.insulam.§.fi. Et ita limitat iste tex.nec ob.d.§.offerri: qui vult exci.etiam in contractibus innominatis nisi agens impleuerit.nam si pōt implere perfecte non admittitur ad cauendum: sed si nõ potest tunc sufficit
6 cauere: τ ista no. qꝛ valde declarant istam materiam. †Sed ponamus ꝙ reus impleuit ex parte sua nunc vellet restringere actorem ad cauendũ de non agendo in futuruz de iure vel de facto.an potest: illud voluit querere glos.in ver.non tñ possũ cogi: τ determinat glo.ꝙ non per.l.iij.in prin.ff.de condi.ob cau.sed in contrariũ allegat.l.in bonefi.ff.de iud.vbi debitor in diem vel sub conditione: tenetur cauere de dando aduenientē die vel conditione: sed iste actor est debitor in diem qꝛ nõ potest agere quousq; viuit.glo.dicit ꝙ illa.l.in oībus loquitur in bonefi.contractibus nos loquimur in stricti iuris.hec sol. nõ est bona: qꝛ licet illa loquaꝛ in bonefi.tñ est idē in stricti iuris vt est casus in.l.q creditores.ff.de priui.cre.dic ergo meliꝰ ꝙ propter illud nõ ob.qꝛ tunc non est verũ ꝙ debitor in diez vel sub conditione teneaꝛ interiz cauere qñ superuenit noua causa que non erat tpe ꝯcte obligationis vt qꝛ factus est pauper vel dubitaꝛ de fuga eius vt colligitur dum dicit causa cognita sed in casu nostro nõ supuenit noua causa: τ sic nihil ad propositum illa.l. Bene tñ dicit glo.ꝙ nõ possit cogi ad cauē dum per illam.l.iij.in prin.vbi est casus: lʒ in seruitutibꝰ realibus rusticorum talis cautio.l.τ harum si serui.ven.qδ aũt glo.dicit in vltimis voluntatibus etiā prestari cautionē intellige vt non possit cogi precise: sed causatiue. τ vult legatũ cōsequi factum sub conditione negatiua τ sic nihil ad propositũ qꝛ nos loquimur an possit cogi pcise qꝛ reus impleuit ex parte sua. ¶Nunc op.glo. in ver.si obstat.Naz si hic est rō quare actor non possit agere non interueniente stipulatione: qꝛ non impleuit perfecte ex parte sua nec pōt implere eadē ratiõe nõ poterit lagere etiā qñ interuenit stpulatio lʒ sit cōtractꝰ vestitus: cum enim ex contractu vestito non possit quis agere nisi impleat ex parte sua quod implere debet: vt in.d.§.offerri.cuius contrarium sentit ista.l.circa medium a ꝯtrario sensu ibi nec huius rei τc. ¶Glo.respondet per breuia verba ꝙ ex cōtractu vestito iam est orta actio τ obligatio ex ꝓuisione ipsiꝰ contractus licet obstet exceptio ante implementũ. Si ergo implet quatenus potest.l.nõ debet sibi denegare actionem quaz acquisiuit ex sola prouidentia. Sed qñ cōtractus nõ est vestitus de sui natura licet possit vestiri ex.l.prouidētia.si impleatur ex parte voluntatis agere.l.iurisgē.§.j.ante implementũ non est nata obligatio vel actio. τ licet faciat quicquid potest lex.tñ potest sibi sine querela auferre prouisionem suam τ denegare sibi actionē τ obligationem qꝛ ex prouidentia actoris non sunt nate: vnde non potest conqueri de.l.si vultꝙ non nascatur nisi perfecte impleuerit.hec est intētio glo.quod tñ declara: vt.s̄.dixi: vt saltē debeat cauere qñ interposita est stipulatio. ¶Sed extra glo.oppo.ꝙ etiam si interuenit stipulatio non possit agi ante perfectum implementũ.vt.ff.de ver.obl.l. quicquid astringende.§.fi. Dic breuiter ꝙ ibi loquitur in stipulatione conditionali ex qua non oritur actio vel obligatio ante perfectũ implementum.l.cedere diem.de ver.sig.τ qꝛ est eadeʒ ratio que in cōtractu innominato: nos loquimur in stipulatione pure facta licet sub modo ex qua statim oritur obligatio τ actio modus non suspendit natiuitatem earũ: sed executionem tantum.vt no.per Pe.τ alios in.l.cum mota.s̄.eo. ¶Item opp.in glo.de.d.l.cum mota.τ.d.l.si pro fundo.j.eo. in quibꝰ potest quis agere etiā si nõ interuenit stipulatio: sed respondet ꝙ in illis perfecte impleuit actor hic nõ: nec implere potest. Et sic in illis datur directa actio pre.ver.si implemētum processit ab ipso actore ꝺm vnum intellectum. Sed si potius per casum daretur pre.ver.vtilis vt in.d.l.cum mota.ꝺm alium intellectũ. ¶Ultimo opp.de.l.ob eam.ff.de pre.verb. breuiter dic ꝙ ibi fuit promissum factum affirmatiuuz ꝙ potuit expedire momento: ideo si expediatur datur pre.ver.directa: hic vero factum negatiuum quod non potest expediri momento: sed hʒ tractũ quousq;.ideo nec directa actio pre.verb. sed vtilis: sed recurritur ad actionem primam per quam non agitur directo ad obseruantiam trāsactionis: sed potius ad ipsam rescindendam licet casualiter possit actor consequi implementum si reus vult illam euitare: sed cōtra qꝛ imo datur actio de dolo.vt.s̄.e.l.actione.solu.ibi actio prima erat extincta hic non. Item contra quod agatur condi.ob cau.vt in.l.si quis accepto.de ꝯdi.ob cau.solu.nõ expedit ad hoc agere hic qꝛ actio prima durabat. Et posito ꝙ esset extincta nõ poterat resuscitari ex solo contractu quia erat rei vendicatio que oriꝛ ex translatione dominij non ex solo cōtractu.vt.j.de rei ven.l.
7 pe. ¶†Ex predictis recollige si queritur an actor agere possit contra reum non seruantem transactionē: qua actione distingue aut ipse impleuit transactionem ex parte sua aut nõ.primo casu si interuenit stipulatio potest agere ex illa stipulatione vel certi cōdictione si reus tenebatur ad pecuniam vł ex stipulatu si tenebatur ad factum.vt.s̄.ti.j.l.cum proponas.sed si nõ interuenit stipulatio pōt agere pre.ver.directa si implementum processit ab ipso actore: vt in.l.cũ mota.s̄.e.ꝺm vnũ intellectum vel vtili datiua si processit a casu fortuito vt ibidē ꝺm alium intellectum ad rescindendā aũt transactionem nõ potest agere actione prima vel cōdictione ob cau.nec ex capite penitentie que non habet locum in contractu transactionis. vt.j.eo.l.quāuis.licet sit contractus innominatus nec ex capite: quia reus non implet causam postꝙ potest agere ad obseruantiam transactionis odio litium.vt.j.e.l.si pro fundo.si vero actor non impleuit tunc aut stat per eũ qꝛ pōt implere perfecte τ nõ implet: tunc nõ pōt agere ēt si interuenit stipulatio: τ tunc repelliꝛ ope exceptionis: vt in.§.offerri.vel ipso iure si stipulatio nõ interuenit qꝛ nulla est orta actio ex pacto nudo non secuto implemento.vt in.l.legem.s̄.ti.j.τ in.l.iurisgē.§.j. ff.de pac. Si vero nõ stat per actorem quominus impleat perfecte: sed facit quod potest: vt qñ promisit factum negatiuum: tunc si interuenit stipulatio agere pōt: vt in tex.dummodo caueat vt.s̄.dixi: licet hoc nullus dicat. Sed nõ interuenit stipulatio: tunc agere non potest pre.ver.ad obseruantiā trāsactionis nec vtili nec directa etiā si liberauit reum per acceptilationem vt hic in glo.τ etiam si vult cauere de nõ agendo cum adhuc hoc nõ obstante possit agere de facto licet gl.hic et docto. sentiant aliud τ si eam cauisset posset forte ꝓcedere dictũ glos. τ doct.qꝛ reus teneretꝛ illā cautionē recipere pro pfecto imple-
8 mēto. ¶†Sed si queriꝛ eo casu quo nõ pōt agere act.pre.ver. ad obseruantiaz transactionis: an possit agere condi.ob causam ad ipsam rescindendā. Breuiter puto ꝙ non a sufficiēti partiũ enumeratione: nā aut actio prima non erat extincta et nõ expedit agere vt ille se reponat in pristinaz obligationē cũ possit ad eā recurrere.vt in hac.l. Aut erat extincta τ tũc aut erat talis que non poterat resuscitari ex contractu partiũ.τ idē vt in.l.cũ mota.s̄.eo. Aut poterat resuscitari τ tũc aut poterat agere ad obseruantiam transactionis: τ idē qꝛ dʒ ad illud agere nõ ad eius rescissionem.vt.j.eo.l.si pro fundo. Aut nõ poterat agere ad obseruātiam qꝛ non impleuit perfecte τ tũc similiter de rigore iuris nõ potest agere vt se reponat in pristinam obligationem sicut non potest agere pre.ver.ad obseruātiam quādo ambe ille actiones competunt ꝺm rigorē iuris: τ rigor iuris est ꝙ agi non possit nisi agens pfecte impleuit: sed de equitate datur actio de dolo.τ ista equitas oritur ex eo qδ actor fecit quicquid potest.vnde reus est in dolo nõ faciēdo similiter qδ potest τ iste est casus in.l.actione.s̄.eodē.
9 ¶Ultimo queritur an in casu istius.l.possit redire ad actionem primam: τ an possit redire etiam ad primam instantiaz prosequendo illam in eo in quo erat tempore facte trāsactio. Et dic breuiter ꝙ sic si illa instantia non erat perempta lapsu temporis vel expressa renuntiat.l.si instituta.in prin.de inof. test.nec etiā per extinctionem actionis qꝛ ipsa non erat extincta: sed si quoquo modo extincta esset ꝙqñ sit dixi in.l.si diuersa.s̄.eo.tũc haberet incohare nouam instātiam.vt in illa.l.si diuersa.in fi. Ex his apparet ꝙ ad tēpus potuit iste reus purgare moram suam τ offerre ꝙ prosit vt euitet actionē primaz: nam in glo.fi.sunt opi.sed dic ꝙ si actor incohauit nouam instantiam super veteri actione tunc audiꝛ vsq; ad cōtestationē litis super noua instantia vlterius nõ per.l.si insulam.de ver. ob. Si vero prosequitur instantiam primaz aut tempore trāsactionis non erat adhuc lis contestata: τ idem qꝛ contestatio facta post moram recludit facultatem purgandi moraz vt in ista.l. Aut erat iam contestata τ tũc auditur vsq; ad sentētiā exclusiue vt no.j.eo.si maior annis per Pe.nam mora cōmissa post contestationē purgatur vsq; ad sñiam: post sentētiam vero non admittitur ad moram purgandam qñ vnum est in obligatione aliud in solutione vel ex contractu partium sed si ex.l.dispositione tunc bene admittitur quousque conueniatur actione iudicati.vt.ff.de peti.here.item veniũt.§.itē recte. τ adde qδ no.in.l.si qñ.§.heres.de lega.j.per Bar.τ de sol.l.
10 si quis stipulatus fuerit.x.in mellc.†Que autem remedia cōpetant reo contra actorem venientem contra transactionem dic vt.j.eo.vbi pactum.τ.l.si quis maior.s̄.eo.l.cum ꝓponas.
2 ☞Contra reum non seruantem promissa in transactione qualiter possit actor agere.

BIU Cujas

3 Tlulus transactiõis sup re dimissa nõ est sufficiens ad vsucapiendum nec ad dominium transferendum super illa re sed si est tradita res secus. ⁊ nu. 7.

4 Vbicunq; actor potest agere ad obseruantiam transactionis vel ex stipulatione vt pscriptis ver. licet nõ obseruauerit perfecte ex parte sua non potest actor agere ad rescindendã transactionem vel actione prima si non erat extincta: vel condictione ob causam vt se reponat in pristinam obligationem si erat extincta sed debet agere ad obseruantiam transactiõis: ⁊ qd si non potest agere. ⁊ nu. 5.

5 Casus in quo ille qui impugnat actum vt reus nõ obseruando potest se ex illo iuuare.

6 Quando actor non impleuit perfecte ex parte sua non potest implere: facit tamen quod potest licet non habeat actionẽ pre scriptis verbis contra reum nullo modo obseruantem si non interuenit stipulatio: si tamen reus obseruauit quatenus in eo fuit rem tradendo licet non perfecte potest actor agere.

7 Ille qui renunciauit liti ⁊ cause mote super rei vendicatione non tamẽ transfert dominium in ipsum reum sed solum aliter recedit: nec dominium abdicat a se.

1 SI pro fundo. †Si res data ex causa transactiõis enim catur de euictione agitur: sed si nõ erat tradita sed dimissa ex causa trãsac. tunc de euictione nõ agitur. h. d. ista. l. fi. de toto isto articulo ſm Bart. Et primo loquit actor cui data fuit a reo vt sibi alia res remaneret sup qua erat liti giuz vsq; ibi si iõ ⁊ actori fuit illa res euicta sup qua litigiuz nõ erat ſz erat tradita vt actor a litigio incohato sup illa re desisteret postea loquit reus cui fuit res dimissa ex eã transactionis. ⁊ postea fuit illa res euicta q; non agit de euictione cõtra actorẽ nec ab eo petit qõ dedit q; censet voluisse se ad hoc obligare sed dũtaxat a lite discedere. Et hoc fecit nec amplius litigiũ redist: si ergo res illa per aliũ euincat sine culpa vl facto actoris dãnũ debet eẽ ipsius rei qui posuit se in dubio vt sibi remaneret sine cõtrouersia actoris. ¶ In tex. ibi liberũ dari. ⁊ sic transferri dñium taliter q; reuocari nõ possit. vt in. l. fi. ff. de condi. ob cau. ⁊ in. l. si rem. ff. de solu. Si ergo fuit euict⁹ iste fundus a te rõne donationis q; nõ erat tradẽtis: sed alterius apparet q; nõ dedit q; nõ trãstulit dñium ⁊ si fuit euictus per hypothecã ⁊ apparet q; ipse dedit nõ tñ bene dederit q; nõ liberum nec taliter q; euocari nõ posset: ideo põt agere de euictione per stipulationẽ si interuenit vel pre. ver. ad interesse si nõ interuenit vt. ſ. sequitur nõ aũt potes agere act. prima ⁊ sic
2 trãsac. rescindere. ¶ †In tex. ibi restaurari decisam litem prohibent iura. Sed ⁊ hoc fortiter opp. q; si reus non seruat qõ promisit vt dictũ est videt q; agere possit act. prima que nõ est sublata: vt. ⁊. co. l. apud acta. in fi. ⁊ posito qõ esset sublata adhuc videt qõ possis agere ad rescindendũ transactionẽ condictione ob cãm vt se reponat in pristinaz obligationẽ. vt in. l. si quis accepto. ff. de cõdi. ob cau. ¶ Glos. quesiuit hic nec declarat istud contrariũ dicit enim glo. que incipit sic q; ex quo tradere promiserat hoc seruauit quoquo modo tradẽdo. ⁊ sic fecit q; in eo erat licet traditio non habuit effectũ. Et adde simile in. l. j. §. j. de re. permu. Sed quid ad propositũ cũ paria sint non tradidisse vel tradidisse sine effectu. vt in fi. ff. de cõdi. ob cau. vnde videtur ista solutio reprobari. Solutio. illud est verum in alio contractu innominato quam transactiõis: sed in contractu transactiõis odio litium ne lis sopita restauretur permittitur ad litem pristinam redire: quando reus ex parte sua fecit quod potuit vt hic. secus si nihil fecit. vt in. l. si apud acta. Nam in primo casu potuit agere ad ipsam restringendã ⁊ hoc vult ista. l. singu. Sed si in secundo casu nõ potest agere si ipse actor non perfecte impleuit ex parte sua vt ibi. ideo succurritur ei vt transactionem rescindat. ¶ Sed contra fortiter opponi. aut enim in ista. l. actor impleuerat transactionẽ perfecte q; fuit actum vt promitteret de non petendo ⁊ promisit: ⁊ sic perfecte impleuit ⁊ tũc possit agere vt si seruetur transactio siue reus nihil fecit siue fecit ⁊ non perfecte nõ debet agi ad rescindendũ si attendatur ratio predicta. ergo ista differentia an aliquid fecerit vel nihil fecerit non est attẽdenda. Aut nõ impleuit ex parte sua q; fuit actum vt non peteret aut promitteret de non petendo ⁊ tunc non potest agere vt sibi seruẽtur ꝓmissa siue re⁹ nihil fecerit vl fecerit qñ eo erat: ergo deberet posse agi ad rescindendum vtroq; casu. Hec est difficilis oppositio. Sed dic qõ hoc modo impleuit actor perfecte ex parte sua q; fuit actum qõ non peteret et tamen potest agere act. pre. ver. etiaz si interuenit stipulatio vt sibi seruentur promissa qñ reus tradidit: quoniam tradendo videtur voluisse qõ habeat actor ꝓ perfecto implemẽto eoipso qõ tacet nõ molestat ⁊ sic presentem taciturnitatẽ habet pro perfecto impleמento. ⁊ iste est casus sing. in ista. l. sed si nihil fecit nõ põt dici q; presentem taciturnitatem habeat pro perfecto impleמento: ideo actori non datur actio pre. verb. ideo permittitur sibi transactionem rescindere. vt in. l. contraria. hic non quia postq; perfecte impleuerit reo hoc acceptãte poterit agere vt sibi perfecte impleat. ⁊ hoc tangit do. Barto. hic singu. sed Bald. non intellexit. ⁊ do. Raph. non põderauit. ⁊ nullo alio modo potest dissolui ista contrarietas. ⁊ est valde subtilis ⁊ specula
3 tiua ratio. ¶ †Ultimo collige quod dixi in. l. siue apud acta. ad quod semper allegatur ista lex q; titulus trãsactionis sup re dimissa non est sufficiens ad vsucap. sufficiens illa euictio ageretur de euictione: q; dimittens videretur se obligasse ad dominium transferendum vl vsucap. cõdictione ⁊ quod poterit vsucapere. Itẽ si euincatur antequ impleat vsucap. tenetur de euictione: cuius cõtrarium hic dicitur ⁊ secus in re tradita ex causa transac. Et de hoc est tex. cum glo. in. l. pe. ſ. de vsucap. p
4 empto. † Recollige ergo ex ista. l. singulari quatuor que singulariter allegãtur. primo q; vbicũq; actor põt agere ad obseruantiam transactionis vel ex stipulatione vel pres. ver. licet non obseruauerit perfecte ex parte sua non potest actor agere ad rescindendum transactionem vel actione prima si nõ erat extincta: vel cõdi. ob causam vt se reponat in pristinam obligationem si erat extincta: sed debet agere ad obseruantiã trãsactionis. ⁊ hoc dixit antiquus doc. Gui. de suza. vt refert Ly. ſ. eod. l. si maior. vnde videt esse casus ſm lec. suam licet istam
5 non allegauerit odio litium. †Et est casus in quo ille qui impugnat actum vt reus non obseruando potest se ex filio iuuare hoc etiã videt probari recte inspiciẽdo in. l. quc apud acta. in ver. nec huius rei causa a cõtrario sensu. nam innuit ibi q; si interuenisset stipulatio: quia si posset agere ad obseruantiã transactionis nõ deberet agere actione prima ad rescindẽdũ de hoc etiã videtur casus. si glo. nõ destrueret text. in. l. ob causam. ff. de prescrip. ver. Et videtur hoc esse verũ quando reus fecit quod potuit tradendo licet nõ perfecte quod etiam si nihil fecit: vt in dictis iuribus. Sed si non põt agere ⁊ reus trãsactionem non obseruat: tunc si actio prima durat bene potest ad eam redire. Et isto modo transactio rescinditur ĩ. d. l. siue apud acta. sed si non durat non potest agere ꝑ dictione ob causam vt ĩ illam se reponat: sed debet agere de dolo si nõ perfecte impleuit ex parte sua. vt. l. actione. §. eo. sed quid ĩ eo qui tut⁹ est exceptione: ⁊ sic potest semper facere vt transactio seruetur repellendo actorem. an si actor veniat contra possit trãsactionem rescindere repetendo data per cõdictionem ob causam. ⁊ clarum est q; in casibus in quibus rem ⁊ penam potest cõsequi. vt in. l. vbi pactum. cum sequenti. ſ. eodẽ. ⁊ quando est apposita clausula rato manente pacto tunc põt repetere data ⁊ exceptionem opponere ⁊ sic transactionem non rescindit et facit sibi eam seruari sed dubium est quando non potest repetere rem ⁊ penam. an dũtaxat debeat vti exceptione ⁊ sic facere trãsactionẽ seruari. an aũt repetere data ⁊ sic eã ĩpugnare. videt q; sic eadem ratione qua ⁊ actor. ⁊ videt esse casus in. d. l. cum proponas. in fi. ſ. eo. non destruẽdo lr̃am. tñ ibi doc. sentiunt ⁊ vt ibi dixi supplendo literã ⁊ etiam glo. mag. ĩ prin. l. siue apud acta que videt facere dr̃iam inter reũ ⁊ actorẽ. do. Raph. hic dicit se valde dubitare ⁊ finaliter tenet hãc scẽam partem propter autoritatẽ glo. ⁊ doc. nec põt reddi alia ratio
6 diuersitatis: nisi q; fauorabiliores sunt reo q; actori. †Secundo recollige q; quãdo actor nõ impleuit perfecte ex parte sua nec potest implere: q; promisit factum negatiuum vt non petere vel molestare. facit tamen quod potest q; nõn molestat: licet non habeat act. pre. ver. cõtra reum nullo modo obseruantem si nõ iteruenit stipulatio. si tamen reus obseruauit quatenus in eo fuit rem tradendo licet nõ perfecte potest actor agere ſm intellectum Bal. ⁊ istud facit pro eo quod dixi in. l. siue apud acta. q; licet actor qui promisit nõ petere non possit implere promissum offerẽdo cautionẽ de non agendo: si tamen reus rem recipit sponte videt habere ipsam pro perfecto implemento ⁊ sic poterit agere. Tertio Bar. in. l. naturaliter. in §. nihil cõc. ff. de acqui. pos. in prima vel in secunda lec. allegat
7 istum text. in fi. †q; ille qui renũciauit liti ⁊ cause mote sup rei vendi. nõ propterea transfert dñium in ipsum reum sed solũ a lite recedit nec dñium a se abdicat: q; si sua intentio foret in illum transferre dñium tũc illo nõ translato q; nõ erat sua teneretur de euictione. Cuius cõtrarium hic dicitur quod etiã probat clarius. vt in. l. siue apud. in fi. sed illa ad hoc principalius allegat. ⁊ ista est magna declaratio ad. l. postq; liti. §. eoti. Quarto ⁊ vltimo recollige illud quod. §. dixi q; titul⁹ trãsactionis in re que est tradita est sufficiens ad translationẽ dominij vel quasi vt possit res prescribi: vt hic pz: q; si res euincatur

catur agitur de euictione. secus in re que dimittitur. sed ⁊tra d. l. si donare. de do. inter vir. ⁊ vro. allegata in glo. fi. pro cõtraria. ⁊ insti. de re. diui. §. vendente. alʒ interduz vbi trãsfertur dominium ⁊ vsucapiendi ꝙdictio ĩ re que dimittitur sicut in re que traditur. sol. ibi in re que dimittitur ex aliqua causa vł titulo habili ad trãsferendũ dominium. nam tunc ille penes quẽ dimittiť retinet eã vt dimittẽtis nõ vt suã. ⁊ sic habet animum acquirendi dominiũ q̃ pri⁹ nõ habebat ideo acquirit si dimittẽs est dñs vel si nõ est dominus acquirit vsucapiẽdi condictionez sed si dimittit ex causa transactionis eam vt suã cum intẽtione cõtinuãdi dñium qõ prius habebat ideo si nõ habebat nec acquirendi dñium qz non habet animũ acquirẽdi nec vsucapiẽdi ꝙdictionẽ per. l. iij. §. subtili⁹. ff. de condi. ob cau. Ideo nõ debeť sibi euictio. Et hoc ẽt modo soluiť aliud ꝛrium q̃ possit fieri qz hic traditur res pro re ⁊ sic videť permutatio ⁊ per ꝙsequẽs pro euicta re dimissa possit agi actiõe prima. Cuius contrariũ vult ista lex. nam nõ est verum q̃ sit permutatio qz ille penes quẽ dimittiť nõ habet animũ recipiẽdi nouum dominiũ secus in permutatione: ⁊ p hec rñdetur ad l. j. de re. permu. ⁊ ad. l. si quis aliena. ff. d esol. Et ibi vide bar. in oppo. quam facit de ista. l. Nam dicit esse speciale in transactione gratia minuendarũ litium vt quacunq̃ re euicta siue tradita siue dimissa nõ possit agi actione prima ad rescindendam transac. nõ sic in permutatiõe. Et ista sunt subtilia ⁊ singularia. nec in isto titulo videtur subtilioꝛ lex q̃ ista.

2 ¶ Transactio generalis seu generalis qetatio facta ex causa transactionis an extendatur ad omnia etiaz ignorata ⁊ de quibus non fuit cogitatum.

1 **Sub pretextu.** Generalis trãsactio non cet in omnibus que possunt includi sub actione intẽtata si precessit gñeralis petitio ⁊ psecutio generalis illa fuerit ignorata h. d. vsq̃ ad ver. erroꝛ. Sed si precessit specialis petitio restringitur ad illam tantũ. vt in. l. si de certa. j. eo. similiter si precessit specialis prosecutio licet petitio fuerit generalis. Et ita intelligo. l. age cum geminiano. §. eo. licet glo. videantur intelligere illã quãdo processit petitio specialis. ⁊ tunc. l. si de certa. nihil adderet vnde precedens verioꝛ est. ⁊ ille. ll. habent materiam periculosam qz est quotidiana ⁊ pauci habent pre manib⁹. vnde de facili inciditur in erroꝛez. ¶ Et debet hic poni casus in generali vel vniuersali actione tutele vel ne. ge. mota contra tutoꝛem vel curatoꝛem per quendã pupillũ cuius pater diuersas negociationes exercebat ⁊ tutoꝛ eas continuauit vel qz habebat bona in diuersis locis: ⁊ tutoꝛ omnia administrauit in vna negociatiõe vel bonis sitis in vno loco tutoꝛ dãnificauit pupillum in centum: ⁊ pupillus hoc ignorabat quia erat occultum dedit libellum generalem petẽs reddi rationez administratiõis ⁊ reliqua de omnibus que ille gesserat faciẽdo de omnibus mentionez excepto illo damno quod ignorabat. ⁊ postea facta est prosecutio similiter generalis computãdo ⁊ specificãdo de qualibet negociatione ⁊ de quibuscũq̃ bonis non tantum de illo dãno: ⁊ finaliter transegit cum tutoꝛe pro centum ⁊ ipsum liberauit ab omni eo in quo sibi tenetur vel teneri põt ratione administratiõis tutele: postea vellet pupillus quondam agere ad alia centum de quibus nullam habuit notitiam nec facta est mentio. dicitur hic quod nõ potest: qz illud damnum includebatur in actiõe proposita: ideo sibi imputet si non credebat vel ignorabat q̃ trãsactio generalis non extenderetur ad hoc debitum ignoratum. vnde sicut trãsactio non rescinditur propter instrumẽta de nouo reperta. vt in. l. sub pretextu. §. eo. ita nec ꝓpter species de nouo repertas.

2 ¶ †Sed cõtra glo. oppo. in fi. prime glos. distingue sic. queritur an generalis trãsactio seu generalis quietatio facta ex causa transactionis extẽdatur ad omnia etiaz ignorata ⁊ de quibus non fuit cogitatum q̃ aut fuit proposita specialis actio: ⁊ tunc non extendiť ad ignorata. l. cum aquiliana. ⁊ . l. cum tutoꝛibus. §. fi. ff. eo. tit. fm doc. quod tamen limito nisi ratio recti sermonis non patiatur restric. qz apparet ex verbis transigentium q̃ voluerunt eam extendi ad omnia ignorata qõ fieri potest. arg. in. l. qui iure militari. ff. de testam. mili. iuncta. l. pluribus. ff. de accepti. ⁊ no. per Bart. j. co. si diuersa. aut fuit proposita actio vtilis puta tutele vel neg. ge. vel pro so. ff. pro soc. l. pro so. arbiter pro redditione communis administrationis ⁊ restitutione redditoꝛũ in qua administratione erãt plura negocia diuersa: ⁊ tunc si petitio fuerit generalis: qz petiit reddere rationem omnium administratoꝛum ⁊ omniũ negociorum ⁊ etiam prosecutio fuit generalis: qz de omnibus fuit facta mẽtio ⁊ computatio: ⁊ similer trãsactio ⁊ quietatio fuit generalis quia pro decem que recepit liberauit eum ab omni eo in quo sibi teneret ratiõe administrationis. ⁊ tunc liberatio extendiť ad omnia etiam ignorata: ⁊ sic est casus huius. l. Nam potest esse q̃ in vno negocio vel administratiõe de quo erat facta mentio in prosecutione tutoꝛ dederat aliquod damnum qõ pupillus ignorabat: ⁊ tamẽ censetur ab illo liberatus qz licet pupillus de hoc non cogitauerit in specie cẽsetur cogitasse in genere qz includebatur sub actione proposita fm Pe. ⁊ alios. hoc fallit quando interuenisset dolus tutoꝛis in occultando ⁊ ex hoc remaneret in lucro si censetur ab illo liberatus. ⁊ iste est casus in. l. tres fratres. ff. de pac. Altero autem deficiente quia non interuenit dolus in occultãdo ⁊ posito q̃ interuenit non tamen aliqd ex eo adest ipsi tutoꝛi licet adsit ipsi pupillo quem tutoꝛ damnificauit sine suo lucro. nam tũc censetur ab illo dolo liberatus. vt no. glo. fi. in. l. actione. §. eo. licet secus in vltima voluntate. l. aurelius. §. caio. de libe. leg. Fallit enim quando facta esset transactio super his que dependent ex testamento vł codicillis non visis vel cognitis verbis eoꝛum. nam hec specialis transactio potest valere. vt. l. de his. ff. eo. ergo nec includitur sub generali. vt in simili not. glo. l. j. circa prin. ¶ In glo. qne incipit argumentum triplex. ff. de of fic. eius cui manda. est iurisdi. Si vero alterũ trium predictoꝛum fuit speciale tunc generalis transactio restringitur ad illud siue fuerit specialis petitio. vt. j. e. l. si de certa. siue fuit specialis prosecutio. licet petitio sit generalis. vt in. l. iij. §. eo. fm vnam lecturam. Et hec locum habent ctiã in sentẽtia hoc saluo q̃ quãdo petitio fuit generalis ⁊ prosecutio specialis: sententia generalis mero iure facit preiudiciam in omnibus cõtentis in petitione lz ope exceptionis restringatur ad illa tantum de quibus fuit facta prosecutio. vt. j. de iudi. l. lz. sed trãsactio generalis quando prosecutio fuit specialis ipso iure nõ preiudicat nisi in prosecutione ratione diuersitatis diri in. d. l. age. qz in dicta sententia habetur respectuz ad petitionẽ mero iure. vt in auť. vt fundum. commu. diuidun. nõ sic in transactione. Predicta vera q̃ fiat restrictio in dictis casibus si ratio recti sermonis hoc patiaťur: alias secus vt diri in primo casu ⁊ not. in. d. l. si de certa. cetera dic vt ibi dicam per que supplebitur materia huius legis.

Erroꝛ autem. Iste ver. est dubius ⁊ principaliter legitur duob⁹ modis in glo. primo vt veniat ad restrictionem ⁊ limitationem regule posite in princip. l. dum illa vult q̃ generalis transactio extẽdatur ad ignorata qz non semper hoc est verum sed fallit in casu huius versic. Et fm istam lecturam verba hic diriguntur ad actoꝛem qui proprie dicitur transigere. Alio modo loquitur per contrarium vt veniat ad ampliationez regule vt locũ habeat etiam in casu huius versi. Et tunc diriguntˇ hic ad reũ. Et dum in fine dicit minime possunt nocere debet intelligi. s. quominus generalis quietatio extendatur etiam ad ignorata: vt in regula posita in princ. ⁊ sic iste lecture de directo inuicem contrariantur. Et prima lectu. exemplificatur in glo. tribus modis. Secunda vero vno tantum fm primuz modum.

1 hoc dicit. †Quod generalis transactio tunc extenditur etiam ad ignorata quãdo illa includebatur in generali petitione tẽpoꝛe transactionis qz tutoꝛ erat debitoꝛ in illis sed si tunc debitoꝛ non erat sed incepit esse debitoꝛ per transactionẽ factam tunc ad illa non extenditur generalis transactio: nõ enim potest videri liberatus tutoꝛ per generalia verba ab eo in quo tẽpoꝛe transactionis nõ tenebatur sed incepit postea teneri puta quedam res pupilli tempoꝛe transactionis non erat penes tutoꝛem licet putaretur esse sed erat penes quendã tertiũ sine dolo ⁊ culpa tutoꝛis. Certe nõ tenebatur tutoꝛ ad illius restitutionem. vnde ab illa videtur liberatus: sed si post trãsactionem res peruenit ad eũ tunc ratione noue possessionis: ⁊ sic ex noua causa incipit teneri saltẽ actione reali licet ibi non sit obligatio: põt ergo ꝙueniri rei vendicatione nõ obstante trãsactione generali que non extendiť ad futura. Et sic nõ obstat regula posita in princi. que debet intelligi in his ad que tenebatur tutoꝛ tpe transactionis. Alio modo exemplificať econuerso q̃ tempoꝛe transactionis res erat penes ipsum tutoꝛez. ⁊ sic tenebatur sed pupillus putabat esse penes tertiuz. Et dicitur ineſt q̃ ad istam rem non extenditur transactio ⁊ potest vendicare sed tunc obstat regula posita in principio. l. sed dic hoc exemplum debere restringi ad causam quando ipse tutoꝛ occultabat per. l. tres fratres. ff. de pac. alias nõ posset sustineri vel dic vt ĩ sequenti exemplo ⁊ in istis duobus erat erroꝛ circa possessionem quam pupillus putabat esse penes vnũ et erat penes alium. Sed quia hoc videtur impropriare ter. dum dicit circa proprietatẽ: ideo glo. ponit tertium exemplum quando in possessione non erat erroꝛ qz res erat penes tutoꝛem et pupillus hoc sciebat sed erat propter erroꝛem: quia pupillus credebat rem nõ esse suam ⁊ tamẽ erat. dicitur hic q̃ propter

BIU Cujas

istum errorē non preiudicat sibi transactio quominus posset illam vendicare sed tunc contra de regula posita in prin. So. ⁊ tene menti illa debet intelligi in his que non poterant a tutore vendicari sed peti actione personali: vt dāna a tutore illata: sed quo ad ea que poterant vendicari q̄ erāt pupilli generalis transactio nō extenditur per. l. non solum. §. si heres. ⁊ ibi vide Bar. ī. l. fi. §. titia. ⁊ l. aurelius. §. meuia. ff. de lib. le. quod perpetuo tene menti. aliam secundam lec. principalem prosequere. ⁊ defende vt hic per do. Bar.

2 ☞ An quis possit allegare turpitudinem suam.

1 **Transactione.** †quia aliquem induxit per dolū ad transigendum non potest petere transactionem rescindi occatiōe sui doli q̄ suam turpitudinem allegaret. h. d. Ille ergo potest hoc petere qui passus dolum est vt. ff. eo. sub pretextu. non autem qui dolum cōmisit vt hic ⁊ sic electione dolum passi: an velit rescindere vel seruari. vt not. in. l. 2 eleganter. in prin. ff. de dolo. ⁊ hoc in glo. †Et de isto articulo
a an possit quis allegare suaz turpitudinē. ª vide plene p. Bar. in. l. iusurandum quod ex cōuentione. §. fi. cum seq. ff. de iure iur. ⁊ adde. c. inter dilectos. extra de dona. ⁊ qō nota. in. c. cum ad. de constit. extra.

2 ☞ Verba generalia quando debeant generaliter intelligi ⁊ generaliter operari ⁊ quando debeant restringi.

3 Transactio generalis an extendatur ad illam transactionem super eadem re.

1 **Si de certa.** †Generalia verba trāsactiōis restringunt ad causam de qua litigabatur: ⁊ vltra nō extendunt. hoc dicit ista. l. que semper allegat. q̄ est verū nisi alia
b sit illis cōnexa quia tunc etiam ad illa extēditur ᵇ glo. est ord. in. c. accusatus. de here. lib. vj. super verbo iudicari. ⁊ etiam extēduntur ad accessoria vt ad penam vel fructus. vt in. l. ij. §. si quis cau. ⁊ pone casum q̄ tenebaris mihi ad diuersas quantitates. ⁊ diuersis causis egi cōtra te ad centum ad q̄ mihi tenebaris ex causa mutui ⁊ trāsegi pro quinquaginta ⁊ promisi a te nihil amplius petere: ista verba possunt intelligi. s. ex causa mutui ī libellum inducta. Item possunt intelligi generaliter ex quacūq; alia causa cum dicitur hic q̄ intelliguntur primo modo q̄ cum transactio fiat super re dubia ⁊ litigiosa verba ista debent restringi ad illam causam de qua litigabatur: nō autem debent extendi ad alia de quibus nullū erat litigium licet de proprietate ipsorum posset etiam alias comprehendere. ⁊ sm hoc fuit proposita actio specialis ⁊ non extenditur ad alias etiam que sciebātur ⁊ de quibus fuit cogitatum ⁊ hoc differt. a. l. sub pretextu. que loquitur etiam de illis ō quibus fuit cogitatū: potest etiam intelligi q̄ fuit proposita actio vniuersalis: tamen nō vniuersaliter vt cum tutor gessisset plura negocia ⁊ intra ciuitatez ⁊ extra. fuit petita ratio administrationis de gestis intra ciuitatem ⁊ dicas idem cum nō videat liberatus a gestione extra ciuitatem habens cām claram. Ue
2 niamus ad glo. †In glo. ibi de omni transactione. dic ar. in. l. j. §. generaliter. ff. de leg. prestan. vbi generalia verba generaliter debent intelligi. Glo. nō soluit illud cōtrarium: sed tu solue q̄ illud est verum quoniam non subest alia causa propter quam debeat fieri restrictio magis ad vnam cām q̄ ad aliam prima causa teneris mihi ex diuersis causis ad diuersas sentētias liberaui te per pactum gratuitū animo donādi ab omni eo in quo mihi teneberis certe tunc ab omnibus videris liberatus: sed si subest alia specialis causa propter quā debeat fieri restrictio vt quia soluisti mihi ex vna causa ⁊ ego liberaui te ab omni eo in quo mihi teneris. certe debet intelligi. s. ex illa causa: q̄ optime pōt fieri hec restrictio salua ratione recti sermonis. vt in. l. si ex maiore. ⁊ ibi not. per Ly. j. de excep. Idem si litigium erat tantū sup vna causa. ⁊ super alia peruenim⁹ ad transactionem: vt hic: sed si non posset fieri restrictio salua ratiōe recti sermonis vt quia dixissem libero te ab omn eo in quo mihi teneris ex quacūq; causa que dici vl' cogitari posset tunc ab omnibus esses liberatus per. l. pluribus. ff. ō accepti.
c ☞ Sed op. de notatis per glos. in. l. omnes. §. lucius. ff. de pac. que dicit generalia verba debere generaliter operari: etiam si sint apposita iuxta aliquam specialitatem ex qua poterant restringi. Sol. glo. dic hoc verum in pacto liberatorio ⁊ gratuito: non sic in transactione non gratuita: quod etiam tenet hic Ly. in antiqua scriptura. sed Bui. de cu. dicit q̄ etiam pactuz gratuitum restringitur quādo potest restringi per. l. quā hic alle. glo. in fi. s. l. fi. §. idem queritur. ff. de condi. ide. ⁊ l. aureli⁹. §. fi. chum. de lib. leg. ⁊ Ly. idem tenet hic in addi. vnde nō est fienda in hoc differentia sed solum in hoc: an generalia verba
c possint restringi salua rōne certi sermonis ad specialem cām

a ☞ Allegare suā turpitudi. adde Bar. ī. l. j. ff. ō in reiu. doct. ī. l. j. C. ō li. cau. gl. ⁊ doc. ī. c. ex tenore. ō cōces. pbē. doc. in. c. tertio loco. ō presump. ⁊ viō bar. in cōsi. cxiij. ⁊ an ille q̄ misit simulationē in cōtractu possit illā allegare ad sui cōmodū viō frā. ar. ī 2ſ. xcvj. Pe. de an. ī. 2ſi. ccxix. Et vide ad materiā gl. ⁊ doc. ī. l. fi ser. pluriū. §. fi. ff. ō lega. j. Et adde q̄ vbi tractat de fauore aīe mitti tur allegatio turpitudinis vt p gl. ī. c. iter dilectos. de dona. ⁊ gl. fi. ī c. 2stitut⁹. ō trāſ. ⁊ in. c. ex tenore. e. ō testi. Et viō fely. ī. c. latore. colū. j. ⁊ 2 ibi per eū habes multos casus ī q̄ b⁹ qs audit allegādo turpitudinē suā. Frā. Lur.

b ☞ Etiā ad illa ex tēdit. ad de Ang. ⁊ Jo. ō imo. in. l. q̄ rome. ī. §. duo fratres. ff. de ver. ob. Jaſ. ī. l. j. s. eo

c ☞ Spālē cām. ad q̄ extēdat trāsac. gñalis viōp alex. de imo. ī cōſi. xlij. col. iij. ante fi. ī. j. vo. ⁊ in 2ſi. xj. col. v. in. fi. lib. Lur.

cuius occasione sunt prolata ⁊ tunc restringatur aut non poterant restringi ⁊ tūc secus. ⁊ ita erat in illo. §. lucius. si bī in spiciatur. ⁊ hoc tenet hic Bar. ☞ In glo. fi. notandum est qō ter. huius. l. determinat generalem transactionem nō extendi
3 ad aliam rem quā ad illā super qua est transactio ⁊c. ☞ †Bl. querit an extendatur ad aliam transactionem super eadez re: vt primo fuit petita actiōe personali tanq̄ debita vt super ea transactum postea vult actor eam petere actiōe reali vel ven. An sibi obstabit exceptio transactionis. Cōstat enim q̄ exceptio rei iudi. super prima actione non obstabit in alia actiōe vt in. l. cum querit. cum seq. ff. de excep. rei iudi. vnde eod. modo dicūt quidā ⁊ bene nō obstare exceptionem transactiōis. ⁊ hic est casus in. l. si ita quis. §. fi. ff. de ver. ob. sed gl. fm Bu
go. determinat contrariū q̄ aliud in transactione que precedit ex cōsensu partiū vt extendat ad aliam actionē: sed sntia fertur ꝺ inuitū. vnde nō sic extendit. ⁊ probat glo. tribus rōnibus que oēs hic reprobātur per doc. posset aūt precedere determinatio glo. si libellus fuisset gñaliter conceptus ⁊ nō fuisset opposituz quo calu precederet ⁊ cōprehenderet oēs actiōes ex qbus res posset peti. vt in. l. fi. j. de anna. excep. Jdeo trāsactio tunc censet facta super oībus actionibus sicut in cau. l. si sub prete xtu spērum. s. eo. qñ fuit proposita actio vniuersalis q̄ censet sup oī spē que poterat sub ipsa cōprehendi: ⁊ ita posset procedere prima ratio que fundat super ista. l. sed si esset proposita specialis actio non potest facere preiudicium in aliam que sub illa non comprehendat sicut nec in casu huius quā ad aliaz rem vel ad aliud quā deductum sit in iudiciuz. nec obstat. l. stipu. ista. §. quesitum. quam glo. secundo alleg. quia in stipulatiōe habere licere interposita super contractu venditionis ex quo detur euictio. ideo venditor non pōt venire ꝺ etiam ex iure de nouo superueniēte: sz pōt repelli per exceptionē quā de euic. tenet act. vt in. l. vēdicantē. ff. de euic. etiā si nō promisisset habere licere. Jdeo illa promissio intelligitur sz naturam contract⁹ vt in. l. si stipulatus. ff. de vsur.

2 ☞ Appellatio vel petitio restitutiōis in integrum q̄ suspēdat sententiam ⁊ an eaz extinguat ⁊ hoc ex futuro euentu apparebit.

Super sntia que fuit in dubiū reuocata potest fieri transactio

3 Quid si non reuocetur in dubium sed actor ei renuntiauit ⁊ quid si nouetur. ⁊ nu. §.

4 Non valet compromissum vel trāsactio facta super eo de quo habeo instrumentum quod habet executionem paratā si contra tale instrumentum non potest opponi aliqua exceptio ex forma statuti ad impediendum executionem.

5 Ubi reprobatur transactio post rez iudicatā censet reprobata et quelibet eius species

Al quo remouetur genus ⁊ quilibet eius species.

1 **Si causa cognita.** †Sup eo quod est iudicatū nō potest trāsigi: sz bñ pōt iudicatū p acceptilationez remitti: ⁊ si nō est remissum pōt executiōi mādari
2 b. d. ☞ In ter. ibi suspēsa nō est. Nota ergo q̄ †appellatio vel petitio resti. in integ. suspēdit sntiam. Sed alibi dicit q̄ appellatio extinguit sntiam vt in. l. j. in fi. ff. ad turp. breuiter dic q̄ ex futuro cuētu apparebit an fuerit extincta vel suspēsa: q̄ si appellās nō prosequit appellationē rata maneret sntia. iō apparet eā nō fuisse extinctā: q̄ si fuisset extincta nō restitueret. vt ī l. que res. §. area. ff. de so. Sed si psequeret appellationē ⁊ confirmaret sntia. tūc apparebit fuisse extinctā: q̄ nō posset agi ex prima: sed ageret ex seda confirmante. vt in. l. furti. §. j. ff. de infa. et multo fortius si fuisset reuocata interim actio dicit stare in pēdenti ⁊ futurus cuētus declarabit. ita ꝺ itelligi iste text. facit l. j. §. si pēdeat. ff. ad mace. ☞ In ter. ibi frustratorie trāsigi. q̄ res finita per transactionē fm Lyn. ⁊ q̄ res effecta est liquida ⁊ transactio nō fit super liquido sed super dubio. vt in. l. j. ff. eo. secus si sentētia foret in dubiuz reuocata quia fuisset dicta nulla. ⁊ super hoc fertur iudicium vel litigium. vel si peteret annullari propter aliquam causam. nam tunc valeret transa
3 ctio. vt in. l. post rem. ff. eo. tit. ☞ †Sed opp. fortiter: nam licet actor habeat pro se sententiam que non reuocetur in dubiuz potest illi sententie renuntiare si vult vt patet hic in ver. perinde. ⁊ ex his que no. in. l. duobus. de excep. rei iudic. Queritur ergo quare non valet transactio cum per eam videat sententie renuntiatum. De hoc nunquā fui bene clarus nec reperio aliquem docto. bene declarantē. vnde pro nunc dico. l. istā cum similibus habere locum in duobus casibus. primus est si ille ꝺtra quē sntia esset lata negaret ipsam sntiam calūnioſe ⁊ ille qui pro se habebat eam non poterat ipsaz ostendere. ideo venit ad transactionē ⁊ sic non presumitur voluisse renuntiare sententie sed ex quadā necessitate trāsegisse. Si ergo postea

peruenit

BIU Cujas

peruenit sñia ad manus eius poterit dicere transactionẽ nullam q2 facta post rẽ iudi.nõ ob.qd calũnia vel dolus rei resistentis nõ reddat trãsactionem nullã.vt not.s.eo.l.ij.q2 fallit qñ cõtra eum lata esset sñia ꝛ per calũniã eã negaret.ꝛ illud voluit glo.in.d.l.post rem.ꝛ codẽ modo põt intelligi.l.j.j.qñ prouo.nõ est neces.vbi dicit non valere secundã sñiam latam contra primam vt intelligatur etiã si lata sit in diuersa instãtia ꝛ pro illo qui primo calumniose negabat q2 non poterat probare deuentum esse ad secundũ iudiciũ ꝛ ille intellectus est rõnabilis ꝛ singularis.Scdo modo põt intelligi qñ non negabat sententia vel si negabatur poterat de facili ostendi ꝛ tunc obstat ꝯrium qd non reperio solutum nisi ex quibusdã verbis que not.Bal.refert.s.eo.l.si diuersa.qui dicit qd post sñiam que transiuit in rem iudicatam fiat cõpromissum qd habeat vim transactionis.ita demũ si fuit dictũ nõ obstante sñia.nam tunc videtur sñie renuntiatũ alias secus.iste est singularis intellectus per quẽ declaratur illud qd habetur in.c. exposita.de arbi.ꝛ etiam per doc.hic qui dicunt nõ valere cõ-
4 promissum factũ super eo qd est iudicatũ.†Nam intellige sicut dicit Bal.nisi fuerit dictũ non obstante iudicato tene mẽti per hoc etiã dicit Bar.hic non valere ꝯpromissum vel trãsactionem factã super eo de quo habeo instrumentũ qd hꝫ executionem paratã cum habeat vim sñie qd dictũ põt procedere si cõtra tale instrumentũ non põt opponi aliqua exceptio ex forma statuti ad impediẽdã executionẽ.nã tũc hꝫ similitudinẽ cũ sñia postq̃ nõ põt opponi excep.vt.l.peremptorias.j. sen.rescin.nõ pos.Sed si tale statutũ nõ esset tũc posito qd haberet executionẽ paratã.ꝛ sic nõ oporteret dare libellũ vel litem cõtestari.attamẽ in tali executione possunt obijci oẽs exceptiones q̃ possent obijci in iudicio ordinario ante latã sententiã extra ea que no.p Bar.in.l.j.in fi.ff.de leg.ij.ꝛ.in.l.j.ff. de eden.ꝛ etiã in.l.j.ff.de preto.stip.ideo nõ haberet vim sñie ꝛ posset trãsigi ꝛ ꝯpromitti.tene mẽti q2 hoc declarat.d.bar. q2 si in dubio esset falsum qd sic simpliciter intelligeret vt lo-
5 quit.¶†In tex.ibi peremisti nõ trãsigendo sed liberauit remittendo q2 si p viã trãsactionis fieret nõ valeret.q2 sicut nõ valet trãsactio ita nec acceptilatio.ꝛ hoc voluit gl.super illo verbo ꝛ bene.isto ergo casu qñ ex mera liberalitate perempta est actio p acceptilationẽ ẽt debitũ est extinctũ.Sed si actor solum nouaret stipulationẽ reo qd sibi debet virtute sñie tunc actio iudicati esset extincta officium iudicis nobile quo poterat peti executio nõ tñ est extinctũ debitũ.q2 põt ex hac stipulatione interposita animo nouãdi.sed tunc nõ posset peti executio istius stipulationis sꝫ deberet agi ordinarie dato libello.ideo super illo posset transigi ꝛ cõpromitti.p id qd habet not.in.l.minor.xxv.an.cui fideicom.ff.de mino.q2 talis actio nõ est adhuc indubitabilis quousqꝫ super ea lata inesset sñia per predicta patet illũ ver.ꝛ nõ limitare principiũ legis licet quidam cõtra voluerunt vt illud qd dr in prin.nõ valere trãsactionẽ post rẽ iudi.procedere nisi facta sit pro acquiren.stip. ꝛ accepti.gl.tñ tenet ꝯ ꝛ bene q2 cũ ibi reprobet trãsactio post rem iudi.censet reprobata quelibet eius species ista glo.semper allegatur ad hoc ad q facit.l.j.§.qd ait.ff.de calum.ꝛ.l.j. in fi.ff.de suis ꝛ legi.ꝛ.j.de vsuris rei iud.l.fi.in fi.in quibus habetur qd a quo remouet gen⁹ remouet etiã eius species.ꝛ vide Bar.in.l.iurisgentium.§.sed si fraudandi.ff.de pac.sed an tunc valeat acceptilatio iuris pacti videtur qd sic.vt in.l. an inutilis.ff.de accep.ꝛ de pact.l.si vnus.§.si acceptilatum. ꝯrium dicunt doc.nam illud verum qñ nõ valet acceptilatio propter defectum sui rõne materie.secus qñ nõ valet propter aliquid extrinsecum q2 facta super trãsactione inualida que non est materia liberatoria sed obligatoria.vt ptꝫ in.l.j.§.si quis ita.ff.de verb.ob.sed qñ fit ex mera liberalitate tunc est mere liberatoria.vnde si non valet vt ago valet vt valere põt fauore liberationis nõ sic fauore obligationis.tene menti q2 ista sunt vtilia.

2 ☞Qui dolum allegat eum probare debet.
Decretum iudicis facit cessare presumptionẽ metus ꝛ doli.
3 Qua cautela vti debeat aduocatus quando cõtra suum clientem allegatur dolus vel metus.
4 Ratio statutorum dicentium qd mulier vel minor nõ possit cõtrahere sine presentia duorum vel trium cõsanguineorum.
5 Si tunc mulier vel minor volens cõtrahere habeat cõsanguineos qui non sunt presentes poterit adhiberi autoritas iudicis loco istorum ne actio eorum impediatur.

1 Transactionem.† Interuentus amicorum facit cessare presumptionẽ metus ꝛ facit presumi q nõ interuenerit dol⁹ vel metus ista eñ sunt diuersa, nam interdũ subest alia presumptio q interuenit.ꝛ tunc pre-
a sentia amicorum[a] illã excludit.ꝛ sic nõ pderit ista p̃sumptio cum vno teste ad probationẽ metus.interdũ nulla est p̃sumptio.ꝛ tũc facit p̃sumi q nõ interuenerit ꝛ effectus hmõi est.
2 †q2 q dolũ allegat eum probare debet.vt in.l.quocũqꝫ.§.qui dolo.ff.de pba.sed illa presentia amicoꝝ aggrauabit probationẽ.ꝛ sic nõ sufficit pbare per duos testes sed requiruntur tres ad probandũ presumptionẽ que est ꝯ ita colligitur ex dictis Bar.pro quo facit qd no.in.l.si duo.in prin.ff.de iureiuran.idem in decreto iudicis vt faciat cessare presumptionem metus ꝛ doli.vt.j.de predi.curia.l.j.ꝛ ibi no.p Bar.lib.j.Et
3 dicit Bar.†q tu aduocate debes esse cautus qñ ꝯ tuum clientem allegatur metus vel dolus vt facias articulũ de p̃sentia amicorũ ꝛ probes si vxor ad instantiã mariti aliquid faciat vel in alio ꝯctu cõsentiat.vel filia ad instantiã patris forte renuntiat hereditati cũ iuramento ꝛ apponat qd hoc fecerunt propter nimiã reuerẽtiam mariti vel patris nõ audẽs ꝯdicere.ꝛ p hoc petat rescindi p.l.j.§.qui onerãde.qua.re.act.non de.ꝛ p no.in.l.interposita.s.eo.qd probes interuentũ amicorum vel ꝯsanguineorũ ꝛ grauabit aduersariũ in onere pban-
4 di ꝛ nõ sufficiunt duo testes.†Ex his etiã dicit apparere rõnem statutoꝝ dicentium qd mulier vel minor nõ possit ꝯhe-
b re sine presentia duorũ vel trium[b] cõsanguineorum scꝫ ad excludendũ presumptionem doli vel metus q2 tales pter fra-
5 gilitatẽ sexus ꝛ etatis solent induci per dolũ.†Et no.hic vnũ verbũ qd dicit Bal.q in illo casu si mulier vel minor habeat cõsanguineos q nõ sunt presentes ne actio eorũ impediat poterit adhiberi autoritas iudicis loco istorũ ꝛ sufficiat.ar.in.l. bonorum.j.qui admit.ad bo.pos.ꝛ istã causam vidi de facto.

2 ☞Liberatio facta ex eo qd reus subtraxit instrumẽta vel testes actori an sit nulla.
3 Conditio si me feceris heredem apposita in liberatione an vitiet liberationem.ꝛ nu.4.ꝛ.5.
4 Institutio potest fieri sub conditione premij futuri.
5 Conditio plus inficit quam modus.

1 Cum donationis.† Liberatio facta ex causa transactionis sub spe future successionis ẽt pollicite vel expresse.lꝫ spes deficiat nõ põt rescindi tanq̃ remittens dolo fuerit inductus:nec ex eo q cã ob quam facta est sit secuta.Nec ẽt põt agi ex pollicitatione vel pmissione q2 nõ valet nec obligant tanq̃ ꝯ bonos mores.h.d.ista.l.nota.ꝛ differt a.l.si maiore.quia ibi a neutra parte fuit facta mentio de futura successione lꝫ remittẽtes hoc habuerint in aĩo ꝛ sub ista intentione remiserint.sed hic ille qui liberatus fuit pollicitus ꝛ remittens sub illa pollicitacione remisit vel liberauit ꝛ postea nõ seruauit promissa.vñ maior erat dubitatio q2 remittens vel liberãs tanq̃ dolo inductus posset liberationem rescindere.vel saltẽ q2 cã ob quã promisit nõ est impleta etiaꝫ ꝯrium hic dicit qd nõ põt dici dolo ĩductus cũ sciret vel scire deberet illã pollicitationẽ vel promissionẽ non obligare promittentem tanq̃ ꝯ bonos mores.ꝛ per ꝯsequens liberationẽ haberi pro puro nõ pro ꝯditionali vel modali.vñ ex defectu modi nõ põt rescindi.hec est ĩtentio huius.l.in qua est.in vlti.q.gl.ĩ v̇.si vero remittat ꝛ dicat ꝛc.lꝫ eñ remittẽs nõ fuerit vsus verbis gl.tñ q2 aduersarius pollicit⁹ erat ista pollicitatio vr̃ habere vim modi q2 si pmittis vel polliceris mihi aliquid ꝛ ego statim aliqd facio tibi videor facere sub mõ vt serues promissa.lꝫ nõ dicã p id q no.p Pe.ꝛ alios ĩ.l.cũ mota. s.eo.ꝛ sic vr̃ remissio modalis.sed non q2 ille modus nõ erat obligatiuus tanq̃ ꝯ bonos mores nõ sic erat obligat⁹ q2 tũc deficiente mõ posset rescindi liberatio ex defectu modi extra cãm trãsactionis sed in trãsactione ageret ad implemẽtũ mo-
2 di vt in.l.precedẽti.¶†In gl.j.ibi transactionẽ nõ nocere.q2 nõ reddit eã nullã vel annullandã.vt hic ptꝫ.in.l.ij.s.codẽ.ꝛ hoc in simplici sciẽtia q2 habebat ius lꝫ si ĩ illa esset mixtũ delictũ vt q2 subtraxit instr̃a vel testes actori lꝫ nõ redderet liberationẽ nullã ipso iure facit tñ eam retractari vel p actionem de dolo vel vt agat actione prima si nõ est perẽpta vt in.l.sub preter.§.eo.l.nec intentio.¶In gl.seq.post prin.ibi imputat ergo ei qui tali pollicitationi credidit cũ sciret vel scire deberet eam nõ esse obligatoriã.ꝛ sic non põt dici dolo inductus vt in tex.nec põt dicere eã ob quã remissionẽ fecit nõ esse secutam ꝛ sic liberationeꝫ debere rescindi.q2 liberatio potius dr̃ pura quam modalis vel facta ob cãm.sed scdm hoc vr̃ qd si libero minorẽ vt mihi det rem suã immobilẽ cũ adhuc nõ posset se obligare sine autoritate tutoris ꝛ decreto iudicis vt ĩ.l. si ad resoluẽdam.j.de predi.mino.q2 ista liberatio dicet pura vt imputet mihi q2 sibi credidi nec potero eã rescindere propter defectum cause non implete.est... hoc verũ.videtur qd sic.arg.huius.l.cum glo.nisi hic dicatis q nõ erat obligato

a ¶P̃ntia amicorũ.adđ Bar.ĩ.l. fi.ff.q me.cau.cano.in.c.cãm matrimonij.extra đ offi.dele.ꝛ Alex. đ imo.ĩ.l.si cũ dotꝫ.§.eo aũt tpe. ff.sol.mat.ꝛ Frã. de are.ĩ suo ꝯsil. xiiij.ꝛ Angel.in suo consi.ccxv.et ibi an talis p̃sentia amicorum faciat sentire p̃sumptiõeꝫ metus in ꝯctu celebrato cũ Tyrãno.ꝛ ẽt ad de q idẽ operat quo ad cessationẽ p̃sumptionis metus p̃ntia honestoꝝ virorum ita ange.ĩ.l.q̃ro. §.seruũ.ff.đ edi. edic.Fran.Cur.

b ¶Sine p̃sentia duoruꝫ vel triũ. adđ Bal.ĩ.l.pactũ.in vlt.col.in xxj.q.C.de colla. Bal.ĩ.l.si furiosi.C.de mu.ꝛ ad de hic q̃ notaui ad alle.Francis. Cur.

BIU Cujas

ria q; ẽtra bonos mores.secus si alio modo cogitur sup hoc.
3 ¶ †In glo.ibi sed Pla.dicit in hoc est differentia inter istã oppo.ꝛ precedẽtem qi precedẽti.2ditio illa.si me feceris heredem.tanꝫ turpis ꝛ impossibilis resicitur ꝛ ꝺ iure vitiat liberationem sicut vitiat obligationẽ inter viuos.vt.in.l.non solum.de act.ꝛ obli.licet nõ vitiet vltimã volũtatẽ.sed vitiaꝯ vt in.l.obtinuit.ff.de cõdi.ꝛ demon.sed ꝑm illã oppositionẽ Pla.talis conditio nõ vitiat liberationẽ sed facit eam stare in pendẽti sicut quelibet alia cõditio.ꝛ si sequatur institutio habet effectũ si nõ sequatur deficit liberatio propter defectuz conditionis.ꝛ hanc rationem ponit Pe.dicens nõ esse verũ qꝺ illa cõditio est turpis vel impossibilis de iure nã non est turpe me heredẽ instituere.sz bene est turpeꝛ ꝫ bonos mores quẽ obligari ad hoc faciẽdũ.nõ aũt est turpe quẽ induci sub spe premij ad me instituẽdũ.ar.in.l.titio centũ.§.j.ff.de 2di.ꝛ demon.ꝛ illa liberatio facta sub illa cõditione est inductio nõ 2pulsio vel obligatio.Bar.tz primã opi.qi est cõpulsio ꝑ indirectũ ꝛ sicut reprobaꝯ precisa cõpulsio ꝛ causatiua nec est verũ ꝑm eum qꝺ qs possit induci sub spe premij ad instituẽdum.vt in illa.l.ille aũt institutiones.ff.de here insti.vñ redditur institutio captatoria.ꝛ hoc nõ obst.l.titio.§.j.qi in matrimonio ad qꝑ quis metu nõ põt astringi sed sub spe premij sic:qi in matrimonio põt interuenire premiũ pecuniarium. sed ad quẽ instituẽduz nõ põt qs artari metu pene.vt in.l.stipulatio hoc modo.ff.de ver.ob.nec sub spe premij vt in.l.ille aũt.Bal.reprobat istã opi.ꝛ tz precedentẽ qi ꝑm Bar.sequeretur qꝺ si me institueret sub cõditione si te alimẽtauero non valeret institutio qꝑ est absurdũ vt in.l.quidã cum filius.de ver.ob.sed non perpẽdit Bal.qi ipse nõ loquitur ad propo
4 situm.†Nam ipse vult qꝺ institutio possit fieri sub 2ditione premij futuri ꝛ hoc fateoꝛ sed Bart.vult qꝺ premiũ non põt dari alicui sub spe future institutionis vt promitto tibi aliquid dare vel facere si me instituesꝗ nõ valet mea ꝓmissio vt sub spe alterius inducaris ad me instituendũ per hoc tollitur libertas testãdi per indirectũ.ꝛ sic nõ valet sicut qñ directo iurta no.in.l.fi.s̃.de pac.in.q.illa an valeat donatio pre
5 sentium ꝛ futuroꝝ.¶ †In fi.glo.ibi dico qꝺ nõ põt petere debitum.ꝛ de hoc est casus in hac.l.recte intelligẽdo.vt.s̃.dixi. ꝛ sic collige ex glos.quod licet cõditio sit turpis vel impossibilis vitiet actũ inter viuos.scz obligationẽ vel liberationẽ. vt in precedẽti.q.in prima opp.modalis tñ impossibilis vel turpis nõ vitiat sed vitiaꝯ.ꝛ sic plus inficit cõditio quã modus ꝛ hoc probatur in.l.demonstratio.§.qꝺ aũt iure.ff.de cõditio.ꝛ demon.vbi falsa causa cõditionaliter prolata vitiat legatum.secus autem si per modum cause vel modi apponatur.Bal.autem fatetur hanc glos.decisionem si conditio non fuit fundata in illo modo turpi.ſz in alio puta libero te proꝺecem vt me heredẽ instituas.nam liberatio habetur pro pura.vꝫ hic patet quia illa pollicitatio habebit vim modi:tenementi ista sunt subtilia.

2 ¶ †Vbi est dies ꝛ pena non habet locum purgatio more.

3 Mora cõmissa ante litis cõtestationem põt purgari vsqꝫ ad contestationem ꝛ an etiã postꝛ ꝫmissa post põt purgari vsqꝫ ad sententiam ꝛ quid si ageretur ad penam vel interesse.

4 Reus qui non soluit nec obtulit in termino qꝺ adhuc possit obiicere exceptionẽ transactionis ꝛ dicere agas ad obseruantiam transactionis ꝛ non actione prima.

Casus in quo potest quis se iuuare ex eo qꝺ ipse impugnat.

Si maior annis. Intellectꝰ huius l. est dubiꝰ. nam
1 vꝫ de directo ẽriari.l.siue apud.s̃.eodẽ.†dicit eñ qꝺ si transegi tecum pro quinquaginta que promisisti mihi dare ꝛ ego promisi te amplius nõ molestare si hoc nõ obseruas ago actione prima.qi nõ soluis quinquaginta. licet nec offeras in lite attamẽ habes 2tra me exceptionẽ trãsactionis ex equitate vt possis me repellere ab agẽdo ꝛ a te nõ consequar nisi illa quinquaginta cui ẽrium de directo dicit tibi qꝺ nõ habes exceptionẽ nisi soluas vel offeras.ꝛ tunc ꝑ indirectum cõsequar qꝺ de directo cõsequi nõ poteram propter hoc.qi ista lex vꝫ continere iniquitatẽ apud laicos idest idiotas vt ille qui nõ obseruauit transactionẽ nec offert se paratum seruare possit se ea iuuare ꝛ obiicere exceptionem contra actoꝛẽ agentem actione prima 2tra.l.cũ proponas.s̃.tit.j. quãꝫ tex.dicat exceptionis ꝓficit equitas imo est iniquitas glo.ponit casum duobus modis subaudiẽdo ad tex.primo qi reus nõ soluit nec obtulit terminũ qꝺ soluere debeat.ꝛ ita loquitur tex.si postea cõuentus act.prima obtulit certe tunc
2 purgat moraꝫ ꝛ parat sibi exceptionẽ efficacẽ.¶ †Et illud qꝺ offerat post nõ dicitur in tex.sed glos.vult qꝺ debeat subaudiri ne cõtineat iniquitatẽ.iste intellectus est verus in se sed cõtinet diuinationem ad hãc.l.inquantum ponit de termino ꝛ de obligatione facta post terminum tantum debet tamẽ limitari vt possit purgari mora offerendo quando nõ fuit apposita dies ꝛ pena.postea fuit actũ qꝺ solueres infra certũ terminum qꝺ si nõ feceris licitũ eẽt mihi redire ad actionẽ primam sine obstaculo exceptionis:certe illud vltimũ loco pene apponitur.ideo si non solueris infra terminũ nõ posses moraꝫ purgare nec exceptionem tibi parare.vt.s̃.eo.l.si super possessione.licet illa loquatur in actore.Sed eadem ratio est in reo ꝓ regulam generalẽ qꝺ vbi est dies ꝛ pena nõ habet locũ purgatio more.vt.j̃.de cõtrahẽ.stipu.l.magnam.sed occurrit dubitatio cõtra istam lec.quanto tẽpore durabit;facultas offerẽdi vt possis me repellere de hoc tetigi ĩ.l.siue apud.ĩ vltima glo.s̃.eo.ꝛ doct.tangunt hic.ꝛ dicũt qꝺ si transactio fuit facta post litem cõtestatam in primo iudicio durabit facultas vsqꝫ ad sentẽtiam super iudicio reassumpto per me super actione prima:sed si ante litem cõtesta.in primo iudicio tunc durat vsqꝫ ad cõtestationem fiendam super iudicio reassumpto per
3 l.insulam.de verb.obl.†Et ad hoc semp allegaꝯ ista.l.qꝺ mora cõmissa ante lit.cõtest.põt purgari vsqꝫ ad cõtest.sed commissa post:potest purgari vsqꝫ ad sentẽtiam nõ qꝺ ista.l.hoc dicat ꝑm doc.ꝛ est glo.in.d.l.siue apud.Bal.valde subtiliꝫ ꝛ melius vult qꝺ etiam si fit cõmissa ante lit.cõtest.puta dedi libellum cõtra te super.c.cõparuisti.ꝛ ante lit.cõtesta.transegimus vt dares quinquaginta ꝛ ego promisi vlterius non prosequi nõ dedisti:ego prosequor litem sup eodẽ libello ꝛ actione ꝓma ꝛ facta est cõtest.vult Bal.hic ĩ fi.qꝺ possis adhuc offerre post li.cõtest.vsqꝫ ad sentẽtiam exclusiue.ꝛ si hoc feceris nõ cõdemnaberis in prima actione ad totam sentẽtiam imo cogoꝛ accipere ꝛ absolueris ab illa.nec obst.l.si insulã.de ver. ob.nam tunc lit.cõte.precludit materiam purgandi moraꝫ qñ facta est super ĩteresse vel pena ad quem vel ad qꝺ orta est mihi actio propꝫ moraꝫ tuam:ſz dudũ añ ex 2tractu celebrato tecũ qꝺ est subtile ꝛ singulare.sed do.Rapha.videꝫ sentire idem ꝛ assignat vnã rationẽ:qi qñ fit cõtestatio super actione vel pena tunc fit super actione valida ꝛ efficaci orta ꝑꝑ moram:sed qñ fit super actione prima que nõ fuit orta ꝓpter moram:fit sup actione reddita inefficaci tũc rõne transactionis. ꝛ etiam fit ad 2seruãdam exceptionẽ sibi ortã ex illa trãsactione sed redditam inefficacẽ propter moraꝫ in nõ seruãdo transactionẽ.ideo durat illa facultas quousqꝫ durat illa exceptio. i.vsqꝫ ad sniam.vt in.l.peremptorias.j̃.sen.rescin.nõ pos.ꝛ ista ratio est pulchra ꝛ declarat intentionẽ Bal.ſz ipse nõ referat Bal.a quo ista opi.habet originẽ sed si mora esset commissa post lit.cõtest.ꝛ ageret ad penã vel interesse rõne more nõ duraret facultas vsqꝫ ad sniam.sed vsqꝫ ad primũ actũ qui geretur inter partes q̃ haberet vim cõtestationis.ꝑ ea que not. in.l.nihil.j̃.de procu.cũ si.alio modo legit gl.qꝺ hic reus non soluit nec obtulit.j̃.terminũ q non erat adhuc lapsus ꝛ actoꝛ agit actione prima.j̃.terminũ dicens qꝺ reus nõ indiget illo termino cũ posset de facili soluere de presenti ideo nõ ꝺz gaudere illo termino sed certe hoc nõ nocet reo qi posito qꝺ non egeat termino tñ nõ deberet sibi auferri quẽ ꝺz ex intentione partiũ vt in.l.si tibi mãdauero.in prin.ff.mãda.poterit ergo reus vti excep.trãsactionis.qi ipe adhuc nõ est in mora.ſz ipe nõ soluerit vel obtulerit.ideo nõ põt actoꝛ redire ad actionẽ primã.ista lect.est vera in se ꝛ nõ ꝺz dubitationẽ.tñ text.dum dicit si maioꝛ annis esset superfluus.qi ideꝫ esset si actoꝛ esset minoꝛ vt nõ possit agere ante terminũ nec reũ in mora constituere.¶ †Ideo extra gl.Guid.de suza.legit alio modo ꝛ ma
4 gis vtili ꝛ sine subauditiõe qꝺ hic reus fuit in mora qi nõ soluit nec obtulit in termino ſz qi actoꝛ habebat actionẽ ad petendũ sibi dari ꝓmissa vel ex stipulatiõe qi interuenit act.ps. verb.qi impleuit ex parte sua nõ põt redire ad actionem primaz ꝛ petere trãsactio.rescindi.imo reus põt adhuc sibi obiicere exceptionẽ transactionis ꝛ dicere agas ad obseruãtiam trãsactionis postꝗ potes ꝛ nõ aut.prima.ꝛ sic nõ obstãt.ll.in ẽrium allegate.qi illis non poterat actoꝛ agere ad obseruantiam transactionis.ꝛ ista lect.vꝫ esse ipsa veritas ꝛ congruere huic litere pro qua etiam est casus in.l.si pro fundo.vt dixi in l.siue apud acta.circa mediũ.ꝛ est singularis intellectus ꝛ sic est casus hic in quo fallit regula que est qꝺ qs ex eo qꝺ impugnat se iuuare nõ põt.vt in regula iuris.nam fallit in transactione quã quis impugnat.nam non seruando qi actoꝛ põt agere ad obseruantiam.ꝛ hoc odio litium ne redeatur ad litem semel sopitam.tene menti.

Si Promissis trãsactio. Ista lex põt intel
ligi tã in reo qꝗ in actoꝛe q̃ ꝓmisit in trãsactiõe aliqd dare vꝫ facere sub pena ꝛ ꝺz itelligi qñ ñ ꝓmisit dare pecuniam

BIU Cujas

dare pecuniam sed speciē vel aliquid facere. si vero pecuniam tunc videndum est an pena fuerit apposita in fraudē vsurarum. q; odio earum nō possit peti. an non. quo casu an ⁊ qū presumatur dic vt no. Bar. in. l. cum stipulati sumus. de ver. ob. ⁊ Ly. in. l. cum allegas. de vsuris.

2 ☞ Ille in quem factum est compromissum de iure ⁊ de facto non potest vti arbitrio in re clara ⁊ lucida.

1 **Transactio nullo.** † Per istam l. videtur q; si petebam a te centū ⁊ promisimus de iure ⁊ de facto in titium vt possit de iure vnius partis auferre ⁊ alteri dare sicut ⁊ arbitrator. vt ī. l. si de meis. §. recepisse. de arbi. ⁊ per ꝯsequens dicebaꝫ quedam transactio. vt in auꝫ. si vero. §. de iudi. ipse autem arbitrator te in totū absoluit vel in totum cōdemnauit q; nō valet absolutio vel cōdemnatio q; non est facta per modum transactionis aliquo dato vel retento idest auferēdo de iure vnius ⁊ dando alteri. ⁊ si nō processit vt arbitrator sed vt arbiter. sed veritas est in ꝟrium per

2 l. qō si ephesi. ff. de eo q; cer. loco. ☾ † Et ibi vide per Bar. qui respondet ad talem oppositionem. quia si vidit clare vnius partis ius non debet sibi aliquid auferre. imo peccaret si hoc faceret. sed tunc videtur sibi data licentia auferendi quando res videtur sibi dubia pro bono pacis ⁊ concordie. tene menti q; si reciperes tale arbitramentum vt non vtaris arbitrio in re clara ⁊ lucida. facit qō notatur in. l. si filius. ff. de dona. per Bar.

2 ☞ Cōtractus innominatus si ordinatur ad nominatū vel est mixtus cum nominato non habet locum penitentia.

11 **Quāuis eum.** † In ꝟtractu transactionis nō habet locū penitentia licet sit ꝟctus innominatus ⁊ ad hoc semper allegatur ⁊ hoc odio litium licet in alīs cōtractibus innominatis re integra ex parte eius qui vult penitere locū habeat. vt in. l. qui pecuniā. ff. de ꝟdi. ob cau. tunc aūt dicitur integra qū non est adhuc sibi impletus ꝟctus posito etiam qō ipse impleuerit vt si dedi tibi. x. vt vadas pro me romam. nam possum penitere ⁊ repetere si nondū iuisti nec preparamenta fecisti ad eundū ex quibus remaneres in dāno si

2 restituereꝭ. x. vt ibi patet. † Dicit aūt Bal. notabiliter q; si contractus innominatus ordinaꝫ ad nominatum vel est mixtus cum nominato nō bꝫ locū penitētia. ⁊ de primo dicit esse casum in. l. labeo scribit si mihi bibliothecā. ff. de ꝟbē. emp. de secō dicit esse casum ī. l. fundi partē. ⁊ in. l. si sterilis. §. si tibi. de act. emp. sed cū labore ⁊ subtiliter extrahes hoc de illis. ll. tamen dictum eius pulchrum. quidā etiam dicunt nō habere locum penitentiā in alio casu quā trāsac. qū scꝫ ꝟctus innominatus cōtinet liberationem. puta libero te ab eo qō mihi teneris vt vadas pro me romā. q; etiā re integra non possum penitere fauore liberationis. ⁊ illa dicat esse rōnem huius. l. Bar. cōtra per. l. si quis accepto tulerit. ff. de cōdi. ob cau. ⁊ dicit hoc esse speciale odio litium nō fauore liberationis qō dictum placet licet Bal. videatur ipsum impugnare dicens qō d. l. si quis accepto. nō loquitur in penitētia nec in capite penitentie. vbi repetebat liberationē. s. propter causam nō impletam. sed nō video quare magis si dedi pro te decem vt vadas pro me romam possim repetere decem ex capite penitentie. ⁊ si te liberaui a decem nō possum repetere liberationem que liberatio pro datione habetur. vt. l. si quis obligatione. de regu. iur.

2 ☞ Ubi actio prima fuit ipso iure sublata si tamen reus opponit exceptionem intentionis deducit potius ad notitiam iudicis carentiā actionis vt illum ex officio suo repellat quā ipsemet repellat.

3 Si actio prima fuit ipso iure sublata: quare actor veniens cōtra trāsactionē si soluat penam teneaꝫ etiam restituere data.

4 Reus contra actorem agentem de facto potest obīcere exceptionem transactionis dupliciter.

5 Uerba enuntiatiua de presenti interdum habent vim pacti.

6 Si reus cōsecutus est penā ⁊ restitutiōem datorum ex forma huius legis an actor admittatur ad agendum de facto.

7 Quando constat iudici actorem nullam actionem habere vel accusatorem non habere ius accusandi potest eos ex officio suo repellere etiam reo non opponente ⁊ si iudex nō repellit an teneatur reo in syndicatu.

8 Statutum qō bannito non reddatur ius nec agendo nec excipiendo ⁊ ego ago cōtra bannitum poterit bannitus deducere notitiam in iudicio qō actor nullam habet actionem nec dicitur excipere.

9 In causa criminali vbi imponiꝫ pena psonalis ꝟ non admittatur procurator tū admittiꝫ tertius qui ostēdit ius iurandi vel accusandi nō competere nec venit vt procurator sed tanꝯ defensor innocentie.

Qualiter dicatur res deduci in notorium.

10 An in casu huius legis qū actor incepit venire cōtra. ⁊ sic incidit in penam habet locum penitentia vt possit ⁊ penā euadere ⁊ etiam restitutionem datorum desistendo ab agendo.

11 An quis aliquid faciendo de facto consequi possit actionem vel incidat in penam.

1 **Vbi pactum.** † Si actio ꝓma fuit ipso iure sublata actor veniens ꝯ transactionem ⁊ ipsam intētans repellīt a limine iudicij propter carentiā actionis ⁊ etiā soluet penam promissam si venerit ꝟtra ⁊ restituit data. h. d. ꝓm lect. Azo. que tenetur per Bar. ⁊ Bal. ⁊ tunc illa alternatiua bis posita in tex. ponitur pro ⁊: licet loquaꝫ ista. l. qū prima actio fuit extincta per aquil. stipul. ⁊ acceptilationē secutam. idem puto alio modo. vt si sit actio ex maleficio que p pactuꝫ tollitur ipso iure vt. l. si tibi. §. quedā. ff. de pac. ⁊ l. si vnus. §. si pactus. ver. sed si pactum conuentum non subsit cadē ratio ⁊ etiam maior. q; tunc potest restaurari per nouū pactum. vt in. d. ver. sed si pactum. sed qū per aquil. stipu. pōt restaurari expresse ⁊ tacite scōm quosdā. sed ꝓm lect. aliquorum glossatorum antiquorum non pōt consequi reus omnia ista tria: sed est in electione sua an repellat actorem ab agendo: ⁊ tunc nō pōt petere penā ⁊ restitutionē datorum. pōt tū petere vt differatur iudicium primum reassumptum per actorem quousqꝫ habuerit penam ⁊ restitutionem datorum quibus habitis procedetur in illo iudicio. ⁊ sic fallit hic illa regula qui prior appellat. ff. de iudi. q; regulariter deberet procedi super iudicio prius inchoato ⁊ etiam ad finē deduci. ⁊ si actor in illo succumbat reduci pōt ad trāsactionem. vt in. l. qui rome. §. scia. ff. de verb. obli. tū supersedetur in illo quousqꝫ penam ⁊ data rehabuerit reus. ⁊ tunc actor nō pōt succumbere in primo iudicio. sed procedetur in eo ⁊ vincet secundum intellectum istorum. quoniam prima facie videtur litera pati nec impropriabitur litera vt ponatur vel pro ⁊. sed do. Azo fatetur q; si reus vult possit ita fieri ⁊ nō impropriabitur litera: sed si oīa ista vult potest per vnam rationem. de qua dic vt in glo. ⁊ in hoc stat tota difficultas huius. l. ¶ Pet. tenet opi. aliorum ⁊ nō Azo. ⁊ etiam Rapha. dicēs qō nunqꝫ potuit sibi cadere in capite lectu. Azo. per. l. cum proponas. ī. eo. ⁊ l. qui fidem. ff. eo. cum si. qui in distincte dicunt qō nisi sit apposita clausula ra-

a ma. pac. a non pōt reus actorem repellere ⁊ penam petere sed debet esse altero contentus vt etiam habetur in. l. reseriptum.

2 §. si pacto. ff. de pac. † Sed volentes sustinere lect. Azo. dicunt illam. l. debere intelligi qū actio prima non erat ipso iure extincta ſꝫ dabatur ꝯ eam exceptio: quo casu si reus vtitur exceptione ipse est qui repellit actorem q; si eam non opponeret actor vinceret cum habeat actionem ergo nō potest petere penam nec restitutionem datorum sed qū actor nullam actionē habet ⁊ sic agit de facto: licet reus obīciat exceptionem intentionis ipse non est ille qui repellat actorem sed carentia act. nam ⁊ si non obīceret sed taceret iudex ex officio cum videat actorem agere sine actione repellet ipsum ab agendo vt in. l. pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. igitur si opponit reus exceptionem intentionis deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actionis vt illum ex officio suo repellat quam ipse met repellat. ⁊ hoc voluit dicere glo. magna post medium ⁊c. ibi tertiam vt iudex ⁊c. que semper allegatur. vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. in gl. in opponēdo. cum igitur reus nō sit ille qui repellat actorem sed carentia actionis nō prohibetur petere penam ⁊ restitutionē datorum. ⁊ sic opi. Azo. remanet viua ⁊ tunc fundatur posito qō nō fundaretur super hac. l. hoc b probat sed prima facie innuit cōtra per illam alternatiuam sed ipse dicit hoc procedere ex voluntate rei propter illud verbum positum in fin. aduersarius hoc maluerit ⁊c.

☾ In textu ibi pactum glos. intelligit. scilicet gratuitum vt differat a transactione que est pactum non gratuitum doctores dicunt quod hec lex non loquitur de pacto gratuito per id quod loquitur de restitutione datorum sed duntaxat de transactione. ⁊ ideo ipsi exponunt pactum vel trans-

b actionem vt illa dictio vel b exponatur pro ideſt. quia omnis actio est pactum. ⁊ sic alternatiua posita inter genus ⁊ speciem resoluitur in dictionem ideſt. de hoc dic vt per Barto. in. l. si is qui. §. vtrum. ff. de rebus dub. ⁊ in. l. j. eo. tit. Bal. exponit melius vt dum dicit pactum intelligatur de pacto nō gratuito. qō tamen non est transactio: q; factum fuit super liquido. Et dum subdit vel transactio loquatur de non gratuito. quod factum fuit super debito non liquido. ⁊ sic vocatur trāsactio. Sed nescio quare fiat ista difficultas cum possit intelligi sicut glos. dicit nec obst. verbum qō. ī. sequitur de resti. datorum: q; debet referri ad id qō pōt referri. s. ad trāsactio-

a ☾ Clausula rato manente pacto. adde q; ista clausula operaꝫ etiā in fauorē conuenientis. ꝟrium tꝫ gl. ī. c. potuit. de loca. ⁊ ī. l. ff. C. de iure emphy.

b ☾ Dictio vel. ad de gl. ij. ī. l. si mater. ff. de ꝟbē. car. in. c. cuma. in. v. oppo. de elec. idē car. ī. c. fi. ī fi. p̄n. q. de temp. ordi. idē Lar. in. c. tertio loco. in. j. no. de proba. idem Lar. c. j. in. j. op. de purg. cano.

BIU Cujas

ñem nō ad pactū gratuitū nō expedit ire per illas ambages facit qō not. j. l. proti. in gl. añpe. dū dicit in his penis q̄ pñt eis adaptari ⁊c. q̄ illa pena est restitutio datoꝝ ⁊c. nō adaptatur ad pactū gratuitū. ſz ad transactionē. ¶ Jn tex. ibi vna
3 cū his q̄ data probari ꝯ hoc oppo. qō si actor soluat penā vī qō nō teneat restituere data. q̄ soluēdo penā loco rei habetur vt no. ff. ti. j. l. petēs. ⁊ sic pinde vī ac si trāsactionē seruaret. ergo deberet retinere data. sol. ſm Barto. fallit qñ est sublata actio ipso iure q̄ tūc pena censet apposita loco ꝯctus vel loco rei. ⁊ eo modo solue aliud ꝟium qō possit fieri. q̄ si actor venit ꝯ transactionē ⁊ succumbat pōt ad transactionem redire ⁊ facere eam seruari sibi vt in. l. qui rome. §. seia. de ver. ob. Si ergo actor ſm lec. Azo. repellitur ab agēdo ⁊ sic succūbat quare nō pōt ad transactionē redire ⁊ facere cā sibi seruari ⁊ non restituat data. q̄ hoc est de substātia trāsactionis. Sed solue eo modo q̄ illud qñ actor succūberet facto rei obiicientis exceptionē ꝯ actionem non extinctā. sed hic nō succumbit facto
4 rei sed propter defectū iuris sui. ¶ Jn tex. ibi ante cognitionem cāe dic qō tenendo lec. Azo. pōt sic intelligi ſm Bal. qō reus ꝯ actorem agentem de facto pōt obiicere exceptionē trāſ actionis dupliciter. ſ. p modū dilatorie ad impediendū cōtestationē. lit. ⁊ ad faciendum se absolui ab obseruatiōe iudicij. Secundo per modum peremptorie post lit. ꝙtestatio. ⁊ ad faciendū se absolui diffinitiue vt in. l. eleganter. §. si quis post. de cōdi. inde. ⁊ hic est intellectus ipsius. Si ergo eligat primū modū repellat a limine iudicij ⁊ absoluat ab obseruātia iudicij vt vltra hoc petat penā ⁊ restitutionē datorum. ⁊ similiter obtinebit. sed si nō opponeret ad impediendū cōtestationē qō etiam facere pōt procederet in vtroq; iudicio ⁊ intentato per actorem. ⁊ intentato per reum ꝯ actorem super pena ⁊ similiter in vtroq; obtinebit reus absolui diffinitiue. Jn ſcō condemnabitur actor. sed ſm lec. alioꝝ procedunt opi. gl. ⁊ ille intellectus Bal. magis placet in glos. que incipit obligatus. in fi. ibi cum hoc pactū nudum etiam faciat. sed ibi nō est bona cōparatio q̄ pactum nudū ꝙtinet promissionē de futuro que est apta parere obligationē naturalē. vt plene no. in. l. si vnus §. pactus. ff. de pac. Sed acceptilatio nō cōtinet promissionē de futuro sed dispositionem vel enuntiationem per verba de presenti que non sunt apta parere obligationem. iuxta no. in l. vlti. §. stipu. de ver. obli. ⁊ l. j. in prin. ff. de pac. ⁊ videt casus in. l. fi. §. j. ff. de iu. do. cum glos. ibi posita sed alij dicunt plus quā gl. qō imo oriat ciuilis ⁊ naturalis propter solēnitatem verborum. q̄ cum pactū nudum pariat naturalem acceptilationem que est vestita debet parere etiā ciuilem quibus obstat qō supra dixi. sed pro eis facit. q̄ acceptilatio videtur cōtinere tacitum pactū de nō petendo qō patet q̄ interdū qō si non valet tanq̄ acceptilatio valet vt pactū vt. l. si vnus. §. pe.
5 ff. de pac. † Et interdū verba enuntiatiua de presenti habent vim pacti. vt. l. tale pactum. in prin. ff. de pac. Bar. reduxit ad cōcordiam qō aut querimus an ex ipsa acceptilatione oriat alia obligatio. ⁊ dicendū est q̄ nō q̄ verba eius nō sunt apta ad hoc nisi ex interpretatione iuris qñ nō valeret vt acceptilatio. aut vtrū propter acceptilationē oriat naturalis obligatio ex equitate naturali q̄ dictat vt amplius nō petat. ⁊ dicendū qō sic per. l. meuia. §. j. ff. sol. ma. nō aūt ciuilis q̄ illa equitas nō producit ciuilē. vt in. l. hoc amplio. §. bis natura debet. de reg. iur. ⁊ illa sunt diuersa. nam si ex acceptilatiōe vel propter acceptilationē q̄ dictio ex: [a] significat causam remotaz vt. l. eo
6 tpe in fin. ff. de pecu. ¶ Jn glos. mag. ibi rūdeo quinq; sunt opi. ſm primā que fuit Azo. si reus cōsecutus est penā ⁊ restitutionē datorū actor admittit ad agendū de facto cū nullam habeat actionē reo hoc patiente nō aliter. q̄ si vult pōt ipm repellere. ⁊ sic cōsequi omnia tria. ⁊ probat Azo. qō repellat tribus rōnibus ſm vlti. in versi. alij dicunt admittitur actor ad agendū de facto etiā reo inuito. q̄ cogitur pati postq̄ consecutus est penā ⁊ restitutionē datorū ⁊ illā tenuit ¶ De. per. l. iulia. §. questum. ff. ad exhi. Bar. dicit qō ille. §. nihil facit q̄ ibi nō compellit inuitus: sed volēs ad admittēdū quē agere de facto. nam qō rogat inuitus nullo iure cauet. do. Rapha. hanc opi. sustinet q̄ verum est qō ibi nolens patitur a principio si vult absolui ab actione ad exhibendū. vt dicat cōtentor qō agat de facto. poterat em̄ hoc nō dicere si nolebat ſz postq̄ consecutus est illud qō intendebat cōsequi q̄ fuit absolutus ab actione ad agendū. vt dicat cōtentor qō agat de facto compellitur inuitus pati qō ille agat de facto alias actor decipe-retur autoritate illius. l. qō nō est dicendū. l. in commodato. §. sicut. in fi. ff. cōmo. ita in casu nostro. q̄ si reus vult consequi penā ⁊ restitutionē datorum poterit dicere cōtentor qō agat de facto nec poterit intētioni exceptiones obiicere q̄ videtur actum tacite qō non obiiciat quasi a cōmuni sensu sit a transactione recessum. in. l. qui habebat. in fi. cū ibi no. per gl. ff. de ma. te. ⁊ no. in. l. lecta. si cer. pe. in glo. super verbo mēsum. facit. l. cū putarē. ff. fami. ercis. ver. nā vī ⁊c. vbi valet iudicium ⁊ snia. licet actor nullā habuerit actionē si reus nō opposuit. vel q̄ noluit: vel q̄ non potuit. ⁊ illa est tolerabilis licet ipse nō alleget dictas. ll. nec ita clare loquat secundum alias tres opi. que sunt in iudicio actor admittit ad agēdum de iure q̄ actionem recuperat directā vel vtilē propter hoc q̄ reus cōsecutus est pactum. sed omnes reprobauerunt. q̄ dic vt hic per Bart. qui tenet opi. Azo. per rōnes de quibus supra per. l. si
7 vnus. §. pactus. ff. de pac. ¶ † Et ista gl. in ver. iñ. semper allegatur qō quando cōstat iudici actorem nullam actionem habere vel accusatorem non habere ius accusandi pōt eos ex officio suo repellere etiam reo non opponente. Sed quid si iudex nō repellit an tenebitur reo in syndica. docto. hoc nō tandem puto dicendū [b] q̄ si reus nil dixit nō tenet q̄ licet possit
b repellere vt in hac glo. nō tamē compellit reo nō postulāte vt in. l. nō q̄quid. ff. de iudi. secus si reus postulauit hic vt in. l.
8 iiij. §. hoc autez iudicium. ff. de dā. infec. † Et allegatur ista gl. ad duas. q. primo ſm Jac. bu. si dicat statutū qō bannito nō reddatur ius nec agendo nec excipiendo ⁊ ego ago cōtra bannitū: ipse autem excipit qō nullā habeo actionem replico non debet audiri ꝓpter statutū ipse replicat qō nō est ipse ille qui me repellit. sed defectus actionis sine qua agere nō possum. ⁊ sic licet ego repellar nō ꝓpterea redditur sibi ius. ⁊ sic nihil fit cōtra statutum licet mihi denegetur ⁊ propter defectum iuris rei: q̄ actor nō metitur ius ex defectu iuris rei ſz metiri oportet ex persona sua. vt in. l. j. §. presentis. ff. si pars here. peta. ⁊ l. nullus. §. veteranus. ff. de testa. mili. certe ista glo. facit pro bānito qō debeat audiri q̄ nō excipit defectū iuris in notitiā in
9 dicis deduxit. ¶ † Itē inducit Bar. si proceditur ꝙra aliquē criminaliter qō occidit titiū qui tamen titius erat bannit⁹ ⁊ poterat impune occidi tamē inquisitus nō audet cōparere ne ponatur ad torturā. compareat tertius dicēs. domine iudex nō potestis procedere cōtra illum. quia nullum maleficiū cōmisit. cū potuerit illum impune occidere quia erat bānitus. ⁊ producit ad notitiā bannū in publica forma certe debet audiri. q̄ per hoc deducit ad notitiā iudicis qō ipse actor nō habet ius inquirēdi vel accusandi. Et per istū modū prouidebitur ius inquirēdi vel accusandi. Et per istū modū prouidebitur cōtra. l. dicentē qō in causa criminali vbi imponit pena personalis nō admittitur ꝓcurator: sed debet cōparere principalis. vt ī. l. j. §. ad crimē. de publi. iudi. q̄ bene admittitur ille q̄ ostendat ius inquirēdi vel accusandi nō competere nec venit vt procurator sed tanq̄ defensor innocētie. Ly. aūt in. l. reos. circa fi. j. de accu. dicit cum audiri si bannū est notoriū nō aliter. sed certe si producitur in publicā formā sunt deducē. in notorium. arg. in. l. edicto. ff. de edi. diui adria. tollē. vbi p inspectura scripture dicitur res in notoriū deduci. vt not. Bart. in
10 l. iiij. j. de pigno. ¶ † Vltimo querit circa p̄dicta. vtrū in casu huius. l. posset actor qui incepit venire cōtra. ⁊ sic incidit in penam penitere ⁊ penā euadere. ⁊ etiam restitutionē datoꝝ desistendo ab agendo. videt qō sic q̄ hoc cōceditur reo qui fuit in mora implendi transactionē vt possit morā purgare ⁊ penaz euitare. vt. §. eo. l. si maior annis. secūdū primā lec. gl. in. l. sine apud acta. in vltima gl. ⁊ videtur per Bart. in. l. quāuis. ff. de in ius vocando. sed ꝙra hoc Bar. videt sentire. q̄ reus nō admittit ad purgandā morā quam omisit in nō faciendo. Sed acta in male faciēdo qō est difficilius. vt no. in. l. ij. ff. ad sil. certe etiam mora cōmissa in male faciēdo pōt purgari infra modicū tempus si ius aduersarij nō est effectū deterius. vt in. l. si in lege. §. colonus. ff. loca. illa videt equior opi. nā minus esset iniquū qō si actor dedit libellū ⁊ fecit reū citari qui cōparuit ⁊ per hoc videtur actor venisse ꝙtra transactionem. vt. l. proti ma. nō possit penitere ⁊ a lite discedere refundendo reo expensas si non remaneret reus in aliquo damno p dictā. l. quāuis. lex autē ista debet intelligi quando actor stabat in pertinacia sua volēdo admitti ad agēdum. licet a iudice fuerit repulsus inuitus. ⁊ istud est substantiale in hac. l. ¶ Jn glos. ibi effectu beneficij tantū cogitauit. dic qō ibi fuit actum qō nō produceretur seruꝰ ad libertatē sub certa pena. Si ergo emptor ipsuz de facto duxit quia manumissio nō tenuit non producitur ad libertatem in penam nō incidit. quia nō fit cōtra pactum manumittendo de facto tī nō sequitur effectus de quo fuit cogitatuz. sed in casu isto nō fuit cogitatū nisi de facto ⁊ actu facti quia actor abstulerat sibi actionem liberando reū per acceptilationez. ⁊ postea promisit non venire cōtra trāsactionē certe non poterat venire cōtra. nisi de facto. ergo de illa cōtra venit non videt cogitatū vt faciat ipsum in penā incidere buiꝰ rei
11 gratia. † Barto. dicit quod aut queritur an quis aliqd faciendo de facto consequitur actionem ⁊ de hoc dic vt in. l. mulier.

§. j. ff. de

a ¶ Dictio ex. adō Bar. in. l. j. ī. §. ex icēdio. ff. de īcen. rui. nauf. bar. ī. l. nō dubiū. C. ō le. idē ī. l. ex placito. C. de re. pmu. idē ī. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iure.

b ¶ Puto dicendū. adō Spe. ī ti. de offi. iud. §. īpedit. ver. qd si iudex. ⁊ Ang. in. d. l. non qcqd. ⁊ ibi ponit notabile v̄ buz allegādo gl. in auk. de testi. §. quoniā. vbi glo. vult qō lz iudex ex offō post ꝙclusum ī cā possit repetere testes vt ō clarēt dictū suuz tū si non facit ps aduersa cōqueri non pōt qō tenenti. Cur.

BIU Cujas

§.j.ff.de condi.insti.aut queritur an faciendo de facto ⁊ nõ de iure incidat in penam.⁊ista est materia nostra in qua est dicẽdum qȯ aut loquitur in pena legali.⁊ ĩ ea incidit vt in.l.qui ea mente.ff.de fur.aut de pena cõuentionali.⁊ tunc si ꝯstat de intentione partium standum est illi.si non ꝯstat aut erat tale quid qȯ non poterat fieri de iure⁊ etiam de facto ⁊ vr̄ actum qȯ si de facto fiat incurratur in penã vt hic qȯ tamen dicit verum si pars aduersa incommodatur.alias secus ⁊ vide hic per eum quia semper allegatur super isto passu.

2 ☞ Quatuor necessaria vt veniens cõtra trãsactionẽ iuratã incurrat penas huius legis.que pene sunt quatuor ⁊ q̃ sunt.
3 Tres modi per quos dicitur quis contrauenire.
4 Pene conuentionales applicantur parti seruanti cõtractũ. ⁊ quid in pena legali ⁊ quid in testamentis.
5 Iuramentum an habeat firmare contractum licet non faciat iurantem incidere in penam.⁊ quãdo faciat quem incidere in penam huius legis.
6 Periurus quando sit infamis ⁊ quando non.

1 a SI quis maior. †[a] Actor veniẽs ꝯ transactionẽ iuratam si maior erat.xxv.annorũ incurrit infamiaꝫ ⁊ repellitur ab agẽdo soluit penã ⁊ data restituit q̃ applicãtur aduerse parti transactionẽ obseruãti.h.d.ista singularissima.l.

2 ¶ †No.quatuor necessaria ad hoc vt incurrat̃ pena hui᷒.l.scꝫ qȯ trãsigẽs sit maior.xxv.annis ⁊c.Itẽ ꝙ trãsactio sit sponte facta nulla coactione interueniẽte.⁊ intelligit Bar.siue licita siue illicita.vnde si ex forma statuti fuit ꝯpulsus ad transigendũ vel compromittẽdũ.licet illa compulsio sit licita.qꝛ autoritate statuti tñ veniẽdo contra nõ incidit in istas penas.Idẽ Raph.dicit hoc ꝓcedere si fuit compulsus compromittere ⁊ etiam iurare qꝛ forte sic dicit statutũ.Sed si dicat tantum qȯ cõpellitur cõpromittere.⁊ ad hoc sit compulsus sed sponte prestitit iuramentũ.tunc veniendo contra bene incideret in istas penas propter cõtemptã religionẽ iuramenti cũ illud iuramentũ fuit prestitũ sponte nullo cogente imperio.Tertio requiritur qȯ transactio fuerit iurata de nõ veniẽdo cõtra nec tũc est curãdũ an facta fuerit per aqui.stipu.⁊ accepti.nam tũc etiã non interueniente iuramẽto patietur penas huius.l.excepta infamia vt in.l.precedẽti:an autem facta fuerit per pactũ nudũ propter interuentũ iuramẽti ꝙ tantũ operatur quãtũ acceptilatio quo ad illas tres personas.⁊ etiã plus.qꝛ facit incurri ĩfamiam.Quarto requirit̃

3 qȯ venerit ꝯtra. ¶ †Secundo no.tres modos veniendi ꝯtra.scꝫ interpellando iudicẽ intellige ⁊ faciẽdo aduersariũ citari ⁊ incõmodari ꝑ id qȯ habet̃ in simili in aut.qui semel.§.quo modo ⁊ qñ iudex. intelligitur tñ qȯ ipse non fuit ab aduersario prouocatus vt ipe interpellaret iudicẽ.qꝛ tũc nõ videretur venisse ꝯ arg.in.l.libertus.ff.de in ius vocã.Itẽ intellige qȯ aduersarius ꝯparuit alias nõ videretur venisse ꝯ.vt in.l.quãuis.eo.ti.Et qȯ perseuerauerit in veniẽdo cõtra secus esset si remitteret per patiẽtiã.vt in eadẽ.l.ꝓbatur.alio modo

b videtur venire ꝯtra supplicãdo[b] principi vt det delegatũ aduersariũ in illa causa.⁊ tũc etiam parte nõ citata:nec etiã illo iudice adito vr̄ hoc sufficere ad faciendũ penas incidere qȯ satis est durũ ⁊ rigorosum ⁊ forte ĩ practica nõ seruaret̃.Tertio modo si nõ seruauit promissa.ꝙ intellige.idest nõ fuit in mora obseruãdi:alias secus vt in.l.si duo.§.fi.cum ibi not.ꝑ Bar.ff.de ꝯsti.pe. ¶ Tertio no.quatuor penas que incurrũtur ꝯ iurantem.scꝫ qꝛ efficitur infamis ⁊ repellit̃ ab agendo soluit penam ⁊ restituit data.⁊ est aduertẽdum qȯ pena infamie ⁊ priuatio act.incurrunt̃ ipso iure vt hic patet in verbo priuatiõis absqꝫ alia licẽtia iudicis.ex quo sequit̃ ꝭꝫ Bar.ꝙ nõ habet locũ purgatio more.qꝛ qñcunqꝫ executio facta est a l.vel ab hoĩe cessat more purgatio vt ĩ.l.si is cui.ff.de leg.ij.⁊ in.l.qui ob rem nõ defensam.de ꝯdi.inde.qȯ ergo supra dixi posse ipsum penitere ⁊ penã euadere non procederet quantũ ad infamiã ⁊ priua.act.sed quantũ ad restitutionẽ datorũ ⁊ solutionẽ pene extrinsece.qꝛ iste nõ incurrunt̃ ipso iure sed requiritur sñia cõdemnatoria.patet ergo ꝙ iuramentũ impedit purgationẽ more ꝭm Bart.tu restringe vt.s̃.dixi ĩ his in quibus facta est executio.Itẽ patet qȯ habet vim clausule rato manente pac.qꝛ facit repelli ab agendo⁊ solui penã ⁊ restitui data que pene nõ currerẽt nisi apposita esset clausula illa vt.l.cũ proponas.s̃.eo.vel nõ interuenisset acceptilatio vt in.l.prece.habet etiã clausulã si nõ valet vt ago valeat vt valere põt.vt in.l.cum pater.§.filius matrẽ.ff.de leg.ij.ideo dicit ipse qȯ si trãsactio nõ valeret vt trãsactio qꝛ facta post rem iudi.s̃.eo.l.si causa cognita.facit eam valere iure pacti cuius ꝯtrium esset si nõ interuenisset iuramẽtum.vt ibi no.per doc.

4 ¶ †Ultimo not.ꝭm Bal.qȯ pene cõuentionales applicãtur parti seruanti ꝯctum quid in pena legali dic vt in.l.fi.ff.de liti. ¶ Et quid in testamẽtis dic vt per Bar.in.l.vxorẽ.§.si heres.ff.de leg.iij.cetera hic vide per doc.vnum tñ dico qȯ non tangitur per alios.qȯ ista.l.debet intelligi qñ transactio erat valida vel poterat aliquo modo valere iure trãsactionis vel pacti.vt.s̃.dixi.Sed si nullo modo erat valida veniẽs contra eam etiam iuratã nõ incurrit penas de quibus hic ẽt si erat maior ꝑ glos.que est.ĩ.l.proxi.in glo.mag.circa mediũ ibi.vel

5 dic qȯ ibi venditio facta cum decreto.vñ valuerit ⁊c. †Sed si

c queritur an iuramentũ[c] habeat firmare ꝯctum licet nõ facit iurantem in penã incidere dic qȯ de iure ciuili si valebat vel non poterat expugnari rõne minoris etatis faceret ipsum valere ⁊ impugnabile esset.vt in.l.j.ĩ.si aduer.vendi.⁊ in aut.sacramenta.Sed si alia rõne secus vt in.l.nõ dubium.s̃.de leg.de iure cano.vero si põt seruari sine ĩteritu salutis eterne seruandum est etiã si ꝯctus esset nullus de se.vt in.c.cum contingat.de iureiu.posset tñ peti absolutio vt induceret pactuꝫ in partem aduersam vt si esset extortũ per metum vel prestitum super vsuris.vt in.c.j.de iureiur.⁊ in.c.ad aures.qȯ met.cau.⁊ ibi per Innoc.in.c.debitores.eo.ti.de iureiur.cõclude ergo breuiter qȯ qñ iuramentũ nõ habet validare ꝯctum.qꝛ de se est validus ⁊ irretractabilis tunc si fiat cõtra facit quẽ incidere in penã huius.l.sꝫ si habet ꝯctum validare qꝛ de se erat nulla vel poterat retractari priuilegio minoꝝ.vt in casu.l.pe.⁊ aut.sacramẽta.ĩ.si aduer.tũc si sit vnũ iuramẽtum de nõ veniendo ꝯ solũ hꝫ vnuꝫ effectũ.qꝛ facit ꝯctum irretractabilẽ vt in illis iuribus.⁊ his finibus ꝯtentis nõ extendit̃ ad aliũ effectum vt faciat quẽ incidere in penã huius.l.vt.d.gl.in fi.in l.frater a fratre.de ꝯdi.inde.in.ij.gl.mag.Sed si duplex iuramentũ qꝛ iuratur nõ venire ꝯ rõne vel ex priuilegio minoris etatis vel alia quacunqꝫ rõne.nã ista vident̃ duo iuramenta.⁊ tunc primũ facit ꝯctum irretractabilẽ ac si esset celebratus a maiore.⁊ scd̃m facit vt veniens ꝯ incidat in penas huius.l.tanqꝫ ꝯctus sit celebratus a maiore ꝭm Ja.but.ad qȯ facit ꝙ not.gl.ĩ.de rescin.vẽ.l.ij.ꝭm Bar.tꝫ ꝙ etiã hoc casu nõ incurrat in penas huius.l.qꝛ ꝙ primũ iuramentũ facit ipm haberi pro maiore.hoc nõ est ꝭm veritatẽ sed ꝭm fictionẽ.sed illa.l.que requirit ipsum esse maiorẽ.xxv.annis debet intelligi qȯ sit maior ꝭm veritatẽ nõ ꝭm fictionẽ.ar.ĩ.l.fi.ĩ.de his qui ve.eta.impe.nã in penalibus casus fictus nõ idẽ importat ꝙ verus.argu.in.l.iij.§.hec verba.ff.de neg.gest.⁊ sic non haberet locũ ista.l.in illo qui impetrasset ve.eta.⁊ hec opi.equior est.

6 ¶ †Ultimo simpliciter allegat̃ ista.l.qȯ periurus est ĩfamis[d]

d qñ iurauit se aliquid facturum in futurũ ⁊ non facit secus si iurauit aliquid fuisse de preterito vel de presenti esse ꝙ tamẽ non fuit nec est.⁊ sic periurus vt in teste falso qui propterea nõ infamatur ipso iure.vt in.l.lucius.ff.de infa.sed si esset cõdemnatus de falso bene infamaret̃ non tñ rõne periurij sed rõne ꝯdemnationis de publico crimine.vt in.l.infamie.ff.de pub.iud.sed hic ĩfamatur ipso facto sine sñia.dicit tñ Bal.ꝙ requiritur sñia declaratoria.sed certe etiã sine ea si põt probari per iuramentũ habet̃ pro infame absqꝫ sñia.dicit etiam Bal.qȯ hic solũ habet locũ qñ iuratur super ꝯctu de non renuntiando vel de non veniendo cõtra vel de ipso obseruãdo sed si non sub contractu vt si quis iurauit obedire iuramẽto rectoris.licet sit de futuro nõ tñ infamat̃ si nõ obedit.qȯ perpetuo tene menti.qꝛ debemus stare regule nisi in casu qui reperiatur exceptuatus.⁊ regul̃r periurus non est infamis.qꝛ hoc nõ cõprehendit̃ in.l.j.ff.de infa.vbi ponunt̃ casus in quibus incurritur infamia ipso iure.vel per sñiam.⁊ ille nõ enumeratur ibi.⁊ reperitur ille casus exceptuatus in hac.l.que loquitur qñ fuit iuratum super contractu.tene menti.

a ¶ Si qs maior. adde Bal.ꝯsi.cccxj.ĩci.sup ꝑmo pũcto.ĩ.ij.vo.ad materiaꝫ hui᷒.l.vis Alex.ꝭ imo.in consi.xxiiij.⁊ in ꝯsi.lxxvij.col.ij.ver.ij.fortifico.⁊ ĩ ꝯsi.lxxxv.in.j.vo.⁊ ĩ ꝯs.xlix.col.iiij.⁊ se.in.iiij.li.Fran.Cur.

b ¶ Supplicãdo. ad h̃ dictũ paul.de ca.adȯ Car.ĩ suo ꝯsi.xxvij.⁊ h̃ dicit Pau.h̃ refert⁊ sequit̃ alex.de imo.ĩ ꝯsi.xxxiiij.colũ.ij.circa ꝑn.ĩ.j.vol.Fran.Cur.

c ¶ An iuramentũ.adde Bal.in cõsi.cccxj.ĩci.sup ꝑmo puncto.ĩ.ij.volu.

d ¶ Periurus est. ĩfamis.Adȯ gl.ĩ.c.querelã.de iureiur.gl.in.c.venerabilẽ.de elec.gl.ĩ.c.si qs cõiunct᷒.xxij.q.v.Cy.in.l.ij.C.de reb᷒ creditis.

2 ☞ Princeps secularis vt imperator an possit annullare iuramentum ⁊ eius vires.
3 De connexis idem est iudicium.
Separatorum separata debet esse ratio.
Utile per inutile non vitiatur quãdo possunt separari.⁊ nõ habent inuicem dependentiam.
4 Quid si mouetur questio falsi ante transactionem vel sñiam ⁊ postea fiat transactio vel detur sententia.
5 Instrumentorum appellatione continentur testes.⁊ quid in dilationibus que dantur a iudice.
6 Quot modis agatur de falso.
7 Sicut sñia lata per falsa instrumẽta vel testes nõ rescinditur nisi mediante beneficio restitutionis in integrũ.ita nec transactio facta pretextu falsorum instrumentorum vel testium.⁊ vnde procedat ista restitutio.
8 Rescissio que fit per istã legem rõne falsitatis instrumentoꝝ vel testium nõ requirit dolũ vel calumniam producentis⁊ requiritur restitutio ⁊ quid si probetur scientia producentis.

BIU Cujas

9 Snia si lata sit pretextu falsoꝝ instrumentorum etiam si pro
ducens fuerit bone fidei tñ pōt aduersarius aduersus snīam
petere restitutionem in integrum.
10 Si quis fuit motus ad transigēdū pretextu falsi instrumēti
sup illo tantū articulo super quo fuit productū sed sup alijs
erat facturus etiā si instrumētum nō fuisset productū. ⁊ vna
summa tantū fuit data pro oībus an rescindat ℞ctus ī totū.
11 Valor alicuius partis possessionis vel fundi estimaꝫ pro bo
nitate ipsius partis non pro mensura.
12 Instrumentum an sit totum vitiosum ratione partis.
13 Testis falsus in vno capitulo an vitietur in alio.

1 **Si ex falsis.** †Eatenus rescindit̄ transactio etiā iurata quatenꝰ
reperit facta pretextu falsoꝝ instrumentoꝝ vel
testiū ceteris in sua firmitate manētibus nisi sint
illis ℨnexi. ⁊ nisi super falso fuerit transactū. b. d. ista sin. l. Et
prima exceptio dum dicit nisi sit illis connexa intelligitur qꝫ
tūc vitiatur sicut vitiatur principale. Scōa exceptio intelligi
tur qō fiat retractatio nisi super falso fuerit trāsactum. vt po
nitur hic casus vt in gl. fi. ī prin. ☞ In ter. ibi quāuis iussu,
hic faciebat dubium propter. l. precedētem. Sed vt ibi dixi. l.
loquitur quando fuit iuratū super ℨtractu valido ⁊ inexpu
gnabili etiam si iuratum nō fuisset. sed hic si nō fuisset iura-
tum cōtractus erat expugnabilis propter falsas ꝓbationes
quibus iurās fuit inductus ad transigendū credēs illas esse
veras alias nō facturus sicut ⁊ posset rescindi snīa lata ex fal
sis instrumentis vel probatiōibus. vt. ℨ. si ex fal. instr. p totū. ⁊
2 ff. de re iudi. l. diuus. ⁊ ff. de excep. l. qui agni. ergo ⁊ idē si iter
uenit iuramētū qꝫ nō debet esse iniquitatis vinculū. ☞ †Et
sic no. qꝫ princeps secularis vt imperator potest annullare iu
a ramentū[a] ⁊ eius vires. vt. s. de legi. l. non dubium. ideo dicit
glo. l. ciuilis habet vim apostolici idē quantū ad annullatio
nem iuramēti vt no. in. l. adigere. §. quāuis alias. §. iuli. ff. de
iure patro. ⁊ l. fi. q satis. cog. certe hodie de iure canonico non
ita est. qꝫ si pōt seruari sine pacto iuramētū debet seruari. nec
pōt quis propria autoritate cōtra. sed si ℨtinet iniquitatē pe
tat absolui ab ep̄o qō dic per Inno. in. c. venerabilē. de elec. c.
fratrem. ⁊ in. c. ad aures. qꝫ me. cau. vel hodie in casu huius. l.
b esset petenda absolutio. ⁊ eo modo si statutum [b]annullaret iu
ramentum non esset seruandum. qꝫ non potest statutū hodie
facere si. l. ī perialis nō pōt licet seruetur ℨtra de facto. ⁊ Bal.
videtur approbare banc obseruantiam in auth. sacramēta. ℨ. si
aduer. vendi. sed nō placet dictum eius vt ibi dicam. ⁊ repetē
do alias hoc tenui. ☞ In ter. ibi esset ciuiliter falso reuelata.
s. duntaxat ⁊ nō criminaliter ⁊ si bene probat hic ter. illud qō
no. gl. in. l. fi. ℨ. de fi. instru. que incipit que inscriptiōes qꝫ nō
expedit prius accusare criminaliter ℨz perueniaꝫ ad ciuilē. q.
orientē ex crimine. imo pōt incipi a ciuili vt hic placet. ℨz qui
dam dixerunt ℨrium. sed cōtra qꝫ illi melius dixerūt. vt. ℨ. vbi
cau. fis. l. j. ff. ad sil. l. ī cognitiōe. Sol. ibi criminalis dabat adi
tum ad ciuile in qua procedit ibi executiue. ideo oportet pre-
cedere criminalem anteq̄ executio fiat in ciuili. sed hic nō da
bat aditū in ciuilē in quā nō procedebatur hic executiue: sed
3 ordinarie facit. l. j. ℨ. de appel. ☞ †In ter. ibi coniuncta fuerit
no. qō idē est iudiciū de cōneris facit. ℨ. de neg. gest. l. si cogna-
tis. ⁊ ff. de separa. l. j. §. preterea. ⁊ de admi. tut. l. ita aūt. §. qui
tutor. ☞ In ter. ibi firmis manentibus. no. ergo qꝫ separato-
rum separata ꝺz esse ratio. l. fi. ff. de calū. ⁊ qꝫ vtilē p inutile nō
vitiatur qñ possunt separari ⁊ nō habēt inuicē dependentiam
facit. l. si spōsus. §. generaliter. cū ibi nō. ff. de do. iter vi. ⁊ vxo.
⁊ aduertendum qꝫ intelligo banc. l. nisi instrumentū falso vel
falsum productū sup vno articulo dederit causam trāsactio-
ni fiende super oībus alijs articulis hoc posset probari qꝫ al-
tera pars sup nullo alio articulo trāsegisset si tale instrumen
tum productū nō fuisset. nam dico qꝫ tūc retractabit̄ ī omni-
bus ℨz fuerit productū nō nisi sup vno arti. vel ca. ⁊ hoc doct.
nō tangunt sed ratione naturalis ita dicat qꝫ deficit causa fi-
nalis ob quā aduersarius trāsegit ⁊ nō debet remanere dece
4 ptus. arg. in. l. elegāter. §. si post. ff. de ℨdi. inde. ☞ †In fi. ter.
ibi ℨtrouersia no. qꝫ si mouetur questio falsi ante trāsactionē
vel snīam ⁊ postea fiat trāsactio vel detur snīa super negocio
principali: licet nihil dicatur de falsitate cesetur trāsactio vel
snīa lata super falsitate vt decetero nō possit allegari vt hic ⁊
not. in. l. fi. de fide instru. multofortius quādo super. q. falsi ex
5 presse fuit trāsactum vel lata snīa. ℨ. co. l. actione. in fi. ☞ †In
glo. ibi ⁊ idem in testibus falsis. vt. ℨ. si ex fal. istru. in rubro ⁊
nigro qꝫ appellatiōe instrumentoꝝ cōtinent̄ testes. l. j. ff. de fi
de instru. l. notionē. §. instrumētoꝝ. de verb. sig. nisi in dilatio
nibus que dātur a iudi. nā si daretur dilatio ad procedendū
instrumēta non possent. ℨ. illā produci testes vel ecōuerso: qm̄
ad diuersam rē daretur: vt patet in. c. cū dilectus. de fide instr.
vbi instrumēta possunt produci vsq̄ ad cōclusionē in cā exclu
siue: licet sit lapsa dilatio data ad probādum. qꝫ illa censeꝫ da
ta ad probandū per testes vt. ℨ. illā poterāt instrumēta pduci
6 ⁊ ita tenet Spe. in ti. de dila. ☞ †In glo. seq. ibi quatuor ergo
modis adde quintū. s. p officiū iudicis p qō ī petraꝫ resti. ī in
teg. aduersus transactionē factā preter. falsi instrumēti. nā ad
hoc vt obtinet in restitutione petita necesse habebat probare
falsitatē: ita intellige glo. seq. nā nō superest locus exceptioni
vel replicationi. de quibus infra qō promiserat ex cā trāsact.
nā tunc nō est locus trāsibilis sed repetitiūi quā cōsequi nō
potest. nisi petita ⁊ obtenta restitutione ī integ. in qua nō ha-
bebit necesse probare falsitatem instrumēti. Et econuerso in
actore inducto per reum si liberasset eum per acceptilationē.
nam tunc non esset locus replicationi cū nō posset ī terim age
re actione prima ad cui⁹ substentationē venit replicatio. vt. l.
sub precepto instrumētoꝝ. ℨ. co. ℨz indiget noua actione quā
cōsequi nō pōt nisi habita rest. in īteg. Et tūc dabit̄ vtilis re-
scissoria que prius dabatur directa. l. j. ⁊. ij. si aduer. trāsact. ⁊ ī
hac restitutiōe necesse habebit ꝓbare falsitatē. Sed si ille ℨtra
quē fuerūt producta falsa instrumēta incepisset a cā crimina-
li ⁊ fecisset condemnari producentē instrumēta de falso qꝫ scie
ter produxit tūc illa snīa sufficeret ad ꝓbandū falsitatē in cā
ciuili postea mota sup rescissiōe transactionis nec impediret
aliter probare falsitatē cū iste cause descendāt ab eodē princi-
pio ⁊ in causa criminali solēniores fiunt ꝓbationes vt. l. sciāt.
ℨ. de proba. ⁊ idē si primo egisset act. ī factum ⁊ petijsset pdu-
cētem cōdēnari ad interesse. nā illa snīa faceret fidem in cau-
sa rescissionis. ⁊ ita sentit ista gl. ⁊ etiā Bal. ☞ In gl. ibi. iij. p
excep. ⁊ aduertendū qꝫ exceptio ⁊ replicatio nō prius videtur
competere quā cōcedatur sic in integ. resti. de qua loquitur se-
quēs glo. per. l. nā ⁊ pro. §. si minor. ff. de iureiur. ⁊ l. necnō. §.
exēplo. ff. qui. ex cau. ma. ⁊ de excep. l. exceptiones. in fi. que re-
stitutio peti pōt principaliter ⁊ incidenter nullo dato libello.
nam si actor qui reū induxit agat ad sibi promissa: reus volēs
eum excludere debet dicere qō trāsactio fuit facta preter. falsi
instrumēti quapropter petit se restitui aduerſ⁹ cā qua restitu
tione cōcessa excipit ℨtra agentē de dolo: qꝫ dolo facit agere ex
trasactione recisa. ⁊ sic p modū cōtraditionis in nouo libel-
lo petat resti. si tñ tpa suffragātur qsi lapsum ēet quadriēniū
sic nō posset petere restitutionē agēdo principal̄r. ita nec cōtra-
dicēdo. vt. d. §. si minor. vbi est casus. ideo remediū est qō pe-
tat. ℨ. tps ⁊ nō expectet qō actor agat qꝫ posset deferre ad agē-
dum post quadriennium vt illū excludat a resti. ī īteg. Alij di
cūt qō imo exceptio cōpetit nō prohibita restitutiōe cū videa
tur cōpetere act. ī factum: fortiꝰ ergo cōpetit exceptio. sed ī. §.
si minor. nō dabatur act. sine resti. eodē modo nec exceptio. d.
hoc articulo vide hic p Bar. qui aliter loquitur. ⁊ do. Raph.
q per illa verba sup hoc effūdit ⁊ deuiat a Bart. ⁊ est passus
7 subtilis. ☞ †In glo. seq. in prin. ibi per ī integ. resti. no. qō si-
cut snīa lata p falsa instrumenta vel testes nō rescinditur nisi
mediante beneficij resti. ī integ. vt. l. diuus. de re iudi. ⁊. ℨ. si ex
fal. instru. per totum. ita nec trāsactio facta preter. falsoꝝ īstru
mētorum vel testiū. ⁊ sic mero iure valeat. alias nō eēt necessa-
ria restō. l. in causē la. iij. in prin. ff. de mino. facit qō no. glos. in
l. si is ad quē. ff. de acqui. ber. de snīa lata preter. falsē cause an
valeat vel nō videtur hoc verū etiā si ī snīa vel trāsac. fuerit fa
cta mētio de dictis instrumētis. puta qꝫ cōstat nobis per tale
instrumētum ⁊c. nam adhuc ista verba non reddūt snīam vel
transactionē cōditionalem sed purā. vt. ℨ. subijcitur ī glo. Sed
vñ procedit restitutio dicūt quidā ex generali clausula edicti
pretoris posita. ī. l. j. ī. fi. ff. qui. ex cau. ma. si qua mihi iusta cau
sa ⁊c. Et si ita est olim debebat peti. ℨ. annū vtilē. hodie vero. ℨ.
quadriēnium ℨtinuū. vt in. l. fi. de tēpo. ī integ. rest. alij dicūt.
⁊ banc tenet do. Raph. qō ex cōstitutionibus principū de qui
bus in. l. diuus. ⁊. l. q agni. ff. de excep. qō tunc poterit ppetuo
peti. i. vsq̄ ad xxx. annos qꝫ remedia iuris ciu. sunt ppetua
sed pretoria sunt tpalia. vt insti. de ppe. ⁊ tēpo. act. ⁊ ita etiā te
nui in. l. admonēdi. ff. de iureiu. vel dic qō vsq̄ ad. xx. annos
qꝫ tm̄ durat accusatio falsi. vt. ℨ. de fal. l. ℨrela. ⁊ adhuc ista pla
cet sed ℨtra qō nō sit necessaria restitutio qꝫ videm⁹ qꝫ datur
act. in factū ex crimine falsi. vt. l. qui noīe. ff. de falsis: etiaz sine
alia restitutiōe ꝓpter hoc qdā dixerūt qꝫ etiā ℨz Bar. qꝫ dabit̄
exceptio ⁊ replicatio ēt sine resti. ⁊ probant. p. l. iudicati. ℨ. si ex
fal. instr. vbi dicit̄ denegari act. iudicati ex snīa lata p talia in
strumēta. vt in. c. cū venerabilis. de excep. qꝫ si daꝫ actio fortiꝰ
exceptio. qūo ergo est necessaria restitutio de q̄ loquit̄ ista gl.
dicit Bar. qñ qs vult cāz de nouo tractari qꝫ erat pempta in
stātia ⁊ act. sed nō intelligo qd velit dicere ideo mihi vī dicē-
dum qꝫ ℨz actio detur sine restitutione exceptio tñ ⁊ replicatio

minime

a ☞ Annullare iuramentū. Ad de doc. in. c. vene rabilem. de elec. doc. ī. c. nouit. de iudi. Hosti. in. c. quēadmodū. de iureiur. Alex. de imo. ℨ. si. xxxviij. ici. visa petitiōe Ant. de ro. l. iij. volu.

b ☞ Si statutum. de hoc qñ statu tuz possit annul lare iuramētum vide p Alex. de imo. ī ℨ. si. xij. col. ij. ⁊ col. iiij. in. j. vol. ⁊ in ℨ. si. xxx viij. col. pe. in. iij. vo. ⁊ in ℨ. si. liij. in ij. ⁊. iij. colū. ⁊ in iiij. vo. in ℨ. si. cij. Fran. Cur.

BIU Cujas

minime dentur. nã actio datur ad interesse: exceptio ⁊ replicatio dantur ad rescindendum transactionem vel sñiam. Item actio ad interesse nõ datur nisi cõtra dolosum qui sciẽter produxit falsa instrumẽta sed exceptio ⁊ replicatio etiam contra non dolosum qꝛ sufficit falsitas instrumẽti absqꝫ dolo producentis vt fiat rescissio de qua dic vt. ĩ. sequitur in glos. ideo nõ competit exceptio vel replicatio nisi ꝓhibita restitutiõe que potest peti incidẽter vt dixi in glos. precedenti prout est casus in. l. nã ⁊ postea. §. si minor. ff. de in. iur. ⁊ l. exceptiões. in fi. ff. de excep. ⁊ l. necnon. §. exemplo. ff. qui. ex cau. ma. ⁊ ita debẽt intelligi iura allegata per Bart. in ꝯrium. scꝫ. l. iudicati. ⁊ c.
8 venerabilis. de excep. licet simpliciter loquaꝛ. ¶ † In glo. ibi nec enim intellige tacita conditio ꝯtra hoc oppo. in. l. fi. de diuer. rescr. Sol. ibi in rescripto principis ꝯcesso ad postulationem alterius in quo subintelligitur ꝯditio si preces veritate nitantur: secus in act. priuatorũ vel inferiorum a principe factis etiam pretextu alterius scripture. qꝛ non intelligitur si illa cõditio sit vera qõ not. diligenter pro quo facit glo. in. l. ita demũ. in prima glo. ff. de arbi. ¶ In gl. ibi nec distinguo pro declaratione huius ver. oppo. qõ restitutio nõ sit necessaria. qꝛ propter calumniam producẽtis falsa instrumẽta trãsactio est nulla ipo iure si ille erat actor. vt in. l. in summa. §. j. ff. de cõdi. inde. ⁊ si erat reus rescinditur per actionẽ doli vel replicationem vt. s. eo. l. sub pretextu instru. etiam alia resti. non concessa. Sol. ⁊ tene menti. rescissio que fit per istam. l. ratione falsitatis instrumentorum vel testium nõ requirit dolum vel calumniam producẽtis. qꝛ etiam si produxi bona fide probata tamẽ falsitate fit rescissio. ita intelligit gl. simpliciter. ideo hic non presupponit calũniam in litigando ⁊ per cõsequens nõ sequitur transactio vt nulla. ideo requiritur vt restitutio. Sꝫ si probaret scientiã producẽtis. ⁊ sic calumnia procederet contrarium. sed qꝛ hoc est difficile probare. scꝫ sciẽtiam sꝫ probare falsitatẽ nõ sic est difficile cautius est intentare hanc. l. quã illam lꝫ ista restitutio detur infra quadriẽnium ꝫm quosdã
9 sed, remedio illarũ. ll. perpetuo. ¶ † Nota ergo ꝫm doctores ex hac glos. intellectum ad totũ ti. ĩ. si ex fal. instru. ⁊ ad casum l. diuus. de re indi. quod habet locum etiam si producẽs fuerit bonefi. ⁊ nihilominus possit aduersarius aduersus sentẽtiam petere restitu. qõ perpetuo tene menti. ¶ In glo. ibi vel dic qõ ibi fuit facta vẽditio cum decreto vnde valuit vẽditio hic nõ valuit transactio ista glo. videtur hic cõtradicere in eo qõ dixerat in prin. valere transactionem in eo iure nõ fore necessariam restitutionem vt hic dicit cõtra ꝙ non valuit. Sed presens dictum est notãdum per hãc. l. pro eo ꝙ dixi in. l. prece. qõ quando transactio est nulla nõ prohibetur quis venire cõtra iuramẽtum de iure ciuili. ⁊ sic nõ incideret in penã vel sñiam. l. prece. idem si contractus esset validus mero iure posset tamẽ expugnari alia ratione preter quã minoris etatis si iuramẽtum nõ fuisset appositum. nam tunc si appositum est adhuc nõ facit ipsum ꝯtractum inexpugnabilem. secus si ratione minoris etatis. l. j. ĩ. si aduer. vẽdi. de iure cano. vero indistincte reddit cõtractum validũ ⁊ inexpugnabilem si põt saluari sine interitu salutis eterne. quomodo põt ergo soluere contrarium dc. l. j. nam hoc iuramẽtum nõ excludit a beneficio resti. in integ. postulando vt in tex. coniuncta ista glo. in princ. ⁊ in. d. l. j. vnde excludit a beneficio restitutionis. Sol. dic qõ ibi loquiꝛ de restitutione que ꝯceditur maxime in priuileg. etatis non propter maliciã aduersarij que restitutio de facili denegatur. hic vero de illa que cõceditur propter vsum falsorum instrumẽtorum aduersarij propter que fuit iurans inductus ad transigẽdum ⁊ deceptus. ⁊ sic fundatur in maiore equitate. quia nõ propter fauorẽ sed propter iustitiam naturalem que difficilius tollitur quã priuilegiũ. ⁊ hec est ipsa veritas fundata de iure cõmuni tam minoribus quã maioribus qõ difficilius tollitur quam priuilegium minoꝝ vt not.
10 glo. in. d. l. j. ¶ † In glo. seq. ibi sed est data pecunia pro omnibus que erant in controuersia supple non tamen iurans fuit motus in omnibus ad transigẽdum pretextu falsi instrumẽti. quia tunc trãsactio in oĩbus rescinderetur vt dixi in princ. sed solum fuit motus ad transigẽdũ pretextu falsi instrumenti super illo tãtum articulo super quo fuit productum alias non sed super alijs bene erat facturus etiam si instrumẽtum non fuisset productum est ergo dubium quia vna summa tãtum fuit data pro omnibus. an rescinderetur cõtractus in totum quia aut erat vnicus propter vnitateꝫ sentẽtie. ⁊ sic videbatur non posse pro parte rescindi sicut qñ plures res emuntur vno pretio. l. quod si vno. de in diem adiec. glo. tamẽ vult quod rescindatur solum pro parte quia alia capitula erãt diuidua. ⁊ poterant semper separari. alia dubitatio est quantũ videbitur datũ de illa pecunia pro illo capitulo qõ rescinditur vt sciam⁹ quãtum possit repeti a dãte ⁊ glos. hic singulariter dicit qõ pro rata bonitatis rei valore rerum. vnde si erat questio de fundo ⁊ hereditate ⁊ produxit falsum instrumẽtũ super hereditate nõ super fundo. ⁊ transegisti mecum super vtroqꝫ probata falsitate instrumẽti ⁊ rescissa transactione super hereditate si ipsum ꝯtractum poterit repetere de summa estimabitur hereditas ⁊ fundus. ⁊ si hereditas valet ĩ triplo plus quam fundus diuiditur quãtitas in quatuor partes ⁊ repetes tres partes ⁊ alia quarta penes me remanebit ꝓ fun
11 do. ita vult glo. quam Bar. dicit notandam. ¶ † Et inducit questionem de facto quam habui qꝛ statutum dicit perusij ꝙ ille qui repetit dotem cõsistentem in pecunia si debitor nõ habet pecuniam teneatur recipere de bonis ipsius pro libito volũtatis ad estimationẽ catastri. quidã repetebat mille ⁊ erat vna possessio que valebat tria milia: tamen vna particula: puta tria ꝫm mensurã valebit in duplo plus quam alie ipse volebat eligere illã particulam tertiam pro suis mille que valebat forte duo milia per se dicit Bar. se respondisse ꝙ nõ poterat: qꝛ estimatio facta in catastro de tribus milibus cẽsetur facta pro bonitate cuiuslibet particule nõ pro mẽsura. ⁊ sic ista particula que valebat duo milia pro bonitate sua cẽseꝛ fuisse estimata duob⁹ milibus ⁊ alie due tertie mille. nõ ergo debet habere illam pro mille: licet non faciat nisi tertiã partem ad mensuram. ⁊ eodem modo si vẽdidi tibi fundum pro mille ⁊ euincaꝛ quarta pars fundi que pro sui bonitate valet dimidiam istorum mille poteris agere de euic. non pro quarta
12 parte de mille sed ꝓ dimidia: facit. l. j. ff. de euic. ¶ † In gl. ibi a
a ar. qõ instrumentum nõ est totum vitiosum^a ratione partis. dic qõ si instrumentum in vno capitulo est falsum propter vitium notarij qui ipsum confecit quia sciẽter apponit falsum tunc ĩ omnibus alijs capitulis reputatur esse falsum quia attenditur fides notarij. vt. l. si quis aliqd. ĩ. de suscep. ⁊ archa. ⁊ no. in. l. si quis ex argentarijs. ff. de eden. a qua fide depẽdet autoritas totius instrumẽti. vnde cum appareat ipsum dixisse falsum in vno de substãtialibus presumitur etiam in alijs falsum dixisse. secus si non erat de substãtialibus vt si dixisset actum ante domum talis. ⁊ tamen illa domus nõ erat illius. ⁊ ita voluit Joã. and. in. c. fraternitatibus. de here. in fine vbi oĩno vide. Sed in casu huius. l. instrumentum transactio. nõ erat falsum in alio capitulo propter vitiũ notarij qui cõfecit. bene tamẽ vnum capitulum erat vitiosum propter alterius vitium notarij qui confecerat instrumentum falsum ⁊ rõne cuius fuerat facta transactio super illo: sed si nõ erat vitiosuꝫ instrumẽtum ratione notarij scribentis: sed alia ratione. tũc si vitium erat in aliquo qõ requiritur ad solẽnitatem instrumenti. puta in annis domini vel indictio. similiter vitiaꝛ totum secus in his que nõ concernunt solẽnitatem si alia capitula sunt diuersa ⁊ separabilia. ⁊ ab illo nõ depẽdent vt not.
13 in. l. si vnus. ĩ. de testa. † ⁊ qõ supra dixi de instrumẽto falso locum habet in falso teste si ĩ vno capitulo reperitur dixisse falsum ꝙ non valebit dictum eius etiam in alijs super quibus virtute eiusdem iuramenti quod violauit testificatus est ⁊ sic redditur periurus in vno vnde perdit fidem etiam in alijs secundum docto. tene menti.

a ¶ Uitiosum. de hoc vide ꝑ Bal. in suo ꝯs. cclxiiij. in. j. pte ⁊ in ꝯsil. xxvij. in. iij. volu. Old. ĩ ꝯsi. xxxvij. ⁊ ibi qd in teste ⁊ ꝑ eũdẽ Paul. de ca. in ꝯsi. suo. ccv. in nouis inci. ꝙtũ ad primũ. Et vltra ꝑdicta vid ꝑ Ant. de but. in. c. cũ Jo. de fi. ĩstr. ⁊ ĩ. c. cũ olim. colũ. xij. de censi. Bart. ĩ. l. quint⁹. ff. de au. ⁊ arg. lega. ⁊ doc. in. l. j. §. si qs simpliciter. ff. de vb. ob. alex. de imo. in consi. xliiij. co. iiij. ĩ. iiij. vo. ⁊ aliqd in ꝯs. cxxxij. ĩ. j. vo. ⁊ in dictis locis habes quid ĩ teste. Fran. Cur.

2 ☞ Super cã an qs sit monachus an possit fieri transactio.

Tuemus in omnibus.

1 ¶ † Super causa status põt fieri transactio hoc dicit in effectu. ⁊ hoc qñ transactio tẽdit in fauorem status vt qꝛ litigo cum aliquo dicens ipsum esse seruum meũ vel ascriptitium ipse dat mihi certam summam: ⁊ consentio quod remaneat in sui libertate. nam possum ꝯsentire in mei preiudicium ⁊ facere ipsum liberũ. Sed quid econtra si do tibi ⁊ ipse consentit remanere in sua seruitute. glos. dicit ꝙ nõ valet per. l. nec si volẽs. infra de liberali causa. ⁊ quia ꝯtra bonos mores ⁊ quia remanendo in seruitute nõ posset illã rem habere doctores dicunt hoc esse verum si ꝯstaret ipsum esse liberum hominem quia nõ potest facere se seruum nisi se vendat ad pretium participãdum: sed si erat dubium dicũt trãsactionem valere per hãc. l. que loquitur simpliciter. ⁊ qꝛ multa valent ratione dubij: que si essent certa nõ valerent vt no. in. l. si putas. ĩ. de peti. heredi. ⁊ l. si qs ex aliena. ff. de iud. nec obstat vltima ratio: quia bene põt seruus de facto tenere pecuniam tamẽ cõniuentibus oculis domini sui idest domino patiẽte. vt in. l. iiij. ff. de manumissio. ¶ Et nota predicta pro concordijs ⁊ transactio. que fiunt per papam cum communitatibus terrarum ecclesie. exemplum in bononia que est ecclesie romane quo ad plenam iurisdictionem si papa concordat cum eis quod debeãt certum censum in anno: ⁊ stent in sua libertate quo ad omnia qõ talis compositio valeat: nõ debeat

BIU Cujas

2 per successorem eius retractari. ¶†Ultimo glos. querit quid in monacho si fit questio inter abbatem ⁊ quendā aliū quem abbas dicit esse monachum. ⁊ ipse negat ⁊ transigunt. q̄ ipe dat certam pecuniam abbati. ⁊ abbas cōsentit q̄ remaneat laicus. vel ecōtra gl. in prin. dicit valere trāsac. si interueniat decretum episcopi certe nec hoc episcopus posset q̄ si est monachus efficiatur laicus. nam etiā de papa dubitatur an hoc possit vt in. c. cum ad mona. in fin. de sta. reg. ergo oportet q̄ ista. q. dirimatur per sentētiam diffinitiuam. q̄ illa habebit pro veritate. Sed econuerso bene est in sua potestate facere se monachum licet contra non sit propter hoc nō vitiatur transactio sed propter aliud videretur vitiari q̄ continet simoniā recipiendo pecuniam ab abbate vt remaneat monachus. tenue menti perpetuo.

¶De errore calculi. Rubrica.

2 §Si inter duos mercatores pluries fuerit saldata ratio ⁊ summata: si tamen alter ipsorum dicat fuisse commissum errorem in calculo iterum debet calculari.
Error calculi vsq; ad quantum tempus possit allegari.
3 Sententia in qua est expressus error calculi vel summe. an sit nulla. ⁊ nu. §.
4 Quid si error non fuit expressus in sententia.

1 **Errorem.** †Si in calculo sit erratus pōt sepi⁹ retractari nisi super eo sit iudicatum vel transactum ⁊ indebitum promissum ꝙceditur. h. d. ſm Bar. vel sic ſm Bal. licet pluries in calculo sit erratū. ⁊ licet etiam in promissionē deuenerit adhuc potest retractari nisi sit super eo transactum vel iudicatum. h. d.

a ¶Vsq; ad quod tps. adō Bar. in l. oibus. in fi. cuz glo. ff. de diuer. ⁊ tēp. pscr. ⁊ adō q̄ iste error calculi ita pōt allegari i cā appellationis sicut i cā pncipali ēt si esset deductus i cā pncipali ita ipe Pau. ō ca. i ꝙsi. suo. x. ici. in casu pſenti. in nouiſ. Frā. Lur.

2 ¶†In ter. ibi vnde rationes per istum ter. dicit Bal. q̄ licet inter duos mercatores pluries fuerit saldata ratio ⁊ summata si tamen alter ipsorum dicat fuisse cōmissum errorē in calculo iterum debet calculari. Sed contra q̄ nunq̄ erit finis. respon. iudex dabit calculationē: cuius relationi stabitur nisi probetur cōtra. vt in. l. ij. ĵ. de vſu. ⁊ fruc. lc. ⁊ ita no. Bar. in l. vt instar. ĵ. de iure fiſ. lib. x. Sed vsq; ad q̄ tempus[a] poterit allegari error calculi dic vt ibi per eum ⁊ per glo. in. l. calculi. ff. de admi. re. ad ciui. pti. que dicit q̄ vsq; ad. xxx. annos ibi tamen loquitur in ꝙputatione facta per administratores publicos super administratione alterius administrationis. ⁊ in damnum reipublice sed non fuit error sed gratia. q̄ admiserunt aliquas expensas quas nō debuerunt admittere. ⁊ tunc potest delegari vsq; ad decēnium. vide de hoc per Bar. in. d. l. ad instar. Item dicit Bal. per istum ver. q̄ licet fuerit facta confessio ⁊ pluries reiterata non tñ nocet. q̄ intellige si per errorem fuit omiſ. sed si ex certa scientia tunc nocet q̄ si non fuisset reiterata posset adhuc infringi probato ꝙtrario per. l. cum falsa. s̄. de iur. ⁊ fac. igno. secus si est reiterata etiaz semel ita simpliciter colligitur ex ter. ⁊ ex not. per Bar. in. l. cum scimus. ĵ. de agri. ⁊ cenſi. post prin. lib. xj. ⁊ sic extra iudiciū sed in iudicio nocet etiā si non sit reiterata. vt in. l. j. ĵ. de ꝙfeſ. ⁊ q̄ not. in. l. iura. ĵ. de omni agro deſer. li. xj. ¶†In text. ibi si res iudicate nō sunt hoc potest intelligi duobus modis. Primo quando fuit iudicatum post motam cōtrouersiam de errore. ⁊ sic super ipso errore. ⁊ tunc si tenetur questio erroris sit. s̄. titulo primo. l. actione. in. fine. ⁊ l. si ex falsis. Secundo q̄ñ non fuerit mota questio erroris tñ fuit iudicatum super quantitate per errorem assummata. puta fuit assummata ratio pro oībus deductis ⁊ computatis: restas debitor meus in centū. ⁊ de hoc confecta est scriptura cōfessionis vel promissionis q̄ promisisti illa centum mihi dare ad mei petitionem cum tñ reuera nō restares debitor in tanta quantitate: sed in maiori vel in minori certe si peto centum ⁊ lata est sentētia pro me in qua non est appellatū. nec ego amplius potero querere de errore. nec tu: licet. q. erroris nunq̄ fuerit. not. etiam q̄ dixi in l. seq. ex fal. ¶†In gl. magna ibi solutio distingue hec vera ſz in primo membro distinctiōis nō fuit error expressus in sua si dicit iudex q̄ constat nobis titium teneri scio in quinquaginta ex tali causa. item in. xxv. ex alia causa. ideo condemnamus ipsum in cētum. ⁊ sic cōdemnauit. in. xxv. vltra. sed si diceret per errorem calculi quaſi. xxv. faciāt centum. Queritur vtrum sententia erit nulla solum in. xxv. in quibus fuit erratum glos. ibi sentit q̄ in totū sit nulla. ⁊ idem in si. voluit gl. que est in. l. fin. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. quia in

b ¶Snia p parte valere. adō ang. in. l. ſancim⁹. i. j. no. C. ō pac. Lar. i. c. raynu. i. ij. no. de teſt. ⁊ q̄ñ error expſſus in snia vide p are. īgſ. lxxv. in ꝙſi. cj. ⁊ ꝙſi. cx. ⁊ in conſil. clvij. Fran. Lur.

vno articulo vel summa non pōt sententia pro parte valere[b] ⁊ pro parte non vt in. l. hoc iudicio. ff. fami. ercīſ. sed in diuersis articulis secus. vt. l. etiam. ff. de mino. ⁊ hanc partem communiter tenent doc. contra. tamen determinauit glo. in. l. ij. ĵ.

de re iudicata q̄ō non est nulla nisi in. xxv. Et hanc tenet hic dominus. Rapha. respondeo ad iura allegata in cōtrarium

c ¶Recedendū a cōi opi. adō Jo. an. in. c. j. de ꝙſti. abb. in. c. prudentiam. in. c. querēti. de offi. delega. idē in. c. tua nos. de vſu. ⁊ p eundē ⁊ ibi nouiſ. i. c. j. de cōſti. Alex. de imo. in ꝙſi. ij. col. v. ⁊ in ꝙſi. xxviij. col. iiij. circa fi. in ij. vol. Lur.

dicit tamen non esse recerendum a cōmuni opinione[c] in iudicando. sed pone q̄ō iudex condemnauit in minus q̄nam deberit: puta quod cōstat nobis talem teneri tali in. xx. ex tali causa. ⁊ in. xxv. ex alia causa ideo ꝙdemnamus in. xl. dixit Jaco. de ra. q̄ō censebitur condemnatus in. xlv. in. l. qui quartā. ff. de lega. j. arguendo de sententia testatoris ad snīam iudicis. ⁊ Pet. ⁊ Lyn. non audent recedere ab ista opinione licet eam non reprobent nec approbent. Breuiter ridiculum est dicere quod in casu precedenti non valet in summa expressa in isto casu valeat etiam in nō expressa in sententia ideo verius videtur dicere quod in totum sit nulla quia debuit i illis. v. eum condemnare vel absoluere si fuerunt petita. alias sentētia est nulla vt not. in. l. i. ĵ. si aduer. rem iudi. ff. de doli excep.

4 l. apud celsum. §. quare. el primo. ¶†Circa secundum membrum glos. q̄ñ error non fuit expressus in sententia posito q̄ō colligatur ex actibus glos. tenet ad snīam valere. Ultramon. dicunt contra cum snīa referatur ad acta. vt. l. ait prētor. §. j. ff. de re iudi. ⁊ ĵ. de senten. que sine cer. quanti. l. hec sententia ⁊ sic error qui colligitur ex actis censetur contineri in snīa. Bar. dicit hoc verum si iudex se referat expresse ad acta vt q̄ dicat q̄ constat nobis talem teneri in. c. vt apparet ex actis ⁊ ex instrumētis productis in causa cum tamen in vno nō contineatur nisi quinquaginta ⁊ in alio. xxv. ideo condemnam⁹ ipsum in. c. nam tunc fatetur Bar. q̄ō licet ista non exprimantur in snīa tamen erit nulla q̄ censentur expressa postq̄ se retulit ad instrumenta vt. l. asse toto. ff. de hēre. insti. sed si non retulit se expresse tunc quedam sunt acta ad que de necessitate refertur vt libellus. l. vtfundus. ff. commu. diui. vel sententia primi iudicis appella. Et hoc casu si in sententia vel in libro primi iudicis continetur error non valebit sententia secundi iudicis etiam si expresse nō referat se ad illa que censentur referri presumptione iuris: sed si sint talia acta ad que de necessitate nō refertur tunc nisi se referat error Jctus in illis non censetur contineri in sententia. ⁊ sic erit inualida: hec sunt verba notabilia Bar. ⁊ Bal. simpliciter tz glo. q̄ō etiam si referat expresse ad acta sententia non sit nulla q̄ si iudex dicat cum cōstat nobis ex dictis talis testis titium teneri tali in. c. cum tamen illi non fuerint examinati vel si fuerint hoc non probant nihilominus valet cōdemnatio. vt no. Inno. ⁊ Joan. in. c. quoniam contra falsam. de proba. ⁊ in. c. cum Bertol dus. de re iudi. aliud ergo q̄ō est exprimatur specifice tunc nō valet propter defectum forme: ⁊ aliud q̄ō exprimatur implicite. q̄ tunc non est defectus forme ſm Bal. ad q̄ō facit quod in simili habetur in. l. si quis legatum. ff. de fal. iūcta. l. si quis aliud. §. testium. ff. de pe. ⁊ ista opi. forte verior est predicta in

5 snīa que innititur voluntati ⁊ autoritati iudi. transact. vero que innititur voluntati partium si non continet errorem expressum clarum est q̄ non est nulla nec venit annulanda licet facta fuerit super quanti tate assummata per errorem calculi ⁊ imponit finem questioni de errore. ⁊ ita itelligitur iste ter. †Sed si continet expressum errorem gl. vult q̄ō nihilominus valeat mero iure. sed rescindat quatenus fuerit error tz vltra mon. teneant q̄ō ipso iure non valeat propter defectum consen. doc. nostri dicunt q̄ō non est defectus consen. q̄ non fuit erratum in substantialibus qui error inducit defectum cōsensus. vt in. l. emptionibus. ff. de cōtraben. cmp. sed est defectus in causa. Nam si promittis mihi centum credens te ad ipsa teneri q̄ō cum non teneris bene consentis in promittendo. ideo obligaris. vt hic i fi. litere. Sed si in causa erras ⁊ hic deficit consensus q̄ credis te teneri ⁊ propter hoc consentis promittere ⁊ ille error nō vitiat nec promissionem nec transactionem dominij si solueris vt in toto titu. de condi. inde. Et hec vera sed inquantum glo. dicit transactionem debere rescindi in effectu quatenus est erratum. domi. Raph. multum miratur ⁊ dicit quod videtur cōtra hunc ter. qui dicit quod transactio imponit finem errori calculi: sed non perpendit quod glos. loquitur ⁊ debet intelligi quando in ransactione continetur error expressus sed ter. loquitur quādo nō continetur. ⁊ ita colligitur ex dictis Bal. hic.

¶De postulando. Rubrica.

2 §An ex sententia condemnatoria oriatur naturalis obligatio.
3 Si aliquis per sententiam diffinitiuam fuit prohibitus postulare perpetuo vel ad tempus vel simpliciter ab vno iudice ordinario puta potestate padue an possit postulare in alia ciuitate vel etiam in eadem coram alio iudice.

Cum tu

BIU Cujas

1 **Cum tu.** † Prohibitus perpetuo postulare repellit a postulādo. h.d. vel sic. Qui nō appellat cū pōt vī acqescere sñie. h.d. fin Bar. ¶ In tex. ibi phibitus. dic sz per sñiam diffinitiuā. ꝛ sic causa cognita ꝛ pcedente accusatione vī inquisitiōe: qz forte fecerat pactū de quota litis. vt. ī. e. l. si quis aduocatoꝝ. vī qz monit⁹ a iudice vt offīo aduoca. sumeret pro aliquo sine iusta causa recusauit vt. ī. eo. titu. puidendū. circa mediū ibi: si qs vero monitus. Et qō loquaī qñ per sñiam diffinitiuā: ptz in verbo nō appellaueris. qñ ab interlocutoria nō appellaī. Si ergo per interlocutoriā nō precedēte accusatione vel ingsitione: vt qz forte nimis garrulabat nō potuisset iudex perpetuo ipm prohibere nisi quousqz durat officiū eius qō solebat durare per annū. ꝛ ita loquit. l. j. ff. de pe. Et si fuisset dictū perpetuo non valeret: nisi quousqz durat officium: qz si nō valet qō ago vt ago: valet vt valere potest. vt. l. si tam angusti. de serui.

a ¶ Quid aūt si hoc ẏbū perpetuo [a] nō fuisset appositū in sñia. dic si erat interlocutoria idē. vt. s. dixi. Si vero diffinitiua: tūc aut fuit dictū prohibeo te postulare ad tps nec specificat quātum: tunc videt phibitus vsqz ad decennū. vt in. l. si diutino ff. de pe. Si vero simplr tunc videt prohibitus perpetuo vt. l. iureperitus. §. j. seu in princi. ff. de excu. tut. vbi illud qz nō hz expressum tps intelligit ppetuū. ¶ Et ex predictis ptz qō si legatus de latere ponit interdictū in ciuitate nō p modū sñie

b diffinitiue durat quousqz offīo eius. [b] vt. l. si certaruz. §. fi. ff. de test. mili. ꝛ idē si iudex ponit aliquē ad confinia nō precedēte

2 processu ꝛ diffinitiua sñia scōm Bal. ¶ † In tex. ibi placitis. in hoc fundaī summariū Bar. qz qui nō appellat cū possit videtur ꝟsentire in sñia. secus si non poterat: vt qz erat tertia appellatio. ¶ Et ex hoc decidit questio an ex sñia condēnatoria oriaī naturalis obligatio. nā cū ista naturalis oriaī ex cōsensu. l. stichū. §. naturalis. de solu. hz distingui aut p otuit appellare ꝛ nō appellauit. ꝛ or ī arg. huius. l. Aut nō potuit. ꝛ tūc secus cū lata sit in inuitū. l. inter stipulantem. §. j. ff. de ver. ob. tū Bal. in. l. iuī. de cōdi. inde. determinat adhuc idē cum naturalis obligatio nō solū oriaī ex ꝟsensu. sed etiā ex oī equitate l. iurisgētiū. et. l. cū amplius. §. hic natura de. de reg. iur. Sed equitas iurisgētiū est vt magistratib⁹ pareamus. vt. l. veluti. ff. de iust. ꝛ in. Illa tū q oriī ex ꝟsensu potior est: qz fortius hz fundamentū. ꝛ iō nō pōt tolli per sñiam. vt ī. d. l. iuī. Sed illa que fuit orta ex sñia sine consensu posset tolli per alterā sñiam ipo iure. vt in. l. prout quisqz. de so. Posset tū dici qō iste tex. non loquit de placito partis: sed prefecti qui tulit sñiam. ꝛ sic non facit pro Bart. scōm do. Rapha. ¶ In glos. mag. in ver.

3 itē qō dicit. dic gl. in eo qō sequit loqui inuolute. ¶ † Querit ergo pro declaratione glos. s. visum est de tpe querit de loco. Si aligs per sñiam diffinitiuā fuit phibitus postulare perpetuo vel ad tps vel simpliciter a vno iudice ordinario puta potestate padue vtrū possit postulare in alia ciuitate vel etiaz in eadē cora alio iudice. ꝛ glo. distinguit inter expressam phibitionē ꝛ tacitā. ꝛ videt inuenire in verbis suis qō tam possit operari tacita qꝫ expressa. Sed ista nō est intētio glo. est distinguendū aut fuerit prohibitus ex aliquo delicto quod infamiā non irrogat. vt in casu. l. si quis aduocatorum. ī. eo. in. l. prouidendum. versic. si vero. quo casu requiritur expressa prohibitio. ꝛ tūc prohibetur in alio loco postulare. Aut fuit prohibitus propter aliqō crimen qō irrogat infamiā ꝛ fuit condēnatus ad penā delicti expositus ad cōfinia vel punitus in pena pecuniaria vel corporali quo casu est infamis etiam si iudex expresse nō dicat. vt in. l. non pōt. ff. de fur. Et sic potest prohiberi expresse si iudex dicat: ꝛ etiā tacite si iudex nō dicat ꝛ hoc operatur infamia que ipsum comitatur: sicut lepra leprosum quēcūqz locum ierit. vt no. in. l. ex ea. ff. eo. tūc glos. distinguit. Aut pena delicti erat perpetua aut temporalis si erat temporalis aut fuit aucta vel minuta causa cognita: et tunc censetur cum infamia dispensatum. et sic non prohibetur in alio loco per. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infa. l. si seuior. ī. eo. titu. ꝛ. l. ꝛ si post idoneū. Aut nō fuit aucta vel diminuta: vī si fuit non tamen causa cognita: ꝛ tunc durat infamia. ꝛ prohibetur in alio nō eo quod iudex qui ipsum condēnauit potuerit corrigere effectum sententie ad alium locū. argu. in. l. cum vnus. §. si is qui. de bo. auto. iud. pos. sed ex dispositione iuris communis que repellit infamē a postulādo de qua infamia ī quo cunqz loco poterit opponi vt in. o. l. ex ea.

1 **Nec ceterorum.** † Liberti possunt esse aduocati si sunt literati sicut ingenui. hoc dicit.

2 ¶ Exceptio non numerate pecunie fuit inuenta contra confessionem et promissionē que fiunt sub spe future numeratio nis vel alterius cause de futuro que postea non est secuta ꝛ cō petit etiam cōdictio sine causa. ꝛ nu. 4.

3 Ille qui patit ꝓtra se labi tps prescriptionis censet consentire qō debitor sit liberatus et tollit ciuilis obligatio.

4 Exceptio nō numerate pecunie est tēporalis: ꝛ durat biēnio.

5 Confessio facta sub spe cause secuture que non est secuta: ꝛ ipsum sit biennium an preiudicet confitenti.

1 **Si sub specie.** † Si sub specie patrocinij prestandi sibi promisit qs aliquā quātitatē tanqꝫ sibi mutuatā cum nō esset: ꝛ patrocinium nō prestet cuius est exceptio non numerate pecunie. et etiā condicere potest liberationem infra tempora debita. hoc dicit. Et reputat Bart. istā. l. valde difficilem. sed mihi non sic videtur recte intelligendo. sed po-

2 test summari generalius hoc modo. † Confessio de recepto: ꝛ etiam promissio facta cōtemplatione alicuius cause secute: licet non spe future numerationis si illa causa non sequaī pōt infringi per exceptionē nō nume. pec. etiā per cōdictionē sine causa sicut si facta fuisset spe future numerationis que nō fuit secuta. ꝛ hoc si infra tempora debita. i. biennium constat. h.d. Premitte qō exceptio nō nu. pe. vel in factū. de quib⁹ loquit titu. de non nu. pe. locum sibi vendicat. ꝛ ad hoc fuerunt inuēte quando quis confitet se recepisse spe future numerationis cum tū non receperit et promisit restituere: nec postea secuta a est numeratio quo casu si sola confessio interuenit locū habet exceptio nō nume. pecu. si vero interuenit etiā promissio locū habet exceptio in factum. vt. ī. de non nume. pecu. l. cum vltra. Sed qd si fuit facta nō spe future numerationis: sed alterius cause secuture que tamen non est secuta: licet in hoc tex. non dicat sed debet suppleri: vt si requiro aduocatū pro patrocinio ꝛ cū non habeā pecuniam in promtu ipse vult qō ꝟfitear recepisse ab eo. x. tanqꝫ mutuata. ꝛ qō promittā per stipulationē sibi restituere ad suum beneplacitū: postea non prestat mihi b patrocinium: quia forte concordaui cum parte. ipse autē petit a me istam pecuniā tanqꝫ mutuatā. ꝛ producit instrumentum cōfessiōis. ego autē excipio qō nullā pecuniaz vnqꝫ mihi mutuauit: ipse hoc fatetur: sed dicit qō ego promisi ꝛ fui confessus sub spe vt mihi patrocinium prestaret: ideo nō possuz obīcere exceptionē non numera. pecu. vel in factū que nō fuerunt inuente nisi vt. s. dixi. certe hic dicitur qz imo possum: qz licet emanauerint sub spe futuri patrocinij: ex quo tamen nō est prestitum ratio suadet qō possim illas exceptiones obīcere sicut sub spe future numerationis. que non esset secuta dūmodo tps non transierit: scz biennū. sed possum etiam condicere liberationē. Sed si tēpus transierit innuit tex. qō nō possum obīcere. ꝛ istud est verū quantū ad hoc vt trāsferaī onus probādi in aduersariū quod mihi numerauit: quia transacto biennio presumīt pro cōfessione mea qō mihi numerauit nisi

3 probem contrariū. ꝛ iste est verus intellectus. ¶ † In text. ibi consensum accommodasti. not. scōm docto. qō ille qui patitur contra se labi tempus prescriptionis censetur cōsentire qō debitor sit liberatus. et sic videtur qō per prescriptionē tollatur naturalis obligatio. de ciuili autem non est dubiū cum prescriptio sit de iure ciuili. Contrariuz tamen videtur not. in. l. fi. ff. rem ra. ha. qō tollitur ciuilis tantū et non naturalis. nam iste confessus est informis ꝛ non ordinatus ad tollendā obli-

4 gationē. ¶ † Ro. etiam hic qō exceptio nō nu. pecu. est temporalis: et durat biennio tantū. Sed contra: qz que temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendum. vt. l. pure. in fi. ff. de do. excep. Sol. ibi in exceptione doli ꝓprie sumpta que tendit ad elidendum exceptionem agentis perpetuo: sed exceptio non numerate pecunie: non tendit directo ad elidendū: sed ad transferendum onus probādi in aduersarium ꝛ ad faciendū qō confessio non noceat confitenti vt ex ea possit se aduersarius fundare. Si enim confiteor me recepisse pecuniam mutuo: talis confessio deberet regulariter probare contra me absqꝫ alia probatione si facta est te presente vel te absente interueniēte nūtio vel epistola. vt in. l. publia. §. fi. ff. depos. ꝛ ita men statuitur contrariū in titu. de non nume. pecu. qz frequēter fiunt tales confessiones spe future numerationis ꝛ numeratio nō sequitur: ideo quousqz lapsuz sit biennium creditor ex illa confessione non potest se fundare: sed habet necesse alio modo probare numerationem: lapso vero biennio secus. nisi confitens probet contrariū quod facere potest: quia confessio non immutat veritatem. vt. l. cum falsa. s. de iu. ꝛ fac. igno. Et eodē modo respondeo ad aliud. de quo potest obīci contra fi. huius. l. nam regulariter condictiones cum sint actiōes personales sunt perpetue salte vsqz ad. xxx. annos. vt in. l. ñ. ī. de cōstitu. pecu. ꝛ tamen hec condictio est temporalis vsqz ad biennium ꝛ non vltra: ille qui ꝟfessus est se recepisse mutuo: ꝛ pro

a ¶ Verbum ppetuo. Adde Rapha. Fulg. cōsil. clvñ. incip. i causa benedicti polastri. alexan. de imo. cōsi. lx. inci. omisso multiloquio. in. j. volu.

b ¶ Quousqz offīciū eius. adō qd de statutis eorū an sint ppetua. vide per doc. ī. c. fi. de offi. le. doc. ī. c. j. ō offī. le. car. in. c. cū oēs. de cōsti. in pe. col. Archi. i. §. j. iij. dist.

BIU Cujas

misit restituere potest cõdicere confessionẽ infra biennium et non vltra si fundat se in numeratione nõ facta. vt hic ptz iuncto fi. qui habet limitari per istũ ter. ¶ In glo. mag. ibi. ꝛ hoc id ꝛc. vt intelligas hãc glossam que loquit innolute. ꝛ sibĩpsi videtur contrariari: qz hic vnũ dicit in prin. ꝛ aliud in fi. Forma igitur oppositionẽ sic. nam videtur qõ non habeat locum exceptio non nume. pecu. quia quando quis confitetur se recepisse mutuo non spe future numerationis ob aliam causam de preterito veram vel de futuro que postea est secuta non habet locũ dicta exceptio. vt. l. si ex pretio. j. si certũ peta. Sed hic fuit hmõi: qz sub spe patrocinij prestandi. si ergo illud est prestitum debet cessare dicta exceptio. Glosſ. timore huius contrarij dicit qꝫ ista. l. non debet intelligi quando fuit cõfessus. ꝛ promisit maiorẽ quantitatẽ quã illi deberetur pro patrocinio. vt si debebant. x. et promisit. xx. tunc in. x. que debent non habet locũ exceptio: sed in residuo locũ habet. ¶ Ista diuinatio ad istum ter. qui loquitur de toto eo quod promissum est. Ideo dic qõ ista opi. haberet locum si patrocinium fuisset prestitum: ꝛ tunc procederet sol. glo. Sed hic debet intelligi quãdo non est prestitũ: quia partes forte venerũt ad concordiã. ꝛ sic in tota summa obstat exceptio: dubium autem erat hoc qõ s. dixi: quia exceptio non nume. pecu. fuit inuenta contra confessionem ꝛ promissonem que fiunt sub spe future numerationis. Certe ista. l. hoc inducit de nouo vt habeat locum: etiam quando sub spe alterius cause de futuro: que postea non est secuta. Et hoc tene menti. Si autem de preterito vt si tenebar tibi in centum ex vna causa. ꝛ confiteor illa habere penes me ex causa mutui: tunc non habet locũ dicta exceptio. et si eam oppono tu potes eam excludere proponendo ꝛ probando debitum precedens. vt in. l. singularia. cum ibi no. si cer. pe. ꝛ co. ti. j. l. si ex pretio. Ex hoc apparet solu. cõnis formate per glosſ.

5 † Quid iuris si lapsum est biennium. nam gl. refert tres opi. Tu dic breuiter: aut patrocinium non est secutũ: ꝛ tunc confessio nocet confitenti in tota quantite nisi probet simulationez qõ fuit facta confessio sub spe futuri patrocinij qõ secutũ non est non spe future numerationis: qz tunc haberet necesse probare numerationẽ non fuisse secutã qõ esset difficile. Sed hoc non esset difficile pbare per testes qui interfuerunt cõuentioni: sed si patrocinium fuit secutũ: tunc vsqz ad quantitatẽ debitã pro patrocinio etiã si nõ esset lapsum biennium non haberet locum exceptio propter precedentẽ oppositionẽ multominus post. sed in eo quod excedit lapso biẽnio preiudicaret cõfessio nisi probaretur simulatio vt dixi: ꝛ ita reducitur ad concordiam finis glo. cum principio.

a ¶ Aduocat⁹ qui paciscitur. Adde glo. in. l. sumpt⁹. ff. de pac. Bar. in l. j. in. §. si cui. ff. de ꝛa. ꝛ ex. cog. spec. in ti. de sala. in. §. sequit. v. pone. ꝛ ibi Jo. and.

1 † Not. in hac. l. qõ licet iudex nõ audierit aduocatũ alterius partis: qz erat absens ꝛ noluit ipm expectare licet pars instabat vt expectaret vel erat presens nõ fuit visus iudici necessariũ audire aduocatos: vt etiã audiuit aduocatũ vnius partis ꝛ nõ alteri⁹ nõ ꝓpterea sñia lata contra alium est nulla. Fallit in causa fiscali. vt. j. de sentẽ. aduer. fis. la. l. j. lib. xij. Et idẽ videt in causa eccle que est eodẽ modo priuilegiata. vt ibi no. Ex hoc etiã patet qõ nõ est danda dilatio pro aduocato habẽdo. Quod est verum post litem ceptam sed ante sic. ff. ex qui. cau. ma. l. ait pretor. §. j. et etiam post dat er causa vt si sit mortuus iste qui habebat vel se absentauit. vt eo. titu. l. sed si per pretorem. §. penul. ꝛ in. l. necnõ eo. titu. scõm Lyn. licet si non detur non sit sententia nulla vt hic. De hoc vide in. c. j. vt lit. non cõtest. in glo. ij. ꝛ per Jnno. glo. superius ad longum.

b ¶ Ille q fuit aduocatus. Adde Jnnoc. Anto. de but. ꝛ doc. in. c. irrefragabili. de offic. or. Ant. de butri. i. c. dilecto. de test. phi. in. c. postremo. de appel.

2 ☞ Fama ꝛ honor debẽt preferri omni lucro.

3 Aduocatus an possit paciſci cum clientulo de certa quantita te solita ꝛ moderata siue perdat siue vincat.

1 † Aduocatus qui paciscitur [a] cũ clientulo de quota litis repellet ab officio aduocationis. h. d. Patit etiã aliã penam de qua in. l. si nõ remunerandi. §. fi. ff. mãda. ꝛ idem in procura. vt ibi patet. et in. l. licet. de procura. ¶ In text. ibi existimationi: id est fame et honori suo. et sic not. famam et honorem preferendum omni lucro. facit. l. iul. si quis omis. cau. test. ct. l. miles. §. socer. in fi. de adulte. fm Ly. ¶ In text. ibi. certe partis. dic: scz quote dimidie tertie vel quarte. Certe etiam si non sub nomine quote. vt si erat questio de hereditate ꝛ pactus est de vna re hereditaria cum sit eadem ratio. Secus si de alia re que non erat in cõtrouersia fm Bal. sed salua reuerẽtia: quia eadem est ratio prohibitionis: quia inducitur aduocatus ad calumniandum. Dic ergo quod vbicũqz pactum cõfertur in quentum victorie: puta si vincam tibi banc questionẽ volo habere tantum: si non vincam nihil volo habere: sed volo te iuuisse gratis: semper pactum est reprobatum ratione predicta quoniã vt vincat vtetur omni calũnia et falsitate quibus poterit ꝛ conabitur per fas ꝛ nefas vincere: et ista fuit causa prohibitionis ꝛ satis colligitur ex dicta. l. si remunerandi. §. fina.

3 et. l. salarium. ff. man. ¶ † Tunc autem pactum est licitũ quãdo non conferꝛ totaliter in euentũ litis ꝛ qñ paciscitur de certa quantitate solita et moderata: siue vincat siue perdat. nam tunc cessat ratio calũnie. ꝛ si vltra hoc paciscereꝛ qõ in casu victorie aliquid plus consequaꝛ: dic qõ non esset licitũ. vt. l. j. §. sed palmarij nomine. de ꝛa. ꝛ ex. cog. qz postqꝫ in omnẽ euentum habet certum salariũ: non sic mouebitur ad calumniandum pro illo modico pluri. Quantum autem si nõ esset taxetum iudicis arbitrio relinquitur. sed do. Rapha. dicit hic se intelligere istum ter. quando post litem finitam paciscitur aliquid dare nomine palmarij. i. victorie. non autẽ qñ post litem ceptam. ꝛ dicit se postea reperisse Bet. hoc idem tenentem in d. l. litem. j. de procu. ꝛ tunc non esset dubium vnde precedens intellectus videtur mihi verior et rationabilior. vide qõ not. in. l. sumptus. ff. de pact.

2 ☞ Excipiens de criminibus contra personas testium non debet prorumpere ad verba iniuriosa vltra quã litis vtilitas exposcat: alias tenetur actione iniuriarum et quando videatur vtilitas litis exposcere.

Aliquis vult. Lex ista primo prohibet aduocatis ũtuor vsqz ibi apud. Secundo permittit vsqz ibi quisqs. Tertio precipit ꝛ est. l. moralis et pulchre dictata. Et dicit Bal. qõ qui eã seruaret reputareꝛ ꝛ cẽt optimus aduocatus. ¶ † Jsto. in prima parte post princi. ibi aduocatus ꝛ

1 iudex. hoc põt intelligi tribus modis. primo qõ ille qui fuit

b aduocatus [b] in vna causa nõ possit postea in eadẽ esse iudex. qõ intellige: scz delegatus: sed ordinarius sic. ꝛ no. in Specu. de iudi. dele. §. superest. ver. Jtem si fuit aduocatus. vt probaꝛ in. l. pretor. ff. de iurisdi. om. iudi. debet tamen causam delegare ordinarius si ab eo petatur cum sit suspectus propter officium aduocationis: quia videꝛ habere affectũ ad causam in qua fuit aduocatus. ꝛ ista est iusta causa recusandi. ꝛ sic habẽt iurisdictionẽ mero iure: sed delegatus videtur quod ipo iure non habeat vt sit aliqua differentia inter delegatũ et ordinarium. Secundo potest intelligi cõuerso qõ ille qui fuit iudex in causa nõ possit finito officio esse aduocatus in eadem. Ly. non tenet hoc: quia non est eadẽ causa suspitionis. Judex eñ non presumitur habere affectionem plus ad vnam partem qꝫ ad alteram. ¶ Dibi videꝛ ꝛ ita vidi fieri: et est honestum qõ si dedit sñiam in vna causa pro vna parte non possit finito officio suo causa appellationis sumere officiũ aduocationis pro illa parte: vel saltem nõ debeat: quia tunc resultat suspicio qõ faueret illi parti: vel qꝫ intellexerit se cum illa: sed si nõ ausus erat sententiare secure põt acceptare officium. Tertio modo potest intelligi quod eodem tempore quo quis est iudex non debeat tanqꝫ aduocatus vnius ex partibus allegare pro ipsa. Et ita faciunt cauti iudices quãdo vna pars ducit aduocatũ ꝛ altera non. nam dicunt illi. ducas aduocatũ tum vt respõdeat aduocato alterius partis: qz non intendo esse iudex ꝛ aduocatus pro te. Sed presentibus aduocatis vtriusqz partis si alter ipsorum deficeret in respondẽdo potest supplere de iure allegando meliorem legem vel rationem. vt. j. que desunt ad-

2 uoca. l. vnica. Et istã credo fuisse mentẽ huius litere. ¶ † In ter. ibi prorumpat. no. argumentũ cum quis excipit de criminibus contra personas testium non debet prorũpere ad verba iniuriosa vltra qꝫ litis vtilitas exposcat: alias tenetur actione iniuriaruz ꝛ ita fieri vidi. facit. l. vero pro condemnato. §. j. ff. qui satisda. cog. ꝛ quãdo videatur vtilitas litis exposcere dic vt in. l. que omnia. ff. de procura.

2 ☞ Si vna pars assumpsit omnes aduocatos meliores pro se ꝛ iudex compellat aliquos ex illis dimittere illam partez ꝛ assumere aduocatos pro altera ꝛ hoc recusant sine iusta causa possunt perpetuo priuari officio aduocationis.

3 Statutum potest disponere quod nullus ex litigatoribus debeat in causa sumere consilium in scriptis ꝛ cuz sigillo nisi ab vno doctore huius ciuitatis: seu ex his hic manentibus: alias perdat causam.

4 Qui subtrahit alteri parti suas probationes vel defensiones subtrahendo instrumentũ vel corrumpendo testes vel eis minando: qõ non debeãt testificari pro altera parte: si cõuincatur de hoc debet causam perdere.

Rouidendũ. Tria sunt dicta huius

1 l. scõm ibi si quis vero. tertium ibi si quis aũt. ¶ † Jsto. ex prima parte qõ si vna pars assumpsit pro se omnes meliores aduocatos

BIU Cujas

catos potest iudex ad instãtiam alterius cõpellere aliquos ex illis dimittere illam partem ⁊ assumere aduocatos pro altera. Et ita pluries vidi fieri. licet glo. dicat ꝙ istud fiebat olim quando salariũ dabatur de publico: hodie non cum detur a clientulis: vnde licet vnicuiq; facere facta sua: put melius potest. Sed contrariũ patet ex fi. huius. l. quia videtur facere malitiose vt subtrahat alteri parti paris defensionis copiã: ideo debet puniri. vt ibi. ⁊ facit. ff. de offi. ꝓcon. l. nequicq; . ff. obseruare. ⁊ ff. fina. ¶ † Item no. ex secũdo dicto qõ si tales aduocati qbus iudex precipit. vt. s. dixit. recusant hoc facere sine iusta causa possunt perpetuo priuari officio aduocationis. istud nunq; vidi obseruari: esset autem iusta causa recusandi quando sciret partem illam non fouere iustitiã scõm Bal. de suza. per. l. rem non nouam. ff. patroni. j. de iud. † Ex tertio dicto no. pro statuto huius ciuitatis quo cauet qõ nullus ex litigantibus debeat ĩ causa sumere cõsiliũ in scriptis. ⁊ cũ sigillo nisi ab vno doctore huius ciuitatis seu ex his hic manẽtibus: alis perdat causam. ⁊ hoc fuit statutũ: q; semel fecit quidã consuli pro se ab vno doctore: ⁊ postea subscribi ab omnib⁹ alijs: vñ nõ reperiebat quivellet alteram partẽ iuuare. Et ex hoc resultat presumptio contra taliter facientem qõ foueat iniustã causam. Bloss. tamen hic dicit qõ nõ propterea debet causam perdere. Sed Ly. dicit cõtrariũ in additionibus qõ ille qui subtrahit alteri parti suas probationes vel defensiones: puta subtrahendo instrumentũ vel corrumpendo testes vel eis minando qõ non debeant testificari pro altera parte si cõuincatur de hoc: debet cãm perdere per. l. si de possessione. j. de probatio. ⁊ per. l. ĩ. ff. j. ff. de iure fisc. vbi est text. notabilis de hoc. ⁊ ibi per Barto. in dicta. l. si de possessione. Ad quod facit. c. peruenit. extra de testi. cog. ⁊ c. cõstitutus. in fi. ⁊ qõ no. Inno. in. c. intimauit. de testi. ⁊ hoc forte voluit dicere iste tex. in fin. quod expiretur autoritatem iudiciariam a se lesam. Tenementi: quia singulare est: licet raro practicetur: sed vnus bonus aduocatus qui recordatur de his multũ potest prodesse suo clientulo. ⁊ iterum tenementi.

¶ De aduocatis diuersorum iudicum. Rubrica.

2 ☞ Aduocatus qui colludit cum aduersario vel patit ipm vincere dicetur preuaricator impropie ⁊ quis dicatur preuaricator: ⁊ quod sit crimen publicum.

3 Quid in procuratore.

4 Detecto crimine procuratoris vel aduocati ⁊ ipse condemnat criminaliter sententia retractatur: ⁊ causa de nouo agitatur: ⁊ si lata est snĩa an sit nulla ipso iure. ⁊ nu. 5.

5 Sententia lata contra absentem interueniente dolo partis ⁊ falsis allegationibus est nulla.

6 Sententia contra aduocatũ qõ preuaricatus est an faciat fidẽ in causa ciuili contra alteram partem vt per hoc rescindatur sententia absq; eo qõ probetur iterum preuaricatio.

1 **Spatronum.** † Ex preuaricatione aduocati punit aduocatus. snĩa rescindit et cã restauratur. h. d. fm Jac. bu. ⁊ est difficilis ista. l. in sui materia ⁊ quotidiana. ⁊ Ly. hic multa dicit: vel sic fm Bar. preuaricatio aduocati probata facit eũ puniri ⁊ snĩam rescindi: sed nõ ꝓbata facit vt puniatur accusator ⁊ snĩa firma permaneat. h. d. ¶ † No. qõ aduocatus qui colludit cũ aduersario vel patit ipm vincere dicitur preuaricator qõ est verũ impropie. nam propie loquendo non dicitur preuaricator nisi ille qui accusat aliquẽ de publico crimine. ⁊ postea patitur ipsum absolui forte corruptus ab eo. et sic prodit rempublicã cuius interest delicta puniri: ⁊ tunc tale crimen est publicũ: sed hic prodit personã priuatam ideo impropie dicit ⁊ crimen est priuatum. ⁊ hec habẽtur in l. j. ff. de priua. deli. ¶ † Sed qd in procuratore. gl. j. de procur. super rubrica videt sentire qõ non cõmittat crimen preuaricationis cum dicit qõ aduocatus accusat de dicto crimine: sed contra procuratorẽ agitur de dolo si collusit cum aduersario. Certe non video differentiã: vnde puto qõ ita impropie dicatur preuaricari procurator sicut aduocatus: ⁊ possit de hoc crimine puniri et pena est extraor. vt in. l. j. ff. de preua. Quinimo maius est periculũ in procuratorẽ in cuius persona substãtiatur iudicium ⁊ maius dãnum facere potest cum teneat omnes terminos litis non sicut aduocatus. ¶ Item not. qõ detecto crimine procuratoris vel aduocati: ⁊ ipe condẽnatur criminaliter snĩa retractatur: et causa de nouo agitatur. Sed est dubiũ an ipso iure sit nulla quod innuit iste tex. prima facie an sit rescindenda per restitu. in integ. quod videtur per. l. minor autem magistratus. ff. j. ff. de mino. de qua glos. op. Sue runt diuerse opi. quas glo. recitat. ⁊ finaliter distinguit: an interuenerit corruptio per pecuniã et est ipso iure nulla vt. l. venales. j. quando prouoca. non est ne. An per gratiam: et tunc non est necessaria restitutio. vt. l. seruo inuito. ff. cum prętor. ff. ad trebel. ℘ Bet. dicit qõ ista distinctio bene reperit in iudice corrupto in quo substantiat iudiciũ cum tres persone sint necessarie ad substantiam iudicij: scz iudicis actoris ⁊ rei. vt ĩ. c. forus. de verbo. signi. Sed in persona aduocati non substantiatur iudiciũ cuz possit esse sine aduo. vt. s. ti. j. l. velamẽto. et ideo tenet indistincte necessariã fore restitutionem: etiam si interuenerit corruptio per pecuniã: etiam tenet hic Bar. Jaco. de are. dicit qõ si interuenit pecunia: tũc pars aduersa perdit causam. vt. j. de pe. iu. qui ma. iu. per totum. l. ĩ. de cõdictio. obtur. cau. et sic snĩa pro se lata erit nulla. prout dicit glo. tamen tunc non habet locum iste tex. dum dicit qõ de principali causa denuo queretur. ⁊ sic innuit qõ debeat videri quis fouet iustam causam. Et pro isto debeat alia sentẽtia ferri: sed in casu predicto hoc nõ fiet. imo si altera pars erat rea habebitur pro coniuncta etiam si fouebit iustam causam et condẽnabitur si erat actrix reus absoluetur. si vero nõ interuenit pecunia: tũc est necessaria restitutio. sed Ly. dicit quod si interuenit dolus alterius partis: licet sine pecunia ⁊ collusio cum aduocato nõ est necessaria restitutio imo est ipso iure nulla. et ita intelligit hanc. l. si vero non interuenit dolus vel collusio alterius partis: sed duntarat malitia aduocati: tunc erit necessaria restitutio. ⁊ ita intelligit. ll. in cõtrarium allegat. Sed certe quãdo non interuenit dolus collusio aduersarij videtur qõ restitutio non fit ꝓcedẽda: quia non debet sibi nocere malitia aduocati alterius partis. Sed imputet sibi qui talem aduocatum pro se habuit vnde debeat agere contra ipsum de dolo ad interesse. vt in. l. si dolo. ff. de dolo. ⁊ si non est soluendo: tunc poterit agere de dolo contra partem aduersam vel in factum neter. ff. penul. eo. titu. iuncta. l. fina. in princip. ff. de eo per quem fac. erit. nisi aduersarius meus sit paratus subire iudiciuz de nouo non obst. sententia pro se lata ac si lata non esset. vt. d. ff. penulti. dũtamẽ notatur de malitia aduocati per prius: si tamen aduocatus fuisset vsus aliqua falsitate propter quam lata sententia: tunc esset danda restitutio ⁊ hoc casu intelligant. ll. cõtrarie. Ex quibus potes distinguere per teipsum. Dicit etiam Ly. hic quod ita demum sententia rescinditur si interuenit preuaricatio aduocati si probat qõ ꝓpter illã lata fuit alias: quia fieri potuit etiã si preuaricatio non interuenisset nõ sufficeret parti allegare ⁊ probare preuaricationẽ sicut in simili quando in causa fuerunt producti falsi testes vel instrumenta: quia nisi probetur qõ iudex fuerit motus ex illis non propterea sententia rescinditur. vt. l. iij. j. si ex fal. instru. † Itez dicit Bar. qõ si lata est sententia contra absentẽ interuenientẽ dolo partis et falsis allegationibus sine dubio esset nulla. vt in. l. si prętor. ff. marcellus. ff. de iudi. aut igit interuenit dolus partis ⁊ corruptio per pecuniã sententia est nulla ⁊ causa de nouo agitatur: ⁊ fertur alia sententia contra aduersarium scõm Jaco. de are. Aut interuenit dolus partis nõ corruptio per pecuniam. ⁊ tunc aut est lata contra absentem et sentẽtia est nulla ⁊ causa de nouo agitatur ⁊ fertur pro illo qui reperitur fouere iustitiam. ⁊ ita potest procedere iste tex. Aut fuit lata contra presentem: et tunc adhuc Ly. tenet eam non valere ipso iure. sed ℘ Bet. ⁊ Barto. contradicentes quod est necessaria restitutio. Aut nõ interuenit dol⁹ alterius partis: sed aduocati duntarat: ⁊ tunc nec est nulla sententia nec rescinditur per restitutionem in integrum: nisi aliqua falsitas fuerit admissa: sed agitur contra aduocatum de dolo ad interesse: si tamen nõ est soluendo in subsidium recurritur contra partem que obtinuit: ne lucretur in damnũ alterius ex dolo aduocati: ⁊ tunc serua ꝙ. s. dixi. Et posset etiam restitutio pene peti. Ex istis apparet qõ in casu huius. l. si interuenisset dolus aduersarij iste ordo: de quo hic vt primo accusetur aduocatus non est necessarius scõm Bald. sed potest incipere a causa ciuili ⁊ petendo iterum pronuntiari ⁊ deducere preuaricationẽ aduocati per modũ incidentis. facit qõ no. glos. in. l. fi. j. de fi. instru. vult qõ nõ sit necesse prius accusare de crimine falsi criminaliter. vt in. l. damus. j. de fal. sed potest incipere a ciuili. nec est dolus habet beneficiũ ordinis fm Bal. ¶ † Sed an sententia contra aduocatũ qõ preuaricatus est facit fidem in causa ciuili contra alteram partẽ vt per hec rescindatur sententia absq; eo quod probetur iterum priuatio. dic quod sic si in illo iudicio criminali preuarica. pars pro qua fuit lata sententia fuit citata pro suo interesse. et hoc tenuit Lyn. hic facit ꝙ no. in. l. in causę. la. j. ff. interdũ. ff. de mino. ⁊ j. ff. si propter publi. pen. l. si deserta. vel scierit causam illam agitari ⁊ nõ cõ-

BIU Cujas

paruerit pro suo interesse. vt l. fi. §. scientibus. ff. de re iudi. alis secus. vt i. c. inter quatuor. de maio. & obe. & ff. de adul. l. denũtiasse. §. fin. vbi sua lata contra vnum ex delinquentibus non nocet alteri. quod intellige vt. s. dixi. aliquando tamen secus quando est talis sentẽtia que faciat ius. vt supra statu. vt. l. ingenuum. de stat. ho. vel super querela inofficiosi. l. papi. §. fi. ff. de inoffic. testa. tunc enim sententia lata contra illum ad quẽ causa pertinet nocet alijs etiam ignorantibus et non citatis. Et circa hoc vide quod not. post Dy. Barto. in. l. cum filius. de verbo. obligatio. Rogo vos caueatis ab istis preuaricationibus ne eueniat vobis quod euenit i persona Oldradi. qui postea dolore tristitiaq; mortem obijt.

De errore aduocatorum. Rubrica.

2 Si aduocatus facit vnam interrogationẽ aduersario: et ille respondeat pro suo clientulo presente proderit illi.

3 Si aduocatus parte sua presente respondet libello confitẽdo vel negando sit litis cõtestatio: nec ipse aduocatus efficit dominus litis & quid in procuratore.

4 An possit dici presentia sine intelligentia: & an notarius cause anteq; scribat debeat interrogare partem an intellexerit dicta per aduocatum suum.

1 Que. †Dicta que per aduocatũ presente suo clientulo & tacente censentur dicta per clientulũ. h. d. sc̃z quantum ad duos effectus. s. vt illi nocea't si sunt nociua vt in gl. nisi fuerint infra triduũ per clientulũ reuocata. vt. j. co. l. fi. que limitat istã: qõ qualiter intelligat dicã ibi. †Itẽ quantũ ad hoc vt illi proficiat si sunt proficua. Vñ si aduocatus facit vnã interrogationem aduersario & ille rñdeat pro suo clientulo ꝓderit illi scõm doct. nõ sic si fuisset facta a quodã extraneo. & hoc not. quia factum aduocati: licet in eo non substantiet lis prodest clientulo sicut 2 factũ ꝓcuratoris quod non est penitus extraneo. ¶ †In text. ibi ab ipsis dominis litiũ &c. not. qõ per istum tex. dicit Bal. qõ si aduocatus parte sua presente respondet libello confitendo vel negando fit lit. cõtest. sicut si ipsa pars rñderet vel eius procurator nec efficit ipse aduocatus dominus litis: sed ipse principalis ac si ab ipo fuisset facta responsio vt hic colligitur quoniã appellat istum principalẽ dominũ litis non sic in procuratore respondente libello parte sua presente quoniam ipse efficeretur dominus litis vel instantie cum in ipso substantietur iudiciũ posito etiã qõ pars fuerit presens: nam nõ censetur responsio partis: sed sua ar. ff. de verbo. obliga. l. si procuratori presentis. vbi si ꝓcurator stipulatur presente parte sua procuratorio nomine illius acquiritur sibi directa & dño vtilis. & sic nõ poterit reuocari ipso inuito vel aduersario nisi ex iusta causa. vt. l. post litem. de procur. tene menti: quia multus 4 aperit intellectũ huius. l. ¶ †In glos. j. ibi. et intelligẽtibus dic hoc nõ expediebat dicere scm Bar. postq; text. dicit presentibus &c. quia non dicitur presens qui nõ intelligit. l. diẽ proferre. §. coram. ff. de arbi. dicit Bald. per hoc qõ notarius cause quando aduocatus loquitur literaliter parte sua presente debet esse cautus qõ non scribat parte presente nisi prius interroget partẽ: an intellexerit aduocatũ suũ. & si dicat qõ nõ vulgarizet sibi dicta per aduocatũ: alias posset accusari de falso dicendo parte presente vt non intellexit: sed certe puto ipsum excusandũ per. l. si dictum. §. si presente. ff. de cuic. qui text. vtitur verbis quibus glo. hic. Et sic innuit qõ possit dici presentia a sine intelligẽtia nõ tñ est perfecta: qz corporalis nõ mentalis: & sic nõ ex toto dixit notarius falsum censeꝫ potius dixisse per errorem ꝙ ex malitia. vt. j. de his qui aseri. in te. l. fi. nec ex toto falsum qõ primordio veritatis inuatur. vt in. l. cũ filius. §. heres meus. ff. de leg. ij. & vide super ista glo. qõ not. Barto. in. l. j. in fi. ff. de auto. tuto. & aliã glos. que est. j. si maior factus. l. fi. in glo. mag. post princi. ibi cum dicit: alias perinde acsi nõ esset presens. Est ergo presens reuera: licet fingat non esse per illam glos. ergo notarius excusatur: quia habuit respectũ ad veritatẽ: quod nota perpetuo.

a ¶ Presentia. Intelligas qñ pñtia includat intelligentiã. vide per do. Abb. in. c. peruenit. de testi. co. p Alexã. de imo. in consil. v. colũ. iiij. versic. videt igit in 2si. lxxiij. col. j. & 2si. lxxiij. colũ. c. circa medi. in. j. vo. & i 2si. cxxiij. co. ij. simõ quart' i. v. vol. Et adde qõ p eo qõ dicit hic Dau. de cast. ad excusandũ notariũ de falso facit Car. in suo cõsil. cxxxij. colũ. ij. in pn. vbi existẽs in loco presumit scire que gerunt in loco. facit et id qõ dr qõ q̃libet cã et bestialis excusat a dolo. l. igitur. §. pe. ff. de li. can. no. gl. in. l. j. in fi. ff. de abige. et in. l. plagijs. la ij. C. ad. l. faui. de plag. Cur.

2 Si aduocatus facit interrogationẽ aduersario: et ille respondeat pro suo clientulo presente proderit illi.

3 Si aduocatus parte sua presente respondet libello confitendo vel negando fit litis cõtestatio: nec ipse aduocatus efficit dominus litis & quid in procuratore.

4 An possit dici presentia sine intelligentia: & an notarius cause anteq; scribat debeat interrogare partem an intellexerit dicta per aduocatum suum.

Si aliquis pro maleficio condẽnatus petat sibi remitti partem pene: cum nunq; fuerit condemnatus vel si fuit non in tanta quantitate.

5 Si aliquis respondendo positioni dicat qõ credit: prout continetur in tali instrumento: & in illo instrumento inspecto nõ continet illud quod continet positio: sed alio modo talis positio non dicitur confessata.

6 Pluralitas non presumitur.

1 Error. †Error scribentis libellum supplicatorium vel conuentionale: iz 2 nõ nocet parti eo probato. h. d. †Not. primo scõm Jaco. but. ad excusationẽ syndicorum comitatus qui tenentur denũtiare maleficia infra tantum tempus alias puniuntur & debent denuntiari ꝑm veritatẽ & cum plurimũ sint rustici & illiterati vadũt ad notarium & faciunt sibi scribi denuntiationẽ quã postea portant ad iudicẽ: nam si in ea continetur error: puta in nomine malefactoris hoc non debet nocere syndico quasi hoc factũ fuit errore scribentis non ex malitia ipsius syndici. & tenementi: qz postq; scriptura est aliena non sua. licet per ipsum porrigatur potius presumitur error scribentis quam ipsius porrigentis qõ perpetuo tenementi. Quod puto verum nisi talis sit qui potuit libellum legere et intelligere: nã tũc presumit qõ viderit & legerit. ar. in. l. non est ferendus. ff. de transac. & sic error ascribit sibi: nõ aũt scribẽti.

3 ¶ †Item no. hic limitationẽ ad id qõ habetur in. c. cum precum. j. de lib. can. per. gl. qõ ille qui porrigit aliquã scripturã in iudicio in qua continetur aliquid contra se q̃ illud sibi nocet siue sit actor siue reus. nam hoc est verum nisi probet illud per errorẽ fuisse factum. vt in hac. l. In dubio autẽ non intelligitur factum per errorem. vt ibi. & ita intelligitur glos. que est in. l. rura. de omni agro deser. li. vj. probatur autem error probando rem aliter se habere. qõ dic vt in. l. si post diuisionẽ. s. de iur. et fac. igno. per Bart. et plenius per eundem in. l. non 4 fatet. ff. de confes. ¶ †Item no. scõm Bal. qõ si in libello supplicatorio narrem principi me fuisse tibi condemnatũ in centum cum tamen hoc non esset verum: & petij mihi iudicẽ concedi qui me restituat in integ. vel dixi me cõdẽnatum pro maleficio: et petij mihi remitti partem pene: cum tamẽ nunq; fui condemnatus vel si fui nõ in tanta quãtitate quod hoc mihi non nocet probata veritate in contrar iũ. ad hoc vide bo. text. cum glo. in. l. ij. §. fi. de iure fis. et in. l. forma. §. j. ff. de censi. & ibi gloss. distinguit aut dicit per errorem iuris: & tunc non nocet mihi si sum talis qui excuser a iuris ignorãtia vt rusticus miles minor: aut mulier. vt. l. cum de indebito. ff. de proba. alias nocebit. Aut per errorem facti & tunc indistincte non nocet. et hoc quando extra iudicium: sed in iudicio videtur distinguẽdum an lis sit contestata vel non. vt no. gl. in. l. qui familie. ff. fami. ercis. et per Barto. in. l. ex hac scriptura. in fi. ff. de dona. ¶ In glos. fi. ibi eoipso qõ contrariũ non probatur. dic quod est contra istũ tex. qui dicit manifeste probare scõm Bar. Certe ista sol. potest saluari si ista negatiua non erat forte coartata loco & tẽpore: quia simplicit. & dicebatur qõ eram condẽnatus in. l. & non dicebatur per quẽ iudicez & quo tempore: & est impossibile probare cõtrariũ. & ideo sufficit me negare nunq; fuisse condẽnatũ postq; scriptura nõ fuit facta per me: sed per alium nec per me intellecta nisi pars aduersa probet cõtrariũ sed si fuisset per me facta aut intellecta tũc noceret mihi: quia in presump. iuris que est qõ nõ presumitur aliquid factũ nisi probetur. vt no. in. l. quecunq; de publi. fuit recessum per meã confessionẽ scõm Bal. que intelligo cum predicta distinctione. Si vero negatiua erat coartata loco vel tempore: quia dicebatur qõ fueram condẽnatus per talem potestatẽ qui fuit hic tali tempore tunc procedit sequẽs solu. qz possunt inspici isti libri condẽna. in camera factarũ a dicto potestate. & si ibi non reperitur dicta condemnatio vel reperitur aliter facta q̃ dicatur probatur negatiua de directo: quia per inspectionem scripture probatur negatiua scripture. vt. l. fina. j. de re. cre. et 5 l. titie textores. ff. de le. j. & ibi per Bar. †Ex. h. d. Bal. qõ si aliquis respondendo positioni dicit qõ credit ꝑtinet in tali instrumento & illo instrumẽto inspecto nõ ꝑtinet illud qõ cõtinet positio: sed alio mõ talis positio non dr cõfessata. Tenemẽti. facit. l. edi. in fi. de edẽ. cũ ibi no. ¶ Ultimo op. Bar. ꝑm Jaco. but. hoc modo si in libello dicebat qõ erã condẽnatus in quinquaginta & ego produco condẽnationẽ in qua nõ erã condẽnatus nisi in. xx. videtur per hoc non probare cõtrariũ nam licet ista condẽnatio non contineat nisi. xx. potuit tamen esse alia que continebat quinquaginta & de illa intelligat confessio cõtenta in libello. dicit Bar. quod si hoc dicat per alteram partem

BIU Cujas

ram partem ego debeo esse cautus qd̄ faciā vnam positionem
qualiter non fui cōdēnatus nisi semel. ⁊ faciā sibi responderi
per partem aduersam. Certe si altera pars respondebit non
credit: quia forte non est certa. istud consiliū nihil mihi prode
rit vnde non probabiẗ negatiua. vnde dicit Jaco. but. ⁊ Bal.
quod nisi producatur alia sententia per te continens. l. nō pre
sumitur fuisse lata alia sententia quam illa quam ego produ
6 co: † quia pluralitas[a] non presumitur. iuxta no. in. l. qui iuras
a se. §. si pater. ⁊. l. eu3 qui. §. in popularibus. ff. de iureiurā. Et
hoc tene menti: quia est singu. ad ꝙ facit qd̄ no. per Bar. in. l.
triticum. de verb. obli. l. si seruum. §. inter duos. de leg. ij. ⁊ per
Bald. in. l. fi. ĵ. de re. cre.
2 ☞ Illa que possunt fieri vsq3 ad sn̄iam possunt etiam fieri
post si a sn̄ia fuit appellatū: q2 pro nō lata habeẗ: ⁊ reponitur
pars in terminis in quibus erat ante ipam latā a tempore li
tis contest. vt non probatū probeẗ ⁊ non allegatū allegetur. se
cus si sn̄ia transiuit in rem iudicatam.
3 Confessus potest appellare vt suam confessionem tanꝙ erro
neā reuocet in causa appellationis: sed conuictus per testes
non appellet et quid in condemnato ex presumptione iuris ⁊
de iure.
4 Incontinenti dicitur fieri quod fit infra triduum.
Quid in pacto.
1 SEntentijs. † Error aduocati potest re
uocari vsq3 ad triduum et
etiam post vsq3 ad sn̄iam: ⁊ si fuit appellatū etiam
post sn̄iam in causa appellationis. h. d. Sed quid
prodest dicere qd̄ potest reuocari infra triduū cum possit etiā
post vsq3 ad sn̄iam et gloss. ⁊ doc. se inuoluunt ⁊ cum reueren
tia eorum non intelligūt. nam sine ministerio hoc dicitur hic.
et in. c. omni. de censi. vn̄ dic. et istud videẗ sentire Albe. ⁊ etiā
gloss. in. d. c. omni. ⁊ glo. hic videlicet qd̄ si aduocatus aliquid
dicat vel confiteatur contra me si infra triduum reuoco con
fessionem suam hoc solū mihi sufficit absq3 eo quod probem
contrarium vt illa mihi non noceat nec habeatur pro facta a
me etiam si fui presens et intelligens: sed si non reuoco infra
triduum: tūc si fui presens habetur perinde ac si a me fuisset
facta. vt. l. j. s̄. eodē. ⁊ sic possum reuocare tanꝙ cōfessionē meā
vsq3 ad sententiam: sed tunc habeo necesse probare contrariū
per modos tactos in. l. precedenti. et iste est verus intellectus
2 huius. l. ¶ † Not. quod illa que possunt fieri vsq3 ad sn̄iam
possunt etiam fieri post si a sententia fuit appellatum: q2 pro
nō lata habeẗ ⁊ reponiẗ pars in terminis in quibus erat an
te ipsam latam et tempore contestationis lit. vt non probatu3
probetur ⁊ non allegatum allegetur. secus si sententia trāsiuit
in rem iudicatam. ⁊ ad hoc vide ho. tex. in. l. creditor. §. iussus.
3 ff. de appel. † ex quo sequitur quod confessus potest appellare
ad hoc vt suam cōfessionē tanꝙ erroneā reuocet in causa ap
pellationis: sed ⁊ conuictus per testes non appellat. vt. ĵ. quo.
appel. non re. l. ij. ⁊ quod not. per gl. in. c. romana. de appella.
lib. vj. ⁊ in. §. si autem post. qui incipit not. et idem vbicunq3
quis est condēnatus ex presumptione iuris et de iure vt not.
4 Bald. singu. ĵ. de adul. l. antepenulti ¶ † Item no. qd̄ incon
b tinenti dicitur fieri ꝙ fit infra triduū.[b] ⁊ sic facit pro illis qui
offerunt se incontinenti probaturos ƀm Bald. hoc tn̄ non est
simpliciter verū. nam non dr̄ incontinenti pactū appositū nisi
apponaẗ anteꝙ partes diuertant ad aliū pactū extraneu3. vt
no. in. l. bone fidei. s̄. de pact. Erat autē hic casus: quia iudex
dedit contra me sententiam virtute cuiusdam confessionis er
ronee facte per aduocatum meum me presente ⁊ me non reuo
cante: nec postea appellaui et postea petebam illam rescindi
tanꝙ fundatam in errore aduocati mei qui non debet mihi
nocere: et imperator respondet quod tunc non nocet quando
fuit reuocatus infra triduum: ⁊ tūc sufficit sola reuocatio vel
post vsq3 ad sententiā scd̄m gloss. et tunc requiritur quod pro
betur error et neutrum horum factum fuit: ideo per rescriptū
non debet sententia rescindi.

¶ Ut que desunt aduoca. Rubrica.

2 ☞ Statuta nō sunt necessario allegāda et posito qd̄ nō fue
rint allegata iudex pōt ferre sn̄iam scd̄m formā statutoꝝ: ꝯsue
tudo vero est alleganda ⁊ probanda.
3 Judex an ⁊ quando possit supplere de facto ⁊ quādo videaẗ
supplere de facto ⁊ que sint illa que debeant facere ad instan
tiam partis. ⁊ nu. 4. ⁊. 5.
4 Si reperitur sn̄ia lata pro me contra te nec apparet ad cuius
instantiam lata fuerit an valeat.
5 Qn̄ produco instrumentū si protestor qd̄ produco in his que
faciūt pro me tantū et nō in his que cōtra: an ista protestatio
prosit an vero possit iudex ferre sn̄iam pro reo si cōtinetur ali
quid in instrumnto in eius fauorem.
1 DUbitandū. † Judex pōt sup
plere de iure ī his
in quib⁹ aduocati partiu3 deficiūt. ad hoc
allegaẗ iste tex. nō autē in facto. ⁊. h. d. glos.
⁊ glo. que sunt in ista. l. ⁊ etiā sup rubrica
parū vtiliter exemplificāt istā. l. Tu pone
exemplū hoc modo qd̄ aduocati partiū al
legauerūt corā iudice ⁊ in voce ⁊ in scriptis: tn̄ iudici qui erat
valens nō satisfaciūt ille allegatiōes ⁊ ipse recordaẗ de aliqua
l. vel de aliquo dicto doc. q̄ vel ꝙ determinat questionē ꝑ vna
parte. Et tn̄ aduocatus illi⁹ partis nō allegauit vel de aliquo a
statuto qd̄ etiam determinat ⁊ pro parte non fuit allegatum.
Ipse vero iudex qui dat sn̄iam pro illa parte fundando se in
dicta. l. vel statuto altera pars in syndicatu cōqueritur de iu
dicē dicens quod ipse habuit scd̄m allegata et probata iudi
care non de capite suo. vt. l. illicitas. §. veritas. de offi. presi. ff.
⁊ qd̄ illa lex vel dictū vel statutū nō fuerāt allegata per aduo
catū alteri⁹ partis. Ideo nō debuit se in illis fundare: sed in
allegatiōibus sui aduocati que erant multo meliores quam
aduocati alterius partis et iudex hoc fatetur: et tamen dedit
sn̄iam pro altera parte motus de capite suo queritur quid iu
ris. Certe pars non habet ius conquerēdi de iudice: q2 iudici
hoc facere licuit in his que iuris sunt etiam hoc non allegāte.
2 hoc dicit ista. l. ¶ † No. glo. scd̄m Bald. quod statuta nō sunt
necessaria alleganda et posito qd̄ non fuerint allegata iudex
potest ferre sententiā scd̄m formā statutorū non sic in consue
c tudine[c] que est alleganda ⁊ probanda: quia de ea non sic con
stat iudici sicut de statutis cu3 iuret ipse statuta seruare ⁊ tra
duntur sibi. Nec ob. l. quisquis. s̄. de postu. vbi nō debet quis
esse iudex ⁊ aduocatus. ⁊ hic videtur fuisse aduocat⁹ pro illa b
parte allegando ea que non fuerunt allegata per eam vel per
eius aduocatum: quia hoc nō fecit vt aduocatus: sed vt iudex
tunc aut videẗ facere vt aduocatus quando assumeret onus
pro vna parte non habente aduocatū allegando ⁊ responden
do aduocato alteri⁹ partis ⁊ vide de materia hui⁹. l. in Spec.
de postu. prela. et tene menti hec omnia que quotidie practicā
3 tur. ¶ † Restat nunc videre vtrū iudex possit supplere de fa
cto. ⁊ dicit hec glo. qd̄ non. Et hoc est videndū primo quādo
videatur supplere de facto. Circa quod est sciendū quod que
dam sunt que pertinent ad officium iudicis vt reijcere libel
lum ineptum. vt. l. j. de offi. asses. Item dare dilationem parti
bus. vt in. l. a procedēte. ĵ. de dila. Item dare interlocu. vel of
fi. vt. ĵ. quomodo et quando iudex. per totum. et de sen. Item
alia facere de quibus in. l. j. ff. de iurisdi. om. iudi. et ista debēt
fieri per iudicē parte petente vel ad partis instantiā. ⁊ quan c
do ita facit non videẗ supplere de facto: sed si hoc faceret par
te non petēte ex suo officio: tūc diceret supplere de facto. An
autē hoc possit facere et in quibus casibus plenissime tractat
Bar. in. l. iiij. §. hoc iudiciū. ff. de dam. infec. Sed quātum ad
propositū dic qd̄ si negociū non est adhuc reductum coram iu
dice regulariter non potest a seipso deducere parte non peten
te. vt in. d. §. hoc iudiciū. quia in causa priuata ⁊ ad priuatam
vtilitatem non habet locum inquisitio que expeditur iudicis
officio nisi in certis casibus vt in causa miserabiliū persona
rum. vt in. l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de officio presid. ⁊ in causa
vsurarum. vt in. c. ad audientiam. de iureiurā. ⁊ quod ibi per
Inno. sed in causa publica ⁊ ad publicam vtilitatē bene ha
bet locum. vt no. in. l. si vacātia. ĵ. de bonis vacan. Et ista esset
quedā inquisitio si iudex me non petente compelleret debito
rem meum ad mihi soluendum. vnde nec tenetur. vt. d. §. hoc
iudicium. Postꝙ vero negocium est deductum coram eo per
me dantē libellum. ⁊ lit. cōtest. an possit dare dilationem alte
ri parti vel mihi ad probandum me vel illa non petente. ⁊ si
militer an possit dare sententiam: tunc aut ambe partes sunt
presentes ⁊ potest maxime ex iusta causa si videt perire instan
tiam et vult causam expedire. et hoc per. l. properādum. post
prin. ĵ. de iudi. vbi dicitur qd̄ ptes finito iudicio nō possunt
instantiā protelare: sed hic non posset ista facere parte non pe
tente: illud non esset verum: quia protelaret tacendo. Si vero
partes non sunt presentes: tunc non potest se impedire ex suo
officio. ⁊ idem si vna pars est absens et proceditur contra illā
nam non potest aliquid facere nisi altera parte petēte que est
4 presens. vt. l. ad peremptorium. ff. de iudi. † ⁊ per hoc determi
natur questio si reperitur lata sententia pro me contra te nec
apparet ad cuius instantiam lata fuerit an valeat. Bald. for
mat hic hāc. q. Et in multis processibus ego hoc vidi. Breui
ter si est lata ꝑ actore sine dubio valet: quia sufficit petitio sua
quam facit in libello: licet eam postea non repetierit: sed si est

¶ Pluralitas. qn̄ pluralitas ꝑsumaẗ. vid aliqd ꝑ bal. ī. l. neq3 natales. col. ij. v̄. circa hoc. C. de ꝓba. Bal. l. si duo. §. j. ff. de arbi. ꝑ alex. de imo. ī. l. is qui reus. ff. d̄ pu. in. ⁊ ī. l. diu⁹. ff. d̄ cust. reo. ⁊ in. l. si in rē. ff. de rei vē. ī apo. ad bar. ꝑ anto. de bu. in. c. in p̄ntia. de ꝓba. ⁊ ꝑ Alex. in cōsi. liij. co. j. in fi. ⁊ in ꝯs. cxix. col. iij. ī. j. volu. Cur.

¶ Qd̄ fit ifra triduū. addō Archi. iij. q. iij. in sum. Interdū itelligitur. i. nullo actu īterposito. vt in. c. cū sit. de ap. ⁊ gl. ī c. j. d̄ mu. peti. ⁊ vide. l. iij. §. cū igiẗ. ff. de vi ⁊ vi ar. ⁊ ibi Car. alex. ī. l. cū spālis. ĵ. de iudi. in cōsil. xcviij. als fi. ⁊ in consil. cxvj. ī. iij. vol. cur.

¶ Cōsuetudine qd̄ cōsuetudo d3 allegari ⁊ ꝓbari Addō. l. si qs reū. ĵ. de cust. reo. bar. ī. l. oēs ppl̄i. ad fi. ff. de iusti. ⁊ iure ang. ⁊ idē pau. l. cū ꝑlatis. ff. de re iu. ⁊ Abb. ī. c. pastoralis. d̄ fi. istru. Et adde qd̄ Frā. de arc. in ꝯsi. xiij. colū. iij. ī prin. allegādo Anto. de but. in. c. fi. de cōsue. dicit ꝙ vbi cōsuetudo est notoria iudex d̄ ea potest se informare. Cur.

BIU Cujas

lata pro reo: tãc si apparet ex actis quod partib⁹ presentibus presumitur lata ad instantiam rei: si hoc non apparet tunc distinguitur an fuerit lata contra actorem absentem. et videtur non valere si non apparet ad instantiam rei. Tene mẽti: quia dubium est pulchrum. et Baldus non firmat pedes. Quedã vero sunt que pertinent ad solicitudinẽ partis ꝓncipaliter. vt producere libellum exceptionis ⁊ replicationis facere. Itẽ inducere testes ⁊ producere instrumenta et in istis diceret tũc iudex supplere de facto quando non expectaret ꝙ pars faceret: sed ipse a seipso faceret: et si queritur an possit regulariter dic qõ non quia habent iudicare secundum allegata ⁊ proba ta per partes. vt. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. presi. et ideo si pars nõ opponit exceptionem vel replicationem eo casu quo actor habet actionem vel reus exceptionem nõ potest iudex a seipso opponere. vt not. in. l. si vnus. in. §. pactus. in glo. in opponendo. ff. de pac. licet constet sibi non tamen iudici cõpetere exceptionem non sic si actor caret actione ipso iure. vt no. in l. vbi pactum. s̃. de transac. Fallit tamẽ in aliquibus casibus quãdo aliquid est sibi nõ notum vt iudici. puta ex productis coram eo. vt si ex tenore libelli mei vel etiam instrumenti a me producti apparet sibi competere exceptionem. nam lz nõ proponas potest pro te dare sentẽtiam. vt no. in. l. ij. §. qõ si actor. in gl. que incipit per hoc apparet. de iur. calũ. ⁊ s̃. de transac. l. age cum geminiano. † Et ex hoc dicit Bal. magistraliter qõ licet quando produco instrumentum protestãdo ꝙ produco in his que faciunt promeᵃ duntaxat non in his que contra: ꝙ ista protestatio mihi nõ prodest quominus iudex possit ferre sententiam pro reo si aliquid in instrumẽto cõtinetur in eius fauorem: quia illud constat sibi vt iudici ⁊ mea protestatio nõ potest ligare manus eius in his que potest de iure facere. ⁊ allegat glos. pro hoc in. l. j. §. editiones. ff. de eden. licet in contrarium facit qõ habetur in Spe. de instru. edi. §. nunc videndũ versi. quid si produco. ⁊ istum casuz pluries vidi de facto. ⁊ tene menti: quia fing. est. Secũdo fallit in his que sunt notoria facti permanẽtis. vt in. l. ij. circa fi. ff. de peti. ⁊ in. l. j. cũ ibi not. j. qui ⁊ aduer. quos. Et ideo si ex vulnere remansit cicatrix cũ illa possit videri ad oculuz nõ expedit ꝙ quis pro vulnere ad penam propter cicatricem habeat necesse illam probare: quia notoria est. ⁊ iudex potest supplere de facto subꝫiciẽdo rẽ oculis. Similiter si procuratur decretuz alicuius iudicis ordinarij non est necessarium probari ꝙ ille sit iudex vel potestas: qz iurisdictio ordinaria est notoria facti permanẽtis. no. in. d. l. j. qui et aduersus quos. Tertio fallit quãdo proceditur cõtra absentem ⁊ potest peruenire ad sententiam diffinitiuam. naz potest iudex perquirere veritatẽ pro absente ⁊ inducere testes per. l. ampliorem. in prin. j. de appel. ⁊ per aut. qui semel. quo modo et quando iud. ibi. dum dicit iudex perquisita veritate ⁊c. ſm Bart. et Bal. hic. ⁊ in. l. ampliorem. videt hoc limitare qñ esset absens ex iusta causa. puta reipublice: alias dicit ipse ꝙ iudex põt supplere pro absente in bis q̃ producta sunt coram eo vel facta vt inspiciat an faciant pro eo: sed nõ potest inducere nouas probationes vt noua instrumẽta a seipso. tene mẽti hanc limitationem. ¶ Ultimo fallit quando tẽdit ad vtilitatem publicam. vt. l. quos prohibet. ff. de postul. ideo põt iudex ex officio suo etiam parte nõ petente repellere bãnitũ ab agẽdo si statutũ prohibet bãnitũ audiri: quia hoc fit propter publicam vtilitatẽ. vt in. d. l. quos prohibet. Letera dic vt per Bar. in. §. hoc autem iudicium.

a ¶ Pro me. Adde de hoc vt p lu. ro. in 2ſi. cccexxxiij. et do. de ro. de ciſi. cclxxxij. in tit. de fide iſtru. i nouis. bal. in addi. Spe. in tit. de appel. ver. officium iudicis. ⁊ in tit. ô inſtr. edi. ver. producti o. ⁊ ibi ſpec. ꝟ. vlti. no. ⁊ alex. de imo. i 2ſi. cxxxvj. i ſcõo vo. Lur.

b ¶ Bannat⁹ de publico crimine. adõ. l. j. ff. ô infa. gl. in. c. multũ. ſi. q. j. Lar. i ca. atſi clerici. i fi. vlt. colũ. ô iu. Pau. de caſtro conſi. lix.

¶ Ex quibus causis infamia irrogatur. Rubrica.

Quero hic qd differt iste titu. ab alio quẽ habemus in tribus libris. C. de infami. Rñ. iste tractat de causis ex quib⁹ qs efficitur infamis. Ille de effectu infamie: qz repellit a dignitate ⁊ etiã ab officijs publicis. l. ij. §. miles. ⁊ ibi not. ff. eo. ⁊ adde qñ infamia est summa vt in quibusdã casibus qui habent in. l. j. §. remouet. ff. de postu. ⁊ habentur per gloſſ. ea. l. §. ait pretor. ver. hoc edicto. aliqñ nõ ita magna. vt ibi no.

1 **Infamie.** ¶ † Adiſſus in carcerẽ vel in vincula causa maleficij inquirẽdi nõ efficit infamis. hoc dicit. Secus si in penaz. vt si fuit cõdemnatus ad carceres perpetuos propter eius delictum: vel etiam temporales. nã efficitur infamis ex genere pene sicut propter ictus fustium. vt. l. ictus. ff. e. licet de se nõ esset delictum famosum. Si ergo producitur aliquid cõtra me in testẽ. et ego obꝫicio qõ nõ est habilis: quia est infamis cum semel fuerit captus pro maleficio: puta pro furto ⁊ stetit in carceribus p plures menses ⁊ forte fuit tortus si nõ fuit repertũ maleficium ⁊ propter hoc fuit relaxatus nõ procedit exceptio mea per hanc. l. ⁊ per. l. nullam. j. eo.

2 ☞ Dãnatus de publico crimine est infamis indistincte: sed dãnatus de priuato crimine nõ est infamis nisi in tribus: ſcz actione furti vi bonorum rap. ⁊ iniuriarum.

3 Publicani si exigant a transeuntibus vltra quam debeãt ad quid teneantur.

1 **Nec furti.** ¶ † Dãnatus in actiõe in fa ctũ ex edicto ô publicanis nõ efficitur infamis. hoc dicit. ¶ † Premitte qõ dam
b natus de publico crimine b indistincte est infamis. vt i. l. infamẽ. de publi. iudi. Sz dãnatus de priuato crimine nõ est infamis nisi in tribus. s. in act. furti. vi bo. rap. ⁊ iniuriarũ.
3 vt. l. j. ff. eod. titu. † Item premitte ꝙ cõtra publicanos emanauit edictũ pretoris quo cauetur ꝙ si exigãt a trãseuntibus vltra ꝙ debeant teneantur restituere duplicatum per actionem in factum. vt per totũ titu. de pub. contra quos etiaz dat actio furti si contra voluntatem transeuntis indebite rẽ suaz arripiant. vt. l. etiam. j. de fur. Dubitatur ergo si fuit actũ cõtra publi. ad duplum an sit infamis: ⁊ dicitur ꝙ nõ: qz nõ est cõdẽnatus de crimine publico peculatus ꝙ est crimẽ publicũ qñ officialis extorquet pecunias publicas: nec etiam de crimine priuato famoso: qz non act. fur. nec vi bo. rapt. sed act. in factum descendente ex illo delicto. Nec obſt. l. etiam. s̃. allegata. quia ibi quando parte inuita rem suam aufert: tũc eñ cõmittit furtum qõ est ꝛtrectatio rei aliene contra voluntatẽ domini: sed hoc soluit sponte inductus falsa suggestione a publicano. vnde furtum non committit.
2 ☞ Judici permissuz est iusta causa ⁊ ante sentẽtiam minuere vel augere penas ⁊ si sine iusta causa minuit punit illa pena quam debuisset imponere. ⁊ nu. 8.
3 Gratia facta in vno nõ extẽdit ad aliud si est mera gratia.
4 Cause ꝓpter quas potest minui pena delicti. ⁊ nu. 2. ⁊ §.
5 An etiã sint iuste cause minuendi penas statutorum. Statutum qõ qui aliquem occiderit decapitet ⁊ aliqs ꝓſcien do lapidem ⁊ non credens aliquem occidere occidit nõ debet decapitari.
6 Si iudex apponat hãc clausulã in sententia ꝙ si sit lata in minori vel maiori pena ꝙ lex vel statutum dicat ꝙ ex nunc reducit eã ad penã a lege statutã et imposuit minorem penã qõ nõ censeatur cum infamia dispensatum.
7 Postꝙ iudex aliquẽ cõdẽnauit ad certã penã nõ potest post sententiam illam tollere vel minuere ⁊ si pronuntianit illum deliquisse nec aliquam penam imposuit non est in eius potestate eam imponere.
8 In criminalibus non requiritur conclusio libelli: sed in ciuilibus secus.

1 **Et si seuerior.** ¶ † Si pena maleficij causa cognita fuerit p iudicẽ diminuta infamia videtur esse remissa. b. d. ſm Bartol. Sic etiã ecõuerſo si fuerit aucta etiam sine cause cognitione censetur cum infamia dispensatuz. vt. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. eo. ⁊ j. l. prori. scõm vnam lectu. ⁊ qualiter intelligatur ibi dicaz. Premitte quod si lex pro aliquo crimine publico imponit penam temporalem quod etiã trãsacto illo tempore et sic pena finita nihilominus condemnatus remanet infamis: quia licet pena sit tẽporalis: infamia tamen que infigitur ossibus ⁊ non est proprie pena maleficij: sed sequela ipsius pene remanet perpetua. vt. j. e. l. ad tempus et quod est verum quando condemnato imponitur illa pena quam lex statuit in illo crimine: sed si lex statuat maiorem penam perpetuam vel etiam maioris temporis. ⁊ iudex ex iusta causa motus imponit penam temporalem vel minoris tẽporis: tũc illa infamia durat quousqz durat tempus pene: sed ipso finito finitur ipso iure: quia sicut illa est iusta causa minuẽdi penam maleficij. ita etiaz faciendo finiri infamiã q̃ est eius
2 sequela. ⁊ hoc vult lex ista. ¶ † In ter. ibi. ⁊ si seuerior. dic: ſcz attenta natura maleficij: sed attenta qualitate vel causa ꝓpter quaz iudex fuit motus ad minuẽdam penam nõ debebat dari seuerior sententia: quia propter illam causam minuebatur delictũ. ⁊ hoc est permissum iudici ex iusta causa minuere penas. ar. l. statuas. vt est casus hic quem tene menti. sed sine causa iusta non licet. imo punit iudex illa pena quã debuisset imponere. vt. s̃. ne sanctũ baptisma. l. fi. in fi. ⁊ l. seruũ. i fi. j. ad legẽ iul. de vi publica. ¶ † In ter. ibi certis rationibus motus.
3 dic que minuebant delictum. vt si delinquens erat minor vel deliquerat sine dolo. vt in exemplis gl. ⁊ ideo etiã pena merebatur mitigari. Sed si ille actiones non minuebant delictũ: tunc secus quia non debuisset pena minui. ⁊ si fuit diminuta indebite nõ debet diminui infamia: quia gratia facta in vno cum ex mera gratia non extenditur ad aliud. vt in. l. fin. de generali

BIU Cujas

nerali abolitione.quā allegat glos.mag.in prin.pro cōtraria.
¶ In tex.ibi transacto tpe:ergo illo tempore durante bene est
infamis.Secus si fuisset pena aucta:qꝛ tūc statim censereť cuz
infamia dispēsatū.vt.l.ordine.§.durioribus.ff.ad mu. ¶ In
glo.ibi vsq₃ dū durat ⁊c.dic sꝫ tps pene:sed certe nō esset dif-
ferentia inter casum qñ pena fuit diminuta.⁊ inter casum qñ
non fuit diminuta.nā etiā primo casu durante tpe pene rema
net infamis ⁊ postea non.⁊ gl.vult qđ idē sit qñ non est dimi-
nuta.dic ergo qđ si nō est diminuta etiam transacto tpe pene
durat infamia.vt.j.eo.l.ad tps.⁊.ff.de decu.l.ad tēpus.⁊ vide
glo.in.l.ordine.que hic allegať in glo.que melius loquiť quā
4 ista. ¶ † In gloss.que incipit pone aduerte:qꝛ exēplificat hāc.l.
duobus modis principaliter.Primo qñ pro crimine venie-
bat imponenda pena perpetua ⁊ fuit imposita tēporalis.Se-
cundo qñ ad maius tps:puta decenniū ⁊ fuit imposita ad mi
nus:puta ad bienniū.qđ prosequere vt in glos.Item vult ista
glo.qđ cause que mouerunt iudicē ad minuendū penam mi-
nuebāt etiā delictū vt minor vel senior etas vel quia maleficiū
5 fuit cōmissum sine dolo.† ⁊ dicit Bal.notabiliter qđ iste sunt
iuste cause minuēdi etiā penas statutorū:licet iudices iurent
seruare statuta:qꝛ per hoc non tolliť arbitriuz qđ datur iudi-
ci a iure cōmuni.vt ex iusta causa possit minuere penas a.l.sta
a tutas.Et ideo[a] lꝫ statutū dicat qđ qui aliquē occiderit decapi
tetur.⁊ quidā proĳciendo lapidē ⁊ non credens aliquē occide
re occidit non debet decapitari.et istū casum habui de facto.et
quēdam euasi a pena mortis:qꝛ iudices dicebant verba statu
ti debere seruari ad vnguē ⁊ non debere fieri interpretationez
vltra qđ patianť verba:licet de iure cōi sit certum quod ꝓpter
latam culpā sine dolo nō debet puniri pena capitali.l. lege in
legem.ff.ad.l.iu.de sica.Ego allegaui dictum Bal. in.l. data.
ante fi.de accu.⁊ etiā hic hoc tangit.⁊ si non habuissem autori
tatē Bal.qꝛ nō reperiebā aliquē hoc dicentē fecissem illū deca
pitari.tene mēti. ¶ In glo.prima.in fi.post prin.ibi indulgē-
tia principis quē fecit post pene impositionē.dic et si de mera
gratia remisit penā.⁊ ista gratia nō extendiť ad infamiam.vt
ibi.sed hic iudex de iustitia propter causas minorantes male-
ficium minorauit penā.vnde eadem ratio est in tollenda infa
mia non sic in mera gratia:qꝛ sufficit si cui vel in paucis ⁊c.vt
j.de neg.gest.l.tutori.⁊ intellige glo.qñ princeps solum remi-
sit penā ad quam erat cōdēnatus:sed si restituisset dānum in
integ.tunc censereť remisisse infamiā.per.l. solet.ff.eo.⁊ per.l.
6 j.§.de qua.ff.de postu.ꝓm Bal. ¶ In glo.ibi.⁊ nō per errorē.
per hoc ptꝫ qđ si iudex apponat hāc clausulā in sñia ꝙ si sit la
ta in minori vel in maiori pena ꝙ lex vel statutū statuat qđ ex
nūc reducit eam ad penā a.l.statutā prout cōiter iudices ma-
leficiorū faciūt.⁊ de quo etiā no.per Bar.in.l.iudex postꝙ.ff.
de re iudi.qđ lꝫ imposuerit minorē penā non censetur cū infa
mia dispensatū:qꝛ ptꝫ ex ista clausula qđ per errorē hoc fecit.
¶ In glo.ibi idē no.dic qđ declaratio istius ver.opp.de.l.ad
tempus.j.eo.⁊ de.l.ad tēpus.ff.de decur.vbi transacto tpe pe
ne durat infamia:quidā dicūt qđ ista.l.debet intelligi quādo
crimen non erat famosum ibi qñ erat:sed certe in primo casu
etiam durante tpe non esset infamis:cuius contrariū vult iste
tex.ideo intellige istā.l.etiaꝫ in crimine famoso.vt innuit tex.
Et ad contraria responde vt.s.dixi.qꝛ ibi non fuit pena mi-
7 norata.hic sic.⁊ ex iusta causa. ¶ † In glo.ibi vel dic post sen-
tentiā:iunge istā cū prece.⁊ dic qđ postꝙ iudex aliquē condē-
nauit ad certā penā non pōt post sñiam illā tollere vel minue
re etiā si sibi ꝯstat de innocētia vel qđ tantā penā nō mereba-
tur:sed est recurrendū ad superiorē.l.moris.§.iste pene.ff.de
pe.⁊.l.j.§.fi.de questio.et si ꝓnūtiauit illū deliqsse:nec aliquā
penā imposuit adhuc nō est in eius potestate eam imponere.
Sed debet imponi illa ꝙ lex statuit:sufficit eñ in criminali-
bus ferri sñiam declaratoriam criminis:cum pene sint a iure
prefixe in ordinariĳs criminibus.⁊ dicūt docto.per hoc qđ in
b criminalib⁹ [b] non requiriť conclusio libelli accusatoriĳ vt pe-
tat imponi talem penam:sed sufficit qđ petat declarari ipsuꝫ
deliquisse:licet secus in ciuilibus.vt no.in.l.nec exemplum.j.
de fal.per Cy.sed ante sententia mlatam a iudice licitū est pe-
nam augere vel minuere ex iusta causa.et in ista sentētia:quia
hoc facit iure permittente.Cetera dic vt hic per Cyn.et per
Bal.qui plura loquūtur.

2 ☞ Si pena fuit aucta:quando non censeatur cum infamia dispensatum.⁊ nu.3.

3 Positus ad confinia debet ipsa seruare et non excedere:alias non gaudet beneficio de quo hic.

1 SI possidonium. ¶ † Si fuit impo
sita maior pena
ꝙ debuit imponi censetur cum infamia dispensa
tum.hoc dicit scđm vnā lectu. scđm aliā dicit idem
qđ.l.precedēs.in hoc tamē differt.quia ibi quando per bene-
ficium fuit remotus ab ordine.i.priuatus officiĳs communis
ista vero quando per annū fuit positus in exilio cum debue-
rit poni per quinquenniū.Bal.dicit qđ ista.l.dicit vtrūq₃ sꝫ
quando pena fuit minorata ex iusta causa.⁊ hoc vsq₃ ibi quo-
niam:secundo quādo fuit aucta maiori crimine.⁊ hoc ne text.
improprietur tenendo tantum primā lectu.que congruit fini
oportet impropriare tex.prece.dum dicit in tempus anni rele
gatum:vt exponatur.i.relegandum.⁊ dum dicit postea suffi-
cit quinq₃ annis exilio ⁊c.opꝫ exponere.i.dānatum et sic tps
pro tempore exponi opꝫ.sed tenendo scđam lectu.tex.non im
propriatur:sed finis legis non patitur eam dum dicit senten-
2 tie seueritas ⁊c.Et sic fuit sñia seuerior ꝙ esse debuit.† Tenē-
do tamen primā lectu.qđ si pena fuit aucta censeať cum infa-
mia dispensatum debet limitari duobus modis.primo quan
do pro pecuniaria pena fuit imposita corporalis que censetur
maior omni pecuniaria.l.in seruorum.ff.de pe.vel pro corpo-
rali seu personali minori fuit imposita maior:vt quia venie-
bat relegādus per annum ⁊ fuit relegatus per quinquenniū.
Sed si pro pena pecuniaria minori fuisset imposita maior pe
cuniaria:vt pro duplo quadruplum non censeretur cum infa
mia dispensatum.vt.l.quid ergo.§.pena grauior.ff.eo. Secū-
da limitatio debet intelligi quando fuit imposita maior non
propter aliquā causam que habet augere delictū:sed propter
aliquā iustam vel rationabilem.vt qꝛ pluribus grassantibus
fuit locus exemplo.vt si pro delicto veniebat imponenda pe-
na pecuniaria:sed quia plures tale delictum cōmittebāt fuit
vni amputata manus ad deterrendū delinquentes:tunc locū
habet illa lect.vt no.in.d.§.pena grauior.qꝛ postꝙ fuit graua
tus in pena:debet releuari in infamia.⁊ idem si propter nullā
iustam causam fuit in pena grauatus.⁊ hoc voluit dicere gl.
in.l.ordine.ff.ad muni.qđ quando pena augetur non requiri
tur qđ fiat ex iusta causa vel cansa cognita ad hoc vt cū infa-
mia censeatur dispensatū:licet secus quando minuitur:Sꝫ si
fuisset aucta ꝓpter aliquā qualitatē augentē delictū: vt quia
cōmissum de nocte vel in platea vel in palatio communis:vel
in ecclesia que omnia augēt delictum que omnia habenť in.l.
aut facta.§.tenuis.⁊ in aliĳs.§.ff.de pe.tunc nō diceret lata se-
uerior sententia nec videretur grauatus in pena.et per conse-
quens cessaret ratio de qua.s.nec infamia debeat releuari ꝓm
Pet.⁊ Bar.qui sibi appropriat verba Pet.in.d.§.pena gra
3 uior.⁊ hic per Cy. ¶ † Ultimo no.ibi nō excessisse qđ positus
ad cōfinia debet ipsa seruare ⁊ non excedere:alias nō gaudet
beneficio de quo hic imo tēpus duplicať. Tertio limita nisi
quis fuerit condēnatus de crimine capitali:⁊ si perderet vitā
libertatē vel ciuitatē.⁊ eius status esset annihilatus.vt in.l.co
gnitum.§.consumiť.de var.⁊ extraor.cog.vnde esset infamis.
non ob.qđ pena fuerit diminuta.⁊ hoc de mente docto.⁊ ad-
de quod no.s.eo.in glo.in.l.j.

a ¶ Et iđ.ad hanc doctrinā Paul. de cast.adde doc. Alexā.de imo.in cōsi.cclxiiĳ. co.fi. in scđo vo.⁊ vide addita ad Ang. de are.i trac.malefi.in vbo sciēter ⁊ dolose.⁊ nouissi.in.l.iĳ.§.qđ ait ptor.ff. ne qs euꝫ q in ius voca.vi exi.⁊ ꝫ iudices q volūt seruare statuta ad vnguem. adđ eūdē Paul. de ca.i ꝯsi.cclxxv. in scđa parte cōsiliorū nouorū:incip.in cā incarceratorū.in.ĳ.colū. Fran.Cur.

2 ☞ Qui lege prohibente fuerit de facto fustigatus an incurrat infamiam.

3 Sufficit in crimine etiā ciuiliter intentato.i.ad penā explicandam parti sñiam declaratoriā ferri absq₃ condēnatione pene.

4 Potest esse crimen:⁊ tñ impunibile.

1 DEcuriones. ¶ † Condēnatus de cri-
mine vel in actione famo
sa est infamis:licet sit in dignitate cōstitutus ⁊ ha-
beat priuilegiū qđ nō possit torqueri vel fustigari.
hoc dicit.Nam reatus oēm honorē excludit.vt.j.vbi sena.vel
cla.l.j.priuilegium ergo concessum in vno non extenditur ad
2 aliud. ¶ † In tex.ibi prohibitum:sed quid si de facto fustige
tur an erit infamis.videtur quod sic ex genere pene.vt.ff.eod.
ictus.⁊.j.eo.fustibus.tantum enim operatur genus pene sub
sistente causa quantū operatur condēnatio de crimine famo-
so scđm intellectum docto.in illis iuribus. Contrariū tamen
videtur postꝙ lege prohibente hoc factum est.et hoc quantū
ad infamiā iuris:sed infamiam facti nō euitant.vt no.j.eo.l.
nullam.in gl.j. ¶ In tex.ibi verum.iniuriā subaudi atrocē.
vt.ff.de iniuriĳs.l.diuus.pro leui iniuria cōdēnatus nō est in
3 famis:vt ibi colligiť a cōtrario sensu. ¶ † In text.ibi te fecisse.
No.qđ sufficit in crimine etiā ciuiliter intentato.i.ad penā ex
plicandā parti sñiam declaratiuā ferri absq₃ cōdēnatione pe-
ne.Qñ eñ criminaliter intentať clarū est:qꝛ tūc in accusatio-
ne nō expedit petere illū condēnari ad talem penam cum illa
sit statuta a iure:vt.l.j.ff.ad tur.Breuiter in actiōe iniuriarū
in qua non est certa pena statuta:sed cōmittitur arbitrio iudi
cis facta estimatione iniurie cum taxatiōe iudicis.vt no.in.l.
iniuriarū.ff.de iniur.non puto sufficere ferri sentētiam decla-
ratiuam nisi etiam condēnetur ad certā penā:qꝛ actor ex illa
sñia nullam penā certā posset petere nisi forte dicamus qđ in

b ¶ In criminalibus.Adđ vt per Bar.in.l.libellorū.ff.đ accu.in.l. ĳ.§.si publico.v. iĳ.q̄ro.ff.đ adul. bal.i.l. edita. co. xv.s.de edendo. vbi dicit ꝙ de cōsuetudine ē qđ cōcludať.peto ipm cōdēnari ꝓm formā iuris et statutorū.de quo late per Ange.are.in suo ope maleficiorū.in v.necnō ad q̄relā. colū.xj. ver.ꝓcedem⁹ vlteri⁹.Fran.Cur.

BIU Cujas

execucione sententie poterit fieri hec declaratio. iurta nota. in simili in. l. j. ff. de eden. in prin. in glo. mag. in. l. j. de leg. ij. per Bar. in fi. facit. j. eo. si te. ver. etiã probatur. qõ sufficit snĩa declaratiua: sic etiã in omni actione ciuili non soluz reali: sed in personali. l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbi. & l. cum pretor.

4 in prin. ff. de iudi. ¶† In glos. ij. ibi non est remissa pena ipso iure: sed propter decurionatum infligi non potest. & sic no. fm Bald. qõ potest esse crimen: & tamen est impunibile. nam si est tale crimen pro quo veniret imponenda pena fustium decurio illud cõmittens diceret cõmittere crimẽ: & in penã fustiũ incideret mero iure. et tamen illa non posset sibi imponi. vt in bac glo. & sic remanebit impunitũ: sed certe posset pena cõmutari sicut fit cõmutatio in alio casu. l. legatuz. ff. de vsufru. leg. Bal. tamen ex ista glo. arguit qõ si statutũ dicat qõ offendens bannitũ non puniatur non sequit propter ea quin ipm offendens cõmittat crimen: licet impunitũ. & ideo si statutũ diceret qõ homicida non possit habere officiũ in cõmuni ppter eius crimen talis occidens: licet non puniatur de homicidio non propterea poterit habere officiũ propter crimen quod cõmisit. Tale eñ homicidiũ licet sit tolerabile non tamen est probabile scõm Bal. secus dicit ipse si statutum diceret quod licitum sit offendere bannitũ: quia tunc offensa non dicitur esse crimen vel delictum. & tene menti.

a ¶ Cõdẽnatus de furto. Adde gl. & bar. ĩ. l. j. ff. de infa. bar. in. l. athletas. in. §. fin. ff. de infami. Spec. in tit. de reo. in. §. ij. versi. & no. Paul. de ca. in consilio lxxiiij.

2 ¶ Damnatus in aliud opus publicum ꝙ in metallum perdit ciuitatem non libertatem: sed quando in metallũ perdit etiam libertatem.

3 Cõdẽnatus ad standum in carceribus per decennium eo finito: licet sit infamis si crimen erat famosum & pena non fuit alterata remanebit liber & ciuis: ſz si ad carceres perpetuos est liber sed non ciuis si vero in metallum vel opus metallorum perpetuo: tunc nec liber nec ciuis.

1 AD tempus. ¶† Legit̃ ista lex duobus modis scõm primaz lect. q̃ colligit̃ ex prima glo. & etiam ex vltima. h. d. Si pena fuerit minorata sine cause cognitione seu sine iusta causa etiam finito tpe pene remanet perpetua infamia si crimen erat famosum. h. d. & sic supplet. l. & si seuerior. s. e. que loquit̃ quando suberat iusta causa minuendi hic nõ suberat scõm aliã lectu. h. d. Quãdo pena non alteratur: sed imponit̃ illa que a. l. statuta est. licet finitum sit tempus pene durat tamen infamia perpetua si crimen erat famosum. h. d. & ista alia limitatio ad illam. l. & si seuerior. & qõ licet pena sit tẽporalis: infamia tñ que nõ ppie pena: sed sequela eius est perpetua. venio ad casum. ¶ In tex. ibi opus publicũ dati: qz fuit condẽnatus vt staret per decenniũ pro manuali ad portandũ lapides & calcẽ in quodã edificio quod faciebat fieri respublica quia cõmiserat crimen publicum ex quo condẽnatus est infamis. l. infamẽ. ff. de publi. iud. Sed erat dubium quãtum duraret illa infamia. nam videbatur durare tãtum quantũ illa pena cuius cõtrariũ hic dicitur: qz pena finitur decennio: sed

2 infamia durat perpetuo. ¶ In glo. ij. circa prin. ibi quia tunc ciuitatem perderet. dic quasi dicat non libertatẽ. et hoc quando in aliud opus publicuz ꝙ in metallũ. vt. s. posui exemplũ sed qñ in metallũ vel in opus metallorũ. tunc perdit ciuitatẽ & etiam libertatem. & hoc est quod sequitur in glo. & sic longa est differentia inter istas penas. Item gloss. dicit qõ adhuc est differentia inter penam metalli et opus metallorũ. in alijs de

3 quibus in glo. † Condẽnatus autem ad standũ in carceribus per decenniũ finito decẽnio licet sit infamis si crimen erat famosum & pena nõ fuit alterata: quia nec aucta nec minuta remanebit liber et ciuis. Sed si ad carceres perpetuos est liber: sed non ciuis. Si vero in metallum vel opus metallorũ perpetuo tunc nec liber nec ciuis.

b ¶ Iniuria facta seruo. Adde qd de iniuria facta ecclesijs et sacerdotib⁹ an censeat facta toti ciuitati et toti ppło. vide per ¶ Paul. de ca. in. l. si qs in hoc. C. de epis. & cle.

2 ¶ Condemnatus de furto: si post sententiam que transiuit in rem iudicatam potest probare quod non commisit furtum licet non euitet penam dupli vel quadrupli: an tamen euitet infamiam.

1 SI furti. ¶† Damnatus de furto est infamis. sec⁹ in dãnato: qz res furtiua reperta est penes eũ. h. d. In text. ibi fame dãnum subisti. dic sic sola snĩa condẽnatoria vel declaratoria criminis famosi facit cõdẽnatũ infamẽ absq; eo qõ missa sit execution̄i in penã maleficij & sic quo ad ifamiã trahit secũ execution̄ẽ: sicut & snĩa excõicationis. vt no. in. l. furti. §. j. ff. eo.

2 tit. & l. si quis filio erberedato. §. j. ff. de iusto test. ¶† In tex. ibi sententia durior. dic quia condẽnauit istam ad penam dupli ppter hoc solũ qõ res furtiua fuit reperta penes cã qõ fieri non debuit: imo in nulla pena veniebat condẽnãda. vt no. in. l. inciuile. j. de fur. licet aliqua suspicio sit ꝓtra eam nisi ostẽdat autorẽ a quo habuit. Et aduerte. ad Bar. glossatores ad istaz

a legẽ dicebat qõ tũc condẽnatus de furto a est infamis. vt. l. j. ff. eo. quando reuera furtũ cõmisit: sed si potest probare qõ non cõmisit etiã post snĩam: licet nõ euitet penã dupli vel quadrupli ad quã fuit cõdẽnatus si snĩa transiuit in rem iudicatam: qz fecit ius quo ad partem: lz sit iniqua. l. preses. ff. de re iud. & l. cũ putarẽ. C. fami. erc. bene tñ euitat infamiã per hanc. l. Alij glossatores tenuerũt cõtrariũ qz etiã infamiã nõ euitat: qz talis snĩa habetur pro veritate & claudit os ipsi condemnato vt non possit ꝓbare cõtrariũ. & de hoc habet̃ per glos. in. l. athletas. in fi. ff. eo. titu. Ad istã autẽ. l. difficilis est rñsio que videt̃ probare opi. zBar. glo. nititur soluere multis modis. & finaliter adheret illi solutioni qõ in vltimo casu huius. l. non fuit ꝓposita actio furti: qz tũc secuta condẽnatione esset infamis: sed ꝓposita fuit rei vendicatio vel certi cõdictio. que sol. mihi nõ placet: qz ille actiones sunt mere ꝓsecutorie nec fuisset ista condẽnata ad penã cuius contrariũ vult iste tex. dñ dicit snĩa durior. Ideo dic qõ in primo casu huius. l. loquitur quando agẽs in libello narrauit qõ illa subtraxerat & petijt ipam cõdemnari ad duplũ. & ita factũ est. vnde videt̃ intentasse actionẽ furti. & in illa secuta est condẽnatio: sed in scõo casu narrauit qõ res furtiua reperta est penes istã nec propterea dicebat istam subtraxisse. & tamẽ dicebat ipsam condẽnari ad penam dupli ac si cõtraxisset. & ita iudex facit. & sic apparet manifeste de iniquitate sententie: qz lz videat̃ intentasse actionẽ furti ex quo petunt eã condẽnari ad duplũ: attamen inepte postq; nõ narrauit illam subtraxisse. & ideo talis sententia tanq; lata ex inepta actione non infamat: & forte sententia est ipso iure nulla: qz lata super inepta actione. vt not. insti. de obli. in prin. et per Bal. in. l. actori. j. de iureiuran.

2 ¶ Licet quis audiat male loqui de patria sua & non respõdeat pro defensione eius nõ efficitur infamis.
Quod sit idẽ si recuset ire in legationẽ pro patria vel recipere aduocationem vel procurationẽ.

3 Defendens patriã suã super actione famosa intentata contra eam & succumbens non est infamis.
An ille qui defendit̃ infamet̃ si pro ea interuenit procurator.

1 NEminem. ¶† In hac. l. habet̃ duplex litera: ſz negatiua ob nõ defensa &c. Itẽ affirmatiua ob defensa. fm primã dicit qõ lz quis nõ defendat patriã suã non ppterea

2 est infamis. † & sic no. qz licet qs audiat male loqui de sua patria & nõ respondeat verbũ pro defensione eius ex hoc nõ efficitur infamis. Item si recuset ire in legationẽ pro patria vel recipere aduocationẽ vel procurationẽ non propterea est infamis. videbatur contrariũ quasi eẽt malus & ingratus quasi non desiderans bonum publicum neq; curans. Tene menti. quia non potest obiici si vocaretur ad aliqõ officium publicũ tanq; inhabilis ex dictis causis: in multis tamen locis prouidetur per ordinationẽ in talibus recusantes vt venetijs & florentie. scõm aliam literã legitur tribus modis in glos. † scõm

3 primã dicit qõ defendens patriã suam super actione famosa intentata cõtra eam & succũbens nõ est infamis: qz non est condẽnatus suo noie sed alieno. vt in. l. j. ff. eo. & idẽ in defendente quẽlibet priuato & condẽnato noĩe illius nõ suo. vt. l. furti. §. si quis alieno. ff. eo. ¶ Nec etiam is qui defenditur infamatur si pro eo ab initio interuenerit ꝓcurator. vt in. d. §. si qs. vel etiã ex postfacto. vt voluit glos. ibi. & intellige qõ nõ infamatur is qui defendit̃ &c. ſz infamia iuris. sed facti sic. vt ibi glos. scõm aliã lectu. dicit qõ ille qui defert bona in fiscũ & nõ probat nõ efficitur propterea infamis si hoc non facit corruptus pecunia. l. ij. in prin. ff. de iure fisci. alias secus. Tertio modo legit glo. vt ponatur casus per. l. ex varijs. j. de delatoribus.

IN iuriarum. ¶ Condẽnatus de iniuria facta etiam in vilissimam psonã est infamis. hoc dicit scõm Barto. hoc non placet: quia ponendo casum scõm qõ glos. po-

b nit non fuit hic condemnatus de iniuria facta seruo b ex pso na serui: sed de facta domino ex persona serui qui domin⁹ nõ

1 erat vilis persona. dic ergo † quod condemnatur actione iniuriarum ex iniuria facta alicui non principaliter: & in personã suam: sed consequenter fit in personam alterius sue potestati suppositã si est infamis. h. d. Videbat̃ eñ qõ edictũ pretoris quo cauetur qõ condẽnatus in actione iniuriarũ est infamis vt. l. j. ff. eo. deberet intelligi quando egit actione iniuriarum ratione iniurie facte in personã meam: & sic principaliter: non autem quando in personam serui vel filij mei vel vxoris. no. casuz. duplex resultat iniuria vna in persona filij vel vxoris: & illa est principalis: altera in personã meã: & illa venit in consequentiam vnde videbatur qõ condẽnatus ex ista vltima nõ esset infamis cuius cõtrarium hic dicitur.

Cedens

BIU Cujas

2 ☞Cedens bonis quam infamiam incurrat.

1 **Debitores.** ¶Lex ista dz intelligi de infamia iuris. nam iste casus nō cōprehendit in edicto ptoris de quo in.l.j.ff. eo. vbi ponuntur omnes casus in quibus incurritur infamia iuris. sed infamia facti bene incurritur in quibusdā locis in quib⁹ cessio fit cum vituperio ſm Lyn. qui allegat ꝙsuetudinē huius ciuitatis que est qō †q cedit bonis vadit in medio palatij ad lapidez vituperij et cōsuetudo ciuitatis rome vbi vadit ad leonem qui stat in capite scalarū capitolij. et ibi nudus percutit lapidem. Et ista infamia facti nō ē parui effectus. vt no.j.eo. nullam.

1 **Si te expilasse.** ¶Condemnatus de crimine expilate hereditatis efficit infamis sicut condemnatus de furto licet non sit proprie furtum: quia hoc crimen succedit loco furti ⁊ est improbius q̄ furtum. hoc dicit secundum intellectum doc. Sed do. Rapha. dicit q̄ iste intellectus sibi nō placet. qr pro tali crimine datur actio in factū. vt not. i. l. aduersus. j. fami. erci. que nō infamat. preterea non pōt dici furtum improbius. imo minus improbum q̄ illud qō fit viuēti ⁊ dicit intentionē huius. l. esse in contrariū. Vult enim dicere q̄ ex sīa lata sup hoc crimine delatoria criminis licet nullam contineat condēnationē pene nō propter hoc solum euitat infamia qr in actione furti que est famosa nō euitaret. licet sīa sit mere delatoria ⁊ nō contineat cōdēnationez pene: sed bene euitat ſm eum propter aliam rōnem qr tale crimen nō est furtum. sed imo qr defecit furtum ⁊ per ꝙsequēs actio furti de re hereditatria plerimē possessa fuit prouisum de ista. Et tamē ipsemet postea apostillando lec. suam ⁊ nō valēdo bene rndere contrarijs ꝺicit esse sequendū intellectū cōmunem doc. p. l. minime. ff. de legi bus.

1 **Saque.** †Increpatio paterna erga filiū ipz non infamat infamia iuris sed facti h.d. ⁊ hoc vltimū est verum ſm Bal. quando deliberato animo seu ex proposito nō antē ex calore ira cundie pater erga filium profert verba vituperosa ⁊ ignominiosa. alias pauci reperirentur qui non essent infames infamia facti que est maximi effect⁹. vt no. j. l. prori. Laueant ergo filij non irritare parentes.

2 ☞Tortus vel fustigatus post sententiam ⁊ sic in penā efficitur infamis.

3 Effectus infamie facti: ⁊ qualiter contrabatur.

1 **Nullam.** †Tortus vel fustigatus pro inuestigatione crimins nō efficitur infamis. h.d. Et iā si non fuit postea secuta condēnatio. sed fuit relaxatus tanq̄ innocens secus si fuisset repertus culpabilis ⁊ postea fustigatus in penā criminis posito etiam qō de crimine fuisset condemnatus. sed fuisset inceptum ab executione quod interdum fit quando quis reperitur in flagranti crimine nam capitur et statim ponit ad torꝝmenta in penam nō pro inuestigatiōe vel fustigatur. talis ēm efficitur infamis ex genere pene non ex condemnatione. ita intelligunt doct. l. ictus fustium. ff. eo. ⁊ l. fustibus. j. e. tit. ¶Et sic tribus modis irrogatur infamia iuris. scilicet ipso facto ītribus vel quatuor casibus positis in. l. j. in princi. ff. eo. Item per sententiam vt in alijs casibus postea sequentibus in illa l. Item ex genere pene nō ex ipso delicto meo ex cōdemnatione si facta non est. sed est pena vituperosa dummodo subsistat cā vera propter quam fuit imposita. ⁊ in hoc differt iste casus a precedenti quia quando incurritur ex cōdemnatione etiam si cā vera non sit qr tamen sīa pro veritate habetur efficit infamis. quia nō potest contrarium probari vt dixi. s. eodem. l.

2 si furti. ¶†In tex. ibi si sententia. expone si pro quia. Nam si fuit positus ad inuestigationē criminis clarum est quod sententia non precessit quia tortura debet precedere sententiam non econuerso vult ergo dicere si fuit tortus vel fustigatus ad inuestigationem criminis quia nondum erat lata sentētia super crimine non autez in pena non est infamis. secus si lata esset quia tunc fuisset positus in penam ⁊ iste est verus sensus. ¶In gl. j. in princip. ibi sed facti infamiam ⁊c. Ratio dic cōtrarium quod nec infamiam facti ex quo fuit repertus innocens quia iniquum esset qō ex hoc aliquod damnū pateretur ⁊ probatur hic in versi. nullam secūdū Bar. Sed do. Rapha. dicit gloss. posse sustineri. quoniam ad torturam pro inuestigatione criminis non proceditur nisi precedentibus indicijs. ⁊ illa indicia inducunt infamiā facti. sed nō placet quia videt purgata postq̄ nō est repertus culpabilis. ideo Bar. melius

3 dicit. ¶†In glo. ibi repellitur a dignitate. Ista gloss. semper allegat de duplici effectu quē habet ifamia facti. Adō tertiuz qr facit vt minor fides adhibeatur ex testimonio. Iz ex toto nō expellatur. vt no. ff. ad carbo. l. iij. §. due cause. ⁊ aliquando repellit ex toto testimonio. vt ī. l. cassius. ff. de sena. quando esset cassac⁹ ab aliquo officio ex causa ignominiosa. Qualiter autez

a cōtrahatur infamia[a] facti ⁊ de eius effectibus vide per Dyn. in. c. infamibus. de regulis iuris. libro. vj. vbi melius declarat quam alius.

2 ☞Pene legales imposite mulieri nubenti alteri viro infra annum luctus mortuo primo an hodie sint sublate.

1 **Decreto.** ¶†Mulier que maritū mortuū non luxit lachrymis: nec veste lugubri non efficitur infamis. Iz si nō luxit pudicitia viduali quia infra annum alteri nupsit tam ipsa

b q̄ etiam qui scienter eam accepit infamis efficitur[b]. h.d. ⁊ hoc prouenit ex edicto pretoris. de quo in. l. j. ff. eo. vbi cauetur qō mulier debet lugere virum per annum ⁊ non transire ad secunda vota. alias efficitur infamis. sed dubium erat quando non transiuit: tamen in funere non effudit lachrymas nec induit se veste lugubri cum tamē facile hoc posset. quia potius gaudet de morte viri q̄ tristetur. quādo apparet per aliqua īdicia an ex hoc efficiatur infamis declarat ista lex q̄ nō. et sic

2 venit ad declarationē edicti pretoris positi in. l. j. ff. e. ¶†Hinc est vna glossa qua queritur vtrū hodie attēta autoritate apo-

c stoli dicētis quod mortuo viro[c] nubat in domino. et etiā iuris canonici eam approbantis in. c. dominus noster. de secū. nup. sint correcte pene legales que imponūē mulieri transeunti ad secunda vota infra annum luctus. vt est pena infamie vt in hac. l. ⁊ alie plures de quibus in. l. j. ī. de secun. nup. ⁊ tenet qō nō sint correcte quia dicta autoritas intelligitur q̄ possit nubere sine peccato. nā viuēte viro ligata est ei: non licet ad aliuz virū trāsire sine peccato mortali. ipso viro mortuo est soluta a lege viri. ⁊ potest nubere sine peccato. quod autē non patiatur penas legales que non fuerunt imposite ratiōe peccati Iz alia rōne vt euitetur incertitudo prolis quia posset parere tali tēpore quod esset dubium vtrum filius esset primi mariti vl̄ secundi. dicit hic Bal. p dictum apostoli nō probari quia licet possit sine peccato mortali mulier ad secūda vota trāsire ⁊ infra annum luctus non propterea sequit q̄ possit euadere penas legales. Unde non fuit intentio apostoli dispositionē legis in hoc mutare. ⁊ istam opi. multi legiste sequūtur. sed in. l. j. ī. de secun. nup. tenet cōtrarium ne mulier nubēs autoritate apostoli permittentis remaneat decepta quod esse non debet. l. in condēnato. §. sicut. in fi. ff. commo. ⁊ istam opini. sequitur Barto. in. d. l. j. ⁊ etiam Inno. ⁊ alij canoniste qui dicūt quod pene quas mulier incurrebat de iure ciuili propter nimiaz festinantiam: qr infra annū luctus nubebat sunt sublate ꝓpter dictam rationē: Iz alie quas incurrit etiaz si nubat post annū vt in. l. ij. j. de secūd. nup. ⁊ per multas alias. ll. illius titu. non sunt sublate: quia illic fuerūt impōite in fauorem filiorꝝz primi matrimonij nō propter delictum mulieris: vt quia faciat rem prohibitam. Et huic distinctioni multi docto. adherent. sed Bald. tenet primā opinio. in. d. l. j. hic vero dicit se voluisse seq cōsilium Ly. de fur. ⁊ Pau. de liaza. qui consulebant qō si nō poterat sequi perturbatio sanguinis ex nuptu mulieris puta si post quatuor vel quinqz mēses a morte viri nupsit: naz tunc proles que postea nasceretur ex ea nō potest esse primi viri: sed secundi vel forte primus vir mortuus est in absentia et steterat per annum vel vltra quod non fuit reuersus. nam tūc si statiz etiā nubat proles que nascetur non poterit esse primi viri sed secūdi. vt. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Isto casu nō incurrit dictas penas: licet olim incurreret: quia lex simpliciter loquebatur. Sed si posset esse vtriusq̄ viri: tūc incurreret etiam dictas penas que distinctio satis est rationabilis. Et isto anno fui interrogat⁹ de ista. q. ⁊ nolui consulere propter diuersitates opinio. Alberic. in. d. l. j. dicit se vidisse practicare dictum Innocen. ⁊ eius distinctionem. Sed secundum cōscientiam meam puto veriorem esse glossam istam quia nec ad apostolum nec ad conditorē canonis pertinet corrigere. ll. ciuiles vbi non est questio de peccato sed de bonis moribus.

1 **Pastibus.** ¶†Ista. l. fuit supius ī alijs legib⁹ huius tituli declarata. hoc dicit. fustigatio irrogat infamiam si fiat in penam criminis famosi. hoc dicit. intellige etiā nō p̄cedēte sententia diffinitiua: vt quia fuit repertus in flagranti crimine: ⁊ sic erat crimen notorium tātum ergo valet interlocutoria lata causa cognita facta executione pene quātum sola diffinitiua etiam executione nō facta. ita intelliguntur ista. l. ⁊ l. ictus. ff. eo. tit.

2 ☞Judex potest facere aliquas experiētias ex suo officio ad

a ¶Cōtrahit infamia. adde an talis admittat ī testez ex necessitate cū tormētis viō ī l. ignoti ⁊ l. obearmē. ff. de test. doc. ī. l. j. C. de naufra. li. xj. Bal. ī. l. ij. ff. de senatoribus.

b ¶Infamis efficitur. adō. l. liberorū. j. §. notāter. ff. eo. ⁊ tex. ī. §. porro. iij. q. vij.

c ¶Mortuo viro Adō qō aīa defūcti ꝙtristat de secund. nup. prout ſz Bal. ī aut. cui relictū. ī. iij. co. v. nota q̄ aīa. C. de edi. di. adr. tollē. et an sint sublate pene īducte ꝙtra secūdo nubētes. vide Jo. de ana. ī ꝙsi. cū. ⁊ Alex. de imo. in ꝙs. cxxxij. in. iiij. vo. Cur.

BIU Cujas

reperiendum crimen.
Si quis negauit scripturã esse de manu sua cũ iuramẽto põt iudex ad cõuincẽdũ ipm de periurio ⁊ falsitate cõpellere ipm ad scribendũ vt fiat cõparatio literarum.
Condemnatus de damno dato non est infamis.

1 **Verbum.** ¶Interlocutoria iudicis lata sine causę cognitiõe nõ infamat. b.d.cũ.l.interlocutio.j.e.⁊ hoc de infamia iuris. ꝛ infamia facti videtur importare vt ibi verecundiã onerare ⁊c. Et pone casum scõm scõam positionem glo.qõ iudex dixit vni ex litigatoribꝰ qui nimis garrulabat siue preuaricatoꝛ vl calũniatoꝛ sicut audiui a baldo q papa in publico ꝙsistorio semel dixit oldrado de laude. ſſñ videbaꝯ ex hoc infamatꝰ qꝛ cõdẽnatus de ꝓuaricatione vl calũnia est ifamis. vt ff.e.l.j. Sꝛ illud est verũ qñ esset condẽnatus per diffinitiuã. et sic causa cognita sed hic fuit interlocutoria non ꝙtinẽs condẽ-
2 nationẽ: sed enuntiationẽ. ¶Ex prima vero positione glos. no. ſm Bal.q iudex põt facere aliquas experiẽtias ex suo officio ad reperiendũ crimen. Jdeo si aliquis negauit scriptã esse de manu sua cũ iuramento iudex ad cõuincendũ ipsum de periurio ⁊ falsitate põt cõpellere ipm ad scribendũ vt fiat cõparatio literarũ. ſſño. etiã ſm Bal.q cõdẽnatus de dãno dato non est infamis. tñ hic non erat condemnatus.

2 ☞Qui paciscitur data pecunia super criminibus famosis an habeatur pro cõfesso ⁊ conuicto per sententiam.
Confessio extraiudicialis in criminibus regulariter non facit plenam fidẽ sed indicium ad torturam. ⁊ quid in iudicio.

1 **Non damnatos.** ¶ſſõ solum damnatꝰ de crimine famoso est infamis sed etiã pactus per pecuntã. secus si sine pecunia vel si iureiuran. res decisa est. b.d.Declara hoc. vt l.athletas. §.fi.cũ.l.seq.ff.e. ¶Jn tex. ibi iniurie. dicit furti aut vi bono.rap. vt in.l.j.ff.eo.⁊ in.d.l.athle-
2 tas. ¶Jn text. ibi sed pactos quoq. Ratio est qꝛ q paciscit data pecunia super talibus criminibus habeꝯ ꝓ ꝙfesso ⁊ conuicto per sñiam. vt.l.qꝛ videt.ff.eo.ꝛ transactio fuerit facta extra iudiciũ ⁊ regulariter cõfessio extraiudicialis i criminibus nõ facit plenã fidẽ: sed indiciũ ad torturã. vt no.in.l.capite qui to.ff.de adul. Et si fiat in iudicio nõ facit quẽ haberi pro ꝙdẽnato. imo requirit expressa condemnatio. vt in.l. si confessus. ff.de custo.reorum. licet in ciuilibus habeaꝯ ꝓ ꝙdẽnato. vt.l.j. j.de cõfessis. Sed in casibꝰ istis est spãle vt iusta confessio licet resultet ex actu extraiudiciali. tñ habeꝯ pro iudiciali ꝙfessione etiã vltra hoc habetur pro condemnatione. ¶Jn tex. ibi pro mala cõsciẽtia hoc in dubio. sed si probaret aduersariũ fuisse potentem qui potuit metũ inferre ⁊ se fecisse transigere per timorem ex ista transactione nõ infamareꝯ qꝛ potius videretur facta ad redimendã vexationem [b] suam q̃ pro mala cõsciẽtia criminis. vt probatur ĩ.l.serui ob violatũ.j.de adul. ſm Bal. quod tene menti.

1 **Interlocutio.** ¶Jsta lex dicit idem qõd.l.verbũ.§. eo. ⁊ pone casuꝫ q ductus est quidaꝫ captꝰ de nocte per familiam potestatis ad iudicẽ quẽ cũ iudex sciret esse vitiosum dixit ei incontinenti tu es vnus ribaldus et ego habeo quotidie querelaꝫ de factis tuis sed volo tibi parcere pro ista vice. Sꝛ si decetero duceris ad me castigabo te taliter qõ eris ceteris in exemplum. Dicit ista lex qõ ista verba nõ infamãt qꝛ dicta sunt causa corrigendi nõ infamãdi. Sic ergo no. q admonitio iudicis vt quis ad meliorem vitaꝫ se conformet non infamat. b.d.

2 ☞Statutum qõ minoꝛ vel mulier nõ possit cõtrahere sine presentia duoꝝ cõsanguineoꝝ bone vite ⁊ fame: si adhibeãtur consanguinei vsurariꝰ qõ non valeat contractus.

1 **Improbum.** ¶Breuis est et non sumatur per hãc. l. ptꝫ scõm doc. qõ omnes vsurariꝰ [c] sunt hodie ifames ifamia iuris cum omnis vsura sit hodie improbata seu reprobata non erat iure isto si nõ excedebat summaꝫ taxatã a.l. eos.j.de vsur. ⁊ de illa que excedebat loquit lex ista. Et sic siue teneat altare paratũ ⁊ sic est publicus vsurarius siue occultus est infamis ipso facto non p sententiã ſm gloss. quã not. qꝛ iste casus non ponitur in edicto pretoris de quo in.l.j.ff. eodem. vbi enumerantur casus in quibus incurritur infamia ipo facto sine sententia. in princi. illius. l. in fi. Sed per istam addit alius casus. Si tamen esset occultus vsurarius requireretur sententia declaratoria non tamen oriretur infamia ex illa sed ex crimine precedente per sententiam declaratoriam non quãdo incurritur infamia per sententiam quia non oritur ex crimine sꝛ ex sñia. ideo si vsurarius fuisset receptus in testem. ⁊ postea declaratus foret vsurarius testimoniũ precedẽs irritaretur qꝛ tpe lati testimoniꝰ erat ifamis nõ sic oriret ex sñia. Et dicit Bal. qõ posito qõ penitẽtia ductꝰ restitueret postea vsuras nihilominꝰ remanet infamis qꝛ infamia fuit inflicta ossibus ⁊ perpetuo durat etiã post peractã penitẽtiam. sicut post finitam penã. vt.§.ea.l.ad tps ⁊ hoc tene mẽti qꝛ vsurariꝰ sunt in magno periculo ꝓpter hoc. Et si instrueret: heredes a fratre meo facerent mihi cõpetere querelã inofficiosi tanq̃ turpi-
2 persona herede instituta. vt ĩ.l.fratres.j.de inofficio.testa. ¶Facit etiã si statutũ dicat qõ minoꝛ vel mulier non possit contrahere sine ꝓsentia duoꝝ cõsanguineoꝝ bone vite ⁊ fame qõ si adhibeãtur cõsanguinei vsurariꝰ non valeat contractus quia nõ sunt bone vite nec fame. imo ꝓdigi fame ipsoꝝ ſm Bal.ꝫ Jac.bu. videaꝯ dicere ꝙtrariũ qõ verba statuti debeant intelligi ꝏ hominibꝰ discretis ⁊ cautis ⁊ tales vsurariꝰ sunt magis cauti q̃ aliꝰ. sed Bal. truffatur de ista iterꝓtatione. imo verba debent intelligi vt sonant. Et adde qõ notat Bal.j. de iureiur.l.in bonefidei. per banc.l.

1 **Si fratres.** ¶ſſdinoꝛ.xxv.annis exercẽs artẽ ludicrã nõ efficit infamis. b.d.Secꝰ in maioꝛe. vt in.l.j.in prĩ.ff.eo. non ergo reputaꝯ hoc crimẽ i minoꝛe sicut nec negligentia non petẽti tutorẽ vel non facienti vindictã de morte defuncti. vt.j. si aduer.delic.l.fi.ex qui.cau.in integ.resti.est necꝫ.l.j. sic non indiget restitutiõe. sed alia delicta bene cadunt in mi-
d noꝛẽ sicut in maiores si sunt doli capaces [d] licet interdũ minoꝛ pena eis imponatur ratione etatis. vt in.l.auxilium.§.in delictis.ff.de mino. ⁊ no.§.eo.l.iij.

1 **Idem rum.** ¶Cõdẽnatus i actione ꝓ socio de fide rupta ẽ infamis. Jdẽ in gbusdã aliꝭ actionibꝰ oriẽtibus ex cõtractibus depositi et cõmodati vt ĩ.l.j. ante.fi.ff. eo. Jn istis tñ actionibus ex cõtractu oriẽtibus requirit sñia nec sufficeret trãsactio ad irrogandã infamiã. vt.l.i actionibꝰ eo.ti.ꝫ secꝰ in oriẽtibus ex delictis. vt.§.eo.l. non damnatos. ⁊ ibi no.in glo.j.in fi. ¶Jn tex.ibi suo noĩe. i. ex cõtractu celebrato cum eo. secus si hereditario nomine ⁊ ex celebrato cũ defuncto. Jtẽ secus si procuratorio noĩe.

¶De procuratoribus. Rubrica.

2 ☞Litis contestatio legitimat personam procuratoris sicut cautio rati.
Procuratoris ꝑsona qualr etiã legitimet ꝓ interlocutoriam ꝓcuratoris ⁊ non cõpellat cauere de rato. ⁊ qd si ꝓbet ꝙtium.
3 Cautio qñ intelligatur cum fideiussoribus.
4 Procuratoꝛ cõparens coram arbitro si de ipsius mãdato dubitaꝯ q non teneaꝯ cauere q dñs habebit ratã sñiam arbitri nec ipe dñs teneꝯ eã ratã habere si vult soluere penã ⁊ si litigaret coraꝫ iudice nõ teneꝯ cauere q habebit ratã sñiam ꝫ factũ ipsius procuratoris sic.
5 Quando dicatur esse dubiũ de mãdato ad hoc vt procuratoꝛ admttatur cum cautione rati. ⁊ nu.6.
6 Procuratoꝛ actoris si non habeat mãdatũ cautius est qõ admittat cũ cautiõe rati si nulla aut parua sit iniuria reo cum sibi sit cautũ de sua indẽnitate.
Qualiter probabit procuratoꝛ de mandato.
8 Procuratoꝛ actoris qñ est certũ qõ hꝫ mãdatũ admittit etiaꝫ sine cautione rati sed si constat qõ nõ hꝫ nõ admittit etiã cum cautione rati nisi sit coniuncta persona et in quibus casibus admittatur ⁊ quid operetur cautio rati.

1 **Cautio.** ¶Procuratoꝛ actoris cauet de rato quãdo est dubium de mandato. b.d.Sꝫ ꝓcuratoꝛ rei cauet de iudicato soluẽdo etiã si nõ est dubiũ de mãdato. vt ĩ.l.j.j.de satisdã. Et q̃ sit rõ diuersitatis. dic vt ibi no.⁊ ĩ.l.nõ solũ.§.q̃ alieno.ff.e.⁊ ibi plene
2 per gl. de materia huiꝰ.l. ¶Jn tex. ibi tũc exigit. dic.ſ. ante litꝫ ꝙtest. postea vo nõ ꝙpelleret cauere si simplr fuit admissus qꝛ litis ꝙtestatio legitimat personã ꝓcuratoris sicut cautio rati. vt.ff.eo.l.põponiꝰ.§.rati.⁊.l.liter quos.§.alieno.ff.de dã. ifect. Est etiã tertiꝰ modus legitimãdi ꝑsonã curatoris. ſ. ꝓ iterlocutoriam iud. si ꝓnũtiat ipm habere legitimã ꝑsonã ad agẽdũ. ⁊ tunc etiã nõ cõpellit de rato cauere. de hoc dic vt no.j.eo.l. hꝫ hec tñ va nisi ꝓbet ꝙtium q mandatũ nõ habeat. vel dic qõ hoc nõ prodest allegãti quousq̃ lis durat postq̃ legitimata est ꝑsona. sed ea finita tunc nõ obstante legitimatione ꝑdicta põt opponi ⁊ ꝓbari qõ mãdatũ nõ habebat qõ dic vt not. in. d.l. licet. Jn glo.mag.in ꝓn. ibi quare dicit actiue ⁊ passiue. vide qõ no. per banc glo. in.l.ij. circa. fi.ff. de duobus reis. per Bar. in duplici

a ¶Cõpellere. adõ Bal. ĩ.l. cõparatiões. j. de fide ĩstru. hꝫbar. §. i.l. ⁊ si ꝙct. e.ti. adõtñ qõ opi. bal. alex. õ imo. ĩ.d.l. ⁊ si ꝙctus. §. bar. dicit verũ. Fran. Lur.

b ¶Aeratione. adõ q ẽt i bñficialibꝰ licite qs redimit nec ꝙmittit simoniã. ita do. ſſda. soci. ĩ ꝙs. xv. ĩci. vi sis publicis ĩstrumẽtis. col. ix. v. v.

c ¶Dẽs vsurariꝰ. ad de. §. porro. iij. q. vij. abb. ĩ.c. iterdi lectos. ĩ. iij. no. de excess. ꝑla. abb. ĩ.c. debitores. õ iure iurã. ſſRay. de tes. bal. ĩ.c.j. de iureiu. Jo. õ ana. ĩ.c. quã pniciosum. de vsur.

d ¶Doli capaces. adõ q dicãtur doli capaces. Vid ꝓ doct. ĩ.c.j. de deli. pue. Lar. ĩ. cle. j. õ homi. doc. ĩ.c.j. §. qꝛ vo õ reg. li. vj. lap. alle. cxciij.

BIU Cujas

3 in duplici significato nominum verbalium. ¶†In glo.ibi.j.
de verbo.signi.l.sancimus dic ꝙ qñ verbum cautio profertur
a.l.pretoria intelligitur cum fideiussoribus.vt in.l.j.de preto.
stipu.ꝛ sic sumitur cautio pro satisdatione.si vero a lege ciuili
intelligitur de simplici cautione sine fideiussoribus.vt.l.sanci
a mus.nisi addatur verbum idonea vel sufficiens.[a] vt.l.si man-
dato titij.§.fi.ff.manda.ꝛ in.l.si debitori.ff.de iudi.Lex autẽ
ista est ciuilis tamẽ ista cautio originaliter fuit inuẽta ab edi
cto pretoris.et ad illud habuit hic respectum imperator.ideo
illud verbũ sumitur pro satisdatione sicut in originali edicto
pretoris vel sumitur in significato generali non speciali secun
dum glo.Nam sub isto generali vocabulo plures species cõ-
prehenduntur.cautio satisdatoria cũ fideiussoribus. ꝛ cautio
simplex sine fideiussoribus.Si ergo sumat in significato spe-
ciali ponitur pro satisdatione si autem generali non obstat cõ
4 trarium de.l.sancimus.¶†In glo.ibi.l.nõ distinguemus.§.
pe.Tu dic melius ꝙ procurator comparens coram arbitro si
de ipsius mandato dubitatur non tenetur cauere qđ domin⁹
habebit ratam sententiam arbitri.Nam nec ipse dominus te
netur eam ratam habere si vult penam soluere.ꝛ quia etiam si
litigaret coram iudice nõ tenet cauere isto modo qđ dominus
habebit ratam sententiam.sed ꝙ habebit factũ suũ ipsius ꝓ-
curatoris.s.ꝙ litiget coram arbitro vel iudice vel qđ habebit
ratum cõpromissum.ꝛ ita declarat p gl.in illo.§. pe. tene mẽ-
5 ti.¶†In glo.ibi licet reus negaret ꝛ procurator confiteret se
non habere mandatũ ab his non diceretur esse dubiũ vel in-
certum de mandato quãtum ad hoc vt admittatur cũ cautio
ne rati.imo certum est de nõ mandato.ꝛ sic non admitteretur
etiam si vellet de rato cauere nisi esset cõiuncta persona que ad
mittitur etiam si constet eam non habere mandatũ vt.j. eo.l.
exigendi.ꝛ.ff.eo.l.sed ꝛ he.in prin.dummodo non cõstet de cõ
traria voluntate dñi vt in.l.põpo.§.fi.eo.ti.Bar.ꝛ doc. quasi
omnes videntur reprehendere hanc gl.in contrarium vult ꝙ
etiam si procurator nullam fidem facit de mãdato plenam vel
semiplenã.Sed solum asserit se habere ꝛ reus negat ꝙ ꝓpter
hoc dicitur effici res dubia ꝛ sic admittatur cum cautiõe rati.
Nam ex hoc sequeretur ꝙ negatio noceret ipsi reo negãti qꝛ si
non negaret non admittit procurator cum cautione rati quã-
do nullo modo probat qꝛ paria sunt nõ esse et non apparere.
in.l.duo sunt titij.de test.tute.ꝛ in.l.in lege.ff.de cõtrahẽ.emp.
Et sic dicetur esse certum de non mãdato sicut si confiteret nõ
habere sed negatio facit rem dubiã ad cõmodum negãtis nõ
autẽ ad incommodum.ꝛ ita loquitur.l.quam glo.allegat.pre
terea quando actor nihil probat et reus negat nõ dicitur res
esse dubia imo clara pro reo vt simpliciter absoluatur. vt in.l.
qui accusare.s.de edẽ.ꝛ tũc dicitur dubia qñ actor semiplene
probat quo casu reus non absoluitur simpliciter sꝫ defert iu-
ramentum vel sibi vel actori propter dubium.vt.l.admonẽdi.
6 ff.de iureiu.†Ideo concludunt doc.ꝙ tũc dicit esse dubiũ de
mandato reo negante ꝛ procuratore asserente quãtũ ad hoc vt
admittatur cũ cautiõe rati qñ procurator aliquam fidẽ facit
de mãdato sed non plenã vt qꝛ hꝫ vnũ testẽ vel literas dñi nõ
autẽticas vel qꝛ sunt penes euꝫ instrumẽta cause ex quo resultat ali
qualis presumptio.arg.eius quod no.in.l.fi.j.de pac.conuen.
ꝛ tunc admittit cũ cautiõe rati alias nullo modo.ꝛ dicũt hoc
probari in simili in.l.ij.§.cause.ff.ad carb.Ja.bu.tenebat glo.
simpliciter.ꝛ do.Rapha.ipm sequitur qꝛ si ꝓcurator affirmat
ꝛ reus negat nec est certum ꝙ habeat nec etiã qđ nõ haberet.
vtrũqꝫ enim est possibile.ergo dubium est vel incertũ.si ita est
loc⁹ est huic.l.Preterea si reuera habet mandatum fit iniuria
dño si non admittitur.ꝛ contra hanc iniuriaꝫ nõ prouidetur.
Sed si non habeat tunc posito ꝙ admittatur cũ cautione rati
aut nulla aut parua fit iniuria reo cuꝫ sibi sit cautũ de sua in-
demnitate.ideo cautius est in dubio falsum procura.admitti
cum cautione rati/postꝙ reus ex hoc nõ dãnificatur ꝙ ipsum
repellere etiam si cauere velit cum sit possibile ꝙ mãdatũ ha-
beant.ꝛ sic fieret iniuria domino ꝛ ad ipsuꝫ nõ prouideretur
si nullam fidẽ faciat de mandato etiã semiplenã postꝙ asserit
se habere:et de contrario nõ constet si vult cauere dꝫ admitti.
que opi.satis plꝫ postꝙ est de mẽte glo.Et ad cõtrarium de.l.
actor.de proba.facile respõdet.qꝛ ibi reo neganti nullo modo
prouideret si actor admitteret per cautionẽ rati.ꝛ vide istã. q.
7 in Spec.eo.ti.§.ratione forme.ꝛ quod habetur in addit.†Sꝫ
restat dubiũ difficile qualiter probabit procura.de mandato.
dicit Pet.qđ nõ potest probare nisi per instrumentũ celebra-
tum inter se ꝛ dñm:qꝛ reus illud instrumẽtũ poterit produce
re contra dñm si habebit pro se sniam non possit venire cõtra
eum si sit celebratum cum eo:ꝛ faciet fidem ꝯtra eum.Si velit
b probare per testes[b] nõ deberet audiri reo cõtradicente qꝛ exa
minatio testium fit inter procuratorẽ ꝛ reum.et sic non faceret
fidem contra dñꝫ qui non fuit ad hoc citatus.Unde si admit
teretur ꝓcur.ꝛ postea obtineret sniam ꝛ dñs nollet eã habere
ratam ꝛ diceret se nõ dedisse mandatũ non posset re⁹ se ex illis
testibus iuuare cõtra dominũ cui preiudiciũ non faciũt. vt.j.
res inter alios acta per totum.ꝛ ita tenet Pe.Sꝫ Guli.de cu.
contra per.l.si procu.absentẽ.ff.eo.vbi dicit esse casum ꝙ etiaꝫ
tenet Bar.Et ad rationẽ Pet.respondet qđ imo attestatiões
recepte inter procu.ꝛ reum faciũt fidẽ ꝯtra dñm qꝛ in hoc du-
bio procurator habuit legitimã personam ad faciẽduꝫ hoc de
clarari sicut in simili qñ opponitur exceptio incõpetẽtie iudi.
Ipse iudex habet in dubio legitimã personaꝫ pronuntiandi
se iudicem.ꝛ posito ꝙ nõ sit pronũtiatio facit ipm iudicẽ si nõ
fuit appellatũ.l.sicut ex alia.ff.de iudi.Que similitudo ẽ satis
extranea ꝛ cõtra omne debitũ rõnis ꝙ factũ ꝓcuratoris falsi
facientis examinari testes possit facere preiudiciũ dño absen-
ti vt sic sibi noceat sentẽtia lata ꝑ reo nisi ꝓbet falsitate testiũ
per.l.in cause.§.j.ff.eod.Ideo opi.Pe.maiore vtitur ratione
et equitate.Nec obst.l.procu.ff.eo.dum dicit literis approba-
tis.nam debet intelligi.s.per confessionem rei qui cognoscit li
teram domini.sed si negaret non posset probari per testes qđ
sint scripte mãnu dñi ꝙtum ad hoc vt procu.admittatur bene
tamen testes faciũt indicium vt admittatur cum cautiõe rati.
non autẽ sine cautione rati.licet Gul.ꝛ alij qui tenẽt aliã opi.
velint qđ admittatur etiam sine cautione.¶In gl.ibi respõ-
deo sic.dic tamen non remanebit cautio pretoria que reqrit fi
deiussorem sed potius erit conuentionalis.vt.l.in stipulatio-
8 nibus.cum ibi notatis.ff.de verbo.obl.¶†In glo.ibi itẽ di-
stingue.dic ꝙ in primo casu qñ est certum ꝙ quia plene pro-
bauit admittitur etiã sine cautiõe vt in.d.l.si ꝓcu.ꝛ.l.ne satis-
datio.rem ra.habe.licet in contrariũ faciat.l.si sine.§.cum aũt
eo.ti.vbi patet ꝙ etiã tunc vtilis est cautio rati qꝛ licet dñs de
iure nõ possit venire cõtra postꝙ dedit mandatũ potest tñ ve
nire contra de facto.ꝛ sic cõmitteretur stipulatio contra ꝓcu.ꝛ
eius fideiussores ad expensas litis quia eas non recuperãt a
dño postea veniẽte contra de facto.Sed si cautio nõ est presti-
ta non habet reus regressum contra procuratorẽ postꝙ osten-
dit mandatũ qꝛ nõ tenetur ex eo ꝙ dñs de facto fecit.ꝛ ille tex.
semp fecit me dubitare.dic vt ibi tetigi. nã video ꝙ etiam do.
Raph.dubitauit qꝛ dicit argu.cõtra.in.d.l.si sine. §. cum au-
tem.ꝛ nõ soluit.Item ꝙ supra dixi procedit qñ mãdatum est
legitimũ ꝛ sufficiens alias haberet pro non mãdato ꝛ nõ ad
mitteretur sine cautiõe.vt.l.illud.in fi.cum.l.seq.de mino.Itẽ
procedit qñ non dicebatur mãdatũ fore reuocatum quia tunc
mandatũ predictũ licet probatũ reuocaretur in dubium ꝛ sic
debet cauere.vt.l.vulgo.ff.de admi.tuto.In secundo vero mẽ-
bro qñ constat ꝙ non habet non admittit etiã si velit de rato
cauere.fallit in cõiuncta persona vt.s.dixi.Item in casu.l.nõ
tantũ.ff.de appel.Sꝫ ibi potius suo nomine appellat ꝙ noĩe
cõdẽnati.vt ibi patet.In tertio vero casu qñ est dubiũ admit
titur cum cautiõe rati.Fallit in casu.l.que ita.§.j.ff.ad trebel.
per rationem de qua ibi.Item fallit in eo qui vellet agere pro
curatorio nomine ad exigendum pecuniã.nam oportet ꝙ ple
ne probet mandatũ.nec admittitur cum cautiõe rati.vt no.in
l.nõ solum.§.que alieno.ff.eo.per glo.qđ etiam tenent doct.ex
cepto Bar.qui tenet contrarium in.l.si sine.ff.reꝫ ra.habe.dic
vt ibi.Paulus.

2 ☞ Pena si venit applicanda parti dicit cã ciuilis sed si fisco
dicitur criminalis ꝛ an in ea possit interuenire procurator.
3 In cã appellationis an sit prestãda cautio de iudicato soluen
do si fuit ꝑstita in cã principali ꝛ qd si nõ fuit prestita sꝫ post li
tem contestatã fuit legitimata persona procuratoris rei.

Cum rem. ¶†In causa pecuniaria ꝑn-
cipali vel appellationis põt i-
teruenire procurator.h.d.¶In tex.ibi pecuniariã
esse dicas dic quia fuit actum ex contractu vel qua-
si ad pecuniam vel rem estimabilem per pecuniam vel ex deli-
cto vel quasi ad penã applicandam parti.ꝛ sic dicitur causa ci-
uilis in qua sine dubio potest interuenire procurator tam in
causa principali quam appellationis. vt.l.j. §.vsufruct.ff.eo-
dem.Si vero ad penam applicandam fisco ꝛ sic erat causa cri
minalis.vt no.in.l.agraria.de ter.amo.tunc est dubiũ an pos-
sit interuenire procura.ꝛ gloss.videntur sentire ꝙ sic.quia vo
lũt quod quãdo imponitur pena a regula infra possit sentire
Secus si supra.vt no.in.l.seruum quoqꝫ.§.publice.ff. eod. al-
ter.contra argu.huius textus a contrario sensu dũ vult quod
ideo hic admittat causa pecuniaria.i.ciuilis.si vero crimina-
lis licet pena esset pecuniaria tunc secus vt innuit hic.ꝛ ita te-
net Pet.dic vt not.in.l.pe.§.ad crimen.de publi.iudi. ¶In
textu ibi solennibus impletis dic gloss.intelligit.id est presti-
ta satisdatiõe de iudicato soluendo tunc ista mulier que que-

a ¶Idone⁹ vel suf-
ficiẽs. Adde bar.
i.l.ꝑtorie.la.iij.ff.
de preto.stip.ang.
i auť.de executore.
i ꝑn.Ol.i suo ꝯsi.
lxviij.intellige tñ
qđ etiã intelligit
sine fideiussorib⁹
lꝫ sint apposita di
cta vba rõne sub
iecte materie. ita
An.de but.i.c.fi.
de rest.spo.quẽre
fert ꝛ sequit alex.
de imo.i ꝯsil.xxxv.
col.iij.v.circa ter
tiã.i.iiij.vo. Frã.
cur.

b ¶Testes.Adde
ang.i ꝯs.cxxj.ꝛ ad
de ꝙ mãdatũ ad
ꝯhendũ mrimo-
niũ ꝓbat p testes
ꝛ hec ẽ cõis opi.
sꝫ ale.de imo.i ꝯs.
cxix.col.pe.v. nec
dicat in.v. volu.
Fran.Cur.

BIU Cujas

fuit ab imperatore erat rea. vel dic de rato si non probaretur mandatum. ⁊ tunc erat actrix. et lata fuit sñia pro se a qua ad-
3 uersaria appellauit. ¶ †Jn gl. super verbo appellatione. op. vt in glo. cõtra ter. qõ nõ sit prestanda cautio de iudicato soluendo in causa appellatiõis qz si fuit prestita ĩ causa pncipali durat in causa appellationis. ⁊ sic superfluo iterum interponeretur causa. naz debet durare quousqz causa fuit finita: sed si non fuit prestita tunc si post lit. conte. fuit legitimata persona procuratoris rei vt amodo non possit compelli prestare dictam cautionem sicut nec cautionem rati. vt. l. pompo. §. rati. ff. eo. ita sentit gl. quam no. propter hoc glo. soluit tribus modis. primo qz hic non erat cã appellationis sed principalis et non erit lis contest. ⁊ dum dicit appellationis. exponit. i. interpellationis. Sed truffa est qz destruit literã. vnde soluit scõo qz in causa pncipali nõ fuit prestita: quia iste maritus in illa causa non interuenit sed nunc interuenire vult in causa appellatiõis. vnde necesse habet legitimare suã personaz que nũqz fuit legitimata. vt in. l. ij. de consor. ciuis. lit. Nam contestatio pcedens non legitimat personam procu. postea interuenientis. ⁊ ista ẽ satis bõa. vl tertio põt ĩtelligi qz ĩteruenit et satisfecit. tamen illa satisfactio finit per sñiam qz non habet effectum nisi in sententia illius iudicis coram quo fuit interposita quia illi tantum sñie videtur illi fideiussores se subiecisse: cum igit ab illa sñia fuit appellatũ ⁊ sic non transiuit in rem iudicatã fideiussores sunt liberati qz posito qz per iudicem appellationis cõfirmaretur illa sñia non mitteretur executioni illa sñia prima sed secunda. vt. l. furti. §. j. ⁊ not. ff. de infa. ⁊ illi secundi fideiussores se non subiecerunt. ⁊ de hoc est casus in. l. cũ apud sempronium. ff. de iudi. sol. ⁊ licet in. l. vj. in prin. ff. eo. ti. Jõ necesse erat eaz renouare. argu. in. l. filiusfa. ff. de dam. infecto. ita vult ista gl. Breuiter dic de isto articulo vt plene no. in. d. l. cũ apud. ff. iudi. sol. per Bar. que est singularis. ¶ Jn fi. glos. ibi sed curator nõ. Ratio diuersitatis est qz pcurator datur a minore ⁊ potest reuocari pro libito volũtatis. sed curator datur minori ⁊ non potest reuocari per minorẽ. ⁊ ideo de minori agitur preiudicio quia posset maritus damnificare vxorẽ si esset eius curator legitimus ⁊ ab ea non posset reuocari. nõ sic si est procurator.

a ¶ Pria citatio. adõ de hoc et dic vt per Barba. in 2s. xviij. col. iij. in primo volumi. Fran. Cur.

b ¶ Contumacia pcuratoris. adõ Bar. ĩ. l. cũ a matribus. C. q petãt tutores. Bald. in l. si procurator. ff. de cõdictio. indebi. Bal. ĩ. l. j. ff. si qs ius dicen. nõ obtẽpe. et quando cõtumacia pcuratoris noceat dño viõ p Alex. de imo. ĩ 2si. xlix. colum. ij. versi. et si pcurator. et in 2si. xcv. col. iiij. et v. in secũdo volu. et in cõsi. lxxxiiij. in fi. in primo volu. et ibi quid de machinatione. Fran. Cur.

c ¶ Mulier nõ possit eẽ. Adde gl. ĩ c. nõ solent. ij. q. vj. ⁊ gl. ĩ. c. dilecta de 2fir. vti vel inutili.

d ¶ Nõ põt esse pcurator. adõ Arch. ĩ. c. rescriptũ. vj. q. iij.

2 ☞ Prima citatio an possit incipere a procuratore rei.

3 Judex potest amouere ab administratione illum qui contumaciter abest et dominum non defendit et quid in procuratore.

4 Contumacia procuratoris quando noceat domino.

1 **Tam quis.** ¶ †Ex contumacia administratoris potest ipe ab administratione remoueri vel cõtra principalẽ ad missionẽ in possessiõem ex pmo decreto peruenire. h. d. ista l. multum singularis secũdum Bart. Alij contra qõ propter solam contumaciam procur. possit procedi ad missionem sed debet requiri ipse dominus absens iterato ⁊ eius amici et cõsanguinei. et si nullus comparet ad defendendum fit missio ex eo qz nõ defenditur. ⁊ hoc probat iste ter. dum dicit deliberauit enim pretor si non ⁊c. Sed si opi. Barto. esset vera nõ expediret aliam deliberationem facere. sed sufficeret procuratorem non comparuisse neqz defendisse. ⁊ hec opi. placet quã tenet do. Rapha. ¶ †Not. primo secundũ Barto. qz prima citatio[a] potest incipere a procuratore rei facit. l. solẽt. de ali. ⁊ cibariis lega. et hoc quãdo habebat legitimum mãdatum ad causas vel generale vel speciale in hac lite. Sed glos. in. c. cãm de do. ⁊ contu. dicit primã citationem debere fieri de ipso principali. et si non comparet potest postea citari procurator et dicit Bart. qõ sine dubio ista practica melior est. Sed dic qõ istud pcedit principali existẽte in ciuitate vel ppe ita qz de facili potest citari alias potest procedere simpliciter primum dictum
3 facit. l. j. §. j. vel. ij. ff. de lib. agno. ¶ †Not. secundo quod iudex potest amouere ab administratione illum qui contumaciter abest et dominum nõ defendit. sed hoc videtur habere locum in tutore vel curatore vel alio legitimo administratore. nã illi sicut dantur a iudice ita possunt a iudice remoueri. nõ ita videtur in procuratore quia ille nõ datur a iudice sed a parte. iõ nõ pertinet ad iudicem alicui pnidere de procuratore.

4 ¶ †No. tertio qõ contumacia procuratoris[b] nocet domino in
b bis que sunt modici preiudicij. s. vt perueniatur ad missionẽ ex primo decreto contra dominum nõ in his que sunt magni preiudicij quod perueniatur ad secundum decretuz. vt. l. hoc amplius. §. finali. de damno infecto. secundũ Bartolum. Tu dic melius vt. s. dixi quod hic non peruenitur ad primum decretum propter solam contumaciam procuratoris. et vide hoc quod nota. in Specu. de actore. §. primo versicu. sed queritur vtrum pater.

1 **Alia absente.** †Absens ex cã probabili et necessaria si nõ fuit legitime defensus ⁊ lata sit ẽ ipsum sententia restituitur ad totam causam vt sententia de nouo feratur ⁊ nõ dicitur legitime defensus si pro ipso comparuit vxor
c cum mulier[c] non possit esse procuratrix etiam sui mariti. h. d. Restituitur etiam ad processum agitatum eo absente vt possit fieri de nouo si non est agitatus vtiliter. vnde dicitur restitui ad heremodicium. vt no. in. l. fi. ff. de in integ. resti. Oppo. primo qz iste non restituatur nisi ad appellãdũ. vt. ff. de in integ. resti. l. fi. So. ibi fuit legitime defensus: hic non. Jtem oppo. qz non sit necessaria restitutio qz sentẽtia est ipso iure nulla postqz processus fuit agitatus illo absente quia non potuit lis contestari cum contestatio requirat presentiam ⁊ sententia lata lite nõ conte. nõ valet vt no. in. l. fi. §. illud. de tẽpo. appel. propter hoc dicit glo. qõ iste se absentauit post lit. cõte. ⁊ sic verus processus fuit agitatus ipso absente ⁊ citato ad domum al's si non interuenisset citatio predicta si militer non valeret. l. ad perẽptoriũ: cũ. l. seq. de iudi. ¶ Tertio oppo. qõ non restituatur nisi in casu quãdo reliquisset procu. qui mortuus fuisset. vt. l. nec non in prin. ff. ex qui. cau. maio. Sol. ibi qñ fuit absens ex causa probabili non tamen necessaria vt studiorum. Hic vero debet intelligi quãdo est necessaria puta reipublice. ⁊ omnia ista colliguntur ex gl. j. ⁊ ista prosequerevt no. in. l. fi. ff. de in integ. resti.

2 ☞ Procurator actoris an possit repelli ab agendo si non bz etiam mandatum ad defendendũ in cã reconuentionis.

1 **Actionem.** ¶ †Procurator actoris non admittitur ad agendum nisi defendat dominũ in causa reconuẽtionis. h. d. Venio ad casum. ¶ Jn ter. ibi si non eũ defendat. dic dum tamen defendere possit arbitrio boni viri in causa ciuili mouenda per reum contra dominum. sed in criminali nõ tenetur defendere qz non posset etiam si vellet secundum Pe. ⁊
2 Ly. ¶ †Item videtur qz debeat habere mandatum ad defendendum in causa reconuentionis. alias nõ censetur mandatũ legitimum ⁊ contra instrumentũ posset obijci. vt no. in Spec. eo. titu. §. j. versi. item exigitur qz licet habeat. Jn glo. ibi si statim agere vult. dic. s. ipse reus. i. statim reconuenire. si autẽ nõ statim sed ex interuallo. tunc glo. vult qz procurator actoris debeat cauere cũ fideiussoribus de defendendo quãdo reus vellet agere. Pet. contrariũ dicit qz hoc nõ reperitur iure cautũ. ⁊ quia sequeretur absurdũ qz esset in potestate rei procuratorem actoris semper repellere. diceret enim se velle reconuenire dominum in mille marchis auri. ⁊ sic nõ reperiret procu. qui vellet pro eo fideiubere. Sl. vero in. l. sed he. §. defendere. ff. eo. limitat quod hic dicit glos. vt procedat quando reus non haberet iura sua in promptu vt nũc possit agere. ⁊ de hoc facit fidem iudici. nam equitas suadet vt sibi prouideatur et iudex poterit sibi statuere certuz tempus infra quod agat. argu. l. si quis libertatem post medium. ff. de peti. here. qz si nõ fecerit liberati sint fideiussores. Sed si nõ ostenderet iustã causaz quare nunc non agat locum habet opi. Petr. et istam videtur tenere Bar. ⁊ dicit esse casum in. l. j. ĩ. de satis. qz teneatur cauere facit. l. ⁊ ideo. §. sed si pater. ff. rerum amo. iuncta. l. j. §. si pose. ff. de colla. bono. Et notandum qz cum incipit defendere tenetur cauere de iudicato soluẽdo tanqz procurator rei in qua cautione cõtinetur clausula de defendendo in tota. l. Pet. autem ad illam. l. j. de satis. respõdet. sed distinctio de qua. s. cõ-
1 muniter approbatur.

Reum cri. ¶ †Accusatus vel inquisitus de crimine quousqz pendet processus nõ potest esse procurator alterius ad iudicia propter hoc contra instrumẽtum in causa procuratoris deductum potest obijci quod nõ est legitimus procurator: quia cõtra ipsum pendet inquisitio vel accusatio coram iudice maleficiorũ. ⁊ dicit Petr[o] quod nõ refert de quo crimine quia iste tertus loquitur indistincte. ⁊ sic etiam de leni crimine. Sed aliqui dicunt quod debet intelligi scilicet de crimine capitali: precedens magis placet vt tendat ad purgationẽ innocentie anteqz pro alio admittatur. Jsta tamen exceptio est dilatoria. ideo debet opponi ante lit. contesta. postea vero nõ posset opponi sicut cetere dilatorie. vt. j. e. l. ita demum. et hoc
2 vult glo.

☞ Clericus qz non possit esse procurator alterius si est cõstitutus in sacris vel habeat beneficium ecclesiasticũ cui debet in
1 tendere et quid in monachis.

d **Jtem.** ¶ †Miles non potest esse procurator[d] alterius etiã coniuncte persone. h. d. Et hoc ne abstrahat ab officio militie in damnũ reipublice

BIU Cujas

rei publice pro factis alienis.sz pro propriis bene potest agere
vt.j.eo.l.qui stipendia. ¶ In gl.super verbo rescripto ibi de
preci.impe.offe.l.quoties.ibi per rescriptum potest tolli exce-
ptio dilatoria.⁊ hic dicitur contrariū dū dicit tex.ex sacro rescri
pto.nam ista exceptio tu es miles.ideo nõ potes esse procura-
tor est dilatoria.vt.j.eo.ita demū gloss.soluit trib⁹ modis tene
vltimam quam declara hoc modo quia contrarium loquitur
in exceptione dilatoria que non fuit inuēta ꝓ vtilitate reipu-
blice.sed ista ꝙ miles non possit exercere ꝓcu.pro alio fuit in-
uenta pro vtilitate reipublice.ideo rescriptū ꝑ qd ista exceptio
tolleretur tāꝙ subreptitiū nõ valeret.vt.l.nec dānosa.s.de p-
ci.impe.offe.in.l.fi.s.si ꝯ ius vel vti.pub.nisi diceret nõ obstā-
te quacunq; lege cõtrariū disponēte lz nõ exprimeret illā.l. vt
2 no.in.d.l.fi.p doc.⁊ in aut.qui.mo. na.effi.sui.§.fi. ¶ † In ea.
a glo.ibi an autē idē in clericis.[a] dic doc.dicunt ꝙ sic si sunt con-
stituti in sacris vel habent beneficiū ecclesiasticū cui debēt in-
tendere:alias secus.sicut in officio tutele distinguetur.vt not.
s.de epi.⁊ cler.aut.presbyteros.⁊.l.generaliter. Itē et mona-
b chi[b] etiā si non sunt clerici non pñt esse procuratores laicoruz
vt in.d.aut.presbyteros in fi.

2 ☞ Procurator quando ante litem ꝯtestatam possit alium substituere.
3 Procurator habens potestatem substituendi alium non specificata aliqua persona an possit substituere quem vult.
4 Postꝙ talis procurator alium substituit an possit cum reuocare.
Si dubitatur de ista substitutione an debeat substitut⁹ cauere qd substituens habebit ratum an autem qd ipse dominus.
5 Procurator constitutus ad negocia cū generali mandato põt qñcunq; ad negocia procuratorē substituere.⁊ qñ debeat substituere ꝙ agere possit.

1 **Quod quis si.** ¶ † Procurator ad li-
tes cõstitutus nõ potest
2 ante li.cõtest.aliuz loco sui constituere.h.d. ¶ † In
tex.ibi exigere mandauit ⁊c.⁊ sic loquitur in procur.
actoris idem in procu.rei vt ante lit.ꝯtest.non possit aliū loco
ei⁹ substituere.hoc tñ verum nisi satisdedisset de iudicato sol-
uendo q; tunc loco dñi haberetur.l.antepe.ff.eo.⁊ facit.l. defun-
ctus.eo.ti.⁊ sic posset substituere ita no.in Spe.eo.tit.§.j. ver.
sed nunqd defensor. Bald.tñ hic videtur aliquid sentire qui
quātū ad effectū de quo in ista.l.nõ habeatur loco dñi. Item in-
tellige hanc.l.nisi talis ꝓcurator habeat potestatē substituen-
di.nam tūc posset dūmodo exprimeretur certa persona quā sub
3 stituere posset ſm quosdam.per.l.ij.ff.eo. † Sz certe hodie de-
terminatū est in.c.j.extra eo.tit.lib.vj.ꝙ etiā si nõ fuerit specifi
cata persona valeat ista potestas data substituendi in instru-
mēto procurationis. et sic poterit substituere quē vult.hoc tñ
verū si talis ꝓcurator ꝑncipaliter constitutus erat habilis ad
officiū ꝓcuratiõis exercēdum.sed si inhabilis.vt q; miles vel
mulier vel religiosus.tunc si data est sibi potestas substituēdi
aliū:an possit substituere posito ꝙ ipse nõ possit se exercere.et
sic an sit inhabilis ad substituēdū vel nõ.dic vt plene no.i cle.
religiosus.e.tit. Et ꝙ possit substituere legiste solent allegare
tex.cū gl.in.l.cū esse.§.fi.in prin.ff.de serui.rusti.pred.vbi glos.
4 allegat istū tex.in argu.ad hoc. † Itē an postꝙ talis ꝓcurator
aliū substituit possit eū reuocare.dic vt habetur hodie i.c.is qui.
eo.ti.lib.vj. ¶ Et adde qd no.per Bar.de ista materia in.l.si
procuratorē.§.j.ff.man. Itē si dubitatur de ista substitutione an
debeat cauere ꝙ iste substituēs habebit ratum. An aūt ꝙ ipe
dñs ꝑncipalis videtur distinguēdū an substituerit ex eo qd li
tem erat cõtestatus.⁊ sic effectus dñs litis.⁊ tūc qui substituit
noīe suo ⁊ ex iure i ei⁹ ꝑsona eradicato debebit cauere qd ipe
substituens habebit ratum. Si vero non erat lit.cõte.sed sub-
stituit propter potestatē substituendi sibi datā.tunc q; nõ sub
stituit iure suo sed dñi debebit cauere ꝙ dñs habebit ratū.de
hoc no.in.d.§.j.⁊.in.d.l.ij.de cura.bo.dā. Itē predicta ꝓcedūt
qñ procurator vellet substituere in tota cā que erat aliena non
sua. Sed pone qd disceptabatur an haberet sufficiēs mādatū vel
nõ.⁊ sup hac disceptatione ipse vult ꝓcuratorē substituere añ
lit.ꝯte.an possit.dic qd sic q; ista est cā propria sua non aliena.
ita no.eo.ti.in Spec.§.ratione forme.ver.porro.⁊ no.j.eo.licet
5 ¶ † In glo.ibi sed ad negocia.sic intellige istā glo.sane vt pro
curator constitutus ad negocia cū generali mādato possit qñ
cunq; ad ipsa negocia procuratorē constituere: q; in negociis
non contestatur lis.sed aduerte q; virtute talis mādati ad nego
tia põt etiā agere q; hoc est de negociis.vñ si vellet substituere
ꝙ agere possit:dic ꝙ nõ nisi lis fuisset cõtestata per generalez
ꝓcuratorē.vt.l.si ꝓcuratorē.§.j.ff.man.vbi ꝓbatur.⁊ adhuc ex-
pressius in.l.neq;.j.eo. Nam tutor ⁊ curator habent generale
mandatū ad negocia.⁊ possunt agere ꝑ seipsos virtute talis
mandati pro pupillo vel adulto.⁊ tñ in cā nõ pñt dare procu
ratorem nisi lit.contesta.per eos.sed est necesse vt perueniatur
ad actorem vt ibi habetur multominus procur.generalis qui
nõ habet legitimū mandatū.ad ipsa vero negocia extraiudi-
cialia bene põt aliū substituere:⁊ sic licet virtute talis mādati
a dño veniat potestas agendi.si tñ est datū ab ipso procurato
re qui non erat dñs ante lit.conte.non venit ptās agēdi ꝙuis
illud nõ poterit dari nec specialiter nec generaliter. Hec autē
ꝓcedūt qñ non fuit electa industria persone alias etiaz ad ne-
gocia nõ posset substitutū dare ⁊ presumitur electa industria
quando fuit datum mandatū super vno negocio nõ limitato
sed limitando eius arbitrio.puta ꝙ vēderet talem rem melio
ri pretio quo posset.nam tunc censeretur electa industria ⁊ nõ
posset aliū substituere.l.fi.§.j.ff.de diuer.⁊ tempor.ꝑscri.ver.si
vero limitatum.puta ꝙ venderet pro tanto pretio non censere
tur electa industria:q; quilibet sciret facere ⁊ sic posset substi-
tuere.ita no.in.d.l.si procurator.§.fin.⁊ in.d.l.fin.ff.de diuer.
et tempo.prescrip.per Bar.

2 ☞ Mulier potest esse procuratrix in rem suam.
3 Factū vel confessio cedentis an possit preiudicare cessionario.
4 Quomodo cognoscatur an cessionarius intentet vtilē an exercitium directe.
5 Cessionarius quādo agit iure cesso qualiter faciat narrationē ex persona cedentis:tamen concludit in personam suam. numero.9.
6 Si narrat aduersarium sibi teneri an libellus erit ineptus.

1 **Qui stipēdia.** ¶ † Miles põt esse pro-
curator in rem suaz.h.d.
Quia tūc gerit negociū suum non alienū.et.l. non
2 prohibet gerere sibi negocia sua:sed aliena sic. † Et
idem videtur in muliere que propter verecundiam sexus pro
hibetur esse procuratrix alterius pro se non prohibetur litigare
ideo poterit esse procuratrix in rem suā:quia lz respectu dire-
cte actionis que remansit penes cedentem nec ab eius ossibus
potuit separari.vt in.l.quis ergo casus.ff.de pecu.dicatur cessio
narius esse procurator respectu tñ vtilis in ipm trāslate nõ di-
citur procurator sed alterius dñs.et etiā respectu vtilitatis q̃
debet peruenire ad eum:⁊ penes eum remanere:sz si haberet
restituere cedēti:tunc diceretur procurator alterius potius ꝙ
dñs:licet per cessionem vtilis fuerit in ipsum translata per ea
que no.in.l.fi.j.eo.⁊ qd tangitur per Bar.in.l.facta.§.si heres.
3 ff.ad trebel.in.q.illa † an factū vel confessio cedentis possit pre
iudicare cessionario:quia si cõmodum est penes cessionarium
remansurum non potest.secus si ad ipm cedentē reuersurū:q;
nõ diceretur nocere cessionario:sed ipsi cedenti. ¶ In text.ibi
qui honesta ⁊ verecunda precedēte cā:vt q; est debitor suus cū
nõ posset sibi soluere cessit sibi actionē ꝯtra aliū debitorē suū.
vt ex eo qd inde redigeret sibiipsi solueret:vel q; cedēs sibi do
nauit actionē suā vel vēdidit ex ista cā:alias presumeretur redē-
4 ptor litis.⁊ sic non esset honesta ⁊ verecūda causa. ¶ † In text.
c ibi mādatas.i.cessas[c] per quā cessionē transfertur vtilis.et etiaz
exercitiū directe ⁊ primaz intētat sua noīe:scdam vero intētat
noīe cedētis:sed qūo cognoscitur an intētet vtilē vel exercitiū di-
recte.dic ex conclusione libelli:q; si petit aduersariū condēna-
ri sibi suo noīe videtur intētare vtilē. Si vero ꝓcuratorio noīe ce
dentis videtur intētare exercitiū directe. Est aūt vtilis in hoc:q;
in primo casu nõ poterit sibi opponi exceptio ꝯcernēs mere ꝑ-
d sonā cedentis.puta ꝙ sit bannitus[d] vel excõicatus[e] q ꝓhiben-
e tur agere et ista probatio afficit dūtaxat personā:nõ aūt ipm
debituz: sed si ageret ꝓcuratorio noīe cedentis.talis exceptio
posset sibi oppponi sicut si ipse cedēs ꝑ seipm ageret:q; videtur ꝑ
se agere ex quo per ꝓcuratorē suū.de hoc no.i.c.j.de iurepa. li.
vj.⁊ in.l.apd celsum.§.sed cū legitima.ff.de doli exce.si aūt nõ
apparet ex ꝯclusione libelli quā videatur intentasse.dicit Spec.
ꝙ videtur intētasse exercitiū directe. ⁊ qd non tenetur declarare
quam velit intētare.vt no.per eū eo.ti.§.fi.de instru.edi.§.nūc
videamus.ver.sed qd ecce.⁊ no.per Dy.⁊ Bar.i.l.si duo.ff.de
solu.sic si succūbat in directa in casu quo ipsam videtur intētasse
non prohibetur:postea intētat vtilē.vt no.Spec.in ti.de procur.
§.sequitur.ver.sed queritur an talis facit.l.minor.xx.an.§.j.ff.
5 de euic.in tex.ibi cum licet cõtentio. † Iste text.semper allegatur
quod cessionarius quando agit iure cesso facit narrationē ex
persona cedētis.dicit em̄ aduersariū contraxisse cuz cedente et
fore illi obligatum:tamē cõcludit in personā suam q; petit il
lum condēnari ad sibi dandū vel procu.noīe cedētis. ⁊ tūc in
tētat exercitiū directe vel suo noīe.⁊ tūc intētat vtilē vel simpli
citer:est tñ dubium quā videatur intentasse super quo dic vt su
6 pra dixi. ¶ † Sed quid si narrat aduersarium sibi teneri an
erit libellus ineptus videtur ꝙ sic:q; cū illo non cõtraxit ipse et
sic nõ est sibi obligatus:vt ex tenore ꝓcedētium apparet:tñ

a ¶ Idē i clericis. adde abb.i.c.in nr̃a.d ꝓcu.abb.i c.cū essez.i.j.no.d simo. Abb.i.c.ꝑ venerabilez.in.j. no.q filii sint legi. Arch.i.c.ꝓuenit. lxxxvj.disti.

b ¶ Itē ⁊ mõachi. adde tex.i cle.religiosus.d ꝓcura. Inn.i.c.cū.J.⁊ A.d re in. abb.i c.ex pte.de postulando.

c ¶ Cessas.an ⁊ qñ agēs ex iure cesso debeat i libello ſ exprimere.add ⁊ dic vt ꝑ Alex.dimo. i ꝯs.cxxxviij.co.ij. v.ij.ex alio i.ij.volu.Cur.

d ¶ Bānit⁹.adde Bal.i.l.q accusare.C.d edē. Ioā.an.in.c.sup coqd met.cau.

e ¶ Excõicat⁹.add doc.i.c. intelleximus.de iudi.

BIU Cujas

dic libellum posse sustineri quia potest intelligi ꝑ tū ad effectum: q; venit cōdēnādus ad dādum sibi. Et quādo libellus
a potest sustineri quoquo modo etiā impropriādo[a] verba debēt sustineri vt no. Jnn. in. c. craminata. de iudi. hoc etiā videtur terminare Bal. in simili quando ille cui cessa est rei vendica. agit. nam debet narrare cedentem dōm nō se: quia nec esse potuit ante possessionem adeptam. vt in. l. si res. ff. de rei vendic. ⁊ not. Barto. in. l. si culpa. co. titu. tū determinat Bal. in. l. per diuersas. j. man. in. vj. q. libellum posse sustentari licet petat se declarari dōm. cum tamē sit licet habeat vtilem rei vend. quā potest habere absq; eo ꝙ sit dōs. vt patet ex no. in. d. l. si culpa. non sunt alia.

a ¶ Impropriādo. Adde Bar. ⁊ ibi Alex. in. l. si olei. j. loc. Jnn. in. c. cō querente. de offi. ordi. et in. c. cū venerabilis. de excep. et notat in. l. itē possessore. §. itē si iuranero. ff. de iureiur. ⁊ in. l. inter stipulantē. §. j. ff. de iureiur. p do. ¶ Dari. socilate ī. c. dilecti. arti. xxxiij. de libelli obla. ⁊ do. Alexā. de imo. in ꝙsi. cxxi. col. j. in. j. volu. Fran. Cur.

2 ☞ Paria sunt non habere mandatū vel habere tale qō nō extenditur ad articulū de quo queritur.

3 Jn eo in quo mādatum nō extendit factum procuratoris nō potest domino nocere quoquo modo sicut si nullum mādatū haberet.
Dolus vel fraus ꝓcuratoris mei nō nocet aduersario meo qñ cum eo nō participauit de fraude vt faciat sentētiā latam pro eo rescindi.

4 Libera potestas per que verba dicatur concedi.
¶ Procurator ꝙstitutus ad aliquem articulū cause vt ad respōdendū positionibus vel ad opponendum aliquā exceptionez si litigauit vsq; ad sentētiā inclusiue et fuit citat⁹ an ad alios actus valeāt gesta per eum.

5 Clausula cōstituit ad agendū ⁊ defendēdū quid importet.
Si quis ꝙstituit procuratorē ad aliquem actū quem iudex dixit se facturū tali die ⁊ nō faciat tali die sed alio die citato procuratore an valeat actus.

b ¶ Libera ptās. ad de qō virtus isti⁹ vbi libera operatur ꝙ qñ facta ē ꝙmissio plurib⁹ cū libera puta si dicat cōmittim⁹ titio et seio dādo ipsis liberā ꝙmissio. tunc videt cui libet insolidum facta commissio ita Bal. ī rub. j. de exerci. et adō qō dicit Bal. no tabiliter ī. l. fin. j. qō cū eo. qō si appet ꝙmissio ī qua dicat volum⁹ qō titi⁹ possit illō ꝙ possum⁹ qō pp hoc vī hīe potentiā obligādi dominū qō nō ē ex alio nisi q; vī hīe spālē magistratū et idē si dicat volo ꝙ habeat tota lē ptātē. ita Ang. ī. l. si illud. §. si tales. Cur.

6 Jlle qui constituitur ad articulū solū cause dicit nudus minister nec in eo substātiatur iudiciū ⁊ an admittat ꝓcurator cōstitutus ad proponendū exceptionem dūtarat.

1 ¶ Si procurator egreditur fines mandati in eo qō facit ipso iure non ꝓiudicat dño. Sed si ingreditur ꝓeiudicat mero iure tamē si fraudē vl dolum cōmisit aduersus ipsum succurritur domino per actionem mandati. h. t. ¶ Not. primo ꝙ paria sunt habere mandatum vl habere tale qō nō extenditur ad articulum de quo queritur. facit. l. al's. ff. de iureiu. ⁊ quod no. in. l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebel. in glos. ¶ Jtem no. ꝙ in eo in quo mandatum non extenditur factum procuratoris non potest domino nocere quoquo modo sicut si nullum habet mādatū. l. in cause. §. j. eo. titu. ¶ Jtem not. in fi. ꝙ dolus vel fraus procuratoris mei non nocet aduersario meo quando cum eo non participauit fraudem vt faciat sententiam latam pro eo rescindi. sz mihi succurritur cōtra ipsuz procur. ad interesse. sed si participauit secum dolum vel fraudem tunc secus et tunc dic vt. l. eleganter. s. §. penul. ⁊ l. cū a te. ff. de dolo. ⁊ quod tetigi de aduo. diuer. iudi. l. j. ¶ Circa istaz. l. queritur de exemplis in prima parte glo. que sunt hic: exemplificant quando habent mandatum ad litigandum ⁊ ipse transegit in qua requiritur speciale mandatum. vt. §. de transac. l. transac. placitū. sufficeret tamen generale mandatum cum libera. et ita debet intelligi secund⁹ casus dum dicit qō si plenam potestatem habuit ⁊c. nam dicitur habere plenam quando habet liberam. ¶ Et allegatur
4 b iste ter. ꝙ libera potestas [b] videtur concessa per hec verba. concedo tibi plenaz potestatem. licet ter. in. l. quam tuberonis. §. alia causa. cum videatur velle qō simpliciter dicatur cōcedo liberam. tamen suppletur per hūc ter. videtur etiam ꝙcedi libera si dicatur ꝙ possit facere omnia que posset dōs sup illa cā. vt. l. creditor. §. lucius. ff. mandati. vel si promittat se ratum et gratum habiturum quicquid per procu. factum fuerit. vt. l. j. in princi. ff. de offi. procu. Quidam tñ hoc nō fatentur. de hoc dic vt tibi per Ly. Breuiter posito ꝙ ista vera sint in se. tñ non conueniunt huic litere cum glo. dicit ꝙ transegit quia imo dicit ter. ꝙ lata fuit sñia. Jdeo Bart. exemplificat alio modo vt si ꝓcurator fuit cōstitutus ad aliquem articulum cause. puta ad respondendum positionibus vel ad opponendum aliquā exceptionem ⁊ ipse litigauit vsq; ad sñiam inclusiue. Et fuit citatus etiam ad alios actus et ad sententiam. Certe non valet ipso iure tanq; gesta cum non legitima persona. Sed si fuit cōstitutus ad litem contestandum ⁊ ipse fuit prosecutus vsq; ad sententiam videtur non valere per hanc. l. in contrariuz quia per hoc est factus dominus litis ⁊ non potest inuitus reuocari. vt. j. eo procuratoribus. ⁊ istam partē videtur hic Ly. tenere. Jnno. tenet primam in. c. petitio. extra eo. titu. Specu. eod. titu. §. ratione forme. versic. quid si non distinguit. Et ista est veritas. Aut fuit apposita dictio taxatiua: puta ad litem contestandam tātum: ⁊ tunc vera est opinio Jnno. et potest tunc ipse vel aduersarius conqueri cū viderint et acceptauerint formam mandati limitati. Si vero simpliciter ad litem contestā dam vera sit secunda opinio. pro loco facit. l. qui procu. dat. ff. eo. ti. vbi videtur esse casus qō qui procuratorem dat vt agat ⁊ sic litem contestetur videtur etiam dare vt peragat vsq; ad fi-
5 nem quod intellige vt dixi quādo simpliciter. ¶ Ex quo no. quod illa verba que apponūtur per notarios in īstrumentis procuratoriis dum dicunt quod cōstituit ad agenduz ⁊ defendendum. Et postea subiiciunt ad litem ꝙtestandū ⁊ iurandū de calumnia discurrendo per singulos actus iudicij non sunt necessaria quia illa cōprehenduntur sub illis verbis ad agendum ⁊ defendendum. vt est casus in. d. l. qui procuratore. Sed quid si ꝙstituit procuratorem ad aliquem actum quem iudex dixit se facturū tali die puta facere citari dominū ad audiendum sententiam tali die. dominus ad audiendam sententiaz constituit procuratorem. postea iudex nō dedit sententiaz tali die sed alio die citato procuratore. an valeat. dic qō non q; expirauerit mandatum procuratoris. argu. huius. l. et sic videt lata parte non citata. ita determinatur in additione Spec. §.
6 ratiōe forme. ver. quid si ꝙstitutus est. ¶ Ultimo scias ꝙ ille
c q ꝙstituit ad articulum solum cause dicitur nudus minister [c] nec in eo substātiatur iudicium. vt no. j. co. l. nihil. p glo. ⁊ doc. Et an admittatur procurator constitutus ad proponendum exceptionem dumtarat: dic vt in. d. §. versicu. quid si constitutus est.

2 ☞ Tutor ⁊ curator licet habeant generale mādatum ad negocia in quo cadit etiam quod possit litigare ⁊ possit ꝙstituere procuratorem ad alia negocia extraiudicialia tamē ad negocium iudiciale nō potest etiam constituere nisi post lit. contestatam.

3 Cuius effectus sit quod tutor et curator et procurator substituunt post litez cōtestatam ex propria persona ⁊ iure eis quesito per contestationē sed quando substituunt ante litem contestatam virtute potestatis eis date a domino non substituunt ex propria persona sed ex persona domini et tanquam nudi ministri.

4 Legitimi administratores cōstituūt actorem in causa pupilli ante litem contestatam cum decreto iudicis ⁊ qualiter constituatur actor. ⁊ nu. §. ⁊. ⁊.

5 Jn his que possunt expediri per ipsum pupillum vel adultū q; pupillus habet intellectū debet actus geri per ipsum adultum vel pupillum cū autoritate tutoris vel curatoris non per ipsum tutorem vel curatorem.
Tutor vel curator post litem contestatam substituit procuratorem.

6 Adultus non potest constituere procuratorez ad iudicia nisi cum autoritate curatoris ⁊ quid in negociis extraiudicialib⁹ si non habeat curatorem.

7 Executor vltime voluntatis an possit ante litem contestatam constituere procuratorem.

8 Quid in episcopo.

1 ¶ Neq; tuto. ¶ Jsta lex cōtinet vnū dictuz negatiuū in principio sui vsq; ibi sed actore. ⁊ tria dicta affirmatiua vsq; in fi. primū est qō tutor et curator in lite pupilli vel adulti non pūt ꝙstituere ꝓcuratorē ante litē ꝙtestatā. Et ꝙ post li. cōtesta. etiam iste tutor vel curator potest constituere procuratorem fine pupillo vel adulto. h. t. ¶ Nota ex primo dicto id
2 qō dixi in. l. qō quis. §. eo. ꝙ licet tutor ⁊ curator habeāt generale mandatum ad negocia in quo cadit etiā qō possit litigare. q; hoc est de negoc. licet possit constituere procuratorem ad alia negocia extraiudicialia. ad istud tamē negocium iudiciale non potest constituere procuratorem nisi post litem contestatam per id qō not. glos. in. d. l. eos. dum dixit ꝙ procurator cōstitutus ad negocia potest sustinere qñcunq; vult. per. l. si procur. §. j. ff. manda. Sed intellige vt dixi. s. ad alia extraiudicialia in quibus non contestatur lis. non sic ad iudiciale. Jtem
3 notandū dicit ex sua persona iuncto fine huius. l. ꝙ post li. cōtesta. tutor ⁊ curator et etiā procurator substituunt ex propria persona et iure eis quesito per cōtesta. q; sunt effecti dñi litis. Sed qñ substituūt ante lit. contesta. virtute potestatis eis date a dño non substituunt ex propria persona sz ex persona domini ⁊ tanq; nudi ministri. ⁊ istud est magni effect⁹: q; in prio casu licet substitut⁹ acceptauerit mādatū et tñ nondum cepit vti posset ipse substituēs ipm reuocare re integra: sicut posset ipse dōs. vt. l. ante litē. ff. eo. Secus in secundo casu q; functus est officio suo. Et iste est casus in. c. is qui. extra eo. titu. lib. vj. in primo casu cauit ipse substitutus si dubitāt de mādato suo ipm substituentē ratū habiturū nō dōm principalē ratū habiturū. qō dic vt in. d. l. si procurator. §. j. ff. man. per Bar. ¶ Jtem no. ex

BIU Cujas

no.ex primo dicto affirmatiuo q̄ legitimi administratores cō
stituunt actorem in causa pupilli ante litem contest.cū decre
to iudicis.vt in gloss.nō sic alij administratores non legitimi
vt procurator non enim ad eos pertinet constituere actorem.
Unde si volūt substituere necesse habebāt per se primo litem
5 cōtestari. ¶† Itē no.in scō dicto affirmatiuo qō in his que
possunt expediri per ipsum pupillū vel adultū:quia pupill⁹
hz intellectū dz act.geri per ipsum adultū vel pupillū cū auto
ritate tutoris vel curatoris.non per ipm tutorē vel curatorez.
facit.l.potuit.ſ.de iure deliberādi.sz si pupill⁹ nō haberet in
tellectū q̄ esset infans nō posset actio expediri per eum. Idem
tutor vel cōstituit actorē si lis non est cōtestata vel contestetur
6 eam ⁊ postea substituit procuratorem. ¶† Item no.q̄ adult⁹
ad iudicia nō potest constituere procuratorem nisi cum auto
ritate curatoris.Sed cōtra q̄ imo possit si curatorem non ha
bebat.l.si curatorem.ſ.de in integ.resti.Solu.illa distinctio lo
cū habet ī negocijs extraiudicialibus.sed in iudicialib⁹ adul
tus non hz legitimā psonam sine curatore sine ipsum habeat
sine non habeat nec aduersari⁹ teneat ipm admittere vel pro
cura.ab ipso solo,constitutū.faciat ergo sibi dari curatorez.vt
probat in.l.acta.§.fi.de re iudi.⁊ no.per glo.in.l.cum ⁊ minō
res.ſ.si aduer.rē iudi.possunt tū esse tales cause ī quib⁹ adul
tus hz legitimā psonaz sine curatore.vt in causa matrimonia
li.vt no.in.c.ex parte.de in iteg.re.spo.⁊ in.l.iij.ſ.rē ratā habe.
7 ⁊.l.ij.seu.iij.qui petāt tuto. ¶Ultimo circa fin.queritur quid
a de executore vltime voluntatis^a vtrum possit ante li. cōtesta.
constituere procuratorē.vide in Spec.in titu.de instru. edi. §.
nunc aliqua.versi.sed nunquid. ¶Jn gl.ſ.ibi q̄ nō sunt dñi.
dic.l.actiones intentande nec lit.non incepte vnde non posset
tradi diffinitio procura.in tali constituto ab eis.que est vt ille
dicatur pcura.qui aliena negocia mandato dñi ādministrat
ff.eo.l.j.sed bene sunt dñi negociorum q̄ negocia pupilli dicū
tur tutoris ⁊ curatoris cura ⁊ solicitudine.vt.l.si pupilli.ī pn.
ff.de nego.gesto.in gloss.ibi.idem in actiōe ciuitatis dic q̄ ha
bet similitudinē cum tutore ⁊ curatore.sicut enim pupillus vl̄
adultus habēt legitimos administratores qui vocant tutor⁹ ⁊
curator ita et ciuitas q̄ vocatur actor ⁊ iste similiter nō potest
constituere procuratorez ante lit.cōte. ¶Jn gl.mag.in pn. ibi
si impediti fuerint.dic hoc non esse necessariū ꝑm doc.imo tu
tor ⁊ curator possunt constituere actorē etiam si n ō sunt impe
diti ⁊ iura que faciunt mentionem de impedimēto loquun
tur ꝑm accidentiaz facti sed iudicis decretum bene est necessa
rium alias non est differētia inter actorem et procuratorem.
¶Jn glossa ibi potest dici.dic q̄ dupler est practica in consti
tutiōe actoris.vna q̄ cōstituatur a tutore vel curatore cum de
creto iudicis.⁊ ista probatur in hac.l.dum dicit ⁊ actorē cōsti
tuere dz.Allia q̄ ꝓstituat̄ p iudicē ipsis consentiētibus et ista
8 probat̄ in.l.si actor.ſ.de appel. ¶† Jn gl.ibi idē in epō.dic qō
b ista gl.per oēs reprobat̄:q̄ lz eps sit administrator^b ⁊ nō dñs.
vt in.c.ij.de dona.q̄ tū nō est nud⁹ administrator:q̄ gaudet
de fructibus pōt cōstituere procuratorē ante litē cōtesta.sicut
patet in bonis aduētitijs filij ī quib⁹ pater est administrator
nō nudus.vt in.l.j.ſ.de bo.ma.⁊ probat̄ in.c.petitio.de pcu.⁊
s.de epi.⁊ cle.l.cū clericis.circa finem.⁊ not.in aut.sed hodie.
que sequit̄ eo.ti.⁊ probat̄ in aut.quā glo.allegat. ¶Jn gl.ibi
actor ad omnia.dic cōtrariū qō nō possit actor ꝓstitui etiā ad
vnū negociuz.ſ.de app.l.si actor.⁊ vide Jo.and.in addi.Spe.
in titu.de actore ad vniuersita.in prima parte.Spe.in glo.ibi
eisdem quibus et tutoribus.dic hoc verū si generaliter actor
fuisset constitut⁹.Sec⁹ si ad vnū actū q̄ eo finito finit̄ officiuz
actoris.vt.d.l.si actor.de appel.

2 §F Si filius non fuit admissus ad defensionem cause partis
absentis ⁊ lata sit contra euz sententia qualiter restituatur in
integrum.sicut ille qui dimisit procuratorem qui postea mor
tuus esset.

Qualiter possit quis defendere inuitum.

3 Quod interdum in causa appellationis non admittatur qs
ad defendendum aliquem nisi ostendat mandatum.

4 Non solum ad totā cām admittitur qnis sine mandato ad ali
quem defendendū vt hic sed etiā ad vnū articulū cause.

Defensor non satisfdat q̄ defensio patet ex actis nec defensor
vult pducere alios testes vel instra.sz dicitur iudici q̄ videat
acta et minor ad hoc est etiam idoneus.⁊ nu.6.

5 Qui fatetur se nō habere mandatum nisi sit ꝓiuncta persona
non admittitur ad agendū etiā si velit cauere de rato.sz si di
cit se habere admittit̄ cum cāntiōe dūmodo hoc probet semi
plene vel presumptiue.⁊ vide nu.7.

6 Minor.xxv.an.admittit̄ ad defensionē pris absentis contra
quē pōt peruenir̄ ad diffinitiuā ⁊ eodē modo ad defensionez
matris vl̄ fratris admittit̄.⁊ sic q̄ duo requirant̄ vt admittat̄
⁊ sit lis contestata.⁊ nu.8.

7 Exceptio tu non potes esse procurator q̄ minor an possit etiā
opponi post litem contestatam.⁊ nu.8.

8 Minor an hodie cui⁹cūq; etatis sit possit esse procurator ad
negocia et ad iudicia si est etatis annoruz.xviij.⁊ an admittat̄
ad plenam defensionem.⁊ nu.9.

9 Minor q̄ venit ad defensionem patris absentis qui fuit litē
cōtestatus quis veniat condēnandus an ipse qui nō fuit litez
contestatus an pater.

Ueniēs ad allegandas causas absentie tantū an debeat caue
re de rato.

10 Posito qō minor admittatur ad plenam defensionez patris
absentis ⁊ q̄ debeat ipse condemnari.⁊ sit condēnatus. ⁊ snīa
transiuit in rem iudicatam:an restituatur in integrū rōne mi
noris etatis.

1 **Exigendi.** ¶† Ad defendendum admittit̄
qs sine mādato dummodo satis
det de iudi.soluen.Sz ad agenduz pro alio qs sine
mādato nisi sit coniuncta psona. Jtem minor. xxv.
an.non est idoneus,procurator vel defensor ad iudicia regulari
ter.Fallit q̄ vult defendere patrē absentē ꝓtra quē pōt pcedi
ad snīam diffinitiuā tanq̄ cōtra ꝓtumacē.h.d.ista no.l.⁊ sing.
q̄ pōt intelligi dupliciter.ſ.q̄ snīa non erat lata contra patrē
absentē:sz iudex noluit istū filiū admittere ad defensionē dua a
bus de causis hic expressis:vnde quesiuit iste pater an deberet
admitti:⁊ an iudex bene fecerit repellendo.⁊ hic dicitur q̄ nō
Scō modo potest intelligi q̄ snīa erat lata ꝓtra patrem que
sic non fuisset lata si iudex istū filiū admisisset ad defensaz: q̄
pduxisset testes ⁊ iura propter que pater fuisset absolutus.et
ab illa snīa nō fuisset appellatū:⁊ sic transiuit in rem iudicatā
vnde q̄rebat iste pater remediū contra snīam. Jmperator nō
dat remedium:sz solum dicit qō iudex male fecit istum filiuz
2 repellere:⁊ istum intellectum sonat litera in fine.†Sz an sit re
medium:puto q̄ sic.ſ.vt aduersus hanc snīam pater restituat̄
in integruz ex clausula generali si qua mihi iusta causa:vt.l.j.
in fi.ff.ex qui.cau.ma.sicut si dimisisset pcura.qui postea mor
tuus esset.l.j.necnon in prin.ff.eo.ti. ¶Jn ter.ibi sine manda
to potest.gl.dicit qō etiam contra mandatum: q̄ potest quis b
defendere inuitū:vt.l.solutionem vl̄ iudiciū.ff.de solu.Quod
est verū qū suscepit in se iudiciū aīo nouādi volente tū actore:
quia nō compellitur actor.l.si mandato.in fi.princip.ff. man
dati.Sed si nō suscepit iudicium animo nouandi videt̄ qō in
uitum nō possit defendere.Sed bene potest si non est inuitus
⁊ inuito actore:qō dic vt in.d.l.si actor.ff.e.tit.Jtem intelligo
hanc legem in causa principali ⁊ etiam appellationis regula
3 riter.†Sed interdū in causa appellationis non admittit̄ qs
ad defendendu aliquem nisi ostēdat mandatū vt in casu quē
ponit Ly.in.l.ij.ſ.eo.in addi.si conueni te rei vendicatione et
tu fuisti absolutus ⁊ ego appellaui:in causa appellatiōis com
paret quidam ad te defendēdum:⁊ non docebat plene de mā
dato volebat admitti:saltē cum cautione de rato vel etiā sine
per hanc legem determinauit Lyn.non esse admittendū nisi
plene probet de mandato. Ratio q̄ si reuera nō habebat mā
datum ⁊ tu nō haberes ratuz id qō fecisset: sententia lata pro
te trāsiret in rem iudicatā:⁊ sic pderem dominiū:licet haberē
regressum cōtra talem defensorem ⁊ ei⁹ fideiussores. Et forte
interest mea habere potius rem q̄ pecuniā.⁊ non dz fieri dete
rior cōditio mea ꝓpter interuentū talis defensoris vel procu
toris quā esset si per me ipm litigasse m.vt.l.hoc autē q̄bus ex
cau.in pos.ea. Illā posito qō in causa appel.obtinerē reuocari
snīam:hoc nō noceret tibi si nō dedisti mādatuz ⁊ nō ratifica
res:⁊ sic tua snīa transiret in rem iudicatā. Tene mēti hāc de
cisionē ꝓpter quā semper allegatur Ly.in.d.l.ij.ſ.e.in addit.
4 †Et adde q̄ non solū ad totā cām admittitur quis sine māda
to ad aliquē defendēdū: sed etiā ad vnū articulū cause.vt.ſ.de
nego.gest.l.ij.in fi.⁊ ibi per Bar.⁊ per illum ter. ¶Jn ter.ibi
satisdatur.tū ista satisdatio non prestatur qñ defensio patet ex
actis:q̄ defensor nō vult pducere alios testes vl̄ instrumēta:
sz dicit iudici q̄ videat acta:quia ex eis apparebit sibi iustitia
rei ex tali vl̄ ex tali causa.vt not. Jnn.sing.i.c.veniēs de accu.⁊
5 Ang.de perusio in.l.si filius.ff.qui satisda.cog. ¶† Jn ter.ibi
mandatū probare nō cogit̄:subaudi plene vel semiplene:quī
imo etiā si fateatur se mandatū non habere dz admitti dum
modo caueat de rato:q̄ est cōiuncta psona:⁊ dūmodo nō ap
pareat de ꝓtraria volūtate.l.pōponius.ff.eo.ti. Sed persona
nō coniuncta non admittit̄ etiam si velit cauere de rato qñ fa
tetur se nō habere mādatū.Sed si dicit se habere admittit̄ cū
cautione dūmodo ꝓbet semiplene vel presumptiue ꝑm cōmu
nem opinionē:vel etiā nullo modo secōm ea que dixi in.l.j.ſ.e.
6 ¶† Jn text.ibi.nō iuste dic.sz attenta regula generali que est

a De executore vltīe voluntatis. Adde.Ange.l.l. j.ff.e.⁊ eūdē pau. de ca.ī ꝓsi.xiij. in ci.sup primo du bio.col.iij.ī pnci. vbi tz q̄ possit cō stituere pcurato rē ante li.ꝓte.et ē ī prīa pte ꝓsilior antiquorū ꝑm vl timā īpressionez. Lur.

b Eps sit admi nistrator. Adde gl.i.c.pīti.de of. ordi.⁊ q̄ eps pos sit.adde Ellerā.ī ꝓf.clxvj.in.ij.vo. et vide Dat.suo no.exc.Lur.

BIU Cujas

vt minor non habeat legitimam personam standi in iudicio pro alio: sicut nec pro se sine curatore: vt. l. minor. ff. eo. Sed attenta ratione speciali debuit admitti in casu isto propter duo. quia veniebat ad defensionem patris: quia in casu in quo poterat peruenire ad diffinitiuam contra patrem: q erat lis cõtestata. antequ se absentaret. vnde sufficiebat citatio ad domum in reliquo processu: vt. l. ab eo. ff. quõ & qñ iud. Sed an idem sit in matre vel in fratre absente. gl. in. d. l. minor. tenent expresse q sic. qõ tenet menti: quia cum ista lex loquatur ꝓtra regulã generalem videbatur nõ extẽdi vltra personam de qua hic loquitur. Ideo autoritas glos. est menti tenẽda. Pro extraneo vero defendendo etiã si possit peruenire contra eum ad diffinitiuã. non videtur admittẽdus minor. Nec ob. l. quoq; §. publice. ff. eo. quia debet intelligi in eo qui est habilis ad stãdũ in iudicio pro se. hic aũt loquitur de inhabili. vl dic q etiam inhabilis deberet admitti quando vellet ostendere innocentiam ex ipis actis vel per euidẽtiã facti: vt ibi. al's secus vt hic a cõtra-
7 rio sensu. Et p hoc habetis tex. optime declaratus. ¶ Venio ad glo. in gl. super verbo non cogitur. ibi respondeo non. dic verum nisi talis coniunctus pretendat interesse proprium: tũc enim admittitur pro coniuncto sine mandato etiam vbi requritur mandatum speciale: vt in. l. quam glo. allegat. l. pater. in princi. in ea. ibi. sed tu expone. Nam secundum opi. glo. est in electione procuratoris: an velit plene probare an autem semiplene & cauere de rato. vt plene no. in. l. non solum. §. que alie no. ff. eo. ti. Ideo expone hic tex. vt. ĩ. sequitur in glos. & sic non sumit hic argu. a contrario sensu. prout sumit Placẽ. qõ si est speciale in coniuncta persona vt non teneatur probare mãdatum ergo in cõtrarium est ius cõmune: vt si nõ est coniuncta teneatur probare si reus vult & nõ admittitur cũ cautione rati. Nam hoc est falsum. ¶ In glo. q̃ incipit: iure cõi. Pro declaratione principij oppo. contra istum tex. de contrarietate ver. sane. q dicit iste text. q iuste potuit repelli: q minor. & postea dicit qõ iustius fuisset ipsum admittere. Nã cũ repulsio & admissio sint contraria: si primum sit iustum nõ potest esse scõm multominus propter ista glo. dicit qõ referuntur ad diuersa. Primũ refertur ad rigorem iuris scõm refertur ad equitatẽ. & ista est vera. vl dic q primum refertur ad tempus ante litem contesta. secundum ad tempus post litem contesta. dicit Bar. q ista gloss. est no. & vult q ista exceptio tu non potes esse procurator: quia minor debeat opponi ante litem contesta. et non postea sicut illa: tu non potes esse procurator: quia miles vel quia femina. vt. ĩ. l. proxi. vel quia pẽdet cõtra te processus in
8 causa criminali. vt no. glo. s. co. l. cum. †Sed certe ista glo. noluit hoc dicere sed habuit aliũ intellectum. Nam ad hoc vt minor admittatur ad defensionẽ duo requirũtur. Primo q veniat ad defendendum patrem. Secũdo q in causa in qua possit procedi ad diffinitiuam sniam ipso absente. hoc autem nõ posset nisi quando esset lis contesta. Sed si non esset secus: q non valeret. ideo si nõ erat cõtestata: quia non poterat ad diffinitiuam procedi potuit iuste repelli. postea vero nõ. et hoc declarat glo. vlti. mag. in princi. Et idem vult glo. hic. Preterea nec est verum id quod Bart. dicit: quia cum exceptio procuratoris debeat opponi ante litem contesta. nõ potest qñ sunt tales que repellunt quem agere pro alio non pro se. vt. s. co. l. stipendia. & l. militem. vt quia mulier. Sed quando repellunt quẽ agere nõ solũ pro se: sed ẽt pro alio. puta q seruus vl monachus. Et iste possunt opponi etiã pro litis contest. quia reddunt iudiciũ retro nullũ: vt no. per Cy. in. l. seq. & ista exceptio tu es minor repellit quem agere non solum pro alio: sed etiam pro se sine curatore: vt no. in. l. cum minores. ĩ. si aduer. rem iu. et hoc etiam sentit hic do. Ias apba. in glo. ibi solu. ad negocia. Doc. vltra mon. dicũt qõ minor põt esse procurator ad negocia q imputet sibi qui cõstituit talem: vt in. l. parui. ff. de insti. & l. l̃ si pupillus. et tñ iste tex. requirit qõ sit. xviij. an. ergo nõ potest loqui in procuratore ad negocia ꝛ ad iudicia. et in hac opi. sunt ipsi qõ ad iudicia sit legitimus procurator: dummodo
9 l̃z. xviij. ann. †Sed ad negocia cuiuscunq; etatis breuiter hodie declaratum est in. c. qui generaliter. alias si duo. co. tit. in. vj. q opi. glos. sit vera. Ad legẽ ꝛriã rñde vt hic per Bald. in glos. ff. post princ. Aduerte q ista qõ loquitur quãdo filius iste fuisset admissus non obstante maiori etate de quo non loquitur tex. sed solũ qñ fuit repulsus. querit gl. quis veniat cõdemnãdus: an ipse qui nõ fuit litez ꝓtest. An aũt pater q fuit litem cõtest. Circa qõ notandũ est q in isto tex. fuerũt duo intellectus. Unus est q talis filius nõ obstãte defectu etatis admittat ad plenã defensionẽ vt possit ꝓducere testes & instra & obijcere exceptionẽ sicut si ipse esset maior: & tũc procedat questio predicta. Jn cuius psonã debeat ferri snia. & Bar. tenuit q in personã patris qui erat litẽ contesta. & sic erat dñs instã-

tie. et hoc p. l. ĩ. de sen. et iterlo. om. iud. vbi fundatur hec opi. Alij tenent & hec gl. tenet q ꝓdẽnatur defensor ipse postquaz plene defendit. & de hoc videtur casus in. l. liberto. §. fi. ff. de nego. gest. Et istam opi. tenet gl. que sine dubio vera est qñ suscipit in se iudicium aĩo nouandi volente actore: q tunc tm̃ iudicium esset preteritum: & sic ipsa contestatio transfertur in eum. Si vero nõ aĩo nouandi. dic de hoc vt plene no. in. l. j. ĩ. de sen. Scõs intellectus est qõ postq̃ iste est minor nõ admittatur ad plenam defensionem: & sic non subeat iudicium: sed solus admittat ad allegãdas causas absentie vl cõsistentis in facto q dicat. Bñe inde nõ procedatis cõtra talẽ tanq̃ ꝓtra cõtumacem cũ ipse nõ possit cõparere: q infirmus vel detẽtus vel cõsistens in iure: q dicat ipsum non teneri cõparere propter priuilegium nouiter impetratum: vel q actor est excõicat? & sic non admittitur ad agendum vel ad prosequendũ iudiciũ vlterius vt in. c. pia. de exce. vl quia bannitus. & sic non subsit iudicio imo declinat cũ veniat ad impediendum processum non ad prosequẽdũ. ad qõ admittitur etiam inhabilis: vt no. in. c. seruus quoq;. §. publice. ff. e. et notabiliter Inno. in. c. veniẽs. de accusa. Glo. reprehendit istũ intellectũ: q iste tex. post principium dicit qõ satisfat de iudicato soluen. Sz si admittet ad declinandũ solũ iudiciũ illam satisfationem nõ prestaret: vt no. in. l. nemo. de reg. iur. sed illi rñdẽt qõ tex. in illa parte qua loquitur de ista satisfatione dz referri ad casum in quo iste defensor seu filius esset maior. & sic habilis. vñ admittet ad plenã defensionem ꝛ eo casu quo est minor nec admittitur ad plenã defensionẽ nec satisfat. Gl. finaliter tenet primum intellectũ q hic admittat ad plenam defensionẽ: licet sit minor. et sic sa-
10 tisfet & condemnatio feratur in personam suaz. †Jn autem qui venit ad allegandas causas absentie tantũ habeat cauere de rato. Inno. notanter in. d. c. veniens. dicit qõ sunt cause ꝛ sistentes in facto tm̃: vt q sit infirmus vel detentus nõ dz necesse cauere de rato: q pñt allegari sine mandato: q velit vel nolit ipse impeditus: ita est in facto qõ comparere nõ potest: nec huic põt renũtiare nec sua volũtate facere qõ possit comparere si nõ potest. Si aũt consistant in iure tũc habet necesse cauere de rato: quia ad ipsas proponẽdas requiritur volũtas absentis cum possit illis causis renũtiare & facere vt comparere possit & teneat. tene mẽti. Et hoc in gl. vsq; ibi si ergo ibi querit de alia qõne proposita opi. glo. qõ admittatur ad plenam defensionẽ: & qõ debeat ipe cõdẽnari. Querit si est cõdenatus & sentẽtia trãsiuit in rem iudicatã vtrum aduersus cũ restituatur in integrum rõne minoris etatis. & gl. finaliter tenet q nõ Nam rõne lesionis sue non: q nõ fuit lesus defendẽdo patrẽ ad qõ tenet de iure naturali. Jtem rõne lesiõis patris similiter: q sic restitutio ꝓdesset maiori quod nõ est dicendum. vt. l. iij. §. sed vtrũ. ff. de mino. Ledit aũt pater: q ista sententia mitteretur executioni cõtra patrẽ qui non põt cõqueri q filius cõparuit & non bene defendit: & sic factũ suũ nõ dz sibi ꝓiudicare. vt. l. in causa. ff. eo. §. j. q põt replicari q eodẽ modo si nõ cõparuisset lata fuisset sentẽtia cõtra ipsum aduersus quã nõ restitueretur in integrũ. ergo nec filius aduersus latã ꝓtra se q mittit executioni contra patrẽ debet restitui ad cõmoduz patris & si ipse filius solueret ꝓ patre ab eo repeteret. Contra istaz glo. videt esse alia glo. in. l. j. ĩ. si de mo. pos. que plene diſputãdo determinat qõ lz in aliquo casu. l. personã minoris legitimet ad standũ in iudicio: nõ ꝓpterea tollit sibi beneficiũ restitutionis in integ. & ista gl. relata ad tex. dicit cõtrariũ: quia lex ista legitimat psonam minoris hoc casu. & glos. vult qõ tollat beneficium restitutionis sicut si vere esset maior: q. l. representat eũ maiorẽ. so. ẽm Bal. glo. illa loquit quãdo lex legitimat personam minoris ad standũ in iudicio. quia tunc restitutio procedit sibi: ista vero quãdo legitimat ad stãdum in iudicio pro alio quo casu non prodesset sibi sed illi pro quo: et sic maiori quod esse non debet. vt in. d. §. sed vnuz. sequitur. l. ita demum.

2 ¶ Appellatio reponit partes in eo statu in quo erant ante sententiam et post litem contestatam nõ in eo in quo erãt ante litis contestationem.

Quid in causa restitutionis in integrum.

3 Minor & mulier an possint opponere declinatoriam vel dilatoriam etiam post litem contestatam. & nu. 4.

4 Terminus datus a iure quod preiudicet etiam ignoranti.

1 **Tademum.** †Exceptio dilatorie debet opponi ante lit. contesta. postea vero nõ possunt opponi etiaz in causa appellationis. h. d. notabiliter & semp allegat. ¶ In tex. ibi. si cum primũ litẽ contestareris. Litis ergo contestatio precludit viam ad opponendas exceptiones dilatorias. Posito ergo q ad aliquos actus fuisset processum circa litẽ contestatã

BIU Cujas

statã:ꝛ nõ fuisset opposita hec exceptio nibilominꝰ posset opponi:qz p illos actus nõ est precluſa via opponẽdi:vt hic patet:ꝛ etiã in fi.qz res ỏz adhuc integra nõ facta lit.ꝙteſt.Hoc tñ verũ in exceptione dilatoria ꝙcernẽte personã ꝓcuratoris Sed in declinatoria cõcernẽte personã iudicis q̃ etiam ỏz dilatoria si dicaꝯ qꝫ sit iudex incõpetẽs.illa ỏz opponi i iudicio i.ante omnẽ actũ qui expediretꝯ per iudicẽ:ꝛ si non fuisset opposita ꝛ iudex ꝓcessisset ad aliquẽ actũ tanꝫ iudex lz ꝙteſtatio nõ esset facta p̃cluſa esset via opponẽdi.vt.j.de excep.l.fi.ꝛ ff.de iu.l.sed ꝛ si suſceperit.in prin.ꝛ p Bar.in.l.quidã.ff.de re iu.Item intellige istũ tex.qñ cõteſtatio valuit.Sed si fuisset nulla ꝛ inchoareꝯ noua inſtãtia posset iſta exceptio opponi:lz nõ possit in cã app.vt no.Hui.de cu.in.l.eũ qui.ff.de cõſti.pec.pro hoc.l.hos accuſare.§.hoc beneficio.ff.de accu.Itẽ adhuc limita istũ tex.ꝑm Ly.qñ exceptio est talis q̃ prohibet procu.agere pro alio nõ pro ſe.Si vero etiã pro ſe vt qz dicaꝯ qõ est ſeruus vel bãnitus vel minoꝛ tũc etiã post litẽ cõteſtatã possunt opponi iſte exceptiões q̃ reddũt iudicium retro nullum:vt.l.argentariũ.§.fi.de iu.ꝛ j.de iud.l.ſeruos.Sed quid in exceptione excõmunicationis.Rñ.illa nõ reddit iudiciũ iam agitatũ nullũ:ſed impedit fieri in futurũ.vt in.c.j.de excep.lib.vj.ideo dico qꝫ etiã post lit.ꝙteſt.poterit opponiꝫ procur.nõ ad annullandũ iam factũ:ſed ad impediẽdum qꝫ vlterius nõ procedaꝯ.facit qõ no.Bar.in.l.elegãter.ff.de cõdi.inſti.§.ſi poſt.Itẽ iſta lex loquiꝯ in exceptione dilatoria que cõcernit ꝓſonã iudicis.idẽ ſi ordinẽ ꝓcedendi vt nõ possit post lit.ꝙteſta.opponi.facit.l.j.j.de appel.¶In ter.ibi qõ nec.di
2 cit Bal.qꝫ iſte ver.nõ reperitur alibi.†Et Bar.hic dicit pbari qõ appellatio reponit partes in eo ſtatu in quo erant ante ſniam ꝛ post lit.ꝙteſt.nõ in eo in quo erant ante litẽ ꝙteſt.Et sic illa que nõ poterãt opponi in p̃ma inſtãtia ſeu cauſa post
6 cõteſt.factã non poterũt opponi etiã in cauſa appellatiõis:[a] licet in illa ſi partes sunt p̃ſentes fiat noua cõteſtatio:vt not. in.c.per venerabilẽ.qui filij sint legi.Sed quid in cauſa reſtitutionis in integ.ſi conceſſa ſit cõtra ſniam ꝛ agitur ex cauſa de nouo an poterũt opponi iſte exceptiones dilatorie que nõ possunt opponi in cauſa appellationis.tãgit Bar.in.l.fi.j.ſi
3 aduer.remiud.†Et adde qꝫ minoꝛ ꝛ mulier videnꝯ posſe opponere declinatoriã vel dilatoriam etiã post lit.conteſt.p.l.de die.§.minoꝛ.ff.qui ſatiſ.cog.ſecũdũ vnũ intellectũ de quo ibi per Bal.in gl.prima ibi vel a iudice dic qõ iudex ex ſuo officio vel pro publica vtilitate tã ante lit.ꝙte.qꝫ post põt repelle re militẽ ab officio procu.vt.l.quos prohibet.ff.de poſtu.Sz pars aduerſa põt ante lit.cõteſta.etiã ſi expreſſe cõſenſerat qõ possit eſſe procura.ꝛ renũtiaſſet huic exceptioni qz nõ posſet in damnũ reipublice.Sed post cõteſta.nõ põt ꝛ hoc vult dicere gl.in.l.filius.§.veterani.ff.eo.qõ plus operari põt tacitꝰ conſenſus quam expreſſus.Ly.hoc reprehendit qõ post litem conteſta.non excluditur obiſciens rõne taciti ꝙſenſus:qz non posſet plus operari quaz expreſſus vt.l.qui ad certum.ff.loc. Sed excluditur rõne termini legalis prefiri ad excipiẽdum. facit.c.cum in tua.qui mat.accuſa.poſ.Et iſte terminus legalis vꝫ excludere etiam ignoratem exceptiõem ſibi competere per tex.cum gloſ.parua in.l.qui procura.dat.§.fina.eo.titu.
4 ¶†Sed quidam tenent ỏnium per.c.paſtoralis.de excep.ſed dic qõ ſequitur in termino dato a iudice ad exceptiones dilatorias proponẽdas qui nõ excludit a proponẽdo illas quas ignorabat ſibi ꝙpetere post lapſum termini deuenit ad eius notitiam:nos loquimur in termino dato a iure qui preiudicat etiam ignoranti:tene menti perpetuo.Sed ſi exceptio de nouo post litem cõteſta.oriretur ꝛ inciperet competere:tunc conteſtatio non preclusiſſet viam ad ipſam proponẽdam.argu.in.l.ij.de conſor.eiuſdem litis.

2 ☞Aduerſarius minoris an possit minorem nõ legitime cõparentem vel eius procuratorem nõ legitime conſtitutum repellere a iudicio niſi legitime compareat cum ſi feratur ſnia pro ſe non valeret ſed contra ſe valeret ꝛ an iſta exceptio poſſit opponi quandocunqz.

1 ¶On eo.†Defectꝰ cura.nõ vitiat factũ qui tẽdit ad vtilitatẽ minoris.Ad hoc allegatur ꝛ eodem modo defectus tuto.nõ vitiat actum tendẽtem ad vtilitatẽ pupilli vt no.gl.per hãc legem.ſ.l.neqz.que incipit ſic dicit.ꝛ hoc ne ſtatuta in fauorem creditoꝛ redundent in odium ſeu damnum:vt.l.qꝫ fauore.ſ.de legi.¶In ter.ibi nõ ideo minus.dic videbaꝯ contrarium qz ſnia fuiſſet lata in fauorem ipſius petentis ꝛ ỏ minoꝛem ſeu procuratoꝛem eius ſine curatoris autoꝛitate conſtitutus ipſo iure nulla:qz ſicut minoꝛ ſine curatoꝛe nõ habet legitimam perſonã ſtandi in iudicio.vt.l.vniuerſis.j.qui dare tuto.poſ.ꝛ.l.j.ꝛ.ij.j.qui legi.perſo.ita nec per aliũ ſcilicet procuratoꝛem legitime conſtitutũ cũ autoꝛitate curatoris:ꝛ hoc est clarum.ergo ꝛ ſi lata ſit ỏ ipſum petentẽ in fauorẽ minoris nõ debet valere vt equalitas ſeruetꝯ in iudiciis:vt in.l.fi.j. de fruc.ꝛ lit.expẽ.ꝛ ne iudiciũ claudicaret.l.ſi cũ dies.§.pe.ff. de arbi.Ỏnium est verũ:vt.j.ſequiꝯ.Et iſte est caſus in quo iudicium põt claudicare qñ aliquid est licitũ i fauorẽ alicuius ne vertaꝯ in odiũ:ꝛ sic nec ſeruaꝯ equalitas.vt.ff.de act.emp. l.iul.§.pe.vel antepe.Qñ igitur agitur de cõmodo minoris non requiriꝯ autoꝛitas curatoris vel tutoris niſi veniat obligandus ipſe minoꝛ.nã tunc etiã ſi agereꝯ de eius cõmodo requireretur autoꝛitas vt patet qñ adiſt hereditatẽ locupletẽ: vt in.l.obligati.§.qui inter alias pupillus.de auto.tut.Sed quero hic loquitur qñ ſnia iam erat lata ſed quid ſi non erat
2 lata ꝛ dicaꝯ proceſſus nullus etiã Ly.tangit hic ꝛ nõ clare determinat.†Breuiter aduertendum qõ aut querimus an aduerſarius minoris possit minorẽ nõ legitime comparentem vel eius procura.nõ legitime ꝙſti.repellere a iudicio dicendo qõ nõ vult litigare ſecum niſi legitime ꝙpareat:ꝛ tunc tam a principio quã post litis cõteſtatio.potest ipſum repellere pro ſuo intereſſe:qz intereſt ſua ne fruſtra litiget cum illo:qz ſi feretur ſnia pro ſe non valeret.Sed cõtra ſe valeret:ꝛ sic nõ reciperet niſi damnum:Et iſta exceptio qz reddit iudiciũ retro nullum in caſu predicto quãdocunqz põt opponi quo ad reliquum proceſſum nondum factum.vt.j.eo.l.licet.cum paria sint nõ habere mandatũ vel habere:ſed non legitimũ.arg.l. quoties.qui ſatiſda.cogã.Sed ſi peteretꝯ pronuntiari proceſſum iam factum eſſe nullum.qz cum legitima perſona factus est:tunc ſi hoc petat aduerſarius ꝛ minoꝛ ỏ dicat non est audiendus ſed expectãdus finis qz poterit ferri ſnia pro minore:sic futurus euentus declarabit an ille proceſſus valuerit vel non.argu.l.iij.§.qñ autem.ff.de iure fiſci.Si vero ipſe minoꝛ cum autoꝛitate tut.peteret pronuntiari proceſſum:nullũ tunc debet audiri:ꝛ iudex examinabit proceſſum:ꝛ ſi videat male geſtum pronuntiabit pro minoꝛe ipſum nullum.Si videat ỏnium pnũtiabit valere.ꝛ ſi postea videat ferri ſniam ỏ minoꝛem ex defectu proceſſus poſtqꝫ ſemel pronuntiatũ fuit illam tendere in fauoꝛem minoris.ita intelligo not.hic per Pet.ꝛ Ly.qui obfuſcate loquuntur.

2 ☞Ad hoc vt oriatur actio mandati inter dominum ꝛ procuratoꝛem debet mandatum eſſe gratuitum etiam a remuneratione licita alias nõ oritur actio mandati ſed locati vel preſcriptis verbis.

1 ¶Item te.†Procura.qui pactꝰ est de quota litis repellit ab officio ꝓcura.hoc dicit.In ter.ibi profeſſus es dic ſcilicet in libello ſupplicatorio ꝛ vltra hoc narrauit etiã iſte qualiter fuit repulſus propter iſtaz cauſam ab agẽdo:vñ petiſt a procuratoꝛe:an iuſte fuit repulſus vel non.ꝛ imperatoꝛ reſpondit qõ licitũ nõ fuit ſibi litẽ redimere p conſequẽs qõ iuſte fuit repulſus:vt.l.ſi q aduocato.ſ.de poſt.ꝛ.ff.de pact. l.ſumptas.ꝛ qñ dicaꝯ litẽ redimere:dic vt ibi ſcilicet qñ paciſcitur de quota litis:vel de tota quantitate in caſu victorie:ꝛ niſi vincat nihil volebat.vt.l.ſalarium.ff.mã.Sed ſi in oẽm euentũ ſiue vincat ſiue nõ vincat paciſceretꝯ de cõpetenti ſalario hoc nõ est improbatũ:vt in.d.l.ſalariũ.Et ſi tunc in caſu victorie aliquid nãciſcatur in loco palmarij.vt.l.j.§.ſz palmarij noie.ff.de var.ꝛ extraoꝛ.cog.in text.ibi gratuitum eſſe dz. dic ſi ab illicita ꝙuentiõe nõ a licita remuneratiõe ꝑm Ly.in
2 d.l.ſalariũ.†Sed oppo.qz iſti ꝓcu.palatij nunqꝫ ſumũt gratis:ergo nõ videnꝯ habere mandatũ qõ dz eſſe gratuitum:vt l.j.ff.manda.Sol.ꝛ tene mẽti quantũ ad hoc vt oriatur actio mandati inter dñm ꝛ procu.dz eſſe gratuitũ:etiã a remuneratione licita.alias nõ oritur actio mãdati:ſed locati ſi ꝙſueuit operas ſuas ad hoc locare.vel preſcriptis verbis ſi non ꝙſueuit locare.vt.l.naturalis.§.pe.ff.de preſcriptis verbis.Et habito reſpectu ad hoc dicti procu.nõ dicunꝯ procu.proprie loquendo.Sed quantum ad hoc vt qui admittanꝯ ad agendũ bene dicuntur procu.qz in eis cadit diffinitio procu.qz dicꝯ ille qui mandato domini aliena negocia adminiſtrat.vt.l.j. ff.eo.ti.Et per iſtũ modum reſpõdetur cauillationi que poſſet fieri ſi quis opponeret cõtra inſtrumẽtum procur.qꝫ non est legitimũ.vel qõ nõ probat ipſum eſſe procuratoꝛem cum ibi contineatur pactum de dicto ſalario ꝛ mandatum debet eſſe gratuitum:vt not.Bal.in.d.l.naturalis.§.penul.

2 ☞Habens mãdatum generale cũ libera qꝫ possit vendere.

1 ¶Procuratoꝛem.†Aẽditio facta per procura.non habẽ-
2 tem ad hoc ſufficiẽs mandatum est nulla:nec ex illa transfertur ỏnium.h.d.¶†Tunc autẽ dicitur habere mandatũ ſufficiẽs quãdo hoc ſpecialiter exprimitur

a ¶Appellatiõis. adõ Abb.i.c.ad audiẽtiã. col.iij. v.in gloſ.fi.ꝛ ibi imo.exꝯ rescrip. ꝛ ibi viõ Ely.ponentẽ aliquas limitatiões ꝛ adõ qõ p iſtũ ter. ꝙſuluit pau.ipe i ꝙſ. ſuo.cccrix.icip.qꝫ in cã appellationis nõ possit peti ꝙmiſſuz in antiqꝫ ſtante ſtatuto qꝫ cõpromiſſuz possit peti i cã anteqꝫ aſſignetꝯ terminꝰ probatoris qõ ſi in cã principali nõ fuit petitũ cõpromiſſum nõ poterit peti in ccã appellationis.Refert ꝛ ſequiꝯ Alexan.de imo.i.l.ſi cauſa cognita.colum.fi.ſ.de trãſacti.ꝛ ibi videte norẽ.Fran.Cur.

k

BIU Cujas

in instrumento vel qñ habet generale mandatũ cum libera:
vt.l.procu.cui libera.ff.eod.secus si generale sine libera.vt.l.
mandato generali.τ.l.si procura.ff.eo.
2 ☞ Procuratores palatij qui cõsueuerunt operas suas ad
hoc locare possunt cogi ex iusta causa officium procuratiõis
acceptare.τ nu.9.
Si reperiř in instřo φ talis ɔstituit talẽ pcuratorẽ suũ pñsen
tẽ τ intelligẽtẽ nisi dicař τ acceptantẽ nõ teneř psequi litẽ τ si
acceptasset nec faceret diligẽtiã suã an teneař dño ad iteresse.
Procurator recipiendo instrumentum procurationis an vi
deatur officium acceptasse.
3 Si scholaris posuit librũ suũ ĩ domo alicuius pñsente τ vidẽ
te dño domus:τ inde fuit acceptus an ille domin⁹ teneatur.
4 Appellatio est de apẽditijs prime instantie seu cause τ quid
de prosecutione appellationis.τ nu.5.
5 Procurator qualiter debeat appellare:an suo noĩe tanq̃ do
minus litis an procuratorio nomine domini.
6 Procurator si nõ defendit:an possit remoueri ab officio pcu
rationis τ quid in tutore vel curatore.
7 Procurator si nõ appellauit an excusetur pter paupertatẽ.
8 Si appellauit τ non potest prosequi propter paupertatem
an currant tempora fatalia.
9 Procurator si acceptauit officiũ sponte τ postea nõ defendit
an compellatur defendere.τ nu.10.
10 Procurator actoris an videatur habere mandatũ ad defen
dendum si instrumento hoc non dicitur.
1 INuitus. †Non cogitur quis inuit⁹ acce
ptare officiũ procuratiõis pro
actore vel pro reo. Sed si spõte acceptauit:τ cõtra
se sñiam reportauit teneř appellare:nõ aũt prose
qui appe. vtute mãdati dati ad primã cãm.h.d.Et pmo loq
tur ĩ pcuratore ɔstituto ab actore vsq; ibi:sed nec.Et de ista
pma pte nõ est dubiũ.Scdo de dato a reo ad defendẽdũ ⁊m
vnã lect.que cõiter teneř vel ⁊m aliã que fuit antiquorũ prose
quiř eãdẽ cãm.de pcu.actoris.τ loquiř.τ dz intelligi qñ offi
cium acceptauit.Et in hoc differt a principio vbi nõ accepta
uit.Sed cũ reus vellet actorẽ reconuenire τ petere φ ipse de
fenderet dñm in cã recõuẽtionis hoc recusabat facere.τ queri
tur an cõpellař precise defendere.τ dr qđ nõ.q2 sufficit φ fidẽ
susceptã.scz de agẽdo impleat.Nã ad hoc vř habuisse mãda
tum τ illud acceptauit.Si autẽ defendat dñm in cã recõuen
tionis.lz lex dicat φ nisi hoc faciat repellař ab agendo.vt.s.
eo.l.actionẽ.hoc tñ censetur mãdatũ a dño.vt no.in.l.si diffi
nietur.ff.eo.tit.§.fi.ideo pcise nõ cõpellitur licet ab agẽdo re
pellatur:ita intellexerũt antiqui.quẽ tñ intellectũ gl.non ap
probat.venio ad casum.Sed ⁊m aliũ intellectum qđ loquař
in pcur.rei dz intelligi qñ nondũ officium acceptauit.Nam
sicut ɔstitutus ab actore si nondũ acceptauit nõ compellitur
acceptare vt in prin..l.ita.τ cõstitutus a reo:τ sic nondũ acce
ptauit vt in fi.dicit cu⁹ fidẽ susceptã τc.debet sic intelligi qđ
ille qui dedit fidẽ super aliquo debet ipsam fidẽ obseruare.
Sed ille qui nõ acceptauit nõ dedit fidẽ:ideo nõ tenetur ob
2 seruare.Et istam lectu.tenẽt doc.¶†In text.ibi nemo cogiř
dic nisi ɔsueuerit ad hoc operas suas locare:vt sunt isti pcu
rat.palatij.illi vere possent cogi ex iusta causa:sicut aduocati
vt.s.de postulan.l.puidendũ.ver.si quis vero monitus.Vi
detur aũt acceptare si recipit instrumẽtum procu.τ nihil pro
testatur in ɔ̃rium:vt est hodie casus in cle.j.eo.tit.facit.l.si fi
lius.ff.ad maced.In dubio aũt cẽseř inuitus si nõ probař qđ
fuerit volens.vt in.j.gl.ex qua not.qđ si reperiř in instrumen
to qđ talis ɔstituit talẽ procura.suum presentẽ τ intelligentẽ
nisi dicatur τ acceptantẽ nõ teneř prosequi litem:q2 censetur
ille potius recusasse quã acceptasse.Sed si acceptasset τ nõ fa
ceret diligentiã suam dño teneret ad interesse.l.si pcurator.
§.j.ff.man.hoc tñ verũ ⁊m Cy.nisi ille sit attinẽs vel multum
amicus constituentis:q2 videretur potius acceptasse.arg.l.si
3 seruus.ff.de dona.inter vir.τ vxo.¶†Et istud inducit Cyn.
ad pulchram qõnem.Pone qđ scholaris posuit librũ suum
in domum cuiusdã:q2 non poterat tunc ad domũ suam redi
re presenter τ vidẽte domino domus.Liber fuit inde arrept⁹:
scholaris repetit ab illo:qui non bene custodiuit:ille dicit se
a non recepisse in custodiã.dicit ipse:etsi erat multum amicus[a]
vel consanguineus vř recepisse custodiã tanq̃ depositarius.
ideo si interueniente sua culpa lata fuit arreptus:q2 recessit
de loco τ sine custodia dimisit librũ tenebiř emẽdare.l.φ ner
ua.ff.deposi.alias secus.Et istam qõnem mouet Ioã.an.in
addi.Spe.in tit.de deposito.tene mẽti.q2 iste casus posset de
facili contingere.¶In tex.ibi.vltra prouocationẽ causam ex
tendere.Iste text.intelligiř duobus modis Primo vt velit
dicere vltra cãm puocationis.i.vltra interpositionẽ appell

a ¶Multũ amicus. aduerte:q2 ɔ̃ hanc decisionẽ vř facere qđ ponit bal.ĩ auř.habita.ĵ.ne fi.p patre vbi dic φ doctor legẽs in domo ppria nõ teneř scholari deferẽti ibi librũ si illuz pdiderit.τ tñ doct.appellař magister τ pater scholariuz.facit gl.ĩ.l.liberto.ff.de ope.li.ibi dñ supplet τ magistri.⁊o facit text.ĩ.l.si ego.§.fi.ff.de iure do.τ ibi põderat bal.ĩ reportatis antiqs q logtur ĩ viro τ vxore iõ cogita. Fran.Cur.

b ¶ Paupertas excusat. adde Bal.ĩ.l.acceptũ.C.đ fur.idẽ bal.in.l.scda.in.§.si qs.ff.si qs caut. Inn.ĩ.c.ex rõne.de appel.

tionis.bene eñ teneř interponere appellationẽ sed vlterius
prosequi eam nõ teneř:τ iste intellectus pbatur in.l.si actor.
ĵ.de appel.vbi actor ɔstitutus a tutore in aliqua cã pupilli si
feratur sñia cõtra se teneř appellare.Sz psecutio appellatio
nis nõ fit ab eo:sed a tutore vel cura.Et istũ intellectũ tenent
doc.Scdo modo intelligiř ⁊m antiquos vltra causam puo
cationis.i.vltra impositionẽ appellationis:τ etiã prosecutio
nem ipsius non teneř extẽdere se ad aliã causam penitus di
uersam.Si forte fuit ɔstitutus in duab⁹ causis τ ipse accepta
4 uit officiũ in vna τ nõ in alia.¶†No.ergo ⁊m vnũ intellectũ
qđ appellatio est de appẽditijs prime instãtie seu cause:ideo
q2 acceptauit officiũ in prima causa teneř appellationẽ inter
ponere tanq̃ de appẽditijs τ cõnexis:vt alibi in simili.l.naz
τ seruus.§.si viuo.ff.de neg.gest.idẽ dicit Spec.in omni actu
preiudiciali qui fiat p iudicem ɔ̃ procuratorem procuratorio
noĩe qđ ipse debet appellare.alias tenebiř domino ad inter
esse:vt.l.liberto.§.fi.de neg.gest.nisi iusta cã subsistẽte omisis
set:puta pter metũ tñ tunc debet denuntiare dño infra tẽ
pus vt ipẽ possit appellare.ar.ĩ.l.queriř.§.exercitu.ff.loc.Et
hec habenř in Spe.in ti.de app.š.§.j.ver.breuiter parũ.post
5 prin.§.τ versi.illud aũt.†Qualiter aũt deberet appellare:an
suo noĩe tanq̃ dñs litis an procuratorio noĩe dñi.vide Bal.
in.l.j.§.fi.qñ app.sit.Itẽ no.ex eadẽ lect.prima qđ prosecutio
appellationis nõ est de appẽditijs prime cause:ideo qui acce
ptauit officiũ in prima causa τ appellauit nõ teneř prosequi
tanq̃ sit causa diuersa.hoc tñ verũ qñ appellauit a diffiniti
ua.secus qñ ab interlocutoria:qđ dic vt per Bar.in.l.procu.
ff.de no.ope.nun.Item est verũ qñ mandatũ suũ non extẽde
batur nisi ad primã causam:q2 tũc nec tenebař prosequi:nec
etiã poterat virtute illius mãdati:sed si extẽdebatur ad cau
sam appellationis:vt q2 fuit gñaliter constitutus ad causas
vel lites pñsentes vel futuras vel specialiter ad vnã cãm cum
potestate appellãdi τ appellationẽ psequẽdo isto casu simpli
citer acceptãdo vř acceptasse super eã eo φ cõprehẽduntur in
mandato:ideo tũc posset si vellet psequi.τ p consequẽs etiam
teneretur:q2 nisi hoc faceret fidẽ susceptã nõ impleret qđ fieri
nõ debet vt in fi.huius.l.Et isto modo debẽt ĩtelligi iura al
legata in gl.p antiquas gl.pter que mouebanř ad dicẽduz
qđ pcurator tenebař etiã psequi:vt.ff.an p ali.cau.appel.l.fi.
6 ¶†In gl.ij.in fi.ibi.š.e.l.eũ.qui.tu dic φ hic loquiř qñ non
acceptauit officium:ibi qñ acceptauit:τ tunc vel compellitur
defendere:vel si non defendit remouetur ab officio pcuratio
nis.Bar.aũt ĩtelligit illã legẽ in tutore τ curatore quos põt
iudex remouere ab officio pcurationis si nõ defendunt non
sic pcurator est vt ibi dixi.Sed vt illa lex faciat ad ti.videtur
posse intelligi etiã in pcuratore.ibi istam ptem tenet hic do.
Rapha.τ sic lz ad iudicẽ non ptineat sed ad partẽ qñ enim
dñs est absens bene ptinet ad eum pcu.cõstit.ab administra
tione remouere pter negligẽtiam:q2 põt supplere de facto
7 pro absente.arg.in.l.ampliorẽ.ĵ.de appel.in prin.¶†In gl.
seq.in prin.ibi.§.si ignorantes.dic ille.§.obstat.qđ excusatur
ab appellando pter paupertatẽ.Sz cõtra:q2 põt appellari
viua voce:τ sic nulla imminet impẽsa:vel si appellatur in scri
ptis est paruissima expẽsa in dando libellum appellatorium
b quare ergo excusat paupertas[b] vñ dicit Bar.qđ ille.§.nõ lo
quitur de interpositione appellationis:sed de psecutione in
qua imminet impẽsa.Sed tunc obst.his que hic no.qđ nõ te
neatur psequi:q2 ille.§.vult ɔ̃rium nisi excuseř pter pauper
tatẽ.Sol.⁊m Bar.ibi nõ loquiř in pcu.sed in fideiussore con
dẽnato qui litigauit suo noĩe pter suã obligationẽ:lz ad cõ
modũ debitoris:vñ debuit appellare τ appellationẽ psequi.
τ idẽ in emptore cõdẽnato causa euictionis nisi sñia sit euidẽ
ter iusta:q2 nõ phibẽtur agnoscere bonã fidẽ:vt.l.herẽnius.
§.caia.ff.de euic.Sed pcu.litigat noĩe dñi.τ pro obligatione
dñi nõ pro sua.vñ tenetur appellare sz nõ psequi:q2 nec põt
si mandatũ suũ ad hoc se nõ extẽdit:ita intelligit Bar.φ pla
cet.tñ ille.§.videř loqui de actu appellãdi nõ de psecutione.
vñ vult φ paupertas excuset.vñ põt poni exẽplum qñ appel
lans teneř soluere in cõmuni certam quantitatẽ si vult φ ap
pellatio admittař:vt est ĩ ciuitate lucana.vel quod det certos
fideiussores.τ ille fideiussor nec soluere põt propter pauper
8 tatem.¶†Quid autem si appellauit aliquis τ propter pau
pertatem non potest prosequi:an currant tempora fatalia.vi
de qđ not.vj.q.iij.c.si egrotans.τ.c.si dilecti.de dolo τ contu.
Et tutor τ curator tenẽtur appellare τ appellationẽ psequi:
quoniam mandatũ ipsorum est generale τ ad omnia exten
ditur.h.d.Spe.in tit.de appel.§.j.ver.τ breuiter.τ.ĵ.de app.
l.si actor.τ vt cause post pubertatẽ adsit tutor.l.vnica.Ad le
ges aũt in ɔ̃rium allegatas φ pcurator teneatur psequi.Re
spõdeo vt.ĵ.sequiř in gl.in ver.sed videř.vsq; ĩ fi.in gl.fi.que
incipit

BIU Cujas

6 incipit:puta † pro declaratione glos. ⁊ materie recolligēdo sic distingue. Nam aut querimus vtrū ille q̄ nō acceptauit officiū procurationis cogatur illud suscipere. ⁊ dicēdū q̄ nō nec pro reo nec pro actore ꝑm verū ītellectum huius. l. nec precise nec causatiue: nisi solitus sit operas suas locare. ad hoc. l. prouidendū. §. de postulā. Aut acceptauit officiū sponte: ſz postea nō defendit: ⁊ queritur an cōpellatur defendere tūc loquit̄ ista glo. ⁊ pro eius declaratiōe: q̄ multa dicit: dic q̄ aut p̄stiterat satisdationem de iudicato soluendo: ⁊ tūc si querit̄ an cōpellatur precise. dicendū est q̄ nō: sed bene causatiue cōpellit̄: q̄ si est procurator rei repellit̄ ab officio ꝓcuratoris: vt. §. eo. l. iij. si est procurator actoris repellit̄ ab agēdo: vt. §. eo. l. actionē. ⁊ tenetur domino suo ad interesse: q̄ fallit fidē. postq̄ eī acceptauit officiū censetur dedisse fidē de agēdo ⁊ defendēdo sine qua fideiussione nō poterat admitti ad agēdum: vt ī. d. l. act. ⁊ hic in glo. circa mediū. ibi est si alicui mādatū ⁊c. nisi ex iusta causa: vt si nō possit dare fideiussorē de iud. sol. ⁊ nō fuit a dño relevatus. ⁊ hoc voluit hic azo in sum. vbi locut⁹ est dubitatiue dicendo q̄ forte teneā ad interesse ſz hic affirmatiue loquatur ꝑm Ly. aut iam satisdederat de iudicato soluēdo: ⁊ tūc si est procurator actoris potest p̄cise cōpelli ad defendēdū: vt. l. sed ⁊ hoc. ff. eo. §. pe. ⁊ hoc si pendet causa cōuentionalis. Sed si esset causa finita ⁊ reus vellet postea recōuenire actorē nō tenereā ꝓcurator defendere: ⁊ ita quidā ītelligūt hāc legē in ver. sed nec. ⁊ ista gl. in prin. ꝛnuit ibi puta procurator egit ⁊c. intellige egit ⁊ pegit ⁊ hec est singularis limitatio ad illū
10 §. preter. † Si vero loquitur ex parte rei: ⁊ tūc distīguitur aut ipse dñs satisdederit ꝓcuratore presente ꝛsentiēte: ⁊ tūc idē vt precise ꝛpellatur defendere: vt. ī. eo. l. defūctis. Si vero ipo absente ⁊ nō presente vel ipse procurator ⁊ nō dñs satisdederit nō cōpellitur p̄cise: q̄ sufficit cōtra eū cōmitti stipulationē de iudi. sol. ob clausulā de defendēdo. l. nō cogendū. §. j. ⁊. l. filiusfamilias. §. fi. ff. eo. ti. ⁊ de his vide bonā ⁊ plenā gl. ī. d. l. sed ⁊ hoc. §. preter. Et que sit ratio diuersitatis ītꝛ ꝓcuratorē actoris ⁊ rei. dic vt ibi no. ¶ An aūt procurator actoris videatur habere mandatū ad defendendū si in instrumēto hoc nō dicatur ſz solū ad agendū. glo. hic videtur tenere q̄ sic ī illo vſi. si est alicui ⁊c. tamē illud mandatū est tacitū: ⁊ venit in cōsequētiam expressi. Sed glo. in. d. l. si defunct⁹. §. fi. in glos. j. vult cōtrariū q̄ non defendat ratiōe mādati taciti vel expressi ſz ex dispositione legali. Prima pars verior hic videtur p rationē quā ponit glo. per. l. ad rem. ⁊. l. relegatum. ff. de eo.
2 ☞ Mulier si dispensatiue admittit̄ in procuratricē filij nō iuuatur velleiano.
Minor qui dispensatur ad defendēdum alium q̄ nō iuuet per restitutionem in integrum.

1 **Vienam.** † Mulier non pōt esse ꝓcuratrix filij si p̄t filio de alio ꝓuidere ⁊ etiā ad ōfendēdū. h. d. bene facit. l. q aliena. §. quāq̄. ff. de nego. gest. ⁊. l. filie. ff. de sol. ¶ In gl. ibi. ff. de appel. re. l. j. dicit Bar. q̄ ratio est: q̄ ī causa appellationis pōt ferri sēnia cōtra pupillū. nō sic in causa principali. Bal. reprehēdit dicēs q̄ ꝺ pupillū indefensuz nec ī cā principali nec in cā appellationis pōt ferri sentētia diffinitiua vl̄ sibi similis: vt. l. si p̄ses. §. si desertā. j. quomodo ⁊ qñ iudex. Breuiter itētio Bar. fuit alia q̄ quādo est lata sentētia ꝓtra pupillū ītervenīēte forte tutore: ⁊ sic est valida ⁊ postea forte moritur tutor infra tp̄s appellandi: ⁊ si nō est q̄ appellet potest mater appellare ⁊ appellationē prosequi: q̄ periculū est in mora: q̄ si nō appellatur sentētia trāsitī rem iud. ⁊ idē si nō fiat p̄secutio: vnde tūc nō attēdit̄ an possit sibi facere dare tutorē an nō. sed ī causa p̄ncipali nō imminet hoc periculū: nec simile: q̄ nō potest pati scōz decretū. l. si minor. ō bo. auto. iu. pos. ¶ In gl. ibi: q̄ sibi cōsuli potest per tut. secus si esset maior. ⁊ sic nō posset sibi cōsuli ō tutore: ⁊ esset impedit⁹ ⁊ null⁹ alius reperiretur qui eum defenderet. ⁊ ita tenet gl. ī. d. l. j. de appel. re. q̄ si posset defendere ascēdētē: vt in. l. feminis. ff. eo.
2 potius descēdētem subsistente eadem causa. ¶ † In fi. gl. ibi multo magis defendere. dic in cōtrarium videt̄: q̄ cum agit nō intercedit: sed quādo defendit intercedit satisdādo ō iud. solue. ⁊ sic nō videtur admittēda: quia nō est idonea vt iuuetur velleiano. dicit Bar. q̄ imputet sibi actor quare nō facit eā renūciare velleiano: q̄ si vult admitti ad defendendū tenetur renūtiare velleiano: ⁊ valebit indistincte renūtiatio sicut quādo suscipit tutelā filij. vt in aut. matri ⁊ auie. Breuit̄ tex. in. d. l. j. de appel. recipiē. videtur dicere q̄ eo casu quo admittitur dispensatiue nō videtur intercedere et non iuuatur velleiano. Et hoc placet ne actor decipiat̄. ⁊ quia video in simili quādo dispensatur cū minore q̄ possit alium defendere: quia non iuuat̄ per restitu. in integrum vt nota. §. eo. l. exigēdi. in glo. finali.

1 **Spretium.** † Pretiū cōuersum in vtilitatem dñi qui vēditōi rei sue nō cōsentit restitui debet emptori per ipsuz dominum rē suā vēdicātem. h. d. facit l. emptor. ff. de
a rei ven. ita dixi in his diebus in qōne de facto: a q̄ executores vltime voluntatis pro exoluendo legata ⁊ debita vendiderunt quādā possessionē nō seruata debita forma quo casu pōt retractari venditio: iuxta no. per Bar. in. l. alio. ff. de ali. ⁊ ciba. leg. qō si heres agat cōtra emptorē rei ven. necesse habet restituere pretiū in ipsius vtilitatē conuersum ⁊ solutū legatarijs aut creditoribus. Sed plus vī q̄ si executores habēt potestatē vendēdi vt moris est ipsi vēdant non bona fide: q̄ ipsi poterant ponere man⁹ ad mobilia q̄ extabant vel nō fecerint subhastationē ad videndū si poterant habere maius pretiū vel pretium cōuerterunt in vtilitatē heredis: ⁊ propter illas causas nō est retractāda vēditio nisi in subsidiū si executores nō reperiant̄ soluēdo: ⁊ sic heres vellet incipere ab eis nō ab emptore nisi in subsidium ne emptor remaneat deceptus ex potestate data a testatore dictis executoribus: ⁊ ex fide quam habuit de eis. Nam iustius est q̄ hic potius noceat heredi q̄ emptori qui nō debuit esse curiosus qō executores cōuertant in causam: pro qua vēdiderunt. arg. l. doli. in fi. ff. de noua. ⁊ de hoc dico esse casum. ī. si vēdi. pig. aga. l. j. ⁊ propter hoc recusaui cōsulere pro herede qui vēdicabat recta via ab emptore omissis executoribus ſz Bar. innuat cōtrarium in. d. l. alio. ⁊ ad illam. l. j. non dat bonum responsum.

a ¶ De facto. adō Bal. in. l. ij. ī. de pro. mili.

2 ☞ Differentia an procurator constituatur a principio litis an post litem contestatam.

3 Duo an possint esse domini insolidum.
Procurator si fuit cōstitutus post litē contestatā an cōdemnatio fieri debeat in personam procuratoris an domini.

1 **Nihil.** † nō refert constituat̄ ꝓcurator a principio. li. an post eaz ceptam. h. d. ⁊ semper allegatur. dic qō querebatur ab imperatore. nam certū est q̄ a principio pōt quis ꝓstituere procuratorē ad agendū ⁊ defendēdum. l. j. ff. eo. §. vsus. nō eī cōpellitur quis per se agitare cām. l. fi. ī. eo. Sed quid si elegit viam agitādi per se: ⁊ fuit litē ꝓtestatus. postea tedio affect⁹ vult cōstituere ꝓcuratorē: aduersarius autē nō vult ipsum admittere dicēs qō quā viam elegit dñs. s. litigādo per se hec sibi pateat ⁊ teneat eam prosequi: vt in. l. si mulier. §. fi. ff. q̄ met. cau. Queritur quid iuris: ⁊ determinat̄ hic ℨium. ⁊ si non videt̄ te astrinxisse ad litigandū per se. ideo fuit inuētus vsus procuratoris vt qñcunq̄ placuerit alicui ipsum cōstituere ⁊ se a
2 labore eximere hoc facere possit. ¶ † Pro declaratione glo. oppo. circa finē gl. qō imo sit longa differētia: an procurator ꝓstituatur a principio q̄ tunc ipse cōtestatur litē ⁊ per cōsequēs efficitur dñs litis: vt. ī. eo. l. iperator. ⁊ sic suo noīe ⁊ ex sua persona pōt alium procuratorē loco sui cōstituere etiam dño inuito: qui sicut nō pōt ipsum reuocare inuitum. vt in. d. l. procurator. ita nec impedire substitutionē predictam. Sed si dominus primo litē contestatur: ⁊ sic efficit̄ dñs litis ⁊ instantie deinde cōstituit procuratorē nō est amplius fienda ꝓtestatio: ⁊ per consequens nō pōt procurator effici dñs litis. ergo non pōt alium substituere suo noīe: sed demū noīe domini si habeat ad hoc speciale mandatū. gl. hic fatet̄ in fine qō quantū ad hunc effectum nō est idē cōstituere a principio vel post: sed quantū ad alios effectus quos glo. enumerat in prin. vsq̄ ad illū v. porro nō refert ꝓstituere a prin. vel ex postfacto. ⁊ Bar. videt̄ sequi gl. dic tñ qō si dominus qñ constituit procuratorem post litis cōtestationem factam per seipsum faciat remitti omnes actus iudiciarios vno ꝓtextu in personā procuratoris. ⁊ sic ō fieri quedā delegatio iuxta ea que habentur in. l. mutari. ff. eo. ⁊ transferē in procuratorē directū ius instantie: qō tñ fieri nō pōt nisi consentiēte aduersario. vt in. l. j. ff. de noua. qō tunc talis procurator tanq̄ ꝺ̄s directus litis poterit alium substituere. Idem si dñs cedat procuratori tale ius instantie qō tunc ad ipsum dominū remanet directū: ⁊ in procuratore remāsit vtile rōne cuius poterit similiter substituere. Sed si neutrū istoz factum est: puto gl. dicere veritatē: q̄ cum principalis sit effectus dñs ⁊ duo nō possunt esse domini insolidum talis procurator per actus quos postea faciet nō efficitur dominus: ⁊ per consequēs nō poterit procurator alium substituere. sed Pet. ⁊ Jaco. but. quos sequitur Bal. dicunt qō imo ipse ꝓcurator per primū actum ꝺictorium quē post ea facit efficiet̄ dominus quo ad sequentes actus sicut fuisset effectus a principio per contestationē litis: q̄ primus actus quantū ad sequētes ħz vim cōtestationis vt etiam precludat viā opponēdi exceptionē procura. de qua in. l. ita demū. §. eo.

BIU Cujas

sicut precluserat per cõstitutionẽ.sed tunc quomodo respõdetur ad rõnẽ Bar. q̃ duo nõ possunt esse dñi ĩsolidũ. ¶ Et isto casu reperirent duo.s.ipe principalis effect⁹ per cõtestationẽ ꝛ procurator effectus p alios actus ℨdictorios.ipsi tenent qõ hoc nõ sit incõueniens.nã in iurib⁹ incorporalib⁹ vt in seruitute possunt esse duo dñi eiusdẽ seruitutis ĩsolidũ:sed ius est hmõi:q̃ est quoddã ius incorporale ad litẽ prosequẽdã vsq̃ ad finẽ.ꝛ ista possunt stare simul q̃ ipse principalis post ℨtestationẽ litis sit obligatus ad hoc.nec per ℨstitutionẽ procuratoris postea factã liberat ab ista obligatione.ꝛ similiter ipse procurator per primũ actũ quẽ fecit obligef ad prosequẽdum ceteros actus vsq̃ ad finẽ. Ita declaro intentionẽ predictorũ ꝛ ipsi nõ sic clare loquant ꝛ est satis pulchra ꝛ subtilis imaginatio:ꝛ sic posito etiã q̃ si neutrũ de duob⁹ quos dicit bar. interuenerit.s.nec delegatio nec cessio.nihilomin⁹ poterit dictus procurator postq̃ aliquẽ actũ fecit eũ in parte substituere suo noĩe tanq̃ dñs litis. Et ex hoc respõdef ad aliud q̃ gl. hic tangit. Sed eo casu quo fuit cõstitutus post litẽ ℨtestatã. ꝛ sic procurator rei ꝛ veniat ferẽda ℨdemnatio. Jn cuius persona ferẽt:an procuratoris:an domini. Et gl. hic ꝛ q̃ in psonam procuratoris.ꝛ fuit opi. Joã.ꝛ Bal.pro qua faciũt aliqui ter. quos gl. alle. sed in ℨrium facit opinio eiusdẽ Joã. recitata in fi.gl.qui vult q̃ talis procurator nõ possit effici dñs litis per actus sequẽtes. Et si est hoc quomodo poterit ferri snia i personã eius ℨ.l.j.ff.de sen. Jdeo Azo tenuit ℨriaꝫ opi. qõ imo in personã dñi principalis. Nos possumus dicere:ꝛ ita seruat ℨsuetudo qõ in personã vtriusq̃:q̃ vterq̃ est dñs litis:ꝛ ꝫ vltramõ.reprehẽdant gl.tũ ibi dicit vt oĩm seruetur opi.ℨdemnetur vterq̃. ¶ Det.dicit imo oĩm destruit opi.q̃ sic nõ proderit cõsilium iurisc̃sulti ad euitandã infamiã.l.furti.ff.qui alieno.ff.de infa. Tu dic qõ imo illa opi.procedit de iure nõ solũ de cõsuetudine per ea que dixi. Ad rõnem ¶ Det. qõ illud ℨsilium sit frustratorium.respondef:imo nõ est:q̃ si procurator interuenit a prin.sine dubio ipse solus ℨdemnat ꝛ nõ dñs:ꝛ sic dñs euitat ifamiã:ita loquit ille.ff.qui alieno. Si vero post litẽ ℨtestatam factã a dño:tũc ℨsilium est ad euitandũ infamiã q̃ cõdemnef procurator ꝛ nõ dñs cũ hoc possit fieri ꝛ erit idẽ. Sꝫ si ℨdemnabit dñs fateor q̃ hoc põt fieri ꝛ nõ euitabit infamiã. Cõsiliũ est ergo q̃ constituat ab initio ꝛ hoc voluit iurisc̃sult⁹ in.d.ff.qui alieno.si bene cõsideret. de ista materia vide ter.cũ gl.in.c.querelã.de elec.vbi plat̃ur qõ vterq̃ cõdemnet.s.procurator ꝛ dñs:ꝛ sic iure canonico dicta opi.approbat. Sed quid si iudex vult tantũ vnũ cõdemnare nõ vtrunq̃. Rñdeo põt quẽ velit:vt sentit Bal.in.l.j.de sen.sed quid si libellus erat datus cõtra dominum non erat snia cõformis libello cõtra .l.vt fundus.ff.cõmu.diui.cum si. dicit hic Bal.hoc non obstare q̃ ex quo in procuratorẽ transfert iudiciũ.vt plꝫ in hac.l.in fine.dũ dicit transitũ fecerit.cẽsef etiã trãsire libellus seu virtus eius. Jn duobus tñ casib⁹ nõ põt ferri in procuratorẽ. Primus q̃ verba nõ possunt cõgruere in personã ei⁹:vt in criminali vel matrimoniali cã:vt hic sequit in gl.in ver.ꝛ hic si verba quã Bar.reputat singularem.ꝛ q̃ procurator fuisset cõstitutus ad vnũ tantũ actum cause:puta ad snĩam audiendam duntaxat ꝛ si nihil egisset in causa:ꝛ sic nõ possit dici dominus litis:vt in glo.quam tenemẽti. Et eam allegaui.ff.co.l.si procurator.vel si ad proponendas exceptiones duntaxat:q̃ tũc diceretur nudus minister potius nuntius quam procurator.

2 ¶ Mulier qualiter habeat triplex patrimonium ꝛ si feratur sententia contra maritum an noceat vxori.

3 Qui habet mandatũ ad vnũ censef etiã habere ad aliud sine quo illud explicare non posset vel q̃ venit in cõsequentiam.

4 Jdem iuris est in causa qõ in causato imo potentius.

5 Si aliquis accepit emphyteosim pro se ꝛ liberis suis per lineam masculinam descẽdẽtibus ꝛ postea decedat relicta filia ꝛ nullo masculo an filia admittatur ad emphyteosim.

6 Jdẽ est de ꝑncipio numeri ꝛ sic de vno qõ est de ipo numero. Venditio facta pro vno nummo an valeat.

1 a **Maritus.** ¶ Maritus põt agere[a] pro vxore etiam sine mãdato dũmodo caueat de rato in quacũq̃ causa ipsi⁹ vxoris nisi habuerit mãdatũ expressum ab ea ĩ quadã causa:q̃ tũc celef in alĩs phibit⁹ agere:ꝛ sic nõ põt etiã si vellet de rato cauere.hoc dicitĩ effectu fm intellectũ gl. Et ponit casum q̃ vxor dedit mandatũ marito de agẽdo ℨtra te in aliqua cã iste maritus egit in ista ꝛ in alia quadã simul ꝛ pduxit mandatũ. ¶ Tu oppo.qõ ad aliã mandatũ se nõ extẽdit:ꝛ sic nõ debet admitti:vt.ff.co.l.si procurator ad vnã:ipse replicat qõ licet nõ possit virtute mãdati expressi:põt tñ virtute mandati legalis:q̃ cõiuncta persona. Respondef q̃ si nullũ habuisset mandatũ ista esset bona ratio ad mittendũ eũ in quacũq̃ causa ipsius mulieris dũmodo caueret de rato.ꝛ hoc duplici rõne que assignat in ter.lꝫ nõ sit persona coniuncta respectu sanguinis.est tñ affinis seu principiũ affinitatis:q̃ tantũ valet quantũ coniunctio sanguinis:vt.l.sed hec.ff.eo.sed q̃ habuit mandatũ limitatũ vt̃ prohibitus in alia causa agere q̃ qui vnũ cõcedit vt̃ aliud phibere:vt.l.cum pretor.in prin.ff. de iudi. Coniuncta vero persona lꝫ possit agere sine mãdato non tñ põt agere cõtra mandatũ.l.pomponius.ff.ff.ff.eo.tit. etiam si velit cauere de rato vt ibi.ꝛ hoc siue sit expressa prohibitio siue tacita:vt in hac lege quã no.in ter.ibi circa mandatum idest posito q̃ ℨstet ipsum nõ habere mandatũ qui hoc fatetur.sed si assereret se habere etiã si nõ esset marit⁹ admitteretur cum cautione de rato.posito q̃ nõ haberet revera dũmodo faceret aliquã fidẽ de mãdato fm doc.vel etiam nullã fm gl.vt not.ff.eo.l.j. ¶ Jn ter.ibi irruant.s.nolentes. ¶ Jn ter.ibi cognitis.s.inuite. ¶ Jn ter.ibi susceperit subaudi sꝫ

2 b de his actionibus intẽtandis.Fran.accur. ¶ ¶ Jn glos.ff.ibi in paraphernalib⁹.[b]ꝛ sic mulier hꝫ triplex patrimoniũ fm Jaco.but.nam primo hꝫ dotẽ:ꝛ illa est in dominio mariti:ꝛ ideo si marit⁹ cecidit a possessione rei dotalis põt ipsam vendicare suo noĩe nõ vxoris.l.doce ancillã.de rei vẽdi.ff.ideo nõ cauet de rato vxoris.Sed quid si feratur snia ℨ maritum an nocebit vxori solu.mat.Ex.in.d.l.doce.vt̃ tenere qõ sic. Jn cõtrarium facit.l.titio centũ.ff.de ℨdi.ꝛ demon.de hoc vide per Bar.in.l.de die.ff.j.vel.ff.ff.qui sati.cog.qui dicit qõ nõ nocet nisi sciuerit istã causam agitari ꝛ nõ defendit.vt.l.sepe.de re iudi. Nec obst.q̃ maritus erat dominus tempore snie ꝛ ad ipsum spectabat facultas agẽdi:q̃ verũ est qõ tpe quo duraturum erat matrimoniũ non post.Secũdum patrimonium est rerum paraphernalium quas vxor tradit marito in custodiam q̃ facere videt si sibi tradat instrumenta illarum rerũ. ꝛ tunc eoipso videtur sibi dare mandatuꝫ de agẽdo pro illis rebus.ideo non cauet de rato:q̃ cõstat de mãdato eoipso qõ docet maritus eas res fuisse sibi traditas ab vxore vel instrumenta ipsaꝝ:vt.l.ne satisdatio.ff.rem ra.habe. Bar.aũt dicit qõ etiam in quolibet alio esset idem qui probaret sibi tradita instrumẽta aliquaꝝ rerũ fuisse a domino:lꝫ aliter de mandato nõ appareret vel censeat dedisse mãdatũ de agẽdo per l.fi.de pac.cõuen. Sed ¶ Det.restringit istud ad cõiunctã psonam:qõ est no.per.c.coꝛã.de offi.dele. Sed ille ter.põt intelligi qñ nõ cõstat de traditione facta a dño. Posito em̃ q̃ apud te extraneum reperiant instrumẽta mea:si non appareret qõ hic tibi tradiderim hec non esset sufficiẽs causa seu probatio mandati per illud.c.ſꝫ aliqualis resultat presumptio qua fecit te admitti cũ cautiõe de rato:vt no.Bar.in.l.iij.ff.doue cause.ff.ad carbo.Sed si appareret de traditione facta domino esset sufficiẽs probatio de mãdato ꝛ nõ teneris de rato etiam si esses extranea persona etiã fm qõ hic Bart.innuit. Tertiũ patrimoniũ est rerũ que nõ fuerant date in dotẽ nec in custodiam marito.ꝛ de illis loquit ista lex:q̃ in illis nõ censef habere maritus ab vxore tacitũ vel expressuꝫ mandatũ.ideo nõ põt dici procurator eius lꝫ habeat facultatẽ agẽdi ex dispositione legali.ideo nõ admittit sine cautione rati sicut nec alia quelibet psona.ꝛ iste est text.qui hoc declarat in.l.iij.ff.ff.ff.sed si forte in.d.gl.ꝛ snĩa lata ℨtra ipsum nõ preiudicaret vxori vel alteri cõiuncte persone nisi ratã haberet.Secus in casu precedenti qñ habet mandatũ tacituꝫ:vt in paraphernalibus:q̃ tunc est verus procurator cum habeat mandatũ ab homine ꝛ snĩa lata cõtra procuratorẽ nocet domino.l.in cause.ff.eo.tenemẽti predicta.q̃ vtilia sunt ꝛ nõ bene declarata hic p doc.

3 ¶ ¶ Jn gl.fi.ibi vel ad rem mobilem:dic qõ qui habet mãdatum ad vnum cẽsetur habere ad aliud sine quo illud explicare non posset.vel qõ venit in consequentiã illius ita loquunt ille leges.ꝛ facit.l.iij.cũ ibi plene no.ff.de iurisd.om.iud.Sed ad aliud penitus diuersum nõ:vt hic in fi.ff.eo.si pcura.ad vnã.Sed ¶ Pe.hic habuit aliũ intellectũ quam glos.Dicit em̃ intentionẽ huius.l.in fi.hanc esse qõ si maritus habet mãdatum ad extraneã rẽ virtute dicti mãdati nõ põt agere ad aliã diuersam.Sꝫ virtute facultatis date a lege bene poterit agere prestita cautione de rato:q̃ nõ cẽsetur prohibitus in alĩs agere:q̃ inducta ad augmentũ nõ inducunt diminutionẽ.l. si mancipia.ff.de fun.instru.ꝛ istud mãdatũ fuit inductũ ad augmentũ facultatis agẽdi:ergo nõ debet ĩportare diminutionem ĩ alĩs. Tum q̃ casus omissus remanet in dispositione iuris ℨmunis.l.si extraneus.ff.de ℨdi.ob cau.ꝛ dispositio iuris cõmunis est qõ possit agere in oĩbus causis:ꝛ in illa in qua habet mãdatũ expressum nõ tenef cauere de rato in alĩs sic.doc.sequuntur intellectũ glo.q̃ dispositio iuris cõmunis q̃ cõiuncta persona possit agere pro ℨiuncta sine mãdato habet limitationem

a ¶ Maritus põt agere. Adõ.l.fi. C.de pac. cõuen. doc.in.c.cõstitutus.de ꝑcu.doc. in.c.j.q fil.sint legit. Abb.in.c.expte.de ℨfes. Et p limitatiõe hui⁹ l.vide.d.Dari. soci.in repe.c.veniẽs.co.lix.extra de accu. Francis. Lur.

b ¶ Jn paraphernalib⁹. Adõ an pp adulterium vxor amittat bona paraphernalia. viõ gl.sing.ĩ ver.dotalitiũ.in c.plerũq̃.de do. inter vir.ꝛ vxo.

BIU Cujas

bet limitationē nisi de ⁊traria volūtate ipsius cōiūcte appareat vere vel presumptiue: vt in. d. l. pompo. §. fi. Et hoc apparet presumptiue eoipso q̄ dedit mādatū limitatū. Ultimo q̄ maritus nec est persona ⁊iuncta sanguine nec est affinis: q̄ si esset affinis nō posset esse matrimoniū inter se ⁊ vxorem: ſz est principiuz ⁊ causa affinitatis. Et nihilominus videt esse idē
4 q̄ in affinibus q̄ admittat ad agendū sine mādato. ¶ † Colligunt doc. duo no. primū q̄ idē iuris est in causa qō ī causato: imo potētius: q̄ maritus est cā affinitatis. ⁊ si eius ⁊sanguinei tanq̄ affines possunt agere pro sua vxore: fortius ipse
5 qui est causa affinitatꝭ illox. † Et ego īducebā semel ad decisionē questionis vtilis ī qua multi cespitabāt. ⁊ īductio fuit eis visa pulchra ⁊ cōcludēs. Mā qdā receperat emphyteosim pro se ⁊ liberis suis per lineam masculinā descēdētib⁹ postea ḋcessit relicta filia: ⁊ nullo masculo. Querebat an filia admitteret ad emphyteosim. Et quidā dicebant q̄ sic: q̄ licet sit femina nō descēdit: tamē ex linea feminina que videt excluſa p illa verba per lineam masculinā descēdentib⁹: sed descēdit ex patre qui est masculus: ⁊ sic per lineam masculinā. Ego dice-
a bam[a] contrarium: nam linea non incipit a patre sed in filiis. Si eñ pater qui recipit baberet filios masculos ⁊ filiā feminā incipit in masculo linea masculina ipsius patris: ⁊ in filia femina īcipit feminina linea. Sz certū est q̄ descēdētes ex ista filia tanq̄ descēdētes per lineā femininā non admittūtur ad emphyteosim: sed solū descēdētes ex filio masculo ſm tenorē inuestiture. Qō ergo iuris esset de descendētib⁹ ex ista filia debet esse etiā de ipsa que est caput linee. ar. hic: q̄ intētio concedētis fuit q̄ res nō trāsiret ad cognatos licet ipa sit agnata: ergo debet excludi ne p ipsam pueniat ad cognatos: ⁊ sic illa concessio sibi ⁊ descendentibus p lineā masculinā debet sic intelligi liberis. i. masculis ⁊ descendentib⁹ ex masculꝭ ⁊ hoc videtur tenere Specu. in titu. de locato. §. nūc aliqua. ver. xlvj.
6 ¶ † Inducit etiā Ly. q̄ illud est de p̄ncipio numeri. i. ō vno qō est de ipo numero. Ideo facit ad questionē illā: an vēditio que facta ē vno nummo valeat: ⁊ videbat q̄ nō: quia ad substantiā venditionis requirit pretiū in pecunia nume. sed vn⁹ non est numerus sed principiū numeri. De hoc etiā habetur ff. de acqui. pos. l. si quis ante.

2 ☞ Lite cōtestata per procuratorē cū dñs non possit eū inuitum reuocare quid poterit facere dominus.

3 Si procurator contestatus est litē ⁊ aduersarius cū producit testes vel instrumenta nō facit citari procuratorē sed dñm nō valet receptio seu productio tāq̄ facta nō citata parte ⁊ quid si dominus sponte compareret.

4 In causis in quibus lis nō cōtestatur q̄ per primū actū quē facit procurator cōtradictorium efficiatur dñs litis sicut per contestationem.

5 Si feratur sententia contra procuratorem qui fuit litē ⁊testatus vel quasi post mortem dñi qualiter condemnabitur.

1 **Q**Procuratoribus. † Per litem cōtest. a se factam procurator efficitur domin⁹ lit. Ex quo sequuntur tres effectus: q̄ inuitus nō potest reuocari sine iusta causa: nec eo inuito si ipse vult prosequi dominus admittitur ad prosequēdum. secundus est q̄ morte mandantis non expirat eius mandatum tāq̄ re nō ītegra. Tertius effect⁹ est
2 q̄ pōt substituere suo noīe hoc dicit cū. l. seq. in ista. l. procuratoribus. ibi facultatem negocia prosequēdi. † dic pōt tamē dominus adesse procuratori si suspicat de eo: lz nō possit reuocare vt in. l. paulus. ff. eo. c. quāuis. eo. ti. li. vj. ⁊ producere testes ⁊ īstrumēta: vt ibi no. ⁊ in. l. si suspecta. ff. de inoffi. test. Sz an poterit alios act⁹ facere: vt opponere exceptionē vel facere positiones ⁊ articulos. iste. ti. videtur clare dicere q̄ nō: ſz ꝫ puto verū si procurator est p̄sens ⁊ per se velit dictos act⁹ facere ⁊ cōtradixit domino: tunc sicut nō potest inuit⁹ a domino reuocari: ita nec p̄sequi causaz si procurator est parat⁹ p̄sequi. Sed si procurator nō prosequeretur sed esset negligēs dominus posset hoc facere ex ea parte qua pōt assistere vel adesse: vt in iurib⁹. ſ. allegatis. Sed ſi procurator esset absens bene posset dominus omnes act⁹ facere virtute vtilis iuris īstantie sibi quesiti per procuratorē. ⁊ hoc determinat bar. ī. l. ante litē ⁊ ī. l. post litem. ff. eo. ti. circa mediū. nec ꝓpterea censet procura. reuocare. q̄ nec potest: sed si ipso procuratore presente et etiam aduersario ⁊ non contradicente tales actus faceret dominus censeretur reuocatus ꝓcurator nisi diceret se facere cī-
5 tra reuoca. procuratoris. Item per hanc legē determinat antiquus aduocatus bonon. Ubertin⁹ de rampo. ſm bar. † qō si procurator contestatus est litem: ⁊ aduersarius cum producit testes vel instrumēta non facit citari procuratorem sed dominum nō valet receptio seu productio tanq̄ facta nō citata parte: quia nō debuit c̄tari dominus qui nō habet facultatē prosequendi litem: vt ī hoc tex. sed ipse procurator. ⁊ quia dominus cōstituendo procuratorem censet declarasse: ⁊ protestatus fuisse q̄ nō vult prosequi litem hanc per se: ſz per ꝓcuratorem. Et hec facultas datur sibi a iure. l. j. §. vsus. ff. eo. q̄ sibi nō debet auferri. vt in. c. indultū. de reg. iur. lib. vj. ī. eo. l. fina. Et per cōsequēs citatio ipm nō artauit: q̄ si artaret auferret sibi facultatem datam a iure. si tū dñs sponte cōpareret valeret receptio ꝓpter id qō. ſ. dixi q̄ hoc vtile ius īstātie ⁊ pōt actum facere non ḋicente procuratore. Ex quibus etiam patet qō si nō compareret non pōt dici verus cōtumax etiam si citatio ipsum personaliter apprehēdat postq̄ non tenebatur comparere. vt in. l. vir bonus. iudi. sol. ⁊ si nō compellitur ab appellando si lata esset snīa cōtra ipsum ipso nō citato ⁊ hoc not. Bal. in auē. hodie. de appel. ī. ⁊ facit qō no. in. l. j. ff. quando appellan. sit. §. fina.
4 ¶ † Ultimo dicit Bart. in. l. seq. duo verba. primo qō in causis in quibus lis nō cōtestatur qō per primum actum quē facit procurator ḋictorium efficitur dominus lit. sicut per cōtestationem ⁊ hoc dicit colligi ex ista lege ibi causam agitatam non contestatam: ⁊ sic erit idem effectus qui resultat ex contestatione. de hoc vide per glos. in. l. j.
5 de elec. li. vj. super ver. assentiat. ¶ † Querit etiam si ferat snīa contra procuratorē qui fuit litē contesta. vel quasi post mortē domini qualiter condemnabitur. Nam si cōdemnabitur vt procurator talis defuncti non valebit snīa: q̄ videtur cōdemnatus ipse dominus defunctus in effectu: ergo ⁊c. vt in. l. fin. ff. que sentē. sine appel. rescin. ⁊ l. de qua re. §. j. ff. de iudi. ⁊ q̄ non pōt dici procuratorem illius nunc esse sed fuisse: vt in ſi. habetur in. l. qui rome. §. augerius. ff. de verbo. obli. ⁊ nō solvit sed dicit cogita. Bal. dicit q̄ condemnabitur tanq̄ ꝓcurator heredis. sed hoc nō videtur bene dictum: q̄ hereditas iacens non habet procuratorē: sed datur ei curator: vnde ipse Bald. in. l. j. ī. de senten. dicit qō debet vti istis verbis condemno talē procuratorem olim talis defuncti: q̄ debet loqui apte ⁊ non inepte etiam si hereditas esset adita: q̄ non potest dici procurator heredis non fuit constitutus ab eo ⁊ ad ipm non transit constitutio.

2 ☞ Ille ad quem pertinet commodum litis dicitur dñs licet ipse non fuerit adhuc litem contestatus non tū dicitur dominus instantie sed ille qui contestatus est dicitur dominus litis vel instantie ⁊ qñ ei qui dicit aliū nullū habere mandatum vel reuocatum incumbat onus probandi. ⁊ nu. 4.

3 Judicium tres personas de substantia requirit.

4 Exceptio procuratoria vt tu non potes esse procurator q̄ miles vel mulier. an possit opponi post litem cōtestatam ⁊ quid si quis fuit litem contestatus salua sua exceptione vel cū protestatione cui non renuntiabat.

5 Quid si dicatur tu non es procurator.

6 Judex an possit ex officio suo compellere procuratorem ad ostendendum mandatum.

7 Procuratoris persona an legitimetur per pronuntiationem iudicis etiam si vere esset falsus procurator.

8 Indebitum solutum per sententiam nō reperitur: ⁊ quid si non per sententiam.

9 Quatuor modi per quos legitimatur psona procuratoris. vt sic postea nō possit repelli a prosecutione iudicij quousq̄ sit finitum nisi opponens assumat in se onus probandi.

10 Si lata est sentētia pro falso procuratore an dominus possit eam habere ratam ad sui vtilitatem.

1 **S**Licet. † Exceptio falsi procuratoris pōt quā docunq̄ opponi: q̄ si hoc reperiatur redditur iudiciū retro nullum. ⁊ est lex solēnis ⁊ semper allegat. In tex. ibi in prin. quasi dicat. i. li. contesta. vt in. l. qui procuratorem dat. ff. eo. ¶ In tex. ibi procurator subaudi. ſ. actoris vt statim sequit ad agēdū ⁊c. Sed etiam pōt intelligi in procuratore rei: q̄ interest actoris scire an defendat cum mandato vel sine licet vtroq̄ modo admittatur ad defendendum. vt. ſ. eo. l. exigendi. q̄ primo casu sententia contra eum lata preiudicat dñor contra eum mittetur executioni. ſm not. in. l. plautius. ff. eo. ⁊ prius persone ratio querēda est. l. quidam referunt. de iure codicil. ⁊ ita seruatur in practica: q̄ vterq̄ procurator producit mandatum suum ante omnia ⁊ legitimat personam suam faciendo pronuntiari mandatum esse legitimum. ¶ In textu ibi a domino lit.
2 † Not. qō ille ad quem pertinet commodam lit. dicitur dominus posito qō ipse nō fuerit adhuc lit. cōtesta. non tū dicitur dominus instantie: sed post contestationem ille qui contesta. est dicitur dñs litis vel instantie. vt. ſ. l. prece. ¶ In text. ibi si falsus procurator inueniat. dic vt q̄ nullū habebat mandatum vel habuerat: sed fuerat reuocatum: ⁊ ex hoc verbo colli

a ¶ Ego dicebā. Aldō eū dē pau. de ca. in suo ꝫsil. ccxxxviij. īci. pre supponendū qō dictū statutuz. ⁊ Alexā. ⁊ mod. in l. gall⁹. §. nūc de lege. ff. ō li. ⁊ post bu. ⁊ hāc decisionem Pau. de castro refert ⁊ seqtur Alex. ō imo. in ꝫsi. xliij. col. ij. versi. sed premissis. ī. iij. vol. Frā. cur. Et tu ad p̄dicta vid. d. Jas. in. l. ij. col. xcij. v. xxj. ī. de iure emphy.

BIU Cujas

gitur q̄ ille qui hoc dicit ⁊ opponit post litē cōtestatā dz hoc
probare si opponeret ante litē contestatā nō haberet hoc pro
bare necesse:sed ipse ꝓcurator vel haberet probare plene vel
caueret de rato:⁊ hec ꝓcedūt lite adhuc nō finita.Sed si esset
terminata per sententiam latam contra reum ⁊ ipse reus op
po.q̄ procurator actoris non habuit mandatuz:⁊ ipe sic:sen
tētia nō debet mitti executiōi cōtra eum:q; ex ea nō est quesi
tum ius actori:tūc nō haberet necesse aliter probare:sed ipse
procurator haberet necesse probare mādatum vel ratihabi
tionem secutam.lite enim pēdēte postq̄ legitimata est perso
na non admittitur reus ad hanc exceptionem ꝓponēdam ⁊
ad impediendū processum nisi assumat in se onus probandi
Sed ea finita q; non impedit ꝓcessum nō habet necesse pba
re si ꝓcu.nullā fidem facit de mandato:sed si simpliciter fuit
3 omissus.¶†In tex.ibi:nec dici controuersie solent nec pōt
esse iudicium.dic q̄ defecit vna ex personis substātialibus in
iudicio.s.actoris:cū tres sint necessarie.s.actoris:iudicis ⁊ rei
vt in.c.fonus.de per.fig.⁊ idē dicit gl.in act.iudicis incompe
tētis:q; facit deficere in personā iudicis:qd intellige nisi per
exceptionem omissionis incōpetentie fuisset prorogata iuris
4 dictio.l.sed ⁊ si susceperit.de iu.ff.¶†Pro declaratione glo.
magne.oppo.primo de.l.qui ꝓcuratorē dat.ff.eo tit.§.fi.vbi
dicitur q̄ post litē ꝙtestatam nō potest opponi exceptio ꝓcu
ratoria.gl.ibi dicit verum quando opponeretur tu nō potes
esse procurator:q; miles;sed si opponeret tu non es procura
tor.Tunc si opponēs vult probare admitti debet per hanc le
gem:sed in casu precedēti etiā si vellet probare nō admittere
tur.¶Secūdo oppo.q̄ ista exceptio est dilatoria.vt.l.iij.ff.de
excep.Natura dilatoriaꝝ est qd debeāt opponi ante litē conte
statam.vt in.l.excep.j.de proba.Solu.verum est nisi sint tales
que reddant iudiciū retro nullū:vt est ista per rōnem quā di
xi.s.⁊c.q; tunc semper videtur opponi in initio cum cōtesta
tio nō valeat.⁊ hoc in glo.vsq; ibi alij dicunt.⁊ dum gl.dicit
vel melius non vult ponere so.nouā sed declarare ꝑcedentem
quare possit talis exceptio quandocunq; proponi.q; semper
dicitur opponi ī initio.¶Tertio oppo.in alio v.in.l.ita de
mum,s.eo.Sol.ibi qñ proponitur in hunc modum:tu non
potes esse procurator:q; miles vel mulier.Nam ista est dila
toria fm quosdam:sed ista tu nō es procurator:est perempto
ria:sed hoc est falsum per hūc tex.dum dicit q̄ est proponēda
in initio:q; si esset peremptoria esset falsum:q; imo non nisi
post litē ꝙtestatam vsq; ad sniam:vt.l.peremptorias.senten.re
sci.n.nō pos.Alij dicunt q̄ est fienda differētia per quē modū
proponat solū an proponēs sciuerit cū non esse procuratorē.
Aut credebat eū esse procuratorē:aut ambigebat.primo casu
aut sciebat illū non esse procuratorē ⁊ nō habere mandatum
⁊ non opposuit.tunc videtur illi exceptioni renuntiasse:⁊ nō
potest opponere ante litem ꝙtestatam:subandi etiam si velit
hoc probare.Si vero crediderit iusta causa mot⁹ qō haberet
mādatum:q; fuit productū instrumentū procurationis:sed
erat falsum vel fuit postea reuocatū:⁊ tūc quādocūq; perue
niat ad eius notitiam pōt opponere etiam si nō sumat in se
onus probandi.istam glo.ita intelligūt doc.licet glos.videat
aliter dicere.⁊ hoc p.c.pastoralis.de excep.vbi post terminū
datū ad proponēdas dilatorias pōt ꝓponi dilatoria que de
nouo a peruenit ad notitiā:de hoc stabitur eius iuramēto:vt a
ibi not.in tertio casu qñ dubitabat debuit hic dicere ab ini
tio ⁊ petere mandatū probari vel de rato cauere:⁊ si hoc non
facit nō pōt obijci post nisi velit assumere in se onus proban
di.In primo ergo casu nō prodest assumere in se onus ꝑban
di cum videat renuntiasse.In secundo nō requiritur.In ter
tio requiritur ⁊ prodest:ita intellige in effectu glo.in secūdo
ver.si scio.sed primū dictum nō est verū.q; licet sciat illū non
esse procuratorem.attamen eius scientia nō facit illū procur.
cum hoc non dependeat ab ipso reo:sed ab illo cuius dicit se
procur.esse bene tū preiudicat reo dicta scientia vt non possit
agere contra falsum procuratorem ad interesse dicēdo qō de
beat respondere se talē qualem asserebat fm Bar.⁊ secundū
dictum similiter nō est verum q;.c.pastoralis.nō loquitur in
termino dato a iudice sed in prefixo a iure:vt litis cōtesta.dic
qō preiudicat etiam ignoranti vt non possit obijcere etiam si
de nouo ad eius notitiam perueniat glo.est parua que repu
tatur no.in.d.l.qui procuratorem dat.§.fi.dū dicit sciens vel
ignorans non curo.Tertiū vero membrū gl.bene est verum.
Alij soluūt aliter q̄ si nullo modo fuisset exceptio proposita
ante lit.cōtesta.nō posset opponi post.⁊ ita loquitur.l.ita de
mum.⁊ alie concordantes.sed hic debet intelligi q̄ fuit ꝓpo
sita:sed nō discussa:q; ea non obstante reus admisit procura
torem ad ꝙtestandum litē per qō videbatur sibi preiudicasse
⁊ renuntiasse exceptioni proposite:q; faciebat actum Prium
vt in.l.cum plures.§.locator.ff.loca.tñ intelligendum est qō
admisit cum protestatione vel salua sua excep.cui nō renūtia
bat:tunc post litē cōtestatam potest petere q̄ ostēdat manda
tum alias repellat.⁊ hoc vult glos.in fi.dum dicit.alij dicunt
licet multum breuiter loquatur.⁊ Bar.eam reprehendit di
cens q̄ ista protestatio ei nō prodesset postq̄ fecit actum con
trarium.Sed tu dic qō pōt sustineri si iudex non obstante ex
ceptio.oppositione compellit ipsum ad litē cōtestandā.nam
tunc si contestata est premissa protestatione qō sibi salua non
videtur renūtiasse:⁊ potest postea eam prosequi per id qō ha
betur in.l.nam ⁊ postea.circa prin.ff.de iureiuran.⁊ in.l.pre
tor in prin.ff.de dā.infec.⁊ in.l.excep.j.de proba.Quantū au
tem ad solutionem cōtrarij de.l.ita demū.vera solutio est ista
omissis alijs q̄ ibi loquitur qñ opponitur tu posses esse pro
cu.quo casu distinguitur an ex causa que prohibet ipm age
re pro alio nō pro se:⁊ tūc post lit.ꝙtestatā nō admittitur ista
exceptio ēt si eā ignorauit sibi ꝙpetere:⁊ etiā si velit assumere
onus probandi:q; nō reddit iudicium retro nullum.Sed si
erat talis que ꝓhibet ipm agere etiam pro se pōt admitti si
suscipiat in se onus probandi:q; reddit iudiciū retro nullū
vt in.d.l.idcirco.ff.de iudi.⁊ in.l.ij.cū ibi no.ī gl.in.§.j.ff.qui
5 satisda.cog.†Si vero dicatur tu nō es procurator ista pōt op
poni etiā post lit.cōte.dūmodo opponēs assumat in se onus
probandi licet ante lit.ꝙtest.nō haberet necesse hoc carere nisi
procur.fundasset intentionē suam producendo instrumentū
mandati.⁊ reus obijceret q̄ erat reuocatum:q; teneretur pro
6 bare reuocationē.l.in excep.ff.de proba.¶†Sed cōtra predi
cta oppo.de not.per gl.in.c.j.de elec.lib.vj.super verbo absen
tie.Sol.licet pars aduersa non admittatur nisi assumat in se
onus probandi:iudex tū ex officio suo pōt compellere procu.
ad ostendēdum mādatum ne iudicium sit illusorium:alias
repelleret eum si dominus nō erat multū a longe:alias secus
ne iudicium impediatur.Et imputet sibi reus qui nō oppo
suit.hoc vult ista gl.signāter nō ergo iudex ad instantiā par
tis que nō opposuit ante litem cōtestatam tenetur hoc facere
sed bene potest si vult ex officio suo in casu predicto.Et qō di
xi post litē cōtest.ideo est:q; per eam legitimatur ꝑsona ꝓcu
ratoris sicut per cautiōem rati:vt sentit gl.in.l.pomponius
fratri.ff.eo.Nam post eam nō pōt aduersarius petere cautio
nem rati:vt in tex.ergo nec q̄ ostendat mandatū quoniā hoc
non tenebat facere ante lit.contest.si voluisset cauere de rato
vt no.in.l.non solum.§.qui alienasse.e.ti.Ergo multominus
post licet Bar.sentiat cōtra q̄ lit.cōtest.non precludat viā ex
ceptioni.sed fateor dūmodo opponēs assumat in se onus pro
bandi.Et hoc sentit Joā.an.in.c.qm̄ cōtra falsam.de proba.
post Inno.vbi multa bona dicit circa istā materiam.⁊ ibi oi
7 no vide in gloss.seq.¶†Pro eius declaratione oppo.contra
tex.dum dicit qō nō pōt esse iudicium si ꝓcurator est falsus.
Nam fm hoc non poterit legitimari persona procu.per pro
nuntiationem iudicis cuius Prium quotidie fieri videmus
⁊ postq̄ pronuntiatum est hanc legitimā personam etiā si ve
re esset falsus procurator si transiuit in rē iudicatam non po
terit amplius opponi quousq; lis sit finita q̄ nō sit procura.
nisi opponens assumat in se onus probandi:sed si verū esset
qō dicitur in tex.pronūtiatio esset nulla.timore huius dicit
glos.qō debet intelligi de iudicio cause principalis.Sed sup
legitimatione persone bene est iudiciū:q; illud tangit perso
nam procu.non dñi.¶No.istam glo.q̄ fm doc.sequit qō ta
lis procu.poterit cōstituere alium procura.ad hunc articulū
etiam ante lit.conte.q; est causa propria nō sic in causa dñi.vt
s.eo.l.qō quis.Item sequitur fm Bar.q̄ si est ꝓcu.minoris
vel tutor aut curator aut syndicus ecclesie de quorū mādato
dubitatur.⁊ sic an sint legitime cōstituti si super hoc discepta
tur ⁊ pronūtiatur cōtra eos non cōpetit restitutio minori vel
ecclesie q; ista causa nō pertinet ad eos.ꝛ ad tuto.vel cur.vel
8 syndicū quibus nō cōpetit restitutio.¶†Item not.in ista gl.
in co qō sequitur q̄ ista distinctio que fit.l.sine.ff.rem ra.ha.
qñ soluitur indebitū qō distinguitur an soluatur per sniam
⁊ nō repetitur:q; snia de indebito facit debitum.l.j.j.de con
di.inde.aut non per sniam:⁊ tunc repetitur:q; ista distinctio
habet locum qñ soluitur putatiuo creditori:sed si putatiuo
procura.putatiui creditoris indistincte reperit ab ipso ꝓcu
9 ra.falso siue sit solutum per sniam siue non.¶†Ultimo cir
ca istam materiam recolligitur qō quatuor modis legitimat
persona procu.vt sic postea nō possit opponi nec repelli a pro
secutione iudicij quousq; sit finitū:nisi opponēs assumat in
se onus probandi q̄ nō sit procurator.†Primo qñ de manda
to fuit disceptatum ⁊ nō fuit pronuntiatū:sed fuit admissus
cum cautione rati.vt.l.inter quos.§.alieno.ff.de dā.infe.Se
cūdo qñ fuit pronuntiatū qō habebat legitimū mandatum
⁊ sententia

a ¶Que de nouo. Adō bar.⁊ doc. in.l.ij.C.de ꝙsor. eius dē litis.⁊ in c.iiinuāte.ō offi. deleg.maxime p Fely.in.ij.colū.⁊ vide Alexan.de imo.in 2si.lxxij. in.iiij.volu.⁊ ibi qūo ista exce.tu nō es ꝓcurator possit opponi post conclusum in causa. Frācis. Cur.

BIU Cujas

ꝛ ſnīa tranſiuit in rem iud.vt.l.ij.ſi ex falſis inſtrumētis.ꝛ de fi.inſtru.l.ſi.vnde ſpe.in ti.de excep.§.nūc videndū reſtat circa.ſi.dat conſiliū q̄ fiat talis pronūtiatio de qua tangit Bal. in.l.falſus.in pe.colū.j.de fur. Aduerte tū:q̄ Specu.videtur ſentire q̄ talis pronūtiatio facit ius nō ſolū inter procu.ꝛ aduerſarium inter quos facta eſt:ſed etiam cōtra dñm cuius nomine in iudicio eſt ſed Bar.ꝛ Lyn.tenuit Ioīm hic ꝛ etiam in loco preallega.niſi ipſe dñs ſciuerit diſputare:ꝛ de hoc diſſimulauit ꝛ non cōtradixit.ꝛ hoc verius:q̄ ſi dñs ignorauit: ꝛ fuit citatus res inter alios acta ſibi nō preiudicare pōt. Si aūt ſciuit ꝛ nō cōparuit tunc ſibi preiudicat iudiciū agitatū per falſum procuratorē etiā ſi nō fuiſſet pronuntiatum ſuper legitimatione perſone:q̄ ſciendo ipſum agitare cauſam ſuā ꝛ nō cōtradicendo videt habere ratū.facit q̄ no.Inno.in.c. ex parte decani.de reſcrip.q̄ etiā tenet hic Bal.in fi.niſi eſſet procu.rei qui pōt etiā eum inuitum defendere.vnde patiendo non videtur propterea conſentire:q̄ nec pōt prohibere:ſecus q̄ pōt iuxta no.in.l.caius.ff.de pig.act. Tertio modo legitimat persona q̄ fuiſſet productum inſtrumentū mādati ꝛ notarius in act.de hoc facit mētionē ponēdo principiū inſtrumenti ꝛ finē:ſed nō totū tenorē ꝛ altera pars nihil oppoſuit.naz licet poſtea nō fuerit p̄ſtita cautio rati nō pnuntiat ſuper mādato nec lis cōteſtatur nec amplius pducatur originale nō pōt opponi per alterā partem q̄ nō habebat māda
a tum niſi hoc probet.ita voluit[a] Inno.in.c.q̄m cōtra falſam. in ver.inſtrumētoꝝ.de proba.ſit ergo cautus pcura.alterius partis q̄ſ ſic producitur mādatū:ꝛ ſic exprimitur in actis q̄ non conſentiat niſi prout de iure ꝛc.ſed dicit inſtrumentum eſſe falſum vel mandatū non eſſe legitimū:ꝛ tūc poſtea poterit opponere:ꝛ niſi appareat de originali ꝛ ip̄m producā repellatur a iudicio:ꝛ ita faciūt aduocati. Quarto modo legitimatur poſito q̄ nullū iſtoꝝ triū interueniat ſi fuit admiſſus nō facta oppoſitione nec preſtatione ꝛ lis fuit cōte.q̄ poſtea non pōt peti cautio rati.vt in.§.rati.nec cōpelli ad oſtendendum mandatū cū etiam ante ꝙteſtationē nō poſſet cōpelli:ergo neceſſario ſequitur q̄ ſit admittēdus tanq̄ legitimus pcura.niſi probetur Ioīm.ꝛ hoc innuit Jo.an.in.d.c.q̄m cōtra. licet Bar.videatur ſentire Ioīm q̄ litis ꝙteſt.ſola nō precludat viā opponēdi.ꝛ ſic innuit q̄ nō incumbat onus probandi ipſi opponēti.mihi tū ſemper viſum eſt Ioīm:ꝛ nūc reperio do.Raph.idem tenere per dictas rōnes.ꝛ p̄dicta omnia locum habent ſi nō eſt ſecuta ratihabitio dñi:ſed ſi ſecuta eſt ſiquidem adhuc lite pēdente retrotrahitur ꝛ mandato comparatur idem ſi ea finita ꝛ lata ſit ſnīa contra procu.falſum: q̄ dñs pōt eam ratam habere in ſui preiudicium:ꝛ his duo
10 bus modis intelligitur.l.licet.ff.de iud. †Sed ſi eſſet lata pro falſo procuratore. ¶Bet.tenuit q̄ dñs non poſſit eam habere ratam ad ſui vtilitatē:q̄ malitioſe videtur tenuiſſe expectando q̄ pro eo feratur ſnīa:vt no.Ly.in.l.tutor.j.qui.cau.in integ.reſt.non eſt neceſſa.ſed glo.ordi.quam ſequit Bar.in.l.ſi mater.§.hoc iure.ff.de excep.rei in di.tenet Ioīm de hoc dixi in.d.l.licet.q̄ Bal.ꝛ Ang.diſtinguunt dic vt ibi.

1 **Q**Vicunq; †Conſtituti in dignitatibus non debent litigare per ſe:ſed per procu.alias puniuntur tam ipſi quam iudex qui hoc patit hoc dicit cū aut.que hic ponit.ꝛ ra
b tio eſt:q̄ faciunt verecundiā dignitatiuā ſi vnus eps[b] vellet agere coram vno iudice ſeculari debitorē epiſcopatus vel eccleſie nō debet per ſeipſum litigare.q̄ magna reſultaret verecundia dignitati.ſed cōſtituere procu.Et iſte eſt caſus in quo cogitur quis cōſtituere procuratorē.econtra in.l.ſeq.eſt caſus in quo non cogitur perſonaliter ſed poteſt ſi vult.ſi non vult poteſt mittere procura.

2 ☞ In cauſis criminalibus etiam in quibus admittat procurator ſi iudex non vult procuratorem admittere pōt citare principalem tanq̄ melius informatum de veritate ꝛ que ſit practica ſi compareat vel non.

3 Statutum q̄ debeat quis citari vt cōpareat per ſe vel p procuratorem ꝛ iudex citauit aliquem vt cōpareat ſimpliciter:ꝛ non dixit per ſe vel per procuratorem an citatio valeat.

4 Si habeo contra te iura ceſſa a titio ꝛ ago ex illis iuribus tu vis q̄ citetur titius tanq̄ melius informatus de veritate vt veniat ad reſpōdendū poſitionibus tuis an ille ſit citādus.

1 **I**N pecuniarijs. †Quilibet citat[ꝰ] in cauſis pecuniarijs pōt comparere per procuratorem:licet hoc nō cōtineatur in citatorio niſi fuerit citatus vt perſonaliter cōpareat q̄ facere pōt iudex ordinarius ex iuſta cauſa nō aliter.b.d. Et cauſa eſt iuſta q̄ſi eſt informatus melius
2 de veritate quam procurator ꝛ †ideo in cauſis criminalibus etiam in quibus admittit procur.q̄ imponit pena a relegatione.j.ſi iudex nō vult procu.admittere pōt citare principalem tanq̄ melius informatū de veritate:q̄ agit de facto ſuo. ꝛ predicta eſt q̄ citatur vt veniat perſonaliter ad informādū curiam de quibuſdā ꝛ ſi cōparet detinetur perſonaliter ꝛ ponitur ad torturam:ſi non comparet procedit cōtra cum tanq̄ contra contumacē:ꝛ ponitur in banno ſm formam ſtatutorū ꝛ habetur pro cōfeſſo:ꝛ huic cautele nō poſſunt citati obuiare vt no.Ly.in.l.eos.j.de accu.Sz Ja.but.dixit Ioīm vt poſſint procu.conſtitui ad ſic reſpondēdum determinate.Bart. dicit q̄ hoc nō prodeſt:q̄ veritas magis diſcernit ex preſentia perſone:vt iudex videat qua fronte ꝛ qua trepidatione lo
3 quatur de.l.minore.§.tormenta.ff.de queſtio. ¶† Querit hic Jac.but.quid ſi ſtatutum dicat q̄ debeat quis citari vt compareat per ſe vel procu. Judex citauit aliquē vt cōpareat ſimpliciter.ꝛ nō dixit per ſe vel procura. An citatio valeat. Et videtur q̄ non:quia nō eſt ſeruata forma ſtatuti. Contrarium ipſe determinat:q̄ ſemper ſubintelligit:vt in hac.l.ꝛ expreſſio eorum que tacite inſunt nō eſt neceſſaria.vt.l.iij.ff.de le.j.
4 ¶† Jtez querit Ly.ſi habeo ꝙtra te iura ceſſa a titio:ꝛ ago ex illis iuribus:tu vis q̄ citetur titius tāq̄ melius informatus de veritate vt veniat ad rñdendū poſitionibus tuis. An ille ſit citandus.videtur q̄ ſic:in hac.l.contrarium eſt verum:q̄ ſua reſpōſio nō eſt attēdenda vt poſſit mihi preiudicare poſt ceſſionem factam ꝛ ius mihi acquiſitum.arg.l.ſi partē.§.fi. ff.quemad.ſer.amit. Breuiter ipe diſtinguit.aut periculū ceſſionis ꝛ ſic commodū vel incommodū competit ad ipſum cedentem:ꝛ tunc ſtabitur ſue cōfeſſioni:q̄ preiudicat ſibi ꝛ nō mihi aut non pertinet ad ipſum ſed ad ceſſionarium:ꝛ tunc nō preiudicat per rationes ſupradictas. De hoc vide p Bar. in.l.facta.§.ſi haberes.ff.ad trebel.ꝛ de materia huius.l.vide in.c.j.de iudi.lib.vj.

¶Iſte liceat poten.patroci.litigā.preſtare. Rubrica.

2 ☞ Habens litem cum potentiori q̄ poſſit aduocare patrocinium eque potentioris.

3 Potentiorum appellatione an cōtineantur domini priores etiam ſi ſcribant literas inferioribus iudicibus.

4 Ceſſionis materia.remiſſiue

1 **D**Iuine. †Aduocans patrocinium potētiorum rōne officij punitur in hoc:q̄ cām pdit.ꝛ ipſe potentior auxiliū preſtās punit arbitrio iudicis ordinarij illius loci:lz alias regulr illius iuriſdictiōi nō ſubſit.hoc dicit. Et pōt intelligi:ſiue p viā pcuratiōis:ſiue aduocationis:ſiue ceſſiōis aduocauerit.vt ī.l.hac.cū.l.ſe.ꝛ ſic poſt licita patrocinia pcu.ꝛ aduoc.de qb⁹.§.tractauit:nūc tractat de illici.q̄m oīa mala ex bonis principijs orta ſunt:vt ī gl.rub. Et primo p̄mittit cōſti.diui claudij vſq; ibi quare.ſecūdo infert ad caſum ſibi propoſitum reſpondēdo cuidam preſidi querēti forte qui dictā cōſtitutionē ignorabat:ꝛ ibi debet incipi caſus in terminis. Et premitte q̄ ſenatores ꝛ clariſſimi viri nō ſuberāt preſidibus puinciarum:ſed habebāt alios iudices maiores.vt.j.vbi ſena.vel cla.p totū. Quidam ergo preſes requiſitus vt pcederet cōtra aliquem de predictis potentioribus.q̄ preſtiterant patrociniū in quadam cauſa cōtra priua b tum dubitabat procedere ꝙtra illū ratione predicta.ideo conſuluit imperatorē qui reſpōdet q̄ in hoc nō habet timere:q̄ erat iudex competēs virtute dicte cōſtitu.diui claudij cuius
2 tenorem hic infert:ꝛ hoc vult iſta lex ī effectu.†ꝛ intelligo iſtā legē quādo ille qui aduocauit patrociniū potētioris non habebat litē cum potentiori ſi aūt habebat tunc videtur tolerādus ꝛ excuſandus ſi aduocauit patrociniuz eque potētioris q̄ hoc nō videtur feciſſe vt merū inferat:ſed potius vt ipſum excludat.ar.in.l.cū pater.§.titio.in fi.ff.de leg.ij. Et hoc vidi Boñ.in quadam muliere vidua que habebat litē cū vno magno doctore qui poterat videri potētior reſpectu eius cū ipſa eſſet deſtituta auxilio cuiuſcūq;. Jdeo aduocauit patrociniū cuiuſdā magni doctoris qui erat magnus in ſtatu:ꝛ nō cōſueuit patrocinari. Sed illud patrociniū libēter aſſumpſit vt illam mulierculā defenderet:vñ non videtur feciſſe ɔ hanc con
3 ſtitutiōem.†Jtē intelligit Bar.iſtam legē ſiue talis potētior palā patrocinet ſiue occulte per interpoſitas pſonas vel literas.ꝛ inducit cōtra illos qui in cauſis quas habent aſſumūt patrocinium dominorū priorum vel alterius eorum ꝛ faciūt ſcribi literas iudicibus inferioribus vt incidant in hāc cōſtitutionem:ꝛ non ſolum ipſorum priorū:imo etiam ſi notarij ipſorum per hoc q̄ hic dicitur potētiorum domorū opibus

a ¶Jta voluit.ad de Jnet.de anc.i cōſi.xl.ꝛ an ſufficiat pducere mādatuz abſq; alio q̄ aliter ꝙſtet iudici.vi ō frā.are. in ſuo ꝙſi.lxvij. ꝛ vide ad mām alex.de imo.ī cōſi.vj.in.iij. vo.ꝛ ibi an p̄ſumat ō mādato pcuratoris ſi notarius aſſerat illud in actis productū. Fran.Lur.

b ¶Si vnus eps. Adde.c.fin.v.q. iij.doct.in.c.j.de pcu. doct. in.c.j. de ſyndico.

BIU Cujas

re.q; notarius priorum dicitur de domo prioꝝ. Sed do. Rapba. hoc nō tenet: q; ista cōstitutio est penalis ⁊ restringēda. Sl. etiam cum tex. in fi. videt esse q; quando per. l. specialiter cōmittit alicui iudici ordinario aliqua cā que non sit naturaliter de sua ordinaria iurisdictiōe nō pōt illa causa delegari: ⁊ sic non vī esse iurisdictio ordinaria: sed delegata licet p. l. sit collata. Regulariter aūt iurisdictio q̄ datur a. l. est ordinaria vt no. in. l. ⁊ q;. de iuris. om. iu. ⁊ si dicat posito q; sit delegata debet posse subdelegari. q; delegata est a principe: vt ī. l. iudice. ff. de iudi. glo. respondet not. qō illud est verum qñ delegatur a principe viuente per speciale rescriptum. nō autē quando per generalem cōstitutionem: vt hic ⁊ in. l. j. circa princ. de offi. eius cui man. est iur. adde. l. j. ff. de dam. infe. vbi per legē
4 fit delegatio sicut per speciale rescriptū. ¶ †Ultimo glos. hic intrat materiā cessionis q̄ potius ꝯcernit. l. sequētē. q̄ loquit de cessione: ⁊ ponit vnā distinctionē. Sed circa istā materiam multe occurrūt rōnes de quib⁹ in spe. de cessio. actio. ⁊. j. mā. l. per diuersas. ⁊ in. l. ab anastasio. ⁊ ibi vide per Bal.

2 ☞ Constituens potentiorem procuratorem in rem suam q; etiam perdat ius crediti sui.

3 Primo debet poni ⁊ assignari titulus propter quē fit cessio vt donatio vel venditio. ⁊ deinde sequi cessio que fit.

1 SI cuiuscūq;. †Ledens actionē suam potentiori rōne officij perdit ius crediti: ⁊ sic cessio est ēualida. Ꝫ dicit. ⁊ dic q; applicat alteri parti: vt no. in tit. prori. l. j. in gl.
2 pe. Sed †quid si non cessit: sed procuratorē in rem suā illū dominus cōstituit. dic idem: q; videtur in frandē hoc fecisse: vt
3 no. gl. ff. de pac. l. iurisgentiū. §. ait prētor. in vlt. gl. ¶ †No. in gl. fi. q; in primo debet poni ⁊ assignari titulus ꝓpter quē fit cessio vt donatio vel vēditio. ⁊ deinde sequi cessio que fit ⁊c. ⁊ tene menti gl. perpetuo ad hoc qñ dicatur simulata cessio: q; ex tribus in ea numeratis presumitur simulata.

¶ De his qui potentiorum nomine titulos predīs affingunt vel eorum nomina in lite pretendunt.

¶ Super gl. rub. ibi prohibuit actorē. Item tenet glos. ff. de alie. iudi. mu. can. fac. l. j. in gl. ma. q; ti. prece. nō habet locum in reo sed in actore tantū. Hoc. tenent ꝫrium per. l. j. que generaliter loquitur. ideo dic qō tit. prece. loquitur de patrocinio q; prestatur verbo ipsius patrocinantis. hic de eo q; fit facto ipsius aduocātis patrocinium: ⁊ sic sine facto ipsius petētis ⁊ sine volūtate vel ꝫsensu ipsius: aut etiā cū cōsensu. Primo
1 tñ casu non punitur. †Secundo sic. Fateor tñ qō iste tit. loquitur de reo nō de actore qui reus conuentus rōne alicuius rei quā possidet dicit se eam tenere ab aliquo potentiore vt incutiat timorē litem mouēti cū tñ ab illo nō teneat. ⁊ supra mu-
a ros illius rei describit titulum vel facit depingi arma[a] illius potētis: q; punitur prout hic reperta veritate. ⁊ sic declarat titulum. j. vbi in rē act. l. ij. vbi qñ possessor cōuentus nominat alium in iudicio a quo dicit se rem illā tenere euitat iudiciū q; citatur ille vt veniat ad suscipiendum in se litem: ⁊ si non venit proceditur ꝑm formam istius legis contra illū nomina tum nō cōtra possessorē nominantē. Quodo eueniebat q; aliquis volēs euitare iudiciū nominabat aliquē potētē: ⁊ petebat illum citari: ⁊ ꝫ eum procedi nō cōtra se. Actor nō audebat ꝫ illum procedere vnde potius a lite desistebat. Reperto ergo q; ab illo non tenebat: sed nomine ꝓprio habet locū iste tit. q; punitur pena de qua hic. ⁊ ille potens si non consensit non punitur: alias infamatur.

a ¶ Depingi arma. Adō qd depingētib⁹ arma in capellis an tales habēt meritū ecclesie vide p doc. ī. c. due sunt xlv. dist.

2 ☞ Sicut statur libello actoris in eo qō cōtinet contra eum ita statur scripture quam dat reus per modum exceptionis si aliquid continet contra eum.

1 ANimaduertim⁹. †Barto. no. hic circa mediū in versi. cōtradictorijs libellis qō sicut scriptura quā dat actor petendo aliquid a reo dicitur libellus: ita scriptura quam dat reus excipiendo ⁊ cōtradicendo dici
2 tur libellus. †Et ex hoc infert q; sicut statur libello actoris in eo qō cōtinet contra eum. vt in. l. cum precū. j. de libe. cau. ita statur scripture quam dat reus per modum excep. si aliquid continet contra eum per istum tex.

¶ Ut nemo priuatus. Rubrica.

1 ☞ Qui facit depingi arma imperatoris vel nomen principis super domo vel possessione alicuius qualiter puniatur.

1 ¶ Sl. ponit differētiā inter istū ti. †⁊ precedentē que satis est bona: sed iperfecta: ⁊ ideo dic vt in tit. p̄ce. aduocabāt patro-
ciniū potētis in lite iam mota ad excludendū eam in isto tit. nō erat mota lis nec aduocabat ad excludēdū litē: ꝫ extra iudicium aliquid fecit vel vt magis timeretur: vt ī. l. j. vel iniuriam alterius: vt in. l. ij. Nam supra limen domus sue vel possessionis fecit describi nomē imperatoris vel arma imperatoris vt videret sibi multū acceptus vel eius familiaris. Et vidi multos qui faciūt pingi arma alicuius cardinalis vel pape. Et in ista ciuitate faciūt pingi arma sancti Marci ⁊ vult ista. l. q; talis domus confiscetur: q; nō debet aliquis priuat⁹ hoc presumere cū cedat in dedecus principis nō tñ debēt pingi nisi supra domos principis. ⁊ hoc ꝑm vnū intellectū. Secūdum aliū dicit q; etiā nomē suum propriū nō debet describere: q; est magne temeritatis. Aliud tamen signū nō tamen vexillum apponere pōt: vt no. gl. j. ti. prori. l. fi. Non tñ seruatur hec lex nec ꝑm primū nec ꝑm secundum intellectum. Lex aūt scōa loquit qñ quis in iniuriā alicuius facit apponi vexilla regia seu principis vel depingi arma vel nomē ꝑperatoris super domo vel possessione alicuius detēta p eum q; illa ad denotandū vel infamandū eū possessio nō est sua: sed principis vel communis: nam ꝫ ipsi possessori ꝓpria autoritate amouere: nec de hoc potest accusare. nec accusatio debet recipi.

2 ☞ Ea que illicite edificata sunt possunt per quēcunq; licite destrui ⁊ sine pena.

3 Si locaui domum alicui qui in ea vendat vinū sine pedagio non possunt gabellatores eam confiscare.

1 NEquis. †Bar. no. in ista. l. ij. circa fi. q; qñ per statutū aliquod maleficium redditur impunibile: puta q; bānitus possit impune offendi nō debet sup hoc recipi accusatio. et sic ista exceptio pōt opponi ad impediendū iudiciū crimina
2 le. ¶ †No. etiā q; ea que illicite edificata sunt possunt per quēcunq; licite destrui ⁊ sine pena. facit. l. fideicōmissa. §. si qs illi
3 cite. de leg. iij. ¶ †No. gl. in. l. j. §. eo. ī verbo domini. cū ibi no. confiscatur possessio. Ista gl. facit cōtra gabellatores vini qui vendunt vinū. pone qō dedi ad pensionē alicui domū qui in ea vendit vinum sine pedagio: ⁊ ob hoc volunt eā confiscare: non debent audiri. Nam non deliqui ego cuius domus est: ⁊ ideo ad maiorē cautelam faciunt locatores in instrumētis locationum qō nolunt in talibus domū suam esse obligatam: ⁊ faciunt conductores sibi promittere ista.

¶ Ut nemini liceat sine iudi. Rubrica.

2 ☞ Non licet alicui propria autoritate a seipso accipere insignia doctoratus sed qō debeat ea petere ⁊ recipere a superiore ad quem pertinet.

1 SEpe. †Glo. hic assignat duas diuersitates inter istum titu. ⁊ precedētem ⁊ parum vtilitatis cōtinent. Dic ergo qō tit. precedens loquitur quādo quis signum vel arma principis aut vexillū apponit rebus a se possessis ad terrorem aliorū vel rebus possessis per alium ad iniuriam illius. Hic vero loquit quando quis signum suum vel arma sua apponit in re possessa per alium rōne iuris qō pretendit in illa re habere: q; asserit illā esse suam vel sibi obligatam. Nam nō licet hoc facere anteq; obtineat pro se sniam que transiuerit in rē iudicatam: q; non debet sibīpsi ius dicere sine licētia iudicis. ⁊ istum casum vidi de facto Senis cum quedam fraternitas in qua erāt multi ciues potētes litigarent cum vno notario super vna possessione per illum detenta: q; statim lata vna sententia pro se anteq; transiret in rem iudicatam q; fuit appellatū fecit depingi arma ipsius fraternitatis super ostium. Et ille notarius cum pluribus iuit armatus ⁊ illa arma destruxit ⁊ accusaba tur. certe nō merebat accusari: ꝫ potius ista fraternitas que propria autoritate hoc fecerat. Ista est intētio huius titu. ⁊ sic longe differt a precedenti. Et pro declaratione istorum tit. vide omnino gl. bonam ⁊ plenam in aut. de man. prin. §. fi. que incipit: titulos ⁊c. Et dicit Bart. sepe se allegasse rub. cum titu. in cōuentibus s: bolarium cum daret insignia dicēdo †qō non licebat propria autoritate a seipso accipere insignia doctoratus sed debebat ea petere ⁊ recipere a superiore ad qué pertinebat.
2

¶ Ne fiscus vel respublica. Rubrica.

1 REipublice †Iste ti. differt a titulo ne liceat. potētio. q; hic imploraba tur patrocinium fisci vel reipublice ratione debiti in quo implorans illi tenebatur: vnde videbatur q; esset licitum

BIU Cujas

esset licitum fisco vel reipublice prestare illi patrociniũ ꝑ suo interesse: vt posset cõsequi debitum suum quia si ille succumberet forte nõ essent bona sufficientia illis ad satisfaciendum fisco. In isto autem tit. potentior non veniebat ad prestandũ patrocinium pro suo interesse seu debitori suo. Tamẽ adhuc dicitur in isto tit. contrarium quod fiscus propter hanc causam non debet patrocinium prestare vni priuato cõtra alterũ ad incutiendum illi terrorem: ⁊ hoc vult. l. j. et etiaʒ pe. ⁊ vlti. contra quos oppo. quia non debet esse deterioris conditiõis fiscus ꝙ vnus priuat⁹: sed si moueretur questio debitori meo a quodam alio licitum est mihi pro meo interesse illum defendere: ⁊ opponere exceptioneʒ quam ille omittit opponere: vt infra de nõ nu. pecu. l. si cui. ergo fortius fisco cuius ꝯtrarium iste. ll. vidẽtur innuere: sed dic quod ꝓpter hoc solum hic iste sit debitor fisci vel reipublice nõ licet fisco vel reipublice prestare sibi patrocinium: ⁊ ita loquũtur iste. ll. s. si in fraudẽ fisci ille omitteret exceptionem obijcere que illi competit ⁊ bona non sufficerent ⁊ sic pretẽdit interesse: Bene posset fiscus comparere: ⁊ pro suo interesse defendere etiam illo nõ postulante vt in l. contraria.

1 **Cum allegas.** ¶ †Not. ex ista. l. scdm Bar. ꝙ si aliqs est expulsus de castro quodam. ⁊ vult donare vł vẽdere ius qd̃ habet alicui potẽti vł ciuitati: qꝛ ipse nõ videatur posse recuperare ꝑ seipsum. talis vẽditio vel donatio non valet. Et istud est quotidianũ scdm eũ: ⁊ istud vidi de facto in quodaʒ nobili partiũ meaꝝ expulso a suis cõsortibus qui volebat donare cuidam magno dño ius suũ in despectũ aliorum sed ei⁹ filia sibi ꝯdixit: ⁊ ꝓpter hoc abstinuit. Vidi etiaʒ florẽtie ĩ quodã q litigabat cũ suo fratre. ⁊ volebat donare cõi florẽtie oĩa iura sua: non fuit auditus: quia contra hanc. l.

¶ De negocijs gestis. Rubrica.

2 Qui gerit negocia aliena ⁊ in eis impẽdit põt repetere a dño quod fallit in duobus casibus.

3 Mali mores ⁊ mala administratio faciũt tutorem suspectuʒ non autem accusatio de suspecto.

4 Si reperiꝛ in instr̃o ꝙ iudex talẽ legitimũ tutorẽ dedit pupillo nõ vitiaꝛ datio. lʒ legitim⁹ tutor non deꝛ a iudice sʒ a lege.

5 Mater si faciat impensas in petendo tutorẽ filio nõ habenti quando possit eas repetere.

6 Verbum officium quid importet.

1 **Cum tuto.** ¶ †Expense facte pietate materna vel affectiõe domestica nõ repetunꝛ per actioneʒ ne. ge. qꝛ nõ videnꝛ facte aĩo repetẽdi: sed poti⁹ donan
2 di. h. d. no. †Semper ergo qui gerit negocia aliena ⁊ ĩ eis ĩpẽdit põt repetere a dño. imo fallit in duob⁹ casibus huiuꝭ. l. ⁊ in alijs qui ponũtur per gl. j. eo. l. si paterno. Regulariter ꝯtra si vtiliter gessit. vt. l. j. ⁊. ij. ff. eo. vbi ponitur edictũ pretoris factũ super hac materia ꝑ ꝙ datur actio neg. ge. directa dño negocioꝝ cõtra gestorẽ male gerentem ⁊ econuerso eadem actio contraria datur gestori bene gerenti contra dominum pro impensis preter in casibus predictis. Primo ponit dictum vsqꝫ ibi cum etiam. Secundo illud probat a minori: quia si quidã domestic⁹ qui fuisset multum amicus patris istorum pupilloꝝ istas expẽsas circa eos fecisset non protestando qd̃ faciebat hoc animo repetendi: presumeretur fecisse affectiõe domestica: ⁊ sic poti⁹ animo donãdi nec repeteret vt. ff. eod. l. is qui. Multominus ista mater que ꝓsumiꝛ motaꝫ pietate materna. si ergo fuisset ꝓtestata an repeteret: dic vt no. in. l. proxi. per Bar. qui distinguit. Sed in extraneo indistincte dic quod sic: qꝛ illud nõ tenebatur suspectos facere vel etiã petere alios dari: sed mater licet nõ teneaꝛ suspectos facere bene tamen tenetur petere non habenti si nõ
3 vult priuari eius successiõe. ¶ †In glo. j. in prin. ibi. i. detegere hoc ideo dicit gl. qꝛ tutorem suspectum faciũt mali mores ⁊ mala administratio vt in. l. suspectuʒ. ff. de suspec. tu. Nõ autem accusatio de suspecto qui enim accusat potius detegit suspectiõem allegando malos mores ⁊ malã administratiõeʒ
4 ꝙ suspectum facit. †Et no. hoc ꝺm Bar. si reperitur in instrumento ꝙ iudex talem legitimũ tutorẽ dedit pupillo nõ vitia
a tur datio[a] lʒ eñ legitimus tutor non deꝛ a iudice: sed a lege. vt l. legitimos. de leg. tu. Tñ illud verbuʒ posituʒ in instrumẽto ꝙ iudex dedit nõ vitiat: qꝛ debet exponi dedi t. i. dat. ar. hui⁹ gl. qꝛ verba debent intelligi secũdũ subiectã materiã: vt in. l. si vno in princi. ff. loca. facit qd̃ no. Bar. in. l. ij. in princi. ff. si ser. ven. ¶ In glo. ibi vel verius. Iste versi fuit additus ad hanc glo. per Fran. accur. ⁊ ponit tertiam opin. distinguendo inter accusationem de suspecto quã mater non tenetur facere nec p̃cise nec causatiue: qꝛ est poti⁹ virile officium ꝙ muliebre: vt in l. quã glo. s̃. alle. ff. qui pe. tu. l. fi. §. fi. Et lʒ nõ accuset nõ priuatur successione filij ⁊ petitiõe. s. tutoris filio non habenti: ⁊ illã tenetur facere causatiue infra annũ si nõ vult priuari eius successione. Et hoc apparet quod si accusanti de suspecto cum ad illud nõ tenereꝛ si fuit protestata quod expendebat animo repetẽdi põt repetere: vt. l. at si quis. §. interdum. in fi. ff. de reli. Sed qñ petijt tutorẽ filio nõ habenti: qꝛ hoc fecit ex quadã necessitate ne priuareꝛ successiõe etiã si fuisset protestata nõ posset repetere: qꝛ hoc fecit ꝑ seipsa: ⁊ pro suo commodo pro quo facit in rõne sui tex. sing. in. l. creditor. §. j. ff. man. hoc tñ nõ est
5 verũ indistincte. †Sed dic vt no. Bar. in. l. se. qꝛ pñt fieri expẽse diuersimode ĩ hac petitiõe. nã quedã fiũt in persona ipsius matris. vt si mater ducat pupillũ romã ꝑ tutore petẽdo ⁊ in hospitijs expendat pro sua persona istas expensas nõ repetit qꝛ cũ teneatur tutorẽ petere suo sumptu hoc facere tenetur ꝑ sua persona. l. suo sumptu. ff. de ope. lib. ⁊ sic protestatio nihil operaretur: vt no. j. eo. l. alimẽta. post prin. gl. magne. Quedã fiunt in personã pupilli ĩ hospitijs vel in lite coram iudice: ⁊ istas nõ tenetur facere mater de suo: ideo fuit protestata ⁊ ita locum hʒ qd̃ hic dꝛ: vt eas videatur fecisse pietate materna: et nõ possit repetere quod tñ est verum si erant parue ⁊ mater diues ⁊ pupillus paup: ⁊ aliquo istoꝝ deficiente repetere põt: ⁊ hoc voluit gl. seq. ꝑ quo bene facit. l. vtrũ. de do. inter vir. et
6 vxo. ¶ †In glo. sequen. in princi. ibi officio illo quod est pie
b tas.[b] nam habemus hoc vocabulũ officiũ quod est generale ⁊ cõuenit cuilibet homini erga alterũ: quia ĩter homines natura quandam cognationem cõstituit vt. l. vt vim. ff. de iust. ⁊ iur. ꝓpter quem tenetur alter alteri seruire de eo quod potest ⁊ sub isto vocabulo cõprehẽdunꝛ alia duo specialia. s. pietas que conuenit parẽtibus erga liberos ⁊ obsequiuʒ quod erga patronum conuenit liberto vt. j. e. l. officio. Omnis ergo pietas vel obsequium dicitur officium: sed nõ ecõuerso: ⁊ de tali officio loquitur liber tullij de officijs. Et alio vocabulo diciꝛ munus: vt in hoc tex. ⁊ ita intelligit glo. ¶ In glo. ibi. ex qualitate. dic vt si est talis impẽsa: que ꝯcernat ꝑsonã filioꝝ: vt in hac. l. Si aũt bona filioꝝ ista non ꝓsumunꝛ facta rõne pietatis sine sit parua siue magna vt. j. e. l. alimẽta. in fi. cũ. l. seq. Sʒ qñ cõcernit personã tũc distingue: vt sequiꝛ in gl. An sit expẽsa parua: ⁊ mater diues: ⁊ filius paup: ⁊ videtur facta aĩo donandi alias secus. facit ad hoc qd̃ no. in. l. filij. j. de dona. inter virum ⁊ vxorem.

2 Si est litigium inter te ⁊ me potest aliquis terti⁹ comparere nõ solum pro suo interesse sed etiam pro interesse tuo vel meo ⁊ allegare illud quod ꝓdest sibi si per te nõ allegatur et qualiter.

1 **Contra.** ¶ †Pupillus ex gestione tenetur quaten⁹ est effect⁹ locupletior: nec etiã in illo tenetur si alius gratis erat factur⁹. hoc dicit. ⁊ primo p̃mitte generaliter quid iuris sit in eo qui gerit negocia pupilli quoniã habet actionem eatenus quatenus est effectus locupletior: ⁊ nõ vltra. Et hoc est speciale in pupillo ⁊ nõ sufficiat. vtiliter negocium fuisse gestũ si vtilitas nõ durauit. secus in alio vt in. l. sed vltro. §. j. ff. eo. ti. Et hoc vsqꝫ ibi que tibi. deinde infert ad casum ꝓpositũ de illo qui gessit ducẽdo pupillum romam: ⁊ faciẽdo sibi dari tutorem: vt illam impẽsam possit repetere indistincte quasi ex illa sit effectus locupletior nisi matertera fuisset gratis factura vt in fi. qd̃ no. Quod intellige si iste gerẽs hoc faciebat: sʒ si ignorabat non est quid sibi imputetur quare istam impẽsam fecit secũdum Pe. ar. j. de tab. l. generali. sed quando sciebat illam fuisse facturã gratis est quid sibi ĩputetur quare fecit animo repetendi. Sed opp. de. l. prece. Sol. intellige istam. l. in extraneo. ⁊ qui nõ erat multum domesticus patri. vnde indistincte videtur fecisse animo repetẽdi: secus in matre vel in multum
2 domestico: vt in. l. p̃ce. ¶ †Vltimo Bart. no. istam. l. fin. in fi. quod si est litigium inter te ⁊ me potest quidam tertius cõparere nõ solum ꝑ suo interesse: sed etiam pro interesse tuo vel meo ⁊ allegare illud qd̃ prodest sibi si per te nõ allegatur ⁊ dicit quod non meminit se alibi legisse: ⁊ sic sicut tu nullo modo te defendis põt quidã tertius cõparere sine mãdato ad plenã defensionẽ dũmodo satisdet de iudi. sol. l. exigẽdi. s̃. de ꝓcur. Ita si tu te defendis ⁊ nõ plene: qꝛ omittis opponere quandã exceptionẽ põt quidam tertius ꝑ te cõparere ⁊ illã allegare ⁊ ꝓbare ꝑ istum tex. quẽ ibi allegaui ⁊ hoc intelligẽdo text. qd̃ ista matertera cõparuit in iudicio qd̃ erat inter gestores ⁊ pupillos quondã: sʒ posset intelligi qd̃ ipse pupill⁹ hoc allegabat ⁊ ꝓbabat: ⁊ tunc non facit pro Barto. facit. l. titia. ff. solu. ma. ⁊ quod ibi no.

a ¶ Datio. adde in sĩli bar. ĩ. l. j. ff. si ꝗ. vẽ. ⁊ ĩ. l. j. §. qb⁹. ff. ꝙ cuiusqꝫ vni. nomi. ⁊ ĩ. l. ĩsulã. ꝑ illũ tex. ff. de ꝓscri. v̄. Inno. hosti. ⁊ doc. ĩ. c. petitio. de ꝓcu. bal. ĩ. l. ij. de ꝯfir. tu. ⁊ ĩ. l. id qd̃ paupib⁹. s̃. d̃ epi. ⁊ cle. alex. de imo. ĩ. l. si qs ĩ fundi vocabulo. ĩ pñ. ff. de leg. j. Et ĩ ꝯs. xiiij. col. v. v̄s. itẽ dato. l. iiij. vo. Frã. cur.

b ¶ Pietas. ⁊ tale est qd̃ dʒ ẽt filius pr̃i. l. cogi. §. si pr̃ ff. ad treb. ⁊. l. j. ff. de ĩoff. test. ⁊ d̃ eo ꝙ dʒ hõ homini. adde Io. an. ĩ. c. ñ ẽ sine culpa. d̃ re. iu. lib. vj. itẽ offm̃ dꝛ ꝙ dʒ vxor viro. l. sicut patron⁹. ff. de op. l. j. itẽ adde ꝙ offm̃ dꝛ religio quã hõ dʒ deo. l. nemo. s̃. de episc. aud. itẽ dꝛ cura vł solicitudo. j. õser. fu. l. ij. iteʒ tutela dꝛ offm̃ vt. j. quãdo mul. tu. of. fũ. po. itẽ dꝛ ipiũ: vt ff. d̃ offi. ꝯsu. l. j. ⁊ ĩ sũ. azo. s̃. e. ti. ⁊ d̃ hoc v̄bo offm̃ vid̃ plura ꝑ feli. ĩ. c. inter cetera. d̃ of. or. ⁊ ĩ. c. post cessionẽ in pñ. de proba. Fran. Cur.

BIU Cujas

2 ☞Relatiuum facit simplicem relationez qñcz nō prepriā.
3 Debitor meus in centum si non poterat soluere partē debiti me inuito ⁊ decedat duobus heredibus relictis.an vn⁹ ex eis poterit mihi inuito soluere partem suam tantum.
4 An sit reperire actionem in genere.

Sue pro fra. ¶Pro eo qō qs soluit spōte pro alio nulla necessitate cogente cōpetit ad repetendum hec actio directa,sed si soluit ex necessitate communiōis vel cautione competit actio fa.er.vel cōi diuidundo ff.dicit scōm intellectū glo.Et primo loquitur quādo ex mera volūtate vsqz ibi siue pignoris:postea quādo ex quadam necessitate vt lueret pignus qō erat cōmune inter se ⁊ coheredē qō luere nō poterat nisi totum debitum solueret:vt ff.de distr.pig.l.quādiu. Et ista secūda subdiuidit in duas:quia loquit qñ iudicium fami.er.semel fuerat motum vniuersaliter ⁊ sic amplius moueri non poterat pro ipsa pecunia repetenda.vñ tunc datur actio cōi diui.scōm glo.fi.⁊ Bar.non autem neg.gest.directa vel vtilis.Et dum tex.dicit eandem habebis non refertur ad actionē ne.ges.de qua supra dixerat sed ad actionē in genere ⁊ sic illud relatiuū eandem facit simplicem relationem nō dirctam sicut alibi mulier damnauit que saluauit:naz nō referr
a ad euam[a] que damnauit:sed in genere ad mulierem in spe
2 cie ad beataz virginez ¶Et ad hoc semperallegatur iste tex.cū
b gl.q relatiuum[b] facit simplicem relationē quādocz nō ppriā Alij dicūt q stat proprie de acti.neg.gest.nō tamē de directa de qua.s.dixerat:sed intelligitur de vtili quādo nō sponte:vt ff.eo.l.curatoris.sed illa loquitur quādo alia actio deficiebat ⁊ tūc recurritur ad vtilē hec nō deficiebat:q licet nō deficeret fa.er.cōpetebat communi diui.⁊ si fa.er.non erat intentata illa poterit intentari.vt in fi.¶Et per istam.l.in pn.determinat ¶Pe.contra aliquos qui dicebant q si est aliquis debitor meus in.c.⁊ decessit duobus heredibus relictis sicut ipse nō poterat soluere partē debiti me inuito:vt in.l.tutor.§.lucius de vsu.Ita nec vn⁹ ex heredibus inuito me potest soluere partem suam tantum vt se liberaret:sed habet necesse soluere totum ⁊ sic liberare se ⁊ coheredē.per.l.ij.§.ex his.de verbo.ob. vbi dicitur q ex persona heredum conditio obligationis nō immutat.nam immutaretur si posset soluere partem cum defunctus nō posset pe.tz contra per princ.huius.l.quia si haberet necesse soluere totum non competeret sibi actio nego .gest. directa cuius contrariū vult ista.l.in prin.sed dareꝝ vtilis vel fa.erc.vt in secunda parte tanq̄ pro negocio non sponte gesto: sed vrgente necessitate:q volebat soluere ⁊ nō poterat nisi totum solueret sicut qñ volebat liberare pign⁹.Ad hūc de.§.ex his.dic vt ibi.Nam nō debet intelligi quantū ad facultatē soluendi id qō debebat:sz qñ vellet soluere aliud p alio q si defunctū nō poterat nec etiā aliquis ex coheredib⁹ vel qñ actio erat indiuidua de sui natura respectu solutiōis.secus quādo diuidua.¶Ultimo ex eo quod dicit glo.pe.in fi.q est reperire actionem in genere quod tenet Bar.licet quidaz ⁊tra quoniam actio non potest habere preiacentē materiā ex qua oriatur.Sed actio in gñe non pōt hre preiacentē materiā et sicut nō reperit homo in gñe nisi in fantasia hominis q pōt homo hoc in mente sua cōcipere ita nō reperitur actio in genere de quo per Bar.in.l.seruus cōis meus.ff.de stip.ser.⁊.l.iij.§.fi.de acqui.pos.
2 ☞In actiōe tutele bona gerētis sunt tacite obligata p mala administratione.sicut bona veri tutoris sed in actiōe negocioū gestorū secus.sed cōpetit actio personalis ⁊tra gerētem.
3 Gerens negocia pupilli sine mādato tutoris an habeat ipsuz tutorem obligatum.
4 Tutor in negocijs pupilli potest facere procuratorē suo noīe cum ad se pertineant.
An vnus tutor possit facere contutorem procuratorem:⁊ sibi committere vices suas.

Si pupille. ¶Gerens negocia pupilli vel pupille mādato tutoris tenetur pupille hac actio.nō actiōe tutele.h.d. Et sic mādatum tutoris nō impedit hanc actionē oriri inter gerentē ⁊ pupillam:sed inter gerentem ⁊ tutorem sic.quia nō tenetur tutori hac acti.sed acti.mandati ⁊ ecōuerso tutor sibi quia mandatum facit hāc actio.cessare inter mādantem ⁊ mandatarium non inter mandatarium et nō mandantem:vt hic patet.facit.l.iij.§.fi.co.titu.¶In text.ibi nō videtur gessisse:dic ⁊ sic non tenetur actione tutele de qua.ff. de eo qui pro tu.Nam iste titulus habet locum quando quis credens se tutorem cum nō esset gessit negocia pupilli:sz hic iste nō credebat se tutorem neqz gessit vt tutor:sed mādato veri tutoris.Ideo cessat illa actio:et datur ista:⁊ hoc est magn effectus:q in actiōe tutele bona gerētis sunt tacite obligata pro mala administratione sicut bona veri tutoris:vt ff.de admi.tu.pro officio.⁊ ibi no.in fi.gl.fi.Sed per actionē nego.gē. secus:q hoc non reperitur iure cautū ⁊ sic in primo casu posset bona adnocare per hypothecariam a quocunqz possessore in scō secus quia solum posset agere actione personali cōtra
3 gerentem.¶In glo.ff.in fi.ibi licet mādauerit tutor:sed ista so.nō videt bona:q mādatum tutoris censet esse mādatū pupille.sicut scientia tutoris censetur esse scientia pupilli.vt.l.iij. in fin.ff.de tribu.sed dic hoc verū in his que principaliter nō pertinerēt ad tutorē:sed ad pupillū sed gestio negociorū pupilli pertinet ad tutorē suo noīe:⁊ ille qui gerit negocia pupilli sine mādato tutoris habet ipsum tutorē obligatū tanq̄ gesserit negocia eius.nam dicunt ei⁹.l.cura ⁊ solicitudine nō vtilitate:vt in.l.si pupilli.in pn.⁊ ibi no.ff.eod.Si ergo tutor mādauit alicui qō gereret censetur illi mādasse negociū suū. ꝛ ēt sit negociū pupilli:⁊ ppter hoc illud nō reputat negociū pupilli:ꝛ soli⁹ tutoris.si aūt tutor nō mādaret vniuersaliter geri negocia pupilli ꝛ particulariter mādaret alicui q aliquā rem venderet vel emeret p pupillo tūc cēseret mādatū pupilli ⁊ inter mādatariū ⁊ pupillū nō oriret actio neg.ge.ꝛ man
4 dati.¶no.ergo scōm Bal.q tutor in negocijs pupil.i pōt face
c re peu.suo noīe cū ad se ptineāt:vt dixi.Sed an vn⁹[c] tutor possit facere cōtutorē procuratorem in hoc ⁊ sibi committere vices suas dic q sic scōm Bal.qui allegat tex.in.l.si procurator.§.si tutores.ff.mā.¶In glo.fi.ibi.ff.eo.si mādatum.⁊ plenius.ff. eo.l.iij.§.fi.
2 ☞Officiū ratione cuius debet alter alteri p desse ⁊ nō nocere an inducat prestandi necessitatē ⁊ an impediat actionē negociorū gestoruz:⁊ quid in obsequio ⁊ quid in pietate paterna vel materna.

1 **Officio nec.** ¶Qō quis facit ex necessitate obsequij debiti nō venit
d in hac actione.h.d.debes scire q libert⁹[d] si pōt tenetur alere patronum egentem:⁊ etiaz filios eius egentes.hoc tamē secūdū nō semper est vez:sed cū distinctione ⁊ hec habent in.l.si qs a liberis.§.solent cōsequi.ff.de lib. agno.⁊ tenet hac ratione obsequij ad qō tenetur patrono p pter beneficium libertatis ab eo receptum:⁊ ad istud debitū licet nō cōpetat actio:sed officio iudicis redigitur ad prestandi necessitatē:q potest ad hoc precise cōpelli sicut filius ad alendum patrē dicto casu.si ergo aluit absqz actiōe non repetit:q soluit debitū quasi naturale:⁊ se liberauit:⁊ eadez solutio nō debet parere sol.⁊ repetitionē vt in.l.cum his.§.i.ff.de condi.
2 indebi.¶In glo.prima ibi inter hominē ⁊ hominē dic propter cognationē quā natura inter eos cōstituit.l.vtvim.de iusti.⁊ iu.rōne cuius dz alter alteri prodesse ⁊ nō nocere.hoc tū officiū nō redigit ad prestādi necessitatē.iō impedit act.neg. gest.q licet quis debet alteri prodesse si pōt nō tū tenetur pro illo de suo expēdere alias sequeret q ista actio nūq̄ cōpeteret sed obsequiū magis artat:q redigitur ad prestandi necessitatem ideo istā actionem excludit.¶Pietas aūt paterna vel mna impedit cū dist.tamen de qua dixi in.l.j.§.eo.⁊ no.j.eo.l. alimēta.In glo.fi.ibi sed dic idē in adulta nisi protestat.Sed certe nō videtur prodesse protestatio ex quo libertus tenetur alere non solum pupillos:sz adultos si potest vt in.d.l.si quis a liberis.§.solet.iuncto eo quod not.j.eo.alimenta.post princ. glo.magne.
2 ☞Curator an possit dari in testamento.

1 **Curatorem.** ¶Si officium iniunctū nō artat gerētem p gestis cōpetit hec actio directa.h.d.secūdum Bart.Sed si artaret alia actio ordinaria cessaret ⁊ dareturhec actio vtilis vt j.eo.l.curatoris.Si vero competeret alia actio ordinaria cessaret vtilis ⁊ daretur ista:vt.§.eo.siue pro fratre
2 in fi.⁊ quod ibi no.¶In text.ibi iure factum.dic qō curator adulto non debet dari a testatore in testamento:sz a iudice ipi adulto petenti.si ergo testator dedit datio ipsum non artanit ad gerendū ⁊ per cōsequens si gessit videtur spōte gessisse ⁊ sic competit hec actio directa.sed contra qō possit dari ī testamento vt in.l.de creationib⁹.de epi.audi.So.speciale est infurioso secundum Bar.sed Bal.dicit quod oēs illi qui habent curatorem legitimū qui datur a.l.vt mutus ⁊ surdus ⁊ alij de quibus in.l.j.in fi.cū.l.seq.ff.de postu.possunt habere curatorem etiā testamentariū quia sicut datur a.l.non petente.ita potest dari a testatore cuius dispositio viz.l.habet.vt in auē.de nup. §.disponat.

1 **Sab eo quod.** ¶Pro ea parte qua creditor debitori succes
sit cōfundit obligatio,p alijs vero cōpetit cōtra here
des

a ¶Ad euā.adde generaliter Genesis.j.
b ¶Relatiuū.adō bar.in.l.iulian⁹. ff.de here.instī.⁊ ī.l.b articulo.co. pe.ỹ.itē habem⁹ eod.ti.j.in.l.si sic §.j.ff.de le.j.⁊ ī.l. ea tū adiectio.ff. de le.iij.⁊ de ista simplici relatiōe vide etiā gl.ī.d.l. iulian⁹. ⁊ ī.l.do minū.j.de iniu. Et p ro.in.l.j.in pn.ff.de no.ope. nun.Lur.
c ¶An vnus.Adde Bar.ī.l.si.pcuratori. la.ij.ff. de cōdi.inde.aler.ō imo.ī.d.§.si tutores.in addit. ad bar.ī.l.j.§.si plures.ff.ō exer.⁊ vide eū.§.ꝛ si ex.ī sti.de satis.tu.intellige noīe pupille:nō suo: vt p Aler.in.d.§. si pres.Frā.Lur.
d ¶Libertus.adō gl.ī.l.j.C.de ope.li.⁊ ī.l.soleo.C.ō lib.causa.

BIU Cujas

des.b.d.Adde qđ no per gl.in.l.j.ſ.de here.act.glo.intelligit qñ fuit institut⁹ iste in istis duab⁹ vncijs aĩo cõpẽsandi alias si iste sufficerẽt ad debitũ nõ posset agere cõtra heredes.ita intellige gl.sed qñ nõ animo cõpẽsandi:tunc etiã si multo plus valeret q̃ sit debitũ posset agere contra coheredes.ꝛ non confunderẽt obligatio nisi pro serta.

1 **Aduersus.** ¶Actio psonalis non tollitur longo tpe.b.d.2cor.l.ñ.ſ. de constitu.pecu.sed longissimo tollit id est elidit per exceptionẽ prescriptionis.vt.l.sicut.ꝛ.l.oẽs.de prescrip.xxx.anno

2 ☞Negocium dicitur nostrum quatuor modis.ſ.ipso gestu: reipsa:cura ꝛ solicitudine:ꝛ ratihabitione.

1 **Specuniam.** ¶Jn negocio qđ est nostrm ratihabitione actio oritur ratihabitiõe secuta.ꝛ nõ prius.hoc dicit. ¶Et debes scire quod quatuor modis dicit

2 negocium nostrum.ſ.ipso gestu quãdo pro me solueres creditori meo.ſtã statim quod soluis:me liberas.ideo dicitur ipso gestu meum:ꝛ tũc statim oritur tibi actio contra me ẽt inuitũ vt in.l.soluendo.ff.eodem.secũdo modo re ipsa.vt si impẽdis in rem meam vtiliter vel necessario.nam eoipso res mea efficitur melior:ꝛ similiter idem quia teneor ratũ hoc habere.Tertio cura ꝛ solicitudine.vt si eram tutor alicuius ꝛtu gessisti negocia illius cum ad me pertinet gestio.vt in.l.si pupilli.ff.eo. ꝛ idem per omnia.Quarto modo ratibabi.quando ex illa gestione nõ sentio vtilitatez nisi quatenus velim.vt si emisti pro me aliquam rem vel rem meã nomine meo vẽdidisti vel a debitore meo debituz exegisti:ꝛ tũc nõ cogor habere ratum nec dicitur negocium meũ anteq̃ ratum habeam:ideo nec prius oritur hec actio:postq̃ vero ratum habeo negociũ meũ efficit ratihabitiõe dc hoc loquit iste ter.Et in isto vertitur questio inter glossatores.vnde oriatur ista actio ex gestione an vero ex ratihabitione.Et glo.videt sentire q̃ ex ratiha.Doc.tenent cõtra:quia tũc nõ diceret actio neg.gest.sed actio ratiha.vnde dicũt quod oritur ex gestione mediante ratiha.qr ratihabitio hoc solum facit:qr facit q̃ negociũ dicatur meũ postq̃ facta est:non autẽ parit.actionem imo nascitur ex gestione dudum facta de hoc in.l.si pupilli.ſ.itẽ querit.ff.eo.arg.l.ex placito.j. de rerum.permu.

2 ☞Mater qñ possit repetere qđ expendit in alimẽtando filium viuente patre.

Jn bis que non dependẽt a voluntate protestãtis nõ prodest protestatio.

3 Quatuor casus in quibus mater cõpellitur alimẽtare filiũ ꝛ quid in alijs casibus si fuit protestata.

4 Si aliquis alimentauit aliquem tanq̃ filiũ suũ cum nõ esset an possit repetere ab eo cui⁹ est an ab ipso alimẽtato.

5 Si qs decessit relicto masculo berede vniuersali ꝛ relicta filia cui reliquit dotem iure institutiõis ꝛ mater retinuit istã filiã ꝛ alimẽtauit de suo an possit repetere a filio masculo.

1 **Alimenta.** ¶Quod mater expẽdit in alimẽtando filiũ ab eo nõ repetit qr nõvidet expẽdisse animo repetendi:sed ex pietate materna. ¶Sec⁹ i eo qũo expẽdit circa res

2 filij.b.d.ter.cũ gl. ¶Jn ter.ibi prestitisti.subaudi post mortem patris ꝛ non premissa protestatione ꝛ qđ intẽdebat repetere:sed si patre viuẽte cũ onus alimẽtandi ad ipm pertineat posset repetere.qr quo ad ipm nõ vigebat materna pietas.vt ff.eo.l.nesennius.ver.finge patrẽ a filio vero nõ per.l.ij.i.fi.ſ. eo.Jtẽ si fuisset protestata etiã a filio posset repetere vt in.d.l.

a nesennius. nisi cẽt casus i quo mater teneret alimẽtare [a] filiũ ꝛ posset ad hoc cõpelli:qr tũc protestatio sibi nõ prodesset.vt bic in gl.que semper allegat q̃ in bis que non dependent a vo-

3 luntate protestãtis non prodest protestatio. ¶Sunt autem tres casus in quibus mater cõpellitur necessitate precisa filiũ alimẽtare.primo infra triennium.vt.j.de pa.po.l.nec filiũ.qr teneretur ipsum lactare viuente patre:sed hoc est verum nisi esset sibi dedecus secũdum morem patrie vel qr esset nobilis; ꝛ non consueta secundum Azo.in sum.illius ti.Vel nisi careret lacte vel nisi esset paupercula que viueret de laborib⁹ suis ꝛ nõ posset ad hoc vacare.Vñ dicit Bal.si scholaris haberet filium ex aliqua fanticella vl paupercula tenetur ipsum suscipere:ꝛ facere ipsum lactari si illa mitteret eũ ad domũ suã qr non posset ad hoc vacare proprer paupertatem.Tilius casus est qñ esset factum vinoriũ culpa mulieris:vt.j.dinor.fac.ꝛc. ꝛ in auẽ.vt li.ma.ꝛ aui.ſ.illud quoq;.Tertius casus est qñ filius esset pauper:ꝛ nõ esset alius qui teneretur ipsuz alere.l.si quis a liberis.ſ.si mater.ꝛ quod ibi no.de lib.ag.adde quartum casum in quo etiam post triẽnium:vt viuẽte patre teneꝛ ipsum alere necessitate p̃cisa quod habetur in.l.j.ſ.si mulier. de lib.ag.Extra istos casus non tenetur necessitate precisa:iõ prodest protestatio:sed si nõ protestetur in dubio videtur alimẽtasse expietate materna si alimenta nõ sunt magna:ꝛ mater est diues:ꝛ hoc voluit glo.in hoc post prin.dũ dicit ex qualitate persone ꝛc.ꝛ no.s.eo.in.l.j.Eodẽ modo secunduz Bal. si mater solueret cõdemnationẽ pro filio vel redimeret ipsum ab hostibus videretur fecisse ex pietate:nõ posset repetere:qr expensa cõcernit personam:vt in.ſ.de cap.l.liber.Si autẽ aliquid expendit in emendo aliquam rem filio potest repetere si non concernit causam alimentorum:quia in talibus nõ cẽsetur materna pietas.Adde qđ modica impẽsa facta circa res filij non repetitur sicut nec facta per maritum circa res vroris propter affectionem personarum per.l.omnino.ff.de impẽ.se cus si fieret per aliam personam in qua nõ caderet affectio vt ea.l.probatur.Et dicit Ly.q̃ in tali parua impẽsa protestatio nõ prodesset:sed mihi videtur cõtrarium.per no.in.l.si quis a liberis.ſ.si mater.de lib.ag.nisi esset ita parua qđ esset delusoria. ¶Quero quid si aliquis alimentauit aliquem tanq̃ filium suum cum nõ esset an possit repetere ab eo cuius est an ab ipso alimentato.vide Bart.in.l.j.ſ.competit.ff.si ven.no.

5 mu. ¶Jtẽ quero pone quod aliquis decessit relicto masculo berede vniuersali ꝛ relicta filia cui reliquit dotẽ iure institutionis mater istam filiam retinuit penes se ꝛ alimentauit de suo vtrũ possit repetere a filio masculo sicut posset a patre si viueret.Ly.hic formaꝛ istam.q.ꝛ arguit pro ꝛ cõtra ꝛ determinat qđ possit repetere:quia illud onus qđ imminebat patri viuenti trãsit ad illuz masculum ad quem trãseunt bona per.l.si quis a liberis.ſ.item rescriptum.ff.de lib.ag.Bar.ibi videtur sentire 2trariũ quasi illud onus fuerit personalie:et extinctum fuerit morte patris.vñ nũc cum dicta filia reperiat se habere fratrẽ ꝛ matrem:onus primo loco pertinet ad mrez que est ascendẽs.ꝛ in subsidium si mater nõ existeret pertineret ad fratrem:ꝛ hoc colligit ex isto ter.De ista.q.tangitur in additiõibus Spec.in ti.qui fi.sint legi.super rubrica.circa fi. ꝛ in titu.de sta.mo.super rub.circa fi.Constat autem quod si

b non extaret mater talis frater tenetur eam alimentare.[b] per casum no.in.l.qui filiuz.ff.vbi pu.edu.de.Mihi placet determinatio Ly.ꝛ dicit se ita 2suluisse. ¶Ultimo qđ hic dr in expensis alimentorum idem in alijs cõcernentibus personã:vt in.l.j.s.eo.

1 **Si filius.** ¶Si filius soluit debitum patrnũ viuẽte patre animo donandi non repetit si hoc constat:alias secus:quia videtur soluisse aĩo repetendi.hoc dicit.secundũ veruz intellectũ quẽ tenet Bar.ꝛ no.bonã.l.qñ aliquis hz plures filios:ꝛ vnus eorũ soluit debitum paternũ:ꝛ post mortez pris veniũt ad diuisionem:an ille possit ante partẽ recipere quod soluit naz nisi appareat quod animo donãdi soluerit potest repetere:ita debet intelligi iste ver.igitur glo.tamẽ videt sentire contra secunduz Jo.quod in dubio presumatur soluisse animo donãdi.Sed Bar.dicit de directo hoc esse contra ter. qui in pma parte loquit 2ditionaliter si donãdi animo ꝛc.ergo si nõ apparet presumit soluisse animo repetẽdi.Hoc tñ verum si soluit de ppria pecunia castrensi vl quasi castrẽsi vel si erat emãcipat⁹ ꝛ sic habebat dñium quo ad pprietatẽ:ꝛ vsum fructũ:si aũt soluit de pecunia paterna pfectitij peculij clarũ esset q̃ nõ repeteret:qr nihil sibi obesset:cum tale peculiũ post mortẽ patris veniat in collationem.l.certũ.j.fa.erci.si vero de pecunia aduẽtitij peculij cui⁹ vsufruct⁹ pertinet ad patrẽ ꝛ pprietas ad filiũ tũc viuẽte pre nõ repeteret 2 eo mortuo a fratrib⁹ succedentib⁹ patri pro rata pro qua succedũt.Et pdicta locũ habent:etiã si ex voluntate nõ ex necessitate soluit multo fortius si necessitate:vt qr fideiusserat p pre:qr in necessitatibus nõ presumeꝛ liberalitas.l.rẽ legatã.ff.de adimẽ.le.iũcta l.si dubiteꝛ.ſ.si fili⁹.vbi est casus.ff.de fide. ¶Jn gl.j.ibi nisi de castrensi vel quasi:dic ista distinctio nõ cadit in primo casu huius.l.qñ soluit aĩo donãdi:qr tunc de quacũq; pecunia soluerit nõ repetit ideo ista gl.male fuit posita in hoc pn.sed bñ staret in scõo casu qñ nõ apparet animo donandi:ꝛ tunc dic vt supra dixi.

2 ☞Maritus an teneatur de necessitate expendere in vroꝛem egram vel non.

3 Maritus tenetur alere vroꝛẽ etiã si nullã dotem babeat si est in suo obsequio ꝛ sit sana ꝛ quid si infirmetur.

4 Si mulier vel ali⁹ p ea pmisit dotẽ ꝛ eã nõ solueret integraliter posset marit⁹ vroꝛẽ expellere ꝛ remittere ad domũ patris.

5 Si vroꝛ recederet a viro propria autoꝛitate sine iusta causa ẽt si vir baberet penes se dotem non tenetur eam alimẽtare cuz teneatur etiam ad obsequia

a ¶Mater teneꝛ alimẽtare. adde glo.in vers.scõm facultatẽ. in.c.cũ hꝑet de eo q du. in ma.quã pol.p adul.doc.i.c.j.de cõuer.i fi.ꝛ in.c. fi.eo.titu.

b ¶Frater teneret eã alimẽtare.adde.l.mutus.i.ſ. manẽte.ff. deiu re dot.doct.l.q̃nis. so.ma.bart. i tractatu de ali. ꝛeundez paul. ỏ ca.i 2si.ccccxxxiii.col.ij.i.ñ.parte cõsi.antiquoꝛ secundũ nouiſ.impressionez. Lur.

BIU Cujas

6 Si maritus expulit vxorē sine iusta causa etiā si nullā dotem
habeat; nec prestet obsequia: qꝛ per eam nō stat tenetur mari-
ritus ministrare sibi alimenta.

Quod in. ¶†Impensam quū̄m marit⁹ fe
cit in infirmitate vxoris ea mor
tua nō repetit a patre vxoris: licet dos ad eum re-
uertat̃: sꝫ impēsaꝫ funerꝫ a bñ repetit dicto casu. h. d.
a Sed si non reuerteretur ad patrem: sed remaneret apud eum
pacto vel ex forma statuti vel ꝓpter liberos de consuetudine
tūc ad ipsum maritū pertineret impēsa funeris. ⁊ si ꝑ parte
reuertitur pro parte remanet pro rata pertinet ad vtrāqꝫ:
vt. s. de reli. ⁊ sum. fu. l. celsus. cum. l. se. ¶In tex. ibi nō a soce-
ro subaudi etiā si ad ipsum dos reuertat̃ vt differat a casu se.
2 ¶†In tex. ibi: sed affectiōi. istud verbum facit dubiū in hac
l. nam videtur ꝙ debeat dicere: sed debito tuo: qꝛ postq̄ habe
bat dotem penes se tenebatur ex debito tales impēsas facere
secūdum facultates dotis: ⁊ fructus eius vt est casus in. l. si cū
dotem. §. sinautem in seuissimo. ff. so. ma. Est enim lōga diffe-
rentia an faciat ex debito: quia tunc ꝓtestatio ꝙ facit animo
repetendi sibi nō prodesset: vt no. s. e. l. alimenta. post pn. glos.
an autē ex affectione maritali: qꝛ tunc protestatio sibi prodes-
set sicut quādo mater facit ex pietate materna: vt ibi no. ⁊ in. l.
nesennius. ff. eo. propter hoc Cy. intelligit istum text. quando
impensa transcenderet facultatē dotis seu fructus eius per
illum text. §. sinautem in seuissimo. vbi dicit ꝙ tenetur facere
vsqꝫ ad vires dotis: ⁊ tūc videtur facere ex affectiōe. ⁊ si presta
retur bene repeteret: sed vsqꝫ ad vires dotis protestatio nō ꝓ-
3 desset. †Sed cōtra: qꝛ maritus tenetur b alere vxorem etiam si
b nullam dotem habeat per. l. si nulla. ff. de leg. so. veruꝫ est si est
in suo obsequio: qꝛ sit sana ⁊ obsequit̃ marito: sꝫ quādo infir-
matur tunc si modica infirmitate: vt non abstrahatur ab ob
sequio idem. si vero graui: tūc si nō habet alia bona vnde pos
sit viuere. ⁊ se curare nec patrem ⁊ matrem ad quos pertineat
idem. si vero habeat alia bona vel habeat patrē vel matrē nō
tenetur eam curare si non habet dotem vel vltra vires dotis
Sed si hoc facit sponte non premissa protes. videtur fecisse ex
affectione maritali ⁊ sic animo donādi. et isto modo potest in
4 telligi iste tex. scdm Cy. †adde ꝙ si mulier vel ali⁹ pro ea pro-
misisset dotem ⁊ nō solueret. integraliter posset maritus vxo-
b rem expellere c ⁊ remittere ad domū patris etiam si illa vellet
obsequiū prestare viro vt in aut. de non eligen. secū. nu. §. pe. ⁊
5 ibi not. ¶†Itē si vxor recederet a viro propria autoritate sine
iusta causa etiam si vir habet penes se dotem non teneretur
eam alimentare cum teneatur etiaꝫ ad obsequia vt in. l. sicut.
⁊ ibi no. de opi. li. ⁊ frustra petit debitū q ꝙ dꝫ nō impēdit vt
6 in. l. ediles. i fi. ff. de edi. edic. ¶†Itē ⁊ tertio ꝙ si marit⁹ expu
lit vxorē sine iusta cā ēt si nullā dotem habeat nec prestet obse-
quia qꝛ per eā nō stat tenet̃ marit⁹ ministrare sibi alimēta ⁊
ēt curare i infirmitate sec⁹ si obsequia pstaret arg. in. l. qui con
cubinam. §. vxori. de leg. iij. ⁊ vide Bal. j. ad vellei. l. fi. ⁊ in. l. j.
j. de lega.

a ¶Sed impensaꝫ funerꝫ. adde pau. de ca. in. l. si filia. ff. so. matri. abb. in dispu. inci. sepronius. i primo dubio.

b ¶Marit⁹ tenet̃ adde. c. ꝑ vestras de dona. iter vir. ⁊ vxo. abba. in. c. ex literꝫ. de diuor.

c ¶Posset marit⁹ vxoreꝫ repellere. adde text. i. l. fi. C. ad vell̃. bal. i. l. fi. C. de sentē. q̄ sine certa quāti. abb. in. c. j. de adul.

2 ☞Si gessisti negociū alicuius an ⁊ qñ habeas cōtra ipsum
actionem negociorum gestorum. ⁊ ipse contra te.

1 **Si mandatum.** ¶†Mandatū ter
tij non ipedit actio
nē oriri iter gerētē ⁊ eū cui⁹ sunt negocia gesta sed
inter mādantē ⁊ mandatariū parit actionem man
2 dati. hoc dicit cōcor. l. qui pupille. s. eod. ¶†In glo. ibi. l. iij. §.
fi. super hoc articulo quādo gessisti negociū alicuius si querit̃
an habeas contra ipm acti. negocio. gesto. ⁊ ipse contra te. dic
aut nullū credebas obligare quia putabas negociuꝫ esse tuū
⁊ tunc non habebas acti. sed retentionē si contra te agatur: vt
in. l. si in area. in fi. ff. de condi. inde. Aut credebas tibi aliquē
obligare: ⁊ tunc illū cuius erat negociū. vt qꝛ sciebas ad eum
pertinere. ⁊ nō est dubiū ꝙ ille tibi obligatur ⁊ tu sibi. vt in
toto isto titu. ff. C. aut credebas obligabas alium ad quē pu-
tabas negocium pertinere ⁊ tūc aut ad illuꝫ nullo modo per
tinebat ⁊ obligas verum dominum ab quem in veritate per-
tinet. ita loquit̃. l. hic allegata in gloss. item si eū. §. fi. ff. e. ⁊ etiā
in ista. l. vnde hic si putabas negocia mulieris ꝑtinere ad ma
ritum ⁊ non ad mulierem cum ad maritum nullo modo per
tinent obligas vxorē: ⁊ te sibi. aut ad illuꝫ quoquo modo per
tinebant negocia. ⁊ tūc aut cura ⁊ solicitudine dūtaxat ⁊ idē
vt. s. e. qui pupille. aut alio nō suo noīe: ⁊ tūc nō obligas verꝫ
dominū negocioꝝ nisi quatenus efficit̃ locupletior. vt. l. si pu-
pilli. §. si ego. ver. eadē. ⁊ ibi no. ⁊ b de isto passu difficili ⁊ sub-
tili in quo iura videtur variare. ⁊ de quo pupillus tractat̃ in
l. iij. §. fi. ff. eo.

d ¶Duos fratres nobiles adde ange. i. l. vt nemini. in lec. florentina. C. de col. idē ang. in. l. ex duob⁹. ff. de ne. ge. ⁊ pe. de pusi. i suo tracta. de duob⁹ fratri. in sexta pte. col. xxij. q. xxiij. cum trib⁹ chartis sc. vbi latissie ⁊ adde ꝙ i fratribus socijs omniū bonoꝝ nō habetur ista ꝯsideratio ꝙ vn⁹ hēret familiā alter nō. ita pau. de ca. in ꝯsi. cccj. i ci. sup primo q̄sito. col. j. vsic. venio ad quintum in nouis. Cur.

2 ☞Si ex duobus fratribus vnus habeat filios ⁊ vxorem al-
ter nō. ⁊ ille qui non habet liber os recepit obsequialia serui-
tia a liberis alterius non potest in diuisione restaurari quate
nus ille qui habebat vxorē ⁊ liberos pl⁹ expenderat de comi.
3 Vitricus quando equiparetur patri ⁊ quando non.

1 **Si paterno.** ¶†Alimēta pstita per vi-
tricū priuignis nō repetū
tur nisi facta fuerunt animo repetēdi. h. d. ⁊ sic sibi
incūbit onus probādi quod probabit si fuit prote
status vel si expēse erant magne. ⁊ ipse nō erat multum diues
glo. vero dicit ꝙ in dubio presumūtur facte animo repetendi
nisi ab eis aliqua obsequialia seruitia reciperet que posset ta
2 libus equiparari impēsis. ¶†Et istud inducit Bald. ad. q. q̄
d fuit hic non est diu inter duos fratres nobiles d quorum vnus
habebat vxorem ⁊ filios: alter non: tamen primus omnia one
ra domus subibat ⁊ alter quasi in nihiluꝫ. cum auteꝫ venirēt
ad diuisionē volebat ille alter restaurari quaten⁹ ille qui ha-
bebat vxorem ⁊ liberos pl⁹ expēderat de communi quā ipse
qui nullos habebat. certe si a liberis ei⁹ recepisset obsequia-
lia seruitia nō posset hoc petere. per istaꝫ glos. ita recepit a ma
tre illorum ⁊ patre qui vt dixi omnia onera domus subibat.
⁊ ille nō habebat aliud agere nisi ponere se ad mensam ⁊ ita
3 respōdi per istā glo. ⁊ per no. hic per Bal. ¶†In tex. ibi alui
sti: ⁊ sic patet ꝙ priuigni possunt ali penes vitricum: sꝫ cōtra
de. l. j. j. vbi pu. edu. de. vbi dicitur quod nō sunt filij alendi pe
nes matrem. qñ vitricuꝫ superinduxit qꝛ est presumptio cō
tra eos. sol. verum est in dubio. ⁊ quando possent alibi cōmo
de alimētari: sed posset esse talis vitricus de quo nulla posset
esse suspicio. ⁊ de tali intelligitur hic. totum ergo residet in ar
bitrio iudicis vt in. l. j. in prin. ff. vbi pu. edu. de. Quinimo in
terdum vitricus decernitur tutor priuignis: vt in. l. fi. in pn.
j. de cōtra. iu. tu. ⁊ ff. de ado. l. nōnunq̄. si tamen nō esset ido-
neus: mater que fecit ipsum dari puniretur ac si nullum dari
fecisset vt no. Bal. in. l. precibus. j. de impu. ⁊ alijs substi. Ali
quando enim vitricus non equiparatur patri nec habet̃ lo-
co parētis: vt. j. de fur. l. si nondum. cum ibi no. Sed hic sic ex
qualitate persone.

2 ☞Venditor si soluit tributa post venditorem ꝙ res vēdita
nō fuit remota de catastro repetit ab emptore ꝑ hāc actioneꝫ.
3 Qd tū fiscus possit etiam compellere emptorē possidentē sed
res nō fuerit adhuc posita ad suum estimum.
4 Qd res vendita non debeat remoueri de libra vēditoris nisi
apponatur in libra emptoris idonei facilitate cōueniendi.

1 **Si negocium.** ¶†Soluens tributa
ꝑ alio ēt si sit soror vel
frater potest ab illo repetere per hāc actionem ⁊ sic
inter fratres ⁊ sorores non presumit̃ animus donā
di. Certe nec inter patrem ⁊ filium in expensa que non concer
nit personam: vt. s. eo. l. si filius. ⁊ l. alimenta. in fi. In hoc ta-
mē videtur differre quādo est modica impensa quia inter pa
trem ⁊ filium presumitur animus donādi: sicut inter maritū
⁊ vxorem: vt in. l. omnino. ff. de impen. iuncta. l. publica. ff. de-
po. per quaꝫ hoc videt̃ terminare Bar. in. l. que dotis. so. ma.
nō sic inter collaterales. arg. hic. quia hic non distinguitur an
2 sit parua vel magna. ¶†Et per istam. l. dicit hic Bal. ꝙ si vē
didisti vel donasti mihi rem tuam ⁊ tradidisti non tamē fuit
remota de tuo allibratu seu catastro qꝛ nisi fiat noua libra q̄
solet fieri de tempore in tempus non remouetur de allibratu
vēditoris. ⁊ sic semper cōpellitur venditor soluere quousqꝫ re
moueat̃ de libra sua quā ipse potest repetere ab emptore. per
hāc. l. qꝛ hic est onus fructuū. vt. l. neqꝫ stipēdium. ff de impē.
⁊. l. si pendētes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufruc. ⁊ sic ꝑtinet ad
illum qui recipit fructum. Merito si soluatur per alium vel
3 spōte vl̃ coacte potest ab illo repetere. ¶†Adde quod fiscus
potest etiam compellere emptorem possidētem posito etiam
quod adhuc nō fuerit posita res ad suam libram vl̃ estimum
casus est in. l. fi. ⁊ ibi expresse no. Bar. j. sine cē. vel reli. ⁊ sic po-
test exigere quem vult de predictis: qꝛ res est sibi obligata pro
talib⁹ oneribus fiscalibus: vt in. l. imperatores. ff. de publi. vi
detur tamē quod hoc non debeat fieri nisi in subsidium non
existente soluēdo vēditore. sed plus placet qd indistincte. Naꝫ
si venditor solueret repeteret ab emptore: vt hic. ergo. non pōt
conqueri si ipse directa via soluere cogatur. ⁊ vt vitetur cir-
4 cuitus: vt in. l. domus. ff. de cōdi. inde. ¶†Iteꝫ adde quod nō
dꝫ remoueri de libra vēditoris nisi apponat̃ in libra ēptoris
idonei facilitate conueniēdi. Ideo si aliquis venderet rē suaꝫ
ecclesie que nō pōt conueniri nunq̄ remouebitur de libra vē-
ditoris nisi faciat ꝙ ecclesia se obliget ad soluēdum. vt in aut.
sed periculū ⁊ ibi no. per Bar. co. ti. sine cen. vel reli. ⁊ ꝑ Bar.
in. l. incola iam. ff. ad munici.
2 ☞Quare officiū tutoris vel curatoris nō transeat ad eorum
heredes si gerāt negocia minoris de q̄ culpa teneant̃. ⁊ nu. 8.

Actio

BIU Cujas

5 Actio negociorum gestorũ directa qualiter sumatur duobus modis ⁊ cui competat contraria. ⁊ nu. 6.
4 Quñcunqꝫ actio q̃ alicui cõpetit dat̃ ex v̄bis ⁊ mẽte legis ⁊ tũc dicit̃ directa. ⁊ quid si deficiant verba. ⁊ nu. 5.
Qñ actio q̃ cõpetit nõ dat̃ ex verbis ⁊ mẽte sed ex mẽte tm̃ tũc dr̃ vtilis ⁊ qñ ⁊ an etiã debeat deficere mẽs sed extẽsione facta per iurisconsultorẽ talis actio det̃ ⁊ qd de ꝯria directe. ⁊ nu. 6.
6 An p̃dicta ⁊ vtili ⁊ directa actiõe locũ habeãt ex parte ꝯuẽti.
7 Vtilis qualiter reperiatur dupliciter.

1 Curatoris. ¶†Cõtra hr̃des gestoris necessarij cõpetit h̃ actio vtilis in qua venit dol⁹ ⁊ lata culpa defuncti non leuis: sꝫ officiũ ad eos trãseat. h. d. ꝭm Bar. ¶In tex. ibi etiam successores. videbatur cõtrarium qm̃ officium curatoris nõ trãsiuit ad successores. vt ĩ. in ver. nec ad eos. ergo nec actio cõpetens rõne officij. Sed ista consequentia non est bona. Nã officiciũ nõ transit pro tẽpore futuro: sed actio datur pro preterita administratione sic habetur in simili. ff. pro so. l. veruꝫ. §. in heredem. vbi actio pro so. datur in heredẽ socij: ⁊ tamen ad ipm̃ nõ trãsit societas. ¶In tex. ibi vtilis subaudi nõ directa qm̃ illa fuit inuenta contra gestorẽ voluntariũ: sꝫ iste fuit necessari⁹. Postq̃ eniꝫ fuit decretus curator necesse habuerit gerere alias tenet̃ ad ĩteresse. l. quidam decedens. §. fi. ff. de admini. tuto. Ideo autem datur vtilis hoc casu: quia non est dare aliam actionem: alias illa daretur ⁊ nõ est vtilis: vt quãdo necessitas nõ perueniret ratione officij necessarij: sed rõne cõmunionis quo casu posset dari vel fami. ercis. cõi diui. vt. s̃. c. l. siue pro fratre. ¶In text. ibi latam culpam prestare. s. ipsi⁹ defuncti nõ autem leuem nisi in tribus casib⁹ qui habẽtur in l. j. ĩ. de here. tu. Sed de propria culpa heredũ an teneantur dicunt doc. ꝙ si ipsi administrauerũt ex necessitate qua compleuerunt inchoata per defunctũ etiam de propria culpa leui nõ tenẽtur heredes. lꝫ ipse defunct⁹ teneretur. ⁊ de hoc est casus in. l. cũ ostendimus. ff. de fideius. tu. Sed si gesserunt noua negocia volũtarie: tunc tenent̃ de leui culpa ex p̄sona ꝑpria sicut ali⁹ alijs gestor voluntarius. ⁊ ita intelligat̃ hec glos. fi. super ver. culpaꝫ. in prin. dũ dicit: sed sua sic licet ex suspiciõe necessi-
2 tatis gerat ⁊c. ¶In text. ibi: ad officiũ administrationis ⁊c. Que aũt facit ratio ꝙ officiũ tutoris vel curatoris non transit ad eorum heredes. ponitur in text. in. l. cui⁹ bonis. ff. de cura. fu. quã omnino vide. et idem per omnia videtur in quolibet alio officio publico vł priuato vt videatur electa industria p̄-
3 sone. ¶†In hac. l. sunt tres glo. prima magna. ⁊ etiam secunda super ver. vtili. Dicit Cy. ꝙ nõ fuerũt necessarie in hac. l. ⁊ ꝙ immiscuerunt se rei ad se nõ pertinenti: ⁊ ꝙ dãt laborꝫ nobis sine vtilitate: ⁊ in aliquibus bene loquuntur certe imo resultat vtilitas si bene inspiciantur iste subtilitates: maxie qꝛ dãt intellectũ ad alias res vtiles. Pro declaratiõe glo. magne formo talem op. contra tex. dum dicit competere vtilem actionem huic adulto contra heredes curatoris cõtra imo est directa. nam actio que datur domino negocioꝝ est directa. Illa vero que negociorum gestori dicitur cõtraria: vt. s̃. eo. si manda-
a tum. in fi. sol. hoc verbũ directa[a] dupliciter sumit̃ primo respectu cõtrarie que datur gestori: ⁊ hoc casu non loquit̃ hic. vnde fateor ꝙ ista actio vtilis illo respectu potest dici directa. Alio mõ sumit̃ directa respectu vtilis. ⁊ ibi modo sumitur h̃ quia
4 nõ datur directa seu vtilis. †⁊ circa hoc sume duas regulas secundũ glo. prima est quãdocunqꝫ actio q̃ alicui cõpetit datur ex verbis ⁊ mẽte legis: tunc dicit̃ directa: pone exẽpluꝫ in duobus primis casibus edicti pretoris positi. l. j. in p̄n. ff. eo. quando quis gerit sponte negocia viuentis: alius est quãdo gerit negocia que nũc cũ gerũtur nõ sunt viuentis: sed fuerunt defuncti vt negocia hereditaria hereditate iacẽte: ⁊ tũc actio cõpetens vel dominium negociorum gestorũ dicitur directa. lꝫ
5 alio respectu vna dicat̃ directa. alia cõtraria. †Secũda regula est qñ actio q̃ competit nõ datur ex verbis ⁊ mẽte sꝫ ex mẽte tãtum: tũc dicit̃ vtilis. secũdũ glo. que ponit exẽplũ in tertio casu addito per vlpi. in ea. l. hec vera quãdo gessit negocia que nec sunt viuẽtis nec fuerunt defuncti: vt si post mortẽ aliqua fuerũt acquisita here. iacẽti per seruum hereditariũ. Ista eñ nunq̃ fuerunt defuncti. nec hodie sunt alicuius viuentis vñ dicit glos. ꝙ datur vtilis ex mẽte. Doct. in hoc reprehendunt
b glo. dicunt enim ꝙ vbi habet locum mens[b]. licet deficiãt verba legis datur directa sicut si adessent verba ⁊ mens per. l. nominis ⁊ rei. §. verbum ex legibus. ff. de verbo. signi. ⁊ per. l. j. ĩ. vti pos. ⁊ no. in. l. pretor. in prin. de oper. no. nunt. Dicũt ergo doc. tunc dari vtilem quãdo deficiunt verba ⁊ etiam mens tamẽ extensione facta per iuriscõsultos datur actio. ⁊ ita loquitur ille terti⁹ casus. fit extensio per identitatẽ ratiõis: sed per similitudinem. ⁊ ita est in casu nostro. Nam edictum pretoris loquitur de voluntario gestore ⁊ mẽs pretoris: ⁊ ratio fuit inducere homines ad gerẽdũ negocia aliena absentium ne perirẽt: vnde prouidit gestori de actione cõtraria. hoc autem nõ potest habere locum nisi in illo qui nõ tenet̃ gerere: qꝛ inducitur ad gerẽdum propter edictum pretoris sed ille qui tenetur gerere. ⁊ nisi gerat tenetur ad interesse inducitur ex quadã necessitate causatiua: ne ad interesse teneatur. vnde de tali nõ sensit pretor nec fuit locutus. ideo nõ datur directa. verum quia pur gessit negocia aliena. ⁊ sic est similitudo in hoc inter volũtarium ⁊ necessariũ: licet nõ sit identitas ratiõis. iuriscõsulti extenderũt edictũ pretoris vt hoc casu detur hec actio cũ alia
6 deficeret: ideo datur vtilis: vt in hac. l. ¶†Itẽ dicit glo. quod ista distinctio nominũ seu que fit ꝑ nomina respicit agentẽ qꝛ quacũqꝫ agit directa vel vtili vel contraria: sed scd̃m ꝙ ꝯuenitur debet fieri distinctio: qꝛ quicũqꝫ cõuenitur: cõuenitur directo vel vtiliter: ⁊ aliquãdo datur directa directo: et aliquãdo adsunt extrema naturalia ex vtraqꝫ parte. aliquãdo directa vtiliter ⁊ aliquãdo adsunt ex p̄te agentis et deficiunt ex parte cõuenti secundum veritatem: ⁊ adsunt secundum fictionem. Pone exemplũ si sum dominus directus alicuius rei quã tu tenes vere: ⁊ si adsunt ambo extrema necessaria ĩ rei vendi. vt in. l. j. ĩ. de alie. iudi. tunc dat̃ mihi directa directo. Sed si deficeret extremum tuum secundũ veritatẽ ⁊ adesset scd̃m fictionem: vt quia dolo desijsset possidere. ⁊ sic haberis ꝑ possessore daretur mihi directa respectu extremi mei: vtiliter respectu extremi tui. Et idem in petitione hereditatis. Doct. reprehendunt glo. primo quia ista distinctio aduerbiorum non reperitur iure cauta: sed potius magistralis. Secundo qꝛ non est vera. nam si deficit vnũ extremum necessarium nõ põt dari directe. ideo in casu predicto quãdo dolo destitit possidere nõ datur mihi directa. licet sim directus dñs: sed datur vtilis vt est casus in. l. electio. §. si is. ff. de noxali. Et ꝑ hoc expedita est ista glos. iuxta literam. ¶Debes ergo scire circa primum articulum de directa ⁊ vtili actiõe ꝙ ista distinctio reperitur quando variantur nomina contrahentium vel quasi cõtrahentiũ. non tamẽ variatur nomen contractus vel quasi contractus. ⁊ primum dictuꝫ potest procedere duobus modis. primo qñ vnũ nomẽ cõtrahentiũ deriuatur ab altero vt cõmodans commodatarius: ⁊ deponẽs depositarius quo casu directa datur commodãti ⁊ deponẽti ad quem res principaliter pertinet: ⁊ cõtraria datur cõmodatario ⁊ depositario pro expẽsis factis per eum: vt in. l. cõmodato. §. j. ff. commo. ⁊ hoc dixit glos. in. l. cõsensu. ff. de acti. ⁊ obli. Item põt cõtingere qñ vnũ nomẽ nõ deriuatur ab altero. vt in cõtractu pignoris. nã ex vtraqꝫ parte dicitur pignus: sed ille qui tradit vocatur debitor: qui vero accipit vocatur creditor: ⁊ tunc pignoratitia directa dat̃ debitori ad quem res principaliter pertinet. contraria vero datur creditori pro impẽsis: vt in. l. tutor. §. contrariã. ff. de pig. acti. Item in gestione negociorum. nam ex vtraqꝫ parte dicitur gestio cum sit nomẽ verbale: vt not. s̃. de procu. l. j. in p̄ma gloss. Sed ille cuius sunt negotia vocatur dñs qui vero gerit vocatur gestor. ⁊ primo datur directa. secũdo datur cõtraria: vt. s̃. eo. l. si mandatum. ⁊ ita intellige gloss. mag. in prin. dum dicit ecõtra gestor spontaneus habet directam intellige sane. s. contrariam que alio respectu dicitur directa: qꝛ gestor est spontaneus. ⁊ sic venit ex verbis ⁊ mẽte legis: ⁊ dum subdit: at qui ex necessitate vtilem supple. s. cõtrariam: qꝛ non venit ex verbis vel ex mẽte. Sed ex extensione iuriscon. ideo dicit̃ vtilis talis cõtraria. ⁊ pro hoc. l. fi. ĩ. vbi patet ꝙ contraria reperitur directa ⁊ vtilis: si vero nec variatur nomẽ contractus: nec contrahentium: tunc ista distinctio nõ fit imo vtriqꝫ competit directa vt in cõtractu societatis. quilibet eñ dicit̃ soci⁹ ⁊ ex vtraqꝫ parte dr̃ societas: nec reperitur hic directa ⁊ contraria: sed dũtaxat directa. ⁊ idem quando variaret̃ nomẽ cõtractus ⁊ etiã contrahentium: vt in cõtractu emptionis vel vẽditionis locatiõis ⁊ cõductiõis. ¶Nã ab vna parte dicitur vẽditio ⁊ locatio: ab altera dicitur emptio ⁊ cõductio. Itẽ vnus vocatur vẽditor ⁊ locator alter emptor ⁊ cõductor. Nam hic non reperitur directa ⁊ contraria: sed cuilibet eorum datur directa. s. vẽditori ⁊ locatori ex vẽdito ⁊ locato emptori ⁊ cõductori ex empto vel conducto ⁊ quelibet est directa. leg. iul. §. ex vendito. de
7 act. empti. cum si. ¶†Circa secundum articulũ de directa et vtili debes scire ꝙ vtilis reperit̃ dupliciter. nam aliqñ nullã presupponit directam cõpetere illi cui cõpetit vtilis vł alteri ꝑ eo ad qđ cõpetit. vt in casu nr̃o in gestore necessario in quo deficiũt verba ⁊ mẽs edicti p̄toris. nã ex vtraqꝫ parte dat̃ vtilis. directa vero nullo modo cõpetit: sꝫ dicetur vtilis respectu directe que cõpetit ex gestiõe volũtaria. ⁊ sic in alio casu. ⁊ tũc ista vtilis succedit per omnia loco directe et eiusdem effectus et vtilitatis: ita debet intelligi. l. actio. ff. eodem. ex quo sequi-

a ¶Directa. vid̃ in no. ĩ. c. abbate sane. in pri. de ver. sig. Cur.

b ¶Locũ mẽs. vid̃ ĩ ꝑposito ang. in ꝯsi. ciiij. ⁊ adde ꝙ actio vtilis trãsfert̃ ex dispõne. l. vł statuti: vt et ex dispõne testatoꝝ vt ꝑ ang. ĩ suo ꝯs. lxxxij. ⁊ ꝙ vtilis veniat ex mente adde signo. d̃ homo. ĩ suo ꝯsi. clxxv. ⁊ ĩ ꝯs. ccix. Cur.

BIU Cujas

tur q̄ si alteri cedatur a cedēte ex toto nō euellet sicut nec dire
cta que afficitur ossibus vt in.l.quis ergo casus.ff.de pec.& l.
iij.pro so.Sed ex cessione causatur quedam alia vtilis que cō
petit cessionario:respectu cuius illa que cōpetit cedēti potest
dici directa:lz alio respectu sit vtilis.Et ex hoc sequitur ma
gna vtilitas quia poterit cedēs adhuc agere & exigere a credi
tore:preterq̄ in tribus casibus qui ponuntur in.l.iij.ff.de no
ua.Est & alia vtilis que presupponit directam competere vna
cū ea tamen alteri psone:pone exēplū quādo habēs directam
actionem cedit eam alteri.Illā penes ipsum cedentē remanet
directa & in cessionariū trāsit vtilis que producitur in esse tē
pore cessiōis & euellit de ipsa directa.sicut filius de vtero ma
tris.& idem si habens directam eam alteri venderet:vel dona
ret & in alijs casibus de quibus in.l.iij.ff.de ac.& ob.& in.l.ex le
gato.ff.de leg.Item pone exemplum in herede qui habet dire
ctas actiones si restituit hereditatem ex fideic.nā penes eū re
manent actiones directe & in fideicommissarium transeūt vti
les.& ambe tendunt ad idem.Item pone exemplum in pcu
ratore q̄trahēte nomine dñi in casibus in quib⁹ ex tali cōtra
ctu q̄petit domino vtilis sine cessiōe.l.in cause.in fi.cū se.ff.de
procur.& istis casibus talis vtilis nō sapit naturā directe:nec
eius loco succedit per omnia:ideo si habēs talem vtilem eam
alteri cederet penes eum nihil remaneret.sed tota transiret in
cessionarium:vt no.per gloss.in.l.ex asse.ff.ad tre.& sic non pos
set postea agere:nec etiam exigere extra illos casus qui ponū
tur in.l.iij.ff.de noua.& ista sunt subtilia secundū Bart.& vti
8 lia:que tamen Ly.non considerauit:nec sufficit.¶ Jn gl.su
per ver.culpam.in prin.ibi licet ex suspitione necessitatis ge
rat.Cōtra istam gloss.videtur casus in.l.eum omnibus.ff.de
fideius.tu.q̄ heres tutoris vel curatoris gerens etiam de pro
pria culpa leui non teneatur:sed solum de dolo & lata culpa.
Solu.vt.s.dixi q̄ ibi loquit q̄ gessit ex vera necessitate:quia
fuit prosecutus inchoata per defunctū.ad q̄ tenebatur vt in
l.nā seruus§.si vino.ff.e.ti.Sed ista glo.debet intelligi q̄n nō
suberat vera necessitas q̄ gessit nō inchoata per defunctū:lz
putaret subesse necessitatē:q̄ credebat officium ipm transire
& tunc tenetur de leui culpa sua licet nō de leui ipsius defūcti.
¶ Jn glo.ibi nisi in tribus casibus subaudi in quibus tene
tur etiā de leui ipsi⁹ defuncti.¶ Jn glo.ibi.secus aūt in here
de ei⁹ qui spōte gerit b̄ idē tenet gl.i.l.actio.ff.e.& doct.appro
bant quia in isto nō reperitur differētia inter heredē & defun
ctū ideo debem⁹ stare regule vt heres teneatur in omni eo in
quo tenetur defunctus vt in.l.ex q̄tractib⁹.ff.de actio.et obli.
sed in herede necessarij gestoris reperitur hec differētia:q̄ de
functus tenetur non solū de dolo & lata culpa:sed ēt de leui.
vt.j.e.l.tutori.heres autē eius nō tenetur ex persona defūcti
nisi de dolo & lata culpa ei⁹ nō de leui vt hic col.j.& in.l.j.&.ij.
de heredi.tut.preterq̄ in casibus de quibus ibi.& hoc in cāu
cōtractus:sed ex contractibus eodē modo tenetur heres quo
defunctus:vt in.d.l.ex contractibus.secundum Ly.¶ Sed ex
tra glos.op.fortiter q̄ heres nō teneatur de dolo defuncti nisi
quaten⁹ ad cū peruenit:vt in.l.si plures.§.fi.ff.de dolo.Sol.
aut dolus defuncti purgatur per actionē de dolo.i.agitur de
dolo.q̄ nulla alia actio competit:& tunc procedit cōtrarium.
Aut competit alia actio ex contractu vel quasi.& sic cessat de
dolo.& tunc talis actio competit cōtra heredem insolidum:&
sic nihil ad eum peruenit:ita debet intelligi.hoc probatur in
9 l.si hominē.§.datur.ff.depo.¶ Jn gloss.ibi:sed contra.ff.eo.
actio.s.quod heres teneatur etiā de leui culpa defuncti in hac
actione vtili.sicut tenetur in act.directa postquā non differt
vtilis a directa.sed solue aliter quā gl.q̄ in casibus ī quibus
vtilis competit non differt a directa.sed est eiusdez vtilitatis:
q̄ declara vt.s.dixi non tamē sequitur q̄ vbicunq̄ datur di
recta datur vtilis.nam directa bene datur cōtra heredem vo
luntarij gestoris ēt pro culpa leui defūcti.per.l.iij.§.hec actio.
secundum verum intellectum.ff.eo.licet gl.sentiat contrariuz
sed ista sentit quod ipsi:& est verior.vt.s.dixi vtilis vero non
competit contra heredē pro culpa leui defuncti.Nō sunt alia
in hac.l.difficili.

2 ☞ Gestor etiā sine mandato & fortius cū mandato legis vel
hominis pōt si expedit recipere pecuniaz ad vsuras pro gerē
do negocia dñi & illas vsuras a dño repetere si soluit de suo.

1 OB negocium. ¶ Hec actio est bo
ne fid.siue spōte siue
ex necessitate gerat.iō in ea veniunt vsure ex mora.
h.d.etiā sine mora vt in casibus qui ponunt in gl.
2 ¶ Jn glo. ibi vt q̄ accepisti subvsuris.† No.q̄ gestor etiā sine
mādato & multofortius cum mandato legis vel hōis pōt si ex
pedit recipere pecuniā ad vsuras pro gerēdo negocia dñi:& il
las vsuras potest a dño repetere si illas soluit de suo.Et istud
nō corrigitur etiā hodie.q̄ nō debet officiū suū esse sibi dam
nosum vt in.l.valet.qui.ex cau.ma.¶ Jn glo.ibi & eras solit⁹
fenerare.dic vñ nō tenebaris pecuniā tuā soluere in negocijs
domini quā forte alij mutuasses ad vsuras.Sed hoc hodie
corrigit cū sint phibite.& sic eas peteret tractare de lucro non
dāno.¶ Jn gl.ibi vel ex mora subaudi p dñm cōmissa in nō
restituēdo sibi pecuniam suam quam expedit.& hoc etiam lo
cum non haberet quia vsure etiam ex mora nō possunt inter
esse si ex mora sua esset dānificatus in pdendo aliquid de suo.
vt.ff.pro socio.l.socium qui in eo.cum ibi no.

1 AB vno con. ¶ Vendens rē cōem cū
alio tāq̄ cōem tenet socio
restituere partē ptij p act.neg.ge.h.d.Nō est qua
re cōpetat hec actio:q̄ vēdendo eum tāq̄ cōem vi
detur vēdere cōi noie suo etiā socij.Jdeo socius ratā habēdo
venditionē facit negociū esse suū.ideo lz hanc rationē.nō em
est suum nisi ratihabitiōe.ideo Bar.in.l.mater.ff.de rei vēdi.
vult per banc.l.& l.fami.ercis.q̄ quandocunq̄ quis rem cōem
vendit vt aliam videatur vendere eam noie dñi & ideo dñs ra
tum habēdo etiam re extāte habet hanc actionem directā ad
petēdum pretiū:sed si venderet nomine suo & tanq̄ sit sua in
solidū:tūc glo.vult hic q̄ nō possit haberi rata vēditio.vt fa
ciat negociū suū & possit ptiū repetere nisi in subsidiū re pem
pta vl̄ prescripta glo.vero notabilis in.lij.ff.si ven.pig.aga.di
cit hoc esse verū q̄n vendēs esset oīno extraneus nullā habens
cōmunionē in re alias etiā si suo proprio noie venderet socius
ratam haberet re extante & non prescripta.& haberet hanc actio
nem quam gloss.perpetuo tenet menti.& hoc per banc.l.& per
illam.l.si familie.

6 ☞ Quatuor differentie inter officium tutoris vel curatoris
& officium gestoris.

3 Gestor quando teneatur in his que non gessit.

1 TUtori vel. ¶ Tutor vel curator differū
a gestione:q̄ ipsorum offi
ciū est necessariū.& finit cessante necessitate.Sz offi
cium gestoris est volūtarium & finitur volūtate.Jtē
primi pñt exercere actiōes cōpetentes dño q̄ habent mādatū
a lege per legitimam administrationē.Secundus non:q̄ nul
lum habet mādatum legis vel hominis:in hoc tū conueniūt
q̄ oēs nō solū tenent de dolo & lata culpa sed etiā de leui.h.d.
Vel breuius dic gestor negociorū nō tenetur si debitores dñi
nō exigit vel res domini ab alio possessas non vendicabit:q̄
exigere vl̄ vēdicare nō potuit sine mādato.de alijs autē gestis
vel etiam omissis que gerere potuisset postq̄ tenebatur & ince
perat bñ tenet gestor etiam de leui culpa sicut tutor & curator
h.d.in effectu.& incipe casum in ver.secundum ea:q̄ quidam
conquerebatur de negociorum gestore q̄ non recuperauerat
res suas a detentoribus:& nō exegerat a suis debitoribus.vñ di
cebat eum sibi teneri ad interesse propter leuē culpam sicut te
neretur tutor & curator quia ita negleriſſet.Jmperator deter
minat cōtrarium:q̄ nō est bona comparatio inter tutorem et
2 curatorem ex vna parte & gestorē ex altera.¶ Sunt ēm qua
tuor differentie:nam officium tutoris & curatoris est necessa
riū:q̄ possunt cōpelli:sed officiū gestoris est mere volūtariū.
Jtem gestio tutoris & curatoris nō finitur:nisi finita necessi
tate.i.officio nec est in potestate tutoris & curatoris omittere
gestionem quousq̄ durat necessitas & officium.Secus in ge
store qui se gessit vno anno.nō tenetur gerere alio:sz pōt omit
tere pro libito voluntatis.Non intelligas tamē quod postq̄
cepit gerere possit omittere:& non perficere:imo tenet perfice
re:vt in.l.cōmodato.§.sicut.ff.cōmo.sed postq̄ perfecit non te
netur vlterius gerere vnde si isto anno incepisti facere labora
re vineas meas teneris perficere vt ad perfectum laboratoriū
istius anni alias perirēt:sed anno sequēti nō teneris idē face
re si nō vis nec ego possuz cōqueri:sed mihi sufficere dz id qō
spōte feciſti.Jtem tutor & curator tenetur gerere omnia gestor
aūt pōt quedā gerere & alia omittere.vñ.si plures habebant
vineas & incepisti facere laborari vnā:nō teneris facere alias
laborari:quod tamē est verū nisi inciperes vt omnia gestur⁹
q̄ tūc oia deberes gerere saltem pro isto anno.vt in.l.pōp.in
negocijs.in fi.eo.ti.De quo tamē hic in gl.sunt opi.sz hec cōi
ter tenet.Quarto & vltimo:q̄ tutor & curator possunt move
re q̄tra extraneos actiōes reales & personales cōpetentes pu
pillo vel adulto cum habeāt legitimam administrationem &
mādatum a lege:ideo si negligūt sunt in culpa & tenent ad in
teresse.Sed negociorū gestor voluntarius nullū hz mandatū
& si ageret appellaret exceptiōe.ideo nō est in culpa si nō egit.
Tamē si ipe tenetur dño bene deberet a semetipso exigere:q̄
hoc facere debet:& si non faceret esset in culpa & teneretur hac
actione.quod tamē dic vt in.l.diuortio.ff.eo.Jste est effectus

huius.l.

BIU Cujas

§ huius.l.Cetera dic vt in glossis.ꝛ per doc. ¶ Et distingue si querit an gestor teneatur de bis q̄ nō gessit quod aut accessit ad gerendū tanq̄ oīa gesturus ꝛ hic cōstat:ꝛ tūc teneretur etiā si sint oīno diuersa ꝛ separata ab his que gesta sunt p.l. pōpo.in negocijs.in fi.cū.l.sc.ff.eo.licet Jo.tenuerit ꝯrium:vt in gl.que incipit q̄ hz per.l.nam ꝛ si seruus.§.fin.eo.ff.e.Sz loquitur postq̄ dñs mortuus est:q̄ tūc nō tenet gestor noua negocia aggredi sed finire incohata.Nos loquimur q̄n dñs viuebat.aut accessit nō tāq̄ omnia gesturus:sed q̄dā vel non apparet.ꝛ q̄dā gessit ꝛ quedā nō gessit:ꝛ tunc aut illa nō gesta erant connexa gestis vel erant pars gestorum.ꝛ tenetur:vt.ſ. eo.si cognati.in fi.ꝛ.l.in cōmo.§.sicut.post princi.ff.cōmo.aut erāt omnino separata.ꝛ tūc aut alius fuisset gestur⁹ omnia si ille nō accessisset ad agendum aliqua ꝛ ipse hoc sciebat:ꝛ tūc tenet per.l.si pupilli.§.fi.ff.eo.aut alius nō fuisset gesturus.et tunc non tenetur per hāc.l.post princ.ibi satis abundeq̄.An aūt ille qui accessit vt gesturus aliqua vl vnum tm̄ negocium teneat a se exigere id q̄ debet domino tantū glos.que incipit accedēs.Docto.dicunt q̄ si ipse incepit teneri ex illa gestione bene tenetur a se exigere:quia est de connexis illius.Secus si tenebatur aliunde postq̄ accessit ad gerēdū nisi quedam vel vnum.

2 ☞ Seruus post manumissionē nō tenetur de contractu vel quasi celebrato in seruitute sed ex delicto in seruitute cōmisso bene tenetur.

3 De connexis idem est iudicium.

I Si cognati. ¶ Seruus q̄ alterius negocia gessit non prohibet a dño manumitti nec ex ante gesto p manumissionē pōt cōueniri.b.d. ¶ Opp.cōtra primū dictum q̄ imo debuerit differri manumissio quousq̄ rationē reddiderit vt.ſ.de bo.dā.l.j.Solu.pena mortis bñ deberet differri:vt ibi.sz datio libertatis nō vt hic.Vñ si esset cōdemnat⁹ ad mortem aliquis q̄ fuisset actor me⁹ vel administrator.ꝛ nō reddidisset administratiōis rōnē deberet differri executio quousq̄
2 reddiderit per illam.l. ¶ Ex secūdo dicto no.† q̄ seruus post manumissionē non tenetur de contractu vel quasi contractu celebrato in seruitute:vt.ſ.an seruus ex suo fac.per totum.Sz ex delicto in seruitute commisso bene tenetur q̄ nocua caput se
3 quitur:vt insti.de noxa. ¶ † Ultimo no.q̄ idem est iudicium
a de connexis.[a] facit.ff.de sepa.l.j.§.preterea.ꝛ de admi.tu.l.ita autē.§.si tutor.ꝛ de tut.ꝛ ra.di.si tutor.ꝛ extra de cōsti.c.translata.ꝛ.ff.eo.cum actum.

II Negocium. ¶ † Exēplificat hāc.l.q̄ si gestor bñ gessit ꝛ vtiliter sz postea casu fortuito siue sui culpa illud q̄ gessit:perīt.ita quod dñs propter hoc nullā sentit vtilitatē ex gestione hoc nō imputat gestori quominus agere possit p impensis factis per eū:vt in.l.sed an vltro.§.j.ff.e.Fallit in eo qui gessit negocia pupilli:q̄ nō tenet pupillus nisi quatenus tempore li.contest.reperitur locupletior vt.§.eo.l.ij.ꝛ ibi nota tur in.ij.glo.

Negocijs. Act.negocio.ge.est actio psonalis non autem realis.h.d.

2 ☞ Actio contraria reperitur directa ꝛ vtilis.

3 Protestatio non operatur nisi pro tempore futuro post factā protestationem.
Statutū q̄ syndicus comitatus debeat denūtiare maleficia infra decē dies si p illū ꝯtra que cōmissa sunt fuerit sibi denūtiata an illi decē dies currant a tpe denūtiatiōis facte p offensuz an a tpe maleficij cōmissi ꝛ dz fieri in scriptis ista denūtiatio.ꝛ nn.ſ.

4 In eo qui gerit sine mandato lz res nō sit ītegra q̄ incepit iā gerere pōt dominus prohibere ne vlterius gerat ꝛ tenetur parere ꝛ quid si gestor remaneret in dāno.ꝛ quid in eo qui gessit ex mandato.

5 Protestatio pōt fieri cū scriptura ꝛ etiā sine debent tm̄ adhiberi testes ꝛ q̄n fit p scripturā dz esse manu notarij vt fidē faciat etiā mortuis testibus ꝛ si haberet vim libelli dz fieri p scripturam sicut libellus.

6 Qualiter dēat fieri ista ptestatio gestori vt ampli⁹ nō gerat.

7 Si mādaui tibi vt emeres rem pro decem ꝛ emisti p viginti nō potes a me recuperare illud plus quod soluisti nisi habeā ratum debeo tamē dimittere rem penes te donec restituas mihi decem.

8 Quid si negocium esset meum ipso gestu ꝛ quid si re ipsa.

9 Nō minor est fauor reipu.defensare vitā viuentiū quā sepelire mortuos ita vt si quis soluat p aliquo etiā cōtradicēte qui erat in periculo perdendi personā nisi solueret puta cētū q̄ potest solutum ab eo repetere.

I Si quis nolente. ¶ † Prohibitio domini tollit hāc actionem in his que post prohibitionem gerūtur secus in his que prius gesta erant.hoc dicit tota.l. Et est de quinquaginta decisi ōibus iustiniani quod colligitur ex eo quod recitat diuersas opi.ꝛ vnam earum eligit.sicut in l.fi.§.de pac.ꝛ.l.si quis in conscribēdo.ꝛ semper allegat ista.l. fuerūt aūt facte dicte decisiones post primā cōpilationē codicis vñ postea fuit dissolutio.ꝛ incerte fuerūt iste decisiones:vt.§. in scōa ꝛ tertia cōstitutionib⁹ huius voluminis. ¶ In tex.ibi quid em̄ dixit.§.talē gestorē nō habere actiones de gestis post denuntiationē:sz de gestis ante bene habet q̄n denūtiatio ad illā nō porrigit ne sequatur incōueniēs.de quo infra subiscit q̄ si porrigeret daretur materia malignādi:q̄ dñs videt gestorem multa de suo impēdisse ante prohibitionē:ne illi tene-
2 retur phiberet decetero ministrare.q̄ esset iniquū. ¶ † Not. ergo ex ista.l.plura.p̄mo dū dicit directā vel vtilē q̄ actio ꝯtraria reperitur directa ꝛ vtilis:vt.§.dixi in.l.curatis.Et quidā dicebāt q̄ hec credebatur directa non obstāte prohibitione q̄ habebatur pro nō facta.Quidam vero q̄ nō dabatur directa de rigore ppter prohibitionem:sz dabatur vtilis de equitate ne dominus efficeretur locupletior cū iactura aliena.Sed saluius iulian⁹ tenebat q̄ nec directa nec vtilis:ꝛ istā approbat imperator.cuius ratio est scōm Bal.q̄ sicut nō teneor tecum ꝯhere nec me tibi obligare:vt in.l.nec emere.ſ.de iur.deli.ita nec quasi cōtrahere vel te in creditorem meum accipere:lz ergo iste quasi ꝯctus gestiōis nō requirat expressam voluntatē domini:q̄ ēt ignorās dñs tobligat.tm̄ bene requirit q̄ nō ad-
3 sit ꝯtraria volūtas. ¶ † Not.q̄ ptestatio non operat nisi pro tpe futuro post factā ptestationem vel tpe preterito.ꝛ inducit Bal.ad.q.si statutū dicat q̄ syndicus comitat⁹ debeat denūtiare maleficia infra.x.dies si p illū ꝯtra quē cōmissa sunt fuerint sibi denūtiata q̄n currāt illi decem dies.an a tpe denūtiatiōis facte per offensum.ꝛ tz hāc scōam partē:q̄ illa denūtiatio est cā q̄ syndic⁹ teneatur denūtiare curie.ꝛ talis denūtiatio offensi nō trahit retro.ideo nō facit vt illi decē dies intelligant cucurrisse a tēpore maleficij cōmissi:sed vt incipiāt cur-
4 rere post illam denūtiationes. ¶ † Itemnot.q̄ in eo qui gerit sine mandato.licet res nō sit integra:q̄ inceperit iam gerere pōt dñs prohibere ne vlterius gerat ꝛ tenetur parere nō sic in eo qui gessit ex mādato:q̄ si res nō est integra:q̄ incepit gere re nō pōt prohibere dñs quominus cōpleat.scōm Bal.p.l.si pecuniā.ff.de ꝯdi.ob cau.Sed aduerte ne erres:q̄ hoc est verum q̄ nō pōt prohiberi si ex hoc remaneret gestor in dāno:ꝛ ita loquitur ille tex.ꝛ.l.si mādassem.ff.mā.ꝛ.l.si quis ꝓhibuerit.de pub.Si em̄ mādaui tibi vt venderes ꝛ traderes si vēdisti ꝛ nō tradidisti es tm̄ obligat⁹ ad tradendū nō possuz prohibere q̄ nō tradas q̄ teneris ad interesse:vnde potes prohibitiones spernere.l.vtrū.de cō.pec.Sed si nullū damnū pateris deberes prohibitioni parere pro futuro tpe per eandē.l. si pecuniā.in.§.j.ꝛ.ñ.vbi bene probat.vñ Bal.nimis indistin
5 cte loquit. ¶ † Ultimo no.scōm Bar.aī fi.q̄ protestatio pōt
b fieri [b] cū scriptura ꝛ etiā sine.debēt tm̄ adhiberi testes vt possit probari ꝛ quādo fit per scripturam dz esse manu notarij vt fidem faciat etiā mortuis testib⁹. Hec vera nisi ptestatio haberet vim libelli:q̄ tūc deberet fieri per scripturā sicut libellus vt in.l.vt perfectius.ſ.de anna.excep.nō dico scripturā publicam.q̄ de libello pōt fieri scriptura priuata ꝛ porrigi cōrā iudice notario qui rediget eam in actis.Unde dicit Bal.quod isti denūtiatores maleficiorum qui sunt per comitatum quando denūtiant debent portare scripturam:quia talis denūtiatio habet vim libelli accusatorij cum triplex sit modus procedendi in masculis.s.per accusationem ꝛ denūtiationem ꝛ inquisitionem.vt.l.ab accusatione.§.denuntiatores.ff.ad turp.
6 ¶ † In glo.ibi.i.expresse.Not.istam expositionem q̄ istud ver
c bum specialiter [c] sumitur interdū expresse vult dicere gl.q̄ nō babeat dñs enūtiare oīa ꝛ singula negocia:lz istud vbum prima facie innuat ꝯriū.sz sufficit q̄ dicat inhibeo tibi q̄ mea negocia nō geras ꝛ dr phibitio spāliter facta postq̄ facta est expresse Certe etiā tacite pōt fieri vt in casu quē ponit gl.fi.si mādo tibi rem q̄ emas mihi pro decem nam tacite videor phibuisse q̄ plus nō expendas:ꝛ tm̄ valet ista tacita quantum expressa vt in.l.qui aliena.§.liberos.ff.eo. ¶ In glo.seq.ibi etiā inuitum ꝛc. Ista solutio procedit ponēdo q̄ erat seruus proprij⁹ ꝛ habebat peculium a domino nō prohibente.ꝛ ita intelligit ibi. Jdeo tamen ille tex.videtur posse intelligi etiam in seruo alieno:ꝛ tūc ista ratio nō procederet.vnde potest dici quod p illum tex.limitetur ista lex vt habeat locum nisi dominus locupletaretur cuz aliena iactura gestoris:quia tūc de equitate tenetur quatenus lucrum sentit ex gestione:quia contra exce-

a ¶ Jdē est iudiciū de ꝯneris.adō.c. q̄stitū.ō rex pmu. c.ꝓterea.de trāsactio.c. quāto. de in.Abb.ī.c.lras. de iur.ca.ꝛ bal.ī l.cū necessitatē.ī fi.ſ.ō fideic.ꝛ ī.c. eā te.ō eta.ꝛ quali.car.ī cle.fin.q. rr.e.ti.ō eta.ꝛ q̄l. ꝛ q̄ dicāt cōnexa vide p alex.ī ꝯsil. lviij.ī fi.ī.j.vol.ꝛ in ꝯsi.cc.ī fi.in.ij. vol.Frā.cur.

b ¶ Probatio pōt fieri.adō gl.ī vñ. ꝓposita.ī.c.cupiētes.ī.§.qōsi p.xx. de ele.li.vj. Joā. an.ī regula ī gña li.de re.iu.li.vj.ī mercu.

c ¶ Spāliter.ō hac dictiōe vide per Alex.ō ino.ī.l.j. ff.si qs ī ius voc. nō ierit.ꝛ in.l.j. col.vj.ff.ō off.ei⁹. cui mā.est iurisd. Cur.

BIU Cujas

ptionem/quã dñs põt obiicere de rigore per hãc.l.ipse gestor habebit per hanc.l.replicatio. Et hoc satis placet ꝛ multũ cõsonat equitati. ¶Sultum tamen facit in contrariũ.l.si p te.ff. mãda.vbi si me ꝓhibente fideiussisti pro me ꝛ soluisti non habes actionem contra me ad recuperandũ. Sed põt dici quod non habes actionem mandati vel nego.gest.sed bene habes actionem in factum ex equitate.l.si me ꝛ titius.ff.si cer.pe.nisi dicatur quod equitas illa nõ subest propter culpam tuam: qꝛ veniste contra volũtatem ꝛ prohibitionem meam: sed ecõuerso potest dici quod imo subest qꝛ lex permittit ꝙ me ĩuitũ liberare possis vt.l.solutionem ꝛ iudicium.ff.de solu.ꝛ.l.soluẽ
7 do.ff.eo.ti. ¶Jn glos.fi.ibi sed bul.ꝙtra.ꝛ Joã.ꝛ nos. Jsta opinio sine dubio est vera in terminis in quib⁹ gl. loquit qñ mandaui vt emeres ꝙ decem ꝛ emisti pro xx.nam istud negocium nõ est meũ nisi ratihabitione.nec reputatur mihi vtile nisi ratum habeam.ideo posito quod res valeat.xx.ꝛ ẽt vltra non potes a me recuperare si non habeo ratum. videt tamen quod debeo tantum soluere si rem volo.vel si nolo totũ solue re debeam rez dimittere penes emptorẽ.ꝛ ipse restituet mihi decem. hoc suadet equitas. facit.l.gñaliter.§.pe.vel antepe.de fidei.liber. quia vel debeo totum approbare vel totũ reproba
8 re: vt in.l.cum queritur.ff.de admi.tu. ¶Sed quando negocij est meũ ipso gestu. quia pro me soluisti sentio vtilitatẽ etiã inuitus quia liberor. ideo videtur ꝙ de equitate habes ac. et hoc tenuit Guil.de cu. licet doct. hoc reprobent per illaz.l.si.ꝙ te. sed potest responderi: vt.s. dixi in alia gl. Si vero negocius esset nostrum re ipsa. vt si impẽderes in colendo vineam meã vel agros meos: tunc post prohibitionem delinqueres ingrediendo fundum contra meam voluntatẽ in.l.diuus.ff.de ser. ru.pre. vnde tũc ipse Guil. fatetur locum habere hanc.l. vt nõ possis recuperare sumptus etiam vtiliter factos propter delictum tuum ꝛ isto casu toleratur vt fiam locupletior cuz iactu
9 ra tua. ¶Jn fi.gl.ibi.§.itẽ labeo.dic ꝙ speciale est ibi ꝓpter publicam vtilitatem que vertitur in sepeliẽdo cadauera mortuorum vt etiam contra prohibitionem heredis possint sepeliri ꝛ recuperari impẽsa ab herede. Et per hoc dicit Bald. qõ si aliquis esset captus ꝙ maleficio ꝛ esset in periculo perdẽdi
a persoñ nisi solueret centũ qõ soluens[a] etiã illo prohibente põt ab illo recuperare qꝛ nõ minor est fauor reipli. defensare vitam viuentium ꝙ sepelire mortuos: cum publica vtilitas sit in augendo personas imperij. vt in.l.cũ ratio. circa fi.ff.de bo.dã. Ъ idẽ voluit Jo.an. in.c.fi.de foro cõpe.lib.vj. in nouella vbi recitat disputationẽ factã bononie de illo q erat captus ꝙ debito.ꝛ deficiebat omnis spes exeũdi de carcerib⁹ nisi solueret.ꝛ quidã soluit pro eo contradicente qõ potest repetere de equitate non obstante ista.l.ni si cñ exeat carceres forte morietur. Et adde quod no. Bar. in.l.stichus. de pecu. leg. Non sunt alia.

a ¶Soluens. adõ hoc no. per bal.ꝛ alex. ĩ.l. quãuis. ff. solu. matri. et bar. in.l.stich⁹. ff. de pe. lega. ꝛ ibi Ellexan. ĩ apost. Lur.

¶De his que vi metusue causa. fiũt Rubrica.

2 ☞Que dicatur violentia.
1 ¶Super glos. †rubrice vbi hodie sufficit alterũ. nam vis est in agente. metus in patiente ꝛ qui ponit actuz prout est in patiente dispositio. vnde hodie post compilationem digestorum detrahitur de rub. illud verbum vis tanꝙ superfluum. ꝛ dicitur metus causa ꝛc. ꝛ quoniam in lege nõ debet esse aliquod verbum superfluum: vt no. in.l.j.ff.eo. Jtem vis infertur corpori. metus vero infertur animo quia dicitur metus[b]. i. mentis trepidatio: vt.d.l.j.ꝛ not.j.eo.l.iij.in.j.ꝛ.ij.glos. †Sed que
b 2 c dicatur violentia[c]. vide per Bar. in.l.j.§.fi.ff.ad.l.iuliã de vi publica. ¶Jn fi.glos. dic vel continua ad inferiora: qꝛ tractaturus de restitu. in integrũ tractat de his que fiunt officio iudicis nobili. Jtem iste prime fundantur in ratione naturali. nam ratio naturalis dictat quod si per metum vel dolum alꝛ quid a me extorqueres illud mihi restituas. sed alia q̃ fit officio iudicis ex edicto de minoribus fundatur in fauore etatis nec est ita ampliamda: vñ statuitur quadrieniũ ad eam petendã: vt in.l.fi.j.de tẽp.in integ.resti. Sed in istis duab⁹ primis cõpetit actio personalis.ꝛ etiã vtilis realis q̃ nõ tollunt quadriennio: sed longo tempore cũ tit. vel longissimo sine titulo: vt.j.eo.l.iij.

b Dicitur met⁹. adõ. l.j.ꝛ.l. metũ ff. qõ me. cau.ꝛ ĩ c.j.e.ti.li.vj.ꝛ abba. in.c.cuz locuz de spon.

c ¶Que dicat violentia. adõ quotuplex sit violentia. vide p bal. ĩ rub. extra quod me. cau.

2 ☞Res subtracta vel per violentiã ablata etiam postꝙ est perempta põt peti ac si eẽt in rez natura: lz reuera nõ sit ꝛ fiet cõdẽnatio in re ꝛ executio in estimatione põt ẽt peti estimatio.
3 Qualiter verbum ablata sit generalius quam verbum rapta vel arrepta ꝛ qualiter differant.
4 ¶Materia violentiarum.
5 ¶Metum inferens an sit deterioris conditionis anteꝙ cõdemnetur quam post.

1 ¶Ersecutio. ¶†Periculum interitus pertinet ad furẽ et etiã ad metũ inferentem. hoc dicit. Jntelli ge etiã si res subtracta vel per metum ablata pereat sine dolo vel culpa subtrabẽtis vl̃ metum inferentis. Sufficit em̃ ꝙ fuerit in dolo vel furando vel meum inferendo: quia propter hoc semper est in mora restituẽdi. ꝛ clarũ est ꝙ interitus rei post moraꝫ ptinet ad debitorẽ. l. qõ te. cum ibi no. ff. si certum peta. ꝛ.l. si ex legati
2 causa. de verbo. oblig. ¶†Jn tex. ibi eorũ. Ex isto tex. colligit Bar. ꝙ res subtracta vel per violentiam ablata etiam postꝙ est perempta potest peti ac si esset in rerũ natura: licet reuera non sit: quia fingitur esse propter moraz que resultat ex furto vel ex violentia vt in.l. non seruum. §. fi. de verb. obli. possum etiam petere estimationem eius: qꝛ in obligatiõe rem restitui post rem peremptam ꝛ post moram succedit obligatio ad estimationem. ꝛ de hoc est casus in.l. in re furtiua. ff. de cõdi. fur. ꝛ si peteretur res posset fieri cõdemnatio in re ꝛ executio ĩ estimatione vel etiã ipsa condemnatio in offi. iudi. s. estimatione licet non fuerit petita. sed ipsa res propter impossibilitatẽ restituẽdi rem per ea que no. in.l. vinũ. circa fi. glo. mag. ff. si cer.
3 pe. ¶†Jn tex. ibi ablata. no. qꝛ istud verbũ est generalius ꝙ verbum rapta vel erepta. nam nõ dicitur capi vl̃ eripi nisi de manu alterius per potẽtiam auferre: vt in.l. sed eximendi. §. j. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. Sed bene dicit auferri etiam si non per violentiaz: sed furtum aut violentiã cõpulsiuaz que ꝓsupponit voluntatez tradentis vt in.l. si mu
4 lier. §. pe. ff. eo. †de materia violentiarum de qua in gl. j. vide plenius per glo. in.l. extat. ff. eo. Et adde ꝙ omnes iste violentie excludunt voluntatem passi violentiã excepta tertia que dicitur cõpulsiua. illa enim nõ excludit. imo eam ꝓsupponit vt. ff. eo. l. si mulier. §. pe. Jdeo alie violentie dicunt ꝓcise: sz compulsiua dicitur conditionalis inter quas est longa differentia: vt in.c. sacris. vt ibi no. extra eo. titu. Sed querit quare violentia expulsiua que cõmittitur in rebus immobilib⁹ producit interdictum possessorij vnde vi. ꝛ ablatiua que cõmittitur in mobilibus nõ ꝓducit aliquod interdictũ possessorij rñdeo scõm pe. qꝛ satis est ꝙ producit actionẽ vi bo. ra. que est penalis ad quadrupluz qõ nõ est violentia expulsiua. ꝛ quia possessio rerum mobiliũ est vilis ꝛ abiecta vt in.l. rem que no
5 bis. de acqui. pos. Jdeo nõ fuit visum dignũ introducere possessorium ad recuperandum possessionem. ¶†Jn glos. sequẽ. ibi. §. ꝙ si homo. ꝛ que sit ratio: dic vt ibi no. nã videtur extraneum dicere ꝙ metũ inferens sit deterioris conditionis añꝙ condemnetur quam post: quia ante periculuz rei pertinet ad eum vt hic sed post infra quadrimestre non pertinet ad eũ lz ad agentẽ: sed hoc ꝙtingit qꝛ post quadrimestre grauatur in quadruplo: ideo restauratur vt.j. quadrimestre nõ teneaꝫ de interitu. arg. in.l. eum qui. de iurciu. ¶Jn gl. ibi item qñ hec nõ erat peritura. doc. reprobãt hãc glos. quia qñ quis tenetur ex maleficio nõ adhibeẽ ista distinctio an res fuisset eo. modo penes actorẽ peritura vel nõ imo indistincte periculũ ptinet ad debitorẽ: vt in.l.j.§. rectissime. ꝛ. §. merito. ff. de vi ꝛ vi ar. fallit in cãulegis quã glo. allegat per rõnez de qua. s. Et cod. mõ qñ periit post moraꝫ. Quod dic vt no. bar. in.l. qõ te. ff. si certuz pe. sed puto qõ glo. habuerit bonũ intellectum.
2 ☞Petitio q̃ nõ fulcit rõne non est admittẽda per supiorez ꝛ econtra qñ est rõnabilis non est respuenda.
3 Contra presumptionez iuris admittitur ꝓbatio in ꝙtrariuz secus contra presumptionẽ iuris ꝛ de iure.
4 Tutus exceptione odiosa si soluat an repetat.
5 Solutio facta incontinenti presumitur facta eodẽ metu sicut promissio ꝛ quid si ex interuallo.
6 Actus vbicũqz est nullus vel potest infringi de iure ciuili an validetur per iuramentum.
7 Qñcunqz subest aliqua ꝙiectura ꝙ metũ passus non fecit añ ꝓbandi ꝙtractũ sed ꝙ per aliã cãz non resultat approbatio.
8 Statutum ꝙ instrm mittatur executiõi nõ obstante quacũqz exceptiõe que debeat reseruari post sniam ꝛ per metũ coegisti me per publicum instrm ad promittendum tibi aliquid si postea cessante metu soluã nõ videor approbare ꝙtractum cũ videar soluisse timore statuti.

1 ¶Am te non. †Spontanea solutio purgat metum adhibitũ tempore pmissionis. Secus si non fuerit spõtanea. Ъ dicit. ¶Jn text. ibi cauisse. i. pmisisse solenniter per publicũ instrm vel per scripturam factam manu ꝓpria vt.j. patet dum dicit de chirographo ꝛc. ¶Jn tex. ibi qua ratiõe
2 †no. ꝙ petitio que nõ fulcitur ratiõe nõ est admittenda per superiorem. sic ecõtra qñ est ratiõabilis nõ est respuẽda: qꝛ iuste postulantibus

BIU Cujas

postalãtibus nõ est denegãdus assensus:vt.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.ñ. ¶Jn ter.ibi quando.i.quia verisimile nõ sit.Jn isto ter.fundaꝝ opi.ꝑ quã glo.recitat ⁊ reꝓbat inver. vnde his tribus modis ⁊c.qñ iste ter.⁊ eius decisio vꝫ fundari in ꝓsumptione ꝙ qñ sponte soluit non ꝓsumitur coactus
3 promisisse.Ex quo inferebat† ꝙ cum contra ꝓsumptionem
a iuris admittaꝝ ꝓbatio in ꝫrium:vt.ĵ.de ꝓba.l.siue, possidetis.nisi quando est iuris:⁊ de iure vt ibi no.ꝙ iste licet sponte soluerit potest ꝓbare ꝙ coacte promisit.⁊ tũc possit repetere.Si autem nõ ꝓbaret nullo modo repeteret:sed si pẽdet an possit ꝓbare vel nõ repellit a petendo quousq; ꝓbauerit. gl. vero hoc reꝓbat dicẽs ꝙ posito ꝙ ꝓbaret metũ fuisse illatũ tpe ꝓmissionis adhuc non posset repetere qꝛ per spontaneam solu.ille metus fuit purgatus.⁊ etiam ꝓpter alias duas rationes q̃ ponunt in glo.tñ nõ sunt bone:sed ꝓma ratio bene ꝓcedit ⁊ cõiter tenet.nõ ꝑ istũ ter.q potius ꝓbat opi.Guar.secus ꝑ.l.si ob turpẽ.ff.de cõdi.ob tur.cau.possumus ergo dicere ꝙ si nõ cõstat metũ fuisse illatũ tempore solutionis spontanea solutio facit ꝓsumi ꝙ nõ fuerit illatus ita loquaꝝ iste text.
4 sz si cõstat tũc spontanea solutio illũ purgat ⁊ facit haberi ꝓinde ac si illatus nõ fuisset ⁊ hec est veritas. ¶†Jn glo.ibi tñ etiã quia odiosa est exceptio.ista rõ nõ est bona ꝟm doct.Nam tũc est verũ ꝙ tutus exceptione odiosa si soluat ꝑ errorẽ iuris nõ repetit:vt in.l.que excep.ff.de ꝙdi.inde.qñ illa exceptio est introducta ꝙtra rationem naturalem vt est exceptio macedoniani:qꝛ ratio naturalis dictat ꝙ filiusfa.q mutuuꝫ recipit restituat:sed senatusc.macedo.statuit cõtrariũ ꝓpter rõnẽ q̃ ponit in.l.j.ad macedo.⁊ de ista loquitur illa.l.qui exceptiõe.sed exceptio.metus vel doli sunt introducte ꝟm naturalẽ rõnez q̃ naturalis rõ dictat ꝙ si per metũ vel dolum aliquid a me extorques debeas restituere ne detur materia delinquẽdi. vnde sunt odiose respectu metũ vel dolũ inferentis non autẽ respectu metũ vel dolũ passi.ideo si ꝑ errorẽ iuris nõ credens se tutum tali exceptiõe solueret posset repetere nec haberet locum ista.l.sed illa.l.q̃ exce.hic aũt debet intelligi qñ non errabat in facto nec in iure.⁊ istud tene mẽti qñ istã distinctionez de exceptione odiosa nõ habes alibi melius tactam q̃ hic declarant ea q̃ habent in.l.q se debere.de cõdi.ob.cau.⁊ ĩtellectũ hui⁹.l. ¶Jn glo.ibi tũ etiam qꝛna solutio.Nec ista ratio est bona. nam fateꝛ ꝙ vna solutio nõ debet parere libera.⁊ repe.sed q̃
ritur ĩ casu nostro parit liberationez ab obligatione ciuili⁊ natur aliqua mero iure tenebatur promittens.licet ꝑ metuz ⁊ nõ parit repetitionẽ:qꝛ potius videreꝝ dicẽdũ ꝙtrariũ ꝙ pariat repetitionem ⁊ non liberationem.Jdeo ista ratio non est ꝓfecta ⁊ si solutio esset facta per errorem iuris induceret repetitionẽ ⁊ non liberationem.vt.s̃.dixi.Sed quia est facta ex certa scientia econuerso qꝛ videtur renũtiasse exceptiom metus ⁊
5 purgasse metũ:vt.s̃.dixi.tene ergo primã rõnez glo. ¶†Jn gl. ibi qõ nõ placet ꝟz Hug.Tu dic ꝙ si constat solutionem fuisse factam spõte ⁊ ex certa scientia nõ refert an incõtinenti post ꝓmissionem vel ex interuallo quia neutro casu repetit ita debet intelligi ista opi.gloss.⁊ Hug.si autem nõ cõstat tunc aut
b fuit facta incõtinenti[b] ⁊ ꝓsumitur facta eodez metu.ar.in.l. neutri.§.in bonis.ff.de ꝓbi.credi.⁊ qõ habeꝫ in ter.⁊gl.in.c. officij.de elec.si autem ex interuallo tũc aut durabat eadem cã metus ⁊ idem vt si ꝑ metũ illatum a tyrãno ꝓmisit:⁊ ex interuallo eodem tyranno viuente soluit:licet nulla interueniente coactiõe.Nam si negaret soluere verisimile est ꝙ idẽ tyrãnus ipm cõuolaret.⁊ ad hoc qõ no.Jnn.in.c.causam matrimonij. de offi.dele.si autem cessabat causa metus:vt qꝛ iste mortuus
6 erat videꝫ sponte soluisse ꝟm doc.¶†Jn glo.ibi rñ.non repeto.ista opi.est vera de iure ciuili qñ vbicũq; actus est nullus: vel põt infringi de iure ciuili iuramentuz nõ artat.sed potest contemni ⁊ infringi eodez modo per.l.non dubiũ.s̃. de leg.⁊ ideo soluens cessante causa metus nõ potest dici ꝙ soluerit timore periurij:sed sponte:quia nõ esset periurus nõ soluendo cũ hoc facit.l.ꝓmittẽte.sed de iure canonico licet actus sit nullus ⁊ possit annullari iuramẽtũ ꝙ potest seruari sine interitu salutis eterne seruandũ est alꝫ incurritur periuriũ:vt in.c.ꝫ cũ cõtingat.de iureiur.si ergo soluit nõ ꝓsumitur spõte soluisse nec aĩo renũtiandi exceptioni met⁹:sed ne periuriũ incurrat: ideo potest soluere ⁊ euitat periuriũ ⁊ postea repetere per iura que glos.alleg.Sed vnũ facit dubium nã ipse poterat euitare periurium alio modo ꝙ soluendo.s.petendo se absolui a iura mẽto ⁊ debebat absolui.vt in.c.j.de iureiu.⁊ per Jnn.in.c.ad aures.extra quod metus causa.⁊ in.c.per venerabilez.circa fi. de elec.ergo si voluit videtur sponte soluisse.istud nõ declarãt doct.sed potest dici ꝙ nõ possit sibi imputari cur a superiore nõ fecit se absolui quia a iure duplex via sibi cõcedebatur vel ꝙ peteret absolutionẽ vel ꝙ solueret ⁊ postea repeteret ⁊ poterat eligere quam volebat:vt eo.si mulier.§.pe.¶Jn glo.ibi item nomine.banc.l.soluẽs errat in iure.dic ꝙ debet intelligi qñ nõ errabat nec in iure nec in facto. Sed si cõstaret ꝙ erraret in iure licet error esset supinus ⁊ fatuus non prohiberetur repetere qꝛ in damnis vitãdis hoc non nocet.l.sed si me putẽ. ff.de condi.inde.quicquid glo.hic.que innuit cõtrarium: sed
7 non bene.Nõ sunt alia:cetera videatis per vos.†Et ex eo qõ glo.s̃.dixit quando iurauit.colligit Bart.no.ꝙ quã docunq; subest aliqua coniectura ꝙ metum passus non fecit animo approbandi contractum:sed qõ per aliã causam nõ resultat ap-
8 probatio† ⁊ ideo si dicat statutũ ꝙ instrumentũ mittatur executioni nõ obstante quacũq; exceptione que debeat reseruari post executionẽ factã ⁊ per metũ coegisti me ꝑ publicũ instrumentũ ad ꝓmittendũ tibi aliquid vel vendendũ si postea soluam ⁊ tradã cessante metu ⁊ eius causa nõ videoꝫ ꝓpterea approbare cõtractum:qꝛ videoꝫ soluisse timore statuti vel instri cõtra qõ nõ potuissem opponere banc exceptionem si petiissetcõtra me executionez:ideo postea repetere potero per banc actionem bene facit.l.nouissima.§.j.ff.qõ fal.tu.⁊ de peti.here.l. in numerationibus.in fi.glo.mag.⁊c.

2 ☞Licet de rigore iuris ciuilis vendens ⁊ tradens transtulerit dominium ꝓpter traditionem ⁊ cõsensum licet coactum eodem tamẽ instanti de equitate ꝓtoria restituitur vtile eidem tradenti ꝓpter quod res nõ videtur exiisse de patrimonio suo ratione cuius dominij habet vtilem cõtra quemlibet possessorem.

3 Violẽtia compulsiua nõ afficit rem vitio reali sicut afficit furtum vel violentia expulsiua.

4 Casus in quo ille qui est dominus prescribit.

¶Cõtra ꝓsumptionez iuris. Adde doc.ĩ anẽ.sz iã necesse.C.de ice.nup.c.quãto.⁊.c.seqõ ꝓsum.do.ĩ.c.is q.de spõ.Jnno.ĩ c.fraternitatis.ó frig.

1 **Si vi vel metu.** †Vẽdens ⁊ tradens rem per metuz habet vtilem in rem contra quemlibet possessorem dummodo restat pretiũ quod percipit ⁊ actio lõgo tempore nõ sit prescripta.hoc dicit. ¶Jn text.ibi distrahere coactꝰ est:subaudi ⁊ ẽt tradere:vt.s̃.l.pri.ĩ fi. ¶Nec ob.prin.illi⁹ l.⁊ dic ꝙ fuit coactus per tertiũ qui postea vẽdidit sempronio bona fide ementi vnde erat dubiũ an tu qui eras heres metũ passi posses agere contra sempronium possessorem ⁊ singulam successorem metũ inferẽtis ⁊ videbaꝝ ꝙ nõ qꝛ actio quod metus causa.est personalis.⁊ sic videtur qõ cõtra nõ detur nisi cõtra metũ inferentẽ vel eius heredes aut vniuersales successores:non autem contra singularem:vt.l.fi.ff.de ꝙtrab. em.qꝛ personalis actio nõ sequitur fundũ ut in.l.si fideicõmissuz.§. tractum.ff.de iudi.Nam ⁊ interdictũ vnde vi ꝙ datur ꝑ violentia expulsiua non competit contra singularem successorem vim inferẽtis:vt in.l.cum a te.ff.de vi ⁊ vi ar.sed alia remedia prodita sunt cõtra succedentem singulariter in vitium vt ĩ.c. sepe.de resti.spolia.cõtrarium tamẽ determinatur hic quãdo ex edicto pretoris facto super ista materia nõ solum datur actio quod me.cau.que est personalis imo datur ⁊ vtilis in rez. que est realis in.l.metum.§.volenti.ff.eo.cum enim dicat edictum ꝓtoris quod me.cau.gestum est ratum nõ habebo.nullo tempore ratũ habet etiam ab initio.l.si mulier.§.pe.ff.eo.⁊ sic
2 ista venditio fuit improbata a principio.†Ex quo resultat ꝙ licet de rigore iuris ciuilis vendens ⁊ tradens transtulerit dominium ꝓpter traditionem ⁊ consensum licet coactuz eodẽ tñ instanti de equitate ꝓtoria restituit vtile eidẽ tradenti propter quod res nõ videt exisse de patrimonio suo.vt.d.l.metũ. §.licet.⁊ ratione cuius dñij habet vtilẽ cõtra quẽlibet possessorez ⁊ etiã hic ꝛz nõ dicatur habere actionẽ personalẽ quod me.cau.quia est in rem scripta cum sit coniuncta cũ reali:⁊ sic sapi. eius naturam:⁊ datur contra quemlibet possessorez: vt d.l.metũ.§.fi.⁊ hic in glo.que incipit vtilẽ.sic ergo restitutio q̃ fit ex hoc edicto scripta est in rem idẽ in ea que fit ex edicto de minorib⁹ ꝑ officiũ iudicis nobile:vt.l.in causse.la.j.§.interdũ. ff.de minori.quod dic vt ibi. ¶Jn ter.ibi reddito a te pretio. dic.s.ꝓcepto per annũ ne habeas rez ⁊ pretiũ qõ esset iniustũ. sicut enim non debes pati dãnum:ita nec lucrũ ex hac violentia nec curo vtrũ fuerit conuersum in vtilitatẽ vel nõ postquã ipse ꝓcepit si erat talis q̃ poterat sibi ꝑiudicare.Sed si pretiuz fuit solutũ altero q̃ vendicãti non esset restituendũ a vẽdicante:nisi foret cõuersum in vtilitatẽ eius: vt.ĵ.de rei vẽ.l.si mãcipium.iuncta.l.emptor.ff.eo.ti.de rei ven.⁊ ita intellige primã
3 gl.mag.in ver.sed ad hoc qõ dixi. ¶†Ultimo no.in fi.hui⁹.l. ꝙ violẽtia compulsiua non afficit rem vitio reali: sicut afficit furtum vel violentia expulsiua:qꝛ tunc res tradita per metuz non posset vsucapi vel prescribi longo tempore:vt in vltima
4 glo.magna.in ver.⁊c.Jtem adhuc contra insti.de vsuc.†Not. etiam casum in quo ille qui est dominus ꝑscribit:quia licet sit dominus directus:non tamen plene dominus cuz possit res

b ¶Facta incõtinẽti. De significatiõe vbi incõtinẽti.Vide ꝑ bar.ĩ.l.idẽ ẽ ĩ.§.cũ igit.ff.ó vi ⁊ vi ar.Ly.ĩ. l. j.ĩ §.j.ff.de vb.obl.

BIU Cujas

ab eo auocari per vtilem rei ven. ⁊ eo respectu quo potest auocari. nō videtur esse dominus: ⁊ quo ad illuz prescribit. simile in. l. in bello. §. si q̄s seruus. ff. de cap. iuncta. l. nō quocūq;. §. si ex bonis. de leg. j. ⁊ p hoc ōterminat Bar. notabiliter. si posse disti fundum bona fide ⁊ fructum percepisti ⁊ consumpsisti teneris mihi q̄dictiōe sine cā ad restitutionē estimatiōis quatenus es effectus locupletior. querit si ago cōtra te post triennū a tēpore quo percepisti an possis obīcere mihi exceptionē vsucapionis q̄ vsuceperis eos titu. pro suo. videtur q̄ non: q̄ non percipiendo fuisti effectus dñs propter bonam fidem. vt in. l. qui scit. §. in alieno. ff. de vsucap. ⁊ ille q̄ est dominus non vsucapit: nec prescribit. l. sequit. §. Iana. de vsuc. cōtrariū determinat ipse. nā si nō fuisses effectus dominus sine dubio vsucepisses ꝓpter bonam fidē ⁊ ti. pro suo iurta uo. in. l. si ego. §. pactus. ff. ō publ. cū ibi no. licet ergo sis effectus dñs. quia tamen a te possum condicere per ac. personalē sine extent siue sint cōsumpti: ⁊ factus sis locupletior nō debes esse deterioris conditionis q̄ si nō fuisses dñs effectus: vt in. d. §. si quis seruū. ⁊ sic vsucapis eo respectu quo possunt a te aduocari. ⁊ hoc voluit glo. magna fi. in ver. itē opponitur. ¶ In prima gl. mag. que incipit si ei. in prin. dic q̄ si agitur contra primum emptorē restitutio pretij debet fieri sibi: ⁊ ita itelligitur prima expositio glo. si vero cōtra secundū emptorem restituit sibi ⁊ nō primo. ⁊ ita loquit secūda expositio: ⁊ primus emptor tenet ratā habere restōnez factā secūdo emptori: q̄ si nō esset facta re ab eo auocata posset agere de euictione contra primum emptorem qui sibi vēdidit: ⁊ sic esset creditor primi emptoris. Sed debitor soluens creditori sui creditoris: liberat enim ope exceptionis. in. l. si opera. de do. exceptio. allegata ī glo. Aduerte tñ: q̄ si res valebat plus q̄ primus emptor dederit ⁊ q̄ ipse recuperet a vendicante remanet ipsi secundo emptori salua actio de euictione ad id quod plus valebat. vt. l. titius. §. fi. ff. de actio. empti. vel ad duplū si fuit sibi promissa deducto pretio quod recipit a metū passo. ff. de euic. l. cū fundus. vti optim⁹. ¶ In fi. glo. ibi respondeo q̄ prestitum est. dic ⁊ nō vltra si forte minus erat q̄ prestitum primo emptori per secundum vt si primꝰ emptor dedit. c. auo. ⁊ secūdus dedit. cxv. primo emptori. naz nō teneris restituere nisi. c. quia si nihil auꝰ recepisset nihil restitueret. Remanebit tamē actio huic scōo emptori ad. xxv. cōtra primum: vt. §. dixi. ⁊ sic omnes reponētur in suo statu. Sz quid econuerso si annus recepit. cxv. sed primus emptor a secundo non recepit nisi centum an erunt huic secundo emptori restituēda. cxv. glo. videtur velle q̄ sit in electione vendicātis quod istorum pretiorū restituat. Pet. dicit q̄ imo tenetur restituere. cxv. que annus percepit quoniaz secundus emptor succedit in locum primi. Bar. dicit hoc verū si secūdo emptori fuit cessum oē ius quod habebat occasione rei: alias nō debet restitui nisi quod ipse soluit. Bal. dicit q̄ cessio non est necessaria: quia ista restitutio fit per viā exceptionis: ⁊ exceptiones transeunt in singularē successorez sine cessione: vt in. l. hoc iudicio. circa me. cōi diui. ⁊ plus dicit q̄ etiā si possessor nihil soluisset quia habuisset titulum lucratiuū donationis nō cogeretur rez restituere nisi restituto sibi pretio soluto per donatorem dicto auo a quo emit: sed si possessor nullum titulū haberet ab illo primo emptore non posset ex persona illius istaz exceptionē obīcere. ⁊ breuiter Bal. loquitur subtilius q̄ bar. ergo cū puto q̄ licet ista sint vera. illud tñ quod percepit iste possessor plus q̄ ipse soluerit ab eo a quo habet causaz tenetur illa restituere vt sic omnes reponātur in statu suo vt dicit glo. ista in prin. nisi ille ex causa donationis cessisset sibi omne ius quod habebat occasione dicte rei. non enim iste secundus emptor vel donatarius debet lucrari cū aliena iactura. ¶ In glo. que incipit prescribit. circa fi. ibi de his qui a nō dño. l. fi. doc. contra. quia illa loquitur quādo dominiū quod habebā in re possessa per aliū erat causa dande actionis mihi cōtra alterum quo casu perdito dominio per prescriptionem tollitur etiā illa actio. Sed in casu nostro alia erat causa actionis dande contra metum inferentem q̄ dominium rei scilicet ipsa violentia illata per eum. ⁊ sic teneret q̄ etiā re prescripta per possessorem possit agi q̄ metus causa contra metum inferentem: vt in. l. iij. in prin. de alie. iudi. ¶ In glo. ibi item nūquid finitur anno rescissoria. i. ista vtilis rei vendi. que ideo dicitur rescissoria: quia queritur rescissio contractus venditionis p edictū. ⁊ sic deberet durare anno tantuz: vt. l. in bonorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actio. ⁊ ob. ⁊ in. l. fi. j. ex qui. cau. maio. sed hic in fine dicitur q̄ longo tempore tollitur. Sol. vt in glo. q̄ contrarium loquitur quando rescissio fit per pretorez viuū: puta ex titulo de minoribus vel quibus ex causis maior. ⁊ officio iudicis nobili. licet oriente ex edicto pretoris mortui: cōtra vero quando fit per ipsum edictum pretoris mortui absq̄ ministerio pretoris viuentis vt in hoc edicto q̄o cauet quod metus causa gestum est ratum nō habeo. ⁊ prouidet pretor de actiōe quod metus causa de vtili reali. Sed in edicto de minoribus cōmittit hoc iudici fiēdū causa cognita. vt in. l. q̄ si minor. §. fi. de mino. ¶ In glo. ibi respōdeo ex variis figuris causarum tu dic scōm Bal. q̄ oritur ex violētia illata per metum inferētem. nam illa eadem actio que contra illum datur ⁊ oritur ex violētia extenditur ad singularem successorem qui violentiaz nō commisit. Sed tenendo id quod gl. dicit essent actiones diuerse. Sed illa que daretur contra inferētē metum oriretur ex violentia. que vero contra singularem successorem oriretur ex variis figuris causarum. Bar. tū multum no. istam glo. ⁊ eaz approbat: sed plus placet dictū Bal. ¶ In fi. gl. ibi vel illud in simplici dolo. hec vera q̄ contractus etiā bone fidei factus per metum ⁊ violentiam compulsiuam nō cōtinet deceptionē imo presupponit consensum. ⁊ sic non est nullus ipso iure per l. si mulier. §. pe. ff. eo. sed dolus presupponit exceptionem ⁊ sic excludit consensum. Ideo si est bone fidei cōtractus redditur ipso iure nullus. vt in. l. elegāter. in prin. ff. de dolo. secus si stricti iuris: vt. e. l. §. non solum.

2 ¶ Cum hec actio detur intra annū ad quadruplum a quo tempore incipiet iste annus ⁊ duplex est modus agendi ⁊ q̄ō iste annus sit vtilis. ⁊ nu. 3.

3 Q̄ō istud quadruplū nō sit pena violentie vel metus illati sz pena contumacie ⁊ more cōmisse in non restituendo.

1 **Si per vim.** †Hec actio intra annuz datur ad quadruplum si res non restituatur. post annū vero datur in simpluz si alia actio non competit. b. d. ¶ In ter. ibi aut cruciatū corporis: dic quibus casibus datur hec actio directa quoniaz adsunt verba ⁊ mens edicti pretoris. Si vero per aliū metū q̄ produceret officium iudicis vel vtilem actionez scōm ea q̄ notant in. l. interposita. §. de trāsac. tūc non esset penalis ad quadruplū etiam intra annū ⁊ 2tra puto fuisse de mēte huius. l. ¶ In ter. ibi consensu roborastis: puta tradendo rem postea sponte: vt. §. eo. l. ij. Sed si recipiat ptiū sponte ⁊ cessante omni metu non propterea videt eam consensu roborasse: vt. j. patet dū dicit reddito a verbis pretio: quia potest hoc videri fecisse alio respectu vt sibi sit magis cautum fm Bar. qui ad hoc allegat Inno. in. c. super hoc extra de renū. Quod est notāduz ⁊ sing. dictum. Bal. autem videtur contradicere q̄ si incontinē ti recipiat pretium censetur hoc fecisse in consequentiam prioris metus licet ad recipiendū non cogeretur sed si ex interuallo ⁊ cessante metu vel eius causa tunc tenet q̄ videretur cōtractum roborasse nouo cōsensu: sicut cū rem sponte tradit ⁊ idē sentit do. Rapha. dicens cautius esse non recipere q̄ō sine dubio puto verum: tamen a dicto Inno. ⁊ Bar. non recedo per ea que dixi supra eo. l. ij. in fiñ. glo. ⁊ attenta ratione ipsorum.

2 ¶ †In text. ibi infra annū quidem agētis: puto q̄ iste annus incipiat a tēpore more cōmisse in restituendo. tunc autem cōmittitur mora cū condēnatus ad restōnē rei per metū ablate nō restituit infra quadrimestre tps q̄ō datur iudicatis vt in. l. si exceptiōe. §. quatenus. ver. q̄ si bō. ⁊ in. §. satis clementer. ff. eo. Est aūt duplex modus agendi. Primo q̄ petat restitutio rei. ⁊ facta cōdēnatiōe si nō restituat infra quadrimestre agat intra annū vtilē ad penā quadrupli nō q̄ detur nullꝰ libellꝰ sed petatur per modum executiuū: ⁊ ex primis actis: ⁊ tūc cōdemnatus habebit facultatē restituendi rem vsq̄ ad sentētiā ferendam super quadruplo qua lata nō habebit amplius facultatem vt euitet penā: ⁊ sic ferentur due sentētie fm opi. gl. quod plene dic vt in. l. cum exceptione. §. hec actio. ff. eo. q̄ hec actio est arbitraria. sed in nō arbitrarijs nō fert nisi vna sententia: vt no. in. l. j. ff. de act. emp. in prin. dicunt etiaz docto. q̄ō potest ferri vna snīa tantum ⁊ q̄ in libello poterunt peti duo. vnū pure. s. restitutio rei: aliud sub q̄ditione. s. cōdemnatio in quadrupluz si non restituatur post snīam infra tempus quadrimestre. ⁊ iudex ita condēnabit ⁊ nō fiet postea alia cōdemnatio. sed executio cōdēnationis facte iurta not. ī. d. l. j. de act.

3 emp. in prin. ⁊ in. l. conductores. j. loca. ⁊ no. †q̄ istud quadruplum non est pena violentie vel metus illati sed pena q̄tumacie ⁊ more cōmisse in non restituendo vt probat ⁊ ibi no. Bar. in. d. l. si cū exceptione. §. in hac. in fi. ⁊ patet quoniam etiā ille qui nō cōmisit violentiam nec metū cōdemnatur ad hoc quadruplum si videt nō restituat ad iussum iudicis vt ibi ptz ī fi. ¶ In text. ibi quo experiundi ⁊c. Ex hoc patet q̄ iste annus est vtilis, vt. l. j. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip.

2 ¶ Coactus ab aliquo rem suā vendere alteri agit hac actione contra emptorem licet ipse metum seu vim non intulerit.

3 Venditio facta in carceribus qñ possit rescindi ⁊ quādo nō.

4 Minor q̄ vēdidit rem minori pretio: q̄ valeret ⁊ sic fuit lesus tamen

tamen intererat sua vendere sed iusto pretio ⁊ petat se restitui an debebit agere vt suppleatur pretiū vel restituatur res an simpliciter ad rescindendam venditionem.
Si pater tuus per simoniam faciat tibi conferri beneficiū ecclesiasticum licet tu ignores non tamen licite detines ⁊ potest a te auferri.

1 **Non interest.** † Hec actio daṫ contra possessorē rei per metuz ablate: lz ipse vim nō cōmiserit sed alius. Itez datur siue coactus fuerit quis vēdere siue minori pretio vēdere vellet. h. d. ⁊ sic ponit duos casus ẜm glo. in primo volebat vendere ⁊ fuit coactus vēdere. ⁊ sic metus dedit causam contractui. In scđo qui ponitur ibi nam si nolebam vendere nec curabat cui venderet. An metum inferenti vel alteri. ⁊ fuit coactus minori pretio q̄ vellet. ⁊ sic metus nō dedit cām cōtractui. sed minoratio pretij. In primo rescinditur contractus. ⁊ agitur vt restituaṫ res restituto pretio. in scđo casu non rescidiṫ pcise: ſʒ agiṫ alternatiue vt vel suppleat ptiū vel restituat rē recepto eo qđ soluit ẜm Pe. arg. ff. de iure do. l. si res. §. j. Sed quid si res valebat. x. tm̄ ⁊ ipse nolebat dare p minori de. xv. ⁊ fuit coactus dare pro. x. An supplebitur pretiū iniustū. dic q̄ sic. quia nō cogebat vendere si volebat p minori: licet pretiuz esset irrationabile. Sed magis fuit irrationabile ipsum cōpellere: sed quid in tertio casu volebat vēdere pro. x. q̄r tm̄ valebat. nō tn̄ titio sed alteri. ⁊ fuit compulsus vendere titio pro dictis. x. gl. mouet istud dubium super ver. maiore ⁊ videtur q̄ non possit agere: q̄r sua nō interest. l. sed ⁊ partus. §. fi. ff. eo. contrarium tamē videtur sentire: quia potest sua interesse ratione actiōis: quid em̄ si titius erat inimicus eius vel antecessorum suorum intererat sua ne ad illū perueniret. ⁊ huius interesse debet haberi ratio. argumē. l. si in emptione. ff. de
2 minori. ¶ † In tex. ibi vtrum ab emptore subaudi qui hodie possidet ⁊ patruo. nō tamē ipse compulit: sed quidam tertius certe delictum illius non debet huic emptori prodesse: vt in. l. si cum exceptione. §. in hac. ⁊ ibi declaratur iste tex. ⁊ ponitur ibi ratio. ⁊ hoc vidi pluries de facto: q̄r isti tyrāni quādo volunt extorquere pecuniam ab vno subdito eorum qui nō habet pecunias ad manum faciūt ipsum carcerari ⁊ cōpellūtur ad faciēdū venditionē cuiusdam possessiōis sue cuidā alij pecunioso q libenter emit ⁊ credit emere secure postq̄ ipse non cōmittit violentiā: ⁊ soluit pecuniam illi incarcerato vl' alteri recipienti pro eo ⁊ postea tyrānus aufert ab eis: isto anno consuluit q̄ ipse cōpulsus possit recuperare ab hoc emptore ⁊ ille emptor recuperat pretium ab hoc venditore quia nō fuit conuersum in vtilitatē eius allegabat in ꝯtrariū quod not. in. l. q̄
3 in carcerem. ff. eo. per doct. † q̄ tūc vēditio facta in carceribus rescinditur quādo facta est illi qui detinet illū in carceribus: ⁊ ita loquitur illa. l. secus si alteri qui ipsuz nō detinet sed eēt verum quādo nō ad instantiā detinentis: vt si est captus pro debito ad quod ipse teneṫ nam habet necesse vēdere de bonis suis si vult exire carceres: tūc vēditio nō est illicita: sed in casu nostro sic ⁊ ꝯtra bonos mores extorta. ⁊ ad instantiā detinentis qui nullam causam habebat iustam detinēdi. Sed in quo differt ista. l. a. l. iij. ʂ. eo. respondeo illa loquitur quādo venditio fuit facta inferenti violētiā ⁊ ipse postea alij vēdidit: ⁊ agebatur ꝯtra ipsum secūdum emptorē. hic vero facta fuit ei qui
4 nullā violentiā intulit. † Circa secūdū casuz dū dixi q̄ agitur ad suppletionē pretij pcedit in casu huius. l. Sed quid in minore qui vendidit rem minori pretio q̄ valeret ⁊ sic fuit lesus: intererat tamē sua vendere: sed iusto pretio. Queritur si petat se restitui an debebit agere vt suppleaṫ pretiū vel restituatur res an simpliciter rescindendam venditionez ⁊ recuperandū rem restituto pretio quod pcepit. Cy. no. ẜm Pe. q tenet hāc secundam partem. ʃ. de pred. mino. l. si quidem. Sed quare di-
5 uersum in hoc casu cogita. ¶ † In glo. ibi ab ignorāte. dic q̄r ignorantia sua non debet esse causa vt lucretur ⁊ cōmodū habeat ex delicto alterius: ⁊ sic facit ad hoc vt si pater tuus p simoniam faciat sibi conferri beneficium ecclesiasticum: licet tu ignorares: non tamen licite detines: ⁊ potest a te auferri. fac. l. j. in. §. j. ff. si quis ali. testa. probi. ¶ In fi. glo. ibi: q̄r si ignoraret liberaṫ rei interitu. Certe etiam si sciuit. non tamen fuit in mora restituendi: liberatur interitu rei cōtingente sine culpa sua: quia propter solam scientiam non est in mora ẜm Pe. licet secus in eo qui violentiā commisit: quia semper est in mora: vt. l. j. ʂ. codē.

2 ☞ Si aliquis pauper homo vendidit possessionem suā alicui potestati vel militi ⁊ postea dicat se fecisse per metū ab illo illatum q̄ ad hoc probandum non sufficiat inducere potentiam illius ⁊ impotentiam suam.
3 Si vxor ad instantiam mariti faciat aliquē cōtractum super bonis suis non presumitur hoc ipso fecisse per metum nisi p betur q̄ cōsueuerit inferre vxori metum.

1 **Ad inuidiam.** † Ex sola dignitate cōtrahētis violentia non presumiṫ si aliter nō pbaṫ. h. d. q̄r dignitas non debet nocere sed pdesse: vt in. l. si lōgius. §. ⁊ si filius. in
2 fi. ff. de iudi. ¶ † Et pone casum si aliquis rusticus ⁊ paup hō vendidit possessionem suaz alicui potenti vel militi: ⁊ postea dicebat se fecisse per metum ab illo illatū ⁊ inducebat ad pro-
a bandum metū potētiam[a] illius ⁊ impotentiā suam. certe hoc
3 non sufficit. † Et dicit hic Bar. q̄ si vxor ad instantiam mariti faciat aliquem contractum super bonis suis: non presumitur hoc ipso fecisse per metuz: licet ille sit maritus ⁊ potentior ea: nisi probetur q̄ consueuerit inferre vxori metum: vt in. l. j. §. q̄ oneran de. ff. qua. re. ac. nō da. quod etiā tenet Inno. in. c. causam matrimonij. de offi. de leg.

2 ☞ Quando dicatur quis inferre metum mortis.
3 Donatio est contractus.

1 **Si donationis.** † Quilibet ꝯtus celebratus iusto metu siue sit hīcinde obligatorius siue ex vna parte tm̄
2 rescindiṫ p hāc actionē. h. d. ¶ † In tex. ibi metum
b mortis[b] subaudi instātis: q̄r erat ibi cū gladio: vt differat ab eo quod. ʃ. subijcit capitales minas. vbi loquiṫ qn̄ non erat instans: q̄r nō erat ibi cū gladio sed minabatur: nam idez est qđ est verum si erat talis persona que cōsueuit minas suas ad effectuz pducere: al's secus: vt. ʃ. eo. l. metū. ff. eo. l. metū. in prin. ⁊ per hoc remanet superflua glo. sup ver. capitales. q̄ innuit hoc
3 cōtrariū. † Ultimo allegaṫ iste tex. q̄ donatio est cōtractus[c] lz
c qdā dicāt cōtrariū: q̄r donatio est doni datio: ⁊ pōt icipere ab executione nulla pcedēte obligatiōe vt si rem meā tibi tradidi animo donādi nulla pcedente pmissione sed cōtractus innominatus dicuntur proprie qn̄ sunt vltro citroq̄ʒ obligatorij: vt in. l. labeo. de ver. signi. Et per hoc dicunt q̄ aut. sacramenta. ʃ. si aduer. ven. que loquitur de iuramēto minoris super cōtractibus eius non retractandis nō habet locū in donatione. Contrariū tamen cōmuniter teneṫ per hanc. l. dum primo dicit donationis. ⁊ postea dicit cuiuscunq̄ʒ alterius contractus. nam illa dictio alterius includit vt donatio sit contractus.

2 ☞ Soluens aliquid alicui ne eum ad ciuilia munera nominaret an solutum repetat per hanc actionez an per condictionem ob turpem causam.

1 **Cum te domus.** † Factū metu iniusto per hanc actionē nō rescindiṫ. h. d. ẜʒ Bar. In tex. ibi q̄ de frumēto feceras instr̄m. q̄r forte pmiseras sibi per instr̄m publicū certā quātitatē frumēti indebiti. ⁊ volebas q̄ ille restitueret tibi dictū instr̄m: ⁊ q̄r dubitabas q̄ nollet hoc timore vt restitueret vēditionē fecistis: certe nō pōt rescindi p hāc actionē: sed bene posset rescindi per condi. ob tur. cau. si illud instrumētum tāq̄ indebite factū veniebat tibi gratis restituēdum. q̄r nō debuit extorquere vēditionem: vt in. l. fi. de condi.
2 ob tur. cau. ¶ † In tex. ibi ne ad ciuilia munera nominareris subaudi. ⁊ nō fuisti noīatus: certe per hanc act. non pōt rescindere. Sed an per condi. ob tur. cau. distingue: vt in glo. q̄r aut eras inhabilis ad talia munera: ⁊ tūc pōt repetere: q̄r vertebatur turpitudo dūtaxat ex parte aduersarij: quia volebat te nominare cū nō esses dignus vel esses inhabilis: si vo esses habilis tunc versabatur turpitudo ex parte tua ⁊ illius: ideo melior est conditio possidētis: ⁊ ideo non posses repetere. vt in. l. quod ⁊ euitandi. ibi no. ʃ. de condi. ob tur. cau.

1 **Metum nō.** † Ex solis minis non probatur metus nisi fuerit peruentū ad actū. h. d. ẜm primā lec. que pbaṫ etiā in. l. metū. in prin. ff. eo. sed glo. dicit hoc verū nisi sint illate a psona q̄ ꝯsueuit eas ad effectū pducere. Facit. l. famosi. ad. l. iul. ma. ⁊. ʃ. si qs impe. male. l. j. ʂ. eo. si donatiōis. ī vers. minas facit qđ no. in. l. đ pupillo. §. si qs ipsi ptori. ff. de ope. no. nun. p Bart. vel dic q̄ ex sola ptestatione nō pbaṫ metus. h. d. ẜm aliam lec. potest etiaz dici q̄ ista. l. dicit vtrunq̄ʒ vnuz colligaṫ ex ver. iactationibus. aliud ex verbo contestationibus.

2 ☞ Eo casu quo permittiṫ transactio in causa criminali effectus transactionis est vt impediat possessum.
3 Quod interdum persone priuate licitum sit mortem inferre ⁊ quando.

1 **Accusationis.** ¶ † Timor accusationis institute vel instituēde nō facit hāc actionē competere ad rescindendum ꝯtractum. h. d. intellige etiā si erat de crimine capitali. vt sit magis dubium: vnde videbatur contra. per. l.

a ¶ Potētiā. Addē q̄ etiā pceptū vel pces dn̄i tpalis ī subditū nō iducā iustū metū lz iducāt pceptū vt p gl. j. l. j. ʃ. si re. p ui. lz dicit Alex. ī ꝯs. xvj. col. ij. vl. ⁊ tāto. ⁊ col. iij. vol. ⁊ vide eūdē Alexā. ī ꝯs. xciij. co. ij. ī. ij. volu. ⁊ ibi an ⁊ qn̄ qs nō ē iloco vbi ꝯsueuit hr̄e potētiā terrendi videaṫ cessare p̄sūptio ⁊ suspicio met⁹ ⁊ gl. in. d. l. j. C. si re. puin. refert ⁊ sequiṫ Frāci. de are. ī. l. si negociū. ʂ. co. titu. Frā. cur.

b ¶ Metū mortis Adde Bal. ī ru. q̄ me. cau. extra ⁊ đ materia met⁹ ⁊ viđ p Archi. ī. c. sacerdotibus. xv. q. vj. idē ī. c. futurā. vij. dis. idē ī. c. ex his. xxv. q. iiij.

c ¶ Dōatio est cōtract⁹. Adde gl. ⁊ Bar. ī. l. iurisgētiū. ī. §. j. ff. đ pac. bar. ī. l. fi. ff. de cōdi. ob cau.

BIU Cujas

iiij.ſ.eo.ꝛ per.l.ſi donationis.ſed ibi quãdo videbatur mors
Aferenda a priuata perſona:quia ſepe ſolet obuiare iuſtitie ꝛ
rationi:ꝛ ſic eaꝫ illicite inferre vt invſibus feu.de alie.feu.vbi
dicitur ꝙ priuatus ſemper obuiat iuſtitie.hic vero quando a
iudice ꝑ quo preſumitur ꝙ cõtra iuſtitiam non faciat vt.ſ.de
offi.ciui.iudi.l.iij.ꝛ argu.extra de procur.c.in noſtra.ꝛ qõ not.
Inno.in.c.innotuit.de eo qui fur.ord.ſuſcepit.facit.l.j.anteſi.
ff.de off.ꝓto. ¶ In ter.ibi metu.metuebat eñ ne illa accuſatio
inſtituta perſeueraret vel ne inſtituendam faceret ꝛ ſic vt deſi-
ſteret fecit ei venditionẽ ꝛ ille deſtitit.ꝛ ſic impleuit quod ꝓ-
miſit.volebat autem iſte hoc non obſtante reſcindi cõtractuꝫ:
tanꝙ factum per metuꝫ mortis:ꝛ dicit ꝙ nõ poteſt.nã iſte tit.
loquit quãdo quis timebat ſibi inferri mortem vel corporis
cruciatum iniuſte:ſed hoc caſu timere hic non poterat:qr non
eſt preſumendũ ꝙ iudex eum iniuſte condẽnet.Sed q̃ritur ꝑ
declaratione gl.in prin.Quid ſi accuſatio erat iniuſta calum-
nioſa.ꝛ hoc poteſt ꝓbari.reſpõde adhuc non habet hãc actio
nem ad reſcindendum per rõnem predictã:ſed ſi queritur an
habeat aliud remediuꝫ.puta cõdi.ob tur.cau.glo. videtur di
ſtinguere:aut nõ fuit expreſſa hec cauſa in cõtractu ꝛ non põt
reſcindere aut fuit expreſſa:ꝛ tũc põt per.l.in ſumma.in prin.
ff.de cõdi.inde.vbi non valet tranſactio quando ſuberat calũ
nia ex parte agẽtis:ꝛ datum ob talẽ tranſactioneꝫ repetitur.
nam hic verſabatur turpitudo ex parte accuſantis nõ accuſa-
ti cui videbatur licitum vexationem redimere: vt ſuam.j. de
adul.l.ſerui ob violatuꝫ.ꝛ qõ ibi no.ꝛ hac ratione attenta.pu
to ꝙ ſi hoc poteſt probari ꝙ vẽditio vel cõtractus fuit factus
ob iſtam cauſam.licet non fuerit expreſſa tempore contractus
adhuc poſſit reſcindi. ¶ Nec ob.l.ſi repetendi.j.de cõdi.ob cau.
quia ibi fuit in mẽte retẽta.ꝛ nullo modo de ipſa apparebat.
queritur quid ſi accuſatio nõ erat calũnioſa.ꝛ accuſator nõ fe-
cit quod promiſit qr nõ deſtitit.licet proſecutus fuit gloſ. not.
in ver.aut nõ calumnioſa.que debet intelligi mõ quo dixi.di-
ſtinguit aut erat tale crimẽ de quo licitum erat trãſigere ꝛ pe-
cuniam dare ꝑm ea que habentur in.l.tranſigere.ſ.de tranſa.
ꝛ tũc poteſt iſte repetere quod dedit tanꝙ cauſa nõ ſecuta.ꝛ ni
hilominus illum repellere per excep.tranſactionis a proſecu-
2 tione accuſationis. ¶ † Not.ex illo ver.ꝑm Bart.intellectũ ad
illud verbũ tranſigere pro eo caſu quo permittitur tranſactio
in cauſa criminali effectus tranſactionis eſt vt impediat pro-
ceſſum:quia tranſigens nõ poteſt ipſum:nec etiam alius pro
ſequi:licet alius poſſit accuſationem de nouo inſtituere:ꝛ iſtũ
intellectum dedit ibi Bar.ad illam.l.ꝛ nullus alius quiviḋeꝫ
probari per banc glo.dum dicit.de excep.obiẽcere. Inquantũ
glo.vult ꝙ vtrũqꝫ conſequatur accuſatus nõ videtur bene di-
cere niſi fuerit apposita clauſula.rata manente tranſactione ꝛ
actum fuerit de reſtituendo ſi non ſeruetur tranſactio:ſed de-
beat ſtare contentus altero vt.l.cum ꝓponas.ſ. de tranſact.ꝛ
l.reſcriptum.§.ſi pacto.ff.de pac.ſi vero non poterat tranſigi:
tunc dicit glo.ꝙ datum non repetitur quia fuit turpitudo ex
parte dãtis:nec ideo exceptio obiẽcitur:ita ſupple ad gloſſ.qr
tranſactio non valuit.tene menti banc gloſſ.pro declaratione
illius.l.tranſigere. ¶ Ultimo glo.opponit de.l.nec timore. ff.
eodẽ.ꝛ ſoluit vt in princip.dixi:ꝛ ibi timebatur mors a priua-
3 ta perſona ſed hic a publica. ¶ † Itẽ adhuc oppo.nam inter-
dum etiam priuate perſone licitum eſt mortẽ inferre:vt ſi occi
dat quis furem nocturnum qui telo ſe defendit vel pater occi
dit adulterum cum filia repertum.ꝛ ſic videtur preſumẽdum
pro priuato ſicut pro iudice.ſolu.non eſt verum:quia iudex fa
cit ex neceſſitate ꝛ tanꝙ miniſter legis priuatus enim eſt volũ
tate quia licet lex permittat ſibi in dictis caſibus non tñ preci
pit nec permittit in omnibus caſibus nec eſt miniſter.l. in di-
ctis caſibus. Ita dicit iſta mirabilis glo.potius autem preſu
mitur pro eo qui facit ex neceſſitate vt miniſter legis ꝙ pro eo
qui facit ex voluntate.hoc eſt ꝙ prohibitio alienationis facta
per teſtatorem vel.l.non extenditur ad illam que fit ex neceſſi-
tate ſed ſolum ad voluntariam:vt in.l.alienationis.ff.familie
erciſcunde. ¶ Not.iſtam gloſſam ſingularem que dicit quod
priuatus cui licet occidere ex forma.l.vel ſtatuti non eſt vltus
ſuam iniuriã:ꝙ videtur ꝑm quoſdã ꝙ huic ꝓmiſſioni poſſit
renuntiari per regulam generalem.l.ſi quis in conſcribendo.
ſ.de pac.quod non eſſet verum ſi eſſet miniſter legis:qr proſe-
queret iniuriã pũblicã:per.l.ſi vnus.§.itez.ff.de pac. Ex quo
a videtur ſequi ꝙ ſi ſtatutũ dicat[a] vt liceat occidere bannituꝫ:ꝛ
aliquis fecit pacem cum bannito de aliqua offenſa quã in eũ
fecerunt ꝛ promiſit eum nõ offendere ꝙ nõ poterit offendi oc
caſione banni:ſicut non poſſet pro ſua iniuria.Sed cõtra fuit
diſputatũ per Bar.in.q.que incipit Lucane ciuitatis. ꝛ not.
in.l.ſi ſeruum.ff.de verbo.obli.Ad hanc autem gl.reſpondeo
ꝙ interdum ꝓmiſſio de occidendo facta priuato per ſtatutuꝫ
fit ob priuatã vtilitatem ipſius pone exemplum vt in ſtatuto
Florentie quo cauet:vt licituꝫ ſit offenſo reoffendere:ꝛ vindi-
ctam ſumere de ſuo offenſore vſqꝫ ad equiualen.offenſaꝫ ꝛ nõ
vltra.ꝛ tunc habet locum iſta glo.quia nõ eſſet miniſter legis
ſed vltor ſue iniurie.ꝛ nõ ſequitur publicam vtilitateꝫ:ſed pri
uatam.ideo ſi feciſſet pacem cum eo non poſſet poſtea virtute
ſtatuti ipſum offendere:quia videtur ſtatuto renuntiaſſe qõ
facere potuit:aut talis promiſſio fit ob pub.vti.puta qõ liceat
occidere bannitũ vt in.l.j.ſ.quando licet.vnicu.ſine iu.ſe vin.ꝛ
iſto caſu quilibet eſt miniſter legis qr quod reſpublica nõ põt
facere per ſuos officiales ad hoc deputatos cõmittit fiendum
cuilibet priuato ſibi ſubdito.ideo ſi quis facit pacẽ cũ aliquo
de ſua iniuria qui ſit bãnitus vel poſtea banniaꝫ pro alio cri-
mine non prohibetur ipſum occidere pro vindicta reipublice
ad quam iſta pax non extenditur vt in.d.q.diſputata. Et per
hoc remanet declarata iſta gloſſ.difficilis ad intelligendum
etiam ꝛ ad modum recitandi.

2 ☞ Uſurarij:licet faciant cantare inſtrumentum vſurarũ in
perſona vxoris vel alterius coniuncti ne reſcindatur propter
vſurariam prauitatem ꝙ hoc eis non profit.

1 **Si per impreſſionem.** † Vẽdi-
tio facta officiali deputato ad inſtantiam miniſtrandam ꝑ
impreſſionem.illatã ab eo reſcinditur per cõdictio
nem ex hac.l.ſiue ſit facta ei ſiue alteri ſuppoſito ab eo. nec re-
ſtituitur pretium.h.d.iſta lex vulgaris. In text.ibi impreſſio-
nem dicitur impreſſio quado officialiꝭ habens miniſtrationẽ
miniſtrat alicui de ſua iuriſdi.quod niſi ſic fiat ꝓcedet contra
eum de aliquo maleficio vel dabit ſniam cõtra eum in tali cã
que coram ipſo ventilatur.vnde licet ille non timeat periculũ
mortis vel cruciatum corporis:ꝛ ſic non habet locum actio ꝙ
metus cauſa directa:tameu poteſt reſcindere contractum cele
bratum ad cõmodum officialis condictione ex hac.l.ꝛ dico qõ
non eſt penalis in quadruplũ ſicut acẽ.quod metus cauſa di-
recta.vt dixi.ſ.e.l.iiij.ſed ſufficit pena de qua hic quia perdit
pretium datum. ¶ Or expediatis Bidellũ. Sed quid ſi cõtra
ctus non fiebat ad cõmodũ officialis ſed tertij. Reſpon.non
puto banc.l.habere locum.quia non debet extẽdi vltra termi
nos:de quibus loquitur:ſed habebit locum.l.ſe.vt cõtractus
poſſit reſcindi:nõ tamen emens perdit pretium.l.iij. ſ.eo. Et
aduerte qr hic officialis peccauit in duobus:quia primo vio-
lentiã intulit ꝛ impreſſit ꝛ propter hoc perdit pretiũ ꝛ rema-
net penes venditorem vt in verbo retineatur. Secundo quia
poſito ꝙ per impreſſionem non fẽciſſet non debebat emere a
ſubdito ſue iuriſdictionis:ꝛ emptio non valet:niſi ſecũdũ ea
que habentur in.l.vnica.ſ.de contra.iudi.ꝛ tunc quid erit de
pretio dic vt in.l.aufertur.§.ꝙ a preſide.ff.de iure fiſci.que lo-
quitur in iſto caſu.ꝛ hoc in officiali habente adminiſtrationẽ
ſed ſi erat in dignitate ſine adminiſtratione contractus nõ re-
ſcinditur:vt.ſ.eo.ad inuidiã.niſi ꝓbaretur ꝙ minas vel vio-
lentiã intuliſſet.vt ibi dixi. Et predicta quãdo eſt officialis ad
inſtitiaꝫ miniſtrandam.ꝛ ſic licet perſone ſue iuriſdictiõis ſint
ſibi ſuppoſite:res tamen eorũ nõ ſunt in eius adminiſtratio
ne.ſi autem eſſet talis qui poſitus eſſet ad miniſtranduꝫ bona
vt tu.ꝛ cura.vel execu.teſtamenti:ꝛ emeret bona ſue admini-
ſtrationis:tũc diſtinguitur:aut palã ꝛ bona fide ꝛ nõ deliqt:
ſed valet cõtractus vt.j.de contraben.emptio.ſi cum ipſe. aut
clam ꝛ mala fide:ꝛ tunc non valet ꝛ reſtituit rez ꝛ pretiũ qua
druplicatum.vt.ff.de contraben.empt.l.non licet.ꝛ.l.qui offi
ciũ ꝑm Pe.ꝛ Cy.hic ꝛ Bar.de hoc tractat in dicto.§.ꝙ preſide.
vbi omnino vide.ꝛ ꝙ hoc eſt expedita glo. Pe.que incipit qua-
2 druplum ꝙꝙ imperfecte loquitur. ¶ † Ultimo no.in fine cõ-
tra vſurarios qui faciunt cantare inſtrumenrum in perſonaꝫ
vxoris vel alterius cõiunctioris ne reſcindatur propter vſu-
rariam prauitatem ꝛ hoc non prodeſt eis.ꝛ ſic preſumitur vſu-
rarius ac ſi eſſet celebratus cum eodem ſecundum ea que ha-
bentur in.c.j.illa nos.de emp.ꝛ vendi.c. ad noſtrã.ꝛ facit. l.j.
in fi.ſ.de contra.iudi.

1 **Venditionis.** † Quero qd addat iſta
l.ad alias.ll.huius titu.
Reſpõdeo qr generalior eſt cũ alie loquãtur qñ ti-
metur mors vel cruciatus. ¶ Iſta loquitur gene-
raliter etiam qñ illud nõ timeretur:tñ contractus facti eſſent
per potentiam.exempluꝫ vt dixi in.l.nõ intereſt.ſ.eo.ꝛ in.l.ꝓ-
cedenti:qñ officialis cõpelleret me ad vendendũ alteri ꝙ ſibi
officiali.nam competeret condictio ex iſta.l.et etiam officiũ iu
dicis ad reſcindendũ:vt j.l.illicitas.in prin.ff.de offi.preſi. Et
ne iſta remedia ſint penalia:qr nõ cauet hac.l.nec illa.tene mẽ
ti pro intellectu totius tituli.

De dolo

a ¶ Statutũ dicat. Adde Bal.ꝛ Al
ber.de roſa.i tra-
cta.ſtatutorum.ꝛ
do.Mellũ de ſctõ
Hemi.i trac,ban
nitorũ.in.iij. pte
ſcdi tẽpo.q.lj. L.

BIU Cujas

De dolo malo. Rubrica.

1 IJ fideiussor. †Fideiussor emēs rē pigno.a creditore vendente iure cre.nō acquirit dominiū:ſz cenſetur eā potius luiſſe ꝙ emiſſe ꝓpter fidē datā debitori de ſoluēdo ꝓ eo ꝓpter qđ dolo videt facere emēdo:ꝓpter dolum cōpellitur actione mādati reſtituere rem cū fructibus.percepta tñ quātitate quā ſoluit tam ꝓ ſorte ꝙ pro vſuris.h.d.iſta.l.cū gl. ſuis.ꝛ ſic nō loquit de act.de dolo:ſed de actione mādati que datur ꝓpter dolum ſm verum intellectum ponitur in glo.ꝛ eodē modo ſi ſcōs creditor emit a primo nō preiudicatur tertio creditori quominus poſſit ſibi offerri ꝙ ſoluit.ꝛ ab eo pignus auocari licet ſit quidam tertius qui nec eſſetere.nec fideiuſſor emiſſet ꝛ acquireret dominium ꝛ nō poſſet ſibi a ſequēti cre.offerri:vt.ff.de diſtracti.pig.l.cum ſecundum.in fin.ꝛ.l. ij.ꝛ.j.ſi antiquior creditor.l.j.ꝛ ibi vide.

2 ☞ Qualiter intelligatur iſta lex ꝙ actio de dolo non competit vbi competeret alia ſpecialis ex alia equitate ꝙ ratione doli:ꝛ quid ſi ſit generalis.

1 DE dolo. †Exemplifica hanc.l.p.l.p̄ced.vbi datur acti.mandati ex dolo ibi cōmiſſo.ff.mādati.l.ſi mandato.ℸ.j.ideo ceſſat de dolo:vt ibi no.in gloſ.ſi.in prin.ꝛ competit mandati ꝓpter dolum. ☾ Sed an actio de dolo cōcurrat cum exceptiōe doli.glo.ī.l.j.ℸ.ait prētor.ff.eo ſuperver.excep.tenet ꝙ ſic tamē competeret ex eadem equitate:ſicut cōcurrit cuz actione quod me.cau.quia eſt ex eadē equitate:ſed contra facit quia ille.ℸ.ꝛ etiam.l.ſi.eo.ti.vbi videtur caſus:ꝛ hāc tenet ℣e.tu dic etiaz verum ſi per exceptionem doli plene videtur contra dolum.et
2 ita loquitur.l.ſi.alſ ꝓcederet prima opinio. ☾ †Vltimo not. glo.qualiter intelligit iſta.l.ꝙ iſta actio nō cōpeteret:vbi competeret alia ſpecialis ex alia equitate ꝙ ratione doli. Si vero nō ſit ſpecialis ſed generalis bene poteſt cū illa concurrere: vt cum certi cōdictione ſine cauſa ſed ī licitis poteſt cōcurrere cū alia magis ſpeciali ꝙ ipſa ſit vt cū actione ꝙ metus cauſa dolus eſt duplex:quidam ſimplex ꝛ occultus: quidam apert⁹.ꝛ tñ infertur metus:ꝛ ſic iſta actio ſe habet vt genus ad actionē ꝙ metus cauſa:ideo cōcurrit cum illa:quia competunt ex eadem equitate.Sed cū alia que non ſe habet ad eam vt genus nec vt ſpecies ſed vt excedentia ꝛ exceſſa non concurrunt:ꝛ ita loquitur hic ꝛ etiam illa.l.j.ℸ.ait prētor.eo.tit.cuz.ℸ.ſeq.vnde non concurrit cum reſtitutione in integrum que poteſt dari ꝓpter dolum:ꝛ etiam ibi ceſſat dolus ſz eſt leſio re ipſa.vnde dicit gl.ꝙ ſe habeat ad modū inuidi qui inuidet pari nō maiori nec inferiori.

NOn poſſum. De vtili tpe deducit⁹ tempus abſentie.hoc.d.et dic ꝙ tpe huius.l.actio de dolo durabat anno vtili:qz prētoria ꝛ odioſa.Ideo tpe abſentie non currebat annus:qz requirit ꝙ habeat facultatem agendi ad hoc:vt tēpus vtile currat:vt in.l.j. ff.de diuer. ꝛ tempo.preſcrip.hodie vero durat biennium continuū vt.j.eo.l.ſi.Ideo curreret abſenti ꝛ etiam alio modo impedito tamen ꝓpter iuſtum impedimentum daretur in integrum reſtitutio ex clauſula generali ſi qua mihi iuſta cauſa ꝛc.vt ibi no.in.d.l.ſi.

2 ☞ Inter liberam ꝛ ſeruum nō eſt matrimonium ſicut inter ſeruum ꝛ ſeruam ꝛ quid de iure canonico.

a Matrimonium hodie regulatur ſecundum ius diuinum.

3 Libertas ſemel data nō reuocat niſi ex cauſa ingratitudinis. Qui non ſeruat promiſſa negligendo ita rumpit fidem ſicut ſi non ſeruaret agendo.

4 Factum quando ordinatur ad dationem qđ dicatur potius datio ꝙ factum inſpecto fine.

5 Quod vna tñ ſit actio de dolo que dat in cōtractu innominato facio vt des ꝛ an etiam cōpetat vbi datur actio pre.ver.ꝛan ſubrogetur loco eius quando illa deficit.

1 CUm proponas. †Ex ☩ctu innominato facio vt des ſi nō detur illi q iā fecit datur actio de dolo.h.d.cōcordat.ff.de preſcri.l.naturalis.ℸ.quid ſi faciam.lz enim tribus ſpeciebus contractuum innominatorum.ſ.do vt des:do vt facias:facio vt facias ei q impleuit ex parte ſua det actio p̄ſcrip.ver.vt ſibi impleat vel ad intereſſe: qz nō impleꝫ vt in.d.l.naturalis.ℸ.pe.in fi.q̄ dicit actio ciuilis.in iſta tñ ſpecie facio vt des nulla dat ciuilis act.facienti contra nō dātem ſed ſibi prouidetur de actione de dolo que cōpetit ad intereſſe quatenus intereſt ſua ſe nō feciſſe qđ facit ſi erat factū irrepetibile.Ita loquitur iſte tex. qui exēplificatur ibi ꝓ gl.ſm termi

nū huius.l.Et ſic iſta actio de dolo datur loco deficientis act. pre.ver.ꝛ ita vult glo.hic que incipit act.pre.verb.deficiēte ꝛc. vnde non datur vt impleatur cōtractus nec ad intereſſe. quia nō impletus ſeu quatenus intereſt fuiſſe impletū:qz ſi ad hoc daret nō ſubeſſet rō quare poti⁹ daret ac.de dolo ꝙ pre.verb. ſed datur quatenus intereſt ſe nō feciſſe qđ fecit ſi factū erat ir repetibile ꝙ intereſt pōt eſſe maius vel min⁹ ꝙ aliud de quo ſ.dixt.ſed ℣e.quē ſequitur Bar.vult ꝙ in caſu huius.l.non deficiat act.pre.ver.imo cōpetat ſi ille q fecit vult eam intentare vt ſibi impleatur cōtractus vel ad intereſſe agere:qz nō impletur.ꝛ hoc per.l.iuriſgen.ℸ.j.ver.vnde marcell⁹.ff. de pact.ꝛ per.d.l.naturaliter.ℸ.ſed ſi dedi.qz hic ex facto.i.ex manumiſſione iſti⁹ ancille.lz nihil adeſſet aduerſario. aderat tñ ancille de volūtate aduerſarij.ſ.libertas.Et ſm opi.gloſ.qñ ex facto aliud adeſt aduerſario nō habet locū ille.ℸ.ꝙ ſi faciā cū cōpetit act.pre.verb.vt impleatur contractus per.l.non mota.ſ.de tranſac.ꝛ per.l.ſolēt in fiñ.de pre.ver.Sed hic nolebat agere: vt ſibi ☩ctus impleret:ſed agere ad reſciſſionez cōtractus ꝙ p mittitur in cōtractib⁹ innoīatis pōt etiaz ille qui impleuit ſi aduerſarius nō impleuit nō ſolū agere pre.ver.vt ſibi implea tur.ſz etiam penitere ꝛ agere condi.ob cau.ꝛ repetere quod dedit vel fecit qñ datum vel factū eſt repetibile.ꝛ res eſt integra ex parte aduerſarij vt in.l.ſi pati.de condi.ob cauſam.ſed ſi factū non eſt repetibile:vt in caſu huius.l.nō poteſt dari cōdi.ob cau.ſed loco eius datur actio de dolo nō ad repetendū; ſed intereſſe quatenus intereſt ſe non feciſſe:ꝛ ita loquitur iſte tex.vnde nihil habet facere iſta.l.cū.ℸ.ꝙ ſi faciaz qui loquitur de actione de dolo que cōpetit loco act.pre.ver. Iſta vero loqtur de illa que competit loco cōdictionis ob cauſaz. ꝛ ſm hoc in cōtractu facio vt des reperiꝫ duplex actio de dolo ſm predictos que opi.mihi non placet imo non reperitur niſi iſta que datur loco deficiētis actiōis pre.ver.ꝛ de illa loquitur in text. ſm intellectum glo. ☾ In tex.ibi pro eadem tibi daret mancipium.ſubaudi ꝛ tu eam manumitteres ſic fuit contractus facio vt des ex parte tua:ſed ex parte illius fuit do vt facias. tu autem manumiſiſti ꝛ ille nō vult dare mancipiū.Queritur q actio tibi cōpetat ꝛ reſpōdetur qđ ſi velles reuocare libertatez ꝛ ſic reſcindere cōtractū ex penitentia que locū habet in cōtractibus innominatis re integra hoc facere non poſſes. quia libertas ſemel data nō poteſt reuocari.Et quod dixi de penitētia locū habet quando factuz eſt reuocabile.ideo in ſubſidiū dat tibi actio de dolo:qz nulla alia actio cōpetit niſi ac.pre.℣. vt tibi det.Cū ex iſto facto ſeu manumiſſiōe nihil adſit neceſſario vnde cuz de alia actione tibi nō prouideatur recurritur ad hanc actionem:quia ille nō implendo dolo facit poſtꝙ tu impleuiſti:ꝛ etiam quia ita eſt de natura iſtius contractus vt d.ℸ.ꝙ ſi faciaz.Sed ſi manumiſſio adhuc facta nō eſt:ꝛ penes te remanſit dominiū:vt quia tradidiſti dūtaxat hoc pacto ꝙ poſtꝙ dederis mancipium acquiratur ſibi dominiū:ꝛ nō ante ꝛ tūc poſſit eam manumittere tunc nō datur actio de dolo cum poſſis eam vēdicare vna cum natis ex ea. qui ſequūtur ventrē:ꝛ ſunt ſerui tui ſicut ꝛ ipſa ſi non mouent tibi queſtio a
2 nem ſtatus:qz nō dicunt ſe liberos ex eadem cauſa. ☾ †Nota
a ergo in prin.ꝙ inter liberam ꝛ ſeruū[a] vel econuerſo nō eſt matrimonium ſed cōtubernium ſic inter ſeruum ꝛ ſeruā.De iure canonico ſecus:vt in ti.de coniugio ſeruorum cū apud deū nō ſit differentia inter ſeruum ꝛ liberam:ꝛ matrimoniū hodie regulatur ſm ius diuinum:qz eſt ſacramentum.i.rei ſacre
b ſignum ſignificat enim incarnati.in vtero virginali.vt in.c.ex
3 publico.cum ibi not.de conuer.cōiuga. †Item no.ꝙ libertas b ſemel data nō reuocatur quod eſt verum niſi ex cauſa ingratitudinis. Ita no.ver.parati.ꝙ q nō ſeruat ꝓmiſſa negligēdo ita rumpit fidem ſicut ſi non ſeruaret agēdo. ☾ In glo.ſuper ver.tradidiſti.oppo.contra tex.dum dicit vel ei tradidiſti.ſubaudi ꝛ dominium tranſtuliſti alſ non poſſet procedere quod ſtatim ſequit ꝛ illū manumiſiſti ꝛc.vt.j.ſequitur in glo.ꝛ huic ſo.ꝛc.nam ſi ita fuit ille contractus fuit do vt des. ergo datur actio pre.ver.ꝛ per cōſequēs debet ceſſare actio de dolo: vt in l.ij.ſ.eo.ſol.duobus modis primo ꝙ nō fuit cōuentuz vt ſibi dares ꝛ ille manumitteret:ſz vt tu manumitteres.licet poſtea ex mera volūtate ſibi dederis vt ipſe manumittat vnde ille cō tractus non denominatur ab eo ꝙ voluntate feciſti:ſed a conuentione p̄ce.q̄ fuit vt faceres:vel dic ꝙ etiā ſi fuit cōuentum vt dares ꝛ ille manumitteret adhuc dicit facio vt des qñ illa datio non fiebat ꝓpter ſe ꝛ ad hoc vt remaneret penes te.ſic ordinabatur ad factū vnde pro facto debet reputari.ſm gloſ.
4 quā no. †Et ſic econuerſo qñ factū ordinaretur ad dationē diceretur potius datio ꝙ factum inſpecto fine vt in.l.qui reo.ℸ. rome.ff.de ſo.ꝛ ita no.in.ℸ.quid ſi faciam.per gl.ꝛ per hoc determinat Barto.q.ſi dicat ſtatutum ꝙ pena appoſita obliga

a ☾ Inter liberā ꝛ ſeruū. Add̄. c.j. d̄ ꝙiu.ſer.ꝛan d̄ bēꝫ cū ꝑua efficit irregularis ꝛ an poſſit ꝓmoueri. vid̄ tex.ꝛ glo.in.c. oībus.xxix.q.ij.

b ☾ Sacramētū. i. rei ſacre. Add̄. c. mult.j.q.j.c.ſacrificiū. de ꝙſec.diſ. ij.ꝛ Abb.in rub. de bapti.

BIU Cujas

tioni dandi illud qđ consistit in pondere numero vel mẽsura non posset peti tanq̃ apposita in fraudem vsu. Secus si obligationi facti qđ etiã videtur de iure omnni. ⁊ notatur in.l.cũ alias. ff. de vsur. Et duo compromiserunt ⁊ promiserũt parere laudo sub pena. istud parere laudo est facti ⁊ in factum sonat pone ergo q̃ arbiter cõdẽnauit ad dandum. c. in certũ termiñ: quia si nõ dat: an possit peti pena. videtur q̃ sic. quia fuit apposita obligationi facti si nõ pareret laudo sed in laudo venit datio. ergo reputatur datio ⁊ non factus ꝑm Bart. de quo per eũ in.l.quinta. §. fi. ff. de verbo. obli. ⁊ dicit Bal. se vidisse pluries de facto. Jn glo. ibi licet in faciendo fuerit peruentũ. Jsta est truffa ꝑm Pe. quia an sit facio vt des. vel do vt facias non debemus inspicere a quo istorum primo inceperit executio. sed sicut in contractibus emp. ⁊ vendi. loca. ⁊ cõduc. an dictus contractus assimilatur ex vna parte dicitur loca. ex altera conductio a quacũq̃ inceperit. ita hic ex parte illius qui debet dare do vt facias ⁊ si dedit ⁊ sibi nõ fiãt habet act. prę. ver. Ex parte vero illius q debet facere dr facio vt des: ⁊ si fecit: ⁊ sibi non detur nõ competit act. prę. verb. vt detur. sed actio de dolo: quatenus interest se nõ feciſſe: vt in. d. §. quid si faciam. vt in hac.l. nec obstat lex cum mota supra allegata quia ibi ex facto aderat vtilitas aduersario quo casu non habet locũ ista l. nec. §. quid si faciam vt putet. in.l. solẽt. in prin. ff. de prę. ver. hic vo non aderat vnde essent inequales si posset agere vt sibi daretur: ⁊ sic adesset nec est dare aliam rationem. ¶ Sed contra hoc extra glo. op. quia imo adest aduersario ius patro. eo casu quo sibi fuit data ancilla ⁊ ipe manumisit. fol. ex illo iure nõ dicitur effici locupletior: vt no. in.l. naturales. in fi. ⁊ sic nõ videt adesse. ¶ Jtem adhuc cõtra. quia saltem adest libertas huic ancille de volũtate aduersarii: ⁊ sic videtur adesse ipsi aduersario. argu. in.l. solutam. ff. de solu. propter hanc opp. Pe. ⁊ Bar. recedunt ab isto intellectu. ⁊ fatẽtur q̃ hic compe. act. prę. ver. si iste vellet agere: vt sibi impleret: sed nolebat ad hoc agere: sed rescindere contractũ per cõdi. ob causam quam imperator dicit nõ competere: sed loco eius dari actionẽ de dolo: hoc non placet. vt detur hic act. prescrip. ver. vt impleatur contractus tanq̃ sibi adsit. quia libertas est inestimabilis. Et sic non videt ex hoc locupletior sicut nec ex patrona. preterea glo. in. §. q̃ si faciam exemplificant illum tex. per hanc. l. sed quod opi. Pe. ⁊ Bar. sit vera magis facit tex. in.l. iurisgentiũ. versi. ideoq̃. ff. de pactis. ⁊ in.l. naturalis. §. sed si dedi. sed respõde quia ibi ille q debebat dare dedit. sz male dedit: quia res fuit euicta: tamen quia dando videtur contractũ approbasse. licet enim ex eo qđ fecit aduersarius nihil sibi adsit: potest cõuenire prescriptis verbis vt iterũ det sed si nullo modo dedisset cõtractum nõ probasset. ⁊ sic non potest cõpelli ad dandum per aliquã actionem prescriptis verbis vel de dolo: sed solum daretur actio de dolo ad interesse: quia fecit si factum nõ erat repeti. alias non posset cõpetere condi. ob causam cessaret actio de dolo. Duo ergo requirũtur vt ꝓcedat ista. l. ⁊. §. qđ si faciã. s. q̃ ex facto nihil adsit aduersario. ⁊ qđ factũ sit repetibile tũc datur actio de dolo que nõ est nisi vna ⁊ altero istorum deficiẽte non daretur sed daretur actio prę. ver. vel condi. ob causam ⁊ illa est veritas. d. Raph. recedit a tramite omnium ⁊ dicit qđ in contractu facio vt des indistincte facienti contra nõ dantem datur actio prę. ver. ⁊ vt detur per iura supra allega. ⁊ non ob. §. q̃ si faciam. quia dũ ibi tex. dicit nõ competere aliam actionem nõ loquitur de prescrip. verb. sed de alia speciali actione de qua fuerat locutus in precedẽti. §. sed hec est truffa. quia in precedẽti. §. dũ loquitur de ciui. act. loquitur de ac. prescrip. v. Et eo mõ verisimile est q̃ intellexerit in. §. quod si faciaz. ⁊ ad iura in quibus se fundat. videlicet in.l. iurisgentium. versic. ⁊ ideo etiam si. l. naturalis. §. sed si dedi. ⁊ l. solent. responsum est
5 supra ⁊ clare. †Et conclude in effectu q̃ vna tantum est actio de dolo que datur in contractu innominato facio vt des licet ex dictis Pe. ⁊ Bar. colligatur q̃ sint due. Jtem q̃ illa competit solũ qñ defecit actio prescrip. verb. quia ex facto nihil adest aduersario. ⁊ deficit condi. ob cãm quia factũ est in repetitiõe: licet dissz Rapha. teneat q̃ etiam qñ nõ deficit actio prescrip. verbis qz adest aduersario potest dari de dolo actio. dicens qđ actio ꝑscrip. verbis est generalis. vt in.l. j. ff. de prescri. ver. ⁊ l. quot. ⁊ sic potest concurrere cum actione de dolo sicut cer. q dicto sine causa: vt no. s. eo. l. ij. sed ista ratio nõ placet quoniam actio prescri. ver. reperit etiaz specialis vt est illa que datur ex pacto incõtinẽti apposito: vt in.l. ij. j. de pact. iter emp. Et nos loquimur de spãli que oritur ex contractu innominato. ⁊ licet aliquando sit generalis. s. in tertio casu quando defecit nomẽ contractus ⁊ est equum actionez dari. vt. d. l. j. ⁊ l. quo. ⁊ no. in l. ex placito. j. de re. permu. tamen est subsidiaria. quia nõ dat vbi alia dat: sed vbi omnis alia specialis deficit: sed certi con-

dictio generalis ⁊ etiam sine causa nõ sunt subsidiarie imo cõ currunt cum aliis specialibus nominatis. Jdeo non est bona comparatio. Jtem tertio cõcludo q̃ ista actio de dolo non surrogat loco act. prescri. ver. deficientis. vt detur ad obseruantiã cõtractus vel ad interesse: qz non seruat lz glo. hic que incipit actio. ꝑscri. ver. deficiente ⁊c. innuat contra. quia vt supra dixi non extat rõ quare potius deberet dari de dolo q̃ prescriptis verbis si ad hoc daret: sed surrogat loco condictionis ob causam: vt det quatenus interest eũ nõ feciſſe qđ facit ita intelligitur v. ⁊ sic ad estimationẽ ancille manumiſſe: nõ det mãcipium promissum vel ad estimationẽ mãcipii. nec obstat lex naturalis. in fi. de ꝑscri. v. vbi tale interesse de quo hic venit in actiõe prę. ver. qz ibi non poterat dari ad aliud alias daret ad illud ⁊ non ad hoc ⁊ ex ꝑdictis remanet ista. l. declarata melius forte q̃ per alium. sunt subtilia ⁊ speculatiua. ¶ Ultimo glo. pe. que icipit. quia adhuc qui etiam in aliis quã inuenit per traditionem non transfertur dominium nisi per aliam partez sit contractus adimpletus vel habita fides de hoc de quo vide per Bar. in.l. si seruus. §. loca. ff. de fur.

2 ¶ Forma libelli in actione in factum que datur loco actionis de dolo contra patrem.

3 Pupillus vel pupilla possunt emancipari ⁊ pater tunc erit eorum legitimus tutor.
Pater qñ administrat bona filij tãq̃ tutor tenetur sibi reddere rationẽ non sic quando vt pater ⁊ legitimus administrator ratione vsusfructus qz filius sit in eius potestate.

1 SJ superstite. †Cõtra patrẽ nõ datur actio de dolo nec etiam exceptio seu replicatio sed loco earum dat actio vel exceptio seu replicatio in factum. h. t. in effectu ista
2 lex: ⁊ hoc ꝓpter reuerentiã paternalem. †Et ideo in libello qñ concludit non debet fieri mẽtio de dolo patris: vt dicatur qđ nõ debet locupletari ex dolo suo vel q̃ ipse decipit filium: sed oportet verba temperari: vt dicatur q̃ non cõgruit bone fidei filiũ debere remanere in dãno ex tali cõtractu. ⁊ si aliter fieret reiiceret libellus officio iudicis tãq̃ ineptus tanq̃ fuerit intẽtata ac. vel excep. doli. hoc voluit tex. in.l. nõ debet. in fi. ff. eo. ⁊ pone hic casum p. l. sub ptextu. s. de transa. excepto qđ illa loquitur in extraneo: ista in patre: ⁊ ideo ibi datur act. vel excep. doli. seu replicatio hic in factũ. ¶ Jn tex. ibi postea trãsegisti eũ eo bona fide subaudi ⁊ ipsum liberasti ab eo quo tibi tenebatur act. tu. propter malaz administrationẽ: ⁊ hoc feciſti dolo eius inducta vel nõ inducta tñ ipse nõ obseruat transactionem ex parte sua vnde vis eũ rescindere: ⁊ agere ad id qđ tibi tenebatur. Querit ergo qua actione tibi ꝓuideat: ⁊ rñdetur cũ distinctione aut tu liberasti eũ per pactũ ⁊ tũc ac. tu. nõ fuit ipso iure sublata sed ope excep. ex quo sequit licet in ter. nõ dicatur q̃ possis agere act. prima tute. Et si excipiat de trãsact. replicabis in factuz: quia nõ bona fide se habuit. ⁊ sic obtinebis in act. intenta. Si autẽ facta fuit per accep. ꝑce. aqui. stipu. per quã actio post tute. fuit nouata ac ipso iure peremꝑta tũc ad eã non potes amplius recurrere: sed loco actionis de dolo que daretur contra extraneum datur tibi actio in factũ. ⁊ hoc
3 est qđ sequitur. ¶ †No. ergo ex hac lege in princi. q̃ pupillus vel pupilla possunt emãcipari. item quia pater erit tunc ipsorum legitimus tutor. Jtem q̃ quãdo pater administrat bona filij tanq̃ tutor tenetur sibi reddere rationem: non sic quãdo vt pater ⁊ legitimus administrator ratione vsusfructus quia filius sit in eius potestate. vt. j. de bo. que libe. cum oportet. §. non autem bypo. ⁊ adde quod no. Bal. s. de epi. ⁊ cle. in.l. orphanotrophos. ante fi. ibi vltimo ⁊c.

2 Jndicia per q̃ potest ꝓbari dolus ⁊ qualia esse debeant.

3 Quando non sit necessaria probatio doli ex indicijs sed ipso iure presumatur.

4 Dolus verus in quibus differat a dolo presumpto.
Verbum culpa quid comprehendat.

1 DOlum ex insidijs. †Nota hic qđ ea que cõsistũt in animo vt dolus qui prouenit a malo animo nõ possunt directo probari per testes quoniam animus hominis soli deo notus est vt dicit gloss. insti. de actio. §. eque. sed bene potest probari per indicia que proueniũt ex interioribus actibus: qz per exteriora cognoscunt interiora.

2 ¶ †Jtem no. q̃ talia indicia debẽt esse perspicua. id est q̃ nõ possunt interpretari nisi in malũ: secus quãdo in malum ⁊ in bonũ: quia tunc presumptio fieret potius in bonam partẽ gl. ponit exemplum de primo in scholaribus hispanis qui inuitauerũt quẽdam ad prandium: ⁊ ipsum inebriauerũt: vt induceret ad fideiubendum pro eis. Nam ille actus inebriãdi nõ potest interpretari nisi in malũ qđ apparet ex eo quod postea fecerunt.

BIU Cujas

3 fecerũt.¶†In glo.ibi sed fallit.s.istud qđ hic dicit ꝙ sit neces
saria probatio ex indiciis.nam aliquando nulla necessaria est
ꝓbatio doli etiã per insidias sed ipso iure presumitur ⁊ istud
contingit quãdo quis nõ facit illud ad qđ tenetur.⁊ scit se te-
neri vnde si delata est alicui tutela:⁊ ipse hoc sciuit ⁊ nõ admi
nistret nec sit impeditus presumitur hoc dolose facere.⁊ idem
in quolibet administratore:vt in ꝓcuratore nõ faciendo illud
ad quod faciendũ tenetur.ff.manda.l.si procuratorẽ.§.igno-
rantes.ver.dolum.Itẽ in casu legis dolo ad le.fal.Item quã-
do quis asserit scienter illud de quo nõ est certus an sit vel nõ
asserit pro firmo.cum non sit verum quia nõ debet esse facilis
ad temerariam assertionem vt.l.si quis affirmauerit.ff.codez.
iuncta.l.iul.post prin.ff.de acti.empti.Item quãdo in rebus
depositis non adhiberet candẽ diligentiã quã in suis: quod
4 dic vt in.l.ꝙ nerua.ff.deposi.¶†Et ille dicitur dol⁹ presum-
a ptus a iure sine alia probatione qui dolus dicitur culpa[a] lata
quãdo autez probatur per indicia dicitur dolus verus ⁊ dif-
ferunt in multis quoniaz a vero dolo minor nõ excusatur: vt
in.l.auxilium.ff.de mino.Sed a presumpto sic vt in.l.vbi exi-
gitur.⁊ ibi no.ff.de eden.Itẽ dolus presump.recipit ꝓbatio-
nem in contrarium.per alias conie.cuz presumptio regulari
ter recipiat probationẽ in contrariuz:vt.j.de probatio.l.siue
posside.⁊ ibi no.⁊ vna presumptio iuris tollit alteraz.vt in.l.
cum de indebito.ff.de proba.Sed quãdo dolus verus proba-
tur non sic recipitur coniectura in contrarium.Debes autem
scire ꝙ illud verbum culpa est generale ⁊ comprehẽdit sub se
dolum verũ qui dicitur culpa latissima:⁊ presumptio que di-
citur culpa latior ⁊ dissoluta negligentia que nõ est dolus sed
dolo cõparatur in pluribus ⁊ dicitur culpa lata.vt.l.lata.ar.
b de verb.ob.⁊ etiã culpa leuis ⁊ leuissima[b] qđ plene ꝓsequere.
⁊ etiam vtiliter.vt ponit Bar.in.d.l.qđ nerua.Et ꝙ illud v̄-
bum culpa sit generale patet ex glos.que est in.l.si ex causa.§.si
mulier.ff.de mino.vbi omnino vide.

2 ☞Contractus bonefidei quando reddantur nulli propter
dolum dantem causam contractui.
Cuius nature est contractus eiusdem debet esse distractus.
3 Repudiatio hereditatis ꝙ sit stricti iuris.

1 SI maior.†Repudiatio hr̃ditatis facta per dolũ alterius ad quem fuit deuoluta non redditur propterea nulla.sed contra illuz per acti.de dolo succurritur ad interesse. h. d.
2 ¶†Oppo.pro declaratione glos.ꝙ ista repudiatio heredita.
cui dolus dedit causam sit ipso iure nulla.⁊ sic cõpetat act.de
dolo.Sed possit hereditatem adire:quia dolus dans causaz
cõtractui bonefidei reddit ipsum ipso iure nullum:vt.l.elegã
ter.in prin.ff.eo.sed pe.heredi.est bonefidei ergo ⁊ repudiatio
eius.similiter debet esse bonefidei:quia cuius nature est cõtra
ctus eiusdẽ debet esse distractus:vt not.in.l.sub pretextu.la.j.
s.de trãsac.⁊.j.titu.j.de tute.ergo debet reddi nulla ista repu-
diatio.glo.in effectu respõdet verũ esse quod enim contractus
bonefidei redduntur nulli propter dolum dantem cãm cõtra
c ctui[c] quando sunt tales que non trahũt secum executionem vt
d venditio.Nam ex sola venditione non transfertur dominiũ:[d]
sed requiritur traditio que est executio.⁊ tunc licet cõtractus
sit ipso iure nullus cuz nulla oriatur obligatio si tamẽ postea
sequatur executio:q2 res tradatur illa non est nulla.imo trans
fertur dominium vnde dicit Bul.precessit vẽditio vt ĩfirma.
quia dolus dedit ei causam ⁊ secuta est traditio infirmãda p
actionẽ de dolo ⁊ notatur in dicta.l.elegãter.sz repudiatio he-
redita.posito ꝙ esset bonefidei trahit secum executionẽ:q2 sta
tim abdicat repudiantez a potentia amplius adeundi. Nec
alia executio facti requiritur.⁊ ideo comparatur venditiõi fa
cte per dolum:⁊ postea executio manda.per traditionez quo
casu ad actionẽ de dolo recurritur vt rescindatur traditio.ita
hic.hec est intentio glo.licet per verba obscura quam Barto.
valde notat dicens ꝙ sentit id quod supra dixi ꝙ cuiuscunqz
qualitatis est cõtractus eiusdẽ sit distractus.⁊ ꝙ dolus dans
causam alicui actui qui trahit secum executionem non reddit
ipsum nullum ipso iure.sed facit eum annullare per actionez
de dolo in effectu tamen hoc casu non recuperat hereditatem
sed estimationem eius quia datur ad interesse:vt idem videt
in peti.heredi.si quis per doluz inductus adiret quia statim
efficitur dominus absqz alia appellatiõe.Et sic trahit secum
executionem.nam contra dolum inducentem habet actionez
de dolo.⁊ etiã excepti.doli.si ille erat creditor hereditarius:vt
3 in.l.fin.ff.eo.Alii dicunt†ꝙ repudiatio hereditatis est stricti
iuris:quia non numeratur vt.§.actionum.ideo non est nulla
ipso iure sic nec transactio vel liberatio:vt.s.codez.si supersti.
⁊ in.d.l.sub pretextu.l.j.⁊ in.l.actione.de trãsac.s.Et ista ma
gis placent.sufficit.

1 OPtimum.†Hec actio debet hodie per hanc legẽ infra biẽnium cõ-tinuuz moueri ⁊ terminari:alias ipso iure tollitur ⁊ illud tempus currit absenti ⁊ etiã ignorãti. h.d.
ante istam legem durabat anno vtili ⁊ sic nõ currebat absenti
nec ignoranti.vt.s.eo.l.nõ possunt.Succurritur ergo ĩpedito
agere propter absentiã vel ignorantiã per restitu.in integ.per
clausulam generalẽ si qua mihi iusta causa de qua in.l.j.in fi.
ff.quibus ex cau.ma.quã debet petere:⁊ expediri facere infra
quadriẽnium cõtinuũ a die cessan.impedi.⁊ sic a die scientie
⁊ reuersionis:vt in.l.fi.j.de tem.in integ.restit.⁊ sic illud qua
driennium est vtile a principio.quia nõ incipit currere impe-
dito ne sequatur inconueniens ꝙ currat:⁊ ex eadem equitate:
quia non debet dari restitutio ad restituendũ vt no.in.l.inter
dũ.ff.de mino.postꝙ autem ĩcepit currere est cõtinuũ sed biẽ-
niũ de quo hic est continuum tam a princi. ꝙ ex postfacto q2
incipit currere absenti ⁊ ignoranti.ecce ergo.¶In glo.super
ver.abfuerit ibi vel numerus.Tu dic ꝙ omnes iste solutiões
sunt vere in se ⁊ possunt simul coniungi vt patet ex predictis.
nam ante istã.l.dabatur annus vtilis:vt in.d.l.non possunt.
que hodie corrigitur per istam vt in prima ⁊ secũda solutiõe.
Et resti.conceditur ei qui fuit absens ex causa reipublice que
in hoc est priuilegiata:secus si ex causa mere voluntaria vt in
vltima ⁊ penultima solutione.

¶De in integrum restitutione minorum. Rubrica.

2 ☞Actio de dolo ⁊ actio qđ metus causa in quibus differãt
a restitutione in integrum.
1 ¶†Super gl.rubrice ibi dictũ est supra.Dic.s.duobus titulis
2 prece.†⁊ sic actio qđ metus causa ⁊ actio de dolo dicuntur re-
stitutorie.Ideo in.ff.primo ponitur titulus generalis de re-
stitutione in inte.⁊ postea ponitur titulus qđ metus causa de
dolo ad notanduz quod sunt restitutorie.sed nõ ita hic:⁊ hoc
forte quia proprie restitutio in integruz dicitur illa que fit of
e ficio iudicis nobili[e].Ideo si statutum loqueretur de resti. ĩ in
tegrum intelligeretur de illa in dubio nõ de ea que fieret iure
actionis cum verba eius sint proprie intelligenda:vt in.l.iij.§.
hec verba.de nego.gest.Sed vnde ꝓcedit ꝙ precedẽtes fiant iu
re actionis:⁊ sequentes fiant offi.iudi.Respõdeo hoc intelli-
gitur ex verbis edicti pretoris:q2 in edicto quod metus causa
de dolo pretor per suum edictum infringit actum gestum per
metum vel dolo sine ministerio iudicis vinctis dum dicit ra-
tum nõ habeo ad iudiciũ.i.actionem:vt in.l.j.quod metus cã
⁊ in.l.j.§.j.ff.de dolo.Sed in edicto de minorib⁹ cõmittit hoc
fienduz iudici causa cognita.nam nõ improbat semper gestuz
cum minore:sed ita demũ si ledatur sui facilitate vel dolo ad-
uersarii vnde dicit vtiqz que res fuerit animaduertaz.que ver
ba intelliguntur ad iudicem directa vt adhibeat cause cogni
tionez:vt.l.j.§.j.iũcta.l.quod si minor.in fi.ff.de mino.⁊ istud
officiuz iudicis nobile quo rescinditur actus celebratus cum
minore dicitur offi.rescissorium ⁊ durat quadriennio ꝯtinuo
quo expedito datur actio vtilis que dicitur rescissoria ⁊ preto
ria:⁊ durat anno:vt.l.fi.j.ex qui.cau.maio.sed actio de dolo.⁊
quod me.cau.sunt personales.⁊ durant.xxx.annis nisi contra
possidentem titu.pro bona fide:q2 tunc longo tempore tollũ-
tur:vt.l.iij.s.quod me.cau.

2 ☞Que dicatur dissimulatio.
3 Qui permittit labi tp̃s prescriptionis seu intra qđ põt actum
facere censetur tacite renuntiare que taciturnitas habet in se
consensum in iure nondum quesito ⁊ quid in querendo.
Prescriptio longissimi temporis ꝙ nõ tollat naturalem obli
gationem ⁊ quando.
4 Minor eoipso ꝙ renuntiat querele inofficiosi testamenti di-
catur lesus absqz eo ꝙ probet lesionem.
5 Solus tutor an possit facere pacem de morte patris pupilli.

1 ILlud.†Minor lesus in renuntiãdo que rele inofficiosi testamenti tacite vel expresse restituitur in integ.h.d.Et primo loq tur in maiore secund gl. vsqz ibi nec hoc post-ea in minore nos possumus intelligere totaz in minore.Et in prima parte dicit esse ĩspiciẽ-
dum an sit renuntiatum querele vel non:q2 si non esset renun
tiatũ nõ esset necessaria restõ in integrũ.Secũda vero loquit
quando fuit renuntiatũ que renũtiatio in effectu nõ nocet pa
rat sibi preiudiciũ:quoniaz aduersus eã ꝯpetit restitutio licet
2 mero iure valeat.¶†In tex.ibi tacita dissimulatione dicitur
f dissimulatio[f] quãdo tacuit per quinquẽniũ quo durat quere
la:vt.j.de inoffi.test.l.si quis filium.in fi.Gl.tũ hic intelligũt
qñ approbasset iudiciũ defuncti acceptãdo legatuz sibi factũ

a ¶Dol⁹ dr culpa. Addõ Car.zaba. ĩ.c.j.ĩ.v.q.de com mo.⁊ q dol⁹ dica tur ver⁹ ⁊ q pre-sumpt⁹.vide per alex.de imo.ĩ cõs. ciij.co.v.in.j.vol. Fran.cur.

b ¶Culpa leuis ⁊ leuissima. addõ q̃ dicat culpa leuis sima.viđ p bar.ĩ l.ꝙ nerua.ff.đpo si.p Car.zaba.cõ si.j.ĩ.x.q.đ cõmo.

c ¶Dolũ dãtẽ cãm ꝯctui.addõ an do-lus dãs cãz ꝯctui de iure cano. red dat ꝯctũ ipo iure nullũ.vide p bal. ĩ.c.vnico.ĩ fine.ex tra de plus peti.

d ¶Trasfert dñiũ Addõ an trãsfera tur solo ti. viđ in l.pe.C.de rei vẽ.⁊ in.l.traditiõib⁹. C.de pac.

e ¶Nobili.Adde Bar.ĩ.l.in cause. la.ii.⁊ in.l. si mi-nor.ĩ pri.⁊.§.fi.ff. de mino. ⁊ adde ꝙ lz dicat officiũ iudicis tñ venit appellatiõe actio nis ita Bart.ĩ.l. j.§.idẽ põponi⁹. el.ii.ff.đ dol.cur.

f ¶Dissimulatio. Adde ꝙ de dissi mulatione hr̃ ĩ.l. j.C.đ deser. li.xii. ⁊ dissimulatio hr̃ loco ꝓhibitionis ita spe.ĩ ti. de lo-ca.§.sexto.ver.se-xto q̃rit.⁊ ꝙ sola dissimulatiõe tol lat iniuria adde Spe.ĩ ti.de iniu. post prin.⁊ hr̃ in-sti.de iniur. §. fi. Cur.

BIU Cujas

in testamento in quo erat hereditatus vel aduocando pro here-
rede instituto. Certe ista non est proprie dissimulatio cum isti
actus consistant in faciendo. fateor tamē q̄ p ipsos inducitur
tacita approbatio: ⁊ renuntiatio querele sed dissimulatio ꝙsi
3 stit in tacēdo ſm Bart. ¶ †Ex quo not. q̄ ille q̄ pmittit labi
temporis prescript. seu intra quod potest actum facere censet
tacite renuntiare. ⁊ sic ista taciturnitas habet in se ꝙsensuz qō
est verum ſm Bald. in iure nō dum quesito sed querendo: vt
in. l. bonorum. ſ. qui admit. ad bono. pos. possunt. sed in iure q̄
sito perfecte non habet consensum per ea que no. in. l. fi. rez ra.
ba. vbi glo. no. q̄ prescriptio longissimi temporis nō tollit na-
turalem obligationem. sed si haberet consensuz creditoris eā
tolleret sicut pactum de nō petēdo vt. l. stichum. §. naturalis.
4 de solu. ¶ †In tex. ibi nec hic subaudi preiudiciū sed hoc q̄ri-
tur an si renuntiasset expresse vel tacite neccesse habeat proba-
re se lesum cum petit restitutionem videtur q̄ sic: vt. ſ. eo. l. mi-
norib⁹. ⁊ sic habebit necesse ꝓbare q̄ hereditas paterna erat
locuples ⁊ intererat sua nō exclusa querela. ⁊ q̄ erat iniuste ex
heredatus. Contrariū hic determinat Bal. dicēs q̄ eoipso q̄
quis renūtiat censetur lesus ⁊ sic non habet probare lesionem
alio modo per glo. que est in. l. si iudex. ff. de mino. ⁊ per aliaz
que est. ſ. eodem. l. si intra etatem. Tene menti ⁊ hoc etiā vide
tur de mente glo. fi. huius legis. ¶ In glo. magna circa fi. ibi
vel tertio dic istam tenet Bar. sed non videtur vera quia lex il
la est antiqua sicut ista. per. l. autem fi. eiusdē tituli bene posset
dici q̄ corrigatur: quia illa est lex noua. ⁊ vult q̄ minor ipo iu-
re reseruetur illesus aduersus cursum prescriptionuz que olī
currebant contra ipsum. Unde videtur dicendum q̄ secunda
precedens solu. sit verior. ⁊ etiā iure veteri ista prescriptio qn-
quennalis non currebat ipso iure minori odio querele: vt in
illa. l. ſ. ⁊ q̄ ista intelligatur secūdum illā: ⁊ sic verbum cade-
re proprie ⁊ improprie ponitur prout refertur ad diuersa ſm
5 glo. ¶ †In glo. ibi vel dic. per istam gloss. videtur si esset vera
q̄ sicut non valet renuntiatio querele expressa vel tacita odio
q̄rele. ⁊ propter iniuriam factam filio ita non valet pax facta
per minorē de morte patris propter iniuriam magnam factaz
ipsi filio etiam si fiat cum autoritate tutoris vel curatoris: con
trarium tamen determinant doc. quia interest minoris nō sta
re in inimicitia: ⁊ dicūt q̄ ēt solus tutor si pupillus est infans
possit eam facere maxime cū autoritate iudicis. de hoc tangit
Bal. in. l. pactum curatoris. ſ. de pac. ⁊ hic per Lyn. ⁊ eundez
Bal. facit. ff. de mino. l. minoribus.

1 **Et tempore.** †Numerus liberorum non supplet etatem quātuz ad
denegādum restitutionez in integrū. hoc dicit. sed
quantum ad bonores sic vt est glo. fi. ¶ In text. ibi
accipere debuit. subaudi ⁊ non accepit. ⁊ sic fuit portio sua ad
te deuoluta per ius accrescendi. ipsa vero petebat restitutionē
in integrum. Tu excipiebas q̄ non erat audiēda: q̄ tempore
quo fuit exclusa per negligentiam erat. xx. an. ⁊ habebat q̄nq̄
liberos incolumes q̄ representabat quinq̄ annos. vt in. l. ad
rē. de mu. ⁊ bo. ⁊ sic fingebatur esse maior. ⁊ aduersus actum
preiudicialē gestum: ⁊ tpe quo quis est maior. xxv. ann. vel fin
gitur esse non datur restitutio vt. ſ. de bis qui ven. eta. impe. l.
ii. Ista vero fingebat esse maior: imperator respondet q̄ pro-
pter hoc nō excluditur si est infra tēpus petēde restitutionis.
q̄ numerus liberorū bene prodest patri. vt faciat ipsuz habi-
lem ad bonorē. ⁊ habeatur pro maiore. non autem debet noce
re vt eum excludant a resti. in integ. hoc vult ista. l.

2 ☞ Judicium agitatum per adultum etiam si curatorem nō
habeat non valet.

Pupillus si contrahit sine tutoris autoritate contractus est
ipso iure nullus etiam si tutorem non habeat ⁊ quid in prodi
go cui bonis interdictum fuit.

3 Minor hodie non potest alienare res mobiles cum autorita
te tutoris vel curatoris sine decreto iudicis nisi sint tales que
seruando seruari non possunt.

Autoritas tutoris vel curatoris interueniens vel iudicis de-
cre tum facit actū valere mero iure sed non excludit minorez a
beneficio restitutionis in integrum si fuerit lesus. ⁊ nu. §.

4 Prodigus cui fuit bonis interdictum habens curatorem in
quibus equiparetur adulto curatorem habenti ⁊ q̄ talis pro
digus non possit testari.

5 Si aliquis est minor ⁊ etiam prodigus ⁊ datus fuit sibi cura-
tor. an iste poterit obligari naturaliter sine curatore tanq̄ mi
nor non prodigus ⁊ etiam testari an neutrum possit tanquā
prodigus.

6 Adultus hīs curatorez ⁊ pupillus in quibus equiparentur.

7 Autoritas iudicis an possit supplere defectum tutoris vel cu-
ratoris.

1 **Si curatorem.** †Bona lex cōtractus
celebratus ab adulto
curatorem habente sine illius autoritate non valet
ipso iure. Ideo non est necessaria restitutio in inte-
grū. sed si cū autoritate illius valet mero iure. Sed si est lesus
competit in integrū restitutio. b. d. ⁊ semp allegatur q̄ est me
lior in hoc q̄ aliqua que sit in iure, ⁊ melius declarat hunc arti
2 culum. ⁊ habet locuz in actibus extraiudicialibus: †sed in iu
dicialibus etiam si curatorem non habeat non valet iudiciuz
agitatum per eum: vt no. in. l. cum minores. ſ. si aduer rem iu.
¶ In tex. ibi post pupillarem etatē hoc ideo dicit quia intra
pupillarē etatē si pupillus ꝙtrahit sine tutore nō distinguitur
an ipm habeat vel nō. Sed indistincte ꝯctus est ipso iure nul-
lus cū nō habeat legitimū administratorē bonorum suorū vt
l. iusiurandū qō ex cōuentione. §. j. ⁊ ibi no. ff. de iureiuran. sed
post pupillarē etatem habet administrationez bonorū a iure
cōcessam nisi sibi auferatur p quā cēsetur sibi interdicta sic vt
prodigo cui bonis interdicit. ⁊ dat curator. b. d. iste text. nō tñ
habet eam perfecte: quod patet: q̄ si leditur datur sibi in inte
grū restitutio vt i fin. ¶ In fi. tex. ibi cā cognita. ſ. an sit lesus
vel nō sed hic nō attēditur in primo casu quādo cōtractus est
ipso iure nullus vtrum lederetur si valeret vel non nam etiaz
si nō lederetur nō valet propter defectū solēnitatis. Itē intel-
lige hic in his ad que extēdit curatoris administratio. sed in
his ad que nō extendit peride est ac si curatorem nō haberet. ⁊
sic valeret actus mero iure licet factus sine illius autoritate: vt
no. per gloss. in. l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebel. in vna sol. glo.
pone exemplum vt in. l. in copulandis. ſ. de nup. ⁊ hoc est sin-
3 gulare. ¶ †In glos. sup verbo res ibi vel hodie hoc ideo dicit
q̄n ante legē. j. qui tutores. ſ. de admi. tuto. minor poterat in-
distincte alienare res mobiles sine iudicis decreto. ⁊ sufficiebat
autoritas tutoris vel curatoris: hodie per illam legem non: ni
si sint tales que seruando seruari non possunt sed requiritur
decretum iudicis sicut in alienatiōe rerū immobilium. autori
tas autem tutoris vel curatoris interueniens vel iudicis de-
cretum facit actum valere mero iure. sed non excludit minorē
a beneficio restitutionis in integ. si fuerit lesus: vt ifra si tutor
4 vel curator inter. per totum. ¶ †Pro declaratione glo. que in-
cipit quantū ad hoc op. q̄ ista equiparatio de adulto curato-
rem habēte ad prodigū nō sit bona: q̄n prodigus cui bonis
est interdictum ⁊ datus curator non possit testari etiam cum
curato. autoritate: vt. l. is cui bonis. ff. de testa. sed adultus cu-
rato. habens pōt testari ⁊ sine curato. autoritate q̄n illa se nō
extendit ad actus morientiū: vt in. l. aurelio. §. ii. ⁊ ibi no. ff. de
lib. leg. glo. fatetur q̄ ista equiparatitio nō est bona p omnia:
nō enim procedit in actibus morietium vel in vltimis volūta
tibus: in quibus prodigus est deterioris ꝙditiōis: quia sibi
interdicitur administratio ꝓpter eius culpā ⁊ defectū: nō sic
in adulto: sed in actibus inter viuos est bona. Primo q̄tū ad
effectum de quo hic cū nō valeat cōtractus sine curatore. ⁊ in
hoc bene dicit glo. itē quantū ad obligationē etiā naturalē vt
sicut pdigus sine curatore nō obligat naturaliter vt colligitur
ex. l. is cui bonis. ſ. de ver. obli. ita nec adultus sine curatore ſz
in hoc bene non dicit: q̄ video q̄ pupill⁹ doli capax sine tuto
re naturaliter obligatur vt in. l. j. ff. de noua. ergo fortius adul
tus sine curatore. In hac opi. resident gl. in. l. puberes. ff. de ver.
5 ob. de quo dic vt ibi plene p Bar. ¶ †Sed circa hoc queritur
pone q̄ aliqs est minor ⁊ etiam pdigus ⁊ datus fuit sibi cura
tor vtrū iste poterit obligari naturaliter sine curatore tāq̄ mi-
nor ⁊ non prodigus ⁊ etiam testari. An autez neutrum possit
tanq̄ pdigus: prima pars videt verior: q̄ ille curator cēsetur
datus tanq̄ minori nō tanq̄ pdigo: quia causa naturalis po
tius est inspiciēda q̄ accidētalis: vt no. in. l. q̄ habet. ff. de tute.
Bar. tenet q̄ ista pars sit va nisi ētyltra hoc fuerit sibi dat⁹ p
pter prodigalitatē licet non habeat curatorē tanq̄ prodigus:
sed tanq̄ adultus: sufficit aūt ad impediēdos dictos actus q̄
sibi fuerit bonis interdictū tanq̄ pdigo licet nō fuerit sibi da
tus curator vt prodigo: vt in. l. is cui bonis. ff. de testa. ⁊ de v.
ob. is cui. tene menti hoc dictū. ¶ Item queritur adultus ēt
habēs curatorē ⁊ cōtrahens cū illius autoritate restituitur in
inte. si ledat. ſ. si tutor vel curator interue. p totū qd in pdigo
ꝯhente cū cura. autoritate si ledatur. Quidā dicūt q̄ nō resti-
tuitur q̄ nō reperit iure cautū. Tu dic ꝛriū q̄ oīa beneficia q̄
dantur adulto dantur etiaz prodigo cui bonis interdictū est
vt non valeat alienatio bonorū immobiliū sine decreto iudi-
cis: ⁊ vt restituatur in integrū ⁊ vt prescriptio lōgi temporis
cōtra eū nō currat. vt est tex. cū glos. i. l. ii. ſ. j. de cura. fu. ad quod
ff. de priuile. credi. l. iiii. §. j. cum. l. seq. ⁊ se. per Bar. in. l. si ifan-
ti. ſ. de iure deliberā. ⁊ in. l. marcell⁹. ff. de fideiusso. ⁊ hoc tenet
hic Bal. ⁊ in. l. iij. ſ. qui admit. ad bo. pos. possunt. ⁊ no. ī addi.

Spe. ti.

BIU Cujas

Spe.ti.de prescrip.super rubri.ꝛ sic in hoc bona est equipara
tio.in alio tñ differũt etiã in actibus inter viuos:qz adultꝰ ha
bens rem cõem cũ maiore põt diuidere cum eo si prouoceꝛ ad
diuisionem ab illo:vt in.l.si pupillorũ.de re.eo.ꝛ.l.inter oẽs.ĩ
fi.ff.de pre.mi.secus in pdigo cui bonis est interdictũ:vt.ff.de
6 cast.pecu.l.ex castrẽsi.† Et sic recollige ex oĩbus pdictis duos
casus in qbus equiparatio nõ est bona etiaz in actibus inter
viuos.s.istum ꝛ etiaz aliũ quo ad naturalẽ obligationẽ:vt.ff.
diri.ꝛ alios duos in qbꝰ equipatio est bona.s.qñtũ ad nullita
tem actus celebrati sine ꝯcurato.ꝛ qñtũ ad bñficia que ꝯcedunt
adulto sz vlteriꝰ dicit gl.colligi ex hac.l.iũcta.l.certi cõdictio.
ff.qñ.ff.si cer.pet.qꝛ adultus curato.bñs eqparat pupillo qñ
pdigus pupillo eqparat vt ibi ergo ꝛ adultꝰ qui equiparat
a pdigo similiter pupillo cõparatª hoc tñ dicit gl.fallere in duo
bus casibus.in v.itẽ differt.tu adde tertiũ qñ iteruenisset iura
b mẽtũ qz ꝑ tolleret ᵇ bñficiũ restõnis adulto siue habeat cura
torẽ siue non:vt in auth.sacramenta.ĩ.si aduer.ven.ꝛ tñ nõ tol
leret eã.ꝛ pupillo ꝯhenti etiã cum tutore:vt ea.auth.colligit.in
7 ver.puberũ.a ffrio sensu fm Bal.C† Vlti.gl.qrit vtrũ auto
ritas iudicis possit supplere defectũ tutoris ꝛ curatoris ꝛ ar
guit p ꝛ ff. Tu dic fm bar.qꝛ si est actus in quo regrat vtraq;
autoritas tam tuto.ꝛ cura.qñ etiam iudicis.ꝛ tunc non suffice
ret solius iudicis:qz deficeret vnũ de substantialibus ita ꝓce
dit prima rõ gl.p.l.cũ his.ff.si ptor.ff.de trãsac.Aut est casus
in quo sufficit autoritas tutoris vel cura.Et tunc aut logmur
in actu liberationis q dicit necessarius.qz fit ex necessitate: vt
in solu.ꝛ tunc sufficit autoritas iudi.vt possit qs se pfecte libe
rare soluẽdo pupillo vel adulto sine tutoris vel curatoris au
toritate cum decreto tñ iudicis.ita loquit fm ar.glo.p parte
affirmatiua:vt in.l.ait prꝛetor.ff.permittit.ff.de mino.Aut lo
quimur in actu obligatorio vel volũtario ꝛ tũc aut loquimur
in adulto ꝯhente sine curatore sed cũ decreto iudicis.ꝛ dico qꝛ
sufficit siue curatorem nõ habeat siue habeat qñ etiam habẽ
ti cura.põt dari alius curatoꝛ:vt in.l.ventri.ff.de tu.ꝛ cur.da.
ab his.sicut ergo iudex posset dare alium curatorẽ qui autori
tatẽ prestaret.ꝛ valeret actꝰ.ita ꝛ ipse põt assumere vices alte
rius curatoris ꝛ faciet actũ valere:vt in.l.bonoꝛ.ĩ.qui admit.
ad bo.pos.pñt.ĩ.l.si infanti.in fi.ĩ.de iure delib.an habeat tu
torem tunc secus qñ tutorẽ habenti alius tutoꝛ nõ est dãdus
regulariter:vt.ĩ.ĩ quib.cau.tu.habenti per totũ ergo nec põt
iudex assumere sibi officium alterius tutoris qꝛ autem diri in
adulto vt iudex possit supplere defectũ curatoris procedit in
actibus extraiudicialibus non autẽ in iudicialibus in quibꝰ
requirit indistincte autoritas curatoris siue ipm habeat siue
non.alꝫ nõ valeat iudiciũ:vt no.in.l.cũ ꝛ minores.ĩ.si aduer.
rẽ indi.ꝛ iudex nõ potest hoc supplere quia ibi stat vt iudex.
ergo nõ potest stare vt pars seu administratoꝛ partis:quia ge
reꝛ vice duarum personarũ qõ esse non debet hic vt not. Bal.
in.l.fi.ff.necessitatem.ĩ.de bo.que lib.Item qõ in pupillo nõ
habẽti tutorem iudex supplere possit defectum illius intelli
ge dummodo iudex sciat qꝛ tutorem nõ habet ꝛ facit hoc ea in
tentione vt suppleat:ideo debet exprimere qualiter talis iu
dex sciens pupillum nõ habere tutorem.ꝛ volens supplere.ꝛ
etiam vt ꝓbatur ex.d.l. honorem.ad qõ facit.l.si seruus.ff.de
bo.pos.in ratione sui.

2 ☞ Qui etatem allegat debet eam probare.

3 Qualiter probetur minor etas.

4 Si ago cõtra te ad aliquam rem quam dico esse penes te.ꝛ tu
negas esse penes te licet probem qꝛ aliquãdo fuit penes te.nõ
tamẽ sequitur qꝛ hodie sit.ꝛ fallit in duobus casibus.

5 In libello in quo qs agit vt dñs si vult vti hac presumptiõe
dz asserere se hodie dñm:ꝛ tũc sufficit probare qꝛ semel fuerit.

6 Si solui tibi pecuniã tanꝯ debitã cũ nõ esset.ꝛ repeto eã per
condictionẽ indebiti ꝛ dico qꝛ erat indebita tẽpore quo solui
quam presumptionẽ inducam ad hoc probãdum.

1 **Si minorem.** † Qui petit restitutionẽ in integrum ratione mi
noris etatis necesse dz ꝓbare etatẽ quã allegat.ad
uersarius autẽ qui vult ipsum excludere necesse dz
probare qõ tempus restitutionis in integrũ petendę:ꝛ termi
nande iam est lapsum.h.d.Et primũ dictuz procedit siue alle
gatur minor etas agendo siue excipiendo:vt no.in Specu.de
acto.ff.i.ver.si ergo excipis.Nam si ago contra te ex contractu
celebrato tempore quo eras minoꝛ:ꝛ tu excipis de minori eta
te:ꝛ per modum conditionis petis te in integ.restitui fm for
mam traditam in.l.nam ꝛ postea.ff.si minoꝛ.ff.de iureiurã.ne
cesse habes probare etatem.ꝛ etiam lesionẽ sicut si de directo
2 ageres contra me.ꝛ peteres ꝯctum rescindi.†ꝛ ad hoc semper
allegat ista.l.qõ qui equitatem allegat eam ꝓbare debet siue
agendo siue excipiendo.Nam ꝛ reus habet necesse ꝓbare exce
ptionem:quia in hoc videtur actoꝛ:vt in.l.j.ff.de excep.ꝛ.l.in
3 exceptionibus.de proba.C† Qualiter autẽ probeꝛ etas mi
c noꝛ ᶜ vide plenissime per Bar.in.l.de etate.ff.de mino.ꝛ valde
subtiliter tractat hãc materiã.Et audiui a quodã cardinali
qui erat tpe suo qꝛ qñ bar.repetiſt illã.l.stetit per qnqz annos
ad cõpilandũ illam repeti.ꝛ ita dixit in cathedra.d.Cardina
li qui erat eius scholaris audiente.Et a me par molto verisi
mile poi che pose tãte subtilitade e belle cosse ch̃ glie vno mi
raculo:e vno scholare se vergognarebe adesso de dire che ha
uesse cõsummato pur a sei mese vna repetitiõe.Ida hoggi se
fanno repetitiõe da dozenna respecto a le soe lequale mentre
dureraño le legge seraño di perpetua fama e memoria.C In
glo.magna ibi secus aũt si ex aspectu appareat ffriũ declara:
qz si dico me fuisse minorem tpe contractus celebrati iam sunt
quatuor anni ꝛ peto resti.si nũc cum peto appareo ex aspectu
esse minor non habeo necesse ꝓbare.Nam si nũc appareo mi
nor fortius tũc debebam apparere ꝛ etas minor probatur ex
aspectu:qõ tñ dic vt.d.l.de etate.An itelligat de aspectu quo
ad iudicẽ an quo ad testes.C In glo.ibi:sed cum aliquando
fuit minor quare nõ semp presumit minor subaudi tam ꝯct
celebrati tpe qñ nũc cũ agit nisi ꝓbet ffriũ cuius ffriũ vult ista
l.qꝛ habeat necesse probare minorẽ etatem ad qõ gl.ñdet qõ
argumentatio ꝓcederet in his que tractu tpis nõ mutant:vt
est dñium.si probaui me semel dñm ꝛ assero me nũc dñm ꝓsu
mor dñs etiam si nõ probem nunc in me esse:qz dñiũ tractu
tpis vel de facili nõ mutat:vt in.l.si possidetis.ĩ.de proba.sed
ꝛ etas solo tractu tpis mutat:ideo nõ est bona argumentatio
4 de ꝑterito ad pñs.† alleg.glo.duo similia:vnũ in possessiõe q̃
de facili pdit vt in.l.si qs vi.ff.differentia.ff.de acq.pos.vnde si
ago ꝯ te ad aliquam rem quã dico esse penes te.tu autem ne
gas esse penes te licet ego ꝓbem qꝛ aliquãdo fuit nõ ꝓpterea
fundo intẽtionẽ meã:qz nõ sequit ergo hodie est postꝯ tu ne
gas esse.Fallit in duobus casibꝰ.s.qñ habeas a me cãm:vt qz
penes te deposui vel tibi cõmodaui.nã si diceres eaz pdidisse
sine tui dolo ꝛ culpa sufficeret mihi probare qꝛ semel a me ha
buisti nisi probes te pdidisse quoniã adhuc presumit esse pe
nes te.Idẽ si nõ habebas a me cãm ꝛ tpe litis contesta.probẽ
illã fuisse penes te nũc tpe sentẽtie tu dicis qꝛ penes te non est.
Nam presumitur esse vt cõdẽneris nisi probes contrarium qꝛ
non sit.istud vult dicere glo.quia possessio de facili perditur:
d nec sequitur aliqñ possedisti ergo hodie possides ᵈ postꝯ ne
gas nisi in dictis casibus.sed si ille qui semel possedit non ne
garet imo assereret se hodie possidere bñ ꝑsumeret possidere.
5 vt no.per Ly.in.l.non ignorabit.ĩ.ad exhiben. C† Item de
e bes scire qꝛ ille qui semel fuit dñs presumat hodieᵉ esse.in li
bello tamen quo agit vt dominus si vult vti hac presumptio
ne debet asserere se hodie dñm.ꝛ tũc sufficit probare qꝛ semel
fuerit.s.si hoc non diceret.sed solum qꝛ aliqñ fuit dominus:ꝛ
petere aduersarium condẽnari non obtineret:quia nõ presu
meretur esse postꝯ nõ alleganit vt no.in.l.certum.ff.si fundũ.
ff.de confes.per Bar.facit quod idem no.in.l.cum quid.si cer
pe.ꝛ qõ no.Bal.in.l.si certis annis.ante fi.ff.de pac.tene men
ti:qz presumptiones iuris nõ prosunt nisi ei qui eas allegat.
vt in.l.si adulteriũ alias stuprũ.ff.idem pollioni.ff.de adul.
6 C† Adducit etiam glo.aliud simile si solui tibi pecuniã tãqꝯ
debitam cum non esset tunc repeto eam per conductionẽ inde
biti ꝛ dico qꝛ erat indebita tpe quo solui:ꝛ ad hoc probandũ
induco hanc presumptionẽ.nam cõstat qꝛ aliqñ fuit indebita
nam nullus hõ naturaliter presumit debitor alicuius nisi ap
pareat qꝛ se obligauerit.si ergo dico sic tẽpore natiuitatis mee
nõ eram debitor tuus.ꝛ sic ista pecunia semel fuit indebita ꝛ
hoc non potest negari:ergo cum solui presumit similiter fuis
se indebita.certe si alio modo non probo qꝛ erat tũc indebita
non sufficit mihi ista presumptio:vt possim obtinere:vt.l.cũ
de indebito.ff.de proba.sed Jaco.de ra.ꝛ Pe.dicunt qꝛ istud
non est bonũ simile:naz pecunia que semel fuit indebita etiã
hodie presumeretur indebita nisi alia presumptio esset in cõ
trarium.ꝛ ita erat in.l.cum de indebito.qz propter solutionẽ
quam semel feci cuz nemo presumatur iactare pecunias suas
presumitur qꝛ fuerit debita alꝫ nõ soluissem.ꝛ propterea si eã
repeto tanꝯ tunc fuerit indebita necesse habeo ꝓbare aliter
qñ per dictam presumptionem qꝛ semel fuerit indebita. Hoc
tamen verum si non negasti me soluisse sed si negasti.ꝛ de mẽ
dacio fuisti ꝯuictus bene sufficit mihi illa presumptio nisi tu
probes contrarium qꝛ erat debita tempore solutionis:vt.d.l.
cum de indebito.ꝛ idem quando non soluissem ꝛ tũc ageres
cõtra me tanꝯ pro debita pecunia:qz nisi probes qꝛ hodie sit
debita sufficit mihi illa ꝑsumptio qꝛ semel fuerit indebita si
non probetur contrarium.ꝛ sic debeo absolui:vt in.l.actoꝛ.ĩ.
de probatio.ꝛ.l.qui accusare.ff.de eden.

a C Pupillo com
parat.adõ Bal.
in.c.cũ cõtingat.
õ iureiu.ĩ.rv. co.
v.vtrũ pdigus.

b C Quia hoc tolle
ret. Adde Alex.
de imo.in ꝑ.xlij.
col.iiij.circa fi.in
j.volu.Lur.

c C Etas minor.
adõ gl.ĩ.c.j.xxvj.
q.j.ꝛ.d.Alexã.de
imo.i ꝑ.xxj.col.
j.ꝛ.ij.ĩ.j.vo. Lur.

d C Possides. An
ꝛ qñ ille q semel
possedit ꝑsumit
ẽt hodie posside
re.vide p Alex.õ
imo.in ꝑ.cxxxiij.
col.ij.ver.nec ob.
in.j.vol.ꝛ in cõsi.
lxxx.col.j.ꝛ co.pe
nul.v.ꝛ si q sunt.
in.ij.vol.Lur.

e C Presumat bo
die.Adõ ꝛ dic vt
p Alex.ĩ ꝑ.cxxx
vj.ĩ.ij.vo.ꝛ in ꝑ.
lxix.co.ij.ĩ.v.vol.
vbi qꝛ hoc etiã dz
allegari.Adõ tñ
in ꝓposito qꝛ qñ
fundamẽtũ intẽ
tionis alicui⁹ est
qꝛ ipe tali tpe fue
rit dñs alicui⁹ lo
ci vel castri qꝛ dz
necesse ꝓbare se
nũc esse dñm nec
sufficit allegare ꝛ
probare se fuisse
dominũ.ita alex.
de imo.in suo ꝑ.
xvj.col.j.in.v.li.
Fran.Lur.

BIU Cujas

1 MInoribus. †Minor lesus restituitur etiã si non dolo aduersarij sit lesus. Sz in sui simplicitatate. Itẽ restõ ĩ integrũ põt implorari etiã durãte minori etate non solum post infra quadriennĩũ. h. d. Sufficit ergo lesio re ipsa ad restitutionẽ petẽdã. Dubitatio scõi dicti erat: qr si petaꝫ restõ infra vicesimũ annũ põt in iudicio ledi. ⁊ aduersus istã lesionẽ daret restõ ⁊ sic dabiꝫ restõ ad restituendũ qõ esse nõ debet vt no. ĩ. l. interdũ. ff. de mino. vnde videbatur qꝫ deberet differre quousqꝫ compleuerit. xxv. an. ⁊ postea petere eã infra quadriẽnium. nam tunc si ledaꝫ in iudicio nõ restituiꝫ: quia quadriẽnium illud nõ est priuilegiatũ. sed priuilegiate rei datũ: vt. l. doli. §. diuersum. ff. de noua. nisi in casu. l. fi. ĵ. de repu. here. Lõ trariũ tñ determinatur hic qꝫ etiã durãte minori etate potest peti restõ. Nec ob. ratio facta in ꝟrium: quia nõ restituiꝫ ad restituendũ. sed ad aliũ diuersum effectũ ⁊ propter nouã lesionẽ contingentẽ in actis. Tunc autẽ diceret restitui ad restituendum qñ tempus statutũ ad petendũ rationẽ curreret ⁊ aduersus talem cursum daretur restõ. ⁊ hoc esse non debet ideo tale tempus non currit ipso iure durante minori etate.

2 ☞ Minor eoipso quod renũtiat iuri suo videtur lesus. nec habet probare aliam lesionem.

1 SIntra. †Iudiciũ restõnis in integrũ incobatũ nõ extinguitur morte rei: sed cõtinuaꝫ ꝟ heredẽ eius. h. d. Sicut ergo beneficiũ resti. in inte. trãsmittiꝫ ad heredẽ eius cui cõpetit vt in. l. non solũ. ff. eo. ti. ita ⁊ ꝟ eius heredẽ ꝟ quẽ competit tam post lit. cõtest. vt hic qꝫ etiã ante: vt. ĵ. l. prori. in fi. bene tñ extingueret iudiciũ per lapsum tpis dati ad incobãdũ ⁊ finiẽdum si nõ esset finitũ vt. l. fi. ĵ. de temp. in integ. rest. ¶ In ter. ibi cui solet subueniꝫ dupliciter. ṕmo qꝫ adursus ꝟctũ in illa celebratũ daꝫ restitutio. Itẽ qr infra illã etatem põt restitutio qñcũqꝫ implorari: vt ĩ. l. p̃ced. vel dic etiã post si fuit incobata infra quadriẽniũ cõtinuũ illi tñ etati vel tpi nõ subueniꝫ nisi in vno: qr intra illud põt peti restõ aduersus lesionẽ cõtingentem in minori etate: nõ aũt intra illud quadriẽniũ vt dixi ĩ. l.

2 preced. ¶ †In glo. ĵ. ibi in minori nõ põt. s. renuntiare beneficio restõnis ĩ integ. ⁊ si renũtiaꝫ ipso iure nõ valet: qr si valeret restitueret in integrũ aduersus eã cum hoc ipso ledaꝫ vt in glo. ⁊ sic daret restõ ad restituẽdũ qꝫ esse nõ ꝺz in. l. quã gl. allegat. ⁊ no. istã glo. qꝫ minor videꝫ lesus eoipso qõ renũtiat iuri suo nec ꝺz subire aliam lesionez. Ideo si renũtiauit hereditati ⁊ petat restitutionẽ non habet necesse probare qꝫ hereditas sit lucrosa: ⁊ qꝫ intererat sua eam habere. naz sufficit hec iuris presumptio qꝫ sit lesus eoipso qõ renũtiat. simile not. in. l. si iudex. ff. de mino. ⁊. s. eo. ⁊ l. ĵ. in vlti. glo. ⁊ ibi tetigi.

2 ☞ Quod possit quis allegare turpitudinez suam ⁊ in ea se fundare contra illum qui fuit particeps turpitudinis.

3 Quod possit quis hodie credere vnum licite: licet alias credi derit aliud nec ex hoc incurrit turpitudinem.
Qui respõderit semel positioni per verbum credit: an postea si iteruz interrogeꝫ: poterit respondere per verbũ non credit.

4 Si dolus fuit cõmissus p aduersariuz vt excluderet minorẽ a beneficio restõnis qr fecit vt in ꝟctu assereret se maiorẽ: an tũc illa assertio noceat minori: ⁊ qd si interuẽtũ iuramẽtũ. ⁊ nu. §.

5 Cuius nature est contractus: eiusdem debet esse distractus.

6 Consanguineus presumiꝫ scire etatem vel facta cõsanguinei. ⁊ an testis interrogatus quomodo scit reddat sufficientẽ causam dicti sui respondendo quia sum eius consanguineus.

DE tutela. Ista. l. est aliquãtulũ difficilis propter glos. que legiꝫ duobus modis. Primo qꝫ hic dolus fuit cõmissus p minorẽ volẽtẽ inducere aduersariũ ad trãsactionẽ ⁊ istã prosequitur vsqꝫ ibi vel dic qꝫ ideo posuit glo. banc lec. vt effugeret quoddã cõtrarium qõ colligitur in illo ver. vel dic ibi: ⁊ tunc quero quomodo tenet remissio. ⁊ contra istam lecturam glo. format tres oppositiones vsqꝫ ad illũ ver. ⁊ respõdet. sed non bene clare: ideo dic vt dicã super ea. Scõo modo legitur: vt dolus fuerit cõmissus per aduersariũ: vt excluderet minorem a beneficio restitutiõis in integrum: qr fecit ipsum fateri qꝫ erat maior tẽpore quo transegerunt inducẽdo aliquid per quod suaſit sibi qꝫ erat maior. Nam tunc quando minor asserit se maiorẽ tempore contractus solet denegare beneficiũ restitutionis in integ. vt. ĵ. si mi. ma. se di. l. si alterius. ⁊ tunc gl. format opp. de qua supra dixi cui respõdet duobus modis in effectu: sed prima respõsio est vera. Ideo ista. l. redditur difficilis propter glo. ſm primam lectu. hoc dicit. †Minori qui dolose asseruit se maiorem: vt induceret maiorẽ ad trãsigendum non denegaꝫ restitu. in integrũ si aduersarius sciebat vel scire presumebaꝫ eum esse minorẽ. ⁊ sic eum mẽtiri. qr scienti dolus non inferꝝ. h. d. Non enim põt cõqueri de minore qꝫ eum decepit: quia nõ potest dici deceptio ex quo sciebat: sed imputet sibi quare cũ eo transegit. facit. l. cum donationis. §. de trãsac. Super prima parte glo. ibi. ⁊ sic turpitudinez allegat suã nec in ea se fundabat. nõ enim in suo libello narrabat se asseruisse maiorem: sed dicebat se fuisse lesum ex transactione facta cum quodam tutore suo: ⁊ sic nõ fundabat se ĩ turpitudine sua: sz in eo qõ erat de iure. Aduersarius autẽ bene allegabat turpitudinẽ minoris ad ipm excludẽdũ coꝝ iudice dicẽdo qꝫ asseruerat se maiorẽ falso ⁊ dolose. ⁊ ipe aduersus hãc exceptionẽ replicabat qꝫ non debebat audiri qr ipse nõ erat ignarus sue etatis. ⁊ sic sibi non fuit cõmissus dolus. ꝟrium autẽ glos. procederet qñ qs agẽdo se fundaret in sua turpitudine eã allegãdo in libello. ¶ †In glo. ibi: nã tutor presumiꝫ scisse. No. istã solutionẽ per quã gl. innuit qꝫ possit qs allegare turpitudinẽ suã ⁊ in ea se fundare ꝟ illũ qui fuit particeps turpitudinis. de isto articulo vide per Bar. in. l. iusurandũ qõ ex cõuen. §. fi. cum. l. seq. ff. de iureiur. Ista tñ solutio non est necessaria: vt supra dixi. ¶ In glo. ibi vel tũc credidit subaudi bona fide ⁊ nullũ dolũ cõmittendo. ⁊ sic nõ cõmisit turpitudinem allegãdo se maiorẽ. hoc vult dicere glo. † Ex quo no. qꝫ põt quis hodie credere vnum licite licet alias crediderit aliud. Nec ex hoc incurrit turpitudinem: ⁊ istud facit si aliqs respõderit semel positioni per verbum credit possit postea respondere per verbum non credit si iterato interrogetur nec incurrit periuriuz facit qõ no. in. l. ĩ. §. qõ obseruari. ĵ. de iura. calũ. in fi. gl. mag. ⁊ per Jo. an. in. c. fi. de iureiur. lib. vj. in nouella. Bal. tenet cõtrarium nisi ostendat aliquam iustam causam ꝓpter quã mutauit credulitatẽ qõ placet. facit etiã ista glo. ad excusationem doc. qui diuersis tẽporibus cõsulunt ꝟrio modo. sed limita vt supra dixi quando ostenderet iustã cãm variandi: vt etiam faciebat aliqñ Bald. vt patet ex notatis per eũ in. l. suus quoqꝫ. de here. insti. Alias erubescẽda est talis variatio. ⁊ reprehẽda fm Bal. qui tamẽ frequẽter ĩ hoc incidebat ex nimia subtilitate ingenij sui nõ malitiose. ¶ In glo. ibi: itẽ coꝝ iudice; hic nõ. Dic hec vera. sed impfecta vñ dic qꝫ ibi iudex pronunciauit illũ esse maiorem vnde tũc excusatur tutor si stetit huic pronuntiationi licet sciret hoc esse falsum: vt ibi patet in fi. hic vero iudex pronuntiauerat vnde nõ excusatur si credidit soli assertioni minoris. ¶ In glo. ibi hoc sciens fuit tutor subaudi iuris presumptione vt in ter. ⁊ sic per hãc. l. notabiliter limitatur. l. ĩ. ⁊ l. si alterius. ĩ prin. ĵ. si minor se maio. dix. Et sunt

4 expedite tres oppositiones glo. cõtra primã lec. ¶ †In glosſ. ibi vel dic sc̃do pro declaratione istius particule. ⁊ istius sc̃de lec. hic dolus fuit cõmissus p aduersariũ: vt excluderet minorem a beneficio restõnis: qr fecit vt in ꝟctu vẽditionis: ⁊ in instro assereret se esse maiorẽ ostẽdẽdo forte sibi aliquid propter qõ ipse sibi credidit ⁊ tunc dicitur hic qꝫ illa assertio nõ nocet minori propter dolũ aduersarij. cum hoc cõcor. l. j. ⁊ l. qꝫ si alterius. ver. qꝫ si per iniuriã. ĵ. si mi. se ma. di. Sed tũc ista. l. videꝫ superflua per illos tex. Sol. vt habeat vtilitatẽ ⁊ dubita. pone qꝫ asseruit. ⁊ etiam iurauit se maiorẽ certe adhuc hoc sibi non nocet quominus detur sibi restitutio. sed tũc contra de dicta l. si alterius. ver. aditus itaqꝫ vbi dicitur qꝫ dicto casu vel denegaꝫ sibi in totũ restitutio si iurauit corporaliter tactis scripturis: vt in fi. illius. l. vel denegaꝫ nisi probeꝫ per instrumenta ⁊ nõ per testes se tunc fuisse minorez. Solu. ⁊ tene mẽti. illi ver. ⁊ dicta distinctio ꝓcedunt eo casu quo neutrius dolus interuenit nec ipsius minoris nec aduersarij sui scõm intellectũ doc. ibidẽ. si vero interuenit dolus aduersarij tale iuramentũ indistincte non nocet ac si non fuisset iuratũ per banc. l. que loquitur indistincte: ⁊ per illam. l. si alterius. ver. qõ si p iniuriã

5 tene menti qr hic videꝫ intellectus doct. ibi. ¶ †Tunc oppo. qꝫ nõ sit cõcedẽda restitutio. quia liberatio videꝫ fuisse nulla. postꝙ dolus dedit ei cãm sicut ⁊ cõtractus bonefidei: vt. l. eleganter. in princi. ff. de dolo. nam cuz actio tutele sit bonefidei. ⁊ etiam liberatio ab ea est bonefidei: quia cuius nature est cõtractus eiusdem debet esse distractus. ita presupponit ista gl. que ad hoc semper allegaꝫ alis oppositio non concluderet nec procederet vt etiã tetigi. ſ. ti. j. ⁊ sic maior. Breuiter extra glo. dico qꝫ oppositio nõ procedit: qr hic dolus non dedit causam liberationi. nõ enim aduersarij? induxit minorẽ p dolũ ad trãsigendũ ⁊ liberandũ. sed solũ ad asserendũ se maiorẽ. Ideo talis dolus nõ debet reddere libe. ⁊ transac. nullã. vnde nõ regreꝝ alia solutio ad cõtrariũ glo. Sed ꝑsupposito qꝫ induxisset eum per dolũ ad liberãdũ tunc ꝓcedũt solutiones gl. quarũ prima est qꝫ contrariũ procederet si liberatio esset facta per pactũ nudũ. nã tũc nõ esset sublata ciuilis obligatio nec actio ⁊ tunc quantũ ad eas talis liberatio nõ traxit secũ executionẽ ideo liberatio est nulla dolo dante cãm nec iste minor indigebat restõne

BIU Cujas

bat restõne:qꝛ poterit agere act.prima ⁊ si excipietur de trãsa
ctione replicabit de dolo dãte ei cãm nã etiã si eẽt maior pos-
set replicare nulla prehabita resti.vt in.l.sub p̃textu.la.j.§. de
transac.⁊.§.ti.l.si supersti.forti⁹ si est minor cũ nõ debeat esse
deterioris cõditionis ꝙ̃ maior.Sz si dolus nõ dedisset ei cãm
tunc ratione minoris etatis nõ posset replicare de lesione nisi
prehabita resti.l.nã ⁊ postea.§.si minor.ff.de iureiu.⁊.l.necnõ
exemplo.cũ ibi no.qbus ex cau.ma.Sed si liberatio fuit facta
per acceptilationẽ tunc traxit secũ executionẽ quo ad ciuilẽ et
naturalẽ obligationẽ.⁊ etiã actionẽ.Jdeo ꝓpter dolũ nõ red
dit liberatio nulla sicut nec ꝯtus bonefidei secuta executione
vt dixi in.l.maior.§.ti.j.⁊ ideo si iste eẽt maior succurreret sibi
ꝑ actionẽ de dolo.vt in.d.l.sub p̃textu.sz quia est minor cui suc
currit beneficio restõnis cessat actio de dolo q̃ est subsidiaria
hec est intẽtio glo.in prima solutione quã puto veram postea
ponit aliã dicẽdo ꝙ ista.l.põt intelligi etiã qñ ꝑ pactũ fuit fa-
cta liberatio:⁊ tũc nõ indiget restõne ꝙ̃tũ ad hoc vt possit in-
tentare actionẽ primã cũ illa nõ sit sublata:sed si eam intẽtat⁊
aduersarius excipiat de transactione:⁊ ipse velit replicare de
dolo nõ admittit nisi prehabita restõne hãc puto fuisse mẽtẽ
glo.in fi.sed nõ puto hoc verũ:qꝛ ꝓcederet si dolus aduersarij
non interuenisset.⁊ vellet replicare solũmodo ꝓpter priuile-
gium etatis.Sed quãdo interuenit dolus aduersarij non in-
diget restitutione qua etiam si esset maior nõ indigeret:predi
cta tñ vera ꝙ presupposito ꝙ transactio valeat mero iure:qꝛ
interuenit solẽnitas debita.s.autoritas cura.vel decretũ iudi
cis supplẽtis vel nõ habebat curatorẽ:vt.§.e.l.si curatore hñs.
sed si habebat ⁊ nõ interuenit:tunc transactio est nulla alio re
spectu.s.propter solẽnita.etiam si nullus dolus aduersarij in
teruenisset:⁊ hoc puto fuisse de mente glo.dũ dicit dic cũ iudi
cis autoritate alias ipso iure tota ista gl.loquit obscure:⁊ pa
ruz intelligibiliter sed ex predictis remanet clarissima:illa tñ
4 non erat necessaria.¶ † Ultimo allegat iste tex.ꝙ consangui
a neus presumit[a] scire etatem cõsanguinei vel facta eius ⁊ sic si
aliquis interrogatus qũo scis respondeat quia sum eius con
sanguineus videt reddere sufficientẽ causam dicti sui per hãc
l.⁊ per.l.octaui.ff.vnde cog.⁊ ita dicit Bart.in.l.j.ff.si cer.pe.
Sed hoc non verum indistincte:vt no.hic per Bal.

2 ☞ Libellus in quo quis diceret se minorẽ ⁊ lesum peteret se restitui non concludit.
3 Quid si iudex talẽ libellum nõ reijcit sed sup eo processum est. ⁊ fuit oppositum de ineptitudine an sñia lata sup eo valeat.
4 Minor qui iure communi vsus est faciendo aliquem actũ nõ propter hoc videtur circũscriptus.
5 Ad positionem speciei sequitur positio generis affirmatiue: sed non sequitur remotio generis negatiue.

1 Non videtur. † Minor lesus non sui facilitate:quia fecit id ꝙ
diligẽs paterfamilias fecisset nec dolo aduersarij.
sed casu fortuito nõ dicit circũscriptus:ideo nõ re-
stituit in integrum.h.d.ꝭm lecturã gloss.que exemplificat qñ
emit seruum sibi necessariũ qui postea casu fortuito.⁊ sine ei⁹
culpa mortuus est.ff.de minori.l.verum.§.item sciendum.vel
adiuit hereditatẽ locupletem:⁊ postea casu fortuito bona pe-
rierunt:vt ead.l.§.si locupleti.⁊ ista lectura sine dubio est vera
nec propter eam facta est hec gl.Guar. super cuius intellectu
2 glo.hic labora.Et ex ista lectura dicit Bar.hic in fi.notabili-
ter ꝙ libellus in quo quis diceret se minorem ⁊ lesum:⁊ pete-
ret se restitui non concludit:qꝛ nõ sequitur est lesus ⁊ minor:
ergo restituendus:qꝛ potest esse lesus casu fortuito:⁊ nõ sui fa
cilitate nec dolo aduersarij:⁊ sic nõ dicitur circũscriptus ⁊ re-
stitutio nec est fienda nisi quãdo est lesus cuz circuitione que
presupponit eius facilitatem vel aduersarij dolũ:potest ergo
opponi de ineptitudine.⁊ iudex potest ipsum reijcere ab ipso
3 principio.l.j.cum ibi no.ff.de offi.asses.†Si autem non reijcit
⁊ super eo ꝓcessum est:⁊ tunc aut fuit oppositum de ineptitu
dine.⁊ tunc videt ꝙ sentẽtia lata super eo nõ valeat ꝑ notata.
b insti.de obliga.i prin.[b] ⁊ per Bal.in.l.actori.j.de iureiur.nisi
statutum dicat exceptionem fore reseruandam in calculo ferẽ-
de sententie:quia tunc iudex procedendo super eo ad vlterio-
ra non delinqueret nec grauaret partem ⁊ tunc etiam quãdo
nõ esset oppositum de ineptitudine deberent inspici acta tem
pore ferende sententie:⁊ si ex eis posset apparere sui facilitate
vel dolo aduersarij poterit ferri sententia pro minore:qꝛ per
sequentia actus seu prosecutione videtur libellus fuisse decla
ra.ar.i.l.ij.j.de iud.ver.inspicitur prosecutio ad limitationẽ
libelli generalis.Sed ⁊ ista lec.nimis restringit hanc.l.qꝛ non
loquitur ita specialiter in eo qui fecit id quod diligẽs fecisset.
quando fuit lesus per casum:sed loquitur in eo qui fuit vsus
iure cõi aliquid faciendo:⁊ nihilominus fuit lesus nõ per ca-
sum.⁊ dicitur hic ꝙ nõ propterea fuit circũscriptus:⁊ sic non
est restituendus:qꝛ non videt lesus sui facilitate nec dolo ad-
uersarij ex quo vsus est iure cõi propterea non videt circũscri-
ptus.Pone exẽplũ ꝑ id qd no.j.ti.ꝓxi.l.j.ꝑ Cy.in filio mino-
re q fideiussit ꝑ p̃re incarcerato.nã iste vtit iure cõi:qꝛ lex sibi
hic mandat si nõ vult posse exheredari:vt in aut.si captiui.de
epi.⁊ cle.lz ex hoc ledat nõ restituit.⁊ tñ nõ ledit casu fortuito
4 † vel pone dicit statutũ ꝙ cause inter cõsanguineos debeãt cõ
promitti minor litigat cũ cõsanguineo fuit coactus cõpromit
tere iste vtit iure cõi:qꝛ fecit id ꝙ habet necesse facere si postea
ledatur:qꝛ ferat cõtra ipsum sñia non ledit casu fortuito.⁊ tñ
nõ restituit ꝓpter hoc ꝙ cõpromisit secus si nõ fuisset artatus
per statutum qm̃ eoipso qd cõpromittit lederet.l.minor.§.mi
nores.ff.de mino.Et tũc ista lex deberet sic exponi minor qui
iure cõi vsus est aliquẽ actũ faciẽdo non propter hoc videtur
circũscriptus.⁊ sic tollit per hãc.l.quedã cõsequentia affirma
tiua si quis diceret:est vsus iure cõi:ergo est circũscript⁹.⁊ cõ-
sequẽtia nõ valet ⁊ infert quedã cõclusio negatiua:q̃ est oppo
sita affirmatiue:non tñ est opposita antecedenti:vt dicamus
est vsus iure cõi ergo non est circũscriptus.aliud est enim dice
re est vsus ergo circũscriptus.⁊ ista consequentia nõ est bona.
aliud est dicere est vsus ergo nõ est circũscriptus.⁊ ista bene est
bona.⁊ est opposita seu ꝯ̃ria p̃cedẽti ꝯclusioni affirmatiue:nõ
aũt est opposita antecedẽti qd est vsus iure cõi.quare autẽ nõ
ideo opposita est rõ:qꝛ illud antecedẽs vsus est iure cõi sed hz
ad cõsequẽtiã negatiuã tanꝙ̃ specialis ad genus qꝛ esse vsus
iure cõi est spẽs ⁊ ꝯñs se habet vt genus:qm̃ corũ qui nõ circũ
5 scribunt quidã vtunt iure cõi qdã nõ.¶ † Et regula est ꝙ ad
positionẽ spẽi bene sequit positio generis affirmatiue.Sz nõ
sequitur remotio generis negatiue.naz si dico iste est hõ bene
sequit ergo animal.Sed si dico iste nõ est homo nõ seqt.ergo
nõ est animal ⁊ hoc modo intellexit Guar.qui posuit sup hac
l.talem glo.consequentiam tollit hec.l.non oppositũ infert:qꝛ
pars eius est.⁊ fuerũt verba Aristote.vt dicit glo.in fi.in quo
rum enim verborũ expositione gl.laborat.exponit eam tribus
modis:vt ex ea colligit.Constat autem ꝙ genus ⁊ species nõ
sint inter se opposita cũ species affirmatiue referat genus:sed
Hugo neg.hoc vltimũ ꝙ illud antecedens est vsus iure cõi se
habeat vt species:⁊ illud cõsequẽs non est circũscriptus se ha
beat vt genus:⁊ sic antecedens sit pars cõsequẽtie accipiendo
partẽ ⁊ totum pro specie ⁊ genere:imo se habẽt vt excedẽtia ⁊
excessa.Sicut enim nõ circũscriptorũ quedam vtunt iure cõi:
quedã nõ.Jta ⁊ vtentiũ iure cõi quedã circũscribunt q̃dã nõ:
Pone exẽplum in eo q cũ magna deliberatione adiuit here-
ditatẽ q apparebat locuples prima facie:iste vtitur iure cõi si
postea apparet quoddã debitũ qd erat o cultuz per qd rema
net hereditas dãnosa:iste remanet circunscriptus.⁊ restituit:
vt.j.si se ab here.absti.l.j.Uel pone qõnẽ:vt ponit glo.j.ti.j.in
l.ij.i fi.vlti.glo.in eo q accepit pecuniã mutuo vt emeret seruũ
sibi necessariũ:ille vtit iure cõi si postea anteꝙ̃ emat ꝑdit pe-
cuniã sui facilitate reperit circũscript⁹ ⁊ restituit ergo ista cõ-
sequẽtia nõ est bona vsus est iure cõi:ergo nõ est circũscriptus
nec restituit.propter hoc dicit Bar.ꝙ ipse putat intentionem
Guar.fuisse aliã quã dicat glo.ꝙ ista lex tollit cõsequentiam
affirmatiuã:⁊ vult dicere ꝙ ꝓpter hoc qd qs est vsus iure cõi
nõ sequit ꝙ sit circũscriptus:vnde si quis affirmatiue diceret:
iste est vsus iure cõmuni:ergo est circũscriptus.ista cõsequẽtia
nõ est bona.Sed nõ vult inferre ista lex cõsequentiam negati
uã q̃ est opposita affirmatiue vt velit dicere est vsus iure cõi:
ergo nõ est circũscriptus.certe hoc non vult dicere ista lex nec
esset verũ:vt patet ex predictis exẽplis.in hoc ergo differt ista
expositio a precedenti.qm̃ in precedenti vult dicere dum dicit
non oppositũ ꝙ cõsequentia negatiua non est opposita ante-
cedenti:qꝛ se habet vt genus ⁊ species.sed ꝭm illam vult dice-
re ꝙ licet tollat affirmatiuã cõsequentia nõ infert negatiuam
illi appositam:qꝛ non diceret verum.doct.etiam tenẽt ⁊ idem
Bar.sentit ꝙ imo infert ꝙ ꝯsequẽtia sit bona:iste est vsus iu-
re cõi.ergo nõ est circũscriptus nec obstant allegata in ꝯ̃rium:
quia qui adiuit hereditatẽ licet cuz magna deliberatione nõ
ꝓpterea vtit iure cõi nec facit vt diligẽs paterfamilias fecis-
set.qꝛ tunc fecisset inuẽtariũ ⁊ fuisset securus ⁊ illud cõsilium
dat imperator.j.de iure delibe.l.fi.§.sed qꝛ quidã.vel ante illã
potius abstinuisset ꝙ̃ adiuisset in re dubia.Jtem in alio casu
licet fuerit vsus iure cõi accipiendo pro emendo seruum neces
sarium non sic tamen postea cum sui facultate perdidit.

¶ De filiofamilias mino. Rubrica.

2 ☞ Filiusfamilias minor in quibus casibus possit fideiubere pro patre.

a ¶ Cõsanguine⁹ presumitur. add bal.in.l.ꝗcunꝙ̃. in.j.col.j.de ser.fu. Bart.in.l.minor.xxv.annis.i fi.de mino.⁊ vide no.in.l.j.ff.si cer.pe.⁊an ista bona rõ i teste:qꝛ cõsanguine⁹ vl vicin⁹. vide ꝑ Alex.i ꝯs.lj.col.ij.ver.itẽ si testis.vbi ꝙ sic.⁊ i ꝯs.lxx.col.iij.v.nõ obst.i.ij.vo.⁊ in ꝯs.lxxxij.i.iij.vol.⁊ qñ ꝯiunct⁹ vel ꝯsanguineus p̃sumat scire fctã ꝯsangui.vid ꝑ eũ dẽ Alex.i ꝯs.xxxvj.col.ij.⁊ ꝯs.xlj.col.iij.in.j.vo.⁊ i cõsi.ciij.colũ.iij.i iij.vo.⁊ ibi d vici no.Fran.Cur.

b ¶ Insti.d oblig. i prin. Ad gl.ibi add bal. in.l.j.ff. de iuris.om.iu.⁊ Lud.de ro.i suo ꝯs.lxxxviij.ici.vi so questionis the mate.et late do Maria.i repe.c. dilecti.ar.xxxiij. de libel.ob.⁊ eũ dẽ Pau.de ca.in consi.ccccj.in anti quis.Fran.Cur.

BIU Cujas

1 FIliusfamilias. †Minor fide iubens etiaz p patre restituit ī integrū nisi sibi successerit titulo hereditario.h.d.casus ē ille. ¶Jn tex. ibi:postulare non prohibeť.Subaudi etiam anteꝯ soluat:vt libereť a fideiussore: quoniā eoipso ꝙ fideiussit ꝛesus est nisi fideiusserit ī cām propriā et po
2 tius interest sua non soluere ꝙ solutum repetere. ¶Jn text. ibi:sz si ꝓ patre suo fideiussore extitit eo casu quo sibi nō erat necesse:alꝫ secus:vt si pro patre capto vel carcerato:qꝛ lex sibi mādat vt hoc faciat si nō vult posse exheredari:vt in aut.si ca pti.s.de epi.ꝛ cle.vel si pro patre vsurario in extremis cōstitu to ne careret sepulturis ſm Ly.arg.ff.sol.mat.l. quānis. quia tunc videretur vsus iure cōmuni.ꝛ sic non esset circūscriptus. vt.s.ti.pri.l.fi.Et habes duas glo.quas recita per cōnes pro declaratione glo.ꝛ de glo.in.l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.que incip.ex quo.ꝛ sunt clare iste glo.ꝛ ex qualibet earum colligū tur tres questiones.dic vt in eis.

2 ☞ Maius gaudiū est ī celo super vno peccatore penitētiam agente ꝙ sup nonagitanouē iustis nō indigētibus penitētia.

3 Filiusfamilias an restituatur aduersus suam obligationem: an vero ipse pater contra contractum filij.

1 SI frater tuus. †Filiusfamilias resti tuitur aduersus mu tuum nisi iussus patris īteruenerit vel excep.mace. iuuetur.h.d.Jn primo ergo casu non restituit: qꝛ tunc cōtractus adeo roborať ꝓpter iussum patris ꝙ inexpu gnabilis efficit.Et q̄ sit rō dicyt in.l.iij.§.sed vtrū.in v.excep. cā mutui per gl.Sicut em̄.l.abhorret cre.mutuantē sine volū tate patris qō frequēter contingit.Jta ꝛ mutuantē cū volun tate patris quod raro reperit adeo cōplectit vt ꝫctū inexpu gnabilem reddat:non solum a senatusco.macedo.Sed etiam ab edicto de minorib⁹.iuxta illud euāgelij. †Maius gaudiū[a] est in celo sup vno pctore penitētia agēte ꝙ sup nonagintano uē iustis qui nō indigent penitētia.ſm gl.no.ibi. Scdo vero casu nō restituit in integrū:quia sine restitutione tutus est ex cep.macedo.que lz non tollat naturalē vel ciuilē obligationē: adeo tamen eas ledit ꝛ etiam act.ꝙ nō nocet:ꝛ sic est hic tex.ꝫ glo.fi.que est.j.ti.pxori.l.fi.que videť velle ꝙ tutus exceptiōe adhuc possit petere restōnem vt obligatio tollať ipso iure:qō est falsum:vt hic patet.ꝓterea restitutio q̄ fit auto.ꝓto.nō pos set ipso iure tollere actionem vel obligationē ciuilē:nec etiam naturalē obligationē:vt insti.de iure naturali.§.lz naturali.
3 ꝛ in ti.de bo.pos.Ecce casum. ¶†Jn fi.glos.prime ibi tamen illam aliter expone:vt ibi:quia ibi pater nōdum erat obliga tus:sed sperabať obligari ex snīa.Recollige ergo ꝙ aut q̄riť an restituať ipse filiusfamilias aduersus si.ā obligationē.ꝛ di cēdū ꝙ sic: qꝛ restitutio ī alio ꝓdest patri in obligatiōe de pe culio.vel qō iussu aut de in rem ver.Aut queriť an restituať ipse pater contra contractū filij:tunc tres sunt casus.Aut ipe erat obligatus de peculio vel qō iussu vel de in rem ver.ꝛ non restituit si ex ista sua obligatiōe cōueniatur:vt in.d.l.iij.§.sed vtrum.aut ipse non erat obligatus adhuc:sed cōueniebatur filius.ꝛ ipe pater ipm defendebat:ꝛ sperabať obligari ex snīa que sequebať:ꝛ tūc ipse restituit ī integrū etiā inuito filio: vt in.l.patri pro filio.ff.de mino.Aut ipse nō sperabat obligari ꝛ tunc non restituitur inuito filio hoc enim est de mente glos.

¶De fideiusso.mino. Rubrica.

2 ☞ Pactum interdum dicit psonale respectu fideiussoris vt sibi nō prosit:non respectu heredis interdū respectu vtriusqꝫ.

3 Fideiussor datus pro euictione tenetur etiam si res euincatur per ipsum venditorem iure speciali.

4 Administrator an possit vendere rem prohibitā alienari puta a minore ꝛ se obligare ꝛ fideiussorez dare.

1 DOtē. †Restitutio cōcessa minori non ꝓdest ei⁹ fideiussori:ideo si sol uat mero iure repetit a minore:sed nō in effe ctu:qꝛ minor etiā aduersus euz restituit.h.d. Totū ergo dānū erit ipsius fideiussoris q̄ co git soluere.ꝛ tū in effectu nō repetit:ꝛ hoc ne creditor remaneat in dāno qui de fideiussore sibi ꝑsperit.ff.de mino.l.ī cause.la prima.in prin.vbi ponit ratio huius legis. ꝛ facit.l.excep tiōes.in fi.de excep.Limitať aūt qō dixi duob⁹ modis primo nisi fideiussor succedat minori:quia tunc iuuať restōne:vt.l.stichū.§.ꝙ vulgo.in fi.ff.de sol.Sed certe ſm Dy. ibi:tunc non iuuatur vt fideiussor sed vt heres minoris:lz alij cōtra quia fideiussoria obligatio per successionē extinguit: vt ibi ſm veram lectu.que habet ibi in tex.duplicem negatiuam

a ¶Maiꝰ gaudiū, adō.c.quodcūqꝫ, xiiij.q.j.ꝛ ī.c.sanctitas tua.l. dist. c.penitētiā. xxvj. q.vij.ꝛī.c.hec aūt vita.xxiij.q.iiij.

vnde non est ibi spāle.Alia limitatio est nisi minor cū fideius sor cōuenit a creditore veniat ad sui defensionē ꝛ apponat ex ceptionē in sua psona petēdo fideiussorē restitui ꝙ facere pōt. Si fideiussor est habiturus regressum ꝫ eū per.l.idēqꝫ.§.gene raliter.ff.man.ſm Bar.Sed non video qualiter possit proce dere:qꝛ in effectu nūq̄ est habitur⁹ regressum cū minor possit aduersus eū restitui ne sibi teneať actione mādati:vt patet ex isto tex.alꝫ creditor remaneret in dāno qō esse nō dz:ꝛ vide ꝙ plene no.ꝓ Bar.in.d.§.qō vulgo.ꝓ declaratiōe huius legis. ¶Jn tex.ibi:restitutus.sic acqsiuisti exceptionē ꝫ emptorem. nō autē fuisti ab obligatione ciuili vel naturali liberatus.nec sublata fuit actio:qꝛ pretor nō potest eas tollere cū ab eo non fuerint inducte lz aduersus eas posset excep.parare. Sed q̄re ista exceptio nō trāsit ad fideiussores.l.exceptio.§.rei.ff.de ex cep.Rñdeo qꝛ non est mere realis concernens mere delatum. Sed est psonalis cōcessa in fauorē etatis. ideo psonā minoris nō egreditur:vt.d.l.excep.in fi.Sed si sic est quare ad heredes minoris transmittiť cum remedia personalia ad heredes nō transmittanť:vt in.l.qꝛ personalis.ff.sol.mat.Rñdeo non est mere personalis sed mixta cum etiā concernat dānū patrimo niū.ideo seruať media via vt trāseat ad heredes qui reputanť eadem persona:ꝛ tenenť eadē obligatione nō ad fideiussores
2 qui tenētur ex propria obligatione que est diuersa ab obliga tione minoris:vt.j.l.pxori.ibi ex persona sua ꝛc.†Sic etiā pa ctū interdū dicitur personale respectu fideiussoris vt sibi non prosit nō respectu heredis.interdum respectu vtriusqꝫ:qō dic vt no.in.l.qui in futurū.§.j.ff.de pac.ꝛ in.l.ꝛ heredi.§.fi.cū.ll. seq.Differt autem ista lex a lege pxori.j.eo.qꝛ hic minor erat iam restitutus.ꝛ queriť an restō proficiat fideiussori.Jbi non erat restitutus:queriť an officium iudicis per ꝙ petiť restitu tio cōpetat fideiussori sicut ꝙpetit minori.ꝛ adhuc dicit ꝙ nō. ¶Jn ter.ibi:periculū emptionis.dic.s. vt tenearis emptori ad duplū vel etiā ad interesse quatenus res euicta plus va lebat ꝙ fuerit empta.non tamen euades restōnem pretij per cepti:alias tractares de preda.ꝛ locupletareris cum aliena ia ctura:ꝙ esse non debet.l.si minoris actum.circa fi.ff.de admi. tuto.hoc tamēverum nisi pretium tui facilitate perdidisses.ꝛ hoc sentit hic glo.magna circa mediū ibi vel qꝛ pretiū amisit. ¶Jn glo.magna ibi.vnde dic ꝙ fuit patris quo ad existima tionem:quia sic credidit.Tu potes dicere ꝙ eratvere patris: ꝛ tamen adhuc potuit per tertiū iuste euinci.s.non ratione do
3 minij sed rōne hypothece:vt in.l.si rem meā.ff.de sol. ¶†Jn glo.ibi aliqui dicūt prediū fuisse minoris ꝛ eum restitutū ad rem vēdicandā.Not.istā sol.que ponitur in.l.pxori.in prin. ꝛ ex ea collige notabile ꝙ fideiussor datus pro euictiōe tenetur etiam si res euincatur per ipsum venditorem iure speciali.Si ergo minor qui vendidit ꝑmisit vt moris est rem venditā em ptori non molestari:sed eam aduersus quēcūqꝫ molestantem defendere sub pena dupli vel interesse:ꝛ postea fuit restitut⁹ ad rem vendicandā:ꝛ fuit rescissa venditio ꝛ etiam dicta pro missio vt ipse non teneatur ad duplam vel interesse nihilomi nus potest emptor a fideiussore duplam vel interesse recupera re videbať contrarium quasi fideiussor nolit se obligare pro molesta quam faceret ei venditor:sed pro illa que fieret a ter tio.contrarium est verū.vt in ista glo.ꝛ in.l.seq.ꝛ hoc quando molestat de iure speciali.si vero de iure cōmuni:puta quia vē dita min⁹ ꝙ sit dimidia iusti pretij.ꝛ postea agit vt suppleať pretium vel restituať res per.l.ij.de rescin.vē.tūc pro tali mo lestia fideiussor non tenetur etiam si suppleatur pretium non recuperat emptor a fideiussore:qꝛ cum istud sit remedium in ris cōmunis ꝓdest fideiussori sicut principali:vt.j.pri.in fin. ſm Pe.licet Bart.super hoc dubitet:sed non est dubitandū.
4 ¶†Jn fine glo.ibi ꝛ tamen fideiussor semper tenetur.dic cer te si venditio erat nulla.qꝛ nō interuenit decretum fideiussor non potest teneri:qꝛ non subest obligatio principalis cui pos sit fideiussoria adherere.Sed quidam dicunt qō licet non va leat venditio oritur obligatio:qō non placet per.l.si ad soluē dam.j.de pre.mi.nec ob.l.ꝛ si his.eo.ti.ꝙ allegat gl.quia ibi venditio non fuit facta a minore:sed a tuto.vel cura.prohibi tio autem circa personam minoris:sed administrator potest vendere in sui preiudicium ꝛ se obligare ꝛ fideiussorem dare hoc tenet hic dominus Rapha.ꝛ bene.

2 ☞ Si principalis obligatio vel contractus quo ad personā minoris rescindit quomodo potest stare fideiussoria que sine principali stare non potest nec a principio nec ex postfacto li cet hypothecaria possit ex postfacto non a principio.

3 Quando requiritur vtraqꝫ autoritas ꝛ iudicis ꝛ administra toris nō potest iudex supplere defectum administratoris ꝛ qd si sufficiat autoritas administratoris.

4 Plus videt fatuus de facto suo ꝙ sapiens de alieno.

Si ea que.

BIU Cujas

1 SEa que. †Qñ minor ledit sui facilitate beneficiuz restitutiõis nõ träsit in fideiussorẽ:qz cõcedit priuilegiũ persone. Secus si dolo aduersarij:qz tunc cõcedit de iure cõi:z con cederetur etiam maiori.et sic non est personale sed reale.h.di. ¶In tex.ibi:interposito decreto psidis dic z sic fuit validavẽ ditio.alʒ nõ est necessaria restõ:z tñ tale decretũ nõ tollit bñ ficiũ resti.in integ.si fuit lesa ista vẽditrix:vel ideo qz intererat sua ne ista res venderetur:sed alia:vel ideo qz fuit vendita mi nori ptio ꝙ valeret:vt patet ex se. ¶In tex.ibi:tãtũmodo au xilio iuuatur.dic z sic de iure spãli:quia fuit lesa sui facilitate quo casu maior nõ restitueretur:nõ autẽ dolo emptoris. quo
2 casu etiam maior iuuaret. ¶†In tex.ibi.ex psona sua obno xium esse ℈ctum.dic. Sed si principalis obligatio vel contra ctus quo ad personã minoris rescindit.qũo potest stare fide iussoria que sine principali stare nõ põt nec a principio nec ex postfacto:vt no.in.l.si heres pecuniã.ff.ad treb.lʒ hypothecaria possit ex postfacto non a principio:vt in.l.intelligere.j. de lui.pig. Quidã dicũt per resti.in integ.obligationes persona les nõ tolli:sed personã minoris ab eis subduci sicut dicimus in deportato:ideo põt dari fideiussoria:vt in.l.fideiussori de portato.ff.de fideiuss. Sed certe ibi obligatio a qua deportat⁹ subducitur transit in fiscum:sed hic in nullum träsiret:z sine subiecto stare nõ põt:qz volaret per aera:z ideo melius est di cere ꝙ persona minoris nõ subducat ab eis.z ꝙ in illa remanent obligationes z instfa:qz non tollunt mero iure:sed ad uersus eas parat exceptio que tñ est personalis:z in fideiusso rem nõ transit potest tamẽ remanere fideiussoria:quia rema net substantia principalis obligationis:z istam sequit Bar. z credo ꝙ fuit de mẽte gl.in.l.in cause.la.j.in prin.ff.de mino. que mouet istã opi. ¶In fi.z tex.ibi cõsulẽdũ esse dic gl.intel ligũt ꝙ tũc vterꝙ restituat tam minor ꝙ ẽt fideiussor. Et hoc ꝓsupposito occurrũt aliqua dubia:de qbus in gl.fi.z nos pos sumus dicere ꝙ restitutio tunc nõ sit necessaria:sed vterꝙ iu uet de iure cõi si res est itegra.s.p exceptionẽ doli.sed si res nõ est integra quia fuit tradita.tunc minor iuuatur per restõnẽ: sed cessat actio de dolo:ſz fideiussor iuuat sine restõne de iure cõi per doli exceptionem. ¶In gloss.super verbo credidit.in prin.ibi.z tutoris autoritas est necessaria.dic alʒ non valeret etiam si interuenisset decretum iudicis z hoc vult ista glo.per quam probatur id qđ dixi in.l.si curatorem habens.s.ti.ij. ꝙ
3 quando requiritur vtraꝙ autoritas.s.iudicis z legitimi ad ministratoris nõ potest iudex supplere defectũ administrato ris:quia nõ debet fungi vice duorũ.s.iudicis z administrato ris:sed quando sufficit autoritas administratoris tunc distin gue vt ibi dixi. ¶In gl.ibi:z tñ nihilomin⁹ poterit restitui. Sed hoc qũo si nõ interuenerit dol⁹ aduersarij.nõ enim põt dicere se deceptum sui facilitate cum interuenerit tãta solenni tas.s.iudicis z tutoris autoritas qui non pmiserunt eũ decipi sui facilitate. Sol.postq̃ reperit deceptus censet sui facilitate deceptus. Quia si fuisset maior cautius forte fecisset ꝙ tũc fe
4 cerit etiã cum tutore z cuz iudice:iuxta illud vulgare.† Plus videt fatuus de facto suo ꝙ sapiens de alieno. Et no.qz istud dubiũ nõ mouet ꝑ doc. ¶In glo.ibi.sol.ibi ꝓcedit. Tu dic ꝙ ibi in actu necessario:vt in solutione debiti in qua si iterueniat iudicis autoritas cessat beneficiũ restõnis.hic in actu volun tario. Itẽ ibi in libera.que est fauorabilis.hic in obligatione que est odiosa. ¶In glo.que incipit sed nõ videt. Ista gl.ꝙ ea que dicit intelligit text.in scõo casu ꝙ tunc ei cõsulatur.s.per beneficium resti.in integ.qđ cõpetit vtriq;.z tũc cadũt ea que tangunt in glo. Sed aduertẽdũ:qz si iste intellectus est verus diuersis tpibus tollentur iste resti.qz minori non currit tps re stitutionis petẽde nisi post cõpletã minorẽ etatẽ. ¶Sed fide iussori statim incipit currere ſm Bal. Qđ autẽ gl.hic i fi.dicit restõ in integ.concurrat cum alia actione ordinaria ex eodem contractu.verum quando tendunt ad diuersa.ita loquit tex. quẽ glo.allegat in.l.in cause.§.põpo.ff.co.vt ibi no. Bart.sed ad idem non possunt concurrere quoniã offi.ordi.nõ patitur secum extraor.iuxta plene no.in.l.in prouinciali.ff.de ope.no. nun. An autem beneficiũ resti.concurrat cum exceptione text. videt ꝙ non.s.ti.ꝓori.l.ij.dum dicit nec cõtra senatusco.z c. vbi restitutio nõ dat ei qui habet exceptio.macedo. Sed glos. in.l.in cause.la.ij.in fi.magne glo.z etiam seq.glo.sentiunt cõ trarium. Ly. examinat z non soluit in.d.l.ij.s.ti.j.z Bar. non tangit. Sed tu dic ꝓ cõcordia ꝙ si per except.plene prouidet restitutio necessaria non est:sed si non plene potest competere sicut dixi in actione de dolo. An concurrat cũ exceptione doli s.de dolo.l.ij.z.l.fi.ff.eod.ti. ¶In glo.fi.que incipit hoc odio illius.dic ista glo.similiter intelligit tex.ꝙvtriq; subueniatur per bñficiũ resti.z primo formal duas.q.circa casum.s.qñ iter uenit dolus empto.vsqz ibi idem in eo.postea duas opi.cõtra primũ casum quando non interuenit dolus.circa primam.q. notandũ ꝙ tex.videtur velle ꝙ vterqz possit petere restitui in integ.ex sua persona. Sed glo.querit qd si solum minor petit z fideiussor nõ petit.z forte lapsum est tps petẽdi:an restõ cõ cessa minori prosit fideiussori ſm Bar.ñdit solẽniter ꝙ ꝓsit quãtum ad exceptionem sibi paratã:nõ vt eius obligatio tol latur ipso iure. Sed si hoc vult debet petere ex sua psona ſm Alzo.licet hoc videatur mirabile. Accur. Sibi videt ꝙ Alzo ꝓsupponit tria z qõlibet eorũ male. Primo ꝓsupponit ꝙ fideiussor habens exceptionem restõne concessa minori possit petere restõnem qđ videtur falsum.qz debet sibi sufficere excep tio per quã sibi plene prouidet:vt in.l.ij.§.ti.j. Item ꝓsup ponit qđ per restõnem cõcessam fideiussori tollet oĩs obliga tio ipso iure qua ipse tenetur qđ etiam est falsum:qz cum non fuerint inducta a pretore nõ possunt tolli per beneficiũ preto ris.sed aduersus eas exceptionẽ parari.vt.§.dixi.vnde cũ ha beat eam ex restitutione concessa minori non expedit ꝙ aliam consequatur ex noua restitutione qz esset superfluum. Itẽ ter tio vult ista glo.ꝙ iste fideiussor restituat:sed intelligẽdo tex. vt intelligit glo.prece.ꝙ hic restituat minor ad rem quam tra didit nõ est opus fideiusso.alia restitutione:vnde puto tex.de bere intelligi ꝙ vterqz iuuetur de iure cõmuni sine restitutio ne:nisi peruentum esset ad traditionem:prout intelligit glos. preced.z tunc ipse minor indigeret restitutione:sed fideiussor non:quia est tutus exceptione.

¶Si tutor vel curator. Rubrica.

2 Minor si fuit lesus in ℈ctu in quo iteruenit autoritas tu toris vel curatoris habet etiam actionẽ ordinariam tutele vel negociorum gestorum contra ipsum tutorem vel curatorem ad recuperationem damni sui quando fuerint in culpa.

3 Si tempora restõnis petẽde suffragant est in electione mino ris:an agat contra tutorem vel curatorem an petat restõnem.

4 Quod per electionem vnius vie non preiudicetur alteri quã do in illa succubuit.

1 SI iam pu. †Leges huius tit.q̃ oĩs pũt simul legi dicuntur quatuor in effectu. Primũ est ꝙ interuentus tutoris vel cura.in actu ptinẽte ad minorẽ nõ impedit rest.i integ.si minor ledat siue gerat actus per ipm minorẽ:cũ autoritate illorum: quo casu loquit.l.j.z ij.siue gerat per ipsos administratores: quo casu loquit.l.ij.z.l.fi.simile.§.ti.j.l.fi.vbi etiã interuẽtus iudicis non impedit restõnem.videbat contrarium quasi nõ possit dici lesus sui facilitate qñ tales interueniũt:sed ñde vt ibi dixi:z hoc verũ etiã si tutor vel curator sit pater ipsius mi noris emãcipati:vt.ff.eo.l.etiam.z in isto adhuc maior rõ du bitãdi erat:qz diligentius presumit pater se habuisse ꝙ extra neus. Est etiã verum posito ꝙ tutor vel curator nullã culpam habeat:qz fecit actũ ex quadã necessitate z bona fide:vt.ff.eo. l.tutor vrgentibus.in prin.vbi casus. Itẽ erat ratio dubitãdi quãdo actus geritur per ipsum tutorem vel curatorem:qz edi ctũ pretoris qđ ꝓcedit resti.loquit de actu gesto cum minore: vt patet in.l.j.§.j.ff.de mino.z tñ extenditur ad gestũ cũ admi nistratore administratorio nomine.vt in.l.actiua.z in.l.etiã.z l.fi.j.ti.ij. Sed si ꝓprio nomine:vt in.l.pe.j.eo.tit.vbi creditor non habuit respectum ad minorem sed solum ad administra
2 torem.† Sedo dicũt iste leges ꝙ ipse minor etiã habet actio nem ordinariã tutele vel neg.ge.℈ ipsum tutorẽ vel curatorem ad recuperationem dãni sui:qđ intellige quãdo illi fuerũt in culpa nõ aliter. Et potest esse vtile minori hic:qz potest esse ꝙ est exclusus a beneficio restõnis ꝓpter lapsum tpis:vnde tunc habebit recursum cõtra administratorẽ qñ ille actiones ordi narie cũ sint psonales durãt.xxx.annis.z hoc voluit ista .l.i fi.
3 †Tertio dicunt ꝙ si tpa restõnis petẽde suffragant est in ele ctione minoris:an petat restõnem:an autẽ causa omissa agat contra tutorẽ vel curatorẽ:vt in ista.l.j.in prin.z in.l.ij.z fi.z sic remediũ extraordinariũ potest concurrere cũ ordinario qñ competunt contra diuersos z etiã dãtur ad diuersa:z ad hoc semp allegat.l.ij.z fi.contra quas gl.in.d.l.fi.formal aliquas oppo.sed omnes solue vno modo ꝙ leges allegate in ℈ctum loquũtur cõtra eundẽ vt non possint ambo cõcurrere:z etiam quando ad idem. Est etiam speciale in instantia iudicij vt nõ detur electio:sed primo agat cõtra administratorẽ:z in subsi diũm petat restitutio aduersus lapsum instãtie:vt in.l.prope rãdũ.in fi.j.de iudi.
4 †Quarto z vltimo dicit.l.fi.ꝙ ꝑ electionẽ vnius vie nõ preiudicat alteri:ꝙ est intelligendum quãdo in illa succubuit. Sed si obtinuit repellitur ab altera ne bis idẽ

BIU Cujas

cõsequat̃. Qđ dic vt in simili not.in.l.j.ĩ.de fur.ꝛ nihil aliud
boni est in istis legibus. Ista aũt prima.l.potest sic summari.
Minor aduersus aditionẽ hereditatis restituit̃ si tempora re
stitutionis suffragant̃ al's a curatore recuperat qui propriam
autoritatem accõmodauit.h.d. ¶ In tex.ibi parentum here
ditatem subaudi damnosam. ¶ In text.ibi:in ea etate estis:
puta infra.xxix.annos. ¶ In tex.ibi:presidem prouincie sub
audi ꝛ faciatis vos restitui aduersus aditionem.vt.ĩ.si se mi.
ab here.per totum. ¶ In text.ibi:excessit dic ꝛ sic resti.petere
non potest. ¶ In tex.ibi:procu.vestros subaudi qui prestite
runt autoritatem in aditione hereditatis.

¶ Si in communi eademq; causa. Rubrica.

2 ☞ Potest quis habere ratum non suo nomine gestum quã
tum ad sui preiudicium vt non possit actum retractare nõ in
sui vtilitatem nisi in subsidium.
3 Minor etas vnius ex socijs quando prosit alijs.
4 Ratificatio facta post minorem etatem preiudicat.
1 NEc si. † Factũ vnius ex socijs habẽtibꝰ
rem vel cãm cõem alijs consentiẽ
tibus nõ nocet:sed si ꝯsenserint nocet. Sed re
stitutio vni concessa ratiõe etatis alijs maio
ribꝰ nõ prodest.h.d. Certe etiã si sint omnes
minores restitutio ꝯcessa vni alijs non ꝓdest:
qꝛ quilibet habet eaꝫ ex sua ꝑsona:potest ergo quilibet petere
se restitui ¶ In tex.ibi.minuere nõ potuit.ꝑiudicat ergo sibi
2 ꝛ nõ vobis:vt in.l.per fundũ.ff.de serui.rust.pred. ¶ † In tex.
ibi accõmodatis potest ergo quis ratũ habere non suo nomi
ne gestũ.vt hic ptꝫ cõiuncta glo.que incipit.ꝛ non nomine fra
trum.ꝛ hoc quantũ ad sui preiudiciũ vt non possit actum re
tractare:vt in.l.si fundus.§.j.ff.de pig.nõ quantũ ad sui vtili
tatẽ:vt ex ratihabitione faciat negociũ suum ꝛ acquirat actio
nem nego.gesto.vt in.l.si pupilli.§.si ego.de nego.gest.nisi in
subsidium:vt in.l.fi.eo.ti.ꝛ.l.mater.ĩ.de rei ven.cuꝫ ibi plene
3 no.ꝛ.ff.si cer.peta.l.si quis seruum. ¶ † In glo.magna.ibi.l.si
cõem. Doc.dicunt qđ minor etas vnius ex socijs bene potest
prodesse socijs ne seruitus vel aliud ius indiuiduũ tollat̃ per
nõ vsum vel per prescriptionẽ:ita loquit̃ illa.l.cum enim non
possit tolli contra minorẽ seu pupillũ ꝑpter priuilegium eta
tis tota cõseruatur:ꝛ sic etiã quo ad socios cuꝫ diuisionẽ non
recipiat. Sed si poneremus illã seruitutẽ fore perditã aliqua
rõne:vt qꝛ omnes simul renuntiauerunt:ꝛ postea vnus rõne
minoris etatis restitueret̃ ad ipsam recuperandã:talis restitu
tio nõ prodesset socijs:qꝛ facilius cõseruatur in esse q̃ postq̃
perdita est recuperet̃.ar.l.patre furioso.cuꝫ ibi no.ff.de his q
sunt sui vel alie iur.ꝛ ꝑpter materiã resti.in integ.que est bñfi
ciũ ꝑsonale. Sed qualiter poterit restitui hec seruitus ad fun
dum cõem vni quin restituatur etiam alij cum pro parte fun
di pro indiuiso ꝯstitui nõ possit:vt in.l. pro parte.ff.de serui.
Dicit Pe.ꝙ non restitueretur substãtia seruitutis:sed cõmo
ditas.tenebitur enim aduersarius pati ꝙ ille restitutus vtat̃
seruitute per fundũ suuꝫ ad fundũ cõmunem:sed nõ tenebit̃
pati ꝙ alij vtant̃:ꝛ hoc potest fieri:vt in.l.per fundum.de ser.
rusti.ꝑdi. Rapha.dicit ꝙ si hic esset minor ille nõ esset plena
rie restitutus:qꝛ non ad ius reale seruitutis sed ꝑsonalẽ cõmo
ditatẽ que extingueret̃ cum persona:vt patet ex ibi no. Sꝫ cũ
restõ debeat reddere qđ abstulit lesio:vt in.l.qđ si minor.§.re
stitutio.ff.đ mino.ꝛ lesio abstulit ius reale restitutio debet ius
reale reddere.i.substantiã seruitutis.hoc autẽ facere non põt
quo ad vnũ quin faciat etiã quo ad alios:iđ tenet cũ glo.que
sentit qđ restõ alijs prosit ꝛ subtiliter mouet̃. Itẽ in seruitute
propter indiuisibilitatẽ sñia lata pro vno alijs ꝓdest:vt in.l.
loci corpus.§.si fundum.ff.si ser.ven. Alie.ll.allegate in gl.lo
4 quunt̃ in diuersis casibus. ¶ † In glo.ibi:quidam significãt
contrarium huic.l.subaudi.s.in ver.naꝫ si cognitis:dum vult
ꝙ ratificatio facta post minorem etatẽ noceat ratificantibꝰ:nã
si tpe transactionis erant minores videt̃ ꝙ nõ noceat cum de
beat inspici principiũ ꝛ non finis:vt in.§.scio.quẽ allegãt pro
contrario.si enim ratificassent in minori etate nõ preiudicaret
eis in effectu:quia saltem restitutionem haberẽt.ergo idem si
post. Glo.dicit cõtrariũ ꝙ ista lex nõ dicit isti essent minores
tempore trãsactionis:vñ nõ curat an essent minores vel maio
res ꝛ ꝙ etiam si erant minores ratificatio facta post minorem
etatẽ preiudicat eis ꝛ aduersus eam nõ habẽt restitutionem.
Nec ob.ꝯrium qꝛ loquitur in his que habẽt necessariam cõse
quentiã ad principiũ qđ hic nõ est:nõ enim tenentur ratifica
re si nolebant:vnde non trahitur retro. Non sunt alia.

a ¶ Minor restituit̃. Ad de gl.in c.ex parte.de rest.spo.

b ¶ Propte valere. Ađ Ang.in l.sancimus.ĩ primo no.C.de pac. Car.zab.ĩ.c.raynutius.in.ij.no. de testa. Abb.ꝛ fely .late ĩ.c.cum inter.extra de re iudic. Fran.Cur.

c ¶ ¶ Donatio vltra qngentos aureos. Adde Jo.an.in addi.Speti.de ĩstrum̃.edi.in.§.porro.

d ¶ Sed ꝯ. Qđ sententia ꝯtineat̃ appellatione actoꝝ. adde Bart.in.l.necq;.§.ĩ fraudẽ.in fi.ff.de iure fis. Frã.de are.ꝛ ibi Lanfrã.de brix.ĩ.c.qm̃ ꝯ.de ꝓba.d.Ant.ꝛ doc.ĩ.c.prudẽtiã.de offi.deleg. Bal.ꝛ ibi addita ĩ.l.ij.š.vt li.pen. Frãc.Cur.

¶ Si aduersus rem iudicatam. Rubrica.

2 ☞ Sententia qualiter ex postfacto possit pro parte valere
ꝛ pro parte rescindi sicut in testamento.
Statutum ꝙ non valeat sñia nisi sit soluta gabella ad restõnẽ
sex denarioꝝ pro libra.ꝛ lata sit sñia in.c.nõ fuit soluta gabel
la nisi pro quinquaginta ꝙ in totum erit sententia nulla.
3 Statutum ꝙ nõ valeat instrumentũ nec fidem faciat si conti
net maiorem summam de quinquaginta nisi sit registratũ in
libro cõmunis.ꝛ aliquod instrumentũ sit de centũ ꝛ non regi
stratum.an saltem faciat fidem in quinquaginta.ꝛ nu.4.
4 Donatio facta vltra quingẽtos aureos sine insinuatione:an
saltem teneat in quingentis.
5 Judicium qualiter habeat tres partes ꝛ an contineat sñiam.
Actorum appellatione an contineatur sententia.
Judicium interdum ponitur pro sententia diffinitiua.inter
dum pro vltima voluntate.
6 Aduersus gesta cum maiore nõ datur restitutio nisi haberẽt
necessariam consequentiam ad gesta in minori etate.
7 Practica quando conceditur restitutio aduersus sententiaꝫ.
8 Sententia lata in parte tantum quando valeat.licet regulari
ter debeat ferri super tota summa petita.
9 Absens cum restituatur propter impedimentum proueniẽs
ex absentia qualiter ꝛ quantum illud idem impedimentũ du
ret postq̃ reuersus est.
1 MInus. † Iste ti.hꝫ locũ ĩ sentẽtijs dif
finitiuis: sed in ĩterlocutorijs
vr̃ dicere Inn.in.c.corã.de resti.in inte.ꝙ mi
nor nõ restituit̃. Sed Jo.an.dicit distinguen
dũ:an interlocutoria inferat graue ꝑiudiciũ:
a al's secus.ꝛ hoc dicit ista.l.j. Minor restituit̃[a]
aduersus sñiam diffinitiuã latam ꝯ se tpe minoris etatis si ex
ea lesus est. Secus si sit lata post minorẽ etatem cõpletam:licet
totũ iudiciũ fuerit agitatuꝫ tpe minoris.hoc dicit.singu.est ꝛ
2 aliquãtulum subtilis ꝭm Bar. Venio ad casum. ¶ † In tex.
ibi:cõsecuti.sic ergo erat facta executio ĩ illis qnq; in quibus
erat facta ꝯdemnatio:ꝛ nihilominus pñt isti minoris petere
restõnẽ pro alijs quinq; in qbus fuit facta absolutio.ꝛ sic pñt
sñiam pro parte approbare ꝛ pro parte reprobare ꝭm Bald.
arg.contra in.l.cum queritur.ff.de admi.tu. Sed ibi in gestis
a tutore:ꝛ est alia ratio q̃ hic. Itẽ ex hoc sequitur ꝙ sententia
b põt ex postfacto pro parte valere[b] ꝛ pro parte rescindi:sicut in
testamento.vt in.l.circa.ff.de inoffi.testa.sed a principio non
potest pro parte valere:ꝛ pro parte nõ:licet sit lata super re di
uisibili:qꝛ sententia de se est indiuisibilis quo ad validitatẽ:
vt no.ff.de iuris.om.iudi.l.fi.per gl.ꝛ per.l.ĩ hoc iudi.ff.fami.
ercis.vnde dicit Bal.si dicat statutum ꝙ nõ valeat sñia nisi sit
soluta gabella ad rõnem sex denarioꝝ pro libra ꝛ lata sit sñia
in.c.tñ non fuit soluta gabella nisi pro quinquaginta ꝙ in to
tuꝫ erit sentẽtia nulla.ꝛ his diebus fui interrogatꝰ in simili.
3 † Si statutũ dicat ꝙ non valeat instrumentũ nec fidẽ faciat si
cõtinet maiorẽ summã de quinquaginta nisi sit registratũ in
libro cõis.ꝛ quoddã instrumentũ erat de.c.ꝛ nõ erat registra
4 tũ.volebat pars vti eo saltẽ in qnquaginta. † Querebat̃ an
posset ꝛ ꝓ pte affirmatiua facit.l.sancimus.ĩ.de dona.vbi nõ
c valet donatio vltra qngẽtos aureos sine insinuatione.ꝛ tñ si
continet maiorẽ summã nõ vitiat̃ saltem in quingentis:lꝫ vi
tiet̃ ĩ eo qđ.š.est:quia summa est diuisibilis per se.vnde vtile
per inutile nõ dꝫ vitiari. In ꝯrium faciet determinatio Bal.
hic.sed Bal.loquit̃ in summa que per se est diuisibilis nõ sic ĩ
instrõ. Facit qđ plene no.in.l.sponsus.§.generaliter.ff.de do.
inter vi.ꝛ vxo. Et vide ꝙ circa hoc no.per Cy.ĩ.l.j.š.de erro.
cal.ꝛ no.in.l.ij.ĩ.de re iu. ¶ In tex.ibi:habere actionẽ subau
di premissa tñ resti.in integ. Sed mirandũ est vt restitutio cõ
cedat̃ ratione lesionis ꝯtingẽtis ex fragilitate etatis si minor
fecit omnem diligentiam quare restituitur aduersus sñiam.
Respondeo propter dolũ vel imperitiã iudicis:sicut propter
5 dolum partis aduerse:vt.š.de fide.mi.l.fina. ¶ † In tex.ibi:si
tempore iudicij glos.exponit scilicet totius.nam iudicium ha
bet tres partes.s.principium in contestatione.medium in pro
bationibus:ꝛ finẽ in sentẽtia:vt.ĩ.de iudi.aut̃.ad hec.ꝛ sic ap
pellatione iudicij continetur sententia.nõ sic videtur cõtineri
appellatione actoꝝ per.l.ij.vt li.pen.in prin.in alternatiua q̃
d ibi ponitur. Sed contra [d]videtur tenere doc.per.l.actorum.ff.
de re iudi.ꝛ no.in addi.Spe.ĩ ti.de sen.§.j.vel pone iudicij.i.
sñie.ꝛ sic ponitur totuꝫ pro parte:vt colligit̃ ex tex.qui sequit̃
sententia prolata est ꝛc. Et sic no.ꝙ interdum iudiciũ ponit̃
pro sententia diffinitiua. Interdum pro vltima voluntate:vt
cum dicimus iudiciũ testatoris. ¶ In tex.ibi:vobis largitur
vt qꝛ estis adhuc infra minorẽ etatẽ vel infra quadriẽniũ quo
6 petit̃ restõ. ¶ † In tex.ibi.est ꝑlata subintellige etiã si per vnã
diẽ post cõpletã minorẽ etatẽ ꝭm glo.qm̃ aduersus gesta cum
maiore

BIU Cujas

maiore nō dat᷑ restō nisi haberēt necessariā ꝯñtiam ad gesta ī
minori etate:vt in.l.iij.§.scio.ff.de mino. Ideo dicit hic Bar.
no.ꝙ si ista sn̄ia absolutoria in qnq3 fuisset lata ꝑpter defectū
cōmissum in minori etate:qꝛ nō ꝓbassent nisi de qnq3 ꝙ erat
cōclusum in cā.⁊ sic iudex habuit necesse sn̄iam ferre:⁊ tūc isti
restituerent᷑.licet lata esset tpe maioris etatis:sed ista lex dꝫ in
telligi qñ isti minores nō cōmiserūt defectū tpe minoris eta-
tis.sꝫ defect⁹ processit a iudice.tūc em̄ lꝫ haberet iudex necesse
sn̄iam ferre postq̄ cognouit de cā.l.de qua re.ff.de iudi.nō tñ
habebat necesse sic ferre.⁊ ī hoc sn̄ia ista nō hꝫ necessariā ꝯñtiā
ad gesta in minori etate.ideo nō trahit᷑ retro vt videat᷑ lata in
7 minori etate:vt dixi in.l.p̄ce. ¶† In tex.ibi:iterato eandē ⁊c.
No.ſm Bar.quia ista lex videt᷑ ponere practicā qñ cōceditur
restō aduersus sn̄iam vt debeat dūtaxat rescindi sn̄ia que ob-
stabat:⁊ iudiciū debeat de nouo iterari⁊ noua instātia īcoba
ri coram iudice cōpetenti.Et istud est vtile:qꝛ potest esse ꝙ iu
dex qui restituit nō fuit iudex cāe q̄ tulit sn̄iam:sed superior:
vt in.l.prefecti.ff.de mi.nā rescissa sn̄ia super negocio p̄ncipa
li de nouo incohādo iudiciū:remittent᷑ partes ad cōpetentez
iudicem:⁊ sic resti.in integ.non deuoluit negocium principa
le ad superiorē sicut deuoluit appellatio:vt ī.l.carmelia pia.
de iurepa.Et ita videtur terminare Cy.post Pet.ꝟ.si aduer.
li.l.j.⁊ etiā ī alio differt restitutio ab appellatione:qꝛ appella
tio statim rescindit pronūtiatū:vt in.l.j.in fi.ꝟ.ad tur.⁊ de in-
fami.l.furti.§.j.sed petitio restitutionis nō imo expectat᷑ sen
tentia rescindens.Vult etiam Bar.ꝙ non redeant partes ad
veterē instantiā:sed incohant nouam qđ est verū si tp̄s prime
instantie iam erat lapsum.al's redibunt ad veterē:vt in simili
dixi in.l.si diuersa.ꝟ.de transac.⁊ sic lesio cōsistebat in sola sen
tentia:qꝛ minor fecit diligenter ea que habebat facere tūc sen-
tentia rescissa petet pronuntiari ex eisdē actis contrariū eius
ꝙ fuit pronuntiatū.Si vero cōmiserat defectū:puta in ꝓban
do petet se reponi in eo statu in quo erat ante illum defectū:
puta vt possit ꝓbare qđ probare omiserat:vt in.l.minor.xxv.
annis ante omissam.ff.de mino. Iudex ergo restituēs solum
irritabit sn̄iam que obstabat nec vltra progreditur:qꝛ restitu
tio solum restituit quod abstulit lesio sed si aduersari⁹ mino
ris fuit absolutus cum deberet condēnari rescindetur absolu
tio ⁊ non restituit᷑ ꝯdēnatio per iudicem rescindentem vt ip̄e
possit cōdemnare cum illam cōdemnationē nunq̄ minor ha-
buerit:sed aperit᷑ sibi via vt possit petere eaꝫ fieri per iudicem
competentē:⁊ ita declaro no.hic per Bar.satis confuse.⁊ per
8 Cy.in.d.l.j.qui melius dat ad intelligēdū. ¶† In glo.j.in fi.
Tu distingue ꝙ aut in libello nō fuit expressa certa quātitas
vt qꝛ petierunt tutorē cōdēnari ad reddendum rōnem admi-
nistrationis de tali articulo:puta de administratione salis:⁊
etiā ad restitutionem reliquorū.⁊ reliqua erant.x.⁊ iudex nō
cōdēnauit nisi in.v.⁊ tunc videt᷑ absoluisse in alijs.v.⁊ ita pōt
procedere opi.que ponit᷑ in ver.sed quidā dicūt.⁊ sic valet in
totū:⁊ pōt optime ꝓcedere ista.l.aut expressit certā quātitatē
qꝛ petierūt ipsum cōdēnari in.x.⁊ iudex nō ꝯdēnauit nisi ī.v.
⁊ de alijs nō fecit mentionē:⁊ tunc nō videt᷑ in alijs.v.absolu
tus.⁊ sn̄ia erat nulla:qꝛ super tota summa deducta debebat
pronuntiari:⁊ ita ꝓcedit alia opi.quā tenet gl.⁊ Azo.Et ista
est cōis opi.per.l.in hoc iudicio.fami.ercis.⁊ no.in.l.apud cel
sum.§.item querit᷑.de do.excep.⁊ ad hoc semp allegat᷑ ista gl.
hoc tñ ꝓcedit ex vna cā petit᷑ vna summa tanq̄ vna. Sed si ex
diuersis causis peterent᷑.x.puta ex vna.v.⁊ ex alia.v.⁊ sic petet᷑
vt plures summe:tūc valeret sn̄ia in quinq3 ex vna causa licet
de alijs quinq3 ex alia causa nihil esset pronuntiatū.qꝛ tot cē-
sent᷑ libelli⁊ sn̄ie quot sunt cause diuerse ⁊ summe:vt in.l.etiā.
ff.de mino. Itē ꝓcedit qñ ab vno esset petita vna quantitas.si
vero a plurib⁹ tūc vnus posset cōdēnari in pte illius quātita-
tis:quo ad alios supsederi ⁊ alia die ꝯdēnari vel absolui:vt
in.l.nō idcirco.ff.de iudi.⁊ no.in.l.de vnoquoq3.de re iudi.qꝛ
ꝑpter pluralitatē personarū:lꝫ vna fuerit causa petēdi:censet᷑
tñ plus ⁊ plures summe nisi in predictis duob⁹ casibus fuis-
set actū exp̄sse ꝙ sup toto ꝓnunciet᷑:qꝛ tunc nō valeret sn̄ia la
ta in parte:vt in.l.qđ tñ in p̄n.⁊ ibi no.de arbi. Itē p̄dicta ꝓ-
cedūt qñ istātia tenet sup tota summa.Si aūt pro parte lꝫ sit
vna summa ⁊ vna cā vꝫ sn̄ia ī illa pte:lꝫ de alia nō fuerit facta
mētio:vt in.l.si cōstante.§.fi.⁊ ibi no.ff.so.ma. Iteꝫ si in parte
summe petite fuisset opposita exceptio ⁊ in parte nō valeret
sn̄ia lata in parte in qua fuisset opposita:⁊ ab illa pte in qua
nō fuit opposita censeret᷑ absolutus:ita tꝫ Bar.no.in.l.si plu
res.in fi.pꝛ:in.ff.de fideiuſ. Item si fuisset actum ꝯ duos reos
debēdi ad.c.⁊ fuisset petitū quēlibet eorū insolidū cōdēnari
vna solutione tñ sufficiēte si iudex quēlibet eoꝝ ꝯdēnaret pro
parte:lꝫ ab altera pte nō absolueret:valeret sn̄ia:qꝛ lata esset
sup tota quātitate petita : lꝫ nō eodē modo quo petitū fuerit
⁊ sic nō in substātia sꝫ in q̄litate iudex omisit:ita no.dicit bar.
ꝟ.si plu.vna sen.l.vnica.itē si sup pte cognouit iudex:⁊ sup alia
parte nō vt si petebā a te.x.tāq̄ ab herede titij:qꝛ tenebamini
mihi ad.x.⁊ sic q̄libet pro pte si iudex cognouit de obligatiōe
tua.de hereditate v̇o nō cognouit pōt te cōdēnare in.v.⁊ lꝫ de
alijs.v.nullā faciat mentionē:⁊ nō videris cōdēnatus in illis
nec absolutus ꝑ ea q̄ no.Bar.in.l.terminato.ꝟ.de fruc.⁊ li.ex-
pē.Et no.istas limitatiōes q̄ ꝑ neminē ita plene ponunt᷑ hic.
9 ¶† In gl.q̄ incip.s.toti⁹.in fi.Tu dic ꝙ alia rō est in absente
cā reipublice q̄ in minore.Nā absens restituit᷑ ꝑpter īpedimē
tū ꝓueniēs ex abſ̄tia:qꝛ nō potuit adesse iudicio ⁊ certe illud
idē īpedimētū durat postq̄ reuersus est ad paucos dies qb⁹
nō pōt vacare ad iudiciū:sed cōponit sarcinulas.⁊ q̄rit aduo
catū ⁊ vult de facto informari.Idō illud paucū tp̄s habet᷑ pro
abſ̄tia ⁊ ita est priuilegiatū sicut tp̄s abſ̄tie q̄ rō cessat in mi-
nore facto maiore:qꝛ restō nō concedit᷑ ꝑpter impedimētū.sed
ꝑpter priuilegium etatis:qđ cessat completa etate minori.Or
habetis vnā optimā ⁊ vtilissimā legē ⁊ clarissime declaratā.

2 ☞ Actor pōt in suo libello facere mentionem de exceptione quam pretēdit se reus habere ⁊ eam nō obstare tñ fatue facit.

3 Qualiter debeant deponere testes in probando ꝙ quis gessit se pro patrefamilias.

1 **SI cū pater.** †In cā status filius resti-
tuit᷑ contra patrem in sn̄ia
ꝯ filium lata.h.d. ¶ In tex.ibi:minimeq3 emanci-
2 patis.† No.ſm doc.ꝙ pōt actor in suo libello face-
re mentionē de exceptione quā p̄tēdit se reus habere ⁊ eā non
obstare:vt si petiui a te.x.nō obstāte pacto de nō petēdo:qđ
dico nō valere:⁊ de hoc ꝑ Inn.in.c.cū bertoldus.circa fi.de re
iudi.⁊ in.c.sup literis.de rescri.⁊ ꝑ Bal.ꝟ.de pac.l.pacta q̄ ꝯ.
in fi.⁊ ī.l.tale pactū.§.qui prouocauit.ff.eo.tit. Fatue tñ facit
actor ita exprimēdo:sed cautius est dissimulare ⁊ ꝑmittere qđ
reus excipiat:qꝛ forte hic nō faciet:⁊ sic succūbet:vt not.in.l.si
vnus.§.pactus.in glo.in opponēdo.de pac.vel si opponet nō
probabit.⁊ idē qꝛ actor sic faciendo releuat reū ab onere pro-
ponendi:⁊ etiā probandi:⁊ onerat se in probando replicatio
nē:ideo melius facit dissimulare.ar.in.l.doli.circa fi.ff.de ex-
cep.do. ¶ In gl.ij.⁊ legū doc.dicūt ꝙ aut patri mouēti qōnē
status filio opponit᷑ dūtaxat lapsus tp̄is:qꝛ filius dicit se ges-
sisse pro emancipato:⁊ pro hoīe sui iuris ꝑ plures annos p̄re
sciēte ⁊ patiēte:⁊ tūc ad excludendū patrē requirit᷑ cursus.xx.
annorū.vt in.l.j.ꝟ.de pa.pote. Aut ponit᷑ cursus tp̄is ⁊ etiā fa
ctū patris:qꝛ dꝛ ꝙ ipsum emancipauit.lꝫ pater dicat ꝙ eman
cipatio nō valuerit:⁊ tūc sufficit cursus.x.annorū ad excludē
dum patrē ne possit dicere emācipationē nullā.ita loquit᷑.l.si
3 post mortē.de adop.† Qualit᷑ aūt debeant deponere testes in
probādo ꝙ gessit se pro patrefa.vide hic per Bal.Si vero op
ponit᷑ dūtaxat factū patris:puta emancipatio.tunc non exclu
dit᷑ pater si vult ꝓbare eam nullā:sed ī precedēti casu sic.⁊ isto
casu loquitur ista lex:⁊ no.ſm Bal.ꝙ potest interesse filij esse
emancipatum a patre:al's non restitueretur tanq̄ lesus.ideo
emancipatio dicitur beneficium ſm Bal.

2 ☞ Ordinarius iudex potest aduersus suam sententiam restituere sed appellatio debet interponi ad superiorem.

3 Quid in delegato.

4 Cum cōstitutio legati de latere dictet ꝙ appellatio nō intelligat᷑ deserta lꝫ apostoli non fuerūt petiti ⁊ aliquis delegatus a papa dedit sn̄iam in terra sue delegatiōis a qua fuit appellatum ⁊ apostoli non fuerunt petiti an appellatio erit deserta.

ADuersus. Cōtra sn̄iam delegati a prin-
cipe non pōt inferior ordina-
1 rius restituere:sed solus princeps.h.d. ¶† Sed an
ipsemet delegatus possit.Doc.dicūt ꝙ si est senten
tia diffinitiua non potest:quia statim ea lata finita est iurisdi
ctio sua.vt ī.q.iudex postq̄.ff.de re iudic.secus si est interlocu-
toria que non habeat vim diffinitiue:quia post eam speratur
diffinitiua:al's esset idē qđ in diffinitiua.nam cum habeat iu
risdictionē sup p̄ncipali videt᷑ habere super incidētibus.l.ij.
ff.de iurisd.om.iudi.Sed.d.Raph.tenet ꝙ etiā aduersus dif
finitiuam vel habētem vim diffinitiue potest restituere:qꝛ iu-
risdictio delegati a principe non finitur per diffinitiuā:vt ī.c.
sequenti.de offi.deleg.Sed certe est verum ꝙ durat post diffi-
nitiuaꝫ quātum ad mittendū eam executioni.non quantū ad
2 retractādū ipsam.Ideo tene p̄ce.opi.† ordinari⁹ vero iudex
bene potest aduersus suam sn̄iam restituere:quia ei⁹ iurisdi-
ctio nō finit᷑:vt in.l.prefecti.ff.de mino.⁊ etiam superior eo.sꝫ
nō inferior ordinarius:vt in.l.minor aūt.eo.ti.Et in hoc dif-
fert appellatio a restitutione:quoniam appellatio semper de
bet interponi ad superiorem.non auteꝫ ad eūdem qui sn̄iam
tulit:nec valet consuetudo in ꝯrium:vt in.c.ij.de consue.li.vj.

BIU Cujas

sed restō pōt peti coā eodē vel coā superiore ſm ea tñ que.ſ. dixi.ꝛ idem qō dixi in resti.est etiam in cā nullitatis:qz potest peti coram eodem ſi est ordinarius:vel coā superiore.nō autē
3 inferiore.† Sed ſi delegatus est distinguendum an ſit diffinitiua de illius nullitate non potest cognoscere ipse idem:an interlocutoria:ꝛ tunc secus imo non niſi ipse idē:sed ordinari?: quia super nullitate interlocutorie non potest adiri superior ne differat iudiciū ſm Inno.qui ita singu.no.in.c.dilecto.de appel.licet bene possit appellari ab interlocutoria. Tene mēti qz sing.est hoc.ꝛ Bal.hic tangit:sed ſi esset legatus bene poſ set delegans adiri per viam querele super nullitate interlocutorie:qz sicut delegans pōt eam reuocare.vt in.l.ſi.ff.quis et a quo ap.ita ꝛ declarare nullā ſm Inno.in loco prealleg. Tene
4 bene menti:qz non ita reperies alibi. C† In fin.tex.ibi solus princeps ſub.per ſe vel per alium cui cōmittat sicut in cā appellationis:vt in auth.de appel.§.ſi.ꝛ sic est expedita vlti.gloſ. que opponit de illo.§.sed iste tex.debet intelligi secundū illū. CEt inducit Bal.hanc legē ſubtiliter ꝛ notabiliter ad qōnē talē Dicit cōſtitutio legati de latere qꝫ appellatio non intelligat deserta:licet apli nō fuerūt petiti. ADodo quidam delegatus a papa dedit ſniam ī terra ſue delegationis a qua fuit
a appellatum:ꝛ apoſtoli nō fuerunt petiti.a In appellatio erit deserta videt qꝫ non per illam constōnem. In ↄtrarium quia illa ↄſtitutio cuz sit facta ab inferiore a ꝑncipe.ſ.legato de latere nihil pōt operari in ſnia delegati a principe:vt hic ptz in pretore qui nō pōt aduersus illam restituere qō quis inferior nō pōt per viam ſnie non pōt etiam per viam statuti vel cōſtitutionis cū ista pcedant a pari potētia cause efficiētis.ꝛ hoc ſi dicta ↄſtitutio facta fuit autoritate legationis ꝛ tūc includāt niſi sentētias que ferūtur a iudicib⁹ ſue delegatiōis que ſibi subsunt.nō aūt que ferrentur a delegato ꝑncipis qui in ea cā superior est:vt in.c.ſtuduiſti.de offi.leg. CEt in tantuz est verū etiā ſi papa cōſtitutiones eius cōfirmaret:quia natura confirma.est roborare cōfirmatum.non aūt ipſum extēdere ad ea que ſub illo non cōprehendebātur:vt est casus notab.in.l.aurelius.§.j.ff.de lib.leg.Sed talis ſnia delegati nō cōprehendebatur ante confirmationē.ergo nec potest incipi cōprehendi. Sed ſi facte fuiſſent ↄſtōnes autoritate pape dātis in hoc ſibi exꝑſſum mādatū cēſent facte a papa.ꝛ sic cōprehenderet ſnia delegati a papa. Iſta sunt verba ſua ſubtilia ꝛ pulchra ꝛz non ita clare. Tene menti:qz ipse habuit intellectum ſpeculatiuū. Et per certo fu vno polito doctore et ſeppe bene anche lui indure piu ſubtilmente che Bartolo. ADa pur Bartolo generalmente ſequita meglio il vero che Baldo.

a CApoſtoli non fuerūt petiti.ade text.ꝛ ibi doc. in cle. appellāti. de appel.

2 &ꝫ Sicut tutor ꝛ curator potest autoritatem interponere.an ita ꝛ procurator constitutus cum eorum autoritate.

3 Sententia lata contra adultum qui non habeat curatorē nō valet ꝛ quid in interlocutoria.ꝛ quid ſi habuit curatorem qui postea defuit.ꝛ nu.4.

ADiſſiones in possessionē ex primo vel ſcō decreto ſunt interlocutorie ꝛ qualiter fieri possint cōtra minorem indefensum.

4 Si tutor vel curator affuit in principio ꝛ etiam in medio cauſe:sed in fine ad audiendam sententiam non fuit citatus ipse tutor vel curator.sed ipse minor cum alio curatore qui non interuenerat in precedentibus.an valebit sententia.

1 Cum ꝛ nī. †Sentētia diffinitiua lata ↄ minorē indefensum ipso iure nō valet:ideo restō nō est necessaria:sed ſi fuit legitime defensus per tutorē vel curatorē ſeu procuratorē legitime ↄſtitutū valet. Ideo est necessaria restō ſi leſus fuerit ꝛ ſnia trāſiuerit in rem iudicatā.h.o.Si enī nō trāſiuiſſet posset appellare:vnde nō esset necessaria:sed bñ posset esse vtilis ſi volet adire superiorē sed coā eodē resti.petere.vt not. i.l.pri.ꝛ sic auxiliū extraordinariū potest cōcurrere cum ordinario qñ per ipſum extraordinariū plenius prouidet:qō dic vt no.in.l.in quinciali.de ope.no.nū.Si vero pcur.nō fuiſſet legitime constitutus:tunc non censeret legitime defensus:nec valeret.argu.ſ.de procu.l.qui absente.ꝛ hoc qñ contra minorem est lata.ſi aūt pro eo valet ꝛz in iudicio legitime non interuenerit:qz non cum autoritate ſui administratoris per.l.non eo minus.ſ.de procu.. Erit ergo iudicium in pendenti ꝛ ex futuro euētu declarat.an fuerit nullum vel nō:quia ſi ferat pro minore censetur semper fuiſſe validum.Si contra semper in
2 ualidum ſm Bal. C† Et dicit Bal.per iſtum tex.ī ſi.qꝫ sicut tutor ꝛ curator posset autoritatem interponere:ita ꝛ procurator constitutus cum eorū autoritate:sed mihi dubium hic videtur.qz interpoſitio autoritatis nō potest fieri per alium: vt in.l.nec quicqꝫ.§.vbi decretum.ff.de offi.procōſul.licet possit constitui procurator ad litigandū.aliud est litigare:aliud autoritatem interponere.vnde in hoc generali mandato procurator non comprehenditur.nec potest ſpecialiter demandari. ꝛ hoc puto verius. CIn glo.magna ibi:licet nulla lex hoc dicat. Tu dic qꝫ imo est.l.exꝑſſa.quā glo.ſ.alleg.ff.de re iudic.§. ſi.ꝛ etiā in pluribus alīs legibus dicētibus qꝫ minor ſine autoritate curatoris nō habet legitimā personam standi in iudicio:ꝛ ideo qui vult cū eo litigare faciat ſibi dari curatorem ad hoc vt iudicium valeat:vt.ī.qui da.tuto.poſ.l.vniuerſis.ꝛ qui legi.per.l.ſ̄.ꝛ qui pe.tu.l.j.ꝛ.l.admonendi.ꝛ īſti.de cura.§.in uiti.ſm Guil.de cu.q allegat has leges in.d.l.ſ̄.ꝛ.ī.qūo ꝛ qñ
3 iud.l.ſi preſes. Sic ergo no.iſtā gl.que semp allegat † qꝫ diſtinctio.l.ſi cura.hñs.ī.de ī integ.resti.non hz locū in iudiciis que non valēt in preiudiciū minoris ſine curatore ſiue ipſum habeat ſiue nō:ꝛ hoc qñ ↄ eos ferē ſnia diffinitiua:ſi autē interlocutoria:dic vt in ſeq.q. CIn glos.ibi.l.ſi minor.ꝛ est rō qz iste miſſiones in poſſeſſionē ex primo vel ſcō decreto sunt interlocutorie:ꝛ ipſarū natura est qꝫ nō ferunt niſi ↄ indefensum. ideo valent ↄ minorē indefensum eo modo quo gloſ.dicit. Sz in alīs interlo.quarū natura nō est vt ferant ↄ idefensum diſtingue. An sint preiudiciales vt habeāt vim diffinitiue ꝛ nō valent cōtra minorē indefensum:vt in.l.ſi pſes quaſi desertā. ī.qūo ꝛ qñ in. Aut nō sunt preiudiciales nec habēt vim diffinitiue ꝛ tunc secus. Circa qō vide qō no.Bar.in.l.ſi.post pn. ff.de in integ.resti.Sed pone qꝫ est quedā ſententia que est diffinitiua vno reſpectu.ſ.iudi.ꝛ alio reſpectu.ſ.partiū est iterlo. pone exemplū ſi fuit appellatū ab iterlo.ꝛ iudex pnuntiauit bene vel male appellatū:certe iſta pronūtiatio est diffinitiua reſpectu iudicis q fuit principaliter aditus super hoc grauamine nec ſuper alio habebat principaliter iudicare:sed reſpectu partiū potest dici inter.qz finis huius pnūtiationis ordinat ad primā interlo.an ergo valebit ſi lata sit ↄtra minorē indefensum. Bal.hic tāgit.ꝛ videt posse dici qꝫ sit inſpicieda natura illius prime interlo.vt ſi sit talis que possit valere cōtra minorē idefensum:valebit etiam iſta que ordinat ad illā: alīs secus. Qñ autem valeat vel nō dixi.ſ. Et per iſtā glo.ꝛ id qō.ſ.dixi dicit Bal.qꝫ ſnia bāni potest ferri ↄ minorem indefensum.qz de natura eius est qꝫ non fertur niſi cōtra indefensum:sicut interlo.de mittēdo in poſ.ex pmo vel ſcō decreto.

4 Tene menti. C† In glo.ibi:sed dic contra.iſta determinatio non placet doc.quia qua ratiōe nō tenet proceſſus: licet tutor vel curator interueniret a principio.i.in cōtest.li. ſi postea defuit in reliquo pceſſu:eo qz mortuus est.vt in.l.ſi preſes.ī.qūo ꝛ quādo iud.eadem rōne nō debet valere ſi defuit:quia cōparere noluit:vtroqz enim casu minor est indefensus.vnde doct. diſtinguūt aliter qō aut defuit in medīs cause in quib⁹ cōſtitit defensio:vt inducēdo testes vel inſtrumenta:ꝛ tunc nō valebit sentētia etiā ſi aſſuiſſet in principio ꝛ etiam in sententia: qz verum est dicere qꝫ fuit defensus. Quod aūt dixi de medīs cause procedit qñ non fuiſſent date dilationes solite vel date fuiſſent ſine curatore. Si autē fuerunt date cum curatore licet infra illas curator nō cōparuerit nec probationem fecerit: nō erit propterea proceſſus nullus:quia nō potest dici fuiſſe indefensus ſm Bald.qui ſubtiliter loquitur.ad qō facit.l.ppera dū.§.ꝛ ſi quidē.ſ.de iudi. Si aūt affuit curator in prin.ꝛ medīs cause:sed ſolū defuit in ſnia.fuit tamē legitime citatus: tūc habereť pro preſente ppter eius cōtumaciā:ideo sentētia nō esset nulla.ꝛ hoc probať in.l.quā allegat glo.ī.de adul.l.qꝫ uis indubitati:nam ꝛ ſi comparuiſſet nō potuiſſet aliam defensionem facere qꝫ fecerit cum sit cōcluſum ī causa:ꝛ late sint dilatiōes.ꝛ tū citatio que fit ad audiēdam ſniam dicitur fieri ad defensionem ꝛ ſi nō fiat nō valet ſnia:vt in.l.j.§.item cum ex edicto.ff.que ſen.ſine ap.reſcin. CCōclude ergo qꝫ iſta lex habet locū.primo quādo in nulla parte iudicij fuit legitime defensus:qz defuit curator ī principiō medio ꝛ fine. Idē ſi in principio tm̄:vt in ſeq.q.glo.in ver.sed qd ſi in prin.quia nō fuiſſet legitime incobatū.vñ reliqua que.ſequunť nō possunt valere:vt.ī.qui legi.p.l.mouētance. Tertio qñ affuiſſet ī prin. ſed defuiſſet in medīs cauſe.intelligēdo tū vt.ſ.dixi. Qñ aūt ſolum in ſnia audiēda defuiſſet.tūc ſi nō fuiſſet citatus nō valeret:sed ſi fuit citatus ꝛ non comparuit valet. CSed vltimo querit glo.notāter quid ſi tutor vel curator affuit ī principio ꝛ etiam ī medio cauſe:sed in fine ad ſniam audiendā nō fuit citatus ipse tutor vel curator:sed ipse minor cū alio curatore qui nō interuenerat in precedētibus. Glo.videť tenere qꝫ valeat. Bar.dicit hoc esse verum ſi cōparuit qꝫ facere potuit ratione vtilis iuris inſtātie ſibi acquiſiti per tutorem vel curatorem:sed ſi non comparuit nō valebit:quia non debeat ipse citari postꝫ litem nō fuerat conteſtatus:sed ille penes quem erat directum ius inſtātie:quia cum eo fuerat iudicium agitatum per ea que no.in ſimili per eūdem Barto.per do.Lamber.de rampo.in.l.procuratoribus.ſ.de procura.

An iſte

BIU Cujas

2 ☞ An iste titulus sit hodie correctus vt non possit peti restitutio in integrum aduersus sententiam.

1 **Item rem.** †Minor restituit aduersus sniam latam p̄tra defensorē eius: sicut adq̄ verba edicti p̄toris cōcedētis resti. loquunt de gestis cū minore. vt in. l. j. ff. de minori. Sed certe cū minore dicit esse gestuz id q̄ est gestū cum eius administratore legitimo in causa pertinēte ad ipsum minorez: q̄ cēsetur gestum administratorio noīe. l. post mortem. §. fi. ff. qñ ex fac. tu. vnde ista snia mitteret execution̄i cōtra ipsum minorem. vt in glo. hic que incipit mandaretur. Sed cōtra de. l. si creditor. ff. si tu. vel cura. i terue. So. ibi loquitur i cōtractu celebrato cū curatore qui potuit celebrari ꝓprio nomīe curatoris vel administratorio nomine. z creditor habuit p̄mū respectū z nō secundū. vnde nō bz minorem obligatū. sed hic cū causa ptineret ad minorē iudiciū super illa agitatū nō potuit agitari ꝓprio noīe: sed tutoris nec aliū respectū potuit habere pars aduersa. ¶ †In glo. mag. ibi: vñ dicūt hodie p̄ declaratione op. q̄ hodie iste tit. fit correct9 z q̄ nō possit peti restō aduersus snīaz diffinitiuā: eo q̄ pōt minor appellare qō est remediū ordinariū: z bz facere cessare extraordinariū: vt in. l. in cause. la scōa. ff. de mi. Et si dicat facultas appellādi nō durat vltra. x. dies. z facultas p̄sequendi nō durat vltra annū vel ex causa biennū: sed facultas petendi resti. durat quadriennio. z sic est melior restitutio q̄ appellatio. Respōdebit q̄ hodie p. l. fi. i. in qui. cau. in int. resti. nō est necess. iste p̄scriptiones ipso iure nō currunt minori. z sic semper poterit appellare z appellationē poterit prosequi quousq̄z durat minor etas. glo. tenet cōtra q̄ non corrigatur z primo dicit nō esse verū q̄ hodie p̄scriptiones iudiciales nō currāt imo currūt per. l. properandū. circa fi. §. de iud. z sic vtilior est restitutio q̄ appellatio. doc. dicūt q̄ illa. l. pperādū. loquit i tēpore p̄fixo instātie qō ideo currit minori etiaz hodie: q̄ i peremptione instātie modicū vertitur p̄iudiciū cū ius nō pereat. Nos loquimur in tempore appellatiōis vel restitutiōis petēde q̄ si curreret magnū inferretur p̄iudiciū q̄ sententia lata cōtra minorē trāsiret in rez iudicatā. z sic periret ius eius. ideo videt q̄ nō currant sicut z alie p̄scriptiones extraiudiciales. per. d. l. fin. Jn b Bar. videt distīguere an minor habeat curatorē z tūc currāt dicta tēpora: sed recuperabit a cura. an nō habeat z tūc ipso iure non currāt. p̄supposito autē q̄ nō currant ipso iure adhuc est vtilius minori posse restitutionē petere ad totā causaz q̄ appellare alias petere restitutiōez ad appellandū q̄ cū appellat necesse hz adire superiorē cū sumptib9 z expēsis: sed cū petet restitutiōez secus: q̄ potest eā petere coā eodē si est ordinari9. Assignāt etiā doc. alias vtilitates: qō dic vt hic p̄ cos. z ista opi. cōiter tenet. Unde allegatur ista glo. q̄ qñ p̄ remediū extraordinariū plenius p̄uidetur q̄ per ordi. possunt simul cōcurrere. ad hoc qō no. i. l. j. §. j. de ope. no. nun. z in. l. in p̄uincia. eo. titu.

¶ Si aduersus vendi. Rubrica.

2 ☞ Juramentum de iure ciuili qualiter debeat p̄stari corporaliter. z sic tactis scripturis z de iure canonico vbaliter exceptis quibusdam casibus.

3 Juramentum an tollat beneficium retractādi contractum in quo interuenit dolus aduersarij.

1 **Minor.** †Juramentū minoris de nō veniēdo ꝓ tra cōtractū tollit sibi bñficiū restitutiōis i integ. h. d. scōz intellectū oīm. z sic loquit qñ ōct9 erat valid9. tñ ꝓpetebat restitutio pp lesionē vt ꝓueniat materie in qua situata est si vero contractus esset inualidus: quia non interuenisset decretum iudicis vbi erat necessarium: vt in alienatione rei immobilis vel non interuenisset autoritas curatoris cum ipsum haberet: z sic esset ipso iure tut9 minor: tunc ista lex nihil statuit in hoc: q̄ nō conueniret materie ſm opi. Bul. z sic nihil operaretur iuramentū nec redderet ꝓtractū aliquē: imo esset nullū sicut ipse cōtractus per. l. nō dubiū §. de leg. Glo. dicit q̄ istud erat verū ante aut. sacramēta. q̄ sequit. nā illa addit vt p̄dicto casu debeat iuramētū seruari cū gñaliter loquit q̄ nō possit retractari: ita retractaret dicendo nullū sicut petēdo restitutiōez i integrū. p̄ia tñ retractatio eēt facti poti9 q̄ iuris: quatenꝰ de fctō p̄cessisset sz scōa ōr retractatio iuris: q̄ de ꝛctu valido facit nullū in effectu. vbum aūt illud q̄ nō retractet ꝓhibēdere pōt vtrāq̄ retractatiōez. et hec est intētio gl. Nō bn9 legis est q̄ iurm repsentat eū maiorē. z lz nō sit minor: est tñ ficte: z ꝑ sufficit vt nō det restō vt p̄z. j. de bis q ve. eta. impe. vbi maior. xx. annis impetrauit veniā etatis: z sic fingit maior. xxv. lz nō sit nō restituit aduersꝰ ꝓtractuz

2 sicut si vere maior esset. ¶ †In secūda glo. in verbo corporaliter. dic q̄ procedit de iure ciuili sed de iure canonico sunt quidā casus in quibus requirit q̄ iuramentū corporaliter p̄stet

a tur. i. tactis scripturis: a alias non valeret inter quos iste casus non est. z ideo iuramentum etiam verbaliter p̄stitum est seruandum de iure canonico in casu nostro de hoc vide gl. in cle. j. de hereti. super verbo tacta. z in. c. vt circa. de cle. lib. vj. super

3 ver. corporaliter. ¶ †In glo. fi. sed ibi fuit dolus ex altera parte hic nō. dic ista est vera z cū ea iunge vltimam sol. Azo. que nō est diuisa ab ista: sed istā declarat. Nam quādo interuenit dolus aduersarij tunc nō interueniente iuramento retractare tur cōtractus de iure cōi nō solū si fuisset celebrat9 a minore sz etiā a maiore: vt in toto ti. de dolo ꝓpter iusticiaz naturalē nō ex aliquo p̄uilegio. Juramentū ergo non tollit beneficiū retractādi: vt in. l. si ex falsis. Sed quādo nō interuenit dolus aduersarij: tūc de iure cōi nō retractatur si nō interuenit iuramentū sed ex p̄uilegio etatis bene retractatur siue cōtractus fuerit validus z in eo fui lesus per beneficiū resti. i integ. siue fuit inualidus: q̄ non interuenit decretum p̄toris qō debebat interuenire vel nō interuenit autoritas curatoris: z totuz hoc cōceditur minori in p̄uilegium etatis. istud ergo p̄uilegiū de facili tollitur per iuramentū: et hoc vult dicere Azo in sua sol. facit. ff. de accusa. l. illud sciendū. la. ff. z. l. eius mili. §. militia. de testa. mi. vbi potētius est ius cōmune q̄ p̄uilegiū z illa. l. z etiam ista glo. ad hoc allegatur.

2 ☞ Leges que requirūt in alienatione rei minoris decretum vel curatoris autoritatem q̄ hodie intelligantur nisi fuerit iuratum de non veniendo contra.

3 An heredes minoris iurantis poterunt venire contra tale iuramentum.

4 Quod ōr de iuramēto minoris non habet locū q̄ñ p̄lat9 iurat non venire contra contractum damnosum ecclesie.

5 Juramentum quando continet religionez q̄ magis vitietur per metū: z an debeat peti absolutio ab episcopo anteq̄ quis contraueniat. z vide in nu. ij.

6 Non valet iuramentum de non accusando aliquem de maleficio commisso vel committendo.
Juramentum impuberis quādo teneat z quando non.
Proximus pubertati ōr quis post annū decimū cū dimidio

7 Juramentum an validet cōtractum nullum ipso iure.

8 Quid addat ius canonicū ad istā autēticam z quid requirat de iure canonico: vt debeat seruari iuramentum. z nu. 9.

9 Quādo de iure canonico debeat peti absolutio a iuramento vt quis possit contrauenire.

10 Si minor vendidit rem immobilez sine decreto z fuit decept9 vltra dimidiā iusti p̄tij cū tanq̄ minor possit dicere ꝓtractū nullum z tanq̄ deceptus etiaz si esset maior posset petere ipm rescindi si iurauit simpliciter non venire contra an expellatur ab vtraq̄ expugnatione.

11 An p̄ statuta terrarū possint tolli vires iuramēti z ānihilari.

12 Quando minor vel mulier iurauit de nō veniēdo cōtra an sit necesse q̄ certiorent de modis per quos possunt venire cōtra.

Sacramenta. Jsta aut. sumitur ex corpore de pac. iur. fir. §. itē sacramēta. vbi Ja. colūbi. valde ipse cōmētauit in sua gl. prosequēdo super quolibet verbo ipsius: z Rofre. in suis libellis similiter cōmētauit inter senatusc̄sulta. z multa bona dixit ſm Bar. z fuit cōstitutio fede. impera toris qui postea per ecclesiā fuit reprobat9 z dicit Ly. q̄ multas animas deducit ad inferos. s. illorū qui inducūt minorez ad iurādū: vt excludāt eos a beneficio minoris etatis z multa

1 patrimonia minorū exhausit. z Albri. dicit q̄ ip̄erator †Henricus septimus audiēs multaz querelas de ista aut. proposuerat ipsam corrigere: sed morte p̄uētus nō fecit. h. d. †Juramentū puberū p̄stitū super ꝓtractu nō retractādo spōte facit eū irretractabilem ratione minoris etatis: ac si fuisset celebrat9 a maiore. Sed si per vim vel metū sit iuratū ipso iure non valet iuramētuz etiā si a maiore p̄stitū sit. Similiter nō valet si sit p̄stitū ne querela fiat de maleficijs ꝓmittendis vel commissis. h. d. Subaudi ēt si nō sit p̄stitū p vim vl metū: vt maleficia puniant: z ne detur materia delinquēdi. ¶ In ter. ibi: inuiolabiliter custodiant. dic nā faciūt cessare resti. in integ. si cōtractus erat validus. z si nō erat ꝓpter p̄uilegiū minoris etatis faciūt ipm validū. z sic qñq̄ cōfirmāt z faciūt ex eo oriri act. et excep. vt in glo. fi. q̄ faciūt cessare p̄hibitionē legis quasi cū iuramēto sit licitū cōtrahere sine alia obseruantia iuris. Unde leges que dicunt in alienatio. rei minoris requiri decretuz vel curatoris autoritatem intelliguntur hodie per istam aut.

a ¶ Tactis scripturis. adde gl. ī verbo tactis ī clemen. vnica. de iureiurā. abb. in. c. tuis q̄stionibus de test. doct. ī. c. fi. de iura. cal. doct. in. c. ego. ff. de iureiuran.

BIU Cujas

nisi fuerit iuratum de non veniendo contra: quia tunc ista nõ
3 requiruntur. †Et aduerte quia istud est magni effectus: nam
iuramentuz ex parte iurantis est personale et nõ trãsit ad he-
redem iurãtem ſm Inno.in.c.veritatis de iureiu. vnde hrs
iurantis nõ cogit̃ seruare iuramentũ defuncti: sed istud est ve
rũ qñ informiter prestitũ est.i.non sup cõtractu. Si aũt formi
ter ꝛ sup cõtractu lz inualido cũ ipm faciat validũ ĩ cõsequẽtia
virtute ipsius cõtractus trãsit in heredẽ iurãtis vt teneat̃ ipz
seruare. ꝛ ita limitat̃ qđ no.i.d.c.veritatis. ꝛ vide qđ no. Bal.
in.l.fi.§.de pac. hoc tñ verũ qñ cõtractus erat nullus ꝛ repro-
batus fauore iurãtis. Si vero odio recipiẽtis iuramẽtũ. ꝛ cõ
promittũtur vsure ꝛ iurat̃ de soluẽdo vel in mutuo facto filio
fa. qđ reprobat̃ odio creditoris. tũc iuramẽtũ adhuc est psona
le ꝛ ɔctũ nõ ɔfirmat. sed dũtaxat dz ipso iurãte seruari cũ pos
sit sine interitu salutis eterne. Sz eo mortuo heres eius nõ te-
net̃ seruare ideo nõ indiget absolutione fienda ab epõ: sz põt
obiicere exceptionẽ mero iure nullitatis ꝓmissionis: vt ĩ pri-
mo casu: qꝛ nõ valet ꝓmissio de soluẽdis vsuris cũ sint repro-
bate nec producit obligationẽ ciuilẽ vel naturalẽ: vt ĩ.l.cũ lex.
de fideiuſ. et ĩ secũdo casu cõpetit exceptio macedo. ꝛ hoc casu
sentit Bar.in.l.si quis pro eo.ff.de fideius. In quarta specie iu
ramẽti qñ ɔtractus reprobat̃ odio creditoris. Tene menti: qꝛ
4 ista dãt valde intelligere istã materiã. †Itẽ adde ꝙ dꝛ ĩ mino
re: nõ sic hz locũ qñ p̃latus iurat venire ɔtra cõtractũ damno-
sum ecclesie. dicit glo.in.c.j.de resti.in integ.lib.vj. ¶In text.
ibi: per vim autẽ vel metũ dic primũ verbũ põt ĩtelligi de vio
lẽtia ꝑcisa que nõ hz animũ iurãtis: ꝛ tũc clare ꝓcedit ꝙ dꝛ in
fine vt iuramẽtũ nullius sit momẽti: vt ĩ.c.sacris. extra ꝙ me.
cau. Scđm verbũ dũ dicit per metũ põt ĩtelligi de violẽtia cõ-
pulsiua q̃ hz animũ iurãtis: sed coactũ: ꝛ tũc dꝛ in fine nulli⁹
esse momenti ꝓcedit de iure ciuili ꝛ est speciale qꝛ regulariter
actus celebrat⁹ per metũ valet ꝛ retractat̃. Fallit tñ aliqñ: vt in
5 l.si mulier.§.si dos.ff.qđ me.cau. †Et etiaz est hic alius casus
fallẽtie: qꝛ cũ iuramẽtũ contineat religionẽ maior dz esse puri
tas ꝛ libertas in eo. ideo magis vitiat̃ p metũ. ¶Sz de iure
cano. nõ dz dicto casu ꝓpria autoritate venire cõtra. sz petere
absolutionẽ ab epõ q põt ꝛ dz eã ɔcedere ne iuramentũ sit ini
quitatis vinculũ. Et de hoc no.p Inno.ĩ.c.venerabilẽ.in fi.de
elec. ꝛ in.c.ad aures. qđ me.cau. ꝛ p Archi.ĩ.c.ij.de pac.lib.vj.
Si autẽ interuenisset dol⁹ aduersarij: tũc iuramẽtũ esset ipso
iure nullũ: qꝛ deceptioĩ nõ cõsentit. ꝛ sic caret iuramẽtũ vno de
6 substãtialibus. de quib⁹ p glo.in aut̃.de his.j.de nup. ¶†In
tex. ibi: ne q̃rimonia. No.sing. nõ valere iuramẽtũ de nõ accu-
sando aliquẽ de maleficio cõmisso vel cõmittẽdo p rõnẽ quaz
§.dixi. ¶In glo.j. ibi impuberes em̃ non iurãt vt teneant̃. dic
a hoc est verũ sine dubio qñ nõ sunt doli capaces[a] qꝛ nõ sunt ꝓ-
ximi pubertati: qđ est vsq; ad decimũ annũ cũ dimidio postea
vero incipiũt esse ꝓximi pubertati: ꝛ sic presumũtur doli ca-
paces ꝛ obligant̃ naturaliter de iure ciuili sine tutore nõ ciui
liter vt ĩ.l.j.ff.de sol. si ergo iurãt an obligent̃ ẽt ciuiliter sunt
opi. Breuiter dic ꝙ de iure ciuili nõ obligant̃ ciuiliter p istaz
aut̃. q̃ figit pedes in ĩpuberib⁹: sic ꝛ in aliis lz sit ꝓximus pu-
bertati nõ reputat̃ pubes: vt in faciẽdo testamẽtũ. nisi em̃ ex-
cesserit pupillarẽ etatẽ facere nõ põt: vt ĩ.l.qua etate.ff.de test.
nec etiam exit tutelã: qꝛ requirit̃ ꝙ etatẽ puerilẽ ɔpleuerit solã
ẽt de iure ciuili reputat̃ maior pupillo quo ad naturalẽ obli
gationẽ tm̃ ɔhendã. nõ quo ad alios effectus. al's frustratorie
b iura limitassent pupillarẽ etatẽ vsq; ad.xiiij.annum[b] cõpletũ
sic hic. sed de iure canonico qđ cõsiderat periculũ anime ꝛ pec
catũ ꝙ nõ ɔsiderarũt iura ciuilia statiz qđ est doli capax obli
gatur iuramẽto ne veniẽdo cõtra peccet. ꝛ hoc ꝓbat̃ in tex. et
glo.ĩ.c.ex literis. de spon. iũcto.c.j.de deli.pue. ꝛ no.in.c.cũ cõ-
tingat. de iureiu. in nouella. ꝛ in.c.ij.de pac.lib.vj.per Archi.
7 ¶†Queritur pro declaratiõe materie hui⁹ aut̃. que est mul-
tũ ꝓfunda ꝛ ꝓlixa: ꝛ primo qualiter veniat ad.l.cod. Respon
de breuiter postpositis aliis ꝙ ſz ĩtellectũ gl.j.in fi.l.codi. que
cõiter tenet̃ venit addẽdo ad.l.codi. ꝛ ẽt limitãdo. Nã addit
duo. Primũ qꝛ.l.codi. ſm intellectũ Bal. loquit̃ quando con-
tractus erat validus ꝛ poterat expugnari per resti.in iteg. vt
cõueniat materie in qua situata est in quo casu iuramentũ tol
lit beneficiũ resti. qđ est velle ꝛ faciliter tollit̃. Sed qñ erat cõ-
tractus nullus non faciebat ipsum validũ: qꝛ hoc nõ ita de le
ui fit: vt in gl.fi.illi⁹.l.j. Sed per istã aut̃. addit̃ hoc vt reddat
ipsum validũ cũ loquatur generaliter vt iuramẽta custodian
tur contractus nõ retractetur. Bal. autẽ ꝛ Mar. dicebant qđ
nihil addebat ad.l.codi. sed eã cõfirmabat ꝛ declarabat quili
bet scđaz opi. tz Pe. sequẽdo opi. Bul. propter verbũ retractã
dis. qꝛ tũc cõtractus retractat̃ qñ est validus mero iure ꝛ p re
tractationem efficit̃ inualidus. Sed tu dic ꝙ etiã qñ est null⁹
retractatur quatenus de facto processit ꝛ sic bene põt pati ista
aut̃. ĩtellectũ Mar. Itẽ addit qꝛ.l.codi. loquitur de vendi. vñ
poterat dubitari an extẽderet̃ ad alios ɔtractus cũ disponat
cõtra ius cõmune qđ erat ante illã.l. vt dicã in seq.q. Sed ista
aut̃. generaliter loquitur inuestigãdo in quolibet contractu.
ꝛ hic venit inuestigãdum an sit fauorabilis vel odiosa. ꝛ doc.
tenẽt ꝙ sit fauorabilis animab⁹ ne incurrãt peccatũ. ꝛ sic ve-
nit extẽdẽda p idẽnitatẽ vel similitudinẽ ratioĩs. Itẽ dico ꝙ
limitat.l.codi. que loquebat̃ simpliciter de minore. ista võ re-
stringit̃ ad minorẽ puberẽ: qꝛ si ab impubere prestet̃ iuramẽ-
tũ nõ confirmat contractum. Quidã dicũt ꝙ si cõtractus erat
valid⁹ ꝛ poterat expugnari per resti.in integ. tũc etiã si ab im
pubere prestet̃ tollatur beneficiũ resti. ꝛ in hoc remaneat.l.co
di. prout strictius erat indistincte loquẽs. Si aũt sit null⁹: tũc
habeat locũ distin. de qua hic. Tu dic cõtra qꝛ istud verbum
puberũ determinat vtrũq; casum tã qñ poterat expugnari p
resti. q̃ etiã quãdo ipso iure: ꝛ sic pariter determinare: vt in.l.
8 iã hoc iure. de vulg. ꝛ pupil. ¶†Secũdo principaliter querit̃
quid addat ius canonicũ ad istã aut̃. respõdeo: qꝛ debes scire
ꝛ ɔsiderare quatuor tpa. primo tp̃s.l.veteris.§.de leg.l.nõ est
dubiũ.cũ si. tunc iuramentum nõ dabat aliquod robur con-
tractui. nã siue ɔtractus esset nullus nõ fiebat validus ꝓpter
iuramẽtum: imo iuramẽtum tanq̃ accessoriũ erat nulluz siue
erat validus ꝛ expugnabilis nõ fiebat inexpugnabilis eadẽ
ratiõe facit.l.iurisgen.§.q̃ generaliter.ff.de pact. ꝛ.l.si quis in
quilinos.§.fi.de le.j. Superuenit ista.l.j.codicis que incipit si
bi dare robur eo casu quo cõtractus erat valid⁹ ꝛ poterat ex
pugnari p resti.in integ. ex priuilegio minoris etatis. Quan-
do aũt erat nullus ꝛ iã ex priuilegio minoris etatis nõ redde
bat ipsum validũ ſm opi. Bul. que erat vera tpe illius legis.
Itẽ si poterat expugnari alia rõne q̃ minoris etatis. similiter
illa lex nihil inducebat nec tollebat expugnationẽ supuenit
ista aut̃. ꝛ inducit hoc plus ꝙ etiã qñ cõtractus erat nullus. si
tñ ex priuilegio minoris etatis reddatur validus ꝓpter iura
mentũ ꝙ representat eũ minorem: ꝛ sic facit cessare omnẽ pro-
hibitionẽ que fiebat a iure cõmuni circa ɔtractus minorum:
vt locum habeat quãdo nõ interuenit: sz quãdo interuenit li
citum sit contrahere cũ minore qualitercunq; sicut cũ minore
vt in gl.fi.huius aut̃. Si vero cõtractus sit nullus alia ratio-
ne q̃ ex priuilegio minoris etatis vel possit expugnari simili
ter alia ratione: tũc ista aut̃. nihil inducebat: ꝛ sic non redda-
tur valid⁹ nec inexpugnabilis. Superuenit quartũ ius cano
nicum quod disponit vt tribus concurrentibus. s. ꝙ iuramẽ-
tum possit seruari sine interitu salutis eterne: quia eius obser
uãtia nõ inducit peccatũ in iurante. ꝛ qđ non sit cõtra bonos
mores nec sit ɔtra publicã vtilitatẽ ꝙ tunc sit seruandũ ꝛ red
dat cõtractũ validum ꝛ tollat oẽm expugnationẽ que posset
fieri ex quacũq; causa de ɔtractu valido etiã si propter publi-
cam vtilitatẽ secũdario vel propter fragilitatem sexus mulie-
9 bris esset prestitũ: vt in.c.cũ cõtingat. de iureiu. †Sed qñ defi-
ceret aliquod de illis trib⁹ non valeret iuramẽtũ ipo iure. nec
esset necessaria absolutio fiẽda ab epõ. si aũt illa tria cõcurrãt
tunc validat̃ contractus ꝛ efficit̃ inexpugnabilis: nec põt peti
absolutio nisi esset prohibit⁹ ɔtractus odio creditoris vel in-
duceret pectum non in iurãte: sed in creditore cui iuratur: vt
cũ promittuntur vsure cũ iuramẽto vel si fiat contractus per
metum. tũc em̃ licet iuramẽtũ valet mero iure ꝛ sit seruanduz
alias incideret in periuriũ: tñ põt peti absolutio ab episcopo
ne sit iniquitatis vinculũ. vt.§.dixi ꝓpria vero autoritate non
debet venire cõtra iuramentum: tunc tamẽ iuramentum non
c firmaret cõtractũ[c] ideo mortuo iurãte heredes eius non tene
rentur seruare: qꝛ est personale ex parte iurãtis: vt in.c.verita
tis. de iureiur. Et hoc voluit Bart.in.l.si quis pro eo. de fide-
ius. in quarta specie iuramẽti. Sed quãdo nõ inducit̃ peccatũ
in creditore: qꝛ nõ est reprobatum in odium eius: tũc validat
cõtractũ: ꝛ sic vires cõtractus trãseũt ad heredem qui tenetur
contractum seruare: ꝛ põt ad hoc cõpelli: si tamẽ non seruaret
nõ esset piur⁹: qꝛ vires iuramẽti quãtũ ad peccatũ inducendũ
nõ trãseunt ad heredes: lz transeant quo ad vires contractus.
Et hoc voluit Bar.no.in.l.fi.in pe.col.§.de pac. ꝛ ista dãt tibi
intellectũ ad oẽs infrascriptiões que possent hic accidere. Et
istã materiã quatenus iuramentũ habeat vires de iure cano-
nico ꝓsequit̃ Bar.not.in.l.si quis ꝓ eo.ff.de fideius. Tot⁹ em̃
cõtract⁹ quẽ ipe ponit cõcernit quatenus debeat intelligi ius
10 cano. qñ iuramẽtũ ab eo vires hz. ¶†Tertio ꝓncipaliter q̃-
ritur quid si ɔtractus poterat expugnari tã ex priuilegio mi-
noris etatis q̃ etiã alia rõne ꝛ locũ haberet etiã in maiore: po-
ne exẽplũ si minor vẽdidit rẽ immobilẽ sine decreto ꝛ fuit de-
ceptus vltra dimidiã iusti pretij: nam tanq̃ minor põt dicere
cõtractũ nullũ: ꝛ qꝛ deceptus est vltra dimidiã etiã si esset ma-
ior posset petere ipm rescindi beneficio.l.ij.j.de rescin.ven. iu-
rauit

a ¶Doli capaces Adde q dicãtur doli capaces. vid Car.ĩ cle.j.ĩ.v.q. de homi. domi. ĩ c.j.ĩ.§.qꝛ vero. de reg.lib.vj.

b ¶Vsq; ad.xiiij. annũ. Adde gl. in verbo ꝑfect⁹. in ꝓhe.vj. io. de ana.in rub. đ de lic.pue. Bal.ĩ re pe.c.si pater. đ testa.lib.vj.

c ¶Iuramẽtũ nõ firmaret ɔtractũ adde bal.in cõsi. ccccxj. incipi. sup primo pũcto. in ij.colum.

BIU Cujas

ranit simpliciter nõ venire cõtra: an expellat ab vtraq; expugnatiõe. glo. fi. hui⁹ aut. in fi. mouet dubiũ et remittit ad nota ta in. d. l. ij. Hoc. cõiter dicunt q; postq; erat minor ⁊ iuramẽtũ põt operari in expugnatione quaz poterat facere quasi minor cũ illa tñ operetur et non extendatur ad aliã quã poterat facere vt maior. ⁊ hoc videt satis ꝓbari in tex. ⁊ gl. j. si ma. fac. l. j. in. v. li. Tale em̃ iuramẽtũ facit censeri ipm fuisse maiorẽ. ⁊ his terminis ꝙtentũ vltra nõ ꝓgreditur: vt dixit glo. in silĩ in. l. frater a fratre. in. ij. gl. mag. ff. de cõdi. inde. Sed si esset factus a vero maiore posset expugnari per. d. l. ij. ergo ⁊ nũc poterit ad hoc ergo vt nõ possit dz dici expresse q; nõ veniet contra rationẽ minoris etatis nec etiam alia quacunq; ratione ex
11 quo posset etiã vt maior. ¶ Sed quarto queritur ⁊ vtiliter
a an ꝓ statuta terrarũ possint tolli vires iuramẽti⁹ et ãnihilari istud em̃ quotidie videm⁹ de facto. Breuiter aduerte si querit an possint tolli res que cumulãtur a iure ciuili: vt per. l. j. codi. et per istã aut. ⁊ hic fateor de plano q; sic ex permissione iuris ciuilis: de qua in. l. omnes populi. ff. de iust. ⁊ iur. que vult qõ populi possint facere statuta ⁊ derogare iuri ci. infra suuz territoriũ: ⁊ quo ad suos subditos ⁊ terrigenas. ¶ Et si queritur an possint tollere vires iuramẽti que cumulantur a iure canonico quod fundatur in iure diuino ⁊ concernit pactuz et habuit respectũ ad saluandas animas. Bar. fuit in hac opi. q; si statutũ dirigat ꝓhibitionẽ in personã: vt si dicat q; nulla mulier vel minor cõtrahat sine tali solẽnitate alias cõtract⁹ nõ valeat q; nõ valebit etiam si interueniat iuramentũ: ⁊ q; tale iuramentũ sit ipso iure nullũ nec sit necessaria absolutio fienda ab episcopo ẽt de iure canonico: ⁊ monet ipse tali ratione: q; tũc faciens cõtrauenit cõtra preceptũ statuti seu ꝓhibitionẽ q; statutum factũ est a superiore. i. a toto populo qui est superior cuiuslibet priuati: ⁊ sic facit contra ius gentiũ q; mãdat vt superioribus pareamus: vt in. l. veluti. ff. de iusti. ⁊ iu. cõtra ius diuinũ qõ mandat vt subditi obediant superiorib⁹ vt in epistola ℙetri. Subditi estote ⁊c. ⁊ per ꝙsequens peccat mortaliter vnde nõ põt seruari iuramẽtũ sine interitu salutis eterne. i. sine peccato ergo etiã de iure canonico non est seruandũ: vt in. d. c. cũ ꝙtingat. ⁊ hoc ipse ponit hic: ⁊ in. d. l. si qs pro eo. in tertia specie iuramẽti. Si vero ꝓhibitio nõ dirigat in personã: sed ipm cõtractũ: puta q; nõ valet ꝙtractus minoris vel mulieris sine tali solennitate: tũc aut querimus an possit auferre vires iuramenti de directo. ⁊ dicendũ est q; nõ. Unde si statutum diceret q; etiã non valeat si interuenit iuramẽtum quantũ ad hoc nõ valet statutũ q; nõ põt tollere iuramẽtum qõ est hodie de foro canonico ⁊ spũali nõ de foro ciuili: vt in. c. fi. de foro cõpe. lib. vj. ⁊ sic habebit locũ statutũ quãdo nõ iteruenerit iuramentũ alias nõ habet locũ imo valebit ꝙtractus
b non obstãte expressa ꝓhibitione ⁊ annullatiõe iuramẽti: q; statutũ inducit peccatũ: ⁊ sicut per ius canonicũ derogatũ est legib⁹ imperalib⁹ annullãtib⁹ iuramentũ: vt est. l. nõ dubiũ. ita ⁊ fortius derogatur statutis terrarũ: nã in his que concernunt animã b vel peccatũ laici subsunt iuri canonico sicut ⁊ iuri diuino: vt no. in. c. ij. de reg. iur. lib. vj. ¶ Sed si queritur an statutũ possit tollere vires iuramenti per indirectũ est dicẽdũ q; sic: vt si diceret q; cõtractus celebrati p minorẽ vel mulierez sine tali solẽnitate cẽseantur simulati vel dolo vel metu initi: tunc iuramentũ non valeret nec haberet vires etiã de iure canonico: quia si ita vere esset q; cõtractus esset simulatus: et sic non haberet cõsensum partiuz etiam de iure canonico per iuramentum nõ cõfirmaretur. vt no. in. l. emptione. C. plus val. quod agi. q; careret substãtialibus de quibus per glo. in aut q; eis. ℌ. de nup. Idem si vere esset celebratus per dolũ vel metum: vt in. c. j. de pact. lib. vj. tunc ergo autoritate iuris canonici tale iuramentũ põt sperni tanq; fuerit cõtractus vere simulatus vel dolo init⁹: q; fictio statuti idez operatur qõ veritas facit qõ no. in. l. j. §. q; senatus. ff. ad sille. ⁊ ista ponit Bar. in. l. omnes populi. de iusti. ⁊ iu. ĩ. iij. q. principali in qua tractatur per quibus possunt fieri statuta: dũ postea inducit ea que dixerat ad. q. de facto in ver. ecce aliã questionẽ. Bal. autẽ pl⁹ videtur dicere taz in ista aut. q; in cor. vnde sumitur ⁊ q; in. l. ne patronus. j. de ope. li. ⁊ in multz alijs locis q; statuta possunt tollere vires iuramẽti etiã de directo stat: nẽdo q; nõ valeat cõtractus etiã si fuerit iuramẽto vallatus. quoniã statutũ qõ est lex quantũ ad subditos statuẽtiũ hz vim apostolici. i. ℙape.
c sicut lex imperialis vbiq; vt dixit gl. in. l. adigere. §. q; uis. de ⁊ annullare ex causa ita ⁊ imperator per. l. suam: vt ptz ĩ ista aut. in ver. per vim autẽ. maxime ⁊ similiter statuẽtes ĩ suo territorio: q; opi. licet de facto seruẽt vbiq; falsa est ꝓ ea q; dixi. §. q; per ius canonicũ sunt leges correcte q; annullãt iuramentũ ⁊ ista aut. in hoc nõ seruaretur de iure canonico inquãtum an nullat iuramẽtũ factũ ꝑ metũ: q; nõ est nullum ipso iure: vt dixi sup tex. ⁊ illa glo. quã Bal. allegat in. §. q; uis. habuit respectũ ad ius ciuile quod etiam annullare poterat iuramẽtũ ⁊ annullabat: sicut hodie potest ℙapa. Sed hodie nõ potest annullare: q; in hoc imperator subest ℙape ⁊ leges imitãtur canones. Similiter cõsiderationes Bar. nõ sunt bone primo em̃ dũ dicit nõ valere iuramẽtuz q; ꝓhibitio dirigit in personã: hoc est expresse cõtra text. in. l. ij. ff. de re. eo. vbi in psonaz dirigitur tutoris ⁊ minoris: ⁊ tñ valet iuramentũ etiam de iure ciuili: vt ĩ ista aut. ⁊ forti⁹ de iure canonico nec est bona ratio q; tunc faciẽs cõtra peccet mortaliter: quia hoc procederet q; ꝓhibitio vel preceptũ nõ ꝙcerneret merũ fauorẽ illi⁹ cui fit: sed alterius vel fauorẽ publicũ. Sed q; fauorem illius tñ dicit potius cõsilium q; preceptũ vt in. l. ij. ff. man. Sed faciẽs cõtra cõsiliũ. l. vel superioris nõ peccat: ⁊ ita pluries ꝙsului de facto ⁊ vidi alios cõsulentes: ⁊ etiã do. Rapha. adheret huic opi. dicens se vidisse cõsilia cõtra Bar. etiam canonistarũ. Similiter alia cõsideratio an tollat per directum vel indirectuz non est bona: q; si nõ põt directo nõ potest per indirectum: vt in. c. cũ quid vna. de re. iu. lib. vj. ⁊ in. l. scire oportet. de tu. ⁊ cu. da. ab his. sic ergo de iure cõcludendũ est statuta nullo modo
12 posse tollere vires iuramẽti: quas hz a iure canonico dũmodo concurrãt illa tria: de quib⁹. §. dixi. ¶ Ultimo q; rit an sit necesse qñ minor iurat vel mulier de nõ veniẽdo ꝙtra q; certio rẽtur de modis ꝑ quos possunt venire cõtra. By. cõsuluit qõ sic: alias dixit iuramẽtũ nõ valere: sicut nec valeret renũtiatio iuris qõ quis ignorat sibi competere: vt in. l. qui cũ tutorib⁹. ff. de transac. ⁊ idem tenet Ly. in. l. ij. de rescin. ven. Bart. tenet cõtrariuz. tñ rationes sue nõ sunt multum vrgentes: ⁊ ego aliquãdo tenui cõtra eũ per By. postea reperi Archi. ⁊ Jo. an. in. c. ij. de pac. lib. vj. qui tenẽt expresse idem qõ Bart. dicũt em̃ q; hz simplex renuntiatio nõ teneat nisi fuerit quis certificat⁹ de iure cui renũtiat: tñ iuramẽtum bene tenet: q; nõ tollit ius expugnãdi virtute renuntiationis tacite vel expresse: q; si hoc esset nõ posset prestari a minore q; non põt iuri suo renũtiare: ⁊ tñ contrariuz est. vt in ista aut. sed tollit ius expugnãdi propter religionẽ iuramẽti ne incurrat qs peccatũ: ⁊ ista ratio locum habet etiã si nõ sit certioratus. imputet em̃ sibi quare nõ fecit certiorari ⁊ quare iurabat anteq; certioraret. debebat em̃ scire vires iuramẽti ⁊ nesciẽdo peccat cõtra ius naturale: ⁊ sic sibi nõ subuenit. Cetera vide hic per doc. ⁊ in cor. vnde sumit. Plaz in istis paucis que dixi cõsistit tota vtilitas huius tractatus. Multa enim ⁊ infinita dicũt canoniste circa materiaz iuramenti maxime moderni. d. ca. cum cõtingat. ad que poterit aptari addi. ꝓ illa pauca que dixi.

¶ Si aduersus venditionem pignorũ. Rubrica.

1 ☞ Pignus quotuplex sit.
¶ Titulus precedẽs loquitur qñ minor petit restit. aduersus rei sue vẽditionẽ factã per se vl̃ per aliũ eius noĩe. Sed iste ti. qñ fuit facta p aliũ ratiõe iuris qõ habebat in illa re: puta pi
1 gnoris sic noĩe ipsius vendẽtis ☜ et debes scire ad euidẽtiã qõ triplex est pignus scilicet cõuẽtionale qñ ipse debitor obligat rem creditori. Itẽ pretoriũ qñ creditor in contumaciã debitoris se nõ defendentis mittit in possessionẽ bonoz suorũ ex primo decreto. Nã ista missio pignoris vocatur ⁊ dicit pretoriuz q; fit autoritate edicti pretoris de quo in ti. qui. ex cau. in pos. ea. ⁊ postea venditur ex secundo decreto debitore latitãte: vt in ti. de bo. aut. iudi. pos. Itẽ est pignus iudiciale quod capitur post sententiam condẽnatoriam que trãsiuit in rem iudicatã ꝓ executiõe ipsius: vt in. l. a diuo pio. §. si pignora. ff. de re iudi. ⁊. j. si in cau. iudi. in rubro ⁊ nigro: ⁊ in oĩb⁹ istis pignoribus potest loqui iste ti. An minor facta vẽditiõe pignoris per creditorẽ possit eam rescindere p restitutionẽ in integrũ ⁊ dubiũ erat q; iste actus nõ est gestus per eũ: sed per aliũ maiorez ⁊ iure suo: sed edictũ pretoris de minoribus; concedẽs restitutionẽ loquit de gestis per ipsum minorẽ vel cũ ipso seu cũ eius administratore legitimo. vnde nõ videbatur restituẽdus. tamen restituitur scõm ea que dicam in. l. j. ⁊. ij. ⁊ aliquando nõ restituitur: vt patet in. d. l. ij.
2 ☞ In pignore cõuentionali vẽdito p creditorez minoris fit restitutio etiã pro modico dãno licet nõ p minimo licet etiaz non interuenerit fraus ⁊ quid in alijs contractibus.
1 ☞ Etiam. ☜ Minor aduersus vẽditionẽ pignoris ꝓtoris restituit si patit magnũ detrimẽtum vel immoderate les⁹ est: alis secus. h. d. Adde vel si fraudem particip auit creditor cũ emptore: ⁊ tunc etiã pro paruo damno restituit: licet nõ pro minimo: vt in

a ¶ Possint tolli vires iuramenti Adde Bar. in. l. oẽs populi. ĩ. iij. q. principali. ff. de iustitia ⁊ in. bal. in. l. pactũ q; dotali. ĩ. v. q. vi. xj. q C. de colla. pe. de ancha. ĩ repe. regule ea que. ĩ. iij. q. princi. de re. iu. lib. vj. Idẽ in regula accessoriuz ⁊ in regla possessoriuz e. ti. ⁊ lib. Idẽ in. c. j. vs. qd dices in materia iuramenti. de constitu.

b ¶ In bis q; concernunt animã. Adde. c. j. de noui ope. nun. itez ad de vbi tractat de salute aiaruz nõ est disputãdũ de apicib⁹ iuris ꝑz archi. ĩ. c. scriptũ est. vj. q. iij.

c ¶ Papa potest Adde glos. ⁊ arch. ĩ. c. autoritatẽ. xv. q. vj. car. ĩ cle. j. de iureiurã. spe. in ti. de lega. j. §. nũc ostẽdenduz ver. xxiiij.

BIU Cujas

glo.p.l.ij.j.de pre.mi.ꝛ eſt ſpeciale ꝓpter autoritatem iudicis que interuenit in tali pignore ꝛ vēditione vt nō deꝯ reſtitutio niſi in dictis duob⁹ caſibus ꝛ eadem ratio in pignore iudicia
2 li: ſz in cōuēctionali ſ vbi nō interuenit autoritas iudicis in pignore reſtituendo: fit reſtō etiā ꝓ modico dāno ꝫ nō ꝓ minimo ꝫ etiā nō interuenerit fraus: ꝛ iſte eſt intellectus glossarū quē ſequit Bar. ꝛ Bal. ꝛ Ja. ſz Pe. quē ſequit Ly. dicit nō eē
a fiendā differētiā iter pignus pretoriū ª ꝛ iudiciale ex vna parte: ꝛ cōuēctionale ex altera: qꝛ i nullo ex iſtis pignoribꝰ reſtituit minor aduerſus vēdi. eius niſi ꝓ magno dāno ꝛ fraudis cō filio: ꝫ aduerſus vēditionē factā per ſe: ꝛ aduerſus alios ocꝯa ctus reſtituatur etiā ꝓ modico damno: ꝛ etiam ſi non interuenit fraudis cōſiliū: ſed re ipſa: ꝛ ratio diuerſitatis eſt vt minores reperiant creditores in eoꝝ negociīs agēdis: qꝛ ſi fieret reſtitutio ꝓ modico dāno verisimile eſt q nō reperirēt creditorem cū ſibi expediret. ar. in. l. ſi ſine. §. idē faciūt. ff. de mino. ꝛ iſtā opi. ſequit̄ do. Raph. ꝛ eſt ſatis pulchra ꝛ mihi placet: licet cōiter teneaꝫ ꝓcedēs. ꝛ iſta lex dꝫ itelligi eo caſu quo pignꝰ icepit a minore vl ſi icepit a maiore cui minor ſucceſſerat fuit poſtea aliquid geſtū cū minore alias nullo modo fieret reſtō i pignore ꝓtorio vel cōuentionali: ſz ageret ꝫ creditorē vel ꝫ ad miniſtratorē: vt j. l. pri. niſi in ſubſidiū eis exiſtētibꝰ nō ſoluē do: qꝛ etiā maiori ſuccurreret aduerſus emptorē. vt. j. ſi vēdi. pig. agaī. l. j. dūmodo emptor fuerit in mala fide: vt ibi patet.
2 ☞ Heres emphyteote ſi ignorauit rē eē emphyteoticaz: ꝛ iō nō ſoluit canonē infra tps ꝛ ſic res icidit in cōmiſſuz qualiter poſſit reſtitui ex clauſula gñali ſi qua mihi iuſta cā ꝛc. ꝛ nu. 1.
3 An minor reſtituatur aduerſus venditionē rei ſue factā a creditore iure creditoris ꝛ poſſit rem ab emptore auocare.

1 REm quā. †Minor aduerſus vēditionez pignoris qō habuit originē a maiore cui ipſe ſucceſſit non reſtituit̄ ſi nihil geſtū fuit cū eo: ſed cōtra creditorē vel eiꝰ adminiſtratorē ſibi ſuccurritur ſi fuerint in dolo vl i culpa. h. d. Supple q in ſubſidiū illis repertis nō ſoluēdo reſtitueret etiā aduerſus vēdi. qꝛ etiā maiori ſuccurreret ſi ēptor fuit in mala fide: vt i. l. j. j. ſi vēdi. pig. agaī. ¶ In tex. ibi: diſtraxit. dic. ſ. ex pacto facto cū patre veſtro q niſi reſtituaī pecunia infra certū tēpus poſſit creditor vēdere ꝛ pecunia nō fuit ſoluta. Unde creditor vēdidit poſt mortē patris vobis nō requiſitis: qꝛ nec regrere tenebaī: vnde nihil fuit geſtū vobiſcū. Sz ſi tale pactū nō interueniſſet tūc dictus creditor nō poterat vēdere niſi vobis heredibꝰ debitoris ter requiſitis q ſoluatis ſibi pecuniā: vt in. l. ſi cōuenerit. ff. de pig. ac. Si ergo requiſiti nō ſoluiſtis: tūc qꝛ vēditio fit ꝓpter moꝝ veſtrā ꝛ vobiſcū fuit hoc negociū geſtū ꝫ pignus inceperit a maiore poteris reſtitui aduerſus vendi tionem etiā ꝓ paruo dāno licet non ꝓ minimo pignꝰ ſi erat cōuēctionale: vl ꝓ magno ſi erat pretoriū: vl tenendo opi. Pe. nō niſi ꝓ magno: ꝛ ita intelligit gl. iſtā legem: ꝛ ita limitat i. l. ſi cū militaribꝰ. j. de reſti. mili. Qñ aūt nihil fuit geſtū cū minore ceſſat eqtas: ꝛ nullo modo fit reſtitutio: vt in. l. emiliꝰ. ff. de mino. q eſt verū ex edicto de mino. ſz ex edicto qui ex cauſa. ꝛ ex clauſula generali ſi qua mihi iuſta cā. de qua in. l. j. ī fi. eo. ti. bñ poſſent iſti minores reſtitui etiā qñcunꝫ eis nihil fuiſſet geſtū ſi ignorauerunt pignꝰ fuiſſe datuz cū tali pacto ꝓ id qō habeī in. l. cū filius. §. in hac. ff. de vbo. obli. ꝓ Ly. ꝛ ea
b dē rōne ſi heres emphyteote ignorauit rē eſſe emphyteoticā ideo nō ſoluit canonem īfra tps: ꝛ ſic res incidit in cōmiſſum pōt reſtitui ex dicta clauſula etiā ſi ſit maior ꝓpter iuſtā ignorantiā. Sz ſi ſciuit ꝛ erat minor an ex priuilegio etatis poſſit reſtitui dubiū: qꝛ negociū fuit īcboatū cū maiore ꝛ nihil geſtū fuit cū eo: qꝛ tps ſpſixum a iure interpellabat. In cōtrariumvideī q illud tps nō currat hodie minori. j. i qui. cau. i integ. reſti. nō eſt neceſ. l. fi. Dic vt. l. ſi ex cā. §. ſi i cōmiſſum. ff. de mino.
3 ¶ † Ex predictis recollige diſtinctionez bimēbrem quā facit gl. cum q̄rit an minor reſtituaī aduerſus venditionez rei ſue factā a creditore iure creditoris ꝛ poſſit rē ab emptore auocare q aut pignus incepit ab ipſo minore: ꝛ tunc diſtinguit̄ iter ꝓtorium ꝛ iudiciale ex vna pte ꝛ cōuēctionale ex altera: vt in pri. gl. vlq ibi ſi ꝑ deceſſore: ꝛ iſtā partē cōiter tenēt doc. ꝫ Pe. dicat nō eſſe fiendā talē diſtinctionē: ſz indiſtincte quodcūq pignus ſit nō datur reſtitutio niſi ꝓ enormi dāno vel fraudis cōſilio: vt minores facilī reperiāt creditores: ꝛ dicit Lyn. qō iſta opi. eſt ipſa veritas. Qñ aūt icepit a maiore. Gl. recitat q̄tuor opi. ſed reiectis tribus primis tenet vltimā que fuit Azo. q tunc nullo modo reſtituit̄ minor aduerſus talē venditionē qō tū limitat tribꝰ modis: qō patet ex his q̄. s. dixi. Pria limitatio eſt qñ aliquid fuiſſet geſtū cū minore: qꝛ reſtitueret ꝑ gl. que eſt i. l. ſi militaribꝰ. j. de teſta. mili. Scda eſt qñ nollet reſtitui tāq̄ minor ſed tanq̄ maior ꝓpter iuſtā ignorātiā: quia tūc poſſet etiā ſi cū eo nihil fuiſſet geſtū per no. in. l. ſi filius. §. in hac. ff. de ver. ob. Tertia limitatio eſt qñ creditor vel adminiſtrator nō eſſet ſoluēdo ꝛ emptor ꝓticipaſſet fraudē: qꝛ tunc in ſubſidiū reſtitueret aduerſus ēptorē. p. l. j. j. ſi ven. pig. aga. extra iſtos caſus habet locū iſta lex. ꝛ l. meliꝰ. ꝛ nullo modo reſtitutio concedatur ad reſcindendam venditionem.

¶ Si aduerſus donationem. Rubrica.

2 ☞ Sponſalitia largitas non fit niſi in rebus mobilibus.
3 In actu geſto per minorē ſi tutor vel curator eſt preſens abſq̄ eo q loquāt̄ dūmodo intelligant quod agitur: an hoc ipſo videantur autoritatem preſtare.

1 SIque. †Minor nō reſtituitur aduerſus donationē factā ſpōſe ante nuptias dūmodo ſit moderata. h. d. Et ratio eſt qꝛ videtur vſus iure cōi cū fecit illud q cō muniter oēs faciūt. ergo ꝛc. vt. §. de ī integ. reſti. l. ſi. ¶ In tex. ibi cōgruētiū ꝛc. dic ꝛ ſic loquitur de ſpōſalitia largitate quā facit ſpōſus ſpōſe de futuro qꝛ cōtractis ſpōſalibus mittit ſibi munera conſueta: ꝛ ſtatim efficiūtur pleno iure ipſi⁹ ſpōſe. nec indiget talis donatio cōfirma. qꝛ facta eſt ante ocꝯactū matrimoniū: ꝛ ſic nō ob. tit. de dona. inter vi. nec iſta donatio reuertit̄ poſtea ad vir ſol. mat. Sed pertinet ad mulierē vel eius heredes: ideo dz eſſe moderata alias videreī leſus ꝛ poſſet reſtitui: nō aūt loquit̄ de dona. ꝓpter nup. q̄ fit in repreſentatione dotis. ꝛ ſo. ma. reuertit̄ ad virū ſicut dos ad mulierē: naz illa quātūcūq magna ſit nō dicit maritus ledi ex ea: ideo nō indiget inſinuatiōe: vt in gl. que incipit hodie: ꝛ poteſt fieri etiā in reb⁹ immobilibus: dūtamē ſi erat minor interueniat autoritas curatoris: vt in. l. lex que tu. de admi. t. a. ꝛ ibi no. et etiā decretū iudicis: vt in. l. predia. j. de pre. mi †Sed ſpōſalitia largitas non fit niſi in rebus
2 mobilibus: ꝛ tūc non eſt neceſſarium decretū iudicis: in īmobilibus aūt non fit q eſſet neceſſariū iudicis decretum: ꝛ hic nō ſubeſſet iuſta cauſa ꝓpter quā deberet īterponi cum illa
3 donatio non redeat ad maritū ꝫ Ja. but. ¶ † In tex. ibi cura toꝛe ꝑſente innuit iſte tert. q ſufficiat ꝑſentia tutoris vel curatoris in actu geſto per minorez abſq̄ eo q loquāt̄ dūmodo intelligant quod agitur: ꝛ hoc ipſo videantur autoritatē preſtare: ꝛ hoc quidam dixerunt. Sed contrarium tenet gloſſ. in l. etiam. ff. de auto. tut. q imo requiratur q loquantur. Et de hoc etiam in. l. vbi non voce. de regu.
2 ☞ Poſtq̄ donaui tibi rem ꝛ dominium in te transtuli non poſſum illam rem alteri donare in ꝓiudiciū tui nec tibi dominium auferre vel donationem reuocare.
3 Donatio facta a minore de re immobili cum decreto iudicis an valeat.
4 †Maior ſi conſentiat alteri maiori rem ipſius cōſentientis vēdenti an perdat ipſe conſentiens dominium.
5 Actus qñ eſt nullus reſtitutio in integrum non eſt neceſſaria.
6 Adultus an poſſit donare res ſuas mobiles.

1 SInteac. †Minoris cōſentiēs rez ipſius minoris donāti alteri ſine decreto iudicis ꝓiudiciū ſibi nō parat: ſed ſi mobilez
2 parat ſed reſtituitur. b. d. ¶ † In tex. ibi abſtulit. No. ergo q poſtq̄ donaui tibi rē ꝛ dñiū in te trāſtuli non poſſum illā rē alteri donare in ꝓiudiciū tui: nec tibi dñiū auferre
3 vel donationē reuocare. ¶ † In tex. ibi: ꝓpter ſenatuſconſulti autoritatē: dic q regrit decretū iudicis ī alienatiōe rei immobilis ipſi⁹ minoris: q ħ nō īteruenit. ſic ergo q nō pōt alienare rē ſuā ſine certa ſolēnitate. ſic ergo īnuit q ſi in ħ ſenſu interueniſſet iudicis decretū valeret alienatio. Sed ī ħriū videt tex. j. ſi ma. fac. ra. ba. l. ij. ꝛ l. fi. v. cū aūt. vbi dicit q donatio facta a minore de re īmobili etiā cū decreto iudicis ipo iure nō valet. Nā nō ſufficit decretū iudicis: niſi ēt ſubſit iuſta cā eris alieni exoluēdi: vt in. l. magis puto. §. pe. ꝛ l. ſi ꝑſes. de reb. coꝛ §. dz hic ſumi ar. a ħrio ſenſu poſtq̄ reperiī ocꝯariū in iure: vt
4 no. i. l. cōuēticulā. §. de epi. ꝛ cle. † Colligit̄ ēt hic argu. q ſi maior cōſentiat alteri maiori vēdēti rē ipſius cōſentiētis perdat ipe cōſentiēs dñiū. nō ergo videt ꝫſentire vt ꝓtiū habeat: ſed aio donādi: vide qō no. bar. i. l. doti. ff. ſo. ma. Quid ſi ꝫſentio tibi vēdēti rem meā. dic vt in. l. ſi fundū per fideicom. de leg. j.
5 ¶ † In tex. ibi: nec auxilium. No. q qñ actus eſt nullus reſtō in integrū nō eſt neceſſaria. l. in cauſe in ꝑn. ff. de mino. Poterat āt hic eſſe ratio dubitandi ex duplici capite. ꝓio qꝛ iſte donās erat pater: ꝛ inter patrē ꝛ filiū preſumit̄ animus donādi de leui: ꝛ quia ipe donauerat iſtis filiīs. Unde in recompenſatiōe prime donatiōis videbatur q iſte donatarius poſſet conſentire patri rem illā alteri donāti per. l. ſi vero nō remunerā-

di. §. pap

a ¶ Differētiā iter pignꝰ ꝓtoriū. adde Pau. de caſt. ī l. j. ff. de pig. acti. tab. ī. c. cū aliqb⁹ de re iudicata.

b ¶ Ignorauit reꝫ cē emphyteticā. Adde doc. ī. c. potuit. de loca. ꝛ Jaſon. diffuſe ī. l. ij. C. ō iure emphy.

BIU Cujas

6 di.ff.pap.ff.mãda.Sz hic ptz ꝙtrariũ. ¶ †Jn text.ibi:in alijs reb⁹ subandi ĩnobi.Sic ergo no.ꝙ minor põt dõare res suas mobiles:ꝛ valet donatio sicut põt h cõsentire alteri ꝙ eas donet.Qd puto verũ si nõ habet curatorẽ sed si ipm habet:tũc requirit autoritas curatoris:ꝛ hic nõ subest iusta causa interponẽdi autoritatẽ:qz donare est perdere.Et ideo nõ valeret donatio siue interueniret autoritas siue nõ:qz perperam interposita esset:ꝛ hoc probatur de curatore furioso.l.ab agnato.

¶Si aduersus libertatem. Rubrica.

2 ☞Sententia diffinitiua potest dici decretum.

3 Juder qui restituit minorẽ aduersus sniam nõ decidit litẽ ꝙ vertebatur inter minorẽ ꝛ eius aduersariũ sed eaz restaurat.

4 An tunc partes habeant necesse inchoare nouum iudiciũ vel prosequi veterem instantiam ꝛ acta.

5 Aliud est pronũtiare quem liberum et aliud est pronuntiare quem liberandum.
Aliud est pronũtiare quẽ deportatũ aliud quẽ deportandũ.
Aliud est absoluere aliud pronuntiare absoluendum.

6 Licet ex forma statuti iudex in vltimo mense sui officij nõ possit aliquẽ absoluere ab inquisitione vel accusatione poterit tñ pronũtiare absoluẽdum ꝛ an tenebit talis absolutio.

7 Si cõsultor cui cõmissa est causa consulenda per iudicẽ consulat talẽ forte condẽnanduz vel absoluendũ:ꝛ iudex postea viso consilio dicat pronuntio in omnibus et per omnia ſm formã consilij an videatur condemnasse vel absoluisse.

1 **Spost.** †Aduersus sententiã qua pronũtiat minorẽ teneri ad libertatem dandam potest minor restitui si per eã ledatur:sed postꝙ libertatẽ dedit licet in debite nõ restituitur ad ipsam retractandã:sed cõtra tutorem vel curatorẽ ei succurrit si fuerũt in dolo vel in culpa.b.d.in effectu ista.l. ¶Jn ter.ibi decretũ.

2 dic vel sniam diffinitiuaz.vt.j.patet in ver.pronũtianit.†ꝛ sic not.quod diffinitiua snia põt dici decretũ. ¶Jn ter.ibi deberi pronũtianit dic ꝛ male qz ille seruus nõ dz manumitti nisi cõditiõe impleta:qz ita fuerat sibi relicta libertas si tibi heredi daret.x.ꝛ ille nõ dederat.ꝛ sic nõ debebatur sibi libertas et iudex pnũtianit ꝙtrariũ. Per quod videt remisisse cõditiõez vt debeatur pure:qz nõ dicit deberi qd sub cõditiõe debeꝯ.cũ interim nulla sit nata obligatio.nec etiã illud cui põt obstare exceptio dicitur deberi.facit.l.eũ qui.§.si mulier.ff.de iureiur. per quẽ patet ꝙ illud verbũ deberi intelligitur cuz effectu.ꝛ

3 sic nulla obstãte exceptione. ¶†Jtem in ter.ibi litis restauration admittit.No.ꝙ iudex qui restituit minorez aduersus sniam non decidit litẽ que vertebat inter minorẽ ꝛ eiꝰ aduersarium sed eã restaurat:qz rescindit sniam.ꝛ ipsi redeũt ad litem que erat sopita p sniam.ꝛ in hoc differt a iudice appellationis qui decidit negocium principale.Nam per solã interpositõem appellatiõis snia erat iam rescissa.vnde nõ est opuꝯ ꝙ iudex appellatiõis eam amplius rescindat.debet ergo pronũtiare sup negocio principali.alias nihil faceret.ſz p implorationẽ restitutionis ĩ integrũ snia adhuc rescissa nõ est.vnde satisfaciat iudex si eã rescindat:ꝛ super negocio pncipali reponat partes in primo statu.ꝛ hoc est vtile:qz fuit implorata restitutio coꝝ superiore qui nõ erat iudex ordinari⁹ in causa remittunt ptes ad ordinariũ iudicẽ vt iterũ recognoscat ꝛ sentẽtiet inter eas qd non debet facere iudex appellationis.ꝛ sic restitutio in integrum non devoluit negociuz principale ad superiorem:secus in appellatiõe.qd tene menti.ꝛ hoc tangit hic

4 Ly.†An aũt habeãt necesse partes ĩchoare nouũ iudiciũ vel proseq veterem instantiã ꝛ acta:tetigi.s.si aduer.rẽ iudi.l.j.ꝛ etiam Bar.ibi tangit ante fi. ¶Pro declaratione glo.que incipit p ĩ integrũ resti.Op.cõtra primum dictum ꝙ ille minor non habet necesse petere restitutionez aduersus illam sententiam cũ per eaz nõ sit lesus.nã dñs pronũtianit libertatẽ deberi ꝛ ipsum teneri ad manumittendũ.licet nihil dixerit de conditione subintelligit illa cõditio.s.dũmodo prius impleat cõditionẽ de dando.x.prout colligitur ex.ll.quas allegat glo.ff. de rescin.ven.l.pe.ꝛ si quis omis.cau.te.l.qui autẽ.§.fi.Glo.respondet ꝙ hoc dz intelligi ꝙ dixit expresse in snia qd debeat libertas absq; eo ꝙ det.x.alias procederet cõtrariuz qd est diuinare:vnde Ly.ſm Pet.dicit ꝙ verba snie non patiũtur in hac.l.talem cõditionẽ inesse.pronunciauit eñ libertatẽ deberi qd non põt intelligi nisi pure:qz vt.s.dixi qd debetur sub cõditione vt in diẽ nõ proprie debeat:ideo per hãc sniaz omne obstaculũ videt remotũ.Jn.ll.aũt cõtrarijs vba poterãt pati talem cõditionem inesse.Et pro hoc allego bonũ text.cũ gl. quẽ ipsi nõ allegãt in.d.l.eũ.qui.§.si mulier.ff.de iureiur.vbi de directo fit illa distinctio.facit.l.meuio.§.a me.de leg.ij.vel aliter ſz alios aut p illũ minorẽ heredẽ fuit opposita exceptio ꝙ nõ debebatur libertas nisi cõditiõe impleta ꝛ hoc nõ obstãte iudex pronũtiauit libertatẽ deberi:tunc sine dubio videt illam exceptionez repulisse per.l.ꝙ in dic.§.si rationẽ.ff.de cõpen.ꝛ tunc esset lesus aut illa exceptio nõ fuit opposita ꝛ tũc redeas ad precedentẽ distinctionẽ tunc aut iudex fuit vsus talibus verbis que nõ possunt secum cõpati talem tacitã conditionẽ.ꝛ idẽ vt in hac.l.aut poterãt pati:ꝛ tunc subintelligitur cõditio dũmodo prius cõditionẽ adimpleat per.l.ꝙuis.ꝛ ad hoc bene facit.l.si duo.§.marcellus.ff.de iureiu.vbi si iurauit mihi vẽdidisse rem ꝛ sic habeo actionẽ sicut si fuisset pronũtiatũ tamẽ subintelligitur dũmodo pretiũ ſz de ipso nulla sit facta mentio in snia vel iuramẽto.Debes autẽ scire ꝙ opposita exceptione iudex debeat reuz absoluere cum ante cõditionem nõ sit nata obligatio.l.qui heredi.in fi.de cõdi.ꝛ demõ. iuncta.l.bouem.§.que sub conditiõe.ff.de edil.edict.sed exceptione nõ opposita si cõstabat sibi vt iudici libertatez deberi sub ꝺditione vel in diem poterat pronuntiare eam deberi adueniente die vel cõditione.arg.l.qõ si in diem.in prin.ff.de pe. bere.qõ no.Bart.no.j.de excep.ꝛ per Bal.in.l.exceptionẽ.facit.l.iij.§.illud.de fideicom.liber. ¶Opponitur vltimo ꝙ ẽt aduersus sententiam licet nõ sit secuta manumissio non possit restitui:vt.j.eo.l.fi.So.aduersus sententiam qua pronũtiatur libertatem deberi in futurum potest restitui:vt hic:sed aduersus illam qua pronuntiat libertatem iam cõpetere vel cõpetijsse non potest restitui sicut nec contra manumissionez vt in.l.cõtraria.licet enim talis sententia non det libertatez:sed declaret iam datam:eiusdem tamen virtutis est cuius est ipsa

5 manumissio per quam datur libertas †ꝛ hoc vult illa gl.in fi. que semper allegatur ꝙ aliud est pronuntiare quem liberum ꝛ aliud est pronũtiare quem liberandum.Sic ꝛ aliud est pro

a nuntiare quem deportatum aliud quem deportandum.Itez aliud est absoluere aliud pronuntiare absoluendum[a]. ¶†Et

6 per hoc dicũt doc.ꝙ licet ex forma statuti iudex in vltimo mẽse sui officij non possit aliquẽ absoluere ab inquisitione vel accusatione poterit tñ pronuntiare absoluẽdũ.Et istud pluries vidi de facto.Nec per hoc incidet in penam statuti.Et si sentẽtia trãsiuit in rez iudicatã successor eius tenebitur absoluere. Vel forte dicendũ est ꝙ illud videatur factum in fraudez statuti ꝛ sic illa pronũtiatio nõ sit seruanda sed habeat successor videre an veniat absoluendus vel condemnandus.ꝛ hoc plꝰ placet.ideo ꝛ iudeo nõ incidit in penã statuti:cũ sua pnũtia-

7 tio nõ sortiatur effectũ. †Jtem inducitur ꝙ si cõsultor cui commissa est causa consulenda per iudicẽ consulat talem forte condẽnandũ vel absoluendũ:ꝛ iudex postea viso cõsilio dicat pronuntio in omnibus ꝛ p oia ſm formã consilij ꝙ ille nõ videatur condẽnatus vel absolutus cũ cõsultor nec absoluat nec cõdemnet per verba sua sed declaret condẽnandum vel absoluẽdũ per iudicẽ.Non debet ergo iudex ita loqui ſz debet dicere condẽno vel absoluo qz ꝺsultor fuit locutus per verba futuri temporis cũ per presentia loqui non possit:qz nõ ptinebat ad eũ cõdẽnatio vel absolutio sed iudex ad quẽ pertinet debet loqui per verba pñtia.Sz Jo.an.in addi.spe.in ti.de excep.et repli.§.viso.videt tenere talẽ pronuntiationẽ iudicis nõ valere cũ debeat cõtinere cõdemnationẽ vel absolutionẽ ꝛ nõ contineat ar.j.de sen.l.cũ iudex.Tu dic ſz Jac.de are.ꝙ imo vez ꝙ iudex videt fecisse illud qd cõsultor dixit ipsum debere facere:videlicet ꝙ condẽnauerit vt absoluerit ꝛ sic dicta snia saltẽ equipollenter cõtinet condẽnationẽ vel absolutionẽ.Qd etiã tenuit quidã vocatus Joãnes fascioli de ipsis antiquis doct. ꝛ etiã Bar.consuluit vt res potius valeat ꝙ pereat facit.l.fundus qui lucij titij.ff.de rescin.ven.

2 ☞Synodus quid sit.

1 **Et si minor.** †Vol⁹ manumissi non reddit dationẽ libertatis nullã:sed facit cõtra ipsum cõpetere actionez ad interesse:ꝛ etas manumittẽtis non facit vt detur restitutio aduersus libertatẽ iam datã.h.d.Ad euidẽtiam debitis

2 scire. †Jn ter.ibi in concilio.glos.exponit.i. causa cognita:qz tunc ibi fit congregatio ꝛ inde traxit nomen concilium ꝑlatorum.ꝛ illud est vocabulum latinum.ꝛ dicitur etiaz synodus ꝛ hoc est grecũ ꝛ ita dicit decretum.dist.xvij.vel.xviij.Minor enim.xx.an.p.l.eliescẽtiam nõ poterat manumittere seruum suum nisi coraz iudice ꝛ causa cognita:ꝛ tunc dicebatur facta in cõcilio ꝛ vindicta illa manumissio.ff.de manu.vin.i rubro ꝛ nigro ꝛ quid sit vindicta ib⁹ not.

2 ☞Judex qui cognouit de causa ciuili potest ĩcidẽter reperto crimine circa contingentia cause ex officio suo ꝛ extra ordinem delinquentem punire.

a ¶Absoluendũ. Adde circa hoc Bart.ꝛ ibi doct. in.l.fundus.vsi. vltio.ff.ö rescin. ven.Lud.Ro.in rub.de ar.Alex. late in.l.j.§.si qs ita.col.iij.in fi.ff. de ver.obl.Ang. in cõsi.cxv.ꝛ i cõsili.ccxlix.Et an talis snia dicat ꝺditionalis p eũ dẽ paul.de Cast. in suo cõsi.xv.incipi.pro clariori. Franc.Cur.

BIU Cujas

Iudex maleficiorꝝ potest̄ inciděter de causa ciuili cognoscere

1 **Quos retrahi.** †Libertas non legitime data pōt a minore retractari quatenus de facto processit secus si legitime data est.h.d. ¶Defect⁹ ergo solennitatis reddit actum nullū.sed nō deficit solēnitas:ꝫ ex actu minor leda tur qr ꝟꝫ actus nō facit fauor etatis ipsum rescindi:quia maior fauor est libertatꝫ ꝙ minoris etatis:ꝛ bene patet hic illud quod hic dicit glo.in.l.j.s.si aduer.ven.in glo.fi.ꝙ fortius est ius cōmune ꝙ priuilegiū.qñ em̄ deficit solēnitas ius cōmune est in oībus ꝙ actus sit nullus.sed qñ actus est validus ꝙ debeat rescindi hoc nō est nisi ex priuilegio etatis vel absentie.

2 †Allegatur etiam tex.in fi.ꝙ iudex q cognouit de causa ciuili pōt inciděter reperto crimine circa ꝓtingētia cause ex officio suo ꝛ extra ordinē delinquētem punire.facit.l.nullū.j.de test. Sic ecōtra iudex maleficiorū pōt inciděter de causa ciuili cognoscere ņā si cōdēnat furē ad furcas:pōt etiā ipm condemnare ad restitutionē rei subtracte.facit.l.qō equitādi.j.de cōdi.ob tur.cau.ꝛ.l.interdū.§.q furē.ꝛ ibi no.p Bar.ff.de fur.ꝛ p Ly. in.l.qm̄ multa facinora.in fi.ad.l.iuliam vnde vi.ꝛ p Inno. in.c.cum oportebat.de accusationibus.

1 **In iudicio.** †Aduersus sentētiā qua pro nuntiatū est quē esse liberum non pōt minor restitui:sicut nec aduersus dationē libertatis.h.d.dic vt.l.j.s.eo.ēt hic est casus quod fortius est ius cōmune appellationis ꝙ priuilegiū speciale restitutionis in in tegrum.

¶Si aduersus transac.vl diui.mi.re.velit. Rubrica.

2 ☞Actio qñ reputetur mobilis vel immobilis.

3 Restituto minore qui erat reus restituitur aduersarius eius ad pristinā actionē.ꝛ qñ aduersarius non restituatur.

4 Restituto minore in iudicio ad probādū aduersus lapsum dilatiōis an restituatur etiā eius aduersari⁹ vt possit ꝓbare.

1 **Cum in integrū.** †Si minor quia egerat ꝛ postea transegerat restituatur aduers⁹ trās actionez actio prima sibi restituit.h.d.scōm primaz lec.qō intellige vt si erat p tranactionem in totum sublata qr liberauerat aduersariuz p acceptulationē restituit sibi vtilis ꝓtoria q prius erat directa ꝛ ciuilis.ꝛ ōr rescissoria ꝛ durat āno.vt in.l.in bonoraꝝ.§.ꝫ cū rescissa.ō ac.ꝛ ob.ꝫ por directa eēt ꝓpetua.Si vero actio ꝓma nō erat ipo iure sublata p restitutionē acqrit replicationē.vt in.l.prima.ꝛ sic poterit ītētare ꝓmā directā:ꝛ sicut illa est ꝓpetua:ita ꝛ replicatio est ꝓpetua q̄ venit ad corroborationez ipsi⁹.ꝛ ꝫ illā lectu.ꝓmā ꝓcessit gl.ñ.q̄ incipit distingue tūc illa gl.cadit sup hāc.l.qr tex.ꝓsupponit ꝙ valuerit transactio ꝛ glo.op.ꝙ nō potuit valere sine decreto iudicis si agebat

2 minor de re imobili;vt in ti.de reb⁹ eorū. ¶†Et soluit ꝙ illō esset verum si ageret de re imobili etiā actiōe psonali ad rem sibi debitā:quia sicut ipsa res est immobilis.ita ꝛ actio personalis competēs ꝓ ipsa reputatur immobilis que glo.semp allegatur.sed si agebat de re mobili:tunc potuit trāsigere sine

a decreto iudicis:quia actio⁹ reputatur mobilis.proprie autem loquendo actio cum est ius incorporale non potest dici mobilis vel immobilis sed facit tertiam speciem:vt in.l.quā tubero nis.ff.de pecu.sed quādo expedit ipsam equiparari rei mobili vel immobili:ꝛ cum queritur an possit alienari sine decreto tunc seruanda est distinctio ipsius gl.ꝛ de hoc vide per Bar.

3 ꝛ By.in.l.nō potest.ff.de auc.tu. †ām aliam lect.dicit ꝙ restituto minore qui erat reus restituitur aduersari⁹ ei⁹ ad actionem pristinā.h.d.qō intellige eodem modo quo supra dixi.et hoc probatur in.l.seq.que venit ad declarationem istius lect. ꝛ in hoc ista.l.differt ab illa:ꝛ tunc formatur vnū ꝙtrariū in j.glo.que respicit illam lect.in.l.cum minor.ff.de minor.Solue ergo illud contrarium de.l.cum minor.ꝙ hic aduersarius qui trāsegerat cum pupilla perdiderat actionē per trāsactionem aduers⁹ quā pupilla fuit restituta:quia restitutio in integrum debet omnia reponere in eodē statu.l.quod si minor.§. restitutio.ff.de mino.sed in.l.ꝙtraria perdiderat ꝓpter aliud quod nō erat connexum transactioni.alias esset idez quod in precedenti.l.etiam.ff.eo. Item intellige hanc.l.quādo aduersarius istius minoris nō fuit i dolo alias restituto minore nō restitueretur aduersarius eius.vt.ff.de so.qui res.post prī.in v̄.huic applicatū .ꝛ.l.si titius. de fideius.ꝛ no.p Lyn.in.l.vnica.j.de rep u.que fiunt in iudicio. †an autem restituto minore

4 in iudicio ad probandū aduersus lapsum dilationis restituatur etiā aduersarius eius vt etiam probare possit.vide Bar. in.l.j.§.nuntiatio.circa fi.ff.de no.ope.nun.

2 ☞Restituto minore aduersus trāsactionē an aduersarius eius qui est actor redibit ad primā instātiam ꝛ si prima actio que erat directa ciuilis est extincta an vtilis pretoria que loco illius ei restituitur erit eadem cum prima.

1 **Ex persona.** †Restituto minore aduersus transactionem aduersari⁹ ei⁹ pt redir ad actionē ꝓmā si ñ erat ipo iure extincta ꝛ aduersus exceptionē trāsactiōis hz replicationē:ꝫ si extincta restituitur sibi vtilis pretoria q̄ prius

2 erat directa ciuilis.h.d. ¶†Sed queritur vtrū actor redibit ad primam instantiā. Respōdeo si actio fuit iure peremptа si militer ꝛ instantia que super ea fundabatur nō redibit ad eā sed nouam inchoabit super noua actiōe instituta:ꝛ ita intelligitur tex.dū dicit in restauratione negocij ꝛ qr lis de nouo re integrat.Sed si nō erat perempta quia liberasti minorē ꝓ pactum tūc si durabat tps prime instātie poterit ad eum redire in eo statu in quo erat cum fuit transactū.alias inchoabitur noua vt diri in simili in.l.si diuersas.de trāsactio. Itē an ista vtilis q̄ restituitur erit eadem cū prima. Pe.dicit hic ꝙ sic:et ꝙ resuscitatur pria miraculose sicut lazarus. Breuiter hoc est falsum qñ illa vtilis datur ex edicto pretoris ꝛ sic est pretoria ꝛ annalis.prima non poterit esse directa ꝛ perpetua.sed quādo resuscitat de iure ciuili bene posset dici id qō dixit Pet.p l.differre.§.fi.cū.l.se.ff.de iure fis. Itē pria erat natiua qr oriebatur ex preexistēte materia.vt in.l.iurisgētiū.§.ꝛ ideo puto. ff.de pac.illa vo vtilis est datiua vt patet in ver.tributa.ꝛ datur ab edicto pretoris.si autem actio prima nō fuisset extincta ipso iure tūc ista qua nunc agit esset eadem cū prima.ꝛ ita intelligo tex.l.precedētis.cum dicit actionibus quas prīdē habuistis vteris qui tex.videtur probare opi.Pet. Sed intellige vt dixi:ꝛ tunc non facit pro Pe.

¶Si aduersus solu.a debi.vel a se factam. Rubrica.

2 ☞Cautela p matre q̄ administrauit tutelā filij:ꝛ transiuit ad secūda vota:ꝛ sic priuatur tutela ne perdat bereditate filij si postea decedat impubes.

3 Soluēs minori vel ei⁹ tutori seu curatori qñ ꝙsequat plenissimam liberationem vt si minor non restituatur contra eum.

Exemplo. Lex prima hui⁹ tit.loquit qñ minor restituit aduersus solutionē factam sibi vel suo curatori. Lex aūt sēda econuerso qñ restituit aduersus solu

1 tionē factā a se minore alteri ꝛ.h.d.l.j. †Debitor minoris soluēdo curatori suo liberat ipso iure a minore.ꝛ si pecunia soluta nō sit salua minori potest minor restitui cōtra soluentē vt iterum soluat tanḡ nō fuerit liberatus.h.d.Quod intellige si fuit perdita facilitate ipsi⁹ minoris.sec⁹ in casu fortuito.ꝛ hoc vult glo.sing.que ita intelligit hāc.l.in.l.verū.§.sciēdū.ff.de mino.quā Bar.dicit esse notādam.ꝛ ita limita sēm membrū distinctiōis glo.Cetera dic

2 vt in ea quia clara est. ¶†Et dicit Bal.per hāc.l.qō quando mater que administrauit tutelā filij trāsiuit ad secūda vota.ꝛ sic priuat tutela.ꝛ ne perdat bereditatem filij si decederet impubes reddat rationē administratiōis ꝛ reliqua tutori nouiter dato ad postulationē matris:vt in auc.matri ꝛ auic.j.quādo mu.tutele offi.fun.potest.debet esse cauta vt adhibeat iudicis autoritatē.ne si pecunia postea pdat pupillus restituat contra ipsam vt iterū solnat vt in hac.l.quā restitutionē tollit iudicis autoritas:vt in gl.ꝛ ista.l.est piculosa debitoribus minoris soluētibus:ꝛ videtur cōtra oēm equitatem bene cōsiderādo ꝙ postq̄ soluerūt legitimo administratori vel cuz illius autoritate.et sic sunt liberati ipso iure a ciuili ꝛ naturali obligatiōe licet postea pecunia perdi debeat ad damnū suū. qr qō legitime factū est ex superueniēti causa non debet retractari ꝫ postq̄ lex dat remediū vt expectet iussum iudicis imputet sibi si spōte nō coactus soluit qr contemnit.l.consilium.

3 ¶†Sed qd si pdat culpa administratoris sine aliqua facilitate vl culpa minoris adhuc videt idē vt cōpetat restō.ꝫ etiā det regressus ꝙtra illū q fuit in culpa.vt.s.si tutor vel curator iteruenerit.l.etiā.ꝛ.l.fi.Sup gl.mag.ibi plenā si soluo pupillo sine tutore:dic nā nō liberatur ab aliqua obligatiōe ciuili vel naturali:ꝛ ideo mero iure pōt pupill⁹ vel minor agere vt iterū soluat.Sed si pecunia sit salua habet solues exceptionē de equitate.sed in casu sequēti quādo soluit cū autoritate tutoris vel curatoris liberat ab omni obligatiōe.ꝛ sic posito ꝙ pecunia postea perdat nō poterit minor agere vt iterum soluat nisi prius petat restitutionē in integruz.ꝛ fuerit sibi ꝙcessa non tamē debet sibi concedi sine cause cognitione vt hic in fi.ꝛ ista

a ¶Quia actio. Adde Bar.in.l. si quenerit.la.ij.i secūdo notabili. ff.ō.pig.ac.Ang. in aut.ō nō alie. §.hoc ḡ vsic.not. Bar.ꝛ ibi doct.i l.a diuo pio.§.i venditiōe.ff.ō re iudi.Ale.ō imo. i cōsi.xxvñ.ꝛ iaſ. xlix. in .iij.volu. Franc.Cur.

BIU Cujas

fi.ꝛ iſta cauſe cognitio ꝙfiſtit ī hoc vt videaꝯ an pecunia ſit ꝑdita vl̄ no:ꝛ ſi ſit ꝑdita an caſu fortuito vl̄ fragilitate minoris vel alterius qꝛ talis caſus euenisſet cuilibet maiori et tunc nō datur reſtitutio:vt in.d.l.verū.§.ſciendū. An autē interueniēte aliqua negligētia minoris vel adminiſtratoris:ita quod caſus ille nō euenisſet ſi ipe fuisſet maior vl̄ſit ꝟiſile ꝙ euenisſet ꝛ tunc reſtitutio ꝙcedi. Jn tertio ꝟo caſu qñ nō interuenit auctoritas iudicis negaꝯ reſtitutio ꝙ eſt verū ſi ipſe ſoluens contradicit iudici ꝛ nō obſtante ꝙtradictione iudex precepit ſibi ꝙ ſolueret.nā nō videtur ſoluiſſe ſponte ſz coacte:ideo nō debet pati damnū.ꝛ ille eſt caſus ī.l.ait prętor.§.permittit.ff.de mino. Sed ſi nō cōtradiriſſet iudici.licet iudex mādaſſet non videreꝯ ſoluiſſe coactus ſed ſponte ꝛ nō prodeſſet ſibi ꝑceptū iudicis vt colligitur ex illo.§.qō eſt ſingulare.vnde ſis cautus quādocūq; iudex tibi mādat ꝙ ſoluas.vel aliqd facias ſi vis ꝙ videaris feciſſe coact⁹.facis ibi ꝙtradictionē tuā ꝛ cauſam per quaz ꝺicis qō ꝑpetuo tene mēti per illū.§.ſing. Jn quibuſdaz autē caſibus qui cōtinētur in.l.alleg.hic per glol.ī vſ. niſi in tribus ſoluens minori etiā ſine iudicis autoritate cōſequitur pleniſſimā liberationē vt ſic minor nō reſtituaꝯ cōtra eū:ſed inquātū allegat glo.l.pe.ī.ad treb.que loquiꝯ de herede rogato de reſtituēdo hereditatē pupillo vel minori ꝛ reſtituit tutori vel curatori. Dicit Rapha.ſe putare ꝙ illa.l.ſoluz loquaꝯ in reſtitutione verbali per quā ſolum reſtituuntur iura hereditaria in pupillū vel minorē:ꝛ ſi fiat reſtitutio realis de tota hereditate putat ipſe ꝙ ſi poſtea res vel pecunia ꝑdantur negligētia vel facilitate minoris aut tutoris vel curatoris nō debeat reſtitutio denegari:qꝛ ſolū denegaꝯ in paruis ſolutionibus vel impēſionib⁹.vt in.l.ſcimus.ī.de admi.tu.ꝛ ſubdit ꝙ ꝛz illud forte difficile eſſet obtinere ī iudicio vel ī practica:qꝛ nullus doc.hoc dicit:tñ puto qō debeat cuilibet placere illa limitatio intantū ꝙ vbi eſt ſingularis opinio ſua efficiꝯ communis omnium:ꝛ in practica debeat obſeruari.

2 ☞ Jndebitum ſolutum per errorem iuris quando poſſit repeti ꝛ an requiratur reſtitutio.

3 Quid ſi per errorez facti ſolutū ſit ꝙ nō requiraꝯ reſtitutio.

1 **Jndebito.** †Jndebitum ſolutum a minore eo caſu q̄ ſi eſſet maior denegaretur ſibi repetitio ꝑ ꝺictionez ꝺebiti poteſt repeti impetrata prius reſtitutiōe in integrū q̄ ꝺz ſibi cōcedi.h.d.ī effectu ſz intellectū glo.ꝛ doc.ꝛ hz materiā aliqualiter difficilem ꝛ inuolutā ponit in.l.interdum.de condi. inde.vbi eſt difficilis glo.ꝛ dic vt ibi. Jo.ergo repetit hoc niſi prius reſtituatur ad repetendum:ſed poſtꝙ fuit reſtitutus intentabit condictionē indebiti.vel dic ꝙ vnum tantū iudiciū agitabitur:quia reſtituetur ad ipſam petitionē ſolutiōis:qꝛ reſtitutio tribuit id quod abſtulit leſio.nō enim fuit leſus in perdendo cōdictionem indebiti:quia cum ſoluit eam non habeat nec etiam acquiſiuit per ſolutionem quia ſi fuiſſet maior eam non acquiſiuiſſet intelligendo prout gloſ.intelligit in debito ciuili ſed naturaliter debito fuit ergo leſus in ſolnēdo ergo reſtituitur ſibi pecunia ſoluta.ꝛ hec vera. ¶ †Opponitur contra ter.qui ꝺicit ꝙ legatum erat indebitum ꝛ ꝙ fuit ſolutum per errorē iuris ꝛ poſtea ꝺicit ꝙ nō repetiꝯ niſi per reſtit. in integ.nam videtur ꝙ nō ſit neceſſaria reſtitutio:quia indebitum ſolutuz per errorem iuris repetitur a quolibet maiore per cōdictionem indebiti ſine reſtitutione vt in toto ti.de condi.inde.ꝛ.§.de iur.ꝛ fac.igno.l.cū quis.qꝛ error iurꝫ nō debet nocere in damnis euitā ꝺis. ¶ Timore huius glo.j.ꝛ etiaz.ñ.in prin.volens ſoluere ꝺicit ꝙ cōtrarium ꝑcederet quando eſſet omnino indebitū tam ciuiliter q̄ naturaliter quo caſu nō haberet locum qō hic ꝺicitur qꝛ maior poſſet repetere ſine reſtitutione.fortius minor:ſed illa.l.debet intelligi quādo non erat indebitū omni iure:ſed ciuiliter tātum:naturaliter vero erat debitū quo caſu ſi eſſet ſolutum a maiore per errorē iuris non repeteretur naturali obligatione impediente.ſed ſi ſoluatur a minore repetitur beneficio etatis per reſtitutionē ī inte. Ad ꝺe ꝙ eadez ratio eſſet qñ eſſet omnino indebitū ꝛ foret ſolutū ſcienter per errorē. Jam tūc maior nō repeteret.l.cuius per errorem.de reg.iur.l.j.de condi.inde.ſed minor poterit repetere per reſtitutionem in integ.ꝛ ita ſupple hāc.l.ꝺum ꝺicit per errorem iuris.ſubaudi vel ſcienter:ꝛ tunc non curo an eſſet īdebitum omni iure vel ciuiliter tantum. Jponit autem gl.exemplum in legato facto in minus ſolenni voluntate qō eſt īdebitum ciuiliter propter ꝺefectum ſolennitatis:et naturaliter ꝺebitum propter volūtatē ꝺefuncti. Jtem in eo quod poteſt ꝺetrahi per falcidiam quia eſt indebitū ciuiliter per.l. falcidiā que reſecat.ꝛ naturaliter ꝺebitum propter volūtatem ꝺefuncti.qꝛ preſumitur voluiſſe ꝙ integraliter ſoluatur cū ꝺetrahere falcidiam fiat cōtra voluntatē ꝺefuncti.vt in.l.titia.ff.ad.l. fal. Jpe.reprehendit iſta exempla ꝺicēs ꝙ in illis caſibus legatū eſt indebitū:etiā naturaliter ꝑpter reſiſtentiā.l.que impedit naſci naturalē obligationē:vnde intelligit hāc.l.ī indebito omni iure.ꝛ ad cōtrariū reſpondet ꝙ tūc tale indebitū ſolutū ꝑ errorē iuris poſſet repeti a maiore quādo ſoluēs tractaret ꝺe ꝺāno euitando ſed hic tractat ꝺe lucro.ibi heres ſoluēs cū lucretur hereditatem ꝛ quicquid non ſolueret lucretur.vñ maior ſoluēs legatū omnino indebitū nō repetet per errorē iuris qꝛ talis error nō prodeſt in lucris captā ꝺis. Breuiter doc.
3 noſtri ſequūtur opi.glo.qō plene ꝺic vt in.d.l.cū quis. ¶ †Secūdo opponiꝯ ꝙ ex quo facta ſit ſolutio ꝑ errorem nō ſit neceſſaria reſtitutio:qꝛ etiā maior repeteret.vt in.l.error.ī.ad.l.fal. So.verū eſt ſi eſſet error facti quo caſu nō haberet locū iſta.l. inquantum loquiꝯ de reſtitutione:ſed hic fuit error iuris. Sz vltimo opp.ad iꝺez ꝙ nō ſit neceſſaria reſtitutio.vt in.l.interdū.ff.de cōdi.inde.vbi ꝺicitur ꝙ perſona facit locū repetitioi nec poteſt intelligi illa.l.ꝙ repetat per reſtitutionē ī integrū. qꝛ cōgrueret ti.in quo ſituata eſt ſed repetit per cōdictionē in debiti ſine reſtitutione. Sol.ſi talis minor nō legitime ſolueret non cū autoritate tutoris:vel etiā curatoris quando ipſuz habebat:ꝛ tunc fateor contrarium. Jtā tūc non tranſtulit ꝺominiuz eius quod ſoluit ideo ſi extat poteſt vendicare:ꝛ ſi eſt cōſumptum poteſt condicere:quia talis ſolutio non liberauit eum ab obligatione naturali qua tenebatur poſtꝙ nō trāſtulerat ꝺominium ꝛ ſic cum nō inducat liberationem nō probibetur inducere repetitionē ſed hoc debet intelligi quādo ſoluit legitime cū autoritate tutoris vel curatoris quo caſu liberaꝯ a naturali obligatiōe:ꝛ ſic mero iure nō inducīꝯ repetitio etiā re extāte quia translatū eſt ꝺominiū.ideo neceſſaria eſt reſtitutio per quā recuperat ſolutū:ꝛ aduerſari⁹ recuperat naturalez obligationē que per ſolutionē fuerat extincta.vt.§.ti. prori.l.j.ꝛ.ſi.ꝛ hoc voluit gloſſ.mag.circa fi.in effectu. ¶ Sed tunc extra glo.oppo.quia aut minor petat reſtitutionē ad id qō ſoluit aduerſarius obīciet cōpenſationem ꝺe naturali ꝺebito quo poteſt obīci.l.etiam.ff.de cōpē.Solu.ꝺicit gloſ.in.c. cū quis.§.j.de cōdi.ind.ꝛ in.d.l.interdū.ꝙ cōpenſatio poteſt obīci petenti:nō autē repetēti ne repetitio que cōceꝺitur a iure hoc caſu ſit fruſtratoria. Bal.ꝺicit ſubtilius ꝙ cū minor petit ſe reſtitui non erat obligatus naturaliter cū illa naturalis obligatio erat extincta per ſolutionē:vt.§.ꝺixi:ergo nō poteſt obīci cōpēſatio poſtꝙ minor recuperat ꝙ ſoluit:tunc aduerſarius recuperat naturalem obligationem et nō eſt tractāduz ꝺe compenſatione cuz executio ſit iam facta. Cetera ꝺic vt no. in.d.l.interdum vero.

¶ Si aduerſus dotem. Rubrica.

2 ☞ Beneficium reſtitutionis in integrum licet cōcedatur ex priuilegio etatis tranſmittitur tamen ad heredem quādo cōcernit leſionem patrimonij.

3 Predicta an poſſint ꝺari in ꝺotem a minore.

4 Mulier maior oīa que hz pōt ꝺare in ꝺotem ꝛ qd ſi eſt minor

5 Quod aliud ſit ꝺicere vltra patrimoniuz et aliud vltra vires patrimonij.

2 Mulier minor nō habēs curatorē ſi ꝑmittat in ꝺotē vltra patrimoniū ſuū an valeat ꝑmiſſio ꝛ quid ſi habebat curatorez.

1 **Quoniam.** †Aduerſus ꝺotē immoderataz reſtituiꝯ mulier minor ꝛ eius hereꝫ.h.d.fz Bar. ¶ Jn ter.ibi ꝺixiſſe.ſ.illi tantā ꝺotē non merebaꝯ inſpecta qualitate perſone ſue ꝛ etiam vroris ꝛ cōſuetudine loci.ſi autē merebatur:tūc licet ꝺediſſet omnia bona in ꝺotē nō eſſet leſa:qꝛ vtitur iure cōmuni.vt j.de iure ꝺo.l.nulla.fz ſi ꝺediſſet plus ꝙ haberet:tūc diſtīgue vt in glo.fi.licet Ja.de are.videatur tenere qō quādo maritus meretur ꝺotē ꝺatā etiam ſi excedat patrimoniū vel vires eius non ꝺicatur leꝺi.qō falſum eſt quia nō ſequitur ille meretur: ergo mulier bene facit ꝺare pluſꝙ haberet qꝛ hoc non feciſſet
2 diligēs pſona. ¶ †Jn ter.ibi ſi a te hereditas ꝛc. Jnot.ergo qō beneficium reſtitutiōis in integ.licet cōcedatur ex priuilegio etatis trāſmittitur tū ad heredem qꝛ nō eſt mere perſonale cū cōcernat leſionē patrimonij.alias ſecus.l.qꝛ pſonale.ff.ſo.ma.
3 ꝛ facit.l.nō ſolū.ff.de in integ.reſti. ¶ †Jn glo.ibi:ſed an prędia poſſint ꝺari in ꝺotez:ſubaudi a minore cū ꝺecreto iudicis vel ſine.ꝛ videtur qō etiā cū ꝺecreto nō poſſunt cū nō poſſint alienari niſi ex cauſa eris alieni ſoluēꝺi vt in.l.ob es.allegata in glo.in toto ti.de rebus eorum.ꝛ hoc nō negabat es alienū. Gloſ.tamen tenet contrarium per.l.titia.ff.de iure ꝺo.vt ſicut poſſint alienari ex cauſa eris alieni:ita ex cā ꝺotiz:ꝛ eſt ſpeciale fauore ꝺotis:ꝛ hec vera. Jntellige ergo iſtā.l.qō interuenit ꝺe

BIU Cujas

eretum iudicis:tñ illa mulier habebat p̄dia quãdo dedit oĩa
sua bona in dotem:ꝛ sic valuit datio:alias non valuisset ꝛ sic
nõ esset necessaria restitutio sed possent predia vendicari ꝛ de
eis nihil lucraretur marit⁹ ex pacto vel a.l.quia nõ essent do-
talia ꝛ pactum non operatur nisi super dote quidam tamẽ re
spõdent ad illam.l.titia.vt in gl.ꝛ tenent q̄ etiam cum decre-
to nõ possint dari qõ est falsum. ¶ In seq.ibi vel pro fratrib⁹
dic hec vera ꝑm Pe.precedẽs autem sibi non placet: quia il-
la mulier nõ fuit lesa in pacto de lucrãdo sed in datione do-
tis. Tu dic q̄ etiam precedẽs est bona.quia leditur in vtraq;
si enim dedit maiorem dotem q̄ ille meretur ille plus lucrat
q̄ debeat lucrari.potuit ergo prebabita restitutione repetere
totum illud quod habuit vltra competẽtem quantitatẽ vna
cum fructibus perceptis constante matrimonio:quoniam il-
los non lucratur pro oneribus matrimonij.sed solum vsq; ad
debitam quãtitatem ꝛ etiam ipsa mulier que dedit si viueret
posset petere restitutionẽ vt in dote nõ sit nisi quantitas debi
ta ꝛ residuũ sibi restituatur. Opi.aũt ad Bar.posita in.l.fi.glo.
communiter nõ tenet vꝫ q̄ beneficiuꝫ resti.in integ.quod est
extraordinariũ cõcurrat cũ ordinario. Ad idẽ nec obstat.l.in
4 cãuse.§.pomponius.ff.eo.in quo ad Bar.se fundabat:quia ibi
cõpetebat ad diuersa. ¶ † In gl.fi.ibi dic q̄ mulier maior oĩa
que habet potest dare in dotem.subaudi etiã non merẽti.ꝛ li-
cet ledatur non restituitur in integ.sed minor dicto casu resti
tuitur.si aũt marit⁹ meretur:tũc licet mulier sit minor dãdo
omnia sua nõ leditur nec restituitur.sed si dedit vltra locũ ba
5 bet distinctio sequẽs. ¶ † In gl.ibi.si vero vltra vires. Nota
illum modum loquẽdi qõ aliud est dicere;vltra patrimoniũ.
aliud vltra vires patrimonij qõ declara vt in glo.sed Pe.di-
cit hanc differẽtiã non esse hic fiendã ꝛ q̄ etiam quando pro-
misit vltra patrimoniũ[a] mero iure valet promissio. Nam ipse
põt se obligare in mille millibus:licet ipse nõ habeat ĩ patri-
monio nisi centũ ꝛ obligatur efficaciter.vt.l.cõtinuus.§.illud
6 ff.de verb.obli. † Et ideo tenet q̄ si mulier minor non habẽs
curatorẽ ꝓmittat in dotẽ vltra patrimoniũ suũ:q; cũ non ha-
beat nisi.c.ꝓmittit.cc.valeat ꝓmissio mero iure. q; potuit se
obligare sicut maior:vt ĩ.l.si curatorẽ hñs.ff.de in ĩteg.resti. et
ideo sibi necessaria est restitutio sicut si ꝓmittat ĩfra patrimo-
niũ.tñ vltra vires patrimonij.vt hic subiicit glo.si vero habe
bat curatorem tũc aut ꝓmisit sine illo.ꝛ valet promissio ipso
iure etiãvsq; ad ꝙgruentẽ quãtitatẽ:q; nõ potuit se obligare.
vt in.d.l.si curatorẽ habens.aut cũ illo ꝛ eius autoritate:ꝛ tũc
aut iste sciebat ꝓmissionẽ esse vltra patrimoniũ vel vires pa-
trimonij;ꝛ idem q;videtur dolose autoritatẽ suã ĩterposuisse
ꝛ hoc quãtum ad obligandũ minorem sed in preiudiciũ sui
põt valere.l.cũ post.§.j.de admi.tuto. Si vero ignorabat ꝛ sic
bona fide:ꝛ tunc posset procedere distinctio glo.aut promisit
vltra patrimoniũ ꝛ nõ valet ipso iure:quatenus est vltra aut
vltra vires:ꝛ valet sed restituitur.

[a] ¶ Vltra ꝑimo-
niũ.adde an ap-
pellatiõe ꝑimo
nij intelligat de
qualibet re tpali
vide p Archi.in
c.noiatiões.i.iij.
col.ij.q.vj.

¶ Si aduersus delictum suum. Rubrica.

§ Minor quando in totum excusetur in delictis ꝛ quãdo
iuuetur per restitutionem.
Differentia inter crimen delictum maleficium ꝛ peccatum.

In crimínibus. † Aduersus delictũ dolo cõmissum minor nõ restituitur:secus si culpa
boc.d. ¶ † In ter.ibi in criminibus subaudi
atrocibus:[b] ꝛ cũ agitur criminaliter. Si autez
non sint atrocia sed cõmunia:tũc subuenitur
quatenus miseratio etatis patitur:vt.ff.eo.auxilium.§.i delí.
Item si criminaliter sed ciuiliter ageretur: tũc subuenitur in
hoc vt habeatur p cõfessovel transigente.vt.ff.eo.l.ex cause.§.
nunc videdũ.ꝑm Pe.ꝛ Ly.vel distingue plenius ꝑm Bart.
qõ aut loquimur in infante ꝛ ille videtur in totum excusat⁹
quia habet animũ:ꝛ tunc non videtur delictũ cõmisisse.vt.ff.
ad.l.corneliã de sica.l.infans.ꝛ de fur.l.impuberem. Aut lo-
quimur in maiore infante:ꝛ tunc aut est tale delictum qõ in
eũ nõ cadit.ꝛ idezvt in.l.proxima. Aut cadit:ꝛ tũc cõmisit do
lo:ꝛ non iuuatur per restitutionemvt in prin.huius.l.sed mi
nor pena ex officio iudicis sibi imponitur.vt in.d.§.ĩ delictis
ꝛ.l.aut facta.in fi.de penis. Aut cõmisit per culpaz ꝛ iuuatur
per restitutionẽ in integ.in totũ:vt nulla pena sibi imponat.
3 vt hic in ver.sed cum delictũ. ¶ † No.hic illa duo vocabula.l.
crimẽ.ꝛ hoc importat dolum ꝛ aliter non dicitur crimen. Itẽ
delictum.ꝛ hoc est generalius ꝛ potest cõmitti cũ dolo ꝛ sine
[c] dolo. Est ꝛ aliud vocabulum quod dicitur maleficiũ[c] ꝛ ĩ quo
differat a predictis.vide Bar.in.l.aut facta.in prin.de penis.
Est ꝛ aliud vocabuluz.scilicet peccatũ.ꝛ in quo differat a pre
dictis.vide glos.de penitẽtia distin.j.c.si peccatũ.ꝛ p predicta
sunt expedite omnes glo.que sunt hic.
2 § Maius est delictũ cõmissum in faciendo quia potest ca
dere in minore q̄ in non faciendo.
A dolo presumpto in preteritũ minor cõseruatur illesus ipo
iure.
Minor an post dedicita testificata admittat ad producendu
testes.
3 Mater minor negligẽs infra annũ petere tutorem filijs pu-
pillis nõ priuatur eorum successiõe:si moriantur infra pupil
larem etatem ꝛ quid si anteq̄ labatur annus facta est maior
ꝛ quid si post annum.

1 Licet in delictis. † Delictum consi-
stens in non faciẽ
do nõ cadit in minore.ideo ab ipso seruatur ipo iu
re illesus.h.d.notabiliter ꝛ semper allegatur. † ꝛ sic
maius delictũ cõmissum in faciendo:q; potest cadere in mino
re vt in.l.prece.q̄ in nõ faciẽdo.vt no.ĩ.l.ñ.j.ad fille.ꝛ qõ not.
Bar.in.l.si qs in tantã.j.vnde vi. ¶ Adde q̄ etiã a dolo pre-
sumpto in preteritũ minor ꝙseruatur illesus ipso iure q; lz ex
quibusdã presumatur dolus in maiore.nõ sic presumeꝛ in mi
nore etiam si cõsistat in faciendo vt in.l.vbi exigitur.ꝛ ibi no.
per glo.ff.de eden.sed a presumendo in futurũ minor nõ excu
satur quod tamen dic vt not.Bar.in.l.j.ff.de ope.no.nuntia.
§.nũtiatio.in questione illa vtrum post dedicita testificata mi
nor admittatur ad ꝓducẽdũ testes ꝛ constat quod maior non
admittitur propter timorem subornationis qui est dolus de
futuro.vt in auten.qui semel.j.de proba.sed dubitatur an ille
dolus de futuro presumatur in minore sicut in maiore quia si
nõ presumitur sicut nec dolus de preterito admittitur ad pro
3 ducẽdum.alias secus.dic ergo vt ibi. ¶ † Et not.optimam.l.
pro matribus remanẽtibus viduis que tenentur infra annũ
petere tutorem filijs pupillis.alias priuãtur eorum successio
ne si moriantur infra pupillarem etatem.l.ij.§.si mater.ff.ad
tertu.nam hoc est verum si sint maiores.xxv.ãnis tẽpore quo
maritus morit.si vero minores tunc excusantur ab illa pena
vt licet negligant eam nõ patiantur:ꝛ quotidie ille casus ac-
cidit de facto ꝛ illud clare procedit si per totum annuz quo de
beret petere tutorem fuit minor. Sed pone q̄ tempore mortis
mariti habebat.xviij.annos cum dimidio.vel vltra puta de-
cem menses:ꝛ postea infra annũ effecta est maior nõ incipiat
sibi necessitas petendi infra residuum temporis:ꝛ sic nõ facit
incidet in penam:illum casum habui de facto ꝛ diri q̄ si resta
bat tantũ de anno q̄ potuit commode petere ꝛ facere illi dari
ꝛ incidit in penam si nõ fecit. Si autem in residuo temporis
quod restabat non potuisset hoc commode facere attenta con
suetudine vel stylo curie prout erat in casu posito tunc nõ inci
dit.ꝛ pro hoc quod habetur in.l.cũ stipulatuꝫ sim mihi a pro
culo.de verbo.oblig. Sed quid si fuit minor per totum annũ:
postea effecta est maior.tamen filius adhuc erat pupillus.pu
ta duorum vel trium annorũ.ꝛ sic adhuc egebat tutore.an ne-
cessitas incipit currere matri a tempore quo facta est maior:vt
debeat infra annum ab illo tẽpore petere vel per seipsam tute
lam accipere sub beneficio inuẽtarij:et si nõ facit incidit in pe
nam filius moriatur in pupillari etate quilibet prima facie
diceret q̄ sic:quia cessante excusatione scilicet minoris etatis
deberet cessare excusatio vt extunc incipiat incumbere necce-
sitas:argumẽ.in.l.titia.§.vluras.ff.de legatis.ij. Incontrariũ
facit quod not.glo.infra in qui.cau.in integ.restit.non est ne.
l.j.ꝛ istam partẽ tenet Bal.in pluribus locis.ꝛ dicit se ita cõ-
suluisse.ꝛ postea reperisse Specula.hoc idem tenentem in ti.
de restitu.in integ.§.j.ver.sed quid si ipsa mulier.tangam fo:
te in.d.l.j.ꝛ per Bart.in aut.si captiui.de epis.ꝛ cle.ꝛ in.l.pre-
cibus.de impu.ꝛ aliꝭ substiti.

¶ Si aduersus vsucapionem. Rubrica.

2 § Prescriptio que nõ est inchoata contra defunctũ non cur
rit ipso iure contra minorem.
Prescriptio triginta annorum inchoata cõtra defunctũ cui
minor succesit quod dormiat durante minori etate ꝛ illa fini
ta excitetur.
3 Prescriptio conuentionalis inchoata contra defunctum cur
rit contra minorem qui ei successit sine spe restitutionis
Quasi dominiũ cõpetit prescribẽti sed ille qui prescripsit ha-
bet verum dominium vtile vel directum.
4 Si ago cõtra te ad fundũ ꝛ ad fructus perceptos ex fundo iã
sunt.x.anni vel vltra q̄ nõ habeam necesse petere te cõdemna-
ri ad ipsos fructus sed possum petere te condẽnari ad estima
tionem quia non est veri simile q̄ extent.

BIU Cujas

1 Contra. †Aduersus cursum prescriptionis inchoantis cōtra defunctū cui minor successit ⁊ completi ꝯ ipm minorē minor restituit i inte.h.d.ꝭm intellectū gl.mag.in fi.qui est verus reiectis aliis ⁊ illa.l.nō corrigitur per.l.fi.ꝭ.in q.cau.in ite.
2 resti.nō est neces.vbi dicit †qd hodie minor ipso iure seruatur illesus aduersus cursum prescriptiōis:qr nō currūt ipso iure minori ꝫ incipiūt currere postq̄ est maior.nā hoc habet locū in prescriptionibus nō inchoatis ꝯ defunctum:sed inchoandis ꝯtra minorē qr nō inchoat sed si erant in cōtinua contra defunctū cōtinuāt cursum cōtra minorē ⁊ cōpleuerunt alias esset dicere q dormirēt durāte minori etate qd realr non reperitur iure ciuili nisi in pscri.xxx.annoꝝ inchoata cōtra defunctum cui successit:qr durante minori etate dormit ⁊ nō currit ⁊ illa finita excitat.vt in.l.sicut.circa fi.de prescri.xxx.anno.⁊
3 de hoc plene no.in.l.ei cui.ff.de mino.†Inquantū autē dicit hic q restituitur in pscriptione legali:ꝫ si esset cōuētionalis ⁊ inchoata ꝯ defunctum curreret cōtra minorē sine spe restitutionis.vt in.l.emilius.ff.eo.ti.de mino.¶In.j.gl.mag.ibi sed quasi dominiū.gl.nō bene loquitur per prescriptionē lō-
a gi tpis[a] acquiritur dñium vtile nō aūt quasi dñium:vt no.in auc.nisi tricēnale.ꝭ.de bo.ma.ꝫ per vsucapionē triēnii acquiratur dñium directū ⁊ ibi not.sed quasi dñium cōpetit ante prescriptionē cōpletam ⁊ sic prescribēti non aūt illi qui pscripsit ille em̄ habet verū dñium vtile vel directum:sed ille qui nondū pscripsit ꝫ pscribit:qr habet titulum vel bonā fidem dicit habere quasi dñium:vt no.in.l.cū postulassem.de dam.infec.q facit cōpetere publicianam nō rei vendicationē:vt in toto ti.de publi.habet ergo locū illa.l.in vsucapione ⁊ prescriptione longi tpis ⁊ in illo dr vsucapio.vt in toto ti.vsuca.ff.e.¶In gl.ibi ⁊ not.dic hoc sequit in gl.emanauit timore contrarii de.l.fi.ꝭ.in qui.cau.in integ.resti.nō est neces.per quā videbatur nō procedere hāc legē.inquātū vult vsucapionē vel prescriptionē currere ꝯtra minorē:qd etiā glo.corroborat per alia argumēta:sed solue vt in fi.gl.⁊ per id qd.s.dixi qr oīno procedit in inchoāda cōtra minorē:nō autem inchoata cōtra
4 defunctū cui minor successit.¶†In gl.ibi:qr non tēpore retineri pōt.illa gl.allegatur ad vnum q si ago contra te ad fundum ⁊ ad fructus pceptos ex fundo iam sunt.x.anni vel vltra non habeam necesse petere te cōdemnari ad ipsos fructus:ꝫ possim petere te ꝯdemnari ad estimationē qm̄ non est verisimile q extant:sed q sint cōsumpti qr non tanto tempore pñt durare:ꝫ vt plurimū petātur cōdemnari ad fructus si extāt ⁊ si non extant ad estimationem.

¶Si aduersus fiscum. Rubrica.

2 ☞Priuilegiatus vtitur suo priuilegio cōtra priuilegiatū.
3 Quid in priuilegiatis eodem priuilegio.
4 Procurator cesaris de quibus causis cognoscat.
5 Pretium potest dici longe minus iusto ꝫ non sit vltra dimidiam iusti.

1 Si probus. †Minor restituit etiā aduersus fiscum:⁊ tūc pcurator cesaris vna cū pside erit iudex.h.d.cū.l.seq.cū primo dicto ꝯcordat.l.i fraudē.§.
2 fi.ff.de iure fisci.¶†Et sic no.q priuilegiat⁹
b vtitur suo priuilegio[b] cōtra priuilegiatū:tū hic sunt priuilegiati diuersis priuilegiis.naꝫ minor est priuilegiatus vt restituatur in integrū si ledatur de fisco autē non reperitur iure cautū q in hoc sit priuilegiatus ꝫ habeat alia priuilegia.s.de tacita hypotheca:⁊ vt pferat aliis.De hoc tū
3 dic vt no.in.l.respu.ꝭ.q.ex cau.ma.†Qñ aūt sunt priuilegiati eodē priuilegio:an alter ꝯ alterū possit vti vt vnus minor cū alio.dic vt in.l.vex.§.fi.cū.l.seq.ff.de mino.⁊ de isto brocar
4 do dic per Cy.in auc.quas actiones.s.de sac.san.ec.¶†Contra scōm dictū.s.ꝯtra.l.ii.in fin.opp.q solus pcurator cesaris sine preside sit iudex inter fiscū ⁊ priuatū:ēt ipo iure.vt.ꝭ.vbi cause fis.l.ad fiscū.Sol.Cy.hic in additiōibus vr distinguere
c aut loquimur de causis meri imperii[c] vt sunt cause criminales ⁊ de illis se nō impedit procurator cesaris ꝫ solus preses l.nec quicq̄.in princ.de offi.procon.⁊.ꝭ.vbi cau.fis.l.j.Aut loquimur de causis mixti iperii.⁊ tūc vterq̄ simul est iudex ita loquimur hic.nā resti.in ite.cū expediat iudicis officio nobili ⁊ ad priuatā vtilitatē est de imperio mixto.vt no.in.l.iubere cauere.de iuris.om.iu.aut in causis mere iurisdictiōis simplicis ⁊ in illis pcurator cesaris sol⁹ est iudex iter fiscū ⁊ priuatū.vt i.d.l.ad fiscū.Adde q est vex in loco vbi dict⁹ pcurator cesaris reperit.als ipe pses erit iudex.vt.ꝭ.de bo.va.l.si vacā-
5 tia.li.x.⁊ ibi no.p Bar.adde q dicā.ꝭ.in.l.fi †Not.etiā.l.j.dū dicit ptio longe minori.iuncta gl.ꝭm do.Raph.qd ptiū pōt dici longe minus iusto.ꝫ non sit vltra dimidiam iusti.

2 ☞Qñ camera vēdit bona rebelliū q quilibet habēs ius in talibus bonis cōparere debeat ante vēditionē factā ad impediendum eam ⁊ protestandum vt hic ⁊ si cōpareat post vēditionem qd remedium habeat ⁊ quis erit iudex.⁊ nu.4.
3 Qñ camera vendit que sint necessaria vt valeat vēditio ⁊ nō possit retractari etiam beneficio etatis.
4 Si fiscus vēdidit rem minoris tanq̄ debitoris an ille minor poterit ex priuilegio minoris etatis restitui ad rescindēdam venditionem oblato debito ipsi fisco.

1 Edicto. †Qñ fiscus vēdit rē minoris tanq̄ sui debitoris nō iuuat minor bñficio restitutionis nisi fraus intercessit vel solēnitas seruata nō fuerit.h.d.not.¶In tex.ibi:nullā admittunt qōnem hoc dicere q in casu quē proponebat iste minor imperatori nō faciebat ad propositū edictū diui Marci in quo continet q qñ fiscus vendit rē alienam:sed dñs nō cōqueritur ifra quinquēniū emptor est securus sed infra quinquēnium si cōqueritur ⁊ probat pōt ab emptore aduocare:⁊ emptor habet regressum cōtra fiscum de euictione:sed si dñs esset minor audiretur perpetuo.nam illud edictuꝫ loquit qñ fiscus vēdit rem vt suam.Pone exemplum si bona alicuius rebellionis sunt confiscata ⁊ fiscus capit possessionē oīm ⁊ vēdit:tū inter illas res quas rebelles possidebāt erat quedam possessio que nō erat sua sed mea:⁊ fiscus illā vendidit tanq̄ suā si sum maior tpe vēditionis vsq̄ ad quinquēniū possum eam rescindere si sum minor ppetuo:⁊ hoc olim hodie per ti.ꝭ.de quadriē.prescrip.emptor statim est secur⁹ ⁊ nō pōt ab eo res aduocari:sed ille qui erat dñs pōt agere contra fiscū vsq̄ ad quinquēniū ad recuperationē pretii:si autē erat minor dicit glo.q vsq̄ ad quadriēniū pōt recuperare rem.Hoc.dicūt ꝯrium q ad rem nō datur regressus nec intra quadriēnium nec post:sed bene pōt agere cōtra fiscum etiam post quadriēnium in hoc differt a maiore:de hoc dic vt not.per Cyn.post
2 Pet.in.l.neq̄.de resti.mili.†Et sic no.magnū periculum qñ camera vēdit bona rebellium vñ quilibet cōpareat ante vēditionem factā ad impediendum eam ne fiat ⁊ protestatur qd talis possessio nō vēdatur:qr est sua ⁊ non rebellis.⁊ si hoc facit ⁊ eo nō obstante vēdatur poterit venditionē per oīa retractare per.l.singularē.ff.de rescin.vē.l.fundus qui lucii titii.⁊ ꝭ.de distrac.pig.l.si residuū.sed si veniant post venditionē nō habet remediū nisi cōtra camerā ad pretiū sed in casu quem proponebat ille minor imperatori:fiscus non vendiderat rē ipsius minoris tanq̄ suā.s.fisci.sed tanq̄ ipsi⁹ minoris ꝓpter
3 debitum fiscale in quo pater suus vel ipse tenebat.†quo casu ad hoc vt vēditio valeat ⁊ nō possit retractari etiaꝫ beneficio etatis plura sunt necessaria:de quibus hic per glos.Sed plenius per gl.ꝭ.de fi.instru.⁊ iur.haste fisca.l.j.lib.xii.⁊.ꝭ.de prescrip.xxx.an.l.j.quoꝝ si aliquid deest venditio ipo iure nō valet ⁊ pōt reuocari etiam per maiorē ꝫ hic deficiebant duo.s.solēnitas subhastationis etiā qr fuit vēdita minus iusto pretio dolo ⁊ fraude interueniēte.ideo poterat ille minor non ex priuilegio minoris etatis ꝫ de iure cōi ab emptore rē aduocare soluēdo tū debitum ipsi fisco ⁊ fiscus tenebit emptori de euictione.Poterit etiam soluere ipsi emptori illud in quo tenebatur fisco qr pōt quis soluere creditori creditoris sui.l.si opera.de doli excep.⁊ hoc si ille emptor iaꝫ soluerat pretium
4 fisco per ea que no.s.qd me.cau.l.iii.in glo.ma.†Et aduerte
d diligēter[d] qr tex.hic circa fi.ibi dum dicit si aditus rōnabilis detur ⁊c.videt velle q tūc inter dñm vēdicantem rē ⁊ emptorem.⁊ sic inter duos priuatos sit iudex pcurator cesaris q est notādū si qs emat a camera cōis tā alicuius pro debito fiscali ⁊ postea cōueniat a dño tanq̄ venditio fuit male facta corā potestate pōt emptor petere se remitti ad iudices camere qui tenēt locū pcuratoris cesaris ⁊ isti erūt iudices.Casus est hic notabilis ⁊ singularis vñ volens retractare talē venditionē bene cogitet qualiter poterit obtinere si illi qui vēdiderūt rē habēt etiā iudices in retractatione vēditionis.Opꝫ ergo qd habeat ius clarissimū ad hoc vt illi veniāt ꝯ factū ꝓpriū vel suoꝝ antecessorū.Sed hic quero quid si oīa requisita interuenerūt hoc casu sed facta vēditione compareat aliquis dicens rē venditā fuisse sibi obligatā ⁊ ideo non potuisse vēdi in sui preiudiciū.Respondeo debuit hoc dicere tpe quo subhastat:si hoc nō dixit nō debet audiri si subhastatiōes sciuit vel scire potuit qr censet ius suū remisisse.casus est notabilis.ꝭ.de remis.pig.l.si hypothecas.⁊ est spālis i vēditione que fit per fiscū vt ibi no.per gl.⁊ in.l.sicut.§.nō vr.ff.qui.mo.pig.vel hy.sol.secus si fieret p aliū etiā illo sciente ⁊ patiēte vt in illo tex.

a ¶Lōgi tēporis. Add auc.nisi de bo.mat.c.ꝗcūq̄ eps.xvi.q.iii.gl.in.c.vlt.xviii.qd.vlti.doct.in.c.ad aures.de prescri.

b ¶Priuilegio. Add Bal.i auc.habita.C.ne fi.p patre.Cy.i.l.quo tpe.in vlti.col.C.de rest.mi.Abb.i.c.auditis.Inn.de resti.in integ.Pau.de cast.cōsi.cccxii.incip.viso puncto supra scripto.

c ¶Imperii.add an cāe meri ⁊ mixti iperii possint delegari.vide gl.in cle.j.de offi.de leg.Inno.i.c.super qōnuꝫ.eo.ti.Bal.in.l.j.in.ii.col.C.vbi de cri.agi opor.Lu.ro.⁊ Pau.de ca.in l.j.in.§.j.ff.de offi.ei⁹ cui man.est iuris.

d ¶Et aduerte diligēter.Adde qd hoc dictū Paul.de ca.allega.do.bar.soci.i suo cōsi.q incip.elegāter ⁊ subtilr.col.ii.in cōtrariuꝫ tū alleg.tex.i.l.fund⁹ qui lucii titii ff.de rescin.vē.⁊ tex.hic.i.l.ii.⁊ q ibi Bart.Bal.⁊ Ange.vbi fit differentia an agat aduersus fiscū.⁊ erit iudex procurator cesaris an aduersus ꝑuatū ⁊ erit iudex pses prouincie.⁊ tenet Bal.i.l.si minori.C.de iur.fis.li.x.⁊ vr casus in.l.vnica.C.de vē.rerū fis.lib.x.⁊ ibi hoc tenet gl.⁊ sic aliqñ atribuitur iurisdictio pcuratori cesaris aliquādo presidi ⁊ sic ordinario.ꝫ ꝓ cōcordia idē do.Bar.in.d.ꝯsi.dicit q possum⁹ dicere q ambo habeāt iurisdictionē.scꝫ pcurator cesaris ⁊ pses ꝓuincie ⁊ sic ordinari⁹ ⁊ alleg.ita tenere domi.Jo.d pla.in.d.l.vnica.C.d vendi.re.fis.⁊ sic dicetur vtriq̄ attributā iurisdictionem demon-

BIU Cujas

stratiue: put hr i
l.j.ff.de offi.cōsu.
z i.l.j.C.de off.p̄
fe.vr.z in aut.ha
bita.z ibi decla
rāt nām bal.z sa
li.C.ne fi.p pa.vr
scdo qd possum⁹
dicere: put dicit
p̄fatus.d.Jo.de
pla.i.d.l.si mino
ri.vbi dicit q qñ
agit̄ ꝯ ēptorē nō
solū corā p̄side q
est iudex īter pri
uatos.l.j.ij.z.iij.
C.si vē.pig.aga.
sz etiā corā pcura
tore cesaris q est
iudex īter fiscū et
priuatū vt pbat
hic i.l.j.z.ij.vl in
ter duos p̄uatos
q̄r alter hz cāz a
fisco ad cui⁹ defē
sionē se offert fi
sc⁹ z dr qd illa lex
reddit i bō singu
laris vcz q lz p̄ui
legiat⁹ autor sup
ueniēs ad dfēsio
nē ēptoris p eui
ctione rei vēdite
nō īmutet forū rei
nec trahat actorē
ad forū ipsi⁹ auto
ris.l.vēditor.ff.d
iudic.tñ secus est
i fisco qui supue
niēs ad defēsiōez
vēditoris trahit
actorē ad forū suū
l.corā pcuratore
cesaris.Stra.

a ¶ Absentes.ad
de doc.i.c.cū oēs.
de ꝯsti.z ibi Fel.

b ¶ De absentib⁹.
Adde gl.in vbo
ipsor.i.c.pñtiū.
d test.li.vj.z dif
fuse p Fely.i.c.cū
oēs.de cōsti.ver.
prima fuit opin.

z sic no.tu Paduen. q qñ emis a camera cōis rē alterius pro debito fiscali cū solēnitatibus requisitis nō habes necesse facere cridas q durāt p annū s̄m formā statuti noui Paduani qr illud habet locū qñ fieret vēditio p alio debito quā fiscali vel qñ ipse dñs vēderet sed sufficit tibi ad excludendū oēs q nullus tpe subhastationis cōparuit ad ꝯdictionem al's esset secus vt.s.dixi sz quid si ille debitor erat minor an poterit ex priuilegio minoris etatis restitui ad rescindēdā venditionē oblato debito ipsi fisco. Gl.hic vr dicere q non dum dicit ne maiores vel minores inuent. In ꝯtrium facit.j.si pp̄ter publicas pēsitatiōes.l.fi. Breuiter si fuit reqsitus minor cū tutore vel curatore vt solueret debitū fiscale z nō soluit z sic est cōstitutus in mora amplius nō audiet.ita debet intelligi ista gl. al's secus qr nō esset in mora.z ita procedit.l.cōtraria qd no.z ita vr declarare Bart.in.l.pe.j.de fi.instru.z iur.haste fis.sed si res nō esset vēdita:lz propter vectigal nō solutū fuisset confiscata restitueret in inte.vt.s.de mino.l.si ex causa.§.si in cōmissum z si esset pupillus audiret ipso iure sine restitutione vsqz ad.xxx.dies.vt in.l.imperatores.§.j.ff.de pub.tene menti qr quotidiana sunt illa z declarata male hic per doc.

¶ Si aduersus creditorem. Rubrica.

1 Cum z ipse. †Minor q petit se restitui aduersus creditorē feneratitium restituit nisi creditor pbet ipm fore effectū locupletiorē ex pecunia mutuata.h.d.cū.l.se.s̄m cōem itellectū gl.z doct. Et est speciale in odiū feneratorū qd sufficit minori petēti restitutionē aduersus eum allegat z probatur se fuisse minorē tpe mutui facti. Item allegat q pecunia non fuit versa in suam vtilitatē:sz predicta hoc tñ non habet probare necesse:sed potius econtra creditor habet necesse probare ꝯtrium lz secus sit regulariter qr minor debet pbare non solum minorē etatē:sed et lesionē.vt in.l.nā z postea.§.si minor.ff.de iureiu.z de materia harū.ll.habetur.ff.de mino.l.patri p filio.§.si pecuniā.qui loquit in creditore nō feneratitio.sufficit notabilis.l.est. ¶ Sed opp.q nō sit spāle odio vsurariorum vt habeat necesse pbare pecuniā versam in vtilitatē minoris cum idem sit in aliis nō vsurariis.vt.j.de predi.mino.l.si prediū.gl.hoc nō soluit sed remittit ad ibi no.sed plenius dicit glo.s.de in integ.restitu.l.fi.quor verba Bar.hic transcripsit z non fecit mentionem de eis:z etiam fuerunt verba Jaco.but.dic vt in dictis locis plene no.

¶ Si vt se ab hereditate abstineat. Rubrica.

2 Ueritas non indiget adminiculis verborum.
3 Filius abstinēdo ab hereditate paterna:an hodie remaneat heres nomine.

1 Si vos. †Filius q se nō immiscuit hereditati paterne nō idiget restitutione cū sit tut⁹ ipo iure aduersus creditores hereditarios:sz si immiscuit z sit lesus pōt restitutionē in integrū petere aduersus aditionē.h.d. ¶ In tex.ibi nō:immiscuistis subaudi expresse vel tacite capiendo bona hereditaria sed tacuistis per aliquot forte annos z nō fuistis ptestati q nō itēdebatis obligari huic hr̄ditati vel creditorib⁹ hereditariis. vnde pp̄ter hoc creditores ꝯueniebāt vos tanq̄ tacite volueritis hereditatē acceptasse eo maxime qr eratis filii z si filius ergo heres. Imperator dicit q si nō apparet vos immiscuis-
2 se ista taciturnitas z omissio ptestatiōis nō noceret vobis †qr veritas nō idiget adminiculis verbor z ad hoc semp allegat ista.l.z veritas apparet eoipso q nō pbat ꝯtrium:qr pro negatina presumit. Sed cōtra de.l.j.§.qui sunt in ptāte.ff.si quis omis.cau.test.vbi dicitur q filius statim mortuo patre i cui⁹ erat ptāte velit nolit efficit heres ipo iure. Nec obst.beneficio q hz a ptore.vñ possit substituere qr hoc nō facit quomin⁹ de iure ciuili et iā de.l.xij.tab.infigat sibi hereditas etiā inuito. So.illud est verū quo ad nudū nomē z etiā quantū ad vtilitatē vt decedēs etiā ignorās sibi hereditatē delatā eā trāsmittat ad quoscūqz heredes.vt plene no.i.l.ex militari.§.fi.de testa.mili.z etiā ꝯfirmant tabule pupillares z dationes tutor vt hic.z in.l.si filius q patri.de vul.z pup.nō quantū ad hoc vt obliget creditorib⁹ hereditariis cū effectu nisi se immiscuerit.z hoc vult illa.l.z istud pp̄ter beneficiū pretoris q ꝯcedit sibi vt abstinere possit sicut qlibet volūtarius heres propter q bñficiū redactus est ad instar emācipati.vt in.l.nā nec emācipatus.de leg.j. Ideo si creditores cōuenirent filiū z fili⁹ compareret non tñ appareret q cōparuerit vt heres nec creditores probauerunt institutiones nō habēt intētionem eor fundatā propter hoc solū q ille erat filius:z propter hoc deberet solui.z hoc voluit glos.in.l.si cum dotē.§.transgrediamur.ff.so.ma.per doc.in.l.necessarii.ff.de acqui.here.z per hoc est ex-
3 pedita gl.q est hic. †Dicunt quidā p hāc legē q hodie filius abstinēdo se ab hereditate paterna non remanet heres noīe cū habeat beneficiū abstinēdi ab ipsa imperiali q pōt facere desinere esse heredē.vt no.in.l.in substitutione filii.ff.de vul.z pup.lz pretor p suum edictū nō potuerit.vt insti.de bo.pos.§.quos autē.sed veritas est in ꝯtrium:qr illa.l.non intēdit dare ptātem abstinēdi de nouo sz refert z fundat se in ptāte data ab edicto pretoris:idē esset in instituto nisi expresse diceret ꝯtrium.nam de illa opinione multa mala sequuntur z perderetur existentia sui heredis cum oībus effectibus suis qd est periculosum dicere.

2 Presentes in ciuitate vel loco debēt citari psonaliter sed absentes a ciuitate possunt citari ad domū z si nuntius pqui siuisset presentem in ciuitate z reperire nō potuit posset eum citare ad domū z qualiter faciet relationem.
3 Minor petēs restitutionē aduersus aditionem hereditatis qualiter necesse habeat probare se lesum ex aditione.
4 An sufficit gñale proclama qd quicunqz voluerit ꝯdicere ne talis restituatur:cōpareat infra talē terminum:an aūt necesse sit singulos citari personaliter vel ad domum.
5 In restitutione in integrum an contestetur lis.z nu.6.
Qñ possit ad diffinitiuam perueniri lite non contestata.
6 Judex ex officio etiā nemine petente postq̄ ꝯcessit restitutionem aduersus aditionē z hereditas est repudiata debet prouidere ne bona hereditaria dissipentur dando curatorē bonis z faciendo inuentarium apud acta.

1 Si omnes. Ista aut.est vulgaris z pōit practicā.l.C.i eo qd ibi dr in ver.q si pro herede.†z docet qualiter sit cōcedēda restitutio aduersus aditionē hereditatis z cōtinet plura.nam prima facit q sint citandi omnes creditores here-
a ditarii tam presentes q̄ absentes.[a] intellige de p̄sentibus in ciuitate vel in loco in quo petit restitutio:nō tñ si sunt presentes in iudicio qr tunc nō sunt citandi.vt no.in.l.j.C.de in ius vocan.z in.c.fi.de elec.lib.vj.in nouella.debet tñ eis assignari terminus ad dicendū quicquid volunt z possunt quare restitutio nō sit concedēda z deberēt expectari vsqz ad lapsum ter-
2 mini. ¶ †Et no.q illi qui sunt presentes in ciuitate vel loco debēt citari psonaliter qr nuntius de facili pōt hoc facere:sed illi qui absunt a ciuitate possunt citari ad domū:qr nō de facili nūtius posset eos querere per mūdum.vt.j.qño z qñ iu.l.ab eo.z hoc forte fuit de mente istius aut.alias superflue vr loqui dñ dicit presentes vocādos z postea idē dicit de absen-
b tibus[b] si in modo vocandi non esset aliqua differētia si tamē nuntius ipsum perquisiuisset per ciuitatē z reperire non potuisset posset citare ad domū.debet tñ in relatione de hoc facere mētionē secus qñ absunt qd dic vt no.in.c.causam.de dolo z cōtu.z p Bar.in.l.si finita.§.inlius.de dā.infe.debēt etiā citari legatarii:vt in.l.qm̄ de ipsor p̄iudicio agitur cū repudiata hereditate legata irritētur. Nec obst.de iure deli.l.fi.§.sed legatarii.vt ibi not.non qñ bona nō sufficiunt creditores sunt melioris ꝯditionis q̄ legatarii sz in casu illo sunt equalis cōdi.z si illa citatio nō fieret nō valeret sñia:vt in glo. Intellige quo ad preiudiciū nō citatorum sed quantū ad citatos bene valeret s̄m doc.lz quidā fatu⁹ iudex:vt refert Bal. qui credebat q si oēs eēnt citati excepto vno nō valeret sñia qd est fatuum.z idē dicit Bal.in inuētario q ꝯficitur per heredem vt nō vitiet lz aliqui creditores nō fuerint citati imo valet quantū ad citatos lz illis nō citatis preiudicium nō faciat qr cause sunt separate z diuerse per.l.etiam.ff.de mino.
3 †Et p predicta vr qd minor petēs restitutionē aduersus aditionem hereditatis necesse habeat probare se lesum ex aditione q facit probando hereditatē esse damnosam z plus esse in debitis q̄ in bonis alias ad quid citarent creditores.alias si creditores probant ꝯtrium qd bona sufficiunt nō erit restitutio cōcedenda z interest creditor vt non concedat vt habeant certam psonam quam ꝯueniant:si tñ esset multum implicita debitis:ita q necesse haberet ire p litigia:lz appareret alias q nō esset dānosa pp̄ter hoc solū posset restitutionē petere.ff.de mino.l.minorib⁹.xxv.an. De hoc vide hic p Cy.z qd not. Inno.in.c.causam.qui filii sint legi.ante fi.ij.colum. Secūdo vult ista aut.q creditores citati debeant expectari p tres mēses qd intellige nisi prius compareant.nam tunc finita causa dilationis finiret dilatio.l.a filia.§.alēdo.ff.ad trebel. Item habet locū hoc iure cōmuni:sed statuta terrarum dant alios terminos

BIU Cujas

4 terminos ⁊ illi sunt seruādi. ¶ †Sed queritur an sufficiat ge
nerale proclama ꝙ quicunq; voluerit cōtradicere ne talis re
stituatur compareat infra talē terminum siue fiat per preco-
nem in loco cōsueto siue ꝑ edictū in scriptis affixum an autē
sit necesse singulos citari personaliter vel ad domū. Doct. di-
cunt ꝙ illi quos cōstat esse creditores: sunt tamen citandi sin
gulariter: sed qñ ad illos qui ignorant sufficit tale proclama
generale: qđ tñ non preiudicabit absentibus a loco ad quo-
a rum notitiam ꝑuenire nō potuit: vt no. Inn.[a] in.c.in nostra.
de procu. ⁊ vide in.d.c.fi.de elec.in nouella. Statuta etiam ter
rarum dant certum modū. ⁊ vt primum vr mihi ꝙ fiant ille
5 actiones gñales: qꝛ difficile est ire per singulos. †Tertio di-
cit ista auť. qđ non comparentibus creditoribus infra termi
num datur restitutio ⁊ sic valet snīa diffinitiua etiā lite non
ꝯtesta. nō eñ potuit lis ꝯtestari si creditores qui faciebāt par
tem in hoc iudicio nō ꝯparuerunt sed ꝯtra de.l.papinianus
exuli in fi.ff.eo. vbi in resti.in integ.cōtestatur lis. Solu. est ve
rum qñ quis per restitutionē petit aduersariū ꝯdemnari ad
aliquid dādū vel fiendū sibi: sed in casu isto nō petit illos cre
ditores condēnari ad hoc sed solum remoueri obstaculū adi
tionis ꝓpter quā nō poterat hereditatē repudiare postꝙ eā
adiuerat. vt i.l.sicut.ʃ.de repu.here. Unde petit rescindi adi-
tionem ⁊ reponi in eo statu in quo erat anteꝙ adiret: ⁊ sic nō
pōt postea repudiare. Petit aūt a iudice hoc fieri nō autem
a parte quo casu qꝛ in cōtumaciā istoꝝ creditoꝝ nō pōt huic
minori cōsuli ꝑ missionem ex primo vel secūdo decreto ideir
co consuliť vt possit perueniri ad diffinitiuā lite nō ꝯtestata
⁊ ad hoc allegať illa auť. ⁊.l.iij.ʃ.fi.regū.in.c.j.de eo q mit.in
pos.lib.vj. ꝓpter ꝙ dicit Ja.bu. fuisse terminatū cū quidam
fuisset cācellat⁹ de matricula indebite ⁊ peteret se in ea remit
ti: poterit lite nō cōtestata ferri diffinitiua. ⁊ eodē modo si qs
peteret se cācellari de banno. nā in contumaciam syndici cōis
a quo nihil petiť dari vel fieri poterit ad diffinitiuā ꝑueniri
6 tene mēti. †Sed quid si creditores vel aliqui eoꝝ ꝯparuissent
⁊ vellēt litē cōtestari ⁊ litigare: ⁊ vellent ostēdere ꝙ restitutio
nō est ꝯcedenda. Respondeo deberēt audiri per gl. que est in
c.per venerabilē. qui fil. sint legi. que dicit ꝙ licet in causa ap
pellationis parte absente nō sit lis cōtestata. vt no. in.l.fi.§.il
lud.ʃ.de tempo.app. Si vero pars est presens: ⁊ vult cōtesta-
ri: necessaria est cōtestatio. facit.c.per tuas.de app. ⁊ illa glos.
reputať singu. ꝑdicta ꝓcedūt qñ restitutio petiť principal'r.
si aūt incidēter: tunc indistincte sine nouo libello ⁊ sine ꝯtesta
tione pōt cōcedi: vt in.c.corā.de in inte.resti. ⁊.ff.de aut.tut.l.
descēdentibus. cum ibi no. ꝭm Bal. hic facit qđ no. Bar. in si
mili.l.cum ꝓcurator.ff.de ope.no.nun. ¶ Ultimo no. in fi. ꝙ
iudex ex officio etiā nemine petēte postꝙ cōcessit restitutionē
⁊ hereditas est repudiata dꝫ prouidere ne bona hereditaria
dissipentur qꝛ hoc cōstat sibi vt iudici ꝙ hereditas iacet ⁊ sic
potest de facto supplere dando curatorē bonis ⁊ faciendo fie
ri inuentarium apud acta.

1 Si cum aui. †Minor pōt mediante be
neficio restitutionnis adi-
re hereditatē auitā quā repudiauerat ⁊ repudia-
re paternā quam adiuerat. h.d. in effectu. An aūt
sine beneficio restitutionis possit hoc facere quis. dic vt in il-
la.l.difficili.ʃ.vnde libe.qui se patris.

¶ In quibus causis in integ.resti.non est neces. Rubri.

2 ☞ Qñ defunctus fuit interfectus heres non debet adire he
reditatem nisi prius accuset occisores ⁊ faciat eos puniri ⁊
quid si hoc non faciat.
3 Illud qđ dicitur ꝙ mater negligens petere tutorē filio infra
annum a morte mariti priuetur hereditate filij si decedat in
pupillari etate si ipsa mater erat minor: an iste ann⁹ incipiat
currere nisi a tempore quo est effecta maior.

1 Minoribus. †Non vindicare necē
defuncti nō reputať
delictū in persona minoris. ideo in penā nō
incidit nec indiget restitutiōe. h.di. facit.l.fi.
§.si aduer.deli. ⁊ sic maius est delictū in faciē
do quā in nō faciēdo: qꝛ primū cadit ī mino-
2 re. vt in.l.j.e.ti. scđm nō. vt in.l.fi. ⁊ in ista.l. †Et ꝑmitte ꝙ qñ
defunctus fuit interfectus heres non debet adire hereditatē
nisi pri⁹ accuset occisores: ⁊ faciat eos puniri ⁊ si nō faciat au-
fertur sibi hereditas tāꝙ ab īdigno.l.j.ʃ.vbi cau.fisca.l.in co
gnitione.ff.ad silleia. hoc verū si heres erat maior.xxv.an.sed
si erat minor ⁊ adiuit nō accusatis occisorib⁹ nō incidit ī talē
penā qꝛ nō cēseť deliquisse: ideo nō indiget restitutiōe vt hic.
⁊.l.minoribus.ʃ.de his quibus vt idig. ¶ In gl. que incipit
accusando. in fi. pro illa. gl. facit optime.l.qui iussu.ff.de infa.
⁊.c.fi.de sen.excō. iuncto.c.decetero.in fi.eo.ti. sed in ꝯrium fa
cit.l.titio seio.§.vsuras.de leg.ij. vbi beneficiū qđ conceditur
alicui rōne minoris etatis finitur ea finita: vnde licet tpe edi
tionis fuerit ille excusatus: qꝛ erat minor ab accusando occi-
sores postꝙ tñ effectus est maior debet illa excusatio cessare
duo eñ necessario incūbunt heredi. s. ꝙ vindicet necē defun-
cti accusando occisores: ⁊ ꝙ hoc faciat añ aditam hereditatē
lꝫ ergo sit excusatus ab hoc scđo per minorē etatē remanet ta
mē obligatus ad primū cum minor etas fuerit cōpleta. ar.ff.
de arbi.l.celsus.§.j. ⁊.l.generaliter.ʃ.de epis. ⁊ cle. cū ibi no. ⁊
illam partē videť tenere Cy. in.l.minoribus.ʃ.de his qui. vt
indi. alij tenent gl. nā illa necessitas incumbit ante aditā he-
reditatē. Postꝙ ergo licite adiuit ꝓpter minorē etatē. ⁊ adi-
tio nō reiterať debet remanere perpetuo excusatus: sꝫ si reite
rareť cū cessaret excusatio si tpe aditiōis esset maior. ita ꝓbāt
3 iura in ꝯrium allegata. ¶ †Et ꝓpter hoc illa gl. non facit ad
b qōnem[b] ad quā allegať si mater que remāsit vidua ⁊ erat mi
nor ⁊ stetit minor ꝑ annū vel vltra a morte mariti ⁊ nunꝙ pe
tijt tutorē filio ⁊ postea effecta est maior ⁊ filius est impubes ⁊
indiget tutore: an illa mater habeat necesse petere īfra annū
a tpe a quo est effecta maior tutorē dari. al's priueť hereditate
filij si decedat in pupillari etate. Quidā allegāt illā gl. qđ nō
habeat necesse hoc facere: qꝛ postꝙ ꝑ integrum annū a morte
mariti īfra quē imponebať sibi necessitas fuit excusata rōne
minoris etatis. vt in.l.fi.§.si aduer.deli. remanet ꝑpetuo ex-
cusata lꝫ effecta sit maior qꝛ beneficiū excusationis debet esse
ꝑpetuum vt in hac glo. lꝫ certe gl. refert se ad casum huius.l.
in quo necessitas incūbebat sibi ante aditionē: ⁊ tūc excusať ⁊
aditio nō reiterať: vt dixi. nos loquimur in necessitate incum
bēte matri que incūbit infra annum a morte mariti: sed ann⁹
vel anni bene reiteranť: ⁊ iura que dicūt ꝙ īfra annū a morte
mariti possunt suppleri ⁊ legitime etatis ipsi⁹ matris. ar. in
l.iij.§.seruus si heredi.de sta.libe. ⁊ ꝙ no. Bar. in.l.genero.de
his q no.ifa. vt cū illa mater tpe mortis mariti eēt minor nō
incipit ille annus necessitatis cū ad ei⁹ inceptionē requiranť
duo vt maritus sit mortu⁹: ⁊ ipsa sit legitime etatis. Incipit
ergo currere postꝙ effecta sit maior: ⁊ istā partē puto veriorē
lē Spe. in ti.de resti.in inte.§.j.v̄.sed qd si ipsa mulier teneat
primā partē. ⁊ etiā Bal. in.l.precib⁹.de impu. ⁊ alijs sub. ⁊ in
auť. si captiui.de epis. ⁊ cle. ⁊ dicit se ꝯsuluisse. ⁊ ego etiā aliqñ
cōsului ꝭm illā partē qꝛ benignior est sed alia verior est in pū
cto iuris. nā necessitas semp incumbit matri donec fili⁹ indi
get tutore: ⁊ ista mater sit maior ⁊ ista hñt tractū successiuū ⁊
cōcomitātiā tpis: ideo diuersimode intelliguntur ꝭm diuersita
tē tēpoꝝ vt quousq; est minor desinat esse necessitas: ⁊ postꝙ
desijt esse minor incūbat: cū filij adhuc indigeant. Si aūt ma
ter efficereť maior infra annū a morte mariti tunc quid iuris
si etiā retenta opi. Bal. ⁊ Spe. prout dixi in.d.l.fi. ⁊ habui de
facto consulere.

2 ☞ Ius agēdi ad supplementū legitime quāto tpe tollatur.

1 Adolescentie. †Tps quinquēnij ꝑfi-
xum ad mouēdum que
rrelam inofficiosi testamēti nō currit ipso iure mi
nori. h.d. ⁊ dicit Cy. ꝙ glo. que est.ʃ.de his qui ve.
eta.impe.l.ij. male intelligit hāc legē. Et adde ꝙ illud quin-
quēniū prefigebatur etiā per iura ffoꝝ.l.papinianus.§.fi.ff.
de inoffi.testa. ⁊ etiā iure.C. vt.ʃ.de inoffi.testa.si quis filiū in
2 fi. ⁊ Bar. ibi dicit ꝙ †ius agēdi ad supplemētum introductū
per.l.omnimode.eo.ti. similiter tollitur quinquēnio: qꝛ succe
dit in locum querele ꝙ Bal. reprobat: qꝛ hoc ius est fauorabi
le: querela vero odiosa. Itē qꝛ pro supplemento cōpetit cōdi-
ctio ex.l.que est actio ꝑsonalis ⁊ durat.xxx.an. vt in.l.ij.de cō-
stitu.pecu. nec est verū qđ succedat in locum querele. imo fuit
introductum in odium querele. Itē qꝛ suppletio fit ipo iure
vt in.l.scimus.in prin.eo.ti. ⁊ sic presupponit ius quesitum ⁊
illa pars tutior est.

2 ☞ Mora qualiter cōmittatur ⁊ quis sit eius effectus ⁊ ma
teria more remis.
3 Casus in quibus cōmittiť mora re ipsa sine interpellatione.
4 Actio ex testamēto licet sit stricti iuris habet instar bonefidei
vt in ea veniant vsure post moram: ⁊ in ea contrahať mora ir
regulariter.

1 In minorum. †Minoribus fauore
etatis cōmittiť mora
re ipa sine īterpellatiōe ex sola retardatiōe solutio
nis in ꝯtibus bonefidei ⁊ etiā in actiōe ex testamē
to q in hoc habet instar bonefidei. h.d. illa.l.q semper allegať
2 ad ista duo. et Cy. hic recitat repe. Pe. de mā more qualiter cō
c mittitur[c] ⁊ quis sit eius effectus quā posuit gl. i.l.mora.ff.de

a ¶ Ut not. Inn.
Adde eūdē In-
no. i.c.tuā.q ma.
accu.pos. ⁊ i.c.al
beric⁹.ex de test.
Bar. ⁊ Bal. in.l.
fi.C.de iu.deli. ⁊
Bart. i extraua.
ad rep.i v̄.p edi-
ctū. Car. i suo ꝯs.
lxxiiij.col.j. Pe.
de anch. in cōsil.
cclxx.ici. in ꝑmo
dubio. ⁊ i ꝯs.xcij.
ici. ꝑma facie. ⁊ p
alex. de imo. i ꝯs.
cvj. col.pe.i.v.li.
Fran. Cur.

b ¶ Facit ad qōnē
adđ eūdē Pau.
de ca. ⁊ ibi alc.de
imo.i.l.sciēdū.§.
fi.ff.q satis.cogā.
Bal. i ꝯs.cj.i.iiij.
lib. inci. dña Frā
cisca. ⁊ alꝫ est i.ij.
lib. ⁊ Ang. i ꝯsi.
cxvij. Lud. ro. in
suo sin.ccxxj. ici.
tu habes. ⁊ h ad
de eūdē Pau. de
ca. i ꝯsil.xviij.ici.
in pūcto ꝑscri. in
nouis. Frā. Cur.
¶ Et tu predi-
ctis. adđ. d. Ma
ria. soc. i suo ꝯsi.
xx.col.iiij.v̄. quā
uis.p.d.bart.ei⁹
filiū i suo ꝯsi.cl-
iij.col.pe.v̄.si qn
to. ⁊ v̄.se. Et ibi
qñ ipa mater ex-
cusať: qꝛ minor
vľ rustica. Stra.

c ¶ Qual'r cōmit
tiť. adđ Bar. i.l.
insulā.ff.de vb.
obliga.

BIU Cujas

vsuris:ꝛ repetentes solent eā assumere in.l.qō.te.ff.si cer.pet. Effectus aūt more de quo loquit̄ ista.l.ꝛ quātum ad vsuras que veniunt ex mora in actionibus bonefidei:ꝛ in actione ex testō:ꝛ etiam quantū ad periculum qō pertinet ad debitorē post moram:ꝛ nō bene percipio qualiter ista.l.facit ad titulū.

3 ¶ Jn ter.ibi:re ipsa.i.etiā sine interpellatiōe ſm gl.que tamē regulariter queritur ad cōstituendū debitorē in mora vt no.in.d.l.mora.in prin.gl.mag.sunt ꝛ alij casus in quib⁹ mora committit̄ re ipsa sine interpellatione ponūtur p eandem gl.mag.circa fi.ꝛ in oībus dicit̄ contrahi mora irregularis:ꝛ ideo sicut irregulariter cōtrahitur:ita irregulariter purgat̄ qꝛ cū ad purgationē more regulariter requirat̄ oblatio i casu isto sufficit qꝛ creditor efficiat̄ maior:ꝛ tūc fine alia oblatione mora purgatur seu finitur.l.titia.§.scia.ff.de leg.ij.ꝛ intelligo istū text.qū minor habeat curatorē cui debitor poterat soluere:vñ imputat̄ sibi quare nō soluit:lz non esset interpellatus secus videtur si esset pupillus ꝛ nō haberet tutorē p.l.cū quidam.§.si pupillo.ff.de vsur. ¶ Jn ter.ibi:tarde pretij solutionis.istud verbū pretij large ponit̄ ſm Lyn.vt exponat̄ debiti cum habeat locum in omni debito ex ꝙtractu bonefidei:non autem restringitur ad ℈ctum emptionis ꝛ venditionis:qꝛ in illo eoipso qꝛ vēditor etiam maior tradidisset rē ꝛ emptor nō soluisset pretiū esset in mora etiam si alias interpellatus non esset specialiter hoc in minore.posset tamen dici qꝛ illud esset verū si emptor percepisset fructus ex re tradita:qꝛ tūc teneret̄ ad vsuras pretij etiā sine interpellatiōe sed si nō percepit fructus nō teneret̄ ad vsuras si venditor erat maior si non est interpellatus.si est minor secus p hanc legē.ꝛ ita est satis bona.

4 ¶ Jn fi.l.ibi:ꝛ in fideicōmissis.semper allegatur iste ter.qō actio ex testō:lz sit stricti iuris hz instar bonefidei q̄tū ad effectū:de quo hic vt in ea veniāt vsure post morā ꝛ in ea ℈batur mora irregulariter nō sic quo ad alios effectus:vt in.l.alias. ff.de in litē iuran.ꝛ de cōdi.ob tur.cau.l.fi.ꝛ not.Bar.in.l.si heres.ff.de eo qō cer.loco.dic vt ibi.

2 ☞ Paria sunt aliquem nō esse tutorem vel esse ꝛ non habere administrationem.

Gesta cōtra illū qui nō est procurator nō nocent dño ꝛ quid in gestis contra tutorem qui non habet administrationem.

1 **Si tutor tuus.** †Tutor qui nō satisdedit rem pupilli saluam fore nō habet administrationē:licet sit tutor: ideo litigiū agitatum secum:ꝛ snīa lata cōtra eum in causa pertinente ad pupillum nullū facit pupillo preiudicium.ideo restitutione nō indiget.h.d. ¶ †No.ergo qꝛ paria sunt aliquē nō esse tutorem vel esse ꝛ non habere administrationem:qꝛ sicut gesta cōtra illū qui nō est tutor nō nocerēt pupillo:sic gesta cōtra illum qui non est procurator nō nocerent dño:vt.l.in cause.§.j.ff.de procu. Jta ꝛ gesta per illum qui est tutor nō tamē habet administrationē.nā nō sufficit tutelam fore delatā alicui ad hoc vt possit administrare:lz debet administrationē recipere de manu iudicis cōficiendo inuentariū ꝛ prestando ibi cautionem cū fideiussoribus rē pupilli saluā fore:vt infra arbitriū tutele.l.fi.qō dic vt declarat Bart.in.l. ij.de legit.tu.in prin. Jdē esset in gestis p iudicem qui haberet iurisdictionē sed nō exercitiū qꝛ nō valerēt vt ptz in his q̄ habentur in.c.prudentiā.in prin.de offic.delega.Sed querit̄ quid si lata esset snīa pro illo tutore:an p̄desset pupillo.Glo. dicit qō sic iure singulari nō iure cōi per.l.nō eo minus.§.de procu.Ego intelligo glos.sic qꝛ ideo prodesset:qꝛ lz tutor non satisdedit nō habeat administrationē quantū ad hoc vt possit nocere pupillo.j.de tut.ꝛ cura.qui sa.l.fi.vñ determinauit Bar.p illā legē qꝛ snīa tutoris qui nō satisdedit nec fecit inuētariū p̄dest pupillo quātū ad hoc vt decedēs trāsmittat ius deliberādi in hereditate sibi delata ꝛ nō adita qꝛ hoc nō pōt nisi esset proficuū ꝛ nō damnosum:vt ipe plene notat in.l.qui duos.ff.de reb.du.ꝛ dico qꝛ p̄derit snīa pupillo etiā si aliter non ratificauit factus maior gesta cū dicto tutore qm̄ ptās tutoris nō dependet a ratificatiōe pupilli:sed a iure publico.per hoc ptz qꝛ illa gl.nō facit illud ad qō inducit̄ per ¶Det.qui de ipsa gl.facit magnū festū.dicit em̄ qꝛ si est speciale in pupillo vt sibi prosit snīa lata pro tutore qui nō habebat administrationem:ergo in ℈rium est ius cōe.ꝛ ex hoc concludebat qō si aliquis tanq̄ procurator meus cū non esset egit nomine meo ꝛ obtinuit snīam qꝛ ista mihi nō p̄dest etiā si ratifico gesta p eum.nā si est speciale qm̄ essem pupillus ergo si sim maior secꝰ est nec obst.l.licet.ff.de iudi.qꝛ debet intelligi qm̄ esset lata contra falsum procuratorē.nā tunc posset ratificare in mei preiudicium vel qm̄ adhuc snīa nō esset lata:qꝛ tūc est dubium an feratur pro eo vel ℈ eum:sed postq̄ lata est pro eo nō possem ratificare in mei fauorē:alias esset aperta via malitijs.nā facerē qꝛ tanq̄ meus procurator ageret cōtra te cū non esset expectarē finē iudicij:ꝛ si feratur snīa ꝙtra eum dicā qꝛ mihi nō nocet qꝛ nō habuit a me mandatū ꝛ sic eris veratus frustra:ꝛ si pro eo ratifico.ideo nec hoc sequat̄ vel debeo ratificare aū latam snīam qm̄ res est dubia:vel si tūc nō ratifico nō possum postea in mei fauorē:sed in mei p̄iudiciū sic vt auferatur via

a malitijs.vt.l.in fundo.ff.de rei.vē.Sed glo.ª expresse determinat contrarium in.l.si mater.§.hoc iure.ff.de excep.rei iud.ꝛ Pet.ibi sequit̄ illam glo.ꝛ Bar.nec aliquid facit illa gl.que intelligit̄ etiā ratificatiōe pupilli nō secuta.ꝛ qm̄ esset lata sententia pro nō tutore:nos loquimur qm̄ pro falso procuratore et qm̄ est secuta ratificatio.nā tūc iure singulari ſz iure cōi debet prodesse.Adde qꝛ si posset pbari qꝛ ego sciui illum agere nomine meo.ꝛ nō ℈dixi coipso videor approbare gesta per eū ꝛ mandare vt in.l.qui patit̄.ff.manda.ꝛ hoc voluit Jnno.in.c. ex parte decani.extra de rescrip.Et sic snīa lata cōtra eū mihi nocebit.ꝛ lata pro eo mihi p̄desset postq̄ patiētia habet̄ pro mādato.nec obstāt iura dicētia qꝛ patiētia nō habet̄ pro consensu in his que possunt esse p̄iudicialia.l.qui vas.§.vetare. de fur.cum si.qꝛ verū nisi gerantur noīe illius sciente ꝛ patiēte:qꝛ tūc bene habetur pro cōsensu ſm Jnno.qō no.de hoc tāgit Bar.in.l.fi.ff.de re iud.Quantū aūt ad qōnem de qua.§. dic qꝛ si ille fuisset semel verus procurator ꝛ postea fuisset revocatus ꝛ hoc nō obstante egisset:nō posset dñs ratificare gesta cum eo quantū ad sui fauorē lz secus ad sui preiudiciū per.l. diſpēsatorē.cū ibi no.ff.de solu.Si vero fuisset tanq̄ procurator tunc aut ipse obrepsit in dici probādo mādatū per falsos testes vel per falsum instrumentū:qꝛ illaz procurationē facit noīe suo nō nomine dñi iurta no.in.l.licet.§.de procu.ꝛ ita videtur sentire Bal.in.l.falsas.j.de falsis.sed si iudici nō obrepsit qꝛ fuit admissus:lz mandatū nō probauerit:tunc habet locū glo.que est in.§.hoc iure.vt possit ratificare gesta p eum etiam in fauorem ratificantis.Et adde qō idem Bal.not.in l.licet.ff.de iudi.

2 ☞ Prescriptiones an hodie currant cōtra minorem ꝛ restituatur an autem ipso iure non currant.ꝛ nu.6.

3 Regula que dicat̄ qō que non possunt alienari non possunt prescribi:an sit semper vera.

4 ℣Minor an eoipso qō constat de lesione conseruetur ipso iure illesus.

5 Tps appellandi an hodie etiā currat minori sed restituatur.

1 **Sancimus.** †Prescriptiōes que olim currebant ꝙtra minorem ꝛ dabatur restitutio nō currūt hodie ipso iure:ideo restitutio nō est necessaria.h.d.ꝛ cessant contraria. Jac.but.qui dicit idem esse in furiosis ꝛ prodigis:per ea que no.gl.in.l.ij.j.de cura.furio.primo ponit causam.l.condēde. qꝛ alias statuerat imperator qꝛ tēpus infra qō debet proponi exceptio non numerate pecunie qō est hodie biennium:vt in.l.in cōtractibus.j.de nō nume.pe.nō currat minori durante minori etate qꝛ si curreret:ꝛ sic esset necessaria restitutio posset ꝙtingere casus qꝛ ppter aliquod impedimentū restitutio non posset peti vel obtineri ꝛ propter hoc qꝛ frequēter homines faciunt confessionē de recepto ꝛ etiam promissionem sub spe future numerationis vñ patrimonia minoris possent de facili subuerti si tale tēpus ei curreret ꝛ restitutio esset necessaria.ꝛ hoc vsq̄ ibi.sed humanius.ꝛ qꝛ ista fuit vtilis prouisio:ꝛ per cōsequens extēdenda etiam ad alias prescriptiones temporales que currebant cōtra minorem ꝛ dabatur restitutio eam extendit ad oēs tales prescriptiones vt hodie ipso iure nō currant durāte minori etate.Ad finem ibi valet excipit prescriptionem lōgissimi tēporis in qua nihil vult innouare ideo illa currit minori:ſz restituitur preterq̄ in pupillari etate in qua nō currit etiam si fuisset cepta cum defuncto:vt in.l. sicut.j.de p̄scrip.xxx.anno.ꝛ hoc vult illa.l.singularis ꝛ vtilis.

2 ¶ †Jn glo.ij.alij exponunt dic tu melius qꝛ dū ter.dicit exceptionem non numerate pecunie debet exponi id est tps infra qō dicta exceptio debet proponi. Jn hac lege sunt multe glo. ex quibus colligunt̄ multe oppositiones:sed recolligēdo breuiter dic si queritur an prescriptiones hodie currant minori ꝛ restituatur:an aūt ipso iure nō currant p hanc legē:ꝛ quid sit innouatum p eam dic qꝛ aut loquimur in prescriptiōibus inchoatis i personā maioris defuncti cui minor successit aut loquimur de inchoādis cū ipso minore. Primo casu nihil innouatur de iure veteri per hāc.l.ſm opi.gl.quā sequunt̄ doc. lz Ja.de ra.ꝛ Pe.teneant ℈rium per rōnem que hic ponitur que est generalis ꝛ comprehēdit etiam dictū casum sed cōiter doc.sequunt̄ glo.Quid aūt iuris esset de iure veteri dicto casu.dic qꝛ aut erat prescriptio cōuentionalis:qꝛ tps erat prefixum ℈hentibus ꝛ illud tps currit ꝛ continuatur in persona heredis

a ¶ Sed gloss.De hac.q.vid Frā.de are.i.c.cāz q̄.col. iij.ff.de iudi.ꝛ ibi dicit cōez opi.eē qꝛ valeat i mei fauorē si eā ratifico.Et p rōnes p eum ibi assignatas.

BIU Cujas

heredis minoris sine spe restitutionis ⁊ hic est casus in.l.emi lius.ff.de mino. Jdē si erat testamētariū a testatore prefixū.l. iij.§.si heres.ff.eo.ti.de mino. Aut erat tps legale.i.a lege p̄fixum:⁊ tunc aut illud currebat ad corroborationem ꝯctus celebrati per defunctū:⁊ idē vt curreret sine spe restitutionis. ⁊ est casus in.l.si intra.j.de nō nume.pecu.si bene inspiciaꝫ qr tex.ibi dicit q̄ currit minori vt compellaꝫ soluere ergo sibi restitutio nō datur:qr tunc non compelleret soluere ꝛ gl.ij.hic in fi.teneat contrariū qr ibi datur restitutio q̄ est falsum:nec ex aliqua parte illius tex.hoc colligiꝫ bñ tñ est verū aliud qđ dicit hic glo.q̄ ibi tps inceperat a predecessore.ideo currit in personā minoris ipso iure sed qđ currat cū effectu ⁊ nō detur restitutio vt ibi colligiꝫ hoc nō puenit ex eo q̄ inceperat currere in personā predecessoris:vt ptz in.l.vnica.cū ibi not.§.si aduer.vsucap.sed prouenit ex eo q̄ illud tps proponēdi exceptionē nō nume.pec.currit ad corroborationē ꝙtractus gesti per defunctū. Si aūt est tēpus legale ⁊ ceptū in personam defuncti maioris qđ non currat ad corroborationem ꝯctus celebrati per defunctū:tūc dico q̄ currit etiam hodie ipo iure:tñ datur restitutio.⁊ ita itelligatur.d.l.vnica.§.si aduer.vsuca. cum gl.⁊.l.etiam ei.ff.de mino.in quibus nihil innouaꝫ per hāc legē.⁊ hoc vult glo.q̄ incipit p̄m veteres circa fi.dū opponitur de dictis.l.Scēo casu principali cū loqmur de inchoādis cū minore tūc distingue tres casus vt habeꝫ in prin.d.gl. q̄ incipit p̄m veteres. Nam dicit iure veteri quedā erāt p̄scriptiones que currebant cū effectu sine spe restitutiōis:vt in casu.l.si mater.j.de statu defun.⁊ in.l.auxilium.ff.de mino.⁊ in illis nihil innouaꝫ per hanc legē:⁊ sic etiā hodie currūt ⁊ nō restituitur. Et quedā erant p̄scriptiōes que ipo iure nō currebant:vt in ꝯasu.l.ij.§.eo.⁊ in casu.l.interdū.ff.eo.§.in tēpore qđ datur ad petēdum restitutionē:illud etiā iure veteri non currebat durāte minori etate:qr si cucurrisset cū petijsset restitutio sic dareꝫ restitutio ad restituendam qđ esset absurdū:⁊ in illis similiter nihil īnouaꝫ per hāc legē:qr nec fuit necessarium. Quedam vero erant p̄scriptiōes que currebant ⁊ dabatur restitutio ⁊ in illis innouatur per hāc legē vt ipo iure nō currant. Fallit in p̄scriptionibus iudicialibus vt in tpe triēnij qđ datur in prima instātia:qr illud etiā hodie currit ⁊ nō datur restitutio nisi in subsidiū tutoris vel curatoris existentis nō soluēdo.vt.j.de iudi.l.properandū.§.fi.⁊ in tpe.§. appellationis interponēde q̄ est hodie decē dierū vel tēpore appellationis prosequēde qđ est hodie annus ⁊ ex causa biennium. ista eñ tēpora etiā hodie currunt propter rigorē seruādum.vt in aut.de app.⁊.j.que tempo.⁊ datur restitutio etiā nō in subsidiū qr maius in hoc vertiꝫ p̄iudiciū minoris cū pereat ius eius.⁊ hoc ptz in.l.j.j.si sepius in inte.resti.postu. que loquitur de tēpore appellādi q̄ currit ⁊ datur restituto: ⁊ in.l.⁊ si sine.in.§.pe.⁊ fi.ff.de mino.⁊ eodē modo currūt tēpora dilationum assignataꝝ per iudicē vel per statutū litigātibus ad singulos actus ⁊ dabiꝫ restitutio vt in dictis iurib⁹ Fallit etiam qđ dicit in hac.l.j.tēpore statuto ad conficiendū inuentarium qr similiter currit vt in aut.de bere.⁊ fal.si pupillus. Jtem in aut.si minor.j.de tēpo.in integ.resti. Sed tūc est dubium qualiter exemplificabiꝫ hic extra dictos casus q̄ sit aliqua p̄scriptio que olim curreret ⁊ daretur restitutio.hodie vero ipo iure nō currat in hoc est difficultas que ꝙsistit in contrarijs que facit gl.super verbo querere. Nam videtur qđ etiā ante hanc.l.p̄escriptiones ipso iure nō cucurrerūt mino
a ri.[a] primo qr in pupillo habemus.l.veterem.ffor. expressam qđ cōtra ipsum in rebus suis nō curreba olim vsucapio vel p̄scriptio ipso iure durāte pupillari etate.vt.ff.de acqui.re. domi.l.bonefidei.post prin. Jtem in adulto infra quibus nō obstat longi tēporis p̄escriptio.l.nō est.⁊ in.l.j.⁊ fi.j.si quis
3 igno.rem mi.eme.in quibus expresse dicit qđ incipit currere finita minori etate. ¶† Jtem probatur per rōnem qr res minoris immobilis nō poterant alienari sine decreto.vt in ti.de rebus eor.nec etiam mobiles q̄ seruando seruari poterāt:vt in.l.lex que tutores.de admi.tut.ergo nec p̄escribi vel vsuca. l.alienationis.de ver.sig.non videt ergo posse exemplificari hec.l.super istis cōtrarijs.illa glo.laborat.⁊ ad primas.ll.dat tres solutiones. Doct.videnꝫ sequi primam q̄ ille.ll.videtur dicere p̄escriptiones nō currere:debeant intelligi.s.cum effectu:qr currebant ⁊ dabaꝫ restitutio hodie vero per hāc legē ipso iure nō currunt qđ est destruere illos tex.qui volunt manifeste ꝙtium ideo semp mihi visum fuit q̄ debeat illa.l.explificari in p̄escriptionibus actionū personalium pretoriaꝝ que durabāt anno vel minori tēpore vt redhibitoria quanto minoris vel in actiōe de dolo q̄ durabat biennio.vt.§.de dolo.l.fi.hodie ipso iure ista tēpora nō currunt per hanc legē.⁊ hoc voluit gl.p̄m quosdā ꝛ nō teneant:sed reperio.d. Raph. esse in illa opi.sed in p̄escriptione actionū realium vt cū p̄scribuntur vel vsucapiunt res pupilli vel minoris:⁊ sic tolliꝫ rei vēdicatio nō pōt bene exemplificari:qr ille p̄escriptiones etiā iure veteri nō currebant minori:vt ptz in dictis.ll.q̄ non possunt cauillari ⁊ per hoc tolliꝫ etiam opposito quā facit gl. Jn ver.itē eodē modo quero.gl.tñ ad illā oppositionē rñdet multis modis. ¶ Et finaliter dicit q̄ illa regla q̄ nō p̄nt alienari nō possunt p̄escribi:non semper est vera per.l.si fundū. ff.de fun.do.que ver.doc.reprobāt:qr fund⁹ dotalis sicut phibetur alienari ita ⁊ p̄scribi. Nec.ob.illa.l.si fundū.qr ibi p̄scriptio erat incepta anteq̄ fundus esset dotalis:vñ cōtinuatur postq̄ est effectus dotalis:sed non posset inchoari postq̄ esset dotalis. vnde Ly.aliter soluit p̄m vltramō.q̄ interdū prohibitio alienationis est in rē:puta q̄ res sacra vel religiosa non potest alienari ⁊ tūc etiā nō pōt p̄scribi. Jnterdū est in personā vt est phibitio alienationis rei minoris vel sui administratoris.vt.l.j.ff.de re.eo.⁊ tunc si alienatio fiat per personā prohibitam nō poterit virtute illius alienatiōis vsucapi vel p̄scribi qm̄ alienatio est nulla:⁊ sic nō tribuit titulū qui est necessarius in vsucapione vel p̄scriptiōe longi tpis.si aūtē fiat p̄ psonam nō prohibitā vt est extraneus vel etiā phibitā vt est tutor nō tñ tutorio vel curatorio noīe:sed ꝓprio:⁊ tunc alienatio seu vēditio valet in preiudiciū ipsi⁹ alienātis:vt in l.⁊ si is.j.de predi.mi.nō tñ facit preiudiciū ipsi minori durāte minori etate.⁊ ideo ipso iure nō incipit currere p̄scriptio sed finita minori etate cessat priuilegiū ⁊ poterit incipere p̄scriptio virtute dicte alienatiōis.⁊ ille est casus in.ll.§.alleg. ſcg.l.j.⁊ fi.si quis igno.rē mi.emerit.⁊.l.nō est.quibus nō ob. longi tēporis p̄escriptio. Bar.aūt dixit q̄ illa argumētatio procedit in his que īdistincte prohibētur alienari:ſz res minoris nō prohibentur indistincte.sed ita demū si nō interueniat decretū:ideo cessat dicta argumētatio plus placet qđ.§. dixi per dictas.ll.in quibus patet locū habere argumētationem illā in rebus minor⁹ que nō simpliciter prohibent alienari.⁊ tamē sicut nō possunt alienari sine decreto durāte mi-
4 nori etate:ita nec p̄scribi. ¶† Ultimo gl.illa in fi.sentit vnā oppositionem cōtra rōnem que hic ponitur in tex.in ver.melius etenim.nam si illa est vera destructus erit tot⁹ tractatus de resti.in integ.qr semp erit melius minorē ꝙseruari illesum quā pati ipsum ledi ⁊ dari sibi restitutionē ad quā gl.respōdet qđ in casu p̄escriptionis constat eoipso de lesione qđ tps lapsum est sed in alijs lesionibus proueniētibus ex cōtractu: nō statim ꝙstat de lesione. Jnnuit ergo q̄ vbi in alijs cōstaret de lesione cōseruaretur ipso iure illesus. Pone exemplum si
5 minor fideiusserat pro alio vel cōpromisit.nā ipo iure lediꝫ.l. ait pretor.⁊.l.si minor.ff.e.ergo hodie per hāc legē nec valebit fideiussio nec cōpromissum q̄ esset singulare si esset vex. Sed doc.videnꝫ sentire ꝙtium q̄ illa.l.non debet extendi vltra terminos in quibus loquiꝫ. Jnnuit etiā illa gl.qđ ex solo lapsu tpis per quē minor excludiꝫ ipso iure videꝫ ꝙstare de lesione per qđ Bar.determinat.q. †¶ Pone q̄ lapsum est tps appellādi:vnde hodie currit etiā minori:vt.§.dixi⁊ restituitur:petit minor restitutionē vt possit appellare opponiꝫ sibi q̄ non est dāda restitutio nisi probet de lesione in qua ꝓbatione erit necesse ostendere q̄ sn̄ia erat male lata:⁊ sic intererat sua appellare ⁊ facere eā retractari:minor replicat q̄ non habet necesse ꝓbare de iniquitate sn̄ie nisi postq̄ restitut⁹ fuerit ad appellandū ⁊ appellauit:qr quantū ad hoc vt restituaꝫ sufficit sibi q̄ lapsum est tps appellandi ⁊ in hoc est lesus. Bar.tz scōam partē per hāc glo.sed in.l.nā ⁊ postea.§.si minor.ff.de iureiu. de directo tenet ꝙtium q̄ habeat necesse ostēdere se fouere iustā cām.alʒ nō interest sua appellare.nec videt lesus:ſz perdiderit facultatē appellādi:qr presumiꝫ p̄ sn̄ia.vt.l.berennius. §.caius.de euic.⁊ illā partem tenet hic Bal.pro qua vide gl. ordinariā.in.l.ab hostib⁹.§.sed simpliciter.ff.qui.ex cau.ma.
b in fi.prime gl.mag.⁊ qđ no.Ly.in.l.qđ tēpore.j.de resti.mili. in.iij.q.vbi videt dicere p̄m ¶ Pet.q̄ debeat fieri ꝓbatio semiplena in iudicio restitutionis in integrū.⁊ postea fiat plena in iudicio rescissorio.ſz ista nō allegētur per doc.do. Raph. ponit vnaz distinctionē satis pulchrā que mihi placet q̄ aut minor qui habuerit ꝙtra se sn̄iam ⁊ nō appellauit erat actor. ⁊ tunc si vult restitui ad appellandū habeat necesse ostēdere qđ fouet iustam causam.⁊ sic q̄ intererat eius appellare: alʒ per sn̄iam latam cōtra eum nō apparet q̄ aliquid de suo pdiderit. Unde non esset restituēdus ad appellandum: ut erat
b reus[b]:⁊ tūc satis perdidit q̄ est condēnatus:⁊ sn̄ia transiuit in rem iudicatam. vnde sufficit sibi ad probandū se lesum q̄ perdit facultatē appellandi ⁊ ꝓpter hoc solum debet restitui ad appellādum ⁊ hec est ipsa veritas. Jn curia autē romana vidi seruari simpliciter id q̄ Bar.dixit in.l.nam ⁊ postea.§.

a ¶ Minori.adō gl.in v̄.postlimi nium.ī.c. prima actiōe.xvj. q.iij. ⁊ gl.in v̄.ꝙstāte. in.c.cū nō liceat. de p̄scrip.

b ¶ Aut erat re⁹. adō q̄ hoc refert ⁊ sequit Alex.ō imo.ī ꝙs.cxv.col. fi.in.v.vo. Fran. Cur.

BIU Cujas

si minor qd petēs restitutionē ad appellandū etiā p gratiam cōcessam a papa q aliqñ cōceditur p dominationē Venetoꝝ etiā maioribus nō debeat audiri corā iudice cui causa cōmittitur nisi aliqualiter doceat: vel fidē faciat saltē semiplenam q fouet iustam causam: sꝫ distinctio do. Rapha. tollit omnē
6 dubitationem que posset accidere. ¶ † In gl. fi. ibi: sed Albe. subaudi ɔdicēs Jo. in eo q vltimo loco dixit. s. dari resti. minori, aduersum prescriptionē longissimi tēporis. nam ad hoc vt talis prescriptio ɔpleatur in persona minoris opꝫ ponere qd fuerit inchoata in psona maioris cū minor successit. si em̄ inchoaretur ɔtra ipm minorem post pupillarem etatem clarum esset qd nō posset cōpleri durante minori etate hoc ergo presupposito q inceperit ɔtra psonā maioris debet denegari restitutio p. l. emilius. ff. de mino. ꝛ per. l. ij. §. si aduer. vēdi. pig. ſm Alb. ꝛ eadem rōne idem esset dicendū in prescriptionibus longi tpis ſm gl. sꝫ certe. ll. predicte loquantur in prescriptione cōuentionali: seu in tpe apposito p ɔhentes. nam tunc sicut minor non restitueretur aduersus ɔctum celebratū p defunctū: maior est cui ipse successit. vt. j. de resti. mili. l. que a patre. ita nec restitueret aduersus lapsum tpis appositi in dicto ɔctu nos autē loquimur in prescriptione legali in qua non denegat restitutio lꝫ nō inceperit ɔtra psonā maioris defuncti. vt ptꝫ in. l. vnica. §. si aduer. vsuca. ſm intellectū gl. ibi posite in fi. est etiā alia ratio quare i. d. l. ij. §. si aduer. vē. pig. nō datur minori restitutio aduersus emptorē pignoris qꝛ sibi succurrit alia via ɔ creditorē malitiose vendentem vel contra curatorē q hoc nō est tenet ergo glos. primam opi. Jo. ſm opiñ. Albe. posset ꝓcedere eo casu quo finiret pscriptio finita minori etate. Pone exēplum ego cepi prescribere cōtra patrē tuū ꝛ incepta prescriptione per annū mortuus est pater tuus te minore herede relicto: ɔtinuaui prescriptionem ꝛ in capite trium annoꝝ quo cōplet prescriptio tu iam effectus es maior certe nō restitueris: qꝛ lesio completur in maiori etate. vt. §. si aduer. rem iudi. l. j. Ja. tñ de ra. dicit q etiam illo casu posses tu minor restitui ante cōpletam prescriptionē: petēdo q tempus decursum durāte minori etate subducat de prescriptione qñ actio tua effecta est minoris vite p lapsum illius tpis. ꝛ hoc p. l. quo tpe. j. de resti. mili. ſm vnā opi. ibi no. sꝫ Pe. tenuit ɔtrium. nam cum ante cōpletā prescriptionē nō sis lesus in actiōe tua ꝛ sic potes eā intētare lꝫ sit effecta breuioris vite nō subest equitas q petas restitutionē vt illud tēpus subducatur per. l. pater qui castrēse. ff. de castren. pecu. qd dic vt plene no. in. d. l. qd tēpore. j. de resti. mili. p Cy. Item scias q do. Raph. illū tex. inducit p opi. Pe. qui tenuit q illa. l. immutet etiā in prescriptionibus inchoatis in psonam defuncti vt ille nō currāt in psonam heredis minoris per rōnem que hic ponitur in tex. lꝫ gl. ꝛ doc. teneant ɔtrium. nam ille tex. in fi. loquitur de prescriptione inchoata in psonam defuncti: ꝛ vult q sit speciale in prescriptione longissimi tpis vt currat cōtra heredem minorē. ergo in ɔtrium est ius cōe in alijs minoribꝰ prescriptionibus vt ille ipso iure nō currant ꝛ dicit se non videre respōsum sed certe alia ratio est in prescriptione longissimi tpis ꝓpter magnā negligentiā que cōmittitur in tacendo tanto tpe. ¶ Vltimo dicit Inno. in. c. cōstitutus. in fi. de resti. in integ. legē istā nō habere locū in prescriptiōibus introductis p statuta vel ɔsuetudines terraꝝ: qꝛ ille currūt hodie contra minorem sed datur restitutio qñ illa. l. nō tollit nisi pscriptiōes introductas per iura vetera etiā cōia: vt ptꝫ ibi dū dr in quibus vetera iura ꝛc. De inuētis vero p statuta singulariū locoꝝ nō cogitauit hoc imperator Bart. fatetur hoc verū qñ minor tractaret de lucro captādo. ꝛ ita loquit illud. c. sꝫ si de dāno euitādo tūc statutū simpliciter loquēs debet restringi ad personas maiores nec habet locū in psonis minoꝝ ne indebite dānū patiant. vt i. l. ij. j. de nora. ꝛ illa. l. potuit cogitare in genere: lꝫ nō in specie tantūdē. vt in. l. sub pretextu cū ibi no. la. ij. §. de trāsa. Bal. quē sequit Rapha. tꝫ simpliciter opi. Inno. etiā vbi minor tractat de dāno euitādo. nā si princeps per. l. suā nō intendit tollere statuta specialiū locoꝝ nisi de ipsis faciat spālem mentionē. vt in. c. j. de ɔsti. lib. vj. quāto magis qñ pnceps spāliter se restrīgit ad iura sua qꝛ corrigit iura vetera nō statuta specialiū locoꝝ. Nā si illa verba hic nō essent nō tollerent statuta. quantomagis si sunt facta statuta post hanc legē per gl. no. que est in. l. heres absens. §. j. ff. de iudi. circa medium mag. glos.

¶ Qui ꝛ aduersus quos in inte. restitui nō possunt. Rubri.

¶ De prima parte huius Rub. loquit. l. j. vbi denegat minori restitutio ex qualitate sue psone. de scda pte loquit. l. fi. vbi denegat ex qualitate psone aduersus quā restitutio petitur.

2 ☞ Ille qui est diligens ꝛ industriosus in officijs publicis psumitur etiā esse in suis priuatis negocijs.
Prudentia supplet etatem sicut ꝛ malitia.
In incertis locus est coniecturis: non autem in certis.
3 Propter defectum sapientū ꝛ idoneoꝝ interdū fatui ꝛ inhabiles ponuntur in cathedra ꝛ assumuntur ad officia.
Si alicui fuit interdictū bonis tanq̄ ꝓdigo: ꝛ datus fuit sibi curator: lꝫ postea assumat ad officiū publicū ꝛ efficiat decurio vel de prioribus nō tñ cessat interdictio vel datio curatoris.
4 Pro iurisdictiōe ordinaria presumitur nec est necessario probanda licet secus in delegata.
5 Et qui semiplene probauit qñ deferatur iuramētum in supplementum probationis ꝛ quando non.
6 Limitatio ad leges dicentes creditorē vel soluentē pecuniam minori habere necesse probare eam versam in vtilitatem minoris ad hoc vt excludat illum ab agendo.

In concilio.

Ista lex reputat singularis. legit in glo. duobus modis ſm primuꝫ intellectum. h. d.
1 † Si minor petens restitutionē non plene probauit de lesione: sꝫ semiplene probato qd exercuit officium publicum tanq̄ idoneus ꝛ diligens paterfa. excludit a restitutiōe in integ. etiā si vellet iurare in defectū ꝓbationis: sed si plene ꝓbauit de lesione ꝓpter hoc solū q publicū officiū exercuit nō excludit a restitutione qꝛ potuit assumi ad officiū ꝓpter necessitatē qꝛ deficiebāt alij
2 idonei. h. d. notabiliter. ¶ † No. j. q ille qui est diligēs ꝛ industriosus ꝛ ꝓuidus in officijs publicis presumit ēt esse i suis priuatis negocijs: ꝛ ex hoc sequit q prudētia supplet etatē si
a cut ꝛ malicia[a]. j. ti. j. l. iij. ꝛ ibi no. i fi. prime gl. Item no. illud
b vulgare q in incertis locus est ɔiecturis[b] nō aūt in certis: qꝛ si de lesione nō plene probat sed aliqualiter tunc recurrit ad cōiecturas vt i primo casu huius legis. Si vero plene probat
3 non attendunt cōiecture: vt in ver. verū. ¶ † Itē no. ibi: vrgētibus ꝛc. q propter defectū sapiētū ꝛ idoneoꝝ interdū fatui ꝛ inhabiles ponunt in catedra ſm Cyn. nā de iure cōi minores
c xxv. annis[c] nō sunt idonei ad officia publica. l. ad rē. ff. d mu. ꝛ hono. sed interdū ex necessitate assumunt deficientibꝰ alijs vt hic dicit tñ titus liuius per eos rempublicā labefactam ꝛ postea senū cōsilio restitutam. Itē no. optimū arg. ſm Bart. qd si alicui fuit interdictū bonis tanq̄ prodigo ꝛ datus fuit sibi curator: lꝫ postea assumat ad officiū publicū ꝛ efficiatur decurio vel de prioribus nō propterea cessat interdictio vel datio curatoris qꝛ potuit assumi nō ex eo q effectꝰ sit diligēs in suis agēdis: sed ꝓpter necessitatē patrie vel aliū respectuꝫ
4 ꝛ illa est vtilis ꝛ pulchra inductio. ¶ † Itē not. in gl. j. q̄ semp allegatur. vult em̄ q hic aduersarius minoris nō haberet necesse probare q ipse minor fuisset decurio: qꝛ illud erat notū vt notoriū ipsi iudici: ideo non erat necessaria ꝓbatio. secus in eo q est sibi notū nō vt notorium qꝛ nō est publice notum sed sibi soli vel paucis: qꝛ tūc fiēda est probatio nec habet iudicare ſm suā conscientiā sed per acta ꝛ probata. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. presi. vnde allegat ista gl. q pro iurisdictione ordinaria presumit ꝛ q nō est necessario probāda: lꝫ secus in delegata vt in. c. cum in iure. cū ibi not. de offi. dele. ꝛ vide q no. Bal. in. l. j. §. vt que desunt aduo. partiū. in. supple. vbi dicit qd si in causa quam habeo tecū corā potestate moderno produco vnam sñiam latā per potestatē preteritū ꝛ in termino dato ad probādū nō probo illū fuisse potestatē hoc mihi nō nocet quominus pro ea sit presumēdum ac si esset lata per verū potestatē: qꝛ pro iurisdictione ordinaria que est non in omnibꝰ presumit nec habeo necesse ꝓducere electionē suam factam Venetijs. nec etiam qd fuerit in possessione officij: sed sufficit quod illud nō sit notū vt notoriū apud omnes. tenementi. In alia glo. que incipit: sed cū dubitat. ibi sed respondeo neutrum creditorum erat. vult dicere glos. qd argumētatio supra facta nō est a sufficienti partium enumeratione: ꝛ sic non est bona nā dicit duos tantū casus. s. quando ꝓbata esset lesio plene ꝛ tūc fieret restitutio posito qd exercuisset offm̄ publicum vel qñ nullo modo: ꝛ tunc non fieret: etiam si tale officium non exercuisset. vnde enim in illis casibus non est curādum exercuerit vel non: sed est dare tertium qñ probauit lesionem semiplene quo casu si non exercuisset officiū publicū daretur sibi iuramētum in defectum probationis: sed si exer-
5 cuit nō dabitur. ita loquit primus casus huius legis. ¶ † Ex qua glo. no. duo singularia. primo limitationem ad id qd habetur in. l. in bonefidei. j. de iureiurā. ꝛ. ff. eodē. l. admonēdi. quod ei qui semiplene probauit defertur iuramentū in defectum probationis cōcurrentibus quibusdam alijs de quibꝰ ibi no. nam hoc est verū nisi pars aduersa induceret aliquas

conjecturas

a ¶ Sicut ꝛ malitia. add. c. lras. ꝛ c. iuuenis. ꝛ ibi doc. de spon. ꝛ in c. j. ꝛ in. c. cōtinebatur. de despō. impube.

b ¶ Coniecturis. adde. l. cōtinuꝰ. in. §. cū ita. ff. de v. ob. l. in obscuris. ff. de reg. iur. regla ispiciuꝰ. e. ti. li. vj. car. zaba. in. c. fi. de consue.

c ¶ Minor. xxv. annis. add abb. i. c. cū vigesimū. de offi. delega.

BIU Cujas

coniecturas in ꝟrium per quas eneruaretur illa semiplena probatio. vñ habeť ꝓ nō facta. vñ non est standum eius iuramentor ad hoc semper allegatur ista gl. ¶ Item no. ex ista glo. ꝙ etiã in causa in qua petitur restitutio ꝟtra ius cõe ꝛ ex priuilegio personali ei q semiplene ꝓbauit deferetur iuramẽtum in defectũ ꝓbationis si per alias ꝟiecturas illa semiplena ꝓbatio nō sit eneruata: sed illud est verũ cum allegať simplicitas ipsius restitutiõem petẽtis. secus si allegatur dolus aduersarij: vt no. ff. eo. l. iij. §. j. in fi. super verbo leuior. ¶ In gl. ibi: alij dicũt dic ꝫ glos. nõ videatur illam tenere. tamẽ est singularis in se ꝛ bona. Ex qua no. limitationem ad tit. l. ꝫ. si aduer. credi. ꝛ ad oẽs. ll. dicẽtes creditorẽ vel soluentem pecuniam minoris habere necesse ꝓbare cã versaꝫ in vtilitatẽ minoris ad hoc vt illũ excludat ab agẽdo vt in casu. l. si p̃dium. j. de prędi. mino. ꝛ in eo qõ no. in. l. si prędior. eo. tit. nam oẽs habent locũ ita demũ si minor nõ exercuit officiũ publicum tempore solutionis facte alias ꝓsumiť pecunia versa in vtilitatem minoris nisi ipse minor ꝓbet ꝟrium ꝙ no. diligẽter Pe. vero de bella perti. vt refert Ly. alio modo intelligit hãc legẽ vꝫ ꝙ si minor petit se restitui in eo ꝙ fuit publice approbatus nõ debet audiri etiam si ꝓbat lesionem. secus si ex necessitate fuit admissus ad publicũ officium ꝛ ꝑ hoc determinabat ꝙ si aliqs minor fuit publice approbat⁹ ꝛ doctoratus ꝛ postea in quadã causa sua petit se restitui ꝛ aduersus omissam allegationẽ vel male agitatam causam, nõ debet audiri: qr professio sua cum eius desiderio nõ concordat. non eñ põt dicere se lesuꝫ si nõ fecit illud in quo tãꝙ idoneus fuit approbatus ꝛ idẽ esset si aliquis minor fuit effectus notari⁹ vel positus in matricula mercatorũ tãꝙ idoneus mercator vel notarius ꝛ postea peteret se restitui in actu mercantie vel notariatus vt nõ debeat audiri rõne prędicta: quã lectu. Bal. nõ approbat qr talis approbatio nõ excludit lesionẽ ꝑm Ja. but. ꝙ etiam sequitur do. Rapha.

2 ☞ Filius qñ possit restitui contra patrẽ vel factum patris.

I ¶ Am apud. †Filij ꝛ liberti cõtra parentes ꝛ patronos non habẽt restitutiõem in integrũ rõne minoris etatis. h. d. Et sic priuilegiũ etatis ꝙ est de iure speciali cedit renerẽtie paternali vel patronali que est de iure gentiũ ꝛ communi. vt in. l. j. ff. de obseqũis. sed si peteret restitutionem nõ ratione etatis: sed ex alia iusta causa que esset de equitate naturali. vt in. l. j. §. fi. quibus ex cau. ma. nõ denegareť ei restitutio aduersus prędictos ꝑm doc. ꝛ recitãtur hic due opi. in ter. eorum qui distinguebãt. Sed imperator ponit tertiã vt sine distinctione procedat ꝙ restitutio nõ concedatur cõtra prędi
2 ctas personas. †In glos. que incipit vt argumentum in fi. dic ꝓ solutione illorum ꝟriorum qõ aut filius petit restitutionem ꝟtra patrẽ iure actiõis ꝛ auditur. vt in. l. si superstite. ꝭ. de dolo. Aut officio iudicis nobili qõ non est ita efficax sicut actio: qr non residet in parte sed in iudice ꝛ tunc aut petit restitutionem aduersus patrẽ ꝛ aduersus factũ patris ꝛ nõ est sibi concedẽda. ꝛ ita loquitur ista. l. aut petit contra patrẽ nõ tñ cõtra patris factum ꝛ tunc bene concediť vt in. l. iij. ꝭ. si aduer. rem iudi. ¶ Nam ibi petebať cõtra factũ iudicis: sed cõtra patrẽ aut ecõuerso petiť cõtra factum patris nõ tñ contra patrem de directo: ꝛ tunc similiter conceditur. vt. ꝭ. si aduer. dona. l. ij. etiam si per indirectum redũdet ꝟtra patrem. vt in. l. fi. §. in vtroq; j. de bo. que libe.

¶ Si minor se maiorem dixerit vel ꝓbatus fuerit ꝛc. Rub.

2 ☞ Licet inquãtum ad etatẽ pupillarem differat masculus a femina in etate tamen adulta non differt.

3 Juramentum a minore prestitũ de quo in auť. sacramẽta puberũ. ꝭ. si aduer. vẽdi. in quo differat a iuramẽto de quo in. l. si alterius. versi. si tamen in isto titu.

4 Pupillus si iurat se adultũ ꝛ postea iurat super ꝟctu de nõ veniendo contra excludetur a restitutione in integrum.

5 Quando minor dixit se maiorem dolo aduersarij ꝛ non minoris conceditur restitutio etiã si minor iurauit corporaliter tactis scripturis qõ erat maior vel etiam si nõ fuit dolus aduersarij si tamen fuit falsitas instrumẽtorum vel testium producturum per aduersarium.

6 Quid si interuenit dolus minoris non aduersarij.

7 Quid si neutrius dolus interuenit.
Quid si interuenit dolus vtriusq;.

8 In prohãdo ea que sunt de lõginquo tpe ꝛ de facili põt exire de memoria melior est ꝓbatio per instr̃m ꝙ testes ꝛ in alijs par ꝓbatio est ꝛ aliquando melior per testes.

I ¶ Si cum minor. †Si minor dixit se maiorem dolo aduersarij inductus nõ denegať ei restitutio secus si dolo ꝓprio interueniente sed si nullus dolus interceſſit restitutio cõcediť nisi fuerit iuratũ. hoc dicũt iste tres. ll. ꝟ Bar. Et primo ponit qñ interuenit dolus aduersarij ꝛ nõ ipsius minoris ad fi. vt minori deneget restitutio: ꝛ hoc in. l. j. Scõo qñ interuenit dolus ipsi⁹ minoris ad inducendũ aduersariũ ad ꝟbendum secũ: nõ aũt dolus aduersarij. ꝛ hoc in. l. ij. Tertio si alteri⁹ repetunť ambo dicti casus ꝛ ꝓmo casus. l. ij. vsq; ibi: ꝙ si per iniuriã. Scõo casus. l. j. ꝛ hoc vsq; ibi: si tñ ꝑm vnũ intellectũ. tertio dictus casus. l. j. limitatur vt nõ procedat qõ ibi dicit qñ interuenisset iuramentũ qr tunc esset distinguendum an fuisset verbaliter tñ prestitũ: an aũt corporaliter manu tactis scripturis ꝛ ꝑm illũ intellectum ad illũ casum quẽ prosequitur ab illo ver. ꝙ si per iniuriã vsq; in fi. veniũt ꝟtra que formanť in gl. que incipit nõ corporaliter. ꝭ. de. l. si ex falsis. ꝭ. de transac. vbi qñ interuenit dolus aduersarij non curatur iuramentũ minoris vel etiã maioris. imo eo nõ obstante ꝟceditur restitutio: ꝛ hic dicitur ꝟrium qñ fuit verbaliter ꝛ nõ corporaliter prestitũ qr cõceditur dũmodo ꝓbetur etas per iuramentũ ꝛ nõ per testes: ꝛ qñ fuit prestitũ corporaliter nullo modo concediť. ꝛ gl. soluit multis modis. sed ad fugiẽdum hoc ꝟrium datur alius intellectus quem sequiť glos. in fi. in distincte. s. ꝙ illa. l. si alterius. vsq; ad ver. addit⁹. repetat casus. ll. precedẽtiũ: ꝟ ī illo ver. additus ponat tertiũ casum vꝫ qñ nõ interuenit dolus minoris nec etiã dol⁹ aduersarij ꝛ tunc dicit qõ si non interuenit iuramentũ ꝟ minor asserueret se maiorẽ nõ denegať restitutio sibi: sed si interuenit iuramentum qr iurauit se esse maiorẽ tunc etiã verbaliter tantũ ꝛ denegať restitutio nisi ꝓbet se minorẽ per instrumẽtũ ꝛ nõ per testes: aut fuit prestitũ corporaliter manu tacte scripture: ꝛ tũc indistincte denegať restitutio etiã si per instrumentũ velit se ꝓbare minorẽ: ꝛ tunc nõ obstabit. l. si ex falsis. qr ibi interuenit dolus aduersarij vel etiam falsitas quo casu iuꝝm nullo casu noceret minori vel etiã maiori decepto dolo aduersarij qualitercunq; sit prestitũ. hic vero non interuenit dolus aduersarij nec etiã ipsius minoris ꝛ illũ intellectũ sequuntur doc. ꝛ ꝑm illũ intellectum qr cõiter teneť in illo ver. additus. dum ter. dicit si cũ dolũ non reperit interceſſisse debet supplere nec etiã aduersarij tui ꝛ sic est terti⁹ casus additus hic per imperatorẽ vltra casum. l. j. ꝛ. ij. ¶ Item aduertẽdũ qr iste ti. principaliter fuit factus ꝓpter calũniaꝫ. l. ij. qr minores ad inducendum hoĩes ad ꝟbendum secum qui recusabant ꝟbere dubitantes de restitutione in integ. asserebant se maiores ꝛ postea hoc nõ obstante volebant ꝓbare ꝟrium qr eorum cõfessio falsa nõ innitebatur veritati: vñ videbatur audiẽdus per. l. cum falsa. ꝭ. de iuris ꝛ facti igno. sed qr hoc videbatur iniquum cum aduersarius si hoc sciuisset secum non ꝟrisset per diuersas cõstitutiones imperiales ꝛ scripta principũ determinatum fuit ipsum nõ fore audiẽdum cum velit venire ex priuilegio personali mediante dolo suo: ꝛ hinc sumpta occasione ꝟbentes cum minore nolebãt ꝙ minor assereret se maiorẽ vt restitutionẽ petere nõ posset ꝛ si minor denegabat hoc facere qr forte ignorabat etatẽ suã: conabanť ꝟbentes per falsas ꝓbationes ipm inducere ad credendũ se maiorẽ: vt in. l. j. ideo necessariũ fuit ꝓuidere aduersus istas fraudes: quinq; ergo sunt casus. nã interdũ interuenit dolus aduersarij ꝛ nõ minoris interdũ econuerso interdũ neutrius: interdum vero dubitatur an aliquis eor fuerit in dolo: qui casus colligũ
2 tur ex gl. mag. fi. posita in. l. si alterius. dic vt ibi dicaꝫ. †Et ex illa. l. j. not. ꝑm Ly. j. de bis qui ve. eta. impe. l. iij. in fi. ꝙ ꝟ inquãtum ad etatẽ pupillarẽ differat masculus a femina qr in masculo durat vsq; ad. xiiij. an. in femina vsq; ad. xij. in etate tamen adulta non differť: qr sicut in masculo durat illa etas vsq; ad. xxv. annũ cõpletum. ita ꝛ ī femina vt ptꝫ in illa. l. j. in prin. que loquitur in femina ꝛ de. xxv. an. ita d. cit ibi Ly. per
3 banc legẽ. †Item aduertendũ ꝙ illa. l. si alterius. in ver. si tñ. dum loqui ť de iuramento differt ab auť. sacramenta puber. qñ illa auť. loquitur qñ minor iurat se nõ vẽturum cõtra cõtractum quo casu non põt venire contra nec per restitutionẽ in integ. nec etiam dicendo ꝟctum nullũ rõne minoris etatis ꝓper defectum solẽnitatis non seruate ꝑm opi. positam in d. auť. ꝛ in. l. illius ti. duntamẽ sit prestitũ corporaliter manu tactis scripturis: ꝓut ꝺr in. d. l. j. ad cuius interpretationẽ ꝛ extensionẽ venit illa auť. vt ibi no. ꝛ sic loquitur de iuramẽto de futuro. ista aũt. l. qñ iurauit se maiorẽ. ꝛ sic de põte nõ aũt iurauit se non vẽturum cõtra hoc casu solum denegaretur restitutio ꝓsupposita validitate contractus: sed si contractus

BIU Cujas

esset nullus ppter defectum solēnitatis nō excluderetur a iu re dicēdi nullū propter hoc iuramētum: q̄ hoc nō reperitur iure cautū: ⁊ ita disputando determinatū fuit per Mic.mat. cuius decisionem refert Jo.an.in addi.Spe.in ti.de sentē.§. vt aūt.⁊ in ti.de resti.in integ.§.ij.in scōa parte Spe.vbi oīno vide ⁊ etiā ipsum Spe.in eo.§.ij.in ver.sed cū ei.⁊ tene mēti q̄ hoc nō tangitur hic per doc.⁊ est substātiale ⁊ habui de fa cto ⁊ nō reperiebam aliquē me declarantē in illo tit. lz essem istius opi. etiam anteq̄ reperirē Jo.an. ī locis prealleg. ideo
4 postq̄ reperi satis mihi placuit. †Quid aūt si pupill⁹ iurat se adultum ⁊ postea iurat super ℨctu de non veniendo cōtra an excludet a restitutiōe in integ. nam aut. sacramēta. loquit in iuramēto puberis ⁊ ego p̄suppono q̄ erat impubes. ⁊ hoc vult pbare tū iurauerat se puberem: an habeat pro pubere: vt sic ꝑm iuramentū ipm excludat. vide Guil. de cu. in. l. q iu-
5 rasse. ff. de iureiu. vbi hoc decidit. ¶ †Jn gl. fi. recollige predi ctos quinq̄ casus hoc modo. Nam in primo qū ītervenit do lus aduersarij ⁊ nō minoris cōcedit restitutio etiā si minor iu rauit corporaliter tactis scripturis qō erat maior siue dolus aduersarij fuerit ℨmissus in inducēdo minorē ad ℨbendum secum siue in hoc solo vt assereret se maiorē per. l. si ex falsis. §. de transac. vī intelligere gl. illam. l. ego dico q̄ etiam si non fuit dolus aduersarij si tū fuit falsitas instrumentoꝝ vel te-
6 stium productoꝝ per aduersariū idez est vt ibi no. in gl. mag. circa prin. ¶ †Jn secundo casu qū interuenit dolus minoris nō aduersarij denegat restitutio. s. respectu illius cōtra quem dolus est cōmissus nō autē respectu alterius cōtra quē dolus nō fuit cōmissus: vt. l. minor. xxv. annis ex aspectu. §. plane. ff. eo. Jtem ita demū denegat si aduersarius ignorabat illū esse minorē ⁊ ignorare presumit: si aūt sciebat vel scire presumit tūc dolus minoris sibi noceret. ⁊ ille est casus in. l. de tutela. §. de in integ. resti. ⁊ ille due limitatiōes colligunt ex gl. j. illius
7 l. si alterius. ¶ †Jn tertio casu qū neutrius dolus interuenit distingue vt in litera in ver. additus itaq̄ nā si interuenit iu ramentum talis falsa assertio nō nocet minori quominus ba beat restitutionē secus in falsa assertiōe maioris que reputat temeraria: lz nō fuerit dolo emissa. ⁊ iō sibi nocet q̄ ñ debuit temerarie asserere qō ignorabat: ⁊ hoc pt̄z ī. l. iul. post prin. ff. de act. emp. ¶ Jn quarto casu qū ītervenit dol⁹ vtriusq̄ siīr falsa assertio etiā cū iuramēto nō tollit bñficium restitutiōis per illā. l. de tutela. ꝑm vnū intellectū quē ibi not. ¶ Jn quin to casu qū nō ℨstat an interuenerit dol⁹ alterius eoꝝ vel non. Sl. circa fi. vī dicere qō presumit dol⁹ in ipso minore asseren te falsum. doc. tenēt ℨtiū q̄ minor excusat a dolo p̄sumpto in preteritū vt no. gl. singularis in. l. vbi exigit. ff. de edē. ⁊ p. l. fi. eo. ti. ⁊ vide sup hoc Jo.an. ī loco. §. allegato. ¶ †Ultimo col-
8 lige ex fi. hui⁹. l. cū glo. q̄ in' probādo ea q̄ sunt de longinquo tpe ⁊ de facili possunt exire de memoria melior est pbatio per instrm quam p testes ⁊ in hoc semp allegat ista lex ⁊ in alijs par pbatio: vt. l. in exercendis. j. de fide instru. ⁊ aliqñ melior per testes: vt ibi nota.

a ¶ Extraordina rium. Adde gl. in. l. ī cause. ff. de mino. Ly. ī. l. pe. C. si tu. vel cura. in. vj. q. gl. ⁊ bar. in. l. j. ī v. vñ q̄ri-tur. ff. de pub.

2 ☞ Restitutio que semel est denegata per sniam que trāsiuit in rem iudicatam an possit amplius peti.

3 Unum auxilium extraordinarium concurrit cum alio extra ordinario.

1 ¶ Am circa. †Si minor fuit pnuntiat⁹ maior p errorē hoc probato nō nocet sibi pronuntiatio quominus possit pete re restitutiōem aduersus ℨctus vel quasi ℨctus in quibus docet se fuisse lesum. b. d. ꝑm intellectū quem habeo in ista. l. ⁊ semp habui. lz doc. ipsum nō tangant: sed nunc re peri do. Raph. in fi. ipm tangētē qō mihi placuit. nā ꝑm illū ℨgruit huic ti. q̄ minor volēs consequi legitimā administra tionem bonoꝝ suoꝝ ⁊ nō esse amplius sub curatione adiuit iudicem asserēdo se maiorē dicens qō erat natus tali tpe. pu ta illo anno quo dñatio Venetiaꝝ habuit ciuitatē Padue ⁊ nō est verꝝ. imo fuit natus tpe guerre Ungaroꝝ: iudex pnun tiauit ipm esse maiorē ⁊ habere legitimā administratiōem. postea ille minor cōtraxit cum aliquo vel litigauit cū aliquo ⁊ postea snia fuit lata cōtra eum volebat in integ. resti. oppo nebatur de illa pnuntiatione. ipse aūt dicit illā fuisse factam per errorē q̄ credebat se fuisse natū illo anno quo tū nō fuit ⁊ docet de errore certe non nocet sibi sed huic lec. obst. l. minor. xxv. an. adito preside. ff. de mino. So. ibi loquit in debitorib⁹ solūctibus ipsi minori qui si sunt bonefidei ⁊ crediderūt dic te pnuntiationi fauore liberationis ipso iure liberētur nec minor restituit etiā si pecunia non sit salua. sed hoc intelligo q̄ se obligauit ⁊ vult restitui aduersus obligationē que non est ita fauorabilis sicut liberatio. tene mēti būc casum singu-
2 larem iuncta ista. †Sed glos. que est hic. ⁊ etiā doct. ipsam se-

quuntur. ponit casum q̄ ille minor asserebat se minorē fuisse tpe ℨctus ⁊ petebat se restitui: ⁊ aduersarius excipiebat qō imo fuerat maior ⁊ nō erat restituēdus iudex pronuntiauit cōtra minorē: q̄ putauit esse probatū q̄ fuerat maior: certe lz illa pnuntiatio trāsiuerit in rē iudicatam adhuc pōt minor petere restitutionem aduersus dictum ℨtractum ⁊ aduersus dictā pronuntiationē probando errorē: sed tunc nō congruit aliquo modo huic ti. sed potius ℨgruit tit. seq. Jtē sibi obst. fortiter. l. j. sequētis ti. vbi habet q̄ si restitutio semel est dene gata per sniam que trāsiuit in rem iudicatā amplius nō pōt peti. Timore huius glo. in fi. vī soluere duobus modis. Pri mo qñ fuit denegata restitutio per sniam diffinitiuā hic vero lata erat interlocutoria duntaxat: q̄ cā principalis erat cau sa restitutionis ⁊ articulus de etate erat incidēs sup quo nō erat pnuntiandū: sed fuit pnuntiatū de factoꝝ nōdū erat la ta snia diffinitiua certe poterit pbari errorꝝ isti⁹ interlocuto rie ⁊ hoc modo nō denegabit restitutio. Sed fertur snia p mi norē vel dic q̄ erat lata diffinitiua sz concedit restitutio ex no ua cā q̄ ibi pmittit: q̄ dicit q̄ etas maior fuit falso pbata. ⁊ hoc voluit gl. ī fi. lz obscure loquat. Bar. aūt dat solutionē q̄ non plz: tū esset singularis si esset vera qō illa. l. loquit qñ fuit denegata ppter defectū probationis lesionis: secus qñ ppter defectum probatiōis: sed hoc nō hz in se rōnem diuersitatis que bona sit: lz ipe conet assignare. Tene primū intellectum ꝑm quē illa. l. cōgruit ti. ⁊ reddit notabilis. ¶ Jn gl. ibi: ⁊ sic errore ductus iudicauit eum maiorē. dic ille error potuit esse in parte. i. in ipso minore qui allegabat se maiorē: q̄ dicebat se natū tali anno cum non esset. Jdē potuit esse in iudice. Jtē in testibus. ⁊ si fuit in iudice dic qō iudicauit: sez in mēte sua postq̄ viderat acta nō tū expressit in snia: vt. ī. sequit in glos. ¶ Jn glo. ibi: sicq̄ nō restituendū dic subaudi ⁊ dedit sniam ℨ eum qō nō erat restituēdus que snia fuit diffinitiua. ¶ Jn glo. ibi: ⁊ sic nō expresso errore in snia. hoc ideo dicit glo. q̄ si fuisset expressus error illa snia vltima esset ipso iure nulla: vñ nō esset necesse petere aduersus eam restitutionē ⁊ sic innuit gl. qō nūc nō petat restitutio que fuerat denegata per istam sniam aduersus ℨctus: vel aduersus aliā sniam: sed petat ad uersus illā sniam denegantē restitutionē: certe ēt possit intel ligi q̄ petat restitutio illa eadem que fuerat denegata ppter
3 nouā cām. ¶ †Jn gl. ibi: nec vnū auxiliū aliud tollit. Nō. illā
a gl. que semp allegat q̄ vnū auxiliū extraordinariū[a] ℨcurrit cū alio extraordinario. de hoc dic plene p Bar. ī. l. in puinciali. de ope. no. nū. Breuiter ista lec. gl. quā sequunt doc. est difficī lis ad eam sustinendā etiam nec ℨgruit litere dum dicit falsa opinione te presumpsisse. ⁊ sic ille allegauit se maiorē: sed illa lec. vult qō allegauit se minorem fuisse tempore contractus: ⁊ inde venit difficultas istius legis.

¶ Si sepius in integrū postulet restitutio. Rubrica.

2 ☞ Prescriptiones iudiciales qō etiam hodie currant ipso iure minori.
Facilius cōceditur appellatio cum sit de iure cōi quā restitu tio in integrum que est de iure speciali.

3 Princeps qō etiam concedat id qō ab eo non fuit petitum.

1 ¶ Jpost sententiā. †Si resti tutio fuit semel denegata itez nō cōceditur nisi ad ap pellandū vel nisi ex noua cā. b. d. totus ti. ꝑm Bar. ¶ Jn text. ibi: nec obtinuistis ⁊ sic dne snie late erant ℨtra istos minores: ⁊ a neutra appellauerūt. Prima fuit lata sup fundo ꝑm glos. q̄ fuerūt condemnati ad dandum fundum. Secunda fuit lata sup re stitutione in integrū quā petierant aduersus illā primam: si ergo iterū petatur restitutio: aut petitur aduersus illam pri mam sniam ⁊ sic petit restitutio denegata: ⁊ tunc si cōcederet illa secūda snia esset frustratoria ⁊ nihil operaretur q̄ esse nō debet: q̄ decreta iudicū nō debēt esse illusoria. vt in. l. si ꝓtor. ff. de iudi. Si aūt peteret aduersus banc scōam sniam: ⁊ sic nō peteret eadē restitutio denegata: sed noua restitutio aduer sus sniam denegantē: ⁊ tunc si concederetur restitueretur ad restituendum qō similiter esse non debet. vt in. l. interdum. ff. de mino. debuerūt ergo appellare ab hac secunda sentētia si credebant eam male latā: sed si omiserūt appellare aduersus banc omissionem nō denegatur restitutio: imo conceditur vt possint appellare ab hac vltima ⁊ sic collige plura ⁊ sic q̄ tps appellandi q̄ est hodie decem dierum olim verbo biduū vel triduū currit minori. Sed restituit nec corrigitur ista. lī hoc per. l. fi. §. in quib⁹ causis. licet illa sit nouior ista: q̄ hoc etiā est cōfirmatū per iura nouissima. vt in aut. de appel. ⁊ j. que

tempora

BIU Cujas

2 tempora. †Et est speciale in prescriptionibus iudicialibus vt etiam hodie currant ipso iure minori vt ibi dixi. ¶Item no. ꝙ facilius conceditur appellatio cum sit de iure cõmuni ꝙ restitutio in integrũ que est de iure speciali. potẽtius eñ etiã est ius cõe vt not. in l.j.s. si aduer. ven. per glo. ⁊ in l. eius militis
3 §. militia. de testa. mili. ¶†Item not. in fi. ꝙ princeps concedit id ꝙ ab eo nõ fuit petitũ nam isti minores petebãt a principe se restitui aduersus primam sniam latam sup fundo quã restitutionem semel petierãt ⁊ fuit eis denegata ⁊ imperator illã eis non concedit. vt ptz dñ dicit vt rursum ea qõ ⁊c. sed bñ cõcedit restitutionẽ ad appellandum ab hac vltima qõ tñ nõ petierant: nõ sic posset facere alius inferior a principe: vt in. l. fi.j. de fideicõ. lib. ¶Cõtra istã. l. opponit de. l. vlti. ti. precedẽti. ſm lec. glo. Sol. vt ibi dixi. Bar. autez aliter soluit ꝙ ista. l. intelligatur qñ fuit denegata qz non fuit probata lesio. illa vero qñ fuit denegata ⁊ non fuit probata minor etas ⁊ assignat rationem. qz in primo casu bis fuit cognitus de iustitia istius minoris ꝑmo tpe prime sñie late sup fundo. scõo tpe scõe sñie late sup restitutione: sed de etate nõ fuit cognitũ nisi tpe scõe. ⁊ hoc est vna truffa quid eñ si petita fuit restitutio aduersus ℨctum ⁊ fuit denegata qz nõ fuit probata lesio certe tunc de iustitia minoris nõ fuisset cognitũ nisi semel qz nõ fuit nisi vnũ iudiciũ. ⁊ sic non haberet locũ ille ti. imo iterato posset peti ꝙ est cõtra. l. se. vt ibi no. in glo. ⁊ sic ille tit. habet locũ nõ solũ qñ fuit petita restitutio aduersus sniam. sed etiã quando aduersus contractũ qõ esset falsum tenẽdo ratione Bar. ¶In glo. ibi nisi ad appellãdũ vt hic a subauditu a scõa snia ꝑ quã fuit restitutio denegata. ⁊ ab ea nõ fuit appellatum potest etiã peti ⁊ debet cõcedi si hoc magis vult ad ꝓsequendã appellationem interpositã a prima quã nõ fuit ꝓsecutus. vt. s. gl. posuit dum dixit ⁊ tps cucurrit subaudi appellationi prosequende. ⁊ sic deserta fuit appellatio ſm Bar. nõ aũt est concedendum vtrũq; quoniam alterum sufficit. ideo debes intelligere. in. l. ꝙ in beredem. §. eligere. ff. de tributoria.

2 §Uxor que est in potestate mariti interdum est etiam sub cura alterius curatoris ⁊ sic non potest celebrare contractum cum consensu mariti tantum sine consensu curatoris.

3 Restitutio semel denegata qualiter superueniẽte causa insta possit iterum peti.

1 ¶Tamquã. ¶†Not. hic ꝙ interdum pupillo vel pupille datur cura. licet regulariter dandus sit tutor. glo. dicit qõ hic fuit adiũct⁹ tutor ꝓpter largũ patrimoniũ. vel dic ꝙ non habeat tutorẽ nam interdũ pupillo non habenti tutorez dat curator de cuius officio dic vt no. in. l. curatorẽ. de tut.
2 ⁊cu. da. ab his. †Itẽ no. hic in fi. ꝙ interdũ uxor alicuius que est sub ptate mariti est etiam sub cura alterius curatoris: ⁊ sic põt celebrare contractum cũ cõsensu mariti dũtaxat sed requi
3 reretur ꝙsensus curatoris. ¶†In glo. ũ. ibi cõtra quos. s. ti. j. l. fi. dic hec vera vt ille tex. ⁊ etiã. l. sequẽs possit intelligi sine cã superueniat de nouo que non suberat tempore denegate restitutiõis. sine suberat de nouo peruenit ad notitiã. Sed qualiter potest exẽplificari primũ ꝙ superueniat cũ nouã ex qua sit concedenda restitutio que prius concedenda nõ erat. Rñ. pone exemplum si petita restitutio aduersus lapsum tẽporis instantie que fuit denegata ex eo qõ suberat tutor ⁊ curator a quibus poterat consequi suũ interesse ⁊ erant soluẽdo vnde fuit iuste denegata vt patet in. l. properandum. §. fi. ff. de indi. postea vero effecti sunt nõ soluẽdo: certe illa est iusta propter quam possit peti restitutio semel denegata ⁊ superuenit de nouo. ⁊ sic nõ facit videri sententiam denegatam fuisse iniustam sicut quando iudex appellationis rescindit sentẽtiã ex nouacausa. ¶In fi. glos. ibi: vel non videtur denegata. hec vera qz sententia denegans restitutionem fuit rescissa per appellationem ⁊ si pronũtiatur bene appellatum ⁊ male iudicatum nõ censetur denegata cum effectu restitutio. vnde nou cõceditur restitutio semel denegata.

¶De bis qui veniam etatis impetrauerunt. Rubrica.

2 §Concedere veniam etatis est de reseruatis principi sicut restitutio aduersus infamiam.

3 Statuta dicentia ꝙ maior. xviij. vel. xx. annis habeat in omnibus pro maiori. xxv. annis an valeant.

4 Contrahentes non debent remanere decepti autoritate legis vel rescripti principis quibus confisi contraxerunt cũ aliquo.

1 ¶Os qui. †Aduersus gesta post impetra-
2 tionem venie etatis. restitutio nõ concedit. h. o. ¶†In tex. ibi: principali clemẽtie ⁊ sic not. ꝙ cõcedere veniam etatis ad solum principem pertinet. ⁊ est de reseruatis principi sicut concedere restitutionem aduersus infamiam quia solus princeps ⁊ senatus hoc potest. l.j. §. de qua. ff. de postulã. iuncta. l. iij. circa princ. ff.
3 de mino. †Non ergo videntur valere statuta dicẽtia ꝙ maior xviij. vel. xx. an. habeat in omnib⁹ pro maiore. xxv. ann. vt est florentie. Sed ꝙ imo valet si talis populus nõ recognoscit superiorem saltem de facto: quoniam in suo territorio locũ principis tenet vt no. Ly. in. l. ea lege. de cõdic. ob causam. circa fin. ⁊ Bart. in. l. apud hostes. ff. de cap. Secus in populo subiecto alicui domino vel alteri populo. vnde populus huius ciuitatis non posset facere tale statutum nec valeret nisi confirmare
4 tur per dominationem venetiarũ. ¶†In fi. tex. ibi principali autoritate. no. qz semper allegatur ꝙ non debent contrahentes remanere decepti autoritate. l. vel rescripti principis quibus confisi cõtrarerunt cum aliquo. ⁊ vide qõ no. ℨ. de peti. bere. l. si putas. in fi.j. glo. Queritur hic si minor impetrauit veniã etatis ⁊ postea vult ei renuntiare vt hic habeat restitutionem aduersus contractus. an possit. dicit Bet. hic qõ sic cum eius fauore fuit sibi concessa. ergo ⁊c. vt in. l. si quis in conscribendo. s. de pac. bene facit. l. si iudex circumuento. ff. de mino. ⁊ quod no. ℨ. de repu. que fiunt in iudicio. l. vnica. in gl. debet tamen hoc publice fieri vt deueniat in notitiam cuiuslibet sicut ⁊ ipsa venia etatis debet insinuari publice. vt. ℨ. l. prorima p rationem istius tex. ne contrahentes decipiantur: ⁊ hoc per. l. sed ⁊ si pupillus. §. proscribere. ff. de institoria.

2 §Impetratio venie etatis non prodest nisi insinuetur coram iudice competenti. i. ordinario loci ⁊ ab ipso reincipiat administratio bonorum.

3 Impetrans an teneatur probare illud de quo facit mentionẽ in suo libello supplicatorio. an autem probatio incumbat aduersario qui vult dicere impetrationem subreptitiam. Si continentur aliqua in rescripto que nõ fuerunt narrata ꝑ partem sed per principem an illa sint probanda per impetrãtem vel stetur narrationi principis.

4 Ubi requiritur examinatio persone debet quis per seipsum comparere ⁊ non admittitur procurator.

5 Masculus differt a femina in etate necessaria ad impetrationem venie qz debet habere duos annos vltra feminã: sed non differunt in infantili vel virili etate.

6 Femina non potest citari vt personaliter compareat etiã vbi masculus posset citari vt cõpareat in loco virorum: sed in aliquo loco honesto sic vt in aliqua ecclesia: ⁊ iudex ibit ad eam examinandam.

7 Etas potest probari per testes: sed euidentius et clarius per scripturam.

8 Venia etatis nõ prodest quãtum ad hoc vt bona immobilia possint alienari sine decreto iudicis ⁊ quid si ꝙtract⁹ alia ratione sit nullus.

9 Statutum quod etas. xviij. an. intelligatur etas perfecta ⁊ legitima. an erit legitima quantum ad alienationem bonorum immobilium vt possit fieri sine decreto iudicis.

10 Statutum si dicat valere contractum minoris. xxv. annorũ: ⁊ maioris. xx. an tale statutum faciat ipsum censeri maiorem solum ꝙtum ad validitatem cõtractus licet deficiant requisita in contractibus minoris vt nõ tollat beneficium restitutiõis in integrum.

1 ¶Omnes. †Masculus maior. xx. an. ⁊ femina maior. xviij. possunt impetrare veniam etatis: secus si sunt minores ⁊ prefata venia postꝙ est concessa debet insinuari coram iudice cõpetene: ⁊ probari dicta etas tam per masculum quam per feminam masculus tñ non admittitur ad probandum per procuratorem sed per ipsum: femina vero bene potest per procuratorem. Item masculus debet probare morum instituta: sed femina non tenetur hoc probare. Item talis concessio non facit ipsum haberi pro maiore quantum ad venditionem rerum immobilium non intercueniente decreto iudicis: imo ea non
2 obstante nõ valet alienatio. hoc dicit ista. l. cum. l. seq. ¶†No. quod impetratio venie etatis nõ prodest nisi insinuetur coram iudice cõpetenti. i. ordinario loci ⁊ ab ipso reincipiatur administratio bonorum hoc habetur clarius in. l. ea que. circa princip. ℨ. de tempo. in integrum restitu. sicut nec prodest esse tutorem nisi decernatur administratio per iudicem cum solẽnitate debita. vt. ℨ. arbi. tute. l. fina. ⁊ quod plene no. in. l tij. ff. de legi. tut. ⁊ debuit facere iudex illam registrari in actis publicis ⁊ ponere in camera cõmunis vel in loco consueto vt quilibet
3 possit videre ⁊ instrui ne decipiantur contrahentes. ¶†Itẽ no. in ver. ita vult ibi probent ⁊c. quod impetrans tenet probare illud de quo facit mẽtionez in suo libello supplicatorio. facit de rescrip. c. statutũ. §. cũ vero circa fi. ibi primũ fidẽ iudi

BIU Cujas

ci faciat ⁊c. de hoc est magnum dubium an incūbat impetranti an aūt aduersario qui vult dicere impetrationē surreptitiā quasi falsum expresserit quasi ꝙ narrata sint falsa. de quo per Ly. in l. prescriptioni. circa fi. s. si contra ius vel vti. publi. ⁊ in Spe. de excep. §. nunc dicendum. ver. licet autem. ⁊ per Joan. and. in addi. Spec. in ti. de clandestina desponsatio. sed si continentur aliqua in rescripto que non fuerunt narrata per partem sed per principem an illa sint probanda per interpretantem vel stetur narrationi principis: vt dixi in clemē. literis. de

4 proba. in tex. ⁊ glo. ¶ Jté no. tertio quod vbi requiritur examinatio persone debet quis per seipsum comparere ⁊ non admittitur procurator ſm Bal. ideo quando aliquis accusatur vel inquiritur de maleficio per ipsum commisso potest citari vt personaliter cōpareat vt videat iudex quo vultu ⁊ qua trepidatione loquatur. vt in l. fi. s. de procur. iuncta. l. de minore §. tormenta. ff. de questi. ⁊ no. per Ly. in l. reos. in fi. j. de accu. ¶ Quarto no. ꝙ masculus differt a femina in etate necessaria ad impetrationē venie: qz debet habere duos annos vltra feminam: ⁊ sic tardius pubescit. [a] sicut ⁊ in etate puerili sed in infantili non differunt: qz vsqz ad septimum annum durat infantilis etas [b] tam in masculo ꝙ in femina nec etiam differūt in etate virili quia post. xxv. an. dicetur habere legitimam etatem ⁊ virilem tam masculus ꝙ femina. vt. s. si minor se maiorē. l. j. ⁊ hoc ita dicit Ly. pro illa lege. ¶ Jtem no. ꝙ femina non potest citari [c] vt personaliter compareat etiam vbi alias masculus posset citari ſm Bald. hoc verum vt compareat in loco virorum in insula palatij: sed in aliquo loco honesto vt in aliqua ecclesia ⁊ iudex vadat ad eam examinandam bene consuevit citari. ⁊ ita practicatur quando necessaria est presentia persone. ¶ Jo. etiam ibi probare testibus ⁊c. quod etas potest probari per testes [d] sicut per scripturam euidenti[o] tamen ⁊ clarius per scripturam maxime quando est de lōginquo vt s. si mi. se ma. dixe. l. si alterius. in fi. cum ibi not. per glo. ⁊ plenius p Bar. in l. de etate. ff. de mino. ¶ Vltimo not. hic in. l. seq. qō venia etatis nō prodest quantū ad hoc vt bona immobilia possint alienari sine decreto nec reputatur quantum ad hoc maior. Sed quid si contractus alia ratione sit nullus vt si dicat statutum non valere cōtractum minoris. xxv. an. sine certa solēnitate aliquis minor impetrauit veniā etatis et postea contraxit sine vlla solennitate. Respondeo cum sit speciale in alienatione immobilium quod per impetrationem venie nō dispensetur circa omissionem solēnitatis in contrarium puto esse ius commune: ⁊ sic enim talis venia tollit nullitatem cōtractus prouenientis ratione minoris etatis ⁊ etiam tollit restitutionem in integrum eo casu quo cōtractus est validus vt in. l. j. s. eo. ⁊ etiam operatur vt quadriennium datum ad petēdum restitutionem in integrum aduersus gesta ante dictā impetrationem incipiat currere per impetrationem venie ⁊ post ea intimationem ipsius etiam ante completū. xxv. an. alis non nisi post ipsum completum non tamē finitur dictum tempus nisi post completum. xxv. ⁊ sic poterit esse quinquēnium: licet realiter sit quadriēnium continuum: ⁊ hoc habetur notabiliter in. d. l. ea que. j. de temp. in integ. resti. iuncta. l. fi. co. ti. † sed

9 pone dicit statutum quod etas. xviij. an. intelligatur etas perfecta [e] ⁊ legitima vt Florētie an erit legitima q̄tum ad alienationem bonorum immobilium ⁊ possit fieri sine decreto iudicis videtur quod nō. ar. huius. l. quia illud statutum videtur quodammodo concedere veniam etatis. Contrariū puto: qz illa. l. loquitur quando fit concessio per rescriptum quod non est ita fauorabile sicut quādo per modū legis vel statuti: ideo puto qō quantum ad omnia reputabitur etas legitima ⁊ valebit contractus sine solēnitate que requiritur in cōtractibus minoris ⁊ si ledat non peteret restitutionem. pro hoc bene facit aut. sacramenta. qz iuramentum facit vt minor reputetur maior ⁊ nō possit dicere contractum nullum ratione minoris

10 etatis nec petere restitutionē in integ. † sed si decreet statutum valere contractū minoris. xxv. an. ⁊ maioris. xx. tunc tale statutum facit ipsum censeri maiorē solum quantū ad validitatē contractus vt non possit ipsum dicere nullum: licet deficiat solennitas requisita in contractibus minoris: ⁊ sic poterūt alienare sine decreto: sed nō tollit beneficiū restitutionis si in tali cōtractu ledantur. ⁊ hoc tenuit Jac. de bel. in questiōe disputata per eum: que incipit lege perusina cauetur: de qua in addi. Spe. de in integ. resti. §. j. in additione que incipit saluo ꝙ dicit. ⁊ vide bona verba Bal. in aut. si captiui. s. de epi. ⁊ cle. quam glo. allegat hic pro cōtraria sed solue per ibi no. per eū ⁊ ad dictam decisionem vide bonam glo. ⁊ magistram. j. si de momen. pos. fuerit appellatum. l. vnica. ⁊ aliquātulum tetigi in. l. exigendi. s. de procura.

1 ☞ Etas. xx. annorū dicitur perfecta ⁊ legitima ⁊ etiā iusta,

Si factum est legatum impuberi cum peruenerit in suam etatem quod intelligatur. i. postq̄ fuerit effectus pubes.

3 Statutū ꝙ si aliquis decesserit cū filijs masculis legitimis ⁊ naturalibus non succedant femine ⁊ aliquis decesserit cum filio masculo originaliter bastardo sed legitimato quod ille nō excludat filiam feminam.

4 Si alicui facta fuit substitutio si decesserit sine filijs legitimis ⁊ naturalibus: ⁊ decessit cum filio legitimato: an locum habebit substitutio.

5 Quod aliud sit dicere si decesserit sine filijs legitimis vt cōpre bēdat legitimat[o] ⁊ aliud si decesserit sine filijs legitime natis.

6 Quis dicat legitimatus ⁊ quis legitimus ⁊ naturalis. ⁊ nu. §.

7 Quis dicatur verus ciuis an originarius tantū an susceptus de gratia.

1 ¶ Si quis. ¶ Si in. l. vel vltima voluntate fit mentio etatis legitime vel perfecte intelligit de naturali perfectione. i. de illa etate que est legitima ⁊ perfecta per. l. scriptā non aūt de illa que per rescriptū principis specialiter cōcessum: ⁊ sem-

2 per allegat ista. l. b. d. ista. l. ¶ Jn text. ibi: perfecte etatis supple vel iuste. Nam etas. xxv. annorum dicitur perfecta ⁊ legitima vt hic ⁊ etiam iusta. ff. de leg. iij. l. cū filio. in fi. sed pone qō ille in quē verba diriguntur erat impubes: ⁊ factū fuerit sibi legatum cum peruenerit ad legitimam vel iustam etatē certe potuit habere respectū testator ad pubertatē vt habeat legatum statim cū fuerit effectus pubes vel ad virilē etatē postq̄ fuerit effectus. xxv. an. vt. j. eo. l. cū filio circa prin. que est optima. quid in dubium. Rūdeo intelligitur de etate. xxv. anno. vt in fi. illius. l. no. per glo. Si aūt dixisset cum in suā etatē peruenerit intelligit. i. postq̄ fuerit effectus pubes. vt. j. ea. l. circa

3 princ. ¶ Vltimo illa. l. allegat si statutum dicat ꝙ si aliquis decesserit cum filijs masculis legitimis ⁊ naturalibus nō succedant femine. ⁊ aliquis decesserit cū filio masculo originaliter bastardo: sed legitimato ꝙ ille non excludat filiā feminā. Jtem si aliquis accipiat emphyteosim per se ⁊ filios suos legitimos ⁊ naturales ꝙ nō veniat legitimatus qz nō est legitimus p. l. scriptā sed p rescriptū. † ⁊ si alicui fuit facta substitutio si decesserit sine filijs legitimis ⁊ naturalib[o] ⁊ ipse decessit

4 cum filio legitimo locū habeat substitutio: sed ꝟium videtur determinare Bal. i. ij. q. j. de fideicō. l. eam quā. circa mediū. ⁊ in. l. cū acutissimi. dicens ꝙ in legitimato est verus status legitimorum. ideo in omnibus habet p legitimo etiā q̄tum ad excludēdum feminā. ⁊ in vltima questione de substitutione. Jac. de arc. disputando tenuit contrariū ꝙ legitimatus exclu

f dat substitutos vt refert Jo. an. in addi. Spec. ō suc. ab intest. in fin. qz legitimatio est actus iuris ciuilis: nihil enim aliō est nisi esse habilem ad ea que sunt de iure ciuili: sed ꝓnceps hanc habilitatem potest vere concedere: vnde non videt concessisse

5 dictū arg. l. qz ratio. ff. de cōdi. substi. † vnde omnes cōcordant ꝙ legitimatus est vere legitimus nō ficte: lz non sit vere legitime natus sed fingatur legitime natus: aliud est dicere si dixerit sine filijs legitimis: qz tunc cōprehendit legitimatus: sufficit enim ꝙ sit legitim[o] tpe quo decesserit: ⁊ aliud est si dixerit si decesserit sine filijs legitime natis: qz ille vere nō est legitime natus sed ficte. ⁊ verba debent intelligi de vera ⁊ ꝓpria significatione nō de ficta. l. iij. §. hec verba. ff. de in inte. resti. nec ob. ista. l. que loquitur de etate perfecta nisi naturaliter perficiat illa enim perfectio naturalis non potest vere tribui per principem sed ficte: vnde ille qui impetrauit veniā etatis non habet etatem perfectam vel legitimam vere sed ficte: mihi autem videtur ꝙ lz dz ꝓprietate verborū verū sit id qō dicūt doct. tū non est verum ſm intentionē loquentis siue testatoris siue statuentium quorum verba debent intelligi ſm consuetudinem loquendi. vt in. l. liberorū. §. qō tū cassius. de leg. iij. ⁊ l. quā tuberonis. §. j. de fun. instru. ⁊ qō no. i. l. stipulatio illa. §. hi qui.

6 ff. de ver. obli. † sed communis vsus loquendi est ꝙ ille dicitur legitim[o] ⁊ naturalis qui legitime natus est ex viro ⁊ vxore. legitimatus autem semper remanet cum illo nōe ſm vulgarē vsum loquēdi qz dicitur ille est naturalis tū sed legitimatus ideo duo contraria eius qō dicunt doc. ⁊ ita dixi in decisione illius questionis quam anno preterito disputaui: sed si aliqs esset legitimatus nō per rescriptū sed de iure cōmuni p cōtractum matrimonij subsequutum: vel qz datus esset curie vel p alios modos de quibus in aut. q. mo. na. effi. legi. ⁊ no. per gl. in. c. per tuas. qui fil. sint legi. tunc talis legitimatus cōprehēderetur per verba statuti vel testatoris per id qō habet in. c. i notuit. de elec. ⁊ per gl. ⁊ vide in his qōnibus Ant. de but. in c. per venerabilē. qui fi. sint leg. in vlti. q. principali. vbi tractāt

7 de effectu legitimationis. † ⁊ etiam vide quod no. Bal. in l. ciues ⁊ incole. j. de app. in ver. querit gl. s. qui dicat verus ciuis an originarius

a ¶ Tardi[o] pubescit. adde. l. minores. ff. de rit. nup. ⁊ i. c. cōtinebat. ⁊ a i. c. attestatiōies. de despō. impu. b

b ¶ Etas. adō gl. in ver. perfectus. i proe. vj. Ly. i. l. si infanti. C. de iure c delibe.

c ¶ Potest citari. adde Ang. i aut. de tēpo. non sol. col. viij. 7

d ¶ Per testes. ad d de gl. ⁊ Bar. in. l. ij. ff. de excu. tuto. Bar. i. l. ij. i. §. si a 8 pupillo. ff. p empto. Spe. in ti. de proba. in. §. j. ver. restat.

e ¶ Etas perfecta. Adde gl. insti. de fiducia. tute. i v. si pfecte. ⁊ Signo. ō homod. ō Zde diola. in suo Zsil. clvj. ⁊ qñ fit detētatio detracta legitima an intelligat de naturali an vero de accidēt tali ⁊ sic de dispēsata per Alex. de imo. in cōsi. ij. co. ij. ver. iij. ⁊ co. vij. 9 ver. nō obst. l. fi. i j. vo. ⁊ duplicatū e in. ij. vo. Zfi. lxxxviij. Fran. Cur.

f ¶ Substitutos, adō Jo. de imo. in. l. si qs postbumos. in prin. ff. ō lib. ⁊ post. Ang. in dispu. icip. nobilis qdā gñe. et eandē Paul. i. l. cū acutissimi. j. ō 10 fideicō. Alexā. de imo. in cōsi. lxvij. col. iij. v. si nūc de scēdo. in. j. vo. ⁊ in Zsi. ij. co. vo. duplicatū i Zsi. lxxxxvij, in. ij, vo. Fran. C.

BIU Cujas

an originarius tantum:an suscept⁹ de gratia.nam dicit q̃ in dubio si statutum loquitur de ciue debet intelligi de originario qđ est notandum non tamen assero pro firmo q̃ sit verus.

¶Si maior factus ratum habuerit. Rubrica.

1 SI inter minores. †Quero in quo differat iste titu.ab alio tit.posito in quinto libro huius voluminis circa finẽ q̃ similiter incipit.si maior facta. Ñde iste loquit qñ ꝟtractus celebratus erat validus tñ erat lesus minor ꝛ sic cõpetebat in integrũ restitutio quã restõnem tollit ratificatio facta postea in maiori etate ille vero loquit qñ contractus erat nullus q̃ nõ interuenerat decretũ in alienatione rei immobilis ꝛ tunc ratificatio facit ipsum valere vt nunc extunc:ꝛ etiã facit ipsum inexpugnabilem ratione lesionis si fuit scienter facta:ꝛ his diebus in examine cuiusdã dixi illa verba cuidã doctori qui ītelligebat illũ titu.qñ ꝟctus est nullus ꝛ sic intricabat intellectus eius ꝛ ipse dixit nunc intelligo ꝛ prius nõ intelligebã. ¶In l.ij.gl.opponit de.l.iij.§.scio.ff. de mino.vbi per actũ factũ post minorẽ etatẽ circa actũ gestũ in minori etate per quẽ inducit transactio illius actus nõ tollitur in integrũ restituti o ꝛ iste ter.vult contrariũ q̃ ratificatio subaudi expressa vel tacita tollat:sed respõde q̃ ibi actus ille factus post minorẽ etatẽ veniebat in cõsequentiã actus gesti in minori etate:ideo trahitur ad tempus illius actus ꝛ nõ inducitur ratificatio:hic vero non veniebat in cõsequentiam sed contra quod idem est quando veniebat in cõsequentiam vt in.l.liberis.§.j.de libe.causa.sed respondeo q̃ ibi ratione delicti commissi in etate minori.

¶Ubi ꝛ apud quẽ cognitio in integ.resti.agẽda sit. Rub.

2 ASnia vicarij principis seu procuratoris cesaris solus princeps restituit non alius inferior ꝛ an ipse idem vicarius.

1 SI quid. Lex ista ꝛ etiam lex finalis loquunt de secũda parte rubrice.s.apud quẽ iudicẽ causa restitutionis in integrũ sit agitanda.l.aũt scda loquit de prima parte.s.vbi sen in quo loco:ꝛ ista ꝑma.l.h.d. ¶† Asnia delegati a principe solus ꝑnceps restituit nõ alius inferior.h.d.fm primã lec.gl.ratio est q̃ fungitur vice principis ꝛ qđ ipse facit ipse princeps facere videt vt.j.l.fi.post prin.ibi:vt videat ipse ꝛc.ꝛ sic talis delegatus est maior quolibet ordinario in cã sibi delegata:vt in.c.studuisti. de offi.dele.sed restitutio nõ põt peti coram inferiore iudice ſz coram superiore vel coram eodẽ si est ordinarius.l.pfecti.cũ.l. seq. ff.de mino.sed an illo casu coram eodẽ delegato poterit peti.gl. fi.innuit q̃ sic.Sed doc.dicunt cõtrariũ in.l.iij.§.si aduersus rem iudi.q̃ functus est officio suo lata snia.illam autẽ glo.re
2 feras ad lectu.sequen.fm quam.h.d. †a sententia vicarij principis seu ꝑcuratoris cesaris solus princeps restituit nõ alius inferior hoc dicit.sed an ipse idem vicarius.dic q̃ sic illo casu q̃ est ordinarius.dic.§.de offi.eius quivic.alte.ger.in rubro ꝛ nigro.ꝛ in ti.de offi.vica.ꝛ in isto casu verum dicit glo.fi.

2 ¶Si ego Paduanus ꝛ tu Vicẽtinus compromisimus in aliquem Vicentinum qui tulit sententiam contra me ꝛ pro te coram quo ꝛ in quo loco debeam petere restitutionem in integrum vel dicere laudum iniquum.

3 Laicus in causa quam habet cuꝫ alio laico si petat absolutionem a iuramento coram vicario episcopi ad effectum agendi ꝛ ille concedat ꝛ absoluat quod efficiatur iudex inter eos etiã in causa principali.

4 Minor si est lesus in non prosequendo appellationem vel in non appellando coram quo iudice petet restitutionem an coram iudice a quo vel coram iudice ad quem.

1 QUoniam. †In integruꝫ restitutio aduersus cõtractũ postulãda est coram iudice rei nõ coram iudice act.h.d.Et vt sit magis dubia pone casum de tribus locis q̃ quidã minor paduanus in ciuitate Vicentie transegit cum quodaꝫ Bononiensi ꝛ aliquid sibi soluit noĩe transactionis nũc vult petere restitutionẽ ꝛ recuperare quod dedit:dicitur hic quod debet adire iudicẽ ciuitatis Bononie q̃ regula est generalis q̃ actor sequit forum rei:sed an in ciuitate Vicẽtie vbi fuit celebratus cõtractus si ibi reperiatur:videtur q̃ sic per.l.ij.j. de iurisdi.omniũ iudi.q̃ in loco contractus sortitur quis forum sed certe hoc esset verum si ageretur ad obseruationem cõtractus:sed si agitur ad eius rescissionem:secus:q̃ tũc agit ad di
stractum ꝛ ita no.hic Bal.fm Guil.de cu.facit qđ no.p Bar. post Guil.in.l.qui certo loco .ff.de condi.inde.ꝛ ita ex improuiso respondi cuidã doctori me interroganti primo anno q̃ huc veni de quo fuit ille miratus nec pro tunc erã memor isti⁹ dicti Bal.Sed opponitur de his que habentur.s.l.prox.Solu.ibi:quando petitur restitutio aduersus sententiã tunc potest peti coram superiore illius iudicis qui eam tulit vel coram eodem si erat ordinarius non coram alio pari vel minori hic loquitur quando petitur aduersus contractum tunc nõ est inspicienda maioritas vel minoritas vel paritas:sed est adeũdus iudex territorij vbi reus habeat domicilium per regulam generalem que est actor sequitur forum rei.vt.l.ij.j.de iurisd.omn.
2 iudi.† ꝛ ita inducit Bar.ad nouaꝫ questionẽ:pone quod ego paduanus ꝛ tu bononiensis cõpromisimus in quendam Vicentinum qui tulit sententiam contra me ꝛ pro te.volo petere restitutionem in integrum vel volo dicere laudum iniquũ coram quo iudice debeo hoc dicere ꝛ in quo loco:an coram ptãte Padue:vel Bononie:vel Vicentie.ꝛ dicit ipse q̃ aut laudũ non habet executionem ex forma statuti quo casu si vellẽ agere ad obseruantiam laudi deberem agere ex compromisso impleto per laudũ.vt no.in.l.ij.ff.de arbi.ꝛ tunc q̃ cõqueror de contractu q̃ cõpromissum est cõtractus seu transactio debeo adire iudicem Bononie per hanc legem sed si ex forma statuti laudum haberet executionẽ:tunc cõqueror de contractu: ſz cõqueror de laudo lato a Vicẽtino:ideo debeo adire superio-
a rem ipsius arbitri.[a] ꝛ sic ptãte Vicentie per.l.preceden.ꝛ doc. vident transire cũ Bar.ſz ego nõ intelligo illã decisionem.nã ipe nõ declarat de quo statuto loquat q̃ det laudo executionẽ an de paduano vel vicentino vel bononiensi. preterea ridiculũvalde videt esse q̃ habeo aliquo casu adire potestatẽ Vicentie q̃ ille nõ est superior illius arbitri in hac cognitiõe sibi data cũ eã nõ dederit ipse ptãs:sed nos cõpromittẽtes nec in ea recognoscebat illũ in superiorẽ ꝛ p hoc tollit.l.ꝑcedens. puto ergo q̃ debeã adire potestatẽ bononie per hãc.l.ꝛ p talẽ rõ neim:q̃ ille q̃ est iudex cõpetens in iudicio ꝑparato.est etiã in iudicio preparãte seu preparatorio.vt.j.de rei vẽ.l. ordinarij. in fi.ĩ ver.ab eodẽ iudice.ꝛ ibi ꝛelegãter hoc no.Bal.dicens p
3 illum ter.† q̃ si laicus in cã quã habet cũ alio laico petat absolutionẽ a iuramento coram vicario epi ad effectũ agẽdi ꝛ ille concedat ꝛ absoluat qđ efficitur iudex inter eos etiã in cã principali que trahitur ad illã curiã ꝑpter absolutionẽ a iuramẽto quod est singulare ꝛ illo anno habui sup hoc disceptari: ſz causa restitutionis in integrũ est preparatoria ad causam primam.nam si sic illa causa est preparatoria ad finẽ agẽdi:ꝛ ecõtra si ipse erat act.ego paduanus eram actor ꝛ reus.Bononiẽsis fuit absolutus:peto restitutionem in integrũ vt agere possim nõ obstante laudo:ꝛ sic illa causa est preparatoria ad finẽ agẽdi ꝛ ecõtra si ipse actor habebat sequi forum meum:ꝛ ego nõ possum petere coram iudice meo nec puto in hoc adeũdum
4 iudicem Vicentinuꝫ quoquo modo. ¶† Item quero quid si minor est lesus in non prosequendo appellationẽ vel in nõ appellando.coram quo iudice petat restitutionẽ an coram iudice a quo vel coram iudice ad quẽ.vide Bar.de hoc post Jac.de arc.in.l.preses.j.de ap.ꝛ etiã in.q.precedẽ.vide qđ no.Bar.in l.si societatẽ.§.arbitrorũ.ff.pro socio.in ver.quero quis est iudex competens ꝛc.ꝛ qđ etiã no.glo.in.l.ij.gl.fi.j.q.ex cau.ma.
2 ¶Causa restitutionis in integrũ licet sit de imperio mixto potest tamen delegari.
Quis iudex non possit cognoscere de causa resti.in integrũ.
3 Ea que facit iudex delegatus censentur fieri a delegãte.
Si aliquis notarius sit electus ad scribẽdum in oĩbus causis que ventilant coram potestate vel coram tali iudice ꝛ contingat potestatem aliquam causam delegare alicui doctori q̃ ille doctor nõ poterit assumere aliũ notariũ ad scribendũ coram se.
4 Licet aliquando delegatus possit subdelegare ꝛ quãdo:tamẽ causam restitutionis in integrum alteri delegare non potest.
5 In generali mãdato iurisdictionis vt si delegant omnes cause que vertentur inter tales homines:puta talis parochie veniunt etiam cause restitutionis in integrum non sic in mãdato generali procuratoris.
6 Causa restitutionis nõ potest compromitti in arbitros.

1 QUm scimus. ¶† Judices ordinarij habentes iurisdictionẽ cum administratione ꝛ etiã delegati ab eis ꝛ delegatus a ꝑncipe siue specialiter siue gñaliter ad vniuersitatẽ causarũ siue in quadam alia causa:ꝛ resti.in integ.in illa incidat possunt de restitutione cognoscere siue petat a minore siue a maiore eo casu quo est concedẽda:sed subdelegati a delegato ꝛ etiam arbiter ꝛ ordinarij non habentes administrationem:licet habeant iurisdictionem cognoscere de ea nõ

a ¶Arbitri.Adde qđ ĩ.l.si suspecta. §.fi.ff.ꝺ inof.test. ꝛ pau.ĩ add.spe. in ti.de arb.co.ij. ver. petitio.ꝛ viꝺ Pe.de ancha. in sua dispu.ĩci. L. laicus. Anto. de bu.ĩ.c.fi.de fo. cõpe.ꝛ ĩ.c.qntaual lis.ꝛ ibi Abb.in colũ.xvij.de iureiu. Fede. de señ.ĩ suo cõsi.cclxxiij. ꝛ viꝺ Ange.ĩ.l.q certo.ff.loc.ibi vꝝ velle q̃ coram iudice reiꝛin.ꝺ.l.si suspecta.q̃ coram iudice arbitratoris cogita.Frã. Lur.

BIU Cujas

possunt.h.d.tota lex quã diuide in quatuor partes:q; primo ponit dubitationẽ veterũ vsq; ibi sancimus.scõo ponit decisionẽ ponendo tria genera iudicũ qui possunt de restitutiõe cognoscere vt in summario vsq; ibi:s; ne qs.tertio ponit alia tria genera iudicum nõ valentiũ de ipsa cognoscere vsq; ibi. sed ne quid.quarto ⁊ vltimo declarat quid dixerat in secũda parte de legato a principe vel ordinario qõ possit cognoscere vt intelligaꝫ tribus modis.Primo quãdo causa restitutiõis foret sibi specialiter legata.Secundo quando erat delegatus ad vniuersitatẽ causarũ gñaliter:⁊ tũc potest restituere etiam si principaliter adeatur super restitutione in integrũ q; ista cã cõprehendiꝫ sub illa gñalitate:l; sit mixti impij:sicut alie cause simplicis iurisdictiõis.Tertio põt intelligi qñ esset sibi delegata quedã causa specialis:puta sup fundo inter te ⁊ me lite pendente:ego minor fui lesus in aliquo actu q; forte nõ ꝓbaui in termino non possum corã illo delegato petere restõnem incidẽter aduersus lapsum termini vt ꝓbare possim:nec tũc est necessarius libellus nec litis cõtest.⁊ si causa mea agitabatur per procuratorem põt ipse ꝓcurator sine speciali mãdato eam petere.vt in.c.suscitata.de resti.in integ.l; si vellet principaliter petere requireretur speciale mandatum.vt no.j.ti.ij.l. vnica.eodẽ modo in illo delegato super fundo q; potest adire super hac restitutione que incidenter petaꝫ:l; nõ fuerit specialiter ⁊ expresse sup ea delegatus sic nõ posset adire sup restitutione que principaliter peteret nisi esset specialiter sibi delegata vel esset delegarus ad vniuersitatẽ causarũ ⁊ hoc vult to
2 ta lex.¶†Nota.primo ex hac.l.⁊ ad hoc semp allegatur q; cã restitutionis in integrũ:l; sit de imperio mixto q; expediꝫ iudicis officio nobili ⁊ ad priuatã vtilitatẽ nihilominus põt delegari ⁊ est speciale regulariter: secus q; cause mixti imperij delegari non possunt cuꝫ requiraꝫ cause cognitio.vt in.l.iubere cauere.ff.de iurisd.om.iu.⁊ ibi no.⁊ illõ fuisse verũ etiã de iure antiquo vt ptz circa fi.dum dicit q; a veteribus nõ fuerat incognitum nõ tamẽ de iure antiquo cõpetebat magistratibus municipalibus qui nõ habebãt nisi simplicem iurisdictionẽ ⁊ nõ est imperiũ.vt ,est casus in.l.ea que.§.magistratus .ff. ad municip.hodievero per hãc.l.glo.hic ⁊ ibi videntur tenere q; competat iure magistratus:⁊ sic magistratus municipales.i. castrorũ ⁊ villarum l; imperium non habeant poterũt restitutionem cõcedere per banc.l.que tribuit hanc potestatem iudicibus habentibus tribunal.⁊per cõsequẽs certum territoriũ. Quidam autẽ habẽt iurisdictionẽ sine certo tribunali:⁊ per consequens sine territorio.pone exemplum in rectore vniuersitatis qui põt cognoscere inter scholares in quocũq; loco honesto.⁊ ita intelligo hãc.l.q; corã eo nõ poterit peti restitutio per tex.in ver.cum eo volumus ꝛc.dũ dicit qui vel certe administrationi cui iurisdictio adheret.nã doc.intelligũt de habẽtibus territoriũ.⁊ no.ex illo tex.q; iurisdictio adheret territorio quod declara vt subtiliter no.Bar.in.l.j.ff.de iurisdi.om. iudi.circa fi.Sunt etiam quidaꝫ iudices ordinarij qui habẽt iurisdictionez sine administratione qui nõ possunt cognoscere nisi inter cõsentientes vt sunt iudices chartularij ⁊ notarij qui in eorũ priuilegijs hoc habent.vnde in eorũ subscriptionibus dicunt talis imperiali autoritate notarius⁹ ⁊ iudex ordinarius:isti nõ possunt cognoscere de restitutione vt hic in gl.
3 que incipit.i.nõ habẽt de his no.l.j.ff.de iudi.¶†Itez no.in ver.vt videatur qõ ea que fecit iudex delegatus censentur fieri a delegante;⁊ ideo dicit Bal.per hunc tex.fm Jac.bu.q; si aliquis notarius sit electus ad scribẽdũ in omnibus causis q̃ ventilantur coram potestate vel coram tali iudice ⁊ contingat potestatem aliquam causam delegare alicui doctori quod ille doctor non poterit assumere alium notarium ad scribendum coram se q; id qõ ipse facit censetur fieri a potestate.tene menti.ea enim iurisdictiõe vtitur delegatus qua delegans nec habet propriam iurisdictionem:sed vtiꝫ iurisdictione delegãtis l.j.§.qui mandatum.de offic.eius cui manda.est iurisdi.⁊ hoc circa medium legis dum dicit qui dantur a iudicib⁹ qui propriam iurisdictionem nõ habẽt,ꝛc.nam loquitur de subdelegatis qui dantur a delegatis:qui delegati propriã iurisdictionem non habẽt.¶†Item no.quod licet aliquãdo delegatus
4 8 possit [a]subdelegare vt qñ est delegatus a principe vel procon sule,j.de ind.l.iudice.vel ad vniuersitatem causarũ.vt ibi no. attamen causam restitutionis in integrum sibi specialiter vel generaliter delegatam alteri delegare non potest ⁊ hoc voluit illa glo.que incipit.i.non habent in ver.si queras.Ita intelligе illam glo.licet Rapha.non ita intelligat.imo dicit q; delegatus a principe poterit eã subdelegare per.l.a iudice.quod non placet.nõ per hoc videtur sentire quod hic tex.intelligaꝫ in subdelegatis ab eis qui subdelegare nõ possint:sed tũc nõ haberet dubium.glo.aũt videtur intelligere in delegatis qui

8 ¶Delegat⁹ possit.Adde tex.in c,si p debilitate. de offi.delega,

subdelegare non possunt.regulariter tamen fallit in causa re-
5 stitutionis.¶†Ultimo no.circa finem ibi:vel singulariter q; in generali mandato iurisdictiõis vt si delegãtur omnes cause que vertuntur inter tales homines:puta talis parochie vel talis quarteveniãt etiã cause restitutionis in integrũ nõ sic in generali mãdato ꝓcuratoris:q; nõ veniũt imo requirit speciale mãdatũ. vt.ff.de mino.l.illud.§.si talis.⁊ no.i.l.j.j.ti.ij.
6 ⁊ do.Rapha.hoc no.hic ⁊ bene.¶†Nota.etiam illud qõ omisi circa medium quod causa restitutionis non potest cõpromitti in arbitros:q; est de imperio.vt in.l.nõ distinguemus.§.de liberali.ff.de arbi.dicit tamẽ hic.Ly.quod bene posset arbiter concedere restitutionem que peteretur incidẽter coram eo ratione alicuius lesionis contingentis in causa que coram eo ventilatur per.c.fi.extra de resti.in inte.⁊per.l.quoties.j.de iudi.⁊ quod habetur in fi.huius legis.

¶De reputationib⁹ q̃ fiũt in iudicio in inte.resti. Rubr.

2 ☞Dispositio facta in fauorem alicuius vt nõ sit in damno non debet operari vt remaneat in lucro cum iactura aliena. Quis dicatur intercessor:⁊ qõ plures sint modi intercedẽdi.
3 Si emi rem a minore ⁊ de mandato eius solui pretium creditori suo ⁊ postea minor restituitur contra me ad rem an possim repetere quod solui.
4 Minor restitutus ad rẽ venditã si nõ vult vti restitutione nõ poterit ẽptor eũ inuitũ cõpellere vt rẽ recipiat ⁊ restituat ptiũ. An beneficio quod habeo a te possim vti contra te inuito.
5 Mulier si suscipiat in se obligationem debitoris mei animo donandi eodẽ instanti debitor meus primo liberaꝫ ipso iure: sed q; in eodẽ instãti incipit mulieri competere exceptio velle iani contra me absq; aliqua restõne petita per cã eodẽ instãti restituiꝫ mihi actio pristina vtilis contra pristinum debitorẽ.
6 Restituto minore nõ restituiꝫ eius aduersari⁹ q; fuit in dolo.

1 Si restituitur.¶†Restituto minore oia reponunt in pristinũ statũ etiã ꝺ tertium.h.d. Et declara hãc.l.vt dixi in.l.j.⁊ ij.§.si aduer. transac.in ter.¶†Nota.in prin.huius.l.quod
2 dispositio facta in fauorem alicuius vt nõ sit in damno non debet operari vt remaneat in lucro cum iactura aliena.sufficit enim quod operet primũ ꝓpter qõ facta est: ⁊ illud põt allegari ad multa ⁊ sepe de facto est opus hoc cõsiderari in cõsilijs occurrentib⁹.Itẽ no.in ver.sed si intercessor. q; si minor suscipit in se obligationẽ debitoris mei aĩo nonandi ꝺr intercessor:⁊ tñ ipse solus est obligatus:q; debitor liberaꝫ ipso iure.in plus ergo se bz nomen intercessor q; illud nomen fideiussor qui non põt dici nisi subsistẽte obligatione pncipali sed intercessor põt dici etiã illa extincta.plures eñ sunt modi intercedẽdi de quib⁹ dic vt no.in.l.in personã.§.j.ff.de
3 pac.¶†Sed queritur circa istum ver.quid si emi rem a minore ⁊ de mandato eius solui pretiũ creditori suo postea minor restituiꝫ cõtra me ad rem an possim repetere q; solui videtur q; sic.arg.huius ver.q; restituto minore restituiꝫ aduersarius eius etiam contra tertium vt hic.in cõtrarium facit q; ille recepit q; sibi debebatur.l.si pene.§.j.ff.de cõdi.inde.Ly.distinguit fm Pe.q; aut ille erat creditor minoris ex causa lucrativa:⁊ tunc prima pars est vera:q; conuenientius est quod ille non lucretur q; quod ego sim in dãno.arg.l.at si quis.§.ij.vel iij,ff.de relig.⁊ in.l.fi.§.licentiam.j.de iure delib.Aut erat creditor ex causa onerosa:⁊ tunc si minor nõ est soluendo tunc restituar aduersus creditorem ⁊ sic ab eo non possum recuperare ⁊ idem argumentum in.l.plane.la.ij.in.§.j.ff.de le.j.aut est soluendo:⁊ tunc debeo agere cõtra minorẽ qui ex mea solutione fuit liberat⁹ :⁊ sic est perinde ac si sibi soluissez quo casu ab eo possem recuperare vt in primo casu huius.l.¶Jn glo.que incipit si locupletior est dic nam si pecuniã perdidisset minor non teneretur eam restituere emptori ⁊ tũ emptor rem emptã restituet minori:⁊ sic totum damnũ erit emptoris ⁊ incumbit ipsi emptori onus probandi qõ minor sit locupletior ⁊ pecunia sit salua.vt no.in.l.si prediũ.j.de predi.mino.⁊.l.si predio rum.nisi minor exercuerit officium publicum tãq; industrius sus ⁊ prudens q; tunc incumberet ipsi minori probare qõ pecunia sit perdita.vt.ẽ.qui ⁊ aduer.quos.l.j.fm secũdam lect. glo.¶Jn.glo.ibi.l.si per impressionem.dic quod ibi emptor non recuperat pretium:⁊ tamen restituit rem propter eius delictum commissum in emendo quia intulit impressionem vẽ-
4 ditori.hic vero carebat delicto.¶†Jn gl.fi.ibi.ff.eo.l.si iudex dic si minor venditor obtinuit pro se sententiam super restitutione in integrum ad rem venditã ⁊ postea nõ vult ea vti nec mittere eam executioni:nõ poterit emptor ipsum inuitũ compellere

BIU Cujas

pellere vt recipiat rē suā & restituat pretiū q̄ illā. Lq; cū hoc q̄ possit recuperare rē & sequat ex priuilegio dato minori q̄ post vēditionē rescindere nō pōt ipse emptor illud priuilegiū re toquere ꝺ minorē & eo vti illo inuito postꝫ minor nō vtitur cū effectu. & de isto articulo an bñficiū q̄ habeo a te possim vti cōtra te inuito. dic vt no. per doc. l. petēte. ff. de tempo. in inte.
5 resti. ¶ † Jn gl. que incipit & ita ibi etiā secus in muliere inter dicente. dic nam si mulier suscipit in se obligationē debitoris mei animo donādi eodem instanti debitor meus primo libe ratur ipso iure & mulier obligatur ciuiliter & naturaliter: sed q; in eodem instāti incipit mulieri cōpetere exceptio velleiani contra me absq; aliqua restitutione petita per eam: idcirco eo dem instanti restituitur mihi actio pristina vtilis cōtra pristi num debitorem: sed quando minor suscepit sicut sibi non cō petit exceptio nisi restituatur in integrū. vt in. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. ita nec mihi restituitur actio q̄ tra pri stinum debitorem nisi prius restituto minore: & ista fuit inten tio gl. q̄ ergo glo. dicit q̄ mulier ab ipso initio ipso iure non tenet. intellige sane nō q̄ ipsa nō obliget ciuiliter & naturaliter q; tunc diceret falsum: vt in. l. si mulier in iure. ff. ad velle. ſz vult dicere q̄ sibi incipit cōpetere exceptio velt. ipso iure absq; aliqua restitutione: & sic ab ipso initio non tenet cū effectu sed minor sic nisi restituatur. ¶ Jn glo. ibi: vel dic verius. dic ista glo. subtiliter loquitur. naz eo casu in quo minori necessaria est restitutio: q; est efficaciter obligatus cum natura restitutio nis sit omnia reponere in pristinum statum. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. restituto minore restituit ei? aduersa rio actio in veterem debitorem vt hic: sed si minor nō fuit effi caciter obligatus: sed naturaliter tm̄: q; sine tutore vel sine cu ratore cum ipsum haberet: licet hoc nō obstāte debitor meus a me liberetur cuius obligationem in se suscepit animo nouā di non tamen mihi restituitur actio vtilis contra eundem: q; hic nō iteruenit restitutio minoris: & sic cessat ratio de qua. §. sed si contingeret minorem restitui aduersus naturalem obli gationem q̄ aliq̄ contingit vt in glo. q̄ declarat per Bart. l. marcellus. ff. de fideius. tunc ꝺm gl. restitueretur mihi acteo
6 in veterem debitorem. ¶ † Ultimo. l. ista limitatur vt hic di citur in glo. in ver. nisi dolo debitoris. q; restituto minore tūc restituitur aduersarius eius quando nō fuit in dolo: alias se cus. vt. ff. de fideius. l. si titius. & in. l. qui res. post principiū. in ver. huic applicatur. ff. de solu.

¶ Etiam per procuratorem causam in integrum restitutio nis agi posse. Rubrica.

2 ☞ Tutor vel curator an possit petere restōnem in integrū.
3 Quid in syndico vniuersitatis: & an dicatur habere legitimā administrationem.

1 **Causam.** † Glo. intelligit hanc. l. q̄ procurator habebat specia le mādatum. nā in gñali mādato ad causas vel lites nō cōprehenditur causa restitutio. ſz hic dubitatur an sufficiat dicere ad petēdam restitutionē in integ. contra quācunq; perso nam &c. an aūt sit necesse dicere cōtra talē & in tali causa. ℘ Det. tenet hanc secundā partē. Bar. tenet ℨ rium q; sufficit speciale mandatū non aūt requiritur singulariter q̄ habeat similitu dinē in diuidui: ꝺ ſia enim est iter speciē & in diuiduū: ſz satis est specialis q̄ fiat mentio de restitutione in integrū: si autē re quireretur q̄ specificaretur causa vel persona potius diceret singulare q̄ speciale q̄ prosequere: vt not. Bar. in. l. fili?. ff. de do. & etiā tangit i. l. titius. ff. de lib. & posthu. similiter no. p eū
2 in. l. si quis in prin. testamēti. de leg. iij. ¶ † Sed querit: an hic tutor vel curator possit petere restitutionē in integrū. doc. di cunt q̄ sic q; cum habeāt legitimā administrationē nō requi ritur aliud speciale mādatū: q; que possunt etiā fieri cum spe ciali mādato possunt etiā fieri ab eo qui hz legitimam admi nistrationē vt no. i. l. preses. §. de trāsa. & l. mādato gñali. ff. de procu. Sed quod dixi de speciali mandato procedit quando re stitutio peteretur principaliter: sed si incidēter puta in causa in qua procurator habebat mādatū fuit lesus minor in aliq̄ ar ticulo vt q; nō probauit infra terminū: certe procurator licet nō haberet mandatum speciale ad petendam restitutionē in in tegrum nihilominus poterit eam incidenter petere vt in. c. su scitata. de in integ. resti. & in. c. coram. & q̄ no. Barto. in. l. cum
3 procurator. ff. de oper. no. nun. † Quid syndico vniuersitatis dubium stat an dicatur habere legitimam administrationez Ly. hic ꝺm ℘e. distinguit an sit syndic? vniuersitatis ciuita tis castri vel velle. & tūc dicit agere officiū publicum & habe re legitimam administrationem. l. munerū. §. defensore. ff. de mu. & ho. ideo non requiritur in eo speciale mandatū. innuit ergo Ly. q̄ quelibet vniuersitas faciens ciuitatem: castrū vel villam habet beneficium restitutionis sicut minor non soluz respublica. ſ. qui. ex cau. ma. sed de hoc est ibi magna discepta tio. dic vt ibi per Ly. Si vero talis vniuersitas nō facit ciuita tem: castrum vel villam vt sunt vniuersitates artiū: tunc talis syndicus non dicitur gerere officiū publicū: & sic non hz legiti mam administrationē vnde īdigeret speciali mādato. innuit ergo q̄ etiam tales vniuersitates habent beneficiū restitutio nis. tu dic q̄ vniuersitates que regunt̄ per alios equiparētur minoribus: qui etiā regunt̄ per alios & ille habēt beneficiū re stitutiōis: sed si nō per aliū sed per seipsos gerunt negocia co rum vt sunt vniuersitates artium. vc ptz in vniuersitate scho lariū que conuocatur in omni negocio preiudiciali: tunc non habent restitutionem in integ. & hoc videt esse de mente doct. a
vt no. in. l. iusiurā. & ad pecunias. in. §. defensor. ff. de iureiurā.
a magne [a] autem vniuersitates solent regi per alios q; difficile est semper eas cōgregari nec etiam expedit reipublice semper congregari adunantiam generalem: ideo fiunt priores & cōsi liarij: sed parue ville solent semper totum populum cōgrega re: ideo non habent restōnē. tene menti: q; verba Ly. que po nit hic semper allegantur quādo syndicus vniuersitatis dica tur habere legitimam administrationem & sic equiparetur tu tori vel curatori & quādo non: & sic equiparetur procuratori. Quod autem dixit de speciali mandato procedit quando re stitutio peteret principaliter: sed si incidēter puta in causa in qua procurator habebat mādatū fuit lesus minor in aliquo ar ticulo: vt q; nō pbauit in termino certe procu. hz non haberet speciale mandatum ad restitutionē nihilominus possit eā in cidenter petere. vt in. c. suscitata. & in. c. coram. de in integ. rest. & q̄ no. per Bar. in. l. q̄ procu. ff. de ope. no. nun.

¶ Magne antē. & q̄ magne vniuersitati & ñ pue det restō in inte. adō eūdē pau. de ca. in cōsi. cccvij. bar. cepo. i. l. eū q vectigal. q̄. iij. ff. de ver. sig. ℨ. L.

¶ Jn integrū restōne postulata ne qd nouī fiat. Rubrica.

2 ☞ Pendēte appellatione a diffinitiua nihil debet innouari in preiudicium sententie & quid pēdente causa restitutiōis vel supplicatio nis.

1 **Postulata.** ¶ † Pendēte causa restitutionis in integrum nihil dz innouari. b. d. & sic in hoc equiparat causę appellationis. vt. ff. nil no. appel. pē. nō aūt p oīa: q; dic vt dixi in. l. j. §. si aduer. lib. & i l. j. si aduer. rē iud. Et gl. exēplificat trib? mo dis: sed duo primi tendunt ad hoc q; pēdente restōne in inte. nihil sit innouādū in preiudiciū petē. vñ si petit aduersus vē ditionē res vēdita nō poterit per aduersariū alienari lite pen dente. & si fiat ℨ riū nō trāsit dñium & poterit recitari per viam attentati. vñ minor nō habebit necesse dare libellū nec intēta re rei vendi. ꝺ secūdū emptorē. sed iudex aditus sup restōne in inte. ex officio suo retractabit alienationē auferēdo illi rē ma nu militari. & videt q; etiā lite pēdente sup restōne sicut in attē tatis pēdēte appellatiōe q̄ dic vt plene no. in. c. nō solū. de ap pel. lib. vi. Jtē ponit exēplū in suia lata ꝺ minorē: q; si petitur
2 restō aduersus eā nō debebit mitti executiōi lite pēdēte. † Cō tra hoc opponit̄ de. c. suscitata. de rest. in inte. vbi mittit̄ execu tioni prestita cautione de restituēdo si petēs restōnē obtineat in cā. Sol. illud q̄ restitutio in integ. nō hz executionē in prō ptu. q; nō offerunt̄ probationes in prōptu. alias haberet locū qō hic dicit̄. Jtē hz locū q̄ esset suspicio ꝺ petentē restitutio nē q̄ hoc faceret aīo impediendi executionē. vt. ſ. de fal. l. satis aperte qō cōtingit q̄ hz altiorē indaginē nisi executio esset ir retractabilis q; tūc indistincte impediretur: vnde dicit Bar. q̄ minor non possit capi pro executione etiā q̄ haberet altio rem indaginē. q; illa iniuria capture non posset retractari. ad b
boc facit qō in simili no. in. l. ij. de app. recip. & in. l. ea lege. ff. loca. & cōdu. Quid aūt sit pendēte supplicatione dicit in aut. que supplicatio. §. de preci. impe. of. in hoc ergo differt cā resti
b tutionis a cā appellationis q; pendente appellatione [b] a diffi nitiua indistincte nihil debet innouari in p̄iudiciū fiē: ſz nō sic pendēte cā restitutionis vel supplicationis q; interduz in nouatur prestita cautione. Scōo modo glo. intelligit q̄ nihil innouetur in preiudicium aduersarij nam si minor restituit ad rem aduersarius debet recuperare pretiū si minor ex eo est locupletior. pone ergo q̄ erat locupletior tempore litis conte state super restitutione postea desinit esse locupletior dicit gl. q̄ hoc non nocebit aduersario quominus recuperet pretium dicit ℘e. q̄ illud videtur iniquum: q; ꝺm hoc illa ꝓtestatio & diligētia quā habuit minor sibi nocebit: nā si nō fuisset conte status quādocūq; perdidisset pecuniā dānū nō erit suū ſz ad uersarij nunc est suū. & hoc est contra. l. nō solet. de reg. iu. quia

¶ Pendente ap pellatiōe. ad de. l. q̄dā mulier. ff. fa mi. ercis. & i. l. scio. in. §. fi. ff. de app.

BIU Cujas

contestatio non solet nocere actori sed ꝓdesse:dicit ergo Pe. glo.istam procedere si minor recusabat restituere pretiū ⁊ super hoc erat litigium cuz tamen saluum esset si restituisset nō fuisset perditum:sed si super hoc non cōtendebat minor:imo paratus erat restituere dummodo restitueretur sibi res locuz habet oppositio.nec ista glo.diceret verum.tene menti.

¶ De restitutione militum:⁊eorum qui reipublice causa absfuerunt. Rubrica.

2 ¶ Tps ad qō fit restitutio lz sit minus ꝙ tps infra qō pōt restitutio peti:tamen datur integrum tempus ad petendum.

3 Tps bonoꝝ possessionis petēde currit absenti cā reipublice.

4 Impedito de facto an currat tempus.

5 Si fuit absens causa reipu.etiam si potuit mittere procuratorem ⁊ non misit ei non imputatur.
Quid in absente non causa reipu.sed probabili tamen vt studiorum vel mercantiarum.
Quid in absente nec ex causa reipub.nec probabili.
An ille qui potuit actū facere ꝑ se teneat mittere procuratorē.

6 Absens causa reipu.si leditur in lapsu temporis habet beneficium restitutionis vt subducatur tempus absentie ⁊ illud ad heredes suos transmittit.

7 Minor qui decessit hereditate non adita an trāsmittat beneficium restitutionis in integrum.

1 S Valerianus. ¶† Beneficiū restitutiōis in integrum qō incepit competere defuncto trāsmittitur ad heredē eius.Secus si nō incepisset competere qz non fuisset lesus defunctus in eius vita:lz ledat in morte qz ꝙ nō habuit transmittere nō potuit de rigore iuris.h.d.illa.l.subtilis valde:sed de equitate bñ transmittit.vt.l. pomponius.ff.de acq. here.per quam ista.l.singulariter suppletur.dicit tamen Pe. ꝙ tunc heres nō restituitur ex persona defuncti:sed ex ꝓpria sed hoc videtur impossibile:⁊ implicaret contradictionem ꝙ veniat tanꝙ heres:⁊ no veniat ex persona defuncti:sed ꝓpria ſm Bal.ideo dic ꝙ veniant ex persona defuncti non de rigore:qz beneficium restitutionis nō incepit competere defuncto ante mortis articulum:sed incipit cōpetere in mortis articulo sed in cuius persona radicat. In defuncto nō videtur radicari qz esset radicatio momētanea.ꝓpter hoc Pe.dicit ꝙ radicatur in persona heredis. Tu dic ꝙ radicatur in ꝑsona defuncti:qz eoipso quod incipit mori etiā anteꝙ pfecte sit mortuus lesio completur:qz tunc incipit esse certum qō moriens amodo non poterit adire vel bonoꝝ possessionē petere.arg. in.l.pe.ff.quan.dies leg.ced.⁊ in.l.si filius heres.de lib.⁊ post hu.⁊.l.fi.de condi.insti.⁊ si dicatur si ita est ergo transmittit de rigore iuris qz si in vita defunctus fuit lesus eodem pūcto incipit sibi cōpetere beneficiū restitutionis:ergo ipsum transmittit de rigore per banc.l.⁊ tamē contrariū patet per.l.pantonius.ista oppositio semp fecit me dubitare:sed dic ꝙ illa lesio:licet cōpleatur in articulo mortis anteꝙ pfecte sit mortuꝰ tamen hic non contingit propter absentiam que facit restitutionem competere:sed contingit propter mortem que non facit eam competere quia moriens hereditate non adita vel bonorum possessione petita nec transmittit hereditatē nec beneficium restitionis ad eam adeundā:sed hoc qz hic si non fuisset absens verisimile est quod nō distulisset vsqz ad mortis articulum.⁊ sic absentia fuit causa differendi idcirco lz de rigore non transmittatur beneficium restitutionis qz lesio contingit propter mortem que in hoc nō est priuilegiata tamē trāsmittit de equitate qz propter absentiā distulit:sed si nō fuisset absens non transmitteret:hec est subtilis imaginatio illorum

2 duorum iurium. ¶† In tex.ibi:intra annū vtilem:dic hic est casus ꝙ licet tempus ad qō fit restitutio sit minus ꝙ tempus infra quod potest restitutio peti nibilominus datur integrū tempus ad petendum.nam hic loquit de bonorū possessione ex linea transuersali que debet peti infra centum dies vt colligitur ibi post exactos dies illa vero que defertur ex linea ascēdentium vel descēdentium debet peti infra annū vnde de illa non loquitur qz diceret post elapsum annum ⁊ tamē si illi centum dies lapsi sunt ī absentia ⁊ ad eos fit restitutio datur annus vtilis intra quē petit ⁊ finiatur restitutio qui annus continet.cclxv.dies vt.l.cū heres stichus.ff.de sta.li.⁊ hodie datur quadriennium continuum.vt in.l.fi.ſ.de tempo.in integ. resti. Quidam legiste tenuerunt contrarium quod tunc dabatur vtilis annus ⁊ hodie datur quadriennium quādo petit restitutio aduersus contractumvel quādo petitur aduersus lapsum tanti temporis ꝙtum est hodie quadriennii. Sed si aduersus lapsum minoris tpis dicebāt nō dari maius tps ad restitutionē petendā ꝙ sit illō a quo petit restitutio.alii dicebant Bri um ꝙ quantūcūqz modicū sit illud tps ad qō dat restitutio puta decē dierū lapsoꝝ in absentia nihilomin⁹ olim dabat annus vtilis ⁊ hodie quadriēniū ⁊ illa opi.approbat in cle.ſ.de in integ.resti.certe est etiā casus in hac.l.si bene cōsideret. Aduertēdū tñ ꝙ lz det integrū quadriēnium hodie ad causam finiēdā dz tñ inchoare infra tps tm̄ ꝙtū est illō ad qō fit restitutio. Uñ si fiat ad decē dies dz infra decē dies inchoari ⁊ si fuerit incobata poterit expediri vsqz ad quadriēniū: lz si nō esset incobata infra decē dies excluderet a restōne petenda. gl.est ordi.in.l.diuus.in vltima glo.magna.ff.de in inte. resti.⁊ sic negligētia tāti tpis in incobādo ꝙtū est illud ad ꝙ dat restitutio excludit restitutionē. Canoniste tñ sentiūt Bri ū in illa cle.⁊ dicūt hoc esse de mēte istius tex.ꝙ sufficiat incobari ifra quadriēniū qūcūqz dūmō infra quadriēniū expediat. vt ibi no.gl.sed Bar.tenet Brium in.l.ab hostib⁹.ſ.sed quod simpliciter.ff.qb.ex cau.ma.sustinendo gl.predictas.⁊ ad illā cle.respōdet ꝙ potius facit ꝓbando suū intellectū. Ego respō deo clarius ꝙ illa cle.nō dicit aliqd de incobatione:sed bñ dicit de finiēdo ꝙ causa restōnis dz finiri infra integrū quadriēniū etiā cū dat aduersus lapsum minoris tpis lz infra quātū tempus debeat incobari illa cle.nō declarat:ideo standū est i hoc predictis gl.illud tñ modicū tps infra qō dz incobari:nō incipit currere nisi post reuersionē ⁊ post lapsum alterius modici tpis qō dat ad cōponēdas sarcinulas ⁊ querendū aduocatū ⁊ ꝓcuratorē.de quo loquit ille.ſ.sed qō simpliciter.put determinat Bar.post prin.illa ⁊ multa alia circa illā materiā de qua in.l.qō tpe.ſ.cod.de api.iur.⁊ pauci intelligūt ⁊ multe sunt diuersitates inter doc.de qbus p Cy.in.l.fi.ſ.de tēpo.in inte.rest. ¶ In tex.ibi:post exactos dies dic:sic ergo ante dies exactos mortu⁹ est puta post lapsum.l.diex cū restarēt adhuc alii.l.tūc qz nō erat adhuc exclusus a bonorū possessione ꝑ lapsum tpis nō cōpetebat sibi restō que nō cōpetit nisi leso ⁊ ille nō erat lesus quousqz vixit:ideo ad heredē nō trāsmittit beneficiū restitutionis qō ipse non habebat de rigore iuris a Brio sensu huius tex.est ergo hic casus cōtra Ja.de are.qui dicebat vt refert Cy.in.d.l.fi.ꝙ si alicui cucurrit in absentia aliqō tps prescriptionis nō tñ totū ⁊ cū ꝑscriptio nō esset cōpleta reuersus est:⁊ sic poterat adhuc agere de iure cōi ꝙ nihilomin⁹ statim post reuersionē pōt petere restitutionē in itegrū.vt de prescriptione subducat illud tps qō cucurrerat in absentia:eo qz actio sua erat effecta ꝑ hoc breuioris vite.nec obstat qz restitutio nō cōcurrerat cū auxilio iuris cōis:vt in.l.in cause.in pnc. ff.de mino.qz verum est ad idē:sed ad diuersa pōt ꝓcurrere:vt e.l.pōponius.sed hic de iure cōi pōt adhuc agere ad rem cum prescriptio nō sit cōpleta. Ista vero restitutio nō dat ad rē:sed datur ad subducendū tēpus.sed hec opi.improbat ꝑ doc.⁊ est casus hic cōtra eū:qz si esset vera cōpeteret beneficium restitutionis etiā si decesserit ante dies exactos ad subducendū illos dies exactos:ergo illud trāsmitteret ad heredes cuius contrarium hic ptz a ꝓtrario sensu. Nō obstat ꝙ actio sit effecta breuioris vite qz hoc non est considerandū postēꝙ pōt adhuc agere:⁊ residuū prescriptionis interrūpere ſm Pe.qui reprobat Jac.de ra.per.l.pater qui castrense.ff.de castrensi pecu.qne est

3 lex optima ad hec. ¶† No.primo ex hac lege ꝙ tēpus bonorū pos.petende currit absenti causa reipublice:⁊ in hoc minor est melioris cōditionis ꝙ absens qm̄ a cursu tēporis minor ipso iure seruat illesus.vt in.l.fi.ſ.in qui.cau.absens vero non:hoc tamen intellige si absens sciebat bo.pos.sibi delatā:⁊ sic lz nō potuerit eā petere ꝑ seipsum ꝓpter absentiā potuit tñ eā petere per ꝓcuratorem de iure:vt in.l.iii.ſ.acquirere.ff.de bo.pos. Sed si ignorasset nō curreret:qz tūc nec per se nec per aliū petere potuisset de iure sicut nō pōt adire hereditatem qui ignorat eam sibi delatā. Sed tunc opponit si potuit eaz petere per procuratorē nō restituit:qz fuit negligēs in mittēdo ipsum et negligēti ira nō subueniūt.sed impedito,l.nō enim.ff.quib. ex cau.ma.istā oppositionē ⁊ precedentē sentit gl.mag.in ver. item quoquo modo.⁊ respōdet ꝙ potuit habere procuratorē quem nō habet militia impeditus vnde videtur sibiipsi ꝓtrariari dū primo dicit ꝙ potuit habere procuratorē ⁊ postea dicit ꝙ fuit impeditus propter militiā habere.naz si fuit impeditus ergo nō potuit habere cuius contrariū gl.ſ.dixi. Sol. glo.est ille potuit habere.i.potuit de iure bo.possef.petere per procuratorē:sed de facto ꝓpter militiā fuit impeditus ipsum habere:qz forte non reperit:⁊ hec est causa concedende restitutionis.primū vero est causa ꝙ tempus currat ipo iure:sed tūc

4 oppo.extra glo.† si fuit impeditus de facto.tempus nō debet currere quoniā ad hoc vt currat tps vtile necesse est quod non subsit impedimentum iuris vl facti.vt in.l.j.de diuer.⁊ tēpo. prescriꝑ.

BIU Cujas

prescrip.illa vero sunt ꝺ̃ria qꝺ currat ꝛ qꝺ deꝯ restitutio ꝑmũ enim ꝓsuponit qꝫ nõ fuit impedimẽtũ scõm presupponit qꝺ fuit.Quidã dicũt qꝫ bene fuit impeditus de facto nõ tñ per oĩa:qꝫ bene potuisset si voluisset laborare in habendo:sed nõ ita facilr potuit habere sicut si fuisset pñs. ſz iste sunt truffe. Dic ergo qꝫ debet intelligi etiã quãdo nõ fuit quoquo modo ipeditus de facto:ꝛ sic potuit de iure ꝛ de facto petere p ꝓcuratorem si voluisset merito cucurrit sibi tps tñ ideo daꝯ restitutio:qꝫ postꝯ erat absens cã reipublice nõ potuit sibi ĩputari quare nõ misit ꝓcuratorẽ qꝫ cautius p seipm fecisset oportebat eñ iformari an hereditas esset soluendo vel nõ implicaret oneribus hereditarĩs ꝛ hoc diligentius fecisset p se q̃ per ꝓcuratorẽ.vñ posito qꝫ potuerit ꝛ nõ miserit nõ dicit fuisse negligens:ideo datur restitutio:ſz glo.hic in ver.secus si fuisset. dicat ꝺ̃rium ꝛ non bene:sed si fuisset absens nõ ex causa reipublice sed ꝓbabilivt ꝓpter mercãtias bñ imputaret sibi quare non misit ꝓcuratorẽ si nõ fuit impeditus de facto:ꝛ tũc posset ꝓcedere glo.secus si nõ potuit de facto.l.necnõ.in prin.ex qui. cau.ma.si vero fuisset absens ex causa necessaria ꝛ nõ ꝓbabili tunc etiã si fuisset impeditus mittere procuratorẽ de facto non subuenitur sibi.vt in.l.papinianus exuli.ff.de mi.Et sic ĩtelligo tres casus.¶Primus fuit in absente causa reipublice.ꝛ isti etiã si potuit de facto mittere ꝛ non misit non est imputandũ postꝯ per seipsum fuit impeditus.Scõs casus in absente nõ causa reipublice ꝓbabili tñ vt studiorũ vl mercantiarũ:ꝛ isti bene imputaꝯ si potuit ꝛ nõ misit ꝛ dicit fuisse negligẽs secus si non potuit. Tertius quãdo nec ex causa reipublice nec probabili.ꝛ isti imputatur etiam si nõ potuit de facto mittere:de iure autem quilibet istorũ mittere potuit ꝓcuratorẽ.vt in.ꝺ. ℊ.hoc iure.ꝛ hinc sumpta occasione Ly.ponit hic vnã longam distinctionẽ an ille qui non potuit actũ facere p se tenet mittere procuratorẽ ꝛ si nõ miserit an sibi imputetur.de quo etiam tangit Bar.in.l.ĩ.ff.si quis cautio.¶Scõo no.qꝫ absens causa reipublice si ledaꝯ in lapsu tpis habet bñficiũ restitutiõis: vt subducaꝯ tempus absentie:vt.ĩ.eo.qꝺ tempore. Tertio no. illud transmittit ad heredes suos.cõtra hoc opponitur.nam ille non excluditur ꝓpter absentiã sed propter lapsum temporis:si enim tempus non fuisset lapsum absentia cũ nõ excluderet:sed lapsus temporis nõ est causa restitutionis concedendeaꝝ frustratoria essent iura que dicũt nõ petentẽ bo.pos. infra tempus excludi ab ea sed non obstante exclusione haberẽt restitutionẽ in integ.Sol.vt in fi.gl.qꝫ verũ est qꝫ lapsus temporis excludit.tñ verisimile est qꝺ si nõ fuisset absens nõ permisisset labi tempus.excludit ergo lapsus tpis ꝓpter absentiam ꝛ ideo datur restitutio de rigore.℄Sed tunc extra glo.opp.si hoc idem debet esse si excludatur per mortẽ ꝛ non per lapsum temporis:vt si decessisset ante dies exactos:ſz enim lapsus temporis adhuc eum non excluserit:tñ excludit ipsum mors que de se non est priuilegiata vt faciat restitutionẽ cõcedendi.aꝝ frustratoria essent iura dicentia hereditatem nõ agnitam nõ trãsmitti si hoc nõ obstante daret restitutio hereditatũ qꝫ verisimile est qꝺ si non fuisset absens non distulisset vsq̃ ad articulum mortis idcirco dicunt doct.qꝫ transmittit restitutionẽ de equitate.vt in.l.pantonius.quare enim nõ trãsmittit de rigore.doc.dicunt qꝫ lesio nõ contingit ꝓpter absentiã sed ꝓpter mortem.ꝛ ego dico qꝫ non contingit ꝓpter mortẽ tñ sed propter eam cõiuncta.l.absentiã.sicut cõtingit ꝓpter lapsum temporis tamen iunctũ cũ absentia:si ergo exclusio ꝓueniens ex lapsu temporis mediante absentia ex causa trãsmittẽdi de rigore.Eadem ratione videtur qꝫ exclusio ꝓueniẽs ex morte mediante absentia debet esse causa transmittẽdi de rigore. Cuius cõtrariũ dicunt doc.per.l.pãtonius.nec video responsionẽ ad hãc oppositionẽ.vnde possumus dicere qꝫ vtroq̃ casu transmittatur de rigore:ꝛ qꝺ hic nõ debet sumi argumẽtũ a contrario sensu ꝛ reperiatur contrariũ in iure.vt.ꝺ.l.pantonius.ꝛ qꝛ lesio cõtingit in vita cũ incipit mori quãdo decedit ante dies exactos sicut quãdo decedit post.qꝺ autem dicitur in.l.pantonius.de equitate non referatur ad transmissionez: sed ad restitutionem in integrum que semper cõcediꝯ de equitate non de rigore:transmissio vero fit de rigore.℄¶Et ibi in ducũtur ad questionem de minore qui decessit hereditate nõ adita vt licet non transmittatur beneficiũ restitutiõis in integrum qꝫ non fuit lesus quousq̃ virit cũ semper potuerit adire qꝛ tñ leditur in mortis articulo sz cum incipit mori anteq̃ perfecte sit mortuus qꝛ perdit voluntatem sine qua adire non potest ꝛ illud cõtingit verisimiliter ꝓpter minorem etatem qꝛ credendum est quod si fuisset maior nõ tantum distulisset. transmittat beneficium restitutionis:doc.dicunt de equitate. Nos possumus dicere eadẽ ratiõe etiã de rigore ꝛ de hoc plene per Bar.in.l.qui duos.ff.de reb.dub.que opinio cõiter seruatur tanq̃ vtilis:licet quidã subtilizantes ipsam impugnẽt. sed do.¶Rapha.post impugnationem eam sustinet licet audiuerim qꝫ do.¶Rapha.cu.tenebat contrarium.

1 ¶Si quid.℄¶Absens causa reipublice restituitur aduersus prescriptiõez que cucurrit tempore absenti super re sua vel sup actione personali sibi cõpetente ꝛ hoc infra annũ vtilez qui incipit currere post reuersionẽ.h.ꝺ.℄In ter.ibi: diminutũ est glo.exponit vsucaptũ vel prescriptũ ꝛ sic perdidit actionem realem.i.rei vendicationẽvt differat a sequẽti.℄In ter. ibi actione subaudi personali qꝛ debitor erat obligatus actione aliqua tẽporali vt redhibitoriavel quãto minoris vel actione de dolo que tolluntur tempore.¶Nam ille ꝑscriptiones currunt ipso iure absenti:vt.l.prima.ſz non currãt minori.ꝛ noqꝛ illa.l.recitat effectum edicti pretoris facti sup hac materia. de quo habetur in.l.j.ff.eo.ꝛ põdera qꝛ illa verba proferũtur in rẽ nõ in personã dum dicũt si qꝺ de bonis diminutũ est ꝛc. Sed edictum de minoribus loquit in personam qꝛ dicit qꝫ cũ minore gestũ esset ꝛc.vt.ff.de mino.l.j.ℊ.j.ꝛ boc est vtile ꝓpter vnum quod habetur.ĩ.eo.si cum militaribus.vbi glo.equiparat absentiam minori.sed do.¶Raph.non placet ibi illa equiparatio ꝓpter id quod dixi:vt ibi tanq̃ per hãc.l.℄In tert. ibi:infra annum vtilem.iste annus non currit durante absentia:ſz alia tempora bene currãt vt.ſ.dixi:qꝛ si curreret aduersus cursuz restitueretur:ꝛ sic daretur restitutio ad restituẽdũ qꝺ esse non debet sicut nec currit minori durante minori etate vt hec habentur in.l.interdum.ff.de mino.ꝛ infra tem.ꝛ in integ.resti.l.fi.incipit ergo currere post reuersionẽ:ꝛ si ante cursum completum iterum se absentaret causa reipublice desineret currere:ꝛ post reuersionẽ reinciperet.vt.ff.qui.ex caus.ma. l.necnon.ℊ.si quis sepius.ꝛ post totum est decursum in presentia non restitueretur nec aduersus dictum cursum nec aduersus lesionem contingentem in absentia.vt.ĩ.l.proxima.in fi.in ver.postea q̃.vbi probantur predicta.¶Hodie vero datur quadriennium continuum.vt in.ꝺ.l.fi.ad incohãdam ꝛ finiendã causam restitutionis in quo tempore dic per omnia idem qꝺ supra dixi in anno vtili cum loco eius succedat.arg.ad boc.ĩ. de non nu.pecu.l.in contractibus.in fi.princi.dum dicit.licet biennium pro quinquẽnio statutum est.

2 ℄¶Ille qui fuit absens causa reipu.si petat restitutionem aduersus prescriptionem an debeant fieri duo iudicia:ſz vnum per quod rescinditur vsucapio vel prescriptio.ꝛ aliud per qꝺ vendicetur res.ꝛ nu.ʒ.ꝛ.ℊ.

3 Tempus datum ad petẽdum restitutionẽ an incipiat statim currere eo reuerso.ꝛ nu.j.

4 Quãdo daꝯ restitutio ad tempus lapsum in absentia an semper detur quadriẽnium licet fuerit absens minori tempore vt per decem dies tantum.

5 Si incepi contra te absentem prescriptionem.xxx.annorum ꝛ tu stetisti absens per annum tantum postea reuersus tacuisti per viginti nouẽ annos quibus potuisti agere ꝛ non egisti an finito tempore prescriptionis habebis adhuc quadriennium ad petendum restitutionem.

1 ¶Quod tempore. Lex ista legitur duobus modis.¶Primo ꝑm lec.ꝳar. Scõo ꝑm lec.Bul. Debes enim scire qꝫ inter predictos glossatores sup eo qꝺ dicit ſ.l.prima.fuerũt cõtrarie opi.in duobus.¶Primo qꝛ ꝳart. tenuit quod tunc sit verus quod absens causa reipublice post reuersionem restituatur aduersus prescriptionẽ vel vsucapionem rei sue quãdo dicta prescriptio vel vsucapio fuit completa durante absentia vel completur post reuersionez infra modicum tempus quod relinquit arbitrio iudicis quod datur ad componendas sarcinulas ꝛ querendum aduocatos ꝛ procuratores.quod quidem tempus habetur pro absentia cuz in illo sit impeditus propter predictam ꝛ propter absentie preterita.ideo est priuilegiatum sic tempus absentie sed si compleretur post reuersionem:ꝛ post dictum modicum tempus[a] tũc qꝛ fuit negligens in agẽdo cum posset non restitueret ad subducendũ de prescriptione tẽporis quod cucurrit in absentia: ꝛ dicit esse casum de his omnibus in.l.ab hostibus.ℊ.ſz quod 2 simpliciter.cum.l.seq.ff.qui.ex cau.ma.¶Secundo ꝳart.fuit in opi.qꝺ non debeãt fieri duo iudicia:scilicet vnum ꝑ quod rescinditur vsucapio vel prescriptio qꝺ dicitur rescissorium:ꝛ expeditur iudicis officio nobili.ꝛ aliud per quod vendicetur res sua per vtilem rei vendicationez que dicitur rescissoria qꝛ frustra fit per plura quod potest fieri ꝑ pauciora.vnde ipse tenuit quod in eodẽ libello debeat petere vsucapionem vel prescriptionem rescindi ꝛ rem suam sibi restitui.ſz Bul.in vtroq̃ 3 dicto fuit in cõtraria opi.¶Primo qꝺ licet vsucapio vel pre-

[a] ℄¶Dodicũ tps. Adde qꝫ dicatur modicũ tps.vide in.l.j.ff.si qs cau. Ant.corse.in tracta.de mini.i pe. col.ver.qd dicaꝯ modicũ tempus.

BIU Cujas

a ¶Annus vtilis. Add quo accipi tur vide glo.in.l. annus.ff.de calū. glo.fi.⁊ibi Cy.in ij.q.i.l.fi.C.de tē po.in inte.resti.⁊ gl.fi.in.l.ꝫ maio res.C.de inof.te.

b ¶Durat anno. Adde an iste an nus cept⁹ habeꝛ ꝑ cōpleto.vide.c. si annū.ꝺ iudi.li. vj.⁊ ibi Archi.⁊ doc.gl.i.c.subdia con⁹.lxxvij.dist. gl.in.c.cū in cun ctis.de elec.glo.⁊ doc.in.c.cū vigesi mū.ꝺ offi.deleg.

scriptio nō fuerit cōpleta in absentia vel infra modicum tem
pus post reuersionē:sed dudū post nihilominus ea cōpleta:⁊
nō ante cū ante possit agere de iure cōi petere possit restitutio
nem in integ.ad subducendū tps qꝺ cucurrit in absentia:⁊ ꝙ
a annus vtilis [a]quod olim currebat ad petendā restitutionē.⁊
hodie quadrienniū nō incipit currere dicto casu statim eo re
uerso vel statim post modicū tps sed post cōpletā vsucapionē
vel prescriptionē ⁊ de hoc dicit esse casum in.l.necnō.§.si quis
sepius.ff.qui.ex cau.ma. Itē in secūdo ipse tenuit ꝙ imo sunt
necessaria duo iudicia.s.rescissoriū per qꝺ petaꝛ rescindi vsu
capionē vel prescriptionē si erat cōpleta vel ad subducēdū tē
pus qꝺ cucurrerat in absentia:⁊ hoc facto qꝛ restitutione con
cessa restituiꝛ per edictū pretoris actio pristina vtilis q̄ prius
b erat directa:⁊ durat anno [b]licet prima esset ꝑpetua de qua lo
quitur.l.fi.ꝭ.qui.ex cau.ma.debet institui nouū iudiciū infra
annū per quod vendicet rem suā si perdiderat actionē realez
seu dn̄ium vel si actionē personalem agat actione vtili ad con
demnationē aduersarij qꝛ frustra iura inuenissent ista duo re
media:scilicet officium iudicis nobile:per quod fit restitutio
⁊ diciꝛ rescissorium:⁊ actionem rescissoriam ad rem vendican
dam:vt in.l.in onerarijs.§.sed cum rescissa.ff.de actio.⁊ obli.
si sufficeret vnū tm̄ iudiciū:⁊ pro illa opi.facit.d.§.sed cum re
scissa.⁊.d.l.fi.⁊qꝛ illa.l.est obscura ⁊ potest induci in vtroqꝫ di
cto pro Mar.⁊ etiam pro Bul.ideo quilibet coꝝ ponebat ca
sum suo modo vt probaret suam opi.⁊ nō opi.alterius.⁊ gl.
ponit casum:vt clarius detur intelligi in vsucapione triēnij.⁊
sic in re mobili militis vsucapta tempore absentie:qꝛ Marti.
vult ꝙ vsucapio fuerit cōpleta in absentia vn̄ ponebat casum
quod ego incepi vsucapere titulo ⁊ bona fide quandā rez mo
bilem cuiusdam militis ipso presente ⁊ tenui ⁊ possedi eā per
bienniuz postea se absentauit causa reipublice:⁊ ipso absente
per alium annum qui restabat cōpleui vsucapionem dicitur
hic qꝺ ipso reuerso infra annum vtilem a die reuersionis pōt
petere contra me restitutionem in integrum ad rescindēdum
vsucapionem ⁊ vendicandū rem suam qꝛ petit in eodem libel
lo vsucapionem rescindi ⁊ rem suam restitui. Sꝫ si taceret per
annū a die reuersionis amplius nō audiretur ⁊ quod hic fue
rit vsucapio completa in absentia ipse probat per istū tex.dū
dicit ꝙ annus vtilis incipit currere statim post reuersionem.
nam si non foret completa etiam ẜm Bul.non inciperet curre
re statim post reuersionem cuz adhuc posset agere de iure cō
muni sed inciperet currere post eam completam. Sed contra
ipsum quod vsucapio non sit completa in absentia.facit text.
in ver.possessum.qꝛ non dicitur ꝙ fuerit vsucaptū vel preseri
ptū sed dūtaxat possessum:vnde dicit Bul.qꝺ fuit completa
post reuersionem ⁊ etiam post modicū tempus.sed Mar.sup
plebat ad tex.dum dicit possessum subaudi ⁊ vsucaptum. Itē
cōtra ipsum Mar.facit tex.dum dicit medij temporis qꝛ po
nendo casum prout ipse ponit ille annus vltimus q cucurrit
in absentia non dicitur tempus medium vsucapionis sed di
citur vltimū. Sed Mar.dicebat ꝙ text.non dicit de tempore
medio vsucapionis sed de medio iter primā presentiā anteꝗ̄
se absentaret ⁊ secundā postꝗ̄ fuit reuersus ⁊ certe ille annus
vltimus vsucapionis fuit medius inter dictas presentias.sed
Bul.ꝑpter predicta ponebat casum alio modo ⁊ inducebat
istam.l.pro sua opi.ꝙ ego incepi possidere titulo ⁊ bona fide
rem quādā mobilē cuiusdā militis ⁊ tenui ipsam per annuz
ipso pn̄te postea se absentauit ⁊ stetit absens per annum post
ea reuersus est ⁊ post reuersionē tacuit per alium annum ⁊ sic
compleui vsucapionē partim ipso presente ⁊ partim ipso ab
sente dicitur hic ꝙ ea cōpleta poterit infra annū vtilē petere
restitutionem vt subducatur de vsucapione ille medius ann⁹
qui fuit tempus medium vsucapionis inter primum annum
⁊ vltimū:quo subducto instituet nouū iudiciū vēdicādo rem
suam vtili rei vendicatione:sed post lapsum anni si tacuit am
plius non auditur ⁊ tenendo istā lec.istud verbum possessuz:
stat proprie ⁊ nihil debet subaudiri.⁊ similiter illud verbum
medij temporis stat proprie ⁊ intelligiꝛ de medio tēpore vsu
capionis:qꝛ principium ⁊ finis vsucapionis fuerūt in presen
tia:sed mediū fuit i absentia:⁊ illud tm̄ subducitur cōtra istā
tamē lec.facit tex.ille.dum dicit annū vtilem incobari statim
post reuersionem qꝛ si vsucapio non erat completa in absentia
etiam ẜm Bul.restitutio non cōcedebatur nisi post vsucapio
nem completam cum prius posset agere de iure cōmuni.ergo
nec annus ad petēdam restitutionem debet incipere nisi post
completam vsucapionē:qꝛ nō debet incipere tempus ad agē
dum anteꝗ̄ agere possit:sed officium iudicis ad petendū re
stitutionem non oritur nisi post completam vsucapionē:ergo
nec tempus ad ipsum implorandū incipit ante currere. Bul.
fatebatur ⁊ supplebat tex.dū dicit postea ꝙ reipublice causa

abesse desijt supple ⁊ post vsucapionem cōpletā nec est extra
nea ista suppletio:qꝛ est alibi.in simili fit.i.l.iij.§.si quis here
di.ff.de sta.lib.vbi dicitur infra annū a die mortis.⁊ tamē sup
pletur.⁊ adite hereditatis.⁊ illam opi.Bul.tenuit Dy.instit.
de act.§.rursus.Bar.⁊ Bal.h.sed lec.Mar.tenuit Pe.⁊ Cy.
⁊ tenet etiā do.Rapha.⁊ ego etiā semper tenui ꝙ tam hic ꝗ̄
in.§.sed qꝺ simpliciter.⁊ ille.§.si quis sepius.i quo principa
liter se fundat Bul.nihil faciat ꝓ eo qꝛ pōt intelligi sine quo
cūqꝫ incōuenienti quod etiam vbi fuit vsucapio completa in
absentia ⁊ eodem modo oēs leges quas Bul.adducit pro se.
Naz ille.§.sed quod simpliciter.vbi Mar.se fundat ita clare
videtur probare suam opi.ꝙ nō sit ad ipsum dare respōsum.
Or vedite questa legge che e reputata difficile voi intēdereste
4 pero che la intēderebe vno puto paruulo.† Ceterea dic ⁊ de
clara vt plene no.per Bar.in.§.sed qꝺ simpliciter. Et not.qꝺ
glo.magna circa fi.ibi:dū dicit si tāto tempore ⁊c.recitat vnā
opi.quā reprobaui in.l.j.per illum tex.⁊ hodie clarius hoc de
claratur ⁊ reprobatur in cle.j.de resti.in integ.ꝙ quādo datur
restitutio ad tempus lapsum in absentia nō semper daꝛ qua
driēnium sed ita demum si illud tempus erat tantum ꝗ̄tum
quadriennium vel maius. Si autē minus tunc ad petendam
restitutionē non daꝛ nisi tantū tps ꝗ̄tum est illud ad qꝺ petiꝛ
restitutio:ergo si illud nō est nisi decē dierū nō dabunꝛ nisi de
cem dies qꝺ est falsum vt probaꝛ per.d.l.j.ꝰ.eo.bn̄ tn̄ est verū.
qꝛ infra decē dies debebit incobari iudiciū restōnis ⁊ postꝗ̄
erit incobatū poterit durare per quadriēniū ẜm glo.nostras
iuris ciuilis in.l.diu.⁊ in.l.fi.de in integ.resti.lꝫ gl.iuris cano
nici dicat ꝯriuм.vt ibi dixi. Licet aūt illa glo.nō ꝓcedat in tē
pore restitutionis petende qꝛ illud semper est vniformiter pro
cedit tn̄ in tempore restituēdo qꝛ lꝫ iura dicant ꝙ actio resciſ
soria vtilis que competit data restitutiōe duret anno.vt in.l.
fi.ꝭ.qui.ex cau.ma.⁊ i.l.in onerarijs.§.sed cū rescissa.ff.de act.
⁊ oblig.illud tamen debet intelligi quādo esset lesus in anno
vel vltra qꝛ tantum stetit absens. Sed si minori tempore puta
per mensem talis actio non duraret nisi per mensem:qꝛ nō re
stituitur nisi mensis.⁊ de hoc est casus i.l.fin.ff.de mino.⁊.l.si
debitrix.§.fi.ff.ad velleia.⁊ no.per Cy.in.d.l.fi.i.vij.q.ꝭ.qui.
5 ex cau.ma.† Item scias ꝙ tenēdo opi.Bul.sequeretur tale in
conueniens ꝙ si incepi ꝯtra te absentem prescriptionem.xxx.
anno.⁊ tu stetisti absens per annum tantū:postea fuisti reuer
sus ⁊ tacuisti per.xxix.annos quibus potuisti agere ⁊ nō egi
sti finito tempore p̄scriptionis habebis adhuc quadrienniū
ad petendum restitutionez vt subducatur iste primus annus
⁊ restitutione concessa poteris vendicare vsqꝫ ad annum ⁊ eo
dem modo si incepi talem prescriptionem contra te minorez
⁊ post primum annum effectus es maior ⁊ tacuisti per.xxix.
annos ⁊ postea habebis quadriēnniuz vt subducatur ille pri
mus ann⁹.⁊ sic in quinquagesimoquinto anno tue etatis re
stitueris propter minorem etatem quod Jac.de ra.⁊ Pe.vi
sum fuit valde incōueniens:vt in senectute restituaris. Ideo
dicit Jaco.de ra.ꝙ imo ad subducendum istum primum an
nuz incipit currere quadrienniū statim te reuerso vel maiore
effecto qꝛ actio sua fuit effecta breuioris vite:sed gloss.hic ẜm
Bul.ibi anteꝗ̄ compleaꝛ vsucapio tenet ꝯriū cum adhuc pos
sit agere de iure cōi:⁊ ego in.l.j.ꝰ.eo.dixi esse ibi casuz ꝯ eum.
Pe.aūt ꝑpter hoc inconueniens recessit ab opi.Bul.⁊ tenet
opi.Mar.ꝙ non restituatur nisi cōpleatur prescriptio in ab
sentia vel in modico tēpore post reuersionē:vt in minori eta
te:sed tunc de modico tpe post minorem etatem nō est tractan
dum qꝛ illud non daꝛ.vt no.glo.in.l.j.ꝰ.si aduersus rem iud.
qualiter ergo respōdetur ad tale inconueniens per illos qui
tenēt opi.Bul.vt est Cy.Bar.⁊ Bal.hic sed idē Bar.in.§.sed
qꝺ simpliciter.distinguat inter prescriptionem longissimi tē
poris i qua dicit habere locū opi.Bul.qꝛ quelibet pars tpis
operaꝛ suum effectum in tali prescriptione ⁊ p̄scriptione lōgi
tpis in qua nō fit.imo finis prescriptionis est ille q operaꝛ ef
fectū.s.acqsitionē dn̄ij. Et in ista dicit habere locū opi.Mar.
sed salua reuerentia sua potius deberet dici totum ecōuerso
si bene consideraꝛ hic vero simpliciter tenet opi.Bul.ad p̄fa
tum autem inconueniens respōdet in.§.sed quod simpliciter
quod si post reuersionem nō fuit in sua potestate prescriptio
nem interrumpere tūc nullum est inconuenirns qꝺ post eam
finitam restituatur licet post tam longum tps.⁊ idē dixit Ja.
de arc.limitando opi.Bul.vt tollatur tale incōueniens quod
dicta opi.intelligatur quādo reuersus ignorabat cōtra se pre
scriptionem ceptam:qꝛ forte nesciebat rem illam fuisse suam.
Unde iustum est ꝙ ea finita licet per longū tempus restituaꝛ
certe si ignorauit nō solū restituitur ad illum annū absentie:
imo ad totū tps p̄scriptionis decursum ex clausula generali si
qua mihi iusta cā esse videbiꝛ prout determinat Bar.i.l.j.§.
si quis

BIU Cujas

si quis in vēditione.ff.de iti.actu.prīna.ꝛ est glo.ord.in.l.si sic ff.quēad.ser.amit.opi.ergo Bul.q̄ dicit restitutionē fieri dū taxat ad tps absentie debet intelligi quando sciebat ꝛ tūc remanet incōueniēs. Bar.aūt tūc fatetur q̄ si potuit interrumpere cursum prescriptiōis ꝛ tacuit p integrū quadriennīū qō illa negligētia corrodat:ꝛ cōsumat tempus restitutionis petende:ꝛ sic amplius non audietur sed glo.q̄ est hic sentit q̄ negligentia in agēdo cōmissa ante cōpletā prescriptionē nō absorbeat tps restitutionis petēde ſz ista q̄ cōmittit post cōpletā prescriptionē in petēdo restitutionem bene absorbeat de tempore restituēdo.ꝛ ita itelligit.Ş.ſz q̄ simpliciter.in quo Bar. se fundat.ꝛ hoc vult glo.ibi tāto eī min⁹ restituet quātū pl⁹ sit post modicū tps cōpleta tī vsucapiōe. Breuiter iste sunt inuolutiones mirabiles:ideo nullo mō placet opi. Bul.ꝛ ad iura in quib⁹ se fundat.respōde vt.s.dixi.q̄ sine aliquo incōuenienti possunt intelligi qñ prescriptio fuit cōpleta in absentia ꝛ miror q̄ isti doc.sequunt opi. Bul.ꝛ p̄dicta oīa q̄tū ad primum articulū in quo Bul.ꝛ Bar.fuerūt discordes.q̄tū autem ad scōm in quo Bar.vult q̄ nō sit nisi vnū iudicium qō expediat iudicis officio nobili.ꝛ p qō rescindat vsucapio vel prescriptio ꝛ restituat res. Bul.aūt vult q̄ sint duo doc.nostri qui dicūt q̄ aut iste qui fuit absens fuit lesus ī absentia tā in possessione q̄ in dño:q̄ ipso absente incepit p̄scribēs possidere:ꝛ prescripsit tūc sit vera opi. Bar.q̄ vt restitutio sit reposi tio in pristinū statū ꝛ ipse ante absentiā possidebat ꝛ habebat dominium ꝛ ppter absentiā p̄didit vtrūq;:ideo ad vtrūq; recuperandū sufficit ꝓponere iudicis officiū nobile p qō rescindetur prescriptio:ꝛ restituetur res ꝛ dicūt esse casum de hoc in l.sine herede.Ş.interposito.ff.de admi.tu.ꝛ in.l.ait pretor.Ş.itē ei.ff.qui.ex cau.ima.nec tunc iste petēs restitutionē habebit necesse ꝓbare dñiū rei:sed solā possessionē ante absentiaz ex qua presumebatur dñs:aut nō fuit lesus in possessione ꝓpter absentiā q̄ prescribēs inceperat ante possidere sed cōpleuit prescriptionem ipso absente ꝛ tūc sit vera opi. Bulg.q̄ reuersus implorabit officium iudicis rescindēs ꝛ ptz prescriptionē vel vsucapionē rescidi:q̄ in illa tī fuit lesus qua rescissiōe facta intētabit vtilē in alio iudicio ꝛ ita intelligat.d.l.in onerariis. Ş.sed cū rescissa.dicit aūt Ly.fm Jo.de.q̄ī primo iudicio rescissorio habebit necesse ꝓbare summatim de dñio illius rei:vt videat q̄ interest sua restitutionē petere:sed in secundo iudicio habebit necesse ꝓbare plene se fuisse dñm ante p̄scriptionem ꝛ sic in primo iudicio ꝓbaret plene de dñio:talis ꝓbatio cū sit facta preter naturā illi⁹ iudicij.qō cū sit ꝓparatoriuz vel rescissoriū nō requirebat plenā ꝓbationē talis ꝓbatio non facit fidem in secūdo iudicio:sed erit necesse q̄ iterū ꝓbet:q̄ verba sunt singularia:ſz Bal.visus fuerit Jo.de.reprobare nesciēs ꝛ nō ꝙsiderās qō dicebat ꝛ postea in fi.videt approbare:ꝛ ei⁹ verba notare.Sz dubiū est posito q̄ possint fieri duo iudicia dicto casu an sit necessari⁹ vnus libellus an aūt possint ambo cumulari in eodē libello saltē ꝙditionaliter.vt peto vsucapionem vel prescriptionē rescindi:qua rescissiōe facta peto declarari me dñm ꝛ aduersariū condēnari ad restituendū. Bal.hic videt sentire q̄ sint necessaria duo iudicia duplici rōne. Primo q̄ ista sunt talia q̄ sentētia absolutoria lata in primo parit exceptionem rei iudi.in secūdo ergo nō possunt cumulari. vt in.l.fundū.ꝛ.l.fundi.ff.de except.ista ratio nihil valet q̄ procederet si cumulatio fieret simpliciter ꝛ non conditionaliter p ea que no.p Ly.in.l.j.ī.de iud.ꝛ per no.in.l.cōductores.ī.lo.ꝛ in.l.j.ff.de act.emp.in glo.ꝛ tetigi in.l.edita.s.de eden. Secūda ratio sua est:q̄ actio rescissoria nō est nata anteq̄ p̄scriptio fit rescissa:ergo sup eo nō pōt fieri cōtestatio lit.sic ꝛ nec cumulari sicut nō pōt cumulari petitio hereditatis cū q̄rela inofficiosi testamēti q̄ nascit post querelā latā.vt no.in.l.q̄ de inofficioso.ff.de inoffi. testa.sed salua reuerentia ibi glos. exp̄sse determinant cōtrariū in fi.q̄ querela ꝛ petitio hereditatis possunt cumulari ꝙditionaliter.nec ob.q̄ sit nata adhuc hoc tollit p no.ī.l.nuda.ī.de ꝙtrahē.stip.vbi fit ꝙtestatio anteq̄ actio nascat ꝛ nascit in ipsa cōtestatione:eodē modo pōt dici q̄ fiat sub cōditione cū nascet.i.post rescissaz prescriptionē. ideo puto contrariū q̄ possint cumulari:ꝛ si dicatur q̄ ergo differētia erit inter istū casum qñ fuit lesus in possessione: ꝛ precedentē postq̄ vtroq; casu pōt experiri in vno iudicio:respōdeo q̄ in precedenti expeditur totū p iudicis officiū nobile.sed in secūdo rescissio prescriptionis fit per iudicis officiū nobile:ꝛ restitutio rei fit iure actionis rescissorie. Jtē in precedenti casu nō possunt dictari duo iudicia sed vnuz tm̄ in hoc vero scō pōt actor dictare duo vel ēt vnū tm̄ cumulando duo remedia. dominus aūt Raph.tenet q̄ ēt in hoc scō casu non possunt dictari duo iudicia:sed vnum tm̄:q̄ ſz propter absentiam nō sit lesus in possessione attamen poterit possessionē petere per ea que in simili habētur.in.l.si mulier.ff.de cōdi.ob cau.vbi si liberauit te per acceptilationē ob cau.que non est secuta possuz condicere pecuniā debitam ꝛ tamē eam tibi nō solui:sed liberationez prestiti ne fiant per plura que p̄nt fieri per paucie.a ꝛ dicit ipse q̄ satis est incōueniens q̄ de vno ceraseo fiāt duo boli.ꝛ ita intelligit opi. Bar.q̄ sit vera indistincte:sed in hoc nō recedo a distinctiōe doc.p illū.Ş.sed cū rescissa.si actor vult vt fiant duo iudicia supplendo vt dixi q̄ potest fieri etiā vnū. Letera dic vt no.in.d.Ş.sed qō simpliciter.ꝛ per Lyn.hic:ꝛ in l.fi.ī.de temp.in integ.resti.

2 ☞ Quis dicatur latitare ꝛ qō per adiudicationez que fit ex secundo decreto debitor perdat dominium.

3 Cum contra absentē non possit peruenire ad secundū decretū qualiter prouideat creditori si non vult tantum expectare qō absens redeat ꝛ pro quo nullus venit ad defensionem.

4 Contra absentem quando possit peruenire ad secūdum decretum:ꝛ quando restituatur.

1 **Notare.** †Contra absentē non latitantem potest peruenire ad primuz decretum non ad secundum:sed postq̄ inceperit latitare ex primo decreto interposito contra non latitantem poterit peruenire ad secūdum.h.d. ¶ Jn text.ibi:possideri.i.creditorem in possessionez mitti non tamen possidet: sed detinet.vt.l.iij.Ş.fin.ff.de acqui.pos.ꝛ.l.si duo.Ş.si creditores.ff.vti pos.ꝛ sic modicū fit preiudiciū absenti:quia nec perdit dominiū nec possessionē:sed dūtaxat incōmodatur:ꝛ attentatur per creditorē missum in tenutā: q̄ potest percipere fructus ꝛ ingredi possessionem ꝛ aliqua facere cōtra voluntatem debitoris.ideo q̄ non est magni preiudiciī pōt fieri contra absentem causa reipublice licet non sit cōtumax:sufficit enim qō nō defendatur sicut potest fieri cōtra pupillum.vt in glos.que

2 tamen non potest dici contumax. ¶ †Jn text.ibi: venditionez autē vel aduocationem que dicuntur fieri ex secundo decreto: ꝛ sunt preiudiciales q̄ debitor perdet dominiū:ideo nō possunt fieri nisi contra latitantem.i.turpiter se occultantez:quia cū nuntius vadit ad ipsum citandum abscōdit se vel facit dici quod non est in domo:ꝛ nuntius ita refertur in.l.fulcinius.Ş. quid sit latitare.ff.quibus ex cau.in pos.eatur.ꝛ per illuz text. Bar.reprehendit Jaco.de are.qui tenuit quod ad secundum decretum contra latitantem non possit peruenire nisi etiā primum fuerit interpositum contra latitantem quod est falsum ꝛ est hic casus quia fuit interpositū tēpore absentie causa reipublice:ꝛ sic nec latitabat nec erat contumax:q̄ vtrūq; illoruz presupponit delictum seu dolum verum vel presumptū.vt in l.cōtumacia.ff.de re iudi.ꝛ in hoc neuter istorū est:ꝛ tamē virtute ipsius primi decreti interpositi contra nō latitantez per-

3 uenitur ad secundum si postea incipit latitare vt hic ¶ †Sed querit Bar.quid si creditor nō vult tantū expectare q̄ redeat qualiter sibi ꝓuidebitur si nullus venit ad defensionē nec est cōueniens qō absentia illius licet iusta noceat creditori respōdet quod si certū est illum de proximo rediturū cogitur expectare per ea que habentur in.l.si lōgius.in p̄in.ff.de iudi.sed si longo tēpore est abfuturus dabitur curator bonis absentis ꝛ indefensi.l.ab hostibus.in p̄in.ff.quib.ex cau.ī pos.ea.ꝛ cōtra illū dabitur libellus:ꝛ cum eo lis agitabitur ꝛ dabit definitiua que postea mittetur executiōi in bonis absentis vt in

4 tit.de cu.bo.dā. ¶ †Jn glo.ibi:vel qō melius dic ille opi. sunt contrarie ꝛ tamē vtraq; est vera in casu suo. Unde dic pro concordia quod aut agebatur contra absentem ex facto suo:puta actione personali descēdente ex contractu vel quasi delicto vel quasi ipsius vel actione reali ratione possessionis p ipsum detente:ꝛ tunc secundum decretum interpositum contra nō latitantem est ipso iure nullū q̄ deficit id quod erat substantiale ipsius decreti.s.latitatio sine qua nō poterat ad ipsum peueniri,vt.d.l.fulcinius.Ş.j.ꝛ.ij.ergo ꝛ c.vt in.l.cū hi.Ş.si p̄tor.ff.de transact.aut agebatur cōtra eū nō ex facto suo sed ex facto rei sue seu de facto puta actiōe personali noxali ex noxa data seruo suo vel agebat vt caueat de dāno infecto ꝓpter domuz suā que erit ruinosa qbus casibus cōtra non defendentem fit immissio in possessionē serui vt domus ruinose:ꝛ illo casu potest peruenire ad secundum decretum sine latitatione postq̄ non agitur ex facto ipsius domini. Jdeo valet mero iure:ſz si erat absens causa reipublice reuersus restituit vt in.l.si finita. Ş.si forte.ff.de dam.infec.secus si alia absentia nō ꝓuilegiata ꝛ ita reducuntur ad concordiam glo.que vident cōtrariari adinuicem.in.l.fulcinius.Ş.j.ff.q.ex cau.in pos.ea.in gl.que inci.not. duo.ꝛ in.Ş.si is que frandationis.in gl.que incip.nam ꝛ volūtas.ꝛ in.l.cum qui.de priui.credi.ꝛ in.l.imperatores.pōt etiā dici q̄ in hoc scō casu si iudex sciebat absentiam causa reipublice nō valeat ipso iure sicut in primo per id quod habet in

BIU Cujas

ter.⁊ glo.in.l.questitũ.ff.de re iud. quando vero ignorabat ꝓ
cederet distinctio supradicta.

2 ☞ Priuilegiatus ꝙ vtatur priuilegio suo contra aliũ priui
legi atum si sunt priuilegiati diuersis priuilegijs.

1 **Nec3 reipublice.** ¶ †Etiam aduer-
sus fiscum restitui-
tur ille q fuit absens causa reipublice.h.d.Premit
te ea que habenꝫ i.l.fi.§.si aduersus fis.⁊ not.hic ꝙ
quadrienniũ de quo ibi no.currit absenti causa reipublice li-
cet nõ currat minori:vt ibi in tex.⁊ in gl.⁊ in hoc minor melio
2 ris est cõditionis. ¶ †No.hic quod priuilegiatus[a] vtitur suo
a priuilegio aduersus alium priuilegiatum:ratio est quia sunt
priuilegiati diuersis priuilegijs qđ dic vt in aut. quas actio-
nes de sac.sanc.ecle.

2 ☞ Si debitor est absens qualiter fiat vẽditio pignoris si de-
derat creditori licentiam vendendi.

1 **Si cũ militaribus.** ¶ †Aduer-
sus venditio
nem pignoris factã ꝑ creditorẽ restituiꝫ absens cã
reipublice.h.d.sicut ⁊ minor.vt.§.si aduer. vendi.
pigno.⁊ glo.hic in.l.ij.que reputatur notabilis dicit hoc esse
verum quãdo venditio fuit facta per.l.non ex pacto. ¶ †Nam
primo casu aliquid fuit gestum cum absente:quia fuit requisi-
tus ad domũ vt solueret ter ꝫm formam.l.conuenerit.ff.de pi
gno.actio.Secũdo casu non expediuit ipsum requirere. Et sic
secũ nihil fuit gestũ sicut dicimus in minore:vt no.in.l. illius
titu. ¶ In tex.ibi detraxerit ⁊ sic transtulerit dominiũ si ven-
diderũt cum solennitate debita licet ipsi dominium nõ habe
rent.vt in.l.si conuenerit. ¶ In text.ibi:retractaq3 vẽditione.
dic scilicet per officium iudicis nobile quod dicitur rescindẽs
quod autẽ sequitur recipies possessiones expeditur per vtilẽ
rescissoriã rei vendicatiõe:⁊ sic erũt duo iudicia:qđ dic vt dixi
in.l.quod tpe.Sed do.Rapha.tenet cõtrarium:qr illa distin-
ctio an aliquid fuerit gestum cum minore vel nõ:ideo fit quia
verba edicti ꝑtoris de mino.loquunꝫ de his q̃ gesta sunt cum
minore:vt patet in.l.j.§.j.ff.de mino.vbi dicitur quod cũ mi-
nore gestum est ⁊c.sed verba edicti pretoris in tit.quib.ex cau.
ma.quorum sñia ponitur in.l.ij.§.eo.non loquũtur de his que
gesta sunt cum absente:sed loquũtur in rem vel si quid de bo
nis absenti causa reipublice diminutum sit ⁊c.sꝫ negari nõ po
test quin si creditor vendidit pignus etiam ex pacto diminua
tur de bonis absentis quia perdit dominium ⁊ trãsfertur in
emptorem:ergo locum habent verba edicti:⁊ per cõsequens
eius dispositio vt restituatur in integ.sed opi.glo.⁊ doc.ipsam
sequẽtium plus placet:qr maior nõ restituitur ratione absen-
tie aduersus gesta per eum.vt.j.in.l.proxi.sed aduersus negle
cta lꝫ minor etiã aduersus gesta restituaꝫ:si ergo dedit credito
ri licentiam vendendi si non solueret infra terminũ ⁊ creditor
vendidit si restitueretur aduersus vẽditionem restitueretur
aduersus gesta per eũ.i.aduersus pactũ seu licentiã datam de
vendendo qđ esse non debet.illud ergo qđ dicitur in.l.ij.§.eo.
si quid de bonis eorũ diminutũ sit debet intelligi quando ꝓ
pter eius negligentiam vel omissionem esset diminutum non
interueniente pacto suo sed hic interuenit.

1 **Que a patre.** ¶ †Heres nõ pốt restitui
aduersus 3ctum celebratũ
per defunctũ rõne absentie ipsi⁹ defuncti nec etiam
rõne absentie sue.h.d.ꝫm gl.doc.q ponũt casum qđ
hic tã pater qui fecit 3tractũ quã ẽt filius qui erat miles ⁊ fue
runt absentes causa reipublice:vt vnde dicimus per hãc.l. in
hoc esse differentiam inter talẽ absentẽ ⁊ minorẽ:qr minor resti
tuitur tã aduersus eã si fuit lesus ꝙ̃ aduersus neglecta ⁊ omis
sa:sed absens causa reipublice vel aliter impeditus ꝑpter qđ
meretur restitutionẽ per tit.qui.ex cau.ma.nõ resti.nisi aduer
sus omissa nõ aũt aduersus gesta ꝑ eum. ¶ Et pone casum:vt
videatur habere dubitationem ꝙ hic ille pater miles esset ab-
sens causa reipublice fecit quendam cõtractum in quo fuit le
sus nec fuit 3questus in vita sua:sed post eius mortẽ fili⁹ eius
qui similiter erat miles:⁊ absens volebat restitui tã ꝑpter ab
sentiam patris ꝙ̃ propriam ⁊ dicitur hic ꝙ nõ potest maxime:
qr pater nõ fuit cõquestus certe etiã si 3questus fuisset non de
buisset audiri:qr nõ videꝫ lesus sui facilitate cũ eẽt maior nec
ꝑpter absentiã:qr potuisset abstinere a 3hẽdo si voluisset fuit
ergo lesus sui culpa.ergo ⁊c.vt in regu.dãnũ.de re iud.lib. vj.

2 ☞ Milites nostri tpis qui nõ occupantur pro repu.sed va-
dunt per plateas ⁊ propria negocia gerunt ⁊ honoranꝫ in ses
sionibus ꝙ non habeant priuilegia militum.

1 **Sancimus.** ¶ †Milites non hñt priuile-
gium nisi ꝑ tpe quo sunt in ex
2 peditione reipublice.h.d. †⁊ iđ dicũt doc.per hãc.l.ꝙ
milites nostri temporis qui nõ occupantur pro republica:sed
vadunt per plateas ⁊ propria negocia gerunt ⁊ honorãtur in
b sessionibus non habent priuilegia militũ[b] vt etiam not.in.l.
j.§.de iuris ⁊ facti igno.sed si ciuitas propria haberet guerrã
⁊ ipse staret ad stipẽdia ciuitatis sicut alij stipẽdiarij:videꝫ ꝙ
debeãt habere priuilegia in sua ciuitate sicut habebãt milites
romani qui stabant in expeditiõe militari ꝓ re publica ⁊ tñ
habebãt stipendia:⁊ nõ solũ milites imo etiã quinq3 hoĩes ar
morũ q starẽt ad stipẽdia ciuitatis potius inspiciꝫ actus mili
taris ꝙ̃ singulũ:olim enim romani nõ mittebãt ciues suos ni
si essent milites qui iurabãt pro republica non euitare mortẽ
vt not.in.l.pe.qui.ex cau.ma.hodie non est in vsu qđ omnes
armigeri sint milites: dicitur ergo hic ꝙ milites non habẽt
priuilegium militare vt possint restitui in integrũ.

¶ De vxoribus militũ vel eorũ q reipu.cã absunt. Rubri.

2 ☞ Vxor inuita an cogaꝫ seq maritũ q̃cũq3 loco ierit ꝙ non.
Famuli quos milites secum ducũt de patria propria an mereã
tur restitutionem sicut ipsi milites.
Quid de chirurgicis quos secum ducunt.
3 Petens restitutionẽ aduersus venditionem rei sue vel aduer
sus ꝑscriptionẽ necesse hꝫ ostẽdere ꝙ illa res sit sua vt rescin-
datur venditio vel prescriptio ⁊ qualiter hoc intelligatur.

Temporalibus. ¶ Non solum
milites qui le
dunꝫ tpe quo sunt absentes ꝓ republica resti
tuunꝫ in integ.imo ẽt vxores eorũ q̃ ipsos se-
cute sunt ⁊ in absentia sunt lese dũmõ ostẽdãt
iteresse suũ:⁊ restituãt qđ i earũ vtilitatẽ fuit
1 3uersum.h.d.ambe ille.ll. ¶ †Op.ꝙ nõ restituaꝫ vxor: qr ma-
le fecit sequi maritũ:⁊ ẽt ipse marit⁹ male fecit ipsam ducere:
⁊ dꝫ ex hoc puniri:vt.l.obseruare.ff.de offi.procon. circa prin.
ergo nõ debet cõsequi premiũ ex eo quo mereꝫ penã.l.siue he-
reditaria.ff.de neg.gest.dicũt doc.ꝙ illud eẽt verum qñ fuisset
absfuturus modico tempore nã tunc non debet vxorẽ ducere:
2 secus qñ longo tẽpore.⁊ ita intelligunt hic. †An aũt vxor in-
c uita[c] cogatur sequi maritũ quocũq3 ierit.doct.dicũt ꝙ non:⁊
ad hoc not.i.l.si liberti liberteq3.ff.de oper.lib.Sed queritur
de alijs famulis quos milites secum ducũt de patria propria
an merenꝫ restitutionẽ sicut ipsi milites:dic ꝙ si ducũt secum
medicos maxime chirurgicos qr sunt necessarij propter vul-
nera merenꝫ idẽ priuilegiũ.vt.ff.q.ex cau.ma.l.iter eos.§.mi-
litum medici.secus in alijs famulis qui vadũt spõte ⁊ sponte
possunt recedere ꝫm Jac.de ra.vt.d.l.iter eos.§.j.nec ob.§.de
episc.⁊ cle.l.j.qr aliud in clericis vt nõ defraudenꝫ seruitio: ⁊
possint vacare ad diuina.vt i.l.j.de epi.⁊ cle.Pe.dicit ꝙ lꝫ fa-
muli militũ nõ restituãtur tanꝙ̃ absentes ex causa probabili
inter que tñ differentia est:vt no.in.l.fi.ff.de resti.in integrum.
3 ¶ †Et no.i.l.ij.ibi:dũ dicit ad se peruenire monstrauit ꝙ pe-
tens restitutionẽ aduersus venditionẽ rei sue vel aduersus ꝑ
scriptionem necesse habet ostendere ꝙ illa res sit sua.vt rescin-
datur vẽditio vel prescriptio hoc qualiter intelligatur dic vt
dixi in.l.qđ tẽpore.nã si absens fuisset lesus in possessione ⁊ in
prescriptione:qr ipso absente fuisset ꝑ aliũ capta possessio nõ
haberet necesse ꝓbare dominiũ:sed solam possessionẽ.vt in.l.
pretor.§.itẽ ei.quibus ex cau.maio.sꝫ si possessio fuisset capta
ante absentiam ⁊ in absentia fuisset cõpleta vsucapio vel pre-
scriptio tũc cum peteret restitutionẽ vt rescindatur vsucapio
vel prescriptio non vt restituaꝫ res habet necesse probare sum
marie ꝙ illa res erat sua nõ plenarie.qr istud iudicium est pre-
paratorium ad rescissoriam actionẽ:ideo sufficit plenaria pro
batio.vt.ff.ad exhibẽ.l.iij.§.ibidẽ.⁊.l.thesaurus.postea vero
cum agiꝫ rescissoria necesse habet probare plene de dominio
pretorio.i.ꝙ habebat ante prescriptionẽ quo facto apparebit
qđ nunc habet vtile.⁊ dic vt ibi per Cy. ¶ Vltimo illa.l.ij.in
ver.sed qr.reputatur aliquantulum difficilis ꝑpter glos.⁊ ꝓ
pter hoc ꝙ hic diciꝫ ꝙ ista mulier habet necesse cum petit rem
suam vẽditã prehabita restitutione restituere pretium solutũ
per emptorẽ:qr hoc videꝫ contra.l.si mancipium.j.de rei ven.
Breuiter dic qđ hoc fuit cõuersum in suam vtilitatem.Sed
qualiter potest hoc procedere.Respondeo si fuit vendita per
creditorẽ suum.vt in tit.precedẽti.l.si cum militaribus.vel si
ꝑ procuratorem suum generalẽ cuius mandatum non extẽde
batur vt posset vẽdere tamẽ vẽdidit ⁊ pretium in vtilitatem
eius conuertit:sed si quidam tertius nõ nomine mulieris sed
proprio. et tanꝙ̃ ipse esset dominus vẽdidisset non converte
ret pretium in vtilitatem mulieris:sed suam ideo nõ tenetur
mulier restituere.Et ita loquiꝫ cõtrarium:⁊ ita intelligit.gl.
mag.ibi:vt si ꝓcurator generalis ⁊c.Et dicit Bal.ꝙ audiuit
a Barto.

a ¶ Priuilegiat⁹. Adde bar.i.l.ve rũ.i.§.itẽ q̃riꝫ.ff.đ mio. bal.i.l.ij. C.de ꝑui.fisci.ab ba. in.c.i ꝑñtia. de ꝓba.i.xv.col.

b ¶ Militũ. adđ bar.i.l.ex eo.ff.đ test.mil.l. vetera ni.ff.ad le. fal.l. ij.C.neg. ne mil. li.xij.⁊ isti, de te- sta.mil.i ꝑn.per Spe.i tit.đ ꝓcu. §.j.v.ꝙ ẽ miles. ⁊ i tit.de accu. §. j.v.itẽ excipiꝫ la- tissime ꝑ alex.de imo.i.l. cẽturio. co.iiij.vſ. vlti.ff. de vulg.⁊ pupil. Fran.cur.

c ¶ Vxor inita.ad de gl.i.c.vnaq̃q3 xiij.q.ij.Cy.i.l.li berte.C.de oper. li.gui.de cu.in.l. obseruare.i.§.ꝓ ficisci.đ off. ꝓcõ. Bar.i.l.meuia.i §.j.ff.đ ãnu. leg. doc.⁊ ibi car.ale xã.i capi.de illis desponsa.

BIU Cujas

a Bar.illam glos.esse notandam ad hoc nō solū quādo aliqs vendit rem meā tanq̄ suā tribuit titulū emptori:ꝛ dat causaz vsucapiendi vel prescribendi quo casu loquit̄ ti. pro emptore sed etiā si aliquis meo nomine asserat se mandatū habere cuz nō haberet vēdidit nō eñ trāsfert dñiū sed transfert vsucapiē di condictionē ꝛ ideo dicebat q̄ si executores vltime volūtatis vendunt rem hereditariā cum tamen non haberent mādatuz ad hoc emptor ex illo titulo pōt vsucapere vel p̄scribere. Certe istud est verissimū.necvidetur mihi ita mirabile sicut Bal. dicit q̄ de hoc est casus.l. quem ipse non alle.ff.man.l.mandatum distrahendorum.sed quando haberet mandatum transfert dominium nec esset necessaria prescriptio.

¶De temporibus in integrum resti.tam minorū aliarumq̄ personarum q̄ heredum eorum. Rubrica.

1 In his. †Tps restitutiōis petēde nō currit durante minori etate nec ēt durāte tpe absentie cā reipublice ꝛ si absentia cōiūgat cuz minori etate in psonā eiusdē vel diuersorū:vt heredū īcipit currere nisi cōplete minori etate.ꝛ illo reuerso.h.d.ista l.cū tribus sequētib⁹ vsq̄ ad.l.ea que. ¶Et no.q̄.l.j.iij.ꝛ.iiij.loquūtur qñ ī psona eiusdē supuenit cā noua.s.absentia.l.aūt sēda loqtur qñ ī psona heredis q̄ defunct⁹ fuerat minor:ꝛ trāsmisit bñficiū restitutiōis ad heredē q erat minor vel absens.Mā nō currit sibi nisi post reuersionē: ꝛ est speciale in hoc tpe q̄ dat ad restitutionē petēdā q̄ erat olī annus hodie quadriēniū q̄ etiā olim nō currebat minori ꝛ q̄ nec olim nec hodie currit absenti causa reipublice:quia si curreret restitueretur ꝛ sic daretur restitutio ad restituendum ꝛ esset quidam circuitus ꝛ hic.ꝛ.l.interdū.ff.de mino.alia vero tempora currebant olim minori.hodie vero nō vt in.l.fi. s. in quibus causis absenti non currebant olim ꝛ hodie currūt q̄ per illā.l.nihil in absentibus innouatur ꝛ per predicta patent declarate omnes glo.si bene inspiciantur.

2 ☞Rescriptum ad lites nō prodest quousq̄ sit presentatum ꝛ potest impetrans illi renuntiare ꝛ ipsuz lacerare inuito iudice ꝛ aduersario ante presentationem non post.

3 Rescriptum gratiosum potest prodesse ante presentationem.

4 Etas tarata per rescriptum an habeatur pro legitima etate p omnia ꝛ quid si taxatur per statutum.

Tempus petende restitutionis in integrū quantū sit hodie.

1 Atque. †Tempus restitutionis petēde incipit currere ei qui veniā etatis impetrauit post q̄ impetrationem intimauit iudici ꝛ iudex eam approbauit ꝛ administrationem rerum suarum sibi commisit nō ante non tamen finitur quousq̄ vere compleuit.xxv.annum.h.d.notabiliter vsq̄ ad.§. si quando.

2 ¶†No.fm bal.nō prodesse rescriptū quousq̄ sit representatū ideo Spec.facit titulum de rescripti presentatione hic in rescripto ad lites.nam ante presentationem iudex delegatus ex eo non consequitur iurisdictionē vel saltem exercitiū ideo impetrans potest illi renūtiare ꝛ ipsum lacerare inuito iudice ꝛ ēt aduersario post q̄ vero fuit presentatum secus quia effectū est cōmune cum iudice ꝛ parte.ita no.Inn.elegāter in.c.ex cōquestione.de resti.spo.ꝛ vide in Spec.ti.de cōpetēti iud.adi.§.pe.

3 circa fi.†rescriptū vero gratiosum bene pōt prodesse ante presentationē.nā si quis impetrauit beneficiū lz nōdū p̄sentauerit si alius postea impetret non vz scēa impetratio tanq̄ facta

a in beneficio nō vacante q̄ in hoc inspicitur tps date[a] non presentationis.vt in.c.tibiq̄.de rescrip.lib.vj. cōcessio vero venie etatis partim sapit gratiā q̄ cōcedit administrationē quā nō habebat ꝛ partim sapit naturā rescripti ad lites quo ad gesta p eum post impetrationē cū alijs vt denegaret restitutio in integrum tanq̄ maiori ꝛ ideo in preiudiciū aliorū nō vī sortiri effectū seu quo ad alios in preiudiciū sui quousq̄ fuerit p̄sentatū vt hic.nā ꝛ ante presentationē habet̄ pro minore:ꝛ de gestis interim posset restitutionē petere vt hic no.glo.ꝛ in.l.j.s.

4 de bis qui ve.eta.impet. ¶†Jtē per istū tex.in ver.ita tñ vide

b tur dicendum q̄ statutum dicat q̄ etas.xxv.an. [b]habetur p legitima etate ꝛ ante illam etatem aliquis cōtraxerit ꝛ fuerit lesus tempus in integrum restitutionis petēde incipit currere post cōpletū.xvij.ꝛ nō finitur quousq̄ cōpleuerit. xxv. licet de gestis post.xviij.nō possit petere restitutionē.ꝛ ita semel de facto consultus florentie dicebā per hunc tex.ꝛ vide que no.in addi.Spec.in tit.de resti.in īteg.§.j.in addi.que incipit saluo quod dicitur in secūda parte.Spec.ꝛ sic durabat per.vij. licet olim esset annus vtilis ꝛ hodie quadriennium quādo inciperet currere post.xxv.tenemenți nisi dicamus.Aliud dicit̄ esse qñ per moduz legis vel statuti taxatur etas:ꝛ tūc per omnia habeatur pro legitima etate.Aliud quando p speciale rescriptū ad quod vide q̄ no.Bal.in aut.si captiui.s.de epis.ꝛ cle. illa tamē lex satisfaciat ad iuuandū minorē. ¶Jn gloss.sup verb. intimata.in fi.ibi:in.l.j.Solu.illa.l.limitatur fm illam vt ibi no.in glo.j. ¶Jn glo.que incipit.l.dicere.in fi.ibi demū completis.xxv.annis.dic prima verior fm doc.vt incipiat currere post insinuationē venie:sed non exciperet tempus quousq̄ cōpleuit.xxv.annos.

2 ☞Si minor.xx.annis existens in etate.xx.annorū cōtraxit ꝛ fuit lesus:ꝛ sic tps restitutionis petende si viueret inciperet sibi currere post quīq̄ annos tamen si moriatur tunc relicto herede q̄ incipiant currere illi quinq̄ anni contra heredez qui est minor:ꝛ quid si erat maior.ꝛ nu.6.

3 Quid si ille minor decessit in etate. xxvj. annorū.ꝛ sic de quadriēnio restabāt tres anni quos transmittit an illi currāt durante minori etate heredis.ꝛ quid si successit maior.ꝛ nu.6.

4 Prescriptio semel inchoata:quando desinat currere:ꝛ postea excitetur.

5 Prescriptio inchoata contra defunctum an currat iacēte hereditate.

1 Si quando. †Si minor succedat minori vel etiā maiori effecto q̄ bus competebat beneficiū restitutionis nō incipit currere succedenti quousq̄ sit effectus maior. xxv. sed ecōtra si maior succedat minori incipit currere post aditā hereditatē licet minori nō successit nō inciperet nisi post completā etatē.xxv.annorū.h.d.vsq̄ in fi.l.Et ponitur tertius casus tanq̄ dubitabilis:ꝛ omittit quartū tanq̄ indubitabilē fz glo.q̄ ex decisione predictor triū apparet clare decisio quarti.sed qualiter gloss.non declarat:vt.j.dicam. ¶Not.ex primo

2 casu †q̄ si minor.xxv.ann.existēs in etate. xx.an.ꝙtraxit ꝛ fuit lesus:ꝛ sic tempus restitutiōis petēde si viueret inciperet sibi currere post quinq̄ annos.si tamē tunc moriatur relicto herede quinq̄ an.ad quem beneficium restitutionis nō incipit heredi currere tempus nisi post.xx.an.ꝛ sic post cōpletam etatez heredis q̄ sicut quādo cum etate minori coniūgitur absentia que duratvltra etatē non incipit currere statim post etatē completam:sed post reuersionem.vt in.ll.precedētibus.ita quando cū etate defuncti cōiungitur etas heredis que vltra extēditur nō incipit currere nisi post finitam etatem heredis.vt hic.

3 ¶†Ex secūdo casu no.q̄ si minor cui competebat beneficium restitutionis factus est maior:ꝛ sic incepit currere tēpus:ꝛ cū esset.xxvj.ann.decessit ꝛ sic de quadriēnio lapsus erat annus ꝛ trāsmittit reliquos tres ānos si sibi succedat minor illi tres anni non currunt etiam durāte minori etate heredis:sed reincipiunt currere post completam etatem heredis ꝛ hec erat minor dubitatio q̄ in precedenti casu:q̄ ibi nō inceperat currere defuncto hic sic.Unde videbatur quod propter mortē non desineret continuare cursum suuz vt videmus in alīs prescriptionibus inchoatis cōtra defunctum:q̄ etiam hodie continuatur cōtra heredem minorem licet detur restitutio.vt in.l. vnica.s.si aduer.vsucap.ꝛ no.in.l.fi.s.in quib.cau.Sed breuiter aliud est in tempore restitutionis petende:quia si cōtinuaretur cursus contra heredem minorē deberet rursus restitui ex persona sua:ꝛ sic daretur restitutio ad restituendum quod esse nō debet.vt dixi in legibus precedentibus ideo ne hoc cōtingat desinit cōtinuare cursum.ꝛ interim dormit prescriptio

4 †ꝛ sic no.contra Bart.qui dicit in.l.naturaliter.ff. de vsucap. quod de iure ciuili nō reperitur quod prescriptio post q̄ fuerit inchoata desinat currere ꝛ dormiat:ꝛ postea excitetur nisi in casu.l.sicut.j.de pscrip.xxx.anno.scilicet in pscriptione. xxx. anno.inchoata contra defunctum cui successit pupillus quia durāte pupillari etate nō currit sed dormit licet de iure cano- a nico bene reperiatur in multis casibus secūdum eum certe de iure ciuili reperitur alius casus vt hic ꝛ etiam alius.j.de iure

5 delibe.l.fina.§.donec.in fin. ¶†Sed hic queritur an mortuo b illo in cuius persona ceperat cursus cōtinuet saltē iacente hereditate.videtur quod sic:q̄ hereditas iacēs representat personā defuncti.vt.l.hereditas.de acqui.re.do.sed si defunctus viueret continuaret cursum suum:ergo idem si mortuus est ꝛ eius hereditas iacet post q̄ autem fuerit adita per minorez ex tunc incipiat dormire:quia tūc hereditas nō representat personam defuncti sed heredis:q̄ est minor illud nō declarat hic glo.nec docto.in illo secundo casu.tamen dic contrariū quia si curreret iacente hereditate minor postea audiēs restituerēt in integrū tanq̄ si fuerit lesus non statim adeūdo hereditatem. ꝛ faciēdo cursum impediri:ꝛ sic daretur restitutio ad restituē

6 duz q̄ esse nō dz. ¶†Ex tertio casu no.q̄ si minor cui compe-

a ¶Tps date.ad de hoc sup data vj.lib.

b ¶Etas.xxv.an. Aldō Jo.ō ana. in rubr.de delic. pue.Bar.ꝙ.xxj. īci.illud imediū referā.i.v. col.in iij.volu.

BIU Cujas

tebat beneficiū restitutiōis. ⁊ nondū inchoauerat tps restitutionis petēde. qz erat. xx. an. Et sic debebat inchoare post quinq; annos decedat relicto herede quodā maiore iacēte hereditate ei⁹ nō incipit currere tēpus qz representat personā minoris defuncti ⁊ ille si viueret nō incipet currere ergo nec hereditati iacēti. sed post aditam hereditatē icipit statim currere ꝛz defuncto nō incepisset. qz nō inspicitur amplius etas defuncti postq̄ mortu⁹ est sed etas heredis qui est maior. ꝛz ponamus q̄ hereditas iacuisset p. vj. vel. viij. an. ⁊ ipse defunct⁹ si viueret lapsis quinq; annis inciperet sibi currere. Un eodē modo hereditati iacēti lapsis quinq; an. incipiat currere vī q̄ sic si cōsideramus dictam rationem quam etiam Bar. cōsiderat. s. qz representāt psonam defuncti. bal. determinat ꝙtrarium. ⁊ ideo reprobat dictam rationē bar. Et dicit q̄ alia est ratio quare hereditati iacenti nō incipit currere prescriptio que non inceperat currere contra defunctum. qz hereditas iacens non potest agere cum sit res inanimata ⁊ nō valēti agere de iure nō incipit prescriptio currere vt in. l. j. §. fi. de anna. excep. ⁊ hoc idē videtur de mēte glos. super hoc. §. q̄ dicit hoc esse realiter verū q̄ nulla prescriptio que nō inchoauerit ꝙtra defunctū pōt inchoare post hereditatē iacentē. ⁊ semper allegatur ista glo. cū tex. ad hoc pl⁹ dicit Bal. qō etiam si esset datus curator hereditati iacēti q̄ posset agere pro ea adhuc putat idem postq̄ non pōt agere pro se qō tene mēti perpetuo.

¶ Restat quartus casus qui nō ponit in tex. quādo minori effecto maiori ꝙtra quē ceperat tēpus currere cucurrerat: ponamus p annū successit maior dicit glos. q̄ iste casus est indubitabilis: sed certe imo videtur indubitabilis cum illud residuū temporis currat iacēte hereditate: ⁊ videtur q̄ sic postq̄ erat inchoata prescriptio contra defunctum. vt in. gl. j. huius §. in contrarium. qz heres potest habere iustam causam differendi conditionem ⁊ propter illam causam restitueretur adversus cursum. ⁊ sic daretur restitutio ad restituēdum. breuiter super hoc dicūt doc. q̄ si haberet iustam causam hoc esset verum secus si sine causa distulit ad rem quia non restitueret ⁊ sic cessabit inconueniens. Sm Spe. ⁊ Ly.

1 **Si minor.** ¶ Ista aut. est mere positiua ⁊ dicit aliqua nō fundatur in aliqua rōne nec forte in fauore dotis: ⁊ dicit Bal. q̄ ꝙmunitas vnius parue ville nō fecisset istā aut. in qua nō sunt nisi rustici: ⁊ vult q̄ tēpus prefixum ad proponendam querelam nō numerate dotis aliquādo illa querela competit minori. xij. an. licet in maiore alia tempora statuant ⁊ q̄ dictū tēpus incipiat currere minori quod est speciale cuz regulariter sit contrarium vt in. l. fi. §. in quibus ꝛau. ⁊ q̄ inciat a tēpore quo fuit habilis ad contrahendū matrimoniū etiā si mrimoniū sit cōtractū post ⁊ etiaz confessio fuerit post ea facta ⁊ sic a principio quintidecimi anni ꝛz facta fuerit confessio īfra vigesimū quod est mirabile incipiat currere tēpus anteq̄ incipiat cōpetere executio. nā si in. xx. an. ꝙtrarisset matrimoniū ⁊ fuit cōfessus se recepisse dotem poterit opponere exceptionē vsq; ad. xxvj. cōpletum quoniam a princip. xv. an. quo incepit esse habilis vsq; ad completum. xxvj. sunt. xij. an. ⁊ ēt vult q̄ si interim moriatur heres eius si est maior nō habeat nisi annū ꝛz defuncto superesset etiā longe plus ⁊ qō currat durante minori etate ipsius. h. d. Sm cōmunē intellectum sed alij intelligebāt q̄sti. xij. anni inciperēt currere post. xxv. an. ⁊ sic vsq; ad. xxvj. posset illam exceptionē opponere q̄ videt absurdū. Ideo gl. ⁊ doc. nō tenent qz illud nō esset fauor dotis: qz dicta exceptio tāto tēpore duraret: sed pot⁹ esset cōtra dotē. Et illa aut. noluit ꝙsiderare fauorē dotis. nō loquit ergo de illa aut. de materia ti. s. de tpe qō dat ad restitutionē petendā: sed de alio quod datur ad proponendū exceptionē sed quia statuit aliqua specialia ī personam heredis que nō erant in personā defuncti: ideo Guarnerius posuit eā hic ne sciens vbi cōgruētius posset ponere cū ibi loquatur de simili materia vel dic q̄ loquit de tēpore restōnis petēde aduersus cursum tpis prefixi ad proponēdū querelā nō numerate dotis que nō fuerat proposita infra tps alias a iure prefixū. j. de dote cau. nō nume. ⁊ hoc innuit principiū in verbo restituit.

2 ☞ Dilatio ad probandū debet dari petenti. ⁊ an possit dari non petenti.

3 Quod debeat dari cā cognita. ⁊ sic sedēte iudice p tribunali. An valeant probationes facte non data dilatione.

4 Si non sunt date dilationes nec facte probationes an possit peruenire ad sniam diffinitiuam ita q̄ valeat.

5 Non est dāda dilatio actori qñ petit maiorem q̄ sit terminus instantie vel infra quem debet causa expediri.

6 Si defendo cām in qua datur quadriēniū ad inchoandā ⁊ fluēdam cām restitutiōis an possit protelari per iudicē ad instantiam rei cui nihil poterat imputari.

7 Tps prefixū iurisditcioniyt si cōmittatur cā terminānda infra annū non pōt prorogari per petitionē dilationis ab vna parte sed de cōi consensu partiū potest prorogari ad maius tempus. ⁊ debet esse consensus expressus ⁊ anteq̄ finiatur.

8 Dilatiōes iudiciales ꝛz date vni tm̄ pti sūt cōes cū altera pte. Si iudex dedit sniam sub ꝙditione pbatoria si iuraueris vel pbabis. sicut post sniam tu potes facere pbationes ad sniam validandā ⁊ purificandā. an ita ⁊ ego ad ipsaz impugnādā.

9 Minor si restituat aduersus lapsum dilationis vt possit pbare similiter ⁊ aduersa pars poterit probare etiaz si fuit publicatus processus ⁊ dicta testificata.
Si actor renuntiauit allegationibus ⁊ probationibus ⁊ reus postea petat dilationez ad probandū. ⁊ fuit sibi data. an actor qui renuntiauit possit probare infra illam.

10 Si pars cui fuit data dilatio ei renuntiet an ista renuntiatio nocebit alteri parti.

1 **Extende.** ¶ Si infra terminū quo debet lis finiri super causa restitutiōis petatur dilatio ad probandum que terminum nō excedat dāda est si vero excedat nō est danda actori petēti sed sibi imputatur cur tm̄ distulit reo vero bene datur si sibi nō potest imputari. tamen si detur reo ⁊ actor potest ea
2 vti. hoc dicit ista singularis ⁊ vtilis. l. valde enim no. ¶ q̄ dilatio ad probandum debet dari petenti. ꝛz an possit dari nō petenti. rūdeo ad petitionem alterius partis petētis dari potest tam presenti q̄ absenti. vt in. l. ad peremptorium. ff. de iudi. ⁊ si datur absenti debet notificari. alias ipsuz non artat. p. l. ñ. j. vbi in rem act. ⁊ quod not. in. l. labeo. ff. de iureiur. sed si null⁹ petit an iudex ex officio suo dare possit. dic vt not. p Bar. §. vt que de. aduo. partiuz. l. vnica. que dicit qō si ambe partes sunt presentes potest si vult causam expedire per. l. properandum. post prin. j. de iudi. sed si vult: ⁊ altera pars est absens non debet illi dari nisi ad postulationez alterius partis presentis: ⁊ econuerso si vult dari presenti ⁊ non petenti neutro postulante pro absente. hoc Barto. non tangit. sed spe. in tit. de dila. §.
3 nunc videamus. in principio. in fi. notabiliter loquit. ¶ Item no. in versiculo causis cog. q̄ etiaz illa dilatio debet dari causa cognita ideo non potest dari a iudice procedente sed sedēte pro tribunali. vt j. de dila. l. a procedēte. ⁊ adhibetur modica cause cognitio in prima dilatione que vertitur circa ea que dicuntur in. l. j. j. de dila. imo de ratione temporis secundū qualitatem negocij ⁊ distantiam locorum. Sed an valeant probationes facte non data dilatione. Spe. in titulo de dila. §. videduz querit ⁊ nō soluit. videtur quod sic per. l. in crimine. ff. de
4 adulte. de hoc dic vt in. l. fina. ff. de feriis. ¶ Item si non sunt date dilationes nec facte probationes an possit peruenire ad sententiā diffinitiuam ita quod valeat videtur q̄ nō tanq̄ de causa non videatur cognituz: ⁊ sic dumtarat possit peruenire ad interlocutoriam ab obseruatiōe iudicij per. l. properandū. §. ⁊ si quidem. j. de iudi. Breuiter si iurisdictio vel potestas iudicandi habebat certum terminū vt qz causa fuit delegata alicui, vt deberetur expediri infra mēsem vel factū cōpromissuz. ⁊ tunc terminus appositus iurisdictiōi habetur pro dilatiōe data ad probandū: ⁊ si actor infra terminū nō facit suas pbationes reus pōt absolui diffinitiue. vt not. imo. in. c. sup co. de appel. ⁊ bar. in. l. si de meis. §. fi. cū. l. seq. ff. de arbi. ⁊ ī. l. admonēdi. post prin. de iureiu. sed si iurisdictio nō habeat certū terminū secus per rationē supra tactā. ⁊ per no. in. §. si quidē. iunctis his que no. ī. l. platā. j. de sen. q̄ nō valeat diffinitiua lata causa nō cognita. Fallit in casu huius. l. qñ actor petit dilationem transcendentem terminuz instātie que fuit sibi denegata per id qō ōr in vers. sivero. nā reus tūc pōt absolui diffinitiue
5 ⁊ tm̄ nulla dilatio fuit data. q̄ est notādum Sm Bal. ¶ Ulterius in ver. si vero. no. non esse dandā dilationē actori quādo petit maiorē q̄ sit terminus instantie infra quā debet causa expediri per rationez hic positā in ter. certe etiā si nō esset maior si tamē infra id qō restabat ad instātiaz cām nō expediri. vt qz erant dies feriati idē esset dicēdum cū sit eadem ratio. vtrūq; tamē dictuz procedit quādo actori potest imputari cur se artauit vt qz potuit inchoare causaz in prin. quadriennij: ⁊ ipse distulit per tres annos sperans infra annū facere causaz expediri. ⁊ postea petebat dilationē transcendentē annū vltimū. Illā imputat ei qui se artauit. ⁊ ī. l. ñ. §. si quid in iudicio. ff. si quis cau. sed si se nō artauit. qz incipit in prin. quadriennij. ⁊ ꝓpter cauillationes rei opponētis exceptionē vel contra libellū vel cōtra personā. ⁊ appellātis ab interlocutoriis negociū fuit dilatū vnde cū peruenit postea ad dilationes pbatorias necesse ꝛz petere dilationē trāscendētē quadriēniū an sibi sit dāda gl. ij. q̄ est hic sup verbo qōq; innuit q̄ nō. dum dicit q̄ duo sunt

necessaria

necessaria ad hoc vt excludatur a petitione si incipiatur ,a prio
l. qd̄ si artauit ꝛ ꝙ dilatio petita trāscēdat tempus quasi dicat
si incipias ab hoc vltimo sufficit. vt primū non est necessariu3
ergo etiam si se nō artauit ex quo tn̄ transcendit tempus non
est dāda. Tu dic cōtra. p. l. intra vtile. ff. de mino. vbi est casus
ꝛ per. l. si tamen ipse. ꝛ. l. quinquaginta. ff. de accu. tuto. ꝛ per. l.
fi. cum ibi no. per Cy. ̄j. de adul. ꝛ eadē ratione dicunt doct. qd̄
si actor fecit suas probatiōes debito tempore siue reus se arta
uit siue non. reus aūt opposuit exceptiones contra quas actor
dedit replicationes ad quas probandas necessaria est dilatio
transcendens terminum: q2 illa est dāda: q2 non potest impu-
tari actori cur non diuinauit de exceptionibus dādis per eu3.
Ego puto qd̄ si se non artauit inchoando illud sit veru3: sed si
se artauit l3 fecerit suas probationes cōgruo tempore non est
danda dilatio ad probādas replicationes vltra terminu3 in-
stātie si exceptiones date per reum sunt f̄m natura3 cause ꝛ sic
de illis poterat cogitare: secus si essent penitus extranee: de q-
bus verisimiliter nō potuit cogitare ꝛ hoc totum relinquitur
arbitrio iudicis. ꝛ adde ad illum tex. l. si quādo. ̄j. de dila. vbi
ponitur eade3 ratio quare magis denegatur dilatio actori q̄
reo: ꝛ facit. l. fi. ff. de ferijs. vbi reus est magis priuilegiatus q̄
actor in dilationibus dandis quia dātur plures reo q̄ actori.
6 ¶ †Vlterius not. in versi. quod si defensio casum in quo qua-
driennium datum ad inchoandam ꝛ finiendam causam resti
tutionis pōt ꝓtelari per iudicem ꝛ instantiā rei cui nihil po-
terat imputari. ꝛ dicit glo. in. l. seq. ꝙ illud est: ideo q2 illud tē
pus quadriennij prefigitur fauore rei. Ideo ad ipsius rei sti-
pulationē pōt protelari. Ego puto ꝙ nō nisi cū petit dilatio-
nem necessariā transcendentē terminū: sed si solū ꝯsentiret qd̄
posset cā expediri post quadriēnium dubito an hoc posset fie-
ri. nam Bal. hic dicit ꝙ sentētia lata post quadriēniū ipso iu-
re nō valet etiā reo sciente ꝛ patiente sicut nec valet sn̄ia iudi-
cis appellatiōis lata post lapsum fatalium: ꝛ sic postq̄ appel-
latio est deserta. vt in cle. si appellatione. de appel. Tēpus triē
nij prefixum instantie cause principaliter censetur prefixū ob
publicā vtilitatem: ꝛ in illo non est dubium ꝙ etiam de cōsen
su partium prorogari non potest: vt no. in. l. properandū. ̄j. de
iudi. q2 per lapsum illius tēporis l3 pereat instātia non tamē
perit ius: hic secus: sicut hic instātia cause appellationis tamē
illa instantia de consensu partiū pōt prorogari vt in cle. q̄ diu.
cū ibi not. extra de appel. dūmodo expresse cōsenserint vel cō-
promiserint q2 durāte compromisso dormit: Alias si sciunt ꝛ
patiunt̄ ferri sentētiam etiā si prosequant̄ causam post lapsu3
fatalium nō inducitur prorogatio. vt in. d. cle. si appellatione.
7 Idem per oīa potest dici in illo quadriēnio: qd̄ tene mēti. †tē-
pus aūt prefixu3 iurisdictioni: vt si cōmittitur causa determi-
nanda infra annum prorogari non potest per petitionē dila-
tionis ab vna parte siue sit reus siue actor fit. vt no. in. c. de cau
a sis. de offi. dele. sed de cōmuni cōsensu partiū pōt ꝓrogari[a] ad
maius tempus: debet tamē esse consensus expressus: ꝛ anteq̄
8 finiat̄. vt. l. ij. §. si iudex. ff. de iudi. ꝛ tangit̄ hic p Cy. ¶ †Vlti-
mo no. fi. huius. l. qui semper allegatur ꝙ dilationes iudicia-
b les l3 date vni tm̄ parti[b] sunt cōmunes cu3 altera parte ꝛ sicut
illa cui date sunt pōt facere suas probatiōes ꝛ actus ita ꝛ alte-
ra cui non sunt date per hoc determinat Bar. in. l. admonēdi.
de iureiur. super tertia lec. ꝙ si iudex dedit pro te sentētiā sub
conditione probatoria si iuraueris vel probabis ꝙ sicut post
sentētiā tu potes facere probationes ad sententiā validādā ꝛ
purificandā: ita ꝛ ego ad ipsam impugnandā limita tn̄ vt ibi
no. per eum quē oīno vide. Per hunc ēt text. dicūt docto. ꝙ l3
actori dentur due dilationes tm̄: ꝛ reo tres. p. l. fi. ff. de ferijs. si
reo data fuit tertia poterit actor infra illam probationes face
9 re: ꝛ tamē si non fuisset data reo non fuisset dāda actori. †Itē
quod si minor restituat̄ aduersus lapsum dilationis: vt pos-
sit probare similiter: ꝛ aduersa pars poterit probare etiam si
fuit publicatus processus: ꝛ didicita testificata: circa qd̄ vide
quod no. Bar. ī. l. j. §. nūtiatio. de oper. no. nū. ante fi. Et adde
qd̄ no. in Spe. de dila. §. videndū. v. in summa. ibi dū dicit hic
aūt ꝛc. Sed qd si actor renūtiauit allegationibus ꝛ ꝓbationi
bus que renūtiatio non nocet reo vnde reus postea petit dila
tionē ad probandū. ꝛ fuit sibi data an actor q renūtiauit pos
sit probare īfra illā si dicat ꝙ renuntiauit non cedens reum
velle aliam dilationē petere. sed q2 petijt vult ea vti. respōdeo
10 nō poterit. vt no. ̄j. de iud. aut̄. iubemus. per doct. ¶ †S3 qd
si pars cui fuit data dilatio vidēs ꝙ altera pars poterat cavti
ne vtatur renuntiauit: an illa renūtiatio nocebit alteri parti:
videtur quod nō per. l. si post mortē. §. fi. ff. de cōtra tabu. vbi si
per preteritum aperitur mihi via succedendi abintestato non
pōt preteritus approbare in mei preiudicium. vt excludat me
a successione. doc. videntur dicere contrariu3 per. l. si iudex cir-
cūuento. ff. de mino. vbi minor potest renuntiare sentētie quā
habuit super restitutione in integrū ne aduersarius eius illa
vtatur: nec obs. cōtrarium: q2 beneficio quod habeo a te bene
possum vti contra alium te inuito. vt ibi: s3 cōtra te non vt. d.
l. si iudex. ꝛ in. l. amicissimos. de excu. tut. nisi renūtiares re nō
integra vt postq̄ incepi vti. argu. in. l. si pecuniam. ff. de cōdi.
ob cau. Bal. vero simpliciter tenet quod nō potes renuntiare
dilationi in mei preiudiciū: q2 postq̄ tibi data est non dicitur
res integra cu3 sit effecta communis sicut si impetrasses rescri
ptum: ꝛ ipsum presentasses contra me iudici delegato. nā nō
potes ei renuntiare me inuito. vt no. Inno. in. c. ex cōquestio-
ne. de resti. spo. l. aūt illa si iudex loquit̄ in priuilegio speciali.
nos loquimur in iure communi. ꝛ de ista questione vide om-
nino in Spe. de dila. §. videndum. ver. quid si reus.

2 ☞ Italia non est prouincia sed dn̄a prouinciarum ꝛ an pre-
dia italica sint tributaria sicut ꝛ predia prouincialia.

3 Dictio alij non facit relationem: quando resultaret absonus
intellectus.

4 Notarius creatus ab aliqua communitate vel ab aliquo do-
mino quod possit conficere instrumenta extra territoriū inter
subditos illius communitatis vel domini ꝛ rebus positis in-
fra territorium.

1 SVperuacuam. †Pro vtili anno q
olī dabatur hodie p
hanc legem datur quadrienniū ad inchoandam ꝛ
finiendam cām restitutionis in integrū qd̄ a prin-
cipio est vtile: q2 nō īcipit currere durāte minori etate vel du-
rante absentia vel alio impedimēto rōne cuius posset dari re
stitutio ne detur restitutio ad restituendū. postq̄ autē incepit
currere est cōtinuum: vt currat diebus feriatis ꝛ non feriatis
ꝛ etiā si extat aliud impedimentū rōne cuius restitutio nō da
retur. h. d. Sed si post inchoatione3 superueniret iterū absen-
tia ratione cuius posset dari restitutio adhuc tp̄s illius absen
tie deduceret̄. vt hic in gl. super verbo excipiatur. que dicit qd̄
deducitur tale tempus siue sit primum siue medium siue vlti
mum ratione qua. s̄. dixi ne ꝯtingat dari restitutionē ad resti
2 tuendū. Venio ad casum aduertite. ¶ †In tex. ibi: ꝛ alijs pro
c uincijs innuit quod italia sit prouincia.[c] ꝛ per cōsequēs quod
predia italica sint tributaria sicut ꝛ predia prouincialia gl. de
terminat cōtrarium. ̄j. sine censu ꝛ reli. l. omnes. in. d. gloss. ma
3 gna. dicens ꝙ non est prouincia sed dn̄a prouinciarū. †nec ob
stat illud verbum alijs: qd̄ est relatiuū q2 nō semper facit rela-
tionē quando resultaret absonus intellectus. vt ibi Christus
d est crucifixus. ꝛ alij duo latrones cū eo: q2 illa dictio alij:[d] non
4 importat ꝙ christ9 fuit latro. ¶ †In tex. ibi ex differētia enim.
ille tex. semper allegatur: ꝛ procedit quod hic dicitur nisi ex di
uersitate locorū resultet diuersa ratio ꝛ induco ad questionē.
e doc. dicūt ꝙ notarius creatus ab aliqua cōitate[e] vel ab aliquo
dn̄o nō pōt conficere instrumentū extra territoriū vel iurisdi-
ctionē illius cōitatis vel dn̄ij per. l. ij. ff. de offi. procō. qm̄ habet
potestatē ab īferiori a prīcipe: s3 pone qd̄ est extra territorium:
ꝛ cōficit instrumenta inter subditos illius cōitatis vel dn̄ij: ꝛ
de rebus positis infra territorium: an valebit instr̄m vr̄ ꝙ nō
inspecta decisione doc. qui dicunt ꝙ nō pōt extra territorium
cum locus vbi recepit sit extra territoriū: cōtrariū cōsului nō
est diu in ciuitate pergami: q2 penes diuersitatē locoꝝ nō sub
est diuersa ratio: sed penes personas inter quas: ꝛ penes res
de qbus cōficit instr̄m ꝛ ita d3 intelligi determinatio doct. dū
dicūt extra territoriū. i. extra personas vel res de territorio: s3
infra illas pōt in quocūq3 loco sit ipse ꝛ ēt partes ꝛ placuit cō
siliū plurib9 doc. qui se subscripserūt. ¶ In tex. ibi: finiēdāq3
litē. dic quero hic pone ꝙ in principio quadriennij fuit īcepta
lis sup restitutione ꝛ trāsiuit triēniū ꝙ nō fuit cā expedita qd̄
prefigit̄ instātie de iure cōi vel aliud tp̄s breuiter qd̄ p̄figit̄ p
statutū: an poterit postea terminari si adhuc superest satis de
quadriēnio: vr̄ ꝙ sic per illū tex. cōtrariū puto ꝙ instantia sit
perēpta: q2 p hanc. l. non deroget̄. l. properandū. cū illud qua-
driennīū nō prefigat̄ simpliciter instātie s3 iuri absoluet̄ ergo
reus ab instātia iudicij: ꝛ poterit iterū agi ꝛ infra quadriēniū
terminari. Sed quid si tp̄s instātie secūde litis transcēdat resi
duū tp̄is quadriēnij: rn̄deo nō poterit terminari nisi infra re
siduu3 tp̄is quadriēnij: ꝛ sic l3 prima instātia durauerit p triē
niū: scd̄a reincepta non pōt durare vltra annum qui restat ꝛ
istud non declaratur hic per doc. est tn̄ necessarium ad intelle
ctū huius. l. ꝛ verissimū. ꝛ qui aliter intelligit nō bene intelli-
git. glo. que sunt hic tangūt questiones que fuerunt tacte ꝛ de
clarate in. l. qd̄ tempore. ꝛ. l. j. de resti. mili. Ideo de eis dic vt
ibi dixi nec curo hic replicare q2 non expedit.

a ¶ Prorogari. ad de an prorogatio habeat locū ī spiritualib9. vid̄ ange. ī. l. cū quadā. C. d̄ iur. om. iud. Ang. ī. l. j. ī vlt. colū. ff. de iudi. car. in. c. p. ꝛ. g. ī. xiiij. q. de offi. delega.

b ¶ Parti. ad̄ soci. ī. l. qui prior. ff. de iud.

c ¶ Prouīcia. ad̄ gl. ī vb. ꝓuīcias. ī. §. hoc ꝯsiderantes. ī aut̄. vt obe. iudi. ꝓuī. colū. v.

d ¶ Dictio alij. ad̄ gl. ī aut̄. q semel. C. quō ꝛ qn̄ iud. doc. ī. c. sedes. de rescrip.

e ¶ Cōitate. adde bar. ī. l. j. C. de sū. tri. Bal. ī. l. si nō spāli. C. de testa. doc. ī. c. p venerabilē. q fi. sint legi.

¶ Quibus ex causis maiores in integrū restituunt̄. Rubri.

BIU Cujas

2 ☞ Que dicatur respublica.
3 Quando petitur restitutio aduersus sñiam nõ petitur reformatio sententie sed restauratio iudicij.
4 Forma libelli quando petitur restitutio aduersus sentẽtiam.
Omne ius potentius est in causa ꝙ in causato.

1 **Si propter.** ¶† Absens ex cã legatiõis ꝑ suo municipio restituitur aduersus sñiam latam cõtra se tempore absentie: licet proprie non
2 fuerit absens causa reipublice.h.d. † Nam respublica proprie erat apud populum romanũ vel imperium: vt not.ĩ.de iur.reipubli. ꝛ in ciuitatibus non recognoscẽtibus superiorez est apud ipsam ciuitatem vel populum eius non apud cõmunitates terrarum subditarũ: ꝛ nihilominus absentes pro negocijs taliũ terrarũ in ipsis terris ꝛ territorijs restituũtur tanꝙ absentes cã reipublice qꝛ pro republica illius cõitatis quare nõ dicitur simpliciter respublica. ¶ In text.ibi: officiũ legatiõis.s. pro tuo municipio. ¶ In tex.ibi: bonafide: secꝰ si data opera ꝛ ꝑcurata ambasiata: vt.ff.eo.l.q data. ¶ In tex.ibi: absens ꝛ indefensus. dic fuit ergo absens tẽpore quo de causa cognoscebatur ꝛ nullus pro eo defendit: sed si tẽpore cognitionis cause fuit presens sed post cõclusionẽ in cã se absentauit qꝛ tũc alie defensiones nõ poterãt fieri licet citatꝰ ad sñiam audiẽdã ad domum non cõparuerit nec aliquis pro eo nõ puto ipsum restituendũ: qꝛ nõ potest dici indefensus cũ tpe defensionis fiende fuerit p̃sens. ad hoc.ĩ.de adult.l.ꝙuis ĩdubitati.cũ ibi no.
3 ¶† In tex.ibi: ĩstauratione iudicij. Not. ꝺm Bar. ꝙ qñ petitur restitutio aduersus sñiam nõ petitur reformatio sñie: ꝛ per consequẽs nec petitur ꝙ sup negocio principali ꝓnuntietur sed petitur restauratio iudicij.i.rescissio sñie ꝛ qð reponatur ĩ eo statu in quo erat ante latã sñiam: ꝛ si fuit lesus ĩ ꝓcessu: ꝛ ꝓpter hoc fuit lata sñia qð reponatur in eo statu in quo erat ante lesionez: ꝙ dic vt dixi in.l.j.š.si aduer.liber. ꝛ patet hic dũ dicit vt ex integro defensionibus tuis vtaris qꝛ nõ fecit defensiones infra terminuz vnde restituatur sibi terminus vt eas facere possit.
4 Not.† etiã ꝺm eum formã libelli qñ petitur restitutio aduersus sñiam: qꝛ põt petere restaurationẽ lit. ꝛ vt possit vti defensionibus omissis. ¶ In tex.ibi: ĩ quo sunt q reipublice cã ꝛc. quasi dicat lz nõ fueris cã reipublice si ergo absens ꝑ suo municipio restituitur ergo ꝛ ipsuz municipiũ aduersus sñiam latã cõtra se debet restitui qꝛ omne ius potentius est in causa ꝙ in causato. vt in aut.multomagis.š.de sac.sanc.eccle. sed ille restituitur propter municipium: ergo ꝛ fortius ipsum municipium licet quidam contra. vt no.ĩ.eo.l.respublica.

2 ☞ Carceratus post conclusionẽ in causa lz citatus ad sñiam non comparuerit nec aliquis pro eo non restituetur.
3 Carceratus pro debito cum fertur sententia contra eũ existentem in carceribus an possit citari ad domũ ꝛ an valebit sñia.
4 Incarcerati quando non restituantur aduersus sñiam.
5 Quãdo in cõpromisso agitur ꝙ arbiter possit ferre sñiam p̃sentibꝰ vel ẽt absentibꝰ ptibꝰ an poterit ferri ẽt absente nõ citato.
6 Practica restitutionis quando quis leditur ex sñia arbitri.

1 **Si idcirco.** † Detentus in carceribus publicis restituitur aduersus sententiam latã contra se tempore detentionis si non fuit defensus.h.d. ꝛ iste nec est absens cã reipublice: nec põt haberi pro tali absente: qd em̃ si erat retẽtus ꝓpter debitũ suuz vel ex causa maleficij inquirẽdi: ꝛ dic eodẽ modo quo dixi in.l.precedẽti: qñ tempore defensionis fiende erat detentus ꝛ nullus eũ defendit lite nõ cõtestata cuz eo per prius aľs non valeret sentẽtia: ꝛ sic restitutio non esset necessaria: vt no.glo.š.l.proxima nõ põt fieri ipso absente in iudicio: ꝛ nul
2 lo pro eo comparente †sed si fuit carceratus post conclusionẽ in causa lz citatus ad sñiam nõ comparuit nec aliquis pro eo
3 nõ restitueretur: vt ibi dixi: qꝛ non põt dici indefensus. ¶† In glo.magna ibi hic sic fit ad domum.no.glo.qꝛ frequentius accidit ille casus qð aliquis habens litigia in curijs incarceretur pro debito. ꝛ ipso existente in carceribus fertur sentẽtia cõtra eum facta citatione ad domũ.glo.ista vult ꝙ sufficit ista citatio ꝙtum ad hoc vt sentẽtia valeat mero iure: ꝛ transeat in rẽ iudicatã multofortiꝰ si citaretur personaliter: qꝛ nuntius iret ad carceres.sed Bar.in.l.j.ff.de in ius voc.dicit ꝙ si iudex scit ipsum esse in carceribus. ꝛ sic scit ipsum non posse comparere sñia est ipso iure nulla per.l.quesitũ. cũ ibi not.ff.de re iudic. simpliciter dicit eã valere ꝛ imputet sibi q est in carceribus si nõ mittit procuratorẽ quia potest maxime si in ciuitate sit copia procuratoris ꝛ de illo casu aľs florentie vidi multũ dubitari propter istam veritatẽ Bar.cautius est vt citetur ad domum. ꝛ ita referat nuntius: ꝛ tunc non apparebit de sentẽtia iudicis: ꝛ sic habebit vt in ista gl.ſz si citaret ad carceres: ꝛ ita retulisset ꝛ fuisset ita scriptuz in actis tunc credendũ est quod iudex qui tenetur inspicere acta anteꝙ ferat sententiam.l.properandum.§.ꝛ si quidem.ꝛ.ĩ.de iudi.habuit notitiam de impedimento: ꝛ sic nõ valebit sententia: vt in primo dicto Bart. sed si de carceribus nuntius non faceret mentionez in relatione sed solum diceret se citasse in personam locũ habebit scðm
4 dictum Bar.in.d.l.is qui reus.in fi. ¶† No.etiaz quod tales restituuntur aduersus sententiaz quod intelligo nisi fuerint in culpa quare fuerint incarcerati: vt si pro eorum maleficio commisso talis namqꝫ absentia ꝛ impedimentum non meretur restitutionem. vt in.l.papinianus exuli.ff.de mino. In gloss. ibi: precessit conuentio: vt etiam vno absente ferat sententiaz.
5 ¶† No.glo.que innuit quod quando in compromisso agitur quod arbiter possit ferre sententiam presentibus vel etiã ab
a sentibus[a] vt quotidie fit poterit fieri ẽt absente non citato. ita innuit glos.aľs nõ faceret ad propositũ.s.ad solu.contrarij.de l.j.§.item cum ex edicto.que sen.sine app.resci.cõtrariũ expresse determinat Spec.in tit.de arbi.§.excipitur.ĩ fi.nam sufficit quod illud pactuz operetur: vt possit ferri sñia parte absente que si pactũ nõ fuisset ferri nõ potuisset etiã absente citato. vt ff.de arbi.l.diem proferre.§.si quis litigatorũ.non ergo debet plus operari ꝙ verba pacti patiantur: ideo cauti notarij apponunt partibus vel nõ citatis: ꝛ tunc nõ esset necessaria citatio.
6 ¶† Circa fi.glo.ibi.sed haberet exceptionem in penaz.dic no. practicam ꝙ quãdo aliquis leditur ex sñia arbitri. si talis sententia ex forma statuti nõ parit actionem nec habet efficaciaz cum etiã de iure cõmuni non pariat. vt in.l.j.ĩ.de arbi.sed impleat compromissum. ꝛ ex compromisso agitur ꝙ tunc restitutio non est petenda aduersus sententiam sed aduersus compromissum seu promissionẽ pene ꝛ ꝑ hoc faciunt ea que no. ꝑ Bar.š.vbi ꝛ apud quem.

2 ☞ Que dicatur enormis lesio.

1 **In cõtractibus.** ¶† Maiores restituuntur in contractibus ꝓpter dolũ aduersarij vel enormen lesionẽ maxime in cõtractibus bonefidei.h.d. Regulariter enim maiores ẽt absentes causa reipublice non restituũtur aduersus gesta per eos sed aduersus neglecta ꝛ omissa vt š.de restitutione militari.l.ea q a patre.hoc verũ nisi interue
2 niat dolꝰ aduersarij †vel enormis lesio[b] vt vltra dimidiã iusti
b ꝓtij: qꝛ eis tũc subuenitur aduersus gesta ꝑ eos gloss. vero.dicit quod subuenitur nõ per restitutionem in integrum que cõceditur officio iudicis nobili: sed iure actionis vel ex cõtractu si dolus incidit in cõtractu vel de dolo si dedit causam ꝛ secuta est traditio: vt illa traditio reuocetur; vel si est contractus stricti iuris qui valet mero iure etiaz si dolus dedit ei causaz: sed subuenitur ei per actionem de dolo etiam traditione nõ secuta. vt hec habentur in.l.eleganter.in princip. ꝛ.§.non soluz.ff. de dolo. ꝛ iste actiones sunt perpetue licet officiũ iudicis quo petitur restitutio sit temporale. vt.š.titu.proxi.l.finali. ꝛ secũdum hec ista lex non faceret ad ti.ideo Bar.intelligit eã vt faciat ad titu.in restitutiõe que petitur officio iudicis nobili ꝛ dicit quod debet intelligi nõ ex contractu celebrato per ipsuz maiorem nec obstat.l.qui a patre.sed de celebrato per aliũ super re ipsius maioris vt si creditor suus vendidit rem nõ bona fide. vt in.l.si cũ mili.š.de resti.mili.vel eius generalis procurator.š.de vxo.mili.l.ij.certe ille leges loquũtur in absente. de quo Bart.non perpendit sed presens aduersus tales contractus nõ restitueretur.naz aut sunt nulli si nõ interuenerũt solẽnia aut sunt irretractabiles ꝛ imputet sibi dominꝰ.in vno tamẽ casu posset procedere dictum eius scilicet si fuit in iusto errore. vt.ff.de excep.rei iudi.si mater.in princip. ꝺm vnũ sensum. ꝛ ibi omnino vide ꝑ Bar. ꝛ tũc limitaretur.d.l. ea que a patre.qð est notandũ.satis autez facit ad titu.qui loquitur de maioribus qualiter eis subuenitur qꝛ nõ soluz per restitutionem in integ.aduersus neglecta sed etiam iure actiõis aduersus gesta propter dolum aduersarij ꝛ enormez lesionem sufficit. Et vt intelligas istam glo.forma oppositionem cõtra tex. de.l.que a patre.š.de resti.mili.vbi maiores etiã absentes causa reipublice nõ restituuntur aduersus contractus celebratos per se: ꝛ iste tex.innuit contrarium ꝛ solue quod ibi loquitur de restitutione que cõceditur officio iudicis nobili ꝛ loquitur quãdo nõ interuenit dolus aduersarij vel enormis lesio vnde tũc illa non conceditur propter solam absentiam quando nõ interuenit dolus vel enormis lesio ꝛ loquitur hic de restitutiõe que cõceditur iure actionis vel de dolo: vel ex eo contractu qð qualiter procedat prosequere vt in gl.sed cõtra.quia text.dicit officio iudicis. Solu.loquitur de offi.iudicis mercenario deseruienti illi actioni nõ de nobili ꝛ ex his remanet gl. declarata.

Respublica

a ¶ Absentibꝰ. adde.l.diẽ proferre.ĩ.§.si qs ex litigatoribꝰ.ff.de arbi. secus ĩ delegato. vt in.c.cõsultationibꝰ.de offi.dele. ꝛ vid alex.ð imo.l.d.§.si qs ex litigatoribus. ꝛ Lu.ro.in suo sin.cclxix. Cur.

b ¶ Enormis lesio. add q dicatur enormis lesio vid tex.in.§.atrox.isti.de iiur.tex.ĩ.c.reuertimini ad me.xvj.q.j.gl.ĩ v.sanguinis. ꝛ ibi doc.ĩ.c.cũ illorũ.ð sen.ex cõ.gl.in vb.effundẽdis.ĩ cle.ne romani.ð ele. ꝛ q dicatur enormis lesio ĩ ꝓposito per Alex.de imo ĩ cõsi.xlvj.col.iij.ver.sed ita. ꝛ ĩ ꝯsi.seq.col.iij.v. ꝛ nimis magna.ĩ.j.vol.et in ꝯsi.cij.co.iij.v. ꝛ de dolo.ĩ.ij.volu.Fran.cur.

BIU Cujas

Respublica.

¶ Nō expedit summare propter eius breuitatem. ⁊ idez in ecclesia: vt in gl. ⁊ text. sunt infiniti de iure canonico quid in fisco. nam differentia est inter fiscū et
1 rempublicam vt plene not. ī. de iure fis. super ru. ¶ † Nā fiscus est camera rei publice continens cōmoda pecuniaria: sed res
a publica a consistit etiam in aliis commodis ⁊ sic in plus se habet breuiter fiscus restituitur aduersus sententiam latam contra se. vt. ī. de sen. aduer. fisc. latis. in rubro ⁊ nigro: sed qđ restituatur aduersus contractus celebratos per suos officiales vel aduersus prescriptiones que cucurrerunt cōtra fiscum nō bene reperitur: sed respublica restituitur aduersus omnem lesionem. per hanc legē quā glo. tamē intelligit in republica romanorum ⁊ dicit idem esse in republica aliarū ciuitatum nō castrorum vel villarū. Alii nō faciūt differentiā inter ciuitatē ⁊ castra: sed an sint magne cōmunitates que non cōgregantur omnes pro singulis agēdis: sed habēt suos administratores vt priores vel consiliarios ⁊ in illis habet locū ista lex per rationem hic assignatā in glo. qꝛ sicut minores regunt᷑ per suos administratores: ⁊ respublica: ideo equiparat᷑ minoribus. Si vero sint parue vniuersitates que cōgregantur: omnes in negociis agendis tunc nō restituātur. ⁊ eadem ratione alie vniuersitates q̄ castrorum ciuitatum vel villarū que semper congregantur in negociis preiudicialibus ⁊ nō regunt᷑ per alios iste non equiparant᷑ minoribus nec restituuntur s̄m Jac. bu. ⁊ Bar. sed Bal. dicit se putare qđ vniuersitates castrorum vel villarum siue sint magne siue parue: qꝛ in eis sunt multe psone que nō congregantur in vniuersitate ⁊ mulieres infantes ⁊ minores quibus nō debet fieri preiudicium. ⁊ istam partez tenet Joā. an. in addi. Spe. tanq̄ equiorē in titu. de resti. in integ. ⁊ incipit currere quadriennium a die lesionis: qꝛ non sperantur effici maiores sicut hodie determinatuz est in ecclesia. in. c. j. de rescrip. lib. vj.

2 ☞ Filius captus ab hostibus cū patre ⁊ matre si illis ibi defunctis reuersus est qualiter beneficio legis cornelie q̄ fingit eos fuisse mortuos p̄ma hora captiuitatis ⁊ sic liberos ⁊ postliminii quod fingit filium reuersum nunq̄ fuisse captum consequatur eorum hereditatem ⁊ etiam alienata vel prescripta tempore captiuitatis ⁊ nu. 5.

3 Qualiter potest ipse tanq̄ heres habere restitutionem que nunq̄ competiit defuncto.

4 Actio que datur huic reuerso an sit illa vtiliter rescissoria que solet dari ad restitutionem in integrū de qua in. l. in honorariis. §. sed cum rescissa. ff. de act. ⁊ obli. ⁊ nu. 5.

5 An hodie duret quadriennio.

1 **Si ab hostibus.** ¶ † Restitutione habita cōpetit vtilis rescissoria q̄ anno finitur. h. d. s̄m Bar. ⁊ habet glo. difficilem: ⁊ ēt difficilē materiā ⁊ obfuscatā s̄m eū de natura istius rescissorie: de qua plene hic per Cy. qui vtitur multis verbis ⁊ satis tediosis recitando repeti. pe. que rescissoria habetur in. l. i bonorariis. §. sed cuz rescissa. ff. de act. ⁊
2 oblig. ¶ † In text. ibi: defunctis dic capias verbum reuersus ꝙ est. ī. de ꝯsti. pec. sic ꝙ tu defunctis illis reuersus q̄siuisti successiones eorū beneficio. l. cornelie. que fingit illos fuisse mortuos prima hora captiuitatis ⁊ sic liberos: vt p cōsequēs potuisset habere hereditatē: nā inspecta veritate mortui sunt serui: ⁊ sic non possunt habere heredē. vt. ī. cōia de succes. l. seruus sed adhuc istud nō sufficit. Nam ille querēs etiā fuit captus ⁊ sic seruus vñ tpe quo illi finguntur mortui nō potuit sibi deferri successio illorum sed fuit delata aliis veniētibus abintestato ꝑpter hoc glo. supplet ⁊ beneficio postliminii cōcurrentis cum beneficio. l. cornelie. qꝛ ille reuersus fingit᷑ nunq̄ fuisse captꝰ ⁊ sic fuisse liber tēpore delate successionis. inspecta ergo veritate nō potuisset ille successionē illorum petere sed inspecta duplici fictiōe potuit querere ⁊ supple hic ꝙ ille reuersus ⁊ factus heres illorum repetit bona que quondam fuerūt patris ⁊ matris alienata ⁊ vsucapta vel prescripta tpe captiuitatis vñ quesiuit quo remedio possit ea recuperare. imperator s̄m vnum intellectum ⁊ veraz lectu. primā presupponit quod ille possit petere restitutionem ad rescindendum vsucapionē vel prescriptionē qua restitutione cōcessa: lꝫ de hoc in tex. non fiat mentio dicit ipsum habere vtilē actionē que solet dare in integrum restitutionē que prius erat directa ⁊ durat anno p quam si agat intra annum poterit vēdicare ⁊ recuperare res.
3 Sed † qualiter potest ipse tanq̄ heres habere restitutionem q̄ nunq̄ competiit defuncto. nā aut inspicimus veritatē: ⁊ tunc illi erant s̄m tempus quo fuerūt res vsucapte vel prescripte. vnde nō cōpetit eis beneficiū restitutionis: tñ qꝛ serui qui nō
b sunt capaces b eorū que sunt de iure ciuili. vt ī. l. quod attinet de regu. iur. Aut inspicimꝰ fictionē que facit eos videri mortuos tpe captiuitatis: ⁊ tunc illo tempore nondū erāt res vsucapte vel prescripte ⁊ sic nō cōpetebat eis restitutio nec potuerunt ipsum transmittere ad filiū eoꝝ. vt. s̄. de resti. mili. l. j. ⁊ tñ iste tanq̄ heres habet beneficium: ⁊ per consequens ex psona defuncti alias nō haberet tanq̄ heres. hoc non declarant glo. nec doc. Dic qđ debemus inspicere fictionē ⁊ ꝙ illud beneficiū fuit acquisitū hereditati ipsorū nā si fingūtur mortui hora captiuitatis abinde citra fingit᷑ eorū hereditas iacuisse: et sic prescriptione cōpleta hereditate iacente fuit acquisitū beneficiū ipsi hereditati: ⁊ per hereditatē acquiritur postea heredi adeunti. Et si dicatur ꝙ contra hereditatem iacentez nō potuit incipere vsucapio vel prescriptio que nō erat cepta cōtra defunctū. vt. s̄. de temp. in īteg. resti. l. ea que. ⁊ ibi not. glo. Respondet᷑ illud procedere quando vere iacet hereditas sed hic nō vere sed ficte finguntur hereditates illoꝝ iacuisse: sed quare hereditati iacenti acquiritur beneficiū restitutionis respondeo qꝛ cuz heres cui fuerunt delate impeditur adire propter captiuitatez ⁊ interrūpere prescriptionē subest iusta causa restitutiōis ex clausula generali si qua mihi iusta cā ⁊c. vt
4 ff. eo. l. j. in fi. ¶ † In tex. ibi: exēplo vtilis actiōis. dic illud verbū exēplo reddit illā legē difficilē: ⁊ propter ipm facta est tota glo. mag. Nā innuit illud verbū ꝙ actio que datur huic reuerso nō sit illa vtilis rescissoria que solet dari ad restitutionē in inte. de qua loquitur. l. in honorariis. §. sed cuz rescissa. ff. de actio. ⁊ obli. sed sit quedā alia que datur ad exemplū illius qꝛ nihil est exēplū suiipsius sicut nullū simile est idez. l. ꝙ nerua. ⁊ ibi no. ff. depositi. ⁊ tñ non possumus videre que sit illa quā iste tex. dicit cōpetere illi ad exēplū vtiliter rescissorie ꝑpter h glo. dicit ꝙ iste tex. pōt legi duobꝰ modis. Sed mihi vr̄ ꝙ ex prosecutione glo. colligant᷑ tres modi. alias glo. circa finē non videret᷑ habere sensum. Primus modꝰ ꝙ vsucapio vel prescriptio in istis rebus cōpleta erat ante reuersionē istius ⁊ qđ ille reuersus post aditā hereditatē fuit in inte. restitutꝰ aduersus vsucapionē vel prescriptionē: ⁊ his duobus presuppositis dicēdū est ꝙ actio que cōpetit isti est illa vtilis rescissoria. de qua in. §. sed cū rescissa. i. vtilis rei vēdicatio que ante vsucapionez vel prescriptionem completam erat directa nam illa fuit extincta ⁊ cōcessa restitutione fuit restituta vtilis a pretore. Nec obstat verbū exēplo. qꝛ debet exponi tribus modis: vt in glo. nō enim vult dicere ꝙ sit exemplum suiipsius: sed quod ipsa vtilis datur ad exemplū directe: ⁊ ille est verus intellectꝰ quē
5 glo. prosequitur vsq̄ ad vers. sꝫ si ponas. † Secundo modo qđ hic dicitur ipsam durare anno. glo. in ver. ⁊ qđ dicit videt᷑ intelligere ꝙ illud sit hodie correctū p. l. fi. s̄. tit. j. ⁊ quod hodie duret quadriēnio cōtinuo in hoc glos. non bene dicit qꝛ illa. l. loquit᷑ de officio iudicis rescindēte: qđ etiā olim durabat anno vtili hodie quadriennio cōtinuo: ista. l. loquitur de actiōe vtili que datur post restitutionē in qua nō reperitur correctuz qđ erat de iure veteri. Pōt tñ vno modo saluari glo. s̄. anteq̄ illa vtilis nascat᷑ scꝫ ante restitutionē cōcessam nā per lapsum quadriennii si nō fuit restitutio concessa ista vtilis rescissoria tolleretur. i. eius natiuitas impediretur ⁊ nō minori tempore sed postq̄ esset nata nō duraret quadriennio cōtinuo sed anno vtili: sicut olim ēt gl. dicit ꝙ per litis contestationē ista vtilis perpetuat᷑. nō sic officiū iudicis rescindens. vt in. d. l. fi. ⁊ in hoc bene dicit s̄m Dy. inst. de act. rursus. Et Cy. hic. ille ergo annus nō dat᷑ ad incohandū ⁊ finiendū: sed ad incohādū tm̄: qꝛ incohatione facta p lit. cōtestationē etiā si causa nō expediretur: ⁊ sic periret instātia duraret actio vsq̄ ad. xxx. annos. et posset iterū agi nō sic in officio iudicis. in. d. l. fi. Sed dubiuz est cū illa rescissoria sit rei persecutoria: quare est annalis: licet sit pretoria. nā ēt pretorie sunt perpetue qñ sunt rei persecutorie: lꝫ qñ sunt penales sunt annales. vt insti. de ppe. ⁊ tem. act. Rñdeo qđ datur preter vel ꝯtra ius cōe. cū enim actio prima directa sit extincta de rigore iuris nō deberet resuscitari: sꝫ qꝛ p̄tor de eqtate restituit vtilē noluit restitutionē limitare vsq̄ ad annū: ⁊ ista no. in. d. §. sed cū rescissa. Secūdus intellectꝰ gl. est vt nō impropriet᷑ illud verbū exemplo. ꝙ vsucapio vel prescriptio nō erāt cōplete tpe reuersionis: ⁊ p ꝯñs actio directa nō erat extincta sꝫ durabat nec fuit impetrata restitutio: quia nec expediebat. ⁊ vult dicere ille text. ꝙ ille reuersus poterit intētare directā rei vēdicationē q̄ dat᷑ ante vsucapionē vel prescriptionē cōpletā: ⁊ ante cōcessam restitutionē: sicut si esset cōpleta ⁊ cōcessa restōne posset intētare vtilē annalē ⁊ qđ ad exemplum illius vtilis q̄ dat᷑ i integrū restitutione dat᷑ illa directa nō tñ itelligas ꝙ illa directa sit annalis: imo durat tāto tēpore quātū restat ad vsucapionē vel p̄scriptionē cōplēdā. ⁊ illum intellectū gl. psequit᷑ vsq̄ ibi: si ergo annua: q̄ nō placet: qꝛ directa nō dat᷑ ad exēplū vtilis sꝫ potiꝰ ecōuerso cū directa se ha

a ¶ Respublica. Et que dicat᷑ respublica. adde et dic vt per Spe. in ti. de resti. in inte. §. vers. idē q̄ p Bart. in. l. cū re. C. q pot. i pigno. habe. vide gl. in l. eum q vectigal. ff. đ ver. sig. ⁊ car. in cle. j. extra đ re iud. ⁊ adđ ꝙ ēt ecclesia đꝛ habere fiscū. ita Car. ī cle. ij. §. j. đ here. ⁊ qs dicat᷑ ꝑprie fiscꝰ. dic vt per Alex. l ꝯsi. xxxj. col. ij. l. j. vo. ibi: q̄ sunt ille ciuitates vl' q dñi dicant᷑ habere iura fiscalia. Cur.

b ¶ Capaces. Adde an seruꝰ pene possit adire hereditatē. vide p Socinū ꝯsi. xxij. inci. sequēdo ordinē. ver. iiij. hic ꝓbatur i. j. vo. Et adde tu. in. iij. col.

BIU Cujas

beat per prius:ꝛ sic dicitur exẽplar vtilis posterius:ꝛ sic dicitur exemplum.iurta ea que not.ff.de fide instru.l.ij.Tertiꝰ intellectus colligitur ī illo vers.si ergo.quẽ prosequit vsq; ad fi. vcz ꝙ vsucapio vel prescriptio erãt cõplete tpe reuersionis.nõ dum erat impetrata restitutio.ꝛ dicit glo.fm quosdã ꝙ actio vtilis rescissoria nihilominus erat nata.nam tenent quidã ꝙ nascat statim cõpleta vsucapione vel prescriptione tamen non habeat effectũ nisi cõcedatur restitutio per quã pretor viuus sufflat in eũ spũ vite ꝛ ꝙ illa opi.sit vera glo.adducit illũ ter. inquantũ dicit exceptiõis annue obiectu:quia si nõ esset nata non posset cõtra eam dari exemplo:sed melior rõ põt adduci quia videmus in edicto qõ metus causa:ꝙ qñ quis per metũ perdidit actionẽ vel dñiũ:quo casu detur actio qõ metꝰ causa ꝛ etiã restituitur sibi vtilis actio realis vel personalis q̃ prius erat directa actio ꝙ illa vtilis oritur statim ꝑ dicto dominio vel actione:ꝛ anteq̃ intentet actio quod metꝰ causa:ergo idẽ ex edicto de mino.vel q.ex cau.ma.debet nasci ante restitutionem concessam:qz sicut per edictũ quod metus causa.principaliter datur actio quod metus causa:ꝛ secũdario vtilis que prius erat directa:ita ꝛ per edictũ de mino.vl' qui.ex cau.ma. principaliter datur restitutio ꝛ secũdario vtilis que priꝰ erat directa ꝛ hac ratione allectus dominus Raph.fulg.tenet hic hanc opi.esse verissimã.ꝛ vltra hoc dicit plus ꝙ sicut illa vtilis ex edicto quod metꝰ causa oritur statim completa lesione etiam cũ effectu.ita ꝛ ista oriretur cum effectu:nec expedit dicere vt illi dicebant qõ sit necessarium vt pretor viuus ꝑ restitutionẽ insufflet in eum spiraculuz vite sicut nec est necessariũ in edicto qõ metus causa ꝙ intẽtetur actio qõ metus causa vt spiretur spiraculuz vite ꝛ in probando hanc suam opi.multũ laborãt in respondendo tex.qui faciunt ꝟtra eũ:sed alij quos glo.recitat hic in ver.alij dicunt tenent ꝙ nullo modo nascat per restitutionẽ concessam.Doc.nostri distinguunt aut actio prima directa erat ipso iure extincta puta minor per acceptilationem liberauit debitorem suum:ꝛ postea restitutꝰ est: ꝛ tũc rescissoria nõ nascitur nisi ꝑ restitutionẽ idẽ si res absentis sit vsucapta:nã per vsucapionẽ perditur dominium directũ ꝛ acquiritur vsucapiẽti.ꝛ per cõsequens perditur directa rei vẽdicatio.ꝛ per consequẽs vtilis nõ nascitur nisi post restitutionẽ. Si vero directa nõ erat ipso iure extincta sed elisa:vt si minor debitorem suũ liberauit per pactũ:vel si prescripta est res immobilis longo tpe quo casu nõ perditur dñium directuz: nec directa rei vẽdicatio.licet prescribenti acquiritur vtilis iurta no.in aut.tricennalis.de bo.ma.ꝛ tunc põt procedere prima opi.ꝙ ẽt añ restitutionẽ sit nata rescissoria sine effectu.qz obstat exceptio.sed post restitutionẽ recuperat vires.qz tollit exceptio nõ ipso iure sed mediãte explicatione que dat et oritur ex restitutione.ꝛ ꝓma est illa insufflatio spiraculi vite.de qua illi loquunt.ꝛ hec est veritas.cadũt hic alique subtilitates ꝓpter opi.Pe.de quibus vide hic per Ly.ꝛ Bar.ꝛ illa rescissoria nõ est vtilis sed directa ꝛ põt dici annalis in hoc qz nisi ꝓhabita restitutiõe intẽtetur intra annũ si postea intẽtet ꝟ obstaculũ exceptiõis nõ poterit replicari.qz est quid imputet ei cum fuerit in ptãte sua post restitutionẽ ꝟcessam intẽtare illã directam postq̃ recuperauit vires.arg.ad hoc in.l.nã ꝛ postea.§.si minor.ff.de iureiu.ꝛ.l.necnõ.§.exẽplo.cũ ibi no.ff. qui. ex cau.ma.vocabitur autẽ rescissoria.lz sit illa directa q̃ prius erat.qz per restitutionẽ recuperat vires quas perdiderat.opi. aũt dñi rapha.ꝙ ẽt ante restitutionẽ habeant res est vna fantasticaria ꝛ falsissima.nam alia ratio penitus est in illa vtili q̃ oriẽ ex edicto qõ metus cã:illa eñ nõ expectat actionẽ qõ metus cã per prius intẽtari cũ dentur ad diuersa nec vna est ꝓparatoria alterius.nã actio qõ metꝰ cã datur ad interesse vel ad rem.sed vtilis datur ad ipsam rẽ tñ ex edicto de mino.vel quibus,ex cau.ma.conceditur p prius restitutio ad restituendã lesionez ꝛ per posterius vtilis.vnde restitutio est ꝓparatoria ad vtilem.patet ergo qõ procedatur vñ caueas a predicta opi.qz nõ est vera.ꝛ contra multos tex.ꝛ rõnes quibus ipse conat rñdere.sed nõ põt.cetera vide hic per Ly.ꝛ Bart.ꝛ qz multe qõnes occurrũt in illa materia.oz basta. ¶ In glo.in ver.si ergo anna.in illo ver.glo.latẽter ingredit tertiũ intellectũ ꝛ de hoc non perpenderunt doc.scribentes ideo nõ dat bene ad intelligendum istam glo.nam videtur prima facie prosequi precedẽtes intellectus.tñ si hoc faceret nõ possent intelligi que sequũtur in glo.quia non faceret ad propositũ.primus ergo intellectus fuit ꝙ vsucapio vel prescriptio erãt cõplete in absentia:ꝛ ꝙ post reuersionẽ erat cõcessa quia non est necessarium. Preterea est dare tertiuz intellectũ qõ erant cõplete;sed restitutio nondum erat cõcessa ꝛ de hoc loquitur a dicto ver.vsq; in fi. caueas ergo ne gl.te decipiat:nam videtur tenere restitutoriã natã esse ante restitutionẽ:lz sine effectu tu dic.vt.s.dixi. Item cõtra do.Raph.facit ratio clara qm̃ edictũ quod metus causa rescindit lesionẽ ab ipo prĩcipio sine edicto iudicis.qz dicit ꝙ metus causa gestum est ratum nõ habeo in nullo tpe.vt ī.l. si mulier.§.j.quod metus causa sed edictũ de mino.ꝛ qbus ex cau.ma.non rescindit sed mandat rescissionẽ fieri per iudicez causa cognita.vt in.l.ꝙ si minor.in fin.ff.de mino.expectatur ergo ꝙ fiat anteq̃ nascatur rescissoria.sed in precedenti cuz sit iam facta amplius non expectatur.

¶ De alienatione iudicij mutandi causa facta. Rubrica.

1 ¶ †Quia edictum de quo loquitur iste titu.est restitutoriũ sicut precedentia.ideo post illa merito subiicitur de isto. debes enim scire ꝙ si possides rem meam habeo contra te rei vendicationem.sed si desinis mihi contra te competere vt nõ detur contra te nisi ratione possessionis:vel detẽtionis:nõ autem alicuiꝰ obligationis.quia illa duraret licet desineres possidere verũ quia contingebat ꝙ desinebas possidere dolose trãsferendo in aliũ duriorẽ mihi aduersariũ pretor puidit vt loco directe rei vẽdicationis que prius competebat detur actio in factum que est personalis cõtra te ad interesse.ꝛ illa est restitutoria actio que dat mihi loco actionis deperdite cõpetit mihi etiã ꝟtra te vtilis rei vẽdicatio q̃ nõ oritur ex illo edicto.sed ex dolo tuo vt in.l.electio.§.si is.ff.de nora.ꝛ cõtra illũ in quẽ facta est alienatio incipit cõpetere directa que trãsit de persona in personã rõne possessionis.ꝛ sic habeo tria remedia.ꝛ est in electione mea quod vtar:ꝛ hoc dicit illa.l.ꝛ vide hic omnino ꝙ no.Inno.super rubrica de sententia rei iudi.ꝛ.l.j.ff.eo.

2 ☞ Rei vendicatio nõ presupponit aduersarium obligatum et quid post litem contestatam:ꝛ an transeat contra heredes possessoris.

3 Quasi dominium proprie loquendo non est dominium nec parit rei vẽdicationem sed publicianam.
Quid in quasi possessione.

4 Si dominium est in persona mea.ꝛ egi rei vendicatione cõtra te qui non possidebas ꝛ postea in calculo ferende sententie negas te possidere nec ego probaui qualiter poterit ferri sententia diffinitiua.et si postea incipias possidere qualiter mandabitur executioni.

5 Cum in instrumentis venditionum apponatur ꝙ vendens cedit omnia iura sua et actiones que vel quas habet in re vendita.an emptor habeat rei vendicationẽ anteq̃ fuerit sibi res tradita.

6 Differentia inter istum titulum.ꝛ titulum ne liceat potent.ꝛ in quo differat a titu.ſ.de litig.
Si possessor ante cõtestationẽ litis ꝛ timore litis future alienauit rem quo casu directa rei vẽd.est extincta ꝛ loco eius subrogatur vtilis ꝛ etiam actio in factũ.ꝛ agatur vtili contra pristinum possessorem ꝙ sententia lata contra ipsum non mittatur executioni contra secundum possessorem non citatum ad iudicium ꝛ ad sententiam.

7 Si post libellum datum super directa transtulit possessionem in alium.ꝛ sic loco directe subrogata est vtilis an poterit ferri sententia virtute eiusdem libelli super vtili.

8 An per actionem in factum tollatur directa vel vtilis.

9 ✠ Dulta de natura rei vendicationis vide remiſ.

1 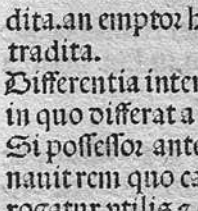
†Lex ista semper allegat ad hoc ī ꝑn.cũ gl.sua ꝙ rei vẽdicatio hz duo extrema. Vnum ex pte agẽtis:ꝛ hoc ẽ dñiũ qõ ī eo regrit. Aliud ex pte ꝟcti:ꝛ hoc est possessio:supplevel detẽtio ita qõ habeat facultatẽ rei restituende: alis ꝟtra eũ nõ daretur ꝛ rõne primi extremi fert sntia declaratoria qz iudex declarat rẽ illã esse meã:vt ī.l.ex diverso.§.j.ff.de rei vẽdi.rõne scõi ꝟdenat possessorẽ ad restituẽdũ.ꝛ dicũt doc.qõ primũ expedit iure actiõis.Scõm officio iudicis mercenario illi deseruienti.ꝛ idẽ in petitione hereditatis que est mixta.vt in.l.lz minimã.de peti.here.ꝛ vtrũq; predictorũ dz peti in libello.ſ.declaratio iuris ꝛ cõdẽnatio aduersarij ſz posito ꝙ primum nõ peteret exẽsse sed dũtaxat scõm ex quo tñ fuit narratum de dñio ꝓcedit libellus ꝛ posset fieri declaratio tanq̃ tacite videat petita ꝛ ẽt condẽnatio.ita determinat bar.in.d.l. ex diverso.§.j.bñ facit qõ notat Inn.ī.c.cũ ecclesia.post prin. de cã possessionis ꝛ ꝓprietatis vbi dicit posse ferri sntiam sup cã eius qõ petitur non solũ super causato lz nõ fuerit petitum ferri sup cã.

2 ¶ †Jn glo.ꝓma ibi sicut obligatio ī personã dic nõ ītelligas ꝙ rei vẽdicatio ꝑsupponat aduersariũ obligatũ vt insti.de acti.in prin.fm Pe.ꝛ Ly.licet alij cõtra de quo bic plene per eos.post litẽ tñ cõtestatã bene esset aduersariꝰ obligatus ex quasi ꝟtractu qui celebrat in ꝟtestatiõe vt in.l.iñ.§. itẽ scribit

item scribit.ff.de pec.⁊ ista obligatio trāsiret in heredes possessoris pro hereditaria portione sed rei vēdicatio que datur rōne possessionis non transit in heredes vt tanq̄ heredes ʒ tanq̄ possessores.⁊ ideo si vnus tantū possideret in illū solū trāsiret que omnia dic⁊ prosequere vt subtiliter no.in.l.ñ.§. fi.ff.de preto.stip.⁊ in.l.cū autem.de rei vē.iuncta.l.si de eo.§. 3 fi.ff.ad exhiben. ¶†Jn glos.ibi ratihabitione dñi vel quasi possessionisvel quasi.intellige sane istā gl.dū dicit quasi.nā dū loquit de quasi dñio dz sumi quasi dñium p dñio vtili q̄ bz emphyteota.vel superficiarius vel ille qui prescripsit longo tpe sed ꝓprie loquēdo quasi dñiū nō est dñium nec parit rei vendicationē ʒ publicianam:est enim quasi dñium illud ius vēdicandi qō bz ille qui bz titulū⁊ bonā fidem in re aliena q̄ sibi fuit semel tradita.⁊ postea cecidit a possessiōe anteq̄ eam pfecerit vsucapere vel ꝓscribere:postq̄ aūt vsucapio vel ꝓscriptio cōpleta est desinit habere dñium⁊ publicianā supueniēte dñio directo p vsucapionē acquisito vel vtili per prescriptionem vt in.l.nō tm̄.§.j.ff.de peti.here.q̄ fortius⁊ potē tius ius supueniens obfuscat minus potēs.vt in.l.si te solū. de heredi.insti.similiter dum gloss.loquitur de quasi possessione intellige sane.i.dest non solū de vera possessione vel naturali sed etiam de nuda detentione quam gl.appellat quasi possessionem⁊ parit rei vendicationem sicut vera possessio. vt in.l.officium.ff.de rei ven.proprie vero loquēdo quasi possessio est illa que habet in iuribus corporalibus.⁊ illa nō parit rei vendicationē sed cōfessoriam vel negatoriam que etiā sunt vēdicationes iurium incorporalium⁊ sunt reales actiones.vt in.l.ñ.si serui.vēd.⁊ si vsusfruc.peta.l.vti frui.⁊ inst.de 4 acqui.re.do.§.incorporales. ¶†Jtem ex eo qō dicit hic glo.⁊ a dixi.§.qō requiruntur duo extrema[a] videtur q̄ altero defi iē te non detur rei vēdicatio ex quo sequitur q̄ licet sit dñium in persona meum egi cōtra te rei vendicatione:q̄ non possidebas⁊ postea in calculo ferende sentētie negas te possidere nec ego probaui licet probauerim dñium nō possit ferri sententia diffinitiua:sed absolutoria ab obseruatione iudicij:q̄ egi sine actione ℨrium tenet glos.singula.que non est alibi.ff. de excep.rei iudica.l.si a te.§.j.q̄ pōt ferri diffinitiua declaratoria iuris mei rōne extremi qō requirit ex parte mea:q̄ illud adest sed respectu extremi q̄ requirit ex parte tua:vt condemneris nō potest fieri cōdemnatio sed absolutio ab obseruatione iudicij sed si postea incipias possidere snīa illa mandabitur ℨtra te executioni nec poteris mibi obijcere exceptionem rei iudicate propter illam absolutoriam que nō fuit diffinitiua:sed interlocutoria ab obseruatiōe iudicij.⁊ etiam q̄ supernenit noua causa que facit cessare illam exceptionem:vt in.l.cū querit.de excep.rei iudi.⁊ qō no.in.l.q iurasse.§.si pa- 5 ter.⁊.l.eū q.§.in popularibus.ff.de iureiu. ¶†Per predicta etiam rñdetur ad qōnem pulchram quotidie in instrumētis venditionū apponit q̄ vēdēs cedit omnia iura sua⁊ actiōes que vel quas bz in re vēdita querit an emptor habebat rei vēdicationē anteq̄ fuerit sibi res tradita videt q̄ nō bz dñium vt in.l.si ager.ff.de rei vē.⁊ eo.ti.in.l.pe.breuiter.si vēditor nō possidebat illam rē sed quidam tertius cū ipe haberet rei vēdicationem ℨ illū poterit cedere emptori quē poterit emptor intentare.lz adhuc non sit dōs effectus sed efficitur cū postea possessionem fuerit adeptus:vt no.in.l.si culpa.ff.de rei vē.lz si ipse vēditor tenebat⁊ possidebat rē.tunc videt q̄ per cessionem nihil fuerit trāslatū:qm̄ ipse venditor nō habebat rei vēdicationem ℨtra seipsum nec ℨtra aliū cū nullus alius possideret ℨrium determinat ¶Pet.dicens qō licet non haberet in actu habebat in habitu postq̄ erat dominus⁊ cum possessio pueniret ad tertiū de habitu trāsitura erat ad actū.ideo potuit cedere quatenus habebat eam in habitu⁊ in psona emptoris cessionarij deduceret ad actū q̄ poterit intētari cōtra ipsum venditorem⁊ possessorem.q̄ tūc habetur actio sua extrema.qō ergo dicunt leges allegate in contrarium procedit qñ nō esset facta cessio actionum.sed ea facta licet in emptorē non fit translatum ante traditionē veram vel fictam poterit tñ emptor intentare rei vendicationēvtilem tam ℨtra ipsum venditorem q̄ cōtra alium in quem venditor postea transferret ratione dicte cessionis.⁊ habet etiam actionem ex empto personalem ℨtra venditorem tm̄⁊ suos heredes nō ℨtra singularem successorem.tene menti predicta subtilia⁊ vtilia de quibus etiam in.d.l.si culpa.per hoc etiam dicit ¶Pe.q̄ si qs legat omnes actiones suas videt legare omnes res suas in effectu etiam per se possessas.q̄ pro illis habet actiones.idest rei vendicationes in habitu.licet nō actu quas pōt transferre cedēdo⁊ legādo.sed doc.in hoc tenēt ℨrium⁊ bene q̄ non censet sensisse nisi de actiōibus cōpetētibus in habitu⁊ actu. 6 de quo vide hic per Bal. ¶†Jn alia glos.que incipit.s.actio nem.in fi.ʒ in quo differt ille tit.a ti.ne liceat po.rñdeo vt ibi not.q̄ ille loquitur qñ in potētiorem rōne ofici publici.ista vero qñ quacunq̄ alia rōne vt diuitiarum.Jtē in quo differt a ti.j.de litig.rñdeo ille loquit qñ post litē cōtestatam sup directa que per ℨtestationem esset ꝓpetua rōne obligationis cōtracte in ℨtestatione.vt non extinguat ʒ desinat possidere⁊ illa eadem snīa lata ℨtra primum possessorē mitteret executioni ℨtra secundū possessorem ⁊c.si nō fuit in iudicio vel ad eā citatus ꝓpter vitium litigiosi.vt in.l.ñ.eo.ti.Sed iste loquit qñ ℨtestationem lit.⁊ timore litis future possessor alienauit. quo casu directa rei vēdicatio est extincta⁊ loco eius surrogatur vtilis⁊ etiā actio in factū⁊ si agat vtili ℨtra pristinū possessorem⁊ ferat ℨtra ipsum snīa nō mittet executioni contra scōm possessorē nisi fuerit ad iudiciū citatus⁊ ad snīam q̄ nō faciūt sibi preiudiciū:per ea que no.in.l.in causa.la prima.§. interdū.ff.de mino.⁊ qui.ex cau.ma.cū miles.§.fi.per Ly.ī.l. 7 j.§.de aduo.diuer.in.ante fi. †Quid autem si post datū libellum super directa transtulit possessionem in aliū.⁊ sic expirat directa⁊ surrogata est vtilis an poterit ferri sentētia virtute eiusdez libelli super vtili super quo datū nō fuerat Dy.videtur tenuisse qō sic in.l.cū q̄dā.§.iul.ff.de aqua plu.arcen. ¶Jn vltima gloss.ibi q̄ contra diuersos datur.dic vt.§.si tutor vel 8 curator interue.l.etiam.⁊ vtrobiq̄ no. ¶†Jn glo.sed an per actionem in factum tollitur directa vel vtilis in rē.dic intelli ge.gl.quādo primo fuit actum actione in factū ad interesse⁊ exactū an poterit agere ad rē.⁊ dic in hoc q̄ aut nouus possessor habuit causam a primo possessore talē propter quam haberet regressum cōtra eū de euictione.⁊ tunc nō poterit agere ne primus possessor bis idē cogatur soluere.vt in.l.illicite.ff. de rebus eorum.⁊ de reg.iur.l.bona fides.aut nō habuit causam ab illo vel nō habet regressum de euictione.⁊ tūc poterit agere ad rem contra nouum possessorem.licet fuerit consecutus interesse a veteri possessore.vt.ff.de sol.l.stichum.§.dolo. econtra vero si primo egit rei vēdicatione⁊ consecutus est rē poterit agere ad interesse cōtra veterē possessorem quatenus plus interest q̄ rem habere.puta in expēsis litis factis ꝓpter alienationem.vt in.l.iij.§.ex quibus.allegata in glos.⁊ de illa materia plene vide glo.in.l.nec vllam.§.fi.ff.de peti.here.⁊ 9 per Bar.in.l.quoties.ff.si fa.fur.fe.dica. ¶†Ultimo Ly.hic referendo repetitionē ¶De.multa tractat de materia rei vēdi. de quibus vide hic plene per eum quia multi sunt qui repetunt banc.l.propter dictas questiones in quibus ¶Pet.multum subtilizauit.

a ¶Duo extrema. adde an per duo extrema,pbēt medius trabē ad se extrema. vide p doct.in.c.q̄ sunt culpe.xxvij.dist.

¶De receptis arbitris. Rubrica.

2 ☞A snīa arbitri de iure canonico appellat.⁊ qō nō sit propie appellatio.⁊ an fatalia ℨstituta in vera appellatione habent locum in tali appellatione.

3 Statutū qō cause inter ℨsanguineos debeāt compromitti q̄ tūc ab eorū snīa poterit appellari cū assumunt ex necessitate imposita a statuto.⁊ qō de iure ciuili si appellantur.⁊ nu.4.

4 Ex sententia iudicis q̄ nō sit nata actio ante lapsum.x.dierū ⁊ infra eos pōt appellari vt impediatur oriri.⁊ quid in sententia arbitri.

5 Statutum q̄ snīa arbitri mittat executioni sicut snīa iudicis an poterit tunc appellari.

6 Coram arbitris qō detur libellus⁊ lis contestetur.

An a sententia arbitratoria possit appellari.

1

b ¶Appellatō est īuēta.adde.c.suggestū.⁊.c.ad nostram.de appell. Spec. eo.ti.in.§. ñ.ver.ñ.⁊ seq.

Sententia. †A sentētia arbitri nō appellatur quia non parit actionem vel exceptionem:lz enim meū pene pareatur.h.d.⁊ apta istaz rōnem b hoc modo quoniā appellatio est inuēta[b] ad rescindēdū snīam que post decē dies si nō appelletur transit in rem iudicatam.⁊ parit actionem si est condemnatoria⁊ exceptionē si est absolutoria lz snīa arbitri non est hmōi:q̄ posito q̄ ab ea nō appellet nō est tante efficacie q̄ pariat actionē vel exceptionem ergo non cadit appellatio ad impediendā natiuitatē actionis vel exceptionis cū oriri non possint⁊ si dicat ad quid ergo ℨpromittitur si snīa arbitri nō est paritura effectuz rñdetur verū esse q̄ nō est paritura de directo:⁊ p se sed p indirectū sic q̄ in compromisso promittitur p stipulationē pena si nō paret laudo vnde timore pene quis inducetur ad parēdū prout in simili habet in.l.si pacto quo penam.in fi.§.de pac.predicta vera qñ latum est laudū infra tps cōpromissi.si vero post nō parit effectū directum nec per indirectū q̄ nō facit cōmitti penā cōpromissi:lz ei nō pareat⁊ sic talis snīa est nulla omni respectu.⁊ idē si esset lata p dolum arbitri vel partium.vt.j.co.l.iij.ʒ in primo casu quādo

BIU Cujas

infra tps cõpromissi ⁊ sine dolo:lz sit nulla vno respectu quã tum ad producẽdũ vires de per se nõ est nulla quãtũ ad aliũ effectũ vt faciat penã committi si sibi nõ pareat:ppter hoc tñ non põt appellari:qñ appellaret a contractu cõpromissi vel ꝓmissionis pene ꝙ esse nõ dz qz dz appellari a snĩa.⁊ ad impediendum effectum snĩe:sed dic oriri nõ põt.est ⁊ alia rõ:qz per appellationẽ transferet iurisdictio a iudice a quo ad iudicez ad quẽ:ꝙ fieri nõ põt cũ arbitri iurisdictionẽ nõ habeãt: sed simplicẽ notionẽ.l.ait pretor.⁊ ibi no.ff.de re iudi.procedit tñ hic arbitris assumptis mera ex partium volũtate qui dicuntur cõpromissarij nõ de assumptione ex necessitate.l.q̃ dicũtur potius iudices.⁊ ab eis appellatur.vt.ĩ.de iudi.cuz specialis.⁊ procedit etiã de iure ciuili.†nam de iure canonico bene appellatur a snĩa arbitri.v.q.vj.c.statuẽdum.sed nõ est ꝓpria appellatio.vnde videtur qõ fatalia cõstituta in vera appellatione non babeant locũ in tali cũ per eorum lapsum cẽseatur appellatio deserta:sicut si in cõpromisso fuisset appositum pactum qõ posset appellari.nam licet doc.videãtur tenere qõ tunc potuerunt appellari vt no.p Dy.in.l.nemo põt. ff.de leg.j.lz Ly.hic teneat ꝛrium:attamen retenta opi.Ly.nõ erit ꝓprie appellatio nec obseruabunt fatalia ꝑm Bal.qõ est singulare solũ eñ operat vnum qõ rescindit iniquitatem snĩe.⁊ poterit corrigi per iudicẽ appellatiõis quo facto nõ cõmittetur pena:lz ei nõ pareatur:sed si nõ esset tale pactum appositũ cogeret pars stare laudo quãtuncũqz in quo metu pene q̃ committeretur.vt in.l.diem proferre.§.stare.ff.de arbi.⁊ hoc de iure ciuili.⁊ in terris imperñ.sed de iure canonico secus vt.s.dixi. ¶†Jn glo.super ver.non posse in fi.ibi pro iudice delegato.illa solutio est bona ad.l.arbitro.q̃ satis.co.lz ad.l.cũ spãles vt.s.dixi qõ ibi loquit in arbitris iur.qui assumuntur ex necessitate a iure imposita vt in cã suspitionis iudicis.⁊ ideo si statutũ dicat qõ cause inter consanguineos debeãt cõpromitti vr ꝙ a snĩa illoꝝ possit appellari de iure cõmuni:qz assumunt ex necessitate imposita a statuto. ¶†Jn glo.seq.ibi.ñ.no.qñ ante.x.dies nõ datur.⁊ sic nõ appellatur dicilla ꝙsequentia nõ est bona.nam etiam ex snĩa iudicis ante lapsum.x.diez non est nata actio.⁊ tñ põt appellari vt impediatur eius natiuitas.ergo idẽ videt a snĩa arbitri qñ sperat oriri post.x.dies:vt iterim possit appellari:vt impediat oriri.Bar.tenet istam partẽ ꝙ possit appellari:qz appellãdo approbat snĩa.⁊ sic oritur actio ⁊ appellatur vt reprobet ei⁹ tenor.⁊ sic approbat vt lata.nõ vt bene lata.ĩ.l.iñ.§.falsus.ff. rem ra.ba.Bal.reprobat ipsum Bar.in vtroqz dicto.dũ dicit qõ qui appellat approbat snĩam vt latam nõ vt sic latam. nã ille.§.falsus nõ probat hoc bene tamen probat ꝙ q appellat a snĩa cõtra suum falsum procuratorem bene videt approbare factum procuratoris cum potuerit in iudicio suo nomine venire ad snĩam nullo modo approbat lz reprobat appellando ⁊ propter istum errorẽ in quo fuit Bar.per illũ tex. in multis alijs q̃stionibus ad quas adduxit illũ.§.ipse errauit vt in materia.l.posthumo.ĩ.de q̃stra tab.Scõo inq̃tum Bart. tenet ꝙ in casu.l.cũ antea.posit appellari infra.x.dies.Bal. ꝺdicit qñ statim ꝙ appellat apparet de ꝺdictiõe sua qua presupposita post.x.dies snĩa in casu illius.l.actionez non parit: vt in ver.altera aũt.ergo illa appellatio nõ tenebit vt appellatio:sed vt simplex contradictio.nam ꝑm Barto.teneret vt appellatio.⁊ ideo si non obseruaret fatalia.⁊ nõ ꝓsequeretur eaz coram iudice appellationis transiret in rem iudicatam ⁊ pareret actionem:q̃trarium est verius.nam sufficit ꝙ apparcat de eius cõtradictione absq̃ eo qõ vlterius prosequatur vt infringat illam snĩam ⁊ impediat actionez oriri vt colligitur ex ver.si autem minime.in verbo attestatio.⁊ ibi tangã in.d.ver. altera autem.⁊ loquit Bal.satis subtiliter ⁊ melius q̃ Bart. ¶†Sed extra glos.queritur quid si statutum dicat ꝙ snĩa arbitri mittatur executiõi sicut snĩa iudicis an poterit tñ appellari. Bar.tenet ꝙ sic qz cessat ratio de qua hic. Bal.distinguit aut dicit ꝙ mittatur executioni sicut sentẽtia iudicis diffiniti ua que transiuit in rem iudicatam.⁊ tunc nõ poterit appellari sed statim habebit effectum sicut quando interuenisset iuramentum:vt.ĩ.eo.ne in arbitris.nam a snĩa iudicis que trãsiuit in rem iudicataz nõ appellatur sed illa ex forma statuti statim quod est lata equiparatur snĩe iudicis que transiuit in rem iudicatam. Sed si simpliciter diceret ꝙ mittat executioni sicut snĩa iudicis poterit appellari:qz etiam a snĩa iudicis appellat anteq̃ transeat in rem iudicatam.mihi videt ꝙ etiã in precedẽti casu possit appellari lz dicat ꝙ mittatur executioni sicut snĩa que transiuit in rẽ iudi.qz dz intelligi.s. postq̃ in rem iudicatam transiuit.qz nõ fuerit appellatum.non est credendum ꝙ statutum voluerit snĩam arbitri esse maioris efficacie q̃ sit snĩa iudicis vt statim qõ est lata transeat in rem iudicatam.sufficit enim qõ operetur vt aliquando transeat qõ non est realiter de iure communi iuncto eo qõ in simili not. in.l.si quãdo.in prin.ĩ.de inoffi.testa.⁊ predicta procedunt in arbitris qui necesse habẽt procedere de iure sicut iudices cũ promissa sint redacta ad instar iudiciorũ:vt in.l.j.ff.eo.†ideo coram arbitris datur libellus[a] ⁊ lis contestatur.vt.ĩ.eod.cum antea.§.pe.⁊ non est data ei licentia auferendi de iure vnius partis ⁊ dandi alteri.sed debẽt de iure pronuntiare.secus in sentẽtia arbitratoria cui videtur dari licẽtia vt procedat de iure ⁊ de facto.⁊ auferẽdi de iure vnius partis ĩ modica quãtitate ⁊ dandi alteri.vt in.l.si de meis.§.recepisse.ff.eo.lz non non appellatur:qz nõ habet iurisdictionem.⁊ sic appellatio non possit operari effectum suum ⁊ transfert iurisdictionem eius in iudicẽ ad quem põt tamẽ peti laudum reduci ad arbitrium boni viri.vt infra annum ꝑm materiã.l.si societatẽ. §.arbitrorum.ff.pro soc.quod dic vt ibi plene per Bar.⁊ illa petitio est quedam species appellandi.argu.in.l.non distinguemus.§.cum quidam.ff.eodem.

[a] ¶Coꝝ arbitris dat libell⁹.adde Ly.ĩ.l.j. in.iiñ.q. C.de q̃stra.emp.⁊ per Ant.de bu.ĩ c. q̃ntauallis. de iureiur.

Si contra cõpromissum.

1 †Propter q̃tumaciã litigatoris coꝝ arbitro non cõparentis pena q̃promissi q̃mittitur.h.d. ¶Op. primo de.l.non ex oĩbus.ff.eo.titu.vbi directe dicitur ꝛrium qõ pena cõpromissi non cõmittitur ex omni cõtumacia lz ex illa tñ que cõmittitur in nõ parẽdo snĩe diffinitiue ipsius arbitri.Jtẽ per rõnem.qz pena promitit in cõpromisso si nõ pareatur snĩe arbitri.⁊ hoc debet itelligi de diffinitiua ĩ dubio vt in.l.qõ iussit.ff.de re iudi.propter hoc doc.intelligũt banc l.quando fuisset expresse promissa pro qua libet q̃tumacia:qz fuisset actũ qõ ad oẽm iussum arbitri tenerentur partes comparere sub pena ⁊ hoc innuit tex.dum dicit si cõtra cõpromissum si enim hoc non esset factum expresse nõ videretur facere cõtra cõpromissum nõ cõparẽdo sed duntaxat nõ stando sententie diffinitiue:põt etiam intelligi qñ hoc non fuit actũ expresse.tñ fuit citatus ad snĩam audiendã.⁊ qz nõ cõparuit nõ potuit snĩa ferri etiã in q̃tumacem.vt ĩ.l.dic proferre.§.si qs litigator.ff.eo.vnde cũ impediuerit eaz ferri per ipm stare videtur quominus diffinitiue pareat.⁊ ideo incidit in penã:sicut si esset lata diffinitiua ⁊ ei nõ pareret:sed si arbiter potuit ad diffinitiuã procedere qz fuisset actũ expresse in cõpromisso ꝙ posset ferri snĩa parte absente:tunc cessaret illa ratio qz nõ vr per se ipsum stetisse quominus diffinitiua ferat cum ferri posset ei⁹ absentia nõ obstãte ideo si latanõ fuit.propter hoc incideret in penã.⁊ hoc voluit gl.in.d.§.si qs litiga.⁊ vide in Spe.e.ti.§.fi.ver.lz nunqd.⁊ gl.in aut.de iudi.§.qz vo.in verbo coeant.põt etiã intelligi qñ nõ fuit citatus ad snĩam diffinitiuã sed ad litigandũ de cã qua litigatione nõ facta nõ potuit ad diffinitiuã ꝓcedi etiam si erat factum qõ posset ferri parte absente.vt.ĩ.de iudi.properandum.§.⁊ si quidem.

2 ¶Dolus arbitri tantum an noceat parti pro qua tulit sententiam.

3 Quando valeat compromissum inter patrem ⁊ filium.

4 Snĩa arbitratoris lata per sordes vel gratiaz an faciat penã committi vt hic.

5 Quando videtur adesse dolus arbitrorum.

Arbitrorum.

1 †Snĩa arbitri lata per sordes vel grãm non facit penã cõmitti ipso iure.vel in effectu.lz ei nõ pareatur.h.d. ¶Primũ dũ dixit ipso iure ꝓcedit quãdo per sordes.i.per pecuniam.sicut enim sentẽtia iudicis est ipso iure nulla vt actionẽ non pariat:vt in.l.venales.ĩ.quando prouo.nõ est necesita ⁊ sentẽtia arbitri vt faciat ipso iure stipulationem penalem non cõmitti.si vero per gratiam sine pecunia tunc si est sententia iudicis taliter lata valet mero iure.lz non in effectu.qz potest aduersus eaz peti restitutio si de hoc potest cõstare:vt.l.seruo inuito.§.cum pretor.ff.ad tre. ita in snĩa arbitri valet mero iure vt faciat penã mero iure cõmitti.sed nõ in effectu.qz obstabit exceptio.⁊ sic dum tex.dicit exceptionẽ doli mali. ¶Primo casu ponitur improprie pro exceptione intentionis.Secũdo proprie prout est actionis exclusio qz actio est certa ad penã:sed in primo non. ¶†Jn tex.ibi eoruz que arbitrati sunt.gl.intelligit qõ etiam interuenit dolus aduersarij ꝑ quo lata est snĩa ideo querit quid si nõ interuenit nisi dolus arbitrorum videt ꝙ istud habeat nocere parti pro qua tulit snĩam.ff.de reg.iur.nõ debet alteri.ꝛrium tamen determinat glo.⁊ bene qz non cõmiserit dolũ in faciẽdo ferri sententiam.committit tamen nũc cum ea vtitur.qz nõ debet ex dolo arbitrorum lucrari cuz mea iactura.⁊ ad hoc.l.nõ distinguemus.§.quidam.ff.eo. ¶†Jn tex.ibi aduersus filiaz tuam no.ꝑm Bald.quod valet compromissum[b] factum inter patrẽ

[b] ¶Qõ valet compromissuz. adde Bal.ĩ rub.extra quod me. cau.in tertia col.

BIU Cujas

patrem ꝛ filium sed intellige de emācipato vel hodie etiā existente in ptāte si fiat super aduētitijs de quibus patri nō queritur vsusfructus. nā de illis pōt esse lis inter eos alīs secus: vt in. l. lis nulla. ff. de indi. ¶ In tex. ibi s3 ex doli clausula quasi dicat non solū h3 exceptionē aduersus petitionē pene: vt. s. s3 etiā actionem doli ad interesse si propter dolū aduersarij dānu3 passus est ex clausula que fuit apposita put in simili no. in. l. j. s. de dolo. sed si nō fuisset apposita daretur actio doli vt
4 in. l. eleganter. §. non solum. ff. de dolo. sufficit. ¶ † In glo. que incipit: imo sibi solutio tacita cōditio. ꝛ ista solutio reprehendiť per doc. q2 qñ ɔditio tacita prouenit de mēte partiū ita suspendit actum sicut conditio expressa. l. itē q2. ff. de pact. ꝙ aūt gl. dicit procedit in tacita conditione legali que actū nō suspēdit etiam si exprimatur: vt. l. iij. ff. de le. j. soluunt ergo docto. qd in illa. l. ita demum illa cōditio inest actioni. nō aūt stipulationi. ꝛ sic nō suspendit natiuitatem actionis: sed executionem eius. Tu distingue: vt. s. an interuenerint sordes vel nō vt hic: scdo casu procedit determinatio doc. s3 in primo ipo iure non cōmittiť pena. ¶ Sed queriť quid in sñia arbitratoris. rñdeo ide3 vt si lata sit per dolū arbitratoꝝ faciat penam in effectum nō cōmitti. ꝛ qd possit peti reductio ad arbitriu3 boni viri etiā si fuit renūtiatu3 reductioni cū iuramento: qm̄ in omni generali dispositione dolus intelligiť esse exclusus ꝛ exceptuatus: vt in. l. creditor. §. lucius titius. ff. mā. ꝛ ita disputando tenuit do. Jo. calderini: vt refert Jo. an. in addi. Spec. ti. de arbi. §. fi. in magna addi. ꝛ in. c. quītauallis. de iureiur. nec est periura pars que laudo non obtemperauit: q2 in iuramento subintelligitur tacita cōditio: vt in. l. fi. j. de nō nu. pec.
5 videtur † autem adesse dolus arbitratoru3 qñ immoderate ledūt ꝛ in maxima quātitate. ar. in. l. omnes. §. lucius. ff. que in frau. cre. ꝛ no. per Bar. in. l. arbitrorum.

2 ☞ Coram arbitris fiunt acta in scriptis ꝛ talia acta nō possunt probari nisi per scripturā nisi testes deponerent scripturam semel fuisse factam ꝛ nunc non reperi tamen in ea sic contineri.
3 Que rationes oriantur ex sententia arbitri.
4 Nō statur dicto iudicis vel arbitri de gestis vel actis corā eis. Quid si in cōpromisso dictum fuit ꝙ arbiter possit procedere cum scriptura ꝛ sine scriptura.

1 **NE in arbitris.** † Si compromissum fuit iuratū a partib9 ꝛ arbitro vel a partib9 tm̄ vel ab arbitro tm̄ ex sentētia arbitri oriť actio ꝛ exceptio si de tali iuramēto ɔstet per scripturam actorū vel alio modo legitime. secus si non cōstat nisi per assertiones vnius partis etiā si arbiter de hoc attestetur verbo. Item si arbitri sñia emologať postq̄ lata est similiter actionem pducit. h. d. tota ista. l. que in prima parte corrigiť p auť. hic positam que vetat fieri compromissa cum iuramēto ne detur via periurādi. ꝛ si ɔtra factū fuit tale iurm̄ nō roborat sñiam vt faciat eam parere actionem vel exceptionem sed solnm inducit pactum in iurante si faciat contra iuramentum. ¶ Contra primam partem huius. l. op. de lege. j. s. eo. vbi ex sñia arbitri non oritur actio iudicati. ꝛ hic dicitur ꝙ oriuntur q̄plures sc3 actio in factum cōdictio ex. l. ꝛ vtilis in rem. Solu. ibi nō interuenit iuramentū partium: vel arbitrium hic sic: si ergo ibi interuenisset iuramentū etiā eo casu quo ibi loquiť qñ interuenisset stipulatio penalis vel de obseruātia laudi adhuc orirenť ille actiōes de quibus hic ꝛ esset in electione partis an vellet agere ad obseruātiam laudi vel ad penam q2 nō seruatur. ad vtrūq3 autem agi nō posset nisi esset clausula rato manēte pacto. vt in. l. qui fidē. ff. de trāsact. ¶ Sed adhuc op. ꝙ qñ interuenit stipulatio penalis vel de obseruātia laudi nō debeat trāsire sñia in re3 iudicatā: sed ita demū quādo factum est compromissum pacto nudo ꝛ sine pena: vt. j. de. l. proxi. Sol. ibi quādo nō interuenit iuramentum. sed fuit laudum emologatum expresse vel tacite: talis emologatio nō est tante virtutis quante iuramētum q2 nō facit ex laudo oriri actionē nisi in subsidium quādo non oriretur vel operaretur sententia vel emologatio nec directo nec per indirectum: sed quādo interuenit iuramētum tunc etia3 nō in subsidiū facit oriri actiōes illas quas licet eis non ortis posset agi ex stipulatiōe vel ad obseruantiam laudi. vel ad penam. ita intelligo hanc. l. licet glo. ꝛ doc. nō declarent s3 an illo casu licitū esset appellare anteq̄ corrigeretur ista. l. p auť. videť ꝙ sic per illā. l. j. a cōtrario sensu postq̄ parit actionem. cōtrarium dic per istum tert. post princi. ibi dum dicit eius diffinitionem validam omnino custodiri: neq3 reum neq3 actorē posse discedere: sed compellanť obedire. nam ex hoc sequiť qd statim cum est lata trāsit in rem iudicatam: ergo non pōt appellari: tāte virtutis erit hoc iuramētū: ꝛ etiam vltra pt3 hic fm glos. ꝙ licet nō appareat iuramētum fuisse prestitum nisi per cōfessionē partium vel arbitri factā in scriptis apud acta perinde est ac si vere iuratum esset: posito ꝙ vellet probare cōtrarium: q2 est presumptio iuris ꝛ de iure: vt colligiť ex glos. que incipit nō aperit. nec ob. s. de iu. ꝛ fa. igno. l. cū falsa. vbi falsa ɔfessio nō imutat veritatē. ꝛ pōt pbari ɔtriū q2 fallebat
2 hic in casu huius. l. ¶ † No. etiā hic corā arbitris fiūt acta in
a scriptis.[a] ꝛ ꝙ talia acta nō possunt probari nisi per scripturā vt hic in ver. sinautem in scriptura: nisi testes deponerēt scripturam semel fuisse factam. ꝛ tunc non reperi tñ in ea sic cōti
3 neri fm Bar. vt in. l. quoties in fi. de pba. † Item not. q̄ actiones oriātur ex sententia arbitri. nam si lata est super actione personali oritur actio in factum sicut ex iuramento que diciť actio iudicati. vt in. l. j. s. eo. sicut ꝛ illa que oritur ex sñia iudicis. vt in. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudi. si vero super rea li oritur vtilis in rē similiter sicut ex iuramento. ꝛ idē in sñia iudicis vt no. in. l. j. j. de iudi. Itē vtroq3 casu videť ꝙ oriatur cōdictio ex. l. que est actio personalis. scilicet vel ex. l. illa in casu ipsius vel ex. l. seq. in suo casu. q2 sunt. ll. noue faciētes oriri actiones que ante ipsas nō oriebanť. ergo ꝛc. i. l. j. ff. de ɔdi. ex
4 lege. ¶ † Ultimo allegatur iste ver. sinautem in scriptura cū glos. ꝙ non statur dicto iudicis vel arbitri de gestis vel actis coram eis. ꝛ in hoc fundatur. c. qm̄ cōtra falsam. extra de pb. qd vult ad scribēdum acta deputari notarium vel alium probum virum dicit tñ Bar. in auť. nisi breuiores. j. de sen. ex peri. reci. qd si in cōpromisso dictum foret qd arbiter posset pcedere cū scriptura ꝛ sine scriptura videreť actum ꝙ stareť eius dicto de oibus gerendis vel gestis coram eo: qd tene menti: s3 hoc nō fuit actū. tūc corā seipso si uerteretť. q. inter partes non posset esse iudex vel arbiter ꝛ testis. vt in. l. quisqs. s. de postu. coram alio vero aut queriť an possit testificari super iustitia sñie. ꝛ idē q2 essent iudices in causa propria si vero sup alio ꝙ cōcernat ordinationem litis si sunt plures arbitri possunt testificari p. l. ob causam. C. de testi. sed si esset vnus non valeret testimonium nō ratione prohibitionis seu quia nō creditur vni testi q̄tuncunq3 magne sit dignitatis. vt in. l. iurisiurandi. j. de test. ꝛ hoc casu loquiť iste tex. dū dicit solius arbitri sermones minime esse credēdos ꝛc. ꝛ de hoc videbis per Cyn. ꝛ etiam glos. ita sentit. ꝛ vide. c. cum a nobis. de testi.

a ¶ In scriptis. ad de glo. in. l. pe. in §. sancimus. C. de arbi. Hosti. in. c. cum tpe. de arbi. Archi. in. c. statutum. ij. q. vij.

2 ☞ Arbiter si iurauit equam ferre sñiam l3 faciendo contrarium sit periurus an etiam faciat litem suam.

1 **DEcernimus.** † Queriť primo de quo sacramēto loquatur. in gl. sunt due opi. vna ꝙ loquať in omni casu i quo loquiť. l. C. ꝛ sic tā de sacro arbitri q̄ de sacro partium ꝛ hec est vera cū veniat ad correctionē ei9 sicut. ꝛ. l. interpretans intelligiť in casu in quo loquitur. l. interpretata: vt in auť. de filijs ante dotalia instrumēta natis. ꝛ in. l. nihil. cū ibi no. ff. de cōiungen. cum emāci. li. alij dicunt ꝙ loquiť duntaxat de sacro arbitri: partes aūt non prohibentur iurare. s3 Pe. dicit econuerso ꝙ arbiter nō prohibetur iurare sicut nec iudex vt in auť. iusiur. qd prestatur ab his. loquitur ergo fm eum de iuramento partium. de hoc vide in Spe. eo. ti. §. fi. vs. hic autem. Et aduertēdum ꝙ ista auť. non annullat iuramētum. q2 nec annullare posset cū non sit de foro tpali. ꝛ ideo nō procedit ꝙ hic diciť de iure canonico: q2 possunt iurātes compelli officio iudicis ad obseruantiā iuramenti. vt in. c. cū contingat. de iureiur. fm doct. nec etiā annullat compromissum imo valet eo modo quo valeret si nō esset interpositum iuramentum: ꝛ hoc vult glos. in ver. quid si pena. dicens ꝙ non reprobatur hic substantia: sed qualitas. sed ego. s. dixi qd nec qualitas reprobatur. q2 nō potest reprobari: solum enim ista auť. hic facit q2 vires quas. l. C. dabat sñie arbitri propter iuramentum q2 faciebat oriri ex ea dictas actiones aufert ꝛ tollit ꝙ bene facere potuit imperator. iuxta illud meū nō tuum tibi denego auxilium. vt no. in. l. assiduis. j. qui po. in pi. ha.
2 ꝛ ista dāt intelligere istā auť. † Item facit vnū aliud: q2 si arbiter iurauit equam ferre sñiam. l3 faciēdo ɔtrium sit periurus ꝛ a deo puniatur: vt in tex. ex quo apparet non esse iurm̄ improbatum q2 tunc nō esset periurus nihilominus vero facit litem suam: l3 si nō iurasset fecisset. ꝛ hoc vult glo. fi. in fi. dum dicit quidā habēt dum opponit de. l. si quis in ɔscribēdo in fi. s. de pac. qd tene mēti: sed hoc puto verum qñ ad instantiā partiū iurasset q2 tunc partes tenerētur stare ɔscientie illius ꝛ ei videntur se submisisse vnde non possunt referre. q. de periurio sicut ꝛ alibi. j. de iureiu. l. ij. sed si a seipso sine partiū requisitione non puto ꝙ hoc preiudiciū potuerit facere partibus cum non faciat litem suam alīs facile esset arbitro hoc euitare qd esse non debet. vt. ff. de iureiurā. l. iij. §. j. Bart. autem dicit hoc iuramentum esse improbatum. q2 contra prohibitionem

BIU Cujas

huius.l.ꝛ sic iurans peccat mortaliter.sed ipe loquitur cõtra istum ter.qz si vnum diceret nõ teneretur iuramentũ seruare. ꝛ sic nõ seruando nõ esset periurus nec expectaret penã a deo cuius ꝟium hic dicitur.loquitur etiã in arbitro iuris:in arbitratore vero locum nõ hz qõ hic dicitur qz põt assumi cum iuramento.vt in.c.quintanallis.de iureiur.

2 ¶ Snĩa arbitri emologata qñ producat actionem.

3 Quod talis emologatio debeat fieri post latã snĩam ꝛ si partes in compromisso emologauerunt omne laudũ ferendum. an valeat.

4 Emologatio que fieret post latum laudum.ita demũ valet si tenor laudi erat notus emologanti.

1 **Si quis.** †In versi.si quis aũt intentio huius.§.est qz si qs lata snĩa arbitri se subscribat ci dicendo non ꝺdico huic snĩe:licet nõ dicat approbo vel emologo:videat tñ approbare ꝛ emologare inspecta intentione potius qꝫ verboꝝ cortice.nã ſm corticem verboꝝ ista verba non ꝺdico non importarent approbationem cũ sit dare medium inter approbatiõem ꝛ reprobationem.s.nõ reprobare nec approbare.ꝛ hoc est non ꝺdicere.sed qz se subscribendo censetur aliquid voluisse facere dispositiue.alꝫ frustra se subscriberet. ꝛ ita intelligendo nihil faceret.ꝛ ideo inspecto sicut impator in materia stipulationẽ correxit plures errores sequendo potius mentẽ partiũ quã verboꝝ corticem.vt.ĵ.de ꝺben.stipu.l. scrupulosam.ita hic dicit verba importare approbationẽ ne subscriptio videatur superflue facta:si vero possent aliquid aliud importare dicta verba cessaret ratio in qua imperator se fundat ideo nõ recedimus a ꝓprio significato:ſm Raph. ꝛ puto qõ dicat verum:pone exemplũ qꝫ ille qui vsus est talibus verbis per prius fecerat aliquem actũ de quo poterat dubitari an fecisset cã improbandi vel ꝺdicendi.ꝛ ipe volens declarare animum suum dixit hec verba nõ dixi nec feci animo ꝺdicendi tunc non importarent approbationem sed declaratione actus dubĳ. ¶ †Not.ergo hic qꝫ snĩa arbitri emologata[a] expresse produxit actionẽ:idem hodie si emologet tacite per taciturnitatem.x.diez.ꝛ hoc addit.l.sequens.in v̊.si autẽ minime quidẽ.ꝛ aduertendũ qz iste.§.intelligit.ſm istã.l.scz eo casu quo ꝓmissum fuisset factũ nudo pacto ꝛ sine pena alias emologatio expressa vel tacita nõ faceret ex laudo oriri

a ¶ Sententia arbitri emologata. adde docto.in.c. quintanallis.ó iureiuran.

3 actionem.ꝛ ibi no. ¶ †Item no.qõ talis emologatio ꝺz fieri post latã snĩam:si ergo fieret ante nihil operaret si in instro compromissi dicat qꝫ exnunc partes approbãt ꝛ emologant omne laudum ferendum per arbitros ſm Dy.qõ ita ꝓsuluit in consilio qꝫ incipit Tholomeo manẽte de quo vide p Bal. in.l.fi.circa fi.de ꝺben.emp.ꝛ in.l.j.ĵ.de his que pe.no.in.vĳ. col.hoc tñ videt vez nisi etiã dixissent alia verba.s.qõ possint arbitri facere alte ꝛ basse prout voluerint qz ista verba habẽt vim emologationis que fieret post latũ laudũ.ita eleganter videt tenere Jo.an.ꝛ Ant.de but.in.c.humilis.de ma.ꝛ obe.

4 †Item emologatio que fieret post latum laudum ita demũ valet si tenor laudi erat notus emologãti:sed si portaret scriptura clausa vel etiam aperta ꝛ ipse eam nõ perlegisset.ꝛ hoc posset pbari hz se subscripserit approbãdo nihil operaꝫ.text. est notabilis.ĵ.plus va.qõ agitur.l.fi.ꝛ de re.alie.nõ alie.l.iĳ. ꝛ qõ no.Ly.ĵ.cõmodati.l.j.in.iĳ.q.ꝛ Bar.in.l.j.§.fi.ff.quem admo.test.ape.i fi.iĳ.col.ꝛ l.diuus.§.itẽ senatus.de falsis.nisi appeat qõ voluit approbare qualitercunqꝫ stet scriptura vel quicqd ꝓtineat.vt in.l.qui de iure mili.ff.de test.mili.ꝛ not.p eosdem doc.in.d.c.humilis.quos itelligo eo modo quo dixi nam in dubio nõ censetur voluisse approbare scripturam ni si contineat vtilitatem suam si non apparet contrarium.

2 ¶ Si p obseruãtia laudi fuit datũ pignꝰ hz nulla stipulatio interuenit, an tũc ppter emologationẽ oriaꝫ actio ꝛ exceptio.

3 Quid si iteruenit stipulatio penalis cũ clausula rato manẽte pacto ꝛ qz non fuit obseruatum laudũ pena fuit commissa ꝛ exacta ꝛ nunc pars vellet agere ad obseruantiã laudi virtute illius clausule an possit agere ex ipso laudo

4 Sententia arbitri debet ferri in scriptis.
Emologatio debet fieri post snĩam latam ꝛ an etiam ante.

5 An possit renuntiari reductioni ad arbitrium boni viri.
Verba non displicet qõ habeant vim approbationis.

6 Quod partes pro eorum consensu possint facere qõ snĩa pariat actionem vel exceptionem.
Quid si est lata tempore feriato propter messes.

7 Executio snĩe qꝫ nõ fiat per actiõem in factum qz in ea ꝺatur libellus ꝛ contestaꝫ lis.sed fiat officiũ iudicis qꝫ nõ possit fieri nisi a iudice qui eam tulit vel ad requisitionẽ eius datis literis ꝛ quid si est lata ab arbitro.
An ex interlocutoria detur actio in factum.

8 Sufficit parti que nõ vult parere laudo ad faciẽdum laudũ irritari si non est vallatum stipulatione penali vel alia quod dicat in presentia iudicis vel aduersarĳ quod nõ est contentus dicto laudo nec habet necesse vlterius prosequi ꝛ quid si appellaret.

9 Per solum compromissum non inducitur interruptio prescriptionis.
Quid per solam citationem.

10 Quid si talis citatio fiat coram arbitro ꝛ quid si coram arbitratore.

1 **Cum antea.** †Ex snĩa arbitri pacto nudo ꝛ sine pena assumpti emologata expresse vel tacite oritur actio.hoc primo vsqꝫ ad v̊si.hz nõ ignoremus. ¶ Et ex citatiõe facta corã eo inducit interruptio prescriptionis sicut ex facta corã iudice hoc secũdo vsqꝫ ad v̊.ad hoc sancimus ꝛ acta pbatoria facta corã eo faciunt fidem corã iudice inter easdem psonas ad quem recurrit expirato cõpromisso ꝛ non secuta snĩa. hoc tertio ꝛ vltimo dicit tota.l.ꝛ prima pars tractat de viribꝰ snĩe arbitri.ꝛ limitaꝫ duobꝰ modis.vt.s̃.diri qñ compromissum fuit factũ pacto nudo.qz nõ interuenit stipulatio de obseruãdo laudũ:sed simplex cõuentio.qõ tñ raro põt ꝓtingere qz semper notarĳ interponunt stipulationem.ꝛ qz si confecta est scriptura etiã priuata continens verbũ promiserunt cõtinet etiã stipulationẽ.vt in.l.sciẽdũ.de ver.ob.ꝛ ĵ.de ꝺben.stipu.l.j.ꝛ si cõtineret hoc verbũ qõ conuenerit tñ posset procedere.qz illud nõ continet nisi pactũ nudum.vt.l.lecta.si cer.pet. in ver.conuenit.qz ꝛ ibi per Bar.alia limitatio est qꝫ non interuenit penalis stipulatio.vt in prin.huius.l.secunda vero pars tractat de effectu ꝓcessus ptinẽtis ad litis ordinationẽ. Tertia vero de effectu ꝓcessus pertinentis ad decisiones.scz de actis probatorĳs.ꝛ iste due partes non recipiunt dictas limitationes.sed qõ in eis dicitur locum habet etiam si cõpromissum fuit factum cum stipulatione penali.vel etiam de obseruantia laudi.ꝛ aduerte qz antiqui qui distinguebãt an feratur snĩa absolutoria pro eo.ꝛ tunc oriebaꝫ sibi exceptio pacti.aut ꝺdemnatoria pro actore.ꝛ tunc nulla actio oriebaꝫ habuerunt respectũ ad naturã pacti nudi qõ parit exceptionẽ si fiat ad liberãdum.sed nõ ad actionem si fiat ad obligãdũ vt in.l.iurisgẽtium.§.ergo nuda.ꝛ.§.quinimo.ff.de pac.ꝛ sic bene patet qꝫ loquitur ista.l.quãdo compromissum fuit factũ pacto nudo.nec etiam interuenit stipulatio penalis.ꝛ sic si feratur snĩa pro actore nullꝰ resultabat effectus.qz nec poterat agi ad obseruantiam laudi ex stipulatione que non interuenit.nec ad penã.qz non fuit promissa.ideo p hanc.l.prouidet qõ si interueniente emologatione expressa vel tacita oriatur actio ex ipsa snĩa non dico ex pacto nudo tñ ꝓpter autoritatẽ huius.l.que ꝺat illi snĩe robur sicut qñ.l.ꝺat robur pacto nudo.vt.ff.de pac.l.legitima.vñ gl.que incipit.s̃.l.pri.in princ. dum dicit quod nascitur actio ꝛ exceptio ex.l.nõ ex snĩa non bene loquit.sed debet intelligi sane qꝫ oriť ex snĩa ꝓpter.l.autoritatem ꝛ erit exceptio rei iudicate non pactũ tñ.cõsideratio vero Justiniani qꝫ nõ sit distinguendum inter actorem ꝛ reum fundaꝫ in equalitate seruanda in iudicĳs.vt.ĵ.de fruc. ꝛ lit.expẽ.l.fi.ꝓpter qꝫ voluit impator qõ vel nascaꝫ actio vel exceptio vtriqꝫ vel nulli.vt si fuerit snĩa emologata nascit exceptio reo.sed lata ꝓ se ꝛ actio actori si nõ fuit emologata nec reo nascaꝫ exceptio nec actori actio.sed impator nõ ꝓsiderauit compromissum vel pactũ interueniens in compromisso sicut cõsiderauerũt antiqui:sed solũ snĩam vbi interuenisset stipulatio de obseruãtia laudi.hz nõ de pena.qz posset agi ex ea.vt in.l.diem ꝓferre.§.fi.ff.e.nõ haberet locũ illa.l.ꝛ ppter emologationem oriaꝫ actio ex ipa snĩa.ꝛ sic ceõuerso si interueniſſet stipulatio penalis ꝛ nõ sup obseruãtia laudi qz posset agi ad penã emologatio nõ faceret oriri actionẽ vel exceptionem ex laudo ꝓter naturam ipsius laudi.quod cum sit laudum a priuata persona nõ habente iurisdictionem non est aptum parere actionem vel exceptionem nisi in subsidiũ quãdo redderetur cõpromissum ꝛ laudum inutile interueniente tñ emologatione vt hic ꝛ hoc voluit glos.in cõtrario formata de

2 l.j.s̃.eo.ꝛ de.d.l.diem ꝓferre.§.fi. ¶ †Sed querit glos.quid si nulla stipulatio ĩteruenit tñ fuit datum pignus pro obseruantia laudi.ꝛ sic non erit inutile compromissum vel snĩa.qz per retentionem pignoris potest quis cõsequi executionem. an tunc habebit locũ ista.l.vt ppter emologationem oriatur actio ꝛ exceptio.videtur qõ nõ sicut qñ interposita fuit stipulatio distinguit tñ glo.an fuerit datum ipsi arbitro pro obligatione naturali qz partes sibi obligãtur ad obseruantiã.an data fuerit sibi vt det parti.doc.dicũt qõ partes nõ obligant arbitro in aliquo qz in hoc nõ pretendit interesse nisi bonoris.ideo semper videt sibi dari vt tradat parti vincẽti.ꝛ ideo

semper

semper pōt agi cōtra eum prescrip.verb.vt tradat parti p.l.si rem.§.pe.ff.de prescrip.ver.cum ergo cōsultum sit parti de pignore cessat prouisio huius.l.⁊ multomagis si esset datū ipsi
3 parti per alterā partem.¶†Itē querit gl.quid si interuenit
a stipulatio penalis cum cl'a rato manente pacto[a] ⁊ q² non fuit obseruatū laudū pena fuit cōmissa ⁊ exacta:nūc pars vellet agere ad obseruātiā laudi virtute illius cl'e an possit agere ex ipso laudo.gl.nō soluit sed remittit ad not.in.l.ij.ff.co.aduerte.q² si interuenit stipulatio de obseruātia laudi.⁊ etiā de pena cū dicta clausula nō est dubiū q̄ soluta pena pōt agi ex p̄cedenti stipulatione ad obseruantiā laudi virtute dicte clausule.vt in.l.qui fidem.ff.de trās.sed dubiū est qn̄ illa stipulatio de obseruātia nō īteruenit.nā soluta pena nō pōt agi virtute pacti ad obseruantiā.dubiū est an possit agi ꝑpter emologationem tacitā vel expressam.Cy.hic tȝ qꝺ nō postq̄ interuenit stipulatio penalis.⁊ sic cessat remediū emologationis. gl.in.d.l.ij.tenet ꝯ quasi fuerint duo cōpromissa.vnū cum pena aliud sine pena qꝺ resultat ex appositis.d.clausule.⁊ istā opi.sequit̄ Bar.in.l.ait pretor.ff.de reg.iu.⁊ Jo.an.in addi. Spe.in ti.de arbi.§.j.⁊ Ant.de but.in.c.p tuas.de arbi.⁊ vide qꝺ not.Bal.in.l.post sn̄iam.ſ.de sen.deinde ex ista prima
4 parte sic declara.no.primo ibi si qd subscripserit etiā†q̄ sn̄ia arbitri dȝ ferri in scriptis.al's nō caderet subscriptio.¶Itē no.in verbo postq̄ qꝺ emologatio dȝ fieri post sn̄iam latam nō ante.Sed cōtra hoc opp.qꝺ possit fieri ante.vt.ſ.de temp. ap.l.fi.§.fi.alle.hoc in gl.que incipit aliud.Sol.appellationi bene pōt renuntiari tam post q̄ ante sn̄iam vt ibi.sed nō pōt
5 sn̄ia emologari ante.sȝ post vt hic.†Et ꝑpter hoc inducit̄ ad illam.q.an possit renūtiari reductioni ad arbitriū boni viri. ⁊ facit iste tex.q̄ nō:q² talis renūtiatio hȝ vim emologatiōis istum articulum examinat Bal.hic.⁊ Dy.in.c.scienti.de reg. iur.⁊ Bar.in.l.si societatem.§.arbitrorum.ff.pro soc.Jo.an. in addi.Spe.in tit.de arbi.§.fi.vbi recitat opi.Jo.cal.qn̄ fuerit facta cū iuramēto.¶Item no.dū dicit qꝺ nō displicet qꝺ ista verba habent vim approbatiōis.vt.s.l.pri.§.fi.qꝺ decla
6 ra vt ibi.†Item qꝺ partes pro eorum cōsensu possunt facere qꝺ sn̄ia pariat act.vel excep.vnde inducit̄ per Cy.ad.q.si lata sn̄ia tpe feriato ꝑpter messes:⁊ sic est nulla:an partes possint eā approbare vt valeat iure sn̄ie vr̄ qꝺ non sed solū qꝺ valeat iure pacti.vt.ſ.cōīa vtri.iud.l.ij.In ꝯtrium facit iste tex.⁊ etiā rō q² si partes a prin.ꝯsensissent q̄ ferretur sn̄ia.isto tpe valeret iure sn̄ie:q² possunt renūtiare dictis ferijs.l.j.ff.de ferijs. ergo ⁊ post sn̄iam quasi ꝯsensu retrotrahatur.⁊ effectus isti⁹ est magnus:q² si pars appellasset a tali sn̄ia.⁊ sic videt̄ approbasse q̄ sit lata tpe feriato:q² si n̄ approbasset nō appellasset sȝ si petijsset declarari nullū:si postea deferret appella.remaneret sn̄ia firma.breuiter doct.tenent q̄ nec expresse nec tacite pōt approbari iure sn̄ie vt valeat.sed iure ꝯuentiōis sicut de ꝯsensu cōi partium.vt in.d.l.ij.nec ob.iste tex.q² hec sn̄ia non erat nulla:q² nō lata contra formā iuris:licet esset inefficax:sȝ per istā.l.efficitur efficax mediāte approbatiōe.Nos loqmur qn̄ est nulla:q² lata cōtra formā iuris:nec tn̄ valet hoc casu cōsensus interueniēs post sn̄iam q̄tum si interuenisset ante sententiam.q² hoc scdo casu nō fuisset lata cōtra formā iuris in
7 teruenīēte ꝯsensu partiū vt ibi.†Itē iste tex.videt̄ ꝓbare dum dicit acti.in factū dari quod possit sn̄ia executioni mādari.qꝺ executio fit ꝓ pacti.in factū:sed est falsum imo fit p officiuȝ iudicis vt plene no.in Spe.in ti.de execu.sen.§.breuiter.in prin.et etiā hic subijcitur in ver.sed in hac regia.in act.aūt in factum nō ꝓcedit̄ executiue:sȝ ordinarie.q² in ea dat̄ libellus ⁊ lis cōtestatur.⁊ vbiq3 pōt exerceri:vbi reus habeat forū. Sed executio non potest fieri nisi a iudice qui tulit sn̄iam vel ad requisitionem eius datis literis:vt no.in.l.argentariū.§.fi.ff.de in.⁊ ſ.de in.l.properandum.§.si aūt reus.Sed si esset lata ab arbitro.quia iste functus est officio non requirūtur eius litere:sȝ posset peti executio a iudice ordinario:vt hic inversi.sȝ in hac de quo plene no.in.l.a diuo.§.j.ff.de re iudi.¶An aūt ex interlocutoria detur actio in factuȝ:dic vt no.in.l.postulauerit. §.si liber homo.ff.de adul.per glo.⁊ Bar.⁊ vide per eundē in
8 l.a diuo.in fi.prin.ꝑallegata.¶†Ultimo no.Bal.hic in v̄.sin autem.in verbo attestatio missa fuerit qꝺ sufficit parti que nō vult parere laudo ad faciēdum laudum irritari si nō esset vallatū stipulatione penali vel alia quod dicat in presentia indicis vel aduersarij:quod nō est ꝯtentus dicto laudo nec habet necesse vlterius prosequi.Sic ergo nec tenetur appellare.Et si appellaret non tenetur prosequi.⁊ nō prosequendo nō transiret in rem iudicatam.Cy.contra videtur sequi ex determinatione Bar.quam ponit in.l.j.s.e.dum dicit q̄ potest appellari:ex appellatione statim apparet de contradictione sua.ergo statim euanescit laudum nec expedit q̄ amplius infringatur per iudicē appellationis cū ista.l.det ꝑtātem parti infringere eoipso q̄ reprobat nō sit in sn̄ia iudicis:q² pars nō infringit eam ꝑpter suā cōtradictionem nisi appellet:⁊ appellatio nē prosequat̄ ⁊ faciat eam infringi per iudicē appellatiōis.
9 †¶No.ex.§.lȝ non ignoramus.q̄ per solum compromissum nō inducitur interruptio prescriptionis:quod est singulare: q² hic dicitur q̄ inducitur per conuentionem postea factā coram arbitro:ergo prius nō erat facta interruptio.Itē no.q̄ per solam citationem interrūpitur prescriptio:qꝺ est verū in prescriptione longissimi tpis que currit ob solā negligentiā nō petentis:vt probat̄ in.l.etiā.ſ.de prescrip.xxx.an.Sed prescriptio longi tpis nō interrūpitur nisi interueniat ꝯte.lit.vt l.more.ſ.de rei ven.vsucapio vero triēnij etiā p ꝯtestationem nō interrumpit̄ mero iure quantū ad hoc vt impediat̄ acqsitio dn̄i fienda per euȝ.Sed bene interūpitur quo ad effectū: q² licet vsucapione acquirit̄ nō virtute eiusdem instantie con
10 dēnabit̄ ad restōnē rei.vt.l.si post acceptū.ff.de indi.¶†No. etiam citationē factā corā arbitro inducere interruptionem. quid si corā arbitratore.dic secus:vt no.Spe.in tit.de lit.ꝯte. §.effectus:ptȝ etiā coram arbitro dari libellū:⁊ per cōsequēs fieri contestatiō.q̄ dic vt no.quantū ad vltimū casum huius l.qꝺ probationes facte coram arbitro inter easdem personas faciant fidem coram ordinario qualiter procedat:dic vt in.l. fi.ſ.de testi.p quam iste.§.declarat̄.quid aūt econuerso.vide in Spe.de proba.§.videndū.versi.sed nunquid.

a ¶Clausula rato manente pacto. adde qd īportat cl'a vīd tex.⁊ doc. in.l.cū ꝓponas. C.de trāsac.doct. in.l.ita stipulat⁹ magna.ff.de v̄b. ob.glos.⁊ doc.in c.fi.de loc.doc.in c.inter.R.seniorem.de elec.

2 ☞Statuto stante q̄ sn̄ia arbitri mittat̄ executioni nulla exceptione obstāte an poterit obijci exceptio q̄ in istū qui tulit sn̄iam non potuit compromitti.
An poterit ēt obijci exceptio q̄ ps non potuit cōpromittere.
3 Si petitū est laudū arbitratoris reduci ad arbitriū boni viri ⁊ ille bonus vir reduxit⁊ correxit an pena cōpromissi cōmittatur si non paretur sn̄ie boni viri.i.iudicis corrigentis.
4 Quid si pro parte fuit correctum ⁊ pro parte cōfirmatum an petens reduci incidat in penam compromissi.

1 SAncimus.†Gloss.intelligit hanc.l.in mulieribus nō habētibus regimē.i.iurisdictionē vel imperiū.al's possent assumere arbitrium.ponit exemplū in comitissa cāpanie ⁊ in comitissa mātila que fuit filia regis italie ſm Cy. ⁊ mortuo patre rexit multas terras in italia ⁊ fecit plura monasteria que extāt vsq3 in hodiernum diem.vt Mantue ⁊ in pluribus alijs locis.⁊ hoc potius procederet de consuetudine q̄ de iure.vt extra co.titu.cum dilecta.arbitramentum vero bene possunt sumere mulieres ſm doc.q² nec hic nec alibi
2 hoc prohibetur.†Pone enim dicit statutum q̄ sn̄ia arbitri mittatur executioni nulla exceptione obstāte an poterat obijci exceptio qꝺ in illum qui tulit sn̄iam nō potuit cōpromitti q² erat mulier vel bānitus vel excōicatus.dic q̄ sic.q² statutū loquitur de sententia arbitri.⁊ nunc dicitur q̄ ille nō erat arbiter facit.l.diuus.cum ibi no.ff.de test.mili.p Bar.⁊ p eundem in.l.j.ff.qꝺ vi aut clam.similiter posset obijci exceptio q̄ pars nō potuit compromittere per.l.iij.§.si seruus.ff.de pec. ⁊ ibi per Guliel.de cu.est eñ hic eadem ratio:q² si cōpromittit ergo ille non est arbiter.facit qꝺ no.in glo.que semper allegatur in cle.j.de sequestra.pos.⁊ fru.que dicit q̄ per talia ver
b ba generalia nunq̄ videtur exclusa exceptio[b] de incompeten
3 tia iurisdictionis.¶†Ultimo Bal.querit hic si petitum est laudum arbitratoris reduci ad arbitriū boni viri.⁊ ille bonus vir reduxit ⁊ correxit an pena compromissi cōmittatur si non paretur sn̄ie boni viri idest iudicis corrigētis.⁊ tenet q̄ non:quia in penis dimittendis non receditur a persona primi arbitratoris per.l.multa nō committit̄.ff.de condi.⁊ demon.⁊ ibi hoc determinat Bart.ad quod optime facit.l.iij. in princi.⁊.l.cum apud sempronium.ff.de iudi.solu.quod te
4 ne menti.¶†Querit etiam quid si pro parte fuit correctū ⁊ pro parte confirmatum.an petens reduci incidat in penam compromissi:si enim in totum esset confirmatum:clarum est qꝺ committeret̄ pena si habuisset iustam cām petendi reductionem:vt no.in addi.Specu.ti.de arbi.in.§.fin.⁊ Dy.in cōsilio suo quod incipit Ptolomeus manentis.⁊ refert Bart. in.l.iulianus.de cōdi.⁊ in.l.qui rome.§.duo fratres.de verb. obligatio.⁊ si fuisset in totum reprobatū clarum est quod in penam nō cecidisset:vt in dictis locis nota.Sed dubium est quando pro parte corrigitur ⁊ pro parte confirmatur.de hoc vide hic per eum.

b ¶Nunqd vr̄ exclusa exceptio.adde bart.in.l.si qs filio.i.§.q̄ si qs. ff.de inius.testa. Lāfran.in repe. c.qm̄ ꝯ fallaȝ.de proba.

¶De satisdando. Rubrica.

2 ☞Que satisdationes iudiciarie hodie prestentur.⁊ quando ⁊ a quo.

BIU Cujas

1 ¶ Satisdationes iudiciarie quedã prestãtur a psonis prin
cipalibus que p seipsas litigãt. ⁊ de istis nõ loquit ista. sz dic
q̃ due pstantur ab actore de quaꝝ vna loquit auc. generaliter
de epi. ⁊ cle. ⁊ de altera auc. libellũ. ſ. de lit. ꝙte. ⁊ iste hodie nõ
sunt ī vsu. vt. ſ. no. ī Spe. de satis. §. j. quedã a reo. ſ. de iudicio
sisti si nõ possidet immobilia. ⁊ tũc cum fideiussore vel si possi
det sufficit sola promissio solennis cũ hypotheca bonoꝝ. ⁊ de
illa loquit ti. qui satis. cog. ff. Jtẽ cõuenit rei vẽdicatione pro
aliqua re mobili ⁊ sit suspectus de dilapidatiõe: vel de trans
portatiõe ad aliũ locũ. de re nõ baratãda vel nõ trãsportãda
sz representãda ad iussuꝫ iudicis. ⁊ de illa loquit. l. fideiussor.
§. fi. qui satisd. cog. ⁊ ista sunt in vsu de iudicato vero soluẽdo
non satisdat nomine suo conuentus. vt insti. de satis. §. sed ho
die. quedam vero prestãtur a personis litigãtibus alieno no
mine vt sunt procuratores vel defensores sine mandato: ⁊ de
bis loquitur. l. huius ti.

2 ¶ Procurator constitutus apud acta an possit reuocari ex
tra acta.

3 Satisdatio rati seu de defendendo vel de iudicato soluendo
qõ debeant peti a procuratore ante litem contestatam.

4 Procurator actoris q̃ teneatur defendere dñm in cã recõuen
tionis alias non admittatur ad agendum.
Quid si reus nõ vult adhuc reconuenire. an procurator acto
ris teneatur cauere de suscipienda lite ⁊ defendendo cum vo
let reus reconuenire.

5 Snĩa lata cõtra procuratorem reuocatũ qñ noceat reuocanti.
⁊ si feratur pro tali procuratore. an poterit reuocatus ea vti.

1 **Non est iuris.** ¶ Procurator a
ctoris de cuiꝰ mã
dato constat vt qñ constitutus apud acta vel
quando dñs est presens ⁊ non ꝙtradicit non
tenetur cauere de rato sed si reus vult recon
uenire dñm quando tenetur cauere de defen
dendo cum in causa reconuentionis. ⁊ etiam de iudicato sol
uendo: alias non admittitur ad agendũ: procurator vero vel
defensor rei etiam si de mandato eius cõstat non admittit ni
si satisdet de iudicato soluẽdo. Jtem reuocatio procuratoris
facta ab ignorãte aduersario ⁊ iudice nõ releuat reuocãtem.
nec preiudicat aduersario sed habetur pro nõ facta quantum
ad preiudicium illius. b. d. tota. l. que primo loquit in pcura
tore actoris vsq̃ quasi ad fi. ibi. rei autem ⁊c. postea de procu
ratore rei. Jtem in prima parte primo ponitur determinatio
questionis vsq̃ ibi si autem. Secũdo respondet tacite questio
ni que posset fieri circa cautiõem de rato vsq̃ ibi. si aũt. Ter
tio loquitur de alia satisdatione. ſ. de defendẽdo in cã recõuẽ
tionis. ¶ Jn tex. ibi. hoc enim casu: dic. ſ. quo constitutus est
apud acta ⁊ agit nunc domino absente. nam perinde non ca
uet de rato acsi dñs esset presens ⁊ nõ contradiceret: quo casu
etiam si prius nõ fuisset apud acta cõstitutus non teneret sa
2 tisdare de rato: vt sequit. ¶ Jn tex. ibi si postea mutata vo
luntate: potest ergo dñs qui constituit procuratorem apud
acta ipsum reuocare etiam extra acta non tñ hoc nocet aduer
sario si non fuit de hoc certificatus. ⁊ hoc vult iste ver. ⁊ q̃ lo
quatur de reuocatiõe facta extra acta ptz: qr si apud acta vel
esset nota aduersario vel iudici: non haberet locũ qõ hic dici
tur: qr preiudicaret aduersario: ergo hic est casus ꝺ Bart. qui
dicit hic q̃ qñ est ꝙstitutus apud acta nõ potest reuocari nisi
apud acta ꝺrium tenet hic Bal. circa fi. ⁊ bene qr non fuit ne
cessarium ꝙstituere ipsum apud acta. arg. in. l. sine apud. ſ. de
transac. ergo posito qõ constituerit nõ est necessarium reuoca
tionem facere apud acta qr nõ est necessarium in cõstruendo
nõ est necessarium in destruẽdo. ⁊ etiam idem Bar. dicit in si
mili in. l. actor. ff. rem ra. ha. in syndico vel economo constitu
to ab abbate ⁊ cõuentu eo casu quo poterat per solum abba
tem. nã per ipsum solum poterit reuocari: vt etiam idem no.
ff. qõ cuiusq̃ vni. no. in. l. item corũ. §. si actor. bene tñ puto qõ
est constitutus apud acta sufficiat ipsum reuocare apud acta
absq̃ eo qõ aliter notificet iudici vel aduersario ⁊ habebitur
pro reuocato quantum ad hoc: vt processus habitus cũ eo ⁊
snĩa lata cõtra eum nõ noceat domino reuocanti etiam si iu
dex vel aduersarius dicãt se nõ habuisse notitiã de tali reuo
catione: qr nõ viderũt acta: qñ postq̃ in actis erat cõstitutus
debeãt ad acta recurrere: vt viderent an cõstitutio duraret. ⁊
hoc nõ tangit Bal. Bal. habuit istam intentionẽ: licet aliter
3 locutus. ¶ Jn tex. ibi in ipso litis exordio signatur. no. istũ
tex. ⁊ etiã circa fi. ibi in ipso litis limine qõ ille satisdationes
iudiciarie debẽt peti a procuratore ante litem ꝙtestatam cum
pertinent ad legitimationem persone: siue loquamur de satis
datiõe rati: siue de defendẽdo siue de iudicato soluẽdo. ⁊ nisi
tũc fuerũt petite nõ possent post litem ꝙtestatã peti vt hic ⁊. l.
pomponius. §. rati. ff. de pcura. illa tamẽ loquitur solum de
cautione rati. sed ista loquitur etiã in alijs. ⁊ ad hoc allegat
4 ista. l. ¶ Jn tex. ibi super recipiẽda lite. dic. ſ. in cã reconuen
tionis ⁊ hic videtur casus fm Pet. ⁊ vltramontanos qui di
cunt q̃ licet procurator actoris teneat defendere dñm in cau
sa recõuentionis: alꝰ nõ admittitur ad agendũ. vt. ſ. de pcu.
l. actionem. si tñ reus nõ vult adhuc reconuenire: qr forte non
est paratus nec habet iura sua in promptu: non propterea te
netur procurator actoris cauere de suscipiẽda lite. ⁊ de defen
dendo cum volet reus reconuenire: qr dicunt q̃ hoc nõ repe
ritur iure cautum: sz ꝙtra eos videt tex. expssus hic fm Bar.
certe ipsi bene perpenderunt de hoc tex. ⁊ intelligunt ipsi de
satisdatione iudicatum solui quam tenet prestare reo conue
niẽti dominũ que satisdatio ꝙtinet tres clausulas quaꝝ vna
est de defendẽdo. dicũt ergo q̃ reus hic nolebat differre recõ
uentionem: qr tũc procurator actoris: nec prestaret satisdatio
nem de defendẽdo specifice cum nollet recõuenire nec de iudi
cato soluẽdo. sed dicũt q̃ reus hic iam recõueniebat. ⁊ tũc p
curator pstat secũdã. ſ. de iudicato soluẽdo ⁊ nõ primã q̃ clau
ditur super hac secũda opi. Spe. tenet Jo. an. in addi. Spe. in
ti. de pcu. §. j. nisi qñ reus haberet iustã cãm differendi qr nõ
haberet iura in promptu: qr tunc procurator actoris tenetur ca
uere de defendendo. ⁊ de suscipienda lite cum volet recõueni
re. ⁊ hoc voluit glos. in. l. sz ⁊ he. §. defendere. seu in. §. pceden
ti. ff. de pcu. ⁊ postea cum dabit libellum in cã recõuentionis
prestabit aliam cautionem de iudicato soluẽdo. Spec. tamen
in ti. de satisda. §. ĩ. videtur tenere q̃ sit verũ vsq̃ ad contesta
tionem lit. factam super cã principali vel incontinẽti post. sz
si ex interuallo post litem ꝙtestatam vellet reconuenire dñm:
nõ teneret ipsum defendere: qr reconuentio debet fieri vel an
te litem contestatam vel incontinenti post: alꝰ non diceret re
conuentio. vt in auc. ⁊ consequenter. ſ. de sen. Sed licet nõ di
catur ppria recõuentio: assimilatur tñ ibi. vt extra de fo. com
pe. c. dispensa. §. reus quoq̃. vnde puto q̃ teneatur defendere
nisi distulisset: quasi vsq̃ in fi. qr tunc si post litem finitã non
teneretur dñm defendere. ita nec dicto casu: qñ tm̃ distulit. ar
5 gumentum in. c. pastoralis. de cã pos. ⁊ ppria. ¶ Jn glo. que
incipit iudice ⁊ aduersario ignorãte: distingue hic tres casus
qñ dñs reuocauit procuratorem ante litem contestatam. ⁊ sic
tpe quo poterat reuocari. nam aut reuocationem non notifi
cauit procuratori nec aduersario nec iudici. ⁊ tunc habet locũ
iste tex. in ver. itaq̃ qõ processus agitatus postea cũ tali pcu
ratore ⁊ snĩa lata ꝙtra eum nocebit reuocãti: ac si nõ fuisset re
uocatio facta. ¶ Sed quid si habuerunt notitiã de illa reuo
catione: non tñ per ipm reuocantem videt sufficere: qr qui cer
tus est amplius certiorari nõ debet. vt in. l. j. in fi. de act. emp.
Jtem quid si lata sit snĩa pro ipso pcuratore. an ipe dñs qui
ipsum reuocauit poterit ea vti videt q̃ nõ: qr sz reuocatio nõ
notificata aduersario illi nõ noceat bene tñ debet nocere ipsi
reuocãti. ⁊ hoc videntur tenere canoniste in. c. ij. de pcu. li. vj.
fm Host. p quo allego bonos tex. in. l. sz socius. §. j. ⁊ l. actio
ne. §. item si. ff. pro socio. vbi socius absente socio vel etiaꝫ tps
renũtiat societati hoc non nocet socio. ⁊ ideo quicquid renun
tians postea acquirit est cõe cum socio. sed id qõ acquirit so
cius non est cõe cum illo. qr sua renuntiatio debet sibi nocere
nõ alteri. Bal. hic nõ allegãdo dictas. ll. videt tenere q̃ illud
possit pcedere si saltem procuratori fuit notificata reuocatio
sz nõ aduersario vel iudici. Si vero nulli fuit notificata. tunc
censet imperfecta. ⁊ habetur pro nõ facta. ⁊ sicut snĩa lata con
tra eum noceret sibi. ita ⁊ lata pro eo proderit qõ satis placet
licet ille tex. faciant in ꝙtrarium. tñ est equum. ¶ Jtem gl. in
d. c. ij. de pcura. limitat mirabiliter. qõ. ſ. dixi. ⁊ istũ tex. vt ha
beat locũ in casu quo aduersario fuerat facta fides de mãda
to quo casu mandatũ nõ erat ostensum adhuc aduersario: sz
illa glos. qõ etiam nõ sit necesse intimare sibi reuocationem ⁊
hoc sequitur magnum inconueniens pone enim q̃ procurator
meus habebat instrumẽtum mandati penes se quod adhuc
nõ produxerat in iudicio: nec adhuc tibi ostẽderat: ego reuo
caui ipsum post reuocationem ipse prosequit litem ⁊ pducit
instrumẽtum mãdati tu ignorãs reuocationem litigasti secũ
⁊ obtinuisti snĩam cõtra eum poterit dici q̃ ista nõ nocet mi
hi qr reuocaui ipsum anteq̃ tibi fidem faceret de mãdato: sed
quid ad rumbum: semel eñ dedit sibi cãm agendi. ⁊ tu iustã
cãm habuisti credendi: ego puto contrariũ q̃ etiam si adhuc
nõ fecerat tibi fidem de mãdato: qr tñ facere posset post reuo
cationem debeo te certificare de vtroq̃: scilicet qõ ipsum feci
procuratorem. ⁊ quod habeat instrumentum penes se vel po
test habere. ⁊ qõ ego reuocaui ipsum. Et caueas si contingat
ipsum agere nomine meo ⁊ producat instrumentũ q̃ sibi nõ
credas aliꝰ de facili possit cõmitti magna fraus. ⁊ eodẽ modo

dico

BIU Cujas

vico ꝫ Bar.qui tz hoc qꝺ si ꝓcurator fuit ꝙstitutus generaliter non ꝙtra certam ꝓsonam ad agendū ⁊ defendēdū possum ipm reuocare absq; eo qꝺ notificet reuocationem alicui certe idē inconueniens sequerē.ideo puto ꝫriū ꝙ si scio ipm habere vel habere posse instrm mādati ⁊ eo vti ne decipiant illi q secū litigant debeo mittere generale proclama ꝙ ipsum reuocaui p.l.sed si pupillus.§.de quo.⁊.§.proscribere.ff.de instit. ⁊ multum miror de opi.sua ⁊ etiā illius glo.quā canoniste vident multū notare ad limitationē huius ver.Scōs casus est qñ reuocatio peruenit ad notitiā oīm predictoꝝ.⁊ tūc habeꝫ perinde acsi nunꝯ fuisset ꝙstitutus vt sntia lata ꝙtra eum nō noceat dño reuocanti:ſz qd si lata est pro eo videtur qꝺ prosit ⁊ imputet sibi aduersarius:quare cum eo litigauit postꝯ sciuit ipsum esse reuocatū videꝫ enim reuocasse sub spe notificationis fiēde sicut si nunꝯ habuisset mandatū.ideo ratihabitione secuta sntia ꝓderit ipsi dño.vt no.in.l.si mater.§.hoc iure.de exce.rei iu.⁊ qꝺ dixi in.l.si tutor.s.in q.cau.in inte.re.nō est necesſ.Tertius casus est qñ alter ꝓdictoꝝ habuit notitiam de reuocatione.⁊ nō alij tūc gl.hic mirabiliter distinguit tres casus.q aut iudex solus:aut solꝰ aduersarius.aut solus ꝓcurator quos casus prosequere vt hic no.p Bal.sed si reuocatio esset facta post lit.cōtest.⁊ eo casu quo nō poterat fieri:qꝛ non suberat iusta cā tunc etiam si peruenisset ad notitiam oīm habetur pro nō facta.⁊ sntia lata ꝙtra procuratorem reuocatum nocebit dño.hoc voluit gl.⁊ ver.hoc ante litē ꝙtestatam.Sed si esset casus in quo potuisset reuocari.idē esset qꝺ qñ ante litem ꝙtestatam.nō est ergo fienda differentia an reuocet ante litem cōtest.vel post.sed an possit fieri reuocatio vel nō:lz ter. in.c.mandato.de procu.videat velle facere differentiam ꝑm quosdam:vt quando fit post litem contestatam debeat notificari aduersario ⁊ iudici:qñ ante sufficiat notificare ꝓcuratori q quidam tenuerūt:sed gl.ibi subaudi maxime post.qꝛ etiā idem si ante vt etiam no.in.d.c.

¶De iureiurā.propter calumniam dando. Rubrica.

2 ¶ Non est sepius iurandum super eodem ⁊ quid si precesſit iuramentum generale.

3 Terminus datus ad probādum nō incipit currere quousq; aduersarius rñderit positionibus cum iuramēto calumnie.

4 Quid si iudex dixit do tibi terminū octo dierum ab ista die. ⁊ non erant adhuc facte positiones.
Nō iurat de calūnia nisi in his que sunt de cōtentiosa iurisdictione.secus in his que sunt voluntarie iurisdictionis.

5 Quilibet articulus litis qꝺ dicatur habere propriam instantiam ⁊ que dicatur proprie instantia.

6 Statutum ꝙ quelibet instantia duret seraginta diebus ⁊ nō vltra ⁊ ego petā executionē instrumenti in qua procedit summarie.⁊ super exceptionibus disceptet tm̄ ꝙ trāseant.xl.dies qꝺ nō poterit postea iudex pronūtiare exceptiones nō obstare ⁊ executionem fore fiendam.

7 Quod ad torturam non deueniatur nisi in defectū aliarum probationum.

8 Instrumentorum appellatione an comprehēdantur scriptura priuate.

9 Accusator de ꝙsuetudine tpe quo porrigit accusationē iurat vera esse ꝙtenta in ea etiā parte absente nec aliud iuramentū postea exigitur ⁊ rñdetur p accusatum p verba affirmatiua vel negatiua ⁊ non per verbum credit vel non credit.
Quid in causa ciuili.
Quid in causis spiritualibus.

1 **Nomnibus.** †Siue qs ab aduersario exigat ꝓbatiōem:siue petat se ad ꝓbandū admitti oz prius de calūnia iurare.h.d.Et primo loquit de prima pte summarij vsq; ibi nec aūt. postea de scōa pte qñ petebat se admitti ad probandum p torturā seruoꝝ.⁊ pōt intelligi hec.l.duobꝰ modis.Primo ante litē ꝙtestatam.⁊ tunc nō corrigitur per aut. hic posita.qꝛ tūc non erat adhuc prestitum generale sacrm de calumnia qꝺ prestat post litem cōtestatam.vt.j.l.pri.ideo in
8 singulis actibus occurrētibus ante litē ꝙtestatam[a] vbi subest suspitio calūnie etiam hodie exigit hoc iuramētum.Secūdo modo potest intelligi post litem contestatam.⁊ tunc corrigit qꝺ cum hodie per.l.sequētem:statim post litem contestatam prestetur generale iuramentū respiciens totam cām ⁊ p consequēs singulos actus ipsi⁹ nā expedit postea in singulis acti
2 bus ipsum repetere.vt in aut.¶ †Quia nō est sepius iurandum super eodē.posset tamen iudex exigere iuramētum malitie in singulis actib⁹ nō obstante iuramēto generali prius prestito de iure canonico.vt in.c.ij.eo.ti.li.vj.sed ante.l.sequētem nō erat inuētum tale iuramentū generale.sed ꝓstabatur specialiter in singulis actibus:qꝛ tūc potius ptinebat ad reperiendū veritatē ꝙ ad solēnizandum iudicium.hodie vero pertinet ad solēnitatem iudicij.ideo si petereꝫ ⁊ nō ꝓstaretur nō valeret iudiciū.secus si non petereꝫ.vt in.c.j.eo.ti.lib.vj.⁊ no.in.l.seq.§.ſz qꝛ veremur.⁊ ꝑm iura vetera loquebaꝫ ista.l. j.ſz in.ff.lz fiat mētio in multis locis de iuramento calūnie tñ non habemus specialē ti.ratione quam.s.dixi.¶ In tex.ibi necessitas probationis incumbit.dic ergo vbi non desideraꝫ probatio vt in notoriis nō iuraꝫ de calumnia.vt no.in Spec.
3 eo.ti.§.fi.ver.quid si emptor.Bal.¶ †In tex.ibi nisi prius.si ergo nollet iurare habereꝫ pro cōfesso.nec teneꝫ aduersarius probare.vt.j.l.prori.§.si autem reus.⁊ dicit Bald.per illum tex.q terminus datus ad probandū nō incipit currere quousq; aduersarius responderit positionibus cum iuramēto calumnie:qꝛ positiones cōfessatas nō habebit necesse probare. ideo expedit sibi scire super quibus habeat necesse testes producere.⁊ hoc vult Spe.in ti.de dila.§.j.ver.ſz nūquid currit.
4 †Sed quid si iudex dixit do tibi terminum octo dieꝝ ab ista die.⁊ tamen adhuc nō erant facte positiones vel nō erant eis in vsu:respondeo intelligitur ⁊ post responsionē nisi pars fuerit negligēs in faciēdo positiones vel faciēdo respōderi put in simili no.ī eo qui negligit adire hereditatē:qꝛ incipit currere prescriptio sicut si adiuisset.vt no.in.l.ea que.s.de temp. in integ.resti.¶ In tex.ibi cōtentiosa no.ꝑm Bal.q non iuratur de calūnia nisi in his que sunt de ꝙtentiosa iurisdictione.secus in his que sunt volūtarie iurisdictionis.vt in Spe.
5 eo.tit.§.sequitur versi.quidam vbi.¶ †In text.ibi instantia not.ꝑm Bal.qꝺ quilibet articulus litis dicit habere propriā instantiam:sed proprie loquēdo instantia dicitur super tota lite vniuersaliter.⁊ incipit ab ista cōtestatione.vt in.l.properandum.j.ti.prori.tamē super aliquo particulari articulo di a sceptatur.adhuc dicitur largo modo habere instātiam talis disceptatio.facit quod in.c.prudētia.§.sexta.de offi.delega.⁊
6 per hoc †ipse respondet ad questionem.dicit statutum q quelibet instātia duret.lx.diebus ⁊ nō vltra.ego peto executionē instrumēti in qua procedit summarie:⁊ sine ꝙtestatione obij b ciuntur exceptiones q nō debeat fieri ⁊ super eis disceptat ⁊ anteq; cōtentio terminetur transeūt.lx.dies vtrū poterit pronuntiare postea exceptiones non obstare ⁊ executionem fore
b fiendam:videtur ꝙ sic:qꝛ illa cā executoria[b] nō videtur habere instantiam ratione quam.s.dixi.cōtrarium videtur Bal. terminare.ar.huius litere de quo etiam no.per eum in.l.ij.j. de execu.rei iu.⁊ illud habui pluries de facto florētie ⁊ allegabatur determinatio Bal.hoc tene menti:quia nō de facili reperies per alios tactū.¶ †Ultimo no.in fi.huius.l.q ad torturam non deueniꝫ nisi in defectū aliarū probationum.ideo
7 Ly.in.l.obseruare.j.quorum app.non recip.dicit qꝺ iudices male faciunt qui licet de maleficio sit probatum sufficiēter p testes nihilominus inquisitū vel accusatum ponūt ad torturam vt postea tanꝯ cōuictus ⁊ cōfessus nō possit appellare. vt ibi:qꝛ postꝯ curia habebat sufficientes ꝓbationes ad condemnandum.lz inquisitus negaret nō debet extorquere confessionem per torturam.sed Bal.hic dicit q bene faciunt ad
8 obuiādum friuolis appellationibus.¶ †In gl.ij.ibi vel dic
c literas ⁊c.no.ex tex.⁊ glos.ar.q appellatione instrumentorū[c] nō comprehendunꝫ scripture priuate:qꝛ hic ponuntur vt diuersa.⁊ est arg.si datur terminus ad producēdum instrumenta q post terminū poterunt produci scripture priuate.¶ Cōtrarium videtur terminare Spe.q infra illum terminum debeant produci omnes scripture tam publice ꝙ priuate:quia omnes cōtinentur appellatione instrumentoꝝ de proprio significatu.vt in.l.notionē.§.instrumētorum.ff.de ver.signi.⁊ Spe.in ti.de dila.§.nūc dicamus.⁊.l.nō tamē.de instru.edi. §.restat.v.illud aūt.⁊ v.quid si ꝓducit de cōmuni vsu loquēdi nō dicitur instrumētum nisi publicum.ad qꝺ vide qꝺ no. Bar.in.l.in fraudem.§.neq; instrumēta.ff.de iur.fi.⁊ si statutum faceret mentionem de instrumētis probata ista cōsuetudine restringeretur ad publica instrumēta.non sic dilatio data a iudice.nam due dilationes solēt dari vna ad ꝓbandum ⁊ intra illam solent produci testes.alia ad producēdum iura
9 ⁊ intra istam producūtur instrumēta ⁊ alie scripture.¶ †In glo.ma.que incipit.sic ergo.in fi.quicquid dicat ista gl.de cōsuetudine sic seruatur qꝺ accusator tēpore quo porrigit accusationem iurat vera esse cōtenta in ea:nec aliud iuramētum postea exigit.⁊ hoc facit etiam parte absente.⁊ sic in duobus differt cā criminalis a ciuili:qñ in ciuili iuratur post litē cōtest.per vtrāq; partē:in criminali tpe porrecte accusationis ⁊ per solū accusatorē.Itē in ciuili iuraꝫ de credulitate q credit

a ¶ Ñ lit.ꝙte.ad de gl. in.l.j.C.de iu.cal.⁊ Ly.in.l. ij.eo.tit.

b ¶ Executoria.vide de hoc p Bal. ⁊ ibi Aler.in.l.li tibus.C.de agri. ⁊ cēsi.li.xj.p Alle rā.⁊ Mod.in.l. pperādū.in pn. j.de iud.p Lud. ro.in ꝙsi.clxxiij. inci. amplissime doctor.in.j. dub. ⁊ Aler.de imo.ī ꝙſ.l.ī.ij.⁊.iij. col. iij.⁊.ij.vo.⁊ in.l. nō tm̄.§.idem recte.ff.de pe.here. ⁊ p do.meū soci.ī suo ꝙsil.rcy.p totū.ī.j.pte. Stra.

c ¶ Appellatione instrorū. Adde Ja.bu.⁊ Alb.de ros.in.l.j.ff.de fi. instr.Jo.ō imo.ī cle.j.in.j.no.de p cu.Lu.ro. ꝙsi.xxiij.incipiē. nescio qd dubitatiōis. Frā.de are.ī ꝙsil. lj.⁊ ibi qd ī statuto. Aler.ō imo.ī rub.ff.de fi.ī strū. Abb.⁊ Fely.ī rubri.extra.e.tit.scz de fi.ī strū.doc.plene ⁊ ibi dixi in.l. admonēdi.ff. de inreiu.cur.⁊ viō tu p.d.meum soci.in suo ꝙsil.lxj. col.fi.vsi.ſz tunc. Stra.

BIU Cujas

se bonam causaꝫ fouere. vt. ff. l. pri. post prin. sed in criminali iuratur de veritate. ⁊ similiter rñdetur per accusatū per vbū credit vel nō credit: sed p verba affirmatiua vel negatiua. vt in. l. marcellus. ff. reꝛ amo. ⁊ ibi no. in. l. inter oēs. §. recte. ff. de fur. eodē modo in causis spūalibus in quib⁹ proceditur sine solennitate iudiciorum. vt in clc. diſpēdiosam. de iudi. olim nō iurabatur de calūnia cum illud iuramentū cōcernat solēnitatem: sed iurabatur de veritate dicēda ꝑm canones hodie per c. j. eo. ti. li. vj. inductum est ꝙ etiam de calumnia iureť in eis nō solum de veritate: vbicunqꝫ autē nō iuratur de calumnia iuratur tamen de veritate. ⁊ etiam vbi fuit iuratū de calūnia generaliter potest in singulis actibus exigi iuramentum malitie. vt in. c. ij. eo. ti. ista tamē nō fuerunt inuēta de iure ciuili sed per conditores canonum qui summi legiste fuerunt ⁊ ꝙsi derauerunt mentē iuris ciuilis. ⁊ etiam rigorem verborum ⁊ temperauerunt rigorem cum intentione.

2 ¶ Testis qui deposuit cū iuramēto si repetitur per iudicē vt declaret dictum suum nō est necesse iterum sibi deferri iuramentum: nec partem aduersam citari.

3 Postq̄ pars iurauit de calumnia si dentur positiones ⁊ petitur ꝙ eis rñdeatur p verbum credit vel nō credit nō expedit qō iterum iuret ⁊ quid si calumnioſe respondeat.

4 Sed recusaret iterū iurare de calumnia ꝙ non habeatur pro confesso cum non poterat artari.

1 **De sacramentū.** †Not. hic ꝙ nō est pluries iurā-
a dum[a] de calūnia. sufficit esse ꝙ semel sit iuratū in
2 prin. post litem ꝙtest. †⁊ dicit Bal. per hoc qō si testis qui deposuit cum iuramento repetiť per iudicem vt declaret dictum suum: nec est necesse iterū sibi deferri iuramentū: ex hoc sequitur ꝙ nō est necesse partē aduersam citari: qꝛ nō citať nisi ad videndū iurare testē: nō aūt ad audiendū de positiōem suam que debet fieri in secreto. vt. j. de testi. l. si qñ. ⁊ ibi no. Si ergo nō habet necesse iterū iurare similiter nō habet necesse partem citare. †Item dicit Bald. per hanc auť. qō
3 postq̄ pars iurauit de calumnia si dentur positiones ⁊ petit qō rñdeatur eis per verbū credit vel nō credit nō expedit qō iterum iuret ſz virtute prestiti iuramēti respōdebit. sed si forte iudici videbiť poterit deferre iuramentū malitie si videat
4 qō calumnioſe respondeat per verbū non credit. ¶ †Ex his sequitur ꝙ si recusaret iteꝛ iurare de calūnia nō haberet pro cōfesso postq̄ nō poterat artari. loquitur aūt auť. post litem cōtest. sed in contingētibus ante. l. C. remanet incorrecta ⁊ ibi diri. Item dicit Ly. ꝙ etiā post lit. ꝙtest. l. C. in secundo casu. in ver. ne autem. remanet incorrecta: qꝛ ibi agitur de magno preiudicio. ſ. de tortura que non pōt restaurari. ideo qui eam petit fieri dz iurare de calumnia specialiter super hoc. licet in prin. gñaliter iurauerit. ar. ff. de iniurijs. l. item apud labeonem. §. hoc edictum: qꝛ vbi maius periculū cautius est agendum. vt. ff. ad carbo. l. j. §. pomponius.

2 ¶ Generale iuramentum de calumnia inuētum per hanc legem ꝙ prius nō erat ad solēnizandum iudicium debet prestari post litē cōtestatam ⁊ quid si esset prestitum ante. ⁊ quid de particulari.

3 Quod debeat prestari incontinenti post litem contestatam ⁊ quid si nō petatur incontinenti. ⁊ nō presetur quod nō vitietur processus. ⁊ in quacūqꝫ parte litis poterit peti ⁊ debebit prestari.

Quod presetur a partibus anteq̄ ab aduocatis.

4 Copia articulorum vel positionum an sit dāda partim cum termino ad deliberandū vt possit se instruere cum aduocato suo quid habeat respondere.

5 Testes possunt instrui a parte vel ab aduocatis in modo testificādi vt nō deficiant in redditione cause bona fide. ⁊ quo ad ea que ꝙsistunt in iure.

6 Litis contestatio quomodo fiat.

7 Quando sit per confessionem an sit necessarium iuramētum calumnie.

8 De calumnia an prius iuret actoꝛ ꝙ reus.

9 Si mutatur instantia an debeat iterum iurari.

10 Quid si mutetur iudex ⁊ non instantia.

11 Quando coniuncta persona agit pro cōiuncta que ipsarum iurabit de calumnia.

1 **Et iudices.** †Ex ista primo loquitur quado partes litigant per seipsas quādo debeant iurare de calumnia: ⁊ per quem modum: quia incontinenti post litem cōtesta. ⁊ generaliter super tota causa quilibet per se tam reus ꝙ actoꝛ qō putat se bonam fouere cām ⁊ illud introducitur per hanc. l. qō olim nō erat. ⁊ hoc vſq; ad. §. qō ob seruari postea quando litigant p alios vſq; ad. §. qō si actoꝛ. ⁊ primo quando per legitimos administratores vſq; ad ver. si aūt abfuerint. postea quādo p procuratorē de quorum mādato cōstat vſq; ad versi. hoc etiam postea quando dubitatur de eorum mandato. In tertia parte. l. punit recusantes iurare vſq; ibi: ſz predictum sacramentū. ibi quarta in qua declarat ad quas lites ista. l. extēdať cum multa introducat de nouo que nō erāt introducta p iura vetera. ⁊ dicit ꝙ ad lites ceptas post istam. l. ⁊ quid iuris sit in pēdentibus tūc declarat.

2 ¶ †Flo. in ista prima parte ꝙ generale iuramentum de calū-
b nia inuētum per hanc. l. ꝙ prius nō erat ad solēnizandū iudicium debet prestari post litē contest. [b] si ergo esset prestitum ante non sufficeret ⁊ posset reiteratio peti post litem contest. sed particulare in occurrentibus ante litem contesta. qō non pertinet ad solēnizandum iudicium bene potest ꝑstari ante
3 vt dixi in. l. j. ⁊ in auť. ibi posita. ¶ †Scō no. ꝙ debet prestari incontinēti post litem cōtest. si tū nō petatur incōtinenti. ⁊ si nō prestatur nō vitiatur processus ⁊ in quacunqꝫ parte lit. poterit peti ⁊ debebit prestari. ⁊ hoc hodie decisum. vt in. c. j. eo. ti. li. vj. ¶ Tertio no. ꝙ prestať a partibus anteq̄ ab aduocatis ⁊ ex hoc arguit glo. que incipit. per hoc ptz qō quando reus respondet libello litem contestando nō debet instrui ab aduocato suo qui nondū iurauit qꝛ nō debet exercere officiū aduocationis anteq̄ iurauerit: iudex ergo qñ iubet reo ꝙ respondeat libello debet dicere aduocato suo si ibi est ꝑsens qō remoueat se ⁊ stat ad partē. facit. c. pastoralis. extra de iudi. ⁊ idem in interrogationibus que fiunt ante litē contest. ad preparationem iudicij. de quibus in titu. de interro. actio. Sed quid in responsionibus q̄ fiunt ad articulos vel positiones. nam ille fiunt postlitē cōtest. ⁊ post iuramētum ꝑstitū ab ad-
4 uocatis. videť secus a cōtrario sensu huius glos. †Ex quo sequitur qō danda sit copia articulorꝫ vel positionū parti cum termino ad deliberādū vt possit se instruere cū aduocato suo quid habeat respōdere. ⁊ hoc in aliquib⁹ locis seruatur. In contrarium hodie aduocati nō iurant. ideo videtur ꝙ nulla danda sit copia: ſz qō debeant legi coram parte ⁊ incontinēti habeat respondere. nam aut continēt aliquid de facto suo: ⁊ tunc nō debet habere terminum ad rñdendum cum debeat esse certus vt in. c. excommunicato. de rescrip. Idem si de facto alieno si pōt esse certus. Si vero est factū de quo possit dubitare potest respōdere dubito ⁊ petere terminum ad deliberandum. nam presumptio est postq̄ iurauit de calūnia vt nō petat malitioſe. ⁊ causa differendi iudicium. vt. j. ea. l. §. ꝙ ob seruari in glo. fi. dicit tamen. Spe. in ti. de positionibus. qō si clientulus esset homo simplex ⁊ de leui posset decipi in rñsionibus posset aduocatus ipm instruere potius in iure q̄ in facto. tunc aduocatus posset assistere in responsionibus non dicovt detur sibi copia cū termino ad deliberandū ne excogitet malitiam. ⁊ vide qō not. Bal. circa predicta in. l. ij. §. vt lit. pē-
5 den. ⁊ Inn. in. c. per tuas. extra de testi. dicit † etiam. Bal. hic qō Roffredus in tit. de senatusconsul. liboniano. dicit quod etiā testes possunt instrui a parte vel ab aduocatis in modo testificādi vt nō deficiant in redditiōe cause bona fide. ⁊ quo ad ea que ꝙsistunt in iure. pone enim quod articulus erat super fama potest ĩstrui testis qui est imperitus ꝙ si interrogetur quid est fama nō debeat respondere id quod publice dicitur sed dicat id quod dicť a maiori parte populi. alꝫ nō cōcluderet dictū eius. vt not. p Bar. ĩ. l. labeo. ff. de sup. le. Item allegatur ille ter. dum dicit post narrationē ⁊ responsionem ꝙ cum respōsio possit esse dupler. ſz negatiua ⁊ affirmatiua.
6 ⁊ hic simpliciter dicat responsionē † ꝙ litis cōtest. nō solum fit negādo narrata prout narrant in libello: sed etiā si ꝙsiteātur contenta in eo. ti. vt hic. ⁊ j. ti. j. rem nō nouam. ⁊ no. per doc. in. l. j. j. de lit. contest. hoc tū verū nisi dicat expresse cōtrarium ꝙ nō animo litē ꝙtestandi. ⁊ tunc fieret sibi preceptū de soluēdo cuꝫ certo termino vt haberet locū. l. si debitori. ff. de iud. ⁊ idem si ante datum libellum cōfiteretur. qñ autem post datū libellum respondendo ad ipsum negat. ⁊ sic inducitur lit. cōtestatio proceditur ad ulteriora in causa. ⁊ peruenitur ad sententiam diffinitiuā. Et aduerte ꝙ glos. j. l. at qui natura. §. cū
7 hic. ff. de neg. gest. sentit † ꝙ quando contestatio fit per confessionem nō fit necessariū iuramētum calūnie. sed illud posset procedere qñ cōfiteretur narrata prout narrantur: sed si cōfiteretur narrata: puta ꝙ mutuauit tibi. x. ducatos: tamen petita fieri non debere: quia forte intēdis opponere exceptionem solutionis vel pacti: tūc potius videris negasse. ⁊ ideo vterq̄
8 debet prestare iuramētum. †Sed quis nostrū primus hoc querit. gl. que incipit si ergo in fi. ⁊ dicit quod ego qui sum originarius actoꝛ: licet confessus fueris intentionem meam. ⁊ sic nō habeo necesse probare: sed tu q̄ in exceptiōe videris actoꝛ,

Bal. dicit

a ¶ Qō nō est pluries iurādū. Adde gl. inst. de fide iuss. gl. in. l. cū de ĩdebito. in. §. j. ff. de ꝓba. bar. in. l. q bo. in fi. §. si qs stipulat⁹. ff. ó dāno infe. gl. ĩ. c. cuꝫ dilecti. de elec. ⁊ ĩ c. j. ⁊. ij. de iu. cal. lib. vj.

b ¶ Prestari post li. ꝙte. adō. c. j. de iur. cal. li. vj. ⁊ ĩ. l. ij. ⁊ ibi Bar. C. e. tit. Bal. in addi. spe. ti. de iur. cal. ij. j. ⁊ gl. in. c. ex literis. extra eo. ti. ⁊ ibi ꝙ poterit ꝑstari qñcunqꝫ ante cōclusionē ĩ cā. quimo ēt post cōclusum ĩ cā. in. l. j. ff. eo. vt ꝑ bal. ⁊ in. §. sed qꝛ verꝫ. j. c. Cur.

BIU Cujas

Bal.dicit q̃ putat istum ordinem non esse de substantia iuramenti q̃ prius iuret actor q̃ reꝰ:nam in hoc ipse nõ facit vim facit.l.si mãcipium.§.si cõmuni diuidundo.ff.de euic.vbi preposteratio vnius iudicij ad alterum nõ vitiat processum.licet in cõtrarium faciant not.in.l.prolatam.j.de sen.q̃ secus fit in actibus vnius iudicij:quia ibi nõ debet esse preposteratio et vitiat vt in.c.exhibita.de iudi.starem tamen in practica dicto Bal.quia illa est leuis solẽnitas et modice importentie.ideo
9 nõ vitiat omissio.vt in.l.j.circa fin.ff.de ven.inspi. ¶†Ultimo queritur si mutatur instantia an debeat iteruꝫ iurari:ꝛ certe hoc potest cõtingere duobus modis.primo quãdo per appellationem quo casu prima instãtia non fuit perempta sed executioni mandata per sententiã diffinitiuam ad quã ipsa ordinabatur:tamẽ instãtia cause appellationis est diuersa a principio ꝛ tũc inter glossatores fuerunt opi.quas glo.hic recitat an debeat prestari nouum iuramẽtum ꝛ videbatur q̃ non:qꝛ virtus prime instantie trãsfunditur in secũdam.ꝛ sic videtur q̃ cũ omni sua qualitate. ¶Contrarium tamen determinatur hodie in.c.ij.e.tit.li.vj.vbi approbatur opi.Jo.de qua ħ in glo.Secũdo potest contingere quãdo prima instantia fuit perẽpta per lapsum tẽporis:nõ aũt executioni mãdata:qꝛ nõ fuit lata sñia.vñ opꝫ de nouo eã inchoare.vt in.l.cuꝫ lite mortua.ff.iudi.solui.ꝛ tunc minus dubitatiõis hꝫ:qꝛ virtus prie instantie non transfunditur in scõam.imo perimitur prima instantia cũ oĩbus concernentibus ordinem iudicij:ꝛ est litis cõtest.ꝛ iuramẽtum calumnie.licet nõ pereant acta ꝓbatoria vt.§.de arbi.l.cum autem.in fi.ideo de nouo est iurãdum sine dubio:qꝛ illud iuramentũ solennizat illã instantiã non istaꝫ.
10 †Si vero nõ mutaret instãtia.sed iudex nõ esset iterum iurandum ſm glo.hꝫ loquatur sub dubio forte sed non est dubitandum:nec in contrariuꝫ facit.l.cum apud sempronium.in dic. sol.ꝛ.l.iij.in princ.qꝛ ibi de cautione iudicatũ solui in qua habetur respectus ad personã iudicis.ideo mutato iudice pimitur:qꝛ sñie alterius iudicis se nõ subiecit:sed illius de quo cõfidebat.nos loquimur in iuramẽto de calũnia in quo non habetur respectꝰ ad personã iudicis:sed ad instãtiã ad quã solẽnizandam fuerit ꝓstitũ ꝛ hec durat eadẽ.si aũt nõ mutetur instantia:nec iudex sed actio adhuc glo.tenet nõ esse de nouo iurandũ qꝛ fuit iuratũ sup facto ꝓposito.ꝛ illud nõ mutaꝛ:licet mutetur actio:quia per errorem fuit inepta actio proposita.
11 ¶†Ultimo querit glo.qñ coniuncta persona [a]agit pro cõiuncta:que ipsarum iurabit de calũnia.ꝛ ista questio potiꝰ cõcerneret.§.si autẽ adfuerit.vbi qñ cã agitatur per procuratorẽ ipse principalis dñs dꝫ iurare.idẽ ergo videꝛ in casu isto.sed contrarium dic aut ista coniuncta agit pro suo interesse quo casu etiaꝫ inuita cõiuncta persona põt agere.vt in.l.iij.ꝛ.iiij.de li. cau.ꝛ tũc ipse agens reputatur principalis.ergo ipse debet iurare.aut agit nõ pro suo interesse sed pro interesse cõiuncte psone:ꝛ tũc cum habeat mandatum a.l.vt possit agere sine mãdato.l.sed hic.in prin.ff.de procur.dicitur habere legitimã pſonam sicut tutor ꝛ curator.ideo sicut illi iurant.vt in.§.q̃ obseruari.ita ꝛ ista coniuncta nunc agens.

2 ☞Quomodo fiant positiones ꝛ earum responsiones.

3 Differẽtia inter articulos ꝛ positiones.et an ponẽs vel articulans videatur affirmare contenta in eis.

1 **In isto iuramẽto.** †Per istaꝫ auten. addit vnuꝫ ad iuramentum de calumnia vltra illud quod cõtinet princi.l.C.nam ibi dicitur q̃ iurant partes se credere instam causam fouere:tã actor in agendo q̃ reus in resistendo.hic dicit q̃ etiã aliud dꝫ iurare q̃ neuter istorum exiget ab altero ꝓbationẽ aliquã nisi quam putat necessario exigẽdã.ideo si peto a te centũ qꝛ mutuaui tibi cum tu hoc scias vel scire debeas nõ debes exigere a me q̃ probẽ.sed cõfiteri veritatem:sed si peto.v.que mutuaui patri tuo:qꝛ de hoc nõ po-
2 tes esse certus bene potes exigere a me probationem:†ꝛ ex ista aut.sumpta est materia positionũ.nã cũ actor necesse habeat probare ea que fundãt suã intentionẽ si reꝰ negauit narrata in libello vꝫ petita fieri debere:ꝛ sua intẽtio fundatur ex multis vt sciat super quibus habeat necesse testes ꝓducere faciat sup oĩs singulos articulos:ꝛ ĩterroget aduersariũ:an credat illos veros:ꝛ sic ab eo nõ exigaꝫ probatio quã aduersarius scit non exigendã. ℜRespõsiones autẽ fiunt per verbum credit vel nõ credit:eodẽ modo de calũnia iuratur cũ sit iuramentũ credulitatis nõ vitatis.vt in.§.quod obseruari.ꝛ sic ex istis duobus ter.inuẽta est materia positionum ꝛ responsionũ que ante ista iura nõ erat inuenta:licet quidam dicãt contrarium q̃ per.l.offilius.de leg.iij.sed docto.dicunt q̃ ibi loquitur in in-
3 terrogatiõe preparatoria de qua in ti.de interro.acti. †Et aduerte q̃ est differentia inter articulos ꝛ positiõs. ℘Primo cũ dantur articuli ꝛ pars que dat nõ videtur cõfiteri cõtenta in eis.sed dicit se velle illa ꝓbare si fuerint negata ꝛ post responsionem illos articulos qui fuerũt negati dat iterato per modum positionum:ꝛ tũc contenta in eis videtur affirmare:nec posset postea reuocare nisi ex causa insti erroris:ꝛ si ĩ eis esset aliqua cõtrarietas manifesta diceretur periurus.vt habetur in ter.ꝛ per Jo.an.ĩ nouella.ꝛ etiam per gl.in.c.fi.de iureiur. lib.vj.vbi omnino vide.

2 ☞Legitimi administratores iurant in aĩam suam propriã cum iurãt de calũnia ꝛ an eorum responsiones faciãt preiudicium pupillo vel adulto.ꝛ nu.4.

3 Quid in procuratore ſpecialiter cõstituto ad iurandum de calumnia.

4 Quid sit scire.
Quod dicatur quis esse certꝰ de eo qõ vehementer opinatur.

5 Tutor vel curator an teneatur subire iuramẽtum in litem ꝓ pupillo vel adulto.

6 Cum filiusfamilias possit cõueniri vel agere cũ consensu prĩs si habet legitimã etatem.an tũc ipse filiꝰ iurabit de calũnia.et quid in administrationibꝰ ecclesiarum vel hospitaliũ ꝛ quid si conueniatur pater.ꝛ nu.8.

7 Adultus debet subire iuramentum veritatis licet curator iurauerit de calumnia.

8 Si pater cõuenitur ex facto ꝛ nomĩe filij an filius qui melius est informatꝰ de veritate possit interrogari de veritate ꝛ iurare teneatur.

9 Quãdo disceptatur an cõuentus sit minor vel maior:ꝛ sic an sit ei dandus curator an debeat iurare de calumnia.
Quid si disceptatur de iurisdictione.

10 Quod quilibet articulus cause dicatur habere propriã instãtiam quãdo expectatur pronuntiatio iudicis licet nõ diffinitiua ꝛ in ea prestetur de calumnia.ꝛ qualiter in ea sit dare cõtestationem vel quasi.

11 Protestatio qua põt vti volẽs agere contra minorem tãquã maiorem nõ obstante exceptione minoris etatis.

12 Testis dꝫ iurare de veritate ꝛ quando etiã de credulitate.

13 Qui iurat de calũnia q̃ debeat iurare quatuor.

14 Verbum credo an habeat vim confessionis vt ex eo oriatur actio.

15 Casus in quibus non tenetur qs respõdere positionibus per verbum credit vel nõ credit vel non tenet respõdere ꝛ si respõdeat sponte q̃ valeat responsio.nu.16.19.ꝛ.20.

16 Si testis in dicto suo aliqd impertinẽs dixit nõ statur in hoc eius dicto.ꝛ quid in positionibus.ꝛ nu.15.

17 Que sunt probabilia sunt punibilia.
Positiones fiũt ad releuandum ponentem ab onere ꝓbãdi.
Ponẽs interrogatur an credat positiões esse veras ne ponat eas per calumniam.

18 Positio qualiter dicatur negatiua.

19 Si fit positio alicui cui semel respondit an teneatur iterum respondere.

20 Exclusus a probando p lapsum termini non potest facere positionem.

1 **Quod obseruari.** † Legitimi administratores siue litigent per se in cã ptinẽte ad illum cuius negocia administrẽt siue illi litiganti autoritatẽ prestẽt debent de calumnia iurare nõ autem illi:ꝛ iurant in animam propriã ipsorum non illorum.hoc dicit
2 vsq; ad.§.si autem. ¶†Not.textum in versiculo ibi iureiurãdo affici:vt infra dum dixit ex animi sui sentẽtia ꝛc.q̃ isti legitimi administratores iurant ĩ animã suam propriam.ex quo ipsi afficiuntur iuramẽto:et si iurarẽt falsum sciẽter ipsi sunt
3 periuri non prĩcipales †ꝛ in hoc differunt a procuratore cui datum fuit mãdatum ſpeciale ad iurandum de calũnia quod hodie fieri potest:vt l.c.finali.eodem titulo libro.vj.quia isti nõ iurant in animam suam:sed in animam domini:ꝛ ille afficitur iuramẽto ꝛ ille esset periurus non procurator sed si post iurametum prestitum a domino:ꝛ post litem contesta. constitueretur procurator quo casu instãtia facit transitum in eum vt in.l.in cause.§.si ex parte.ff.de procuratoribꝰ.ꝛ hoc nõ obstãte q̃ dominus iurauerit iterũ ipse iurare tenetur vt est hodie decisum per.c.ij.eodem ti.li.vj.quidam etiam dixerũt esse decisum per aut.sequẽtem que incipit principales circa prin. vbi dum dicit vel ille ad quas negociũ in medio migrauerit ꝛc.tunc talis procurator etiam si nullum habuit mãdatũ ad iurandum quia nec expediẽs fuit postq̃ ipe dominus principalis iurauit per seipsum tenetur iurare dictꝰ procurator in animam propriã quia iurat pro se ꝛ non pro domino vt ibi ꝛ si dicaꝛ quare hoc:postq̃ dominus iurauit.quare procurator iterũ tenetur iurare? ℜRespondeo si aduocati iurant pro se nõ

a ¶Cõiuncta persona.ad de an cõiũcta persona admittatur sine mãdato in beneficia libꝰ vide per bal. in .c.cũ prudem.ĩ vlt.col.de pactis.

BIU Cujas

obstãte iuramento ꝓpartium vt in.l.C.cadẽ ꝛ fortiori ratione tenetur ipe procurator iurare in cuius persona substantiatur iudicium ꝛ potest plus nocere et plꝰ prodesse: ꝛ istam rationẽ tãgit Bal. ¶ Item not.in ver.scientes.iuncto text.circa fi.in
4 a ver.credit qõ scire dicitur illud quod quis vehemẽter credit licet per veram causam ꝛ concludẽtem nõ sciat quod est pro prium scire: scilicet rem per causam cognoscere. sed scire p creduli. est vehemẽter opinari per coniecturam. ꝛ adhuc scire dicitur quãdo animus eius ad hoc inclinatur. facit lex si ita. §. item labeo. cũ ibi nota. de aqua plu. ar. bene facit. l. si ita. §. pe.

a ¶ Qõ scire dicit. Adde. c. b videt. xxxij. q. v. Lar. zaba. in. c. cũ nobis. de elec. i. xiij. not. idẽ car. i. c. te nobis. in. j. no. o cle. peregri.

ff. de testa. tu. vbi dicitur quis esse certus b de eo quod vehemẽter opinatur: lz non sit verum in se. ¶ Oppo. pro declaratiõe glo. ꝙ isti legitimi administratores nõ habeãt iurare de calũnia: quia istud iuramentum principaliter ordinat ad respõsiones fiendas per iurantem vt respondeat veritatem per id quod habetur in aut. in isto: sed istilegitimi administratores non debent interrogari: nec habent respondere. quia si respõderet aliquid qõ tenderet in preiudiciũ pupilli vl adulti: nec hoc noceret ipi pupillo vel adulto: vt. l. cozã. §. sed an ꝛ ipsos. ff. de cõfes. nec per consequẽs p desset interroganti ad quid ergo iurat glo. nõ vidẽs veritatẽ multum se inuoluit super hoc contrario. Doc. dicunt ꝛ fuit originaliter dictum ¶ De. ꝙ imo debeant interrogari: ꝛ eorũ responsiones faciunt preiudiciũ pupillo vel adulto. ¶ Nec ob. cõtrarium: quia dz intelligi sane: quia tutor vel curator nõ cõpulsus a iudice vel cõpulsus vbi nõ poterat compelli de iure ad respondẽdũ cõfiteretur aliqd in preiudiciũ pupilli vel adulti: sed quando cõpulsi vbi potebant cõpelli. puta ad respondendũ libello vel positionib⁹: tũc ipsi possunt agnoscere bonam fidem ꝛ cõfiteri veritatẽ: qz nõ debent p cõmodo alieno aiam suã dãnare: ideo ius presumit qõ cõfiteãtur veritatẽ: ꝛ vult ꝙ eorũ cõfessio preiudicet pupillo vel adulto mero iure: lz forte restituatur in integrũ ex iusta causa: ꝛ propterea ipsi iurant. nã ꝛ idẽ in procuratore respondẽdo libello vel positionibus vt plene no. in. l. nõ solum. in pn.
5 ff. de procu. ¶ Iuramentũ autẽ in litẽ non tenetur tutor vel curator subire pro pupillo vel adulto vt in. l. videamus. ff. de in lit. iurã. ¶ Adhuc opponitur: qz sequatur incõueniẽs; ponẽ ꝙ vnꝰ est tutor duorum pupillorꝫ alter ipsorꝫ agit contra alterum lex videt dicere ꝙ ipe possit prestare autoritatez vtrique. ff. de auto. tu. l. accipientis. si ergo habet necesse iurare de calũnia necessario incurret piuriũ: qz non põt vterqꝫ ipsorꝫ iustam cãm fouere. So. imo nõ poterit tũc prestare autoritatez vtriqꝫ nec hoc vult illa. l. accipientis. ꝛ hoc not. glos. ꝛ per hoc est expedita tota ista glo. mag. ¶ In glos. seq. que incipit vt patet in bonis filij aduentitijs: subaudi in quibus pater hz vsumfructum: ꝛ sic est legitimus administrator filij. vt in. l. j. de bo. ma. secus si vsumfru. non haberet vt in casibus no. in aut. exci
6 pitur. de bo. que lib. ¶ In glo. ibi verum in filio. quasi dicat in legitimis administratoribus ecclesiarum vel hospitaliũ vl etiam infantium qui semp queniũtur vel agũt ꝛ nõ ipi principales nõ cadit sequẽs dubitatio. sed i legitimo administratore filijfa. queritur cum possit ipe filiusfa. conueniri vl agere cũ cõsensu patris si habet legitimã etatẽ: an tũc ipse filius iurabit de calũnia. ꝛ glo. fm quosdam tenet ꝙ sic: qz ipe reputatur principalis. ter. autẽ iste debet intelligi qñ ipse legitimus administrator agit vel cõuenitur ꝛ nõ iste cuiꝰ negocia administrat. sed certe sequẽs glo. melius loquitur ꝙ etiã si principalis conueniatur vel agat cũ cõsensu legitimi administratoris nihilominꝰ ipe administrator dz iurare: quia cum illud iuramentũ prestatur ad solẽnizandũ iudiciũ non cadit nisi in personã legitimã: sed ille cuius negocia administrantur per legitimum administratorẽ nõ dicitur habere personaz legitimã: quia sine illius autoritate nihil facere potest. ergo in eo nõ cadit istud iuramẽtũ. si tñ melius est informatus de facto ꝙ legitimus administrator vltra iuramẽtum de calũnia prestitnz a legitimo administratore potest ipe interrogari: ꝛ tenet prestare iuramentũ de veritate dicẽda qõ nõ pertinet ad solẽnizandũ iudiciũ sed ad veritatẽ cruendã ꝛ ad releuãdũ aduersarium ab onere probãdi: ita vult gl. sequẽs. facit. l. si actor. ff. de procu. ꝛ eo. tit. §. l. fi. vbi qui melius scit veritatẽ põt interrogari ꝛ tenetur respõdere. ¶ In glo. ibi in castrensi autẽ vel quasi. dic. quasi dicat in aduentitijs: nõ ita clarũ est ꝙ filiusfa. agens vel cõuentus cum autoritate patris prestet iuramentũ calũnie: sed in castrensi vel quasi clarum est: ꝛ sine dubitatiõe cum in illis pater nõ sit legitimus administrator. vnde nõ debet ipse iuramẽtum hoc prestare. sed ipse filius. ꝛ subdit glo. cum consensu tamẽ patris. Sed in hoc male loquitur cum in illis habeatur pro patrefa. vnde requiritur consensus patris in aliquo vt. ff. ad macedo. l. ij. ꝛ de cast. pecu. l. iij. l. autez. ff. de bon. que lib. in. §. necessitatem loquitur in aduentitijs. ¶ In fin. vbi gl. rñdeo sic: qz cũ persona serui legitimetur dicto casu ad standum in iudicio: per cõsequẽs etiam ad oẽs actus iudiciarios explicãdos. ꝛ ad hoc tẽdit. l. j. §. de his qui ve. eta. allegata in glo. Et idem esset in minore eo casu quo habet legitimam personam standi in iudicio sine curatore. vt in causa matrimoniali vel beneficiali. vt in. c. ex parte. cũ ibi nota. de resti. spo. ꝛ in. c. fi. de iudi. lib. vj. ¶ In gl. seq. que incipit: ex hoc dicunt quidam subaudi ꝛ male quia glos. reprobat hanc distinctionem. j. in ver. sed tu dic. vbi etiã melius loquitur ꝙ gl. precedens. ¶ In glos. ibi scit veritatem melius ꝙ curator. dic vt quia agitur de facto ipsius adulti. sed certe aliud est melius scire veritatem propter quod non defertur iuramẽtũ calumnie sed veritatis. ꝛ aliud est scire qualitatem cause. i. iustitiã eius ꝛ illud magis cadit i curatore ꝙ in adulto: etiam si agatur de facto ipsius adulti. ꝛ propter hoc defertur iuramẽtum calumnie sibi. ꝛ hoc vult glo. in ver. sed tu dic. ¶ In glo. ibi an ergo de veritate dicenda iuret. subaudi dicto casu quo melius scit veritatem ipe adultus ꝙ curator: vel etiam ita bene ꝛ glos. tenet quod sic ꝛ bene nõ obstante quod per curatorem fuerit prestitum iuramẽtum de calumnia. ꝛ probat qz propter hoc quod melius scit veritatem potest interrogari. ergo debet iurare de ipsa veritate dicẽda: ꝙ autem posset interrogari: glos. probat quia lege cauetur ꝙ restituitur aduersus suam cõfessionem ꝛ respõsionem. vt in. l. centum. §. vlti. de cõfes. sed si non deberet interrogari non esset necessaria restitutio: qz confessio ipso iure sibi non noceret. nec est dicendus qõ interrogetur nisi quãdo
8 melius scit veritatem. ¶ In glos. ibi idem dico in filio cuius nomine conuenitur pater. dic. i. ex cuius facto: ꝛ sic melius est informatus de veritate ipse filius ꝙ pater. ꝛ idem in sequẽtibus exemplis: tunc enim iuramentũ de calũnia prestabitur p ipsum patrem: vel dñm: vel abbatẽ: qui cõueniuntur: sed ipe filius: seruus: vel monachus interrogantur de veritate quam melius sciũt. An autem ipse pater dñs vel abbas possit reuocare confessionẽ vel responsionẽ predictorũ volẽs probare contrarium nec eis noceat: dic qõ sic. vt no. in. l. ñ. §. j. ff. si ex nora. cau. aga. patet ergo ꝙ in causis interdũ prestat iuramentũ de calumnia interdum iuramentũ veritatis: interdum iuramentum malitie quod est innẽtũ a canonistis. de quo in. c. ij. eo. ti.
9 lib. vj. ¶ In glo. ibi item quid si aliquis se minorem dicens subaudi cum cõueniatur ab aliquo tanꝙ maior: ipe aũt asserit se minorem ꝛ petit sibi dari curatorem cũ cuiꝰ autoritate possit esse in iudicio. aduersarius aũt contradicat asserẽs illũ esse maiorem ꝛ vult litigare cum eo tanꝙ cum maiore ꝛ petit ne sibi detur curator. quia p hoc iudex videtur declarare ipm esse maiorẽ ꝛ sic postea si haberet sententiam contra se posset in integrum restitui: interest ergo aduersarij qõ nõ detur. querit gl. vtrum super illa disceptatione iureiur. de calũnia. ꝛ gl. tenet ꝙ sic quoniã illa disceptatio dicit habere instantiã. ꝛ expectatur pronuntiatio iudicis tanꝙ super emergenti. iuxta no. in. l. de qua re. ff. de iudi. ꝛ ad hoc probãdũ tendunt. ll. allegate in gl. que loquuntur quando disceptatur de iurisdictiõe an sit iudex cõpetẽs vel non nam expectatur pronuntiatio iu-
10 dicis. ista gl. est notabilis ꝛ bene probat id qõ diri fm Bal. in. l. j. §. eod. quilibet articul⁹ cause dicitur habere propriã instantiam quãdo expectatur pronuntiatio iudicis: lz nõ diffinitiua sed interlocutoria: ꝛ in ea est prestanduz iuramentum de calumnia vt in hac glo. ergo in ea est dare cõtestationez vel quasi que fit per positionẽ vnius partis ꝛ cõtradictionẽ alterius. Et ex hoc sequitur quod si petit executio instrumenti ex forma statuti: lz nõ procedatur ordinarie sed executiue detur libell⁹ nec fiat litis contestatio. sed solum producitur instrumẽtum ꝛ petitur verbo executioni mãdare: ꝛ partez citari ad dicendum cãm quare nõ debeat executioni mãdari si comparet ꝛ contradicit ꝛ cõtradictio vim contestationis habet. ꝛ extũc dicitur incipere instãtia ꝛ debebit iurare de calũnia: ꝛ nisi expediat infra tps prefixum a statuto vsqz ad quod instãtia durat nõ poterit expediri post licet nõ expectetur sententia diffinitiua: sed interlocutoria per hãc glo. notabilem sic subtiliter
11 inductam. ¶ In glos. ibi vel dic iurari de calumnia in facto principali. supra locuta est gl. qñ actor vult ꝙ pronũtietur super dicto articulo an sit maior vel minor: ꝛ an sit dãdus curator vel nõ: sed glo. vult ꝙ ipse possit dicere dñe iudex supersedeatur in hoc articulo ipe dicit se minorem: ꝛ ego dico ipsum maiorem sum parat⁹ litigare secum tanꝙ cum maiore: respõdeat libello tanꝙ maior ꝛ iuret de calumnia tanꝙ maior sub conditiõe si ita est ꝙ sit maior. si postea apparebit minor damnum erit meũ: quia nõ valebit processus: nec sententia in mei fauorem si nõ apparebit minor non perdidero tempus meũ. Certe ista gl. vult ꝙ actor debeat audiri: ꝛ quod iudex debet ipm compellere ad litigandum cum eo modo predicto quod

est valde

est valde singulare ⁊ non bene notatũ p doc.qõ qñ videt limi
tãdum nisi ex aspectu iudici apparet cõtrarium ⁊ sic debet in
telligi qñ res est dubia vñ põt iudex credere q̃ actor non sine
cã hoc petat ⁊ velit se subiscere piculo ne pdat expensas. et qõ
ipse sciat vitatẽ qõ est maior tñ forte ꝑ nũc nõ põt oñdere sed
cõfidit oñdere in futurũ.signa bene istã glos.qr vr̃ mihi valde
12 singularis ita declarata. ¶ †Jn gl.fi.sup.v.credit.in prin.ibi
sec⁹ in sacramento testis subaudi qõ est veritas.vt etiã not.ff.
de iureiur.sup rubrica.Fallit in quibusdam casib⁹ in quibus
testis iurat de credulitate.sed tũc nõ est ꝑprie testis.vt not.ff.
de aqua plu.arcẽ.l.ij.§.item labeo in gl.⁊ adde.c.cum dilecti.
ad accu. ¶Jn glo.ibi diẽ interserit etiã de credulitate gl.hic
reprobat q̃ teneat interserere.sed quid si interserit.an vitiet
testimoniũ q̃ ꝓmo ꝓtulit de vitate si ꝓmo dixit ita eẽ.et post
ea dixit se credere ita esse.Bal.dicit p hãc gl.q̃ nõ vitiatur et
ita etiã sentiebãt isti de quibus in glo.als fatue fuissent locu
ti ⁊ dicit esse singulare ⁊ notãdũ. Adde qõ not.spe.ĩ ti.de test.
13 §.j.ver itẽ qõ deposuit de credulitate.sufficit. ¶ †Jn glo.ibi
sed vr̃ q̃ nõ tenet ad hoc respondere cum nõ iurauerit nisi su
per tribus.vult glo.dicere qui iurat de calũnia iurat tria.pri
mo q̃ putat se fouere iustã causam.vt.ĩ.post ꝓnc.huius.l.⁊ q̃
nõ exigat superfluã probationem.vt in aut.in isto.⁊ q̃ nihil
dedit aut ꝓmisit iudici pro snia obtinẽda.vt in aut.principa
les.Additur quartũ qõ colligit ex.l.j.ĩ.eo.q̃ nihil facit causa
differẽdi litem.ex quibus quatuor colliguñt versus q̃ sequũ
tur in gl.si ergo pars aduersa interrogat an credat positiões
veras vel nõ vr̃ q̃ nõ teneat respõdere qr hic nõ promisit ver
tute iuramẽti.s.rñdere an credat vel nõ credat propter qõ q̃
dã dixerũt q̃ nõ dz ita fieri interrogatio an credat eas veras
vel nõ sed an credat super illis debere fieri ꝓbationẽ vel non
Et ad hoc videt teneri p aut.in isto certe nec ad hoc vr̃ teneri
qr lz ꝓmisit nõ exigere superfluas ꝓbatiões:nõ tñ ꝓmisit rñ
dere an credat ꝓbationes debere fieri vel nõ.sufficit ergo nõ
exigat ⁊ seruet iuramentũ absq̃ eo q̃ respondeat.glo.dicit q̃
cõsuetudo gñalis cõtrariũ admisit q̃ teneat rñdere.⁊ dico q̃
ista cõsuetudo fundat in aut.in isto.si cñ non respondet si tñ
sciat in mẽte sua q̃ ille positiones sunt vere tacendo ⁊ non rñ
dendo regreret superfluas ꝓbationes qñ altera pars timens
nõ deficere in ꝓbatione adduceret testes ad illas ꝓbãdas.et
sic granabit q̃ non esset si iste respondisset veritatẽ. Materia
ergo interrogãdi ⁊ rñdendi sumpta est de ista aut.in isto:sed
modus respondẽdi credit vel nõ credit habet originẽ ab illo
§.q̃ obseruari:⁊ ex prin.l.q̃ iuramẽtũ calũnie est credulitatis
14 ⁊ rñsiões fiũt sup illo iuramẽto.et sic limitant ꝑm ipm. †Sed
a an istud verbũ credo[a] habeat vim cõfessionis.⁊ sic ex eo oriat
actio sicut ex cõfessione facta in iudicio per verba affirmatiua
vt in.l.j.ĩ.de cõfessis. Bal. hic notabiliter videt tenere q̃ non
dicens q̃ magis relevet ab onere probãdi q̃ q̃ vim cõfessio
nis habet certe etiam cõfessio relevat ab onere probãdi:⁊ nõ
est ꝓprie ꝓbatio.vt no. Jo.an.super rub.de ꝓba.⁊ probat in
l.publi.§.fi.ff.depositi.videt ergo dicẽdũ q̃ habeat vim ꝯfes
sionis facte in iudicio ⁊ sic oriatur actio q̃ de directo cõfiteat
debitũ vt si fit mihi positio pono q̃ teneris mihi in cẽtũ.nam
si dicis credo illa est cõfessio iudicialis sicut si diceres fateor
ꝑ esse verũ.sed positiones nõ sic fiunt.s.super iure debiti:sed su
per bis que cõsistunt in facto.puta pono q̃ tali die ⁊ tali mẽ
se mutuaui tibi.x. Itẽ q̃ promisisti mihi reddere.lz dicas cre
do non oritur actio:nã nõ est sup debito.nã ista pñt simul sta
re q̃ ista sint vera ⁊ tñ mihi nõ teneris qr restituisti vel feci ti
bi pactum de non petendo vel prescripsisti.⁊ ista dant intelli
gere istum articulum melius q̃ declaret Bald.intentio tamẽ
mea esset fundata nisi tu probares exceptiones sed primo ca
su qñ pono q̃ teneris mihi in centũ si tu dicas credo omnẽ ex
ceptionẽ excludis qr si aliquã haberes nõ teneris cũ effectu.et
illud vbũ credit cũ effectu intelligit.vt in.l.creditores.de ver.
15 sig.⁊ l.eum qui.§.j.vel.ij.de iureiur.ff. ¶ †Jn glo.itẽ qd si ita
dicit post q̃ glo.supra posuit ⁊ determinauit de calũnia tene
tur respõdere positionib⁹ partis aduerse per verbũ credit vt
nõ credit ꝑm gñalẽ cõsuetudinẽ q̃ habuit originẽ ab istis ter.
hic vsq̃ in ĩ.gl.ponit aliquos casus fallẽtie in quibus rñde
re nõ tenet p verbũ credit vel nõ credit.⁊ ista glo.non reperit
alibi ĩ iure ciuili ⁊ semp ad eã recurrit in materia positionũ.
Et est aduertẽdũ qõ lz in istis casib⁹ ⁊ qbusdã alijs quos ad
dunt doc.nõ teneat qs respondere si tñ sponte respondet va
let responsio ⁊ confessio.ita determinat Specu.in tit.de posi
tionibus.§.vj.post prin.Sed in contrarium facit.l.maritus.
ff.de questioni.vbi q̃ non debet torqueri:tortus ⁊ cõfessus nõ
facit preiudiciũ sibi sed dic q̃ tunc ideo qr nõ spõte cõfitetur
sed metu tormẽtor nos loquimur in eo qui spõte.⁊ ideo si cõ
pelleretur per iudicẽ de facto posset dici contrariũ eius quod
dicit Spec.per illam.l.maritus.ad.hoc tamẽ vt videat coact⁹
respondere opponat exceptionẽ q̃ rñdere nõ tenetur.alias lz
iudex iubeat sibi q̃ respondeat nõ videtur coactus respõde
re p.l.ait prętor.§.pmittit.ff.de mino.⁊ p.l.ij.in prin.de iudi.
¶Primus ergo casus est qñ positio ꝯtinet aliquid q̃ nõ ca
dit in sciẽtia interrogati qr non consistit in facto suo.sed in ca
su fortuito puta an titius q est vltra mare sit mortuus vel nõ
⁊ de hoc loquitur iste tex.vsq̃ ad ver.itẽ not.ad ea vel cõsistit
in facto alieno vt in ver.Jtem nec de facto alieno qui casus lz
gl.ponat eos separatos:tamen ad idẽ tendunt ⁊ tunc glos.di
cit q̃ potest respõdere dubito:nec iudex debet ipsos compel
lere vlterius respõdere.licet quidam imperiti contrarium fa
ciant.⁊ tunc gloss.dat consilium q̃ respõdeat premissa negа
tione:quia tunc non videbitur fateri vel negare sed illud cõsi
lium est frustratorium.quia iudex non admittit hanc respon
sionem per quam aduersarius non releuatur ab onere probã
di sicut nec vult admittere responsionem per verbum dubito
eadẽ ratione licet in vtroq̃ male faciat quia deberet admitte
re.si tamẽ esset tale quid de quo dato termino posset informa
ri de veritate daretur termin⁹ ad deliberate respondẽdum p
verbum credit vel non credit:quo elapso iudex posset ipsum
cõpellere ad sic respondẽdum per legẽ iusiurã.⁊ ad pecunias
§.j.ff.de iureiurã.⁊ hoc posset esse etiam si positio aliquid cõ
tineret de facto suo.s.respondeat.quod tamen esset de longin
quo tempore.vnde iste posset habere ignorantiam.argu.in l.
peregre.ff.de acquir.possess.vel esset pactum valde intricatuz.
vt.l.emptor.§.lucius.ff.de pac.nam per diligẽtem inquisitio
nem poterit ad notitiam peruenire.ideo tũc dabitur sibi ter
minus.facit quod not.in.l.si res obligata.ff.de leg.j.p Barto.
⁊ predicta quando incertitudo prouenit ex parte habentis re
spondere ⁊ ex qualitate rei cõtente in positione.si vero proce
deret ex parte interrogantis vel ponentis q̃ interrogatio vel
positio esset obscura ⁊ posset multis modis intelligi.tunc nõ
cogitur respõdere nisi prius declaretur qualiter ipsam intelli
gat.vt in.l.certum.in princi.ff.de confes. ¶Secũdus casus est
quando positio est impertinens:qr cõtinet aliquid qõ nullo
modo facit ad causam.vt si peto a te.x.q̃ mutuaui ⁊ facio posi
tionez quod rex est in francia vt in simili no.in.l.ij.§.circa.ff. a
de doli except.talis nãq̃ positio nõ debet recipi per iudicem
⁊ super ea non sunt testes examinandi.l.si duo.§.idem iulia.
⁊ ibi no.ff.de iureiur.⁊ ibi vide Bar.hoc tamen verum si nul
lo modo ad causam pertinet:secus si quoquo modo potest p
tinere.vt est tex.cum gl.in.l.iam dubitari.ff.de here.instit.an
te fi.in glo.mag.vt si facio positionem q̃ talis est notarius ad
hunc fi.vt instrumẽtum qõ habeo de manu sua ⁊ sum produ
cturus fidem faciat vel si agorei vendicatiõe pro dominio pre
senti ⁊ facio positionem q̃ iam sunt.x.anni q̃ eram dñs illi⁹
rei nam hoc confessato presumor hodie dñs:qr dominiũ non
mutatur tractu tpis lz secus in possessiõe.vt not.in.l.siue pos
sidetis.ĩ.de proba.licet ergo prima facie positio videatur im
pertinens tamen quoquo modo facit ad causam. ¶Et no.q̃
licet de iure cõi sit discutiẽdum ab ipso principio an positio
nes sint pertinẽtes vel non ⁊ reijciende sunt impertinẽtes.vt
no.in.c.cũ ꝯingat.de offi.dele.qõ forte seruat in romana cu
ria vbi litigia durãt ꝑpetua.per statuta tamen terrarum pro
uidetur vt lites abbrevientur q̃ admittantur indistincte salu
uo iure impertinẽtiũ ⁊ non admittendarũ.⁊ iõ tunc in calcu
lo ferẽde sniẽ poterit opponi q̃ non debuit tali positiõi rñde
re q̃ habeatur pro nõ rñso.qr necesse habuit rñdere ꝑpter sta
16 tutũ reseruato tñ iure suo de impertinẽtia †eodẽ modo si testis
in dicto suo aliqd imptinẽs dixit nõ stat in hoc eius dicto iu
xta no.in.d.§.idẽ iur.vbi viõ p Bar.⁊ in.l.momẽtanee.ĩ.qui
legit.perso.⁊ l.si quid libertatem.in vlti.glos.ff.de pe.heredi.
¶Terti⁹ casus est qñ positio de qua interrogat habet depẽ
dentiam ab illa positione negata vel confessata.nã põt respõ
dere illa positio pendet:nec teneor aliter respõdere qr si respõ
derem aliter quam respõderim in prima essem mihiꝑsi con
trarius ⁊ periurus vt si primo posui q̃ titius fecit testamẽtũ
postea pono q̃ me heredem instituit si primam negasti ad se
cundã rñdere nõ teneris:qr si eã ꝯfiteris esses tibiꝑsi cõtrari⁹
⁊ periurus.⁊ sic loquitur glo.de ꝯtrarietate ipsi⁹ respondẽn
tis lz si positio contineret in se contraria esset repellẽda.⁊ alia
rõne non esset ei respondẽdum per.l.primam.ĩ.de furtis.⁊ l.
ij.§.sed si alius.quando appel.sit ⁊ similiter si vna positio cõ
trariet alteri ambe essent repellẽde.⁊ ponens eoipso esset piu
rus.vt in.c.fi.de iureiur.lib.vj.Et ad similitudinem ei⁹ quod
dicit gl.dicimus q̃ nec positioni captiose respondendum est
⁊ dicit captiosa qñ ad quãcũq̃ partẽ responderet se illaquea
ret.vt ĩ.l.qui iurasse.§.si pater.cũ ibi no.ff.de iureiu. ¶Quar
tus casus est qñ positio est iuris ⁊ facti.vt si pono q̃ pupillus

a ¶Verbũ credo. Adde q̃ verbuz credo est vbũ du bitatiuum ⁊ re gulr̃ non probat ꝑm glos.⁊ docto. ĩ.l.testiũ.C.õtest. gl.ĩ.l.ij.ĩ.§.pe.et ibi Bar.ff.de aq̃ plu.arcen.glos.⁊ doct. in.c. q̃ties. de testi.

BIU Cujas

a ¶ Pupillus pō-tuit facere testm̄. adde an pupill⁹ doli capax ꝛ pro ximus pubertati possit testari ad pias causas. vid p Phi. d̄ frācbis in rubꝛ. de testa. li. vj.

a pōtuit facere testm̄ᵃ vel ꝙ contra minorem nō currit p̄scriptio de iure non teneris respōdere: sed potes dicere iuris est per. l. ornamētorum. de au. et argē. lega. ꝛ posito ꝙ respondeas aliter ꝙ ius est: tua respōsio nihil operaret. vt not. Bart. in. l. nō fatetur. circa fi. ff. de confes. ꝛ etiam hoc verum de iure cōmuni ꝛ scripto. idem de iure municipali illius terre vbi est litiguz redactum in volumine statutorum. talia enim iura nō sunt p banda qꝛ sunt notoria: sed si positio contineret ius consuetudinarium quod est probādum si negaꝛ: tūc bene esset ei respōdendum. Item si contineret ius municipale alterius terre: qꝛ etiam illud ꝓbandum si negaꝛ idē si filius terre tamē nō erat redactum in volumine statutoꝛuz: sed erat aliqua reformatio que adhuc erat in ea mera cōis. talia enim erāt ꝓducenda ꝛ p banda: iuxta no. in. l. cū proba. ff. de re iudic. ꝛ. l. prescriptione. §. si ꝯtra ius vel vti. publi. per docto. ꝛ predicta de iure disponente: sed si positio ꝯtinet ius dispositum: puta seruitutis realis personalis vel dominium rei tali positioni bene est respōdendum: sed tunc loquitur ista glos. ¶ Quint⁹ casus est quādo positio est negatiua per rationē subijcitur in glo. tamē hodie cōtrarium est determinatum ꝙ admittaꝛ positio negatiua: ꝛ sic ei respondendū: qꝛ licet non posset ꝓbari p testes. pōt tamē probari per confessionem: vt est casus in. c. j. de confes. li. vj. hoc tamē videtur procedere quando parti incumbit onus probādi negatiuaz: quia fundat intentionē suam in ea. iuxta no. per Bart. in. l. hoc iure. ff. de verb. obli. sed si non habet necesse probare vt intentio sua sit fundata: videtur impertinens talis positio negatiua: ꝛ ꝙ non sit ei respondendū. Pone exēplum peto a te. x. que mutuaui: tu negas me vnꝙ mutuasse: intentio tua est fundata nisi probem mutuum nec habes necesse probare negatiuā: nec posset probari per testes: quia est coartata loco ꝛ tēpore. vt. j. de ꝓba. l. actoꝛ. pone ergo ꝙ tu facis positionem negatiuam qđ ego tibi nunꝙ mutuaui: teneboꝛ ne respondere sub iuramēto de calūnia: puto ꝙ non ratione predicta: qꝛ est supflua: ꝛ p ꝯsequēs imptinēs: nā ꝛ supfluis posi-
17 tionibus nō est respondendum ƒm Bald. h. † Et no. glo. inꝙtum dicit ꝙ ea sunt punibilia que probabilia: ꝛ ꝙ positiones fiunt ad releuandum ponētē ab onere ꝓbādi: ꝛ ꝙ ponens interrogaꝛ an credat positiones esse veras nec ponit eas p calū-
18 niam. tene mēti ista tria ad que ista glos. allegatur. ¶ † Qualr autē dicaꝛ positio negatiua: dic hoc colligi ex effectu nō ex verbis. iđ cautela qua vtunꝛ hodie ꝓcuratores. qꝛ dicunt ꝙ res est absꝗ eo ꝙ ita sit credētes p h̄ positionem esse affirmatiuaz qꝛ p verba affirmatiua prolata parum prodest: qꝛ in effectu est negatiua: ꝛ tm̄ est hoc dicere ꝗ̄tum dicere nō ita est: iuxta not. p Bar. in. l. inter stipulantē. §. j. ff. de ver. ob. facit. l. ij. §. j. si ser. vendi. cū ibi no. vñ si statutum diceret ꝙ nō admittatur positio negatiua talis positio non admitteretur lꝫ de iure canonico statutum sit ꝙ admittaꝛ ꝛ rñdeaꝛ ei: vt i. d. c. j. de ꝯfes. li. vj.
19 ¶ † Ultimo dubitatur quid si sit aliqua positio cui qs semel rñdit: ꝛ nunc iteꝝ sup ea interrogaꝛ an teneaꝛ rñdere. glos. vr̄ h̄ sentire ꝙ sic qꝛ poterit aliter rñdere ꝗ̄ pri⁹ rñderit nec erit periur⁹: qꝛ respōdit p verbū credit ꝛ potuit tūc credere vnuz
20 ꝛ nūc aliud ex iusta causa superueniente. † Breuiter postꝗ̄ semel respōdit si iteruz interrogatur super eadem positiōe vel fiat alia similis illi seu continens idem in effectu potest dicere nolo respōdere quia semel respondi: ꝛ illa interrogatio est superflua. ita vr̄ sentire Barto. in. l. si duo. §. iulian⁹. circa princ. de iureiur. ꝛ ita habeo nūc de facto: qꝛ facte sunt post primas positiōes qbus erat respōsum: quedam alie que vidētur idez cōtinere ꝛ pars recusauit eis respōdere nec iudex eā coegit: sed si spōte rñdere vult tūc puto gl. procedere: ꝛ ꝙ pōt aliter respōdere ꝗ̄ primo ꝓpter iustā cām supuenientē. ad qđ facit tex. §. de in integ. resti. l. de tutel. qđ not. Bal. j. de appel. l. ampliorē. §. in refutatorijs. ad qđ vide qđ no. Joan. an. in. d. c. fi. de iureiur. lib. vj. in nouellis. super verbo post iuramētum: sed si nulla cā iusta supuenisset foret periurus. qꝛ qđ semel credidit hodie debet credere nō supueniēte noua cā. ad qđ facit. l. filio. in prin. seu in. §. j. ff. de adimē. leg. vbi quod qui semel scit presumitur hodie scire. ¶ Ultra gl. doc. ponunt aliū casum in quo quis non tenetur respondere. s. qñ positio esset criminosa. qꝛ si responderet per verbum credit. detegeret crimen suum quod nemo cogitur facere. ꝛ de hoc per canonistas in. c. dudum. de electio. ꝛ Bar. examinat illū articulum hic. ꝛ Bal. ibi in qbusdam ꝯtrariatur. ¶ Adde aliū qñ positio contineret aliquid qđ esset decisum per sñiam diffinitiuā. iuxta ea que no. in. d. l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiu. ¶ Adde aliuȝ. s. in cā criali in qua respōdeꝛ p verbū credit vel non credit sed affirmatiue. de hoc dic per Bar. in. l. marcellus. rerum amotarū. ¶ Adde alium quādo quis exclusus a probando p lapsum termini qꝛ non possit facere positionem quā vellet probare per confessionem aduersarij. vt. j. de nō nu. pe. l. in ꝯtractibus. §. illo. cetera circa materiam positionum vide p glo. in. d. c. j. de confes. li. vj. ꝛ in Spe. de positionibus. ꝛ Ja. de are. fecit super hoc vnū pulchrum tractatum.

2 ☞ Triplex practica vt ureꝛ de calūnia qñ cā agitaꝛ per procuratorem. ꝛ vide nu. 6.
3 Si dñs iurauit de calūnia an etiā ei⁹ ꝓcuratoꝛ teneaꝛ iurare.
4 Quid si est procuratoꝛ in rem suam.
5 An cedens debeat ipse interrogari cū melius sciat veritatē. et an eius responsio nocebit aduersario.
Defensoꝛ an iuret de calumnia.

1 **Si autem.** † Si cā agitaꝛ p procuratoꝛez ip̄e dñs principalis debet de calūnia iurare. h. d. ꝛ in hoc differt ꝓcuratoꝛ a legitimo administratoꝛe qui iu
2 rat ꝛ nō dñs: vt. §. ꝓri. §. Et not. ꝙ triplex est practica. † Prima est ꝙ dñs qui totā litē vult agitare p procuratorē tp̄e quo cōstituit ipsum ꝓcuratorem apud iudicē loci vbi degit iuret de calumnia super lite futura per ꝓcuratoꝛez agitāda: siue sit actoꝛ siue reus. ꝛ istam practicam ponit iste tex. ꝙ autem possit cōstituere procuratorem ad totam litem agitandam. probatur hoc in legibus allegatis in glo. j. sed mirabile est qualiter sufficiat dñm iurare de calumnia tp̄e quo ꝯstituit procuratorem cum causa non sit adhuc cepta. ꝛ tale iuramentum est prestanduz postꝗ̄ cepta est ꝛ lis contestata. §. post princi. huius legis. rñdeo illud qñ cā agitaꝛ p ipsos principales. sed si quis vult agitare cam totam p ꝓcuratorē: et ad iudiciū nūꝗ̄ venire pōt prestari ante ip̄am ceptam. vt hic. quidā autē dicebant ꝙ ip̄e primo debet incipere ꝛ de calūnia iurare ꝛ postea cōstituere procutorē. ꝛ ita intelligebāt istum tex. qñ ꝯstitueret procuratorē post litē cōtest. per eum. gl. hoc non tenet. qꝛ alia iura dicunt ꝙ pōt cōstituere ꝓcuratorem ad totā litē. ꝛ ista fuerunt de mente gl. j. que p hoc remanet declarata lꝫ videatur obscura. et docto. eam non declarāt. Scđus modus practicādi est ꝙ cōstituat procuratorem ad totam litem si vult absꝗ eo ꝙ ipse iuret de calūnia. postea procuratoꝛ incipiet litem: ꝛ eam contestabit. postea dabitur sibi terminus ad faciendū dñm comparere in iudicio ꝛ ad iuranduz de calumnia: sed tunc occurrūt dubitatiōes qđ si dñs erat absens in longinqs partib⁹. qdaz dicūt ꝙ dabiꝛ curatoꝛ bonis q iurabit de calūnia tanꝗ̄ legitimus administratoꝛ. Bart. hoc impugnat ꝛ dicit ꝙ tūc in subsidium ip̄e ꝓcuratoꝛ iurabit. ar. in. l. j. ff. de insti. ꝛ si altera ps ꝯtētaꝛ ꝙ ꝓcuratoꝛ iuret etiā si posset haberi copia dñi de facili poterit ꝓcuratoꝛ iurare: ita colligiꝛ ex not. in. l. nō solum. in princ. ff. de procu. quinimo etiam interdū altera pte inuita qñ talis ꝓcuratoꝛ p̄cise cōpelliꝛ litigare: qꝛ poterit ēt de calūnia iurare vt etiā colligiꝛ ex ibi no. Unū est qđ facit dubiū: qꝛ ƒm istā practicā si cōparet in iudicio ꝓcuratoꝛ de cuius mandato dubitaꝛ leges dicūt ꝙ dꝫ admitti cū cautiōe rati: sed ad quid p̄stabitur illa cautio si post lit. cōtest. incōtinenti hꝫ necesse facere dñm cōparere ꝛ de calūnia iurare. nā p hoc ratificabit gesta: ꝛ sic cautio rati nūꝗ̄ pōt admitti. ad qđ ergo supflue p̄statur ꝛ tñ ista lex. j. in. §. hoc ēt dicit eā p̄stādā istud est qđ no. gl. in pn̄. ꝛ nō rñdet sꝫ remittit ad no. i. l. pōponi⁹. §. sed his. ff. de ꝓcur. dic ꝓpter gesta añ li. ꝯtest. q̄ dñs pōt nō ratificare: lꝫ ratificet gerēda. l. iul. q satis. cog. ꝛ i illis cōmitteꝛ stip̄lo. vel forte ps altera nō exiget iuramētū đ calūnia vl̄ nō iurabit ꝙ dñs cōpareat de iure. ꝛ tūc cautio nō erit iutilis. Daꝛ terti⁹ mod⁹ ꝛ iste practicaꝛ ꝙ dñs ꝯstituat ꝓcuratorē cū spāli mādato ad iurandū de calūnia: ꝛ istud hodie ꝓbaꝛ: lꝫ olim de hoc dubitareꝛ. i. c. fi. e. ti. li. vj. ꝛ dicit Bar. ꝙ dꝫ hr̄e spāle ꝛ singulare in tali cā vt đbeat iurare i aīaz dñi: nec sufficeret dare mādatū i gñe ad iurādū i oī cā ꝛc. qꝛ illa gñalitas intelligereꝛ de causis iustis ꝛ sic si sumeret cām iniustā ꝛ iuraret i aīaz dñi nō faceret dñz i piuriū icidere: q̄ v̄ba tene mēti. Et p ea poterꝭ ifringere multos processus: qꝛ vt plurimū ꝓcuratores cōstituunꝛ gñalr ad lites ꝛ cās ꝛ nō specificanꝛ cāe cū mādato de iureiur. de calūnia si v̄tute talis mādati iurat hr̄ p nō iurato: qꝛ nō est sufficiēs: sꝫ si ps aduersa petijt iurari ꝛ nō fuit iuratū vt debuit ꝓcessus erit null⁹. vt not. j. ꝓri. §. tene menti ꝓpetuo. oꝛ basta. ¶ In gl. j. ibi vr̄ ꝙ ad lit. ꝯtest. s. p hūc. §. q vult ꝙ iureꝛ de calūnia p dñz tp̄e quo ꝯstituiꝛ ꝓcuratoꝛ: qꝛ cū sit prestandū post lit. ꝯte. vr̄ debere intelligi ꝙ lis p pri⁹ fuerit contestata p dñm nō tñ erat iuratū de calūnia: ergo nō pōt cōstitui ꝓcuratoꝛ ad ꝯtestādā: neꝗ ad interrogatiōes q̄ fiūt añ litē cōte. ꝛ sic nō potest institui ad totā cām. glo. tñ dicit cōtrariū sed nō rñdet ad oppositionē: tu rñde vt. §. dixi. ¶ In gl. seq. in pn̄c. notādū ꝙ gl. p̄supponit aliā practicā ꝗ̄ ponat tex. qđ nō iureꝛ p dñm de calumnia tp̄e quo cōstituit procuratorē: ꝛ ꝙ fiat cōtestatio per procuratorem: ꝛ ꝙ postea faciat dominū comparere ꝛ iurare de calumnia. vel quod mittatur ad eum et iuret coram iudice

loci vbi

BIU Cujas

loci vbi est:vt ca.l.se.§.hoc etiã presuppositio videt qõ cautio rati nõ fit pstãda eo casu quo de mandato talis procuratoris dubitetur.quia cũ lite conte.nõ procedatur ad vlteriora priusq; per dominium fuerit iuratum si iuretur videtur dominiũ ratificare gesta z gerenda per procuratorem:z sic cautio rati nũq; cõmittitur:quia committitur:si non habetur ratum pter processum factum:glo.tamẽ dicit q; imo etiam prestatur talis cautio.vt in.d.§.hoc etiam.ad cõtrarium respõde.vt.s.
3 dixi.licet glo.nõ respondeat.¶†In gl.ibi respon.iudex cum cautela z c.dic hoc est truffa:vnde dic q; licet iuramentũ de calũnia qõ hz solẽnizare pcessum debeat pstari p dñm attamez ẽt ipe procurator iurabit de calũnia sua:nõ tamẽ istud iuramẽtũ ptinet ad solẽnitatẽ vt si admittat cũ fuerit petitũ vitiet processus sicut vitiaret quãdo nõ prestaret per dominũ.vt.j.e.§. sed qz veremur:sed qz ptinet ad obuiãdũ sue calũnie seu malitie vt est casus i.c.ij.§.j.extra eo.ti.li.vj.z pbat.i.l.q bona.§.si alieno.ff.de dã.infe.allegata i fi.gl.sed si procurator habẽs speciale mãdatũ a dño pstitit pmũ iuramentũ in aiam domini: an teneat etiã prestare p se in aiam suã sicut si primum fuisset pstitũ per dñm qdã q; nõ:mihi vr̃ Rium eadẽ rõne z sic iurat
4 in aiam domini z in aiam suã ppter hoc qõ gl.hic.d.¶†In glo.ibi sed placẽtin⁹ distinguebat hec distinctio nõ plz qz sive procurator in rẽ suã intẽtet vtilẽ suo noie sive exercitiũ directe noie domini cedẽtis semp litigat ad suũ cõmodum vt incommodũ.ergo ipe reputatur principalis dominus litis.z sic ad ipm ptinet hoc iuramentũ prestare:si tñ cõmodũ esset reuersurũ ad dominum posset procedere.qõ.j.subiicit pm Rogerium.
5 ¶†Itẽ si queratur an domin⁹.i.cedẽs debeat interrogari ex eo q; meli⁹ sciat vtilitatẽ.sir̃ dz distingui:an ad ipm sit commodũ reuersurũ.z tũc põt interrogari qz tũc eius respõsio nocebit cessionario z p q̃s sibi.sed si nõ esset ad eũ reuersurũ.sec⁹ p ea que not.in.l.fi.§.de pcura.z Bart.in.l.facta.§.si heres.ff. ad treb.¶In glo.ibi finaũt non est in rem suã.dic supra glo. est locuta in procuratore actoris.hic loquitur in defensore rei qui aliquando defendit cum mãdato.z tunc dicitur procurator.aliquãdo sine.z tunc dicitur simplex defensor:z notandz q; hoc secundo casu ipse satisdat de iudicato soluendo:z si feratur sentẽtia contra eum mittit̃ executioni in bonis suis nec recuperat a dño nisi probet q; dominus vere erat obligat⁹ et sic eum liberauit.In primo vero casu si dominus non releuauit ipsam a satisdatiõe iudicatum solui.similiter habet ipe procurator necesse satisdare si vult admitti:quia nemo idone⁹ defensor est etiam cũ mãdato nisi satisdet.l.minor.in fi.ff.de procu.z sic potest cõueniri ex sententia:satisdationem tamen recuperat a domino absq; eo q; aliter probet ipm dominuz fuisse obligatum:sed si domin⁹ releuauerit vt moris est in instrumẽto procuratoris satisdãdo de iudicato soluẽdo pro ipo:prout habetur instit.de satisda.§.si vero aliquis.tũc snia non potest mitti executioni contra pcuratorẽ.est ergo qõ cuz primis casibus an talis defensor subire possit periculũ z litigare ad suũ incõmodum an ipse debeat de calũnia iurare tanq; dominus litis:z plenius q; gl.dic q; in primo casu qñ sine mandato fit siue suscipiat in se iudiciũ animo nouandi nolente actore siue nõ propter preiudicium:de quo.s.sir̃ in scõo qñ pro seipso satisdedit:quia potest recipere periculum si dñs non esset solvẽdo in vltimo casu quãdo dominus satisdedit secus.cetera dic
6 vt in.l.quam glo.allegat.sufficit.¶†In fine gl.ibi sed ibi speciale.tu dic q; ibi loquitur de iuramẽto calumnie ĩuento per banc.l.ad solẽnizandum iudicium:quia istud nõ prestat̃ per procuratorem:sed p dominum:vt hic.sed loquitur in alio inuento per iura vetera qõ pluries prestabat̃ in cã ad remouendũ calũnias:z illud poterat prestari etiam per procuratorem ad excludendum calumniam suam.

1 **¶Principales.** †Ista aut.tangit quasi omnes partes huius legis quia primo ponit quãdo principales persone litigãt per seipsas:z tũc ipsi habent necesse iurare: Secũdo addit vnum ad.l.C.z ad aut.in isto q; cõtinetur sub iuramento calũ.s.q; nec dederunt nec promiserũt aliquid pro sententia obtinenda exceptis personis de quibus in ter.Tertio ponit quid iuris quando partes litigant per procuratorẽ z ipe sunt absentes:z procurator cõtestatus est litem:z est necesse q; dominus iuret de calumnia:quia mittitur ad eã si nõ potest cõparere personaliter ad iurãdũ vel si est mulier:alias compelletur venire si iudici videbitur:postea ponit de pena nolentiuz iurare:de qua in.§.q; si actor.vnde meli⁹ legeretur ista autenti.post illum.§.z nota.in verbo per sententiam pro glo.que est in.§.quod si actor.quod penamillius.§.non patitur ipso iure per sententiam.Vltimo ponit quãdo litigatur per legitimos administratores:de quib⁹ in.§.qõ obseruari.

2 ¶Potest quis renũtiare fauori suo in eius fauorem introducto secus si ob publicam vtilitatem introductum est.
3 Clerici quando teneantur iurare de calumnia.
4 Sacramentum testis an possit remitti.

Sed quia. Iste.§.est quedã iterpositio inter precedentia z sequentia que deberent continuari cum in.§.precedenti loquitur quando litigatur p procuratorem de cuius mandato certum est:in sequentivero quãdo erat dubium:sed in hoc.§.interponitur vnum diuersum
1 a predicta materia.† qõ hic iuramento non potest remitti p
2 partes cum sit inuentum ob publicam vtilitatem † quod no. ad materiam.l.si quis in cõscribendo.s.de pact.vbi potest qs renuntiare iuri suo quod est verum quando mere in sui fauorem inuentum est:secus si etiam ob publicam vtilitatem:vt sunt solẽnitates iudiciorum.puta q; detur libellus:vt in aut. offeratur.j.de lit.contest.Item q; lis contestetur:vt in eo.tit. z q; iuretur de calũnia.z ista non possunt per partes remitti: vt no.in.c.de causis.de of.dele.z no.q; potest intelligi duob⁹ modis.Primo quando ambe partes inuicem sibi remittunt expresse:z tunc remissio nõ vz quominus iudex ex officio possis ipas compellere ad iurandum:prout in simili.ff.de postu. l.quos prohibet.sed si iudex se non intromittit et partes perstiterunt in eadem remissione non exigẽdo alter ab altero nõ vitiaretur processus.Secundo potest intelligi quando altera pars remisit alteri z non econuerso:z tunc non valet remissio quominus ea etiam non obstante possit petere quod iuretur z si petat z non iuret nõ valebit pcessus:si nõ petat nõ vitiat processus:quia nõ est de substantia iudicij nisi fuerit petituz potest enim omitti licet non remitti vt in capitulo.j.eo.titu. lib.vj.licet Barto.in.§.quod obseruari.videatur dicere propter hoc quod non vitiatur processus quod non potest esse de substantia iudicij vel de solennitate:certe verum est quod nõ est de substãtia si non petatur:sed si petitur bene est de substãtia z solennitate:sed quid si partes non petunt:sed iudex mãdet q; iuret z nõ iuretur puto processum non vitiari.quia exactio debet fieri aperte:vt sic sit de substantia.¶In glo.magna ibi:sed Azo dixit z tacite nõ posse remitti:hoc placet naz nec expresse nec tacite remitti potest:sed potest remitti quod
3 est diuersum a remissione.¶†In glossa ibi item quid de clericis.quicquid dicat glossa dic quod clerici coram iudicibus eorum quando agit̃ de re pecuniaria vel prophana ita iurant sicut z laici:vt in toto ti.extra de iura.calũ. Si vero agitur de causa spirituali:vt de tit.beneficij siue decimarum.tunc in illis causis non seruatur ordo iudiciarius:quia nõ requiritur datio libelli nec lit.cõtestatio.similiter nec requirebatur olim iuramentum de calumnia quod pertinebat ad solennitatẽ de qua loquitur ista lex:sed prestabatur iuramẽtum de veritate dicenda quod pertinebat ad solennitatem:hodie licet nõ requiratur libellus vel lit.cõtestatio.vt in clemẽti.dispendiosam.de iudi.bene tamen prestatur iuramẽtum de calum.vt in.c.j.eo.
4 titu.li.vj.¶†In glo.item sacramentum testis.puto etiam expresse remitti.dic de hoc est casus i.c.tuis.extra de test. et vide quod no.Bart.in.l.post legatum.de fal.an testis qui non iurauit si ferat falsum testimonium committat falsum.postquã iuramentuz testis non est de substãtia testimonij.quia si esset non posset remitti.

1 ¶Quod etiam secundum istam legẽ prestetur cautio rati quãdo dubitatur de mãdato procuratoris licet videatur nũquam posse committi.
Procurator si plene probat de mãdato nõ est necessaria cautio rati z si nullo modo pbaret nõ admittit̃ etiã cũ cautiõe rati nisi sit coniuncta persona.
3 Per cautionẽ rati firmatur z legitimatur psona procuratoris sicut per ostensionem mandati z quis sit effectus.
4 Persone appellatione nõ continetur vniuersitas que dicitur persona ficta.
5 In cã vniuersitatis admittitur quis cum cautiõe rati sicut in causa priuatorum.

1 **Hoc etiam.** †Qui admittit̃ cum cautiõe rati non poterit in cã procedere nisi post litez
2 contestat.faciat dominum de calumnia iurare.hoc dicit. †Et sic patet quod etiam secundum istam legem prestatur cautio rati quãdo dubitatur de mandato:licet videatur eam nõ posse vnquam committi ex quo necesse habet facere principalem de calũnia iurare.declara vt dixi in.§.si naut̃ abfuerit. ¶In tertu ibi:nullo mãdato prolato.i.istro mãdati:quod plene pbaret.vnde nõ esset necessaria cautio rati probauit tamẽ semiplene:iõ fuit admissus cũ cautiõe rati vt sequat̃:qz diceretur esse dubiũ de mandato sed si nullo modo probasset nullo modo diceretur dubium:imo certe de non mãdato z nõ admit-

BIU Cujas

tereť etiam cum cautiõe rati nisi esset ꝯiũcta ꝑsona: qõ dic vt
3 plene no. in.l.j.ſ.de procu. ¶ Jn ter. ibi ſuam perſonam firmauerit. no. ꝙ per cautionez rati firmatur ⁊ legitimatur perſona procuratoris: ſicut per oſtẽſionem mandati. ⁊ effectꝰ huius eſt: quia poſtea non audietur aduerſarius dicens ipz nõ hr̃e mãdatum ⁊ nõ debere admitti niſi mandatuz oſtẽdat niſi ipe aduerſariꝰ ꝫ allegãs vellet ꝓbare ꝙ mãdatũ nõ habeat qz tantũ vz cauiſſe de rato ꝙtum mãdatum oñdiſſe ad hoc vt iudiciũ nõ differať. lata vo ſnia neceſſe habet procurator mandatum oſtendere: q̃ oĩa dic vt dixi in.l.j. de procura. ⁊ no. in.l.
4 inter quos. ſ. alieno. de dãno infec. ¶ Jn ter. ibi ſine ꝑ vna
a perſona. ¶ No. ꝫ iũcto ter. ſe. ꝙ appellatione perſone[a] non contiñctur vniuerſitas que dicitur perſona ficta ⁊ repũtata. vt i.l. mortuo. de fideiuſſo. quia hic ponũtur vt diuerſe. ideo notarij dicũt in inſtrumẽto mãdati contra quãlibet perſonã collegium vel vniuerſitatem. nã ſi diceret ſolum ꝯtra quãlibet perſonã nõ videť ꝙ poſſet agere contra vniuerſitatem. ꝯtrarium videtur ſentire Ly. in.l. metũ. ſ. aĩa duertẽdum. ff. qõ me. can. ſed primam partẽ videtur tenere Ly. j. ad tre. ſuper rubr. ⁊ ad de qõ no. Joã. an. in. c. ij. de reſcri. li. vj. in nouella ſuper gl. vl.
5 ¶ Not. etiam hic ꝙ in cauſa vniuerſitatis admittitur quis cum cautione rati ſicut in cauſa priuatorum. ¶ Jn ter. ibi: facit perſonas principales. ſ. expenſis ſuis non aduerſarij. vt.l. ij. in fi. ff. quibus ex cau. ĩ poſ. ea. ⁊ in Spec. de iu. calũ. ſ. reſtat. in fi. vel dic ꝙ faciat ipm p̃ncipalem cõparere ſi poteſt commode niſi ſit mulier. ⁊ hoc addit auť. p̃ncipales. que videť reſtrigere iſtũ ter. dũ hic dr ꝙ mittitur ad abſentem qñ ipſe abſens cõmode comparere non poteſt.

2 ¶ Ubicũqz qs hr̃ pro confeſſo an adhuc requiratur ſententia condemnatoria.

3 An quis poſſit renũtiare inſtantie ſaluo iure ſuo.

4 Propter cõtumaciam in non comparendo an poſſit quis cadere a iure ſuo.

5 Jnterrogatus ſi rñdere recuſat: qua pena puniatur ⁊ quid ſi recuſat rñdere libello: ⁊ quid poſitionibus.

6 Si actor cadat ab actione ex eo ꝙ recuſat ſubire iuramẽtum calũnie vel reus habeatur pro confeſſo ⁊ ꝓpter hoc ferať ꝯtra eũ ſententia an poterunt appellare.

7 Statutũ ꝙ in cã criminali ꝯtumax ponať in banno ⁊ habeať pro cõfeſſo ⁊ poſſit condemnari de crimine an ſi fuit condemnatus poſſit appellare.

8 Qñ ex tenore libelli apparet aliqd ꝺ ipm actorẽ ꝓpter ꝙ reus deberet abſolui licet reus vere vel ficte confiteatur contenta in libello non debet condẽnari ſed abſolui.

9 Bãnitus lz ex forma ſtatuti habeatur pro cõfeſſo nõ tñ ſequitur ꝙ ſemper ſit cõdẽnandus ſi ex defectu inquiſitionis vł eiꝰ forma veniret abſoluendus.

1 **Quod ſi actor.** †Actor nolẽs iurare de calũnia caditab actiõe. reꝰ vero habetur pro cõfeſſo. h. d. vſqz ad v. ſic eñ concordat. c. fi. ĩ fi. extra eo. ⁊ de materia huiꝰ. ſ. hr̃ in Spe. e. ti. ſ. fi. ¶ Jn ter. ibi noluerit ſubire ſubaudi cum eſſet iuſſus a iudice iurare cum termino ſibi ſtatuto. arg. eoruz que no. Jnno. in. c. extirpãde. de preben. quãdo dicať commiſſum delictum negatiuuz. ⁊ no. in.l.j. ſ. de bis quib. vt indig. ¶ Jn ter. ibi triſtitia iudiciũ. h. d. quia iu-
2 dex ipm triſtem facit pronuntiando contra eum. ¶ †Jn text. ibi: ⁊ liceat iudici proferre ſnĩam: licet ergo habeať reus ꝓcõfeſſo: adhuc tamẽ regritur ſnĩa cõdemnatoria: vt hic ptz: et ſi hoc eſt in reo potiꝰ in actore vt requirať ſnĩa priuatoria qõ tz hic gl. ⁊ anteq̃ ſententia ſit lata ſi ille q recuſauit decederet hic pena nõ trãſmitteret ꝺ heredem eius vt poſſet hr̃s rei condẽnari virtute dicte tacite vel ficte cõfeſſionis: nec ẽt heres actoris repelli a iudicio. caſus eſt ſingularis in.l. ciꝰ qui delatorẽ. quã ꝓpetuo tenet mẽti. nã dicit h Bart. ꝙ illa fuit prima lex q̃ fecerat ſibi honorẽ in ciuitate Peruſij cũ ipe ad hoc eam allegauerit: ⁊ nullꝰ alius priꝰ ꝓpẽderat. ⁊ idť vbicũqz qs ex diſpoſitiõe legis vel ſtatuti ꝓpter cõtumaciã hr̃ ꝙ confeſſo vt hic pena ad heredẽ nõ trãſeat añ latam ſnĩam diffinitiuã: vt ſi in criminali cã ex forma ſtatuti bãnitꝰ habeť pro ꝯfeſſo ⁊ poteſt cõdẽnari: tenet mẽti. ¶ Jn gl. j. in prin. ibi ſed ꝑ ſnĩam ſubaudi priuatoriam iuris ſui vł dic abſolutoriam: qz iudex abſoluet reũ a petitione actoris ac ſi actor non foueret ius: ſed qd ſi reũ cõdẽnat actori qui recuſauerat iurare. Jnfideo vz condemnatio niſi per priꝰ p̃nũtiaſſet actorẽ cecidiſſe a iure ſuo ſm Bal. ſed ſi hic p̃nũtiaſſet nõ valeret. qz eſſet contraria precedenti ſnĩe vt. l. j. ſ. quãdo p̃nuo. non eſt neceſ. poteſt autẽ iudex virtute eiuſdem proceſſus pronuntiare actorem cecidiſſe a iure ſuo ſine alia petitione rei per moduz libelli ⁊ noui iudicij. ſufficit enim petitio vbalis. ⁊ hoc vult Ly. hic. ⁊ ed quid ſi anteq̃ ſententia feratur actor penitentia ductus vult iurare di-

cunt docto. ꝙ admittitur ad purgandũ moram ſi res eſt integra: ⁊ ius rei nõ eſt effectuz deterius. arg. in.l. alia. j. de bis q. vt indig. ⁊ qõ no. in.l. in criminali. j. de iuriſd. om. iud. nã hoc videtur regulare in penis legalibus vt euitentur per deſiſtentiam vel purgationem more ante ſententiã. l. qui cum maior.
3 ſ. accuſare. de bo. lib. ¶ †Jn glo.. ibi cum forte nolit cauſam. expone. i. inſtantiam ⁊ vult dicere gloſ. ꝙ ſi ſibi eſt licitũ renũtiare inſtãtie ſaluo iure ſuo: videtur etiam licitum recuſare et iuramẽtũ p̃ſtare. Quare ergo patiť hãc penã: gloſ. d. ꝙ hodie nõ eſt ſibi licitum renũtiare inſtantie ſaluo iure ſuo: imo tenetur vel proſequi vſqz ad ſententiam vel renũtiare liti ⁊ cauſe vt in auť. qui ſemel. quomodo ⁊ quando iu. merito ergo ſi recuſat iurare patitur hãc penam: ac renũtiaret liti ⁊ cauſe poſt quã non facit id quod eſt neceſſarium ad expeditionem cauſe certe hoc non erat ſtatutum iure iſto: ⁊ ſic adhuc remanet contrarium glo. ſed dic ꝙ aliud eſt expreſſe renuntiare inſtantie: quia tũc ſoluit expenſas. aliud eſt recuſare iuramentum preſtare ⁊ velle proſequi: quia tunc punitur: vt hic. ¶ †Jn gloſſ.
4 ibi ſol. ibi de abſente. dic ꝙ ibi in eo q eſt cõtumax in nõ cõparendo qui propter hoc nõ cadit a iure ſuo. hic in non iurãdo que cõtumacia reputatur maior. aliquando etiam prima contumacia facit quem cadere a iure ſuo. vt in caſu. l. locorũ. j. de omni agro deſer. libro. xj. ⁊ in alio. ff. de iure fiſ. l. ij. ſ. ſenatus.
5 †Sed hic queritur quid in eo qui recuſat reſpondere interrogatus qua pena punietur. iſta enim ſunt diuerſa recuſare iurare: ⁊ recuſare reſpõdere breuiter dic ꝙ aut quis recuſat reſpõdere interrogationibus que fiunt ante lit. conte. ad ꝓparationem iudicij de quibus habetur in ti. de inter. actio. ⁊ tũc erat prouiſum per. l. illius tit. haberetur pro confeſſo. vel pro negante prout ſibi dãnoſius eſt ⁊ vtiliuſ interroganti. vt in.l. de etate. ſ. qui tacuit. cum ibi no. eo. titu. ⁊ idem ſi reſpondet: ſed nõ ad propoſitum vel non clare: vt ibi patet. Aut recuſat reſpondere libello. ⁊ ſic litem conteſtari et non erat prouiſum olim vel etiam hodie ꝙ habeatur pro cõfeſſo: imo proceditur contra eum tanq̃ cõtra contumacem ad miſſionem ex primo vel ſecũdo decreto vel etiam cogitur preciſe captis pignoribꝰ vel multa indicta. vt in.l.j. ſ. quid ergo. ff. de ven. inſpic. et qõ not. in auten. qui ſemel. quomodo et quando iud. in gl. interdum recuſat reſpondere poſitionibus que fiunt poſt li. conte. ad releuandum ponentem ab onere probandi. ⁊ tũc oliz fuit magna dubitatio: vt refert hic Ly. tamen hodie eſt hoc expeditũ p. c. ij. de confeſ. ⁊ ꝙ habeatur pro cõfeſſo illa poſitio cui recuſauit reſpondere concurrentibus tamen tribus vel quatuor. ſ. ꝙ fuerit iuſſus reſpõdere per iudicẽ: ⁊ ꝙ ipe iuſſus fuerit preſens: ⁊ ꝙ ſine iuſta cã recuſauerit. ⁊ ꝙ iaz preſtiterat iuramentum de calũnia ⁊ altero deficiente ſecꝰ. Unde ſi añ iuſſuz ſe abſentauit licet iudex faciat eũ citari vt veniat ad reſpõdenduz poſitionibus ⁊ ipſe non compareat: nõ poteſt iudex pronũtiare eas haberi pro confeſſatis: vt eſt ibi caſus. Spec. tamẽ in ti. de poſitionibus. ſ. nono. circa medium. videtur tenere ꝙ ſi fecit eum citari cum comminatiõe ꝙ niſi compareat pronũtiabit eas haberi pro confeſſa. ꝙ tunc poſſit in eius cõtumaciam hoc pronũtiare. hoc tamẽ videtur contra iſtũ text. poſſet tamẽ ſaluari dictum eius ſi iudex ad eum miſit copiã poſitionũ ⁊ ſic habuit notitiaz: alꝰ nõ poteſt dici ꝙ videatur fuiſſe confeſſus ea que ignorauit: nã etiã ſi eſſet preſens debereť ſibi legi ad hoc vt habeatur pro confeſſo. vt ibi no. Ja. aũt But. quem videť ſequi Bal. j. de iureiur. l. generaliter. ſ. his de preſentibus. dat alium modum ꝙ mittatur copia poſitionum ad iudicem loci vbi degit et quod ꝑ illum interrogetur vt ſibi iubeatur ex parte iudicis cauſe vt reſpõdeat. ⁊ tũc per inde eſt ac ſi preſens coram iudice cauſe fuiſſet iuſſus reſpondere ſed certe poterit recuſare comparere coram illo. Jdeo precedens practica videtur melior ꝙ iudex cauſe mittat ſibi copiã poſitionũ ⁊ iubeat ſibi cum commonitione ꝙ reſpondeat: alꝰ habebit eas pro cõfeſ. ſi autem ſimpliciter faceret eũ citari ad reſpõdendum poſitionibus: tunc ſecus qõ etiam tenet Bart. in. d. l. locoꝝ. j. de oĩ agro deſerto. Predicta procedũt in cauſis prophanis: ſed ĩ cauſis ſpecialibus puta beneficialibus videtur ꝙ nõ habeatur pro confeſſo qui recuſaret iurare de calũnia vel de veritate: aut reſpõdere poſitionibꝰ ne alteri parti detur vitioſus ingreſſus quia forte nullum ius habet in beneficio nec propter fictam cõfeſſionem illius poteſt acquirere cum non ſit in eius poteſtate dare titulum: ⁊ ita videtur ſentire Spec. arg. in. c. eum qui. de eo qui mit. in poſ. niſi propter cõtumaciam non comparendo non fit miſſio ex primo decreto in beneficialibus ratione predicta non etiam habẽt locum predicta in cauſis criminalibus vt notat Bartolus in.l.j. ſ. quomodo ⁊ quando iudex. in fi. tertie col. quia q nõ deliquit per cõfeſſionem ſuã verã vel etiam fictam non propterea effi-

citur delinquens

a Appellatione ꝓſone. adde. c. romana. in. ſ. vniuerſitatem. ó ſententia excõmuni. li. vj. Jo. an. in. c. cũ ĩ illis. de ꝓbẽ. lib. vj. ĩ nouella. bal. ĩ auť. itẽ que cunqz. C. de epiſ. et cleri.

BIU Cujas

6 cit delinquens.vt in.l.inter oēs.§.recte.ff.de fur. ¶ Jn glo. seq,ibi tu dic ꝑm Jo.qō sic.Ly.ꝑm alios vī tenere precedentē opi.q appellari non possit.primo qr est ver⁹ contumax.ergo non appellat.vt in.l.t post edictum.ī.fi.ff.de iudi.Scō quia frustratoria esset appellatio.nam iudex appellationis visa re cusatione iuramēti t ficta confessione confirmabit sniam condēnatoriam sed cōiter tenet ista gl.nec ob.ꝑma ratio quia verum est q vera cōtumacia tollit beneficium appellādi quando cōmittitur circa sniam.qr citatus ad ipsam audiēdam noluit cōparere.sed hic nō fuit commissa cōtumacia circa sniam sed circa ꝓcessum. Preterea satis operat ista ꝫtumacia q facit haberi p ꝫfesso t dari sniam ꝫtra se nō ergo debet inferri
2 aliud preiudiciū vt appellare nō possit.a est singularis in cle. cām.circa fi.de elec.que est valde notabilis ad ꝓpositum.Ad scōam rationē respondetur q imo non erat frustratoria.nam in causa appellatiōis poterit forte ostendere q iuste recusauit iurare si forte de hoc habeat ꝓuilegiū vel q ꝫ habitus fuerit pro cōfesso.non tamen debebat condēnari per id qō habet in gl.seq.t eodem modo si quis recusauit respondere positionibus nā poterit ostendere q iuste recusauit.quia forte nō erat
7 eis respondēdum secūdum ea que no.in.§.q obseruari.† Et ex predictis soluitur questio in qua Bald.consuluit si statutū dicat q in causa criminali contumax ponatur in banno t habeatur pro cōfesso t possit condemnari de crimine: an si fuit condēnatus possit appellare:et determinauit Bal.q sic per hanc gl.t per illam glo.in cle.t etiam addit q poterit probare se maleficium non commisisse:quo facto sententia retractabitur.quia non deberet condemnari ex vera confessione si apparet ipsum nō deliquisse.vt in.l.q occidit.in fin.ff.ad.l.aql. t no in.l.vnica.j.de confes.in glo.multo minus ex ficta.vt no.
8 Bart.satis eleganter in.l.absente.circa fi.ff.de penis. ¶ Jn gl.seq.que incip.per hoc ibi quid enim t c.Not.istam glo.que reputat singularis q quando ex tenore libelli apparet aliqd cōtra ipsum actorem propter quod reus deberet absolui:licet reus vere vel ficte confiteatur contenta in libello non debet condemnari sed absolui:quia censetur confiteri cum omnib⁹
9 suis qualitatibus† t ideo allegatur ista gl.q licet bannitus
b ex forma statuti b habeatur pro confesso: non tamen sequitur semper sit cōdemnādus.sed ex defectu inquisitionis vel eius forma veniret absoluendus.vt no.Bal.in.l.si vnus.§.pactus ff.de,pact.per hanc gl.t adde quod not.p Bar.in.d.l.absentē. in fi.ff.de penis.facit.l.si filiꝰ cū patre.ff.de interro.act.t quod no.Guil.de cu.de iureiur.si patronus.
2 ☞ Cōstitutio respiciēs litis ordinationem locum habet in litibus futuris super negocijs preteritis t in litibus pendentibus quo ad ea que restant.
3 Quādo ꝓcurator constituit post litē contestatā t dubitat de eius mandato qñ debeat prestari cautio de rato.
4 Quid in causis in quibus non contestatur lis.

1 **Sic enim.** †Jn.§.sed predictū sacrm.No.primo dū dicit in ipso litis exordio q h iuramētū est pstādū a ꝓncipio litis.i.statim post litis ꝫtest.sed hodie declaratum est in.c.j.e.ti.li.vj.q hoc non fit de substantia quia licet nō fuerit prestitum a princip.quia nō fuit petitum possit peti in quacunq parte litis t debeat prestari.sed si fuisset petitum t nō prestitum valuissent acta postea facta:vt no.
2 in.§.sed qr veremur.s.e.l. ¶ †Jtem not.in v.sinautē cause ad hoc precedētes secundū Bar.q constitutio respiciēs litis ordinationē locum habet in litibus futuris super negocijs preteritis.Jtē in litibus pendētibus quo ad ea que restant licet
3 nō quo ad iā gesta. ¶ †Jtē no.ter.ibi dū dicit in primo post bāc.l.ingressu t c.pro eo quod no.i.l.nihil.s.de ꝓcu.qñ procurator ꝫstituat post lit.cōte.t dubitatur de eiꝰ mādato quādo debeat pstari cautio de rato:t dicit q anteq procedat ad ulteriora.sed si ꝓcederet t non peteret cautio non posset postea peti sicut nec post litem contestatam si ante contestationē non esset petita:quia quod operat ꝫtestatio in his que ꝓcedūt eā
4 operat etiā primus actꝰ contradictorius in quo sequunt ꝫtestationem.† t vide in casibus in quibꝰ non ꝫtestat lis qr primus actus cōtradictoriꝰ habet vim cōtestationis.vt not.in.c. j.de elec.lib.vj.non sunt.alia.Laudetur deus.

Sequitur liber Tertiꝰ.

¶ De iudicijs. Rubrica.

2 ☞ Verbum iudicium quot modis sumatur.
3 Jn iudicijs non est habenda discretio personarum.
1 ¶ †Quero quare loquit in plurali t nō in singulari de iudicijs. Rñdeo q sūt plures spēs iudicioꝝ.Sūt em q̄dā vniuersalia vt petitio hēditatis.vt ī.l.j.ī pn.ff.de rei vē.Quedaz generalia.vt actio p socio.ff.p so.l.p socio.arbi.vl neg.ge.vl tutele.Quedā sunt particularia.vt rei vēdicatio.qō dic.vt.ff.de edē.l.j.in pn.gl.mag.Jtē quedam sunt simplicia in qbus vnꝰ est actor:t alterꝰ reꝰ.Quedā duplicia in qbus vterq est actor t reus:vt sunt iudicia diuisoria.ff.eo.l.in tribꝰ.t interduz vti possidetis.vt.l.ij.de interdictis:que oia ꝓsequere.vt ī spe.eo.
2 ti.p totū. †Jtē hoc verbū iudiciū sumit multis modis. Primo pro actu triū ꝑsonarum:c vt actoris iudicis t rei:vt hic in
c ti.t.ff.e.t.in.c.forꝰ.de ver.sig.Scō p instātia lit.vt.j.e.l.ppe rādum.Tertio p vltima volūtate.vt in.l.j.s.de sac.san.eccle.
d Quarto p discretiōe d.ff.e.l.cū pretor.§.j.dum dicit iudicio caret t c.Quinto p actiōe.vt in.d.l.in tribus.ff.eo.dum dicit in his tribꝰ iudicijs.i.actio.t.l.mora.§.in bonefidei.ff.de vsur. Sexto p sentētia.vt in.l.epale.t aut.ibi posita.s.de epis.au.t l.j.de re iudi.Septimo pro cā seu.q.vt.j.de ordi.iudi.l.qōnū. Octauo p volūtate.ff.de fideicō.liber.l.thais.§.lucius.Nono pro actis t scripturis que fiūt in iudicio.vt no.in aut.vt preso.no.impa.§.penul. †Et adde que no.p Archi.in pn.decreti.t quod in iudicijs non est habēda discretio personarū:sed ita magnuz iudicabis vt paruū vt in.c.in iudicijs.extra de regu.iur.lib.vj.
2 ☞ Quādo sunt duo iudicia que sic se habent q sententia absolutoria lata super vno potest parere exceptionē rei iudicate super alio:an possunt eodem tempore cumulari.
3 Per litis contestationem an fiat nouatio t quid p citationē a t nu.4.t5.
4 Judicium nō incipit a citatiōe sed quasi t ꝑmo vt citatio dicatur actꝰ iudiciarius.t nō potest committi die feriato t per eam perpetuetur iurisdictio iudicis delegati.vt nō expiret vt per eam preoccupetur iurisdictio t interrumpat prescriptio xxx.annorum.
5 Si lata est sentētia pro actore definunt currere vsure pendente tempore quod datur iudicatis sed eo finito currit vsura cē- b tesima que est legalis t quid si feratur contra actorem.
6 Peremptio nō cadit in eo quod non est in rerum natura.
7 Judiciū nō admittitur sup futuro.t qd si fundatur sup obligatione de presenti.
8 Usure que decurrūt tpe quo durat litigium an possint in iu- c dicium deduci vel peti.
9 Nouatio voluntaria fit per stipulationem t an possit fieri p alium contractuz citra stipulationem t quid detrahatur prestine obligationi.
10 Nouatio necessaria q̄ fit p litis ꝫtestationē qd operet.t quid de nouatione q̄ fit per sniam absolutoriam.t nu.9.
11 Quid de nouatione necessaria q̄ fit per sniam ꝫdemnatoriam t nu.9.t.13.
12 Pro sententia an agatur via executiua.an actiōe iudicati que sit differentia.
13 Jn executione sententie an requiratur cause cognitio.

Judicio cepto. Lex ista est difficilis in recitatur.glo.t materie t cōsueuit repeti.h.d. †Per litis ꝫtestationē
1 factā sup sorte nō ꝓmitur stipulatio vsuraꝝ ꝫmissa vel cōmittēda nec ipeditur curs⁹ eaꝝ lite pendēte:t vsure q possūt peti iure actiōis si nō fuerunt petite in iudicio sortis etiam illo finito peti possunt in alio iudicio.b.d.Et primo premittit vnum ad euidentiam vsq ibi supereſt.Secundo determinat casum de quo queritur t legit duobus modis in glo.que incipit pendēte primo in stipulatione cōmittēda t sic loquitur de vsuris futuri temporis currētib⁹ post litē ceptā.alio modo vt loquat de stipulatione vsurarum cōmissa:t sic de vsuris preteriti temporis que non omnes fuerūt in iudicio sortis petite t erat dubium:an ille q nō erant petite possent in alio iudicio peti. Nos possum⁹ addere tertiā lec.q loquat tā de futuris vsuris q̄ de ꝓteritis hoc modo.Mutuaui tibi centum t per stipulationem promisisti r.quolibet anno pro vsuris:fletisti per quatuor annos quod sortem non soluisti.t sic debes mihi quadraginta p vsur.egi ad repeti.sortis t etiam petij vsuras duorum ānorum lis durauit per trienniū deinde lata est sententia condemnatoria in sortem t vsuris duorum annorum:nunc facta executione sententie vel etiam nō facta:vellem petere vsuras aliorum duorum annorum que cucurrerāt ante litem ceptam:t etiaz triū annorum quibus durauit lis:queritur an possim.imperator respondet q per cōte.factam sup sorte nō fuit perempta stipulatio vsusfrū.pro vsur.ꝓteriti tpis.nec etiam pro habentibus

a ¶ Ut appellare non possit.adde Ludo.ro.t Ale. de imo.ī.l.nō solū.in.§.morte.ff. ō ope.noui nun. phi. ī.c.si iustus metus.de appel.

b ¶ Bānitꝰ ex forma statuti.adde bal.in.l.ij.s.e.ti. t p Rellū in tractatu de bānitijs.

c ¶ Pro actu triū personaꝝ.Adde barba.in rubri. extra eo.tit.

d ¶ Pro discretione. Adō.§.tria. iij.qōe.vij. Arc. t doc.in .c.statutū.ī.§.insuper ō rescriptis.lib.vj.

BIU Cujas

currere lite pendẽte.ꝛ ideo cucurrerunt.possunt ergo cas pe
tere in alio iudicio iure obligationis ꝛ actionis que nõ finiũ
tur lite finita:licet secꝰ in officio iudicis mercenario.vt.l.iiij.
C.depo.Sed ꝑm primã lectu.petij vsuras omniũ quatuor an
norum:nõ aũt tempore quo durauit lis:qꝛ pro illo tpe adhuc
non erãt commisse:sed nunc commisse sunt et volo illas pete
re.Sed ꝑm scõam lec.glo.petij vsuras duorũ annorum tantũ
ꝛ tunc volo petere alioꝝ duoꝝ annorũ qui cucurrerant ante
litem ceptam non aũt volo petere pro tẽpore quo durauit lis.
¶In ter.ibi:nõ est perẽpta:dic qꝫ nõ est perẽpta obligatio ꝛ
actio principalis competẽs ad sortẽ.vnde stipulatio vsurarũ
que est accessoria hꝫ cui cohereat:ideo potest committi pro tpe
quo lis durat.¶In ter.cõuenire possis.s.in nouo iudicio ꝯ
verum intellectum.non aũt in eodẽ:qꝛ essent duo iudicia vnũ
super sorte.alteruꝫ super vsuris sicut essent duo libelli q̃ iudi
cia sic se habent adinuicem qꝫ lata sñia absolutoria super sor
te ex eo qꝫ nõ esset lata pareret exceptionẽ rei iud.super vsuris
quia nõ est debita nõ potuerũt vsure currere:qꝛ debitor ꝑten
sus nõ esset in mora.vt in.l.lecta.§.sed cum sortis.ff.si cer.pet.
2 ¶Et regula est in materia cumulat.qꝫ quando sunt duo iudi
cia q̃ sic se habent qꝫ sñia absolutoria lata super vno potest pa
rere exceptio.rei iudi.super alio:vt qñ vnum est super princi
pali aliud est super accessorijs:puta fructꝰ vel vsure non pos
sunt eodem tẽpore cumulari.vt.l.fundũ.ꝛ.l.fundi.ff.de excep.
ꝛ ꝑ Dy.in regula nul.pluri.de reg.iur.lib.vj.ꝛ per Bart.in.l.
edita.s̃.de edendo.dicet aliqs si ita est positio casus qué.s̃.fe
ci non ꝓcedit dum dicit qꝫ in eodẽ libello petij sortẽ ꝛ etiã vsu
ras ꝑteriti tpis:ꝛ sic cumulaui ambo illa iudicia:dixit Dy.ĩ
dicto.c.nullus.qꝫ in eodem libello bene possunt cumulari.sed
in alio libello dato post litem cõte.super vno non possunt cu
mulari ꝛ ita loquitur contrariũ.Bar.non tenet istam distin
ctionem.per.l.interdum de pub.iudi.ꝛ.j.qñ ciuil.actio ꝑiu.
criminali.l.j.vbi ciuilis ꝛ criminalis in eodẽ libello cumula
ri nõ possunt.ꝛ ipe idẽ Dy.dicit qꝫ non est alia ratio nisi qꝫ sen
tẽtia absolutoria lata in vno facit ꝓeiudiciũ in alio.nec obst.
aut.de fideius.§.sed neqꝫ.vbi personalis ꝛ hypothecaria pos
sunt eodem libello cumulari ꝛ tñ absolutoria lata super perso
nali parit excep.rei iudi.super hypothecaria:qꝛ ibi est alia ra
tio:qđ dic.vt ibi ꝑ eũ.Pe.de bellaptica.ꝛ Dy.post eum viden
tur dicere qꝫ etiam in diuerso iudicio potest cumulari iudiciũ
vsurarum cum iudicio sortis dummodo non pure petantur
vsure:sed sub conditio.si feratur sententia pro actore in sorte:
quod dictum non placet.quia sic istud iudicium totum fun
daretur super futuro qđ esse non potest.vt.l.non quemadmo
dum.ff.eo.nec posset procedi super isto secũdo libello dato su
per vsuris quousqꝫ lata esset sentẽtia ꝑ actore super sorte.Ad
quid ergo frustra dabitur talis libellus.mihi videtur et sem
per;visũ fuit qꝫ Dyn.dicat veritatem:ꝛ pro eo est casus in ista
lege ponendo:vt.s̃.posui.quia in primo libello petij sortem ꝛ
vsuras incursas.ꝛ dico qꝫ tunc videor eas petere sub conditio
ne si feratur sentẽtia pro me super sorte.arg.ĵ.loca.l.conducto
res cũ glo.ꝛ extra de testa.c.raynaldus.in glo.que incipit.sed
nũquid.Sed in alio libello dato super vsur.post litẽ contesta.
super sorte nec pure nec sub conditione potest cumulari hic se
cundum eum.primo per dictam regulã ꝛ per id qđ.s̃.dixi:ꝯ
debeo expectare qđ feratur iudi.sortis.ꝛ si feratur ꝑ me sentẽ
tia apparebit qđ vsure sunt mihi debite.ꝛ sic potero eas pete
re in alio iudicio:nõ autẽ in eodem si est dubium an ꝑ me fe
ratur vel non:ꝛ sic est incertũ an vsure sint debite vel nõ.Nec
ob.primo dicta.l.interduꝫ.ꝛ.l.j.quãdo ciuilis actio:quia ibi
sunt duo iudicia eque principalia que sic se habent qꝫ senten
tia absolutoria lata super vno potest parere excep.rei iudi.su
per alio:quo casu nec eodem libello nec diuersis possunt cu
mulare:sed vno expedito pro accusatore poterit aliud inchoa
ri:secus si ꝙtra eum:sed quãdo vnum est sup principali aliud
sup accesso.debet distingui prout distinguit Dy.aut in eodeꝫ
libello ꝛ possunt cumulari.aut ĩ diuersis:ꝛ tunc secus:et pro ꝫ
quod not.in glosſ.in.l.qui de inoffi.in mag.glos.ff.de inoffi.
te.que dicit qꝫ in eodem libello potest intentari.querela ꝛ pe
titio heredi.ꝛ tamẽ sentẽtia cõtra actorem super querela pare
ret excep.rei iudic.super heredi.Item dicit Bald.in iudicio
restitutionis in integ.qꝫ vocatur rescindẽs ꝛ in actione rescis
soria vt possit cumulari in eodem libello:dicit tamẽ qꝫ cumu
latio debet fieri sub cõditione.mihi videtur qꝫ censeatur sem
3 per;sic fieri:quia est de natura istorũ iudiciorum.¶†In glos.
ibi qꝫ fit lit.conte.Contra glo.oppo.duobus modis:primo qꝛ
per conte.fit nouatio voluntaria per quã tollitur prima obli
gatio sortis:vt.l.solutionẽ vel iudicium.ff.de sol.ꝛ not.ibi gl.
mag.post princ.ibi item fit hic voluntaria lit.contest.ꝛc.ꝛ per
cõsequẽs perimitur stipulatio vsur.committenda.vt.ff.de no
ua.l.noua.cuius cõtrarium hic dicit in ter.Sol.intelligeglo.
in cõtest.facta cũ eo qui inuitꝰ venit ad iudiciũ.vt qꝛ erat cita
tus quo casu per ꝙtest.nõ fit nouatio volũtaria:sed necessaria
ꝑ quã nõ tollit actio ꝓma sed noua qualitas eis adijcit.vt in
ea.gl.mag.sed si fieret cõtesta.cũ eo qui non inuitus cõparuit
sed spõte vt si volebã agere cõtra te ꝛ feci te citari:alius spõte
cõparuit ꝛ suscepit in se iudiciũ aio nouãdi:qđ facere nõ po
tuit te inuito:sed inuito me sed cõsentiẽte.vt.l.mandato meo.
§.j.ff.mã.tũc fateor contrarium qꝫ nõ ꝓcederet ista gl.nec iste
4 text.¶†Scõo opp.qꝫ imo iudicium incipit a citatione.ª vt in
a sti.de pena teme.litigan.§.fi.ꝛ no.s̃.de in ius vocan.super ru
brica.So.per cita.proprie nõ incipit:sed quasi incipit quãtuꝫ
ad aliquos effectus.primo vt citatio dicatur actꝰ iudiciarius
hinc est qꝫ nõ potest cõmitti die feriato.vt no.in.l.dies festos.
ĵ.de ferijs.nõ sic in datiõe libelli.l.miles.§.seragita.de adult.
Item vt per eã perpetuet iurisdictio iudicis delegati vt nõ ex
piret.vt in.c.gratum.ꝛ.c.relatũ.de offic.deleg.Tertio per eaꝫ
preoccupetur iurisdictio si sunt duo iudices ordinarij quorũ
quilibet habet iurisdictionem insolidum ꝛ vnus facit citari:
alter non põt se impedire.l.si quis postea.ff.e.Itẽ vt per eam
interrumpatur prescriptio.xxx.an.vt.l.si sicut.de prescri.xxx.
an.per istos aũt effectus nulla fit nouatio etiam necessaria:qꝛ
nulla qualitas adijcitur obligatiõi pristine:sed per conte.ve
re incipit iudex ꝛ per eam adijciuntur plures qualitates pri
stine obligationi:de quibus in glo.ma.ver.necessaria autem
ratione quartum dicitur fieri nouatio.ꝛ illa faciebat dubiuꝫ
in hac.l.vt no.in seq.gl.¶In gl.sequenti super verbo vsura
rum.ibi dum dicit qui pendente iudicio ꝛc.hoc nõ dicitur ex
presse in ista.l.sed satis colligitur ex eo quod dicitur qđ nõ est
perẽptoria:sed bene dicitur expresse in.l.lite.de vsu.ff.Et ra
5 tione colligit ex.l.nõ solum.de regu.iur.¶†Sed q̃ro si lis est
finita an postea currãt vsure cõtra acti.Rñdeo si lata est sñia
pro actore desinũt currere ꝛ pendente tpe qđ datur iudicatis
nulla vsura currit:sed eo finito currit vsura cẽtesima que est le
galis.vt.ĵ.de vsu.rei iudi.l.fi.ꝛ no.ĵ.in gl.mag.circa fi.ibi duꝫ
dicit decidit aũt ꝛc.Si vero lata est sñia contra actorẽ non so
lum desinũt currere in futurum:sed etiam in iã decursis obst.
excep.rei iudi.si reus fuit absolutus quasi nõ debitor:vel qꝛ
actor nõ probauit.vt in eadem glossa mag.ver.si sit quoqꝫ ne
cessaria per sentẽtiã ꝛc.sed si lata est ex eo qꝫ debitor soluit nõ
obst.excep.rei iud.in vsu.q̃ ante solutionẽ cucurrerãt sed post
solutionem nõ currunt.sunt em̃ duo debita diuersa.vnuꝫ sor
tis:aliud vsurarum.ꝛ vno soluto remanet altex:vt.ff.de eo qꝫ
certo loco.l.cẽtũ capue.ꝛ.l.j.de sol.ꝛ hoc tenet hic Dyn.in scõa
opp.ꝛ in distinctiõe:sed si lata est absolutoria ex eo qđ sit pre
scriptum obligationi sortis silr nocet in vsuris etiam preteri
tis.vt.ĵ.de vsur.l.eos.in prin.Nec ob.ĵ.de luitione pigno.l.in
telligere.quia ibi due erãt actiões:vna personalis.altera rea
lis scꝫ hypothecaria ꝛ minori tempore prescribit personalis
qꝫ hypothecaria ꝯ Dy.Secus quãdo ambe sunt personales.
s.principalis ꝛ accessoria que possunt peti vna cũ principali:
sed nõ possunt peti vt pena sublata principali etiam per solu
tionem tolleretur pena.vt in.l.ij.in pn.ff.si qs cau.Et per ista
declarant quedã dicta Dy.posita hic satis ꝙfuse.¶In glossa
ibi quasi hec nouatio.certe in hac.l.nõ dicitur qꝫ fiat nouatio
per cõtesta.Rñdeo bene dicitur in.l.aliam.ff.de noua.¶In
glo.ibi sed contra est.ꝛ ad contrarium rñdco qꝫ procederet in
nouatiõe voluntaria:de qua.ĵ.in glo.mag.post prin.Nos lo
quimur de illa que fit per cõte.factam cum inuito que dicitur
necessaria:ꝛ per eam nõ tollitur obligatio.sed noua qualitas
ei adijciatur per.l.non solent.de reg.iur.ꝛ.ĵ.in gl.mag.ver.ne
cessaria.¶In glo.ibi alij dicunt.s.timore dicti cõtrarij de no
uatione.sed doc.dicũt qꝫ ista lect.est vera in se:sed nullam ha
bet dubitationem:declaro:quia si stipulatio est iã commissa.
ꝛ sic inceperunt vsure deberi:eitam si fieret nouatio volunta
ria per quã tolleretur obligatio principalis nõ perimeretur
stipulatio vsurarum iã cõmissa sicut nec per solonem sortis.
vt.s̃.dixi.sed ponendo qđ loquatur de vsuris futuri tpis ꝛ in
stipulatione nondum commissa sublata principali non pos
sunt vsure currere pro sorte que nõ debet vel cuius obligatio
6 est peremptoria.vt.l.lecta.§.sed cũ sortis.ff.si cer.peta.¶†In
gl.sequẽti ibi secundum primum casum scilicet quod loqua
tur de vsu.futuri temporis.ꝛ sic improprie dicit qꝫ nõ est perẽ
pta:quia peremptio non cadit in eo quod non est in rerum na
tura.argu.l.nam ꝛ si sub conditio.§.rumpendo.de iniusto te
stamẽ.certe licet nõ commissa.est tamẽ interposita ꝛ ex ea ori
tur obligatio conditionalis si debitor erit in mora soluendi.
ergo proprie loquendo potest in ea cadere peremptio.ꝛ tamẽ
7 hic dr qꝫ nõ perimitur.¶†In glo.que incipit.quia nec pote
rat.fꝫ primã glo.cõiter reprehendit:nã ꝓcederet qđ dicit glo.
quãdo totu

a ¶Incipit a citatiõe.adđ Hal.in l.j.C.đ iur.ꝛ fact.igno.pau.de ca.ĩ glos.rub.C.de in ius vocan.

qſi totũ iudiciũ fundaret ſup futuro: vt ſi non peterẽ ſortẽ ſed peterẽ te condemnari ad vſuras futuri tẽporis cum erunt cõmiſſe vel ad cauendũ ipis ſoluendis: tunc em qr eſt quid mihi imputet quare nõ peto ſortẽ. ⁊ ſic faciam ceſſare curſum vſurarum: ⁊ etiam quia totus iudiciũ fundat ſuper futuro: talis petitio non admittit. ita loquit. l. j. §. j. ff. de vſu. ⁊ l. nõ quẽadmodũ. ff. eo. ſed qr hic loquit qñ petij ſortem: ⁊ ſic nihil eſt qd mihi imputet. ⁊ fundo iudiciũ ſuper obligatione de preſenti. dicunt doc. qd poſſum petere te condẽnari non ſolũ ad ſortes ⁊ vſuras preteriti temporis: ſed etiã ad vſuras futuri temporis: que currerẽt quouſq; lis durabit: vt hic plene i. l. j. de ſen. que ſine cer. quanti. Et ideo ſi non peterẽ ſortẽ: ſed peterẽ vſuras preteriti tpis non poſſum adijcere rem futuri tpis. argu. eorũ q̃ habent in. l. j. j. de fideicõ. hoc nõ placet: qr eſt qd mihi imputet. fateor tñ qd ſi in annuis preſtatiõibus peto aliquas iam preteritas: ⁊ ſic fundo iudiciũ ſuper pñti poſſum etiã petere condẽnationẽ fieri ſuper futuro: qr non eſt quid mihi im
8 putet: ita loquunt que no. in. l. j. j. de fideicõ. ¶ † Jn gloſſ. ibi ſed tñ format oppo. ſ. dixi qd vſure tpis quo durauit litigius non poterunt in iudiciũ deduci vel peti ꝙtra de. l. ediles. §. itẽ sciendũ. de edi. edic. dixit Azo quẽ ſequit glo. qd non poterũt peti in libello: qr adhuc non erũt decurſe: ſed in calculo ferende ſnic: ⁊ ſic qñ erant decurſe poteſt implorare officiũ iudicis mercenariũ. vt etiã in illis faciat condẽnationẽ. licet non fuerint petite in libello. Jo. tenuit contrariũ: quia ille. §. loquit in actione bone fidei: nos loquimur in ſtricti iuris. Jtẽ loquit in acceſſionib⁹ que nõ veniũt iure obligationis vel actionis: ſed officio iudicis mercenario. vnde ſi nõ poſſent peti ante ſententiã: non poſſent peti poſt per. l. iiij. j. depoſi. nos loquimur in vſuris deductis in ſtipulationem que poſſunt peti in act. ⁊ ob. vnde non eſt neceſſariũ officium iudicis: qr poſſunt peti poſt ſntiam. gl. dicit qd iſte reſponſiones non ſunt bone per. l. non ſolum. de rei vendi. ff. per quã ambe iſte rñſiones confundunt: qr loquit in ſtricti iuris iudicijs et in acceſſiõibus que poterant peti iure act. vel. l. aquil. ⁊ tñ ibi dr qd officiũ iudicis mercenariũ poteſt in calculo ferẽde ſententie implorari: vt in illis condemnari faciat: licet nõ fuerint in libello petita. Doctores tenent opinionẽ Joã. ⁊ ipſam dicunt eſſe veram. Quia quedã ſunt acceſſiões que veniũt ex natura ac. vt vſure ex mora in actio. bone fidei. Jtẽ fruct⁹ ⁊ deterioratio rei in actione ſtricti iuris reali vt eſt in rei vendi. ⁊ fateor qd pro illis poteſt implorari iudicis officiũ ſi lite pendente emergũt: lz etiam cõpetat actio ordinaria: vt in dicto. §. item sciendũ. et. l. nõ soluꝫ. ⁊ ſic non eſt fienda differentia inter actio. bone fidei ⁊ ſtricti iuris: ſed inter acceſſiones an veniant iure actio. vel non. Vſure autem in actione ſtricti iuris non veniũt de natura actio. etiã poſt moꝝ etiam poſt litem conteſta. vt. l. j. ⁊ ibi no. j. de condi. inde. ergo pro eis non poteſt implorari iudicis officiũ: ſed debuit i nouo iudicio ⁊ nouo libello peti primo finito ⁊ lata ſententia pro actore ſed eo pendẽte etiam in nouo libello nõ poſſent peti vt. ſ. dixi. qr nõ põt fieri cumulatio. ¶ Pro opi. Jo. qd nouo iudicio opus ſit: videt eſſe caſus in. l. athenis. cum. l. ſeq. ff. de aqua plu. ar. Sz pone qd erat actio bone fidei in qua veniebant vſure officio iudicis poſt moꝝ ex natura actio. fuerunt tamẽ deducte in ſtipulatione vtrum litependente in calculo ferende ſententie poterit actor petere qd fiat condẽnatio in illis q̃ cucurrerunt lite pendente: nam in illis que concurrunt clarũ eſt qd non. dic qd ſic: ⁊ iſto caſu poteſt ꝓcedere opi. Azo. quam tenet gloſ. licet doc. non tangant. Nec obſt. qd pro eis datur actio ex ſtipulatione: quia nõ ꝓpterea ceſſat officius iudicis mercenariũ deſeruiens actioni: vt eſt caſus in. d. l. non ſolum. de rei vendi. ſed officiũ iudicis nobile bene ceſſaret vbi competeret actio ordinaria cum illud ſit extraordinariũ: vt in l. in cauſe. in prin. ff. de mino. ⁊ non veniat deſeruiẽdo actioni: iurta not. in. l. in pruincipali. de ope. no. nun. ¶ Et ex predictis apparet declaratum principium gloſ. mag. ⁊ qd non bene dicit dum ibi ſentit qd lite pendẽte poſſit implorari iudicis officium pro iſtis vſuris ſi ponimus qd actio competens ad ſor-
9 tem erat ſtricti iuris. ¶ † Jn gloſſ. mag. ibi quia noua. diuide in quatuor partes. Primo loquitur de nouatione volũtaria per quam permittit actio prima: quia dicitur vnius obligationis in aliam tranſfuſio vſq; ibi neceſſaria. Scõo de neceſſaria que fit per lit. conteſt. per quã actio prima non perimitur: ſed noue qualitates ei adjiciuntur in fauorẽ actoris. ⁊ propter hoc dicitur nouatio: vt. l. aliam. ff. de nouatio. vſq; ibi etiam quoq;. Tertio loquit de nouatione neceſſaria que fit per ſententiam abſolutoriam per quam ſimiliter actio prima nõ perimitur nec etiã naturalis obligatio: ſed tollitur ſibi effectus: qr contra eam paratur exceptio vſq; ibi. ſi autem damnatus. Quarto loquit de nouatione neceſſaria que fit per ſententiã conden̄atoriã: et per eam ſimiliter non tollit actio prima: ſed alia noua cuꝫ illa accumulatur: in aliquibus tamẽ diſtrahit: vt in gloſſ. habet vſq; in fine. ¶ Circa primã partẽ dum gloſſ.
a dicit qd nouatio volũtaria[a] fit per ſtipulationẽ. queritur vtrũ poſſit fieri per cõtractũ circa ſtipulationẽ. rñdetur qd ſic ſi expreſſe hoc agat: vt plene no. in. l. ſi mandato meo. §. j. ff. mand. ſecus ſi non agat expreſſe etiã ſi interueniat noua perſona. vt l. item illa. §. fi. ff. de conſti. pec. et in hoc differt a ſtipulatione: qr per eam inducebat olim nouatio non ſolũ cum agebat expreſſe ſed etiã tacite per interuentũ none pſone vel ſi aliquid adjiciebatur priſtine obligationi: vt. l. qui vſumfructũ. de verbo. obliga. ⁊ l. ſi. de noua. bodie ſecus niſi agatur expreſſe vt. l. ſi. j. de noua. ¶ Jtem quero quid detrahitur priſtine obligationi. Reſpondeo quia illa tollitur: ⁊ etiã priuilegia que ſibi inerant in fauorẽ actoris ⁊ ex conuentione partium: vnde liberantur pignora et fideiuſſores: ⁊ tollit ſtipulatio vſurarũ nec cenſet repetita in obligatione nouãte vt in. l. nouatione. cum aljs allegatis in glo. ff. de noua. ſed priuilegia que inerant ex diſpoſitione legali cenſentur repetita in obligatione nouante: vt. l. ij. ff. de priuile. credito. §. j. ante fi. ⁊ l. aliam. ff. de noua-
10 tio. ⁊ ibi no. in glo. ¶ † Circa ſecundã partẽ dũ gloſſ. dicit qd perpetuat per conteſt. ad. xl. annos etiaꝫ ſi prius erat annalis vt in. l. fi. j. de preſcrip. xxx. an. per aliũ autẽ actum citra conteſta. vt per citationẽ non perpetuatur ad. xl. an. licet qñq; interrumpatur preſcriptio longi temporis: vt no. glo. in. l. cũ notiſſimi. de preſcrip. tri. an. Fallit tamen iſtud qd dicit glo. in vſucapione triennij que eſt inducta mero fauore vſucapientis. nã per litis cõteſta. nec interrumpitur nec perpetuatur actio mero iure: vt. ff. pro emptore. l. ij. §. fi. et. l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vendi. ⁊ ibi no. ⁊ etiam. j. in gloſ. dum dicit et etiam vſucapio quantũ ad effectũ currit tamen ⁊c. Maꝫ illa verba quantũ ad effectum currit tñ ⁊c. debent referri ad verbum vſucapio. non autem ad verbũ preſcriptio. ſ. longi temporis in rebus mobilibus. illa cñ bene interrumpit mero iure: et actio perpetuat vt in. l. more. de rei vendi. Quod autem dicit gloſ. qd efficitur tranſitoria in heredes exẽplifica in actio. penalibus que non tranſeunt ad heredes ante lit. conteſta. vt in. l. j. ff. de pri. delic. ⁊ j. ne ex delictis defunctorũ. Jtem quod ſubdit in glo. qd periculum rei tranſfert in reum declara: quia per conteſt. inducitur moꝝ ſi nõ preceſſit interpellatio vt. l. fin. ff. de tri. qr poſt moꝝ periculum ſpeciei debite pertinet ad debitorem: vt. l. quod te. ſi cer. peta. ſecus ante. vt. l. ſi ex legati cauſa. de verbo. obli. Jtem quod dicit glo. qd actio reſciſſoria perpetuat ſupple ſecus in officio iudicis reſcindente per qd petit reſtitutio in integrũ. nam debet peti ⁊ etiam cauſa terminari infra quadriennium continuum qua reſtitutione conceſſa oritur vtilis actio que prius fuerat directa ⁊ erat perẽpta per preſcriptionẽ ⁊ durat anno: vt. l. fi. ſ. qui. ex cau. maio. ⁊ l. in bonorũ§. §. ſed cum reſciſſa. de actio. ⁊ oblig. ⁊ preſcriptio interrumpit per conteſta. ⁊ etiã actio perpetuat ad. xl. an. ¶ De tertia pte b
11 glo. dic vt plene no. in. l. iulianus. de cõdic. indebiti. ¶ † Circa quartã partem glo. reprehenditur in duobus. primo dum di
b cit qd ex ſententia condemnatoria oritur actio in factũ[b] nã imo vocat actio iudicati: vt in. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iud. licet ex iuramento oriatur actio in factum: ⁊ etiam ex ſententia arbitri emologata. Jtem in alio: quia vult qd ex ſententia condemnatoria lata in reali non oriatur actio perſonalis in factum vel iudicati: ſed vtilis rei vendicatio. contrarium no. per glo. in. l. nam ⁊ poſtea. §. fi. ⁊ l. ſed ſi poſſeſſor. de iureiurã. Et illa ꝑmuniter tenetur per doc. quod oritur in reali ſicut in perſonali. ¶ Jtem dum dicit glo. qd prima actio datur et noua ſibi accumulatur: qd dic vt no. in. l. fi. j. de vſur. rei iud. et qd actor poteſt iterum intentare acti. primã nec ſibi poteſt obijci de ſententia cum ſit lata in fauorem actoris per. l. euidẽter. ff. de excep. rei iudi. Supple ad glo. quod bene poteſt obijci alia exceptio peremptoria: puta pacti vel ſolutiõis vel preſcriptionis que fuerunt omiſſe in primo iudicio: et ideo fatuus eſt actor qui actionẽ primã intentat cum poſſit agere ex ſnia actione iudicati: ⁊ tũc ille exceptiones non poſſent obijci per. l. per emptorias. j. ſen. reſcin. non poſ. ⁊ hoc vult gloſ. notabilis in. l.
12 duobus. ff. de excep. rei iudi. ¶ † Jtem dum gloſſ. dicit qr ſnia habet executionẽ paratam non intelligas qd actio in factum ſit illa ſed eſt officiũ iudicis nobile quo poteſt peti executio. l. a diuo pio. per totam legem. ff. de re iudi. et. l. minor. xxv. ann. cui fideicõmiſſum. ff. de mino. Jn actione añt iudicati nõ ꝓceditur executiue: ſed ordinarie ſcilicet dato libello ⁊ lite conteſtata. vt no. de execu. ſententie. in princi. in Specu. Et prodeſt agere tali via ⁊ modo: qr executio non poteſt fieri per iudicem qui tulit ſententiam vel per alium ad literas eius vt. l. properandum. §. ſin autem reus. j. eodem. ſed actio iudi. poſſet mo-

a ¶ Nouatio volũtaria. adõ an nouatio voluntaria tollat priuilegiũ vide per Bar. in l. aliã. ff. de noua. Bar ĩ l. ſi is qui. ff. de iure fiſ.

b ¶ Actio in factũ. Adõ quotuplex ſit actio in factuꝫ ⁊ qñ ⁊ qũo cõpetat. vide gl. in §. fi. iſti. de interdi. bal. in. l. ex placito. in. v. et. viij. q. C. de reruꝫ pmu.

BIU Cujas

ueri coram quocūq; iudice ordinario vbi reus sortiret forum nec requirunt litere iudicis qui tulit sniam.l.argentariū.§.nomine pupil.ff.eo.titu.qō est plus q̄ intentare actionē primā per
13 id qō ego dixi.s.de exer.peremptorijs. ¶† Jnquātū glo.dicit qō executio fit sine cognitione innuit ꝑm Bald.ꝛ Ang.qō in
a executione snie non requirat citatio [a] partis alʒ nō diceretur fieri sine cognitione:qz citat vt ꝙtradicat si vult ꝛ pōt:ꝛ in ista cōtradictione vertit cause cognitio:vt in.l.in cause.ff.de mino. de hoc articulo dic breuiter p Jnnoc.in.c.ex rōne. de appella. ꝛ per Bar.in.l.a diuo pio.§.in venditione.ff. de re iudi.ꝛ per Bal.qui allegat illā gl.s.de iur.ꝛ fac.igno.l.j.Et adde bonaz practicā que colligit in.l.defendente.ff.de auto. tu.et ibi oino vide Bar. ¶Ultimo etiā glo.reprehendit inquantū dixit in fi.qō per sententiā condemnatoriā detrahitur pristine obligationi:qz vbi erant primo plures obligati insolidū:si simpliciter condemnat quilibet est obligatus pro parte.l.j.ff.si plures vna sententia.nam illud est verum in obligatione vel actione que oriē ex snia:qz non censent condemnati quilibet insolidū nisi hoc expresse dicat:licet sint obligati insolidū. Ceterū prima actio ꝛ obligatio que nō sunt sublate in suis terminis durāt:ꝛ si actor eligeret agere potiꝰ actiōe priā q̄ ex snia posset cōuenire quēlibet non insolidū dico simul sed separatim. vel simul cum protestatione qō vna solutione contentus est:vt no. Bar.in.l.ij.§.fi.de duo.re. Non sunt alia.

a ¶ Requirat citatio.adde Bar.in l.decē.ff. de verb. obli.Bal.in. l.j.i iiij. col. C.ne fi.ꝑ pa.Bal.in. l. fi.i §.j.ff.si cer.pe.

2 ☞ Si actio realis sit generaliter ꝓposita nulla expressa causa lz in ꝓsecutione vna causa tiñ exprimat ꝛ secuta fit snia absolutoria an obstet exceptio etiam in alijs nō prosecutis et qd in actione personali.ꝛ nu.3.et.4.

3 Quid si generalitas fuit circa causas rei petite.

4 Quādo opponit tibi exceptio que presupponit actionem cautus sis replicare alias succūberes lz iudici ꝙstaret tibi cōpetere replicationē:qz non debet de facto supplere: ꝛ quid si exceptio non presupponat actionem.

1 [D]Jcet iudice. †Snia absolutoria generaliter lata super actione gnali ꝛ etiā sup generali petitiōe mero iure potrigit effectum suum etiā ad nō psecuta in iudicio ſz de equitate contra exceptionē rei iu.in non prosecutis datur replicatio.h.d.ꝛ est subtilis.l.ꝛ semper allegat. Jbi egisti generaliter proposita act.tute.vt redderet rationē administrationis ꝛ reliqua sub qua actione omnes species comprehendebantur:sed actor non fuit prosecutus nisi quasdam in quibus reuera tutor non erat obligatus:ꝛ omisit vnam prosequi ex qua re erat obligatus. Judex autē illum tuto. simpliciter absoluit a petitione ꝛ sententia transiuit in rē iudicatā. ¶Tunc si actor vellet eandem actionē intentare pro specie non prosecuta:dicitur qō potest:qz illa actio etiā in prosecu. non est ipso iure sublata cuz nec naturalis obligatio sit sublata ꝛ actio remansit in virtute naturali:lz nō potuerit ex sola naturali oriri:sed etiam ex ciuili:ꝛ illa sublata est iuxta plene nota.in.l.iulianus.de condi.inde.sed in psecutis obstat exceptio ꝛ nō datur replicatio. Sed in non psecutis:lz obstet mero iure datur replicatio de equitate que preualet:vt.j.eo.l.placuit.que fundatur in hoc qō iudex inspecta veritate non censet ipsum voluisse absoluere a specie non prosecuta de qua nullam notitiā habuit ꝛ animus iudicis in hoc debet attēdi:vt.l.si ex testamēto.in fi.cum.l.seq.in prin.ff.de exce.rei iudi. Et si dicatur si ita est:ergo nō deberet ob.excep.in non psecu.ꝛ si non esset opus replica.postq̄ non censetur ab illa specie absolutus. Respondeo de rigore iuris bene censetur iudex sensisse de omni specie que sub actiōe generali poterat cōprehēdi: vt.l. sub pretextu. la.ij.cum ibi nota.s.de transac. Et hoc est potius ex fictione q̄ scōm veritatē:sed inspecta veritate secus:iō obst.exceptio.ꝛ datur replicatio. Sed cōtra:qz nullo modo obst.vt.d.l.si ex testamento.cū.l.seq.cū ibi no.in glo.Sol.duobus modis. Primo qz hic fuit absolutus reus generaliter in illis fuit condemnatus in prosecutis ꝛ in non prosecutis ꝛ non fuit absolutus:
2 ꝛ sic ob.excep. †Quinimo si fuissent in iudiciū deducta exp̄sse nisi expresse fuisset absolutus ab eis nō valeret snia condēnatoria in psecutis;vt no.in.l.j.s.si aduer.rem iudi.sed ideo vbi valuit prosecutio:qz de psecu.non fuerit facta expressa mētio in libello. Vel dicit qō hic loquit in actiōe generali tutel. sub qua omnes species dicte administrationis cōprehendebant. ibi loquit in actione ex testō que non erat generalis:vñ etiā si reus fuisset absolutus simpliciter talis absolutio nō porrigeret effectū suū vltra psecuta,ꝛ sic in non prosecu. non ob. exceptio nec esset opus replicatione. Sed cōtra qō licet actio non sit generalis.si tñ sit generaliter ꝓposita ꝛ psecutio sit facta in vna sententia absolutoria noceat in alijs etiam nō prosecu. vt l.ꝛ an eadem.§.exceptiones.de excep.rei iudi.Solu.glo.no.in d.l.si ex testamēto.ꝛ in.l.habebat.in princi.de instito.dicit hoc verū in actione reali que si fuit generaliter ꝓposita nulla expressa causa:licet in prosecutione vnā causam tantū vel alias expresserit:ꝛ secuta sit snia absolutoria obstat exceptio: etiam in nō psecu.sed in actione personali secus.vt dicta.l.habebat.
3 ꝛ hoc perpetuo tene mēti.ꝛ vide glo.in illa.l.habebat. ¶† Et conclude qō aut gnalitas petitionis fuit circa res:aut fuit circa causas rei petite. Primo casu si prosecutio fuit specialis in quibusdam rebus:ꝛ sententia gnalis:ꝛ queritur an obstet in non prosecutis.est distinguendū inter actionē generalē ꝛ obstat:sed datur replicatio.vt hic.ꝛ actionē non generalē sed singularem:ꝛ tunc mero iure non obstat per illā.l.si ex testō.scōm vnū intellectū de quo.s.dixi. Secō casu qñ generalitas est circa causas:debet distingui inter actionē personalē:ꝛ obstat exceptio mero iure in non prosecutis:sed datur replicatio:ꝛ iste est casus in.l.habebat.de instito.ꝛ actionē realem:ꝛ tūc ob.exceptio ꝛ non datur replicatio per glo.que est ibi:ꝛ in dictis.ll. ꝛ per.l.ꝛ an eadē.§.actiones.ꝛ ista non tanguñt per doc. ꝛ tñ sunt vtilia ꝛ necessaria. ¶Jn ter.ibi:si rursus eundē iudicem glo.dicit qō habuit necesse hoc facere ne cause ꝙtinētia diuidatur. Tu dic ꝙtrariū:qz postq̄ erat finitū primū iudicium potuit impetrare aliū iudicē licet primo pendente.secus per rationē predictā.ꝛ ita no.in.c.fi.de rescrip.ꝛ eo.tit. c. dispendia. lib.vj.ꝛ j.eo.l.nulli.p Ly. ¶Jn ter.ibi:cōtra vtilē exceptionē. intellige scilicet prima facie:quia mero iure dabatur exceptio etiā in non psecutis:sed non in effectu:qz per replicationē tollit vt dixi in fi.ibi:doli mali:replica veteris. dic etiā non p̄habita resti.in integ.licet Azo cū legeret istā legē interrogatus a quodā scholari dixerit contrariū:sed cum scholaris diceret qō dixi qō non erat necessaria restitutio: dñs Azo se correxit ꝛ cōmēdauit scholarē:vt hic refert Albe. Per hoc videtur reprehendi intellectus quorūdam:quē tenet Bar.in.d.l.habet. de resti.dum dicit ad causam nō prosecutā non pōt redire nisi mediante resti.in integ.nisi ex causa iusti erroris:qō non placet imo ipso iure de equitate. Et per istū ter. Pet. reprehēdit quosdā dicens qō exceptio rei iud.nō est ꝓprie exceptio: quia presupponit actionē.nā si non esset ꝓprie exceptio non caderet replicatio.preterea presupponit actio que per sniam non est sublata:vt expresse dicit.s.in ter. ¶Jtem do. Ange. dicit per
4 istū ter. ¶† Ilo.tu q practicas palatiū qō qñ opponit tibi exceptio que ꝑsupponit actū.sis cautus replcare: alʒ succūberes: licet iudici ꝙstaret tibi cōpetere replica.qz non debet de facto supplere:qz si nō esset proprie exceptio:qz non presupponeret act.replicatio nō est necessaria et iudex pōt supplere.quod dic vt in.l.si vnus.§.pactus.in gloss. in opponendo.ff. de pac.

¶Ultimo qd si actor nō fecit aliquā prosecutionē ꝛ fuit reus absolutus ꝛ actor vult agere an possit.ꝛ videt qō sic:saltē ope replicationis:qz si facta ꝑsecutione in qbusdā pōt agere ī nō prosecutis:ergo ꝑsecutio in illo facta dz posse agere in oībus: qz qō iuris est de parte quo ad partē:debet eē de toto quo ad totū. Cōtrariū hic tenet Bal.qz si snia absolutoria nihil operaret:sed hic operat saltē in ꝑsecutis:qz qñ aliqua fuit ꝑsecutio censetur iudex ad illam tñ habuisse respectū:sed qñ nulla est ꝑsecutio facta censet habuisse respectū ad oīa: Jtē videtur qō cū in non ꝑsecutis nulla fuerit adhibita cause cognitio valeat snia saltē in nō ꝑsecutis.et sic ipso iure possit agere per ea que not. Bald.in.l.prolatam.circa fi.j.de sen.Solu. si nullus terminus datus fuit ad probandū censet lata subito ꝛ sine deliberatione ꝙtra.l.ij.de senten.ex peri.rec. Sed hoc debet intelligi qō fuit datus terminus ad probandū: et sic nō dz lata sine cause cognitione scōm Bar.in.d.l.prolatā. Bal.hic in fi. dicit quod fuit datus terminus in ꝑsecutis nō super petitis: excluderet actor ex vi termini lapsi.hoc nō placet:qz raro habet locū ista lex:cum semp detur terminus ad ꝑbandū antēq̄ fiat prosecutio:que dicitur fieri cum dantur articuli seu capitula nō ergo excluditur lapsu termini postq̄ de aliqua specie nō capitulauit:tene mēti. ¶Limitatur ista lex per.l.si cū tibi. j.eo.scz nisi nō prosecuta sint dependentia a prosecutiōe:quia tunc datur exceptio cum effectu ꝛ non replicatio.et per.l.de rebus.in fi.de arbitris.ff.quando ignorāter omisit prosequi:secus si ex certa scientia:qz tunc equitas nō suadet dari replicationē dolosam scōm Pet.Ly.ꝛ Bart.per illā.l.singularē. sed idem Ly.in addi.quam hic ponit ex dictis Guli. de cu.tenet cōtrariū qō datur replicatio.tiñ tenetur alteri parti ad omne damnū ꝛ interesse qō patitur ex iterata molestia. Et ita videt esse de mente illius.l.de rebus.

2 ☞ Que dicatur incidentia cause.

3 Omnis snia lata sup emergentivel incidēti dz interlocutoria. sed super principali dicitur diffinitiua.

4 Sententia lata super principali causa an faciat preiudicium in incidenti

BIU Cujas

in incidenti:postea principaliter in iudiciū mouendo.
Si lata est expresse super incidenti an preiudicet super eodē mouendo principaliter.

5 Si in causa principali ꝛ prophana que vertit coꝝ iudice laico incidat aliquis articulus spūalis:debet iudex illū remittere ad curiam episcopalem:et quis modus tenebitur ꝛtunc coram episcopo:ꝛ quid in causa criminali.ꝛ nu.6.

6 Quid si coraz ep̄o in causa spūali incidat aliqua questio de re prophana:qđ ipse cognoscat de vtroq;.

7 Si opponat actor qđ est excōicatus ꝛ ip̄e replicat qđ excōicatio non valuit vel negat qđ facta fuerit qđ debeat fieri remissio ad iudicem ecclesiasticum.

8 Si in causa ciuili coꝝ iudice seculari incidat causa criminis: vel econuerso in causa criminali incidat causa pecuniaria:an iudex qui cognoscit de principali possit de tali incidenti cognoscere.

9 Quod nō licet principaliter an ꝛ qñ liceat in consequentiam.

1 QToties. ꝛIudex qui cognoscit de causa principali pōt etiam cognoscere de incidēti licet sit tale de quo pricipaliꝛ cognoscere non posset.h.d.ꝛ semper allegat.Premittit qđ de causa status cum sit magne iurisdictiōis:qz multū preiudicialis non possunt cognoscere nisi magni magistratus vt preses prouincie:non inferiores:vt magistratus municipalis vel iudicis delegati.vt.j.de pedane.iudi.l.placet.hocverū principaliter:sed si in causa pecuniaria que vertitur coram eis incidat

2 causa status bene possunt cognoscere:ꝛ dicit incidere qñ nō mouetur per viam agēdi sed per viam excipiendi vel replicandi:ꝛ ratio est:qz tunc nō expedit qđ super illo incidēti ꝓnuntiet:sed sufficit ꝙ cognoscat ꝛ postea ꝓnuntiet super principali causa pecuniaria:vt.j.de ordi.iudi.l.j.pōt tū pronuntiare si vult lz nō debeat:ꝛ idē in oīi incidenti:vt.l.viro atq; vroꝛe.ꝛ ibi Bar.ff.fol.ma.ꝛ tunc an sn̄ia lata super incidēti facit preiudiciū super illo eodē postea mouendo per viā agendi:dicit plene no.in.d.l.j.de ord.iu.ꝛ per Bar.ī.l.qui rome.§.duo fra

3 tres.de verbo.obli.in.iī.col.ꝛ in distinctione magna. CꝛIn ter.ibi discrepatio terminet.s.tacite ꝓnuntiando super principali nam si condēnabit reum tacite videt pronuntiare agentē non esse seruū illius vel in sua potestate:qz esset reū nō condēnare sed absoluere.vel dic expresse pronuntiando illū non esse seruū:lz hoc facere non teneat.ꝛ dic terminet.s.per sn̄iam interlocutoriā:qz sn̄ia omnis lata super emergenti vel incidenti dicitur interlocutoria : sed super principali dicit diffinitiua.
CIn gl.j.ibi hereditatem petas.s.coꝝ delegato vel magistratu municipali. CIn glos.ibi dicam.supple ꝛ sic te agere non

4 posse. CꝛIn glo.fi.ibi sufficit ad libertatē:vt si reus qui condemnatus est ad restitutionē hereditatis nō obst. exceptione seruitutis:et sic tacite videt pronuntiatū illum non esse seruū sed liberum.si vult postea per modū agendi principaliter petere declarari illum esse seruuz non poterit:qz obstat exceptio rei iudi.ex illa tacita ꝓnuntiatione fauore libertatis:ꝛ sic sententia lata in principali facit preiudiciū i incidēti postea principaliter mouēdo:non sic econuerso si reus fuit absolutus ex eo qđ actor erat seruus si postea actor vult principaliter petere declarari se esse liberū poterit:quia talis sn̄ia non preiudicat in incidenti nisi respectu illius cause super qua lata est:nō autē si postea principaliter in iudiciū deducatur:et si declarabitur liber retractabit prima sn̄ia absolutoria lata super hereditate.Sunt ergo duo articuli examinādi vnus an sn̄ia lata super principali causa facit preiudiciū in incidenti postea principaliter in iudicium mouendo. Alius si lata est expresse super incidenti an preiudicet super eodē mouendo principaliter de quibus ambob⁹ dic vt in dictis iuribus habet.et per

5 Inno.in.c.fi.de ordi.cog. CꝛExtra glo.op.qz videt qđ iudex debeat illam causam statim remittere examinandā ꝛ determinandā ad maiorē magistratū q pōt principaliꝛ de ipa cognoscere:nō aūt debeat ip̄e cognoscere:vt in.c.tuā.de ord.cogni.ꝛ in.c.latoꝛ.q fil.sint legi.Sed hic loquit qñ vtraq; cā tam principalis ꝙ incidens erat prophana:sed si principalis erat prophana ꝛ incidēs erat spūalis vel ecclastica:vt super decimis: super matrimonio:super vsuris:tunc iudex laicus coraz quo vertitur causa principalis sicut non posset cognoscere principaliter:ita nec incidēter:sed debet remittere ad curiam episcopalem:ꝛ tunc quis modus tenebitur coꝝ episcopo.dic vt no.

6 Inno.in.d.c.latoꝛ.Nam iudex secularis nō est capax talis iurisdictionis spūalis.ꝛSed econuerso si coram episcopo in causa spirituali principaliter mota incideret.q.pecuniaria ꝓpbana:bene posset episcopus etiam de illa cognoscere p istū ter.ꝛ per.c.de prudentia.de dote post diuoꝛ.resti.qz episcopus bene est capax iurisdictionis tēporalis vel prophane:vt.s.de epis.au.per totum.ꝛ de epi.ꝛ cle.maxime in aut.cassa.ꝛ in aut.statuimus.Sed do.Ly.dicit qđ canoniste fecerūt sibi iura pro libito volūtatis ꝛ propter ambitū iurisdictionis secularis occupande:sed male loquit scōm Bal.quia imo ista iura sunt fun
a data in ratione:qz spiritualia digniora sunt[a] ꝙ temporalia:sicut anima dignioꝛ est ꝙ corpus :ideo nō est mirum si iudex secularis sit incapax iurisdictionis spiritualis:sed[b] non ecōuerso.facit.c.solite.de maio.ꝛ obe.Si ergo coram iudice seculari petat executio instrumenti ꝛ opponat qđ contractus ibi contentus est vsurarius ista cognitio remittit ad curiam epi ꝛ in terim iudex secularis debet supersedere:ꝛ si non remitteret et pronuntiaret non valeret sn̄ia scōm doc.qz puerteret ordinez. Eodem modo si petatur hereditas per aliquē tanꝙ filiū legitimum ꝛ naturalē defuncti.ꝛ opponit qđ non fuit matrimonium inter patrem ꝛ matrem debet remitti ad ep̄m.hec tū declara scōm no.per Bar.in.l.titia.ff.so.ma.qui dicit an sit.q.facti vel iuris.Sed Bal.hic reprobat ꝛ tenet.q.remittendā siue iuris siue facti sit.q.per cle.primam.de iud.Et ita cōmuniter practicatur in.q.vsuraria:quia licet vsure possint repeti in cu
b ria [b] seculari contrariū tū cōiter seruat:qz semper repetunt in curia ecclesiastica.Sed si in causa criminali:puta accusatur titius de adulterio vel inquirit de cōmisso cū berta vroꝛe sempronij.ꝛ opponit qđ nō erat legitima vroꝛ qz nō valuerit matrimoniū.Dixit Bart.cōiter seruari qđ talis cā non remittit ad curiam episcopalē:sed iudices seculares de ea cognoscunt et pronuntiant.Sed pone producit clericus in testem in causa seculari.opponunt sibi crimina vel defectus propter quos ōz qđ non pōt testificari:an iudex secularis poterit de hoc cognoscere.dic qđ sic scōm Inno.in.c.verū.de foro cōpe.non tū pote
c rit ipsuz clericū punire:[c] vt in.c.iudex laicus.cū ibi no.de sen.
7 excō.li.vj. CꝛItem pone qđ ob.actoꝛi exceptio excōicationis ad ipsum repellenduz qđ potest fieri etiā de iure ciuili:vt no.in.l.j.§.de iur.ꝛ fac.igno.ꝛ.l.placet.de sac.san.eccle.replicatur qđ nō valuit excōicatio vel negatur qđ facta fuerit. an debeat fieri remissio.dicunt doc.qđ sic ꝛ qđ non potest probari in curia seculari.Et dicit Bal.qđ si ꝓduceret instrumentū excom. coram laico nisi ꝓius esset per ecclesiasticum cognitum non valeret:sicut si essent ꝓducti testes:vt in.c.at si clerici. de iudi.
8 CꝛUltimo queritur quid si in causa ciuili coraz iudice secu lari incidat causa criminis:vel ecōuerso in causa criminali incidat causa pecuniaria.An iudex qui cognoscit de principali possit de tali incidenti cognoscere:dic qđ sic:vt.j.de ord.iud.l. iij.ꝛ.§.de offi.recto.pronin.l.j.et.j.ad.l.coꝛ.de fal.l.si lis pecuniaria.ꝛ ad.l.fauiā.de pla.l.preses.ꝛ de adulte.l.quoniā alexādrum.ꝛ sic iudex maleficiorū qui nō pōt cognoscere principaliter de causa pecuniaria cognoscet incidēter vt. l. solemus.§. fi.ff.co.iūcta.l.interdū.§.qui furē.ff.de fur. Et aliꝰ iudex qui de criminali nō cognoscit principaliter:cognoscere poterit in
9 cidenter vt.j.de condi.ob tur.cau.l.qđ euitandi . CꝛUltimo oppo.de regula cū quid de vna.de regu.iur.libꝛ.vj.ꝛ.l. athletas.§.j.ver.suis aūt.ff.de infa.vbi qđ nō licet principaliter nō licet in consequentiā.Solu.scōm Byn.ꝛ Ly.quando permissum sic se habet qđ expediri non pōt sine prohibito trahit ad se prohibitū:vt hic.Si autē permissum pōt stare sine prohibito:tunc aut ad positionē permissi necessario sequitur prohibitum.ꝛ idē in.l.si vnus.§.si illud.ff.de pac.vbi licet dolus futurus non possit expresse remitti:si remittatur actio ex cōtractu in quo dolus fuit cōmissus:cēset etiā dolꝰ remissus qui veniebat actione descendēte ex ꝙtractu.Si aūt nō sequit necessario loquitur contrarium:quod dic vt hic per Ly.ꝛ per By. in dicta regula cum quid vna.

1 SJcum. CꝛSententia gn̄alis parit exceptionē rei in.etiaz in nō prosecu. si tū sint de appēditijs psecutoꝛ.h.d.Bar. Et est singularis casus scōm eū ꝛ vide oīno glos.in.c.accusatus.de hereticis.libꝛ.vj.super verbo iudicari.et sic limitat ista l.ij.§.eo.vt ibi dixi. CIn text.ibi.s.causa tibi.s.agenti ac.neg. gest.contra quondā cura.tuuz et petenti reddi rationē admi. et reliqua.et inter alia certā quantitatē pecunie que de bonis tuis ad eius manus peruenerat.ipse autez excipiebat qđ illā pecuniā cōuerterat pretium quorūdam prediorum que emerat pro te ꝛ tradidit tibi instrumēta emptionis que predia retinera postea fuerūt euicta ꝛ si de hoc replicasses nō fuisses absolutus sed condēnatus:qz male emerat.Tu nō replicasti:et sic fuit absolutus volebas agere eadē actione ad dictam pecuniam videbatur qđ posses:et si exciperet de sententia posses replicare ꝙ omisisti replicationē de euictiōe ꝛ sn̄ia i replicatiō nē non prosecuta nō debet tibi facere preiudiciū: contrarium tū ōz qđ agere non potes:ꝛ sic exceptio rei iudi.erit illi vtilis. Sed cōtra de.l.ij.§.ea.glos.Sol.multis modis cōis fol.est qđ

a CSpūalia digniora sunt.adō c.illud.ꝛ.c.solite. de ma.ꝛ obe.c.ñ. de trāsla.pla.ꝛ in c.precipimus.xij. q.ñ.

b CPñt repeti in curia seculari.ad de gl.fi.in.c.ex literis.de iureiur. Pau.de leaza.et Lardi.in cle.j.de vsu.li.vj.Archi.ī c.quid dicā.xiiij. q.iiij.

c CNō tū poterit ip̄m clericū punire.adde Saly.i.l. nullū. C. de testi. Adde secus si coraz ecclīastico: qz ab eo puniret ēt exēptꝰ p no. in.c. j.de priui. libꝛ.vj.

BIU Cujas

est de appēdi. pſecutorū: ⁊ ideo ſicut in pſecutione facit preiudiciū ita ⁊ in iſtis non proſecutis. Sed contra ſcōm Bal. nazratione culpe illius poteras agere ad illam quantitatē dequa culpa non fuit replicatū in primo iudicio. Solu. illa ſententia abſolutoria non ſolum facit preiudicium in replicatione: ſed etiam in via agendi ſi illud erat tale quod vtraq; via poterat in iudicium deduci: vt hic eſt ca'us.

2 ☞ Delegatus vſum iuriſdictionis quē habet transferre nō poteſt niſi ſit delegatus a principe.

3 Quid in delegato a legato proconſulis et quid in delegato a cardinali legato de latere. ⁊ nu. 10.

4 Qualiter cognoſcatur locū tenens a delegato ad vniuerſitatē cauſarum.

5 Si coram delegato ab ordinario eſt lis conteſtata. an poterit poſtea ſubdelgare. ⁊ nu. 10.

6 Si ordinarius deleganit cum poteſtate ſubdelegā di. an tunc ſubdelegatus poterit ſubdelegare.

7 Delegatus ab ordinario ꝛz non poſſit totam cauſam ſubdelegare an poſſit certum articulum.

8 In delegato a principe ſi fuit electa induſtria perſone an tūc poterit ſubdelegare.

9 Subdelegat⁹ a delegato p̄ncipis: an poſſit iterū ſubdelegare.

a ¶ Delegat⁹ ab ordinario. Adde Abb. in. c. cū cauſam. de appel. in pe. no. Abb. in. c. cū bertoldus. de re iud. Boc. in. c. ſup queſtionuz. de offi. deleg.

10 Statutum quod de tali cauſa poteſtas ſit cognitor cum tamē generaliter etiam iudices eius ſint cognitores cauſarum an poterit eam delegare.

Si alicui deleganť oēs cauſe que vertunť inter Titiū ⁊ Seiū vel inter mercatores non p̄t vnā ſubdelegare nec dicit delegatus ad vniuerſitatem cauſarum.

1 **A Judice.** †Delegat⁹ nō ſubdelegat niſi ſit delegatus a p̄cipe: ⁊ licet ſit breuius habet tñ materiā diffuſam ⁊ latiſſimam: de qua canoniſte pleni⁹ fuerunt locuti ꝙ legiſte: licet habuerit fundamēta a legiſtis vt plene habeť in ti. de offi. deleg. tā in decretali ꝙ in ſexto. ⁊ pleniſſime in Spe. de offi. dele. vbi formanť infinite qōnes. ¶ In text. ibi: a iudice ordinario ſz inferiore a p̄ncipe: puta a poteſtate: nā quilibet ordinarius habet ptātem delegādi cām ad ſuā iuriſdictionē ptinentez: vt ſ. qui pro ſua iuriſ. l. j. ⁊ l. et q⁹. de iur. om. iud. ¶ In tex. ibi iudicis dādi. i. ſubdelegādi. ¶ In tex. ibi: cū ipi iudiciario munere fungant. Expōe. i. q̄uis funganť iudiciario munere: nā rō ſumiť ex. l. j. §. qui mādatū. ff. de offi. ei⁹ cui māda. eſt iuriſ. q⁹ delegatus nō habet propriā iuriſdictionē. i. nō habet pprietatē iuriſdictionis qua vtiť: ſed habet vſuz iuriſdictiōis ordinarie q̄ radicať in perſonā delegātis: ⁊ iſte vſus ō⁹ iuriſdictio delegata: ⁊ munus ſeu poteſtas iudicādi. ſicut ergo vſurarius vel vſufructuarius nō p̄ōt ius qđ hz in aliū tranſferre: vt iſti.

2 de vſufru. §. finiť. † Jta nec delegatus vſum iuriſdi. quē habet tranſferre poteſt. Fallit cū eſt delegatus a p̄ncipe: ⁊ rō fallentie eſt q⁹ in cā delegata eſt maio⁹ quolibet ordinario. vt. l. mino⁹ aūt. §. pe. in fi. ff. de mino. vñ ſi ordinarius delegat fortius

3 delegatus a p̄ncipe. ¶ † Fallit etiā ſcōm gloſ. in delegato a legato pcōſulis vt in. l. legatus. de offi. pcō. nā legat⁹ non eſt iudex: ſed delegat⁹. vt. l. legati. circa fi. de offi. pcō. ⁊ tñ p̄ōt delegatus pcōſu. ſubdelegare: vt. d. l. delegat⁹. Dicit Bart. qđ rō eſt: q⁹ legat⁹ procō. eſt legat⁹ de ꝙſcia. l. que diſponit vt cū proconſul habeat legatū p magnitudinē ꝙincie cōmiſſe pcon. ¶ Vel dic melius ſcōm Bal. q⁹ legatus pconſulis vī legat⁹ ad vniuerſitatē cauſaz cū ſibi cōmittiť territoriū. i. tota ꝙincia ⁊ quilibet delegatus ad vniuerſitatē cauſarū p̄ōt delegare vnā cauſam vel aliquas: q⁹ ppter diuerſitatē territoriſ poti⁹ dicitur ordinarius ꝙ delegatus: vt in. l. j. ff. quis ⁊a quo app. iuncta. l. j. §. cū vbē. de offi. prefec. vrb. nec diceret delegat⁹ ad vniuerſitatē cauſarū ille cui nō decerneret territoriū ꝛz generaliter oēs cauſe vertētes inter talē ⁊ talem vel inter mercatores eſſent cōmiſſe. iſte em̄ diceret gñaliter delegatus ad cauſas et pſonas: nō aūt ad vniuerſitatē cauſarū: nec poſſet ſubdelega-

4 re ſcōm Bal. qđ ppetuo tene mēti: † et vide Bal. in. d. l. j. in fin. ff. quis ⁊ a quo appel. qui declarat qualiter cognoſcať locum tenēs a delegato ad vniuerſitatē cauſarū: q⁹ locūtenēs eſt ille qui ius reddit in eodē tribunali: vt vicari⁹ ep̄i: ⁊ ſic ō⁹ eſſe vnū ⁊ idē tribunal. ideo a vicario nō appellať ad ep̄m: vt in. c. ñ. de conſue. lib. vj. ſz delegatus ad vniuerſitatē cauſarū eſt ille qui nō reddit ius in eodē tribunali: vt vicarij epiſcopales rurales qui reddunt ius in caſtris foraneis: ⁊ ſunt delegati ⁊ ab eis

5 appellaretur ad epiſcopum. ¶ † Sed quero quid ſi coram delegato ab ordinario cōteſt. eſt lis: an poterit poſtea ſubdelegare: videtur quod ſic quaſi ſit effectus dominus litis ſicut vidimus in procuratore qui non poteſt ſubſtituere ante lit. cōteſt. poſtea ſic: vt. l. quod quis. ff. de procu. et hoc quāplures dixerunt: ſed cōmuniter tenetur cōtrarium qđ iudex per conteſta-

non effieitur dñs litis eo modo quo procur. in' cuius perſonā concipiť conteſta. ſed in perſonā iudicis non: ⁊ ſi fieret dñs nō poſſet renocari inuitus: ſicut nec pcur. vt. l. poſt litē. de pcur. ⁊

6 tamen contrarium eſt vt. l. iudiciuz ſoluitur. ff. eo. ¶ † Jtē pone quod ordinarius delegauit cum poteſtate ſubdelegandi vtrum tunc delegatus poterit ſubdelegare: videtur quod ſic: quia tunc ſubdelegatus videtur potius ab ipſo ordinario ꝙ ab ipſo delegato: ſicut procurator conſtitutus cum poteſtate ſubſtituendi: quia poteſt etiam ante litem conteſt. ſubſtituere Alij dicunt contrariū quod iſte non eſt actus quē ordinarius poſſit exercere per alium maxime circa incertam perſonā: ſed ſi diceret qđ poſſet ſubdelegare talē poſſet procedere qđ. ſ. dixi. Jſtam queſtionē diſputauit Jo. an. poſt Archi. de qua vi-

7 de per eum in. c. is cui. de offi. deleg. lib. vj. ¶ † Jtem quero an

a delegatus ab ordinario: [a] licet non poſſit totā cauſam ſubdelegare an poſſit certum articulum. dic qđ ſic: vt eſt caſus in cle. j.

8 de offi. deleg. puta receptionē teſtiū ad iura: licet † Spec. eo. titu. multū dubitet. §. j. vel. ñ. ¶ Jtem quero in legato a p̄ncipe quid ſi fuit electa induſtria perſone puta fuit cōmiſſa magna cauſa vel inquiſitio videť qđ tunc non poſſit ſubdelegare. argu. ſ. de cadu. tol. §. ne autem. in fi. In contrariū videť caſus in. d. cle. vbi fuit commiſſa inquiſitio. ⁊ ſic electa induſtria perſone ⁊ tamen poteſt alteri committere niſi diciſſet qđ deberet perſonaliter intereſſe. vt in. c. fi. de offi. deleg. in decreta. Et licet eſſet dictum tuam cōſcientiā eligimus non propterea videretur prohibitus: quia iſtud inerat etiam ſi non fuiſſet dictum: ⁊ ita fuit determinatū ſcōm Ange. hic. ⁊ adde qđ no. in d. c. fi. vbi declaratur ⁊ limitatur iſta. l. in. c. ſuper queſtionuz.

9 ¶ † Poſtremo poſſet queri an ſubdelegatus a delegato p̄ncipis poſſit iterum ſubdelegare: videtur qđ non: q⁹ eſſet proceſſus in infinitū. Sed contrariū videtur poſtq̄ iuriſdictio eſt effecta ſubdelegabilis. per not. in. l. pater filiuz. §. quindecim. ff. de leg. iij. per Barto. ⁊ Ly. in. l. j. ſ. qui pro ſua iuriſdi. ad qđ facit. l. videamus. cum ibi nota. ff. qđ me. cauſa. ¶ Oppo. qđ ſi princeps delegat vnam cauſam ſpecialiter alicui qđ ille non poſſit ſubdelegare. vt. ſ. ne lice. po. l. j. iuncta. l. j. in p̄in. de off. eius cui man. eſt iur. Solu. ſcōm gloſ. in. d. l. j. ne lice. poten. in p̄in. gl. fi. mag. que format contrariū quando princeps per. l. ſcriptam hoc facit quo caſu etiā ſiviať verbo delegamus. facit illum ordinariū in illa cauſa ſpecialiter: ideo ſubdelegare nō poteſt ſecus ſi viua voce: q⁹ tunc eſt delegatus. Et ſi dicať ſi facit eum ordinarium multomagis debet poſſe delegare. l. more maiorū. de iuriſdi. om. iudi. ⁊ in p̄in. l. reſpondeť verum eſſe quādo efficereť ordinarius gñaliter vel vniuerſaliter: ſecus ſi

10 ſpecialiter in vna cauſa ⁊ hoc tene mēti. † nā ſi ſtatutū huius ciuitatis dicat qđ ō tali cauſa poteſtas ſit cognitor: cū tñ generaliter etiā iudices eius ſunt cognitores cauſarū: poteſtas in illa cauſa eſt ordinarius: q⁹ habet poteſtatē a ſtatuto et tamē eam ſubdelegare non p̄ōt per illā. l. in p̄incip. de offi. eius cui man. eſt iur. ⁊ hoc poteſt frequenter ꝙtingere. Et adde qđ pro illa opi. qđ delegatus ab ordinario poſt litem conteſtatā efficiať dñs litis ⁊ poſſit eam ſubdelegare. facit optime text. cum glo. ⁊ ibi videtur caſus in. l. ſi reus paratus. in fi. ff. de procur. ſed expone ⁊ intellige vt ibi no. per Bar. qui tenet contrariuz Jtem adde ſcōm Guliel. de cu. qđ ſi alicui delegantur omnes cauſe que vertuntur inter Titium ⁊ Seium: vel inter mercatores non poteſt vnam ſubdelegare: q⁹ non dicitur ſubdelegatus ad vniuerſitatē cauſarū poſtq̄ ſibi nō aſſignatur territorium: ſecus ſi omnes cauſe que vertuntur in tali caſtro. Adde ſm Albe. qđ ſi cardinalis legatus a latere delegat vnā cām ille delegatus non p̄ōt ſubdelegare: q⁹ ō⁹ legatus procōſul. licet equipareť pconſuli: q⁹ lega. pconſu. eſt qui habet iuriſdictionem in tota ꝙincia: ꝛz delegatus a pconſule ſit ad vniuerſitatez cauſarū ſed iſte ſecus. dicit tñ pluries vidiſſe terminari cōtrariū. ſed male tanq̄ ille equipareť legato procōſulis. Jtem vide qđ no. Bul. de cu. in. l. oēs. ff. de in integ. reſti.

2 ☞ Judices habentes ſimplices aſſeſſores qualiter debeant eis vti. ⁊ an poſſint eis cōmittere audiētiā cauſarū ⁊ qd aliud ⁊ quid ſi non eſt aſſeſſor: ſed iudex appellationis.

3 Judices ordinarij propriis expēſis et delegati a p̄ncipe: expenſis partium habent aſſeſſores.

4 Cauſa quomodo habeat p̄ncipium medium ⁊ finem.

Cauſa appellationis an poſſit delegari.

1 **A Dhec.** † Jſta auť. recipit triplicē intellectū. primū ſm gl. qđ nō corrigat ſz limitet. l. codicis. nā ibi innuiť in p̄in. qđ iudex ordinarius poſſit delegare cāz ad ſuā iuriſdictionē ptinētem. Jtē ō⁹ in ſi. de legato p̄cipis hoc eſt verū qñ volūt totaz cām delegare nihil ſibi reſeruato. ſed ſi volūt reſeruare ſibi ſententiam ⁊ delegare audientiā tñ: tunc diſtinguiť per iſtā auť.

Aut loquimur

BIU Cujas

Aut loquimur in ordinario ꝑmarū causarū et pōt dūmodo
ctiā in audiētia reseruet sibi ꝓncipiū litis.i.cōtest.ꝛ mediū.i.
ꝓbationē:qꝫ coꝝ eo dz lis cōtest.ꝛ testes vel instra ꝓduci. Le-
tera pōt cōmittere puta facere fieri citationes ꝛ dare dilatio-
nes ad ꝓbandū:ꝛ ferre interlocutorias sup emergētibus. vel
incidētibus. Aut erat iudex ordinarius cause appellationis:
ꝛ tūc ex eo qō sibi reseruat snīam nihil de audiētia cōmittere
pōt:sed dz ipe in oībus interesse. Jdē si erat delegatus a ꝓn-
cipe ꝛ imponit pena ꝯraria ꝯrafaciēti:iste intellectus saltez
in hoc vltimo corrigit ꝑ ius canonicū:qꝫ delegatus ꝓnci-
pis pōt partē vel totā audiētiā delegare ꝛ snīam sibi reserua-
re:vt in.c.sup q̄stionū.de offi.dele. Jtē pōt delegationi adjce-
re modū vel limitationē vt faciat snīam cū ꝯsilio sapientis vt
no.in.c.si ꝓ debilitate.de offi.dele.ꝛ dz reseruare formaz sta-
tuti:alꝫ non valeret qō agit vt in.c.dilecto.de rescript. Alius
est ītellectus qō ista aut.corrigat.l.C.vt nec ordinarius possit
cām delegare nisi ꝓut hic habet:qꝫ sic est ordinari⁹ ꝓnce cau
se nec litis ꝯtest.nec receptionē testiū vel instrumētoꝝ nec snie
ꝓlationē pōt delegare:sed cetera sic sed iudex app.nihil dele
gare pōt ꝛ idē in delegato a ꝓncipe:qꝫ in ista aut.ꝛ etiam in
corꝑe vnde sumit nulla fit mētio de reseruatione diffinitiue
qō velit delegare audientiā ꝛ reseruare sibi snīam:iste intelle
ctus nō approbat:qꝫ sic infinita iura essent correcta. Tertius
fuit intellectus ℣De.qō hic nō loquat de delegatiōe sed de iu-
dicib⁹ habētib⁹ assessores q nullā habēt iurisdictionē ordina
riā vel delegatā:sed dicunt simplices ꝯsiliarij:lz habeāt pote-
2 statē in qbusdā.vt no.l.j.ff.de off.assel. ℂ†Querit ergo quali
a ter isti iudices debeāt vti istis assessorib⁹?an possint eis com-
mittere audientiā causaꝝ vt sic termini coꝝ eis seruent ꝛ ipsi
dent dilationes ꝛ ferāt interlocutorias ꝛ citēt partes ꝛ breui-
ter dic qō si iudex est admīstrator.i.ordinarius primaꝝ causa
rū pōt eis committere audientiā in predictis saluo qō in ꝯte
sta.lit.ꝛ in receptione testiū vel instroꝝ q̄ debēt fieri coꝝ ipso
admīstratore.ꝛ ipe etiam ferat snīam diffinitiuā.cetera pnt
expediri coram assessore.lz iurisdictionē nō habeat ordinariā
vel delegatā:sed si est iudex appel.ipse debet interesse in oīb⁹
actib⁹ ꝛ nihil pōt fieri coꝝ assessore sine eius presentia.et idē
in iudice delegato.glo.tñ in corꝑe vnde sumitur dicit qō iu
dex appel.si est impeditus publicis occup.potest totā audiē-
tiam cōmittere assessori:sed tunc nō esset differētia inter iudi-
cē prime cause ꝛ iudicem appel.nisi subaudias hoc in princi-
pio dū dicit publicis occu.impediat verbū maxime:qꝫ iudex
prime cause siue impediat siue non pōt cōmittere except. illis
tribus:sed iudex appel.non:nisi impediat publi.occup.scōm
istum intellectū:ista aūt non seruat in romana curia in domi
nis cardinalibus quibus cōmittunt cause appel.ꝛ etiā prīci-
pales.nam ipi habent auditores suos qui dicuntur assessores
ꝛ consiliarij qb⁹ cōmittūt totā audientiā ita qō coꝝ eis fit lit.
ꝯtest.ꝛ producunt testes vel instra ꝛ postea examinant proces
sum ꝛ referūt cardinalibus qui scōm relationes eoruz ferunt
snīam ꝛ lz periculosuz sit:tñ seruat ꝛ vidi seruari ꝛ seruaui in
ꝓpria ꝑsona:qꝫ fui auditor cardinalis florentini ꝛ coꝝ me fie
3 bant oēs actus. †No.tñ scōm intellectū qō iudices ordinarij ꝛ
etiam delegati a prin.habēt assessores.dic qō ordinarij habēt
expēsis ꝓprijs:qꝫ habent salariū de publico tam ꝓ se q̄ ꝓ
familia:sed delegatus a prin.qui salariū nō hz sed debet gra-
tis cām audire si dubitat in iure pōt recipere sibi assesso. expē
4 sis partiū qō dic vt in.c.statutū.§.assel.de reseri.li.vj. ℂ†Not.
etiā qō causa hz prīcipiū mediū ꝛ finē.principiū incipit in li-
tis ꝯtest.a qua incipit.vt.l.j.ſ.eo.mediū ꝯsistit in probatione:
finis cōsistit in snīa diffinitiua:et iste dicunt principales par-
tes.cetera que interueniūt in medijs istoꝝ nō dicunt partes
principales.ideo facilius alijs cōmittunt.Ex forma tñ statu-
toꝝ ꝯsueuerūt assessores habere iurisdictionē ordinariā in cer
tis causis vt ptz in iudicib⁹ palatij dñi ptātis.naz aliqne tra-
ctantur coꝝ vno alique coram alio.ꝛ sunt quedā que reseruā
tur dño potestati et in illis posset habere locū ista aut.secūdū
intellectum ℣De.qꝫ posset committere audiētiā vicario suo tā
in contestatione q̄ ꝓ in receptione testiū. Jtē qdā dixerunt per
ter.istum in ver.iudex.qō causa appellationis non potest de-
legari.ꝛ hoc sentit glo.in.l.j.ī.de pena iudi.ꝛ Spec.de offi.de-
lega.§.excipitur.ver.item qō est causa appellationis.Sed cō-
trarium vult glo.hic que incipit no.ergo super verbo audia-
tur ꝛ est casus in.c.super questionum.§.item.de offic. delega.
Videtur etiam hic ter.circa fi.ibi dum dicit cōsiliarij si quidē
aduocati sunt quod aduocatus possit esse assessor. Sed cōtra
de.l.quisquis.ſ.de postu.So.non intelligas de causis in qui-
bus ipse est aduocatus ꝛ vult dicere qō licet sit in numero ad
no.vel in matricula possum tamē assumi in assessorem quod
tene menti scōm docto.

2 ☞Seruus quando possit esse in iudicio.

1 b **Seruus.** ℂ†Seruus non pōt esse[b] in iudi
cio:ꝛ snīa lata cum eo non valet.
b.d.subaudi etiā si putabat liber.vt.l.idcirco.§.cū
postea.ff.eo. Et procedit siue in iudicio suo noīe si-
ue procuratorio noīe alterius:ꝛ licet non fuerit apposita excep
tio procuratoria snīa tñ lata ꝓ eo vel ꝯra eū non valet.nec
obstat.l.ita demū.ſ.de procur.qꝫ ibi in illo qui poterat esse in
iudicio suo noīe:sed non alieno:quando autē nec suo tunc in
distincte non valet iudiciū:licet exceptio non fuerit apposita a
2 scōm Jac.but.ꝛ alios.ꝛ no.in.l.ita demū. †Fallit qō dicit hic
in casibus qui hic habent in.l.vir certis.ff.e.in quibus potest
esse in iudicio etiam cum dño. Jtem fallit si ꝓuocat ad liber-
tatem:quia tunc ordinata causa liberali non repellit a iudi- b
cio:sed habet ꝓ libero quousq̄ causa liberalis terminetur.
ꝛ si apparuerit liber remanebit iudicium firmū si seruus ir-
ritabitur retro et nullum fuisse apparebit.vt.l.ordinata.ff.de
liberali causa. Adde qō nec valebūt iudiciales satisdationes
facte ꝓ eo vel facte sibi:nec fideiussores obligant.vt.l. ij.§.j.
ff.qui satisda.cog.ꝛ vide qō ibi no.in glo.Fallit etiam in iudi
cio quod non agitatur in forma iudicij:quia non est triū per-
sonarū vt cum petitur bonorū possessio coꝝ iudice nō appa-
rente contradictore:quia seruus potest eam petere ꝓ domi-
no.vt.l.si seruus.ff.de bo.pos.

a ℂJstis assessoribus. Adde doct. in.c.statutū.de re scrip.lib.vj.
b ℂSeruus nō po test esse. Adde.l. vir.ff.de iudi.l.j. C.si per vim vel alio modo. Lar. zaba.in.c.sciscita tus.in.iij.q.de re crip. idē Lar.in c.ꝑterea.in. ij. cō clusione.de dela.

2 ☞Licite petenti non est denegandus assensus.

3 Contra hereditatē iacentē potest peruenīri ad primū decretū
premissa proclamatione vt hic.

4 Super eadem re potest concurrere pignus conuentionale et ēt
pretorium.

1 **Cum debi.** †Cum seruo etiaz ex persona
domini defuncti non pōt esse
iudiciū.b.d. Erat ratio dubitādi hic qꝫ iste seru⁹
tenebat bona hereditaria debitoris tui que etiam
erant tibi obligata:vnde videbatur qō posses dirigere actio-
nem cōtra eum tanq̄ contra heredē.et nō haberes aliud que-
rere scōm ea que no.in.l.controuersia.ff.de transact.j. de peti.
here.l.fi.in quibus habetur qō creditores hereditarij possunt
dirigere actiones suas contra possessorē hereditatis:licet non
sit verus heres:quia sufficit vt bona teneat vt heres:nec potes
excipere qō nō sit heres:qꝫ esset sibi ꝯrarius sed istud est verū
qñ ille assereret esse heredē ꝛ cum alio super hereditate contē-
2 dit:ꝛ est talis qui potest esse heres.sed ista non erāt hic. †No.
ergo hoc in fine.qō licite petenti nō est denegandus assensus.
vt in.l.ij.ff.de bis qui sunt sui vel alie.iur. ita illicite petenti
3 denegandus est assensus ꝛ a petitiōe repellendus. ℂ†Jtem
no.scōm doc.qō cōtra hereditatē iacentez potest peruenīri ad
primum decretum intellige premissa proclamatione si sit ali-
quis qui velit dicere se heredē ꝛ hereditatem defendere ꝛ nul
lo comparente:sed ad scōm decretū quod est preiudiciale non
peruenitur nisi dato curatore hereditati iacenti.vt.l.si diu. ff.
quib.ex cau.in posses.ea.qui curator si debitum est liquidum
poterit soluere ꝛ bona liberare.alias dabitur libellus contra
eum et liquidabitur debitum per sententiam et postea si non
soluetur peruenīet advenditionē pignoris. Et adde.l.si quis
4 instituatur.ff.de here.insti. ℂ†Not.etiam super eadem re po-
test concurrere pignus conuentionale et etiam pretoriū. nam
ista bona hereditaria ꝛ etiam seruus erant obligata huic peti
tori ex pignore conuentionali: et tamen dicitur qō in eis fiet
missio iudicis officio per quod constituitur pignus pretoriū. c
Nec ob.qō res mea non potest amplius effici mea.vt.l. sequi-
tur.§.lana.ff.de vsu.quia dominium est ius plenissimum.vn
de amplius plenitudinem non recipit.sed pignus sic.ꝛ est vti
litas:quia facilius deuenitur ad venditionem pignoris pre-
toriꝫ per scōm decretū q̄ ꝓ pignoris conuentionalis in qua mul
ta requiruntur vt.j.de iure domi.impe.l.fi.ꝛ.l.si conuenerit.
ff.de pigno.actio.

c ℂEqtas scripta. Adde.l.quod si ephesi.ff.de eo; q̄ cer.loco.Cy. in.l. fi.C.de legi.c.fin. de transac.ca.di- sciplina.xlv.dist.

2 ☞Si equitas est scripta in genere et rigor ī specie prefertur
rigor.

3 Quid si equitas non esset scripta et rigor scriptus videretur
non equus.

4 Si esset dubium de intellectu legis:debemus sequi intellectū
equiorē et benigniorem et quando intellectus legis est clarus:
nō debemus ab eo recedere ꝓpter equitatē qua de capite no
stro fingamus.

1 c **Lacuit.** ℂ†Equitas scripta[c] prefertur ri-
gori scripto.b.d. Et lz glo.multuz
laboret in exēplis ponēdis. Tu potes ponere exē-
plū clarū in.l.ij.ſ.eo.vbi de rigore ob.exceptio.sed
de equitate datur replicatio:et qꝫ ista equitas est scripta vt in
illa.l.prefertur rigori vt hic:et hoc quando equitas est scripta

BIU Cujas

in specie si autē in genere et rigor in specie preferē vt rigor: vt l.j.ff.de vsuca.iuncta.l.naturaliter.cum.l.seq.ff.de condi.inde. nā rigor vsuca.vel prescri.scriptus in specie prefertur equitati scripte in genere que est qō nullus debet locupletari cū aliena iactura. Dictus em̄ rigor est bonus ꝓpter bonū publicum ne semp oñia sint in incerto. sed nō est equus: q; ꝙtra rationē naturalē que succūbit ꝓpter iustitiā positiuā que versat in rigore vñ quoddā est ius bonū ⁊ equū quoddā bonū ⁊ nō equū:
3 quoddā ecōuerso qō dic vt in glos. in.l.j.ff.de iusti.⁊ iure. ¶Si vero non esset equitas scripta: licet rigor scriptus ⁊ videretur non equus nec esset seruādus. hoc ad nos non pertinet sed salvare debemus quoniam ad solum principem pertinet istam equitatē discernere ⁊ hoc habetur in.l.j.s̄. de legibus. nec debemus a capite nostro propter equitatē quam esse putamus a iure scripto recedere: q; sic oēs. ll. possent aboleri ꝓpter presumptuosos ⁊ temerarios asserentes cōtrariū ⁊ non tenentes iura scripta propter equitatē capitis eorum dicētes non curamus de vestris. ll. ⁊ subtilitatib⁹: sed de equitate quā non co-
4 gnoscunt: sed credunt cognoscere. ¶Itē si esset dubiū de intellectu. l. ⁊ possent dari plures intellectus debemus sequi intellectum equiorē ⁊ benigniorē. qñ aūt intellectus. l. est clarus non debemus ab eo recedere ꝓpter equitatē quā de capite nostro fingamus. ⁊ adde qō habeē in.l.si seruū. ℈. sequitur. ff. de verb. oblig. q; in subtilitatibus iuris aliqñ pernicioſe errat qō declara vt s̄. qñ intellectus. l. est debilis. et quis vellet sequi intellectum rigorosum vt faciunt multi vt ostendant se sciolos ⁊ multas. ll. habere premanibus contra quos facit dictum Salomonis. Nolī esse nimis iustus.

2 ☞ Instructio iudicis ac modus quē tenere debeat iudex in causis que coram eo vertuntur. et nu. 3.

3 Casus in quibus summarie proceditur ⁊ tamen requirit plena probatio.

Clausula summarie de plano sine strepitu ⁊ figura iudicij qd importet ⁊ quid de verbo summatim procedatur.

4 Causa qualiter dicatur summaria multis modis.

Que dicatur causa ordinaria ⁊ plenaria.

5 Interrogatio iudicis si partes aliquid noui dicere velint debet fieri ante conclusionem in causa.

Conclusio in causa an sit de substātia ordinis iudiciarij: et an extendatur ad causam appellationis.

6 Post dicta testificata nō possunt produci testes sup eisdē articulis ⁊ directo cōtrariis etiā in causa appellationis.

Judex pōt qñcūq; interrogare partes sup negocio principali de quo agitur ad informationē.

7 Qō pars per modū interrogatorij non debeat audiri nisi sup preparatoriis iudiciorū. ⁊ qñ interrogat nihil ponit.

8 Si danē tibi interrogatoria tangentia negociū principale dicas non teneor rīdere. sed da tua capitula vel positiones.

1 **Edices.** ¶Regulariter in causis adhibēda est plena cause cognitio que ꝙsistit in sepi⁹ audiēdo partes et in expectādo eas si aliqd de nouo dicere volūt. ☞ Et diuide in tres partes. ¶Primo ponit dictū qō dz adhiberi diligens ingsitio scōm qualitatē cause vsq; ibi et vtranq; partē. Scōo declarat in quo consistat ista plena cause cognitio vsq; ibi cū hoc ipm. Tertio ponit quevtilitas ex eo resultat, ⁊ ex ista. l. emanauit ⁊ sumptū est cap. iudicantē oportet cūcta rimari ⁊c. xxx. q. v. qō est. c. fi. vbi tex. plenius loquitur q̄ hic; sed vtiq; verbis istius. l.

a ☞ Didicerūt testificata. adoter. i. c. iuraut. ⁊ i. c. series. de testibus ⁊ vtrobiq; p doct.

2 ¶Instituit ergo ista. l. iudi. quē modū habeat tenere i causis que coram eo vertunt vt possit eas cū iustitia terminare per suā sniam diffinitiuā. ¶Per primū dictum huius. l. Byn. in.l.j. de preto. stipu. dat istā regulā quā Bar. refert ⁊ approbat ⁊ melius declarat in extrauagāti ad reprimēdā. super verbo summarie. quod quandocunq; est talis causa in qua snia diffiniti ua facit plenū ius ⁊ p̄iudiciū qō non pōt reparari nisi per appellationē aut per restitu. in integ. ibi requiritur plena cause cognitio ⁊ dicitur causa ordinaria intellige quantū ad triplicem effectum. ¶Primus est quantum ad ordinem iudiciorum; q; debet dari libellus ⁊ lis cōtestari ⁊ ferri diffinitiua ⁊ pars citari peremptorie ad ipsam audiēdam. Item quia in ea admittuntur exceptiones requirentes altiorem indaginē ⁊ dan-
3 tur dilatiōes. scōm. l. fi. ff. de ferīs. ⁊. l. j. s̄. de dila. ¶Item quia requiritur plena probatio per testes vel instrumēta. ☞ Fallit in quibusdā casibus in quibus summarie ꝓceditur. primus in casu. l. de submersis. ℈. de naufra. lib. xj. Item in casu illius extrauag. ad reprimendam. Item in casibus qui ponūtur in cle. dispendiosam. de iudicīs. in quibus proceditur summarie ⁊ de plano sine strepitu ⁊ figura iudicij. Item quādo causa esset cōmissa vel delegata ⁊ cū illa clausula vt procedatur sine strepitu ⁊ figura iudicij vt in clemē. sepe. de verb. sign. ⁊ in dictis casibus in quibus agitur de plano: licet summarie agat nihilominus requiritur plena probatio. ⁊ illa verba summarie ⁊ sine strepitu ⁊c. important qō nō seruetur ordo iuris puta libelli oblatio. vt in. d. cle. vbi declarātur ista verba. ⁊ quid censeatur remissum ⁊ quid non sed si committeret dūtaxat qō summatim procederet et non illa verba adīcerent de pla. et sine strepitu ⁊c. figura iudicij solum importaret qō deberet procedere terminis abbreuiatis. ⁊ qō possit denegari scōa dilatio ⁊ darentur minores dilationes: non autem videretur sublatus ordo iudiciarius. imo daretur libellus ⁊ lis contesta. vt patet in. l. tigni. ℈. ij. vel. iij. ff. ad exhibē. vbi loquit in actione ad exhibendū que summaria est. ⁊ tamen lis ibi contestatur. ergo ⁊ datur libellus: importaret etiam illud verbum summarie qō nō deberet admitti exceptio requirens altiorem indaginez. si tamen sit talis q̄ in alio iudicio posset reparari. vt. l. ille a quo ℈. j. ad trebel. Si vero snia diffinitiua non parit plenū preiudicium vel parit tale quod nō potest reparari citra appellationem vel restitutionē in integrū. ibi non regritur plena cause cognitio sed summaria vt in casibus qui ponunt per glo. in. l. iij. ℈. sciendū. ff. ad exhiben. Et si preiudiciū sit quasi nullū sufficit probatio per iuramentū vt. l. thesaurus. ff. ad exhiben. Si vero sit quare requiritur saltem probatio per vnum testez vt in casu. l. si quis a liberis. ℈. si vel parens. de liber. agnos. nec requirit ordo iuris. vt. l. a diuo pio. ℈. si super reb⁹. ff. de re iudi. cetera dic vt ibi per Bar. qui multū subtiliter et plene exa-
4 minat. ☞ ¶Dicit ergo causa summaria plurib⁹ modis. primo ratione ordinis iudiciarij: de quo in. l. prolatā. j. de senten. qñ in eo non est necessario seruādus ordo qō potest contingere ēt in casibus in quibus sententia facit plenū preiudicium. vt. s̄. dixi. Secundo ratione probationis qñ non requirit exacta probatio: sed sufficit iuramentū vel vnus testis: ⁊ hoc vbi snia nō fecit plenū preiudiciū: q; pōt reparari per appel. vt in casibus positis in. l. iij. ℈. ibidē. ad exhibēdū. in quibus etiam dicitur summaria ratione ordinis: q; non requiritur. Tertio modo qñcūq; ꝓcedit ꝙtra absentē vt. j. eo. l. pperandū. ℈. finautē re⁹ ⁊ in auē. qui semel. qūo ⁊ qñ iudex. ⁊ l. ampliorē. de appel. l. cū proponas. ⁊ in auē. ibi posita. de bo. au. indi. pos. ⁊ ibi no. Illā qñ ꝓcedit ad primū et scōm decretū ꝙtra absentē dr summarie ꝓcedi etiā si requiratur plena probatio vt in scōo decreto qō facit plenū preiudiciū cū regula sit qō merita causarū partiuz assertione pandunt vt in. l. fi. j. si per vim vel alio modo. vbicunq; procedit contra absentē: etiam si adhibeatur ordo iudiciarius dr summarie procedi quasi non plena adhibita cause cognitione. q; si foret presens aliqua allegaret que nūc non allegat q; snia lata ꝙtra absentē sibi soli preiudicat ⁊ nō alteri. tertio cui preiudicaret si foret presens vt. l. qui repudiatis. in fi. ff. de inoffi. testa. ⁊ l. ⁊ ideo. ff. de eui. tanq̄ lata potius ex ꝙtumacia q̄ qō habeat malā causam. Quarto modo vī summarie ꝓcedi qñ procedit terminis abbreuiatis non tñ pretermisso ordine iudiciario vt si cōmitteret qō summarie procederetur non adiectis vbis de plano sine strepitu et figura ⁊c. quo casu etiā non admitterent exceptiones requirentes altiorē indaginē si tamen in alio iudicio possent reparari circa appellationē: alīs secus ne tollat defensio ⁊ isto casu denegabatur secunda dilatio propter hoc solū quod causa est summaria sed in plenaria non: si fuit impeditus in prima: vt no. in. l. fi. ff. de ferīs. Extra istos casus causa dicit ordinaria et plenaria per istaz. l. ☞ Inter. ibi rei qualita. i. rei veritatem scōm Bald. sub quo verbo
5 comprehenditur substantia ⁊ qualitas. ☞ ¶In ter. ibi sepius interrogare ista interrogatio iudicis si partes aliqd noui dicere velit debet fieri ante ꝙclusionē in causa: q; post nil possit dicere vel allegare. vt in. c. cū dilectus. de fide instru. ⁊ in. c. pastoralis. cum ibi not. per Innoc. de causa pos. ⁊ ꝓprie. ⁊ si dixerint se amplius nolle dicere vel allegare iudex ꝙcludet in causa vel mandabit partibus qō concludant vel renuntient allegationibus ⁊ pbationibus. vt no. in Spec. de renunt. ⁊ cōclu. in prin. de qua conclusione an sit de substātia ordinis iudiciarij. dic vt in. d. l. prolatā. per doc. post glo. ⁊ de ipsa potius habeē in iure canonico q̄ ciuili. ☞ Et nota qō talis ꝙclusio ⁊ renuntiatio non excludit ad causam appellationis: quominus in ea possint fieri allegatiōis noue ⁊ pbationes. vt no. Specu. in titu. de renun. et conclu. ℈. j. ver. scias. lz Bal. sequendo Ilbericum in auē. iubemus. dicat contrariū et non bene: nec allegat Specu. quia per appellationem reponuntur partes in eo statu in quo erant tempore litis contesta. in prima causa vt
6 nota. in. l. ita demum. s̄. de procura. ¶Fateor tamen qō si dixerunt testificata[a] illud impedit eos etiam in causa appellationis. quominus super eisdem articulis ⁊ directo contrariis nō possint testes procedere propter timorem suborna. ⁊ ita loquitur. c. fraternitatis. quod allegant. ⁊ hoc potius de iure canonico

nonico q̄ ciui. vt no. in auĕ. per hanc. de tēpo. appel. pōt etiam iudex interrogare partes sup negocio principali de quo agit ad informationē suā. et istā interroga. pōt facere qñcunq; etiā post ꝯclusionē vt. l. vbicūq;. ff. de interroga. act. ꝛ in. c. cū ioannes. de fide instru. ꝛ no. in Spec. de prescriptionib⁹. §. iiij. post prin. ¶ Pars aūt p modū interrogatorij nō debet audiri nisi sup ꝓparatorijs iudicioꝝ. de qbus. ff. de interro. ac. per totum. sed si vult super negocio principali petere puta an sim debitor eius vel an tibi mutuauerim vel super concernēte negociū nō debeo audiri nisi per modū positionū ad quas teneris: qz in illis videor cōfiteri illa que pono: ꝛ ista ꝯfessio posset tibi prodesse: sed qñ interrogo ꝛ nihil pono nihil confiteor ꝛ peto tū vt cōfitearis: vnde si teneris non seruaretur equalitas: ꝛ ita reperio determinatuz in decisionibus ¶ Note decisione. xl. sed de hoc est glo. ordi. que non allegaĕ ibi in. c. iudicantē. xxx. q. v. in prin. allegato qō tene mēti. ꝛ istud habui de facto. ꝛ quotidie cōtingere pōt: tene menti cuz practicabis. ¶ Si darenĕ interrogatoria parti tue tangentia principalē. dicas nō teneor rñdere: sed da tua capitula vel positiōes: ꝛ rñdeĕ per verbū credit vel nō. ꝛ pauci hoc sciūt. ꝛ faciet tibi honorē. ℂ In glo. ij. ibi: sed plenissimā in criminali. ꝛ sic in defectū proba. non daĕ iuramentū: sed in ciuili sic scōm Bal. iuxta no. in. l. iij. per glo. ff. de iureiur. Et ista est differentia inter plenam ꝛ plenissimaz. Item in criminali non videntur sufficere duo testes sine alijs presum. iuxta not. in. l. ij. circa prin. de execu. sed in ciuili sic vt in. l. vbi numerus. de testi.

2 ℂ Lex faciēs mentionē de mense intelligiĕ de. xxx. diebus ꝛ an debeat intelligi secundū qō currit.

3 Renuntiatio allegationū ꝛ probationū quid operetur: et an valeat ꝛ quomodo intelligatur ista renuntiatio. ꝛ quid de allegationibus facti fiendis per partem.

4 Allegationes an transeant in acta.

Postq̄ aliquis renuntiauit allegationibus vel probationibus an hoc nōobstāte possit allegare vl̄ pbare infra terminos datos alteri parti.

5 Quod possit quis renuntiare instīs etiā postq̄ ipa pduxit si hoc dicat expresse ꝛ quid si simpliciter renuntiat.

Quando censeatur conclusum in causa.

6 Sicut iudex assignat terminū ad allegandū postq̄ vna pars renuntiauit allegationibus an et anteq̄ renuntiauerit possit assignare terminū ad exceptiōes dilatorias vel peremptorias proponendum vtriq; parti.

7 Quid in probationibus et productione instrōz que possunt produci vsq; ad conclusionē in causa an possit assignari alius terminus: ita qō post lapsum non possint instrumenta pduci licet non sit conclusum in causa.

8 Quare dentur plures dilationes ad allegandū q̄ ad probandum allegata.

9 Licet quis plures habuerit dilationes fuerit contumax in pbando vel allegando: tamen cum fertur sententia debet specialiter citari ad ipsam audiendam.

1 HAbemus. ℂ ¶ Jsta auĕ. declarat vnum dubiū. circa. l. C. quia ibi dicitur qō iudex debet interrogare partes sepius si volunt aliquid noui addere. i. dicere allegare aut pbare sed pone interrogat partē vnā que dicit qō nō ꝛ renuntiat allegationibus ꝛ petit sniam ferri: qz cōfidit de iure suo. qō aduersarius nō pbauerit suā intētionē: ꝛ cū instātia petit sniam. Alia pars interrogata dicit se velle addere allegare vl̄ probare ꝛ protestaĕ iudici qō non festinet ad sniam anteq̄ audiaĕ. Querīĕ q̄ erūt partes iudicis. ¶ Rñ. qō dz ei assignare terminū intra quē dicat vel alleget quicquid vult. ꝛ si intra illuz terminū nō fecerit erit ꝯtumax ꝓpter quaz pſumiĕ in dolo. ꝛ ad malitiā fugandā daĕ alia dilatio qb⁹ elapsis si nihil dixerit pcediĕ ad sniam scōm leges vel statuta ꝛ ꝯsuetudines. Et poterat esse dubiū si satis erat de tpe instātie: et ille q volebat allegare petebat a iudice qō nō pcedat ad sniam vsq; ad finē tpis instātie: qz nō erat periculū in mora. vt ca. l. pperandū. §. binōi aūt snia ꝛc. Certe iudex nō teneĕ tm̄ expectare postq̄ altera pars renūtiauit allegare: ſz dz assignare terminos vt hic sed si pars altera nō renūtiasset posset pcedere qō dixi: vt ibi. istud tū qō debenĕ tres menses nō seruaĕ: qz scōm formam statutorū instātie causarū non tm̄ durāt qō possint tam longe dilationes dari: imo nec solent dari tres. sed scōm iudicis arbi-
2 triū: vt hic sentit Barto. ¶ Collige tū ex isto ter. qō lex faciens
a mentionē de mense intelligiĕ de. xxx. diebus: licet alij menses habeāt. xxxj. diem. glo. tū in. c. quā sit. de elec. lib. vj. aliter dicit qō debet intelligi scōz qō occurrit casus vt intelligas de. xxxj.
3 die. si ille mensis habeat tot dies. ℂ ¶ Querīĕ in prima gl. qd operetur ista renuntiatio de qua in prin. auĕ. §. alleg. naz hoc verbum potest intelligi tribus modis. Primo de alleg. iuris que fiūt per aduocatos viua voce vel in scriptis. Scōo de alle ga. facti que fiūt per partes excipiendo vel replicando. Tertio de proba. testiū vel instrumētorū circa ea que sunt allegata in facto. Utrū ergo ille qui renuntiauit allegationibus videatur renuntiasse oībus istis vt sic nō possit probare amplius p testes vel instrumēta. glo. vult qō nō: quia etiam si specialiter renuntiasset probationibus non valeret renuntiatio tanq̄ cōtra publicam vtilitatē. Et videtur ter. in auĕ. de testibus. §. qz vero. vbi dicitur qō volenti testes producere non nocet renuntiatio: sed nocet quarta productio et didicisse testificata. Breuiter inquantum vult quod expressa renuntiatio probationum non valeat. docto. dicunt qō imo si fiat in iudicio valet vt est casus in. c. de testibus. extra de testi. Sed si fiat extra iudicium nō valet: ꝛ ita potest saluari glo. vnde renūtiatio que fit in instrumētis qō nō possit probari solutio nisi per instrumētum cancellatum non valet vt no. in auĕ. vt matres debitrices ꝛ creditrices. §. vlt. in glo. magna. ꝛ in Spec. de proba. §. vidēdum. ver. sed pone el primo. et ita no. in. c. cum dilectus. de fide instru. ¶ Nunc ergo restat videre quomodo intelligaĕ ista renuntiatio allegationibus. Breuiter no. Jntelligiĕ tertio modo. i. pbationib⁹ qz aliud est allegare aliud probare. ꝛ no. qō si renūtiaret probatiōibus in iudicio nec testes nec instrumēta posset producere cū omnia comprehendantur sub isto vocabulo sit ergo cautus si vult renuntiare testibus tantum qō ita dicat expresse. ꝛ tunc hoc nō obstante poterit producere instrumēta: ita no. in Specu. in tit. de testi. §. fi. ℂ Qualiter autem intelligitur an de allegationibus iuris fiēdis per aduo. an vero de allegationibus facti fiendis per partem vt sic amplius non possit excipere vel replicare vel dicere quod tangit negocium principale. glo. ista in fi. sentit ꝛ etiam doc. hic q̄ intelligatur primo de allegationibus iuris fiendis per aduocatos sed in contrarium qō intelligatur de allegationibus facti fiendis per partem: facit ter. hic in verbo quod proponat ꝛ i verbo voluerit proponere. Breuiter istum articulum disputauit Gui. de suza. ꝛ adducit plura iura pro cōtra i. l. quoniā. §. de bereti. Cuius dicta refert Jo. an. in addi. Spe. in ti. de renū. ꝛ conclu. §. j. ꝛ ad primā partē allegat. l. j. cū glossella §. de iur. ꝛ fac. ignorā. in ver. obligationes. ꝛ glossella exponit exceptiōes. ꝛ titulū si ex falsis allegationib⁹ in rubro pro nigro: ꝛ plura alia iura: ꝛ istā partē videtur tenere Bar. in. l. consentaneum. j. quomodo ꝛ quando iudex. non allegando p̄dicta dicit de iure communi hanc partem esse veram: vt intelligaĕ de allegationibus facti: sed scōm communē stylum iudicioū dicit primā partē esse veram: vt intelligaĕ de allegationibus iuris. Breuiter si hoc verbū pferaĕ a lege vel statuto si aliud non apparet dico qō intelligitur de allegatiōibus facti: vt satis probaĕ hic: ꝛ ita intelligitur. l. minor. xxv. annis omissam allegationem. ff. de mino. sed si proferatur ab homine renunciatio allegationibus dico inspiciendū esse ex conieicturis. nā si fecerat aliqñ allegari per aduocatos dicēdo postea renūtio allegationibus videtur tm̄ de allegationibus iuris: vt sic nō possit petere qō amplius audiaĕ aduocati. Nec posset ꝯqueri de iudice nolēte audire non tm̄ per hoc videĕ renūtiare legibus vel statutis faciētibus pro se. vt. l. ornamētor. de au. ꝛ arge. lega. ideo bene imputareĕ iudici si iustitiā suā non pquireret. ꝛ nō suppleret de iure nisi aliqua fuerint omissa per aduo
4 catos. vt. §. vt que desunt aduocatis partium. l. vnica. ¶ ꝛ dicit Bal. vnū notabile qō allegatiōes pri⁹ facte transeūt in acta ꝛ si causa ꝯmittereĕ cōsulenda deberet mitti cū alijs actib⁹ ad ꝯsul. sed illa que fierēt post renuntiationē: ꝛz iudex debet eas accipere: tm̄ non deberet eas mittere in sacculo cum alijs act. ꝛ scripturis. tene menti bonā practicā. Tenēdo autē qō videaĕ renuntiasse allegationibus facti: ꝛ semper renūtiauit expresse allegationibus. queritur an iste renūtians hoc non obstante infra terminos datos alteri parti possit allegare vel probare videtur quod sic: quia dilatio est cōmunis per. l. petente. §. de tempo. in integ. restitu. doctores tenent cōtrariū: quia illud si non renuntiasset ideo qz se exclusit per suam renuntiationē dilatio illa non est sibi proficua vel cōmunis scōm Jaco. but. ꝛ hoc expresse tenet Specu. in titu. de teste. §. fina. in fin. dicens quod sit cautus: vt renuntiet sub conditione si altera pars re
4 nuntiauit. ¶ Jtem dicit Bal. quod potest quis renuntiare in-
b strumentis b etiam postq̄ ipa produxit: ꝛ si hoc dicat expresse vt est casus in. l. iij. j. de fide instrumen. Sed simpliciter renuntiando instrumentis intelligitur de producendis non de iaz productis ne videatur sibi contrarius. ℂ Dicit etiam quod in criminali non valet renuntiatio allegationū vel probationum etiam facta in iudicio: ꝛ allegat. l. non tantū. cum ibi notatis de appella. boc non placet: ꝛ quotidie videmus seruari

a ℂ Lex faciēs mētionē de mēse. ad de. l. cū bissextus ꝛ ibi doc. ff. ō vb. sig. Alex. de imo. cōsi. inci. in cā ꝛ li tevertēte iter ꝓpo phoꝝ. in. iij. vo.

b ℂ Renūtiare istrumētis. adde Ange. i auĕ. vt cū de ap. cog. i. §. ſz boc colla. viij.

BIU Cujas

cõtrariũ:qz postq̃ criminolus ꝓfessus est ad banchũ renũtiat oĩbus defensionibus suis:z etiam appella.zmittitur ad iusti tiam:et ad hoc consueuit glo.j.allegari in.l.j.ibi Bald.notat ff.de furtis.Dicit etiam Bald.qõ qñ ambe partes renũtiant allegatis censetur in causa conclusum:nõ sic qñ vna pars.z al legat.c.fi.de arbi.lib.vj.hoc tenet Jo.an.in additio.Specu.de
6 renuntia.z conclu.¶†Ultimo queri potest an sicut iudex assi gnat terminũ ad allegandũ postq̃ illa pars renuntiauit alle gationib⁹ ita z anteq̃ renũtiauerit possit assignare terminuz ad exceptiones dilatorias vel peremptorias proponendum vtriqz parti:videt qõ non cũ a iure prefigat terminus ad dila torias vsqz ad litis cõtesta.z ad peremptorias vsqz ad senten tiam vt in.l.perẽptorias.sententiã rescindi non posse.Et iu dex non potest auferre beneficium iuris iudultum:vt in.c.in dultum.de regu.iur.breuiter vt sit litium finis:et abbreuient potius q̃ protelentur.de dilatorijs est casus in contrarium in c.pastoralis.de excep.et idez dicunt docto.in peremptorijs ex iusta tamen causa.Sed in dilatorijs sola abbreuiatio litis ex causa iusta.in peremptorijs non:sed videret partez malitiose
7 differre.¶†Et eodẽ modo queritur quid de proba.z de pro duc.instrumentorum que possunt produci vsqz ad conclusio nem.an possit assignari alius terminus ita qõ post lapsuz nõ possint instrumenta ꝓduci:licet non sit conclusũ vide de hoc per Bar.in.l.mancipiorũ.ff.de opti.lega.et glo.in cle.sepe. de verbo.sig.vbi dicunt doc.An ius alterius partis esset effectũ deterius:qz perirent sue probationes si instrumenta admitte rentur:z tunc non debent recipi.An res sit integra: z tunc se cus alꝫ vidi seruari in romana curia:qõ etiam primo casu si producantur instrumẽta realiter:z non petat dilatio ad ipsa producẽda debent recipi.secus si peteretur dilatio.¶In glo. que incipit similis solu.hic absenti:ista non est bona:qz hic lo quitur etiam de presente:dic ergo qõ hic loquitur de dila.alle gatorijs:lex contraria loquit de dila.probatorijs.nam maius periculũ est in non volendo allegare iura sua q̃ in non volen do probare.nam si allegabo forte aduersarius meus cõfitebi tur:z non indigebo ꝓbationibus:ideo plures dant dilatio nes ad allegandũ:vt hic:sed ad probandũ allegata datur vni ca tantum cum modica cause cognitione in ciuili:et etiam se cunda cuz tertia cum magna cause cognitione vt in contrario.
8 ¶Cõtumar. adõ cũdẽ Pau.õ ca.ĩ l.q̃nis.ff.de ĩ ius vo.Abb.ĩ.c.ppo suisti.ad fi.z ĩ.c. dilecti.õ fo. ꝙpe. z bẽ intelligeve⁹ et si talis cõtumax vellet resarcire ex pẽsas.ita Bart.ĩ 2
l.q̃uis.ff.õ dã.ĩ fect.et.d.An.i.d. c. ꝓposuisti. de q̃ 3
ꝙ Ange. Imo.z do.Aler.ĩ.d.l.q̃ nis.Cur. 1

non debet fieri diuisio:sed ambe sunt coram eodẽ iudice tractan de.vt.j.de sen.l.fi.z aut.ibi posita.vt si te cõuenio sup quãtita te z tu recõuenis me sup equo:qz nõ debes ĩpetrare diuersum iudicẽ:sed coram eodẽ debes me recõuenire ꝓpter veram connẽ tionem z reconuentionem que debent eadem snĩa terminari: ita etiam no.Innoc.in.c.fi.extra eo.tit.glo.etiam vult.h.d.tĩ qõ si fiat recõuentio in causis cõtinen.vt in petitorio z posses sorio.satis põt sustineri qõ duplici rõne ꝓhibeat coram diuer sis.s.natura recõuen.z natura ꝙtinentie:prĩa tĩ nõ ꝓhibet fi nita cã cõuen.incip.cã recõuen.sed non erit ꝓprie recõuentio sed noua conuentio.scõa vero causa impedit etiã finita prima agi coram diuerso iudice.Et idẽ dicit glo.ibi in quarta lec.in ver.vel dic tertio.Boc.tenent cõtrariũ in hoc qz finita vna cã non prohibet moueri alia cã coram alio iudice etiaz si sint cause ꝙtinen.vt in.c.fi.extra eo.vbi est casus scõm vnũ intellectũ vel dic qõ ibi actor z reus erant diuersi fori principalis:vt ꝺcleric⁹ z laicus:quo casu etiam pendente vno iudicio põt inchoari aliud coram alio.Si enim cõuenio clericum super possessione coram episcopo ipse potest me recõuenire sup proprietate coram potestate secũdum aliũ intellectum quẽ tene menti.Alij timo re predictorum ponunt casum etiã in possessorio retinende in tentato ab eodem eo casu quo non resultat contrarietas:vt si ago vti possi.ratiõe ciuilis possessionis quã habeo:z rei ven. ratione naturalis quam tu habes ꝓpter quã me molestas in mea ciuili.nã possum impetrare vnũ iudicem super vtraqz:tũ prius ꝓcedet in possessorio postea in petitorio:qz si pnũtiabi tur me esse in possessione ciuili incũbet tibi onus ꝓbandi do minium:quia presumor dns ratione possessionis quã habeo de presenti.Et hoc modo intelligi possunt.ll. cõtrarie qõ non possunt cumulari:vt sup vtraqz ꝓcedat simul:sz prius debet procedi sup possessorio.vt in.l.exitus controuersie.ff.de acqui. pos.z ita etiam dixit Joan.volendo sustinere suã lecturam in versi.vel dic tertio ꝑm Joan.Alij intelligunt finita vna causa vt alia possit intentari coram tamẽ eodẽ iudice nõ diuerso: et sic non obstant.ll.contrarie.qz hic non cumulantur eodẽ tẽpo re:sed istam reprobauit.Alij timore predictorum dicũt qz hic loquitur de cã possessionis z proprietatis:qz in fi.dicitur suu possessiõe z principali q̃stione:z nõ dicit proprietatis:z ponũt aliter casum qõ sint due q̃stiones competẽtes ad diuersa tamẽ sint continentes:quia ambe ille res veniunt in vna actione ge nerali puta tutele que potest dari ꝓ malam administrationez z pro retentione fundi cuius rei gratia notandum est ne ꝓce damus in equiuoco qz aliquando actor non vult diuidere iu dicia.sed mutare idez iudicium de vno iudice ad alium iudi cem:vt si primo te cõueni coram vno postea volo te ꝙuenire co ram alio super eodem tunc non loquitur ista.l. sed lex vbi ce ptum.ff.eo.Nam poteris coram scõo excipere qõ cã pẽdet coram alio.z qõ debes ad illũ remitti:qz nõ debes sup eodẽ coram di uersis iudicib⁹ trahi:tũ qz esset laboriosuz:tũ qz possent ferri ꝙtrarie snĩe:de quo etiã hr̃ ꝓ Inno.in.c.cũ.zD.circa fi.de con sti.dicit etiã ista exceptio lit.penden.z eã nõ solũ tu potes obij cere:sed primus iudex ad instãtiam tui põt precipere scõo iu dici:vt de cã se nõ impediat:qz ipe preuenit ad qõ sufficit sola citatio facta ꝓ eum.vt.l.si quis postea.ff.e.z hoc etiã si scõs iu dex esset maior vel superior:qz in hoc non est maior cũ non de beat impedire iurisdictionẽ alteri⁹ nec pviã querele dz adire: sed per viam tm̃ appellatiõis.vt in aut.de defenso.ciui.§.nul
3 la.z.§.interim.†z de hac materia per Buli.de cu.habet.j.de iurisdi.om.iudi.l.nemo post.q excipit plures casus in quib⁹ poterit ꝙueniri coram scõo.s.qñ primus denegat copiam proces sus:vt.ff.de lit.pendẽ.l.ij.Item si retardat litẽ de tem.appel. l.fi.§.pe.in aut.de mandatis principum.§.z non permittere. col.iij.z vt differentes iudi.§.j.vel si nõ vult ꝓnuntiare vt in aut.in medio litis nõ fieri sacras.§.eã aũt supplicationẽ.Ad
a de alium casum qñ reus coram primo iudice esset contumax.a qz tunc non posset se iuuare de iudicio alibi pẽdẽte in quo cõ tumax est:vt per Bar.ĩ dicta.l.vbi ceptum.z. l.sepulchri vio lati.ff.de sepul.vio.Quid autem si non appareret coram quo fuerit primo cõuentus:respondeo qõ nõ habet reus exceptio nez preuentionis de qua loquitur illa.l.vbi ceptũ.et.l.si quis postea.sz habet exceptionem ne super eodem coram diuersis trahatur:ideo potest petere q̃ actor eligat coram quo velit li tigare:z sit caut⁹ in modo excipiẽdi ꝑm Bal.Et si actor non eligeret nõ valeret processus:z si reus nõ excipiet valeret co ram vtroqz factus ꝑm Inno.in.d.c.cum.zD.z si excipitur im peditur ad ulteriora processus.vt hic in prin.duz dicit audi tia prebeatur z c.Et sic poterit obĵci ad inchoationẽ litis ꝑm Ang.punitur autem qui trahit aliquez coram diuersis iudici bus:z perdit actionem litis ꝑm docto.per.l.j.in fin.j.de asser. tollẽ.Sed illa loquitur in speciali casu fauore libertatis extra

quẽ nõ

BIU Cujas

quem non perdit causaz:sed dānāt in expēsis ꝺm Bal.hic in fi.ꝛ est glo.ordi.in.c.ex tenore.in fi.extra de rescrip. Interduz actor non vult diuidere nec mutare:sed multiplicare:vt si de di libellum contra te super vno:ꝛ postea super eodem:et corā eodem do alium libellum nō debeo audiri sup secundo si cō tinet illud idem.arg.in.l.fi.§.in refutatoriis.ff.de tem.app.et per Bal.in.l.edita.ff.de edē.in.xvij.col.Sed si aliquid addit vel detrahit primo libello distinguitur an erat lis contesta.su per primo vel nō:vt plene habetur in.d.l.edita.vbi est illa ma teria.ꝛ tunc dicitur oriri exceptio lit.pendē.quia sup hoc lis pendet per alium libellum que exceptio dicitur inuenta ad ri gorem iuris cōseruandum de qua habetur ꝛ no.i.l. iulianus. de condi.indebi. Interdum actor vult causam diuidere.ꝛ tūc loquitur ista lex.circa quam not.qō diuisio cadit inter ea que inuicē se attingunt. qō pōt contingere pluribus modis.pri mo modo quādo se cōtingunt occasiōe vnius rei:licet inter se sint diuersa:vt causa possessionis ꝛ proprietatis ciusdē rei.vt in.l.naturaliter.nihil cōmune.de acqui.pos.vel ratiōe vnius actionis quando sunt plura que veniunt in vna actiōe:ls sint inter se diuersa:vt in vltima lec.gl.vel qñ vnius cause licet tā gant plures:vt si habeo rem cōmunē cū pluribus:ꝛ volo age re ad diuisionem:ꝛ cōuenio vnū coraz vno iudice alium corā alio.nō pōt petere ad primum iudicem se remitti ꝛ ita loqui tur titulus.ff.de quibus re.ad eundem iudi.catur. Et idez si essent ex parte agētis:vt si essent plures quib⁹ aliquis est obli gatus:vnus vellet reum trahere coram vno iudice alter coraz alio eadem rōne:debent ergo concordare in agēdo corā vno. Et quid si quilibet est obligatus insolidum tāgitur p Guil. de cu.in.d.l.nemo.ff.de iurisdi.om.iudi.

2 ☞Statuta de cōpromissis fiendis:licet dicantur concerne re publicam vtilitatez ꝛ statuta abbreuitantia tempus instā tie non tamen debēt intantum abbreuiari quod impediatur cognitio.

3 Cause criminales ꝛ eorum instantie non durāt nisi biennio ꝛ quid si moueātur per viam inquisitionis.

4 In causis fiscalibus proceditur ordinarie:ꝛ lis contestatur.

5 Instātia incipit a tēpore litis contestate.

6 Quid in causis in quib⁹ lis nō cōtestaꝝ ꝙ incipiat a tpe con tradictionis ꝛ an tales cause non habeant instantiam.

7 Ubicūq; iudex videt aliquid fieri ad ptelationē litis ꝺz illō amouere ꝛ ex officio prouidere etiam parte non petēte. Si videat instantiam perire ꝛ partes sint negligentes qd pos sit ex officio suo facere.

8 Instantia corā delegato durat triēnio sicut coram ordinario. nisi tempus sit prefixum in delegatione. Ⓒ In instātia possit de cōsensu partium prorogari.et nume.9. Quid in arbitro vel arbitratore.

9 Statutū ꝙ cause debeāt expediri infra dies.lx.vel infra certū tempus si non expediaꝝ an poterunt postea expediri. Casus speciales in quibus instantia durat minus triennio.

10 Instātia an possit suspendi vt certo tpe non currat ꝛ quid in tempore appellationis interponende.

11 Instantia an finiatur lapsu triēnij ipso iure an p interlocuto riam iudicis absoluentis reum ab instantia iudicij.

12 Instantia cause appellationis prosequende durat anno ꝛ ex causa biennio ꝛ quid si stetit per iudicē qō tempus instantie ipso iure nō currat ꝛ quid in instātia cause principalis si stat per iudicem.

1 **Q**ĩ Roperādum. † Lex ista mādat cau sam ciuilem termina ri infra triennium a tempore lit.contestate.hoc pri mo vult vsq; ad.§.ꝛ si quidez.Et ne hoc impediat absentia actoris prouidet.secūdo vsq; ibi:sinautem reus.Et ne impediat absentia rei prouidet.tertio vsq; ibi: sinautem vtraq;.Et nē impediat factū iudicis vel casus fortuitus pro uidet quarto ibi:illo proculdubio.ꝛ ne culpa aduocatorū tu torum vel curatorum prouidet.quinto ibi:sinautē vtraq; par te imminēte vsq; in fi.Ja.but.Ex quibus patet diuisio hui⁹ l.primo ponit proemium vsq; ibi itaq;.secūdo statutum vsq; ibi:sed omnes.tertio instruit iudices vsq; ibi:itaq;.Et notan dum qō etiam de iure veteri instantia lit.finiebatur certo tē pore:sed non habemus quando:ꝛ hoc patet in.l.arbitrio.§.si dolo cuius.cum glo.ff.de dolo.Sed per istam.l.statuitur tem pus triēnij.per statuta vero certarum terrarum multominus tempus que valent:quia abbreuiatio temporis instantie per tinet ad publicam vtilitatem:vt hic patet:et etiaz habetur in gloss.mag. fi.inver.item an potest prorogari de iure canonico nullum tēpus prefigitur:ideo potest durare longissimo tēpo re.vt in fi.eiusdem glos.et narrat Spec.in tit.de appel.§.nunc breuiter.ver.itē iurta.qō ꝗstio tū vertebaꝝ coram eo in curia romana que fuerat incepta ante temp⁹ natiuitatis sue quod erat vt dicit.xxxiij.annorum.Et not.mirabilē virum ꝙ in tā paruo tempore esset ita excellens.et dicit qō adhuc lis nō erat
2 contestata. † Not.ergo argumentmm ex prima parte qō sicut statuta de cōpromissis fiēdis dicūtur concernere publicā vti litatem:quia pertinent ad abbreuiationē lit.ꝛ sic sunt fauora biliter interpretāda.vt p Bar.In prima questione huius vo luminis:ita ꝛ statuta abbreuiantia tempus instantie. Non ta mē tātum debet abbreuiari quod impediatur cognitio:quia multa mala ex hoc sequūtur.vt narrat Spe.in loco ꝓallegato
3 de curia Francie. † Item no.secundū ꝙ cause criminales ꝛ co ruz instantie nō durāt nisi biēnio.ꝛ hoc qñ mouētur p modū accu.sed si per viā inqsitiōis tenet hic Guil.de cu.qō de iure cōmuni nullus tēpus prefigatur sicut nec in causis fiscalibus quia iudex tēdit ad vtilitatem fiscalem vel publicam.de hoc per Ly.ff.vt infra certum tempus.et Bal.hic plene disputat.
4 Ⓒ † Ex secunda parte not.in verbo fiscale:qō in causis fiscali
a bus ª proceditur ordinarie.ꝛ lis cōtest.vt hic innuit.ꝛ ita no. in.l.j.ff.de conduc.ꝛ procu.li.xj.circa fi.libri.per Bar.videbaꝝ
5 cōtrarium fauore fisci ꝙ deberet procedi. † Item no.ꝙ instan
b tia incipit ᵇ a tpe litis contestate:vnde dicit Bal.in aut.cleri cus.de epi.ꝛ cleri.si statutum dicat qō cause terminētur infra xl.dies debet intelligi ls a tpe litis cōtest.p banc.l.ꝛ p glos.q̄
6 est ibi sup verbo menses. † Sed pone qō erat causa in qua lis non cōtestabatur:vt sunt cause summarie de quibus diximus in.l. iudices.ꝛ in quibus remittit ordo iuris.tenet hic Ly. qō in cipiat a tpe cōtradictionis que hz vim litis cōtesta.iuxta not. in.l.nihil.§.de procu.quod not.pro causis executiuis si petit executio sentētie vel instrumenti ex forma statuti:ꝛ pars citaꝝ ꝛ cōtradicit extunc incipit currere tps prefixū a statuto ꝛ nisi intra illum finiatur opz executionē de nouo petere.ꝛ ita elegā ter no.Bal.i.l.j.ff.de iura.calū.ꝛ ff.de except.rei iudi.l.ij.Alij dicunt ꝙ tales cause nō habent instantiā.et de hoc vidi iudi cari ꝛ determinari ꝺm dictū Bal.pro quo facit dictum Lyn.
7 hic. Ⓒ † Ex tertia parte dicit Jaco.bu.in.l.ij.ff.de falsis.quod vbicunq; iudex videt aliqd fieri ad ptelationē litis debet illō amouere.ꝛ ex officio prouidere etiā parte nō petente. Ⓒ Item dicit Barto.in.l.seius ꝛ augerius.ff.ad.l.fal.qō quādo iudex videt instantiam cito debere perire etiam partibus non petē tibus ex officio pōt ferre sententiā si negligentia deprehenda tur.ꝛ idem Bart.in.l.j.§.vt que desunt aduo.partiū.dicit qō potest dare dilationes ex officio:vt expediat causam si ambe partes sunt presentes et negligētes:sed si altera pars abest nō debet aliud facere in preiudiciū illius nisi ad petitionē illius qui est presens.vt in.§.ꝛ si quidez.qui statim sequit.d.Ange. videtur hic aliter loqui qō si ambe partes sint presentes:et fe ratur sentētia pro actore etiam si appar et ex processu qō eam non petijt:quia non continetur in actis valeat tamen:qz suffi cit petitio facta in libello que semp durat:sz si lata sit pro reo si non apparet ꝙ eam petierit ferri non valet quia nunq̄ pe tijt.Certe sufficit nunc petitio actoris siue feratur pro eo siue pro reo:vt ipse idem dicit:ꝛ sibīpsi cōtrariatur per ea que ba bentur in.l.ea.ff.quomodo ꝛ quando iudex.ꝛ aliquandovidi processum in quo cōtinetur sentētia.et non apparet ad cuius petitionē vel instantiam lata fuerit:ꝛ fiebat dubiū an valeret sed si pōt apparere ꝙ aliqua pars fuerit presens censetur lata ad instantiā eius. Bart.vero nō videtur curare.ꝛ videt velle ꝙ si ambe partes sint i loco iudicij ꝛ tēpus instantie instabat ꝙ iudex ex officio etiam nemine petente pōt eam ferre. Sz raro vidi hoc fieri ꝙ iudices debent sibi iustum laborem si pars nō petat nec pōt eis negligentia imputari.vt.l.iiij.§.hoc iudi
8 cium.ff.de dā.infec.sufficiunt ista. Ⓒ † Not.etiam hic in verbo
c delegati.qō instātia coram delegato durat triēnio ᶜ sicut corā ordinario:ꝛ hoc verum si fuit delegatus simpliciter sine prefi rione tēporis:alias videt qō nō duret vltra tēpus prefixum i delegatione.vt.l.j.§.ꝛ si iudex.ff.eo.hoc tamē nō potest facere nisi princeps ꝺm Ly.q ita no.ff.ea.l.§.sinautē in medio.in fin. Tu dic melius ꝙ iurisdictio delegati nō durat vltra illud tē pus nisi fuerit prorogata de cōsensu partium.vt in.d.§.ꝛ si iu dex.sed instātia cause cepta coram eo que est diuersa a iurisdi ctione nō finitur illo tēpore:sed deuoluitur ad delegantē ite rum deleganda in eodē statu ꝺm Bal.in.d.§.in fi.ꝛ ideo non est verū ꝙ sol⁹ princeps possit delegare:vt terminet causa in fra min⁹ tps triēnij. Nam verum est ꝙ inferior a principe non pōt tps triēnij abbreuiare:sz iurisdictionē quā cōmittit bene pōt limitare ad tps cū i sua pāte fuerit nō delegare:ergo po tuit delegatā iurisdictionē limitare per.l.videam⁹.§.si iudex, et.l.in actionibus.ff.de in lit.iurā. Quid autem in arbitro vl in arbitratore:tangam in.d.§.sinautem in medio. vbi Lyn. tangit. Ⓒ In glo.mag.in fi.super verbo triēnij.circa princ.ꝫ.

a Ⓒ In causis fisca libꝰ. Adde Bar. in.l.ij.i.§. senatꝰ. ff.de iure fisci.

b Ⓒ Instantia ici pit. Adde Inno cen.i.c.j.de lit.cō test.

c Ⓒ Durat trien nio. Addō Spec. in tit.de iura.ca lū.in.§.sequit.in versi.qd si instan tia. doc.in. c.pe nul.ꝛ dō iur.arcb. in.c.anteriorum. ij.q.vj.

BIU Cujas

vt omnes cause ciuiles.l.j.ī fi.vñ dic scdm omnes ꝙ ibi nō est
speciale:q2 ibi non dicitur ꝙ instantia duret minus triennio.
sed dicitur qd iudex qui habet expedire causaꝫ in casu isti⁹.l.
infra quinquaginta dies si non expedit punitur.⁊ nihilomin⁹
instātia durat.⁊ poterit expediri per eūdem infra triēnium.
9 †vnde faciat ad.q. statuti dicētis qd cause debeāt expediri in
fra certū tps puta.xl.dies.Quid si non expediant̄ an poterūt
postea expediri.j.trienniū.Breuiter distingue tres casus:aut
statutum dirigit verba in instantia dicendo ꝙ instātia causa
rum duret.xl.dies.⁊ tūc postea expediri nō poterit:q2 instan
tia perimit̄ ⁊ illd tps statuti succedit loco tpis iuris cōis auť.
j.de nō nu.pe.l.in cōtractibus.post princi.Aut dirigit verba
in iudicē:puta ꝙ potestas debeat expedire causas ifra ſtale tē
pus.⁊ tūc illud tps cēset̄ prefixū poti⁹ iudici syndici ꝙ instan
tie.⁊ ideo si est iudex ordinari⁹ puniatur si nō expedit;tñ ipse
idē poterit postea expedire p illā.l.vt oēs cau.ci.⁊c.Sed si est
delegat⁹ nō posset ipe expedire:q2 finita esset iurisdictio sua ī
stantia tamen non esset perempta.vt dixi super tex.interdum
statutū loquit̄ impersonaliter:puta cause expediant̄ infra.xl.
dies.⁊ sic est dubium an tempus cēseatur prefixū iudici an in
stantie.⁊ tūc fuerunt opi.nā Spec.in tit.de iudi.dele.§.restat.
versi.quid si statuto.circa fi.videt̄ velle ꝙ cēseatur prefixū iu
a dici:ᵃ ⁊ sic etiā postea poterit expedire ifra triēnium.lz debeat
puniri.sed Cy.ƀm Ja.de are.j.ea.l.finaūt vtraqꝫ.in addi.vi
det̄ tenere ꝯtrariū qd cēseatur prefixum instantie.et succedat
loco triēnij.⁊ allegat.l.scire.§.ꝯsequēs.ff.de excu.tu.⁊ ibi per
eūdē Ja.idē videt̄ tenuisse Richar,malū.in.q.disputata p eū
quā refert Jo.an.in addi.Spec.ti.de appel.§.nunc breuiter.
Et ista pars videtur verior ⁊ cōmunior:ita vidi consultū.Et
adde ad casus speciales quos ponit gl.in quib⁹ durat min⁹
triēnio.l.j.cū ibi no.p Bar.ff.de glā de legēda.¶ In gl.ibi ſz
dic vt ibi:q2 ibi non loquit̄ de tēpore instantie cū loquat̄ ante
litis contest.quo tempore nō est instātia cepta.¶ In glos.ibi
item no.dic ista glo.nō dicit pfecte.declara vt dicam in.§.⁊ si
quidem.¶ Ista glo.ibi.respōdeo vero cum publica sit vtilis
⁊ ad.l.ij.§.sed et iudex.respōde ꝙ ibi non prorogat̄ instantia:
sed iurisdictio iudicis delegati.Circa istum tamē articulū ad
uerte ꝙ aut querimus de prorogatiōe tpis instantie ⁊ dici.⁊
illa non possunt prorogari cōsensu partium siue loquat̄ de in
stātia cause principalis.vt in ista glos.que cōmuniter tenetur
siue de instantia cause appellationis prosequende:de qua ma
gis erat dubiū.q2 magis vertitur ibi periculuꝫ:sed ita dispu
tādo fuit terminatum p Mar.fili.bononie.⁊ p Richar.ma
lumb.in ciuitate ista per plures rōnes quaruꝫ dispu.refert in
10 d.§.nec breuiter.Jo.an.in addi.in ti.de app.ī eo.Spec.†Aut
querimus an possit suspendi.vt certo tempore nō currat tem
pus instantie qd est longe diuersum a prorogatio.⁊ tunc est
distinguēdum inter tempus ꝓsequende appel.⁊ tempus ap
pel.interponende et tēpus prime cause.primum tempus pos
set suspendi p cōpromissum de iure ciuili.vt.j.de temp.app.
auť.si tamē in medio.Sed de simplici cōsensu non facto com
promisso etiam cōsentiente iudice nō poterat suspēdi de iure
ciuili.Ratio diuersitatis:q2 pēdēte cōpromisso semper litiga
tur vñ nō est inconueniens qd tēpus instātie nō currat.arg.j.
de inoffi.test.l.cōtra maiores ⁊.l. cum qui.non sic si non com
promittitur:lz partes cōsentiāt in prorogando:ita debes in
telligere sane qd no.Bar.in.d.auť.si tñ in medio. Hodie vo
de iure canonico in cle.quādiu.de appel.q̄ addit ad illā auť.
pōt suspēdi de cōi consensu partiū etiā sine cōpromisso cōsen
tiēte tñ iudice.⁊ de illa cle.Bar.non meminit in illa auť.si tñ.
⁊ sic videt̄ loqui cōtra illam cle.scdm tempus appellatiōis in
terponēde:nec pōt prorogari:q2 est prefixū a.l.sine ministerio
iudicis.vt not.in.c.cū sit romana.de app.in gl.⁊ in auť.offera
tur.j.de lit.cōtest.nec etiā debet suspēdi p cōpromissum vel de
cōsensu partiū.ƀm Pau.de liaza.in illa cle.⁊ Bald.in auť.ci
qui.circa fin.j.de tempo.appel.lz Pau.nō allegat:bñ tñ alle
gat rōnem eius.tertiū tēpus vcꝫ prime instātie sicut non pōt
ꝓrogari.vt in ista gl.ita nec suspēdi p cōpromissum.vt not.in
Spe.de iudi.deleg.§.restat.ver.ſz nūqd de tēpore triēnij:q2 in
eo nō vertit̄ tñ ꝑiudiciū cū instātia finita iterū agi possit nō
sic finita instātia cause appellationis:q2 sentētia trāsit in rem
iudicatā multominus pōt suspēdi de cōi cōsensu partium:q2
minor est ibi ratio:statuta tñ solēt prouidere in ꝯtrarium qd
possit suspēdi:⁊ quotidie videm⁹ hoc fieri qd potestas ꝑpter
aliquā suam occupationem vl' procurator suspēdi facit termi
nos instantiarum vl' vnius instantie quod fieri non posset nsi
11 esset statutum vel stylus curie qui est seruandus.¶ †In glos.
ibi:respondeo non tenet hic.hoc procedit presupposita opi.q̄
est communis qd instantia ipso iure finitur lapsu triēnij ⁊ sic
b acta sunt perempta.et sententia nō potest valere ᵇ non prece
dentibus actis.iuxta no.in.l.probatam.j.de sentē.sed tenēdo
opi.Pet.quam refert Cy.e.l.§.illo.qd non sit perempta ipso
iure:sed perimatur per interlocutoriam iudicis absoluentis
ipsum ab instantia iudicij si ante dictam absolutioneꝫ iudex
proferret sentētiam valeret:sed illam opi.reprobat Joan.an.
in.d.§.restat.de offic.delega.⁊ communiter non tenetur:imo
qd finiatur ipso iure:hoc tamē nō obstante durat iurisdictio
iudicis vt etiam post lapsum termini possit absoluere ab ob
seruatione iudicij vel potius absolutum declarare:vt est text.
notabilis.et ibi per Bar.j.vt infra cer.tem.⁊ etiam vt possit
actorem condemnare in expensis etiam si sit iudex delegatus
cuius iurisdictio esset finita in causa principali nō tamē est fi
nita quo ad hoc.vt in cle.j.de rescrip.⁊ ibi no.similiter senten
tia diffinitiua lata finito tempore appellationis prosequēde
cum sentētia trāsiuerit in rē iudicatam si ꝓnuntiat̄ cōtra eam
non valet ipso iure etiam si ambe partes fuerint prosecute ap
pellationem iam desertā per lapsum tēporis:vt est casus no
tabilis in cle.penul,de appel.¶ In glo.ibi;imo minus:quia
biēnio tu dic ꝙ instātia cause appellatiōis prosequēde durat
anno ⁊ ex causa biēnio.vt in auť.ei qui.de tēp.app.⁊ si lapsus
esset annus et non fuerit impetratus alius annus ⁊ ab appel
latione allegata iusta causa impedimenti in primo diceretur
etiam appellatio deserta:⁊ sentētia trāsisset in rem iudi.vt est
casus in cle.sicut.de app.sed dicta impetratiōe facta de facili
consequetur.¶ In glo.ibi item quid si per iudicem stetit.dic
qd qñ stat per iudicē instantie cause appel.ipso iure non cur
rit.vt.j.de temp.app.auť.item si appellati:e.cum ibi notatis
in gl.et per Jaco.but.qui ponderat text.dum dicit nullū pre
iudicium ⁊c.⁊ hoc not.glos.in auť.de his qui ingrediunt̄ ad
appellandum.§.si vero.licet quidam dicant currere:sed dare
c restitutionem.prima verior:sed instātia ᶜ cause principalis hñ
currit.licet stet per iudicem.vt est glo.in auť.vt sponsalitia lar
d gitas.§.j.idē si stetit per cauillatiōes ᵈ partis appellate.nam
nihilominus currit tempus instantie per illam glo.que est sa
tis no.gloss.licet Cy.videatur dicere contrarium in.l.fi.in fi.
j.de adul.per.l.si cum ipse.ff.de excusa.tuto.et per.l.intra vti
le.ff.de mino.Sed ille.ll.loquuntur in alio tempore quod nō
est prefixum propter publicam vtilitatem multominus impe
ditur cursus temporis si stetit per tertium impediētem cōtra
ipsum cum succurritur per auť.de dolo.vt est tex.cum glos.in
l.arbitrio.§.dolo cuius.ff.de dolo.nec restituitur agens in in
tegrum ad instantiam peremptam nisi in subsidium illo do
loso non existēte soluendo sicut nec mino.vt.j.ea.l.§.fina.licet
regulariter restitutio in integrum cōcedatur etiam si alia via
ordinaria sit prouisum contra diuersam personam:⁊ etiā nō
in subsidiuꝫ.vt in.l.ecclesia.§.si tutor vl' curator interuenerit.
et est speciale fauore publico vt lites finiantur quod non nisi
in subsidium.Nō sunt alia.sequitur.§.⁊ siquidem.⁊ adde ad
id quod dixit glos.in auť.de appella.vtraqꝫ.§.tempora.§.ad
hec sancimus.

2 ☞ Semestre temp⁹ dicitur illud quod distat per sex mēses vel per sextam partem temporis instantie.
Quando dicatur quis proximus pubertati.
3 Si absens fuit citatus etiam facta relatione per nuntium nō potest dici contumax nisi per alteram partem presentem sua contumacia fuerit accusata ⁊ qualiter hoc fiat:⁊ tūc volēs cōparere non auditur nisi refusis expensis.
4 Tres citationes habent vim peremptorij etiam si non dicat̄ sed quādo fit vna pro omnibus deberet dici peremptorie.
Quando requiratur peremptorium et quando sufficit vna citatio.
5 Practica ꝙ in sentētijs apponant̄ illa verba visis actis ⁊ actitatis:⁊ si illa verba non apponant̄ nec apparet ꝙ viderit an valeat sententia ⁊ qui acta debeat vidisse.
Quid si perueniatur ad primū vel secundū decretum ⁊ iudici non constat de citatione.
6 Sententia ab obseruatiōe iudicij vt hic est interlocutoria:⁊ p eam non decidit̄ questio principalis;sed perit instātia ⁊ quos alios effectus pariat.⁊ vide nu.7.⁊.9.
7 Ille dicuntur expense legitime que cōsueuerunt in iudicio expendi.
8 Si actor absens nō fuit inuētus an possit perueniri ad sentētiam absolutoriam ab obseruatione iudicij.
9 Compromissum,vel delegatio facta de cōi consensu partiū si cōtinet clausulā ꝙ infra certū tēpus deberet causam terminare an illud tēpus appositū iurisdictioni vel cognitioni de cōsensu partiū habeat etiam vim termini dati ad probādum ⁊ an habeat etiam vim peremptorij.
10 Reus si non est liquidatū de iure suo an possit absente actore liquidare.

Et si quidem

a ¶ Iudici.Adde de hoc p Ro.ī cōsil.cccxvij.p Abba.in cōsil.xlvj.⁊ ī ꝯsi.lxiiij.in scdo volu.⁊ p Alex.d imo.in ꝯsi.lxxxij.ī tertio vol.Cur.

b ¶ Valere.Adde de hoc.et dic vt p eūdem Pau.de ca.in cōsil.cccxvj.in primo impres.Et vide p Alexā.in cōsi.lx.colū.ij.in quarto volu.⁊ ibi qñ valeat sententia lata post lapsuꝫ istātie.Cur.

c ¶ Sed instātia.qñ iudex fuit negligēs:an instantia currat per alexan.de imo ī ꝯsil.xlij.in tertio vol.⁊ ibi an detur restitutio.Cur.

d ¶ Per cauillatiōes.An ⁊ qñ alter ex litigatoribus per subterfugia ꝓtelat cām ī stātia currat alteri ī q̄ cessat culpa p Alex.d imo.in d.cōsi.xlij.col.pe.⁊ in cōsil.lxxj.col.ij.in quinto vol.Fran.Cur.

BIU Cujas

1 **Et si quidem.** † Si actor se absentat post litem cōtesta. ⁊ non liquidato de causa
potest re⁹ presens illo peremptorie citato et accusata eius cō-
tumacia petere se absolui ab instantia iudicij si est prope finē
triēnij: ⁊ actorē absentem in expensis legitimis sibi cōdēnari.
Sed si erat liqdatū de causa pōt petere vt ferat̄ sentētia diffi-
nitiua pro illo q iustitiā fouet: ⁊ ista est ferēda punit̄ tñ actor
propter suam cōtumaciā dupliciter pmo qꝛ de cōdēnatiōe sua
rum expensarū si sentētia ferat̄ pro eo deducunt̄ expēse rei: itē
punit̄: qꝛ propter veraȝ ꝯtumaciam denegat̄ sibi beneficiū ap
pellādi siue sententia lata sit contra eum siue partim pro eo: ⁊
partim cōtra eum. h. d. vsqꝫ ad. §. sin autē reus. ⁊ primo loqui-
tur qñ nō erat liquidatū de cā anteq̄ actor se absentaret quo
casu absente actore non poterat re⁹ de iure suo liquidare nec
de iure fforum. nec de isto iure. C. sed solum de iure fforum. po
terat petere se absolui ab edicto idest a citatione de ipso facta
remanente firma instantia totius cause: quā ⁊ actor postea re-
fusis expensis poterat ꝓsequi faciēdo reū iterum citari. ⁊ ita
loquit̄. l. ⁊ post edictū. §. j. ⁊. §. circūducto. ff. e. sed p istū. §. indu
citur de nouo vt possit petere se absolui a tota instātia: vt sic
actor necesse habeat iteruȝ agere et dare nouū libellū ⁊ de no
uo litē contestari: non autē vt possit liqdare re⁹ de iure suo vt
sic obtineat sentētiam diffinitiuam absolutoriam a petitione
actoris. primo ꝙ si trāsiuisset in rem iudicatam nō admittere
tur actor ad iterū agendū: quia obstaret exceptio rei iudicate.
scd̄o i. §. sin aūt ex gestis. loquitur qñ se absentauit postq̄ erat
liquidatum de causa. ⁊ sic ex actis poterat cōstare que pars fo
uebat iustitiā quo casu de iure fforum nō poterat reus prius
petere sentētiā ferri: qꝛ actore absente illo iure nō cōtrahebat̄
hermodiciū: nec vt posset reus de suo iure liqdare si prius nō
erat liquidatum: nec etiā vt possit petere ferri sentētiā diffini
tiuam qđ posset posito qđ constet esse liquidatū: sȝ per istum
§. inducit̄ de nouo qđ si erat liquidatū possit petere sentētiaȝ
diffinitiuā. vt sic lis totaliter finitur hodie per aut̄. qui semel.
j. quō ⁊ quādo iudex. introducit̄ aliud ꝙ etiā si ante lit. ꝯtest.
actor se absente possit reus de iure suo liquidare seruata for-
ma illius aut̄. ⁊ post liquidationē petere ferri diffinitiuā sen-
2 tentiam. et in hoc stat substantia istorum iurium. ¶ † In isto
§. ⁊ si quidem. Not. primo dum dicit: vt semestre temp⁹ quod
proprie dicitur illud qđ distat p sex menses vel dic p sextā par
tem tēporis: qꝛ semestre est sexta pars totius temporis instan-
tie. ⁊ sic per statutum instātia esset coartata per minus temp⁹
deberemus dicere an esset prope finem vel sextam partem to-
tius. ⁊ facit iste tex. vt pupillus dicat ꝓximus pubertati cum
distat ab illa per sex menses. facit. l. non tantū. ff. de excu. tuto.
⁊. c. cōtinebatur. de desponsa. impube. doc. tamē aliter dicunt
ꝙ cū ab infantia que finit̄ septēnio vsqꝫ ad pubertatem q̄ fini
tur finito. xiiij. anno in masculo restent alij septem anni: debēt
diuidi p mediū: ⁊ quelibet medietas facit tres cū dimidio si
ergo masculus transiuit quartū decimū annum cum dimidio
est proximus pubertati: qꝛ ꝓximior ēst illi q̄ infantie: al's di-
ceretur proximus infantie si nō attingeret vel nec infantie nec
pubertati si attingit ⁊ nō excessit. de hoc not. per doc. in. l. j. ff.
de noua. ⁊. l. pupillus. de regu. iur. ¶ In tex. ibi licētia erit iu
dici subaudi reo petente cum procedat̄ contra absentem. vt. l.
ad peremptorium. ff. eo. Sed si esset presens in ciuitate posset
etiam reo non petēte si imminet tempus instantie. iuxta not.
3 per Bar. in. l. j. §. vt que desunt aduo. partium. ¶ † In tex. ibi
absentiam incusante. Not. text. quo melior in iure ciuili nō re
peritur qđ si absens fuit citat⁹ etiam facta relatione per nun
tium nō potest dici cōtumax nisi per alteram partem presen-
tem sua contumacia fuerit accusata. et tunc volens comparere
nō auditur nisi refusis expēsis. vt. j. eo. l. sancimus. ⁊. c. j. de do
lo ⁊ contu. lib. vj. Constat aūt sententiā datā cōtra absentē vel
etiā p reo nō citatū vel nō ꝯtumacē nō valere: vt. l. ea que. ⁊ ibi
not. in prima glo. j. quō ⁊ qñ iudex. ⁊ in. l. furioso. ff. de re iud.
tene menti. Debet ergo ille qui fecit citari se presentare in ter
mino: ⁊ accusare cōtumaciā: ⁊ expectare quousqꝫ iudex sedet
ad banchum. vel si vult prius recedere recedat licentiatus a iu
dice: et aliquo istorum deficiente non dicet̄ actor cōtumax. vt
not. Bart. in. l. consentaneū. in fi. j. quō ⁊ qñ iudex. ⁊. l. si finita.
§. iulian⁹. de dā. infec. Requiritur etiā aliud ꝙ iudex nō fue
rit impeditus: ita ꝙ si cōparuisset potuisset ꝓcedi. al's nō pos
set sibi imputari cur nō cōparuit: cū et si comparuisset nil fie-
ri potuisset: vnde nec incidit in penam promissam. vt. l. ij. §. fi.
ff. si quis in ius voca. non ie. de arbitris. l. arbiter Calendis.
4 ¶ † In tex. ibi. ⁊ si per tres vices. Iste tres citationes [a] habēt
a vim peremptorij etiam si non fuerit expresse dictum. vt. l. tres
denuntiationes. j. quomodo ⁊ quando iudex. posset tamē fie-
ri vna pro omnibus: sed tunc deberet dici: ⁊ peremptorie ali-
ter non sufficeret. vt. l. ad peremptoriū. cum. l. seq. ff. eo. vbi pa-
tet quod etiā possunt abbreuiari. Not. ergo hic tex. qđ sicut cū
peruenitur ad primum vel secundum decretum. vt in. l. presen
ti. de his qui ad eccle. confu. extra istos casus nō requirit̄ per
emptorium: imo requiritur citatio dicitur peremptoria: etiā
si non dicatur: vt si quis citatur ad vidēdum iurare testes vel
de calūnia. ita eleganter no. Inno. in. c. in petitiōe. de accusa.
sed si quis nō absolueretur ab instātia totius iudicij: sed solū
ab instantia edicti. id est citationis de se facte non requirere-
tur citatio alterius partis scd̄m Innoc. qui ita not. in. c. cōsu-
5 luit. de offi. delega. ¶ † In tex. ibi acta apud se conspicere.
hinc sumpta est practica: quia semper in sententijs apponun
tur illa verba visis actis ⁊ actitatis. Quid autem si non appo
nantur nec apparet ꝙ viderit. dicit Bar. nō valere sentētiam
qꝛ ignorabat se posse eam ferre: ⁊ sic ei⁹ iurisdictio est suspēsa
argu. i. l. quero. ff. quod falso tuto. vnde dicit se ꝯsuluisse cum
quidam esset citatus ⁊ relatio nō erat facta: sententia lata cō-
tra eum non valebit per. l. hoc autem. §. non defendi. ibi dum
dicit quod constare liquereqꝫ debet pretori ⁊c. ff. qui. ex cau. in
posses. eatur. vt ipse no. hic. ⁊ plenius in. l. multum. ff. de cōdi.
et demon. ⁊. d. l. si finita. §. iulianus. Bal. limitat dictum suuȝ
in. l. ij. §. de edēdo. quando non vidit acta substātialia iudicij
sine quibus non potest sententia valere: vt est datio libelli et
lit. contesta. ⁊ assignatio termini ad probandum: quia tūc est
verum qđ ignorat se posse sententiam ferre. Et habet locū ra-
tio Bar. etiam si reuera erat datus libellus: ⁊ lis contest. quia
nō sufficiebat hoc. Et eodem modo cuȝ peruenitur ad primū
vel secundum decretum si sibi nō constat de citatione sine qua
non posset diffinire. vt. d. §. non defendi. sed si nō vidit acta ꝓ-
batoria: puta testes vel instrumenta: tunc secus qꝛ non est sen-
tentia nulla: cum etiaȝ sine illis possit ferri sententia, si iudici
constat per confessionem vel per alia indicia. vt. l. cum putarē.
ff. fami. erciscun. dicit tamen Bald. Inno. dicere in. c. cum ber
b toldus. de re iudi. qđ si iudex nō vidit attestatiōes [b] vel instru
menta hoc solum est iusta causa retractandi sentētiam in cau-
sa appellationis quod ipse Bal. limitat si aliqui testes vel in
strumenta sint producta: al's sec⁹: vt ipse no. l. ab eo. j. quomo-
do ⁊ quādo iudex. Tene mēti predicta: quia singularia sunt
6 ¶ † In text. ibi ab obseruatione iudicij. subaudi toti⁹. ⁊ ista
c est sentētia interlocutoria. [c] vt in. l. earum. ⁊ ibi no. ff. si ser. ven.
⁊ plene per Bar. in. l. titia. ff. de accusa. de qua plura p Inno.
in. c. consuluit. de offi. deleg. et per eam nō deciditur. q. princi
palis sed perit instantia: ⁊ perimuntur acta quatenus ad sen
tentiam diffinitiuam seruandam ordinantur: sed effectus
introducti per lit. contesta. non pereunt. vt no. in seq. §. per gl.
super verbo iudicij. et potest ferri etiam ante lapsum triennij:
vt hic patet. ⁊ extunc instantia erit perempta: potest etiā ferri
post lapsum: ⁊ tunc potius declarat reum absolutuȝ q̄ absol-
uat vt patet in. l. fin. j. vt infra cer. temp. ibi dum dicit: sed post
7 biennij excessum. ⁊ quod ibi no. Bart. ¶ † Vltimo no. qđ ille
d dicunt̄ expense legitime [d] que cōsueuerunt in iudicio expēdi.
¶ In gloss. super verbo licētia. oppo. tribus modis. Primo
qđ nō debet fieri absolutio ab instantia totius iudicij: sed dū
taxat circunducatur edictū. i. citatio facta de reo. ⁊ possit ad in
stantiam redire citato iterum reo et refusis expensis. per. l. et
post edictum. §. circūducto. ff. eo. titu. Sol. illud de iure veteri
fforū. sed per istam. l. additur hic vt. §. dixi. circa prin. ¶ Secū
do oppo. qđ non sit necesse expectare vt sint prope finem trien
nij: sed quandocūqꝫ hoc possit fieri per. d. l. et post edictum. in
prin. gl. fatetur dicens ꝙ non est intētio istius text. dicere qđ
sit necesse expectare prope finem: sed solū ne fiat post. Pla. di-
cit qđ nunq̄ ante finem triennij per tex. j. ea. l. §. huius autem.
tū nō respondet ad contrariū. glo. vt respondeat distingui qđ
aut abest reus: ⁊ actor est presens. ⁊ tūc loquit̄ ꝯtrariū vt actor
habeat necesse expectare finem triēnij: sed qñcūqꝫ cōstat de iu-
re suo possit facere dari sententiā diffinitiuā ꝙ hoc erat de iu-
re veteri: qꝛ cōtrahebāt hermodicium dicto casu. Sed ecōuer-
so quādo actor abest ⁊ reus est presens de iure veteri nō pote-
rat perueniri ad sentētiā diffinitiuā vel interlocutoriā ab ob-
seruatiōe iudicij: sȝ hodie hoc addit̄ p istos tex. ⁊ qꝛ isti tex. lo
quunt̄ qñ sunt prope finē triēnij debem⁹ hanc formā seruare
postq̄ per aliā. l. non datur ista potestas. iuxta not. in cle. j. de
iurepatro. Pet. ⁊ Cy. dicūt qđ si actor anteq̄ absentaret se re-
nuntiasset allegationibus ⁊ probationibus. ⁊ sic amplius nō
esset audiēdus. ⁊ tunc sicut si ipse foret presens posset ad istas
sententias perueniri. vt. §. e. in aut̄. iubemus. ita si se absentat
ne sit in sua potestate hoc impedire. ⁊ ad hoc allegat. l. quāuis
indubitati. j. de adul. hoc dictū satis placet. Sȝ si non renūtia
uit ꝙ debeat distingui inter actorē absentē ⁊ reū videt̄ ꝯ text.
quē pla. allegat. j. ea. l. §. huius autē. ibi tam in actore q̄ in reo

a ¶ Tres citationes. adde gl. summe. ⁊ qđ ibi not. v. q. ij. Specu. tit. de cita. in. §. viso. ver. sit ergo.

b ¶ Nō vidit attestationes. Adde Henri. bohic i. c. fraternitatis. ⁊ i c. series. de test.

c ¶ Interlocutoria. De h qñ sit interlocutoria ⁊ qñ diffinitiua. dic ēt vt p Flori. in. l. et hax. ff. si serui. vēdi. ⁊ p Alex. i. l. titia. ff. d accu. i addi. ad Bart. Frā. de are. i. c. examinata. col. fi. ex de ind. ⁊ do. Mari. soci. i repeti. c. dilecti. artic. xxix. q. v. d lib. obla. cur.

d ¶ Expēse legitime. adde q̄ dicantur expense iuste. vide Bal. in. c. cū venissent. de eo q mit. i pos. Et que dicant̄ expēse necessarie vide glo. in. l. si seruus. ff. d pig. acti. glo. in. c. pastoralis. d decimis.

BIU Cujas

absente dicit expectādum finem triēnij: vt possit ad istas sen-
tētias.perueniri vel diffinitiuam: vel absolutoriam ab obser-
uatiōe iudicij: vnde possumus dicere qđ per illū.§.corrigat̄.l.
⁊ post edictum.in prin.vel potius limitetur: qꝛ ibi nō limita
tur tempus: sꝫ in.§.huiusmodi.limitatur.⁊ hoc placet.Quā-
do autem absoluitur ab instātia iudicij scđm illam.l.§.circū-
ducto.non expedit expectare finem triennij.et hoc etiam vult
ille.§.hmōi.dū dicit et absolutionē forsitā ⁊c.vt ibi dicam: qꝛ
nō loquit̄ de absolutione per quā tota lis moriat̄. ¶ Tertio
⁊ vltimo opp.qđ qñcunqꝫ possit ad istas sentētias perueniri
etiā añ finē triēnij siue loquamur in actore siue in reo.vt.s.e.l.
ver.sꝫ oēs iudices.⁊.j.e.l.§.sinaūt vtroqꝫ.So.verū est si ambe
partes sint presentes.i.ĩ ciuitate qꝛ iudex etiā ex officio potest
causam expedire.secus qñ vna pars est absens altera p̄sens.si
aūt ambe absentes essent nō dꝫ iudex se impedire nemine pe-
tēte. ¶ In glo.sup verbo decē ibi: sed hodie ⁊c. Tu dic ꝙ hic
loquit̄ qñ absentauit se post litē contestatam.sꝫ aut̄.quā glo.
allegat.vnde sumit̄ aut̄.qui semel.in prin.j.quomodo ⁊ qñ iu
dex.loquit̄ qñ ante litem contesta.⁊ sic nō erat liquidū de cau
sa: nec poterat ad diffinitiuā perueniri: sꝫ p illā aut̄.statuit cō
trarium qđ reus presens possit liquidare: et possit facere ferri
diffinitiuā.⁊ tūc requruntur maiores dilationes.scꝫ.xxx.dierū.
8 ¶† In glos.super verbo inuenta oppo.contra tex.qđ si actor
absens nō fuit inuētus nō possit ad istam sententiā absoluto
riam ab obseruatione iudicij perueniri: sꝫ esset nulla.vt.l.j.§.
item cū ex edicto.ff.que sen.sine appel.rescin.Sol.expone mi-
nime inuētus: scꝫ in iudicio: qꝛ noluit comparere: bene tamē
fuit inuētus per nūtiū: al's ꝓcederet ꝯtrariū: vl' dic quod quā
tum ad valorē sentētie nō expedit ꝙ fuerit inuētus p nūtium
cum possit fieri citatio ad domū.⁊ ita pōt hoc intelligi.ad cō-
trariū respōdetur qđ ibi non fuit citatus nec personaliter nec
ad domū ideo nō valet.Sed contra qđ longa sit differētia an
fuerit inuentus vel non: quia primo casu est verus cōtumax:
et sic nō admittitur ad appellādum nisi veniat iudice sedente
pro tribunali.vt.l.⁊ post edictum.in fi.ff.eo.iuncta.l.diuus.ff.
de in integ.resti.Sed si non fuit inuētus: sed citatus ad domū
est fict⁹ cōtumax: ⁊ potest appellare infra.x.dies a die notitie.
vt.l.ab eo.j.qūo ⁊ qñ iudex.So.fateor quantū ad hūc effectū
vt valeat sentētia mero iure nō est differētia an sit verus cōtu
max vel fictus: sed sufficit qđ fuerit citat⁹ personaliter vel ad
domū.Si aūt non appellauit sibi non succurrit̄ nisi fuisset ab
sens ex iusta ⁊ necessaria causa: qꝛ tūc restitueret̄ in integ.vt.s.
de procu.l.qꝛ absente.adde ad glo.ꝙ etiam si nō fuit inuētus
sed citatus ad domū potest dici verus contumax si citatio ad
eius notitiam peruenit per.l.ex consensu.§.fi.ff.de appel.ꝼm
cōem opi.secus si nō peruenit.⁊ tunc est fictus cōtumax ꝙ dic
vt ibi no.per Bar.⁊ per gl.in cle.j.de do.⁊ cōtu.Et scđm hoc
pauci poterunt appellare: qꝛ videmus quotidie seruari qđ ci
tationes fiunt ad domū: ⁊ statim perueniunt ad notitiā citati
si est presens.⁊ tamen videmus seruari contrarium: qꝛ appel
lant.vnde quidam dixerunt hodie non esse aliquem verū cō-
tumacē nisi fuerit personaliter inuentus: ⁊ dicunt ꝙ isti text.
volunt hoc dicere: iste articul⁹ est dubius.dic vt not.in.d.cle.
¶ In glos.super verbo termino.oppo.ꝙ possit perueniri ad
sententiam diffinitiuam: qꝛ non potest esse quin appareat iu
dicis ex actis que pars foueat iustitiam.Naꝫ aut actor q se ab
sentauit probauerit de intētione sua: ⁊ constat ꝙ pro eo venit
sentētia ferenda: vel nō ꝓbauit aliquo modo vel non proba-
uit plene: ⁊ tunc constat iudici: ⁊ tunc reus venit absoluend⁹
vt.l.accusare.s.de edē.scꝫ diffinitiue vt sic actor amplius non
audiat̄ si nō appellat: hic aūt dicit ꝙ absoluitur re⁹ ab obser-
uatiōe iudicij: ⁊ sic actor iterū admittit̄.gl.dicit ꝙ ista opi.ꝓ-
cederet si actor esset presens nō qñ est absens.Ista sol.nihil va
let.qꝛ scđm hoc melioris cōditiōis esset absens q̄ presens: dic
ergo cōtrarium ꝓcedere si fuisset datus terminus ad ꝓbādū
ꝙ tunc si non probasset in termino verū esset dicere nō sufficiē
ter fuisse ꝓbatū ⁊ reus presens absoluetur diffinitiue: sed hoc
debet intelligi qñ non fuit datus termin⁹ ad probandū quo
casu non dicitur non esse probatum: sed dicitur non esse suffi-
cienter actitatū.⁊ ita loquitur tex.hic ⁊ tunc nō potest perue-
niri ad diffinitiuam: quia non constat de nō iure actoris cum
probationes nō sint fiende ante termini assignationem: et sic
9 absoluitur ab obseruatione iudicij.†Adde qđ dicit Bar.i.l.
admonēdi.ff.de iureiuran.vbi fit similis oppo.in gl.quod si
partes litigarent coram arbitris electis in cōpromisso habē-
te certum terminum vel coram iudice delegato dato de cōi cō
sensu partiū cū clausula ꝙ infra certū tp̄s deberet cām termi-
nare illud tēpus appositū iurisdictioni vel cognitioni de con
sensu partiū hꝫ ēt vim termini dati ad ꝓbādū.⁊ ideo si actor
infra illum terminuꝫ nihil probauit: licet alius terminus nō
fuerit sibi datus ad probādum diceretur mihi ꝓbasse: posset
reus absolui diffinitiue in fine tamē termini. Et vlterius di-
cit Bal.in aut̄.ei qui.j.đ temp.appel.ꝙ ille terminus hꝫ etiā
vim termini citatorij ad sentētiā audiendā.⁊ sic si ferat̄ sentē-
tia vltima die vltima hora termini nō est necesse ꝙ actor citet̄
ad sententiā audiendā.⁊ pro isto dicto Bal.est dictū Inn.ex-
presse in.c.sup eo.de appel.⁊ Spec.clari⁹ in tit.de sentētijs.§.
nunc vidēdum.ver.illđ aūt.que dicta tene mēti singulariter.
Non sic si talis terminus nō esset appositus iurisdictiōi de cō
sensu partiū. Istud credo apposuisse in.d.l.admonēdi.de iu-
reiuran.in repe.quā feci. ¶ In glo.ibi sup verbo iudicij q̄rit̄
de tribus.primo quid operatur ista absolutio ab instātia iu-
dicij. Rñdeo qꝛ tollit omnia que pertinent ad ordinationem
cause: vt possit ad sententiā diffinitiuā veniri vꝫ dationem li
belli: litis contestationem: ⁊ iuramētum de calūnia.et sic ista
pro nō factis habentur.⁊ sic virtute ipsorū non pōt ad diffini
tiuam perueniri in qua requiruntur ꝙ acta precedāt valida
non tñ tollitur ius actoris quominus possit ipsuꝫ in iudicio
deducere dādo nouum libellū.⁊ iterū litē cōtestādo.⁊ de calū
nia iurando: ⁊ in hoc differt a sententia diffinitiua p quā re⁹
absoluit̄ a petitiōe actoris: ⁊ actor nō pōt iterum agere si sen-
tētia trāsiuit in rē iudicatā etiā ex instrumētis de nouo reper
tis.vt.l.sub specie.j.de re iudi ¶ Secūdo querit̄ qd de effecti
bus productis post litis ꝯtestationē. Nā p eā actio tēporalis
effecta est perpetuata ad.xl.annos. Itē res petita est effecta li-
tigiosa: vt alienari nō possit.vt.j.de litigiosis.p totū. Itē re⁹
est constitutus in mala fide ficta vt sic teneatur de fructibus p
ceptis et percipiēdis: an isti effect⁹ tollant̄ perēpta instantia.
glo.qđ non. Et eodē modo non tollūtur acta probatoria: pu-
ta examinationes testium: ⁊ instrumētorū ꝓductio: ⁊ sic in no
uo iudicio poterunt produci: ⁊ fidem faciēt sine alia examina
tione inter easdē p̄sonas. De his oībus vide pleni⁹ p Barto.
in.l.cū lite mortua.ff.iudi.sol.⁊.l.ij.s.de eden.et.j.de fructi.et
litis expen.l.ij.⁊.j.de prescrip.lon.tempo. In quibus omnino
10 vide.⁊ per Inno.in.c.causam.extra de testi. ¶† Tertio ⁊ vlti
mo queritur an reus si non est liquidatū de iure suo possit ab
sente actore liquidare. Breuiter dicēdum ꝙ nō: vt ptꝫ p istum
tex.et sic nō potest peruenire ad diffinitiuam.hodie secus per
aut̄.qui semel. Nam si potest hoc facere lite non contestata for-
tius post. ¶ In vltima gl.super verbo euacuabitur ibi actore
absente.dic hoc verum cum se absentet ante litis cōtest.ita lo-
quitur illa aut̄.si autem post: tunc potest reus eligere vel pro-
cessum ⁊ viam istius.l.vel illius aut̄.non excedatur trienniū.
Illa enim aut̄.in hoc nō tollit istaꝫ.l.sed addit secundū Pet.
⁊ Cy. Non sunt alia.

2 ☞ Actor si est absens an sufficiat gñalis citatio qđ veniat
ad prosequendum litē vt virtute ipsius possit etiā ad sentētiā
diffinitiuam perueniri sine alia citatione.

3 Casus in quo victus victori non cōdēnatur in expēsis: sed po-
tius de cōdēnatiōe vincētis deducunt̄ expēse victi.

1 **Si autem ex gestis.** † Diuide istum.§.
in tres ptes: quia
primo loquitur quādo fertur sententia in totū pro actore vsqꝫ
ibi nullo penitus. Secundo quando in totum pro reo presen
te vsqꝫ ibi si vero aliqua. Tertio quādo partim pro actore: et
partim pro reo: qꝛ in aliquibus cōdēnat̄.⁊ in aliquibus absol
uitur et loquitur quādo constabat ex actis que pars fouebat
iustitiam anteq̄ actor se absentauerit. ¶ In tex.ibi etiam ab-
sente actore subaudi citato: tamen ad sententiam audiendam
vt no.s.eo.aut̄.iubemus.in vlti.glo.al's non valeret sentētia
etiam lata in fauorem actoris.vt not.in.l.ea que.in p̄ma gl.j.
quomodo ⁊ quādo iudex.⁊.l.furioso.ff.de re iud.sꝫ nonne suf
ficiunt tres citationes de quibus in.§.precedenti. vt virtute
ipsarum possit ad sententiam perueniri diffinitiuā. Respon-
deo non: qꝛ ille non sunt ad hoc facte: sed vt ipse actor compa-
reat ad prosequēdam litem ⁊ ad allegādum de iure suo.vnde
requiritur alia citatio.per gloss.in.d.aut̄.iubemus.⁊ per tex.
2 in cle.sepe.ver.sententiam.de verbo.significa.† Sed cōtra qđ
si sufficiat generalis citatio quod veniat ad prosequendū li-
tem: vt virtute ipius possit etiam ad sententiam diffinitiuaꝫ
perueniri sine alia citatione.vt.l.cōsentaneum.j.quomodo et
quando iudex.vt in extrauaganti ad reprimendam.in verbo
de crimine seu super crimine. Solu.⁊ tene menti.verum quā-
do iudex in illa generali citatione cōminatus est se ad senten-
tiam peruenturum si non venerit: al's secus.vt not.glo.singu.
in.c.eum qui.de do.et cōtu.lib.vj.neqꝫ debet fieri tam genera
lis citatio nisi de dolo qui valde longe differt: et esset labori-
sum ⁊ difficile ad singulos actus ipsum citari.⁊ no.in.c.cū cō
tingat.de offi.deleg.⁊ vide per Bar.in extrauaganti super di
3 cto verbo de crimine. ¶† In tex.ibi ad eandem litē.subaudi
si vult

BIU Cujas

si vult appellare. et hoc si fuit ver⁹ cōtumax q nō audit appellās nisi veniat iudice sedēte p tribunali: et ita itellige φ infra
a segtur ibi litē eādē etc. Et no. hic casum in q vict⁹ victori [a] nō cōdēnatur in expēsis: sed potius de cōdēnatione vincentis deducunt expēse victi: qd declara in glo. sup verbo excipiendum.
2 ☞ Reus ad hoc vt absoluatur an requiratur eius petitio.
3 Quis iudex possit mittere executioni suam sententiam.
4 Quando iudex alterius territorij mittit executioni sententiā alteri⁹ iudicis in bonis sitis in sua iurisdictione debet hoc facere ad literas et requisitionem iudicis qui sententiam tulit.
Quod idem sit qn̄ fit missio ex primo decreto.
Quid si quis intētet actionem in factum.
5 An alius iudex teneatur parere et si nō paret puniatur.
1 **Si autem reus.** † Reo absente legitime citato potest actor p̄sens de iure suo liquidare si prius nō erat liquidatū: et liquidatiōe facta pōt obtinere sentētiā cōdēnatoriā diffinitiuā que mittitur executioni vel sup re petita vel sup bonis rei absentis p ipsum iudicē qui tulit sentētiā si sunt sub eius iurisdictiōe vel p aliū ad eius requisitionem in cuius iurisdictiōe sunt: nec auditur reus de proprietate vel de possessione nisi soluat etiam si velit satisdare de soluendo vel de stando iuri. et si fuit reus ver⁹ cōtumax nō appellat. ad istā tn̄ sentētiam reo absente nō debet perueniri nisi ppe finē triēnij sicut nec ad absolutoriā ab obseruatione iudicij quādo actor abest: et reus est p̄sens: lz ad absolutoriā ab edicto vel instantia edicti bene possit pueniri añ finem triēnij. h. d. vsqz ad. §. si autē alterutra. Et primo dicit φ est perueniēdū ad diffinitiuā: et ad ei⁹ executionem vsqz ibi cum antē. postea circa hoc determinat duo dubia an reus audiatur appellās: quo tempore poterit ad diffinitiuam perueniri. ¶ In prin. §. ibi si autē reus abfuerit subaudi post litē contestatam sicut in superioribus. §. al's nō posset procedi ad sentētiam diffinitiuā: nec de iure ffor. nec de iure. C. nec iure aut. iuxta no. in. l. presenti. in glo. mag. s. qui ad eccle. confu. et l. consentaneum. et aut. qui semel. j. quō et qn̄ iudex. Nam puisio illius aut. locum habet quādo actor est absens ante lit. cōtesta. et sic manauit in fauorem rei presentis non ecōtra: qr fauorabilior est reus φ actor. Et hoc voluit glo. et doc. i. §. et si quidem. in vlt. gl. mag. super verbo euacuabitur. in fi. ¶ In text. ibi. et similis eius processerit reqsitio. i. trina citatio: vt veniat ad prosequendum litem: et tunc etiam erit alia citatio necessaria cum peruenieť ad diffinitiuā nisi in precedenti citatiōe iudex fuerit cōminatus de perueniendo ad sentētiā ipo ampli⁹ non citatio vt dixi in. §. si autē ex gestis. ¶ In tex. ibi hermodiciū contrahatur. s. lit. desertio quando ad duos effectus: scz vt possit perueniri ad diffinitiuā si liquet de cā. et si nō liquet vt possit ligdare actor p̄sis. et hoc erat de iure veteri. vt. l. et post edictū. ff. e. Et infra subijciť scdm φ veteribus legibus etc. Et in scdo differt a casu precedēti qn̄ actor abest: qr re⁹ presens liquidare nō pōt si nō erat liquidatum nec puenire ad diffinitiuā. vt in. §. et si quidē. lz in primo nō qn̄ erat liquidū. vt in. §. si aut ex gestis. gl. tn̄ sup verbo absentē. videť intelligere istū tex. possit pueniri ad diffinitiuā qn̄ erat liquidū: alias nō: sed tūc iste casus non differret a precedēti qd nō est de mente imperatoris. Preterea hoc est cōtra tex. dum dicit. ex vna parte cum omni subtilitate causam requirat. i. liquidet. et sic ptz φ
2 potest liquidare et postea facere sententiam ferri. ¶ † In text.
b ibi etiam cōtra absentē. Ista dictio etiā [b] cū sit implicatiua innuit qd possit ferri sententia etiā pro reo absente si fouet iustā causam. Nā et pro actore absente posset ferri. vt in. §. parte. fortius pro reo absente. Sz cōtra: qr diuersa est rō. nā pro actore absente nimirū est si pōt ferri: qr ipse hoc petijt i suo libello: sz re⁹ absens nō petijt nec tunc petit: quō ergo pōt ferri snīa pro eo cū semp ad instātiā partis petētis. et nō debet aliter iudex procedere in ciuilib⁹. vt in. §. et si quidē. et. l. ad perēptoriū. ff. e. Respōdeo quātū ad hoc vt reus absoluať a petitione actoris nō requiriť eius petitio: sed sufficit petitio actoris. argu. in. l. qui accusare. s. de edē. qr actore non pbante lex imponit iudici necessitatē φ reū absoluat. et sic ex officio hoc pōt facere. Sed si reus assumpsit in se onus probādi: et queriť an iudex posset declarare de iure istius: puta si agiť rei vē. qd declarat ipsum esse dn̄m dico qd iudex hoc facere nō posset reo nō petēte siue sit absens siue sit presens. ita no. in. c. ex conquestione. de restit. spo. per Joā. an. in nouella post Host. lz Inno. dixerit contrarium quem ipsi reprobāt. et isto modo dz intelligi qd no. p gl. in. l. circa. ff. de proba. Solū ergo si nō petijt pōt ipm absoluere a petitione actoris non autem declarare eum esse dominū. Sed qd si nō liquet de causa nec pōt liquere an poterit reus absens absolui ab instantia iudicij sicut econuerso qn̄ est presens et actor absens: illa gl. super verbo absentem: vult qd sic: sed hoc verum quando propter suam absentiam hoc contingit φ de causa non possit liquidare: sed contingit culpa actoris presentis: alias non debet procedi ad absolutionē ab instātia iudicij: sed actor presens mittitur in possessionem bonorū rei post litē cōtest. sicut ante: qr non debet esse deterioris cōditionis imo melioris: qr cum missio sit post litē cōtest. vel quasi ex primo decreto re⁹ postea veniens nō auditur de possessione: sz de pprietate tm̄. et sic de reo efficiť actor et habebit necesse probare de proprietate vbi prius non habebat. Et iste casus in. l. consentaneum. q loquiť qn̄ erat vere cōtestata in actione reali. et in. l. ij. vbi in rem actio. q loquiť qn̄ erat ficte cōtestata seu quasi. et de his tangitur in glo. fi. super verbo audiatur ¶ In tex. ibi ad effectum producatur. i. executioni mandetur per officium iudicis nobile in quo nō requiritur libellus nec lit. contest. non per actionē in factum seu iudicati que non habet paratā executionē. vt not. in Spec. in tit. de execu. sentē. §. nūc breuiter. ¶ In text. ibi per res et facultates fugiētes: hoc quando agebatur actione personali ad quātitatem. nam capiuntur bona condēnati p mensura debiti: et nō vltra etiā iure veteri. et cōstituiť pign⁹ iudiciale de quo. j. si i cām iudicati. in rubro et nigro. Sz illud quod capitur ex primo vel secūdo decreto nō p executiōe sentētie diffinitiue diciť pignus pretoriū et olim fiebat missio in oīa bona: hodie p mēsura debiti declarati. vt aut. ei qui. j. de bo. aut. iudi. pos. et d hoc loquiť ti. j. de preto. pigno. Item primū pignus capiť: vt soluať. secūdū capitur. vt ad iudicium veniat: et cām defendat: sz si agiť reali fit missio in re petita. Idem si personali ad certam speciem.
3 ¶ † In tex. ibi ex sua iurisdictione hoc facere pōt: vt qr sit ordinari⁹ et habeat bona sub sua iurisdictione et habeat territorium: et sic familiā publicam per quam potest executionem facere: si autē sit delegatus non potest exequi suā sentētiā nisi sit delegatus principis. vt in. c. querēti. de offic. deleg. sz remittit ad delegātem. vt hic in glo. super verbo maiore. Idez si sit ordinarius et non habeat territorium nec familiam vt rector vniuersitatis vel officialis mercātie. nam eorū sententie mittūtur executioni per potestatem q habet territorium et familiam. qd dic vt plene no. in. l. a diuo pio. §. j. de re iudi. et no. de epi. audi. l. episcopale. in fi. ¶ In glo. fi. et no. p Inn. in. c. cum
4 ab ecclesiarum. de off. ordi. circa fi. ¶ † In tex. ibi siue per relationem ad maiorem iudicē: iste tex. cōmuniter allegatur: nec habemus meliorem φ quādo iudex alterius territorij mittit executioni sentētiā alteri⁹ iudicis in bonis sitis i sua iurisdictiōe debet hoc facere ad literas et requisi. iudi. q sentētiā tulit et aliter facere nō pōt. et hoc dicit gl. allegando istum text. ff. si quis in ius voc. non ie. in. l. ij. §. j. in prima glos. Idē quādo fit missio ex primo decreto. et sic per interlocutoriam si bona non sunt in territorio iudicis pronūtiātis pronūtiat, vt mittatur in bonis vbicūqz sitis. et scribit iudici in cuius iurisdictiōe bona sunt qd sentētiā interlocutoriā exequať. vt in. c. romana. §. cōtrahētes. de fo. compe. libro. vj. Istum articulum plene examinat et disputat Spec. in tit. de exe. sen. §. nunc dicēdū. versi. sz pone iudex perusinus. vbi omnino vide. ppter hoc est vtile habere actionem in factum: lz non habeat executionē paratā qr illa pōt moueri corā quocūqz iudice ēt sine literis iudicis q eam tulit. vt. l. argētarius. §. nomine pupille. ff. e. Sunt etiā
5 alie due vtilitates de quibus in. l. j. s. eo. † An aūt alius iudex
c teneatur parere: et si nō paret puniatur: [c] tangitur hic per Cy. similiter quando vnus iudex facere vult citari aliquē qui nō sit in suo territorio: sz alterius iudicis non pōt ad ipsum mittere nūtium: sed dz scribere ad iudicez in cuius est territorio vt faciat eum citari. vt in cle. j. de re iudi. quod tamen declara vt not. Bar. in. l. j. ff. de requi. re. nam Cyn. disputando videť tenuisse cōtrarium qd possit mittere nūtium per. l. omnes. §. verum si apparitor. s. de episc. et cle. sed Bar. distinguit in pre allegata. l. j. ¶ In tex. ibi fideiussores dare: scilz de stando iuri cū iam sit iudicatum: vel de soluendo: qr debet soluere: non fideiussores dare. et ideo actor remanebit in possessione rerum pignori captarū quousqz sibi de debito satisfiat. ff. de re iud. l. debitoris. sicut in conuentionali pigno. ff. de distrac. pigno. l. si prius. nec ob. l. si quis emptiōis. §. pe. j. de prescrip. xxx. annorum. vbi prestando satisdationem de iudicio sisti recuperat possessionem: qr ibi loquitur in pignore pretorio capto ex eo: quia non sistebat in iudicio. vnde satisdationem de iudicio sisti recuperat. nos loquimur in pignore iudiciali capto: quia non soluitur: vnde non recuperatur nisi soluatur. vt. l. is cui. §. imperator. et. l. pecunie. §. j. ff. vt in pos. lega. et per hoc patet quod tota glos. mag. super verbo audiatur est supflua: qr allegat iura que nō faciunt ad ppositum cū loquantur de pretorio pignore. Sed si pignus iudiciale esset iam datum in solutum actori nō audiretur reus volens etiā soluere per. l. si finí-

a ¶ Victus victori. Adde an vict⁹ victori i criminalib⁹ cōdēneť in expēsis. vide p Sali. i. l. nō ignoret. i secundo no. C. de fru. et litis expē.

b ¶ Dictio etiam. adde Bart. in. l. si terti⁹. in. §. offi. ff. d aqua plu. ar. et in. l. etiā. C. si tutor vel cura. in. l. etiam. C. d fur. et i c. accusatus. in. §. de quibus. de here. libr. vj. et in cle. dispēdiosam. i. fi. de iudi.

c ¶ Puniať. Adde et dic de hoc vt per Frā. d are. in suo cōsi. lviij. col. iij. Cur.

BIU Cujas

ta.§.postea.ff.de dā.infect.fm Pet.ꝛ Ly.licet quidam cōtra. sed non seruatur imo quod.s.diri.

2 ☞Contumax verus non appellat et quis dicaꝫ verus contumax.ꝛ quis fictus ꝛ quid si fuit citat⁹ per edictū in valuis palatij.ꝛ nu.3.

3 Statutū qō bānitus debeat infra mensem comparere: alias habeatur pro confesso ꝛ possit condēnari:lz quis sciat se bannitum ꝛ fore citatum per statutum ꝛ non cōparet nō denegaꝫ sibi beneficium appellandi.

a ¶Cōtumax non appellat. Adde §.in ius.ff.de ap. ꝛ per archi.ij. q. vj.in summa.

4 Vera cōtumacia ꝓcuratoris nō tollit dño bñficiū appellādi. Judex qui tulit sententiam debet admittere appellationem: licet dicatur per alteram partem non admittendam.

5 Maior contumacia est in nō veniendo ad iudiciū quā in non soluendo ꝛ non restituendo:

1 **Cum autē hermodicium.** †Jste.§. determinat duo dubia circa precedentes.§.primum est:qꝛ videbatur qō nō posset procedi ad diffinitiuam sententiam absente reo cuius contrarium dicebatur in precedenti.§.vel absente actore cuius ꝙtrariū dicit in.§.finaūt ex gestis.quando erat liquidū de causa:qm̄ ad diffinitiuam nō debet pueniri nisi cū plena cause cognitione vt in.l.iudices.s.eo.sed plena cause cognitio nō pōt fieri nisi ꝓsentibus partib⁹.vt in.l.fi.j.si per vim vel alio modo.pars enim absens si foret p̄sens aliqd forte allegaret qō nunc allegari nō pōt. Ad hoc respondeꝫ qō lz sit absens vere:qꝛ sua absentia nō debet nocere p̄ti fingitur esse p̄sens:qꝛ ꝓpter libꝝ euāgelioꝝ q coram iudice exhibetur illi⁹ absentia dei p̄tia repleꝫ. Jtē posset dici frustratoria est ista sentētia:qꝛ absens ꝙparebit ꝛ appellabit ꝛ irritabit.qꝛ nō fuit auditus. Respondetur qō ꝓpter suam cōtumaciam appellare non poterit.ꝛ sic habet effectū sentētia. ¶ No.primū dictū

2 ꝓ quo capitulum primum.de dolo ꝛ contu.lib.vj. ¶† Jtē

a no.scōm dictū q cōtumax non appellat.[a] Cōtra hoc oppo.de l.ab eo.j.qūo ꝛ quando iudex.glo.soluit qō ibi loquiꝫ in ficto contumace qui fuit citatus ad domum.ꝛ ad cuius notitiā citatio non peruenit hic vero si fuit citatus personaliter.:vl ad eius notitiam peruenit citatio qui nō audiꝫ nisi veniat in dice sedente ꝓ tribunali. Quidam alij vt Odofr.ꝛ quidā alij tenuerūt:quod null⁹ contumax appellat per istos text.etiam si fit factus cōtumax.nam hic loquitur indistincte.et.§.finaūt ex gestis.loquitur de illo qui non fuit inuentus.et sic fuit citatus ad domum. Sed glo.subaudit qō postea ad eius notitiā citatio peruenit:ꝛ tali tempore q cōmode potuit comparere: alꝫ non diceretur verus contumax. Opi.glo.cōmuniter tenetur.ꝛ de his duobus articulis quis sit verus cōtumax:ꝛ quis fictus:ꝛ quis eorum possit appellare:plura hic tangūtur per Ly.et per glos.in.l.diuus.de in integ.resti.seu in.l.fi.ꝛ pleni⁹ per glo.in cle.j.de dolo ꝛ contu. Et adde qōvere contumax est ille qui est citatus per iudicē personaliter vel ad eius notitiā peruenit citatio per partem. Sed si est citatus a lege nō est verus cōtumax:ꝛ nō ꝓhibetur appellare.vt not.in.c.j.de elec.

3 ꝛ hoc tangiꝫ per Ly. ¶† Et ideo si statutum dicat q bānit⁹

b debeat [b]infra mensem cōparere:alꝫ habeaꝫ ꝓ cōfesso ꝛ possit cōdēnari:lz quis sciat se bānitū ꝛ fore citatū p statutū si nō cōparet nō denegaꝫ sibi beneficiū appellandi:qꝛ non est citat⁹ p iudicem:sed p statutū.ꝛ ita reperio Bal.cōsuluisse. Jtē tūc nō pōt appellare qm̄ est citatus p nuntiū. Si vero p edictū positū in valuis palatij vel ecclesiarum potest appellare infra.x. dies a die late sententie. Et in hoc deteriorꝫ ꝙditionis est q̄ si non esset verus cōtumax:qꝛ fictus contumax appel.infra.x. dies a die sentētie.vt.d.l.ab eo.quomodo ꝛ qm̄ iudex. Et ita reperio in decisionib⁹ rote seruari in palatio apostolico. Jtē vera cōtumacia ꝓcuratoris nō tollit dño beneficium appellādi.l.ij.§.fi.cū ibi no.ff.qm̄ appellandū sit. †Jtē iudex qui tulit

4 sentētiā debet admittere appellationē:lz dicaꝫ p alteram partē nō admittēdā:qꝛ est verus cōtumax.nā hoc discutiēdū relinquere dz iudici appel.qui si reperiet hoc ꝓnuntiabit nulliter fuisse appellatū ꝑm doc.ꝛ vidē Bar.ī.l.ex cōsensu.§.fi.de app. ¶ Opp.de.l.creditor.§.iussus.ff.de appella.vbi verus cōtumax appellat. † Sol.vt in gl.ex quo no.q maior ꝙtumacia est in non veniendo ad iudiciū q̄ in non soluēdo:ꝛ non restituēdo:qꝛ prima impedit cognitionem ꝛ diffinitionem.ꝛ per consequens etiam solutionem:lz secūda solū tardat solutionē qō est minus preiudiciale.

c ¶Victus victori.adde.l.eū quē temere.ff.ō iudi. c.calumniā.ō pe. c.finez litibus.de do.ꝛ contu. glos. in.c.vlti.ō maio. et obedien.

1 **Huiusmodi autē.** †Hic determinat aliud dubium quando debeat ferri ista sententia.de qua in.§.finautem reus.et in.§. finautē ex gestis.ꝛ dicit quod prope finem triennij.ꝛ sic loquitur de sententia diffinitiua duntaxat hoc vult glos.j.ꝛ etiam alia super verbo expensarum.in fin.sed interlocutoria ab obser-

natione iudicij pōt ferri etiā ante finem triennij ꝑm Bul.ꝓ quo videtur iste tex.dum dicit ꝛ absolutiōe forsitan prestetur penalis sententia qui videtur loqui de illa absolutoria:sed in contrarium videtur text.in.§.ꝛ si quidem. Glo.ibi ꝑm Hug. subaudit.ꝛ etiam hec glos.que incipit ex necessitate:tamē ipa gl.dicit inter reū actorem ꝛ absentem.dic vt diri in.§.ꝛ si quidem.qꝛ iste text.loquitur tam de diffinitiua q̄ de absolutoria ab obseruatione iudicij per quam lex moritur:vt non debeat ferri nisi ꝓpe finem triennij.vt hic.ꝛ in.§.ꝛ siquidē.ꝛ tex.dū dicit absolut intelligaꝫ de absolutiōe ab instantia edicti que quā docūq̄ pōt ferri:qꝛ per eam nō moritur lex.vt in.l.et post edictū.§.circūducto.tū inquantū loqtur de diffinitiua lata cō tra reum absentē:ꝓut referꝫ ad.§.finautē reus.videꝫ cōtra tex.in.l.ꝛ post edictum.in prin.qꝛ tunc qm̄cūq̄ poterat ferriviꝫ deꝫ dicendū q̄ iste tex.corrigat illū vel potius declaret ꝛ limitet:qꝛ ibi non fit mētio de tempore. Et p hoc ptz glos.esse declaratas que videtur adinuicē contrariari.

2 ☞Quando ferꝫ absolutoria interlocutoria ab obseruatione iudicij que expēse veniant soluende illi absoluto.

3 Ad hoc vt vict⁹ victori cōdemnetur in expēsis an requiraꝫ qō fuerint petite in libello vel in calculo ferende sententie.

4 Justa causa litigandi excusat ab expensis ꝛ quid si fuit iusta causa litigandi in parte iudicij tantum.

5 Juramentū de calumnia nō excusat ab expensis victorie.

1 **Siue autem.** ¶† Victus victori [c] cōdēnatur in

c expensis legitimis.h.d.ꝛ semp allegatur ad hoc:ꝛ determinat vnum dubium circa.§.finautez ex gestis.ꝛ.§.finautez reus.qui loqnunꝫ qm̄ fertur diffinitiua

2 quo casu est dare victum ꝛ victorem: †sed quando ferꝫ absolutoria interlocutoria ab obseruatiōe iudicij non est dare cum questio nō finitur:tū veniūt expense nō rōne victorie:lz ratiōe cōtumacie.vt in.§.ꝛ quidem.in fi.de quibus etiā loquiꝫ.l.sancimus.j.e. Et etiam dare expēsas rōne temerarie voca.in ius de quibus in.l.euz quem temere.ff.eo. Jtē ratione calumnie: si calumniose ꝛ malitiose aliqua exceptio opponatur vl omittatur vt alia pars fatigetur laboribus ꝛ expensis.vt.j.de fru. et li.expen.l.nō ignorat.ꝛ quod not.Ly.in.l.j.s.vt que desunt aduoca.partium.ꝛ de ista materia que est satis lōga dic vt in c.ꝓut.de dolo ꝛ cōtuma.per canonistas.ꝛ in Spec.de expen

3 sis per totum. ¶† In text.ibi.coartabuntur parti lese hoc si fuit petitum:alias secus.vt in.l.iij.§.hoc iudicium.ff.de dam. infecto.sed Bynus dicit etiam si non fuit petitū per.l.ediles. §.item sciendum.ff.de edili.edic.Ly.et bene dicit quod nō requiritur quod hoc sit petitum in libello:sed sufficit quod saltem in calculo ferēde sentētie petatur.et ita intelligitur ille.§. dicit Bald.quod sufficit quod petat sententiam ꝓ se:quia censetur petiisse quod feratur tam in principali q̄ in expēsis. quod tene menti. Sed licet non teneatur iudex si non petit:tamē pōt ex officio ferre condemnationē in expensis postq̄ con-

4 tigerint in lite.ꝛ ita potest intelligi ille.§.sciēdum. † Ab istis tamen expensis excusat iusta causa litigandi.vt in aut.de iudi.§.oportet.et.l.qui solidum.§.etiam.ff.de lega.ij.Et si fuit iusta causa in parte iudicij et in parte non ꝓ tempore quo fuit excusatus non ꝓ alio.vt no.Barto.in.l.si quis inficiatus.ff.depositi.et.l.destitisse.de iudi.et hoc quādo veniunt in dicis officio mercenario.sed si iure actionis non excusatur ab eis propter iustam causam litigandi.vt not.per glos.singula.in.l.si mulier.§.j.de lega.iij.et.l.non solum.de rei vendi.

5 † Juramentum autem de calumnia [d] non excusat ab expensis

d victorie:sed ab his que veniunt ratione calumnie quod non presumitur calumniari qui de calumnia iurauit.vt.l.iij.de iureiuran.ff.vbi mulier non presumitur calumniari propter iuramentum de calumnia. Et quod hic dicitur in eo qui succūbit in diffinitiua habet locum etiam in eo qui succumbit in interlocutoria.vt.j.de fruc.et lit.expen.l.non ignorat.ibi per Barto.ꝛ de istis expensis litis plene Lyn.tractat in.l.sanci mus.j.eo.

2 ☞Judex qui nō audet causam expedire dicitur habere miserrimum animum.

3 Plus punitur maior q̄ minor.

4 Ille qui remouetur ab officio nunq̄ amplius ad illud redire potest intellige ꝓpter aliquod crimen.

5 An post lapsum triēnij finiaꝫ instantia anteq̄ sit secuta absolutoria ab instantia iudicij.

1 **Siue autē alte.** †Hic incipit tractare qm̄ ꝙtingit impedimētū ex parte iudicis quo minꝰ cā terminet infra triennium.ꝛ primo loquiꝫ qm̄ dolo vel culpa eius vsq; ibi sinaūt in medio postea qm̄ casu cō tingēte in eius p̄sona sine suo dolo vel culpa. Et primo casu diciꝫ hic q̄ iudex debet puniri:lz nō declarat an tēpus instantie currat

BIU Cujas

tie currat glo.tenet ꝙ sic:tamē pars cui currit vel ad cuius dā num.vt est actor restituit in integrū ſm glo. Tu dic circa primū ſm Ja.but.aut loquimur de tpe pfixo actiōi.et tūc si stat p iudicē quominus cā expediat vt lis contestet tēpus currit ⁊ actio pdit:tñ actor restituit in integrū.⁊ recuperat actionē vtilē.vt in.l.lz ⁊ si p pretorē.in pn.ff.q.ex cau.maio.etiā nō i subsidiū:vt qꝛ iudex est soluendo:⁊ pōt ab eo damnū recuperari in syndicatu. Aut tps prefigitur instātie cause principalis:vt est hic.⁊ tūc currit:⁊ nō restituitur actor:⁊ ad instātiā peremptā nisi forte in subsidiū:vt dr in pupillo:⁊ minore.vt dr.j.e.l.circa fi.aut prefigit cause appellatiōis vel ei⁹ psecutioni: ⁊ tūc si stat per iudicem quominus expediatur ipso iure nō currit.vt j.de tēpo.app.aut.item si appellatione.vbi dicit nullū piudiciū ex hoc penitus fieri. Glo.tamen dicit ꝙ currit mero iure. sz restituit.⁊ ita videt sentire Bart.dicit tñ restitutionē fiedā incidēter ⁊ sine libello:plus placet dictū Jacob.bu.p istū tex. dū dicit nulluz preiudiciū ꝙ si curreret mero iure nō esset sine preiudicio si nō peteret restitutio.⁊ vide hic oīno glos.in.c.ex rōne.de appel.⁊ in aut.vt spon.lar.§.sed hoc quoqꝫ.⁊ dixi circa prin. ¶ In tex.ibi accipere noluerit.i.expedire als nō inciperet currere triēnium si a principio denegaret audientiaz ⁊ nō fieret litis contestatio.
2 ¶ † In tex.ibi miserrimus anim⁹. Not.qd iudex q nō audet cām expedire dr habere miserrimū animū.
3 ¶ † In tex.ibi sinautē iudex minor. No.ꝙ plus punit maior ꝙ minor.facit.l.presbyteri.in ratiōe sui.de epis.⁊ cleri. qꝛ ab eo cui plus cōmittit pl⁹ exigit.vñ dicit qd potentes delinquentes poten ter patiuntur ⁊ plus ꝙ alij.qd no.ꝙ princi
4 pes qui superiorem nō habent plus puniātur a deo. ¶ † In tex.ibi remouēdo si.no.ꝙ ille qui remouetur ab officio nunꝙ amplius ad illud redire potest.vt no.in.l.mancipia.j.de ser. fugi.per doc.p tex.in aut.de armis.i fi.col.vj.⁊.j.de liber.⁊ eorum lib.l.ij.⁊ ibi per Bal.in fi. ¶ In gloss.ibi.l.presbyteri.de
5 hoc dic per Cy.in.l.nemo.s.de sum.trinit. ¶ † In ea.ibi.finit instātia. Ista distinctio non procedit retenta opi.Cy.et Pe. qui tenuerūt quod per lapsuz triēnij nō finiatur instātia nisi secuta absolutoria ab instantia iudicij:vt ipsi not.in.§.j.hui⁹ l.sed cōmunis opinio est in contrariū per illuz.§.dū dicit cause ceciderint.⁊ p.l.cū lite mortua.ff.iudi.sol.⁊ hoc tenet Joā. and.in addi.Spec.de iud.delega.§.restat.⁊ dicit Albe.qd cū haberet iustū casum de facto volebat defendere opi.Pet.coram magnis ⁊ peritissimis viris ⁊ nō potuit obtinere:qꝛ fuit pronuntiatū ipso iure instantiā peremptam.

2 ☞ Si superior iudex vetat inferiori ꝙ de tali causa ampli⁹ nō se impediat an finiatur instantia.

3 Quid si in delegatione ponatur clausula ꝙ debeat causam infra sex mēses expedire ⁊ nō expedierit ⁊ propter hoc alteri cōmittat simplr an videat cōmissa vt infra idem tēpus ex integro dādo expediat.

1 **Sinautem in medio.** † Si iudex pendēte instātia moriatur vel mutetur successor debet causam expedire infra annuz si tātum superest de tempore instātie:alias debet sibi suppleri vsqꝫ ad annum.h.d.
2 ¶ † In gloss.j.ibi.soluitur tamē vt sic pereat instātia.⁊ eius virtute nō possit ad diffinitiuam peruniri vt in casibus legum quas glos.allegat inter quas est.l.iudiciū.ff.eo.per quam patet scōm hoc ꝙ si superior iudex vetat inferiori ꝙ de tali causa amplius non se impediat finit instātia:nō aūt ad ipsum superiorē deuoluit. Aliud est quādo a se causam abdicat.vt in.c.intimasti.de appella.qꝛ tunc trāsit in eodem statu:⁊ hoc frequenter facit summus pontifex ⁊ sic causa deuoluitur ad cancellariā.⁊ per presidentem alteri cōmitti
3 tur in eodē statu. ¶ † In glo.sequēti ibi.ff.e.l.si iudex.ibi soluitur multis modis:veritas est ꝙ loquitur de tempore prefixo iurisdictioni ⁊ loquitur de iudice delegato:qꝛ si cum clausula ꝙ debeat causam infra sex mēses expedire:⁊ nō expedierit propter hoc alteri cōmittit simpliciter sine cōmemoratione tēporis videt cōmissa:vt infra idem temp⁹ ex integro dādo expediat:hic loquitur de tempore prefixo instantie de iudice ordinario:in hoc tñ illa lex recipit suppletionem per istum tex. vt si in denegatione sit approbatum maius tēpus nō debeat egredi instātiam tēporis triēnij ſm docto. Certe qñ apponitur tēpus in delegatione etiam si sit maius triēnio durabit instātia quousqꝫ durat iurisdictio sicut qñ apponeret in cōpromisso arbitrorum ita sentit Spec.in titu.de arbi.§.excipitur. circa fi. Solu.ergo ꝙ ibi in tempore prefixo iurisdictioni:⁊ in iudice delegato hic in tempore prefixo instantie ⁊ in iudice ordinario. ¶ In glo.ibi quod nō placet:sez quod nō habeat locum in annali:qꝛ imo sine dubio potest in eo locū habere cum successor habeat annum pro sua iurisdictione.vnde si tñ non supererat suppletur vsqꝫ ad illud tempus:⁊ idē erat ⁊ sic nullum inconueniens resultat:sed in iudice semestri. Gl.videtur tenere ꝙ non habeat locū:quia sic nunꝙ peribit instantia.nā cum quilibet successor debeat habere annum et nullus duret anno nunꝙ finietur. Cy.tenet contrarium:quia omnes successores habebūt solum annum ⁊ non plus.argu.de leg.iij.l. fideicommissa.§.si quis decem.quia tempus semel suppletū amplius nō suppletur.vt i.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.ff.quib⁹ ex cau.maio. Gui.de suza.vt refert hic Bart.tenuit non habere locum istum text.in iudicibus temporalib⁹ vt debeat aliqua suppletio fieri:imo dicit quod successor cēsetur idem cum pdecessore:⁊ tēpus quod supererat predecessori datur successori:⁊ non plus quasi sit idē iudex:et dicit sibi placere hanc opi.⁊ sic tenet opi.primā quod loquatur in iudicibus perpetuis non temporalibus quātum ad id quod dicitur de suppletione:⁊ ita vidimus seruari.naz si tempore quo finitur officium potestatis nō supererat nisi mediuz tēpus instātie post aduentū successoris debet cā expedire infra illud modicum als perit.⁊ ita vidimus seruari de facto.

2 ☞ In sententia quando debeat exprimi causa.
An causa sit exprimēda in libello.

3 Aduocatus qui semel sumpsit causam nō potest eam derelinquere sine iusta causa ⁊ potest compelli officio iudicis ad prosequendum.

4 Si lite pendente cliētulus non soluit aduocato de labore suo potest aduocatus officium iudicis implorare ⁊ ipsum cōpellere ad soluēdum ⁊ potest cliētulus eum mutare et aliuz loco eius accipere.

1 **Illo proculdubio.** † Hic loquitur qñ causa nō expedit infra triennium propter defectū aduocatorū vni⁹ vel vtriusqꝫ partis quo casu puniuntur:⁊ fertur interlocutoria ab obseruatione iudicij expressa causa:sed si aduocat⁹ habuit iustā causam nō prosequēdi:qꝛ cliētul⁹ nō soluebat sibi de labore suo pvidet hic ꝙ iudex ex officio compellat ipsuz ad soluēdum ne causa differat.h.d. Debet ergo aduocatus petere hoc ⁊ nō permittere ꝙ tēpus labat:qꝛ sibi esset imputandū. ¶ In glo.ibi.sententia qua condēnat patronū:hoc placet:qꝛ nō dz cōdēnare patronū nisi ad penā de qua hic:nisi dicat ob quam causaz facit hoc:sequēs nō placet quo ad istū tex.qꝛ nō hz necesse i absolutoria ab obseruatiōe iudicij dicere ꝙ ista sit perempta culpa patroni sufficit dicere ꝙ perempta sit.vt no.gl.dū dicit absoluit vel absolutā declarat.nā prima habet locū qñ absoluit p pe finē triēnij.⁊ sic anteꝙ sit perempta instātia. Secūdo vero quādo absoluit ea perempta.nā hoc facere pōt.vt infra certū
2 tēpus.⁊ dixi in.§.⁊ si quidē.e.l. ¶ † In gl.ibi inserere causaz in sentētia.dic ꝙ in sentētia cōdēnatoria si precessit petitio vel accusatio non expedit inserere causam:qꝛ cēseret ex causa deducta in petitione ⁊ sentētia referat ad petitionē ⁊ ad acta vt in.l.ait pretor.§.j.ff.de re iud. Sed si nō pcessit petitio:qꝛ condēnat ex officio dz exprimere causam.vt hic scōm primā expositionē. In sentētia vo absolutoria ꝙ pōt ferri ex plurib⁹ causis vel ab obseruatione iudicij vel propter libellū male conceptum vel diffinitiue a petitiōe actoris debet iudex exprimere
a causam [a] ne fiat interptatio vltra intētionē eius:qꝛ si vult absoluere ab instātia iudicij:vel qꝛ libellus male ɔceptus nō debet absoluere simplr:sz exprimere als presumeretur absolut⁹ diffinitiue:qꝛ actor non pbauit:⁊ sic fieret preiudiciū actori si sentētia trāsiret in rem iudicatam. Et de isto articulo an causa sit exprimenda in libello tāgitur in.l.qui rome.§.duos fratres.ff.de verbo.oblig.⁊ in.c.sicut.de re iudi. Similiter si vult augere ⁊ minuere penam ita qd videatur ex infamia dispēsatū scōm materiam.l.quid ergo.§.pena grauior.ff.de infa.als non censetur dispēsatum.vt ibi not. Quid autem si exprimit causam et illa non sit vera an reddatur sententia nulla.dic vt not.per gl.⁊ docto.in.l.si is ad quem.de acqui.here.ff.et si est appellatum potest reformari ex alia causa meliori.vt i.l.titia
3 nus.et ibi not.ff.quod cum eo. † Itē not.in versic.necessitate. quod aduocatus qui semel sumpsit causam nō potest eam derelinquere sine iusta causa:imo potest compelli ex officio iudicis ad prosequendum.vidi tamē per quosdā fieri contrariū.
4 ¶ † Item no.in versi.honorarijs.qd lite pendente si cliētulus aduocato nō soluit de labore suo:pōt aduocatus officiū iudicis implorare ⁊ ipsum cōpellere ad soluēdum:sed si cliētulus vult ipm mutare:⁊ aliū loco eius accipere qd no.quia in hoc cliētulus est melioris cōditionis quā aduocatus cū possit aduocatū derelinquere ⁊ aliū assumere etiā sine alia causa:et tñ aduocatus nō pōt causam derelinquere.dicit tñ glo.ꝙ tūc qñ mutat aduocatum:licet nō possit compelli iudicis officio ad soluendum primo poterit tamē de preterito tēpore compelli iure actionis.vt in glo.que incipit:tunc enim.

a ¶ Exprimere cām. De hoc Adde vt p Alex.⁊ docto.i l.iulian⁹.ff.de cōdi.inde.⁊ in.l.pses.ff.d pe. Et ad de an ⁊ qñ libell⁹ alternatiue cōcludit: vtputa:quia dr ꝙ emphyteota cecidit a iure suo propter canonē non solutū:vt ppter nō petitā inuestiturā infra tēpus iuxta.c.j.ꝙ tēpo.miles quo casu talis libell⁹ pcedit iuxta notata p Bal.i.l.gallus.§.si eius.ff.d lib.⁊ posthu.tūc iudex teneat exprimere in sentētia cām condēnationis. Et dic qd sic saltem per dictionez maxime: iuxta no.p Jaco. bu.in.l.ij.§.ignominie.de his qui not.infa.⁊ ita sentit hic arc.d quo vide per Anto.d bu.de restitu.i integ.qui hanc practicā dānat.⁊ adde qd qñ quis petit recursuz ad arbitriuz boni viri opus est qd in libello exprimatur causa lesiōis:als non procedit. ita Bald. in.l.j.j.de his ꝙ pe.no. Idē qñ fert snia in cōfessum ita Ang. i.l.ij.j.quor app. nō recip.alle. In in.c. romana. ex. de appel. Et idez qñ petit restitu. in integ.ita Bal. in.l.eos.j.d app. Cur.

BIU Cujas

2 Tempora iudiciaria q̄ etiam hodie currant minori.
Instantia an ipso iure finiatur per lapsum triennij.
3 Per absolutoriam ab obseruatione iudicij vel perēptionem instantie non perit ius actoris nec actio.
4 An dicta testium que non pereunt faciāt fidem in alia instantia absq̄ eo quod examinentur de nouo.
5 An temp⁹ triēnij de quo in ista lege habeat locum corā arbitro iuris. ⁊ nu. 6.
6 Quid si compromissum sit de iure ⁊ de facto seu tanq̄ in arbitratorem.
7 Potest causa delegari a principe vt experiatur longiori tempore quā sit tempus instantie.

1 **Hec autem omnia.** †Pupillo vel minori currit tps instātie: etiam si interueniat culpa tutoris vel curatoris: tamen contra illos succurrit minori ad interesse: ⁊ si non sunt soluēdo restituit ī integrū cōtra aduersarium. h. d. ¶ †No. hic. ⁊ ad istud semp allegat q̄ tēpora iudiciaria currunt minori hodie sicut olim nō obstāte. l. fi. §. de tem. in integ. resti. vbi dicit qō tpa q̄ olim currebant: ⁊ dabat restitutio hodie ipso iure nō currūt. Nam fallit hoc in tpe iudiciali: puta instantie p̄me cause idē in instantia cause appellationis. ⁊ in tempore dato ad appellandū. vt no. glo. in fi. §. si aduer. rē iudi. ⁊ Bal. i. l. fi. in quib⁹ cau. in integ. resti. non est necess. Pet. dicit q̄ nulla est fallētia: q̄ illa loqtur quando in tpe qō currebat etiā dabatur restitutio non est necessaria: tū in illis nō immutat p illā. l. certe imo dabat in subsidiū. vt hic. tene ergo qō p̄mo dixi. ⁊ cōiter ita dicim⁹. ¶ Itē iste ter. dū dicit cā ceciderint allegat contra Pet. put exponit cā. i. instantia q̄ instantia et ipso iure finitur per lapsum termini triēnij: sed ipse subaudit nō ipso iure sed per snīam absolutoriā. ¶ †Itē dū dicit litē quidē ⁊c. Not. scōm exp̄sitionē glos. q̄ p absolutoriā ab obseruatione iudicij vel p̄emptionē instātie nō perit ius actoris: nec actio: et sic poterit in alio iudicio intentari. ¶ †Sed querit gl. super verbo vigore: an dicta testium q̄ nō pereunt. vt not. §. ea. l. §. ⁊ quidē. poterunt p̄duci in alia instantia: et faciant fidem absq̄ eo qō examinent de nouo. Glo. tenet q̄ debeāt iterū examinari nisi fuerint mortui: q̄ tunc creditur examinationi p̄me p. l. fi. ī. de testibus. doc. tenent q̄ si attestationes erant publicate. i. autēticate manu notarij etiam si viuant nō sint amplius examinandi sed possint p̄duci corā alio iudice etiam inter easdē p̄sonas per. l. gesta. ī. de re iudi. als secus. vt no. in. l. ij. §. de edēdo Nec ob. l. fi. ī. de testi. q̄ illa loquit in attestationibus receptis coram arbitro: q̄ nō faciunt fidem coram iudice nisi sint mortui. Et sic debent examinari de nouo. Secus in receptis coraz iudice. ⁊ ita tenet Inn. in. c. significauit. de testi. est casus in. c. fi. de proba. ⁊ ibi etiā per Inn. ⁊ Bar. i. l. fi. de testib⁹. ¶ Ultimo oppo. in glos. fi. q̄ restituant etiam non in subsidiū per. l. etiam. supra si tutor vel cura. interuenerit. q̄ remediū ordinarium actionis tutele vel negociorū gestorū nō pōt cōcurrere cū extraordinaria rest. in iteg. q̄tra diuersas p̄sonas ⁊ est electio ipsius minoris. ⁊ ad hoc allegant ille. ll. Sol. Speciale est hic ꝓpter rigorē iudiciorū: vt deneget restitutio p̄eter q̄ in subsidiū. dicit Pe. q̄ nō est speciale: sed est dicēdū q̄ aut p restitutionē in integrū nō q̄sequit aliud q̄ illud qō pōt q̄seq p actionē ⁊ tūc nō dat restitutio nisi ī subsidiū. ⁊ ita loquit hic: q̄m a tutore vl̄ curatore cōsequit interesse. ⁊ illud idē cōsequit p restitutionē in iteg. aut pōt cōseq aliud puta rē suā vl̄ sibi debitam. Sz p actionē nō nisi pecuniā. ⁊ tūc loquunt. ll. q̄trarie. Aduerte q̄ Pe. sentit q̄ hic nō restituat ad cursum instātie. sed ad pecuniā ⁊ ad interesse hoc esset valde absurdū ⁊ iniquū si minori currit instantia vel tempus eius q̄ aduersari⁹ suus qui in nulla culpa fuit teneatur sibi ad interesse mediāte restitutione in integ. ⁊ hoc nō considerauit Pet. neq̄ docto. vnde nō puto ipm bene intellexisse. Sed intelligo hic qō restituitur ad instantiam peremptam vt possit eam prosequi ⁊ restituit p vim: ac si non esset perempta: ⁊ tūc ꝓpter rigorem iudiciorū nō dat ista restitutio nisi in subsidiū si non pōt interesse recuperare a tutore vl̄ curatore: et sic videt debere itelligi. l. arbitrio. §. dolo cui⁹. ff. de dolo. ¶ †Ultimo q̄rit de vna questiōe quam format Ly. ī. §. sin aūt in medio. an tps de quo loquit ista. l. locū habeat corā arbitro iuris: sicut habet locum corā iudice ordinario vel delegato. vt. §. post prin. huius. l. Breuiter aduerte ad tres casus. ista aut in cōpromisso fuit appositum maius tēpus q̄ sit tēpus instātie. ⁊ ita sentit Spe. licet Ly. non allegat ī ti. de arb. §. excipitur. circa fi. aut apponit minus tēpus ⁊ tunc puto illo tpe finito finiri instātiam. Sic ob. qō dixi in prin. hui⁹. l. quādo in delegatione est appositum minus tempus: qō licet finiatur iurisdictio nō finit instantia: sed deuoluitur in eodem statu ad delegātem: quia nō sic gesta coram arbitro deuoluūtur ad iudicem: sicut gesta corā vno iudice deuoluuntur ad aliū. vt. §. dixi. de attesta. aut in cōmisso nō fuit appositū tps. ⁊ tūc procedit questio. quo casu dic ꝑ Specu. in loco ꝑallegato. ⁊ Ly. hic. ⁊ Bal. in. l. falso. §. de diuer. rescri. qō si partes nō caperent coram arbitro ⁊ non fuerunt lit. contesta. ⁊ sic nō est ceptum tempus instātie cōpromissum durat coram arbitro tanto tpe quāto durat corā iudice: ⁊ sic triēnio de iure cōi. ⁊ ita debet intelligi gloss. que est in. l. item si vno. §. si multo post. ff. de arb. Et si statutū esset minus tempus durabit tāto tpe. ⁊ predicta in arbitris iuris coram quib⁹ procedit ad instar iudicior. vt. l. j. ff. de arbi. vt sunt illi qui habent pronūtiare de iure tū: q̄ ita fuit actum: ⁊ etiam procedere in vno: tamen est differentia inter arbitrū ⁊ iudicem: q̄ si arbiter pronūtiaret contra ius: ⁊ sic contra formam compromissi nō valeret sentētia ipso iure: nec cōmitteretur pena ꝑ Bar. q̄ ita no. in. l. diem proferri. §. stari. ff. de arbi. ⁊ dicit se ita consuluisse: sz sentētia iudicis lata q̄tra ius: nō tū expresso errore iuris valeret mero iure: sz etiam ipe teneat de iure pronūtiare: q̄ in arbitro suo relinquit melius: ⁊ iustius sibi videt. vt. j. c. ti. aut. hodie. † Sz si sit compromissum de iure et de facto seu tāq̄ in arbitratorem: tūc quātum tps duret ptās arbitrādi. Bar. in. l. si quis arbitratu. ff. de ver. ob. dixit qō durat āno p l. fi. §. sed ⁊ si quis. ī. cōia de leg. Bal. ipsum reprehēdit in multis locis: dicens q̄ est alia ratio: q̄ talis potestas durat perpetuo. Sed in. c. j. de. c. cōradi. in vsibus feudorū. distinguit melius: qō aut fuit compromissum de lite vertente: vel que sperat moueri inter partes prout cōiter fit. ⁊ tunc talis arbitrator est ad instar arbitri: q̄ positus ad questionem decidēdā: ideo decidēdū est idem quod. §. dixi in arbitro sine tēpore assumpto. Aut fuit cōpromissum nō de lite: sed de contractu: puta vēdidisti p pretio declarādo p titium vel fecimus societatē p partibus per titium declarandis. vt in. l. si quis societatem. ff. pro socio. ⁊ tūc pōt sustineri dictum Bart. q̄ p lapsum anni finiatur potestas arbitrādi per illam. l. fi. §. sz ⁊ si quis. que loquit dicto casu quasi partes videantur renuntiasse arbitramento silendo nisi appareat de ipsorum diligentia ⁊ negligentia arbitratoris. † Quod autē. §. dixi posse causam delegari vt expediatur longiori tēpore q̄ sit tēpus instātie. ⁊ q̄ tunc tantū durabit instantia procedit in delegatione facta a p̄ncipe qui potest tempus instantie prorogare non in facta ab inferiore per id qō dixi ī. §. sin aūt in medio. in contrario. de. l. si iudex. ff. e. sed bene potest inferior a principe apponere min⁹ tps: tamen tūc finiet iurisdictio ⁊ nō instātia. Sed in cōpromisso pōt apponi etiā maius tēpus: ⁊ tū durabit instātia ꝑ Spe. in loco preallegato: q̄ illud totū dependet ex voluntate compromittentium. vt. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbitris.

2 Iudices ordinarij hodie iurant in ingressu officij ⁊ vlterius ab eo nō exigitur iuramētum in singulis causis ⁊ iurāt seruare leges et statuta intellige de honestis.
Aduocati q̄ possint astringi ad iurandum de calumnia.
3 Ambulandū est per viam veterem nisi via noua esset melior et securior.
Calculum quid importet.
4 Litis contestatio qualiter fiat.
5 Aduocatus si dicat corā iudice derelinquēdo causam qō hoc facit: q̄ cognoscit q̄ clientulus suus nō fouet iustitiam quod preiudicium ei faciat.

1 **Et non nouam.** †Iudices ⁊ aduocati debent iurare in singulis causis solenniter forma hic contenta. ⁊ aduocatus in qua cūq̄ parte litis reperiat clientulū nō fouere iustitiā oz causam derelinquere: cuius loco clientul⁹ aliū surrogare nō pōt. h. d. tota. l. q̄ est moralis ⁊ vtilis pro salute iudicū ⁊ aduocatorū si cā seruaret: sed male seruant maxime aduocati: q̄ quātūcunq̄ videant clientulū nō fouere
2 iustitiam: nihilominus persequāt ne perdāt lucrū. † Hodie iudices ordinarij iurant ī ingressu officij ⁊ vlterius ab eo nō exigitur iuramētum in singulis causis ⁊ iurant seruare leges et statuta quod intelligitur de honestis. vt ī. c. fi. de iureiuran. lib. vj. Aduocati nō iurant de calumnia in principio cause[a] q̄ possunt pretendere ignorantiam: sed publicatis attestationibus consueuerunt astringi ad iurandum. et ita vidi seruari in ista ciuitate: ⁊ etiam alijs locis quando pars vna confidit fouere iustitiam: q̄ facit astringi aduocatum alterius partis vt iuret de calūnia: qō si in eorum conscientiam cōprehēdunt partē suam nō fouere iustitiā debeant causam derelinquere: ⁊ ita credo q̄ hoc sit statutū: tū multi absorbēt sibi iuramētum informātes eorū cōsciētias ad cor⁹ modum: sed deus est desup qui nouit abscondita cordis. ¶ †No. in prin. qō ambulandum est per viam veterē: qō est verū: nisi via noua esset melior ⁊ securior

a ¶ In principio cause. Adde glo. ī. l. j. C. de iura. calū. Ly. in. l. ij. c. ti. §

BIU Cujas

ꝛ securior. vt. ī. de iure do. l. vlti. §. ſꝫ ſi quis ſecūdū Ly. adde. ī. de iure deli. l. fi. §. ſed qꝛ quidā. ¶ Itē nota iſtud verbum calculum qō exponitur. i. ſententiā diffinitiuam. vt. ī. ſubſcik ibi diffinitiue ſententie recitationē ꝛc. Aliter ſumitur in ti. de erꝛore calculi. ſcilicet pꝛo computo[a] rationis. ¶ Itē nota ibi ſciturꝰ q nō magis alīj ꝛc. Nam id qō hic dicitur deberet terrere oēs iudices male iudicādo. vt dicit Albꝛi. qui ante oculos gerunt iudices cernentes. vt ītquit Boe. ī fin. ſui operis. ¶ In §. patroni. poſt prin. † Nota quia ſemper allegatur qō lit. conteſt. fit per narrationem factam ab accuſatoꝛe. ſupple cum petitione vel concluſione: quia nō ſufficeret narratio facti niſi ſequeretur petitio ꝛ cōtradictio alterius partis. i. narratio. Cōſueuit ergo dicere nego narrata ꝓut narrantur ꝛ petita ꝓut petuntur ſibi debere. videtur ergo q ſi reus cōfiteatur non videatur fieri lit. conteſta. Contrarium dic poſtq̄ libellus p̄ceſſit niſi dicat expreſſe quod non animo litem conteſtandi: ſed potiuſ declinandi iudicium per. l. ij. §. de iura. calum. poſt p̄n. vbi patet quod poteſt fieri etiam per confeſſionem. ¶ † Item nota in ver. hoc ſubſtituto. magnum p̄eiudicium quod p̄ōt facere aduocatus parti ſue videlicet derelinquēdo cauſam et dicendo coꝛam iudice q hoc facit: quia cognoſcit q cliētulus ſuus non fouet iuſtitiam. Nam ex tunc cliētulus nō poteſt capere alium aduocatum et aduerſarius poteſt a iudice petere quod inhibeat aduocatis ne aſſumāt talem cauſam. Certe credo q in hoc iudex debeat habere magnam diligentiam et adnertentiam in qualitate et conditione aduocati ſi ſit talis cui merito ſit credendum ꝛ etiā exploꝛare de cauſa ꝛ non credere ſimplici aſſertioni: quia poſſet hoc facere fraudulenter ꝛ malitioſe: nunq̄ tamē vidi hoc fieri: ꝛ adde qō no. Lyn. in. l. ij. de iura. calū. qui dicit q etiam cum aduocato alleganti in cauſa debent iurare de calumnia quoniam etiā in legib⁹ allegādis poſſunt vti malitia ꝛ calumnia ſi leges ad ꝓpoſitum non facientes allegant ſcienter vt iudicem inducāt ad eoꝛum libitū. Et quia etiam multa que ſunt in facto conſueuerunt dicere ꝛ poſſunt dicere calumnioſe.

2 ☞ Judex ſi credat bene iudicare et tū male iudicat ductꝰ erꝛore iuris an in foꝛo conſcientie tenea tur parti quā leſit.

3 Medicus imperitus non excuſatur ꝓpter ignoꝛantiam.

Odie. Iſta aut. videtur facere differentiam inter iuramētum delegati ꝛ iuramētū oꝛdinarij. i. defenſoꝛis ciuitatis: vel aliter ꝛ melius ſecundum Albꝛi. primum dictū huiꝰ aut. debet intelligi in his que non ſunt terminata a iure ſed ꝓmittūtur arbitrio iudicis. Secūdum dictum in his que terminata

1 ſunt. † Item dicit Bal. ſcōm Inno. q maioꝛes magiſtratꝰ vt ſunt iudices perpetui vt cp̄i ꝛ comites poſſunt leges trāſgredi cum eis expediens viſum fuerit ex aliqua cauſa per ea que not. Innoc. in. c. j. de conſti. Sed inferioꝛes magiſtratꝰ temporales iurātes ſeruare. ll. ꝛ ſtatuta non poſſunt ab eis recedere ꝛ ideo ſi per ſtatutū imponeretur alia pena q̄ imponatur a iure cōmuni nō poſſent omittere penam ſtatuti ꝛ imponere penā iuris cōis: ſz ius cōe per ſtatutum nō ſit ſublatum. vt in. l. quoties. de act. ꝛ obli. quod no. in. l. qui ſepulchꝛa. ī. de ſepul. vio. vt not. idem Bal. in. l. ꝛ ſi ſeueriꝰ. ſ. de infa. ꝛ tangitur p

2 Bart. in. l. j. ff. vi bono. rap. † Item pone q iudex credit bene iudicare: ꝛ tamē male iudicat ductus erꝛore iuris: an in foꝛo conſcientie teneatur parti quam leſit dixit hic Pet. ꝛ Ly. qō ſi ex neceſſitate aſſumpſit ſibi officium iudicandi: vel ex volūtate etiam de cōſenſu partium non tenetur niſi de dolo. vt. l. j. ff. ſimen. fal. mo. dix. quod no. pro arbitrꝭ ꝛ arbitratoꝛib⁹ qui aſſumuntur de voluntate partium: vt non faciant litez ſuam ſi male iudicant: niſi cum dolo hoc faciant. Et ita debet intelligi. l. ſi quis in conſcribendo. ſ. de pac. in fi. ſi voluntarie ꝛ nō de voluntate partium tenētur nec excuſantur per ignoꝛantiā iuris aſſerere ſe eſſe peritos. iuxta not. in. l. ij. quod quiſq̄ iuris. Et per hoc reſpondetur ad id quod dicitur iuris ignoꝛā-

3 tia nō nocet in dānis vitandis. † quod eſt verum niſi quis aſſerat ſe peritum vt in acceptante officiū medicandi: nam medicus imperitus non excuſaretur ꝓpter ignoꝛantiam.

2 ☞ Contumax ſi compareat incontinenti poſt contumaciam an tunc purgatur contumacia.

3 Reus qui nō comparuit in termino et poſtea comparet ꝛ pꝛoducit ſuas exceptiones et capitula quod non ſint admittēda niſi refuſis expenſis ſi pars altera hoc petiſt ꝛ quid ſi non petiſt et fuerunt admiſſa.

4 Cōtumax ſi fuit auditus nō refuſis expēſis nec poſtea fuerūt petite lite pēdēte an ea finita per ſniam iudicis poſſint peti.

5 Contumax quādo etiā teneatur ad alia dāna vltra expēſas.

6 Quid de expenſis vel damnis quas altera pars feciſſet vel recepiſſet etiam ſi aduerſarius non fuiſſet contumax.

7 Statutum quod ſi reus ſit contumax in veniēdo ad litem cōteſtandam habeatur pꝛo conteſtata ꝛ pꝛocedatur ad vlteꝛioꝛa et ita fuit pꝛoceſſum nō recuperabit actoꝛ expenſas citatiōis. illo poſtea comparente.
Quid ſi non fuit pꝛoceſſum ſuper eo ad quod fuit citatus.
Quid ſi citatus fuit impeditus ſine ſui culpa.

8 Citatus ter ſi in pꝛima ꝛ ſecunda citatione nō cōparuit in tertia ſic an teneatur refundere expēſas factas in pꝛia ꝛ ſecunda.

9 Judex qui admittit non admittēdum facit litem ſuam ꝛ idē in executoꝛe qui non diligenter exequitur.
Plus punitur iudex ſi non facit quod facere debet q̄ſi ferat iniuſtam ſententiam.

10 Succumbens in aliqua exceptione dilatoꝛia vel aliquo articulo incidenti nō debet condemnari vincenti.

11 Actoꝛ cum teneatur ſequi foꝛum rei ſi obtineat ſententiā an victus debeat condemnari in expenſis factis per actoꝛem in hoſpitio in loco vbi reus ſoꝛtiebatur foꝛum.

12 Qui non comparet in termino citationis pꝛeſumptiōe iuris videatur mala conſciētia abeſſe: et quod pꝛeſumatur potius vera contumacia q̄ ficta.
An refectio expenſarū de qua in iſta lege habeat locū in ficto contumace.

13 Judex pedaneus ſeu delegatꝰ ab oꝛdinario an poſſit citare p nuntium et quid in arbitro.

1 SAncimus. ¶ † Contumax non audiāt volens poſtea cōparere niſi refectis expenſis per alteram partem ꝓpter eius contumaciam quas non feciſſet ſi cōtumax nō fuiſſet. hoc dicit ī effectu. Et pꝛimo ſtatuit vſq̄ ibi ſciturꝭ. Scōo

2 punit vſq̄ ibi q etiam. Tertio ſtatutū ampliat. ¶ † Et nota quod iſta lex videtur limitāda niſi cōtumax incōtinenti poſt cōtumaciam comparuerit: quia tūc purgatur contumacia ſicut purgaī moꝛa: vt. l. ſi ita quis. §. ſeia. ff. de verbo. obliga. ita videtur ſentire gloſ. j. que eſt in. l. poſt tres. ff. ſi quis cau. et ſic iſta lex limitatur ſcōm illā ſcōm Jaco. but. ibidem. Sed Bal. contra qui nō dicīt cōparere niſi legitime cōpareat ſed nō vi-

3 detur legitime comparere nō refuſis expenſis: vt hic. ¶ † In ter. ibi perſona citata: ꝛ ſic loquitur ī reo qui non cōparuit in termino ꝛ poſtea comparet: ꝛ pducit ſuas exceptiones ꝛ capitula: nam non ſunt admittēda niſi refuſis expenſis ſi pars altera hoc petit: ſed pone quod nō petiī. ꝛ fuerūt admiſſa. Reſpondeo ꝓpter hoc nō p̄iudicatur alteri parti quominꝰ poſſit imploꝛare officium iudicis mercenariū quouſq̄ durat lis. vt ille cōdemnetur in expenſis et dānis receptis ꝓpter eiꝰ contumaciam: ſed ſi hoc non fecit ante ſniam poteſt petere quod in ſentētia diffinitiua cōdemnetur: vt eleganter not. Inno. in c. ſepe. extra de appel. Intelligo etiā ſi feratur ſentētia p illo q fuit contumax: qꝛ nō per hoc euitat expenſas ꝯtumacie: vt in l. pꝛoperandum. §. finautem ex geſtis. pōt etiā habere locū in actoꝛe qui non comparuit in termino in quo reum citari fecit ꝛ reus bene comparuit et eius contumaciam accuſauit: alias cōtumacia non noceret. Et idem etiam intellige in caſu pꝛecedenti vt in. l. pꝛoperādum. §. ꝛ ſi quidē. nam ſi vult poſtea cōparere ꝛ litem pꝛoſequi non auditur niſi refuſis expēſis. ꝛ hodie per. c. j. de dolo ꝛ cōtu. lib. vj. debet etiā cauere de pꝛoſequēdo litem: qō dic vt ibi. † Sed pone quod cōtumax fuit auditꝰ non refuſis expenſis: nec poſtea fuerunt petite lite pendente an ea finita per ſentētiā iudicis poſſint peti: videī qō nō. ar. ī l. iiij. ī. depoſiti. In contrarium quia nō ſolū cōpetit exceptio vt hic: ꝛ iudicis officium mercenarium. vt. ſ. dixi: ſz etiā actio in factum ex edicto. ff. ſi quis ius di. nō obtempe. ꝛ. l. nō ignoꝛat. ī. de fruc. ꝛ lit. expen. Bal. videtur tenere pꝛimā partē qua ſi talis actio ſurrogetur loco officij iudicis et ſic non duret vltra q̄ illud eſſet duraturū maxime ne lis ex alia lite oꝛiaī. vt l. terminato. ī. de fruc. ꝛ lit. expen. ¶ In text. ibi niſi pꝛius omnia damna: nota qꝛ non ſolum expenſas ſz damna que altera pars recepit in bonis ſuis vel etiā in operis perditis ꝓpter cōtumaciā debet reſtituere non ſic cū ſit cōdemnatio ratione victoꝛie non ratione contumacie: quia nō veniunt niſi expēſe que conſueuerunt fieri ī lite: vt in aduocatis et notarijs: ꝛ pꝛocuratoꝛibus. vt in. l. pꝛoperandum. §. finautem alterutra. Et idem in actione que oꝛitur ex titulo de alie. iudicij. vt veniant non ſolum expenſe: ſed etiam cetera damna: vt in. l. j. ꝛ ibi no. per glo. ꝛ Barto. ꝛ ibi omnino vide. ff. de aliena. iudi. Et idē quādo quis cōdemnatur ꝓpter retardationē pꝛoceſſus ma-

5 litioſe factam vt in. l. non ignoꝛat. ff. de fruc. ꝛ lit. expē. ¶ † In ter. ibi ex huiuſmodi vitio. Nota iſtud verbum: nam expēſas vel damna quas quis feciſſet vel recepiſſet etiam ſi aduerſarius non fuiſſet contumax non recuperat per hanc. l. Unde etiam dicit Lyn. q ſi non obſtante cōtumacia fuit pꝛoceſſum

a ¶ Scilicet p cōputo. Adde. l. j. C. de erꝛore calculi.

BIU Cujas

7 ad vlteriora:perinde est ac si comparuisset† puta dicit statutū
quod si reus sit cōtumax in veniendo ad litem contestandam
habeatur pro cōtestata:⁊ ꝓcedatur ad vlteriora:⁊ ita fuit pro
cessum.Certe non recuperabit actor expensas cita.illo postea
cōparēte:q2 sua ꝯtumacia nō impediuit processum sed si non
fuit processum sup eo ad qđ fuit citatus:puta ad missionē in
possessionē ex p̄mo decreto bene recuperabit expensas si post
ea cōparēs vult recuperare tenutā:q2 non debet audiri nisi re
fusis expensis et p̄stita cautione de iudicio sisti.vt in auẗ.ei.ʒ.
de bo.auto.iudi.pos.Sed qd si citatus fuit impedit⁹ sine sui
culpa.dicit Bar.in.l.si post tres.si quis cau.in.ij.col.nō habe
re locum hanc.l.quia nō videtur fuisse contumax.vt etiā ꝓba
tur in.l.ij.§.si quis in iudicio.ff.eo.sicut eñ non tenetur ad pe
nam quā promisit si nō sistit saltem ope exceptiōis:ita nec ad
8 istas expēsas.†Sed pone fuit citat⁹ ter in prima ⁊ secunda ci
ta.nō comparuit.in tertia sic.an teneatur refundere expensas
factas in prima ⁊ secūda.Quidā dicunt ꝙ nō:q2 nō dicitur cō
tumax nisi in tertia citatione.nā sciebat se debere ter citari.vn
de potuit vti benefitio legis ⁊ comparere in vltima maxime
si omnes cumulantur in vno citatorio.puta ꝙ cōpareat infra
xxx.dies.quorū.x.pro prima.x.pro secūda.⁊.x.pro tertia ⁊ per
emptoria assignant̃.Spec.tenet ꝯtrium in ti.de expensis.idem
Bar.hic ⁊ in auẗ.q semel.post p̄n.ʒ.quomodo ⁊ qñ iudex.di
cit ibi esse casum.quia etiā in prima citatione cōmittitur con
tumacia ⁊ alie cēsentur facte ad malitiā cōuincēdam ⁊ ex su
9 perabūdantia.vt in auẗ.iubemus.š.co.C†In text.ibi resti
tutis iudi.nota ꝙ iudex qui admittit non admittēdū facit li
tem suam.Item executor qui non diligenter exequitur simili
ter facit scđm Bal.Itē scđʒ Ange.Nota ꝙ plus punit̃ iudex
si nō facit qđ facere debet ꝙ̄ si ferat iniustā sententiā.Nā p̄mo
casu tenet̃ integraliter parti lese vt hic:sed scđo casu solū cōdē
natur quatenus iudicāti in syndicatu equū esse videbit̃.vt in
l.fi.de var.⁊ extraor.cogni.⁊ in.l.si filius.ff.eo.or sufficiāt ista.
10 CIn glo.ibi illa post tātum loquitur.dic ista glo.in hoc ver
bo ⁊ i eo qđ sequit̃ dū dicit ꝙ illa respicit finē cause inuit scđʒ
Bar.ꝙ si aliquis ex litigatorib⁹ succūbat in aliqua exceptio
ne dilatoria vel aliquo articulo incidenti.de q̊ fuit disputatū
ꝙ victus nō debeat cōdemnari vincēti in expēsis vigore illi⁹
§.sin autē alterutra.q2 nō dicit̃ victor vl' vict⁹:nisi cū vincit vl'
vincit̃ p diffinitiuā.Silr nō veniat condemnādus virtute hu
ius.l.que loquit̃ in expēsis factis rōne cōtumacie.Sed hic nō
fuit contumax.Barto.fatetur se dicere ꝙ dʒ condēnari rōne
retardati ꝓcessus per.l.nō ignorat.de fruc.⁊ lit.expē.⁊ ita in
tellige sane ea q̄ dixi.i.§.sin autē alterutra.allegato p Bar.in
11 d.l.nō ignorat.C†In fi.glo.ibi illa de lite ⁊ expēsis tm̄ litis:
dic videtur ergo p istā gl.⁊ p aliā similē que est in .l.j.ff.de ali.
iudi.ꝙ si actor qui tenetur sequi forum rei:vt in.l.ij.ʒ.de iuris.
om.iu.vadat ad locū vbi re⁹ sortitur domiciliū ad litigandū
secū ⁊ stat in hospitio:⁊ finaliter obtinet sentētiā ꝯtra reū pre
sentē ⁊ se defendentē ꝙ reus non sit condēnandus in expensis
quas fecit in hospitio:q2 ille non sunt expense litis:licet sint
ꝓpter litē:sed sunt extrinsece:venit ergo condēnādus in expē
sis ꝓcuratoꝝ aduocati ⁊ notarij:sed iniquū esset ꝙ illas expē
sas nō recuperaret quas nō fecisset si reus soluisset vñ pōt di
ci ꝙ fiat cōdemnatio virtute illius.l.non ignorat.vel illius si
quis ius dicenti non obtempe.vel q2 damnificatus est culpa
illius ergo ⁊c.vt in.l.iij.in fi.ff.de cōdi.ob cau.cetera vide hic
per Cy.qui format ꝙ̄plures qōnes.⁊p Bal.qui subtilius lo
quitur ⁊ melius intelligit ꝙ̄ Cy.Or sufficiat non debet plus
12 scribi hic.C†Vltimo no.in fin.dū dicit mala cōscientia ꝙ ille
qui nō comparet in termino citatiōis presumptione iuris vi
detur mala consciētia abesse:⁊ sic in dubio p̄sumit̃ potius ve
ra ꝯtumacia ꝙ̄ ficta:qđ tene mēti.quidā vero dicūt.l.istā de re
fectione expensarū nō habere locū in ficto ꝯtumace:sed in ve
ro p istū tex.sed cōiter seruat̃ ꝯtrium scđm doct.⁊ text.intellige
13 vt dixi.C†No.etiā scđʒ Azo.dū dicit libet nō citari.ꝙ iudex
a pedaneus seu delegat⁹[a] ab ordinario nō potest citari per nū
tium sed debet partē presentē monere ⁊ hoc vult dicere sed re
quisisti que ammonitio vel requisitio fortius artat vt.ʒ.quo
modo et quādo iudex.l.ij.Et referunt doct.ꝙ cū quedā causa
esset cōmissa domino Azoni ⁊ dño Ottoni cōtra quādā mu
lierem.dñs Azo dicebat ꝙ nō poterat citari per nūtiū.vt per
sonaliter accederet ad illā mulierē.Sed dñs Otto tenebat cō
trariū ⁊ ita etiā gl.q2 arbiter pōt citari per nuntiū.vt.l.sed in
terpellatū.ff.de arb.delegat⁹ qui habet iurisdictionē sed arbi
ter notionem tantum.vt nota.in.l.ait pretor.ff.de re iudi.

1 **Post iusiurandum.** C†Ista ta
ratio expen
sarum dʒ fieri anteꝙ̄ iuretur quia si fieret post pos
set detegi periuriū si prius iurauerit se expendisse
duo milia:⁊ postea fieret taxatio đ.cc.⁊ dicit Inn.i.c.sepe.de
appel.quod ista taxatio fit etiam in expensis factis iure actio
nis.⁊ vide quod idem no.in.c.fina.extra quod me.cau.Itē di
cit Bal.quod nunꝙ̄ fit nisi in illis i quibus statur iuramēto.
Sed si probarentur expense per testes nō fieret ista taxatio:ni
si essent excessiue vel non legitime facte.

2 ☞Recusatio iudicis ex causa suspitionis debet fieri ante litem ceptam postea nō nisi ex noua causa vel de nouo ad notitiam perueniente.
Periculosum est sub suspecto iudice litigare.
3 Appellatio ab interlocutoria et recusatio iudicis quomodo equiparentur.
4 Iudex si post recusationem propositā procedat in causa spreta recusatione an valeat processus.
5 Arbitri qui eligūtur de necessitate imposita a lege censentur potius iudices ꝙ̄ arbitri ⁊ sic quod ab eorum sententijs possit appellari.
Ex sententia arbitri sponte electi an committat̃ stipulatio de euictione.
6 Iudex ordinarius an possit recusari.
7 Causa suspicionis an sit alleganda in libello recusatorio.
8 Que sint cause ⁊ an arbitri qui eligūtur ex forma huius.l.habeant ipsi cognoscere de negocio principali et sic an succedāt loco iudicis recusati.
9 Si in rescripto delegationis remoueatur causa appellatiōis an videatur etiam remota recusatio.
Ille ad cuius instantiā fuit delegatus non potest recusare:⁊ an poterit appellare ab eius sententia.
10 Illud qđ fecit ille cui dedi potestatē faciēdi censet̃ a me factū.

1 **Apertissimi.** C†Iudices delega.pos
sunt ex causa suspicionis
recusari ante litē cōtestatā.⁊ partes cogūtur ad eli
gēdū arbitros q vice delegati fungent̃.h.d. Bar.
Et de eadē materia tractat̃.l.fi.sed differt ab ista q2 loquit̃ qñ
iudex delegatus est in loco vbi sunt partes:quo casu libellus
recusatorius datur sibi.et ipse requirit iudicem ordinariū vt
cogat partes ad eligendum arbitros lex illa loquitur qñ non
est in illo loco:⁊ tūc libellus datur iudici ordinario vel i eius
defectū si nō est datū administrātibus rēpublicā qui vocant̃
duumuiri:⁊ cōiter vocātur in vulgari p̄ores vel anciani:ʒ in
ista ciuitate essent illi qui deputati sūt ad vtilia ciuitatis. Et
dicit Bar.ꝙ iste nō sunt delectabiles:q2 nō sunt in vsu his tē
poribus in foro seculari.Et canoniste pleni⁹ habēt ꝙ̄ legiste:
qđ dic vt in.c.suspicionis.de offi.dele.⁊.c.secundo requiris.de
2 appel.Casus ergo est iste ⁊c.C†No.p̄mo ꝙ recusatio [b] debet
b fieri ante litem ceptā postea fieri nō potest supple nisi ex noua
causa:vel de nouo ad notitiam perueniente.arg.in.l.de etate.
§.ex causa.ff.de interrog.act.et quod habetur in.l.ij.de cōsor.
eiusdem litis.in alia exceptione dilatoria post litē cōtesta.su
perueniente.Item nec ante litē ceptā semp fieri pōt vt si esset
elapsus terminus datus ad proponēdas exceptiones dilato
rias.vt in.c.pastoralis.de excep.vel alio modo cōsensisset i iu
dicem:puta proponendo super eis pronuntiari.vt in.l.ʒ et si
susceperit.in prin.ff.eo.titu.de iudi.Et sic illa que cōcernit iu
risdictionē iudicis debet ante oēs alias ꝓponi.vt.ʒ.de excep.
l.fi.qđ plene examina per Bart.in.l.quidam consulebat.ff.de
in.C Itēʒ nota ad id quod allegatur qđ periculosum est sub
suspecto iudice litigare.sicut in auẗ.de trien.⁊ semis.§.hec oīa.
3 C†Item nota in ver.cū post.ꝙ appellatio ab interlocutoria
⁊ recusatio iudicis equiparātur:⁊ sicut nō pōt ab interlocuto
ria appellare post lit.contesta.ita nec recusatio proponitur q2
per vtrāqʒ suspēditur iurisdictio iudicis.vt no.in Spe.de re
cusatio.§.effectus.in prin.⁊ in.c.legitima.de appella.li.vj.in
4 nouella.C†Et hoc facit ad.q.qua querit̃ si iudex post recusa
tionem propositā procedat in causa spreta recusatione:an va
leat processus.Inno.dicit ꝙ non meminit se legisse ꝙ non va
leat in.c.cū specialis.de appel.Idem videt̃ tenere Spe.in ti.
de regu.dicit ꝙ ē necesse appellare al's ꝓcessus valebit.Bar.
in.l.q2 poterat.ff.ad trebel.dicit ꝙ meminit se legisse ꝙ ꝓces
sus est nullus:quia ꝓposita recusatione statim iudex desinit
esse iudex.vt in.l.ij.si quacunqʒ predi.potestate.Contra istud
dictum facit ista equiparatio de qua hic:naʒ processus factus
per iudicem a quo post appellationem interpositā ab interlo
cutoria valet:nisi per iudicē appellatiōis fuerit sibi inhibitū
vel nisi ipse detulerit appellationi:quia tūc desinit esse iudex:
vt plene habetur in.c.nō solum.de appel.lib.vj.nec reuocatur
per viam attētati.sed demum si pronūtiabitur bene fuisse ap
pellatum.Idem ergo videtur in facto post recusationē vt va
leat nisi postea appareat causa recusa.vera:⁊ tūc reuocabitur.
Breuiter mihi videtur quod istud dubium decidatur per.c.
iudex

a C Seu delegat⁹. adde do.maria. soci.in rub.de libel.obl.ar.iiij.in iiij.illatione.Et ibi ideʒ tenet in arbitris ⁊ arbitratorib⁹ quādo sunt iuris.scʒ electi ex necessitate inducta p statutum per no.in.l.arbitro.et i.l.ab arbitro.ff.qui satis.cog.in.l.fin.a quib⁹ app.nō licet.in.c.cū spāli.de arbit.⁊ i.c.ab arbitris.de offi.dele.li.vj.Et idē dicit in arbitris compromissarijs per.l.si interpellatur.§.j.ff.de iudi.q2 sūt redacta ad istar iudiciorū.l.j.ff.de arbi.⁊ addō qđ etiā arbitri nō possunt citare testes sed debēt citari p iudicē vt coram arbitro cōpareant.ita bal.i.d.l.sed si interpellat̃.§.j.de iud.⁊ refert ⁊ sequitur prefat⁹ d.Maria.in loco.š.allega.Cur.

b C Recusatio.adde an iudex ordinarius vl' delegatus possit recusari ⁊ ex qua causa vide Bald.in.l.nemo.C.de iurisdictio.om.iudi.

BIU Cujas

iuder.de offi.deleg.li.vj.vbi ponuntur tres casus cum queritur an iuder recusatus possit cām alteri subdelegare si erat delegatus principis. ¶Iam aut libellus recusatorius non erat adhuc dat⁹ tamen viua voce dixit pars q̄ habebat ipm suspectum ⁊ fuit protestata q̄ ad ulteriora non procederet: tunc iurisdictio nec est sublata nec est suspensa. ideo etiā ptibus inuitis pōt subdelegare. Aut erat ꝓpositus libellus recusatorius non tamen super illo erat pronuntiatū per arbitros. ⁊ tūc iurisdictio nō est extincta sed suspensa quantum ad hoc sine voluntate part'um subdelegare nō possit. sed cum eorū cōsensu sic: ⁊ tunc non est suspensa. Aut erat pronuntiatuz q̄ causa recusationis erat legitima: ⁊ tūc iurisdictio eius est extincta nō suspensa. ideo etiā de volūtate partiū subdelegare non pōt et dicti tres casus ponuntur in.d.c. Idem videt dicendū in alio processu cause per omnia. nā subdelegare est vti iurisdictone vt.l. ⁊ quia. de iurisd.om.iudi. Sicut ergo in princi. cause pōt vti iurisdictiōe subdelegando et partibus inuitis. ita etiā in causa procedendo. Eodem modo in secūdo casu pōt de cōsensu partium non aliter. ¶In tertio de consensu etiam poterit quia post est extincta iurisdictio consensu priuatorum nō potest resuscitari. vt in.l.priuatorū. de iurisdi.om.iud. ¶Item
5 a no. circa fi. illud ad qō allegatur q̄ arbitri qui eligūtur[a] de necessitate imposita a lege censent potius iudices q̄ arbitri: q̄ succedunt loco iudicis. ideo ab eorum sententia potest appellari. vt.j.co.l.fi. in fi. nō sic in illis qui eliguntur ex mera volū tate compromittentis: vt in.l.j.s. de arbi. Item ex hoc sequit q̄ ex sententia arbitri sponte electi non committatur stipulatio de euictione si emptor compromisit cū eo qui mouit litem super re empta. vt.l.si dictum. ℈. si compromisero. ff. de euic. be ne tamē committet ex sentētia arbitri electi ex necessitate statuti: si dicat q̄ cause iter cōsanguineos debeant compromitti ⁊ emptor erat consanguineus illiusq litem monit. facit. c. ar-
6 bitris de lega. lib. vj. ¶Prima glo. magna disputat: an iu-
b der ordinarius[b] possit recusari: ⁊ tenet q̄ nō ſz duntaxat delegatus. ſz de iure cano. expeditum est q̄ potest vt in.c. cum speciali. de ap. ⁊ in.c. si quis contra clericū. de foro compe. Itē ēt de iure ciuili potest recusari ī certis casibus. primo qñ erat inimicus magna inimicitia. vt in.l.j.j. si quacunq; predi. potesta te. ⁊ l. si liberaliter. de libe. cau. per quas dicit Bar. in.l.q̄ poterat. ff. ad trebel. qō si potestas vel alius iuder ordinarius est tuus inimicus potest eius iurisdictionē declinare ꝓtestando qō ꝙtra te nō procedat quo casu tu tū tota domo tua es exemptus ab eius iurisdictiōe: ⁊ postea nō valebit qō facit ꝙtra te: ⁊ est speciale hoc casu. Idem in casu. l. fi. s. de assessori. Itez in casu aut. habita. ne fili⁹ pro patre. Itē in casu. l. si pretor. de iurisd.om.iu. vel dic quod nō recusatur vt eligantur arbitri ꝓut hic dicit: ſz nō cognoscat p se: ſz vt cām deleget alteri nō suspecto. vt in.d.l.pretor. nec tunc erit locus illi distinctiōi illius. c. iuder. Item ⁊ in casu. l. qui iurisdictioni. e. ti. de iurisd.om.iu.
7 scōm Bal. in.d.l.pretor. ¶Alia glo. magna disputat an causa suspicionis sit allegāda in libello recusatorio: ⁊ tenet q̄ nō de iure ciuili: sed sufficit q̄ cū iuramento asserat se habere illū suspectum ex: tali cā. de iure canonico requirit assertio ⁊ ꝓbatio coram arbitris qui eligūtur ex forma huius. †Que autem
8 c sunt cause[c] Specu. enumerat q̄plures in titu. de offi. deleg. ℈. post. q̄ scōm hoc si de iure ciuili nō requiritur expressio cause arbitri qui eligūtur ex forma huius. l. habēt cognoscere de negocio principali: q̄ succedūt loco recusati iudicis. ⁊ hoc est de mente istius. l. ¶Et dicit Spe. in titu. de recusa. q̄ si cognouerint causam non esse legitimam debent remittere ad eundē: si cut iuder appel. ab iterlocutoria. vt ī. l. intra vtile. ff. de mino. ne frustra iudicez recuset: quia si hoc cōtingat habebit iudicē maliuolum: nec ipsum exaudiet etiā in rebus iustis. Si autē cognouerit cām recusationis esse verā dicit q̄ de negocio principali nō debent se intromittere nec remittent causam ad illū iudicem: sed erit alius iuder impetrādus. hoc nō placet: imo ipsi arbitri habebunt tunc cognoscere de negocio principali sicut cū pnūtiatur appellatio ab interlocutoria fore iusta: q̄ deuoluit negociū principale ad iudicē appel. ⁊ ꝓbat per illā l. vt dixi q̄ si de iure ciuili non requirit expressio cause isti arbitri nō habebūt cognoscere nisi de negocio principali. per ius aūt canonicū ista potestas eis nō tollit: sed addit alia q̄ etiaz
9 cognoscant de causa suspitionis: ⁊ si non fuerit probata remittant al's de causa principali ⁊ cognoscant. ¶†Sed querit qd si in rescripto deleg. remoueatur causa appel. an videatur etiā remota recusatio dic vt in.l.fi.j. de sen. Item ille ad cui⁹ instātiam fuit delegatus nō pōt recusare: q̄ censetur in ipsum consensisse: ſz bene poterit appellari ab eius sentētia: q̄ ī ea nō cōsensit. vt.l. ex cōsensu. in prin. ff. de appel. sicut ille qui testē producit nō pōt reprobare personā: sed bene pōt reprobare dictū eius. vt.l. si quis testib⁹. j. de testi. Licet aūt de iure ciuili nō teneatur quis exprimere causam suspicionis quādo recusat iudicem bene tamē tenetur exprimere quādo petit debitorē suū capi tāq̄ suspectū ⁊ fugitiuū: q̄ oportet dicere causam ꝓpter quā suspicatur q̄ si illa fuisset tēpore debiti cōtracti nō posset eam allegare: sed sibi esset imputā dū q̄re cū eo contraxit scōm Bal. per.l. si creditores. de priui. credi. ⁊ ar. j. de spōsa. l. fi. ⁊ l.
10 q̄ bona. ℈. de illo. de dam. infec. ¶†Ultimo no. gl. fi. q̄ illud q̄ facit ille cui dedi potestatē faciēdi censetur a me factum vt in concordantijs allegatis in glos.

2 ¶Rectores terrarū possunt esse illiterati ⁊ habent penes se literatos per quos possunt proferre sententias.

1 **Certi iuris.** ¶Magistrat⁹ militares ⁊ homines illiterati possūt esse iudices ⁊ habere officium iudicandi. hoc dicit Et sic patet p istā. l. quod capitanei gētium armorum supra illos qui sunt sub sua cōducta habent iurisdictionem ordinariā: vt possint inter eos iudicare. de hoc. l. magi. de iurisd.om.iud. nam in causa criminali si delictum non esset militare vt furtū vel aliud qō a quolibet pōt cōmitti non per
2 tinet ad eū cognitio: ſz debet remittere ad potestatē. ¶†Not.
d quod rectores terraruz[d] possunt esse homines illiterati quia habent penes se literatos p quos possunt proferre sententias. ⁊ ipsi videntur eas protulisse si sunt presentes. arg. de verbo. oblig. si procuratori presentis. ⁊ in.c. fin. de re iudi. lib. vj. ⁊ vide quod no. Bal. secūdum Nico. mat. in.l. iubem⁹. j. de testa. ⁊ l. hac consultissima. ℈. at cum huius. qui testa. facere pos.

2 ¶Adiunctus ordinario an sit ordinarius vel delegatus.

3 Si aliquis iuder a seipso adiungit sibi alium ⁊ cum illo ꝓcedit an valeat ꝓcessus.

4 In iudicem ordinarium potest fieri compromissum de iure ⁊ d de facto tanq̄ in arbitratorē ſz tanq̄ ī arbitrū fieri non possit

5 Arbitramentum arbitratoris dicitur potius conuentio seu transactio q̄ sententia.

6 Non est quis trahendus extra locum sui domicilij.

1 **Si vero contigerit.** †Per istaz aut. prouidetur parti que habet iudicem ordinariuz suspectū et sic periculosum est sub eo litigare ⁊ ipsum recusare nō potest de iure ciuili. nam prouidetur vt eidē ordinario adiūgatur episcopus: istud hodie non est in vsu. ſz do. Huil. de cu. dicit quod loco epi eligetur ali⁹ probus homo. ¶Sed quero quid si cā delegat vni. ⁊ postea alius sibi adiungat propter suspicionem. de hoc dic vt in.c. coram. de offici. dele.. ⁊ eo. ti. cū plures. li. vj. in nouella: q̄ censetur ab ipso preside fuisse datus. †Quero an adiūctus ordinario sit ordinarius vel delega
2 tus dic q̄ est ordinarius si adiungat a lege vt hic. ſz si ab hoīe
3 est delegat⁹. vt no. p Bar in.l. duo iudices. ff. de re iu. ¶†Sed quid si aliquis iuder a seipso adiūgit sibi aliū: et cū illo procedit: an valeat ꝓcessus. Respōdeo si credit se sine illo nō posse procedere nō valet: ſz ꝓcedere posset: vt in.c. cū sup. de offic. de leg. al's secus per.l.j. ℈. idem pomponi⁹. q̄ fal. tu. au. ⁊ p regulā vtile per inutile nō vitiat. ¶Itē allegatur iste text. dū dicit p
4 amicabilē cōuentionē† q̄ in iudicē ordinariū pōt fieri cōpromissum de iure ⁊ de facto tanq̄ in arbitratorē. ſz tanq̄ in arbitrum fieri nō possit. vt.l. si in seruū. ℈. si iuder. ff. de arbi. q̄ fieret iniuria iurisdictiōi ordinarie cū arbiter habeat procedere eo modo quo iuder. Unde cū possit procedere vt iuder nō debet ꝓcedere vt arbiter: ſz arbitrator nō habet necesse procedere vt iuder: sed procedit de bono ⁊ equo: ⁊ pōt de iure vni⁹ auferre ⁊ dare alteri in parua tū q̄titate qō facere nō debet iuder: vt in.l. si de meis. ℈. fi. ff. de arbi. nō fit ergo iniura iurisdictioni ordinarie de tali compromisso. facit qō no. ī. l.j. ℈. ⁊ post operis. ff. de ope. no. nuntia. Allegatur etiā q̄ arbitramentū arbitratoris or potius cōuentio seu trāsactio q̄ dicatur sententia. nō tamen est ꝓprie trāsactio que dicitur fieri aliquo dato vel retēto. ideo pōt arbitrator in totū absoluere. vl in totū cōdēnare si sibi vr iustū absq̄ eo q̄ auferat aliqd vni pti ⁊ det alteri q̄ nō ect ꝓprie trāsactio vt. s. de trāsa. l. trāsactio. ⁊ ista no. per Bar. in.l. qō si ephesi. ℈.j. ff. de eo quod certo lo. ⁊ de his q
5 no. infa. l. quid ergo. ℈. si iussu. ¶†Ultimo no. in ver. ne puinciales. q̄ non est quis trahendus extra locū sui domicilij: ⁊ iō rescripta per que impetrātur iudices extra locū sui domicilij sunt odiosa ⁊ restrīgenda: qō dic vt in.c. statutū. de rescrip. li. vj. ⁊ ista est etiā ratio q̄ actor tenetur sequi forū rei: vt in.l. ñ. j. de iurisd.om.iu. ſz ergo quis sortiatur forū in plurib⁹ locis in vno rōne originis: ī alio rōne cōtractus: ī alio rōne domicilij in primis duob⁹ nō pōt queniri nisi ibi reperiatur nō tū tāq̄ viator: sed habens pergulā vel armariū: ſz non domiciliuz ne trahatur extra domicilium: sed in loco domicilij bene pōt cō-

a ¶Arbitri qui eligunt. adde. l. gſquis. C. de postulando.

b ¶An iuder ordinari⁹. adde Lar. Alerā. ī. c. cū speciali. de appella.

c ¶Que autē sint cause. Adde philippū ī. c. postremo de appel. vbi enūerat. xl. casus: ⁊ diffuse p Lard. Alerā. ibi numerat. lxvj. casus.

d ¶Rectores terraruz. Adō Saly. in.l. statutz. C. de sen. ex peri. re.

BIU Cujas

ueniri licet ibi nō sit presens: q̄ saltē est presens familia: ⁊ po
terit cōtra eum procedi facta citatiōe ad domum. ad quod vi
de quod no. Bal. in l. assumptio. §. si filius. ff. ad munici.
2 ☞ Illud dicit fieri illico quod fit ītra triduum: sed nō sem
per hoc est verum.
3 Quādo est discordia inter partes pertinet ad iudicem cōcor
dare.
4 A sentētia arbitrorum de quibus hic appellatur sicut a sen
tentia iudicis ⁊ non appelletur ad iudicem recusatum.
5 Quādo iudex appellationis cōfirmat sententiam debet eam
mittere executiōi nō primus iudex ⁊ quid si appellatio rema
neret deserta.

1 **Cum specialis.** ¶ Libellus recusa
torius dz offerri corā
recusato si est presens: alʒ coram iudice illius loci
vbi est ps qui iudex debebit ptes cogere ad arbi
tros eligēdos: quor sñia p primū delegatū executiōi manda
2 bit: sed si appellet dz ad primū delegātē appellari. ¶ Not.
a ibi illico eñ. j. triduū: q̄ illud dr fieri illico[a] q̄ō fit ītra triduū.
hoc nō est semp verū. nā pactū nō dicit fieri incōtinenti: iuxta
cōtractū vestitū nisi fiat anteq̄ partes habeāt cōtractum pro
absoluto ad hoc vt insit ⁊ actionē pducat. vt not. in l. iuregē.
§. quinimo. de pactis. sed q̄tuz ad purgationē more que fit si
fiat incōtinenti vel infra modicū tēpus diceret fieri incōtināti
vt ī. l. si post tres. si quis cau. Itē si spoliatus recuperaret pos
sessionē infra triduū diceretur recuperasse incōtināti ⁊ sic lici
te alʒ sec⁹. vt no. in l. iiʃ. §. eū q. de vi ⁊ vi ar. iūcta. l. eū qui pos
sessionem. eo. ti. Itē an arbitri cogātur. dic. vt no. ī. c. suspitio
3 nis. de offi. dele. ¶ Itē not. ibi electiōe videlicet ⁊c. q̄ q̄ñ est
discordia inter partes pertinet ad iudicē p̄cordare. ideo si nō
cōcordāt in formatione pūcti mittēdi ad cōsiliū sapiētis ipse
iudex dz formare pūctū ad b. j. de bo. anto. iudi. pos. ī. l. vendi
tione. §. fi. vt ibi no. ⁊ facit. l. in copulādis. j. de nup. Itē Bar.
in l. a divo pio. de re iudi. in prin. circa finē in v. executore ne
gocij prout exponit. i. iudice delegato recusato. dicit q̄ dele
gat⁹ a pncipe ēt ō iure ciuili pōt suā sentētiā mittere executio
ni ⁊ dicit esse casum hic. Nā si mittit sentētiā arbitror qui vi
ce ei⁹ fungunt vt hic patet. ergo ⁊ suam. de iure antē canonico
clar est q̄ infra ānū hoc facere pōt: vt in. c. querēti. de offi. de
leg. sed delegat⁹ ab inferiori a pncipe nō pōt sed dz eā mitte
4 re ad delegātē vt ibi. ¶ Itē not. q̄ a sñia istor arbitrorum
b appellat[b] sicut a sñia iudicis. Itē q̄ non appellat ad ipm iu
5 dicē recusatū sed ad ipm q̄ delegauit. ¶ Ultio not. ⁊ ad hoc
allegat q̄ q̄ñ iudex appellatiōis cōfirmat sñiam q̄ dz eā exe
cutiōi mādare nō primus iudex: q̄ prima sñia est trāsfusa in
scōam sed si appellatio esset deserta ⁊ sic p̄ma sñia remaneret
firma deberet executiōi mādari p iudicem primū. ita cōiter te
netur ⁊ pbat. ſ. de epis. audi. aut. si qs litigātiū. ⁊ ibi no. ⁊ in
l. tale pactū. §. qui puocauit. ff. de pact. ⁊ l. furti. §. j. ff. de infa.

¶ De sportulis ⁊ sumptibus in diuer. iudi. fiēdis. ⁊ de execu
toribus litium. Rubrica.

b ¶ Istor arbi
trorum appellat
adō Alb. ī. l. j. C.
de arbi. Bal. ī. l.
si seru⁹ pluriuz
ff. de leg. j. doc. ī
c. arbitriʃ. ō offi.
deleg. lib. vj.

¶ No. q̄ de prima ⁊ secūda parte hui⁹ rubrice nihil tāgit in
nigro: sed solū de vltima parte. ſ. executorib⁹. ⁊ sic rubrica est
generalior q̄ nigrum. q̄ñq̄ ecōuerso. ⁊ no. ſ. de relig. ⁊ sump.
fu. † Et ideo dicit gl. q̄ argumētū a rubrica[c] nō semper est bo
1 num licet gl. in. l. j. j. ne fideiussores do. den. ante fi. glo. magne
c videatur dicere cōtrariū. ita no. in aut. de ince. nup. in prin. in
glo. que incipit. hoc generale.
2 ☞ Punitus pecuniariter de vno delicto si non est sufficien
ter punit⁹ quia exigit penam corporalez iterato punitur per
alium iudicem.
3 Delegati a principe vel ad vniuersitatem causarum possunt
sibi assumere nūtios ⁊ executores quos volūt ⁊ ipos remoue
re ⁊ pecuniariter punire ⁊ quid in alīs delegatis.

1 **Si quis.** ¶ Executor qui fuit in
pn. cause dz esse in ea vsq̄
ī finē: nisi ex iusta causa fuerit remotus quod
facere potest quilibet iudex de executore quē
ipe eligit: ⁊ ipsum etiam punire pecuniariter.
Et si excessus mereatur corporalem punitio
nem etiam illam potest imponere si est de magnis iudicibus
habētibus imperium: sed si de paruis remittitur ad superio
rem. h. d. cum. l. seq. Primum dictum nō seruatur cum in cu
ria iudicis ordinarij sint plures nuntij si feci aduersarium se
mel citari per vnum possum postea facere citari per aliū: quic
quid hic dicatur. de hoc per Bar. in. l. cum sententia. j. de sen.
notarius tamen qui incipit scribere in vna causa debet pseue
rare vsq̄ in finem ⁊ nō alius debet surrogari nisi ex iusta cau
sa vt no. in aut. de here. ⁊ fal. §. si vero assunt. in glo. nper ver
bo inuētarium. et facit. l. in fraudem quoties. in verbo mam
commentariensis. ff. de iure fi. ⁊ vide omnino quod not. Bal.
2 post Guil. de cu. in l. repetita. in fi. de episc. ⁊ cle. ¶ Not. etiā
in ista. l. iudicibus. quod punitur pecuniariter de vno delicto
si non est sufficienter punitus quia exigit penam corporalem
iterato punitur per alium iudicem secundum Bal. ⁊ de hoc
3 habetur in. c. at si clerici. extra de iudi. † Et dicit Guil. quod
delegati a principe vel ad vniuersitatem causarū possunt sibi
assumerere nūtios et executores quos volunt ⁊ ipsos remoue
re ⁊ pecuniariter punire: sed alij delegati ab ordinario ⁊ non
ad vniuersitatem causarum nō debent eligere nec assumere ni
si de nūtijs deputatis in curia ordinarij. ⁊ si esset sibi dat⁹ spe
cialiter ab ipso ordinario delegante nō posset ipsum mutare
sine illius licentia: et per hoc sunt expedite omnes gloss.

¶ De pedaneis iudicibus. Rubrica.

2 ☞ Si partes scienter litigauerunt coram delegato a iudice
incompetente an valeat processus.
3 Quid si delegans erat competens ad cognoscenduz de causa
tamen non poterat delegari.
4 Causa appellationis an possit delegari.

1 **Procuratori.** ¶ Delegatio fa
cta a iudice incom
petēti nō valet: nec sentētia lata per dictū de
legatum. h. d. fic. j. tit. j. l. j. dic vt ibi: q̄ plura
requirūtur ad hoc vt valeat delegatio facta
2 ab ordinario. ¶ In gl. fi. queritur de duab⁹
questionibus. Prima si partes scienter litigauerunt coram
isto delegato an valeat processus: et tenet ista glos. quod non.
ista gloss. verum dicit si iste delegatus nullam habebat iuris
dictionem ordinariā: sed erat simplex priuatus. et ita probat
l. priuatarum. quam allegat: sed si habebat iurisdictionē ordi
nariam puta procurator cesaris deleganit inter duos pnatos
puta potestatem vel magistratum municipalem quod potest
fieri vt. l. ⁊ si pretor. ff. de iur. om. iudi. et tunc est distinguēdū.
Aut litigauerunt coram eo tanq̄ delegato: quod potest com
prehendi ex actis: et tunc idem. Aut tanq̄ ordinario: ⁊ tūc va
lent acta a sentētia posito quod illi nō essent de sua iurisdictio
ne ordinaria tanq̄ progata iurisdic. vt in. l. j. ff. de iudi. ⁊ j. de
iurisdi. om. iudi. l. j. ⁊ ita not. per Lyn. in. l. j. j. in tit. j. vbi est si
3 milis gloss. ¶ Item querit glos. quid si delegatus erat com
petens ad cognocendum de causa tamen erat talis causa que
non poterat delegari. iuxta nota. in. l. seq. si partes scienter liti
gant coram delegato: ⁊ non opponitur ista exceptio contra de
legationem an valeat iste processus: glos. tenet q̄ō nō quam te
ne menti: licet enim partes possunt facere iudicem competētē
ex prorogatione: qui prius non erat competens: et sic darent si
bi iurisdictionem: non possunt tamē facere quod cause que p
hibentur delegari a iure possint delegari: quia fauore publi
co emanauit phibitio cui non possunt renunciare: vt in. l. ius
4 publicum. ff. de pac. ¶ Item not. gloss. dum dicit de causa ap
pellationis quod illa causa nō potest delegari ⁊ ita quidaz in
telligunt aut. ad hec. ſ. de iudi. vbi allegaui istam glo. sed cō
muniter tenetur contrarium et de iure canonico clarum est vt
patet in. c. super questionē. extra de offi. deleg. ⁊ ad aut. respō
detur quod ibi alius est intellectus vt ibi dixi.
2 ☞ A delegato appellatur ad delegantem ⁊ quid si appella
tur a subdelegato.

1 **Placet vt iudicibus si.** ¶ Delegati de qua causa cognouerint iudicare
debent nec possunt ad delegantē appellare. h̄ dicit
text. ibi ad iudicium presidale. i. ad presidem qui eis delegaue
rat. Et not. q̄ō regulariter prohibita est relatio ad superiorez
ordinarium: sed ad principem aliquādo permittitur vt in ti.
2 j. de rela. in. l. j. in fi. ¶ Nota quod a delegato appellatur ad
delegātem. Quid si appellatur a subdelegato eo casu quo po
test subdelegari an appellabitur ad ipsuz delegatum delegan
tem. An autem ad primum delegātem. distinguitur inter de
legatū principis et delegatum ab ordinario. quod dic vt in. l.
j. ff. quis et a quo appelletur. in fin. per Bart. et tangitur. j. ti
j. in fin. secundum diuersas lecturas. Et emanauit ista. l. con
tra delegatos ab ordinario: qui postq̄ audiuerāt de causa nō
audebant dare sententiam: sed remittebant ad delegantem vt
daret quod procedit ex miserrimo animo. vt in. l. pperandum
§. sinautem vtraque. ⁊ h̄ prohibetur ne hoc fiat: quia de qua
re cognouit iudex pronuntiare debet. vt in lege de qua re. ff.
de iudicijs.

Placuit

BIU Cujas

Quacuit quo. ¶†Si iudices delegati causas terminare impediuntur debent alij surrogari loco ipsorũ.h.d.Et si hoc impedimentum erat longo tẽpore duraturũ secus si breui.vt in.l.si longius.ff.de iudi.in prin.ꝛ.l.si delegationibus.Superior ergo lex loquitur quãdo poterat expedire ꝛ nolebat:ꝛ tunc alius loco eius nõ surrogatur hic quãdo non poterat.Et Guil.de cu.allegat istã.l.in.l.ꝛ quia.de iurisdom.iu.ad limitatiõem.l.iudicium soluit.ff.de iudi.vbi habetur ꝙ si superior iudex vel delegans potest inhibere inferiori vel delegato ne in causa ꝓcedat et delegationẽ vel iurisdictionem reuocare:ꝛ tũc soluitur iudicium:dicit ipse ꝙ hoc põt facere qñ aufert ab vno ꝛ cõmittit alteri vt hic:secus si nõ cõmitteret istud nõ est verũ nec ꝓbat ista.l.quia loquit quando delegatus nõ poterat cognoscere ꝓpter impedimentũ superueniens ꝛ sic delegãs nolebat ad se aduocare causam:sed ipaz alteri ꝛmittere ꝙ põt:sed si vellet ad se aduocare ꝛ delegationem reuocare:posset etiã lite cõtestata:qꝛ delegat⁹ non efficit dñs litis per cõtestationẽ:vt in.d.l. iudiciũ.differt tñ an vetet ꝓcedi per eum:ꝛ soluitur iudiciũ:an ad se aduocet:ꝛ tũc eodẽ statu ad cũ deuoluitur vt diri.ſ.de iudi.nõ recordor vbi ꝛ in
2 c.intimasti.de appel.ꝛ dictũ Guil.reprobat dictũ suum.†Inter.ibi aliũ in locum eorum:dic quod recipiat causam in illo statu in casu quo erat apud primum.Sed q̃tum tempus habebit ad expediẽdũ causaz.videt ꝙ tãtum tẽpus integrũ q̃tũ habebat primus per.l.si iudex.ff.de iudi.sed illa loquit qñ finitum erat tps primi ꝛ alius postea sibi surrogatur sine pfinitione tẽporis.Sed si non erat finitũ videt ꝙ habeat illud tantum qõ restabat pmo ꝛ etiã tertiã partẽ tẽporis vltra ꝑput dicitur in.l.properandũ.ſ.finautẽ in medio:vbi suppletur vsqz ad tertiã partem temporis instantie:si tantum nõ supererat.

Quedam sunt. †Cause minores vl in fime iurisdictiõis possunt ꝓ ordinarios ad nutũ alteri delegari siue ipediantur ipſi ꝓcedere siue non.h.d.Et dicũtur in fime iurisdictiõis cause breues puta ad duos vl tres aut quatuor aureos in quib⁹ plus expenderetur litigãdo q̃ esset summa que petitur:vt aut.nisi breues.ĩ.de senten.ex pericu.reci.ꝛ aut.de iudicibus.ſ.ne autez.ꝛ.l.vsqz ad duos aureos.ff.de dolo.vel etiam maiores summe:vsqz ad trecẽtos aureos.que dicuntur minores non in fime:sed si transeunt trecentos aureos magne iurisdi.Et licet olim possent delegari ante.l.ñ.ſ.eodẽ per illam.l.statuitur quod non delegantur in totum:sed solũ quo ad audiendũ:reseruata sentẽtia nisi ordinarius ꝓpter publicas occupatiões vel causarum multitudinem impediatur in eis ꝓcedere:quia tunc poterunt committere plenarie quo ad audientiam ꝛ etiam sententiã:iste est casus illi⁹.l.difficilis que per predicta remanet clara:ꝛ sic necessariũ fuit primo videre banc.l.que prima facie videtur illis contrariari.

2 ☞Ea que sunt meri vel mixti imperij an possint delegari.

Placet nobis. †Ista.l.reputatur difficilis:ꝛ dicit Bart.ꝙ reputat eam difficiliorẽ q̃ aliquã que sit in codice ꝛ hoc nõ est ꝓpter aliud:nisi ꝙ oportet diuinare in intellectu eius:ꝛ distinguere illa que nõ reperiunt ꝑ ter.distincta:cuius rei gratia est sciendum ꝙ istud vbũ iurisdictio est verbum generale:quia est potestas de publico introducta. vt no.in.l.j.de iurisdi.om.iu.cũ necessitate iurisdicẽdi ꝛ equitatis statuende que diffinitio ꝛgruit singularibus speciebus ipsius.¶Sunt autẽ tres species iurisdictiõis in genere sumpte:scilicet merũ imperiũ qõ cõsistit in illis que expediunt iudicis officio nobili.ꝛ ad publicã vtilitatẽ vt est cognitio causarum criminaliũ.Jtẽ mixtũ qõ expedit iudicis officio nobili. tamen ad ꝑuatã nõ publicã vtilitatẽ vt mittere quẽ in possessionẽ ex primo vel secundo decreto vel dare tutores ꝛ curatores.vt in.l.iubere cauere.ꝛ.l.imperium.ff.de iurisdi.om.iud. Jtẽ est simplex iurisdictio que consistit in his que expediũtur iure actionis:nõ aũt officio iudicis ꝛ ad priuatam vtilitatem vt sunt cause pecuniarie vel que ad estimationẽ pecun'e possunt deduci.Lõcedere ergo restitutionẽ ĩ integ.est de imperio mixto:quia expeditur iudicis officio nobili ꝛ ad priuatã vtilitatẽ.Quelibet aũt istarũ triũ specierũ habet ser grad⁹ scõm qõ ꝛsiderauit subtiliter Bar.¶Suta inuestigãdo in.d.l.imperium.dicẽs ꝙ est imperiũ merũ maximũ mai⁹ ꝛ magnũ.paruum min⁹ ꝛ minimũ in singulos gradus exẽplificat.Similiter ꝛ mixtum ꝛ simplex iurisdictio qõ est reperire maximum gradũ iurisdictiõis vt cognoscere de causa liberali de q̃ loquitur fi.bui⁹.l.ꝛ illa nec olim nec hodie põt delegari nisi eo mõ quo merũ imperiũ.ꝛ hoc vult ista.l.in fi.Jtem maior iurisdictio vt sunt caus: pecuniarie que expediũtur iure actiõis.tñ in defectũ vel ꝓpter paupertatẽ non valentis soluere deuenit ad penã corporalẽ.vt in.l.diuus.ff.de iniu.ꝛ iste similiter scõz eũ non possunt delegari.Jtẽ magne iurisdictiõis cause trãscẽdentes summã trecentorũ aureorũ.vt in aut.de defen.ciui.ſ.ꝛ iudicare.ꝛ de istis loquitur ꝓncipium hui⁹.l.dicẽs ꝙ olim delegabantur indistincte maxime quãdo presides nõ poterãt in eis vacare ꝓpter quodcunq̃ impedimentum etiã leue hodie vult ꝙ nõ delegẽt:sed per seipsos cognoscãt si nõ impediti magno impedimento:ꝛ hoc vsqz ibi:ita tamẽ.ꝛ cũ isto ꝓncipio coniunge ver.ꝙ vsqz adeo.Nã posset quis dicere per hoc diminuũtur iudicia presidũz plus q̃ eẽt pri⁹:qꝛ olim poterãt cognoscere ꝛ delegare:respondetur ꝙ poterũt delegare cognitionem sed reseruare sibi iudicia ꝛ sententias.ita intelligunt doc.illũ ver.Si vero sint occupati magnis occupationib⁹ publicis vel multitudine causarũ poterunt ex toto delegare quo ad cognitionẽ ꝛ quo ad sententiam.vt in ver.ita tamẽ.vsqz ad ver.ꝙ nõ ita.quẽ intelligũt ita doc.ꝛ in gl.quid aũt de causis meri imperij que olim nullo modo poterãt delegari:qꝛ nõ cõpetebãt iure magistratus nisi ꝓpter absentiã presidis.vt in l.j.in pri.ff.de offi.eius cui mã.est iurisdi.ꝛ ĩ.ſ.j.Respõdetur in ver.ꝙ non ita ꝙ nec hodie possunt delegari:qꝛ ꝙ.ſ.dictuz est vt possint cause delegari ꝓpter magnas occupationes ꝓcedit in causis simplicis iurisdi.magne nec medie que olim indistincte delegabãtur hodie nõ indistincte:ſz scõm ꝙ dictum est per hoc tamen non intẽdit aliquid immutare in illis que nullo modo delegabãtur vt erãt cause meri imperij in quib⁹ ex officio suo nobili habebat cognoscere ad publicã vtilitatez ꝛ idẽ de mixto imperio.vt.d.l.iubere cauere.Fallit tñ hoc qñ esset impeditus ꝓpter absentiã.vt.d.l.j.de offi.eius cui mã. est iurisdi.Nec etiã intẽdit aliquid immutare in causis liberalibus in quib⁹ agit de ingenuitate ꝛ libertinitate que sunt maxime iurisdi.nã nec olim nec hodie vult ꝙ ille possint delegari h.d.ista.l.sic plane declarata.Jn quo ergo casu loquitur.l.fi. huius titu.cum etiam alie.ll.que indistincte videtur permittere presidi vt causas sue iurisdi.delegare possit.Respõdetur in paruis ꝛ minimis:vt a trecentis infra.Et per ꝑdicta remanent expedite oẽs gloss.que nil aliud faciunt nisi ꝙ tendũt ad declarationẽ litere.ſz melius habet per predicta q̃ per glossaſ ¶Jn prin.ibi in quib⁹ idẽ ipi nõ possunt cognoscere.i.nõ poterant.nõ tamẽ intelligas de impotẽtia iuris:qꝛ imo poterãt cognoscere si volebãt:qꝛ habebãt iurisdictionẽ ꝛ merũ imperium.vt in.l.illicitas.ſ.qui vniuersas.de offi. presi.ſz itellige nõ poterãt impotẽtia facti etiã ꝓpter alias occupatiões etiã minimas ſz hodie nõ possunt ꝓpter magnaſ de qbus ĩ vſi.ita tñ.ꝓpter minimas nõ:vel etiã nullas nõ debẽt delegare sed p seipsos cognoscere vt statim sequitur limitãdo tñ vt ꝺr ĩ ver. quouslq̃:vt nõ possint delegare quo ad iudicia.i.ad sentẽtias ſz eas sibi reseruare quãtũ vero ad cognitionẽ ꝛ audientiã pñt
2 sicut olim poterãt.¶†Jn ter.ibi ꝓpter occupatiões publicas subaudi etiã si ꝓpter eas nõ habebãt se absentare ꝓpter quas merũ ꝛ mixtũ imperiũ nõ poterat olim delegari nec etiã hodie põt p hãc.l.vt.j.sequit in ver.ꝙ nõ ita.sed si habebãt se absentare ꝓpter rẽ publicã poterat olim imperiũ merum vl mixtũ delegari.vt in.l.j.de offi.eius cui mã.est iurisd.hodie ẽt poterit nõ obstãte eo qõ dicit in v.ꝙ nõ ita.¶Jn ter.ibi iudices dãdi habeãt potestatẽ.scilicet ĩ totũ nil sibi reseruãdo.alꝫ non differret iste casus de magnis occupationibus a paruis. ¶Jn ter.ibi qõ non ita quasi dicat qõ.ſ.diximus procedit in his que olim poterant delegari et indistincte delegabantur ꝛ nos volum⁹ qõ indistincte delegãtur.ꝛ sic volumus restringere ꝛ nõ ampliare potestatẽ delegandi.vt vbi oliz fiebat hodie non possit.nec etiam licentiam delegãdi causas ingenuitatis etlibertinitatis que non sunt de iurisdictiõe simplici sed maxima.imo volum⁹ quod ipsi presides per semetipsos cognoscant.vt in fi.or sufficiant ista.¶Jn glo.prima ibi vel dic causas pecuniarias.dic hec vera ꝑ id qõ sequit in glos.suder gl. fi. que opponit cõtra fi.bui⁹.l.vbi dicit ꝙ presides ipsi habẽt cognoscere de cã status ꝛ non delegare.cõtra de.l.j.ꝑ.de ordi.iudi.vbi ꝺr ꝙ ꝑses nõ poterat cognoscere de cã stat⁹ multe dantur solutiões.ſz ista est vera:qꝛ ista.l.nõ intelligit ꝙ nõ posset ꝓpter defectũ iurisdictiõis:imo poterat sed et ꝓpter qualitatem psone de cui⁹ statu agitabat:qꝛ erat pupill⁹ quo casu deqõne status nõ valet cognosci durãte pupillari etate.ſz ꝺz differri in tẽpus pubertatis.vt in ti.ff.ad carbo.Et hoc qñ ꝓncipaliter cognoscit:ſz incidenter poterat cognoscere. vt ibi habetur.Cetera que sunt in gl.sunt impertinẽtia quo ad intellectum hui⁹.l.ſz pertinẽt ad tit.ff.ꝛ.C.ad carbo.Non sunt alia.

¶Qui ꝓ sua iurisdictione iudices dare darive possunt. Rubrica

BIU Cujas

2 Que requirantur vt valeat delegatio facta ab inferiore a principe
3 Delegatio facta ab eo qui est electus ad officium consulatus anteq̃ ingrediatur prouinciam qualiter ꝙfirmetur eo postea regrediente.
4 Quando causa non erat de iurisdictione delegantis tamẽ delegatus bene erat an valeat delegatio. ⁊ vide nu. §.
5 Si pses delegauit magistratui municipali an valeat delegatio.
6 Si aliquis tanq̃ delegatus cum non esset processit in causa et postea ordinarius hoc sciens ratificauit an valeãt acta.
7 Consensus partium nõ potest facere sententiam nullam reconualescere vt valeat tanq̃ sententia. sed vt pactum sic.
8 Attestationes nulle an possint consensu partium validari.
9 Delegatus principis an possit subdelegare causam que non erat delegabilis nisi ex speciali priuilegio principis. Delegatus principis non vtitur omni priuilegio principis. Delegatio facta per principem mortuum virtute legis scripte an sit maioris efficacie ꝙ facta per principem viuentem.

1 In causarum † Non possunt delegari cause que non pertinẽt ad iurisdictionẽ delegantis: delegatus tamen principis omnem causam sibi delegatam subdelegare põt quia nulla causa est que non pertineat ad iurisdictionem principis: ⁊ per consequens illa que per eum delegatur ptinet ad iurisdictionem delegati: et cum appellatur a subdelegato delegati a principe appellatur ad ipsum delegatum secundum vnã lecturã que dicit ad eos: vel ad ipsum principẽ omisso medio. i. ipso delegato subdelegãte secundum aliam lecturã que dicit ad nos. b. d. Et q̃ iste due lectu. sunt inuicem cõtrarie. tñ aliq̃ est verũ vnũ aliq̃ aliud. dic vt no. in l. j. in fi. ff. quis et a quo appellet: q̃ si qs delegat⁹ est a pncipe: ⁊ postea subdelegat si aliquid sibi de iurisdictione reseruat appellatur ad eũ nõ ad pncipem. ⁊ ita declaratum est de iure canonico in. c. super questionũ. de offi. deleg. ⁊ isto modo procedit pma lectu. vt dicat ad eos. Si intelligimus in delegato principis. Si autẽ nihil sibi reseruat appellat ad pncipẽ: ⁊ tũc pcedit secũda lectura dũ dicit ad nos. Sed si loquimur in delegato ab ordinario in eo casu quo potest subdelegare appellet ad ipsum ordinarium omisso delegato: qõ dic vt hic plene nota. p Bart. in fi.

a ¶ Ex tribus psonis. adõ barba. in rub. extra õ ind.

2 Tria ergo † requirunt ad hoc vt valeat delegatio facta ab inferiore a pncipe. Primũ q̃ ipe sit ordinarius iudex: q̃ delegatus nõ subdelegetur. vt in. l. iudices. §. de iudi. Scõm est q̃ cã quã delegat ptineat ad suã iurisdictionẽ ordinariã alꝫ nõ valet vt in. l. j. §. titu. j. Tertiũ est q̃ causa sui natura sit delegabilis: q̃ nõ sit de imperio mixto vel mero: vel non sit de maxima iurisdictione. vt in. l. placet. ⁊ l. ij. §. tit. j. ſz de iurisdictiõe simplici que cõpetit iure magistratꝰ: vt in. l. j. §. si vero. ff. de offic. eius cui mã. est iurisdi. Est ⁊ quartum q̃ delegetur in casu in quo datur licẽtia delegãdi si est delegabilis nõ simpliciter ſz in certo casu vt in. d. l. ij. circa principiũ. Est et quintum quod requiritur vt nõ valeat delegatio: sed vt delegatꝰ possit compelli delegationem acceptare q̃ ipe sit de iurisdi. delegantis.

3 alꝫ licet valeret delegatio cõpelli non posset. † In glo. j. ibi in casu qñ confirmat: dic. s. delegatio facta de causa non pertinente ad iurisdictionem delegantis: ⁊ dic ꝙfirmatur. s. ex cã de pterito q̃ ibi proconsul erat electus pro officio cõsulatus: nõdũ tamen fuerat ingressus prouinciã: ⁊ sic nondũ habebat iurisdictionẽ vel exercitiũ: ⁊ tñ causam delegauit: nõ valuit delegatio: sed ipso ingrediẽte prouinciam confirmatur ex causa habente originem ante delegationẽ ꝙfirmat tñ ex nũc nõ extunc vt ibi habet. ⁊ no. j. in alia gl. hic aũt in principio nõ supervenit causa cõfirmans ideo non valet. ¶ † In glos. ibi. ⁊ not. hic

4 qõ in principio istius. l. ⁊ quod. j. subiũgitur ac in sequẽti casu supple. s. in versi. q̃ si qs. vel dic q̃ ista est diuinatio qõ ambo casus possunt intelligi eodẽ modo. s. qñ cã nõ erat de iurisdictiõe delegãtis: tñ delegatus bñ erat. ⁊ in principio dicitur q̃ nõ valet delegatio in ver. si quis sit effectꝰ huiꝰ q̃ quod gestũ est coram eo nõ valet: verũ q̃ hic dicit q̃ delegatꝰ nõ compellit suscipere delegationem qõ nõ esset si foret de iurisdictiõe delegantis posito qõ delegatio non valeret: quia posset cogi de facto: ideo glos. sic fuit locuta q̃ in secundo casu delegatus non erat de iurisdictiõe delegãtis: sed certe etiam si delegatio esset valida non cõpelleretur tunc delegatus acceptare: vt patet in

5 alia glos. super verbo resedissent. ¶ † In gl. que incipit. i. consensum. ibi habebat iurisdictionẽ. subaudi ordinariam: puta pses delegauit magistratui municipali qõ fieri potest. vt in. l. si pretor. ff. de iurisdi. omnium iudi. ⁊ hoc ideo dicit gl. quod si non haberet aliam iurisdictionem ex consensu partium spõte coram eo litigãtium non posset aquirere. vt in. l. priuatorum. j. de iurisdi. om. iud. Sed si habebat potest acquirere ex prorogatiõe: vt in. l. j. eo. titu. glo. tenet q̃ acquirat per illam. l. Tu distingue vt dixi in. l. j. §. titu. j. An litigauerunt coram eo tanq̃ coram delegato qõ potest comprehendi ex actis si se appellabat delegatum vel commissarium alterius: ⁊ tunc non acquirit quia censetur vt priuatus postq̃ coram eo non litigauerũt tanq̃ coram iudice ordinario per argumẽtum de tanq̃: vt in l. si pater. ff. de adop. Si autem tanq̃ coram ordinario potest procedere vt dicit glos. ¶ Et hoc quãdo causa nõ erat etiã de ipsius ordinaria iurisdictiõe sicut nec de iurisdictione delegãtis. Si autẽ erat tunc etiam si ignoranter litigassent vel tanq̃ coram delegato postq̃ in veritate causa erat de sua iurisdictione: ⁊ poterat in ea procedere nõ attẽditur error partium: imo valẽt acta ex sua iurisdictione quaꝫ reuera habet inspecta potius veritate. ⁊ hoc voluit Inno. in. c. cum ex officij. de prescri. facit. l. regula. §. j. vel. ij. ff. de iur. ⁊ fac. igno. vbi in translatiõe dñij potius inspicitur veritas q̃ falsa opinio transferẽtis. facit. ff. man. l. seruum. tene menti. ¶ In fi. gl. vbi videtur cõfirmari: dic hoc intellige verum vt dixi ĩ prima glo. qñ efficitur de iurisdictione delegãtis ex cã de preterito que habuit originem ante delegationem. ar. in. l. si rem. §. fina. ff. de pigno. act. secus si ex cã superueniẽte post delegationẽ. vt no. j. vbi de crimi. agi opor. l. j. in glo. que incipit nõ opposita. Et predicta quando interueniũ delegatio: sed erat nulla: quia causa nõ erat de

6 iurisdictione delegãtis. ¶ † Sed ponam⁹ q̃ erat: tñ delegatio nõ interuenerat ⁊ aliquis tanq̃ delegatꝰ processit in cã: postea ordinariꝰ hoc sciens ratificauit. An valeant acta: videt qõd sic. per. l. licet. ff. de iudi. dic cõtra per notata in. c. prudẽtiã. in pri. de offi. deleg. quia iudi. fuit funditus nullum a principio

a cum cõsistat ex tribus personis[a]. s. actore reo ⁊ iudice: dic in. c. fori. de verbo. sig. ⁊ hic deficiebat persona iudicis: vnde non potest reconualescere. l. qõ ab initio. de reg. iur. sed in. l. ij. allegata in cõtrarium iudicium nõ erat funditus nullum: quia erant tres persone imo valebat respectu personarum interuenientium in iudicio in earum preiudicium: non extẽdebatur ad illum cuius nomine tanq̃ procurator quis egerat: q̃ non habuit mandatum: sed superueniẽte ratihabitione extẽditur ad eius preiudicium. Non aũt recõualescit quod nullũ erat: quia nõ erat nullum vt dixi: ⁊ adde qõ no. in. l. j. ĩ. de iur. fisci.

7 lib. x. or. sufficiãt ista. ¶ † In alia gloss. q̃ incipit quo casu: ibi nisi partes post sententiam cõsenserint. Tu dic q̃ consensus partium nõ põt facere sententiam nullã reconualescere vt valeat tanq̃ sentẽtia: q̃ sentẽtia non dependet ex volũtate partiũ sed a potestate publica. i. a iurisdictione pferẽtis: vt no. in. l. si diuersa. §. de trãs. facit tamẽ eam valere vt pactum vel vt conuentionem: ⁊ ita cõiter intelligũt doc. illam. l. ij. quã glos. allegat ⁊ de hoc per Bar. in. l. si expressim. ff. de appel. Sed an attestationes nulle possint validari cõsensu partiũ. vide Inno. in. c. cũ cã. de testi. super verbo presumptiõe. ¶ In gl. ibi sunt ergo tria necessaria: dic ergo. §. addidi alia duo. ⁊ sic qnq̃. In glo. super verbo preiudicandas. in fi. ibi: quid ergo si delegatus a principe: dic premitte q̃ iste ver. hoc dicit de plano põt intelligi qñ causa delegata a principe de sui natura est delegabilis: vt q̃ est de simplici iurisdictione: ⁊ tũc est verum q̃ delegatus potest eã sub delegare non habita distinctione: an pertineant ad iurisdictionẽ delegantis uel nõ: q̃ hoc nõ cadit in

8 principẽ: ad cuiꝰ iurisdictionẽ oẽs cause pertinẽt. ¶ † Sed ponamus q̃ causa de sui natura non erat delegabilis: princeps tñ ex speciali priuilegio poterat delegare: vt sunt cause meri ⁊ mixti imperij: vt in. l. placet. ver. q̃ non ita: ⁊ versi. fi. §. ti. j. An illa poterit subdelegari. glos. tenet q̃ sic per istũ ter. dum dicit nullo personarum causarumve. ⁊c. No. verbũ causarũ quasi dicat siue sit delegabilis de sui natura siue nõ. Pe. de bel. per tica cõtra: q̃ delegatus principis non vtitur omni priuilegio principis. ⁊ princeps propter plenitudinẽ potestatis põt illas causas delegare. Sed delegatus nõ habet illam plenitudinẽ. Item probat per pulchrã rationem: quia non debet esse maioris efficacie delegatio facta per principẽ viuentẽ virtute rescripti q̃ facta per principẽ mortuũ virtute legis scripte: imo minoris: quia lex fit cum maiori maturitate: sed ille cui cõmittitur merum imperium per legẽ scriptã non potest ipsum delegare quasi sit electa iudustria persone propter magnitudinẽ cause: vt in. l. j. in princ. de offi. eius cui mã. est iurisd. ergo nec ille cui ꝙmittitur per rescriptũ. Et istam partẽ videtur tenere Jo. an. in addi. Spe. de offi. deleg. §. ex qui. potest. Alij tenent contrarium dicentes quod licet de originali natura tales cause nõ sint delegabiles postq̃ tamẽ efficiunt semel ⁊ fuerũt licite delegate per habentẽ potestatẽ mutant naturã ⁊ efficiũtur delegabiles ĩ perpetuũ. ⁊ allegat ad hoc. l. pater filiũ. §. quindecim liberis. ff. de lega. iij. vbi etiã tãgitur per Bar. ad q̃ bene facit

BIU Cujas

ne facit.l.videamus.ff.qō met⁹ causa.ꝛ ista videt communior opi.tāgitur p Guil.in.l.oēs.ff.de resti.in integr.Et hic refert se habuisse longā disputatiōez cum quodā venerabili doctore qui postea fuerat effectus cardinalis:non tamen aliter determinat.¶In vltima glo.in fi.distingue vt.s̄.dixi concordādo literas.vel dic qō ista.l.j.in fi.ff.quis et a quo appel.nō loquitur in subdelegato sed in vicario a cuius sentētia nō appellatur ad illum qui ipsum constituit cū cēseatur vnū ꝛ idē tribunal.ꝛ ideo videret appellari ad seipsum:quia sententia lata a vicario videt lata ab illo q deputauit.Et hoc est bodie exp̄ssum in vicario epi:vt in.c.ij.de cōsue.libr.vj.Appellatur ergo ad superiorē ipsius epi ad quem appellaretur si sentētia lata esset ab epo.Nos loquimur in snia lata a subdelegato.ꝛ qualiter cognoscatur an sit vicarius vel delegat⁹ ad vniuersitatē causarū.dic vt ibi per Bar.q̄ vicarius sedet in eodem tribunali in quo sedet ille qui ipsum deputauit:vt etiā patet in vicario potestatis:vnde nō habet iurisdictionē delegatā ad vniuersitatē causarū:sed poti⁹ illā quā habet potestas.Sicut vicarius epi.delegat⁹ aūt ad vniuersitatē causarū sedet in alio tribunali.¶In fi.gloss.s̄.de iudi.l.fi.in fi.dic q̄ ibi loquit arbitris electis ex necessitate iuris qui nō sunt sub iudice delegato.ideo nō appellat ad ipsum delegatū:sz ad principē in subdelegato qui est sub iurisdictione delegati.vñ appellat aliquādo ad ipsum delegatum qñ est delegatus a principe:ꝛ aliquid sibi de iurisdictione reseruat secundum vnā lecturā quę habet hic ad eos:ꝛ est declaratum de iure canonico vt.s̄.dixi.

¶Ne quis in sua causa iudicet. Rubrica.

2 ☞Quod quis nō possit esse iudex in causa propria.ꝛ qō in ea non possit sibi ius dicere quod sint diuersa.
Iudex quādo possit in causa propria cognoscere.
3 Si iferet iniuria iudici an ipe idē possit vindictā sumere ꝛ pūire.

1 **Generali lege.** †Lex ista loquit etiā i iudice ordinario.vñ licet potestas habeat iurisdictionē vniuersalē:tñ in cā ppria nō bz nec de eo pōt cognoscere nec pnūtiare:ꝛ eodē mō nec de cā familie sue puta vxoris vel filiorū vel libertorū vel familiariū.vt.ff.de iur.om.iudi.l.qui iurisdi.Sz delegat⁹ bene pōt esse in causa taliū:lz posset recusari:ꝛ si nō recusat pōt pcedere.vt in.l.priuatis.ff.de iud.que no.i.d.l.q iurisdictiōi ¶†Jn glo.ñ.ibi.ff.qō me.cau.l.extant.vel dic quarto
2 a q̄ quis nō pōt esse iudex in causa ppria[a].vt in primo dicto:et ex hoc sequitur q̄ nec in ea potest sibi ius dicere.i. sentētiare: vt in scdo dicto:ꝛ sic ista duo dicta nō sunt vnū ꝛ idē sz diuersa.de aliis contrariis dic vt in glo.q̄ sunt leuia.Adde aliū casum in quo quis pōt eē iudex in causa ppria.s.cum agitur an qs sit iudex cōpetēs in aliqua causa.Nā ipe pōt de hoc cognoscere ꝛ super eo pnūtiare:vt in.l.si quis aliena.ff.de iudi.et tñ videt esse causa ppria.i.de qua iurisdictione:q̄ de hoc recipit cōmodum pecuniarium si pronūtiat se iudicē competētē.Secus si perciperet.vt no.in glo.in.l.de iure.ff.ad munici.ꝛ hoc
3 casu qñ quis percipit cōmodū loquit iste text.¶†Querit hic Ly.ꝛ plene disputat de ista.q.si infertur aliqua iniuria iudici an ipse idē possit vindictā sumere ꝛ punire iferētē:q̄ nō solū ipse offenditur sed respublica:ꝛ breuiter tenet q̄ si iniuria est notoria possit:quia tunc magis exequitur q̄ cognoscat vel pnūtiet.Non enim in notoriis expedit cognoscere vel sententiare:sed exequi vel punire:hoc tamē quando redundaret i iniuriā officij.alⁱs secus.Si aūt nō est notoria:ꝛ sic oportet cognoscere ꝛ pronūtiare:tunc ipse non posset:sed ad superiorē est recurrendū:ꝛ vide q̄ habetur in.c.ex parte .de verb.sig.per Jnno.ꝛ etiā in.c.dilecto.cum ibi no.de senten.excom.lib.vj.

¶Qui legitimā psonā stādi in iudicio ha.vel non. Rubrica.

2 ☞Pupillus qui cōpromisit cū tutore an possit psequi litē coram arbitro sine tutore.
3 Monachus sine licentia abbatis non habet legitimā personam standi in iudicio ꝛ fideiussores ab eo dati nō obligātur.
4 Casus in quo claudicat iudicium.
5 Quid possit facere iudex cōtra pupillum vel adultum nō habentem tutorem vel curatorem.

1 **Jcum esses.** †Pupill⁹ sine tutoris autoritate nō habet legitimam personaz standi in iudicio: nec valet sententia lata contra eum:idem in adulto litigāte sine curatore.hoc dicit cum.l. seq.Et possunt intelligi quando agunt:tunc reus potest excipere q̄ non debēt admitti sine autoritate suorum administratorū:q̄ nō habent personā standi in iudicio ideo facient sibi dari tutorem vel curatorez si nō habent:vt.j. qui dare tut.pos.l.vniuersis.interest enim rei eos repellere:q̄ si obtineret sentētiam contra eos sibi non prodesset.vt in istis legibus.ꝛ si daretur sentētia contra eum ꝛ pro illis bene valeret p.l.nō eo minus.s̄.de procu.qñ aūt conueniūtur sliter sit cautus actor ne admittat eos cōparentes nisi legitime compareāt cū autoritate suorū administratorū.alⁱs pcedat cōtra eos tanq̄ se nō defendētes ad primū ꝛ secundū decretū.iuxta ea q̄
a habentur in.l.iij.sine.iiij.j.quib⁹ ex cau.in pos.ea.ꝛ in.l.si minor.de bo.auto.iudi.pos.Sed pone q̄ adult⁹ nō habebat curatorē an tūc habebat legitimā personā standi in iudicio.videt q̄ sic.sicut habet ad cōtrahendū.quo casu ciuiliter ꝛ naturaliter obligat ꝛ cū effectu:nisi restituat in integrū.vt in.l.si curatorē habēs.s̄.de in integ.resti.Cōtrariū determinat glos. in.l.cū ꝛ minores.s̄.si aduer.rē iudi.licet ibi dicat q̄ nulla lege hoc reperit in.l.acta.§.fi.ff.de re iudi.ꝛ i ista.l.ij.q̄ indistincte hoc vult quod nō valet sine curatore.ff.qui pe.tuto.l.j.ꝛ.l. admone.vbi qñ vult litigare debet petere.ergo si litigat sine eo non valet.nec pōt dici qō curatoris autoritas facit ne restituatur in integrū:q̄ imo potest hoc non obstāte restitui.vt in
2 tit.si tutor vel curator interue.requiritur ergo ad b vt valeat sententia vel processus mero iure.alⁱs sententia ipo iure nō va
b let nec esset necessaria restitutio.¶†Jn glo.j.ibi.l.si pupill⁹. lex vult q̄ pupillus sine tutore b non potest compromittere in arbitrū sed pone q̄ compromisit cū tutore.ꝛ sic valet postea si ne tutore vult prosequi litem coram arbitro:an possit glos.innuit q̄ non relata ad ter.qui loquitur quando vult litigare. Guil.de cu.multū not.dicit q̄ longa est differētia:q̄ si litigat corā iudice nō obligatur ciuiliter ꝛ naturaliter ex quasi cōtractu qui ꝙsuenit fieri in iudicio:q̄ nō habuit legitimā psonā ꝛ phibetur a iure:ꝛ ideo si dedit fideiussores ipo iure nō obligantur:q̄ non subest obligatio pncipalis.l.cum lege.ff.de fideiusso.Sed si litigat corā arbitro obligat saltem naturaliter si erat doli capax:ideo si dedit fideiussores obligātur efficaciter:ꝛ erit dānū ipsoꝝ fideiussoꝝ:vt in tit.de fideiuss.mi.ꝛ.l.in
3 causę.in pn.ff.de mino.q̄ cōpromissum ꝛ litigiū corā arbitris potius accedit nature cōtractus in quo pōt naturaliter obligari si est doli capax:vt i.l.j.ff.de noua.q̄ nature iudicij.†Tene menti:nam non est din q̄ fui interrogat⁹:q̄ quidā monachus sine licētia abbatis litigauit ꝛ dedit fideiussores:ꝛ dicebat quod monach⁹ poterat obligari naturaliter:ꝛ sic fideiussores ciuiliter nō naturaliter sz certe in iudicio monachus nō
c bz legitimā personā c sine cōsensu abbatis:ergo nec fideiussores obligant iuxta no.in.l.si lōgius.§.j.de iud.in glo.tene mēti ista dicta Guil.¶†Jn sequē.glo.ibi nō eo minus.ꝛ sic claudicat iudiciū qō videt reprobari a iure.l.cū dies.§.pe.ff de arbi.sed dic q̄ propter priuilegiū persone vnius litigantiū.pmittitur ista claudicatio.vt.l.iulianus.§.pe.ff.de act.cmp.sed qñ
5 neutra pars esset priuilegiata non pmittit.¶Jn glos.ibi sec⁹ i interlocutoria intellige lane scōm Guil.Pe.ꝛ Ly.s.i interlocutoria de mittendo in possessionē:nā illa bñ pōt fieri contra pupillū vel adultum sine tuto.vel cura.autoritate.q̄ fit cōtra absentez.ꝛ tales habentur pro absentibus.vt in.l.diē.§.corā. ff.de arbi.sed alie interlocutorie que ferūtur cōtra absentem nō possunt ferri cōtra pupillū vel adultū si litigat sine tutore vel cura.j.quomō ꝛ qñ in.l.si pręses.qō tene menti perpetuo. ꝛ sic dilationes date pupillo vel adulto sine tuto.vel cura.nō artāt.de dila.l.siue pars.ꝛ.l.si qñ.ꝛ pductio testiū vt instr̄oꝝ tene mēti:q̄ est mltū vtile:ꝛ declarat istā materiā.Nō sunt alia
b ¶Pupillus sine tutore. Adō qd si pupill⁹ cōpromittit sine autoritate tutoris et si fideiussorē pręstet an possit poni pena a fideiussore ad quaz pupillus alⁱs nō teneretur.vide per Spe.tit.de cōpe. iudi.§.j.vsic. sed pone clericus.
c ¶Monach⁹ nō bz legitimā psonam.Adde do.i c.cū J.ꝛ A.de sētentia ꝛ re iudi.
2 ☞Jn causa possessiōis seu possessorij si feratur sententia cōtra minorem cum valeat sine curatore an poterit petere restitutionem in integrum.
3 Statutum q̄ contractus factus a minore.xxv.annis maiore tamen.xviij.valeat an possit peti restitutio.
4 Quid si statutum dicat q̄ contractus gesti vel acta gesta p maiorem.xviij.valeant.
5 Casus in quo agēs possessorio retinēde pōt reconuentri petitorio dūmō legitime compareat quādo agens esset maior.
6 Seruus q̄ nō possit intentare possessoriū adipiscende ꝛ quid in minore sine curatore.
7 An sit differentia an quis agat interdicto vnde vi.an ꝙdictione legis si quis in tantam.eo.titu.j.vnde vi.
8 Agens possessorio sicut nō pōt ratiōe illius accumulare petitorium si agit sine tutore vel curatore ita testis inducꝰ in causa possessionis q̄ non debeat interrogari de proprietate.
9 Si agitur interdicto retinēde:et vterq; litigantium assereret se possessorem ꝛ pariter de possessione probaret q̄ tunc ille qui probat de proprietate preferatur.

BIU Cujas

1 MOmentanee. †In causa possessionis seu possessorij minor xxv.annis habet legitimā personā stādi in iudicio etiā sine curatore si agit.hoc dicit ꝑmo:sed in causa proprietatis seu in petitorio cumulare.h.d.secūdo.Si vo cōueniatur nec in possessorio nec in petitorio legitimā psonā habet sine curatore.hoc tertio ⁊ vltimo dicit ista.l.difficilis in ter.ad cuius declarationem tēdūt oēs gloss.Et est singularis in primo ⁊ vltimo dicto.⁊ in secūdo diuide ī tres partes vt in summario.secūda ibi sub colore.tertia ibi nihil autē.In prima agebat possessorio tantū ⁊ aduersarius opponebat ꝙ nō tenebatur sibi respondere:quia veniebat ad iudiciū sine tutore vel curatore ⁊ sic nō sunt legitime nā si sentētia feratur pro eo esset nulla.sed si feratur pro minore agēte esset valida.vt in l.nō eo minus.ſ.de procu.interest ergo sua cum eo non litigare.Contrarium determinatur:qr tale iudicium possessorum potest agēdo moueri et exerceri per quancūqꝫ personā etiā si alꝫ esset inhabilis.Ex hoc sequit ꝙ etiā ferat sentētia contra ipsum minorē agētē ⁊ pro reo erit valida.sicut si interuenisset autoritas tutoris vel curatoris alꝫ reꝰ deciperetur autoritate huius.l.qō esse non debet.vt.ſ.de his qui ve.eta.impe.l.j.in
2 fi. †Sed an poterit petere restitutionē in integrū: videt ꝙ nō eadē ratione per illā.l.j.⁊ per glo.que in.l.exigendi.in vltima glo.ſ.de ꝓcura.bene facit in ratione sui text.cū glo.in.l.j.ff.de appel.reci.contrariū tū determinat hic Bal.qr legitimat persona sua vt perinde valeat ꝓcessus ⁊ sententia ac si interuenisset tu.⁊ cura.Sed si nō intetuenisset daretur nihilominus restitutio.vt.ſ.si aduer.rem iudi.per totū.Sufficit ergo ꝙ processus valeat mero iure qui nō valeret si nō esset dispensatum per banc.l.Ad gl.que est in.l.exigendi.Bald.nō respōdet sed dic ꝙ loquit qū legitimatur persona alicuiꝰ minoris vt agere possit vel interuenire pro alio:non qū pro seyt hic.Et eodē modo rnde ad.l.j.de appel.reci.Sed ad.l.j.de his qui ve.eta. rnde quod ibi minor etas fingitur maior.quo casu habet ꝙ maiore.xxv.sicut in casu qū minor iurat nō venire ꝯtra cōtractū nā iuramentū representat eū maiorē.xxv.an.ideo denega
3 tur restitutio.vt ī aut.sacramēta pubeꝝ. ¶Et ex hoc decidit questio notabilis.Si statutū dicat ꝙ ℈ctꝰ factꝰ a minore.xxv. an.maiore tñ.xviij.valeat an possit peti restitutio.Ja.de bel. disputauit hāc.q.⁊ Jo.an refert addi.Spec.de resti.in integ. §.j.⁊ incipit.l.perusina cauetur.Breuiter dic ꝙquicquid ipse dicat aut statutū dicit ꝙ maior.xviij.in oīb⁹ suis agendis habeat ꝙ maiore.xxv.vt dr Florētie ⁊ tunc duo opat statutū.primo ꝙ valeāt gesta p eū sine curatore q̄ alꝫ ipo iure nō valerēt. Itē ꝙnon possit petere restitutionē in integ.per illā.l.j.videt tñ qō alienatio bonorū immobiliū nonvaleat p.l.ij.e.ti.Sed illa qū per rescriptū minor etas fingitur maior.Secus puto
4 qū p.l.vel statutū qr loquit qū indistincte. †Sed si dicat statutum ꝙ ℈tractus gesti vel acta gesta per maiorem.xviij.an.valeant:⁊ sic nihil disponūt circa etatē fingēdo ipsum esse maiorem:sufficit ꝙ statueū operatur vnū.ſ.ꝙ valant mero iure q alꝫ nō valerēt:sed nō tollit restitutio in integrū per gl.mag. que est.j.ſ.de momē.posſ.l.j.Et ad predicta vide oīno qō not. Bald.in'aut.si capiui.ſ.de epi.⁊ cle.in scō dicto seu casu minor agebat possessorio adipiscēde ⁊ cum ipso cumulabat in eodem libello vel ēt ī alio durāte iudicio possessorio etiā petitorium asserēdo rem vel hereditatē ad se pertinere ⁊ petēdo ita declarari nō interueniēte autoritate tuto.vel cura.Aduersarius excipiebat ꝙ nō tenebatur sibi respōdere nisi legitime veniret ad iudiciū cū autoritate illoꝝ.ipe replicabat ꝙ nō tenebatur qr cū ageret possessorio habebat legitimam psonā et sic sub colore possessorij volebat agere quod petitorio erat maioris ꝓiudicij.dr ꝙ non valebat qr ista est quedam obreptitia petitio maxime si iudiciū possessoriū est initiatū sine tutore vl curatore. Mā ⁊ idem cū eo si postea sine eo vellet agere petitorio ⁊ iste casus colligitur ex dictiōe maxime.⁊ sic sunt duo casus ⁊ in prin.ponitur tertiꝰ.⁊ in fi.quartus qui talis est.Pone qō minor non agit possessorio:sed conuenitur sine curatoris autoritate ipe non vult comparere in iudicio nisi habeat curatorem:aduersarius vult qō procedatur etiam sine illo dicēs ꝙ ipse minor agendo contra se sine curatore haberet legitimam personam ⁊ ipse nō posset repellere eum.Idem debet esse ecōtra vt minor non possit repellere agentem.Cōtrarium respōdeatur quia priuilegium possessorij vt legitimet personam minoris nihil opitulatur quā do minor cōuenitur:quia tunc nō ipe sed curator potius debet ℈ueniri.⁊ hoc scōm vnā lect.quā tenet Bar.Vel dic qō minor agebat possessorio retinende dicēs se possidere et ab aduersario ¡turbari ⁊ declarari petebat se possessorem ⁊ aduersarium compelli a molestia seu conturbatione.Nunc aduersarius conuentus volebat ipsum recōuenire petitorio dicendo ad se pertinere dominiū:an poterit sine curatore:videbat qō sic propter naturā reconuentionis per.l.fi.j.de sen.qr cum agat sine curatore ⁊ habeat legitimam psonā nō dz dedignari si reconueniat etiā sine curatore. Cōtrariū rndetur qm alterius nature est causa petitorij ⁊ alterius causa possessorij cum vna sit magis preiudicialis:quia grauamē illatū in illa nō posset reparari per iudiciū possessorium.sed econuerso sic.ideo dr possessio momentanea:qr preiudiciū qō in illo possessorio fit parum durat cū possit reparari per iudiciuꝫ ꝓprietatis in quo sniа lata prefert sniе late in
5 possessorio.vt in.c.cū eccl̄ia.⁊ c.cū sup.de cā posſ.⁊ ꝓprie.†Est ergo hic casus scōm istū intellectū qō agēs possessorio retinendo pōt recōueniri petitorio dūmodo legitime ℈pareat quam agēs esset maior scōm Ang. ¶In tex.ibi actio.i.actus agēdi. nā nō semp possessio petit per actio.sed interdū per offm iudicis.interdū p indirecta.vt in glos.j. ¶In text.ibi p quācūqꝫ.
6 subaudi etiā ihabilē.puta minorē †sine curatore vel ēt seruū. vt.j.ſ.si per vim vel alio modo.l.j.in hoc tñ differunt:qr minor quodlibet possessoriū etiā adipiscēde possessiōis pōtintentare sine curatore.vt.j.subiicit in sequēti casu in versi.adipiscende: sed seruus dūtaxat possef.vel recuperande vel retinende poss. non autē adipiscende.vt in.d.l.j.ita intellige glo.hic que incipit.i.quelibet persona.vt illa verba glo.nō sic in adipiscenda referant ad seruū:nō autē ad minorē.Sed contra qō ista verba generalia per quācūqꝫ personā recipiāt restrictiōnē de habilitate.vt intelligat quācūqꝫ psonā.ſ.habilē.vt ī.l.j.cum ibi not.ſ.de sacrosanc.eccle.⁊.l.vt gradatim.§.⁊ si lege.ff.de mu. ⁊ bo.Sed illud qū aliqd operat lex ꝫ fiat dicta restrictio nazante illā.l.j.nō erat licitū relinquere ecclesiis:qr non erāt collegia approbata.vnde satis est qō per illam legē detur licentia relinquēdi dūmodo relinquēs sit habilis ad hoc:ſz hic nihil operaret lex ista si fieret ista restrictio:qr regulariter quilibet est habilis ad agendū si nō reperitur expresse prohibitus ad quod vide per Jac.de are.⁊ alios in.l.j.§.j.de ope.noui nun. ¶In tex.ibi alteri obesse nō debet.ſ.quo minus possit agentem repellere si vult litigare sine tutore vel curatore. ¶Ultimo gloss.ponunt hic casum in pupillo:sed rectius ponitur in adulto.vt patet in fi.vbi facit mentionem de curatore.non tamen negatur quin habeat etiā locum in pupillo proximo pubertati.sed si esset infans vel proximus infantie cum videat carere intellectu etiam in possessorio nō haberet legitimā personam standi in iudicio agendo.argu.in.l.si infanti.j.de iure deliberan.et quod nota.in.l.j. §.sufficit.ff.de adminiſt.tutor.
7 ¶†In glos.j.ibi est ex vi constitu.non interdicti.no.qō per.l. si quis in tantam.j.vnde vi.non corrigit iste titulus et ideo est in electione actoris spoliati an agat interdicto vnde vi.et tunc sola possessione recuperabit.⁊ hoc sibi sufficit si ipse erat prius dñs vel agat condi.ex ista.l.si prius nō erat dñs sed ipe spolians.⁊ tunc non soluꝫ recuperat possessionē sed acquirit dominiū quod ille spolians perdit. ¶In fi.glo.ibi quia cito potest expediri ⁊ sine mora.dic.i.sine iudiciario ordie.⁊ sic in eo non seruatur ordo iuris.Contrarium tenent doct.per tex. insti.de interdic.§.retinende.vbi lis contestatur.ergo ⁊ datur libellus ⁊ sententia lata est diffinitiua.vt.j.de sen.l.post sentētiam.⁊ no.j.de ſ momen.posſ.l.j.in glo.⁊ in.l.qō inſſit.ff.de re iudi.⁊ per Jnno.in.c.cum veniſſet.de institu. Aliqñ tamen in possessorio non requirit libellus nec lit.contesta.vt qñ nō est legitimus ℈tradictor.vt.j.de edic.diuiadria.tol.l.sing.⁊.l.momentanee.j.vnde vi.de hoc plene per Bart.in.l. naturaliter §.nihil in vlti.vel penul.col.ff.de acqui.posſ. ¶In glo.que incipit.i.quelibet persona ibi pupillꝰ succūbens in possessorio. dic glo.intelligit scōm casū huius.l.qñ prius egit possessorio ⁊ succubuit postea vult agere petitorio sine curatore.Certe tūc non haberet dubium nec illud verbum sub colore.nec illud obreptitia petitio conuenirēt huic casui.ideo intellige vt dixi qr volebat cumulare petitorium cū possessorio in eodez libello vel in diuersis libellis.vnde videbatur qō ratiōe adiuncti sez possessorij haberet legitimam personam etiaz in petitorio quod remouet ista lectura.In glos.seq.que incipit questiōis ibi quod non placet.dic ista glo.sentit quod minor in possessorio non hābeat legitimam personam pro alio licet habebat pro se.Contrarium tenent doc.quia imo magis per.l.cū man
8 dato.ff.de mi.et per.l.quesitū.ff.de in ius voc. ¶†In vltima glo.ibi no.ergo argumentum.dic.ſ.ex isto ver.sub colore autē quia sicut agens possessorio non potest ratione illius accumulare petitoriū si agit sine tutore vel curatore.ita testis inductꝰ in causa possessionis nō debet interrogari de proprietate.⁊ si interrogatur vt respondeat nihil opitulatur possessioni.vt in interdicto recuperande possessiōis.quod potest intentari ab eo qui non habebat dominium sed possessionem de qua fuit

spoliatus

BIU Cujas

ſpoliat⁹. Si em̄ inducit teſtē ad ꝓbandū poſſeſſionē ipſius ⁊ teſtis ꝓ eo deponit ⁊ iudex ĩterroget an ille eſſet dñs ⁊ ipe reſpōdeat ꝙ nō: ſed erat ille qui ſpoliauit nō dz attēdi dictum ſuū nec ferre ſnīam etiā ſi eſſent plures q̄ hoc dicerēt ꝓ̄d ipſo ſpoliato cū ſpoliat⁹ ante oīa ſit reſtituēdus nec admittit exceptio ꝓprietatis. vt ĩ. l. ſi qs ad ſe fundū. ff. ad. l. iuliā de vi. ⁊. l. ſi
9 marit⁹. de do. inter vi. ⁊ vxo. ¶ Eſt ergo iſta interrogatio ĩpertinēs ſed ſi iſta ꝓprietas opituletur vt q̄ ageret interdicto retinende poſſeſſiōis ⁊ vtercz litigantiū aſſereret ſe poſſeſſorē ⁊ pariter de poſſeſſione ꝓbarent: ⁊ tūc ille q̄ probat de ꝓprietate p̄ferr. vt in. c. lz cā̄m. de ꝓba. tūc ergo interrogatio nō eēt impertinēs ⁊ eſſet diſtinguendū an iurauit dicere veritatē de poſſeſſione: ⁊ tunc dicēdo de ꝓprietate nō ſtat dicto ei⁹: q̄ dicit nō iurat⁹. aut iurauit ſimplr ſuper tota cā̄: ⁊ tūc bñ ſtabit
a ad hoc ꝙ no. in. l. ſi duo. §. iul. de iureiu. ¶ Quid aūt⁹ ſi teſtis non interrogat⁹ aliqd dicat extra articulū vt frequēter ꝙtingit vide Bar. in. l. j. §. diui adria. ff. de queſtio. Et adde ꝙ no. in. l. ſi quis libertatē. de peti. here. in gl. fi. ⁊ ibi per doc.

¶ Ut nemo inuitus agere vel accuſare cogatur. Rubri.

1 ¶ ¶ Guil. de cu. vltramōtan⁹ dicit vnū bonū verbū ꝙ ſi debitor principalis dedit plures fideiuſſores. deinde volēs recedere tradidit pecuniā debitā vni ex fideiuſſorib⁹ ⁊ creditor ꝙueniat aliū fideiuſſorē ſi ille pōt oſtendere ꝙ alius recepit pecuniā a debitore pōt agēte repellere ⁊ petere q̄ primo excutiat illū ad cuius man⁹ pecunia peruenit. ar. ff. cōmo. l. vnde queritur. §z ſi hoc nō poſſet ꝓbare poſſet creditor eligere quē vellet maxime ſi renūtiaſſent beneficio diuiſionis tenementi. ⁊ pluries allegaui iſtud dictū ⁊ vide ſuper iſto ti. q̄ no. Jnno. in. c. latores. qui fi. ſint legi.
2 ¶ Reus quare poſſit petere examinari teſtes ad eternā rei memoriā etiā ſi non ſint ſenes ⁊ valitudinarij vel de proximo abfuturi ⁊ non ſic actor.
3 Judex ꝙ poſſit cōpellere filios vel heredes ad accuſandum occiſores de morte patris lz alius nō poſſit ad hoc compelli. Licet nō poſſis me cōpellere vt agā cōtra te potes tū me compellere vt agam contra alium ⁊ exigam ⁊ tibi ſoluam.
4 Quando aſtringatur quis ad agendum pro alio. Volens ſe abſentare ſi dubitat ne poſtea contra eum abſentē moueatur litigium an poſſit compellere alium ad agēdum.

1 **Muitus agere.** ¶ ¶ Per iſtā legē ꝓtz q̄ ſi dubitas ne moueā tibi litē non potes facere mihi aſſignari terminū ītra quē ſi ñ ago de cetero agere nō poſſim: q̄ nec p̄ciſe nec cauſatiue cogor agere ſi nolo. hocvex niſi poſſis ꝓbare ꝙ vadā me iactādo vel diffamādo ꝙ ſis debitor me⁹ vel ꝙ res quā poſſides ad me ptineat. vt ĩ. l. diffamari. j. de ingema. de cui⁹ ītellectu p Jnn. in. c. cū q̄rit. ĩ gl. ñ. de of. or. ⁊ p Ly. in. l. ſi cauſa. j. de accu. ⁊ de adul. l. ob cōmiſſam. Et adō ꝙ idē Jnn. in. c. cām. qui fi. ſint legi. ⁊ de cōfir. vti. vel inu. c. vlt. circa
2 mediū. ¶ ¶ Propter hoc ergo q̄ hic dr prouiſum eſt q̄ reus in cuius arbitrio non eſt q̄ agat poſſit petere examinari teſtes ad eternā rei memoriā etiā ſi nō ſint ſenes ⁊ valitudinarij vl de primo abfuturi. nō ſic poteſt actor in cuius arbitrio eſt q̄ litē moueat q̄ ſibi pōt imputari cur eā nō mouit. q̄ dic vt. j. de teſt. aut. ſi quis ab aliquo. ꝓ Bar. ⁊ ĩ. c. q̄m frequēter. vt lit. nō cōteſt. No. etiā verbū accuſare. nā Sādi. in materia maleficiorū in prin. operis plene diſputans vl tenere ¶ q̄ iudex poſſit bene compellere filios vel heredes ad accuſandū occiſores
4 de morte patris licet ali⁹ nō poſſit ad hoc cōpelli. ¶ Adde q̄ lz nō poſſis me cōpellere vt agā cōtra te. potes tū me compellere vt agā cōtra aliū ⁊ exigā ⁊ tibi ſoluā. ⁊ ſic admittitur iſte libellus ago vt agas. vt ĩ. l. ñ. ff. ad. l. rho. de iac. ⁊. l. cū plures. §. meſſem. ff. lo. Lex ēt interdū aſtringit quē ad agendū ꝓ alio vt in caſib⁹ no. hic in gl. Fallit etiā ꝙ hic dicitur q̄ñ ille q̄ vult compellere alium ad agēdum eſſet forēſis ⁊ vellet recedere vt in caſu quē ponit hic glo. in fi. ſecus in habēte domiciliū licet velit ſe abſentare ⁊ dubitet ne ipſo abſente moueat litigiū ⁊ obtineatur ſnīa contra eum q̄ interdū fieri poteſt ex forma ſtatutorum q̄ñ poteſt peruenire ad diffinitiuam etiā ſine vera conteſta. vt eſt Florentie.

¶ De ordine iudiciorum. Rubrica.

¶ Cōtra iſtam rubricā pro declaratione glo. opp. ⁊ loquit in plurali iudiciorū. nā ſz hoc. l. iſta hui⁹ ti. nō ꝙuenit rubrice q̄ ibi nō eſt niſi vnū iudiciū. ⁊ idē pōt dici de. l. ñ. ⁊. iij. Propter hoc glo. exponit iudiciorū. i. queſtionū q̄ pōt eſſe vnū iudiciū ⁊ tū ibi ſunt plures qōnes. vna principalis altera incidens vel emergēs. vnde dubitat de ordine ipſarū. nā aliq̄ñ incidēs examinat vna cū principali: ⁊ ſimul cū ea decidit ſaltē tacite vt in. l. j. ⁊ aliq̄ñ examinat prius q̄ principalis. vt ſi erat ꝓiudicialis vel maior. vt ĩ. l. ij. ⁊. iij. de peti. here. l. liber. j. de adul. q̄m alexādrū. ⁊ inſti. de act. §. ꝓiudiciales. ⁊ differt iſte ti. a tit. de ordi. cog. q̄ ibi q̄ñ vertitur. q. ſtatus ſeu libertatis ⁊ ſeruitutis. hic aūt gñaliter loquit. lex aūt fin. loquit q̄ñ ſunt duo iudicia. ⁊ ſic rubrica ſtat ꝓprie.
2 ¶ Que dicat q̄ō ꝓncipalis q̄ incidēs ⁊ q̄ emergēs. ⁊ nu. 8.
3 Sentētia lata ſuper principali an faciat preiudicium vel ius in incidenti. ⁊ nu. 7.
4 Cauſa nullitatis teſtamēti ⁊ petitio hereditatis abinteſtato q̄ō poſſint ſimul cumulari. ⁊ nu. §.
5 An eoipſo ꝙ quis dicit teſtamentum nullum vel ruptū cenſeatur petita hereditas.
Qui dicit teſtamentū inofficioſum an videatur hereditatem adire ⁊ quid ſi dicat nullum vel ruptum.
6 Cauſa ſtatus ſeu filiationis q̄ñ differatur in tps pubertatis.
7 Pronuntiatione facta ſuper principali cauſa an cēſeatur facta ſuper incidenti.
8 Succūbens agendo in aliquo articulo an poſſit poſtea illum deducere in alio iudicio per modum excipiendi.
An ſit verū indiſtincte ꝙ ſup incidēti nō ſit pronūtiandum.
Quod aliud ſit pronuntiare expreſſe ⁊ aliud repellere.
9 Si nō pnuntiat ſup emergēti an teneat pceſſus ad vlteriora.

1 **Dite preſidē.** ¶ ¶ De incidenti q. cognoſcit ſil cū principali: §z ſup ea nō eſt neceſſe pronūtiare exp̄ſſe: §z ſufficit pnūtiare de principali cū ꝓ hoc vī ēt ſup ĩcidēti pnūtiatū. h. d. Et hz materiā notabilē ⁊ ſingularē. Prīo ꝙſuluit q̄rētib⁹ vſq̄ ibi nec em̄. Scōo remouet dubiū ꝙ habebāt vſq̄ ad fi. ibi q̄m. Tertio aſſignat rōnem ei⁹ q̄ō dixerat. caſus eſt iſte.
2 aduertatis rogo vos q̄ mlta bona veniūt dicēda hic. ¶ Et nō tandū ꝙ q̄ſtio principalis dr illa q̄ mouet per modum agēdi ſiue intēt̄ actio ſiue officiū iudicis nobile ſiue ĩterdictū. Et de quacūq̄ re agit ſiue de ꝓprietate ſiue de poſſeſſiōe. §z. q. incidēs dr illa q̄ mouet ꝓ viā exceptionis vel replica. ſeu triplicationis ⁊ cōcernit negociū principale ita ꝙ deciſa principali qōne in ꝙſequētiā ceſſet ēt illa deciſa tacite. vt. j. l. pri. ĩ fi. ideo nō eſt neceſſe ꝙ decidat exp̄ſſe. vt in fi. hui⁹ legis. §z q̄ō emergēs eſt etiā illa q̄ mouet ꝓ modū excipiēdi vl replicādi. nō tū tāgit negociū pncipale: ſed cōcernit pceſſum vel pſonas interueniētes in iudicio. vt ſi opponat defect⁹ iuriſdictiōis vl ĩhabilitas actoris ad agēdū vl ꝓcuratoris vel ꝙ libell⁹ eſt inept⁹ ⁊ talis. q. ſi nō decidit exp̄ſſe ꝓ deciſionē negocij ꝓncipalis nō cēſſet tacite deciſa cū nihil hēat cōe cū illa. ⁊ ideo regrit expreſſa deciſio ⁊ pnūtiatio. vt in gl. ma. fi. q̄ō tū dic vt. j. dicā. ¶ Inter. ibi p̄ſidē. ⁊ dic iſtō verbū pōt ſtare ꝓprie ꝓ p̄ſide: ⁊ tūc q̄ō j. ſubijcit ⁊ ſi ſup cā ſtat⁹ cognoſcere nō poſſit ⁊ c. dz ītelligi nō ex defectu ſue iuriſ. q̄ cum habeat merū ⁊ mixtū imperiū pōt
b cognoſcere ēt de cauſis marie iuriſdictionis. vt eſt cā ſtat⁹: vt eſt caſus in. l. ij. in fi. §. de peda. iudi. §z nō poſſet hoc cognoſcere. ſ. ſi pupill⁹ cōueniret ꝓpter conditionē pſone ſue: propter quā. q. ſtat⁹ dz differri in tps pubertatis. vt in. j. gl. verū q̄ nō cōuenit §z agit. ⁊ ſic expedit pupillo q̄ō cognoſcat bñ pōt hoc caſu cognoſcere. vt hic in ver. nec em̄. ⁊ in ver. pertinet em̄. q videnr ꝙriari illi ver. ⁊ ſi ſup cā ſtat⁹: §z ptz q̄ō nō ꝙriantur q̄ diuerſis caſib⁹ loquunt. pōt ēt ſtare ĩpropꝛie pro quolibet magiſtratu municipali q̄ dr p̄ſes in loco vbi exercet offm̄. ideo quotidie vidē⁹ rectores hui⁹ ciuitatis vocari p̄ſides: ⁊ tūc q̄ō infra ſubijcit ꝙ de cā ſtat⁹ cognoſcere nō pōt. dz intelligi. ſ. ex defectu iuriſdictiōis q̄ñ agitaret principaliter ꝓ modū agēdi: q̄ cū ſit de maxima iuriſd. nō ꝙpetit minorib⁹ magiſtratib⁹ nō habētib⁹ merū ⁊ mixtū imperiū. vt ſunt magiſtrat⁹ municipales de iure cōi. ſed q̄ñ nō mouet principalr ſed incidēter bene pōt cognoſcere. vt eſt ĩ caſu iſto. ⁊. §. de iudi. l. quoties. Rō diuerſitatis eſt q̄ in primo caſu cognoſcit vt pronuntiet ⁊ diffiniat exp̄ſſe. vt in. l. de qua re. in princ. ff. de iudi. Sz ĩ ſcōo caſu nō cognoſcit vt pronūtiet expreſſe: q̄ nec eſt neceſſariū cū ſuffiat pnuntiare de principali. vt in fi. huius legis. §z ꝓ hoc cenſeat pnūtiatū ſup ĩcidēti. ſ. quaten⁹ expedit neceſſario ꝓ deciſione pncipalis nō vltra. ⁊ ſic ei⁹ pnuntiatio non facit ꝓiudiciū ſup incidēti mouēdo in alio iudicio ēt iter eaſdē pſonas ꝓ modū agēdi. ⁊ ſic iſto caſu nō habebit locū diſtictio quā fa-
3 cit hic Bar. An ſnīa ¶ lata ſup pncipali faciat ꝓiudiciū in ĩcidēti in quo tacita etiā lata videt ſi etiā poſtea in alio iudicio deducat pncipalr: §z ſolū ſua diſtinctio locū hz q̄ñ iudex qui pronūtiauit ſup principali potuiſſet de incidēti cognoſcere ⁊

a ¶ Quid aūt. ade hoc ⁊ dic etiā vt per Spe. in ti. de ꝓba. §. ij. vſic. xxx. ⁊ per Alexā. in. l. ij. col. j. ff. de iuriſ. om. iudi. ⁊ in. l. j. ff. ſi cer. pe. ⁊ ĩ. l. ſi duo. §. idē iulianus. ff. de iureiurā. Frā. Lur.

b ¶ Pōt cognoſcere. adō an poſſit cognoſcere de criminib⁹ vid gl. in c. ſi quis eps. ñ. q v.

BIU Cujas

pronũtiare etiam principaliter. Et no. q̃ Bar. hoc non consi
derauit nec perpedit: ꝛ tñ est necessariũ ad deliberationẽ sue
distincuonis: vt. j. dicam. ꝛ est subtile: ꝛ per alios non tangit.
¶ In textu ibi agnatione filij. Glo. exponit. i. natiuitate filij
scz preteriti. Sed ter. magis ppie loquit. nã quilibet nascit ſz
nõ quilibet agnascit sed ille tm̃ q̃ nasceret viuẽte patre nasce-
retur in potestate illius: ꝛ sic esset suus heres ꝛ ille tm̃ rũpit te
stamentũ paternũ in quo reperit preterit⁹. de hoc loquit ter.
in. l. ij. §. si quis a liberis. ff. ad tertul. ſ nõ sufficeret ergo q̃ iste
filius natus esset si nõ agnasceret. puta si non erat nat⁹ ex legi
tima vxore sed ex cõcubina q̃ esset naturalis: nõ legitimus. ꝛ
hoc forte dicebat aduersarius heres institutus in testamẽto.
¶ Et no. hic iuncto ter. circa fi. ibi qui de hereditate cogno-
4 scit ꝛc. q̃ ista duo iudicia possunt simul cumulari scz nulli-
tatis testamẽti ꝛ petit. here. ab intesta. ꝛ primũ petit declara-
ri officio iudicis nobili. iuxta no. p Bal. in. l. que sub q̃ditio-
ne. §. fi. ff. de cõdi. insti. Secundum vero petit iure actionis. i.
peti. here. Itẽ primũ est preparatoriũ secundi. sicut etiã quere
la que põt intentari simul cum peti. heredi. q̃ditionaliter tñ
vt postq̃ fuerit testm̃ declaratum nullũ vel inofficiosum pro-
nũtietur here. ab intest. pertinere ad agẽtem. vt in gl. in. l. qui
de inofficioso. in fi. gl. mag. ff. de inoffi. testa. Vel potest dici q̃
quando in codẽ cumulãtur libello semper secũdum censetur
cõditionaliter positum. vt dixi in. l. j. ff. de iudi. ſ an autem eo-
5 ipso quod quis dicit testm̃ nullum vel ruptum cẽseatur peti-
ta hereditas. Bar. remittit ad not. in. l. suus. de repu. heredi.
breuiter hic dic q̃ nõ. ¶ Sed queritur an ille qui dicit ista in
iudicio ꝛ petit declarari se heredem videatur hereditatẽ adi
re ꝛ dicẽdum est q̃ sic q̃ nihil impedit eũ adire si testamentũ
est nullum: nõ sic in eo qui dicit inofficiosum: q̃ posito q̃õ sic
quousq̃ pronũtiatum est ꝛ rescissum testamẽtum nõ defertur
here. ab intest. de hoc in. l. quidã propinquus. ff. de bo. pos. tit.
generali. Tamen Barto. in. l. filio preterito. in. v. vel. vj. col. ꝛ
circa fi. secũ de partis. l. videt intelligere illum ter. aliter scz q̃
isti tutores non petebant principaliter testamentum declara
ri nullum vel ruptum. sed agebat peti. here. vt ibi de heredi-
tate cognoscit ꝛc. de nullitate vel ruptura testamẽti nõ habe-
bant necesse facere mẽtionem in libello: ſz si per aduersarium
excipiatur de testamẽto habebũt replicare de nullitate vel ru
ptura ꝛ sic venit incidenter in iudicio. Utraq̃ tñ practica est
bona: q̃ nullitas ꝛ hereditas deducunt i libello: ꝛ tũc veniet
nullitas principaliter: vel q̃õ sola. ꝛ hereditas: ꝛ tũc veniet ici
dẽter. vt ipe idem no. in. d. l. que sub q̃ditione. §. fi. vbi omnia
vide ꝛ vtroq̃ istorum modorum necesse habeant isti tutores
ostẽdere pupil. eorum esse filium testatoris legitimũ ꝛ natura
lem: ꝛ hoc probato p prius aduersarius habebit necesse pba
re q̃rium: ꝛ hoc vult gl. sup verbo q̃õnem. que incipit. j. de sta
tu. ꝛ sic. q. status dupliciter veniet in iudiciũ incidẽter. s. affir
matiue ex parte agentiũ: ꝛ negatiue ex parte cõueti ſm Bal.
¶ In prima glos. mag. que formal tria vel quatuor cõtraria
cõtra ter. qui vult q̃õ hic preles cognoscat de cã status ipsius
a ¶ Snia lata sup principali. adde Bar. ꝛ Bal. in. l. si index. ff. de bis q̃ sunt suiꝝ alie. iur. bar. in. l. q̃ rome. in. §. duo fratres. ff. de ver. ob. bar. i. l. fina ũt. in §. fi. ff. de neg. ge. Anto. de but. i. c. aduersario. de exce. Idẽ Anto. de bu. i. c. cũ i ecclia. de cau. pos. ꝛ pro-
prie. Jo. cal. in re pe. c. intellexim⁹. in. v. q. de ordine cognitio.
6 pupilli cum videat debere differri in tempus puber. ſ recolli
gendo omnia distingue. Aut mouetur pupill⁹ cã status non
sui sed defuncti. ꝛ illa nõ differtur siue agat siue conueniat vt
in. l. liber. j. de peti. hered. que generaliter loquitur sic etiã in
pupillo potest habere locũ q̃ illud propter q̃ differtur cã sta
tus fuit introductũ fauore pupil. q̃ agitur de statu ipsius pu
pilli: tũc aũt distingue. Aut pupillus cõuenitur ꝛ sic patit q̃õ
nem status ꝛ bonorum: tunc vt cesset cõuentio ꝛ molestia dif-
fertur cã status ꝛ bonorum in tps puberta. nisi expediat pu-
pillo q̃õ non differatur q̃ forte habet testes de quorũ morte
vel ablentia dubitatur. vt in. l. iij. §. due cause. ff. ad carbo. Si i
vo agat tũc aut petitorio aut possessorio petẽdo se mitti in te-
nutam bonorũ defuncti tanq̃ patris sui vt inde alatur. ſ Pri-
mo casu aut agit peti. here. cõtra illũ qui contẽdit se esse here-
dem vniuersitatis: ꝛ tũc. q. status non differt sed plene cogno
scitur q̃ de pleno agitur pindicio. ita dz intelligi ista lex. ſ nã
ex quo agit expedit sibi q̃ cognoscatur q̃ nõ posset aliter ob-
tinere sententiam. Aut agitur q̃ra singulares possessores bo
norum qui non contendunt se esse heredes vel contra debito-
res hereditarios qui nolũt soluere negãtes illum esse filium
ꝛ heredem: tũc si ipse missus erat in possessionem bonorũ ex
carboniano ꝛ fatis dederat de cõseruatione bonorum non ha
bet necesse plenarie docere de filiatione quia per predicta vi-
detur q̃stitutus curator bonis hereditarijs: ꝛ sicut ali⁹ cura-
tor posset agere nomine hereditatis absq̃ alia probatione fi-
liationis: ita ꝛ ipsemet. ita loquitur vltimum q̃rium gl. de. l.
pe. ff. ad carb. Si aũt agit possessorio. i. petit se mitti in posses-
sionem ex carboniano edicto ꝛ opponatur q̃õ nõ sit filius te-
statoris nõ habet necesse probare plenarie sed sufficit summa
tim probari ꝛ per cõiecturas vel similitudines fauore alimẽ-
torũ: q̃ sancti⁹ est q̃ alat licet nõ sit fili⁹ q̃ q̃ fame moriatur
si esset fili⁹. ꝛ sic differtur. q. status q̃tum ad plenariã cognitio
nẽ. ſz agat nõ q̃tum ad summariã. ꝛ ita intellige gl. in ver. sed
7 exponi potest vsq̃ ad fi. Dz sufficiãt pro isto articulo. ¶ Jn
gl. mag. fi. circa prin. est notãdũ q̃ duo sunt articuli examinã-
di pro declaratiõe glos. prim⁹ est q̃ iste ter. in fi. dicit q̃ nõ ex-
pedit pronũtiare super incidenti: sed sufficit pronũtiare sup
principali cã vtrũ pronũtiatione facta super principali cẽseat
tacite facta super incidẽti. videt primo q̃ sic per. l. iij. j. c. in seq.
vbi dicit q̃ vtraq̃. q. censetur terminata. s. principalis exp̃sse
ꝛ incidẽs tacite. Jn cõtrariũ. l. si quis a liberis. §. si vel parens
ff. de lib. agno. ꝛ l. pe de his qui sunt sui vꝝ ali. iur. vbi si quis
petit alimẽta a patre tanq̃ filius ꝛ pater dicit nõ esse filium si
pronũtietur pro petẽte: nõ ppterea censet pronũtiatus filius
quominus pater in alio iudicio possit dicere eũ nõ filiũ ꝛ hoc
probare. gl. hic distinguit quãtũ ad casum huius legis q̃ aut
fertur sentẽtia in petitione hereditatis pro puero ꝛ cẽsetur p
nũtiatus filius q̃ nõ potuisset talis snia ferri pro eo de iure si
nõ esset fili⁹ ꝛ sic in necessariã consequentiã venit q̃ iudex qui
vnũ dixit cẽsetur etiã aliud dixisse sine quo illud dicere nõ po
tuisset. arg. in. l. illud. ff. de acqui. her. Et est verũ. Aut snia fue
rit lata q̃tra puerũ ꝛ aduersarius absolut⁹ et tũc nõ ppterea
cẽsetur pronuntiatũ sup incidenti q̃ iste agens nõ sit fili⁹. ſ nã
põt intelligi duobus modis primo q̃õ hoc sit fauore stat⁹: q̃
in primo casu snia est pro statu. in secũdo esset contra statũ vel
sit ex eo quod in primo casu sentẽtia sup principali nõ potest
stare sine incidẽti: ſz in secũdo secus. ſ Nam si reus absoluit põt
videri absolutus ex eo q̃ pupillus vel tutores nõ probauerũt
filiationẽ quod necesse habebãt facere postq̃ agebãt absq̃ eo
q̃ aduersarius probasset ipm̃ nõ esse filiũ vt hic in glos. super
verbo questione. in pn. ꝛ vterq̃ intellectus est bonus. Et hoc
est vtile q̃ si aduersarius censet in dubio absolut⁹ eo q̃ actor
nõ probauit filiationẽ nõ ex eo q̃ reus nõ probauerit ipsum
nõ esse filiũ si pos. bo. puenit ad puerũ ꝛ ille ageret tanq̃ hꝛs
institutus posset filius nũc se defendendo probare se filiũ li-
cet in alio iudicio cum agebat nõ probauerit q̃ nõ venit con
tra snĩam ꝛ excludet agentẽ. ſ Non sic si videretur absolutus ex
eo q̃ esset probatũ illũ non esse filiũ. vt hic habet in ter. ꝛ glo.
in. l. iulia. ff. de cõdi. inde. nisi ex processu appareat q̃rium. pu
ta q̃ possessor pbasset plene illũ nõ esse filium: q̃ cum snĩa re
feratur ad acta. l. ait ptor. §. j. ff. de re iudi. cẽseret lata ex causa
de qua q̃stat in pcessu. vt etiã no. in. l. he demũ. de suspe. tu. l. si
quis rem a nõ dño. ff. de excep. rei iu. ꝛ idẽ intelligas generali
ter extra casum hui⁹ legis q̃ reus est simpliciter absolut⁹ q̃
alio nõ apparẽte censet absolutus potius q̃ actor nõ proba-
uit intẽtionẽ suã q̃ q̃ reus pbauerit suã excep. vt no. i. d. l. iu
lia. Scõs est articulus eo casu quo censet tacite pronũtiatum
super incidẽti an talis tacita renũtiatio faciat ius super ipso
incidẽti intãtũ q̃ ille nõ possit i alio iudicio principaliter de
duci per modũ agẽdi. ſz ob. excep. rei iudi. super hoc dicit ple
nius q̃ Bar. q̃ aut est tale incidẽs q̃õ nõ põt deduci nisi per
modũ excipiẽdi. vt exceptio p prescri. ꝛ similes peremptorie ꝛ
tũc facit plenũ pindiciũ. ita no. Ly. in. l. perẽptorias. j. sen. re-
scin. nõ pos. Aut erat tale incidẽs q̃õ poterat deduci etiam p
modũ agẽdi: ꝛ fuit õductũ solũ p modũ excipiẽdi ꝛ succubuit
deducẽs. postea vult deducere p modũ agẽdi ꝯ eundem q̃ si
ꝯ alium nõ est dubiũ q̃ posset. vt in ti. g. res iu. nõ nocet. ꝛ tũc
aut iudiciũ i quo fuit pri⁹ deductũ fuit summariũ ꝛ ñ pbibe
tur deduci i alio iudicio plenario. ita loquunt leges allegate
in gl. de lib. agno. l. si qs a li. §. si vꝝ parẽs. de his q̃ sunt sui vel
alie. iur. Aut fuit plenariũ iudiciũ: ꝛ tũc aut incidẽs cõcernit
cãm status ꝛ õr aut lata fuit snia in fauorẽ stat⁹ ꝛ pindicat in
alio iudicio. Aut ꝯ statũ ꝛ nõ pindicat vt i. j. gl. ſm vnũ itelle
ctũ. Si vero nõ q̃cernit cãm status: ꝛ tũc aut proponit in alio
iudicio p modũ agẽdi ad eundẽ finẽ: ꝛ tũc lata snia sup pnci-
a pali nõ pindicat i illo incidẽti nisi exp̃sse illud incidẽs fuisset
reprobatũ tanq̃ nõ verũ: ꝛ sic sufficit tacita reprobatio. ꝛ iste
est casus in. l. q̃õ in diem. §. si rõnem. ff. de compen. ꝛ l. fina ũt.
ff. de neg. gst. Si vero proponat ad aliũ finẽ etiã cũ eodẽ: tunc
nõ preiudicaret snia prius lata etiã si fuisset incidẽs expresse
reprobatũ. vt in. l. vẽdicantẽ. cũ. l. seq. ff. de euic. Et pdicta q̃ñ
excipiẽs succubuit seu ille q̃ mouit icidẽs si aũt obtinuit: tũc
snia lata sup principali facit pindiciũ in incidẽti. vt si de inci
denti nulla sit facta mentio vt. l. q̃ rome. §. duo fratres. de ver
bo. ob. ꝛ ibi tangit per Bart. i. iij. col. ꝛ in distinctiõe magna.
Et pdicta q̃ñ iudex habebat iurisdictionẽ cognoscẽdi ꝛ pnũ
tiandi sup illo incidẽti etiã si fuisset principaliter in iudiciũ
deductum. Si autem nõ habebat vt inferior a preside de cau
sa status qui nõ potest cognoscere de statu incidẽter. vt. l. quo
ties. ff. de

ties. ſ. de iudi. tunc dico diſtinctionem predictam non vendi
care ſibi locum. imo ſnīa lata ſuper principali nō faceret pre-
iudiciū in incidēti poſtea mouēdo principaliter in alio iudi-
cio: q; ſi nō poteſt pronuntiare expreſſe nec tacite pronuntia-
tum debet ius facere ne plus operetur tacita q̄ expreſſa. arg.
ff. loca. l. qui ad certum. ⁊ dixi in prin. huius legis: q; ſufficiāt
iſta de iſtis duobus articulis. p̄ dicta vera niſi qñ ille qui ſuc-
cubuit excipiēdo iterum deduceret in iudicium per modum
agendi ad alium finem q̄ impugnandi ſentētiam. Nam illā
impugnare nō poſſet: q; quo ad vtrum eius potuit articu-
lum decidere incidēter licet principaliter. ad q̄ facit qō no. ſ.
5 de ſi. inſtru. l. ſi. in ſi. vltime gl. ¶ Sed quero quid ecōuerſo
ſi aliquis agēdo ſuccubuit in aliquo articulo ſi poſtea vult il
lum deducere ī alio iudicio p̄ modum excipiēdi an poſſit. di
cit Jnn. q̄ nō indiſtincte. in. c. ſi. de ordi. cogni. q; plus eſt ſuc-
cumbere agēdo q̄ excipiendo. tene menti. Reſtāt alīa duo ar-
ticuli quorū vnus ponit per gl. in vlti. q. An ſit verū indiſtin
cte q̄ ſuper incidēti nō ſit pronuntiandum: licet hoc dicatur
hic tā in multis legibus habetur cōtrarium que allegantur
in gl. ſimpliciter gl. diſtinguit inter incidētem ⁊ emergentē.
Nam ille dicitur articulus incidens qui tangit negociū prin
cipale ⁊ cadit in nomē exceptionis perēptorie ſed ille dicitur
emergens qui concernit proceſſum vel perſonas exiſtentes in
iudicio: ⁊ cadit in nomine dilatorie exceptionis: q; poſito q̄
ſit vera non perimit intentionē agentis: ſed differt a primo.
dicit ſeruandū eſſe qō hic dicit. intellige vt neceſſario non ſit
pronuntiandū cum ſufficiat pronūtiare ſuper principali. Et
tacite cenſet pronuntiatū ſuper incidenti ſine quo principale
ſtare nō. poteſt. vt. ſ. eo. l. ſi. in ſi. limita qñ articulus incidens
examinaretur per eundē iudicem qui cognoſcit de principa-
li. Si vero p̄ alium vt cū articulus ſpiritualis incidit corā in
dice ſeculari ⁊ reuertitur ad curiā eccleſiaſticā vt iudex eccle
ſiaſticus pronūtiet ſuper eo. alīs iudex ſecularis neſciret quā
ſnīam deberet ferre. ita not. in. c. tuam. de ordi. cognitio. ⁊ per
Modoer. in cle. ſi. de appel. Et niſi articulus incidēs moueretur nō ſolū excipiēdo ſed quodāmodo reconueniēdo. vt in. l.
ij. §. publica. ff. de adul. poſito tū qō non teneatur pronuntia-
re ſi de facto pronuntiat valet pronūtiatio ⁊ eſt ſnīa interlo-
cutoria. vt in. l. viro atq; vtore. ſolu. ma. ⁊ in. l. intra vtile. ff. de
mino. niſi forte per hoc decideretur totū negocium principa
le tunc p̄ dici q̄ nō valet q; principale negocium dz decidi
per ſnīam diffinitiuam nō per interlocutoriam. vt. ſ. commi.
vel epiſto. l. ſi. ideo tūc faceret cōtra preceptum legis que man
dat vt iudex cū ſuo motu nō properet vſq; ad diffinitiuā ſen
tentiam. vt. ſ. de fal. l. vbi. ⁊. ff. de offi. preſi. l. obſeruandū. ⁊ hoc
videtur ſentire Bal. qō eſt notādum ⁊ placet. Quando autē
non decidit totū negociū principale valet interlocutoria ⁊ de
iure ciuili nō poteſt appellari: q; grauamen qō infertur ex ea
reparatur per appellationē a diffinitiua: ſed de iure canoni-
co poteſt appellari. Et ideo videbatur q̄ ſi nō appelletur trāſ
eat in rem iudicata ⁊ nō poſſit poſtea reparari in appellatio
ne a diffinitiua. tñ cōtrariū eſt determinatū hodie per. c. ſi. de
ap. lib. vj. per quod tollitur iſtud dubiū ⁊ eſt ſingularis deter
minatio ſi tñ appelletur ⁊ ſuccumberet in duplici appellatio
ne nō poſſit reparari in cauſa appellationis a diffinitiua. Et
eſt caſus in cle. ſi. de ap. tene mēti. Et quod dixi quādo pronū
tiaſ expreſſe idē ſi tacite q; iudex repellet exceptionē ⁊ nollet
eam admittere nec examinare: vt patet in. d. cle. fin. que incipit
a repulſiōe ⁊c. Nā aliud eſt pronūtiare expreſſe: aliud repelle
re: pōt aūt iudex hoc licite facere quādo comprehēdit malitio
ſe ꝓponi p̄m Jnn. Et tūc ſi appelleſ ad inſtificādā appellatio
ne nō ſufficit quod obtulerit ſe paratū p̄bare incōtinēti iurta
c. interpoſita. de ap. ſed debet probari veritas exceptiōis. Sed
ſi nō malitioſe propoſuiſſet tūc ſufficeret illud quod dixi ī. d.
c. interpoſita. ⁊ ita no. in. d. cle. ſi. vtile eſt ergo vt iudex cū repel
lat hoc expreſſe dicat ⁊ faciat in actis cōſtare. ¶ Super emer-
gēti vero gloſ. tenet q̄ ſit pronūtiandū quia ſententia lata in
principali nō cenſetur articulus incidens terminatus cuz nō
6 tāgat negociū principale. vt in. l. a p̄cedēte. ſ. de dila. ¶ Sed
alius articulus ⁊ vltimus eſt ſi nō pronūtiatur ſuper emergē
ti. an teneat proceſſus ad vlteriora. iſta glo. ſentit qō nō q; dicit
q̄ nō pōt ad vlteriora procedi. Bar. tangit in. l. a procedēte. et
aliter videtur terminare. multi maximi viri ſup hoc dubita-
uerūt. Nibi videtur dicēdū q̄ ſi tāgit iuriſdi. videl q̄ op. q̄
eſt iudex incompetēs neceſſe ſit pronūtiare in tantū q̄ ſi proce
dat ad vlteriora nō pronūtiādo q̄ ſit iudex cōpetēs nō valeat
proceſſus q; nō eſt cert⁹ de ſua poteſtate ⁊ ſic poſito q̄ cām ha-
beat nō poteſt eā exercere. arg. in. l. quero. ff. de eo qui pro tut.
⁊. l. properādum. §. ſi quid. de iudi. ſ. per not. p Bar. ibi. ⁊ i. l.
etiam. l. multum. de cōdi. ⁊ demō. Jdeo tex. dicit q̄ cum dubi-
tatur de iuriſdictiōe pertinet ad iudicē coram quo agitur. ſu
per hoc pronūtiare. vt in. l. ſi quis ex aliena. ff. de iudi. i. l. ij. §.
ſi dubitet. ⁊ videtur hoc expreſſe determinare Jnn. in. c. p̄ter
ea. de vila. p̄m quoſdā. Sz do. Ang. in. l. ij. ff. ſi quis in ius vo.
nō ierit. dicit q̄ allegātes Jnno. in loco predicto nō intelligūt
iſpm q; ipſe loquit qñ iudex procedit ꝺ abſentem: ⁊ tunc bene
dz pronūtiare añq̄ p̄cedat ſi oppoſita exceptio incōpetentie.
ſed qñ ꝙtra preſentē non expedit q̄ pronūtiet expreſſe ſi de il-
la exceptiōe cognouit ⁊ examinauit imo p̄cedēdo ad vlterio-
ra cēſet tacite pnūtiare. mihi plus plz qō. ſ. dixi. Dictū vero
ſnū dico p̄cedere ī aliīs exce. emergētibus nō tāgētibus iuriſ
dictionem vt ꝺ libellū de ineptitudine vel ꝺ pſonam actoris
qō non ſit habilis iſto caſu ſi examinauit exceptionē ⁊ poſtea
ea nō obſtāte ad vlteriora p̄cedit cenſet pnūtiaſſe ⁊ ipſam re-
puliſſe. caſus eſt no. in. c. ex pte. Nſ. extra de app. Sed ſi ꝙtēpſiſ
ſet exceptionē ⁊ ipam noluiſſet admittere vel examinare cum
hoc facit in ꝙtumeliā. l. p̄ceſſus ſit null⁹ ſicut ī ſimili no. p Jo.
an. in nouel. c. inter monaſteriū. de re iu. ⁊ op. exceptio rei iu.
⁊ iudex ipſa ꝙtempta p̄cedit ad vlteriora ⁊ dat ſnīam ꝺ iam
prime. nā tūc dicit q̄ hz locū. l. j. ſ. qñ quoc. nō eſt neceſ. q̄ ſnīa
cōtra ſnīam lata nō vz q; cōtēpſit. l. nolēdo exceptionē admit
tere ⁊ ad vlteriora p̄cedēdo: ſed ſi nō p̄cedit ſed pnūtiat eſſe
p̄cedēdū pōt a tali pnūtiatione appellari. ⁊ tūc hz locū qō di
citur in. c. interpoſita. q̄ ſi obtulit ſe incōtinenti p̄batur hoc
ſolū ſufficit ad iuſtificationē appel. alīs requirit q̄ p̄beť veri
tas exceptiōis. ⁊ vide hic vnā addi. que infra poſt rubricā de
lit. conteſt. ante. l. j.

2 ☞ Aliud eſt compellere aliquē ad agēdum contra ſe qō nō
pōt fieri niſi in duobus caſibus ⁊ aliud eſt agere ad declara-
tionem iuris ſui ⁊ facere citari volētem cōtradicere ⁊ hoc po
teſt indiſtincte fieri.

1 **Si queſtio.** ¶ Si. q. ſtat⁹ incidit in iu-
dicio diuiſorio pri⁹ de ſtatu
cognoſcitur q̄ feratur ſentētia diffinitiua. h. d. Et
iſtud additur ad. l. precedentē. vbi dicitur q̄ de in
cidēti cognoſcit ⁊ examinatur: ſed nō expedit ſup ea pnūtia-
re. Jſta lex declarat q̄ iſta cognitio ⁊ examinatio fieri dz añq̄
feratur diffinitiua ſnīa. cognoſcit tū ſimul cū negocio p̄ncipa
li niſi eſſet. q. p̄iudicialis. vt. ſ. de adul. l. qñ alexādrū. ⁊ tūc nō
dicit incidēs ſed poti⁹ emergēs. vt ptz ex illa lege. ¶ In text.
ibi pri⁹ hoc pōt intelligi duob⁹ modis. Prio vt dixi ſi iſte iā
dedit libellū ſup iudicio diuiſorio: ⁊ tūc querit de ſtatu añq̄
ad ſnīam diffinitiuā perueniat ⁊ nō pnūtiat q; ſufficit pnū
tiare ſuper diuiſione. Jtē pōt intelligi qō adhuc libellū ſup
diuiſiōe nō dedit: q; forte intellexit q̄ illi volunt ſibi obiicere
qōnem ſtatus q̄ ipſe nō ſit patruelis nec in eodē gradu cum
eis. ⁊ tūc pōt agere ad declarationē ſui iuris ⁊ petere hoc de-
clarari ⁊ offerre ſe hoc p̄baturū: ⁊ tūc pri⁹ cognoſceret ⁊ pnū
2 tiabit q̄ detur libellus ſup diuiſiōe. † Nec ob. ti. p̄cedens. Nā
aliud eſt cōpellere aliquē ad agēdum ꝺ ſe. ⁊ hoc nō pōt niſi in
duob⁹ caſib⁹ vt ibi dixi. aliud eſt agere ad declarationē iuris
ſui ⁊ facere citari volētē ꝺdicere: ⁊ tūc indiſtincte hoc fieri pōt
etiā per illū qui eſt in poſſeſſione ſui iuris. iurta no. ī. l. ſi duo
patroni. in p̄n. de iureiu. ⁊. l. ſi cōtēdet. de fideiuſ. ⁊. l. aureli⁹.
§. centū. de li. leg. tūc eñ nō cōpellit aduerſariū dare libellum
ſz requirit eū vt ꝙtradicat ſi putauerit ſua intereſſe. Et ſi hoc
nō facit ſnīa declaratoria illi p̄iudicabit. iurta ea q̄ no. p Ly.
ſ. de aduo. diuer. iu. l. iij.

2 ☞ Si petitur debitum ex inſtr̄o ⁊ allegatur falſitas inſtru-
menti que ſit forma ſententie contra reum.

1 **Cam ciuili.** ¶ Si. q. ciuilis vel crimi-
nalis incidēter mouetur dz
vna cū p̄ncipali terminari. h. d. Quaſi dicat nō dz
incidēs terminari de p ſe. vt in. l. j. ſz terminaſ vna
cum p̄ncipali tacite. ⁊ B addit ad. l. j. vbi dr q̄ ſufficit termina
re p̄ncipalē. nō tñ dicit q̄ illā terminādo cēſeat terminaſſe in
cidētē. ſz iſtō bñ dr: B itellige tacite ⁊ p̄m ea q̄ dixi in. l. j. ¶ In
tex. ibi p̄t iudex. ſubaudi ⁊ dz: nō aūt p ſe terminare. q. īcidētē.

2 ¶ † In tex. ibi ſua ſnīa. dic hoc pōt intelligi vt dixi etiā q̄ iu-
dex in ſua diffinitiua exp̄ſſe terminet cām p̄ncipalē ⁊ incidētē
vt ſi petebaſ debitū ex inſtr̄o ⁊ allegaſ falſitas inſtr̄i pōt cōdē
nare reū ⁊ declarare inſtr̄m nō eē falſum vl adiicere p modū
cauſe vel rōnis hoc mō q; reperim⁹ tale inſtr̄m nō eſſe falſum
idcirco reū cōdēnamus. ⁊ gl. laborat in ponēdo exempla ⁊c.

2 ☞ Si queſtio criminis nō abſorbet ciuilē poterit expediri
ciuilis anteq̄ criminalis.

3 Terminata cā poſſeſſionis per vnum iudicē an poſſit cā pro
prietatis moueri coram alio iudice.

4 Dota queſtione ciuili ſi accuſetur mouens de falſo ⁊ ſic non
poſſit interim procedi in cauſa ciuili an currat tēpus inſtan-

BIU Cujas

tiet an sententia lata in criminali mota per viã accusationis ad penam criminalem faciat preiudicium in ciuili.

1 QUoniam. ¶†Si.q. criminalis ꝛ qõ ciuilis principaliter hincinde mouẽtur anteꝙ procedaꝫ super ciuili debeat expediri ꝛ determinari.q.criminaliꝫ tãꝙ maior.h.d.cõcordat.l.qui prior.ff.de iudi.Et in hoc differt a p̃cedẽtibꝰ legibus in quibꝰ vna.q.mouebaꝫ p̃cipaliꝫ ꝛ altera ĩcidẽter quo casu nõ terminaꝫ incidẽs sine p̃cipali.hic vero mouebaꝫ q̃libet eaꝝ eque p̃cipaliter:ꝛ tũc vna terminaꝫ sine altera.s.illa
2 que maior est:qua terminata descenditur ad ciuilẽ.†Quidaꝫ intelligũt istam legẽ quã do.q.criminis absorbeat questionẽ ciuilẽ.puta agis contra me ex instro.Ego te accuso criminaliter de falso et si apparebit falsum.q.ciuilis per te mota absorbetur.ꝛ sic.q.criminis est p̃iudicialis.ideo ꝙ precedat licet si eã nõ mouerẽ accusando ſz excipiẽdo deberet terminari vna cum.q.ciuili.vt in.l.p̃cedenti.Si vero.q.criminis nõ absorberet ciuilem vt agis cõtra me ad pecuniã.Ego te accuso de homicidio nõ bz locũ ista lex:qꝛ posito ꝙ esses homicida:qꝛ quo usqꝫ sis cõdẽnatus ꝛ bona tua publicata nõ perdis administrationem bonoꝝ tuorũ:ꝛ sic potes agere contra me.vt.l.reo criminis.ff.de sol.Nõ ergo subesset aliqua iusta rõ:vel cã qua re deberet supersederi ĩ tua.q.ciuili quousqꝫ eẽt terminata cã criminalis postꝙ es habilis ad agendũ.ista opi.placuit Jabu.ꝛ Bal.ꝛ mihi plz.ſz gl.ꝛ alij doc.videnꝫ intelligere istam legem ẽt dicto casu quo in.d.l.qui prior.ꝓpter maioritatis rationẽ.¶Et isto casu tenẽdo istã opi.ꝓhibetur cumulatio qõnis ciuilis ꝛ criminalis.ꝛ est vna de regulis prohibitiuis ꝑm Bal.in.l.edita.s.de edẽ.ꝛ vide Jnn.in.c.j.de mu.peti.pro intellectu huius legis.Et tenẽdo primũ intellectũ non semper finita criminali põt pueniri ad ciuilẽ.Sed ita demũ si est finita fauore mouẽtis ciuilẽ ꝑm gl.†Et hoc no.pro eo qõ dixi cõ
3 tra gl.in.l.nulli.s.de iudi.q̃ vult ꝙ terminata cã possessionis per vnũ iudicẽ nõ possit cã proprietatis moueri coꝝ alio iudice sed coꝝ eo.certe nõ est verũ qꝛ postꝙ est terminata bz obstare sequẽti sicut hic ꝑm istũ intellectũ.Jn ter.ibi vtpote maius in hoc vꝫ glo.se fundasse:ꝛ etiã in alio ꝙ infra subijcitur quocũqꝫ modo cessauerit vt ista lex habeat locũ etiã qñ.q.criminis nõ absorbet ciuilẽ qꝛ sufficit ꝙ sit maior:ꝛ qꝛ si absorberet nõ esset verũ ꝙ quocũqꝫ mõ fuisset terminata possit sup ciuili procedi:qꝛ si esset terminata ℈ mouentem ciuilẽ procedi nõ posset.ideo tenetur opi.gl.cõiter licet alia sit magis ratio
4 nabilis.†Sed circa istam legem posset dubitari de qõne iam disputata per Rich.malũ.si mota.q.ciuili accusetur mouens de falso:ꝛ sic nõ possit interim p̃cedi in causa ciuili an currat tempus instãtie ꝛ an sentẽtia lata in criminali mota ꝑ viam accusa.ad penam criminalem faciat preiudiciũ in ciui.qõ frequenter cõtingit si mota.q.ciui.ꝛ ꝓductis testibus vel instrumentis accusetur produces vel ipsi testes de falso ad penã criminalem.vide oĩno per Ly.j.qui ac.non pos.l.j.circa fi.seu in vlti.q.ꝛ est.q.notabilis.

¶De litis contestatione. Rubrica.

2 ☞Que dicatur litis contestatio ꝛ que stipulatio.
3 Jn cõtestatione an requiratur presentia vtriusqꝫ partis ꝛ an requirantur verba hincinde.
4 Sup qõne emergẽti qñ nõ sit necessaria pronũtiatio iudicis.
Si nõ appellaꝫ a pronũtiatione facta super emergenti tacite vel expresse grauamen qõ infertur ex ea non põt reparari per appellationem a diffinitiua.

a ¶Tps instãtie. Adõ an tps istãtie currat iacente hereditate.vid ꝑ Bar.ĩ.l.fi.C.si pẽdẽte appel.mors interuenerit. 1

¶†Sup rubrica de li.ꝛte.s.ꝙ quam inchoaꝫ iudiciũ.vt.s.de iudi.l.j.ꝛ efficiꝫ res litigiosa.vt in.l.ij.j.de lit.Et ꝙ quã quasi contrahiꝫ.vt.l.iij.§.idem scribit.ff.de pecu.Et ꝙ quam mora trahitur si prius ꝑ interpellationẽ vel alio modo cõtrahatur nõ currat vt in.l.fi.ff.de triti.Et per quam bonefi.pos.efficiꝫ malefi.fictione iuris:vt teneaꝫ de fructibus perceptis ꝛ percipiẽdis.vt in.l.qui sit.§.pe.ꝛ fi.ff.de vsur.Et a qua incipit tem
a pus instantie.avt.l.properãdum.post prin.s.de iudi.Et per
2 quam res deducit in iudiciũ.vt in.l.j.hui ti.¶†Sed querit que dicatur lit.cõte.ꝛ que sit eius diffinitio.dicũt quidã ꝙ li.cõte.est verboꝝ cõceptio cõsistens in interrogatiõe ꝛ responsione:seu in narratiõe negocij ꝛ negatiõe.vt in.l.j.Sed alij reprobant dicentes ꝙ litis cõte.est quidã effectus verborũ predictorum ꝛ cõsistit in iure:sed negatio ꝛ narratio cõsistunt in facto.sicut stipulatio q̃ conficitur ex verbis dicitur cõsistere in iure.ideo testes deponẽtes ꝙ titius per stipul.mihi promisit non probant qꝛ attestãtur de eo qõ cõsistit in iure qõ percipere nõ possunt sensu corporeo:sed potiꝰ iudicio intellectus.vñ debent deponere de verbis q̃ cõsistunt in facto ꝛ q̃ potuerunt percipi sensu corporeo:ꝛ dico ꝙ p̃cessit interrogatio ꝛ secuta est rñsio incontinẽti.alꝫ non probant iuxta ea que plene not. in.l.j.ff.devsu.Guliel.de cu.dicit ꝙ ista diffinitio põt tolerari sicut toleratur diffinitio stipu.que dicitur stipulatio verboꝝ conceptio.vt in.l.v.in prin.ff.de verbo.obli.ꝛ tñ est quidam effectus iuris resultans ex verborum cõceptione qui effectus appellatur stipulatio sicut hic appellatur cõtestatio ad quod
3 ꝛ simul ꝛ sic habet similitudinẽ cum stipulatione.vnde tenẽt doc.quod in contestatione requiratur presentia vtriusqꝫ partis ꝛ requirũtur verba hincinde vt post narrationem facti sequatur responsio cõtradictoria vel consonans.nec posset alsente altera parte fieri.ꝛ hoc tenet Bar.in.l.j.Quotidie tamẽ
b videmus fieri contrarium qꝛ datur libellus in scrip.bꝛ pars recipit ꝛ in scriptis respõdet ex interuallo opponẽdo primo exceptiões generales:ꝛ postea dicẽdo ꝛ in casu quo teneat cõtest.litẽ ꝛ respondere libello.nego narrata prout narrantur ꝛ petita prout petũtur animo litem cõte.ꝛ sic nõ interueniunt verba sed scripture nec eodem instãti fit narratio ꝛ respõsio. sed ex interuallo.ꝛ nunꝙ vidi opponi ꝙ ℨtest.nõ sit legitime facta:quicquid de iure ℨrium fit:sufficiat in.l.j.adde vnum
4 verbũ.†Que.s.dixi in.q.emergenti p̃cedunt qñ sunt tales q̃ suspendunt processum cause.vt qñ contingunt in psona actoris ꝛ rei vel procuratoris:sed si nõ suspẽdunt vt si cõtingant in persona testium.puta opp.ꝙ testis nõ sit recipiẽdus qꝛ criminosus vel inimicus vel infamis:tunc nõ est necesse pronũciare ꝛ ꝑ processum ad ulteriora nõ censetur tacite pronuntiatum sed censetur exceptio reseruata in calculo ferende sñie. Jta vꝫ not.Bal.ꝑm Nico.de mat.in auẽ.si dicatur.j.de testi. Jtem scias ꝙ si nõ appellatur a pronuntiatione facta super emergenti tacite vel exꝑsse grauamẽ qõ infertur ex ea non potest reparari ꝑ appellationem a diffinitiua ꝛ secus in incidẽti qꝛ tangit negociũ principale:ꝛ iste est casus in.c.fi.de app. li.vj.Ultimo de materia huius legis ꝛ totius ti.vide oĩno in Spe.de incidenti.questionibus per totũ.in scõa parte Spe. ibi multa dicit ꝛ tangit.

2 ☞Per litis contestationẽ res deducitur in iudiciũ ꝛ super re que nõ fuit in iudiciũ deducta non potest ferri sententia. Verbum postulatio qõ non importet litis contestationem ꝛ quid de verbo petitio.
3 Libellus ꝙ debeat continere narrationẽ ꝛ cõclusionem in ciuilibus vt possit peruenire ad diffinitiuã.licet secus in criminalibus.
4 Qualiter fieri debeat rñsio si reus vult negare.an debeat narrata prout narrantur negare an etiam petita.
5 Quomodo fiat litis ℨtestatio ꝛ quid in criminalibꝰ.ꝛ nu.1.
6 Per oppositionem exceptionum peremptoriarum an inducatur litis contestatio.
7 Si quis respondeat nõ animo litem cõtestandi an possit iudex hanc protestatiõem repellere ꝛ declarare ꝙ habeatur lis pro contestata.
8 Si reus non vult litem cõtestari qũo procedatur cõtra eum.
9 Si dico te mihi teneri ex tali cã:ꝛ tu dicis nõ puto vel nõ credo tibi teneri in aliquo per hoc non fit litis contestatio. Qõ per talem responsionem factam positionibus qualitercunqꝫ facta sit non inducatur litis contestatio.
10 Per confessionem factam ante datum libellum non inducit litis contestatio.
Quid si erat datus libellus.

1 REs in iudiciũ. ¶†Licet actor postulet ꝛ faciat reũ citari ꝛ ſz ipsi ℨpareti postea petitionẽ vel libellũ offerat ꝛ ipe recipiat nõ ꝓpter ea dr lis ℨtesta.sed tũc demũ cũ narratũ fuit negociũ coram iudice ꝑ actorem ꝛ subsecuta fuerit rñsio rei aĩo litigãdi ꝛ ad sñiam pueniẽdi.h.d.cũ glos.
2 ¶†Jn ter.ibi deducta nõ videtur id est non censetur lis contesta.vt.j.sequit in ver.inter litem ꝛc.per quam conte.res deducitur in iudiciũ vt possit sup ea ferri diffinitiua.alꝫ si nõ esset in iudicium deducta secus.vt.l.nõ põt videri.ff.de iudi. ¶Jn ter.ibi si tantũ postulatio simplex qꝛ petijt actor reum citari coram iudice dicẽs qõ volebat ab eo petere centum vel talem rem ꝛ iudex citationẽ commisit.¶Et no.significatum huius verbi postulatio:quia nõ importat lit.contesta.Secus in verbo petitio seu petijt:quia nõ dicitur quis petijsse nisi litem contestatus fuerit.vt.l.amplius nõ peti.ff.rem ratam haberi.¶Jn ter.ibi vel actiõis species id est petitio vel libellꝰ continẽs petitionẽ fuerit deditus reo cõparenti ꝛ per ipsum receptus nondum tamen respõdit quia debet habere terminum ad deliberandum an velit cedere vel contendere vt in auẽ.offeraꝫ.quinimo etiã si dedit fideiussores de iudicio sisti non:

BIU Cujas

non dicitur lit.cõtest.ibi probat in verbo data fideiussione.
3 ¶ †Jn fi.l.ibi cum per narrationem negocij supple ꝛ conclusionẽ.Nam nõ sufficit narrare negociũ.puta ꝙ titius recepit a me mutuo vel vendidit mihi talem rem nisi petam ipm cõdemnari que petitio dicitur cõclusio libelli ꝛ est necessaria in ciuilibus vt possit peruenire ad diffinitiuam.licet sec⁹ in criminalib⁹.vt no.p Ly.in.l.in causis.j.de accu.de fal.l.nec exẽplum.quidam vero dixerũt idem in ciuilibus:ꝫ cõmuniter tenetur cõtrarium vt patet ex no.per Bar.in.l.j.ff.de edẽ.Ex qua conclusione declaratur narratio precedẽs ꝛ intẽtio agentis qua actione intẽdat agere.vt.l.aurelins.§.sticho.ꝛibi no.ff.de libe.leg.Non tamen est necesse narrare que consistunt in iure quando incipit a narratione facti qꝛ ex facto ius oritur.vt.l.ex plagijs.§.j.ad.l.aquil.vnde nõ habeo dicere ꝙ ex illo mutuo est mihi obligatus:sed si inciperẽ ab his que ꝓsistunt in iure qꝛ dicerem ꝙ titius est mihi obligatus in.c.non sufficeret ad condemnationẽ vel aptitudinem libelli nisi exprimerem causam existẽtẽ in facto ex qua reus reddatur certus an velit cedere vel contendere.vt plene no.in.l.j.ff.de edẽ.ꝛ reqritur qõ conclusio sit apta qꝛ necessario sequatur ex narratione facti super iuris ꝓsumptione.alꝫs libellus esset ineptus ꝛ nullus.ꝛ qñcunqꝫ de tali ineptitudine posset opponi vt patet ex no.per Bar.in.l.edita.§.de edẽdo.in articulo de emenda.libel.etiam post sentẽtiam si prius non fuisset oppositum qꝛ redditur sentẽtia nulla data super inepto libello.vt sentit gl.insti.de obli.ꝛ Bal.i.l.actori.de iureiu.qui allegat ad ter.in.c.dilecti.de emp.ꝛ vẽd.Et supple hic ꝛ responsionem subsecutam vt in gl.
4 †Sed orit dubiũ qualiter debet fieri responsio si reus vult negare an debet narrata prout narrant negare an etiam petita cõmunis obseruantia est ꝙ vtraqꝫ negent ꝛ ꝙ dicat nego narrata prout narrant ꝛ petita prout petuntur fieri debere.Sed ꝛ si narrata tantũ negauerit sufficit ꝑm Jnno.in.c.j.extra eo.titu.qꝛ si nego narrata in consequẽtiam nego petita cum ab illis dependeat petitio.ꝛ si illa non sunt vera petitio nõ procedit.Sed quid econuerso si negat petita fieri debere ꝛ de narratione nihil dixit.Ly.videt hic variare alij dicũt aliter.idem tenet hic Bar.ꝛ vide in Spe.eo.ti.vbi pluresmouent questiones.Et istam opi.videtur sentire gl.hic magna.duꝫ dicit vt det mihi.x.ꝛ titius dixit nego:vel nõ
5 est verum ꝙ debeam tibi.x.ꝑm Bar.¶ †Jn ter.ibi audi receperit.per hoc videt ꝙ non sufficiat dedisse libellum in scrip.ꝛ responsionem factam fuisse in scriptis per quem reus negat narrata prout narrant ꝛ petita prout petunt:sed requiritur qõ ambe partes sint coram iudice ꝛ actor dicat dico narrata in libello meo ꝛ petita prout petũtur fieri debere animo lit.cõtest.ꝛ reus econuerso dicat eodẽ modo negãdo.alꝫs iudex nõ audiret qꝛ multa dantur in scriptis que non veniunt ad notitiam iudicis in prin.ꝛ hoc nõ sufficit sed requiritur ꝙ iudex audiat ꝫ partes referant se ad libellũ.ꝛ ita seruatur in romana curia.sed in alijs locis tanta solẽnitas nõ seruatur:ꝫ sufficit responsio p scripturam.nec vnqꝫ vidi fieri dubium.¶ Sꝫ pone ꝙ reus primo respondet qõ actor narrauit dicẽs domine iste fecit me citari ob talez causam.ego nihil sibi debeo.an dicatur lis cõtest.Guil.de cu.monet ꝛ allegat ꝙ sic.l.si sint.in prin.ff.de interrog.actio.tamen ipse determinat contrarium sicut nõ valeret stipulatio si nõ precederet interrogatio respõsionem.vt.l.j.§.j.de verb.obli.qꝛ ꝓtestatio litis est illi similis vt patet ex vi vocabuli.¶ Jtẽ quid si in libello nõ respõdeat ille cõtra quem fuit porrectus:sed quidam tertius cõparens pro suo interesse ꝛ negat narrata ꝛ petita.respõdeo nõ fit cõtestatio:vt possit peruenire ad diffinitiuam cõtra illũ contra quem fuit porrectus.vt not.Jnn.in.c.j.in fi.extra eo.ti.Jtem pone ꝙ reus respõdet petita fieri debere pro parte:ꝛ pro parte non.an dicatur lis legitime conte.Bar.in.l.permittẽdum.ff.si pars here.peta.dicit ꝙ sic per illum ter.¶ Jtem quid si actor cum dedit libellum reo absente dicat narrata prout narrãtur vera esse ꝛ petita prout petunt.reus postea comparens actore absente negat an dicatur lit.conte.facta.ter.videtur ꝙ non in aut.qui semel.j.quomodo ꝛ qñ iud.vbi dicit ꝙ reus tunc lite nõ contestata potest liquidare de iure suo ꝛ peuenire ad diffinitiuam qõ non erat ante illam aut.ergo comparitio rei ꝛ contradictio nõ facit litem haberi pro cõte.Jtem adde ꝙ lit.cõtest.retrotrahitur ad diem dati libelli.vt not.Lyn.ſ.de alie.iudic.l.j.in.ix.q.Jn criminalibus vero qñcunqꝫ reus compareat ꝛ neget accus.etiã accusatore absente habetur lis pro cõtest.ꝛ nomen eius recipitur inter reos:quia cum cõcernat publicam vtilitatẽ iudex representat psonam accusatoris ita no.Bart.in.l.is qui reus.ff.de publi.iudi.¶ Jn gl.mag.ibi nego vel nõ est ver.per istam glos.dicit Guliel.de cu.qõ si reus respondet actori tu mentiris.cum actor dicat ipsum esse obligatum ex tali causa inducit lit.cõte.licet non fuerit vsus verbis cõsuetis nego narrata prout narrãtur ꝛc.Nec ob.l.tur pia.ff.de le.j.vbi verba iniuriosa vitiãt dispositionẽ qꝛ verũ est qñ ei ꝓtrariantur.vt ibi vbi testator intẽdebat bonificare legatarium ꝛ vtebat verbis iniurijs.secus si non ꝓtiantur vt hic.qꝛ si dico tibi aliquid quod reputas falsum licitum est tibi dicere mẽtiris.qñ agit de tuo ꝓiudicio.vt in.l.que oĩa.ff.
6 de ꝓcu.¶ †Jn gl.ibi vel si op.exceptionẽ pacti vel iurisiurã.inquantũ dicit pacti vult ista gl.ꝙ per oppositiões exceptionum peremptoriarũ inducatur litis cõte.ꝫ non dicat verba formalia de quib⁹.ſ.sed in ꝓtium est hodie decisum in.c.j.e.ti.li.vj.cui decisioni standũ est:licet de subtilitate iuris gl.videatur veri⁹ dicere ꝛ meli⁹ qꝛ si dico te teneri mihi ad.x.ex tali causa.ꝫ non dicas nego me teneri:sed dicas fecisti mihi pactum de nõ petẽdo satis videris negasse te teneri:qꝛ ꝫ teneaꝛis mero iure nõ videris teneri ex quo habes excep.qꝛ non teneris cũ effectu.Bar.cõtra.glo.cum iure cano.vt ista gl.intelligatur qñ exceptio peremptoria opp.statim facta narratiõe per actorẽ:sed ius cano.intelligatur qñ nõ statim sed ex interuallo.ista est nimia restrictio ad illud.c.sed inquantũ dicit si illa exceptio opponeret in vim declinatorie ad impediẽdum processum nõ induceret li.contest.qꝛ potius declinaret.vt ibi dicit gl.ꝛ idẽ de alijs excep.litis finite.ꝫ si opponatur in vim
7 peremptorie dicit idem ꝙ in exceptio.pacti.¶ Jn gl.ibi † sed nõ animo conte.istum arti.disputauit Bar.fill.ꝛ tenuit istã gl.sicut responsio facta ad interrogationẽ cũ protestatione ꝙ non intelligatur stipulatio.facit vt stipulatio nõ fit:ꝫ verba patiantur vt in.l.iurisgẽ.§.qõ fere.ff.de pact.ita facit vt non intelligatur cõtestatio.Sed an iudex possit repellere hãc protestationem ꝛ declarare ꝙ habeatur lis pro cõtest.videt ꝙ sic sicut põt renuntiare cõtra nõ respondentẽ vel nõ iurantẽ qõ habeat pro cõfesso.vt in.l.ij.§.sinautẽ reus.ſ.de iura.ca.doc.determinant Jtium ꝙ postqꝫ data est forma a iure non põt
8 iudex derogare iuri scripto.ar.in.l.j.§.j.ff.de fer.†Quid ergo fiet exquo nõ vult cõtest.respõdeo ꝓcedet contra eum tanqꝫ si esset cõtumax in cõparendo ad primũ ꝛ ad scõm decretum.vt not.in aut.qui semel qõo ꝛ qñ iu.poterit ẽt ipm cõpellere captis pig.ꝛ multa indicta.ar.in.l.j.§.quid ergo.ff.de vẽ.inspi.sed ꝫ nõ fuerit lis cõte.vt possit ad diffinitiuam pueniri quãtum tñ ad interrũpendam preſcr.vel ꝓpetuandam ac.postqꝫ actor fecit quicqd potuit habet pro ꝓte.p.l.eũ qui.§.qui iuriarũ.ff.si quis cau.ꝛ audiui Bal.dicẽt se audiuisse a Bar.ꝛ vide qõ idẽ Bar.no.in.l.j.ff.de priua.deli.¶ Jn gl.ibi itẽ puto per veritatẽ dicit Bar.de eo qõ vehemẽter opinat ꝛ credit vt no.in.l.j.§.labeo.ff.de aqua plu.arcẽ.alꝫs cõuẽtus de facto
9 nõ posset litẽ conte.¶ †Et no.istã glo.sing.ꝙ si dico te mihi teneri ex tali causa:ꝛ tu dicas nõ puto tibi teneri in aliquo.p hoc nõ fit lit.cõte.verbũ ergo credit nõ est sufficiẽs ad respondendũ libello vt fiat cõtestatio.licet sit sufficiẽs ad rñdendũ positionibus:sed p talẽ rñsionem factã positionib⁹ qualitercũqꝫ facta sit nõ inducit litis cõtestatio.vt in.c.dudũ.de elect.Bal.tñ videt sentire hic ꝙ fiat litis conte.qꝛ si dicit nõ credo
10 videt negare.¶ †Ultimo in gl.ibi ꝫ puto si libellus erat datus.Jo.an.in addi.Spe.eo.ti.tenet distinctionẽ istius glo.ꝫ Guliel.de cu.videat tenere ꝓtium.ꝛ Ly.hic ĩ additio.Breuiter si nõ erat datus libellus clarũ est ꝙ p cõfessionẽ nõ inducitur lit.ꝓte.qꝛ nec posset induci vt eẽt valida.vt in aut.offeratur.in fi.Sed si erat datus libellus:ꝛ tunc si constat ꝙ cõfitet nõ animo litigãdi sed declinãdi iudiciũ.idẽ p.l. si reus paratus.ff.de ꝓc.ꝛ per id qõ.ſ.not.gl.sed si aliter non cõstat videt cõfessus animo cõte.litẽ nõ vt litiget:sed vt ferat sentẽtia diffinitiua;q̃ põt sibi ꝑdesse vt habeat regressuz de euic.quẽ nõ hz si nõ esset cõuictus per sniam.vt.l.vtiqꝫ.ff.de rei vẽ.ꝛ posito ꝙ snia nõ esset lata habet pro ꝓdemnato per.l.vnicã.j.de confes.¶ Et no.mirabile ꝙ ista cõfessio facta post datione libelli hz vim cõte.pba.ꝛ snie.vt dicit Spe.ꝛ ꝙ per ꝓfessionẽ posset fieri sicut per ꝓtradictionẽ satis probat in.l.ij.post prin.de iur.cal.vbi loquit magis large ꝙ in.l.rẽ non nouã.§.patroni.vbi dicitur p narrationẽ ꝛ ꝓtradictionẽ:sed ibi dicit ꝛ per rñsionẽ.qõ põt intelligi tam de rñsione cõtradictoria ꝙ de rñsione cõsonãte.Et vide hic per Ly.ꝛ Bar.in Spe.eo.ti.vbi mouentur plures qõnes ꝛ ista materia est magis practica ꝛ vtilis ꝙ subtilis.ꝛ similiter aut.ſe.

2 ¶ Cuius fauore sit introductũ an actoris vel rei vt libellus det in scriptis ꝛ ꝙ debeat dari expẽsis actoris ꝛ quare soleant fieri tres scripture.

3 Qñ actor possit dicere reo ꝙ accipiat copiã a iudice vel a notario suis expensis ꝛ tunc non diceretur offerri libellus sed edi.

4 Anteqꝫ libell⁹ offerat an regrat citatio partis ꝛ qõ fiat ista oblatio.ꝛ nu.§.

BIU Cujas

5 In criminalibus debet mitti copia accusationis vel inquisitionis.
6 Libellus quid sit ⁊ qualis debeat esse.
7 An statim porrecto libello soluantur sportule.
8 Lex noua simpliciter ⁊ indistincte loquēs debet intelligi ⁊ distingui per legem veterem si congrue fieri potest.
Quis dicatur fideiussor idoneus.
9 Oblato libello ⁊ termino dato reo ad deliberandū pōt reus statim rūdere libello si vult ⁊ non expectare finem termini.
Si fuit reo missa copia libelli in citatorio ⁊ transiuissent .xx. dies nō dabitur alius terminus ⁊ ꝙ talis dilatio deliberatoria non datur actori.
10 Judex nō potest abbreuiare vel elongare tempus .x. dierum datum ad appellandum nec tps datum ad appellationē prosequendam ⁊ an partes hoc possint.
11 In criminalibus non datur tempus ad deliberandum.
Transacto tpe ad deliberandum an possit iudex recusari.
12 Judicem quem quis sibi dari petiit non pōt recusare sed poterit ab eius sententia appellare.
Testem quem quis produxit nō pōt reprobare respectu persone qō sit inhabilis ad testificandū sed eius dictum poterit impugnare.
13 Judex nō debet compellere reum ad respondendū libello nisi constet sibi ꝙ transierit tps datum ad deliberandum.
14 Plures casus in quibus non est necessarius libellus.
15 In conceptione libelli grande eminet periculum.
An possit renūtiari dationi libelli ⁊ alijs que sunt de ordine iudiciorum. remiss.

1 **Offeratur.** ¶ Antecꝑ puentiatur ad cōtestationem litis opz qō offeratur libellꝰ in scriptis qō reus habeat dilationē ad deliberandū an velit cedere vel contendere intra quam potest iudicē recusare vel petere alium sibi adiūgi quo tempore trāsacto ⁊ nihilo allegato qō habeat retardare questionē poterit reus compelli ad litem cōtest. seu ad respōdēdum libello. ⁊ si aliquod dictorum factum nō fuerit lit. cō test. de facto facta nō valebit. h. d. Addit aliud per se auc. qō actor prestet cautionē quando dat libellum de contestando item infra duos menses. Item aliud additur per auc. generaliter. de epis. ⁊ cle. ꝙ satisfdet de prosequēdo litē vsqꝫ ad fi. Sed iste satisdatiōes ex parte actoris nō sunt in vsu. vt dicit Barto. hic ⁊ ibi. ⁊ dicit ꝙ vidit aliquando peti sed nō obtineri. ⁊ ista auc. quatuor facit. primo ponit quid incūbat actori vsqꝫ ibi. exinde. secō quid incumbat reo. vsqꝫ ibi deniqꝫ. tertio qd incumbat iudici. vsqꝫ ibi lit. contesta. quarto ⁊ vlti. annullaꝫ

a ¶ Ut scholaris. Adde auc. habita ⁊ ibi diffuse p Bartholo. de bologninis. C. ne filius pro patre.

2 contestatio si predicta non obseruētur. ¶ † In ter. ibi offeratur. dic cuiꝰ fauore fuit hoc introductū: an actoris vel rei vel iudicis ꝙ daret libellus in scrip. vide glo. in cle. sepe. de ver. signi. super verbo pronūtiato. ⁊ illo verbo videtur ꝙ debeat dari expēsis actoris. ⁊ ideo solēt fieri tres scripture: quarum vna daꝫ iudici. ⁊ illa reputaꝫ originalis. altera remanet apud actorem. altera traditur reo. ⁊ cum reus venit ad cōtest. li. videri debet an illa que sibi data est cōcordet cum illa que data fuit iudici. alias non teneretur cōtestari. de hoc in Spe. de libel. concep. §. restat. circa princip. †

3 ⁊ ideo dicitur dari expēsis actoris: qꝛ ipse actor soluit scripturam. alij vero dicūt qō non tenetur actor dare copiam suis expēsis. sed pōt dicere reo qō accipiat copiam a iudice vel a notario suis expēsis per. l. j. in prin. ff. de eden. ⁊ hoc tz Ly. ⁊ Bal. sed tunc reuera non diceretur offerri libellus. Sed bene diceretur edi actio. in hoc seruanda est practica curie vbi agiꝫ. vt. l. iij. in fi. ff. de test. ⁊ §. de

4 epis. ⁊ cleri. cum clericis. circa fi. ¶ † In text. ei qui ad iudiciū vocatur. pōt intelligi tribꝰ modis. Primo scilicet postꝙ vocatus comparuit ⁊ sic offertur ab ipso actore. ⁊ prius fit citatio ꝙ obligatio. ꝙ ita fit fiendum ptz ex ordine titulorꝫ in. ff. qui tit. de in ius voc. precedit titu. de eden. item quia iudiciū incipit a citatione. vt instituta de pena temere litigā. ⁊ sic citatio est primus actus. Item per. l. ij. j. de requirē. reis. vbi dicit qō citatus cōparens debet explorare quesitū id est qd actor vel accusator velit dicere. alij dicunt qō prius dz offerri libellus iudici vt possit deliberare an velit cōmittere citationem an non. ⁊ non postꝙ citatus comparuit iudex debet dare sibi copiam ⁊ hoc probatur ex ordine titulorum in. C. quia tit. de eden. precedit tit. de in ius vocā. Sed ista deliberatio in iudice non est necessaria nisi quando quis petit citari illū quē nō potest in ius vocare sine venia vt parētem vel patronū. Iam tunc iudex nō debet committere citationē nisi primo videat petitionem ⁊ si videt ꝙ intētetur actio famosa nō debet eam committere. alias sic vt hic habeꝫ in titu. de in ius vocan. maxime in. l. sed ⁊ hac. §. pe. vel fi. Alij dicunt qō nō traditur iudici vt deliberaret an debet committere citationem vel non: sed vt citatorio mittat copiā petitionis ⁊ qō sit mittēda facit auc. qui semel. j. quomodo ⁊ qū iud. ibi loquiꝫ de copia rescripti nō petitionis. Item facit. l. fiēde. de prescri. xxx. an. vbi per citationem interrumpitur prescriptio: sed si nō esset missa copia: sed simpliciter nesciret super quo citatus est ergo non deberet interrūpi prescriptio. † Breuiter in criminalibus bene

5 debet mitti copia accusationis vel inquisitionis: sed in ciuilibus nō. ⁊ ideo licet qlibet practica possit esse bona. prima verior ⁊ magis de mēte huius litere. seruādus est tamen stylus

6 curie. ¶ † In ter. ibi libellus. dic ꝙ est breuis scriptura clara continēs intentionem agentis: ⁊ ꝙ debet esse breuis ⁊ nō verbosus. patet ex. l. fi. §. in refutatoriis. j. de tempo. appel. qō debeat esse clara patet. j. l. ita fidei. de iure fis. Et qꝛ debet esse talis ex qua reus possit reddi certus. ita ꝙ possit deliberare an velit cedere vel ꝓtendere. vt. l. j. in princi. ff. de eden. Ponitur autem istud vocabulū multis modis interdū pro libello conuentionali vt hic interdum pro supplicatorio. vt. §. quādo libel. pn. da. fit. interdū pro delegatiōe iudicis. vt. l. nec quicꝙ. §. vbi decretum. ff. de offi. procōsu. interdum pro libello declaratorio vel pro literis dimissoriis qui vocantur apostoli. vt ff. de libel. dimis. per totum ponit etiam pluribus modis. vt no. Spec. de libel. concep. §. ij. vel. iij. sed ante istā auc. nō erat necessaria scriptura in ciuilibus. vt. d. l. j. ff. de edē. ſz in crimi-

7 nalibus sic. vt. l. libellorū. ff. de accu. ¶ † In ter. ibi exinde petitis sportulis. iste ter. innuit ꝙ statim porrecto libello soluā tur sportule: sed cōtra ꝙ imo tempore contesta. lit. vt in autē. de iudi. §. ne autem. oportet pro parte ⁊ pro parte in fine tēporis late sñe. Sol. sportule sunt multiplicis generis. quedam que dātur iudicibus delegatis pro eorum salario ⁊ iste dātur ab vtraqꝫ parte secundū formam predictam. quedam que dātur a solo actore quādo cōsueuit solui tantū pro libra de contētis in petitione. ⁊ illud applicatur fisco. ⁊ de illis pōt loqui iste ter. qꝛ soluuntur statim porrecto libello. quedam que soluuntur executoribus. ⁊ ille soluuntur a citato duntaxat tēpore quo citat secundum longitudinē itineris ⁊ si ipsum nō solueret posset ipsum expignorare. de his loquiꝫ. l. omnes. §. executores. de epis. ⁊ cleri. de materia istaꝝ sportularum vide gl. plenam insti. de actio. §. tripli. ⁊ in auc. de iud. §. nullo quoqꝫ.

¶ In ter. ibi data fideiussione supple de iudicio sisti si citat

8 non possidet immobilia alꝫ nō esset danda. ¶ † In glos. que semper allegatur ꝙ lex noua simpliciter ⁊ indistincte loquēs debet intelligi ⁊ distingui per. l. veterē si congrue fieri potest per. l. nō est nouum. ff. de lega. per id quod no. gl. j. de iure de libe. l. fi. §. in cōputatione. in fi. glo. mag. Et debet esse fideiussor idoneus. vt. l. ij. ff. de in ius voc. Et tunc dicit idoneus qū possidet immobilia. vt no. glo. in corpo. vnde sumitur ista au-

a ten. Et quando nō habet priuilegium fori vt scholaris[a] qui nō esset idoneus. vt in. l. j. ff. si quis in ius voca. non ie. ⁊ facilitate conueniendi. vt no. glo. in. d. l. ij. in prin. ff. de in ius vocā. Nec sufficerent pignora qꝛ est satisdatio pretoria scilicet ꝓmo a pretore inuēta que requirit personas nō pignora. qō dic vt l. pretorie. ff. de preto. stipu. per Barto. in. l. j. de in ius vocan.

9 ⁊ hic in glo. ¶ † In ter. ibi. xx. dierum gaudeat inducīs hoc est si vult reus. alias posset statim respōdere libello: qꝛ sui fauore daꝫ ista dilatio deliberatoria. vt not. Ly. j. de dila. l. j. Et si fuisset sibi missa copia libelli in citatorio ⁊ transiuissent. xx. dies non daretur alius terminus ſm Lyn. ibidē talis autem dilatio deliberatoria nō daret actori qui debuit venire instructus. vt. j. de dila. si quādo. ¶ In ter. ibi gaudeat. nō dicit qō iudex det. ⁊ sic ptz qō ista dilatio daꝫ a. l. sine ministerio iudicis. ⁊ sic iudex nō posset ipsam abbreuiare inuito reo vel elōgare inuito actore. secus quando cum ministerio iudicis. hoc

10 tū dic vt plene no. per Barto. in. l. ij. ff. de re iu. ¶ † Et not. gl. que incipit sed ad plus in fin. que semper allegatur qō iudex non potest abbreuiare vel elōgare tempus .x. dierum datum ad appellādū. nec etiam in casu datum ad appellationē prosequēdam. quid autem de partibus an possint. dic vt diri in

11 l. properandum. in prin. per glo. Et loquitur in ciuilibus: ſz in criminalibus nō datur tempus ad deliberandū qꝛ cū interrogatur de facto debet esse certus. ideo statim debet respōdere accusatiōi vel inquisitiōi. ¶ In ter. ibi vl recuset. innuit iste ter. ꝙ trāsacto tpe dato ad deliberandum nō possit iudex recusari. Contrarium tz Ly. in. l. j. de dila. vsqꝫ ad cōte. lit. per l. apertissimi. supple nisi prī in iudicē ꝙsensisset. vt ꝓponēdo alias exceptiones ⁊ petēdo super illis pronūtiari. p. l sed ⁊ si susceperit in prin. ff. de iudi. nec iste ter. contradicit: quia licet possit petere durante dilatione. non dicit ꝙ postea nō possit.

12 ¶ † In ter. ibi petierit. no. ꝙ iudex quē quis petiit dari recusari nō potest: sed bene potest appellare ab eius sentētia. vt. l.

ex consensu

BIU Cujas

ex cõsensu.ff.de app.Sic ꝛ testẽ quẽ quis produxit non potest reprobare respectu persone ꝙ sit inhabilis ad testificandũ:ſz põt bene impugnare eius dictũ.vt.ĩ.de test.l.si quis testibus.
13 not. Inno.de excep.c.cum venerabilis. ¶† In text.ibi deniq; presens.no.ꝑm Bal.ꝙ iudex non debet cõpellere reum ad respondẽdum libello nisi constet sibi ꝙ transierit tempus datum ad deliberandum ꝛ si ꝛium faceret non valeret lit.con-
14 te. ¶† Circa istam materiam ꝛ pro declaratione gl.hic posita rum que sunt breues vide per gl.plenioꝛes ꝛ longioꝛes in coꝛpore vnde sumitur.§.scim⁹ ꝛ.§.suscepto.ꝛ vide vltra quadraginta casus in quibus non est necessarius libellus.qui no.in
15 Spe.de libel.concep.§.nunc dicendũ.qui etiã dicit in.§.j.†ꝙ in cõcep.libelli grande eminet periculum qꝛ est fundamentũ totius iudicij:ꝛ ꝙ pauci reperiuntur qui vario nõ ducantur erroꝛe.Ideo semper debet recurri ad valentissimũ aduocatũ in causis magnis.Tangunt etiã per Lyn.hic quedam satis leuia.Et an possit renũtiari datiõi libelli:ꝛ aliis qui sunt de ordine iudiciorum.vide in.c.de causis.de offi.dele.in gl.ꝛ per doc.in cle.sepe.de verb.sig.

¶De plus petitionibus. Rubꝛica.

2 ¶ Usurarij qui exigunt promissionem de duplo vere sortis ꝛ postea totum petunt ꝙ debeant cadere etiã a vera sorte probato qõ sit de duplo vere sortis.

3 Petens plus debito quando puniatur vt hic.

1 Diosas. ¶† Qui per dolum cautionẽ pluries exigit ꝛ pluries petit litẽ cõte.debitũ pdit nisi trãsactio ꝛ scda cautio interuenit.h.d.ꝛ est not.l.ꝑm Barto.
2 ¶† Et no.cõtra vsurarios[a] qui exigunt promissionem de duplo vere sortis ꝛ postea totum petunt:vt debeant cadere ẽt a vera sorte hoc ꝓbato ꝙ sit de duplo vere sortis ꝙ ꝓpetuo tenemẽti. ¶ In ter.ibi nullo cũ dispendio subaudi de quo infra sꝛ vt cadat a toto debito.bene tamẽ patit penam plus petẽtis per dolum.que est pena tripli expensaꝝ. vt insti.de act.§.tripli. ¶ In text.ibi exordiũ scilicet litẽ con-
te.vt.l.precedenti. ¶† In text.ibi transact.puta qꝛ nõ potuit
3 probare reus ꝙ cautio esset de pluri ꝙ deberet.ideo trãsegit pro certa quantitate:tunc põt probare ꝙ vult agere ad penã. certe non põt qꝛ per transac.decisus est ille arti.ꝛ idẽ si faceret iteratam confessionẽ.facit.ĩ.de agric.ꝛ censi.l.cum scimus.qõ ibi no. Plura ergo requirunt ad hoc vt habeat locũ pena de qua hic. Primo ꝙ per dolũ quis exigit cau.de pluri. Secundo ꝙ cam petierit. Tertio ꝙ petierit per dolũ. Quarto qõ ꝓ seuerauerit vsq; ad lit.cõte.si autem nõ exigit cau.de pluri.tamen plus petiit per dolum punitur in triplo expensaꝝ vt in eo.§.tripli. Item si exigit cautio.per dolum non tamen petiit nõ punit ciuiliter vel criminaliter crimine stellionatus si nõ cadit in aliud speciale delictum.Si vero nõ fuit in dolo:tunc etiã si exigit ꝛ petiit nõ punit ciuiliter vel criminaliter:ꝛ hoc voluit glo.ff.de condi.fur.l.seruus.§.bone. ¶ In dubio glos. fi.hic in fi.vt tenere ꝙ coipso presumat fuisse in dolo ꝙ plus petiit:sed ꝓ omnes doc.reprobat.imo requirit qõ dolus probetur.vt.l.qõnes.§.qui dolo.ff.de proba.Isto ergo casu quãdo plus petiit sine dolo:sed nõ ꝓbat nisi de parte vt petij.ꝛ.ꝛ probauit de.v.an possim obtinere sniam in.v.videtur qõ nõ qꝛ nõ fuit lis cõtest.in.v.sed in.ꝛ.Cõtrarium determinat Ly. in.l.j.s̃.ti.j.in vlt.q.qꝛ qui petit.ꝛ.cẽset etiã petiisse.v.ꝙ ptz qꝛ vt absoluatur reus simpliciter nec.ꝛ.nec.v.possunt ab eo peti.vt in.l.si quis cum totũ.ff.de exce.rei iudi.ꝙ nõ esset si non viderentur petita.ꝛ vide qõ not.Bar.in.l.si quis ducenta.§. verum.ff.de reb.dub.

¶De dilationibus. Rubꝛica.

2 ¶ In dilatione data ad probãdum possunt produci testes ꝛ etiam instrumenta.
Testes qui in termino dato ad probandũ fuerũt producti ꝛ iurauerunt poterunt post terminũ examinari.nisi fuerit datus ad probandum ꝛ probatum habendum.

3 Dilatio quomodo sit multiplex.
¶ Quia post litẽ cõte.ꝓuenitur ad proba.in quibus dicũtur consistere media cause.vt in aut.ad hec.s̃.de iudi.nõ aũt ante litem conte.super negocio.vt extra vt lit.nõ contest.ꝓ totum. ꝛ ad probandũ dantur dila.ideo post lit.cõte.subiicitur iste.

1 ¶† Notandum tamen est ꝙ probationes possunt fieri etiam dilatione non data.vt.ĩ.l.si qñ.ꝛ.l.cum a vobis.ꝛ in Specu. eo.titu.§.videdum.ver.vtrum valeant.ꝛ in.l.in crimine.ff.de adul.ꝛ ibi tangitur per Bar.Si tamen nõ fiant ꝛ dilatio fuerit data ad probandũ nõ dicitur cognitum de causa.ideo sententia diffinitiua lata nõ valeret in qua requirit cause cognitioꝛ plena deliberatio.vt.s̃.de iud.l.iudices.ꝛ per Bar.in.l. prolatam.ante fi.ĩ.de sen.sed bene posset ferri absolutoria ab obseruatione iudicij.l.properandũ.§.ꝛ si quidem.s̃.de iudi.

2 ¶† Et no.ꝙ in dilatiõe data ad probandũ possunt produci testes ꝛ etiã instrumẽta de vi verboꝝ cum probatio fiat tã per testes qꝑ instrumẽta.si tamẽ nõ fuerint ante producta instrumẽta possunt etiã produci post.vt not.in Specu.co.tit.§. videndum.ver.quid si data.sed testes nõ possunt produci lapsa dilatione.nec etiam capitula quibus teneat pars respõdere.vt.§.j.ver.item quid si datus.ꝛ in curia romana ꝛ ĩ multis alijs etiam infra terminũ datũ ad probandũ nõ producũtur instrumẽta qꝛ solet dari terminus per se ad producendũ iura vel instrumẽta.sed si nõ appareret de alio stylo habet locum quod.s̃.dixi sufficit autem infra terminuz datũ ad prob̃adum producere capita ꝛ facere testes iurare parte citata si ante vltimã diem termini producant.vt.ĩ.de testi.l.si quãdo secus si vltima die termini que interpellat vtranq; partem.
b iuxta no.per Bar.in.l.item illa.de ꝙsti.pecu. ¶ Post terminũ[b] vero possunt testes examinari.vt plene nota.per Barto.in.l. damni.§.sabini.de dam.infec.ꝛ per glos.in cle.vnica.de offic. leg.nisi fuerit datus ad probãdum ꝛ probatũ habendum qꝛ de stylo ꝛ consuetudine est ꝙ infra terminum etiã examinen-
3 tur vt aliquid operentur illa verba.†Est autem multiplex di
c latio[c] ꝑm Jaco.de are.vt refert Ly.in.l.j.istius ti.qꝛ quedã est deliberatoria.ꝛ ista datur ante litẽ cõtest.ad respondẽdum libello.vt in aut.offerat vel interrogatorijs que fiunt ad ꝓparationem iudicij.vt.ff.de inter.ac.l.qui interrogat.Et etiam post litem cõtest.ad respondẽdum capitulis ꝛ positionibus cõtinẽtibus actũ alienum.vt.l.iusiur.ꝛ ad pecunias.in prin. ff.de iureiu.secus si ꝓprium in quo nõ cadit ignorãtia.vt.l. qꝑ.ff.ad velle.nisi sit de lõginquo.vt.l.peregre.in princ.ff.de acqui.pos.vel multũ intricatum.l.emptor.§.lucius.de pac.ꝛ no.per Bar.in.l.si res obligata.de lega.j. ¶ Quedam est di-
b latio probatio.ꝛ de hac loquit.l.j.ti.ꝛ.l.fi.ff.de ferijs.Quedã allegatoria.puta ad proponẽdas exceptiones dilatorias vel peremptorias.vt in.c.pastoralis.de excep.ꝛ in aut.iubem⁹.s̃. de iudic.ꝑm vnum intellectũ.Quedam expectatoria que dat absenti citato ad comparendũ.de qua in.l.ad peremptoriũ. cũ seq.ff.de iudi.Quedã iudicatoria que datur ad iud.soluẽ-
c dũ.ꝛ de ista loquit.l.fi.ĩ.de vsu.rei iudi.ꝛ oẽs iste intelligunt peremptorie ẽt si nõ dicat excepta dilatione expectatoria q̃ non ꝺr nisi dicat vl nisi sit trina.qꝛ tũc hz vim peremptorij.vt ptz in d.l.ad peremptoriũ.lz quidã dicant ꝙ omnis dilatio q̃ fit post lit.ꝙteſt.dicit peremptа:secus si ante.sz spe.dicit qõ nõ meminit se legisse in.d.§.sciẽdũ.post prin.Et adde qõ dilationum materia amputãda est.vt.l.ij.ĩ.de temp.appel.ne lites protelentur.vt.l.properandum.

2 ¶ Judex non potest ad diffinitiuã procedere nisi causa plene cognita vel instructa.

3 Dilatio ad probandum non debet dari nisi petenti ꝛ qñ etiã ex officio non petenti.

4 Verbum prouincia qualiter sumatur.

5 Judex an possit moderari tempus dilationis.ꝛ vide nu.8.

6 Dilatio intelligitur peremptoria licet dictum non fuerit. Dilatio secunda si detur sine cause cognitione.an valeãt probationes facte infra illam.

7 Quid in criminalibus.

8 Quid si statutum diceret simpliciter dandam secundam vel tertiam dilationem.

1 oniam. †Judex ad probandũ debet dare dilationes moderatas ꝑm diuersitates locoꝝ ꝛ semel tñ nõ amplius.b.d. ista.l.no.ꝑm Bar.ꝛ primo ponit dictũ:vsq; ibi ꝙ hac.secõ illud declarat vsq; ibi ꝙ ita.tertio illud limitat ꝛ restringit in.j.pte.ibi psonaꝝ puta testiũ ꝑm vez intellectum qꝛ
2 loquit de personis necessarijs ad ꝓbationẽ fiẽdã. ¶† In ter. ibi.necessitatis.qꝛ iudex nõ põt ad diffinitiuã procedere nisi causa plene cognita vl instructa.vt.l.iudices.s̃.de iud.ergo necesse hz dilatiões dare ad producẽdũ testes ꝛ instrã ex quib⁹ causa instruit.vt.l.notionẽ.§.instrorũ.ff.de verb.sig.ꝛ ptz ex
3 ter.sequẽti in vbo instructiõis exhibẽde. ¶† In ter.ibi postulasti. Mo.ꝙ dilatio ad ꝓbãdũ nõ ꝺz dari nisi petẽti.dicit bar. ꝙ ẽt nõ petẽti ex officio poterit iudex dare qñ videt instantiã debere cito perire.per.l.properandũ.post prin.null⁹ est tã audax ꝛ c.Et remittit ad no.ꝙ eũ in.l.iiij.§.hoc iudiciũ.ff.de dã.
4 infec. ¶† In scda parte.l.ex ea ꝓuincia.Qualiter sumat hoc
d verbũ prouincia[d] dic vt no.per Ly.in.l.fi.ĩ.de ꝑscrip.lõg.tẽp. Nam bodie quodlibet territoriũ alicuius ciuitatis vel domi

[a] ¶ Contra vsurarios. Adde diffuse doct.ĩ.c.q̃q̃. de cẽsi.lib.vj.ꝛ ꝙ docto.in clemen. presenti.eo. titu.

[b] ¶† Post terminũ. adde Bar.ĩ.l.ad sniaz.ff.de app.ꝛ Bart.ĩ.l.q vltra. ff.de penis.

[c] ¶ Multiplex dilatio.adõ car.zaba.ĩ.c. ꝓterea ĩ.j. q.de dilatio.

[d] ¶ Verbũ prouincia.addete.gl.ꝛ doc.ĩ.c.ius quiritum.in.vj.

BIU Cujas

nationis habetur pro vna prouincia vt florētia cum suo territorio.vt no.de iudi.l.fi.Et de iure cano.vbi fit de hoc mentio
5 dic vt in.c.corā.de elec.per glos.¶†Jn ter.ibi ex cōtinētibus supple vel nō continentibus:dumtamen citramarinis.alias nō daret perfectam doctrinam.Et procedit ista.l.de iure communi quo durat instātia per terminum.ꝛ sic bene possunt cadere tam longe dilationes.Sed ſm statuta ciuitatū que dāt minus tempus erit in arbitrio iudicis moderare tēpus dila
6 tionis nisi per statutū aliud disponatur.¶†Jn tertia parte ibi ꝙ ita cōstitutum.illud quod dictum est in prin.l.ꝙ iudex possit dare dilationes ad probandū nō credant iudices concessum esse in libello arbitrio ipsorum vt dent toties quoties voluerint:sed semel tantū.ꝛ sic intelligitur dilatio peremptoria licet dictū nō fuerit.Et effectus est vt lapsa dilatione amplius nō audiatur volens probare vel etiam de nouo capitulare super eo super quo data fuit dilatio vt exto:queat cōfessionē partis q̄ est species probationis.ad hoc.ſ.de nō nu.pec.l.in cōtractibus.§.illo.Si ergo iudex sine cause cognitione dedit secundam dilationem vbi non debeat dare:probationes facte infra illā nihil valebunt si prima dilatio fuit pfecta.alʒ secus.vt.ſ.eo.siue pars.Nam si dedit quinq; dies cuz deberet dare decem ex forma statuti pōt sine alio impedimento contingēte in prima dare in secunda aliorum quinq; dierum ſm Jnno.in.c.vltra tertiā.de testi.ꝛ Barto.hic.ꝛ ex causa vero si fuit impeditus in prima dilatione etiā pfecte data.ꝛ hoc docuit de impedimēto.posset dari tertia ꝛ sic plures dilationes cum plena cause cognitiōe super dicto impedimēto.vt.l.oratione.ff.e.ti.Sed in prima dilatione non requiritur tam magna cause cognitio:ſz sufficit ꝙ appareat non calūnioſe peti.ꝛ ꝙ ad causam faciant testes vel instrumēta quos vel q̄ vult producere ꝛ ꝙ petatur dilatio cōgrua ſm distantiam locorū ꝛ ideo videtur ꝙ prima possit dari a iudice nō sedēte pro tribunali.arg.in.l.noluit.ff.de interro.actio.secus in secūda vel tertia.ꝛ ita intelligatur.l.a procedēte.ſ.eo.ꝛ predicta in ciuili
7 bus.†Sed in criminalibus siue pecuniarijs siue corporalib⁹ accusatori dātur due sine magna cause cognitione id est absq; eo ꝙ fuerit impedit⁹.in prima datur secūda si cōcurrant illa
8 tria de quibus.§.ꝛ accusato dātur tres.vt.d.l.fi.ff.de fer.†Similiter si statutum diceret simpliciter dādam secundā vel tertiam dilationem nō requireretur in secūda probatio impedimenti in prima.alias nihil operaret dispositio statuti.Notādum tamen qō probato impedimēto nō possent produci nisi testes in quibus fuisset impeditus p.l.admonendi.ff.de iureiuran.ibi dum dicit quibus solus vsurus sit secundū doct.

a ¶Abbreuiare dilationē.Adō gl. ꝛ doct.i.c.ꝑterea. de dilatio.gl.i.c. romana.ō ap.li. vj.bar.in.l.ij.ff.ō re iud.doc.i regula idultū.de reg. iur.lib.vj.

a Jtem iudex bene posset abbreuiare dilationē[a] postq̄ daretur a lege cum eius ministerio ꝛ etiā prorogare anteq̄ expirent et nō probato impedimento.ita tenet Ang.in.d.l.fin.ꝛ non meminit de Spe.qui ita singulariter determinat.eo.tit.§.nunc dicamus.ver.ꝛ sunt hec in argumētum.vbi dicit ꝙ secūdam

b dilationem[b] finita prima nō debet dare sine magna cause cognitione.ꝛ si dederit nō valēt probationes facte in ea nec etiā si fuerit vsus his verbis prorogamus ꝛc.quia nō debet prorogari dilatio que finita est:sed diceretur de nouo dari.Sed si non erat finita dicitur prorogari.vt.l.sed si manente.ff.de prec.a.ratio diuersitatis est quia finita dilatiōe iam est quesitum ius alteri parti ad excludēdum volentem probare:vnde non potest iudex sibi ius auferre:ſz ante lapsum dilatiōis nō erat adhuc ius quesitum:vñ facilius potest impedire ne acquiratur.ar.in.l.patre furioſo.de his qui sunt sui vel alie.iur.pōt etiam ab ipso principio dare maiorē dilationem q̄ dicat lex vel statutum.causa tamen cognita.ꝛ ita loquūtur ea que no. per Barto.in.l.ij.ff.de re iudi.quando ab ipso principio dat minorem vel maiorem ex quo lex dat cum ministerio suo.Secus si sine ministerio vt no.glos.in aut.offeratur super verbo decem dierū.Sed quando dedit talem qualē dixit lex vel statutum si vult postea prorogare videt ꝙ possit etiam sine magna cause cognitione ſm Specu.in loco preallegato.ꝛ Ang. in.d.l.fi.ꝛ Bal.singulariter in.l.j.in fi.ſ.quomodo ꝛ qñ iud. qui dicit ꝙ sicut iudex illum quē citauit ad actum ipsius iudicis vt ad ſniam audiendam potest expectare post lapsum termini de benignitate.vt in.c.consuluit.de offi.dele.ita ꝛ illum cui dedit dilationē ad probandum vel allegandum ꝛ sic ad actum partis nō ad actū iudicis.tene menti quia est optima cautela ꝙ pars ante lapsum dilationis si non potest probare impedimentum contingēs sine culpa sua facit qō iudex prorogetur dilationē:quia hoc potest facere etiam altera parte inuita.Sed si esset iam lapsa nō posset.Et vidi semel bonam memoriā domini prodocimi facere magnū festum de isto dicto.tamē non allegabat nisi Ang.Ego tamen allego Spec.et Bar.quos Ang.nō allegat.Cetera dic per glos.Bar.ꝛ alios in.d.l.fi.ff.eo.

2 ¶†Si quis fecit te citari tanq̄ procurator alterius ꝛ tu cōparuisti ꝛ petijsti instrumentū mādati an ille poterit petere dilationem ad producendum.

3 Delegatus qō dicatur extraordinarius.

4 Casus in quo probationes possunt fieri sine termino.

5 An impetrāti rescriptū incūbat onus probādi narrata ī supplicatione esse vera an alteri parti probandi contrarium.

1 **Si quando.** ¶†Si qui rescriptum impetrauit ad iudicem delegatū nō debet dari dilatio ad rescriptum producēdum qz debuit venire instructus:sed ei cōtra quē impetrauit rescriptum bene debet dari ad impugnādū ipm rescriptū de surreptione.h.d.nota.ſm intellectū Bet.secūdū quem debet poni ꝙ aliquis impetrauit iudicē delegatum cōtra te ꝛ fecit te citari coram eo cum copia rescripti quem debet inserere in citatorio.vt probat in aut.qui semel.ī prin.ſ.quo modo ꝛ quando iu.ibi dum dicit per ipsum aduersarium cognitis ꝛc.ꝛ in.c.ij.de dila.comparuisti ꝛ fecisti produci originale vt possis videre an eēt abolitū vel cācellatū vel vitiosum ipse dixit se nō portasse secum ꝛ petijt terminum ad producēdū.certe debes absolui a citatorio facto nō debet dari ista dilatio sed debet tibi dari cōdemnari in expensis litis:ꝛ itez dz facere te citari si vult cōtra te procedere:qz eoipso videtur contumax licet comparuerit in termino qz nō portauit rescriptū originale ex quo fundat iurisdictio iudicis citātis p qua nō presumit nisi rescriptum appareat.vt in.c.cum in iure.de offi.dele.sed si coram iudice ordinario nō esset cōtumax ex quo comparuit.si tamē portauit secum libellum vt tibi traderet. sed si nō portauit ꝛ peteret terminū ad dandum libellū esset eadem ratio per istam legē qz nō deberet dari ꝛ tu debes absolui a citatiōe ꝛ illum condēnari tibi in expēsis ꝛ faciet post
2 ea iterato te citari.†Et eadē ratio esset in procuratore qui fecit te citari tanq̄ procurator alterius ꝛ cōparuisses ꝛ peteres instrumētum mandari:petijt dila.ad producēdū omnia ista probātur per istam.l.notabilē.Si autem produxit scriptum delega.bene debet dare tibi terminuz ad impugandū ꝛ probandum de surreptione vel falsitate qz istam habuisti nō cōparēdi instructus.Et per hoc patet ratio quia reus potest facere examinari testes ad perpetuam rei memoriam.nō senes neq; valitudinarios quia nō est in eius potestate quando cōueniatur ꝛ doceat de iure suo.vt dixi.ſ.in.l.j.vt nemo inuit⁹.

3 ¶†Jn ter.ibi extraordinarium iudicē idest delegati.ꝛ sic nota qō delegatus dicitur extraordinarius:quia preter ordinē a iure prefixum impetratur.nā iura prefigunt ordinarios in omnibus locis ꝛ coram eis debet quis trahi non coram illis. quia hoc est odioſum trahere quem extra domicilium hoc est
4 prouinciā.vt.ſ.de iudic.aut.ſi vero contigerit.circa fi.¶†Jn ter.ibi denegāda est.glos.intelligit scilicet ad probandum intentionem in negocio principali:ꝛ sic debet habere secum probationes suas hoc nō placet quia primo est fundāda iurisdictio delegati ꝛ lit.cōtest.q̄ probationes fiant.vnde non tenet secum portare nisi intelligas ꝙ etiā post fundatā iurisdictionem ꝛ litem cōte.debeat facere suas probationes etiam dilatione nō data.Et ita quidā intelligunt:ꝛ sic esset hic casus in quo probationes possunt fieri sine dilatione.Jtem sequeret ex hoc ꝙ iudex in fi.sue delegatiōis posset dare diffinitiuam ꝛ absoluere reū a petitione actoris tanq̄ actor nō probauerit vt.l.qui accusare.ſ.de edē.ꝛ nō diceret lata causa nō cognita ꝛ hoc odio impetrantis extraordinariū iudicē nō sic si coram ordinario litigasset ꝛ hoc etiā si nō de cōsensu vtriusq; partis esset impetratus.alʒ terminus prefixus iurisdiciion haberet pro termino dato ad ꝓbandū ſm Jnno.in.c.super eo.de appel.ꝛ dixi in.l.properandū.§.si quidem.super gl.que incipit id est diffinitiue.tene mēti istum notabilē intellectum.¶Jn ter.ibi illi autē.qui hic loquitur quando rescriptū originale
5 fuit productū.¶†Jn ter.ibi ad probanda precum mēdacia. Nō.diligēter qz videtur hic probari ꝙ ille qui impetrauit rescriptū ꝛ aliqua narrauit principi non habet necesse probare illa esse vera sed presumūtur vera.illi vero cōtra quem impetrauit si dicit nō esse vera incūbit necessitas probandi ꝙ non sint vera.Jn ꝟium videtur ter.qō ille qui impetrauit habet necesse probare coram iudice delegato.ſ.de his qui ve.eta.l.ij. ver.ita vt post.ꝛ de rescrip.c.statutū.§.cum vero.circa fi.li.vj. ibi dum dicit primo quidē iudicij faciāt ꝛc.ꝛ ꝙ no.in Spe.in §.nūc dicendū.ver.debet autē.ꝛ in addi.Spe.de clāde.desp̄. de hoc p Ly.ſ.si cōtra ius vel vtilitatē pub.l.ꝑscriptione.circa fi.ꝛ ꝙ habetur in cle.j.de proba.vbi habetur ꝙ si princeps narrat aliqd de facto suo qō ista narratio hz vim ꝓbationis ꝛ de iure.nec posset probari cōtrarium.Si autem nō constat

in facto

BIU Cujas

in facto suo.dic vt ibi no.in glo.&c.

2 ☞Statutū q̄ testamentū debeat insinuari infra tātum tps post mortem testatoris:licet nō insinuetur non redditur nullum quando non requirebatur tempore testamenti confecti.

1 **Quod fieri.** †Ista aut.ponit duo dicta quorum est primum speciale quādo actor trahit reū corā extraordinario iudice siz delegato.z nō habet locū quādo coram ordinario.z istud non habet locū de iure ciuili:qz reus nō tenetur sibi respondere nisi ipe actor pri⁹ prestet satisdationē de certa quātitate iudicis arbitrio moderanda z reo.si ipse actor non prosequaf causam.z glo.intelligit ēt si actor vincat qz foueat iustam causam. iuxta.l.properandū.§.finautē ex gestis.s. de iudi.reo causam prosequente z actore negligente.nā condemnabitur actor in dicta quātitate reo victo.z sic est alia pena q̄ sibi vincēti vltra imponitur.de qua in.d.§.finautem ex gestis etiā si reus in nullo fuerit lesus.z ī hoc differt ab alia de qua in aut.sed libellum.s.de lit.contesta.vbi cogitur prestare aliā cautionem corā quocūq; iudice agat:sed de contestando litez infra duos mēses alias teneā reo ad omne dānum z interesse. z est alia cautio de qua in aut.generaliter.ō episco.z cleri.que similiter habet locum corā quocūq; iudice similiter cōmittiā dicta cautio si litem psequatur z non obtineat.z hoc odio trahentis reum ad extraordinarium iudicē qō leges abhorrent. vt in aut.de mād.prin.§.si tibi.colla.iij.Sed iste cautiones ex parte actoris non sunt in vsu.dicit tñ Alberi.q̄ nunq̄ vidit exigi.Sed si peteretur deberēt prestari.Bar.autē in aut.z generaliter.dicit q̄ vidit peti sed non obtineri.aliud dictum nō est speciale in iudice delegato:qz idē eēt in ordinario videlicet q̄ si actor sit negligens in prosequendo litē reus prosequēs si vult absolui ab instantia iudicij non tenetur ipsum expectare vltra decē dies quibus elapsis potest petere se absolui ab instantia iudicij z actorē cōdemnari tam in quātitate p̄dicta q̄ etiā in expensis legitime factis de quibus statur eius iuramēto interueniēte taxatione iudicis.z istud in decem diebus nō ponitur hic in tex.sed habetur in corpore vnde sumiā de exhi. reis.§.j.z istud additur ad aut.q semel.j.qūo z quādo iudex. vbi reus teneā expectare actorē longiori tēpore si vult absolui. etiam lite nō contesta.Sed illa loquitur quādo vult absolui diffinitiue ita q̄ postea actor nō audiatur.ita quādo interlocutorie ab instātia iudicij q̄ postea actor audiretur.vnde sentiunt doct.q̄ si corā iudice ordinario reus esset tract⁹ z actor non prosequeretur litē nec etiam esset lis cōtesta.si reus vellet absolui ab instantia iudicij nō haberet expectare vltra decem dies per illam aut.sic illud dictum habet locum corā ordinario z etiam quādo corā delegato.z est canonizata ista aut.xij. q.iij.§.fi.z cū ibi not. ¶Jn gl.ibi:qō fieri nō debet siz vt reus tractus per rescriptū corā extraordinario iudice teneā actori respondere si producat rescriptū vt debet z etiam petitionem suā:prout innuit.l.j.z sic eā nō corrigit sed addit. ¶Jn glo.j. ibi:imo tenet.dic quia talis cautio nō prestatur corā principe ante rescriptū impetratū:sed post coram ipso delegato anteq̄ reus cogatur respōdere libello:ideo rescriptū tenet:licet cautio prestita nō sit per id qō no.in.l.vniuersa.s.de preci. impe. offe.qz illud quod nō requiritur tēpore actus celebrati si post nō dicitur de forma actus z sic eius defectus nō vitiat actum:

2 vt ibi no.† vnde si statutum dicat q̄ testamentum debeat insinuari infra tantum tempus post mortem testatoris:licet non insinuetur non redditur nullum:quia non requirebatur tempore testamenti confecti:vñ non poterat dici de forma cuius defectus vitiat actum.

2 ☞Si post dilationē datā ad deliberandū an vellet cedere vel contendere procederet iudex ad vlteriora an censeaf tacite dilationem reuocare z an possit eam reuocare expresse.

3 Dilationem datum ad probādum:an iudex possit reuocare.

4 Pendente dilatione ad probandum quid possit iudex facere z quando possit ad vlteriora procedere.

5 Si erat data reo dilatio decem dierum ad probandum exceptiones dilatorias z ea pendente iudex dedit dilationē actori ad probandum intentionē suam z reus non probauerit exceptiōes suas an valeat dilatio facta actori.

6 Judex si dedit dilationez reo ad deliberandū an velit cedere vel contendere cum hoc q̄ si deliberat contendere eadē die respondere debeat libello an ista adiectio potuerit fieri.

7 Tempus dilationis est continuum.

8 Si vltima dies dilationis incidit in diem feriatum:an artat illum cui data fuit cum illa die non possit facere quod fecisset si non fuisset feriata z quid si totum tempus dilationis reperiatur feriatum.

Quod regulariter omne tempus sit continuum.

1 **Sive pars.** †Pēdente dilatiōe iudicis officium cōquiescit.z dilatio data ad probandū est ꝯtinua.z in ea cōputanf tpa feriarum solenniū vel repentinarū.h.d.z semp allegatur maxime primū dictū.z intellige primum dictū quādo iudex in preiudicium dilationis vellet ad vlteriora procedere puta dedit dilationē ad exceptiones dilatorias vel declaratorias probandas qbus proba.non posset ad vlteriora procedi z hoc nō obstan.ante lapsum dilationis volebat ad vlteriora procedere:certe nō pōt stante dilatione z ea nō reuocata:qz suspensa est eius iurisdictio quātū ad hoc z ideo ꝓcessus quē faceret ipso iure esset nullus:vt in.c.significāte.de app.cū cōcor. cum ista.l.z ipsam declarat z hoc tenet glos.in.l.j.ff.de fer.sup verbo nullius est momēti que dicit idē in dilatione &c.z probat in corpore de exhi.reis.l.susceptio.ibi dū dicit nihil valēte &c. †Et idem si post dilationē datam ad deliberandum:an

2 vellet cedere vel cōtendere z procedere cōtra reum nec per istū ꝓcessum cēsetur dilationē tacite reuocare.Sed si prius reuo-

a caret expresse q̄ posset:qz datio dilationis[a] est quedā interlocutoria quā iudex reuocare potest:vt ī.l.q̄ iussit.ff.de re iudi. z pbatur expresse in dilatione expectatoria q̄ iudex postq̄ eā dedit pōt mutare vel tollere:vt in.l.qualē.§.fi.ff.de arbi.tunc posset ad vlteriora procedere qz cessante dilatione cessaret su-

3 spensio.z hoc vult expresse glo.ij.que incipit ibi.†Quidā tamen dicūt q̄ p dilationē ad probādum datam reuocare non possit quasi ei sit q̄situm ius cui data est vt probare possit propter ius q̄situm nō potest interlocutoria reuocari.vt.l.j.§.fi. cum ibi not.ff.de ꝓto.stipu.dic vt.d.l.qō iussit.Si autē iudex vellet ꝓcedere in p̄iudicium dilatiōis nulla ratio esset:qz nō posset sicut videmus q̄ pēdente appellatiōe nihil dz innoua a

b ri[b] verū est in preiudiciū appellationis:siz pro executiōe eius bñ posset vt si inhiberetur parti ne aliquid innouet appella-

4 tione pēdente:vt in.c.cum teneamur.de appel.†Nam z si pēdēte dilatione ad probandum inducerētur testes bene posset iudex eos reciperez examinare:qz hoc nō tēdit in p̄iudicium dilatiōis siz in executionē eius.Et ex p̄dictis etiam sequitur q̄ super alijs capitulis in quibus non esset data dilatio bene posset procedi si nō veniretur cōtra dilationē per ea que not. in.l.creditor.in prin.ff.man.z.j.de rebus cre.l.fi.§.is de ꝑsen. in fi.z in.c.super eo.de appel.z qō habeā in Spe.eo.ti.§.j.v. sed pone duos.potest etiā procedere iudex qñ periculuz esset in mora:vt qñ ille cui datur dilatio fugā pararet.vt in.l.ait p tor.§.si deteriorē.que in frau.cre.Jtem si finita esset causa dilationis:qz pbationes propter quas fiendas data erat facte fuerant ante finem dilatiōis nisi ille volebat alias probationes facere z tamen adhuc multum restabat a tpe dilationis. b Nam cēsef finita dilatio.vt.l.a filia.§.alūno.ff.ad trebel.idē si dilatio esset data super actu nullo z sic esset nulla vel ad probandum id qō probatum nō releuabat per id q̄ not.in.l.cū pater.§.curatores.ff.de lega.ij.z ibi vide Bar.quid aūt si certum erat infra tēpus dilationis fieri non posse id ad qō data est z tamen multum restabat de tēpore dic vt no.p gloss.in.c.

5 vbi periculum.de elec.li.vj.z in.c.cōmissa.in prin.eo.ti.†Sed pone data erat dilatio reo decem dierum ad probādum exceptiones dilatorias z ea pēdente iudex dedit dilationē actori ad probandū intentionē suaz si reus nō probauerit exceptiones suas an valeat datio facta actori videtur q̄ non per illū tex.cōtrarium dic nihil fit in preiudicium dilatiōis cum illa secūda cōferatur in tēpus finite prime.z tunc incipit.z ita ha-

6 betur per Bar.in.l.quādiu.la.ij.ff.de acqui.here.†Jtē pone iudex dedit dilationē reo ad deliberādum:an velit cedere vl contēdere cum hoc q̄ si deliberat contendere eadē die debeat respōdere libello:an ista adiectio potuerit fieri.quidā qō nō per istam legē:qz nō debuit cumulari cum dilatiōe.Et sicut dicūt q̄ in termino dilatiōis potest dicere quod deliberauit petere qō iterū citetur ad respondendū libello.Specu.tenet ꝯtrarium eo.ti.§.j.v.deliberatorie.circa fi.Jdem dicit Alb. se habuisse banc questionem de facto iudex dedit decem dies parti ad aliquid opponēdum vel probandum lapsis quinqz diebus iterum dat sibi octo dies vtrū possit z quid operetur z tenet qō possit z qō isti octo dies incipiunt a fine prime dilationis z sic post lapsum aliorū quinqz.z allegat tex.z quod not.Ly.in.l.fi.de repu.here.z nō placet.Sz credo q̄ incipiat statim z qō videaf potius prorogasse primā dilationē vt ibi debeat finire finitis quinqz dieb⁹ duret p octo.z illud q̄ allegat loquitur in alijs terminis in eo qui habebat priuilegiū temporis a iure cōi z postea addiā aliud tempus a iudice vel a principe qui nō intēdit tollere primū priuilegiū sed addit: ideo illa secūda dilatio incipit post lapsuz prime circa fm dictum huius legis. ¶†Not.j.q̄ tēpus dilationis est continuū

7

¶Datio dilationis.Adō q̄ quelibet dilatio ītelligitur eē peremptoria fm Bal. in.c.j.ī fi.quo tpe miles ī vsib⁹ feu. Doc.ī.c.j. de eleli.vj.hoc vez nisi subsit vltimū impedimētū qz tūc nō ītelligitur peremptoria secūduz Bal.ī.c.fi.ō ꝓbi. feu.aliena.per lotha.in vsib⁹ feu.

¶Dz innouari. adde glo.summe ij.q.vj.z an pēdēte appella.a quo possit se ītromittere de bis q̄ tendunt ad facilioē exitum appellationis.vide ī cacum inter.ō ma. z obe.et per Jno.z doc.in.c.cōstitutus.z.c. quafrōte de app.ter. ī clemē. quādiu. de app.Fallit qñ cā ē sic mera q̄ sine cā appellationis expediri nō pōt p ter.ī.c. solicitudinē.de app.

BIU Cujas

a ¶ Tēpore feriato. Adde glos. in c. fi. de fer. glos. in c. cupiētes. in §. si p. xx. in v. cōparere. de elect. lib. vj. Inno. ⁊ Hosti. in c. licet. c. cām. et. c. vltra tertiā. de testi. doct. in. c. ij. de concess. preben.

a vt etiam currat tēpore feriato⁹ siue sint ferie solēnes siue repētine. dicit tamē Albe. hoc secundo casu licet dilatio currat tamen restituitur in integrū ille cui data fuit per. l. sed ⁊ si per pretorem. §. si ferie. ff. qui. ex cau. maio. Spec. mouet istud dubiū quē ipse nō allegat in. §. fi. eo. tit. ante fi. ⁊ dicit quosdā tenere contrarium per illū text. mihi videtur dicendū ꝙ si tps dilationis fuit finitus durātibus ferijs repentinis quas ille preuidere nō potuit vera sit prima opinio. Sed si nō fuit finitum durantibus ferijs ⁊ habuit tempus faciēdi qō facere debebat tūc vera sit secunda opi. qr nō subesset iusta causa petendi restitutionē. ¶ Ultimo quero † quid si vltima dies dilationis incidit in diem feriatum an artat illū cui data fuit cū illa die non possit facere qō fecisset si nō fuisset feriata. Inno. tenet ꝙ non artat ⁊ sic dilatio erat nulla. Alij dicunt contrarium qr saltē debet hoc facere die sequēti. Alij dicunt ꝙ imo die precedenti nō feriata. de his vide p Ly. j. ti. proxi. l. fi. ⁊ in Specu. de citatiōe. §. j. ver. item obijcitur ꝙ citatio. ⁊ de dila. §. j. ver. sed pone. el. j. Et adde ꝙ omne tēpus est cōtinuū regulariter: vt nō deducantur tempora feriata: vt no. per glo. ff. de diuer. ⁊ tēpo. prescri. sup rubrica. Et circa hoc vide bonū text. qui videtur probare ꝙ debeat prius expedire actū die precedenti: quādo vltima dies dilationis est feriata: vt. l. ij. in fi. de tēpo. appel. ⁊ ibi per Bar. de hoc articulo. Sed pone ꝙ totus tēpus dilationis reperitur feriatus: puta in sabbato oliuarū proposuit quis exceptionē ⁊ sibi sit dilatio data. xv. dierum. ⁊ omnes illi quindecim dies ījmediate sequētes sint feriati: vt in ti. proxi. l. omnes. cum. l. seq. Bal. mouit istud dubiū in. l. si quādo. j. de testi. in. iij. q. ⁊ alleg. Hosti. ⁊ do. An. ī. c. licet cām. de probatio. ꝙ tunc non habeat locum illa lex in fi. qr quādo tēpus feriatum absorberet totam dilationē vel maiorē partē nō incipit currere dilatio nisi finitis ferijs vel tēpus feriatus deducitur de dilatione. Alij dicunt ꝙ sibi imputet q se tantū artauit ad proponendum exceptionē. qr hoc euenire prospicere debet: vt. l. si quis. §. j. ff. locati. ⁊ quia non succurrit ei qui se artauit. l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si qs cau. dicyt ibi no. per Bar. qui etiā alia dicit circa hoc ⁊ est pulchra questio de co no. qō hic tangit prima glo. an dilatio possit per iudicem artari quādo tempus est a lege vel statuto ⁊ an elōgari. vide Ly. in aut. qui semel. vbi recitat plures opi. ⁊ Dyn. in regu. indultū. de reg. iur. ⁊ glo. ordi. in aut. de exhi. re. §. sancimus. in gl. que incipit nunquid ⁊c. ⁊ Bar. in. l. ij. de re iudi.

2 Dilatio ꝑma an possit dari iudice nō sedente pro tribunali. Iudex si absente reo ex officio dat actori dilationē ad ꝓbādū quā actor recusat accipere dicēs ꝙ reus non est presens ⁊ iudex dicat ꝙ faciet eū ratificare an secuta ratificatione valeat.

3 Dilatio non datur nisi postulanti ⁊ quando etiam ex officio non postulanti.
Verbum de plano quid importet.

4 Super emergenti est pronuntiandum ⁊ quid si non fuit pronuntiatum sed ad vlteriora processum.

1 **A Procedente.** † Que cause cognitionem desiderant debent expediri iudice sedente pro tribunali ⁊ super emergenti est pronuntiandum. b. d. Bart. ⁊ semper allegatur. ¶ Jn tex. ibi: a procedente. i. deambulante nō sedente pro tribunali: vt j. colligitur in verbo sed cōcedēte magis ⁊c. Quidam dicunt ꝙ quando est in loco vbi cōsuenit sedere pro tribunali: vt in sala palatij: licet non sedeat ad banchum: sed deambulet potest actum expedire. ad istam opi. videtur sequi Spe. de dila. §. j. ante fi. ⁊ Albe. hic cōmuniter tenet cōtrariū per istū tex. ⁊ per. l. si diuus. ff. de in integ. resti. ⁊ ſ. de offi. ciui. iudi. in. l. j. ⁊ in aut. de iudi. §. sedebunt. ⁊ no. in. c. fi. de re iud. lib. vj. si tamen staret supra banchum in quo solet sedere ꝛ nō

2 sederet sed staret rect⁹ posset tolerari alia opi. ¶ † Jn tex. ibi dilationem Bart. intelligit de. ij. ⁊ iij. ⁊ reliquis que dant cū magna cause cognitione ⁊ requirit partis presentia. sed ꝑma in qua non requiritur partis presentia: nec tante cause cognitio bene posset dari iudice nō sedente pro tribunali sed deambulāte per palatium. secus si extra. arg. in. l. voluit. ff. de inter. act. Spec. tamē disputat co. titu. §. nunc videamus. si absente reo ex officio dat actori dilationem ad probandum ⁊ actor recuset accipere dicens ꝙ reus non est presens. iudex autē dicit ꝙ faciet eum ratificare: an secuta ratificatione valeat: vt sic excludatur actor si non probauit ⁊ facit plures rationes pro et contra. finaliter tenet ꝙ valet. ⁊ ita dicit sibi fuisse respōsum a

3 plurib⁹ peritis. ¶ † Jn tex. ibi: postulari. Nō. ergo ꝙ dilatio non datur nisi postulanti. Sed vt diri in. l. j. nō postulanti potest dari ex officio si iudex videt imminere tēpus instātie: alīs non procederet dictū Spec. de quo proxime diri. ¶ Jn text. ibi: si vtraq; parte presente. Nā si altera pars esset absens etiā si iudex sederet pro tribunali nō deberet dare dilationem requirentem cause cognitionem nisi parte citata ad cōtradicendum si vult ⁊ si dare nō valeret: vt dixi in. l. j. ſ. codex. ¶ Jn text. ibi: non interpellatione plenaria. i. cum iudex nō sedit in alio pro tribunali sed per palatium deambulat. et nota istud verbum ad intellectum illorum verborū summarie ⁊ de plano: quia illud verbum de plano importat vt non teneat sedere pro tribunali sed ambulādo possit procedere ⁊ causam expe-

4 dire: vt in clemen. sepe. de verbo. signi. ¶ † Jn tex. ibi: vt si forte dilatiōis petitio fuerit improbata: subaudi a parte aduersa contradicente ꝙ non debet dari: qr iam habuit vnam ⁊ nō probauit nec impedita fuit. vt. l. j. ſ. cod. ⁊ petens dicebat contrarium. vnde iudex hanc differentiam ⁊ questionē que vertitur: an sit danda vel nō debet per suā sententiā interlocutoriā terminare pronuntiando dādam esse vel nō. Et postq; pnuntiauerit esse dandā debet dare nō prius. ⁊ hoc est qō sequit suscepta. q. ⁊c. vnde allegatur ꝙ super emergēti est pronuntiandū: sed si non fuit pronuntiatū ⁊ ad vlteriora processus: dic vt dixi in. l. j. ſ. de ordi. iudi. ⁊ vide istaz legē canonizatā. iij. q. iij. §. spatiū. ⁊. §. inducie. glo. que sunt hic sunt expedite.

2 ¶ Causa si cōmittit alteri cōsulenda ꝙ ꝙsultor non debeat recipere aliquas probationes vel instrumenta vel scripturas nisi illa que sibi fuerunt missa per iudicem in sacculo.
An talis relatio vel missio habeat vim conclusionis in causa si non erat conclusum.

3 An iudex qui misit possit aliqua de nouo recipere ⁊ an possit talem commissionem vel relationem reuocare ⁊ per seipsum causam terminare.

4 Ad validitatē processus vel sententie an sit necessarium ꝙ ex actis appareat fuisse statutum terminum ad probandum.

5 Jn causa que vertitur coram papa an detur dilatio ad probādum extra curiam.

6 Delegatus debet seruare in producendo illum modum ⁊ ordinem quem deberet seruare delegans.

Cum a nobis. Jn causa appellationis que vertitur coram principe non datur dilatio ad probanduz siue per seipsum cognoscat siue per alium cui per rescriptū committit. b. d. ſm primam lectu. glo. Sed glo. eam reprobat: quia contra naturalem equitatem cum in causa appellatiōis ita sit requirēda veritas sicut in causa principali ⁊ sicut p inferiorem a principe ita ⁊ per principem. † ideo ſm aliam lectu.

1 Joan. b. d. in causa deuoluta ad principem per relationē inferioris iudicis: qr illa relatio nō fit nisi causa plene examinata ⁊ instructa. ⁊ post conclusionez siue cognoscatur per principē siue per delegatum ab eo non datur dilatio ad probandū nec admittuntur testes vel instrumenta coram principe vel eius delegato. b. d. Et istā lectu. approbat glos. in. l. fin. ff. de ferijs.

2 circa fi. glo. mag. ⁊ in. l. j. §. j. ff. de appel. † Et per hoc dicūt docto. ꝙ si causa per iudicem cōmittitur alteri consulenda ꝙ cōsultor non debet recipere aliquas probationes vel instrumenta vel scripturas nisi illa que sibi fuerunt missa per iudicez in sacculo vt moris est: qr non cōmittitur consulenda nisi postq; omnia coram iudice gesta sunt. Et hoc no. pro eo quod dixi ſm Bal. in aut. ij. hemus. de iudi. Nam aut erat cōclusum in causa: ⁊ tūc nihil de nouo recipitur etiam per iudicem: vt in. c. pastoralis. de cau. pos. ⁊ proprie. nisi ex magna causa iudex reuocet conclusionem: vt producantur instrumenta que dicunt de nouo reperta vel testes qui prius nō potuerūt haberi. ita seruatur in romana curia: vel si non fuerat expresse cōclusum. dicunt quidam ꝙ talis relatio vel missio ad consilium sapiētis habet vim conclusionis: maxime quando fit de consensu par-

3 tium vel ex forma statuti. ¶ † Adde ꝙ postq; missa est ad consilium sapientis vel relatio missa est ad superiorē vt rescribat que sentētia dari debeat de iure: nec ipse iudex q misit debet aliqua de nouo recipere: vt est text. ſm vnam lectu. j. de appel. l. ex illo tempore. quam Bar. ibi multum singulariter notat. posset tamen iudex illam cōmissionem vel relationem reuocare: ⁊ non expectare cōsiliū vel responsum sed per seipsum causam terminare si sponte ⁊ non ex necessitate misit ad cōsilium vt est tex. in. l. ad principez. ⁊ ibi no. per Bar. ff. de app. Secus si ex necessitate statuti. Sit tamen cautus vt primo reuocet et postea procedat vel pronūtiet: qr stante relatiōe vel missione ad consilium suspensa est eius iurisdictio sicut per appellationem vel recusationem: vt in. c. legitima. cuz ibi nota. in nouel. li. vj. de appella. j. de relatio. l. vnica. ⁊ quod dixi ī. l. fine pars. ſ. eo. in. ij. glo. ¶ Jn tex. ibi: rescriptum subaudi cōmittendo causam alteri: siue erat causa appellationis siue principalis q̄

4 per relationem iudicis deuoluta erat ad principem. ¶ † Jn tex. ibi: siue sit primo iudicio petita dilatio: subaudi ⁊ cōcessa siue petita

BIU Cujas

siue petita ꝛ non cõcessa:vt sequitur in versi.siue.item siue nec petita nec concessa:vt sequitur in ver.siue nec. ¶Et sic no.fm Bal.nõ esse necessariũ ad validitatẽ processus vel sentẽtie qõ ex actis appareat fuisse statutum terminũ ad probandũ:imo etiã si nõ appareat potest ferri diffinitiua:vt hic patet.si tamẽ nõ est lata nõ videtur plene de causa cognitũ:vt not.in.l.ppe randum.§.si quidem.Sed si hoc est videtur ꝙ nõ valeat snia in qua requiritur plena cause cognitio per ea que no.p Bar. in.l.prolatã.circa fi.ff.de sentẽ.Breuiter oportet intelligere dictũ Bal.qñ nõ apparet precipitãter latã fuisse seu subito: sed trãsuerat tẽpus instantie.Si autẽ subito taliter ꝙ probationes verisimiliter nõ data dilatione fieri nõ potuerãt tũc ꝓcedit qõ dixi.ꝛ ita loquitur dictũ bar.i.l.prolatã.bene facit tex. in.c.cũ ex literis.de resti.in integ.circa fi.ꝛ gl.ordi.in.l.necnõ §.seruus.seu in.l.sed si per pretorez.quib.ex cau.ma.que dicit ꝙ in breui tempore nõ presumitur de causa plene discussum.

5 ¶† Jn ter.ibi:eam dare non licebit.dicit hic Albe.per istum
a tex.seruari in curia ꝙ in causa que vertitur coram papa [a] nõ datur dilatio ad probandũ extra curiã:sed solum in curia.tñ fm lec.Joã.ista.l.nõ ꝓbat:qz loquitur in causa transmissa ad eum instructa in qua habet respõderevel iudicare ex actis ibi transmissis.Sed illud qõ dicit Albe.habet locũ in causa non instructa:ꝛ sic princeps deberet velle instructionẽ etiam extra
6 curiã:vt veritati locus sit.ff.de ꝓba.l.fi.ꝛ.§.de edẽ.l.ñ.¶† Jn ter.ibi:qz nec in iudicijs cognitionũ nostrarũ ꝛc.Nota.ꝙ delegatus debet seruare in procedẽdo illũ modũ ꝛ ordinẽ quẽ deberet seruare delegans:ꝙ tene menti.Et ideo si esset causa in qua ꝓcederet summarie ꝛ de plano eodem modo debet procedere delegatus.bene facit.c.sup literis.de rescrip.circa fin. ꝛ.l.j.circa fi.ff.de offi.prefec.preto.¶Jn glo.j.ibi:magis autẽ cõtradicit equitas naturalis.dic qz in causa principali vãda est dilatio ad reperiendũ veritatẽ.ita ꝛ in causa appellatiõis ꝛ sicut coram alio iudice ꝛ ita coram imperatore vel eius cõmissario.¶Jn glo.ibi:ꝙ iudex examinata causa.dic precedens loquitur qñ causa non examinata deuoluta est ad principẽ per appellationẽ tantũ nõ per relationẽ:qz relatio nõ debet fieri niſi post examinationẽ:vt sequitur in glo.¶Jn fi.glo.ibi:sic ꝛ hodie corrigetur.s.inquantũ permittebatur olim ferre principi qñ iudex dubitabat in iure vel se insufficiẽtem sentiebat: cum hoc fieri non debet cũ possit habere instructionẽ ab alijs iurisperitis vel a suis accessoribus:vnde non debet molestare principem qui alijs maioribus est occupatus:ꝛ hoc voluit tex.in auk.vt iudices non expectent sacras iussiões.

1 **Inter priuatos.** †Jn causis fiscalibus dãtur dilationes sicut in alijs.h.d.Jntellige tam fisco ꝙ alteri litiganti:tamẽ in fisco videbatur contrarium fauore fisci:sed imperator nõ vult alicui facere iniuriã ꝓpter fauorẽ fisci:vt.j.de cad.tol.circa fi.de secun.nup.l.j.ibi:dum dicit ne fisci videamur habere rationẽ:non tñ currit tempus instãtie: vt.l. properandum.qõ intelligo fisco agente:qz sibi curreret. ꝛ hoc bene potuit induci sine iniuria alterius.Nam posito ꝙ curreret nõ perderet fiscus ius suum sed iterato posset agere. Sed si priuatus agit contra fiscum non debet esse deterioris conditionis fiscus ꝙ esset alius priuatus contra quem agere tur hec id qõ est introductum in eius fauorem debet conuerti in eius preiudicium.ita limito ꝛ intelligo.l.properãdum.dñ dicit excep.tantummodo causis ꝛc.

2 ☞ Quando lex vel statutum per lapsum dilatiõis aliquid statueret de nouo vt ꝙ bannitus habeatur pro confesso si nõ comparuerit ꝛ defensiones suas non fecerit tunc ad illum effectum inducendumvel tollendum iudex nullum habet arbitrium sed debet seruari forma a statuto tradita.

1 **Nec de statu.** †Tẽpus a lege statutum in dilationibus dãdis ꝓpter magnitudinem cause nõ augetur.h.d. Tenementi nota ꝙ quantũcũqz causa sit magna vel magni preiudicij istud solũ nõ est iusta causa elongandi vel dandi plures dilationes ꝙ dari debeant:imo elapsa prima dilatione esset quis exclusus cũ sit peremptoria:vt.l.j.§. eod.circa fi.niſi ꝓbetur impedimẽtũ in prima:maxime qñ esset illatum ab altera parte propter suas cauillationes:vt.l.si cũ ipse.ff.de
2 execu.tut.ꝛ.l.intra vtile.ff.de mino.†Adde dicit Bal.notabiliter in auk.iubemus.circa fi.§.de iudi.ꝙ si statutũ prefigeret certũ tẽpus:puta ꝙ bannito assignẽtur octo dies infra quos si nõ cõparuerit ꝛ defensiones suas nõ fecerit habeatur pro confesso:non posset tunc iudex abbreuiare vel prorogare terminũ quantũ ad effectum ꝙ habeatur pro confesso.sed debet seruari forma statuti licet ministerio eius assignek dicta dilatio:vñ si minoraret:puta ꝙ cõparcat infra.v.dies:nõ tñ ipsis elapsis habeatur pro cõfesso ꝛ econuerso si elongaret: nõ esset necesse expectare niſi lapsum octo dierũ ad hoc vt habeak pro cõfesso:nec isto casu procedũt opi.que no.per Bar.in.d.l.ñ.de re iudi.ꝛ per Cy.in auk.qui semel.qõ perpetuo tenemenți:qz multum declarat istum articulũ quãdo lex vel statutũ per lapsum dilationis aliquid statueret de nouo:qz tũc ad illũ effectum inducendum vel tollendum iudex nullum habet arbitrium:sed debet seruari forma a statuto tradita.

¶De ferijs. Rubrica.

¶Quia ferie differũt cognitionẽ totius cause sicut dila.differunt in illis articulis in quibus dantur:vt in.l.sine pars.§.e. titu.pri.vnde post illũ congrue subijcitur iste:sed in.ff.habeꝯ
1 vnus tm̃ tit.s.de ferijs ꝛ dila.†Et quedã sunt solẽnes [b] quedã
b repẽtine.Solẽnes sunt ferie ordinarie.ꝛ iste sunt duplices vel inducte in reuerẽtiã dei vel sanctoꝝ.vt.j.e.l.oẽs.ꝛ.l.fi.quibus
c nõ possunt partes renũtiare.Quedam ob necessitates boim [c] vt messiũ vel vindemiarum.ꝛ istis bene possunt renũtiare:vt
d habetur in.l.in feriatis.ff.e.per statutuz [d] tamẽ bene possunt tolli ferie inducte in honorẽ dei:vt patet ex no.p glo.in eo.tit. l.quadraginta.Et iste dicunt ordinarie:qz semp sunt vnifor-
e mes.Quedã vero dicunt repẽtine [e] que inducunt propter rẽ prospere gestã vel ex alijs causis.ꝛ iste nõ possunt ita preuideri.ideo prebẽt causam resti.in inte.si propter eas quis cecidit ab act.sua:qz non potuit eam exercere:vt in.l.sed si pretorẽ.§. ferie.ff.qui.ex cau.ma.sed ordinarie non:qz preuideri potuerunt vt ibi habetur.Jn quibusdam tamẽ equiparãtur:vt in l.j.huius titu.ad quem veniamus.

2 ☞ Libellus appellatorius in quo petit pronũtiari bene appellatum ꝛ male iudicatum ꝙ possit produci die feriato ꝛ an dicatur actus iudiciarius ꝛ quid de libello prime cause. Appellatio potest interponi die feriato in honorem dei.

1 **Ioniam.** †Tempore feriarũ solẽniũ vel repentinarũ currit tps appel.ꝛ etiã appel.prosequẽde.ꝛ sic de tali tpe non deducuntur dies feriati. Quãtũ ad primũ de tpe interponẽde appel.est clarũ
2 qz †appellatio potest interponi etiã tpe feria
f to fin honorẽ dei qz nõ est actus iudiciarius cum fiat cũ parte nec pars potest ei cõtradicere.ideo tpe feriato potest porrigi libell' appellatorius coram iudice a quo in quo interponit appella.ꝛ coram iudice ad quẽ licet ille non sit necessarius.vt not. Bar.in.l.j.§.libelli.ff.de app.tñ sicut libellus cõuentionalis in prima causa potest ꝓduci tpe feriato rõne predicta:vt in.l. miles.§.seraginta.ff.de adulte.ita ꝛ libellus appellatorius in
e quo appellans petit pnuntiari bene appellatũ ꝛ male iudicatum qz vt dixi cũ iste actus nõ gerak cũ parte:nec sit necessaria partis citatio ad ꝓductionẽ libeli licz sit necessaria quãtũ ad effectũ procedẽdi ad vlteriora non potest dici act' iudiciarius licet coram iudice gerak qz est voluntarie iurisdictionis nõ cõtẽtiose:vt.j.eo.l.actus.quãtũ vero ad tps psequende appel.vt
f est annus ꝛ ex causa bienniũ:cũ psecutio nõ possit fieri tpe feriato.videbak ꝙ illud tps deberet deduci de tpe prosequẽde appel.Contrariũ est verũ qz tempus illud est ꝯtinuũ sicut nõ deducitur de tẽpore dila.vt.l.sine pars.§.tit.j.ꝛ in vtroq; erat maior ratio in tẽpore feriarũ repentinarũ que nõ potuerunt preuideri.illud dubiũ tollit ista.l.ꝙ hoc nõ obst.deducik. iste est verus intellect'.¶Jn tex.ibi:sine additamẽto vult dicere ꝙ tẽpus prefixum ad appel.prosequẽdã nõ augek ꝓpter istas ferias repentinas:nec suspendunt eius cursus:vt ipsis durãtibus non currat.¶Jn glo.ibi:vel dic tu dic clare ꝙ volebat scire iste verinus vtrũ sicut tẽpore feriarum solennium currit tempus appel.prosequende ita ꝛ tẽpore feriarum repentinarum:qz maior ratio videbatur in illis ꝙ non currant.

1 **Omnes.** †Dies dñica est feriata in omnib' preter ꝙ in opere rusticali.videtur ergo quod laboratores ꝛ comitatiui possint laborare sine peccato diebus dominicis. sed restringe istam legẽ per rationem quam assignat videlicet cum imminet necessitas ꝛ periculum in mora:vt contingit tempore semẽtis vel vindemiarum propter pluuias quando nõ potest seminari:ꝛ postea die dominico est tempus clarum licitũ est illa die seminare:qz tempus seminandi transit.

2 ☞ Que carent nomine carent effectu ꝛ q̃ sunt nulla nec nomẽ habere merentur.

1 **Nullo.** †Serie repentine non inducuntur per inferiorem a principe ꝛ si inducantur non valent nec merentur habere nomẽ feriarum:nec etiã effectum.h.d.†ꝛ semper allegatur

[a] ¶Coram papa.Adde an dilatiõe data ꝓ papã possit moderari ꝓ inferiorẽ. vide gl.i.c. latorẽ.xxxñ.qõ.ñ. gl.in.c. tpa. xxvj. q.vñ.Do.in.c.ad hoc.el.ñ.de. app.

[b] ¶Solẽnes.Adde doc.in.c.fin.extra eo.ti.ꝛ Spe.eod. ti.in.§.j.

[c] ¶Boim. Adde Spec.eod.tit.j.§. nunc dicamus.

[d] ¶Per statutuz. Adde an ferijs introductis ꝓ statutũ possent ptes renuntiare. vide ꝙ Bal.in.l.j.in.§.j. ff.eo.ti.ꝛ p Alex. de imo. ꝛ si.ccxiij. inci.visoꝛ oppoꝛtune discusso.i.ñ. volu.

[e] ¶Repẽtine.Adde an istis ferijs repẽtinis possit renũtiari.vide in l.sz ꝛ fi.l.§.fi ferie ff.ex q.cau.ma.et Spe.i ti.ō fe.i fi.

¶Tẽpore feriato.Adō gl.i.c.fi. extra eod.ti.c.appellatio.ō appel. li.vj.Jn.de bu.ꝛ Jo.de imol.in.c. preterea.de dila. bar.i.l.j.i.§.dies. ff.qñ ap.sit.ꝛ bar. in.l.diuꝰ.ff.de fe.

BIU Cujas

q̄ que carent nomine carent effectu ⁊ que sunt nulla: nec nomen habere merentur: vnde sentencia nulla [a]non meretur dici sententia. vt. l. ij. ff. de senten. ex peri. re. facit. ff. de inoffi. testa. l. fi. ⁊ de capi. dimi. l. tutelas.

a ¶ Snia nulla ad de an snia nulla validata p rescriptum pape nocet tertio vide Fel. in c. Quis. in fi. vlti. colum. de re iud.

1 **Publicas.** † Cause publice ⁊ etiā pistorū possunt tractari tēpore feriato hoc di. sunt ⁊ alie plures de quibus in. l. ij. ff. cod. Item executio sententie potest fieri tempore feriato ob necessitate hominum: vt in. c. fi. extra de iud.

2 ☞ Per statutum non potest fieri q̄ dies dominica non sit feriata ⁊ quid in alijs diebus festiuis.

1 **Quadraginta.** † Tempore quadragesimali non debent iura reddi in causis. b. d. Et gl. dicit q̄ non seruat de consuetudine ⁊ sic p consuetudinē ⁊ statuta possunt tolli ferie inducte in honorem dei fallit ꝑm quosdā in diebus dominicis in quibus aliqua specialia seruant: vt. ff. co. l. fi. cuz gl. j. l. si vt ꝓponis. ff. quomodo ⁊ q̄ iu. videtur dicere q̄ illa que statuunt in die dñica locum habent in alijs diebꝰ festiuis de quibus loquitur. l. seq. ⁊ sic nō sit speciale in die dñica. Nā cum iste ferie inducantur istis diebus per. l. scriptam: ⁊ alꝫ nō haberent locū si nō fuissent inducte. Sed si statutū potest tollere. l. scriptā in suo territorio: poterit etiā tollere istas ferias: licet priuati p pactū nō possint ei renūtiare ſz aliqua possunt fieri per statutū que nō per pactū: ſz glo. videatur contrariuz innuere. ff. de decre. decu. sup rub. lib. x. vel. xj. de hoc tamen dic vt in. l. non impossibile. ff. de pact. ⁊ qō hic dicit quadraginta diebus habuit respectū ad illos quibꝰ ieiunat. nā cōputatis dñicis qbꝰ nō ieiunat sunt. xlvj. de cōse. dis. v. c. q̄dragesima. vel dic ⁊ ista est veritas. † q̄ aut loquimur de die dñica ⁊ non pōt fieri per statutū q̄ nō sit feriata: q̄ succedit loco sabbati qō p legē diuinā vete. testa. erat feriatū: iuxta illud sabbata sanctifices. ⁊ nulla lex humana etiā imperialis potest tollere legē diuinam. vt etiā no. in materia statutorū p Bar. in. l. oēs populi. q̄ nō valet statutū cōtra legē diuinā: aut loquimur de alijs diebus festiuis: ⁊ tūc aut sunt feriati de iure cano. ⁊ idē q̄ licz per statutū laicoꝝ possit tolli ius ciui. in eoꝝ territorio: q̄ hoc fit autoritate legis: vt. d. l. oēs populi. nō sic ius cano. qō imitatur diuinū: q̄ nullus canon dat laicis potestatē hoc faciēdi. ⁊ q̄ in his que respiciūt cultū diuinū seu peccatū leges imperiales nō dedignant sacros canones imitari: vt in auc. de eccle. ti. multo min⁹ statuta terrarū q̄ sunt minoris autoritatis: aut de iure cano. nō reperiūtur feriati: ⁊ tūc licet essent feriati de iure ciuili qō tū nō credo reperiri. q̄ oēs sunt feriati de iure ciuili: vt. l. seq. ⁊ l. fi. sunt etiā de iure cano. ⁊ plures alij: vt patet in. c. fin. extra eo. tū posito qō reperiētur si essent feriati ex forma statuti: tūc bene posset fieri per aliud statutū q̄ non essent feriati: q̄ leges ciuiles ⁊ etiā statuta bene possunt tolli per aliud statutū in territorio statuentium: vt. d. l. oēs populi. ⁊ ita refert Albe. se consuluisse cum magnis ⁊ valentissimis viris qui remanserunt in hac conclusione ⁊c.

2 ☞ Ferie messium ⁊ ferie vindemiarum debent durare per vnum mensem pro qualibet earum.

3 Quod tales dies sint feriati ob necessitates hominum ⁊ eis possit renuntiari: non sic feriatis in honorem dei: nec etiam ferijs repentinis.

4 In hebdomada sancta ⁊ sequenti post pascha nō debent reddi iura: nec debent fieri executiones nec capi debitores vt hic. ⁊ vide nume. 8.

5 Festum paschatis resurrectionis quare sit maius q̄ festū natiuitatis domini.

6 Si in cōpromisso dicatur q̄ possit procedere diebus feriatis ⁊ non feriatis de quibus feriatis intelligatur.
Transactiones et pacta quod nō prohibeantur fieri diebus festiuis.

7 Statutū q̄ de delicto cōmisso in diebus paschalibꝰ imponat maior pena vel q̄ nō possit diminui pena propter pacē quomodo intelligatur illud verbum in diebus paschalibus.

8 Executio sententie vel instrumenti non potest fieri tpe feriato in honorem dei: secus si ob necessitates hominum.

1 **Omnes.** † Lex ista ponit regulā qō omnes dies sint iuridici ⁊ reddātur iura. Item exceptionez. quia excipit multos dies quos vult esse feriatos tam ob honorē dei q̄ ob necessitates hominū ⁊ alij addunt in. c. fi. extra eo. ⁊ est regula q̄ ille q̄ asserit talē diē esse vt fuisse iuridicū habet iurisdictionē suā fundatā nisi probet ꝯrariū. ¶ In text. ibi: geminis. i. duobꝰ. vno i estate altero in vindemia. ¶ In tex. ibi: mitigādis. sup.

2 ⁊ fructibus messium eligendis vt in sequēti. ¶ † No. ergo qō ferie messium ⁊ ferie vindemiarū debēt durare p vnū mēsem quelibet earū: sed q̄n incipiāt hoc nō habetur sed in singulis

3 locis sunt statuta de hoc. ¶ † Itē dic isti sunt feriati ob necessitates hominū ⁊ eis pōt renuntiari nō sic feriatis in honorez dei: nec etiā ferijs repentinis potest renuntiari. ꝑm Do. q̄ nō fauore priuatorū sed publico sunt inuēte. ¶ In tex. ibi: calendarum quoq; Januariarū cōsue. dies. hoc non erat olim propter reuerentiam dei: sed q̄ principium anni dies calendarū Januarij dūtaxat est feriat⁹ ob reuerentiam dei. ⁊ sic not. ꝑm ritum christianorū annuz incipere in calendis Januarij. ⁊ sic est primus mēsis anni. sed apud Hebreos est. x. mensis. ¶ In tex. ibi. bis adijcimus. isti dies nō sunt hodie in vsu: nec etiaz sciuntur propter magnā declinationē istarū ciuitatuz que de summo venerūt ad infimū. ¶ In tex. ibi: sacros quoq;. Not.

4 hic: iuncto fine † q̄ in hebdomada sancta ⁊ in sequēti post pascha nō debent reddi iura: nec debent fieri executiones instrumētorū vel sentētiarū ⁊ sic nō possunt capi debitores p debitis publicis vel priuatis. ¶ † In tex. ibi: dies etiam natalis. ſ.

5 Jesu christi. ⁊ no. q̄ non dicit de septem precedētibus ⁊ septē sequentibus sicut dicit in preceden. ver. die pasche. ⁊ sic dicūt quidā hic ꝓbari q̄ festū pasche resurrectionis est maius q̄ festum natiuitatis dñi. nec mirū: q̄ nasci est naturale in oibus: sed resurgere est miraculū ⁊ diuinū: tamen de iure cano. etiaz sequētes dies ⁊ sancti Stephani: Joannis euāgeliste. ⁊ Inn. ⁊ sancti Siluestri. vt habet extra eo. c. fi. ⁊. xv. q. iij. c. placita. et de festo pasche. vide plura in tex. ⁊ gl. p Archi. de cōse. dis. iij.

6 c. celebritate. ¶ † In tex. ibi: arbitros. qd ergo si in cōpromisso dicatur

b q̄ possit procedere diebus feriatis ⁊ nō feriatis vt cōiter dicit. dic q̄ debet itelligi de feriatis ob necessitates hominū nō ob reuerentiā dei per istū tex. ⁊ hoc de arbitris q̄ habent pnuntiare de iure. de qbus dic: vt. l. si feriatis. ff. de arbi. licet arbitratores possunt procedere ēt die⁹ feriatis in honorē dei: posito ēt q̄ nō esset dictū expresse in compromisso: q̄ arbitramētū est quedā transactio: vt dixi in auc. si vero. s. de iudi. ⁊ trāsactiōes ⁊ pacta nō prohibent fieri diebus festiuis: vt. ſ.

7 eo. l. fina. ¶ † In tex. ibi: in. xv. autē paschalib⁹ die⁹. Querit Ja. but. si statutū dicat q̄ de delicto cōmisso in die⁹ paschalibus imponat maior pena. vel q̄ nō possit diminui pena propter pacē quomō intelligit illud verbū in die⁹ paschalibus an de die pasche cū duob⁹ sequētib⁹: an vero cū septē precedentibus ⁊ septē sequentibus. ista pars videt verior p istū tex. sed nō placet: q̄ expresse dicit. xv. sed dicit die⁹ paschalib⁹. vñ videtur prima pars verior ꝑm cōem vsum loquendi. † Not. etiā

8 hic q̄ executio sententie vel instrumenti non potest fieri tempore feriato in honorē dei. secus si ob necessitates hominum: vt est casus ꝑm vnum intellectū in. c. fi. extra de iudi. Et sic poterunt capi debitores pro executione instrumēti habentis paratam executionem ex forma statuti si tamen periculum esset in mora: q̄ parat fugam posset capi etiā die dominica: vt no. glo. ij. in fi. s. eo. que semper allegatur: ⁊ est notabilis.

2 ☞ Quis dicat actus cōtentioseel volūtarie iurisdictionis.

3 De manumissionib⁹ ⁊ emācipationibus cōficiuntur acta corā iudice ⁊ de adoptione ⁊ de cunctis alijs pertinētibus ad legitimationē personarum ⁊ debent remanere in publico loco. Quid in interpositione decreti super alienationibus rerum minorum.

1 **Actus omnes.** † Actus cōtentiose iurisdictionis non possunt fieri tempore feriato. secus si sint iurisdi. volūtarie. h. d. † Contentiose dicitur q̄n requirit partis

2 citatio ⁊ admittitur cōtradictio: sed volūtarie quādo nullus habet citari: nec admittitur contradictio alicuius precedētis interesse: ideo miror de. j. q. quā formāt hic docto. Et videntur dubitare quādo iudex interponit decretum in alienatiōe bonorū minoris. an possit hoc fieri die feriato: maxime in reuerentiaz dei ⁊ vident dicere q̄ nō q̄ requiritur cause cognitio que cōsistit in multis que habentur in. l. magis puto. ff. de re. eorū. ⁊ de oībus illis debēt acta cōfici. Et sic videtur q̄ iudex debeat sedere pro tribunali. vt. l. a procedente. s. ti. j. ergo non pōt interponere decretū tēpore feriato quo sedere non potest. Ego miror de hoc. q̄ ſz debeat adhibere cause cognitionē in fauorē minoris: nō tū admittit contradictor pretendens proprium itteresse. ⁊ sic nō or cōtentiose iurisdi. ⁊ ista cause cognitio potest fieri de plano: q̄ nō est ꝓprie actus iudiciarius qui

3 dirigat contra certū aduersarium. † Et no. q̄ de manumissi. ⁊ emanci. cōficiuntur acta corā iudice ⁊ similiter de adoptiōe ⁊ de cūctis alijs pertinētibus ad legitimationē personarū ⁊ remanere in publico loco ⁊ ēt de legitimatiōe filiorū naturaliū. ⁊ ita seruat Florētie. q̄ talia acta remanēt in curia mercatorū vt possit qlibet videre cū quo hz agere. facit qō no. p Inno. in c. extra. de fide instru. Dicit aūt hic Albe. q̄ in interpositione decreti

BIU Cujas

decreti super alienatione minorū non cōficiuntur acta hodie
de consuetudine:ʒ de iure requirant̃:vt patet ex illa.l.magis
puto.sed sufficit contineri in instrumento ꝙ iudex tali vendi
tioni causa cognita interposuit autoritatē ⁊ decretū:⁊ omnia
presumuntur solenniter acta per autoritatem iudicis.hoc ēt
expresse ponit Spe.in ti.de emp.⁊ ven.

1 **Prouinciarum.** † No.in ista lege ꝙ publici latrones i
sidiatores stratarum etiam dieb⁹ dominicis ⁊ qui
buscunqʒ festiuis possunt poni ad torturam ⁊ etiā
mitti ad furcas propter rationē que hic ponitur.⁊ idē putarē
in quocūqʒ reperto in flagrāti crimine magno:q2 nō pōt fieri
maius sacrificiū deo q̄ vt hi qui in suā ⁊ aliorū perniciē deua
gantur competenti debeant vigore compesci:vt dicit tex.xxiij.
q.v.c.tali.⁊ Seneca in tragediis:ꝙ non potest pinguior victi
ma mactari deo q̄ reus iniquus.

2 ☞ Citatio facta die feriato an valeat.⁊ vide quatuor casus.
3 Jussus comparere die feriata:si compareat ꝙ possit petere ex
pensas a reo tanq̄ fuerit temerarie citatus ⁊ facere se absolui
ab illa citatione.
Si non compareat nec illa die nec sequenti nec precedenti an
sit contumax.
4 An in diebus dominicis ⁊ feriatis in honorem dei videatur
concedi securitas omnibus.
5 Debitor suspectus ⁊ fugitiuus potest capi dominica ⁊ qua
cunqʒ die festiua:facta prius fide iudici ꝙ sit suspectus.

1 **Dies festos.** † Lex ista specialiter loqui
tur de die dn̄ica ponendo
aliqua que prohibentur fieri tali die:⁊ aliqua que
permittunt̃.tamē glo.in.l.si vt ꝓponis.j̃.quō ⁊ qn̄
iudex.videt̃ dicere ꝙ nō sit speciali s de die dn̄ica:ʒ idē i aliis
festis in reuerentiā dei ⁊ sanctorū.plus placet quod dixi:q2 vt
dixi.s̃.maior est ratio in die dn̄ica:q2 succedit loco sabbati:et
sic ꝑ legē diuinā est celebranda qd̄ nō est in aliis dieb⁹ festiuis
qui sunt celebrandi ex constitutione hominū:scʒ iure cano.vl'
ciui.Et est ista.l.ita pulchre dictata sicut.l.si quāq̄.s̃.de episc.
⁊ cleri.⁊ ambe fuerūt Leonis īperatoris q fecit plures leges
fauorabiles ecclesiis ⁊ ecclesiasticis personis:vt est.l.iubemus.
de sacrosan.eccle.⁊ habet̃ in aut̃.de non alie.§.q2 vero leonis.
Ipse tamē suggestione quorūdam hereticorū habuit conten
tionē cū ecclesia romana:q2 fecit remoueri oēs picturas de ec
clesiis tanq̄ continentes idolatriā:ʒ cū ꝑ papā q erat Rome
acriter fuisset reprehēsus ⁊ ipse persisteret i suo ꝓposito papa
fecit concilium Rome ⁊ ipsum existentē in Constantinopoli
excōicauit:⁊ dicitur ꝙ lepra ipsum apprehendit ⁊ mortu⁹ est
⁊ inde insurrexit secta Machometi vt legi in qbusdā chroni
2 cis.¶ † In tex.ibi:taceat apparitio iste tex.allegat̃ ꝙ non va
a let citatio facta die feriato:[a] vt cōpareat etiā nō feriato.super
qua.q.Cy.hic multa dicit.⁊ Bar.post Cy.tāgit in.l.j.§.item
ista nūtiatio.ff.de ope.no.nun.Aduerte q2 quatuor sunt act⁹
de quibus pōt dubitari.Primus est de cōmissione citatiōis
quā iudex facit nuntio ⁊ sine qua nūtius nō debet citare:vt.j̃.
de requi.re.l.fi.ʒ de cōsuetudine seruat̃ cōtrariū q2 nuntii ad
requisitionē partis citāt sine cōmissione iudicis postea refe
runt se citasse ⁊ sufficit:vt no.in.c.qm̄ cōtra falsam.de proba.
super verbo relationis.in nouel.⁊ ista cōmissio potest fieri ēt
die feriata in honoreʒ dei:q2 nulla requiritur hic cause cogni
tio.Et q2 vt dixi de consuetudine nō requiritur ista cognitio.
Secūdus actus istius nuntii qui dicitur executio.⁊ de hoc du
bitatur an nūtius die dn̄ica vel die festiua possit dicere parti
ꝙ compareat tali die.nam si pōt hoc dicere citatio artat ⁊ te
netur cōparere.Si nō potest nō artat:veʒ si non cōpareat non
est cōtumax.Quidā dicunt hanc secundā partē esse verā ꝑ istū
tex.q2 apparitor.i.nūtius illo die debet tacere.⁊ per hoc etiaʒ
tex.superior dn̄ dicit nulla qn̄qʒ vrgeat ammonitio:⁊ inferior
dn̄ dicit preconis horrida vox silescat.Nā ⁊ citatio interdū fit
voce preconis.Doc.vident̃ dicere hoc esse verū in die domini
ca:non sic in aliis diebus festiuis in quibus hoc expressuʒ nō
reperitur.vnde nō videtur prohibitū ex quo cōfertur in tem
pus permissum.tene menti:q2 ſm hoc si pars posset probare
de die dominica nuntius sibi retulit:licet non comparuit nō
valebit processus factus contra eum tanq̄ contra contumacē.
Tertius actus est relatio quā nuntius facit.⁊ illa potest fieri
die feriata:quia nec requiritur presentia partis:vt not. Bar.
in.l.theopompus.de do.preleg.nec presentia iudicis:q2 pōt
fieri notario qui scribit acta:vt no. Bart.in.l.si finita.§.inlia
nus.ff.de dā.infec.Quartus actus est ipsa cōparitio .⁊ circa
istum actum plures sunt opi.do.si dies in qua qs debet cōpa
rere est feriata:an citatio sit nulla vt sic nō teneatur cōparere:
nec illa die nec sequēti:nec precedenti qd̄ videtur per.l.ij.§.fi.
ff.si quis in ius vo.non ie.An vero valeat:⁊ sic teneat̃ compa
rere vel die sequenti vel precedenti non feriato diuerse fuerūt
opi.de quibus in Specu.de citatiōe.§.j.ver.item obiicitur ꝙ
citatio.⁊ per Cy.hic ⁊ per Bart.in.l.ij.circa fi.j̃.de tēpo.app.
3 ⁊ tetigi remissiue in.l.siue pars.s̃.eo.† Unum tene mēti ꝙ di
cit Specu.ꝙ si cōpareret die feriata prout est iussus compare
re posset petere expensas a reo tanq̄ fuerit temerarie citatus
⁊ facere se absolui ab illa citatione vt sit de nouo citādus. Si
autem non cōparet nec illa die:nec sequenti:nec precedēti: an
sit contumax.dic vt in dictis locis no.⁊ docto.videntur facere
differentiā in modo citandi:qm̄ aut fuit iussus cōparere tali
die ⁊ illa erat feriata:⁊ tunc si fuit expressus error:puta ꝙ cō
pareat die dn̄ica vl' die.S.Bartholomei.⁊ tūc citatio est ipso
iure nulla:⁊ non artatur ad cōparendum illa die nec sequēti
nec precedenti.sed si nō est expressus error:puta cōpareat die
martis ⁊ illa est feriata:tūc debet cōparere sequenti die per.c.
dilecti.de do.⁊ contu.sed si fuisset citatus ꝙ cōpareat vsqʒ ad
decē dies vel infra.xj.⁊ vltima dies esset feriata deberet intel
ligi exclusiue ⁊ sic debet cōparere die precedenti.⁊ ita videtur
tenere Spec.in tit.de dila.§.j.ver.sed pone.el.j.qui etiā dicit
no.ꝙ si aliquis esset iussus dare in scriptis tali die:ꝙ tūc etiā
si esset feriata dies posset ꝓducere scripturā.ar.l.miles.§.sexa
ginta.de adul.cū.l.j.s̃.eo.vbi appellatio in scriptis potest pro
4 duci tempore feriato ⁊c.vide hoc per Cyn. ¶ † In tex.ibi: nō
timētes ꝑ istū tex.dicit Bart.ꝙ in dieb⁹ dominicis ⁊ feriatis
in honorē dei.videtur per istā legē cōcedi securitas omnibus
⁊ ideo si quis offenderet inimicū suum tali die cēseret̃ rupisse
saluū cōductum datum ab ista.l.sic deberet puniri de fide ru
pta graui⁹ q̄ si alia die:sicut qui offendit legatum seu amba
siatorē:vt.ff.de leg.per totum:q2 legati a iure habent saluum
conductū.de isto tamē nō ꝯfidunt hodie:sed cū mittitur am
basiator ad inimicū petit̃ p̄mo saluusconductus:sed de iure
cōmuni nō requiritur:imo eoipso ꝙ vadit tanq̄ ambasiator
5 dʒ esse securus ⁊ nō capi tanq̄ inimic⁹:nō sunt alia. ¶ † Ulti
b mo no.glo.ij.que semper allegatur ꝙ debitor suspectus [b] ⁊ fu
gitiuus potest capi die dominica ⁊ quacūqʒ die festiua.de hoc
tamen debet fieri fides iudici:al's non teneretur dare familiā.
Non sunt alia.

¶ De iurisdictione oīm iudicū:⁊ de fo.cōpe. Rubrica.

2 ☞ Quid dicatur forus.
1 ¶ † Quia in iudicio requirunt̃ tres ꝑsone.s.actoris iudicis ⁊ a
rei:vt i.c.forus.de ver.sig.⁊ ille dr̄ iudex q habet iurisdictionē
inter partes q̄ est ptās de publico introducta.si vō nō habeat
inter partes:ʒ habeat inter alios nō dr̄ iudex sed hr̄ ad instar
priuati.ideo post p̄cedētes ti.in qb⁹ tractat̃ de iudiciis ⁊ qua
liter agitari debēt subdit̃ ista rubrica per quā declarat̃ qs sit
2 ille iudex q hʒ iurisdictionē inter ptes:⁊ sic sit cōpetēs.† ⁊ q2
locus vbi agitat̃ iudiciū dicit̃ forus.q2 multe ꝑsone ibi cōue b
niunt sicut in foro nūdinarū.Subditur de foro cōpetenti qui
tūc dicit̃ quando agitatur corā iudice iurisdi.habēte.⁊ dicit̃
a foraneo rege qui primo introduxit modū litigādi:vt habet̃
in.d.c.forus.⁊ vidi quendā doctorē derisum de illa rubrica cū
esset interrogat⁹ vbi esset ti.de foro cōpe.in iure ciuili. Rn̄dit
ꝙ de iure ciuili non reperiebatur sed de iure canonico sic.⁊ cū
presens essem miratus ꝙ non erat recordatus.Respondit qd̄
nō erat mirandū:q2 non sedet in sella sed in groppa vt hic.
2 ☞ Jurisdictio ordinata pōt prorogari de ꝑsona ad ꝑsonaʒ
⁊ an etiā de loco ad locū vel tēpore ad tēpus.⁊ vide nu.7.
3 Quid in iurisdictione delegati.
Materia prorogationis iurisdictionis remissi.
4 Partes possunt consentire in iudicem vt certā ferat sententiā
vel prout talis sapiens consuluerit ⁊ an poterit tunc a tali sen
tentia appellari ⁊ quid in arbitro.
5 Jurisdictio iudicis incompetentis quando acquiratur etiaʒ
ante litem contestatam.
6 Uniuersitas de facili recipit incrementum.

1 **Non quidem.** † Jurisdictio ordi
naria pōt per non
subditum ꝓrogari qn̄ sponte corā nō compe
tēte iudice litigauit.h.d.Et primo premittit
vnū vsqʒ ibi:sed cū. Secūdo determinat cām
de quo vertebatur vsqʒ ibi:cum ⁊ procurator.
Tertio rationē assignat vsqʒ ibi:ꝙ ⁊ in aliis.Quarto qd̄ di
xerat in ꝓcuratore extendit ad oēs alios iudices ordinarios.
2 † Not.ergo ꝙ iurisdictio ordinaria potest ꝓrogari de ꝑsona
ad personā:de loco vero ad locū non pōt prorogari:q2 debet
seruare locum maiorū:vt.l.pe.ff.de iusti.⁊ iure.nec possunt fa
cere priuati ꝙ i alio loco sedeat ꝓ tribunali q̄ statutū sit.licet

a ¶ Feriato.adde Bart.i.l.cū fili⁹. in.§.vlti.ff.de ver. obli.gl.i.c.placi ta.xv.q.iiij.doc.i c.fi.de fe.bar.i tra. de cita.in.vij.q.

b ¶ Debitor suspe ctus.adde Bart. in.l.ait ptor.i.§. si debitoreʒ.ff.de his q̄ in frau.cre. Ange.⁊ Raph. ful.i.l.ij.ff.de fer. Bal.in.c.fi.extra eod.titu. Alex.de imo.cōsi.clix.ici. circa primum du biū.Pe.de anch. cōsil.cxvij.ici.vn⁹ ꝓcurator.⁊ adde ꝙ etiaʒ sequester poterit fieri ⁊ re uocari die feriata in honorē dei.ita Lanfran.i.c.qm̄ ꝯtra.col.fi.i.de.ci tationes.de pba. Ange.are.i.l.ipe ratores.ff.de app. in.§.fi.⁊.d.Joā. bap.de sctō seue.i tract.de debito.su spe.⁊ fugi.q.viij. prin.Et dixi i re pe.l.vnice.j.de ꝓ hi.sequestr.pecu q.x.⁊ seq.Cur.

BIU Cujas

quidam dixerũt cõtra per.l.quero.ff.de solu.sed alia est ibi ratio ⁊ etiaʒ casus diuersus nec etiá potest prorogari de tépore ad tẽpus:q̃ꝛ si officiũ ⁊ iurisdictio iudicis ordinarij limitata est ad certũ tẽpus:puta annũ vel sex mẽses nõ possunt facere partes ꝙ vltra illud tp̃s sit iudex:q̃ꝛ iurisdictio dꝫ esse vniuer
3 salis.⁊ hec esset particularis post tp̃s.†Iurisdictio vero delegati ⁊ ecõuerso nõ põt prorogari de persona ad personá non contentá in rescripto delegantis in.c.P.⁊.G.de offi.delega. q̃ꝛ si impetraui cõtra te nõ põt alius ꝙ tu subijcere se iurisdictioni illius ⁊ eam prorogare:sed de tp̃e ad tẽpus bene potest prorogari:vt.l.ij.§.si iudex.ff.de iudi.cũ cõsensu tamẽ ipsius iudicis ⁊ in hoc differt a prorogatione q̃ fit coram ordinario ad aliũ ordinariũ:q̃ꝛ fit etiá iudice ignoráte si reus qui nõ curat de sua iurisdictiõe scienter litigauerit ⁊ nõ opposuit exceptionẽ:⁊ iudex credebat ipsum esse de sua iurisdictiõe:q̃ꝛ ille error nõ est circa substantiá iurisdi.cũ ipse sciret se iurisdictionẽ habere ⁊ habebat:licet nõ cõtra illũ:⁊ sic currat circa appẽditia iurisdi.Potest prorogari ẽt iurisdi.delegata de loco cõtento in rescripto ad locũ aliũ:vt in.c.statutuꝫ.§.in nullo.de rescri. li.vj.requiritur tamẽ expressus cõsensus partiũ ⁊ iudicis:sed de progatiõe de tẽpore ad tẽpus sufficit tacitus si partes corá iudice delegato scienter post tẽpus cõprehensum in rescripto litigauerint:vt i.c.de causis.de offic.delega.⁊ de illa materia prorogatiõis iurisdi.plene tractat̃ per Cy.in.l.si q̃s consensu. s.de epis.audi.⁊ in Spe.de cõp.iudi.adi.§.j.vel.ij.vbi format ꝙ plurimas questiones:q̃ꝛ multe leges ⁊ ẽt canones tractát. ⁊ fuit prima materia quá ego post doctoratũ meũ repetij publice in curia Auinionẽsi in ep̃ali palatio vbi arguerũt bene octo prelati ⁊ vltra.⁊ fuit.l.j.ff.de iudi.q̃ꝛ materia erat in ista.
4 ⁊ p totá diẽ a mane vsq̃ꝫ sero steti in scholis.¶†In glos.super ver.ex cõsensu ibi.ff.de arbi.l.quale.tu dic ꝙ illa loquit̃ in arbitro in quẽ non põt fieri cõpromissum vt talẽ ferat sententiá puta tali modo:q̃ꝛ tunc nihil operaret̃ arbiter.⁊ esset potius quidá cõtractus ꝙ sentẽtia:sed in iudicẽ bene possunt partes cõsentire vt certá ferat sentẽtiam vel prout talis sapiens consuluerit:vt.l.si cõuenerit.ff.de re iudi.q̃ꝛ tũc etiá satis operatur iudex q habet iurisdictionẽ a publico:⁊ sic facit eá valere tanq̃ꝫ sñia:vt sic habeat executionẽ paratá:nec poterit tunc appellari a tali sententia cum sit lata de volũtate partium. ꝙ
5 dic vt no.in.l.si conuenerit.per Bar.¶†In gloss.ibi tria hoc dixisse guar.subaudi ⁊ quodlibet male.vt dicit glo.in.l.si per errorẽ.⁊ inter alia ꝙ iurisdictio sola prorogatur etiá ante lit. cõtest.cuius contrariũ tenet ibi glos.per.l.si conuenerit.eo.ti. Tu dic aut partes cõueniunt corá ipso iudice incõpetenti:ꝙ ipse possit cognoscere tanq̃ꝫ iudex:⁊ se subijciunt iurisdictiõi sue:⁊ statim iurisdictio acquirit̃:vt i.l.j.ff.de iudicijs.dum dicit si se subijciant ⁊ c.⁊.l.receptũ.ff.eo.titu.vbi maior potest se subijcere iurisdictioni minoris in.c.j.extra de iudi.Aut extra presentiá iudicis se subijciunt ⁊ cõsentiunt coram tali litigare ⁊ tũc est progata iurisdictio ⁊ nõ subdit⁹ potest penitere vsq̃ꝫ ad litẽ cõtesta.⁊ ita loquitur.l.si cõuenerit.ff.eo.ti.Aut se non subijciunt expresse in presentia vel extra presentiam:sed non subditus cõpareat ⁊ aliquẽ actũ fuit voluntarie coram iudice incõpetenti non opposita exceptione incõpetente:⁊ tũc aut p actũ consentit in iudi.tum q̃ꝛ petit pronuntiari p curia nõ esse admittẽdum:vel etiá libellum tanq̃ꝫ male conceptũ:⁊ tũc censetur iurisdictio prorogata:vt.l.sꝫ ⁊ si susceperit.in prin.ff.de iudi.aut non cõsensit in iudicem:q̃ꝛ nihil petijt a iudice fieri: sed petijt sibi dari copiá libelli a parte:vel dedit fideiussorem de iudicio sisti:⁊ tunc nõ est prorogata iurisdi.ante litẽ cõtest. vt.l.nõ videtur.ff.de iudi.⁊ patet in aut.offeratur.vbi potest
6 adhuc iudicem recusare.¶†In glo.si.mag.ibi vel delegataꝫ in hoc.dic ẽt vt.s.dixi quátũ ad prorogationeꝫ de persona ad personá.⁊ ratio diuersitatis est:q̃ꝛ iurisdictio ordinaria est vniuersalis respectu personarũ existentium infra territoriũ ⁊ vniuersitas de facili recipit incrementũ:vt.l.si grege.de leg.j.q̃ꝛ si legatur grex veniunt capita:non solũ que erát tempore testamenti:sed etiam que fuerũt post addita:q̃ꝛ cẽsetur eadem vniuersitas:vt.l.proponebat̃.ff.de iu.sed iurisdictio delegata nõ est vniuersalis sed particularis:vl̃ pone etiá ꝙ sit generalis: vt si impetraui delegatum contra oẽs mercatores.nam licet sint plures nõ faciunt vniuersitatẽ:⁊ talis particularis vel generalis nõ sic recipit augmentũ:vt ptꝫ.in.l.si ita.ff.de auro et arg.lega.vbi si legat quis oẽs vestes suas vel supellectilia nõ veniunt ea que postea addita sunt.¶In gl.ibi:de re ad rem illam specie delega.s.omis.sed dic de ea vt.s.dixi in proroga-
a tione de tẽpore ad tẽpus:[a] ⁊ de loco ad locũ:[b] q̃ꝛ potest fieri in
b iurisdictione delegata sicut ille.Aduerte tamẽ q̃ Inn.videt̃ dicere in.c.de causis.de offic.delega.ꝙ illud sit verum quádo cadit in eadẽ specie iurisdictionis:secus si in diuersa.naꝫ sunt

a ¶De tp̃e ad tẽpus.Adde doct. in.c.de causis.de offici.deleg.⁊ ibi Bal.in.xiiij.col. v.quero nũquid possit.

b ¶De loco ad locũ.Adde Ange. in.l.si.ff.de iuris. om.iu. Doct.i.c. statutũ.de rescri. li.vj. Abb.in.cũ olim.el.j.in.ij.co. de offi.dle. Rotá decisione.ccclxiij. in nouis.

c ¶Domicilium. Adde gl.in.c.dilectus.d̃ rescri.de fo.cõpe.ca.ex parte.c.cũ nullus.de tẽp.ordi.li.vj.gl. in.c.vbicũq̃ꝫ.xiij. q.ij.Ant.de bu.i c.postulasti.d̃ fo. cõpe.⁊ an cleric⁹ sortiat̃ domiciliũ rõne p̃bende.Vide per Car.ꝫa.in c.dilect⁹ filius.el. ij.in.j.q.de rescri. q̃ñ ꝯcurrũt i vna p̃sona domiciliũ originis ⁊ domiciliũ habitatiõis q̃s eorũ attendit̃. dic ꝙ domiciliuꝫ originis. tex.est i l.libertus.i.§.prescriptio.ver.cũ filij⁹.ff.ad munic. glo.in.l.ciues.C. d̃ inco.lib.x.⁊ q̃ñ sit necessario de domicilio d̃ q̃ domicilio sit intelligendum.vid̃ per Anto.de bu.ꝯsi. xxv.incipit̃.viso pũcto ⁊ quesitis p̃dictis p̃pe fin.

tres species principales.merũ imperiũ:item mixtũ.item simplex iurisdictio.si iudex habet iurisdictionẽ dũtaxat i causis meri imperij vt iudex maleficiorũ si partes vellent prorogare ad simplicẽ iurisdictionẽ vt ꝙ cognoscat de causa pecuniaria principaliter nõ posset fieri per.l.solemus.§.latrunculator.ff. de iudi.⁊ idem ecõtra per id q̃ ibi subijcitur in glos.ꝙ causa meri imperij nõ potest fieri prorogatio in iudicem habentem cognitionẽ dũtaxat de causis simplicis iurisdictionis:vt sunt pecuniarie:tene menti.¶In eadem ibi:sed forte potest idem no.ff.ad muni.l.inter cõuenientes.hoc tamẽ verum nisi iudex loci debiti peteret remissionem:vt in aut̃.vt nulli iudi.§.si q̃s vero cõprehẽsorũ.no.ergo illud dictũ.Unde si ille qui deliq̃t in ista ciuitate dubitat hic litigare videtur per illá glo.ꝙ ipse possit submittere quendá accusatorẽ qui accuset eũ coram alio iudice:puta corá potestate Vicentie qui est eius amic⁹ ⁊ sperabat absolui:⁊ postq̃ꝫ erit absolutus nõ poterit hic accusari q̃ꝛ de delicto eiusdẽ hominis nõ potest pluries cognosci:vt in l.licet.naute cau.sta.nisi doceatur de preuari.primi.vt.l.si cui. §.idẽ.ff.de accusa.Sed potestas huius ciuitatis de iure cõmuni potest scribere potestati Vicentie vt cognoscat:sed remittet ipsum ad locum delicti:vt.d.§.si quis vero comprehensorum. sed hodie non vtimur istis remissionibus quádo iudices nõ subsunt vni ⁊ eidem superiori.q̃ dic vt no.in aut̃.qua in prouincia.j.vbi de crimi.agi oportet.

2 ☞Quando quis vult aliquem cõuenire debet ire ad locuꝫ vbi reus sortitur forum.
Casus in quibus actor trahit reum ad forum suum.
3 Reus debet sortiri forum vbi habet domicilium.
Ubi dicatur quis habere domicilium.
Scholaris si stetit in loco studij per deceꝫ annos an sortiatur forum vt ibi possit conueniri ratione contractus vel cause celebrati in alio loco.
4 In loco domicilij potest quis conueniri etiam si ibi non reperiatur personaliter.
5 Ratione originis proprie vel paterne ratione contractus vel quasi delicti vel quasi sortitur quis forum nisi ibi reperiatur tanq̃ꝫ viator licet pergulam habens vel armarium.
An rome sortiatur quis forum cuꝫ sit cõmunis patria ⁊ quid in curia imperatoris.
6 Licet ratione contractus sortiatur quis forum si tamen non est ibi oriundus nec habet domiciliũ non per hoc dicitur subditus nec iudex illius loci dicitur proprie iudex suus ⁊ quid si ibi conuentus non compareat.
7 An debeat quis cõueniri in loco domicilij q̃ habet de nouo an in eo q̃ habebat tempore contractus.
8 Forus an possit mutari.
9 Ubi possit conueniri aliquis confinatus de patria.

1 IUris ordinem.†Actor sequitur forum rei ⁊ ibi dicitur reus sortiri forũ:vbi hẽt domiciliũ tẽpore quo cõuenit̃ vel vbi habuit tp̃e cõtractus celebrati rõne
2 cuius cõuenit̃.h.d.¶†Not.regulá q̃ semper allegatur ꝙ q̃ñ quis vult aliquẽ cõuenire debet ire ad locũ vbi reus sortitur forũ:non autẽ trahere reũ ad forũ suũ.⁊ hoc siue laicus cõtra laicum.vnde Paduanus non posset trahere Vicentinũ corá p̃tate Paduano:sed debet trahere corá Vicentino:siue clericus cõtra laicũ.q̃ꝛ debet accedere ad curiá secularẽ nõ ecclesiasticá:vt in.c.si cleric⁹ laicũ.de foro cõpe.nisi ratione oppressionis que esset facta per laicũ vel oppressione rei ecclesiastice vel doli vel fraudis cõmissi in cõtractu celebrato iter laicũ ⁊ clericum que oĩa dic vt in.c.cũ sit generale.⁊.c.licet ex suscepto.de foro cõpe.in quib⁹ etiam nõ placent alij casus in quib⁹ actor trahit reũ ad forũ suũ.⁊ in Spe.de cõpe.iudi.aditiõe.vbi ponit multos casus notabiles.Est ⁊ alius quando esset volũtarius nõ necessarius vt si Padua.cõueniret Paduanũ rei vẽdicatione corá potestate Paduano ⁊ Vicẽtinus qui vẽdiderat illá rẽ illi Paduano cõuento vult ipsum defendere ne teneatur d̃ euict.ná nõ potest petere ꝙ causa remittat̃ Vicentie vbi ipse sortit̃ forũ:sꝫ debet venire coram potestate Paduano vbi causa est incohata:vt in.l.vẽditor.ff.de iudi.q̃ꝛ ipse nõ ẽet reus necessarius sed volũtarius cũ ipse nõ fuerit vocatus ad iudiciũ sed venit sponte p suo interesse dũ debet defendere in
3 eodem foro in quo foro iudicium est incohatũ.¶†Iteꝫ nota
c ꝙ reus debet sortiri forũ vbi habet domiciliũ.[c] ⁊ ibi videtur habere domicilium vbi habet maiorem partem fortunarum suarum:⁊ vbi habitat cũ familia:vt.j.vbi sena.vel cla.l.ij.circa fi.vbi dicitur ꝙ etiá in loco in quo assidue cõuersatur licet ibi nõ habebat domiciliũ q̃ perpetuo tene menti:q̃ꝛ semper allegat̃.⁊ dicitur assidue cõuersari si maiori parte anni cõuersatur.arg.in.l.cum de lanionis.§.sabinus.ff.de fun.instru. facit.l.ij.

BIU Cujas

facit.l.ij.vbi de crimine agi oportet. ⁊ ꝑ Inn.in.c.ex parte de foro cõpe.⁊ ꝑ gl.in.§.dilectus filius saracenus.dicit aūt Cyn. in.d.l.ij.ꝙ illa cõtinua seu assidua cõuersatio debet fuisse per
a decenniū.Et ideo dicit Guil.de cu.ꝙ si scholaris[a] in loco studij steterit per decenniū sortiꝭ forum vt ibi possit cõueniri ratione ꝯtractus vel cause celebrati.in alio loco ratione assidue cõuersationis.Ray.cõtra.⁊ ēt Pe.hic:qꝛ cū scholaris semper habeat animū recedēdi finito studio nõ potest dici ꝙ sortiaꝭ domiciliū vel acquirat forum ratione assidue conuersatiõis: qꝛ nõ cēsetur fuisse in loco qui nõ habet animū ibi remanēdi ff.ad munici.l.domiciliū.⁊.ĩ.de incol.l.ij.⁊ argu.in.l.nil.ff.de capt.qñ ergo habet locū auꝭ.habita.C.ne fili⁹.⁊c.vbi dicit ꝙ potest eligere iudicem in loco studij.Respõdeo qñ cõuenitur ratione cõtractus celebrati in loco studij vel ratiõe rei quam
4 iam ibi fouet aut possidet:vt.ĩ.vbi in rē actio.l.fi.¶†Et no. ꝙ in loco domicilij potest qs cõueniri etiā si ibi non reperiaꝭ personaliter:qꝛ potest citari ad domū solite habita.⁊ procedi ad oēs actus ad quos potest procedere ꝯtra absentes in diffinitiuam si erat causa in qua nõ requirebaꝭ cõtesta.lit.qꝛ erat summaria de plano:vel qꝛ lis habereꝭ pro contest.ipso nõ cõparente vt est Florentie:qꝛ non diciꝭ trahi extra locū cõtra id qd dicitur ĩ auꝭ.si vero.s̄.de iudi.licet a loco domicilij multū
5 distet.†Sortitur etiam forum ratione originis proprie vel paterne.Item ratione contractus vel quasi delicti vel quasi.qd dic vt.l.heres absens.ff de iudi.tamen in illis locis nõ potest cõueniri nisi ibi reperiaꝭ:nõ tanq̄ viator sed pergulā habēs vel armariū in.d.l.heres absens.§.j.ne trahaꝭ post domiciliū qd est valde incõmodū.⁊ hoc declarat vt no.Bar.in.l.assumptio.§.filius.ff.ad muni.⁊ in hoc differunt illa loca in quib⁹ sortitur forū.similiter nec Rome que est cõmunis patria ⁊ in qua quilibet sortitur forum:sicut in curia romana vl' in curia imperatoris nõ potest quis cõueniri nisi ibi reperiaꝭ:⁊ etiā si reperitur tanq̄ legatus habet ius reuocandi ad domiciliū ⁊ ꝙ non veretur durante legato.l.ij.§.legatis.ff. de iudi.ita in
6 telligitur.l.roma.ff.ad munici.†Et no.ꝙ licet ratiõe contra-
b ctus[b] sortiatur quis forū:si tamen non est ibi oriund⁹:nec hꝫ domiciliū:non per hoc dr subditus:vt no.glo.in cle.j.de foro cõpe.super verbo subditorū.nec iudex illi⁹ loci dicitur ꝓprie iudex suus sed iudex domicilij:vt dicit Inno.in.c.fi.e.titu.de foro cõpe.in prin.si tamen ibi reperitur potest ibi cõueniri.sꝫ si nõ cõparet nõ potest procedi in causa:sed solū ad missionez ex primo decreto si ibi habeat bona aliqua:vel si nõ hꝫ ꝓnuntiatur vt fiat missio in bonis alibi sitis:⁊ iudex illius loci scribat iudici vbi sunt bona:vt in.c.romana.§.ꝯtrahentes.de fo. cõpe.Et hoc idē videtur posse dici quando cõuenitur in loco originis proprie vel paterne:⁊ ibi tamē nõ reperiatur nec cõparet ad citationē cum sit eadem ratio.⁊ in hoc differūt illa loca a loco domicilij in quo pōt perueniri ad diffinitiuā sententiam in casibus quos.s̄.dixi.sed in istis nõ:sed dūtaxat ad primum decre.ita intelligo illā materiam in qua al's multuz fantasticaui nesciui alium intellectū extrahere de his que dicunt docto.⁊ glos.ꝑ predicta valde bene intelliguntꝭ omnia ⁊
7 reducuntur ad concordiā.¶†Ultimo videꝭ hic tex.ꝙ si tempore cõtractus habeas domicilium in vno loco:⁊ nūc cum te volo conuenire habeas domicilium in alio loco:nõ habeo necesse te conuenire in domicilio presenti:sed possum conuenire in domicilio qd tunc habebas.illud videꝭ mirabile:qꝛ domicilium potest mutari pro libito volūtatis:⁊ si anteq̄ mutetur non fuit preuentus a iudice domicilij mutati non cogitur ibi respondere sed in domicilio nouo.ita colligitur expresse ĩ.l.si quis postq̄.ff.de iudi.breuiter dic ꝙ ille tex.intelligiꝭ quādo in veteri domicilio contraxerat:⁊ tūc in loco illius domicilij poterit ibi conueniri si reperiaꝭ ibi nõ ex eo ꝙ al's habuit domicilium qꝛ potuit ipsum mutare:sed ex eo qd ibi cõtraxerat. ⁊ forus quē quis sortitur ratione cõtractus vel delicti nõ potest mutari sicut nõ potest fieri ꝙ contractus non fuerit ibi celebrat⁹.vt in.l.in bello.§.facte.ff.de capti.sꝫ si loco veteris domicilij non cõtraxerat.sed in tertio loco tunc nõ potest in illo veteri conueniri si non fuerit ibi preuētus per citationem sed
c debet conueniri in nouo:ita intelligo illū text.licet Bartol.[c]
8 transeat ⁊ non examinet.†Similiter non potest mutari forus quem quis sortitur ratione originis eadē ratione nisi per mulierem ortā de vna ciuitate ⁊ nuptā in alia.nā ex toto videtur desinere esse ciuis ratione loci originis vt ibi non possit cõueniri in causa publica vel priuata:sed solū in domicilio mariti nisi in ꝑmo fuisset preuenta:vt in.l.cum quidam.ff.eo. ti.⁊.l. fi.§.idem rescripserunt.ff.ad munici. etiam sol.ma.⁊ ipsa existente vidua:vt.l.filij.§.vidua.co.ti.qd tamē declaraꝭ ꝑ Bar.
9 in.d.l.fina.§.idem rescripserunt.¶†Sed vbi potest cõueniri aliquis cõfinatus de patria.Respondeo in loco de quo confinatus est.s.in patria per.l.papinianus exuli.ff.de mino.qꝛ debet ibi consti uere ꝓcuratorē nõ tamē cõtra eū potest perueniri ad secūdū decre.qꝛ non potest dici latitare si ad illū locū nõ reuertiꝭ cū nõ possit.⁊ hoc voluit gl.no.in.l.ad cognitionē. ff.qui.ex cau.in poss.ea.In loco vero vbi est cõfinatus adhuc potest conueniri si est confinatus perpetuo vel ad decennium vel vltra.⁊ sic potest intelligi.l.filij.§.relegatus.ff.ad muni.sꝫ si minori tempore videtur secus per id qd habeꝭ in text.⁊ gl.⁊ in.l.eius qui..§.conditio.eo.tit.nisi ratione cõtractus vel quasi ibi celebrati seu delicti commissi.

2 ☞Consensus priuatorum non dat iurisdictionem:sed potest dare notionem vt in arbitro.
3 Qualiter cognoscatur collegium approbatū:⁊ que sint eius signa.remis.
4 Collegium ⁊ vniuersitas quomodo differant.
5 Rectores electi ab vniuersitate statim acquirūt iurisdictionē ⁊ an etiam exercitium licet non sint confirmati a superiore.
6 An statuta vniuersitatis indigeant cõfirmatione superioris.

1 PRiuatorum.†Prorogatio iurisdictionis de consensu partium non cadit in eo qui non habet aliquā iurisdictionē.secus si habet saltem inter aliquos licet nõ inter litigantes:vt.l.j.s̄.eo.sicut nec prorogatio termini cadit vbi nullus est terminus:qꝛ iam est trāsactus.secus si durat:vt l.sed si manēte.ff.de precario.⁊.l.j.in prin.de dā.infec.⁊.l.j. de
2 dila.⁊ per Specu.in ti.de dila.vbi de hoc.†Nota ꝙ consensus priuatorū non dat iurisdictionem nõ habenti:qꝛ est potestas de publico introducta cū necessitate iuris dicēdi ⁊ equitatis statuēde:vt not.in.l.j.ff.eo.in glo.priuati vero apud quos nõ est administratio reipublice dare nõ possunt:qꝛ nemo dat qd non habet:sed bene possunt dare notionem:vt in arbitro qui nõ habet iurisdictionem sed notionem:vt no.ĩ.l.ait pretor.ff. de re iudi.quis ergo pōt dare iurisdictionē ordinariā vel delegatam.dic vt no.in.l.⁊ quia.ff.de iurisd.om.iudi.⁊ ĩ.c.cū ab ecclesia.⁊.c.pastoralis.de offi.ordi.nam ordinariā dat lex vel etiam princeps:sed delegatā dat nõ solū princeps:sed etiam qui habet ordinariā:qꝛ dat vsum illius ordinarie quā habet vt in.l.j.§.qui mādata.ff.de offi.eius cui man.est iurisdi.In casu autem istius legis isti ꝓuati cõsenserunt in istū priuatuz tanq̄ in iudicem:ideo non valuit sententia ab eo lata.Sed si consensissent simpliciter censerentur cõsensisse vt in arbitrum vt potius valeat q̄ pereat.¶Sed quid si tempore quo cõsenserunt nullā habeat iurisdictionē postea lite pēdente acquisiuit eam inter alios nõ inter istos consentientes:an extunc reconualescat cõsensus ⁊ habeat vim prorogationis.de hoc tangitur ibi.⁊ dixi ĩ.l.j.s̄.qui pro sua iurisdictione.⁊.ĩ.vbi de cri.
3 agi oportet.l.j.ꝑ glo.¶†In gl.ibi:vel decē.imo si essent mille vel duo milia:si tamen non facerent collegiū approbatū non possent iurisdictionē dare.vnde dicit Imol.alibi ꝙ si omnes clerici vnius diocesis consentirēt in vnū nõ facerent eum iudicem si non faciunt vniuersitatē.vnde licet dicaꝭ clerus Florētinus vel Paduan⁹ nõ significatur ꝓpterea vniuersitas: quia non habent signa vniuersitatis:vt arcam cõmunem vel locū cõmnem in quo conueniant:alias secus.qd dic vt in.l.j.quod cuiusq; vni.noīe:vbi habetur qualiter cognoscitur collegium
4 approbatū ⁊ que sunt eius signa.¶†In gl.ibi:item secus in cõsensu vniuersitatis.subaudi faciant ciuitatem castrum vel villam que remanēt sub hoc nomine vniuersitatis vt differat ab eo ꝙ supra dictum est de collegio cerdonū pelli pariorꝫ.nā ⁊ talia collegia sunt vniuersitas:tamē nõ ecõuerso:qꝛ vniuersitates facientes castrum vel villam nõ vocantur collegia.⁊ sic
5 differūt tanq̄ genus a specie.¶†In eadē ibi:sed dico ꝙ statim facta electione habet iurisdictionē sed non effectū ⁊c.No. ex illa gl.ꝙ rectores electi ab vniuersitate statim acquirūt iurisdictionem sed nõ exercitium quousq; sint cõfirmati a superiore.ego intelligo illā glo.in vniuersitate faciente castrū vel villā recognoscēte superiorē a quo habēt petere ꝯfirmationē: quid in electo a collegio approbato non faciēte castrū vel villam.Cy.⁊ Bal.videntur hoc idem tenere ꝙ nõ acquirat exercitium ante confirmationē hoc nõ placet per.l.fi.ĩ.eo.vbi ptꝫ ꝙ electi ab vniuersitate facientes collegiū approbatū statim acquirūt iurisdictionē vel exercitiū autoritate illi⁹ legis sine alia cõfirmatione superioris.⁊ hoc expresse tenet Bar.in.l.ij.
6 ante fin.ĩ.de cõsti.pecu.†⁊ eodē modo statuta eorū que facere possunt in his que ꝯcernunt eorū ministeria:vt.d.l.ij.in fi.de cõsti.pecu.⁊ in auꝭ.de fideius.§.argentariorū.nõ indigent cõfirmatione superioris.vnde ista cõmunitas nõ habet approbare statuta artificū huius ciuitatis:qꝛ dicunꝭ poti⁹ priuata q̄ publica:nõ sic in statutis vel electis ab vniuersitate faciēte castrū vel villā subditā superiori:qꝛ requirunt cõfirmationē

a ¶Si scholaris. Adde gl.⁊ Bar. in.l.lex cornelia.ĩ §.domū.ff.d iiu. Bal.in.l.j.C.vbi de cri.agi opor.

b ¶Rõne ꝯctus. Add.c.romana. in.§.cõtrahētes. ⁊ ibi doc.de foro compe.lib.vj.

c ¶Lꝫ Bar.adde qd cõtra Bar.tꝫ Ant.d bu.Abb. ⁊ ibi Frā.de are. in ca.ꝓposuisti. de fo.cõpet.⁊ do. Maria.soci.ĩ.c. lꝫ.q.x.ꝓncipali. de fo.cõpe.Et in materia vid per Ale.d imo.ĩ.l.cū q̄dā puella.ff.de iu.om.iud.Cur.

BIU Cujas

superiorꝭ.ita loquit illa glo.qꝫ illa concernunt rempublicā que consistit non solū in corpore ciuitatis:sed etiā totiꝰ territorij castrorū cōsistit nō solū in vrbe Romana ſz totius imperij. Inquātū vero gl.dicit electus ab vniuersitate statim acqrit iurisdictionem ſz nō exercitiū ꝓcedit in eo qui cogitur accꝫptare qō est regulariter de iure cōi:vt.l.munerū.§.iudicandū. de mune.ꝛ bono.ideo ꝺr iurisdictio potestas de publico introducta cū necessitate iurisdicendi.sed si de stylo vel cōsuetudine nō cogitur acceptare imo talia officia querunt ꝛ non dant inutilis nullam iurisdictionem acquirūt quousqꝫ ingrediant officiū:qō dic vt plene ꝛ subtiliter no. Bartol.in.l.absenti.ff. de dona.ſm quē debent intelligi notata per eundem in.l.pupillus.in prin.ff.de condi.ꝛ demon.

1 ¶ Miserabiles persone possunt adire superiorē ꝓ viā querele omisso inferiore si sperāt habere faciliorē expeditionem.

1 NEmo post. †Ordinarius iudex nō potest recusari:nec ab eo pōt recedi ꝛ adiri superior per viā querele:ſz bene potest adiri per viam appellatiōis a grauamine vel diffinitiua.ff.de.notabiliter.†Fallit qō diri in miserabilibus pſonis q̄ possunt adire superiorē per viā querele omisso inferiore ēt si ab eo nō sint grauate si sperāt habere faciliorem expeditionem:vt.j.l.j.ti.priori. Existentes ergo de aliquo castro vbi sit rector vel potestas qui reddere possit iura nō possunt venire ad potestatē Padue superiorē ꝛ trahere aduersariū extra domiciliū suū licet debēt adire potestatē castri primo loco.ꝛ si non ministraret eis iustitiā tūc possunt recurrere ad superiorem vt i aut.vt differ.iudi.ꝛ etiā in quibusdā alijs casib⁹ post dicā.j.eo.l.fin.ꝛ tetigi in.l.nulli.§.de iudi. Jn tex.ibi:declinet examen.gl.intelligit rōne suspitionis:ꝛ sic nolebat recusare. ꝛ tūc iste tex.facit pro opi. Mar.qꝫ ordinarius possit recusari ante litē cōtesta.sicut delegatus.arg.hic a contrario sensu.sed glo.hoc nō tenet:qꝫ oēs leges loquentes de recusa.iudicis loquūtur de delegato nō de ordinario cui debet adiungi ēps in casu suspitionis nō autē tanqꝫ suspectus recusari:vt in aut.si vero.§.de iudi.ꝛ istū tex.expone vt no.hic in glo.ꝛ in.l.apertissimi.vt subaudi hic maxime.dū dicit post litē cōtest.ꝛ ſm istū intellectū illud prin.hēt locū in actore q habebat iudicem ordinariū suspectū:ideo nolebat litē incohare corā eo:ſz corā superiore ꝛ trahere aduersariū suū extra suū domiciliū.ꝛ dicit qꝫ nō pōt:qꝫ illud est adire superiorē ꝓ viam querele qꝫ fieri nō potest nisi negligente inferiore administrare iustitiā:ideo eīm sunt positi rectores ꝓ singula loca vt habeāt reddere iustitiā inter hoīes illorū locorū ꝛ nō trahant rei extra ꝓpriū domiciliū.si vo incohauerint corā eis:ꝛ illi grauauerint eos pñt ab eis appellare in casib⁹ a iure permissis:ꝛ tūc per viā appellationis possunt adire superiorē qui in hoc positus est vt releuet appellantes a grauaminibus inferiorum. ¶ Jdeo preses prouincie non pōt de causis vertentibus inter hoīes castrorū vel villarū sibi subditarū cognoscere ꝛ eos a se aduocare ꝛ remouere de manibus specialiū rectorū:qꝫ nō hēt potestatē ad hoc:vt in aut.de defen.ciui.§.nulla.ꝛ.§.sed iureiuran. Eodē modo archiepūs de causis ptinentibus in diocesi alterius ēpi sibi subditi.vt in.c.pastoralis.de offi.ordi.ꝛ in multis decretalibus habet.ꝛ facit aut.de questore.§.sup hoc. Guil.de cu. intelligit illud verbū declinet nō per viā recusā.tāqꝫ de suspecto:sed qꝫ volebat adire superiorē omisso inferiore.ꝛ sic potest intelligi vt loquat in actore sicut sequēs ver.vel potest etiam loqui in reo q volebat potius litigare corā superiore ꝓpter aliquā causam:vterqꝫ intellectus est bonus. Bar.in fi.intelligit qꝫ velit dicere qꝫ ante diffinitiuā ab interlocutoria nō pōt appellari ſz appellabit a diffinitiua:melior est intellectꝰ quē ſ.dixi. Guil.tangit hic aliqua que tetigi in.l.nulli.§.de iudi.

2 ¶ Cautela vt conuentus coram iudice incompetenti faciat aduersarium cecidisse a iure suo.

3 Reus an possit ꝓuocare actorē ꝛ illū trahere ad forum suum.

4 Actor qui traxit reū corā iudice incompetenti an possit per penitentiam euitare penam huius legis.

Si reus non cōparuit actor nō incidit in penam huius legis.

5 An per rescriptum principis possit quis trahere reum ad extraordinarium iudicem.

6 An requiratur sententia iudicis vt actor vel reus patiatur penas huius legis.

7 Practica huius legis.

8 Trahens aliquem coram alio iudice quando nō incurrat penas huius legis.

1 IN criminali. †Jsta est singularis lex terribilis illis qui trahunt aliquem corā iudice incōpetente vel ordinarie litigando vt petēdo executionē alicuius sūc:vt instrumēti:qꝫ cadūt a iure suo si sint actores ꝛ rei habētur pro cōfessis.ꝛ puniuntur tales iudices scientes se nō esse iudices ꝛ prebentes audiētiā vel ministrantes ꝛ vātes auxiliū.ꝛ hoc sufficiat ꝓ summario. Primo ponit dictū per qꝫ suppletur.l.ij.§.eō.vt i causa criminali sicut ibi dicitur in ciuili accusator vel actor sequat forū rei vsqꝫ ibi:is vero. Secūdo punit cōtrafacientē:siue sit actor qui trahat reum:siue sit reus qui trahat actorē vsqꝫ ibi:ꝛ tribuni. Tertio punit tales iudices q prestāt audientiā vel auxiliū.nunqꝫ tamē vidi practicari hāc legē sup istis pēnis:nō tamen ꝓpter hoc tollitur:qꝫ posset practicari qꝫ non est abolita per contrariā cōsuetudinem.iurta not.per Ly.in.l.ij.j.que sit lōga cōsue. ꝛ caueat ergo quilibet ne adeat iudicē incōpetentē contra aduersariū:qꝫ de facili potest sustinere maximū damnū si aduersariꝰ sit cautus:ꝛ taceat ꝛ faciat ipsum perseuerare vsqꝫ ad litē cōtesta.ꝛ fingere se ignorasse illū esse iudicem incōpetentem:ꝛ sic nō prorogasse iurisdictionem.nam poterit postea petere pnuntiari illū cecidisse a iure suo:qō perpetuo tene menti.hoc declara tamē vt dicā sup gl. ¶ Jn tex.ibi:sine celesti oraculo.i.sine rescripto principis qui reputatur deus in terris sicut deus in celis ꝛ ad illiꝰ similitudinē:vt.ſ.de sacrosan.eccle.l.iubemus nullā nauē.post prin. vbi est similis tex.cū glos.ſu.per verbo celeste.facit.j.de nup.l. imperialis.ꝛ collige hic iūcto prin.l.qō causa criminalis que est de mero imperio potest per principē delegari per rescriptū nō sic ꝓ alium ordinariū:vt in.l.j.§.j.ꝛ circa fi.ff.de offic.eius cui man.est iurisdi.ſz de iure canonico dicitur secus qꝫ etiam
a per ordinariū possit delegari causa criminalis:ª vt not.i.c.in archiepiscopali.extra de raptoribus. ¶ Jn tex.ibi:vel executionem poposcerit militarem.i.petit executionem instrumēti vel sentētie:ꝛ milites.i.familiam ꝓ ipsa fienda a iudice incōpetente. ¶ Jn tex.ibi.ꝛ tribuni siue vicarij. Not.hic terribilē penā iudicibus incōpetentibus qui prestant audiētiā vel inuamen:ꝛ ideo si ille qui asserit se delega.a papa imploret auxilium brachij secularis vel epi pro executione sue snie debet iudex secularis vel episcopus esse cautus in videndo rescriptum sue potestatis:an esset delegatus vel non anteqꝫ prestet auxiliū ne incidat in penā huius legis ſm Bal.ꝛ vide quod not.
3 Jnno.in.c.j.de offi.ord. ¶ † Jn gl.que incipit.sed quomodo illa glo.debet recitari ꝓ quinqꝫ questiones. Prima est qualr procedit qō hic innuit qꝫ reus traxerit actorē in vetito examine.i.coram iudice incompetente cum trahere nō possit etiam corā incōpetenti:vt.ſ.vt nemo inui.in rubro ꝛ nigro.gl.respōdet vt habet.j.cod. Guil.de cu.aliter explicat:qꝫ dicit actor qꝫ ipse impetrauerat rescriptum ne posset conueniri nisi corā tali iudice.ꝛ ꝓpter hoc reus corā illo cōuenitur cū tamē non erat verum qꝫ impetrasset:nam si fuisset verū nō incideret in penā qꝫ nō sine celesti oraculo:vt hic dicit:vel clariꝰ ſm Bar. exemplifica qñ intentauit cōdi.ex.l.diffamari.de ingenuis et ma.vel sibi fecit assignari terminū ad agendū quibus modis pōt trahere actorē corā cōpetenti iu.non coram incōpetenti. ¶ Sed quero extra gl.ꝛ Bart.quis diceretur cōpetens ꝛ qs incōpetens:an potuerit reus hoc petere corā iudice suo coram quo actor debuisset agere si voluisset.an autem coram iudice actoris vt si Vicentinus vult agere ꝙ dicti.ex illa.l.diffamari. vel petere assignari terminū Paduano:an debeat adire potestatem Paduanum vel an petere corā potestate Vicētino: respondeo coram Paduano:quia in hoc ipse est actor:ꝛ alter reus:vñ si hoc peteret coram Vicētino traheret reum coram incompetēte iudice:ꝛ esset locus huic legi.ita intelligo istum
4 articulū:ſz docto.nō declarent. ¶ †Secūdo queritur quid si actor peniteat postqꝫ reus cōparuit:nam si nō comparuisset clarum est qꝫ actor nō incideret in penā:vt in precedēti gloss. p.l.quamuis.ff.de iudi.vo.si vero cōparuit:ꝛ sic fuit versatus indebite:an actor ꝓ penitētiam possit penā euitare.glo.tenet qꝫ sic per eandē.l.quamuis sed illa loquit quando penitebat ꝛ act.remittebat ꝛ sic amplius nō poterat agere:questio glo. est quando solum penitet egisse coram incompetēte:ꝛ vult penitere ne cadat a iure suo:ꝛ sic possit agere coram competēte: vnde Jo.ꝛ Ly.tenent contrarium:quia ex sola vocatione in ius cū comparitione acquisitum est ius ipsi reo cōtra actorē ad penam.ꝛ sic per penitētiam non potest eam euitare:quia delictum est iam cōsummatum.vt.l.inter omnes.ff.de fur.et patet hoc in verbo vocauit:sicut quādo pena incurritur ex eo qꝫ aliquis petijt lit.contest.ꝛ promisisset sub pena nō petere: nam postea nō potest penam euitare que fuit cōmissa ꝓpter male agere.vt in.l.amplius non peti.rem ra.ha.sed hic committitur ꝓpter male vocare:ꝛ sic nō requirit litis cōtest.sed sufficit citatio cū cōparitione. Bar. tenet gl.qꝫ i istis penis legalibus nō ꝺr quis vocasse vel petijsse nisi persueret vsqꝫ ad sniam.vt.l.papinianꝰ.§.meminisse.ff.de inoffi.testa.ꝛ.l.q cū maior.§.

a Criminalis.ad de glo.in cle.j.de offi. dele. doc.i.c. sup. q.eō.ti. Archi.in.c.saluo.iurō. iij. Lar.zab.i t.sniaz sanguinis i.j.oppositiōe.ne cleri.vel mona.

maior.§.accusasse.de bo.li.τ.l.in seruitute.§.petijsse.q2 miti⁹ agit cum lege ꝙ cum hoīe.verbū ergo petere prolatuz ab homine in cōtractib⁹ verificat lit.cōtest.sed prolatū a.l.nō:sed in perseuerantia vsq3 ad sententiā:vt no.Bar.in.l.si libertus.de bo.libe.Bal.videtur tenere cum Pet.τ Cy.quia ille.ll. quas allegat Bar.loquunt cum quis petijt vel accusauit coram iudice competente:τ sic poterit expectari sentētia de iure valida ferenda ab eo.vnde sufficit ꝙ peniteat ante sentētiā ad euitādum penam legalem.hic loquitur quando corā iudice incompetente a quo non sperabat ferri sententia valida:vt.j.si a nō cōpetenti iudi.per totum.ideo non debet expectare sententiā nec permitti penitētia vsq3 ad sententiā:sed ex sola vocatione facta de facto cū cōparitione:τ sic cū conuersatione cōmissa est pena irreuocabiliter:τ vere Bal.subtiliter cogitauit s3 Bar. benignius τ verius:τ sua opi.potius deberet seruari plus de
5 equitate ꝙ de iuris rigore.†Tertio querit an per rescriptum principis possit quis trahere reum ad extraordinarium iudicem.glo.dicit ꝙ non per aut.qua in prouincia.in prin.in ti.ij. τ sic corrigit.l.ij.s.de dila.hoc potest procedere nisi ordinari⁹ esset negligēs vel in rescripto contineret clausula nō obstante quacūq3 lege contrarium disponente: vt in aut.differētes iudi.§.j.τ de man.prin.§.si tibi.ſm Cy.q2 imperator non censetur sibi legem imposuisse.de iure vero canonico papa quotidie delegat causas pertinētes ad iurisdictionem episcoporuz non deuolutas ad eum sine negligentia τ sine clausula nō obstante:τ hodie debet seruari.c.statutum.de rescrip.li.vj.ꝙ aut habēt domiciliū in eodē loco:τ tūc nō debēt extra domiciliuz trahere aut in diuersis locis tunc reus nō d3 trahi vltra vnā dietam a loco domicilij dicvt ibi τ aliter iura canonica dispo
6 nebant prout in.c.nonnulli.de rescrip.¶†Quarto querit an requirat sententia iudicis:vt actor vel reus patiatur istas penas an sufficiat sententia huius.l.glo.tenet primaz partē per text.qui dicit priuetur al's multetur:τ sic in futurū.nō autem multatus sit.Idem not.per glo.s.de sac.san.eccle.l.iubemus. §.economus.que incipit pro sniā.adde ꝙ si diceret mox priuetur vel multetur.ista dictio mox facit vt non requiratur alia sententia iudicis:vt no.gl.in aut.de ince.nup.§.j.vbi est bona glo.τ per Bart.de isto articulo in.l.imperator.ff.de iur.fisc.τ in aut.qui semel.quomodo τ quando iudex. τ aduerte:q2 in actore requiritur sentētia priuatiua sed in eo qd habeatur ꝓ confesso sufficit sentētia declaratiua anteꝙ nō noceret dispositio legalis nec transiuerit ista pena contra heredem:vt.l.eius qui delatorē.ff.de iure fi.τibi per Bar.in.l.fi.§.sinaūt reus.s. de iur.cal.τ pro ista glos.facit ſm Cy.l.qcūq3.in fi.s.de here.j. de pena iud.qui male iudica.aut.nouo iure.cū ibi no.τ etiaz q2 in penis mitior pars est eligēda.l.interpretatione.ff.de pe-
7 nis.¶†Quinto queritur de practica huius.l.gloss.dicit ꝙ est practica ꝙ reus tractus coram iudice incōpetenti patiatur se condemnari:τ postea agat condictione sine causa vel cōdic.ex ista.l.vt absoluatur ab illa condēnatione τ liberetur ab actore per sententiā iudicis:vel qd non patiatur se condēnari:sed in calculo ferende sentētie petat se absolui ex illo qd actor debet cadere a iure suo:τ sic priuabitur actor:τ reus absoluit in quantū glo.dicit condi.sine causa.non bene dicit:quia nō est sine causa apud actorem anteꝙ sit priuatus per sententiā.Itē si expectat cōdemnationem debet agere condi.ex hac.l. coram iudice actoris coram quo ipse actor pōt conueniri non coram iudice coram quo fuit conuentus si non erat iudex actoris: s3 quando non expectauit cōdemnationem potest petere se absolui coram illo eodez iudice qui licet sit incompetens nec habeat iurisdictionē inter partes:inter hoc tū sicut ille qui ꝓnūtiat se iudicē incōpetentē pōt nihilominus cōdēnare partē in expēsis:τ in hoc dicit cōpetens:vt in cle.j.de rescrip.τ not.per Cy.in.l.ꝓperandū.§.illo.s.de iudi.Item intellige istā gloss. verā quando non fuit prorogata iurisdictio illius iudicis:q2 ignoranter litigauit coram eo credens eum esse cōpetentez: vt in.l.si per errorem.ff.eo.vel scienter τ protestatus est de incōpetētia:τ iudex nihilominus cōpulit ipsum ad litigādū:vt.l.ij. ff.de iud.in prin.ibi dum dicit viribus preture compulsus τc. si vero prorogata est iurisdictio:q2 scienter litigauit:τ sine ꝓtestatione nō habet locum ista lex:q2 non esset iudex incōpetēs nec vetitum examē propter prorogationē:vt in.l.j.s.eod.Sed pone ꝙ opponit exceptionē incōpetētie:τ iudex pronūtiauit se cōpetente.Rñdeo ꝙ potuit appellare ab illa pronūtiatione etiam de iure ciuili.vt no.in aut.habita ne filius pro pat.j. per glo.τ si non appellauit videtur acquiescere.τ talis ꝓnuntiatio facit ipsum iudicē cōpetentē per ea que not.Inno.in.c. cum super literis.de rescrip.τ Bar.expresse in.l.ij.ff.si quis in ius voc.nō ierit.hic videt Bar.dicere ꝙ licet faciat ipsum cōpetentē in causa de qua cognouit nihilominus poterit agi ad

penā huius.l.τ in illo iudicio poterit probari de incōpetētia τ ꝙ illa pronuntiatio fuerit male facta:l3 salua pace illud nō est verum:q2 illa pronūtiatio etiā si fuerit iniusta facit ius in causa pene:vt.l.qui rome.§.duo fratres.τibi per eundē Bar. ff.de ver.obli.Si aūt pronuntiet se nō esse iudicē competentez τ sic vlterius nō pōt procedere:vt in.c.significātibus.de of. de leg.vtrū tunc poterit agi ad penā.videt ꝙ non:q2 iniuria nō habuit effectuz:vt.l.j.j.qd quisq3 iuris.contrarium sentit hic Bar.ꝙ eoipso qd fuit vocatus:τ cōparuit delictum fuit consummatū per istū tex.dū dicit vocauit.nec obstat ꝙ ipse Bar. s.tenuit qd potest penitere vsq3 ad sniam:q2 isto casu pronuntiatio erit illa sententia que impedit deectero penitentiā fieri ex quo non potest ad vlteriora procedere:sed si procederet vlterius tunc procederet illud qd.s.ipse notauit qd vsq3 ad sen-
8 tentiam diffinitiuā possit penitere.¶†Ultimo contra istam l.oppo.extra glo.de eo qd dixi.s.de iudi.l.nulli.qd speciale est in casu.l.j.in fi.j.de asser.cau.ꝙ actor incurrat istam penā priuationis regulariter contra per ea que no.in.c.ex tenore.de rescrip.sed illa.l.debet intelligi quando iudex corā quo fuit tractus erat prorsus incōpetens.τ hoc vult glos.iij.que incipit.i. alieno prorsus siue non prorsus:vt q2 poteram conuenire reū coram duobus iudicib⁹:τ sic electio iudicis ad me pertinebat vt.j.co.l.fi.τ.j.vbi in rem act.l.fi.τ incepi agere corā vno:postea recedo ab illo τ trāseo ad secūdum tunc loquuntur ea que notaui in illa.l. nulli.tene menti.Et circa materiam huius l.vide.xj.q.j.c.inolita.τ.c.placuit.τ de fo.compe. si diligēti.in glo.que incipit:sed nunquid.

1 MAgisterie.†Magister militum pōt cognoscere summarie inter milites suos τ etiam inter non militē τ militē ab illo conuentū.h.d.Et hoc in ciuilibus:in criminalib⁹ aūt dic vt in glo.¶In tex.ibi: audiendi.subaudi. τ dicendi. ¶In text.ibi nisi a suo iudice.subaudi qsi peteret se remitti ad illū sicut in scholari cōuento corā ꝓtāte qui pōt petere se remitti ad rectorē:alias videt ab ipso ꝓtāte posse condēnari:q2
a milites censent sortiri forū in loco vbi merent stipēdia:[a] vt.ff. ad muni.l.municipes.§.fi.τ idem in doctoribus salariatis q etiam dicuntur militare:τ ibi no.¶In fi.l.ibi:nec si in culpa fuerit.Bal.no.istum tex.q2 etiam si delictum sit notorium iudex incompetens non debet se impedire.

2 ☞Licet aliqs desierit esse mercator pro his tamē que gessit tempore quo erat pōt cōueniri coram ꝯsulibus mercatorum. Quid in his que non pertinēt ad artem mercantie etiam tempore quo quis est mercator.
3 Prepositi collegiorum vel artium habent iurisdictionē.τ an possint facere statuta.
4 Si aliquis miles esset de arte mercantie: non potest ratiōe militie declinare iurisdictionem consulum mercantie. Quod idem sit in clerico mercatore.
5 Quod tales artifices habentes consules illius artis non sint exempti a iurisdictione potestatis.
6 Quando quis subest pluribus iudicibus actor habet eligere coram quo ipsum conueniat.
7 Scholares an dicantur facere vniuersitatem approbatam.

1 PEr iniquum.†Qui sunt de aliquo collegio approbato rōne alicuius ꝓfessionis iurisdictio illius qui preest collegio recusari non pōt. h.d. Barto.τ h3 locum hoc:τ postꝙ desierint esse de illo collegio quantum ad ea que tunc tempore gesserūt que pertinēt ad illam artem per.l.ij. j. vbi de ratio.agi oportet.l.pretor.§.etiam.ff.de eden.τ per Iacob.de are.in.l.demum.τ.l.de opere.de oper.liber.tene mēti.
2 †Quod licet aliquis desierit esse mercator pro his tamē que gessit tempore quo erat pōt conueniri coram cōsulibus mer-
b cantie per illas.ll.alias supra allegatas.Sed quātum[b] ad ea que non pertinēt ad artem mercātie nō potest etiam tempore quo erat mercator eum conuenire coram illis ꝯsulibus:q2 non habent iurisdictionē nisi in concernen.artē.τ hoc expresse tenet Inno.in.c.cum ecclesiarum.de offi.ordi.vbi pulchre tractat de illa materia.quod etiam sentit hic glo.super verbo publicis.τ adde qd no.per eundem Inno.in.c.cum dilecta. de excess.prela.Et primo ponit proemium vsq3 ibi.quapropter.Secūdo ponit statutum vsq3 ibi.ita tamē.Tertio limitat vsq3 ibi.his videlicet.Ultimo ponit penam contrafacien-
3 tibus.¶†In tex.ibi:iurisdictionē τ protectionem declinare. patet ergo ꝙ prepositi collegiorū vel artiū habēt iurisdictionem.τ ad hoc semper allegat ista.l.sed a quibus datur illa iurisdictio cōiter dr ꝙ dat ab illa vniuersitate:ergo penes illos est iurisdictio:posset tū dici ꝙ datur a lege mediāte electione ipsius collegij:nec ob.l.priuatorum.s.eo.vt ibi fuit notatum

a ¶In loco vbi merent stipēdia. ad de Car.zab.i.c.fi. i.ij.q.de pochijs.
b ¶Sed quantuz ad ea. Addo Bal. hic τ itellige hoc verū ēt de ꝯsensu ꝓtiū:vt p Cy.i.l. j.s.co. τ Ioā. de imo.i.c. P. τ G. de offi.dele.co.xxiiij. bal.i.l. heres absens.§.si qs tutelā.ff.d iudi. Et Lud.ro.ꝯsi. cclxxix.inci.oīpotentis dei.in casu ꝓposito pria frōte. Et ibi itelligit h vex nisi ꝯsuetudo sit in contrariū:quia cōsuetudo tribuit iurisdictionē.Et addo qd ꝓ depēdētib⁹ τ ꝯnexis mercantia iudex mercantie erit ꝯpetēs:ita Bal.in.l.si qs.§. rōnez.ff.de eden. Itē addo ꝙ iudex mercantie dr iudex ꝯpetēs ēt nō mercatori litigāti cuz mercatore. ita ipe paul.d ca. post Iac.but.i.l. cū eorū. j. de sen. Fran.Cur.

BIU Cujas

⁊ videnť tenere doc. ꝙ requiratur ꝯfirmatio superioris cuius
ꝯriũ ibi dixi ſm Bal. ⁊ dicit Bar. per iſtũ text. ꝙ poſtq̃ habẽt
iuriſdictionẽ poſſunt facere ſtatuta cõcernentia iuriſdictionẽ
circa miniſteriũ illius artis: vt etiam no. per Bar. in. l. omnes
populi. de iuſti. ⁊ iure. ff. Circa hoc vide plura bona que tãgũ
tur per Bart. circa finẽ. l. ij. de cõſti. pec. vbi dicit ꝙ talia ſtatu-
ta cõcernẽtia deciſionẽ cauſe debẽt ſeruari etiam in curia ptã-
tis ſi actor vellet ibi cõuenire mercatorẽ: ⁊ nõ corã conſulibus
a mercatorũ: niſi loquerenť in perſonã[a] rectorum ſeu conſulũ ar-
tis: nam ſi diceret ſtatutũ ꝙ cõſules artis poſſint ferre ſñiam
virtute libri mercatoris vel vnius teſtis cũ certis indicijs tale
ſtatutũ nõ haberet ſeruare poteſtas: ſecus qñ loquunť in rem
vel in perſonã mercatorũ. Itẽ dicit ꝙ ſi talia ſtatuta cõcernũt
modũ procedendi nõ ſunt ſeruãda in curia poteſtatis vbi eſt
4 alius modus procedẽdi. ❡ † In text. ibi cuiuſlibet militie ſeu
ſinguli cuiuſlibet dignitatis. ⁊ ſic ſi aliquis miles eſſet de arte
mercantie nõ põt rõne militie declinare iuriſdictionẽ cõſulꝫ
mercantie etiã ſi habebat priuilegiũ: vt nõ conueniať niſi ſub
certo iudice. Et eodẽ modo ſi eſt cleric⁹ nõ põt petere remitti
ſe ad epm: q2 non cõuenitur vt clericus ſed vt laicus mercator
ſm Cy. ⁊ alios. ❡ In tex. ibi: tam publicis. illud facit contra
id qđ. s. dixi ꝙ iſta lex intelligiť qñ cõueniret occaſione illius
artis. nam ſi cauſa erat publica nõ põt eſſe occaſione illius ar-
tis. ſꝫ põt intelligi hoc verbũ ĩproprie de publica cauſa ipſius
artis: vt ille qui eſt de arte poſſit cõueniri nõ ſolũ ab alio ꝑua
to occaſione ipſius artis ſiue ipſe cõueniẽs ſit de arte ſiue nõ:
vt diciť. s. l. proxi. de illis qui nõ ſunt milites ⁊ volũt agere cõ
tra militẽ: vt poſſint corã magiſtro militũ: ⁊ etiã ſi cõueniant
ab ipſa arte ſiue a ſindico ipſi⁹ artis: ⁊ ſic dicitur cauſa publi-
5 ca ipſius artis: ⁊ ita de cõſuetudine reſtringitur illa. l. ❡ † In
tex. ibi: ita tñ. iſte ver. vult dicere ꝙ lꝫ poſſint cõueniri corã cõ-
ſulibus illi⁹ artis nõ ꝑpterea ſunt exempti a iuriſdictiõe po-
teſtatis illius loci qui eſt iudex vniuerſalis omniũ ⁊ etiã illi⁹
artis: ⁊ ſic etiã conſulũ illius artis. ⁊ ſic cumulatur iuriſdictio
iuriſdictioni. ⁊ addiť iudex ſpecialis iudici vniuerſali. ꝑ hoc
vide optimũ tex. s. de offi. prefe. vr. l. j. Et erit in electione acto-
6 ris coram quo velit illũ cõuenire: † q2 illa eſt regula generalis
ꝙ qñ quis ſubeſt pluribus iudicib⁹ actor hꝫ eligere corã quo
ipſum cõueniat. ⁊ ad hoc allegať iſte tex. ⁊ l. cum clericis. s. de
epi. ⁊ cle. ⁊ l. j. j. vbi in rẽ ac. ⁊ ff. de iudi. l. ſed ſi ſuſceperit. §. ea
res. ff. de eo qđ cer. lo. ⁊ per Inno. in. c. cũ eccleſiarũ. de offi. or.
nec reus hꝫ ꝑuilegiũ petẽdi ſe remitti ad ꝯſules artis: q2 hoc
eſt ſpãle in militibus ⁊ in ſcholaribus: vt. s. l. ꝑri. ⁊ in auť. ha
bita. ne filius pro pa. ſic ⁊ qñ quis hꝫ plures actiones ad ideꝫ
cõpetẽtes electio eſt ipſius actoris: vt. l. qđ in heredi. §. eligere.
ff. de tribu. licet reus habeat electionẽ circa res debitas quã ea
rũ vult ſoluere ſi teneť alternatiue: vt. l. plerũq3. in fi. de iu. do.
in loco ſoluat: ſꝫ actor in quo loco agat: vt. d. l. iij. de eo qđ cer.
7 lo. ❡ † In glo. ſuper verbo pertinet ibi: ⁊ ſic ſit pariſius. dic et
quaſi in cunctis partibus vltramontanis. vnde in Auinione
doc. collegij eligunt primiceriũ. ⁊ ille habet ordinare ſtudiũ et
omnia facere que faciũt rectores ſcholariũ in partib⁹ iſtis. Et
vidi ſemel magnã multitudinem ſcholarium ex incitatiõe cu-
iuſdam doctoris nouelli venientis de Italia: ⁊ volentis com
placere ſcholaribus facere magnum tumultum: ⁊ velle eligere
rectorem ſicut in partibus iſtis: ⁊ nõ potuerũt obtinere: ideo
ille doctor venit in maximam indignationem aliorum docto
rum in tantũ ꝙ poſtea receſſit. doc. tñ noſtri tenent cõtrarium
b eius qđ hic dicit glo. ⁊ ꝙ ſcholares[b] dicũtur facere vniuerſita
tem approbatam: q2 eſt caſus in. c. q2 in cauſis. extra de procu-
ra. ⁊ in proemio ſexti libri: ⁊ clementinarum. ⁊. s. de offi. magi
ſtri officiorum. l. j. qđ habetur in. l. j. j. de excu. arti. li. x. ⁊ qđ ibi
per Bar. non ſunt alia.

❡ Quando imperator inter viduas ⁊ pupillos in miſerabi- leſq3 perſonas cognoſcat: ⁊ ne exhibeantur. Rubrica.

❡ Prima pars iſtius rubrice vſq3 ibi: ⁊ ne exhibeanť concer-
nit ſecundã partẽ. l. que incipit in ver. ꝙ ſi pupilli. ⁊ ſcđa pars
rubrice ibi cõcernit primã partẽ legis. ⁊ hoc voluit gloſ. rubri
1 ce in effectu. † Quero q̃ differẽtia ſit inter pupillũ ⁊ orphanũ.
Reſpõdeo pupillus proprie đr qui non eſt in patria ptãte vel
emãcipatus: vel q2 mortuus eſt pater. ⁊ nõ exceſſit quartũdeci
mũ annuꝫ: vt. l. pupill⁹. in prin. de ver. ſig. ⁊ ille q eſt in patris
ptãte nõ proprie vocať pupillus ſed impubes: aliqñ tñ impro
prie ſic appellať. ⁊ poniť pupillus pro impubere: vt. l. fi. §. j. ff.
de ver. obli. qđ no. q2 ſi ſtatutũ loquereť de pupillis cum ver
ba ſtatutorum ſint proprie intelligẽda: vt. l. iij. §. hec verba. de
neg. geſt. intelligitur primo modo. Orphanus eſt ille qui non
habet matrem. ⁊ in quartumdecimuꝫ annum. ita no. proprie
Cy. in. l. orphanotrophos. s. de epi. ⁊ cle. in fi. iſte tamẽ text. in
prin. videtur ꝓbare ꝙ etiã ſi ſint maiores quatuordecim poſ-
ſunt dici orphani: tñ Petrus rñdet ad illũ tex. ideo tene men
ti qđ dixi: q2 ſi teſtator reliquit certam quantitatẽ inter orpha
nos non debet diſtribui inter illos qui ſunt maiores quatuor
decim annis. Tunc autem pupilli ⁊ orphani dicũtur miſera
c biles perſone[c] ⁊ habent priuilegium ex illa. l. quando ſunt im
potentes: ⁊ non habent defenſorem. quod dic vt plene no. per
Inno. in. c. ſignificantibus. de offi. deleg.
2 ☞ Quod quis non poſſit trahi extra domiciliũ niſi in duo
bus caſibus.
3 In reſcripto contra perſonas debet fieri mentio de qualitate
perſonarum.
4 Miſerabiles perſone an poſſint omiſſis ordinarijs iudicib⁹
adire principem per viam querele.
5 Fortuna dicitur iniuriari illis quibus accidit infortunium.
6 Que ſint miſerabiles perſone.
1 SI contra. † Pupilli ⁊ vidue ⁊ alie
d miſerabiles pſone[d] de q
bus hic habent hoc priuilegiuꝫ ꝙ extra pro-
prium domiciliũ nõ poſſunt trahi etiã per re
ſcriptũ principis vel in curia principis: ſed in
proprio domicilio ſunt cõueniẽdi: ipſi tamen
bene poſſunt trahere aduerſarios eorũ extra domiciliũ coraꝫ
principe etiã per viã ſimplicis querele. h. d. iſta notabilis lex.
Et prima pars eius que durat vſq3 ibi ꝙ ſi pupilli. limitat. l.
ſi qñ. s. de dila. ⁊ l. in criminali. circa pri. s. tit. ꝑri. in quib⁹ pꝫ
ꝙ cum ſacro oraculo. i. reſcripto imperatoris põt qs trahere
aduerſarium ſuũ ad extraordinariũ iudicẽ etiã extra ꝓpriuꝫ
2 domiciliũ. † hoc fallit in iſtis perſonis miſerabilibus que tra
hi non poſſunt etiã ſi iudex ordinarius eſſet negligẽs in admi
niſtrando iuſtitiã contra eos: ⁊ etiã ſi in reſcripto cõtineretur
clauſula non ob. quacũq3. l. cõtrariũ diſponẽte: naꝫ adhuc nõ
valeret reſcriptũ per qđ traherenť extra propriũ domiciliũ.
ſed debet ĩpetrari ⁊ delegari iudex in domicilio. ita intelligũt
doc. illum tex. hodie vero etiã alij non pñt trahi extra ꝓpriuꝫ
domiciliũ niſi in dictis duobus caſib⁹. ſcꝫ qñ iudex ordinari⁹
eſſet negligẽs. ⁊ ſi in reſcripto eſſet clauſula nõ obſtãte vt dixi
in. l. in criminali. per auť. vt differẽtes iudi. per auť. qua in ꝓ-
uincia. j. ti. ꝑri. In hoc ergo iſte perſone miſerabiles ſunt me-
lioris cõditionis ſi tñ in reſcripto appomereť clauſula ſpãlis
non obſtãte. l. iſta vel non obſtãte qđ ſint miſerabiles perſone
bene valeret reſcriptũ: q2 imperator nõ potuit ſibi vel ſucceſſo
ri imponere legem a qua recedere nõ liceret: vt in ſimili not. p
3 glo. in auť. qui. mo. na. effi. ſui. §. fi. † oportet ergo ꝙ fiat expreſ
ſa mentio de qualitate perſonarũ vt valeat reſcriptũ vel ꝑui-
legiũ alteri cõceſſum cõtra tales perſonas ꝑpter qđ dicit hic
Cy. fuiſſe terminatũ ꝙ cum quibuſdã monialibus fuiſſet con
ceſſum ne haberẽt ſoluere aliqua grauamina ſedis apoſtolice
⁊ poſtea veniſſet quidã legatus cũ literis generalibus ꝙ oẽs
ſoluerent non obſtante quocũq3 priuilegio per hoc nõ erat de
rogatum priuilegio illarũ monialium quibus erat conceſſuꝫ
tanq̃ miſerabilibus ex quo de qualitate perſonarũ caruꝫ nõ
4 fuit facta mentio ſpãlis. † Scđa vero pars hui⁹. l. limitat. l. ne-
mo. s. ti. proxi. vbi habetur ꝙ quis non poteſt adire ſuperiorẽ
per viam querele omiſſo iudicio ſed inferiore: ſed debet coraꝫ
illo inferiore litẽ primo mouere: ⁊ ſi grauauerit poterit appel
lare ad ſuperiorẽ. hoc fallit in iſtis miſerabilibus pſonis que
poſſunt omiſſis ordinarijs iudicibus adire principẽ per viaꝫ
querele: ⁊ ibi trahere aduerſarios ſuos vel coram principe vel
coram delegato ab eo: quia princeps eſt ſpecialis defenſor ta-
lium perſonarũ: ⁊ idem in regibus ⁊ alijs principibus. xxiij.
q. v. c. regũ. lxxxj. di. c. j. ⁊ quod ibi no. per glo. ⁊ per Arch. qui
etiam dicunt ꝙ cauſa taliũ perſonarũ pertinet ad forum eccle
ſie: ⁊ ſic ꝑñt adire epm omiſſo poteſtate. xxij. q. j. ⁊ facit in auť.
vt hic obligatas. §. fi. in fi. ⁊ extra ne cle. vel mo. c. j. ⁊ j. q. ij. ſicut
epiſcopũ. ❡ In tex. ibi. comitatui noſtro. ideſt in curia noſtra
5 ❡ † In tex. ibi fortune iniuria. Nota ꝙ fortuna dicitur iniu-
riari illis quibus accidit infortunium. ⁊ alibi dicitur qđ di-
citur inſidiari. vt. l. fi. §. cum antea. poſt prin. j. de tempo. app.
6 † Et que ſint miſerabiles perſone. vide omnino per Inno. in
d. c. ſignificantibus. ⁊ in Spe. de inſtru. edi. §. nũc vero aliqua
ver. ⁊ ſcias. de cenſi. c. licet per glo. ⁊ Inno. vbi etiam ſecus cõ
numeratur. non ſunt alia.

❡ Ubi de crimine agi oportet. Rubrica.

❡ Poſt generalẽ titulum de iuriſ. om. iudi. in quo tractatur
de iudicibus competentibus ⁊ incompetentibus ſubijciũtur
titu. ſpeciales in quibus tractatur de competentibus tantuꝫ:
⁊ qui ſunt

a ❡ In pſonã. Adde Bal. in. l. receptitia. co. ij. v. dubitať. j. đ ꝯſti. pecu. ⁊ Alex. đ imo. ĩ ꝯſi. ccxviij. in. ij. vol. ⁊ qd reqrať ad hoc vt aliqd dicať mercãtia vľ negociatio. viđ ꝑ Frã. de are. ĩ cõſi. xxix. col. x. ĩ fi. C.

b ❡ Et qđ ſcholares. adđ ꝙ etiã ſi ſunt plures ſcholares habitãtes ĩ vna domo faciũt collegiũ ⁊ ſindicũ ꝯſtituere pñt. ita Bar. poſt gl. ĩ. l. j. ĩ ꝑn. ff. ꝙ cuiuſq3 vni. no. Frã. cur.

c ❡ Dicunť miſerabiles pſone. adđ ſpe. ti. de inſtru. edi. ĩ. §. nũc vo ali q̃. v. et ſcias. car. ⁊ Jo. de imo. ĩ. c. ſignificantib⁹. de off. dele. Alex. de imo. ꝯſil. cxxj. ĩci. viſo ꝓceſſu cãe. ĩ j. vo. ĩ fin. vl. col.

d ❡ Uidue ⁊ alie miſerabiles pſone. Adđ an vidua dicať miſerabilis pſona vide ꝑ abb. in. c. lꝫ. de fo. cõp. car. ⁊ ab. ĩ. c. ſignificãtib⁹. ĩ. j. no. de offi. đle. Et q̃ dicantur miſerabiles pſone. viđ per eũdẽ Pau. đ ca. ĩ ꝯſ. vij. ⁊ viđ do. Maria. ſoci. ĩ. c. ex pte. ĩ. iiij. limitatione. de fo. cõpe. Cur.

BIU Cujas

ꝛ qui sint competẽtes in singulis causis: ꝛ actionibus. ꝛ primo in causa criminali que est maioris pẽderis ꝛ preiudicij. ꝛ dicit Bar. ꝙ iste est valde bonus titu.

2 ¶ In criminibus principalis forus est locus delicti in ciuilibus. s. in actionib⁹ personalibus est locus domicilij ꝛ in realibus est locus vbi est res que vendicat sed locus originis proprie vel paterne est accessorius.

3 Que dicantur crimina ordinaria ꝛ que extraordinaria ꝛ quãdo quilibet admittatur ad accusandum ꝛ quando pena pecuniaria imposita pro crimine applicetur fisco.
Que dicatur causa ciuilis ꝛ que criminalis.

4 Casus in quo sicut in causa ciuili habet locus prorogatio ita ꝛ in causa criminali.

5 Si florentinus commisit delictum bononie ꝛ iudex bononien sis incohauit processum contra eum ꝛ posuit ipsum in banno ꝛ condemnauit ad penam capitalem quandocũq; peruenerit in fortiam communis an iudex florentinus possit contra eundem similiter procedere ꝛ ratione originis vel domicilij.

6 Remissiones de vno iudice ad alium an fiant ex mera voluntate ꝛ ꝙ in contractibus non fiat remissio.

7 Si duo litigauerunt coram vno iudice incompetenti ignorãter sic non fuit prorogata iurisdictio ꝛ acta erant nulla ꝛ dein dependente lite peruenit ad eorum scientiam de incompetẽtia ꝛ tamen perseuerauerunt ꝙ acta prius gesta recõualescãt ꝛ consensus retrotrabatur ad principium.

Quid in gestis per iudicem incõpetentẽ nõ nomine partiuꝫ.

1 **Questiones.** †De crimine põt cognosci in loco ꝺlicti ꝛ in loco iurisdictionis progare ꝛ in loco domicilij: ꝛ etiã vbi criminosus plurimũ cõuersaꝯ. h. d. ista. l. cũ seq. De primis tribus loquitur. l. j. de vltima loquiꝯ. l. ij. †Et scias ꝙ in criminibus principalis forus est locus delicti. vt in. c. ij. de cõsti. lib. vj. in nouel. super verbo nascuntur. sed de ciuilibus maxime actionibus personalib⁹ principalis forus est locus domicilij extra quem regulariter non debet quis trahi. In realib⁹ vero actionibus principalis forus est locus vbi est res que vẽdicatur vt. j. vbi in rem ac. l. fi. ꝛ per totuꝫ locus vero originis

3 proprie vel paterne est accessorius. ¶ †In ter. ibi: qui legibus vt sunt crimina publica de quibus. ff. de pub. iudi. per totuꝫ. cum titulis seq. que ideo dicũtur puniri per. l. quia certa ꝛ determinata pena imponitur in singulis delictis: ideo dicũtur crimina ordinaria: ꝙ quilibet in eis admitti ꝯ ad accusandũ: ꝛ ideo dicuntur publica. qõ autem sequitur an extra ordinez loquitur de criminibus ꝓuatis de quibus habetur. ff. de priua. delic. per totum. licet imponatur certa pena pecuniaria applicanda parti quo casu dicitur crimen puniri ciuiliter. imponitur etiam extraordinaria pena que relinquitur arbitrio iudicis: ꝛ aliquando est pecuniaria applicanda fisco: aliquãdo corporalis ꝫm qualitatẽ delicti: vt. l. fin. de pri. delic. ꝛ tunc punitur criminaliter. ex forma tamen statutorum etiã in illis imponitur certa pena applicanda fisco. non tamẽ per hoc dicuntur ordinaria nec publica: ꝙ nõ admittitur quilibet ad accusandum sed ille tãtũ cuius interest. ꝛ qui fuit offensus. qõ dic vt in. d. l. ꝛ in ti. de popularibus act. super rubrica. titu. autez iste loquitur quãdo agitur de puniendo crimen criminaliter pena corporali vel pecuniaria applicanda fisco que dicꝯ etiã criminalis: vt in. l. agraria. ff. de termi. moto. ſz si ageretur ad penam pecuniariã applicandã parti diceꝛ causa ciuilis nõ criminalis. ꝛ principalis forus esset in loco domicilij nec esset tunc tractandũ de remissione in loco delicti. de qua tangit in

4 glos. ¶ †In ter. ibi: vel inchoata sunt. hoc põt intelligi duob⁹ modis. primo ꝙ erat inchoata coram iudice incompetenti ꝓtibus hoc scientibus ꝛ sic prorogauerunt iurisdictionem. ꝛ tunc est hic casus ꝙ sicut in causa ciuili habet locum prorogatio: vt. l. j. ſ. ti. j. ita ꝛ in causa criminali quod est intelligendũ quando ille iudex cuius iurisdictio ꝓrogaꝯ habebat potestatem cognoscẽdi de causis criminalibus inter suos subditos. ꝛ sic habebat imperiũ: vt no. in. d. l. j. ſ. titu. ij. videtur etiaz ꝙ requiratur consensus iudicis vbi delictum fuit cõmissum cui respublica fuit offensa sicut prorogatione quã facit cleric⁹ i episcopũ non suũ: quia requiritur consensus sui episcopi: vt in. c. si diligẽti. de foro compe. ꝛ ita videtur tenere Specu. in tit. de compe. iudi. additione. ſ. j. ver. sed nũquid in iudicẽ. in ciuilib⁹ autem nõ requiritur cõsensus iudicis proprij: tñ prorogatur iurisdictio in alium iudicem: ꝙ nõ agitur de illius ꝓiudicio vt no. in. l. j. ꝛ ij. ff. de iudi. secus si ageretur: vt qñ est iudex perpetuus vnde subditus vnius comitis sine eius cõsensu nõ potest se subijcere alteri iudici. de hoc videtur ter. ꝛ in. c. per venerabilem. circa medium. qui filij sint legiti. ꝛ in. c. feudali. cuius cognitio pertinet ad dñm feudi: nõ potest fieri ꝓrogatio sine illius cõsensu. ad qõ vide qõ no. Bar. in. l. j. ſ. ꝛ post operis. ff. de ope. no. nũ. ꝛ in. c. verũ. extra de iudi. ꝛ in. c. ceterũ credo qõ sit de foro cõpe. Iudex enim delicti põt petere remissionez: vt in autẽ. vt nulli iudicũ. ſ. si qs vero comprehẽsorũ ꝓ rõne dicte offense in rempublicã: ergo requiritur eius cõsensus. Scõo põt intelligi ꝙ fuerint inchoate coꝝ iudice ꝛpetẽte: ꝛ tũc facit ad

5 questionẽ disputatã per Jaco. de bel. †Si florentinus cõmisit delictũ bononie: ꝛ iudex bononiẽsis inchoauit ꝓcessum ꝛtra eum. ꝛ posuit ipm in bãno. ꝛ cõdẽnauit ad penã capitalez qñ cunq; puenerit in fortiã cõis vtrũ iudex florẽtinus possit contra eũdẽ similiter ꝓcedere rõne originis vl domicilij. ꝛ videꝯ ꝙ nõ: ſz ꝙ ipse possit se defendere ꝓ hãc. l. ꝙ processus erat inchoat⁹ bononie: ꝛ preuenta erat iurisdictio. cõtrariũ tñ videꝯ veri⁹: qz de illo ꝓcessu non põt se iuuare postꝯ in eo fuit contumax ꝛ est: vt no. ꝓ Bart. in. l. vbi ceptũ. ff. de iudi. et. l. sepulcbri. de sepul. vio. dic vt ibi. ꝛ sic poterit puniri florẽtie: nec est moris ꝙ fiãt iste remissiões de locis nõ subditis eidẽ superiori: ꝛ sic florẽtinus iudex nõ impediet procedere per literas iudicis bononiẽsis petẽtis sibi remitti ꝓ ea q̃ no. ꝓ Lyn. in auꝯ.

6 qua in prouincia. que statim sequiꝯ. ¶ †In gl. ñ. vbi cõmissa ibi: tñ illuc remittatur ad requisitionẽ iudicis illi⁹ loci: alias nõ tenet remittere: nec põt ipse iudex post requisitionẽ de delicto cognoscere. et ipm remittere puniẽdũ ꝓ illũ ter. in verbo perfici debere. per quẽ ptz qõ totus ꝓcessus dz expediri ꝓ illũ iudicẽ: bñ tñ potest cognoscere summarie an sit locus remissiõni: qõ dic vt in. l. fi. ff. de publi. ſ. dinus seu diui. ꝓ Bar. Et ad de qõ no. idẽ in. l. magistratib⁹. ff. de iurisdom. in. ꝛ. l. diu⁹. de cust. reo. ꝛ. l. si cui. ſ. fi. de accu. allegata hic per gl. ꝛ olim fiebãt iste remissiones: qz oẽs erant sub vno imperio. ꝛ iudex requisitus. ꝛ nõ remittẽs puniebaꝯ ꝓ superiorẽ. alij dixerũt cõtrariũ ꝙ fiebãt remissiões ex mera volũtate. ſz ꝓpet. vt refert Lyn. in auꝯ. qua in ꝓuincia. truffaꝯ de hoc hodie. vt dixi qñ non sunt sub vno superiore nõ fiat nisi de vrbanitate: nec etiã subditus dñationi audio ꝙ fiãt ꝛ vrbanitate: qz dñatio vult vt se regãt vt pri⁹ se regebãt anteꝙ veniret sub dioceſi sua. in ꝛtractibus vero clarũ est ꝙ nõ fit remissio. de hoc in. c. romana. ſ. ꝛtrahentes. de fo. cõpe.

7 ¶ †In seq. glo. ibi: sed quid no. istam glo. sing. que semp alleg. ꝛ vult hoc in effectu ꝙ si duo litigauerũt coꝝ iudice incõpetẽti ignorãter. ꝛ sic nõ fuit ꝓrogata iurisdictio ꝛ acta facta coꝝ eo erãt nulla: vt. j. si a non cõpe. iudi. per totuꝫ. deinde pẽdente lite peruenit ad eorũ sciẽtiã de incõpetentia. ꝛ nihilominus ꝓseuerauerũt qõ acta pri⁹ gesta reconualescunt. ꝛ ꝙ ꝛsensus retrotrabiꝯ ad principiũ lit. qz nõ deficiebãt acta nisi ꝓpter defectũ cõsensus partiũ. vnde qñcũq; superuenit retrotrabitur per. l. licet. ff. de iud. ſz illa. l. loquaꝯ i alijs terminis. s. in gestis per procuratorẽ nõ verũ nomine dñi postea ratificantis. vnde nimirũ ſ; retrotrabiꝯ. nos loqmur de gestis ꝓ iudicem incõpetẽtem non noie partiũ. sed suo ꝓprio. vñ nõ videbatur ꝙ consensus superueniẽs traberet retro ex quo nõ nomine ipsaruꝫ ille gessit: tñ ꝓ ista parte ꝙ trabatur: facit. l. si fundus. ſ. j. de pig. vbi nõ erat actus gestus nomine ratificantis: ꝛ tñ retrotrahitur: si tñ ille nõ erat iudex in aliquo: ſz simplex ꝓuiuatus: ꝛ sic etiã si sciẽter litigasset nõ fecisset eum iudicẽ: vt. l. ꝓuatorũ. ſ. ti. ij. ſz postea iurisdictionẽ acquirat nõ tñ inter dictas partes: qz efficiaꝯ rector vel potestas illius loci. de quo loco tñ partes nõ erãt. licet perseuerent in litigando coꝝ eo nõ ꝓpterea acta prius gesta recõualescant: qz non deficiebãt in ꝛsensu partiũ. dũtaxat tamen etiã si scientes litigassent non valerent. sed deficiunt in fundamento iurisdictionis: vñ non possunt reconualescere: sed inspicitur initium ꝫm glos. de hoc tetigi ſ. l. vnica. ſ. q ꝓ sua iurisdictione. ꝛ ibi dixi qõ istud erat verũ quãdo supuenit iurisdictio ex causa habẽte originẽ post processum inchoatuꝫ. Si vero prius vt qz erat electus ad illud officiũ nõ tñ fuerat ingressus tunc acta recõualescẽt per l. solent. ſ. fi. de offi. procõsu. ꝛ per illud qõ no. gl. in. l. ꝓuatorum. in fi. prime glo. tene autẽ mẽti hanc glo. ¶ In gl. sequenti ibi vel dic ꝙ loquitur de vagabundis. idem no. ſ. l. pri. ꝛ. l. heres absens. ſ. j. ff. de iudi. et quis sit vagabundus no. in. l. is qui. ſ. fina. ad muni. ꝛ. l. iij. ſ. pretor. de dam. infect. ¶ In gl. sequen. ibi. ſz tu dic secundum Azo. cõtra dic quod imo est crimen publicũ. nam ponitur sub titulo de publicis iudicijs. et omnia crimia de quibus tractatur in titulo illius libri dicuntur publica. quia de facto dicuntur ex legibus publicorum iudiciorum ꝛ sic nõ solum pater mater ꝛ frater. imo etiam quilibet de populo admittitur ad accusandum: dumtamẽ alias sit habilis. ¶ Nam in criminibus publicis multi repelluntꝯ ab accusando: vt. ſ. qui accusare nõ ꝓssunt. ꝛ. ff. ꝺ accu. l. ci q. iste ergo textus duz dicit qui super hoc queri. id est conqueri potest vult excludere inhabiles ad accusandum. non dicit quod non

BIU Cujas

ſit crimen publicũ. ¶ In glo.ſeq.ibi.i.cõuerſaĩ:dic.ſ.vt plurimũ ⁊ maiori parte ãni:et hoc communiter tenetur:vt aliquid addat ad.l.precedentẽ:⁊ probatur in.l.ũ.ff.vbi ſena.vel clariſ. vbi habetur q̃ nõ ſolum in loco domicil.ũ.ſed vbi plurimum conuerſatur ſortitur quis forum:licet ibi non habeat maiorẽ partẽ fortunarũ ſuaꝝ.ponũt exem.doc.in mercatoribus florẽtinis qui diſcurrũt per totũ mũdũ:⁊ cõſtituunt ſibi pergulaꝫ vel armariũ.i.cõducũt domos:⁊ apothecas ad lucra facienda vt ibi poſſint cõueniri etiã pro cõtractibus alibi celebratis ſicut florẽtie ratione originis.vel vbi habẽt domiciliũ. exẽpluꝫ autẽ qõ ponit glo. de ſcholari reprobaĩ per petrũ:qr nõ ſtat in ſtudio cauſa lucri:ſed ſemp cum aĩo recedẽdi.vnde pro ℈ctib⁹ alibi celebratis nõ põt cõueniri:⁊ ſi forte ſtetiſſet per decẽniũ: ſed in illis mercatoribus nõ requiritur tm̃ tẽpus:ſed iudicis arbitrio põt reliqui q̃ nõ eſt de leui receſſurus.non ſunt alia. Sequitur aut.qua in prouincia.que multuꝫ eſt gloſſata:ideo nolo vobis declarare niſi tex.hoc magne ⁊c.

2 ¶ In generali mandato non venit vt procurator aliqd illi cite faciat ⁊ an tunc ipſe procurator teneatur.

3 Fideiuſſor condemnatus poteſt dare inſolutum bona domini vel petere q̃ in illis fiat executio.

4 Omnia priuilegia exiſtẽtia in eodem territorio q̃ faciãt vnuꝫ forum:licet ſint diuerſi iudices.

Quid ſi ſtatutum dicat vt florentie q̃ nullus florentinus ſub pena capitis poſſit trahere alium florentinum coraꝫ epiſcopo florentino in cauſa ſpirituali vel vſuraria.

Qui ẽ de caſtro ſubdito ciuitati an dicaĩ forẽſis iſti⁹ ciuitatis.

5 Clauſula non obſtante quocũq; priuilegio q̃ non preiudicet priuilegijs inſertis in volumine ſtatutorum.

6 Sicut inter plures ordinarios locus eſt preuentioni ita inter ordinarium ⁊ delegatum.

Qua in prouincia. Iſta aut.reputatur valõ ſingularis:tamen tex.eius eſt valde ineptus:⁊ diuidequia primo ponit vnum dictum vſq; ibi eo autez. ⁊ cum iſta parte cõiunge ver.excipitur vbi ponuntur duo caſus exceptuati.vſq; ibi induciarum.Secũdo ponit caſum mirabilem in ver.eo autem abſente.qui durat vſq; adver.excipitur.Et cum iſta parte iunge ver.induciarum vero qui declarat iſtum caſum ſingularem in illa parte dũ dicit datis inducijs:licet.i.licitum eſt denuntiare domino cauſe ⁊c.Nã in ver. induciaruꝫ declarat que ſunt iſte inducie:⁊ que ſint tempora dãda abſenti ſm diuerſitatem locorum:vbi abſunt. Et ſumitur iſta aut.ex corpore vt omnes obediant iudicibus puincia rum.⁊ omnes conſiderantes.Debes autẽ ſcire pro intellectu ⁊ declaratione litere ſatis inepte q̃ ante iſtam aut.quidaz delinquẽtes vel trahentes in vno loco vel occupantes aliena bona per potentiam eorũ:⁊ vt actores vel accuſatores eluderent impetrabant a principe priuilegium qõ non poſſent cõueniri niſi ſub tali iudice:iſtud priuilegiuꝫ tollitur per hanc aut.qõ in loco delicti vel ℨtractus aut vbi eſt res de qua agitur actione reali poſſint conueniri vel accuſari nõ obſtante priuilegio predicto:iſto modo declarat iſtum tex. Inno.iiij.qui fecit.c.j. de priuileg.lib.vj.qõ fuit extractum de iſta aut.⁊ eius corpore.videtur tũ q̃ de iure ciuili per iſtã aut.idem ſit de loco domicilij per id quod dicit ibi:aut criminum ſit reus.qr exponitur ſic reſidet vel habet domicilium:ita videtur ſentire Bar. licet de illo.c.non faciat mentionem:nec ipſum vidit. ſz Bal. bene vidit:⁊ non tenet hoc dictum qr in illo.c.non dicitur niſi de iſtis tribus locis.ſ.delicti cõmiſſi vel contractus vel res de qua agitur actione reali qui habeant priuilegiuꝫ vt in eis nõ obſtãte priuilegio predicto poſſint conueniri. Proderit ergo priuilegium quo ad alia loca.ab iſta regula excipiunt duo caſus in ver.excipit quando partes delinquentes vel cõtrahentes pragmaticam ſanctionem a principe foret aduocatus pro negocio publico vel forte princeps illã cauſam ad ſe aduocaret pro bono publico quia forte dubitandum de ſcãdalo ſi in illis locis agitaretur ſm intellectum Bal.alius caſus eſt quãdo per viam appellationis forte propter aliquod grauamen illius iudicis deuolueretur ad curiã principis: Alius caſus qui ponitur in ver.eo autem.quem gl.tenet multis modis et quilibet poteſt ſuſtineri ⁊ eſt notabilis tamen iſte eſt verus caſus:qr quidã ſe abſentabant de loco ſui domicilij ⁊ locabãt eorum bona pro aliquo tpe vel relinquebant ſuũ factorẽ vel caſtaldionẽ:⁊ cõſignabant oĩs poſſeſſiones quas aſſerebãt etiã ſuas dando eis mãdatũ quid agere deberẽt ipſo abſente. ille cõductor vel caſtaldio ſeu factor amputauit forte arbores de vna iſtarũ poſſeſſionũ aſſignatarũ que reuera nõ erant domini ſui.ſed tũc putãs ipſam eſſe dñi.Certe tu pateris iniuriam de domo illius abſentis.Nam domus ſumit multis modis: ⁊ interdum pro familia.⁊ ita hic tu cõueniebas illũ caſtaldionem actione.l.aquilie.vel de turbata poſſeſſione:ipſe cõparebat ⁊ dicebat ſe illud feciſſe non tanq̃ in re ſua ſed tanq̃ in re dñi ſui:qr ſibi fuerat aſſignata per eum tanq̃ ſua.⁊ oſtẽdebat ſcripturã.vnde dicebat q̃ nõ tenebaĩ tecũ litigare:ſed q̃ debebat res expectare reditũ ſuũ ⁊ litigare poſtea cũ ipſo ſup hoc non erat prouiſum ante iſtã aut.quis modus eſſet tenẽdus:⁊ lõgũ erat expectare reditũ per iſtã aut. Videt q̃ huic caſtaldioni detur ſpatiũ ad notificandũ dño abſenti:vt ipſum inſtruat de iuribus ſuis quibus poſſit ſe defendere aduerſus te:qr tu habes intentionẽ fundatã contra ipſum:qr incidit arbores:⁊ te turbat:⁊ interi ſuperſedeaĩ in cauſa:⁊ quantũ tps detur illi ad denũtiãdũ declaraĩ in ver.iduciarũ: ⁊ ſi ille nõ veniat nec mittat:vult q̃ iſta denuntiatio habeat vim ℨſtitutionis. vt ſi probes rem eſſe tuã poſſit cõdẽnari nõ ſolũ ipſe caſtaldio:ſed ipſe abſens ⁊ fiat executio cõtra caſtaldionẽ ſi eſt ſoluẽdo: vel ſi nõ eſt fiet in bonis abſentis:⁊ hoc ſi caſtaldio comparet. Sz ſi non cõparet citatur voce preconis:⁊ hoc ſufficit ad ſentẽtiaz ferendã:ſed ſi cõpareret:⁊ tunc nõ abſoluiĩ ab inſtantia iudicij hic eſt effectus ⁊ caſus clarus iſtius aut.non ſunt elicienda ſingularia que per eam inducuntur de nouo:⁊ ante ipſaz nõ erant.que tangũtur per gl.ſi. ¶ Et poteſt ſic ſummari iſte text. Captus in loco delicti vel in quo quis alias ſortiĩ forum põt ſi ibi reperiatur cõueniri perſonali reali:⁊ etiam mixta actione non obſtante quocũq; priuilegio exemptionis niſi ex cã publice vtilitatis vel neceſſitatis ipſum abſentari oporteat vel cauſam ad conſiſtoriũ principis deuolui vel niſi per appellationẽ legitimã fuerit ibi deuoluta. Itẽ pro dãno per te mihi illato,nomine alterius vel illius mãdato ſeu volũtate poſſuz te preſentem ℨuenire in loco dãni dati:⁊ datur tibi terminus ad denũtiandũ illi:vt te inſtruat de iuribus ſuis quo nõ cõparẽte vterq; cõdẽnatur etiã lite nõ cõteſtata ſi ſunt culpabiles. ⁊ ego in termino cõparui:alz cõuentus abſoluit ab obſeruatiõe indicij.h.d.in effectu. Et ſunt plura ſingularia que alibi nõ reperiunt. Primũ eſt dum dicit omni priuilegio ceſſante: Nã aĩ iſtã aut.ſi quis impetraſſet a principe q̃ nõ poſſet pro aliqua re ℨueniri niſi ſub certo iudice non potuiſſet cõueniri nec in loco delicti nec in loco cõtractus nec in alio loco vbi ſortiretur forum excepto iudice illius priuilegij:qr princeps põt derogare iuri cõi:ſed qõ põt quis ſortiri forũ in pluribus locis nõ.vt no.in.l.heres abſens.ff.de iudi. Sed per iſtam aut. tale priuilegiũ nõ prodeſt quo minus in loco delicti ⁊ in loco contractus.⁊ in loco vbi eſt res de qua agitur actione reali vel mixta:ita declarat in.d.c.j.de priuileg. In aliis vero locis vbi ſortitur forũ nõ poterit cõueniri propter priuilegiũ: ⁊ ita vbi hic habeĩ.ſed iſte tex.videĩ largius loqui q̃ etiã nõ pdet quo minus poſſit cõueniri in loco vbi eſt.i.vbi bz domiciliuz: ſed Bal.dicit debere reſtringi per illud.c.vt ℨcordemus ius ciuile cũ iure canonico. ¶ Secundũ ſingulare in ver.eo aũt qõ datur procuratori vel caſtaldioni terminus ad denuntiãdũ dño abſenti:⁊ interim ſuperſedeĩ in cã:lz ipſe ꝓcurator vel caſtaldio cõueniaĩ ex ſuo facto:ſi eñ conuenireĩ ex facto dñi abſentis minus eſſet dubiũ:vt in.c.dilectus.de ꝓcu.ſed hic videbatur nõ debere ſupſederi poſtq̃ cõueniaĩ de facto ꝓprio. veruz quia illud nõ feciſſet niſi de cõmiſſiõe dñi.⁊ ſic fecit bona fide credens rem eſſe dñi:loquitur de benignitate:ſibi ſuccurriĩ.⁊ aduerte qr iſta denũtiatio nõ fit abſenti:vt veniat ad iudiciũ. ⁊ ipſum in ſe ſuſcipiat eo modo quo fit.ff.vbi in rem actio.l.ũ. quo caſu ſi dñs cõpareret ille cõuentus eximeretur a iudicio. ⁊ etiã ſi non cõpareat procederetur cõtra illũ.⁊ nõ cõtra ſe ſed ſolũ fit vt inſtruat preſentẽ iuribus ſuis nec per hoc eximitur ipſe preſens a iudicio:qr etiã ſi ille abſens cõpareret ꝓcederet ℨ vtrũq;:qr mãdatarius in delictis nõ excuſaĩ ꝓpter mãdatũ quin ipſe minus tenaĩ principaĩr:⁊ mãdans acceſſorie. vt.l. non eo minus.ff.de accu.in.l.autẽ.ũ.ff.vbi in rem act. poſſeſſor non conueniebatur ex delicto nec ex facto ſuo ideo alterius natura eſt illa denũtiatio. ¶ Tertiũ ſingulare eſt:qr illa denuntiatio habet vim quaſi ℨteſtationis.vt poſſit perueniri ad diffinitiuã cõtra illũ abſentem lite aliter nõ cõteſtata ſicut in caſu.l.ũ.ff.vbi in rem act.⁊ etiã cõtra ipm procuratorẽ ſeu caſtaldionẽ ex facto ſuo ſiue cõpareat in termino ſiue nõ.⁊ iteruz ſit citatus voce preconia ad audiendũ condẽnationẽ.vel die bodie per edictũ qr vox preconia paucis inoteſcit.vt in aut. qui ſemel.qõ ⁊ qñ iud. ¶ Quartũ ſingulare eſt:qr ſnia lata ℨtra caſtaldionẽ in ſubſidiũ mittitur executioni cõtra abſentẽ ⁊ in

2 bonis illius. ¶ Cõtra hoc op.nã aut dicim⁹ q̃ habuit mandatum.⁊ tunc etiam non in ſubſidiũ debet fieri executio ℨtra dñm abſentẽ.⁊ nullo modo ℨ ꝓcuratorẽ:aut dicim⁹ q̃ nõ habuit mandatũ.⁊ tunc cõtra ipſum defenſorẽ fit executio ⁊ nullo modo ℨ dñm etiã in ſubſidium.vt.l.plautius.ff.de procur.

Sol.iſtud

BIU Cujas

So.istud procederet quãdo procurator conueniretur ex facto dñi absentis:sed hic conuenit ex facto ppio tñ mandato absentis expresso. Ideo adhibet media via.primo loco fiat contra ipm si est soluẽdo.ꝛ in subsidiũ cõtra dñm ſz si nõ dedisset mãdatũ expressum:sed gñale:qꝛ dimisit eũ castaldionẽ super oĩbus bonis suis ꝛ iste credens aliquã possessionẽ esse dñi cuz nõ esset ligna incidisset nullo modo teneret dñs vbi cõtra euz fieret executio:qꝛ in gñali mãdato nõ veniebat:vt aliqd illicite faceret:vt.l.si procurator.ff.de condi.inde.hoc tñ limita et declara vt notabiliter declarat Bar.in.l.in illa stipulatiõe.parte vero'si.ff.de verb.oblig.vbi oĩno vide. ¶ †In ver. excipitur 3
Sul.de cu.ponit casum sic qõ cõuentus forte rei vẽdicatione sup aliquib⁹ bonis allegabat illa bona ptinere ad rẽpublicã: ꝛ se ab illa cognoscere vel cõuẽtus de incisione arboꝛ fil'r allegabat illã possessionẽ ptinere ad rẽpublicã:ꝛ si hoc fecisset de mãdato publicoꝛũ officialiũ:ppter hoc imperatoꝛ cũ proceribus rescripsit qõ illa cã remitteret ad curiã suã:qꝛ volebat eã tractari in suo ꝛfistorio.et sic fuit devoluta ad curiã principis per aduocationẽ:ſz de sui natura nõ esset in curia tractãda vt eñ frequenter facit papa:posset etiã opponi qõ ſz cõueniat ex facto suo ex quo tñ negociũ ptinebat ad dñm ꝛ nõ ad se dedit sed fit executio recta via in bonis dñi:ꝛ nõ in bonis castaldionis vt videmus in fideiussoꝛe condẽnato q põt dare insolutũ bona dñi vel petere qõ in illis fiat executio ꝛ tñ cõuenit ex sua pmissione in.l.si procuratorẽ.§.si ignorans.ff.mã.vbi est casus singularis:ꝛ qõ no.in.l.vẽditoꝛ.ff.iudi.sol.aliud est quẽ cõueniri ex sua pmissione cũ tñ negociũ ad aliũ ptineat:et tunc loquit ibi est ꝛ aliud cõueniri ex suo delicto:ꝛ tũc loquit hic tene mẽti:vt si est soluẽdo fiat executio ꝛtra eũ ipe tñ recupabit a dño per actionẽ mãdati postꝙ specialiter mãdauit ꝛ potest esse vtilitas agentis:qꝛ forte dñs est non soluẽdo:ꝛ sic non erit dãnuz suũ:sed ipsius castaldionis qui nõ potuit recuperare.
4 ¶ †In gl.que incipit sed nõne ibi so.scõm quosdã.ista est bona so.ex qua no.ꝑm Jac.bu.qõ oĩa tribunalia existẽtia i eodez territorio faciũt vnũ forũ:licet sint diuersi iudices:vñ clericus cõuentus coꝛã iudice seculari ciuitatis Padue nõ ꝺꝛ declinare foruz ciuitatis Padue si petat se remitti ad eꝑm.item dicit Bal.cũ statutũ ciuitatis Florẽtie dicat qõ nullus florentinus sub pena capitis possit trahere aliũ florẽtinũ coꝛã eꝑo florentino in cã spũali vel vsuraria nõ faciat ꝛtra statutũ:qꝛ illa põt dici curia florẽtina cũ respublica florẽtina ꝛstet tã ex curia seculari ꝙ ecclĩastica:qꝛ ꝛsistit i sacris:ꝛ sacerdotib⁹ ꝛ magistratibus:vt.l.j.§.j.ff.de iust.ꝛ iu.ꝛ aliqs existẽs de castro et comitatu bononie subdito eꝑo Bononiensi sic non ꝺꝛ bononie forensis postꝙ est de vniuersitate territoriũ nec cõprehẽderetur in statuto loquẽte de forẽsibus ꝑm Jac.bu.que oĩa tene mẽti.
5 ¶ †In gloss.ibi nõ indulta per legẽ redactã in coꝛpoꝛe iuris: dic istã tenẽt docto.ꝛ est singularis ꝛ vtilis:ꝛ similis est in.l.beres absens.in prin.ff.de iud.et ppter hoc vidi semel quẽdã procuratorẽ florẽtie qui habebat multa priuilegia a cõitate florentie ppter bñficia impẽsa cõitati.ꝛ cũ quotidie fierẽt reformatiões ꝙ quilibet deberet sic facere nõ obstãte quocũqꝫ priuilegio dubitãs per hoc derogari suis priuielgĩs ꝛ non compelli vna cũ alĩs nisi esset electus ad cõpilandũ statuta noua vna mecũ ꝛ cũ quibusdã alĩs voluit qõ sua priuilegia insererẽtur in volumine statutoruz ad hoc vt non censeret eis derogatũ p tales reformationes gñales cũ clausulis derogatoriis ꝛ cum a me petiit ꝛsiliũ dixi qõ sapiẽter faciebat:ꝛ alleg.istã gl.ꝛ gl.in l.beres absens.ꝛ statuta postea fuerũt approbata per cõciliũ.
6 ¶ †In glo.ibi dic illã i hoc coꝛrigi.Bar. dicit qõ imo nõ coꝛrigitur.s.l.in criminali.inquãtũ innuit a ꝛtrario sensu qõ cũ celesti oꝛaculo.i.rescriptos principis reus possit declinare foꝛ ordinariũ:ꝛ trahere actorẽ ad extraordinariũ.imo etiam hodie hoc põt si specialiter concedat:et tũc si iudex extraordinarius preueniat in citãdo coꝛã illo agitabit causa:ꝛ si cõueniat coꝛã ordinario poterit allegare priuilegiũ preuẽtionis qõ est in coꝛpoꝛe iuris clausum:vt.l.si qs postꝙ.ff.de iud.ꝛ sic nõ cẽsetur sublatum per hanc aut.vt in precedẽti parte glo.sed priuilegium generale non prodest etiam si preueniatur:qꝛ in hoc non habet iurisdictionẽ preueniens contra iudicez delicti vel contractus. ¶ Et sic not.qõ sicut inter plures oꝛdinarios locus est preuentioni ita inter oꝛdinariũ ꝛ delegatũ scõm.Bar. ad quod vide.c.vt debitus.extra de appel.

¶ Ubi de possessione agi oꝛtet. Rubrica.

2 ☞ Si quis existens in territorio Paduano cũ balista percutiat existentem in territorio Vicentino qõ in vtroqꝫ sortiatur forum ꝛ possit puniri.
Quid in mandante.

1 **¶ Ubi autẽ.** †De possessiõe turbata vel violẽta põt agi in loco violentie cõmisse:ꝛ i loco vbi est possessio de qua agitur.h.d. ¶ In gl.ibi agã.vnde in boñ.dicimo breuiter ꝙ nõ bononie ſz mutine vbi fuit collatus effectus violentie.argu.in.l.Jrisse.ff. de act.ꝛ obli.Solu.tene mẽti illud in Jctibus in quibus non agitur i loco initiati cõtractus.vt est ille in quo fuerũt verba prolata:sed in loco vbi fuit collatus effectus.vt no.j.ti.ij.l.j.in gl.nos loquimur in relictis vbi inspicit etiã locus i quo delictum fuit initiatũ:†ꝛ hoc inducit pro solutiõe si qs existẽs in territorio paduano cũ balista pcutiat existẽtẽ in territorio Vicentino in vtroqꝫ territorio sortitur forũ ꝛ põt puniri: vide p Bar.in.l.libellorũ.ff.de accu.ꝛ si qs existẽs in territorio Paduano mandat alicui vt aliquẽ interficiat in territorio Vicẽtino.vel tractatũ faciat i vtroqꝫ territorio põt puniri de hoc i.l. si vt proponitur.ff.de fide.ꝛ in.l.ꝛ si mihi.ff.de adul.

¶ Ubi fideicommissum peti oꝛtet. Rubrica.

2 ☞ Heres quantuz ad petitionem legatoꝛum sortitur domicilium vbi habet bona sua vel maioꝛem partem.

1 **¶ Fideicõmissum.** †Fideicommissa ꝛ legata põt peti in loco vbi est hereditas vel maioꝛ pars eius.h.d.ter.iuncta.l.si fideicõmiss.ff. de iudi.ꝛ dic plene per gl.eo.ti.l.quod legatur. vbi glo.distinguit in quo loco fideicõmissa et
2 legata sint soluenda:ꝛ in quo loco possunt peti.†Et no.hic ꝙ heres quantum ad petitionez legatoꝛum sortitur domiciliũ vbi habeat bona sua vel maioꝛem partẽ:vt.j.vbi sena.vel cla. l.ij.iuncta.l.heres absens.in prin.de iudi.

¶ Ubi conueniatur qui certo loco promisit. Rubrica.

2 ☞ Quot modis sumatur actio arbitraria tam ratione loci ꝙ alia ratione.
3 Generalitas recipit restrictionem de idoneitate.
Ad solennitatem contractus debet inspici locus contractus non autem locus vbi fuit collata solutio.

1 **¶ Qui certo.** †Licet solutio collata sit in certo loco:põt tñ promisſoꝛ etiã in alio loco idoneo cõueniri habeat tñ rõ in esse actoris ꝛ rei.ꝛ ideo actio dicit arbitraria.h.d.de hoc vltiõ qualiter allegat. dic vt.l.ij.ff.de eo qõ cer.lo.anveniat simul interesse vtriusqꝫ:an autẽ in diuersis tñ casibus.ita tñ ꝙ vbi venit interesse vnius nõ veniat interesse alteri⁹.dic vt ibi no. ¶ In ter.ibi si solutioni satis nõ fecit:qꝛ noluit vel qꝛ non potuit.vt ff.eo.l.j.ꝛ primo casu est in mora.ideo iustũ est ꝙ teneatur ad interesse actoris:sed nõ videt iustum ꝙ veniat interesse ipsius morosi.In secundo casu nõ est in mora:ideo videbatur ꝙ veniret interesse rei tantũ ꝛ non actoris.tamẽ dic vt.d.l.ij.vbi de
2 claraui anno ꝓterito. ¶ †In ter.ibi arbitraria actione.qꝛ datur arbitriũ iudici vt possit facere cõdẽnationẽ vltra summã in stipulatione deductaz ratiõe loci vbi collata est solutio qõ est preter naturam actionis ex stipulatione que cũ sit stricti iuris nõ videt in ea venire nisi summa in stipulatione deducta. vt.l.quicquid astringende.ff.de verbo.obli.alĩs modis sumitur arbitraria actio de quibus dic vt instit.de act. §. preterea quasdam. ¶ Venio ad gl.primam ibi in tribus casibus. Tu dic in quatuoꝛ.in aut.ex testamento.ꝛ in aut.ex stipulatu.ꝛ in certi.q.ex mutuo.ꝛ in aut.de consti.quod dicit in.ll.allega.in gl.ꝛ hec in arbitraria ratione loci.sed in his que sunt arbitrarie alia ratione puta ratione doli cõmissi in obligatione contrahenda.dic vt.l.si arbitroꝛ.in princi.de dolo.ꝛ.d.§. preterea quasdã. Actiones autẽ bonefidei non dicuntur arbitrarie rõne loci:quia in illis ex propria natura actionis potest fieri cõdẽnatio in maioꝛi quãtitate ꝙ sit in obligatione deducta cuz habeant amplam naturã vt veniant omnia que equum est venire.vt.l.fi.ff.de cõdi.ob tur.can.iuncta.l.in bonefi.ff.de eo qõ cer.lo.sequit alia glo.aduerte. ¶ In gl.seq.que incipit quolibet ibi expone ergo idoneo.hec vera.et communiter tenetur: ꝛ dic idoneo.i.in quo sortiatur forum ratione oꝛiginis vel domicilij vel alia ratione:ꝛ hoc plene examina.vt.l.j.ff.e.ti. videbatur contra.qꝛ ꝑm hoc ista generalitas nihil importat.ſz dic cõtra.qꝛ satis importat qõ videbitur non debere posse ꝙueniri nisi in loco collate solutiõis quasi videret cuilibet alteri loco renuntiatuz.Sed contrarium est qꝛ non cẽsetur stipulatoꝛ alteri loco renuntiasse sed solutionẽ contulerat in vno tantuz

BIU Cujas

3 loco. †Et sic q̄ generalitas recipit restitutionē de idoneitate. vt.l.allegata in glo.s. de sac.sanc.ecc.in verbo vnusquisq̄ cum glossella ibi posita. ¶In glo.ibi Jo.q̄ nō hec vera s̄m P̄e.ꝛ est casus in.l.quero.ff.de solu.ꝛ ita no.in.l.ij.de bo.auto.iudi. pos.ꝛ.l.heres absens.in fi.ff.de iud.sed in loco in quo fuerunt prolata verba contractus nō dicatur promissio sortiri forum quando solutione alibi collata s̄m illam opi.inquantū ad solennitatem contractus debet inspici ille locus nō autez locus vbi collata est solu.s̄m Dy.in.l.contraxisse.ff.de act.ꝛ obliga. ideo si in instrumento requiritur certa solennitas s̄m statuta illius loci debet adhiberi:alias non faceret fidem:ꝛ si veniret soluenda gabella s̄m statuta illius loci debent ibi solui scōm Bal.q̄ solutio gabelle pertinet ad robur contractus. ¶Sed opp.contra glo.ꝛ id quod supra dixi q̄ imo videtur sortiri forum in loco illo cum ibi sit initiatus cōtract⁹.vt.s. vbi de pos. agi oportet.l.vnica.Sol.vt ibi dixi:q̄ loquitur in delictis in quibus quis sortitur forum tam in loco in quo delictū est consummatum q̄ etiam vbi est initiatū:ꝛ vide ad id quod supra dixi ver.solent cōtractus.Bar.in.l.cunctos populos.de sum. trini.in prin.q.principalis.

¶Vbi in rem actio exerceri debet. Rubrica.

2 Venditor quomodo admittatur ad defendendum rem venditam que possidetur per emptorem.

3 Emptor cum quo mota est lis sup reuendita:qualiter debeat eam denuntiare venditori vt teneatur de euictione.

4 Statutum q̄ cause inter consanguineos compromittantur: et aliquis consanguineus malus vendidit tibi rem meā: ꝛ cum mouerim tibi litem veniat ad te defendendū.an possit ex persona sua petere q̄ causa compromittatur:q̄ consanguineus.

5 Differentia an venditor veniat ad defendendum rem venditam super qua mota est lis tanq̄ procurator in rem suam vel pro suo interesse an tanq̄ simplex procurator.ꝛ nu.2.

Agens rei vendicatione q̄ non vendicet dominium.

An procedat libellus in quo quis petit aduersarium cōdēnari ad restitutionez rei quam actor asserit esse suam licet nō petat declarari se dominum.

1 **In rem actio.** †Actio in rē dar contra possidentem non ꝫ autorez eius qui non possidet dar tamē ꝫ illum regressus de euictiōe si sibi fuit lis denuntiata:ꝛ si vnlt defendere possessorez de euictiōe tenet em̄ ipsum defendere in loco vbi lis est inchoata:nec pōt eum trahere ad forū suuz.b.d. Et primo ponit dictū vsq̄ ibi.Nam si denuntiasti.s.primo in genere.postea in specie.Scdo tollit quandā obiectionē q̄ posset fieri vsq̄ ibi.nec em̄.Tertio declarat vnū dubiū qō potest cōtingere circa predicta.ꝛ ista.l.non videt congruere rubrice q̄ rubrica dum dicit vbi in rem actio loquitur de loco vbi debet actio intentari.q̄ dictio vbi est aduerbium loci:sed tex.loquitur de persona ꝫ quam debet intētari.Sed certe per hoc declaratur in quo loco.s.illa persona sortit forum:q̄ actor sequit forū rei siue intentetur actio personalis siue realis:vt.l.fi.j.e. ti. ¶In tex.ibi.sed cōtra possidentē subaudi ciuiliter:ꝛ naturaliter vel naturaliter tm̄ vel ciuiliter tm̄.vt no.in.l.proxima. in j.glo.circa fi.vel etiam detinentem:licet nullā possessionē habeat:vt.l.officiū.ff.de rei ven.Item etiam cōtra illū qui dolo desijt possidere:ꝫ nullam possessionem vel detētationem habeat:vt.l.si autem.s.sed ab his.ꝛ.l.qui petitorio.ff.de rei vē. tunc tamen datur vtilis nō directa.vt.l.electio.s.si his.de nora. ¶†In tex.ibi frustra itaq̄ desideras:intellige hoc nisi vēditor veniens ad defensionem tuam pro suo interesse velit in se iudiciū assumere tanq̄ procurator in rem suam: tunc enim incipit exceptio tibi competere ex persona illius:ꝛ debeo cum illo non tecū litigare.ff.de peti.here.l.ꝛ si.l.s.item si rem distraxerit:ꝛ circa fi.l.nisi dicā ꝛ probem personā tuam legaliorem: interesse mea potius tecum q̄ cum illo litigare:ꝛ hoc a principio:sed postq̄ incepissem litigare secum nō possum agere tecum:ꝛ hic est tex.ꝛ dictum doc.in.l.si actor.ff.de procu.Est autem vtile hoc scire:q̄ postq̄ incepissem litigare cum illo ipse deberet iurare de calumnia ꝛ respōdere positionibus nec ecō uerso possum petere q̄ faceret te ad iudicium venire ꝛ respōdere quia tua responsio sibi non noceret postq̄ ipse venit pro suo interesse ꝛ tanq̄ procurator in rem suā.iuxta no.per Lyn. in.l.fi.s.de procu.Sed si nō veniret tanq̄ pcurator in rem suā nec pro suo interesse:sed tanq̄ simplex pcurator tūc posset petere q̄ faceret comparere ad iuranduz vel respondendū positionibus:quia tua responsio faceret preiudicium illi vt ex ea possit ferri snīa cōtra ipsum que tibi nocebit ꝛ hec declaratur per Bar.in.d.l.si actor.vbi omnino vide:ſz quomodo admittit ille ad te defendēdū hoc modo cū nō habeat facultatē rei restituendē.Rñdeo q̄ cōdēnabit perinde ac si possideret vt.d.s. itē si rem distraxerit.ꝛ propter hoc ne sentētia sit delusoria si vult admitti hoc modo debet p̄mittere sub pena restitutionis rei si fuerit cōdēnatus vt hec habent per glo.ꝛ Bar.

3 notabiliter in.l.iij.s.fi.ff.de alie.iud.vbi omnino vide. ¶†Inter.ibi nā si denuntiasti subaudi litē tibi motā.Et notādū q̄ non sufficit.ita dicit vt ibi teneat credere:ꝛ artetur si non vult teneri de euictione nisi mittatur sibi copia libelli:ꝛ eorūz que acta sunt cōtra te.vt no.Bar.in.l.emp.actio.in.s.euic.ꝛ.l. nō solum.s.j.ff.de ope.no.nun.nec etiā sufficiunt illa nisi addas qō veniat ad te defendendum:vt.l.si plus vel minus mota lite.ff.de euic.ꝛ.l.qui absente.ff.de procu.ꝛ sic nō est simplex denuntiatio notificatoria ſz requisitoria:ꝛ propter hoc licet ille sciat litem motam adhuc illa denuntiatio fieri dz iuxta not.p Bar.in.l.denuntiasse.in prin.ff.de adul.sed si forte notificatoria tm̄ nō esset fiēda ei q certus est:vt.l.j.s.fi.ff.de act.emp. Sz an cogat precise te defendere.dicit Bul.de cu.q̄ non:q̄ speciales casus sunt in quibus tenetur precise inter quos iste nō est qui no.in.l.sed ꝛ he.s.defendere.ff.de pcu. ¶Sed etiā quero an teneatur cautius iudiciū in se suscipere:vt sic ipse sit citandus:ꝛ expēsis suis pbationes faciat:ꝛ nō sufficiat q̄ ipse adsit liti cum emptore inchoate:ꝛ ipse faciat expēsas.Ja.de are. in.l.damni.la ylti.ff.de dam.infec.videtur tenere hanc scōam partem per.l.si parentes.j.de euic.inver.ad contestationem.l. empti.ꝛ ita no.Bal.in.l.q absentē.ff.de procu.nisi in īstrumēto dictum fuerit cōtrarium.ꝛ ideo videmus q̄ notarij semper apponunt q̄ venditor mota lite emptori ꝛ facta sibi denūtiatione veniet ad defendendum ꝛ suscipiet in se iudiciū omnibus suis expensis:q̄ si hoc non esset dictum:sufficeret qō adesset.facit q̄ ipse tenet defendere:vt.d.s.mota lite.Sz appellatione defensionis venit hic quod litez in se suscipiat:vt no.per Bar.in.l.pater.post prin.ff.de dote prele.securius tamē est qō apponat in instrumento.ꝛ quando suscipit in se iudiciū tanq̄ procurator in rez suam an teneatur satisdare de iudicato sol. videtur q̄ non:q̄ causa est propria ergo ꝛc.vt insti.de satisda. s.sed hodie.cōtrariū dic vt no.in.d.l.qui absentem.ꝛ in Specu.de satisda.s.pe.ver.sed nunqd venditor.q̄ principaliter videtur ad emptorem pertinere cui auferenda est res:licet secundario pertineat ad eum.tene menti. ¶In tex.ibi nec enim iurisdictionis forma.i.dicit q̄ si actor ꝛ reus sunt eiusdem loci.ꝛ lis est ibi inchoata:sed vēditor sit alterius loci ꝛ iurisdictiōis non mutabit iurisdictio.i.non remittet causa ad forū vēditoris:sed est defendenda in loco in quo emptor fuit conuentus: ꝛ concordat.l.venditor.ff.de iudi.si tamē vēditor susciperet in se iudicium animo nouandi consentiente actore. ꝛ sic emptor esset liberatus.Jaco.bu.disputando videtur sensisse q̄ causa deberet remitti ad forū venditoris.sed non placet per gl.que est hic que loquitur dicto casu.ꝛ tene contrarium q̄ in eodez foro ꝛ loco debet defendere ꝛ iste tex.facit ad questionē dispu-

4 tatam per Barto. †si statutum dicat q̄ cause inter consanguineos veniant cōpromittende: ꝛ quidam consanguineus malus vendidit tibi rem meam:ꝛ cum tibi monerim litez venit ad te defendendum:ꝛ petit quod causa cōpromittatur ex persona sua q̄ consanguineus meus:non ex tua:quia non est cōsanguineus.Nam facit iste tex.q̄ non fit cōpromittēda q̄ ille debet defendere te in eodē foro:ꝛ nō trahere causam in alium forum.Bar.determinauit contrarium q̄ non dicitur trahere ad alium forū licet petat cōpromitti.sed tunc trahere dicit ad alium iudicē.Item dicit q̄ cū ille veniat tanq̄ pcurator in rem suam.ꝛ pro suo interesse poterit allegare beneficiuz statuti ex persona sua.licet tibi talis executio nō cōpeteret:vt.l.item qō. s.generaliter.ff.man.ꝛ.l.procurator ad exhibendū.s.j.ff.rem ra.hab.ꝛ ibi per eum de illa.q.Bald.vero tenet contrariū et forte plus studio ꝫdicendi q̄ pro veritate. vnde tenerem sem per determinationem Bart.reiectis subtilitatibus Bald.in hoc casu quam recitare non curo.habetis bene declaratū ter. Che te besogna studiare tu deue studiare vna lectione.ꝛ non piu quāte cose se po imparare in vna lectiōe trista la vita tua. ꝛ ita dico studia tu impara mille cose in questa lectione.venio

5 ad glo. ¶†In gl.j.ibi sed quid si venditor.ista glo.dicit reuocare in dubium.ꝛ etiam de crimine illud idē quod colligitur ex ter.ꝛ sic videtur superflua.nam ex text.colligit a contrario sensu.q̄ si venditor non vult mutare forum vel locum. potest emptorem defendere.ꝛ sic iudicium in se suscipere. ꝛ hoc idez determinat glo.Sed aduerte q̄ gl.potest intelligi qñ vult in se suscipere iudicium animo nouandi.ꝛ liberandi emptorem a iudicio.ter.autem dicit quando non animo nouandi.ꝛ tūc gloss.est notabilis:q̄ tenet q̄ in eodē foro potest etiam inuito actore

actore:ꝛ idē tenet glo.in.l.liberto.§.fi.ff.de neg.ge.Cōtrariuꝫ determinãt doc.p.l.si mãdato meo.§.j.ff.mãda.qꝛ nō cogitur actor liberare reū a iudicio si nō vult ꝓ illū ter.sꝫ si vult defendere:ꝛ in se iudiciū suscipere nō aīo nouãdi:sed tãq̄ ꝓcurator in rem suã tunc cogit actor ab ipso principio ipsum acceptare:ꝛ tunc non poterit amplius facere emptorē ad iudiciū comparere ad respondendum vel iurandū.ꝛ sic erit liberatus vel si nō vult ipsum admittere dꝫ allegare ꝛ ꝓbare ꝑm emptoris allegationē:ꝛ vellem potius cū eo litigare.quod qualiter ꝓbetur dic vt.l.si actor.ff.de procura.ꝛ in hoc differt iste casus a precedenti:qꝛ illa glo.vult q̄ indistincte actor teneat venditorem admittere ꝛ reū liberare.si aūt vēditor velit venire vt simpler procurator nō suo interesse:tunc actor indistincte tenetur eum admittere etiã si dicat personã oñi legaliorē:qꝛ pōt se defendere per procuratorē hoc non ob.vt.l.j.§.vsus.ff.de procu. tunc tñ tenebitur procurator facere dñm cōparere ad rñdēdū positionibus ꝛ iurandū de calūnia:nisi habeat mandatum
6 q̄ aliud sit respondendū.Sequitur alia glo.¶†In glos. que incipit.id est rem op.ꝫ ter.dum dicit dñium vendicantē. et sic vult q̄ agēs rei vēdicatione vendicat dñium: contra qꝛ illud vēdicat quis qō non hꝫ.sed ipse asserit se dñm.ergo nō vendicat dñium.glo.fatetur ꝛ exponit dñiū.i.rem rōne dñij qō ipse habet.nam est differētia iter rem ꝛ dñiū eius:qꝛ res est corporalis.sed dñiuꝫ est ius incorporale.rē aūt nō hꝫ cū alius possideat:lꝫ habeat dñium.ꝛ sic nō vēdicat id qō hꝫ sꝫ id qō nō hꝫ. vel dic q̄ nec dñium habet pfecte ex quo deficit sibi possessio:ꝛ sic ter.stat proprie.¶Prima solutio magis plꝫ ꝛ per eam determinatur qō procedit libellus in quo quis petit aduersarium condēnari ad restitutionē rei quã actor asserit esse suã licet nō petat declarari se dñm sed in ꝺrium facit:qꝛ in rei vend.debet concludi ad declarationē dñij.vt.l.ex diuerso.§.j.ff.de rei ven. sicut in alia quacūq̄ actione reali cōcluditur ad declarationē iuris realis.vt in.l.sicuti.§.si queratur.ff.si ser.ven.videtur qō vtroq̄ modo pōt concludi.ꝛ rectius cōpetitur declaratio dñij iuris agētis:qꝛ illa petitur iure actionis ꝛ facta declaratione licet reus nō fuerit condēnatus ad restitutionē rei.sed tñ tacite censet cōdemnatus ꝛ siue condēnet expresse siue tacite hoc dicitur expediri officio iudicis deseruiēte actioni reali.vt.l.lꝫ minima.ꝛ.l.regulariter.de peti.he.ꝛ ecōuerso:lꝫ non petat declarari dominiū:sed petat aduersariū cōdēnari ad restituēdū qꝛ res actoris procedit libellus per istam gl.ꝛ per.l.in prin.ff. de rei ven.petitur res sed tacite censet petita declarans dominium vnde iudex pōt eum dñm declarare:licet non fuerit expresse petitum:ꝛ ita no.per Bar.in.d.l.ex diuerso.§.j. qꝛ non solum in eo quod est petitum:sed etiaꝫ in causa petēdi iudex potest expresse pronuntiare:vt no.per Jnno.in.c. fi.post prin. de ordi.cogni.tene meṁti non sunt alia.

2 ☞Per missionem in possessionem ex primo decreto quod ius acquiratur.ꝛ nu.13.ꝛ.15.

3 Jn casu istius.l.misso actore in possessionem ex primo decreto an teneatur colonus vel inquilinus rem dimittere.

4 Facta nominatione absentis in quo differat processus huius legis.ꝛ nominatio de qua hic.ab illa de qua habetur in aut. qua in prouincia.s.vbi de cri.agi opor.

5 Si agatur possessorio q̄ habeat locum prouisio huius legis.

6 Possidens alieno nomine ꝛ cōuentus rei vendicatione.si opposuit qō possidet alieno nomine an ante litem contestatam possit penitere ꝛ dicere se possidere nomine suo ꝛ velle iudiciū suscipere.
Si asserit q̄ possidet nomine alieno non tenetur hoc probare ꝛ absoluitur ab instantia iudicij.

7 Si non vult dominum nominare quomodo procedatur contra eum.ꝛ an preiudicet domino absenti:ꝛ si absens postea cōpareat an debeat sibi dari nouus libellus.ꝛ nu.8.

8 Quādo absenti assignatur aliquis terminus debet sibi notificari:alias ipsum non artat.

9 Peremptorium q̄ requiratur in tribus casibus.ꝛ extra istos casus quelibet citatio dicitur peremptoria etiam si in ea non apponatur verbum peremptorie.

10 Ad hoc vt fiat missio in possessionē ex primo vel secundo decreto non sufficit prima nuntiatio seu assignatio termini ad comparendum:sed requiritur peremptorium.ꝛ nu.9.

11 Jn actione reali q̄ non sit locus missioni ex secundo decreto.

12 Emphyteota feudatarius vel vsufructuarius cōuenti actione reali.an possint declinare iudicium nominādo dominuꝫ vt in hac lege.

13 Absens requisitus si postea compareat tamē non habeat nisi ciuilem possessionem an poterit conueniri rei vendicatione.

14 Missio in possessionem ex primo decreto an sit sufficiens titulus ad prescribendum.

§Jquis. ¶Jsta est singularis.l.ꝛ alibi nō habetur in toto corpore iuris ciuilis:licet de iure canonico transsumptiue habeaꝫ in c.qm̃ frequenter.§.sunt ꝛ alij.extra vt lite non cōte
1 stata.ꝛ est quotidiana.ꝛ.h.d.†¶Possidēs vel detinēs rē alieno nomine si cōueniaꝫ actione reali:ꝛ velit iudicium declinare:ꝛ cum agente non litigare:sed transferre in illum cuius nomine detinet vel possidet pōt vel debet ab ipo principio illud in iudicio nominare:ꝛ petere se absolui ꝛ non compelli litigare: sed debere procedi contra illum:ꝛ hoc facto denuntiandum est absenti vt per se vel p procuratorem infra certū terminū cōpareat ad litē suscipiendā: ꝛ si comparuerit litigabitur cum illo:si vero non comparuerit iterum citabitur legitime:ꝛ peremptorie ꝛ si sic non cōparuerit lis habebitur pro contestata quantuꝫ ad triplicem effectum.s.interrumpendū prescriptionem si non erat dñs:sed eam prescribat:ꝛ q̄tū ad hoc vt actor mittatur in pos.ex primo decreto per quã missionē statim efficitur verus possessor:ꝛ absens si postea cōpareat nō auditur de possessiōe:sed de proprietate:ꝛ sic de reo efficiꝫ actor.h.d.singulariter:ꝛ aduerte:qꝛ illa quasi contesta.non sufficit ad ferendam diffinitiuam nec ad capturam persone: sed solum ad dictos effectus:ꝛ iste est casus in.l.consentaneū.j.qūo ꝛ quando
2 iudex.†Sed si lis non esset contestata:nec qꝛ per missionem in pos.ex primo decreto non acquireret missus pos.statim sed demum post annū ꝑm vnã opi.vel acquirit statim tñ reuocabiꝫ vsq̄ ad annum.sed post non reuocabitur ꝑm aliã opinionem quã tenent Lano.qō dic vt no.in.l.si quis empti.§.ꝛ si quis.j. de prescrip.xxx.anno.Et hoc in reali actione.Sed in personali si fiat idē qō in reali:sed si in alia re nunq̄ possidet quousq̄ sit peruentū ad secundū decretuꝫ:sed detinet:vt.l.iij.§.fi.ff.de acqui.pos.ꝛ de proprietate offerēdo satisdationem de iudicio sisti.Si vero sit post sententiã pro exceptione ipsius statim acquirit dominiū in pos.ꝛ aduersarius nō auditur nec de pprietate nec de pos.vt.l.properādū.§.finaute reus.s. de iudi.Fuit autē inuentus processus istius.l.tam fauore actoris:vt perueniat ad intentionē suam:qꝛ licet ante istã legē posset agere rei vendicatione contra colonū ꝛ inquilinū.qm̃ habēt facultatez rei restituende per.l.officiū.ff.de rei ven.¶Processus tamē agitatus cōtra illū nō faciebat preiudiciū locatori:vt infra res inter alii.ac.per totum.Et sic nō habebat intentionem suam:sed procedendo ꝑm istam.l. con equitur intētionem suam saltem in acquirendo possessionem rei propter qō de actore efficitur reus.ꝛ vbi prius habebat probare de dñio nunc non habebit necesse:sed incumbet onus illi locatori ꝓbare se esse dñm.vt in
3 fi.huius.l.†Jtem quia si ille locator non erat dñs sed possessor cum titulo.ꝛ sic prescribat ꝺ actorē qui reuera erat dñs interrumpiꝫ prescriptio.ꝛ perpetuaꝫ actio ita qō licet postea ad vlteriora non procederet nec faceret se mitti in possess. poterit agere vsq̄ ad.xl.ann.sicut enim per veraꝫ contestationē interrumpitur prescriptio longi temporis.vt.l.mote.j. de rei vendi.ꝛ perpetuatur actio ad.xl.ann.vt.j.de prescrip.xxx.ann.l.si ita.ꝛ per istam quasi contestationē qō est no.Jstud aūt de perpetuatione non dicit text.sed Guli.de cu.ita intelligit. Scōo est vtilis ꝓuisio huius.l.ipsi colono vel inquilino cōuēto qm̃ ante istã.l.cogebatur subire iudicium postq̄ detinebat si nolebat detentionē dimittere per.d.l.officiū.de rei ven.iuncta.l.fi. nunc vero per.l.poterit declinare iudiciū:ꝛ nihilominꝰ detinet quousq̄ declaratū sit ad quē res pertineat illo cōparēte ꝛ iudiciū suscipiēte.nec puto q̄ actore in pos.misso.ꝛ acquisita pos.propterea teneatur colonus vel inquilinus dimittere ꝛc. quousq̄ sit declaratū per diffinitiuã nō pertinere ad locatorē. Tertio est vtilis ꝓuisio huius.l.ipsi locatori cuiꝰ interest scire litē motã.ꝛ eam defendere ne si feratur sententia lata ꝺ colonum vel inquilinū durior fiat eius cōditio qꝛ licet nō preiudicet sibi totaliter:facit tñ magnã p̄sumptionē ergo ꝛc.ar.in.l.a
4 sentētia.ff.de appel.†Differt aūt processus huius.l.ꝛ noīatio de qua hic ab illa de qua habeꝫ in aut.qua in puicia.s.vbi de cri.agi opor.qꝛ per istã q̄stionē eximitur a iudicio ꝛ trāsferꝫ iudiciū cōtra absentē:sed per illã non.ratio qꝛ ibi conuenit ex facto suo.vñ fit ibi nominatio de absente:intelligeꝫ vt instruat cū suis defensionibus.¶Jn ter.ibi possidēs.i.detinens vt est colonus vel inquilinus quorum corpore locans retinet naturalē sed ciuilē animo suo vel tenet ꝓprie vt ille qui p̄cario possidet penes quē interdum est naturalis.ꝛ tamē ambas habet alieno nomine non tñ predicti pretendunt aliquod ius dominij directi vel vtilis si aūt pretendūt vt emphyteota vel feudatarius vel etiã fructuarius qui pretēdit ius vsusfructꝰ an possint se eximere a iudicio hoc modo.glo.primo disputat dic vt
5 dicam super ea.¶†Jn ter.ibi in rem autem vt est rei vendica. Jdem si actio erat mixta cū petitor haberet idē si erat perso-

BIU Cujas

ualis in rem scripta fm doc.alias in actione mere psonali nō haberet locum processus huius.l.fm Innocē.in.c.intra quatuor.de maio.⁊ obe.Quidam aūt si agatur non petitorio:sed possessorio.glos.decreti dicit idem ꝙ nō habeat locum prouisio huius.l.xij.q.ij.c.quicūqꝫ.sed doct.tenēt contrariū per glo.
6 que est in.l.locum.§.j.ff.de tab.exhi.¶†In tex.ibi debet sta
a tim^a.i.ante litē cōtest.cū ita sit exceptio dilatoria vnde postea opponere eā nō pōt ad declinādū iudiciū:posset tñ ille q pro posuit eam penitere ante litem cōtest.⁊ dicere se possidere nomine suo:⁊ velle iudiciū suscipere:fm Jac.de ra.⁊ Cy.ar.in.l.electio.§.si is.ff.de noxa.An aūt teneatur probare ꝙ possidet alieno nomine si hoc asserat.Cy.⁊ Pe.ꝙ sic ⁊ aliter nō euitat iudiciū.Bar.tenet contrariū ꝙ statim absoluitur ab instātia iudicij nisi actor probet ꝙ possidet nomine suo.⁊ tunc Inno.in hoc sentit mendacium ꝙ possessio trāsfert in actorē:vt.l.si.ff.de rei ven.⁊ ita Inno.in.c.qm̄ frequenter.vt lite non cōtest.
7 †Si autez nō vult nominare dñm in iudicio poterit pcedere sentētia tñ lata cōtra eū:⁊ etiam missio in pos.⁊ obligatio rei non preiudicabūt absenti qui locauit.nec ob.l.peregre.§.quibus explicitis.ff.de acqui.posses.qꝛ ibi qñ colonus vel inquilinus expellitur a priuato quo casu locās perdit ciuilē ⁊ nō habet possessionem secus qñ expellitur a iudice qui non intēdit preiudicare nisi ei qui expellit fz Inno.qui ita eleganter no.in.d.c.quoniā.⁊etiā Bar.tangit hic.⁊ semper allegatur istud dictum.¶In text.ibi:eo qđ ad notionem eius producendo.
8 ¶†Iste tex.semper allegatur ꝙ quando absenti assignat aliquis terminus.debet sibi notificari al's ipsum non artat.Et vide id qđ no.Bar.in.l.labeo.ff.de iureiu.sed per quē fiet ista notificatio:videtur qđ per ipsum colonum vel inquilinuz nominantem:vt in aut.qua in prouincia.contrariū tenēt Pet.⁊ Cyn.qꝛ si hoc cōmitteretur sibi:⁊ipse diceret se notificasse:⁊ tñ non notificauit processus factus cōtra absentem sibi non noceret:ideo cautius est ꝙ actor faciat per iudicē notificari:⁊ puto ꝙ expēsis ipsius coloni vel inquilini nominātis:qꝛ sua nominatio est causa ꝙ ista expēsa fiat.arg.eorū que not.in.l.ij.ff.quibus ex cau.in pos.ea.¶In tex.ibi actoris intensionē excipiet.Hoc.intelligūt ꝙ si absens cōpareat debeat sibi dari nouus libellus ne cōtra eum procedat virtute veteris libelli porrecti contra colonuz vel inquilinum.Albe.dicit se obtinuisse in practica ꝙ pcederet virtute veteris libelli.dūmodo addantur ea que dicta erant cōtra colonum vel inquilinum nunc dicantur cōtra ipsum absentem ⁊ cōparentem.Et est vtilis ista inuestigatio:qꝛ tunc nō soluet noua gabella si virtute statuti venit de libello soluēda.sed tenēdo primam opi. ponamus ꝙ conuentus habebat ciuilem ⁊naturalem:puta precario:quomodo poterit nouus libellus dari contra cōparentē cum nullam possessionē habebat nec detentionez.Respōdeo qꝛ potest vacare precariū ⁊ possessionē ciuilez.⁊ naturalē recuperare: et sic habet facultatē rei restituēde.Adde qđ no.i.l.pōponius.§.qđ si is.de acqui.pos.¶In text.ibi:cōtestata.Sed vnde oritur ista contestatio in qua requirttur narratio:⁊ respōsio cuz hic non interuenit nisi narratio.Rñdeo ex negatione coloni qui cōuentus negauit esse actoris.⁊ dixit ad absentē seu locātem pertinere quam negationem absens non cōparēdo dicit approbasse qui si cōparuisset ⁊ negasset facta esset vera cōtest.¶In tex.ibi vtputa dño possessionis absente locatore quem colonus vel inquilinus asserit esse dñm.⁊ tamen potest esse ꝙ non sit imo ipse actor contra quē ipse actor prescribebat titu.⁊ bona fi.vt.s.alias iste tex.videretur sibiipsi contrarius duz hic appellat eum dñm.⁊.s.dicit ꝯtrariū qđ prescribebat ⁊ sic nō
9 erat dñs.vt.l.sequitur.§.lana.ff.de vsucap.¶†In tex.ibi:edictis legitimis.i.tribus citationibus que habent vim perēptorij.vt.l.tres denuntiationes.j.quomo.⁊ quan.iud. vel vna p oībus apponendo istud verbū peremptoric:vt.l.perēptoriū.cū.l.seq.ff.de iudi.est ergo hic expressum ꝙ sicut citatio peremptoria requirit ad sniam audiēdā ita ad missionem ex primo ⁊ secūdo decreto.⁊ hoc vult glo.in.l.presenti.s.de his q ad ecle.cōfu.⁊ Inno.in.c.ad petitionē.de accus.dicēs ꝙ in tribus casibus requiritur peremptoriū.s.vt perueniatur ad diffinitiuam.Item ad interlocutoriā ab obseruatione iudic.Itē ad missionez ex primo ⁊ scđo decreto:extra istos quelibet citatio etiā vnica cēsetur peremptoria licet non fuerit per edictuz:vt
10 dixi in.l.properandū.§.⁊ si quidem.s.de iudi.†Sic ergo no.ꝙ non sufficit prima nuntiatio ⁊ assignatio termini ad cōparendum quantum ad hoc vt fiat missio ex primo decreto:licet sufficiat quantum ad interrumpendā prescriptionem:⁊ vt lis habeatur pro cōtest.sed requiritur alia citatio peremptoria:vt hic in tex.ibi summatim discutiens:qꝛ non credit simplici assertioni agentis ꝙ res ad eū ptineat iure dñij:sed faciet sibi fieri fidez summatim.Sed an sufficiat iuramētū.videt qđ sic per ea que no.in.l.cum proponas.⁊ aut.ibi posita.j.de bo.auto.iudi.pos.dicit contra qꝛ ibi qñ absenti nullum fit preiudicium in proprietate vel possessione:qꝛ competens:⁊ satisdans de iudicio sisti recuperat possessionem.i.detētionem:hic vero fit preiudicium in possessione quoniam missus actor requirit ⁊ absens postea cōparens eam non recuperat etiam si velit de iudicio sisti satisdare:ideo requirit probatio saltem per testē:⁊ ideo dicit summaria per ea que dixi in.l.iudices.s.de iudi.sꝫ si fieret plenū piudiciū requireret plena pbatio circa qđ vide qđ no.Bar.in.l.si quis alij.§.si vel parens.ff.de lib.agno.⁊
11 in.l.j.de preto.stip.¶†Ultimo dicit Bal.ꝙ iste tex.in fi. allegatur ꝙ in actione reali nō est locus missioni ex secundo decreto:sed nescio vñ hoc necessario colligat:sed dic de hoc:vt plene no.per Bar.⁊ glo.in.l.si finita.§.iulianus.de dā.infec.⁊ vide circa materiā huius.l.qđ no.in Specu.de primo decreto.§.restat.ver.hoc etiam no.cum seq.per duas columnas.¶Ueniamus modo ad glo.aduertatis:capio primā glo.¶Ista glos.j.format duas qōnes.nam ista.l.si de dubio procedit qñ conuentus alieno noīe possidēs vel detinens non pretēdebat ali
12 quod ius in re.†Quid si pretendebat vt emphyteota feudatarius vel vsufructuarius.Sol.dicit idē glos.videt tenere contrariū ꝙ tales non possint declinare iudiciū sic nominādo cū ratione iuris qđ pretendūt videant ppio nomine possidere:⁊ nō alieno.ideo tenent rem defendere.Doc.distiguūt aut cōueniunt rōne iuris qđ pretēdūt:⁊de iure absentis nihil dicit actor:vt qđ dico te nō esse emphyteotā vel feudatariū ⁊ superficiariū vel fructuariū sed me:⁊ fateor ꝙ titi⁹ quē tu recognoscis in dñm directū est directus dñs:⁊ volo ipsum in dñm recognoscere.⁊ tūc vera est illa opi.gl.ꝙ nō pōt euitare iudiciuz nec hꝫ locū processus huius.l.aut ego te cōuenio pro toto iure quia dico me esse directū dñm nō titiū.nec te habere vtile dominiū.⁊tunc hꝫ locū prima opiñ.qꝛ agit de preiudicio illius.Certe etiā in primo casu lꝫ agat rōne iuris qđ tu ptendis. duntaxat pōt esse preiudiciuz illi titio:qꝛ forte interest sua magis habere te in emphyteotā vel feudatariū q̄ me:⁊ qꝛ forte ipm recognouisti.⁊ non est certū ꝙ ego debeā ipsum recognoscere ideo potest dici ꝙ etiam in primo casu debeat fieri denūtiatio domino absenti al's processus agitatus inter te ⁊me nō faciat
13 illi preiudicium.¶†Scđa questio est ponamus ꝙ absens requisitus cōpareat tamē non habet nisi ciuilem possessionē an potero agere contra eum rei ven.In glo.sunt opi.doc.distinguunt aut habet facultatē rei restituēde:vt qꝛ al's habet naturalē precario que ab eo aduocari ⁊ sine dubio potest cōueniri.⁊ ita intelligitur qđ no.ff.de rei ven.super rubrica.⁊.l.pomponius.§.si is.de acqui.pos.idem videt si non potest naturalem recuperare:vt quia concessit alteri vsumfruc.vel dedit in feudum vel emphyteosim.⁊ sic ipse pretendit directum dominiū nam potest in me transferre suā ciuilē per quam translationē transfert etiā directum dñium:qđ pretendit:⁊ hoc mihi sufficit:qꝛ postea alij recognoscent me directum dñm:aut non pretendit aliquod ius:puta possidebat seruuz meum bona fide aufugit ab eo:⁊ sic perdit naturalem pos.⁊ retinet ciuilem.vt l.j.§.qui in fuga.de acqui.pos.isto casu non dabitur cōtra euz rei ven.vt possit condēnari ad restitutionem rei.sed vt caueat de restituendo eum cū ad manus eius peruenerit.vt.l.si a bonefidei.ff.de rei vendi.⁊ vide ad istam.q.l.quicunqꝫ.ff.de vsufruc.¶In gloss.seq.in fi.ibi.per aut.qua in proūcia.sed illa loquitur in alio casu.Doct.tamen tenent equitatem huius.l.extendi ad rem mobilem quia eadez ratio viget in ea nulla.l.per hoc corrigitur:licet iure non caueatur.¶In glo.fin.post prin.l.so.vt ibi in.l.properandū.§.sinautem reus.dic ibi glo.loquitur confuse.dic cōtra ꝙ in.l.si quis emptionis.§.penul.missio in pos.in actione reali fuit facta lite non cōtestata: nec quasi contestata.vnde nō acquirit pos.statim:sed post annum fm vnam opi.vel acquirit:sed reuocabitur vsqꝫ ad annuz:qꝛ eam recuperat absens si infra annū satisdet de iudicio sisti fꝫ aliam opinionem quā tenent canoniste.⁊ hoc est de quo loqtur glo.illa in fi.Sed hic post litis quasi contesta.quo casu statim acquirit.l.properanduz.§.sinaūt.dic ꝙ hic fuit facta missio per exceptionem sententie:quo casu absens sine cōdemnatus non recuperat.Et sic distingue vt ex superioribus ptꝫ hic
14 enim erat facta missio ante diffinitiuā.¶†In glo.ibi:respondeo vsqꝫ ad.x.ann.qꝛ posito ꝙ actor non foret dñs prout asserit:sed ille absens locator postq̄ acquisiuit pos.prescripsit longo tempore si tantū tacuit aduersarius alij reprehendūt glos.quia prescriptio longi temporis non currit ex sola possessione sine ti.vt.l.nullo.j.de rei ven.Sed hic non habebat nisi titulū primi decreti.⁊ ille non est titulus sufficiēs ad prescribenduz sicut nec ad acquisitionem dominij cum iudex non intendat transferre dominium:licet constituere pignus pretoriū. ergo

nec vsucapiendi

a ¶Statim.Adde qđ ista dictio aliqñ iportat valde lōgi⁹ spatiū.vꝫ xx.an.tex.est i.l.j.in.§.fi.⁊ibi gl.in vbo stati.ff.d in.fi.qñqꝫ vo magis qñqꝫ minus fm subiectā materiā vt est in glo.in verbo statim in.c.qcūqꝫ.lxxvij.di.⁊ gl.i.c.j.de mu.pe ti.bar.⁊ alij i.l.j.i.§.q pñs.in fi.ff.de v.sig.tñ pprie ⁊de sui natura itelligit sine aliq iteruallo:vt in.l.ediles.in.§.idez sciendū.ff.de edi.edi.⁊ firmat expsse Jo.deimo.i.l.diuortio.i pe.col.ff.so.ma.Itē ista dictio stati iportat ipo iure.Ita Bar.i.l.iperator ff.de iur.fi.idem Bar.i.l.iubem⁹.in.§.fine.C.de sacrosanc.eccle.

BIU Cujas

nec vsucapiẽdi cõdictionẽ:sed audiẽt vsq; ad.xxx.an.q; in prescriptiõe lõgi tpis nõ requirit titulus sed sufficit sola possessio. Et illã opi.tz Ly.in antiqua lec.postea fecit additionẽ ex dictis Guil.de cu.sustinẽdo glo.q; iste actor potuit ꝓscribere lõgo tpe ex gñali ti.p suo q; fuit missus ī possessionẽ rei tãq; sue ⁊ eã tanq; suã possedit.secus si nõ tanq; suam.vt cõtingit qñ fit missio pro debito pecuniario actione psonali q; missus tenet bona tãq; pign⁹ ⁊ tãq; aliena.⁊ ista est vera.posset etiã dici ſm Bar.q; si prius habebat ti.prescribet ex illo titu.lz ex eo nõ habuerit possess.lz per mis.in pos.per.l.si sol⁹.cũ ibi plene not.ff.de vsuca. ¶Et vide qõ idẽ Bar.no.in.l.eũ q edes. post prin.⁊ si quis pro emptore.§.pe.ff.de vsuca. ¶Jn gl.ibi
5 aliud ꝯ aũt ex noxali:dic q; ista gl.vult q; in actiõe noxali ⁊ in cã dam.infecti.que hz naturã noxalẽ:⁊ in quib⁹ ꝑprie cadit primũ ⁊ secũdũ decretũ acquirat dñium statim ex ꝑmo decreto qõ est falsum:imo non nisi ex scõ:vt.l.si finita.§.si plures. ff.de dã.infec.que loquit in cã dã.infe.⁊.l.ediũ.ī fi.ff.de pecu. vbi patet qõ in causa noxali missus ex primo decreto:tz rem loco pignoris:nõ iure dñi. Alij fatebãtur hoc in causa dã.infec.vbi fit missio in re mobili:sed in actione noxali vbi fit ī re mobili:cuius possessio est vtilis ⁊ abiecta dicebãt statim acq; ri dñium vt no.in.l.iubere cauere.ff.de iur.om.iu.Sz gl.ista non facit differentiã:nec est fiẽda per.d.l.ediũ.Jn glo.ibi:sed in actiõe psonali vsq; ad.xxx.an.Tu dic etiã vltra:q; missus ex primo decreto in act.psonali nunq; possidet nec dñiũ acq; rit nisi sibi adiudicetur ex scõo decreto:ergo quousq; sit ad illud peruentum auditur absens de proprietate ⁊ de possess.si satisdat de iudicio sisti nisi facta fuisset missio in rem debita ⁊ petita.q; tunc idem qõ in reali ſm Guil.
2 ☞Qui sortitur fo; in aliquo loco rõne ꝺctus vel quasi vel rõne rei que est ibi:nõ poterit tñ ꝙueniri in eo loco nisi ibi reperiat nec est ibi remittẽdus.⁊ qõ tñ possit ibi citari:⁊ si non comparet quomodo procedatur.
3 Qui incipit rem meam mobilẽ possidere in aliquo loco possum ipm ibi ꝙuenire etiã si alia rõne non sortiat ibi foꝝ etiã si res non erat ibi mansura:neq; hoc casu legatus cõuentus habet ius reuocandi ad domum.
Quid si quis reperiatur ibi cum illa tanq; viator.
4 Qñ quis hz plures iudices coram quibus põt conueniri electio est actoris coram quo conueniat.

1 Actor rei. †Actio ī rẽ põt intẽtari in loco vbi reus sequit foꝝ aliqua ratione puta originis vel domicilij vel assidue ꝙuersationis vel cõis patrie:⁊ etiã in loco vbi est res q̃ petitur.sed in alia actione nõ sortiat foꝝ q; ex hoc solo dicit forum sortiri in actione reali.h.d.ſm intellectũ glossaꝝ hic.⁊ j.ti.pri.l.j.in gl.sup verbo degit.⁊.ff.de iudi.l.heres absens. §.j.in glo.ñ.mag.in fi.dum dicit. Jtẽ rõne possessionis:⁊ ī dicto loco vbi est res põt quis cõueniri actione reali nõ obstante quocunq; priuilegio generaliter ꝙcesso q; nõ possit cõueniri nisi sub certo iudice. Nam intelligitur nisi rõne delicti vel contractus vel rei de qua agitur ꝙueniatur.vt in.c.j.de priui
2 le.li.vj.⁊ dixi in aut.qua in ꝙincia. †Et intelligo istud si aduersarius reperiat in loco vbi res est:alias nõ si ibi nõ hz domicilium sicut in foro qui cõtrahitur ratione contractus vel quasi in qua nõ põt quis cõueniri si ibi nõ reperitur:nec ibi est remittẽdus.vt.l.heres absens.⁊ in.c.romana.§.cõtrahentes.de fo.cõpe.poterit tñ ibi citari ⁊ si non cõparet poterit fieri missio in pos.ex primo decreto p iudicẽ illius loci q; hz rem sub sua iurisdictione.sicut ꝺr in.§.cõtrahentes.qñ cõuenitur rõne contractus ibi celebrati si ibi nõ habet domiciliũ:q; nõ est fortior forus ille qui ꝺbitur occasione rei de qua agitur:q̃ ille qui contrahitur ratione cõtractus.nec poterit ad vlteriora procedi:etiam si sit ibi statutũ q; possit procedi lite nõ contestata ad diffinitiuã vt dixi in.l.properãdum.⁊ hoc tene mẽti q; per alios non tangit.alias nõ esset differentia inter foꝝ qui ꝺbitur rõne domicilij vbi põt ꝙueniri lz ibi pñtialr non sit ⁊ illũ qui ꝺbitur rõne ꝺctus vel alia rõne in quo non põt conueniri nisi ibi reperiatur ⁊ tene menti:q; hoc male declaratur per doc.Et aduerte q; circa intellectum istius.l.canoniste habuerunt diuersas opi.vt no.in.c.sane.de fo.compe.Nã quidam tenuerunt qõ rei vendicatio nõ possit intentari nisi in loco vbi est res propter verbum iubemus qõ est hic in fin. ⁊ importat necessitatem hoc est falsum ⁊ contra princi.l.vbi dicitur siue in rem siue in personam.Et sic vult q; actio in rẽ possit intẽtari in quolibet loco vbi reus sortitur forum.Alij dixerunt q; in loco vbi est res potest reus ꝙueniri si vult pati sed si nõ vult nõ cogitur ibi respondere.sed debet remitti ad locum domicilij vel in alio loco vbi quis sortit forum.nõ potest etiã inuitus cõueniri:ista est etiã falsa vt hic ptz in verbo iubemus.qõ importat necessitatẽ:⁊ sic etiã inuitus põt cõueniri est tertia opi.quã dixi in summario q; in quolibet istoꝝ põt inuit⁹ cõueniri.⁊ sic actor hz plures iudices.⁊ electio pertinet ad eum dummodo ibi reperiat sed in loco domicilij etiã si non reperiatur ⁊ ita intellige glo.j.in fi.Adde qõ lz iudex loci vbi res est habeat iurisdictionẽ supra rem:nõ sic supra personam q̃ ipam possidet.vt.l.libertus.§.solo.ff.ad muni.ideo non posset capere personã etiam in casu in quo posset capere personam sibi subiectã.vt in casu.l.consentaneum.j.quomodo ⁊ qñ iu.nec etiã excõmunicare si esset iudex ecclesiasticus: vt not.in.d.c.sane.per Jo.an.in nouella post alios.tene menti.si autem peteretur res per actionem personalem nõ posset agi in loco vbi est res si ibi nõ sortiretur forum alia ratione. vt no.in.l.forma.§.si vero quis agrũ.ff.de censi.ſm Bar.sed Spe.videtur sentire contrarium marime in actione personali in rem scripta.⁊ ita dicit si nõ esset in rem scripta in ti.de citatione.§.j.ver.⁊ no.vbi dicit duas dietas computari a loco vbi est res que petitur etiam si agatur actione psonali in rem scripta vel nõ scripta si competit ad illam rem:⁊ hoc nõ esset nisi dicamus q; in tali loco poterat conueniri.vnde nõ debet trahi vltra duas dietas ab illo.vt in.c.nõnulli.de reseri.tenementi:q; istud est substãtiale.Et Bar.nõ allegat Spe.venio
3 ad glo. ¶† Jn gl.super verbo res ibi:sed certe ſm Hugo.sup ista qõne recolligendo dicta doct.dic qõ aut quis incipit rem meam mobilem possidere in aliquo loco:⁊ tunc possum ipm ibi cõuenire etiam si alia rõne non sortiatur ibi forum ⁊ etiã si res nõ erat ibi mansura:⁊ hec probantur in.l.si legationis tempore.ff.de iud.vbi patet q; etiam legatus nõ habet ius reuocandi domũ dicto casu:lz alꝫ haberet aut inceperat alias possidere:⁊ tunc aut ibi reperit cum illa re tanq; viator ⁊ nõ potest conueniri sicut nec ratione ꝺctus:vt.l.heres absens.§.j.⁊ no.in Spec.de compe.iudi.adi.§.j.ver.quid si quis per locum transiens.Sed tunc poterit dici illud qõ dicit gl.q; possit compelli satisdare de stãdo iuri in ꝓprio domicilio:⁊ si nõ poterit satisdare res sequestrabitur si est psona suspecta:vel stabitur simplici promissioni.vt.l.ñ.§.si dubitetur.ff.de iud. Pone eñ q; Vicentinus cũ equo meo transiuit per istam ciuitatem:⁊ nõ erat psona suspecta quominus in suo foro mihi responderet:certe sufficeret sola pmissio sua sine fideiussore.Si autem ibi reperitur nõ tanq; viator:⁊ tũc aut in illo loco sortiebatur forum rõne communis patrie.⁊ poterit ibi cõueniri etiam si res nõ erat sibi semper mansura:vt colligit a contrario sensu.l.nõ alias.§.fi.ff.de iudi. Nam speciale est ibi in legato ne aduocetur ab officio legationis.ergo in ꝺbium est ius cõmune.vt in.l.j.in fi.ff.ad munici.Si vero non sortiebatur forum ratione cõmunis patrie:tunc distingue:aut res erat ibi continue mansura.⁊ habet locum opi.Hzo.vt ibi sortiatur forum pro qua videtur casus in.l.qõ legatus.§.fi.ff.de iudi.⁊.l.sed ⁊ si susceperit.§.penultimo seu finali.qui incipit ea res.sed si nõ erat ibi continue mansura tunc secus.⁊ habet locum opi.Hugo.q; tũc non censet esse in illo loco.vt.l.ex facto.⁊.l.debitor.ff.de pigno.⁊.l.huiusmodi.§.legatũ.de leg.j. cũ multis si. ¶Jn gl.ibi quis executioni mãdabit subaudi snĩam latam pro actore.⁊ no.q; gl.j.dum dicit sicut fit in vna diffinitiua innuit q; ista non sit vera.vñ minor dic q; loquit in alia diffinitiua lata sup pecunia:sz in territorio illius qui eam tulit nõ esset bona in quibus posset fieri executio.nã scribetur iudici alteri⁹ territorij:vbi sunt bona vt eam exequat: vt in.§.finautẽ reus.⁊ idem in interlocutoria de mittendo ex
4 primo decreto vt in.l.quam glo.allegat.⁊ in.c.romana.de foro compe. ¶† Jn gl.ibi respondeo actoris.dic ista gl.semper allegatur q; quãdo quis habet plures iudices sub quibus potest cõueniri electio est actoris coram quo cõueniat probatur in.l.fi.ſ.de iur.om.iu.⁊.j.de preseri.lon.tem.l.fi.⁊ hoc per rationem que ponit in.l.iij.§.j.ff.de eo qõ cer.lo.idem in actionibus si plures competũt ad eandem rem.vt.l.qõ in heredẽ. §.eligere.de tribu.eadem rõne secus in rebus alternatiue debitis:q; electio est rei regulariter.vt.l.plerunq;.in fi.de iu.dotium.⁊ etiam locoꝝ in quibus venit soluendum.vt.d.l.iij.§. j.de eo qõ certo loco.non sunt alia.

¶Ubi de hereditate agitur. Rubrica.

2 ☞Jn loco vbi est res q̃ petit sortitur quis forum nõ solum in actione mere reali sed etiam mixta.
3 Si paduanus instituatur heres ab alio paduano habẽte bona Vicentie an poterit producere testamẽtum coram potestate paduano ⁊ petere pronũtiari p ipm cum fore mittendum in pos.⁊ scribere iudici vbi sunt bona qõ ipm immittat ꝙ per alium non possidebantur.

BIU Cujas

1 ILlic vbi res. †Adissio ī pos. rerū hereditariarū ex legis edicto. ſ. de edi. di. adri. tol. vel p̄ iter dictum quoz̄ bo. debet fieri p iudicem vbi sunt bona hereditaria ꝛ nō p̄ aliū: sed petitio hereditatis pōt moueri etiā in alio loco vbi reꝰ sortiť forū ꝛ ēt in loco vbi sunt bona hereditaria. h. d.

2 Ex hoc vltimo ptz̄ †q̄ in loco vbi est res que petitur quis sortitur forum nō solū in actione mere reali: vt. s̄. l. pri. sed etiā in actiōe mixta. vt est petitio her. vt hic. ꝛ ſ. ꝛc pe. here. Et loquiť primo de secunda pte rubrice. vsq̄ ibi. vbi aūt postea de

3 prima parte. ¶ †Jn ter. ibi postulādum quid dic ꝛ nō alibi vel coram alio iudice: q̄ istud verbum postulandū necessitatem īportat. vt no. ff. de edē. in rubrica. Si ergo paduanus instituatur heres ab alio paduano habente bona Vicentie vel Padue institutus debet producere testamētum coꝝ illo iudice vbi sunt bona ꝛ ibi petere se immitti nō coram potestate paduano ꝛ hoc q̄ñ bona per alium non possidebantur sed si possidebātur ꝛ sic erat deueniendū ad petitionem hereditatis si allegabat se potiora iura habere p̄m. l. edicto. post prin. q̄ de possessorio transibit ad petitoriū: tunc poterit agere petitione hereditatis in loco vbi possidēs sortitur forū aliqua ratione domiciliī vel originis. ꝛ etiā in loco vbi sunt bona si ibi degit glos. dicit q̄ etiam si non degat per. l. precedentē. ex qua no. id qō dixi. Sed an in primo casu quando nullꝰ possidet poterit producere testamentū coram potestate paduano ꝛ petere pronuntiari per ip̄m eum foze mittendum in posses. ꝛ scribere iudici vbi sunt bona q̄ ip̄m immittat glos. videtur tenere q̄ sic in. d. l. edicto. super verbo competēti Bar. ibi videtur tenere cōtrarium q̄ iudex paduanus nec ratione rerū que nō sunt in sua iurisdictione. nec rōne persone que ipsas possidet vt dixi iurisdictionem habet. vnde dicit q̄ nō videt qualiter possit se impedire: sed si possideretur per personam sibi subiectam cognito de causa videť illum debere deīsci de posses. tunc bene posset hoc facere p̄m eū. ¶Nec obstat primo dictū. c. romana. ¶. cōtrahentes. vbi nec habebat bona in sua iurisdictione: nec personam: ꝛ tñ pōt pronuntiare actorem mittendum in poss. bonorum alibi positorum q̄ ibi lz̄ possessor non sit subditus suus proprie loquendo: attamen q̄ contrarit in suo territorio sortitur ibi forum ratione cōtractus. vnde illi rationi videtur subditus: lz̄ non proprie ꝛ simpliciter intelligēdo. Guil. autem de cu. videť sentire qō iudex paduanus possit hoc facere indistincte: ꝛ allegat. l. preses. ī. de interdic. ꝛ non allegat gloss. in. d. l. edicto. plus placet id qō dicit Bar. non sunt alia.

¶Ubi de ratiocinijs agi oportet. Rubrica.

2 ☞Qui dicanť contubernales ꝛ qualiter vnus ex eis prepositus ad emendum expensas oībus ex pecunia soluta pro rata teneatur ad reddendum rationem, eius successori.

a ¶Propria autoritate. adō bar to. in. l. fi. C. de libo. Bar. cep. vero. in. l. marcellꝰ. ff. de ver. sig. 3 Clericus qui fuit notarius in curia episcopi: si postea efficiatur bigamus qō pro gestis tempore notariatus teneatur respondere episcopo.
Qui desiit esse mercator pōt pro gestis tempore quo erat conueniri in curia mercatorum.

4 Non datur fides instrumento facto in longinquis partibus per illum qui ignoratur an sit notarius: sed de consuetudine portantur litere testimoniales. vt hic.

1 ¶Am qui. †Ratio administratiōis priuate vl̄ publice dz̄ reddi in loco vbi negocia fuerūt administrata: ꝛ coram iudicibus illius vniuersitatis cuiꝰ erant negocia: ꝛ ad dictū locum ꝛ coram dictis iudicibus gestor negociorū est remittendus. h. d. l. j. ꝛ ij. Et primo loquiť in eo qui gessit negocia alicuius priuati vt est tutor: curator vel negociorum gestor. Secūdo loquitur in eo qui gessit negocia alicuiꝰ vniuersitatis: puta camerarius vnius artis: vel negociatiōis: vel prior alicuius collegij. nam tenenť reddere rōnem coram alio priore successore eiusdem collegij: ꝛ ad dicta loca ꝛ ad iudicē debet remitti vt vult gl. in ista. l. j. in fi. lz̄ in administratione priuata dubitet: sed in publica tz̄ pro certo. Sed Guil. de cu. in. l. j. ī. vbi quis de curiali vel coartali tenet idem in casu istiꝰ. l. j. ꝛ dicit esse speciale qō in contractibus vel quando fiat remissio q̄ ista administratio pōt habere delictū inclusuz fraudulenter administrare. vnde sicut in delictis fit remissio in locū delicti. vt in aut. vt nulli iudi. ¶. si quis vero cōprehensorum. ita in redditione rōnis alicuius administrationis ꝛ idē vbi agitur de statu. vt. ī. titu. proxi. l. j. ꝛ idē si semel comparuisset coꝝ vno iudice ꝛ promisisset ibi de iudicio sisti. vt in aut. de exhibē. reis. ¶. si vero etiam quidam regulariter secus vt in. c. romana. ¶. Habentes. ꝛ not. in aut. qua in prouincia. Jn. l. ij. de

2 bes scire †q̄ qñ milites erant in expeditione p̄ republica conueniebant adinuicem. x. vel. xx. de viuēdo simul ꝛ cōiter ꝛ proponebant vnū ex eis qui faceret expēsas: ꝛ quilibet soluebat pro rata. ꝛ isti vocanť contubernales: q̄ sub eodem cōtubernio vel societate viuebant. vt. l. rem mihi. ¶. j. ff. cōmo. Si ille prepositus finiebat officium. ꝛ postea habebat societatem cū alio numero militum pro primo gesto teneretur reddere rōnem coram alio successore in illo numero: ꝛ hoc dicitur hic: ꝛ idem in similibus collegijs vel vniuersitatibꝰ puta mercato

3 rum vel alteriꝰ artis tm̄. ¶ †Dicit Gul. p̄ istum tex. q̄ si clericus fuit notarius in curia epi: ꝛ postea efficitur bigamus si accusatur vel cōuenitur pro gestis tpe notariatus tenetur respondere coꝝ epo non rōne clericatus vel proper bigamiam sed propter officiū qō habuit in curia sua. patet etiā p̄ illam l. q̄ si aliquis desiit esse mercator p̄ gestis tpe quo erat pōt cōueniri ī curia mercatoꝝ lz̄ alij nō mercatores ꝛ q̄ nūq̄ fuerūt cōueniri nō possint. ꝛ hoc dixi in. l. fi. de iur. om. iu. Idem videtur ī eo qui desiisset esse scholaris. vt p̄ gestis tpe quo erat debet respōdere coram rectore. Et no. rōnem que ponit circa fi. ex qua patet ratio quare ad locū gestionis negociorꝝ dz̄ re

4 mitti pro rōne reddēda: lz̄ nō reperiat. †Et est arg. istius tex. qō non detur fides instrumēto facto in longinquis partibꝰ per illū qui ignoratur an sit notarius. de quo in Spec. de instru. edi. ¶. restat. ver. quid si producit de consuetudine seruatur q̄ portatur litera testimonialis qualiter ille est notariꝰ factus per superiorem illus loci. non sunt alia.

¶Ubi causa status agi debeat. Rubrica.

2 ☞Quando seruus aufugit a dño an p̄uiet dñm possessione ꝛ an proprietate ꝛ quanto tempore ꝛ qualiter dominus possit ipsum vendicare.

1 ¶Aque. †De statu serui q̄ aufugit ad non dñm an tractari dz̄ in loco vbi aufugit ꝛ ad illū dz̄ remitti p̄ iudicē loci vñ reperiť. h. d. Et si ipe dñs hoc vult ꝛ petit. sed si vellet qō tractareť in loco vbi reperitur posset hoc fieri ꝛ iste est casus in ti. l. j. p̄m vnū intellectū: vel dic qō hic ipe seruꝰ allegabat se liberū: ꝛ ideo est remittendꝰ: sed si hoc nō allegat nō expedit q̄ remittaťad iudicē loci de quo aufugit: lz̄ p̄bata fuga restituiť ipi dño p̄ iudicem illius loci vbi reperiť: ꝛ iste est casus illius. l. p̄m aliū intellectum. Vel tertio si allegat se liberū remittiť ad locum vnde aufugit vt hic: tñ prius cognito per iudicem loci vbi reperitur an vez̄ sit qō fugerit ꝛ reperto qō aufugerit remittiť vt ibi lz̄ si hoc nō apparet nō remitteret q̄ esset in quasi possessione libertatis bona fide in qua debet tueri ꝛ defendi. vt. ī. eo. l. iij. ꝛ sic tribus modis soluitur ¶ium de illa. l. j. de qua glos. fin. hic voluit opponere ꝛ aduerte qō hic dantur duo. ſ. qō debet agitari vnde aufugit. Jtem quod ad illum locū est remittendus in illa. l. j. probantur alia duo. ſ. q̄ dominus propria au

a toritate[a] ꝛ sine sententia iudicis loci vbi reperitur potest ip̄m capere ꝛ ad iudicem illius loci ducere: ꝛ hoc ideo quia nō perdit possessionem ciuilem. vt. l. j. ¶. p̄ seruum qui in fuga. ff. de acquiren. posses. ꝛ sic non videtur occupare rem alienam: vel ius sibi dicere quo casu p̄inareť iure suo lz̄ dicitur defendere suam possessionem qō facere potest etiam de facto remouēdo obstaculum. vt in. l. quemadmodum. ¶. j. ff. ad. l. aquil. l. si vitam. ¶. si ad ianuam. q̄ vi aut clam. facit. ī. quod cū eo si seruus tuus. secūdo dicitur ibi quod ille iudex anteq̄ remittat debet cognoscere de fuga: ꝛ sic an sit in possessione libertatis bona fide vel mala q̄ primo casu sibi prodesset vt dixi: secun

2 do nō vt. ī. de pba. l. ius eius. ¶ †Ultimo Ly. cōmētauit istā l. referendo quādam repetitionem Petri qñ seruus aufugit a dño an p̄uiet dñm possessione: ꝛ an proprietate: ꝛ quanto tempore: ꝛ qualiter dominus possit ipsum vendicare ꝛ recuperare: ꝛ quo iure. de quibus vide hic plene per eum quia multe. ll. ꝛ varie loquūtur. Est tamen extranea materia: ꝛ parum in vsu. ꝛc.

2 ☞Procurator cesaris lz̄ regulariter sit iudex inter fiscum ꝛ priuatum quando tñ agitur causa status illius qui asserit se nunq̄ fuisse seruum non est iudex competens: sed in causa pecuniaria sic.

3 Qui recessit de ordine fratrū minoꝝ dicēs se nunq̄ fecisse professionem nec velle facere ꝛ conuentus illius loci asserat contrarium an vendicabit ipsum coram epo: an coram suo iudice quem habent ex priuilegio.

Procurator

BIU Cujas

1 Procurator. †Procurator cesaris nõ est iudex competens in cã status.h.d. Et hoc inter duos priuatos: sed inter fiscũ ⁊ priuatũ si fiscus asserit aliquẽ esse seruũ suum: ⁊ ille dicit se esse libertũ. ⁊ sic fatet semel se fuisse seruũ fisci: sed dicit se fuisse manumissum. ⁊ tũc procurator cesaris poterit cognoscere. Aut dicit se nunq̃ fuisse seruũ fisci: sed fuisse ⁊ esse ingenuum. ⁊ sic de facto fuisse per fiscũ occupatũ: ⁊ tunc procurator cesaris nõ cognoscit sz iudex ordinarius puta preses prouincie ⁊ soluit ẑium de illa.l. de qua gl. voluit hic ponere ⁊ soluit pluribꝰ modis tene quartã sol. ⁊ sic no. ex illa
2 l. in fin. q̃ †licet procurator cesaris regulariter sit iudex inter fiscum ⁊ priuatũ qñ tñ agit cã statꝰ illius q asserit se nũq̃ fuisse seruũ nõ est iudex cõpetẽs: sz in cã pecuniaria sic. ¶ Et hoc
3 inducit Guil. de cu. ad qõnem †fratres minores habẽt priuilegium a papa q̃ possint agere vel cõueniri coram certo iudice ⁊ nõ coram alio. Pone q̃ quidam recessit de ordine: ⁊ dicit se nunq̃ fecisse professionẽ nec velle facere: cõuentus illiꝰ loci asserit ẑium ⁊ vendicat ipm tanq̃ religiosum coram quo debet agitari ista causa an coram iudice spũali quẽ habent dicti fratres an coram epõ loci ⁊ tz ipse per banc. l. iam dudum. in fi. qõ coram epõ loci.

1 Iam dudum. †In ista. l. iã dudũ. ibi ad rõnalẽ vel magistrũ rei p̃uate. i. ad procuratorẽ cesaris q ẽt rõnalis ⁊ magister rei priuate. i. rerũ q̃ non sunt publice sz sunt priu. tanq̃ eius bona priuãta ⁊ circa illas bz administrationem. vt. ſ. de fun. rei priua. per totum.

2 ☞ Quilibet est defendẽdus in sua quasi pos. ⁊ ei q non possidet incũbit onus p̃bandi: ⁊ si nõ constat quis litigantiũ sit in possessione que erunt partes iudicis.

3 Propter dignitatẽ actoris non debet mutari iudex rei sed iudex ipsius consistẽtis in dignitate quando retinet partes rei immutatur.

1 Si in possessione. †In causa statꝰ actor sequit forũ rei: ⁊ ille tz partes rei qui est in pos. vel quasi bona fide. h.d. cum. l. seq. ⁊ differt a. l. ſ. q ibi ille qui asserebat se liberũ erat in quasi possessione libertatis mala fide: q aufugerat vñ sibi nõ prodest. vt. l. ius eius. ſ. de proba. In istis aũt legibus erat in quasi possessione iuris qõ pretendebat bona fide si ille qui asserebat se liberũ in ista prima. l. vel ille qui asserebat eũ seruũ in. l. seq. ⁊ fic ibi de statu seruitutis
2 p̃uocabat ad libertatẽ. hic vero ecõuerso de statu libertatis p̃uocabat ad seruitutẽ. vt. l. liberis. ſ. fi. ff. de li. cã. ¶ †Quilibet ergo est defendẽdus in sua quasi possessione ⁊ ei q nõ possidet incũbet onꝰ p̃bãdi ⁊ si nõ ẑstaret quis eorũ esset in pos. ſes. index ex officio deberet cognoscere summatim ⁊ eũ q melius probaret constituere debere tenere partes rei ⁊ alter partes actoris. vt. d. l. liberis. ſ. fi. nec requireretur in hoc libellꝰ sed vt dixi iudex ex officio posset hoc facere p id qõ no. Inn. in. c. cum venisset. de institu. ⁊ Spec. in ti. de libelli cõcep. ſ. j. ver. xxj. ⁊ non est diu q̃ habui in simili istũ casum in ciuitate Feltri. q̃ erat contẽtio de possessione quarundam terrarum inter episcopum loci ex vna parte ⁊ cõitatem eius ex altera: ⁊ quelibet pars asserebat possidere ⁊ volebat tenere ptes rei in causa proprietatis: ⁊ q̃ altera daret libellũ iudex practicauit illud qõ. ſ. dixi ⁊ dedit terminum cuilibet ad probandũ: ⁊ quelibet pars induxit testes ⁊ iudex declarauit epm meliꝰ probasse ⁊ debere tenere partes rei. Et cum cã esset hic cõmissa ⁊ essem aduocatus cõitatis feci retractari sniam q̃ visis actis episcopus nullo modo probauerat de possessione licet aliqualiter videret probasse de proprietate sed illa probatio erat impertinens quoniam ad illud nõ fuerat terminus assignatus: ⁊ sic non proderat episcopo. iuxta nota. in. l. momẽ
3 tance. ſ. qui legiti. pſo. †Et not. in. l. illa. l. ſi in possessione. in fi. q̃ propter dignitatem actiõis non debet mutari iudex rei sed iudex ipsius cõsistẽtis in dignitate: qñ retinet partes rei bene immutatur q̃ senator propter suam dignitatẽ nõ cõuenitur coram quibus alij conueniunt maxime in cã criminali. vt. ſ. vbi sena. vel claris. l. quoties. plus ergo subuenitur existentibus in dignitate qñ conueniunt quam quando agunt ⁊ alium molestant.

1 In litibus. †In qõnibus ingenuitatis alicuius viuẽtis prescriptio quinquẽnij est sublata. h.d. Premitte illud q̃ habetur in glos. q̃ olim ante istam legẽ si possedi aliquem liberum hominem tanq̃ seruum ⁊ postea ipsum manumisi. ⁊ sic dicebam ipsum esse libertum meum: ipse aũt asserebat nunq̃ se fuisse seruum sed semper ingenuũ ⁊ sic nolebat teneri tanq̃ libertus ad operas in quibus ille tenetur si per quinquennium steterat in quasi possessione libertinitatis non debeat postea audiri nisi mediante rescripto principis hodie. p. l. iudicis etiam sine principis rescripto: nec obstat. ſ. de statu defun. vt in glos.

¶ Ubi quis de curiali vel coartali. Rubrica

¶ Titulus precedẽs loquit̃ qñ agitur de statu illius qui asserit se liberũ ⁊ p alium asserit̃ seruus hic vero qñ agit̃ de statu alicuius liberi hominis qui non est seruus tñ est obnoxiatus ⁊ obligatus ad operas perpetuas ⁊ sic nec est pfecte liber nec perfecte seruus.

2 ☞ Monachi fugitini vbicũq̃ reperiant̃ pñt capi p̃pria autoritate p abbatẽ ⁊ duci ad epm loci: q hoc cõperto statim sibi restituet. ⁊ quid si dicat se non esse monachum.

3 Quid in vtore alicuius fugiente.

1 Si quis. †Homo alteri obnoxiatus ad operas psonales fugiẽs ab eo põt capi p illũ a quo fugit p̃pria autoritate ⁊ ad iudicẽ illiꝰ loci vbi reperiat̃ duci qui hoc reperto sibi restituet. h.d. ⁊ hoc qñ negat se alteri obnoxiatum: sed si negaret debet remitti ad iudicẽ loci vñ aufugit. vt. l. j. ſ. ti. j. ¶ Et not. istam
2 l. cõtra monachos fugitiuos †q̃ vbicũq̃ reperiant̃ possint capi p̃pria autoritate p abbatẽ ⁊ duci ad epm loci q hoc cõperto statim sibi restituet. Sz si dicat se nõ esse monachũ eius remittitur ad iudicẽ abbatis. ⁊ hoc q̃ tales fugitini nõ priuãt illum a quo fugiunt possessione. alꝰ em̃ secus esset q̃ propria autoritate nõ possent sibi ius dicere ⁊ voluit glo. hic ⁊ viri in
3 l. j. ſ. ti. j. †Et ita dicendum esset in vtore alicuius fugiẽte ab eo Bal. tene mẽti. ⁊ debes scire q̃ antiquitus aliqui parũ industriosi ⁊ non habẽtes artem vñ viuerent dedicabant se alicui curie alicuiꝰ ciuitatis vel iudicũ ⁊ faciebãt se balliuos vel executores vel scriptores vt ex illis lucris viuerẽt ⁊ p̃mittebãt perpetuã obedientiã ⁊ operã ⁊ isti largo vocabulo dicebantur milites nõ armate militie: sicut aliqui qui se offerunt ali-
a cui monasterio: nõ tñ faciunt pfessionẽ qui vocant̃ oblati: a et stant ibi ad expensas monasterij ⁊ faciunt hortos p passar lo tempo vel coquinam.

2 ☞ Contra officiales de quibus hic ⁊ in casibus hic positis põt ferri snia diffinitiua lite non contestata.

3 Quãdo camerarius alicuius cõitatis in fine officij tradidit libros suos rõnum illis qui erant deputati ad reuidendũ: sz postea se absentent possunt dicti reuisores sine alio processu ipsum condemnare diffinitiue.

1 Ac perpetua. †Si secularis quenia tur propter statum vel propter exactionẽ vel cõcussionẽ indebite factã cõuenitur oĩ exceptione fori cessante p̃terq̃ armate militie ⁊ beneficij principis: sz si quenit̃ ppter publicas functiones cessat oĩs exceptio ⁊ ordinarius nõ recusat. h.d. Jac. bu. Et de p̃ma parte summarij loquit̃ vsq̃ ibi publicis. postea de secunda parte. In prima ergo parte queniebat̃ a curia: vt rediret ad officiũ ad qõ erat obligatus qõ offm̃ de facto tractabat ⁊ nolebat exercere nõ tñ aufugerat a loco vt differat a lege precedenti vel conueniebatur ab aliquo priuato pro exactione illicite facta ab eo vel pro concussione ⁊ violẽtia illata. Certe poterit conueniri coram ordinario non obstante aliquo priuilegio qõ haberet vt sub certo iudice tñ deberet cõueniri. nam debet intelligi priuilegium qñ ex alijs causis conueniretur non rõne delicti in officio cõmissi. In secunda parte conueniebat̃ a fisco vel a procuratore fiscali pro publicis functionibus vel debitis exactis partium ⁊ nõ redditis fisco vel camere fiscali. ⁊ tunc non prodest militia armata: sed dun
2 taxat speciale priuilegiũ principis. ¶ †Ultimo in fi. gl. colligit notabile fm quosdam q̃ cõtra tales officiales in casibus predictis possit ferri snia diffinitiua lite nõ contestata tñ gl. hoc non tenet Guil. de cu. tenet per. l. j. ſ. pe. j. de asser. tol. vbi contra illũ qui petitur in seruitutẽ põt dari snia lite non contest. fortius in illo qui petitur vt veniat ad deseruiẽdum officio que non est ita preiudicialis cum illa nõ multum facit q̃ ibi promiserat sistere in iudicio ⁊ nõ sistebat. hic non. Itẽ monetur Guil. q̃ contra tales officiales iura seuerius loquunt̃ cum cõsueuerunt oĩa mala operari: ⁊ scire: ⁊ multa denegant eis que alijs nõ denegant̃. vt. j. de penis. l. ne diu. vbi videtur casus ⁊ de iure fis. l. defensiõis facultas. in fi. cũ ibi no. Item p aut. de mã. priu. ſ. coges. ⁊ idem tenet Bal. ⁊ est casus specialis vt contra tales officiales in casibus in quibus loquit̃ illa
3 l. posset procedi ad diffinitiuam lit. non contest. †Adde aliũ

a ¶ Qui vocãtur oblati. adde q̃ vocant̃ oblati: vide Abb. in. c. nõ est. de re. in. Abb. in c. cũ dilect. ẽ suc cess. abinteſt. Ab. in cle. j. de deci. Lap. alle. cxxix.

BIU Cujas

casum quē ponit Bar.in.l.j.§.j.ff.de admi.rer ad ciui.perti-
nentium.qñ camerarius alicuius cōitatis in finē officij tradi
disset libros suos rōnum illis qui erant deputati ad reuidē
dum.Nam lz postea se absentet pñt dicti reuisores sine alio
processu cōdemnare illum diffinitiue qō perpetuo tene men
ti ꝛ vide oīno qō ibi ipse no.non sunt alia.

C Vbi senato.vel clarisc.ciui. Rubrica.

¶ Dignitatum quot sunt species.

I C † Super rubrica not.ad cuidētiam istius titu.q̄ sunt tres
I ordinarie dignitates[a].s.clarissimi:spectabiles ꝛ illustres:vt
a in auk.de nō alie.§.pe.Alie sunt extraordinarie vt militia.j.
qui militare non possunt.l.pe.ꝛ fi.Item superillustris:qr nō
a C Dignitates.ad de Bald.in.c.cū accessissent.de cō sti.i.iiij. col.vers. ꝛno.qō iur.ciui li. idē Bal.i ru. de ma.ꝛ obed.in princip. est dignitas de p se sed est q̄dā adiectio dignitatis ſm' Guil. de cu.lz glo.dicat q̄ sit dignitas.vt in auk.vt ab illustribus.ꝛ qui super eos sunt.in princi.ꝛ.§.j.ſm Guil.vero in.d.auk.di cit q̄ tres sunt species dignitatū.nam est dignitas maxima vt superillustris.ꝛ ista est in papa ꝛ in ꝑatore:ꝛ olim erat in cōsulibus ꝛ patricijs.Item magna ꝛ ista est illustris vt in prefecto oriētis:quedam mediocris:ꝛ ista dicitur spectabilis que est supra clarissimā:ꝛ ista erat in procōsulibus:quedā est parua ꝛ ista dicebaꝭ clarissima que est infra spectabilē ꝛ ista erat in pñdibus prouinciarum.vt in.l.illicita.§.qui vniuer sas.ff.de offi.presi.quedā erat minima ꝛ carebat noīe dignita tis:ꝛ ista est in magistratibus municipalib⁹ ꝛ defensoribus ciuitatū.Nam sunt dignitates qr sunt officia cū administra tione ꝛ nō habebant aliquod de predictis nominib⁹.de bis not.in Spec.de iur.om.in.post prin.p vnam columnam:vbi oīno vide pro declaratione istius ti.declaratur ergo in isto ti tu.coram quibus iudicibus tales cōstituti in istis dignitati bus possint cōueniri tā in ciuilibus q̄ in criminalibus.Et prima.l.loquiꝭ in spectabilibus ꝛ clarissimis nō illustribus: ꝛ loquitur in causa criminali.l.quoties loquiꝭ in illustribus ꝛ similiter in cā criminali qui sunt magis priuilegiati:vt nō possint accusari nec conueniri criminaliter nisi cora principe vel delegato a principe si sunt illustres rōne dignitatis quā exercuerint.lz si ex priuilegio vt ⁊tingit in istis quos impera tor facit comites per bullam vel dat aliam dignitatem:isti ta les non gaudent tali priuilegio per oīa.l.autem.ij.loquiꝭ qñ cōuenitur in causa ciuili.ꝛ loquitur etiam in illustribus:vt sunt senatores.

2 ¶ Crimē qō cōmittiꝭ culpa ꝛ nō dolo ita pōt puniri crimi naliter pena applicāda fisco ꝛ sic pecuniaria sicut qñ cōmitti tur dolo non tñ punitur corporaliter propter culpam.

3 Quid si statutū dicat q̄ homicida decapiteꝭ an habeat locū in eo qui per culpam sine dolo interfecit hominem.

b C Maiorē ptem. adde Jo.cal.i re pe.c.j.in.vj.q.de rapto. 4 Quis dicatur deprehensus ꝛ quid si statutum dicat q̄ depre hensus cum armis puniatur tali pena an locum habeat si il le non fuit captus.

5 Forensis cōmittens aliquod maleficiū in alieno territorio an debeat puniri ſm formam statutorum illius territorij:q̄ sic.

6 Reatus ꝛ crimen excludit omnē honorem:intellige postq̄ est probatum.

I Vicunq; †Cōstituti in dignitate infra illustrē nō habēt priuilegiū fori i cā criminali:lz pñt cōueniri ꝛ cōdēnari sub quocūq; iudice ordinario cō petēti.h.d.Si aūt sint i dignitate illustri dic
2 vt.j.e.l.quoties. C † Jn ter.ibi vl aliqua cul pa.Nō.q̄ crimē qō committiꝭ culpa ꝛ nō dolo ita pōt puni ri criminaliter pena applicāda fisco.ꝛ sic pecuniaria:sicut qñ committitur dolo:non tñ punitur corporaliter propter cul pam:sed solum propter dolum vt.l.lex cornelia.ff.ad.l.corne.
c C Lynus.Adde Frā. ō are.i.c.qō clericis. col.ij. de fo.cōpeten.ꝛ do. Maria .soci. i.c. lz.q.vj.ō.j.eo.tit. quosvide.Fran. Cur. de sica.cum ibi no.ꝛ adde.ś.l.respiciendū.§.delinquunt.cum ibi no.p Bar.ff.de penis.ꝛ Bādinus in suo opere maleficio. plene tractat de hoc qñ committitur crimen nō dolo:sed cul
3 pa ꝛ hoc de iure communi. C † Quid ex forma statuti si statu tum dicat qō homicida decapiteꝭ ꝛ aliquis per culpam sine dolo interfecit hominem:assessores ignorantes cōsueuerunt dicere q̄ nō debemus distinguere inter dolum ꝛ culpam:sed statur simpliciter verbis statuti qr nō inspicitur animus:sed factum.vt.§.diuus.ad.l.cor.de sica.Bal.notabiliter tenet cō trarium in.l.data opera.j.qui accu.nō poss.alias sequeretur qō de homicidio casuali deberet quis decapitari qō est cōtra omnem equit:tem.ꝛ ita pluries consului:ꝛ a morte aliquos defendi tene menti.Nam quidam noctis tēpore potius ex la scinia q̄ dolo proiecit lapidē ꝛ quendā percussit in capite q mortuus erat cōsului qō deberet puniri miti⁹:vcz pecuniari
4 ter:vel sibi dari bānum prout iudici visum fuerit. C † Jn te rtu ibi deprehēsus.quidam intelligebat.i.captus in flagran ti crimine:secus si nō esset captus lz crimen probaretur gl.re prehendit.nam deprehensus dicitur ille contra quem crimē est probatū lz nō fuerit p familiā deprehēsus vel captus ꝛ hoc vult gl.sup illo vbo ꝛ vide qō no.Bar.j.de peti.bono.subla. l.j.ꝛ qō no.j.de custo.reo.l.si quis in ea culpa.Et est arg.si sta tutum dicat q̄ deprehēsus cum armis puniatur tali pena:ꝛ probatur q̄ aliquis portanit arma:non tñ fuit captus cum armis a familia an debet puniri pena statuti ꝛ facit ter.cum gl.q̄ sic in ℣rium.l.si barsatorem.j.de fideius.ꝛ no.per Bar. in.l.j.circa prin.ff.de acq.pos.Breuiter si statutū diceret q̄ si deprehensus portaret arma ꝛc.posset procedere qō.ś.dixi.lz si dicat deprehēsus cum armis debet intelligi.s.per familiā ꝛ idem fortius si hoc diceret expresse:ꝛ tūc pcederet qō secun
5 do loco dixi. C † Jn ter.ibi publicis subiugetur legibus.iste ter.facit q̄ forēsis committens aliquod maleficium in alieno territorio nō debet puniri ſm formam statutorum illius ter ritorij:que forte imponat maiorē penam q̄ ius cōmune:sed ſm ius commune qr illa statuta non dicuntur publice leges respectu totius imperij:sed priuate leges illius populi.Bo cto.tñ cōmuniter tenent ℣rium siue puniatur in illo loco vbi deliquit siue in loco domicilij vel originis vbi pōt cognosci de crimine etiam alibi commisso saltem per viam accusatio nis:lz alij teneant q̄ etiam p viam inquisitionis:que questio fuit disputata p Ly.ꝛ eam refert Bar.in.l.cunctos populos. circa fi.de sum.trini.Nam lz quātum ad modum procedēdi debet attēdi statutum vel consuetudo loci vbi de crimine co gnoscitur:quantum tñ ad imponēdum penam debet attēdi statutū loci vbi delictū est cōmissum:qr hic decreuit decisionē cause non ordinē:dic de hoc vt in.l.cunctos populos.nam ꝛ illa statuta dicunt leges publice respectu illi⁹ populi ꝛ tale crimē ibi cōmissum subijcit quo ad penā illi⁹ statuti quib⁹ vi
6 detur delinquens se subijcere delinquendo.argu.l.si duo.de acqui.bere. C † Jn ter.ibi omnem em̄.no.istū finē qui semp allegatur q̄ reatus ꝛ crimē excludit omnē honorē:q̄ est verꝫ postq̄ est probatū:sed anteq̄ sit probatum lz sit accusatus vel inquisitus habetur respectus ad honorē ꝛ dignitatē.vt.j.co. l.quoties.ante mediū.ibi ne quas ante probatiōes iniurias patiantur ꝛc.non sunt alia.

2 ¶ Vbi dicatur quis habere domicilium ꝛ quomodo in tri bus locis sortiatur quis forum.

I Senatores. †Senatores vel cōstituti in dignitate illustri in causis ciuilibus pñt cōueniri cora ordinarijs tā rome co ram suis magistratib⁹ q̄ in ꝓuincijs vbi sortiunt domicilium vel assidue cōuersant.h.d.non habēt ergo priuile gium fori de iure cōi in causis ciuilibus.Tu dic nisi sint ad ser uitiū principis vt familiares vt cubicularij ꝛ similes.ꝛ tunc
2 dic vt.j.ti.prori. C † Jn ter.ibi:larem fouēt.i.domicilium ꝛ qō j.subijcit.aut vbi maiorē ꝛc.inuit q̄ nō dicaꝭ habere domici
b lium vbi hz maiorē partē b fortunaꝝ.qr alternatiua poniꝭ iter diuersa sicut ꝛ copulatiua.vt.l.si is q ducēta.i pn.ff.de re.du. ℣rium tñ cōiter dicimus.ꝛ ad illū ter.responde qr domicilium pōt quis habere etiā si nō haberet ibi maiorē partē fortuna rum si ⁊stat de intētione sua q̄ ibi se trāstulit ad habitandū cum sua familia ꝛ cū intētione ibi ꝑpetuo stādi:q̄ etiā ex plu ribus cōiecturis pōt cōprehēdi ꝛ etiā ōr habere domicilium vbi hz maiorē ptē fortunaꝝ:qr pōt habere i diuersis locis vt in.l.assumptio.ad muni.ꝛ iste ter.semp allegaꝭ q̄ in trib⁹ lo cis sortiꝭ hic forū.ꝛ maxīe in eo qō vltimo ōr de loco vbi assi due ⁊uersatur.i.maiore ptē anni.ar.i.l.predia.§.fi.de fun.in stru.vt sunt mercatores florētini qui discurrunt p mundū.ꝛ ibi habent fundicū vel tabulaz q̄ dicunt pgula vel armariū: nam pñt ibi cōueniri rōne ℣ctus alibi celebrati sicut in loco originis vel domicilij lz ibi nō habeant domicilium qr nec ma iorem partē fortunaꝝ nec apparet qō se transtulerūt illuc aio
c ꝑpetuo standi dicit tñ Ly.c q̄ istud est verum si steterit p decē nium nō aliter.Sed Jnn.ꝛ canoniste videnꝭ de hoc nō cura re vt no.p eos in.c.ex parte.de foro cōpe.ꝛ in.c.dilect⁹ filius. de rescrip.ꝛ istā partē tz Bar.sed Bart.videꝭ tenere dictum Ly.hic.ꝛ in.l.j.ꝛ.ij.ś.vbi de cri.agi opor.Credo stādū esse ar bitrio iudicis.nā non statim q̄ ibi recipit apotheca pōt dici ipm cōtinue conuersare:sed requiriꝭ lapsus aliquoꝝ annoꝝ prout iudici videbitur. C Et p predicta ptz an scholaris in loco studij possit conueniri pro contractibus propꝛijs vel pa tris cui successit rōne assidue conuersationis.et Guil.tz hic qō sic Ray.contra ꝛ Joan.an.in.c.q̄ clericus.de foro compe. etiam si stetisset per decennium qr semper habet animū rece dendi.ꝛ sic aliud in scholari.aliud in istis mercatoribus:qui stant animo lucrādi:vt sic inde recipiāt lucra:ꝛ ita subijcian
c tur huic

BIU Cujas

tur huic oneri iurisdictionis. ꝛ istud placet: ꝛ dixi in l. j. vbi de cri. agi oportet.

2 ☞ Ille qui fuit senator vel pater eius certo tempore: si post ea finitur officium adhuc remanet in dignitate illustri ꝛ gaudet priuilegio vt hic.

3 Quid in eo qui nunq̃ habuit officium: tñ princeps concedit sibi dignitatem ac si habuisset.

4 Princeps delegat causam meri imperij sed alius inferior secus nisi postq̃ effecta est semel delegabilis.

5 Illi qui habent dignitatẽ ex priuilegio non sunt ita digni sicut illi qui habent ratione officij vel administrationis.
Illi q̃ faciunt se doctorari a papa vel imperatore sine examine: an sint ita digni sicut illi qui trãseunt p viam ordinariã.

6 Nobilitas prouenit a principe.

1 **Q**Uoties. †Viri obtinẽtes dignitatẽ illustrẽ rõne administratiõis p̃habite in causis criminalib⁹ arduis ĩ quib⁹ nõ admittitur ꝓcurator solũ cora principe vel cui princeps commiserit p̃nt accusari a quo cõmissario p̃nt absolui: sz nõ cõdemnari principe incõsulto: ꝛ eor aduersarij p̃nt de calumnia cõdẽnari nisi habeãt similẽ dignitatẽ: hoc primo vsq̃ ad ver. viros aũt. Qui vero sunt illustres ex ꝓuilegio nõ ex precedẽti administratiõe p̃nt sub quibusdã iudicibus hic notatis in vrbe ꝛ in ꝓuincijs apud eor capitaneos accusari q̃ põterunt eos absoluere: sz nõ cõdẽnare principe incõsulto. hoc scõo vsq̃ in fi. l. est ergo differẽtia inter illos qui habẽt dignitatem rõne officij publici cũ administratione iaz habiti. Nã

2 ille q̃ †fuit senator vel pater ei⁹ certo tpe si postea finitur officium adhuc remanet in dignitate illustri ꝛ gaudet ꝓuilegio huius. l. respectu iudicũ q̃ in criminali nõ possunt cõueniri coram ordinarijs: sed coram principe tm̃: vel eius cõmissario Itẽ q̃ non p̃nt a cõmissario cõdemnari principe incõsulto. itẽ ꝛ tertio cum cã agitat non tenent in carceribus: sed sedẽt vna cum iudice in aliquo tñ loco separato ꝛ nõ tantũ eminenti: sz

3 si †aliquis nunq̃ habuit officium princeps tñ cõcedit sibi dignitatem ac si habuisset vt patet in istis qui efficiũtur comites ab imperatore: ꝛ nunq̃ habuerũt comitatũ vel milites: ꝛ nunq̃ exercuerũt personam suam pro republica in factis armorum. isti tales nõ sunt priuilegiati respectu iudicũ q̃ possunt trahi coram ordinarijs de quib⁹ hic. tñ sortiunt priuilegium in alio: q̃ nõ condemnantur principe inconsulto. Sed an debeãt sedere cũ iudicib⁹. distingue aut cõueniunt in vrbe romana vel ĩ cõstãtinopolitana vbi sunt magni iudices ꝛ nõ debẽt cũ illis sedere. vt ibi dñs dicit ita vt huius viri ꝛc. aut in prouincijs vbi nõ sunt ita magni iudices: ꝛ nunc secus. vt in ver. quoties aũt viri illustres. ꝛ per hoc patet tex. declaratus

4 Et no. hic †qõd princeps delegat causaz meri imperij: vt patet ibi cum nostra serenitas huius negocij ꝛc. sed alij⁹ inferior secus. vt in l. j. in prin. ff. de offi. eius cui mã. est iur. postq̃ autẽ princeps semel delegauit videtur effecta delegabilis in alios etiam p inferiorẽ a principe. iurta no. per doc. in l. j. s. q̃ p sua

5 iurisd. ꝛ l. pater. §. fundũ. ff. de leg. iij. vbi Bar. tãgit. †Itẽ no. ex ista parte q̃ illi qui habẽt dignitatẽ ex priuilegio nõ sunt ita digni sicut illi qui habẽt rõne officij vel administratiõis

a ꝛ est ar. q̃ illi q̃ faciũt se doctorari a papa[a] vel iperatore ex priuilegio sine examine vt frequẽter contingit nõ sunt ita reputati digni docto. sicut illi qui transeunt p viam ordinariã. in

6 contrarium facit. l. cum rõne. ff. de excu. tut. †Item no. q̃ nobilitas ꝓuenit a principe. hoc declara vt plene p Bart. in l. j. ff. de digni. lib. xj. quam repetit.

¶ In quibus causis milites fori prescrip. vti non possunt. Rubrica.

2 ☞ Familiares cardinalium coram quo iudice conueniant.

1 **O**Nes. †In isto tit. tractat de bis q̃ militãt in curia principis. i. habent officiũ circa personã principis. exemplũ in familiarib⁹ pape vt sunt capellani cãtores scutiferi ꝛ similes: ꝛ cubicularij. nã quo usq̃ sunt ad tale offm̃ habẽt certa priuilegia maxime circa iudices vt nõ trahant cora ordinarijs: sed cora quibusdã specialib⁹ iudicib⁹. ꝛ hoc erat in familiarib⁹ q̃busdã iperatoris q̃ hic noiant. Si aũt de licẽtia ꝓncipis vsantur circa alia vt si negociãtur: tunc conueniunt rõne administrationis nõ gaudẽt illo priuilegio: sz si nõ sunt in curia sz in patria propria circa ppria negocia: nã ibi nõ gaudebũt priuilegijs. sed cõuenient cora ordinarijs nisi habeãt cõmeatũ a ꝓncipe vsq̃ ad certũ tps puta q̃ possint stare p mẽsem vel duos ꝛ postea redeũt ad curiã: nã tũc etiã ĩ ꝓuincijs gaudebũt priuilegijs. h. d. ista. l. ꝛ sic nõ loquit de militib⁹ armate militie: sed de officialib⁹ publicis q̃ dicunt militare vel etiã armate militie q̃ñ de licẽtia principis obtinẽt posse negociari: alias nõ possent. vt. j. negociatores ne militẽt. l. j. nã lz alꝫ ñ possint nisi sub magistro militũ cõueniri. vt. §. de iur. om. iu. l. magisterie rõne negociationis p̃nt etiã cora iudice ordinario cõueniri. vñ facit ad. q. fm Guil. q̃ abbas vel prior exemptus ab episcopo si sit ĩ studio: ꝛ ibi tãq̃ scholaris emit ꝛ vẽdit possit cõueniri coram eo vel alio ordinario. facit. c. volẽtes. de priui. lib. vj. ꝛ dixi in l. fi. de iur. om. iu. ꝛ idẽ vr̃ †de familiarib⁹

2 cardinalium ibi dñs dicit siue domor diuinar. i. ꝓncipis siue domor potentiũ. i. existentiũ ad latus principis q̃ñ cõuenitur siue p priuatis delictis: siue p publicis functionib⁹ pertinentib⁹ camerã principis queniunt a procuratore fiscali etiã si sint ĩ curia nõ gaudẽt priuilegio quominꝰ possint queniri ibi cora quocunq̃ alio iudice ordinario cora quo alij possent queniri vt ibi post prin. pro functionibus publicis ꝛc. ¶ Intertu ibi imo ꝛ in alijs priuatis actionibus. i. actibus q̃ nõ residẽt in curia pro publicis officijs sed si occupantur in prouincia pro priuatis non sunt alia.

¶ Ubi cause fisc. vel diui. do. Rubrica.

2 ☞ Procurator fisci ꝛ procurator cesaris in quo differant.

3 Heres qui adiuit ꝛ necẽ defuncti nõ accusauit ꝛ cõuentus coram procuratore cesaris si dicat se nõ fuisse negligentẽ q̃ defunctus non fuit interfectus sed sua morte mortuus q̃ erit officium procuratoris cesaris.
Si occisores non possunt accusari q̃ mortui an possit auferri hereditas ab herede tanq̃ ab indigno si nõ vindicauit necẽ defuncti vt hic.

4 Si heres non adiuit hereditatẽ an possit accusari de negligẽtia vt perdat hereditatem vt hic. ꝛ nu. 1.

5 Si occisores sunt accusati ꝛ condẽnati infra quantũ tps potuerit heres postea conueniri coram procuratore cesaris.

6 An lata snia cõtra occisores per presidẽ possit procurator cesaris procedere executiue ꝛ auferre bona heredis.

7 Statutum q̃ pater teneat soluere cõdemnationẽ pro filio delinquente ꝛ filius fuerit cõdemnatus de delicto an poterit fieri executio cõtra patrem sine nouo processu.

8 Si quis vult petere restitutionẽ in integrũ cõtra sniam ex eo q̃ dicat eam latã ex falsis instrumẽtis vel testibus an habeat primo necesse accusare criminaliter cora iudice maleficiorum notarium de falso vel eum qui fuit vsus falso instrumẽto vt sic constet de crimine.

9 Statutum q̃ bona que nõ fuerint posita in estimo infra tantum tps intelligantur esse publica. an prius requiratur accusatio coram iudice maleficiorum ꝛ petatur declarari ipm̃ incidisse in penam statuti.
Si iste titius moriatur ante factam declarationem an ista pena transeat contra heredem eius.

1 **O**N defense. †Cã bonorũ auferendor alicui tãq̃ ab indigno pp inultam necẽ defuncti dz agitari cora procuratore cesaris. prius tñ expedita accusatione criminali cõtra occisores ꝛ cõstito de crimine coram preside. h. d. ꝛ reputatur bona ler. nisi occisores sint mortui q̃ tunc nõ p̃nt amplius accusari: ꝛ de hoc itelligo q̃ fiet fides cora procuratore cesaris q̃ heres nõ debet adire hereditatẽ q̃ñ defunct⁹ fuit interfectus nisi primo vindicauerit necem eius. s. accusando occisores: ꝛ faciendo eos puniri alꝫ priuat hereditate et applicatur fisco: vt j. de his quib. vt indig. l. j. ꝛ l. minoribus. si ergo adiuit ꝛ necẽ non vindicauit ꝛ aliquis vult ipsum accusare de negligẽtia: ꝛ facere sibi auferre hereditatem: queritur de trib⁹. ¶ Primo coram quo debebit hoc facere ꝛ respondere coram procuratore cesaris qui est iudex inter fiscum ꝛ priuatum: et procurator fi

2 sci coram illo debet dare petitionẽ. ¶ † Est enim diuersus procurator fisci a procuratore cesaris q̃ procurator cesaris administrat bona que habet cesar vt priuata persona: vt molẽdina ꝛ alij redditus que cõuertuntur ad vsum principis. ideo dicit procurator priuate rationis: sz procurator fiscalis administrat bona fisci que conuertuntur ad publicum vsum. ¶ Secundo

3 queritur † dictus heres conuentus coram procuratore cesaris dicit se non fuisse negligentem quia defunctus nõ fuit interfectus sed sua morte mortuus quod erit officium procuratoris cesaris: certe supersedebit in lite quousq̃ de crimine cõstet in curia presidis: faciet ergo iste procurator fiscalis per aliquem accusari occisores coram preside: vel quod preses inquirat contra illos ꝛ eos condemnet quo facto poterit ꝓcedere in causa

a ¶ A papa. addeq̃s sit p̃ferẽdus: an doctorat⁹ a papa vel ĩperatore an a collegio dic q̃ a papa vl ĩperatore ꝛ Lu. ro. ĩ l. fi vo. in. §. de viro. in. lix. fallẽ. ff. so. mat. p tex. ĩ. ñ. co. ff. ó al. scrib. ꝛ p Ab. ĩ. c. p tuas. ó ma. ꝛ ob. idẽ tz Zdar. de lau. in trac. de digni. in §. xv. sz vltra Luro. Abb. ꝛ mar. vbi. s. allego gl. ĩ l. restituẽdũ. C. ó aduo. di. iu. ꝛ gl. in. c. dñs noster. xcij. di. ꝛ ĩ. c. eps. ꝛ ibido. xvij. dist. limita dicta iura q̃ñ ẽ doctorat⁹ a papa vl ĩperatore ĩ rigore examinis: ꝛ hãc opi. sequit Zdaria. de senis. ĩ. c. qualr ꝛ q̃ñ. el. ñ. ĩ. iij. no. ó ac. ꝛ idẽ tz Barba. ĩ proe. clementinarũ. ĩ. iij. col. ꝛ ibi dicit Barba. q̃ progatiue data p regulas cancellarie doctoribꝰ nõ cõpetũt doctorellis imperij ꝛ ibi dicit bꝰ fuisse decisuz ĩ curia roma. tpe eugenij.

BIU Cujas

qz apparebit de negligẽtia. Tertio ponit qõ occisores nõ pñt accusari: qz sunt mortui z sic est crimen extinctũ: certe tunc poterit pcedi coꝝ pcuratore cesaris in cã fiscali: intellige qz tũc oportebit incidẽter fidẽ facere qz defunctus fuit interfectus a talibus z hoc coꝝ pcuratore cesaris q poterit cognoscere de hoc incidẽter lz principaliter nõ posset cognoscere de cã criali. als non appareret de negligẽtia. ¶ Quero primo quid si 4
heres adhuc nõ adiuit hereditatẽ an possit accusari de negligẽtia vt perdat hereditatẽ. Respõdeo sic si sibi fuisset assignatus termin9 per iudicẽ vt accusaret z nõ accusauit. vt no. ff. de bis quib. vt indi. l. j. plnꝫ vꝫ velle ibi gl. qz etiã si nõ fuit assignatus si tñ trãsiuit tm̃ tps quo potuit: z nõ fecit idem fit ex quibus vꝫ qõ si nõ sit assignatus non possit accusari de negligentia nisi hereditatẽ adiuerit. z ita põt intelligi. l. minoribus. ff. de bis qui. vt indi. que loquit de eo qui adiuit. ¶ Se 5
cũdo querit quid si occisores sunt accusati z cõdemnati infra q̃tum tps poterit heres postea conueniri coꝝ pcuratore cesaris. respondeo intra quinquennium z nõ vltra si erat extraneus: sed si de descendentib9 ppetuo qz plus delinquunt nõ vindicãdo morte defuncti descendẽtis qz extranei: z ille est casus in. l. in cognitiõe. ff. ad sille. ¶ Tertio querit an lata sen 6
tentia ꝙtra occisores p presidẽ possit procurator cesaris procedere executiue z auferre bona heredis: videt qz sic: qz doct. dicunt qz snĩa lata cõtra occisores hz effectũ cõfiscãdoꝝ bonoꝝ ꝙtra heredẽ. Contrariũ dic qz ista pñt simul stare qz defunct9 fuit occisus z tñ heres nõ fuit negligens: qz ignorauit occisores z sic nõ venit puniendus: expedit ergo qz pcedatur ordiarie: z detur libell9 per pcuratorem fiscalẽ. et illa erit cã ciuilis 7
nõ criminalis: z sic erũt duo iudicia. ¶ Et hoc facit ad questionẽ statuti dicẽtis qz pater teneat soluere condẽnationẽ pro filio delinquente si filius fuit cõdemnat9 de delicto poterit fieri executio cõtra patrẽ an autẽ debeat fieri nouus pcessus: ita qz prim9 sibi non noceat. de hoc vide per Bar. plenissime in. l. cum fili9. de ver. obl. z per Bal. qui adhuc subtilius declarat multa in. d. q. ĩ. l. j. j. ne fili9 p patre. vbi oĩno vide. ¶ Vltimo 8
per istũ tex. in fi. dixit Jaco. de are. † qz si quis vult petere restitutionẽ in integ. ꝙtra snĩam ex eo qõ dicat eã latã ex falsis instrumẽtis vel testib9. iuxta. l. diuus. ff. de re iudi. z. j. si ex fal. instru. p totũ. necesse hz primo accusare criminaliter coraz iudice maleficioꝝ notarium de falso vel illũ q fuit vsus falso istro vt sic ꝙstet de crimine. Nec obstat qz in electiõe agentis est vel incipere a cã ciuili vel a cã criminali lz ambas simul nõ potest agitare vt. j. de fal. l. diuus. iũcta. l. vnica. qñ ciuilis ac. cri. preiu. qz illud qñ cõtra eũ dẽ cõpetit ciuilis z crialis. nõ sic qñ cõ tra diuersos vt in casu istius. l. z in casu pposito vbi criminalis competit cõtra notarium principaliter z ciuilis cõtra reuz z ita dz intelligi qõ no. in. l. fi. j. de fide inst. ¶ In gl. que icipit que inscriptiões ꝛc. iuxta. l. j. s. de aduo. diuers. iudi. Itẽ dicit 9
Jac. butr. per illã. l. † si statutũ dicat qz bona q̃ nõ fuerũt posita in estimo infra tm̃ tps intelligantur esse publica z aligs deferat bona titꝫ in fiscũ qz non fuerũt posita in estimo coraz officialibus camere non audiatur nisi primo accusauerit eũ coram iudice maleficioꝝ. z petat declarari ipsum incidisse in penam statuti hoc plz qz hic non resultat alia pena qz cõfiscatio bonoꝝ. Ideo totũ hoc põt expediri coram officialibus camere. casus est in. l. pri. nõ sic in casu huius. l. vbi venit imponẽda pena occisoribus. fateoꝝ tñ qz requiritur snĩa officialiũ camere declaratoria lz statutũ ipso iure ꝙfiscet per. c. cum scõm. de bereti. lib. vj. Et si titius decederet ante factã declarationẽ videtur qz ista pena nõ transiret ꝙtra heredẽ eius. argumen. in. l. eius qui delatorem. ff. de iur. fis. z vide que not. Bart. in l. imperatores. eodẽ ti. Item facit iste tex. qõ non possit quis accusari quod prestiterit opẽ homicide nisi primo occisores fuerint conuicti z condemnati. de hoc vide per Bar. in. l. si is qui. §. si tu titium. in fi. ff. de fur. z facit. l. si quis in graui. §. illud. ff. ad sille.

1 NOn animaduerti. † Causa pertinẽs ad procuratorem cesaris nõ debet ad aliũ iudicẽ a se aduocari. vel sic. qñ de maleficio nõ erat imponenda alia pena qz cõfiscationis bonoꝝ tota cã venit tractanda coꝝ procuratore cesaris. h. d. z in hoc differt a. l. precedenti. vbi veniebat imponenda alia pena. vnde expedit qz tũc primo agatur coram iudice ordinario z declaret delictum commissum. ¶ In tex. ibi aduocare velis loquit in filio istius qui se interfecit qui possidebat bona paterna z fuit citatus coram procuratore cesaris volentis bona confiscare ipse cõparuit z allegabat qz procurator cesaris nõ debebat se impedire quousqz coram presidẽ cõstaret de hoc maleficio. certe nõ expedit ibi constare: qz nõ agitur de alia pena inferẽda de tali crimine cum morte criminosi extinctũ sit crimẽ: z oĩs alia pena. poterit ergo liquidare coã pcuratore cesaris: qz ille metu pene future se interfecit sic. s. l. prori. in fi. ¶ Et sic no. contra Jac. butri. z Bal. qui ipsum sequitur vt. s. in. l. precedẽti. facit. j. qui testa. face. pos. l. ñ. cum ibi not. ff. de bonis eorum qui mor. sibi conscisse. per totum.

2 ☞ Qui non põt aliquẽ condemnare an possit pronuntiare ipm esse condemnandũ. z qui nõ põt absoluere an possit pronuntiare ipsum fore absoluendum.

1 PRocurator. † Procurator cesaris sicut põt exigere penã applicandã fisco ita põt pnuntiare ipam fore exigendam. h. d. fm literam affirmatiuã in primo z scõo dicto z tunc loquitur de pena legali que venit imponẽda accusatori desistẽti ab accusatione. s. quinqz librazꝫ auri vt in gl. vel sic prout habeat literam negatiuã procu. cesaris sicut nõ põt exigere penã pecuniariã non applicãdam fisco sed parti ita non põt pronuntiare ipam fore exigendam: z tunc loquit de pena cõuentionali promissa p accusatorem ipsi accusato si desisteret ab accusatione z sic no. qz talis pmissio valet qõ tene mẽti. ¶ Item no. qõ qui nõ põt aliquem cõdemnare non 2
põt ipsum pronuntiare cõdemnandum. z qui non põt absoluere nõ põt pronuntiare ipsum fore absoluendũ. de hoc in. l. j. s. si aduer. liber. Nã statuta in multis locis dicũt qõ in vltimis. xv. diebus officij nõ possit potestas vel iudex maleficiorum aliquem criminosum absoluere: qz cõsueuerunt gratificari circa finẽ officij propter syndicatum. Certe sicut non pñt absoluere: ita nec pnuntiare qz venit absoluẽdus. Et vidi aliquos iudices diuittere schedulas in pcessu in quib9 declarabant: z qualiter talis inquisit9 venit absoluẽdus: sed nõ potuerũt absoluere qz erat infra tẽpus statuti: certe nõ dz attendi talis schedula p successorem: imo videtur iudex puniẽd9 si statutũ dicat qõ debeat expedire processus criminales condemnãdo vel absoluendo sub certa pena si habuit tps faciendi z nõ fecit: nec excusatur rõne dicte schedule vel pronuntiationis qõ veniat absoluendus.

2 ☞ Accusatus vel inquisit9 p iudicẽ maleficioꝝ si dedit fideiussores de pena pecuniaria soluẽda fisco z facta cõdẽnatione iudex maleficioꝝ compellat fideiussores ad soluẽdum penã qõ possint fideiussores implorare eius officiũ vt eodẽ modo compellat criminosum ad sibi restituendũ. lz iudex maleficiorum de causa ciuili non habeat se impedire.

3 Quid in consulibus mercantie super incidentibus z dependentibus.

1 CUm vendente. † Qui emit a fisco vel procuratore fiscali vel cesa. tenet z cogi põt soluere pretiũ: lz emerit alieno noĩe seu p alio z ab illo ptiũ nõ habuerit sed põt implorare officiũ dicti procuratoris cogentis ipm ad soluẽdum vt etiã cogat mandatorem ad sibi refundendũ. sed illa causa non fit inter fiscũ z priuatũ: sed inter duos priuatos: tñ descendit a cã fiscali: ideo talis procurator tanꝫ dependentijs cognoscere põt. h. d. no. z semper allegatur. In ter. ibi emisse te. s. noĩe quorundam vt infra patet. ¶ In text. ibi necessario soluere debes: qz lz ipse emat alieno noĩe qz tñ ẽctus perficitur ex suo cõsensu: ipse est ille qui obligatur ad ea que sunt de natura cõtractus: sicut z sibi acquiritur actio: quam dz cedere. vt in. l. solutũ. §. cum liberam. cũ ibi not. per Bar. ff. de pig. act. ¶ In ter. ibi tradidisse duas: nõ tñ recepisti pretiũ ab eis. ideo si vis habere potes implorare officium eiusdẽ procuratoris. vt sicut de facto te cõpuli ad soluẽdũ. ita z de facto illos mandatores cõpellat ad tibi restituendũ. facit. l. minor. xxv. an. in fi. prin. ff. de cuic. Et per illũ ter. dicunt
2 doct. † qz si accusatus vel inquisitus per iudicem maleficiorũ dedit fideiussores de pena pecuniaria soluenda z facta cõdẽnatione iudex maleficiorum cõpellat fideiussores ad solnendum penam possunt fideiussores implorare eius officium vt eodem modo compellant criminosum ad sibi restituẽdum lz iudex maleficiorum de causa ciuili nõ habeat se impedire: vt in. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. qz illa causa descẽdit a criminali ac. bene facit. l. si quis ex argẽtarijs. §. rõnem. ff. de eden. in fi. vbi idem iudiciũ est de dependentib9. ¶ † Et ibi di-
3 cit Bal. qõ cõsules mercãtie eodem modo vident habere sup incidentibus z dependentibus ab eisdem: z sic cõtra fideiussores z super penis hinc inde promissis z hoc habui de facto in ciuitate lucana. de hoc vide bonum ter. z quod ibi not. Bar. j. de sentẽ. l. cum eorum. vbi allegat hanc. l. glos. tamen que est hic videtur aliter intelligere quod hic procurator cesaris cognoscat de cõsensu vtriusqz partis: z sic per viam prorogationis: certe sufficit cõsensus emptoris vt colligitur ex litera: qz

boc non

BIU Cujas

hoc nõ ex vi ꝓgationis: sz rõne depẽdẽtie: ꝛ sic etiã inutilis mandatoribus põt de hoc cognoscere imo ꝛ ꝑ viã executiuã procedere qz illa sunt sibi nota vt iudici: ꝛ quo officio ꝙpellit emptorem ad soluendũ fisco: eodẽ ꝛ mãdatores ad sibi refundendum. arg. in. d. l. minor. in fi. prin. poterit etiã via ordinaria per actionem mandati recuperare. vt. l. si quis cũ procuratore. post prin. ff. de procu.

1 **Ad fiscum.** †In ter. ibi rõnalis. i. procurator cesaris: ꝛ intellige hoc in loco vbi talis ꝓcurator est vt ꝙtingit in ciuitate romana ꝛ cõstantinopolitana vbi ꝓnceps ꝙsueuerat residentiam facere sed in prouincijs in quibus nõ est presentia talis procuratoris ꝑses fungitur vice eius ꝛ ad cognitionem eius pertinẽt. ita habetur in ter. ꝛ glo. j. de bonis vacan. l. si ad vacãtia. lib. x. ibi vide Bar. qui dicit omnes leges dicentes ad procuratorem cesaris pertinere debere limitari per illam. l. in ter. ibi concussionibus prohibendis. alias punitur procurator cesaris. vt. j. eo. l. vniuersi. si exigat illa que exigere non debet.

1 **Si quis.** †Procurator cesaris cognoscit ẽt inter duos priuatos qñ alter ipsorum vel ambo sunt ꝙductores bonoꝝ cesaris. hoc d. l. cum seq. ꝑm albe. ꝙ cõductor bonoꝝ ecclesiasticorum possit a suis creditoribus conueniri coram epo. Item l. sequens est arg. ꝙ si est contẽtio de fundo inter duos feudatarios: dñs debet esse iudex inter eos. Quid si inter feudatarium ꝛ aliũ vide in vsibus feu. in ti. de ꝙtrouersia inter vasallum ꝛ alium de beneficio.

1 **Am aliquis.** †Leges ꝓceden. loquũtur i cã ciui. ista in crimi. ꝛ vult ꝙ colonus principis in cã criminali cõueniatur coꝝ ꝑside: presente tñ ꝓcuratore cesaris.

1 **Vniuersi.** †Hic punitur ꝓcurator cesaris magna pena si faciat concussiones idebitas. ꝛ dicit Guil. de cu. ꝙ qdã ꝓcurator regis Frãcie ꝑ cõcussionibus factis accusabat ad penã ignis ꝑ istã. l. ꝛ ꝙ ipse defendit eũ dicẽdo ꝙ cũ ipse sit illustris. vt. s. eo. si qs aduersus. nullus ali⁹ inferior a rege poterat eũ cõdemnare. vt. s. ti. ij. l. quoties. ꝛ ꝙ ista. l. debet intelligi de ministris ipsius procu. vt sunt bailli ꝛ exactores: alꝫ contradiceret illa. l. quoties.

1 **Nllum.** †Officiales procuratoris cesaris in causa ciuili debent conueniri
a coram ipso procuratore sz in causa criminali coꝝ ꝑside. h. d. Sic videmus in scholari qui ꝙuenit coram rectore in causa ciuili[a] sed in causa criminali coram potestate. vt not. in auth. habita.

Vbi vel quando liceat vnicuiqz sine iudice se vindicare. Rubrica.

2 Quod valeat statutum disponẽs vt licitum sit occidere vel offendere bannitum.

3 An permittendo offendi bannitum videatur permissum ꝙ possit occidere.

Si aliquis fecit pacẽ cũ inimico: ꝛ ꝑmisit eũ nõ offẽdere sub pena ꝛ postea ille fuit bãnitus an poterit eũ ipune offendere ex forma statuti vt nõ teneat de pace rupta.

4 Statutũ ꝙ vulnerat⁹ ab aliquo vel pcussus possit ꝓpria autoritate ꝛ vulnerãtẽ vel pcutientẽ simili vulnere vel pcussione offendere ꝙ poterit talis huic suo fauori renuntiare.

5 Si aliquis minatur alicui qõ ipsum interficiet vadat ꝑ quãcunqz viam vult qõ ille possit preuenire ꝛ illum impune occidere si erat talis qui consueuerat minas suas mandare executioni.

6 Vbi per legem vel statutum permittitur offensa non est licita defensio.

1 **Iberam.** †Visum est in ꝓcedẽtib⁹ coꝝ quib⁹ iudicib⁹ posit qs ius ꝓseq suũ: in isto ti. ponunt casus i qbus nõ expedit ꝙ aliquẽ iudicẽ adeat sz ꝓpria autoritate põt ius sibi dicere ẽt occidendo. s. in nocturno depopulatore agroꝝ ꝛ i robatore seu in latrone strataꝝ: ꝛ in desertore militie. Nã licitũ est tales occidere ꝛ etiã capere nec illis ẽ licita defensio. ꝛ si in captura se defendãt pñt occidi impune. ꝛ hoc est introductũ
2 ob publicã vtilitatẽ. †Et ideo dicũt doc. per istas. ll. valere statutũ quo caueꝫ vt licitũ sit occidere vl offẽdere bãnitũ
b qz cõcernit publicã vtilitatẽ. videbatur ꝙnium qz permittit homicidiũ: sed sicut permittit iudicibus ꝛ ministris reipub. ita ꝑ mittitur cuilibet priuato: qz in hoc sunt ministri reipublice.

3 **C** †An aũt ꝓmittendo offendi bannitũ videatur permissuz ꝙ possit occidere doc. videnꝫ tenere ꝙ sic. qz appellatiõe offense venit occisio. ꝛ hoc ꝙsuluit Bar. in ꝙsi. qõ incipit statuto castri plebis. illam. q. plene disputat Hãdinus circa fi. operis sui. ꝛ Jo. an. in addi. Spe. ti. de ꝙsti. sup rub. Alij distinguũt an sit bãnitus pro maleficio ex quo imponit pena mortis ꝛ verum sit hoc an pro causa pecuniaria. ꝛ tunc secus cõiter vꝫ teneri ꝙnium si statutũ dicat ꝙ bãnitus a cẽtũ li. supra possit impune offendi qz hoc fit vt timore huius veniat ad solucẽdũ sicut videmus in excõicatione que dicit medicinalis vt timore eius qs veniat ad obedictiã: ꝛ qz vt dixi tale statutũ cõcernit publicam vtili. cui quis nõ põt renũtiare. vt. l. ius publicum. ff. de pac. disputauit Bar. in. q. que icipit lucane ciuitatis ꝛc. ꝛ determinauit ꝙ si aligs fecit pacẽ cũ inimico[c] ꝛ ꝑmisit eũ nõ offendere si postea banniat vel est bannitus: possit postea per statutũ offendi bannitus non obstante pace ꝛ promissione facta poterit euz offendere nec tenebitur de pace rupta nec incideret in penã. vide ꝙ no. Jo. an. in. c. frustra. de regu. iur. in mercurialibus. Bal. no. in. l. accusatio. s. qõ me. cã. dicit hoc esse vez qñ fauore publi. statutũ hoc permitteret: vt est qñ ꝑmittit etiã cuilibet nõ offenso a bannito. sz si ꝑmitte-
4 ret fauore priuato. vt in †statuto florẽtino quo caueꝫ ꝙ vulneratus ab aliquo vel pcussus possit ꝓpria autoritate vulnerãtem vel percutiẽtem simili vulnere vel percussione offendere nam hoc cẽsetur facere statutum potius in fauorẽ offensi vt habeat sue iniurie vltionẽ ꝙ fauore publi. ꝛ tũc poterit huic fauori suo renuntiare. l. si quis in conscribẽdo. s. de pac. ideo faciendo pacẽ ꝛ ꝑmittendo nõ offendere: non poterit postea vti bñficio statuti. tene mẽti qz subtiliter imaginat⁹ est: ꝛ ibi
5 omnino vide per eum. **C** †Per istũ ter. ibi dũ dicit minabatur videtur dicere Bal. qõ si aliquis minatur alicui qõ ipm interficiet vadat ꝑ quamcũqz viã vult ꝙ ille possit ꝓuenire ꝛ illum impune occidere ꝓ rõnem que hic ponit. melius est eñ ꝛc. hoc est periculosum dictũ: nã boies frequẽter ex iracundia vel superbia prũpunt ad taliaverba ꝛ tñ nõ facerẽt. ideo melius est distinguere an sit talis qui ꝙsueuerat suas minas executioni mãdare: ꝛ tunc verũ dicit Bal. alꝫ secus. ar. in. l. famosi. ff. vel. iij. ff. ad. l. iul. maiest. vbi habetur ꝙ lubricũ lingue nõ debet facile ad penaz trahi. Vidi tñ semel fuisse factũ qz quidam bonus ciuis ꝛ apothecarius cũ haberet verba cũ quodam ex iracundia dixit: ego faciam te suspẽdi ꝛ vadas ꝑ quancunqz viam velis. ille in paucos dies cum reperiret ipm in horto interfecit ipsum. caueas ergo a talibus verbis si prudenter vis viuere: ꝛ non mineris alicui vnq̃ de offendendo ipm qz scribitur in marmore ꝛ in medio pectoris. Ulo. etiã in
6 l. seq. †qõ vbi per. l. vel statutum permittitur offensa non est licita defensio. ideo si quis vadat causa capiendi vel occidẽdi bannitum pro pecunia ꝛ bannitus se defendat ꝛ illũ interficiat licet primo esset bannitus pro pecunia: nũc bãnietur in personam quod non esset si defensio fuisset licita. ad hoc. s. de bis qui ad eccle. confu. l. si seruus. in fi. ꝛ quod not. Bal. s. de infa. l. decuriones.

C Cã ciuili. Adde frã. paui. i tracta. de ptãte. c. sede va. in. ꝛ. q. ij. ꝑtis.

C Bãnitũ. adde Mellũ in trac. de bãnit. vbi diffuse: ꝛ an possit offẽdi qñ appellauit. vide ꝑ Bar. in. l. iij. s. si seru⁹. ff. de acq. pos. idẽ Bar. in. l. j. ff. nil no. ap. pen. idem Bar. in. l. q a latrunculis. in. s. si qs. ff. de testamẽ.

C Inimico. adõ qd si feci pacẽ cũ titio ꝛ ꝑmisi euz nõ offendere sub certa pena qd si ꝙsanguineus offẽdit eũ an dict⁹ titi⁹ incidit i penam. vi. ꝓ. De anc. i. c. sciant cũcti. de elec. lib. vj. Anto. de but. ꝛ Jo. de imo. in. c. ñ. de renun.

C Vbi per. l. vel statutum permittitur offensa non est licita defensio. ideo si quis vadat causa capiendi vel occidẽdi bannitum pro pecunia ꝛ bannitus se defendat ꝛ illũ interficiat licet primo esset bannitus pro pecunia: nũc bãnietur in personam quod non esset si defensio fuisset licita. ad hoc. s. de bis qui ad eccle. confu. l. si seruus. in fi. ꝛ quod not. Bal. s. de infa. l. decuriones.

De inofficioso testamento. Rubrica.

C Postq̃ vidimus de iudicibus coꝝ quibus cause sunt tractande sequit videre de ipsis causis. sed qz cause vles digniores sunt ꝛ maiores q̃ particulares. vt est petitio her. j. de peti. here. l. fi. volẽs ab illa incipere premittit istũ titulũ in quo tractatur de querela inofficiosi testamẽti q̃ intẽtat ꝑ filiũ exheredatũ contra heredẽ scriptum ꝛ per eam irritat testamentum: ꝛ etiaz aditio hereditatis ꝛ hereditas deuoluitur ad casuz in testati. ꝛ sic aperitur via petitiõis hereditatis abintestato vñ est preparatoria petitiõis hereditatis ꝛ anteq̃ filius in ea obtineat nõ bz petitionẽ hereditatis nec cã intentare põt: sicut ꝛ c
ti. ad exhib. vel actio ad exhibẽdũ est preparatoria rei vẽd. ad rem mobilem. ff. de procu.

2 Petitio hereditatis directa contra quem detur: ꝛ quid de vtili.

An petitio hereditatis directa vel vtilis sit idẽ ꝙ querela.

3 Querela quando datur cõtra fideicõmissariũ vniuersale post restitutã hereditatẽ si fertur sententia super querela contra testamẽtũ: ꝛ sic rescindit: ꝛ nũc vult exheredatus intentare petitionẽ hereditatis contra fideicommissariũ possidentẽ. an illa petitio erit vtilis vel directa.

4 Heres si fuit grauatus restituere partem hereditatis ꝛ ita restituitur an si actũ est ꝙtra fideicõmissariũ ꝛ obtentũ sñia preiudicabit heredi in parte que sibi remansit.

Quid econuerso si actum est contra heredẽ.

BIU Cujas

5 An ista lex hodie non procedat p aut. ex cā. qz rupto testamē-
to per querelam: legata ⁊ fideicommissa firma pmanent licet
rumpatur directa institutio.

1 Tam de. †Contra fideicōmissarium vniuersalē dat querela inof-
ficiosi testamēti qua plata ꝯ eundē datur pe-
titio hereditatis tāꝙ ꝯ possidentē p herede
vel pro possessore. h. d. Sz ante eā plātā. i. an
teꝙ sit snīa rescissoria testamenti nō possidet
vel pro possessore habetur. qz ille qui taliter possidet nō est he-
res lz reputet se heredē: ideo dat ꝯ cū petitio hereditatis que
nō daret si esset verus heres cū illa actio det vero heredi ꝯ il-
lum qui nō est verus heres sed possidet tanꝙ verus heres vti
liter: tñ qz p restitutionē hereditatis trāseunt vtilia ⁊ fideicō-
missarius loco heredis hr̄. vt. l. si filius. ff. q cū eo. ideo nō da
tur petitio heredi. sed rescisso testō desinit esse heres etiā vtili
ter: ⁊ incipit tenere pro herede vel pro possessore. ⁊ extunc inci
pit contra eum competere petitio here. vt in. ij. dicto huius le
gis. in ver. ⁊ perinde. ⁊ primo loquit de querela postea de pe
ti. here. ⁊ exponitur perinde. i. exinde fm gl. ad quā veniam⁹
2 ¶ Premitte q habemus peti. here. directā que datur cōtra
illū qui prētēdit se habere iura directa ⁊ vtilem que datur ꝯ
illū qui prętendit se habere iura vtilia puta iure fideicōmis.
¶ Item pmitte q quidā antiqui vt Guarneri⁹ tenuerūt qō
peti. here. directa vel vtilis idē sit q querela vel ecōuerso: qre-
la est eadē cum peti. here. Item q intētando querelā censeat
quis ītentare peti. here. qz apparet q vult hereditatem habe
re sicut in simili q intentat bo. pos. cōtra tabu. ad rescindēdū
testm̄ cēsetur intētare bo. pos. vnde liberi abintestato: vt. l. cū
quidam. ff. de bo. pos. His premissis querit de duobus. prīo
que erat rō dubitādi in hac. l. gl. primo respōdet fm p̄dictos
q peti. here. non datur cōtra titulo possidētem. vt. l. heredita
tem. j. in qui. cau. cef. long. tem. prescri. sed si fideicōmissarius
vniuersalis habet ti. testamēti. ergo ꝯtra illū nō datur pe. he-
redi. Et si sic est ergo nō pōt intentari cōtra illum querela: qz
censeretur intentata peti. here. tñ ꝛium est qz ille ti. habetur
pro non tit. ita dixerunt antiqui: sed qz habeatur pro nō titu
lo. l. sequens ma. post prin. in versi. sed ꝯtra primam volendo
sustinere dictā opi. antiquoꝝ q querela ⁊ peti. here. sint idē:
⁊ qō intentando querelā censeat intentata petitio respondet
fm eos ad dictam oppo. verum esse q petitio here. nō datur
contra possidentē ti. s. particulari in vna re vel in aliquib⁹: sz
contra possidentem vniuersali vt contra illū qui emit totam
hereditatē ad aliū qꝙ vēditorem pertinentē si erat malefidei.
vt. l. nec illā. §. si quis sciēs. ff. de peti. here. ⁊ si maiorē partē he
reditatis. Iste aūt fideicōmissarius habeat ti. vniuersalē ⁊ de
bet itelligi ista. l. qñ erat malefidei: qz sciebat testm̄ esse inoffi-
cioſum merito ꝯ ipm pōt dari peti. here. qz ti. habetur pro nō
titulo sicut in quibusdam alīs casib⁹. Breuiter diuinatio est
dicere qō hic erat malefidei. Item falsum est q petitio here.
⁊ querela sint idem cum habeant diuersos terminos tractus
vt. l. si idem. j. de condi. Item falsuz est q intentando querelā
censeatur intētata peti. hered. qz q̄rela datur exheredato qui
non est heres contra illum qui est verus heres. nā testm̄ inof-
ficiosum valet mero iure. ⁊ ex eo potest hereditas adiri. ⁊ ꝯtra
verum heredez datur querela. l. si non mortis. §. fi. ff. eo. datur
ergo ei qui non est heres contra verū heredē. ¶ Sed peti. he-
re. econuerso datur ei qui est verus heres: alʒ em̄ non haberet
eam sicut ⁊ rei vendicatio datur ei qui est verus dñs. Itē ꝯtra
eum qui non est heres vel nō est dñs sed reputat se heredē vel
dñm ⁊ hoc important illa verba possidere pro herede: vel pro
possessore non q sit verus heres: cum ergo ante snīam latā in
querela ⁊ sic anteꝙ sit rescissum testm̄ non sit heres nō est sibi
nata peti. here. ergo non potest dici q intētata querela cēseat
intentasse petitionem here. ⁊ hoc prosequere per glo. plen⁹ in
l. qui de inoffi. testa. ff. e. dicit tū ibi gl. in fi. notabiliter q si ex
presse et sub conditione deduceret petitionē hereditatis pro-
cederet libell⁹. puta peto testamentū rescindi quo facto peto
pronuntiari hereditatem ad me pertinere. secus si simpliciter
⁊ pure. ⁊ idē videtur tacite intentata fm predictos quia cen-
seretur iure intentata qō fieri nō potest expresse: ergo nec tacī-
te. respōde ergo ad dictam opi. fm glos. ibi: quod nō placet.
imo aliud prorsus est q̄rela ꝛc. ⁊ ibi dū dicit: ⁊ hoc expōe ꝛc.
quod fideicommissarius vniuersalis bene habet titulum ante
qꝙ sit obtentum in querela ⁊ iste titulus nō impedit intentare
querelam quia illa semper datur contra habentem verum ti-
tulum ⁊ habentem ius in hereditate. Sed postqꝙ est obtentuz
in querela ille titulus est rescissus et extunc cōtra eum datur
petitio heeeditatis quia possidet pro herede. i. tanꝙ heres. cū
tamen non sit ⁊ hoc vult iste tex. in fin. ⁊ sic nō simul competūt
iste actiones. ⁊ eo tempore contra eundem: sed successiue vna
post alterā: ⁊ exponitur perinde. i. exinde. Sed nunc redeūdo
ad prin. glo. ⁊ retenta opi. antiquorum quia tex. in illo ver. vt
perinde videtur facere quandam similitudinē de vno casu ad
aliū: queritur quis sit ille casus ad quam similitudinē respō-
dent illi antiqui. s. ad casuz quo querela ⁊ directa petitio her.
daretur contra heredē directum qz clarum est q pōt dari ⁊ si
cut tūc querela ⁊ petitio hereditatis directa sunt idem: ⁊ intē
tata querela censetur intentata petitio heredi. contra illū qui
est ver⁹ heres ⁊ possidet pro vero herede: ⁊ sicut daretur peti.
heredi. directa cōtra illum qui non est heres. sed possidet tan-
qꝙ directus heres: ⁊ sic p herede vel pro possessore. ita ⁊ in casu
nostro contra fideicommissarium vniuersalem qui est vtilis
heres. Breuiter iste sunt ambages ⁊ ista glo. satis inepte reci-
3 tat opi. antiquorū. patet tū declarata per predicta. ¶ Nunc
extra gl. queritur primo qñ querela datur contra fideicōmis-
sarium vniuersalem post restitutam hereditatē. vt in casu hu
ius. l. in prin. si fertur sentētia super querela cōtra testm̄ et sic
rescinditur. ⁊ nūc vult exheredatus intentare pe. here. contra
fideicō. possidētē an illa petitio erit vtilis vel directa. glos. iste
fm antiquos tenēt q sit vtilis. Idē Bul. de cu. dicens qō per
sententiam predictam rescindit tit. quē hz fideicōmissari⁹: nō
ille ti. qui remāsit apud heredes. qz etiam restitutiōe facta re-
māsit heres direct⁹ ⁊ fideicōmissari⁹ est vtilis. ergo non pōt fi-
lius plus cōsequi per rescissionē quā esset apud fideicōmis. lz
apud euz non erāt nisi iura vtilia: ergo ꝛc. Bal. videtur senti-
re q rescindatur etiā ti. qui remansit apud heredem qz fidei-
com. effect⁹ est curator in rem suam. ista ratio parum cōclu-
dit: ⁊ pl⁹ dictū Buli. qz snīa lata contra fideicom. qui hz cām
ab herede non preiudicat heredi sicut lata contra successorem
singularem non preiudicat actori: vt. l. si a te. §. j. vel. ij. ff. de ex-
cep. rei iudi. sed econuerso snīa lata contra heredem ante resti
tutionē here. vel post. et cum querela fuisset intētata aut post-
ea facta restitutio preiudicaret fideicommissario omne ius in
ipsum trāsit. tñ resoluet. tex. est singu. in. l. si patroni. §. penul.
que incipit actiones. ff. ad trebell. ⁊ tūc acquiret peti. here. di-
rectam tam cōtra fideicommissariū possidentē qꝙ contra quē-
cūqz alium fm Buli. de cu. qui subtiliter loquitur. sed si que-
rela foret intentata contra heredē scriptum post restitutā here
ditatem snīa lata cōtra heredem nō faceret preiudicium fidei
cōmissario. vt. l. facta. §. si heres. co. ti. ⁊ arg. eoꝝ q̄ habentur in
4 l. si superatus. §. fi. de pig. ⁊ l. preses. ¶ Sed ponam⁹ q heres
fuit grauat⁹ restituere partem hereditatis. ⁊ ita restituit. que
ritur si actum est contra fideicommissarium ⁊ obtentū: an sen
tentia preiudicabit heredi in parte que sibi remansit dic qō
nō vt. §. dixi. sed econuerso si actum est contra heredē ⁊ obten-
tum an snīa preiudicet fideicommissario in parte restituta. di-
stingue vt. §. dixi de tota an fuerit actū post restitutionē vl̄ nō.
5 ¶ Ultimo videt quod ista. l. hodie non procedat per auten.
ex causa. quia rupto testamēto per querelā rumpitur directa
institutio. sed legata ⁊ fideicommissa tam particularia qꝙ vni
uersalia firma parmanēt per illam aut. ergo cōtra fideicōmis-
sarium nō poterit intētari querela nec petit. here. qz ⁊ si exhe-
redatus egisset cōtra heredē ⁊ obtinuisset hereditatē tenet re-
stituere fideicōmissario vniuersali virtute illi⁹ aut. ergo fidei
cōmissari⁹ possidēs nō pōt ab eo aduocare. vt in regula cui da
mus. Breuiter fm Bald. verum est nisi ratione legitime quā
posset retinere fili⁹ exheredatus si egisset contra heredē ⁊ ob-
tinuisset. Nā eodē modo si post restitutionē hereditatis vult
agere cōtra fideicommissarium querela ⁊ post victoriam peti
tione hereditatis ⁊ legitime consequat: poterit. Et ista opin.
est valde sustentabilis: ⁊ miror quod nec Lyn. nec Bar. cā fece
runt nec glo.

2 ☞ Bonorum possessio causa litis agnoscēde qualis sit ⁊ pro-
pter quid fuerit introducta ⁊ quis sit eius effectus.

3 An hodie ista bonoꝝ possessio gratia litis agnoscende sit ne-
cessaria cuz emancipatus hodie admittatur ad similitudinē
filij in potestate.

1 Iamuis de. †Per bonorū possessio-
nez cā litis agnoscende
intentatā ⁊ obtētā p filiū emancipatū exheredatū
volēte agere q̄rela nō obtinet hereditatem nec eam
a scriptis heredibus potest auferre: qz nō tribuit ius sed ape-
rit viam querele: ideo necesse est postea q̄relā intentari: ⁊ post
querelam petitionem hereditatis. h. d. tex. cum gl. de qua bo-
2 norum †possessiōe causa litis agnoscende. dic vt. ff. eod. l. post-
humus. §. fi. ad. l. seq. ⁊ qualis sit ⁊ ꝓpter quid fuerit introdu
cta: ⁊ quis eius effectus. gl. hoc declarat ⁊ cōiter docto. videnī
eam sequi. Sed potius eam sequitur Ly. qui aliter ⁊ subtili⁹
intellexit. ⁊ credo q verius. tamē cōiter ⁊ etiam Bul. de cu. se
quitur gloss.

BIU Cujas

quitur gl. veniamus ad casum retẽto intellectu gl. quẽ ponit
3 ꝓz ibi. alij dicũt ⁊ reiectis alijs q̃ postea sequunt ¶ in gl. q̃rit
an hodie ista bonoꝝ pos. gratia litis agnoscende sit necessaria
videt ꝙ nõ qz emãcipatus hodie per Justinianũ cognoscit ⁊
admittit ad similitudinẽ filij in potestate tã de iure. C. vt. l. me
minim⁹. j. de legi. he. q̃ de iure aut. quo sublata est dria eman
cipatiõis ⁊ patrie ptãtis vt in aut. de here. abinte. si cognosci-
tur abintestato de iure ciuili ergo ⁊ cõtra testm̃ vt possit ipm
querelare si fuit indebite exheredatus absq; eo qõ obtineat li
centiam a pretore viuo per bonoꝝ pos. gratia litis agnoscẽde.
Guil. tñ de cu. tz ꝓtrariũ per. l. precipimus. de app. qz qõ non
mutat stare nõ prohibet: ⁊ per iura noua ⁊ nouissima nõ co-
rigunt vetera nisi in cã intestati nõ ex testõ vel cõtra testm̃: seu
qñ est factũ testm̃. ⁊ hoc dicit glos. alibi in. l. si emancipati. j. de
colla. ¶ Posset tñ dici cõtrariũ ꝙ id qõ not. Bart. in. l. gallus. §.
⁊ quid si tm̃. ff. de libe. ⁊ posthu. nã si verũ esset ꝙ dixi sequeret
ꝙ habens filiũ emancipatum ⁊ nepotẽ ex eo in potestate reten
tum si institueret emãcipum ⁊ preteriret nepotẽ testm̃ eẽt nul
lum sicut olim erat vt. d. §. ⁊ qd si tm̃. ⁊ tñ nepos in successiõe in
testati nihil haberet qz pater suus sibi preferret postq̃ hodie
cognitus est de iure ciuili cuius ꝛium determinat ibi Bart.
nã ⁊ causa testati regulat ad cãm intestati: vt. l. maximũ vitiũ.
circa mediũ. j. de libe. prete. ⁊ hoc minus placet supflua est; er-
go hodie illa bo. pos. sicut ⁊ plures alie de qb⁹ dic vt. l. certũ. j.
vñ cog. ¶ De. aũt dicebat ꝙ illa bon. pos. nõ ipetrabat ad hunc
finẽ vt posset intentare querelã: ⁊ vt cognosceret de iure ciuili
qz remedium pretoris non habet cõmune cum remedio iuris
ciuilis: nec propter illud ius ciuile magis cognosci: vnde licet
emancipatus de iure veteri obtineret bon. pos. vñ liberi. non
propterea efficiebatur heres de iure ciuili sed dicit ipse ꝙ ipe
trabatur ad alium finem: qz si emancipatus obtinebat in q̃re
la ⁊ rescindebat testm̃: nõ ꝓpterea efficiebat heres su⁹ ⁊ neces
sarius sed erat mere volũtarius: ⁊ si volebat hereditatẽ habe
bat petere bo. pos. vnde liberi. qz ergo poterat reddere patrz
intestatum intẽtando querelã ⁊ rũpendo testm̃ ⁊ postea nõ pe
tendo bono. pos. vnde lib. imo nõ solum intestatum sed forte
etiam sine herede si nullus alius esset ꝓpinquus qui vellet he
reditatẽ: ⁊ est valde odiosum ⁊ vituperosum vt quis decedat
sine herede fuit introductum vt si volebat intentare querelã
debeat se obligare ad capiẽdũ hereditatẽ abintestato ⁊ sic pe
tere bono. pos. gratia litis agnoscẽde: qz dicit potius vnde li-
beri ꝛz adhuc sibi nõ cõpetat ante per latam querelam: ⁊ sic nõ
videt ꝙ possit implorari. tamẽ ius permittit qõ possit ⁊ qõ te
neatur eam implorare tamen nõ habebit effectum quousque
postea obtineatur in querela: ⁊ tunc incipiebat habere effectũ
⁊ efficietur heres abintestato de iure pretorio. Et tunc poterit
aduocare hereditatem a scripto per bonoꝝ poss. hereditatis
petitionẽ. Ista fuit imaginatio sua cõtra quam tamẽ facit in
exheredato a matre eadẽ ratio est quia rescisso testamẽto non
efficitur suus ⁊ necessarius ⁊ est in voluntate sua an postea ve
lit hereditatem vel nõ ⁊ tamẽ non reperitur quod si vult age
re q̃rela debet se obligare ad capiendã hereditatẽ: ideo trans-
eamus cum communi intellectu. ſm intellectum ¶ De. eadẽ ra
tio esset hodie quod olim. ⁊ sic ista bo. pos. esset necessaria: qz li
cet emãcipatus hodie cognoscat de iure ciuili ad similitudi-
nem filij in potestate nõ tamẽ est ⁊ suus necessarius: sed mere
voluntarius heres. potest tamen adhuc de iure ciuili ꝙ olim
nõ poterat sed habebat necesse venire per bo. pos. infra tẽpus
debitum. sed aditio põt fieri perpetuo vt no. in. l. licet. j. de iu-
re deliberandi.

2 ☞ Preteritio materna facta sine cã hodie non habet ꝓ ex
heredatione sed reddit testm̃ nullum. ⁊ nu. §.

3 ¶ Preteritus a patre ꝙ non habeatur ꝓ intestato etiam in casu
legis. ⁊ nu. 4.

Mater si preterijt filiũ iam natũ quẽ credebat se non habere
sed forte mortuũ: an habeat locũ ista. l. vt habeatur ꝓ instituto
si instituit alios filios.

4 Quid si constat de intentione matris ꝙ noluit aliter prouidere.

5 Ratio diuersitatis inter preteritionẽ paternam ⁊ maternam.

6 Si mater in testamento instituit vnum de filijs iam natis in
octo vncijs ⁊ aliũ in quatuor vncijs quantũ habebit iste post-
humus preteritus.

7 Si filiũ iam natũ instituit in legitima tm̃. ⁊ extraneuz in resi-
duo an iste posthumus habeat querelã cõtra extraneũ. ⁊ totũ
sibi auferat ⁊ diuidat inter se ⁊ fratrem.

8 Quod vnus heres non teneatur alteri per actionem ex testa-
mento dare partem suam cum quilibet accipiat a seipso non
a coheredẽ.

Quo iure iste posthumus petere poterit suam virilem portionem.

1 Mater. ¶ Jsta. l. ponit vnũ casum singu-
larẽ q nõ reperit alibi in quo fi
lius preteritus habetur ꝓ intestato autoritate hu-
ius. l. qñ tria concurrunt. s. ꝙ sit preteritus a matre
⁊ ꝙ mater ignoranter preterijt nesciens se ipsum debere habe-
re ⁊ postq̃ habuit tps mutãdi testm̃. qz mortua est in puerpio
q̃ incipit ipsum habere. ⁊ tertio ꝙ ĩ testõ fuerint instituti alij
filij: secus si extranei. Cõcurrentibus ergo predictis trib⁹ ha-
betur pro instituto ĩ virili portiõe hereditatis quia erãt duo
filij instituti ⁊ vẽter preteritus posthumus qui natus fuit ha
bebit tertiaz partem hereditatis. alꝫ duas tertias diuidẽt in
stituti inter se vel equaliter: si equaliter fuerunt ĩstituti vel in
equaliter si inequaliter ĩstituti fuerunt. vt. ff. de vulg. ⁊ pupil.
l. qui cum plures. deficiente aũt aliquo istorum habetur ꝓ in-
stituto sed pro preterito. ⁊ per ꝙsequẽs ꝓ exheredato iure isto
2 vel ¶ hodie preterito materna facta sine causa nõ habetur pro
exheredato. sz reddit testamentũ nullum: vt nota. per glo. in
aut. de here. ⁊ falci. §. exheredatos. rumpetur testm̃ agnatiõe
posthumi preteriti sicut rumpitur testamentum patris. ff. de
3 iniust. test. l. posthumoꝝ. in ¶ preteritione aũt paterna nõ hz lo
cũ ista. l. vt preterit⁹ habeatur pro instituto etiã si fuit ignorã-
ter preteritus: nec pater habuit tps mutãdi testm̃. vt. l. mili. co
dicillis. §. miles in supremis. ff. de testa. mi. ⁊ quod no. ĩ. l. vro-
rem ff. õ manumiss. testa. in gl. ⁊ fundatur prouisio huius. l. in
tripici fauore. s. fauore testamenti ne testamẽtum rũpatur per
querelam. Item filiorum institutoꝝ. Item filij preteriti nõ ex
cludãtur ab hereditate materna. Item ⁊ quarto in facto ma-
terno qz non habet tempus mutandi testamẽtum quod si ha
4 buisset verisimiliter prouidisset. ¶ ¶ Sed pone quod ptẽrijt
filium iam natum quẽ credebat se nõ habere sed forte mortuũ
an habebit locum illa lex vt habeatur ꝓ instituto. Si instituit
alios filios ꝙ nõ quasi sit speciale quando mortua est in puer
perio. cõtrarium sentit glo. ordinaria in. l. cum mater. ff. eo. in
gl. j. Item pone ꝙ constat de intentiõe matris ꝙ noluit aliter
prouidere puta ꝙ sibi fuit dictum ꝙ prouideret circa testamẽ
tum qõ fecit: ⁊ ipsa respondit ꝙ nõ curabat: sed volebat stare
sicut stat: ⁊ statim mortua est tenet hic Gui. de cu. ꝙ iste fili⁹ nõ
habetur ꝓ instituto: ⁊ poterit intẽtare querelam quia ista lex
nõ ponit presumptionem iuris ⁊ de iure contra quã non ad-
mittitur ꝓbatio in cõtrariũ: sed iuris tm̃: sed ĩ incertis nõ cer
tis locus est coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obl.
ſm hoc difficile est istam. l. sustinere. nam ꝛz forte tpe testamẽti
non esset pregnans vel esset tñ non credebat negari nõ potest
quin ante partum vel prope partũ sciret se pregnantẽ: ⁊ sic ha
buit tẽpus mutãdi testamentum ⁊ tamẽ nõ mutauit: ergo vi-
detur sibi imputandum quod tamẽ ista. l. non cõsiderat sz dũ
taxat an post natiuitatem habuerit tempus mutandi vl non
ſm Guil. an noluerit mutare: vel dubiũ. Bald. format illud
dubium ⁊ non soluit: sed dicit cogita. potest dici ꝙ ideo non
cõsiderat tempus anterius: qz ꝛz sciret se pregnãtẽ ignorabat
tamẽ an salua deberet parere qz pauce sunt que non dubitent
de tali casu. qz ignorabat an esset paritura masculũ vl femĩa
vel aliter vellet prouidere circa masculũ ⁊ aliter circa femĩa
ideo nõ est curãdũ de tpe anteriori ⁊ sic hz locũ etiã in illa q̃
tẽpore testamẽti sciebat se pregnantẽ: vel etiam ignorabat: sz
postea non potuit nisi sciret ⁊ ista declarãt hãc. l. ¶ Jn gloss. j.
illuc in maribus. s. testatoꝝ ib⁹ qz ptẽritio patris de filio in po
testate nõ habet pro exheredatiõe. ⁊ iõ reddit testm̃ nullum
si erat iam natus: sed si natus non erat nõ reddebat nullũ a
princi. vt. l. iij. §. j. de iniusto testa. sed nato posthumo rũpit te-
stamentum ipso iure: ⁊ sic nõ est necessaria querela inofficiosi:
sed ptẽritio materna habebatur olim ꝓ exheredatiõe vt institu.
de exhere. lib. §. mater. ⁊ sic testm̃ nõ reddebatur nullũ. ⁊ sic
erat necessaria querela eo. modo si nõ erat nat⁹ nascẽdo post-
ea nõ rumpit ipso iure sed hz querelam. vt hic post principiũ.
5 Sed ¶ hodie preteritio materna sine cã reddit testm̃ nullum si
cũ causa. idẽ hodie ꝙ olim vt. s. dixi. Que aũt sit ratio diuersi
tatis inter preteritionẽ paternã ⁊ maternã: dic vt no. Bar. in
l. suis. de li. ⁊ posth. qz dñium rex maternaꝝ nõ trãsit ipe iure
in filios sicut bonoꝝ paternoꝝ: iõ nõ erat necessaria exꝑssa ex-
heredatio: sz aliũ istituẽdo videbat filiũ exheredare: nõ sic in
patre nisi exhĩdaret exprẽsse qz cũ dñium ꝓ legẽ transeat in fi-
liũ necesse est ꝙ pr̃ sibi auferat ꝓ exꝑssam exheredationẽ: alꝫ
non põt in aliũ cõferre: qz duo nõ pñt esse dñi insolidũ eorũdẽ
6 bonoꝝ: iõ ptẽritio nõ habet ꝓ exheredatione. ¶ ¶ Jn gl. q̃ in-
cipit ⁊ si scripti heredes querit ꝓmo circa fi. huius. l. qd si testa
trix vnũ de filijs iã natis instituit in. viij. vncijs ⁊ aliũ in qua
tuor. ⁊ sic ꝓmus hz ĩ duplo plus ꝙ secũdus: q̃tũ habebit iste
posthum⁹ ptert⁹. gl. vult ꝙ etiã tũc habeat virilẽ. i. tertiã ptẽ
here. sicut si succederẽt abintestato. ⁊ si habebat locũ ille text.

BIU Cujas

alie due tertie remanent apud institutos de quib⁹ debebunt
facere tres partes.⁊ prius institut⁹ in.viij.vnciis habebit.ij.
⁊ alter institutus in quatuor habebit vnū.⁊ sic seruabit̄ volū
tas testatoris q̄ vult vnū habere in duplo plus q̄ aliū.vt.l.q̄
cū plures.ff.de vulg.⁊ pu.facit.l.si ita.in princ.de lib.⁊ posth.
¶Sed opp.in fi.gl.q̄ imo iste posthumus debet habere tan
tum q̄tum ambo iam nati.⁊ sic dimidiā partem hereditatis:
q̄r.l.cauetur q̄ si testator distribuit totū assem inter quatuor
puta instituit vnū in sex vnciis alterū in aliis sex:q̄r heerditas
diuiditur in.xij.vnciis si postea instituat alterā partē censet̄
transisse ad bipondium:⁊ facere de q̄libet vncia duas ⁊ sic de
xij.xxiiij.⁊ sic duos asses ⁊ censet̄ voluisse q̄ primi duo habeāt
vnā ⁊ alter institut⁹ sine parte alterā habeat.vt insti.de here.
instit.§.si vero totus.s; hoc est huiusmodi:q̄r distribuit totū
assem inter iam natos:⁊ postea lex illa h; p instituto istū post
humū cui testatrix nullā partē assignauit.tertio cēsetur insti
tut⁹ in alio asse.s.diuisa tota hereditate in.xxiiij.vnciis.primi
duo habēt.xij.⁊ ille posthum⁹ alias.xij.⁊ sic tm̄ ipe solus q̄tū
primi duo.⁊ sic in effectu dimidiā ptem hereditatis.Glos.sol
uit q̄ contrariū loquitur in instituto sine parte ab ipso testa
tore.lex illa loquitur in eo qui non fuit institutus a testatrice
s; habetur pro instituto ab illa.l.vnde noluit ip̄m vocare ad
alium assem sed ad virilem ne sit melioris cōditio.q̄ alij duo
⁊ satis d; sufficere.in glos.fi.ibi nulli instituto vel p instituto
habito cōpetit querela.illud nō erat verū iure veteri añ Ju
stinianum q̄r institutus in minori parte q̄ sit legitiā habebat
querelā ⁊ rūpebat totū testm̄.hoc corrigit̄ hodie q̄r solū agit
ad supplementū quod succedit loco querele.vt.j.e.l.oīmodo.
similiter institut⁹ in integra legitima si in ea erat grauat⁹ ha
bebat querelā.hodie hoc corrigitur fauore testamenti ne rum
patur ⁊ remouetur oē grauamē.vt.j.e.l.qm̄ in prioribus.⁊ for
te habuit gl.respectum ad dictas leges nouas.in.q.tn̄ glo.vi
detur equius dicendum q̄ si est vtili⁹ ⁊ equius q̄ ille posthu
mus preterit⁹ habeat querelā sibi sit concedenda cōtra extra
7 neum.†Quid em̄ si mater filium iā natum instituit i legitiā
tm̄ et extraneum in residuo:certe equum videt̄ q̄ posthumus
habeat querelā contra extraneum:⁊ totū qd̄ h; sibi auferat ⁊
diuidat intra se ⁊ fratrē q̄r nō debet priuilegiū haber e ex illa
l.pro hoc.j.de testa.l.hac consultissima.vbi si extrane⁹ miscet̄
cum filio testm̄ non solenne v; respectu filij tm̄:⁊ non respectu
extranei.facit etiā.l.fi.cōmunia vtriusq; iudi.j.in v.si an tem
8 extranei.¶†Ultimo querit Guil.de cu.⁊ Bart.post eū quo
iure ille posthum⁹ petere poterit illā virilem portionē:an cō
dictio.ex ista.l.an act.ex testō.⁊ dicūt q̄ actiōe ex testō quam h;
mediāte testamēto:⁊ sic formiter.cōdi.vō extra.l.dat̄ qñ infor
miter.i.non mediante cā capta pduceret actionē sicut dixim⁹
in iuramēto informiter prestito q̄ parit vtilē actionem ex illa
cā ⁊ prestitū informiter parit actionē in factū.Breuiter Bal.
dicit eos errasse:⁊ credit q̄ per inaduertentiā:q̄r neutra istarū
actionū cōpetit:sed sola petitio hereditatis.nā vn⁹ heres nō
tenet̄ alteri p act.ex testō dare partē suam q̄r q̄libet accipit a se
ipso nō a coherede.vt.l.s; si in cōditiōe.ff.de here.insti.⁊ sec⁹ in
legatariis ⁊ fideicō.q capiūt ab herede non a seipsis.vnde ipsi
bene habēt ac.ex testō.⁊ hoc forte voluerūt pdicti Guil.⁊ bal
dus.al's fortiter errassent.¶Ultimo querit Bal.an ille post
humus habebit remediū.l.edic.j.de edi.diui adri.tol.vt pos
sit petere se mitti in pos.bono.vr̄ q̄ non q̄r illud remediū da
tur heredi scripto.ille aūt dr̄ script⁹ qui videri pōt oculis cor
poreis.l.j.ff.de his que in test.delē.Sed iste viso testō non po
test videri scriptus:sed bene potest intelligi oculis mētis.ipe
tn̄ t; contrariū.Intellige dictū ei⁹ facta fide corā iudice.⁊ cō
fecta scriptura qualiter fuit filius talis mulieris defuncte.et
preteritus in testō ⁊ tunc dabitur vtile remedium.sicut dicūt
gl.⁊ doc.in instituto in presentia testiū sine scriptura notarij.
q̄r facta examinatiōe testium habebit remedium illius.l.⁊ si
militer venientes abintestato facta fide q̄ sint ppinquores ⁊
postea illa scriptura producetur coram iudice ⁊ petetur mis
sio in tenutam bonorum.

1 **Cum ex causa.** †Per q̄relā nō retra
ctat̄ libertas relicta p
fideicommissum ⁊ semel data.h.d.supple hāc.l.p.l.
pa.§.fi.ff.e.q̄r manumissus tenebitur dare filio ex
heredato.xx.aureos p seipso.Itē istud qd̄ hic dr̄ pcedit sine q̄
rela intētetur ifra q̄nquēniū ⁊ sic de iure cōi:siue pōt ex magna
cā impedimēti ⁊ sic de iure spāli:⁊ hoc i libertate data p fidei
cōmissum q̄ nullo mō tractat̄:q̄r nitit̄ duplici volūtate seu cō
sensu vz testatoris ⁊ hr̄dis manumittētis.S; in relicta dire
cto q̄ nō nitit̄ nisi volūtate testatoris distinguit̄ an intētet̄ q̄
rela intra quinquenniū:⁊ sic de iurecōi debetur imo rescindi
tur sicut ⁊ alia legata nō fauorabilia:an post q̄nquenniū de iu
re spāli ⁊ tūc idē q̄ in fideicōmissaria q̄r non rescindit̄ s; soluit
xx.aureos.vt hec habent̄ in tex.⁊ glo.in.d.§.fi.cū.l.seq.ff.eod.

2 ☞ Querela qñ dicatur preparata.
3 Querela non preparata qñ transmittitur non transmittitur
ad extraneos:sed ad descendentes tm̄.

1 **Si pater tuus.** †Querela preparata
transmittit̄ ad quos
cunq; heredes.h.d.dr̄ autē pparata post litē conte.
super ea vt hic vr̄ et post datū libellū vel ēt ante da
tum libelli post petitiōez bo.pos.gr̄a lit.agn.de qua i.l.ij.s.c.
vel post cōtrouersiā motā cū appareret q̄ exheredatus vult eā
intētare vt hec habent̄ in.l.posthum⁹.§.fi.cū.l.seq.ff.eo.nam si
postea exheredat⁹ decedat trāsmittit ad quoscūq; heredes vt
hic supple nisi pparatione facta recessisset p trāsa.vt.s.de trā.
l.cum mota.⁊ ibi no.p Barto.tūc em̄ ēt qñ esset pparata non
trāsmitteret̄ ad heredē q̄r odiosa sicut nec actio iniuriarū trās
mittitur añ lit.cōte.vt in.l.j.ff.de priua.deli.hodie ēt nō ppa
rata trāsmittit̄ ad descēdentes ipsi⁹ filij exheredati.vt.j.eo.l.
sancim⁹.in fi.sicut lapsa hereditas ascēdentis ēt nō adita trās
mittitur ad descēdētes p ti.de his q añ ap.ta.Et h̄ qñ cōpetit
cōtra testm̄ ascēdē:is rōne pdicta.S; qñ cō testm̄ fr̄is turpē p
sonam instituētis ⁊ fratrē ptereūtis.vt.j.e.l.fratris.⁊.l.fr̄es.q̄
casu loquit̄ illa.l.gl.q̄ est hic vr̄ idē sentire dū alleg.illā.l.san
cim⁹.i fi.Pet.Cy.⁊ alij tenēt cō:q̄r nō est eadē rō.nā hereditas
fratris nō adita nō trāsmittit̄ ad descēdentes fratris ergo nec
2 q̄rela cōpetēs cō testm̄ fratris.tene mēti.¶†In tex.ibi vr̄ post
q̄ ppositū habuisset supple ⁊ ad aliquē actū exteriorē pcessis
set p quē pateret de suo pposito ⁊ tunc diceret̄ q̄rela pparata:
3 vt.s.dixi.Nō aūt sufficeret ppositū in mēte retētū:sicut nec in
aditiōe here.sufficit volūtas adeūdi sine aliq̄ actu exteriori.vt
not.in.l.p herede.in pnc.ff.de acq.here.¶†In text.ibi te he
rede relicto idē si reliqsset in quēcūq; extraneū.sed qñ trāsmit
titur nō preparata non transmitti t ad extraneos sed ad de
scendentes tantum.

2 ☞ Donatio inofficiosa facta p patrē qual'r possit rescindi.
3 Filius exheredat⁹ cui pater fecit relictum quod est minus le
gitima nō potest hodie intentare querelam sed agere ad sup
plementum.

1 **Cum queritur.** †Exheredat⁹ nō h;
q̄relā si sibi fuit reli
cta integra legitima q̄ est quarta ps bonorū q̄ habe
bat testator tpe mortis sue.h.d.¶In text.ibi an si
lij exheredati sup.ēt idebite q̄r sine iusta causa.nā nihilomin⁹
valebat testm̄ iure isto l; posset expugnari p q̄relā hodie vero
idem si cā iusta fuit exp̄ssa:l; nō esset vā q̄r seruata est solenni
tas a iure reqsita de filiis instituēdis vel exheredandis.vt.l.in
ter cetera.ff.de lib.⁊ posthu.⁊.l.gall⁹.§.in oīb⁹.¶In text.ibi
si quartā bonorū supple deducto ere alieno vt.ff.e.l.pa.§.q̄rte
⁊.§.q aūt.⁊ istud de q̄rta corrigit̄ hodie p aut.nouissima.h po
2 sitā.q̄r est tertia vel semis s̄m numerū liberorū.¶†In text.ibi
mortis tpe.hoc ēt corrigit̄ per aut.vnde si parēs.q̄r nō semper
inspicit̄ tp̄s mort. s; ēt inspicit̄ tp̄s anterius si pr̄ extenuauit
p̄rimoniū suū per donationē.nā filio debet̄ ltīma.i.quarta vel
tertia nō solū de bōis q̄ pr̄ habebat tpe mort. q̄ forte erāt pau
ca:s; ēt de illis q̄ habebat tpe donatiōis q̄ forte erāt mlta ⁊ sic
rescindit̄ donatio iofficiosa p q̄relā iofficiose dona.vt ibi ⁊ i ti.
pri.q̄ ēt iure veteri ffo videbat̄ introductū vt in.l.titio seio.
§.se.ff.de leg.ij.l; si alio mō pr̄ diminuebat p̄rimoniū sufficie
bat ⁊ sufficit q̄ habeat quartā vel tertiā de bonis q repitur hr̄e
tpe mort. vt i hac.l.S; op.q̄ imo ltīma s̄; illa tpa q̄rta ps illi⁹
portiōis q̄ tāgit filiū abintestato.nō aūt q̄rta vel tertia oīm bo
norū vt.j.e.l.parētibus.so.aut q̄rit̄ de ltīa filiorū et est q̄rta vel
tertia oīm bonorū iter oēs equal'r diuidēda:vt in aut.nouissi
ma.aut q̄rit̄ de ltīa vni⁹ filij cū sint plures.⁊ est quarta vel ter
tia illi⁹ portiōis q̄ ip̄m tāgit abintestato vt in.l.parētib⁹.⁊ h
3 recidit in idē cū primo.¶†In tex.ibi inspicit̄ q̄r si sibi fuit re
licta ītegra ltīa nō pōt ītētare q̄relā ēt si velit repudiare relictū
secus si nō fuit relicta ītegra iure illo.s; hodie ēt tūc nō pōt ītē
tare q̄relā s; d; agere ad supplemētū vt.j.e.l.oīmodo.q̄nimo
ēt iure veteri qñ fili⁹ erat exheredat⁹ ⁊ ti.legati vel dōati.causa
mor.vel iter viuos fuit relictū vel datū aliqd min⁹ ltīa nō habe
bat q̄relā s; agebat ad supplemētū.cas⁹ est in.l.si nō mort.ff.
eo.s; si nō erat exheredat⁹ sed īstitut⁹ in minori pte legitiā ha
beat querelā iure veteri.s; hodie p.l.oīmodo.nō h; s; agit ad
supplemētū.¶Sed opponit̄ q̄r fili⁹ iure isto debebat habere
legitimā iure insti.⁊ si nō erat institut⁹ testm̄ erat nullum licet
iure legati vel fideicō.legitima esset relicta.vel si erat emācipa
tus intētabat cōtratabu.vt.l.ita tamē.§.si quis rogatus.ff.ad
treb.⁊ hoc est clarū s̄m oēs.Sol.verū est si nō erat exheredat⁹
nec institut⁹.l; indebite ad excludēdū ipsum a querela suffi
ciebat

BIU Cujas

ciebat relinquere iure legati:casus est hic.vel dona.vt ī.d.l.si nō mortis non tenebaꝫ eā acceptare si nolebat.ſz acceptādo sibi preiudicabat in querela:sed legitimā tenebatur acceptare: vellet nollet. ⁊ ita intelligiť illa.l.q; tūc cū pater sit mortuꝰ nō posset ꝓuidere si non acceptaret:sed qñ vult donare nō cogiť acceptare q; potest ꝓuidere pater ipsum instituēdo facit.l. si vero.§.fi.ff.de bo.lib. tene menti predicta que declarāt istā materiam.

2 ☞ Per statutū qūo legitima possit augeri vel minui.

3 Qūo bodie debeat aliquid relinqui filio iure institutionis:⁊ qđ deest supleaꝫ vel ex legatis vel ex fideicoumissis:q̄ cōputā tur in legitima vel ex alijs que ꝓueniūt ex facultate defuncti.⁊ vide omnino nu.5.

4 Filius si non instituatur in aliquo licet ei iure legati ꝙl fidei commissi relinquatur maior pars hereditatis testamentum non valet.

5 Quid si statutum auget legitimam an etiam requiratur titulus institutionis.

6 Legitima que debeť ascendētibus an debeat relinqui iure institutionis.

7 Quod etiam in testamēto inter liberos debeat ꝙrelinqui legitima titulo institutiōis:⁊ qd si noluit testari sed diuidere bona sua inter filios.

8 Jn ascendētibns si erat pater ⁊ mater:an quilibet eorum debeat habere tertiā ꝓ sua legitima an sufficiat vna tertia inter ambos.

9 Ea q̄ statuunť in legitima debita iure nature nō cēsenť statuta in falcidia vel trebellianica ⁊ quid econuerso.

10 Si ex pluribus filijs vnus instituaꝫ vniuersaliter ⁊ alij ī eoꝝ legitima an institutus cōputeť in numero vt habeat partem legitime.

11 Si vnus ex quatuor filijs est incapax an portio sua remaneat apud alios tres.

12 Si vnus eoꝝ est exheredatꝰ an portio sua remaneat apud institutum an apud alios.

13 Si pater instituat filiū vniuersaliť in oīb⁹ bonis ⁊ vxori sue legat vsumfructū oīm bonoꝝ ꝙ vxor non debeat habere vsumfru. nisi ꝓ duabus tertijs.

14 Stante statuto ꝙ extantib⁹ agnatis vsq; ad quartū gradum mater non succedat an tunc debeat habere saltē legitimā.

1 **Quissima.** †Jsta auť.continet quatuor dcā. Primum vsq; ibi:quo quo relicti ti.Scōm vsq; ibi ex quo.Tertium vsq; ibi cui⁹ portiōis.Quartū vsq; in fi.Primū dictū corrigit.l.cū queritur.dū dicit si quartā bonoꝝ ꝛc.⁊ l.papin. §.qm̄ aūt.cū seq.⁊ alias similes q̄ dicūt legitimā oīum filiorū esse quartā partē totius hereditatis.⁊ sic tres vncias nō distincto numero liberoꝝ:⁊ sic pater de dodrāte.i.nouē vncijs q̄ faciūt tres partes de quatuor poterat facere quod volebat ⁊ relinquere etiā extraneis dummodo reseruaret filijs quartāptē totius.vt in.l.parētibus.per istam auť.aūt augeť legitima vt sit tertia ps.i.quatuor vncie.si em̄ sint quatuor vel pauciores filij:ſz si plures sit semis.i.dimidia.fic notatur ꝓ ius potiꝰ positiuū posse augeri debitā iure nature eo modo potest minui. vel etiā in totum tolli vt no.per Cy.in.l.sancimus.ī.de nup.⁊ Bar.in.l.titio cētū.§.titio genero.de ꝙdi.⁊ demō.⁊ Cy.in.c. indultū.de reg.iur.in.vj.lz videaꝫ cōtrariū.q; ius positiuum nō pōt tollere ius naturale.vt insti.de iu.na.§.sed naturalia. sed q; ius successionis est de iure positiuo sicut ius positiuuz potuit inducere:attenta tū rōne naturali ita pōt tollere:⁊ hec est cōis opi.lz quidam dixerūt ꝙ bene pōt minuere sed nō tollere.sed certe si nō posset tollere nec minuere:q; per hoc etiam tolleret minuēdo vsq; ad minimum.l.ꝙ de bonis.§.fi.ff.ad.l. fal.⁊ quod dixi de iure positiuo cōi idem de iure municipali:
2 q̄ ad eiꝰ territoriū.† ⁊ sic per statutum potest augeri legitima vt in ciuitate teruisina vbi est statutum ꝙ ascendēs nō possit extraneis relinquere vltra tertiam partem bonorum suoꝝ.relique due tertie debent appalicari venientibus abintestato.i.descendētibus:⁊ sic legitima sunt due tertie econuerso ad ius cōmune quod dat potestatem testādi de duabus tertijs ⁊ nō de alia tertia istud ecōuerso ⁊ eodē modo potest minuere vel tollere:vt in statutis vigētibus communiter per Jtaliam ꝙ existente masculo filia femina nō succedat sed debeat dotari.naz nulli tali f.mine nulla legitima debeatur.lz debeaꝫ dos si maritetur ⁊ nō aliter quia legitima est portio portiōis debite abintestato.vt.l.parentibꝰ.sed tali femine existente masculo qđ nulla portio debetur abintestato:quia statutū dicit quod nō succedat ergo nulla legitima debetur nec tunc dos succedit loco legitime quia si succederet nulla ineſſet conditio.vt.ī.eodē l.quoniam.⁊ tamen nunc conditio inest si nubat.alīs nō debe
tur:⁊ si decesserit anteq̄ nubat nō transmittit ad heredem:et hoc pluries vidi consultum.Secundum confirmat ius.C.Justiniani quod est in eadem.l.omnimodo.Ubi dicit idē sed tā ista ꝙ illa corrigunt iura vetera digestoꝝ que nolebāt filio relinqui legitimā iure instit.alīs etiā si fuisset relicta iure legati ⁊ fideicom.dicebať filius preteritꝰ:⁊ preteritio sit nō instituere nec exheredare.vt.ī.de fideicō.l.pe.⁊ l.inter cetera.de libe. ⁊ posthb.ff.l.gallus.§.in omnibꝰ.iuncta.l.ita tī.§.si rogatus. ff.ad trebel.dicebatur preteritus ⁊ habebat contratab.filius
3 cui iure fideicō.ſ.hereditas vel pars eius erit relicta.† bodie vo per aliā auť.notiorem illa in ti.vt cum de app.cog.§.illud quoq; capitulum.requiritur ti.institutionis ſaltez in vno nūmo ⁊ in hoc differt a iure veteri que tota legitima debebat relinqui iure insti.bodie sufficit qđ instituať in aliq̄ iuxta not. in.l.si quis prior.ff.ad trebel.l.iij.§.sed virum.ff.de minori. ⁊ hoc quod deest suppletur vel ex legatis:vel ex fideicom.que computantur in legitimam vel ex alijs que ꝓueniunt ex facultate defuncti iuxta plene no.per Bart.in.l.in quarta.ad.l. falci.vl̄ si nihil fuit relictum vltra illud modicū in quo fuit institutus suppletur ab herede:⁊ interdum etiā a legatarijs q̄bus relicte sunt res testatoris in specie.vt no.per Bart.in.d.l.
4 in quarta.C†Et est mirabile qđ si filius instituať in vno nūmo valeat testamentum ⁊ si non instituatur sed iure legati vl̄ fideicom.relinquāt mille marche auri vel maior pars hereditatis testamentum non valet ⁊ hoc contingit quia titulus institutiōis est honorabilis vt.l.filium.de le.prestan.⁊ habet ius accrescendi posito ꝙ sit in certa re institutus qđ nō habet ti.legati.⁊ hoc in filio.sed in extraneo tit.institutiōis in certa re alio instituto in toto nō habet ius accrescēdi.vt.l.quoties. ī.de here.insti.Aduerte tamen ad vnum notabile dictū Bal.
5 ꝙ† si statutū augeret legitimam nisi dicat expresse qđ debeat relinqui iure institi.sufficit quod relinquatur quoquo relicti ti.q; statutum vult derogare iuri communi ⁊ sic nō tm̄ in quātitate sed etiā in modo relinquendi censetur voluisse derogare.ita singulariter tenet Bal.⁊ dicit se cōsuluisse in.l.maximū vitium.in vlti.col.vel in fi.pe.ī.de libe.⁊ posthu.tene menti ꝓ statuto Teruisino quod frequentervenit pre manibus super quo pluries habui cōsulere.Aduerte etiam ad aliud dictum Bart.in.l.pater filium.§.fi.de leg.ij.qui tenet ꝙ nō sufficiant verba directa insti.nisi dirigātur ad ipsum filium.puta instituto filio in tali vel causa sibi relinquo iure insti.si autē diriganur ad heredem vniuersaliter institutum vt q; grauetur quod filiū testatoris recipiat in coheredē licet illud verbū coheredē importat institutionem in se vt.l.verbis ciuilibus.de vul.⁊ pup.ff.illo casu non importat sed potius fideicom.per illum.§.⁊ sic nō sufficit in relicto facto filio ꝓ legitima quod perpetuo tene menti.⁊ ita reperio consultū per.do.Jo.paiarensem de senis qui fuit doctor Bald.⁊ per ipsum Bal.cōmēdatur satis quia erat maximus textualis:⁊ circa predicta vide ꝙ not Bar.in.l.institutio.ff.de heredibus insti.vbi recitat disputatiōem Richar.malum.quam etiā hic de verbo ad verbum refert Albe.si pater ꝙ verbū cōmune relinquo aliquid relinquat filio ⁊ vult testamentū aptari ꝑm consiliū sapientis: an sapiens possit declarare quod addat illud vbum iure institutionis.nam si hoc possit testamētum nō valet:q; verbum commune relinquo prolatum super certa rei quantitate non importat titulum institutiōis si nō dicať expresse alio instituto vniuersaliter ꝑm cōem doctrinā doc.per.l.cogi.§.⁊ generaliter.ff.ad trebel.sed alio nō instituto secus.qđ dic tī vt.l.his verbis.eo.tit.de here.insti.alia duo dicta hui⁹ auť.sunt clara.
6 C†Jn glos.mag.que incipit imo ibi iure institutiōis hodie in descendentibus sed quid in ascendētibus an legitima que debeť patri vel matri aut auo vel auie debeat relinqui iure institutiōis glo.⁊ Bar.in.l.siue.§.excluditur.de bon.liber.ff.videntur em̄ tenere ꝙ nō quia parētes equiparāť patrono preterq̄ quibusdā casibus de quibus ille nō est:sed a patrono pōt relinqui legitima quoquo relicti ti.etiā hodie eodem mō parentibus.Mod.doc.Bal.⁊ Ange.tenent ꝓ vium p.l.nam ⁊ si parentibus.ff.eo.ꝙ relinquať iure inst.vt no.Bal.ī.eo.l.omnimodo.⁊ Ang.in auť.ex cā.Bar.autē se fundat in glo.q̄ est in.l.j.§.j.ff.si qs a pa.fuerit manumiſ.tī in.l.filio preterito.videtur sentire idē ꝙ Bal.preterea glo.ī.tenet ꝙ legitīa parentum sit aucta sicut legitīa filioꝝ ergo ⁊ modus relinquēdi dz
7 esse idem.C†Jn glo.ibi vel refert vtrum fiat solenne ꝛc.quidam intelligunt solēne.ſ.in scriptis nō solēne.ſ.nūcupatiue: ⁊ ita intelligit Albe.sed certe illa nō fuit intētio gl.sed voluit dicere ꝙ aut testatoꝝ testatꝰ est solēniter cū septem testibꝰ:⁊ tūc requiritur ꝙ relinquat iure insti.aut sine solēnitate cora duobus inter liberos:⁊ tūc secus.illa opi.nō bz in se rōnē:⁊ sic cēt deteriōris cōditiōis testū solēniter factū ⁊ de iure cōi:q̄ nō so-

BIU Cujas

lenne ⁊ de iure speciali qꝺ esse nō dꝫ q: ius cōe potētius est vt
in.l.ei⁹ mili.§.militia.ff.de re mil. qꝺ no.ꝑ gl.in.l.j.ẜ.si aduer
sus vēd. Posset tñ tertio mō intelligi ꝙ aut testator voluit te
stari ⁊ tunc siue solēniter ⁊ de iure cōi siue non solenniter ⁊ de
iure speciali requirit̃ ꝙ relinquat iure insti.ad hoc vt valeat ⁊
sic in hoc testm̄ factū inter liberos nō est priuilegiatum:lꝫ sit
priuilegiatū in numero testium.⁊ hoc fauore liberoꝝ q: inter
est eoꝝ ꝙ relinquat iure inst. Aut noluit testari sed diuidere
bona sua inter filios:⁊ sic pōt intestatus decedere:⁊ tūc lꝫ nō
vtatur his verbis iure insti.valet dispositio testatoris.vt.j.fa.
erc.l.quoties.⁊.l.si.cū ibi notatis.nam nō oēs sciūt vti dictis
8 verbis.¶†In ea.ibi etiā in ascendentibus quartā.aut.sꝫ po
ne quod erat pater ⁊ mater an debeat habere qlibet eoꝝ ter
tiam pro sua legitima:an sufficiat vna tertia inter ambos:dic
ꝙ sic per.l.qꝺcūqꝫ.ff.si quid in fraud.patroni.⁊.l.si patron⁹.§.
si plures.⁊ in aut.vt cū de app.cog.§.⁊ hic quidam.de here.⁊
9 fal.§.j.⁊ ar.j.ad tertu.aut.defuncto.¶†In.e.in fi.ibi lꝫ quar
ta trebellianica vl' iure insti.⁊c.no.ex ista gl.ꝙ ea que statuunt̃
in legitima debita iure nature nō censent̃ statuta in falcidia
vel trebellianica ⁊ sic appellatiōe legitime nō comprehēditur
fal.nec trebel.ita dicit Jo.an.in addi.Spec.ti.de succes.abin
10 testato.⁊ inducit ad pulchrā.q.†Sed ecōuerso appellatiōe fal
a cidie[a] vel continet̃ interdū legitima debita iure nature:vt seq.
aut. vnde ⁊ si parens.⁊ etiā trebellianica.vt in.l.titia.cū mul
tis alijs.si.ff.ad.l.fal.¶Ultimo circa primum dictum hui⁹ au
tentice dubitat̃ primo an institutus computetur in numero
liberorū.Pone em̄ ꝙ testator habēs quatuor liberos vnum
instituit heredē vniuersaliter:alios tres instituit in eoꝝ legiti
ma:illi petunt tertiam toti⁹ hereditatis.institut⁹ dicit ꝙ de
illa tertia debet habere partē suā:vnde cū sint quatuor vncie
⁊ sint quatuor filij vult retinere vnam pro se:⁊ alijs dare tres.
illi dicunt ꝙ nō potest hꝰ facere:quia hꝫ ipse bonoꝝ residuū qꝺ
dꝫ sufficere sibi:⁊ sic nō debet computari in numero sed habe
tur perinde ac si nō essent tres tm̄ quo casu deberēt habere in
tegram tertiā et sic quatuor vncias.queritur qd iuris. Guil.
de cu.tenet primam partē pro instituto:vt possit retinere vnā
vnciam ꝑ se per.l.ab omnibus.§.si a titio.ff.de le.j.⁊ de cōdi.
11 ⁊ demō.l.qui heredi.§.fin.¶†Item queritur quid si vni⁹ de
b quatuor filijs erit incapax:q: deportatus vel frater minor[b] re
spondet̃ ꝙ portio sua remanet apud alios tres q: habetur ꝑ
mortuo.vt in.l.si necē.§.deportat⁹.ff.de bon.li.⁊.l.j.§.fina.de
cōtratab.⁊ ex hoc sequit̃ ꝙ si erāt quinqꝫ ⁊ vnus erat incapax
legitima aliorum quatuor nō erit semis sꝫ triens q: nō cōpu
12 tatur in numero sicut si esset mortuus.¶†Sꝫ pone ꝙ vn⁹ de
quatuor vel vnus de quinqꝫ erat exheredat⁹ quid erit de por
tiōe sua an remanebit penes institutum:an vero apud alios:
illa est magis dubitabilis questio de qua ⁊ de qbusdā alijs ꝑ
Bar.in.l.pater filium.ff.co.ti.per Dy.in.l.plane.§.duob⁹.et
ibi credo plene tetigisse.ff.de le.j.⁊ hoc tāgit̃ ꝑ Guil.⁊ Bal.q
Bald.hic aliter loquit̃ ꝙ in.l.pater filium vbi videt̃ in oīb⁹
ꝯtradicere bar.dic vt ibi.q: est sublimis ⁊ alta materia.⁊ Ja
cō.bu.disputauit circa eā vnā pulchrā.q.in qua Bart.tenuit
cōtra eū sed Bal.hic ⁊ ibi tꝫ ꝑ eo in vlt.gl.ibi prima verior est
13 ⁊ sic no.ꝙ †si pater instituat filium vniuersalr̃ in oīb⁹ bonis
⁊ vxori sue legat vsumfru.oīm bonorū ꝙ vxor non debet hr̃e
vsumfru.nisi ꝑ duobus tertijs de quib⁹ poterat pater dispo
nere ēt quo ad ꝓprieta.codē modo de vsufr.sed de alia tertia
q̄ erat necessaria ꝑ legitima filij nō debet habere vsumfr.q: si
cut pater de illa non poterat testari quo ad ꝓprietatē:ita nec
quo ad vsumfru.nec cōmodū ꝓprietatis qꝺ hꝫ filius in alijs
duabus tertijs tenet̃ cōpensare cum vsufructu sue tertie ⁊ hoc
vult illa glo.que cōiter tenetur ⁊ obseruatur:⁊ ita no. in.l.oīꝫ
ff.de vsufr.que debet limitari nisi testator instruxerit filiū.ad
14 de†an stante statuto ꝙ extātib⁹ agnatis vsqꝫ ad quartū gra
dum mater nō succedat:an tunc debeat habere saltē legitimā
⁊ per dicta in prin.huius videt̃ ꝙ nō.Sal.hic ꝑ ⁊ cōtra mul
ta dicit tandem tenet ꝙ sic.

a ¶Falcidie.adde an appellatione falcidie comprehendat̃ trebel.vide in.l.ij.ff.si qs ali.testa.prohi.⁊ in.l.j.in fin.ff.de iure codicil.

b ¶Frater minor.adde cle.exiui de paradiso.de vb.sig.Hoc.in.c.i ꝑsentia.de proba.

2 ☞ Mater que secūdo nubit lꝫ nō possit scđo marito dona
re vl' relinquere plus q̄ vni ex liberis primi matrimonij an po
terit donare filijs secundi matrimonij plusq̄ filijs primi.
3 Que dicatur immensa donatio.
4 Que dicatur ꝓprie falcidia ⁊ cōputetur in ea.⁊ qꝺ etiā impro
prijssime possit accipi pro legitima.
5 Si filia nō vult conferre dotem an possit repudiare heredita
tem paternam ⁊ retinere dotem.
6 Si pater recepit emphyteosim ꝑ se ⁊ vno ex filijs an ille siue
repudiet hereditatem paternam siue non possit solus ipe re
tinere emphyteosim.
7 Sicut donatio simplex pōt esse inofficiosa ⁊ reuocat̃ vsqꝫ ad le
gitimam ita ⁊ donatio ob merita facta et sic non potest pater
remunerare aliquē in preiudicium filioꝝ ⁊ legitime ipsorum.
1 Unde ⁊ si parens. †Donatio inofficiosa facta vni
ex liberis per alios tractat̃ vsqꝫ ad legitimam ei de
bitam ⁊ nō vltra:⁊ filius donatarius licet velit ab
stinere ab hereditate ⁊ retinere donationem nō ꝓpterea eua
dit quomin⁹ fratrib⁹ suis teneatur supplere legitimā si eam
intergram nō habēt inspecta quātitate bonorum que erat añ
donationē.hoc dicit.¶Et pone casum hꝰ modo pater habēs
quatuor filios vni eorum quem magis diligebat donauit de
cem vncias sue hereditatis vel suoꝝ bonoꝝ que diuiduntur
in duodecim vncias.postea veniēs ad mortem omnes dictos
filios equaliter instituit heredes vel decessit intestatus:et sic
equaliter veniunt ad successionē.in hereditate isti⁹ patrimo
nij non reperiuntur nisi due vncie duodecim:q: nō erant plu
res tempore mortis sue.nam alia decē exiuerāt patrimonium
per donationem:⁊ hereditas ꝯsistit in bonis q̄ defunctus ha
bebat tēpore mortis:de istis duabus vncijs diuidendis inter
eos:nullus eorum potest habere vltra dimidiam vnius vncie.
conquerunt̃ ergo alij tres de dicta donatione que si nō fuisset
facta:saltem pro legitima quēlibet eorum tetigisset vna vncia
cum sint quatuor ⁊ legitima est tertia pars que facit quatuor
vncias:nec pater per testm̄ potuisset eos priuare dicta vncia
sine iusta cā:vñ petunt ab illo fratre donatario ꝙ debeat sup
plere eis legitimam:et sic dare tres vncias.vnam ꝑ quolibet
residuū teneat q: pater potuit priuare eos residuo ꝑ testamē
tum vt in.l.parētibus.eo modo per dona.cōtra.d.l.filius do
natarius.legitima erat olim quarta.hodie tertia bonoꝝ que
erant defuncti tempore mortis sue.vt in.l.cum querit̃.sed tem
pore mortis nō erant nisi due vncie de quib⁹ abintestato quē
libet nostrum tāget dimidia vncia legitima ergo cuilibet no
strum est tertia pars illius dimidie.vos autem nō solum ha
betis tertiam sed totam dimidiam:ergo habetis plusquam
legitimam:nō ergo pōt conqueri queritur quid iuris.impe
rator corrigēdo.l.cum queritur inquantū dicebat inspici tem
pus mortis ⁊ bona que tūc habebat defunct⁹:⁊ vult ꝙ inspi
ciatur tempus donationis ⁊ bona que tūc habebat ⁊ de illis
debeatur tertia:cuꝫ ergo inspecto illo tp̄e legitima cuiuslibet
eoꝝ esset vna integra vncia donatio predicta que diminuit il
lam legitimam dicitur fuisse immēsa ⁊ inofficiosa:⁊ ideo ille
filius donatarius ex bonis donatis tenetur fratribus supple
re legitimā vt quilibet habeat integram vnciam ⁊ sic cuilibet
supplebit dimidiam vnciam.alteram vero dimidiam habēt
ex institutione.Sed pone ꝙ iste filius dixit ego repudio here
ditatem.habeatis vos illas duas vncias que remanserunt:⁊
non detis molestiam in donatiōe mihi facta.An poterat hoc
dicere:certe nō quominus adhuc teneatur eis supplere vt sic
habeant vltra illas duas aliam vnciam:⁊ sic vnciam pro quo
libet.Iste est casus singularis istius autētice.⁊ probatur in.l.
2 j.j.ti.j.¶†In tex.ibi quēq̄ liberorum.dicit Odo.primi vl' se
cundi matrimonij non curo.Et per hoc dicit Bal.quod licet
mater que secundo nubit non possit secundo marito donare
vel relinq̄re plusq̄ vni ex liberis primi matrimonij cui min⁹
donauit vel reliquit.⁊ si contrarium facit reuocatur per libe
ros primi matrimonij:⁊ secūdus vir redigitur ad instar illi⁹
cui minus donauit vel reliquit.vt in.l.hac edictali.j.de secun
dis nuptijs.Bene tamen potest donare filijs secundi matri
monij plus quā filijs primi dummodo filios primi non frau
det sua legitima.Casus est hic ꝑm expositionem Odofre.⁊ ex
pressior tex.in aut.de nuptijs.§.penul.⁊ hoc ipse ꝯsuluit ⁊ te
nuit in.l.j.j.de inoff.do.⁊ sic erit aperta via fraudādi.in.l.hac
edictali.quod non relinquat secundo viro:sed filijs natis ex eo
sed certe non erit fraudatio:q: illa lex prohibuit secundo con
iugi donare non plus quam filijs primi matrimonij:quia il
le est eis magis exosus.et sic quando ex eo non habebat filios
vnde tūc siue relinquat ipsi viro siue liberis ipsius viri ex alia
vxore locum habet dispositio huius legis.Sed si habet libe
ros ex eo illi non sunt ita exosi liberis primi matrimonij cum
sint fratres eorum.Ideo nō tantum habent indignari.Tene
menti hanc decisionem:sed ꝯtra consilium Bal.vidi consiliū
domini Joan.de ligna.⁊ quamplurium aliorum contempo
raneorum Bald.qui in eodem puncto consuluerunt contra
rium quia fraudaretur illa.l.hac edictali.opinio Bal.magis
placet:nec illi cōsiderauerunt illum.§.penul.nec intellectum
3 Odofr.¶†In text.ibi immensam.d.glo.j.ꝙ immensa dona
tio dicitur quando excedit dodrantē.i.nouē vncias.si em̄ non
excedit:nō est inofficiosa:quia residuum.s.tres vncie sufficiūt
ꝑ legitima oīm filioꝝ.illa gl.habuit respectū ad ius antiquū
quo legitima erat quarta pars bonoꝝ:hodie vero est tertia vl'
semis ꝑm numerū liberoꝝ vt in aut.prece.⁊ iō dr̄ inofficiosa si
excederet

BIU Cujas

excederet bessem.i.viij.vncias.ꝛ eẽnt quatuor filij.vel pauciores vel si excederet semissem:ꝛ essent quinq; filij vel plures:si non excederet hoc intellige verũ si illud qđ sibi reseruauit ꝓ legitia filioꝝ eis reliquit ꝛ assignauit ꝛ sic nõ sint fraudati legitia ſz in eo qđ vltra erat in q̃ sicut poterat eos fraudare per testm̃.vt in.l.parẽtibus.j̃.e.ita potuit per donationẽ.Si vo illud qđ sibi reseruauit filijs nõ assignauit sed alijs:lz donatio nõ fuerit inofficiosa a ꝑn.efficit ex postfacto.ꝛ reuocat ac si a ꝑn.fuisset inofficiosa vt no.in ti.j.in.l.j.in glo.mag.v.itẽ octauo.ꝛ v.nono q̃ro.lz alio modo q̃ facto suo ꝓditũ eẽt illud qđ sibi reseruauit redderet donatio inofficiosa.vt in.d.v.nono q̃ ro.ꝛ ita hoc anno cõsului in quodã puncto misso de bononia in quo plures doc.cespitabant ꝛ dicebãt q̃ cũ a ꝑn.nõ fuisset inofficiosa nõ debebat retractari ꝛ nõ ꝙsiderabant q̃ ex postfacto efficiebat inofficiosa facto pris:ꝛ sic erat ꝓinde ac si a ꝑnc. qꝛ futurus euẽtus hoc declarat q̃ non reseruauit ꝓ filijs ex q̃ alteri assignauit.ar.ff.ad mace.l.iulianus.qđ dꝛ.ꝛ.j̃.de natur. lib.l.cũ qs.v.neq; eñ vbi ex sequẽtib⁹ ꝓbat qualis fuerit animus in precedentib⁹.qđ aũt si filijs assignauit ꝛ eos grauauit. Rñdeo nõ tz grauamẽ sed reiscit de legitia vt.l.cũ patron⁹.ff. de le.ij.ꝛ.l.qm̃ in prioꝛib⁹.j̃.eo.ti.ꝛ sic nõ retractabit donatio. ¶In ter.ibi exheredatus.glo.eñ exponit.i.ex pr̃imonio qđ erat añ donationẽ:ꝛ q̃ si donatio non fuisset facta mortuo patre fuisset cõuersum in hereditatẽ.nã ꝓprie loquẽdo bona donata nõ erãt in hereditate:qꝛ exiuerãt pr̃imoniũ ꝓ dona.ꝛ sic nõ potuerũt in hereditatẽ ꝙuerti. ¶Sed op.gl.qđ reuocetur in totũ.in aut.de nup.§.qꝛ vo.dic q̃ hic pr̃ donauit bona sua ibi vo bona prime coniugiq̃ debebat reseruare filijs natis
4 ex ea.In ter.ibi †falcidie noĩe ferret.gl.dicit.i.debite iure natureq̃ imꝓpriissime de falcidia ꝛ ꝓpria falcidia dicat illa q̃ detrahit de singularibus relictis in quã nõ cõputat nisi illđ qđ capit iure institutiõis.vt in.l.in quarta.ad.l.fal.ꝛ ꝓ totũ. Imꝓprie vo ponit ꝓ trebellianica q̃ detrahit de vniuersali fideicõmisso in qua cõputãtur ea q̃ iudicio testatoris habent etiam si nõ titulo institutiõis sed legati vel causa conditiõis implende.ꝛ de hoc habetur in multis legibus que trebellianicam appellãt falcidiã:vt ptz in.l.titia.ad.l.fal.Imꝓpriſsime ꝓ debito iure nature in quã cõputãtur illa q̃ ex substãtia pr̃imonij paterni habent etiã iure legati vel donatiõis inter
7 vivos si hoc fuit actum dũmodo aliqd habeat iure institutionis vt in aut.vt cũ de ap.cog.§.aliud quoq; capitulũ.Et ꝓ p̃dicta dicit Bar.si aliquis dicat relinquo filio meo talẽ possessionẽ ꝓ sua falcidia cũ inspecta q̃litate filij cui debet legitima iure nature posset cõgrue intelligi.i.ꝓ legitima qꝛ nõ repugnat significatus vocabuli vt in isto ter.cũ gl.nõ censebat iste preteritus lz nõ dixerit iure institutiõis qꝛ subintelligitur in specta qualitate persone eius qđ relinquit cum legitima sit relinquẽda iure institutionis ꝛ verba intelligunt ꝑm materiaz preiacentẽ.vt in.l.si vno.in prin.ff.locati.ſz si hoc nõ fuisset dictum ſz simpliciter relinquo:qꝛ illud est verbũ cõe qđ apponitur certe rei vel quãtitati nõ importat insti.nec fideicõmissum vniuersale sed singulare vt.l.cogi.§.ꝛ generaliter.ff.ad treb.q̃ semp allegatur ad hoc ꝓ oẽs.ꝛ qđ no.in.l.his vbis.de here.instit.ꝛ iste dicet ꝓterit⁹ ꝛ sic testm̃ erit nullũ.Adde dicit Bald. in.l.quoties.j̃.de be.insti.q̃ etiã si dicat relinquo meliori;modo quo possum ꝛ debeo:censet dixisse iure institutionis.Itẽ in.l.si adulta.j̃.de here.vel act.dicit Bal.q̃ si apponat illa verba qđ debeat stare contẽtus ꝛ plus petere nõ possit.similiter videtur voluisse relinquere iure institutionis:quinimo idem ait q̃ de iure canonico si nullum de p̃dictis vbis ibi apponat vr̃ sufficere fauore testamenti de iure canonico.ꝛ allegat text. ꝛ Abb.in.c.Rainutius.de testa.cõiter legiste tenent contrariũ.vide oĩno Bal.in.d.c.quoties.ꝛ.l.fi.j̃.fami.erc.ꝛ magnaz vidi questionẽ in ciuitate ista in testamento Bartholomei de
§ leone. ¶†In ter.ibi tenet aũt.i.licitũ est ꝛ facit ad illũ ver.l.fi. ff.de colla.do.vbi si filia nõ vult cõferre dotem põt repudiare hereditatem paternã ꝛ dotem retinere.dices tu imo cõtrariatur huic qꝛ hic dꝛ q̃ non potest nisi suppleat legitimã.Rñdeo imo non contrariat qꝛ non erat necessaria suppletio ꝛ fratres totam hereditatem haberent.ꝛ idem hic si nõ esset necessaria
6 ideo dicit si opus sit. ¶†Et dicit Bald.q̃ Specu.allegat istũ ter.ad questionem si paterrecipit emphyteosim ꝓ se vno de filijs põt ille repudiare hereditatem paternam ꝛ retinet emphyteosim certe etiã si nõ repudiat potest solus ipse retinere emphyteosim qꝛ pr̃ potuit sibi soli ꝓuidere vt in.l.quodcũq; §.i.ff.de verbo.ob.nec obstat.l.cõtinuus.§.fin.eo.ti.ꝛ ibi plene no.ꝛ.l.eum qui.§.j.vr̃.ij.e.ti.vbi in his que consistũt in dãdo non potest prouidere vni ex heredibus:qꝛ ibi quãdo heredes erãt extranei.ꝛ sic nõ poterat eis prouidere nisi tãq̃ heredib⁹ nos loquimur in filijs quibus potest prouidere tanq̃ filijs:lz nõ sint heredes.vt.d.l.q̃cunq;.§.pe.dic ergo distinguẽdum: an receperit ꝓ se ꝛ filijs ꝛ heredi.ꝛ tũc si filij nolunt necesse est q̃ sint heredes vt in aut.de non alie.§.emphyteosi.idem si recepit fundum simpliciter cẽsetur recepisse ꝓ se ꝛ filijs dũmodo sint sibi heredes vt in.c.vnico.an agnatus vel filius.nõ tamen diuidet ꝓ hereditarijs portionibus.sed viriliter.l.iusiurãdũ.§.si liberi.de ope.liber.sed si recepisset ꝓ se ꝛ filijs simpliciter non dicendo here.possent filij retinere fundum absq; eo q̃ essent heredes.ꝛ hoc voluit Bal.in.d.c.vnico.an agnat⁹ vel filius.ꝛ per Ly.ĩ.l.ij.j̃.de lib.ꝛ eorum libe.Et an sufficiat eo casu quo requiritur q̃ sint heredes q̃ sint instituti ĩ certa re vel sit relicta iure insti.an requirit qđ sint instituti ĩ quota. vide qđ no Bar.in.d.§.si liberi.ꝛ in Specu.de testa.§.j.ver.fi. ¶In gl.magna ibi sed qua actiõe.dic in ista.q.Breuiter qđ potuerunt agere cõdi.ex ista aut.ad supplementũ legitime sicut quãdo filio est relictum iure insti.minus legitima qꝛ agit cõdictio.ex.l.omnimodo.j̃.eo.nec expedit q̃ agatur querela. Tu dic q̃ expedit qꝛ oportet q̃ pri⁹ rescindat donatio q̃ a ꝑncipio valuit sicut cũ donat in fraudẽ pr̃oni vl̃ in fraudẽ creditorũ expedit q̃ imo agat caluisiana vl̃ fauiana ꝛ rescindat donatio ꝛ primo agit actiõe in factũ.vt insti.de act.§.itẽ si qs in fraudẽ. ¶In glo.ibi sed cũ nõ valuerit.hec glo.voluit opponere q̃ illa donatio nõ rescidat dũtaxat vsq; ad legitimã sed sit ipso iure nulla.ꝛ sic oia bona veniũt cõmunicanda ꝓ actionem fami.erc.ac si donatio facta nõ fuisset.qꝛ facta filio in potestate non valet.l.ij.j̃.tit.j.So.hic erat emancipatus.ꝛ sic valuit a princi.vel si erat in potestate facta fuit sibi donatio non tanq̃ filio sed tãq̃ extraneo ꝓpter merita impensa patri.que si fuissent impẽsa ab extraneo merebat hãc dona.remunera. gr̃a:licet eñ fili⁹ teneat ad obsequia reuerẽtialia patri suo vt in titu.o obsequijs.nõ tñ tenet ad operas tãq̃ libert⁹:ideo si operat mereret retribu.ꝛ illa que acqrit ex operibus suis dicuntur aduẽtitia:que hodie acquirũtur filio.vt ĩ ti.de bonis que libe.ꝛ ex causa aduẽtitia potest hodie cadere obligatio ciuilis ꝛ iudiciũ etiã inter filiũ ꝛ patrẽ.vt no.per gl.in.l.frater a fratre.ff.de cõdi.inde.non tamen sufficit q̃tum ad hunc effectum q̃ pater dicat dono tãq̃ benemerito:sed debent merita specificari ꝛ ꝓbari ꝛ esse cõdigna.vt no.in.l.si donatiõe.j̃.de colla.ꝛ in aut.ex testõ.ꝓ Bal.ꝛ etiam hic.ꝛ ex hoc no.scõm dictum †Ra.q̃ sicut donatio simpler põt esse inofficiosa ꝛ reuocat vsq; ad legitimã: ita ꝛ donatio ob merita facta.ꝛ sic non põt pater remunerare aliquẽ in preiudiciũ filioꝝ:et legitime ipsoꝝ.Sec⁹ in liberto.vt.ff.si qd in frau.patroni.l.diuus ꝛ bñ loquit ꝛ notauit.vel tertio posito q̃ a ꝑn.fuerit nulla morte tamen confirmatur sed reuocat vsq; ad legitimã vt.l.ij.ĩ tit.j. ꝛ adde ad precedẽtẽ articulũ q̃ no.per Ly.in.l.pactum.ff. de pact.cõuẽ. ¶In glos.ibi.Item alia rõne.Glo.hic opp.q̃ tota donatio retractat p.l.titia.§.imperator.de leg.ij.Breuiter dic q̃ quãdo est facta vni ex liberis ñ retractat ꝓ alios nisi vsq; ad legitimã sine sit inofficiosa re tm̃ siue re ꝛ consilio:ꝛ hoc declarat ꝓ illã aut.licet veteres vident etiã hoc dicere que sunt in tit.ꝓ totũ.Si aũt facta sit extraneo tunc dicitur an fuerit in officiosa re tantũ ꝛ idem an re ꝛ ꝙsilio ꝛ tũc in totũ.vt in ꝙtrario ꝛ habet ꝓ glos.in.l.j.in.ti.j.ver.quĩto quero.vsq; ad versi. sexto dic vt ibi ꝛ per Bal in.d.l.titia.§.imperator.ꝛ.§.fi.
2 ☞Quod hodie sufficiat filium emancipatũ instituere licet de nepote vel nepte nulla fiat mentio.

1 **Neptem defuncti.** ¶†Neptis ex filio emãcipato ꝑdefuncto exheredata põt agere q̃rela.h.d. ꝓ declaratione glos.que sunt hic ꝛ sunt obscure. Opponitur sic.aut ille filius emãcipat⁹ erat ꝑmortuus viuente auo isti⁹ neptis patreq; suo.ꝛ tunc ista.l.nullum habet dubium:nã cũ neptis nõ ꝑcedat a patre suo sed teneat primum locũ nulli dubiũ est q̃si fuit exheredata indebite habet querelam.nã si fuisset preterita redderet testamẽtũ nullũ si remanserat in potestate.aut iste filius supuixit patri idẽq; auo.ꝛ tũc ista lex nõ potest ꝑcedere nec iure veteri nec nouo.Primum patet qꝛ filius emãcipat⁹ ꝛ nepos vel neptis ex eo simul vocabãtur ad successionẽ intest.de iure veteri per edictum de coniungẽ.cum eman.li.q̃ emanauit ad discordiam que erat ĩter ius ciuile quod emãcipatum nullo modo cognoscebat sed vocabat nepotem vel neptẽ in potestate retentũ:ꝛ ius pretoriũ quod vocabat emãci.ac si fuisset in ptãte:ꝛ sic preferebat ipm nepoti vel nepti qꝛ ꝓ in gradu:ideo emanauit edictũ de cõiungẽ.vt simul vocent ꝓ vnde li.ergo sola neptis nõ dz habere querelã vni⁹.ꝙtrariũ videt velle iste ter.Item attento iure nouissimo quo emãcipat⁹ cognoscitur a iure ciuili similiter ipse solus deberet vocari ꝛ non neptis.timore huius cõtrarij sunt hic due glo.j.glo.intelligit istũ ter.quãdo emancipatus

BIU Cujas

superuixit patri suo ambo erãt exheredati.ꝛ tã ipse q̃ neptis qꝫ si poneremus q̃ esset mortuus nõ bz dubiũ vt in oppositione formata tñ ad ẽriũ qõ.s.feci:sz ꝓpter ipsum videt recedere ab ipso intellectu qꝫ tunc deberẽt ambo vocari abintestato ergo ꝛ ad querelã ꝛ ille ter.videt velle q̃ sola neptis.sed sustinendo dic q̃ iste filius mortuꝰ est postea ꝛ illa neptis sibi successit:ꝛ sic bz querelã partim iure suo ꝛ ex sua ꝑsona:partim ex persona patris tanq̃ eius heres ꝛ ad eam trãmissam vt.ĩ. eo.l.scimus.in fi.Sed vera glo.videt intelligere q̃ ille filius erat mortuus viuẽte patre suo:ꝛ dum dicit tunc nõ bz dubiũ respõdetur q̃ imo qꝫ illa erat nata ex filio emãcipato.ꝛ sic videbatur extra familiã:sed non ob.qꝫ nõ erat nata vel cõcepta post emãcipa.qꝫ tunc esset extra familiã.iurta no.in.l.q se patris.ĩ.vnde liberi.sed erat nata vel saltem concepta ante emancipationem:ꝛ sic erat in potestate aui:ꝛ posito qõ nõ esset:nõ sequitur ergo nõ bz querelam.nam etiaz emancipatus est extra familiam.ꝛ tñ bz intẽtata nõ bonoꝝ possessione gratia litis agnoscende iurta no.s.e.l.ij. ¶ ꝛ In text.videt inepte log
2 dum dicit q̃uis fuerit defunctus qꝫ illud qõ fuerit defũctus: est causa magis ipsius neptis admittẽde q̃ excludende nõ debent loqui aduersatiue sed debent dicere qꝫ pater emãcipatꝰ erat defunctus:sed dic q̃ illa dictio q̃uis determinat verbum emãcipatus non verbum defunctus:ꝛ est sensus q̃uis pater ipsius neptis fuisset emãcipatus ex quo tñ erat defunctus neptis admittit.hoc voluit illa glo.q̃ videtur cõtrariari prime. ꝛ illa gl.videtur optime facere ꝑ determinatione Bar.quam ponit in.l.gallꝰ.§.ꝛ qd si tñ de lib.ꝛ posth.de qua dixi ĩ.l.ij. s.eo.qꝫ vult q̃ si filiꝰ emãcipatꝰ hodie preferꝛ:ideo sufficit ipz instituere lz de nepote vel nepte nulla fit mẽtio:lz iure veteri nõ sic esset vt.d.§.ꝛ qd si tñ.vt colligit ex illa glos.ibi dũ dicit donec ꝛc.illa viueret ꝛ precederet eũ filiꝰ:nec auia:nec alia admittet neptis:subaudi iure nouissimo autenticoꝝ non iure veteri qõ esset fallum vt in glo.

2 ☞ Legitima filioꝝ quanta sit.in legitima an habeat locum ius accrescendi.

3 Institutus in minori parte q̃ sit legitima adeũdo hereditatẽ nõ perdit ius agendi ad supplementum.

1 **Parentibus.** †Pater põt bõa sua dividere inter liberos:put vult etiam inequaliter dũmodo neminẽ fraudet sua legitima que est quarta pars portionis sibi debite abintesta.ꝛ quia agnouit iudiciũ defuncti pdit querelã quam habebat ex eo qõ sibi erat reliciũ minus legitima.h.d. ¶ ſ.primo cõtra errorem vulgarium maxime mulierũ vel qui credunt q̃ pater vel mater non possit plus relinquere vni filio q̃ alteri:qꝫ dicunt q̃ non debet esse bastardus plus vnus q̃ alter.Nam pater vel mater non tenẽtur facere eos equales si plus diligit vnũ q̃ aliũ lz eis teneatur relinquere integrã legitimã:de hoc est text.expressus.ĩ.de secũ.nup.l.hac edicta. §.j.ibi vero non equis portionibus.ꝛ in aut.de nup.§.pe.ibi tamen imperator cõsuluit patri q̃ moderate hoc faciat ne na
2 scatur inuidia inter fratres. ¶ ꝛ Item no.q̃ qñ agitur de legitima vnius filij dicendum est olim q̃ erat quarta ꝛ hodie tertia vl semis eius quod erat habiturus abintestato:si vero de legitima omnium simul erat quarta vel hodie tertia vel semis omnium bonoꝝ equaliter diuidẽda inter eos.vt in aut.nouissima.Si ergo vnus ex filijs excludatur a portione sua alij filij ad illam nõ veniunt ex propria persona sed necesse habẽt venire iure accrescendi.ꝛ hoc iure dicit Bar.non posse venire. qꝫ non habet locum in particulari successiõe sicut est successio in legitima q̃ ideo dr particularis q̃ est deducto ere alieno.naz in vniuersali venit es alienum.in particulari vero nõ bz locũ ius accrescendi inter eos q nõ sunt coniuncti coniunctione facta a testatore lz sint coniuncti coniũctione legali:ꝛ ita ꝑ istum ter.tenet Bar.in.l.pater filium.ff.eo.ꝓpter qõ determinauit cõtra determinationem Jac.but.in.q.disputata per eum:sed Bal.tenuit q̃ imo in legitima habeat locum ius accrescendi: per ter.in aut.de natu.libe.curia.deputandũ.§.q̃ si legitimo
3 rum imo fortius in alijs:qꝫ nõ potest prohiberi per testatorẽ vt.in aut.vt cũ de app.cog.§.ceteroꝝ.dic vt ibi. ¶ ꝛ Ultio not. hoc expressum in ver.quid aũt.q̃ isto iure filius institutus in minori parte q̃ legitima habebat querelã:sed eam perdebat si institutionẽ agnoscebat adeundo hereditatem q̃ sentire videtur soluendo creditoribus hereditarijs.vt hic colligitur vl legatarijs.vt.l.ij.ĩ.de iure deli.ꝛ idẽ puto si alter ꝑbet adiuis se lz nihil soluerit ꝛ ẽt ꝑ alios modos videt agnoscere iudiciũ defuncti q̃ habent in.l.pe.in fi.ꝛ.l.fi.ff.e.tit.hodie vero p.l.oĩmõ.ĩ.e.nõ habẽt querelã:sz agere dz ad supplemẽtum ꝛ sic dz acceptare si vult agere ad supplementũ alꝫ vtroqz careret qõ olim nõ erat si nõ acceptabat sed habebat querelã vt hic.acceptãdo aũt similiter hodie.lz olim perdebat querelã hodie nõ perdit ius agẽdi ad supplemẽtũ vt est casus.ĩ.e.l.si qñ.§.fina. ꝛ hoc post mortem patris lz renũtiet expresse:sz in vita patris etiã si expresse renuntiet nõ valet ꝛ põt post mortẽ petere supplementũ.vt.e.l.si qñ.§.illud vero scimus.predicta hñt locuz in instituto.in exheredato vo cui aliqd esset relictũ iure legati.dic vt.s.e.l.iiij.

1 **Si inofficioso.** †Cõtra testamẽtũ militis nõ datur querela h.d.ꝛ hoc fauore militis.sil'r preteritus a milite nõ dicit testm̃ nullũ si sciebat se habere filiũ alꝫ sec⁹:et sic eius preteritio habetur ꝑ exheredatiõe.vt.l.si cũ certi.ꝛ.l. si cũ in vtero.ĩ.de testa.mili. ¶ ꝛ In ter.ibi vel iure militari.i.sine solẽnitate testiũ dũmõ sint duo.vt.ĩ.de test.mili.l.milites. nã ẽt in hoc miles bz priuilegiũ.vt.ff.de test.mili.l.j.in ꝑn.dũ subdit de iure ciuili.i.cũ solẽnitate req̃sita in testamẽtis aliox ꝛ sic valet de iure cõi. ¶ ꝛ In ter.ibi vel centurio:nã ꝛ centurio erat miles qui preerat centum alijs.

2 ☞ Querela licet nõ trãsmittatur ad heredes extraneos nisi preparata:ex parte tamen illius contra quem competit bene transmittitur contra heredem eius vel vniuersalem successorem ipsius.

1 **Si heredum.** †Querela competit ĩ fiscũ ad quem bona testatoris vtil'r puenerunt.h.d.sic ꝛ ĩ fideicõmissarium vtilẽ eadẽ rõne.vt.s.e.l.j.idẽ in q̃cũq̃ vtili successore.facit.l.ij.§.ex cã.ff.de iure fis. ¶ ꝛ In text. ibi.ſ.qntinianum.

2 ¶ ꝛ In ter.ibi eẽ.i.fuisse.no.ex ista.l.q̃ lz querela nõ trãsmittatur ad heredes extraneos nisi ꝓparata.vt.s.eo.l.si pr̃ tuus. ex parte illiꝰ cõtra quẽ cõpetit bñ trãsmittit cõtra heredẽ eius vel vniuersalem successorem ipsius.Secus videtur in successore singulari.

2 ☞ Preteritio filij infamis nõ reddit testm̃ nullum ꝛ habet pro exheredatione.

3 Nõ põt qs imputare alteri turpitudinem in qua ipse versat ꝛ sic vsurariꝰ non põt hoc imputare alteri vsurario.

4 Nõ põt qs excipere contra testes de crimine in q̃ ipse laborat. Judex põt ex officio criminosum testem vel infamẽ repellere parte non petente.

1 **Harenam.** †Infamis nõ phibetur a successiõe intestati.sed testamẽtum querelare nõ põtnisi testator etiã fuerit infamis.h.d. ¶ ꝛ In ter.ibi sz spõte sua arenario cõstituto.dic q̃ talis est infamis ipso facto qꝫ ꝑbet spectaculum hoim.vt.l.j.circa prin.ff.de bis qui no.ifa. ¶ ꝛ In ter.ibi legitime successiones.ſ.ab intestato vel ex testamento.vt.ff.ꝓ sol.l. iij.vt.iij.qꝫ sunt ꝑm voluntatẽ tacitã vel expressam.vt ĩ.l.cõficiunt.de iure codi. ¶ ꝛ In ter.ibi fecerit supplet filiũ infamẽ exheredauerit vel preterierit.Istã non põt querelare nec cõtra tab.nec testm̃ dicere nullũ qꝫ veniret cõtra voluntatẽ defuncti ꝛ no.tene mẽti q̃ preteritio filij infamis nõ reddit testm̃ nullũ ꝛ habetur ꝑ exheredatiõe.nã ꝛ largo modo preteritio dr exheredatio.vt no.per Bar.in.l.filio ꝑterito.de iniuſ.ru.ꝛ irri.te.

3 ¶ ꝛ In ter.ibi nisi ꝛipse no.illud ad qõ semꝑ allegat q̃ nõ potest qs ꝑputare alteri turpitu dinẽ ĩ qua ipse versat:ꝛ sic vsurarius nõ põtꝰ imputare hoc alteri vsurario.vt ĩ.c.qꝫ frustra.extra de vsuris.†nec põt qs excipere cõ testes de crimine in quo ipse laborat.vt no.ꝑ glo.in.l.iij.§.lege iul.ff.de test.vide.c testimoniũ.extra e.ti.põt tñ ex officio iudex criminosum testẽ vel infamem repellere etiã parte nõ petẽte vt in.l.quos prohibet. ff.de postulando.

4

a ¶ Non põt. Add de Dy. in regul. frustra. de regn. iur. lib. vj.

2 ☞ Si aliquis emat ab aliquo monasterio fructꝰ alicuiꝰ possessiõis ad vitã puta ꝑ mille:ꝛ ipe postea tñ supuixit q̃ percepit duo millia an talis cõtractus dicatur illicitus ꝛ vsurarius.

3 Si cõiuges faciãt sibi inuicẽ reciprocã donationẽ si ꝓtingat alterum premori an donatio erit prohibita.

1 **Si pater puelle.** †Si inter filios in legitia institutos fiat reciproca substitutio neuter dr granatꝰ iõ neuter bz querelã rõne dubij euẽtus:qꝫ ita põt acqrere sicut erogare.h.d. ¶ ꝛ In ter.ibi ipa aũt ex triẽte.i.q̃tuz vncias ꝛ sic maiori pte q̃ ipsaz tãgeret ꝑ legitia.cũ em̃ essent duo filij ꝛ masculi ꝛ femia ltia eoꝝ erãt tres vncie de quibꝰ tãgebat istã filiã vna cũ dimidia ꝛ sibi fuit fcã substitutio fideicom.de ffe vñ videbat q̃ ꝑfet q̃relã.lz fuerit ĩstituta in sua ltia ꝛ vltra qꝫ erat ĩ ea grauata:hodie vo ꝓpter l' nõ datur q̃rela.qꝫ grauamen reiicit vt.ĩ.e.l.qñ in pozib⁹.sz nec ĩ casu huius.l.olim dabatur :fuit grauamẽ reciprocũ:ꝛ sic neuter ipsoꝝ lesꝰ vr vt.s.de trãsa.l.fideicom.sz an hoc hodie corrigat.glo.fi.hic tenet q̃ sic ꝑ.d.l.qñ.sed ibi glo.tenet ꝯtrariũ:qꝫ illa.l.bz locum vbi olim

propter

BIU Cujas

propter grauamen competebat querela in odium querele sed qñ grauamẽ erat recipr̃ocũ nõ cõpetebat: vt in illa. l. ergo nil immutatur. Doc. tñ tenent illam gl. qr reuera est grauamẽ. lz fingeretur olim non eẽ: ꝛ vtilius est filio ꝙ remoueatur ꝙ̃ qõ exponat se casui futuro. ꝛ ita cõiter tenet ꝺm Bart. quẽ sequi-
2 tur Bal. ¶ Et no. hic ar. ꝺm Ly. ꝙ si aliquis vel aliqua mu-
a lier: qr frequenter in mulieribus cõtingit: emat a quodã mo-
nasterio fructus[a] alicuius possessionis ad vitã: puta pro mil-
le ꝛ ipsa postea tm̃ superuixit ꝙ percepit duo milia ꝙ potuit licite percipere ꝛ retinere nec reputat cõtract⁹ illicitus nec vsu rari⁹ qr potuisset mori primo anno ꝛ totũ pretium remãsisset penes monasterium. vnde ratiõe huius dubij reddit licitum qõ alꝫ non esset. ar. hic ꝛ ĵ. de vsu. l. si ea. Docto. tñ dicũt illud esse verum si tpe ꝙ̃tractus celebrati verisimiliter dicta mulier non tantũ credebat superuiuere facta cõputatione etatis ꝺm l. hereditatum. ff. ad. l. fal. ꝛ sic preter propositum ꝛ cogitatum hoc euenit qtantũ fuit lucrata alꝫ si verisimiliter tm̃ poterat viuere talis cõtractus est illicitus ex intentione ementis. licet non ex forma sui qr apparet ꝙ voluit multũ superlucrari vñ ꝺm bonam conscientiam retinere nõ potest. lz in foro iudiciario non posset compelli ad restituendũ qr nõ est vsura formalis sed mentalis: vt in. c. cõsuluit. extra de vsu. ꝛ quod no. in. c. in ciuitate. de vsu. per Inno. ꝺ. Rapha. miratur ꝙ de hoc debeat dubitari cum proponatur ꝙ fuit venditio ꝛ qõ datũ fuerit notũ preterꝫ ꝙ dubitetur an sit contractus vsurarius. sed dicit esse recurrendum ad materiam. l. ij. ĵ. de rescin. vend. an fuerit deceptio vltra dimidiam vel nõ. sicut qñ quis emeret a domino directo vnum lieullum reddentem quinq̃ ponamus in anno an estimabitur valere centum cõi estimatione: qr reddit quinq̃ pro centenario qr est cõis cursus. Sed aduerte qr ipse non subtiliter cõsiderauit. nam aliud est emere rem vel ius ex quo percipitur redditus: aliud est emere ipsos reddit⁹ sine re vel iure. ¶ Primo casu emptio fit in perpetuum: ꝛ estimatur ipsa res vl̃ ipsum ius. vnde si emeret liuellũ reddẽtem quinq̃ pro centenario ꝛ sic viso pretio licet ego postea vel heredes mei percipiamus ex eo mille sine dubio non est contractus illicit⁹ qr ipsa res stat periculo meo ita ꝛ lucrũ debet esse meuꝫ sed qr non emitur ipsa res vel ius sed fruct⁹ vel redditus qui ex eis percipiũtur non fit estimatio ipsius rei vel iuris nec aliquis respectus habetur ad ipsum ius vel rem. ſz ad ipsos reddit⁹ ideo procedit qõ dicũt doc. ꝙ iustum pretium reputat esse illud quod inspecta etate que erat illo tẽpore poterat percipi de fructibus. nã potest esse ꝙ res valet quatuor milia: ꝛ ego emam fructus ad vitam meam pro mille. si inspecta etate que erat illo tpe poteram tantũ superuiuere ꝙ perciperem mille: vel modicum vltra cõtractus est licit⁹: lz eueniat casus quod multo plus viuam ꝛ percipiam duo milia. Sed si ispecta illa etate poterã tm̃ verisimiliter viuere ꝙ perciperẽ duo vel tria milia ꝛ ita euenit ꝙ̃tractus non fuit licitus ex intẽ. ꝛ ita teneor restituere in foro cõscientie. lz nõ in foro iudiciali: sed si nõ ita euenit licet peccauerim in intentione. ꝛ de hoc merear penitẽ etiam. nõ tñ teneor restituere illud quod nõ percepi. ꝛ si in hoc ꝙ sit iustum pretiũ nõ habetur cõsideratio ad rem sed ad etatẽ emẽtis: ꝛ ad id qõ poterat cõtingere verisimiliter et ad illam distinctionẽ optime facit qõ habet in simili in. l. si cũ venerit. ff. de pact. do. vbi distinguitur an mulier dederit fundũ in dotẽ. an vero fructus percipiẽdos ex fundo. Nam primo casu maritus debet lucrari fructus ꝛ non valeret pactum qõ restituerent vel augeant dotem. Secundo casu non lucratur fructus sed vsum ex eis vnde tenetur soluto matri. restituere estimationez fructuũ. ꝛ satis est quod interim fuerit gauisus eis
3 ꝛ illud nõ consideravit. ꝺ. Raph. ¶ Facit etiam ꝺm Lyn. ꝛ alios iste ter. cum si. quod coniuges faciant sibi inuicẽ recipr̃o cam donationem si cõtingat alterum premori nõ dicatur donatio prohibita si dicatur ꝙ sit donatio inter viuos ꝛ nõ possit reuocari ꝺm. l. vbi ita donatur. ff. de do. cau. mor. talis donatio statim erit valida ꝛ nõ indigebit cõfirmatiõe per mortẽ ꝛ etiam nõ interueniẽte traditione post mortẽ poterũt bona peti: tene menti. qr Ly. non declarat illo modo: ꝛ est vtilis questio ꝛ põt frequenter cõtingere. tene mẽti singulariter ꝛ habet locum etiã in donatione oĩum bonor̃ presentiũ inter virum ꝛ vxorem facta.

2 ☞ Per querelaꝫ rescinditur testm̃ ipso iure ꝛ reducitur res ad causam intestati.
Quod ex postfacto possit quis decedere pro parte testatus ꝛ ꝙ parte intestatus.

3 Per querelã qui semel effect⁹ est heres põt desinere eẽ bers nõ sic per contra tabulas.

4 Quõ possit cõtingere ꝙ ille de quo cum vno ex institutis obtinuerit ꝛ cum altero succubuerit.

1 **Cum duobus.** ¶ Rupto testamento ꝙ querelam pro parte legata diuidua soluunt̃ pro parte indidua nõ sunt
2 pro solido prestanda. b. d. ¶ Not. hic per querelã rescindi testamẽtum ipso iure ꝛ reduci rem ad causaꝫ intestati. Item ꝙ ex postfacto potest quis decedere pro parte testatus[b] ꝛ pro parte intestatus lz a principio secus vt in. l. ius nr̃z de reg. iur. rõ est qñ a prin. cõsideratur dispositio iuris cõmunis que vigorem hz super toto testamento: ideo propter vitiũ vnius partis annullat: ꝛ annullare põt alteraz partẽ. vt in. l. pe. ff. de iniu. test. sed ex postfacto habetur respectus ad sniam iudicis que non potest extendere vires suas vltra illam ptem vel illam personam supra quam vel contra quam lata est vt. l.
3 cũ queritur. ff. de excep. rei iu. ¶ No. etiaz per querelã ꝙ ille q semel est effectus heres põt desinere esse heres vt hic colligitur ex ter. dum dicit resolutum est testm̃ ꝛ in verbo iure instanti. nõ sic per cõtrata. vt in. l. filium. ff. de cõtratabu. qr querela est de iure ciuili qõ põt facere quẽ desinere eẽ heredẽ. vt not. in
4 l. in substitutiõe filij. ff. de vulg. ꝛ pup. ¶ Quero qõ potuit cõtingere ꝙ ille cum vno ex institutis obtinuerit ꝛ cũ altero succubuerit. Glos. ĵ. ponit duo exẽpla primo qñ iste exheredatus erat filius ꝛ de institutis vnde erat etiam filius institutus in. v. vncĩs. ꝛ alter extraneus: egit exheredatus ꝙ̃tra extraneũ ꝛ obtinuit: ſz agẽdo ꝺ̃ fratrẽ nõ obtinuit nec obtinere potuit quia frater nõ habebat vltra ꝙ̃ esset abintestato habiturus: sed minus. illa eñ positio nõ cõgruit litere: qr vult ꝙ ꝺ̃ illum extraneũ institutũ in vij. vncĩs obtinuerit in totũ: ꝛ tñ nõ debuit obtinere nisi in. vj. vncĩs que ipsum tangerẽt abintestato. vt. l. mater decedens. ff. e. sed si ille institutus esset in. vj. vncĩs. vel in minus optime ꝓcederet. Aliud exemplũ ponit ꝙ iste testator erat frater ꝛ instituit in quinq̃ vncĩs personam nõ turpem in. vij. vero vncĩs instituit turpẽ personam preterito ffre tunc bene ꝓcedit qõ frater preterit⁹ hz querelã ꝺ̃ institutũ in vij. vncĩs turpẽ pſonã ꝛ oẽs sibi aufert. vt. ĵ. e. l. fratris. ꝛ l. fratres. sed ꝙ̃tra alterum nõ põt etiã exemplificari in filio exhere a dato q egit contra vnũ. ille eñ nõ ꝓbauit illum ingratũ: ꝛ sic succubuit: postea ꝺ̃ alterũ: ꝛ ille probauit eũ ingratũ ꝛ sic obtinuit: ꝛ istud de leui põt contingere. ¶ Cõtra fi. huius. l. op. ꝙ debeat distingui inter libertatẽ data directo vel ꝙ fideicõmissum. l. papin. in fi. cum. l. seq. ff. eo. ꝛ dixi. ſ. e. cũ ex cã. Sol. duobus modis. Primo vt iste ter. intelligat ꝺm illos. vel dic ꝺm gl. ꝙ ibi loquitur qñ testm̃ in totũ rescindat. qñ vero ꝙ parte tunc rõne alterius partis q̃ remanet nõ rescissa: legata libertatis remanẽt firma nec distinguit inter directã ꝛ fideicõmissariam nec tenebitur liber factus dare pro se viginti aureos. lz in primo casu secus: vt. l. contraria. ꝛ ita intelligit gl. istã. l. tene menti.

2 ☞ Quod possit quis in libello dicere boc mõ. dico testamẽtum falsum vel nullum. ꝛ si reperiretur verum ꝛ validum dico ipsum inofficiosum.

3 Si primo egit vno remedio an lite pendente poterit intẽtare aliud ꝛ quid si primũ iudicium finitũ sit ꝛ vide nume. 4.

4 Electo vno ex remediis contrariis an tollatur. aliud.

1 **Cum qui.** ¶ Ista est bona. l. succumbẽs in q̃rela inofficiosi non phibetur dicere testamẽtum falsum: nec econuerso. h. d. similiter nõ prohibet dicere testamentũ nullum nec econuerso qui dixit nullum ꝛ succubuit nõ prohibetur dicere inofficiosum vt colligit. ĵ. eo. cõtra maiores. que venit ad supplẽtionẽ istius ꝛ supplet in duobus. Primo in eo ꝙ dixi. Secundo qr pendente lite super nullitate ꝛ falsitate nõ currit tẽpus prefixum ad intentãdum querelam. ſ. quinquẽniũ ſz dormit quousq̃ lis sit finita. Sic ergo sententia absolutoria lata super vno de istis remediis nõ parit exceptionẽ rei iudi. super altero. ꝛ ratio est qr ꝓueniunt ex diuersis causis seu ꝓncipiis: licet tẽdant ad eundẽ effectũ seu finem. ꝛ ad faciẽdũ defunctũ intestatũ: sed hic non curat quando cause sunt diuerse ex quibus oriunt̃ remedia. Nam requirit idẽtitas trium. ſ. cause rei de qua agitur: ꝛ personaꝝ inter quas agitur vt oriatur exceptio rei iudi. querela enim orit ex impietate patris qui filiuz iniuste ꝛ sine legitima causa exheredauit: ſz falsitas oritur ex impietate heredis scripti qui facit falsum testamentum fabricari. ¶ Cõtra istã. l. extra glo. oppo. primo ista remedia sunt
2 inter se cõtraria: qr querela presupponit testamentũ esse verũ ꝛ validũ. falsitas vero ꝙ̃trarium. ſ. falsum ꝛ inualidũ ergo nõ possunt ab eo intẽtari vt. l ĵ. ĵ. de fur. so. simul ꝛ in eodẽ libello fateor qr esset sibi ꝺ̃ius per illã. l. ꝛ boc si pure. secus si sub cõditiõe. puta dico testm̃ falsum vl̃ nullum ꝛ si repiret ver̃ ꝛ validũ dico ipm̃ inofficiosum sicut põt quis dicere sniam nullã ꝛ si qua est iniustã: ꝛ iõ appellat vel petit restitutionẽ in inte.

a ¶ Fructus. Adde Pau. de cast. cõsi. xxj. incip. cõitas alicui⁹ terre ꝛ diffuse p Jaso. C. ō sum. trī. vbi diffuse iuncta mea apostil.

b ¶ Parte testat⁹. adō. l. ius nr̃z. ff. de re. in. ꝛ p bar. in. l. j. in. v. q. p̃n. C. ō sacrosan. ecc.

BIU Cujas

ꝛ in.l.j.ff.qñ ꝓuo.non est necess.ꝛ.l.si expresso.ff.de app.ꝛ.c.re
2 stitutus.de resti.in integ.†Si vero primo egit vno remedio ꝛ lite pendẽte vult intentare aliud similiter nõ admittit:qz eo dem tempore esset sibi cõtrari?:etiã si vellet intentare sub cõdi tione essent duo iudicia ꝛ scõm esset fundatum in futuro euen tu qõ esse nõ dz.vt.l.non quemadmodũ.ff.de iudi.ꝛ dixi in.l. j.s.de iudi.Si vero finitũ est illud iudiciũ:tunc si agens obti nuit:ꝛ idem vt nõ possit aliud intentare qz esset superfluũ cũ iam habeat intẽtiõem suam si vero succubunt bene potest vt hic in.l.aurelius.ℊ.idem quesijt.ff.de lib.leg.ꝛ no.in.d.l.j.j.de
3 fartis.¶†Sed contra adhuc succubuit cum sententia ꝓ ve ritate habeatur presumitur illud remedium sibi nõ ꝙpetijsse vnde cum elegerit remedium incõpetẽs sibi imputet qz cense tur renũtiasse remedio competenti.vt.l.mater decedens.circa fin.ff.eod.So.intellige hic qñ ignoranter elegit remedium in competens iusta ignorãtia facti.ꝛ sic nõ censetur renuntiasse. qz ignorãs nihil agere videtur.vt.l.ex maleficijs.ℊ.longe mi nus.ff.de act.ꝛob.ꝛ.l.si per errorẽ.ff.de iurisd.om iud.Si vero ex certa scientia ꝓcedit contrarium.Quid aũt si per errorẽ iu ris.dic vt.l.clodius.cum ibi plene no.ff.de acqui.bere.qz Pa pinianus ꝛ Paulus iurisco.fuerunt in hoc discordes.ꝛ Bar. subtiliter examinat.Tertio opponit ad idez quod nõ possit ad aliud remediũ redire vt.l.postꝝ.ꝛ.l.legitimaz.ff.de pe.he. sol.ibi loquitur quando primo approbauit testm cõsequẽdo legatum ex eo:postea vult impugnare:tũc distinguit an igno ranter accepit legatum:ꝛ postea impugnare.an scienter:tunc aut erat talis nullitas quam ipse poterat tollere puta preteri tionis.vt.l.filio preterito.de iniu.testa.ꝛ tũc nõ potest eam al legare.aut nõ poterat eam tollere si proueniebat ex defectu so lẽnitatis ꝛ testium:ꝛ tunc secus quod dic vt.l.post legatũ.ff. de his quib.vt indi.hic vero primo ꝛpugnauerat vno modo postea vult impugnare alio mõ.¶Jn glo.j.ibi:sed dic hoc re cedit a precedẽti opi.qz est falsa.nam idem est in petitiõe here ditatis sicut in rei vendica.s.qz si proponat inuicem in libel lo nulla causa expressa.quare ad agentem pertineat ois causa censetur in iudicium deducta:ꝛ ideo ꝛz vnã tm prosequatur ꝛ succumbat ad aliam redire non potest:vt.l.si mater.in pnc.et ℊ.eadem.ff.de excep.rei iu.sec? si in libello expressisset reliquaz cãm:quia tũc illa tm censet deducta:iõ,posset ad aliã redire vt d.l.si mater.ℊ.j.ꝛ hoc in fi.gl.sed hic nec rei vẽdic.nec petitio. heredi.fuit in iudicium deducta sed quoddam preparatoriũ ad eã.s.querela vel questio facti in quibus lata sententia ape ritur via ad petitionez here.vnde nõ habent locum iura pre dicta que loquũtur in actione reali vel mixta:sed alia que lo quũtur in actione personali in qua requiritur expressio cau se in pn.ꝛ substãtia tm censetur in iudicium deducta:imo suc cumbẽs potest ad aliam redire.l.an tamẽ.ℊ.actiones.ꝛ.l.cum querit.de excep.rei iudi.¶Ultimo ad sequentẽ gl.Jn glo.se. ibi.sed non sic est patrono debita sicut filio patris.certe ꝛz hoc sit verum aliqñ vt in casu quẽ posui in aut.vnde si parẽs.qz li bertus in preiudicium legitime patroni potest bene merentẽ remunerare de bonis suis.vt.l.vni?.si qd in frau.patro.pater vero nõ in preiudiciũ legitime filioꝝ.vt est glo.in.d.aut.si pa rens in.alio tñ videtur secus qõ magis sit debita legitima pa trono ꝙ filio per.l.non vsqz adeo.ff.si quis a pa.fuerit manu. Tene ergo sequẽtẽ so.ꝙ in.l.cõtraria patronus fuerat institu tus in minori parte ꝙ legitima quo casu habebat contrata bulas per quam petebat supplemẽtum legitime.si ergo accu sauit testm de falso ꝛ succubuit perdit illam portiõem in qua fuit institutus.qz nõ dz qsentire cõmodum ex testõ qõ nisus est impugnare.vt.l.filiũ.ℊ.omnib?.ff.de le.prestã.ꝛ in.c.ex eo. de re iu.li.vj.ergo perdidit cõtrata.que datur ad supplemen tum qz si deficit supplementũ deficit suppletio que nõ põt fie ri nisi aliquid:sed i casu nostro cessat illa ratio qz si succubuit in.q.falsi ꝛ postea vult agere querela nõ agit vt suppleatur il lud quod erat in testamento relictum ꝛz vt testm rescindat:et idem fuisset olim si fuisset institutus in minori parte ꝙ legitie ꝛpropter hoc haberet querelam vt in.l.parẽtibus.s.eo.qz etiã si accusasset de falso ꝛ succubuisset non repelleretur querela:ꝛz perderet illud in quo esset institutus:qz nõ agit ad supplemẽ tum ꝛz ad rescissionem testamẽti.hodie vero qz non agit quere la sed ad supplemẽtum:vt in.l.omnimodo.videtur dicendum in filio illud qõ erat olim in patrono.j.l.si patronus ex modi ca.de bonis liber.qõ si accusauit de falso ꝛ succubuit cum per dat illud in quo fuit institutus non poterit agere ad supple mentũ ratiõe ꝓdicta.tene menti perpetuo qz non reperies for te ita bene alibi.ꝛ illam solutionem tenet Bar.licet non decla ret nec dicat ea que dixi.Bal.vero impugnat dicẽs ꝙ qui in tẽtat ꝙtratab.non agit ex testamẽto sed contra testamentum Breuiter nõ bene cõsiderauit qz contratab.que dat patrono nõ datur ad rescindendum testamentum ꝛz ad supplemẽtum
4 legitime licet secus in illa que datur filio.¶†Jn ea.ibi de co dicillis.l.fi.dic ꝙ ibi loquitur in remediis contrarijs obiectib? ex eadẽ scriptura.in quib? vno electo:statim alterum tollitur hic vero loquitur in remediis ꝙtrarijs nõ obiectib? ex scriptu ra testamẽti sed cõtra eã.vnde vno electo non tollitur alterũ: nec etiã per sniam absolutoriam latam in electo vt hic ptz.eo dem modo solue contrarium de.l.qõ in heredem.ℊ.eligere.qz ibi in pluribus actionibus orientibus ex eadem obligatione quarũ vna electa statim altera tollit hic vero in remediis obi tibus ex diuersis causis.vt.s.ostẽdi.¶Ultimo pro intellectu plurium iurium considera tres cas? ꝙ aut ille qui impugna uit testm vno modo ꝛ succubuit vult impugnare alio modo: ꝛ loquitur ista.l.ꝛ.l.cõtra maiores.j.co.Jnterdum qz appro bauit testamẽtũ petẽdo ꝛ cõsequẽdo ꝙmoduz ex eo.vult post ea impugnare ꝛ restituere ꝙ percepit ꝛ loquit.l.postꝝ.ꝛ.l.le gitimã.ff.de peti.he.ꝛ de his quib.vt indi.l.post legatum.Jn terdũ ecõtra testm impugnat ꝛ succubuit vult postea appro bare ꝛ ex eo cõsequi commodum ꝛ loquit.l.filiũ.ℊ.oĩb?.de le. prestã.ꝛ.d.l.si qs legatũ.ꝛ idẽ si vult postea petere supplemen tum eius qõ erat in eo relictũ vt.l.si patron? ex modica.de bo nis lib.ꝛ in illa glos.

1 **I**Jliam prete.†Preteritio materna facit competere ꝙrelam ꝛ sic babet ꝓ exheredatione.h.d.nõ aũt cõtrata.vt l.illud.ℊ.testamenta.ff.de cõtrab.nec ius dicendi nullum isto iure:sed hodie sic si in preteritiõe nõ esset expressa cã vt ħ in gl.j.ꝛ no.in aut.de here.ꝛ fal.ℊ.exheredat?.in gl.ma gistra.¶Jn glo.j.ibi iusta causa.Glos.habet respectũ ad ius autenticorũ.nam de iure veteri testamentum non erat nullũ: ꝛz cã in preteritiõe nõ esset expressa quia habebatur pro exhe redatione vt in seq.glos.

2 Querela non est actio nec accusatio sed tenet medium. Cum agitur de nullitate testamenti nõ intentat actio nec offi cium iudicis.

3 Si aliquis dixit snĩam nullã ꝛ succubuit postea vult appella re infra.x.dies an possit.

4 Citatus ꝙ cõpareret infra.xv.dies quox gnqz ꝓ primo gnqz ꝓ scõo ꝛ gnqz ꝓ tertio ꝛ vltimo perẽptorio termino assignen tur si misit procuratorẽ in primo termino de cui? mãdato fuit disputatũ ꝛ fuit pnuntiatũ non esse sufficiẽs ꝛ interim lapsi sint dicti termini:an ille citatus reputabitur contumax.

1 **C**Ontra maiores.†Donec agitat questio sup nul litate testamẽti vel etiã falsitate nõ currit tps in ãre la inofficiosi testamẽti.h.d.not.veniam? ad casum.

2 ¶†Jn text.ibi actionem impropie loquit qz nec querela est actio nec accusatio sed tenet medium.vt no.in.l.posthum?.ℊ. si quis ex his.ff.e.Nec etiã cum agitur de nullitate testamenti intẽtatur actio nec iudicis officium iurta no.per Bar.in.l.fi lio preterito.de iniu.testa.ꝛ.l.sub conditiõe.de cõdi.insti.Ex pone ergo actionem.i.modum agẽdi.¶Jn ter.ibi iure nõ sit perfectum:puta qz deficiat in solennitate testiũ.¶Jn tertu: ibi prescriptio.i.exceptio.¶Jn tert.ibi ex prioris iudicij mo ra puta qz añꝝ diceret testm nullũ erat lapsi duo anni de qu quennio quo põt querela proponi:deinde litigium suꝑ nulli tate durauit triennio:ꝛ sic lapsi sunt alij tres.vnde videbat ꝙ si succubuit in iudicio nullitatis nõ possit filius ad querelã re dire:cõtrariũ tñ est qz durãte litigio super nullitate nõ cucur rerũt alij tres anni qz nõ põt dici fuisse filius negligẽs in pro ponẽdo querelã durãte iudicio nullitatis qz non potuit ꝓpo nere cũ sint iudicia ꝛria qz ãrela presupponit testm validũ ꝛz dicit eẽ inofficiosuz:ꝛz iudiciũ nullitatis dicit testm ñualidũ ꝛz primi duo anni bene cucurrerũt qz tunc cessabat illa rõ.Dor minuit ꝯ illa ꝑscriptio qnquẽnalis durãte litigio ꝛz semel fue rit cepta:ꝛ sic est cõ Bart.ꝙ dicit in.l.naturaliter.ff.de vsuc.ꝙ de iure ciuili:nõ reperit ꝑscriptionẽ semel ceptã postea dormire nisi in casu.l.sicut.de ꝑscri.xxx.an.ꝛz de iure canõico repiatur certe ẽt de iure ciuili reperit vt ħ.ꝛ in alio casu.j.de iure deli. l.fi.ℊ.donec.ꝛ ẽt plures alij reperient si qs bene seruat? fuerit.

3 ¶†Jn text.ibi nõ cessantib?.Jste ter.vr velle ꝙ tps nõ currit nõ pueniat ex eo ꝙ.s.dixi.s.qz nõ potuit ãrelã ꝓponere durã te ꝓmo iudicio.ꝛz pueniat ex eo qõ illo iudicio durãte nõ ces sat fili? testm ipugnare:ꝛz nõ ꝑ ãrelã:vñ ex hr vr colligi rõ ãre durãte ꝙpromisso nõ currit tps ap.pseqẽde qz litigãdo coꝝ arbitris appellationẽ vr pseq qz ẽtidie ipugnat snĩaz.si ergo nõ litigãt nec coꝝ arbitris nec coꝝ iudice ꝛz agãt adinuicẽ ꝙ tps si currat nõ cẽsẽt valere nec impedit cursus de iure ciuili ꝛz de iure cano.vr aliud vt in cle.ꝙdiu.de app.¶Contra istũ tex.opp.ꝙ imo durante primo iudicio currat tẽpus in quere

la.vt

BIU Cujas

la:vt in.l.quinquēniū.ff.de adul.Sol.intellige hic q̄ ignorauit ꝓbabiliter testm̄ esse validū:ꝛ sic nō imputaꝫ sibi si nō incepit a querelā q̄ nō putabat eā sibi cōpetere:sed potiꝰ ius dicēdi nullū:sed si sciebat testamētū non esse nullum ꝛ sic eligit viā incōpetētē:durāte illo litigio curret tps per.l.mater decedens.ff.eo.†Et per hoc soluiꝫ qō si aligs dicit sniam nullaz et succubuit postea vult appellare infra.x.dies a tpe quo succubuit an possit.nā si habuit iustā cām credēdi qō snīa esset nulla nō est sibi imputādū si incepit a nullitate ꝛ durāte iudicio nullitatis non currit tps appellādi si prius nō erat decursuz sed si nō habuit iustam causaz credendi:tunc bene currit tempus appellādi ꝛ sibi imputet quare elegit viam incōpetentē. consiliū est ergo q̄ simul dicat nullā:ꝛ si qua est appellet iuxta no.in.l.j.ff.qui ꝓuo.nō est necess.quidā vero dicūt q̄ postq̄ pōt hoc facere etiā si iuste credidit snīam nullā imptandū est sibi quare etiā non appellauit ad cautelā ꝛ sic dicūt tps appellandi cucurrisse.certe etiā hic poterat cū iudicio nullitatis testamenti cumulare querelam conditionaliter ꝛ tamē hoc sibi nō
4 imputatur ideo tene quod.s.dixi.¶†Inducitur etiaz ista.l. per doct.ad questionem si aliquis fuit citatus q̄ compareret. ff.xv.dies.quorū.v.pro primo.v.pro scdo.v.p tertio ꝛ vltimo peremptorio termino assignant.in primo termino procuratorem misit de cuius mādato fuit disputatū:ꝛ finaliter fuit pronuntiatum non esse sufficiens:ꝛ interim lapsi sunt dicti termini:an ille citatus debeat deputari contumax:vt sic contra euz alia citatione non facta possit procedi tanq̄ contra contumacem.nam si iuste credidit mandatuz sufficere non debet reputari cōtumax quia putabat se satisfecisse primo termino.ꝛ sic non esse locū secūdo vel tertio.ar.huius.l.sed si non habuit iustam causam credendi.tunc reputatur fuisse cōtumax q̄ dicti termini cucurrerant non ob.disceptatione facta super mādato.ꝛ hoc etiam ponit Bar.in.l.ij.§.nō solum.ff.ad tertu.ꝛ.l.si finita.§.iuli.de dam.infec.Inducitur etiā per Ly. ad plures alias.q.similes.¶In glos.fi.ibi.arg.contra vi bo.rap.l.si seruus.illa nihil facit quia ibi q̄ritur an negligentia adhibita in vno noceat in altero.quo casu dicit ibi.ꝛ.l.si qs a non dño. infra hic vero econuerso:an diligentia adhibita in vno prosit in altero vt nō concurrat tps.In eadē ibi euic.l.minor.§.j.nec illa facit ad propositum q̄ loquitur an snīa lata in vna actione preiudicat in altera hic nō queritur de snīa sed de diligentia adhibita in vno:an prosit in alio.¶In glos.ibi respōdeo vtile est quo ad quid.non intelligas quo ad id quod statim sequitur in glo.dum dicit q̄ ex quo currere incepit ꝛc.naz quo ad illud continuū est nō vtile.sed quo ad illud qō infra subiicitur in ver.sed non illi quibus iusta causa ꝛc.ꝛ dic nō potuit agere querela in alio libello ꝛ in alio iudicio post primum incobatum:sed in eodem libello bene poterit intentare querelā conditionaliter tamen sibi non imputatur si non intentauit ꝛ iustam causaz habuit credendi q̄ non expediret q̄ testamētum erat nullum.¶In fi.glo.ibi q̄ omnes simul ꝓponi possunt distinguo ergo ꝑm doct.cum quis habet plura remedia ꝛ elegit vnū an durante litigio currat tps in altero q̄ aut ambo cōpetebāt aut vnum ꝛ alterū putabaꝫ competere.¶Primo casu.aut poterant simul proponi ꝛ nō fuit propositū nisi vnum ꝛ tunc currit tps in altero.vt insti.vt excu.tu.§.cū autē. Aut non poterant simul cōpetere.ꝛ tunc secus vt in.l.q̄nquēnium.ff. de adul.¶Secūdo casu principali si eligit remediū quod nō competat sed putabatur competere. distingue an iustam causam credendi habebat vel non vt.s.dixi.ꝛ hoc si non poterant simul agitari in diuersis libellis ꝛ in iudicijs. alias idem esset q̄ in casu precedenti.

2 ☞Sororꝫ si preteriit sororem suam ꝛ filium ipsius sororis turpem personam heredem instituit q̄ illa soror eademq̄ mater contra filium habeat querelam.

1 ¶Am filiū.†Preteritio facta a filio ō matre habetur pro exheredatione.b.d.ꝑm vnum intellectum q̄ filius ille fuerit testa.ꝛ preteriit matrem ꝛ instituit sororē.naz mater habet querelam tanq̄ exheredata sicut econuerso si mater p̄teriisset filium.intellige tamen hodie vtrūq̄ dictum qñ in p̄teritione esset inserta cā.pater vero preteritus a filio emancipato habet ☞tab.vt in.l.filio.§.☞tabu.ff.eo.sed in.l.pater filiū eo.ti.dicitur q̄ habet querelā. Glo.exponit ibi querelam.i.cōtratab.d.Rapha.subtiliter dicit aut pater emancipauit filiū vel nepotē.et tunc habet ius manumiss.sicut pater onus ideo habet ☞tab.sicut ille per quem non rumpit testamentum sed cōsequitur legitimā nisi sit instituta turpis persona quia tūc rumpit totuz.vt in.l.patronus.ff.si quis a patre fuer.manu. Aut nō manumisit.sed alio modo erat extra suaz potestatem vt si nepos ex filio emancipati conceptus est post emancipati. ꝛ natus.ꝛ tunc contra testm̄ talis nepotis non habet cōtratabu.q̄ non habet ius manumissoris.ideo habet querelā.sic dz intelligi.l.pater filium.ꝛ dicit hāc distinctionem probari per l.j.ff.si quis a pa.fue.ma.dic de hoc vt.l.pater filii.que est valde difficilis ꝛ repetibilis ꝛ profunda in tex.ꝛ glos.et materia.

2 †Alio modo intelligitur ista.l.in testamento sororis que preteriit sororem suam:filium ipsius sororis turpem personā heredem instituit.dicitur hic q̄ illa soror eademq̄ mater contra filium habet querelam per.l.fratris.j.eo.qō not.q̄ mater potest filio imputare turpitudinez ꝛ totam hereditatem sororis ab eo auferre:vt.l.pantonius.si quis a par.fuerit manu.tunc ergo supple ad tex.dum dicit filium tuum.s.turpem personā: alias non ꝓcederet:vt in.d.l.fratres.ꝛ potest regi ex parte ante ꝛ ex parte post.

2 ☞Offensa dicitur etiam illa quam quis reuocat sibi ad animum licet non iuste.ꝛ non est punibilis.

3 Qō nō possim tibi imputare inimicitiam que prouenit ex defectu vel culpa mea.
Uar ietas improbatur.

1 ¶Amte.†Nolle diuertere a marito non est iusta causa exheredandi filiaz.h.d. ista.l.cū.l.filia.j.eo.ꝛ hec loquit in patre:illa in matre qui volebant filiam a marito ducere ꝛ quia noluit:ipsaz exheredauerunt non fuit iusta causa.sed potius de hoc est commēdanda:vt in.l.reprehendenda.j.de insti.ꝛ sub-
2 sti.sub conditione factis.¶†Not.in ista.l.in verbo offensum. q̄ offensa dicit etiā illa quā qs reuocat sibi ad animū lz nō iuste ꝛ sic nō est punibilis.qñ aūt ageretur de pena imponenda non dicitur offensa ex qua pena non imponit:vt.l.testamēto. ff.de manu.test.de hoc plene Bar.in.l.licitatio.§.q̄ illicite. ff.
3 de pub.†Et est argu.q̄ nō possim tibi imputare inimicitiam que prouenit ex defectu vel culpa mea.vt.j.l.pri.¶Item no. in.l.filia.contra homines mutabilis voluntatis qui hodie volunt vnum:cras aliud:nam improbatur varietas.

2 ☞Filia si anteq̄ pater sit negligens ipsam maritare q̄ non transiuit adhuc tempus.xxv.annorum se maritet sine cōsensu patris:an possit iuste exheredari.
Quid in filio recipiente vxorem contra voluntatem patris.

3 Filie post.xxv.annū possunt seipsas maritare ꝛ pater tenetur eis assignare dotem ꝛ possunt patri ponere cornua nec potest pater eis imputare.

1 ¶Filiā.†Filia propter impudicitiam pōt exheredari.b.d. idem in filio.vt in auth.vt cum de appel.cognoscitur.§.causas.nisi pa-
2 ter causam dederit vt in auth.hic posita quā not.tenementi:ꝛ sume argu.a contrario sensu ipsius†q̄ si filia anteq̄ pater sit negligens ipsam maritare:quia non transiuit adhuc tempus.xxv.annorum se maritet sine cōsensu patris potest iuste exheredari.Idem videtur de filio recipiente vxorem contra voluntatē patris.arg.in.l.iij.§.si emancipatus.ff.de cōtratab.ꝛ de iure ciuili non valere matrimonium:vt in.l. si vt proponis.j.de nup.de iure canonico sic vt not.in.l.paulus.in fi.glo.ff.de statu ho.tamen pater offenditur:vnde illa auth.remanet incorrecta.lz do.Raph.dubitet de hoc.sed mihi nō videtur dubitandum:q̄ ius canonicuz disponit defendere matrimoniuz non de iniuria patris sicut in simili in.l.j.ꝛ.ij.j. de secundis nuptijs.quia de iure canonico mulier habet licētiaz nubendi infra annum luctus quo ad penam infamie nō quo ad ea que concernunt vtilitatem filiorum primi matrimonij:
3 vt in.c.cum secundum.extra de secun.nup.¶†Et no.hic magnum periculum in habentibus filias nubiles vt nō differāt eas maritare vltra.xxv.ann.alias possunt seipas maritare:ꝛ
a pater tenetur eis assignare[a] dotez.vt in.c.semen.xxx.q.ij.Et ēt possunt patri tales filie ponere cornua quia non potest pater eis imputare.

2 ☞Appellatione fratris vel sororis simpliciter prolata non comprehenduntur nisi fratres carnales qui obtinent primuz gradum de iure cano.sed de iure ciuili secundum.ꝛ q̄ nō comprehendantur nisi consanguinei.i.ex eodem patre nati nisi cōmunis vsus loquendi sit in contrarium.

3 Plus prouidetur linee masculine q̄ feminine.
Que infamia faciat competere querelam contra testamentuz fratris cōcurrentibus illis tribus de quibus an cōpetat querela si frater nō fuit exheredatus sed preteritus.

4 Frater per banc querelam an obtinebit solam legitimam.

5 Quid si frater in testamento reliquisset ei integraz legitimā: ꝛ in residuo instituisset turpem personam.

6 Si illa turpis persona erat successura abintestato. ꝛ non frater quia erat filius testatoris ciusdēq̄ fratris q̄ tūc frater nō babebit querelam.

a ¶Bote. adde gl. i.c. de raptoribꝰ. xxxvj.qō.j.ab.i.c. j.de adul. Abb.i c.accedēs.de pcura.Abb.in.c.j.de despō. ipu. Bal. Jo.de imol. Rapha.cu. Lud.ro. i.l. j.ff.so.ma.alexā.de imo.ꝑ.xxx ix.īci.viso thema te.i.iij.col.i.ij.vo.

BIU Cujas

7 Frater si occidit fratrem vel vulnerauit an sibi succedat ab intestato.

8 Si frater instituit turpem personam ⁊ etiam non turpem an agetur querela contra turpem ⁊ non contra non turpem.

1 **Fratris vel.** †Cōtra testamētū collateralis non competit alteri collaterali querela inofficiosi nisi tribus cōcurrēti bus.s.q̄ esset frater vel soror carnalis ⁊ sic in primo gradu ⁊ ex eodē patet qō fuerit īstituta turpis psona: de falso vero testamēto quilibet cuius interest.s.qui succederet abintestato nō facto testamēto pōt accusare.h.d.ista.l.fratris.ſ.eo.et de illa materia solū hic habetur ⁊ in.l.j.ff.eo.⁊ insti.de exhe.li. contratab. vero nō hz locum inter collaterales ⁊ etiam cōcurrentibus predictis tribus vt patet in.l.j.§.liberos.ff.si quis a pa.fue.ma. sed solum inter ascendentem ⁊ descendentē per lineam masculinam inter quos pōt habere locū bo.pos.vnde li
2 beri.vt.l.j.§.j.vel.ij.de cōtratab. ¶ †Nota.in ista.l. dū dicit exceptis fratre vel sorore iuncta.l.fratres.que intelligit de consan-
a guineis q̄ appellatione fratris[a] vel sororis simpliciter ꝓlatis non cōprehendunt nisi fratres carnales qui obtinent primum gradum de iure canonico. sed de iure ciuili secus. alij vero fratres puta patrueles vel consobrini vel cusini nō cōprehendantur. de hoc vide quod habetur in tex. ⁊ per Bal. in.l.lucius.§. quesitū.ff.de leg.ij. videtur etiam q̄ non comprehendant nisi ꝙsanguinei. i. ex eodē patre nati nisi ꝙmunis vsus loquēdi sit
3 in cōtrarium per illas.ll. ¶ †Itē no. in.l.fratres.q̄ plus prouidetur linee masculine q̄ feminine. ¶ Queritur de plurib⁹. ⁊ prīo de qua infamia loquitur tex. in. l.fratres. dic q̄ etiaz de infamia facti vt not. per glo. in.l.nullam.§. de infa. que ponit effectus infamie facti. s. tres ⁊ inter eos est ille quod facit cōpetere querelā cōtra testamentū fratris. ¶ Item queritur cōcurrentibus dictis tribus an ꝙpetat querela si frater non fuit exheredatus sed preteritus. quidam dixerūt q̄ non: sed ꝙtrata. Contrarium determinant doc. per illum.§. liberos. ⁊ q̄ talis preteritio habetur ꝓ exheredatione sicut preteritio materna.
4 ¶ †Tertio queritur quid obtinebit frater per hanc querelaz dicunt quidā q̄ solam legitimam vt sentit glo. in aut. nouissima. dum loquit̄ de legitima fratris. i. quā dicūt fore debitam qñ turpis persona sit instituta nō aliter ⁊ erat quarta pars q̄ hodie nō est aucta. Guil. de cu. dicit q̄ non meminit se legisse de legitima fratris. ⁊ ideo tenet ⁊ etiā alij doc. q̄ rescindat totum testamentū ⁊ totam hereditatē obtinebit q̄ in odiū institute turpis persone ꝯceditur. ideo datur in totuz etiam si esset talis persona cui etiā alias nō daret nisi legitima vt patet in patre ⁊ patrono qui per ℈tabu. nō aduocant nisi legitimam. ⁊ tū qñ est instituta turpis ꝑsona aduocant totū. vt i.l.
5 patron⁹. ff. si quis a pa. fue. ma. †Ex quo sequitur q̄ si frater in test. reliquisset fratri integrā legitimā ⁊ in residuo īstituisset turpē ꝑsonam adhuc ꝙpeteret q̄rela ad obtinēdū residuū secus in filio exheredato vel instituto in integrā legitimā qñ nō esset īstituta turpis persona. §. eo. l. cum queritur. Alij dicunt contrariū: q̄ non debet esse melioris conditionis frater q̄ filius. ⁊ ita dicit. d. Ang. de peru. in.l.j.ff.eo. sed verū est stātibus eisdem terminis. alias secus. vñ qñ turpis persona est instituta videtur q̄ filius etiā si sit relicta sibi integra legitima possit agere querela ad residuū odio instituti ꝑ illam. l. pātonius. ⁊ tene menti ⁊ vide glo. in aut. de heredi. ⁊ fal. §. primū
6 quidē. que tenet q̄ fratri debet legitima. ¶ †Queriť etiā qd si abintesta. illa turpis persona erat successura ⁊ non frater vt q̄ erat filij testato. eiusdēq̄ fratris dic q̄ tūc frater nō habet
7 querelā vt sentit gl. in.l.titia. ff.eo. quod not. ¶ †Quero etiā
b qd si frater occidit fratrē[b] vel vulnerauit: an sibi succedat abintest. videt q̄ sic per.l. his cōsequi. §.j.ff. fami. ercis. ⁊ per.l. cognatis. ff. vnde cognati. breuiter quādo occidit dicas ℈ per.l. cum ratio. §. fi. de bo. dā. nam perderet hereditatē si alij occidisset ⁊ ipse necē defuncti non vindicasset vt in.l.j. ⁊ ij. §. vbi cause fi. fortius si ipsemet occidit. sed si vulnerauit quia erat inimicus puta q̄ accusauerat de crimine capitali. non ꝓhibetur a successione intestati sed bene posset exheredari etiā turpi herede instituto ⁊ cause ingratitudinis sunt tres de quib⁹ dic vt in aut. de nup. §. ingratitudinē. Nec ob. l. cum patron⁹. de iure patronatus q̄ facilius tollunt iura patronat⁹ q̄ sanguinis ꝝm Guil. ⁊ Bar.
8 ¶ †Itē quero quid si īstituit turpē persona ⁊ etiam nō turpē. dic qō agetur querela ℈ turpē ⁊ non contra nō turpem. vt. §. eo. l. cum duobus. ⁊ ibi glo. j. hoc sentit. Itē dicit Guil. de cu. q̄ in exheredatione fratris quando instituit turpis persona quo casu est necessaria ad repellē dum fratrē a querela nō expedit īserere causam ingratitudinis ſz sufficit q̄ subsistat vera causa. ſz secus in exheredatione filij in qua requirit expressio cause. q̄ hoc nō reperitur in exheredatione fratris certe si subsistit etiā vera ingratitudinis causa si nō sit exheredatus expresse sed preteritus cū talis preteritio habeat ꝓ exheredatione sufficit ad repellēdū fratrez a querela ꝓbare cām ingratitudinis sicut olim sufficiebat qñ filius exheredabat. vt. j. eo. l. liberi. tunc tū requiritur expressa exheredatio non tamen requirebatur expressio cause.

2 ☞ Filius si bodie exheredet cum expressione legitime cause licet nō vere. ⁊ aliquid sit sibi relictum etiam iure legati. testamentū non dicitur nullus licet non habeat iure institutionis sed aget ad supplementum.

3 Usufructuarius si emit ꝓprietatem a dño ⁊ sic extinguit vsus fructus ⁊ per vicinum vel propinquū fuit retracta emptio ex forma statuti: an vsusfructus extinctus reuiuiscat.

1 **Si maritus.** †Rescisso testamento per querelā actiones cōpetentes heredi q̄ ꝓpter additionē erāt cōfuse: restituunt eidē. h. d. Et sic oīa reponunt in pristinū statū sicut per restōnē in integrū: vt. §. de reputa. q̄ fiūt in iudicio. l. j. ⁊ ij.
2 §. si aduer. trās. ¶ In glo. ij. ibi vel dic hoc fuisse additū. †Nota. ex ista gl. ad tex. relata q̄ in filia exheredata loquit̄ q̄ si bodie filius exheredet taliter q̄ exheredatio valeat q̄ fuit facta cuz expressione legitime cause. lz nōvere ⁊ aliqd sit sibi relictū etiā iure legati: nec dicit nullū. lz nō habeat iure institutiōis post q̄ est legitime exheredat⁹ nec agit q̄rela postq̄ aliqd sibi fuit relictū. sed agit ad supplemētū. Jura ergo que dicūt q̄ debet habere iure institutionis. alīs ꝓ preterito habeť debent intelligi nisi fuerit legitime exheredatus tene menti. Olim vero talis exheredatus cui fuisset relictuz iure legati minus legitima habuisset querelā secus si legitima. vt. §. e. l. cum queritur. Tū aūt exheredato legitima valet quo ad valorē testamenti q̄tum titu. institutionis qñ nō est exheredatus no. bene ⁊ tene mēti. ¶ In gl. fi. in fi. ibi. l. ꝓpter veneni. §. neptis. Doc. repro bant illā glos. q̄ ille. §. loquit̄ qñ heres adiuit hereditatē cuz crimine seu delicto q̄ non vindicauit necē defuncti quo casu si sciuit sibi auferť hereditas per fiscū ⁊ nō restituunt sibi actiones quas habebat ℈ defunctū scelere suo ꝙperditas. Preterea licet sibi auferat hereditas per fiscū non tū desinit esse heres ⁊ sic non deficit cā extinctionis. vt. l. ex facto. §. iulius longin⁹. ff. de vulg. ⁊ pup. Sz si ignorasset nō ꝑderet hereditatē In casu vero nostro: licet sciret testamentū subiacere querele non videť deliquisse adeūdo hereditatē ⁊ si per querelam postea sibi auferť ipso iure desinit esse heres. vt. §. eo. l. cū duobus. vñ sibi restituunt pristine actiones indistincte sive sciuerit sive ignorauerit ꝝm omnes ad quod adducunt. l. dñs. in prin. ff. de vsufr.
Sed qūo possunt reuiuiscere actiones semel extincte vt in. l. q
res. §. areā. ff. de so. dic q̄ non restituunt eedē in substantia vel
3 numero. sed alie similes illis. Et an sint directe vel vtiles. vt. l. sed reuocata. ff. de iure fisc. vel in. l. auferť. §. fi. cum. ll. seq. †Et illa inducunt ad. q. nam pone q̄ vsufructuarius emit ꝓprietatem a dño ⁊ sic extinguit vsusfructus q̄ non potest gs habere vsumfructum in re sua. s. formalē sed causalem sicut. l. vti frui. in prin. ff. si vsusfr. peta. Pone ergo q̄ postea ꝓ vicinū vel propinquū ex forma statuti disponētis q̄ possit infra certum tps retractari fuit retracta emptio proprietatis an vsusfructus extinsecus reuiuiscat vel sibi restituat: dic q̄ sic in distincte sive sciebat posse retractari sive ignorabat per illam. l. dñs. ⁊ per id qō. §. dixi q̄ sine delicto emere potuit proprietatem lz Gul. de cu. videatur aliter dicere. ⁊ vide. ff. de iure fisci. l. eius qui delatorem. j. §. fi.

2 ☞ Filius qui prohibuit patrem testari si postea penitentia ductus permittat eum testari q̄ non debeat exheredari propter prohibitionem preteritam.

1 **Testamentū.** †Prohibere quē testari est iusta cā exheredandi illū q̄ phibet. h. d. Et hoc ꝓcedit etiā hodie q̄ numerat inter quatuordecim casus vt patet in aut. vt cū de appel. cogno. §. causas. Glo. hoc nota. intelligit ⁊ etiam ibi probat qñ ꝓhibuit cuz effectu ita q̄ tūc testari nō potuit: sed postea nō ꝓhibitus testatus est vnde in illo testamēto potest illum exheredare ꝓpter preteritā prohibitionē: sed si nihilominus testatus fuit tūc puta quātū potuit fecit ne testes vel notarius īgrederent domū ſz nihilominus ingressi sunt nam ꝓ illo conatu qui non habuit effectū nō poterit illum
2 filium exheredare. †Sed pone qō filius q̄ semel prodibet cū effectu penitētia ductus permisit postea patrē testari puto q̄ non deberet exheredari propter prohibitionē preteritā. arg. §. fa. ercis. l. in ipsius. Sed qñ postea ignorante filio ⁊ de penitentia eius non apparente fuisset institutus.

2 ☞ Si reperiunt in testō illa verba qō testator instituit talē cū hoc pacto q̄ debeat facere sic ⁊ sic exponiť. i. cum hac cōditione

a ¶ Appellatione fratris. Adō an appellatione fratris ꝙtineť frater illegitimus vi ꝓ Pau. de ca. cōsil. cxxiij. inci. i causa que vertitur corā dño vicario. ⁊ an appellatione fratris i statutis veniat frater vterinus vide ꝓ Ange. cōsi. xcvij. ⁊ an ꝙprehēdiť frater patruelis vide ꝓ bart. ī. l. luci⁹. ī. §. q̄situ. ff. de leg. ij.

b ¶ Si frater occidit fratrē. Adde Barb. ꝙsil. lxx. inci. vbi xps. ī. iiij. vo. ī. xiij. col. Idē Barb. ꝙsil. viij. īci. vbi xps. ī. iij. vol. in. j. col.

BIU Cujas

tione vel modo:nec habet vitiare testamentū ex eo qō miscea
tur cōtractus cum vltima voluntate.
3 Si mater instituat filium sub cōditione si emancipetur a pa
tre an tamen ea cōditione pēdente poterit pater petere bon.
pos.ꝼm tab.ꝛ habere administrationem bonorum.
4 An bonorum pos.ꝼm tab.que potest peti pendēte cōditione
institutionis sit iuris vel facti.
5 Cui fiet illa restitutio an filio vel patri.

1 **Filijs matrē.** †Cōditio que respicit fauorē filij īstituti non facit esse locū q̄rele.h.d.Bar.nec etiam hodie reij
citur de legitima qō dic vt plene no.in.l.cum filio.
ff.de vulg.ꝛ pup.per Bar.secus si odium:vel cum dubitatur
an cōtineat odiū vel fauorē q; tunc bene reiicitur hodie.vt.j.
eo.l.quī in prioribus.olim nō:sed faciebat cōpetere querelā.
Et inde q; primo ponit dictū vsq;ibi atq;.Secūdo respō
det duobus oppositionibus q̄ poterant fieri.vel dicq; primo
ponit cōsiliū.postea remouet duo dubia.veniam⁹ ad casum.
2 ¶†In tex.ibi atq; eo pacto.no.ar.q; si reperiunt in testamē
to illa ẏba q; testator īstituit talē cū hoc pacto q; debeat face
re sic ꝛ sic.exponit.i.cū hac cōditione vel modo nec hz vitiare
testm̄ ex eo qō misceat ℑctus cum vltima volūtate.de v̇.sig.l.
5 ẏba gesserūt ꝛ ℑcerūt.†Et dic q; mouet vnū dubiū circa ꝛsi
liū ꝓcedēs q; nō videat bonū q; si mater instituat filiū sub cō
di.si emācipat a patre ad quē mater noluit bona sua pueni
re nō propterea sequet iste effect⁹ q;.l.cauet q; institutus sub
cōditiōe poterit ea pēdēte petere bo.pos.ꝼm tab.que dat sibi
administrationē bonor.vt i.l.ī.§.si sub cōditiōe.de bo.poss.
ꝼm tab.vī pater poterit noīe filij antecp̄ emācipet ꝛ sic pēdē
te cōditione illā bono.pos.petere ꝛ occupabit bona ꝛ dissipa
bit.ad hoc rñdet imperator duobus modis ꝼm diuersas lite
ras primo dicit si habetur in tex.patrem iure accipere videri
q; illo casu non poterit pater de iure illā bonorū pos.petere.hz
alias regulariter det̄ ista bo.pos.instituto sub ꝛditione ꝛ hoc
ideo ne fiat cōtra voluntatē testatoris q; noluit bona ad patrē
puenire ꝓ viam directam:ergo nec ꝓ viā indirectā ꝛ hoc satis
bene ꝓbat in simili in.l.scire opz.§.j.ff.de tu.ꝛ cu.da.ab his.
Aliqui habēt in text.cū re tunc est sensus q; ex illa bo.pos.pa
ter nullū ius acquirit si erit facti poti⁹ q; iuris.ꝛ sic habebit
eam sed non cum re.i.nō est cū effectu ꝛ pro illo itellectu facit
finis huius.l.dum dicit restituere ergo dz hz quidam non ha
beant:ꝛ est sensus qō si pater de facto illā bo.pos.intētauit ꝛ
de facto nō dz illam retinere sed debet bona restituere ꝛ nō di
cit cui:hz glo.fi.declarat postea in ver.neq; ei.opp.ℑ cōsilium
q; sit bonū q; iure illo filius institutus sub cōditione que nō
erat in ei⁹ potestate habebat q̄relam ꝛ sic pater poterit quere
lam intētare noīe filij ꝛ obtinebit hereditatē:hz respondetur
q; imo nō poterit q; tunc demū cōditio facit cōpetere quere
lam q̄ cōtinet grauamē filij:hz hic continet prouisionem filij
vnde nec etiā reiicitur hodie q; lex q̄ in ꝓribus.loquit de
ꝛdi.vel grauamine quevel qō olim faciebat q̄relam cōpetere
in odiū querele.nō in illa q̄ nō faciebat ꝛpetere vt in casu illo.
4 ¶†Queritur in glos.que incipit alias iure.que multū inepte
loquit an bo.pos.ꝼm tab.que pōt peti pēdēte cōditio.institu
tiōis sit iuris vel facti.Glo.hic vacillat.dic q; eo respectu quo
a iure concedit dicit iuris.q̄tum vero ad effectum.aut loqui
tur cum cōditio pēdet aut postq̄ extitit aut postq̄ deficit pri
mo casu est cū facti ꝛ nō iuris q; solam administrationē bo
norum acquirit ꝛ quodammodo ꝛstituitur curator bonis ne
pereāt.nam iustius est ꝛ cōueniētius q; sint in ei⁹ manibus
ꝛ q; custodiant ab eo q̄ ab alio cū speret ipse habere ꝛditiōe
existente tunc vero cuz conditio existit efficitur iuris sine qua
alia bo.pos.vel aditione etiam ignorans condi.extitisse effici
tur dñs bonor hereditariorū.Si vero cōditio deficit tūc aut
erat institutus extraneus ad quez nō erant deuentura bona
abintestato ꝛ tunc annihilat ꝛ tenetur ea restituere venienti
bus abintesta.ꝛ de hoc caueat a prin.cū accipit ꝛ hoc vna cū
fructibus.vt in.l.inter oēs.ff.q; satisd.cog.ꝛ.l.paulus.de ꝓto
ria stipu.Si vero erat talis cui abintest.bona erant pūctura
tunc illa bono.pos.ꝼm tabu.conuertit in illā bono.poss.quā
ille abintē.vel ex testamēto fuisset habitur⁹:ꝛ sic in cōtra tab.
si erat filius:vel in vñ liberi:vel vñ agnati:vel cognati ac si de
albo fieret nigrū vt dixit glo.ī.d.l.ñ.§.si sub cōditione.de bo.
pos.ꝼm tab.Et predicta i alio casu quā hui⁹.l.sed in casu hu
ius.l.ille patet ꝼm vnā lect.nō pōt petere bo.pos.ꝼm alterā si
petet hodie de facto nec ius in bonis acgret nec etiā de admi
nistratione.hz de facto tenebitur restituere sicut de facto acce
pit vt in fi.ꝛ sic seruat vtraq; litera.ꝛ per hoc illa Gl.infrasca
5 ta remanet clara.†Sed cui fiet illa restitutio.Glo.fi.declarat
qō fiet filio si emācipet.ꝛ hoc est clarū si tū fili⁹ esset minor du
bitatur si curator ꝛ non pater.sed alius extraneus per illaz.l.
scire opz.§.j.nec per viā vnā fiet q; ꝓ alterā ius fieri ꝓhibuit.
Si aūt emācipauerat tūc appositū fuit tēpus emancipationi
fiende ꝛ erat lapsum.si enim cōditio defecerat extinguit institu
tio ꝛ filius poterit abintesta.succedere ꝛ nō acquiret patri
ꝛ ille est casus in.l.pe.ff.vnde liberi.quod tū facere nō posset si
conditio adhuc non defecisset q; quousq; est spes successionis
ex testamēto non deferr̄ causa intest.vt ibi no.in glo. Si ergo
cōditio pendet non fuerat appositū tps fiet restitutio ipsi fi
lio ꝛ pater non poterit se impedire.ar.in.l.imperator.ff.ad tre
bel.ꝛ si esset minor dabitur curator.vt in glo.ꝛ hoc non soluz
iure nouo quo filio acquiritur ꝓprietas.sed etiam iure vete
ri quo nō acquirebat.sed patri per illā.l.imperator.hodie cō
siliū istius.l.nō est necessariū q; cum filia possit acquirere sibi
ꝓprietatē iuris.poterit ipsuz instituere pure adiecta clausu
la q; patri nō acquiratur vsusfructus:vt in aut.excipitur.j.de
bo.que lib.non tū est correcta q; si vteretur ꝛsilio huius.l.ha
bet locum quod hic dicitur:sed in insti.patris nō videtur ha
bere locum quod hic dicitur:q; institutus a patre sub ꝛditio
ne que nō sit in eius potestate dicit testamentū nullum:q; in
terim nec est institutus nec exheredatus.ergo ꝓteritus ꝛ ꝓ
teritio patris reddit testamentuz nullum vt in.l. si pater.j.de
insti.ꝛ substi.ꝼm tamen gl.ꝛ Bar.qui eas tenet talis cōditio
reiicitur hodie de legitima sicut cōditio potestatiua. ꝛ sic te
stamentum esset nullum.vt ibi no.
2 ¶†Si testator dixit quandocūq; filius meus decesserit sine
liberis talez substituo an si decedat post pupillarē valeat sub
stitutio si erat impubes.
3 Institutus in legitima an hodie possit grauari per viaz lega
ti vel fideicommissi.
4 Fideicommissum an videatur relictum a pupillo an ab here
dibus eius vt sciamus an valeat vel non.
5 Si pater reliquit filie mille pro dote sua que non excedebant
legitimā:ꝛ si decederet sine liberis voluit q; distribuantur in
ter pauperes ꝛ decessit in pupillari etate.an istud fideicōmis
sum relictum pauperibus valeat.
6 Habens duos filios.vnum puberem:alterum impuberē eos
equaliter instituit ꝛ inuicē substituit vulgariter pupillariter
ꝛ per fideicommissum.ꝛ vltimo morienti substituit titiū ꝛ de
cessit primo impubes ꝛ successit pubes ex pupillari postea de
cessit pubes: relicto sempronio herede si postea titius fideicō
missarius petat hereditatem a titio an possit sempronius de
trahere legitimam amborum filiorum ꝛ etiā trebellianicam.

1 **Ex tribus.** †Filio impuberi instituto in le
gitima tū pōt fieri substitutio
pupillaris.ꝛ propter eā nō dr grauatus ideo non
hz querelā.h.d.ꝛ est bona.l.ꝛ semp allegat ꝛ frequē
ter dat in punctis propterea que no.hic per doc. ¶In tex.ibi
certū est.ꝛ ꝓpter talē substitutionē nō hz querelā ista sub.ad
ter.vt cōueniat titu. ¶Opp.q; nō habeat dubiū hec.l. postq̄
fuit instiiutus in trib⁹ vncijs:ꝛ sic est integra legitima hz illa
iura:naz etiā si fuisset exheredatus ꝛ per viā legati relicta in
tegra legitima nō hz q̄relā.vt.ſ.eo.cū querit.Sol. fateor q; ex
dicto capite clarū est q; non hz querelā sed videbat q; haberet
ꝓpter substitutionē sibi factā.arg.j.eo.si pater puelle a cōtra
rio.nam ibi ideo nō hz q; substitutio fuit reciꝓroca hic nō:hz
rñde per eandē.l.naz ibi ideo non hz q; illa substitutio nō cō
tineat grauamē postq̄ erat reciꝓroca hz hic q; erat directa pu
pillaris non continet grauamen posito quod nō sit reciꝓroca
sed continet prouisionem filij ꝛ fauorem.nam honor est habe
re heredē ex testamēto. pupillus aūt testari nō pōt sed datur
patri licētia substituere sibi pupillariter directe que substitu
tio dicit testamentū filij:vt.l.patris ꝛ filij.de vulg.ꝛ pup.sicut
ergo ipse testatus non diceret ex suo testamento grauatus:et
ita nec ex testamēto q; pater sibi non facit nō sic si foret grauā
tus per fideicōmissuz nisi etiā ipse fuisset alteri per fideicōmis
sum substitutus:vt.d.l.si pater puelle.ꝛ ꝓ hoc est expedita pri
ma glo. ¶Scōo op.q; illa pupillaris nō potuerit sibi fieri.vt
l.coheredi.§.cū filij.de vul.ꝛ pu.Sol.tex.hec sol.dum dicit in
tra pubertatis annos ꝓpostea vero non potest fieri substitutio
pupillaris vt in contrario.ꝛ.l.verbis ciuilibus.eod.titu.ꝛ.l.ī
2 pupillari.ꝛ per hoc est expedita glos.ñ. ¶†Ultimo querit in
glos.fi.pone q; testator dicit quādocunq; filius meus decesse
rit sine libe.talem substituo.vtrum si decedat post pupillarez
etatem valeat substitutio.glo.dicit q; sic iure fideicōmissi siue
decedat in pupillari siue post ꝛ dicit q; tūc directa pupillaris
trahitur ad fideicōmissum q; ista interꝓetatio facit vt vtroq;
tempore valeat vniformiter.hec glo.inepte loquitur dum di
cit q; hic directa pupillaris trahitur ad fideicōmissariaz:q; si
verū est q; dicit glo.vt omni tpe valeat iure fideicommissi illa

BIU Cujas

substitutio nunq̄ fuit directa ergo nō est verū ꝙ directa tra
hat ad fideicōmissum:imo nō pōt ꝑcedere si semel fuisset dire
cta per.l.verbis ciuilibus.per quā dicūt glo. ⁊ doct.ꝙ postea
nunq̄ obliquat sed efficit inutilis gl.tñ voluit h dicere qḋ il
lo casu q: substō est facta per verbū cōe si nō fuissent apposita
illa verba qñcūq; decesserit:sed solū dixisset si decesserit in pu
pillari etate talez substituo:illa substitutio fuisset pupillaris
inspecta qualitate ꝑsone cui facta fuit vt.l.iā hoc iure. de vul.
⁊ pup.sed q: fuerunt apposita illa verba qñcūq; ⁊ fuit facta ꝑ
verbū ꝯmune substituo:talis substitutio que infra pupillarē
fuisset directa pupillaris si nō fuissent apposita:nunc etiā ibi
pupillarem etatē non est pupillaris sed omni tpe fideicōmis
saria q: esset pupillaris directa ī pupillarē etatē ⁊ post pupil
larē etatez nō possit esse directa sed fideicōmissaria:sed sic non
esset vniformis pro omni tpe sed variaret:sed tenendo qḋ oī
tpe sit fideicōmissaria nō cōtingit variatio ⁊ ista fuit cōis opi.
glo.in.l.precibus.⁊ etiā antiquorū docto.sed glo. insti de pu.
substi.§.qua ratione:tenet ꝙ infra pupillarem sit directa pu
pillaris:postea vero sit fideicōmissaria.Bar.hoc tenet nisi ma
ter sit in medio q: tunc dicit ꝙ oī tpe erit fideicōmissaria do
cto.moder.⁊ glo.tenent indistincte in.d.§.qua ratione.etiā si
mater sit in medio p.l.precibus.⁊.c.si pater.de test.li.vj.⁊ illa
est veritas lz Bar.conet rñdere dictis iurib⁹ dic vt.l.precibus.
3 q: nō est ꝑpria materia hui⁹.l. ¶†Itē aduerte q: illa qḋ gl.et
determinatio sua nō dz referri ad casuz q ponit in tex.qñ fili⁹
erat institutus in sola legitima q: tunc ꝑ fideicōmissum nec vl
tra pupillarē etatē nec post posset grauari sed reijceret omni
modo hodie per.l.qm̄ in prioribus.⁊ olim ꝑpter talē substitu
tionē habuisset querelā nisi esset substitutio reciproca.dz ergo
intelligi qḋ glo.qñ erat institutus vltra legitimā ⁊ tunc in eo
qḋ est vltra hū potuit grauari per fideicōmissum tā infra pu
pillarē etatē q̄ post:ideo de tali fideicōmisso detraheret legi
tima añ oīa:⁊ postea trebellianica ⁊ sic dimidia iuxta no.in.l.
q̄q̄.ad.l.fal. ¶Extra glo.opp.ꝙ imo etiā si fuit institutus in
sola legitima possit apponi grauamē per viā legati vel substi.
quinimo nō solū in legitima sibi relicta sed etiā in alijs bonis
ꝑprijs ipsius pupilli saltē vsq; ad pupillarē etatē nō vltra vt
l.si fundū ꝑ fideicōmissum.§.fi.cū.l.seq.ff.de le.j. sol.dixit Dy.
notab.⁊ pluries consuluit.⁊etiā Cy.hic refert:⁊ Bar.⁊ oēs te
nēt ꝙ aut fideicōmissum vel legatū relinquit ab ipso pupillo
⁊ tūc nō valet:sed reijcit hodie de legitima ⁊ de bonis ꝑprijs
ipsius pupilli.Aut relinquitur tale fideicōmissm a venienti
bus abinte.ipsius pupilli ⁊ tūc valet vsq; ad pupillarē etatē
i.si decedit in pupillari ⁊ nō vltra vt in cōtrario q: tales veniē
tes abītestato qbus pater potuit auferrre dādo substi.pupil
larē,q excludit oēs veniētes abintestato eti ā matrē non dādo
videnī habere ab ipso patre tā legitimā filij:q̄ alia bona eius
⁊ ideo a patre possunt grauari.lz filius nō potuerit grauari:
q: nō habuit legitimā a patre.Sed ex dispositione.l.in.l.si ar
rogator.§.sz an ipuberi.ff.de adop.⁊ similiter alia bona sua
nō habuit a patre sed ab alijs attinētibus eius:si aūt decedat
post pupillarē etatē fideicōmissum euanescit q: tūc pater non
potuit eis auferre dādo substitutū pupillarem cum dare nō
possit vt statim dixi.⁊ ꝙ illi tex.loquunt qñ venientes abinte
stato pu.grauant in legitima pupil.⁊ in alijs bonis q̄ nō ha
buit a patre,patet q: si illis q̄ habuisset a patre vltra legitimā
non expiraret fideicommissum pubertate quia testator potest
grauare nō solū heredē suū in his que sibi voluntarie religt
sed etiā heredē heredis perpetuo.vt.l.si fuerit.in fi.ff.de le.iij.
⁊ sic nō solū venientibus abintesta.posset relinquere:sed etiā
ab ipso pu.⁊ ꝑpetuo qñcūq; deceditur necessario: ergo debet
intelligi qḋ venientes abintestato grauabantur in bonis pu
pilli vel ī legitima eius in qbus ipse pupillus nō poterat gra
uari.⁊ quod dixi ideo in veniētibus abintestato idē ⁊ fortius
in pupillari substituto vt possit grauari nō solū in bonis te
statoris que peruenerūt ad pupillū vltra legitimā:sed etiā in
bonis pupilli aliunde quesitis qm̄ ipse hz expressa voluntate
ꝑuisione testatoris sed veniētes abintestato ex tacita vt.l. cōsi
ciuntur.de iure codicillorum.⁊ hoc pz in.l.in ratione.§.quod
4 vulgo.⁊.l.qui funduz.§.qui filios.ad.l.fal.†Sed a quo videa
tur fideicōmissum relictū.an a pu.an ab heredib⁹ eius vt scia
mus an valeat vel nō.Bal.in.l.coheredi.§.cum filie.ff.de vul
ga.⁊ pu.circa prin.dicit ibi esse casuz ꝙ ī dubio ab ipso pu.li
cet sit relictum post mortē pupilli.sed in.l.seq.que incipit qui
duos.dicit melius ꝙ tūc videt relictū a pupillo qñ grauanit
pupillū expresse licet post eius mortē videbat cōtrariū q: tunc
pupillus non pōt soluere sed heredes eius ergo ab heredib⁹
videtur relictū tñ contrariū est ꝙ imo a pupillo ⁊ sic non va
let sz si simpliciter relinquat post mortē pupil.censet relictum
5 ab heredib⁹ ⁊ sic valeret si decederet in pup.etate. ¶†Ex hoc
soluitur talis questio quā do.Raph.dicit vidisse in ciuitate
Mediolani.pater reliquit filie mille pro dotibus suis q̄ nō
excedebant legitimam:⁊ si decederet sine liberis voluit qḋ di
stribuant inter pauperes decessit in pupillari etate debes sci
re licet ipse nō dicat hic ꝙ pauperes nō possunt venire ex pu
pillari directa quia illa verba debētur ⁊ distribuantur sunt
verba obliqua que non possunt importare directam pupilla
rem:⁊ hoc expresse determinat Bar.in.l.centurio.de vulga.⁊
pupil.in.ij.q.principali compēdiosa facta per verba obliqua
quando non dixit per meos executores.Secus si hoc dixisset
dic vt ibi hoc presupposito:an istud fideicommissum relictū
pauperibus valeat dicit ipse ꝙ Bal.⁊ plures alij cōsuluerūt
quod nō q: per fideicommissum nō potuit ista filia grauari
in legitima dicit ipse ꝙ cōsuluit contra ⁊ ita fuit obtētum q:
verum est qḋ ipsa filia nō potuit grauari:sz heredes eius seu
veniētes abintestato bene potuerunt grauari ex quo decessit
in pupil.etate per iam dicta:⁊ ī dubio vt potius valeat q̄ pe
reat censet relictum a veniētibus abintesta.⁊ non allegat de
terminationem Bar.ī.d.l.qui duos.⁊.d.§.cum filio.Istū ca
sum etiā ego habui de facto Boñ.⁊ fuit mihi portatū vnum
consilium do.Bar.qui cōsulebat valere fideicōmissum ⁊ oēs
doc.Boñ.ex illo consilio decepti consuluerunt idem q: res vi
debatur sine dubio.do.Jo.de imo.⁊ego perpēdimus de isto
errore ⁊ fecimus retractari omnia.d.consilia ⁊ omnes fatebā
tur se errasse sz se excusabant propter autoritatē Bar.licet de
dicto do.Rapha.nullā notitiā haberemus.Et etiā ī ciuitate
ista habui istū casum:⁊ quidā doct.qui reputabat valēs fuit
deceptus ⁊ ego scripsi sibi:⁊ penitētia ductus reuocauit.ideo
tene mēti magnūq; honorē habebis ex predictis q: iste est ca
sus quotidianus ⁊ predicta quando filius vel filia erāt insti
6 tuti solū in legitima. ¶†Quid aūt si vltra pone casum quē
bal.hic dicit se habuisse de viterbio:pater habēs duos filios
vnum puberē alterum impuberem eos equaliter instituit ⁊
eos inuicē substituit vulgariter pupillariter ⁊ per fideicōmis
sum ⁊ vltimo morienti substituit titium decessit primo impu
bes ⁊ sic pubes successit sibi ex pupillari:postea dcessit pubes
relicto sempronio herede:titius fideicommissarius a sempro
nio petit hereditatē:sempronius vult detrahere legitimam
amborū filiorū ⁊ trebellianicā: ⁊ sic dimidiā partē habere di
cit titius tu bene potes detrahere legitimā ⁊ trebellianicā de
dimidia illius puberis cui successisti quia ipse fuit grauat⁹ ⁊
sibi debebat legitima:vnde tu ex persona sua potes detrahe
re vt.l.q̄q̄.ad.l.fal.sed de dimidia in qua fuit institutus ipu
bes cui pubes successit ex pupillari nō potes detrahere legiti
mam q: fideicommissum ipsum non fuit relictū ab ipso ipu
bere sed a pubere herede.Aut ergo tu vis detrahere ex perso
na ipsius puberis:⁊ non potes q: illi puberi non debebat le
gitima in bonis fratris non instituta turpi ꝑsona:aut vis tra
here ex persona impuberis ⁊ nō potes:quia fideicommissum
istud non fuit relictuz ab eo sed a pubere herede suo:ipse aūt
heres potuit grauari in legitima filij impuberis per ea q̄ su
pra dicta sunt:ergo illa legitima cadit in fideicōmisso. Bald.
super ista questione loquitur obscure mihi sic videtur dicēdū
ꝙ de vna dimidia in qua fuit institut⁹ pubes sine dubio pos
sit detrahi legitima ⁊ trebellianica ⁊ sic dimidia dimidie sz de
altera dimidia in qua fuit institut⁹ impubes nō possit detra
hi legitima sed trebellianica sic:⁊ sic q̄rta pars dimidie ⁊ hoc
siue fideicommissum fuerit relictum ab vltimo moriente siue
post mortem amborum quod idē est.vt.l.codicillis. ff. de vsu
fruc.lega.sed si dixisset relinquo ab eis ⁊ quolibet eorum tūc
etiam de dimidia impuberis deberet detrahi legitima ⁊ tre
bellianica quia fideicōmissum censetur relictum a pupillo vi
delicet post mortem vtriusq; sed iste pupillus non potuit gra
uari in legitima ergo ⁊c.⁊ iste casus frequenter cōtingit ⁊ plu
ries dedit mihi laborē ⁊ habui de facto ⁊ allegabatur deter
minatio Bal.hic ista sunt subtilia ⁊ speculatiua ⁊ de apicib⁹
iuris tene menti perpetuo.

2 ☞Qualiter probetur inimicitia.

1 **Liberi.** †No.in ista.l.ꝙ magis credit patri
q̄ filiuz q̄ econuerso:q: si pater dicit
filiū sibi fuisse ingratū credimus sibi nisi cōtrariū
filius ꝑbet.econuerso si filius dicit patrē ingratū vl
matrē ingratā fuisse nō credit sibi nisi heres ei⁹ hoc ꝑbet:ho
die idē in precedēti casu q: cā ingratitudinis est inserēda etiā
probanda per heredē testatoris:alś testamentū rumpitur per
2 querelam. ¶†Item no.in fi.qualiter probat inimicitia[a] ⁊ qḋ
a qui conuersat cuz inimico nostro censet meus inimicus certe
hoc verum in filio vel alio intrinseco qui debent ab hoc absti
nere mei cōtemplatione non sic in alio extraneo qui propter
me non debet abstinere ab inimico meo.

a ¶Inimicitia.ad de Abb.ī.c.repellant.de accus.⁊ p̄sumit inimicitia qñ nollet salutar. gl.ē ī ca.cū adrianus. lxiij.dis. qḋ ītellige qñ solit⁹ erat salutar.⁊ gl. ī.c.cū sup.de offi. dele.vbi do.Abbas dicit illā gl. ītelligi qñ salutat ab alio ⁊ ille non vult rñdere.⁊ illā gl.alleg. ⁊ sequit Abb.ī.d.c.repellantur.

BIU Cujas

1 ☞ Filia dotata si exheredetur: vel alias excludatur a patri-
monio non tamen excluditur a dote quam habet.
2 Si instituatur insolidū ꝛ rogetur hereditatem restituere dos
quam habet non computatur in fideicommisso ꝛ quid si spe
cialiter grauetur in dote.
5 Dos licet conferatur non tamen sequitur ꝙ in legitimam cō
putetur: nisi expresse caueatur a iure ꝛ quid ī dote data a ma-
tre ꝛ quid si filia precedat relictis liberis vel marito.
4 Si ego dedi dotem pro nepte ex filio meo. ꝛ postea filium insti
tuam in certa quantitate que non sufficit ad legitimam ꝛ pe
tit supplementum debet computare illam dotem quam dedi
pro filia sua.

Quoniā nouellā. Hic incipiunt.ll.
noue instiniani
ꝗ̄ multa corrigunt de.ll.veterib⁹ ꝛ multa vtilia ad
dunt que etiā.ll.non fuerunt ꝛ ponunt illa que ēt
erant de iure veteri sed sequentes ponūt noua. ꝛ ista est vtilis
ꝛ venit ad suppletio.l.vt liberis.j.de colla.que etiā fuit noua:
qꝛ illa incepit ponere nouitates que nō erāt de iure.ff.non ta-
men fuit iustiniani sed leonis ista vero iusti.posterior quia fa
1 cit mentionē de illa in prin.huius.l.ꝛ.h.d.†sicut dos ꝛ dona.
ꝑpter nup.data pro liberis a patre vl' eius linea.matre vel ei⁹
linea conferuntur quādo ille vel illa pro quibus date sunt ve
niant ad successionem cum fratribus per vniuersalē successio
nem per.l.vt asperis.ita ꝛ si veniūt ad successionem vniuersa-
lem cum eis non petunt supplementum legitime: ꝛ si veniunt
ad singularem successionem debēt in legitimaꝫ computari vt
sic nō suppleatur si sufficit ad integram legitimā.h.d.tex.sup-
pletus prout dꝫ suppleri. Potest aūt exemplificari.l. ista qua
tuor modis. Primo ꝙ filia dotata fuit instituta in certa re vł
quātitate que nō sufficit ad legitimā.ipsa petit supplementū
ſm.l.sequē.vt nō debeat suppleri si dote cōputata ipsa habet
integrā legitimā. Secundo si pater vel mater filiam dotatā a
se instituat in legitima simpliciter sic loquēdo.nā prima facie
videreꝶ ꝙ voluerit ipsam habere legitimā vltra dotē.sed non
est verū imo debet intelligi deputata dote: ita singulariter di
cit Ja.de are.in.l.si cum dotē.§.si pater.ff.so.ma.ꝛ refert Bal.
j.eo.ti.l.qm̄ in prioribus. Tertio modo si pater vel mater in-
stituat eam in dote.nam valet ista institutio lꝫ dos sit propriū
a patrimoniuꝫ ipsius mulieris[a] ꝛ non sit in patrimonio patris
vel matris: vt in.l.si.in fi.de colla.ꝛ sic censetur eius filia insti-
tuta in re ꝑpria.ꝛ si sufficit ad legitimam nō debet vltra pete
re.sed si non sufficeret peteret supplementū.ita no.per glos.in
l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.non sic valeret si foret instituta in
alia re sua ꝑpria aduentitia: qꝛ tanꝙ in nihilo instituta cense
tur preterita ꝛ diceret testm̄ nullum: vt no.j.e.l.scimus. Ratio
diuersitatis quia dos ꝓcessit ab ipso testatore vel testatrice ꝛ
sic licet reuera sit extra patrimonium eius tamen quātum ad
imputa.legitima censeꝶ esse de patrimonio.dicit tn̄ gloss.in il-
lo.§.sed vtrum.quod securum est ꝙ instituatur etiam in legi
b tima:[b] nam ꝙ computetur nō est dubium vt hic.sed quod in
illa sola instituatur est magis dubiuꝫ per id quod supra dixi.
tn̄ glo. ꝛ doc.ita tenent.quātū vero ad alia dicíꝶ esse extra pa-
2 trimoniū †ꝛ ideo si filia exheredetur iste etiam si excludatur a
patrimonio nō propterea excluditur a dote quaꝫ habet.vt in
l.j.§.videamus.j.de rei vxo.act.ꝛ si instituatur insoliduꝫ ꝛ ro
getur heredi.restituere.dos quā habet non computatur in fi-
deicom.sed remanet etiaꝫ si excedat legitimam: vt in.l.a filia.
ff.ad treb.ꝛ hoc in generali fideicom.sed si specialiter graueꝶ
in dote tenuit Dy.ꝙ quatenus excedit legitimam tenuit gra
uamen sed vsꝙ ad legitimā non per legem si.§.filie vel filiā.ff.
de leg.ij.ꝛ ibi vide per Bar.ꝛ per Cy.in.d.§.videamus. Bal.
dicit vnum verbum ꝙ non est verū: videlicet ꝙ tunc pōt gra-
uari in dote quatenus est vltra legitimā qn̄ erat reuersura ad
testatoreꝫ quia fuerat stipulatus sibi restitui alias secus quia
consolidaretur in filiam certe si esset reuersura nō grauaretur
filia sed heredes patris ad quos esset reuersura ꝛ sic nō habe-
ret dubium.doc.aūt loquuntur in casu dubio quādo erat re-
mansura penes filiam ꝛ sine dubio Bal.errauit. Quarto ꝛ vl
timo modo potest exemplificari in casu quem supra proxime
dixi quando est instituta vniuersaliter ꝛ grauata de restituē-
do ꝛ ipsa vel eius heredes aduersus fideicōmissum volunt de
trahere legitimam.nam debent in ea computare dotem etiaꝫ
si sit maior non venit restituēda vt dixi: sed tunc vt es alienuꝫ
deducitur vt.l.mulier.§.cum proponeretur.ad treb.ff. si vero
succederet abintestato cum fratribus vel ex testamento equa-
liter vel inequaliter instituta tamen vltra legitimam: tunc nō
esset tractandum an deberet in legitimam iputari.sed an de-
beret cōferri nec sic imputari in suam portionē hereditariam
vt tanto minus accipiat ꝛ est dicendū ꝙ sic.vt.j.de colla.l. do-
3 tis quidem. †Nunc oppo ꝙ lꝫ dos conferaꝶ.nō tn̄ sequitur qđ
in legitimā cōputetur lꝫ em̄ ea que cōputantur regulariter cō
feranꝶ nō sic ecōuerso.vt.l.illud.de colla.j.in ver.hec autē regu
la.So.verū est nisi caueaꝶ expresso iure: vt ibi dicitur ideo ista
lex fuit necessaria ad suppletio.l.vt liberis.dicit eā debere con
ferri etiam qn̄ datur a matre vel linea materna qꝛ non seque-
batur ergo in legitimā ꝯputatur ideo Justinianus hic intro
duxit per hanc.l.ꝛ sic nō cōtradicit illi.l.ille ver.hec aūt regula
sed potius illum versi.exemplificat ꝛ declarat ꝛ ita intelligit
gloss.j.istius.l. ❡ Adhuc oppono scđo imperator introduxit
hoc ad similitudinē colla.vt ptꝫ in prin.sed similitudo nō est
bona: nā illa cōferunꝶ que nō sunt in patrimonio test.sꝫ sunt
ꝑpria illius ꝯferētis: vt ptꝫ in emācipato q cōfert filio in ptā-
te acqsita post emācipationē que sunt sua ꝑpria vt in ti. toto.
ff.de colla.qn̄ em̄ sunt in patrimonio test.tpe mortis sunt cōia
inter heredem ꝛ sic veniunt diuidenda.ꝛ nō ꝯferenda.vt in.l.
certū.j.fa.er.dos aūt data est extra patrimoniū patris ꝛ sic est
ꝑpria ipsius mulieris.vt in.l.j.de colla.do.ꝛ in.d.§.sed vtrū.i
fi.nimirū si in ea proprie cadit collatio sicut in bonis emanci-
pati.sꝫ suppletio legitime fieri dꝫ de his que sunt in patrimo
nio nō de his que sunt extra patrimoniū ipsi⁹ filij.vt.l.scim⁹.
§.repletis.j.eo.vnde de ipsa cū sit extra patrimoniū ꝛ propria
ipsius filie non videꝶ legitima debere suppleri. Sol.hoc erat
qđ faciebat dubiū: ideo necessaria fuit ꝓuisio huius.l.naꝫ at-
tento ꝙ ꝓcessit a patre non censeꝶ esse extra patrimoniū ꝗ̄tuꝫ
ad hūc effectū qꝛ pater inuitus eam dedit cū possit de iure cō-
pelli: vt.l.libero.de ritu.nup.ideo subueniꝶ patri vt tāto min⁹
sibi debeaꝶ ꝓ legitima intellige tn̄ nisi pater fuisset stipulat⁹
sibi soli restitui.nam tunc est reuersura ad eius heredes ꝛ nō
est ꝑpria ipsius mulieris.ideo mulier nō dꝫ eam in legitima
sibi cōputare nisi heredes remittāt sibi stipulationē ſm Bal.
hic circa fi.ꝛ hoc est valde bene dictum ꝛ ad illud de remissiōe
stipulationis bene facit.l.vxorē.§.pater naturalis.ff.de le. iij.
❡ Sꝫ tertio ꝛ vltimo oppo.lꝫ istud possit tolerari in dote da-
ta a patre nō sic vꝶ in dote data a matre ꝛ agiꝶ de ipsius succes
sione qꝛ mater nō teneꝶ dotare filias ꝛ si dotat spōte facit ꝛ do
nare vꝶ.vt.j.de rei vxo.ac.§.accidit.ꝛ.l.cū is.§.si mulier.de cō-
di.inde. Cōstat aūt ꝙ donatio inter viuos volūtaria si a prin-
cipio est valida nō cōputaꝶ in legitimā nisi dicaꝶ expsse vt ptꝫ
in dona.quā pater facit filio emācipato: vt.j.eo.l.si qn̄ expresse
per Bar.in.l.in quarta ad.l.fal.ista vero lex vult ꝙ cōputeꝶ ēt
si nō dicatur expresse. So.fateor ꝙ in data a matre erat maior
ratio dubitādi.vnde nec olim cōferebaꝶ.sed fuit introductū ꝑ
l.vt libe.ꝛ per istā introduciꝶ vt cōputeꝶ qꝛ nō est donatio sim
plex sed ob causam dotis sicut qn̄ causa militie vt.j.l.pri.§.im
mutari.in donatione vero nō simplici fateor ꝯtrium ꝙ si est va
lida a prin.non computatur nisi expresse dicatur.rō diuersita
tis est qꝛ lꝫ ad talē donationē ob cām mater nō compellatur a
iure nisi quādo esset diues ꝛ filia nō posset aliunde dotari.vt
no.j.de iure do.l.neꝙ mater: tn̄ qꝛ succedit loco alimentorum
qꝛ de dote maritaꝶ ꝛ sustentatur mater cōpellitur saltē stimu-
lo naturali lꝫ nō sanctione iuris ciuilis.ideo lex sibi subuenit
sicut ꝛ patri cōpelliꝶ de iure positiuo.ꝛ in istis stat subtilis in
tellectus istius materie ꝛ aperiꝶ ad multa si bene cōsideretur.
❡ Altio dubitaꝶ qꝛ iste tex.loquiꝶ de dote data filie an cōpu-
tetur ī legitimā ipsius filie qn̄ ipsa venit ad successionē cū fra
tribus.qđ si premortua est viuente patre ꝛ dos remāsit apud
liberos eius vel apud maritū ꝑpter liberos inspecta ꝯsuetu-
dine qꝛ de iure dꝫ ad patrē redire ꝑ cōsolidationē etiam si nō
fuisset stipulatus: sic ecōuerso qn̄ pater ꝓdecedit cōsolidaꝶ in
filiā vt plene habeꝶ in.l.dos a patre.eo.ti.so.ma.si vero pꝶ pre
decedit ꝛ aliqđ relinquat nepoti ex filia iure isti.ꝛ instituat fi-
lios suos vniuersaliter: illi aūt petūt supplemētū: filij dicūt ꝙ
imputēt sibi in legitimā dotē maternaꝫ sicut ipsa mater debe
ret imputare si viueret: nepotes dicūt ꝙ non teneꝶ imputare
lꝫ mater imputaret qꝛ non est eadē ratio.nam mater ideo im
putaret.qꝛ ipsam habuit a patre de cui⁹ hereditate agiꝶ. ipsi
vero non habent imputare qꝛ non habuerunt eam a patre sꝫ
a matre cui successerunt vnde cum veniāt ad legitimā bonoꝝ
aui ex propria ꝑsona de medio matre subducta ꝛ habeāt im-
putare nisi illud qđ processit ab ipso patre eodēꝙ auo.vt i fi.
huius.l. Queritur quid iuris de ista qōne quam tangit bar.
in.l.in quarta.ad.l.fal.qui tenuit ꝙ debeāt computare qꝛ ha-
bent potius ab auo ꝙ̄ a matre.eo quia de iure ꝯmuni debuis
set ad patrē redire ꝛ cōsuetudo nō aufert patri ꝛ imediate at-
tribuit nepotibus ex filia non aūt ipsi filie vel marito eius: et
in illa ratione dicit Bar.ꝙ non fundabat cū esset aduocatus
in causa contra aduocatos alterius partis ꝛ ita tenuit Ja.bu.
Bald.erat aduocatus alterius partis.ꝛ in.l.illam.j.de colla.
fortiter reprehendit Bar.ꝛ mordaciter.ꝛ ibi tetigi de hoc hic

a ❡ Ipsi⁹ mulieris. adō bal.ꝯs. lix.ici.factū tale ē nardus.i.ij.vol.barba.ꝯsi.lxj.ici.illō deducā.i.iiij. vo.

b ❡ In legitiā.adō ꝙ dos ꝛ legitiā equparantur.vide ꝑ Bar.i.l.titio centū.i.§.titio genero.ff.ō ꝯdi. ꝛ de mō.Paul.de ca.ꝯs.cviij.ici.supeo de ꝗ ꝗriꝶ.i.j.col. idē pau.ꝯsi.cccxlviij.ici. i pūcto ꝗritur.in.j.col.

BIU Cujas

vero melius loquitur ⁊ tangit veritatẽ que etiaz fuit de mẽte
Bar. ꝙ si ista dos fuit per patrẽ filie donata vt qꝛ facit filiam
stipulari vel ipse stipulatus est filie reddi vel sibi vnũ casuz et
sic in alterum videtur stipulatus ipsi filie.l.si cum dotẽ.in prĩ.
sol.ma.in prin.que donatio valebat etiã iure veteri.vt in.l.põ
ponius.fa.er.⁊ in ea etiã iure veteri habebat heredem abinte
sta.lꝫ regulariter filiusfa.etiã in castrẽsi peculio de iure veteri
non haberet heredẽ abintesta.vt.l.ij.de castren.pecu.⁊ ita dis
putando tenuit Jac.de bel.per.l.inter socerũ.§.cum inter.de
pac.do.illo casu nepotes ex filia dicunt habere a matre nõ ab
auo materno.⁊ sic non computarent sed si nõ fuit dona.debe
rent ab auo habere per rõnẽ Bar.⁊ sic cõputarẽt:⁊ ita dixi in
l.illã.de colla.qđ etiã Bar.in.l.post dotẽ.sentit lꝫ in.l.in quar
ta.dubitaret do.Raph.ful.facit hic vnã rationẽ contra Bar.
ꝙ nullo casu debeant sibi cõputare:al's sequi põt vnũ incõue
niens ꝙ vna ⁊ eadẽ dos tenebit locũ duarũ legitimarꝫ qđ esse
non dꝫ:puta habeo in bonis trecenta.dedi filie mee.c.in dotẽ
que sufficiũt ad legitimã:in alijs ducẽtis institui titiũ illa fi
lia vltra illa centũ acquiuit a matre vel ab alio alia ducẽta.⁊ sic
ipsa reperitur habere trecẽta:relinquet filijs suis centum.⁊ in
alijs ducentis instituit enim extraneum ⁊ mortua est me viuẽ
te.filij sui ab here.ma.nõ possunt petere supplementum legiti
me qꝛ habent integrã legitimã si postea mater instituto extra
neo nõ possunt petere similiter de hereditate mea legitimã si
illã dotẽ sibi cõputent in eã:⁊ sic illa centũ tenebũt locũ legiti
me debite in bonis maternis ⁊ ĩ bonis aui materni debite qđ
esse non dꝫ.dicit ipse quosdã dicere ꝙ illo casu nõ cõputabũt
in legitimã eis debitã in bonis meis.Ego dico ecõuerso ꝙ in
illã cõputabũt qꝛ eã habent a me cui cõsuetudo abstulit ⁊ eis
dedit sed in debitã in bonis maternis non:qꝛ nõ habẽt ab ea
sed a me:finaliter ipse tenet ꝙ si petunt supplementũ ab extra
neo instituto non debeant cõputare secus si a fratribus.ar.in
l.fi.§.cõia vtriusqꝫ iudicij.que distinctio nõ placet quia ratio
Bart.locũ habet vtrobiqꝫ:ideo illo casu quẽ ipse ponit.⁊ etiã
4 in alijs casibus tene qđ.§.dixi.†An aũt econuerso si ego dedi
dotem pro nepte ex filio meo postea filiũ instituo in certa qũti
tate que non sufficit ad legitimã.⁊ ipse petit supplemẽtuz an
debet in suam legitimam cõputare dotẽ quam dedit pro filia
sua dic ꝙ sic tanꝙ data sibi cuius contemplatione dedi filie:
vt in.l.dedit dotem.de colla.bo.

2 ¶ Quod etiã hodie dicat ille preteritus cui nõ fuit factum
relictum iure institutionis licet iure legati vel fideicommissi.
3 Pater turpi persona instituta a filio:an possit totũ testamẽtũ
impugnare ⁊ hereditatem aduocare.⁊ quid in filijs quibꝰ ali
quid est relictum ⁊ turpis persona sit instituta a patre.
4 Frater qui instituit turpem personam.⁊ vult excludere fratrẽ
a querela an debeat allegare fratrem fuisse sibi ingratum.
5 Qua actione petatur supplementum legitime.
In legitima an possit prohiberi ius accrescendi.
Testator si instituit filium in aliquo minus legitima.⁊ expres
se dixit ꝙ deberet stare cõtentus dicto relicto ꝙ ista verba ha
beantur pro non appositis.
6 Quid si dicat ꝙ si plus petierit cadat a relicto an habeat pro
non facto.
7 Si filius in testamẽto fuit institutus in certa re pro sua legiti
ma talis institutio non potest in codicillis reuocari.

a ¶ Fuisse igratuz. Add doc. i.c.quãtauallis.dixi rein ran.

1 **Omnimodo.** †Ille cui aliquid in testa
mẽto relinquitur etiaz iu
re legati vel fideicommissi non põt expugnare te
stamẽtuz per querelã vel cõtrata.vel ius dicẽdi nul
lum vel ex eo qđ nõ sufficiat ad legitimam sed debet agere ad
supplementum nisi probetur ingratus vel ratione preteritio
nis:quia non censetur preteritus ille cui aliquid est relictũ li
cet nõ iure institutionis.⁊ sic non habet contratab.nec ius di
cendi nullum.si vero nil sibi relictum est vetera iura remanẽt
incorrecta vt si fuit exheredatus habeat querelam.si preteritꝰ
habeat ꝯta.vel dicat nullum.h.d.vsqꝫ ad.§.impuberi.Et pri
mo loquitur de illo cui fuit aliquid relictum vsqꝫ ibi.⁊ hoc q
dam secundo de illo cui nihil fuit relictum.Itẽ prima pars
subdiuiditur in duas qꝛ primo ponit proemium vsqꝫ ibi vt si
adijciatur.secundo tractatum ⁊ corrigit tria que erant de iu
re veteri.Primum quia si filius instituebatur in minori pte
ꝙ esset legitima habebat querelam nisi iudicium testa.appro
baret adeundo hereditatẽ:vt.§.eo.l.parentibus.hic statuit ꝙ
non habeat querelam sed agat ad supplementum ⁊ forte ĩpe
rator accepit hoc ex iure veteri quod habetur in.l.si non mor
tis.ff.eo.licet glos.ibi ⁊ hoc dicat ecõuerso ꝙ cõpositores noui
iuris assumpserunt illud ab illa.l.sed primũ verisimilius est:
qꝛ compositoribus noui iuris non est credendũ ꝙ miscuerint
iura noua cum veteribus:sed posuerunt vetera prout reperie
runt.tñ ibi loquitur in eo quod erat datũ inter viuos per do
na.in qua filius semel cõsenserat:ideo excludebat a querela sꝫ
agebat ad supplemẽtũ sed in eo quod relinquit in vltima vo
luntate filius nõ cõsentit a principio cũ possit fieri eo absente
ideo habebat querelã quã hodie tollit hic imperator sed si cõ
2 sensisset a prin.dic vt no.§.eo.si qñ.§.illud.†Secundũ ꝙ corri
git est quia de iure veteri filius debebat institui vel exhereda
ri pro solẽnitate testamenti.vt.l.inter cetera.de lib.⁊ posthu.⁊
l.Gallus.§.in omnibus.⁊ si non erat institutus nec exhereda
tus licet iure legati vel fideicommissi etiã vniuersalis esset sibi
relictũ dicebat preteritus ⁊ habebat contratabu.vel dicit nul
lum.vt in.l.ita tamen.§.qui rogatus.ff.ad treb.hoc tollit per
hanc.l.ꝙ sufficiat quoquo relicti titulo nec dicatur preteritus
ille cui aliquid est relictum in vltima voluntate:⁊ sic non ha
beat cõtrata.nec possit dicere nullũ ratione preteritionis ho
die per iura nouissima hoc corrigitur ⁊ reddit ad iura vetera
vt debeat relinqui iure institutiõis alias dicatur preteritus:
vt in aut.vt cũ de app.cog.§.aliud quoqꝫ capitulũ.⁊ hic in gl.
fi.que incipit hodie vero.Tertiũ est qꝛ olim per.l.liberi.§.eo.
heredes patris ad excludendũ filium a querela non habebãt
necesse pbare ingratitudinẽ sed ipse filius ꝙ fuerit gratus vt
possit intentare querelã hoc tollitur per hanc.l.vt heredes ne
cesse habeãt probare.Et adde ꝙ hic non possunt nisi expresse
testator dixerit filium fuisse sibi ingratũ:si enim non dicit cen
setur ingratitudinẽ remisisse nec heredes possunt eam allega
re vt.§.de reuo.dona.l.fi.Hodie vero requiritur plus.s.ꝙ ex
primatur per testamentum cã ingratitudinis:nec sufficit que
libet ingratitudo vt olim sufficiebat:sed restringit ad.xiiij.vt
in.d.aut.§.causas.Si ergo exprimatur ⁊ probatur sicut olim
filius excludebatur a querela ita per hãc.l.excludit a petitio.
supplementi.vt hic in ver.si tamẽ nõ ingrati ⁊c.Predicta qui
dam inducũt principaliter fauore testatorũ ⁊ testatricũ ne sub
uertant testamenta:nõ aũt filiorum qꝛ vtilius fuisset eis sub
uertere.nec ob.hoc dum dicit:quẽlibet eorum qꝛ est sensus qđ
cõseruat eos idẽnes ne pdãt legitimã eis debitã iure nature:
non aũt fauet eis in extorquẽdo plus ⁊ non solum habet locũ
ista.l.in liberis qbus aliqd relinquat:sed etiam in parẽtibꝰ
quibus debet legitima:⁊ etiã in fratribus quibus debet tur
pi persona instituta ita sentit hec glo.prima super verbo pso
nis quã tene mẽti.qꝛ est de directo cõtra opi.Gui.de cu.q te
net in.l.fratres.§.eo.ꝙ tunc possit expugnare testamẽtũ in to
tũ etiã si sibi aliqd sit relictũ pro legitima eius vt vult ista gl.
quã Bart.tenet:sed puto opi.Gui.veriorẽ p.l.pãtonius.si qs
3 a pa.fue.ma.†vbi pater turpi psona instituta a filio põt totũ
testamentum impugnare ⁊ heredita.aduocare:cum si nõ esset
turpis nõ possit nisi legitimã petere:⁊ idem videt in filijs q
bus aliqd est relictũ vt si turpis psona sit instituta a patre nõ
habent necesse petere supplementum sed agere querela ⁊ to
tum testamentũ expugnare qꝛ non dꝫ esse deterioris cõditio.
filius contra testamentũ patris ꝙ econuerso.lꝫ Bal.d.non re
periri ꝙ turpi persona instituta a patre filius nõ agat ad sup
plemẽtũ sed querela.lꝫ nõ reperiat expresse.l.illa pantonius.
probat per reduc.ad inconueniens.⁊ hoc tenuit in.l.fratres.
et tene mẽti:qꝛ est vtilis valde ⁊ magna limitatio ad hãc legẽ.
4 ¶ †Itẽ iste tex.circa mediũ ibi.nã si illi nulla ⁊c.vr contra id
quod dixi ẽm Gui.de cu.in.l.fratres.§.eo.sed nõ est.nã frater
qui vult excludere a querela turpi psona ĩstituta bene debet
a allegare fratrẽ sibi fuisse ingratum[a] alias videretur ingratitu
dinem remittere:nec heres eius posset eaz allegare vt hic.sed
nõ tenet exprimere cãm ingratitudinis qꝛ hoc nõ reperit sta
tutum nisi in paren.erga liberos vel ecõuerso.⁊ ita loquit di
ctum Gui.Sunt aũt tres cause in exheredatione fratris vt in
aut.de nup.§.ingratitudinẽ.Sed cum iste tex.loquitur quan
do fuit aliqd relictũ filijs quo casu agũt ad supplementũ nisi
sint ingrati qꝛ relinquebat.nam videt per hoc ingratitudinẽ
remittere.Rñ.si erãt ingrati relinquebat aliquid sed non tã
tum ꝙ sufficeret ad legitimaz.⁊ dicit se ideo hoc fecisse qꝛ fuit
ingratus vnde si tunc probat ingratitudo repellitur a supple
mento.¶ Idem per illum ver.⁊ hoc quidem videt ꝙ si pater
exheredat filiũ ⁊ nihil sibi relinquat nõ sit correcta.l.liberi.§.
eo.⁊ sic heres patris nõ habet pbare ingratitudinez sꝫ filius
se fuisse gratuz qꝛ tex.superior loquitur qñ aliquid relinquit
alias iura vetera remanent incorrecta.d.Raph.fatetur hic qđ
per illã.l.dicto casu nõ esset incorrecta.l.illa.sed corrigit per.l.
si quis filiuz.circa medium.§.eo.ibi ⁊ si nõ heres apertissimis
proba.⁊c.vel dic ꝙ iste ver.loquit qũtum ad modũ rũpendi qꝛ
qñ nihil relinquit iura vetera sunt incorrecta vt sicut dat qre
la ⁊ cõtratab.⁊ ius dicendi nullum.vt in gl.fi.que incipit ho
die sed non qũtuz ad pbationẽ ingratitudinis:imo illa.l.ad
huc remanet correcta vt heres non teneat pbare.Itẽ ille text.
dũ dicit

BIU Cujas

dum dicit iam natā vel ante testamētū cōceptā vī probare qđ
ille q nō erat natus vel ꝯceptus tpe testamenti nō possit expu
gnare testamētū per querelā vel cōtrata. vel ius dicēdi nulluz
qđ tñ est falsuz vt in multis. ll. in ti. de iniusto testa. nā posthu
mus post testm̄ conceptus ꝛ post mortez natus rumpit testm̄.
So. fateor de plano in cōcepto ab ipso testatore de cuius testa
mēto agitur: sed conceptus a filio test. nisi sit cōceptus viuen-
te testatore non pōt expugnare sicut nec ab intest. succedere ex
sua persona: vt. l. j. §. si quis primior ff. vnde cogna. sed ex per-
sona filij vī trāsmisso. bene pōt. vt not. per Cy. post glo. in. l. si
qs filiū. post prin. ī. eo. ꝛ. l. j. de his q ante aper. tab. ¶ Itē gl.
que incipit ar. inducit ad. q. de feudo de qua vide per Cy. in. l.
j. ī. de reuo. dona. ꝛ p gl. in. c. j. qui. mo. feu. amit. ꝛ de probibi.
aliena. feu. per Federi. §. callidis. ꝛ illud quod infra dicit glo.
a procedit nisi propter ingratitudinem[a] fuisset ipso iure priua-
tus feudo. vt contingit qñ ꝯmittit in alienando feudum sine
dñi volūtate ꝭm Bal. ī. §. insuper. ea. l. de probi. feu. alie. per
5 Feder. l. ij. §. quod autē. ff. qđ quisqꝫ iuris. ¶ † Ultimo queri-
tur quo iure vel qua actione petatur supplementuz legitime
dic ꝙ condi. ex ista. l. vt no. per gl. in. l. papi. §. si condictione. ꝛ
ibi hoc firmat Ange. reprobans quosdā qui dicunt dari peti.
here. do. Raph. dicit posse dici ꝙ cōpetat actio ex testamento:
quia ipso iure inest suppletio vt habeatur pinde acsi integra
legitima fuisset relicta quasi plus dictū ꝛ minus scriptum vi
deatur. vt. ī. eo. l. sancimus. in prin. hoc tamen non procederet
si testator expresse dixisset ꝙ deberet stare cōtentus dicto reli-
cto. nā tūc apparet ꝙ noluit plus relinquere ꝛ sic cessaret ra-
tio sua. propter dicta tamen verba nō repellitur filius sed ha-
berentur pro nō apposi. vt in aut. vt cum de appel. cog. §. cete
rum. vbi est tex. no. ꝭm Bal. ꝙ in legitima non potest ꝓhiberi
ius accrescēdi regulariter. §. secus. vt no. ī. l. dñs. §. fi. ff. de vsu-
6 fru. ¶ † Quid autem si dicat ꝙ si plus petierit cadat a relicto
ꝛ habeat pro non facto vel pro non instituto. reperio cōsultuz
per nobilē virū. d. Ioā. paglarensem de senis magistrū Bal.
ꝙ tunc filius habetur pro preterito. ꝛ sic dicit nullum. Cōtra
tamen videt verius ꝙ illa verba nihil valent: nec apponeren-
tur sed reijciant p no. per Bar. in. l. j. ff. de his que pene no. ꝛ
ita videtur tenere Bald. ī. eo. l. si quando. §. fi. ꝛ per. d. §. cetez
7 † Et per hoc etiam Ja. de bel. in aut. de here. ꝛ fal. determinat
ꝛ ita cōsuluit ꝙ si filius in testamento fuit institutus in certa
re pro sua legitima: talis institutio non possit in codicillis re-
uocari quoniam ex ea pendet substantia testamenti: qꝛ si vale
ret reuocatio filius remaneret preteritus ꝛ sic testamentū esset
nullum: sed non potest annullari in codicillis in quibus nec
dari nec auferri hereditas directe pōt. vt. ī. de codicil. l. ij. licet
regulariter institutio facta in certa re alio instituto in vniuer
so habeat viz legati: vt in. l. quoties. ī. de heredi. insti. ꝛ legata
facta in testamēto possint reuocari in codicillis iuxta no. in. l.
heredes palam. §. si quis post. ff. de test. tamen quādo institui
tur filius in certa re talis institutio non habet vim legati sed
vim institutionis vniuersalis ꝙtum ad hoc vt testamentum
nō subiaceat querele vel scripture sicut si fuisset vniuersaliter
institutus licet subiaceret si per viam legati fuisset relictuz vt
no. per glo. in. l. si quis priore. ff. ad trebel.

2 ☞ Pater si acquisiuit filio beneficium ecclesiasticū ꝛ in hoc
magnam impensam fecit ꝙ pecunia quam pro illo expēdidit
non computetur filio in suam legitimam nec in suam portio-
nem sic nec impensa facta pro filio in studio vel in doctoratu.
3 Quid de libris. ꝛ expensis factis in nuptijs filij.
4 Quid de vestibus factis nurui.
Quid de feudo vel emphyteosi acquisito filio per patrem.
5 Quid in officio scriptorie acquisito filio per patrem in curia
romana.

1 **Impuberi.** † Datū filio per patrem cā militie ꝙ
poterit vēdi vel ad here. trāsmitti im
putaꝶ in legitimā quatenus pcepit ex militia tpe mortis testa
toris secus si nec vendi nec ad heredē transmitti poterat. h. d.
Et appellat militias quedā officia que dabanꝶ de publico ex
2 quibus aliqđ emolumentū annuatim pcipiebaꝶ. † Si ergo pa
b ter acquirit filio beneficiuz[b] ecclesiasticū. ꝛ in hoc magnā facit
impensam cuz illud nō possit vendi nec ad heredē transmitti
pecunia quā pro illo expendit nō cōputatur filio in suā legiti
mam nec in suā por. sicut si pater faceret expensas filio in stu-
dio vel in doctoratu qꝛ censeꝶ fecisse causa pietatis: vt in. l. qui
3 pater. ff. fa. er. † Quid aūt de libris[c] dic vt not. in. l. filij tui. ī. fa.
c ercis. ꝛ per Bar. in. l. j. §. sed castrense. de colla. bo. ꝛ per Bal. in
aut. ex testamēto. eo. ti. ī. Et de expensis factis per patrē in nu
4 ptijs filij. † Quid aūt de vestib⁹ factis nurui: dic vt ibi. Si ve-
d ro pater acquisiuit filio feudū[d] vel emphyteosim licet non pos
sit vēdi sine consensu dñi: qꝛ tñ ad heredes proprij corporis. i.

filios i psius filij trāsmittiꝶ bene cōputaretur sibi in legitimā
non ꝙtum fuit expensum: sed quatenus reputatur valere ꝭm
5 redditus qui percipiunꝶ tpe mortis patris. † Itē si acquisiuit
filio officiū scriptorie in romana curia lz illud nō ad heredes
transmittitur qꝛ tñ cōsueuit vendi simpliciter imputaretur in
legitimā omnia illa probanꝶ hic ꝛ sunt exempla clara moder
no tpe. Bar. aūt ponit alia exempla. dic vt in. d. l. j. §. an id qđ.
de colla. bo. ¶ In tex. ibi ex pecunijs mortui idem si precibus
paternis sit acquisita qꝛ reputatur profectitia. ff. de vul. subst.
l. sed si plures. §. in arrogato. ꝭm Pet.

1 **Que nuper.** † Que dicta sunt in. l. pcedē-
ti non solum habent locum
quādo fit testm̄ in scriptis sed etiā qñ sine scriptis.
h. d. Et ista. l. cuz sequenti veniunt ad suppletionē
l. precedentis. ꝛ etiam. l. scimus. vsqꝫ ad. §. cum autem.

2 ☞ Statutum qđ filia debeat stare contenta illa quantitate
quam pater in suo testamento sibi reliquerit pro dote nec pos
sit plus petere ꝛ pater reliquit sibi centū que non sufficiūt ad
legitimā. ꝛ vltra hoc apposuit dilationem vel tp̄s ꝙ filia po-
terit petere remoueri grauamen conditionis vel temporis.
3 Grauamina propter que olim non dabatur querela etiam si
tendebant in preiudicium filij an remoueantur per hanc. l.
4 Filius si instituatur sub cōditione casuali vel mixta an valeat
testamentum nisi in eius defectum exheredetur.
5 Si filius dupliciter fuit grauatus in eo quod fuit relictū mi
nus legitima an habebit locuz querela an vero suppleatur le-
gitima ꝛ remoueatur grauamen.
6 Si filius masculus institutus est vniuersaliter: et filie femine
iure institutionis relicta est quantitas pro dote sua: cuz illud
relictum de se sit conditionale si maritetur an illa cōditio reij
ciatur vt sic statim possit petere quantitatem anteꝙ nubat ꝛ
interim decedens transmittat ad suos heredes. ꝛ nu. 7.
7 Quid si statutum dicat ꝙ extante masculo femina non succe-
dat sed debeat dotari.
8 Si filio instituto in legitima facta est substitutio vulgaris et
fuit grauatus de aliquo dādo ꝛ repudiet relictum legitime ꝛ
vadat ad substitutionē vulgarē: an teneatur subire grauamē.
9 Si filius fuit grauatus per fideicommissum vniuersale de re-
stituendo alteri legitimam sibi relictam: ꝛ ipse repudiet an fi-
deicommissarius possit compellere ipsum adire ꝛ restituere.
16 Quid si fuit institutus vltra legitimam ꝛ ipse velit legitimā
retinere ꝛ residuum repudiare an possit.

e **Quoniam in prioribus.**[e]
1 † De legitima reijcitur oīs cōditio ꝛ oē grauamen
ꝛ omne tp̄s dilationē inducēs. h. d. ante istā. l. licet
relinquereꝶ integra legitima si tñ in ea grauabatur filius per
fideicommis. vel relinquebatur sub conditione vel in diez ha
bebat filius querelam ꝛ rumpebat testm̄ nisi esset tale graua-
men vel talis conditio que cōcerneret potius fauorē filij quā
odiuz. vt. š. eo. l. si pater puel. ꝛ. l. filijs matrem. sicut ergo iura
vetera que dabant querelā ex eo qđ fuerat minus relictum ꝙ
esset legitima fuerunt correcta vt non deꝶ querela sed agaꝶ ad
supplementū ita ꝛ alia que ꝓpter predicta dabāt querelā cor
riguntur per istam vt hodie non detur sed reijciaꝶ grauamen
ꝛ conditio ꝛ etiā tempus ita ꝙ pure ꝛ sine onere censeātur re
licta videꝶ tñ ꝙ etiam illud esset de iure veteri per. l. cū patro-
nus. ff. de leg. ij. vbi de legitima patroni reijciꝶ oē grauamen:
sed in legitima filij hoc nō reperiebatur: sed alia suberat ratio
qꝛ potius expediebat filio ꝙ non reijcereꝶ vt posset querelare
testm̄ ꝛ totam heredi. aduocare sed in fauorē testamēti nō filij
principaliter introducitur per hāc. l. sed in legitima patroni
potius intererat eius ꝙ grauamen reijciꝶ ipo iure ꝙ qđ habe
ret contratab. cum per eam non plus consequereꝶ ꝙ legitimā
sine onere: vnde potius intererat ꝙ ipso iure tollereꝶ onus ꝙ
quod haberet litigare ꝛ facere ipsum tolli per iudicē. Itez vi-
detur ꝙ ista. l. nō fuerit necessaria ꝛ ꝙ sufficeret. l. omnimodo
nam illa ꝓuidebat qñ erat minus legitima relictū sed minus
sicut ꝛ plus dicitur tribus modis. scꝫ re tpe ꝛ causa: vt insti. de
act. §. plus. Posito ergo ꝙ relinquereꝶ integra legitima si tñ
sub conditione vel in tempus dicebatur relictuz minus cau-
sa ergo sufficiebat illa lex ad dicēdum ꝙ deberent remoueri.
Solutio est qꝛ illa lex veniebat ad correctionē. Utrū em̄ illud
verbū minus stricte sumebaꝶ qñ minus re. ꝛ sic causa vel tēpo
re remanebant iura vetera incorrecta: ideo fuit necessaria ꝓui
2 sio huius. l. † Et ex hoc dicit Ja. bu. no. ꝛ etiā Bal. si statutuz
dicit ꝙ filia debeat stare contenta illa quātitate quā pater in
suo testamento sibi reliquerit pro dote in testamento nec pos-
sit plus petere ꝛ pater reliquit sibi centum que non sufficiunt
ad legitimam ꝛ vltra hoc apposuit condi. vel tp̄s licet debeat

a ¶ Propter igratitudinem. Adđ Bal. ī. c. qđ ad te. de rescr. Ant. corse in trac. đ minimis. in. xj. col. vš. nunquid.

b ¶ Bñficiū. Adđ Raph. cu. ꝛ pau. de cas. ī. l. ꝯtinu⁹. in. §. cum qs. ff. đ ver. obli. Raph. cu. ꝛ Alex. đ imo. ī. l. apud iulianū in. §. cōstat. đ le. j. Nico. de vbaldis de perusio q fuit aduocatus consistorialis ī tracta. de succes. abintesta. in. xvj. col.

c ¶ De libris. adđ Cy. Bar. ꝛ Ang. ī. l. filie lz. C. đ colla. Bar. in. l. si donatiōes. in. §. pater. ff. de do. bal. in. l. j. ff. solu. ma. Bal. in tractatu đ duob⁹ fratrib⁹ Bal. ꝯsi. xxj. inci. qnqꝫ ꝙrunꝶ. ī. iij. vo. Raph. cu. ꝯs. ccxxvj. ici. quidaz filio studēti. pa. de ca. ꝯsi. clxxxiij. inci. vī dicendū. Alex. de imo. ꝯs. cxlij. inci. circa pꝛimā dubitationē. in pe. col. ī. ij. vol. ꝛ est duplicatuz ꝯsi. ciij. ī. iij. volu.

d ¶ Filio feudum. adde Bal. ī. c. imperialē. in. iij. col. de phi. feu. alie. per Fede. ī vsib⁹ feu. Bal. ī. c. j. ti. an agna. vī cog. ī v. col. ver. queriꝶ vsibus feudoruz Bal. ī. §. itē vidēdū. ꝛ ī. l. nūc videamus. ff. de pe. he.

e ¶ Omi poribus. ad itelligentiam hui⁹. l. vid Frā. đ arc. ī. l. si mī. col. iiij. vš. sꝫ tenēdo so. bal. ꝛ ī. l. cū ex filio. col. vj. vš. ī eadē gl. ff. de vulg. et pupil. Cur.

BIU Cujas

stare cõtẽta de quãtitate nõ in ↄdi.vel tpe qꝛ statu.qd venit ad
correc.l.oĩmodo.vt non possit petere supplemẽtuz si relinquit
minor quãtitas debet restringi qñ reliquit minus ⁊ re quate
nus relinquit minus non aũt dz extendi nec corrigere.l.istaz
qñ minus tpe vel causa:ideo põt petere remoueri grauamẽ cõ
di.vel tpis:tene mẽti:qꝛ est pulchrũ dictũ.Et adõ ꝙ sicut sub
stitutio pupillaris nõ dicit grauamẽ:vt.s.e.l.ex trib⁹. ita nec
vulgaris ⁊ sic filio instituto in legitimaz põt fieri substitutio
vulgaris si noluerit vel si nõ potuit acceptare.vt i.l.si posthu-
mus.§.ꝙ vulgo.ff.de lib.⁊ posthu.vbi si filius est institut⁹ in
primo gradu non est exheredatus a scdo gradu cui nõ esset lo
cus si ipse nollet:sed vellet acceptare.sibi ergo imputet:vt.l.iã
dubitari.de her.insti.die.xxvij.Januarij.M.ccccxxix.in ciui
ta.Padue ⁊ tũc audiui ꝙ talianus furlanus fuit ruptus cuz
suis gentibus ꝓpe castrũ archi.in montibus viña cũ episcopo
3 tridentino.¶ †In tex.ibi de inoffi.testa.videt ergo ꝙ graua-
mina ꝓpter que olim nõ dabat querela etiã si tendebãt in pre
iudicium filij non remoueãtur per hanc.l.vt sunt grauamina
libertatũ fauore libertatis que preferebatur legitime.ff.eo.l.
Papi.§.quarta.licet gl.dicat ibi ↄtrium ⁊ in.l.ꝓhibemus.in
aut.de trien.⁊ semis.qñ aũt concernerent fauorẽ filij non debe-
rentur grauamina:ideo de illis est minor dubitatio ꝙ non re-
moueant vt in casu.l.si pater puel.⁊.l.filijs matrẽ.s.e.⁊ hic in
glo.super verbo tollatur.tñ Bar.i casu.l.si pater puelle. tenet
contra qd dic vt ibi dixi sed in casu.l.filijs matrẽ bene ꝓcedit
qd dixi qd dic vt.l.cũ filio.de vul.⁊ pu.¶ Opponitur in glos.
super verbo grauamine.de.l.vxori.⁊ vsufru.le.glo.dicit ꝙ cor
rigitur per hanc.l.do.Raph.dicit ꝙ imo nõ per hanc:sed per
aut.de triẽ.⁊ semis.positã.s.e.aut.nouissima. in fi.als frustra
torie disponeret illa aut.ꝙ filius nõ possit fraudari vsufru.le
gitime si per illam.l.hoc introduceret. põt dici ꝙ introducit
generaliter de omni grauamine sz ibi specialiter ⁊ specifice de
4 grauamine vsusfructus.¶ †In tex.ibi vt si cõditio quibusdã
cõtra tex.opp.de.l.si pater.j.de insti.⁊ substi.vbi filius si insti-
tuatur sub conditione casuali vel mixta non valet testamentũ
nisi in eius defectuz exheredatur.ista vero lex vult ꝙ valeat ⁊
reijciatur condi.Sol. tribus modis.Primo ꝙ hoc loquatur
de conditiõe apposita in institutione filij:sed grauamine sibi
2 iniuncto.Secundo intelligatur in apposita in institutiõe filij
⁊ loquatur de conditione potestatiua que continet grauamẽ:
puta instituo filiuz in sua legitima si aliquid fecerit vel dede-
rit titio:⁊ illa bene remouetur vt hic quia etiam iure veteri te
stamentum non erat nullum vt in.l.suus quoqꝫ.ff.de here.in-
sti.contrarium loquit in cõditione casuali vel mixta que olim
reddebat testamentum nullũ ⁊ aduersus nullitatẽ lex illa nõ
ꝓhibet:nã interim est preteritus.⁊ aduersus ꝑteritio. nec lex
omnimodo prouidet vt hic patet ibi in ver.⁊ hoc qdẽ:nec etiã
illa que venit ad supple.illius.⁊ sic eodẽ casu debet intelligi vt
in aut.de filijs ante dotalia instrumenta natis:⁊ illa fuit cõis
sñia doc.antiquorũ per illũ ver.⁊ hoc quidẽ.Sed tunc circa cõ
ditionem potestatiuã querit quid si filius fuerit institutus
sub ↄditione si voluerit:an illa conditio reijciat per illã.l.nõ
est potestatiua.l.iaz dubitari.de here.insti.ff. videtur ꝙ non:
quia ex ea filius nõ grauetur vt patet in illa.l.iaz dubitari.et
hoc quidam tenuerunt.Bal.tenet cõtrarium qꝛ imo grauat:
qꝛ necessario efficitur mere voluntarius ⁊ sic decederet anteꝗ̃
declararet non transmittere hereditatez ad suos heredes iure
suitatis.vt.l.si ita.§.illi si volet.ff.de leg.j.interest autẽ sua qd
trãsmittat. ⁊ sic ꝙ reijciatur.tene menti.Tertia sol.ad.l.si pa
ter est ꝙ illa corrigat per istam.l.vt testamentũ nõ sit nullum
sed reijciatur cõditio.⁊ hoc tenet glo.ibi ⁊ in.l.suus quoqꝫ.de
here.insti.que licet cõiter reprobentur Bar.tamẽ eas sustinet
per.l.scimus.§.cũ aũt.j.co.vbi dicit esse casum:nec ob.ꝙ inte-
rim sit preteritus.nam hic negatur qꝛ.l.oĩmodo. in ver. ⁊ hoc
quidẽ.vult ꝙ tunc dicat preteritus:⁊ nihil corrigatur de iure
veteri qñ nihil est sibi relictuz sed in instituto sub conditione
hoc dici non põt qꝛ est sibi relictum:licet minus tpe vel causa:
⁊ ideo ille ver.potius pro glo.facit ꝙ̃ cõtra:super hoc magna
fuit altercatio inter Barto.⁊ Ray.de forliuio qui cum legeret
i ciuitate ista ⁊ audiret Bar. legẽtẽ pusij sustinere dictas glo.
per.§.cum aũt.scripsit sibi multũ mordaciter:sed Bar. venu-
5 ste sibi respondit.dic vt ibi in.d.l.si pater.¶ †Extra gl.queri-
tur primo quid si filius dupliciter fuit grauat⁹ primo qꝛ fuit
sibi minus ꝙ̃ legitima relictum.secũdo quia in illo etiam fuit
grauatus.dicit hic Albericus qd ille.ll.non habent locum vt
suppleatur legitima ⁊ remoueatur grauamen ne concurrant
due specialitates ⁊ sic dabit querela hoc non placet qꝛ nulluz
inconueniens est ꝙ illa duo concurrant ne testamentũ subuer
6 tat.¶ †Itẽ querit pone ꝙ institut⁹ est fil⁹ masculus vniuer-
saliter ⁊ filie femine iure instõnis relicta est certa quãtitas ꝓ
dote sua illud relictũ de sui natura est conditionale si maritet
sicut ⁊ isti.do.noie.vt in.l.tali stipulatione.de iure do.queritur
an reijciat illa cõditio vt sic statim possit petere quãtitatẽ an-
teꝗ̃ nubat ⁊ interim decedẽs trãsmittat ad suos heredes ista
q.fuit dispu.per Richar.malũb.q tenuit ꝙ sic:qꝛ illa dos suc
cedit loco legitime Cy.refert in.l.sancimus.C.de nup.⁊ de iu-
7 re cõi esse verũ qd dicit Richar.†Sed ponamus ꝙ viget sta-
tutũ ꝙ existente masculo femina non succedat.sed debeat do-
tari ipse Richar.idem tenuit:qꝛ statutum non põt auferre le
gitimã licet possit minuere.Cy.hoc reprobat qꝛ imo potest.⁊
licet Dy.in.c.indultũ de reg.iur.teneat cõtra Bar.tenet idem
ꝙ Cy.in.l.titio centũ.§.titio genero.de cõdi.⁊ demõ. vnde te-
ne ꝙ cũ illa filia nõ succedat ex forma statuti nulla legitia sibi
debetur vt dixi in.l.parentibus.⁊ sic de illo relicto non remo
uetur cõditio postꝗ̃ non succedit loco legitime: vnde nec po-
test peti anteꝗ̃ nubat nec interim decedens heredi.trãsmittit
8 ⁊ hoc pluries consului.¶ †Sed tertio queritur pone ꝙ filio
instituto in legitima facta est substitutio vulgaris q̃ datio va-
let qꝛ nõ cõtinet grauamen:vt.s.dixi. Item fuit grauatus fi-
lius de aliquo dando ipse repudiat relictum legitime ⁊ sic va
dit ad substitutionẽ vulgarem querit an teneat subire graua
men:videt ꝙ non:qꝛ fuit nullum ipso iure:vt hic.ergo transit
cum legitima sine onere.Contrariũ est verius.nam tunc esset
nullũ qñ vellet eam sibi retinere:sed si nõ vult non est nullũ:qꝛ
eius fauore fuit illud introductũ ⁊ in eius priuilegiũ persona
le:vnde non trãsit ad substitutũ.hic est casus no.in.l.cũ patro
9 nus in fi.ff.de lega.ij.¶ †Quarto queritur pone ꝙ filius fuit
grauatus per fideicommissuz vniuersale de restituendo alteri
legitimã sibi relictã ipse repudiat fideicõmissarius vult ↄpel-
lere ipsum ad adeundũ ⁊ restituendũ:an possit.videt ꝙ nõ.qꝛ
nõ tenet subire grauamẽ vt hic.nã verũ est si vult eam pro se:
sed si repudiat tenet grauamẽ fauore fideicõmissarij vt possit
eum cõpellere adire ⁊ restituere.tex.est singu.in.l.ita tñ.§.si pa
tronus.ff.ad treb.põt tñ filius penitere anteꝗ̃ cogat. ⁊ dicere
se velle retinere pro se ꝙ fideicõmissum reijciat. vt in.l. nã qd.
§.j.eo.ti.⁊ predicta qñ fuisset institutus dñtarat in legitimaz
10 †sed quid si vltra legitimã.ipse autẽ vult legitimã retinere et
residuũ repudiare an possit dicit Cy.ꝙ non in.l.si heres insti-
tuat.j.de impu.⁊ ali.substi.hoc verũ nisi duobus cõcurrẽtib⁹
scꝫ ꝙ habeat substitutũ vulgarem ⁊ ꝙ sit grauatus in legiti-
ma vt est casus no.in.l.libertus sub condi.ff.de bo.li. ⁊ sic erit
casus in quo ↄcurret insti.⁊ substi.vulg.sicut in alio casu.ff.de
here.insti.l.paterfa.titium.cuz.l.seq.⁊ hoc tangitur per Bar.
in.l.j.de vulg.⁊ pup.⁊ in.l.egerit.de acq.here.in.iij.feud.iiij.
col.Si tñ filius non haberet substitutionem vulgarẽ:sz fidei-
cõmis.post mortẽ suã quo casu de fideicõmisso venit detrahẽ-
da legitima ⁊ trebellianica potest in eius vita petere vt separe
tur legitima vt possit de ipsa facere quod sibi placet ſm Bal.
qui ita nota.singulariter in.l.debitori.s.de pact.quoniam ab
ipso principio remouetur grauamen de ipsa legitima.vt.j.eo.
l.scimus.in prin.§.cum autem.trebellianicam vero nõ potest
detrahere nisi cum venit casus restitutionis.

2 ☞ Qui permisit se cõdemnari in danda certa quantitate re
licta alicui puelle maritãde relicta in testamẽto patris pro le
gitima vel dote:cogitur eam reddere duplicatam.
3 Verba plus vel minus que referuntur ad modicũ verificãtur
in quarta parte quando proferuntur a lege ⁊ quid si ab hoĩe.
4 Verbum stirps ponitur pro descendentibus.
Idem in verbo posteritas.
Idem in verbo soboles.
Idem in verbo proles.
Idem in verbo prolapia.
5 Filius institutus in legitima debet eam capere de manu here
dis nisi sit institutus in certa ⁊ determinata re.⁊ tũc potest ꝓ
pria autoritate occupare sicut quilibet alius.
6 Legitima licet succedat loco alimentorum tamen in eius peti
tione proceditur ordinarie licet in petitione alimentorũ pro-
cedatur summarie.
7 Contra auaros et tenaces nihil potest extorqueri etiam iusto
iudicio.

1 **SI quis.** †Qui in dãda legitima filio que sola relicta est vsqꝫ ad sñiam fuerit
contumax ipsam duplicatam soluere cogitur. h.d.
Bar.vsqꝫ ad.§.legis.Et hoc prout habetur in tex.
ante fi.ibi sed etiam in aliã tantũ aliqui habẽt in aliã tertiaz
2 ⁊ tunc dic ꝙ ipsam cum altera tertia cogitur soluere.†et nota
singularem.l.pro puellis quibus instituto masculo relinqui-
tur certa quantitas pro legitima vel dote ⁊ frequenter contin
git ꝙ fratres sint iniqui ⁊ nolunt soluere:nam dicunt vti cru
delitate et auaritia et si maritant ⁊ promittunt soluere et non
soluũt

BIU Cujas

solüt ⁊ permittūt se condēnari hȝ locum pena huius legis:
tene mēti perpetuo circa casum. In principio.l.ibi libero vni
ex liberis ⁊ est sensus ꝙ vnū instituit in vniuersuȝ:⁊ alteri vel
iure institutiōis vel legati reliqt legitimā tm̄ quam appellat
3 minusculam que erat quarta pars:† vnde allegatur ꝙ verbū
minus vel plus referunt ad modicū:vt in.l.hec aditio.de ver.
sig.verificant in quarta parte:⁊ hoc qn̄ proferūtur a.l.si autē
ab homine vt a teste nihil operant:vnde si dicat ꝙ talis pos
sedit decem annis ⁊ vltra vel plus non probat nisi de decē an
nis cum illud plus sit incertū.⁊ testis debet deponere certum
4 ſm Cy.⁊ alios.† In text.ibi de sua stirpe.i.de suis descendēti
bus.⁊ no.illud verbū stirps:quia ponitur pro descēdentibus
ſm Bald. Item in verbo posteritas:vt.l.ꝙ his verbis.§.fi.de
leg.iij.⁊.l.j.de iur.immu. Idē in verbo soboles.vt in.l.fin.de
bo.dā. Idē in verbo ꝓles:vt in.l.officiales.de episc.⁊ cle.⁊.l.
ij.de infan.expo. Idem in verbo ꝓgenies:vt in.l.fi.C.de emā.
lib. Idem in verbo prosapia:vt.l.si quis ex corpore.ſ.de muri
5 leg.¶† In tex.ibi eam restituere noluerint.no.ſm Bal.ꝙ fi
lius institutus in legitima debet eā capere de manu heredis
nec de propria autoritate occupare bona:q2 non est institutio
vniuersalis cū intelligatur deducto ere alieno.hoc declara vt
per Bar.in.l.j.ſ.quādo ⁊ quibus quar.pars debe.⁊ ibi omni
no vide. Si tamē esset institutus in certa ⁊ determinata re be
ne posset propria autoritate capere sicut ⁊ quilibet alius insti
tutus in re certa iuxta no.per Bar.in.l.ex facto.ff.de hered.in
6 sti.† ibi expectato iudiciorum strepitu.not.ſm Bald.ꝙ licet
a legitima [a] succedat loco alimentorum tamen in eius petitiōe
proceditur ordinarie:vt hic licet in petitione alimentorū pro
7 cedat summarie:vt in.l.ij.ff.de ferijs.¶† Ultimo not.in fin.
b cōtra auaros et tenaces [b] a quibus nihil potest extorqueri iu
sto iudicio.

2 ☞ Quomodo infans suus nō possit ingratus a matre sua vocari.

3 Quod etiam extraneus postꝗ̄ est institutus non possit etiam in eodē testamento exheredari nec priuari hereditate propter culpam alterius ꝗ̄ suam.

4 Quando reperitur via facilior est magis iusta:non debet habere locum minus iusta.

1 **Legis autem.** † In posthumo non cadit iusta
cā exhered.cū non possit alieno
odio grauari.h.d.Bar.Sed minor q2 hic nō loquitur de post
humo sed de infante eadē tn̄ ratio est.dic autem plenius filius
etiā infans poterat ante istam.l.exheredari a matre odio ma
riti patris illius ne ad ipm perueniāt bona sua.sed hodie nō
potest:q2 per aliā viam pōt pater prouidere ne ad patrē pue
niant bona instituēdo eum sub cōditione si emācipetur.vt.l.
2 filijs matrē.ſ.co.h.d.¶† In tex.ibi cū em̄ infantē suū nō pos
se ingratū a matre sua vocari paulus scripsit.sed hoc quō:nā
de iure veteri.ff.⁊.C.nō solū infans iam natus sed ēt posthu
mus poterat exheredari ⁊ valebat exheredatio.vt.ſ.de liber.
⁊ posth.ꝑteritis vel exhere.⁊ multe sunt.ll.in volumine ffoꝝ.
que hoc dicūt:quō ergo Paulus iuriscōsul.dixit hic ꝙ infans
c nō poterat exheredari [c] do.Rapha.dubitās de illo contrario
videtur in effectu dicere:licet nō clare loquatur qđ exhereda
tio fiebat olim ad duplicē effectū.ꝑmo ad solēnitatē testamen
ti vt esset validū.l.inter cetera.⁊.l.gallus.§.in oībus.de libe.⁊
posthu.⁊ illo respectu poterat exheredari nō solum infans:ſȝ
ēt posthumus.licet nullā causam ingratitudinis possent com
mittere.scđo q̄tum ad excludēdū filiū ab hereditate si intētat
querelā ⁊ illo respectu nec posthumus nec infans poterat ex
heredari:q2 causam ingratitudinis nō poterāt cōmittere.hoc
verū nisi a matre odio mariti.⁊ hoc corrigitur hic ꝙ nec odio
mariti pōt ab hereditate excludi:⁊ ideo poterat ſȝ illā.l.testa
mentū q̄relare cū effectu ꝙ erat validū ꝓpter exheredationē
sed inofficiosuȝ:q2 nō suberat cā īgratitudinis:⁊ dicit ipse vl
terius ꝙ q̄tū ad primū effectū validitatis testamēti.l.ista nō
corrigit iura vetera licet gl.d.cōtrariū in.l.fi.ſ.de li.prete.⁊ sic
valebit testamētū etiam hodie in quo posthumus vel infans
fuerit exheredatus:⁊ est necessaria q̄rela.certe lȝ ipse subtiliter
moueatur q2 sine dubio opp.quā fecit multū vrget attn̄ deci
sio nō placet:qm̄ hodie ad solennitatē exheredatiōis requirit
exp̄ssio cāe ingratitudinis ꝓ forma ⁊ nisi exprimat exhereda
tio habet pro nō facta ⁊ sic ꝑteritus censet.cū ergo in posthu
mo vel in infante nō cadit cā īgratitudinis quō poterit testōr
eam exprimere:nescio ergo qđ voluerit do.Rapha.sed olim
poterat ꝓcedere dictū suū vbi nō requirebat expressio cāe.in
telligo olim etiam tempore huius.l.licet sit noua Iustiniani.
3 ¶† In tex.ibi vt alieno odio alius pregrauet.no.istā regulā
nam non solū hȝ locū in filio cui pater necesse habet relinque
re legitimā ⁊ eam sine cā nō pōt auferre:sed etiam procedit in
quocūqȝ hered.extraneo voluntarie instituto vt postꝗ̄ est in
stitutus:ēt in eodē testamēto nō possit ipsum exheredare nec
priuare hereditate propter culpā alterius ꝗ̄ suam vt est casus
sing.in.l.paterfa.testamēto.ff.de here.isti.⁊ ex illo tex.sumpta
4 est regula nō debet aliqs.de reg.iu.lib.vj.¶† In tex.ibi cum
possit no.ꝙ quando reperitur via facilior ⁊ magis iusta nō dȝ
habere locū minus iusta:⁊ sic videtur ꝙ cuȝ hodie per ius no
uissimum aut.mater.possit ꝓuidere ne aliqd de bonis suis ꝑ
ueniat ad maritum etiā per aliā viaȝ leuiorē ꝗ̄ sit illa de qua
hic vȝ vt instituat filiuȝ pure ⁊ vetet ne patri acquirat vsufr.
vt in aut.excipit.ſ.de bo.que lib.nō debeat vti illa via de qua
hic ⁊ in.l.filijs matrem.ſ.cod.vȝ ꝙ instituat filium sub cōdi.
emancipationis.⁊ si hoc faceret videt ꝙ hodie habet querelā.
sic sit incorrecta etiā.l.filijs matrē.ſ.eo.sicut est correcta.l.pa
ter puel.ſm opi.Bar.non tn̄ erit testamentū nulluȝ si interest
filij ꝙ non sit nullum.alias forte erit nullum tanꝗ̄ sit preteri
tus non inserta causa legitima.tene menti.non tamē dico as
sertiue.sed cogita super predictis.

2 ☞ Imperator diligit subditos tanꝗ̄ filios:⁊ tanꝗ̄ pater debet se habere erga eos.vt nihil suum:nihil iniustū:nihil inhumanum faciat contra eos.⁊ sic iudex facere debet.
Apud principem non est acceptio personarum.

3 Casus in quo querela non solū nō preparata sed etiā nec nata que tn̄ separabatur nasci transmittitur ad descendentes.
An requiratur quod ille in quem transmittitur sit heres trāsmittentis.

4 Casus in qbus nepos excludit a querela si eius pater fuit exheredatus in testamento patris eiusdemqȝ aui.⁊ vide nu.6.

5 Si aliquis recepit emphyteosim vel feudum pro se ⁊ descendentibus ex eo ꝙ veniant descendētes etiam cōcepti post mortem illius.

6 Nepos an possit venire ad rumpendum testamentū aui quādo filius paterqȝ suus exheredatus ipsum precedebant tempore mortis aui.

1 **Si quis.** † Querela cōpetēs vel q̄ sperabatur cōpetere transmittit ad libe
ros etiam non preparata sed non cōpetens vel ex
tincta trāsmissionem nō recipit.hoc dicit Bal.qui
valde bene summat melius quā Bar. Premitte ꝙ anteꝗ̄ adea
tur hereditas non est nata querela.vt in.l.papinianus.§.si cō
ditioni.ff.eo.titu.q2 nec est cōfirmata exheredatio que reqrit
aditionē heredi.vt.l.filium.§.sed cum exheredatio.ff.de cōtra
tabu. Item ꝙ querela nō preparata nō trāsmittatur ad here
dem vt colligitur ex.l.vt.ſ.eo.ti.⁊.l.posthumus.§.fi.cū.l.seq.ff.
eo.ti.si ergo filius exheredatus ante aditā hereditatē decede
bat relicto nepote quia querela non erat nata:⁊ sic nec prepa
rata nō transmittebatur ad nepotē:nec poterat dicere nepos
testamētum nullū tanꝗ̄ in eo preteritus.q2 cū tpe mortis aui
pater suus ꝓcederet cū in gradu sufficiebat exheredari patrē
eūdemqȝ filium:nulla facta mētione de nepote.vt.l.si qs filio
exheredato.ff.de inof.test.nec succedebat nepos ī locū patris
p.l.velleiani.vt posset dicere nullū.q2 illud habebat locuȝ pa
tre suo deducto de medio viuēte auo.qđ hic non erat:⁊ sic ne
pos erat destitutus omni remedio tam q̄rele quam iuri dicē
di nullū hereditas remanebat penes extraneū cū tn̄ forte pa
ter suus nullam causam ingratitudinis cōmisisset ⁊ si viueret
expugnaret testm̄ per querelam ⁊ hereditatē trāsmitteret ad
suos descēdētes quod erat valde iniquū ⁊ per iura vetera nō
erat prouisum.ꝯtra hāc iniquitatē prouidet ꝑ istaȝ.l.trāsmit
tatur ad nepotem:licet nō nata nec preparata.⁊ sic transmitti
tur spes q̄rele que adita hereditate cōuertit in rem:⁊ sic nasci
tur querela etiam post mortem filij que cēsetur trāsmissa etiā
cuȝ ipsa spe cui inerat. Si vero non erat nata nec sperabatur
nasci quia filius non fuit exheredatus ſȝ institutus in aliquo
⁊ sic competebat ius agēdi ad supplementum non transmit
titur querela.sed illud ius. Similiter non transmittitur q̄re
la si filius erat ab alia exclusus vel ratiōe ingratitudinis per
sentētiam vel per repudiationem expressam vel tacitam scili c
cet per lapsum temporis:puta quinquēnij:quia quod filius
non habebat transmittere non potuit.hoc dicit ista.l.singula
2 ris.¶† Not.tex.ibi affectione paterna.qđ imperator diligit
subditos tanꝗ̄ filios ⁊ tanꝗ̄ pater debet se habere erga eos vt
nihil scuū nihil iniustum nihil inhumanum faciat ꝯtra eos:
⁊ sic iudex facere debet.vt supra de defenso.ciui.l.iiij.⁊ in autē
ti.vt iudices sine quoquo suffrag.§.cos.⁊ in autenti.iusiuran
dum quod presta.ab his.§.deuotos.⁊ apud principem non
est acceptio personarum.de cadu.tollēdis.post princip.de fi
deicommissa.l.vlti.de litig.heredi.de emancipatio.in fin.
3 ¶† Secundo no.casum improuissum a iure veteri:ſȝ ꝓuisuȝ
per iustinianum in quo querela nō solum non preparata:sed

a ¶ Legitima succedat.adde autē.de triē.⁊ se.in.§.ꝓhibemus ꝟ.vn̄ etiā.⁊ Bar.consi.lxxxj.inci.illō referā in mediū.in iij.col.in.iij.vol.

b ¶ Tenaces.adđ qđ auarus seruit nummo tāꝗ̄ deo gloss.j.in.c.oīs.j.q.j. Itē auaritia est idolorum seruitus.vt ī.c.auaritie.de ꝓben. Itē auaritia appellatur cecitas.vt ī.c.auaritie cecitas.de ele.lib.vj. Itē auaritia excecat mētē homīs vt ī c.q̄rūdā de ele.li. Itē auaritia est simulachrū seruitutis vt habet ad colossenses.iij.c. Itē auaritia est īmoderata libido.i.amor habēdi ſȝ aug.li.iiij.de ciui.dei. Iteȝ nil deterius auaritia ꝑsertim in ꝑncipibus ⁊ ī senibus ſm Tulliū.li.ij.officiorum.

c ¶ Exhedari.adde io.de imo.in.l.filio ꝑterito.ff.de iniu.rup.test. Limita tn̄ nisi sit īpubes primus pubertati.⁊ sic doli capax ſm bar.in l.ij.ī ꝑn.ff.de vul.⁊ pup. O d.ī.l.ꝑcibus.C.de impu.sali.in.l.testamēto.C.eo.

BIU Cujas

a ℭ Accepit ẽphyteosim. Add do. alex. neuiũ vicẽtinũ. i rep. c. potuit de locato.

etiã nec nata que tñ sperabat nasci transmittit ad descenden
tem. s. nepotẽ ⁊ etiã inferiores per. l. scimus. in fi. j. e. vbi dicit
ꝙ transmittit ad posterioritatẽ cuius noĩe oẽs descẽdẽtes cõ
prehendunt. Sed dubiũ est hic an requirat ꝙ ille in quẽ trãs
mittitur sit heres transmittẽtis. ⁊ videt ꝙ nõ: qꝛ nõ transmit
titur tanꝙ ad heredẽ: si em̃ hoc esset trãsmitteret etiam ad ex
traneos heredes in qbus est eadẽ ratio: sicut trãsmittitur qñ
est nata ⁊ preparata. vt. s. eo. l. v. sed transmittitur tanꝙ ad de
scendentẽ: ergo sufficit ꝙ sit descẽdẽs. arg. in. l. quodcũqꝫ. §. ij.
de ver. obli. breuiter ego puto ꝙ sit necessariũ vt sit heres quia
trãsmissio nõ fit nisi ad heredẽ iuxta no. i. l. q se patris. j. vñ li
beri. ⁊ l. si qs filiũ. de acq. heredi. non tñ transmittit tanꝙ ad
heredẽ: sed trãsmittit ex eo: qꝛ est heres ⁊ descẽdens. Sicut vi
demus in feudo ⁊ in emphyteosi vt i aut. de nõ alie. §. emphy
teosim. ⁊ l. iureiurã. §. si liberi. d ope. libe. Et ideo si essent alij
heredes extranei vna cũ nepote ad solũ nepotẽ fieret trãsmis
sio: ⁊ si essent plures nepotes inequaliter instituti trãsmittere
tur tñ equaliter. vt. d. §. si liberi. ⁊ hoc nõ tangit p doc. ⁊ tñ est
necessariũ. Itẽ ꝙ hic dicitur ꝓcedit in q̃rela q̃ dat cõtra testa
mentũ ascendentis: vt sicut hereditas ascẽdẽtis etiã nõ adita
trãsmittit ad descẽdẽtes pti. de his qui ante aper. ta. j. ita ⁊ q̃
rela p quã peruenit ad hereditatẽ nõ sic in illa q̃ cõpeteret cõ
tra testamentũ fratris. vt in. d. l. q ita. s. eo. fm Pe. ⁊ Cy. in. l.
scimus. in fi. j. eo. sicut nec hereditas fratris nõ adita nõ trans
mittitur etiã ad descendẽtes. vt. j. eo. de iure delib. qm̃ sororẽ.
4 ℭ † Tertio no. exceptiões ab illa regula. s. tres ꝑncipales. pri
ma est qñ filius exheredatꝰ probaretur ingratus per here. scri
ptũ sicut em̃ ipse si viueret excluderet a querela ita ⁊ nepos ve
niẽs ex ꝑsona ipsius. ⁊ sic de igratitudine filij querit etiã post
mortẽ filij ad finẽ excludendi nepotẽ lꝫ de delicto defuncti ad
penam aliã imponẽdum sibi vł heredi nõ q̃ratur post mortẽ.
vt in. l. j. j. ne ex delictis defunc. Secũdus casus est qñ querela
fuisset repudiata expresse. Tertius qñ tacite per lapsum quin
quennij. ⁊ ista duo locũ hñt post aditam hereditatẽ qm̃ ante
aditã q̃rela nõ est nata. ⁊ sic nõ põt repudiari nec põt intenta
ri. ⁊ sic non dꝫ currere tp̃s: vnde iste due exceptiones nõ referũ
tur ad tp̃s ante aditã hereditatẽ: lꝫ nullo tp̃e fiat trãsmissio:
⁊ hoc voluit glo. fi. Alius casus principalis fallentie est qñ fi
lio fuisset aliqd relictũ pro legitima quo casu nõ hꝫ querelã sꝫ
ius agẽdi ad supplementũ eodẽ modo nõ transmittit q̃relaꝫ
sed dictũ ius agẽdi ad supplemẽtũ. intellige nisi filius ipsum
repudiaret expresse: vt in. l. proxi. §. fi. qꝛ excluderet ab eo sicut
a q̃rela repudiata. ℭ Sꝫ est dubiũ an sicut q̃rela p lapsuꝫ quĩ
quennij tollitur tanꝙ tacite repudiata: ita ⁊ ius agẽdi ad sup
plementũ. Bar. tenuit ꝙ sic p istũ tex. in fi. relatũ ad superiora
in qbus tã de q̃rela ꝙ de iure agendi ad supplementũ fit mẽ
tio ⁊ sic ad vtrũqꝫ dꝫ referri cũ possit salua ratiõe recti sermo
nis: vt i. l. si idẽ cũ eodẽ. in fi. de iu. om. iudi. ff. ⁊ qꝛ succedit loco
querele: ergo dꝫ esse eiusdẽ cõditionis. arg. in. l. j. §. hec actio.
ff. si quis testa. liber esse ius. fue. ⁊ per tex. in. l. fi. j. tit. j. vbi que
rela inofficiose dona. p quã suppletur legitima nõ autẽ rescin
ditur tota donatio: ⁊ ita ius agendi ad supplemẽtum tollitur
quinquennio sicut querela inofficiosi testamenti: ⁊ ita ꝯsuluit
Bar. Bal. Ange. ⁊ omnes moderni cõtrariũ tenent: quia ius
agendi ad supplemẽtum est actio personalis. s. conditio. tex. l.
omnimodo. s. eo. vt no. in. l. papi. §. si cõditioni. in glo. ff. e. sed
actio ꝑsonalis regulariter durat. xxx. ann. vt in. l. ij. j. de const.
pecu. nec est verũ ꝙ succedat loco querele imo contrariat que
rele. ⁊ ad eius exclusionẽ emanauit. Itẽ qꝛ fit ipso iure vt. l. sci
mus. j. eo. i prin. ⁊ sic est ius quesitũ: sed querela est ius querẽ
di: ⁊ sic primum dicitur esse in bonis: sed querela nõ. nec ex ea
auget patrimoniũ sicut nec ex iure adeũdi hereditatẽ quod
est potius ius querẽdi ꝙ ius quesitum. vt in. l. pretia rerũ. cir
ca mediũ. ff. ad le. fal. ⁊ vide plene per Ang. in. d. §. si cõditiõi.
vbi plures alias rationes adducit cõtra Bar. ⁊ etiã per Bal.
contra. de epis. ⁊ cle. aut. presbyteros. Pro declaratione gloss.
formo tres opp. ꝙ ille nepos nõ possit venire ad hãc querelã
etiã per istam. l. ⁊ alias tres ꝙ imo potuerit etiam iure veteri
quod est contra istum tex. qui dicit ꝙ erat institutus omni re
medio. ℭ Primo ergo opponit in gl. j. de. l. titius. ⁊ l. fi. ff. de
suis ⁊ legi. ⁊ l. si quis filio. §. sed hoc ita. de inIusto testa. Solu.
tex. hic in prin. tollit illud cõtra. dũ dicit ꝙ iste nepos erat vi
uus. id est iam natus tẽpore mortis aui vel erat iam cõceptꝰ:
si autem nec natus nec cõceptus nõ posset venire ad hanc que
relam etiam per istam. l. ita sentit glo. Cyn. tenet contrarium:
⁊ quasi omnes: ⁊ dicit se consuluisse de facto: quia. ll. contrarie
locum habent quando nepos ex sua propria persona: ⁊ nõ ex
transmissione vellet venire ad successionẽ aui intest. vel ad ex
pugnandum testamentum tanꝙ agnatus vel cognatus vł de
lib. tũc enim nõ posset quia nunꝙ fuit agnatus vel cognatus
auo: vt in. l. j. §. si quis proximior. ff. vnde cognati. sed quando
vult venire iure trãsmisso: ⁊ sic nõ ex propria persona: sed trãs
mittẽtis non requiritur quod esset natus vel conceptꝰ in vita
aui. ⁊ sic trãsmissio de qua loquitur. l. j. j. de his qui ante aper.
tabu. fit ad nepotem etiam cõceptum post mortem aui: ⁊ hoc
dicit tenuisse Dy. in. l. gallus. in fi. mag. distinctionis. ff. de li
5 ber. ⁊ posthu. ⁊ ita dicit Cy. se obtinuisse. † Eodẽ modo si ali
a quis recepit emphyteosim[a] vel feudũ pro se ⁊ descendentibus
ex eo veniunt descendentes etiam cõcepti post mortem illius:
quia veniunt ex contractu vel promissione recipientis non ex
propria persona dumtaxat sicut si venirẽt ex transmissione fa
cta per illum de quo vide per Bart. in. l. quod dicitur. circa fi.
ff. de verb. obli. ⁊ per Bal. in. l. si in personã. j. de fideicommis.
6 ℭ † Secũdo op. ad idem ꝙ nepos non possit venire ad rum
pendũ testamentũ postꝙ filius paterqꝫ suus exheredatus ip
sum precedebat tempore mortis aui. vt i. l. si quis filio exhere
dato. circa princi. ff. de iniusto testamẽto. Solu. aut vult veni
re ad dicendum testamentũ nullum tanꝙ preteritus: ⁊ nõ po
test etiam hodie venire per illam. l. que nõ est correcta per istã
quia auus non tenebat ipsum instituere vel exheredare vt fi
lium postꝙ filius precedebat in gradu. Sed sufficiebat sibi ex
heredare filium. ⁊ hoc vult glo. iñ. que incipit proprium ⁊ alia
super verbo causam que incipit. i. querelã sed si vult venire nõ
tanꝙ preteritus nec ex propria ꝑsona: sed tanꝙ pater fuerit
iniuste exheredatus: ⁊ sic per querelã ex persona patris olim
nõ poterat: hodie sic per hanc. l. ℭ Tertio oppo. est ad idem
quod ille nepos etiam ex persona patris: ⁊ ex iure transmisso
non possit venire: quia q̃rela non fuit nata sibi in vita: qꝛ non
erat hereditas adita cũ decesserit herede deliberãte: vt in prin.
ergo nõ potuerit transmittere querelam quam non habebat:
vt. l. papinianus. §. sub cõditione. ff. eo. Solu. verum est ꝙ nõ
habebat querelaꝫ. sed habebat spem: quia speratur nasci per
aditionẽ: ⁊ illam spem transmittit que conuertitur in rem se
cuta aditione heredi. ⁊ hoc vult ista glo. sup verbo eã. in versi.
item no. hic. ℭ Nũc venio ad alias tres op. ⁊ op. ꝙ ille nepos
etiã veteri iure potuerit venire tanꝙ suus: lꝫ pater suus ipm
precederet in gradu tp̃e mortis aui p. l. scripto. ff. vnde liber.
Solu. ista lex loquitur quãdo post mortem filij exheredati se
cuta est aditio hereditatis per scriptum heredem: ⁊ sic fuit lo
cus cause testati. Si autem scriptus repudiaret fateor ꝙ etiaꝫ
iure veteri nepos possit venire ad successionẽ inte. tanꝙ suus.
vt in. d. l. scripto. Nec ob. qđ nõ potest quis venire vt suus nec
teneat primũ locũ tp̃e mortis defuncti. Et iste nepos nõ tene
bat: qꝛ pater suus ipsum precedebat: qꝛ istud procederet si nul
lum factum fuisset testamentũ: sed qñ fuit factũ: ⁊ postea desti
tuitur p repudiationẽ hereditatis sufficit ꝙ tũc reperiat se te
nere primũ locũ: ⁊ ita erat in casu illius legis: qꝛ filius exhere
datus erat premortuꝰ post mortẽ aui: ⁊ postea heres repudia
uit hereditatẽ: ⁊ tũc fuit destitutũ testamentũ. ⁊ res ad causaꝫ
intest. deuoluta: vñ sufficiebat: ⁊ sufficit qđ nepos tũc reperia
tur se tenere primũ locũ ad hoc vt sit suus heres: ⁊ nũc intelli
gis glo. ⁊ considera altitudinem ingenij Accursij. ℭ Secun
do oppo. ad idem ꝙ etiã iure veteri nepos possit venire ⁊ rũ
pere testamentũ: qꝛ sublato filio exheredato de medio nepos
agnascitur auo: ⁊ rumpit testamẽtum si reperit se preteritum
vt. l. si quis posthu. de iniust. testamẽto. Sol. hoc procederet si
exiuisset de medio viuẽte auo: ⁊ hoc voluit lex vellei. sed quia
non eo viuẽte: sed post mortẽ hic sublatus est de medio nõ ha
bet locũ quod dixi: ⁊ hoc voluit tex. hic dum dicit nec ex. l. vel
leia. ⁊ hoc vult gloss. dum dicit. ideo dixi. ℭ Tertio ⁊ vltimo
oppo. fortissime in glo. que incipit nepotem ⁊ est glo. penul. ꝙ
imo iste nepos etiam iure veteri poterat venire ad querelã ex
persona propria etiam si filius exheredatus erat a querela ex
clusus repudiatione vel lapsu temporis vt est tex. cum glos. in
l. is qui. ff. eo. que lex videt totaliter destruere hãc. l. j. in prin
cip. dum dicit ꝙ de iure veteri omne adiutorium nepotẽ de
reliquerat: ⁊ ibi dicit contrariũ quod poterat venire nepos ex
propria persona: qui autem omne dicit nihil excludit ⁊ sic fal
sum dicit hic imperator. Itẽ tex. in illa. l. i fin. dum dicit quod
si filius erat exclusus a querela repudiatiõe vel tempore etiã
per illam. l. nepos venire non potest: ⁊ ibi dicitur cõtrariũ qđ
imo potest per successorium edictum. Gloss. sol. duobus mo
dis. Primo ꝙ si nepos volebat venire ex ꝑsona patris ex iu
re transmisso nõ poterat iure veteri: hodie sic: si filius nõ erat
exclusus sed si nolebat venire ex propria persona per successo
rium edictum etiam iure veteri poterat per illam. l. ⁊ per. l. fi
lium. eo. titu. ⁊ eodem modo poterit hodie non per hanc. l. sed
per illam que nõ est correcta per istam: ⁊ illam solu. vident se
qui doctores. quam tamẽ litera non patitur dum dicit omne
adiutoriũ ⁊c. dicit do. Rapha. qđ illa non fuerunt verba im
peratoris:

BIU Cujas

peratoris:sed eius qui imperatori ꝯsuluit truffa est. Aliã sol.
dat glo. ꝙ in.l.cõtraria nepos fuit exheredatus:ideo potuit q̃
relã habere:hic fuit p̃teritus:⁊ preterito non dat̃ q̃rela:⁊ ẜm
hoc exheredatus erat melioris cõdi. q̃ preteritus qd est cõtra
text.in.l.maximũ vitiũ.j̃.de libe.prete.circa mediũ ibi inuẽta
fuerat filia preterita minus habẽs q̃ filia exheredata. Preter
ea nõ est verũ ꝙ preterito non detur querela imo datur qñ ha
betur ꝓ exheredato:⁊ dicit Bar. ꝙ qñ nepos nõ tenet primũ
locũ tpe mortis habet̃ ꝓ exheredato:q: in ipsum nõ cõtinuat̃
dñium:⁊ illũ dicit esse intellectũ illius.l.si is q.sed licet hic de
fendat illã.l.nõ tñ õfendit istã inq̃tũ dicit ꝙ iureveteri omne
adiutoriũ dereliquerat istũ nepotẽ.dicit do. Rapha.qd ipse
cogitauit dicere ꝙ si tpe mortis filij exheredati q̃rela erat iaꝫ
nata:q: erat adita hereditas tunc loquitur lex contraria vt fi
lio excluso nepos ad eã venire possit ex propria persona q: re
periret̃ in rerũ natura:sed si nõ erat nata:q: nõ est in rerũ na
tura nepos ad illã etiã ex ꝓpria ꝑsona non põt venire:illa ver
ba demulcent aures prima facie.sed bene considerata potius
probant econuerso.nam qñ nepos venit ex ꝓpria persona per
successorium edictum querela q̃ sibi datur non est illa q̃ cõpe
tit sed alia noua que incipit sibi oriri per exclusionẽ filij.sic vi
demus in possessione quã acq̃rit heres in bonis hereditarijs
q: nõ est illa quã habuit defunctus:sed noua possessio:⁊ illa
non admittatur.vt.l.j.§.sceuola.si quis testamento liber esse
iussus fue. Si ita est potius deberet admitti iste nepos per suc
cessorium edictum ex propria persona qñ nunq̃ nata fuit filio
q: sic alteri nõ fuit delata q̃ qñ fuit nata quo casu cum primo
loco alteri fuit delata ne delatio fuerit elusoria debet habere
locum successorium edictum:licet postea fuerit ad irritum de
ducta per tex.expressũ.in cũ gloss.ff.de suc.edi.l.fi.breuiter er
go transeas cum communi solutione.quia meliorem dare nõ
possumus:⁊ ille articulus an in querela habeat locũ successo
rium edictum est subtilis:⁊ Dy.tenuit ꝙ sic per tex.vbi dicit
esse casum in.l.iij.§.si emancipatus filius.ff.de cõtratab.in fi.
⁊ tũc qñ venit ex propria persona nõ ꝯsiderant̃ merita vel de
merita filij sed ipsius nepotis:vt ibi habet̃:sed quãdo ex iure
transmisso ꝯsiderãtur merita ⁊ demerita ipsius filij.vt est tex.
hic in versi.⁊ si non heres. Guil.de cu.tenuit ꝙ habeat locum
de persona in personam eiusdẽ gradus:vt de filio in patrẽ q
sunt eiusdẽ gradus.s.primi lꝫ filius preferatur:vt in.l.pater fi
lium.ff.eo.nõ sic de gradu in gradum sequẽtem ⁊ illam.l.si is
qui intelligit in casu.l.pater filium.doc.tenẽt cõtrariũ:ꝙ imo
etiã de gradu in gradũ:⁊ sic de filio in nepotẽ ẜm Dy.ꝑ illuꝫ
§.emancipatus.vnũ tñ semper fecit mihi dubium nã si pater
habens filium ⁊ nepotẽ:instituat filium in sua legitima:⁊ ne
potem pretereat:licet filiꝰ repudiet legitimã nepos nõ potest
nec querelare testamẽtum nec dicere nullũ:facit.l.j.§.si parẽs.
si qs a pa.fue.manu. Eodẽ modo si ipsum exheredauit debet
esse quia sufficit patri ꝙ filiũ existentẽ in primo loco instituat
vel exheredet. Sol.qñ instituit satisfecit solennitati iuris:⁊ ẽt
debito naturali qñ v̀o exheredauit satisfecit solẽnitati iuris:
ideo nepos de preteritione nõ potest cõqueri vt possit dicere
nullũ vel contratabulari:sed nõ satisfecit debito naturali po
sito ꝙ filius meruerit exheredari:quia de iure nature delictũ
patris nocere nõ debet filijs:iuxta illud:anima q̃ peccauerit
ipsa moriet̃.ideo attẽta equitate naturali siue sit exheredatus
siue preteritus põt conqueri de testamento an ex propria per
sona.⁊ hoc est dicere successorium edictum habere locum in
querela:tu qui nunq̃ audiuisti nec vnq̃ ab alijs reperies ita
declaratum:alias si predicta non consideres videbit̃ tibi som
niare in isto articulo nec intelliges.

2 ☞ Quando datur liberum arbitriũ potestati super aliquo
an possit aliquid facere contra dispositionem iuris.

1 **Si quando.** † Si cõcedit̃ libera testan
di facultas ei q testari non
põt censetur concessum vt testet̃ seruato iuris ordi
ne:⁊ sic cũ solennitate debita:⁊ ꝙ filiũ instituat vel
iuste exheredet:⁊ sic exheredatus habebit querelam contra te
stamentum talis:q: nõ est credẽdum principem voluisse alte
ri preiudicare.h.d.⁊ facit.l.ij.§.merito.ff.ne quis in loco pu
blico. Unũ facit dubiũ.q: princeps cõcedit duo.s.vt testetur:
⁊ vt libere testetur si nõ potest pretermittere iuris ordinẽ suffi
ciebat concedere quod posset testari.illud ergo verbum libere
testari quid importabit si non poterit iuris ordinẽ preter mit
2 tere.cogita sup hoc cõtrario quod est difficile. ¶ † Et induci
a tur ad questionẽ quando datur liberum arbitrium [a] potesta
ti super aliquo an possit aliquid facere contra dispositionẽ iu
ris:⁊ videtur ꝙ nõ per istum text. Et sic concessio operetur in
casibus a iure nõ decisis:sed in decisis videtur qd debeat ob
seruare iura.vt no.per Inno.in.c.j.de consti.⁊ vide per Bar.
in.l.filiusfami.ff.de dona.⁊per Bal.in.l.milites.j̃.de testamẽ.
mili.

2 ☞ Filius qui aliq̃d habuit in vita a patre vel in vltima vo
luntate an mortuo patre possit agere q̃rela:an agere ad sup
plementum.

1 **Illud etiam.** † Pactũ factum patri per filium
nõ agendo querela vel petẽdo sup
plemẽtum legitime non nocet filio quominus post mortẽ pa
tris agere possit.h.d.vsq; ad.§.generaliter. Sicut ergo nõ po
test quis renũtiare hereditati viuẽtis.l.qui superstitis.de ac
qui.here.nec etiam per pactũ se astringere.vt.j̃.de colla.l.pa
ctum. Ita nec iure expugnandi vel petẽdi supplementũ legi
time quod videtur verum esse hodie nisi interueniat iuramẽ
2 tum.vt in.c.ij.de pac.lib.vj. ¶ † Pro declaratione glo.oppo
nitur qd ille filius mortuo patre nõ possit agere querela post
q̃ aliquid a patre habuerit in vita vel in vltima volũtate:etiã
si nullũ pactum fecisset de nõ agẽdo:sed debeat agere ad sup
plementum.vt in.l.omnimodo.s.cod. Glos.fatetur:⁊ dicit ꝙ
nõ repellitur a petendo supplementũ ratione pacti sed a que
rela bene repellitur etiam sine pacto.illam solu.nõ videt̃ text.
pati dum dicit ꝙ post mortẽ filius non agnouit iudicium pa
tris.sed oppugnãdum putauit:qui enim agit ad supplemen
tum non impugnat testamentũ imo ad tollendum impugna
tionem fuit inuentũ vnde soluit glo.secũdo ꝙ cõtrarium pro
cederet quando in vltima voluntate esset aliquid relictum:vt
tunc nõ agat querela:sed petat suppleri legitimam.hic aũt lo
quitur qñ recepit inter viuos quo casu non agit ad supplemẽ
tum:si intentat querelã qñ non sufficit ad legitimã. Illud vi
detur cõtra tex.in.l.si non mortis.ff.e.vbi recipit inter viuos:
⁊ si nõ sufficit nõ agit querela.sed ad supplemẽtum posset di
ci sustinendo illam ꝙ illud verũ quando fuisset datum expres
se vt cõputaretur in legitimã:vt.j̃.§.proxi.⁊.j̃.proxi.post prin.
sed qñ simpliciter datum fuit siue per modũ dona.siue simpli
cis datio.⁊ non fuit dictũ ꝙ imputetur in legitimam tunc nõ
agitur ad supplemẽtuꝫ si nõ sufficit ad legitimã.sed intentat̃
querela ⁊ ita loquit̃ hic qd est intelligendũ si fuit exheredatꝰ
sed si nec exheredatus nec institutus.tunc diceret testamentũ
nullũ etiam si per pactũ promisisset nõ venire cõtra testamẽtũ
⁊ ista esset notabilis solu.⁊ esset hic casus ꝯtra Bar.qui tenet
in.l.j.§.si parens.si quis a pa.fue.ma.ff.ꝙ in dubio quãdo pa
ter dat filio suo in vita videat̃ dedisse vt imputet in legitimã:
sed tũc frustra tex.in sequenti.§.requireret ꝙ hic dicatur exp̃s
se.⁊ etiam in.l.si nõ mortis.vbi dicimus dictum Bart.proce
dere qñ nõ dedit per modum donationis:sed simplicis datio
nis.qñ autem per modũ donationis nõ videt̃ donasse:vt im
putet in legitimã:nisi dicat expresse:⁊ ita intelligat̃ hic ꝙ per
modũ dona.⁊ nõ fuit dictũ ꝙ imputaret in legitimã. Tertio
modo sol.glo.ꝙ contrariũ procederet nisi pater filiũ astrinxis
set per pactũ.sed q: astrinxit perdit prouisionẽ.l.de qua confi
sus non fuit:⁊ sic agit q̃rela:sicut olim agebat:⁊ totũ testamẽ
tuꝫ expugnat siue habuit inter viuos siue in vltima volũtate
ad qd.j̃.de iure deli.l.fi.§.sed quia quidã:vbi perdit ꝓuisionẽ
illius.l.qui de ipsa nõ cõfisus noluit tp̃s ad deliberãdũ.⁊ ẜm
hoc esset magna limitatio ad.l.oĩmodo.s.co.tene mẽti.nã nõ
vr̃ iste tex.posse aliter ĩtelligi:q: ponit casuꝫ tã qñ habuit ĩter
viuos q̃ qñ in vltĩa volũtate:⁊ tñ vult ꝙ possit expugnare te
stamentũ non obstante pacto ⁊ nõ obstante ꝙ aliquid habuit
⁊ sic iura vetera in hoc casu remanent incorrecta q̃ dabãt que
relam qñ minus legitima fuit relictũ:vt.l.parẽtibꝰ.s.eo. Or
sufficit. ¶ Secũdo opp.glo.de.l.si parẽs.si quis a par.fu.ma
nu.vbi pater emãcipans filium:⁊ aliquid ab eo recipiẽs põt
per pactũ renũtiare cõtratab.bo.pos.quã erat habiturus cõ
tra testamentũ glo.soluit pluribꝰ modis.doc.tenent ꝯtrariũ.
Sol.q: iure veteri qñ pater emãcipabat filiũ nõ habebat ius
succedendi sibi nisi per pactũ sibi reseruaret:⁊ tũc dicebat emã
cipare cõtracta fiducia:⁊ hoc ideo:q: desinebat esse agnatus:
vnde sicut per pactũ acquirebat ita ⁊ ꝑ pactũ poterat sibi tol
lere:vt si primo emancipauit ꝯtracta fiducia:⁊ postea recepit
ab eo:⁊ promisit nõ intentare cõtratab.ar.de sol.l.ꝓut quisq;
hodie vero non soluitur ius agnatiõis inter patrem ⁊ filiũ
per emãcipationẽ.vt insti.de legitima agna.suc.§.fi.⁊ no.in.l.
fi.j̃.vnde liberi.⁊ sic põt pater hodie succedere sine pacto ma
xime per autẽ.defuncto.j̃.ad tertul.⁊ in corpore vnde sumit̃.
ideo per pactũ nõ posset sibi tollere ius succedẽdi filio. Bar.
tamẽ videtur tenere illam sol.ꝙ ibi habuit tantũ quod suffi
ciebat ad legitimam sed tũc etiam sine pacto fuisset exclusus
a contra.quia illa non datur nisi ad consequendũ legitimam
non autẽ ad expugnãdum testamentũ in totum vt patet in.l.
filio.§.ꝯtratabu.ff.codem titu.⁊ hoc glo.hic sentit dum dicit
quod ibi habuit integram quartam ⁊ quod nõ excludit ibi:

a ¶ Liberum arbi
triũ. Add ⁊ vide
ro.ĩ rub.de arbi.
colum. vij.alex.ĩ
d.l.filiusfa. Et la
te ꝑ eundẽ in cõs.
lxv.col.ij.ver.nec
pretextu.⁊ co.fin.
circa prin.in.j.vo
lu.in ꝯsi.lxxx.co.
vj.⁊ ibi de v̀bo li
bere aliq̃d in ꝯsi.
xxxiij.col.j.⁊ ꝯ.xl
vij.col.iiij.eo. vo
lu. Et d v̀bo libe
re.ꝑ eundẽ alex.ĩ
v̀.xij.colũ.j.⁊ cõs.
xiiij.co.ij.v̀.nã v̀
bũ l.ij.vo. Et qd
possit facere ille
cui est ꝯcessuꝫ ple
nũ ⁊ liberũ arbi
triũ vid eũdẽ ale
xã.ĩ ꝯs.ccxj.col.ij.
v̀.nãvcꝫ.in.ij.vo.
Et d hac q̃õne vi
de ẽt ꝑ eũdẽ pan.
de ca.in.l.cohere
di.§.q patrẽ.⁊ ibi
Frã.arc.ff.d vul.
⁊ pup.Fran.cur.

BIU Cujas

vi pacti sed vi exceptionis doli.
2 Donatio facta per patrē filio inter viuos an ita demum computetur in legitimam si fuit expresse dictum. ꝛ nu.3.
3 Legata computantur in legitimam etiam si non sit dictū. dū modo filius aliquid habeat iure institutionis.
4 Si pater volebat instituere filiū ꝛ dixit filius ꝙ non institueret qꝛ non intēdebat habere suā hereditatem. an si ipsum nō instituat sed pretereat vel exheredet poterit dicere primo casu testamentum nullum. ꝛ secundo casu querelare.
5 Si pater bona sua donauit cum consensu filij. an possit filius post mortem venire contra.

1 **Et generaliter.** †Filius q accepit vel acceptauit relictū a patre vel datum inter viuos vt imputet̄ in legitimā nō excludit̄ per hoc a iure petendi supplementū nisi expresse ei renūtiauerit. h.d. Sed cō tra. s. proxi. §. solu. ibi renuntiauit in vita patris hic post mortem. ꝛ sic nō est pactum de futura successione tollēda. Sed de
2 presenti vnde nō est reprobatū. ecce casum. ¶† No. istū tex. dū dicit hec īter viuos donatio. ꝙ donatio facta p patrē filio in-
a ter viuos [a]ita demū cōputat̄ in legitimā si fuit expresse dictū Bar. i. l. in quarta. ff. ad. l. fal. dicit hoc esse verū qñ talis donatio fuit valida ab ipso principio vt quia facta filio emācipato ꝛ ita dicitur ꝙ fecit Accursius qñ emācipauit do. Franciscum filiū suum primogenitū. Vel qñ filio in ptāte tanq̄ bene merito ꝛ sic tanq̄ extraneo. istud vltimum nō placet; qꝛ tūc illud diceretur aduentitium ꝛ non profectitiū. vt not. in autē. vnde si parens. s. eo. ꝛ sic nō debet imputari in legitimā: vt. j. proxi. §. repletionē. in fi. ibi dum dicit qñ iuris aduentitio. Si autē donatio nō sit valida a princ. sed cōfirmet̄ morte tunc hꝫ vim
3 prelegati. † sed legata cōputantur in legitimā etiā si nō sit dictum dūmodo filius aliqd habeat iure institutiōis vt in aut̄. vt cum de ap. cog. §. aliud quoqꝫ capitulū. nō tñ talis donatio que morte confirmat̄ confert̄ ꝑm cōem opi. no. in aut̄. ex testamēto. j. de colla. Si aūt donatio nō sit simpliciter. sed ob causam dotis vel dona. ppter nup. licet ab ipso prin. esset valida vt in. l. pompo. philadelphus. ff. fami. erci. ꝛ no. i. l. ij. in tit. j. in glo. j. nihilominus in legitimā computatur etiā si non sit dictum, vt in. l. qm̄ nouella. s. eo. breuiter posito ꝙ primū dictū sit verum ꝙ donatio facta filio emancipato non cōputetur in
b legitimam [b]nisi sit dictū non tñ puto secundū dictū esse verū vꝫ ꝙ facta filio in potestate que morte cōfirmatur cōputetur etiā si non sit dictū imo dico ꝙ requiritur ꝙ sit dictū si a principio sit valida. ꝛ ille tex. simpliciter loquit̄ tam de facto filio emancipato quam filio in ptāte. ꝛ etiam per tex. in. l. si nō mortis. ff. eo. que non distinguit. Itē per rationem. qꝛ cōfertur. ita videtur notari per glos. in. l. illud. j. de colla. tamē non sufficit hodie dedisse filio tit. donatiōis inter viuos vel causa mortis ad hoc vt valeat testamentū nisi aliquid fuerit relictū iure institutionis: ꝛ tunc talis donatio imputabitur si fuit dictū sed si dictū non fuit non imputabitur sed habebit eam precipuā ꝛ petet sibi suppleri legitimā de alijs bonis ꝛ ita videt̄ notari in. l. filium quem habentē. j. fami. erci. nā gl. in. l. illud. vult qđ licet simplex donatio aliquando conferat̄. vt qñ est facta filio emancipato: vt in. l. lib. in fi. eo. ti. non tñ vnq̄ in legitimā cō-
c putatur nisi fuerit dictū expresse. ¶ Itē videtur hic tex. [c]ꝙ si filius post mortē patris acceptat relictū sibi factū quo ad legitimam non sufficit ꝛ facit pactum heredi de amplius nō petendo. nihilominus poterit petere supplementum: qꝛ pactū debet restringi ad illud qđ recepit vt illud amplius nō petat: nō autem extēditur ad id quod nō recepit. Sed quid si diceret ꝙ promittit plus nō petere; videtur Bal. tūc idem sentire. mihi videtur ꝙ tunc non possit amplius petere; alias illud verbū plus non importaret aliquid: nō enim pōt referri ad id quod recepit qđ verba non patiuntur. sed ad id qđ nō recepit qđ est plus. i. vltra illud quod recepit. Sed dicēdo amplius nō petere cōgruit pōt restringi ad id quod recepit quia forte pluries petijt extra iudicium: sed nunc promittit amplius nō petere. ¶ Itē quid si pater apposuit in relicto istam clausulam ꝙ nihil plus petere posset; dic adhuc habere locū istum tex. vt simpliciter petendo nō videatur renuntiasse iuri agendi ad supplementum: quia pater illā clausulam apponere nō potuit in preiudiciū filij: vt in aut̄. vt cū de app. cog. §. ceterū. simpliciter ergo acceptādo nō censetur approbasse illud quod a iure erat improbatū ꝛ qđ apponi nō potuit. ꝛ hoc sentit hic Bal. not. licet in contrarium facit. c. officij. extra de testamentis. sed dic ꝙ censet̄ approbare illud quod fieri potuit. nō autē illud qđ de iure fieri nō potuit sꝫ quid si dixit si ampli⁹ petierit cadat a dicto relicto videt̄ ꝙ testamentū per hoc reddat̄ nullū quasi filio nihil videat̄ relictum si plus petat cōtrari ū dic fauore testamēti ꝙ nec illud pater apponere potuit p ea q̄ no. Bart. in. l. j. ff. de his q̄ pe. no. ꝛ hoc etiā sentit hic Bal. Et ꝯcludē ꝑm Guil. de cu. ff. de transac. l. de his. ꝙ nō censet̄ filius renūtiare legitime. nisi hoc expresse dicat. ꝛ sic nō cadit in gn̄ali renūtiatiōe ꝛ ita intelligit istū tex. sed ego limito ꝑm superiora: qꝛ si renūtiatio fit in ipsa receptiōe ei⁹ qđ est relictū pro legitiā ꝛ diceret̄ promitto amplius nō petere. lꝫ nō diceret expresse ratione legitime vel supplemēti deberet ita tñ intelligi ꝑm naturā preiacētis materie sup qua factū est pactū. lꝫ quidā videantur cōtradicere ꝙ requirit̄ ꝙ expresse dicat p istū tex. dū dicit non adijciēs vllā superesse sibi de repletiōe qōnē ꝛ ibi dum dicit ꝙ cōtentus relicta vel data parte de eo qđ deest nullā habeat q̄
4 stionē qui tex. satis vrgēt. ¶† Ultimo glo. fi. disputat vnā. q. si pater volebat instituere filiū: ꝛ dixit filius ꝙ nō institueret: qꝛ nō intendebat habere suā hereditatē. queritur si ipsum nō instituat sꝫ p̄tereat vel exheredet an poterit dicere primo casu testamentū nullū. ꝛ secūdo casu q̄relare. clarū est em̄ ꝙ si post mortē patris filius preterit⁹ approbaret testamentū. lꝫ testm̄ esset nullū recōualesceret de eq̄tate pretoria. vt in. l. filio p̄terito. de iniusto. test. An idē sit si ab ipso principio ꝯsentit. videt̄ ꝙ sic: qꝛ facilius impedit̄ nasci ius impugnādi q̄ natū tollat̄ ꝛ recōualescat id qđ fuit nullū. ar. i. l. patre furioso. de his qui sunt sui iuris. ꝛ qđ no. in. l. si testamentū. ff. de test. In cōtrariū qꝛ plus operat̄ cōsensus ꝛ renūtiatio facta post mortē q̄ facta in vita patris: vt in illo. §. in fin. iuncto. §. precedēti. Breuiter doct. tenent ꝙ si pater ipm̄ preteriret vel exheredaret nō inserta aliqua cā testamētū esset nullū. sed si insereret in illam cām ꝙ ideo nō instituit: sed preterijt vel exheredauit qꝛ filius ipse noluit institui valeret exheredatio ꝛ testamētū. nec haberet q̄relam licet illa non sit de causis enumeratis in. §. causas. vt cū de ap. cog. in aut̄. qꝛ ille cause locū sibi vendicant quādo filius preteriretur vel exheredaretur inuitus. sed qñ volēs hoc solū sufficit pro cā legitima. arg. in. l. non putauit. §. si quis sua ma
5 nu. ff. de cōtratabu. ¶† Ultimo queritur quid si bona sua pater donauit cum consensu filij. an potest filius post mortem venire contra. dic per Cy. j. si quid in frau. patro. l. ij. per Bart. in. l. si filius. de solu.

2 Qñ pater relinquit aliquid filio pro legitima quod ad eam non sufficit licet dicat qđ si non sufficit debeat suppleri. tamen ipso iure. i. ex dispositione legis sine dispositione testatoris potest ꝛ debet peti supplementum.
Quando aliquid fit ipso iure ꝙ tamen debeat allegari.
3 Supplementum legitime debet fieri arbitrio boni viri.
Sicut falcidia resecat ipso iure legata: ita ꝛ legitima filij.
4 Si pater instituat filium in re aliena vel iure institutiōis eam sibi relinquat licet non potuerit hoc facere in preiudiciū domini: quia tamen potuit facere in preiudicium heredis vt teneatur de euictione censetur institutus in estimatione ipsius rei nec potest filius dicere se preteritum.
5 Quid si illa erat res propria ipsius filij.
Quid si instituit eum in re quam putabat in rerum natura ꝛ non erat.
6 Quid si erat in rerum natura sed postea desijt esse.
7 Quid si pater postq̄ filio relinquit rem iure institutionis eā sponte alienauit ꝙ filius non videatur preteritus.
8 Descēdens cui debebat̄ legitima si sit institutus vniuersaliter in maiori portione q̄ sit legitima: ꝛ rogatus per fideicommissum restituere sub cōditione vel ad tp̄s. quo vel qua adueniēte restituat retenta legitima que nō cadit in fideicōmisso pōt detrahere in legitimā de corporibus rerum hereditariarum nec computat in eam fructus interim perceptos.
9 Si detrahit legitimam ꝛ trebellianicam. an illi fructus cōputentur in trebellianicam.
10 Si pater relinquit filio tantum quod sufficiat ad legitimam in pecunia numerata. potest filius dimittere pecuniam. ꝛ habere in rebus hereditarijs.
11 Supplementum legitime an debeat fieri dumtaxat per heredem an etiam per legatarios.
12 Filius cui relictū est minus q̄ sit legitima si sit substitutus legatario vel heredi. an illud quod capit ex substitutione imputet sibi in legitimam.
Quid in eo quod capit ex iure accrescendi.

1 **Simus.** †Si res filio relicta vel data pro legitima euincatur a filio. nō propterea testm̄ est nullū quasi nihil sibi videat̄ relictū qꝛ loco eius rei censet̄ relicta estimatio eius sed ad supplementum agendū est si nō sufficit. Itē de eo qđ est relictū pro legitima nō detrahit̄ falcidia. qꝛ legitima plus est debita filio q̄ falcidia sit debita heredi. Itē supplemētū legitīe dꝫ fieri de ipsis rebus hereditarijs. ꝛ illa que aduētitio lucro veniūt in eam non imputātur. h.d. vsqꝫ ad. §. cum autē. ꝛ sic tria dubia

Marginal notes:

a ¶ Inter viuos. adđ an donatio inter viuos reuocat̄ ppter īgratitudinē donatarij. vid in. l. fi. C. de reuo. do. ꝛ in. l. fi. ꝛ ibi do. C. de pac. ꝛ i. c. fi. ꝛ ibi doc. de dona. spe. in ti. đ dona. in. §. j. ver. qđ si pactum.

b ¶ Legitimā. adđ glo. ꝛ Bar. in. l. j. C. de oper. li. bar. in. l. vt iurisiurādi. ff. eo.

c ¶ Itē vr̄ hic tex. adđ ad hec dicta eūdē pau. de ca. i l. oīmodo. in pn. s. eo. bal. in. l. hac edictali. i v. q̄ obseruationē. j. đ secū. nup. ang. in. l. iubem⁹. j. ad tre. ꝛ Jo. đ imo. i. l. ꝙ de bonis. §. cū fideicommissū. ff. ad. l. fal. alexā. de imo. i ꝯs. lxix. co. ij. v. sup scđo. i ꝯs. cviij. co. pe. ꝛ i ꝯs. cxxviij. in. j. vo. in cōsi. viij. i. iij. vol. Et in ꝯsi. lxxxiiij. in. iiij. vo. Bart. in. l. papi. §. si cōditioni. ff. eo. ti. ꝛ Jo. de ana. in cōsi. xcix. cur.

BIU Cujas

tria dubiã in effectu declarat circa presentẽ materiã: ⁊ ad sup
2 plementũ.l.omnimodo.§.e.veniam⁹ ad casum. ¶ †No. ĩ prin
cipio ꝙ qñ pater relinquit filio aliqd ꝓ legitima: qđ ad eã nõ
sufficit: lꝫ dicat ꝙ si non sufficit debeat suppleri nihilominus
ipso iure.i.ex dispositiõe.l.sine dispositione testatoris potest
peti supplemẽtum: sed si nõ peteretur non fieret suppletio: ⁊
hoc vult glo.ij.super verbo ipso iure que allegat plures.ll.in
simili quibus cauetur: ꝙ lꝫ aliqd fiat ipso iure nihilominus
debet allegari. ⁊ aliter habet̃ pro nõ facto do. Raph.ĩ quibus-
dam.ll.huius titu.videt̃ intelligere istũ tex.dũ dicit ipso iure
ꝙ censeatur a patre tacite relictũ etiã illud qđ deficit ad sup-
plementũ: ⁊ sic tenet ꝙ illud possit peti ꝑ actionẽ ex testamen-
to tanꝙ̃ tacite relictũ.glo.tñ ⁊ doc.dum dicunt dari ꝯdi.ex.l.
ad supplementum sentiunt cõtra: qꝛ si daret̃ actio ex testamẽ-
to cessaret condi.ex.l.que est remediũ subsidiarũ in defectum
ordinarij remedij: ideo melior est intellect⁹ quẽ.§.posui vt ve
lit dicere ꝙ ipso iure.i.ex dispositiõe.l.siue dispositione testa-
toris: ⁊ ita est de mẽte litere dũ dicit. ⁊ si nõ adijciatur supple
3 ꝑ testatorẽ. †Itẽ no. ꝙ supplemẽtum legitime debet fieri ar-
bitrio boni viri ꝑ quod dicit Oldr. ꝙ si iudici (q dicit̃ bonus
vir.l. continuus.§.cũ ita.de verb.obli.) videat̃ equũ poterit
facere supplementũ in vna re hereditaria tantum vel duabus
licet de iuris rigore posset filius eam petere in singulis rebus
⁊ hoc ne incõmodum subsequatur ex diuisione cuiuslibet rei.
4 l.nõ amplius.de leg.j. †Itẽ no. ꝙ sicut falcidia resecat legata
ipo iure: vt.l.linea materna.ff.ad.l.falci.ita ⁊ legitima filij. In
§.querebat̃ no. ⁊ ille est intellectus litere.licet inepte loquatur
ꝙ si pater instituat filium in re aliena.vel iure institutiõis cã
sibi relinquat.licet non potuerit hoc facere in preiudiciũ dñi
quia tñ potuit facere in preiudiciũ heredis: vt teneat̃ de cui-
ctione: censetur institutus in estimatione ipsius rei: ⁊ sic certe
nõ potest dicere filius se preteritum.quasi nihil sibi fuerit reli
ctum ⁊ sic iura vetera remanẽt incorrecta vt.l.omnimodo.§.
⁊ hoc qdẽ.§.eo. ⁊ ꝑ cõsequens testamentũ nõ esset nullũ. ⁊ hoc
siue sciebat rem alienã siue ignorabat.qꝛ erat cõiũcta persona
vt.j.de le.l.cũ alienam. ⁊ etiam fauore testamenti ne rũpatur.
5 Quid † aũt si illa erat res propria ipsius filij Rñ.nõ vꝫ insti-
tutio vel relictũ sibi factum vt in.l.ne ea res.de cõdi. ⁊ demõ. ⁊
sic nõ videtur relicta estimatio ⁊ diceret̃ preteritus ⁊ testamẽ-
tũ esset nullũ ẜm Bal.lꝫ pater haberet vsumfructũ.qꝛ morte
eius finitur. Item si institueret eũ in re quã putabat esse in re
rũ natura. ⁊ nõ erat ⁊ sic non valet circa quod vide Bar.in.l.
6 suus quoqꝫ in fin.principij.ff.de here.insti. ¶ † Quid autẽ si
erat in rerum natura: ⁊ postea desijt esse.dic ꝙ si viuente patre
filius reputabit̃ ꝑteritus nisi aliud sibi relinquat̃ si vero post
mortẽ patris dãnũ erat ipsius filij.ff.de bo.lib.l.si patron⁹ ex
delicto.§.j.nã ⁊ si patrimoniũ augeret̃ post mortẽ: nõ propter
ea augeret̃ legitima vt eadẽ.l.§.fi.qđ tene menti: ⁊ eodẽ mo-
do si filius dissiparet rẽ sibi datã a patre pro legitima siue vi-
uente patre siue post eius mortẽ dãnũ esset ipsius filij nec pa-
ter teneret̃ loco illi⁹ rem aliã relinquere: sicut nec dotare filiã
que dotẽ primã dissipauit vt no.ĩ.l.si cũ dotẽ.§.j.ff.so.ma.hoc
tñ nõ obstãte ⁊ dissipauit non põt alimẽta denegare ẜm Bal.
ar.ff.de oper.lib.l.libertus qui operarũ.in fi.nec ẽt denegare
quominus ipsum redimat ab hostib⁹ ẜm Bal.qui ita not.in
aut̃.si captiui.circa finẽ.§.de epi. ⁊ cleri. Et adde qđ idem no.
7 in aut̃. ꝙ locum.j.de colla. ¶ Quid aut si pater postꝙ̃ filio re
liquit rẽ iure institutiõis eam alienauit sponte.an videt̃ insti
tu.reuocasse. ⁊ sic filius remaneat preteritus videt̃ ꝙ sic ꝑ.l.fi.
deicõmis.§.si rẽ.de leg.iij.cõiũcta.l.quoties.de here.insti. Con
trarium tenẽt doc.fauore testamẽti ne rũpatur cũ succedat in
8 stitutio ĩ estimatiõe. ¶ † In.§.repletionẽ.no.primo ꝙ si fili⁹
vel alius descẽdens cui debebatur legitima sit institutus vni
uersaliter in maiori portione ꝙ̃ legitima ⁊ rogatus ꝑ fideicõ-
missum restituere sub cõditione vel ad tempus: ⁊ adueniente
cõditione vel tpe restituat retẽta legitima q̃ nõ cadit in fidei-
commisso.vt.§.eo.qm̃ in prioribus.põt detrahere in legitimã
de ipsis corporibus rerum hereditariarũ nec hꝫ imputare in
eam fructus interim perceptos.qꝛ illi nõ sunt hereditarij cũ
nũꝙ̃ fuerint testatoris. vt.l.qđ.his verbis.ff.de leg.iij. ⁊ legi
tima dꝫ detrahi ex substantia defuncti.vt hic dicit̃.i.ex rebus
que fuerũt eius.secus in trebellia.in quam imputant̃ fructus
percepti iudicio testa.puta pendẽte die vel cõdi.fideicõmissi.
vt.j.l.in fideicõmissaria.ff.ad treb. Sed ꝯtra de.l.papinian⁹.
§.vnde si quis.ff.eo. ⁊ de.l.iubem⁹.in prin.iuncto fi.j.ad treb.
vbi est hoc speciale in liberis primi gradus: qđ nõ imputent.
iste autem tex.sine dubio locũ habet etiam in liberis sequen-
tium graduũ quib⁹ debetur legitima.omnes enim iste.ll.ita
debẽt intelligi. Sol.considera tria iura.s.ius antiquum ffor.
⁊ ẜm illud fructus iudicio test.percepti imputabant̃ in legi-
timã. ⁊ ẽt in trebel.tã libe.primi gradus ꝙ̃ sequentiũ.vt in.§.
vnde si qs. Item ius.C.ante iustinianũ ⁊ tunc fuit introductũ
specialiter in liberis ꝑmi gradus vt nõ imputarent in trebel
lia. ⁊ per ꝯsequens nec in legitimã in quaꝫ trebel. cõputabat̃:
qꝛ nõ erat detrahenda nisi vna quarta. ⁊ iste est casus ĩ.l.iube
mus.j.ad treb.quam credo fuisse theodosij. Tertiuꝫ ius fuit
illud iustiniani: ẜm quod lꝫ ille tex.loquatur ĩ filijs generali-
ter intelligit̃ in oĩbus descendentibus vt nõ imputent in legi
9 timam. †Sꝫ pone ꝙ detrahit legitimã ⁊ trebellianicã qꝛ ro-
gatus erat sub conditione ẜm opinionẽ canonizatã in.c. Ray
nu.de testamẽtis. An saltem tũc computent̃ in trebellianicã
habui semel cõsulere. ⁊ visum fuit mihi ꝙ sic: qꝛ tex.in.l.iube-
mus.loquit̃ qñ detrahit̃ vna tñ quarta qđ patet: qꝛ dicit qđ
retẽta quarta dodrans restituit̃ que quarta trebellianica im-
putabat̃ in legitimã. ⁊ magis cõtẽplatione legitime fuit hoc
introductũ ꝙ̃ trebellianice: si ergo detrahunt̃ ambe sufficit ꝙ
liberi primi gradus vel sequẽtiũ habeãt hoc ꝙ̃tum ad legiti-
mam: sed in trebel.debeant cõputare vt sic ꝙ̃tum minus fieri
põt recedat̃ a dispositione iuris veteris. ⁊ ita legẽdo Bonoñ.
infortiatũ tenui in.l.mulier.§.cũ proponeretur.ff.ad trebel. ⁊
ita cõsului in ciuitate ista ĩ quodã casu de mutina.plures doc.
viderũt. ⁊ fuit visum eis ꝙ imaginatio esset bona tñ qꝛ null⁹
tangit ⁊ sic nõ hꝫ autoritatẽ noluerunt se subscribere: sed ego
ita iudicarẽ si essem iudex. ⁊ vide qđ no. Bar.ĩ.l.qđ de bonis:
10 §.qđ anus.ff.ad.l.fal. ¶ † Scđo not.arg.ex illo text.ẜm Gui.
de cu. ꝙ si pater reliquit filio tãtũ quod sufficiat ad legitimã
in pecunia numerata: ipse vero velit habere in reb⁹ heredita
rijs ⁊ dimittere pecuniã põt.arg.ff.de mino.l.si in emptione.
de admi.tut.l.q̃ tutores.§.j. ⁊ in aut̃.neqꝫ viruꝫ ꝙ ex dote.§.j.
⁊.ff.de bon.li.l.libertus qui soluẽdo.in quibus patet ꝙ dꝫ ha
beri consideratio affectus quam hꝫ ad bona paterna. Sed cõ-
tra de tex.precedẽti ibi.dũ dicit habeat rem vel pecunias ⁊c.
sed dic ꝙ simul loquit̃ qñ idem consensit habere pecuniã nos
loquimur qñ non cõsensit. Itẽ in contrariũ facit in aut̃.vt cũ
de ap.cog.§.ceterũ.sed dic ꝙ nõ põt dicere testamentũ nullum
tanꝙ̃ preterit⁹ tñ põt petere res ipsas.i.pecuniã dimittere.
Item cõtra de leg.j.l.non amplius.§.fi.sed dic ꝙ in singulis
rebus nõ debet petere propter incõmodã separationẽ: sed iu-
dex põt in vna re vł duabus eam sibi assignare.ar.j.qñ ⁊ qui.
quarta pars debet̃.l.ij.ẜm Guil.de cu.cuius sunt hec verba.
11 ¶ †Tertio facit iste tex.ad.q.illã qua querit̃ an supplemẽtũ
legitime debeat fieri dũtaxat ꝑ heredẽ: an etiã per legatarios
qꝛ si fuerũt legate res hereditarie ⁊ filius vellet habere de ip-
sis rebus videtur ꝙ debeat fieri ẽt per legatarios quasi istud
onus sequat̃ res ad quoscũqꝫ vadãt. ⁊ ita tꝫ Ang.in.l.papi.ff.
eo.secus in legatarijs quãtitatis: ⁊ ita debeat ĩtelligi qđ not.
Bar.in.l.in quarta.ff.ad.l.fal.vbi mouet istaꝫ questionẽ. ⁊ tñ
nõ facit istam distinctionẽ. ⁊ alleg.l.libertus sub condi.§.ij.de
bonis liberto. Bal.ẽt tenet quod dixi: lꝫ multi tex.sint q pro-
bant ⁊ dicunt debere fieri suppletionẽ ꝑ heredes ⁊ pluries vi
12 di hoc de facto. ¶ †Vltimo singulariter not. ꝙ si filius cui est
relictũ minus ꝙ̃ sit legitima sit substitutus legatario vel he-
redi illud quod capit ex substitutione nõ imputet sibi in legi
timam: ⁊ ideo in eo quod capit ex iure accrescendi etiam non
imputat. ⁊ ista sunt valde dubia cum sint de corpore bonorũ
defuncti: ideo deberent imputari: circa hoc vide Bar.in.l.in
quarta.circa fi.ff.ad.l.fal.

2 ☞ In quibus differat iste.§.a.l.qm̃ in prioribus.§.eo.

1 **Cũ autem.** †De fideicommisso vniuersali relicto
filio sub cõditiõe vel in diẽ vsqꝫ ad le-
gitimã sibi debitã detrahitur cõditio vel tẽpus.in residuo ve
2 ro remanet.hoc dicit notabi. † ⁊ differt a.l.quoniam in priori
bus.quia ibi loquitur quãdo sola legitima fuit relicta sub cõ
ditiõe vel in tempus quo casu remouetur conditio ⁊ dilatio.
hic vero quando vltra legitimã: imo tota hereditas fuit reli-
cta.vnde videbatur quod deberet compensari illud plus cum
grauamine conditionis vel tẽporis: ⁊ sic nõ deberet remoue-
ri.argu.§.eodẽ.l.si pater puelle. ⁊ per regulam qui in vno re-
leuatur in alio grauatur. ⁊ econuerso: vt in.l.cũ qui.ff.de iure-
iuran.tamen contrarium est vt hic patet simile quod not.in
l.omnium.ff.de vsufruct. ⁊.l.vxori.de vsufruct.leg.vbi relictũ
proprietatis vltra ꝙ̃ debeatur pro legitima nõ compensatur
cum fructibus legitime: imo eo nõ obstãte debet habere fru-
ctus legitime ⁊ si de legato vsusfructus debent deduci. Item
in alio differt: quia in.l.quoniã in prioribus.communiter per
antiquos doc.fuit intellecta in cõdi.potestatiua que dicit̃ cõti
nere grauamẽ.iste aũt.§.loquit̃ etiã ĩ casuali: quia institutus
fuit rogatus restituere post mortem filio.nã habet in se condi
tioneꝫ si filius supuixerit ipsi grauato.vt.l.heres meus.circa
princip.ff.de condi. ⁊ demon. ⁊ tamen reijcitur illa condi.vsqꝫ

BIU Cujas

ad legitimã. ⁊ sic illa dꝫ incõtinenti restitui. sꝫ in residuo expe
10 etaꝫ euẽtus cõditiõis. † Ideo Bar. pistũ. §. approbat opi. gl. que tenuerũt in. l. si pater. ff. de isti. ⁊ substi. ⁊. l. suus quoqꝫ. de here. insti. qꝫ etiã cõditio casualis vel mixta resciaꝫ hodie de legitima ⁊ sic illa iura sint correcta q̃ volunt testamẽtũ esse nullum si filius sub illa condi. institu aꝫ. ⁊ in eius defectũ nõ exheredeꝫ quasi interim sit preteritꝰ ⁊ nihil sibi sit relictũ. sed certe nõ est preteritꝰ si resciaꝫ cõdi. de legitima ⁊ sic valet testamentum per istũ. §. ⁊ dicit qꝫ legẽdo ipm de hoc perpẽdit. ⁊ sic mutauit opinionẽ cũ pluries per prꝰ ꝙluluerit cõtrariũ sequẽdo alios doc. sꝫ. d. Ray. de forly. q legebat hoc scripsit sibi perusij qꝫ ille. §. nihil faciebat: qꝛ loquiꝫ de iure. C. qꝫ nõ regreabat tit. insti. sꝫ sufficiebat quoquo relicti. ti. vt. l. oĩmodo. s̃. eo. sed ipe respõdet qꝫ istud nihil ad ꝓpositũ sꝫ dic vt ipse no. ĩ. d. l. suus quoqꝫ. fateoꝛ aũt qꝫ iste. §. est hodie correctꝰ dũ vult qꝫ sufficeret relinquere filiõ legitimã p fideicõmissum vniuersale: qꝫ tñ de iure ffoꝛ nõ erat imo talis filius habebat cõtratabu. tanꝫ preteritus: vt in. l. ita tñ. §. qui rogatus. ff. ad treb. ⁊ hodie idẽ est per ius autẽticoꝝ: vt ĩ. §. aliud quoqꝫ capitulũ. licet quidã dixerint contrarium: quia fideicommis. vniuersalis videtur heres: vt in. l. si filius. ff. quod cum eo. ⁊ hoc tangit hic glos. sed verum est q̃tum ad effectum: quia habet vtilia iura: nõ q̃tuꝫ ad honoꝛem qꝛ non habet directa. ⁊ honoꝛ consideratur in legitima: vt in. l. filiũ. de le. prestan. ideo requiritur hodie ti. insti. non q̃tum ad hoc qꝫ remoueaꝫ conditio: iste. §. non est coꝛrectus. ⁊ hoc voluit Bar. Dꝛ sufficit.

1 **Illud propterea.** † Tꝑs querele incipit curare adita hereditate que debet adiri infra sex menses vel annum: qꝛ filius esset exheredatus alias habetur pro repudiante: ⁊ querela etiam nõ preparata vel non nata que tamen nasci speratur transmittitur per filium ad suos descendẽtes. h. d. vsqꝫ ad fi. Et hoc vltimũ declara vt. s̃. eo. l. si quis filium.

2 ☞ Quando aliquis testatur ex priuilegio qꝫ contra eius testamentum non detur filio querela. ⁊ nu. §.

3 Contra testamentum militis militantis ⁊ in expeditione degentis non datur querela.

Quod tunc possit testari sine solennitate testium vt duo testes sufficiant etiam si sit in potestate patris.

Quid si desinat militare ⁊ effectus sit veteranus. ⁊ nu. 4.

Triplex peculium filiꝭfa. ⁊ de quo possit testari ⁊ an tunc subiaceat querele.

4 Quid in filiꝭffa. habentibus peculium acquisitũ de publico.

5 Fortius ⁊ potentius est testamẽtum factum ex priuilegio quã testamentum factum de iure communi.

Unum priuilegium trahit ad se aliud priuilegium.

1 **Cum antiquis.** † Lex ista est longa ⁊ aliqualiter cõfuse dictata: ⁊ intẽtio fuit eius ꝓncipaliter decidere illud dubiũ. s. an filiuꝭfa. habẽs q̃si castrense peculiũ possit de ipso testari: nã regulariter testari nõ põt etiã de voluntate patris: ⁊ etiã de peculio aduentitio de quo pater non hꝫ vsumfructũ ꝟm glo. ⁊ docto. in. l. pe. ff. qui testa. fa. pos. Itẽ

a clarum est de peculio castrẽsi [a]bene põt testari. sed erat dubiũ de quasi castrẽsi: ⁊ dicitur quasi castrẽse illud quod acquisiuit officijs publicis: ⁊ de publico. Et dicit hoc de iure veteri reperiebatur in quibusdã personis qꝫ testari poterãt: puta in consulibus: ⁊ in prefectis regionũ ⁊ presidibus prouinciarũ ⁊ in alijs qui habuerunt officiũ cũ dignitate: sed dubiũ erat qd in alijs qui habuerunt officia sine dignitate vt notarij aduocati salariati de publico ad scribendũ aduocãdũ: ⁊ doc. ⁊ magistri artiũ salariati ad legendũ vel docendũ: nam illa salaria dicũtur esse quasi castrense peculiũ. Et breuiter respõdet ⁊ decidit per istã. l. qꝫ idez vt possint testari ex priuilegio huius. l. hꝫ sint in patris ptãte: mortuo vero patre vel postq̃ exiuerũt patriã potestatẽ: nõ dicitur amplius peculium quasi castrẽse. sed desinit esse peculiũ. ⁊ transit in nomen patrimonij: ⁊ sic nõ testaꝫ

2 ex priuilegio: sed de iure cõi. † Et effectus huius est: qꝛ primo casu cũ testetur ex priuilegio cõtra tale testamentũ non datur filio querela: sicut nec cõtra testamentum militis: qui testatur ex priuilegio militari etiã sine aliqua solẽnitate iuris ciuilis: sed in secũdo casu qñ testatur de iure cõi: ⁊ nõ ex priuilegio testamentũ tale subijcitur iuri cõi: etiam quo ad querelã vt possit cõtra ipsum intentari: hec est substantia huius. l. in breui q̃ primo ponit vnam regulã clarã in iure. de quo etiã habeꝫ. s̃.

3 eo. l. qui de inoffi. † vez qꝫ ꝙtra testamentũ militis militantis: ⁊ in expeditiõe degentis nõ datur querela ⁊ in hoc miles hꝫ priuilegiũ de quibuscunqꝫ bonis ipse testetur. habet ẽt aliud priuilegiũ qꝫ potest testari sine solennitate testium: qꝛ sufficiũt duo testes: vt. l. j. de testa. milit. Item tertium si sunt in patris potestate: qꝛ nihilominꝰ possunt testari. Si aũt desinit militare effectus est veteranus si erat sui iuris. nullũ de istis priuilegijs hꝫ ⁊ sic dꝫ testari de iure cõi: sicut ⁊ alij testant: ⁊ cõtra testamẽtum eoꝝ datur querela: vt in. l. papi. §. contra veterani. alias est principiũ. l. j. ff. e. Si aũt sunt in patris potestate permittit imperatoꝛ qꝫ possunt habere triplex peculiũ scz castrẽse quod acquisiuerũt in castris ⁊ in actu militari. Itẽ quasi castrense quod acquisiuerũt ex officijs publicis. Itez paganicũ quod aliunde acquisiuerũt. cõstat aũt qꝫ sine solẽnitate testiũ postq̃ nõ militant non pñt testari. Itẽ constat qõ de castrensi peculio bene possunt testari. hꝫ sint in patris potestate. Itẽ cõstat qꝫ de paganico nõ: sed est dubium de quasi castrensi: ⁊ imperatoꝛ dicit qꝫ olim reperiebatur in quibusdã: vnde erat dubium de aliꝭ ⁊ decidit in omnibus habẽtibus quasi castrẽse peculiũ: vt de ipso possint testari ex priuilegio huius. l. hꝫ sint in patris potestate: ⁊ qꝛ testant ex priuilegio tale testamẽtũ nõ subijcitur q̃rele. sicut nec qñ testãtur de castrẽsi peculio: postq̃ vero fuerint effecti sui iuris desinit appellari peculiũ castrẽse vel quasi. ⁊ non testantur de priuilegio. sed de iure cõi. Igitur subijcitur querele. Si autẽ miles est in expeditione licet sit sui iuris nõ desinit dici castrense peculiũ nam dicitur miles habere duplex patrimonium. s. castrense paganicũ. ⁊ habet priuilegium vt possit facere duo testamẽta ⁊ vnum instituere inuno: alterũ in altero: ⁊ vno repudiante alteri nõ accresc it. sed decedit intestatus in illo cõtra regulã qꝫ nõ põt quis decedere ꝓ parte testatus ⁊ ꝓ parte intestatus de quibus dicit in. l. j. cũ sequen. ff. de test. mili. ⁊ in istis stat substãtia huius. l. quã glo. male intellexerũt. ⁊ etiam doc. valde parum: imo nihil substã

4 tialiter declarãt. C † In tex. ibi castrensibus enim hic incipit loqui de his qui nõ sunt milites: fuerunt tñ ⁊ desierũt militare: ⁊ habẽt peculiũ acquisitum in castris vel nũq̃ fuerũt ⁊ habẽt peculiũ acquisitũ de publico. ⁊ sunt filiꝭfa. ⁊ de istis loquiꝫ vsqꝫ ad. §. fi. Si enim essent sui iuris: ẽt si fuissent milites nullum habẽt priuilegiũ: nec quo ad ptãtem testandi: qꝛ possunt testari de iure cõmuni: nec q̃tum ad solẽnitatẽ euitãdam: licet fuerint milites: ex quo desierunt militare nec q̃tum ad querelam: in istis ergo qui sunt ĩ patris ptãte. ⁊ nõ sunt milites vertitur dubiũ an ex priuilegio possint testari de dictis peculijs. ⁊ per consequens. an eorum testamenta subijciantur querele ⁊ dubium principaliter cõsistit in quasi castrensi peculio. nã de castrensi non est dubiũ qꝫ sic. vt in ver. sed veterani. Itẽ de paganico clarum erat qꝫ nõ remanet dubium de quasi castrensi: vnde respõde vt sequiꝫ qꝫ olim reperiebaꝫ in quibusdã tãtuꝫ ⁊ non in alijs: sed decidiꝫ qꝫ in quibuscũqꝫ habẽtibus tale scz quasi castrense. ad similitudinem habẽtis castrense: vt in ver. in his itaqꝫ omnibus ibi ad inuitationẽ peculij castrensis ⁊c.

5 † Idẽ de alijs ibi: dum dicit patronus causarũ. dicit do. Ilapha. qꝫ hic est tex. de eo quod dicũt gl. in multis locis qꝫ olim aduocati habebãt salariũ de publico: ⁊ nihilominus recipiũt a clientulis quod hodie nõ seruaꝫ sed florẽtie sunt duo ciues deputati ꝓ sapiẽtibus cõis qui sunt aduocati fiscales. ⁊ habẽt salariũ de publico. Et recollegit ex ista. l. mirabile qõ fortius ⁊ potentius est testamentum factum ex priuilegio. qꝛ nõ subijcitur querele q̃ testamentũ factũ de iure cõi quod subijcitur querele: regulariter cõtra: qꝛ potentius est ius cõmune q̃ priuilegium. vt. l. eius militis. §. militia. ff. de test. mil. ⁊ qõ no. in. l. j. s̃. si aduer. ven. in vltima gl. in fi. ⁊ si vnũ priuilegiuꝫ trahit ad se aliud priuilegium sed ius commune priuilegiuꝫ ad se non trahit. ⁊ ista sunt mere positiua: quia non possit assignari viua ratio. ⁊ multum vigens.

a C De peculio castrẽsi. Adde doc. in rub. extra ỏ pecu. cle.

C De inofficiosis donationibus. Rubrica.

2 ☞ Querela inofficiose donationis quare ⁊ a quibus fuerit introducta.

3 Jus agendi ad supplementum quanto tempoꝛe tollatur.

C Premitte qꝫ aliqñ donatio reuocatur propter defectũ donatarij: qꝛ est ingratus erga donatoꝛem. ⁊ tunc loquiꝫ. l. fin. j. de reuo. dona. Interdum ex tacita volũtate donãtis propter liberos de nouo susceptos quos nõ putabat donans se habiturum. vt loquitur. l. si vnq̃. eo. titu. nam tũc reuocatur etiam si nõ sit iofficiosa: dũmodo sit de dimidia vel maioꝛi parte bonoꝝ: ⁊ reuocatur ipso iure etiã viuẽte donãte ⁊ circa materiã illius. l. q̃ est nota. Bal. hic in pe. ⁊ vl. col. formatplures notabiles qõnes. Interdũ reuocaꝫ ꝙtra volũtatẽ donatoris qñ est inofficiosa. qꝛ per eã filij fraudant legitima ⁊ tũc reuocaꝫ per filios post mortẽ tamẽ donantis. qñ primo non erat eis debita legitima. vt. l. j. §. si impuberi. ff. de col. bo. ⁊ nõ reuocaꝫ ipso iure: sed per querelam inofficiose donationis. per prius rescindiꝫ donatio. ⁊ ea rescissa res donate reuocanꝫ. vt in gloss.

mag. in. x.

BIU Cujas

mag.i.r.ꝛ vlti.qͦne:sicut qñ in fraudē patroni vel in fraudē creditoꝝ reuocant̄ p Caluisianā ꝛ paulianā:vt insti.de act.§. itē si qd in fraudē.ꝛ.ff.si qs in fraudē patroni.per totū.q̄ tñ Caluisianā vel Paulianā non habebāt filij in bonis patris nisi filij adoptiui p quarta que eis debeb̄ ex cōsti.principis:vt ff.si qd infrau.pa.l.fi.iuncta.l.non vsq; adeo.ff.si quis a parē. fue.manumis.† fuit autē introducta querela inofficiose donationis p cōstitutiones principū:nam per iura ffoꝝ nō erat p uisum filijs qñ fraudabant̄ legitima nisi qñ p testamētū: qꝛ nō relinquebab̄ eis integra legitima q̄ erat quarta bonoꝝ:q̄ defunct⁹ habebat tpe mortis quo casu dabab̄ filio q̄rela inoffi cioſi testamēti:p quā totū testamētū rescindebāt:parētes autē volētes filios fraudare nō eligebant viā testamēti::sed viā cō tractus seu donatiōis diminuētes patrimoniū p donationē ꝛ nō relinquētes tm̄ q̄ sufficebat ad legitimā filioꝝ:et de il lo modico q̄ eis remanebat relinquebāt quartā partē:vñ nō babebāt q̄relā inofficioſi testamenti qñ babebāt quartā bo noꝝ q̄ erat tpe mortis:vt.l.cū q̄ritur.s̄. ti.j.ꝛ sic remanebāt destituti ꝛ fraudati legitima ꝓpter hoc:qꝛ resultabat iniqtas q̄ parētes tali mō filios fraudarēt emanauerunt cōstitutiōes principū:ꝛ prima fuit impatoꝛis Alexādri cui⁹ tpe fuit vlpia nus.de quo fit mētio in.l.titia.§.impatoꝛ.ff.de leg.ij.ꝛ ī nullo alio loco habeť mētio in volumine de illa q̄rela:postea p con stitutionē aliorū principū:quoꝝ sunt.ll.bui⁹ titu.q̄ dāt q̄relā vsq; ad integram legitimaz:ꝛ in boc differt a q̄rela inofficioſi testamenti q̄ datur in totū:ꝛ quatenus abintestato esset babi turus:vt ī.l.mater.de ioffi.test.postea emanauit ꝙstitutio no uissima Justiniani.de qua.s̄.tit.j.auť.vñ si parēs.q̄videť boc introducere de nouo vt si aliqd fuit relictū filijs fraudatis q̄ tñ ad legitimā non sufficit inspecta q̄titate bonoꝝ q̄ erat tpe donationis nō agatur q̄rela sed agatur ad supplementū legi time si donatio erat facta vni vel aliqb⁹ filijs magis dilectis 3 ꝛ est vtile† qꝛ querela inoffi.dona.durabat q̄quennio sicut q̄ rela ioffi.test.vt.ī.e.l.fili⁹ ius agēdi ad supplemētū est ppetuū qꝛ petiť cōdictione ex illa auť.ꝛ sic actiōe psonali q̄ durat. xxx. an.ſm cōem opini.doc.lz bar.tenuerit q̄ ius agēdi ad supple mentū tollatur q̄quennio sicut q̄rela.p.l.fi qs filiū.in fi.s̄.ti tu.j.ꝛ oēs doc.moderni tenent ꝛriū.Si autē donatio fit facta extraneis videntur iura vetera incoꝛrecta:ꝛ sic dabitur q̄rela. tñ videtur resultare incōueniens q̄ filius defraudatus sit de teriꝛis cōditionis quando facta est extraneis:quā qñ fratri bus vñ pōt dici q̄ vtroq; casu detur condictio ex.l.tñ qñ filijs nōq̄ reuocatur nisi vsq; ad legitimā ēt si sit inofficioſa re ꝛ cō silio:ꝛ ita intelligatur illa auť.qñ vero extraneus si est inoffi cioſa re ꝛ consilio reuocať in totū:ꝛ sic agitur querela q̄ durat quinquennio.Si vero re tm̄ agitur ad supplementū legitime ꝛ non vltra:ꝛ agitur per condi.ex.l.que est perpetua.non per querelā.Quantū vero ad querelā inofficioſi testamēti non est verū.nam fit inofficioſum re ꝛ consilio ꝛ re tantum:qꝛ vtroq; casu datur in totū qō habiturus erat fili⁹ abintest.qꝛ facilius rūpitur testamentum qō fundatur in vnius voluntate tantū q̄ donatio que fundatur in voluntate duoꝝ.

2 ☞Querela inofficioſi testamenti ꝛ querela inofficioſe do nationis in quibus differant.remiſ.

3 Jus agendi ad supplementum an solum cōpetat respectu bonoꝝ que erant tempoꝛe mortis an etiam respectu inoffi cioſe donationis antea facte.

4 Donatio facta alicui quādo reuocetur vsq; ad legitimam fi lioꝝ tantum ꝛ q̄ñ reuocetur in totum ꝛ quid si facta fuerit pio loco vt ecclesie vel monasterio seu bospitali.

5 Pater babens vnicum filium si donauit alicui extraneo do drantem ꝛ sic nō fuit donatio inofficioſa ꝛ postea in alijs tri bus vncijs remanētibus filium heredem instituit ꝛ legatis ꝛ fideicommissis grauauit.an habeat aliquod remedium con tra istum donatarium.

6 Si pluribus singulariter donauit an vltima reddat alias in officioſas.

7 Si donatio non excessit dodrantem sed postea donās reliqua bona casu amittit an fingetur donatio inofficioſa.

8 Que actio proponatur pro reuocanda hmōi donatione.

9 An talis filius in cuius preiudiciuz pater donauit sit similis patrono respectu liberti.

10 Filius q̄ñ possit reuocare alienata per patrem titulo oneroso.

11 Jvt allegatis.† Si per dona tionem legiti ma filioꝝ minuať p q̄relā inofficioſe donatio nis vsq; ad legitimā reuocať.b.d. Bar. Cer te boc vltimū nō dicť in text.q̄ vsq; ad legiti mam tantū reuocetur:sed bene dicť quod ex eo quia filij frau dati non babebant integram legitimā datur querela:nā text.loquiť qñ donatio erat facta in extraneis vel aliquib⁹ ex liberis:ꝛ cōstat ſm opi.doc.ꝛ glo.q̄ qñ extraneis si est inofficioſa re ꝛ cōsilio reuocatur in totum.per.l.si libert⁹ minoꝝem. in fi.ff.de iure patronatus.vnde iste tex.in fi.prout refertur ad donationē factam extraneis:cū in princi.dicat.q̄ fuit facta ad eludendū querelā.inoffi.testa.ꝛ sic fuit inofficio ſa re ꝛ cōsilio dz intelligi q̄ reuocetur in totū.sed prout refer tur ad casum qñ fuit facta libe.est verum quod dicit Bar.vt debeat intelligi q̄ reuocetur vsq; ad legitimā:ꝛ bodie nō per querelam:sed ius agendi ad supplementum vt dixi sup tubri ca.ꝛ pone casum hic prout posui in auť.vnde si parens q̄ pa ter donauit.r.vncias bonoꝝ suoꝝm duobus ex liberis vl̄ ex traneis:ꝛ sic nō reseruauit integrā legitimam filioꝝ:q̄ erant tres vncie ſm illa tempoꝛa:bodie vero quatuoꝛ:deinde in te staměto illos eosdē filios donatarios ꝛ etiā alios duos insti tuit vniuersales heredes.ꝛ sic alī duo de alijs duabus vncijs nō habēt nisi vnam cū debuissent habere vnā cū dimidia pro integra legitia.ꝛ vltra boc plura legata fecit.ꝛ sic patrimoniū exinaniuit.dicitur q̄ illi duo filij fraudati habent querelā in officioſe donationis que fuit introducta ad similitudinē que rele officioſi testamenti.glo.vero non ponit q̄ illi duo filij do natarij fuerūt instituti vna cū alijs duobus.sed quod illi duo alij tantū in alijs duabus vncijs remanent heredes.Et po nendo illo modo resultat cōtrarium.de quo in prin.gl. mag. Sed ponendo vt dixi cessat illud contra.ꝛ illo modo Bal.po nit casum hic ꝛ bene.veniam⁹ ad casum.¶In tex.ibi si vt al legatis.loquitur filijs fraudatis a matre qui erāt saltem duo. ex quo loquiť in plurali:vt.l.vbi numerus.de testib⁹.ff.ꝛ alī quibus erat facta donatio saltem erāt duo per tex.se.qui log tur in plurali:dum dicit in quosdaz liberos.¶In tex.ibi ad excludendum inofficioſi querelā.ꝛ sic patet q̄ erat inofficioſa non solum re.sed etiā consilio:quia videns non posset franda re duos filios per viam testamenti.quia competeret q̄rela in officioſi ad excludendum illam elegit viam ctractus credens sibi sufficere qō de illo modico sibi remanēte relinqueret istis duobus quartaz partem per.l.cum queritur.s̄.titu.j.ipsa au tem relinquit non solū quartam partem:sed dimidiā ponen do casum vt posui:vel totū quod remanserat si ipsos solos in stituit in illis duabus remanentibus ſm vnam positionē gl. vel saltem quartam secundū aliam positionem.quia in dua bus vncijs minuti diuidendo illas grossas.in.xij.ꝛ sic habe bant vltra quartā inspecta quātitate bonoꝝm que erat tem poꝛe mortis:qꝛ cum essent quatuoꝛ filij tangebat alios duos vna vncia cū dimidia pro coꝝ legitima.ꝛ fuerunt instituti in duabus.tñ nō sufficit:quia debet inspici quātitas bonoꝝ que 2 erat tpe donationis facte.¶† In tex.ibi iuxta formam ꝛc.in multis tamen differunt querela inofficioſi testamen.et que rela inofficioſe donationis quod dic vt.j.co.l.fi.p gl.¶Ló. mag.videť primo formare quatuoꝛ oppositiones vsq; ad ver. quinto quero.tamē reuera nō sunt nisi due quia repetit idem per idē in tertia ꝛ quarta oppositiōe:postea formaꝛ sex oppo sitiones circa materiā.ꝛ sic sunt.r.inter oppositiones ꝛ q̄stio nes.Prima ergo oppositio est cōtra decisionem huius.l.ꝛ cō tra rationem quam assignat:dicit enim q̄ isti duo filij qui cō querebantur habent querelam qꝛ non habent integrā legiti mam contra q̄ imo habeant integram legitimā:ꝛ sic non de beant habere querelā.nam fuerūt instituti in duabus vncijs: ꝛ tñ pro legitima earum etiā considerata q̄titate bonoꝝ que erat tpe donationis nō debebāt habere nisi vnam vnciā cum dimidia:qꝛ iure isto legitima omniū quatuoꝝ erat tres vncie de quibus tangebat vna cum dimidia istis cōquerentibus.ꝛ isti babent duas.vñ dz cessare ista q̄rela:sicut cessaret ista que rela inofficioſi testamēti.vt.l.cū queritur.s̄.ti.j.glo.soluit duo bus modis.primo q̄ fuerūt instituti in duabus vncijs minu tis diuidendo illas duas grossas in alias.xij.ꝛ sic in duabus vncijs patrimonij remanētis q̄ due vncie nō faciebāt vnā vn ciā cū dimidia de vncijs grossis q̄ erāt inspecta q̄titate patri monij tpe donatiōis vel si fuerūt instituti ī illis duab⁹ vncijs grossis remanē.dic q̄ si habēt plus q̄ esset quarta.nō tñ vide bantur habere:qꝛ in illis erāt grauati legatis ꝛ fideicōmissis. ꝛ boc vsq; ibi.secundo.Ibi est scōa oppositio cōtra istas solu. q̄ nō procedāt.ꝛ primo cōtra primam.qꝛ posito q̄ due vncie minute nō faciant vnam vnciā cū dimidia de grossis non de berēt tñ habere querelā:sed agere ad supplementū postq̄ ali quid fuit eis relictuz noīe legitime.vt.s̄.ti.l.omnimodo.ꝛ po sito q̄ essent grauati legatis ꝛ fideicōmissis tenendo secūdam solutionē q̄ fuerūt instituti in duabus vncijs grossis.adhuc non deberent habere querelam istam.quia nec habēt querelā inoffi.testa.cum tale onus de legitima reiciatur.vt.l.quoniā in prioꝝibus.s̄.eo.glo.respōdet q̄ oppo.procederet inspectis

BIU Cujas

illis legibus nouis. sed ista lex fuit antiqua. ⁊ tpe eius nō agebatur ad supplemētū: sed dabat querela inoffi. test. si nō erat relicta integra legitima. vel si erat relicta ⁊ filio ēct grauatus legatis ⁊ fideicō. eodē modo cōpetebat illa querela. hodie fateor q̄ decisio huius. l. non procederet. ⁊ hoc vult glo. vsq; ibi dico ergo tū. ⁊ cum illa particula iunge ver. iij. op. ⁊ ver. quarto quero. in quibus repetit idem per idē. nam qō. s. dixerat si mul contra ambas solutiones. in versi. iij. oppono. dicit cōtra primam. ⁊ in v. iiij. quero dicit contra secūdam repetēdo idē qō dixerat in effectu. licet per alia verba ieptа. preterea in illo vs. dico ergo tamē. glo. dicit q̄ presupposito hodie ppter grauamina nō debet dari querela. quia reiciūtur. vt dixi. licet olim daretur saltē per viā exceptiōis cōtra legatarios adhuc si nō reperiūt se habere integrā legitimā inspecta quātitate bonorum que erat tpe donatiōis habebūt hāc querelā cōtra filios donatarios. ⁊ sic duplex remediū. s. ius agendi ad supplementum ⁊ querelandi. qfi ad idē tendit hoc fm eū. primo nā per querelam nō obtinet nisi supplementum legitime quādo donatio est facta alteri filio. ⁊ sic nō corrigit ista lex per. l. qm̄ in prioribus. ista glo. in hoc cōtra dicit sibīpsi in eo qō dicit tertio in ver. pone. in fi. vbi videtur dicere q̄ hodie nō habet querelam. sed ius agēdi ad supplemētum ⁊ etiam. s. hoc dixerat.

3 † Bar. reducit ad cōcordiam vt eo casu quo per querelam ad uocat plus q̄ supplemētum legitime: tūc detur querela etiaz hodie: ⁊ non ius agendi ad supplemētum: alias cōcurrūt: sed aduerte q̄ ius agendi ad supplementū competit respectu bonorū que erant tpe mortis. ita loquitur. l. oīmodo. sed illa bona donata iam exierāt patrimoniuz. ⁊ sic illa. l. omnimodo. non pōt habere locum vt agatur ad supplementū contra donatarios. ideo remanet incorrecta per istā. l. q; cessat ius agendi ad supplementū. sed per aut. vnde si parēs. videt corrigi vt possit agere ad supplementū etiā cōtra donatarios. doct. breuiter tenēt primā solutionem q̄ hic fuerūt instituti in duab⁹ vnciis minutis. ⁊ sic nō agebatur ad supplementum ℈ donatarios sed querela: hodie p illā aut. secus. Secūdā vero solutionē nō tenēt q; etiā iure veteri de legitima reiciebat onus legatorū p. l. cū patronus. ff. de leg. ij. sed illa nihil facit. q; loquitur de legitima patroni cuius intererat reīci onus: q; nō plus cōsequebat per ẓtratab. sed de legitima filij lz nō reiicie batur olim onus licet faciebat cōpetere inoffic. testa. ār. per quam filius melioris conditionis erat q; totū testm̄ expugnabat. hodie secus in. d. l. qm̄ in priorib⁹. tū per alias rōnes pōt dici q̄ determinatio do. sit bona vt tangit. j. i v. sexto ār. vbi glo. reuocat ī dubiū illud qō hic firmauerat qñ pater reseruauit integrā legitimā: ⁊ in ea instituit filios: grauauit legatis ⁊ fideicōmis. an propter hoc habeāt querelā inofficiose donationis ⁊ tenet q̄ nō nec querelā inoffi. testa. nisi cuz distinctio

4 ne. ¶ † In ver. v. quero. glos. recitat duas opi. in illa. q. quarū prima fuit Azo. altera Hugolini. Bald. recitat quinq; alias: breuiter recolligendo oīa. dic q̄ aut donatio fuit facta vni ex liberis: ⁊ tūc per alios nō reuocatur nisi vsq; ad legitimā siue reuocatur ex tacita volūtate donātis per liberos superueniētes, vt j. eo. l. si totas. siue cōtra voluntatē per liberos iam natos q̄ sunt fraudati legitima: ⁊ siue sit inofficiosa re tantū siue re ⁊ cōsilio; vt j. eo. l. si liqueat. si vero facta est extraneo: tunc si reuocaī ex tacita volūtate donantis per liberos superuenientes reuocaī in totū per. l. si vnq̄. j. de reuo. dona. nisi facta fuerit pio loco: vt ecclesie vel monasterio vel hospitali: q; tūc vsq; ad legitimā: ⁊ vltra. xviij. q. c. fi. si vo reuocet cōtra volūtatem donātis p liberos qui erāt nati tpe dona. ⁊ sunt fraudati legitima. ⁊ tūc si erat inofficiosa re: reuocatur vsq; ad legitimā: vt j. eo. l. si mater. si re ⁊ ẓsilio: tunc reuocatur in totū ne filius sit deterioris cōditionis q̄ patronus q reuocat tūc in totū: vt in l. si libertus minorē. circa fi. de iure patro. quidā tū dicūt hoc verū si nihil erat filiis relictū: quo casu de iure veteri nihil corrigit: vt. s. ti. j. l. oīmodo. ℣. fi. lz si aliquid erat relictū dicūt qō etiā tunc qñ erat inofficiosa re ⁊ cōsilio nō reuocaī nisi vsq; ad supplementū legitime. per aut. vnde si parens. sed glo. ibi dū dicit: vel loquit qñ in aliū filiū sentit cōtrariū; dū dicit qō illa aut. loquit quādo est facta filio quasi dicat: si extraneo reuocaretur in totū si est inofficiosa re ⁊ cōsilio. do. Raph. Jul. tenet q̄ qñ est inofficiosa re ⁊ ẓsilio: etiam si sit facta filio reuocatur in totū qō reuocatus erat habiturus abintestato: ⁊ etiaz iure veteri per. ℣. imperator. in. l. titia. de leg. ij. vbi reuocat totā dimidiā que ipsum tangit: sed illa opi. videtur ẓtra ter. in. l. si liqueat ipse tū nititur soluere: sed securius est tenere opinionē doctoz. Bal. autē tenet q̄ excepto casu. l. si vnq̄. de reuo. do. q̄ loquitur qñ reuocaī per filios superuenientes nunq̄ reuocet nisi vsq; ad legitimā etiā si sit facta extraneo: ⁊ etiā si sit inofficiosa re ⁊ cōsilio ⁊ sibi aliqd fuerit relictū pro legitima: ⁊ itavi

dentur sonare omnes. ll. huius titu. ⁊ illa opi. est forte melior q̄ alia. ⁊ illa querela differt a ār querela inofficiosi testamē. Guil. vero de cu. tenuit q̄ propter liberos superuenientes nō revocetur donatio in totum: nisi quando fuisset facta liberto donatoris: ita loquit. l. si vnq̄. secus si alteri ingenuo que opin. cōmuniter reprobat. Ja. bu. tenuit q̄ ita demū revocet in totū qñ donator nullū filium habebat tpe donationis: sed si habebat tunc si voluit illum fraudare ita credēdum est q̄ voluerit fraudare nascituros ad quos non maiorē affectionē habebat q̄ ad iam natū. ⁊ ideo sicut iam natus nō revocat nisi vsq; ad legitimam. per hāc querelā si donatio erat inofficiosa re tātū ita ⁊ nati postea revocabūt vsq; ad legitimam tm̄. non ex tacita voluntate donantis. sed per hanc querelam. ⁊ contra volūtatē Bal. tenet cōtrarium. q̄ imo revocabūt in locū q̄ essent habituri abinte. pro eorū portione. licet iam natus solū vsq; ad legitimā. mihi videt q̄ si ille iam natus erat exosus patri: ⁊ qa nō putabat se alios habiturū donauit extraneo: vera sit opi. Bal. cum sit eadē ratio que esset si nullū habuisset: q; veri simile est. quod si sciuisset se habiturū alios gratos nō donasset. facit. l. tale pactum. ℣. fin. cum ibi not. ⁊ glo. ff. de pac. sed si nō habebat iam natum exosum. sicut ipsum voluit fraudare ita ⁊ nascituros credendum est voluisse. ⁊ ita procedit dictum Jac. but. vnum tū scias propter liberos de nouo susceptos nō debet revocare nisi ex tacita volūtate nisi donator de liberis desperasset. vt quia habebat vxorem sterilē: ⁊ postea illa mortua recepit alteram: sed si nō desperasset: tunc nō est credendū quod voluerit donare sub cōditione si liberos nō habebit nisi hanc conditionem exprimat. ⁊ ideo liberi postea nati revocabunt per hanc querelā vsq; ad legitimam ⁊ nō vltra. ¶ In ver. vi. quero. aduertendū est. quia glo. hic revocat in dubiuz illud quod in ꝓncipio glo. in ver. ij. cū aliquid determinauit ⁊ presupponit cōtrarium eius quod ibi dixit. nam si intelligimus ipsam. l. qō isti filij cōquerentes fuerunt instituti in duabus vnciis grossis remanentis: ⁊ q̄ ideo habeant querelā: q; fuerunt grauati oneribus legatorum que olim nō reiciebantur. Glo. ibi tenuit q̄ cū hodie reiciantur per. l. qm̄ in prioribus. nō habeant querelam: quia reiectis legatis reperiuntur habere plus q̄ legitimam. In illo autem versi. presupponit q̄

5 nō reiciantur etiam hodie. † vnde querit si pater habebat vnci cum tantum filium. ⁊ donauit cuidā extraneo. v. vnci. ⁊ sic nō fuit donatio inofficiosa: quia nō vltra dodrātem et postea in illis tribus vnciis remanētibus filium hered. instituit. ⁊ legatis ⁊ fideocōmissis grauauit: an habeat aliquod remediuz: quia solutis legatis nō remaneret sibi integra legitima. sed eis nō solutis: sed reiectis nō esset dubium q̄ nullam querelā haberet: nam querelā inofficiosi nō haberet: quia reperitur habere integram quartam: ⁊ q; etiam non est dare aliū coheredē contra quē posset ipsam intentare: q; ipse solus fuit vniuersaliter institutus. ⁊ sic contra seipsum intentaret. Item querelā inofficiose donatio. similiter omnino nō haberet: q; donatio non fuit inofficiosa: sed dubiū est propter legata que si habeat soluere non remanebit integra legitima. glo. presupponit q̄ habeat soluere ⁊ quod non reiciantur: ⁊ sic remanet fraudatus: nec mirū: nā in alio casu pōt pater defraudare filiuz si omnia bona dissipet vel in mari ꝓiciat. vel dic fm Jo. vt distinguatur si apparet q̄ donationē fecit causa fraudandi filiū postea per istum modū grauando ipsum legatis: ⁊ tunc possit per hanc querelam totam donationem revocare. ⁊ sic solus donatarius habebit damnū. ⁊ non legatarius. nec obst. q̄ donatio non fuit inofficiosa a principio: q; sufficit q̄ ex postfacto reddatur inofficiosa. ⁊ alleg. gl. duo similia. quod dic vt in eadē. Si vero nō cōstat de illa fraude. ⁊ sic re tantū fraudatur ⁊ nō cōsilio. tunc fatet Joā. q̄ de iure illo filius remanebit fraudatus. Sed p aut. de immensis dona. que habet. s. ti. j. aut. vnde si parens secus. nō tm̄ declarat qualiter secus. an ideo q; reiciant legata. ⁊ sic ad dānū legatariorꝫ dūtaxat an ideo q; revocat donatio. ⁊ sic ad dānū donatariī dūtaxat: ideo glo. reddit obscura. sed vñ procedit hoc q̄ ꝑsupponat legata nō reīci cū sibi presupponat cōtrariū q̄ reiciunt etiā iure. C. Rñdeo potuit habere istū respectū. nā tūc iure. C. reiciunt qñ filio⁹ erat instituto⁹ in sola legitima. ⁊ in illa grauato⁹. In residuo vero fuit alius institut⁹. sed iste reperit institutus in toto patrimonio qō defunctus habebat tpe mortis ⁊ sic sicut relicta ab aliovniuersaliter instituto nō reiciunt ita nec relicta ab isto. breuiter Guil. de cu. ⁊ ēt alij sequunt dicit q̄ Jo. nō bñ determinauit. nā lz iste videat institut⁹ ī toto ꝑimonio habito respectu ad ꝑimoniū q̄ habebat tpe mortis. nā habito respectu ad illud qō habebat tpe dona. nō reperiet istitutus in toto patrimonio. Sz ī sola legitima. ⁊ cū legitima detrahat tanq̄ es alienū absorbet legata sicut ⁊ es alienū. vt j. de legatis. l. si vniuerse.

⁊ sic etiam

ꝛ sic etiam si non esset.l.quoniam in prioribus.deberēt ista legata remoueri ratione predicta.l.illa loquitur quando alius erat institutus in residuo patrimonij.ꝛ sic propter legata dabatur querela.Sed si per illam.l.nō.rumpitur testamentū nō dantur querele.sed remouētur.¶Jn casu autem nostro per illā l.nō est prouisum:sed prouidetur per rationem predictam itē conueniens est ꝙ legata reiściantur que dependent ex voluntate vnius tantum ꝯ ꝙ reuocetur donatio que pendet ex voluntate duoꝝ:ꝛ est fortior ꝛ potentior vt patet ex his que no. hic circa fi.ꝛ gloss.ista magna declarat ea que dicta sunt circa prin.glo.in op.ꝛ ista procedunt etiam de iure.C.ista ꝛ iura vetera volebāt ꝙ filius nō fraudaretur legitima.sicut ꝛ illa aut. si tamen velimus dicere ꝙ ista legata reiściantur per.l.qm̄ in prioribus.tunc possemus dicere ꝙ tempore huius.l.quia nō reiściebant propter hec onera dabatur querela.ꝛ iste est casus huius.l.in fi.que videtur hic presupponere ꝙ ex eo quod iste
6 due vncie erāt exinanite legatis debetur illa querela.¶†Jn gl.j.idem ergo in.q.dic ꝙ si oēs donatiōes fuerint facte eodē tpe diuersis personis.tūc procedit id quod voluit gl.vcz ꝙ lz non essent inofficiose.tunc si vltima non esset facta ꝓpter vltimā filius reperiret fraudatus oēs deberēt retractari.qꝛ censeret vna donatio ꝓpter vnitatem tēporis prout in simili not. j.vnde vi.l.j.circa fi.glos.mag.fit ergo suppletio ex omnibus. Si autē in diuersis temporibus tunc prime que sumpserunt robur ante vltimam per vltimā nō retractabuntur sed vltima tm̄.ꝛ ita videt ꝓbari in gl.quā all'.de iurepa.l.si libertus.§.fi. in gl.ibi.Jtē cōtra determinationē glo.in ista.q.facit.l.iul'.ff. qui ꝛ a quib⁹.postꝯ a principio donatio fuit inofficiosa non debet cōsiderari casus aduentitius postea supueniens vt dicatur effici inofficiosa:qꝛ primus status dz inspici:ꝛ ex primo facto nō variari.ar.de v̄b.ob.l.insulā.Jtem facit.l.in ratione. ad.l.fal.vbi si a p̄n.ꝓpter multa legata minuebat fal.lz postea crescāt facultates que si a princ.fuissent falcid.non immineb at.ꝛ sic illud argu.prodest heredi ꝛ nō legatarijs.doct.tenēt determinationē gl.l.quā all'.in aut.de nup.qꝛ īspicit' tps mortis an dicat inofficiosa vel non:ꝛ si tpe mortis reperiebantur tot bona nō donata que sufficiāt ad legitimam:donatio non debet retractari status eius fuit in pendenti vsq; ad tempus mortis:ꝛ tūc declaratur nō fuisse nec esse inofficiosa:nec obst. l.in ratione.qꝛ ibi superuenit argumētum post mortem:nos
7 loquimur qm̄ in vita donātis.¶†Jn glo.ibi nono quero:cōtra decisionem glo.in hac.q.facit quod dictum est in precedēti.q.qꝛ si inspiciatur tps mortis:vt ibi dixi cū hic tpe mortis nō reperiatur aliquid in patrimonio.de quo filius possit habere legitimam extunc apparebit aliam donatiōem fuisse inofficiosam:ꝛ sic deberet reuocari:maxime quia filius ꝓtendit causam onerosam:cum sibi debeatur legitima:ꝛ donatarius cām lucratiuā ꝛ sic filius deberet preferri:vt.s̄.l.fi.§.licentia. sed glo.dicit aliud esse qm̄ donatio videt inofficiosa a princ.sz pendet vsq; ad tps mortis:aliud est qm̄ a prin.nō fuit iofficiosa:qꝛ tūc assumit statum irreuocabilem statim:nō aūt pēdet: ꝛ hoc fauore dona.postꝯ assumpsit ex postfacto non mutatur: ꝛ sic casus fortuitus nocebit filio nō autem donatio:bene facit.l.si patroni.de bo.lib.vbi ob.ratio supra tacta ꝙ filius prętēdit causam onerosam qꝛ nō est oīmodo onerosa cū sit quasi debita nō autem proprie debita:ꝛ propterea etiam si nō esset vere onerosa nō deberet retractari donatio q̄ sumpsit robur anteꝯ ipsa legitima inciperet deberi:nam nō incepit deberi
8 nisi post mortem:vt in.l.j.§.si impuberi.ff.de colla.bo.¶†Jn gl.ibi.x.quero.in ista.q.gl.loquit' multū subtiliter:ꝛ vult hoc in effectu ꝙ duo iudicia requirūt'.s.ꝙ qꝛ primo intētetur querela per quam rescindat donatio.Et ista querela nō est actio nec accusa.sed tenet medium sicut dicimus in querela inofficiosi testamenti:vt no.in.l.posthu.§.si quid.ff.de inoffi.test.Sicut etiam in illa querela inofficiosi testamēti:opz ꝙ prius intentetur:ꝛ sic rescindat testamentum.ꝛ postea intētatur petitio herditatis.ꝛ sic sunt ꝓparatorie alterius iudicij:ꝛ sic donatio facta in fraudem patroni vel in fraudem creditoris q̄ primo intentetur actio reuocatoria.s.pau.vel fauia.p quas rescindit'.ꝛ postea agit actione in factum:vt insti.de acti.§.si qs in frau.demū rescisso agitur rei ven.vtili.ꝛ quare nō directa qꝛ dominium fuit trāslatum in dona.mediāte traditiōe ꝛ mediāte ti.donatiōis:licet autē sit rescissus titulus:qꝛ cōsistit in iure nō est rescissa traditio que consistit in facto:ideo remanet adhuc dominū directum penes donatariū:lz a principio sine titulo valido nō potuisset trāsferri etiā interueniēte traditione:vt in.l.nunꝯ.ff.de acqui.pos.rerum dona.pōt tñ acquisitū remanere etiā rescisso titulo.qꝛ ergo filius non est dñs anteꝯ bona sibi tradātur nō hz directam reivendicationē.sed hz vtilem que potest dari nō solum ei q̄ est dñs vtilis.sed etiā ei qui est nullo modo dñs.vt ptz in eo cui credit' reivēdicatio qui hz vtilē.ꝛ nullo modo est dñs.iuxta no.in.l.si culpa.ff.de reiven. donatio aūt ista ideo fuit valida ꝛ habilis ad trāslationē dominij:lz fuerit fraudulēta:qꝛ nō fuit facta in fraudē legis:sed in fraudē hominis.Si aūt fuisset facta in fraudem.l.nō valeret:vt in.l.si libertus.de iu.patro.
9 †Et si dicatur tu videris allegare illā.l.que loquit' in patrono equiparare filiū patrono ꝛ legitimā filij legitime patroni q̄ cōparatio nō est bona vt in l.non vsq; adeo.ff.si quis a par.fuerit ma.dicit gloss.verum est ꝙ per oīa non cōparātur:qꝛ filius nō reuocat nisi alienata titulo lucratiuo dona.Sed patronus etiā alienato titulo oneroso:vt in.d.l.nō vsq; adeo.Jtem filius reuocat alienata titulo lucratiuo etiā sine dolo patris:qꝛ sufficit ꝙ reipsa sit fraudatus legitima:sed patronus nō nisi alienat a per dolum ꝛ sic in aliquibus filius est melioris conditionis ꝯ sit patronus.ꝛ in aliquibus econtra:ꝯtum autem est propositum bene comparantur qꝛ alienatio facta in fraudem hominis nō est ipo iure nulla:sed facta in fraudē.l.sic:tunc autē dicitur fieri in fraudē legis qñ fit ad hūc finē:vt legitima nō debeatur.ꝛ hoc pōt cadere in patrono cui non debetur legitima in bonis liberti nisi maior centenario.i.nisi habeat vltra centū in bonis.Si ergo libertus in fraudem legis:vt legitima nō debeatur facit se minorem centenario alienādo bona.ꝛ seruādo vltra.c.alienatio est nulla tanꝯ facta in exclusionem:sz si facit vt minor legitima debeatur:tūc facit in fraudem patroni:ꝛ valet:nec reuocatur nisi vsq; ad legi.sed precedēs reuocatur in totum.Jn filio autem hoc non cadit:quia sibi debetur legitima:siue parum:sine satis habeat pater.ꝛ nō potest dici alienatio facta in fraudē.l.sed hominis tm̄.Jtem si dicatur ꝙ imo rescisso titulo donationis dominium directū reuertatur ad filiū sine alia traditione:ꝛ sic habeat directū ꝛ nō vtile:sicut rescisso test.p querelam:ꝛ sic datur filio directa pe.he.Gloss.respondet nō esse simile qꝛ in herede p̄ solā hereditatis aditio.sine apprehēsione hereditatis māsit dominiū directū:lz non possessio:vt in.l. cū heredes.de acqui.pos.eodē modo rescissa aditione recedit ab eo dñium ꝛ trāsit in filiū.Sed in donatariū nō potuit trāsire sine traditione:vt in.l.traditis.s̄.de pac.eodem modo nec ab eo recedere sine retraditione.ar.l.prout quisq;.ff.de ser.de hoc est intētio glo.multum subtiliter loquētis.Guili.de cun. dicit pro ista gl.inꝯtum dicit competere rei ven.potest ꝓcedere qñ donatio cōsistit in rebus inmobilibus vel alijs que extant:ꝛ possunt vendi.Si autem in pecunia que reperitur consumpta.ꝛ sic non potest vendi.loco querele dabitur ꝛ dictio ex l.vel certi condi.generalis.Jpse tamē Guil.ꝛ sentit ꝙ nō sint necessaria duo iudicia:sed totum possit expediri vno iudicio: qꝛ per dona.fuit fraudatus rebus ipsis eo modo debz recuperare p̄ solam querelā ipsas res.sicut videmus in resti.in inte. l.in cause.ff.de minor.§.interdum.ꝛ hoc si est probabile.facit ter.in.l.sine herede.§.interposito.ff.de admi.tuto.vbi simul ꝛ semel in eodem libello potest intētari iudicium rescissorium restōnis in integrum ꝛ iudicium rescindēs.s.recuperatorium rei.¶Mo.tū ex ista gl.dum dicit ꝙ filius non potest alienata
a reuocare titulo oneroso [a] puta venditionis super hoc ¶Det.et Ly.dicunt multa verba hic:ꝛ in.l.ij.j.si quid in fraudem patroni.¶Hosti.tenuit contrarium in.c.¶Ray.de test.per illū ter. ꝛ videt casus.ff.si quis in frau.patroni.vbi filius adoptiu⁹ revocat multomagis legitimus ꝛ naturalis.¶Nec ob.l.non vsq; adeo.qꝛ loqtur in p̄e emancipante cui non sic debet legitima sicut filio ꝛ sicut patrono.veritas est ꝙ si nō ꝛstat de numeratione pretij:nisi per cōfessionem patris filius poterit reuocare venditionē:sicut dona.qꝛ presumit ꝛfessio facta in fraudez donationis.p.l.j.§.si mutari.in fi.ff.si quid in frau.patro.sed si ꝛstat de numeratione pretij per aliū modū tūc si pretiū fuit iustum potest retractari venditio hoc modo ꝙ vel emptor supleat pretiū iustū vel recuperato ptio filio restituat res donatas:qꝛ sic est in patrono:vt in.l.j.ff.si quid in fraudem patroni.sed si fuerit vendita iusto pretio nō est equum ꝙ emptor p̄tium perdat.nec etiā ꝙ bona restituat nisi forte participauerit de fraude.ꝛ tūc filius refuso pretio poterit recuperare bona ꝓpter affectionē quam hz.vt in.l.si emp.ff.de mi.ꝛ in alijs iuribus alleg.dic vt hic p Bal.ꝛ p Bal.ꝛ p Lyn.q̄ nec dicunt plus in substantia.nec ita declarant.vt.s̄.declarauī.

2 ¶☞Ratio quare donatio facta per patrem filio in potestate non valeat.

3 Actio familie erciscūde cui competat.ꝛ nu.§.ꝛ.6.
¶Heres quando possit impugnare factum defuncti.

4 Casus in quibus donatio facta filio in potestate valet nec indiget confirmatione per mortem.

5 An bodie indistincte teneat.

6 Confirmatio non trabitur ad prohibita.

a ¶Titulo oneroso.adde gs dicatur titulus onerosus vide text. in.l. pe.§.lucratiuus.j.de ipo.lucra.descript.li.x. Et vide gl.in.l. j.§.j.j. de ac.em. Et vide late per moder. in.§.itez si quis in fraud. institu.de actio. Cur.

BIU Cujas

a ¶ Cōfirmat mor
te prīs.addō bal.
in.l.si dona.ī pe.
col.C.de do.ang.
in.l.donatiōes.
C.de do.inter vi
rum ⁊ vxor.

i Pater. ¶ † Donatio facta per patrem filio in
ptāte nō valet nec confirmatur morte
a patris[a] quatenus est inofficiosa.ideo non est neces
saria querela.Sed officio iudicis deseruiente acti.
fami.er.prouidēdo filio fraudato:ꝫ si erat emācipat⁹ valet a
pncipio.ideo necessaria est ista q̄rela.h.d.⁊.d.Cyn.dicit hāc.l.
difficilē.⁊ obscurā.⁊ in hoc latet anguis in herba.⁊ mihi non
videt hic esse tāta obscuritas:⁊ illud in quo ipse dicit satis tā
gitur hic p gl.Pone ergo casum q̄ pater vni ex filijs quasi to
tum patrimoniū donauit:⁊ modicū:puta vnā vnciam sibi re
seruauit.deinde illum ⁊ alterum filium heredes īstituit equa
liter: vl' decessit intestatus:⁊ sic illa vncia q̄ repit in bonis tpe
mortis venit diuidēda īter ambos iure hereditario:alter g̃ fi
lius repit se deceptū ⁊ fraudatū legitiā cū debuisset hr̄e vnciā
cū dimidia ⁊ nō debeat nisi dimidiā quesiuit vtrū deberet in
tentare q̄relā ꝯ fratrē tanq̄ donatariū ⁊ rn̄det qd̄ si ille frater
dona.erit in ptāte prīs donatio nō valuit nec morte prīs fuit
cōfirmata quaten⁹ fuit inofficiosa.ꝫ in residua sic.vn̄ illa vn
cia q̄ deficit huic filio reperit in hereditate tpe mortꝫ.cū ergo
habeāt diuidere hereditatē arbiter vl' iudex assumpt⁹ sup di
uisiōe poterit sup hac puidere filio.s.adiudicādo illā vnciā fi
lio fraudato:⁊ sic repiret hr̄e vnā vnciā cū dimidia sicut si de
betur:vcꝫ dimidiā iure hr̄ditario ⁊ vnciā p adiudicationē:si
cut solet adiudicare plegata:vt.j.fa.er.l.si qua petitio.nō est g̃
necessaria q̄rela ad rescindēdā donationē:ꝫ si erat emācipat⁹
donatio q̄ fuit a pn̄.valida:⁊ sic de bonis donatarij nō reperit
in hereditate q̄ possit p iudicē adiudicari ex officio deseruiē
te act.fa.er.qꝛ illud nō pōt exerceri sup bonis hr̄ditarijs.⁊ iō
illa donata nō sunt hr̄ditaria.iō necessaria erat q̄rela ad resci
dendū dona.vsqꝫ ad vnciā q̄ deficit huic filio.posset ēt poni q̄
nihil reseruauit fil.tn̄ hr̄ditas put in iure ꝯsistit ēt sine aliquo
corpe q̄ est cōis equalr̄ inter eos.⁊ poterit adiri iudex sup di
uisione ⁊ si nihil corpale repit in hereditate q̄ possit diuidi:
qꝛ tn̄ act.fa.erc.poterit intētari saltē exercebit offm̄ suū merce
nariū in iudicādo huic filio vnā vnciā cum dimidia de bonis
dona.q̄ repiunt in hr̄ditate postq̄ dona.non valuit:nec fuit
morte ꝯfirmata.nō vult ergo dicere iste tex.q̄ debeat diuidi il
lud qd̄ deficit huic filio:⁊ eximat de dona.ipso iure:ꝫ q̄ dꝫ in
totū illi adiudicari.ar.d.l.ea q̄ in text.ibi impetu quodā.q.d.
non fraudulēter.qꝛ nō excogitauit alterū filium fraudare:sed
nimia dilatione quā hꝫ ad alterū filiū ex quodā impetu:⁊ nō
dolose oia bona donauit sibi:⁊ sic nō fuit inoffi.re ⁊ cōsilio.ꝫ
re tm̄.Ita allegat gl.istū tex.j.eo.l.liceat.in vltima glo.ꝯ illos
q dicebant q̄ ista querela nō dat nisi qn̄ donatio est inofficio
sa re ⁊ cōsilio.Sicut nec caluis.dat patrono ꝯ donationē factā
per libertū in eius fraudē:ꝫ gl.in.l.pce.dicit q̄ in h filius est
melioris ꝯdi.q̄ patron⁹:q̄ sufficit q̄ sit fraudat⁹ re ⁊ nō ꝯsilio
vt possit donationē retractare:sed patron⁹ nō nisi dolose.suf
ficit tn̄ dolus liberti donantis nec reqrit dolus donatarij seu
2 q̄ participauerit:vt in.l.j.ff.si quid in fraudē pa.¶ † In text.
ibi:aut is in ptāte.iste tex.semp allegat q̄ donatio facta p pa
trē filio in ptāte nō valet:rōnem assignat glo.qꝛ si valeret esset
frustratoria:qꝛ dn̄ium trāsiret in filiū:⁊ eo instanti rediret ad
patrē cū quicqd acqrit filius acqrit patri iure isto:nec momē
to remanet apud eū:ar.in.l.qs sit.ff.de sol.facit.l.si qs p eo.ff.
de fide.⁊ hoc est verū hodie:qꝛ lꝫ filius acqrat sibi ⁊ non patri
hodie aduētitia:vt.j.de bo.que li.p totū pfectitia tn̄ acqrit pa
tri sicut olim.⁊ nihil est in eis immutatū vt sunt illa q̄ ꝯtēpla
tione patris ad eū pueniunt.l.ꝫ si plures.§.in arrogato.ff.de
vul.⁊ pu. nihil aūt magis dici pōt pfectitiū q̄ illud q̄ ab ipo
patre pcedit:vn̄ si valeret hodie esset idem qd̄ olim:qꝛ statim
3 re acqreret ipsi patri.¶ † In text.ibi:officio fa.erci.erat ergo
iste filius fraudatus heres patris:al's nō haberet actionē fa.
erci.q̄ nō dat nisi heredib⁹ vl'ibus.s.direc.heredi directo:⁊ vti
lis hr̄di vtili:vt est fideicōmissari⁹ vl'is:⁊ tn̄ hoc impugnat fa
ctū patris.Sed ꝯ qꝛ heres nō pōt impugnare factū defuncti.
vt.j.de rei ven.l.cū a matre.Istud nō sentit gl.ij.q̄ incipit.vi
detur circa fi.i.q̄ heres venit ꝯ defuncti factū.⁊ eo modo quo
nō veniret si nō esset heres:qꝛ p actionē fa.erc.⁊ dicit gl.q̄ hoc
est mirū:qꝛ reglr̄ secus:sed dic q̄ ideo istud est qꝛ nō habuit h
q̄ defunctus necesse habebat sibi relinquere vel ideo est qꝛ ex
donatione facta per patrem nō remanebat pater obligatus ⁊
sic obligatio ex persona patris nō descēdebat in filiū frauda
tū.al's nō posset venire ꝯ:vt in ꝯrio. hoc tn̄ declara vt subtil'r
4 no.in.l.ij.j.si quid in frau.pa.¶ † Pro declaratione glos.pōt
op.ꝯ illud qd̄ īnuit illa.l.s.q̄ donatio filio in ptāte facta non
valebat.Contra imo valebat etiā iure antiquo:qꝛ lex dicit q̄
filiusfami.est capax donatio.sibi facte pp̄ter dotē:vt in.l.pom
ponius philadelphus.ff.fa.er.gl.dicit q̄ regulariter nō vale
b bat nec valet.Fallit in qbusdā casib⁹[b] tam de iure veteri q̄ no
uo in quibus valet nec indiget cōfirmatiōe per mortem:⁊ hic
i glo.vsqꝫ ibi:idem videtur.Et aduerte inq̄tum loquitur de
casu.l.pomponius.s.in eo qd̄ dat pro dote:debes scire q̄ in
terdū dat aio donādi filie vel marito pro filia:⁊ tunc valet do
natio ⁊ actio de dote est solius filie nec pater in ea hꝫ cōionē:
puta si filia sola fuit stipulata voluntate patris:vel ipse pater
fuit stipulatus soli filie vel fuit stipulatus sibi in vnū ⁊ sic ī al
terū censet filie donasse:vt in.l.si cū dotē.in prin.ff.so.ma.⁊ il
lud totū declara per Bart.in.l.post dotē.in.iiij.q.eo.ti.⁊ in ta
li dote donata filia habebat olim heredē reglr̄ sec⁹:qꝛ pater
occupabat oia iura peculij etiā que erant ipsius filij:puta ca
strensia vl' quasi nō tanq̄ heres.sed tāq̄ pater:vt in.l.ij.de ca
strensi peculio:sed spāle erat in dote donata vt filiafa.haberet
in ea heredē:⁊ ita disputādo tenuit Ja.de bel.⁊ ita intellexit
l.inter socer.§.ij.j.de pac.dot.⁊ talis dos nō ꝯferebat cū fra
tribus.Aliqn̄ pater dabat dotē simplr̄ nec apparebat q̄ aio
donādi:tunc nō censet donata:tn̄ hoc est spāle in dote q̄ filia
etiā iure veteri habebat cōionem in actione de dote simul cuꝫ
patre:⁊ sic erat capax huius actionis:nō tn̄ in ea tūc habebat
heredē.sed si pmoriebat patri etiā relictis liberis ꝯsolidaba
tur actio in patrē exclusis liberis s̄m cōem opi.notatā i.l.dos
a patre.j.so.ma.ꝫ si pater pmoriebat ꝯsolidabat in filiā siue
haberet liberos siue nō:vt in.l.ij.solu.ma.⁊ tūc si veniebat ad
successionē cū fratrib⁹ tā olim q̄ hodie dꝫ ipsam ꝯferre:vt in
l.vt libe.j.de colla.ita ītellige istū articulū.adde aliū casum in
quo valebat donatio qn̄ nō erat remāsura penes filiū:sed ad
aliū trāsitura p.l.si ꝯsentiente.j.de dona.ante nup.⁊.ff.de iur.
do.l.pfectitia.§.pe.de dona.inter virū ⁊ vxo.merito s̄m Ja.
de are.vt refert Bart.in.l.ij.j.de dona.⁊ ibi oīno vide p eū de
illa materia. Extra istos casus nō valebat:ꝫ morte ꝯfirmaba
tur nisi ī tribus casibus:quorū vnus ponitur hic quādo erat
inofficiosa quatenus iofficiosa est:ꝫ in residuo confirmat.Se
cundus qn̄ excederet legitimā summā quingentor:⁊ nō esset
insinuata.vt.j.de dona.inter virū.l.donationes.q̄ est antepe.
Tertius casus est qn̄ pater donasset rē alienā qꝛ nō cōfirmat
5 morte s̄m Cy.hic ⁊ in.l.fi.j.de dona.per illā legē.¶ † Scdo op
po.q̄ hodie īdistincte teneat:qꝛ qd̄ acquirit fili⁹ hodie acqui
rit sibi:⁊ sic cessat rō inualiditatis.⁊ pbarivr̄ i auẗ. vnde si pa
rēs ⁊ i corpore vnde sumit.Alij dicunt q̄ illa loqtur qn̄ erāt
filij emācipati vel q̄ morte fuit ꝯfirmata.Tu distingue an p
pter merita ipsi⁹ filij facta fuit.⁊ tūc vꝫ hodie lꝫ nō olim:qꝛ nō
tanq̄ filio.ꝫ tanq̄ extraneo ⁊ bn̄merito:⁊ sic dicitur aduenti
tia ⁊ nō pfectitia.si aūt merita nō pcesserūt:idē esset hodie q̄
olim ēt si diceret dono tibi:vt bn̄merito:qꝛ nō stat his verbis
nisi appareat de meritis vt no.in.l.si donatione.j.de coll.⁊ in
l.si forte.j.de castrē.pecu.⁊ ita reducas ad cōcordiā istas opi.q̄
tangūtur ī gl.⁊ de hoc tetigi in auẗ.vnde si parēs.s.ti.j.⁊ per
Bal.tāgit in auẗ.ex testō.j.de coll.Cōfirmaret etiam donatio
predicta secuta emancipatiōe filij:sicut secuta morte patris p
l.donationes ī ꝯcubinā.§.pr̄.ff.de dona.⁊.j.de do.l.siue emā
6 cipatis.¶ † In sequēti gl.p declaratiōe op.q̄ actio fa.er.c.nō
possit hic cōpetere nec etiā officiū iudciis ei deseruiēs cū non
cōpetant nisi pro bonis hereditarijs diuidēdis:vt pꝫ ipso vo
cabulo:qꝛ dr̄ fami.er.i.hereditatis diuidēde.ꝫ illa bona do
nata non sunt in hereditate:qꝛ lꝫ donatio nō tenuerit a princi
pio:sed ꝯfirmet morte:illa ꝯfirmatio retrotrahit ad diē do
nationis.vt in.l.donationes.j.de dona.inter vi.⁊ vx.⁊ ab alio
die censent ista bona exiuisse de patrimonio donātis ⁊ fuisse
filij donatarij:ergo tpe mortis nō reperiuntur in hereditate.
Glo.soluit tribus modis.Primo q̄ isto casu illa cōfirmatio
nō trahit retro q̄tū ad acqsitionē dn̄ij vt si filius donatarius
fingat fuisse dn̄s tpe donationis facte:cū vere nō potuerit ef
fici dn̄s obstāte phibitione.l.qꝛ fuisset acqsitio momentanea:
ita nec p fictionē pōt hoc introduci:qꝛ fictio lꝫ sit ꝯ veritatem:
nō est tn̄ sup impossibili vel a iure phibito:vt no.in.l.gallus.
§.si eius.ff.de lib.⁊ posth.al's.l.ꝯfirmans foret ꝯria sibiipsi cō
firmando id quod ab ea phibitum erat:lꝫ vbi nō esset prohi
bitio bene posset trahi retro:vt si dono tibi bona aliena ⁊ dn̄s
postea ex interuallo consentiat.nā censeris fuisse dn̄s a die do
na.qꝛ hoc fuit possibile si dn̄s a principio cōsensisset ꝫ in casu
nostro nō fuit possibile q̄ filius efficeret dn̄s viuente patre:⁊
cōfirmatio non trahit ad impossibile.⁊ prohibitū a iure:vt.l.
talis scriptura.⁊ ibi no.de leg.j.Istud dictū gl.est verū in ser
notabile:sed p ipsuꝫ nō soluit ꝯ.posito eī q̄ nō trahat retro
si dicimus euꝫ confirmari per mortem domini rerum statim
transit in filium ⁊ non hereditatem:⁊ sic illa bona nunq̄ in
hereditate fuerunt reperta:ergo non competit actio fa.ercis.
Alij fatentur q̄ trahitur retro:sed per fictionem non per veri
tatem:dicit Cyn.q̄ illa solutio non valet vnā muscā:qꝛ tunc
tantum operatur fictio quantum veritas.Tertia solutio est

b ¶ Quibusdā ca
sibus.Adde bal
dum in.c.cum o
portet.i.§.j.C. de
bo.q̄ lib.Ange.i
auẗ.de immens.
do.Alex.de imo
la et ibi late do.
Joā.baptista ca
cialupus in.l.fr
a fratre.ff.de cō
di.indebi.Fran.
Cur.

BIU Cujas

ꝛ est vera ꝙ quatenus est inofficiosa nō confirmatur morte: qꝛ lex sibiipsi contrariaretur dum eam improbat dando querelam si eā ꝯfirmaret. Ex quo sequit ꝙ vñium vsqꝫ ad illā quātitatē non transit in filiū: sed transit in heredē. ꝛ sic cessat cōtrarium: qꝛ potest dari fami. er. postꝙ est in hereditate: intellige vt diri ꝙ possit adiudicari nō ꝙ debeat diuidi: no. ergo ꝙ cōfirmatio nō trahitur ad prohibita: quod dicit. l. talis scriptura. ¶ Op. secundo act. fami. erci. non datur nisi inter cohe-
6 redes vel directos: ꝛ tunc datur directa vel vtilis. vel sunt fideicōmissariꝰ vlꝫ: ꝛ tunc datur vtilis. sed hic vnus tm̄ filius erat heres. s. ille fraudatus. alter vero donatarius. glo. dicit qō debemus intelligere vt ter. ꝓcedat ꝙ ambo erāt heredes: vel qꝛ ambo fuerūt instituti: vel qꝛ pater decessit intestatus: ꝛ sic hereditaꝫ sit exinanita ad ambos equaliter fuit denoluta: ꝛ ambo adierint hereditatē: ꝛ cū alter filius vellet diuidere ignorans forte de donatione. donatarius dixit non expedit laborare. qꝛ oīa illa bona fuerūt mihi donata a patre: vnde teneo ex ti. donationis nō tanꝙ heres bene tamen volo esse heres ꝓ bono re meo: sed si ipse repudiaret hereditatem. gl. fatetur cōtrariū ꝙ non daretur actio fami. ercis. sed dicit gl. ꝙ dabitur querela. hoc nō placet: qꝛ querela datur ad rescindendum dona. validā. vt no. per gl. mag. circa fi. s̄. l. pri. sed quatenus est inofficiosa. non est valida. quia nō fuit morte confirmata. datur ergo vel petitio hereditatis vel rei ven. vel condi. ex lege. vt. s̄. ti. j. aut. vnde si parens. ꝛ super hoc ꝯrio Lyn. multū se inuoluit. dicēs ꝙ latet anguis in herba. sꝫ patet latis eius declaratio. ¶ In fi. glo. ibi itē ꝯtra. huic dicto est inꝯtum ista lex vult ꝙ filio fraudato adiudicet duntaxat tm̄ ꝙ sufficiat ad legitimā contra imo donatio venit equaliter inter eos diuidēda: vt in l. si donatione. de colla. j. dicit ꝙ ibi nō fuit vera donatio: sed concessio in peculiū. ergo ꝛc. vt. l. certū. j. fa. er. hic fuit vera donatio vnde quatenus nō est inofficiosa cōfirmatur ꝛ nō diuiditur. sed ad filiū donatariū pertinet ꝛ alteri assignat sola legitima. nō sunt alia. glo. sequens fuit expedita in. l. j.

I **¶ Recibus.** ¶ Ista querela locum habet etiam nullo testa. facto per donatorem. h. d. sufficit em̄ qō sit facta inofficiosa donatio. qꝛ cōtra eam datur non contra testamētum: sed in querela inofficiosi testamenti que datur contra testamētum sufficit qō sit factum ꝛ ꝙ sit adita hereditas ex. l. filium §. sed cum exheredatio. de contratab. ꝛ. l. papinianus. §. si cōditio. de inofficio. testa.

2 ☞ Vbi remedia cōcurrunt an alterū per alterum tollatur.
3 Sicut filij habēt querelā cōtra donationē factā a parēte ita et econuerso cum parentibus debeatur legitima.
Quid in frartre.

I **¶ Si filius.** ¶ Ista querela non datur qñ competit aliud auxiliū etiā extraordinarium si ꝑ lapsum plenius prouidetur ꝙ per querelam. h. d. ꝛ sicut remediū ordinariū excludit extraordinarium: vt. l. in cause. de mino. ita ꝛ vnum extraordinarium: vt est restitutio in integrum excludit aliud extraordinarium minus plenū. vt est querela inofficiose donationis quia per restitutionem in integ. retractatur tota donatio si donans fuit lesus ꝛ erat minor. xxv. ꝛ trāsmisit beneficium resti. ad matrem here. eius. vt in. l. nō solū. ff. de in integ. resti. vnde nō indiget mater querela ex persona sua per quam non retractaret nisi vsqꝫ ad legitimam. Utilius est ergo sibi impetrare restitutionē ex persona filij defuncti. Adde quod plene
2 no. in. l. in prouinciali. de ope. nun. ¶ De cōcursu remediorum an alterū per alterum tollatur. adde qō extraordinariū
a etiā tollit ordinariū quando per ipsum plenius[a] prouidetur vt no. s̄. si aduer. rem iudica. l. fin. in glo. veniamus ad casum. ¶ In ter. ibi: si filius tuus super. qui erat minor. xxv. an. tempore quo donauit ꝛ sic tanꝙ lesus habebat resti. in inte. si donatio fuit valida mero iure: puta quia facta de rebus mobilibus ꝛ cum autoritate cura. si ipsum habebat: vel sine si ipsum non habebat. Si vero de immobilibus etiam cum cura. autoritate non potuit valere: qꝛ non poterat immobilia alienare nisi cum decreto iudicis ꝛ ex causa eris alieni exoluendi. Unde restitutio nō esset necessaria: vt. d. l. in cause. sꝫ bona possent vendicari: vt hec habētur in. l. ij. s̄. si aduer. dona. ꝛ multo minus est necessaria querela: tu autē mater successisti eidem filio
3 ꝙ decesserat sine liberis. ¶ Ino. ergo ꝙ sicut filij habent querelam ꝯtra donationem factam a parēte: ita ꝛ ecōuerso: quia parentibus debetur legitima: idē dicit glo. j. in fratre: ꝛ sic innuit qō sibi debetur legitima: intellige. s. turpi persona instituta: ꝙ nō placet: qꝛ legitima vniformiter debet. in fratre vo non pōt esse vniformitas: dic vt tactū fuit in. l. fratres. s̄. tit. j.

I **¶ Si totas.** ¶ Quod immoderate libe. est donatū ꝓpter superuenientes liberos etiam viuo donatore reuocatur ipso iure. h. d. ꝑm Bart. lꝫ glo. dicat contrarium in vtraqꝫ. s. qō nō ipso iure: sed per querelā nec viuo donatore: sed post mortem eius qō videt esse cōtra ter. in fi. ꝑm Bart. ꝛ pro ipso facit l. si vnꝙ. de reuo. do. ꝛ ēt ratio quasi insit ꝯditio tacita si alios liberos nō habebit casus est iste.

I **¶ Am donationibus.** ¶ Nō pōt intē tare banc querelā q iudiciū defuncti agnouit vel q habet aliud auxiliū pinguius: vt qui hꝫ integrā legitimā vel tm̄ ꝙ sufficiat: ꝛ in eā cōputetur. h. d. ¶ In ter. ibi agnouisti: qꝛ acceptasti illud modicū qō pater tibi in codicillis diuidēdo assignauit: ꝛ ꝓmisisti amplius nō petere occasione legitime. si aūt simpl'r illud acceptasti nō videris renūtiasse huic querele que dat ad supplemētum legitime: sicut nec iuri agēdi ad supplementū: vt. s̄. ti. j. si qñ. §. fi. licet gl. hic videat sentire ꝯtra. dū dicit vel tacite accipiēdo legatū ꝛc. sed querele inofficiosi testamēti bene censeret renūtiatum acceptando legatum ex testamento. ff. de inofficio. testa. l. fi.

I **¶ Si mater** ¶ Ista lex nihil vltra dicit ꝙ per alias leges appareat. sed solum qō donatio inofficiosa reuocatur vsqꝫ ad legitimam. h. d.
2 ☞ Donatio qō nō retractet per hanc querelā nisi qñ est inofficiosa re ꝛ consilio si autem re secus.

I **¶ Si liqueat.** ¶ Donatio facta liberis lꝫ sit inofficiosa re ꝛ consilio nō reuocat nisi quatenus est inofficiosa. Itē in eo qō ꝓr donauit de bonis viri: dꝫ inspici an filij per illam donationem in bonis viri fraudent. h. d. Barto. ¶ Per istam legem fundant due opi. vna Azo. qui tenuit ꝙ donatio inofficiosa etiā re ꝛ cōsilio nō retractatur nisi vsqꝫ ad legitimā vt in. l. j. s̄. eo. nā hic fuit inofficiosa re ꝛ cōsilio: vt ptꝫ in ꝑn. vñ dicit interuertende questionis ꝛc. ꝛ ibi dū dicit ꝯsilijs. ꝛ tñ nō retractat nisi vsqꝫ ad legitimā. vt ptꝫ ibi: dum dicit pro ratione quarte: sed hoc sentit Bulga. qui tenuit contrarium exponit ter. dum dicit pro ratione quarte. i. ex eo quod non hꝫ integram reuocat in totum: nō vult aūt dicere ꝙ reuocat vsqꝫ ad quartā vel melius dic qō reuocat vsqꝫ ad quartam: et hoc ideo qꝛ fuit facta alteri filio vt ptꝫ ibi dū dicit emancipato filio ꝛc. sꝫ si fuisset facta extraneo reuocaret in totū ꝑ. l. si libertus minorē. de iure pat. Alij tenuerūt ꝙ ēt si sit facta filio reuocet in totū qñ erat inofficiosa re ꝛ cōsilio. ꝑ. l. titia. §. imperator. de leg.
2 ij. sed ad illā legē rñdit Hug. seu Bul. vt no. in. l. j. s̄. e. ¶ In glos. mag. in ver. quinto quero ibi: nec ob. ff. de leg. ij. l. titia. §. imperator. ꝛ per predicta est expedita glo. j. Alia opi. quorundā qui dixerunt ꝙ donatio nō retractat per hanc querelam nisi quando est inofficiosa re ꝛ consilio: qꝛ cōstat ꝙ expresse voluit filium fraudare legitima. Si aūt re: tunc secus. ꝛ ita debent intelligi ꝛ limitari oēs leges huius ti. ꝛ in hoc differt illa querela a querela inofficiosi testamenti que dat etiaꝫ si re tm̄ filius fuit fraudatus legitima. gl. fi. huius. l. reprobat hanc opi. per l. ij. s̄. eo. in verbo impetu ꝛc. vt ibi tetigi.
2 ☞ Argumentatio a casu simili est multum debilis.

I **¶ Non conuenit.** ¶ Ista querela assimilatur querele inofficiosi testamenti ꝛ ideo durat ꝙquennio tātum ꝛ nō vltra. h. d. ꝛ in ista. l. fundat se ¶ Bart. ad dicendum ꝙ ius agendi ad supplemētum tollit quinquēnio: sicut querela inofficiosi testamenti. qꝛ per illam querelam supplet legitima ꝛ non irritat donatio tota quādo fuit facta vni ex liberis. vel quando non fuit inofficiosa consilio. ꝛ sic assimilat iuri agendi ad supplementum magis ꝙ querele inofficiosi testamenti per quam rescinditur totum testm̄. cōis opi. modernorum est in cōtrariū. qꝛ illud supplementū petitur condi. ex l. que actio est personalis. ꝛ durat perpetuo ꝛ non datur ad rescindendū testm̄ sed illa querela etiā qñ competit vsqꝫ ad legitimam datur ad rescindendum donatio. ideo est alterius nature. per hoc apparet vtilitas aut. vnde si parens. qꝛ introducit de nouo vt si aliquid erat relictum filio agat ad supplemētum contra donatariū. non aūt querela hoc tamen declara vt
2 dixi in. l. j. ¶ Et not. in. l. ista cū gl. ꝙ argumentatio a casu simili est multum deb ils. qꝛ raro sunt aliqua per omnia similia. facit quod no. in. l. fi. §. si inter. de ꝟb. ob. ꝛ. l. comparatio. de fide instr. j. ꝛ. ff. ad mu. l. pe. ꝛ in aut. de fide instr. §. si nōnullis. ꝛ per Guil. in. l. qui. ff. de legibus.

a ¶ Plenius. adō bar. in. l. in puꝫciali. ff. ō no. ope. nun. et ¶ Pañ. i. c. ex parte. extra de rescr. Et vide sat in ꝓposito eūdē ¶ Pau. de cast. ꝙs. suo. xv. incip. circa ea que supius colū. xj. circa ꝑn. in ātiquis. Cur.

¶ De inofficiosis dotibus. Rubrica.

BIU Cujas

2 ☞ Qñ due leges videtur prima facie inter se ꝯtrarie debẽt ambe cum distinctione saluari si possunt.

3 Filij mortua matre an possint agere querela inofficiose dotis ꝟ patrẽ vt cõsequant legitimã.

4 Quid in filijs secundi matrimonij.

5 Pater vel mater an possit dotare filiam in preiudicium legitime filij.

Quid in liberto in preiudicium legitime patroni.

1 **Am omnia.** ¶ Sicut donatio iofficiosa rescindit ꝑ q̃relã inofficiose donatiõis: ita ꝛ dos inofficiosa rescindit ꝑ q̃relã inofficiose dotis. h.d. Erat aũt hic maior dubitatio: qꝛ marit⁹ in dotẽ nõ hz cãm lucratiuã ꝟoneroſam: vt. l. fi. ff. ff. q̃ i frau. cre. ꝛ de acti. ꝛ ob. l. ex ſtipulatione. ꝛ ſi dicat q̃n paciſcit de lucrãdo dotẽ: quo caſu loquit iſta lex nõ habet cãm oneroſam ſed lucratiuã: ideo videbat ſufficere querela ꝓ cedentis ti. rñdet q̃ imo illud lucrũ nõ eſt meũ lucrũ: ſz cõtingit ꝓpter onera ꝓcedẽtis mrimonij: vt no. in. l. ſi donaturus. in fi. ff. de ꝟbi ob cau. ꝛ qꝛ puenit ex quadã neceſſitate: qꝛ forte marit⁹ aliter eã nõ accepiſſet: vñ videbat q̃ nõ eſſet retractãda qꝛ ti. ꝓcedẽs loquit q̃n ex mera liberalitate qs donauit nulla neceſſitate ſubſiſtẽte: ꝛ ideo iſta lex fuit neceſſaria que decidit ꝟium vt poſſit reuocare qꝛ filij ꝑ eã ſunt fraudati legitima: ꝛ illa lex bene facit ꝑm predicta ad illã. q. de qua tetigi in l. j. in fi. mag. glo. ſ. ti. j. an filij ſicut poſſunt reuocare donationem inofficioſam: ita ꝛ venditio que eſt titulus oneroſus ꝛ facit q̃ ſic vt dixi. venio ad caſum. ¶ In text. ibi: cõcordare leges legibus: iſte tex. ſemp allegat: ꝛ ex eo ſumptũ eſt. c. cũ expe
a diat. de elec. lib. vi. Et allegatur qõ qñ due leges[a] videtur prima facie inter ſe ꝟie ſi poſſunt cũ diſtinctione ſaluari debent ſaluari ambe: nec debemus dicere q̃ altera ꝑ alteraz corrigat vide quod no. Bar. in extranagan. ad reprimendũ. ſup verbo nõ obſtãte. ꝛ facit in prima ꝯſtitutione huius voluminis. ſ. q. bus. ꝛ quod no. Ly. in. l. in exercẽdis. j. de fi. inſtru. iſte tex. tamen noluit hoc dicere: ſed voluit dicere q̃ debemus cõcordare per ſimilitudinẽ: vt ſicut per leges precedẽtes fuit introducta querela inofficioſe dona. ſ. meram ꝛ purã dona. ita ꝛ ꝑ iſtã legẽ debuerit introduci querela inofficioſe dotis ꝯtra dotem inofficioſam: ſz nõ ſit mera nec ſimplex donatio ex eadẽ equi-
3 tate: ne filij fraudẽtur legitima. ¶ In glo. j. ibi: dũ dicit trãſeuntẽ ad ſcõas nup. ꝛ ſic loquit de filijs primi matrimonij volentibus retractare inofficioſam dotẽ datã ſecũdo viro: ſz qd de libe. eiuſdẽ matrimonij: puta mulier que aliũ virum nõ habuit nupſit ꝛ dedit in dotẽ oĩa bona ſua cũ pacto de lucrãdo dotẽ totã ſi ꝑdecedat in matrimonio ſine lib. vel etiã cum lib. deceſſit cũ libe. qui non poſſunt tanq̃ heredes aduocare dotẽ a patre ipſoꝝ propter pactũ predictum: volũt agere querela inofficioſe dotis vt ſequant legitimã: vtrum poſſint? Guil. de cu. format hic iſtã queſtionẽ: ꝛ determinat q̃ non tali rõne: qꝛ forte maritus aliter eã nõ recepiſſet: ꝛ ſic iſti non fuiſſent nati: vnde nõ debent conqueri de eo q̃ dedit eis: que ratio ceſſat in filijs primi matrimonij. Jtẽ qꝛ pater eoꝝ q̃ fuit lucratus tenetur eis reſeruare illã dotẽ: ſiue tranſeat ad aliud matrimoniũ ſiue nõ hodie: ſz olim nõ niſi tranſibat ad ſecũdum matrimoniũ. vt ĩ aut. neq̃ virũ quod ex dote. ſ. nuptialib⁹. poſita. j. de ſecun. nup. aut. vxore mortua. vñ nõ cenſet faudari. nam ſi totam dotẽ poſſent recuperare tanq̃ heredes pater hz vſumfructũ nõ ergo debẽt ꝙqueri q̃ iterim tota ꝓprietas ſit apud patrẽ poſtq̃ ad eos eſt reuerſura. tene menti: qꝛ alij doct. ſ. Ly. in
4 addi. ꝛ etiã Bal. ſequit illam deciſionẽ. ¶ In gl. ibi pactum de dote lucranda: idem ſi ſine pacto: ſi tñ ibi erat ſtatutũ de lucranda dote tota vxore ꝑmortua. vt eſt Florẽtie: qꝛ nõ debuit oĩa bona dare in dotẽ poſtq̃ ſciebat vel ſcire debebat tale ſtatutũ ſz debuit tñ reſeruare q̃ ſufficeret ad legitimã filioꝝ primi matrimonij: ꝛ ſic reſcindit lucrum ſtatuti quod veriſimiliter nõ credit voluiſſe preiudicare filijs primi matrimonij: niſi diceret expreſſe q̃ maritus lucrat totam dotem etiam extãtibus liberis primi matrimonij: qꝛ ſtatutũ poteſt tollere legitimã ꝑm' cõem opi. no. per Ly. in. l. ſancimus. j. de ſecũ. nupt. ꝛ ita recordor cũ eſſem vnus de compoſitoribus nouorum ſtatutorum Florẽtie q̃ fecimus poni in illo ſtatuto: ꝛ addi quod prius nõ erat: qꝛ illa erat intẽtio populi: alꝫ vidue non reperirẽt maritum qñ habebãt liberos ex primo matrimonio. ¶ In alia glo. q̃ incipit hodie. ibi dic ſecũdũ Hug. eã competere etiam cum alio auxilio. iſtam ſequit Bar. declarans hoc modo: qꝛ competunt ad diuerſa: nam querela inofficioſe dotis datur ad retractandum lucrum dotis ꝟſq̃ ad legitimã debitam filijs. remediũ vo. l. hac edictali. datur ad aliud: vz vt in reſiduo filij primi matrimonij reducantur ad equalitatem cum viro: vt ibi no. in glo. ſic ꝛ ibi erit ordo. vt primo petat legitima per hanc querelã: ꝛ ſic debeat ante deduci: ꝛ poſtea reſiduum equaliter diuidatur inter liberos primi matrimonij ꝛ ſcõm maritũ. Illud ergo quod reuocatur per illam. l. nõ cõputatur in legitimã. ꝛ hoc videtur tenere glo. in illa. l. hac edicti. ꝛ in aut. de nup. ſ. optime. ꝛ quod etiam hic videt ſequi Bal. ꝛ in illa. l. hac edictali. dicens ſe pluries ita ꝙſuluiſſe. ſed do. Bartholomeus de ſaliceto videtur ibi tenere ꝯtra q̃ imo cõputet. ꝛ q̃ incipiat a retracta. que fit autoritate illius legis ꝛ ſi illud ſufficit ad legitimã vlterius nõ agat ad eam per illã l. ꝛ ſic iſta. l. erit correcta per illam. iſte paſſus eſt quotidianus ꝛ pluries habui de facto: temerariũ eſt in ꝙſulendo recedere a predictis ꝛ a glo. predicti tamen volentes tenere ꝯtra. dicunt q̃ illa non fuit intẽtio gl. ꝛ eſt ſatis diſputabilis paſſus. Bal. hic format tres notabiles queſtiones circa materiam illius. l. hac edictali. quas non recito: qꝛ nõ ptinẽt ad iſtam. l. ſed cum
5 ibi erimus deo dante dicemus. ¶ In gl. ibi vel tertio. ſz placen. loquit q̃n dotabat filiam vel extraneaz ꝛc. Contra primũ dictum op. de. l. j. ſ. vtrum. in fi. ſi qs in fraud. pa. vbi libertus põt dotare filiã in preiudiciũ legitime patroni: nec põt patronus conqueri. ergo ꝛ pater vel mater poſſunt dotare filiam in preiudiciũ legitime alterius filij maſculi: cuius cõtrariũ vult iſta gloſ. Sol. aliud in patrono cui preferunt filij liberti: imo nõ debet eis legitima. Si reſtant tales filij aliud in patre vel matre que nõ poſſunt dotare filiã in preiudiciũ legitime aliorum filioꝝ. ꝛ iſtud no. qꝛ frequẽter hoc contingit: qꝛ pater dat largas dotes ꝑ filia: vel ꝑmittit intñ q̃ nõ remanet legitima maſculorum: nã mortuo tali patre vel matre: alij filij poſſunt reuocare dictam dationẽ dotis vſq̃ ad legitimã etiam ꝯſtante matrimonio inter filiã dotatã ꝛ maritũ eius: ſz maritus habeat cauſam oneroſam: qꝛ non debent alij filij carere legitima propter dationem ſoroꝝ. ita intelligo iſtam gloſſ. ſed qñ mulier dotat ſeipſam ea viuẽte nõ poſſunt filij retractare: qꝛ non habent ius in legitima viuente patre vel matre ex hoc non ſequitur incõueniens aliquod contra maritum. Ex quo nõ ſuſtinet onera matrimonij licet lucrũ retractetur. tene mẽti. Inquantum vo loquit de alia extranea dicunt doct. q̃ tunc non fuiſſet neceſſarius ille ti. ſed ſufficiebat ti. precedens: qꝛ illa eſt mere donatio. Tu dic contrariũ propterea que. ſ. dixi: qꝛ nõ eſt mera donatio reſpectu mariti.

a ¶ Qñ due leges Adde Jac. bu. ĩ l. cũ de etate. ff. ó pb. Sp. ĩ diſpu. ꝛ alle. ĩ. ſ. põt ꝟ aũt Ant. ó bu. ĩ c. cum tu. ó teſt.

¶ De petitione hereditatis. Rubrica.

2 ☞ Qñ hereditas aliqua devoluit in fiſcuz tanq̃ caduca vel tanq̃ bona vacantia vel ex eo q̃ heres prius tanq̃ indignus competit fiſco petitio hereditatis ꝯtra poſſeſſores eius ſz non ſit proprie heres ſed vniuerſalis ſucceſſor.

3 Jura loquentia in fiſco qñ habent etiã locum in alijs.

4 Bonefidei poſſeſſor hereditatis ſz ꝓpter bonã fidẽ faciat fructus ſuos non tñ eos lucratur ſed reddere tenetur.

Quid in induſtrialibus.

5 An teneatur etiam ad vſuras ꝛ quid in malefidei poſſeſſore.

1 **Enatuſconſultũ.** † Senatuſcõſultum factum in materia petitiõis heredi. ꝛ ex quo pet. here. habuit originẽ ſz loquatur in ꝑſonam fiſci ad quẽ ptinebat hereditas tanq̃ caduca. nihilomin⁹ hz locuz in alijs ꝑuatis ad quos ptinet hereditas. Jtẽ bonefidei poſ. ad alios ſpectantis nõ tenet niſi quaten⁹ ex ea effect⁹ eſt locupletior ꝑ tpe ante lit. cõte. vel cõtrouerſiã motã: ſz ꝑ tpe currẽte poſt tenet inſolidũ etiã vltra q̃ ſit locupletior. ꝛ ſic de fructib⁹ nõ ſolũ pceptis: ſz q̃ pcipi potuerũt ꝛ ei⁹ culpa non ſunt pcepti. ꝛ etiã ad vſuras pecunie redacte ex venditiõe rer hereditariaꝝ ꝛ hoc totũ dicebat ſenatuſcõſul. cui⁹ ꝟba habent. ff. eo. l. item veniũt. ſ. ꝑdie. ꝛ. ſ. cũ anteq̃. h. d. tex. cũ gl. ¶ Et pone caſum q̃ quidã tenuit ꝛ poſſedit de facto quandam here. ad me ptinentẽ: ꝛ fructus percepit ꝛ ꝙſumpſit: quoſdam percipere potuit ꝛ nõ percepit eius culpa vel negligẽtia. Jtẽ res hereditarias vendidit ꝛ pretiũ percepit qõ venit in peti. here. qꝛ in vniuerſali iudicio pretiũ ſuccedit loco rei. vt. l. ſi rẽ ꝛ ptiũ. ff. e. ꝛ hoc totũ fecit bona fide credens ad ſe pertinere. volo agere ꝯtra eum peti. here. ꝛ petere nõ ſolum fructus perceptos ꝛ extantes ſed etiam cõſumptos. ꝛ ẽt nõ perceptos: quos tamen percipere potuit: ꝛ vltra hoc etiam vſuras dictaꝝ pecuniarum. dubitatur principaliter de fructibus cõſumptis ꝛ nõ perceptis ꝛ de predictis vſuris an veniãt in petitiõe here. ꝛ an debeant in eis ꝙdemnari. ſup hoc emanauit ſenatuſcõſul. qõ fuit factũ tempore Eldriani impatoris quo tpe vigebat. l. papi. qui introduxerat materiam caducoꝝ ꝛ faciebat here. ꝛ leg. effici caduca in multis

caſibus

BIU Cujas

casibus. ⁊ ea applicari fisco: que hodie sublata est per. l. vnicā. ꝭ. de ca. tol. Et cū quedā hereditas vel partes eius essent caduce: ⁊ sic essent deuolute in fiscū: ⁊ qdam tertiꝰ eas possedit bonafide. ꝯ quē daṫ fisco hec actio ⁊ dubitatum fuerit de p̄dictis statutis qd esset fiendū. Dubitaṫ an illud statutū ⁊ senatus p̄dictū locū habeat in alijs priua is: ⁊ rn̄deṫ ꝙ sic: vt in. d. l. itez veniūt. §. in priuatoꝝ. nam ideo loquiṫ in ꝑsonam fisci: qꝛ ita cōtingit de facto ꝙ casus euenit in eius ꝑsonam qui dedit cāz edicto seu senatui. ad ꝓpositum autē rn̄dendo diciṫ ꝙ dictus pos. nō teneṫ pro tpe ante litē ꝯte. ad vsuras dictaꝝ pecuniarū nec etiā ad fructus cōsumptos nisi ex eis sit effectus locupletior: nec etiam ad fructus nō perceptos: qꝛ ex illis nō pōt esse locupletior. ꝑ tpe vero currēte post litem ꝯtest. supple vel controuersiam motā teneṫ ad oīa p̄dicta: qꝛ tūc reputaṫ esse male fidei iuris fictione ꝙ̄tumcunqꝫ adhuc credat hereditatē ad se pertinere si postea ꝑ sniam declaratur ꝯ vnde sicut si esset vere malefidei: qꝛ sciebat ad illum pertinere teneṫ ad p̄dicta: ita et nunc licet nō vere sed ficte sit malefidei. h. d. in effectu. Oꝛ ecce

2 casum clarum. ℂ † In text. ibi: nō solū ad fisci cām. No. ꝙ qn̄ aliqua hereditas deuoluiṫ in fiscū tanꝙ̄ caduca vel tanꝙ̄ bona vacantia: vel ex eo ꝙ heres priueṫ tanꝙ̄ indignus cōpetit fisco petitio hereditatis ꝯ pōssessores eius: lꝫ non sit ꝓprie heres ſꝫ vl̄is successor: vt no. ff. de fideius. l. inter eos. §. fin. de hoc no. ꝭ. de his qui. vt indi. l. j. ⁊ per Bar. in. l. facultas. de iu. fi. li. x. Et recolo audiuisse Bal. dicere ꝙ audiuit semel Bart. conferendo extra lectionem qđ ipse mirabatur de hoc: qꝛ petitio here. daṫ vero heredi non alteri. ⁊ fiscus nō est verus heres: et ꝙ sibi detur petitio hereditatꝭ ptꝫ ex illo senatuscōsulto posito in illa materia vn̄ emanauit hic actus dꝛ iudiciū centūuirale a senatoribꝰ q erāt centū numero. vt. ꝭ. e. l. fi. ℂ † Itē not.

3 hic ꝯ illos q cū alle. ꝯ eos aliqua. l. loquēs in fisco dicūt cū nō habeāt aliud rn̄sum qđ est sp̄ale in fisco: nā imo iura loquētia in fisco hn̄t locū etiā in alijs qn̄ nō ꝯtinent aliud p̄ter ius cōe: al's illa ratio esset bona: ⁊ ita intellige gl. hic q̄ icipit. no. ergo arg. ℂ In text. ibi necnō etiā fructus subaudi ēt ꝯsumptos: vel dic nō perceptos. de istis em̄ dubitabaṫ nō de ꝑceptis vel extantibus: ideo sine dubio veniūt ⁊ augent hereditatē. vt. ꝭ.

4 l. pri. ℂ † In tex. ibi: locupletiores existerent. no. ergo ꝙ bone fidei pos. here. lꝫ ꝑꝑ bonā fidem faciat fructus: suos nō tamē eos lucratur: sed reddere teneṫ. ⁊ hoc in naturalibus: ſꝫ in industrialibus videtur secus vt eos lucreṫ ꝓpter culturā ⁊ curā vt insti. de rerum diuisio. §. si quis a non dn̄o. vel dic ꝙ ibi loquitur in possessore rei singularis contra quem datur rei ven. hic loquiṫ in possessore hereditatis cōtra quem datur rei ven. que largioris nature est: ⁊ que ex fructibus augeṫ: vt not. ꝭ. tit. pri. l. certuꝫ. Quod autem efficiatur dominus propter bonā fidem ꝓbatur in. l. ꝙ sic. ff. de vsu. sed de fructibus naturalibꝰ nō efficitur dn̄s: ideo si ibi extant nō potest vēdicari: vt. l. tuuꝫ. eo. ti. de vsu. si cōsumpti sunt cōdicaṫ: vt not. in. d. l. certū. in gl.

5 super v̄bo vniuersas. ℂ † Oppo. ꝯ fi. huius. l. ꝙ teneatur etiā ad vsuras etiā ꝑ tpe lit. ꝯte. nisi pecuniā cōsumat in suas vtilitates: vt. ff. eo. l. si pos. in prin. Sol. hic loqtur de vsuris pecunie redacte ꝑ possessorē ex venditione reꝝ here. de qbus teneṫ post lit. ꝯte. lꝫ illā nō cōuerterit in suos vsus. ꝯriū loquitur de vsuris pecunie in hereditate repte ad quas ēt malefi. pos. non teneṫ nisi eā verteret in suā vtilitatē: vt in ꝯrio: ⁊ qual'r dicaṫ cōuertere: dic vt in glo. multominus bonefi. pos. ꝓpter lit. ꝯtest. ℂ Secundo op. ꝙ nō reqraṫ lit. ꝯte. sed sufficiat motio controuersie per denūtiationē extraiudicialē. vt in. l. item veniunt. §. petitā. ff. eo. glo. fateṫ ⁊ dicit istū tex. supplendū ꝑ illū esse. Nā in petitione hereditatis res efficiṫ litigiosa ꝑ solā denuntiationē ꝯtrouersie: ⁊ impediṫ eius alienatio: vt in. l. diuus. ff. e. nō sic in iudicijs singularibꝰ: vt in. l. ij. ꝭ. de litig. lꝫ hodie idez ꝙ in pecunia here. vt in auṫ. ibi posita. ℂ Tertio ⁊ vltimo op. ꝙ nō sufficit lit. ꝯte. vt veniāt vsure pecunie redacte ex venditione reꝝ: vt in. l. heres furiosi. in fi. ff. eo. ti. Sol. hic loquiṫ de pecunia redacta ex venditione reꝝ hereditariaꝝ que fuerunt defuncti: ibi loqtur de redacta ex venditiōe fructuū reꝝ hereditariaꝝ: q fructꝰ nunꝙ̄ fuerunt defuncti ⁊ fuerunt percepti post lit. ꝯte. sup qbus nō censeṫ facta ꝯtestatio. Ideo ꝯtestatio facta sup alijs nō facit venire vsuras illiꝰ pecunie: ſꝫ si fuissent percepti ante lit. ꝯte. ⁊ venditi: tūc secus qꝛ sup illis cēseṫ facta lit. ꝯte. ⁊ hoc vult glo. ℂ Et sic not. triplicē pecuniā. s. redactā ex venditione rerum hereditariarū q̄ fuerunt defuncti ⁊ in illa differt inter tp̄s ante lit. ꝯte. ⁊ post. Et hoc verū non solum in bonefi. pos. sed etiā in malefidei vere lꝫ ille non teneatur de fructibus etiā nō perceptis: sed q percipi potuerunt etiā ante lit. ꝯte. ⁊ motā ꝯtrouersiā inde nō teneṫ ad vsuras nisi post motam ꝯtrouersiā: vt in. l. ita veniunt. §. petitā. in fi. ff. e. Item est pecunia in hereditate repta. ⁊ ad vsuras nō teneṫ possessor ēt malefi. vere vel ficte. ⁊ sic etiā post lit. ꝯtest. nisi illā conuerterit in ꝓprios vsus: vt in. l. si possessor. ff. eo. Itez est pecunia redacta ex venditione fructuū: ⁊ in illa dicitur an fuerint percepti ante lit. ꝯte. vl' ꝯtrouersiam motā. ⁊ tunc teneṫ ad vsuras illius post lit. ꝯte. Aut fuerunt percepti lit. pendēte: ⁊ tūc ad vsuras pecunie redacte ex venditiōe ipsorū nō teneṫ pos. rōne quam ꝭ. dixi: qꝛ super eis nō censeṫ facta conte. lꝫ glo. assignet aliam rationem ⁊ ille est casus. l. heres furiosi. ff. eod.

2 ☞ Emptor singularium rerum heditariarum non totius hereditatis vel quote non tenetur petitione hereditatis sed rei vendicatione.

3 Petitio hereditatis quare non detur ꝯ titulo possidentem.

4 Petita hereditate censentur petite res ⁊ etiam fructus.

1 SI post motā. ℂ † Emptor hereditatis ad aliū spectātis ꝙ̄ ad venditorē tā ipse ꝙ̄ heres eius tenētur ad fructꝰ etiam nō ꝑceptos: sed qui ꝑcipi potuerūt. h. d. prio sed bonefidei emptor nō teneṫ ad illos nisi post lit. ꝯtest. ⁊ hoc scđo. Itē fructus reꝝ hereditariaꝝ augēt hereditatē: ideo veniunt in pet. here. simpl'r intētata: lꝫ de ipsis nulla sit facta mētio hoc tertio. nō sic in iudicio particulari: vt in rei ven. ꝓposita ꝑ re in qua nō venirēt fructus nisi fuerint petiti. ⁊ hoc vult

2 glo. ⁊ doc. Emptor † v̄o singulariū rerū hereditariarum nō totius hereditatis vel quote nō teneṫ peti. here. sed rei ven. h. d. quarto ⁊ vltimo ⁊ est difficilis ⁊ male declarata ꝑ doc. Et aduerte qꝛ ista lex ꝯtinet quatuor dicta: vt ptꝫ ex summario: vsqꝫ ibi. si v̄o. siue vsqꝫ ibi: fructus. tertiū vsque ibi emptor. quarū vsqꝫ ibi: fructus. ⁊ ſm quosdā quos refert gl. tertiū dictum dꝫ iungi cū primo ⁊ quartū cum secūdo. ⁊ hoc forte ideo dixerūt qꝛ lꝫ in primo dicto p̄supponaṫ ꝙ cōtra istū emptorē qui possidet titulo detur peti. here. qꝛ titulus hr̄ ꝑ nō titulo: eo qꝛ fuit acquisitus post lit. motā: ⁊ sic postꝙ̄ bona erant effecta litigiosa: vt in. l. diuus. ff. eo. vbi prohibeṫ alienatio bonoꝝ post motā litē vel controuersiam ⁊ ista sola facit rem litigiosam in vniuersali iudicio: vt no. in glo. fi. l. prete. in v̄. em̄. si enim nō est secundū dictū ista ratio non cadit: qꝛ emptio facta siue ante motam ꝯtrouersiam. ⁊ sic bona erant effecta litigiosa vnde ti. fuit validus ⁊ ꝯtra tit. pos. nō datur peti. here. vt in. l. here. ꝭ. qbus cau. lon. temp. prescriptio cessat. Ideo intelligiṫ in isto secundo dicto detur rei vendicatio. ⁊ ad ipsum refert vltimū dictū in ver. emptor autē. tu dic ꝙ etiā in secūdo datur peti. here. lꝫ titulo pos. eo qꝛ emit vniuersitatē. s. dimidiā partem hereditatis: sicut si emisset totā daretur in duobus casibus. s. si modico pretio distraxit vel si venditor nō comparet: vt in. l. nec vllam. §. ꝙ si quis. ff. eod. ita ⁊ si emit totam partē hereditatis vrbis est casus ſm verū intellectū: ⁊ hoc est verū si emit bona fide. Si vero mala: sciens ad aliū pertinere etiam extra dictos suos casus teneretur vtili peti. here. vt. d. §. item si qs sciens. Quādo aūt nō emit totā nec quotā: sed res singulas: tunc si emptio est valida: qꝛ bona nō erant adhuc litigiosa non daṫ ꝯtra eū pet. here. sed rei ven. ⁊ hoc est quartū dictum huius legis: ⁊ ita intelligo. l. hereditatē. ꝭ. in qui. cau. ces. lon. tem. p̄scrip. iste vero v̄si. loquitur in bonefid. emptore: qꝛ dicit eum teneri de fructibus ꝑcipiendis post lit. ꝯte. Unde debet intelligi in illis duobus casibus in quibꝰ contra eū datur pet. here. pos. etiā intel. ſm Pe. in emp. malefidei qui propter titulū excusatur a fructibus non perceptis ante lit. cōtest. etiam post cōtrouersiam motam: vt in ti. j. l. si fundum. sed post lit. contest. non excusaṫ. ⁊ ita intel. quod ibi no. Et tunc intel. etiā extra dictos casus:

3 ⁊ in peti. here. vtil. vt. d. l. nec vllā. §. itē si quis. ℂ † Quero que sit ratio ꝙ peti. heredi. non datur ꝯ titulo possid. gloss. tangit ꝭ. e. ⁊ Cy. in. l. cogi. Dic breuiter melius ꝙ̄ ibi not. qꝛ actor ad hoc vt vincat reum dꝫ se fundare in iure potētiori ꝙ̄ habeat reus: al's in pari causa potior esset condi. rei ⁊ pos. vt in. l. si seruum. §. sequiṫ. ff. de verbo. ob. ⁊ l. vtifrui. si vsufr. pe. sed ille q agit peti. here. fundat se in possessione vel detentatione defuncti: qꝛ illa veniunt in hac act. que erāt apud defūctum tempore mortis etiam si non erat dn̄s: ⁊ etiam si non erat possessor: sed detētator: vt in. l. ⁊ non minus. ff. eo. ti. ⁊ hoc sufficit sibi ꝓbare dūmodo probet se heredē: ⁊ ꝙ bona que petit erāt apud defunctū tpe mortis: sed reus qui hꝫ titulum fundat se in iure fortiori vel dedit sibi dominiū ille a quo habuit si erat dn̄s vel quasi dominiū. i. vsucapiendi condi. si nō erat dn̄s. possessio v̄o vel detētatio sola que erat apud defunctū nō ordinabiṫ ad dominiū vel quasi dominiū. fateor iam ꝙ in peti. here. veniunt etiam illa que nō erant apud defunctum si inde defunctus erat dn̄s: quia tunc sunt hereditaria: vt in. l. etiā veniunt ff. eo. ti. ſꝫ si agens hac act. necesse hꝫ probare vnum ⁊ alterum si vult obtinere. Ex hoc sequiṫ ꝙ si vellet probare defunctum fuisse dn̄m rerum quas petit ꝙ tunc cum rei vendi. concurrat

BIU Cujas

eum peti.here.pos.Auget etiam cõtra ti.possidentẽ:q̃ plus est probare dñiuz q̃ ostẽdere titulũ qui põt esse sine dominio lz ordinẽ ad dominium:ꝛ ita limito hanc materiã:tenem nti q̃ hoc nõ reperio dictũ ab alio.dicit etiã Bal.tũc esse verũz q̃ non dar contra ti.pos.qñ titu.fuit acquisitus ante mortem defuncti.Secus si post p.l.edict.in fi.ff.de edi.diui adri.vt ipe no.in.l.contra.ꝛ secundo oppo.quod dicit esse valde notãdũ ꝛ ab alio nõ fuisse dictũ:sed nõ videtur verũ:q̃ speciale in tit. vniuersitatis.i.de tota hereditate vel eius quota vt nõ ex:ludat peti.here.si sit acquisitus post mortẽ vt.d.l.nec vllã.§.q̃ si quis.ꝛ hoc in v̊.Si vero.p̃m intellectũ quem dedi.ergo in cõtrarium est ius cõe.¶Item Bar.sentit contrarium in.d.l.cogi.circa fi.dum vult q̃ si sit acquisitus li.pen.super peti here. debere dici an ab illo qui poterat conueniri peti.here.ꝛ eam non excludit ab illo qui nõ poterat ꝙueniri:ꝛ tũc eã excludit. Ergo si nõ lit.pendẽte:lz prius sit acquisitus:lz post mortem eam excludit.¶Itẽ quero quare cõtra illum qui hz titulum vniuersalem super tota hereditate vel quota:hic dar duobus vel tribus casibus ꝛ non ꝫ illum qui hz singularem titulũ dicit Gui.de cu.in habẽtibus symbolũ facilioꝛ est trãsitus:vult dicere q̃ qui agit peti.here.agit ad vniuersitatẽ:q̃ põt se dicere heredẽ vniuersalẽ:vnde si reus possidet vniuersitatem:resistentia rei adaptatur petitiõi actoris:secus si possidet certam rem licet de vniuersitate:quia nõ ꝙtradicit actori cuz sit heres vniuersalis:lz hoc non obdicit rẽ ad se pertinere iure dñij vl̃ quasi:ꝛ ista possunt simul stare.Tertio q̃ in peti.here.rei vẽdicatio põt simul cõcurrere.glo.fi.tangit ꝛ nõ declarat.Guil. dicit an contra diuersas:an contra eandem.ꝛ hoc vltimo casu videtur sentire q̃ non concurrat:sed q̃ actoꝛ debeat alterũ eligere ꝛ ita etiã videt sentire Bal.Ego nõ video causam quare hoc debeamus dicere:nã agenti peti.hered.sufficit se probare heredẽ:nam videt ꝓbare q̃ res hereditarias possidet aduersarius.ꝛ quas petit sibi restitui erant defuncti etiã si nõ erant apud eum tpe mortis vel si non põt hoc probare:saltẽ probet q̃ erãt apud eũ tempoꝛe mortis.Et obtinebit si aduersarius possidet ꝑ herede tanq̃ heres vel pro possessoꝛe:quia nullum titulum allegat nec causam.Quid ergo repugnat dicere in eo libello q̃ bona que petit pertinebant ad defunctũ iure dominij vel quasi ꝛ q̃ erãt apud eum tpe mortis:ꝛ si poterit ꝓbare dominiũ sufficeret in primo casu cum asserit se dñm ex ꝑsona defuncti cumulat reiven.cum petit hic nõvideo quid repugnet.Et istud potest frequẽter cõtingere.Et si ageret rei ven. ex persona defuncti petẽdo se pronuntiari dominũ:si succumberet non obstabit exceptio rei iudi.si postea aget peti.here.ꝛ ostẽdet fuisse apud defunctum tempoꝛe mortis.q̃ agit ex diuersa causa:vt in.l.pri.ergo non impeditur cumulatio licet Guil.ꝛ Bal.dicant ꝫium per.l.fund.ff.de excep.q̃ quando iudicia sunt inter se talia q̃ absolutoꝛia lata in vno facit preiudicium in altero nõ possunt cumulari:sed istõ nõ est nisi ratione dependẽtie quãdo vnum dependet ab altero ꝛ ita loqꝛtur illa lex:lz hic nulla est dependẽtia:quia dominium nõ dependet a pos.nec econuerso:vt.l.naturaliter.§.nihil commune.de acqui.pos.tenemẽti:q̃ poteris habere honoꝛem in practica:nam nõ oẽs intelligũt ꝛ tanti doc.sicut fuit Guil.ꝛ Bal. bñ considerando videnꝫ deuiare a veritate.¶†Ultimo circa v̊si.fi.quero qui sit effectus eius:quod ibi dꝛ quod hereditas augetur fructibus.Respondeo q̃ vna est petitio hereditatis que dar pro rebus ex quibus percipiunꝫ fructus.ꝛ ꝑ ipsis fructibus non sic reiven.competẽs pro re est vna ꝛ eadem cum illa que competit pro fruct.Et ex hoc sequiꝫ q̃ petẽdo hereditatem:licet nulla fiat mẽtio de fruc.censenꝫ petite res ꝛ etiã fructus:ꝛ in vtrisq̃ potest fieri condemnatio:nã sicut si petatur res sing.per rei ven.non potest ꝙdẽnari in fructibus si de illis nõ fuit facta mẽtio in libello:ꝛ ista habẽtur in.l.itẽ veniũt.§. item fere.ff.co.Rñ.diuersi sunt q̃ hereditas recipit augmentum.l.grege.de leg.j.non sic res singu.

2 ¶Hospes.adde an hospes qui tenet hospitiuz teneaꝫ de vulnere illato ꝑ famuluz suũ hospitãti.vide ꝑ Joã.de anania ꝙsi.ñ.incipi. an hospes vulneratũ quod consi. sequiꝫ Jas.in.l.j. in.iij.col.in vlti. no.C.ò ser. fugi.

4

1 **Hereditas.** ¶†Conuento ex vna causa non obst.exceptio rei iudicati agat ex alia cã etiam ad eandem rem.h.d.Et ad hoc factũ allegar:ꝛ pone casum q̃ possidebas quedam bona q̃ ego asserebam esse de hr̃ditate cuiusdam matertere mee:quam ad me ptinere dicebã ex illa cã tanq̃ hr̃s eius: egi peti.here.ꝛ nõ potui ꝓbare:nec esse heredẽ matertere.nũc volo eadẽ petere tanq̃ bona hr̃ditatis cuiusdã auũculi mei: ꝛ sic de diuersitate hereditatis certe possum:ꝛ nõ obstat exceptio rei iudi.ꝛ illa est melioꝛ positio q̃ ille quas ponit glos.in quibus in secũdo iudicio asserebam esse de hr̃ditate matertere sicut in primo:tũ in primo egerã tanq̃ titius.nũc volo agere tanq̃ heres eius:ꝛ contra alium possessoꝛẽ:vel tanq̃ heres sempꝛonij volo agere contra te sicut prius.In istis eñ gl.narratur ꝑsona coniuncti vel persona agẽtis:nõ aũt ipsa hereditas vel causa hereditaria:sed ter.vult contra qui dicit ex alia successione:sed in versi.sed si questionis.nõ donabatur successio.quia egi petitione hereditatis abintestato tanq̃ testamẽtum sit inofficiosum ꝛ succubui:nunc volo agere ad eandẽ hereditatem abintestato tanq̃ testamẽtum fuerit nullũ.ꝛ similiter possum:quia causa est diuersa ꝛ non obstat exceptio.Inter.ibi hereditas matertere.i.bona que possidebas que asserebã fore de hr̃ditate matertere q̃ dicebã ad me ptinere:ꝛ probaui parẽtelam:ꝛ illa verba declarant casum.¶In gl.mag. ibi:dic ergo illa laborat eodẽ morbo quo ꝑcedẽs.quia in precedenti narrabatur ꝑsona conuẽti:in illa variatur ꝑsona agẽtis.quia in primo iudicio egi ex persona mea:nunc volo agere ex persona titij tanq̃ heres eius:licet ergo ille positiones sint in se bone nõ conueniunt litere in primo casu:qui vult q̃ in illo iudicio asserebanꝫ esse de diuersa hereditate.ꝛ sic nõ variabatur persona agẽtis vel cõuẽti nec bona que petebantur sed solum causa petẽdi:ꝛ hoc sufficit:nam ad hoc vt obstet ex
2 ceptio:dz esse idẽtitas in omnibus istis tribus.¶†Sed quero in primo iudicio in quo non potui ꝓbare me heredẽ matertere:tu assumpsisti onus probandi in te:ꝛ ꝓbasti te heredẽ. ꝛ iudex pronuntiauit illa bona ad te ptinere tanq̃ ab herede matertere nunc volo ego agere ad illa bona tanq̃ sint de alia hereditate an possim.si eñ simpliciter fuisses absolutus quia non probaui clarum est q̃ possim:ꝛ ita loquitur illa ler.Dicit Gui.de cu.ꝛ Bar.q̃ etiam nunc potero:lz contra ipsos facit quod no.in.l.iulianus.ff.de cõdi.inde.in.i. glo.que vult q̃ si fuisti absolutus:q̃ non probaui si postea agis contra me ad quẽ res puenit possum'ostẽdere rẽ ad me ptinere:quia non venio contra sniam:sed si fuisti absolutus q̃ ꝓbasti ad te pertinere si postea agis contra me non possum q̃ ad me pertineat: quia venirẽ contra.sniam que pro vitate habeꝫ.Breuiter puto dicẽdum q̃ si in primo iudicio non fuit disceptatus ille articulus.s.de cuius heredieate illa bona essent.sed solum quis esset heres matertere.s.tu vl̃ ego:dictũ Gui.ꝛ Bal.sit verũ.Sz si fuit disceptatũ ꝛ pronuntiatum fuit esse de hr̃ditate matertere ꝛ ad te ptinere tãq̃ ad heredẽ eius volẽs postea dicere cõtrarium q̃ erat de hereditate auũculi nõ essem audiẽdus per illam gl.in contrarium allegatã.¶In glo.ibi sed si nulli.hic facit glo.trãsitum ad secundum casum qui ponitur ĩ vers.lz si questionis.ibi eñ non variabiꝫ hr̃ditas:q̃ primo petij tanq̃ sint de hr̃ditate patris vel matris mee.ꝛ nunc eodẽ modo peto:tũ variabar q̃ cã qua primo diri testm̃ inofficiosum nunc dico testm̃ nullum:vt.s.de inoffi.testa.l.ꝫ maiores.

2 ¶Si circa infirmitates vel funus hospes facit impẽsas de suo non teneꝫ eorum bona restituere nisi refusis talibus expẽsis.tñ habet hospes necesse probare quod fecit de suo nec staretur eius dicto cum iuramẽto sed tamen probatio poterit fieri ꝑ verisimiles coniecturas.

1 **Sñ restituenda.** †Possessoꝛ hereditatis condẽnatus ad restituendum bona potest ea retinere quousq̃ sibi refundanꝫ expẽse facte in persona defuncti vel circa funus eius.h.d.ꝛ sic illa exceptio retẽ.põt opponi in executione sentẽtie.q̃ non ꝙtradicit ei.l. nesennius.§.fin.ff.de re
2 iudi.ꝛ l.ex diuerso.§.fina.ff.solu.ma.†Et no.sm Bal.pro illis qui moriunꝫ in hospitio.circa quorum infirmitates vel funus hospes facit impensas de suo vt non teneatur eorum bona restituere nisi refusis talibus expensis:necesse tamẽ habet
a hospes[a] probare q̃ fecit de suo.vt in fi.nec staretur dicto eius iuramẽto.sed tamẽ probatio potest fieri per verisimiles coniecturas.vt.j.de,alimẽtis pupillo põstãdis.l.j.argumẽ.in.l.fi. ff.de institu.

1 **De hereditate.** ¶†Possessoꝛ hereditatis condemnatus potest retinere bona quousq̃ sibi restituatur illud quod soluit creditoꝛibus hereditariis.ꝛ sic heredi tas vt heredem liberauit.ab illis autem quibus soluit repetere non potest.quia sibi debitum receperunt.hoc dicit.¶In primo dicto erat ratio dubitandi:q̃ post sentẽtiam que transiuerat in rem iudicatam non videbatur posse opponi hãc exceptionem retẽtionis:vt in.l.peremptorias.sentẽ.rescin.non poss.vbi vsq̃ ad sententiam tãtum tales exceptiones possunt opponi.sed dic vt dixi in.l.precedenti.verum esse quando contradiceret sentẽtie.sed illa non contradicit.ꝛ vide hic omnino gloss.que est in.l.si quis poss.ff.co.titu.¶Contra vltimũ dictum huius legis opp.q̃ ille poss.possit repetere a creditoribus quibus soluit quia licz recepint quod eis debebatur:nõ tamen receperunt ab eo qui debebat.quia ille poss.non debebat si nõ erat verus heres.lz debebat ipsa hereditas vl̃ verus

heres

BIU Cujas

heres:ꝛ videtur casus in.l.si pene causa.j.§.i.ff.de condi.inde. glo.dicit ꝙ ibi soluit suo nomine credēs se suo nomine teneri hic soluit nomine hereditario:ꝛ sic volēs hereditatem vel verum heredē liberare:certe si isti erant creditores hereditarij non potuit soluere suo nomine:quia suo noīe nō tenebaꝫ:sed tanꝯ hēs:ergo ille text.non procedit.docto.transeunt ꝛ non declarant:alīs dixi:ꝛ dico ꝙ aut soluit anteꝯ questio de hereditate esset sibi mota:ꝛ tunc qꝛ putabat se hēdem ꝛ se teneri vt heredē soluit animo se liberādi:vñ si nō est verus heres cuꝫ liberatio nō sequaꝫ potest ab illis repetere tam per condic. inde.quia receperūt vt indebitū:ꝙ p cōdi.ob cau.qꝛ causa non est secuta:ꝛ nihilominus p viam exceptionis poterit cōsequi a vero herede cedēdo sibi cōdictionē indebiti p quam poterit se defendere aduersus creditores a quibus nō fuit liberatus p solutionē possesso.qui non soluit aīo deliberandi aliū ꝙ se. Si vō post motā cōtrouersiā vel litē sup hēditate:tūc quia incipit dubitare an sit heres vel nō:ꝛ sic an ipse teneaꝫ vel alius censeꝫ soluisse sub tacita conditione.s.pro se ꝛ aīo se liberandi si pnūtiabiꝫ heres vel p vero herede.ꝛ aīo illum liberandi si pnuntiaꝫ contra se.ꝛ tunc non recupabit ab illis quibus soluit:ꝫ a solo vō herede p viā retētionis.ꝛ iste est casus huius legis in fi.Sed si restitueret bona non recepto quod soluit haberet actionē nego.gesto.p.l.soluēdo.de nego.gest.nec obst.l.si in area.in titu.de cōdi.inde.vbi non bz acti.si nō vtitur retentione:quia ibi non soluit animo alium obligandi cum crederet rē in qua impēdit esse suam hic vō presumitur soluisse aīo obligandi verum heredē si cōtingat illum vincere.vide quod plene no.in.d.l.si quid pos.in glo.ñ.ꝛ in glos.mag.

2 ☞ Petitio hereditatis datur heredi non contra heredem.

3 Tutores an possint dari illis qui nō sunt sui iuris sed in alterius potestate.

4 Qualiter auus de quo in hac.l.agat ꝺ tales tutores an suo p prio nomine ꝛ ad suam vtilitatē an nomine nepotum.

1 **S** Iputas. ¶ Potest quis petere hereditatem etiam que sibi non fuit p se quesita sz mediante psona alteri⁹ qui erat in sua potestate.ꝛ etiaz a tutoribus illius pretendētibus ad illum ptinere ꝛ nō esse in potestate petētis.ꝛ valet iudiciū lz postea appareat ꝛ erant in potestate ratione dubitationis quod aīs si esset certum nō valeret:vt in.l.lis nulla.ff.de iudi. b.d.ꝛ reputaꝫ difficilis.Iste pater emācipauit filium ꝛ nepotes ex eo:pupillos ī sua potestate retinuit:postea mortuus est filius emancipatus.ꝛ hereditas eius deuoluta est ad filios suos qui tenent primam causam successionis.ꝛ illi iussu tuo illam adiuerunt nō enim potuerunt esse sui heredes patris eorum in cui⁹ potestate nō erant ꝛ adeūdo iussu tuo statim tibi talem hereditatem acquisiuerūt ſm tpa huius legis:postea suggestum est istis pupillis ꝙ nō erant in tua potestate sz sui iuris.ꝛ sic hereditatē non acquisiuerunt tibi sz sibiīpsis.ꝛ breuiter fuerunt eis dati tutores ad requisitiōem forte aliorum consanguineorum:puta matris vel attinētium eius qui occupauerunt patris eorum bona:nuncvelles illa bona recuperare ꝛ agere peti.here.dubiū erat.qꝛ tu asseris eos esse in tua potestate ꝛ tutores fuisse male datos.ꝛ si hoc est nō videbaꝫ posse esse iudicium inter te ꝛ illos:p.l.lis nulla.ff.de iudi.verū qꝛ ipsi asserūt ꝺrium rōne dubitatiōis habeaꝫ perinde ac si sui essent iuris.ꝛ hoc si datio tutorum bene esset facta quantū ad hocvt possit iudicium dictari ꝛ esse validū argumentum in.l. ordinaria.ff.de liberali causa.ideo ꝛ impator cōsuluit vt agaꝫ peti.heredi.ꝛ ab eis aduoces commodum hēditatis tibi acq site:nam habebas ius:tñ illi habebant commodum:ꝛ iudex cause videbit an sit discedendum ab actis in quibus dati fuerunt tutores quasi male dati fuerint:valet sīa rōne dubietatis lata in petitione hereditatis.b.d. ¶ Notandum tñ ꝙ in libello non debes assertiue ponere ꝙ ipsi sint in tua potestate ꝛ ꝙ non valuerit datio tuto.sed debes ponere sub dubio directo ꝙ illi p̄tendunt contrariū:alīs teipsum excludes ſm Bal.

2 ☞ venio ad gl.Erat etiam hic alia rō dubitandi:qꝛ petitio hereditatis daꝫ heredi ꝙtra non heredē:sz ille auus non erat heres filij.qꝛ hēditas fuit deuoluta ad nepotes q tenebant primū locum in successione intestati.ꝛ lz nepotes adiuerint iussu aui ꝛ sic acquisiuit sibi hereditatem:tñ nomē hereditariū remansit penes eos:vt clare no.in.l.cum filio.ff.de leg.j.vñ si dicamus dari huic auo petitionem hereditatis contra nepotes vel cōtra tutores tenētes bona nomine nepotum.erit dicere ꝙ petitio hēditatis detur non heredi cōtra heredes.Sed certe iple auus reputaꝫ heres postꝯ dominiū est ei acquisitum ꝛ nepotes apud quos nudum nomen remāsit.arg.l.ij.§.si sint. ff.ad tertul.Itē erat alia ratio dubitādi.qꝛ nepotes cū essent

a pupilli nō habebant legitimā psonā standi in iudicio.ª vt.s. qui legitimā personā.l.j.ꝛ ij.sed isti non habebant tutores de iure:qꝛ cum essent in potestate aui non potuerūt ei dari tut.et ad hoc respondeo vt in.j.dubio.qꝛ cum ptendunt se esse sui iuris:ꝛ potuisse eis dari tutores:ꝛ de hoc dubio ratione dubietatis:tenet iudicium cum non legitimis in argu.in.l.si quis ex aliena.ff.de iud.sicut tenet cum nepotibus qui reuera erāt in potestate:cum tamē de hoc esset dubium:sz si esset certum

3 nō teneret.vt.d.l.lis nulla. ¶ † Queritur in prima gl.an datio istorū tutoꝝ valuerit:an sit nulla ipso iure.text.nō apit sed innuit ꝙ potest esse valida.ꝛ pōt nō esse dum dicit.iudice statuto:an a p̄sidalibus actis ꝛc.glo.hic tenet ꝙ ipso iure nō tenet qꝛ erratur in qualitate personarum quibus date fuerunt sicut alibi in simili habeaꝫ in.l.scire.ꝛ.l.tutor.de tut.ꝛ cu.da.ab bis.qꝛ datur eis tanꝯ existētibus sui iuris cum essent in ptāte aui. Item qꝛ cōtinet impossibile de iure:cum datio tutoris non cadat nisi in capite libero ꝙ sint sui iuris et nō in aliena ptāte.gl.vō.in.d.l.scire.videaꝫ tenere ꝙ ita demū sint nulla si exprimiaꝫ errꝛ iuris:puta damus tutores existentib⁹ in potestate aui:secus si non exprimiaꝫ sicut in sīa diffinitiua iniuste lata:qꝛ ita demū est nulla:si iuris errꝛ exprimitur:vt in.l.j.ꝛ ij.j.quando ꝓuoc.non est necess.doc.tenēt illam glo.ꝛ aliud in sīa diffinitiua que est maioris autoritatis:sed decretū quod est sīa interlocutoria si daꝫ ex falsa cā:ꝫ non exprimatur reditur nulla siue nullum.vt.l.j.§.hec verba.ff.ne vis fiat ei.boc dictum glo.ꝙ decretum datū sit nullum.limita p gl.fi.huius legis que vult ꝙ si hoc fuisset disceptatū ꝛ super eo iudicatum ꝙ esset fienda datio teneret decretū seu datio. ¶ Scōo queriꝫ. ꝓpposito ꝙ non valuerit:an gesta p illos tutores valeāt ratione dubitationis in ꝓiudicium pupillorꝝ glos.dicit ꝙ non facit.ff.qō falso tuto.p totum. ¶ Sed opp.glos.qꝛ contrahentes non debēt decipi autoritate decreti:vt in.l.j.s̄.de his q veniā eta.gl.sol.sz dic melius ꝙ ibi in decreto valido.ħ in invalido. ¶ Itē extra gl.op.de.l.barbarius.ff.de offi.p̄to.sz dic qō

4 ibi ꝙcurrebat publica vtilitas cū cōi opi.hic nō. ¶ † In glos. sequēti q̄ritur de vna questione:circa quā tota gl.vsaꝫ.s.qualiter iste auus agat ꝺ istos tutores:an suo proprio nomine ꝛ ad suam vtilitatē an nomīe nepotū:ꝛ ad vtilitatē illorum. in.gl. sunt due opin.vna ꝙ ad propriā vtilitatē ꝛ suo noīe ſm ꝙ posui casuꝫ:qꝛ hēditas in effectu ptinebat ad eū tenēdo illā opi. que vera est. Rñdeo opponiaꝫ duob⁹ modis. Primo de.l.lis nulla.ff.de iudi.ꝛ sol.vt.s̄.dixi.ꝙ hoc contingit hic rōne dubitationis.Scōo quia hēditas ipsius filij emancipati nō est devoluta ad patrem sz ad nepotes filios suos:quorumest prima causa in successione.vt in aut. in successione.j.de legitimis heredibus.quidam dicunt hoc verum si fuissent in potestate sui patris:sz nō erant:ideo fuit devoluta ad eū eundemqꝫ patrē glo.reprobat ꝙ imo ad eos p.l.si retētis.ff.de contratab.ideo extra glo.volēdo sustinere hanc lecturam.fatēdum est qō fuit ad illos devoluta tñ p eos fuit quesita auo cuius iussu adierint:timore tñ dicti contrariij de.l.si retentus.glosſ.transit ad secundam opi.ꝙ hic agat auus nomine nepotum:quoruꝫ est illa hēditas contra istos tutores,invasores bonoꝝ tanꝯ tutores:ꝛ sic dicatur ꝙ non potuit esse hereditas istorum pupillorum si eam nō adiuerint:vt in.l.potuit.j.de iur.delibe.glosſ. rñdet ꝙ erāt infantes:ꝛ sic auus potuit adire suo proprio nomine:p.l.si infanti.j.de iur.deli.certe illa est lex noua ſm quā bñ poterat acqri ꝛ remanere apud istos nepotes.Ista est lex antiqua ſm quam liz nepotes potuerint acquirere adeundo iussu aui.tñ non retinebant sed acquirebant auo.ꝛ sic illa lex nihil facit ad propositum. Preterea ꝙ agatur contra tutores tanꝯ tutores ꝛ tanꝯ invasores nomine pupillorum est implicare ꝺdic.quia si tenētur vt invasores non tenenturvt tutores l.interdum.§.qui tutelam.ff.de furtis.Tene ergo primā opinionē ꝙ agat nomine proprio.ꝛ ipsi adiuerunt iussu aui tāꝯ existētes in sua potestate.sz postea mutauerunt propositum. quia fuit eis suggestum ꝙ non erant in potestate aui.ꝛ sic volebant bona pro se retinere.Barto.tñ videaꝫ tenere hanc secundam.dicit ꝙ prima ratio sibi nō placet.quia si agebat suo nomine ꝛ erat questio an illi essent in potestate eius vel non cum essent pupilli ista questio debuisset differri in tempus puber tatis:vt in tit.ff.ad carbo.sed dic ꝙ ibi loquiaꝫ qñ erat questio de filiatione.hic nō:sed an solum essent in potestate aui vel nō nam iure isto nō poterāt agere noīe nepotum qꝛ eis non erat acquisita hereditas cum effectu sed ipsi auo.

2 ☞ Personali actioni quanto tempore prescribatur.vide tamen numero.4.

3 Quid in reali.ꝛ nu.2.

4' Prescriptio longi temporis nō pōt esse nisi adsit titulus.
Petitio hereditatis in casibus in quibus datur contra titulo possidentem:qō tollatur longo tempore.

a ¶ Stādi in iudicio.adō an talis possit esse iudex. vide p Spe.in titul.de lega.in.§. viij.verficu.item qui estis.

BIU Cujas

1 **Hereditatis.** ¶Petitiõi hereditatis prescribitur. xxx. annis sed rei vendicatione prescribi potest longo tpe cuz ti.h.d. ¶In tex.ibi pscriptiõe longi tpis nõ submoueri sub.nec etiã longissimi illo iure quo talis prescriptio non erat inuenta: vt no.in.l.q occidit.in prin.ff.ad.l.aquil.sz hodie tolerat pscriptione longissimi tpis: vt.j.de preseri.xxx.
2 an.l.sicut.ꝛper totum. ¶†In text.ibi: cũ maxime personalis act.ꝛc.nã iure isto personalis actio nullo tempore tollebatur: qz tempus nõ erat modꝰ tollẽdi vel inducendi obligationes: vt.l.obligationũ fere.§.placet.de actio.ꝛ obli.hodie vo bene tollitur prescripto.xxx.anno.vt in.l.ñ.j.de consti.pec.petitio ergo hereditatis licet sit realis vno respectu: qz petũtur bona corporalia tanꝯ sint ipsius petentis: tamen alio respectu: qz veniũt personales pstationes: ꝛ etiã iura incorpalia vt actiones dicit actio mixta: ꝛ sic p mixturã quam hz realis ꝛ psonalis assumit realis naturã personalis: vt nõ tollat longo tẽpore: sed longissimo hodie. †Quãdo aũt realis esset sine mixtura psonalis bñ posset tolli longo tempore. ꝛ hoc est quod seqtur. a ceteris autẽ ꝛc. nam vsucapio ꝛ prescriptio longi tpis q̃
3 etiam dicit vsucapio ꝛ fuerũt inuẽte de iure veteri non vendicant sibi locum nisi in actionibus realibus nam per eas acqritur dominium directum vel vtile ꝛ sublato dominio pvsucapionem vel pscriptionem a vero dño nõ potest sibi remane-
4 re rei ven.que nõ dat nisi vero dño. ¶†In glos.ibi: sz melior ratio est lz illa sit bona ratio tamẽ imperatoris est etiam bona. Nec ob.ꝙ multe sunt actiones psonales que tollunt nõ solum longo tpe sed minori. vt actio de dolo. Item redhibitoria ꝛ quãdo minoris ꝛ actiones pretorie penalis vt instit.de perpe.ꝛ tempo.actio.per totum quia speciale est in illis. regulariter secus: qz ad hoc habuit respectum impator. ¶In gl. ibi esse quedam repugnantia: certe nõ propter hoc fuit statutum ꝙ petitio hereditatis non daretur contra tit.possidentẽ: quia debeat durare.xxx.an. sed potius econuerso: ideo durat xxx.an. quia non datur contra titulo possidẽtem: ꝛ pscriptio longi temporis nõ potest esse nisi adsit titulus: vt in.l.nullo. j.ti.j. melior ergo est ratio illa quam dixi in.l.ñ.s.eo.ꝛper Ly. satis prolixe ꝛ tediose in.l.cogi.j.eo. ¶In fi.gl.ibi.sol.vt ibi loquit in casibus in quibus petitio hereditatis datur contra ti.possidẽtem: quod aliquãdo ꝟtingit: ꝛ tũc bene tollitur longo tempore: qz cessat ratio de qua.s.ꝛ qz excedat suos terminos excedit a nõ suis terminis. vt ibi not.

a ¶Lõgũ tps. ad ꝺe ꝙ ꝺicat tpus lõgũ. vide gl.i.l. cũ in rẽ vso.ff.ꝺ vsu. bal.i.l.ipiũ ff.ꝺe iur.om.iu. Hosti.i.c. pe. ꝺe ꝟsu. Jo. ꝺ ana.i c. querelã.i. iiij. col. ꝺe simo.

2 ¶Exceptio qñ nõ est preiudicialis primo datur terminus actori ad pbãdum suam intẽtionem ꝛ ꝙ de consuetudine ꝺeb vtriq; parti cã abbreuiã di lites.

b ¶Nõ psumant. Adõ.l.j.C.ꝺe pba.c.solẽnitates ꝺe ꝟse.ꝺi.j.c.cuz Joãnes. ꝺe fi.i stru. Jnn.i.c. in notuit.ꝺ eo q or ꝺi.fur.rece.

1 **Iber.** ¶†De exceptione preiudiciali primo ꝛ ante omnia discutitur q̃ sup principali detur terminus ad probandum actori. hoc.d. Si ergo petebam a te hereditatem titij quia dicebam ad me pertinere ex testamento titij ꝛ tu opponis quod titius nõ potuit facere testamentum: quia non erat liber homo sed seruus anteꝯ aliter cogaris respondere libello ꝛ anteꝯ mihi detur terminus ad probãdum si iam respõdisti ꝺz dari tibi terminus ad probãdum ꝙ erat seruus: qz est piudicialis illa exceptio. si eñ est vera nõ potest pcedere intẽtio mea: ꝛ sic impe-
2 dit litis ꝟtestationem vel processum ad vlteriora: †qñ vero nõ est preiudicialis vt exceptio pacti vel solutionis primo datur terminus actori ad probãdum suam intẽtionem: ꝛ ita proba ta datur reo ad probãdam suam exceptionem: ꝛ eam pri⁹ nõ expedit probare: iuxta no.in.l.si quidem.j.ꝺe excep. lz ꝺe more fit hodie causa abbreuiandi lites: ꝛ etiam forma statutorũ ꝙ vtriq; parti datur terminus ad pbãdum quicquid dicũt vel dicere volunt. quod dic vt not. Barto.j.l.si queramus.ff. ꝺe testamentis. vbi melius declarat istam.l.q̃ hic. ideo ibi vide omnino. ¶In glo.ibi: vel ibi agit possessorio hec vera ſm ꝺocto. ¶In glo. sequẽti ibi nõ tamẽ pronuntiari. Tu dic ꝙ si opponitur ad impediẽdum processu: n ante litem contestatam: ꝺebet etiam pronuntiari sicut super emergẽtibus. vt no. in.l.procedẽte.s.ꝺe dila. sed si post litem contestatam in vim peremptorie sufficit ꝙ fuerit cognitum: quia in snia diffiniti ua terminatur: nam si pronuntiatur pro petente censetur ꝺeclaratum illud nõ fuisse seruum. si cõtra tunc secus ſm Ly. ꝛ Bar. quod dic vt ꝺ.l.si queramus.

1 **Iscripti.** ¶†Contra illos qui repudiauerunt hereditatem datur sequentibus in gradu vel illis ad quos est ꝺeuoluta de iure ciuili vel ptorio peti.here.h.d. ꝛ modice vtilitatis est ista lex cũ suis glo. nõ curo ꝺe eis.

2 ☞Licet ea que ꝟsistunt in facto nõ presumãtur nisi pbent. tñ aliquãdo probãtur per ꝟiecturas ꝓpter patiẽtiam ꝛ possessionem longi temporis.

3 Presumptio legis cũ ꝺe in rem verso.ff.ꝺe vsur. que vendicat sibi locum in eo qui prestitit per longum tempus habet etiaz locum in eo qui nõ prestitit sed passus est in his que sunt modici preiudicij.
Fratres si p longũ tempus tenuerũt hereditatem patris p diuiso licet aliter nõ probetur diuisio censetur p hoc pbari si nõ erat magnum preiudicium qz quasi equaliter tenuerunt.

4 Si per longum tempus iui per fundum tuum te sciẽte ꝛ patiente ꝛ allego te mihi cõstituisse seruitutẽ: hoc presumitur ex patientia longi temporis.
Quid si hoc nõ allegem sed directe dicerẽ me prescripsisse.

5 Si aliqs electus ad aliquã dignitatem eam tenuit ꝛ possedit per longũ tps sciẽte ꝛ patiẽte superiore ad quẽ ꝓtinebat ꝟfirmatio presumitur confirmatio interuenisse.
Si filiussa. adiuit aliquã hereditatẽ sine consensu patris ꝛ eã tenuit p longũ tps sciẽte ꝛ patiente patre an presumat adiuisse cum ꝟsensu patris vt filiussa. obligeꝯ ac si ꝟsensus patris requisitus ex forma statuti interuenerit.

1 **Si filiumfa.** ¶†Ista ẽ bona lex ꝛ sem per allegatur. h.d. ꝓpter patientiã ongi tpis presumit interuenisse solennitas etiam extrinseca. h.d. nõ habet parem nisi aliã que est in.l.qui alienã. §.j.ff.ꝺe acqui.here. que loquitur in casu econuerso: qz hic loquitur in filio possidente patre patiente: vnde presumitur iterueniſſe iussus patris: ꝛ aditio filij. ibi loquitur ecõuerso quãdo pater tenuit ꝛ possedit longiore tẽpore filio patiente: ꝛ ibi dicit idem. nã iure isto filiussa. hereditatem sibi delatam nõ poterat adire sine iussu patris p̃cedẽte: vt.l.si quis mihi bona. §.iussum.ff.ꝺe acq.here. nec pater p se poterat eã adire: qz non erat sibi delata: sz ꝺebebat adire p
a filiũ. Si ergo filius tenuit ꝛ possedit per longũ tempus ascientе ꝛ patiente patre: ꝛ postea moritur venientes abintestato vl alij ad quos foret ꝺeuoluta hereditas si non fuerit adita per filium iussu patris ꝺicunt eam nõ fuisse aditam ꝛ ad se ꝺeuolutam. pater autem ꝺicat contrarium: sed nõ potest ꝓbare nisi qõ filius eo sciente ꝛ patiente possedit per longum tempus satis ꝺicit ꝓbasse intentionem suam: ꝛ idẽ econuerso si ꝓbat se possediſſe longo tempore patiente filio. expedit tamẽ ꝙ hic alleget ꝛ tunc resultat iuris ꝓsumptio: sed si hoc nõ allegaret ꝙ ista duo interuenerint: sed diceret solum sibi fuisse acqsitaz ex ꝺicta diuturna possessione cũ patientia hoc sibi nõ sufficeret nec resultaret presumptio super eo quod nõ fuit allegatuz iuxta no.in.l.si certis an.s.ꝺe pac. ꝛ qõ no. Bar.in.l.cũ qd.an fin.si cer.pe. vbi ꝺicit nõ resultare ꝓsumptionez iuris sup his q̃ allegata nõ sunt per.l.si aꝺulteriũ cũ incestu. §.idẽ pollioni.
2 ff.ꝺe aꝺulteriis ꝛc. ¶†Et sic not. lz ea q̃ cõsistunt in facto non
b presumãtur nisi probentur: vt in.l.quecũq;.ff.ꝺe publicia. tñ aliquãdo probantur per coniecturas ꝓpter patiẽtiam ꝛ possi. longi temporis. vt hic. qõ est no. ſm Bal. hodie vo non requiritur iussus patris cũ acquirat ipsi filio: quod ꝺic vt in.l.cum nõ solum.j.ꝺe bo.que li. lex ergo inducit ꝓsumptionẽ iuris ꝛ ꝺe iure: ꝺ quẽ nõ admittit ꝓbatio in ꝯriũ: nisi p ꝟfessionẽ pris nõ tñ ꝓducit fictionẽ: qz fictio est sup certo: ꝛ ꝺiceret fictio si cõstaret iussum nõ iterueniſſe: tñ illo casu nõ loquit ista lex: qz ꝟ erat ꝺubiũ an iterueniſſet vl nõ: ꝛ ꝺicebat ꝙ interuenerat: tñ nõ poterat alr ꝓbari: nisi p hãc iuris ꝓsumptionẽ: ꝛ ita intelli-
3 ge quicqd ꝺicat ista gl. ¶†Et per istã legẽ ꝺicit Bar. in.l.cũ de in rem vso.ff.ꝺe vsu. ꝙ ꝓsumptio illius.l.q̃ vendicat sibi locũ in eo q ꝓstitit per longũ tempus locũ hz etiã in eo q nõ ꝓstitit sed passus est in his q̃ nõ sunt modici piudicij: ꝛ sic si fres per longũ tps tenuerũt hereditatem patris p diuiso: lz aliter nõ probet diuisio: censet p hoc pbari si nõ erat magnũ piudiciũ: qz quasi equalr tenuerunt ꝛ ita voluit gl. in.l.peñ.j.cõi diui.
4 †Item p longũ tps iui per fundũ tuum te sciente et patiẽte si allego te mihi ꝟstituisse seruitutẽ: presumit ex patientia longi tpis. sed si hoc non allegẽ: sed directe ꝺicerem me prescripsisse etiã si longissimo tpe iuissem non haberem intẽtionẽ meã fundatã. qz cũ habeat cãm ꝺiscõtinuaz nõ prescribit tanto tpe cuius ꝯrij memoria nõ existit. l. hoc iure. §. ductus. ff. ꝺe aq̃ quot. ꝛ esti. ꝛ ita voluit glos. not. in.l. seruientes. la grande. ff. ꝺe ser.
5 tit. generali. in.l.j. in fi. ꝛ ibi Bar. ꝺe aqua plu. arce. ¶†Et ꝺicit Bal. etiã per hãc.l.q̃ si aliqs electus ad aliquã ꝺignitatez eã tenuit ꝛ possedit p longũ tps sciente superiore ad quẽ pertinebat cõfirmatio ꝓsumit ꝟfirmatio interuenisse. Et si statutũ ꝺicit ꝙ filiussa. sine cõsensu patris nõ possit se obligare: ꝛ filꝰ adiuit quandã hereditatẽ: ꝛ eã tenuit p longũ tps sciẽte ꝛ patiente pr̃e ꝓsumit adiuisse cũ cõsensu patris. Hic aduerte: qz iste ter. loquit qñ patri acqrebat emolumentũ ꝛ ẽt onus. ideo regrebat eiꝰ iussus. bal. loquit qñ regrebat ipsi filio ꝛ ꝟsensus patris

BIU Cujas

patris requirebat ad solẽnitatem.quo casu] videt cõtradicen
dum qđ patiẽtia patris non inducat consensum.Et idẽ si di-
ceret qđ nõ possit minor obligari sine consensu cõsanguineo
rum:ꝛ ipse adiuit ꝛ tenuit per longum tps scientibus cõsan
guineis.hicvero Bal.not.in.l.ij.ȷ.de legi.here.vbi oĩno vide
aliqua bona dicta circa materiam huius.l.

2 ☞ Qñ non possum agere cõtra te simpliciter sed rõne alicu
ius qualitatis necesse est qđ de illa qualitate appareat.
3 Quare factus sit titulus de interrogatoriis actiõibus.
4 Reus qñ teneatur actori ꝛ ad eius cõmodum dicere titulũ ꝛ
causam sue possessionis.sed regulariter secus.ꝛ nu.6.
5 Qualiter sumatur illud verbum titulus.
6 Actor in suis positionib⁹ ꝛ articulis nõ debet ponere vel ar-
ticulare de iure rei sed de iure ipsius actoris.alias reus non
tenetur respondere.
7 Reus conuẽtus rei vendi.ꝛ interrogatus an possideat si mẽ
titus fuerit qꝛ dixit se non possidere cum possideret perdit
possessionem ꝛ transfertur in actorem.
8 Possidens beneficium ecclesiasticum qđ non põt licite possi
dere sine canonica institutione cogitur epõ dicere ꝛ ostendere
tit.sue posses.non alteri priuato.
9 Conuentus rei vẽdicatione quare sufficit qđ respondeat an
possideat vel non.
10 Qualiter debeat fieri interrogatio in petitione hereditatis:
ꝛ si non vult respondere an condemnetur in expẽsis.ꝛ nu.11.
11 Si respondeat se possidere ti.ꝛ vult hoc probare an ista exce-
ptio impediat processum.
12 Si possessor post litem cõtestatam acquisiuit titulũ an exclu-
dat agendum vt sic debeat absolui ab obseruatione iudicii.
13 Conuẽtus actione publiciana que nõ datur cõtra titulo pos-
sidentẽ qñ habet causam a diuersis autoribus an debeat in-
terrogari an possideat cum titulo vel sine.

1 **Cogi possessorem.** †Dicit Bar.ꝙ ista lex est mal-
uasia ꝛ horribilis.reus ꝛ pos.cum conuenitur ra-
tione rei possesse non tenet dicere actori ad cõmo-
dum ipsius actoris.ꝛ ad preparationẽ iudicii ex qua cã rem
possidet nisi cum agitur petitione hereditatis qꝛ tenet dicere
an possideat pro herede vel ꝑ possessore ad hoc vt actor sciat
an possit agere hac actione cõtra eũ.nã aliter agere nõ põt:vt
l.regulariter.ff.eo.qꝛ si possideret tit.ꝛ sic non pro herede vel
pro possessore pro herede nõ:qꝛ non possidet tanꝙ heres sed
tanꝙ emptor vel donatari⁹ pro possessore nõ.qꝛ ille possidet
pro possessore:qꝛ nullã causam possidẽti pretendit.ille autem
2 pretendit titulũ.ꝛ sic nõ possit cõueniri.†Et premitte qđ qñ
non possum agere cõtra te simpliciter sed rõne alicuius qua
litatis necesse est ꝙ de illa qualitate appareat:al's frustra age
rem.vñ si volo agere cõtra te tanꝙ ꝯ heredem titii ad debitũ
in quo titius tenebat oportet me dicere ꝙ sis heres ei⁹.item
si volo agere ꝯ te actione noxali tanꝙ contra dñm talis serui
qui dedit mihi noxã:oportet me probare qđ sis dñs.Item si
volo agere contra te rei vẽdicatione que nõ datur nisi contra
possessorem vel detentorẽ qui habeat ptãtem seu facultatem
rei restituẽde:opꝫ me probare qđ possideas.ꝛ si agerem anꝙ
hoc constaret:ꝛ postea de hoc non facerem fidem appareret
me frustratorie egisse opporteret me succũbere ꝛ in expẽsis cõ
demnari.vt.l.qui petitorio.ff.de rei vend.ꝛ si volo agere peti.
here.que non datur nisi cõtra illum qui tꝫ bona hereditaria
tanꝙ sit heres cum tñ non sit:vel tanꝙ possessorẽ sine aliqua
cã ꝛ sic possidet pro possessore opꝫ me de hoc docere:ne post-
ea frustra videar egisse si ex postfacto appareret qđ nec pro he
rede nec pro possessore.sed cum titulo possides per.l.regula-
3 riter.ff.eo.†Propter ista fuit factus tit.de interroga.actio.vt
reus anteꝙ detur libellus interroget per iudicem ad instan-
tiam actoris de istis qualitatib⁹ vt actor sciat quid agere de-
beat an agat vel nõ agat.Pone ego volebam agere contra te
peti.hered.qꝛ possidebas bona cuiusdam hereditatis ad me
pertinẽtis.ignoro ex qua causa possideas an tanꝙ heres vel
tanꝙ non heres.ꝛ hoc secũdo casu an cum titu.vel sine tit.pe
to te interrogari ꝑ iudicem ex qua causa possides illa bona:
tu nõ vis respondere dicẽs non teneri.queritur quid iuris.ꝛ
4 que erant partes iudicis.†Respõde qđ regulariter actori ad
commodum eius reus non tenet dicere tit.ꝛ causam sue pos-
sessionis:qꝛ esset inciuile dicere alteri facta sua ad cõmodum
illius ꝛ ad suum incommodum ꝛ dare illi arma sua contra
se.arg.ȷ.de test.nimis graue.Fallit hoc casu cũ actor vult age-
re petit.here.qꝛ tenet reus dicere an possideat pro herede vel
pro possessore.poterit ergo precise compelli per iudicem:et si
compulsus noluerit dicere ꝛ propter hoc actor dederit libel-
lum in peti.here.ꝛ lis fuit contestata ꝛ processum quasi vsqꝫ
ad sñiam:ꝛ postea re⁹ dicat se tenere ex titulo legitimo.ꝛ ostẽ
dat qꝛ illa est exceptio peremptoria qꝛ perimit actionẽ.ꝛ sic
potest opponi vsqꝫ ad sñiam:per.l.perẽptorias.sentẽ.rescin.
non posse.audietur:nec propter cõtumaciam in non respon-
dendo eam perdit.iuxta not.in.l.contumacia.ff.de re iudic.ꝛ
sic absoluetur:tñ qꝛ frustrauit actorẽ non dicendo hoc a prin-
cipio condẽnabitur in expẽsis.ꝺm Guil.de cu.ꝛ Bal.ad hoc
vide Cy.qui ita no.in simili in.l.vnica.vt.ꝯ.q̃ desunt aduoc.
parti.ꝛ dicunt quidam qđ primum dictũ huius legis loqui-
tur in conuẽto rei ven.Secundũ in conuẽto petit.heredi.sed
certe cum secundũ dictum veniat per modũ excep.ꝛ exceptio
non sit bona nisi sit de regula.l.j.de re.iu.cum ibi not.nõ esset
bona exceptio si primũ dictum restringeret ad rei vend.ideo
dicẽdum est qđ primũ dictũ generaliter intelligatur ad hoc
5 vt exceptio sit bona.†Item illud verbum titulus[a] sumit lar-
a ge pro causa vel qualitate possidẽti eadem rõne vt exceptio sit
bona que dicit qđ conuẽtus peti.here.bene tenetur dicere an
possideat pro herede vel pro possessore:qꝛ possidere pro here-
de vel pro possessore nõ est possidere ti.sed est quedam quali-
tas possidẽdi.ꝛ sic non esset bona exceptio si illud verbum ti
tulus proprie ꝛ stricte intelligeretur de titu.in emp.dona.vel
similibus ꝛ hoc etiam sentit glos.ꝺm Bul.veniam⁹ ad glos.
6 ¶†In glos.j.ibi sol.vt ibi qđ ad commodũ actoris ꝛ ad pre-
parationẽ iudicii regulariter reus nõ tenet dicere ti.vel cau-
b sam sue possessionis[b] vt hic:sed ad commodũ ipsius rei.ꝛ ad
victoriam obtinendam si actor fundauit suam intentionẽ vt
eam excludat bene tenetur reus causatiue si vult dicere ꝛ alle
gare ꝛ etiã probare sue possessionis causam meliorẽ ꝛ potio-
rem ꝙ sit illa de qua actor docuit.ita loquitur cõtra.ꝛ eo mo-
do solue sequens ꝯrium de.l.ciuilẽ.ȷ.de fur.¶In eadem ibi
item nõ cogitur dicere an sit sua.ff.de rei vendic.l.speciali per
hoc dicit Spec.qđ actor in suis positionibus ꝛ articulis non
dꝫ ponere vel articulare de iure rei sed de iure ipsius actoris.
alias secus nõ tenetur respondere.vt ipse no.in ti.de articulo
7 rum exhibi.§.nunc videndum ver.item agens.¶†In glos.
ibi sed an possideat.cogitur etiam conuẽtus rei vendi.per ra
tionem que ponit in.l.qui pretorio.ff.de rei vẽ.ꝛ.l.qui seruũ.
§.in iure.de interrog.actio.ꝛ si mẽtitus fuerit qꝛ dicit se non
possidere:cum tñ possideret punitur:qꝛ pos.perdit ꝛ transfer
8 tur in actorem.vt in.l.fin.ff.de rei vendic.¶†Sed extra glos.
opp.contra primum dictum de.c.ordinarii.de offi.ordi.li.vj.
c Sol.ille qui possidet beneficium ecclesiasticum[c] quod nõ po-
test licite possidere sine canonica insti.vt in.c.j.de reg.iur.eo.
lib.bene cogitur episcopo dicere ꝛ ostẽdere tit.sue posses.non
alteri priuato volenti agere contra eum.ista lex loquit in pro
phanis que possunt licite possideri:sine aliquo ti.ꝛ qñ ad in
stantiam actoris iudex interrogabat nõ ex proprio officio.ve
9 niamus ad glos.mag.¶†Glos.magna debet recitari ꝑ duas
qõnes principales.Prima est quare conuẽtus rei vẽdi.suffi-
cit qđ rñdeat an possideat vel non possi.ꝛ si possidere se dicat
non requirit qđ dicat ex qua cã.sed in peti.here.bene requiri
tur qđ dicat an possideat tanꝙ heres an tanꝙ simplex poss.
dicit Bul.qđ in rei vendi.sufficit qđ actor sciat an reus possi-
deat vel nõ possi.qꝛ si nõ possi.scit qđ agere nõ põt.si possidet
scit qđ agere põt qualitercũqꝫ possideat ideo interrogatio de
qualitate possidẽti esset superflua ꝫ in petitione hereditatis
non sic:qꝛ nõ sufficit agere volẽti scire qđ possidet:nisi etiam
sciat ex qua causa possidet.qꝛ possidere ti.ꝛ sic nõ posset age-
re.vñ expedit actori scire causam possessionis.tantũ ergo ope-
ratur simplex pos.in rei vendi.quantũ modificata in peti.he
10 re.¶†Secunda questio est qualiter debeat fieri interrogatio
in peti.here.ꝛ qualiter debet fieri responsio.In ista qõne fue
runt tres opinio.prima fuit Bulg.qui adherẽdo huic tex.in
fin.dicit qđ debet fieri alternatiue.s.an possideat pro herede
vel pro possessore.ꝛ eodem modo debet sequi responsio cum
debeat adaptari ad interrogata.vt.l.qui interrogatis.§.j.ff.
de interrog.ꝛ si dicat ille tex.nõ loquit alternatiue:qꝛ non po
nitur hec dictio vel:sed dico an ipse respondebat qđ deberet
fieri duplex alternatio.scꝫ in quolibet verbo vna hoc modo
possides ne pro herede vel pro possessore.ꝛ si rñdeat non pos-
sideo pro herede.iterum interrogatur non possides pro here
de nec pro possessore.Breuiter Jo.ꝛ Azo.ꝛ Hug.reprobant
opi.Bulg.dicẽtes qđ responsio debet esse certa:alias non ad-
mittitur.vt in.l.certũ.ff.de confessis.sed alternatiua parit ob
scuritatem Guil.de cu.sustinet Bulg.nã tunc parit obscuri-
tatem qñ non est idem in vno de alternatiuis quod in altero.
sed quando est idem:tunc secus.vt in.l.quod si dubitet.ff.de
acquiren.heredi.vbi est bonus text.ꝛ in.l.gallus.§.si eius.de
liber.ꝛ postbu.sed hic est idem in vno quod in altero:qꝛ siue
possideat pro herede siue pro possessore potest conueniri hac

a ¶Verbũ titul⁹. adđ quot modis dicitur titul⁹ vide gl.in.c.dudũ. el.ij.de elec.gl.in c.si.de offi.archipresby Archi.in c.si quis diacon⁹. l.distin.

b ¶Titulũ vel cãm sue possessionis. adđ gl.i.c.ꝯstitutis.de ele.Inno. in.c.abbate.de v̄. signi.

c ¶Bñficiũ ecclĩasticum. adde qđ omne bñficiũ ecclesiasticum ꝫ canonia ꝺm Joã. an. in.c.j.de elec. lib.vj.

BIU Cujas

actione.ergo actor redditur certꝰ ex illa responsione.Pla.autem dixit quedã verba satis obscura:ꝛsemetipsum nõ intellexit que glo.ponit hic:sed Jo.ꝛAzo dixerunt qõ ipse somniauit.ꝛ Azo dixit in summa qõ merebaꝫ volui in sceno.ipse aũt Pla.in sua summa dixit qõ qui aliter intelligit qõ ipse decipitur ꝛ insanit.Bar.dixit: parcat mihi Pla.nam per legẽ quã ipe allegat.ff.de pba.l.vti possidetis.ipe sensit ꝛ loquitur de respõsione quã reus facit ad suum cõmodum ꝛ ad excludẽdum actorem nos loquimur de illa quã facit ad cõmodum actoris:ꝛ ad prepărădũ sibi viã agẽdi.Jnn.ergo ꝛ Azo dãt aliã practicã qõ non fiat interrogatio alternatiue:sed de singulis per se:ꝛ similiter respõsio.Et primo dz interrogari an possideat vel nõ ꝛ si dicat se nõ possidere:vlterius nõ interrogatur:qꝛ scit actor ꝙ agere nõ potest si dicat se possidere interrogatur an possideat tanꝙ heres vel nõ.ꝛ si respondeat qõ sic vlteriꝰ nõ interrogaꝫ:qꝛ scit actor qõ agere potest si dicat qõ nõ:iterum interrogatur qualiter possidet ꝛ si non vult dicere vlterius nõ interrogaꝫ:qꝛ extunc apparet ꝙ possidet pro possessore.ꝛ sic agi põt.Si vero dicat ꝙ possidet ti.vlterius interrogatur a quo habuit titulum vt sciatur an valeat vel nõ valeat:qꝛ si non valet non habeꝫ pro titulo:ꝛ põt conueniri:alꝫs secus si titulus probatur:alias põt cõueniri tanꝙ possideat pro possessore.ꝛ ita dicit Bart.qõ practicatur in omnibus ꝛ
11 per omnia.¶†Sed nunc queriꝫ extra glos.si dicat se possidere tit.ꝛ vult probare an ista exceptio impediet ꝓcessum:vt sic non teneaꝫ respondere libello quousqꝫ probauerit vel nõ probauerit.doc.tenent qõ sic:tñ si non fuit interrogatus ante litem contestatam.vel fuit ꝛ de titulo nõ respondit:põt opponi in vim peremptorie ad snĩam absolutoriam ꝙsequendam vt dicimus in exceptione litis finite que põt dupliciter opponi vt in.l.eleganter.§.si post.de condi.inde.condemnabiꝫ tñ in expensis qñ fuit interrogatus ꝛ noluit respondere.vt.ſ.di
12 xi ꝑm Guil.de cu.¶†Jtem queritur quid si possessor post litem contest.acquisiuit titulum an excludit agentem vt sic debeat absolui ab obseruatiõe iudicĩ.illa q̃stio fuit disputata Bonoñ.per quendam doct.iuuenem qui determinauit qõ titulus nõ prodest:qꝛ res erat effecta litigiosa per litis cõtest.ꝛ sic nõ potuit alienari:illã rõnem reprobat Bal.ꝛ Ange.qꝛ lz res litigiosa per possessorẽ cũ quo est lis nõ possit alienari:bene tñ põt sibi alienari per alterꝫ:qꝛ hoc nõ reperiꝫ prohibitũ. Bar.determinat ꝙ si acqsiuit titulũ ab illo qui non poterat cõueniri petitione hereditatis:vt qꝛ habebat titulũ ꝙ ille ti. prodest possessori:lz acquisitus lite pendẽte:qꝛ successit in locum illius qui sibi vẽdidit.arg.in.l.fi.§.j.ff.ad velle.sed si ab eo qui cõueniri poterat:tunc secus:alias de facili excluderet agens peti.ber.semper enim de facili cõuentus posset lite pẽ-
13 dẽte acquirere tit.ab aliquo amico suo.¶†Ultimo queritur quid in cõuento acti.publiciana que nõ datur cõtra possidẽ. tit.qñ habet causam a diuersis actoribꝰ.vt.l.eum qui.§.duobus.ꝛ.l.sinautem.§.fi.cũ ibi plene not.ff.de publi.an debeat interrogari an possideat cum ti.vel sine ti.dicit Bal.ꝛ Guil. qõ nõ:qꝛ tit.quẽ pretendit conuentus nõ impedit processum in publiciana:sed dz opponi ad victoriã cause p modũ excep. peremptorie ꝛc.vide hic per Ly.qui valde fuit prolixus.per Guil.ꝛ Bald.qui multũ vtiliter ꝛ clare examinat materiam huius legis ponendo multas alias questiones vtiles que nõ pertinent ad intellectum ter.ꝛ glos.

2 ☞Petitio hereditatis est actio bonefidei ꝛ sic habet amplam naturam ꝛ in ea veniunt omnia que est equum venire.

3 Legatariꝫ contra quem agant quando est controuersia de hereditate.
Jtem creditores contra quem agant.

4 Quid si scriptus heres nõ possideat hereditatẽ ꝛ legata non erant abintestato relicta.ꝛ nu.6.

5 Quid si tale particulare iudicium moueaꝫ ab altero ipsorũ litigantium super hereditate.

6 An tunc alter ex ipsis litigantibus possit mouere litem contra alium tertium tanꝙ heres.

7 Si petitor hereditatis qui nõ possidebat fuit cõuentus a creditoribus hereditariꝫs qꝛ se heredẽ asserat ꝛ eis soluit ꝛ post ea succumbat qꝛ possessor absoluiꝫ qualiter sibi succurratur in recuperando qõ soluit ab illo possessore ꝛ victore.

Cum hereditatis. Lex ista est lex noua ĩsti. que corrigit iura vetera in quibusdam.nã secundũ illa si erat q̃stio de hereditate inter te et me.vel sperabatur moueri ex iusta ꝛ euidẽti cã:puta eram actor ꝛ tu reus qui pretẽdebas te here.insti.ꝛ ego dicebam testamẽtum nullum ꝛ ad me pertinere heredi.abintesta.et tu eras possess.interim quousqꝫ sperabaꝫ moueri hoc iudicium vniuersale vel si erat motum quousqꝫ esset finitum:si aliquis tertiꝰ volebat mouere iudiciũ particulare contra alterũ nostrum tanꝙ contra heredẽ puta volebat agere ad legatum sibi relictum in testamento vel volebat petere debitũ in quo tenebatur defunctus si volebat agere contra te poterã ego opponere pro meo interesse: quia asserebas te esse heredẽ cum ego sim heres.ꝛ si ferretur sentẽtia pro eo resultaret presumptio contra me.ꝛ similiter tu poteras excipere qõ super here.pateris vel speras pati ꝙ trouersiam.vñ nõ intẽdis sibi soluere quousqꝫ scias an sis heres vel nõ.ꝛ sic pendente iusto iudicio vniuersali tanꝙ maiore debeãt silere iudicia particularia tanꝙ minora.vt in l.si quis liber.ff.eo.tit.ꝛ.l.per minorem.ff.de iudiciꝭ.est enim boc magis ratione autoritatis:quia emanauit a sena.cõsul. quia erant cẽtum numero ꝛ magne autoritatis:ꝛ etiã qꝛ vniuersale:ꝛ ex boc sequebatur incõueniẽs quod iudicia particularia minus differebantur.ꝛ qõ fiebant conclusiones inter scriptum here.ꝛ legitimum ad impediẽdum particularia iudicia.ꝛ ꝓpter hoc emanauit ista lex que corrigit omnia vetera iura cõtraria dicẽda.ſ.l.si cum herede.ff.de excep.rei iudi. ꝛ.l.si cum herede.de actio.ꝛ oblig.ꝛ statuit qõ si sint legatariꝫ possunt agere contra heredem scriptum siue ipse possideat ꝛ sic conueniatur siue nõ possideat ꝛ sic agat vel asserat se heredem.ꝛ sic non põt contra asserere.ꝛ quod teneatur soluere recepta cautione de restituendo rem cum fructibus si cõtingat eum succumbere vel legatarius põt expectare euentum litis ꝛ hoc est in electione sua.si autem creditor hereditarius possit agere contra quemcunqꝫ ipsorum vult:ꝛ si cõuentus sibi soluat ꝛ postea succũbat recuperat ab eo q obtinebat vel p modum exceptionis si possidebat bona que habẽt restituere vincenti:siue per modum actio.si nõ possideat vel si nõ fuit vsus retentionevt agat actio.neg.gest.vel condi.ex illa.l.si aũt fuit legata libertas:qꝛ libertas postꝙ est data nõ potest reuocari debet supersedere per annum petens.ꝛ si interim finiaꝫ questio hereditatis apparebit an debeantur libertates vel nõ.si autem nõ finiatur debẽbunꝫ libertates nec reuocabunꝫ:licet postea appareat nõ deberi:qꝛ testamẽtum erat nullum:secus
1 si fuisset falsum.¶†Ultimo dicit qõ ista actio est bonefidei. Et primo ponit proemiũ vsqꝫ ibi si quis heredis ꝛc.Secũdo ponit statutũ qñ pendẽte iudicio super hereditate iter duos moueꝫ particulare iudiciũ per legatarios quoꝝ legata soluta possunt retractari.ꝛ que legata nõ debentur nisi testm̃ valeat.ꝛ sic nisi a scripto herede pñt deberi.ideo non petentur nisi ab ipso vsqꝫ ad ver.si autẽ ex cõtractibus.Tertio qñ mouetur per creditores hereditarios quibus debeꝫ in omnẽ casum.siue valeat testm̃ siue non valeat.ꝛ sic vel ab herede scripto vel a legitimo veniẽte abintesta.ꝛ ideo possunt agere cõtra quẽcunqꝫ ipsoꝝ volunt:ꝛ si ille eis soluat ꝛ postea succumbat in peti.ber.repetit a victore vel p viã retẽ.si erat possessor here.vel p viã agẽdi si nõ erat possessor nec talis creditor tenetur pstare aliquã cau.qꝛ tale solutum non põt fieri indebitũ qualiscunqꝫ snia sequetur in.q.here.vsqꝫ ibi.si autem libertatis.Quarto qñ moueꝫ iudiciũ particulare per seruos libertate donatos in quib9 non põt prouideri per modũ cau.qꝛ libertas semel cõpetens seu data retractari nõ põt.ideo necesse habent expectare vsqꝫ ad annũ.ꝛ si interim termineꝫ questio de hereditate si quidẽ pronuntieꝫ pro testamẽto debebuntur vel directo ipo iure vel fideicommissarie p manumissionẽ heredis scripti.si aũt contra testm̃ non debebunꝫ.sed si non fuerit terminatum infra annũ:tunc fauore libertatis ipso iure debeantur nec retractabunꝫ lz postea pronuntietur ĩnium.si tñ tales serui gesserunt negocia defuncti tenenꝫ reddere rationem non heredi.Nec aũt vera nisi pronuntietur testm̃ falsum:quo casu apparebit dictas libertates nunq̃ competĩsse.
2 non aũt retractanꝫ iam competẽtes.¶†Ultimo dicitur qõ illa est actio bonefidei:ꝛ sic habet amplam naturam ꝛ in ea veniunt omnia que est equũ venire.¶Circa primam partẽ in qua ponꝫ procmium:debes scire qõ iura vetera varie loque
3 bantur intantũ qõ si resultabat ppleritas.†si questio de hereditate erat inter te ꝛ me ꝛ itꝙ creditores volebãt agere cõtra te vel cõtra me.nam quedã leges dicebant qõ poterant.ff.ad treb.el.l.cũ hereditas ex trebelliano.ĩ fi.quedã dicebãt expresse contra qõ debeant ista iudicia particularia silere.ꝛ qõ conuentus poterat opponere excep.ne fiat p̃iudiciũ petitioni hereditatis.vt.ff.de excep.rei iud.l.si cũ herede.ꝛ de actio.ꝛ ob. l.qui cum herede.ꝛ ad treb.ita tñ.§.quoties.ꝛ.ff.eo.si quis libertatem.quidam dicebant qõ legatariꝫ poterant agere contra scriptum heredẽ prestita cautione euicta hereditate legata heredi.si tñ iam erat mota lis super hereditate vel de primo sperabatur moueri ex iusta causa:alias non tenebatur prestare cau.predi.qꝛ mine de mouẽda questione poterãt esse

elusorie

BIU Cujas

eluſorie.vt.ff.ſi cui plus ꝙ per.l.fal.l.ſi añt.in ꝑn.quidã dicebant vel dicere videbanꝫ ſi lis nõ erat adhuc mota:ſed ſperabatur moueri:nõ poterat moueri iudiciũ particulare:ſed ſi iam erat mota.i.inchoata:tunc ſecus.vt.ff.de excep.l.ſi poſt motam.que lex videbatur cõtra rõnem:qz ſi iudiciũ vniuerſale anteꝫ ſit motuz ſperabaꝫ moueri:põt impedire ꝓticulare iudicium qõ multo fortius poſtꝫ eſt motũ. ¶Propter ergo iſtas varietates emanauit iſta lex ꝛ cũ petunꝫ legata eligetur tertia via vt poſſint peti ab herede deſcripto ꝑſtita cautione predicta.ſed dubitaꝫ de aliquibus. ¶Primo quid ſi erant repetita abinteſtato.ꝛ ſic nõ poterant effici indebita ſz a quo cunqz veniãt erant debẽda.rñdeo tunc legatarij poſſunt agere vel cõtra heredẽ ſcriptũ vel cõtra legitimũ:nec tenebuntur preſtare cautionẽ predictam ſicut nec creditores propter eandem rõnem:qz nõ poſſunt fieri indebita ſiue pronuntieꝫ pro
4 teſtamẽto ſiue cõtra. ¶†Queritur etiã quid ſi heres ſcriptus nõ poſſidebat hereditatẽ:ꝛ legata nõ erant abinteſtato repetita:an poterit cõueniri.nam vꝝ qõ nõ:qz ſi nihil hz de hereditate nõ eſt equũ qõ ſoluat de ſuo. Breuiter dic qõ ſi nõ fecit inuentariũ potuerit ꝙueniri ꝛ condẽnari:tñ executio nõ fiet ꝙtra eũ niſi poſtꝫ obtinuerit in hereditate ꝛ poſſeſſionẽ habuerit:qz nullũ dãnũ dz cõſequi.vt.l.ſi.§.ꝛ ſi prefatã.ĩ.de iur. delib.olim vero nec iudicium tenebaꝫ ſubire ſi nolebat.vt in legib⁹.s.allegatis.ſed ſi volebat poterat ſoluere preſtita cau-
5 tione.ꝛ ſic erat in eius arbitrio.ꝛ ita intelligiꝫ tex.cũ gl.in.l. teſtmẽ.ff.eo.ſed hodie eſt in arbitrio legatarij agat vel differat vſqz in fi.litis.vt ĩ iſto tex.ibi vel ſi noluerit ꝛc. ¶†Tertio q̃ritur iſta lex loquiꝫ qñ iudiciũ particulare mouetur a tertio cõtra vnũ ex litigantibus ſup hereditate.quid ſi moueꝛet ab altero ipſoꝝ contra alterꝫ.dic qõ olim debebat ſuperſederi. vt.l.non diſtinguemus.§.ſi is.ff.de arbitris.nec per iſtã legẽ
6 corrigitur iſta lex:qz nõ loquitur dicto caſu. ¶†Quarto queritur quid econuerſo ſi alter ex litigantibus ſuper hereditate vult mouere litẽ cõtra tertiũ tanꝫ heres:puta contra debitorem hereditariũ debitor opponit:ego neſcio an ſis heres vel nõ:qz moueꝫ tibi queſtio ſup hereditate expectemus euẽtum lit.qz poſſet ferri ſnĩa cõtra te ꝛ nõ haberem neceſſe ſolue re quid iuris.videꝫ qõ bñ dicat p.l.ſi debitor.ff.e.ꝛ p.l.ſi quis inficiatus.ff.depoſiti.ꝛ p.l.quandiu.de bo.li.ꝛ ad carbonia. l.iĩ.§.ſi quis miſſum. Jn cõtrarium ſi vult cauere de defendẽdo ipſum ꝛ de reſtituẽdo ſi ſuccũbat quod teneaꝫ ſibi ſoluere ff.depoſiti.l.j.§.apud iulia.breuiter dic qõ ſi peculium erat in mora auditur ꝑmo loco bonefidei poſ.ꝛ eo negligẽte auditur petitor.ff.eo.l.ſi bonefidei.ſed ſi non eſt periculũ in mora tũc poteſt ſoluere ſi vult recepta cautiõe.ſi nõ vult poteſt expectare finem li.ita debet intelligi ille.§.apud iul.iũctis alĩs.ll.in contrarium allegatis.ꝛ illa iura non ſunt correcta per hanc.l. que non loquiꝫ dico caſu:ſed ecõuerſo qñ alter ipſorum a tertio cõueniebatur.ꝛ hoc vult glo.hic que incipit aliud eſt.ꝛ eodem modo ſi erat piculum in mora etiam iure veteri poterat tertius creditor mouere litẽ cõtra alterũ ipſorũ.ꝛ ita intelligitur tex.in.l.cũ hereditas ex treb.in fi.ff.ad trebel. ¶Quinto queritur quid ſi lis erat finita.rñdeo tũc nõ obſt.excep.volẽti mouere iudiciũ ꝓticulare etiã iure veteri.ꝛ iſte eſt caſus in.l. ſi poſt litẽ.ff.de excep.ſcõm vnã lect.ꝛ ibi tãgitur per Bar. de iſta materia ꝛ ſi erat finita per trãſactionẽ cõtra quẽ ipſoꝝ debebat agi ꝛ debebat hodie.dic vt in.l.ſingulari.ff.de trãſact. l.cõtrouerſia. ¶Ultio queriꝫ quid ſi lite pẽdẽte mouetur rei vendicatio contra alterũ ipſorũ.reſpõdeo etiã iure veteri nõ obſt.excep.ſi mouebatur ex alia cauſa ꝙ ex cauſa teſtamenti: qz mouetur tanꝫ ꝙtra heredẽ ſed tanꝫ contra poſſeſſorẽ.vt.l. ex eo.§.fi.ff.ad exhibẽ.ꝛ de hoc eſt glo.in.d.l.ſi poſt litem. que intelligit ita ſcõm vnã lec.ꝙ ſufficiant iſta.et remanent expedite quaſi oẽs glo. ¶Jn gl.que incipit aliud.in fi. Tu ſolue meliꝰ aliud cõtrarium de.l.ſi poſt.qõ ibi loquitur qñ iudiciũ vniuerſale erat motũ ꝛ terminatũ pro eo qui volebat mouere particulare cõtra tertiũ.ꝛ ſic illi tertio non cõpetit exceptio.ꝛ hoc patet ex illo tex.dũ dicit futuri enim iudicij nõ facti. naz tunc dicitur factũ qñ eſt terminatũ.ſi autem nõ eſt terminatũ tũc ſiue nõ ſit inchoatũ ſed ſperaꝫ ſiue ſit inchoatũ:multomagis nõ põt moueri per illũ ꝙtra tertiũ niſi res ſit peritura vel periculũ ſit in mora.vt.d.l.ſi bonefidei.ꝛ illa eſt vera lectura illius.l.ſi poſt.que nõ corrigitur ꝑ iſtã.ꝛ eſt prima lectura poſita in gl. ¶Jn glo.ſeq.ver.itẽ per hoc iſta gl.queritur qñ agit legatarius.tex.dicit qõ debet agere ꝙtra heredẽ ſcriptũ quid ſi res legata non poſſidebaꝫ per eũ:ſed per legitimũ.gl.tenet qõ tũc etiã debeat agi contra ſcriptũ ſiue agatur actione ex teſtamẽto ſiue rei ven.ex cauſa legati.nã ſi teſtamentũ non valeret neutrã iſtarũ haberet cõtra poſſeſſorem qui eſſet heres abinteſtato.qñ aũt non agiꝫ ꝑ legatariũ:ſed per creditorẽ puta per deponentẽ vel cõmodantẽ.quidã dicunt qõ dz agere contra poſſeſſorem.gl.tz qõ põt agere ℈ quẽcũqz vult vt in ver.ſi aũt ex ℈tractibus.ꝛ iſta eſt verior.nõ ergo habet neceſſe ſequi poſſeſſorẽ ſi agat act.perſonali que nõ ſequtur fundũ.vt.l.ſi fi deicõmiſſum.ff.de iud.ſed ſi ageret rei vẽ.neceſſe habet agere
7 cõtra poſſeſſorẽ rei nõ tanꝫ cõtra heredẽ. ¶†Jn ver.ſinautẽ ex cõtractib⁹ circa fi.querit ſi petitor q nõ poſſidebat fuit conuẽtus a creditoribus hereditariis qz ſe heredẽ aſcribat ꝛ eis ſoluit ꝛ poſtea ſuccũbit:qz poſſeſſor abſoluiꝫ qualiter ſibi ſuccurritur in recuperando qõ ſoluit ab illo poſſeſſore ꝛ victore. nã per viã retẽtionis nõ põt ſibi ſubueniri.qz nõ hz quẽ cõueniat.tex.dicit qõ ſubueniꝫ officio iudicis mercenariovel neg. geſt.actione vel cõdi.ex illa.l.primũ dictũ intellige hoc modo qz iudex nõ abſoluet reũ ꝛ poſſeſſorẽ ſimpliciter:ſed cum illa adiectiõe debeat refundere petitori id qõ ſoluit ex illa reſeruatione habebit illa act.ex illa ſnĩa.facit qõ not.Bar.in.l.fi. ante fi.ff.de eo qõ certo loco.ſi hic nõ fecit ſed ſimpliciter abſoluit.tũc ſi ille ſoluit noĩe hereditario.i.lite pendẽte:quo caſu vꝝ ſoluiſſe pro ſe ſi cõtingat eam eum vincere vel pro reo ſi cõtingat qõ ille vincat.ꝛ ſic animo gerẽdi negociũ ei⁹ vt dixi ℈.l.de hereditate.tunc habebit neg.geſt.act.p.l.ſoluẽdo.ff.de neg.ge.Si vero noĩe ſuo ſoluit:qz firmiter credebat ſe heredẽ nec erat forte adhuc mota q̃ſtio tũc qz nõ habuit animũ obligãdi aliũ:ſed liberãdi ſe:ceſſat actio neg.geſt.ꝛ dabiꝫ ſibi condictio ex iſta.l.idẽ ſi erat mota lis ꝛ ipſe erat malefidei:qz ſciebat ad ſe nõ ptinere.nã adhuc ſubeſt equitas vt recuperet qõ ſoluit poſtꝫ ſolutio profuitvero heredi.ꝛ tũc datur adhuc cõdi.ex illa.l.nõ actio neg.geſt.propter malã fidẽ.ꝛ ita declara
8 gloſ.hic poſitas. ¶†Jn ver.ſi autẽ libertas.querit gloſ. que incipit ſi pronuntieꝫ eo caſu quo intra annũ terminetur queſtio hereditatis ꝛ pronuntieꝫ contra teſtmẽ an illa ſnĩa lata cõtra heredẽ ſcriptum faciat preiudiciũ illis quibus eſt relicta libertas.ꝛ gloſ.tz qõ non ſed qõ requiraꝫ alia ſnĩa.ꝛ hoc qñ ſnĩa fuit declaratoria:puta ꝙ teſtmẽ erat nullus:ſecus ſi reſciſſoria puta qõ erat inofficioſum:qz tũc facit ius inter omnes. Tu dic ſm doc.qõ etiã qñ eſt declaratoria poſtꝫ eſt lata contra heredẽ ad quem principaliter ptinet defenſio teſtamenti preiudicat legatarijs etiam nõ citatis lz talis ſnĩa non faciat ius qz non facit de aliquo nullũ ſed declarat.ꝛ ita not.in.l.ĩj. ff.de excep.rei iudi.ſecus ſi eſſet cõtra vnum ex legatarijs:qz alijs nõ preiudicaret. ¶Jn gl.que incipit qz tunc fiunt liberi.quero primo que ſit ratio qõ qñ teſtmẽ eſt nullum nõ tñ falſum:ſi q̃ſtio de hereditate nõ eſt finita infra annũ libertates cõpetunt tam directe ꝙ fideicõmiſſarie nec retractanꝫ lz poſt ea pronũtieꝫ nullũ:ſcẽ⁹ ſi pronuntieꝫ falſum:qz tũc nõ dico ꝙ retractenꝫ:ſz apparebit eas nunꝫ cõpetijſſe.rñdeo qz primo caſu libertates habẽt volũtatẽ defuncti lz illa volũtas fuerit nulla.ſed lex de hoc nõ curat fauore libertatis ꝛ volũtatis defuncti cõſeruãde.in ſcõo caſu nũꝫ habuerũt volũtatẽ defuncti.iõ lex ꝓpter ſolũ fauorẽ libertatis non aſſiſtit liber.nec fecit eas cõpetere.dicit tñ gl.qõ ſnĩa lata cõtra heredẽ ſuper falſitate nõ faciat preiudiciũ legatis libertatũ intelligi ſi illi nõ fuerunt reuocati.tu dic cõtra vt diximus in precedẽti.gl. ¶Jtem opp.ꝙ ex falſa ſcriptura debeanꝫ libertates.vt.l.q̃uis.de fideicõ.li.ꝛ de.l.cũ ex falſis.de ma.teſtamẽto.tene ſcõam ſol.de clarãdo eã hoc mõ ꝙ ibi fuit relicta libertas ꝑ fideicõmiſſum in codicillis falſis.teſtmẽ aũt nõ erat falſum.ꝛ heres ſcriptus manumiſit ſeruum ex falſa tñ cã qz credebat codicillos veros vz manumiſſio:qz etiam dñs ſerui:ſz ſi fuiſſet relicta libertas directo ꝛ ſic nõ interueniſſet manumiſſio nõ cõpeteret dicta libertas ex dictis codicillis.ꝛ ſimiliter ſi teſtmẽ foret falſum ꝛ ſic heres in eo deſcriptus ſi non eſſet dñs non cõpeteret libertas etiam per fideicommiſſum relicta ꝛ etiam ſi interueniſſet manumiſſio.vt in hac.l.

¶De rei vendicatione. Rubrica.

¶De materia huiꝰ tit.vide plene per Ly.in.l.j.s̃.de aliena. iudi.mut.l.j.ff.de acqui.rerũ do. Jtem qualiter dicitur quis acquirere dñium de iure ciuili.vide glo.de iure aũt gentium quis multis modis efficitur dñs qui habenꝫ per totum titulum illum:ei vero qui efficiꝫ dñs de iure pretorio vt eſt ſuperficiarius datur vtilis actio.ꝛ aliquando datur vtilis illi qui eſt dñs de iure ciuili vel gẽtium.ſ.qñ vult agere ℈ illum qui nõ poſſidet ſz dolo deſijt poſſidere.vt in.l.electio.§.ſi is.ff.de noxalibus.qz deficit vnum extremum de duobus que requiruntur vt detur directa ſcilicet poſſeſſio ex parte conuenti.vt d.l.vnica.§.de alie.iudicij. Jtẽ datur vtilis aliquãdo illi qui nõ eſt dñs directus vel vtilis vt eſt ceſſionarius cui ceſſa eſt rei vendica.nam anteꝫ adipiſcatur poſſeſſionem rei nõ eſt dñs

BIU Cujas

ꝛ tñ habet vtilem rei ven. vt plene notaꝯ in.l.si culpam.ff.co.
2 ☞ Quod debeat quis operari vbi alimenta recipit.
Seruus bona fide possessus quando acquirat vero domino ꝛ non bonefidei possessori.
3 Malafides superueniens an impediat acquisitionem.
4 Liber homo non potest possideri.

1 **Etiam per alienū.** †Qꝛ ad hoc vt possit quis agere rei ven. requirīt dñium ex parte eius vt in.l.in rē.ff.co. in ista.l.cum seq. ponunt duo casus in quibus efficit dñs alicuius rei de iuregentiū. ꝛ sic pertinēt ad titulum licet nō loquātur de rei vēdi. i. de actione sed loquuntur de causa ex qua oꝛitur scz de dominio ꝛ sic totus titul⁹ de acqui. re. do. pertinet ad materiam hui⁹ tit. ꝑm Bal. ꝛ hoc dicit
2 ista.l. †Per seruum bona fide possessum acquirit dominium ex duplici causa licet possessoꝛ nō sit dñs: scz ex re possessoris. ꝛ ex opera ipsius possel. sed si est possessoꝛ malefidei etiam ex dictis causis nō acquirit. sed tenetur restituere seruū vero do
3 mino cum oībus acquisitis per eum. †In text. ibi per alienū seruum ꝛ etiam p liberꝝ hominem bona fide possessuꝫ. vt in.l. liber homo. de acquirē. re. do. ¶ In ter. ibi vel ex operis hoc ꝓpter alimēta que pos. sibi ministrat. ar. ff. cōmo. l. i rebus. §. possunt. qꝛ ibi dꝫ quis operari vbi alimēta recipit. vt in.l. sicut. ff. de op. lib. ꝛ de dona. inter vir. ꝛ vxo. l. sed vir lana. ꝑm Guil. extra istos duos casus puta si institueret heres a quodam tertio vel si fieret sibi legatū acquireret vero dño: lz non possideat nisi fuisset institutus vel sibi relictū factum cōtemplatione possessoꝛis qꝛ tunc videretur acquirere ex re pos. vt in.l. sed si plures. §. in arrogato. de vulg. ꝛ pup. ꝛ. l. aditio. de acqui. here. ¶ In ter. ibi defensionibus tuis vti. scz ꝓtra vexꝝ dñm serui quē possidet vēdicantem ipm seruum: ꝛ etiā mancipia empta p eum de tuis nūmis. nam seruum illum bñ po
4 test vēdicare: sed mancipia empta de pecunia tua nō. ¶ †In
a gl. ff. opponit quod malefidei possessoꝛ acquirat ex istis duabus causis sicut bonefidei. vt i. l. qui sit. §. fi. ff. de vsuris. dicit glos. qō ista lex loquitur qñ semper fuit malefidei a prin. ꝛ ex postfacto. si aūt a principio fuit bonefidei licet ex postfacto efficiatur malefidei. talis malafides superueniēs non impedit acquiri: vt in cōtrario: sicut nec interrumpit vsucapionē. vt. j. de vsucapio. transf. l. j. boc tamē verū in seruo alieno bona fide possesso. quia superueniēs mala fides nō facit quominus adhuc possideat. sed in libero homine bonafide possess. superueniens mala fides bene impedit acquisitionem. qꝛ desinit esse
b possessoꝛ. nā liber homo nō pōt possideri: qꝛ desinit esse possessoꝛ per scientem ipsum esse liberū. ff. de acqui. rerum domi. l. qui bona fide. certe ista lex ꝯparat illos casus duos. ideo gl. non vī bene dicere inquantū vult qō seruus alien⁹ postꝙ supueniat mala fides acquirit pos. imo nō acquirit sicut nec liber homo. dic ergo aut pos. nullū tit. habebat. ꝛ tunc superueniēs mala fides facit vt nihil sibi acquiraꝯ. vt in. d. l. qui bona fide. ver. tandiu. aut habebat ti. ꝛ tūc ꝓpter superueniētem malam fidē nō impedit acquisitio sibi fieri mero iure. vt in. d. l. qui sit. §. fi. lz in effectu secus: qꝛ tenetur restituere vero dño qui pōt illud cōdicere nō vendicare nisi sit acquisitū ex re pos. vt in. l. ꝓterea. ff. co. de qua opponit glo. pe. que incipit imo vī. ꝛ illam differētiam inter habentē ti. ꝛ non habentem sentit glos. no. in. l. si lege. §. de eo. ff. de peti. here. ꝛ. l. item mela. §. in eo. ff. ad. l. aquiliam.

2 ☞ Ille est dñs partis superioris edificij qui est dñs partis inferioris ꝛ an possideat sicut possidet partem inferiorem.
3 Edificium cedit solo.
Quid si edificatur castrum in solo meo.
4 ¶ Quid si aliquis in solo meo edificat sine calce.
5 Quousqꝫ durat edificium qō feciſti super meo nō potes materiam ex qua feciſti vendicare.
Quid si materia erat aliena.
6 Postꝙ edificium est diruptum si edificaueris de tuo qñ possis repetere.

1 **Superiorem.** †Edificium qō quis facit super alieno efficitur illius qui est dñs eius super quo edificaꝯ: lz postꝙ diruitur dñium materie redit ad edificātē
2 nisi habuerit animū donandi. h. d. ¶ †Not. primo qō ille est dñs partis superioris edificij qui est dñs partis inferioris.
c Si ergo edificas super muro meo efficitur meum sed an ego possideam sicut possideo partē inferiorem. gl. boc querit. dic qō si ad partem superiorem non erat accessus nisi per inferiorem. ego qui possideo inferiorē videoꝛ possidere etiam superiorem lz tu qui edificasti me etiam patiēte vtaris parte superioꝛ: sed si erat accessus aliūde nō possideo: lz sim dñs: lz tu quiuteris parte superioꝛe. ita no. in. l. si duo. §. item videm⁹. ꝛ §. labeo. ff. vti poss. ꝛ optime pōt poni exēplū ī ciuitate senaꝛ in qua vidi directe illū casum: qꝛ dom⁹ sunt edificate in plagijs. ꝛ habent aditū ex parte supioꝛi ꝛ inferioꝛi. ¶ †Not. etiā
d qō edificiū cedit solo⁹ ꝛ ad hoc semp allegaꝯ. quid ergo si edificatur castrum in solo meoꝛ ñdeo dñium est meum. ita ponit Spe. in tit. de religio. do. ver. quid si petaꝯ ciuitas. vide p Jn
4 noc. in. c. pisanis. de resti. spo. †Sed qd si aliquis in solo meo edificat sine calce qō vocaꝯ murum siccum: videtur qō nō solo meo cedat qꝛ non videꝯ coherere cum de facili possit tñ amoueri sicut est edificium de ligno positū super meo. vt. l. si titi⁹. ff. de acqui. re. do. ꝛ hic in glos. j. ꝺ. dñium tñ videꝯ verius vt no.
5 ff. cōia prediorum. l. si precario. per glos. ꝛ doc. ¶ †Tertio no. qō quousqꝫ durat edificiū qō feciſti super meo nō potes materiam ex qua feciſti vendicare: qꝛ non consideratur de per se quousqꝫ edificium cōstat: sed vna cum vniuersitate edificij. vt in. l. eum qui edes. de vsuca. hoc verū si edificasti de materia tua si vero de aliena dñs illius pōt agere contra me actio. ad exhibendum per quam consequeꝯ a me estimationem: nō vt destruatur edificium vt in. l. in rē. §. item quecunqꝫ. ff. co. titu.
6 ꝛ idē si ego de aliena materia edificarē in meo. ¶ †Quarto no. qō postꝙ edificiū est diruptum si edificaueris de tuo potes repetere ꝛ vendicare materiam cuius dñium redit ad te: qꝛ nunc cōsideratur de per se: ꝛ hoc si non animo donandi: in dubio si edificasti bona fide credēs solum esse tuum: nō videris habuisse animū donandi: sed si sciebas esse meum tunc si habebas causam a me: qꝛ tibi locaueram idem. Si vero nullam cām habuisti a me in dubio videris donasse impensam. vt in. l. si seruus seruum. §. qui oliuā. ff. ad. l. aquil. iūcta. l. habitatoꝛes. ff. co. ti. Sed pone qō edificasti sup area mea ꝛ p me possessa clarū est qꝺ dñium edificij est meū sed quid de pos. dicunt doc. qō illam perdo qꝛ mutaꝯ facies aree ꝛ amplius nō dicitur area. ꝛ sic perderem vsumfruc. ita ꝛ pos. gl. tñ videtur dicere qō possideo solum ꝛ tu superficiem.

2 ☞ Potest quis vendere rem alienam in preiudiciū ipsius vendentis vt obligetur ad tradendum ꝛ transfert vsucapiēdi condictionem.
3 In vniuersalibus pretium succedit loco rei ꝛ aliquando etiā in particularibus.
4 Si quis vendidit rem alienā quādo ponit dominus habere ratam venditionem vt consequatur pretium. ꝛ nu. §.
5 Re empta vel prescripta an possit eā ratificare in subsidiuꝫ vt consequatur actionem ad pretium.
6 Si res mea q̄ fuit tibi donata valebat quindecim ꝛ tu eā vendidisti ꝑ decē. ea perempta vel prescripta quantū repetaꝫ a te. Quid si habeas causam onerosam ꝛ eam plus vendidisti.
7 Si tātum emisti quantū vēdidisti ꝛ percepisti tot fructus qui equiualeant pretio qꝺ debeant cōputari in eo qō soluisti vt cōueniaris ad pretium quod recepisti.
8 Si culpa possessoris esset perēpta: qꝛ mihi daret actio. l. aquilie cōtra eum non possum contra venditoꝛem habentem cām lucratiuam sicut si non esset perempta.
9 Sicut cōtra illum qui vendidit rem meā suo nomine possuꝫ agere ad pretiū re perempta vel prescripta. ita ꝛ etiam contra illū qui de pecunia mea emit rem suo nomine in subsidiū agere possum ad rem.
Quid in eo qui vendidit rem mihi obligatam.
Quid in eo qui exigit quod mihi debetur.

1 **Mater tua.** †Jsta est lex solēnis ꝛ repetibilis. h. d. non pōt quis vendere rē nā in ꝑiudiciū dñi sine cōsensu illi⁹ ideo pōt verus dñs rē ab emptoꝛe vēdicare etiā nō oblato pretio. si tñ postea ratā hꝫ vēditionē vēdita res est perēpta vel p̄scripta. ꝛ sic verus dñs nō hꝫ regressum ad rē pōt agere cōtra venditoꝛē ad pretiū per act. neg. gest. h. d. ꝛ est lex solennis ꝛ repetibilis ꝛ bñ glossata ꝛ hꝫ materiā subtilē. ¶ In ter. ibi mater tua vel maritus tuus. hic poterat facere dubiū qꝛ videbaꝯ quod tam cōiuncte persone potuissent preiudicare huic dñe:
2 sed cōtrariū est. ¶ †In ter. ibi inuita vel ignoꝛāte te. no. istam
e alternatiuā ꝑm Bal. ꝓpter id qō dicit. j. de act. neg. ge. qꝛ non potest referri ad istum casum qñ inuita ꝛ cōtradicēte filia mater vēdidit postꝙ reꝓbauit cōtractū nō pōt amplius appꝛobare vt ex eo ꝙsequaꝯ act. ꝛ sic ad cōmodum suum lz posset ad suū incōmodū vt repellatur exceptiōe vt habetur in. l. dispensatoꝛem. ff. de sol. refertur ergo ad casum quādo ipsa ignoranꝛ te. ¶ In ter. ibi mater vēdere non potuit. scz ad ꝑiudiciū tuū de presenti qꝛ nō potuit tibi auferre dñium ꝛ trāsferre in emptoꝛem: sed ad preiudiciū futuꝝ nō pōt negari quin vendere potuerit ad tui preiudiciū qꝛ transferūt in emptoꝛem vsuca-
condictionem

a ¶ Malefidei possessoꝛ. adde Dy. Pe. de anc. ꝛ docto. ī regula possessoꝛ. de reg. iur. lib. vj.
b ¶ Liber bō. adō an liber hō possit se obligare ad obsidiū p cā publica. viō p Jnn. in. c. ex rescripto. de iureiur.
c ¶ Super muro meo. adō Dy. i. l. granaria. ff. ō ac. emp.
d ¶ Edificiū cedit solo. adde ista. de re. diui. i. §. cū in suo. Jnn. in. c. cū olim. ō priui. gl. in. c. apostolicos. §.
e ¶ Jsta alternatiua. adō Bal. i. l. iter. in. §. offm̄. ff. de aqua plu. arc. doc. in. c. cū decorē. de vi. ꝛ ho. cle. Rapha. cu. cōsil. xcvij. ici. state dicto statuto. idē. clxxvj. ici. statuto papiēsi cauet. itē ista alternatiua: vt posita subiunctiue includit similitudinez ꝑm Bar. i. c. sedes. in j. colū. de rescrip.

BIU Cujas

cõdictionem ꝓpter ti. qꝛ trãſfert. ⁊ ſic poterit emptoꝛ acquire re dñium in pꝛeiudiciũ ipſius filie ſimiliter bñ potuerũt vendere vt obliget ad tradendũ ad pꝛeiudiciũ ipſoꝝ vendẽtium vt in.l.rẽ alienã.de ꝯben.empt.etiã ſi emptoꝛ erat malefidei. vt no.gl.no.ĩ.l.ſi titiũ.in fi.mag.gl.ff.de pig.niſi res eſſet furtiua vel vi poſſeſſa.⁊ emptoꝛ ſciret qꝛ tũc vẽditoꝛ nõ obligaret ad tradẽdũ.vt.l.emptoꝛ.§.itẽ ſi emptoꝛ.ff.de ꝯben.emp.⁊ hoc
3 voluit gloſ.j.quã ita intellige.¶ †In tex.ibi a poſſeſſoꝛe vendicare.q.d.nõ aũt agere ꝯtra venditoꝛẽ ad pꝛetiũ ex quo põt vendicare rẽ qꝛ nondũ cõſenſiſti nec eſt res perempta vel pꝛeſcripta qꝛ in actione particulari pꝛetium nõ ſuccedit loco rei qꝛ licet ſis dñs rei vendite nõ es dñs pꝛetij ſed vẽditoꝛ ex ſua negatiõe.ff.de here.vẽ.l.vẽditoꝛ ex hereditate.circa medium iuncta.l.qui vas.§.fi.ff.de fur.nõ ſic in emptione hereditatis que põt intẽtari ad pꝛetiũ ꝯ venditoꝛẽ.ſi res vẽdite eſſent. nec enim ſunt pꝛeſcripte qꝛ in vniuerſalibꝰ actionibus pꝛetiũ ſuccedit loco rei.vt in.l.ſi rẽ ⁊ p̃tiũ.ff.de peti.her.⁊ aliqñ etiã particularibꝰ vt ſi vẽdens habebat cãm a dño pone depoſiti vel cõmodati vt eſt caſus ĩ.l.j.§.fi.ĩ.depoſiti.qđ tñ declara vt.ĩ.p Bar.in.l.ſi cũ ſeruũ.in fi.ff.ſi cer.pet.Itẽ in alio caſu bñ vẽditio rei ĩ te eſſet facta ex quadã neceſſitate iniũcta a ſuperioꝛe vt ſi poſſidebas rẽ meã:⁊ ſuperioꝛ te cõpulit ad ipſam vẽdendam vt daret militibꝰ:nam poſſum a te petere pꝛetiũ pceptũ qꝛ tũc nõ habeo ingreſſum ad rẽ.vt.l.itẽ nõ vberatũ.§.j.ff.eo. ⁊ ar.l.q ſolidũ.§.j.ff.de leg.ij.¶ In tex.ibi de eadẽ vẽditione cõſenſiſti.ſcꝫ tpe quo adhuc poteras rẽ vẽdicare.qꝛ ñ pempta nec pꝛeſcripta:ſꝫ p iſtũ cõſenſum perdis facultatẽ vẽdicandi. ⁊ ſic facto ſuo ⁊ nihilominꝰ agis cõtra vẽditoꝛẽ ad pꝛetium.⁊ hoc eſt difficile ad ſuſtinẽdũ ⁊ tota difficultas gl.mag.⁊ doc. ꝯſiſtit in hoc paſſu.Si aũt tpe quo ratũ habuiſti nõ durabat facultas vẽdicandi qꝛ erat res perempta vel p̃ſcripta non hꝫ dubiũ.nã etiã ſi nõ haberes ratũ poſſes in ſubſidiũ agere cõtra venditoꝛẽ ad pꝛetiũ certi condi.generali ⁊ etiã actione in factum que datur ex.l.ſi me ⁊ titium.ff.ſi cer.pe.qꝛ cõcurrunt ambo qui requiruntur:qꝛ vẽditoꝛ eſt locupletioꝛ ex re aliena ⁊ qꝛ dño nõ eſt cõſultũ cõtra aliũ ⁊ qꝛ hoc cõtingit ſine ſui culpa vñ etiã põt ratã habere vẽditionẽ etiã nõ ſuo noĩe factam ſed ipſius vẽdentis in ſubſidiũ.⁊ dabit actio neg.geſt.vtilis vna cũ pꝛedictis duabus per.l.fi.de neg.geſt.⁊ illa eſt potius actio neg.geſt.ꝯria qꝛ directa:que ꝯria datur ei cuiꝰ negociũ
4 geſtũ eſt ſed directa datur gerẽti.†Et not.ꝙ ex illa alternatiua apparet iſtũ tex.ponere duoſ caſus.vnũ qñ illa ꝯſenſit tpe quo pꝛopꝛietas nõ erat perdita:ſed perdit nunc ꝓpter ꝯſenſum.alterũ qñ erat pdita qꝛ perempta vel p̃ſcripta.⁊ ſic agit in ſubſidiũ.⁊ pꝛimus caſus recipit dubi.maximã.Pꝛo declaratione pꝛin.gl.opp.contra tex.dũ dicit ꝙ habendo ratã venditionem põt illa filia petere p̃tium perceptũ matre vẽditrice.contra ſi mater vẽdidit ſuo nomine:⁊ nõ nomine filie.non poteſt filia ratã habendo venditionẽ acquirere actio.neg.ge. qm̃ ad hoc vt illa cõpetat opoꝛtet ꝙ negociũ ſit ipſiꝰ ratũ habentis ſed nõ põt eſſe ſuũ niſi ſit geſtũ ſuo noĩe.⁊ tũc his duobus concurrẽtibus datur actio iſta.Si aũt nõ fuit geſtũ ſuo noĩe lꝫ poſſit habere ratũ quo ad pꝛeiudiciũ ipſius ratũ habentis vt in.l.ſi fundus.§.j.ff.de pig.⁊ ſic vt pdat dñium:⁊ repellatur ab agendo cõtra emptoꝛẽ nõ ſic ad ſui vtilitatẽ vt acquirat actio.neg.geſt.ad pꝛetium.⁊ hoc eſt ꝙ dicit lex qđ non meo nomine geſtũ ratũ habere non poſſum.vt.l.ſi pupilli.§. ſed ſi ego.ff.de neg.geſt.timoꝛe huius in glo.ſunt tres opi.pꝛima fuit Bal.qui fatetur cõtra.⁊ dicit iſtũ tex.debere intelligi inquãtũ dicit cõpetere actio.neg.geſt.ſed ad pꝛetiũ debere intelligi qñ mater vẽdidit nomine filij.lꝫ videat diuinatio.ad de qđ hic in dubio vr̃ feciſſe qñ non vendidit vt ſuam ſed vt alienam ipſiꝰ filie per.l.ab vno.š.de neg.geſt.⁊ per.l.in familie.ĩ.fami.erc.ſi aũt vẽdidiſſet nomine ſuo fatetur ꝯtra Bul. qđ ratã habẽdo faceret ſibi p̃iudicium qꝛ perderet dominiũ ⁊ rei ven.nõ tamen acquireret actio neg.geſt.ad pꝛetium.⁊ ſic mater lucrabitur pꝛetium cum iactura filie.Sed cõtra de.l.fi. ff.de neg.geſt.vbi datur dicta actio:lꝫ vẽditoꝛ ſuo nomine vẽdiderit rem alienã ne locupletetur cum aliena iactura.Sol. verum eſt in ſubſidium ſi illa res eſſet perempta vel p̃ſcripta ⁊ ſic nõ poſſet dñs eam vendicare.tunc poteſt ratificare vẽditionem ⁊ habebit actio.hãc ad pꝛetiũ ſi vẽditoꝛ habebat cauſam lucratiuam ne locupletet cum aliena iactura.nam ⁊ ſi ratam non haberet competeret ſibi actio in factũ ex equitate.l. ſi me ⁊ titium.ff.ſi cer.pet.qꝛ concurrunt ea que requiruntur vt illa actio detur ſcꝫ qđ vẽditoꝛ eſt locuples ex re aliena ⁊ qđ dño non datur regreſſus ad rem ſuam ꝯtra aliquẽ:ſed idem eſſet ſi daretur regreſſus:tamen ille cõtra quem daretur liberaretur cedendo actio.vt eo.ti.l.cum fundus.§.ſeruum tuũ. In caſu autem iſtius.l.tẽpoꝛe quo illa filia ratã habuit venditionem res ſua extabat ⁊ nõ erat p̃ſcripta qđ patet qꝛ poſtea ſubijcit in tex.alius caſus qñ erat perempta vel pꝛeſcripta dum dicit de alio modo pꝛopꝛietatẽ eius amiſiſti.cũ ergo habet regreſſum ad rẽ ſuam cõtra poſſeſſoꝛẽ:lꝫ p ratihabitionẽ ipm̃ pdat:qꝛ hoc ꝯtingit facto ⁊ culpa ſua ſibi imputet vt nõ poſſit agere ad pꝛetiũ ex illa equitate que non hꝫ locũ niſi qñ ſine culpa ſua res eſſet perẽpta vl̃ p̃ſcripta.iſta fuit opi.Bul. quam gloſ.⁊ doc.videntur tenere.ſecunda fuit opi.Mar.cui viſum fuit ſatis iniquũ ꝙ illa mater debeat lucrari pꝛetium ⁊ filia debeat in damno remanere.licet cui culpa ⁊ facto ratã habẽdo vendit tempoꝛe quo poterat rem vẽdicare ceciderit a domino:tamen adhuc equius eſt qđ mater teneat ſibi reſtituere pꝛetiũ:ne lucretur cũ iactura filie quã qđ pꝛopter iuris rigoꝛem filia remaneat in dãno ⁊ ipa in lucro.⁊ iſto modo intelligit iſtum tex.dicẽs hic eſſe caſum qđ etiam ſi vẽditio non fuit facta nomine filie ſed nomine vẽdentis ⁊ etiã ſi res extabat nõ perempta vel pꝛeſcripta.⁊ ſic nõ habet locũ ratificare in ſubſidiũ ſꝫ ex mera volũtate ex quo nõ ratificat ⁊ per hoc perdit dñium hꝫ actionem neg.geſt.ſicut ſi ratificaſſet poſtq̃ perempta vel pꝛeſcripta ⁊ qđ iſte tex.loquatur in eo caſu quo mater vendidit nomine ſuo ⁊ non nomine filie ſatis colligit hic qꝛ copulantur duo caſus.ſcꝫ qñ ratificauit re extante ⁊ nõ pꝛeſcripta qñ erat perẽpta vel pꝛeſcripta:ſed hoc ſecũdo caſu etiã ſi venditio ſit facta nomine vendẽtis datur actio ad pꝛetium vel neg.ge.ſi ratificauit in ſubſidium vt.d.l.fi.que ſic debet intelligi vt in facto ex eq̃tate.d.l.ſi me ⁊ titium.ergo ⁊ eodem.pꝛimꝰ caſus qñ ratificauit re extante ⁊ nõ pꝛeſcripta debet intelligi qñ venditio fuit facta nomine vendẽtis nec põt mater imputare filie quare ratificaſti cũ poſſis agere ad rem tuã qꝛ culpã filie ex qua ipa mater lucrũ ſentit imputare ſibi nõ põt.vt in.l.cũ fundus.ff.de iure dotiũ.⁊ pꝛopter iſtã rationem do.Ray.ſequit opinionẽ Mar.lꝫ Guil.de cu.⁊ alij contra que etiã mihi videtur vera per iſtũ tex.Sed do.Ray.dicit quedã alia que nõ placent videlicet qđ illud negociũ non eſt negocium filie ratihabitione ſꝫ re ipa ſalua pace qꝛ ſi eſſet re ipa etiã ante ratihabitionem daretur actio neg.geſt.qđ tñ eſt verum qꝛ niſi ratificet eam non habet ſic ⁊ dicitur negociũ ſuum ratihabitione.nã re ipſa diceret ſi in re mea aliquã impenſam feciſti ex qua melioꝛata eſt ⁊ tũc habes actio.añq̃ ratificem vel ex quo eſt deterioꝛata:⁊ tunc ſtatim habeo actionẽ
5 etiam ſi nõ ratificem:imo tunc magis.†Item truffatur de eo qđ cõiter dicũt gl.⁊ doc.qđ re perempta vel pꝛeſcripta poſſit dñs ratificare in ſubſidium ex qua cõſequetur act.ad pꝛetiũ qꝛ nulla.l.hoc cauetur qđ requiratur iſta ratihabitio cũ etiã ſine ea datur actio ex.l.ſi me ⁊ titium.⁊ qꝛ nõ põt tũc dñs cõtractum impꝛobare vt agere poſſit ad rem ſuam:ergo nec debet poſſe appꝛobare vt agere poſſit ad pꝛetiũ qꝛ eius eſt velle
a cuius eſt nolle[a] vt in regula iuris.certe doc.⁊ glo.nõ ſine cauſa dicunt neceſſariã ratihabitionẽ:qꝛ lex fi.de neg.ge.vt conueniat tit.dũ dicit poſſe peti pꝛetiũ debet intelligi per actio. neg.geſt.ſed illa non poteſt habere niſi negociũ ſit ſuũ:ſꝫ nõ põt eſſe ſuum ſi nõ ratificat.nec ob.quod nõ poteſt impꝛobare quia illa ratificatio fingitur fuiſſe facta tempoꝛe quo poterat impꝛobare.⁊ ſic añq̃ eſſet perẽpta vel pꝛeſcripta.¶ Tertia fuit opi.gl.q̃ ponit tres caſus.Pꝛimus ſi re extante ⁊ nõ pꝛeſcripta venditio fuit facta nomine vendẽtis.d.p erroꝛem facti ratificauit qꝛ crẽdebat eam factã nomine ſuo cũ eſſet facta nomine vẽdentis.⁊ tunc talis ratificatio non valet:⁊ pꝛo nõ facta habetur.vnde ea nõ obſtante poteſt vẽdicare rem ⁊ hoc p̃ſuppoſito nõ põt agere ad pꝛetium per regulã quod in particularibꝰ pꝛetiũ non ſuccedit loco rei.⁊ per aliam ꝙ pꝛetium redactũ p te ex re mea nõ eſt meũ ſed tuũ tibi acquiſitũ ex tua negociatiõe ſicut res empta ex pecunia mea nõ eſt mea
6 ſed tua.vt.ĩ.eo.ſi ex ea.¶ †Scđs qñ ratificaſſet p erroꝛem iuris qꝛ bñ ſciebat qđ vẽditio nõ erat facta ſuo noĩe:ſed nomine vẽdentis.credat tñ qđ hoc nõ obſtante poſſet agere ad pꝛetium eam ratificãdo cũ tñ non poſſet retenta opi.Bul.⁊ tunc videtur velle gl.ꝙ mero iure pꝛeiudicet illa ratificatio nõ tñ in effectu.qꝛ ſi agit ad rem ⁊ opponatur exceptio de ratificatione:replicabit de dolo.doc.repꝛobant hoc dicẽtes qđ imo pꝛeiudicat cum effectu qꝛ perdit dñium.⁊ ſic non põt agere mero iure.ergo nec replicare qꝛ replicatio dat ad ſuſtinẽdam actio.que competit.vt.l.ſub pꝛetextu.la.j.š.de tranſac.ſed hic nulla competit:ergo nõ eſt locus replicationi per illã.l.erroꝛ enim iuris nocet qñ vterq̃ tractat de damno vitãdo.vt in.l.ſi fideiuſſoꝛ.§.non male.ff.mandati.⁊ hic tã filia q̃ emptoꝛ tractant de damno vitando.dicunt tñ per aliam viam ſuccurri filie ad pꝛetiũ quod dic vt hic p Cy.qui ſatis inuolute loquitur.Guil.de cu.dicit ipſam veritatẽ qđ imo nullo modo pꝛeiudicat illa ratificatio facta p erroꝛeꝫ iuris quominus agere

a ¶ Velle cuius eſt nolle.Adđ an inter velle ⁊ nolle ſit dare mediũ: viđ in.l.j.l.§.ſnia.ff. de trib.quẽ text. ad hoc alle.Bal. in.l.lꝫ.circa mediũ.C.de in.deliberan.

BIU Cujas

possit ad pretiũ sicut qñ ꝑ errorẽ facit.ꝑpter defectũ cause fina
lis:qꝛ ideo ratificauit qd̓ sperabat posse ꝑtiũ repetere.si ergo
teneam⁹ opi.Bal.qd̓ nõ põt deficit cã finalis propter quã fa
cta est:ergo ꝛ ipsa deficit.ꝛ sic idẽ qd̓ in casu precedẽti qd̓ pote
rit agere ad rem ꝛ nõ ad pretiuz.si vero ratificatio est facta ex
certa sciẽtia:qꝛ sciebat venditionẽ nõ esse factã suo nomine ꝛ
etiam sciebat eam ratificando perdebat dñium ꝛ nõ poterat
agere ad pretiũ tũc opi.Bul.est vera qd̓ nec ad rem agere po
terit propter ratificationẽ nec ad pretiũ propter iuris rigorẽ
ꝛ sibi imputet cur ratificauit ĩ dubio aũt qꝛ nõ presumit̃ ani
mus donãdi potius videtur ratificasse sperãs posse pretiũ re
petere ꝛ sicut per errorẽ iuris:vñ nõ preiudicabit quin possit
repetere ꝛ hoc in ratihabitione expressa.Itẽ tacita cũ agat ad
pretiũ cũ agere nõ possit:qꝛ per hoc non vr̃ ratificare vẽditio.
ꝛ hoc voluit gl.in sequenti ver.Itẽ quid si tñ petij pretiũ ꝛc.
Nec ob.l.j.de fur.ĩ.qꝛ ibi cõpetebat actio ad pretiũ ex ꝯtu ser
ui.ideo pretiũ petendo vr̃ ratificasse ꝯctum serui:sed hic non
cõpetebat actio neg.gest.ad pretiũ.ideo si ꝑtiũ petijt.ꝛ sic ele
git viã incõpetẽtẽ potius vr̃ ꝑ errorẽ elegisse.ꝛ sic poterit age
re ad rẽ succũbẽdo in pretio:al's secus ista sunt que colligunt̃
ex glos.vsq3 ibi.item si tñ vendidisti .superuenit Bar.qui tz
opi.Mar.ꝑ aliã viam ꝙ Mar.faciat hoc modo.Mar.vult
qd̓ si vendidisti rem meã tuo noĩe ꝛ ego ratã habui vẽditionẽ
re extãte ꝛ nõ prescripta qd̓ ego habeã act.neg.gest.ad pretiũ
ne sim in dãno ꝛ tu in lucro tãꝙ gesseris negociũ meum.ꝛ sic
sensit de actione neg.gest.ꝯtraria que datur ei cuius negociũ
est gestũ.Bar.dicit ego intelligo alio modo ꝙ mihi det̃ actio
neg.gest.directa qꝛ ego ratã habẽdo vẽditionem gero nego
cium tuũ ipso gestu:qꝛ libero te ab actione de euictione:qꝛ te
nereris emptori si nõ ratificassem sed agerem reivẽdi.vñ sicut
qñ soluo pro te ꝛ te libero gero negociũ tuum ipso gestu ꝛ re
peto qd̓ solui ꝑ act.neg.gest.est vt in.l.soluẽdo.ff.de neg.gest.
ꝛ.l.que vtiliter.§.fi.ꝛ actio directa que datur gestori.ita ꝛ hoc
ad pretiũ.Sed ponamus quod nõ tenebaris de euictione:qꝛ
emptor sciuit rem alienã certe cessat ista ratio:ꝛ sic opi.Bar.
nõ est generalis:vñ reprobatur hoc ꝑ Bal.per plures rõnes
quas hic vide ꝛ etiã do.Raph.eam nõ tz.teneam⁹ ergo opi.
Mar.prout eam recitaui qꝛ sine dubio equior est.de ipsa vr̃
casus in illa.l.nolẽdo destruere tex.ꝛ a ꝯrijs de facili defensa
tur quamꝙ doc.quasi oẽs sequant̃ opi.Bul.or nunc habetis
difficultatẽ huius.l.ꝛ est expedita glos.vsq3 ibi si tu vẽdidisti
paruo pretio.¶ In gl.ibi si tu vẽdidisti.glo.vsq3 in fi.format
quatuor qõnes que nõ cõcernunt casum supra examinatũ qñ
vendidisti rẽ meã tuo nomine ꝛ anteꝙ esset perempta vel pre
scripta ratificaui.ꝛ sic perdidi dñium facto meo sed cõcernũt
alium casum qñ anteꝙ ratificassem res mea erat perẽpta vel
prescripta.ꝛ sic possum in subsidiũ agere ꝯtra te ad pretiũ si
habeas causam lucratiuã vel actione in factum ex equitate.l.
si me ꝛ titiũ . etiã nulla facta ratificatiõe vel neg.gest.ea facta
per.l.fi.de neg.gest.Hoc presupposito querit gl.de quatuor.
Primo qd si res mea que fuit tibi donata valebat.xv.ꝛ tu eã
vẽdidisti.pro.x.ea perempta vel prescripta quantũ repetam
a te.an.x.vel.xv.glo.distinguit an eras bonefidei posses.igno
rans rem esse meã ꝛ repetam tantũ an sciebas esse meã.ꝛ tunc
xv.ista determinatio est bona:tñ aduerte qꝛ ꝑmo casu repetã
x.de equitate tãtum illi⁹.l.ꝛ sic ita demum si habeas causam
lucratiuam:nec possum a te plus extorquere quã ex vẽditione
redegeris:qꝛ non plus lucrat⁹ es ꝛ bonefidei pos.non tenetur
nisi quaten⁹ est locupletior sed si eras malefidei:possum age
re de rigore ad ipsam rem etiã si causam onerosam habebas:
qꝛ dolo desijsti possidere.ꝛ sic haberis pro possessore vt ĩ.l.pa
rem.de reg.iur.ꝛ qꝛ restituere nõ potes condemnaris ad verã
estimationem rei quinimo quãtũ in litẽ iurauero.vt.l.qui re
stituere.de rei vẽ.ꝛ de pig.si fundus.§.in vẽdicatione.Et ad
uerte nã dicunt qd̓ etiam ꝯ illũ qui habet causam onerosam
si plus vẽdidit ꝙ ipse emerit habeo regressum ad illud plus:
qꝛ in illo patet causam lucratiuã.facit.l.si donatiõis.ff.de cõ
7 trahẽ.emp.†Quinimo dicit Guil.de cu.no.qd̓ si tantũ emit
quãtum vendit:si tñ tot fructus percepit qui equiualeãt pre
tio dicitur habere causam lucratiuã.ꝛ debent cõputari in eo
qd̓ soluit ꝛ sic poterit cõueniri ad pretiũ qd̓ recepit.tene men
ti.dicit etiã quod sicut re perempta vel ꝑ cripta possum age
re in subsidiũ.ita nec perempta nec prescripta si tñ cum diffi
cultate possum agere ad rem vt qꝛ erat mobilis ꝛ fuit vẽdita
cuidam forensi qui recessit cum ea qꝛ satis censet̃ perempta:
8 in effectu.†Item dicit qd̓ si culpa possessoris esset perempta:
qꝛ mihi daret̃ actio.l.aquil.cõtra eum nõ possum agere cõtra
venditorem habentẽ causam lucratiuã sicut si nõ esset perem
pta qꝛ cessat ratio equitatis ex qua mihi succurrit̃ cõtra aliũ
ad omne interesse meum:licet nõ ad ipsam rem.tene mẽti: qꝛ
ista sunt notabilia dicta ꝛ necessaria.ꝛ certe Guil.de cu.fuit
singularissim⁹ homo.¶ In scđa qõne gl.tene id qd̓ habetur
9 in gl.qꝛ est clara.¶ †In.iij.q.in ver.sed pone tñ ƀm Guil.qd̓
possit agi ꝯ vtrunq3 habẽtem cãm lucratiuã intellige.l.cõtra
quemlibet de ꝑ se.ꝛ si ab vno exegero alter liberat̃.argu.in.l.
semp.§.in sepulchro.ff.qd̓ vi aut clã.nõ tñ intelligas ꝙ simul
agam ꝯ vtrunq3 vel qd̓ a quolibet possim extorquere.ꝛ idem
videt̃ dicẽdum in vltima qõne.Postremo sicut cõtra illũ qui
vẽdidit rem meã suo nomine possum agere ad pretiũ re per
empta vel ꝑscripta.ita ꝛ etiã ꝯtra illum qui de pecunia mea
emit rem suo noĩe in subsidiũ agere possum ad rẽ.vt no.ff.de
iure dotium.l.proculus.ꝛ de dona.inter vir.ꝛ vxo.l.vxor ma
rito.ꝛ ita limitatur lex si ex ea.ĩ.eo.Idẽ in eo qui vẽdidit rem
mihi obligatam vt videt̃ sentire glos.in.l.j.ff.de distrac.pig.
quid autẽ in eo qui vẽdidit rem indebitam actione persona
li.glos.vr̃ idem sentire in.l.venditor ex hereditate.ff.de here.
vel actio.vendi.Idem vr̃ in eo qui exigit quod mihi debetur
vt no.in.l.eius qui in prouincia.si cer.pe.in glos.super verbo
neg.gest.

1 ADuersus.†Ita demuz põt quis rẽ suã
vendicare si non est vsucapta
vel ꝑscripta.h.d.Et no.hic ꝙ olim mala fides vẽ
ditoris nõ nocebat emptori quomin⁹ posset vsu
capere vel prescribere si erat bonefidei.hodie secus vt in aut.
malefidei.ĩ.de prescrip.long.tem.
2 ☞ Malefidei possessor de quibus fructibus non teneatur.
3 Si faciat aliquam impensam de nouo an videatur donare.
1 DOmum.†Malefidei possessor [a] tenetur
a de fructib⁹ ꝑceptis ꝛ quos ꝑci
pere potuit.ꝛ expẽsas nõ recuperat nisi fuerint ne
cessarie quas recuperat ꝑ retentionẽ nõ per actio.
nisi fuerint vtiles quas recuperat per abrasionẽ dummodo
possit fieri sine lesione rei.h.d.ꝛ materiaz istius.l.quantũ ad
primã partẽ de fructib⁹ examina vt plene no.in.l.ex diuerso.
in prin.ff.eo.ꝛ plene ꝑ Cy.ĩ.eo.l.certũ.quãtũ ad scđam partẽ
de impẽsis Cy.examinat hic.sed gl.ꝛ Bar.pleni⁹ in.l.in fun
do.ff.eo.ꝛ ꝯtinet quatuor dicta.Primũ vsq3 ibi.tuis aũt.Se
cũdũ vsq3 ibi necessarios.Tertium vsq3 ibi:si autem vtiles.
2 Quartũ vsq3 in fi.¶ †Circa primũ occurrit dubitatio:an te
neat̃ de fructib⁹ non ꝑceptis seu ꝑsonalibus quas percipere
potuisset ipse vel quas dñs potuisset forte ꝑcipere tñ plus ꝙ
alter.tex.hic vult ꝙ teneat̃ ad illos quos ipse pos.potuit ꝑci
pere ꝛ nõ ꝑcepit.sed tex.in.l.si nauis.ff.eo.dicit, de illis quos
ꝑcipere potuisset dñs si rem suã habuisset.dicũt doc.ꝙ tñ est
dicere vnũ ꝙtũ alter.ꝛ sic referam⁹ nos ad illud ꝙ cõiter po
tuisset ꝑcipi ꝑ quẽlibet hoiem.ꝛ ita fiedũ est nõ aũt ad illud
ꝙ ex seculari industria alter eorũ potuisset ꝑcipere.nã de illo
nõ dz haberi cõsideratio.ar.in.l.ij.ff.ad.l.fal.qꝛ diceret̃ ꝑueni
re poti⁹ ex negociatiõe ꝙ ex re.¶ Scđm dictũ hui⁹.l.dz intel
b ligi de expẽsis nõ necessarijs [b] nec vtilib⁹ vt differat a tertio ꝛ
quarto dicto.ꝛ sic de mere volũtarijs ex qb⁹ nulla vtilitas ꝑ
cipit̃.pone exemplũ in picturis ꝛ illas malefidei pos.nõ recu
perat nec ꝑ modũ ac.nec ꝑ viã retẽtionis nec ꝑ viam abrasio
nis vt colligit̃ hic dũ dicit nullã habeãt repetitionẽ iũcta gl.
qꝛ vident̃ donare vt in.l.si seru⁹ seruũ.§.si oliuã.ff.ad.l.agl.ꝛ
hoc si impedit tãꝙ in re propria:secus si tanꝙ in re aliena qꝛ
censeret̃ voluisse gerere negocium illius.Si tñ ex hoc res ali
qualiter plus valeret vt colligitur hic dum dicit nõ eorũ ne
gocium gerentes facit.l.ex duob⁹.ff.de neg.gest.Tertium di
ctum debet intelligi de expensis necessarijs quib⁹ non factis
res fuisset peritura ꝛ vel deterior futura siue cõsistãt in facien
do de nouo siue reficiẽdo vetus.nam si eas non fecisset fuisset
sibi imputandũ.ꝛ teneretur ad interesse:ergo nõ imputatur
si fecit:tamen qꝛ fecit tanꝙ in re sua ꝛ sic nõ habuit animum
obligãdi dñm : nõ recuperat per act.neg.gest.sed per retẽtio
nem ꝛ nõ ꝑ viam exceptionis sed officio iudicis.vt.ff.de pet.
here.l.plane.ꝛ ĩ hoc differt a pos.bonefidei qui tales expẽsas
recuperet ꝑ viam exceptionis.vt.l.si in area.de cõdi.inde.Et
aduertẽdũ qꝛ ƀm hoc si res in qua facte sunt nõ extarent nõ
esset quid posset retineri.ideo eas perderet in rei vẽ.sed ĩ pe
titione hereditatis in qua veniunt oĩa:lz illa res nõ extaret
possunt retineri alie res pro talib⁹ impẽsis necessario factis.
3 vt in.d.l.plane.cum.l.precedenti.†Quartum ꝛ vltimum di
c ctum debet intelligi quando expense vtiles [c] cõsistunt in refi
ciendo vetus edificium non in faciendo de nouo.Si autẽ in
faciendo de nouo viderẽtur donate ꝑ possessorem.vt.l.adeo.
§.ex diuerso.ff.de acqui.rerum do.ꝛ sic etiam nõ posset abra
dere.Item debet intelligi qñ ex abrasione aliquã vtilitatem
cõsequeretur abradens alias abradere non posset.pone exẽ
plum in picturis.nã videtur hoc solũ facere vt sibi noceat nõ
vt sibi

a ¶ Malefidei pos
sessor. adde Dy.
Pe.de anc.ꝛ Fe
ly.in regula pos
sessor.de reg.iur.
lib.vj.

b ¶ De expẽsis nõ
necessarijs. adde
ꝙ possessor male
fidei ñ repetit ex
pensas ꝑ actionẽ
ne.ge. ƀm Bal.ĩ
l.mãdatũ.ĩ fi.C.
de ne.ge.ꝛ ꝑ bar.
in.l.ĩ fundo .ff.đ
rei vendi.

c ¶ Expẽse vtiles.
adde q̃ dicant̃ ex
pẽse necessarie.vi
de glo.in.l.si ser
uos.ff.de pig.ac.
l.j.ꝛ se.ff.de ĩpen
sis in re.do.gl.j.ĩ
c. aut ꝑterite. de
ele.ꝛ q̃ dicant̃ ex
pẽse iuste vide ꝑ
Bal.ĩ.c.cũ venis
sent.vj.col.đ eo q
mit.ĩ pos.ꝛ q̃ di
cãt̃ expẽse legitie
viđ ꝑ pau.đ ca.ĩ
l.ꝑperãdũ. in.§.
ꝛ si quidẽ.ĩ vlti.
nota.C.de iudic.

BIU Cujas

vt sibi prosit ⁊ hoc probat in.l.in fundo.circa fi.ff.eo.Tertio debet limitari iste ter.si aliqd cēt adiūctū p applūbationē.i. p diuersam materiā vt edificiū solo si vero p ferruminationē idest p eādē materiā vt si fierent plantationes vel seminationes.q; postq; radices emiserūt vniunt cū terra ⁊ efficiunt eadem materia vel si fimus fuisset appositus nō haberet locū abrasio.vt.ff.eo.l.si fundi pos.⁊ no.j.eo.l.si qs scies.quid aūt in bonefidei pos.dic vt.d.l.in fundo.ff.eo.satis vtil'r.⁊ no.maxime p Bar.¶In gl.ibi so.est speciale in semine.vel dic specialiter in expensis alimentor; que lz sint necessarie:tñ non recuperātur a malefidei pos.q; vident donate fauore alimentorum.¶In glos.ibi.l.si in aera.in fi.ille ter.potius concordat q; dicit qō p retētionem recuperantur non alio modo nec curo:an cōsistant in nō faciendo de nouo vel in reficiendo quando erant necessarie:sed si non erant lz essent vtiles bene adhibetur dicta distinctio vt.s.dixi.

1 **Jex ea.** ¶Res empta p aliū de pecunia mea suo noīe est sua.ideo non possum eam vēdicare.h.d.debeo ergo condicere pecuniam q; pro consumpta hī.⁊ hoc verū nisi in subsidiū:vt q; ille nō esset soluēdo.nā possem vēdicare rem vtili rei ven.a quolibet possessore.ar.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.marito.⁊ no.in.l.proculus.de iure dotiū.⁊ tetigi.s.eo.l.mater.sicut in subsidiū possem petere pretiū redactū ex re mea.lz non sit meum.vt in.d.l.mater.fallit etiam qō hic dicit in casibus specialibus qui no.j.eo.l.si vt proponis.

2 ☞Natus ex libera quātum ad honores ⁊ dignitates sequitur conditionem patris ⁊ non matris.

1 **Partum.** †Partus sequitur ventrē vt cuius est ancilla eiusdē sit partus. h.d.Si ergo ancilla mea existēs penes te concepit ex libero homine ille partus non est tuus:licet sis bone fidei.possef.⁊ sic debeas lucrari fructus q; partus propter dignitatem hominis nō dicitur esse in fructu.vt.l.in pecudum.ff.de vsuris.nec est liber lz conceptus ex libero homine q; in hoc nō sequitur conditionem patris:sed matris.per
2 tinet ergo ad me iure dñij †sed natus ex libera quantū ad honores ⁊ dignitates sequitur conditionē patris ⁊ nō matris. vt hic in glos.⁊ rationem diuersitatis tangit hic Ly.

2 ☞Si aliquam rē emis meo nomine etiam de pecunia tua an acquiras mihi dominium ⁊ possessionem.

1 **Jvt proponis.** †Res empta ex pecunia militis:lz nō noīe militis pōt ex speciali priuilegio militis vēdi
2 cari.h.d.⁊ ēt agi mādati vel neg.gest.h.d.¶†In ter.ibi quidē noīe suo hic loquit militi lz si noīe milits fuit cōparata nulla spālitas videt in milite:q; idē in quocunq; alio quinimo si aliquā rē emis meo noīe etiam si de pecunia tua acquiris mihi dñium ⁊ possessionē.vt in.l.per procuratorem.de acqui.pos.verū est qñ hoc fuit actū inter emētē ⁊ vēdētem al's lz aliqs p me emat aliquā rē hoc tñ nō acto inter ipm ⁊ venditorē sed in animo suo vel inter ipm ⁊ me duntaxat nō acquirit dñium mihi sed sibi lz p actionē mandati teneat ad transferendū in me dñium.vt.l.res ex mādato.ff.de acqui.re.
do.⁊ l.si ita quis.§.separauit.ff.de ver.obli.Fallit in milite si de pecunia ei⁹ fuit empta aliter secus ⁊ iste est casus hui⁹.l.notabilis.⁊ sic pōt vēdicare ⁊ cum rei vēdi.etiam cōcurrit actio mādati.⁊ neg.gest.⁊ intellige de milite militāte qui prohibet negociari p se.vt in.l.milites agrū.ff.de re mil.ideo in compē satione sortitur hoc priuilegiū:secus si nō militabat sed erat in domo propria:q; tunc posset mercari p se ꝑm Guil.de cu. ¶Item glos.hic ponit alios casus quos dicit esse speciales. sz in minore.Tu dic hoc verum qñ emitur ab administratore minoris secus si ab alio ꝑm doc.⁊ ita loquuntur leges allegate in glos.⁊ reprobat in.l.filie.⁊ ibi tangitur p glos.ff.de solutionibus.sz Guil.⁊ Bal.idem dicūt in milite:q; loquitur hic de administratore eius.alij tenēt esse idem a quocūq; ema
tur.Item alium casum ponit glos.in ecclesia.doct.dicunt in
a ecclesia esse idem quod in minore.[a]sz vt sit sua qñ fuit empta per suum administratorē.lz hoc nō acto cum vēditore.secus si per alium in subsidium.Item addit glos.aliū in viro ⁊ vxore:sed doc.dicunt in eis nō acquiri nisi in subsidium.⁊ sic isti casus non sunt similes.

2 ☞Vxor an sit domina rei dotalis.⁊ nu.3.
Sententia lata contra maritum an noceat vxori.
Sententia lata contra procuratorem an noceat domino.

1 **Dce ancillā.** †Res dotalis non pōt vendicari per vxorē sed
2 pertinet vēdicatio ad maritum.h.d.vñ allegatur qō †vxor non est dña rei dotalis sed maritus.sed tex in.l.reb⁹.j.de iure do.dicit hoc verū de iuris ciuilis subtilitate:sed de iure naturali vel gētium dñium nō vī ab vxore recessisse.⁊ sic duo sunt dñi eiusdē rei diuersis tñ respectibus. vnus de iure ciuili alter de iure gētiū vel naturali.⁊ potētior est primus q; scōs:q; cēsetur in ipsum translatū exercitiū ⁊ de
3 fensio rei.†Alia lex dicit qō lz marit⁹ sit dñs rei dotalis que est res corporalis.vxor tñ est dña dotis q; consistit in iure sicut hereditas est sine aliquo corpore.vt in.l.qō dicit.cum ibi no. ff.de impensis.ideo si res dotalis euincatur a marito quā ab alio emit:vxor ipso iure agit de euictione nō maritus:q; inci a pit esse indotata.⁊ sua interest esse dotatā q; melius tractat a marito.⁊ ille est casus in.l.quamuis.ff.de iure do.effect⁹ huius.l.aūt est si vxor vendicauit rē a possessore ⁊ succubuit sententia lata cōtra eam nō preiudicat marito qui nō fuit citat⁹ nec sciuit litē motam.vt.l.sepe.ff.de re iud.Sed sentētia lata cōtra maritum qui habebat ius vēdicandi bene noceret vxori sol.ma.sicut snīa lata cōtra procuratorē nocet dño:q; censetur ꝙstitutus procu.in rē suam.⁊ hoc nisi culpa mariti succubuerit.vt probat.ff.de cōdi.⁊ de.l.titio cētum.§.fi.in fi.de condi.⁊ demō.ꝑm Pe.⁊ Ly.facit de euictione.l.si pro re pupilli. Bar.aūt aliter videt loqui in illo passu.in.l.de die.§.j.vel.ij. ff.qui satisd.cog.vbi oīno vide.⁊ nō est diu q; habui sup hoc videre de facto.¶In gl.ibi de procuratore.l.qui absentē.in fi.tu dic.ibi ideo vxor agebat q; marit⁹ mādauerat sibi actionē hic nō.¶In glos.ibi dñs est rei dotalis sub.⁊ etiā pos.vt j.solu.mat.l.dotis.

1 **Cum super.** †Dñium pōt pbari nō solum p instrumēta: [b]sz etiā
b per testes[c] ⁊ p alia indicia ⁊ ꝙiecturas.h.d.in ter.
c ibi te habere asseueras.scz in tua supplicatiōe in qua petebas p nos rescribi iudici vt admitteret pbationes per testes dicit imperator nō expediebat hoc preterea nobis: q; poteras petere a iudice coram quo causa erat cepta cum bene sciat vel scire debeat probationem fieri posse nō solum per instrumenta sed etiam per testes.quinimo p interrogationē ⁊ responsionē ipsorum seruorum de quo dominio agitur nō intelligas qō eis solis credatur in ꝓiudicium possessoris nisi c cōcurrant alia indicia.vt.ff.de proba.l.cum pbatio.⁊ de edi. edic.l.quero in fi.ꝑm Guil.de cu.⁊ vide bonam gl.ff.si ex nora.cā aga.l.ij.qō confessio serui nō noceat dño:sed possit eam reuocare.

2 ☞Potentius vel magis dignum trahit ad se minus potens ⁊ minus dignum.

1 **Jquis.** †Quicquid plātatur vel seritur solo cedit postq; radices emiserit ⁊ sic ptinet ad dñm soli ⁊ si plātans est bonefidei recuperat p viā exceptionis a vēdicante solū.h.d. ¶In ter.ibi si quis scies.idē tñ si nō erat scies quātū ad hoc vt plātata ⁊ sata cedāt solo.¶In ter.ibi radicibus terrā fuerunt amplexe q; tunc efficiunt pars soli.vt.ff.que in frau.cre-
2 di.l.fi.§.penul.¶†In ter.ibi dño enim nota q; potētius vel
d magis dignū[d] trahit ad se minus potēs vel minus dignū:nō aūt ecōuerso.de au.⁊ ar.le.ff.l.si nō sint.§.pueniamus.¶In ter.ibi eū q; bona fide possidēs si aūt est malefidei:necnō viā exceptiōis repeteret nec necessarias impēsas p illam viam repetat sed p officium iudicis.vt dixi i.l.domū.nec ēt hoc casu sup officium iudicis:q; non sunt impēse necessarie sed vtiles sed nec p viam abrasionis qñ illa adiūcta sunt p ferruminationē.i.p eandē materiā q; vnita sunt cū terra ⁊ iste est casus in.l.si fundi possessor.ff.eo.lz adiūcta p applumbationē.i.per diuersam materiam bene posset ꝙsequi p abrasionem vt in.l. domū.in fi.s.eo.¶In gl.j.in fi.ibi.§.quecunq;.tu dic qō nec vtilis rei vendicatio nec actio in factū dareť bonefidei possessori ad remouēdū sata vel plātata.nec ob.ille.§.itē si quecūq;. q; ibi qñ sine facto suo res sua fuisset iuncta cū ea puta vi fluminis.sec⁹ si facto suo ꝑm Pe.vt no.ff.de acqui.re.do.l.quicquid.§.cum partes.in glos.fi.

2 ☞Non dicitur quis habuisse fidē de pretio qñ credidit statim pretium consequi nulla data dilatione ⁊ propter hoc rē tradidit:⁊ poterit rem suam vēdicare.secus si dedit aliquam d dilationem.

1 **Jn ciuile.** †In ctibus noīatis cōtra nō implentem ctum ex parte sua non agit cōdi.ob cām ad rescindēdū ctum tanq; cā non impleta vel ex penitētia:sed agit actione ex
2 eo ctu vt impleat.h.d.ista lex.¶†No.gl.qō tūc non dr non habuisse fidē de pretio qñ credidit statim pretiū ꝙsequi nulla data dilatione ⁊ propter hoc rē tradidit ⁊ tñ pretiū nō percepit.tunc eñ nō transfert dñium.⁊ sic pōt rē suam vēdicare.vt insti.de rerum diui.§.vendite.si vero aliquā dilationē dedit

a ¶Eccl'ia esse idē qō in minore.ad de quod eccl'ia ⁊ minor equiparātur.vt est gl.⁊ docto.in.l. īperatores.ff.ō re iu.Jo. de imo.ī.l.q̄stitū. sup glo.j.ff.eo.titer.iūcta gl.in.c. auditis ō rest.in inte.gl.ī.c.ex literis.ō iureiu.doc. ī.c.cāz.de iu.spe. ti. de loca.ī.§.vj. ver.xiij.⁊.xv.

b ¶Per instra.ad de barb.ꝙ.xliij. incip.clementissimum deuz.in.ij. col.ver.facit etiā ad hoc.ī.iiij.vol. Idē ꝙsi.lv.ici.de mētissimū⁊ oīpotētē deū.ī.vj.col. in eo.vol.

c ¶Per testes.ad de bal.in.l.ij. ad fi.⁊ī.l. ꝓprietat⁊. C.de pba.Ang.i auf. de test.ī. §.⁊ lz.⁊ Bal.ī.c. cāz. el.j.de test.⁊ anꝑ beť p famā.viō ī l.iij.C.de ꝓ.gl.ī.l. at q natura.ī.§. cū me absente.ff. de ne.ge.⁊ ibian ge.dicit ꝑ eē vex qñ allegať dñiuz fuisse ei⁹ cui⁹ me moria nō existit. ⁊ sic ignorant initiū nisi p famam exēplū q; ista dom⁹ sit dñical⁊ vel alteri⁹ q; decessit iā sūt cētū anni: ita q; nemo viuit q viderat lz tñ p famā dr.⁊ ibi ange.dicēseobtinuisse ō facto ī ciuitate padue iq̄dā ardua qōne.itē papꝑbat dñiū terrarū p famā ꝑm bal.in.l.quēticulā.C.de epi.⁊ cle.

d ¶Magis dignū. adō.l.hereditaꝭ. ff.de pet.her.c.q; in dubīs.de ꝙse. eccl.vl' alta.c.sup qōnū.ī.§.si vero. ō offi.dele.archi. in.c. anterioꝛ.ij. q.vj.idē Archi.ī c. de iciunio.lxxvij. distin.ij.

BIU Cujas

quantũcunq; modicã dr habuisse fidẽ de pretio. ⁊ sic trãsfert dñium. ⁊ lꝫ pretiũ nõ soluat in termino res vẽdita nõ põt cõdici nec vẽdicari:sed debet agi ad pretiũ. In ꝯtibus vero innoiatis propter cãm nõ impletã posset agi ꝯdictione ob cãm ad rem datam vt toto ti.ff.de condi.ob causam.

2 ☞ Qñ duo contendunt de possessione ⁊ neuter ipsorũ vult dare libellum ne videat tenere partes actoris.potest iudex ex officio suo etiã neutro petẽte ne veniãt ad arma assignare terminum vt probent de possessione ⁊ postea poterit pronuntiare pro eo qui melius probauit:etiã sine libello ⁊ sine petitione quacunq;.

3 Qui est iudex in pparatorijs an debeat etiã esse in decisorijs. Quid si conuentus coram iudice seculari obijciat de simulatione contractus.

4 An possessorium possit concurrere cum petitorio.

1 Ordinarij. †Si contenditur inter duos de possessione ⁊ de pprietate alicuius rei mobilis existẽtis penes alterũ eorũ pri⁹ expeditur iudiciũ exhibitoriũ. Scdo loco iudiciũ possessoriũ. tertio loco iudiciũ petitoriũ:primum sit vt res ostẽdatur testibus. ⁊ vt non possit negari rẽ nõ esse apud eũ:lꝫ actio ad exhibẽdũ aliquãdo detur vt fiat restitutio:aliqñ vt fiat separatio que sunt alicuius preiudicij hoc datur vt res ostendatur qð est parui preiudicij ideo sufficit probatio per iuramentũ.vt.l.thesaurus.ff.ad exhi.sed in precedẽtibus requirit maior pbatio.iuxta no.p Bar.in.l.j.de preto.stipu. Puto aũt q in casu huius.l.qñ petit exhibitio per eum qui agit rei vendi.debeat ⁊ possit fieri officio iudicis mercenario deseruiẽte illi actioni vt in.l.nõ solũ.ff.eo. ⁊ sic nõ requiritur libellus nec litis cõtest.iuxta no.per glo.ff.de interrog.act.su per rubrica.qñ vero peteret principaliter nõ ad finẽ alteri⁹ iudicij deberet fieri iure actiõis ad exhibendũ in quo requirit libell⁹ ⁊ litis ꝯtest.vt.ĩ.l.tigni.§.j.ff.ad exhibendũ:lꝫ summatim procedatur quantũ ad dilationes ⁊ probationes.vt in.l. iij.§.ibidem.ff.ad exhibẽdum.est aũt hec exhibitio preparatoria tam ad iudiciũ possessoriũ quam petitoriũ q̃ sperabant moueri ⁊ eo libello põt peti. Scdm vero iudiciũ.s.possessoriũ fit ad ordinariũ petitoriũ vt sciatur quis in eo debeat tenere partes actoris ⁊ quis partes rei. ⁊ sic cui veniebat onus pbãdi.nã ei q nõ possidet. ⁊ sic agit.vt insti.de ĩterdi.§.cõmodũ. ⁊ hoc satis colligit ex.l.incerti.ĩ.de interdictis. ⁊ ex.l.exit⁹ cõtrouersie.de acqui.pos.ff. ¶ Sꝫ qualiter poterat esse hec questio de possessione cũ presupponat q istã mãcipia erãt penes alterũ istoꝝ qui põt cõpelli ad exhibendũ.ergo ipse erat pos. ⁊ dꝫ tenere ptes rei.rñ.forte alter dicebat se possidere illũ vero detinere:qꝛ sibi erant ꝯcessa pcario vel in cõmodatũ vñ volebat pnũtiare haberi se pos. ⁊ hoc per interdictũ vtrobi.qð

2 datur pro possessione rerum mobilium. ¶ †Et adde qð qñ duo cõtendunt de possessione ⁊ neuter ipsoꝝ vult dare libellũ ne videat dare partes actoris ⁊ ne sibi incũbat onus probandi in rei vẽdi.põt iudex ex officio suo etiã neutro petẽte ne veniant ad arma terminũ assignare vt probẽt de possessione ⁊ postea poterit pronũtiare pro eo qui melius probauit etiam sine libello ⁊ sine petitione quacũq; vt not.in spe.de cã possessionis.§.j.ver.penul.in.ij.parte.Spec. ⁊ in tit.de libelloꝝ concep.§.nũc vidẽdũ.ver.xxij. ⁊ per Inno.in.c.cũ venissent.de in sti.per.l.lib.§.fi.de liberali cã. ⁊ tãgitur etiã hic per Bal.ꝺm alios legistas:lꝫ nõ alleget Spe. ⁊ istũ casuꝫ pluries habui de facto. Tertium iudiciũ est iudiciũ pncipale postq̃ erit declaratũ quis sit pos. ⁊ quis debeat tenere partes actoris dicet illi

3 qui det libellũ ⁊ hec oĩa expediunt corã eodẽ iudice.† ⁊ sic ille qui est iudex in pparatorijs debet esse etiam in decisorijs ꝺm bal.qui dicit per hoc posse dici qð si aliquis cõuentus in curia seculari vel cõtra quẽ petit executio instrumẽti in quo interuenit iuramẽtum vt possit obijcere de simulatione contractus ⁊ qð erat vsurarius petat absolutionẽ a iuramẽto in curia ecclesiastica ⁊ si obtinuerit trahet totã cãm ad illã curiam ⁊ sic actor habebit necesse petere executionẽ in curia illa ⁊ iudex ecclesiasticus rõne iuramẽti ⁊ relaxationis facte acquirit iurisdictionẽ inter laicũ ⁊ laicũ.facit.c.plerũq;.de don.inter virũ.vbi rõne matrimonij qð est spirituale iudex ecclesiastic⁹

4 cognoscit etiã de dote. ⁊ semel habui de facto in brixia.†sꝫ ille qui petebat executionẽ instrumẽti ne traheret ad curiã ecclesiasticam in qua nunq̃ finiuntur lites ⁊ ne postea per appellationem traheret ad romanam curiã volebat iuꝺm relaxare qð facere poterat ẽt iure canonico cũ ad sui cõmodũ esset pstitũ iuxta no.p Bar.i.l.j.§. ⁊ post operis.de ope.no.nũ. ⁊ sic nõ indigebat absolutione fienda per iudicẽ ecclesiasticũ sed poterat obijcere quãcunq; exceptionẽ volebat.ille tñ hoc nõ obstãte petijt se absolui ab epo.dixi q ista absolutio fuit superuacua.ideo nõ trahit cãm ad illũ forum:sꝫ tenetur rñdere in curia seculari.quãq̃ dictũ Bal.nõ videbat oĩno verũ:qꝛ iudex hic nõ acquirit iurisdictionẽ sup negocio pncipali ⁊ ex hoc solo q cognouit de pparatorio imo ex eoq habebat iurisdictionem in principali habebat etiã in preparatorio ⁊ accessorio. vt.s.de iudicijs.l.quoties.iudex tñ ecclesiasticus nõ habebat super principali:lꝫ haberet sup pparatorio qð est min⁹ vñ nõ vr qð trahat ad se id qð maius erat.argu.optimum.s.eo.l.si quis sciẽs.ver.duo em̃ ⁊c. Per illã.l.dum dicit q prius expeditur cã possessionis vt patet ibi dum dicit prius de possessione iudicetur ⁊ postea causa pprietatis agitetur ⁊ decidatur. ¶ Allegatur p Jo. ⁊ Azo.qð nullũ possessoriũ põt cõcurrere cum petitorio vel ecõuerso ⁊ qð possessoriũ semp dꝫ precedere ⁊ petitoriũ sequi. ⁊ fundant per illã.l. ⁊ p.l.ĩcerti.ĩ.de ĩterdic. ⁊ p.l.fi.de iudi.ff. ⁊ hoc tam in eodẽ libello q̃ in diuersis ⁊ eodem tpe nõ possunt iste cause inter eosdem agitari occasione vni⁹ rei illa fuit vna opi. Alia fuit opi. Mar.qui dixit istas ll.loq ⁊ debere intelligi in possessorio retinẽde qð nõ põt concurrere cũ petitorio rõne ꝓrietatis:qꝛ qui agit possessorio retinende asserit se possidere.qui vero agit rei vendicatione asserit aduersariũ possidere. ⁊ sic esset sibi ꝯrius. ⁊ ideo simul nõ põt ambo intẽtare ⁊ prosequi:sꝫ prius dꝫ intẽtare ⁊ expediri facere possessorium rõne ordinis vt iudiciũ petitorium ordinetur ⁊ sciat quis in eo debeat tenere partes actoris ⁊ quis rei.certum possessoriũ recuperãde ⁊ adipiscende possunt bene cõcurrere cum petitorio qꝛ nulla ꝓrietas resultat ⁊ de hoc dicit esse casum in.l.cũ fund⁹.§.fi.ff.de vi ⁊ vi arma.vbi pẽdẽte vno iudicio prius inchoato nõ prohibetur actor alterũ inchoare ⁊ psequi vna cũ illo. ⁊ ista opi.est canonizata in.c.pastoralis.de cã pos. ⁊ si dicatur illud certe idem video in possessorio retinẽde qð ille qui inchoauit istud iudicium nõ prohibetur postea agere rei vẽdi.in alio libello ⁊ psequi vt in.l.naturaliter.§.nihil cõmune.de acqui.pos.ff.ipse rñdet qð ibi intentando ꝺm q nõ poterat cõcurrere cum primo renũtiabat expresse vel tacite primo ⁊ sic renũtiabat expresse vel tacite ⁊ procedetur super secũdo duntaxat. Sed qñ possunt ꝯcurrere intentando secũdum non renuntiat primo expresse vel tacite sed proceditur in vtroq; nisi actor velit ꝯrium:puta primo intentauit petitorium:postea vult illo suspẽso intẽtare possessorium põt. ⁊ primũ remanet in pẽdenti vt in preallegato.c.pastoralis. ⁊ de hoc multum habent canoniste clarius q̃ legiste. Tertia fuit opi. Pe.qð omne possessoriũ põt ꝯcurrere cũ petitorio si querimus de potẽtia ⁊ qð nulla lex prohibet hoc fieri:licet det cõsilium qð prius moueat ⁊ terminatur possessorium retinẽde q̃ perueniatur ad petitoriũ vt ista.l.cum similibus.sed si hoc non vult facere:imo lꝫ asserat se possidere paratus est dare libellũ super petitorio pbare dñium nulla lex prohibet hoc fieri imo mos ei gerendus est:vt in.l.circa.ff.de proba.cum em̃ competant ad diuersa.qꝛ nihil habet cõmune proprietas cum possessione nõ impedit cumulatio:qꝛ regule impeditiue cumulationis loquunt qñ agetur de eadẽ re diuersis actio.vel qñ ad diuersas ⁊ essent talia iudicia in quoꝝ vna lata absolutoria pareret exceptionẽ rei iudi.in alio vt qñ petitur res ⁊ fructus.vt.l.fundi. ⁊.l.fundũ.ff.de excep.qð hic non est qꝛ absolutoria lata in possessorio non parit excep.rei iudi.in petitorio.l.eãdem.§.fi.ff.de excep.rei iudi. ⁊ dicit illã esse veritatem sicut deus est. Bart.in.§.nihil commune dicit hanc opin.esse falsam sicut iudas schariot. ⁊ ostendit qð imo oẽs regule prohibitiue cumulationis possunt habere locum hic.in diuersis tñ casibus. ⁊ sic dicere qð nunq̃ prohibet cumulatio istoꝝ iudicioꝝ:qꝛ nunq̃ põt subesse aliqua regula pbibitiua falsissimũ est q psequere vt plene subtiliter ⁊ alte tractat ipse Bar.ibidẽ cõiter aũt tenetur opi. Mar.saluo qð dum ipse dicit indebite possessoriũ retinende nõ posse cõcurrere cum petitorio rõne ꝓrietatis.glos. ⁊ doc.dicunt q põt esse casus in quo nulla est ꝓrietas vt si ago interdicto retinende pro possessione ciuili ⁊ naturali quã dico esse penes me ⁊ rei vẽdi.qõne detẽtationis quam dico esse penes te.nam sufficit hoc in rei vendi.vt in.l.officiũ.ff.eo.vel si ago interdicto rõne ciuilis tantũ quã dico esse penes me ⁊ rei vendi.rõne naturalis tãtũ quã dico ẽe penes te.nã ista possunt simul stare vt hic habẽtur in.l.clam possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acqui. pos.põt etiã esse alius casus.s.cum proponerẽtur illa iudicia pro quasi possessione iuriũ incorporaliũ ⁊ p ipso iure.nam ẽt quasi pos.seruitutis põt intẽtare ꝯfessoriã q̃ cõpetit pro proprietate ipsius iuris.vt.l. ⁊ si forte.§.j.ff.si seruit⁹ vẽdi.si ergo inuicem ꝯdicunt illa iudicia:qꝛ in quocunq; ipsoꝝ põt asserere se possidere ⁊ nõ aduersarium. ¶ Est ⁊ tertius casus in iudicijs diuisorijs in quibus.poss.roborat petitorium vt in.l. j.fami.erciscun. ⁊ prosequere vt hic per Cyn.sed multo plenius ⁊ vtilius

BIU Cujas

nius ⁊ vtilius per Bar.in.d.§.nihil cõe.Bal.etiã hic recitat aliquas.q.circa materiã titu.vti possidetis.que sunt notabiles:tamẽ hic non cadunt ⁊ eas assumpsit ex dictis Inno.in.c. licet causam.de proba.⁊c.

2 ☞Ex qua persona quis lucrũ sentit eius factũ improbare non debet ⁊ an ista regula semper habeat locũ.⁊ nu.3.

Quem de euictione tenet actio eundem agentem repellit exceptio.⁊ an hoc semper habeat locum.⁊ nu.3.

3 Heres non potest improbare factum defuncti.

4 Si res filij vẽdita nõ fuit tradita per matrẽ an emptor possit conuenire filium heredem matris vt tradat.

5 Quid in patre vendẽte rem filij si postea filius sit heres eius.

6 Quid si filius nõ est heres pris vel matris nisi in sua legitima.

1 **Ama matre.** †Pro ea pte qua qs succedit defuncto representat personam eius:⁊ pro illa parte non põt venire contra factũ defuncti seu cõtractum factũ p defunctũ sup re ipsius succedẽtis.h.d.Et venit ad supplicationẽ.l.mater.§.e.nã ibi filia vel filius teneãt approbare cuius rem mater vendiderat suo noĩe volebat viuẽte ipa matre venire cõtra ⁊ rem ab emptore aduocare qõ facere poterat si cõtractui nõ ꝙsensit.hic vero ea mortua:quo casu adhuc põt si ei nõ successit si aũt successit:tũc p ea parte qua successit phibeãt venire ꝙtra ⁊ repellit exceptione triplici rõne. †Prima ex regula iuris q̃ est qõ ex qua psona qs lucrũ sentit eius factũ improbare nõ dz.Scõa p regulã.Quem de euictione tenet actio eundẽ agentẽ repellit excep.ff.de euictione.l. vendicantẽ.sed ipse ex psona mris cuius est heres teneãt de euic.sicut ipa tenebatur. †Tertia ratio est:qr heres nõ põt improbare factũ defuncti.sicut emẽ ipse defunctus nõ posset viuẽs venire cõtra factum suũ.l.post mortẽ.ff.de adoptio.ita nec heres eius qui reputãt eadẽ psona cum eo.ad hoc.l.cum heres.ff.de diuersis ⁊ tẽporalib⁹ prescrip. Prima tñ rõ nõ semper hz locũ.qd cñ si hereditas nõ est soluendo ?certe tunc nullũ lucrũ sentit.⁊ideo cessante illa ratione posset venire ꝙtra:tñ ꝙtrariũ est si nõ confecit inuentariũ:qr iuris presumptione fingit esse soluẽdo:secus si inuentariũ ꝙfecisset.Itẽ si sentiret lucrũ aliter q̃ per successionẽ vniuersalẽ:puta p viã legati non phibeãt venire ꝙtra nisi tale legatũ esset factũ animo cõpensandi vel fingeret factũ vt in casu.l.si cũ dotẽ.§.si pater.ff.sol.ma.⁊.l.titia.§.qui dotale.ff.de leg.ij.Similiter scõa rõ non semp habet locũ.quid cñ si mater non teneãt de euic.vt qr venditio erat facta scienti rem alienã vt hic.nihilominus filius repellit quatenus est heres.ideo tertia ratio est melior ⁊ vniuersalior:qr non põt improbare factũ defuncti.arg.in.l.rem alienã.in fi.ff.de pig.act. ¶In tex.ibi doli mali.ista non est exceptio dũtaxat in rem: sed ꝓpria exceptio presupponẽs actionẽ:lz eñ filius succesSerit matri nihilomin⁹ dñium rei retinet:qr emptor qui nõ fuit effectus dñs per traditionẽ sibi factã ꝓpter hoc qõ dicit successit vẽditrici:adhuc nõ efficit dñs sine noua traditione vera vel ficta vt si expresse filius approbaret venditionẽ ⁊ permitteret apud eũ stare q̃ vim traditionis haberet.vt.l.qua rõne. §.interdũ.ff.de acqui.re.do.⁊ hoc pbãt per id qõ habeãt i tex.
4 ⁊gl.ff.eo.titu.l.si a titio. †Quid autem si res nõ fuerat tradita per matrẽ:an emptor possit conuenire filiũ heredẽ matris vt tradat:videt qõ nõ p.d.l.rẽ alienã.ver.j.ff.de pig.act.⁊ sic venditio ꝙfirmata erit quantũ ad hoc vt filius agẽdo repellat nõ quantũ ad hoc vt cõuẽtus tradere teneãt.Contrariũ puto qõ etiã tradere teneãt sicut iure tenebãt postq̃ est heres eius. Nec obst.l.rẽ alienã.qr ibi loquit in iure reali vt si aligs tibi obligauit rẽ meã.⁊ sic nõ valet obligatio nec ꝙstitutũ est pignus: vñ lz succedã obligãti nõ ꝙfirmat vt agere possis. Nos loquimur in actione psonali:qr si aligs vẽdidit tibi rẽ meã valet vẽditio quo ad sui ꝓiudiciũ vt obligeãt efficaciter.vt.l.rẽ alienã. de ꝙtrahẽ.emp.⁊ illã obligationẽ etiã efficacẽ transmittit ad
5 me heredẽ eius. ¶†Querit glo.quid in patre vẽdẽte rẽ filij.si postea filius sit heres eius:an possit renocare vẽditionẽ.⁊ determinat qõ nõ:qr est eadẽ rõ que in matre. Tu dic hoc verũ qñ vẽdidit tanq̃ suã ⁊ suo noĩe.ita loquit ista lex.si vero tanq̃ rẽ filij ⁊ administratorio noĩe filij cũ a iure prohibeãt vẽdere vt.j.l.j.de bonis maternis.j.ipse idẽ pater põt administratorio noĩe venire ꝙtra.per.l.quẽadmodũ.j.de agri.⁊ censi.⁊per l.inbemus.§.sane.de sac.san.ecc.eodẽ modo filius:lz sit heres ei⁹ si ꝙriũ nõ ratificauit.ita loquit.d.l.j.de bo.matermis. Nec
a obst.ad primũ dictũ qõ nõ põt qs venire cõtra factũ suũ a etiã ex persona alterius.vt in.l.si non sortẽ.§.fili⁹.ff.de cõdi.inde. qrerũ est ad commodũ suũ:ita loquit ibi:sed hic ad cõmodũ filij nec etiã obst.ad scõm qõ lz vẽdiderit rem tanq̃ filij ⁊ eius noĩe tamẽ suo ꝓpꝛio nomine tenetur.vt in.l.et si is.j.de prediis mi.⁊ in.l.seruũ filij.ff.de manda.que obligatio descendit in ipsum tanq̃ in heredẽ.ergo non põt venire ꝙtra.l. vendicãtem.ff.de euic.quia respondetur per ea que plene no.i.l.ij.j.si
6 quis in frau.pa. ¶†Itẽ querit glo.quid si filius nõ est heres patris vel matris nisi in sua legitima:an prohibeatur venire cõtra vẽditionẽ rei sue.super hoc distingue.Aut fuit institutus in re certa pro sua legitima ⁊ sufficit vt valeat testamentũ ⁊ habeãt pro herede vniuersali quantũ ad hoc.iuxta no.in.l. si qs prior.ff.ad treb.⁊ tũc cũ tantũ ad alia loco legatarij habeatur.sicut non cogitur suscipere actiões creditorũ ex persona parẽtis.vt in.l.quoties.j.de here.instit.ita nec ex eorũ persona posset repelli per excep. si venit cõtra factũ eorũ. Item si fuit institutus in tertia parte bonorũ pro sua legitima:qr intelligit deducto ere alieno.vt in.l.si quis seruũ.§.fi.ff.de lega. ij.vnde sicut actiones creditorũ non darent contra eũ:sed contra insti.vniuersalẽ.ita nec exceptio sibi põt opponi ex persona parentũ per eandẽ rationẽ.⁊ idẽ si fuisset institutus simpliciter in sua legitima:qr legitima est tertia pars bonorũ deducto ere alieno:nõ aũt est tertia pars hereditatis in qua cõputatur es alienũ.vt.l.papi.§.qm̃ autẽ quarta.ff.de inoffi.testa. iuncta.l.si qs seruũ.§.fina.cum.l.seq.ff.de lega.ij.Si vero fuit institutus in tertia parte hereditatis pro sua legitima quo casu contineãt es alienũ sicut creditoribus darent actiones cõtra eũ pro tertia parte ex persona defuncti.ita ⁊ si ex persona sua agit volẽs ꝙtractũ defuncti retractare dabit exceptio cõtra eũ ex psona defuncti cuius est heres. Nec ob.qõ legitima debetur sine aliquo onere.vt.l.qm̃ in prioribus.de inoffi.test.qr verus est de onere legatorũ qõ pater vel mater imponere non põt in vltima volũtate nõ sic in onere creditorũ:qr pater bene poterat ꝙtrabere debita in preiudiciũ legitime filij.⁊ si tot ꝙtrahit qõ totã hereditatẽ absorbent nulla legitima debeãt eũ debeat vt dixi deducto ere alieno.i.de eo qõ supest deductis debitis. ⁊ hic nihil supest.ita vult glo.hic.sed alia glo.que est in.l.fi.§. in cõputatione.j.de iure delib.in gl.mag.vult qõ si fecit inuẽtariũ non patiãt exceptionẽ:quia non censetur habere aliqõ lucrũ si non habet vltra legitimã:sed legitima debeãt sine onere.doc.approbãt illam glo.⁊ reprobant istã:tamẽ vtraq̃ põt sustineri in diuersis casibus quos dic vt ibi no.⁊ ibi plene dixi:quia est difficilis illa gloss.dicit tñ hic glos.qõ si reperiat se habere minus q̃ sit legitima repulsus p exceptionẽ habebit regressum ꝙtra coheredẽ ad supplementũ legitime.arg. in.l. sancimus.circa prin.§.de inoffi.testa.qõ qualiter possit cõtingere difficile est cogitare.⁊ iste est subtilis passus qui melius examinatur in.d.§.in cõputatione.

2 ☞Si idem beneficium fuit duobus collatum diuersis temporibus:quis preferatur.

3 Quid in duobus ementibus a nõ domino.

4 Rex si habeat filium naturalem ex concubina ⁊ postea acquirat legitimũ ⁊ naturalem deinde legitimet filiuz naturalẽ ad quem petinebit regnũ.dic qõ ad secũdo natum.

Si quis vendit rem suam tenetur emptori tradere sua instrumenta ⁊ iura que habet de ipsa re.

1 **Quoties.** ¶†Ex duobus habentibus cãm emptionis vel donatiõis ab eodẽ diuersis temporibus super eadẽ re ille prefertur in dominio cui primo res fuit tradita:licet instrumẽta tradita non fuerint:non autem ille cui prius fuit vendita vel donata si tradita non fuit:sed scõo ementi vel donatario. Item si emptori res euincit per aliũ ex iure qõ habuit a vẽditore lz potuerit ipm repellere:si tñ nõ repulit habet regressuz de euict.ꝙtra venditorẽ qui nõ põt sibi imputare culpã quare illũ nõ repulit cũ dederit causam agendi. Item in vsuris pretij qõ repetere põt:⁊ etiã in sumptibus factis in re debent cõputari fructus quos ex illa re percepit.h.d.in effectu ista lex no.loqui.it tñ hic in eo cui prius fuit vẽdita ⁊ etiã tradita:licet instrumenta tradita non fuerint qui preferãt scõo emptori nõ ex eo qõ ipse prius emerit:sed ex eo qõ sibi prius tradita fuit. nam ex sola emptione non acquisiuisset do.vt co.titu.l.penul. ideo potuisset vẽditor scõo emptori tradẽdo transferre in eũ: sic cẽt potior in do.q̃ prior emptor.ecce casum. ¶In text.ibi distrahit supple diuersis temporibus:quo casu cuilibet censetur insolidum vendita. Si autẽ eodem tempore simul censere a
tur cuilibet vendita pro parte.vt in simili.ff.de pig.si fundus
2 §.si duo.⁊.l.si debitor. ¶†In tex.ibi priori traditũ est supplet etiã si scõo loco emerit.⁊ hoc nisi prior emptor sit priuilegiatus vt in eũ trãsierit do.sine traditione.vt in eccl̃ia prius emẽte.vt.§.de sac.sanc.eccle.l.fina. ¶Item loquitur hic in contractibus ex quibus nõ ꝙstituit ius in re sine traditione:secus si cõstituit ex solo titu.vt in pluribus quibus diuersis temporibus fuisset res hypothecata ⁊ qõ sola cõuẽtione sine traditione ꝙstituitur ius in re.vt in.l.j.ff.de pig.act.ideo ille prefertur

a ¶Venire contra factũ suũ. Adde l.post mortem.ff. de ado.glos.in.c. certe.xij.q.j.doct. j.c.nostri.de elec. gloss.⁊ Hosto.de bu.in.c. diuersis fallacijs.de cleri. coniuga.

BIU Cujas

cui prius fuit obligata. lz scdo fuerit tradita. vt in. c. qui prior est tpe potior est iure. de reg. iur. ⁊ l. potior. ⁊ l. si balneū. ff. qui potiores in pig. habeant. similr in duobus quib⁹ i dē beneficiū ecclesiasticū fuisset diuersis tēporib⁹ collatū. nā preferr primus: lz scōs prius habuerit pos. qz primo fuit quesitū sine acquisitione pos. vt in. c. si tibi. de rescri. lib. vj. cū multis silibus.

3 ¶ † Quid aūt in plurib⁹ emētib⁹ a nō dño: ⁊ sic a quasi dño? Rñdeo si ab eodē nō dño idē qō hic. vt ī publiciana preferat ille cui fuit prius res tradita. nec regrit qō ille solueret pretiū vt. j. l. de pretio. ff. de publi. licet secus sit in dñio acquirēdo qñ emerūt ab eodē dño: qz nō prefertur ille cui prius fuit tradita nisi pretiū soluerit. vt hic. vel nō habita fuerit fides de pretio. vt insti. de acqui. re. do. §. vēdite. ⁊ sic facilius acquirit q̄si do. ex publiciana q̄ do. ex rei ven. vt ex predictis ptz. Si aūt emerūt a diuersis nō dñis. preferr ille q possidet. vt hec habent in l. qui aūt. §. fi. cū. l. seq. ff. de publiciana. ⁊ ibi vide plenā gl. hoc tñ verū ſm Odof. ⁊ Bal. qñ possessor ante litē sibi motā ī publiciana titulū acqsiuerat. Si vo post litē motam presumit in fraudem acquisiuisse: nec sibi pdest. qō ppetuo tenē menti. et illud etiā fuit no. in. l. cogi. s. ti. j. vbi doc. formāt istā. q. q̄ fuit disputata si post litē motā ī peti. here. poss. acquisiuit titu. an

a ¶ De rege habēte filiū naturalē. adde Bar. i. l. cū decez. in. §. fi. ff. de so. Jo. and. in regula sine culpa. de reg. iur. lib. vj. in merc. Abb. qſ. lxxv. icip. videt primo dictā donationē. in. j. vol.

4 excludat agentē. qō dic vt ibi dixi. † Et istum tex. inducit Jac. bu. ad. q. de rege habēte filiū naturalē[a] ex concubina: ⁊ postea acquirēte legitimū ⁊ naturalē: deīde legitimāte filiū naturalem ad quē pertinebit regnū: an primo natū scdo legitimatū: an ad scdo natū: sed primo legitimū. et dicit qō ad scdo natū: qz prius habuit iura legitima sicut hic scōs emptor prefertur primo si prius fuit res sibi tradita: quia prius acquisiuit do.

5 ¶ In tex. ibi te possessionē emisse: supple et traditā fuisse. vt cōueniat superiori tex. dum dicit cui prior traditū est. ¶ † In tex. ibi pbaueris: sed mirū est qō teneat pbare rē ipi⁹ pri⁹ fuisse traditā: si iam erat in pos. ⁊ ostēdebat prius emisse: qz ex his duobus videt presumi: scz qō pri⁹ sibi fuit tradita: pōt dici qō hoc ipso pbet nisi forte adsint coniecture in ꝛtrariū: puta qō alius emptor aliqñ possedit. ⁊ adde hic q̄ habet in. l. j. de iure fis. j. ⁊ qō ibi per Bar. ¶ In tex. ibi instrumētoꝝ pōt intelligi de instrumētis emptionalib⁹ q̄ habeat venditor. ⁊ sic no. qō si qs vēdit rē suā tenet emptori tradere sua instrumēta ⁊ iura q̄ habet de ipa re. de hoc. ff. de act. emp. l. lucius. facit. j. de fideic. l. instrumēta. j. vbi videt probari contra. dic vt ibi. ¶ In text. ibi erit sane in arbitrio tuo: scz si nō curas retinere prediū emptum dūmodo rebabeas pretiū qō soluisti. sicut em̄ si ipse vēditor moueret litē ēptori super re vēdita ex causa ⁊ iure de nouo superuenīte sibi: posset emptor vel ipm repellere vel si nō vult repellere permittere se vinci ⁊ agere de euic. cōtra eūdem qui nō pōt sibi imputare: qz me mō repulisti. vt in. l. vēdicātē. cū. ll. sequētibus. ff. de euic. ita et si mota fuit lis per alienū habentē causam ab eodē vēditore ⁊ ex iure habito ab eodē vēditore vt in hoc tex. cū glo. vt nō possit imputari quare illū non repulisti cum posses. oz sufficiant ista. ¶ In glo. j. per officium iudicis tene primam: quia magis notabilis.

1 **Si in area.** † Qō in cōi edificatur cōe efficitur; sed edificāti bona fide debēt expense restitui. h. d. Bar. ¶ In tex. ibi aliqs. puta vnus de socijs vel ali⁹ extrane⁹. ¶ In tex.

b ibi: iure facit. ratio: qz edificiū cedit solo: [b] ideo si solū est vnius tantū illi⁹ solius est edificiū. vt s. e. l. ij. et si erat cōe inter duos similiter ⁊ edificium cōe erit. ¶ In tex. ibi sumptū offerre debes. scz pro parte te confingente si fuit tertius qui edificauit: nec cogeris soluere sibi integrum sumptum si vendicas partē edificij scōm Pet. ⁊ Lyn.

b ¶ Edificiū cedit solo. adde. l. ades in. §. cū in suo. ff. de acquir. re. do. Spe. ti. de emp. ⁊ vend. in. §. tertio loco. verific. quid si clericus.

2 ☞ Si vis emere fundū meū a titio possessore: ⁊ ego tibi protestor qō nō emas qz nō est illius: licet non dicā qō sit meus si postea probo qō erat meus constitui te in mala fide.

3 Si denuntiatio non fuit facta a dño: sed a quodā tertio an cōstituat emptorem in mala fide.

1 **Si fundū.** † Denuntiatio facta anteqam qs incipiat possidere: vel anteq̄ aquirat facit quem esse malefidei ⁊ teneri de

2 oībus fructib⁹ perceptis. h. d. ecce casum. ¶ † In tex. ibi qō distrahētis nō fuit. no. singulariter qō si vis emere fundū meū a titio possessore: et ego tibi protestor qō nō emas quia non est illius: lz non dicam qō sit meus: si postea pbo qō erat meus ꝛstitui te in mala fide: ⁊ multo fortius si asserui illū esse meū. Videbat contra: quia non debebas mihi credere si alio modo tibi nō oñdebā qō esset me⁹. vt. ff. depos. i. l. si qs inficiatus. poteras pbabiliter credere qō esset illi⁹ postq̄ possidebat: sed certe cū illa denūtiatio fuerit facta re ītegra anteq̄ acquireretur res debebas mihi credere ⁊ perquirere veritatē qz de facili poteras abstinere ab emēdo. postq̄ autē emisses p simplicē denūtiationē extraiudicialē nō cōstituerē te in mala fide si nō ostēderē me esse dñm vt in. d. l. si qs inficiatus. vl nisi facerē ptestationē cū autoritate iudicis per ea q̄ no. per Bar. in. l. nō solū. §. fi. de ope. no. nūti. vel dic adhuc nō sufficere hoc nisi interuenerit lit. cōtesta. ⁊ tunc constitueris in mala fide ficta qō est vt tenearis tūc ad oēs fructus etiam cōsumptos vel percipiēdos. ⁊ hoc in rei vēdi. sed in peti. here. per solā motionem cōtrouersie que fit extra iudiciū cōstituit quis in mala fide ⁊ res efficit litigiosa. vt. l. diuus. ⁊ l. itē veniunt. §. petitā. ff. de peti. here. ⁊ s. tit. j. l. ij. in prin.

3 ¶ † Sed quero hic qd si ista denūtiatio nō fuit facta a dño sed a quodā tertio: an cōstituat emptorē in mala fide quantū ad vtilitatē dñij. rñdeo non: qz nō habebat ius denūtiandi. vt. j. de rescin. vēd. l. si maior. ff. de mino. l. tutor. vrgētibus. in prin. ¶ In tex. ibi mala fide perceperisse. sub. etiā si sint cōsumpti. ⁊ ex eis non sit effectus locupletior: als etiā bonefidei poss. teneretur vcz rei vendi. si extarēt vel si essent consumpti. vt esset locupletior cōditione sine causa. iurta no. plene per Ly. j. eo. l. certū. hic ergo cōsump. tantū ⁊ ex quibus non erat locupletior erat dubiū: quia ille se excusabat qō simplici denūtiatori non tenebat credere et sic dicebat se semper fuisse bone fidei possessorē: sed certe reputat male fidei fictione iuris quantūcunqz remanserit in bona fide. erant etiā q̄ de fructibus nō perceptis qui tū percipi potuerunt ad quos tenetur male fidei pos. tamē hic decidit contra. a contrario sensu dū dicit percepisse: vt ad illos tm̄ quos pcipi teneat: qz a percipiēdis excusat propter ti. ⁊ ad hoc semp allegat iste tex. cū glo. que dicit hoc fallere in quibusdā casib⁹: sed aduerte aut post denūtiationē fuit effectus vere malefidei: qz sciuit rem ad venditorē non ptinere: ⁊ tunc titu. non excusat a perciendis: qz reputat ꝓdo. vt. l. sed ⁊ si lege. §. de eo. ff. de peti. here. licet glo. ibi videat sentire contrariū que videt contra illum tex. si vero non apparet q̄ fuerit factus vere male fidei lz per denūtiationē factā a prin. constituat in mala fide facta vel per lit. contest. factam ex postfacto nihilominus titu. excusat a percipiendis. ita pōt intelligi iste tex. cū gloss. et etiā illa que est in. d. §. de eo. sicut etiā excusat a fatalitate rei vt non teneat de interitu si instā habuit causam litigandi vel retinēdi. vt in. l. illud. ff. de peti. here. sicut etiā operat titu. vt nō obstante mala fide ficta efficiat dñs fructuū pceptorū quousqz res sit sibi euicta. vt. ff. de vsur. l. qui sit. §. penult. ⁊ fi. licet teneatur eos restituere nisi sint percepti ex re sua. vt in. l. preterea. ff. eo. titu. et dicatur quid prodest qō efficiatur dñs si tenetur eos restituere. Respondeo: quia potest eos alienare ⁊ emptor nō potuerit molestari sup eis ab illo qui est dñs rei. vt no. per Jo. and. in. c. consultatoribus. de iure patronatus. tene menti predicta que declarāt istā. l. cū glo. male declara. Et predicta in actione reali. si vero cōueniat quis actio. personali ex propria obligatione: siue sit bonefidei obligatio: siue stricti iuris nō excusatur a percipiendis quin teneatur primo casu a tpe more. ⁊ secundo casu a tempore lit. contesta. propter titu. quem habet in re. vt no. per Bar. ff. de vsu. l. in fideicōmissaria. in prin. ⁊ l. cum fundus. in prin. ff. si cert. peta.

2 ☞ Si patior aliquē vendere rem meam tanq̄ suam an mihi preiudico.

3 Si filius exheredatus prestat patrocinium heredi: an perdat querelam.

1 **Re tua.** † Si dñs aliquid facit in re sua tanq̄ in aliena per errorē iuris non ꝓiudicat sibi in proprietate. h. d. Glos. ponit exemplum pluribus modis et special⁹ per. l. inter offm. ff. co. qñ prestat patrocinium pro aliquo illā vendicante tanq̄ suā vel defendente tanq̄ suā cū non esset: sed erat ipius aduocati tñ ignorabat. Pone etiā exemplū si fuit iudex ⁊ dedit sententiā pro vendicante: adhuc sibi non preiudicat qō dic vt in. c. inter dilectos. ⁊ de fide instru. ⁊ ibi tangit p Jnno. ⁊ Joā. an. in nouella. Sed queritur quid si sciebat rem esse suam. glo. in. l. inter officiū. videt dicere idē p rationē: qz sciebat ius suū ita durare ibiqz. ⁊ idē sentit hic in fi. qz ista ratio non pōt referri nisi ad casum qñ sciuit. sed certe. l. quā glo. allegat scz. l. sicut. §. non videt. qui. mo. pig. vt hyp. sol. loquit in eo qui sciuit ⁊ passus est: nihil tū fecit ex quo possit de suo cōsensu apparere. vnde potius presumitur contradicere. per. l. qui vas. §. vetare. ff. de fur. vnde si patior aliquē vendicare ab alio rem meam tanq̄ suā non preiudico mihi si pronuntietur pro eo si nō vendicauit ex iure qō habuit a me vel ego ab ipso. ff. de re iudi. l. sepe.

2 §. fi. † Et similiter si patior aliquē vēdere rem meā tanq̄ suaz cum possit hoc facere etiam me inuito quo ad sui preiudiciū mihi nō preiudico: lz secus si me inuito nō poterat facere vt si eam obligauit: qz non potest cōstituere in re ius sine meo consensu. vt habetur in. l. caius. ff. de pig. actio. in tex. et gloss. non

aūtē loqmur

autē loquimur in eo qui nō solū passus est:sed etiā aliquid fecit ex quo colligit consensus:q̄ prestitit aduocatis vel dedit licentiā.vnde sicut si venderes rem meam et ego apponerē in subscriptione sigillū meum ex certa scientia viderer ꝙsentire: ⁊ sic preiudicarē mihi ī dñio.ita ⁊ in.d.casu..Breuiter simplex consensus prestitus in actu non ordinato ad translationē dominij:sed ad declarationē non preiudicāret in dominio sicut nec simplex cōfessio si cōfiterer rem meam esse tuā quominus possem probare cōtra.vt in.l.cū falsa.de iur.⁊ fac. igno.ſ.dico ego q̄ prestando patrocinij vel dando licentiā viderer fateri rem esse tuā.⁊ ista ꝙfessio preiudicat mihi quousq̄ probē cōtra.non tū ex causa dominij perdēdi ⁊ in te trāsferendi. vt no.in.d.c.cum falsa.grauabit tū conditio mea mihi in probā do cum habeas contra me cōfessionē tacitā vel expressam:vt requirant testes omni exceptione maiores:et sic ꝯ frater non repellat a testificādo pro fratre.iuxta no.ī.l.qui testamēto.ff. de testa.q̄ tū nō est omni exceptione maior nō sufficerēt duo fratres testificādo pro me sed requirunt alia indicia vt alius testis.Non sic si nō haberē cōtra me cōfessionē:sed qū ordinat ad translationē dñij.vt si consentio q̄ vendas rem meā tanq̄ tuā:preiudico mihi in dñio.vt.ſ.e.l.mater.ver.si autē postea.

3 ¶ †In glo.ſ.sed dices iunge ambas illas solutiones:si filius exheredatus prestat patrocinij heredi:aut per errorē:q̄ nesciebat se esse exheredatū:sed credebat sibi legitimā relictā:et tunc nō perdit querelā.arg.hic aut sciebat:⁊ tunc perdit.vt in d.l.fi.⁊ hoc odio querele nō sic perdit dominiū qui prestat patrocinium:sed aggrauat suam conditionē in probando.vt.ſ. dixi.per hoc est differentia inter istos casus.

2 ☞ Si pro aliqua re tanq̄ emphyteotica solui tibi pensionē per longū tempus et nō possum ꝓbare q̄ eā mihi cōcesseris: ⁊ tu hoc negas an presumat facta concessio.⁊ nu.ʒ.

3 Quid in feudatario.

4 Fama publica an sufficiat ad probandum dominium.

1 **Indicia.** †Non solū per testes vt instrumēta pōt qs ꝓbare dñium:sed etiā p indicia et presumptiones a iure approbatas.h.d. Ly.ponit duo exēpla.primo si quandā rem emi a dño:⁊ hoc possum probare q̄ aut mihi dñs tradiderit:et sic dñium trāstulerit.vt.ſ.quoties.aut nō possum ꝓbare per testes vel instrumēta:sed ꝓbo per indicia:q̄ ipso sciēte ⁊ patiēte fuit in pos.rei.nā ex hoc colligit propter titu.precedentē q̄ de cōsensu vēditoris ⁊ ipe teneret tradere ⁊ posset ad hoc compelli.vñ sciētia ⁊ patiētia pro ꝙsensu ⁊ traditione habet.vt in l.iij.ī.de acqui.pos.⁊.l.quedā mulier.cum ibi no.ff.e.titu.per

2 quas.ll.istud iudiciū approbat:ideo sufficit. ¶ †Item ponit aliud exemplū si pro aliqua re tanq̄ emphyteotica solui tibi pensionē p longū tēpus nō possum ꝓbare q̄ eā mihi cōcesseris tu negas mihi cōcessisse:⁊ sic me agente vtili rei ven.vis repellere.certe nō potes:q̄ ꝓbādo tāto tpe me tibi soluisse tanq̄ emphyteota.ꝓbo iure presum.eam a te habuisse iure emphyteotico sicut ecōuerso si negarē a te habuisse:⁊ nollē amplius soluere:nisi probes te do.directum probando me soluisse per longū tempus sufficit ad ꝓbationē directi iuris presumptione per.l.litibus.ī.de agri.⁊ censi.lib.x.q̄ etiam not.Ly.in.l.

3 cōpetit.in fi.ī.de prescrip.xxx.an. ¶ †Sed oppo.cōtra primū q̄ nō sufficiebat mihi soluisse per decenniū ad ꝓbandū ꝙcessionē tuā:sed debeā probare de.xxx.an.vt in.c.si quis per.xxx. an.si de feudo fuerit cōtrouersia.sol.⁊ tene menti.Aut ego allego cōcessionē factā per te:⁊ sic induco sol.decennalē ad ꝓbabuiusmodi titu.⁊ tunc sufficit vt dixi.Aut ego fateor te nō cōcessisse:sed dico me prescripsisse ius emphyteoticū bona fide: q̄ credā cōcessionē factam fuisse alicui antecessori meo:⁊ reperio q̄ nō fuit facta.⁊ sic induco sol.non ad ꝓbationē titu.sed ad acquisitionē vtilis do.⁊ tunc nō sufficit sol.per longū tempus:sed requirunt.xxx.an.q̄ istud quasi possederim sine tit. ⁊ sic nō sufficit longū tēpus.vt.ī.co.l.nullo.tenc mēti.q̄ istud est subtile.Et sic patet si aligs tanq̄ feudatarius soluit multo tempore ecclesie tanq̄ dñe:an per hoc probet feudū si ecclesia cōtradicit.his diebus habui cōsulere ⁊ quantū tempus requiratur.⁊ predicta distinctio probat per glo.que est in.l.seruitutes.la grande.ff.de serui.titu.generali.⁊ per ea que not.docto. in.l.cū de in rem verso.ff.de vsuris.et extra de censibus.c.per-

4 uenit. †Sed queritur an fama publica sufficiat ad proba.dominij.dicunt quidā q̄ sic q̄ſ do.allegatur de longissimo tempore.als secus.de hoc not.ī.de proba.l.proprietatis.et in.l.at qui natura.ſ.cum me.ff.de neg.gest.per glo.⁊ Bar.⁊.ſ.eo.tit. l.cum super.verius per Bal.

2 ☞ Si tu tenes ⁊ possides castrum vel vasallos ad me pertinentes non debeo cōuenire istos vasallos qui non faciūt mihi controuersiam de iure meo:sed te qui eam facis:⁊ eos detines inuitos:⁊ quid si volentes.

1 **Non seruū.** †Rem meam quā possidet seruus tuus debeo vendicare a te qui videris possidere nō ab eo qui nec possidet nec detinet nec pōt esse in iudicio.h.d.Et per

2 banc.l.ptz †q̄ si tu tenes ⁊ possides castrū vel vasallos ad me pertinētes:nō debeo cōuenire istos vasallos q nō faciūt mihi controuersiā de iure meo:sed te qui eam facis ⁊ eos detines:⁊ hoc etiā no.in.c.auditis.de rescrip.⁊ hoc si detines eos inuitos:si aūt volentes ⁊ sponte etiā ipsi possunt cōueniri tāq̄ faciant controuersiam.vt in simili videmus in eo qui detinet filium meū:quia distinguit an inuitū vel volentē.q̄ dic vt plene no.in.l.j.ſ.per banc in glo.mag.ff.eo.titu.

1 **A possidentibus.** †Contra nō restituentem rem ad mandatū iudicis per sententiā diffinitiā dat actori iuramentum in litem ad probādū estimationem que poterit ab eo peti.h.d.Datur etiam aliud auxilium manus militaris:quia si res est apud euz potest sibi auferri ⁊ tradi actori.vt.l.qui restituere.ff.eo.Itē si dolo desist possidere agitur cōtra eum vtili rei vēdi.in qua condēnat ad interesse. vt.l.parem.de regu.iur.

2 ☞ Male fidei possessor de quibus fructibus teneatur. Si post litem contestatā fuit instantia perempta:⁊ sic ex ea nō fuit secuta snīa postea iterum actum fuit et secuta est sentētia pro actore ex quo tempore venient omnes fructus.

1 **Certum est.** †Lex ista cōtinet tria dicta. Primum loquitur in possessore qui semper fuit malefidei.Secūdū in eo qui semper fuit bonefidei.Tertium in eo qui a principio fuit bonefidei:sed ex postfacto p lit.cōtest.est effectus malefidei:saltē ficte.in quo postq̄ est effectus malefidei vel ab illo tempore citra idē est q̄ in primo:sed ab illo tempore videtur idē q̄ in scō.ecce casum:⁊ aduerte aures ad me. Primū debet intelligi dū dicit oēs fructus:scz tam naturales in quib⁹ percipiēdis modica vertit industria:vt sunt poma q̄ etiā industriales in quibus vertit magna industria:vt sunt segetes vel vinū istos debet restituere deductis impēsis factis gratia fructuū querēdorū cū fructus semp dicant deductis talibus impēsis.vt.l.fructus.ff.so.ma.⁊.l.si a patre.in fi.de peti.here. sic deducet pretiū operarū suarū ⁊ etiā pretiū operarū aialiū suorū:si cū bobus suis acquisiuit.vt in.l.preterea.ff.eo.facit.l. fundus.ff.fami.ercis. Item nō solū perceptos:sed qui percipi potuerūt.vt.ſ.e.l.domū.⁊.ff.eo.si nauis. Itē perceptos nō solum extantes sed etiam consumptos. Item cōsumptos nō solū ex q̄b⁹ effectus est locupletior:sed etiā ex q̄b⁹ nō est effectus ⁊ imputet sibi cur tenuit rē quā sciebat ad se nō pertinere. Secundū dictū dū dicit extātes sub.tantū:nō aūt ꝙsumptos nisi ex eis sit effectus locupletior:q̄ eos lucrat ꝓpter culturā ⁊ curam bonefidei pos.non illos ex q̄b⁹ est effectus locupletior.vt insti.de acqui.re.do.ſ.si quis a non dño. Itē non tenet de nouo percep.quos tū percipere potuit:q̄ cū possideret rē tanq̄ suā nō est imputandū cur eam neglexit:secus si sciebat alienā Aduertendū tū q̄ extātes fructus si erāt naturales possunt vēdicari:q̄ nō efficit bonefidei pos.dñs illoꝝ.vt.l.berennius. ff.de vsu.sed si erāt industriales possunt cōdici:q̄ propter bonam fi.cum titu.tū effectus est dñs illorū.vt in.l.qui scit.ſ.pe. ⁊ fi.ff.de vsur.lz teneat eos restituere in quo cōsistit vtilitas.dixi.ſ.eo.l.si fundum. Distinguit an post lit.contest.fuerit effectus malefidei pos.vere vel ficte.⁊ hoc scō an habuit titu.vel nō.q̄ dic vt.ſ.e.l.si fundū.dic vt hic no.per Ly.qui examinauit illā materiā quā glo.posuit in.l.ex diuerso.ff.eo.⁊ ibi ple-

2 nius p Bar. †Quero qd si post lit.ꝙtest.fuit instantia perempta:⁊ sic ex ea non fuit secuta sententia:postea iterum actum fuit ⁊ secuta est sentētia pro actore:ex quo tempore veniunt omnes fructus:an a die prime contesta.vel secunde.vide per Bar.ff.de iure fis.l.fiscus in.q.testamenti.

1 **Mancipium.** †Vendicans rem suam non tenetur possessori offerre pretium q̄ alteri soluit.h.d.nisi fuerit conuersum in suam vtilitatē:vt.l. emptor.ff. eo.de hoc no.ſ.q̄ metus causa.l.iij.in glo.

2 ☞ Prescriptio longi temporis quantum tempus requirat ⁊ an procedat cum mala fide:⁊ an etiam requirat titulū:et qd in prescriptione longissimi temporis.

1 **Nullo iusto.** †Prescriptio longi temporis sine tit.habili ad trāslationē dñij ꝓcedere non pōt.h.d.Intellige tit.vero vel putatiuo intercueniēte facti errore nō iuris.naz ille putatiuus sufficit.vt in.l.non solū.ſ.q̄ vulgo.ff.de vsuca.

BIU Cujas

a ℂ Prescriptio
lõgi tpis.i.x.ann.
Adde ꝙ prescri-
ptio decenalis ĩ-
ducta p statutũ
succedit loco pre-
scriptionis .xxx.
an.vid per Bar.
in.l.fi.C. de tẽp.ĩ
integ. rest .Bal.ĩ
l.in ꝯtrib⁹.in pn.
C.de nõ nu.pecu.
Abb.ĩ.c.illud.in
iij.col. de pscrip.
sed Joã.d imo.ĩ
d.c.illud. tꝫ ꝯtrũ.
b ℂ Post lit.ꝯtest.
Adde glos.ĩ auť.
offerať.C.de li.cõ
test. Sali.ĩ.l.j. in
iiij.no.C.de pscr.
long.tempo.
c ℂ Ut ẽ vsucapio.
adde an oĩs pre-
scriptio sit vsuca-
pio.vide p Bal.ĩ
l.cõquerẽte.in.ij.
col.de offi.ord.

et ti.pro emptore putatiuus dꝫ esse iustissimus ꝑpter frequẽ-
2 tiã.sꝫ in aliis ti.putatiuis sufficit ꝙ sint insti.vt in.d.l.ij. † di-
a citur aũt prescriptio lõgi tpis:scꝫ.x.an.[a] inter pñtes:ꝛ.xx.in-
ter absentes.reqriť etiã bona fides:saltẽ a principio de iure ci-
uili.sed de iure canonico requiriť qd adsit toto tpe:ꝛ superue-
niens mala fides interrũperet eã de iure canonico.vt in regu-
la possessor male fi.de reg.iur.lib.vj.de iure ciuili secus:vt in
l.j.ſ.de vsucap.trãsfor.sed in pscrip.lõgissimi tpis:nec ti.reqriť
de iure ciuili:nec bona fides cum currat solũ ꝑpter negligẽtiã
nõ petẽtis.vt.l.sicut.de pscrip.xxx.an.de iure aũt ca.reqriť bo-
na fides:an aũt reqrať tit.distinguiť an ꝯtra pscribentẽ faciat
ius cõe vel nõ faciat.qd dic vt in.c.j.de prescrip.libro.vj.ℂ In
tex.ibi idcirco.iste dubitabat ne sibi opponereť excep.prescri.
vñ dicebať sibi p aliquos ꝙ habebat necesse petere restitui in
integ.ꝑpter cãm absentie:qꝛ steterat in captiuitate hostiũ per
x.vel.xx.ex ti.qui.ex cau.ma.qua restitutione cõcessa et rescissa
vsucap.vel pscrip.intẽtabit vtilẽ rei ven.que dꝛ rescissoria. de
qua in.l.fi.ſ.ex qui.cau.ma.imperator dicit qd non hꝫ necesse
ad ista deuenire:qꝛ postꝙ aduersari⁹ nõ habuit tit.nõ potuit
pscribere lõgo tpe:ꝛ sic nõ est necesse impetrare resti.ad rescin-
dendũ vsuca.vel prescri.qꝛ qd nõ est rescĩdi nõ põt.vt in.l.nã ꝛ
si sub ꝯdi.§.fi.ff.de iniu.testamẽto.nec ꝑdit do.directũ.ꝛ sic hꝫ
directã rei ven.vñ nõ hꝫ necesse recurrere ad vtilẽ rescissoriaꝫ.
2 ☞ Si res mea fuit in estimo tuo ꝛ pro eo soluisti onera pu-
blica etiã per longũ tẽpus:nõ preiudicať mihi in dñio ꝛ solu-
tio illa mihi prodest ꝛ quid si soluisti me sciente ꝛ patiente.
Soluens ei a quo habeo rem in emphyteosim vel feudum:fa-
cit vt res non incidat in cõmissum.
3 Si vnus ex pluribus fratrib⁹ faciat aliquas emptiones et in-
strumẽta cantare in suã tantũ personã:ꝛ res empte fuerũt po-
site ad estimũ cõmune omniũ presumunť cõmunes.
4 Si possides rem feudalẽ ad me pertinentẽ ꝛ soluis superiori:
lꝫ ego nõ petierim inuestituras qñ oportuit petere:qꝛ dñs su-
perior sit renouatus non tamen perdo feudum nec reuertitur
ad dominum propter non petitam inuestituram.
1 SOlẽnibus. † Soluẽs onera cõis pro re
aliena tanꝙ sua per hoc nõ
acquirit dñium si alius titu.non interuenit inter
se ꝛ do.h.d.ꝛ semper allegať.ℂ In tex.ibi nõ inter-
ueniete vendi.ꝛ tũc habet vim traditionis patiẽtia qd ille sol-
uat pro ea ꝛ sic acqreret do.ex ti.prece.vt.ĩ.d dona.l.quisquis.
2 ℂ † No.ergo qd si res mea fuit in estimo tuo:ꝛ pro eo soluisti
onera publica etiam per longũ tẽpus non preiudicať mihi in
dñio:ꝗnimo illa solutio mihi ꝓdest:qꝛ si soluisti ei a quo ha-
beo in emphyteosim vel in feuduꝫ facit vt res nõ incidat in cõ-
missum nec perdam vtile do.propter sol.non factã:qꝛ sufficit
superiori a quocunqꝫ facta fuit.vt ptꝫ in.l.lex vectigalis.ĩ.de
pig.sed glo.hic dicit qd si me sciente et patiente soluisti longo
tpe mihi preiudico.Guil.de cu.ꝛ alij docto.dicũt contra:quia
simplex patiẽtia cũ scientia non est causa perdẽdi dñium qd
est magni preiudicij.facit qd dixi.ſ.eo.l.re tua.sed in eo qd est
modici preiudicij bene noceret.arg.ſ.titu.j.l.si fili⁹.ꝛ p Bart.
in.l.cũ de in rẽ verso.ff.de vsuris.ℂ Sed op.qd ꝓ estimo cõis
presumiť:vt.ĩ.de predijs nauicula.l.fi.lib.xij.Sol.verũ est qd
si res mea est in estimo nõ presumiť tua quo ad tui preiudiciũ
ꝛ ad vtilitatẽ cõis vt tenearis ꝓ illa soluere.ꝛ etiam vt tm̃ va-
leat quantũ est estimata.sed nõ facit preiudiciũ mihi vt p hoc
perdã dominiũ.bene tñ facit presumptionem que preiudicat
quousqꝫ probem ꝯtra.ꝛ vide per Ang.de perusio in.l.decem.
3 ff.de ver.obli.† Itẽ vide qd no.Bart.in.l.rura.de omni agro
deserto.lib.xj.ĩ.vbi dicit qd si vnus ex pluribus fratribus:pu-
ta maior facit aliquas emptiones ꝛ instrumẽta cantare in suã
tantũ personã:si tñ res empte fuerũt posite ad estimũ cõe oĩm
4 presumunť cões nõ ob.instrumẽtis pdictis.† Itẽ dicit Guil.
hic notabiliter qd si possides rem feudalẽ ad me pertinentẽ ꝛ
soluis superiori:lꝫ ego nõ petierim inuestituras qñ oportuit
petere:qꝛ dñs superior sit renouatus nõ perdo propterea feu-
dum:nec reuertiť ad dñm ꝑpter non petitã inuestiturã:quia
alio possidente non tenebar rem petere per text.notabilẽ vbi
videtur quasi casus.ff.de censibus.l.forma.§.si cũ ego.ꝛ illud
dictum Guil.ꝛ Bal.semper allegatur.
2 ☞ Prescriptio longissimi temporis interrumpiť per solam
nuntij missionẽ ꝛ perpetuatur ad triginta annos.
3 Quid in vsucapione rei mobilis.
Quid in prescriptione longi temporis.
Quid in actionibus temporalibus vt redhibitoria ꝛ quanto
minoris et similibus.
4 Si prescribis contra me rem meam ꝛ aliquis tertius moueat
tibi litem asserẽs rem esse suam:an interruptio facta per eum
mihi prosit.

1 MOre litis. † Prescriptio longi tpis post
b lit.contest.[b] nõ currit:sed p eã
interrumpiť.ꝛ sic nõ est necesse si nõ sequať sñia sed
perimať instantia ꝛ vt incoheť noua prescriptio.ꝛ
erit necessariũ longissimũ.xl.an.tẽpus:qꝛ actio fuit ꝑpetuata.
vt in.l.fi.de prescrip.xxx.an.ꝛ not.in.l.cũ notissimi.in prin.eo.
titu.per gl.facias ergo articulos tu reus ꝛ possessor qd posse-
disti longo tpe ante lit.cõtest.alr̃s tibi nõ ꝓdesset possessio lon-
go tpe ſm Bar.Si cõtra actor habet necesse probare qd causa
ex qua egit ante lit.cõtest.habuit ortũ:alr̃s nõ ꝓbat intentionẽ
id est si agerẽ ex promissione facta a parte:ꝛ probarẽ eam factã
sed nõ probarẽ qd ante lit.cõtest.vt no.per glo.in.c.abbate. de
re iud.lib.vj.Adde qd lit.cõtest.trahiť retro ad diẽ dati libel-
li.vt no.per Cy.ſ.de aliena.iudicij.l.j.ix.q.ꝛ sic videtur neces-
sariũ ꝓbare qd ante datũ libellũ ꝯcurrerat prescriptio vel in-
teruenerat cã agẽdi.Et istud dictũ Cy.videť satis hic ꝓbari
dũ dicit in pteritũ estimať.Uel vult dicere qd si opponiť exc.
pscri.dꝫ inspici an tp̃s necessariũ ad pscribẽdũ cucurrit ante
lit.ꝯtest.ꝛ tũc poterit opponi an partim ante ꝛ partim post.
ꝛ tũc secus:qꝛ tẽpus qd cucurrit post nõ ꝓdest ad cõplẽdũ pre-
scriptionẽ q iã erat annihilata ꝛ interrupta.ꝛ hoc vult dicere
more litis.i.tẽpus quo lis durat ꝛc.casus noĩatiui ꝛ numeri
pluralis nõ instruũt.i.nõ ꝓsunt vel nõ ꝓdest ad inducẽdũ pre-
scrip.log.tẽp.Aliqñ vo tẽpus litis deduciť de prescriptione:
nõ aũt interrũpit pscri.sed suspẽdit.vt.ſ.de inoffi.test.l.cõtra
maiores.ꝛ vide hoc qd no.Bar.in.l.ij.§.fi.ff.pro emp.ꝛ.l.fi.in
2 princi.de eo p quẽ factũ est:vbi distinguit † qd qdã est prescri-
ptio q currit mera negligẽtia nõ petẽtis vt pscrip.lõg.tẽpo. ꝛ
illa interrũpiť p solã nũtij missionẽ.vt in.l.sicut.de pscrip.xxx.
an.nõ tñ p hoc ꝑpetuať actio ad.xl.an.sed sufficiũt.xxx.ad no-
3 uam pscrip.vt no.gl.ĩ.l.cũ notissimi.eo.ti.in prin.† Quedã est
c prescri.que currit mere ĩ fauorẽ prescribentis:vt est vsucapio[c]
triẽnij in reb⁹ mobilib⁹:ꝛ illa nõ interrũpiť etiã p lit.contest.
mero iure sed in effectu sic:qꝛ lꝫ lite pẽdente cõpleať vsucapio
tñ reus ꝯdẽnať ad restitu.perinde acsi nõ fuisset cõpleta.vt in
l.si post acceptũ.ff.eo.tit.Quedã est pscriptio q partim currit
fauore prescribẽtis: partim odio vel negligẽtia nõ petentis.vt
est pscri.lõ.tẽpo.x.vel.xx.an.ꝛ in illa seruať media via:qꝛ inter-
rumpiť p lit.ꝯtest.vt in hac.l.ꝛ etiã actio ꝑpetuať ad.xl.an.p-
missionẽ vo nũtij vel p ꝓtestationẽ extraiudicialiter factã nõ
interrũpiť.vt in.l.pe.ff.p emp.ꝛ illa distictio colligiť ex.l.edi-
4 cto.circa fi.ĩ.de edicto diui ad ri.tol.† Quedã est pscriptio sui
natura currẽs vt in act.tpalib⁹ vt est redhibitoria quãto mi-
noris ꝛ siles:ꝛ ista interrumpiť etiã p solũ libellũ datũ princi-
pi.l.j.ſ.qñ libellus principi datus sit.ꝛ in.d.l.fin.in prin.ff.de
eo p quẽ factũ est.adde qd dare prescrip.cõuẽtionalẽ.ꝛ illa in-
terrumpiť p ꝓtestationẽ vel petitionẽ extraiudicialẽ.vt in.l.si
mãdato titij.§.ille.ff.mãdati.ℂ In gl.ibi nõ nocet cum sit ci-
uilis interrup.si ergo pscribebas ꝯtra me rem meã ꝛ qdã ter-
tius asserẽs esse suã mouit tibi litẽ ꝛ fuit cã cõtest.illa ꝯtest.nõ
ꝓdest mihi vt interrũpať pscri.q currebat cõtra me:sꝫ si te ex-
pellit de possessione:ꝛ sic desinas possidere:qꝛ illa est interru-
ptio naturalis hñ ꝓdest mihi.vt in.l.naturaliter.ff.de vsuca.
2 ☞ Dominiũ vtile acquiritur feudatario vel emphyteote
sine traditiõe corporali ipsius rei si interuenit inuestitura per
anulum vel biretum.
3 Quid in beneficio ecclesiastico.
4 Per statutũ vel cõsuetudinẽ potest induci vt possessio acqui-
ratur sine apprehension e corporali.
5 Jura incorporalia an acquirantur sine traditione.
1 SEruũ. † Ex solo ti.habili ad translationem
dñij non trãsferť dñiũ si nõ ĩteruenit
traditio.h.d.Facit.l.traditiõib⁹.ſ.de pac.intellige
vera ꝛ ficta:qꝛ si vẽdo tibi rẽ meã q est apud te:sta-
tim trãsferť dñium sine traditiõe:qꝛ fingiť tradita.vt ĩ.l.q rõ-
ne.§.interdũ.ff.de acq.re.do.aliqñ tñ non reqriť ex priuilegio
2 emptoris vt in ecclia emẽte.vt.ſ.de sa.sanc.ec.l.fi.ℂ † Itẽ pdi-
cta in dñio directo:sed dñiũ vtile vr̃ acqri feudatario vel em-
phyteote sine traditiõe corporali ipsi⁹ rei si interuenit inuesti-
tura per anulũ vel biretũ q diuersa est a traditione corporali
3 ipsi⁹ rei qd dic vt in.c.j.de reg.iur.li.vj.p Dy.† Itẽ in bñficio
ecclesiastico.no.Bal.ſ.eo.l.quoties.non tñ vr̃ qd p hoc acqrať
pos.nisi apprehẽdatur.l.cũ heredes.in prin.de acq.pos.Nam
põt acqri dñium sine pos.lꝫ non sine traditiõe regulariter.vt
4 l.si fundũ.cũ ibi no.ff.de fundo dotali.† p consuetudinẽ tñ vr̃
statutũ põt induci vt possessio acquirať sine apprehẽsione cor-
porali.vt ĩ.c.ex literis.de ꝯsuetudine.ꝛ not.p Cy.ĩ.l.ea lege.ĩ.
de cõdi.ob cãm.post pñ.ꝛ etiã hoc est sciendũ qd pos.que erat
apud defunctũ p traditionẽ hereditatis cẽseať trãsferri ĩ here-
dẽ ꝛ ꝯtinuari ꝙ tñ nõ est de iure cõi.vt in.l.j.§.sceuola.ff.si qs
testa.

BIU Cujas

testa. liber esse iuſ. Dico tñ qõ nõ erit eadẽ poſ. ſed diuersa cuz poſ. defuncti morte eius extinguaꝫ ſicut extinguitur corpus ꝛ animus q̃ ſunt inſtrumẽta retinẽde poſ. ſi ſtatutũ operatur vt noua poſ. acquiraꝫ heredi ſine apprehenſione corporali qõ regulariter nõ eſt vt in. l. iij. in prin. de acqui. poſ. ff. Quid aũt in aliꝭ iurib⁹ incorporalib⁹ an acquiranꝫ ſine tradi. dic qõ ius pig. vel hypothece bene acquiriꝫ. vt in. l. j. ff. de pig. ſed ius ſeruitutis predialis vel perſonalis nõ: imo requiriꝫ qõ ille cui ꝯcedit inducat in prediũ vel fundũ ſeruientẽ. et per hoc videbiꝫ tradita ſeruitus: in qua tñ nõ cadit vera traditio ſicut in vera poſ. quaſi traditio q̃ fit mõ p̃dicto. vt. l. iij. §. dare. ff. de vſufru.

2 ☞ Reus poteſt opponere agenti de iure tertij: quãdo illud eſt excluſiuum iuris agentis ipſo iure.

3 Quid ſi nõ ipſo iure: ſed per ſententiã eſt excluſiuũ iuris agẽtis: ꝛ quid ſi non erat excluſiuum ſed diminutiuũ.

4 Actor metitur ius agendi ex perſona ſua: ꝛ ex iure ſuo: et non ex iure rei.

1 **Res alienas.** † Si actor nõ probat dominiũ reus abſoluitur ſi nullũ ius habeat in re. h. d. ſcz eo iure q̃ poſſeſſores ſunt melioris cõdi. eoipõ q̃ poſſideãt q̃ actor q nõ

2 poſſidet. vt. l. vti frui. §. ſi forte. ff. ſi vſufru. pe. † Et alle. iſta. l. duob⁹ modis. primo qõ reus põt opponere agẽti de iure tertij q̃ illud eſt excluſiuũ iuris agẽtis ipſo iure: ſi em̃ actor non eſt dñs rei quã petit: ſed qdã tertius: ſz reus nullũ ius habeat ius illius tertij excludit agentẽ ipo iure: ꝛ in hac actione requiritur dñiũ ex parte agẽtis. ꝛ poſ. vel detẽtatio ex parte cõuẽti. ¶ Quid aũt ſi nõ ipo iure: ſz per ſnĩam vel excep. ſit excluſiuũ iuris agẽtis. Rñ. nõ põt de illo opponi p ea q̃ no. in. l. bis cõſequenter. in prin. ff. fa. er. p' gl. et in. l. ij. ſi ager vectigalis in par

3 ua gloſſella. ¶ † Itẽ qd ſi nõ erat excluſiuũ: ſz diminutiuũ iuris agẽtis: vt ſi ago ꝯtra te rei vendi. directa. Tu opponis mihi qõ quidã tertius hz in iſta re vtile dñium ſibi a me conceſſum: q̃ eſt emphyteota feudatarius vel ſuperficiarius vel habẽs ſeruitutẽ vſuff. ꝛ ſi ille poſſideret nõ poſſet ab eo aduocare q̃ in iure vtili eſt ipſe potior me: imo poſſet ipſe a me aduocare. vt in. l. j. §. qui in perpetuũ. ff. ſi ager vec. vñ ſicut nõ poſſem ab eo aduocare: ita nec a te: q̃ non ptinet ad me te moleſtare: ſed ad illũ: qd iuris. Dic vt ſingulariter no. per glo. ꝛ Bar. in l. indebiti. §. ſed ſi nũmi. ff. de cõdi. inde. ꝛ vide q̃ idẽ Bar. no. in. l. ij. ff. de excep. rei. ꝛ per Ly. in. l. cũ ſeruũ. j. de ſer. fug. Allegaꝫ etiã iſta. l. †

4 qõ actor metiꝫ ius agẽdi ex pſona ſua ꝛ ex iure ſuo: nõ aũt ex nõ iure rei. Sic. ff. ſi pars heredi. peta. l. j. poſt prin. Quidã in iure excipiẽdi. dic vt in. l. militis. §. nerati⁹. ff. de teſt. mili. ꝛ. l. q̃ libe. §. teſtamẽto. ff. de ſecũ. tab. ꝛ vide Inn. in. c. cũ bertoldus. ante fi. de re iudi. vbi dicit idẽ in beneficialibus qõ hic dicit in rebus prophanis. ecce caſum.

¶ De vſufr. ꝛ vſu habitatione ꝛ miniſterio ſeruoꝝ. Rubrica.

2 ☞ Ad vſurarium nõ pertinẽt oẽs fructus vel redditus: ſed quantũ ſufficit ad vſum ꝛ ad ſuſtentationẽ ipſius et ſue familie: nec ad ipſum pertinet colere fundũ: ꝛ quid poſſit facere.

3 Habitatio in quo differat ab vſufructu ꝛ vſu.

Miniſteriũ ſeruorũ debetur in ſeruis tanꝯ in rebus.

1 ¶ † No. ex iſta rubrica qõ quatuor ſunt ſeruitutes [a] pſonales

a que debenꝫ a re pſone: ſcz vſuſfruc. vſus habitatio et miniſteriũ ſeruorũ ad vſumfructuariũ pertinẽt oẽs fruct⁹: oẽs redditus ꝛ oẽs cõmoditates rei que ſunt inter ſe diuerſa. vt in. l. v. ꝛ vj. ff. eo. tit. ꝛ ad ipm pertinet colere fundũ ꝛ de manu ſua fru

2 ctus percipere. vt in. l. fundi trebatiani. ff. de vſufruc. leg. † Ad vſuariũ vo nõ pertinẽt oẽs fructus vel redditus: ſed quantũ ſufficit ad vſum ꝛ ſuſtẽtationẽ ipius ꝛ ſue familie. vt. ff. de vſu ꝛ habi. l. plenũ. in p̃n. ꝛ §. j. nec ad ipm ptinet colere fundũ: ſed ad p̃prietariũ: põt tñ ad fundũ accedere p libito volũtatis: ꝛ

3 aliqua facere q̃ habenꝫ ibidẽ. † Habitatio eſt ſeruitus diuerſa ab vſufructu ꝛ vſu ꝛ hz diuerſam materiã: vt. j. eo. l. cũ antiquitas. ꝛ nõ debeꝫ niſi in domo: ſed precedẽtes tã in domo q̃ in agro. Miniſteriũ ſeruorũ debeꝫ in ſeruis tanꝯ in rebus: nõ em̃ tanꝯ in pſonis eſt dare quoddã ius pſonale qõ non eſt ſeruitus noĩata: ſed innoĩata. de quo in. l. pecoris. ff. de ſerui. ruſti. predio. ꝛ in. l. vt pomũ. de ſerui. tic. u. generali. de quo etiã per Bar. in. l. iiij. §. fi. ff. de alimẽtis ꝛ ciba. leg. ꝛ no. hic gl. rubrice qõ ſicut in rebus corporalibus eſt reperire dñium ita in ſeruitute ꝛ iur. incorporalibus. nã poſſum me appellare dñm iuris ſeruitutis. ff. ſi vſuſfru. peta. l. vſumfru. ꝛ. l. in venditione. de bo. auto. iudi. poſ. ſcõm Guil. de cu. no.

2 ☞ Duplex cautio preſtanda per vſufructuariũ.

3 Si quis in libello dicat ſe eſſe in poſſeſſione quorundã iuriũ incorporalium libellus nõ eſt ineptus.

Si quis dicat rem ad ſe pertinere iure dominij ꝛ poſtea non probet de dñio directo ſed vtili: an libellus poſſit dici fuiſſe ineptus.

4 Cum relinquitur vſuſfructus omniũ bonorum cenſetur etiã relictus de nominibus debitorum ſeu de his que ab eis debẽtur poſtq̃ fuerint exacta.

5 Ille qui obligat bona ſua an videaꝫ obligaſſe noĩa debitorũ. Vſufructuarius quando petit vſumfru. ꝛ non offert cautionẽ nõ tamẽ debet reus abſolui: ſed condẽnari ſub conditione ſi vſufruc. preſtiterit cautionem vt in hac. l.

1 **Si vſuſfructus.** † Teſtator q legat vſũfructũ bonoꝝ ſuoꝝ nõ põt vſufructuario remittere cautionẽ quã lex mãdat per vſufructuariũ

2 preſtari. h. d. ¶ † Et eſt duplex: vna de vtẽdo ꝛ fruẽdo arbitrio boni viri ꝛ ꝯ ꝯſeruãda ꝛ reſtituenda ꝓprietate finito vſufruc. ꝛ iſta preſtaꝫ q̃ relinquiꝫ vſuſfruc. in reb⁹ q̃ vſu nõ ꝯſumunꝫ in immobilibus vel mobilibus: quo caſu eſt ꝓprie vſuſfru. qui ꝺr ꝓprie ius vtendi et fruendi ſalua rei ſubſtãtia. vt. ff. eo. l. j. ꝛ ita loquitur iſta. l. ſed

3 l. iij. j. eo. vbi tamẽ dicit idẽ quod hic. ¶ † Alia eſt cautio que preſtatur cum relinquiꝫ vſuſfructus rerũ que vſu conſumuntur: puta vini: frumenti: vel etiã quãtitatis que licet vere non cõſumaꝫ vtendo. vt in. l. j. §. fuit queſitũ. ff. ad treb. videꝫ tamẽ quo ad hoc conſumi: q̃ non poteſt vti niſi eam expendat. ꝛ in iſtis non cadit ꝓprie vſuſfructus cũ in vſufructuariũ trãſferatur ꝓprietas ſine qua non poſſet vti: nõ ſic in precedẽti caſu: ꝛ in iſtis preſtatur cautio de reſtituẽdo tantam quantitatẽ finito vſufructu quantã precepit: ꝛ hoc fuit introductũ per ſenatuſcon. vt habetur in titu. de vſufru. ea. re. que vſu conſu. ff. Et prima cautio preſtatur ne detur materia delinquendi. iſta vero non obſt. ſed pro forma vſuſfructus qui cum ꝓprie nõ

a ¶ Quatuor ſunt ſeruitutes. Addõ l. ſi quis. ff. de vſufru. et in. l. j. C. de ſerui.

cadit in iſtis rebus. ſenatuſcon. introduxit qõ preſtita cautione dicatur cadere potius fictione iuris q̃ naturaliter ꝛ vere: ꝛ de illa loquitur iſta lex vt nõ poſſit remitti. Quidam dicũt qõ hodie poſſet remitti ſicut poteſt teſtator remittere falcidiã quia non daꝫ per hoc materia delinquendi: ſed precedens nõ etiam hodie ne detur talis materia. vt. l. conuenire. ff. de pact. dota. In ter. ibi vſuſfructus. glo. dicit quod reſpectu rerũ que vſu non ꝯſumunꝫ iſtud verbũ ſtat ꝓprie: ſed reſpectu rerum que vſu cõſumuntur ſtat impꝛopꝛie: q̃ non põt ꝓprie ſtare. ¶ Et hoc inducit Guil. de cu. qõ ſi qs in libello dicat ſe eſſe in poſſeſſione quorundam iurium incorporalium libellus non

b ſit ineptus: [b] licet in illis iuribus nõ cadat poſſeſſio: ſed quaſi q̃ illud verbum poſſeſſio intelligitur ſcõm ſubiectã materiã: et eo modo quo poteſt ſumi. i. in quaſi poſſeſſione. vt. ff. de iureiurã. l. ſed et ſi. §. itẽ ſi iurauero. Itez ſi aliquis dicat rem ad ſe pertinere iure do. ꝛ poſtea non probet de do. directo ſed vtili. ſ. qõ eſt feudatarius vel emphyteota non ꝺr libellus fuiſſe inept⁹: ꝛ ſic poterit obtinere ſnĩam quaſi videaꝫ deduxiſſe in iudiciũ vtile dñiuz: certe iſtud eſt verũ ſi in libello appellauit ſe emphyteotã vel feudatariũ: alꝭ intelligereꝫ de directo dominio: q̃ verba ſunt intelligenda in potiori ſignificato. vt. l. j. §. qui in perpetuũ. ſi ager vect. ff. ꝛ ſic videꝫ qõ nõ poſſet obtinere in vtili in iudiciũ nõ deducto. vt in. l. nõ põt videri. ff. de iudi. ſed Guil. hic ſentit ꝯtra. dicens qõ ille qui aſſerit ſe dñm videꝫ in iudiciũ deducere omne dominiũ tam directũ q̃ vtile. ꝛ de quocũq̃ probauerit ꝺz obtinere ſnĩam ſicut videꝫ deduxiſſe in iudiciũ oẽm cãm dñij: vt. l. an candẽ. §. actiõis. ff. de excep. rei iudi. ꝛ ibi tangiꝫ per Bar. de hoc. ꝛ. l. ſolemus. ff. de iudi. ¶ In ter. ibi marito. de quo iſta teſtatrix nõ habebat libe

b ¶ Libellus non ſit ineptꝰ. Adde qõ vbicũq̃ libellus eſt ineptꝰ tũc nullus terminꝰ currit ad excipiẽdũ ſm Bal. in. l. edita. in pe. co. C. de edendo. quẽ ſequiꝫ Barba. i. c. examinata. in. x. col. de iudi.

ros: alꝭ nõ deberet habere maritus integrũ vſumfructũ oĩm bonorũ: ſed forte alimẽta dũtaxat. ſecus ecõuerſo quando maritus reliquit vxoꝛẽ dñam ꝛ vſufructuariã oĩm bonorũ ſuorũ vt no. i. l. ij. j. ſi ſcõo nup. mu. ꝛ auꝫ. ibi poſita. vel ſaltẽ nõ deberet habere vſumfructũ legitime ipſorum filiorũ. vt in auꝫ. nouiſſima. ſ. de inoffi. teſta. in fi. ꝛ qõ no. in. l. omniũ. ff. eo. tit. ſm

4 Lyn. ¶ † In ter. ibi a debitoribus ſoluta. no. ꝛ tene menti qõ cum relinquiꝫ vſuſfructus omniũ bonorũ cenſeꝫ etiã relictus de noĩbus debitorũ ſeu de his que ab eis debentur poſtq̃ fuerint exacta: et ſic ſi teſtator erat gabellarius poterit vxoꝛ fructuaria petere qõ ſibi tradanꝫ ad vtendũ redditus q̃ pcipienꝫ

5 ex gabella ſm Odof. ꝛ Bal. † Quid in eo q obligat bona ſua. an videaꝫ obligaſſe nomina debitorũ. dic vt nota. j. de acqui. hered. l. ij. ¶ In ter. ibi quam oblatam: quid ſi nõ obtulit an debet reus abſolui: licet probauerit vſumfructum ſibi legatũ: dic qõ non. ſed debet condẽnari ad ſoluendum ſub conditione ſi vſufructuarius preſtiterit cautionem per. l. iiij. §. illud videndum. ff. de fideicom. libertatibus. ꝛ ita reperio Bar. cõſuluiſſe. facit qõ idem no. in auꝫ. boc amplius. j. de fideicom. qõ

BIU Cujas

tene menti. Nam frequēter cōtingit qō mulieres ignare iuris quibus est relictus vsusfructus omniū bonorū petūt ab here de bona sibi tradi ꝛ nō auferunt cautionē: nō ꝓpterea heres debet absolui sed cōdēnari sub dicta constitutione per illum tex.no.ꝛ non fiet executio nisi cautione prestita.

2 ☞ Proprietarius quando alienat ex mera voluntate debet interuenire consensus vsusfruc.ne cogatur habere malū proprietariū:ꝛ an debeat habere laudemium.

3 Sicut feudatarius non potest alienare sine consensu domini: an idem sit econuerso si dominus alienare velit.

4 Si in bonis aduentitijs filij sint bona emphyteotica que alienentur qō necessarius sit consensusp atris et an ipse habebit quinquagesimam seu laudemium.

5 Si talia bona incidant in cōmissum propter canonem non solutum:an cōmissum applicetur patri habenti vsumfructum: an filio proprietario.

6 Filius proprietarius an possit obligare vel alienare proprietatem sine consensu patris vsufructuarij.

1 **Verbis testamēti.** † Proprietarius nō ꝓhibetur obligare proprietatem : licet vsusfructus ad aliū pertineat:hoc tū vsufructuario nō nocet .h.d. Sic etiā totaliter alienare.vt.l.iusto.§.nō mutat.ff.devsucap.

2 ꝛ in.l.locū.§.proprietariū.ff.eo.ti.ff.de vsufru.† Dicit tamen Guil.de cun.not.qō si talis alienatio est mere voluntaria debet interuenire cōsensus vsufructuarij ne cogat habere malū proprietariū.ꝛ ideo debet vsufructuarius habere laudemiū.

3 vt Oldra.in consil.xxiij. tenet. † Pro primo dicto facit qō in feudo habemus:quia sicut feudatarius nō potest alienare sine consensu domini ne dns cogatur habere malumvasallum: ita ꝛ econuerso dns non debet alienare proprietatē et dnium directum nisi cum cōsensu vasalli ne cogatur habere malum dnm.vt habet in vsibus feudorū in ti.de lege cōradi.§.ex ea.

4 cum.l.seq. † Quantū ad scōm de laudemio.facit qō idē Guil. no.in.l.fi.§.filijs autē.j.de bo.que lib.vbi dicit Guil.qō pater qui habet vsumfructū aduentitiorū:si inter illa sint bona emphyteotica ꝛ alienent necessarius est consensus patris:ꝛ ipse habet laudare nō filius qui habet ꝓprietatē:ꝛ ideo quinquagesima que debet ex laudatione pertinet ad patrē nō ad filiū per.l.septimā.ff.eo.ti.tū ipe loquit qn alienat vtile dnium in qua alienatione requiritur consensus superioris dni.nos loquimur quādo alienat ipm directū dnium in qua alienatione nō cadit laudatio ex qua debeat solui quinquagesima cuz illa non soluatur nisi ratione superioris iuris:ꝛ hoc nō est dare superius:lz requiratur cōsensus fructuū propter suū interesse.vnde in hoc non placet determinatio predictorū. † Quid autē in casu quē tangit Guil.in.d.§.filijs aūt.sz de patre habēte vsumfructū in bonis filij si sint bona emphyteotica que tenent a filijs ꝛ incidēt in cōmissum propter canonē non solutum:an cōmissum applicet patri an filio proprietario ꝛ videt qō patri:ꝛ qō non teneat restituere etiā finito vsufructu p illam.l.ꝛ post prin.ff.eo.cōtra.dic qō ibi loquit de cōmisso alterius rei ꝙ illius in qua habet vsumfructū.nos loquimur de cōmisso eiusdē rei.vñ cū salua debeat esse ꝓprietas nō applicabit patri:qz sic non soluat.videt tū quousqz durat vsusfructus pater debeat habere etiā vsumfructū in illo cōmisso ꝛ finito vsufructu redibit ad filiū proprietariū sicut in alienatio

6 ne.vt.l.item si fundi.ff.eo.tit. † Itē qō hic dicit in.j.dicto proprietariū posse obligare vel alienare ꝓprietatē:fallit i filio ꝓprietario qui non pōt sine ꝙsensu patris.vt.d.§.filijs autē.qō videt ꝙtra determinationē supradictorū doctorū: qz si est speciale in patre vsufructuario qō debeat cōsentire in alienatione proprietatis. In contrariū debet esse ius cōe qō sine ꝙsensu fructuarij possit totalem alienationem facere. Nec ob.qō dixi de feudatario:qz magis sua interest habere bonū dnm cui tenet ad fidelitatē:ꝛ ad certa opera personalia ꝙ vsufructuarij qui ad talia non tenētur.vnde nihil ad eum quis sit proprietarius dummodo ipsum non turbet in vsufructu.

1 **Si patri.** † Morte vsufructarij extinguit vsusfructus nō sic morte ꝓprietarij.h.d.Glo.dicit qō hoc vltimū fallit in quibusdā casibus in qb⁹ morte ꝓprietarij extinguit vsusfructus sed nō sunt bone fallentie:qz in illis non ꝓpter solā mortem proprietarij extinguit: sed ex eo qō proprietas venit ad vsufructuariū.vnde non potest amodo dici habere vsumfru. formalem qui cum sit seruus non cadit in re propria cum illa nō possit dño seruire,vt in.l.vti frui.in prin.ff.si vsusfru.petat. ☾ In text.ibi cū morte eius:supple vel capitis diminutione qō dic vt.j.eo.l.corruptionē. Et idem in seruitute vsus que finitur illis modis quibus ꝛ vsusfructus.vt.j.l.iij.in fi.ff.eodē.

sed seruitus habitationis non finitur nisi per mortē illi⁹ qui eam habet non ꝓ capitis diminutionē.vt.j.e.cū antiqtas.adde hic qō habetur.j.eo.l.si domina.

2 ☞ Usufructuarius si non prestitit cautionē de qua hic:et tamen percepit vsumfructū an teneat cos restituere tanqꝫ indebite perceperit.

3 Si non reperiat fideiussores an stetur iuratorie cautioni cum hypotheca bonorum.

1 **Usufructu.** † Usufructuarius tenet cauere de vtendo ꝛ fruēdo arbitrio boni viri ex quacūqꝫ causa debeat.h.d.et ēt de restituendo rationē finito vsufructu.vt.ff.vsufr. quemadmo.caueat.l.j.§.habet.ꝛ iste cautiones nō possunt remitti per testatorem sed per heredem sic.vt not.s.eo.l.j. ☾ In

2 tex.ibi satisdatio.ꝛ sic cū fideiussorib⁹. ☾ † In tex.ibi boni viri arbitrio.hoc arbitrium versatur tam circa fideiussores dādos si sunt idonei vel nō:quā circa modūvtēdi. Sed queritur si ista satisdatio non prestetur:ꝛ nihilominus vsufructuarius percepit vsumfru.an eos fructus restituere tanqꝫ indebite perceptos teneatur. So.distingue.an illicite pcepit:puta inuito vel ignorante ꝓprietario:et tūc nō facit eos suos:sed tenetur restituere:an ipso permittēte vel sciente ꝛ patiēte ꝛ tūc secus. qō dic vt per Bar.in.l.vroi.ff.de vsufru.leg.et per glos.in.l.si

5 cui⁹.§.j.ff.eo.ti. ☾ † In glos.j.dic ergo hāc videntur tenere docto.de rigore iuris.nec obst.l.cū nō facile.ff.si cui plus qꝫ per.l. falci.ꝛ qō no.in.l.j.ff.q satis.cogā.vbi ille qui tenetur satisdare si non reperit fideiussores:sine sua tamen culpa cōmittitur iuratorie cautioni cum hypotheca bonorum.vt.l.filio.vt in pos. lega.quia loquunt qn satisdatio nō est de forma vel de substātia rei.hic secus:quia diffinitio vsusfructus est qꝫ est ius vtēdi et fruendi salua rei substantia .lz nō videtur saluari nisi satisdatio prestetur.alij de equitate dicunt qꝫ si persona non est suspecta:quia est diues et soluendo nec est forensis:sufficit qō se obliget solēniter.arg.in.l.de creationibus.cū ibi no.s.de episco.audiē. ☾ In glos.super verbo sufficienter.si vero persona sit suspecta possit procedere determinatio gloss.de rigore: qz illa difficultas dandi fideiussores debet nocere sibi et nō proprietario postqꝫ subest suspicio.

1 **Si pater.** † Usufructuari⁹ tenetur restituere fructus perceptos post finitū vsumfru.h.d.facit.l.fructus.ff.de rei vendi.

2 ☞ Que sit differentia inter vsumfructū qui cōsistit in iure: et fructus qui sunt res corporales.

1 **Interest.** † Maritus qui solum vsumfructum in dotem recepit proprietatem obligare nō pōt:idem si recepit proprietatem inestimatam:secus si estimatā tali estimatione que facit emptionem:qz tunc est sua.h.d.ꝑm glos.que dicit qō hic ponuntur tres casus tacti in summario:ꝛ respōdetur ad primū ꝛ vltimū:sed non ad secūdum in quo idē dicendū est qꝫ in

2 primo:casus est iste. ☾ † In tex.ibi an vsusfructus.aliqñ vero nec proprietas nec vsusfructus datur in dotem:sz dantur ipsi fructus percipiendi ex tali fundo:nam longa est differētia inter vsumfructū qui consistit in iure ꝛ fructus qui sunt corporales res.vt.l.vase.ff.de vsuris.isto ergo casu cum dantur fructus percipiēdi ex tali fundo quid iuris est.vide bonam le.de pac.do.ff.l.si cōuenerit.nam maritus illos fructus nō lucratur:sed dūtaxat vsum eorum habet:ꝛ solu.matri.tenetur restituere pretium eorum:sed quando datur vsusfructus vl plena proprietas lucratur fructus ꝓpter onera matrimonij:nec valeret pactum factum in cōtrarium:qz sic remaneret mulier in dotata.vt ibi habetur.

2 ☞ Usufructuarius in quib⁹ sit tanqꝫ ꝓcurator in rem suā.

1 **Cum ad.** † Modica impensa pertinet ad vsufructuarium:magna vero ad proprietarium.h.d. Et ratio est prima nō censetur cōcernere perpetuam vtilitatem rei:sed temporalem perceptionē fructuū. Scōo vero censetur concernere perpetuam vtilitatem rei que debet pertinere ad ꝓprietatem:cuius proprietas est perpetua.ꝛ hoc videm⁹ etiā in marito qui lz sit dns rei dotalis:qz tamen habet restituere solu.matri.cō paratur vsufructuario.et ideo expensas factas ad perpetuam vtilitatem rei repetit ab vxore vel ab herede ei⁹ petentib⁹ restitutio.fundi dotalis:secus si concernebat temporalē vtilitatem rei.vt.l.dinortio.§.impendia.ff.solu.matri.ꝛ.l.ij.generaliter de impensis.dicit tamen Barto.in.l.cotē.§.fina.ff.de pu

2 blic.† qō cura ꝛ solicitudo refectionis impense ptinet ad vsufructuarium tanqꝫ ad procuratorem cōstitutum in rem suā:et sic tenetur facere paruam ꝛ etiam magnam impensam ꝛ parua non recuperat a ꝓprietario sed magnā sic.ꝛ ita intelligit.l.

bactenus.

BIU Cujas

bactenus.ff.eo.titu.⁊ etiã istã.l.Bal.contra hic.⁊ melius:qz durũ esset fructuario impensam magnã facere de suo et postea non recuperare.vnde dicit qõ nõ tenet nisi ad purã que est de natura ipius vsusfructus.nec ob.qõ est ꝓcurator in rẽ suã ⁊ sup ꝓprietate.vt.l.j.in fin.cum ibi no.ff.vsusfru. quẽadmo. caueat.qz verũ est quantũ ad ipam defendendã ⁊ tuendã nõ vt de sua bursa teneat facere impensam que pertinet ad ꝓprietariũ.tene menti istud dictũ:qz puto ipm verissimũ quicquid dicat Bar.ad hoc.l.si vero non remunerandi ius.cuz.l. seq.ff.manda.vbi procurator cõstitutus ad aliqõ opus faciendum non tenet expendere de suo:sed dñs debet sibi ministrare.ꝓtest dici ⁊ ista est bona limitatio qz vsufructuarius licz magnã impensam non teneatur facere de sua bursa:qñ tamẽ imminet necessitas ne res deterioraret:debet denũtiare ꝓprietario quod eam faciat:alias imputaret sibi culpa si ꝓprietarius ignorabat.⁊ hoc per.l.itẽ queritꝝ.§.exercitũ.ff.loca. in glo.que incipit:scz actione neg.gest.Bar.hoc reprobat:qz cum hoc faciat ex necessitate non datur actio neg.gest.l.si communes.ff.de neg.gest.vñ dicit dari actionẽ in factũ per.l.prẽtor.§.his vbis.de bo.aut.iud.pos.Bal.tenet glo.tũ qz nõ est verũ qõ faciat ex necessitate vt dixi:tum qz necessario gestori datur vtilis actio neg.gest.vt.§.de neg.gest.l.curatoris.

2 ¶ Licet morte vsufructuarij extinguatur vsusfructus si tamẽ beredes eius tenuerũt fundũ tãq̃ ꝓprietarij finguntꝝ tũ tenuisse ⁊ possedisse eo modo ⁊ forma qbus tenebat defunctus.

1 **Neq̃ fructuarium.** †Fructuarius vel eius heres quousq̃ possident rõne vsusfructus nunq̃ prescribunt ꝓprietatẽ.h.d.rõ est:qz non possidet ciuiliter sed naturaliter tantũ:⁊ sola naturalis nõ est sufficiens ad prescribendã ꝓprietatẽ directã.vt in.l.acquiritur.§.fi.ff. de acqui.re.do.sed bene sufficit ad prescribendum vtile dominiũ vel ius vsusfructus.Unde si fundũ meũ tenuisses per tps legitimum nõ tanq̃ dñs directus sed tanq̃ fructuarius vel tanq̃ emphyteota vel tanq̃ feudatarius ⁊ habuisses ti.a quodam tertio ⁊ ignorasses me esse dñm directũ prescribis ius vsusfr. als vtile dñiũ cõtra me:sed directũ nunq̃:qz nõ possedisti eo animo vt illud acquireres. vt.ff.quẽadmo. ser.amit.l.fi.iũcta l.si ego.§.j.ff.de pub.⁊ j.de prescrip.lon.tempo.l.fi.⁊ sine titu. prescriberes.xxx.an.vt.j.eo.si quis per.xxx.si de feudo fue.contro.⁊ qõ no.Bar.i.l.j.in prin.ff.de acqui.pos.dũ tractat de naturali possessione ⁊ eius effectu postq̃ aũt incepisses possidere tanq̃ dñs directus:qz in reposcenti rem meã:an casu quo posset noluisti restituere:⁊ sic interuertisti possessionẽ:extunc spolias me ciuili possessione ⁊ incipis prescribere longissimo tpe:sicut fur ⁊ violentus possessor de iure ciuili.vt.l.fi.de prescrip.xxx.an.secus de iure canonico cũ sit male fidei:⁊ adde qõ
2 habet in.l.male agit.de prescrip.xxx.ann. ¶ †In tex.ibi neq̃ successores eius.istud est mirabile:qz per mortem fuit finitus vsusfructus:ergo successores nõ tenuerũt tanq̃ vsufructuarij sed tanq̃ ꝓprietarij:et sic habuerũt animũ acquirẽdi dñiuz si non habebant:ergo saltẽ debuerunt prescribere spatio.xxx. an.per iam dicta.Solu.successores iuris presumptione quantũcunq̃ aliũ habeant animũ censent ⁊ fingunt tenuisse ⁊ possedisse eo modo ⁊ forma quibus tenebat defunctus.argu.i.l. heres.de diuersis et temporalibus prescrip.qz reputant eadẽ persona cum eo.cũ igit ille defunctus teneret tanq̃ fructuarius:⁊ ipsi heredes censentur eodem modo tenuisse.licet reuera tenuerunt vt dñi:quia non superueniente noua causa sicut defunctus solo aio non poterat sibi mutare causam possessionis.vt in.l.nemo.j.de acqui.pos.ita nec heredes eius si dño re posente non interuertãt pos.et sic est hic casus de vno in quo consului his diebus.⁊ de ista.l.non memini:quia quidã incepit quedã bona possidere precario noie postea mortuus est et heredes eius per.xxx.an.⁊ vltra ignorantes precariũ possederunt ꝓprio noie querebat an prescripserint.constat enim qõ defunctus si centũ annis vixisset cum teneret alieno nomine tanq̃ prescripsisset per.l.male agitur. Sed dubiũ erat de beredibus qui possederunt suo nomine ego dixi qõ nec illi prescripserunt per rationẽ quam supra tetigi:⁊ de hoc est casus in.l.ista si bene consideretur.⁊ not.illud verbum nulla tempora ꝛc.⁊ sic nec triginta annos:licet quedam gloss.in vsufru.dicat quod sub ista generalitate non venit prescriptio longissimi temporis:sed longi tantum.Sed illud verum nisi subiecte materie natura suadeat contra.vt isto casu.

1 **Vsufructu.** †Usufructuarius ⁊ ille cui relicte sunt opere serui:non habet alienandi facultatẽ.hoc dicit Bartolus doctor eximius.

2 ¶ Conductio vsusfructus morte conductoris finitur.

3 Quid in locatione ꝓprietatis.

1 **Si dominia.** †Morte dñi seu ꝓprietarij non extinguitur vsusfructus.h.d.scõm primã lect.que nõ placet:tũ quia non cõgruit litere sine impropriatione.vt in glo.tũ qz non cõtinet vtilitatẽ.de hoc habet etiã in.l.iij.§.e.vnde dic scõm aliã lectu.qõ morte eius qui cõduxit vsumfructũ extinguitur vsusfructus cõductus:lz non sit ꝓprie fructuarius nec in eo radicatum est ius vsusfructus.Si ergo locaui tibi vsumfructum fundi mei quẽ habeo ⁊ teneo pleno iure per hũc titulum locationis sicut in te nõ transferret ꝓprietas si ꝓprietatem locassem.vt in.l.nõ solet.ff.locati.ita nec transfertur in te ius vsusfructus:sed habes cõmoditatẽ vtendi ⁊ fruẽdi.⁊ illa cõmoditas ita finitur morte tua sicut si esses vsufructuarius.
2 h.d.ista.l.no. †Nec obst.l.viam veritatis.j. locati.vbi locatio non finit morte cõductoris:qz verũ est de locatione ꝓprietatis.secus in locatione vsusfructus vt hic:qõ singulariter not. videbat cõtra:qz ille qui cõduxit ꝓprietatẽ nihil aliud cõsequitur q̃ vsumfructũ rei:tũ aliud est locare ꝓprietatẽ aliud locare vsumfructũ q̃ est mirabile:qz censetur locatus secundũ naturã quã habet vsusfructus formalis.nec etiã ob.l.necessario.§.j.ff.de pericu.et cõmo.rei ven.vbi locatio cõmoditatis nõ finit morte cõductoris:qz ibi qñ vsufructuarius locauerat alteri cõmoditatẽ vsusfructus vel etiam vsumfructũ retinẽdi apud se ius vsusfructus ⁊ transferẽdo cõmoditatẽ:nam tunc morte eius qui habet cõmoditatẽ non finitur:sed morte vsufructuarij locantis.hic vero quando ipse ꝓprietarius locauit vsumfructũ qõ est mirabile.⁊ forte alibi non est.⁊ vide no. Ly.j.si pignus pignori datum sit.l.j.in.j.q.

2 ¶ Ususfructus si relictus sit alicui vsq̃ ad certum tempus: non finit per mortẽ vsusfru.ante illã diẽ vel tempus.

3 An in persona beredis erit nouus vsusfructus.

4 Si reliqui tibi vsumfru.duraturum per decem annos.⁊ post decẽ annos eundẽ vsumfru.reliqui titio et tu mortuus es an teq̃ lapsum esset illud tẽpus:an titius statim admittetur.

5 Quid si legatus sit vsusfru.vxori quousq̃ vitã vidualẽ seruauerit:⁊ post ei⁹ mortẽ fuit relictus titio:⁊ postea vxor trãsiuit ad scõa vota:an titius debebit expectare quousq̃ viuat.

6 Dictio donec:qõ faciat cõditionem extinctiuam.
In eo statu in quo quis moritur presumitur semper debuisse durare si plus vixisset.

7 Furiosus presumitur in eo proposito durare in quo erat anteq̃ in furorem incideret.

1 **Ambiguitatem.** †Hic incipiũt noue constitutiones Justiniani vsq̃ ad finem tituli.h.d.ista.l.Qñ tempus certe etatis ponit ad exclusionẽ iuris quesiti facit diem ⁊ non conditionẽ.h.d. primo.⁊ in statu in quo qs morit presumit debuisse perseuerare si plus vixisset vsq̃ ad
2 mortẽ.h.d.tota.l.que ponit duos casus.†Primus relinquo tibi vsumfructũ quousq̃ titius qui erat etatis decem annorũ peruenerit ad pubertatẽ ⁊ sicvsq̃ ad quatuor an.extantes si titius moriat in.xj.an.et sic non perueniat ad pubertatem non propterea extinguit sed durabit adhuc per tres annos quibus lapsis titius peruenisset ad pubertatem si mortuus non fuisset.Alius casus est:reliqui tibi vsumfructum duraturum quousq̃ titius qui non erat sane mentis peruenerit ad sanã mentẽ:mortuus est titius anteq̃ ad aliã peruenerit:et sic non potest dici qõ amodo sit nõ sane mẽtis:que mens fuerit extincta:querit an vsusfructus extinguat:⁊ dicit qõ nõ:qz nõ peruenit ad sanã mentẽ:⁊ presumendũ est qõ si nõ foret mortuus perseuerasset in eadẽ nõ sana quousq̃ vixisset:et sic non finiet vsusfructus nisi per mortẽ tuã vel capitis diminutionẽ tuaz nõ ꝓpter mortẽ titij. ¶ Contra determinationẽ primi casus op.de.l.si ita scriptũ.de ma.test.⁊ de.l.si cui legat.de le.j. Ubi tps certe etatis legatarij vel alterius facit conditionẽ:qz si ad illã peruenerit legatũ non debet. Glo.que sunt hic dicunt qõ ibi legatũ fuit factũ sub conditione:hic vero in certũ tẽpus:qz dixit lego tibi vsq̃ ad decẽ annos seu per decenniũ donec vixerit filius meus hoc nõ placet:imo dixit lego tibi quousq̃ filiꝰ meus peruenerit ad talẽ etatẽ:non autẽ dixit duraturũ per.x. annos. Ad ꝙrariũ rñdeo q̃ hoc tẽpus certe etatis fuit appositum ad finiendũ emolumentũ pure relictũ:qz pure reliqui tibi vsumfruc.⁊ volui q̃ duraret quousq̃ titius peruenerit ad pubertatem qui distabat ab ea per quatuor annos.et sic si vixisset debuisset.iiij.an.durare.et vsq̃ ad.iiij.an. videt testator voluisse qõ duraret.lz ergo non peruenerit ad pubertatẽ non extinguit vsusfru.qz illud tẽpus certe etatis nõ facit conditionẽ sed facit tẽpus:in.ll.vero ꝙrariꝫ relictũ factũ fuit sub conditione:puta relinquo tibi sivel cum peruenerit ad quartũde

BIU Cujas

cimũ annũ:seu cũ peruenerit titius:lz ergo tẽpus de se sit certum qñ peruenisses ad pubertatẽ si vixisses:tñ nõ erat certũ an debueris peruenire vel non:ideo si non peruenisti legatũ tanc̃ defecta conditione nõ valet:tñ non semp est verũ qõ tale tempus dicto casu faciat conditionẽ.sed dic vt in.l.scius saturninus.ff.ad trebel.ꝛ i.l.ex bis verbis.ſ.qñ dies lega.cedat.

3 ¶† Et no.hic post principiuz ibi nisi ipse.qõ si relinquo tibi vsumfructũ vsq̃ ad tale tẽpus duraturũ si prius decedis finitur vsusfructus:nec expectatur lapsus temporis qui nihil potest operari.videbaꝫ ẽtra:qz postq̃ volui qõ duraret per tantum tps vñ videt esse ac si voluissem qõ illo durãte non finiaꝫ morte sed transeat ad heredes tuos:vñ tñ ĩ psona heredis sit nouus vsusfructus.vt.l.stipulatio ista.ſ.si qs ita.ff.de verbo.obli.cõtra hoc ptz.ꝛ sic illa verba vsq̃ ad tale tẽpus habẽt cõditionẽ si tanto tpe vixeris:qz non videt testatorem reliquisse vsumfructũ nisi ſm naturã ipius vsusfructus vt extinguatur morte tua ꝛ capitis diminutione:et alĩs modis qb⁹ solet extingui.ꝛ vltra hoc per lapsum tpis extinguaꝫ si per nullũ aliũ modũ fuerit extinctus.Sed pone reliqui tibi vsumfructũ duraturũ per decẽ annos et post decẽ annos eundẽ vsumfructũ reliqui titio:tu mortuus es anteq̃ lapsum esset illud tempus. queriꝫ an titius statim admittaꝫ.videt qõ nõ:sed debeat expectare lapsum tpis postq̃ fuit sibi relictũ:et interim sint apud heredes testatoris.cõtra dic qõ statim admittaꝫ:qz tũc facere videt lega.dilatatũ vt nõ ante veniat q̃ labaꝫ tps vsq̃ ad qõ fuit tibi relictus.Si ergo hoc tps nõ põt operari tuũ fauorẽ: qz nõ transmittis ad tuos heredes:sed finiꝫ per mortẽ tuã vt hic nec etiã operaꝫ odiũ titij vt debeat expectare lapsum tps hoc probatur in.l.a filia.ſ.alũno.ff.ad trebl.Et vide q̃ no.in addi.Spec.in ti.de secũdis nuptijs sup rubrica.si fuit legat⁹ vsusfructus vxori quousq̃ vitã vidualẽ seruauerit:et post eiꝰ mortẽ idẽ vsusfructus fuit relictus titio: deinde vxor trãsiuit ad scõa vota:ꝛ sic finiꝫ vsusfructus:an titius debebit expectare quousq̃ viuat ꝛ determinaꝫ qõ nõ:sed qõ statim admittaꝫ per illũ.ſ.ꝛ per rationẽ quã.ſ.dixi. ¶Jtẽ no.inver.si autem talis:qõ dictio donec facit conditionem extinctiuã:de hoc per Bar.in.l.j.de condi.ꝛ demon. ¶Jtẽ no.qõ in eo statu in quo quis moriꝫ presumiꝫ semper debuisse durare si plus vixisset. Circa hoc vide qõ no.Jo.and.in.c.si gratiose.de reseri.lib. vj. in nouel.sup verbo placitũ.Sed oppo.qõ casum aduersamq̃ fortunã non debemus presumere.vt in.l.inter stipulantem.ſ. sacram.de verbo.oblig.ff.solu.matri.in personã viuentis:verum est:sed in personã iam mortui et ad fauorẽ viuentis non est incongruũ debere presumi.vt hic ſm Guil.de cu.Facit de ali.lega.l.mela. de inge.ma.l.auia. Sic etiã furiosus presumitur in eo pposito durare in quo erat anteq̃ in furorẽ incideret.vt habetur in.c.maiores.ſ.fin.de bapti.ꝛ si erat in peccato mortali ꝛ impenitẽs censet in codẽ pctõ decessisse:ꝛ sic debere denegari ecclesiastica sepultura.

a ¶Habitationez talis domꝰ. Adde an sit differentia ĩter vsum domus ꝛ habitationis.vide ĩ.l.si habitatio .ff. eo.tit. ꝛ in.l.ſj.e.titu.

2 ☞ An paria sint dicere relinquo tibi habitationez talis domus:ꝛ dicere relinquo tibi vsumfructũ habitationis ꝛ an differat ab vsu.ꝛ nume.3.

3 1 Habitatio an finiatur per mortem.

¶ An antiquitas. †Habitatio est ius seu seruitꝰ de per se diuersa ab vsufruc.ꝛ ab vsu diuersam habens naturaz.ꝛ qui eam habet põt locare:ꝛ illi cui relinquitur habitatio nõ presumitur relictũ dominiũ rei sed cõmodũ habitandi nisi contra appareat.h.d.Et premitte qõ possum tibi relinquere cõmoditatẽ domus mee ꝛ habitandi altero de tribus modis.primo relinquendo tibi vsumfructũ domus:sicut eñ in alĩs rebus cadit vsusfru.ita in domo.secõ modo relinquendo tibi vsum domus qui vsus in alĩs rebus minꝰ importat q̃ vsusfr.puta in fundo:qz nõ potes capere de fructibus nisi pro vsu tuo:reliquum pertinet ad heredẽ:ſz in domo totã occupas si aliter cõmode vti non potes:ꝛ sic nihil remanet ad heredẽ de cõmoditate:vndevidebaꝫ q̃ tantũ esset relinquere vsum quantũ vsumfructũ:tñ nõ ita est:qz si relictꝰ est vsusfructus potes eũ alteri locare:nõ si relictus est vsus vt in.l.arboribus.ſ.pe.de vsufru.ꝛ de vsu ꝛ habi.l.ſj.cum seq.lz habitando possis alios recipere tecũ:sed sine te alteri non potes cõcedere. Jtẽ tertio modo possum relinquere tibi habitationẽ domus:nam et ipsa habitatio est quedã seruitus personalis:ista habitatio videbaꝫ eiusdẽ vtilitatis cuiꝰ ꝛ precedẽtes seruitutes. ¶† Queritur ergo an hoc sit verũ. Jtem iure veteri erat statutum qõ paria sint dicere relinquo tibi habitationem talis domus[a] ꝛ dicere relinquo tibi vsumfruc. habitationis.vt in.l.habitatio.ſ.sed si sic.ff.de vsu et habi. Queritur ergo hic si legaui tibi habitationẽ domus mee vel legaui tibi vsumfructũ habitationis qõ est pinde ac si legassem habitationẽ.vt sic illud verbũ vsumfruc.nihil addat vel diminuat de cõmoditate habitationis vtrum istud relictũ equiparetur vsuifructui vel vsui:ꝛ dicitur hic qõ habet diuersam naturã ab illis et qõ legatarius potest ipsam domũ alteri locare licet vsuarius non posset:ꝛ q̃ virtute istius legati nõ potest vendi care dñium domꝰ:sed dũtaxat cõmoditatẽ habitãdi:licet interdũ istud verbũ habitatio ponaꝫ pro pleno dñio rei et pro ipsa domo que inhabitaꝫ.vt si dico lego tibi inhabitationẽ talis domus quã habeo in tali loco:nõ sic si dico habitationẽ talis domus quã habeo in tali loco:qz tunc non ipam domũ lego:sed cõmoditatem habitandi. Jn quo ergo differt seruitus habitatiõis a serui.vsusfruc.ꝛ in quo conueniat. Breuiter in potestate locandi cõueniunt:qz sicut vsufruc.põt locare:ita et qui habet serui.habitationis. Jn alio vero differũt:qz vsusfr. non solũ morte:sed etiam capitis diminutione ꝛ multis alĩs

3 modis finiꝫ.vt in titu.ff.qui.mo.vsusfruc.tolliꝫ.† Sz habitatio non finiꝫ per solã mortẽ. Jtem ab vsu differt:qz vsuarius non põt locare sine se:lz ipse habitãdo possit aliũ recipere.sed habens serui.habi.põt eã alteri locare.vt hic in pn.l.ibi vsufruc. habitationis legato:quo casu etiã iure veteri decisum erat vt censereꝫ relicta soli habitatio.vt.l.habitatio.ſ.sed si sic.ff. de vsu ꝛ habi.ꝛ sic adiectio nõ restringit legatũ:sed ampliat.naz habitatio in plus se hz q̃ vsusfru.in hoc:qz nõ finiꝫ nisi morte sed vsusfru.finiꝫ alĩs multis modis:ꝛ sic illud verbũ habitationis adiunctũ cũ vbo vsusfru.ampliat ꝛ nõ restringit vt cõseatur relictus vsusfr.ꝛ nõ habitatio.sed ꝺ de lega.iij.de ali.et cib.leg.vbi nõ attendiꝫ illa adiectio. Solu.ibi qñ tẽdebat ad diminuendũ.hic qñ ad augẽdũ.ꝛ vide oĩno qõ ibi no.plene p Bar.in dist.dũ allegat illã.l.si habitatio.ſ.si sit. Vult ergo q̃rere impator qñ legaꝫ habitatio vel vsusfr.habi.qõ idẽ est qõ importat hic legatũ ꝛ videbaꝫ qõ tñ esset vnũ quantũ alterũ cũ legatarius totã domũ occupet:tñ determinaꝫ ẽtra:ꝛ sic est vis in modo legãdi:qz legando vsumfru.censeꝫ voluisse legatum restringere ad naturã vsusfr.vt sic finiaꝫ illis modis qb⁹ vsusfr.ꝛ legãdo vsum restringere ad naturã vsus:vt sic nõ possit locare sicut nec vsuari⁹ sed legando habitationẽ censeꝫ voluisse qõ habeat diuersaz naturã:ꝛ sic partim de natura vsusfru.vt possit locare ꝛ partim naturã separatã vt nõ finiaꝫ nisi morte. ¶An aũt censeaꝫ relictũ do.rei. Glo.hic sup vbo relictũ distinguit. Tu dic vt dixi ſm Guil.de cun.per.l.seia.ff.de fun.ĩstru.ſ.caio.ꝛ de leg.iij.l.qui cõcubinã.ſ.qui quatuor.vt aliud sit legare habitationẽ quã quis habet ꝛ legare habitationem quã quis habet. Ponit etiã Guil.differentias vel rationem diuersitatis inter naturã vnius ꝛ alterius seruitutis.

2 ☞ Appellatio heredis relata ad id qõ de sui natura ad heredez transit comprehendit omnes heredes in infinitũ etiam extrancos.

3 Non valet legatum quod non confert vtilitatem.

4 Liber homo an possit locare operas suas in perpetuum.

1 ¶ Antiquitas. †Appellatio heredis relata ad id qõ de sui natura ad heredem non transit primũ tantũ heredẽ cõprehẽdit.h.d.† Bar.ꝛ semp allegaꝫ.sz si de sui natura

2 b ad heredẽ transit cõprehendit oẽs heredes [b] in infinitũ.vt.l. sciendũ.ff.de verb.signi.ꝛ non solũ descendentes: imo etiam extrancos heredes vt ibi patet.ꝛ istos duos articulos an comprehẽdat extrancos vel restringaꝫ ad descẽdentes tantũ. Jtẽ an cõprehẽdat oẽs in infinitũ an restringaꝫ ad primos tñ heredes plene examinat Bart.in.l.gall⁹.ſ.etiã.ff.de lib.ꝛ posth. vbi oĩno vide. ¶Jn ter.ibi.quaten⁹ vsusfru.apud heredẽ remaneat.legauit ergo pprietatẽ deducto vsufru.quẽ voluit remanere penes heredẽ vel heredes suos:quid si hec verba non apposuit sed simplr legauit pprietatẽ deducto vsufru.rñdeo idẽ qz censetur voluisse vsumfructũ remanere penes heredes suos ꝛ sic erit idẽ qõ hic.ter.est:ꝛ ibi no.hic Bar.in.l.sempronius attal⁹.ff.de vsufr.leg. Sed qd si testator legauit vsumfr. titio ꝛ heredibus suis:rñdeo adhuc idẽ vt intelligaꝫ de primis heredibus nõ de vlterioribus cum sit eadẽ ratio. Seeus dicit Gui.de cu.si legaret vsum talis rei titio ꝛ heredibꝰ suis quia tunc lz nunq̃ iste vsus finireꝫ:non tñ reddiꝫ proprietas inutilis:quia vsuarius non debet habere omnes fructus:sed ad suam tantũ indigentiã.vt in.l.plenũ.ſ.j.cũ seq.ff.de vsu ꝛ habita.ꝛ sic cessat ratio huius.l.finitur tñ vsus sicut ꝛ vsusfr.

3 vt.ff.eo.l.iij.ſ.fi.non tñ hoc casu cum diuersa sit ratio. ¶† Jnter.ibi inutile legatũ esse. Not.non valere legatũ qõ nõ cõfert vtilitatẽ.ad hoc.l.si creditori.in fi.cum.l.seq.ff.de lega.j.propter hoc qñ pro re legata venit aliquod soluendum ꝛ si legatarius soluerit nullam consequereꝫ vtilitatem ne legatum reddatur inutile pertinet ad heredem onus soluendi.vt. l.qui concubinam.ſ.qui hortos.ꝛ.l.bis vbis.ſ.fi.de leg.iij.ꝛ no.per Bar. in.l.cum

BIU Cujas

in.l.cū seruus.et.l.apud iul.§.fundum.de lega.j.videtur ergo non valere legatum de quo nullū commodū percipitur:puta de turri.vel dic valere si possibile est aliquādo posse percipi:lz presentialiter nō percipiatur.nam diruta turri cemēta ⁊ rudera pertinebunt ad legatariū.¶Op.ɔtra.l.hanc.de.l.in annalibus.de lega.j.vbi legatū annuū factū alicui ⁊ heredib⁹ suis censet factū oībus in infinitum:⁊ tamē de sui natura si simpliciter fuisset factū non erat trāsitiuū ad heredes.Solu.ibi hoc nō erat propter naturā rei legate:sed propter modū legandi: qꝛ pro primo anno est purū:pro sequētib⁹ est ɔditionale. hoc
4 loquitur gn̄ propter naturā rei legate.¶†Ultimo gl. inducit qd liber homo nō possit locare operas suas in perpetuū ne libertas sit inutilis.ad hoc de agri.⁊ censi.cū simi.dicit Guil.ꝙ si fuit actum vt possit seruire per substitutū valet: si non fuit actū et erat pauper homo nō habens aliūde vnde viuat idez. arg.in.l.j.ī.de mēdicātib⁹ validis.in tribus libris.C.de patribus qui filios distraxerūt.l.j.⁊.ij.al's non valet.arg.in aut. vt nulli iudi.§.qꝛ vero.⁊.l.titio.§.j.de cōdi.⁊ demon.

2 ☞Bona quesita monasterio per monachū si ingrediatᷣ monasterium ⁊ trāseat ad aliam religionē:an remaneāt penes p̄mum monasterium.

1 **Inter antiquā.** ¶†Per alienationez serui vel partis eius nō extinguitur vsusfructus quesitus domi-
2 no per ipsuz seruū.h.d.tota.l.†Et est arg.quod bo-
a na quesita monasterio[a] per monachuz licet egrediatur monasteriū ⁊ trāseat ad aliam religionem remanēt penes p̄mū monasterium.⁊ facit quod not.in.c.ꝙ a te.de cleri.coniu.et qd no. Bar.in.l.sodales.de collegijs illicitis.Alij dicunt cōtrarium ne secūdo monasterio sit onerosus:sed certe nec debuit esse p̄mo onerosus pro tēpore quo ibi fuit.ideo de iure prima pars videtur verior.tamen isti religiosi habēt intra se suas ordinationes ⁊ constitutiones.

2 ☞Banniti nostri tēporis an p bannū perdāt vsumfructuz.
3 Actio psonalis cōpetens ꝓ vsufructu cōstituēdo an tollatur spatio longi tēporis.

1 **Corruptionem.** ¶†Usufructus ⁊ actio psonalis competens pro eo per nō vsum tollitur spatio longi tēporis nō minoris.Item per capitis diminutionez maximā vel magnaz non per minimā:licet olim secus.h.d.tota.l.Et tria inducit de nouo.primū est in vsufru.ɔstituto qui olim per nō vsum perdebatur anno vel biēnio:vt.ī.tit.j.sicut hodie non nisi per longū tempus quo perdit dominiū:vcz.x. an.inter p̄sentes.⁊.xx.inter absentes:et idem in alijs seruitutibus predialibus vt.d.l.sicut.Secundū est qꝛ vsusf.olim pdebatur per minimā capitis diminutionē per quā nec ciuitas nec libertas perdit:puta per emancipationem vel adoptionē si vsufructuari⁹ erat in patris potestate:⁊ acqsiuerat vsumfr. ex causa castrensi.⁊ sic erat suus:et postea emancipabatur:qꝛ videbatur nouus homo ⁊ hoc probatur.ī.l.ꝓxi que fuit ante istam vt ex hoc colligitur:vel si erat sui iuris et trāsit in alienā potestatē per adoptionē.hodie per hanc.l.nō tollit nisi p capitis diminutionem magnam per quam perdit ciuitas et retinetur libertas.vel p maximam per quam perditur vtraqꝫ.
2 ¶†Quid autem in bannitis nostri temporis:an per bannū
b perdāt vsumfructū.[b]tāgitur hoc per Cy.in fi.⁊ in his duob⁹ ista.l.est clara:⁊ sine dubio ꝓcedit.Tertium est qd inducit de nouo.s.in actione personali que competit pro vsufructu nō cōstituto:sed cōstituendo vel constituto non perfecte nam de iure veteri bene reperitur ꝙ talis act.tollitur per mortē eius cui debet vsusfructus:vel p capitis diminutionē.vt ptz in.l. sempronius attalus.de vsufru.leg.⁊.l.j.quib⁹ mod.vsusfru.amit. Sed an perdat p lapsum tēporis quo pditur vsusfru.erat dubitatio inter antiquos.lz em̄ in tali actiōe possit cadere mors ⁊ capitis diminutio in eo cui debet vsusfr.non tn̄ proprie pōt cadere nō vsus.Nam anteꝗ̄ vsusfructus sit ɔstitutus vel traditus non pōt quis dici nō vti:qꝛ non cadit vsus in eo quod nō cōpetit:⁊ sic nō pōt vti:qꝛ ipsuz nō habet adhuc:ita nō potest dici ꝙ sit negligens in vtēdo:⁊ ista pars videt ꝓbari expresse per tex.cū glo.in.l.si partem.in prin.ff.quēadmo.ser.amit.vbi actio personalis cōpetēs pro seruitute prediali non cōstituta sed cōstituēda non tollitur tempore:licet ipsa seruitus postꝗ̄ est ɔstituta:⁊ sic pōt ea vti bene perderet per non vsum: ⁊ eodem modo actio ɔfessoria que est realis:⁊ cōpeteret pro seruitute cōstituta perdebatur tempore sicut ipsa seruitus:et sicut rei vēdicatio perdebatur ⁊ perditur perdito dominio.Imperator hic determinat ꝙ actio personalis nō perditur anno vł biennio:sicut nec vsusfr.sed perditur longo tēpore:⁊ sic idē sit in actione personali quod est in actione reali:⁊ in ipso vsuf.cōstituto.⁊ ī isto tertio.l.ista recepit magnā dubitationez ꝓpter difficilē opp.quā facit gl.⁊ ꝓpter.d.l.si partē.vbi expresse habetur ɔtrariū.ꝓpter hoc glo.hic ⁊ ibi dicit hāc.l.intelligendā in actione psonali que cōpeteret pro vsuf. ɔstituto.Et si dicat hic nō pōt procedere qꝛ si ille q debebat vsumfr.actiōe psonali.vt qꝛ promiserat p stipulationē vel vēdiderat ipsum vsumf. tradidit:et si bene ɔstituit liberatus est ab obligatiōe psonali per solutionē eius quod debebat vt insti.qui.mod.tol. obli.ī prin.si ergo semel est sublata p solutionē nō pōt amplius tolli p lapsum tpis Glo.respondet non esse verū ꝙ per talem traditionē ⁊ ɔstitutionē vsusfr.sit liberat⁹ ab obligatione ⁊ actione personali:qꝛ illud procederet in reb⁹ corporalib⁹ in qbus cadit pfecta traditio.nos loquimur in iure corporali.scz vsusf. vel alterius seruitutis in quib⁹ nō cadit perfecta traditio:sed patientia habet vim traditionis. vt.l.pe.ff.de seru. Patiētia vero hz tractū successiuuz:et licet hodie p̄stet poterit esse quod nō prestabitur cras.ergo p traditionē ⁊ patientiam presentis temporis que habet vim traditionis nō perfecte nō est liberatus sicut in iure corporali si nō tradat perfecte.puta qꝛ tradit rem alteri obligatā:⁊ sic pōt aduocari nō dicit perfecte tradita:⁊ sic licet transtulerit dominiū:qꝛ tamē nō irreuocabiliter cuz possit per aliū aduocari per hypothecariā nō dicitur liberatus ab obligatione dandi:sed pōt adhuc conueniri ad dādum sicut si nō dedisset.vt.l.si rē meā.ff.de sol.⁊ ɔsequenter illud quod sibi deficit.⁊ sic vt liberet a pignore sicut in proposito:licet constituēdo vel tradēdo vsumf.quod fit p inductionē in fundū seruiētē.vt.l.iij.§.datur.ff.de vsufr.trāstulerit vsumfru.qꝛ tamen remansit dn̄s fundi ⁊ ratiōe dominij potest semper contradicere ⁊ nō pati adhuc remansit obligatus ad dandū obligatione prima.Et de ista loquitur ista.l.ſm glo.⁊ hoc colligit ex text.circa mediū ibi.lz vsusf.quē ibi al's acquisiuit et sic loquitur in vsuf.iam acquisito ⁊ cōstituto.Item ibi duz dicit detinere qd habēt nō possunt:⁊ sic iam habebat vsumfr. Itē ibi dū dicit amittere quod semel possessum est.et est tunc ideo in prōptu qꝛ postꝗ̄ vsusf.est traditus et ɔstitutus pōt co vti:et si non vtitur potest dici negligens in non vtēdo: ⁊ si ita est sicut perdit ip̄e vsusf.quod est ius reale ⁊ etiā ɔfessoria que ꝓ ipso cōpetit:⁊ est actio realis et sine iure vsusfr.stare nō pōt. ita ⁊ actio personalis que remansit et non fuit extincta cuz in ea sit eadē ratio sed si vsusf.nūꝗ̄ fuit traditus nec ɔstitutus talis actio psonalis competēs pro ipso constituēdo non tolleret longo tempore vt est casus in.d.l.si partem.sed hodie per.l.ij. de ɔsti.pec.⁊ per.l.sicut.de prescri.xxx.an.perdit tempore longissimo:⁊ sic plus iuris habet ille q minus habet.naz qui nō habet vsumfru.minus habet ꝗ̄ ille qui habet ⁊ tenet.ille q hz vsumfru.perdit ipsum ⁊ omnem actionē cōpetētē ꝓ ipso spatio lōgi tēporis per nō vsum:⁊ ille q vsumfru.nō hz sz actionē psonalē ad ip̄m nō perdit eam:lz in iudiciū nō deducat p spatiū lōgi tēporis:sz dūtaxat lōgissimi:in hoc stat substātia hu-
3 ius tex.cū gl.¶†Quidā vō dicūt qd glo.circa fi.postea dū dicit ⁊ sic est mirabile vult intelligere hanc.l.etiam in act.persōnali que cōpetit ꝓ vsufructu cōstituendo:⁊ tunc bene est mirabile qd tollat spatio longi tpis cū nō sit dare aliud ius principalius in cuius cōsequētiā ip̄a tollat.Qn̄ aūt cōpetit ꝓ vsufr. ɔstituto nulla est mirabilitas:qꝛ ibi est dare ip̄m ius vsusf.qd est principalius ⁊ vn̄ si illud tollatur nō est incōueniens si tollatur actio ꝓ eo ɔpetēs:tam realis ɔfessoria ꝗ̄ personalis.⁊ illā opi.tenuit Azo in sum.sed nō pōt sustineri per.l. illam.l.si ptem nec ista glos.hoc voluit sed retulit se ad idez:qꝛ in supiori dixerat:⁊ tn̄ sibi videt mirabile ꝙ personalis tollat spatio lōgi tpis cū hoc non sit de natura personaliū acti.sed realiuz tm̄ in qb⁹ cadit p̄scriptio dn̄ij vł alteri⁹ iuris. Pe.reprobat istaz glo.qꝛ glos.videt velle qd ille qui est obligat⁹ actione psonali ad dandum ⁊ cōstituendum vsumfr.vel aliā seruitutē sit obligatus ad factū.i.ad patiendū qd factum non potest perfecte explicari quousqꝫ viuat:lz illud non est verum:imo est obligatus ad dandū dūtaxat:qꝛ ɔstituit vsumfruc.vel aliā seruitutē ipsam dat.i.transfert ip̄m ius:sicut q est obligatus ad dāduz nō aūt ad tradēdū:qꝛ traditio venit in ɔsequētiā sine qua dare nō posset:ideo potius est ī offō iudicis mercenario ꝗ̄ sit in obligatiōe.⁊ iō tz Pe.qd statim qd tradidit vsumfr.vel in seruitutē inducēdo quē in fundū seruiētis sit liberat⁹ ab obligatiōe q̄ tenebat dare vel ɔstituere vsumfr.⁊ sic illa obligatio nō posset tolli amplius tpe.verū qꝛ ī futurū posset ꝓhibere rōne dn̄ij cū tradit dz cauere de nō ꝓhibēdo.vt.l.carū.si ser.vē.⁊ ex ista cautiōe incipit noua obligatio.⁊ de ista loqtur ⁊ dz intelligi ista.l.nō p̄stina q̄ sublata erat.vt ista tollat spatio lōgi tpis sicut ip̄e vsusfr.vel ius seruitutis.⁊ bn̄ fatet Pe.ꝙ si non esset tradita actio psonalis nō tolleret.Bar.ī.l.ij.ff.de ver.ob.ī pn. sustinet gl.istā.⁊ repħēdit Pet.⁊ tz ꝙ q tenet ad seruitutē nō

a ¶Bona acqsita monasterio. add gl.ī.c.si qs rapuerit.xxvij.q.j.c.qd autē.xxvij.q. iiij. ī.c.qd ad te.d cle. coiu.Inn.in.c.ex trāsmissa.d renū. Specu.ti. de sta. mona.in.§.j.ver. vj.et v.xxv.Pet. de anch.in regła accessoriū. d reg. iur.li.vj.Ant.de bu.in.c.statuim⁹ ī.j.co.d reg. Joā. de imo.ī cle.ne in agro. de sta. mo. Lap. allega. lxij. Bar.ī.l. ij.ī. §.fi. ff.de bo. pos. ſm tab.Bal. in aut. igressi.C.d sacrosan.eccl.Cal.ti. d reg.cōsi.xxiij. idē ɔsi.xxvij.eo.titu. Barba.ɔsi.xx.in ci.vbi xps.ī.v.co. in.iij.vol.

b ¶Perdāt vsūfructū.add nellū diffuse ī tractatu de bannitis.

BIU Cujas

solū teneatur ad dandū sed etiā ad factū: ⁊ q̄ dādo lz liberet quatenus teneꝫ dare nō liberatur quatenꝰ tenetur facere: mihi videt q̄ neuter bene dicat: nec Pet. in q̄tum intelligit istā l. in nouā, obligatiōe que oritur ex cautiōe quia est diuinare. nec Bar. in q̄tum tenet qō qui teneꝫ ad seruitutē teneꝫ ad factum. imo tenetur ad dandū tantū vt dicit Pet. tamē dico: et illa fuit intentio glo. q̄ licet det ipsam seruitutē constituēdo nō tamen liberaꝫ ab obligatione qua tenetur dare q⁊ non videtur perfecte dedisse eū postea prohibendo quod facere pōt ratiōe dominij̄ videatur auferre quod dederat: ⁊ ideo postea prohibendo nō solū potest conueniri confessoria in qua petit sibi deberi seruitutē declarari ⁊ ipsum cōpelli ad ipsuz nō impediendū: ⁊ etiā potest ꝙueniri vt det quasi nō perfecte dederit: ⁊ illud idē cōsequēter. Et hoc videmus in simili: si es mihi obligatus ad dandū rē corporalē ⁊ eā dederis alteri obliga. cū possit mihi auferre p hypothecariā non videris dedisse ⁊ possum te conuenire ad dandū: licet iam dederis ratione iuris quod mihi deficit ⁊ ꝙsequar vt eā liberes. vt in. l. si rē meā. ff. de solu. ⁊ illa est intentio istius gl. melius declarate q̄ declarant doc. nec expedit venire ad cōtentionem que inter Pet. ⁊ Bar. est. ¶ In vltima autē. q. gl. puto quicquid dicat gl. qō sicut vsusfru. tollit ipso iure per nō vsum: ita ⁊ cōfessoria ⁊ etiā personalis actio que tollunt in ꝙsequentiam ipso iure tollun tur: sed actio personalis que nō tollitur in consequentiā alteriꝰ iuris: ⁊ sic per. xxx. an. dūtaxat: illa bene tollit per excep. nō ipso iure: q⁊ tempus nō est modus tollēdi obli. ipso iure. vt. l. obligationū fere. §. placet. de actio. ⁊ obli.

2 ☞ Si legatus est vsusfructꝰ filiofa. quid acquirat patri: cuz in aduentitijs acquirat proprietas filio ⁊ vsusfru. patri.

Ex libris. ¶ Ista est vna noua lex ⁊ credo q̄ alibi non reperitur casus ciꝰ ⁊ fuit ante. l. precedentē que presupponit q̄ per mi nimā capitis diminu. pereat vsusfru. dū loquit de
1 emācipa. filij̄ vsufru. qō hodie corrigit per. l. prece. ⁊. b. d. †Si vsusfructus sit relictus filiofa. vel seruo alterius et non appa ret cuius cōtempla. fuit relictus: an ipsius filij̄ vel serui an ve ro patris vel dñi: si contingat filiū vel seruū premori vl̄ capite minui fingit relictū cōtemplatione patris vl̄ dñi. ⁊ ideo nō extinguitur morte vel capitis diminutione illorum. sed rema net apud ipsum patrē vel dñm. Si vero contingat patrē p̄mori fingitur relictū cōtempla. filij̄ ⁊ apud eū remanet. nec extinguit morte vel capitis diminutione patris. b. d. Et in hoc vltimo nihil dicit de seruo: q⁊ nō posset apud eū remanere. Ceniam ꝰ ad casum ⁊ est nouus. Ista. l. recipit dubita. magnam. naz aut iste vsusf. fuit relictus ꝙtempla. ipsius filij̄ vel serui. et tunc quicūq; prius moriat vel posterius nō est ius: q⁊ non debet inspici persona patris vel dñi sed ipsius filij̄ vel ipsius serui vt per eorū morte extinguat. lz pater vl̄ dñs superuiuat cuius ꝙtrariū dicit hic in primo dicto: q⁊ vsusf. ꝙcernit personaz vsufructuarij̄: ⁊ hec psona est ipse filius vel seruus. nā ⁊ seruꝰ pōt vti de facto lz nō de iure. Aut fuit relictū cōtēplatiōe patris vel dñi: ⁊ tunc per mortem eorum deberet extingui: nō remanere penes ipsum filiū: q⁊ ipse pater est vsufructuarius cuius cōtrariū dicit hic in scō dicto. Breuiter opi. procederet si cōstaret cuius contēplatiōe relictū esset: sed hoc debet intelligi quādo cōstabat quo casu. l. ista vult q̄ ex futuro euētu hoc deprehendatur vt si primo morianꝫ filiꝰ vel seruus videatur fuisse relictum cōtemplatione patris vel domini. ⁊ sic ipse pater vel dominus sit vsufructuarius: et mors filij̄ vel serui non attendatur. sed dūtaxat patris vl̄ domini qui postea sequitur Et ecōuerso si pater prius moriat fingatur relictus cōtemplatione filij̄ ⁊ mors patris precedens nō attendatur: sed mors filij̄ vel capitis diminutio postea secuta et p istā distinctionem
2 tollūtur oīa ꝙtraria formata in glo. †Et dicit Ly. q̄ in examine suo fuit interrogatus per quendā doc. bonoñ. si legatus est vsusfr. filiofamilias quid bodie acquirit patri cū habeamus q̄ in aduentitijs querit ꝓprietas filio ⁊ vsusfru. patri. vt. j. de bo. que libe. per totū hoc nō est dare proprietatē distinctaz ab vsufru. patris an nihil remaneat penes filiuz: an acqrat filio ipsum ius ⁊ cōmoditas sit ipsius patris. dicit ipse Ly. q̄ ipse aliter nō rñdit illi doctori nisi qō de quesito suo erat casus in ista. l. ⁊ dñs Lambertinus de ramponibus q erat promotor suus dixit q̄ optime responderat: sed Bar. fil. dixit q̄ malitiose sibi respōderat. q⁊ de casu huius. l. multū dubitabat. nec per istā. l. videt istud dubiū tolli. q⁊ ista. l. loquit quādo ignoratur cuius cōtemplatione sit relictū. sed dubiū ꝓcedit qñ est certū q̄ cōtemplatione filij̄. ⁊ sic ipse censet vsufructuariꝰ: et p eius morte ⁊ capitis diminutionē debet tolli: sed dubiū est cū pater in aduētitijs debeat habere vsumfru. et filiꝰ ꝓprietatē ⁊ hic nō est dare proprietatē distinctā ab vsufru. qd iuris. Gl.

mag. hic i fi. dū opponit de. l. cū oportet. ī. de bo. q̄ libe. ⁊ dicit istā. l. corrigi p illā. videt sentire q̄ in vsusfru. resideret in persona filij̄ ⁊ patri acquiratur cōmoditas: ⁊ hoc magis placet. ⁊ sic finietur ex psona filij̄; tunc videtur constare q̄ cōtēplatione filij̄ qñ fuit relictus ab eo qui nō habebat notitiā patris sz filij̄ tm̄: ⁊ ecōuerso qñ ab eo qui habebat notitiā patris magis q̄ filij̄ videtur relictū cōtemplatiōe patris: vt. l. sz si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. ⁊ pup. quando aūt est dubiū seruāda est distinctio huius. l. mirabilis quam puto non esse correctaz per titu. de bo. que libe.

¶ De seruitutibus ⁊ aqua. Rubrica.

1 ¶ †Super glo. rubrice ibi de seruitutibus personalibus. sub. que debenꝫ a re persone. hic vero de realibus que debentur a re rei: et ideo verba libelli ⁊ sentētia debet concipi in rem: puta peto declarari fundum tuū debere seruitutem fundo meo non autem debeo dicere debere seruitutē mihi: ⁊ ita etiam est pronūtiandum. ideo dicit lex qō sentētia predio datur in his seruitutibus. vt. l. qui aliena. §. fi. ff. de neg. gest. Non propter ea tamen libellus esset ineptus: nec sententia inualida si ỹba cōciperentur in personā meam: puta mihi deberi seruitutem de predio tuo ad prediū meū. vt. l. ij̄. in prin. ff. si serui. vē. et ibi tangitur per Bar. q⁊ verba libelli interdū impropriātur: ⁊ sustinetur impropriatio vt potius valeat: vt. l. sed ⁊ si possessori. Item si iurauero. ff. de iureiu. ⁊ quod dixi. s̄. ti. j. l. j. sed licet seruitus debeatur predio: actio tñ cōpetens pro ea cōpetit psone non predio: vt patet in. d. l. ij̄. Est autez actio ꝙfessoria que datur ei qui asserit p̄dio suo seruitutem deberi et negatoria que cōpetit ei q̄ hoc negat. vt. d. l. ij̄. si ser. vē. Et iste actiōes fuerūt originaliter inuente pro seruitutibus personalibus de quibꝰ in ti. prece. ⁊ postea extense ad seruitutes prediales. vt. d. l. ij̄. sz etiam doct. dicunt vtilē confessoriam vel negatoriaz dari pro quibuscūq; iuribus incorporalibus: licet nō cadant in nomē seruitutū: puta pro iurisdictione qua gs asserit habere in tali loco vel p iure negligēdi prelatū: quod dicit plene tractatur: ⁊ subtiliter per Inno. in. c. bone. de postulatione prelatorum: sunt iste actiōes reales sicut rei vēdicatio que daꝫ pro re corporali: ideo competunt ꝙtra quencūq; turbatorem ⁊ petitur declaratio iuris sicut in reiven. iuncta. l. sicut. §. si queraꝫ. ff. si ser. vēdi. est et alia seruitus personalis que debetur a persona p̄sone vt in seruitute seruoꝝ. de qua habet in materia seruorum. ff. ⁊ C. in prin. vij̄. lib.

2 ☞ Sex requisita vt acquiratur seruitus per prescriptionem seu per vsum. ⁊ nu. 3.

4 Seruitus quando dicatur habere causam continuam et quādo discontinuam.
Ille qui prescripsit seruitutē in domo vicini: si vicinꝰ aliqd facit cōtra eū habet actionē ⁊ vincit nisi aduersarius prescripsit postea libertatē quaz potuit p̄scribere longo tēpore dūmodo non vi nec clam fuerit vsus libertate.

5 Si allegās prescriptionē possedit vi clam vel precario ab alio non ab aduersario an hoc sibi noceat vt ꝙtra aduersariū non potuerit prescribere.

6 Scientia ⁊ patientia possessoris non sufficit vt sup re possessa possim acqrere ius seruitutis: sz reqrit scientia ⁊ patientia dñi. Quid in eo quivtitur iurisdictione cōtra ciuitatē sciente ⁊ patiente tyrāno qui eam occupauit an prescribat.

7 Quando dicaꝫ quis esse in quasi possessiōe seruitutis ad hoc vt habeat interdictū vti possidetis vtile ne in ea turbeꝫ: et ad hoc vt possit prescribere longo tempore.

8 Sicut in acquirēda seruitute requiritur bona fides vtētis q̄ credat sibi seruitutē cōpetere an ita in acquirenda libertate q̄ credat rem suam esse liberam.

1 **Si quas actiōes.** ¶ † Lex ista legitur trib⁹ modis in gl. ⁊ ꝙtingit ꝓpter finē eiꝰ q nō vī cōcordare cū p̄ncipio: cū tñ p̄sequaꝫ cū dē casum: q⁊ in p̄ncipio loquit i scōa psona: ⁊ loquit ei q̄ volebat agere q⁊ turbabaꝫ in seruitute quā acqsierat p p̄scriptionem ī domo vicini: ⁊ ī fi. loquit ī tertia psona: ⁊ vī velle p̄sequēdo cū dē casuz q̄ ille ℈ quē p̄scribit ⁊ ℈ quē agit debuerit possidere domū in qua fuit seruit⁹ p̄scripta nō vi clā vel p̄cario: ⁊ tñ istud nō requirit in eo ℈ quē p̄scribit sz requirit ipso p̄scribente iō vt istud nō obstet qō vī obstare prime lecture trāsit ad scōaz sz icipit ī aliaz improprietatē: q⁊ tūc illa ỹba seruitutis nō ꝙgruūt sz deberet dicere vicē libertatis. iō gl. vt euitet istas impropriatiōes trāsit ad tertiā lec. in qua nulla fit īpetratio ⁊ q̄libet lec. de se est bona ⁊ no. ⁊
2 p̄m primū. b. d. ¶ † Cōtra turbantē quem in possessione seruitutis

tutis predialis dantur act. inuente pro seruitutibus defendē dis. hoc primo. Et sufficit agenti si non pōt aliter ꝓbare serui tutem sibi constitutā ꝓbare se fuisse vsum seruitute longo tpe in predio vicini non vi clam vel precario. h. d. scđo. partes pa tent per se. No. scđm istā lec. qđ duo requirunt ad hoc vt serui tus acquiratur per prescriptionē seu per vsuꝫ. Primo qđ fue rit. vsus longo tpe. s. x. annis inter presentes. xx. inter absentes Scđo qđ non vi clam vel precario: ꝛ diceretur vsus vi qñ ad uersario prohibente: clam vero quando aduersario ignoran te: precario qñ aduersario cōcedēte ad ipius beneplacitum ꝛ non vltra ꝛ nullo ipsorū casuum posset prescribere: qꝛ non ha beret bonam fidem. Adde tertiū qđ requirit qđ fuerit vsus sciente ꝛ patiente aduersario. vt. l. proxi. que scientia ꝛ patien tia loco quasi possessionis habet in iuribus incorporalibus: vt. l. pe. ff. eo. sine qua non potest procedere prescriptio iurium incorporalium: sicut nec rerum corporaliū sine vera possessio ne. vt in. c. sine possessione. de iureiur. tamē quia res corpora les possunt proprie possideri non requirit scientia et patiētia illius contra quem prescribitur. vt. l. fi. ī. de prescri. longi tem po. sed in incorporalibus ideo requirit: qꝛ sine ea non diceret quis quasi possidere. Adde quartū qđ fuerit vsus iure serui tutis tanꝙ sibi debeatur seruitus et bona fides. vt. l. fi. ff. quē admo. ser. amit. si eñ iure familiaritatis: ꝛ sic nō animo acqui rendi seruitutē eam non acquireret etiam si per mille annos fuisset vsus: quia non dicitur quasi possedisse: vt. l. qui iure. ff. de acqui. pos. ꝛ similiter si non bona fide: qꝛ tantū sciebat ser uitutē sibi nō deberi adhuc nō acquireret: qꝛ in prescriptione longi temporis etiam de iure ciuili veteri requirebatur bona fides: saltem a principio: non autem presumitur bona fides si sciebat fundum esse alienū: qꝛ sciebat vel scire debebat alieno non posse vti sine licentia domini. vt. l. sicuti. §. si querat. si ser ui. ven. Requirit ergo qđ credat se habere seruitutē quavtit: licet reuera nō habeat sed errabat in facto: qꝛ forte audiuerat a patre suo hoc dici. nam hoc tribuebat iustam causam credē di nō autē requirit ad probandā bonā fidē qđ habuit aliquē titu. vel concessionē a non dño. lꝫ glo. videat hoc requirere in l. j. §. ij. ff. de iti. actuqꝫ pri. Doc. dicunt qđ licet ista concessio vel titu. causet bonā fidem: tamen non necessario requirit: qꝛ iste seruitutes lōgo tpe possunt prescribi et sine titu. per. l. si quis diutur. ff. si ser. ven. licet dñium rerum corporaliū qđ est maio ris preiudicij non prescribatur sine titu. longo tempore vt. l. nullo. s. de rei ven. nec etiam vsuffru. licet sit seruitus: qꝛ tamē est pars dñij per vsum longi tpis sine titu. prescribit: vt. l. fi. ī. de prescri. lon. tem. ff. de publici. l. si ego. §. j. Dy. aūt dixit pre sumi bonā fidē quē Cy. cū reuerētia reprehendit: ꝛ vide gl. ꝛ ꝑ Bar. in. d. l. j. §. ij. de iti. actuqꝫ pri. Itē quinto requiritur vt ꝑ scribatur longo tpe quod seruitus habeat causam continuaꝫ vel quasi. Si autem discontinuā: tūc requireret tātū tempus cuius memoria in contrariū non existat: qꝛ in illis non cadit quasi possessio ciuilis vel naturalis: vt. l. seruitutes. ff. de ser ui. la grande. et. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. et

3 estiua. †Dicuntur autē habere causam continuam quādo ad vsum earū non requirit factū hominis: vt in seruitute aque ductus: qꝛ postꝙ factus est riuus vel canale et aqua in ipꝫ de riuata non requirit vlterius factū hominis: quia per seipsaꝫ semper currit quando est apta semper currere: sed quādo nō est apta semper currere sed aliquādo vt aqua pluuialis suffi cit qđ instrumentū quo potest currere sit semper paratū ad re cipiendū aquā: ꝛ tunc dicitur habere causam cōtinuā: vt. l. fo ramen. de ser. vrb. predi. Quando vō requirit factū hominis vt est seruit⁹ haustus aque pro fundo: vt seruitus itineris di citur habere causam discontinuam: quia quasi pos. taliuꝫ ser uitu. realiū non retinetur animo hominis: sed retinet solo cor pore ꝛ vsufru. qꝛ cum debeant rei et res non habet animū sed corpus non pōt dici qđ possideat ciuiliter animo quē non ha bet. sed nec dñs rei possidet: quia sibi nō debetur sed rei. ſꝫ in serui. personalibus seu in alijs iuribus incorporalib⁹ que de bentur persone bene cadit ciuilis quasi pos. que retinet aīo il lius. ꝛ ideo licet ad vsum earū requiratur factū hominis sem per: quia tamē quasi pos. ciuilis retinet animo ꝛ animus po test esse continuus in retinēdo licet non corpus prescribūtur longo tempore titu. tamē vt. s. dixi. qꝛ non dicunt habere cau sam discontinuam propter continuuꝫ animū in retinendo. l. iusto. §. no mutat. ꝛ ibi tangit per Bar. ff. de vsuca. licet quidā dixerint contrariū vt refert Cy. hic ꝛ. l. seq. cōtra quos est ille §. ꝛ. l. si ego. §. j. ff. de pub. vbi vsuff. potest prescribi longo tem pore: et ante completā prescriptionē cōpetit publiciana pro eo sicut pro rebus corporalibus qđ non esset si diceretur habere causam discontinuaꝫ. qm̃ ad hoc prescribendū requirit conti nuata: alˢ interrūpit prescriptio. vt in. l. naturaliter. de acqui

ren. pos. Adde sextū et vltimū qđ requirit vt ꝑscribēs sit dñs fundi cui venit acquirēda seruitus cōpleta prescriptione. alˢ si simplex possessor sicut nō posset acquirere per pactū ita nec per prescri. sicut nec posset eidē seruitutē imponere etiā si par

4 tem haberet dñij. vt in. l. pro parte. ff. de serui. ¶ †Scđm vero scđam lect. h. d. Ille qui prescripsit seruitutē in domo vicini si vicinus aliquid facit contra eam habet actionem ꝛ vincit nisi aduersarius prescripsit postea libertatē quā potuit prescribe re longo tpe dummodo non vi nec clam fuerit vsus libertate. hoc dicit: ꝛ tunc non oportet qđ exponatur dum dicit si is qui pulsatur. i. tu qui pulsaris inquietatis. sed stat proprie et lo quitur de aduersario cōtra quē agis cōfessoria: ꝛ sic pulsatur a te in iudicio. ipse aūt allegat contra te prescri. libertatis di cens eam prescripsisse cōtra seruitutē que tibi prius debebat. nam vincit si longo tpe fuit vsus libertate non vi aut clam vel precario. sed tunc tex. impropriat duꝫ dicit cōsuetudinē vicem seruitutis obtinere. deberet eñ dicere vicē libertatis vt tantū valeat libertas acquisita per prescriptionē quantum libertas concessa per contractū. glo. respondet vel dic qđ vult dicere vt sicut seruitus acquiritur per vsum longi tpis ita ꝛ libertas si longo tempore fuerit quis vsus libertate. ecce casum. Et scđm istam lect. aduersarius tuus contra quem agebas cōfessoria ꝛ petebas compelli eum ad destruendū edificiū factum contra seruitutē dicebat se prescripsisse libertatē: quia longo tempo re tenuit edificatū altius te sciente ꝛ patiente. vnde sicut tu po tuisses prescribere seruitutē contra eū per vsum longi tempo ris: ita ꝛ tu libertatē que habet in hoc vicē seruitutis. ꝛ sic per eum fuit extincta seruitus ꝛ res ipsius pristinā libertatē recu perauit: qꝛ et libertas est extinctio seruitutis vt. l. si edes. §. li bertas. ff. de ser. vrb. pre. sed hoc verū dicit imperator si is qui pulsat. i. aduersarius tuus qui pulsat a te agēte: nec vi nec clā nec precario tenuit edificiū eleuatū per longū tēpus: si te scien

5 te ꝛ patiēte possedit. i. possedit libertatē. ¶ †Querit gloss. ꝓm vtrāqꝫ lec. quid si allegās prescriptionē possedit vi clā vel pre cario ab alio nō ab aduersario: an sibi hoc nocet vt contra ad uersariū nō potuerit prescribere: videt qđ nō: sed sufficiat nō habuisse ab aduersario: vt. l. j. in fi. ff. vti pos. ꝛ. l. ij. glo. tñ tꝫ cō trariū. nam verum est ꝙtum ad retinendā possessionē ꝛ ipam defendēdā aduersus agentē interdicto vti pos. istud bene suffi cit qđ ab aduersario nō ita tenuerit lꝫ tenuerit ab alio vi claꝫ vel precario: nos loquimur ꝙtū ad acquirendū ius de nouo in qua acquisitione requirit bona fides: ille aūt qui possidet vi clam vel precario ab vna nō habet bonā fidem: qꝛ scit rem vel ius nō esse suū. sed credit esse illius a quo sic tenet. vnde nec cō tra illū prescribit nec etiā cōtra aliū ꝯtra quē prescribere non intēdit. ista glo. dicit veritatē ꝙtum ad primā lect. q̄ loquit de prescribēte seruitutē non ꝙtū ad secundā que loquit de ꝑscri bente libertatē quam pōt prescribere contra illū a quo non te net vi clam vl precario: licet teneat precario ab alio: casus est notabilis ꝓm Guil. de cu. in terminis ī. l. si edes. preallegata.

6 in prin. de ser. vr. pre. †Tertio modo gl. legit seu ponit casum vt tollātur iste improprietates ꝙ ego pretēdebā habere serui tutem in domo que nunc est tua: qꝛ te sciente ꝛ patiente fui ea vsus per longum tempus vincam te: nisi tempore quo sciuisti ꝛ passus fuisti non eras dñs sed possessor possidendo vi clam vl ꝑcario ab alio licet nunc sis dñs. nam sicut nō poteras tūc mihi cōcedere seruitutē: qꝛ nullum ius habebas in domo ita nec scientia ꝛ patientia tua potuerūt esse causa ꝙ acquireret: qꝛ nō pl⁹ debēt opari ꝙ expressa ꝯcessio. ¶ Et sic no. qđ scien tia ꝛ patientia possessoris nō sufficit vt super re possessa pos set acquirere ius seruitutis: sed requirat scientia et patientia dñi: ꝛ ita dꝫ intelligi et limitari lex sequēs: vñ dicit Bar. qđ si aliquis tyrannus occupauit aliquā ciuitatē: ꝛ alius sciente et patiente tyranno fuit vsus iurisdictiōe in aliquo loco subdito illi ciuitati super quo iurisdictioneꝫ habebat non prescripsit iurisdictionem cōtra ciuitatem. Circa quod vide per eundem no. in. l. j. §. si quis funduꝫ. in fi. ff. de iti. actuqꝫ priua. Guil. de cug. videtur dicere ꝯtrariū qđ sufficiat scientia possessoris. per l. iter quos. §. si dñs. ff. de dā. infec. ꝛ per. l. imperatores. de pu blicia. ꝛ per. l. si ego. §. j. ꝓm intellectū glo. ff. de publiciana. de quo tāgitur per innocen. in. c. bone. de postu. prela. Breuiter ista est veritas ꝙ scientia ꝛ patientia solius possessoris sine pa tientia dñi non sufficit ad prescribēdū per illā glo. ꝛ per dictū Bar. sed si cum illa curreret etiā scientia ꝛ patiētia dñi suffice ret. ita intelligo dictū Gui. si eñ titius possidet rem tuā tanꝙ suam. ꝛ ego ipso sciente patiēte ꝛ vtar seruitute: te tamē igno rante vel ꝯdicente nō acqro in ꝑiudiciū tui: sed si sciuisti ꝛ nō ꝯdixisti cum posses: tunc secus: vnde in casu Barto. qꝛ ciuitas obsessa a tyrāno nō audet ꝯtradicere nō pōt dici qđ fuerit pas

7 sa. vnde puto Barto. bene dixisse more solito. ¶ †Quero cir

BIU Cujas

ea primã lect.qñ dicatur qs esse in quasi possessiõe seruitutis ad hoc vt habeat iterdictũ vti possidetis vtile:ne in ea turbetur:ꝛ ad hoc vt possit prescribere lõgo tpe:respondeo aut erat seruitꝰ negatiua:puta altiꝰ nõ tollẽdi.ꝛ dic vt hic in glos.post prin.ibi ꝛ icipit ab eo tpe ꝛc.ꝛ.ff.de ser.vr.pre.l.qui luminibꝰ. facit.ff.de vsuca.l.si is.§.si seruus.ꝛ quoꝫ lega.l.j.§.quesitum. aut erat seruitus affirmatiua:et tunc aut cõsistebat in actibꝰ qui solent cõpetere iure facultatis in alieno vt seruitus eundi per fundũ vicini:nã licitũ est ire dño nõ prohibẽte per alienũ de iure naturali:vt.l.diuus.de ser.rusti.pre.et tunc requirit qꝫ ierit per.xxx.dies:ad hoc vt videatur ire iure seruitutis:ꝛ habeat interdictum de iti.actuꝫ pri.nõ dico vt ista quasi pos.sit sufficiens ad prescribendũ longo tpe seruitutem itineris:ꝛ habeat causam discõtinuam:vt.§.dixi.aut cõsistit in aliquo qõ non solet ꝙcedi iure facultatis:vt in ducendo aquã per fundũ alienũ:nã etiã dño nõ prohibente nõ est licitũ:vt.j.eo.l.aquã. ꝛ tunc sufficit,qꝫ semel duxerit dño sciente ꝛ patiente cuꝫ sit in quasi possessione ducẽdi et videatur duxisse iure seruitutis vt in.l.j.§.j.vl.ij.de aqua quoti.ꝛesti.ꝛ per predicta respondetur ad multas.q.de quibꝰ dic vt in.c.cũ ecclesia sutrina. de causa
8 pos.ꝛ ppie.p glos.et doc. ¶ Circa secũdã lect.quero:an sicut in acquirenda seruitute requirit bona fides vtẽtis qõ credat sibi seruitutẽ cõpetere:ita in acquirẽda libertate qõ credat rẽ suã esse liberã:respondeo qꝫ aut loquimur de seruitu.rusti.q̃ perdunt per non vsum absqꝫ eo qõ prescribat libertas quibꝰ perditis res reuertitur ad pristinã libertatem quam semel habuit:ꝛ sic potiꝰ detegit libertas q̃ prescribatur:ꝛ tũc non requritur bona fides:imo posito qꝫ sciat predium suum debere seruitutẽ:si tũ aduersarius ea non fuit vsus legitimo tpe cuꝫ seruitus sit extincta:vt.j.e.l.sicut. recuperata est libertas: vt in.l. sequitur.§.si viã.ff.de vsuca.ꝛ ppter hoc Bar.ibi determinauit qꝫ in actionib⁹ psonalibus si creditor stetit per. xxx. an.qõ debitorem suũ in iudicio non molestauit:licet debitor sciat se debitorẽ nihilominꝰ prescriptũ est debituz:qr ista prescriptio currit sine facto sola negligẽtia creditoris non petentis.et hoc etiã de iure ca. Nec ob.c.malefidei pos.de reg.iur.lib.vj.qr debet intelligi in pscrip.rerũ corporalium q̃ non currit sine pos. pscribentis.sed de illa nõ requirit pos.qr debitor nõ possidet debitum quo tenetur:vt no.in.l.regulariter.ff.de pe.he. Pro qua opi.facit qr etiã hodie de iure cano.si vsufr.vel ille cui debetur seruitus predialis nõ vtereꝛ seruitute per longũ tẽpus eã perderet:licet dñs prediꝫ seruiẽtis sciret seruitutẽ deberi:ꝛ sic ille.§.si viã.nõ est correctus de iure cano.qr ipse pscribit libertatẽ:sed eã recuperat p predic.seruitu.canoniste tñ et etiaz legiste cõiter tenẽt contra Bar.ꝛ etiã ipse idẽ Bart.videꝛ terminare ꝙtra i.l.oẽs populi.de iust.ꝛ iure.vbi tenet qꝫ si statutum dicat creditorẽ negligẽtẽ petere per quinquẽnium cadere ab actione sua non hz locum si debitor sciebat esse debitorez ſz debet restringi qñ erat bonefidei:ne includat peccatũ:ꝛ hoc etiã hic tenet Bal.hz Bar.in loco predicto nõ alleget. Aut loquimur in seruitute vrbana in qua nõ sufficit negligentia nõ vtentis vt recuperet libertas imo requirit vt ipsa libertas pscribat:ꝛ sic qꝫ interueniat factũ prescribẽtis:vt si habeo seruitutem tigni mittendi in parietẽ tuum licet enim ea non vtar spatio longi tpis:si tamen mihi feciſti in ꝙtrariũ eam nõ pdo sed requirit qꝫ aliqd feceris: puta qꝫ foramina que ibi erant obturaueris vl qꝫ eleuaueris parietem:cũ deberes seruitutẽ vt possem supra ipsum parietẽ ponere tigna:ꝛ tũc nõ possum propter eleuationem:tũc ergo requiritur qꝫ obturaueris vel eleuaueris bona fide credens nõ debere seruitutẽ:als libertatez non pscriberes.vt hec habẽtur in.l.hoc aũt.ff.de ser.vrba.pre. ꝛ.l.si edes.§.libertas.

a ¶ Põt prescribi dñiũ.adõ an dñium tyrãnicũ possit pscribi. vide p Jo.de ana. ĩ c.j.ĩ ñ.co. de schisma.

b ¶ Usufructꝰ posset pscribi. adde gl.ꝛ bar.ĩ.l.iusto in.§. nõ mutat.ó vsuc. Bal.ĩ.l.fi. ó lõ.tẽp.pscri.abb. in.c.cũ nõ liceat. de pscri. Bart.in l.iij.§.ex ꝙtrario. ff.ó acqr.pos. Et vide Bal.in.l.fi. in.ij.col. in versi. veluti.C. de lõg. tẽp. pscrip. et ibi qõ prescribit spatio cẽtũ an.qõ tu itellige verũ sine titu.ꝛ vide eũdẽ Pau.de ca.ĩ cõs. v.inci.in cã q̃ vti tur.Frã.Cur.

2 ¶ Usufructus quanto tempore prescribatur.
3 An contra prohibitionẽ tuã possim prescribere seruitutẽ ĩ re tua ꝛ quanto tempore.
4 Negatoria quanto tẽpore tollatur.
5 Extraiudicialis interdictio an interrũpat prescriptionẽ lõgi temporis seu seruitutem continuam.

1 **Saquam.** ¶ Seruitus habẽs causaz cõtinuaz prescribitur longo tempore si prescribens fuit ea vsus sciente ꝛ patiẽte aduersario nisi per aduersariuz fuit interrupta quod fieri potest etiã per interdictionem extraiudicialẽ:ꝛ tũc qui incepit prescribere si aliquos sumptus fecit in alieno pro acquirẽda seruitute eos pdit.h.d. ¶ In text.ibi eo sciẽte sub. ꝛ patiente:ꝛ hoc non dicitur in.l.precedẽ.ꝛ sic suppletur per istam. In tex.ibi duxisti sub.per longũ tempus:vt §. l. pri.ꝛ sic seruitutẽ acquisiuisti:vnde postea prohibere nõ potuisset.
2 ¶ In tex.ibi excep.rerum immobiliũ.s.q̃tum ad longũ tẽ
a pus:sicut enim potest prescribi dominiũ rerũ immobiliũ per longũ tempus:ita ꝛ seruitus predialis que minoris est precii dicij:qr nõ aufert dominiũ sed incõmodat:non autez quo ad ti.qui requiritur in prescriptione seruitutũ propter rationez predictã:sed in prescriptione dominij bene requiritur vt.§.titu.ij.l.nullo.et eodem modo in prescriptione vsusfructus qui est pars dñij ꝛ maioris piudicij respectu dñij:et sic loquitur.l. fi.j.de prescrip.lõ.tem.ꝛ.l.si ego.§.j.de publicia.et hoc p Pet. ꝛ Cy.Si tñ nõ interueniſſet titu.adhuc vsusfructus posset p
b scribi ꝛ acquirere tpe longissimo.xxx.ann.sicut ꝛ alia iura rerum corporalium:vt in.l.sicut de prescrip.xxx.an.ꝛ non solũ si bona fide fuisset vsus sed etiã si mala de iure ciuili:licet secus
3 de iure canonico. ¶ In text.ibi vsus ibi interdictus est:ꝛ sic non fuisti poſteavsus illo patiente. Unde nõ potuisti complere prescriptionem:iste ter.videt cõtra Inno.in.c.bone.de postu.prela.qui videt dicere qꝫ ꝙtra prohibitionẽ tuã prescribo seruitutem in re tua.ꝛ quod idẽ no.in.c.ꝙquerente.de offi.ordi. Sed põt dici qꝫ longissimo tpe bene prescribo nec longo vt hic et sic in prima non requiritur scientia ꝛ patientia aduersarij:sed solus vsus sicut etiã non requiritur si interueniſſet titulus puta titius pos.fundi tui ꝙcessit mihi seruitutẽ in eo qua fui vsus te ignorante vel contradicente. Si bona fide credens te non esse dñm sed illũ titulũ prescribo cõtra te longo tempore niſi interuenerit lit.cõtest.per quã illa prescriptio interrumpitur vt in.l.mora.§.de rei ven.ꝛ sic potest intelligi.l.fi.j.de pscri.lon.tem.ꝛm Pet.hic quod ergo operatur titulus vt possim prescribere longo tẽpore etiam te ignorante vl non patiẽte ita operatur lõgissimum tẽpus quãdo titulus non interue
4 nit.tene menti:qr ista sunt subtilia. ¶ In glo.ñ.super verbo quesisti ibi. Sed negatoria quãto tpe tollitur ꝛc.gl.in illo vsi. vult formare vnam opinionẽ nõ contra istũ ter.sed contra solutionem datã ad primũ ꝙtrariũ ibi:vl hic habet perpetuam causam ibi non:nam dum dicit ibi non vult quod qñ seruitꝰ non habet causam perpetuam:vel quasi:sed discontinuam vt est seruitus itineris vel alia in qua requirit factum hominis ad quotidianũ vsum qꝫ factũ hominis nõ põt esse cõtinuũ requiritur ad prescribendũ tantũ tps cuius in cõtrariũ memoria non existat.puta.c.anni p.l.hoc iure.§. ductus aque.ff.de aqua quoti.et esti. Contra istud ꝛ cõtra illũ.§.opp.qnod imo sufficiat longissimũ tps.xxx.an.quod sic ostẽditur. Si ego iui per fundũ tuũ te sciẽte ꝛ patiente per.xxx.an.perdidisti negatoriã p quã poteras defendere libertatẽ fundi tui p.l.j.§.j. de anna.excep.ꝛ sic nõ poteris allegare libertatẽ ex quo sequetur qõ vincã in confessoria qua dicat mihi seruitutẽ deberi postq̃ nõ potes allegare contrarium.et sic vsus.xxx.an.tribuet mihi seruitutẽ itineris:cuius cõtrariũ dictum est. Gloss.dicit scõm quosdã qõ nõ sequitur perdidisti negatoriã et non potes allegare libertatẽ ergo ego acquisiui seruitutẽ cum ista possint simul stare qõ pdiũ tuũ sit liberũ:ꝛ sic non habeam seruitutez ꝛ inde allegare hoc nõ potest:istud nihil est dicere:quia paria sunt non habere ius vel habere ꝛ non posse id allegare.l. qui habebat.in fi.cum glo.ff.de manu.testa.quia sic obtinebo per inde ac si haberem ius.ideo glos.soluit secundo verum esse qõ perdidisti negatoriam pro itionibus preteritis non pro futuris.cum ergo agẽdo confessoria agam pro futuris itionibus quia volo adhuc ire tu poteris allegare libertatẽ qõ non prescripsi seruitutem et obtinebis qõ reiterantur itiones qꝫ itiones stant et sic intentabis negatoriam pro futuris itionibus et poteris petere damna ꝛ interesse ratione predictorum.et taliter expedieꝛ vno iudicio hoc dicto glo. cum qua transibit Bartol.pro qua etiam facit capitulum querela. de electione.
5 ¶ In gloss.sequenti opponit ter.dum dicit vsus tibi interdictus est nam innuit istam pscriptionem interrumpi per interdictionem extraiudicialem.contra quia prescriptio longi temporis non interrumpitur per extraiudicialem denuntiationem:vt.l.alienam.ff.pro empto.sed requiritur litis contesta.vt.l.more.§.de rei vendi.glos.respondet hic qꝫ non fuit sola interdictio sed abstinuit ab vsu ꝛ sic fuit naturalis interruptio in qua nõ requiritur litis contesta.vt.l.naturaliter.ff. de vsucapio.sed si nõ cessasset ab vsu non sufficeret extraiudicialis interdictio.sed requireretur litis cõtestatio vel aliter ꝛ melius etiam si non cessauit ab vsu non requiritur litis contestatio:sed sufficit extraiudicialis interdictio per quam apparet qõ non patitur vndc cuꝫ in prescriptione seruitutis requirat quasi possessio ꝛ ista quasi possessio cõsistat in scientia ꝛ patiẽtia aduersarij talis iterdictio facit cessare quasi possessionez. ꝛ sic naturaliter interrũpitur hec pscriptio:nõ sic in pscriptione longi tpis que currit cũ ti.in rebus corporalibus:qr ibi est dare possessionem verã rei que prescribitur sine scientia ꝛ patientia aduersarij. ꝛ hoc vult glo.in effectu. Ex quo sequitur qõ si prescribens haberet titulum cõcessum a nõ dño:quo casu nõ

requireretur

BIU Cujas

requirerek scientia et patiētia aduersarij per.l.fi.de pscri.lon.
tempo.talis interdictio extraiudicialis nō interrūpet prescri
ptionē.vt in cōtrario.
2 ☞Emphyteota vel feudatari⁹ qui nō sunt domini directi
sed vtiles an possint imponere seruitutē rei emphyteotice vel
feudali.
1 ET in prouinciali. ℂ†Predio
tributario po
test imponi seruit⁹ et res que dz seruitutē trāsit ad
singularez successorē cū eodē onere seruitutis.h.d.
2 Et est arg.iste text.cū gl.j.q emphyteota vel feudatarius qui
nō sunt dñi directi sed vtiles possint imponere seruitutez rei
emphyteotice vel feudali. In cōtrariū:qr nō possunt alienare
sine volūtate dñi directi:ergo nec seruitutē imponere:qr ↄtine
tur sub verbo alienationis:vt.l.fi.de rebus alie.nō alienādis.
predia vero tributaria non poterant alienari sine consensu fi
sci ad quē videbat pertinere directū dominiū.breuiter ista q̄
stio est determinata in vsibus feudorū de inuestitura de re alie
na facta qd valeat constitutio seruitutis quousq durat apud
ipsum cōstituentē vl' heredes eius.sed si ppter aliquā causaz
et res ad dominū reuertatur extiguitur per.l.lex vectigali.ff.
de pigno.
2 ☞Aqua q̄ oritur in alieno postq̄ ingressa est fundū tuū nō
possem eā inde extrahere sine volūtate tua.τ de ea potes face
re quicquid vis.
3 Quid si ē egressa de fundo tuo q possim eā ducere ad fundū
meū nisi ducerek per riuū a te factum.
4 Si aquā q̄ oritur in fundo tuo cōcessisti titio vt posset eā deri
nare in suo an possis postea eā mihi cōcedere.
5 Ordinata charitas incipit a se.τ qd de fonte tuo primus hau
rire debeas.
1 AQuam. ℂ†Ex fundo alieno nō potest du
ci aqua sine voluntate dñi.h.d.τ h
siue dñs indigeat p se.vt.j.e.l.preses.que idē dicit
q ista siue nō indigeat:qr nō tenek cōmunicare cū
2 alio vltra q̄ velit vt in hac.l.ecce ergo casum. ℂ†In textu ibi
etiam in alieno oritur idem si non oriretur ibi sz alibi:τ post
ea ducerek ad fundū tuū iure seruitutis:τ alio modo quia nō
possem eam inde extrahere sine volūtate tua:qr est tua postq̄
est ingressa funduz tuū:vt.ff.de aqua quoti.τ esti.l.j.§.illud.τ
3 de ea potes facere quicqd vis:†postq̄ vo esset egressa de fun
do tuo possem eā ducere ad fundū meū:qr nō est amplius tua
nisi ducerek per riuū a te factū:qr ille est tuus τ sine tua volun
tate nō possem eam inde extrahere.ita ītelligo quod no.Bar.
4 in.l.quominus.ff.de fluminib⁹.in.xij.q.circa finē. ℂ†Quid si
aquā que oritur in fundo tuo cōcessisti titio:vt posset eam de
riuare in suo:an possis postea eā mihi cōcedere.gl.qd sic si tm̄
abundabat q sufficiebat vtriq p.l.lucio.de aqua quoti.τ esti.
τ ita fuit determinatū Bonoū.inter fratres predicatores qui
bus primo cōmune ↄcesserat aquā τ minores quib⁹ ↄcessit se
cundo qr fuit iudicatū valere secundam cōcessionē:qr nō dero
gabat prioribus.Item quid si tu cui primo fuit ↄcessa vis mi
hi concedere.Respondeo aut vis cōcedere qd extrahā de fun
do concedentis:τ nō valet:vt in.l.ex meo.ff.de serui.rusti.pre
dio.aut q extrahā de tuo postq̄ tuum ingressa est:τ tunc po
5 tes τ valet. ℂ†Ultimo no.l.preses.ad id qd semp allegat qd
a ordinata charitas[a] icipit a se:τ q de fonte tuo tu primus hau
rire debes:τ si cōtrarium facis locū habet qd dicitur.a lipib⁹
ille perit qui se plus diligit vllum.
1 SI quidē. ℂ†In cōfessoria actione venit
vt res in pristinum statuz redu
catur τ damnum resartiatur.h.d.Et idez dicit.l.si
in edibus.j.eod.Item in confessoria iure actionis
venit declaratio seruitutis.l.sicuti.§.si querit.si ser.ven.remo
tio vero vel destructio eius quod factū est cōtra debitam serui
tutē:τ etiā cōdēnatio ad interesse venit officio iudicis merce
nario deseruiente illi actioni.vt.l.loci corpus.§.in cōfessoria.
ff.si serui.vendi.
2 ☞Illi qui consueuerunt in syluis cōitatis τ nemorib⁹ inci
dere ligna τ permittunk armenta pascere in pascuis ↄmunis
qd potius dicantur esse in patrimonio priuato.
3 Si quis habet molendinū in flumine publico an alius in su
periori parte possit ↄstruere aliud molendinū quod haberet
nocere sequenti molēdino ppter auersionē aque.
1 SI manifeste. ℂ†In aqueductu ser
uanda est antiqua con
suetudo.h.d.Et pone in predijs fiscalib⁹ quidam
habebāt seruitutē aqueductus ad irriganda pre
dia ipsorum:τ per antiqua tempora cōsueuerant ducere per
vnum locum:seu partem prediorūz:nūc ↄductores forte dicto
rum prediorum volebant q duceretur per alium locum illis
inuitis.dicitur hic qd pcurator cesaris qui est iudex iter fiscū
τ priuatos non debet pati qd immutetur antiqua cōsuetudo
illis inuitis.Simile in seruitute altius nō tollēdi.vt.ff.de ser.
vrba.pdio.l.q luminibus.pōt etiā poni q nō habebant serui
2 tutē:sed ita consueuerūt ducere p longum tempus.†τ sic not.
ar.fm doc.pro illis qui ↄsueuerunt in syluis cōitatis τ nemo
ribus incidere ligna vt permittātur excidere vel pasculare in
pascuis cōis:licet nō sint in prato publico vel platea:sed poti⁹
dicunk in patrimonio priuato:vt.j.de fundis rei priuate.p to a
3 tum. ℂ†Sl.inducit ad.q.de illo qui habet molendinū i flu
mine publico:τ quidā in superiori parte vult cōstruere aliud
molendinū quod haberet nocere sequenti molēdino propter
auersionē aque vtrum possit:τ videtur q sic:qr construit i flu
mine publico.τ sicut licuit illi prius construere τ vti aqua pu
blica:ita videtur licere secūdo licet noceat primo.arg.j.l.proxi.
in prin.In contrarium facit ista.l.qr non debet immutari an
tiqua cōsuetudo in preiudiciū alterius sed hic loquitur quā
do ille alter habebat seruitutē cōtra quaz fiebat op⁹:vt.s.eo.
l.si quid ita.Sed in casu nostro non habebat.et istam partem
videk tenere glo.s.qd possit.Et de ista questione tangitur per
glo.in pluribus locis.ff.de edendo.l.si quis ex argentarijs.§.
b si initiū tabularum.dic plenissime per Bart.[b] in.l.quomin⁹.
in.j.questione.
2 ☞Quodlibet predium vrbanum vel rusticū presumik libe
rum a seruitute nisi seruitus probetur.τ nu.3.
3 In illo qui vtitur in alieno iure seruitutis an presumak bona
fides τ qualiter probetur bona fides.τ nu.2.
4 Vicinus an possit alius edificare τ obscurare lumina domus
vicini si nullā vtilitatē sentit de illa eleuatiōe sed hoc facit vt
noceat vicino.τ an cogatur destruere si fecit.
An possit tm̄ eleuare qd videat omnia secreta domus vicini.
5 An in pariete suo in quo nō consueuit esse fenestra possit fa
cere vnam fenestrā per quā videat omnia secreta dom⁹ vicini.
6 An in edificio suo possit quis facere tectū quod protēderet su
per publico.
1 ALtius. ℂ†Solū est liberum vsq ad celuz
nisi seruit⁹ sit ei imposita:τ ī parie
te alterius nemo pōt fenestrā facere.h.d.Bart.cuz
primo dicto ↄcordat.l.fi.ff.eo.l.cū meo.de ser.vrba.
pdi.Cum secūdo dicto cōcordat.l.pe.eo.ti.que tamē loquitur
in pariete communi in quo non potest alter ex socijs altero in
2 uito vel non consentiente fenestrā facere. ℂ†Ex primo dicto
glo.colligit no.questionē ad quod semper allegatur q quod
c libet pdium vrbanū vel rusticanuz[c] psumik liberū a seruitute
nisi seruitus pbetur:ex hoc sequūtur alia duo:pmū est qd in
illo qui vtitur in alieno iure seruitutis nō psumitur bona fi
des si aliud non apparet:qr scit vel scire debet q illud prediū
est non suuz.τ sic non licet in eo aliquid facere iure seruitutis.
ad hoc ergo vt pscribat seruitutē oportet q doceat de aliqua
iusta causa propter quā credit habere seruitutē.puta qr dictū
fuerat sibi a patre suo vel a suis attinentibus.τ ita no.doct.j.
l.j.§.j.ff.de iti.actuq pri.glo.tamē ibi sentit q ad probanduz
bonā fidem requiritur titulus.sed doct.hoc nō tenent per.l.si
quis diuturno.si serui.ven.certe glo.non vult q requirak titu
lus tanq̄ ti.eodem modo quo requiritur in prescriptiōe rerū
corporaliū.l.nullo.s.de rei vend.sed tanq̄ causa iusta ad īdu
cendaz bonā fidem.non tamē negatur quin si alia iusta causa
3 subesset que induceret bonam fidē quin illa sufficeret.†Dyn.
autem tenuit qd bona fides presumatur sicut in prescriptiōe
rerū corporaliū:quem Cyn.suus discipulus reprehēdit in.l.j.
s.eo.cum sit diuersa ratio:nā rē alienā iuste potes credere esse
tuam si eam possides vt tuam:qr nō habes presumptionē ali
quam iuris contra te:ideo in dubio presumeris in bona fide
vt plene no.in.l.celsus.ff.de vsucap.maxime per Bar.Sed in
rem quam scis esse alienam nullā causam habes vl' presume
ris habere facere aliquid iure seruitutis:qr contra te est iuris
presumptio:vt hic.τ ideo dicūt canoniste qd in prescriptione
xl.an.que currit in reb⁹ ecclīasticis si querik an requirak ti.de
iure cano.nam de iure ciuili nō requirik sine dubio nō debet
distingui aut cōtra prescribentem faciebat ius cōe.cum vnus
d eps vult prescribere decimam[d] in alieno epatu vl' vnus paro
chialis prescribi in aliena parochia:τ tūc requirik titulus al's
secus vt no.in.c.si diligēti.de prescri.est casus in.c.j.e.tit.li.vj.
τ ista determinatio multum facit q glo.que est in.d.l.j.§.j.de
iti.actuq pri.qr ↄtra prescribentē seruitutē in fundo alieno si
bi facit iuris presump.τ sic videk acquiri ad inducēdā bonaz
fidē.Item patet aliud notabile:qr ille qui agit cōfessoria lz sit
in quasi possessiōe seruitutis nihilominus nō releuak ab one
re pbandi ppter hoc.sz dz pbare seruitutē sibi competere:vt

a ℂOrdīata charitas.addē Bar.ī.l.pupillū.ff.de excu.tuto.no.ī.c.j.de sup.negl.pla.li.vj.no.ī.c.qescamus.xlij.dis.

b ℂPer Bar.addē de ista.q.vt p eūdē Bar.ī.l.j.§.sicut aūt.ff.de aqua plu.arcē.τ p bal.ī.c.cū ecclīa vulterana.co.iij.de elec.et in.c.j.de excep.et ī.c.j.§.si qs de māso.dextro.iuesti.et notabiliter p eūdē bal.ī rub.ff.de rer.diui.ang.ī.l.j.§.idez ait.ff.ne qd ī flu.pub.τ Flo.ī.l.ipatores.de ser.ru.pdio.et vide latissime per do.alex.ī ↄs.clxxiij.ī.ij.vol.al's est cxcij.addē hic ea q̄ ī pposito decidit d.Signo.de homod.in suo cōsi.xxxiiij.ici.ex q dā flu.publico.Frā.Cur.

c ℂPrediū vrbanū vl' rusticanū.addē qd dicak pdiū vrbanum vel rusticanum.vide gl.in lege dotale.ff.de fun.dota.et ī.c.ecclīa sctē marie.de consti.

d ℂPrescribere decimā.addē an decima possit pscribi vide gl.ī.c.nup.de deci.gl.ī.c.decie.xvj.qō.j.Cardi.ī c.dudū.ī.ij.no.de deci.

BIU Cujas

no.in.l.secuti.§.si queratur.si serui.ven.ꝛplenissime no.in.l.si prius.ff.de ope.no. nũ. Certe ratio est qꝛ contra eum est iuris ꝓsumptio qõ seruitus non debetur vt hic.alꝫ possessio releuaret quem ab onere probandi:qꝛ qui possidet presumitur dñs nisi cõtrariũ ꝓbetur.ar.in.l.fi.ſ.de rei vendi.ꝛ quod no. in.l. pen.ff.de cõdi.insti.quod autẽ ille qui in quasi possessione seruitutis vel alterius iuris incorporalis nihilominus possit ea vel ipsum vendicare per ꝛfessoriã vel quasi confessoriã. vt habetur in.l.ꝛ si forte.§.j.si serui.vẽdi.licet ille q est in possessiõe rei corporalis non possit eam vendicare qꝛ tenẽti ꝛ possidenti omni genere possessiõis nõ datur rei vẽdicatio lꝫ detur interdictum vti possidetis.vt.l.j.§.interdictũ.ff.vti possi. ¶ Ultimo extra gl.querit de duob⁹ primo qd si vicinus qvult altius eleuare ꝛ obscurare lumina dom⁹ vicini nullã vtilitatem sentit de illa eleuatione sed hoc facit dũtaxat vt noceat vicino qõ ꝓsumit postꝫ vtilitatẽ nõ sentit:ꝛ an possit ꝛ an cogat destruere si fecit.dñs Angel.de peruſio in.l.cũ eo.ff.de ser.vrb. pre.tenet qꝫ possit ꝛ non cogat destruere per illum ter.ꝛ per istũ. Sꝫ in cõtrariũ facit.l.j.§.denicꝫ.ff.de aqua plu.ar.ꝛ.l.i fundo.circa fi.ff.de rei vẽdi.ꝛ ista pars videt melior ꝛ egor: sic ergo iste ll.debẽt intelligi qõ hoc facit principaliter vt sibi pficiat non vt alteri noceat quod presumitur si vtilitatẽ sentit ꝛ nõ aliter. ¶ Ex hoc deducit aliud dubiũ quod tangit hic Lyn. quid si vult tãtum eleuare qõ videt oĩa secreta domus vicini †vel pone qꝫ quis in pariete suo in quo nõ consuenit esse fenestra vult facere vnã fenestrã ꝑ quam videbit oĩa secreta vicini sui: an possit.videt qꝫ sic:qꝛ nihil facit in alieno sꝫ in suo quod sibi videtur permissum:sꝫ rñdetur per dictã distinctionẽ aut ex hoc vtilitatẽ sentit vel subest iusta cã:et tũc poterit:aut nõ sed hoc facit dũtaxat ad emulationẽ ꝛ displicentiam vicini:ꝛ tunc nõ debet sibi permitti.arg.ff.de ope.pub.l.opus pu. ¶ Ultimo debes scire qõ istud ꝓncipiũ debet ĩtelligi qñ quis vult eleuare edificiũ suũ per altum:ita qõ nihil occupat de publico sed dũtaxat aerẽ superiorez. Si autẽ in suo edificio vellet quis facere tectũ ex trãsuerso qõ protenderet sup publico nõ esset sibi licitũ:ꝛ ꝑ interdictũ ne quid in loco publico cõpellerẽ remouere vt.l.ij.cũ quidam.ff.ne qd in lo.pu.boc videmus in istis parietibus que pẽdent supra publicũ.nam quaten⁹ tolerant a publico:vt in ista ciuitate pmittuntur:sed quatenus extẽdẽtur supra stratã publicã que trãsit per mediũ nõ possent fieri.ꝛ sic pontem de vna domo ad alteram que est ex opposito si trãsiret ibi stratam publicã nõ possit quis facere.vt. l.fi. ff.eo.

2 ☞ Vicinus tuus potest in suo facere opus ex quo auferẽ tibi cõmoditas que ad te perueniebat de suo dũmodo nihil faciat in tuo.

1 **Si tibi.** ¶ Quilibet ĩ suo põt facere quod vult nisi faciat ꝫ õbitã seruitutẽ. h.d. Bar.limita per ea que dixi in l.altius. ¶ No.text. in prin.dũ dicit seruitutis aque deberi:qꝫ lꝫ vicin⁹ cõstituerit tibi seruitutẽ aque ducẽde de fundo suo nihilominus adhuc seruit⁹ dicit tibi deberi:ꝛ hoc ꝑ ea q̃ no.in.l. corruptionẽ.ſ.ti.j.qꝛ in eis nõ cadit pfecta traditio:ꝛ istud multuꝫ bene facit cõtra Pet.qui dixit cõtrarium qõ ille qui tenẽt ad seruitutẽ tenẽt ad cõstituẽdũ tantũ:ꝛ sic ipso qõ cõstituit est liberatus ab obligatiõe qua tenebaẽ cõstituere.glos.tenet cõtra

2 rium in illa.l.corruptionẽ.quaꝫ declara vt ibi dixi. ¶ In fi. huius.l.no.qꝫ vicinus tuus põt in suo facere opus ex quo aufertur tibi cõmoditas que ad te perueniebat de suo dũmodo nihil faciat in tuo.ꝛ ideo licitũ est sibi in suo fodere et auertere venã aque que decurrebat in tuo si hoc facit vt sibi pficiat nõvt tibi noceat.vt in.l.j.§.denicꝫ.de aqua plu.arcẽ.ꝛ in.l.fluũ num.§.fi.cũ ibi no.ĩ glo.etiã in.ll.sequẽtibus.ff.de dã.infec.ꝛ ibi plene vide de ista materia.

2 ☞ Per agrũ alienũ qui seruitutẽ non debet ire vel agere vicino nõ licet dño prohibente ꝛ quid eo nõ prohibente.

3 In domũ alienam non licet ingredi etiã dño ignorãte per loca vbi possint videri secreta domus:ꝛ qui facit contra tenetur actione iniuriarum.

1 **Per agrum.** ¶ Primũ dictum istius l.intellige dño prohibente sed eo nõ ꝓhibente siue sciat siue ignoret bene licet vt in.d.l.diu⁹.ff.de seru.ru.pre.dummodo sine damno vicini hoc fiat.qꝛ cũ sit nulli⁹ preiudiciũ ꝓpetit cuilibet iure cuiusdã facultatis.si tñ iret per .xxx. dies videret ire iure seruitutis et ex tunc constitueretur in quasi possessiõe seruitutis eundi vt habeat interdictũ de itine.actuꝫ priuato sꝫ aliũ actũ preiudicialẽ nõ licet facere in alieno nõ solũ dño ꝓhibente sed nec ipso ignorãte ꝛ ideo si facit eo sciente ꝛ non prohibẽte statim acquiritur quasi possessio illi⁹ seruitutis. vt dixi.§.

2 eo.l.j. ¶ In domũ vero alienã nõ licet ingredi etiã domino ignorãte per loca vbi possint videri secreta domus ꝛ qui facit ꝗra tenetur actiõe iniuriarũ.ff.de iniur.l.si quis domũ.circa fi.ti.et vide hic.l.ij.ff.de acqui.rer.do.

2 ☞ Si quis legauerit religiosis alicui⁹ loci tantaz q̃titatem quolibet anno tantũ ꝑ quolibet et augeatur numerus an debeat augeri prestatio.

1 **Non modus.** ¶ Licet predia quib⁹ debeꝫ seruitus aque fuerint aucta:non tñ augetur modus aque ducende a principio limitat⁹ ꝛ est bona.l.b.d. Et pone casuz qꝫ vicinus tuus concessit tibi seruitutẽ aque ducẽde de fonte agri sui que seruitus intelligiꝫ vsqꝫ ad indigentiã fundi tui. vt in.l.ergo.§.j.de serui.rusti.pre. postea emisti quedam alia predia vicina ꝛ adiũxisti cũ fundo tuo.vnde nũc indiges maiori aqua qꝫ prius certe hoc nõ inspicitur.sed nõ poteris ducere nisi quãtũ prius ducebas.qꝛ vsqꝫ ad illum modũ ꝛ q̃titatẽ videtur tibi facta concessio. ¶ Cõtra istam.l.oppo.de.l. si seruitus.ff.de ser.vrba.pre.vbi qui cõstituit seruitutez altius nõ tollendi ne officiat luminibus dom⁹ vicine non solũ censetur concessisse pro luminibus que erant tempore concessionis:sed etiã ꝑ futuris ꝛ sic si postea fecit fenestras que pri⁹ nõ erãt nõ põt altius eleuare vt illis officiat licet forte ꝑ hoc non officiat primis.Sol.ibi poterat a ꝓncipio imaginari et prouideri qõ luminavel fenestre possent ibi fieri.vnde simpliciter concedẽdo videt cõcessisse pro futuris ꝛ ꝑsentibus:hic nõ sic qꝛ nõ potuit sibi prenidere qꝫ vicin⁹ deberet emere predia vicinoꝝ. vñ

2 nõ censet concedẽs de illis sensisse†ſm Petr.qui ꝑ hoc dicit

a qꝫ si quis legauerit religiosis cuiusdã loci tantã q̃titatez quolibet anno tm̃ pro quolibet si augeaẽ numer⁹ nõ ꝓpterea debeat augeri pstatio qꝛ hoc nõ potuit ꝓuideri. Adõ qõ no. per Dy.ꝛ Bart.in.l.si mihi ꝛ tibi.§.in legatis.de lega.j.ꝛ adde.l. si cum ꝓprius.ff.si serui.vẽdi.

2 ☞ Seruitutes vrbane an perdanẽ ꝑ nõ vsum.

1 **Sicut vsufru.** ¶ Seruitutes reales nonvtendo perduntur spatio lõgi tpis.ſ.annis.r.iter pentes.xx.inter absentes sicut seruitus vsusfructus vl vsus.h.d.olim pdebanẽ biẽnio sicut vsusfr.qõ corrigiẽ ꝑ.l.corruptionẽ.ſ.ti.j.

2 ¶ In ter.ibi nõ vtẽdo.ꝑ hoc apparet qꝫ loquitur in seruitute rusti.nã ille sunt que nõ vtẽdo pdunẽ etiã si dñs pdũ seruiẽtis sciat seruitutẽ debere.vt in.l.sequiẽ.§.si viã.ff.de vsuca.sed seruitutes vrbane ꝑ nõ vsum nõ perdunẽ.sed demũ si dñs pdũ seruiẽtis prescripserit libertatẽ in qua pscriptiõe requiriẽ factũ suũ puta qõ aliquid fecerit ꝗra debitã seruitutẽ aduersario sciẽte ꝛ patiente.ꝛ sic requiriẽ bona fides que regulariter requiriẽ in prescribẽte longo tpe. Aut ergo est bone fidei ꝛ sic fuit vsus libertate lõgo tpe ꝛ prescripsit ꝛ sic seruit⁹ nõ tolliẽ ꝑ nõvsum sed ꝑ prescriptionẽ libertatis. Aut fuit male fidei ꝛ sciebat seruitutẽ deberi:ꝛ tũc nõ prescribit libertatẽ longo tẽpore:sed requiriẽ tps lõgissimũ.xxx.an.de iure ciuili.vt in.l.si cut.de pscriptione.xxx.an. sed hodie iure canonico:nec tantuꝫ sufficeret tps male fidei possessori libertatis ad eã pscribẽdaz. vt in.c.possessor.de regu.iu.li.vj. ¶ Sed queriẽ ꝑsuppositio qõ loquatur in seruitute rustica.an habeat locum in habentib⁹ causam discontinuam:vt est seruitus eundi. videt qõ nõ: sed requiratur temp⁹ duplicatum.vt.j.l.proxima. Guliel.de cun. dicit hic contrariũ qõ etiam talis seruitus tollitur spatio longi temporis. Nec obst.lex sequens quia interduz seruitus habens causam discontinuam habet interualla annorũ vel mensium:et tũc requiritur tempus duplicatum vt ibi. aut dierũ vel horarum:ꝛ tũc secus.vt in.l.q sic.ff.quẽadmodũ ser.amit. ꝑ quã declaratur.l.sequens:qõ etiam sentit hic glo.

1 **Cum talis.** ¶ Seruit⁹ habẽs cãm discontinuam perditur tẽpore duplicato.h.d.Et hoc quãdo habebat interualla annorum vel mensium.secus si dierum vel horaꝝ. vt statim dixi.Et sic in ista.l.non requiruntur anni.xx.taz inter presentes q̃ inter absentes.quia.x.anni qui sufficerent inter absentes si seruitus habet causam cõtinuã vel etiam discõtinuam cum interuallo dierum vel horarũ duplicantur:nũc que habent interualla annorum.ꝛ ideo licet loquatur quãdo habet interuallum quinquennũ esset idem si triennũ vel quadriennũ:vel etiam vnius anni:puta qꝫ licet in quolibet anno trãsire per fundũ tuũ vna die:nam ista seruitus nõ tolleretur minori spatio.xx.annorum etiã inter ꝑsentes: nec duplicareẽ tempus.xx.annoꝝ inter absentes.ita sentit glo.in.l.sicut.quẽadmodum serui.amit.

1 **Cum autem.** ¶ Si area in qua segetes terun-tur nõ põt habere ventum:nisi ex vna pte ipso iure vicini seruitus censetur imposita ne alti⁹ tollat et ventum

a ¶ Qui ꝑ hoc dicit.adde hic que dicunẽ ꝑ Bar.et doct.in.l.si ita.ff. de an.ꝛ arg.lega. ꝑ Ange.i.l.titia. ff.de manu.testa. ꝛ ter.ꝛ ibi no.per Bar.i.l.si cognatis.ff.ꝛ reb. dub. Fran.Cur.

BIU Cujas

lat ꝛ vẽtum impediat.h.d. ꝓmynam lectura satis notabilẽ. Et est hoc fauore agricultu re quo ꝛ alia statuunt.l.ij.ff.de nũ di.et extra de treu.ꝛ pa.c.j.ꝛ per hoc limitat.l.latius.s. eo.Sz an valeat pactum in cõtrarium:videtur ꝙ sic per tex.ꝛ glo.in l.ij.in prin.ff.de ser.rusti.predi.

¶De lege aquilia. Rubrica.

¶Super glo.rubrice ibi dãnavenire.s.incidẽter ꝛ officio iudi cis tam in actione confessoria que dat ꝓ seruitute retinẽda vt s.titu.j.l.si quid pars. ꝛ etiã in rei ven. vt.s.de rei vẽ.l.domũ. ꝛ.ff.e.l.nõ solũ.inde sumpta occasiõe s ubiscit de.l.aqui.que ge neraliter ꝓsequitur damnum datũ et per actionẽ legis aglie petit eius emẽdatio princip aliter nõ incidenter.ꝛ datur dño passum dãnum vt.l.itẽ mela.§.legis.ff.eo.sufficit tñ agẽti pro bare possessionẽ rei ex qua ꝓsumit dñs qꝛ dominiũ deducitur in iudiciũ incidenter non principaliter sicut in eo qui agit cõ fessoria qui debet esse dñs ꝑdiꝯ dominãtis:alꝫ sibi nõ dare: ꝛ tñ sufficit probare possessionẽ rei de qua agit vt ꝓsupponatur dñs.vt.l.sicuti.§.si querat.ff.si serui.vend.ꝛ ibi no.ꝓ Bar.
1 in.l.pe.ff.de cõdi.insti.Dãnũ vero deducit principaliter.Sed quid si statutũ dicat ꝙ de damno dato seu eiꝰ quãtitate stetur
a iuramẽto dñi possessionis:an stabitur[a] iuramẽto possessoris si non probat se aliter esse dñm:vide in speculatore de probationibꝰ.§.videndũ.ver.sicut pene statutũ.datur etiã pro dam no dato non solũ volo:sed etiã culpa leuissima.vt.ff.eo.l.in.l. aquilia.dũmodo cõsistat in faciẽdo.vt.l.si cuius.§.de preteritis.ff.de vsufr.nisi factum precesserit:vt.l.si seruus seruũ.§.si fornicariꝰ.ff.eo.ꝛ habebat olim tria capita:sed secũdũ caput abiit in desuetudinem:ꝛ remansit primum ꝛ tertiũ:ꝛ in ꝓmo emendatur damnũ cõsistens in vendendo seruum alienũ vel aliud eius animal:in tertio qñ alio quocũqꝫ mõ:vt in effundẽ do vinũ vel oleũ alienũ:vel cõburẽdo sylua vel segetes.vt.l.j. in isto titulo.Et ambo capita loquũtur qñ datur damnuz de corpore in corpus.Sed aliquãdo datur de nõ corpore in corpus:ꝛ tunc cessat directa actio legis aquilie:qꝛ deficiunt ẏba eius:sed per extẽsionẽ factã a viris prudentibus datur vtilis vel in factũ:quod dic vt.j.eo.de pecoribus.

1 **Damnum.** ¶†In hac actiõe venit dãnum datũ in sylua cõ burẽdo vl excidẽdo.h.d.ꝛ dic.s.ex tertio capite.vt.ff.eo.si seruus seruũ.§.iij.ꝛ sylua nõ erat cedua.alꝫ si excidẽdo dãnũ dedit:nõ daretur hec actio:sed furti:vt hic in gl.ij.secus si comburendo:qꝛ ad hoc nõ erat sylua destinata:sed ad excidenduz sic.ecce casum.

1 **Si legis.** ¶†Per hãc actionem emendatur damnũ ꝓteritũ vl si fieri potest reponitur res in pristinũ statum:ꝛ sic cessat dãnũ.h.d. ¶In text.ibi:vt id damnũ sarciat et hoc venit iure actiõis ꝛ hoc debet in libello peti ꝙ condẽnetur ad emendationem damni:ꝛ ad hoc est aduersarius obligatus:ſz si diceret se velle reponere rẽ in pristinũ statum vt nõ cõdemnetur ad estimationem totius dom[ꝰ] deberet audiri:vt sequitur in fi.ꝛ sic illud est potius in solutione ꝙ in obligatione:si cut in actione noxali vbi emẽdatio damni est in obligatione ꝛ datio ꝓ noxa est in solutiõe:ꝛ ita intelligo istũ tex.ꝛ cessant ambages de quib[ꝰ] hic per glos.ꝛ Ly.mirantur enim ꝙ actio l.aqui.deturvt res in pristinum statum reponatur.imo datur ad emendatio.damni:ideo glo.intellexit ꝙ ad reponendũ in pristinũ statũ non det hec actio:sed interdictũ qõ vi aut claz. Alij dicũt qõ imo hec actio vt ista lex cõueniat titulo. Tu autem dic ꝙ ad hoc nõ agitur nec põt peti hac actione principaliter.licet reus habeat facultatẽ faciendi. ꝛ cum hoc veniat ex dispositione.l.videt durare illa facultas quousqꝫ cõueniatur iudicati si fuerit cõdẽnatus ad emendationez dãni vt.l.item veniũt.§.cũ predixerimus.seu in.§.idẽ recte. ff.de peti.here. sed quãdo venit ex forma ꝓtractus nõ durat nisi vsqꝫ ad litẽ contest.vt.ff.de sol.l.si quis stipulatus fuerit decez in melle.sed in contrariũ facit iste tex.ꝙ principaliter possit peti. ꝛ in hoc debeat fieri cõdemnatto dum dicit vt in priorẽ statum restituat eiusdẽ iudicis cura impetrabis ꝛc.rñde ꝓ id qõ in simili dicitur.s.de pac.l.si pacto quo penam.ver.ex stipulatu agens ꝛc. nam verũ est qõ impetrabis ꝓ indirectũ.qꝛ si volet euitare cõdemnationẽ damni dati offeret se rem restituere in ꝑstinũ statum ꝛ auditur iudicis officio:nõ tamen nego si etiã facta restitutiõe adhuc agens remuneraret in damno in illo debeat cõdemnari vt in simili habetur ꝛ notatur in.l.si cũ dies.in fi.cũ l.seq.ff.de arbitris.Quãdo etiã mora purgata creditor remanet in dãno qꝛ non admittit purgatio more nisi aliud soluat.

2 ☞Qui occidit hominem qñ debeat etiam ipse occidi.
3 Absolutio facta in causa ciuili propter mortem serui an ꝓsit ne amodo possit quis criminaliter accusari.
4 Si reus fuit condemnatus an illa condemnatio seu probatio facta in vno iudicio prosit agẽti in alio iudicio vt non teneat iterum probare sed sufficiat sibi producere illum processum vel acta.

1 **Ex morte.** ¶†Propter mortẽ serui potest dñs agere non solum ciuiliter bac actione ad emendationem damni sed etiã criminaliter.l.cornelia de sicarijs.potest accusare occi
2 sorem ad penã publicã.h.d.†Et est pena mortis.qꝛ qui occi
b dit hominem[b] debet etiam ipse occidi habita distin.quis vel qualis fuerit homo mortuus aut occidẽs.Nã si magnꝰ et potens vir occidat minimuz ꝛ vilissimũ hominẽ nõ meretur penam mortis.hoc vult tex.in.l.j.post principium.ff.ad.l.corneliam de sicarijs.facit.s.de episco.audi.l.iij. ¶In tex.ibi:ꝙ criminalẽ.s.vindictam publicam ꝛ propter offensam reipublice que diuersa est ab offensa priuati hominis.vt.l.licitatio.§.qõ illicite.ff.de publi. ꝛ licet quis possit remittere suaz offensam non potest inde remittere publicam.vt.l.si minꝰ.§.item ne experiar.ff.de pac.quod dic vt in.l.trãsigere.s.de transa. ¶In prin.gl.mag.ibi alꝫ nõ.dic.s.l.cornelia.bene tamẽ potest accusari de culpa criminaliter non ex lege cornelia sed ex titulo de extraordinarijs criminibus ad penã pecuniariã vel aliam arbitrio iudicis imponendam.vt.l.respiciẽdum.§.delinquunt ff.de penis.ꝛ ibi plene nota. ¶In gl.ibi non simul supple.et vno finito poterit aliud inchoari.et hoc si primum fuit finitũ in fauorez agentis:quia reus fuit condemnatus in actione.l. aquilie.nunc vult actor accusare criminaliter.Si vero contra eum qui fuit absolutus:tunc habet locũ quod sequitur in gl. in versi.sed quid si fuit cõuentus.in glo.ibi.sz quid si fuit.In
3 ista questione quam gl.prosequitur vsqꝫ ad fi.†ꝛ ponit duas questiones.quarum vna fuit Placẽ.qui tenuit indistincte ꝙ absolutio facta in causa ciuili prosit ne amodo possit criminaliter accusari.Alia fuit opin.Accursij qui indistincte tenuit contrarium per vnam rationem que parum facit ad propositum.dicit enim ꝙ tantum valet absolutio ꝙtum condẽnatio cum solutione.Sed in isto casu cõdemnatio cum solutiõe nõ prodesset condemnato quominus posset accusari criminaliter vt dixi in precedenti particula glo.per.l. vnicam.j. quãdo ciui.act.eodem modo non debebat prodesse absolutio. Certe ista regula procedit ad cõmodum rei:vt sicut reus absolutus si iterũ cõueniatur habet exceptionem rei iudi.ita ꝛ si fuit cõdemnatus ꝛ soluit ꝛ iterum cõueniatur ad idẽ habet eandez exceptionem.vt.l.si quis cum totum.§.plane.de exceptiõe rei iudi.Et si cõdemnatio prodest cõdemnato.tamẽ dicit gl.ibi a tali ꝓdesse liberet nos deus.l.euidenter.eo.tit.sed ꝙ absolutio non possit plus prodesse ꝙ cõdemnatio cũ solutione prodest sicut absolutio.sz absolutio adhuc põt plus quia presupponit maleficium nõ esse cõmissum.cõdẽnatio ꝑsupponit contra vt si accusetur istud scõm iudiciũ cõtrariat primo in quo fuit absolutus sed nõ si fuit condemnatus.vnde doc.maxime Ly.i.d.l.vnica.qñ ciuilis act.in.iij.q.vbi multũ plene examinat istum passuz dist̃.an fuit abso.qꝛ tale maleficiũ nõ cõmisit.ꝛ sic fuit lata sentẽtia sup facto ꝛ nõ potest accusari:qꝛ replicaretur in dubiũ ꝙ ĩ alio iudicio fuit determinatũ ꝙ esse nõ debeat cũ illa sentẽtia debeat haberi ꝓ veritate. l. res iudi.de re iudi.ꝛ l.si quis cũ totuz.§.si ancillã.ff.de execu.rei iudi.aut fuit absolu.qꝛ actor non ꝓbauit:et poterit accusari et probari maleficium' qõ in alio iudicio nõ fuit proba.nec ob.l.sub specie.j.de re iud.ꝛ ff.eo.ti.ꝛ l.imperatores.vbi qui semel nõ probauit nõ admittit ad agendũ iterum etiã si velit probare per instrumẽta de nouo reperta:licet excipiẽdo qui semel nõ probauit agere bene admit.ad probã.quod alꝫ nõ proba.vt in.l. iulianus.ff.de cõdi c.ide.nam illa procedunt quãdo agẽt ad idem:sz qñ scõm iudi.ordinatur ad aliud penitus diuersuz: vt est in casu nostro:qꝛ primũ fuit actũ ad emendatio.damni. ꝛ ad vtilia priuata nũc agitur ad penam pub.ꝛ ad vindictaz publi.nũc ille qui nõ ꝓbauit in primo potest probare in secũdo etiam per viam agendi:nõ solũ excipiendi:et ista ꝓcedunt qñ ciuilis actio primo intentata,ꝑsequit dãnũ rei familiaris. Si autẽ ad vindictã ꝓuatã:vt est actio iniuriarũ in qua ille q agit non prosequit dãnum familiare vl bursale sed rancorem animi sui indistincte:qualitercũqꝫ fuerit absolutus etiaz si ex eo qꝛ nõ proba.nõ põt postea agere criminaliter:vt in.l. ꝓtor.
4 §.si dicat.ff.de iniurijs.†Sed nũc extra q̃rit si reus fuit ꝯdemn illa ꝯdẽnatio seu ꝓbatio facta in vno iudicio ꝑsit agẽti in alio iudicio vt nõ teneat iterũ ꝓbare sz sufficiat sibi ꝓducere illũ ꝓcessuz vl acta. breuiter si lata fuit ꝯdẽnatio ꝓmo in criali:

a ¶An stabit.adõ de hac.q.et dicvt ꝓ Alex. de imo.ĩ rub.ff.ꝏ no. ope. nun.col.vj. v.sed dubiũ.Cur.

b ¶Qui occidit hominẽ.Adõ an liceat occidere ꝓ defensiõe filioꝝ vxoris vel alteriꝰ cõiũcte ꝑsone. vide ꝓ Inn.i.c.oli cãz. de resti.spo.ꝛ euz seqtur Ange. i.l. qm̃.ĩ. ij. col.C.ad l.iul.de vi publi.

BIU Cujas

videt hic sufficere in ciui.ar.l.j.§.vbi cause fiscales.et.l.cognitiõe.ff.ad silleia.vbi sententia lata in cri.causa habet effectũ cõfiscandoꝝ bonorũ in causa ciui.Aut ecõuerso fuit lata in causa ciuili:ꝛ tũc non prodest vel non prosunt in causa cri.in qua requirunt ꝓbationes luce clariores vt.j.de proba.l.fi. et vide per Bar.in.d.l.ꝓtor.§.j.que est.l.iij.ff.vi bo. rap. ꝛ p Lyn. d.l. vnica.j.qñ ciuilis actio preiu.cri.

2 ☞An ille qui negauit admittatur si vult confiteri actorem releuare ab onere probãdi vt euitet cõdẽnationẽ dupli.

Statutum q̃ confitenti maleficium remittatur certa pars pene ꝛ reus primo negat an possit postea cõfiteri vt obtineat beneficium statuti.

1 **Contra.** ¶In hac actione contra negantem de mendacio cõuictum fit condẽnatio ad duplũ.h.d.Supple etiã sine nouo libello ꝛ in codẽ iudicio:licet nõ fuerit hic peritũ.qz venit ex natura actionis vt no.Bal.in.l.j.in prin.pe.co.j.de fur. Est ergo actio hec penalis in hoc.Item in alio: qz habet oculos retro cũ fiat condemnatio quãti plurimi fiat a.xxx.diebus retro etiã non contra negantem:circa qõ vide quod plene no.
2 in.l.vnde queritur.versi.qõ si legis.ff.2mo.an aũt ille qui semel negauit vt euitet cõdemnatio.dupli admittatur si vult cõfiteri ad actorẽ releuare ab onere ꝓbãdi vide qõ plene no. Bart. in.l.eum qui.ff.de iure.Et si statutum dicat q̃ 2fitẽti maleficium remittatur certa pars pene ꝛ reꝰ primo negauit: postea
a vult 2fiteriª vt obtineat beneficiũ statuti:tangitur hic p Bal. ꝛ vide q̃ no.Bar.in.q.diſpu.per eum que incipit per Italiã communiter sunt statuta.

a ¶Cõfiteri.õ hoc adde ꝛ dic vt per Bar.bal. ꝛ Sal. in aut.ℌ q.ppriã. j.õ nõ nu.pecu.ꝛ p Lud. ro. i 2fil. suo.xxj.Frã.Lur.

1 **De pecoribus.** ¶Qui dat occasionẽ dãni tenetur hac actione vtili.h.d.tex.cum glo.si eũ inclusisti pecora mea ex illa ĩclusiõe nõ recipio dãnũ: sed si ibi fame moriunt recipio dãnũ occasiõe inclusionis ꝛ ex fame ipsoꝝ ꝛ si nõ corpore tuo:tũ in corpore aĩalium meoꝝ.iõ non datur directa actio sed vtilis cũ qua cõcurrit etiã actio in factũ.

1 **De bis.** ¶In ista.l.q̃rit Lyn.qd si animalia tua per te immissa in meũ fuerũt depasta segetes existẽtes in herbis.qõ dãnum venit in hac actiõe quia segetes nõ sunt ordinate ad hoc vt depascãtur eodem modo quo herbe pratiles inquãtuz cõdẽnaberis.an in tantuz q̃tum valeret frumentum quod in de fuisset recollectum si nõ fuisset depastum.an in tãtũ q̃tum valerent herbe de prato.ꝛ dicit cõsiderandum esse q̃tum possit vẽdi dubius euentus perceptionis.arg.ff.fami.ercis.l. propter spem.non sunt alia.

b ¶Ultio.adde de ista qõne ꝛ dic vt p ℙe.õ peru. in tra.de duobꝰ frãtribus pte.v.pn,co, xij.v.xij.q̃ro.bal. ĩ 2si.lxxx.ĩ.v.vol. ꝛ Lar. ĩ 2sl.xxvij. Fran.Lur.

¶Familie erciscunde. Rubrica.

1 **Si non.** ¶Si qd hereditariũ nõ est diuisum dat hec actio vt illud diuidat.h.d.ꝛ loquit qñ alia bona erãt diuisa extra iudiciũ ꝛ remanserat vnũ pdiũ dividendũ:ſz si fuisset facta diuisio in iudicio p diuisiõe predꝛ qõ remansit indiuisuz:nõ daret actio fa.erci.sed cõi diui.ff.e.si filio.§.fa.er.ꝛ q̃ ratio:dic vt ibi subtiliter no.p glo.ꝛ tene vltimã solutionẽ gl.ad illud 2nuz.

c ¶Verba statuti. 2 ¶Statutũ q̃ vroꝛe p̃mortua vir lucretur dotẽ ꝛ contingat q̃ viuẽte patre vroꝛ vnius de filiꝭ mortua est sine liberis ꝛ sic dos debet cedere lucro mariti an cedet lucro patris mariti.

Adõ an ꝟba statuti debeãt ĩtelligi i ꝓprio significato. vide per doct. in. capitu. in nfa.de iiur.Lar. 3ab.ĩ.c.cũ dilectꝰ. in.xiij.q.de 2sue.

3 Si viuẽte patre filius vult ab eo recedere cũ vroꝛe ꝛ viuere de per se ꝛ petat a patre vt cõsignet sibi dotẽ vroꝛis et pater non vult sed dicit nolo q̃ recedatis ꝛ volo ministrare vobis expensas quid iuris.

1 **Vxor tua.** ¶In hoc iudicio filius deducit dotẽ vroꝛis precipuam si tempore diuisiõis durabat matrimonium ꝛ penes eũ dem remanet etiam matri.sol.nec tenetur eam cõmunicare cũ fratribus sed eius tãtũ lucro cedit si est pactũ vel statutum de dote lucrãda.h.d. ¶In tex.ibi.fa.er.i.officio iudicis deseruiente huic actioni.nam act.datur ad diuidendũ. Ista vero dos non diuidit:ſz ante patrem assignatur illi filio q̃ est vroꝛatꝰ sicut in simili.j.e.l.si qua petitio.ꝛ ista assignatio venit ex illa regula vel eqtate:q̃ ibi dz eẽ dos vbi sunt onera matrimonij;viuẽte aũt patre onera erãt apud patrẽ:nunc vero erũt apud illũ filiũ:nec dz audiri frater si dicat:ego suz paratꝰ stare in cõmunione tecum et sustinere onera matrimonij pro parte mea:si forte nõ expedit fratri vroꝛato si ille non esset contrariũ postulaturus:nec debet cõpelli stare secũ si non vult nã alia ratio est viuente patre q̃ eo mortuo.facit quod no.i.l. caio.§.imperator.de adi.leg.q̃idebitur autem fratri qui ex
persona patris est obligatꝰ ad restitutionẽ dotis p hereditaria portiõe per cautionẽ:qz frater ipsam percipiẽs debebit ei cauere de conseruãdo ipsum indemnẽ ab vroꝛe.vt.l.si filia.§. hoc amplius.ff.co.ꝛ nõ solũ dotẽ vroꝛis:sed dotẽ nurus sue si habet filiũ vroꝛatũ ꝛ pater ideꝝ q̃ auus dotẽ illius nurus recepit:nã ꝛ onera filij sui ꝛ nurus eũ sequunt.vt.ff.e.l.si filius. ꝛ vide hic qõ no.per Bart.in.l.si 2stante.solu.ma. in.ij.q.prin.
2 q.viij. ¶Ultimo[b] allegat ista.l.si statutum vult q̃ vroꝛe pre-
b mortua vir lucret dotẽ ꝛ 2tingat q̃ viuẽte patre vroꝛ vniꝰ de filiꝭ mortua est sine liberis:et sic dos dz cedere lucro mariti an lucro pris mariti:qz tũc erat postea cõis ĩter oẽs filios an dũtaxat lucro illius filij:qz tũc erat pcipuũ et nõ tenebit cõicare fratrib⁹. ꝛ reperit Ly.cõsuluisse p prima parte:ſz qñ vroꝛ decessit post mortẽ patris cedat lucro soliꝰ mariti per hãc.l.vt ipse no.in.l.si cũ dotẽ.§.transgrediamur.ff.so.ma.doc. dicunt q̃ primũ dictũ pcedebat iure isto quo oĩa bona questa per filium q̃rebant patri:ꝛ sic siue cederet lucro ipsius pris de directo:siue lucro ipsius filij:ꝛ sic etiã ipsiꝰ patris p indirectuz debebat esse cõmune:sicut ꝛ alia bona acqsita p vnũ ex filiꝭ:sed hodie cũ ppꝛietas aduentitioꝝ acquirat ipsi filio ꝛ vsusfr.patri.ꝛ ista lucra nuptialia sint aduentitia.vt.l.j.ꝛ.ij.de bo.q̃ li. dicendum est q̃ tale lucrũ erit pcipuum illius filij cuius vroꝛ mortua est licet pater quousq̃ vixit habuit vsumfruc.p id qõ no.per Bart.in.l.dotẽ.ff.de castrẽ.pecu.ſz in tractatu de duobus fratri.dicit esse distinguendũ qualiter statutũ loquatur an in psonam mariti:ꝛ tũc indistincte est ipsiꝰ mariti:puta si dicat q̃ maritus lucret:an in psonam recipietis dotem:ꝛ tũc habet locum distinctio Dy.alibi vꝫ dicere q̃ si viuẽte patre filius erat separatꝰ a patre:ꝛ sustinebat onera matrimonij lucrum dz esse suum ſz si viuebat cum patre:ꝛ pater sustinebat onera matrimonij lucrum dz esse patris:qz venit ꝓpter onera matrimonij:ꝛ sic nõ est merũ lucrũ.vt no.ĩ.l.si donatur.in fi.ff.de cõdi.ob cãm. ¶Tu potes ex ꝓdictis colligere distinctionem p teipsum:q̃ quelibet opi.videt habere fundamẽtũ iuris recollige in isto passu:q̃ aut vroꝛ vniꝰ ex filiꝭ moritꝫ post mortẽ patris qui dotẽ receperat:ꝛ tunc lucrũ dotis ex forma pacti vt statuti est illius soliꝰ filij cuius erat vroꝛ:nec tenebit fratribus cõmunicare.vt hic in fi.qõ intelligo verum sine iã diuiserãt bona paterna ꝛ dotis partẽ ille filiꝰ habuerat quo casu loquit hic:qz iste solus sustinet onera matrimonij tẽpore delati lucri siue nõ diuiserant:sed stabãt in cõi:ꝛ sic onus matrimonij erat cõe:nã sufficit q̃ fructꝰ dotis sint cões quousq̃ ille filius dotẽ consequatur:aut decessit viuente patre:ꝛ tunc aut loquitur ꝟm tẽpora huius.l.ꝛ lucrũ applicabitur patri: ꝛ si postea erat cõe inter omnes filios ꝟm Dyn.ꝛ alios.Aut loquimur ꝟm tpa hodierna ꝟm q̃ filius est capax ꝓprietatis
c ꝛ tunc inspiciẽda sunt ꝟba statuti:[c]nam si loquunt de marito vt ipse lucretur lucrũ erit suum:tũ pater habebit vsumfruquousq̃ viuet:nec tenebitur proprietatem cõicare cum fratribus:qz aduentitia nõ cõferuntur:vt.j.de collat.l.fi. Aut loquũ tur in persona recipientis dotẽ:ꝛ tũc applicabitur patri qui eam recepit:ꝛ sic erit cõe inter filios:aut nõ potest comprehendi de quo loquatur:ꝛ tũc si filius habitabat secum a patre cum vroꝛe et sic sustinebat onera matrimonij:et lucrum erit suũ:aut habitabat cũ patre:et sic pater sustinebat:tunc lucrũ erit patris;ꝛ sic 2municabit inter oẽs filios.ꝛ per hec reducẽ-
3 tur ad concordiam dicte opi. ¶Sed nunc quero:ꝛ istud cõcernit primũ dictum huius.l.quid si viuente patre filius vult
d ab eo recedere[d] cum vroꝛe ꝛ vinere de per se petit a patre vt cõsigent sibi dotẽ vroꝛis pater nõ vult consignare sed dicit nolo q̃ recedatis:et volo ministrare vobis expẽsas. q̃ritur qd iuris ꝛ breuiter,si de voluntate patris iam recessisset deberet audiri filius repetẽs dotẽ vt posset eam repetere officio iudicis ex eqtate de qua in.l.si is.§.j.ff.de iure do.que est vt ibi sit dos vbi sunt onera matrimonij.ꝛ ad hoc vide qõ no.Bar.in l.si cõstante.in.ij.q.principali.q.viij.ff.solu.matri.ꝛ in.l.ij.circa fi.de dote ℓlegata.nam ꝛ ipse pater coipso q̃ cõcessit licentiam redeũdi.videt etiam voluisse q̃ dotẽ rehabeant vñ viuere possint p ea que no.in.l.si longius.§.si filias.circa fi.glo. mag.ff.de iudi.ꝛ ita refert Bal.Ly.de facto respondisse ĩ ciuitate ℙerusij.ꝛ idẽ tenet Bal.ꝛ Ang.in.l.si cum dotẽ.§.transgrediamur.ff.solu.mat.Si vero nõ cõcessit licẽtiam imoꝝ tradirit tũc procedit questio circa quaz dic q̃ si habebat iustam causam recedendi:puta qz nõ poterat pacifice viuere cũ patre q̃ totũ relinquit arbitrio iudicis.tũc deberet filius audiri p ea q̃ in simili notantur de vroꝛe cui maritus relinquit alimẽta in domo ipsiꝰ testatoris.si nõ põt ibi pacifice viuere vꝫ honeste põt petere sibi ministrari alimẽta extra domũ in.l.caio. §.imperator.ff.de ali.ꝛ ciba.lega.alꝫ si nõ haberet iustã cãm nõ deberet audiri:qz innitit cõtra pietatẽ paternã.ꝛ sicut nõ

tenetur

BIU Cujas

tenetur sibi dare legitimam.ita nec restituere dotē nisi in casu solu.matri.ꝛ adde hic quod Bar.in.l.contra.§.j.ff.rerum amotarum.

1 ADuersus. †In hoc iudicio veniūt subtracta hereditate iacēte ab altero ex heredibus:ideo nō pōt intētari crimen expilate hereditatis pro illis.h.d. ¶ Pro declaratione gl.j.op.tribus modis.primo de.l.diuus.ff.de crimine expila.here.vbi tale crimen cōcurrit cum alia actione ciuili ꝛ non odiosa.iste text.vult ꝫrium qō cesset quando datur alia actio nō odiosa.vt fami.ercis.ex glos.colligunt tres so.prima qō hoc ideo non concurrit:qꝛ nec fuit cōmissum.nam vt commi ttatur requirit dolus sicut in furto.nā cum vnus ex coheredibus post aditā hereditatē aliquā rem cōem cōtrectat nō presumitur dolose facere nec cum malo animo.sed rōne partis quā habet in ea.vt in.l.merito.ff.pro socio.ista non plz qꝛ alia ratio redditur in text.in fi.qō ideo nō pōt intētari qꝛ alia actio cōpetit non qꝛ non sit cōmissum.nam pōt esse q̄ dolose Jdeo gl.soluit alio modo ibi.dū dicit alia em̄ ꝛc.q̄ istud crimen nō ꝫcurrit cum alia actione que oriat ex eodē crimine.vt hic.nam actio fa.ercis.pro rebus subtractis vī oriri ex eodem crimine ꝛ ex eadē subtractione.sed cum alia actione que non oriatur ex eodē crimine sed detur rōne possessionis:vt est rei ven.vel petitio hereditatis bene pōt concurrere vt in.l.cōtraria.ibi ergo subtrahēs nō erat coheres:ꝛ sic pōt vel hoc crimine accusari vel conueniri petitione hereditatis.ꝛ eodē modo hec petitio hereditatis bene posset cōcurrere:ꝛ ppter eam nō excluderet hoc crimen sed propter actio.fa.ercis.q̄ facit ipsum cessare.ꝛ istā solu.sequitur Ly.Alij dicunt q̄ ibi cōtra diuersos hic cōtra eundem. ¶ Sed opp.secūdo q̄ istud crimen nō cōmittat ꝛ sic nō habebat dubiū ista lex.vt in.l.ī.ff.de crimi. expil.here.sol.verū est si hereditas erat adita ꝛ possessio apprehensa:nā tunc cōmitteretur furtū qō est crimen ordinariū ꝛ sic facit cessare extraordinariū:vt est istud.hoc aūt debet intelligi vt habeat dubium qō pos.non erat apprehēsa vī non committitur furtū.iuxta ea que plene habētur in.l.si homo. ff.de vsuc.ideo recurrit ad hoc crimē extraordinariū q̄ ꝫmittitur cū cessat furtum.tū ppter aliam actionē non intentatur sed oppo.qō nō referat foret apprehēsa pos.vel non.vt.l.ꝛputo.§.ī.ꝛ.l.qui erat.ff.eo.So.illud verū in fa.erc.que cōpetit sine pos.erat apprehēsa siue non tēpore subtractionis.ſz aliud est crimen expil.here. ¶ Ultimo in gl.fi.oppo.q̄ imo debeat concurrere cum act.fami.erc.qꝛ crimē expil.here.proponitur ad penā extraordinariā imponēdā.sed act.fa.erc.ad res subtractas consequēdas vī cum tēdant ad diuersa nō debet altera per alterā impediri maxīe postq̄ vna est finita ꝛ terminata iuxta ea q̄ habent.§.tit.j.l.ex more.Gl.ppter hoc miratur de isto tex.ꝛ dicit ipm debere intelligi in act.in factū que oriꝛ ex quolibet crīe ad consecutionē dāni vel interesse.iuxta ea q̄ habent in.l.nec quicq̄.ff.p soc.ꝛ.l.querelā.de fal.vt illa tanq̄ extraordinaria nō concurrat cum ista q̄ est ordinaria.Leterū accusatio hui⁹ ꝛ inimicis ad penā extraordinariā imponendam non videt gl.quare ꝺz cessare ppter hoc q̄ ista actio competebat licet loquatur forte sub dubio.

2 ☞Si pater filio doctori dat libros ꝛ vestes doctorales ꝛ alia similia q̄ doctori cōueniunt statim efficiunt quasi castrēsis peculij ꝛ statim valet donatio.nec cōmunicantur cum fratrib⁹ nec debent ei computari in portionem suam.

3 Si donat eidem predia talis donatio non transit in quasi castrense peculium.
Quid si donaret alias res mobiles.

4 Jn bis que donātur filio militi ab alio q̄ a patre occasiōe tī militie puta a commilitone transeunt in castrense peculium: ꝛ si donantur a patre an videātur donata potius causa filiationis q̄ causa militie.

1 SJ filiusfa. †Castrēsia in diuisione deducūtur precipua. Secus si nō
2 sunt castrēsia.h.d.Bar. ¶ †No.hic casum q̄ si pa
a ter filio doctori dat libros[a] ꝛ vestes doctorales ꝛ alia similia que doctori cōueniunt statim efficiūtur quasi castrēsis peculij:ꝛ statim valet donatio:qꝛ filiusfa.q̄tum ad castrēse peculiū pro patrefa.habeꝫ vt in.l.ī.ff.ad mace.nec posset postea reuocari.nec debēt cōmunicari cum fratrib⁹ nec debent sibi ꝫputari in portionē suam.ſz habere precipua.ꝛ reli
3 qua debent cōiter diuidi. ¶ †Secūdo no.q̄ si donat eidē predia:talis donatio nō transit in quasi castrēse peculium.ꝛ idē esset si donaret res mobiles nō aptas ad militiam legalē.nisi ista donaret vt vēderet ꝛ emeret libros vel alia apta ad scientiam legalē emeret ꝑm Guil.de cu.talis enim donatio nō valuit a principio:sed morte cōfirmatur si nō fuit reuocata que pōt reuocari vsq̄ ad mortē.vī licet hic in ver.predia autem dicatur qō non sunt castren.peculij tī aliud dicit an debeat esse sua precipuavel nō:vī debet distingui an donatio fuerit reuocata:ꝛ tunc sunt precipua illius sicut castrēsia.vt.j.eo.filie.aut fuit reuocata:ꝛ tūc secus.ar.j.de colla.l.si donatione.

4 ¶ †Ultimo no.q̄ in bis que donant filio militi ab alio q̄ a patre occasione tī militie puta a commilitone trāseunt in castrense peculiū indistincte siue sint mobilia siue immobilia ꝛ siue apta ad militiam siue nō:qꝛ nō nisi causa militie fuerūt donata sed qū donantur a patre si nō sunt apta ad militiam vident potius donata causa filiatiōis q̄ causa militie.hec est ratio huius.facit.l.ij.de castren.pecu.

2 ☞Jniuria ꝛ offensa cēsentur remitti tacite si partes postea familiariter ꝛ amicabiliter se tractēt ꝛ adinuicē sibi seruiāt. Quid in iniuria reali.

3 Testator habēs plures seruos si in testamento dixit cuilibet ex seruis meis relinquo tantū.an p hoc videat remittere offensam illis a quibus fuit offensus.

1 AIpsius. †Juder diuisionis nō debet sequi voluntatem testatoris a qua ipse recessit expresse vel tacite:ſz vltimā voluntatē in qua remansit.h.d.ꝛ est pulchra.Quidā em̄ testator cū fuisset grauiter offensus a duobus seruis irat⁹ cōtra eos mādauit in testō q̄ vnus poneret in ppetuis carceribus:alter aūt venderet exportādus vltra mare:ista volūtas si ab ea nō fuisset recessuꝫ fuisset seruāda vno ex heredib⁹ hoc petēte:etiā si alij ꝫdicerent p.l.bis consequēter.§.ī.ff.eo.que vult qō vnus ex heredib⁹ possit cōpellere alterꝫ ad seruandā voluntatē defuncti ſz ex ea nullū cōmodū consequerent.Nā potuit vindictā sumere de seruis suis.vt.j.de emē.ser.p totū ꝑm Guil.de cu.ſz hic filijs instantib⁹ qō seruaret:vroꝛ defuncti ꝫdicebat asserēs q̄ defunctus ei pepercerat:ꝛ in gratiam suam eos reduxerat:ꝛ sic ab illa dispositiōe tacite recesserat ꝛ ostēdebat qꝛ postea grata seruitia ꝛ merita impēderūt ita qō manifeste poterat comprehēdi volūtas defuncti:vī ꝫpetebat q̄ dicta volūtas nō seruaret.Jmperator respōdet q̄ si ita est
2 nō debet seruari qꝛ fuit in sua ptāte ab illa recedere. †Allegatur ista.l.qō iniuria ꝛ offensa cēsentur remitti tacite si partes
b postea familiariter[b] ꝛ amicabiliter se tractent ꝛ adinuicē sibi seruiāt.ꝛ hoc in iniuria verbali.in literali vero magis est dubium ꝑm Guil.de cu.qui remittit ad no.in.l.si nō ꝫuicij.j.de
3 iniur. †Sz quero si iste testator haberet plures seruos ꝛ in testamēto dixit cuilibet ex seruis meis relinquo tantū an p hoc videatur remittere offensam illis duob⁹.Et certe si cōprehēderentur in ista generalitate videret remisisse.sed dic q̄ non ꝫprehendunt.vt.l.lucius.§.luci⁹ titius.ff.de leg.iij.opz ergo q̄ specialiter aliquid gratū exhibeat cōtra illū offendētes vt b videatur eis remisisse offensam.

1 EAque. †Nomina per hoc iudicium nō veniunt diuidēda cū sint ipo iure diuisa.h.d.Sed beneveniūt adiudicanda cum expedit.qō dic vt.l.ij.in fi.l.seq.ff.eo.

1 SJqua. †Jn hoc iudicio per officiū iudicis deseruiēs huic actioni res prelegate vni ex heredib⁹ adiudicant ei cui prelegate sunt nō ergo iure actionis sit ista adiudicatio:qꝛ ista actio dat ad diuidendū hereditatē ꝛ etiā ad adiudicādū qū aliter nō pōt commode diuidi:ꝛ sic adiudicatio succedit loco diuisionis.hic vero non prelegata sunt hereditas.

2 ☞An in vno ꝛ eodē libello possim petere q̄ hereditas patris vel matris que sunt communes inter te ꝛ me diuidātur.

1 SDna. †Pro pluribus hereditatib⁹ diuidēdis inter eosdem vnū solum iudiciū
2 fami.ercis.habere sufficit.h.d. †Et sic in vno ꝛ eodem libello possum petere qō hereditas pris vel matris que sunt cōmunes inter te ꝛ me diuidant.nec est dare duos libellos vel duo iudicia agitare ſz pro qualibet earum detur mihi actio fami.ercis.ꝛ sic due actiones.tamen qꝛ sunt eiusdem generis ꝛ forme sufficit qō vnica initiet pro ambabus:imo etiā si essent plures:vt patet hic.ꝛ.ff.eo.l.coheredes. §.de pluribus.similiter.ff.pro socio.l.actiōe.§.si communis. ꝛ.l.nō est nouum.ff.de actione emp.sed qū non sunt eiusdem generis ꝛ forme videtur qō requirantur diuersi libelli per ea que not.Barto.in.l.edita.ſ.de eden.in materia cumulationis.Sed in ꝫrium quod sufficiat etiam tunc vnus libellus. vt.l.si idem cum eodē.de iurisdom.iudi.ꝛ quod not.in.c.que relam.de electio.Breuiter dici potest pro primo casu qū sunt eiusdem generis ꝛ forme sufficiat vnus libellus:nec habeat pro pluribus:sed in secundo casu licet sufficiat vnus libellus tū reputantur tot libelli quot sunt actiones diuerse.ꝛ etiam

a ¶ Bat libros.adde Bar.i.l.donationes.i.§.pater. ff.de don.ꝛ Bal. in.l. oīmodo.i.§. imputari.ō inofi.test.Bar.ī tractatu ō duobus fratribus.

b ¶ Familiariter. Adde gl.in.§.in summa.īsti.ō iniur.ꝛ Bal.ī aut. si dicat.j.ō test.ꝛ viō Alex. ī.l.j.ff. ō pac.Et adō qō etiā iniuria intelligitur remissa si vnus ꝫstituatur tutor ab altero.l. athlete.ꝛ ibi gl.ꝛ bar.ff. ō excu.tu. ꝛ ī.§.inimicicie. ꝛ gl.ꝛ ibi ēt doc. ī.§.inimicitie. in sti.ō excu.tu. Jtē p indicia p̄sumitur remissa vt qī vn⁹ seruit alteri vt per Bal. hic. Et aliū casum vide p eūdē in.c.j. colū.iij.de pbi. feu.alie. p Fede. itez legatū factū per vnū alteri.l. ij.ꝛ ibi Bar.ff.ō adi.le.Et qū ītelligatur remissa p solutionē vide p Arch. in.c.olim. de iniur.ꝛ dāno dato. Fran.Cur.

BIU Cujas

res q̃ petũt ⁊ hoc est vtile si deberet solui gabella ex forma statuti. q̃ in primo casu vnica tantum soluetur. In secundo pro tot libellis quot sunt res vel actiões diuerse in eadẽ chartula deducte facit q̃ no. in. l. j. §. si plura. ff. ad treb. ⁊ tot videbañ iudicia ⁊ tot cõtest. litis ⁊ tot sententie ⁊ sic poterit valere in vna ⁊ in altera non sed in primo casu q̃ est vnum iudicium ⁊ vnica snīa non potest pro parte valere ⁊ pro parte non vt. l. in hoc iudicio. ff. eo. tene menti: q̃ notabilia sunt licet per docto. non tanguntur.

1 NOn est. †Hec actio est bonefidei ⁊ in ea veniunt fructꝰ etiam cõsumpti sicut in petitione hereditatis. b. d. Et pone casum q̃ dam hereditas erat cõmunis inter te ⁊ me tu tñ solus possedisti bona fide credẽs te solũ heredẽ. ⁊ fructꝰ percepisti ⁊ cõsumpsisti ego peto hereditatẽ diuidi ⁊ te cõdẽnari ad fructus perceptos ex mea dimidia. Tu dicis q̃ sunt cõsumpti. ⁊ q̃ bonefi. possessor non tenet restituere fructus consumptos etiã si sit effectus locupletior imo eos lucratur pro cultura ⁊ cura. insti. de acqui. re. do. §. si quis a nõ domino. ⁊ l. ex diuerso. in prin. ff. de rei vẽ. sed certe illud in reivẽ. que est actio particularis ⁊ stricti iuris. Aliud in peti. here. q̃ est vniuersalis ⁊ bonefidei in qua veniũt fructus cõsumpti si possessor bonefi. est effectus locupletior. l. item veniunt. §. pridie. ff. de peti. her. Idẽ ergo ī actio. fa. erc. q̃ similiter est bonefi. ⁊ vniuersalis actuꝫ aptitudine etiã plus q̃ peti. hered. vt. l. si filia. fami. erc. cũ ibi no. Bar. tñ videt tenere in. d. l. ex diuerso. q̃ ẽt in reiven. veniunt fructus cõsumpti si ex eis possessor bonefi. fit effectus locupletior ex equitate. l. si inter me ⁊ titiũ. ff. si certa. nõ solũ in fructibus naturalibus quoꝝ nõ fuit effectus dñs sed etiã in industrialibus quorum fuit effectꝰ dominus.

2 ☞ Si testator nõ distribuat bona hereditaria inter omnes heredes sed vni tantũ facit aliquod prelegatum q̃ ille possit repudiare portionem hereditatis ⁊ retinere prelegatum. Si distribuit bona inter omnes an repudiãdo quis portionem videatur etiam repudiare illam assignationem.

3 Clausula generalis an limitet per specialem precedẽtem vel sequentem an autem per eam augeatur specialis.

1 QVoties. †Si testator inter plures vniuersaliter instituꝫ diuidat bona hereditaria inequaliter: seruanda est diuisio p testatorem facta: lz nõ cõueniat portionibus heredi tariis: dũmodo nullus fraudet quarta que sibi debet a iure: ⁊ verba generalia sequẽtia intelliguntur ⁊ regulãtur ꝑ ñ specialia precedẽtia: nõ aũt per ea censet a specialibus recessum b. d. Et pone casum q̃ testator instituit duos vel quatuor heredes vniuersaliter ⁊ equaliter: postea in eodẽ testõ ne inter eos oriretur discordia in diuidẽdo cuilibet eorum assignauit certa bona pro parte sua: ita q̃ omnia bona remanent diuisa ⁊ ista diuisio nõ fuit equaliter facta ꝑ ñ q̃ facta fuit institutio q̃ bona assignata vni plus valebant q̃ assignata alteri isti sunt heredes equaliter ⁊ equaliter agere possunt ꝯtra debitores hereditarios. In rebus autem corporalibus sic p testatorem distributis nõ sunt equales: ideo partẽ in eis habẽt iure hereditario scz equalem alterã vero partẽ habẽt iure prelegati. vt. l. ex facto. ff. de here. insti. ideo si alter cui minus fuit assignatũ nõ hz integrã quartã sue portiõis q̃ sibi debet: vel pro legitima debita iure nature vel pro falcidia iure insti. dicta diuisio dz saluari salua falcidia vel quarta: vt sibi suppleat. Sz pone q̃ assignauerat seruos inequaliter postea ī fine testamẽti rogauit heredes vt haberẽt istos seruos recommẽdatos. ⁊ bene tractarẽt dicebat q̃ videbat ꝓpter hoc recessisse ab illa assignatione q̃ eos seruos recõmendauit oĩbus heredibus. Si ergo mihi recõmẽdauit illos quos tibi assignauerat videtur ab assignatiõe recessisse alꝫ nõ possem ipos habere recommendatos. Contrarium tamen determinet q̃ hanc generalẽ recõmendationẽ censet retulisse ad quemlibet eorũ pro illis seruis qui sibi assignati erant nõ pro alĩs qui erãt alĩs assignati. ⁊ sic nõ videt recommẽdasse eos seruos omnibus heredibus sed omnes illis heredibꝰ quibus erant assignati. b. d. in effectu. ¶ In ter. ibi successionẽ diuidit. i. bona hẽditaria que nõ sunt hereditas nec successio cũ illa cõsistat in iure etiã aliquo corpore. vt in. l. hereditas. ff. de peti. here. ⁊ ista erat cã dubitandi q̃ si eos equaliter instituit heredes ⁊ postea distributionem bonoꝝ facit inequaliter videbat nõ seruandã sed potius inspiciẽdã esse equalitatẽ factã in institutione tã ꝑ ñ in principali vt illa attraheret ad se bona hereditaria q̃ sunt accessoria sed ẽ ñ est: q̃ licet inequaliter ĩstituerit poterat tñ alteri eoꝝ facere prelegata que etiã erant seruãda. vt. ſ. eo. l. si qua petitio eodẽ modo si distribuit oĩa bona inter eos cũ talis distributio vim habeat ꝓlegatoꝝ. vt. l. ex facto. ff. de here. insti. †Aduerte tñ ad vnũ satis notabile: qõ si nõ distribuat inter oẽs: ſz vni tñ facit aliquod ꝓlegatũ: ille põt repudiare portionẽ hereditatis ⁊ retinere ꝓlegatũ. ſz q̃ distribuit inter oẽs talis distributio lz habeat vim prelegati tñ succedit loco portionũ hereditariarũ: ⁊ ideo si qs eoꝝ repudiaret suã portionẽ hereditatis ī qua fuit institutꝰ nõ posset retinere bona sibi assignata pro sua portione: q̃ loco illius succedit illa assignatio: ideo repudiãdo portionẽ etiã illã assignationẽ repudiare videt. tex. est sing. in. l. quid ergo. la. ſſ. ff. de le. j. cũ. ll. ꝓceden. ⁊ l. filio pater. cum se. que cõtinuañ: tene mẽti singulariter in tex. ibi cõmendanda putauit heredib⁹. quid si nõ erãt nisi duo heredes ⁊ vni assignauit seruũ alteri nullũ assignauit: postea vero loquẽdo in plurali cõmẽdauit heredibꝰ suis seruũ: certe istud plurale nõ põt referri ad illũ solum cui assignauit salua rõne recti sermonis: ⁊ sic videt inclusisse alium cui nullũ assignauit vt̃ ergo per hoc recessisse ab assignatione. ar. eius q̃ not. per glos. in. l. meuius. §. eum qui. ff. de le. ſſ. per. l. legatoꝝ. §. qui plures. eo. tit. Cogita q̃ super hoc dubito cum ratio faciat pro ista parte: sed alia ratio facit in ñ̃ium q̃ ita cito nõ censet penituisse. vt. l. nã ⁊ ea. cũ ibi no. ff. de cõdi. ⁊ demon. ¶ †De materia aũt huius finis: an clausula generalis limitet per specialẽ precedentẽ vel sequẽtem: an autẽ per eam augeat specialis: dic vt plenissime ⁊ subtiliter ⁊ pro funde tractat per Bar. in. l. quesitũ. §. j. ff. de fun. instru. ꝓ declaratione gl. j. que est notabilis: ⁊ propter eam allegat pluries ista. l. ꝑmitte q̃ text. loquit q̃ testatoꝝ expresse aliquos heredes instituit vniuersaliter. ⁊ sic apparet q̃ voluit facere testm̃ licet postea distribuerit bona que distributio põt fieri etiã in codicillis cũ habeat vim prelegatoꝝ que possunt in codicillis relinqui. Sz pone q̃ nõ apparet aliquos instituisse: sed bene apparet q̃ ī ꝑsentia testiũ ⁊ notarij distribuit bona inter filios vl̃ alios venictes ab intestato: ⁊ q̃ ista distributio potest fieri tam in testamẽto q̃ in codicillis vt dictũ est dubitatur quid presumit voluisse an testari an codicillari: ⁊ an decederet testatus vel intestatꝰ: ⁊ vtilitas hui⁹ inuestigationis est: q̃ si haberet posthumũ de quo nullam mẽtionẽ fecisset si voluisset facere testamentũ rumperet ꝑ natiuitatẽ posthumi preteriti: ⁊ sic etiã illa assignatio q̃ est sequela testamẽti. nõ sic si voluisset codicillari: q̃ codicillus vel vltima volũtas nõ rũpitur p natiuitatẽ posthumi. vt. j. de cõdi. l. j. ⁊ sic illa assignatio remanet firma salua tñ portione posthumi. glos. mirabiliter distinguit: aut hoc fecit ī volũtate solẽni. i. coram septẽ testibus: ⁊ tunc censetur voluisse facere testm̃. aut fecit sine solennitate requisita: vt coram duobus vel tribus: ⁊ tunc gl. distinguit an fecit assignationes p quotas ⁊ idẽ si dicat q̃o potest dici testatus si nõ adhibuit solennitatẽ rñdetur q̃ cũ instituit filios põt testari sine solennitate. vt. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. j. de test. ⁊ j. eo. l. fi. nõ tamen presumitur q̃ñ nõ facit expressam insti. nisi alterꝫ de duobꝰ faciat vel q̃ adhibeat debitam solẽnitatẽ vel q̃ distributionẽ faciat per quotas. Si vero per singulas res tũc censet voluisse codicillari. q̃ñ autẽ facit expressam institutionẽ nõ refert an adhibeat solẽnitatem vel non si testat inter filios nec refert faciat distributionẽ per quotas vel per singulas res q̃ semper presumitur voluisse testari ⁊ valet testamẽtũ iure speciali. ita intellige q̃ no. j. e. l. filii. in gl. Itẽ est vtilis ista inuestigatio pp id quod no. p gl. in aut. nouissima. ſ. de inoffi. test. q̃ q̃ñ apparet q̃ voluit testari debet relinquere legitimam iure insti. alias nõ valeret. Secus si voluit decedere intestatus. Illud tñ dictũ non videtur procedere nisi q̃ñ aliquos vniuersaliter instituisset ⁊ nõ quotam sed aliquam rem particularẽ reliquisset. Si autem equaliter ĩter filios distribueret q̃ ista distributio loco portionũ hereditariarum succedit nõ põt filius conqueri q̃ sibi non est relicta iure insti. Tene mẽti istam gl. ꝑ ñ quã Bal. dicit se pluries consuluisse: ⁊ q̃ nõ habemus meliorẽ: alie glos. sunt per predicta expedite.

2 ☞ Statuta excludentia feminas extantibus masculis sunt contra ius commune.

1 INter filios. †Hereditas patris ĩter filios masculos ⁊ femi-
2 nas equaliter diuidẽda est. h. d. †Et sic ptz q̃ statuta excludẽtia feminas extantibꝰ masculis sunt cõtra ius cõmune. Itẽ intellige istã. l. in bonis allodialibꝰ. Secꝰ in feudalibꝰ que nõ transeũt ad feminas ſz masculos tantũ.

2 ☞ Lucrum acquisitum per filium ex peculio profectitio an mortuo patre diuidi debeat inter omnes.

3 Si filius non habet peculiũ profectitium debitũ ñ̃tum per eum viuente patre non onerat fratres vt teneañ soluere pro eo sicut nec patrẽ etiam si communiter viuerent ⁊ quid si sit contractum post mortem patris. ⁊ nu. 4.

Si pater

BIU Cujas

Si pater tale debitũ soluit pro filio an debeat fili⁹ sibi in suã portionẽ computare cum venit ad diuisionẽ cum fratribus.
4 Quid si tale debitum obueniat ex culpa ipsius filij vt qꝛ captus ab hostibus vel latrunculis.
Quid de impensa quam pater ei fecit in studio.

1 Certum. †Peculiũ profectitiũ vni ex filijs cõcessuz mortuo patre diuiditur inter oẽs pro portionib⁹ hr̃ditarijs: deducto tñ eo in quo ille filius erat obligat⁹ ex ꝯtu peculiari. h. d. Nam ex illo ꝯtu ipse filius erat obligat⁹ suo proprio noĩe insolidũ. pater vero de peculio: ⁊ ista obligatio patris q̃ erat pretoria diuidiꝭ ĩter oẽs filios ⁊ heredes: ⁊ sic creditores possunt quẽlibet ex heredib⁹ conuenire pro rata. Item possunt illum filiũ conuenire insolidũ ex sua obligatione qꝛ tñ istud est debitũ peculiare: ⁊ solutio dꝫ fieri de ipso peculio. vt. l. frater a fratre. ff. de cõdi. inde. idcirco iste filius dꝫ a fratribus cõseruari indẽnis: ⁊ cõseruatio est vt de illo peculio detrahat tãtum quantũ ascendit debitũ si iam condẽnatus est: sed si non esset condẽnatus dꝫ sibi cauere de cõseruando ipm indẽnem. ⁊ subtiliter habeꝭ in. d. l. frater a fratre. ¶ In tex. ibi in hereditate diui. non dicit conferẽda. nam illa conferunꝭ que sunt illius qui ꝯfert bona q̃sita p eum post emancipationẽ q̃ sunt sua: ⁊ in filia q̃ confert dotẽ q̃ similiter est sua. vt in. l. iij. §. sed
a vtrũ in fi. ff. de mino. Peculium aũt profectitiũ[a] nõ est ipsius filij cum datũ fuerat. lꝫ in sua administratione. Sed mortuo patre desinit esse peculiũ ⁊ idẽ iuris est de ipso ꝙ de alijs bonis hereditarijs vt diuidantur pro hereditarijs portionib⁹.
2 Sed † qd de lucro acquisito per filiũ ex dicto peculio loquor de iure hodierno quo fili⁹ est capax aduẽtitiorꝫ: qꝛ de iure isto nõ erat dubiũ qd̃ etiã illud veniebat diuidendũ inter oẽs filios. Bar. tenuit qd̃ dimidia pars lucri attribuatur labori ⁊ operi ipsius filij: ⁊ sic censeatur aduẽtitium ⁊ suum propriũ quousqꝫ pater vixit debuit habere vsumfructũ dicti lucri. altera vero dimidia attribuaꝭ ipsi peculio ⁊ illa veniat diuidẽda inter omnes inter quos etiam ille idem filius reputabaꝭ. l. ab oĩbus. §. pe. l. j. Bal. hic videꝭ tenere qd̃ imo totum diuidatur qꝛ filius censetur operat⁹ patri ⁊ nõ sibi qd̃ posset procedere si hoc appareret alr̃s presumitur operat⁹ sibi. Qd̃ autẽ integra dimidia attribuaꝭ labori ⁊ operi. suis non approbat Bal. sed dicit relinquẽdũ arbitrio iudicis. ⁊ ꝭm ꝯsuetudinẽ loci. posset em̃ cõtingere ꝙ modica opera ⁊ modicus labor filij versaꝭ. Tãgit etiã hic Bal. aliquas. q. vtiles ꝭm Nic. ma. que cõueniunt illi tractatui quem fecit Bar. de duob⁹ fratribus ⁊ Bal. ipm compleuit. ¶ In tex. ibi obligatus fuerit ex quibus ꝯtibus ipse filius põt insolidũ cõueniri mortuo patre si sibi successisset vltra legitimã si aũt non successit vel non vltra legitimã: vt si fuit exheredat⁹ vꝭ repudiauit hereditatẽ nõ põt cõueniri nisi quatenus facere põt. vt. ff. qd̃ cum eo. l. ij.
3 ⁊ per totũ. ¶ † In tex. ibi vltra nõ põt. † Not. ergo ꝙ si filius non hꝫ peculiũ profectitiũ debitum ꝯtum per eum viuente patre nõ onerat fratres vt teneanꝭ soluere pro eo: sicut nec patrem. vt. j. de filijs ꝑ patre per totũ etiã si ꝯmuniter viuerent ⁊ lucra inuicẽ cõmunicabant: qꝛ nõ ꝑpterea videbatur ꝯta inter eos societas cũ non cõtemplatione societatis ꝯhende: sꝫ ꝑpter patrẽ quẽ sequi tenebanꝭ cõmuniter sic viuebãt. Si ergo pater tale debitũ soluit ꝑ filio dꝫ fili⁹ sibi in suã portionẽ cõputare cũ venit ad diuisionẽ cñ fratrib⁹ siue descẽdat ex cõtractu siue ex delicto circa qd̃ vide qd̃ no. p Ja. de are. Bar. in l. stichus. ff. de pec. lega. Sed si facto suo vel culpa tale debitũ obueniret: vt qꝛ fuit captus ab hostib⁹ vel latrũculis ⁊ pater ipsum redemit censeꝭ hoc fecisse causa pietatis ⁊ non tenereꝭ in suã portionẽ cõputare. vt. j. de capti. l. libertatib⁹. sicut nec impẽsam quã pater sibi fecisset in studio. vt. l. q̃ pater. ff. e. Si vero cõtraxit debitũ post mortẽ patris tẽpore quo simul viuebãt ⁊ lucra inuicẽ cõmunicabãt modo qꝛ videbaꝭ cõtracta societas oĩm bonorꝫ iuxta not. in. l. titiũ ⁊ meuium. §. altero. ff. de admi. tu. tale debitũ deberet cõmuniter solui si ꝯcernat cõmodum societatis. alias secus vt si culpa sua fuit ꝯtum. vt. l. cum duobus. §. damna. cum. §. seq. ff. pro soc. Non sunt alia.
2 ☞ Si inter duos fratres vna ⁊ eadem res fuit diuisa puta vnum predium ⁊ dimidia quam vnus habuit ex diuisione fuerit euicta quando non teneatur alter de euictione.
3 Diuisio an sit contractus innominatus.
4 Si feudum alicui obuẽtum ex diuisione reuertaꝭ ad dñm qꝛ decessit sine filio masculo licet relicta femina an possit femina agere de euictione. ⁊ quid si alius frater euincat.

1 Si familie er. †Ex diuisiõe etiam facta iudice mediante tenetur quis de euictione per actionẽ prescr. verbis
2 nisi fuerit expresse actum ꝯtium. h. d. ¶ † In textu ibi euentum. i. periculũ. ¶ In tex. ibi pro parte agnoscere: qꝛ si prediũ qd̃ tibi fuit euictũ valebat cẽtũ: medietas debet esse deperdita ad damnũ tuũ quã habebas tuo iure. altera dimidia quã habebas a fratre debet esse perdita ad dãnũ illi⁹. dꝫ ergo frater tu⁹ te restaurare de illa dimidia: ⁊ sic eritis equales. loquiꝭ ergo hic ꝭm Guil. de cun. qñ fuit euicta res que in totum erat tibi adiudicata: si aũt vna ⁊ eadẽ res fuisset inter vos diuisa: puta vnũ prediũ qd̃ videbaꝭ cõmune pro indiuiso: ⁊ tũc fuit diuisum si dimidia quã habuisti ex diuisiõe fuit euicta si quidẽ facto ⁊ culpa fratris tui qꝛ obligauerat partẽ suã pro indiuiso. Et sic portio q̃ tibi euenit pro diuiso quatenus habes ab eo remãsit obligata. vt. l. si consensit. §. fi. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. ⁊ creditor a te euicit per hypothecariã similiter ꝯges de euictio. si aũt sine facto fratris tui vt qꝛ erit aliena nõ debetur euictio qꝛ sicut tibi ablata est tua dimidia ita poterit auferri fratri tuo altera dimidia ĩ qua euidẽs hꝫ idem ius: ⁊ licet non auferaꝭ vel qꝛ ille nõ vult: vel qꝛ nõ põt taliter impeditus: vel qꝛ succubuit cum eo lꝫ tecũ obtenuerit hoc dꝫ cedere lucro sui: ⁊ sic non teneꝭ de euic. ꝭm Guil. de cu. qd̃ tene menti. facit. s. de inoffic. testa. cum duobus. Videbaꝭ aũt quod in diuisione non veniret euic. qꝛ quilibet videreꝭ in se suscepisse periculũ sue partis. ar. ff. de act. emp. l. si actũ. sed contrarium est imo in dubio nõ videtur aliquis eorum suscepisse in se periculũ nisi expresse fuerit dictum vt hic in ver. vt
3 vnusquisqꝫ ⁊c. ꝭm eundẽ Guil. ¶ † Opp. pro declaratione gl.
b qd̃ nõ agatur ac. pre. ver. qꝛ illa datur ex ꝯtu ĩnominato:[b] diuisio vero nõ videtur ꝯtus innominatus: sed potius distractus cõmunionis. gl. dicit qd̃ imo: qꝛ in ea vertiꝭ quedam permutatio: si enim vnus fund⁹ adiudicatur sibi in quo frater tuus habet dimidiã: ⁊ alter fundus adiudicaꝭ sibi in quo tu habes dimidiã videris dimidiam quã habes in illo permutasse cũ dimidia quã ille habet in tuo: ⁊ permutatio est ꝯtus innominatus ex quo oritur actio pre. ver. vt. j. de re. pmu. l. ex placito. ⁊ no. in. l. j. seu super rubrica. ¶ Scd̃o opp. de. l. si fratres. j. tit. ij. so. ibi sciebas fundũ qui tibi obuenerat in partẽ esse alienũ que scientia impedit agi de euic. vt. j. de euictione. si fundũ. hic ignorabas. ¶ Sed cõtra tertio: qd̃ etiã si sciebas agere possis saltẽ ad restitutionẽ veri pretij: lꝫ nõ ad interesse. vt. l. emptorẽ. §. fi. ff. de actio. emp. Glos. dicit qd̃ ibi loquitur in emptore: hic in diuidẽte qui sciebat rem sibi adiudicatam esse alienam nihil põt petere etiam estimationẽ veram: qꝛ videtur in se suscipere periculũ: ista ratio non vꝭ bona: licet em̃ sciens videatur in se suscepisse periculũ nõ sic alter. vñ Guil. dicit se putare qd̃ saltẽ ad estimationem partis euicte possit agere. Bart. tenet glos. ⁊ dicit eam esse singularẽ: ⁊ aliud fore in emptore qui soluit manualiter pretiũ vt possit ipm recuperare: lꝫ sciuerit rem alienã. nisi expresse fuerit dictum ꝯrium: aliud in diuidente qui nõ soluit pretium sed partẽ quam habebat in alio fundo dedit pro ista que euicta est vt videatur suscepisse in se periculũ postq̃ sciuit rem alienã ⁊ posse euinci ⁊ ista fuit mens glos. qꝛ sic econuerso alter censetur eodẽ modo in se suscepisse periculũ rei sibi adiudicate. ¶ Nec ob. tex. in versi. j. qꝛ loquitur qñ vterqꝫ ignorabat quo casu neuter vꝭ in se suscepisse periculũ rei sibi adiudicate. Si aũt vterqꝫ scit vel alter scit: alter ignorat: qꝛ periculum põt esse reciprocum ista gl. vult qd̃ quilibet eorũ videaꝭ in se suscepisse periculum non sic qñ non põt esse reciprocum: vt in emptore. tene menti glos. hãc ꝭm Bart. qui tñ nõ declarat eam. ¶ Tertio opp. de l. cum pater. §. euic. de le. ij. So. ibi diuisio fuit facta per testatorem: vñ ex ea non resultat ꝯtus permutationis inter partes: hic fuit facta per ipsas partes licet iudice mediãte: vñ resultat ille ꝯtus ex quo oritur ista actio ⁊ vide circa materiã Bar. post gl. ⁊ alios doc. in. l. qui rome. §. duo fratres. de ver.
4 obli. vlti. ⁊. xj. q. ¶ † In glos. ibi item quid. dicit Pet. hanc. q. tatuam esse: qꝛ euictio non debetur nisi qñ res euincitur culpa autoris mei asserentis rem suam cum nõ esset vel non esse obligatum cum esset: vt. l. ⁊ hec distinctio. ff. locati. sed si mihi assignatur feudum in partem frater meus in nulla culpa est qꝛ non asserit rem esse allodialem. i. propriam: si enim asseret: ⁊ ego ignorarem sine dubio locum haberet euictio ⁊ non procederet ista glo. sed ex quo asserit rem esse feudalẽ hunc casum euenire posse ꝓspicere debui. vt. l. si quis domum. §. j. ff. loca. si ergo feudũ reuertitur ad dñm qꝛ decessit sine filio masculo: lꝫ relicta femina: nõ potest femina agere de euic. Plus dicit Bal. qd̃ etiã si frater me⁹ euincat: qꝛ feudũ erat paternũ ⁊ sic propter defectum masculi venit ad patrẽ agnatũ nõ tenetur frater huic femine de euic. qꝛ nihil facit contra diuisionẽ sicut in fi. in. d. l. q rome. §. duo fratres. Si postea veniret rõne fideicõmissi post mortẽ reli. nisi fuisset expresse ei renuntiatũ ita nec hic nisi fuissem expresse in hunc casum stipulat⁹: qꝛ sti-

a ¶ Peculiũ autẽ ꝓfectitiũ. Adde qd sit peculiũ ꝓfectitiũ vide per doc. in rub. extra de pecu. cle.

b ¶ Ex ꝯtractu innoĩato. Et quot sint cõtractus innoĩati vid̃ p Ange. i. l. naturali. ff. de ꝑscri. v̄. Et an ꝯtus innoĩatus sit loco pniẽ vide gl. ⁊ doct. i. l. si cũ fundũ. ff. de pac. fallit fauore dotꝭ vt i. l. si ergo. i. §. j ff. d̃ iu. dot. bar. in. l. ij. i. §. si pecuniã. in fi. ff. de dona. Bal. i. l. sicut. ad fin. C. de act. ⁊ ob. Bal. in. l. mãdatũ. i. iij. col. C. mãda. Bal. i. l. si cũ socero. i vl. col. C. de iu. do. Bal. in. c. j. ad fi. q succes. teneantur. in vsibus feu.

BIU Cujas

pulatio generalis ad hūc casum referretur.de here.ven.l.no
men.de dam.infe.l.stipulatio pertinet.in prin.
1 SI diuisionē. †Ex pacto nudo diui
sionis nō orit actio nec
transfert dn̄iū nisi traditione secuta.h.d.Bar.Si
ergo pater tuꝰ qui habebat bona cōmunia cū fra
tre suo venit ad ɔuētionē secū ⁊ diuisionē:vt quedā essent fra
tris sui quedā vero sua:⁊ ista conuentio nō fuit stipulatione
vallata:si postea mortuo patre tuo possessio oīm bonoꝝ repe
rit penes fratrē suū patruūqꝫ tuū:⁊ querit quo remedio age
re possis vt habeas illa bona de quibus actum fuit inter eos
ꝙ essent sua:si quidē potes ꝓbare qd̄ post ɔuentionē interue
nit realis traditio vel cōsignatio facta patri tuo iam acq̄siuit
dn̄iū illoꝝ bonoꝝ.⁊ sic potes ea vendicare.nec expedit ꝙ alia
diuisio fiat.sed si hoc nō potes ꝓbare tunc qꝛ cōuentio est nu
da ⁊ nō ꝓdest ad agendū nō potes petere illa bona.sed reme
diū est ꝙ agas hac actione vt oīa diuidātur.⁊ sic nō statur di
uisioni facte per eos.sed si tu esses in possessione illoꝝ bonoꝝ
haberes cōtra eum exceptionē:qꝛ cōuentio nuda lꝫ nō prosit
ad agēdum:prodest tū ad excipiendū.vt.l.iuregen.§.igit nu
da.ff.de pac.⁊ ex his patet casus huius.l.
2 ☞ Testamentum factum inter liberos ꝙ valeat cum duo
bus testibus ⁊ sine solennitate.
3 Qn̄ pater filios nō instituit sed simpliciter diuisionē fecit in
ter eos ⁊ vnus reperiatur fraudatus legitima qualiter ei suc
curratur.⁊ nu.2.
4 An talis voluntas valeat iure testamenti.
1 FIlij patris. †Iudex in diuidendo in
ter liberos dꝫ sequi volū
tatē defuncti etiā nō solēnem:lꝫ non succedatur ex
testō sed abintestato.salua tū falcidia vel trebellia
nica.si alicui eorū nō remaneret integra.h.d.venio ad casum.
2 Quia tex.est aliquantulū scrupulosus.†dic ꝙ quidā cōquere
batur imperatori de patre suo qui cum plures filios haberet
a in voluntate minus solēni non corā septē testibus[a] qui requi
runt in testamēto nec corā.v.qui requirunt in codicillis:sed
coram duobus vel tribꝰ diuisit bona sua inter filios ⁊ fratri
bus eius assignauit maiores portiōes:sibi vero minimā ita
qd̄ nō habebat quartā sibi debitā iure nature.propter quod
volebat expugnare talē volūtatē tanq̄ inofficiosam vt sic oīa
bona equaliter diuiderent.Imperator cōsulnit sibi ꝙ p istā
viam nō vadat:qꝛ necesse haberet ꝓbare se fuisse gratum pa
tri suo ⁊ sic volūtatē esse inofficiosam:al's non posset eam irri
tare vel rescindere.hoc eñ erat necessarium iure isto vt in.l.li
beri.š.de inoffi.test.hodie vero nō:sed incumbit onus ꝓban
di heredi ꝙ filius fuerit ingratꝰ.vt in.l.oīmodo.co.ti.⁊ forte
erit sibi difficile ꝓbare hanc gratitudinē:ideo consulitur sibi
per aliā viā ꝙ agat actiōe fa.erc.vt diuidant bona sine preiu
dicio sue quarte:lꝫ enim volūtas fuerit minus solēnis:tū est
seruanda inter filios.vt.j.co.l.fi.⁊ posito ꝙ ex ea nō succedat
3 tanq̄ ex testamēto:sed abintestato.h.d.†Et loquitur:⁊ debet
intelligi inquantū dicit ꝙ succeditur abintestato qn̄ pater fi
lios nō instituit:sed simpl'r diuisionē fecit inter eos quo casu
postq̄ nō adhibuit solēnitatē consuetam nō censetur voluisse
testari:nec eos hr̄des instituere sꝫ eos abintestato debere suc
cedere vt no.per gl.in.l.quoties.š.co.⁊ nō solū si fecit ɔsigna
tiones per res singulares.vt ibi; dicit glo.sed etiā si p quotas
vt ex isto tex.colligit dum loquit de senatusconsulto:subaudi
trebelliano:rōne cuius debet quarta trebel.que computatur
in legitima.ɔstat enim illud senatuscon.non habere locū nisi
in fideicom.vniuersali:nō autē in particulari.ergo necesse es
set dicere ad hoc vt sit vniuersale ꝙ fecit cōsignationes p quo
tas.puta volo ꝙ talis filius meus habeat quartam partē ⁊
talis tertiā:⁊ talis dimidiā ⁊ talis quintā.⁊ nunc iste vltimꝰ
reperit fraudatus legitima.ideo supple vt fiat cōsignatio de
tracta quarta trebellianica que computabit in legitimā.Si
aūt eos expresse instituisset.tunc lꝫ sine solēnitate tū qꝛ pater
hꝫ hoc priuilegium vt possit testari sine solēnitate iuris ciui
lis:⁊ cum duobꝰ testibus ⁊ erit testamētum validum lꝫ iure
speciali.vt.l.hac cōsultissima.§.ex imperfecto.j.de test.tūc suc
cederet ex testamēto nō abintest.⁊ ita debet intelligi disputa
tio quā facit hic gl.⁊ etiā decisio fm Guil.de cu.⁊ alios.Elo.
vero videt respōdere ad istū tex.ꝙ vbi possunt succedere ab
intest.si volunt ⁊ etiam ex testamēto si hoc magis volunt.nec
4 gl.loquitur clare.tu dic meliꝰ vt dixi.†Aut testator fuit vsus
verbo instituo.⁊ indistincte valet iure testamēti.aut non ap
posuit illud verbū:sed distribuit.tūc glo.in.l.quoties.distin
guit an per quotas vel nō.tu dic ꝙ etiam si per quotas nō vi
detur testatus:sed abintesta.decessisse vt hic colligit:sicu ⁊ er
go testamentū militis factū coram duobꝰ testibus valet iure
testamenti:ita ⁊ testamētum patris inter liberos.Sꝫ quid ꝗ
dixit se velle codicillari:⁊ nihilominꝰ filios heredes instituit
an valeat iure testamēti videtur ꝙ nō:qꝛ esset repugnantia.
ɔtrarium determinauit Bar.p.l.mili.codicil.in prin.de test.
mil.vbi miles habet priuilegiū ꝙ etiam codicil.possit facere
insti.⁊ licet dicat se velle codicillari tū erit testamentū si vtat
verbo instituo inspecto potius eius priuilegio q̄ vbis suis.
1 COheredibus. †Diuisio facta inter q̄s
dam ex socijs alijs ab
sentibus non preiudicat.hoc dicit.
2 ☞ Donatio facta per patrem filio in potestate quando ⁊ in
quibus casibus valeat.⁊ nu.3.
3 Libri empti per patrem nomine vnius ex filijs an in diuisio
ne que fit inter fratres debeant communicari.
1 FIlie cuius. †Qd̄ pater nomine vnius
filij vel filie emit ⁊ sibi tra
didit dꝫ illi adiudicari:⁊ in hoc iudicio habet ra
tio sumptuum per vnū ex coheredibus factorum
in re ɔmuni.hoc dicit Bar.vel sic quod pater emit noīe vniꝰ
ex filijs ⁊ sibi tradidit videt donasse:⁊ tanq̄ donatū in diui
sione hereditatis sibi precipuū adiudicat si donatio nō fuit
reuocata.Item in hoc iudicio habet ratio impensarū factaꝝ
per vnū in rebꝰ communibꝰ.h.d.In tex.ibi cōparuit supple
⁊ tradidit.alias nō videt donasse:sed nomine filie in ɔctum
accōmodasse.vt.j.si quis alteri vel sibi.l.j.⁊.ij.⁊ posito ꝙ vide
retur donasse:donatio tū non videt cōfirmata nō interuenie
te traditione.ar.in.l.papinianus.ff.de do.inter vi.⁊ vxo.⁊ sic
nō deberēt precipua adiudicari:nā ideo adiudicant qꝛ dona
tio fuit morte cōfirmata.⁊ sic habet dominiū non ex causa he
reditaria;sed ex ɔctu inter viuos:etiam si nō acceptaret here
ditatem paternā merito nō veniūt in diuisione hereditatis.
2 ¶ †In tex.ibi si nō postea:nā dicta donatio nō valuit a prin.
⁊ pater poterat quandocunq̄ postea reuocare ⁊ hoc in filiaꝰ q̄
erat in potestate patris.secus si erat emancipata vel postea in
vita patris emancipet:qꝛ statim confirmat donatio.vt.l.do
nationes in concubinā.§.pater.ff.de donationibꝰ.⁊ idem in
filio milite res empte suo nomine ⁊ tradite cōueniebant mi
litie qꝛ statim valuisset donatio.⁊ sic nō potuisset reuocari.vt
š.eo.si filius.que differt ab ista:qꝛ ibi cōstabat ꝙ pater voluit
donare:qꝛ sic expresse dicit vt patet ibi in verbo donare.hic ve
ro nō cōstabat sed ex duobus presumit ꝙ emit nomine filie:
⁊ sibi tradidit.Si aūt nō emisset sed habebat penes se:lꝫ filie
tradidisset nō censeret donasse sed in peculiū profectitiū con
cessisse.ff.de pe.l.fi.⁊ ideo tunc non adiudicarētur precipue sꝫ
diuiderent inter omnes.vt.š.eo.l.certum.⁊ iste est casus ī.l.si
3 donatione.j.de colla.de qua glos.hic op.⁊ nō soluit.¶ †Per
hec respondet ad qōnem formatā in gl.de libris emptis per
b patrem[b] noīe filij an in diuisione hereditatis debeat eos ha
bere precipuos an autē debeāt diuidi vel saltē pretium eoꝝ.
Nam glos.innuit qd̄ non:sed habeat precipuos.vt in hac.l.
Guil.de cu.tenet ɔtrium Bar.sequēdo Io.de are.distinguit.
aut emit sed non tradidit:⁊ vera est opi.Guil.aut tradidisset
⁊ videtur donasse.vt in hac.l.sed queritur an donatio statim
valeat distinguitur aut erat iam doctor ⁊ valet ⁊ transeūt in
peculium quasi castrense:qꝛ est miles legalis militie.⁊ sic pōt
habere peculium quasi castrēse:⁊ tunc nō poterit reuocare.⁊
hoc per.l.si filius.š.eo.aut nō erat tūc doctor:⁊ tūc aut postea
efficitur viuēte patre.⁊ idē ar.in.l.si donationes.§.pater.aut
non efficit patre viuēte ⁊ tunc donatio nō valuit viuente pa
tre:⁊ sic potuit reuocari.sed si nō fuit reuocata cōfirmat mor
te:⁊ sic sibi adiudicant precipue per hāc.l.Sed si non emisset
qꝛ forte habebat penes se sed sibi tradidit:censetur potius ac
cōmodasse q̄ donasse.ideo nō sunt precipui:sed debēt in suā
portionem cōputari nō dicūt aut sibi auferri.sicut nec militi
arma vel equi fauore studij.vel confert coꝝ pretiū quatenꝰ va
leret tēpore quo diuidūt nō quatenꝰ fuerunt empti ⁊ hoc in
libris qui extant alie vero expēse que nō extant quās pater fe
cisset in alio studēti nō cōputantur in eius portionē:sed cēsen
tur donate fauore pietatis.vt.l.q̄ pater.ff.eo de quibꝰ oībus
vide plene p Bar.in.l.j.§.sed nec castrēse.ff.de colla.bo.Bal.
tangit hic ⁊ in aut.ex testō.j.de colla.Et predicta qn̄ donant
filio vt filio.si autē vt extraneo pp bene merita statim vꝫ do
natio.⁊ reputatur aduentitium.nec cōfertur cum fratribꝰ.vt
no.in aut.vnde si parens.de inoffi.testa.¶ In glo.ibi nec est
donatio inter viuos tu dic ꝙ imo:ex quo interuenit traditio.
nec obst.quod non valet qꝛ fateor a principio ⁊ hoc etiam pro
batur hic dum dicit:si vero postea cōtrarium ⁊c.quia potest
reuocari.sed si non fuit reuocata morte cōfirmatur ⁊ sic vide
tur habere quodāmodo iure prelegati ideo nō confertur nō
tamen est proprie prelegatum quod requirit traditionē here
ditatis

a ¶ Corā.vij.testi
bus.Adde an vꝫ
testū ɔditum cū
duobus testibꝰ ⁊
notario pochia
no p Io.an.ī ad
di.Spe.in tit.de
instru.edi.i.§.cō
pēdiose.vers.sed
nūquid.de cōsue
tudine.cū ver.se.
doc.in.c.cū esses.
de testa.Iaco.de
are.ī disputatio
ne incipiente fm
cōsuetudinē ciui
tatis venetiaꝝ.⁊
ista disputatio ē
posita īter ɔsilia
bar.vbi cōcludit
de iure nō valere
talē ɔsuetudinē ⁊
idē tꝫ spe.vbi.š.
idē tꝫ Io d imo.
in.l.iij.ff.de test.
Ant.de bu.⁊ ab.
in.c.ij.de cōstitu.
Old.cōsil.ccxlvij.
inci.p̄supposita
ɔsuetudine.ang.
ɔsi.cxxvj.incipiē.
testī factio.idem
ɔsil.cxxxiij.inci.
pūctus est.tu dic
ꝙ hoc non habet
locum ī venetis:
quia nō recogno
scūt superiorem
de iure fm Alb.
de rosate i.l.j.C.
de sum.tri.⁊ per
ɔ̄s veneti habēt
vī supremi īpato
ris in suo territo
rio fm Bart.ī.l.
hostes.ff.de cap.
Bart.in.l.j.C.de
bo.va.li.x.lꝫ im
pator pōt statue
re ꝙ valeat testa
mētū cuꝫ duobꝰ
testibꝰ.fm glo.⁊
doct.in.c.q̄ in ec
clesiarū.de ɔsti.⁊
in.l.fi.C.si cōtra
ius vel vti.publ.
q̄ idem pūt vene
ti ex quo nō reco
gnoscūt superio
rē in tpalibꝰ ⁊ sic
vꝫ talis cōsuetu
do quo ad vene
tos ⁊ sic non ob
stat.d.disputa
tio Io.d are.vbi
š.cū suis sequaci
bꝰ ibi allegatis
vel dic ꝙ dicta iu
ra hūt locū in ci
uitatibus cogno
scētibꝰ īperatorē
in superiorēꝫ ⁊c.
b ¶ De libris em
ptis p patrē.Ad
de Bar.ī.l.si do
natiōes.in.§.pr̄.
ff.de noua.Bal.
in.l.j.ff.solu.ma.
bal.ī aut.ex testō
C.de col.Raph.

BIU Cujas

ditatis:sed ista donatio cõfirmatur sola morte etiam nõ secuta aditione.ꝛ not.per gl.in.l.post legatã.§.si nõ mortis vel q mortis.ff.de his qui.vt indig.ꝛ.l.sequens questio.de lega.ij.

1 **Incerti.** †In hoc iudicio habeꝫ ratio,rex subtractaꝫ ꝛ deterioratoꝫ p alterum ex coheredibus.h.d.Bar.qõ est verũ qñ post mortem defuncti.secus si eo viuẽte:qꝛ tunc non vt heres fecisset ꝛ sic nõ veniret in hoc iudicio.ꝛ.l.puto.§.sed si dolo.ff.eo.ꝛ sic videtur q̃ si filiꝰ viuẽte patre aliquas res sibi subtrahit in diuisione hereditatis nõ debeat de illis haberi ratio quod qualiter ergo ꝓuidebitur alijs fratribus tangit hic per Guil.de cu.vel dic q̃ computantꝫ sibi in suam partem vel possunt condici cõdictione sine causa.vt.l.si quis nec causam.§.fi.ff.si cer.pet.

2 ☞ Quando quis vendit rem alienã tanq̃ alienam censetur vendere nomine domini nõ suo:ꝛ si erat communis cũ alio ꝛ eam vendidit tanq̃ communẽ videtur eam vẽdere nomine communi ꝛ possunt venditionẽ habere ratam si mandatum non precessit:ꝛ habent actionẽ nego.gest.ꝛ quid si nõ vendidit nomine communi.

3 Antequam expediatur iudicium petitionis hereditatis nõ potest agi hac actione ad diuidendum.

4 Si res erat cõmunis inter plures ex causa societatis ꝗuentionalis vel ex causa hereditaria seu ex alia causa ꝛ vnꝰ de socijs totam rem vendat quo iure teneatur alijs refundere partem pretij ꝛ an potuerit eam vendere.

5 Bonefidei possessoꝛ hereditatis lz non sit dominus tñ si vendat rem hereditariam tanq̃ heres q̃ non possit emptoꝛ molestari a vero herede.

1 **In familie er.** †Pretium rei vẽdite per vnum ex coheredibus non venit hac actione sed actione mãdati vel negociorum gestoꝝ si communi nomine venditio facta est tanq̃ de re cõi.sed si proprio noĩe vendentis venit in peti.her.h.d. ¶In tex.ibi ꝓ solido.hoc ideo dicit:qꝛ si partẽ suã tantũ vendidisset nõ tenereꝫ coheredibꝰ aliquid refunde
2 re de pretio.vt.l.lucioꝰ.ff.eo. ¶†In tex.ibi vel vti causas venũdari.no.ꝑm Bar.qui de isto tex.facit magnũ festũ q̃ qñ quis vendidit rẽ alienã tanq̃ alienã censetur vẽdere noĩe dñi non suo:ꝛ si erat cõmunis cũ illo ꝛ eam vendidit tanq̃ cõem videtur eam vẽdere cõmuni nomine qõ patet:qꝛ infra dicit qõ si mandatũ aliorũ nõ ꝓcessit possunt ratã habere ꝛ habẽt actionem neg.gest.sed si nõ vendereꝫ cõmuni nomine non possent eam ratam habere quantũ ad hoc.aut acquirereꝫ actionẽ nego.gesto.vt.l.si pupilli.§.sed si ego.de neg.gest.nisi in subsidium re perempta vel prescripta.vt eo.tit.l.fi.ꝛ dictũ fuit.s. de rei ven.l.mater.hic aũt datur etiã re non perẽpta nec ꝓscripta:allegat etiã Bal.l.ab vno.s.de neg.ge. ¶In tex.ibi pretiũ nõ venit:dic sed quare hic rñdet ꝑm glo.ꝛ doc.ꝓpter duo qꝛ potuit vendere partẽ suam sine parte sociorum:ꝛ sic vendidit totã ex volũtate nõ ex necessitate:ideo cessat hec actio.vt.l. si cõmunes.ff.de neg.ge.Sed quare hoc casu nõ daꝫ pet.her. sicut datur in vltimo casu:rñdetur ꝑm Bal.qꝛ postq̃ vendidit cõmuni nomine in portionibus alioꝝ nõ asserit se heredẽ sed recognoscit illos in coheredes.peti.aũt here.datur cõtra illũ qui non recognoscit agentẽ in heredẽ vel coheredẽ:sed cõ
3 tradicit asserens se heredẽ vel nullã causam possidẽdi pretendit. ¶†In fi.l.ibi hereditas ab eo petẽda est ſz quare hoc casu saltem nõ competit etiã hec actio cũ cõcurrat cum peti.here.respondet Bal.qꝛ iste solus pretendebat se heredem ꝛ erat in pos.bon.vñ oportebat primo declarari quod alij agentes erant coheredes ꝛ postea potest intentari iudiciũ diuisorium non prius.vt.l.j.ff.eo.nõ ergo negatur quominꝰ expedito iudicio peti.here.possit agi hac actione ad diuidendã:ſz prius nõ imo precedit petitorium iudicium quod est preiudiciale.
4 ꝛ prebet viã diuisorio.vt.d.l.j. ¶†Ultimo est hic vna gl.multũ verbosa quã tñ Bar.cõmendat.ꝛ dicit se pluries consuluisse ꝑm eam.ꝛ prosequit tres casus scilicet qñ res erat cõmunis inter plures ex causa societatis conuentionalis. Item qñ ex causa hereditaria. Item qñ ex alia causa.ꝛ in omnibꝰ querit si vnus de socijs totã rem vendit quo iure vel qua actiõe tenetur alijs refundere partem pretij.ꝛ dicit presupponendũ esse vnum quod si alij nõ consensissent vẽditioni illius eis nõ preiudicasset quo minus suas portiones possent vẽdicare ab emptore.ar.s.eo.l.coheredibus.Si autẽ consenserunt quã actionem habeãt ad restitutionẽ.dic vt in gl.ꝛ adde qõ no.p Bar. in.l.qui rome.§.duo fratres.de ver.ob.in vl.q. ¶In gl.super verbo petẽda in prin.ibi.vt.ff.pro so.l.nemo.hoc vꝝ nisi res ad hoc esset in communi deducta vt vendatur:vt in mercibꝰ ꝛ rebus venalibus.nam vnus ex socijs alijs etiam ignoranti bus vel contradicẽtibus si nõ habent iustam causam contradicendi põt vendere merces omnes.ar.eius quod no.in.l.sabinus.ff.cõmuni diui.ꝛ no.in.d.l.nemo.ff.pro soc. ¶†Et no. fi.huius glos.q̃ est singularis quod lz bone fi.pos.here.nõ sit dñs.tñ ne damnum patiatur:quod senatusconsultum nõ vult si vendat rem hereditariam tanq̃ heres:non põt emptoꝛ molestari a vero herede licet nõ consenserit in venditione.quod perpetuo tenementi.bene facit.l.fi.ff.de leg.ij.

1 **Si cogitatione.** †Ista lex idẽ dicit qõ l.filij.ꝛ lex quoties.s. eo.ti.ꝛ.l.sententia.j.eo.tit.qõ voluntas testatoris in diuisione rerum hereditariarum est seruãda per iudicem diuisionis.

2 ☞ Si quis solueret quolibet anno aliquid pro re sua tanq̃ esset illius preiudicat sibi per longum tempus.
In his que sunt modici preiudicij scientia ꝛ patientia p longum tempus operatur consensum.

1 **Seruum cõmunem.** †Qui possidet rem alienam sine tit.licet dño sciente ꝛ patiẽte non propterea acquirit dominiũ.h.d.ꝛ lz loquatur in dño errante:qꝛ credebat rem esse possessoris habet locũ etiã in sciente licet enim tenere ꝛ possidere rẽ meam:ꝛ lz sciam nõ propterea mihi ꝓiudico nec videoꝛ eã tibi donare cũ hec sit ꝓiudicialis nisi teneas
2 per tempus constitutũ ad prescribendum †nõ sic in eo qui nõ solum patiꝫ sed aliqd facit vt si quis solueret quolibet anno aliquid pro re sua tanq̃ esset illius qꝛ sibi ꝓiudicaret per longum tempus.l.cũ de in rem verso.ff.de vsur.ꝛ ibi plene no.p Bar.similiter in his que sunt modici preiudicij:sciẽtia ꝛ patientia p longum tempus operatur cõsensum vt no.in ti.j.l. pe.in prima glos.per.l.filius.s.de pe.here.

1 **Licet pacto.** †Pactum coheredũ non preiudicat creditoribus sed inter ipsos coheredes suum operaꝫ effectum. h.d.concoꝛdat.l.pacto successoꝝ.s.de pact.Sed quid si testatoꝛ iussit vnũ ex coheredibus soluere totum debitum dic vt in.l.si filia.§.papi.ꝛ.§.pe.ff.eo.ꝛ.l.cum ab vno.ff. de lega.ij.

1 **Ex causa.** †Qui nõ vult succedere non cogitur cõferre.h.d.cõcoꝛdat.l.fin.de colla.do.ꝛ intelligo istã.l.in his que deberent conferri si nõ repudiasset vt est dos ꝛ dona.cau.moꝛ.ꝛ etiam donatio simplex facta emãcipato.vt.l.vt liberi.in fi.vt j.de colla.si vero nõ erat emancipatus:tunc donatio simplex facta ꝓ patrẽ filio non veniret cõsideranda:imo illiꝰ filij esset ꝓcipua etiã si esset heres patris.vt.s.eo.l.filie.ꝛ multomagis si fuisset facta per aliũ extraneum qꝛ esset aduẽtitia:ꝛ aduentitia non conferuntur.vt.l.fi.j.de colla.

2 ☞ Pater an possit testari sine solennitate in alijs testamentis requisita inter liberos naturales natos ex concubina quibus potest relinquere quicquid vult si non extant legitimi ꝛ naturales.
Quid si essent spurij.

3 Emancipati q̃ large possint dici sui heredes testatoris ꝛ qd de illis qui nec sunt in potestate nec emãcipati vt in hereditate materna.

4 Ad probandum iudicium requiruntur duo testes.
Si pater testatur inter liberos in scriptis minus solenniter an requiratur eius subscriptio vel omnium liberorum.

1 **Inter omnes.** †Volũtas patris ẽt minus solẽnis iter liberos est seruanda:secus quo ad extraneos.h.d. Bar.ꝛ loquitur non solum de patre vel ascendẽtibus per lineã maternam:vt habeant priuilegiũ testãdi inter liberos prout volunt sine solẽnitate in alijs testamẽtis requi
2 sita:ꝛ sic coram duobus testibus †quid in patre testante inter liberos naturales natos ex concubina quibꝰ pater potest relinquere quicquid vult si nõ extãt legitimi ꝛ naturales vt in aut.licet.j.de naturalibꝰ lib.tenuit Spe.idem esse in ti.de instrumentoꝝ editione.§.cõpendiose.ver.q̃ si pater.ar.in.l.naturalibus.de ꝓfir.tut.ꝛ.l.humanitatis.j.de impu.ꝛ alijs substi.Sed si essent spurij non nati ex cõcubina tunc secus in patre qui nihil põt eis relinquere:sed in matre quatenus relinquere põt esset idem.quod dic vt i.l.si qua illustris.j.ad oꝛ.ꝛ
3 ibi vide quod no.Bal.ꝛ etiam hic tangit. ¶†In tex.ibi heredes suos.not.q̃ large loquẽdo etiam emãcipati possunt dici sui heredes:ꝛ ctiã illi qui nec sunt in potestate nec emancipati:vt in hereditate materna:licet ꝓprie loquẽdo nõ nisi existerent in potestate tẽpoꝛe mortis.vt in.l.suis.de lib.ꝛ posth. ¶In tex.ibi neq̃ impletum scilicet quo ad solennitatem tñ

cu.ꝙſ.ccxx.inci.q dã filio studẽti. ¶Pau.de ca.cõsil. clxxxiiij.incip.vĩ dicẽdũ q̃ dicti libri.Bal.cõsi.xxj. inci.qnq̃ querũ tur.ĩ.iij.vo.Alle. de imo.cõsi.cxlij. inci.circa primã dubitationeꝫ.in pe.co.ĩ.ij.vo.ꝛ est consiliũ duplicatum. consi.ciij.in iij. volu.

BIU Cujas

quo advolũtatem bene erat impletum:alias etiam inter libe
ros volũtas imperfecta seruanda non esset vt no.ff.de testi.l.
4 si is qui.ꝛ de le.iij.l.fideicõmissa.§.fi.fm Bui.ꝛ Bal.¶†Ul
timo no.hicvnam gl.que incipit dum tamen.quã Bar.repu
tat singularem qꝛ vult qõ ad probandum iudiciũ requiran
tur duo testes vñ dicit ipse qõ licet vnus testis deponens de
varietate facti per sensum corporeũ faciat indiciũ imo plꝰ q̃
indicium scilicet semiplenam probationẽ si tamen non depo
nit de varietate facti licet de aliquo indicio nõ sufficit vnꝰ te
stis sed requirunt duo vnde si volo probare fugam que facit
indicium ad torturam nõ sufficit vnus testis sed requirunt
duo.tene mẽti singulariter secundũ eũ.¶Item scias q̃ que
dam aut.que est hic ꝛ pars cuiusdam alteriꝰ que est.j.de test.
aut.qõ sine.habent locum qñ non extant duo testes qui depo
nant de voluntate patris:qꝛ nõ fuerunt presentes sed reperi
tur quedam scriptura facta manu alteriꝰ q̃ patris in qua dis
ponitur volũtas patris:nã ei non statur nisi habeat subscri
ptionem patris vel omniũ liberoꝝ.ꝛ hoc dicitur in ista aut.
que tũ subscriptio non requireretur si tota est scripta manu
patris cum quibusdã aliis que requirũtur.vt in illa aut.qõ
sine .ita q̃ non negatur scriptura.
2 ☞Quare de fideicõmisso vniuersali sit detrahenda quarta
trebellianica vel quarta falcidia de fideicommisso particula
ri seu de legatis.
3 Sanctio testatoris vim legis habet ꝛ potest facere testator qõ
mulier nubet intra annum luctus ꝛ nõ incidat in penam si
cut posset facere legislator.
4 Datum gratia cõditionis implende an cõputetur in quartã
trebellianicam vel falci.seu legitimam.ꝛ nu.§.ꝛ.ꝛ.
5 Quatuor casus in quibꝰ trebellianica detrabitur in vnã tã
tum re ꝛ non de singulis rebus.
6 Plures species quartarum.remissiue.
7 Que debeant computari in legitimam iure nature.

Filium quem habẽtem.

Bl.dicit q̃ ista.l.est difficilis fama ꝛ etiam re:qui
dam dicũt q̃ magis fama q̃ re:difficultas autem
cõsistit in positione casus qui ꝓpter quasdã leges difficiles
que sunt in tit.ff.ad.l.fal.specialiter.l.in quarta.ꝛ.l.titia.ꝛ.l.
nesennius.de quibꝰ hic formãtur opi.ꝛ ista.l.legitur tribus
modis in gl.Prima fuit lectura antiquoꝝ quã prosequit gl.
j.ꝛ etiã.ij.ꝛ etiã.iij.in prin.que posuerunt q̃ istud prediũ de
quo loquit tex.fuerat datum p patrẽ filio in peculiũ profecti
tium ꝛ sic veniebat diuidẽdũ inter omnes heredes ꝓ heredi
tariis portionibꝰ.vt.s.eo.l.certũ.nec erat illius filij precipuũ:
ꝛ nihilominꝰ tota quarta trebel.detrahit de illo ꝑdio deduc
to tũ quod erat datum coheredibꝰ gratia cõdi.implen.ideo
illa.l.certũ.facit dubium cõtra istã lecturam ꝛ propter illam
glos.recedit ab ea:ꝛ etiam ꝓpter quasdam alias opp.q̃ fiunt
de.d.l.titia.ꝛ de.l.in quarta.cũ nesciat ad illas respõdere:tñ
doc.moderni eam tenẽt pro notabiliori lectura que hic sit ad
illas.ll.respondet clare.Alia fuit lectura Joannis qui timo
re.d.l.certũ.que vult q̃ peculium profectitiũ nõ sit precipuũ
sed veniat diuidendũ ꝛ ista.l.innuit Ziũm dum vult quod
quarta detrahat in illo solo predio posuit casum q̃ istud pre
dium fuerat huic filio prelegatũ:ꝛ sic nõ veniebat diuidẽdũ
sed erat precipuũ istius filij:verum qꝛ ista lectura nõ minorẽ
recipit cõtrarietatem q̃ precedens imo maiorẽ:ꝛ precipue:qꝛ
tex.non videt eam pati dum dicit in prin.quẽ habentem fun
dum ꝛc.ꝛ sic innuit qõ ipm habebat in vita patris ꝛ tẽpore
testamenti.ꝛ fm istam lect.tunc non habuisset sed incepisset
habere post mortẽ patris ꝛ post aditã hereditatem.vt istud
Ziũm effugiat Azo ꝛ Hug.intellexerũt q̃ habebat tẽpore te
stamenti nõ tñ peculiũ:sed in donatione facta a patre que do
natio non valebat si erat filius in potestate:sed morte patris
confirmabatur ꝛ sic habebat vim prelegati quod patet qꝛ de
talibus donationibꝰ inualidis a prin.quẽ orte cõfirmant de
trahitur falcidia.sicut de le.l.in donatiõe.j.ad.l.fal.ꝛ sic par
tim voluit adherere lect.Jo.qui intellexit q̃ erat prelegatus
ꝛ partim lecture antiquoꝝ:dum dixit q̃ nõ fuit vere prelega
tus in testamẽto:sed fuerat donatꝰ inter vinos que donatio
prelegati habebat:ex hoc saluatur text.dum dicit habẽtem:ꝛ
ad op.que fiunt ꝛtra ,lec.Jo.respõdet eodẽ modo preterq̃ in
vno.ꝛ sic patet generaliter q̃ iste lect.nõ veniant adinuicem
ꝛ istas duas lect.prosequitur gl.ma.scilicet lecturam Jo.vsq;
ad ver.vel vis.ꝛ postea lec.Azo.ꝛ Hug.tamen ista lect.Azo.
non potest sustineri.ꝛ per Dy.reprehenditur ꝛ confunditur
per.l.sequẽs questio.ff.de leg.ij.vbi habet q̃ tales dona.que
morte confirmant nõ veniant in fideicõmisso vniuersali sim
pliciter relicto lz donatarꝰ possit specialiter ꝛ expresse in eis

a ¶Casus pro ca
su.adõ q̃ ista ap
pellat figura an
tiptosis. vt in.c.
ordinatiõe.lxxv.
di.ꝛ i.c.q̃dã.xxx
vij.q.ij.ꝛ de mul
tis figuris q̃ po
nunt in iure.vi
gl.i verbo parte
ablata.in.c.forꝰ.
de ver.signi.

b ¶Sanctio.adõ
q̃ sit sanctio vide
gl.summe.ij.di.
gl.in.c.statutũ.ô
rescr.li.vj.glo.in
pe.cle.glo.in cle.
sepe.de ver.signi.
Lar.ꝛ Jo.ô imo.
in cle.ij.de vit.et
hon.cle.domi.in
c.omnes.xix.dis.

grauari:sz ista lec.ꝑsupponit Ziũm q̃ veniãt inquantũ vult
q̃ iste filius computet sibi in quartã hereditatis partẽ ꝑdij ꝛ
etiam residuũ suppleat in eodẽ:qꝛ ista sunt paria cõputare si
bi in quartã ꝛ venire in resti.vt not.in.l.in fideicõmissaria.§.
fi.ff.ad treb per glos.ꝛ etiã hñ hic in glos.tertia mag.circa fin.
dum opponit de illa.l.ꝛ de illo.§.vt patet ĩ gl.j.Itẽ qualiter
sibi cõputat ĩ hereditariã partẽ prediij ꝛc.tene ergo primã le.
1 antiquoꝝ fm quã hoc intẽdit.†Filius grauatꝰ de restituen
do coheredibꝰ suis partẽ suã heredi.in quartã trebellianicã
que sibi debet tenetur cõputare totã hereditariã partẽ fundi
sibi concessi per patrẽ in peculiũ profectitiũ:ꝛ etiã quicquid
datũ est a coheredibus gratia cõdi.implẽ.ꝛ ista nõ sufficiant
dz suppleri eodẽ fundo.ꝛ sic de portionibꝰ aliorꝝ coheredum
quas in eo habẽt.residuũ vero quatenꝰ bz vltra quartã:tam
in eodẽ fundo q̃ in aliis rebꝰ tenet cohoredibus restituere ex
causa fideicommissi:ꝛ totũ hoc expedit officio iudicis diui
dentis hereditatẽ inter eos ꝛ sic in iudicio fami.ercis.h.d.ista
2 difficilis lex.¶†Et premitte q̃ de fideicõ.vniuersali q̃ est qñ
heres vniuersaliter institutus rogatꝰ est de restituendo here
ditatẽ totã vel quotã partẽ:cuius venit detrahẽda quarta vir
tute senatuscon.trebel.vel pegasiani:sicut de particularibꝰ le
gatis ꝛ fideicommissis venit detrahẽda quarta virtute.l.fal.
ꝛ hoc est vt heres aliquã cõmoditatẽ habeat de hr̃ditate:non
aũt nudũ nomẽ ꝛ sic inducat ad adeundũ hereditatẽ:ꝛ per cõ
sequens ad cõfirmandũ fideicõmissum vniuersale:quod peri
ret hereditate non adita.l.ille a quo.§.j.ff.ad treb.ꝛ etiã lega
ta particularia q̃ similiter perirẽt.vt.l.tanq̃.j.de fideicõmis.
sicut ꝛ alia in testamẽto disposita.vt.ff.de te.tu.l.cũ nemo.vñ
cũ fideicõmissarius vniuersalis ꝛ etiã legatarij per aditionẽ
hereditatis ꝓsequant commodũ beneficio heredis adeũtis
congruũ est vt participẽt cũ eo istud cõmodũ:quare ꝛ in istã
quartã trebel.computant omnia q̃ perueniũt ad grauatũ iu
dicio testatoris:siue sit de bonis hereditarijs siue nõ hr̃dita
rijs:dũmodo vniformiter percipiant.Si aut cõformiter:qꝛ
partim iure hereditario:partim iure prelegati:prima tñ cõ
putatur:secũda non.vt.d.l.in quarta.§.j.qõ aũt percipit nõ
iudicio testatoris nec ex vltima volũtate sz inter vinos:illud
nõ computat.l.pater in filiã.ĩ prin.ff.ad.l.fal.Et istud ꝛfun
dit lecturã Azo.quivoluit q̃ fundus donatus cõputet in tre
bel.ꝛ nõ percipiatur ex vltima voluntate sed ex donatione fa
cta inter vinos licet morte cõfirmata:ꝛ nulla aditione secuta
iuxta no.in.l.prelegatũ.§.pe.ff.de his qui.vt ind.ꝛ ista est for
tior oppositio q̃ illa quã facit Dy.de.l.sequẽs questio.Et po
ne casum fm q̃ ponit gl.in ver.ideo dic q̃ fundꝰ valuit.xxx.
ꝛc.que non diuersificatur a prima positione:nisi in hoc:qꝛ in
prima ponit q̃ fundus valebat.xij.ꝛ sic non poterat suppleri
tota quarta in eodẽ fundo:ꝛ ꝓ cõsequens de illo fundo venie
bat restituendum.cuius Ziũm innuit litera in fi.Sed ponẽ
do q̃ valebat.xxx.poterit suppleri ĩ eodẽ fundo:ꝛ vltra illud
supererant.xv.q̃ veniebãt restituẽda.lz cñ primũ crẽplũ pos
sit ꝓcedere qꝛ hic in fi.non ór precise quod aliquid superesset
in eodẽ fundo:quod esset restituendũ:vñ põt intelligi de eo
qõ supererat in aliis rebꝰ.Et primo loquit thema ex quo re
sultat quod vsq; ibi hereditaria parte.secõ ponitur qõnis so
a lutio.¶In tex.ibi filium.i.filius.i.casus pro casuꝰ nam illud
primũ vbũ determinat vltimũ verbũ huiꝰ.l.quod est verbũ
cõpellitur ex parte ante:ꝛ sic nõ esset bona grãmatica.ꝛtra.l.
plautius de auro ꝛ ar.le.vnde est hic figura grãmaticalis.sic
ꝛ alibi:vbem quã statuo vestra est:vt ĩ Virgilio:Et Jesum
quẽ queritis nõ est hic.vt in euãgelio.ꝛ in eodẽ:sermonẽ quẽ
audistis nõ est meꝰ.¶In tex.ibi ꝛ quibusdam aliis istud fic
fuit de facto:non tñ no.iuris mysteriũ.nã idẽ si solis fratribꝰ
fuisset rogatus restituere.¶In text.ibi sub cõditione no.qꝛ
loquitur in singulari ꝛ sic vnica tantũ vñ fuisse conditio.l.po
testatiua.si fratres ꝛ coheredes darent sibi.x.de qua.j.ibi qõ
a coheredibus vice mutua perceperit:sed qꝛ illa dicit potius
impleri q̃ euenire:ꝛ tex.dicit.j.post euentũ q̃ verba cõueniũt
magis conditioni casuali vel mixte q̃ potestatiue.Bl.intelle
xit q̃ fuerit conditio casualis:puta si nauis ex asia venerit:q̃
conditio postea euenit:negare tñ non põt quin etiam fuerit
altera potestatiua:de qua.§.ꝛ istud quod dicit gl.nõ denotat
iuris misteriũ:sed facti accidentiam:ꝛ idẽ esset si fuisset tan
tarat potestatiua.¶In tex.ibi verbis precarijs.dic.i.obligs
si nõ fuit necessariũ hoc verbũ:sufficiebat cñ dicere qõ sequit
restituere testatoꝛ sanxit ꝛc.qꝛ illud verbũ restituere cõstat qõ
3 est obliquũ ꝛ precariũ absq; eo q̃ imperatoꝛ diceret.¶†In ter.
b ibi testatoꝛ sanxit no.fm Bal.q̃ sicut reperit sanctio testato
ris q̃ vim legis habet.vt in aut.de nup.§.disponat.vnde põt
facere testatoꝛ q̃ nubens.j.annũ luctus non incidat in penã.
l.j.j.de secũ.nu.sicut posset facere legislatoꝛ.¶In tex.ibi post
eius euentum

eius euentū subaudi queritur in diuisiõe hereditatis que ve
nit fienda inter istos fratres cū alij petant ab isto filio ꝙ resti
tuat partē suā tertiā hereditatis: sicut fuit grauat⁹ a patre: et
iste dicat se habere debere quartā treb. ⁊ ꝙ est parat⁹ restitue
re residuū: querit qualiter detrahat istā quartā: ⁊ quid in ea
veniat cõputandū: ⁊ rñdet vt sequit ꝙ primo sibi cõputabit
totam hereditariā partē predij qõ sibi fuerat in peculiū con
cessum: ⁊ sic totā tertiam que valet decē ponēdo ꝙ prediū va
leat. xxx. qꝛ quilibet eoꝝ hꝫ in prediumvnā tertiam iure be
reditario: ⁊ iste debet totā suam tertiam cõputare in quartā:
⁊ in hoc stat difficultas: qꝛ pluribus rõnibus videbatur qõ
non totam tertiā partem fundi: sed duntaxat quartā partem
dicte tertie deberet cõputare: vt. j. dicā in oppositionib⁹. Jtē
cõputabit illa. x. data coheredibus: ⁊ sic habet. xx. deficiūt li.
v. vsqꝫ in quartam partem tertie partis hereditatis que vale
bat. c. ista. v. retinebit in eodē fundo: ⁊ sic de portionibus suo
rum coheredū quas habebāt in eodē fundo. vñ reperiet iste
habere in eodē fundo. xv. restant alia. xv. in eodem fundo il-
la veniunt restituenda vna cū omnibus alijs bonis integris
⁊ nõ diminutis in aliquo: ex quo sequitur ꝙ licet esset graua
tus sub cõditione tñ nõ detrahit duas quartas sed vnam tã-
tum trebel. q̃ cõputaꝫ in legitimā debitā iure nature: ⁊ sic est
hic casus expressus cõtra canonicos qui approbauerunt illā
opi. no. in. l. quãꝫ. j. ad. l. fal. qõ qñ filius grauatus est sub cõ
ditione detrahit duas quartas. primo legitimam incontinẽ-
ti: que nõ recipit dilationē. vt. l. scimus. s. de inoffi. testa. secũ-
do trebel. de residuo cū cõditio euenerit: ⁊ est locus restitutio
ni que ambe faciunt dimidiaꝫ partē totius hereditatis que
opi. vbiqꝫ seruaꝫ: licet de iure ciuili videat falsa ⁊ contra plu
res ter. vcꝫ istū. ⁊. l. iubemus. in prin. j. ad treb. qui nõ põt ca-
4 uillari: dum dicit dodrãs restituaꝫ. †Jtem in eo ꝙ dicit in eo
dem fundo ⁊ sic de portionibus alioꝝ suppleri istā quartam
consistit alia difficultas: qꝛ non videt ꝙ in vna re detrahatur
quarta sed in singulis rebus veniat detrahẽda. vt. l. ij. j. ad. l.
fal. ⁊. ff. eo. l. linea. ⁊. l. plautius. sꝫ hoc accidit propter rõnem
que ponit per antiquos que est vera: sic ergo collige ex ista. l.
qõ datum gratia cõditio. implẽde computatur in treb. qõ est
verū si penes heredē est remãsurum. Secus si rogat⁹ est illud
alteri restituere. vt. ff. ad. l. fal l. acceptio. sꝫ in falci. debita iure
institutionis nõ computatur nisi illud sit hereditariū: vt in
statulibero qui põt implere conditionē dandi de peculio qõ
est hereditarium. vt. l. id autẽ. ff. ad. l. fal. vel nisi succedat loco
rei hereditarie: vt pretiū illi⁹ rei. vt. l. in rõne. §. tametsi. in le-
gitimā vero iure nature olim cõputabaꝫ. vt. l. papi. §. si cõdi.
ff. de inoff. test. ⁊ ptꝫ per banc. l. qꝛ cõputabaꝫ in treb. q̃ in legi
timam cõputaꝫ. ¶Hodie vero in legitimā non cõputaret cū ve
niat detrahenda de reb⁹ hereditarijs. vt. l. scimus. § repletio
§ nem. de inoffi. testa. †Scõo habes notare principaliꝫ casum in
a quo quarta trebel. in vna tm̃ re[a] ⁊ non in singulis reb⁹ detra
bitur ẽt fideicõmissa. Ꝺdicente si heres grauat⁹ hoc vult: valet
qñ illã rem testatoꝝ illi heredi quẽ dilexit in vita vt fuit qꝛ si-
bi dederat in pecu. pfectitiū: ⁊ ergo ne ab eo fiat dura separa
tio qui forte illi rei afficitur. arg. j. ti. ij. l. possessionū. ⁊ ne labo
res sui quos in illo habuit ⁊ forte amplianit alteri q̃ sibi pfi
ciant. vt. l. j. j. de alluuio. ⁊ paludi. ⁊ hãc cõsiderationē habue
runt antiqui: ⁊ est alius casus qñ grauat⁹ restituere rem ali-
quã hereditariā alienasset bona fide nã vt emptoꝝ nõ vexare
tur suggerit equitas vt illa tota cõputet in treb. vt. l. marcel-
lus. §. res que. ff. ad treb. qõ declara vt ibi p Bar. Est ⁊ terti⁹
casus qñ venit detrahẽda de rebus indiuisibilibus. vt. l. sꝫ si
seruus ad. l. fal. ⁊. l. sed si fundū. Est ⁊ quartus qñ incõmoda
esset diuisio singularū rerū ⁊ inutilis: qꝛ tunc iudex ex officio
põt hoc facere. quod dic vt. l. põt. cū. l. precedẽti. ff. de leg. j. Ex
tra istos casus de rigore iuris venit detrahẽda de singulis re
bus. vt in. l. ij. j. ad. l. fal. ⁊ de hoc arg. plene per Bar. in. d. l. in
quarta. ¶Jn gl. ibi hoc nõ placet: qꝛ nõ supesset aliquid de
eo fundo restituendū. imo deesset subaudi: qꝛ deficerent tria
nam habet a coheredibus. x. gratia cõdi. implende. ⁊ heredi-
ta. portio fundi valet. iiij. si fund⁹ nõ valeat vltra. xij. vsqꝫ ad
xxv. deficiunt. xj. Jn secundo supersunt octo que sibi assignã-
tur vsqꝫ in. xj. deficiunt tria tñ vt dixi tex. iste non vꝛget ad di
cendū qõ aliquid superesset in fundo. Illã dũ dicit. s. quartã
habens põt intelligi scꝫ in alijs rebus: sed gl. intellexit etiam
in fundo. ¶Jn gl. ibi. sed de qua quarta. ex ista gl. vsqꝫ in fi.
possunt colligi. iiij. opp. q̃ sunt leues. ¶Prima vsqꝫ ibi: nec de
illa. Secunda vsqꝫ ibi: sꝫ vm̃ hoc. ¶Tertia vsqꝫ ibi: literã autẽ.
Quarta vsqꝫ in fi. ¶Opp. ergo qõ datū gratia cõdi. implen.
non cõputet in quartā: qꝛ venit detrahẽda de ipsis coꝝpoꝛib⁹
hereditarijs. vt. l. scimus. §. repletionē. vt. s. de inoffi. testa. gl.
dicit ꝙ ibi in legitima iure nature: hic in trebel. certe si cõpu
tatur in trebellianicaꝫ ergo ⁊ in legitimā iure nature in quã
imputabatur trebel. tenẽdo ꝙ vna tãtū quarta detrahatur.
hoc verum iure isto. vt. l. papi. §. si cõditioni. hodie vero in le
gitimam nõ computaret. vt in. §. repletionē. nec i treb. si vna
tantum quarta detraberet sed tenẽdo ꝙ detrahant due in le
gitima nõ cõputabitur: sed in treb. s. fructus non computent
si erat de liberis primi gradus. vt. l. iubem⁹. in prin. j. ad tre-
bel. cetera dic vt in glo. que est clara. iungendo ea que. s. dixi.
Oꝛ sufficiant ista. veniamus ad glos. ij. ¶Glos. sequẽs super
verbo percepit laborat circa vnum tantum ꝛium: quod fit
ad lect. antiquoꝝ vsqꝫ ibi: ⁊ vt hic clareat. postea intrat mate
riam quartā. ¶Opp. ergo ista. l. vult ꝙ quarta treb. detraba
tur in vna re: qꝛ dicit ꝙ in eam computatur tota portio here-
ditaria istius fundi in peculium que est tertia pars fundi: et
quod illud quod deest computatis. x. gratia cõdi. implẽ. que
sunt. v. supplẽtur sibi in eodem fundo. vt valet ibi. dum dicit
⁊ si quid deest in supplemẽtum quod quidem supplementū
a ceteris in eodem fundo soluit. i. detrabitur de portionibus
aliorum coheredū que sunt due tertie. Sed contra qꝛ quarta
venit detrahenda de singulis rebus: nõ in vna re tantū. vt. l.
ij. j. ad. l. fal. ⁊. l. plautius. ⁊. l. linea. ff. ad. l. fal. Dicunt antiqui
doct. qõ istud cõtingit ex presumpta mẽte testatoris qui sicut
istum fundū predilexit huic filio in eius vita: qꝛ sibi concessit
in peculium: ita presumitur qõ dilexerit eū post eius mortẽ
que voluntas seruãda est in diuisione heredi. vt. s. e. si cogita
tione de rigore aũt iuris ⁊ cessante volũtate defuncti expres-
sa vel tacita procederet ꝛium nisi in casibus quos ibi dixi
inmobilibus. ⁊ ista est bona solutio iungẽdo alias rationes
quas. s. dixi ne inducaꝫ dura separatio ⁊ ne labores ei⁹ alijs
proficiant. gl. tñ responsionē non approbat: qꝛ secundum hoc
iste fundus esset suus precipu⁹ saltē in eo qõ retinet pro quar
ta: sed hoc esse nõ debet imo inter omnes coheredes venit di-
uidendus pro hered. portionibus: ex quo erat dare in pecu-
lium. vt. s. eo. l. certū. Jsta responsio glos. nõ est bona: qꝛ istud
procederet si ille filius nõ fuisset grauatus de restituendo suã
portionem heredi. coheredibus suis: sed qꝛ fuit grauatus ⁊
ipse habet detrahere quartam sibi permittitur vt eam detra
bat de fundo: nec per hoc dicitur suus precipu⁹: qꝛ loco eius
quod retinet in fundo ipe dimittit coheredibus illud quod
poterant detrahere in alijs rebus. ⁊ sic est quedam permuta-
tio. vnde tenet responsionem antiquoꝝ bonam ⁊ notabi-
lem. Alij volentes istud cõtrarium soluere dicunt qõ semper
treb. põt detrahi in vna re. ⁊ ll. in cõtrarium allegate loquun
tur in falcidia que detrahit de singularib⁹ relictis in quib⁹
vna res nõ succedit in loco alterius. sed treb. detrahit de vni-
uersali ⁊ in vniuersali vna res succedit loco alterius vt pretiũ
loco rei. vt. l. si rẽ ⁊ pretiũ. de pe. her. Eodẽ modo vna species a
loco alterius speciei põt succedere. doc. hoc nõ approbãt. sed
dicunt idem in treb. quod in fal. de rigore iuris: alij dicunt ⁊
est tertia so. ꝙ est speciale in filio in casu hui⁹. l. vt possit detra
bere in vna re: si hoc vult: alij qꝛ hic aliud inducitur contra
eum vt sibi computet in quartā datum a coheredib⁹ gratia
condi. implen. quod regulariter nõ est in alijs: cū lex dicat qõ
extra quartā est. i. in quartā non imputaꝫ: qõ a coherede per
cipitur. l. in quartā. §. j. ff. ad. l. fal. Glo. reprehẽdit istā so. dua
bus rõnibus. ⁊ habetur glos. corrupta in aliquib⁹ libris. nã
quidam habent quod nõ placet qõ cõputetur in quartā. Alli
qui habent qõ non cõputaꝫ: ⁊ ista est melioꝛ litera: ⁊ ita dicit
Ly. ꝙ bonoñ. fuit correcta ista gl. ⁊ sensus eius est iste. nã dice
re qõ sit speciale in filijs vt datū gratia condi. implende de-
beat computari in quartam. ⁊ qõ in alijs hoc nõ sit imo non
computetur est falsum: qꝛ imo in quibuscũqꝫ hoc est singula-
re: qꝛ illud quod percipitur ab herede si est corpus non here-
di. ⁊ sic vniformiter percipit in treb. computatur. Jdem si est
corpus hereditatum. tamen est pecunia. l. deducta. §. nunti⁹. ff. ad
treb. ⁊ in. l. cum pater. in prin. ff. de leg. ij. licet quando nõ est
pecunia sed species ⁊ cum hereditaria non computatur qua
tenus a coherede percipitur qꝛ tunc partem habeat iure he-
reditario ⁊ partem iure prelegati: si totum computet diffor-
miter quanta perciperentur: ideo solũ cõputatur quod iure
hereditario capit nõ illud quod iure plegati a coheredib⁹.
⁊ iste est casus in. l. in quarta. sed in casu nostro illud qõ perci
pitur a coherede gratia ꝛdi. implen. nõ erat corpus heredita
rium: ⁊ posito ꝙ fuisset erat pecunia: ⁊ sic nõ solũ filio: sꝫ cuili
bet extraneo cõputaret in quartā: nõ est ergo speciale in filio.
alia ratio est ꝑm glos. qꝛ illa. l. in quarta: loquit de quarta de-
trabenda aduersus aliũ fideic. nõ aduersus ipsos coheredes
a quibus percipitur iure prelegati: qñ autem venit detraben
da quarta aduersus ipsos cohe. a quib⁹ iure plegati percipit
illud bene cõputatur in quarta detrahẽda cõtra cohe. hic est

a ¶Quarta treb. in vna tantũ re. Adde doct. in. c. raynutius. de te-
sta. ⁊ ibi p Barba. in repe.

BIU Cujas

casus in.l.nesennius.ff.ad.l.fal.vbi hic dicit ī quarta iure instituti.i.falcidia.multo fortiꝰ idē in trebel.in qua plura cōputantur ꝙ in fal.qō patet qz in fal.nō cōputatur regulr nisi illud quod capit iure institutionis:ideo vocat quarta iure institutionis:ꝛ in ea nō computat datū gratia condi.implen.sed in treb.sic.Et in casu istiꝰ.l.ista quarta venit detrahēda aduersus istos cobe.a quibus hoc percipit.Ista est intētio gl.licet loquat ꝓ verba obscura:ꝛ potuisset loq magis cōpendiose in ver.itē alia rōne vsqꝫ ibi aliꝫ dicūt.ibi ponit duas alias sol.ꝛ sic in effectu primū ℨium remanet insolutū ꝑm istā glos.que oēs reprobat sol.ideo lec.antiquoꝝ glos.bt̄ pro derelicta marime:qz postea in gl.seq.que incipit.sed qz.fortificatur istud contrarium per aliū modū ꝛ nesciens dare so.transit ad lect.

Jo.Tu aūt tene lec.antiquoꝝ ꝛ solue vt.s.dixi nec aliqd facit in ℨium.l.in quarta:vbi habet qō extra quartā est illud qō a cobe.percipit:qz loquit in eo qō percipit iure prelegnos loquimur in eo qō percipit gratia ꝙdi.implē.ꝛ sic nihil ad propositum.sed potiꝰ illa lex ob.lecture Joā.qui ponebat ꝙ iste
6 fundus erat prelegatꝰ.¶†Circa secūdā partē gl.dic de istis quartis que imputent in eas:vt no.Bar.in.d.l.iiij.vbi tāgit pfundū:ꝛ expedit scire oēs.ll.buiꝰ ti.ꝛ ti.ad treb.ꝛ dare aliā quartā q̄ debet curie:de qua ī.qñ ꝛ quibꝰ quarta ps debet.
li.x.Jtē alia q̄ debet filio arrogato.de qua in.l.si arrogator.
8 ff.de adop.Jtē alia de iure cano.q̄ debet epō[a] alia q̄ debetur rectori pochialis eccl̄ie.de qua in.c.certificari.de sepul.¶In sequēti gl.q̄ incipit:sed quare adhuc gl.op.fortiter contra lectu.antiquoꝝ.nam ponēdo qō iste fundus fuerit datus filio in peculium pfectitium mortuo patre iste filiꝰ nō reperiebat habere in illo nisi tertiā partē iure heredi.alie due tertie ptinebāt ad fratres ipse autē fuit grauatꝰ restituere cobe.tertiā partē heredi.ꝛ sic tertias quas hz in singulis rebus.ꝛ per cōsequēs istā tertiā quam hz in isto fundo:ꝛ si hoc est ista tertia subiaceat fidei.sicut tertia aliaꝝ rerū tres partes de quatuor istius tertie veniūt restituēde:ꝛ vna quarta venit retinēda vt patet in.l.iubemꝰ.in princ.ī.ad treb.vbi dr qō dodrās.i.tres quarte debent restitui de rebꝰ subiectis fideicō.ꝛ quarta retineri.Jste vō tex.vult ꝙ tota ista tertia retineat ꝑ trebellianica etiā si valeat.x.ista tertia nō nisi duo cum dimidia q̄ faciebant quartā eius veniret retinēda:quare ergo retinent oia.x.
Quidā dixerūt ꝙ sic voluit testator.gl.dixit ꝙ hoc est refugiū miseroꝝ ꝛ est diuinare:ideo relicta lect.antiquoꝝ transit ad lec.Jo.qui dixit timore huiꝰ cōtrariī:ꝙ iste fundꝰ erat prelegatus huic filio.ꝛ sic non cadebat in fideicō.sed debebat esse suus precipuꝰ.ꝛ per hoc tollit.d.op.qz ponēdo ꝙ esset datus in peculium:non erat suus precipuꝰ:sed diuidendꝰ:ꝛ sic sua tertia cadebat in fideicōmis.hic non:qz nihil cadit in fideicō.
lz totā tertiā debeat in quartā sibi cōputare.Aduerte qz ponendo qō esset prelegatꝰ non videt verū id quod Jo.presupposuit scilicet ꝙ nō caderet in fideicōmissum imo videt ꝙ cadat.vt.l.cumvirū.cū ibi no.ī.de fideicō.Sol.sustinēdo in hoc lec.Jo.ibi loquitur qñ erat grauatꝰ restituere alteri ꝙ coheredi suā portionē hereditariā:quo casu si q̄rit an in fideicommisso cōtineant prelegata:distinguevt ibi not.in gl.lz hic qñ ipsis coheredibꝰ a quibus habebat prelegatū quo casu indistincte prelegatū nō venit alias fuisset nugatorium si ab vna manu peciperet a coheredi.fundū iure prelegati:ꝛ ab alia manu teneret eisdē restituere.Veniūt ergo ī fideicōmissum alia bona:nō aūt iste fundus prelegatꝰ.nec pro portione hereditaria:nec quatenus habet a coheredi.iure prelegati rōne predicta.Nec tñ est incōueniens ꝙ portionem quā habet iure hereditā.cōputet sibi in quartā totā.nam ꝛ datū gratia condi.implen.computat ꝛ tñ in fideicommis.nō cadit:ꝛ nunc intelligis motiuum Joānis.¶Sed cōtra adhuc:qz posito ꝙ sit verum fundamentū Joā.ꝙ iste fundꝰ non cadat in fideicōmis.
nihilominus adhuc remanet ℨium de quo.s.qz nō tota portio hereditaria debet in quartā cōputari:sed duntaxat quarta pars eius:vt est casus in.l.titia.ff.ad.l.fal.posito ergo ꝙ ratio de qua.s.fuerit sublata non erit sublata oppositio de illa l.Sol.ꝑm Joan.illa.l.loquitur qñ quarta venit detrahenda ꝑm voluntatem testatoris:qz mandauit restitui retenta quarta:hic vero nō dixit ꝙ retēta quarta restitueret ꝛ sic cōtra voluntatē testatoris vult detrahere quartā qui simplr mandando qō restituat suam tertiam vr̄ voluisse qō integrā restituat vnde sicut ipse facit ꝯtra voluntatem defuncti:ita fit sibi contra voluntatem suam:qz non quartā tantum illius tertie:sed totam ipsam tertiā restituit:ꝛ sic nihil lucratur:sed si quartā tantum lucraretur:alias tres quartas:qz residuum detraheret de alīs rebus.ꝛ ista est bona responsio ad illam.l.¶Sed fortius nunc opponitur cōtra lec.Joan.qz si iste fundus fuit prelegatus de duabꝰ tertijs quas habet a coheredi.iure prelegati nil deberet in quartā computare:vt est casus in.d.l.in quarta.§.j.sed dūtaxat portionē hereditariā quā habet a se sed iste tex.in fi.vult cōtrariū ꝙ illud quod sibi deficit.s.v.detrahat in eodē fundo:ꝛ sic in portionibus coheredū:vt patet dū dicit a ceteris in eodē fundo soluitur propter hoc Joā.intellexit aliter tex.ꝙ intellexerint antiqui ꝙ nō sit intentio.dicit qō illud qō deficit supplet in eodē fundo ꝛ in portionibꝰ aliorum quas habet de iure prelegati:sed in eo ꝙ dat pro eodem fundo.Nā dic qz debemus ponere ꝙ iste filius fuit rogatus restituere suā partem hereditatis coheredi.ꝛ in isto fidei com.vniuersali nō cadebat iste fundus plegatus vt dictū est.
Jtem fuit rogatus eūdem fundū restituere cuidam tertio si daret ponamꝰ.v.vna cū.x.que dantur a coheredibꝰ computātur in quartā vna cū hereditaria parte fundi:ꝛ sic exponit in eodem fundo.i.pro eodē fundo.Certe tūc hereditaria portio fundi nō deberet cōputari in trebel.detrahendā a coheredi.sed in falcidiā detrahendā a fideicōmissario pticulari cui venit restituendꝰ iste fundus:ꝛ si hoc est nō tota hereditaria sed quarta pars eius debet cōputari:nā illam tertiā quā habet iure heredi.restituit illi tertio tāq̄ heres:alias vero duas tertias quas habuit a coheredi.iure plegati nō restituit tāq̄ heres sed tanq̄ legatarius:ideo de illis nō pōt detrahi falcidia.vt.l.lex falcidia.§.nūq̄.ad.l.fal.sed dūtaxat de illa tertia quam restituit vt heres:ꝛ sic quartā tertie retinere pōt.Jste aūt tex.vult ꝙ totam tertiā computet:ꝛ etiam in trebellianicam respectu coheredū ergo ista lec.Joā.nullo modo pōt sustineri:marime qz videt contra tex.qui presupponit vnū tantum fuisse fideicō.vniuersale de portione hereditatis ꝛ vnam quartā detrahendā.quis autem vult ꝙ fuerint duo ꝛ sic due quarte sint detrahēde:vna de vniuersali:alia de particulari.
Jtē tex.dicit ꝙ habebat tpe testamēti:vt pt̄z in verbo habentem:ꝛ ponendo ꝙ fuit prelegatus nō habebat tunc:sed incipit habere post mortem:ista ergo lec.nihil valet.Ad fugiēdū ergo dicta ꝯraria Azo legit tertio mō scilicet qō iste fundus fuerit huic filio per patrē donatus in vita vel tanq̄ benemerito:vel tanq̄ filio:ꝛ sic tempore testamēti filius ipm habeat prout sonat litera ī verbo habentē:ꝛ sicut dicebāt antiqui nō tamē per illū modum vt illi dicebant.s.in peculiū quia tunc ob.l.certū.s.e.quia veniret inter heredes diuidendū ꝛ hic nō diuiditur sed precipuus retinetur.s.eo.l.filie.cōputatur tamen in quartā eo modo quo dicebāt antiq.Jtem ista dona-
b tio non valuit a principio sed morte cōfirmatur [b] vt.l.ij.s.de inoffi.dona.ꝛ sic habet vim prelegati quod patet qz ipsa detrahitur falcidia:sicut de legatis.vt infra ad.l.fal.l.donatio.
et sic adherebat lectu.Jo.non tñ per omnia:qz Jo.ponebat ꝙ nō erat vere prelegatus sed fingebatur esse prelegatꝰ quia incepit habere in vita:ꝛ tunc non ob.op.formata in pn.gl.qō portio hereditaria caderet ī fideicom.ꝛ sic quarta pars ipsiꝰ dūtaxat deberet cōputari per.l.fideic.§.fi.ad trebel.quia hic nihil de eo cadit in fideicōmis.sed precipuꝰ retinetur:vt.d.l.filie.ꝛ.l.sequens questio.ff.de leg.ij.Aduerte ꝙ cum gl.hic teneat ꝙ ista donatio nō valuit a principio:ꝛ sic potuit reuocari:vt patet ex glos.ibi.Sed respondeo nō bene diceret glos.ꝙ donauit sibi vt benemerito:ꝛ sic vt extraneo:qz tunc fuisset valida a principio ꝛ nō potuisset reuocari:vt dixi in aut.vñ si parens.s.de inoffi.testa.vnde nihil de ipsa imputaretur in quartam nisi esset dictum.vt.l.si quando.s.de inofficio.testa.
Tenendo ergo istam lectu.Azo.oportet ponere qō fuerit donatus tanq̄ filio:non propter benemerita:ꝛ sic non valet in vita:ꝛ pōt reuocari:ꝛ si non reuocatur morte confirmatur:et sic habet vim vltimi arbitrij id est vltime volun.ꝛ hoc voluit glos.dum dicit vel cōferendo vltimum arbitrium.¶Ponendo autem hanc lec.formanꝫ ille eedē oppo.que.s.formate suntvidelicet de.l.titia.ff.ad.l.fal.qō nō tota hereditaria portio:ꝛ quarta pars eius computet.do.Azo soluit put soluebat Jo.in sua gl.hic ꝙ ibi detrahit quarta ex voluntate testatoris vt hic no.secundo de.l.in quarta.§.j.eo.ti.per quam videt ꝙ sola hereditaria portio cōputetur:ꝛ illud quod deficit nō supleatur de eodem fundo id est de portionibus aliorum quis videtur habere quodammodo iure prelegati.do.Azo tunc solvit aliter ꝙ Joā.qz Jo.ponebat qō erat specialiter rogatus de restituendo alteri eundem fundū sub conditione dandi:ꝛ sic exponebat in eodem fundo qō est cōtra literā.do.Ang.nō dicit quod esset grauatꝰ restituere alteri:ꝛ ꝙ iste tex.dum dicit in eodem fundo repetat illud quod loquit de illa eadē hereditaria portione ꝛ sic fatet ꝙ sola hereditaria portio cōputetur.ꝛ illud quod deficit non suppletur in eodem fundo:lz de alīs rebus:deducto tamen quod percepit gratia cōdi.implende.licet autem ista donatio nō cadat in fideicom.vniuersali qz percipitur iure cōtractus nō iure vlti.voluntatis.Jn
prelegatis

a ¶Que debetur epō.adde.c.conq̄rēte.de offi.ordi.cle.dudum.de sepul. card.in.c.de quarta.in primo not. de prescrip.

b ¶Sed morte cō firmat.adde.l.cū hic stat.iūcta gl. ff.de don.interi rum ꝛ vro.

BIU Cujas

prelegatis tamen que percipiunt ex vlti.volun.an cadat in fideicō.vel nō distinguēdū est.vt not.in.l.cū virū.ff.de fideicom. ⁊ hoc vult gl.vsq; ibi.itē quero. ¶Sed tertio op.⁊tra Azo. ⁊ ista opi.nō cadit in lect.precedētibus:q; videtur q; nihil de isto fundo debeat in quartam ꝙputari:quia iste filius fuisset ipsum habiturus etiā si ipse nō esset heres sed ali⁹ extraneus vt.l.sequēs questio.ff.de leg.ij.Gl.respondet q; illud contingit ex tacita voluntate defuncti q cū potuerit reuocare ⁊ nō reuocauit cēsetur voluisse q; saltē hereditariam portionem imputet.Certe scōm hoc censet voluisse q; totū imputaret cū eadem sit ratio in reliquis portionibus. dic ergo melius tenē do hic Azo.q; nō sequit ipse foret habiturus etiam si nō esset heres ergo in quartam nō debet imputare:nam et prelegata foret habiturus etiam si non esset heres qō patet:quia potest repudiare partem suā beredi.⁊ retinere prelegatū.l.qui filiabus.§.fi.cū.l.se.ff.de leg.j.⁊ tamē hereditaria portio prelegati bene cōputat.vt.d.l.in quarta.§.j. ¶Item quarto oppo.in ver.item qualiter q; etiā de hereditaria portione non computet nisi quartā partē:quia illa cadit in fideicom.vniuersali:vt l.ita fideicōmissa.§.fi.ff.ad tre.quarte de illa portione veniāt restituēde:⁊ vna quarta retinenda.vt ibi tū dicit q; satis restituūtur ille tres quarte si etiam ille retineā tur pro quarta trebel.quia tantūdē dimittit pro alijs rebus.Certe nō est verū q; illa hereditaria portio cadit ī fideicōmissuz:imo nihil de ipso fundo caderet patri etiā nō adita hereditate donatio est cōfirmata ⁊ sic filius habet fundum ex cōtractu inter viuos nō ex vlti.volū.ex qua nō posset haberi nisi adita hereditate.⁊ideo Dy.per illā.l.sequēs questio.reprobat istā lect.Azo.⁊ Guil. de cu.fortificat reprobationē:quia cum fundus non percipiatur ex vlti.volū.sed ex contractu inter viuos:licet morte confirmato nihil de ipso deberet ī quartam computari tex.est in l.pater filiam.in prin.ff.ad.l.fal.vbi habetur q; ī quartā treb. non cōputatur id qō extra vltimā voluntatem capitur ex contractu inter viuos ⁊ ista lec.Azo.vult q; cōputetur hereditaria portio.Item fortificat:quia tunc nō esset dare hereditariā portionē.⁊ miratur de Azo.statim eñ in pūcto mortis separatur dñium istius fundi ab hereditate ⁊ applicat filio:vñ nō est dare momentum in quo dñium huius fundi fuerit in hereditate.ergo non est in eo dare hereditariā portionē.eodem ergo momento quo īcipit esse hereditas dñium fundi applicat filio.⁊ ista est ratio incōuincibilis ⁊ cōfundens lec.Azo.ideo tunc lec.antiquor quā defende a contrarijs.vt dictū fuit sup illa. ¶Ultimo gl.oppo.⁊ ista oppo.cōcernit quālibet lecturā q; datum gratia condi.implē.nō computetur in treb.per.l.iubemus.in prin.j.ad treb.Glo.dicit quod hodie per illā.l.corrigitur.Vel melius dic q; ibi loquit in fructib⁹ qui percipiūtur post mortē:⁊ sic nō sunt hereditarij:vt.l.quod his verbis ff.de le.iij.nec percipiunt expresso iudicio testatoris.in eo vero qō datur gratia ꝙdi.implen.aut loquimur an ꝙputetur in tre.⁊ est dicendū q; sic si est remāsurū penes eū vt.l.accep.ff.ad l.fal.aut querimus an computetur in legitimā iure nature ⁊ olim cōputabatur vt.l.papi.§.si cōdi.de inoffi.test.hodie non vt.l.scimus.§.repletionē.s.eo.ti.⁊ ideo nec in trebellianicam hodie computaretur si teneremus q; vna quarta tātum detrahatur vt dixi super prima gl.in prima opi. ¶Ultimo tenendo hic Azo.Barto.in.l.in quarta.ff.ad le.fal.sup illo articulo que debeant ī legitimā iure nature computari.dicit quod illa q̄ capiuntur ex contractu inter viuos a patre si quidem donatiōe ob causam puta dotis vel donatiōis ꝓpter nuptias illa cōputātur.vt.l.quoniam nouella.s.de inoff.test.Si vero ex donatiōe simplici debet distingui:an illa donatio a principio fuerit valida:q; facta filio emācipato vel filio in potestate propter merita.⁊ illa nō imputatur nisi fuerit expresse dictum:vt l.si quādo.§.fi.de inoffi.test.⁊ ita fecit Accursius quādo emācipauit do.Franciscum filium suum. Aut illa donatio nō valuit a principio:sed patris morte fuit ꝙfirmata:⁊ tūc dicit qō computatur etiam si nō fuerit dictum.casus est in ista.l.scōm lec.Azo.tamen ista.l.nō loquitur de legitima:sed treb.sed q; illa computatur ī legitimam.ex quo vna tantum detrahitur ⁊ satis videtur hoc probari hic.sed vt.s.dixi lectu.Azo.nō potest sustineri.an tamen dictum sit verum ī se videtur quod sic per.l.si mortis.ff.de inoffic.test.tū vbi dicitur quod fuit exp̄sse dictum.vnde videtur indistincte dicendū quod nō nisi dictū fuerit per illam.l.etiā si fuerit inualida.⁊ per hoc.l.illud.j.de colla.⁊ quod ibi no.in gl.que īcipit.due ergo sunt regule:ibidum dicit quedam enim data cōferūtur que in quartam minime computātur.vt donatio simplex que confertur qñq; ⁊c. subaudi vbi fuit exp̄sse dictum.⁊ semp dubitaui de isto dicto Barto.nō sunt alia.Laudetur deus che siamo iśiti de questo pelago.

¶Communi diuidundo. Rubrica.

2 ¶Si habeo rem cōem tecū p indiuiso potes alienare partem tuam me irrequisito lz sim frater tuus.
3 Quid si statutū vel ꝙsuetudo locoꝝ inducat q; si cōsanguineꝰ vel socius meus alienet debeat me requirere.
4 Judicium diuisoriū debet intentari cōtra nouū dominū qui rem tenet ⁊ possidet.
5 Conclusio libelli in iudicio diuisorio.
6 ¶Per iudiciū diuisorium non fit res litigiosa nisi post litē contestatam ⁊ quid si agatur rei vendicatione.
7 ¶Per alienationem factā in potentiorem an alienans teneatur ad interesse ⁊ an inspiciatur an sit lis contestata.
8 Vitium litigiosi non afficit rem quominus possit alienari cū consensu partis aduerse sed solū qñ sine consensu.
9 An post litē ꝙtestatā poterit socius pignorare partem suam.

1 ¶Frater tuus. †Nec actio datur ꝛ singularem successorem ⁊ in eā venit adiudicatio vl diuisio scdz quā cōmodi⁹ fieri pōt ⁊ post li.ꝙte.īpedit alienationē fieri.h.d.in hoc vltimo ⁊ no.⁊ ꝙtinet quatuor dicta Scōz ibi:sz aduersus.Tertiū
2 ibi:sed ea actiōe.Quartū ibi:hoc videlicet. ¶†Ex primo dicto no.q; si habeo rē cōem tecū p indiuiso potes alienare par-
3 tem tuam me irrequisito:licet sim frater tuus.†Statuta vero ⁊ cōsuetudines locorum inducūt cōtrariū q; si consanguineus vel socius meus alienet debeat me requirere:alias possum retractare vēditionē infra certū tps.de quo no.j.eo.l.pe.per Ly. ⁊ in addi.Spe.de emp.⁊ vē.§.nunc videndum.†Ex secundo
4 dicto no.q; iudicium diuisorium debet intentari cōtra nouū dñm qui rem tenet ⁊ possidet:q; cum illo qui hz rem cōem:nō cū veteri dño qui suā partē alienauit:hoc est verū si antiquus socius vendidit ⁊ tradidit ⁊ sic transtulit dñium:sed si vendidit ⁊ non transtulit dñium possum intentare iudicium diuisorium cōtra eū:q; cū ipso habeo rem cōem ⁊ diuisio que cū eo fiet vel adiudicatio preiudicabit emptori vt teneatur eā seruare:etiam si non fuerit ad hoc citatus:vt est casus no.in.l.iulia. §.idem celsus.ff.de act.emp. ¶Ex tertia parte not.duo.ꝓmo
dum dicit parte prētij:non aūt dicit pretio partis.nam gl.dicit q; per hoc debet estimari tota res:nō aūt pars quelibet de per se:⁊ est vtilitas:quia maior fiet estimatio de vtraq; pte simul iuncta:q̄ de qualibet de p se.¶Primo eñ casu poterit valere.c.⁊ tamē neutra partium ab altera separata valeret.l.sed xl.pone ergo q; estimatur tota simul centū:⁊ ego sum paratꝰ dare tibi dimidiam partē istius pretij:⁊ sic quinquagita pro tua parte:tu aūt nō vis dare mihi de mea nisi.xl.q; vis quod quelibet pars ꝙsideret de per se:certe ego vincā te:⁊ sic adiudicabit mihi dari pro quinquaginta:⁊ ecōuerso adiudicaretur
5 tibi si plus offerres. ¶†Secūdo collige ex ista parte conclusionem libelli in iudicio diuisorio:q; dz quis petere fundū certz regionibus diuidi:vel si cōmode diuidi nō possit alteri adiudicari soluta parte pretij ꝑm Bar.post Guil.de hoc.j.eo.l.ad officium.qñ aūt diuidit certis regionibus devno fundo fiunt plures:vt.l.si quis duas.§.ij.vel iij.ff.cōia prędio.⁊ l.plane.in
6 fi.la prima.ff.de le.j. ¶†Ex vltima parte no.alia duo.primo q; per iudicium diuisoriū nō fit res litigiosa nisi post lit.cōte. ⁊ hoc ideo:quia in eo principaliter non tractat de dñio:q; nō reuocatur hoc iudiciū:sed solū diuidēdo:qñ aūt tractatur de dñio:vt cū agitur rei vē.tunc res efficit litigiosa p̄ solā cōuentionē.vt.j.de litigiosis.l.ij.cū auc.ibi posita dūmodo citatio peruenit ad citatū:⁊ in ea exprimat causa vt in cle.j.vt lite pēdente per quā illa auc.declaratur.quidā dicūt q; per iudiciū diuisorium in quo tractatur de dominio etiam post lit. contesta.res nō dicitur litigiosa:nec impedit alienatio sz solum ne fiat preiudicium alteri socio vt cogatur pro diuisione fiēda sequi alium possessorem vel socium secundū Guil.de cu.⁊ Lyn. in addi.istam partē predictam in diuisorio iudicio rei singularis vt erat hic sed in diuisorio vniuersali vt in iudicio famierci. inducit vitiū litigiosi p̄ solā motionē cōtrouersie.sicut p peti.here.cuius materiā sequitur vt.l.diuus.ff.de peti.here.et hoc tenet hic glos.¶In actione autem personali quia non agit de dominio:nec de diuisione rei ratione dominij nō efficitur res litigiosa q̄tum ad impediendum translationem dominij etiā post litē contest.licet ipsa actio bene efficiatur litigiosa vt postq̄ est intentata non possit alteri cedi:vt nota.in.l.j.⁊.fi.s.
7 ne lit.pendē. ¶†Item predicta quādo queritur an impediatur translatio dominij:sed si queritur an alienās teneatur ad interesse propter alienationem factā in potentiorem nō est attendenda lit.contest.nec motio controuersie:sed solum dolus alienantis an alienauit vt conditionē aduersarij faceret dete

BIU Cujas

riorem alienãdo in potẽtiorẽ vel non: ad qõ sufficit etiã timor
8 litis mouẽde: licet nõ sit mota: vt in tit. de alie. iudi. ¶ Ultimo no. in fi. scõm Bal. dũ dicit nõ cõsentiẽtib⁹ q̃ vitium litigiosi nõ afficit rẽ quominus possit alienari cõsensu partis aduerse: sz solũ qñ sine ꝙsensu: ⁊ pro eo qõ dixi. s. vide quod not. Inno. in. c. cũ. ꝛD. ferrariẽsis. circa fi. de cõstitu. vbi dicit qõ si papa mãdat capitulo vt mihi cõferat prebendam: ⁊ cum petissem a capitulo quod mihi cõferret contulit alteri: valet collatio quia prebenda non erat affecta vitio litigiosi: quia non dixi eam meam: sed mihi debitã: ⁊ sic egi potius personali q̃ reali sed si papa mihi ꝙtulit ⁊ ego petij me recipi ⁊ declarari eam ad me pertinere: licet collatio mihi facta esset nulla tamẽ quia sic agendo potius egi reali quam psonali: si capitulum eam contulit alteri non valet collatio: licet habuerit potestatẽ conferendi: quia erat affecta vitio litigiosi: ⁊ sic potero ipsam iterum impetrare taliter quod valeat impetratio. oꝛ sufficiãt
9 ista habetis bona ⁊ notabilia. ¶ Ultimo querit glos. fin. an post litem contestatam poterit socius pignorare partem suã ⁊ dicit forte quod non. Sed contra in auẽ. de liti. §. ob hoc dicit glos. quod vitium litigiosi impedit translatiõem dominij nõ pignorationem vt ibi sed hic nõ erat vitium litigiosi. quia nõ erat questio de dominio: sed de diuisione. Certe maius est impedimẽtum vitij litigiosi: quia impedit alienari post citationem q̃ prohibitio istius. l. que nõ impedit nisi post litẽ cõtest. ideo dic q̃ vtroq; casu sicut prohibetur trãslatio dominij ita ⁊ pignoratio: sed vult dicere q̃ quãdo non agitur de dominio: sed agitur de hypotheca: quia nõ dico rem quã possides esse meã: sed mihi obligatã: licet hipothecaria sit realis actio nõ tamen inducit vitium litigiosi sicut nec personalis in qua nõ agitur de dominio: sed de obligatione persone. ⁊ ita tenet hoc Ly. non sunt alia ⁊c.

2 ¶ Peruersio ordinis. Adde gl. 2 sũme. ij. q. j. ⁊ ibi ar. ⁊ dñs spe. tit. de cã pos. ⁊ ppie §. j. vñ. qd si prio pe. de anch. i. c. fi. in vlt. col. ꝺ re iu di. lib. vj. abb. in c. exhibita. in. v. col. de iudi. Joã. 5 de imo. c. ab ercõ municato. in. ij. col. de rescri. bal. et Sal. i. l. plata. 1 C. de sen. Bal. in l. j. in. j. colũ. C. de appel. Pe. de an char. consi. clxxxviij. inci. in auxilium veritaꝫ. et an vitiet libellũ vide p Bar. in. l. j. C. de exceu. rei iudi. Bar. in. l. si cum nulla. ff. de re iudi. p Bald. ⁊ Jo. de ima. i. §. quibus. in proe. C. Bal. in. l. cõuẽticulũ. in penul. col. C. de epi. ⁊ cleri. Ang. in. l. gallus. in. §. j. ff. ꝺ li. et postb. abb. i. c. j. de lit. ꝙte. ⁊ abba. i. c. olim. ꝺ cẽ.

ergo ex prima parte quod quando vnus de socijs possidet totam rem cõmunẽ: ⁊ negat alterũ esse socium agendum est pr⁹ petitorio: ⁊ declarãdum est ipsum fore sociũ. si vero ambo possiderẽt: licet alter negaret illum fore socium non expediret per prius vẽtilari iudiciũ petitoriũ: quia presumerent ambo dñi seu socij: sicut ambo possidẽt. vt. l. j. cum ibi no. ff. fami. erciscũ. Idem si vnus possideret ⁊ non negaret alterũ fore sociũ. vt. l. preci. ij. respõ. sed ex quo in iudicio petitorio aduersarius condemnatur ad restitutionẽ partis cũ fructibus ad quid est necessarium aliud iudiciũ diuisoriũ? respõdeo q̃ illa snia intelligit̃ de parte p̃ indiuiso: ⁊ hoc non sufficit agenti si vult recedere ab actiõe ⁊ habere partẽ pro diuiso.
5 ¶ Jtẽ no. ex secunda parte q̃ sicut ꝙtra socium qui alienauit partem suam: nõ tñ tradidit potest istud iudiciũ moueri. ⁊ quod actum fuerit cũ eo debebit ratum haberi per emptorẽ: vt. l. iul. §. itẽ celsus. ff. de act. emp. Jta si obligauit tantũ: ⁊ sic remansit res cõis cũ nihilominus potest istud iudiciũ intẽtari cum creditore cum quo non est res communis ⁊ agetur cum eo ⁊ debebit ratum haberi per debitorem. Bald. intelligit hoc verũ si ille debitor sciuit iudiciũ motum sed nõ fuerit citatus per. l. fi. ff. de re iu. ⁊ per. c. q̃uis. eo. tit. nã ad ipm pertinebat principaliter defensio rei si ptendebat se solũ dñm: ideo sciuit ⁊ passus est: sibi ꝓiudicat. sed in casu. l. iu. §. idẽ celsus. non requirit̃ qõ emptor sciuerit nec qõ citatus fuerit: qr res nõ erat cõis cũ eo si traditio nõ interuenerat: ⁊ sic ad eum nõ pertinebat principaliter defensio sed ad venditorem.
2 ¶ Diuisio debet fieri officio iudicis. ⁊ quid seruetur de consuetudine.
3 Judex delegatus cõtra vnum non potest vti iurisdictione cõtra alterum.
4 Quod contra singulos singuli libelli sint dandi. ⁊ qd si habeo res communes cum pluribus.
5 Forma libelli in hoc iudicio.
6 Si habeo rem cõmunem tecum que nõ potest cõgrue diuidi. ⁊ sic est adiudicanda alteri nostrum. ⁊ ille est cõdemnatus ad dandam partem pretij alteri. si illa res ponitur ad incantum ⁊ ego offero cẽtum nec reperitur qui plus offerat. res tamen valet plus: tu autem es pauper ⁊ nõ potes offerre illud quod valet: an possis petere qõ alius emat pro eo quod valet ⁊ diuidatur pretium.
7 Si cõsuetudo est q̃ venditio facta per vnum ex ꝓpinquis vel vicinis possit retractari per alterum offerendo idem pretium si alter nõ vult retractare pro se an possit ius suum retractãdi alteri cedere.

Si probatum. ¶ Unus ex socijs habẽtibus rem communem pro indiuiso non potest partem socij obligare: ⁊ si non cõtrafecerit probato quod alter habebat partem: si hoc negetur poterit iudicium diuisorium intentari cõtra creditorem. ⁊ quod cũ eo gestũ fuerit debebit ratũ haberi per debitorem que sibi obligauit. b. d. Et differt a. l. preced. in princi. quia ibi dedit hic obligauit ⁊ tradidit. Jtem ibi vẽdidit partem suam tantum: ⁊ sic nõ retractatur vẽditio. hic obligauit totam rem ⁊ sic etiã partem socij vnde non valet pro illa parte: ⁊ retractatur quatenus de facto ꝓcessit. Jtem ibi singularis successor. i. emptor non negabat alterum habere partem: ⁊ sic nõ erat necessarium nisi iudicium diuisorium. hic negabat: ⁊ sic est necessarium per prius iudicium petitorium in quo petat alter declarari partẽ habere iure dominij: quo facto peruenitur ad diuisorium: alias si prius ageretur diuisorio obstaret exceptio ne fiat preiudiciũ iudicio proprietatis. vt. l. fundi. l. fundum. ff. de excep. dicit hic tame gl. notaviliter quod si ista exceptio non fuit apposita procederet iudicium
2 diuisoriũ per. l. si mancipiũ. §. si cõmuni diui. ff. de eui. ¶ Ex a qua no. q̃ peruersio ordinis a de vno iudicio ad aliud nõ reddit processum nullũ. facit. l. j. j. de appell. ¶ Sed peruersio ordinis in eodẽ iudicio bene redderet processum nullum vt. l. platam. j. de sen. Jntellige tñ gloss. in iudicio diuisorio intentato non precedẽte petitorio si negetur dominũ habere partem
3 debeat hoc liquidare: alias nõ obtineret sententiã. ¶ Ex p hoc determinat Bart. ⁊ semper allegatur quod si ago contra fideiussorem vel pignorum possessorem nõ excusso principali debitore quod fieri nõ debet. vt in auẽ. de fideiuss. §. sed neq;. si non fuit apposita exceptio: processus non est nullus: tamen si volo obtinere sententiam debeo facere fieri excussionem in hoc iudicio: alias eam nõ obtinerem. tene menti. Nec ob. l. nõ potest videri de iudi. quia hic superuenit facultas agendi post lit. cõtest. ex causa de preterito q̃ sufficit ad suam obtinendam vt. l. si rem. §. si. ff. de pig. act. secus si ex causa supueniente post
4 lit. cõtest. vt. d. l. non potest videri. veniamus ad casum. ¶ Not.

1 **Ad officium.** ¶ Jn hoc iudicio veniũt ea tantum que sunt communia cum eo cõtra quem agitur. non que sunt cõmunia cũ alio: ⁊ per iudicẽ fienda est diuisio certis regionibus vel adiudicationibus. Jtem ad licitationẽ potest alter ex socijs extraneum submittere si ipse non sufficit ad soluendum congruam estimationem. b. d. Jn prima parte impetrasti iudicem delegatum contra fatrem tuum super diuisione bonorum que remanserant communia inter vos de quib⁹ ille quedã alienauerat: ⁊ in libello porrecto contra fratrẽ petebas diuidi etiam bona alienata. dicitur q̃ iudex delegat⁹ cõtra fratrem nõ potest diuidere illa bona alienata: quia diuisio illorũ debet fieri cum illis cum quibus sunt nunc cõmunia non cum fratre cũ quo fuerunt olim cõmunia ⁊ nũc nõ sunt: ⁊ sic cõtra illos possessores impetrandus est alius iudex ⁊ dan-
2 dus est alius libellus. ¶ No. ergo primo in verbo ad officiũ quod diuisio debet fieri officio iudi. vt insti. de offi. iudi. §. familie. et. ff. eodem. Consuetudo tamen est qõ vnus de habentibus bona cõmunia si nõ negatur cõmunia diuidat ⁊ alter capiat partẽ ⁊ si in hoc cõueniũt: bene quidẽ. ⁊ ista cõsuetudo probat̃ etiam per. l. j. de meta. l. ij. circa fi. li. xij. si nõ conuenerat iudex habet se iterponere ⁊ iniũgere alteri eoꝝ vt sibi videbitur q̃ ptem faciat ⁊ alter capiat. arg. ĩ. l. in copulãdis. j. de nuptijs. Alij dicũt q̃ si sunt duo fratres maior habeat dinidere ⁊ minor habeat capere. Bart. dicit in. l. j. de his qui se deferũt. ⁊. l. ij. qñ ⁊ quib⁹ quarta pars debe. q̃ hoc nõ reperit̃ iure cautum: ⁊ si non ꝓbaretur consuetudo ⁊ non cõcordarent in hoc
3 esset recurrendum ad officium iudicis. ¶ Secundo nota qõ iudex delegatus contra vnum nõ potest vti iurisdictione contra alterũ. sed contra. ff. de quibus rebus ad eundem iudi. eatur. so. ibi quãdo plures res essent communes iter plures. nã si habeo rem communem cum pluribus possum eosdem cõuenire. ⁊ etiam debeo coram vno et eodem iudice. Sed si habeo vnam rem communem cum vno ⁊ aliam cum altero nõ habet locum ille ti. vt hic: vel hoc in iudice delegato: cui⁹ iurisdictio non extenditur vltra psonas expressas in rescripto: vt in. c. ꝛD. ⁊ ꝛH. de offi.

BIU Cujas

et.H.de offic.dele.Secꝰ si ordinario de quo loquitur ille titu.
4 ¶ Jtē no.qō contra singulos singuli libelli sunt dādi:ꝛ vr̄ ꝙ nō possim conuenire plures in eodem libello:hoc est verū super diuersis rebus vel causis:ꝛ ita erat hic ꝙ quilibet possi debat diuersas res:sed si habere rē cōes cū pluribus:ꝛ simul possidebamus possum dare vnū libellū ℈ oēs nec possum dicere dari libellū ℈tra quēlibet nostrū:vt no.in spe.de libel.cōce.§.fi.ver.sed pone.℣.agit rei vēdicatiōe cōtra quatuoꝛ vbi oīno vide.ꝛ qō no.Bart.i.l.ij.iter.§.cassiꝰ.ff.de aqua plu.ar.
5 l.edita.s̄.de edēdo.in primo gñe cumulationis.¶ Item no. scōm Bar.ī v.discedi placet.qualiter dz ℈cipi narratio libelli in hoc iudicio qꝛ dz dicere se habere rē cōmunē cum tali ꝛ si bi nō placet nec expedit amplꝰ esse ī cōione.Qualr aūt sit cō-
6 cludendū dic vt.s̄.eo.l.j.ꝛ ibi tetigi.¶ Ultimo no.singulariter in fin.huius.l.ꝙ si habeo rē cōmunē tecū que non pōt congrue diuidi:ꝛ sic est adiudicāda alteri nostrū ꝛ ille est condemnatꝰ ad dandā partē pretij alteri si illa res ponit ad īcantū ꝛ ego offero cētum nec reperitur qui plus offerat in licitatione res tū vz plus.ꝛ hoc pōt pbari.tu aūt es pauper ꝛ non potes offerre illud qō vz:vt des mihi partē illiꝰ:sed dicis ego reperiā vnū qui dabit quātū valet puta supra.l.ꝛ sum cōtētꝰ qō illi vēdaī ꝛ tu habeas partē dimidiā:ꝛ ego alterā dimidiam ego aūt recuso admittere tertiū sed dico ꝙ vel offeras tu quā tū tu dicis ꝙ vz vl̄ des mihi partē dimidiā vel si nōvis aut nō potes adiudicet mihi ꝑ quātitate quā ego offero.ꝙ certe his duobus cōcurrentibus ꝙ ego nō offerā ℈dignū pretiū ꝛ tu es impotēs ad illud offerendū potes submittere tertium emptorē:sed altero istoꝝ deficiente secꝰ scōm Guil.q dicit illud verbū maxime:qō ponit in ter.abūdat.Si ergo ego offerē iustū pretiū scōz cōem estimationē lz tu esses impotēs ad offerēdū nō debes audiri volēs submittere tertiū q offerat vltra condignā estimationē:qꝛ hoc posset fieri malitiose qō submitteres inimicū meū qui ad displicēdū mihi nō curaret plus ℈digno offerre:ꝛ eodē mō si tu esses potēs ad offerēdū ℈dignum ꝛ vl̄ les submittere tertiū plus offerentē nō deberes audiri eadez ratiōe scōm Guil.ꝛ bal.si aūt ille tertius nō submittaī ab aliquo nr̄m sed a seipso veniat ꝛ plꝰ offerat nō debet audiri fm eosdē.ar.in.l.si nemo.de test.tu.ꝛ de iure dot.l.cū ī fundo.§.si
7 fundū.†Et predicta īducit Ly.si cōsuetudo est ꝙ vēditio fctā per vnū ex ꝓpinquis vel vicinis possit retractari ꝑ alterū offerēdo idē pretiū si alter nō vult retractare ꝑ se:nec offerre:sed vult ius suū retractādi alteri cedere:an hoc possit.ꝛ determinat ꝙ nō qōvr̄ debere intelligi qñ alteri penitꝰ extraneo nō ꝑ pinquo:nec vicino qꝛ cessat rō statim in illo.ꝛ adde qō no.ī simili in.l.ij.j.de rescin.vē.ꝛ qō ibi ꝑ Bal.in fi.antepe.col.ꝛ in addi.spe.de emp.ꝛ vē.§.nūc dicēdū.in vltima addit.magna. circa fi.non sunt alia.
2 ☞Diuisio si nō pōt pbari per instrm nec ꝑ testes sed pōt ꝑ bari ꝙ ꝑ longū tps illi qui habebāt bona cōia possederūt ea pro diuiso an ex hoc presumaī ꝛ probetur diuisio.
3 Ex possessione rei per longū tps an presumaī emptio.

1 **Jmaior.** ¶† Diuisio fctā īter fratres dz haberi rata:lz nō interuenerit scriptura nisi beneficio restitutionis rescindaī.Jtē nō diuisa debēt diuidi:ꝛ in hoc iudicio debet hr̄i rō culpe etiam fructuū ꝑ alterū ex socijs pceptoruz.h.d.¶Jn ter.ibi stare finitis cōuenit subaudi etiā si in aliquo fuerit soror tua lesa:postq̄ emi erat maioꝛ nō poterat petere restitutionē alias secꝰ vt sequitur:ꝛ hoc nisi dolo tuo vel nisi enormiter esset lesa puta vltra dimidiā iuste estimatiōis:vt.j.titu.j.l.iij.¶Jn ter.ibi preses ꝓuincie estimabit:quia si erat modica lesio nō concedet restitutionem vt.ff.de resti.in integ.l.scio.si nō modica tamē non enormis vel interuenit dolus.secus vt dixi.¶Jn ter.ibi diuisionē ꝓuidebit.¶Nota.ꝙ licet istud iudiciū cōmuni diuidūdo fit semel intentatū pro vna pōt postea intētari ꝑ alia re:nō sic in iudicio fa.erci.qō est vniuersale:qꝛ si semel fuerit intētatū:lz nō oēs res fuerint diuise ꝑ illis:tū am-
2 plius nō intentatur:qō dic vt plene no.in.l.j.s̄.tit.j.¶†Querit gl.notabiliter de duobus:primo quid si nō pōt probari diuisio per instrumentum nec per testes:ſz bene pōt probari qō per longū tps illi q habebāt bona cōia possederūt ea pro diuiso:qꝛ vnus possedit aliquas res solus alter alias res et onera ꝑ diuiso subierūt:an ex hoc presumaī ꝛ probeī diuisio si.allegetur:ꝛ ꝙ diuiserint illo modo gl.singulariter dicit ꝙ sic pro qua bene facit.l.si fili⁹.s̄.ō peti.heredi.ꝛ.l.qui aliena.§.j.ff.de acqui.here.Dicit Bal.hoc esse:ꝛ si proportionaliter possederūt ita qō inter istas res sit equalitas vel proprie.vt in fi.huiꝰ l.sed si esset inequalitas:quia res quas ego possedi valebat lōge plus ꝙ ille quas tu possedisti nō presumeretur illa diuisio
3 ꝛ sic posses petere ꝙ diuidaī equalr per finē huiꝰ.l.¶†Jtē querit gl.o.qd in dño si possedisti rē meā longo tpe me sciente ꝛ patiēte:nunc volo agere rei vendicatiōe:tu dicis illam rem a me emisse ꝛ nō probas aliter ꝙ ex dicta possessione cū scientia ꝛ patiētia mea:an ista vēditio per hoc probetur.glo.tenet quod sic.doc.tenēt cōtrarium:qꝛ quod dictum est in precedēti questiōe procedit propter modicū preiudicium qō resultat ex ꝓsumpta diuisiōe si equaliter possederūt:sed hoc esset magnū preiudicium:si per istū modū perderem dñium.ꝛ sic sciētia ꝛ patiētia mea nec operatur consensum nec ꝓsumptionē tituli: alias raro haberet locū.l.nullo.s̄.de rei vē.nec ob.l.cum de in rem verso.ff.de vluris.vbi etiā in his que sunt magni preiudicij presumitur titulus cā allegata ex diuturna prestatiōe:qꝛ aliud est scire ꝛ pati.aliud nihil facere:aliud per decennū solvere:qꝛ plus sibi imputatur:qō dic vt plene not.per.d.l.cū de in rem verso.
2 ☞Ecclesia si hz rem cōmunem cum priuato an possit priuatus eam prouocare ad diuisionē.ꝛ quid si habet rem cōem cū alia ec clesia.

1 **In cōmunionem.** †In o.glo.q̄ ponit casus in q̄bus quis cōpellit̄ pseuerare in cōione.dicit Bald. ꝙ inquātū loquit̄ de minore ꝙ non possit prouocare ad diuisionē ꝓcedit nisi ex iusta cā:vt si habebat sociū rixosum cū quo expediebat potiꝰ diuidere ꝙ in cōione ꝑsistere.
2 facit.ff.ꝑ socio.l.si ꝙenerit.†Jtē inquantū loquitur de eccl̄ia procedit qñ ecclesia haberet rem cōem cū priuato:qꝛ priuatus pōt eā prouocare.ſz si haberet rem cōmunem cum alia ecclesia ne ꝓpetuo habeāt ꝑsistere in cōione:quelibet earū pōt alterā prouocare.ar.eius qō habet̄ in.l.nisi finita.de tutelis ꝛ rationibus distrahendis.non sunt alia.

¶Communia vtriuscz iudicij causa familie. Rubrica.

2 ☞Si aliqui prohibent̄ alienare poterit alter alteri alienare partem suam.
3 Statutū qō vicinus vel consors possit retractare intra annum venditionē factam per vicinum vel cōsortē ipso nō requisito an poterit etiam retractare permutationem.
4 Nullum simile est idem.
Quod permutatio sit nomē generale ꝛ ꝙ videaī interuenire in quolibet contractu.
Permutatio est contractꝰ innoīatus ꝛ ꝙ similis sit emptiōi.
5 Tria in quibus diuisio hz similitudinē cū ℈tractu emptiōis ꝛ duo in quibus differt.remis.
6 Diuisio prebet causam vsucapiendi.

1 **Diuisionem.** †Per istam legē videt̄ qō illi qui prohibentur alienare seu vēdere nō possint etiam inter se diuidere vt si sint plures ēphyteote vniꝰ rei vel feudatarij.contrariū tñ est verum per.l. iubemus.post ꝓnc.s̄.de sac.san.eccle.ibi:sed ea predia diuidere quidem ꝛc.ꝛ no.in.l.cū hi.§.si vni.ff.de trāsa.
2 Jtem †alter alteri potest alienare partē suā quia prohibitio est de alienādo in extraneos nō autem inter se.arg.j.de fidei. l.volūtas.de lega.iij.l.pater.§.quindecim.ꝛ in.c.j.de alie.feudi pat.ꝛ extra de iure patronatus.c.ex insinuatione.¶†Jtem
3 gl.q̄ est hic dū dicit ꝙ permutatio est similis emptiom videt̄ quod si statutū dicit ꝙ vicinꝰ vel consors possit retractare intra annum venditionem factam per vicinum vel consortē ipo non requisito quod poterit retractare etiā permutationem. Contrarium tamen seruatur in quibusdam locis:quia nō est eadem rō retractādi:qꝛ venditio pro pecunia habenda quam quilibet potest soluere.ideo debuit requiri vicinus vel cōsors eius cuius pecunia tantū valebat quantum pecunia extranei sed permutatio fit pro habenda alia specie quā quilibet soluere nō poterat:ſz ille tñ qui erat dñs illiꝰ.Unde non vr̄ imputandū permutāti si non requisuit vicinū vel cōsortē qui nō erat dñs illius rei sicut dicimus in donatione quā facere pōt ꝑhibitus vēdere:qꝛ non fit pro habenda pecunia:sed ꝓpter affectionē quā quis hz ad donatariū ꝛ nō ad alium scōm opi.gl. ꝛ no.in.l.iij.j.de iure emphy.ꝛ vide h̄ qō no.in addi.Spe.ī ti.
4 de emp.ꝛ vē.ver.nūc dicendū restat.ante fi.¶†Jnquantū autem gl.hic dicit ꝙ diuisio est similis permutationi nō cōgrue loquit̄ qꝛ nullū simile est idē.vt no.in.l.qō nerua.ff.depositi.ꝛ tñ diuisio est ꝑa permutatio:qꝛ permutatur portio vnius cū portiōe alterius.Nam cum in quolibet cespite terre quilibet habet partem pro indiuiso que non pōt ad oculū demōstrari:vt.l.meuius.§.duobus.de le.ij.diuidimus istud predium. necessariū est dicere qō in parte que tibi obuenit vnam partē habeas iure tuo a te:alteram habeas a me.ꝛ sic ecōuerso.vnde

BIU Cujas

portio quã habes a me permutaꝛ cũ portione quã habeo a te. Item pmutatio nõ est emptio: sed sibi similis qꝛ permutatur vna species cũ altera sicut in emptione permutaꝛ species cum pecunia. Et eodẽ mõ in quolibet ℑctu videꝛ interuenire q̃dã permutatio ideo nomẽ est gñale: ⁊ per ꝙns pmutatio proprie sumpta que est de specie ad speciem nõ est ℨtract⁹ noiatus sed innominatus quia non habet nomẽ spãle nec gñale. vt no. ℑ. de rerũ permu. super rubr. ¶ Item no. ex glo. tria in quibus diuisio bz similitudinẽ cũ ℨtractu emptiõis ⁊ duo in quib⁹ differt. ⁊ sic ista similitudo nõ est par oĩno vñ leue est argumẽtuz a simili qꝛ raro reperitur oĩno simile. vt etiã no. in. l. fi. ℨ. de inoffi. dona. ¶ No. ex gl. q̃ diuisio prebet cãm vsucapiẽdi ideo si tu ⁊ ego diuidim⁹ inter nos p̃diũ alienũ tanq̃ nostrũ bona fide. ista diuisio cuilibet nostrũ p̃bet titulũ rõne cui⁹ quilibet põt p̃scribere partẽ suã longo tpe. Sed cõtra. nã in parte mihi obueniẽte vna pars tradiꝛ mihi tanq̃ mea altera tanq̃ tua ⁊ econuerso: illa ergo pars que mihi obuenit tanq̃ mea non videtur q̃ possit per me p̃scribi qꝛ non tradiꝛ mihi animo trãsferẽdi dñium cum putetur esse mea. ⁊ ideo si esset tua ⁊ eã trades mihi tanq̃ meã nõ transferes dñium vt. l. iij. ℨ. subtilius. ff. de cõdi. ob cãm. ergo si nõ est tua ſz aliena ⁊ eam tradis mihi vt meã non das cãm vsucapiẽdi: qꝛ vbi tradẽs nõ transfert dñium si est dñs nõ transfert vsucapiendi condictionẽ si nõ est dñs. vt. l. claudibus. ff. de cõtraben. emp. ⁊ econuerso portio que euenit tibi tanq̃ tua nõ videtur q̃ possit per te p̃scribi: ſz illa que euenit tãq̃ mea possit: qꝛ in illa trãsferret dominiũ si esset dominus. si ergo dimidia tantũ isti⁹ predñ poterit p̃scribi nõ altera. videtur verũ in diuisiõe extra iudiciali: sed in iudiciali que fit per iudicẽ secus: qꝛ per autoꝛitatem sententie si es cõdemnatus ad restitutionẽ rei tanq̃ mee ⁊ tradis si nõ est mea sed tua transferes dominiũ ⁊ non habet locũ ille. ℨ. subtilius. vt no. in. l. põni⁹. ℨ. qui iussu. ff. de acqui. pos. ⁊ insti. de offi. iudi. ℨ. fi. eo. modo si non est tua sed aliena transfertur vsucacõdi. De isto articulo tangitur hic plene per Lyn. ⁊ Bal. Non sunt alia.

2 ☞ Snia nulla approbata a partibus valet iure contractus seu pacti ⁊ an oriatur actio.

3 Snia si est nulla qꝛ lata die feriata ob necessitatẽ hoĩm: ⁊ partes ipsam approbauerũt: an per hoc recõualescat vt valeat iure snie ac si esset lata die feriata.

1 ETiam. †Sentẽtia nulla potest de consensu partium approbari. ad hoc allega-
2 gatur nõ tñ p hoc† qõ valet tanq̃ sentẽtia qꝛ quo ad istum valorẽ ꝙsensus ptiũ nihil operaꝛ cũ snia valeat iure publico a quo recipit fomẽtũ nõ aũt iure priuato vt no. in. l. si diuersa. ℨ. de transa. valebit ergo iure contractus seu pacti. vt not. ℨ. qui pro sua iurisd. l. j. Et ideo si queritur an oriatur actio dz distingui an interuenerit stipulatio ⁊ oriꝛ: an simplex pactũ ⁊ nõ oritur: ſz bene oriꝛ exceptio ei q est in possessione: vt. l. iurisgentiũ. ℨ. igitur nuda. ff. de pactis. et tamen si valeret iure snie oriꝛet indistincte actio in factũ vel iudicati. ¶ In ter. ibi arbitrũ. i. iudicem delegatũ puta cũ essemus laici impetraui iudicẽ delegatũ ab epo vel cũ essemus clerici impetraui a iudice seculari. vnde sicut delegatus nõ habebat iurisdictionem inter nos ita nec delegat⁹. ⁊ sic diuisio facta p eũ qui habet vim snie non valuit vt. ℨ. de pedaneis iudi. l. j. cum fuit exe cutioni mãdata ⁊ cuilibet fuit tradita pars sua si post ea diuisionẽ predictã cõi consensu approbauimus: si tu postea velles retractare diuisionẽ ⁊ petere q̃ iterũ diuidatur haberem exceptionẽ pacti si non fuit peruentum ad traditionem ⁊ ego vellẽ agere vt mihi tradaꝛ portio q̃ mihi obuenit nõ possem agere si non interuenit stipulatio: vt. l. diuisiõis placitum ff. de pac. ⁊. j. e. l. si inter vos. cũ ibi no. ſz si snia valeret iure sententie bene possem agere ex ea. vt. ℨ. dixi. ¶ Sed q̃ro hic. ¶ Donamus q̃ snia sit nulla ex eo qꝛ lata die feriata[a] ob necessitatẽ hominũ partes ipsam approbauerunt: vtrũ p hoc reconualescat vt valeat iure snie ac si eẽt lata die nõ feriata: vr̃ q̃ sic: qꝛ istum defectũ ⁊ causam nullitatis potuissemus a principio tollere cõmuni cõsensu renuntiando ferijs: vt. l. j. ff. de ferijs. ergo ex postfacto ratificãdo reconualescit. arg. ff. de iudi. l. licet. contrariũ determinãt doc. ſ. Ly. ⁊ alij. ℨ. de arbi. l. cũ antea. in fin. quia iste defect⁹ ⁊ causa nullitatis ꝙuenit ex iure publico q̃ mãdat vt tẽpore feriato non procedatur. ⁊ licet permittat ius publicum quod partes possint huic renũtiare a principio nõ tamen permittit si nõ renuntiauerunt quod possint facere vt sententia que erat nulla iure publico reconualescat ꝙsensu priuato nõ sic quãdo iudicium nõ est nullum iure publico. licet mihi qui nõ consensi preiudicet. nam tunc quod adhuc est in pendenti: licet ex se non valeat: ⁊ ideo secuta ratihabitione nõ dico quod reconualescat cum de se valeret: sed tollitur suspensio: ⁊ perinde est ac si a principio cõsensisset: ⁊ ita loquitur. l. licet. ff. de iudi. vtrum aliquis nomine meo tanquam procurator cum non esset litigauit tecum: nam valet processus quo ad preiudiciũ eius nõ quo ad meum sed est in pendẽti quousq̃ ratificem: sed sententia lata die feriata est ipso iure nulla ⁊ nõ in pendenti.

2 ☞ In diuisione que dicatur enormis lesio.

3 Rescissio ꝓpter lesionẽ vltra dimidiã iusti pretij nõ solũ bz locũ in ℨtractu emptionis ⁊ venditionis sed etiã in oĩbus ℨtractibus bone fidei secundũ qualitates eoꝝ quinimo etiam in stricti iuris aliter tamen ⁊ aliter.

4 Si partes diuidunt p breuia ⁊ ex postfacto apparet enormis lesio: põt lesus implorare iudicis officiũ vel condictionem ex ista. l. vt iterum fiat equa diuisio.

Quid si non interuenisset dolus nec tanta lesio.

1 MAioribus. ¶ Diuisio facta etiaz inter maiores si interuenit dolus
2 enormis lesio dz rescindi. h. d. † Et diceꝛet enormiꝭ quando alter ipsoꝝ esset lesus vltra dimidiam iuste estimã. vt si mihi fuit estimata vna res que valebat. c. ⁊ tibi altera q̃ valebat. cc. vel. clx. tanq̃ valens. c. ⁊ non vltra. nam hic etiam sum enormiter lesus ⁊ possum petere quod rescidatur nisi per te probetur q̃ de hoc habebam notitiam. arg. ℨ. eodem. si fratres. ⁊ no. in. l. ij. ℨ. de rescin. vẽ. vbi doct. tenent q̃ illa l. nõ habet locum quãdo venditoꝛ sciebat verum valoꝛem rei. ⁊ tamẽ passus est se decipi vltra dimidiã iusti pretij: in dubio quãdo est tanta lesio presumitur potius ignoꝛantia q̃ sciẽtia iuxta no. per Ly. post Pe. eo. ti. l. quisquis. licet qñ non tanta secus qꝛ quilibet presumitur habere notitiam de facultatib⁹ suis. arg. in illa. l. quisquis. ⁊ no. in aut. sed cũ testatoꝛ. ℨ. ad le.
3 fal. p Ly. ¶ Et allegat ista. l. q̃ illa. l. ij. de rescin. ven. nõ solũ habet locũ in contractu emp. ⁊ ven. etiam in oĩbus contractibus bone fidei scõm qualitates eoꝝ qnimo ẽt in stricti iuris: aliter tñ ⁊ aliter vt no. in. l. si q̃ vis cum aliter. ff. de verbo. obl.

4 ¶ Et dicit Bald. per hãc. l. † q̃ si partes diuidunt per breuia ⁊ ex postfacto apparet enormis lesio põt lesus implorare iudicis officium vel cõdictionem ex ista. l. vt iterum fiat equa diuisio: sed si nõ interueniret dolus nec tanta lesio ſz aliqualis nõ deberet rescindi si ptes essent maiores. xxv. annis. sed si altera pars esset minoꝛ posset petere restitutiõem in integrum vt. ℨ. tit. j. l. pe. in prin.

2 ☞ Res empta a tutoꝛe de pecunia pupilli est pupilli ſz tutoꝛ noĩe suo ꝓprio emerit si vero de pecunia cõmuni erit cõis priuilegio minoris etatis.

3 Res empta de pecunia cõi ad hoc vt sit propria emẽtis ⁊ non communis quod debeant tria concurrere.

4 Cum vnus de fratribus habentibus bona cõmunia emit aliquas res ⁊ sit dubiũ quo nomine videatur emisse an proprio an cõmuni: si scripsit emptionem in libro in cuius procmio dicatur iste est liber computoꝛũ ⁊ rationum communium inter me ⁊ fratrem meum quod per hoc censeatur emisse communi nomine.

1 SIpatruus. † Ista est bona lex ⁊ famosa ⁊ quotidie cõtingẽs de facto secũdum Bar. qui eam vtiliter legit: licet docto. qui fuerũt ante eum nullum bonũ verbum hic dicũt. secundum eum Bal. in recitando ipsum ſupplet dicta sua in multis. hoc dicit. Res empta per vnũ ex socijs habentibus bona communia suo proprio nomine nõ est cõis: sed propria ipsius ementis: licet fuerit empta de pecunia ℨmuni: vel de pecunia propria redacta ex vendi. re. communium. ideo nõ tenet eam communicare nisi essent socij conuentionales oĩm bonoꝝ: sed solum tenetur refundere partem pecunie contingentem alterum socium. hoc dicit. Bloss. super verbo bonis exemplificat ter. duobus modis dum dicit ex communibus bonis. primo quod pecunia ex qua fuit empta erat cõmunis tempoꝛe moꝛtis patris et erat in cõmuni. Secũdo q̃ erat propria ipsius patrui tñ redacta per eũ ex vẽdi. re. cõium: puta fructuum. dicit enim gl. q̃ illa nõ est cõis: sed propria ipsi⁹ vendẽtis per. l. qui vas. ℨ. fi. ff. de furtis. vbi pretiuz redactum per furem ex vẽditione rei furtiue non est furtiuum quia non est illi⁹ domini cuius erat res qꝛ tunc esset furtiuum sed est ꝓprium: ⁊ in propria re nõ potest committi furtum et hoc ideo quia illa venditio fuit facta suo nomine non noĩe domini: et ideo illud quod dicit glo. hic intellige verum quando ille patruus vendit rem vel fructus suo proprio nomine: ⁊ sic tanq̃ suam vel suos: si vero nõ tanq̃ suam vel tanq̃ communẽ videretur vendere cõi nomine: vt not. ℨ. tit. ij. l. in familie. ⁊ sic esset pecunia cõmunis. Item dicit gl. q̃ maius dubiũ erat in prio casu qñ de pecunia communi: q̃ in secũdo quãdo de pecunia propria

a ¶ Quia lata die feriata. adõ Salice. in. l. si vt proponis. in. j. nota. C. quõ et quãdo iudex. spe. in tit. de sent. in. ℨ. inxta. ver. item qõ est nulla.

BIU Cujas

propria nō redacta ex ven. rerum cōium. nam tunc sine dubio
2 esset sua. ¶ Pro declaratiōe vltime gloss. oppo. extra glo. qō
ino in primo casu qū de pecunia cōi res illa debeat esse com-
munis. vt. l. curator. ī. arbitrium tu. ꝛ no. in. l. ij. qū ex facto tu
toris. So. scōm gl. illud ꝓcederet si tu nepos esses minor. xxv.
annis. nam tūc res empta de pecunia tua esset tua si velles: er-
go si de pecunia cōmuni tota esset cōis per illā. l. sed hoc debet
intelligi ꝙ eras maior. Breuiter primū dictū gl. procederet ꝛ
esset verū qū iste patruus esset tutor vel curator tuus. ꝛ tūc est
verū qō si de tua pecunia rē emeret etiā suo nomine res esset
tua. ꝛ si de cōi esset communis priuilegio minoris etatis ꝛ ra-
tiōe officij tute. vel cure: sicut ex priuilegio militie vt. l. si vt ꝓ
ponas. supra de rei ven. Sed si patruus tuus nō esset tutor vel
curator tuus licet tu esses minor res empta de pecunia tua vl
cōmuni nō esset tua nec cōmunis nisi in subsidiū. vt in. l. si fi-
3 lie. ff. de sol. ¶ Ultimo ad abbreuiandū dicta Bar. ꝛ Bal. q̄
sunt in hac. l. dic ꝙ ista. l. in eo ꝙ dicit rem istā emptā de pecu-
nia cōi nō esse cōmunē sed propriā emētis ꝓcedit tribus con-
currētibus. Primo ꝙ iste patruus emerit suo proprio nomi-
ne: ꝛ hoc pōt ꝓbari ex inspectione instrumēti vel ex inspectio-
ne proprij libri. si aūt emisset cōi nomine tunc secuta ratibabi
tione nepotis esset cōmunis sicut si fuisset empta noīe nepotiꝭ
dūtaxat esset ipsius nō solū si de pecunia ipsius nepotis vel de
cōi sed etiam si de ꝓpria ipsius patrui: licet pecunia sit sibi re-
stituēda p. l. si ego. cū ibi no. ff. de neg. gest. ꝛ. l. ij. ī. si quis alteri
vel sibi. ꝛ si precessisset mandatū statim ꝙ esset empta tradita
esset cōiꝭ. l. per ꝑcur. ī. de acqui. poss. Quinimo isto casu quādo
precessisset mādatū etiā si emisset suo proprio nomine teneret
eam cōicare lz pecunia esset propria postꝙ suscepit mandatū
ꝛ posset compelli actione mandati. l. si ita quis. §. scio. de ver.
obl. ꝛ. l. res mandato. de acq. re. do. ꝛ. l. ij. §. si ambo ignoto. ff.
4 de manumiss. ¶ Et per predicta dicit Bar. ꝙ cum semel acci-
disset sibi iste casus ꝙ cum vnus de fratribus habentibus bo
na cōmunia emisset quasdā res ꝛ esset dubiū quo nomine vi-
deretur emisse an proprio an cōi nomine fecit sibi ostēdi librū
in quo erat scripta emptio ꝛ in pemio dicebatur iste est liber
cōputor. ꝛ rationū cōmuniū inter me ꝛ fratrē meū vñ per hoc
dixit ꝙ cēsebatur emisse cōi nomine in dubio autem cessante
omni alia presumptione censetur emisse ꝓprio nomine. argu.
in. l. magis. de fal. si non erat tutor vel curator vel procurator.
¶ Secūdo requiritur vt procedat ista. l. ꝙ iste patruus nō sit
tutor vel curator istius nepotis: alias dic vt. §. dixi qr de pecu
nia nepotis etiam si proprio nomine emisset esset nepotis ꝛ si
de communi eēt cōis. si aūt de ꝓpria tūc aut redacta ex bonis
cōibus. ꝛ idē. aut aliūde acquisita ꝛ esset ꝓpria ipsiuꝭ patrui.
¶ Tertium ꝛ vltimū qō requirit est ꝙ nō esset socius omniū
bonorū: ꝛ sic erat societas incidēs: qr habebant bona cōia nō
autē conuentionalis: quia tunc esset si proprio noīe emisset: lz
essent propria tenetur tñ iudicio societatis ꝛ actione pro socio
ipsam cōicare: vt. l. si quis societatē. ff. pro socio. sicut supra di-
xi qū precessit mandatū de emēdo. qū aūt videantur socij oīm
bonorum si apparet de contractu societatis clarum est. Si nō
apparet videret tacite ⁊tracta si omnia lucra que quilibet eo-
rū obtinebāt ponebā in communi ꝛ erant ambo maiores. se-
cus si alter minor qui nō posset contrahere expresse vnde non
videret cōtrahere tacite. Item secus si vnus tantum lucraret
alteri: qō ꝓsequere vt plene no. per Bar. in. l. titiū ꝛ meuiū. §.
alteri. ff. de admi. tut. Si vero societas nō esset oīm bonor sed
alicuiꝰ negociatiōis: tūc si res empta pertineret ad talē nego-
ciationem: idē esset: alias secus. vt si habebat societatē emēda-
rum ꝛ vendendaꝝ merciū ꝛ inde emisset merces: secus si nō cō
grueret: vt si vnus de pecunia cōi apothece emeret prediū: qr
esset suum ꝛ nō teneretur communicare sed pecuniā ꝑ parte
refundere.

1 **Q**E instrumentis. †Penes quem
6 debeant esse in-
strumenta communia[a] pertinet ad iudicem ꝓuide
re. h. d. Et dicit qō penes antiquiorem ꝛ digniorē
ff. de fide instr. l. ij. prestita cautione per eum de ostendēdis ori
ginalibus cū opus fuerit ꝛ data copia alīs: vt. §. de edē. l. pro
curator. ꝛ hic in glo. fi.
2 ☞ Conditio si iurauerit se nullum dolū cōmisisse habet in
se aliam tacitam conditionem scilicet ꝛ si verum sit quod iu-
ratum fuerit.
3 Admissus post ⁊clusionem in causa ad ꝓbandum per testes
si iurauerit eos de nouo ad eius notitiā peruenisse: si iuraue-
rit ꝙ ante cōclusionem in cā nullā habuit notitiam de ipsis: ꝛ
fuerunt testes examinati ꝛ postea ex depositione apparet qō
imo habuit notitiam an valebit eorum depositio.
4 Cōditio iurisiurādi siue sit de preterito siue de futuro nō re-
mittit in cōtractibus sed in vltimis volūtatibus si est de futu
ro remittit per pretorē non de iure ciuili.

1 **S**I cum paruo. †Diuisio fcā sub con
ditione iurisiurandi
non prestito sacramento non sortitur effectum tan
2 ꝙ deficiente conditione. h. d. ¶ In gl. ij. in pnci.
ibi dicam nō stari placitis. illa ergo cōditio si iurauerit se nul
lum dolum commisisse habet in se aliam tacitam cōditionē:
scz. ꝛ si verū sit ꝙ iuratū fuerit: ꝛ sic requirit cōcursus vtriusq;
3 scōm istam gl. † que facit ad vnam questionem quā nunc ha-
beo de facto iudex vel arbitri post conclusionē in causa admi-
seruntvnam partem ad probandū per testes quos dicebat de
nouo repertos ꝛ de nouo ad sui notitiaꝫ peruenisse sub cōdi
tione si hoc iurauerit: ille iurauit ꝙ ante cōclusionē nullā ha-
buit notitiā de ipsis ꝛ fuerūt testes examinati postea ex depo
sitiōe apparet ꝙ imo habuit notitiā: querit an valebit depo-
sitio eorū. ista gl. facit ꝙ non quia illa conditio si iurauerit de
nouo ad sui notitiā peruenisse habet ī se aliā tacitā. s. ꝛ vex sit
ideo si reperitur factū tanꝙ defectū vna cōditione nō videtur
valere: vt. l. si heredi plures. ff. de cōdi. insti. Cōstat em ꝙ quā-
do aliquis admittit ad aliquē actū p iudicē sub tali exceptio
ne vel ⁊ditione si reperit ⁊trariū nō valet actus iuxta no. per
Bar. in. l. pretor. circa prin. ff. de dā. infec. Pe. tñ nō tz istā gl.
in terminis in quibus loquit per. ll. quas gl. allegat in cōtra
rium. s. l. ij. ī. de re. cre. et. ff. de iureiurā. l. j. ꝛ ij. Sed certe ibi lo
quitur de iuramēto decisiuo ꝙ deferē ad finiēdū litē: vñ suffi
cit ꝙ prestitū sit iuramentū vt lis decidat nec querit de periu
rio quantū ad resuscitandū litē: sed hoc nō fuit iuramētū de
cisiuū: qr nepotes nō asserebāt certo dolū fuisse commissum lz
dubitabāt an eēt cōmissus vel nō iō voluerūt iurare añꝙ cō-
sentirēt diuisiōi: sed si certo hoc dixissent: ꝛ patruus negasset
ꝛ sup hoc fuisset delatū iuramentū ꝛ ille iurasset nō cōmisisse
nō querit postea de periurio per illas leges: sed solū deū ha-
bere vltorē. tene menti. facit quod in simili habet in. l. si quis
sub ⁊ditiōe. §. quoties. ff. de cōdi. insti. vbi licet remittat iura
mentū nō tñ remittit onus cōprehensum in iuramēto. vñ si le
gatū fuit tibi factū sub cōditiōe si iuraueris te facturū monu
mentū: tñ lz non teneris iurare qr talis cōditio reñcit in vlti-
mis volūtatibus vt hic in gl. tñ debes monumentū facere: er-
go illa ⁊ditio si iuraueris facturū bz ī se aliā tacitā. s. ꝛ facies
ꝛ hoc ꝓpter religionē iuramēti qr dz quis iurare vex ꝛ nō fal
sum si est de preterito ꝛ si de futuro dz iurare ꝛ facere qō iura
4 uit. ¶ In gl. ibi vel refert. iunge ambas istas so. ꝛ dic ꝙ ⁊di
tio iurisiurādi siue sit de preterito siue de futuro remittit ī cō
tractibus. in vltimis vero volūtatibus quidē si de futuro re-
mittit ꝑ pretorē nō de iure ciuili. vt ī. l. alle. in glo. ꝛ. l. facta. §.
si in danda. ff. ad tre.
2 ☞ Si duo fratres diuidāt fundū cuius partē pro indiuiso
vnus ex eis obligauerat: an remaneat obligatio in illa re que
obuenit in parte obligata ꝛ si eāvēdiderat ꝛ nō tradidit qua
liter teneatur.
3 Si vnus ex fratribus sciēs rem que ei obuenit in partem esse
alteri obligatam ꝛ euincat an poterit agere saltem ad pretiū
rei euicte.

1 **S**I fratres. †Si res q̄venit in partem
vni ex diuisiōe vl ei⁹ pars
euincatur facto alterius potest ⁊tra illū agi de eui
ction nisi sciēter illam rem receperit ꝛ sibi de eui-
2 ctione nō cauit vel per stipulationem vel per pactum: al's age
re pōt ex stipulatione vel scriptis v̄bis habet. h. d. ¶ In tex.
ibi in quib⁹ obligatio tñ cōsistit. lz ergo obligauerit totū fun
dū quem habebatis cōmunē ꝑ indiuiso nō tñ tenuit obliga-
tio nisi in parte ipsorumz: vt. §. titu. j. in. l. ij. puenit ergo portio
ipsorum a te ex diuisione cū sua causa obligatiōis realis: ideo
potuit vobis per hypothecariā aduocari: vt. l. si ⁊sensu. §. fi. ff.
qui. imo. pig. vel hypo. sol. ¶ Sed cōtra imo videt ꝙ postꝙ ille
fundus peruenit ad vos in partē ꝛ alter fund⁹ puenit ad illos
ꝙ obligatio extinguat ꝑ illa parte ꝛ transfert ī fundum qui
vsucap. illis in diuisionem per. l. iulianus. §. idem celsus. ff. de
act. emp. Sol. ibi loquitur in o ligatiōe psonali que remanet
in his que euenerunt in partē ei qui se obligauit ꝛ extingui-
tur quo ad partez que venit alteri ex diuisiōe. hic loquitur in
obligatione reali q̄ sequitur ipsam rem circa quā vide qō no.
Bar. in. l. is qui fundum. ff. de vsufru. leg. Uel dic ꝙ etiam in
obligatione personali qū sunt res diuerse nō remanet in illa
re que euenit in partē obligato. si enim habemus communes
duos fundos pro indiuiso ꝛ tu vendis vnum ꝛ postea in diui
sione anteꝙ tradas ille venit mihi in partem: ꝛ alter non ven
ditus venit in partem tibi remanes obligatus ad tradēdum
quē vēdidisti. nō aūt illū q̄ in ptē tibi euenit: ꝛ si nō tradis qr

[a] ¶ Instrumēta cōia. Addō q̄ di-
cātur istrumēta cōia. vide gl. ī. c.
i. de ꝓba. doct. ī. c. §. perpetu⁹.
de fid̄ istr. Et q̄t
modis istrumē-
ta dicant cōia
vid̄ spe. ti. de in-
str. edi. ī. §. nūc
vidēdū. v̄s. p̄mis
sis.

BIU Cujas

nec potes teneris ad estimationē illi⁹ qui potest esse maior vel ratione affectionis vel alia causa q̄ illius q̄ euenit tibi. Sed si loquimur de eadē re vt q̄ vendidisti partē q̄ habebas in fundo cōi ⁊ postea illum fundum diuidimus per regiōes obligatio qua teneris ad tradēdum remanet in illa sola parte q̄ tibi euenit ⁊ extinguitur quo ad illā partē que euenit mihi ⁊ ita loquitur. ℌ. idē celsus. quia ista est obligatio personalis. ⁊ sic emptor tenetur recipere illā tm̄ partē: sed si obligasses ptē tuā quā habebas pro indiuiso ⁊ postea diuidimus p regiōes obligatio realis remanet etiā in parte q̄ euenit mihi cuj⁹ partem illius habeā a te q̄ habebas ptē in quolibet cespite terre ⁊ partē habebas a me. vnde in illa quā habes a te remanet obligatio realis ⁊ iste est casus in. l. si cōsenserit. ℌ. fi. ff. qb. mo. pig. vl̄ hypo. solui. ⁊ etiā hic pbatur. ℂ †In ter. ibi nā si fundū sciētes obligationē ⁊c. an aūt hoc casu possit agi saltē ad pretium rei euicte: licet nō possit agi ad interesse: dic vt. ℌ. ti. ij. l. fi. fami. ercis. per gl. ista. l. loquitur qñ euincitur facto alterius socij cū quo erat cōis. Idē si ex alia cā q̄ forte tertius habebat ibi partē ⁊ hoc q̄ erāt res diuerse vt. d. l. si familie. sed si eēt vnus fundus si euincat portio que euenit vni nō ex facto alterius socij nō posset agi de euictione secundum Guil. de cu. vt dixi in. d. l. si familie. nisi qñ euinceret facto alterius socij per rationem quam ibi dixi.

1 **Si inter vos.** †Si post diuisionē perueniētū est ad traditionē dicitur diuisio perfecta. ⁊ sic per alterū altero inuito nō debet retractari. hoc dicit. intellige nisi rōne doli alterius partis vel enormis lesionis: vt. ℌ. eodem. l. iij. et etiam non enormis ratione minoris etatis. vt. l. penul. ℌ. tit. j. sed si nō esset peruētum ad traditionem ex solo pacto diuisionis certo modo fiēde nō esset diuisio perfecta sed si alter sit in possessione nō potest ex illo pacto agi vt perficiat si bene posset excipi ⁊ excipiēs esset in possessione: vt. l. diuisionis pla. ff. de pactis.

1 **Familie.** †Post interitum rei communis non pōt agi iudicio diuisorio ad diuidēdum id q̄ nō erat in rerum natura. b. d. ſz propter accessiōes ⁊ alia posset agi vt in gloss. facit l. vtq̄. ff. de rei ven. ⁊c.

1 **Scriptura.** †Verbis testatoris enuntiatiuis nō stat nec credit si contrariū apparet. hoc dicit. facit. l. vba. j. de testa. nisi quando testator iurauit ⁊ de preiudicio duntaxat heredis queritur vt. j. de proba. l. ratiōes. ⁊ aut. quod obtinet. Et pone casum quod testator plures heredes instituit equaliter: puta tres: postea vero bona diuisit inter eos ⁊ secūdum illā diuisionem duobus euenit vltra tertiam partē pro quolibet. omisit tamen quedam diuidere: tamen in testamento dixit se omnia diuisisse repertis alijs volebat alter q̄ equaliter diuiderētur postq̄ equaliter erant instituti: illi duo volebāt quod diuiderētur ad similitudinē aliorum diuisorum vt sic ad eos deueniat vltra tertiā partem pro quolibet postq̄ testator dixerat se oia diuisisse quasi per hoc videatur voluisse qō etiam illa de quibus nullam mentionē fecerat etiam eodē modo diuiderentur. contrariū est verū ⁊ sic pōt alter perquirere p nō diuisis ⁊ petere qō cōmuniter diuidātur verba etiā illa non fuerunt dispositiua sed enuntiatiua quibus nō statur apparēte contrario.

1 **Possessionum.** †Officium iudicis in bonis diuidendis esse dz ⁊ vna familia seruorū ad inuicem se attinētium nō diuidatur sed integra vni a diudicetur ne inducatur dura separatio. b. d.

2 Licet actio de dote profectitia sit communis inter patrē ⁊ filiam exercitium tamē est ipsius patris ⁊ soluto matrimonio potest pater dotem recuperare ⁊ cōfunditur in alio patrimonio.

3 Filia dotata veniēs ad successionem patris cū alijs fratribus debet hodie dotem conferre.

4 Dos recuperata si erat maior q̄ dos alteri⁹ nupte: puta mille ⁊ illa nupta non habebat nisi quingēta: ⁊ instituant cū extraneo an illa vidua rehabebit ante partē mille an solū quingēta ⁊ quid si altera filia nullā dotem habeat. ⁊ nu. 8.

5 Quid si dos recuperata erat minor q̄ quingenta ⁊ dos alterius maior q̄ mille an ista vidua recuperabit mille vt sit equalis cum sorore.

6 Si dos fuit data a matre vel auo materno: ⁊ ad eum vel eam reuersa quia fuit stipulata sibi reddi an habebunt locū dicta in ista lege.

7 Si pater fuit stipulatus sibi dotē restitui ⁊ moriat anteq̄ eā recuperet an ista stipulatio inter omnes heredes diuidat pro bōditarijs portiōibus an transibit ad illam solā filiā viduā.

1 **Illud equitatis.** †Lex ista est singularis nec alibi habetur in corpore iuris ⁊ est. l. noua q̄ hec que ħ dicūtur nō erāt de iure veteri. ⁊. h. d. dos ⁊ donatio propter nuptias ad patrē reuersa debet esse precipua illius filij pro quo dato fuerat extraneis institit. cum illo vel illa: sed in stitu. filijs debet ita demū ad eundem redire qñ alij simile lucrum haberēt nō diuidendū: alias diuidit inter omnes. h. d. Vel sic dos a patre pfecta ⁊ ad eū reuersa venit inter liberos diuidēda nisi ratio inequalitatis aliud inducat sed si cum herede extraneo nō diuidit: sed ad ipsos liberos pro quibus data fuerat reuertit. h. d. Jaco. bu. Et diuide in tres partes: q̄ primo formatur implicata questio vsq̄ ibi tūc filius. Secūdo ponitur respōsio cū distinctiōe pluriū casuum vsq̄ ibi ea igit Tertio ponit extensio vt quod dictū fuerat in patre locū habeat in alijs ascēdentibus per lineā paternā vl̄ maternam qō

2 est singulare. venio ad casum. †Premitte ad euidētiam qō ly actio de dote pfectitia sit cōis inter patrē ⁊ filiā. l. ij. ℌ. qō si in patris. so. ma. exercitiū est tm̄ ipsius patris: ⁊ ideo soluto matrimonio pater pōt dotē recuperare. Si ergo soluat morte generi ⁊ pater recuperauerit illa dos confundit in alio patrimonio patris ⁊ venit diuidēda inter eius heredes equaliter nec est precipue illi⁹ filie pro qua fuit sibi data: imo si vult se remaritare de nouo debet se dotare de parte sue hereditatis nō de

3 cōi. †Itē premitte qō de iure veteri: ⁊ etiā tēpore hui⁹. l. facto testamēto dos que nō erat recuperata a patre q̄ matrimoniū constabat nō cōferebat per filiā: licet veniret equaliter ad successionem cum fratribus: sed erat sua precipua: ⁊ nihilomin⁹ vltra illā debebat habere portionē hereditatis in qua fuerat instituta. ⁊ sic erat melioris q̄ditiōis q̄ alij filij licet hodie per aut. ex testamēto. j. de colla. q̄ etiā facto testamēto ⁊ filia instituta cū alijs debeat conferre nisi dictum fuerit per testatorem. ℂ Et ex hoc sequebat decisio talis casus qō si pater habebat duas filias ⁊ ambas maritauerat ⁊ p qualibet dederat mille in dotem postea mortuo marito vnius recuperauit dotē vna cū filia vel ex stipulatione si fuerat stipulatus. v el ex. l. non fuerit stipulatus ꝓpter id quod supra dixi in primo euidentiali: deinde cōstante matrimonio alterius decessit cōdito testamēto in quo ambas filias heredes instituit equaliter ⁊ dos illi⁹ vidue recuperata erat cōmunis inter ipsam ⁊ sororem nuptā cum quibus veniebat equaliter diuidēda. dos vero alterius nupte erat sua precipua nec veniebat cōcāda vel diuidenda cū sorore vidua: quia facto testamento non tenebatur eam cōferre vt supra dixi in scō euidētiali ex hoc resultabat inequalitas inter filias ⁊ suscitabat materia inuidie inter eas nec erat puisum per iura vetera cōtra hanc inequalitatem: sed per istā l. singularē prouidet nō q̄ nupta conferat quia forte maior est ⁊ sua nō interest cōferre: sed q̄ illa vidua rehabeat suam dotē precipuā sicut si forte nupta ⁊ añ partē: licet p recuperationē fuisset cōfusa cū alio p̄monio ⁊ ista est pars casus qui hic dediditur in ver. tūc filius vel filia. sed si vnam maritauerat ⁊ dotauerat alterā nō. deinde recuperauerit dotē ⁊ mortu⁹ est tunc bz locū qō. ℌ. dixi q̄ ista dos tanq̄ cōfusa cū alio patrimonio venit equaliter diuidenda cū alia sorore nō nupta. vel pro hereditarijs portionibus si fuissent inequaliter institute nec dz illa ante partem ipsam recipere q̄ nulla hic resultat inequalitas postq̄ altera nullā habebat dotē: ⁊ iste est scōs casus q̄ decidit in ver. si aūt nihil. Sed pone q̄ nō habebat nisi vnā filiā ⁊ ipsam maritauerat ⁊ dotauerat ⁊ postea dotē recuperauerat deinde veniēs ad mortem instituit ipsaz in dimidia ⁊ fratrem ipsius testatoris in altera dimidia: ille frater vult quod oia bona equaliter diuidant. filia vo vult retrahere dotē suā precipuā ⁊ cetera equaliter diuidere ille frater ꝓtradicit quia ipe nullū auantagiū habet añ partē. vnde nec filia dz habere. arg. casus. ℌ. proxime dicti qñ eēt instituta filia nō nupta q̄ nō habebat dotē imperator determinat p filia postq̄ succedit cū extraneo nō cum fratribus vel sororibus ⁊ est casus singula-

4 ris qui determinatur in vsi. si aūt extranei. ℂ †Sz pone quarto circa primum casum qō dos recuperata erat maior q̄ dos alteri⁹ nupte: puta mille: ⁊ illa nupta nō habebat nisi quingēta an vidua rehabebit ante partē mille: certe nō: sed quingēta ⁊ alia quingēta diuidētur equaliter ⁊ iste est quartus casꝰ

5 in ver. si tamen minus ⁊c. †Sed pone quinto econuerso quod dos recuperata erat minor: q̄ quingenta. dos alterius maior q̄ mille: an ista vidua recuperabit mille vt sit equalis cum sorore: certe nō: sed quingenta tantum que fuerunt recuperata ⁊ altera habebit suā dotē precipuam ante partē. ⁊ iste est quintus casus in ver. illo proculdubio: nec tenebit eā conferre que dicta

BIU Cujas

dicta sunt ī filia quo ad dotem locū hūt in filio quo ad donationē ꝓpter nuptias datā a patre recuperatā. Jtē quod est dictum in dote data a patre locū hz etiā in dote data ab extra
6 neo contēplatione patris q; etiā illa est ꝓfectitia. †Sz vltimo queritur quid si fuit data a matre vl' auo materno et ad eum vel eā reuersa quia fuit stipulata sibi reddi alias nō reuertere tur ad eū quia tūc feretur dotata sed ad ipsam filiam vt.l.j.§. accedat.ī.de rei vxo.act.an habebūt locū predicta si erat alia filia ꝓ qua mater dederat dotē.rñdeᷓ ꝙ sic.ꝛ idē ī auo pater no vel ꝓauo vel auia paterna quod est singulare ſm Bal.ꝛ
7 iste est casus vltimus huius.l.singularis valde. ¶†Sz pone extra ter.quod pater fuerat stipulatus sibi dotem restitui:sed anteq̄ dotem recuperaret mortuꝰ est.an ista stipulatio inter omnes heredes diuideretur ꝓ hereditariis portionibꝰ:an autem trāsibit ad illā solā filiā viduā vt sic illa dotē recupera re possit. Jsta questio formatur in.l.j.§.videamꝰ.ī.de rei vxo. actio. Cōstat enim quod si stipulatio non interuenisset morte patris anteq̄ dos esset recuperata actio de dote consolidareᷓ in ipsam filiā etiā si pater ꝓ se obtinuisset sententiā ꝛ non ex egisset dotem vt.l.si marito.§.fi.ff.so.ma.an ergo stipulatio fa cit cessare hāc cōsolidationē sicut faceret cessare exactio longa fuit dubitatio antiquoꝝ.bar.examinat in.l.post dotē.so.ma. Et dicit esse distinguēda tria tēpora.s.ffororum seu veterum iu rium ꝛ scōm illa talis stipulatio faciebat cessare ꝙsolidationē quia per eā pater sibi soli appropriauerat actionē intm̄ ꝙ fi lia nullā habebat cōionem:ꝛ ideo nō poterat consolidari q; cōsolidatio ꝓsupponit cōionē:ꝛ dicit hoc ꝓbari per.l.j.§. j.ff.de col.dot.Scōm tps fuit huius.l.scōm ꝙ ipse determinat ꝙ cum exactio dotis nō faciat cessare cōsolidationem:quia fi lia debet retrahere dotē exactā sicut si exacta non fuisset quan do erat alia soror q̄ similē dotē habebat sil'r nec stipulatio fa cit cessare cōsolidationem.imo actio cōpetens ex ista stipula tione nō descendet in omnes heredes:sed in filiam tantū per istā.l.eo casu quo dotē recuperatā debeat habere p̄cipuā non aliter:sed tunc diuideᷓ inter heredes. Est tertium tps aut.sed qm̄ ius.ī.de rei vxo.ac.scōz quā pater hodie nō recuperat sim pliciter sed cū onere dādi p eadē filia in scōo matrimonio:et sic dos recuperata nō cōfunditur cū alio patrimonio.ideo vi detur ꝙ indistincte cōsolideᷓ ī ipsam filiā ēt si sint alij filij vel filie que nō habebāt simílem dotem vel donationem ꝓpter nuptias ō oīa plene examina per eū in.d.l.post dotē.in fi.ꝛ fa cit magnū festū de ista.l. ¶Queriᷓ hic p̄mo extra gl.qd si iste pater decessisset intestatus quid erit in p̄mo casu huius.l.qñ erat alia soror nupta que habebat dotē. Rñdeo tunc cessaret dispō huius.l.q; filia nupta teneᷓ ꝙferre dotem suā ergo filia nō detrahet suā ante partē q; cessat inequalitas:et hoc videᷓ sentire litera in versi.sinaūt.in fi.dū dicit ꝛ hoc qdē si iter fra tres patris elogiū ꝙpositū sit quasi dicat si nullū ꝙpositū. Jn cōtrariū facit qm̄ adhuc inequalitas remanet q; quousq; cō stat matrimoniū sororis ista vidua de dote sororis nihil hz:lz speret habere so.ma.ꝛ tm̄ filia nupta statim hz ptē de dote vi due:lz hoc cōtingit ꝓpter casus cōtingentiā. Jtā ꝛ in ver.illo ꝓculdubio est dare inequalitatē ꝛ tm̄ toleratur q; vltra termi nos huius.l.egredi nō debemꝰ. ¶Jtē queritur ꝓ declara tione gl.q̄ est in ver.si aūt extranei super ver.oīno de tribꝰ.pri mo qd vult dicere lra ꝙ qñ filia vidua est instituta cū extraneis oīno habebat p̄cipuā suā dotē.quidā quos refert gl.intelli gunt ter.qñ ista filia vidua est instituta cū extraneo vel ēt cum alio filio vel sorore que nullā dotē habebat ꝛ tūc ꝓpter mixtu ram extranei debeat rehabere suā dotē p̄cipuā lz si extraneꝰ nō esset institutus nō rehaberet vt in ver.sinaūt nihil.ꝛ sic in stitutio extranei nocebit alteri filie q̄ nullā dotē hz.glo.nō ap ꝓbat:q; hoc est incōueniēs:ideo intelligit glo.qñ est institu ta cū solo extraneo ꝛ dicit ꝙ vult dicere ꝙ lz extraneꝰ nihil ha beat vltra suā partē hereditatis filia oīno nihil habebit:q; pri uilegiū huius.l.bene cōpetit sibi indistincte cōtra extraneum
8 nō contra fratrē vel sororē. ¶†Sed tūc queritur qd si est in stituta vna cū extraneo ꝛ cū alia sorore que nullā dotē hz:glo. rñdet totū econuerso ad id qō primi dicebāt.s.ꝙ isti extraneo proderit institutio alterius filie ꝛ habetur perinde ac si vidua cum altera nō nupta dūtaxat instituisset vt sic vidua nō detra hat suā dotē nec habeat locū iste ver.sinaūt extranei.ꝛ sic insti tutio alteriꝰ filie proderit extraneo q; si non fuisset altera filia instituta bene detrahisset aduersus extraneū lz nūc ꝓ filiā nō detrahit.facit.l.fi.ī.ad tertullianū.ter.reprobat hoc arg.l.hac cōsultissima.§.ex imperfecto.ī.de test.vbi institutio filij nō ꝓ dest extraneo si nō sit seruata solēnitas:lz prodest soli filio ad hoc.l.fi.§.fa.ercis.dicit hic Ly.qō pro rata detrahet.s.aduer sus extraneū ꝛ nō aduersus sororē ꝛ idē dici potest ſm Bal.si fuit instituta cū duabꝰ aliis sororibus quaꝝ vna habebat do tem:altera nō:vt detrahat aduersus habentē ꝛ non aduersus non habentem. ¶Tertio queritur an hodie inquātū loquit facto testamento. l.ista sit correcta ꝓ aut.ex testamēto.ī.de col la.rñ.in hoc est correcta quia ꝓsupponit qō tūc nō fiat colla. quod hodie nō est verū perillā aut.sed eo casu quo etiā hodie nō fieret q; testator ita expresse disposuisset stat firma dispositio huius.l.quantū ad hanc perceptionē. Letera vide hic per Bal.qui examinat hic quasdam questiones que tangūtur per Bar.in.l.post dotem so.ma.ꝛ loquitur satis subtiliter:lz eius dicta possunt ꝓbabiliter in quibusdam impugnari sz nimis esset longum. Non sunt alia.

¶Finium regundorum. Rubrica.

1 **Regionem.** †Pōt quis in fundo suo mutare termios an tiquos ꝛ ponere nouos ꝓ libito volūtatis:ꝛ si postea aliquā partē vēdit inꝑpiciunt noui cōfi nes non veteres.h.d.et qñ emptor sciebat mu tationē:lz credebat vēditorē nō potuisse mu ta re q; supine crediᷓ ꝛ errat:ideo sibi imputet. Et pone casuz ꝙ quidam tenebat suū fundū diuisum gra vberioris culture et vnā partē appellabat certo noīe q̄ continebat ponamus.x.iu gera ꝛ alterā ptē appellabat alio noīe q̄ ꝙtinebat.viij.iugera postea mutauit illos terminos ꝛ voluit qō iste partes essent equales ꝛ ꝙ q̄libet ꝙtineret nouē iugera postea vēdidit illā p tē q̄ prius ꝙtinebat.x.iugera nō facta alr mentione de termi nis emptor volebat habere.x.iugera credens ꝙ venditor non potuisset mutare.hic determinaᷓ cōtrariū q; dz hre nouē in spectis nouis terminis qui potuerūt ꝓ libito volūtatis mu tari.facit.l.si quis duas.ff.cōia predi.

2 ☞Si ago rei vendicatiōe cōtra te ad fundū terminatū per noīa vicinoꝝ qui ei coherebāt tpe quo pater meus emit ꝛ tu dicas qō nō est ille de quo loquitur instrumentū q; non hz il las coherentias quomodo mihi ꝓuideatur.

1 **Accessionem.** †Varietate successo rum ꝛ consensu dño rum possunt agroꝝ termini ꝙmutari.h.d Bar. Et potest poni in vno p̄dio qō dñs gra vberioris culture tenebat terminatū certo modo vt in casu.l.prece.quia si decedat pluribus heredibꝰ relictis p̄nt terminare alio mo do:sicut etiam ille dñs poterat vt ibi:ꝛ tūc stabitur terminis nouis non antiquis nisi de ista nouitate nō cōstaret.pōt etiā intelligi in duobus predijs vicinis inter q̄ erāt termini vt cō sensu vicinoꝝ seu dñorum possint illi termini mutari ꝛ sic oc cupari ꝛ de p̄dio vniꝰ alteri dari p̄stita tm̄ estimatiōe:vt no.in
2 l.prorima. ¶†Jn gl.que incipit sicut.Sed pone nō sunt mu tati termini sed nomina vicinoꝝ puta pater meus emit p̄diū tot iugerum cui ab vno latere coherebat talis:ab altero talis tu possides istud prediū ago cōtra te rei ven.ꝛ produco illud instrumētum.tu dicis ꝙ istud predium quod possides nō est illud de quo loquitur instrumentū q; nō hz illas coherētias. queritur qūo mihi prouideatur.rñdeo debeo facere mihi ar ticulum seu capitulū.illud prediū qō possides est illud idem qō ꝙtinetur in instrumēto quod olim habebat tales coheren tias hodie nō:quia sunt mutate vt no.Bar.in.l.demōstratio. ff.de condi.ꝛ demon.

2 ☞Querimonia oꝝ mota per solam porrectionem libelli sed questio non dicitur nisi post litem contestatam.

3 ¶Possessio an possit isto mō ꝓbari qō feci arari seminari ꝛ co li tale prediū per tot annos lz non dicā vel non probē qō fru ctus perceperim.ꝛ an in possessione domus sufficiat ꝓbare re ceptionem pensionis.

1 **Si quis.** †Si alter ex dominis vicinoꝝ prę diorum cōqueratur quod vicinus turbatis terminis occupauit de predio suo.primo inspicitur quantum ipse cōquerēs possidet.secun do quantū possidere debet:ꝛ sic de proprietate quibus reper tis mittitur agrimēsor qui debeat terminare prout exigit rei veritas que terminatio in cōtumaciam vicini poterit fieri ēt lite non contesta.hoc dicit secundum intellectum docto. ¶Jn ter.ibi prius super possessiōe.dic hic vt sciatur cui incumbat onus probandi in proprietate.ff.de acquirē.possef.l.exitus cō trouersie.Si ergo possides de meo incūbit onus probādi quā tum sit meū quod occupas non aūt tibi quod iuste teneas ni si post fundatam intentionem meā vt.l.siue possidetis.ī.de ꝓ batio. ¶Jn ter. ibi huiusmodi litigium proprietatis. ¶Jn glos.i.ibi actor agit finium regundorum supple conquerēdo quod per vicinum fuerūt turbati termini antiqui ꝛ occupatū de predio suo:vñ petit reponi terminos ī pristinū statū ꝛ sibi

BIU Cujas

restitui occupatū. ¶† Jn alia glo. superverbo querimoniam no. istam gl. cū alia glo. si. q; querimonia ꝺr mota per solā por rectionē libelli: sed questio nō ꝺr nisi post litē cō. qꝺ est notādū qñ aliquis promisit sub pena nō mouere questionē vel querimoniā vt incurrat penā eoipso q; dedit libellū ꝓpter verbum querimoniā. de hoc vide per Bar. in. l. amplius non peti. ff. rē rā. haberi. Quid de eo qui ꝓmisit nō venire cōtra qualiter ꝺr cōtrauenire: dic vt. ſ. de transac. l. ſi quis maior. quia per solaz interpellationē iudicis vl̄ per supplicationē datā principi de causa cōmittēda. ¶† Jn alia glos. super verbo terminetur ibi quia fecit seminari terram ꝛ arari ꝛ coli. Et Bal. not. istā glo. qꝺ possessio isto modo pōt ꝓbari qꝺ feci arari seminari ꝛ coli tale prediū per tot annos: lz nō dicā vel non probē q; fructus perceperim qꝺ esset singulare si esset verum: nō probarē possessionem domus q; ipsam locauerim ꝑ tot annos nisi probarez receptionē pensiōis vt in. c. inter dilectos. de fide instru. ꝛ not. in. l. qui vniuersas. §. per colonū. ff. de acqui. pos. q; in locanda modica vertitur industria nec res ipsa tangitur: nō sic in arādo ꝛ seminādo. perceptiōe vero fructuum clarū est qꝺ probat possessio ꝛ etiā presumit dn̄ium q; talis actus pertinet principaliter ad dn̄m vt. l. titia. ff. de so. ¶† Jn glos. ſi. ibi alias non posset diffinitiue procedi. dicit Bar. q; istud nō posset esse ꝛ vbi cōtra cōtumacē posset prouideri per missionem in pos. ex primo decreto alꝫ ne prouisio deficiat pōt peruenīri ad diffinitiuā lite nō cōtes. vt in aut. ſi oēs. ſ. ſi vt se ab here. abst. Sed si peto ꝓponi terminos inter prediū meū ꝛ tuū nihil peto a te sz a iudice: vñ si es cōtumax: iudex nō posset nec deberet me mittere in pos. fundi tui vl̄ alicuius partis q; hoc nō peto: ꝛ ideo poterit venire ad diffinitiuā lite non cōte. ꝛ in tui absentia. nō sic si peterē te condemnari ad relaxationē eius qꝺ possides de meo: q; tūc in tui cōtumaciam essem mittēdus in pos. eius qꝺ peto ex primo decreto. l. consentaneum. j. qūo ꝛ quādo iudex tenementi.

2 ☞ Statutū q; si aliquis voluerit aliquā violēter corrūpere puniat pena mortis: q; talis ꝓpter solū iussum seu voluntatē sine actu non incidat in penam statuti.

3 Quilibet debet stare cōtentus suo ꝛ nō expetere alienum nec etiam concupiscere.

1 **Si constiterit.** †Qui post litem contestatā aliquid innadit: vel occupat ꝓpria āutoritate pena hic contēta punitur. h. ꝺ. Et est vna de constitutiōibus puniētibus inuasores quas enumerat gl. in. l. extat. ff. quod me. causa. ꝛ Soffre. ipsam commendat inter constitutiones p̄dictas in suo opere liberorum: vnde pone casum q; ego dicebam tevi cinum occupasse de prediō meo duo iugera ꝛ fines antiquos turbasse ꝛ post litem contest. non excepta sentētia propria autoritate occupauit si falsum erat quod occupasses indebite q; erant tua illa duo iugera punior vt hic continetur Et si indebite occupaueras q; pertinebat ad me ego cado a iure meo. vt ꝺ. l. extat. Jste tū casus non ponitur hic. ¶ Jn ter. ibi vsurpare voluisse. i. volūtarie vel occupasse q; ꝑ solā volūtatē siue factum nō punirēt. simile. ff. de rerū diui. l. ſi. ¶† Et est arg. q; si statutū ꝺicat q; si aliqs voluerit aliquā violēter corrūpere puniatur pena mortis qꝺ intelligat̄ de illo qui actualiter corruperit volūtarie quo ad se sed violēter quo ad corruptā ꝛ q; propter solū visum seu volūtatē sine actu nō incidet in penaz statuti. ar. in. l. j. §. ſi. ff. qꝺ quisq; iuris. q; nō afficit conatus si nō sequat̄ effectus. ¶† Jn ter. ibi vnusquisq; ꝛtentus suo ꝛc. no. istum ter. moralem q; quilibet debet stare cōtentus suo ꝛ non expetere alienum sz nec debet cōcupiscere scōm legem mosaicā que ꝺicit q; nec vxorē nec suē nec asinū alienū cōcupiscere quis debet nec agrum. Oppon. c. quod ista. l. sit superflua per. l. ſi qs in tantam. j. vnde vi. so. plures sunt differentie inter istā ꝛ illā quod ꝺicit in glo. Alie due glo. sequētes sunt expedite per id quod ꝺixi. ſ. non sunt alia.

2 ☞ Statutū q; ille qui hz prediū. xiij. camporū iurta prediū alterius quatuor camporū possit ingrossare prediū suū petendo illū cōpelli ad vendendū prediū quatuor camporū: an si fit vltra quatuor ꝑ quarta vel quinta parte vnius cāpi cessabit dispositio statuti.

1 **Clinq; pedum.** †Etiam pro modica occupatiōe ꝛ pro vili cespite terre redditur hoc iudicium. h. ꝺ. Si ergo cōqueratur q; tu vicinus turbādo terminos occupasti quatuor vel quinq; pedes de p̄dio meo: ꝛ ideo petebā reponi terminos in pristinum statum olim non debeo audiri sed tibi cōpetebat exceptio que vocatur prescriptio qꝺ de tam modico non poteram cōqueri per hanc. l. statuitur cōtrarium sic simile in. l. ꝛ in maioribus. j. de app. ꝛ sic pro modico potest proponi iudiciū ordinariū qꝺ est secundū ius cōe: sed extraordinariū preter ius cōe: sec⁹ in. l. scio. ff. de resti. in inte. ꝛ qꝺ no. in. l. ſi proprietarius. ff. de dā. infec. q; de modico non est curādum qñ per hoc receditur a iure speciali ꝛ acceditur ad ius cōmune. idē si erat ordinariū tū odiosum in actiōe de dolo q̄ nō datur pro modico: vt. l. id est vsq; ad duos aureos. ff. de dolo. ¶ Faciūt predicta ad questionē quaz habui de facto: hoc mō.

2 †Dicit statutū huius ciuitatis q; ille qui hz p̄diū. xiij. cāporū iurta p̄diū alteri⁹ quatuor cāporū possit ingrossare prediū suum petēdo illū ꝓpelli ad vendēdum prediū quatuor camporū dūmodo nō sit vltra quatuor campos. pone ergo qꝺ est vltra quatuor ꝑ quarta parte vnius cāpi vel quinta: vtrū propter tam modicū cessabit dispositio statuti. videtur qꝺ sic: quia qñ receditur a iure speciali ꝛ acceditur ad ius commune nō est curandum de modico. vt. l. scio. de rest. in inte. hic recedi tur a statuto quod est de iure speciali ꝛ acceditur ad ius commune quo nullus compellitur rem suam vēdere. sup ista questione ego cōsului: sed nūc nō bene recordor. ¶ Questio terminorum turbatorū nō tollit longo tpe sed longissimo. h. ꝺ. ꝺicit ergo sic qꝺ si occupasti de meo turbādo. licet possideres longo tempore: nō p̄scribit cōtra me qn̄ possim agere hac actiōe. et ratio huius est q; occupans de alieno nō hz titulū ergo ꝛc. vt l. nullo. ſ. de rei vend.

a ¶ Conīūcta pso na. Adde q̄ ꝺicatur conīūcta pso na. vide in. l. ſz ſ. ff. de pcu. l. exigēdi. C. eo. auk. licētiā. C. de epi. ꝛ cleri. ca. nonnulli. ó reseri. lib. vj. glo. in. c. fi. de postul.

b ¶ Habere mādatū. adó an ꝑiuncta pso na possit stare i iudicio ꝓ coniūcto i cā spirituali. vió in. c. fi. de iudi. lib. vj. Rotā decisiōc. cc cxvij. incipi. ſ si mittatur. Bald. in. c. cuz pridē. de pac. lap. alle. lxx. in. iiij. col.

¶ De consortibus eiusdem litis. Rubrica.

1 **Explosis.** †Licet plures sint cōsortes eiusdē rei tū vn⁹ pōt ꝓ parte sua agere, ꝛ defendere ꝛ ēt cōueniri alijs absentibus. h. ꝺ. si ergo sunt tres qui possident prediū meum pro indiuiso tanq̄ suum ꝛ ego ago ℈ vnū rei ven. ille poterat opponere exceptionē q; alij duo erāt absentes ꝛ q; nō tenebat̄ rñdere ipse solus: sz debebat expectare q; illi redirēt ꝛ q; ageret ꝑtra oēs. hodie per hāc. l. statuitur cōtrariū. Et econuerso si ꝺico me dn̄m fundi quē possides vna cū duobus alijs ꝛ agam pro pte mea poteras excipere q; nō sum audiēdus nisi ēt alij duo simul mecum agant. Hodie secus ꝑ hanc. l. q; possum agere sol⁹ pro pte mea. ꝛ sic in eo qꝺ est cōe plurib⁹ vt singulis pōt qlibet de parte sua disponere in iudicio ꝛ extra sine cōsensu aliorū. facit. l. ſi fundū. de serui. rusti. pre. ꝛ vide bonā. l. nō idcirco. ff. de iudi. ꝛ aliam adhuc meliorē ꝑ intellectu huius. l. ff. de liberali cā. l. ſi pariter. que declarat hanc. l.

2 ☞ Nō admittit quis ad agendū ꝑ alio etiā cum cautiōe rati. qñ constat q; nullū hz mandatū nisi sit coniuncta persona vel nisi asserat se mandatū habere: sed est dubiū an habeat vl̄ non q; semiplene probatur mandatum.

3 Cautio rati an possit peti post litem contestatam.

1 **Omnune negociū.** †Lex precedens ꝑ mittit alterum de consortibus eiusdē rei posse agere: q; ueniri sine alijs pro parte sua. †ista lex ꝑmittit

2 quod etiā pro parte aliorum possit vnus agere post litē contestatam per omnes sine mandato aliorum dūmodo caucat: et eodē modo possit defendere prestita cautiōe de qua est casus hic specialis licet constet quem nō habere mandatū pōt tamē agere pro aliquo. regulariter secus vt non admittat̄ qñ cōstat mandatū nō hz etiā si velit de rato cauere vt. l. ¶ Dōponius. §.

a ſi. ff. de procu. nisi sit coniuncta persona⁹ que admittit̄ cum cautione de rato: vt. l. sed ꝛ hec. in prin. ff. eo. tit. hic vero etiā si non sit cōiuncta persona admittit̄ rōne cōsortarie vel cōionis eiusdem rei: regulariter aūt tūc admittit̄ quis pro alio cū cautiōe rati qñ asserit se mandatū habere ꝛ est dubiū an hēat vl̄ non: q; semiplene probat̄ mandatū vt. l. j. ſ. de procu. sed hic nō re-

b quiritur q; asserat se habere mandatū ꝛ vide hic glossa in. c. cum dilecti. in prima gl. extra de dolo ꝛ cōtu. ꝛ qꝺ not. Jnno. in. c. cum dilectus. de ꝛsti. circa fi. ¶ Jn ter. ibi legitīe ordinatam. i ꝛtestatā ꝛ est rō scōm doc. q; postq̄ lis erat cōtest. cum cōmnibus cēsenī alij velle q; terminet̄. ar. ff. de pig. act. si seruos. Et distingue fin doc. q; aut plures habēt eandē litē circa rē indiuiduā: ꝛ pōt vnus agere ꝛ defendere indistincte insolidum vt. l. si cū vno. ff. si ex noxa. cā aga. ꝛ. ff. si ser. ven. l. loci corpus. §. ſi fundus. ꝛ snīa lata ꝑ eo proderit alijs: ꝛ lata contra eū alijs nō nocebit. ff. de cōdi. ꝛ de. l. titio. in fi. similiter in. l. denūtiasse. §. fi. cum. l. se. ff. de adul. ꝛ hoc lite cōtest. vel nō cū omnibus. nec tūc loquitur ista. l. Aut erat causa dinidua: ꝛ tunc ante lit. conte. pōt vnus agere ꝛ defendere pro parte sua tantū: vt. ſ. l. proxi. defendere vero posset in totū sicut qlibet extraneꝰ. ff. de sol. l. solutionē ꝛ iudiciū. post litē vero cōtest. cum omnibus in uitis ꝛ cōtradicētibus alijs nō posset agere per. l. ſi petitor. ff.

de iudi.

BIU Cujas

de indi.fm glo.Sed alīs ignorātibus vel nō ꝫdicentib⁹ pōt
3 agere pro eis vt in banc.l.prestita tñ cautiōe de rato.†Sz contra qz cautio rati post litē cōte.nō petiť vt.l.pōponius.§. ratī. ff.de procu.Sol.verū est in emergētib⁹ ante lit.cōte.qz tūc contestatio ponit fi.sed in emergētibus post secus qz contestatio ponit finē preteritis nō futuris.ꝛ ad hoc allegať ista.l.si ergo post lit.cōte.aliquis cōparet procuratorio nomine alterius ꝛ sit dubiū de mādato teneť de rato cauere.ꝛ ista exceptio debet opponi anteꝙ procedať ad alios actus cum eo postea nō posset opponi:qz illi actus būt vim cōtestatiōis.vt no.in.l. nihil. §.de procu.per Ly.ꝛ glo.in.c.j.de elec.lib.v. Non sunt alia.

¶De noxalibus actionibus. Rubrica.

¶Super rubrica dicit glo.cōtinuata a remo.pōt aliter continuari qz in superioribus visum est qualiter quis ꝙuenit facto suo:sed aliqñ quis cōuenit aliena culpa ex facto vel ex defectu rei sue sine sui culpa:siue illa res sit animata anima rationali vt seru⁹:siue irrationali vt quadrupes siue sit res inanimata vt si domus tua cecidit supra meam ꝛ ego te cōuenio ad emēdationē dāni.Nam omnibus istis casibus concedit tibi facultas dandi dño illaz rem pro noxa ne ex delicto eius graueris vltra ꝙ illa valeat.vt.l.pretor.ff.de dā.infe.ꝛ si qua.pau.fe.di. per totū inisto ti.q tractat de ꝑmo casu qñ datur mihi dānū a seruo alieno dño ignorante vel sciente ꝛ prohibente vel prohibere nō valente:alś teneret sine noxe deditione.vt.j.eod.l.pe. ꝛ habetur iste tit.etiā in.ff.ꝛ alius similis.s.si ex noxali causa agatur cum tractatur qualiter dñs debeat defendere seruum quem dico dedisse mihi noxam:si vult ꝙ non mittatur in possessionem ipsius ex primo decreto vel secundo.iste vero qualiter dominus⁹ teneatur ad emendam damni.

3 ☞Actio ad exhibendum datur etiam ad restitutionem nō solum ad ostendendum.

3 Noxa caput sequitur.

Ex assidua contrectatione ꝙ nascatur noua actio furti quando a principio non fuit nata:quia non poterat.

1 **Si exīstat.** ¶Pro furto facto per seruū ꝓpriū nō dať dño actio furti noxalis contra ipsuz seruū postea factū liberū quia actio furti q̄ nō fuit a principio nata ñ nascit ex postfacto:licet furtū fuerit cōmissum sed res furtiue pñt vēdicarivel cōdici ab eodē si extant ꝛ p ipsuz possidenť.Sz ex furto facto p seruū alienū:licet actio furti a principio sit nata cōtra dñm non contra seruum ipso tamē postea effecto libero datur ꝫ eū ex regula iuris q̄ est ꝙ noxa caput sequiť.b.d.pro cuius declara
2 tiōe vide bonā.l.ff.ō vsufru.l.serui ꝛ filiꝫ.in pri.¶†In tex. ibi non prohiberis.s.rōne pñtis possessionis.q. d. nō potes agere actione furti ad duplū vel quadruplu z ratione furti in seruitute cōmissi qz ex eo nō fuit a principio actio furti nata: vt.j.sequiť:vnde nec nascit ex postfacto:seru⁹ eñ tuus ex furto tibi cōmisso nō potuit ciuiliter obligari.vt.l.qō attinet. de reg.iur.licet naturaliter obligatus fuerit ergo nec actio furti contra eū dari q̄ nō nascit nisi ex ciuili ꝛ naturali:sed nec erat alius ꝫ quē nasci posset cū non haberet alium dñm ꝙ te:ꝛ tūc ꝫ te nasci nō poterat:qz nemo pōt sibñpsi esse obligatus etiaz diuersis respectib⁹ vt no.in.l.frater a fratre.ī fi.j.glo.ff.de ꝙdi. inde.Itē not.hic ꝙ actio ad exhibēdū datur ad restōnem nō solū ad ostendēdū ꝛ propter hoc subñcitur titulus sequēs in
3 quo tractať de illa actione.¶†In tex.ibi nā quāuis.respondet tacite obiectioni q̄ fieri posset de regula iuris q̄ est ꝙ noxa caput sequitur.i.ꝙ actio furti que a principio nō fuit nata contra seruū ipse postea facto libero datur cōtra eum ꝛ rñdet ꝙ istud est verū alś.i.in alio casu.s.quādo seruus alicuius cōmisisset tibi furtū quia tunc nascitur a principio contra dñm eius.postea definit ꝫ eū competere ꝛ datur ꝫ seruuz manumissum ꝛ sic transit de vna persona in alteram:licet nō sit illi⁹ bes:facilius enim transgreditur de vna psona in alteram ex postfacto ꝙ de nouo nascať.ar.l.ad testium.cuz ibi notatis.ff. de testa.¶In tex.ibi quāuis furtum cōmittat.Not.posse cōmitti furtum ꝛ tamen ex eo non nascitur actio furti:ꝛ effectus est qz res efficitur furtiua:ꝛ sic nō potest vsucapi obstāte vitio reali quousqz in potestatem dñi fuerit reuersa.¶In fi.ibi cō tracta.no.ꝙ ex assidua contrectatione noua nascitur actio furti quando a princ.non fuit nata quia non poterat:ꝛ nunc potest:secus si fuisset nata:vt.l.eum qui.ff.de fur.

2 ☞Statuta recipiunt interpretationem restrictiuaz ne quis indebite damnum patiatur.

3 Statutum non restringitur sed secundum proprietatem verborum intelligitur.

4 Statuta non extendunť vltra ꝙ loquanť cū sint stricti iuris.

5 Statutum in dubio non presumitur alicui velle auferre beneficium iuris cōmunis.

1 **Si seruī.** ¶†Ista.l.semper allegať qō statuta disponētia aliquid sup quo disponit ius cōmune intelligunť fm ius cōe:ꝛ cuz hoc etiā allegatur gl.que est in.l.fi.§.in cōputatione.in fi.mag.gl.j.de iure deli.qō est verū si potest aliquid operari retēta dicta iterp̄tatiōe.vt.l.si qñ.§. de inoffi.testa.Alias ne sit superfluum nō intelliguntur scōm ius cōe:sed potius vt
2 illud qō corrigūt.vt.l.j.§.fi.ff.ad munici.†Itē allegatur ꝙ sta
a tuta recipiunt interpretationē restrictiuam ne quis indebite dānum patiatur:nam indebite pateretur dñs dānum si coge retur emendare vel soluere penā ex delicto serui sui:commisso ipso ignorante vel prohibente:ꝛ sic nulla sua culpa cōcurrente:ꝛ propter hoc determinatur questio.Si statutuz imponit a
b penā extrabenti alteri sanguinez in palatio b ꝙ restringať ad extrabentē sanguinē iniuriose secus si nō iniuriose:vt ī barbi
3 tonsore quia indebite dānum pateretur.†similiter restringiť statutum ne quis indebite lucreť statutū non restringitur:ſz
c scōm proprietatē verborū c intelligiť.vt. l. prosperit. ff. qui ꝛ a quibus.dic vt no.per Bar.in.l.nō dubiū.§.de leg. ¶In tex. ibi furtim arbores exciderūt.dic de hoc etiam disponit ius cō mune qua pena debeant puniri.vt.ff.arbo.furtim cesarū.per totum:sed isti dubitabāt quia ius cōmune in penis introdu b
ctis per ipsum pene disponit ꝙ dñs ex delicto serui nō cogať illas precise soluere si vult dare seruum pro noxa.statutū vero qō erat in loco isto ꝛ imponebat aliam penaz nō permittebat
4 dari seruuz pro noxa:sed simpliciter loquebať†ꝛ statuta sunt huius conditionis ꝙ non extenduntur vltra ꝙ loquātur cū sint stricti iuris vt.ff.ad muni.l.cōstitutiones.ꝛ de vbo.obli. quicquid astringēde:sed certe verū est ꝙ nō extendūtur:vt decidāt casum ab eis nō decisum nec ista potestas dādi seruū p noxa in casu isto proueniť a statuto:quia sic statutū extēderet vltra ꝙ loquatur:sed proueniť a iure cōi restringente statutū. ¶In text.ibi legem.l.municipalē.¶In tex.ibi saltui.i. possessionib⁹.ff.de acqui.pos.l.ꝙis saltus.fuit enim facta.l.mu
5 nicipalis ad vtilitatem possessionū.†Not.etiam ꝙ statutuz in dubio non presumitur alicui velle auferre beneficiū iuris cōmunis secundum Bal.ꝛ ad hoc potest allegari.

2 ☞Licet cum seruo nō possit esse iudiciū ciuile:tamen potest c
esse iudiciū criminale ad penam corporalem imponendam.

3 An sit in electione damnum passi an agat contra dñm ciuiliter an accuset seruum criminaliter.

1 **Si seruum.** ¶Pro crimine serui non cōpetit accusatio criminaliꝫ cōtra ipsum seruū ꝛ etiā actio ciuilis noxalis con
2 tra dominū.b.d.Not.in prin.†ꝙ licet cū seruo non
d possit esse iudicium d ciuile vt.ſ.de iudi.l.seruum.bene tamen potest esse iudiciū criminale ad penā corporalem imponēdaz
3 vt.l.hos accusare.§.oībus.ff.de accu.¶†Itē no.quia videtur tex.dare electionem dānum passo an agat cōtra dñm ciuiliter an accuset seruum criminaliter:ꝛ sic vna via electa non possit ad alteram redire:sed hoc videtur verum eodem tempore sed finito vno iudicio ꝛ obtenta victoria poterit ad aliud iudiciū procedi.vt.j.quan.ci.ac.l.vna.ꝛ.ff.de pu.iudi.l.interdū.ꝛ plene per Bar.l.pretor.§.j.ff.vi bo.rap.

2 ☞Dando quis seruum pro noxa:non tamen liberať, quin restituere debeat id quod ad eum peruenit.

1 **Si seruus.** ¶Pro delicto serui cōmisso inscio domino vel ꝓhibere nō valēte teneť dominus noxali:ꝛ ēt quatenus ad eum peruenit:sed si eo sciente ꝛ prohibere valente si non prohibuit tenetur precise ꝛ insoliduz sine noxe deditione.criminalis vero accusatio cōtra solum seruum instituitur. b.d.¶In tex.ibi:sivero dumvtilis annus quia pena quadrupli q̄ datur ex titulo vi bo.rap.in quo computatur simpluz ꝛ que nunc intentatur contra dominum datur infra annūvtilē
2 ad talem penam posteavero in simplum tantum.¶†In tex. ibi ad eum peruenit.Not.ꝙ dando seruum pro noxa non propterea liberatur quin restituere debeat id quod ad eū peruenit nec teneatur illud emendare.

Si tibi per. ¶Pro furto serui nō potest agi ciuiliter contra eum sed contra dominū.b.d.

¶Ad exhibendum. Rubrica.

2 ☞Actio ad exhibendum cui ꝛ contra quē:ꝛ ad quid ꝛ qualiter detur.

¶Recipiūt interpretationē. Addō an vnū statutū interp̄teť ꝛ declareť p aliud.vide per Bal.in.l.oēs populi.in.xv.col.ff. de iusti. ꝛ iure. ꝛ Bal.ī.c.j.ō p̄scri.

¶Sanguinē in palatio.adōbar. in.l.oēs populi.ī vj.q.ff.de iusti. ꝛ iur.bal.ī.c.j.ī. vj. colū.de ꝙsti.Lar. zaba.in. c.cū dilectus.in.xvij.q.de consue.doc.in regula ꝙ possessore de reg.iur.lib.vj. Abb.in.c. solite. de maio.ꝛ obed. Lar.Alexan.ī. c. epbesijs.in.j.no. xliij.distin.

c ¶Scōm ꝓprietatē vbōruz. Addē an statutū ōbeat itelligi ad literā vl̄ p̄ci sevel prout iacet.vide Bal.ī aut.si q̄ mulier. C.de sac.sanc.ecc. Bal.in.l.ij. C. de pact. Ange. ī. l. si ita scriptū.ff. ō li. ꝛ posthu. Paul. ō ca.ī.l.j.ī.vj. col. ff.si cer.pe. Jo.de imo.ꝛ Lu.ro. ī.l. cesar.ff.de publi. Bal.ī.c.īpsentia. de pba. Pet. de anch.i repe. c.j. ō cōsti. Bomi. ī. c. relatū.ī.j.col. xxx vij.di. Lar. ꝙsti. lx xiij. ici.titi⁹ nūc sunt.vs.ad septimū. Pau.de cas. ꝙ.cxcvj.ici.super ō pūcto.ī.v.colū. Frā.ō are.ꝙ. cix. ici. coegistis me. idē ꝙ.cxlv. ici. lz statuta. Alex. de imo.ꝙ.l.ici.visis ꝛ opportune pōderatis.ī.ij.ꝛ pe. col.in.j.vol.

d ¶Cū vno nō possit eē iudiciū. adde an.ī.l.si certis annis.ī.iij.col.C. de pac.

BIU Cujas

Actio ad exhibendum est personalis tamen in rem scripta.

1 ¶ Super rubrica hec actio non datur pro rebus immobilibus que per se patent. vt. j. quando & qui. quarta pars debet. l. iij. & ibi no. gl. & Bar. sed pro mobilibus. Jtē est actio psonalis tamē in rē scripta. vt. l. iij. §. est autē. & l. de eo. §. fi. ff. eo. Jtez datur ei cuius interest pecuniariter interesse qō posset estimari: alś secus vt. ff. eo. l. pe. & dat interdū vt res dūtaxat ostendatur & exhibeatur quod potest contingere multis modis: velvt possit agi reali actione ciuiliter vel criminaliter: & tūc est preparatoria ad aliud iudiciū plenius. vt. l. ordinariś. §. de rei ven. Et interdū dat vt res exhibita restituat. vt. §. ti. proxi. l. j. tibi vel ad exhibendū agere &c. Interdū vtyna res separet ab altera. ff. eo. l. gēma. & est summaria q̄tū ad estimationez: quia cum agitur de modico preiudicio non requiritur plena & exacta pbatio: imo sufficit iuramentum. vt. l. thesaurus. ff. e. q̄tū vero ad ordinē iudiciariū videt plenaria quia in ea lis contestatur & per consequens alia que sunt de solennitate iudicioꝝ debent obseruari. vt. l. tigni. §. j. & ij. ff. eo. vbi fit mentio de lit. contest. & tetigi in. l. iudices. §. de iudi. datur etiam non soluz contra possidentem sed etiam contra desinentem dolo possidere. vt. j. eo. ad exhibendū. & ff. si cer. pe. l. rogasti. §. fi. & ex pluribus causis quas difficile esset enumerare.

2 ☞ Jn hac actione an sufficiat vnus testis.

3 Post publicatas attestationes in hoc iudicio quod agitatur ad finem agendi rei vendicatione non prohibetur quis inducere testes super eisdem articulis in iudicio ordinario in quo agitur ad alium finem.

1 **Sdominū.** ¶ Volenti agere reivendi. pro re mobili debet ipsa res exhiberi a quo pōt agi per hāc actionē. h. d. ¶ Jn tex. ibi de rei veritate querat. dic & sic vt ostendat testibꝰ qui nō possent aliter deponere: an ista erat ancilla matris tue vel nō vt. l. si cū exhibuisset. l. de publica. & ista pbatio fiet summarie non tm̄ per solum iuramentū: qz de aliquo pīudicio agit. sed forte sufficiet vnus testis iuxta no. in. l. si qs alij. §. si vel parens. de li. agno. Nā exhibetur ad finē vt postea vendicetur: secus si ad alium finem nō ita preiudicialem. ¶ Et not. q̄ post publicatas attestationes in hoc iudicio qō agitat ad finez agendi rei ven. non prohibetur quis inducere testes super eisdē articulis iudicio ordinario in quo agitur ad aliū finem. vt in. c. veniens. extra de testi.

1 **Scriminis.** ¶ Etiā si de crimine serui velit qs agere dz sibi seruus exhiberi. h. d. venit ad declarationē. l. iij. §. ti. j. & l. pe. in fi. vbi dicit q̄ criminaliter potest seruus accusari. Si ergo dñs ipsum occultat potest per hanc actionem cōpelli ad exhibendū vt hic: similiter vt ostēdat testibꝰ. vt. l. si cū exhibuisset. ff. de publica. Gloss. vero intelligit hanc. l. qñ agebat ciuiliter contra dominum ex delicto serui: & sic agens pretēdebat interesse pecuniariū pro quo datur actio. hic secus dicit si accusaretur seruus criminaliter quia tunc accusator non pretendit interesse pecuniarium ergo &c. vt. l. pe. ff. eo.

2 ☞ Jn rei vendicatione si probaui me dominum licet fueris absolutus qz nō possidebas: iudex debet declarare me dñm. & si postea incipis possidere: possum petere q̄ mittatur executioni contra te absq̄ eo q̄ agam de nouo. & quid si iudex non declarasset me dominum.

3 Vendicans rem ex aliqua causa si in ea succūbat an prohibeatur agere ex alia causa vel de nouo superueniente.

1 **Neq̄ ad exhi.** ¶ Sententia absoluto ria non nocet agēti ex cā post sententiam supueniēte. hoc dicit. facit. l. si mater. §. eandem. ff. de exceptio. rei iudica. ¶ Jn tex. ibi si nunc competit quia nunc incepisti possidere cum prius fueris absolutus quia nō possidebas. Aduerte tamē quia in rei vendicatiōe si probaui me dominū: licet fueris absolutus quia nō possidebas iudex debet declarare me dominū: & sicut sententia partim fertur pro me & partim pro te: & si postea incipis possidere possum petere qō mittatur executioni contra te absq̄ eo quod agā de nouo. tex. est cū gl. satis singularis in l. si a te. §. j. ff. de excep. rei iudi. secus si iudex nō declarasset me dñm quia forte non pbaui dominiū quo casu loquitur hic vt

3 de nouo agere debeā & non obstabit exceptio rei iudi. ¶ Jn glo. ibi & distingue. Aduerte ad glo, qz tex. & ēt glo. in superioribus loquitur quando volo agere ex causa de nouo superueniente vt mihi non obstet exceptio rei iudi. quia illa non pōt dici fuisse deducta in iudicium: & sic sententia illa nō facit pīudicium. vt. l. non potest videri. ff. de iudic. ¶ Sed quid si volo agere causa nō supueniente de nouo: sed que suberat tempore prime litis: tamen nō fui illā causam pſecutus. & fuisti absolutus. glo. distinguit. Aut in libello deduxi aliquam specialem causam & illam tantuz fui pſecutus & non aliā: & nihilominꝰ succubuit & tunc volendo intentare aliam quam non deduxit possuz & nō obstat mihi exceptio. vt. l. si mater. §. j. ff. de excep. rei iudi. Aut nullā causaz specialiter deduxi in libello sed generaliter & simpliciter dixi rem esse meā: sed postea in pſecutione & in capitulis vnam tantum causaz deduxi & probaui & sic fuisti absolutus simpliciter. quia nō probaui dominiū: isto casu si vellem agere ex alia causa in libello non deducta nec in pſecutione non possem. vt. l. an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. qz simpliciter asserēdo rē meā videor omnē causaz in iudiciū deducere ex qua sit vel esse possit mea: si ergo in prosequēdo tantū vnā causam deduxi & non probaui q̄ ex illa esset mea imputādum est mihi qz debebam deducere illam ex qua erat mea & quā nūc volo deducere & hoc in actione reali. sed in personali licet generaliter egerim si tantumvnam fui prosecutus & nō probaui licet mero iure fiat mihi preiudiciū de aliis non prosecutis de equitate tamen secus: & contra exceptionez rei iudi. que potest opponi de rigore possuz replicare de equitate. vt. §. de iudi. l. licet. non sunt alia.

2 ☞ Non restituens rem ad mādatum iudicis cum possit vel presumitur posse dicitur esse in dolo. & qualiter iuretur in litē contra eum.

3 Si ago cōtra illum qui a me habuit causam puta commodatarium vel depositarium vel creditorem cui pignoraui. tales presumuntur hodie habere ex quo semel habuerūt. & dicat cōtrariū q̄ perdiderunt sine ipsorum culpa vel dolo debent hoc ipsi probare.

4 Si ago contra illū qui non habet a me causam puta rei vēdicatione tanq̄ contra possidentem & probo q̄ aliquando possedit ipse vero asserit se hodie non possidere non presumitur possidere nisi tempore litis contestate possidebat.

5 Si affirmares te possidere & aliqñ possedisse & ageres contra me interdicto vti possi. presumeris etiam hodie possidere. Quid in dominio.

1 **Non ignorabit.** ¶ Cōtra non exhibētē instrumēta iurat ī litē & res que petitur p̄sumit esse apud reū si tēpore lit. cōtest. fuit. h. d. Jn tex. ibi nō exhibeat. ad mandatū iudicis. l. qui restituere. ff. de reiven. & j. e. l. exhi

2 bitiōis ibi explēdo &c. ¶ Jn tex. ibi iurisiurādi ī litē hoc nō est iuramentū affectionis: qz circa instrumenta non cadit affectio sicut in nūmis. ff. de in li. iuran. Est ergo iuramētum veritatis qō defertur in defectuz probationis cōtra dolosum. vt. l. in actionibus. in fi. ff. de in li. iuran. Est aūt in dolo ex quo nō restituit ad mandatū iudicis cū restituere possit vel presumatur posse sed si nō posset nec fuisset in dolo quominꝰ posset nō iurare& in litem sed deberet probare per testes vel alio modo & sic intellige glo. fi. dū dicit quādo sit ad interesse. ista vtroq̄ casu siue sit in dolo siue in culpa fit condēnatio ad interesse veritatis nō affectiōis sed in primo casu p̄batur per solum iuramentū in secundo nō habet etiā locū manus militaris si hoc magis vult actor: vt. d. l. qui restituere. & hic ī fi. gl. ¶ Jn gl. j. ibi subaudiunt quādocunq̄ & p̄ ista parte facit text. cū glo. ff.

3 man. l. prētor. §. si inter. ¶ Jn gl. pe. ista opi. tenent: dic quādo agerem cōtra illū quia a me habuit causam: puta cōmodatarium vel depositarium vel creditorez cui pignoraui. vt. j. de pigno. actio. l. si creditori. nā tales presumuntur hodie habere ex quo semel habuerunt & si dicant contrariuz quod perdiderunt sine ipsorū dolo vel culpa necesse est ipsum probare: alś

4 condēnantur tanq̄ habentes ¶ sed si ago cōtra illum qui non habet a me causam puta rei ven. tanq̄ cōtra possidentē & probo q̄ aliquando possedit. ipse vero asserit se hodie nō possidere presumit nō possidere nisi tempore lit. cōtest. possidebat vt in prima opi. glo. per banc. l. quia possessio de facili perditur: vnde nō sequitur aliquādo possedisti ergo hodie possides si

5 negas te possidere: ¶ ſz si affirmares te possidere & affirmares aliquando possedisse & ageres contra me interdicto vti possi. presumeris etiā hodie possidere quia animus possidendi p̄sumitur cōtinuatus sm̄ Odof. quē sequitur Lyn. Jn dominio vero talis distinctio non adhibetur quia cū de facili non perdatur eo modo quo possessio. vt. l. si quis vi. §. differētia. ff. de acq. pos. si semel probatur fuisse dominus etiam hodie presumitur dominus. vt. j. de proba. siue possidetis. hoc tamen verum si asserat se hodie dominum. sed si hoc nō assereret & ageret rei ven. dicēs se fuisse olim dominum: & probans succūberet iuxta no. per Bar. i. l. certū. §. si fundum. ff. de confes. & Ly. in. d. l. siue possidetis. Etas vero minor q̄ mutatur solo lapsu tēporis licet olim fuerit nō presumitur hodie etiaz: ideo qui

etatem

BIU Cujas

etatem minorem allegat habet necesse eaz probare. vt. ſ. de in integ. reſti. l. ſi minorem. Alia glo. eſt expedita.

1 **Ad exhibendū.** ¶Hec actio dat cō-tra poſſidentem ⁊ ēt contra euz qui dolo deſiit poſſidere. h. o. ¶In gl. ibi hoc enim tenetur vtiliter quaſi dicat contra dolo deſinentem poſſidere datur hec actio directa non tamen directo: ſed vtiliter: vt patet ex ſequētibus. vel dic q̄ datur vtilis per. l. electio. §. quod ſi is. ff. de nox. directa enim datur cōtra poſſidentem ⁊ iſta differentia inter oīa ⁊ ad verba reprehēdit p̄ Pe. ⁊ alios doc. ī. l. j. ſ. de alie. iudi. nō enim pōt dari directa vtiliter vtilis directo: quia oportet concurrere extrema habilia: ⁊ vno deficiente nō dat directa. ⁊ ita in ꝓpoſito q̄ duo extrema regrunt: vnū ex parte agētis q̄ ſit dñs in rei vendi. alteruz ex parte conuenti q̄ poſſideat vel habeat facultatem rei reſcindēde. ſi ergo nō habet nō poteſt dici q̄ detur directa vtiliter: ſed dat vtilis: licet vnū extremū adſit. ¶In glo. ibi cum ſeruus dolum ꝛmiſit: quia ſeruus non eſt capax actionis etiā paſſiue: vnde propter eius dolū in deſinendo poſſidere nō datur vtilis: ſecus in libero homine qui eſt capax.

1 **Inſtrumenta.** ¶Cōtra inuaſorem inſtrumentorū datur hec actio ⁊ etiaz criminalis accuſatio cōpetit. h. o. ¶In glo. ſi. ibi de inſtrumentis ſubtractis intellige glo. ſane. ſ. furtū non pviolentiā: nam tunc eſſet accuſatio. l. iulie. de vi publi. vel priuata in quolibet inſtrumento q̄ eſt publici iudicij. Sed quādo furto ſubtrahunt tūc ſi eſt inſtrumētū teſtamēti ꝛpetit accuſatio falſi q̄ eſt publici iudicij nō ſic alterius inſtrumenti: ita intellige glo. ¶In ſi. ibi q̄ꝫ nō agit de inſtrumētis ad exhibendū: ſed q̄ꝫ qs nō ꝓtendit intereſſe recolligit a notario: ſed prætēdit aliud intereſſe dñi: q̄ ipſum non quo caſu dat actio in factum vt in. ll. allega. in gl. ff. e. l. iij. §. interdum. ⁊. §. ſi quis extra. ſed q̄ eſt dominus bene habet locum actio ad exhibendum: ita debet intelligi ſi. huius. l.

2 ¶Quod iſta actio ſit perſonalis tamen in rem ſcripta cum ſequatur rem quocunq̄ vadat.

3 Quatuor caſus in quibus durat actio prima q̄ res ſoluitur vel reſtituitur cum aliquo defectu.

4 An recipiendo quis rem deterioratam ſibi preiudicet.

1 **Exhibitionis.** ¶Qui rē deterioratam per culpā exhibet poteſt conueniri actione in factū: non actione ad exhibendum qua prius tenebat q̄ ꝓ exhibitionem fuit ab illa liberatus. h. o. ⁊ habet materiā difficilem quā expedit hic Ly. p duas colūnas. ⁊ Bar. dicit q̄ non dedit ſibi parū de la-
2 bore. †premittevt dixi in rubrica q̄ hec actio eſt perſonalis: vt l. iij. §. eſt autem. ff. eo. ⁊ ſic preſupponit reum eſſe obligatuz ⁊ dico q̄ eſt obligatio legalis nō ex contractu vel quaſi: delicto vel quaſi: ſed exvarijs figuris cauſarū: ⁊ in hoc differt a rei vē. vel alia mere reali: q̄ illa non ꝓſupponit reum obligatum: vt inſti. de actio. poſt prin. Et tamē iſta in rē ſcripta q̄ datur cōtra quēlibet poſſeſſorē ⁊ ſic ſequitur rem quocūq̄ vadat etiaz ſi ad ſingularē ſucceſſorem ſicut dicimus in actione q̄ō metus cauſa. Si ergo petebā a te per actionem ad exhibendum vt aliquā rem exhiberes ⁊ mihi traderes quod cōtingere poteſt in multis caſibus ⁊ iudex te condēnauit ad exhibendū: tu aūt rem illam deterioraſti culpa vel dolo ⁊ ipſam poſtea reſtituiſti mihi qui forte ignorans deteriorationem recepi: queriť an mihi aliquo modo contra te ſuccurratur: reſpondeť q̄ ſicvſq̄ ibi ita vt: q̄ non eſt cōueniens q̄ dolus vel culpa tua mihi noceat: ſed qua actione ſuccurreť: nam ab actione ad exhibendū qua tenebaris fuiſti liberatus exhibendo ⁊ tradendo q̄ ſolutione eius quod debetur tollitur omnis obligatio: reſpōdeť verū eſt de rigore: ſed de equitate mihi ſuccurritur p̄ actionez in factum. Et primo ponit vnū dictum generale quod habet locum tam quando deterioranit p dolū q̄ etiam quando per culpā vt contra eum ſuccurratur vſq̄ ibi: ita vt. Secundo ponitur aliud dictum q̄ debet reſtringi quando p culpam. Alaz ſi per dolum non daretur actio in factum: ſed actio de dolo q̄ non concurret cum alia actione ſpeciali. vt. l. elegāter. §. nō ſolum. ff. de dolo. ¶Oppo. primo q̄ imo competat actio prima ad exhibēdum. vt. l. iulianus ſcribit. §. ſed ſi quis. ff. eod. Sol. ibi fuit reddita in alia forma q̄ꝫ fuerit petitum: iō nō videtur reddita: cum propter mutationē forme cenſeatur alias res diuerſa ab ea que petita fuit hic in eadem forma: licet cum deterioratione. Secūdo op. q̄ detur actio. l. aquil. vt. l. qui tab. vt l. aquili. gl. dicit q̄ō datur illa ⁊ etiam iſta actio in factuz que eſt ſubſidiaria. l. aquili. doc. dicunt q̄ hic non loquitur de illa actiōe in factū ſpeciali que eſt ſubſidiaria. l. aquil. ſed de generali que datur in defectū aliarū actionū: nō pōt eſſe quod illa deterioratio cōtingit ex culpa cōmiſſa in negligendo: ⁊ ſic nō cadit in actionē. l. aqli. vt. l. ſi cuius. §. pe. de p̄teritis. ff. de vſuf. ſed ſi contigiſſet ex culpa cōmiſſa in faciendo: ⁊ agēs eſſet dñs rei petite daret actio. l. aquil. ⁊ ſic ceſſaret illa generalis ſubſidiaria. ¶Itē oppo. q̄ deť actio prima. ſ. ad exhibēdū. vt. l. j. §. ſi res depoſiti. ⁊. l. iij. §. ſi reddita. ff. 2mo. Sol. ibi in actionib⁹ bone fi. a quibus non liberať reſtituens rem deterioratam hic non conuenitur actione prima q̄ tales actiones ampliorē habent naturam hic in actione ad exhibendum q̄ eſt ſtricti iuris. Sed cōtra q̄ idē in ſtricti iuris: vt. ff. de ſol. l. etiā. ſol. ibi plus deficiebat q̄ hic. nam res fuit ibi ſoluta ſine deteriorationē: tū non pfecte q̄ ſoluens debebat cauere ⁊ non cauerat vnde non videbať pfecte ſoluiſſe quia pro nō ſoluta habetur cum poſſit euinci ⁊ ꝓpter hoc tenebatur cauere ⁊ nō cauit. ff. de condi. ob cau. l. ſi. in ſi. ⁊. l. inl. §. j. ff. de verbo. obli. hic autē nō deficiebat ius: ⁊ ſic erat pfecte exhibita vel reſtituta quo ad ius licet cuz deteriorationē. Sed extra glo. opp. de. l. nō ſolum. ff. de rei ven. vbi erat actio ſtricti iuris: ⁊ res fuit reſtituta deteriorata ⁊ nihilominus durat actio priſtina. ſol. ibi agens erat dñs: cōtra vero debet intelligi q̄ nō erat dñs ſed aliud intereſſe ꝓtendebat. ¶Et ex iſtis recollige q̄tuor caſus in q̄bus durat actio
3 a prima q̄ res ſoluitur vel reſtituitur cum aliquo defectu. Primus q̄ erat actio bone fi. idem ſi ſtricti iuris habēs inſtar bone fi. vt. l. hmōi. §. ſi edes. ff. de lega. j. Scōs cum debitor ſolues erat obligatus in genere ⁊ ſoluit non perfecte etiā quo ad deteriorationem. vt. l. qui ſibi aut titio. §. j. ff. de ſol. Tertius cuz ſolutione peto illud q̄ō eſt meū licet actio ſit ſtricti iuris: vt. l. non ſolū. ff. de rei ven. Quartus cum res ſoluiť cū defectu iuris cautionis vel alterius iuris. l. etiam. de ſol. ⁊. d. l. iulia. §. i. extra iſtos caſus non agitur actiōe prima ſed de dolo ſi dolus
4 interuenit vel in factum ſi culpa hic. ¶†An autē recipiendo quis rem deterioratam ſibi preiudicet: diſtingue an ignoranter vel ſciēter receperit. Primo caſu nō p̄iudicat vt hic ⁊ not. in. l. in hac. ff. de triti. Secūdo caſu aut deterioratio veniebat iure actionis ⁊ idez: aut officio iudicis ⁊ tunc ſibi preiudicat vt. ī. depoſiti. l. iiij. quod dic vt no. in. l. fin. in fin. de eo q̄ō certo loco. Cetera dic vt hic per Ly. ⁊ Bar.

a ¶In q̄b⁹ durat actio. Adō quot modis ſumitur actio. vi ō p gl. in l. j. ff. de edē. Et q̄ dicanť actiones directe ⁊ q̄ ꝛrie vi ō gl. magna ī. l. conſenſu. ō act. ⁊ obl. ⁊ Ang. ī. l. actio. ī p̄i. ff. de neg. geſ.

2 ¶Per liberam perſonam noſtro iuri non ſubiectam non acquiritur nobis actio: ⁊ hoc fallit in aliquibus caſib⁹ de equitate. ⁊ nume. i.

1 **Si res tuas.** ¶†Ex pacto alterius apoſito in traditiōe rei mee ⁊ ad meā vtilitatez acquiriť mihi actio vtilis. h. o. ⁊ ad hoc ſemp allegať. ¶Et hoc eſt duruz ſiue durabat mea vt hic: ſiue non: vt ſi creditor qui rem meā habebat obligatā vendidit eā iure pig. ⁊ ſic tranſtulit dñiuz: appoſuit tñ pactū q̄ emptor teneť mihi reſtituere quandocunq̄ refundam ſibi pretiū vt eſt caſus not. in. l. ſi cūvenderē. ff. de pig. act. ¶Sed ſi in traditione rei tue apponis pactum ad meiv tilitatem: puta q̄ reſtituať mihi tunc diſtinguiť: an duret tua ⁊ tūc mihi acquiriť vtilis ex illo pacto: vt. l. publica. ff. depo. in p̄i. an nō duret tua: tunc ſecus niſi meo nomine tradas. vt. l. certi cōdictio. §. ſi nummos. ſi cer. pe. ⁊ niſi in caſu ſpeciali. j. de donatiōibus q̄ ſub modo. l. quoties. facit. j. de pac. cōuē. l. pactū. ¶In tex. ibi vti poſ. q. d. non aľs ſi nō interuenit pactum q̄ō tibi reſtituanť: ſi autē interuenit habet locum quod ſequitur. ¶In tex. ibi vti nō ꝓhiberis. ſ. tanq̄ heres: q̄ ex illo pacto directa actio fuit tibi queſita: licet pacto appoſito ſuper re tua ⁊
2 ſic tanq̄ heres potes eā intētare: ſecus ſi non es heres. ¶†In tex. ibi nullam ti bi ⁊c. ꝓpter regulā que eſt q̄ per liberā perſonam noſtro iuri non ſubiectam nō q̄rit nobis actio: tamē iſta regula fallit de equitate in quibuſdaz caſibus inter quos ſunt illi de quibus dixi: ⁊ hic eſt vnus quando quis paciſcit ſup re mea ad mei vtilitatem.

1 **Si ex quocunq̄.** ¶†Debitor qui ſoluit poteſt petere inſtrumentuz cancellatū ſibi reddi. h. o. Et ſi erat ſuuz quia recollectum a notario de propria pecunia poteſt petere per actionem ad exhibendum per rei vēdicationem vt hic: ſz ſi non erat ſuuz: ſed creditoris quia ipſe creditor recollegerat debet agere condictione ſine cauſa. vt. ī. de cōdictio. ſine cauſa ex lege. l. diſſolute ⁊c.

¶De vſu alee ⁊ de alea. de reli. ⁊ ſump. fune. Rubrica.

¶Super rubrica ibi ⁊ ſumptibus funerū: de iſta ſecunda pte rubrice non fit mentio niſi in. l. iij. que incipit legatū. Alie vero. ll. loquūtur de prima parte rubrice. de vltima vero nulla l. huius ti. tractat licet hic ſit quedā aut. greca tranſlata in latinum q̄ ꝓhibet ludū alearū: ⁊ annullat cōtractum factuz in

BIU Cujas

ludo occasione ludi: ⁊ concedit repetitionem eorũ que perdũtur in ludo: licet male seruetur. circa quam vide in. l. si quis cũ sciret. cum ibi no. ff. pro emptore. Et not. glo. dum dicit extrema luctus ⁊c. sicut e conuerso extrema gaudij luctus occupat qõ ꝙplurimũ contingit.

2 ☞ Si testator mãdauit in testamẽto heredib⁹ suis ꝙ corpora filiorũ que erant sepulta in alio loco deberent facere portari ad locũ vnde ipse erat oriundus ⁊ vbi mandauerat fieri sepulturam suam ⁊ debere condi in eadem sepultura sub pena priuationis hereditatis: an ista sit iusta ⁊ legitima causa.

1 **Si fluminis.** ¶ Corpus hũanũ, sepultũ in vno loco põt in aliũ locũ trãsferri subsistente iusta cã ⁊ interueniẽte supiore. b. d. ¶ Et iste superior olim erat pses puincie vel iudex ordiari⁹ loci secularis. hodie erit eps ad quẽ pertinet cura rerũ religiosarũ: vel si nulla suberat iusta causa erit papa sicut olim erat princeps. s. ĩperator. vt. j. eo. l. fin. facit

2 de peti. here. l. hereditas. ¶ Sed quidã testator mandauit in testamẽto heredibus suis ꝙ corpora filiorũ que erant sepulta in alio loco deberẽt facere portari ad locum vñ ipse erat oriũdus ⁊ vbi mãdauerat fieri sepulturam suam ⁊ deberẽt ea condere in eadẽ sepultura sub pena priuationis hereditatis. An ista sit iusta ⁊ legitima causa habui istũ casuz de facto: ⁊ videꝫ ꝙ nõ quia ipse testator nõ posset hoc facere si viueret nõ subsistente alia causa: ergo nec mãdare in testamento potest ꝙ fiat: ⁊ sic licet nõ faciant nõ incident in penã priuationis quia ꝓcedit preceptuz improbatum a iure vt. j. de bis que ꝑpe. noĩe. l. j. in fi. licet cũ hoc occidisset: qz heredes volẽtes transportare reliqas filiorũ fuerũt ꝓhibiti: ⁊ propter hoc nihil fecerunt: opponebaꝫ propter hoc ꝙ illos ad quos hereditas debeat puenire ꝙ ꝓpter hoc debeãt ire ad papã ⁊ impetrare ab eo qõ cũ non fecerint debeãt priuari. ar. ff. de eo qui ꝓ tuto. l. iij. ☞. ergo facit. l. j. ☞. j. vel. ij. ff. si quis omis. cau. test. vbi facere posse dicit qui mediate vel aliquo mediante potest facere. In cõtrarium allegaui ꝙ non erat eis imputandum si non adiuerũt papaz quia non facile aditur. ar. in. l. qui cũ maior. post pri. ff. de bo. liber. ibi dũ dicitur alterũ non facile ⁊c. ⁊. l. ij. ☞. tractari. q̃ optime facit. ff. ad tre. ⁊ quia videtur impossibile qõ a solo principe depẽdet. l. apud iul. ☞. fi. cum ibi no. ff. de lega. j. ⁊ ita consuluit in fauorem heredum ꝙ non essent hereditate priuãdi. ¶ In gl. ibi alꝫ contra quia potest transferri etiam nulla subsistẽte iusta causa ⁊ sine autoritate superioris quãdo fuit positus in vno loco non vt perpetuo ibi staret sed vsqz ad certum tẽpus: ⁊ postea ad alium locũ transferretur. Iam tũc potius dicitur depositũ q̃ sepultum vt. j. eo. l. sed nec dum. oportet tamen qõ constet ita fuisse actum a prin.

2 ☞ Id quod nostrum est sine nostra voluntate nobis auferri non potest.
Alteri per alterum iniqua conditio inferri non potest.

3 Sicut de facto corpus humanum fuit sepultum in tua possessione: an eodem modo poteris propria autoritate ipsum inde amouere.

1 **Muito.** ¶ Locus in quo sepelitur corpus humanum voluntate domini efficitur religiosus: ⁊ sic desinit esse in cõmercio vt non possit vẽdi nec obligari: quia in nullius bonis est: secus si contradicente dño vel etiam ignorante. hoc dicit. quid sit eo sciente ⁊ nõ prohibente respondeo fauore religionis censetur consentire: ⁊ sic non põt prohibere decetero ꝙ aliud corpus ibi inferatur. vt. ff. de mor. infe. l. si prius. in fi. ¶ Et not.

2 in ista. l. regulam iuris id quod nostrum est sine nostra voluntate a nobis auferri nõ potest. vt. l. id quod nostrũ. de reg. iur. ⁊ quod alteri per alterum iniqua conditio inferri non potest. facit. j. de reb. cre. l. nec filius. ⁊. ☞. fa. erci. coheredibus. ¶ In

3 ter. ibi facere nõ potest: ⁊ videtur ꝙ propria autoritate possis illud corpus inde amouere: et in alium locum transferre: vel etiaz alius de mandato ⁊ voluntate tua: ⁊ sic cessat. l. ꝓcedens. qz ista est iusta causa inde amouẽdi nec puto ꝙ requiratur superioris autoritas: quia sicut de facto fuit ibi positũ: ita de facto põt inde amoueri: argu. eius quod nota. in. l. minoribus. ff. de euic. in glo. ⁊. l. quẽadmodum. ☞. j. ff. ad le. aquili. ⁊. l. si vitem. ☞. qui ad iannam. quod vi aut clam. quia quilibet potest suam possessionem propria autoritate defendere ⁊ amouere obstaculum per illa iura.

1 **Legatum.** ¶ Legatari⁹ nõ prohibetur vna cũ legato petere etiam impensas quas fecit in personam vel in eius sepulturam. b. d. videbatur ꝛtrarium ꝙ propter legatum quod dicitur quedã donatio. vt. l. legatum. est donatio. de le. j. ⁊ de lega. ij. videtur istas expẽsas fecisse animo donandi: quia ex precedenti donatiõe quã mihi fecisti presumit in me animꝰ donandi in alio erga te: vt. l. si vero non remunerandi. ☞. papinia. ff. man. sed illud est verũ in vna et eadem re quaz mihi donasti vt si postea tibi tradã licet non apparcat ꝙ animo donandi presumatur ex precedenti donatione: quod dic vt ibi. ⁊ l. que dotis. ff. solu. matri. ⁊ quod ibi no. hic vero erant res diuerse vtl diuerse quantitates.

2 ☞ Jus patronatus ecclesie transit ad heredes extraneos ⁊ ad vnum ex eis tantum ex diuisione non potest pertinere.
Locus destinatus ad vsum alterius loci censetur esse portio illius.

4 In sepulchro familie oẽs de familia. i. de agnatiõe hñt ius sepeliendi licet nõ sint heredes. item etiam heredes licet nõ sint originaliter de familia. i. de agnatione: sed extranei.

5 Quid in sepulchro hereditario quod quis fecit pro se et heredibus suis.

6 Qualiter cognoscatur an sit familiare vel hereditarium.

7 Quod monumenta dicantur etiam fines ⁊ termini diuidentes duo predia vicina.

1 **Sepulchrum.** ¶ Locus religiosus vẽdicari nõ põt quia nullus est dñs eius: ⁊ vendicatio non compe
a tit nisi domino. Item in sepulchro familiari⁹ quod quis fecit sibi ⁊ familie sue omnes heredes etiaz extranei habent ius sepeliendi quia censentur de familia: nec per diuisionem bonorum ad vnum tantum potest deuenire: hoc secũdo.

b Item locus prophanus⁵ licet sit iuxta locum religiosum non est religiosus: ⁊ si est deputatus ad vsum alterius loci dicitur etiam pars vel portio loci illius ⁊ pertinet ad illum ad quem pertinet ipse locus ad cuius vsum est destinatus. hoc dicit. Et pone casum quod tu ⁊ titius eratis heredes cuiusdam defuncti in cuius hereditate erant duo predia separata cum domibus ⁊ iuxta domum vnius erant quedam prateola deputata ad vsum ipsius domus ⁊ in angulo dicte prateole defunctus erat sepultus: illud prediũ ⁊ prateola venit in partem cohere di tuo: ⁊ aliud venit in partẽ tibi. Volebas in sepulchro sepelire mortuum: ille contradicebat quia obuenerat sibi in partẽ tu volebas vendicare ratione dominij quasi nõ videreꝫ fuisse actum de illo sepulchro ꝙ debeat esse tuũ precipuũ. Respondet imperator ꝙ vendicare nõ potes: quia nõ est in dominio tuo: sed per actionem in factum tibi succurritur. vt. ff. de rei vẽdica. l. que religiosis. ⁊ istud sepulchrum fuit factũ pro defuncto ⁊ sua familia ⁊ sic dicitur familiare ⁊ ambo vos heredes ⁊ quilibet insolidum habetis ius sepeliendi: licet sitis extranei et non in agnatione defuncti: quia heredes reputãtur esse de familia quicũqz sint illi: nec dicitur venisse in partem isti licet obuenerit illud predium cũ illa prateola: quia intelligitur illud sepulchrum exceptuatum cum etiam si expresse voluisses ad illum solum pertinere non potuisset. Illa tamen prateola que est prophana: licet sit iuxta religiosum non est de religiosa: sed bene est illius cui obuenit in partem domus ad cuius

2 vsum illa prateola est deputata tanq̃ pars eius. b. d. ¶ Et not. argu. in ver. sed si familiare. ꝙ ius patronat⁹ ecclesie trãsit ad

c heredes extraneos⁶ ⁊ ꝙ ius ad vnum ex eis tantũ ex diuisione non potest pertinere. dic circa istam materiam vt plene not. in

3 cle. plures. de iurepa. ¶ Itẽ no. ꝙ locus destinatus ad vsum alterius loci cẽsetur esse portio illius. glos. fi. circa hoc allegat bonas concor. ⁊ opponit ꝙ locus iuxta locum religiosuz dicatur religiosus. l. que religiosis. ff. de rei ven. ⁊ distinguit aut loquimur de rebus adherentibus loco religioso que faciunt partem ipsius: vt sunt lapides marmorei vel statue: et illi vel ille dum sunt religiosi vel religiose vt in contrario. Aut loquimur de loco qui non est pars loci religiosi: licet sibi adhereat id est appropinquet: ⁊ ille nõ est religiosus sed prophanus vt

4 hic. ¶ Itẽ debes scire ꝙ in sepulchro familiari omnes de familia. i. de agnatione habent ius sepeliendi: licet nõ sint heredes. Item etiam heredes licet nõ sint originaliter de familia id est de agnatione: sed extranei vt hic. l. familiare. cuz. l. se. ff.

5 eo. ¶ Sed in sepulchro hereditario qõ quis fecit pro se ⁊ heredibus suis nõ habent ius sepeliẽdi nisi illi qui sunt heredes licet sint de familia. i. de agnatione preterq̃ liberi ⁊ descendentes quia habent ius sepeliendi: ⁊ si non sint vniuersales dum modo non sint exheredati mala mente. d. l. vel quod. ☞. j. vel. ij. ff. eo. ¶ Hoc autem an sit familiare vel hereditarium deprehenditur ex inscriptiõibus que solẽt fieri super lapidẽ monumẽti. per ea que habentur ⁊ not. in. c. cum causam. de proba. ⁊ habetur in Specu. de proba. ☞. videndum. ver. ix. licet in contrarium faciat. l. monumẽtorum. j. eo. sed ibi patebit sol. ¶ In

7 gl. j. in fine. dic ⁊ alio mõ dicũtur monimẽta. i. fines ⁊ termini diuidentes

a ¶ In sepulchro familiari. Adde an qs possit prescriber⁹ ius sepulchri. vidē tex. cũ gl. in. l. pe. ff. de mortu. inferẽ.

b⁵ ¶ Loc⁹ pphan⁹. Addõ qs dicaꝫ locus pphan⁹. vidē. abolende. ⁊ ibi doc. de sepul.

c ¶ Ad hẽdes extraneos. Addõ ꝙ sũt opi. tñ cõior ẽ qõ sic vidē i. c. desiderãdũ. ⁊ ĩ. c. plures ⁊ ibi gl. xvj. q. vlt. Inno. ĩ rubri. de iure pat. doct. i. c. cũ fz. e. ti. Bal. in l. j. C. de bon. lib. Bal. ĩ. l. isulaz. ff. sol. ma. Paul. de cleaza. ĩ disputatione ĩcipien. patronus.

BIU Cujas

diuidentes duo prediavicina:vt.ĵ.finium regun.l.iĵ.qđ dicit ibi in glos.

2 ☞Si defunctus mandauit construi capellam:ꝛ vnus heres vult ꝙ construatur alius negligit ꝙ detur primo actio fami. erci.contra heredem.

3 Inuidia seu blasphemum apud vulgares interdū inducit ne cessitatem que a iure non inducitur.

1 **Militis.** ¶†Ad construendum monumentū scōm volūtatē defuncti cogunt heredes non iure actionis quia non est cui cōpetat
2 sed officio iudicis.h.d.†Et si est vnus tantū heres vel plures ꝛ omnes negligunt:nam nō est cui competat actio contra eos imo episcopus ex officio potest eos compellere fauore religiōis per.l.quintus.ff.de annu.le.ꝛ idē si mandasset defunctus construi capellam sed vnus heres vult ꝙ cōstruat: alius negligit.bene datur primo actio fami.er.ꝙtra heredem
3 vt.ff.fa.erci.l.his consequenter.Ş.sed cū monumētū. ¶†Not. ꝙ inuidia seu blasphemum apud vulgares interdū inducit necessitatē quia a iure nō inducitur.facit.l.quintinus.ff.mā. ꝛ.l.cum vnus.de ali.ꝛ ci.lega.

1 **Monumentorum.** ¶†Hoc dicit scōm secundaz lec.que est vera ꝙ in monumēto hereditario quod gs fecit pro se ꝛ heredibus suis liberti non habent ius sepeliendi si non sunt heredes nisi longo tempore prescripserint.h.d.Et pone casum per.l.per quod.Ş.liberti.ff.e. vbi gl.dicit ꝙ in sepulchro familiari bene haberent liberti ius sepeliēdi:licet nō essent heredes quia bene sunt de familia.vt.l. pronūtiatio.Ş.familie.ff.de verbo. signifi.prima vero positio nō placet:quia si suprascriptio diceret hoc modo sepulchrū talis ꝛ familie sue:posset quilibet de familia: ꝛ sic libertus qui est de familia ibi sepeliri.vt no.glo.in.d.Ş.liberti.quare ergo nō possunt liberti quando sunt specificati nō video:imo multo magis deberent posse.tertia lec.est diuinatio:ꝙ autē stetur talibus suprascriptionibus patet ex his que diri in.l.si sepulchrū.¶In glos.sequen.ibi aliĵ dicūt:hoc placet quia iste ver. prescriptio:cōtinuatur cū ponatur aduersatiue ꝛ supra locutus est de iure sepulchri.i.sepeliendi.

2 ☞Omnia censentur permissa que non reperiuntur prohibita.

1 **Statuas.** ¶†No.hic ꝙ si religiosi alicuius loci ꝛcedant tibi sepulchrū in aliquo loco ecclesie quod solent facere data pecu
a nia[a] licitum est tibi facere sepulturam honorabilē cum statuis ꝛ figuris honorificis: licet de istis nihil esset dictum in concessione:quia hoc includitur ipso iure.vt hic ꝛ.l.j.
2 Ş.interdictum.ff.de mor.infe.tene menti.†Item no.bonam regulam quod omnia censentur permissa que non reperiuntur prohibit.

1 **Vls familiare.** ¶†No.hic ꝙ appel
b lationefamilie[b] non continētur cognati qui sunt coniūcti per feminas nec etiā affines:sed cū sublata sit differentia agnationis vel cognationis.vt in autenti.de here. abintestato. an ista. l.erit correcta.dico ꝙ non: quia illud quo ad successionem intestati.

1 **Docum.** ¶†Oppo.hic ꝙ locus religiosus possit vendi:vt.l.liberi. circa prin. ꝛ.l.liberti.ff.de contrahē.emptio.Dic ꝙ hic loquitur quando venditor ꝛ emptor sciebāt locum religiosum.vnde tunc non valet contractus. nec oritur obligatio vt actio ex empto ad tradendum sed si emptor ignorabat tūc siue venditor sciebat siue ignorabat cum ignorantia sua nō debeat emptori nocere valet contractus non vt oriatur obligatio ad tradendū sed vt venditor obligetur ad interesse emptori vt in contrario.

1 **Vls sepulchri.** ¶†Ista.l. dicit illud quod diri i.l. si sepulchrum ꝙ heredes etiam extranei habent ius sepeliendi tam in sepulchro familiari quia cēsentur de familia ꝙ in hereditario quia sunt heredes: sed in familiari nō habent ius sepeliendi nisi sint de familia:id est de agnatione.ꝛ etiaz heredes extranei licet non sint de familia ꝛc.Pau. de castro.

¶De probationibus. Rubrica.

2 ☞Euidentia facti ꝛ notorietas sunt species probationis ꝛ an ſnt de re dubia.ꝛ nu.2.ꝛ nu.9.

3 Statutum ꝙ in tali causa nō admittatur probatio nisi per instrumenta publica:nō tamen excluditur probatio que fit per euidentiam facti.

Probare est iudici fidem facere de eo quod corā eo disceptat: ꝛ ad eam peruenitur per tres gradus.ſ.per suspicionem: per opinionem:ꝛ per credulitatem.

Suspicio cōsistit in iudicijs que sunt minus ꝙ semiplena probatio.vt in fama vel fuga, que sunt multum a re separate.

4 Opinio cōsistit in presumptione hominis que resultat ex his que faciunt semiplenam probationem:id est vnius testis de veritate.

Confessio partis facta altera parte absente facit semiplenam probationem.

Quid in confessione extorta in tormētis sine perseueratione.

Quid in priuata scriptura probata per testes tantū qui viderint eam scribi vel per comparationem.

Quid in presumptione iuris.

5 Credulitas resultat ex perfecta probatione.

6 Probationū plures sunt species ꝛ quō sit reperire probationem mixtā per instrumentū interuenientibus testibus.

7 Statutū ꝙ in causis excedentibus summā.xx.librarū non admittatur probatio nisi per instrumētū: ꝙ admittet probatio que fit per instrumentum licet mediantibus testibus.

8 Probatio quando fit per instrumētum non requiritur ꝙ testes in eo descripti cognouerint partes nisi in certis casibus.

Quid si fiat per testes.

9 Confessio partis non est probatio sed releuatio ab onere probandi.

In mera negatiua nō cadit probatio ꝛ tamē cadit confessio.

10 Positio potest fieri negatiua ad extorquendum confessionez ꝛ sic ad releuandum ab onere probandi.

Licet sit renuntiatum probationibus vel conclusum in causa an admittatur cōfessio partis vt prosit alteri parti que renūtiauit allegationibus.

Si post conclusionē vel renuntiationē fieret positio ꝛ petere tur pars compelli ad rñdendum non teneret rñdere sicut nec b teneretur admittere probationes que postea fierent.

¶In glo.rubrice ibi opus est probatiōibus.ſ.vt quis pro se
1 obtinere possit sententiam.¶†In glo.ibi rei dubie. quidam reprehendunt glo.ꝙ euidentia facti ꝛ notorietas rei nō sunt de re dubia sed clara ꝛ manifesta:ꝛ tamen sunt species probationis intantum ꝙ omnē aliam speciez excedunt: nec aliqua
2 lege potest precludi via talibus probationib⁹:†vnde si dicat statutum ꝙ in tali causa non admittatur probatio nisi p instrumenta publica non propterea excluditur probatio q̄ fiat per euidentiā facti secundū Bal.qui allegat Azo.in summa. s.ad'le.aquil.quod tene menti.facit quod not.Inno.in.c.inti masti.extra eo.glos.tamen potest sustineri:nā tanq̄ res subiiciatur oculis iudicis potest dici dubia:ideo opus est ꝙ subiiciatur:ꝛ tunc dicitur facta ꝓbatio de re clara ꝛ manifesta non per credulitatē sicut fit per alias species ꝓbationis p sensum corporeum qui percipitur visu ꝛ nō opinatu.Dic tamen me-
c lius ꝙ probare est iudici fidem facere de eo qđ corā ipso disce
3 ptatur.l.quinquaginta.in fi.ff. eo. ¶†Et ad eam peruenit̄ p gradus.ſ.per suspicionem per opi.ꝛ per credulitatem. suspicio cōsistit in indicijs que sunt minus ꝙ semiplena probatio. vt not.ff.eo.in.l.cū probatio.in glo.de quibus loquitur.l. absentem.de penis.puta in fama ꝛ in fuga que sunt multū a re
4 separate: de quibus loquitur.l.absentem.de penis.†Opinio consistit in presumptione hominis que resultat ex his que faciunt semiplenā probationem.i.vnius testis de veritate.Itez c confessio partis facta altera parte absente vt in.c. cū dilectus. de successio.abintesta.Itē in confessione extorta in tormentis sine perseueratione:quia cum illa faceret plenaz probationē: nam hic Bal.videtur notāter sentire ꝙ facit semiplenaz que sufficit cum vno teste.Item priuata scriptura probata per testes tantum qui viderint eam scribi vel per comparationem dumtaxat.vt not.in.l.admonendi.de iureiuran.Si autē probaretur per testes ꝛ per cōparationem faceret fidem plenam. vt ibi not.per doc.ꝛ ĵ.de fide instru.aut.ad hoc.ideo dixi presumptionem hominis:nam secus si esset presumptio iuris vt est in casibus in iure exp̄ssis cū ius aliquid presumit:puto ꝙ qui semel fuit dominus hodie presumat esse vt.ĵ.eo.l.sine possidetis:illa talis presumptio faceret plenā probationem ꝛ euidentē.ff.de lega.j. licet imperator ꝛ not.ĵ.de peri.tu.l.si tutor.
5 in vlti.gloss.†Credulitas vero resultat ex perfecta ꝓbatione: quia tunc iudex totaliter inclinat animū ad vnam partē plene probataz:ꝛ sic inducitur ad fidez ꝛ credulitatē que omnia
6 plene prosequuntur per Bar.in.l.admonendi.¶†Sunt autem plures species probationum.ſ.per testes:item per instrumenta publica vt in titulis sequētibus:ideo p̄misit hūc titulū

a ¶Data pecunia Adde an emens vel vēdens sepul chrū committat simoniā. vide gl. in.c.abolende.de sepul.Car.alexā. i.c.bis ergo.i.iĵ. colū.xxiĵ. distin. ¶Appellatione familie. Adō an veniant filie maritate ꝛ habitantes ex̄ domūvide p Bar.i.l.fi.in.Ş. itē scripserūt.ff. ad mu.Et an veniāt filiĵ nascituri.vide p Paul. de ca.Ş.xviĵ.ici.i cā q̄ vtik parme. qđ ꝛsiliū sequit Jason i.l. suggestioni.in.j.col. C. de ver.sig.ꝛ anve niat dñs. vide p Barba.i.c.j.i. iĵ. co.ō colla.ꝛ an venit:vror. viō ter. ꝛ Bar.i.l. qcūq;. C.de re mili. lib. xiĵ. Bar. in autē. de restitu. fideicō.in prin.
¶Qđ ꝓbare est. adō Host.i sum. eo.tit.in.Ş.j. doc. canoniste in rub. eo. tit. Inno. in c.for̄. de vb. sig.

BIU Cujas

generalem. Sed etiam est reperire probationē mixtā que dici-
tur fieri p instrumentum interuenientibus testibus: vt si pro-
misisti mihi emendare omne dānum: ⁊ ego peto a te cētum in
quibus dico me dānificatum ⁊ ꝓbo ꝓmissionem p instrumē-
7 tum sed quātitatem ꝓbo p testes. † vnde si statutuz dicat ꝙ in
causis excedentibus summā .xx. librarū non admittatur ꝓba-
tio nisi p instrumētum nihilominus admittet̃ ista: quia dicit̃
fieri p instrumētum principaliter: licet mediātibus testibus:
⁊ ita fuit Bononie disputatum p Jaco. bu. vt refert Bar. ī. l.
8 certi condictio. §. quoniā. ff. si cer. pe. in gl. j. † Et hoc inducebā
hoc anno cū nos habeamus ꝙ quādo ꝓbatio fit p instrumē-
tum non requirit̃ ꝙ testes in eo descripti cognouerint partes
nisi in certis casibus notatis p gl. ĩ. de iure delibe. l. fi. §. sinau-
tem dubius. p Joā. an. in addi. Spe. in ti. de teste. §. j. in addi-
tione incipiente quid voluerit actor. ⁊ ibi p Spec. versi. itē qđ
non nouit. qñ autez ꝓbatio fit p testes bene requiritur ꝙ ipsi
testes cognouerint contrahentes: nam tūc omnis ꝓbatio eli-
citur de testibus. Et cū ꝓduceretur quoddaz instrumentū in
quo erāt testes descripti ⁊ vnus eorū dicebat se nō interfuisse
ꝓpter instrumentū quod reddebatur suspectū. vt in. l. j. §. fin.
quéadmo. test. ape. ⁊ ideo vt tolleret̃ suspicio fuerūt alij testes
examinati ad corroborationem instrumēti p. l. penul. ĩ. eo. qui
deposuerunt ꝓ instrumento: sed dicebant se nō habuisse noti-
tiam testatoris p prius: vnde dicebatur qđ per predicta ipso-
rum non tollebatur suspicio quare comprobatio reducat̃ ad
testes debuerūt habuisse notitiam ego dixi contrariū qđ hoc
casu ꝓbatio non fit p testes sed p instrumentū roboratum te-
stibus: ⁊ sic perinde ac si p solum instrumētum: vnde non no-
cet ꝙ testatorem non cognouerit cum non esset de casibus de
quibus in illa glo. ⁊ hoc p no. in. d. l. certi condictio. §. quoniā.
in. j. glo. ⁊ sic sustinui instrumentum contra latratus quorun-
9 dam. † Et est quarta species probationis p euidentiā facti vt
in. l. si irruptione. §. ad officiū. ff. finiuz regun. ⁊ in. c. nostra. de
coba. cle. ⁊ muli. Item est alia species extraordinaria que com-
mittit̃ iudicis arbitrio quādo subsunt multa ⁊ diuersa argu-
menta que non cadunt in aliquem de predictis speciebus: ta-
men adeo mouent animum iudicis ꝙ inclinatur ad totam et
indubitatam credulitatē: de qua in. l. ob carmen. §. fi. ff. de te-
stib⁹: ⁊ sufficit in ciuilibus non in criminalibus maxime vbi
agitur de pena corporali quo casu debent esse ꝓbationes luce
meridiana clariores. vt. ĩ. eo. l. fi. Et ꝙ iudex habet tātum ar-
bitrium: patet ex notatis in. c. preterea. de testi. in nouella sup
verbo iuratorū. ⁊ p Bar. in. l. si quando. in fi. ĩ. vnde vi. ⁊ in. l.
lucius. ff. de infa. ⁊ per Bal. notanter in. l. non hec. ĩ. vnde cog.
a Confessio autem partis[a] non est ꝓbatio sed releuatio ab one-
re ꝓbandi. vt no. extra eo. sup rubrica. patet quia in mera ne-
gatiua non cadit ꝓbatio. vt. ĩ. eo. l. actor. ⁊ tamen nō cadit con-
10 fessio † ⁊ etiam positio potest fieri negatiua ad extorquenduz
confessionem ⁊ sic ad releuandū ab onere probādi. vt extra in
c. j. de confessis. lib. vj. ideo licet sit renūtiatum ꝓbationibus
vel conclusum in causa ꝙ pro renuntiatiōe habetur nihilomi-
nus admittitur cōfessio partis ⁊ ꝓdest alteri parti que renū-
tiauit allegationibus s̃m Bald. tene menti hoc tamen nō est
verum si est confessa sponte: sed si post conclusionem vel renun-
tiationem fieret positio ⁊ peteretur pars compelli ad respon-
dendum non teneretur respōdere sicut nec teneretur admitte-
re probatiōes que postea fierent per. l. in cōtractibus. §. illo. ĩ.
de nō nume. pecu. ⁊ est dictum Spec. in titu. de excep. §. vend.
in titu. de dila.

2 ☞ Reo non incumbit onus probandi quādo tantū negat intentionem agentis. ⁊ quando ei incumbat. ⁊ nu. 4.

3 An eoipso ꝙ reus excipit dicendo se soluisse vel sibi factū pactum de non petendo videatur fateri intentionem agentis: vt sic teneatur probare suam exceptionem. ⁊ nu. 4.

4 Cautela pro reo vt primo neget intentionē agentis ⁊ postea dicat ꝙ si de numeratione apparet factum fuit sibi pactum de non petendo vel ꝙ restituet pecuniam. ⁊ an sit bona.

Ex exceptione quam actor impugnat an possit se iuuare.

5 Si reus primo negauit intentionem actoris ⁊ cum actor eam probauerit an possit reus recurrere ad exceptionem. ⁊ nu. 6.

6 Casus in quibus propter mendacium quis cadit a iure suo. remis.

Qui negauit maleficium seu homicidium cōmisisse ⁊ in mendacio deprehēsus sit ꝙ nō prohibeatur postea dicere ⁊ probare ꝙ fecit ad defensionem sui.

7 Si aliquis vsurarius mutuauit tibi centum que tenuisti per annum ⁊ soluisti vsuras deinde restituisti sortem recuperasti pignora ⁊ fecit tibi quietationem de pecunia mutuata: ⁊ nūc agis contra euz ⁊ repetis vsuras. an sufficiat probare per presumpttonem de qua hic.

a ¶ Cōfessio aūt partis. Adde tex. in c. cū cāz. ī. ij. rñso. de rapto. Bal. in l. ij. in. §. ꝙ obserre. C. de iura. calū. quē seqt̃ ei⁹ scholaris pe. de anch. ī. c. j. circa fi. de iur. calū. li. vj. An. de bu. in. c. lz cāz. extra de ꝓba. idem in. c. si sacerdos. ī j. col. de offi. ordi. idē ī. c. ī p̄sentia. ī ij. col. de renun.

b ¶ Casus ī qbus ꝓpter mendaciū. Adde casus ī qbus mendaciuz punitur a iure vide per glo. in. l. si dubitetur. ī. §. j. ff. de fideius.

1 VT creditor. ¶ † Sicut actor tenet̃ probare suā intentio-
nem ita reus suam exceptionem. h. d. Cyn. ⁊
2 Bar. ¶ † Opponit̃ ꝙ reo nō incūbat onus ꝓ-
bandi. vt in. l. prox. ⁊ l. frustra. ⁊ l. actor. Sol.
ver est qñ reus dūtaxat negat intētionē agen-
tis: puta ꝙ factū fuerit mutuū vel ꝓmissio: quare factum ne-
gantis ꝓbare nō pōt. vt. d. l. actor. sed hic non negat sed dice-
bat se soluisse ⁊ idem si dicatur sibi factum pactū de non petē-
do vel se prescripsisse: nam tūc affirmat ⁊ excipit ⁊ in exceptio-
nibus reus loco actoris habet̃. vt in. l. j. ff. de exce. ⁊ ff. eo. titu. l.
3 in exceptionibus. ¶ † Sed quero an eoipso ꝙ reus excipit di-
cēdo se soluisse vel sibi factū pactū de nō petendo videatur fa-
teri intentionē agentis ꝙ mutuum fuerit factū tantū ꝙ actor
nō cogatur aliter ꝓbare mutuū Dyn. tenuit ꝙ sic in. c. nullus
4 plurib⁹. de reg. iur. in. vj. qñ simpliciter excipit † iō cautela est
ꝙ primo neget intētionē agētis: ⁊ postea dicat ꝙ si de nume-
ratione apparet factū fuit sibi pactū de nō petēdo vel ꝙ resti-
tuit pecuniam p ea q̄ no. in. l. si quidē. de exce. Canoniste dicūt
contrariū ꝙ simpliciter excipiēdo etiam sine negatione prece-
dente nō censetur cōfiteri intentionem agētis. vt in. c. cū vene-
rabilis. de excep. ⁊ videtur casus in. l. nō vtiqz. ff. de excep. Ex
quo sequitur ꝙ non tenetur ꝓbare suam exceptionē quousqz
actor ꝓbauerit suam intētionem: ⁊ ita limitatur iste tex. vt in-
telligatur quando actor iam ꝓbauerat intētionez suam quia
fundata est intentio actoris: vt. ĩ. eo. l. siue possidetis. nō autez
quando actor adhuc non probasset nec reus fuisset confessus.
Bal. saluat vtrāqz opi. in. d. l. nō vtiqz. hoc modo quia si actor
cōfitetur exceptionem oppositam p reum: videlz ꝙ soluit vel
fecit sibi pactum de nō petendo: tamē dicit se fuisse minorem
tūc tēporis ⁊ lesum ⁊ solutio non nocet sibi quia pecunia fuit
perdita: nec etiā pactuz quia nō interuenit autoritas tutoris
vel curatoris: tunc sit vera opinio Dyn. quia postq̄ actor exce-
ptionē rei cōfitetur: quatenus in facto est potest ex ea se iuua-
re contra eum vt per illam reus videatur confessus suam intē-
tionē. Si autē negaret sibi nunq̄ fuisse solutū vel se nunq̄ fe-
cisse pactū de non petendo tūc quia negādo ipsam impugnat
non potest ex ea se iuuare vt p eam videatur reus cōfessus in-
tentionez suam: vt in regula ex eo qđ. de reg. iur. lib. vj. ⁊ sic sit
vera opi. canonistarum tamē Bal. nitit̃ eam improbare in. l.
5 alia. ĩ. de his qui. vt indi. vbi vide p euz. ¶ † Itē quero si reus
primo negauit intentionem actoris ⁊ cuz actor eam probaue-
rit vult reus recurrere ad exceptionē: an possit videtur ꝙ non
q: sibiipsi ꝯtrariat̃. Si enim negasti primo me tibi mutuasse:
postea vero cum ꝓbassem dicis te mihi restituisse ꝯfiteris me
mutuasse: ergo nō debes audiri. vt in. l. j. ĩ. de furtis. ⁊ qui con-
uictus est de mēdacio debet puniri: ⁊ hoc tenet Dy. ī. d. c. nul-
lus pluribus. ⁊ ideo dixit ꝙ reus nō potest opponere duas ex-
ceptiones cōtrarias eodē tēpore: ⁊ ita limitat. d. c. nullus plu-
ribus. Bal. vel Bar. reprehēdit eum in. l. nemo. ff. de exce. ⁊ in
l. cum de indebito. ff. eo. vbi patet ꝙ licet quis negauerit intē-
tionem agētis nō ꝓpterea ꝑdit ius suum quin p aliam viam
possit se iuuare: licet grauetur in onere probandi in quo non
fuisset grauatus si non negasset nec in mendacio deprehēsus
fuisset. Item per aut. cōtra qui propriam de nō nume. pecu. ĩ.
vbi qui negauit suaz scripturā ⁊ in mendacio dephensus est:
licet puniat̃ pena ibi cōtenta tamen non perdit ius suuz ⁊ ex-
6 ceptionez quā habebat. † Sunt enim quidā casus in quibus
b ꝓpter mendacium[b] quis cadit a iure suo qđ no. p Bal. in. l. j.
ĩ. de fur. regulariter cōtra vt ibi plene p eū. Et ex his infertur
ꝙ ille qui negauit maleficiū commisisse seu homicidium: ⁊ in
mēdacio deprehensus est: quia fuit ꝓbatum p testes nō prohi-
bet̃ postea dicere ⁊ probare ꝙ fecit ad defensionē sui nā cuz sit
de genere prohibitorum nō p̄sumitur fecisse ad defensionez si
nō probat vt. l. si nō conuicij. ĩ. de iureiur. etiā si a princi. hoc di-
xisset cōfitendo se occidisse. ⁊ sic releuādo accusatorē ab onere
ꝓbandi nā nō ꝓpterea releuat se ab onere probandi suam ex-
ceptionem: secus si factum quod ipse confitetur nō esset de ge-
nere ꝓhibitorum: quia tunc releuando actorem ab onere pro-
bandi ēt ipse releuaretur vt dixi in precedenti questione quā-
do confiteris te mihi soluisse vel restituisse pecuniā quaz tibi
mutuaui: nā releuo te ab onere probandi solutionem: ⁊ eodē
modo ego releuor ab onere probandi numerationem: ex qua
7 ago quasi videaris illam fuisse cōfessus. ¶ † Tertio ⁊ vltimo
queritur de pulchra ⁊ notabili questione. Quidaz vsurarius
mutuauit tibi centum que tenuisti per annum: ⁊ soluisti vsu-
ras. deinde restituisti sortem ⁊ recuperasti pignora ⁊ fecit tibi
quietationem de pecunia mutuata: nunc tu agis contra euz
⁊ repetis vsuras quas dicis te soluisse sed non potes probare
nisi per presumptionem ꝓbando ꝙ ille est vsurarius ⁊ cōsue-
uit mutuare

nit mutuare ad tñs ꝑ libra ⁊ ꝙ tenuisti sortē ꝑ ānū: ⁊ sic vsure
ascēdebāt ad tantā quātitatē ⁊ ꝙ nō est verisimile ꝙ restituis-
set tibi pignora nisi soluisses vsuras: an ista sufficiant ad con-
dēnandū ipsum in curia ep̄ali vel heredes eius ad restitutio-
nē vsurarū videt ꝙ sic per ar. a solitis vt in. l. vel vniuersor. ff.
de pig. ac. ⁊ j. in. l. qui semisses. ff. de vsur. Contrariū determi-
nat hic Pet. ⁊ Lyn. per istā. l. qr q numerationē allegat debet
eā probare. ⁊ si dicatur satis probat ipse per tales ꝯiecturas.
Rñdeo ꝙ nō sufficiunt quia nō probat hoc esse qđ ab hoc cō-
tingit abesse: vt. j. eo. l. nec ꝙ natales. ⁊ licet iste sit vsurarius: et
cōsueuerit mutuare ad tantū ꝑ libra: non sequit ergo sic semp
mutuabat: qr poterat esse magis amic⁹ vel alius respectus qđ
mutuasset gratis: vel minus ꝑm Bal. qui tenet opi. predicta ꝫ.
Sed Jo. an. in. c. ꝙ ꝙ. de vsur. in nouel. videtur tenere contra-
rium ꝙ ista sufficiant ad cōdēnationē. ⁊ videtur dicere ꝙ ita
in iudicijs seruat: ⁊ miror ꝙ Bal. nō allegat nec ob. contrariū
quia verū est ꝙ non probat hoc esse ⁊ c. sez qñ sepe ⁊ frequēter
cōtingit abesse: al's secus: quia bonū est argumentum ab his
que sunt solita frequenter. Si ergo probatur ꝙ iste semper sic
mutuat p̄sumitur ⁊ istud mutuum sic fuisse secus si aliquā
do sic: aliquando aliter vt in contrario: vel nisi probaret ami-
citiam agna. propter quam potuisset gratis mutuare.

2 ☞ Conuentus rei vendicatione licet non teneat probare se
dñm quousq; actor suam intentionē probauerit si tamē vult
sponte probare potest. ⁊ quid istud operabitur. ⁊ nu. ꝫ.
Si tūc feratur sñia absolutoria ⁊ postea reus caderet a posses-
sione an virtute talis sententie poterit rem vendicare.
Judex an debeat pronuntiare reum esse dominum si hoc ipse
probauerit ⁊ licet hoc non petierit.

3 Absolutio facta quia actor non probauit an transferat in ab
solutum dominiuꝫ vel vsucapiendi condictionem.

4 Ille qui agit rei vendicatione ⁊ succubuit: nō prohibet postea
agere ad eandem rem actione publici. ⁊ dicere se quasi dñm.

5 Si aliquis fuit accusatus vel inquisitus de percussione cū san
guinis effusiōe ⁊ probetur percussio ⁊ non sanguinis effusio
an debeat sequi absolutio.

1 **Possessiones.** C † Agens rei vendica-
tiōe debet p̄bare se domi
num: alias reus absoluit: ⁊ dñs esse p̄sumit. h. d.
Bal. C In ter. ibi ad te ꝑtinere dicis sub. iure do-
minij. C In ter. ibi ꝑsequere. s. petendo ⁊ probādo ꝙ sint tue.

2 C In ter. ibi nō enim possessori † incumbit necessitas ⁊ c. sub-
audi. s. si asserit se dñm. ⁊ per cōsequens neget te dominū. vt in
l. pōponius. §. si is. ff. de pcura. nā non propterea tenetur pro-
bare se dñm: licet hoc asserat qr p̄sumit eo quia possidet tanꝙ
dñs ꝙtum ad effectum excipiendi quousq; tu probaueris te
dominū. naz potest postea p meliores probationes probare se
dominū ⁊ reprobare tuas ꝓbationes dūmodo non dicerit
testificata vt in aut. q semel qr est articulus directe contrarius
vel dūmodo probet nō per testes sed p instrumēta in quibus
non est timor subornationis: licet autē non teneat probare se
dñm quousq; actor suam intētionē ꝓbauerit: si tamē vult spō
te probare pōt. vt in. l. vt circa. ff. e. ad hunc finē vt nō absoluat
ex isto capite: quia actor non probauit: quia tunc de suo domi
nio nihil esset pronūtiatū: ideo si caderet a possessione ⁊ perue
niret ad actorem illa sentētia nō prodesset vt ab eo vendicaret
sed vt absoluat: qr est dñs: ⁊ tūc proderit sibi hec absolutio vt
possit ab eodem vendicare nō ab alio contra quē sententia nō
fuit lata: vt hec habētur in. l. sed ⁊ si possessori. ff. de iureiurā. ⁊
in. l. sed ⁊ si inter me ⁊ te. ff. de excep. rei iudi. Dicit tamen Jo.
in. c. ex cōquestione. ꝙ iudex non debet pronūciare reū esse do-
minū: licet hoc ipe ꝓbauerit nisi hoc petierit p. l. fi. ibi. de fidei
com. liber. ⁊ reprehendit Jnno. qui videt sentire cōtrariū: sed
hoc videtur intelligere do. Ant. de bu. hoc modo nō ꝙ det li-
bellū de nouo in quo hoc petat sed in calculo ferende sentētie
petat viua voce sicut in alijs q̄ cōtingunt vel emergūt lite pē-
dente. vt in. l. ediles. §. itē sciendū. ff. de edi. edic. ⁊ p hoc appa
ret qualiter debeat itelligi glo. q̄ est in. l. circa. ff. e. ti. vbi omni

3 no vide. C † Opp. pro declaratiōe vltime glos. hic ter. in fi. duz
a dicit ꝙ actore nō probante a reus absoluitur ⁊ dominiū apud
eum remanet: cōtra quia ista absolutio non transfert in eū do
miniū. vt est ter. cū glo. in. l. exceptio. ff. de excep. nec vsucapien
di condictionē vt not. in. l. si pro fundo. ff. de trāsa. nam sufficit
ibi ad absolutionem consequendā ꝙ actor non probauerit se
dominum posito ꝙ nec ipse reus sit dominus. vt. l. fin. §. de rei
ven. Glo. fatetur ⁊ propter hoc exponit dominium. i. possessio.
vel dic ⁊ etiam ista est bona vt est ter. proprie si reus non erat
dominus sed actor nō transferatur in eum dominiū in rei ne-
cessitate: tamen p̄sumitur dominus alio nō probato qr pos-
sidet tanꝙ dominus. vt. l. titia. de probatio. ff. ⁊ ista possessio
de p̄senti q̄tum ad retinendū facit p̄sumi ipsuꝫ esse dñm:
⁊ ēt q̄tum ad effectum agēdi si principaliter non deducit do-
miniū ad iudiciū sed incidēter iuxta no. in. l. sicuti. §. si quera
tur. ff. si serui. ven. C Ultimo not. tertiā solu. glos. que nō pla-
cet tum quia est diuinatio: tum etiā quia posito ꝙ spōte susce
pisset in se onus probādi ⁊ probasset de se dominiū ista sentē
tia nō faceret ipsum dñm nec mutaret veritatez: licet habetur
pro veritate vt nō posset dici contrarium vt in. l. res iudicata.
de reg. iur. nisi p confessionē partis que bene admitteretur cō-
tra talem p̄sumptionē iuris ⁊ de iure: vt not. in aut. sed iam
necesse ⁊ in corpore vnde sumit. j. de donatione ante nuptias.

4 C † Ultimo scias ꝙ ille q agit rei ven. ⁊ succubuit qr nō proba
uit se dominum non prohibetur postea agere ad eandem act.
publi. ⁊ dicere se quasi dominū quia habet titulū ⁊ bonam fi-
dē ⁊ similiter causam p̄scribēdi vt est ter. ⁊ glo. in. l. minori-
bus. §. j. ff. de euic. nec potuisset ex hoc capite obtinere senten-
tiā virtute libelli in quo allegauit se dominū ⁊ sic nō deduxit
in iudicium quasi dñium ideo debuit sequi absolutio ⁊ noua

5 interpellatiōe seu libello fuit opus. † Et istud inducitur si ali
quis fuit accusatus vel inquisitus de percussione cum sangui
nis effusione ⁊ probetur percussio ⁊ non sanguinis effusio nō
debeat sequi cōdemnatio de simplici percussione sed absolu-
tio quia de illo nō fuit accusat⁹: ⁊ sic possit postea accusari de
percussione simplici. Alij dicunt cōtra illam plenissime ⁊ sub
tiliter examinat Bar. in. l. denūtiasse. §. q tamen. de adul. vbi
loquitur vtilius ꝙ loquatur Bal. qui vadit per abrupta sine
magna vtilitate.

2 ☞ Quādo sunt plures tutores si omnes administrāt ⁊ ma-
le aut nullus administret: ⁊ pupillus ex negligentia damni-
ficetur quilibet eorum tenetur insolidum si tutela non erat di
uisa vt hic.
Si omnes sunt soluendo ꝙ habeant beneficiuꝫ diuisionis ex
epistola diui Adriani ⁊ an sint soluendo ꝙ inspiciatur tem-
pus depositi officij.

3 Quid in fideiussoribus.
Tutela si non fuit diuisa per iudicē vel testatorē sed alter tu-
torum gessit ⁊ alter non an habeant beneficium diuisionis.

4 Talis p̄sumit quis fuisse qualis in tali habitu nūc reperit.
Presumitur clericus qui vadit in habitu clericali.

5 Quando ex preterito non p̄sumatur in p̄sens ⁊ qñ sic.

1 **Ex persona.** C † Ex p̄senti statu p̄sumi
tur in ꝑteritū ⁊ qualis quis
hodie reperitur p̄sumit fuisse nisi probet contra
riū ad hoc alleg. Jtē allegat ꝙ ex p̄sona tutoris qui

2 erat soluendo tēpore finiti officij nō pōt qs cōueniri. h. d. † Et
premitto ꝙ quādo sunt plures tutores si oēs administrant ⁊
male aut nullus administret ⁊ pupillus ex negligētia damni
ficetur quilibet eorum tenetur insoliduꝫ: quia quilibet habet
officium insolidū: ⁊ sic pupillus potest eligere quem vult vt. j.
de diui. tu. l. ij. si tutela non erat diuisa p testatorē vel iudicē: si
tñs omnes sunt soluēdo habet beneficiū diuisionis ex epistola
diui Adriani. vt. l. j. §. nūc tractemus. de tu. ⁊ ra. dist. An autē
sint omnes soluēdo inspicitur tp̄s depositi officij qr tūc si fue-
runt omnes soluēdo intelligit actio diuisa ipso iure ⁊ sic licet
alter postea efficiat nō soluēdo tñ alter ex p̄sona illius non
potest conueniri: tamē ille qui hoc dicit debet hoc probare qr
si hodie reperitur non soluendo p̄sumitur etiam non fuisse

3 tempore depositi officij. ⁊ hoc dicit illa. l. † Jn fideiussoribus
vero inspicit tp̄s lit. contesta. vt si tunc alter eorū sit nō soluen
do. alter insolidū teneat. vt in. l. inter eos. §. j. ff. de fideiuss. ⁊ si
tunc omnes sunt soluendo: licet in preteritū aliquis nō fuerit a C Actore nō pbā
diuiditur actio: que aūt sit ratio diuersitatis inter plures fide te. Adde glo. i. c.
iussores ⁊ tutores quidam restiterunt assignare rōnem. ideo mulieri. ō iureiu
non tenuerūt istam lec. que ponit in prin. glo. sed tenent secū rā. q̄ alle. concor-
dam: tamē ista lect. est bona. ⁊ ratio diuersitatis est: qr tutores dantes.
gerūt officiū necessarium ideo magis prouidetur vt sufficiat
fuisse soluēdo tēpore depositi officij: sed fideiussores se sponte
obligāt ꝑm ꝓbe. ⁊ Ly. vnde nō sufficit olim omnes fuisse sol-
uendo si tēpore litis cōte. aliquis eorū nō sit. C Debes scire ꝙ
quando tutela non est diuisa p iudicem vel testatorem si alter
ipsorū gessit alter non: nec mandauit qui non gessit nō debet
ante eos qui nō gesserunt si idonei sunt cōueniri: qr habēt in
hoc beneficiū ordinis sicut in precedēti casu habēt beneficiuꝫ
diuisionis. vt. j. si tutor non gesse. l. fin. sed si tunc ille qui gessit
non erat soluendo alter qui non gessit est soluendo pōt insoli
dum cōueniri: ⁊ sic ex persona illius gerentis. si ergo hodie ge
rens reperitur non soluendo: ⁊ sic alter non gerens cōuenitur
qui asserat nō debere conueniri: qr gerens erat soluēdo tēpo-
re depositi officij debet hoc probare. al's p̄sumitur nō fuisse
sicut hodie non est: ⁊ hec est secunda lec. glo. ꝑm vnum intelle-

BIU Cujas

ctum. Sed si tutela erat diuisa per iudicem vel testatorē quilibet tenetur pro sua administratione: ⁊ nō pro administratiōe alterius nisi videret alterum administrare vel negligere dolo vel culpa pretermisit ipsuz accusare de suspecto ⁊ facere eū remoueri: licet in precedenti casu quando non erat diuisa etiā si in hoc nō cōmisit dolum vel culpam: nihilominus tenetur ex administratione alterius: ⁊ ista pōt esse tertia lec. que colligit ex glo. dū dicit quare nō petiit eū remoueri ⁊c. q͛ licet cōmiserit dolū vel culpā in hoc: si tamē ille est soluendo tempore depositi officij ille debet conueniri ⁊ non alter sed si nō fuisset in dolo vel culpa nullo modo cōueniretur ex administratiōe alteri cōmissa. Et pdicta vera quādo potest aliquid imputari pupillo quondā vel curatori suo quare nō conuenerunt illuz postq̄ erat soluēdo tempore depositi officij: sed si nulla culpa potest imputari non excusaretur alter ex eo q ille tunc fuisset soluēdo ſm q videtur hic sentire Cyn. tene mēti. ¶ In gloss. ibi quo casu magistratus primo conuenit q̄ alius. huic gl. cōtrariatur alia glo. que est in. §. nunc tractemus. ⁊ illam tenēt docto. imo prius cōueniatur collega q̄ magistratus: ⁊ de ista
4 materia plene ⁊ subtiliter tractatur in. l. j. s. de trāsact. ¶ † In glo. fi. ibi ex presenti presumitur in preteritū. vt. ff. e. l. nō est. ⁊ no. in. l. ij. e. ti. sicut ⁊ talis quis presumitur in tali habitu nūc reperit vt. l. mulierē. j. de ser. exporta. dū presumitur clericus qui vadit in habitu clericali. vt in. c. si iudex laic⁹. de sen. excō.
5 li. vj. † Quod aūt dicitur. an ex pterito presumatur in presens collige ex his q. s. dixi ad exhiben. l. nō ignorabit. nam in etate que solo tractu tēporis mutat nō presumitur quis esse hodie illius etatis cuius olim fuit. vt i. l. spadonē. §. qui absolutus. de execu. tu. In possessione vero que non solo tractu tēporis mutatur: tamē de facili perditur: an presumatur qs hodie possidere. q͛ olim probat possedisse. distingue vt in dominijs q nō ita de facili perditur presumitur hodie esse dñs qui probatur olim fuisse. vt in. e. l. siue possidetis. Et adō q no. Bar. in. l. si cui. §. iisdem de accu. ff. qō no. in. c. māda. extra de psum. ⁊ adde. j. de adul. l. antepenul.

2 ☞ Qō aliud sit proprietas ⁊ aliud dominium ⁊ quid sit pprietas ⁊ quid dominium.
3 An ex solo instrumento emptionis probetur dominium.
4 Testes vt probent me esse dominum talis rei quam peto quo modo debeant deponere.
5 Fama an sit sufficiens ad probationem dominij.
6 Fama inducit iustam causam credendi ⁊ sic titulū putatiuū: ⁊ an sufficiat ad prescribendum.
7 Fama aliqn̄ inducit semiplenaz probationē regulariter vero nec plenam nec semiplenam. sed factam coadiuuat.

1 PRoprietatis. ¶ † Dñium pōt probari: tā per instrumentū[a] q̄ per testes[b]. h. d. vel per alia indicia. ¶ † In text.
2 ibi proprietatis dñium. Et sic no. q aliud est proprietas aliud dñiuz.[c] nam pprietas dicit prout distinguit ab vsufructu formali. Nā in re corporali est dare nudam pprietatē ⁊ est dare vsumfructū formalē. Item proprietatē plenam. s. iunctā cū vsufructu causali. Dominiū vero dicitur prout distinguunt a possessione. nam est libera potestas disponēdi de re in qua quis habet dominiū. vt in. l. i re mandata. j. mandati. ⁊ no. de hoc in. l. si quis. §. differētia. de acqui. poss. vnde qui habet nudā proprietatē dicitur habere dominium proprietatis q͛ de illa pōt disponere ⁊ ille qui habet vsumfructū formalem dicitur habere dñium vsusfructus. i. illius iuris. ⁊ in. l. q vsumfructū. ff. si vsusfru. peta. ⁊ sic istud vocabulū est latū ⁊ cadit in omni iure qō quis habet de quo possit disponere nō tn̄ intelligas q vsufructuari⁹ possit disponere de vsufructu trāsferēdo ipsum in aliū sed solū abdicādo a se. vt insti. de vsuf. §.
3 finitur. ¶ † In tex. ibi instrumento emptionis: per hoc soluz non probaretur dominium nisi cū altero ex duobus. s. q post emptionem ⁊ traditionē possederit longo tempore: ita q potuit acquirere dominiū per prescriptionem posito q vēditor nō fuisset dñs: ⁊ sic in ipsum non transtulisset vel quod probet vēditorē fuisse dominū quod similiter probare pōt si probat q ille possedit tēpore cū titulo quod pscribere potuit. vt no. j. co. l. cū res. al's nō sequeretur emisti rē a titio: ergo es dñs rei. ¶ In tex. ibi: sed q̄buscūq; alijs legitimis probationibus puta per testes. vt. j. de fide instru. l. in exercendis. qui debeāt deponere de predictis: ⁊ sufficiunt sicut instrumentū ad proban
4 dum titulū emptionis: ⁊ alia de quibus supra. ¶ † Aduertendū ergo si testes deponerēt me esse dominū talis rei quā peto non probarent nisi etiā nō interrogati assignent ⁊ exprimant causas q͛ hoc sciunt. puta q͛ viderūt me emere ⁊ mihi rē fuisse traditam ⁊ me possedisse longo tempore quoniam dominiuz est quid incorporale cōsistens in iure quod nō percipitur sen

a ¶ Tā per instrm̄. adde Barba. ꝯs. xliij. ici. clemētissimū deū. i. ij. col. k iiij. vo. idē Barba. ꝯs. lv. inci. clemētissimum ⁊ oīpotentē deū. i. vj. col. i co. volu.

b ¶ Quā p testes. adde ang. i aut. d test. in. §. ⁊ lz. bal. i. c. cū cām. el. j. in vij. col. de test.

c ¶ Aliō ē pprietas aliō dñiū. Adde tex. ⁊ doc. i. l. si p curator. ff. d acq. re. do. Jo. fab. in §. sz iste. i. xiij. co. insti. de act.

d ¶ Reddere rōnē sui dicti. adō gl. i l. cū hi. §. i cā. ff. de trās. gl. i. l. j. C. de testi. gl. i. l. j. C. de no. oper. nun. Bar. ⁊ Paul. de cast. in. l. q testō. i §. fi. d. testi. Aut. d hut. i. c. sup hoc i. vij. col. de renū.

e ¶ Fama nō est sufficiēs. Adde bal. i. c. ꝗcticulā. C. d epis. ⁊ cle. barba. ꝯs. xiiij. ici. deū inuocat adiutorē i ij. vol. ⁊ an fama pbet i factis antiqs. Uid p Hosti. ⁊ Abba. i. c. itra dilectos. de fide. instru.

f ¶ Appellatione īstrumētoꝝ. Adde bar. i. l. notionē. in. §. instrumētorū. ff. de ver. sig. Joā. an. in addi. Spe. i ti. de istru. edi. i. §. j. Abba. i c. licet dilect⁹. de testi.

su corporeo sed iudicio intellectus. puta ex predictis ⁊ in talibus debet testis dicere cām sui dicti ⁊ nō interrogatus. alias nō valet quia nō tenet dictū eius vt no. Inno. in. c. cū causaz. extra de testi. nō sic in alijs q̄ sensu corporeo pcipiūtur in qui-
d bus nō tenet reddere rationē sui dicti[d] nisi fuerit interrogatus ⁊ nihilominus vz. sed si fuit interrogatus: ⁊ nō reddit vl non reddidit bonā rationē. tunc nō valet dictū eius. vt. j. titu. proxi. l. solā. ⁊ ibi no. in glo. Itē probatur dominiū ex alijs indicijs. vt. s. de rei ven. l. indicia. ⁊ dicit hic glo. puta per famā.
5 † Doc. dicunt q fama non est sufficiens[e] ad probationē domi-
e nij: q͛ fama nō pbat sed probationem coadiuuat: q͛ si probationes sunt equales in alijs. ⁊ pro vna est fama p alia nō illa preualet: puta in interdicto vti possidetis si pariter probauerunt de possessione interduz tamē fama probaret quādo esset de antiquissimo dominio: puta possides vnū castrū: ⁊ ego ptendo habere aliquod ius infra dominiū in dicto castro ex cōcessione mihi facta p certos nobiles in quoruz dominio istud castruz tunc erat. ⁊ produco cōcessionē: tu negas illos potuisse concedere dicens q non erant dñi nisi probent: tunc quia nō agitur de dominio illorū propter se sed propter meā cōcessionem si probarē per publicam vocē ⁊ famam q illo tēpore longissimo: puta iaz centū annorū illi erāt dñi illius castri: istud sufficeret. Secundo modo potest intelligi glo. que est in. l. cuz actū. al's. l. at qui natura. §. cū me. ff. de neg. gest. ⁊ qō no. Bal. i l. cum sup. s. de rei ven. ⁊ Inno. in. c. veniens. de verb. sig. sicut in simili dicimus qn̄ dominiuz non deducitur principaliter propter se probat ex sola possessione de presenti. vt not. in. l. si-
6 cuti. §. si queratur. ff. si seruitus ven. † Dicit etiā Bar. qō fama inducit iustam causam credēdi: ⁊ sic titulum putatiuum qui sufficit ad prescribēdū. vt in. l. celsus. ff. de vsucap. quod declara sic. Si pater meus tenuit ⁊ possedit aliquā rem: nō tn̄ tempore sufficiēti ad prescribendū: ego tanq̄ heres eius cōtinuaui pos. per tempus sufficiens ad prescribendum longo tpe cū ti. tamē certe titulus p herede mihi nō prodest q͛ eram filius in potestate. vt. j. pro herede. l. nihil. nec titu. p suo vt ibi no. in glo. sed si allego titulū emptionis: q͛ pater meus emit ⁊ non possum pbare tit. nisi p famā: certe dat mihi iustā causam credendi q̄ adducit tit. putatiuū iusto errore interueniēte qui tātū prodest q̄tum verus titulus. vt. l. nō solū. §. quod vulgo. ff.
7 de vsuca. † Aliquādo vero fama inducit semiplenā probationē q qn̄ sit dic vt per Bar. in. l. de minore. §. tormenta. circa fi. de questi. regulariter vero nec plenam nec semiplenā facti: sed factam coadiuuat: vt. l. iij. §. eius quoq;. ff. de testi.

2 ☞ Instrumentorū appellatione quid contineatur ⁊ an etiā testes.
3 Scriptura publica dici potest non solū scripta manu notarij publici. sed etiam illo modo autentica quod potest contingere sex modis.
4 Scriptura priuata qn̄ faciat fidem plenam contra eū qui scripsit. ⁊ quādo debeat esse trino teste subscripta. ⁊ nu. 5.
5 Quid si negetur esse de manu illius cōtra quē producitur. vel si producatur ꝯ eius heredes ad hoc vt fidem faciat quid requiratur. ⁊ an sola comparatio literarum faciat plenam fidē.
6 Quid in scriptura tertij facta ad vtilitatem meam: an faciat fidem ⁊ quid si est argentarius vel mercator.
7 Scriptura priuata regulariter non facit fidem.
Et que non prosunt singula multa iuuant.

1 INstrumenta. ¶ † Scriptura puata sine alijs adminiculis nō sufficit ad probationē plenā inducēdam. h. d. Et vt differat a. l. seq. pone casuz in scriptura priuata debitoris cōtra quem agitur. l. autem sequens. ⁊ l. exemplo loquuntur in scriptura priuata ipsius agentis vt non faciat fidem pro se. sed nec scriptura priuati coniuncti facit fidez contra se nisi habeat alia adminicula: nunc est videnduz que
2 sint illa que debent habere. ¶ † In tex. ibi instrumenta large ponitur pro scriptura que inducitur ad instruendam causaz i. ad probanduz. licet nō sit de se sufficiens: nam ⁊ testes largo
f modo continentur appellatione instrumentorum[f] vt. l. notionem. §. instrumentorū. de verb. sig. stricte vero ⁊ pprie loquendo instrumentum dicitur scriptura publica cōfecta manu notarij qui fidem facit plenam pro qua sumitur in dubio vt. j. e. l. cuz precibus. ⁊ l. scripturas. j. qui po. in pig. ha. de hoc quid cōtineat appellatiōe instrumētorum: vide p Bar. in. l. in frau
3 dē. §. neq; instra. ff. de iure fis. † publica vero scriptura dici pōt nō solū scriptura manu publici notarij: sz etiā illo mō autēti ca. qō pōt cōtingere sex modis. vt no. in Spe. de instru. edi. §.
4 nūc dicēdū. ⁊ p Bar. in. l. admonēdi. de iureiu. ¶ † In tex. ibi si nō alijs quoq;: sed q̄ sunt illa. Rn̄deo cōfessio rei si ꝯfitetur istā scripturā esse manu sua: tunc facit plenā fidē ꝯtra ipsum: licet

BIU Cujas

licet neget cōtenta in ea esse vera: qꝛ statur scripture de veritate nā nō presumit scripsisse ꝯtra se si nō esset vera: vt. l. generaliter. ꝫ. de nō nu. pecu. nisi in contractu mutui in quo nō facit nisi trāsacto biēnio in quo pōt opponere exceptionē nō numerate pecunie. Cōtra aliū vero qui habet instrumentū publicū contra ipsum talis scriptura etiā cōfessata nō facit plenā fidē in preiudiciū instrumēti nisi sit trino teste notata. i. subscripta ⁊ recognite subscriptiones p illos testes. vt in. d. l. scripturas. alˀs de facili posset quis ꝓbare suos creditores cōponēdo vnā falsam scripturam ad vtilitatē alterius. nō tñ requirit ꝙ illi testes interfuerint ꝯctui. sed sufficit ꝙ viderint eam scribi tempore descripto in ea. ⁊ sic si illud tps precedebat tēpus cōprehensum in instrumēto. puta qꝛ obligaueras mihi bona tua ⁊ primo obligasti per instrm publicū alteri scriptura mea similiter solēnizata prefertur publico instrumento: ⁊ hoc est scdm
5 iudiciū. † Si vero scriptura negetur esse de manu illiꝰ cōtra quē producitur seu si producat ꝯ heredes eius: tunc vt fidē faciat requirunt duo. s. cōparatio literarū. Itē duo vel tres testes de scripti vel nō descripti qui viderint eā scribi per illū ꝯ quē ꝓducitur: ⁊ his duobus cōcurrētibus faciat plenā fidē: lꝫ testes non deponāt de ipso cōtractu: qꝛ tunc ipsi soli sufficeret ⁊ scriptura esset superflua. ⁊ hoc habet i aut. de instr. caute. ⁊ fid. §. si quis igit. ⁊ plene no. in aut. ad hec. ꝫ. eo. ti. sed alterū istorū valet sola cōparatio ⁊ sola certificatio nō faceret plenā fidē sed semiplenā. vt plene no. i. l. admonēdi. de iureiu. per gl. ⁊ doct. Et predicta qñ cōfessio cōtenta in scriptura cōtinet cām obligatoriā. Si aūt nullam causam continet vel non obligatoriā etiā si esset cōfessata per scribentē nō valeret nec ꝓbaret p. l. cū de indebito. in fi. ff. eo. ⁊ ita sane intellige gl. hic sup verbo an
6 notatio: que prima facie quem deciperet. † Et vide Bar. i. d. l. scripturas. vbi colligit distinctionē sed clarius ptꝫ ex his q̄ dixi. Pōt etiā intelligi hec. l. in scriptura tertij facta ad vtilitatem meam ⁊ ꝯ te qꝛ non facit plenā fidē siue adminiculū. Sed que sunt illa: ptꝫ si esset consuetudo ꝙ staretur libris mercatorum de cōtētis in eis inter extraneos. nam frequēter recurrit ad fidē eorū: qꝛ nō semp partes volūt notariū grauare vel nō pñt. ⁊ cōcorditer vadunt ad vnū mercatorē ⁊ faciūt scribi in libro suo qualiter talis ⁊ talis venerūt ad talē cōcordiam. olim
a vero stabatur libris argētariorū [a] ⁊ nūmulariorū qꝛ statuebātur ex publico. ⁊ nullus poterat erigere banchū sine licētia publica ⁊ cum iuramēto describēdo legaliter sub pena falsi ⁊ videt mihi qd ita seruet Florētie: ⁊ tunc dabatur plena fides. vt ff. de edē. l. si quis ex argētarijs. §. j. ⁊ in. l. quedā. §. nummularios. hodie dicit glo. ibi secus qꝛ non deputant a publico. Secus ergo si etiā hodie deputarent. Item secus vbi esset cōsuetudo in ꝯtrium. nam ⁊ talis cōsuetudo facit censeri scripturā
7 publicā. vt in. c. cum dilectus. de fide instru. † regulariter vero
b priuata scriptura [b] nō facit fidem. qd dic vt in. d. §. nunc dicendum. ver. regulariter. in Spec. de instru. edi. ¶ Ultimo de notabili gl. qd que nō prosunt singula multa iuuant. vide Bar. in. l. j. §. idem cornelio. ff. de questionibus.

2 ☞ Scriptura defuncti an faciat fidem.
3 Scriptura priuata etiā ad vtilitatē fisci nō facit plenam fidē. Quid si confecta esset manu officialis deputati per fiscum in camera fiscali: puta camerarij communis licet nō sit notarius qd diceretur scriptura publica.
4 Si rex vel dominus haberet sententiā pro se sigillatam sigillo suo an tale sigillum faciat fidem pro se.

1 **Rationes.** ¶ † Scriptura priuata non facit fidem pro scribēte. h. d. vsq ad ver. eiusdē iur. cū. l. exēplo. ꝫ. eo. ⁊ vide bonū tex. cū glo. in. l. inter chartulas. ꝫ. de cōuenien. fisci deb.
2 li. x. ¶ † In tex. ibi solas nō sufficere. no. istū tex. quasi dicat nō sufficiunt iste rōnes ad plenā probationē: tñ aliqualē fidē faciūt: qꝛ sunt scripture defuncti pro quibꝰ magis presumit ꝙ pro scripturis viuētis qꝛ nō est verisimile qd voluerit mori in peccato: ⁊ si dimiserit librū apertū si nō ꝯtinuerit acta. vnde si probet defunctū fuisse bone vite ⁊ fame scriptura sua in libro rōnum in quo erāt descripta alia facta sua facerent semiplenā probationē ⁊ sufficeret vnus testis cū illa scriptura vel posset deferri heredi iuramentū in supplementū ꝓbatiōis si sciebat multa. ita videt intelligere Bar. istum tex. no. in. l. admo. ff. de
3 iureiu. ¶ † In. l. exēp. o. no. singulariter qd scriptura priuata etiā ad vtilitatē fisci nō facit plenā fidē. hoc exēplificat p. d. l. inter chartulas. qñ in bonis cōfiscatis reqrit scriptura de manu illius continens alium esse sibi debitorē: sed si scriptura esset confecta manu officialis deputati per fiscū in camera fiscali: puta camerarij cōis: lꝫ nō sit notarius diceret scriptura publica per aut. ad hoc. ꝫ. de fide instru. qd no. ⁊ in. l. quedam. §.
4 nūmularios. ff. de edē. ⁊ est fi. arg. fm Cy. † qd si rex vl dñs habeat sententiam pro se sigillatam sigillo suo tale sigillum non facit fidem pro se. contrarium tamen dicit quia princeps potest esse iudex in causa propria in. l. proxima. de his que in testamen. delen.

2 ☞ Dictio taxatiua negat residuum.
3 Heres non potest venire contra iuramentū defuncti: nec ipm de periurio vel mendacio arguere.

1 **Eiusdē iuris.** † Iste ver. legit duobus modis. primo vt prosequatur eūdem casum qui positus est in principio: ⁊ tunc nihil aliud est dicēdū ⁊ differt solū in hoc qꝛ principiū loquitur in eo qui viuēs scripsit pro se. Iste ver. in eo qui moriens fecit scribi pro se vt ei nō stetur. alio modo vt loquat in eo qui fecit scribi cōtra se ⁊ heredem suū: qꝛ cū haberet debitorē q sibi tenebat in. xx. fecit scribi in. x. vtrū per hoc preiudicet heredi quominꝰ possit petere xx. si pōt ꝓbare ꝙ in tantū tenetur. respondet ꝙ non plus preiudicat qꝛ non sequit tenetur in decem. ergo nō. in ista eñ fuerunt verba enuntiatiua q̄ nō disponūt vltra q̄ꝫ sit eorū ꝓprietas: secus si dixisset ꝙ tenet in. x. tm̄ non per errorē sed ex certa
2 sciētia qꝛ tunc videt legasse liberationē in alijs. x. † fm gl. que semper allegatur de significato dictiōis taxatiue qꝛ negat residuū: sed si nō probaret ꝙ ex certa scientia: tunc ꝓbatio veritatis in ꝯtrium presumeret dixisse per errorē: ⁊ non preiudicaret: vt. ꝫ. de falsa causa ad. leg. l. j. ⁊ ita intellige glo. ⁊ isto mō intelligēdo bene venit ad propositū aut. qd obtinet hic posita q̄ limita vt ipsius dictū intelligat qñ nō fuit apposita dictio taxatiua ꝙ nō preiudicet sit verū qñ testator nō iurauit sed si iurauerit tale iuramētū in preiudiciū heredis hꝫ vim dictionis taxatiue vt vltra. x. non debeantur. ⁊ sic heres vltra. x. nō poterit plus petere: sed creditoribus ipsius tunc nō preiudicat qn si alia bona nō sunt ex quibus possit eis integre satisfieri possint probare heredi. ⁊ illud debitum petere: qꝛ iuramētum illius alteri preiudicare nō debet: sed dūtaxat iurāti ⁊ eius heredi. vt in. c. ij. de pac. lib. vj. ⁊ vide Bar. in. l. cū quis decedēs. §. titia. ff. de le. iij. adde ꝙ illa loquitur qñ testator apponit dictionē taxatiuam tm̄ ꝙ sibi debuerit. x. tm̄ quo casu preiudicatur heredi vt plus petere nō possit siue dixerit sciēter siue ignoranter: sed si iurauit distinguit: an scienter vel ignoranter: ⁊ il-
3 lud videt de mente glos. Et sic no. qd heres non potest venire contra iura defuncti. nec ipsum de mēdacio vel periurio arguere: vt in. l. rem alienam. circa fi. ff. de pig. act. nam iuramentum habet vim clausule vt valeat meliori modo quo potest vt l. cum pater. §. filijs matrem. de leg. ij.

2 ☞ Quando intentio actoris est fundata tunc ꝓbandi onus incumbit reo.

1 **Frustra veremini.** † Reus non tenet ꝓbare sed actor. h. d. Et intellige vt dixi in. l. j. scꝫ qñ negat intentionē agentis: ⁊ tunc negatio nō potest ꝓbari l. actor. ꝫ. eo. secus si eam non negat fuisse veram. sed dicit hodie nō habere locum qꝛ sublata ⁊ sic excipit affirmatiue oppo-
2 nendo de solutione vel de pacto. † Item procedit quando intentio actoris nō est fundata sed postq̄ fundata erat tenetur probare. vt. ꝫ. eo. l. siue possidetis etiā si non excipiat sed negat eam vult reprobare de falso probationes actoris vel directo ⁊ sic nō possit post dicicita testificata vel per indirectum ⁊ sic bene posset vt si probaui ꝙ ꝓmisisti mihi. x. iam est annus in ciuitate ista ⁊ tali mense. Tu vis probare hoc esse impossibile qꝛ eras ⁊ fuisti continue Rome ita qd non potuisti hec ꝓmittere post etiam per dicicita testificata: qꝛ diuisus est articulꝰ. vt in. c. series. extra de testib.

2 ☞ Qñcunq quis in libello asserit ⁊ allegat aliquid qd non sit necessariū ad fundandam intētionem suam nunq̄ cēsetur se astringere ad illud probandum. sed solum illud qd sufficit. Cum appellatur a diffinitiua non requiritur expressio cause grauaminis sed sufficit simpliciter dicere appello: ⁊ sic exprimatur an debeat necessario probari.
3 Clausula in libello apposita non astringens ad probandum nisi ea que sufficiant ad victoriam cause quādo aliqd operet. Licet in accusatione nō sit necessaria appositio diei commissi criminis vel cause sed dūtaxat anni ⁊ mensis. si tamē ponatur an debeat necessario probari.
4 Excipiens contra procuratorē ꝙ est inhabilis qꝛ minor. xxv. annis an ipse habeat necesse probare qd est minor. ⁊ nu. 5.
5 Qui asserit se esse talem qñ debeat ꝓbare se esse talē. ⁊ nu. 4.
6 Cui incumbit onus probandi etatem maiorem vel minorem.

1 **Cum te.** † Qui etatē minorē allegat ad suā intentionē fundandā dꝫ eā probare. h. d. Et idē si allegat maiorē p regulā que est qd ei qui dicit incumbit onus probādi. vt in. l. ij. ff. e. ⁊

a ¶ Libris argētariorū. Add Car. alex. i. c. ecclesiasticarū. xj. dist. in vl. col. vers. propterea credit libris.

b ¶ Priuata scriptura. add Bar. in. l. nuda. ff. d dona. ⁊ an i scriptura ꝓuata reqrat ꝙ apponat dies ⁊ locꝰ. vide gl. in c. quoties cordis oculꝰ. q. vij. ang. in. l. j. §. editiōes. ff. de edē. Joā. de imo. in. l. ij. ff. quē admo. testa. ape. Abb. i. c. j. ad fi. d ꝓba. alex. cōsi. lxxvj. ici. pōderatis his d quibꝰ ꝓthemate. i. iij. vo. idē cōsil. cxxiij. incip. discussis hesitationibꝰ. in. j. vol.

BIU Cujas

no.s.de in integ.rest.l.si minorem.siue neget quis agēdo siue excipiendo.¶In glo.ij.ibi q̄ non placet:q̄ t maior petit restitui.quidā approbāt istā opi.dicentes q̄ licet nō habeat necesse allegare vel p̄bare se minorē tēpore quo petit restitutionem in integ.sed sufficiat probare t allegare q̄ fuit minor tpe quo contraxit.si tñ hoc alleganit in suo libello necesse hz hoc probare:q̄ censet ad hoc se astrinxisse.facit.l.habebat.in p̄nc.
2 ff.de instito.†Ly.hic reprobat dicens t tenementi q̄ q̄ñcūq; quis i libello asserit t allegat aliqd q̄ nō sit necessariū ad fundandā intentionē suā nunq̄ censet se astringere ad illud p̄bā dū:sed solū illud q̄ sufficit.ar.in.l.que extrinsecus.ff.de ver. obli.t.l.scio.ff.de app.nā cum appellat a diffinitiua nō requirit expressio cause grauaminis vel in instrumento:sed sufficit simpl'r dicere appello.sed pone q̄ expressit aliquā:an habeat necesse probare.t ibi dī q̄ nō t q̄ pōt iustificare appellationē ex alia cā nō exp̄ssa.t pro isto dicto vide bonā glo.in.c.ij.extra de rescrip.†Procuratores tñ ad maiorē cautelā dicunt in fin.
3 libelli nō astringēs ad p̄bādū nisi ea que sufficiūt ad victoriā sue cāe.istud militat q̄ñ allegaret duo.vnū per modū substantie:aliud per modū qualitatis:puta q̄ dicit testes erratos falsum testimoniū dixisse:t sic petit rescindi sniam per ea q̄ not. Bar.in.l.diuus.ff.de re iud.Itē idē Bar.i.l.is qui reus.ff.de publi.iud.dicit q̄ hz in accusatione nō sit necessaria appositio diei cōmissi criminis vel cause:sed dūtaxat anni t mēsis.si tñ ponit necesse p̄bare babēt q̄ vī cōtra dictū Ly.Sz hoc ideo est q̄ aliud esset maleficiū cōmissum alia die q̄ illud q̄ cōmissum fuisset die apposita in accusatione:q̄ diuersitas tpis diuersificat maleficia q̄ñ tñ maleficiū pōt reiterari:puta q̄ vulnerauit vel percussit p ea que no.in.l.pātonius.§.rei perduellionis.de acqui.here.ff.Secus q̄ñ nō diuersificaret maleficium: vel illud q̄ in libello deducit:t ita debet intelligi dictū Ly.
¶Iln gl.ibi vel volebat a tutoribus liberari aliqui habēt in ipse volebat.tu dic clarius q̄ cum ipse fuisset electus tutor cū glo. volebat se excusare a tutela asserebat se inhabilem q̄ erat
4 minor .xxv.an.per.l.fi.j.qui da.tu.pos.†Sed pone aliquis cō paret tanq̄ procu.alterius opponit sibi q̄ est inhabilis:q̄ minor.xxv.an.per.l.minor.ff.de p̄cu.an hz necesse probare se maiorē ad hoc vt admittat:an excipiens habeat necesse p̄bare q̄ est minor ad hoc vt ipse repellat:videt prima pars verior: q̄ qui asserit se procu.censet assererē oīa illa sine quib⁹ nō pōt esse procu.ar.in.l.ij.ff.de iur.om.iud.ergo asserit tacite se maiorē.Et regula est q̄ qui talē se dicit debet talē se esse probare vt in.l.non ignorāt.j.qui accus.nō pos.t hoc quidā tenuerūt. Pe.tenet contrariū q̄ imo excipiēs de inhabilitate:q̄ in excipiendo affirmat:t sic tenet partem actoris.vt in.l.j.§.in excep.
5 ff.eo.¶†Nec obstat contrariū q̄ verū est q̄ñ quis expresse affirmat asserendo se talē.vnde fateor q̄ cum asserat se p̄curatorem debet hoc p̄bare:sed alia que sunt necessaria vt possit esse p̄curator nō hz necesse p̄bare q̄ p̄sumit nisi p̄bet ꝯriū cum edictū de p̄curatorib⁹ sit p̄hibitoriū:q̄ quilibet pōt esse nisi reperiat p̄hibitus in iure.t sic hz intentionē fundatā.de reg. iur.qui nō excipit non hz intentionē fundatā nisi doceat.Alij nō distinguūt per que verba opponat ista exceptio.an per negatiua:an per affirmatiua q̄ doct.reprobant q̄ non curat de modo loquēdi sed de substantia locutionis.p̄nt em̄ esse verba
6 affirmatiua.t tñ importāt negatiuā vel ecōuerso.†q̄ dic per Bar.in.l.inter stipulantē.§.j.ff.de ver.obli.t.l.ij.si ser.ui.ven.t ff.de mino.l.de etate.in.iij.q.principali.vbi declarat cui incūbat onus probandi etatē maiorē vel minorē.per hoc patet declaratio sequētis glo.t non esse verū q̄ innuit circa fi.fiendā differentiā:an sint verba prolata affirmative vel negative.

4 ¶Articulus impertinens. Adō Inn.in.c.p tuas. de test. Inno.i.c. 3 j.de ẓfes.li.vj.gl.i tle.ẓstōnē.de ele.

2 ¶Non probat hoc esse quod ab eo contingit abesse.t quid si frequenter contingat adesse.
3 Articulus impertinens non debet admitti:t dicitur impertinens quando probatus nō releuat intentionem articulātis. t q̄ per statuta locorum omnes articuli t capitula locorū admittantur:saluo iure impertinentium t non admittendorū.
4 Scriptura priuata facta a parentibus quorum interest quando probet eratem.
5 Quid si cōfecta sit per tertium extraneū.t an possit notarius rogari vt conficiat instrumentum qualiter bodie natus est tali vnus filius sic nominatus a baptismo.
6 An possum rogare notarium de magna inundatione que aliquid destruxisset certa die vel tempore q̄ forte mea interest.
7 Partus sequit conditionē patris quo ad honores sed quo ad statum libertatis vel seruitutis sequitur cōditionem matris.

quantū ad hoc:t ideo si est in possessione seruitutis:q̄ tanq̄ seruus ab alio possidet necesse hz per alinz modū se ingennū
2 probare.h.d.¶†Et allegat ad duo.primo q̄ nō probat hoc esse q̄ ab eo cōtingit abesse.vt.l.nō hic.j.vnde cognati. glos. dicit verum esse q̄ñ frequenter cōtingit abesse:secus si frequēter cōtingeret adesse:vt.j.eo.l.matrē tuā.Item q̄ñ nec necessario nec p̄sumptiue cōcludit:secus si saltē p̄sumptiue nam qui semel fuit dñs pōt hodie nō esse:tñ q̄ p̄sumit hodie esse sufficit q̄ olim fuerit t allegare q̄ hodie est.t cōcludit articulus.vt.j.l.siue possidetis.sed hic necessario nec p̄sumptiue concludit pater me⁹ est ingenu⁹.ergo t ego sum ingenuus vel ingenua.cum in hoc nō sequat cōditionē patris t aliqs me posideat vt seruum t vide Bal.in.d.l.non hic.†Allegat etiā q̄
3 a articulus impertinens nō dz admitti.dz aūt impertinens q̄ñ probatus non relenat intentionē articulantis. vt.j.c.l.ad pactionē.t.l.mōētarie.§.qui legiti.personā.t.l.si qs libertatē. de pe.here.ff.Statuta vero locorū volūt q̄ oēs articuli seu capitula admittant cū p̄testatione saluo iure impertinentiū t nō admittendorū ad hoc vt lites abbreuient:q̄ si disputaret de pertinētia t impertinētia cōtingeret multū cām differri.de iure tñ cōi nō debet hoc fieri.vt no.in.c.cum contingat.de offi. deleg.q̄ durat instātia triēnio:t in curia romana non seruat. imo disputat t capitula impertinētia repellunt:ideo ẓtingit sepe fieri appellationes ab interlocutorijs t lites fieri quodā modo immortales.¶In tex.ibi pro filie.tu supple naturalis tñ quā suscepisti ex quadā muliere quā titius asserebat fuisse t esse ancillā suā t sic istā filiā vnā esse suā ancillā t eam tanq̄ ancillā possidebat t tu eam petebas p act.preiudicialē iuxta ea que no.in.l.j.§.per hanc.de rei ven.ff.de libe.agno.l.siue.§.
4 quia plancianum.¶†In prima glo.ibi t quibus consulib⁹ t quo tēpore.Et no.q̄ talis scriptura etiam priuata p̄bat etatem.vt in.l.ij.§.j.ff.de excu.tu.q̄ est verum si est facta a parētibus quorū interest t qui cōsueuerūt tales scripturas facere de natiuitate filiorū.t.j.e.l.nō epistolis.in verbo sed natalibus.
5 ¶†Sed quid si sit cōfecta per titiū extraneū:puta rogo notarium vt cōficiat instrumētū qualiter bodie natus est tali vn⁹ filius sic nominatus a baptismo:an istud instrumētū probet nam notarius solet rogari de actibus qui geruntur a rogāte vel a rogantibus puta de contractibus qui geruntur cōsensu duorum:ideo ambo debent rogare vel q̄ñ est actus qui dep̄det ex volūtate vnius:puta protestati o sufficit rogatio illius tantum.sed natiuitas alterius non dependet ex volūtate hominum sed ex naturavel naturali cursu:an de hoc possit rogari notarius.vide de predictis in addi.Spec.in ti.de istru.edi. §.postq̄.vers.t breuiter qui videtur dicere tunc q̄ nō nisi de
6 mandato iudicis:t istum casum habui de facto.†Eodem modo si vellet rogare notariū de magna inundatione aquarum que affluxisset certa die vel tpe:q̄ forte mea interest si forte cōduxi predium t locator non vult mihi remittere dictā pensionem propter inundationem t perditionem fructuū:an possim hoc probare per instrumentum.nam non sufficit q̄ ego sol⁹
7 rogem sine iudicis autoritate:tenementi.¶†In glo.seq.ibi de statu defunctorū.l.si pater.dic q̄ in honoribus gerendis filius sequitur conditionē patris vt ibi:sed in libertate vel seruitute sequit conditionem matris.vt.s.de rei ven.l.partum.

1 Ecz natales.†Licet pf alicuius fuerit ingenuus non propterea probat filiū fuisse ingenuū:q̄ potuit nasci ex ancilla.t sic esse seruus cū partus vētrē sequatur

1 Si scriptum.†In dubio p̄sumit pro testamēto nisi ẓtra probetur.h.d.Bar.Et no.q̄ si script⁹ heres petat se mitti in possessionem bonorum t aliquis ad impedié dum missionem siue possessionem allegat de fectumtestamēti vel ex persona testatoris q̄ nō poterat testari vel heredis qui erat incapax vel preteritionis filij in po testate:non audit etiā si velit probare istos defectus qui potius concernunt iudiciū petitorium q̄ possessorium t requirunt altiorem indaginē.vt l.ij.j.de edi.diui adria.tol.secus si allegaret defectus visibilis q̄ esset instrumentū cancellatū vel vituperosum.vt in.l.edi.c. ti.Si vero erat questio proprietatis q̄ agebatur petitione hereditatis habet locum ista lex:q̄ pro herede scripto p̄sumit t pro testamento nisi probetur contrarium siue ipse agat contra aduersariū possidentē siue econuerso aduersarius.nō possidens agat contra ipsum possidentē.t hoc vult glo.hic.
2 ¶Probationum species quot sint.remi.
3 Instrumentum vel scriptura an sit de substantia contractus.
4 An ante rogitū contractus dicatur perfectus si prius erat facta certa conuentio inter partes.
5 Possessio vacua que sit.
6 Que sit possessio libera.
7 An venditor teneatur ad transferendū vacuam possessionē.
8 Quid in quasi dominio t sic in publiciana.
9 An requiratur traditio vt emptor habeat publicianam.

An ad

BIU Cujas

10 An ad ꝓbatione dñij sufficiāt ista quatuor.s. titul⁹ traditio:trāslatio possessionis vacue:⁊ solutio ptij.
11 Cum ago actione reali contra illū a quo habeo causam vel cōtra aliquem qui habeat causam ab eo nō potest mihi referre questionem dominij.
Quid ecōtra si ille a quo causam habeo tanq̄ a domino agat contra me tanq̄ dominus.
12 Emptor quomodo probabit q̄ venditor erat dñs.
13 An eoipso quod qs possidet vel possedit presumatur dominus ⁊ an vendicet si cadat a possessione.

1 Cum res.† Ad substantiā contract⁹ regulariter nō est necessaria scriptura vel instrumentū: ⁊ ideo lz qs careat instrumēto pōt ꝓbare cōtractū per testes ⁊ si allegat se dñm ex cōtractu emptiōis dz probare q̄ emit ⁊ q̄ res fuit sibi tradita.⁊ q̄ possessio erat vacua ⁊ q̄ soluit pretium supple vel habita fuit fides de ptio.h.d.nā si ꝓbaret titulum simplex traditio etiā facta dño non sufficeret ad translationem dñij:vt in.l.nunq̄ nuda.ff.de acq.re.do.Itē titulus sine traditione etiā habitus a dño nō sufficeret vt.s.de rei vē.l.penul.⁊ de pac.l. traditionibus.⁊.ff.de rei vē.l.si ager.Itē traditio si nō fuit translata possessio vacua ⁊ vendens nō esset dñs ⁊ si nō trāstulisset dñium nō sufficeret ad pscribendū:⁊ sic ad acquirendū dñium. vnde nō ꝓbato q̄ vēdens esset dñs lz ꝓbaret venditionē ⁊ traditionem ⁊ lōgum tps non esset dñium probatū:secus si probetur vacua possessio:nā traditio pōt fieri sine translatiōe possessionis.vt.l.si fundum.ff.de fundo do.cū ibi no.Itē ⁊ oīa ista nō sufficerēt si nō ꝓbaret numeratio pretij vel fides habita.vt insti.de rerum diui.§.vēdito.
2 ¶† In tex.ibi cum rem.i.cōtractus vel obligationes:q̄ geruntur ⁊ conficiuntur cōsensu partiū:licet instrm adhibeat ad ꝓbationē. ꝓbatio
a autē ᵃmultis modis fieri potest.Nā sunt.xiij.vel xiiij.probationū species quas ponit Spe.eo.tit.§. fi.Et adde hic ad idē q̄ dixi super rubrica.aliqñ tñ fallit in casib⁹ in quib⁹ scriptura est necessaria qui not.in.l.contrahitur.ff.de pigno.
3 ¶† Oppo.in prima glo.q̄ imo instrumentū vel scriptura sit de sub
b stantia ᵇ3ctus ⁊ anteq̄ scriptura perficiat nō dicat 3ctus celebratus.vt.j.de fide instr.l.cōtractus.dicit glo.q̄ illō est verū qñ apparet fuisse actū inter partes q̄ cōtractus celebraret in scriptis.Secus qñ nō fuisset actum exponit quū ꝑ qñ.⁊ vult dicere q̄ qñ inter partes res non gerit per īstrumētū q̄ nō fuit actū ⁊c.vel stat ꝓprie:⁊ sic ponit rationē eius qō sequit.
4 †Sed aduerte quotidie contingit q̄ partes faciūt mercatū de aliqua re in presentia testiū pro tanto pretio:⁊ vtraq̄ pars cōsentit q̄ illa res sit vendita pro tanta quātitate.⁊ qō debeat confici instrumētum:q̄ forte tūc nō habent notariū preparatū:emptor postea petit 3fici instrumētū:vēditor non vult dicēs se penituisse ⁊ potuisse penitere:q̄ videt fuisse actū q̄ 3ctus celebraret in scriptis postq̄ fuit dictū q̄ debeat notarius rogari ⁊ sic ante rogitū contractus nō est pfectus:nec vēditio facta ad ratiociniū de faciēda ꝓut in simili habet.i.l. fideicōmissa. §.fi.ff.de lega.iij.q̄rit quid iuris:⁊ habui istū casuz Florētie ⁊ pluries vidi de facto ⁊ pro ista parte ego allegabam talē rōnē.si post primū mercatū factū inter partes notari⁹ rogaret:ille notari⁹ apponet in instrumento nō diē mercati facti in quo ipse non interfuit:sed diē in quo cōfecit instrumentū ⁊ dicit q̄ tali die vēdidit talē possessionē.ergo prius vēditio non erat facta:nā partes q̄ fecerūt q̄ 3ficiat instrm cēsent tacite egisse q̄ in instrō apponatur dies quo notarius fuit rogatus ⁊ instrm cōficit.aliū vero diē nō ponit q̄ nō dz recipere rogitū nisi de his q̄ fiunt in sui presentia.Sed tūc dicit vēditor se velle vēdere ⁊ emptor emere:ergo prius nō fuit facta vēditio:tñ multi sentiūt 3riū ⁊ fundant in ista.l.⁊ in.d.l.cōtrahitur nō cōsiderātes rōnem predictā:⁊ istud credūt esse euangeliū.tanq̄ in.l.3ctus.
5 ¶† In gl.magna ꝓ cui⁹ declaratiōe querit de plurib⁹.Et primo qd
c sit possessio vacua ᶜde qua fit mētio in tex.gl.remittit ad.l.ij.ff.de ac.emp.dic qō illa est vacua possessio in qua nullus alius participat.si autem participat ⁊ hz possessionē neutra diceret vacua.itē si vnus hz ciuilē ⁊ naturalē alter detentationē:q̄ esset missus in tenutā ex primo decreto non diceret vacua.vt in
6 d.l.ij.† Que aūt sit possessio libera ᵈ dic qō illa q̄ a
d nemine turbatur al's secus posito qō null⁹ participat sed duntaxat turbaret vt.l.vim facit.ff.de vi et vi arma.ibi per Bar.in.l.in cuius.§.eū qui.de le.ij. seu in.§.fundo.
7 ¶† Scdo querit an vēditor teneat ad transferendū vacuā possessionē.cōstat autem qō bene tenet tradere:⁊ ad hoc principaliter cōtrahit obligatio ex empto:vt in.l.j.in prin.ff.de act.emp. Itē certū est qō nō 3hit ad trāslationē dñij.si em vēditor tradit ⁊ emptori nō lz tenere nō tenet vēditor in plus quousq̄ res sit euicta:lz dñium nō sit trāslatum:vt.l.j.ff.de rerū pmu.Sed dubiū est an teneat trāsferre possessionē vacuā vt alias nō sit liberatus tradēdo.glo.hic dicit qō trāslatio dñij non est necessaria nec translatio vacue possessionis:q̄ si vēditor est dñs ⁊ tradat que traditio facti est.lz nullā possessionē transferat:q̄ non erat apud eū nihilominus transfert dñium vt est tex.cū glo.in.l.fundum.ff. de fundo dota.⁊ hec est cōis opi.Sed questio est:an sit liberatus:⁊ sic an obligatio esset cōtracta ad trāslationē possessionis lz non ad translationē dñij. Breuiter videt qō sic ꝑ istā.l.ij.de act.emp.qō est verum si hz facultatē eam transferēdi:vel etiā si nō habet ⁊ ipse asserebat se habere vel emptor ignorabat eū nō habere al's si sciebat emptor eū nō habere facultatē non tenet vt.l.si cum fundū.§.ferre.ff.de cōtrahen. emp.⁊ in.l.fi.de act.emp.i fi.qō ergo hic dicit quod transtulit vacuā possessionē non hic significat vt sit hoc necessariū ad translationē dñij:sed significat q̄ vēditor ex parte sua fecit qō debuit ⁊ ad quod erat
8 obligatus.¶† Sed q̄ro extra glo.qd ⁊ de quasi dominio:⁊ sic de publiciana:an ad hoc vt in emptorē trāsferat quasi dñium sit necessaria trāslatio vacue possessionis vr̄ q̄ nō q̄ iudicant ad paria.vt.l.claudius.de 3hen.emp.In 3rium q̄ quasi dñium ⁊ publiciana trāsferunt in emptorē possit vsucapere vel prescribere.ille aūt qui vsucapit vel prescribit dr̄ habere quasi dñium ⁊ publicianā non ille qui nō prescribit:sed sine possessione vacua quis non pōt prescribere:licet habeat tituluz.vt.l.sine possessione.de vsuca.Dic q̄ aut est casus in quo ex solo titulo trāsfertur dñium ᵉsine traditione.puta cā legati:⁊ tūc
e sicut si testator esset dñs trāsfertur dñium in legatarium sine traditione ⁊ sine possessione per secūdam adi.heredi.vt in.l.a titio.ff.de furtis.ita ⁊ si testator erat quasi dominus ⁊ prescribebat trāsfertur quasi dñium in legatariū:⁊ etiā publiciana que competebat defuncto.vt no.in.l.j.§.j.ff.de pub.⁊ in.l.celsus. de vsucap.sed si testator nō habebat quasi dominiū nec pub.q̄ nō habebat titulū:tūc si legatarius vult incipere vsucapere a se ex titulo ꝓ legato necessaria est traditio ⁊ trāslatio possessionis:⁊ idem si erat casus in quo dominium sine traditione non trāsferebatur.de ista q̄ōne tangitur per Bar.in.d.l.celsus.
9 ¶† Querit autē Cy.hic an requiratur traditio vt emptor habeat publicianam que questio est inepta q̄ tex.hic expresse dicit q̄ traditio requirit in.l.ti aditione.ff.de pub.cum.l.prece.§.vlt.sed credo q̄ voluerunt querere:⁊ de quo.s.dixi:an requirat tradi
10 tio.scz cū translatione vacue possessionis.¶† Alterius querit in glos.in ver.itē dicit placētinus an ad probationē dñij sufficiant ista tria que ponunt hic in text.vel vt dixi sunt quatuor.scz titulus traditio: translatio possessionis vacue:⁊ solutio pretij. Placen.dixit qō sic per istū tex.al's frustra imperator loqueretur:glo.tenet cōtrariū q̄ iste tex.debet suppleri vt ista sufficiant dūmodo probet etiā q̄ venditor erat dñs.nam ⁊ in alio recipit suppletionē dum dicit de solutiōe pretij q̄ subauditur vel qō fuerit habita fides de pretio:vel si noluerūt supplere etiā reuersa ad venditorem ⁊ emptor ageret rei vēdicatione contra eum vel cōtra heredē eius:nam nō posset dicere istū emptorē non esse dñm cū habuit causam ab eo vel autore suo tanq̄ a dño ⁊ asserente se dñm vnde allegaret turpitudinē suā q̄ facere nō potest.
11 ¶† Not.istā glo.q̄ cum ago cōtra illum a quo habeo cām actione reali non pōt mihi referre q̄ōnem dñij.iō si agerē hypothecaria 3 debitorē nō habeo

a ¶ Probatio autem.Addō q̄ dicatur probatio eui dēs.vid ꝑ Card. alexā.i.c.si cui⁹.i j.not.xxxiiij.dist.
b ¶ De substātia. adde an sit d substātia 3ct⁹ ēphyteo.vid i.l.j.⁊ ibi bal.⁊ Jas.C.d iure emphy.⁊ Bal. in rub.C.d cōdi. ex lege.⁊ an sit de substātia grē concesse ꝑ papā vide ꝑ Inno.i.c.pastoralis.d rescr.Arc. i pe.vj.gl.⁊ doc.i c.dudū.de sepul. bal.i.l. humanū. in fi.⁊ in.l.fi.C.de ser.cō. manumis. Bal.i.l. si qua ꝑ calū.in.ij.co.C.de epi.⁊ cler.bal.i.l. fi.i.j.col.C.sen.rescin.nō pos.bal.i l.falsus.i.xj.co.C. de fur.Bal.i.l.fi. ff.de cōsti. princi. Bal.i.l.idē vlpianus.ff.de excu.tuto.Ro. deci .cccclxxxj.ici. signata supplicatiōe i ātiqs Ro. deci. ccccxxij.inci.lz romana.i antiqs. Ro. decis.ccccl vj.inci. circa hm dubiū i ātiqs.Et an sit d essentia legis vid ꝑ Bal.in.§.oēm. isti.de iure natu. Ang. de are.i.§. ex nō scripto.isti. eo.ti.Jo.an.i regula nemo pōt.d re.iu.lib.vj.i mercu.Jo.an.i addi. Spe.i rub.de cōsti.An.de bu.i.c. fi.i.v.col.de 3sue.
c ¶ Quid sit possessio vacua.addō gl.i l.fi.C.vñ vi.Sal.i l.i ꝓba.i.j.no.C. de acq.pos.⁊ q̄ dicat possessio adepta.vide i.c.si qs iam trāslat⁹.xxij. q.ij.glo.i.c.si tibi cōcesso.de pbē.li. vj.car.i cle.si plures.in.ij.co.eo.ti. ⁊ q̄ dicat possessio vacās. vide ꝑ Frā.paui.i trac. de ptāte.c. sede vac.in pludio.in fi.v.col.v.⁊ q̄ dicat vacās poss.⁊ q̄o sit itelligēda possessio pacifica.vid ꝑ Pau.de eleaza.in cle.grē. d rescri.⁊ ibi carza.in.xiij.q.
d ¶ Que āt sit possessio libera.addō doc.i.l. memīn⁹. ff.de leg.iij.⁊ q̄ dicat possessio momētanea vide gl. ⁊ doc.i.l.j.C.si de momē.pos.⁊ gl.i c.cū ad sedē.de resti.spol.⁊ q̄ dicat possessio irreuocabilis. vide per doc.i.c.ꝓut de dolo ⁊ cōtu.⁊ q̄ dicatur possessio colorata. vide ꝑ doc. in.c.ij.de cōces.ꝑben.Lap.all.xxj. inci.an valeat collatio.⁊ all.ciij.in ci.sepe mihi.
e ¶ Solo ti.trā fertur dñiū.adde.l. pe.C. de rei vē.l. traditionib⁹.C.d pac.Jas.in.l.si ex supplicatiōe.i.j. no.ff.d acqr.pos.

BIU Cujas

necesse ꝓbare illũ fuisse dñm tpe obligationis quia obligauit tãq̃ dñs:⁊ sic asseruit se dñm.nõ põt tũc dicere cõtra.vt no.in.l.j.in prin.ff.de pigno.Sic nec ecõtra si ille a quo cãm habeo tãq̃ a dño agat cõtra me tanq̃ dñs nõ possum sibi referre q̃õnem dñij:vt no.i.l.ita vt si fur.ff.cõmo.⁊ vide ad hoc bona iura q̃ allegant ad hoc in Spe.de locato.§.nũc vero aliqua.ver.lij.ꝑ hoc.j.eo.l.siue possidetis.vbi nõ solũ qñ ago cõtra eũ a quo habeo cãm sed etiã si ꝯ illũ q hꝫ cãm ab eodẽ a quo etiã ego habeo tãq̃ a dño nõ põt mihi referre q̃õnem dñij.facit qđ no.in.l.si alienam.ff.solu.matri.⁊ vide qđ ibi plene no.per Bar.

12 ¶†Sed qñõ ꝓbauit emptor q̃ venditor erat dñs. Rñdeo probãdo q̃ possedit tãto tpe cum ti.⁊ bona fide q̃ potuit acqrere dñium posito qđ nõ esset dñs ⁊ si hoc nõ posset ꝓbare sufficeret q̃ ꝓbaret se tãto tpe possedisse cum iusto tit.⁊ alijs de quibus hic qđ potuit prescribere si ista non posset ꝓbare. Bar.videtur inducere aliũ modũ ꝓbãdi dñium.i.l.si rem

13 mobilẽ.ff.de acqr.pos. ¶† Ultimo placẽ.dixit per hanc.l.q̃ eoipso qđ qs possidet vel possedit p̃sumit dñs sicut.s.eo.l.ij.que loquit de eo qui possidet de presenti.illa vero de illo qui semel possidet:q2 emit ⁊ fuit sibi tradita ⁊ trãslata vacua possessio.⁊ dicit hic qđ hoc sibi sufficit ad vẽdicandũ ergo presumit dñs.Glo.reprehẽdit q2 illa.l.dꝫ suppleri vt dixi.et similiter in.l.ij.s.e.nã cũ sint diuersa vt in.l.naturaliter.§.nihil cõe.de acqui.pos.non sequit possideo: ergo sum dñs.⁊ possessio p̃terita nõ sit sufficiens ad probationẽ.ptꝫ ex no.per Bar.in.l.pe.de cõdi.isti. ff.⁊ per Jo.an.in nouel.in.c.illud.de presump. al's facile eẽt a quolibet possessore rẽ aduocare per illuꝫ qui semel possedit.si tñ nõ agatur rei vẽdicatione sꝫ agat possessorio recuperãde ex.l.conq̃rebat.j.vñ vi. videt q̃ si probẽ me aliqñ possedisse ti.⁊ bona fide. ⁊ tũc reperit possessio apud te:⁊ ego dicã q̃ illa posses.est clãdestina ⁊ occupata me absente debeo vincere nisi ꝓbes iustã cãm possidẽdi per ea que ibi no.⁊ per Inno.in.c.sepe.de resti.spo.possessio vo de pñti aliqñ sufficit presumptiue ad probandũ dñiũ nõ deducitur principaliter ꝓpter se sed propter aliud: vt dixi in.l.ij.⁊ probatur in.l.pen.

2 Filiatio naturalis qualiter contrahatur ⁊ qualiter filiatio ciuilis.

3 Qualiter constituatur quis in possessione consanguinitatis.⁊ nu.1.⁊.4.

4 Sicut reperitur possessorium filiationis ⁊ paternitatis an ita ⁊ possessorium fraternitatis vel sororitatis vel alterius consanguinitatis.

5 Epistola qñ inducat dispositionẽ seu probationẽ.

1 **Non epistolis.** †Per literas assertorias consanguinitatis non inducit consanguinitas nec ꝓbatur si simplr ꝓpter

2 aliud sunt emisse.h.d. ¶†In tex.ibi natalibꝰ q̃ qs sit natus ex legitimo matrimonio:⁊ tunc contrahit

a filiatio naturalis:[a] vt i.l.filium.de his qui sunt sui vel alie.iur. ¶In tex.ibi adoptionis ⁊ tunc ꝯhitur filiatio ciuilis. ¶In tex.ibi quasi ad sororẽ:ista fuerunt verba enuntiatiua emissa principaliter ꝓpter

3 aliud.i.pro diuidenda hereditate. ¶†In tex.ibi te posse ꝓbare cõsidis.ergo ista verba p̃iudiciũ faciũt proferenti:q2 trãsferunt in ipm onus ꝓbandi dic q̃ ista erat in quadã possessione consanguinitatis al's secus.Si aũt verba enuntiatiua fuissent emissa p̃ncipaliter ꝓpter se cõstituerent etiã illã in quasi possessione cã ingenuitatis.vt no.in.l.quã allegat.de liber.agno.l.j.§.iul.per Bar.idẽ videt qñ principaliter propter aliud si pluries fuerũt repetita:vt idem Bar.no.in.l.cũ scimꝰ.j.de agri.⁊ cẽ.Itẽ cõstituitur qs in quasi possessione cõsanguinitatis qñ fuit habitus ⁊ tractatus tanq̃ cõsanguineus.vt in.l.ij.§.j.

4 ⁊.ij.ff.de q̃õni.⁊ no.in.d.l.iulia.†Et dicit hic Cy.q̃ sicut reperit possessorium filiatiõis ⁊ paternitatis. vt.l.siue contra.§.q2 plautianum.ff.de lib.agno.ita reperit possessoriũ fraternitatis vel sororitatis vel alteriꝰ cõsanguinitatis vt sic illa quasi possessio releuet ab onere probãdi.In ꝯrium q2 non est possessorium dare vbi nõ est dare petitoriũ sed iter patrẽ ⁊ filiũ ẽ dare petitoriũ ⁊ actionẽ p̃iudicialẽ p quã pe-

a ¶Filiatio naturalis.addẽ qualr ꝓbet filiatio.vid gl.⁊ Inno.i.c.michael.de fil.p̃sby. Inn.i.c.qñ ꝯ.de ꝓba.Ant.d bu.i c.trãsmisse.q filij sint leg. Bar.i.l.j.i.§.j.ff.d li.agn.

b ¶Epistole.adde hic q̃ plene no.in materia ĩ repetitiõe.l.admonẽdi. ff.diureiu.⁊ ibi vide p scribẽtes.⁊ addẽ q̃ lꝫ epl'a p̃ncipis habeat vim legis.l.fi.ff.d leg. ⁊.l.j.ff.d ꝯsti.p̃n. tñ iferiores a p̃ncipe nõ hñt vim legis.ita Ang.in l.j.ff.de fer.⁊ alex. de imo.late i ꝯsil. xcviij.co.ij.in p̃n. in.iij.vo.in ver.⁊ p̃io dũ d̃r.Fran. cur.adde d hoc ẽt ⁊ dicut p Feli.i.c. j.col.iiij.ver.i tex. ibi epl'e.de ꝓba.

tatur declarari quẽ esse patrẽ vel filiũ suũ:nimirũ etiã si reperiret possessorium nõ sic etiã reperiret in alijs cõiunctis hoc declara per Bar.in.d.§.q2 plautianũ Cy.dicit hic ita s̃m Pe.sic fuisse obtentũ vltra mõtes per glos. q̃ est hic q̃ dicit:iõ isti fratres ꝓbãt q̃ illa erãt in possessione filiationis le-

5 gitime ⁊ naturalis. ¶† Tractat hic Cy.de effectu epistole [b] dicẽs qđ aliqñ

b cõtinet dispositionẽ aliqñ enũtiationẽ.primo casu si est talis dispositio q̃ posset fieri iter absẽtes:⁊ ꝯtus q ꝯsensu ꝯhunt inducit epl'a dispositionẽ vt in.l.qdã.§.q aũt.de cõsti.pecu.secus si nõ poterat fieri inter absentes vt stipu.l.j.in prin.ff.de ver.ob.Scđo casu aut enũtiatio fuit emissa p̃ncipaliter ꝓpter se ⁊ inducit ꝓbationẽ.vt in.l.publia.§.fi.ff.deposi.Aut principaliter propter aliud:⁊ tunc secus vt hic in tex.⁊ in fi.huius gloss. prime.

2 Si qs fuit appellatꝰ filius an p hoc cõstituat in q̃si possessione filiationis.

1 **Non nudis.** †Lex p̃cedens loquitur de verbis emissis inter fratrẽ ⁊ sororem hic de emissis inter patrẽ ⁊ filiũ ⁊ sic dicta in p̃cedẽti.l.cadũt hic iste tex.vt ꝓbare q̃ asseueratio faciat p̃iudiciũ q̃tũ ad trãsferẽdũ onus pro

2 bandi:sed glo.fi.dicit q̃ illud erat hic ex eo:† q2 ille in quasi possessione filiationis erat nõ ex eõ tm̃ q̃ fuerat appellatus filius:sicut in p̃cedẽti erat in possessione fraternitatis.alij aũt q2 sola appellatione cõstituit in quasi possessione filiationis.tu distingue vt dixi in.l.prece.dicit aũt Bart.in.§.iul.q̃ si verba enunciatiua continent aliquid qđ non cadat nisi in filium puta exheredationem:q2 illa inducunt quasi possessionem.

2 Cõtra agẽtẽ possessorio an possit excipi de priori violẽtia.⁊ nu.3.⁊.4. Spoliatus si agat rei vẽdicatione ꝯ spoliatorem sufficit sibi ꝓbare possessionẽ ⁊ spoliationẽ nisi fuisset in possessione violẽta.vide tñ nu.3.⁊.4.

3 Secunda violentia an ⁊ quando absorbeat primam.

4 Carceratus indebite potest appellare elapsis decem diebus.

1 **Vis eius.** †Violenta possessio non releuat possidentem ab onere probandi.h.d. ¶ Not.⁊ pone casum q̃ quidã q esset in quasi possessione libertatis fuit occupatus per quedã asserentẽ se dñm ipsius propria autoritate:⁊ sic violẽter iste post aliqđ tps aufugit ab eo:⁊ sic recuperauit statũ libertatis similiter violẽter:ille qui occupauerat eũ petit a iudice illũ cõpelli ad redeundũ asserens illũ esse seruũ:suũ ⁊ ad hoc ꝓbandũ ĩducebat qualiter per prius possederat eum tanq̃ suũ ⁊ q̃ ille spoliauerat eum quasi possessione seruitutis ⁊ dicebat hoc sibi sufficere ad probãdã seruitutem per.l.si quis emp.§.sed hoc super li.j.de p̃scri.xxx.an.vbi si ago rei vẽdi.cõtra illũ qui me spoliauit nõ habeo necesse aliter ꝓbare dñium:sed sufficit probare meipsum possedisse ⁊ eundem me possedisse spoliasse.Itẽ inducebat.l.j.C.vbi cã status.vbi si aliqs aufugit a pos.hoc cõperto dꝫ sibi restitui:⁊ postea de proprietate disputabit.Ille vero allegabat q̃ possessio illius nec prodesset sibi in possessorio nec in petitorio:quia fuerat violenta qđ ille prius per ipsum propria autoritate occupauerit.Imperator premittit qđ possessio violẽta non ꝓdest ad transferendũ onus ꝓbãdi in aduersariũ:⁊ ideo si verũ est quod asseritur q̃ iste aufugit ab illo possessore:⁊ ipse possessor ipm violenter p prius occupauerat dꝫ discuti per iudicẽ ⁊ inquiri vtrũ ante primã occupationẽ ille occupatus esset in possessione libertatis bona fide:⁊ tunc illa occupatio fuit iniusta:⁊ possessio fuit violenta:ideo etiam si iuraret non prodesset sibi ad releuandũ ipsum ab onere probandi:eodẽ modo non prodest ad onus probandũ transferendi in ipm fugientẽ:q2 inspicitur prima violentia que non aufert per scđam.quasi dicat si ante primam violentiã cõmissam per occupatorẽ ille fuisset in possessione libertatis mala fide non attenderet illa occupatio prima sed fuga:⁊ sic non ꝓdesset isti fugienti qđ esset in possessione libertatis q2 est possessio violẽta.Et primo premittit vnũ ad euidentiã vsq̃ ibi:cũ igit.postea repetit propositionẽ factã per querentẽ vsq̃ ibi:inquisitio prius.Tertio declarat q̃ sint partes iudicis opp.cõtra istum text.primo de.l.j.s.vbi cã status.vbi sufficit possessori ꝓbare fugã cũ sibi debebat incõtinẽti restitui ⁊ nõ audiat fugiens de libertate quousq̃ sit restitutus priori possessori.lex illa limitat p

2 istã qñ ille a quo qs fugit possidebat prius licite ⁊ nõ violẽter hic secus.†Et ideo cõtra agẽtẽ possessorio ex illa.l.põt excipi de priori violentia per hanc l.tñ hic non agebat possessorio sed petitorio:vt ptꝫ in prin.dũ dicit qui se

3 dñm cõtendit. ¶† Sed tunc oppo.de dicta.l.si quis emptionis.§.sed hoc super illis.Sol.eodem modo si spoliatus agat rei ven.contra spoliatorem sufficit sibi probare possessionem ⁊ spoliationẽ serui:nisi fuisset in possessione violenta per hanc.l.nota. ¶ Scđo oppo.fortiter q2 secunda violẽtia absorbet primã quãdo cõmittitur ex interuallo.vt in.l.j.§.qui vi.⁊.l.q possessionẽ.in vlti.glo.ff.de vi ⁊ vi arma.sed hic licet seruus prius violẽter occupatus fuerit iste occupatus postea violẽter aufugit:⁊ sic sublata est prima violentia:q2 non licuit propria autoritate aufugere sicut non licuerat propria autoritate occupare.Sol.⁊ tene menti illud procedit in rebus inaĩatis:q2 si primo te spoliaui possessione fundi ⁊ sic habes interdictũ vnde vi cõtra me deinde ex interuallo tu me spolias perdis interdictum qđ habebas:⁊ ego acquiro interdictum vnde vi contra te q2 mea violẽtia est purgata propter tuã.vt etiã not.per doc.in.l.si quis ad se fundũ.j.ad leg. iuliã de vi.sed non procedit in personis animatis vt in homine violenter possesso:q2 ista violẽtia nõ absorbet propter secũdã sed potius econtra secũda violẽtia fuge nõ attendit ꝓpter primã violentiã in occupando ⁊ hoc fauore libertatis.casus est hic singularis:lꝫ male declaretur per doc.bene tñ dicit Bar.hic vnũ verbũ per qđ illud innuit q̃ si aliquis p p̃tãtem fuit

indebite

indebite captus ⁊ indebite detinet si fugit nõ presumitur probata iustitia prime detentionis. Gl. vltima q̃rit de intellectu lr̃e in versi. inquisito prius. ⁊ ponit tres expositiones. tene vltimam que adaptat litere vt debeat iquiri an iste ante primã occupationẽ esset in posses. libertatis bona fide: an non. quo reperto apparebit an huic seruo licuerit ꝓpria autoritate auferre vel non ⁊ hoc reperto apparebit cui incumbat onus ꝓbandi in petitorio sicut in simili dicitur i. l. exitus cõtrouersie. de acquiren. pos.
4 † Paul. de cast. iuris vtriusq; doc. die. v. Maii M. cccc xxxix. Vel dic subtiliorẽ rõnem ꝙ qñ prima violentia
a cõmittit in retẽtione persone quotidie renouat. Hinc [a] est qd semper põt appellari si facta est per iudicem post. x. dies a tpe prime capture: q2 non appellat ab illa sed ab illicita detentione q̃ hodie fit vt no. in Spe. de retẽtionibus. §. restat versi. sed no. ẽm Vincẽtiũ. ⁊ ver. quid dicis. bene facit qd no. s. de serui. ⁊ aqua. l. ij. in glo. que incipit: ⁊ sic. x. annis circa mediũ. ibi dñ dicit ꝓ presenti tuitione. ⁊ qd no. in. l. eũ q. §. in popularibus. ff. de iureiur. ⁊. l. j. §. interdũ. ff. de vsufr. accrescẽdo. Scda ergo violẽtia q̃ cõmittit in fugiẽdo nõ põt dici ꝙ cõmittatur ex interuallo imo incõtinẽti habito respectu ad primã capturam sed ad detentionẽ que fiebat tpe fuge: ⁊ ideo ista secũda nõ absorbet primã violẽtiã: vt in. ll. s. allega. q2 tunc absorberet qñ ex interuallo istam rõnem sentit hic Bart. licet non alleget ea que. s. alleg. qui etiã dicit q̃tum ad intellectũ. l. si qs emptionis. §. sed hoc super illis. de prescrip. xxx. an. nõ est verum indistincte ꝙ agens rei vendi. contra spoliatorẽ nõ habet inde ꝓbare dñium sed sufficiat probare possessionem precedentis ⁊ spoliationẽ: licet Bar. videat hoc sentire nisi possessio precedens fuerit longeua: ⁊ ita intelligit istum tex. ideo cautius est agere interdicto possessorio recuperande in quo non opponitur exceptio dominij cum spoliatus ante omnia sit restituendus. tene menti.

2 ☞ Qui semel probatur fuisse dominus presumitur semper durasse dominus vsq; ad mortem: vel si viuit presumitur hodie esse dominus nisi contrarium probetur.
3 Agens propter hereditatẽ cõtra illũ qui hz cãm a defuncto ⁊ asserit se cãm habere nõ hz necesse ꝓbare ꝙ res quã petit erat in bonis defuncti vel in eius hereditate tempore mortis sue.
4 Si filij in potestate de quibus in hac. l. negent intentionem filiorum emancipatorum inquãtum asserunt predia sibi fuisse donata a patre: attamen possunt se iuuare ex tacita confessione illorum emancipatorum que resultat ex allegatione donationis predicte. s. ꝙ pater erat dominus. ⁊ sic durauit dñs.
5 Quando possit quis se iuuare ex eo quod ipse impugnat.
6 Presumptio iuris recipit probationem in contrarium.
Presumptio iuris ⁊ de iure non recipit probationem in contrarium nisi per confessionem partis.
Fictio quod non recipiat probationem in contrarium etiam per confessionem partis.
7 Statuta que dicũt qd heres mittatur in possessionem rerum hereditarium seu que probantur fuisse vsucapta vel possessa per defunctum tempore mortis sue non obstantibus quibuscũq; instrumentis singularum personarũ vt hic videntur cõformia iuri cõi ⁊ debent extendi ⁊ fauorabiliter interpretari.
8 Si ago contra te rei vendi. asserens me tali tempore fuisse dominum. ⁊ ad hoc probo ꝙ tali tpe fui dominus ꝙ ista ꝓbatio mihi non prosit nisi allegarem etiam ꝙ hodie sim dominus.
Quid si allego te fuisse excommunicatum ⁊ nõ dico ꝙ hodie sis. ⁊ probem excommunicationem non tu absolutionem an sit presumptio quod etiam hodie sis.
9 Quid in possessione an qui semel possedit presumatur etiam hodie possidere vel possessionem continuasse.
10 Reus ⁊ possessor cogitur dicere titulum sue possessionis ad excludendum actorem qui suam intentionem fundauit si non vult condemnari.
Acquisita per mulierem presumuntur acquisita de bonis viri pro euitando suspitionem turpis questus: potest tamẽ probari contrarium.
11 Qui habuit conuersationem aliquo tempore cum aliqua muliere libera presumitur contraxisse matrimonium cum illa sz potest probari contrarium.
12 Que sit presumptio iuris ⁊ que iuris ⁊ de iure ⁊ quãdo recipiant probationem in contrarium.

1 **Siue possidetis.** † Ista est. l. famosa ⁊ etiam vtilis. hoc dicit. Actor tenetur probare suam intentionem ⁊ etiam reus post fundatam intentionem actoris. hoc dicit. vel sic. Res que probatur fuisse defuncti presumitur eius fuisse ⁊ perseuerasse vsq; ad mortem: et sic transiuisse ad eius heredes: non autem presumitur fore illius qui pretendit a defuncto titu. singularem nisi probet siue possideat siue nõ. hoc dicit. nam ⁊ sic maior resultat presumptio pro successore
2 vniuersali q̃ pro singulari. † Item allegatur qd qui semel ꝓbatur fuisse dñs presumitur semper durasse dominus vsq; ad mortem: vel si viuit presumitur hodie esse dominus nisi cõtrarium probetur. ¶ Et pone casum ꝙ quidam decessit relictis duobus filijs emãcipatis ⁊ exheredatis ⁊ alijs duobus in potestate ⁊ heredibus institutis: in hereditate eius erãt duo predia que illi emancipati pretẽdebant esse sua ex donatione eis facta per patrem: alij duo contradicebant negantes donationez ⁊ dicẽtes ad se pertinere tanq̃ ad heredes: quesiuerũt ab imperatore quibus incumbat onus probandi: an illis emãcipatis quod eis fuerunt donata: an ipsis ꝙ fuerũt ad eos trãsmissa tanquã ad heredes. Imperator respondit quod incumbit illis emancipatis siue agant contra istos filios in potestate possidetis per regulam generalem qd actori incũbit onus probandi suam intentionem: ⁊ sic donationem predictam in qua fundatur eorum intentio: vt in ea. l. actor. siue agatur contra eos quia possident per filios potestate petitione hereditatis vel rei vendi. quia intentio ipsorum agentium est fundata ex duobus: sz ꝙ apparet eos esse heredes patris per ostensionem testamenti. Itẽ apparet illa predia fuisse patris ex tacita confessione illorum emancipatorum qui allegãdo donationem eis factam a patre tanq̃ de predijs ipsius patris tacite confitentis patrem fuisse dominũ: ⁊ hoc presupposito presumitur pater semper fuisse ⁊ cõtinuasse dominus vsq; ad mortem: ⁊ sic ad heredes suos dominiũ transmisisse nisi per emãcipatos probetur cõtrarium ꝙ ante mortem pater eis donauerat ⁊ tradiderat ⁊ sic desierat esse dominus. hoc dicit ista lex
3 famosa † ⁊ no. ex qua apparet ꝙ agens petitione hereditatis contra illum qui habet cãm a defuncto ⁊ asserit se causam habere non habet necesse probare ꝙ res quã petit erat in bonis defuncti vel in eius hereditate tempore mortis sue quia presumitur ex eo qd ille pretendit causam a defuncto habuisse: ⁊ sic ex eo ipso fundata est intentio agẽtis nisi reus probet causam
4 quã allegat. ¶ † Not. etiam ꝙ licet isti filij in potestate negent intẽtionem filiorum emancipatorũ inquantum asserunt sibi fuisse donata: attamẽ possunt se iuuare ex tacita cõfessione illorum emancipatorũ que resultat ex allegatione donationis p̃dicte videlicet ꝙ pater erat dñs ⁊ sic durauit dominus ⁊ in ista tacita confessione isti filij in potestate fundãt intẽtionem
5 eorum agendo contra emancipatos. † Sed cõtra de eo dixi in l. ij. s. eo. ẽm Bar. ⁊ de. c. quod. de reg. iur. lib. vj. quia exceptione aduersarij quam ego non possum recipere in vim tacite cõfessionis: vt si peto a te centum tanq̃ mutuata ⁊ tu excipis vel facis positionem qd mihi soluisti vel ꝙ feci tibi pactũ de non
b petendo: ⁊ ego hoc nego [b] non possum dicere ꝙ videaris tacite confessus debitum precessisse ⁊ sic habeo necesse probare: secus si confiterer ⁊ replicarem. ista est fortis opp. ⁊ nullus eam facit. Potest dici ꝙ quando intentio tota aduersarij mei consistit in eo qd ponit: licet eam negem possum tamẽ me iuuare ex ea vt hic: secus si tota intentio q2 posito quod confiteor te soluisse vel me fecisse pactum de non petendo replicare quod nõ valet: q2 eram minor vel qd pecuniam dissipaui nec fuisti liberatus: q2 soluisti mihi sine tutoris autoritate. quod quid sit ista solutio nõ est sine scrupulo et oppo. ⁊ est difficilis ⁊ pro
6 nunc non occurrit alia respõsio cogita. † allegatur enim ista. l. presumptio iuris recipit probationem in cõtrarium: sic. j. eo. l. cum precibus. ⁊. ff. eo. ti. l. cum de indebito. quia vna presumptio tollit alteram vt ibi notatur. Secus si est presumptio iuris ⁊ de iure que non admittit probationem in cõtrariũ vt in casu. l. antiqua. j. ad velleia. cum quis cõfitetur instrumẽtum publicum factum de sua voluntate: ⁊ postea illud impugnat. Vel pone exemplum in sentẽtia que pro veritate habetur: vñ si iudex pronuntiat te esse debitorẽ meum presumeris esse nec potes dicere contrarium: vt in. l. res iudicata. de re iud. recipit tamen probationem in contrarium per confessionem partis si confitetur te non esse debitorem: licet pronuntiatũ sit contrarium. vt no. in. l. iulianus. ff. de condi. inde. fictio vero non recipit probationem in contrarium etiam per confessionem partis. vt in casu. l. j. de rei vxo. act. vbi mulier que dedit dotẽ fingitur stipulata fuisse restitutionez eius: licet reuera nõ fuerit: ⁊ licet de hoc constet etiam per confessionem mulieris. qd dic
7 vt in glo. fi. magna. ¶ † Item no. istam. l. pro statutis que dicunt ꝙ heres mittatur in possessionem rerum hereditariaruz seu que probãtur fuisse certa ⁊ possessa per defunctum tpe sue mortis nõ obstãtibus quibuscũq; instrumẽtis singularũq; ꝑsonarum in quibus cõtinetur aliqua ex eis fuisse donata vel vẽdita vt est in ciuitate ista: tale enim statutum quod presumitur pro herede potius quam pro titulo singulari videtur cõ-

a ¶ Hinc est. adde eundem Pau. d cast. ⁊ Alexã. in. l. eũ qui. §. i popularibus. ff. d iure iuran. ⁊ Alex. in l. j. §. j. colũ. ij. ff. d fer. bal. i. c. d test. extra d test. Imo. ⁊ Ant. de bu. i. c. causam. de elec. ẽt per Phil. frã. in c. ex parte. d app. Ang. are. in trac. malefi. i vers. qui iudex iussit carcerari. colũ. fi. i fi. ⁊ Ange. d peru. in suo ↄsi. clxx. Cur.

b ¶ Et hoc ego nego. Et sic habes h qñ exceptiõe negata possit ps negare se iuuare de quo ꝑ Bar. in. l. post legatũ. co. iij. ff. de his q. vt indi. ꝑ eũdẽ. i. l. nõ vtiq;. ff. d exce. ⁊ i l. naturaliter. §. nihil cõe. ff. d acq. pos. co. v. ꝑ Alex. ⁊ Mod. i. l. j. §. si qs simplr. ff. d v. ob. ⁊ ꝑ Fel. late in c. capr̃m. col. ix. ex de rescri. ꝑ Alex. de imo. i cõsi. xcij. ⁊ i cõsi. clj. i. v. vo. ⁊ i ↄsi. clxxxiij. co. ij. v. nõ obstã. eo. vol. ⁊ adde qd lz qs nõ possit se iuuare expositione negata poterit tñ se iuuare ex ꝓbationib⁹ factis: in sup dicta positio negata. ita Ang. i ↄs. clvj. ⁊ refert ⁊ sequit Alex. cõsi. cclxxxiij. alleg. in d. ij. colũ. ⁊ aduerte ad h dctã pau. hic q2 h ẽt hẽs in excipiẽte. ꝑ bar. i d. l. nõ vtiq;. ff. de excep. Frãc. Cur.

BIU Cujas

forme iuri cõi. arg. hic ⁊ sic debere extēdi ⁊ sanotabiliter interpretari cũ aliqua dubitatio occurrit. ¶ † In gl. que incipit ꝑ qd ibi si fuit dñs adhuc dñs ꝑsumitur. Sol. hic asserat: quia presumptio iuris nõ prodest nisi ei qui allegat eã ꝑ se. arg. in l. si adulterium. §. idem pos. ff. de adul. Si ergo ago cõtra te rei vendi. asserens me hodie dñm ⁊ ad hoc probãdum probo ꝙ tali tempore fui dñs hoc mihi sufficit per istũ text. cũ gl. sed si hoc nõ allegarē ꝙ hodie essem dñs sed agerē cõtra te rei vēdicatione dicēdo me tali tpe fuisse dñm ⁊ probando ista probatio non mihi prodest: imo potius resultaret ꝓbatio in contrarium ꝙ hodie non sim postꝗ non allego: vt no. per Bar. in l. certum. §. si fundum. ff. de cõfes. ⁊ etiam tenuit hic Cy. in fi. ſm Pe. in tali. q. Si ego allego te fuisse excõicatũ ⁊ nõ dico ꝙ hodie sis: licet probem excõicationem ⁊ tu nõ probes absolutionem nõ propterea presumeris hodie esse. Sed si allego ꝙ hodie sis nisi probes absolutionē ꝑsumeris hodie esse. ⁊ istã questionem dicit fuisse vltra montes ⁊ male fuisse determinatã. facit aũt. si dicatur. j. de testi. ⁊ qd nõ. per Bal. in l. dotem. de ver

9 bo. obli. ff. ¶ † In glo. ibi: qd in possessione. de hoc dic vt dixi in l. non ignorat. s. ad exhibē. ⁊ glo. videt hic sentire qd ibi dixi. nã aut ille qui semel possedit asserit se hodie possidere vel se hodie possedisse quousqȝ prescripserit ⁊ sic querit ꝙtum ad cõmodum ipsius qui semel possedit: ⁊ presumitur ita esse ꝙ hodie possideat vel cõtinuauit possessionē quousqȝ prescripserit nisi contrariũ probetur. Aut negat se hodie possidere: qꝛ forte cõuenitur tanꝗ possessor. ⁊ sic querit an presumat hodie possidere ad incõmodũ suũ. ⁊ dicendũ est ꝙ nõ nisi in tribus casibus quorũ duos ponit glo. s. ꝙ qñ tpe li. contc. possidebat. vel qñ habuit causam ab agente. Ad de tertiũ qñ precedēs possessio fuit longo tpe cõtinuata: qꝛ presumit etiã hodie: secus si nõ probat de lõginquitate precedētis possessionis. vel dic aptius si probo ꝙ possedisti iam sunt. x. anni nõ sequit ꝙ hodie possideas. ⁊ sic intelligatur ista opi. Sed si probo ꝙ iam est mẽsis ꝙ possidebas: vel iam sunt. x. dies presumeris etiã possidere: in modico intervallo non presumit intervenisse mutatio ſm doc. quos refert Bald. ⁊ est satis ꝓbabile dictum: licet vltima glo. opponat contra finē huius. l. quinqȝ modis. Primo ꝙ si isti emãcipati possidēt: ⁊ sic cõueniunt nõ incũbat eis onus ꝓbandi. vt. s. eo. l. frustra. de rei ven. l. si. Sol. verũ est qd reo non incũbit onus probãdi quousqȝ intentio actoris sit fundata in contrariis. hic aũt erãt fundata ex his duobus de quibus di-

10 xi: vnde si volũt eam repellere necesse habēt probare. ¶ † Itē opp. icdo de. l. cogi. de peti. heredi. Solu. reus ⁊ possessor non

a cogitur dicere titulũ sue possessionis [a] ad cõmodũ actoris ⁊ ad eius instantiã vt ibi: sed ad cõmodũ propriũ ⁊ ad excludēdũ actorē qui suã intētionē fundauerat bene cogit causatiue si nõ vult cõdēnari vt hic. ¶ Tertio opponit: intentio istorũ agentium erat fundata ex ꝑsumptione iuris q̃ est vt semel fuit dñs presumat ꝑseuerasse vsqȝ ad mortem ⁊ trãsiuisse ad suos heredes: sed presumptio iuris nõ recipit probationē in ꝯtrariũ. vt insti. qui. mo. ius pa. pote. sol. §. si ab hostibus. Sol. ibi nõ loquit in presumptione sed in fictione. dr aũt fictio qñ fit super facto certo ⁊ in ꝯtrarium eius qd reuera fuit vt ꝙ captus ab hostibus si reuertat fingit nunꝗ fuisse captꝰ: sed semp in ciuitate fuisse. Vel ꝙ si ibi moriat fingatur mortuus prima hora captiuitatis: ⁊ tñ reuera fuit in ꝯtrariũ veritas in vtroqȝ. vel qd mulier que dedit dotē fingatur stipulata cũ tñ reuera non fuerit. l. aũt illa loquit in ꝑsumptione iuris q̃ ꝑsumptio est sup incerto: nam vtrũ donauerit vel nõ donauerit erat icertũ: ius presumit ꝙ nõ donauerit quousqȝ probet ꝯtrariũ: sic etiã presumit pro instrumēto de quo est dubiũ an sit verũ vel falsum. ⁊ presumit ꝙ sit verũ: ⁊ tñ põt probari contrariũ. j. eo. l. cũ precibus. Itē presumit ꝙ acquisita per mulierē sint acqsita de bonis viri pro euitando suspitionē turpis questus. ff. de do. iter virũ ⁊ vxo. l. quintus. tñ põt esse cõtrariũ: ⁊ sic factũ est dubiũ. certe põt probari contra presumptionē iuris ꝙ aliunde quesi

11 uerit. † Itē lex ꝑsumit ꝙ ille qui habuit cõuersationē aliquo tpe cum aliqua muliere libera ꝯtraxit matrimoniũ cum illa: ⁊ tamen est incertũ an cõtraxerit vel nõ. vt in. l. in libere. de ritu

12 nup. certe põt probari ꝯtrarium ꝙ non ꝯtraxerit. ¶ † Sed quarto opp. contra presumptionē iuris non possit probari cõtrariũ. Sol. nisi ex ꝯfessione partis: vt. j. ad vellei. l. antique. dicit glo. ꝙ quedã est presumptio iuris nõ tñ de iure vt qñ lex presumit ⁊ nõ statuit: ⁊ tunc recipit probationē in ꝯtrarium: vt in casibus precedentibus. quedã est presumptio iuris ⁊ de iure. sȝ quando presumit ius super facto incerto ⁊ vltra hoc statuit: ⁊ tũc loquitur ꝯtrarium ꝙ nõ admittatur probatio in ꝯtrarium: ⁊ allegat glo. casus pluriũ legũ in quibꝰ ⁊ in quosdã est presumptio iuris ⁊ de iure. glo. tñ reprehendit dicens ꝙ in illis legibus admitteretur probatio in contrariũ: ⁊ sic est iuris ⁊ nõ de iure ex

a ¶ Titulũ sue possessiõis. add. barba. consi. lviij. ici. clemētissimũ deũ in. iiij. vo. i. x. col. ver. itē etiã facit. idem Barb. cõsi. xij. ici. difficile e. in. iij. vo. i. vj. col. in ver. itē ex possessione.

b ¶ Per ꝯfessionē partis. add. ꝙ cõtra talē presumptionē iuris ⁊ de iure admittit et ꝓbatio in ꝯtriũ ꝑ indirectũ. in gl. i c. j. de ꝓba. in cle. ⁊ refert Sozi. ꝓceptor meus in ꝯsi. cxcj. col. ij. i fine. ⁊ add. i materia cũ dē pau. d ca. i ꝯsi. cclxxxvij. col. iiij. i ꝓn. i antiqs. stra.

cepta. l. antiqui. Tu pone casum magis in sententia pro qua ius presumit ⁊ habet eam pro veritate vt sit litiũ finis statuit ius ꝙ contra eam non possit veniri etiam per instrumenta de nouo reperta. vt in. l. imperatores. ff. de re iudi. ista est presum

b ptio iuris ⁊ de iure ꝯ quam nisi per cõfessionē partis [b] veniri non potest eo modo agēdo quo primo actum fuit: sed si quis agendo succubuit ⁊ vera excipiendo vult venire contra potest per testes ⁊ etiam per instrumenta ſm tñ ea que habentur i. l. iulianus. de condi. inde. vel dic ꝙ illud qd fuit lata: qꝛ nõ probatum sed si sit debitum vel non debitum tunc nec agēdo nec excipiendo potest veniri contra nec probari nisi per confessionem partis vt ibi no. ¶ Quinto ⁊ vltimo oppo. ꝙ onus probandi incumbat agentibus non conuentis. l. cum nec de indebito. ff. eo. Solu. si ibi filij in potestate tradidissent ista predia illis filijs emancipatis tanꝗ eis donata ⁊ postea vellent repetere tanꝗ indebite tradita necesse habēt probare se indebite tradidisse vt in cõtrario: qꝛ nõ presumũtur iactasse suum sed hoc nõ tradiderunt: imo illi alio modo occupauerunt. ex his remanent omnia declarata.

2 ☞ Nata ex matre que semel fuit serua licet postea manumissa quare presumatur potius serua ꝗ libera.

3 Si ago hypothecaria contra te tertium possessorem ⁊ allegas titulum a debitore qꝛ vēdita ⁊ ego dico ꝙ per prius erat mihi obligata ⁊ sic transiuit in te cum sua causa obligationis tu vero dicas ꝙ tibi prius fuerat vendita ⁊ tradita ꝗ mihi obligata: cui nostrum incumbit onus probandi.

4 Testes ꝙ regulariter nõ habeant necesse deponere de tpe vel de loco licet si fuerint interrogati ⁊ varient nõ detur eis fides. Quando intentio agētis fundatur in tempore vel loco cui incumbat onus probandi. remis.

i Matrem. † Qui fundat intentionē suam in tpe agendo vel excipiendo debet tps probare. ad hoc semper allegatur. l. cum qui. ff. de ne. ge. Et pone casum ꝙ quedã mulier que asserebatur serua per quedã allegabat se liberã ⁊ ingenuã ⁊ petebat se ita pronuntiari ⁊ ad probandũ intentionē suam producebat instrumentũ in quo ꝯtinebat ꝙ mater sua que olim fuerat serua, fuerat postea manumissa: vnde cum sit nata ex libera sequit ꝙ est ingenua. allegabat etiã se habere fratres ex eadē matre qui erãt in possessione libertatis ⁊ nunꝗ fuerat eis mota questio seruitutis querebant an ista sibi sufficerēt. Imperator rñdit ꝙ non. primũ ideo qꝛ potuit nasci ante manumissionem vnde cum constet matrē fuisse seruam non sequit ergo tu es libera nisi sis nata post manumissionē: ⁊ hoc ꝓbare debes qꝛ tempus est de substantia tue intentionis. ꝙ aũt fratres tui sint in possessiõe libertatis ⁊ eis nũꝗ fuit mota questio nihil facit ad propositũ cum ista possint simul stare ꝙ ipsi sint liberi quia nati post manumissionē ⁊ tu sis serua quia nata prius.

2 ¶ † Sȝ q̃rit quare ꝑsumit potius serua ꝗ libera ⁊ nata ante manumissionē potiꝰ ꝗ post postꝗ sibi incũbit onus ꝓbãdi. quidã dicunt ex eo qꝛ cõstabat matrē semel fuisse seruã. glo. reprehēdit: qꝛ nõ ꝓpterea debemꝰ interpretari in partē magis odiosam. glo. dicit ꝙ hec ratio est qꝛ ista possidebat vt serua: sic ꝓuocabat in libertatē ⁊ erat actrix: ideo debȝ fundare intētionem suã. Tu dic ſm doc. ꝙ etiam si erat in possessione libertatis: ⁊ sic erat rea ⁊ petebat in seruitutē si ipa allegabat se ingenuam ⁊ petebat ita se ꝓnuntiari necesse habuit rñdere se ingenuam ⁊ sic ꝓbare qd asserebat: sed si nõ petijsset se ita ꝓnũtiari: tũc sufficiebat sibi ꝙ esset in quasi libertate ꝙtum ad hoc vt actore nõ ꝓbante seruitutē ab eius petitione absolueret non tñ pronuntiaret eam esse ingenuã: ⁊ hoc est magni effectus qꝛ ista scda nõ ꝓficeret sibi ad ꝓbandũ ingenuitatē si postea per aliũ occuparetur tanꝗ serua: ⁊ si agõ rei vendi. ⁊ nõ probo dominium absolueris: tñ non ꝓnuntiaris dñs nisi hoc asseras ⁊ probes te dñm ⁊ petas ita pronũtiari. l. si inter me ⁊ te. ff. de ex

3 cep. rei iudi. vide qd no. in. l. circa. ff. de proba. in gl. ¶ † Et inducitur iste tex. ꝙ si ago contra te tertiũ possessorē hypothecaria ⁊ allegas titulũ a debitore qꝛ vēdita: ⁊ ego dico ꝙ ꝑ prius erat mihi obligata: ⁊ sic trãsiuit in te cum sua causa obligationis. vt. l. si conuenerit. §. si fundus. ff. de pig. act. tu vero dicas quod tibi pꝰs sic erat vēdita ⁊ tradita ꝗ mihi obligata: ⁊ sic non potuit obligari cui nostrum incumbat onus probãdi an mihi qd prius fuerat obligata ꝗ tibi: an econuerso. nã vtereqȝ videtur fundare se in tempore. doct. tenent quod mihi per. l. ⁊ que nondum. §. quod dicit. ff. de pigno. vbi creditor agens cõtra tertium possessorem habet necesse probare quod erat tempore obligationis facte res in bonis debitoris. Itē ꝙ intētio tua sup dominio tuo est fundata siue vēdiderit anteꝗ fuerit mihi obligata siue post. vtroqȝ aũt tēpore huiusmodi dñium quod in te transferre potuit sed intentio mea nõ est fundata

nisi in iu

BIU Cujas

nisi mihi obliganit anteq̃ in te dñium trãsferret:ego necesse
habeo hoc ꝓbare:itẽ per.l.j.ff.de iu.fi.li.x.vbi est spãle in fisco
agente in bypothecaria ꝟtra donatariũ vt nõ habeat necesse
ꝓbare:sed ipse donatarius ꝙ sua donatio processit:ergo in
4 ꝟrium est ius cõe:vt in.l.j.in fi.ff.ad munici. ¶Ad quevide qõ
no.Bar.in.l.si is qui.de iure fisci.ꝛ plura circa istã materiã qñ
intentio agẽtis fundatur in tpe vel in loco cui incumbat onꝰ
ꝓbandi.vide pulchre per Bar.in.l.non soluꝫ.§.sed vt ꝓba
ri.ff.de no.ope.nun.regulariter añt testes non habent necesse
deponere de tpe vel de loco qꝛ non sunt de substantia eius de
quo agitur.licet si fuerint interrogati ꝛ varient non detur eis
fides:vt.l.qui falsa vel varia.ff.de testi.ꝛ quod no.j.ti.ꝓxi.l.
testium.in glo.ꝛ.ff.co.ti.de test.ob carmen.§.fi.
2 ☞Sex species scripturarum publicarum seu autenticarum
quibus datur fides.remis.
3 Instrumentum publicum quomodo per testes redarguatur
de falso.
4 Quid si negatur illum qui scripsit esse notarium.
5 Statutum si facit mentionem de instrumento simulato vel de
exceptione simula ionis debet hoc casu intelligi quando intẽ
tio partium fuit nil agere sed simulare ꝙ ageretur.
Quãdo fuit vnum actum ꝛ aliud simulatum:si illud qõ fuit
poterat valere vt agebatur non habet locum exceptio simula
tionis.sed si poteratvalere vt agebatur:sed alio modo:tũc va
let ꝓut simulate fuit conceptum.

1 **Cum precibus.** †ꝓesumitur verum
qõ in instrumẽto pu
blico cõtineꝫ nisi probeꝫ ꝟriũ.h.d.ꝛ semper allegaꝫ
ad hoc ꝙ ꝓesumiꝫ in instrõ:qꝛ notariꝰ ꝓpter offi
cium publicũ ꝛ iuramẽtũ qõ ꝓestat ꝛ ꝓpter timorẽ magni
peccati qõ incurrit si cõfiteret instrumẽtũ falsum nõ ꝓesumiꝫ
scripsisse nisi veritatẽ ꝛ illud qõ fuit de intẽtione partiũ ꝛ ap
posuisse verba hoc importãtia ꝛ nõ alia iuxta no.per Bar.in
l.si quis filiabus.cum.l.seq.ff.de test.tu.ꝛ.§.de iura.cal.l.j.ꝛ p
2 Bal.in.l.erroꝛe.j.de test.†ꝛ idem in qualibet scriptura autẽti
a ca[a]que ꝟ vim publice scripture:vt si ꝟ sigillum autenticũ.vt
in.c.post cessionẽ.extra eo.ꝛ.l.si publicanꝰ.§.de rebꝰ.ff.de pu
bli.cũ ibi no.vel si sit extracta de archiuo publico manu com
mentarienſi illius cui est cõmissa cura scripturarũ dicti archi
ui si nõ sit notarius:vt in auꝫ.ad hoc.ibi de fide instr.vel alte
rius officialis publi.ꝛ vide in Spe.de instru.edi.§.nunc videꝫ
dum restat.circa prin.vbi ponit sex species scripturarũ publi
carum seu autenticarũ quibus datur fides sicut instrumento
3 publico.†Et potest poni casus ꝙ illõ instrumẽtũ nunq̃ fuit
cõfectũ de voluntate tua nec in aliquo fuit notarius rogatus
ꝛ sic erat simpl'r falsum.vel qõ fuit rogatꝰ de pignoꝛe vel obli
gatione ꝛ ipse ad instãtiã creditoris posuit ꝙ donauerat vel
vendiderat qualiter poterit ꝓbare cõtrariũ.respondeo per te
stes descriptos in ipso instrumẽto si contradicunt etiã si vnus
solus alĩs mortuis vel absentibꝰ qui dicit se nunq̃ interfuis
se tali instrumẽto.vt.l.j.in fi.ff.quẽadmo.test.ape.Secus si di
cat se non recoꝛdari ꝑm Jnno.in.c.cum Joãnes.de fide instr.
ꝛ idem tenet Bar.ĩ.d.§.fi.sed si omnes sunt mortui vel absen
tes nec possunt haberi tũc per alios testes plures testes nume
ro q̃ sint in instrumento necessario descripti iuxta no.j.õ fide
b instru.l.in exercendis:qꝛ instrumentũ habet vim [b]tot testium
quot ibi necessario descripti sunt etiã si testes illi mortui sint
no.in.l.fi.j.de fideiuſ.Ad hoc rñdeo ergo vt vincaꝫ a testibus
necesse estvt sint plures q̃ ibi sint descripti:qꝛ in pari numero
potius staretur instrumento ꝓpter autoꝛitatẽ publicã nota
4 rij.†Quid autẽ si negatur illũ qui scripsit esse notariũ:vide in
Spe.de istru.edi.§.restat.ver.itẽ quid si producit.ꝛ ver illud
añt.in vlti.siue penul.col.potest etiã poni casus in instrumen
to simulate cõcepto:ꝛ sic fuit scriptũ de volũtate vtriusq̃ par
tis:tũ vnũ simulauerũt aliud egerũt quo casu statur ei quod
fuit actũ in veritate nõ ei quod fuit simulatũ vt.j.plus valere
quod agitur.per totũ.ꝛ si intentio partiũ erat nihil agere ſz si
mulate agere:qꝛ nolebat vendere vel donare:sed simulare ꝓ
pter timoꝛem forte instrumẽti vel tyrãni:tũc instrumentũ hoc
ꝓbato caret omni substantia qꝛ non debet operari vltra in
tentionem partis ꝛ diceretur tũc donatio vel venditio imagi
naria:vt.l.imaginaria.de re iud.ꝛ.l.nuda.ff.de ꝟtrahẽ.empt.
5 †Et no.ꝙ si statutũ facit mentionem de instrumento simula
to vel de excep.simulationis debet intelligi hoc casu qñ inten
tio partium fuit nil agere sed simulare ꝙ ageret:qꝛ illa est ꝓ
c prie simulatio [c]que ꝓesumitur ex eo ꝙ vẽditoꝛ vel donatoꝛ re
mãsit in continua possessione:vt.l.sicut.§.superuacuã.ff. qui.
mo.pig.vel bypo.sol.Et qñ fuit vnum actũ ꝛ aliud simulatũ
si illud quod fuit actum poterat valere vt agebatur non est ꝓ
prie simulatio cum non deficiat substantia veritatis:ideo nõ
babet locum exceptio simulationis:vt.s.si cer.peta.l.si ex pre
tio.sed si poterat valere vt agebatur sed alio modo:tũc debet
ꝓut simulate fuit cõceptũ.ff.depoſi.l.lucius.la.ſſ.ꝛ vide qõ
ibi no.per Bar.ꝛ ẽt in.l.emptoꝛ.de aqua plu.arcen.ꝛ consilio
suo qõ incipit Petrus nichole.vbi aliqua bona sup ista ma
teria simulata.
2 ☞Prescriptio longi temporis quare opponatur:ante litẽ
contesta.ꝛ probetur post.
3 Exceptio mere peremptoria ꝺz proponi ꝛ probari post litem
contestatam vel etiam ante.ꝛ nu.4.ꝛ.6.
4 Quid in exceptione dilatoria.
5 Si quis ante diẽ vel ꝟditionẽ agat ꝛ nõ opponaꝫ:ꝛ tpe finis
instãtie dies vel ꝟditio euenerit fingitur fuisse bene actum.ꝛ
condẽnabitur reus.ꝛ quid si dies vel conditio non euenit.
6 Exceptio mere peremptoria nõ põt ꝓbari post cõclusionem
in cã vel postq̃ fuit renuntiatum ꝓbatiõibus.ꝛ an ante pos
sit quandocunq̃ ꝓbari.
7 Quod sint alique perẽptorie que opponunꝫ etiã post sentẽtiã
nec impugnant sententiam.
8 Dilatoria solutiõis an debeat ꝓponi sub conditione si actoꝛ
ꝓbauit vt hic ꝛ an videaꝫ fateri intentionem agentis.
An post didicita testificata possit reus ꝓbare per testes.
9 Ordo proponendi exceptiones dilatorias.
An declinatoria possit opponi post litem contest.ꝛ nu.10.
10 Exceptio dilatoria si est talis ꝙ redderet ꝓcessum ꝛ snĩam ipo
iure nullam põt opponi ꝛ probari etiam post sententiam.
11 Exceptio perẽptoria que a principio non tollit actionem ipo
iure:vt pacti de nõ petẽdo vel iurisiurãdi.si fuerit oppoſita ꝛ
super ea pronunciatũ pro reo.an tollat actionem.

1 **Exceptionem.** †Exceptio dilatoria so
lutionis debet opponi
ante litem contestatam ꝛ potest ꝓbari post litem
2 ꝟtestatã vsq̃ ad sententiam.h.d. ¶†No.simile in
ꝓescriptione longi tẽporis.l.emptoꝛ.ibi exceptio ꝑscriptiõis
opponitur ante litem cõtestatam ꝛ probatur post quod est mi
rabile:qꝛ sic proponendo babent vim dilatorie ꝛ in probãdo
babent vim peremptorie.Sed quare hic gl.nesciuerũ hoc de a
clarare:nec etiam Bar.tãgit:sed Bal.ꝑm Ric.de matarel.di
cit aliqua bona verba ex quibus patet ratio:vt infra dicã.do.
Ly.in ista.l.multa dicit in materia exceptionũ peremptoria
rũ ꝛ fuit valde verbosus ꝛ in aliqbus inepte loquiꝫ meliꝰ stat
in ti.de excep.sed ideo fuit posita in isto tit.quia tractat quan b
3 do debet fieri probatio istius exceptiõis. ¶†Venio ad casuꝫ
gl.que est bic multa inculcat ꝛ in aliquibus imperfecte in ali
quibus non bene loquitur. Pro eius declaratiõe oppo.tribꝰ
modis.primo quod exceptio tãgens rem de qua agiꝫ debeat
ꝓponi ꝛ probari post litem contestatam vsq̃ ad sentẽtiam:
vt in.l.peremptorias .j.sententiam rescin.nõ pos.hic autẽ di
citur ꝙ ꝓponitur ante ꝛ probatur post.Solu.contrariũ lo c
quitur in mere peremptoria exceptiõe:vt est exceptio pacti de
non petẽdo simpliciter facti vel solutionis.hic loquitur de di
4 latoria. ¶†Sed cõtra secundo:quia dilatoria nõ solũ ꝓpo
d ni [d]sed etiam ꝓbari debet ante litem cõtesta.vt.j.de excep.l.
fi.ꝛ.ff.de iudi.l.sed si suſceperit.in prin.Solu.verũ est in mere
dilatoria que nõ concernit rem de qua agitur sed personas in
iudicio interuenientes vt si opponatur cõtra iudicem qõ non
habeat iurisdictionẽ:vl ꝟtra actoꝛem ꝙ nõ est habilis ad agẽ
dum vel cõtra procuratoꝛẽ ꝙ nõ habet sufficiẽs mandatũ vel
ꝙ nõ põt esse procuratoꝛ:vel cõcernit ineptitudinẽ libelli cui
dicit nõ esse respondendũ vel ordinẽ iudiciꝰ:qꝛ dicitur ꝙ ꝓe
postere agitur.hic vero loquitur de dilatoria non mere:qꝛ nõ
cõcernit personas predictas sed concernit negocium de quo d
agitur:quia dicitur quod actoꝛ agit ante diem vel cõditionẽ.
¶Sed tũc oppo. tertio si ita est male dicit qõ debet opponi
ante litem cõtesta.nam etiam si non fuit oppoſita tunc potest
opponi post et petere se absolui duplicatis dilationibus:qꝛ
non propterea debet cãm perdere quod litem contestatus est
ea non oppoſita:vt insti.de excep.§.tpales. Glo.fatetur qõ ex
volũtate potius q̃ ex necessitate opponiꝫ ante litẽ cõtestatam
certe ẽt mere peremptoria contestari posset ꝛ opponi ante li
tem contestatã ex mera volũtate qõ patet:qꝛ per ꝓpositionem
exceptionis peremptorie non censetur lis ꝟtestari:vt in.c.j.de
excep.lib.vj.ꝛ no.in.l.j.ſ.de lit.cõtest.ꝛ sic est necesse ꝙ postea
contestetur in forma.preterea ter.in fi.in versi.oportet signifi
cat necessitatẽ.breuiter si vult declinare iudicium ꝛ non arta
ri ad cõtesta.lit.necesse habet opponere ante litem contesta.ꝛ
etiam ꝓbare ꝛ absolui duplicatis inducĩs:nec prima ad
mittetur nisi ab actoꝛe remissis expensis.nam qui agit ante diẽ
vel conditionem male agit:ergo potest repelli a iudicio:vt.l.
j.in prin.ff.quãdo dies vsufruc.lega.ced.cum.l.boucm.§.sub

¶Scriptura au
tẽ.Adde q̃ dicaꝫ
scriptura auꝫ.vi
ĩ.c.j.iũcta gl.j. ex
tra de fide instr.

¶Habet vim.ad
de eũdẽ Paul.õ
ca.in cõsi.xlix.co.
j.in nouis.ĩci.cõ
siliũ in cã quever
titur coraꝫ ptãte.
Lur.

¶Simulatio.ad
de de hoc ꝛ dicyt
per aler.de imo.ĩ
cõsil.xxviij.co.iij.
ꝛ in cõsi.lvij.co.j.
ĩ.v.vo.plene per
Lepo.in tra.de si
mula.Jctuꝫ.Et
etiã adde eũdem
Pan.de ca.ĩ ꝟsi.
clxxiij.inci.ꝑsup
positis bis.co.j.ĩ
nouis.

¶Dilatoria non
solũ ꝓponi .ad
de gl.ꝛ doc.ĩ.c.ex
ceptionẽ.de exce.
ꝛ abb.in.c.j.in.ſſ.
col.de ord.cogni.

BIU Cujas

condi.ꝛ de edi.edic.ꝛ sic ista exceptio impedit litem contestari sicut exceptiones lit.finite:vt est exceptio rei indica.trãsactionis iurisiurandi ꝛ prescriptionis.l.ñ.in fi.ad tertul.ꝛ.l.elegãter.§.si post.de condi.inde.ꝛ in.c.ñ.de lit.cõtest.lib.vj.ꝛ ista est ratio ꝛ intellectus.l.emptor.j.de prescrip.long.tẽpo.si aũt nõ potuit eam probare ante li.cõte.non impeditur probare post: ꝛ si iam non opponitur ante lit.cõtest.non impedit opponere
5 post:† tñ tunc nõ absoluit statim ab obseruatione iudicij que absolutio est interlocutoria iurta no.in.l.eorum.ff.si ser.vẽdi. in parua gl.ꝛ per Bar.in.l.titia.ff.de accu.sed expectatur sententia diffinitiua quam iudex potest differre vsq; ad finẽ tpis instãtie:ꝛ tunc si dies vel cõditio cõcurrerint:licet male fuerit actũ ex quo tñ a principio nõ oppositũ fuit fingit bene fuisse actum ꝛ condẽnabitur reus:qr ius superuenit actori ex causa de preterito:vt.l.si rem.§.fi.ff.de pig.ac.ꝛ casus est de hoc quẽ doc.nõ allegãt:nec dicunt qõ dixi in.l.q; si in diẽ.circa prin.ff. de peti.here.Si vero dies vel conditio nõ euenit condẽnabit ad soluendũ aduenięte die vel cõditione.vt in.d.l.q; si in diẽ.ꝛ cogetur cauere de soluẽdo tunc.sed an tunc puniet in duplicatione induciarũ:Bal.hic sentit q; sic.vñ si restabant.vj.mẽses de termino cõdemnabit ad dandum infra.xñ.menses per ea que no.Jnno.in.c.j.de plus peti.licet Nico.ma.videat sentire q; ad hoc vt duplicent inducie debeat proponi ꝛ probari ante lit.cõte.Si aũt nullo modo eam proposuisset:tñ de ipsa iudex habebat notitiam:an poterit supplere de facto?dicit Bar.qõ aut illa dilatio fuit orta a principio obligationis cõtracte:qr promisit dare certo termino ꝛ hoc apparet ex instrumẽto tunc qr cõstat sibi vt iudici põt supplere ꝛ nõ condẽnare simpliciter ad dandũ de presenti:lz nõ posuerit:sed dũtaxat aduenięte die vel termino:nõ tamẽ duplicabit inducias postq; illud nõ petit:sed si habet originẽ ex postfacto:qr post obligationẽ pure contractã pactum fuit factũ de nõ petẽdo vsq; ad annũ:tũc qr non interest actoris propter interuallũ tpis:iudex licet notitiã habeat nõ debet supplere de facto postq; nõ opposuit: lz ipsum simpliciter cõdẽnabit ad dandum de presenti quasi videatur renuntiasse dilationi per id qõ habet ꝛ no.in.l.si vn⁹. §.pactus.in glo.in ver.in opponẽdo.ff.de pac.ꝛ hoc qñ actor egit ante diem:sed si ante conditionẽ nullã actionẽ habeat potest iudex de facto supplere ꝛ reũ absoluere ex officio per gl.q̃ est in.l.vbi pactũ.C.de trãsac.ꝛ per.l.si pupilli.§.videamus.ff. de neg.gest.ꝛ ex his patet intellectus huius legis ;declarate p
6 glo.ꝛ doct.℄ †Circa exceptionem vero mere perẽptoriã glo. dicit aliqua que indigẽt suppletione:primo qõ põt pbari qñ cũq; ante sniam intellige qñcunq; dũmodo non sit cõclusum in causa vel nõ sit renuntiatũ probationibus:questio fieri põt licet glo.dicat contrarium in auth.iubemus.§.de iudi.in.j.gl. Jtem dicit postq; actor monstrauit intentionẽ suã hic de iure cõi:qr reo nõ incũbit onus probãdi:vt in.l.frustra.§.eo.sed ex forma statutorũ iudices statuunt terminũ cõmunẽ ad probandum incũbentia tam actori q; reo:ꝛ sic reus nõ debet expectare q; actor mõstrauit sed in dilatione debet exceptionẽ probare:nec videtur per hoc intẽtionẽ actoris fateri per.l.non vtiq; ff.de excep.†Jtẽ dicit glo.tertio q; quedã exceptiones perem-
7 ptorie opponunt etiam post sentẽtiã que no.in.l.j.C.de iur.ꝛ fac.igno.ꝛ iste sunt ille que sententiam nõ impugnant:vt.l.ne sennius.in fi.ff.de excep.rei iudi.ꝛ.l.ex diuerso.§.fi.ff.sol.matri.ꝛ quedam alie de quibus in.d.l.j.ꝛ predicte nõ sunt perẽptorie intentionis sed limitatorie exactionis vt non exigatur vltra q; facere possit.℄†Circa dilatoriam solutionis glos.dicit q; debet proponi sub conditione si actor probauit ꝛc.quia si hoc opponit sine conditione videt fateri intentionẽ actoris. Tu dic contrariũ vt.§.dixi.ꝛ.l.ñ.§.eo.Jtẽ dicit glos.q; hodie
a per auth.hic positam si reus didicisset testificata[a] nõ posset probare per testes propter timorẽ subornationis.doc.tenent contrarium:qr auth.debet intelligi quãdo vellet producere testes super eodẽ vel eisdẽ articulis aut directe contrariis.sed exceptio est articulus diuersus ꝛ non directe ?ius.ꝛ hoc declarat melius per iura canonica in.c.causam.ꝛ.c.fraternitatis.de testi.extra.ꝛ in cle.vnica.eo.ti.℄†Sup mere declinatoria vt est
9 declinatoria iudicij.glo.dicit q; si quis scit eam sibi competere debet opponere a pncipio.vt.l.fi.j.de excep.ꝛ aduerte q; inter dilatorias est ordo:qr primo debet proponi illa que cõcernit iurisdictionem iudicis vel eius personam vt qr sit suspect⁹ ꝛ per propositionem istius nõ renũtiat alijs.sed si primo proponeret talis non facta mentione de ista censeret ibi renuntiare:qr hocipso q; talis proponit nõ facta mentione de ipsa censetur petere a iudice qõ super eis pnuntiet:ꝛ sic tacite in ipm cõsentit:vt in.l.si susceperit.in prin.ff.de iudicijs.qõ dic plene per Bar.in.l.quidã cõsulebat.de re iudi.ff.℄Jtem dicit glo. q; si nescit sibi cõpetere ꝛ post li.conte.perueniat ad eius notiam potest etiã apponere post.secus in casu precedẽti qñ scit. Tu dic q; etiã quando ignorat nõ potest opponere:qr terminus li.conte.prefigitur a iure:ꝛ sicut artat scientẽ ꝛ etiã ignorantem.glo.est ordinaria in.l.qui procuratorem dat.§.fi.ff.de procu.ꝛ quod no.Jnno.in.c.cum in tua.qui ma.accu.pos.nõ sic in termino dato a iudice postq; superuenit ad eius notitiã potest adhuc opponere ꝛ probare:vt in.c.pastoralis.extra de excep.fallit quod dixi quando post lit.conte.superuenisset ex-
10 ceptio:vt in.l.ñ.§.de consorti.eiusdẽ litis.† vel quando esset talis exceptio dilatoria que redderet processum ꝛ snĩam ipso iure nullam vt defectus iurisdictionis in iudice:vt.j.si a non cõpetenti iud.per totum.vl q; procurator erat funditus falsus. nam ista exceptio potest opponi etiam post sententiam ꝛ probari.vt in.l.licet.§.de procur.ergo fortius post terminũ iurta no.in simili.in.c.licet causam.extra eo.ti.Quãdo autem iudex non caret funditus iurisdi.sed est suspectus vel procurator nõ caret mandato:sed est inhabilis vt quia miles si iste exceptiones non opponuntur ante li.conte.licet reus ignoret sibi com
11 petere eas poterit opponere post:ꝛ ita intellige ꝛ limita glos. circa istam exceptionem.vide per Ly.hic ꝛ plenius in Spec. de excep.per totum.ꝛ tangit hic Ly.† an exceptio peremptoria que a principio nõ tollit actionem ipso iure vt pacti de nõ petendo vel iureiuran.si fuerit opposita ꝛ super ea pronũtiatum pro reo an tollat.ꝛ quidam q; sic:quia peruentum est ad conflictum ꝛ cum vicerit reus interficit actionẽ que prius non erat interfecta.hũc articulu reassumit Bar.in.l.iulianus.de condic.indebi.vbi vide per eum.

2 ☞Que ꝛ quot sint illa que impediunt quem producere testes.ꝛ nu.3.ꝛ.4.

3 Publicatio processus ꝛ attestationum facta per iudicẽ quid operetur.
Renuntiatio probationum an extendatur ad ignorata.

4 Renuntiatio in causa impedit vlteriorem productionem. et quid in causa appellationis.ꝛ nu.10.
Si in causa non magna in qua sufficiunt tres vel quatuor testes vellet quis producere.xx.vel.xxx.non debet admitti.

5 Qui audiuit a testib⁹ quid ipsi testificati sunt vel quid ꝓmiserunt testificari:nõ tamen excluditur a producendo alios.

6 Qualiter presumatur quis didicisse testificata.ꝛ nu.5.

7 Si per rescriptum principis admittatur quis ad producẽdũ testes debet intelligi nisi didicerit testificata nisi dicatur ĩ rescripto non obstante quod didicerit testificata.

8 Si non apparet q; quis didicerit testificata non expedit subire iuramentum de quo hic vt admittatur ad aliam productionem nisi fecerit tres probationes.

9 Post didicita testificata potest quis personas testium aduersarij reprobare:ꝛ quid aliud facere possit.

10 Ãn in causa appellationis poterit postea alios testes producere in qua vt dicitur nõ allegatum allegabo ꝛ allegatũ ꝛ nõ probatum probabo.ꝛ nu.11.

11 Qualiter cognoscatur an sit nouus articulus ꝛ sic possint post didicita testificata testes produci an non sit nouus.

12 Jsta auth.qualiter veniat ad.l.Cod.

13 Post didicita testificata non prohibetur quis testes iterũ producere si examinatio nõ valuit vel liber attestationum sit perditus:vel super eo super quo primi testes nõ fuerunt interrogati:nec aliquid dixerunt vel si nõ fuerunt interrogati fm interrogatoria data per partem vel fuerint recepti coram arbitris ꝛ vult super eis articulis coram iudice alios inducere.

14 Ad quartã productionẽ testiũ cum solennitate de qua hic an quis admittatur si renuntiauit probationib⁹ vlterius fiẽdis. Potest quis renuntiare instrumentis que habet.

15 Quomodo intelligat vna productio vel duc:aut tres vt quis ad quartam nõ admittatur sine solẽnitate de qua hic.ꝛ nu.16.

16 Una dilatio ꝛ vna productio testium an sint idem ꝛ an quelibet dilatio sit peremptoria.
Qui vno die nominauit tres testes ꝛ anteq; sint examinati eadem die vel sequẽti nominet alios tres ꝛ sic de singulis q; nõ dicantur plures productiones.

17 Si vna ꝛ eadem vice nominaui.x.vel.xij.testes.ꝛ vna die faciã examiari tres alia die alios tres ꝛ alia die similiter alios tres an sim postea prohibit⁹ in quarta die facere examinari alios tres tanq; dicatur quarta productio nisi iurem vt hic.

18 Si post tertiam probationem fuerit quis admissus ad quartam:ꝛ non fuerit obseruata solennitas de qua hic:non tamẽ vitiantur attestationes.
Quid si quis admittat post didicita testificata altera parte contradicente.

19 Testis postq; deposuit dictum suum an possit redire ad iudicem ꝛ corrigere vel declarare dictum suum vel addere.

a ℄Didicisset testificata.adõ doc. in.c.series.õ test. ꝛ doc.ĩ.c.iurauit. de proba.

At qui

BIU Cujas

1 AT qui. †Qui didicit testificata per suos testes vel per testes aduersarij non admittitur vlteri⁹ ad pducendū alios testes ppter timorē subornatiōis etiā si semel pdurit testes: ſz si nō constat ipm didiciſſe pōt facere tres pductiones p libito voluntatis. Ad quartā vero nō admittitur niſi cū solēnitate de qua hic vt iuret ſe nō didiciſſe nec aliquē aduocatoꝝ suoꝝ seu procuratoꝝ nec malicioſe petere. h. d. ꝛ primo loquit qñ cōstat ipſum didiciſſe testificata vſq; ibi: ſi vero. †Scōo qñ ꝙstat: ſed
2 in corpore vnde ſumit primo ponit iſte secūdus caſus: postea ponitur primus. de primi caſus materia vide in Specu. de teſte. §. ſatis vtiliter. vſq; ad ver. illud autem. vbi ponuntur plures caſus in quib⁹ fallit qō hic dicitur. ꝛ ſunt. xxiij. vel. xxij. de materia secūdi caſus vide eo. titu. §. qualiter autē. ver. inde. ꝛ ver. quarta autē productio ꝛc. vbi plene ꝛ clare examinat ꝛ ſic habes hic duo que impediūt quē pducere testes. ſ. didiciſſe teſtificata: ꝛ hoc impedit ſimpl'r ꝛ confeciſſe tres positiones: alꝫ pductiones ꝛ hoc impedit nō ſimpl'r: ſed ſi vellet facere quartam ſine solennitate hic contenta: ad quintā vo cū solēnitate nō admitteret. vt no. in Spe. in. d. §. qualiter añt. v. quarta autem. S ūt ꝛ alia duo q̄ colligunt ex corpore eȳ ſumit hec aut. ſ. renūtiatio pbationū vel testiū ſeu ꝙclusio q̄ idē eſt: qꝛ ꝙcludit
3 renūtiare videt. †Itē publicatio testiū proceſſus qñ inde⁊ videſ partes nolētes ampli⁹ dicere vel pbare pnūtiat pceſſum ꝛ atteſtatiōes fore publicas. i. p publicatꝫ haberi p quā pnuntiam dat licētiā partib⁹ q̄ accipiāt copiā omniū atteſtationū ꝛ opponant quicquid volūt contra pſonas vel dicta testium nā tūc etiā ſi adhuc partes nondū didicerūt testificata phibētur vlterius testes pduci: vt in. c. conſtitut⁹. de testi. Et qō no. Bal. in. l. per hāc. ſ. de tēpo. appel. in. xj. col. ver. ſed ſtatim q̄ro. ꝛ. d. §. ſatis vtiliter. ver. quid ſi ſunt publicate. ꝛ cano. clarius habēt q̄ legiſte ſuper iſtis duob⁹ que colligūtur ex corpore licet obſcure. Docto. tū limitāt vtrūq; : pmū q̄ renūtiatio probationū tūc noceat quādo notitiā habebat vel habere poterat: ſz ſi poſt renūtiationē ad eius notitiā puenerint pbatiōes ſeu testes quos ignorabat habere renūtiatio nō nocet quominus poſſit eos pducere: qꝛ nō extēdit ad ignorata. vt in. l. qui cū tutoribus. §. fi. ff. de trāſac. Et ſecundū limitāt qñ publicatio proceſſus fuiſſet facta ambab⁹ partib⁹ pſentibus ꝛ acceptantib⁹: ſecus ſi altera parte abſente vel contradicente: qꝛ factū iudicis non ꝺz illi nocere: alꝫ de facili poſſet alterā partē dānificare ꝛ
4 auferre ſibi poteſtatē pducēdi testes. †ꝛ q̄ iſta publicatio q̄ fit per iudicē ꝛ etiā renūtiatio q̄ fit p partē ſeu ꝙclusio que idē eſt ꝺz impedire vlteriorē pductionē. eſt text. expreſſus in añt. de testi. in fi. ꝛ in. c. intimauit. extra de testi. lz de iure ciuili nō ſit ita clare deciſum qꝛ ter. i corpore vnde hoc ſumit videt loqui qñ oia iſta cōcurrūt q̄ ſit renūtiatum ꝛ publicate atteſtationes ꝛ cognite ꝛ iura cano. declarāt alterū ſufficere. ¶Est vnū qō ꝺz impedire qñ quis pduxiſſet testes ad ſufficiētiā ꝛ vlterius vellet pducere effrenata multitudine nō neceſſaria vel ēt ſi vna ꝛ eadē vice pducat. xx. vel. xxx. testes in cā nō magna in qua ſufficiūt tres vel quatuor testes nā nō ꝺz admitti ꝛ in arbitrio iudicis eſt refrenare multitudinē: vt. l. j. in fi. ff. de testi.
5 qō dic vt i. c. cūcām. ꝛ qō ibi p Jnno. extra de testi. ¶†Jn text. ibi teſtificatiōes ſeu ſcripturā continētē dicta testiū: nā nō ſufficeret qō a testib⁹ audiuerit qd ipſi teſtificati ſunt vl' qd pmiſerunt teſtificari: qꝛ plerūq; pmittūt ꝛ nō ſeruāt: vnū dicūt in dici ꝛ aliud parti: vnde p hoc nō excludit a pducēdo alios: qꝛ nō videt didiciſſe teſtificata quouſq; viderit ſcripturā depoſitionis ꝛ nō pfunctorie: ſz ſufficit qō eā fuerit pcōtat⁹ vt in ver
6 bo pcontat⁹. ſm doc. †ꝛ pſumit b feciſſe ſi liber fuit apud eū ꝛ
a ipſe erat pſona diligēs ꝛ intelligēs: lz nō appareat qō legerit preſumit legiſſe ꝛ pcontat⁹ fuiſſe: vt. j. i vbo ſubtraxerit. ꝛ in. c. cōſtitut⁹. extra de testi. circa fi. faciat. l. nō eſt ferēdus. ff. de trāſactio. Jdē ſi fuiſſet penes aduocatū vel procuratorē ſuū quorū ſētētia nocet. vt ibi: qō aliqs ei⁹ aduocatorum. ¶Jn ter. ibi aut ab aduerſario diſputationē accepit habuit libū atteſtationuꝫ aduerſarij: ꝛ ſic nocet ſibi didiciſſe teſtificata per testes aduerſarij ſicut per ſuos ideo nō admittitur ad probādū articulos directe cōtrarios articulis aduerſarij ꝛ ad producēdū
7 testes ſuper eis: qꝛ preſumitur eos ſubornaſſe. ¶†Jn text. ibi ex diuina etiam iuſſione. i. ex reſcripto pncipis quo mādat qō admittat ad producendū testes nā debet intelligi ſm diſpoſitionem huius añt. ſi nō didicerit teſtificata. Sed ſi diceret nō obſtante qō didicerit teſtificata bene admitteret cuz iſtud introducatur de iure poſitiuo iſtius añt. nec erat de iure veteri. ſſā ſicut Jmperator inducit de nouo: ita poteſt tollere p ſuū reſcriptum: iuxta not. in ſimili per gloſſ. in añt. qui. mo. na. ef-
8 fi. ſui. §. fin. ꝛ. j. de teſta. añt. hoc inter liberos. ¶†Jn ter. ibi ſi vo b nō egerit. i. nō apparet qō didicerit teſtificata ſi apparet qō nō didicit non expediret ſubire iuramētum de quo hic qꝛ non ſequitur timor ſubornationis ſed qñ non conſtat pro vel cōtra trina productio facit preſumi contra eū niſi iuret vt hic.
9 ¶†Jn glo. que incipit niſi ad reprobationē teſtiū. Alberic⁹ dicit ſe vidiſſe multū dubitari de iſto articulo: ſed finaliter doc⁊o. tenent id qō dixit glo. quia reprobatio eſt diuerſus articulus. Bart. dicit aut quis vult reprobare perſonas teſtiū vt qꝛ dicat eos inhabiles ad teſtificandū: ꝛ tūc ſuos testes nō pōt reprobare quos ſemel approbauit ſed testes aduerſarij ſic: lz dicerit teſtificata per eos: qꝛ eſt articulus nouus ſuper quo testes nō fuerunt producti. ergo ꝛc. vt in. c. cū cauſam. extra de testi. aut vult reprobare perſonas ꝛ dicta ſimul vt quia ille qui teſtificatus eſt de tempore. xxx. anno. nō eſt adhuc. xxx. an. ꝛ ſic non potuit dicere verū: quia de tanto tēpore non potuit recordari: aut vult admitti ad reprobandum dictum tantū: ꝛ tunc ſi dicat illos fuiſſe corruptos per pecuniam adhuc pōt quia ſicut non valet ſententia lata per corruptelam: vt ff. venales. j. quando prouocare non eſt neceſſe: ita nec teſtificatio. Si vero non dicat eos fuiſſe corruptos: ſed falſum diriſſe: tunc ſi vult probare falſitatem per indirectū poteſt. de testi. c. ex tenore. Si vero directo faciendo articulos directe contrarios: tunc ſecus vt in cle. j. de testi. iuncto eo qō no. Jnnocē. in. c. in preſentia. de
10 proba. ¶†Jn glo. ibi item nūquid in cauſa appellatiōis potuerunt produci ſubaudi ſuper eiſdē articulis vel directe cōtrarijs. Breuiter opinio gl. cōiter approbatur per legiſtas qꝛ propter veritatem inſtantie: lz ſit eadem cauſa quia tamē non eſt diuerſa inſtantia ſic propter hoc renuntiatio ꝛ concluſio facte in prima inſtantia
b b nō habent eum impedire quominus in cauſa appellatiōis iterum poſſit teſtes pducere: qꝛ appellatio reſcindit pronuntiatum ꝛ reponit partes in eo ſtatu in quo erāt tempore lit. cōteſt. vt not. in. l. ita demū. §. de procu. ꝛ tunc teſtes nō erant examinati: ꝛ ſic non poterat didiciſſe teſtificata ita nec ſi didicit teſtificata prohibetur in cauſa appellationis pducere testes in qua nō allegatum allegabo ꝛ nō probatum probabo. vt in. l. per hanc alleg. in glo. ſed cano. approbant opi. Alberi. q̄ nō ſufficit diuerſitas inſtātie poſtq̄ eſt eadem cauſa cū vtrobiq; vertatur idem timor ſubornatiōis. finaliter doc. tenēt q̄ in foro ciuili ꝛ in terris imperij nō ſubditis romane eccleſie debeat ſeruari opi. legiſtarū. ſed in foro eccleſiaſtico ꝛ etiam ciuili i terris ſubditis romane eccleſie ſeruādum ſit ius canonicum: vt in ſimili not. i. c. fi. de arbi. lib. vj. et in. l. priuilegia. §. de ſacroſanc. eccle. ꝛ in. c. j. de ope. no. nuntia.
11 quando eſt diuerſitas inter ius ciuile ꝛ canonicū. †Qualiter
c c autē cognoſcatur an ſit nouus articulus vt ſic poſſint produci an non: vt ſic non poſſint. declarat Specu. in. d. §. ſatis vtiliter. in titu. de testi. in ver. illud autem. ꝛ Bal. in. d. l. per hanc. Quādo autē eſt inſtātia diuerſa ꝛ cauſa diuerſa: quia nō agitur ad idem ad quod primo fuerat actū: ſed variatur modus agendi ſed ad aliū finem agitur: licet vnū ꝛ idem iudiciū fuerit deductū ꝛ in articulis nō prohibetur poſt didicita teſtificata in perſona etiā ſuper eiſdē articulis deducere testes in ſecundo. vt in. c. veritas extra de teſtib⁹. vt ſi in pſona deduxi intereſſe meū ad finē vt admittar ad agendum: poſtea ago ꝛ eoſdem articulos deduco ad finē cōſequēdi ſententiā poſſum inducere testes nouos ſuper probatione intereſſe: qꝛ forte primi
b b nō probant ad plenum ꝛ ſufficiebant in perſona in quo non agebatur de magno preiudicio: ſed nō ſufficiūt in ſecūdo: vel pone q̄ ille qui aſſerit ſe minorem dicit ſe leſum ꝛ ſnīa lata cōtra eum a quo non appellauit vel a qua nō potuit appellare: ꝛ petit reſti. in integ. ad appellādum: nam debet docere ſūmarie q̄ bonā fouebat cauſam: ꝛ q̄ ſi appellaſſet potuiſſet obtinere: quo probato ſummarie reſtituitur ad appellādum ſi induxit testes ad ſummariā probationē pōt ſuper eiſdem articulis alios inducere vt obtineat in cauſa appellatiōis: quia variatur mod⁹. ¶Primo eñ induxit vt obtineret reſtitutionē
c c ad appellandum: nūc inducit vt obtineat in cā appellatiōis. ¶Jn glo. que incipit. ff. de mino. ibi poſſint inſtrumenta produci. dic. idem ecōuerſo ſi primo probauit per inſtrumēta nō prohibeb pducere teſtes eadē ratione: qꝛ nō timeb de ſubornatione. ¶†Nunc extra glo. opp. ꝙtra illā añt. de. l. codic. vbi re⁹
12 poſt fundatā intentionē actoris: vt ibi ſentit gloſ. admittitur ad probandum exceptionem dilatoriā ſolutionis: ꝛ ſic habebat notitiam de teſtificatis pro actore ſuā intentionem probauerat. dicūt quidam q̄ illa lex corrigitur per hanc añt. ꝛ ideo ſunt hic poſita. hoc tenet glo. in. l. officium. ff. de rei ven. ꝛ etiā in. l. codicil. circa fi. glo. ibi ita tamē ꝛc. Cōtrariū tenent docto. quia articulus eſt diuerſus: aliud eſt enim q̄ promiſeris mihi centum aliud eſt q̄ fecerim tibi terminū vnius anni ad ſoluēdū. ꝛ ita dicit Jaco. de are. qō omnes approbant. Qualiter venit ergo iſta añt. ad. l. codi. reſpondeo nō correctiue: lz declarā

a ¶Et preſumitur. Adde de hoc: et dic vt p docto. et marie ibi p Hely. i. c. cōſtitut⁹. c. j. ꝛ in. c. vltra tertiaz col. j. i fi. extra de teſti. Et p eundē Paul. de caſt. in cōſi. cxv. ici. clarū eſt in iure q̄ reſ. i ij. col. i nouis. ali qd p Alex. i cōſi. ſuo. cij. col. iij. vſ. pbaī i. j. vol. et p eundem in. l. qui rome. §. duo fratres. char. xij. ff. ō vbo. obli. Et ad de q̄ lz quiſ viderit exēplū dictoꝝ p teſtes ſi tū non vidit originale: tūc nō ꝺz didiciſſe teſtificata ſcōz Bal. et Ang. i. l. fin. ff. quēadmo. teſta. aper. qō limitat ſingularit. Jmo. i. d. l. fi. niſi tale exemplū fuiſſet ſcriptū manu eiuſdem qui ſcripſit originale: qꝛ tūc eſt veriſimile q̄ ꝙtineat idē qō originale et tale exēplū probat iurta ea que ponit Bart. i añt. ſi qs in aliq̄. §. de edē. col. fi. vſ. puto ēt. ꝛ ibi Bal. i vſ. dicit hic Bar. ꝛ ibi Bal. ꝛ Ang. i. l. ſi qs ex argētarijs. §. pretor. ff. ō edē. Frā. Cur. ꝛ vltra pdicta vide q̄ in ppoſito cumulatiue ponit Hely. in proe. decre. in gl. j. rubri. Stra.

b ¶Prima inſtantia. Adde an deſerta inſtātia cāe appellatiōis prima ſententia remaneat valida. vide in. l. ſi cōtra maiorem. C. ō appel. gl. ꝛ Bar. in l. eos. eo. titu.

c ¶An ſit nou⁹ articul⁹. Adō doc. i. l. ij. i. §. q̄ obſeruari. C. ō iureiu. ꝛ Spe. ti. de teſt. in. §. nunc videndum.

BIU Cujas

a ¶Post didicita testificata. adde bostien.in.c. fraternitatis.de testibus.

do vnū dubiū q̄ possit occurrere circa.l.codi.an sicut post didicita testificata [a] pro actore reus admittitur ad probādum p testes super excep ⁊ sic super diuerso articulo eodē modo qs admitteretur super eisdē articulis super quib⁹ iā pduxerat: ⁊ fuerūt testificati.⁊ dicit q̄ nō hodie:licet olim secus.†⁊ hoc si testes primi fuerint rite recepti:⁊ sic valuit examinatio:alis nō prestat impedimētum qō de iure nō sortitur effectum vt in regula iuris.⁊ est casus in cle.vnica.extra de testibus.in vsi.rite receptus.⁊ ibi per glo.facit.l.qui salutē.cum ibi no.ff.de iureiuran.idem si liber attestationū esset perditus.Nā nec didicisse testificata nec renuntiasse testib⁹:nec processum fuisse publicatū habet nocere quominus de nouo possint probatiōes fieri super eisdem articulis vel directe cōtrarijs:q̄ paria sunt nō fuisse testificatas vel fuisse ⁊ nō apparere ſm doc.vt in.l.rutilia.ff.de cōtrahē.emp.similiter super eo super quo testes primi nō fuerunt interrogati:nec aliquid dixerint non prohibētur testes produci cū esset ratio timoris ⁊ idem si nō fuerūt interrogati ſm interrogatoria data per partē:vt in.c per tuas.extra de testibus.Idem videtur si fuerunt recepti coram arbitris:⁊ tunc quis coram iudice vult super eisdem alios inducere per.l.fina.ſ.eo.tit.alios casus vide in.§.satis vtiliter.p vnā vel per duas colūnas.¶†In seq.glo.que incipit:renūtiauit vel nō.vult ergo ista glo.q̄ ad quartā productionē testium cū solēnitate de qua hic admittatur quis etiā si fecerat tres pductiones ⁊ renuntiauerat probationib⁹ vlterius fiendis:quia talis renūtiatio non valet tanq̄ contra publicam vtilitatem ⁊ idem tenet glo.ſ.in aut.iubemus.§.de iudi.¶In dic verū eē quando renuntiat extra iudiciū:secus si in iudicio.vt est casus in.l.de testib⁹.⁊ hoc in ciuili causa.ſz in criminali secus vt nō valeat etiam in iudicio.arg.de pac.iurisgē.§.si paciscar.q̄ vertitur publica vtilitas cui non potest renūtiari.talis tamen renuntiatio testium facta in iudicio in causa ciuili nō extendit ad testes quos tunc tēporis se habere ignorabat.vt.§.dixi ſm Bart.nam instrumētis que quis habet potest renūtiare.vt.l.iij.ſ.de fi.instru.¶In glo.fi.queritur de duobus circa secundam partem aut.que permittit triná productiōem sine solennitate:sed quartā nō sine solēnitate.†Quero quomodo intelligatur vna pductio vel due aut tres.in gl.sunt due opi.¶Prima q̄ vna productio dicatur vna nominatio testium simul facta:⁊ si post illam fiat altera etiā eadem die vel alia ex iterato tamen dicat secunda:⁊ sic de singulis etiā si infrayná ⁊ eandem dilationē.puta habui terminū.x.dierū ad probandū:vado coram iudice ⁊ nomino tres testes:ista est vna pductio.eadem die vel sequēti iterum vado ⁊ nomino alios tres ista erit secūda.⁊ sic de singulis postq̄ facte sunt tres etiā durāte eadē dilatiōe nō admittar ad quartā.sed si nondū feci tres etiā in secunda dilatione possum facere si fuit mihi data secūda dila-

b ¶Una dilatio. Adde an iudex possit augere vel minuere dilationes legales ⁊q̄ sit iusta cā eas augēdi vl̄ minuendi. vide glo.in.c.romana.de appel. lib.vj.Inno. i.c. vltra tertiā ō testi.gl.⁊ doc.i.c.p̄terea. de dila.docto.in regula indultū.de reg.iu. lib.vj.Bar.i.l.ij. ff.de re in.Bal. in.l.j.C. de dila. Bald.in.l.j.ff.de iure deliberādi.

tio,ex causa impedimēti.⁊ istā opi.tenet gl.†Alia opi.est vt intelligatur vna pductio.i.vna dilatio:⁊ tūc corrigitur.l.fina. ff.de ferijs.vbi habetur q̄ in ciuili nō datur nisi vna dilatio [b] ad probandū sine cause cognitiōe:⁊ sic est peremptoria ⁊ etiam l.j.§.de dila.in fi.ista vero aut.cōcederet tres sine cause cognitione ⁊ sine solēnitate.Item quartam cū solēnitate ⁊ sine cause cognitione qō est absurdū qō ille.ll.corrigant non attendit vnitas vel pluralitas dilationum:sed pductionum que sunt inter se diuerse.Bar.supplet glo.dicens q̄ vna pductio dicitur vna nominatio testium semel facta cuz examinatiōe.si em primo nominaui tres ⁊ antecq̄ sint examinati eadē die vel sequenti nomino alios tres ⁊ sic de singulis nō dicerentur plures productiones sed vna:nō habet locū qō hic dicitur q̄ etiā ad quartā ⁊ quintā nominationes admitterer:nā ratio hui⁹ aut.cōsistit in timore vel p̄sumptione qō didicerit testificata postq̄ fecit tres sed si nō fecerat testes examinari ista ratio cessat:⁊ est pulchrū dictū Bald.dicit qō fuit ſſlico.de ma.†plus dicit Bar.q̄ si vna eadē vice nominaui.x.vel.xij.testes ⁊ vna die facio examinari tres.alia die alios tres.alia die similiter alios treſ nō admittar si postea alia die vellē facere examinari vltimos tres:quia dicerē quarta productio nisi iurem vt hic ⁊ hoc si inter vnā ullum tantū fuit inter vnā ⁊ alteram q̄ posui didicisse testificata quia subest eadem presumptio sicut si fuissent diuersis diebus nominati.certe ista male seruātur hodie quia cum testes nō possint de facili simul examinari tam propter impedimētum ipsoz q̄ notarioz qui ad examinādū deputantur facile posset quis periclitari si vna die facit examinari vnum ⁊ alia die alterum:⁊ sic de singulis ⁊ sic impedirctur post trinam examinationem admitti ad quartā sine iuramēto nō vidi seruari sed q̄cunq̄ subest habilitas examinantur pluries etiā ⁊ pluries nominantur:q̄ notarij habēt sub iuramento q̄ non debeāt partibus revelare ⁊ in causa satis ardua in qua sum aduocat⁹ vidi ita de fctō seruari i qua sunt exami-

18 nati p vtraq̄s.lxx.testes in diuersis tēporibus.† Dicit tamen Innoc.in.c. intimauit. extra de testi.q̄ licet solēnitas de qua hic nō fuerit obseruata ⁊ fuerit admissa quarta productio nō vitiantur attestatiōes:quia nō reperitur iure cautū:secus in primo casu aut.si post didicita testificata fuisset qs admissus de facto ad producēdum testes altera parte contradicente:q̄ testis dicit q̄ habet vlterius producēdi licentiam:⁊ sic aufertur sibi per hāc.l.potestas nō sic in secundo:licet dicat qō de-
19 beat iurare.¶†Item querit glo.certū est q̄ post didicita testificata non admittitur quis ad producendum nouos testes quos prius nō pduxerat.quid si idem qui primo fuerat productus redit ad iudicē ⁊ vult corrigere dictum suum.glo.dicit q̄ nō debeat admitti si fuit locutus cum parte quod presumitur quando ex interuallo alias sec⁹.facit.l.repeti.ff.de questioni.Dic ergo verum quādo vult corrigere se vt dixi.sed si vult addere potest.vt no.in add.Spec.in tit.de teste.§.nūc vidēdum in fi.⁊ de test.cogen.c.preterea.in fi.vbi omnino vide: iudex etiam ex officio nō ad instātiam partis alicuius potest mittere pro testibus qui deposuerūt etiam postq̄ fuissent locuti partibus vt declarent dictum suum quia in iudice faciente ex officio cessat timor subornationis:vt in.c.cū clamor.⁊ qō ibi per Inno.extra de testi.⁊ adde quod no.in corpore vñ hec aut.sumitur.⁊.ff.de testi.l.produci.

2 ¶☞Instrumētum debiti incisum vel cācellatum quādo probet debiti remissionem.

3 Debitor si probatur instrumentum debiti subtraxisse licet tenor eius non probetur ad plenum sufficit iuramentum creditoris ad eius condemnationem.

4 Quid si per tertium fuisset subtractum.

1 **S** ¶de possessione.† Habere instrumentum cancellatum non prodest ei qui subtraxit.Item qui instrumētū subtraxisse probatur cōtra eum facit plenam fidem.h.d.Bar.⁊ est bonus text.⁊ no.per cum in.l.ij.§.j. de iure fisci.ff.vbi est bon⁹ text.⁊ primo loquitur qñ ista eutichia ancilla tua a te aufugit ⁊ subtraxit instrumētum emptionis sue:quia emerat a quodā prouocabat in libertatē ⁊ ad pbandū se liberam ⁊ a te manumissam pducebat īstrumētum cācellatū vel incisum credēs sibi sufficere.p.l.si chirographū.
2 ff.eo.titu.†Sed istud esset verū si probaret q̄ de volūtate tua foret incisum:nā si remittis debitori tuo instrumētū debiti videris debitum remisisse:⁊ idem si incidis vel cācellas:quia videris facere pactū de nō petendo.Sed hic negabas fuisse incisum de volūtate tua.vnde cū potuerit incidi per illam postq̄ reperitur penes eā nō sufficit sibi ad probationem sue intētionis sed potiꝰ nocet et prodest tibi:quia licet sit incisum apparet q̄ eam emisti ⁊ semel fuit ancilla tua:vt.l.qui tabulas.
3 cū ibi no.ff.de fur.¶†In secūdo casu in ver.nam si nō producebat instrumētū subtractū.imo occultabat ⁊ dicebat se esse in possessiōe libertatis ⁊ tibi incūbere onus probādi ⁊ petendi eā in seruitutē:tu nō poteras probare nisi per illud instrumētū qō negat se habere:certe si potes probare q̄ tibi subtraxit instrumētū emptionis sue:ſz testes nō deponāt de tenore ad plenū sufficit tibi pbasse furtū ⁊ de tenore statur iuramento tuo.ar.in.l.si qſi.in fi.ſ.vn de vi.qō ppetuo tenementi quia idem esset in quolibet alio instrumēto debiti p debitorē tibi subtracto vt hoc pbat.licet tenorem nō probes ad plenū sufficiat iuramētum tuum ad condemnationē ei⁹.Circa hoc vide omnino in Spe.de instru.editi.§.q̄ restare.versi.illud quoq̄.
4 †Sed si per tertium fuisset subtractum nō prodesset probare subtractionē nec etiam tenorē eius per testes qui nō interfuerūt negocio sed legerunt instrumentū quantū ad plenam probationem sed dūtaxat ad semiplenā.vt ibi de fi.instru.l.sicut cum ibi no.nisi sint testes literati ⁊ intelligētes defectū instrumenti:puta notarij vel iuris periti:vt in.c.cum olim.extra de priuile.tenementi ⁊ vide Bar.i.d.l.ij.§.j.circa fi.de iure fisci. ⁊ quod no.Inno.in.c.intimauit.de testibus.

2 ¶☞Instrumentū non prodest ei qui notarium nō rogauit.

3 Instrumētū non prodest ei q̄ nō est nominatus in instrumento nisi ille successerit nominato.
Si titius deposuit rem suam apud te cū pacto q̄ eā restituas ei qui tibi portauerit literas suas ⁊ dat mihi literas ⁊ etiā instrumētum vt a te repetam ⁊ tu non vis mihi restituere an ex illo instrumento possim a te petere.

4 Tenor scripture est ille quem oculus comprehēdit per interpretationem eius.
Mulier si dedit dotē marito ⁊ nō fuerit stipulata cā sibi reddi solu.matri.tamen subintelligitur tacita stipulatio.
In instrumāto censetur comprehēdi etiam illud qō a iure tacito disponitur licet ad oculum non comprehendatur.

Nō admittitur

BIU Cujas

5 Nō admittit quis ad probandū id qđ probatū nō relevat: ſz hodie in palatijs admittunt articuli ſaluo iure imperitnētiū

1 **AD probationes.** †Ad probationē dominꝫ non ſufficit agenti producere inſtrumētū in quo alius ſuo nomine emit ⁊ probare qđ emit de pecunia ipſius agentis. h. d. primo ideo non prodeſt: quia ipſe agens in illo inſtrumēto nō eſt nominatus ſed dūtaxat emptor. ⁊ propter hoc procurator ⁊ aduocati obſciunt q nō prodeſt agēti: quia de ipſo nō loquit nec cantat inſtrumētum ſed de alio: Scōm ideo non prodeſt: qz nō ſequit eſt res empta de mea pecunia: ergo eſt mea. ſ. de rei vendi. l. ſi ex ea. Et pone q titius aliquā rem emit de pecunia mea: ⁊ poſtea deponit penes te eam ego ſubtrari inſtrumētū tibi ⁊ ago rei vendi. ⁊ pduco inſtrumētum ⁊ probo q titi⁹ emit de pecunia mea: Imperator dicit q pbare debeo dñiū per aliū modū: qz neutrū ipſor mihi pro-

2 deſt ſed nec ambo ſimul. ¶ †No. arg. ex prima parte q inſtru-

a mentū nō prodeſt ei [a] qui notariū nō rogauit: ⁊ an hoc ſit verum ſimplr. vide in Spe. de inſtru. edi. §. poſtq. v. ⁊ breuiter ⁊

3 p Jnno. in. c. j. de fide inſtru. †Item q inſtrumentū nō pdeſt ei qui nō eſt noīatus in eo. b vez niſi ille ſucceſſerit noīato: nā ſi titius emit a ſirinio q poſſederat p primū: ego emi a titio ſi pduco inſtrumentū q titius emit vna cū inſtrumēto qđ ego emi ab eo bene pdeſt mihi primū: qz p primū pbo dominiuz titij: ⁊ per ſecūdū tranſlationē illius dñij i me: licet in ꝑmo nō ſim noīatus. ¶ Sed pone titius depoſuit rem ſuā apud te cū pacto q eā reſtituas ei q tibi portauerit literas ſuas dat mihi literas ⁊ etiā inſtrumētū vt a te repetā: tu nōvis mihi reſtituere an ex illo inſtrumēto poſſem a te petere. Ly. videt tenere q nō: qz nō cōprehēdor ſpecifice i illo inſtrumēto: ⁊ qz nō potuit mihi ille acquirere act. vt in. l. ſtipu. iſta. §. alteri. de vbo. obli. prima ratio nō placet: qz ſz nō cōprehēdar ſpecifice: tñ ꝑprehēdor implicite qđ tantūdem valet. arg. ff. ſi ex noxali cauſa agat. l. fi. Neceſcōa ratio: qz deponēs ex pacto appoſito ſup re ſua que durabat ſua potuit mihi actionē acqrere: vt i. l. publia. in pn. ff. depo. ⁊ ſic videt q agere poſſim: ſed an tenear reſtituere dubitatur inſpicitur an voluerit mihi donare vel nō: qui ſi emet aſcēdēs meus: puta pater vel mater ⁊ res nō erat magni pretij preſumit voluiſſe donari: ⁊ ſic nō teneor reſtituere: vt. d. l. publia iūctis his que no. in. l. ſi filij. ibi de dona. inter vir. ⁊ vxor. ⁊ qđ no. Bar. in. l. que dotis. ſol. ma. ff. ſed ſi nō erat aſcendēs videt mihi acquiſita actio tāq̄ ꝓcuratori ſuo: ⁊ ſic teneor reſti-

4 tuere. ar. in. l. iulian⁹. §. j. ff. de vb. obli. ¶ †No. etiā ꝑm Bald.

b q teneor ſcripture [b] eſt ille quē oculus comprehendit p inſpectionē ei⁹. pone ergo dicit ſtatutū q inſtrumēta mittātur executioni q dz intelligi. ſ. ſcdz tenorē ipſi⁹ inſtrumēti ſeu ſup eo qđ ꝓtinet. pone ergo q mulier dedit dotē marito ⁊ nō ꝓtinet in inſtrumēto q fuerit ſtipulata ſibi reſtitui: vel q maritus p miſerit ſolu. ma. petit executio inſtrumenti: an debeat fieri: qz tenor inſtrumēti viſibilis nō cōprehēdit reſtitutionē fiendā: licet tenor inuiſibilis ⁊ a iuris diſpoſitione bñ cōprehēdat ſub intelligit tacita ſtipulatio. dicit Bald. fuiſſe cōſultū a quodā

c iudice: ⁊ qđ ipe cōſuluit q ſic [c] qz in inſtrumēto ceſet cōprehēdi etiā illud qđ a iure tacite diſponit: ſz ad oculū nō ꝓpreben datur: vt. l. j. de rei vxo. act. ⁊ dicit fuiſſe primū cōſiliū qđ vnq̄ dederit poſt doctoratū ſuū. tene mēti: qz frequēter talis caſus

5 ⁊ ſimiles poſſunt accidere. ¶ †Ex vltimo dicto no. q nō admittitur quis ad probādum id quod probatum nō relevat: ⁊ qđ iudex nō debet pati vt fiant ſupflue probatiōes ⁊ nō relevantes. facit ibi. l. prox. ſz hodie in practica palatiorū admittuntur articuli ſaluo iure impertinētium ⁊ nō diſputatur de hoc niſi in calculo ferende ſententie vt lites abbreuientur.

2 ☞ Dubia probatio non relevat probantem.

3 Ad probandum quem eſſe hominem meum non ſufficit mihi probare qđ ſeruiuit mihi p. x. annos niſi probem qđ tanq̄ homo meus ⁊ qui ſint homines mei.

Quid in ſeruitute rerum.

1 **AD probationes.** †Idem dicit iſta lex. qđ. §. dixi. ſcz q articulus ſi nō adminiculat ad cām nō eſt admittendus. h. d. Bar. ad b vide qđ no. p gl. ⁊ ipm in. l. ſi duo. §. idē iulian⁹. ī fi. de iureiur. vel ſic. Ad pbandū quē eſſe ſeruū meū q eſt in poſſeſſiōe libertatis nō ſufficit mihi pbare q mater ſua vt fratres ſui fecerūt mihi ſeruilia ſeruitia vt obſequia qz iſta poſſunt ſimul ſtare q illi fuerūt ſerui mei: ⁊ tū ille cōtra quem ago nō eſt ſeru⁹ me⁹: puta ſi fuit natus poſt manumiſſionē matris. vt. §. eo. l. matrē tuā. ⁊ preſumptio eſt p eo poſtq̄ eſt in poſſeſſione libertatis. hoc veruz ſi apparet q mater fuit manumiſſa quo caſu incūbit mihi onus pbādi poſtq̄ ille eſt in poſſeſſiōe libertatis q fuit natus ante manumiſſio-

nē: ſed ſi eſſet in poſſeſſione ſeruitutis ⁊ ageret cōtra me onus probandi incūberet ſibi q fuerit natus poſtvt ibi. ſz ſi mater ſua fuit ⁊ eſt hodie ſerua: ⁊ nō apparet q fuerit libera ſatis eſſet fundata intētio mea: qz partus ſequitur vētrem in hoc. vel dic q licet probem matrē vel fratres ſuos feciſſe vel facere hodie mihi ſeruilia obſequia non per hoc probo ipſam matrem eſſe meam ſeruam. nam ⁊ liberi homines tanq̄ famuli cōſueuerunt ea facere. vnde cū ſint actus indifferentes cōuenientes

2 ſeruis ⁊ liberis nō probāt intentionē meā circa ſeruitutē ꝓ qz

d dubia probatio [d] nō relevat probantē. vt in. c. in ꝑſentia. extra de pba. oportet q alio modo probē ipſam eſſe ſeruā meā: vel per inſtrumentum emptionis ipſius tanq̄ de ſerua: vel qz ipſam tenui ⁊ teneo de preſenti tanq̄ ſeruam. ſint ergo cauti qui emunt ſclauas vt bene cuſtodiant inſtrumētum emptiōis: qz ſi perderent illa ſclaua poſſet dicere ſe liberam ⁊ ſeruiuiſſe tan-

3 quam famula niſi aliud apperet. †Et ꝓpter hoc dicūt qdā q ad probandū quem eſſe hominē meum non ſufficit mihi probare q ſeruiuit mihi per. x. annos. niſi probem q tāq̄ homo

c meus ⁊ q ſint homines mei dic vt Specu. de ferijs. Aliud dicunt eſſe in ſeruitute rerū: quia ſi vtor mihi re tua aliqua ſeruitute: puta aque ducende per decennium acquiro ſeruitutē. l. ſi quis diuturno. ſi ſerui cui ſeruitia non conſueuerunt fieri a re rei niſi iure ſeruitutis: ſed a perſona perſone conſueuerūt fieri etiam nō iure ſeruitutis: ⁊ adde quod no. Lyn. in. l. ſi certis annis. §. de pactis.

2 ☞ Actor ſi fundat intentionē ſuā in negatiua: ⁊ ſic eam aſſeuerat q teneatur eam probare ⁊ qualiter probabit. non autē reus tenetur probare contrarium.

3 Negatiua an poſſit probari ⁊ quotuplex ſit negatiua.

1 **ACtor quod.** †Actori aſſerēti incumbit onus pbandi: reo neganti nō incūbit: etiā ſi actor dicat ſe pbare nō poſſe ⁊ propter hoc non conuenit in eum onus pbandi tranſ-

2 ferre qz negatiua pbari non poteſt. b. d. ¶ †In ter. ibi qđ aſſeuerat. ſed quid ſi actor fundat intētionem ſuā in negatiua: et ſic aſſeuerat aliquid non fuiſſe vel nō eſſe: puta promiſiſti mihi centum ſi nauis ex aſia nō venerit hinc ad annū ago cōtra te dicēs q nō venit: ⁊ ſic partē aſſero: ⁊ partē nego. an mihi probādi onus incūbat an vero tibi aſſerēti ꝙtra qđ venit: videt q

e tibi quia qđ aſſeris poteſt pbari ſed qđ [e] ego aſſero nō poſſum pbare qz aſſerēdo ago cōtrariū eſt verū q poſtq̄ ago qz mihi non tibi incūbit qđ dico. ⁊ not. per Jnno. in. c. inquiſitionis. ⁊ in. c. ſup his. de accu. ⁊ p Bar. in. l. hoc iure. ff. de verbo. obli. ⁊ qualiter potero probare. dic vt per eum in. l. cū quidā. in fi. cum. l. ſeq. ff. de lega. ij. ¶ †In ter. ibi probare ſe nō poſſe profitendo. vnde dicebat propter hanc impoſſibilitatem: ⁊ quia dignior erat perſona actoris q̄ rei: ſed contrariū eſt verius qz in adminiſtrando iuſticiam non eſt fienda diſcretio ꝑſonarum

3 ſed ita magnū iudicabis vt paruum. ¶ †In fi. glo. ibi proba-

e tio nulla ſit. Sup iſto articulo an negatiua poſſit pbari [e] glo. tractat in. l. ij. ff. eo. ponendo plures caſus. ⁊ Spec. pleniſſime ⁊ pulchre. extra eo. tit. §. j. vel. ij. vbi diſtinguit triplicem negatiuam. ſ. facti iuris et qualitatis. Et primā ſubdiſtinguit in alias tres qz quedā eſt negatiua facti ſimplicis ⁊ indeterminati: quedam facti determinati certo loco vel tēpore. quedā facti negātis qđ habet in ſe implicitā affirmatiuā vt ſi negat quis ſe ſponte renūtiaſſe vel contraxiſſe. nā implicite aſſerit ſe fuiſſe roboratū: ⁊ iſtas oēs ſpecies ꝓſequere vt ibi. ⁊ adde q negatiua determinata loco vel tēpore pōt probari tam p indirectū q̄ etiā directo. vt ſi dico te promiſiſſe mihi centum tali die in hac ciuitate tu negas ⁊ probas te alibi illa die fuiſſe. Jtem directo vt ſi dicā te fuiſſe cōdēnatū ad rem tu negas ⁊ probas p teſtes qui fuerūt ꝑſentes tēpore condēnationis facte a iudice ⁊ tali die ⁊ bene recordātur q non fuiſti condēnatus ad rem ſz ad quātitatē vt p Ly. ⁊ glo. no. in. l. ij. §. de erro. adno. Jtem negatiua facti ī ſimpliciter ⁊ determinati ſz nō poſſit probari

f ꝑteſtes pōt probari per cōfeſſionē vel p iuramētū. [f] ⁊ ideo admittit poſitio negatiua: licet per teſtes ſit improbabilis vt extorqueatur confeſſio. vt in. c. j. de confeſ. lib. vj. Jtem negatiue

g ſcripture [g] probantur inſpectione ſcripture negatiue vt ſi dicatur quem nō eſſe liberatuz vel deſcriptū in matricula. vt. §. de reb. credi. l. fi. j. glo. ⁊ ff. de leg. j. l. titie textores. ⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊ vide omnino qđ no. in ſolu. queſtionis poſite ſuper regula ſine poſſeſſione in mercu. circa fi. ⁊c. vide hic per Ly. q multa verba effundit ⁊ etiam in Spec. loco. §. alleg.

2 ☞ Scriptura qualiter dicatur ſuſpecta.

3 Si vnus teſtis ſcriptus in teſtamento contradicit. ſ. q nunq̄ interfuit teſtamento: an debebūt examinari oēs alij ad tollendum ſuſpitionē q̄ reſultat ex cōtradictiōe vnius: ⁊ an debeāt deponere q ille qui contradixit fuit preſens.

a ¶ An inſtīm prodeſt ei. adde bal. ī aut. rogati. C. de teſti. Ange. ī. l. ſi. ff. ꝑ derelicto. Joan. de imo. in cle. j de iurei uran.

b ¶ Tenor ſcripture. adde. c. cū adeo de reſcrip. cū ſup q̄ſtionū. ī. §. intētionis. de offi. de lega. c. porro. ⁊. c. ſeq. de ꝑui. car. zaba. in. c. cū olim. in. ij. no. de arbi.

c ¶ Qđ ſic. Adde q hāc. q. ī terminis ponit Bart. in. l. j. ff. de bis q̄ in teſt. delē. ⁊ ibi late p do. Alex. ⁊ q hz executionē ponit idē Alex. in. l. iuriſgē. §. qđ fere. colū. ij. ff. de pac. per eundē remiſſiue in. l. j. ff. ſol. ma. de quo et per Ange. are. et mod. inſti. de ac. Fran. Cur.

d ¶ Dubia probatio. Adde Card. zab. in. c. q ſuper bis. in vlti. col. de fide inſtru.

e ¶ An negatiua poſſit pbari. adde an negatiua facti poſſit pbari p teſtes. vide p Bal. ī. c. tertio loco. de pba. ī. iij. col. ⁊ an pbet p inſpectionē inſtrumenti. vide p bal. ī. d. c. tertio loco. ⁊ an pbet p ꝙfeſſionem ꝑtis. vide per Ang. in. l. qđ obſeruari. C. de iur. ꝓpter calū. dato.

f ¶ Vel p iuramētū. Adde ī. l. pñti. C. de bis q ad eccle. cōfu. Lar. ī. c. ꝑſentiū. ī. j. no. de teſti. Alnt. de bu. in. c. veſtra. de coba. cle. ⁊ mulier.

g ¶ Negatiue ſcripture. Adde an negatiua poſſit pbari p ſcripturā. vide Ang. in l. ſi qs diuturno. in. ij. col. C. ſi ſerui. vendi.

BIU Cujas

1 IUbemus. †Qui pducit scripturam su-
spectā nisi pbet eā verā pu
nit̄ iudicis offō tanq̄ falsari⁹.h.d.ƀm vnā lect.ƀm
aliā.h.d.Qui accusat instrumētū de falso ⁊ nō pro
bat punitur tanq̄ falsari⁹.h.d.¶Et no.quia in pmo casu cū
punitio fiat officio iudicis corā quo fuit pducta scriptura su
specta nō punit̄ pena ordinaria criminis falsi:sed extraordi
naria.p motu iudicis sicut ille q pducit testes falsos vel ipsi te
stes aures iudicis offendētes.vt i ti.j.l.nullū.¶In scdo casu
quādo accusauit criminaliter producentē scripturā tanq̄ fal
2 sariū non probat punitur pena ordinaria talionis.¶†Que
ro circa primā lecturā qualiter scriptura dicatur suspecta. gl.
ponit duos modos.s.quādo ex forma sui rasa est in loco suspe
cto.vt no.i.l.si vn⁹.j.de test.⁊ i.l.edicto.de edi.diui adria.tol.
supple vel q: nō continet consuetā formā vel solennitatem.vt
l.iubem⁹.in fi.de testa.Item ƀm glo.redditur suspecta ex pso
na cōficiētis eam vt si consueuit facere falsa instrumēta.ad qd
vide Spec.de instru.edi.§.postremo alias est.§.instrumentū
ver.itē opp.qd tabellio ad quod.l.si quis ex argētarijs.§.j.ff.
de eden.⁊ ibi de susceptorib⁹ ⁊ arcarijs.l.si quid.lib.xj.Adde
aliū casum si non concordat cum ptocollo.vt in aut.de tabel
lio.§.fi.vel si producitur rescriptum phibitum impetrari.vt
s.de paganis.l.iij.adde quod dicit Inn.qd si suspitio oritur
aliūde q̄ ex īspectiōe scripture iudex stabit scripture autētice
vel publice quousq̧ pbetur cōtrariū vt ipsemet no.in.c.de fi
de instru.⁊ Spec.eo.ti.§.ij.ver.⁊ no.qd tabellio.quando autē
ex inspectiōe scripture obstabit ei nisi pbetur veritas scriptu
re.pōt autē probari per testes in eo descriptos qd ita est prout
3 in scriptura continet̄.†Sed pone ibi in testamento cōtinētur
testes:⁊ vn⁹ cōtradicit qd nunq̄ īterfuit testamēto de quo in
instrumēto:an debebūt examinari omnes alij ad tollendū su
spicionē que resultat ex contradictione vni⁹:vt.l.j.queadmo.
test.ape.Respōdeo nō:sed sufficiunt duo qui preualent vni.⁊
si dicat̄ ad probationem testamenti non sufficiunt duo testes.
Respōdetur qd isti examinantur ad pbationem testamēti q:
illud pbatur per instrumētum publicum cui statur.vt.s.eo.l.
precib⁹.§.examinantur.ad denotandum suspicionem resultā
tem ex cōtradictione vni⁹ qd facilis est.Sed an debebūt depo
nere qd ille qui cōtradixit fuit presens:licet ipe neget.Respō
deo nō q: ille vnus negans nō reprobat instrumentū:licet va
cillare faciat vnde sufficit qd duo asserāt se interfuisse vna cū
alijs lz non recordētur de quib⁹:⁊ qd ita testatur prout ibi cō
tinetur ⁊ sufficiūt duo cū autoritate notarij:⁊ si duo cōtradi
cerēt reprobarent instrumentum ⁊ requirerent̄ tres qui testifi
centur pro instrumēto ⁊ qd illi duo fuerunt presentes qd ipsi
dicant ista colligunt̄ ex no.per Innocen.p Joan.an.in nouel
la.in.c.cum Joannes.de fi.instru.⁊ adde eo.titu.in Spec.§.re
stat.circa princi.

2 ☞Qualiter cōsanguinei in causa ciuili possint deponere p
consanguineo:licet nō sint omni exceptiōe maiores ⁊ nō in cā
criminali.
3 In causa ciuili in defectum probatiōis ⁊ ad supplemētū dare
tur iuramentum sed non in causa criminali.
In ciuili posset probari intentio agentis per p̄sumptionē iu
ris sed in criminali non.
4 In criminali si accusat̄ notari⁹ de falso an sufficiat pbare qd
alia instrumenta falsa fabricauit.
De qua causa criminali loquatur iste tex.
5 Maleficium an possit probari per instrumentum.
Indicia indubitata que dicantur ⁊ nu.6.
Si repertus sit aliqs occisus in domo sua ⁊ nō reperiatur ali
quis testis qui viderit ipsum occidi sed reperiant̄ testes q vi
derūt illū exire de illa domo cum gladio euaginato ⁊ sangui
nolento ⁊ qui erat inimic⁹ illius iterfecti an h' sufficiat ad cō
demnandum.
6 Quod vnus testis de visu etiā cū multis alijs indicijs ⁊ cū iu
ramento non faceret plenam fidem sine confessione inqsiti sal
tem extorta p tormenta.

1 SCiant. †In causa criminali requirūtur p
bationes pleniores q̄ in causa ciui
li ad hoc semper allegat̄ sed i quo:nam sicut hic di
citur testes debēt esse idonei in causa criminali:ita
et in cā ciuili.vt.l.idonei.ff.de testi.Rñdeo in ciuili lz requirat̄
qd sint idonei:puta q: nō sint ifames vl' habeāt similes dfect⁹:
a non tamen requiritur qd sint omni exceptiōe maiores[a] †nā ⁊
2 consanguinei possent deponere[b] pro consanguineo:tamen nō
b sunt omni exceptione maiores:quia est suspicio propter cōsan
guinitatē:sed ista suspicio pōt tolli si aliq̄ cōiecture adsint p
testib⁹: sed in causa criminali pro accusatore nō admitteretur
consanguineus pro consanguineo vt frater p fratre q: debent
3 esse omni exceptiōe maiores.† Itē in causa ciuili i defectū pro
bationis ⁊ ad supplementū daretur iuramentū:vt in.l.in bo
nefidei.ff.de rebus creditis.nō sic in causa criminali.Item in
ciuili posset probari intentio agētis per presumptionem iu
ris.vt.s.eo.l.siue possidetis.in criminali nō.pone exēplum.s.
l.prox.si producit instrumentū confectum a notario qui con
sueuit facere falsa instrumenta nō probat in ciuili:sed repelli
4 tur nisi fides ei apponat̄ p testes.†Sed an in criminali si ac
cusatur notari⁹ de falso instrumēto an sufficiat pbare q alia
instrumēta falsa fabricauit:⁊ de illis fuit condēnatus:vt cōdē
netur de isto:certe non nisi probet̄ falsitas istius instrumēti:
possibile est q alia fuerūt falsa:⁊ tn̄ istud nō est falsum quan
tum ad hoc vt de isto cōdēnet̄ pena ordinaria ⁊ tamē est sub
iectum ⁊ repellit̄ in ciuili tanq̄ falsū ⁊ p hoc vt habetur in.c.
afferte.de presum.vbi Salomon dedit sentētiā p vna muliere
cōtra alterā que subtraxerat filiū illius ex presumptiōe:q: vo
luit filiū diuidi per medium ⁊ altera nolebat ⁊ tamē non cō
dēnauit alteram de filio subtracto:q: in hoc maior requireba
tur pbatio ƀm Albe.¶Quero de qua cā criminali loquitur
ista litera.Respōdeo de illa in qua venit imponēda pena cor
poralis:⁊ sic agit̄ de maiori piculo sz vbi pena pecuniaria nō
5 tanta requirit̄ exacta probatio.¶†Itē quero an per istrumē
c tū[c] possit probari maleficium.videtur q sic per istū tex.dum
dicit documētis.de hoc tractat Cy.⁊ Bar.i.l.senat⁹.ff.ad tur
d pil.dic vt ibi.¶Itē quero que dicātur indicia indubitata[d]
respōdeo illa que tractāt mētē iudicis q oīno credit ne possit
in contrariū inclinari.puta repertus est aliquis occisus in do
mo sua nō reperitur aliquis testis q viderit ipsum occidi:sz
bñ reperiūtur testes q viderūt illū exire de illa domo cū gla
dio euaginato ⁊ sanguinolēto:⁊ qui erat inimic⁹ illi⁹ interfe
cti:nā hoc indicium dicitur indubitatum ⁊ sufficit ad condē
nandū illum pena mortis ⁊ idē in similibus.⁊ ita disputādo
tenuit qdā antiqu⁹ doc.Boñ.vocatus de piperata.vt habet̄
in addi.Spe.ti.de proba.§.videndū restat.⁊ per Bar.in.l.ij.
vel.iij.ff.de furtis.Gādinus in suo opere maleficiorū sub rub.
de presumptionib⁹ que sufficiunt ad condemnādum.dicit cū
esset Boñ.⁊ casus similis accideret omnes doct.Bonoñ.con
cordauerūt q licet nō sufficiat ad condēnationē pene capita
lis:sed si esset tale maleficiū de q̄ veniret iponēda pena pecu
niaria bñ sufficeret:⁊ ita dicit se vidisse practicari vbiq̧.Et p
dictū suū semel defendi quēdam a pena capitis cū quidam
in agro fuisset interfect⁹ ⁊ null⁹ vidisset eū interfici.sz bene vi
derūt exire de agro quēdam filium titij cū gladio euaginato
⁊ probat̄ q titi⁹ erat inimic⁹ illius interfecti ⁊ q dixerat filijs
q nō redirēt ad domū quin sentiret nouum ⁊ ille iuit ad do
mū patris ⁊ pater sibi dixit q fugeret:nā oīa ista ƀm Gandi
nū nō sufficiunt postq̄ null⁹ testis reperitur qui deponat de
vitate q viderit eum percuti.nam doc.hic dicunt q testis de
buit deponere de vitate q fuerunt presentes:⁊ sic de visu cor
poreo nō de eo q perceperūt iudicio intellect⁹.tene menti.qm̄
6 ad multos casus pñt ista adaptari.†⁊ vide qd not.Bal.in.l.
quas actiōes.de sac.sanc.eccle.dicit Bal.q vnus testis de visu
etiam cū multis alijs indicijs ⁊ cū iuramēto nō faceret plenā
fidem sine confessione inquisiti saltē extorta per tormenta etiā
si non in ea pseuerauerit:q: si pseuerasset illa sola sufficeret.et
hoc perpetuo tene menti:q: non prodest inquisito vel accusa
to reuocare cōfessionē factam in tormētis si vellet in ea pseue
rare qñ instaret vn⁹ testis deponēs de vitate ⁊ per nullum ali
um modum potest suppleri probatio vnius testis quā p con
fessionē factā in tormētis:⁊ si nullo modo cōfiteretur ⁊ si mille
essent indicia nō posset condēnari pena corporali ƀm eū.Que
ergo sunt ista indicia indubitata q̄ sufficiūt ad condemnatio
nem.vt hic ptz.Respōdeo q lex presumit et statuit vt in casu
l.qui adulterij.⁊ aut.si quis ei quē.j.de adulte.Itē id quod
s.dixi ƀm Bal.⁊ Nic.ma.scilicet vnus testis de visu ⁊ cōfessio
extorta in tormētis sine perseueratione.nam nō faciūt plenā
⁊ directam probationē sed vehemēter adminiculātur.vt dicit
in tex.in fi.de succes.abintesta.

¶De testibus. Rubrica.

2 ☞Actore nō probante potest reus sponte probare vt absol
uatur diffinitiue.
3 Quot testes sufficiant ad probationem sine instrumentis.

SI tibi. †Ingenuitas pōt probari[e] nō
e solū per testes sed etiam per in
strumēta ⁊ alia argumēta seu presumptiones.
h.d.secundū glo.que legitur duobus modis.
Primo vt loquatur in reo ppter duo verba
que sunt in tex.dū dicit:fiebat sibi controuer
sia ingenuitatis:

a ¶Oi exceptiōe maiores.Add q dicāt̄ testes oī exceptiōe maiores vide glo.i.c.j.de cōsan.⁊ affi.gl.i sti.d inu.sti.car. in.c.mulier.d iu reiu.ale.d imo. cōsi.xviij.icip.vi so pcessu cause v tētis inter Ant. quōdā Jo.beti ni i.j.vol.⁊ add eūdē Ale.cōsi.lx x.co.v.i pnc.l.ij. volu.

b ¶Et cōsāguinei possent dponere. add Bal.i.l.lex cornelia.ff.d iin. car.zaba.in.c.cū oporteat.in.ij. opp.d acc.⁊ spe. in ti.de teste.i.§. j.ver.sed nūqd. Albe.late i trac. de teste.⁊ Ale.d imo.in cōsi.v.col. iij.⁊ i cōsi.xiij.col. pe.i.j.vo.p doc. marie Feli.in.c. lr̄is.d testi.⁊.i.c. cū oporteat.col. iij.d acc.Fr.cur.

c ¶An p istr̄m. Add Bal.in.c. cū i ecclesijs.i.ij. no.d mai.⁊ obe.

d ¶Que dicant̄ i dicia idubitata Add q̄ dicant̄ i dicia sufficiētia. vid p Bar.i.l.fi. ff.d q̄sti.⁊ q̄ dicā tur idicia pba bilia ad pbādū dolū.vid p Jo. an.i.c.nihil.d e lect.Spe.i ti de pba.i.§.vlt.vsi. xiij.doc.i.l.do lū.C.d do.⁊ q̄ di cant̄ indicia le uia ⁊ q̄ grauia. vide p bar.i.l.ij. ff.de excu.tut.

e ¶Ingenuitas pōt pbari.add c.testium.⁊ ibi doc.iij.q.iij.

BIU Cujas

sia ingenuitatis:quia proprie loquendo controuersia dicitur fieri non actori. Item propter verbum defende:quia defensio pertinet ad reum.alio modo qd loquat in actore.et no.eodem modo qd resistendo fit altera cõtrouersia.de hoc in.l.nõ solũ.§.status ꝯtrouersia.ff.de procur. Item qd ille qui agit i eo qd probat intẽtionẽ suã debet se defendere sicut ille qui cõuenit. Et adde qd not.in.l.j.s.de iuris et fac.igno.et.ff.de dolo.l.si oleum.in pn.in vbo defendat.et de vbo.sig.l.vbũ oportet.§.fi.

2 ¶ †Oppo.qr si loquitur in reo prout litera sonat nõ dz sibi incũbere onus probãdi.vt in.l.frustra.s.titu.j.Sol.fateor.et hic assumpsit onus probandi spõte.vt in.l.circa.de pba.et qd dixi s.tit.j.l.si de possessiõe.qr actore nõ probante simpliciter nõ debuisset absolui:qr actor nõ probauit:sed ipse volebat absolui: quia ingenuus et declarari ingenuus qd fieri nõ potest nisi se probet ingenuũ. Uel dic qd cõtrariũ pcederet si esset in quasi possessione libertatis non vitiose nec violẽter:qr nũc haberet presumptionẽ pro se.si autẽ violẽter:quia aufugerat illa quasi possessio sibi nõ pderat si possidẽs nõ possidebat vitiose anteꝙ fugerat vt in.l.vis eius.cũ ibi no.s.tit.j.ideo licet sit reus habuit necesse probare. Alij timore huius ꝯtrarij intelligunt qd hic erat actor: et tunc vba tex.impropriant et late sumũtur. vt.s.dixi. Adde quod no.i.l.lucius.§.tres heredes.ff.ad treb. et quod not.in.l.iij.s.fi.regun.

3 ¶ †Item oppo.p declaratione consequentis glos.contra fi.qr innuit qd testes nõ sufficiãt ad probationem sine instrumentis.contra de.l.in exercendis.i titu.j.vbi parem vim habẽt testes et instrumẽta.ergo soli testes sufficiũt sine instrumentis.propter hoc glo.fatetur.et exponit tex.vt in ea. ¶ In glo.ibi vel dic soli cum reddunt rationẽ sui dicti de hoc dic vt in ea.l.solam.et in Spe.eo.titu.§.j.ver.item qd interrogat ibi in.xiij.col.

2 ☞ Ille qui erat famulus tempore contractus si postea recessit a domino:an possit dominus ipsum producere in testem et ipse testificari.
Quid si malitiose fuerit expulsus.
3 Uxor non potest testificari pro viro:nec maritus pro vxore..
4 Domesticum tuum qd possim contra te in testem inducere.
5 Quid si subsit ratio reuerentie vt quia libertus.
Uxor non potest induci in testem contra maritum.

1 Etiam. †De materia huius.l.vide in Spe.eo.tit.§.j.ver.itẽ excipitur qd est domesticus.vbi etiã declarat qui sint domestici [a] q repelluntur a testimonio. Docto.dicunt qd illi q sub potestate producentis. Item famuli et mercenarij simul cũ eo habitantes vel nõ habitãtes:sed frequentantes domum suã: vt laboratores possessionũ.ar.in.l.respiciendũ.in.§.furta domestica.ff.de penis.

2 ¶ †Sed quid si tempore cõtractus erat famulus:postea recessit a domino:et tũc ille dominus vult ipm producere in testem:an poterit testificari.videt qd sic:qr quando testis nõ prohibetur ad solẽnitatem sz ad veritatẽ pbandã sufficit qd sit idoneus:licet tempore actus gesti nõ esset idoneus.vt.l.iij.§.due cause.ad carbo.et.l.iij.§.iul.ff.de testib.cũ ibi no.licet quando adhibeat ad solennitatẽ dicendũ sit econtra vt in testamẽtis.l.j.cũ ibi no.et.ff.eo.ti.l.ad testamentũ.doc.fatentur hanc partẽ nisi malitiose fuerit expulsus vt ferret testimoniũ quod presumitur si postea reuertatur ad eundem sine longo interuallo.ar.in.l.si vẽtri.§.in bonis.ff.de priui.credi. ¶ Ad hec vide omnino qd no.Bar.in.l.j.§.si seruus.cũ.§.precedenti.ff.de questionib9.vide etiã qd no.in.c.in literis extra eo.per glo.et Inno.

3 ¶ †Hec lex querit quid de vxore [b] dubiũ facit qr nõ est vt famula sed vt dña in domo viri sed domestici potius dicũtur illi qui sunt vt famuli.breuiter etiã vxor tenet famulari viro:et est sub eius obediẽtia:ideo est domestica et nõ potest testificari pro viro.Sed quid ecõtra vir nõ tenet famulari vxori nec est sub eius obediẽtia:tñ adhuc idem videt propter cõmunẽ vitã et summã affectionẽ vt repellat nõ tanꝙ persona domestica:sed qr suspecta est vt poti9 ob gratiam et fauorem ꝙ propter veritatẽ testificetur:vt.j.eod.l.eos.in verbo omni gratie.

4 ¶ †Item querit glos.ego nõ possum inducere domesticum meum contra te an domesticum tuum possim cõtra te inducere.dicit qd sic:qr ille prohibetur testificari p te tui fauore.ergo ego possum huic fauori renuntiare et adducere in testem vt deponat veritatẽ pro vtraqz parte.et sic etiã testis debet parere:vt no.j.eod.l.iureiuran.docto.dicunt hoc verum si

5 suberat sola ratio domesticitatis † Si autem reuerentie.puta quia erat libertus tuus non possum ipsum inducere cõtra te vt.j.e.l.libertoꝝ.Et idẽ in vxore tua quã cõtra te inducere nõ possum sicut nec tu pro te vt.s.dixi.arg.j.de questionib9.l.pridem.et solu.matri.alia causa.§.elegãter.et de rei vxo.act.§.cũ autem.ne aliqua machinatio et c.vt.j.de fur.l.vlti.in fin.

2 ☞ Sex modis dicitur testatio sola vt non valeat.et nume.3.
et per totam.l.
Iuramentum testium potest de consensu partium remitti.
3 Notarius cause non potest a seipso examinare testes sine commissione sibi facta per iudicẽ sed pertinet examinatio ad iudicem quam tamen potest notario cõmittere.
4 Attestationes solẽniter recepte an sint alicuius efficacie si nõ sequatur sententia.
Protestatio facta per aliquẽ corã vicinis qd intẽtio sua non est cõtrahere,et si ꝯtingat ipsum cõtrahere hoc facit coactus et per vim non probat violentiam si postea contrahat.
5 Attestationes seu dicta testium qualiter publicentur.
Scriptura notarij an dicatur publica si non continet testes.
6 Testis interrogatus qualiter debeat reddere rationem et causam sui dicti.

1 Solam. †Pone casum qd reperitur scriptũ manu notarij qd talis testis ita testificatus est pro me:an h solum sufficiat.respõdit qd non sine alijs adminiculis ista sunt verba satis obscura et glo.exponit sex modis et q̃libet est notabilis.

2 ¶ †Primo quãdo est sola sine iuramento vt in ea.l.iureiuran.intellige nisi de cõsensu partium fuerit remissum iuramentuz vt ibi no.et est casus in.c.tuis.extra eo.et no.in.l.j.ff.de ferijs.in glos.

3 ¶ †Secũdo.s.quando est sola sine presentia iudicis et ex hoc no. quod notarius cause nõ potest a seipso examinare testes

c sine cõmissione [c] sibi facta per iudicem:sed pertinet examinatio ad ipsum iudicẽ quã tamẽ põt notario cõmittere vt quotidie fieri videmus.de hoc.j.de testa.l.hac cõsultissima.in fi.gl. que incipit hic not.et de liberali causa.l.iubemus.et.j.de fide instru.aut.apud eloquentissimum.et in cle.j.et ibi not.de offi.deleg.et per Barto.in.l.instar.in fi.j.de iure fisci.et.l.cum scimus.circa fi.de agri.et cẽsi.li.x.

4 ¶ †Tertio modo sola scilicet sine sentẽtia subsecuta.Ex hoc no.qd attestationes etiam solẽniter recepte nullius sunt efficacie si nõ sequatur sentẽtia hm eas.et sic nõ producunt actionem neqz exceptionẽ per seipsas. vt no.in.l.sed et si possessori.§.fi.ff.de iureiuran.in gl.hoc verũ si nec in illa instantia nec in alia substãtia subsequatur.Si autem in illa nõ fuit subsecuta:quia forte perempta fuit instantia si attestationes erãt publicate de mandato iudicis et cum signo notarij faciũt fidem inter easdem personas in alia instãtia et in eadẽ causa vt in.l.gesta.j.de re iudi.cũ ibi no.et no.i.l. properandum.§.fi.s.de iudi.et si non sunt nullius momenti si postea i alia instãtia sequatur sentẽtia ex literis. ¶ Quarto modo glo.intelligit vt non loquatur de autoritate testium:sz de quadam protestatione quam pars contrahere facit coram vicinis qd intentio sua nõ est cõtrahere et si cõtingat ipsum cõtrahere hoc facit coact9 et p vim.si postea cõtraxit et vult rescindere cõtractum et ad probandũ vim inducit illã protestationẽ nihil valet nec per eam probatur violentia.vt in.l.metum.s. qd me.causa.

5 ¶ †Quinto modo gl.exponit solã sine publicatione cuius gratia debes scire qd scriptura notarij nõ dicitur publica nec facit fidem nisi contineat testes qui fuerint presentes actui de quo confecta est scriptura.et sic requirũtur ad solẽnitatem non ad probationẽ:qr etiã ipsis mortuis scriptura faceret fidem modo notarius quando examinat testes et scribit dicta ipsorum nõ adsunt alij testes qui audiant ea que testes dicunt quia debent examinari in secreto.vt.j.e.l.nullũ.et ideo non posset de dictis testium conficere publicum instrumentũ nisi de mãdato iudicis qui pronũtiat attestatiões fore publicatas et autẽticas et pro publicis vult haberi:et tũc notari9 apponit signũ suum.et ista duo faciũt qd illa scriptura p publica et autẽtica habeatur et ei credatur vbiqz locoꝝ de qua publicatione habetur in Spe.eo.ti.§.vtiliter.post prin.et in ista publicatiõne debent partes vocari vult gloss.hic et ibi habet in Spec.si ergo ista publicatio non sit facta scriptura cõtinẽs dicta testium nullius est valoris coram alio iudice:et ita intelligatur hic:sed corã eodez iudice qui testes examinauit vel examinari fecit.licet ista publicatio nõ sit facta cũ ipse sit cert9 de veritate bene faceret fidem.facit quod nota.in.l.ij.s.de eden.

6 ¶ †Sexto modo exponit solam a redditione ratiõis vel cause.et ista gl.semper allegatur qd testis interrogatus debet reddere causam vel rationem sui dicti:subaudi bonam et concludentem.et quodcũqz istorum deficiat nõ valet testimoniũ eius vt no.in Specu.eo.ti.§.j.versi.itẽ qd interrogatus.vbi omnino vide.sed si nõ fuit interrogatus non tenetur dicere:qr non debet esse verbosus.hoc verum hz doct.quãdo deponit de his

d que potuit percipere aliquo sensu corporeo.Si autẽ [d] solum iudicio intellectus:puta qd quis sit dñs talis fundi:tunc debet reddere rationẽ etiã non interrogat9.al's nõ valeret dictũ eius hm Innocen.singulariter in.c.causam.extra eodem.et in Spe.eo.tit.§.nunc tractandum.versi.quid ergo si quis.Bal.

a ¶ Domestici.adde.l.psenti.§.sane.C.de his q ad eccle.cõfu.glo.sũme.ij.q.v.glo.in c.in lr̃is.de testi.Spe.ti.de teste.i §.j.in.ver.itẽ qd est domestic9.domi.i.c.regule.xxix.dist.do.i.c.fi.d ver.si.lib.vj.et de domestico qñ admittat p alex.de imo.i ꝯs.xxxij.col j.i.j.vol.et in ꝯsil.v.col.iij.et i ꝯsi.lxxix.col.iij.e.vo.et in cõsi.xcix.et se.in.iij.vol.et qui sunt domestici.vide p Fely.in.c.cũ oporteat.col.iij.d ac.. Frã.cur.

b ¶ Quid de vxore.add gl.i.l.j.in §.si iurat vxor.ff.ad sill.l.sed et si qs.i.§.pterea.ff.si qs cau.Et add et dic vt p Fely.in c.literis.de test.et p Alex.de imol.in.l.si cũ dotem.§.si marit9.co.fi.ff.so.mat.et p eũdem i cõsil.xviij.in.j.vo.et ibi qd de vxore fratris.et vide tu do.ma.Soci.in cõsi.suo xvij.Et eũdẽ alexan.de imol.i cõsil.clvj.col.iij.circa fin.in.v.libro.

c ¶ Commissiõe. Adde Bar.in.l. admonẽdi.de iureiur.Lu.roma.in repeti.l.si vo.in.lv.fallẽ.ff.sol.ma.Anto.d bu.in.c.fi.i.vj.col.de iureiuran.

d ¶ Si aũt.Adde qd hoc idẽ tz ꝯsulẽdo do.Alex.de imo.i cõs.cxxxvj.co.iij.versi.nec ẽt deponit.et in ꝯs.cxlj.colũ.iiij.vsi. Gaspar d la.i.j.volu.Et idẽ do.Bar.Soci.in ꝯs.cxliij.col.iij.vers.multũ ẽt mihi.et in ꝯsi.clxxj.colũ.ij.circa fin.et add ꝙ qñ testis deponit super consuetudine tũc ẽt nõ interrogat9 tenetur reddere rõez sui dicti.ita Inno.in.c.cũ cãm.d testi.Et Bal.in l.cũ hi.§.si integra.ff.d trãs.et tenet Ale.in.d.ꝯs.

BIU Cujas

cxxxvj. colū.iiij.
versicu.preterea.
a ¶Testificari.ad
de.c.testiū.iiij.q.
iij.gl.i.§.cogitā-
dū.in aut.de mo
na.Bal.i.l.data
opera.C.q accu.
nō pos.glo.i.c.q̄-
ties.ō testi.Spe.
in ti.de teste.i.§.
j.Ale.de imo.ɔſ.
lxxviij.inci.in cā
⁊ lite vertēte īter
Bar.in.j.vol.⁊ i
cōsil.lxxxviij.col.
iiij.⁊ in cōsi.clii-
ij.col.pe.i.v.vol.
Barto.in ɔſi.iij.
col.v.i.j.vol.⁊ in
cōsi.xix.col.vj.⁊ i
cōsi.xxix.col.xij.i
ij.lib.p Felyn.et
doc.i.c.q̄ties.co.
ij.vſi.quito not.
de testi.⁊ in.c.li-
teris.col.pe.cod.
titu.Cur.
b ¶De fratre.ad-
de albe.malate.i
tracta.de teste.in
iij.co.vbi enume
rat plures casus
i quib⁹ frater ad
mittit p fratre.
et p alex.de imo.
in ɔſ.xviij.i.j.vo.
col.iij.vſic.ɔstat
autē.in.j.vol.⁊ p
Cepo.in cōsi.xxj.
col.iij.⁊ qd ō pa
tre p filio.⁊ de ge
nero p socero p
eūdē Alex.in ɔſ.
lxx.col.iij.eo.vo.
et p Areti.in ɔſ.
xiij.col.vij.⁊ adō
q̄n pr̄ vel mr̄ pos
sint in cā m̄rimo
niali testificari p
filia siue ille cū q̄
asserūt illā ɔtrisse
supat ipaꝫ nobi-
litate diuitijs po
tētia:vel honore.
⁊ quomodo h̄ in
telligat.vide per
Alexan.de imo.
in ɔſ.cliij.col.iij.
vſi.ex qb⁹.et ibi
qd q̄n sunt pes.
⁊ in cōsi.cliiij.in
princi.et col.fin.
Fran.Cur.
c ¶Pro filio.adō
soe.ti.de teste.in
§.j.v.itē q̄ est pa
rēs.⁊ doc.i.c.sup
eodem.de testib.
d ¶Testis iuratus
Adde qō ex tali
ennunciatinoe nō
pbat iuramētū
pstitū.ita do.ale.
de imo.i ɔſi.xlij.
co.ij.v.si aūt nos
in.iiij.vol.Cur.
e ¶Pro donata-

hic tangit plures questiones:sed infinitas quas ponit Spe.
in titulo de teste.qui a ista materia est magis practicabilis et
vtilis q̄ subtilis.recurrendū est ad autoritates doctorū scri-
bentiū vt in.§.j.ponit multos defect⁹ qui possunt opponi cō-
tra testes ⁊ super quolibet insistit.
2 ☞Dñs alicuius terre habēs questionē cū alia terra vel do-
mino an possit pro se inducere subditos suos in testes.
1 **Nos testes.** †Per istā.l.in verbo omni gratie videtur qō amic⁹ non
a possit testificari [a]pro amico ⁊ ecōtra cū possit oppo
ni qō est valde amicus producentis:⁊ sic non dꝫ si-
bi fides dari q̄ presumitur locutus ⁊ deposuisse poti⁹ ob gra
tiam ⁊ amicitiam q̄ ꝓpter veritatem.⁊ p hoc tex.in.l.iij.circa
prin.ff.eo.hoc nō est verū simpliciter.sꝫ q̄n esset multū magna
amicitia ⁊ testis nō esset persona multū autētica:al's nō est cre
dendū q̄ velit pro amico dicere mēdacium:quia amic⁹ perfe-
ctus vult amico suo bona ⁊ nō mala ꝑm Aristotelem vt iquit
Bal.sed testificari falsum p amico esset malum ⁊ nō bonum:
sed hoc totū relinquit arbitrio iudicis p qualitate persona-
rū ⁊ amicitie.facit.l.late.§.amicos.de verb.sig.de hoc in Spe.
2 in.d.§.j.post prin.vbi oīno vide.†Item videtur probare iste
tex.dum dicit potētatui q̄ dñs alicuius terre si habet questio
nem cum alia terra vel dño non possit p se inducere subditos
suos:q̄ presumūtur potius deponere propter potētatū eius
qui eos inducit ⁊ timorem eius q̄ pro veritate.Docto.hoc ta-
men nō approbāt:quia iniquum esset auferre dominis facul-
tatem probandi si alios testes habere nō possent ⁊ sic subditi
ratione iurisdictiōis possunt testificari.secus si ratione patrie
potestatis.vt.ff.eo.l.idonei.
2 ☞Frater vel mater an possint testificari pro fratre vel filio.
1 **Parentes.** †No.hic q̄ descendentes non possunt testificari contra ascen
dētes nec ascēdētes cōtra descendētes sicut nec pro
eis ne scādalum ⁊ incōueniēs seu rancor inter eos
oriatur etiam si velint:quia iudex ex officio dꝫ eos repellere.
2 ¶†De questionibus glo.scꝫ de fratre [b] ⁊ matre an possint te
b stificari pro fratre vel pro filio.vide in eodē Spec.§.j.q̄ frater
potest lꝫ minor fides adhibeatur.Bal.hic dicit q̄ si simul ha
bitāt nō potest testificari ratione domesticitatis.vt.l.ij.s.eo.si
nō habitāt simul tūc si testificatio nulli nocet ⁊ fratri prodest
videlicet vt si defendit fratrē ab heresi vel a delicto deponēdo
qō frater fecit ad sui defensionē.istā statur dicto ei⁹ nisi noceat
fisco cui erāt bona cōfiscanda:quia non debet nocere fisco cū il-
la pena sit odiosa.Si autē alteri nocet testificatio sua:tūc si es-
set causa ardua nō staretur dicto eius.si nō ardua stabitur:li-
cet non sit omni exceptione maior.⁊ ideo in pari numero ꝑfe-
rentur testes alteri⁹ partis qui essent omni exceptione maio-
c res.Itē mater in quibusdā casibus pōt testificari pro filio [c] se
cus regulariter no.in loco preallegato in speculo.
2 ☞Non tenetur quis aduersario suo dare arma sua contra
ipsum.
1 **Nimis.** †No.in ista.l.q̄ sicut actor ad intentionem suā fundandā nō potest pe-
tere q̄ reus reddat ipsi actori instrumentū ꝓpriuꝫ
ipsius rei qō ipse recolligat a notario:vt i.l.qui ac
cusare.ff.de edendo.vt plene no.in.l.fi.eo.ti.de edendo.ita nō
pōt petere q̄ aliqui de domo eius rei exhibeantur in testes cō
tra ipsum reū quid em̄ si vult stare dicto serui ipsius rei vel li
2 berti nō tenetur eos exhibere:vt in.l.pri.que istā declarat.†⁊
sic notatur q̄ nō tenetur qs aduersario suo dare arma sua cō-
tra seipsum ⁊ ad hoc allegat quia nimis esset graue.
2 ☞Testis si deposuit sine iuramento an possit accusari de
falso cum depositio sua non valeat ⁊ q̄ iuramentum possit ei
remitti per partem.
3 Si notarius dicat talis testis iuratus sic deposuit an credet
notario de iuramento.
4 Testes quando sunt pares numero quibus tunc stetur.
5 Non statur dicto vnius quantumcūq̄ꝫ sit magne dignitatis:
nisi agatur de modico preiudicio.
1 **Iurisiurandi.** †In ista.l.tria dicuntur.Primo qō testes
antequā deponāt debēt iurare.Si em̄ primo depone
rēt ⁊ postea iurarēt nō valeret.facit.c.dilect⁹.de ca
pellis monachorum.⁊ not.per Ioan.and.in.c.de testi.extra
eo.tit.hoc verū si ex interuallo.sed si eodem instāti secus.quia
2 ea q̄ incontinenti fiunt videntur inesse ꝑm Bal.⁊ bene.† An
autem si deposuit sine iuramento possit accusari de falso cum
depositio sua non valeat.vide per Bar.in.l.si quis legatū.in
prin.ff.de falsis.hoc tamen iuramentum potest remitti p par-
3 tem vt dixi in.l.solam.⁊ hoc patet in gl.¶†Item si notarius
d dicat talis testis iuratus [d] sic deposuit.an credatur notario de
iuramēto:videtur qō nō quia de illo debuit conficere specia-
lem scripturam:sed ista sunt verba enūtiatiua quibus nō vi-
detur stādum:quia notarius nō sic debet loqui. In contra-
riū videtur tex.in.l.theopompus.ff.de dote prelegata.dic vt
ibi per Bar.⁊ quotidie videmus fieri:tamen cauti notarij cō
ficiūt scripturam de iuramento cum appositione diei:dicen-
tes tali die tales testes iurauerūt dicere veritatem ⁊c. ⁊ iste est
4 melior modus.†Secūdum dictum est qō quando testes sunt
pares numero ⁊ differūt in cōditiōe statur dignioribus.Qō
potest intelligi duobus modis.scilicet quādo aliqui pro vna
parte fuerūt inducti aliqui pro altera.vt in.l.ob causam.§.fi.
ff.eo.alio modo quādo omnes pro vna parte.tamen quidam
deponūt pro:quidam contra statur dignioribus.Sed tūc cō-
tra postq̄ variāt neutris stetur:vt in titu.j.l.scriptura.Solu.
ibi quādo quis produceret duas scripturas vel instrumenta
quorum vnum faceret pro se:alterum contra:quia potuit pre
uidere.ideo sibi imputetur.Secus si pducat plures testes:q̄
nō potuit preuidere quid dicerēt.ideo potest dicere q̄ stetur
5 illis qui deposuerunt p se quia fuerūt digniores.†Tertium
dictum est qō nō statur dicto vnius quantūcūq̄ꝫ sit magne di-
gnitatis.hoc verum nisi agat de modico preiudicio:vt not.p
Inno.in.c.prudentiam.de offi.deleg.super verbo notādum.
⁊ vide quod no.de procura.c.ex insinuatione.⁊.c.veniens.eo.
titu.de testibus.
2 ☞Donator pro donatario an sit idoneus testis.⁊ an cedens
pro cessionario ⁊ an venditor pro emptore.
Si est questio de pascuis inter vnam ɔmunitatē ⁊ aliā.an sin
gulares persone vni⁹ cōmunitatis possint pro ea testificari:
lꝫ habeant commodum pascuorum.
3 Procurator an possit esse testis pro domino.
1 **Omnibus.** †In causa ꝓpria non est qs idoneus testis.h.d.Et dicit
propria altero de quatuor modis.scꝫ ratione preiu
dicij quādo sententia in ea lata esset nociua.Item
ratione vtilitatis quādo prodesset.Item ratione officij vt in
causa quā quis tractat tāq̄ procurator vel tanq̄ aduocatus:
quia nō possunt in ea esse testes.vt.l.fi.ff.eo.⁊ i.c.fi.lib.vj.eo.
tit.Item ratione affectionis.s.quādo vellet testificari pro eo
qui habet ab ipso causam vt vēditor pro emptore vt i gl.nā
dicūt doct.qō nō potest etiam si nō tenetur de euictione ratio
2 ne predicta.† Item donator pro donatario.[e] Item cedēs pro
e cessionario.de quo in Spe.de procu.§.fi.ver.fi.⁊ per predicta
patet qō si est questio de pascuis iter vnā cōmunitatē.⁊ alterā
singulares persone vni⁹ cōmunitatis nō possunt pro ea testi-
ficari q̄ habēt cōmodū pascuorum:⁊ illud cōtingit quotidie.
¶In glo.ibi puta vēditor pro emptore:nā ꝑncipaliter tāgit
emptorē agētē rei vendi.pro suo dñio:secūdo venditorē si te-
net de euictiōe:⁊ idē si nō tenetur propter affectionē.vt.s.di-
3 xi.Et idem in donatore pro donatario.¶†In gl.ibi fini.re-
gū.l.penult.sed in causa finiū.hic i causa emptiōis ꝑm Pet.
⁊ que sit ratio diuersitatis.dic vt hic p Cy.¶In glo.ibi quā
quis agit.i.agitat:licet nō pro se sed pro alio tāq̄ procurator.
Sed quid in procuratore an possit esse testis p dño.dic qō sic
in his que per eū nō fuerunt gesta:al's non nisi agatur de con
sensu partium ambarum sicut p scripta.vt in.l.deferre.§.idē
decreuerunt.ff.de iur.fisci.
2 ☞Si vnus cōmisit vnū homicidium:et alter cōmisit aliud
homicidium an vnus pro altero possit testificari.
3 Qualiter possit probari coniuratio.
Laboratores an debeant ali.
1 **Quoniam.** †Qui testes de lōgiquo pro ducere vult tenetur administra
re expensas:⁊ ad testimonium nō admittūtur ser-
ui nec etiam participes criminū in causa crimina-
li.h.d.de materia ꝑme partis summarij.vide quod no.in.c.si
quis testium.extra eo.ti.per gl.⁊ Ioan.and.in nouel.⁊ i ad-
di.Specu.eo.tit.§.qualiter.in additione que incip.⁊ in pre-
dicta decretali statutum ⁊c.vbi plura dicit:scilicet qō is cōtra
quem producitur non debet participare in expēsis:licet testis
debeat testificari p vtraq̄ꝫ parte ⁊ etiā debeat respondere in-
terrogatorijs ipsius.⁊ quod iste expense sunt ministrande an
teq̄ testis de loco vbi est recedat:⁊ qō nō debet haberi cōside-
ratio de eo qō in domo sua esset expēsur⁹:⁊ qō si recepit sum-
ptus pro decem dieb⁹ et in quinq̄ꝫ expediuit debet restituere
residuum.¶De vltima parte.s.de partib⁹ criminum scilicet
qō nō possint esse testes in eodem crimine.vide quod no.in.c.
veniēs.extra.eo.titu.⁊ i.c.j.eo.titu.lib.vj.⁊ quod no.in glossa
mag.⁊ qō habetur per glos.i.l.si quis filium.j.de libera.cau.
Et dicit hic Bal.q̄ si fuerūt quatuor socij in cōmittendo ma
leficium

BIU Cujas

leficium contra quos inquirit si tres vellent excusare quartū q̄ nō fuit culpabilis non staretur dicto ipsorum sicut nec contra si dicerent se non fuisse culpabiles sed illū solū. ¶ Jn tex. ibi bis venturis. cum ergo quis producit testes absentes ꝛ petit vt mittat p eis debet iudex dicere depone exp̄ssas alʒ nō debet ipsum audire propter hoc verbū qō est futuri tēporis.

1 ¶† Jn glo. que incipit nō ergo queritur in prin. si vnus commisit vnū homicidiū alter alterū: an vnus pro altero possit testificari. videtur q̄ nō quasi videātur participes criminis. gl. tenet cōtrarium dicens q̄ iste tex. loquitur quādo participāt de vno ꝛ eodē crimine: secus si in diuersis. istud qō dicit gl. p cedit de iure ciuili: ꝛ quando ille qui producitur in testem nō erat de homicidio condēnatus alʒ quia esset infamis repelli tur a testimonio. iuxta nota. in. l. ij. §. miles. ff. de infamibus. ꝛ idem de iure canonico: licet nō esset condēnatus: q̄ crimino si de iure canonico repelluntur nisi post peractam penitētiaz vt in. c. testimoniū. extra eo. Bal. dicit posse idē dici de iure ciuili quasi testis criminosus sit vilis et abiecta p̄sona. ff. e. l. iij. post prin. sed qualiter poterit probari coniuratio cum illa teneatur secreta ꝛ non nisi participes sciant. dicit Bal. q̄ tūc p
3 eosdēmet probabit. arg. l. cōsensu. j. de repu. p mediū. ¶† Jn
a gl. penul. ibi est arg. q̄ laboratores [a] debeant ali. docto. tenent cōtrarium. per. l. suo sumptu. de operis libertorum. quia qui tenetur ad operas debet eas suo sumptu p̄stare. Nec obstat illa. l. quia hic ad cōmodum tantū producentis veniūt testes ſz laboratores p̄stant p recipiendo mercedē: ꝛ sic gratia vtriusq̄ nisi cōsuetudo sit in cōtrarium. vide qō no. Bar. in. l. si nō sortem. §. libertus. de condi. indebi.

2 ☞ Si oppono cōtra testes p te p̄ductos q̄ sunt inimici mei ꝛ dico q̄ nō debent examinari. ꝛ tu dicis quod examinētur ꝛ reseruetur hoc in fine litis: quid iuris.

3 Aditior est inimicitia que cōtrabitur ex causa criminali quā que ex ciuili causa.

Litigia generant inimicitias inter litigantes.

Personis vilibus q̄ nō credatur sine tortura ꝛ q̄ omnes exceptiones q̄ proponunt contra eos debeant examinari p̄usq̄ torqueantur.

4 Duo casus in quibus exceptio opposita contra personam testis impedit examinationem sed regulariter tales exceptiōes non impediunt sed reseruātur in fine processus post cōclusionem in causa.

5 Si pars nō opponit cōtra p̄sonam an iudex ex officio possit ipsum testem interrogare de qualitate sue persone: an sit amicus vel inimicus producentis vel eius consanguineus.

6 Si postq̄ testis deposuit pro me contra te interrogatus an sit inimicus tuus respōdeat q̄ sic: ꝛ an sit infamis vel criminosus respōdeat similiter irritabit dictū eius secus si ex interuallo. Quid si diceret q̄ falsum testimonium reddidit.

Si cum habere nisi duos testes procurasti inimicitiam cū eis percutiendo ipsos vel aliam iniuriā inferendo quomodo mihi prouideatur.

1 **S**¶ Jdicatur. †Jdem. l. C. in prin. dicit qō liberi tantū admittunt ad testimonium. Querit si producis testes contra me ꝛ ego oppono qō sunt serui ꝛ qō nō debent examinari sed repelli ꝛ offero me probaturum: tu petis qō examinē tur ꝛ q̄ ista exceptio reseruetur in fine cause: vt si probētur serui non valeat dictum ipsorum si nō probētur valeat interim autē expediantur testes: quia volunt recedere. queritur quid iuris. ꝛ que erunt partes iudicis. Jmperator respondit cū distinctione q̄ aut dicūt se ingenuos ꝛ nunq̄ fuisse seruos ꝛ tūc est p̄sumptio pro eis. ideo debēt examinari ꝛ exceptio mea reseruari in finē cause vt post publicationē processus in termino dato ad opponendū cōtra personas testium ꝛ contra dicta possim hoc probare q̄ sunt serui: ꝛ tunc non valebit ipsorū testificatio: alʒ secus. Aut fatentur se fuisse seruos sed dicunt se fuisse manumissos: ꝛ tunc est p̄sumptio pro me excipiēte: ideo non debent prius examinari q̄ adducant manumissionē: q̄ fundata est intētio mea: ꝛ no. per hoc q̄ ille qui dicit se absolutum ab excommunicatione nisi probet absolutionē p̄sumitur excōmunicatus hodie de quo per Bart. dic in. l. x. de ver-
2 bo. obli. ¶† Sed quero hic sumpta occasione quid si oppono cōtra testes p te p̄ductos q̄ sunt mei inimici. ꝛ dico q̄ nō debent examinari. tu dicis qō examinent ꝛ reseruetur hoc in fine litis mote de q̄ supra. ꝛ dic si dico eoʒ inimicos ex aliqua causa criminali vel delicto quia accusauit ipsos de crimine capitali: ꝛ pendet accusatio. nō debēt examinari ꝛ volo p̄bare ꝛ quousq̄ pēdet accusatio. postq̄ autē esset finita innuit qō possent quod est verum si succubui in accusatione: sed si obtinui ppetuo repellentur ſm Nic. ma. ꝛ Bal. si enim inimicitia proue-

nit ex lite ciuili quam habeo cum eo non debet supersederi in examinatione. idem si alio modo sed postea examinabit causa inimicitie. ꝛ si erit magna nō stabit dicto eius: secus si parua intellige istum tex. vt no. ff. de questioni. l. j. §. questiōi. per
3 glo. ꝛ Bart. facit. l. licet. ff. de arbi. ¶† Not. ergo qō mitior est inimicitia que cōtrahit ex causa criminali q̄ que ex ciuili causa. itē qō litigia generant inimicitias inter litigantes. facit. l. properandū. post prin. §. de iud. Et notandū quod distinctio huius aut. vendicat sibi locum in teste qui examinat sine tormentis. si autē in tormentis vt accidit in p̄sonis vilibus quibus non credit sine tortura omnes exceptiones que proponū tur contra eos debent examinari priusq̄ torqueantur. vt. l. j. §. si dicatur. ff. de questioni. et ibi per Bart. ꝛ vide qō no. in. c. ex parte ade. extra de testib⁹. Pro declaratione huius aut. in
4 nouel. ꝛ qō no. Jnno. in. c. p̄sentiū. eo. titu. lib. vj. ¶† No. ergo duos casus hic in quibus exceptio opposita contra personam testis impedit examinationē. regulariter autē tales exceptiones contra personam nō impediunt sed reseruātur in finem processus post cōclusionem in causa ꝛ publicationē processus. nam tunc dicatur terminus. vt. §. dixi ad opponendū contra personas ꝛ dicta de quo loquitur. l. si quis testibus. j. eo. ꝛ ibi do. Ly. legit hanc aut. dicens qō melius stat ibi q̄ hic.

5 ¶† Sed queritur quid si pars non opponit contra p̄sonā an iudex ex officio possit ip̄m testem interrogare de qualitate sue persone an sit amicus vel inimicus producentis vel eius consanguineus vel infamis vel criminosus. quidam dicūt qō non: quia illa sunt extrinseca ꝛ nō tangunt testimonium. nec ad illam restringitur iuramentum sibi contrarium. tenet hoc Nico. ma. ꝛ Bal. ꝛ ita de facto seruatur ad qō vide quod not.
6 in. l. marcellus. ff. rerum amota. per Bar. ¶† Ex hoc sequitur qō si postq̄ testis deposuit pro me contra te: interrogatus an sit inimicus tuus. respondit qō sic. ꝛ an sit infamis vel criminosus. ꝛ similiter respondeat qō sic irritabitur dictū ei⁹: secus si ex interuallo hoc diceret vel diceret qō falsum testimonium reddidit: q̄ mihi per hoc nō p̄iudicat nec tollit mihi ius q̄
7 situm. ar. in. l. si qs in graui. §. j. ꝛ ibi no. ff. de questioni. † Jtē pone non habebam contra te nisi duos testes: tu ad impediēdum testimoniū ipsorum procurasti inimicitiā cum eis percutiendo ipsos vel aliam iniuriā inferendo: queritur quomodo mihi p̄ouidetur. istam questionē determinat Bart. in. l. j. §. si quis de questioni. qō si cū fratre tuo inimicitia supueniat non debet mihi nocere. ꝛ qō nihilominus dabit eis fides. Et sic no. magnam limitationē ad hunc text. quia debet intelligi de inimicitia que non venit malicioſe ab opponente: q̄ de illa non potest opponi. patet etiā hic ꝛ in vltima glo. in fi. quia post dicta testificata ꝛ publicationē testium possunt induci alij testes ad reprobandū eos. quod declara vt dixi in aut. qui semel. §. titu. j.

2 ☞ Vasallus qō non possit testificari contra dominū cui tenetur habere reuerentiam.

Testis etiam non vocatus an possit venire sponte ad testimonium perhibendum.

1 **L**¶ Jbertorum. †Liberti nō possunt testificari contra patronū propter reuerentiam quam ei debent. h. d. si sponte testificantur puniuntur: secus si nō sponte. Sed an eoipso qō citatus ꝛ iussus testificari testificatur videatur coactus testificatus. dic qō nō nisi excipiat qō non est cogend⁹. q̄
2 est libertus ꝛ iudex hoc non obstante ipsum coegit p. l. ait pre-
b tor. §. permittitur. ff. de mino. † ꝛ est arg. iste tex. q̄ vasallus nō potest [b] testificari cōtra dominum cui tenetur exhibere reuerentiā. ¶ Jtem iste textus innuit qō testis etiam nō vocatus possit venire sponte ad testimonium perhibēdum si nō est p̄hibitus: an hoc sit verum dic per Bar. in. l. post legatum. §. is vero. ff. de bis quibus vt indig.

2 ☞ Judex quod possit quēlibet eius officialem in officio sibi commisso delinquentem punire.

Quid si officialis fateretur se extra officiū deliquisse.

Casus in quo quis extraordinarie punitur sine processu accusationis vel inquisitionis.

3 Testes debent examinari in secreto sine partium p̄sentia. sed iuramentum prestat parte presente vel citata. ꝛ similiter separatim vnus ab altero.

4 Falsitas qualiter committi dicatur.

Si vnus testis cōtrariatur alteri an possit iudex eos punire: an autem debeat reducere ad concordiam si fieri potest.

5 Clericus si testificatur coram iudice seculari an poterit per eū puniri pena hic.

Testis si fuit punitus extraordinarie prout hic: an poterit ordinarie puniri crimine falsi si tulit falsum testimonium.

rio. adde Albe. mala. i tracta. de teste. vbi diffuse i materia testiū.

a ¶ Laboratores. adde barba. ☞ silꝛñ. incip. ¶ Dau. apostolus. i p̄nc. iij. col. ver. ꝛ subdit ibi Bald. in iij. volu.

b ¶ Vasallus non potest. Adde gl. i. c. de forma. rxij. q. v. Spe. ti. de teste. in. §. j. versi. ſz nunqd vasallus. Abb. i. c. accedēs el. ij. vt lite nō cōtestata. Anto. de bu. in. c. insuper de test.

BIU Cujas

1 Nullum. †Iudex ex suo officio potest testē vacillantem vel sibīpsi ꝙtrariā-
tem vel falsum euidenter testificantem punire pro
arbitrio suo lz non sit de sua iurisdictione ratione
ꝓuilegū vel iuris communis.h.d.ꝛ semper allegatur ad qō
2 vide.l.qui falsa vel varia.ff.eo titu.†Et idem videtur ī quoli-
bet officiali iudicis delinquente in officio sibi ꝙmisso vt ī no-
tarīis cause:vel nūtīis curiarū.vt.s.de spon.l.ij.Secus si extra
officiū fateret se deliquisse.lz em̄ posset ipsum repellere a testi-
monio ratione vilitatis vel infamie vt diri ī aut.si testis.nō
ꝓpterea ex officio mercenario posset ipsuz de illo crimine pu-
nire.lz debet formare inquisitionē vel expectare ꝙ accusēt via
ordinaria.ꝛ sic no.casum hic in quo quis extraordinarie puni
3 tur sine processu accusationis vel inquisitiōis.¶†No.ter.ibi
a ¶Si cleric⁹ testi iudicātis intrare secretum.ꝙ testes debeant examinari ī secre
ficaī.Adde An to sine partium presentia sed iuramentum prestatur parte pre
ge.ī.l.si vacātia. sente vel citata.vide etiā hic qō no.in Spe.eo.ti.§.nūc tractan
in.xxj.col.ver.lz dum.l.minime.ff.de legi.Et similiter separatim vn⁹ ab alte-
b tūc dubitaī ō cle ro nevnū ꝛ eūdē sermonē proferant.lz gl.videaī dicere cōtra-
rico.C.de bo.va rium in.d.l.minime.et vidi in quodā ꝓcessu.xij.simul ꝛ semel
cā.lib.x.Bal.ī.c. interrogatos deposuisse per eundem modū in publico.vñ nō
ū.in.l.col.ō ꝟfes. videtur eis standū.ar.hic.¶Jn ter.ibi cūctis iudicibus.itel-
Bal.ī.c.si cleric⁹ lige de illis qui de illo crimīe possent ordinarie puniri:alīs se-
de pace te.in vsi. cus.ita intelligit Bart.in.l.si quis obrepserit.in fin.ff.de fal.
feud.Pe.de an- 4 ¶†Jn ter.ibi de falsitate vel fraude.falsitas committitur di
cha.ī regula ea cendo frans vero tacēdo vel ironice loquēdo qō declara p bal.
que.ō reg.iur.li. in.l.presbyteri.s.de epis.ꝛ cle.Jtē si sibīpsi cōtrariātur.si aūt
vj.q.xxij.ī fi.Jo. vnus cōtrariatur alteri nō posset aliquē ipsorū iudex punire
ō ana.ī.c.j.j.co.ō hoc modo.sed eorū dicta debēt reduci ad cōcordiā si fieri pōt.
cri.fal.Fede.ō se ita no.Bar ff.de fal.l.pe.in fi.declarādo istum ter.vel stabit
nis cōsi.ccxxxv.ī dignioribꝰ vt.s.eo.l.iureiurā.versi.j.Et adde qō no.iij.qō.vj.
cip.factū tale est. 5 c.hoc quippe.in glos.¶†Sed quid si clericus testificatur [a]co-
quidā ex bānitis a ram iudice seculari:an poterit p eum puniri pena de qua hic.
qō cōsiliū sequit Jnno.tenet qō nō.de foro compe.in.c.verū.circa finē.ꝛ in.c.di-
Pet.ō ancha.in lectus.de penis.lz Ly.videatur hic tenere ꝙtrarium.¶Jtem
d.regula ea q̄.ꝛ pone qō testis fuit punitus extraordinarie prout hic:an pote
adde qō domin⁹ rit ordinarie puniri crimine falsi si tulit falsuz testimonium.
Maria.soci.ī.c. Ly.tenet hic qō nō:quia de eodē crimine non debet quis plu
postulasti.q.xvij de fo.comp.dicit ries puniri:vt in.c.licet.ff.nau.cau.sta.in fine.ꝛ.l.sena.de iiu.
ꝙ lz cleric⁹ possit Bal.tenet hic ꝙtrarium si nō fuit cōdigne punitus.ad qō fa
puniri.reseruaī cit qō no.in.c.at si clerici.extra de iudi.ꝛ quod idē Bal.no.in
tūi tali casu exe- l.cunctos populos.de summa trini.
cutio ei⁹ epō:lz ip 2 ☞Frater non admittitur in testem pro fratre sed pro altera
se iudex laic⁹ po- parte bene potest et quando.
terit executionē ī 3 Quod idem testis possit in eadē causa examinari super diuer
bonis ipsi⁹ cleri- sis articulis.
ci facere etiā ō fi- 4 Testis qui in aliqua causa deposuit pro vna parte ad probā
deiussores ipsius dū mutuum an possit postea produci contra me ad ꝓbandus
clerici. alleg. no- solutionem vel pactum de nō petendo.
tata hic ꝛ notata Jn alius in alia causa possit ipsum cōtra me producere.ꝛ qd
ꝓArchi.ī.c.ꝓsbyꝫ si tūc cōtra eius personam obiiciam qō sit seruus.ꝛ nu.7.
teri.v.q.vj.ī ma- 5 Si produxi aliquod instrumētum manu talis notarij.ꝛ tu ni
teria. Adō Ab.ī hil opposuisti.ꝛ postea producas aliud instrumentum manu
c.verū.de foro cō eiusdem quod nō possim obiicere qō ille non est notarius.
pē.ꝛ eūdem do. Producens al quod instrumentum pro se:non potest postea
Marianū ī.c.j.c. ipsum reprobare in eo quod continet contra se.
tit.fal.xxij.Cur. 6 Si produxisti vnum testem cōtra me quem poterā reprobare
et non reprobaui:et postea in alia causa eundē contra me pro
ducis an potero tunc eum reprobare.
7 Si reprobasti testem quem produxi cōtra te et fuit repulsus si
postea velis eundem contra me producere an potero cum re-
probare.
8 Si tempore quo produxi testem credebā ipsum esse habilē: lz
postea peruenit ad notitiam meā eius inhabilitas an si ꝓdu
cis cum contra me possim cum reprobare.
9 Testes quādo probātur fuisse corrupti pecunia etiā si non cō
stat eos falsum deposuisse non valent depositiones eorum.

1 Si quis. †Contra personā testis quē quis semel produxit nō potest oppone-
re nisi causa de nouo emerserit:sed cōtra dicta eius
sic.h.d.bonus casus quem tenemenți.Barto.dicit
hoc esse verum etiam si nolit vti dicto eius:quia sufficit ipsum
semel produxisse et vti potuisse.ff.quod quisq; iur.l.ij.in prin.
scōm Ja.de ra.ꝛ Pet.et primo ponit vnū dictum vsq; ibi nō
adimēdā cum vna exceptione.Secūdo ponit aliud dictū vsq;
ibi.sed et si liquidis. Tertio redit ad primū casum ponēdo
aliam exceptionem vt possit opponi contra personas si redar
2 guantur de corruptela.†Sed addo tertiam quādo esset diuer
sus a causa opponendi.pone qō cōtra te induxi fratrem tuū
nunc tu vis ipsum inducere cōtra me.oppono qō nō sit ei cre
dendum cum alia ratio sit in ꝑsona tua ꝙ fuerit in mea:quia
ꝙ te non potest testificari vt sibi adhibeatur plena fides ratio
ne parētele:sed pro me ꝛ te bene potest nisi sit persona que de
beat tibi reuerētiam.vt.l.libertorum.s.eo.tit.Et vide hic qō
no.Jnno.de excep.c.cum venerabilis.ꝛ qō no.in addi.Spec.
3 de test.§.sepe.circa fi.¶†Jn ter.ibi in alia causa.idem dico in
eadem si primo induxit ꝙ me ad probādū mutuum.tu postea
vis producere contra me ad probandum solutionē vel pactū
de nō petēdo:nā multo minus possum ipsum repellere quic-
quid dicat glo.prima ꝙ idem testis semel examinatus in vna
causa nō debet amplius examinari.sed hoc est verum sup eo-
dem sed super diuersis articulis sic.¶Sed pone ꝙ non tu cō
tra quem primo produxi.sed alius in alia causa cōtra me pro
duxit eu idem.gloss.tenet idem ꝙ non:ꝛ sic approbatio testis
4 facta tecum extenditur ad aliam personam.¶†Sed pone ꝙ
iste erat seruus.ꝛ sic ipsa testificatio est ipo iure nulla:quomo
do ergo ei est standum.¶Respondeo quia non possum ei obii-
cere nec iudex debet vlterius querere postꝙ semel approbauit
pro me ꝛ paria sunt ipsum fore habilem ꝛ esse inhabilem.ꝛ de
inhabilitate nō posse opponi per ter.ꝛ glo.in.l.qui habebat.
5 in fi.de manumiss.testa.†Et per istum ter.videtur si produxi
quoddam instrumentum manu talis notarij.ꝛ tu nihil op-
posuisti.postea producis aliud instrumētum manu eiusdem
nō possum obiicere:quia ille nō est notarius.eadem ratiōe se-
cūdum Bal.¶Jn ter.ibi testimoniū eor arguere:quia ꝓdu
cens nō potuit preuidere qd testis esset dictus sed bñ potuit
preuidere an esset habilis vel non.ꝛ ideo si quis producat in
strumētum pro se in quo aliquid cōtinetur cōtra se nō postea
potest ipsum reprobare in eo ꝙ cōtinet cōtra se:quia illud po
tuit preuidere ꝛ producendo instrumentum censetur vere cō
fessus esse omnia que in eo cōtinentur.no.Jnno.in.c.cum ve-
nerabilis.de exce.ꝛ per Bar.in.l.post legatum.de his qui.vt
6 indi.die.xv.martij.Mcccxxxix.ī ciuitate Padue.¶†Quero
quid si produxisti vnum testem ꝙtra me quem poteram re
probare ꝛ nō reprobaui postea in alia causa istum eundem te
stem ꝙtra me producis:an possum ipsum reprobare.videtur
quod nō:quia semel ipsum approbaui non reprobando.Cō-
trarium dic scōm doc.quia aliud est approbare ipsum produ
cēdo vt in ista.l.aliud nō reprobādo:quia in minus hoc se hz
7 arg.in.l.volūtaria.ī.de excusa.tu.¶†Jtem pone ꝙ testē quē
produxisti tu reprobasti ꝛ fuit repulsus:vis nūc eūdem testem
contra me producere in eadem causa vel in diuersa.ego volo
ipsum reprobare:an possum.videtur ꝙ nō per hanc.l.in con
trarium postꝙ mea productio nō fuit sortita effectū te repro-
bante nō potes in ea te fundare ad impediēdū me reprobare
arg.eoꝝ que dixi in.l.ij.s.tit.j.ꝛ qō no.Bar in.l.non vtiq;.ff.
8 de excep.¶†Jtem quero quid si testem quem cōtra te produ
xi alius nūc vult cōtra me producere:an possim ipsum repro-
bare.doc.videtur tenere ꝙ non per istam.l.que generaliter lo
quitur dū dicit ꝙ producātur.ꝛ sic posset intelligi a quocūq;
nō solum ab illo cōtra quem fuerūt ꝓducta.certe putarē con
trarium quia res inter alios acta sicut alteri nō nocet ita nec
debet ꝓdesse:vt.ī.res inter alios acta ꝛc.¶Jtem quero si t m
pore quo produxi credebā ipsum esse habilē:lz postea perue-
nit in noticiam meā eius inhabilitas:an si producis cū cōtra
me possum ipm reprobare.dic qō sic:quia paria sunt causam
inhabilitatis de nouo peruenire quo casu possum reprobare
vt in fi.huius.l.vel fuisse tēpore productionis ꝛ me ignorasse
vt in.c.pastoralis.de excep.ꝛ de testi.c.presentium.Quasdam
9 alias questiōes necessarias vide per Ly.hic.†Debes etiam sci
re qō quando testes probantur fuisse corrupti per pecuniam
etiam si nō cōstat eos falsum deposuisse nō valēt depositiōes
eorum scōm Pe.ꝛ Ly.sicut nec sentētia iudicis qui probatur
corrup us.licet nō appareat iniusta.l.ij.in fi.de condi.ob tur.
causam.ꝛ.l.venales.quando pronocare non est necesse.
2 ☞Quando de debito cōstat per scripturam ad hoc vt pro-
betur solutio per duos vel tres testes tria requiruntur.
3 Quid si nō erat scriptura publica sed priuata debitoris ꝛ con
fessata vel cum subscriptione triū testium pro ea deponentiū.
4 An duo testes nobiles sufficiant ad probādum solutionem:
vt hic.
Testes de quibus hic qualiter debeant iurare.ꝛ an debeant
esse rogati.ꝛ nu.6.
5 Testis qualiter debeat reddere rationem sui dicti.ꝛ nu.11.
6 Si ꝙtra cōfessionem debitoris redactā in scriptis cū causa le-
gitima nō admittit probatio in cōtrariū nisi per aliā scriptu-
ram admittetur tamen probatio de qua hic.
7 An per duos testes possit quis probare instrumentū fuisse si
mulatum ꝛ nō verū ꝛ etiā per alias duas coniecturas que suf
ficiunt ad probandum simulationem.

Quid si statutum

BIU Cujas

8 Quid si statutum dicat qđ contra instrumentum continens quantitatem vltra .xxx. libras non admittatur probatio nisi per aliud instrumentum.
9 Licet aliqua sint probanda p scripturā ⁊ nō p testes vt mādatum principis vel acta cause corā iudice: si interuenit scriptura ⁊ fuit perdita poterit fieri probatio per testes.
10 Iuramentum testis est de veritate ⁊ an etiam de credulitate.
11 Instrumentum quot testes debeat continere.
12 Testis cum interrogatur de contestibus an debeat dicere qđ ipsi audiuerunt vel viderunt ⁊ si diceret nō recordari qui fuerint presentes non vitiatur eius dictum.
13 Testes qđ debeant interrogari de loco ⁊ tēpore: ⁊ si dicant nō recordari an vitientur dicta eorum ⁊ si discordent in tēpore: an reddātur suspecti.
14 Instrumētum si est perditum an sufficiat qđ quis probet solum perditionem: an etiam tenorem ⁊ veritatem rei.

1 Testium. †Quādo de debito apparet per scripturam ad probādum solutionem ei⁹ sine scriptura requirunt quinq; testes omni exceptione maiores: vel alia scriptura aut. sʒ si fuit scriptura confecta ⁊ probata. hoc probato sufficiunt ad probandū solutionē duo testes sicut regulariter sufficiunt in alijs causis. h. d. ista. l. singularis que semper allegat. dubiū erat hic: qꝛ in instrumēto publico sufficiunt duo testes ad ei⁹ solennitatē regulariter ⁊ aliquando tres cōcurrentibus quibusdam de quib⁹ in. l. fi. §. si cer. pe. Si ergo produco ꝯtra te instrumentū publicū cōtinens duos vel tres testes in quo cōtinetur qđ tibi mutuaui centū. videbat qđ ad probādū solutionem deberent sufficere tot testes quot cōtinentur in instrō ⁊ multo magis: tū qꝛ contenti in instrumento si mortui sunt vel non deponunt faciunt vt instrm̄ faciat fidem de debito: iuxta not. in. l. fi. ff. de fideicō. multo ergo magis duo vel tres testes deponentes de solutione deberent sufficere qꝛ parem autoritatem habent testes ⁊ instrumētum. vt in. l. in exercendis. ff. tit. j. Item qꝛ obligatio probatur per tale instrumentū quod habet vim tot testiū quot ibi sunt descripti. fortius liberatio que est magis fauorabilis deberet posse probari p totidem. Contrariū hic statuitur ꝓpter facilitatē testiū qꝛ multi proni sunt ad dicendum potius falsitatem q̄ veritatem: ⁊ qꝛ multi producunt qui sunt viles ⁊ redēpti. ⁊ ad hoc obuiandum propterea probatio debiti fuit ita solēnis: qꝛ p scripturam publicā ⁊ autenticam prouidet per hanc legē: propterea etiā solutio ⁊ liberatio debēt solēniter fieri per aliā scripturā publicam ⁊ autenticā in qua cōtineantur totidem testes ⁊ sic sufficiunt duo vel tres. Sed si scriptura nō fuit cōfecta imputet sibi soluens: qꝛ nō admittet ad probandum nisi p quinq; testes idoneos ⁊ bone opinionis q deponāt vt hic habetur.

2 †Si tū fuit confecta scriptura ⁊ perdita: qꝛ nō contempsit prouisionem huius legis permittit sibi vt ꝓbato qđ fuerit confecta scriptura ⁊ qđ fuit pdita probat solutio p duos testes vel tres. ⁊ sic tria erunt ꝓbanda: qđ scriptura fuerit confecta. Itē qđ fuerit pdita. Item solutio ipsa qđ testes viderint eā fieri. Cy. in. l. j. ff. ti. j. dicit qđ testes etiā debent deponere de tenore scripture pdite alias non bene ꝓbarent perditionē: iterū ibi qui in scriptis. gl. intelligit duob⁹ modis siue fuerit actū qđ contractus redigat in scriptis. ⁊ sic scriptura erat de substantia obligationis. vt in. l. cōtractus. ff. ti. j. siue qđ ꝯtus redigeretur in scripturam: ⁊ sic nō erat de substantia obligationis sed ad finem ⁊ ad probationē faciendā. vt in. l. cum res. §. ti. j.

3 †Sed quid si non erat scriptura publica: sed priuata debitoris ⁊ cōfessata: vel cum subscriptione trium testium pro ea deponentium ⁊ si facit fidē cōtra eum etiam si fuerit negata: vt. l. scriptura. ff. qui po. in pig. ha. puto idem qđ hic vt nō admittatur debitor volens probare solutionem nisi producat similem scripturam que dicit antipoca: vel si non fuerit confecta nisi ꝓbet per quinq; testes vt hic: qꝛ tex. generaliter loquit
4 de debito in scriptis cōtracto. i. cum scriptura. †In tex. ibi vel interualla ⁊c. sed quid si producat duos nobiles testes ad probandum solutionē: an sufficiant videtur qđ sic ar. huius tex. a contrario sensu. cōtrarium dic per tex. qui sequitur maxime in ver. vt scientes omnes ⁊c. nam istud qđ hic dicitur de vilibus fuit causa impulsiua nō finalis hui⁹ legis cū deinde ideo licet deficiant ⁊ tū non deficit dispositio legis sicut dicimus in calfurnia que dedit causam edicto. vt. l. j. §. serum. cū
5 ibi no. de postu. ⁊. l. ij. in fi. ff. de do. p Bar. †In text. ibi: cū sacramentū religione. dicit Cy. ꝭm Pet. tactis euangelijs vel Christi imagine vel iurādo p Deū vel sanctos vel p principē.
a Tu dic more solito tangēdo quālibet scripturā[a] representat scripturam euangeliorū nec sufficeret qđ iuraret per sanctum Iacobū. quicquid dicat Cy. ⁊ Pe. vt no. in aut. iusiu. q̄ p̄stat ab his in gl. In tex. ibi: sub presentia sua. iste tex. semp allegatur ad hoc qđ testis debeat reddere rōnem sui dicti p sensum corporeum: puta visum vel auditū: qꝛ visu ⁊ auditu pcipiuntur. nā nō censetur fuisse presens nisi audiuisset vel vidisset. l. diem proferre. §. corā. ff. de arbi. sed si testificatur de alijs que nō pcipiūtur visu vel auditu sed gustu vel odoratu aut tactu: debent deponere per sensum illi appropriatū: alias nō esset sufficiēs ꝓbatio: vt no. per Bar. in. l. j. ff. de ver. ob. Adde tū qđ sensus visus est generalis ⁊ adaptatur ad omnem aliū sensum. vnde in his que percipiunt visu ⁊ si testis dicat vidi sustinetur dictū eius ꝭm Cy. arg. ff. de leg. ij. si titio. ⁊. ff. ibi dū dicit vt sciētes. ⁊ de iniur. l. item apud. §. pretor ait. de rei vxo. ac. §. videamus. ⁊ no. ij. q. ix. c. nouit. in gl. Adde. d. Io. an. in addi. Spe. ti. de instr. edi. §. restat. qđ lʒ testis habeat reddere rationem per omnes sensus corporeos ꝭm materiā rei super qua deponit notarius: tū non pōt conficere instrumētum nisi de his que percipit visu vel auditu: qđ tene menti. Nō ergo potest conficere instrumentū qđ vinum sit dulce ⁊ amarū qꝛ licet hoc percipiat per gustum testes tamen qui sunt necessarij in instrumēto possunt habere aliū gustum difformem nō sic in his que percipiuntur per visum vel auditū. tene menti. In tex. ibi debitum esse. sol. sed qd si vult probare pactum de nō petendo an habeat locū ista. l. videtur qđ nō cū de solutione loquat. Contrariū sentit hic Bar. in suo summario dū dicit qđ nō potest probari liberatio de debito nisi prout hic. ⁊ p hoc tex. ff. eo. aut. rogati. q̄ hic sequit vbi in ꝯfessione creditoris de recepto requirunt quinq; testes prout hic in solutiōe
6 ⁊ de hoc addebat per illā aut. †Itē addit aliud. s. qđ tales
b testes debent esse rogati[b] tam illi quinq;: qñ nō fuit confecta scriptura q̄ duo qñ fuit cōfecta ⁊ perdita vtroq; casu loquit illa aut. q̄ venit ad interpretationē istius legis. ⁊ sic debet intelligi in oībus casibus in quib⁹ loquit in ista. l. vt in aut. de filijs ante dotalia instrumēta natis. ⁊ in. l. nihil. de cōiungē. cū eman. li. ff. In tex. ibi: sʒ securitatē in scriptis capiant sic ⁊ cōtra confessionē debitoris redactā in scriptis cum causa legitima non admittit probatio in cōtrarium nisi per aliā scripturam. vt in. l. generaliter. ff. de nō nu. pec. videtur tū intelligenda ⁊ limitāda ꝭm illā legē vt etiā p quinq; testes sine scriptura possit probare ꝯtrium: vel etiā per duos si fuit confecta scriptura ⁊ pdita per hanc notabilē. l. Adde qđ licet cōtra tenorem scripture nō admittatur ꝓbatio nisi ꝓut hic. cōtra tamen presumptionē q̄ resultat ex scriptura bene admittit probatio in ꝯtrium p duos testes. vt. ff. de apocis publi. l. cuiusq;. lib. x. ⁊ ibi p Bar. pone exemplū in. l. iurisgentiū. §. qđ fere. ff.
7 de pac. †Et hoc etiā dico si quis vellet probare instrm̄ fuisse simulatum ⁊ nō verū: possit hoc probare per duos testes ⁊ per alias duas cōiecturas que sufficiunt ad probandū simulationem iuxta no. in. l. emptione. ff. plus valere qđ agit per Bal. sicut ad probandū dolum. vt. §. de dolo. l. dolū. qꝛ ista. l. presupponit instrumentū verū ⁊ cōtinere verū debitū: sed instrm̄ simulationis nō est verū: nec continet verū debitum. vt. l. imaginaria. de reg. iur. ⁊. l. nuda. de ꝯtrahen. emp. ⁊ de aqua plu. arc. l. emptor. nec meretur dici instrm̄ cum deficiat substantia debita: vt no. Bal. in. l. cū precibus. §. ti. j. ⁊ sic oportet p prius cōstare qđ instrm̄ sit verum vt habeat locū dispositio huius legis: iuxta ea que no. in. l. diuus. ff. de testa. mili. p Bar. ⁊ per eundē in. l. j. in prin. ff. qđ vi aut clā. ⁊ ita his dieb⁹ cōsului bo
8 no. †vbi est statutū qđ cōtra instrm̄ cōtinens quātitatē vltra xxv. libras non admittat probatio nisi per aliud instrm̄ non per testes. nā dixi ad probandū ipsum esse simulatū vel fictū bene admittet probatio per testes duos: qꝛ loquit statutum de instrō cōtinēte verū debitū: ⁊ de hoc opʒ prius cōstare: vel saltē qđ nō appareat ꝯtrium: qꝛ presumit semp verū. vt in. d. l. cū precib⁹. ⁊ si pars vult ꝓbare ꝯtrium qđ erat simulatū deficit intētio statuti: tene mēti. Hoc tū in ꝓpria simulatione que est qñ partes simulāt aliqd agere: ⁊ tū agūt qđ nihil agat. ita loquunt. ll. alleg. Sʒ si reuera agūt vnū ⁊ simulāt agere aliud illa nō est ꝓpria simulatio q̄ reddat istrm̄ nullū: qꝛ nō deficit substātia debiti. ⁊ sic ptʒ vt actū fuit nō ꝓut simulate fuit ꝯceptū: vt. ff. plus valere qđ agit. vñ de tali simulatiōe nō posset
9 opponi ad irritādū instrm̄. †In tex. ibi: si vo facta. No. per istū tex. vr̄ qđ lʒ aliqua sint ꝓbanda p scripturā non p testes: puta mādatū p̄ncipis. vt. §. de mā. prin. l. j. ⁊ in. c. cū in iure. de offi. dele. Item acta cause corā iudice: vt in. c. qm̄ contra. ex de proba. si interuenerit scriptura ⁊ fuit pdita pōt fieri ꝓbatio p testes. facit qđ no. in. l. quoties. §. fi. ff. de ꝓba. in gl. ⁊ sufficit qđ deponāt de tenore: lʒ nō fuerint presentes in actu gesto qđ dic vt in. l. sicut. ff. ti. j. ⁊ adde qđ no. in. d. c. qm̄ cōtra. in fi. ⁊ per Cy. in. l. j. ff. tit. j. Et adde ad id qđ dicit hic testē debere deponere fuisse presentē ⁊ sic videntē vel audientē qđ not. in Spe.

a Scripturā. ad de glo. i ꝟ. sacrosc. script. i. l. gñalr. i §. pe. C. d re. cre. ⁊ ibi bal. i. c. j. i. §. sacramēta. i. iij. col. de pa. te. iusi. feu. Bal. i. c. j. d noua forma fide. in vsibus feu. ⁊ an sit necesse tāgere dictā scripturā. vid glos. in ver. tacta in cle. j. de here. et gl. in ꝟs. tactis. in cle. vnica. d iu. iu. Bal. i aut. sacrā. C. si aduer. vē. Et an valeat iurm̄ si iurant sup reliquias ⁊ crucē. vide tex. i. c. q̄ de cā. ibi ante corp⁹ sci apolinaris. ij. q. v. ⁊ p Inn. i. c. ⁊ si christ⁹. d iureiu. Spe. i ti. de iureiur. i. §. j. ꝟ. i summa. c. cōstitutus. iūcta gl. ij. d ap. doc. in. c. fraternitatis. d frigi. Io. de fan. in. c. synodo. xxxv. q. vj.

b Esse rogati. Adde gl. in aut. de tabel. i. §. nos autē. Cy. in. l. hac cōsultissima. C. d testi. Bar. i. l. sciēdū. ff. d ꝟ. sig. spe. ti. d teste. i. §. j. ꝟs. sʒ qd i p̄dict⁹. car. zab. i. c. si dñs. in j. no. d simo. ⁊ qd i testamētis. vide i. l. hrs palā. i. §. i testamētis. ff. de testi. Ant. de bu. i. c. idicāte. d test. Doc. i. c. cū oēs. e. ti. Io. fab. isti. de test. Alex. d imo. ꝯs. xxxiiij. iei. pōderatis ꝟbis vltimi testi. i. vj. col. i. iij. vo. idē Alex. ꝯs. xlvij. inci. abūde i. ij. col. i. ij. vo. bar. ꝯs. xlij. ici. clemētissimū deū i ij. co. ꝟ. p̄terea i testō. in. iiij. vo. Et qd in cā mr̄imoniali. vid p Car. Alex. i. c. ex pte. i ij. co. vñ anq̄ ad gl. veniā. de spōs. barb. ꝯs. xlj. ici. a ioue p̄ncipiū. in iij. col. in. iij. vol.

BIU Cujas

a Credulitate. Add
de ꝙ quotiescūqꝫ a
testis ꝺponit pu-
ta qꝺ titiꝰ occidit
caiū ad sui defen
sionē ꝛ depōit qꝺ
ita credit dcm̄ eiꝰ
vꝫ. ita Bar. ī ꝯsi.
suo inc. raynutiꝰ
ꝛ late refert ꝛ seqꝛ
ale. ꝺ imo. ī. ꝯs. xx
vj. co. fi. ī fi. ī. j. vo.
Et ad dicta hic p
Pau. vide eūdē
Alle. ī ꝯsi. c. co. iij.
ꝟ. ꝛ q̄uis. ꝛ ī ꝯsi.
cxxxiij. co. iij. ip̄n.
e. vo. Et ꝺ teste q
dicit scio ꝛ sic cre-
do ꝙ ñ pbet. adꝺ
ant. ꝺ bu. ꝛ ibi do
cto. ī. c. quoties. ꝺ
testi. ꝛ p Fran. de
are. ī ꝯs. lxiiij. col.
iij. ī fi. ꝛ p̄n. se. ꝛ in
pposito vid eūdē
Are. in ꝯsi. xliiij.
colū. iij. ꝟs. sextus
aūt. ꝛ qꝺ testis q
dicit ꝙ credit ꝛ ita
firmiter tꝫ nō p-
bat. adde. d. meū
Soci. ī ꝯsi. ccxiiij.
co. v. ꝟ. ex qbꝰ cō-
cludit. ꝛ adꝺ ꝙ in
his q̄ sunt diffici
lꝫ pbatiōis testes
ꝺ credulitate ad-
mittunꝛ ꝛ pbāt
ita ipē Soci. ī cō-
sil. cxlvj. colū. iiij.
ver. nec obst. alle.
Cy. bal. ī. l. vnica.
C. de sen. q̄ pro eo
ꝙ interest. Stra.
b Testes absen-
tes. Adde Abb.
ātiquū ꝛ doc. ī. c.
cū oliꝫ. ꝺ tes. doc.
ī. c. statutū. ꝺ resc.
lib. vj.
c Ut testes iurēt
Adꝺ Bal. ī. c. de
tes. ꝺ tes. ī. ij. co. ꝟ.
itē no. ab. ī. c. tuis
qōnibꝰ. e. ti. azo
in sum ti. ꝺ testi.
in. §. iurabit. ꝛ an
qs possit iurare p
procuratorē. vide
Jo. an. in. c. fi. de
iu. ca. li. vj. Abb.
ꝛ doc. ī. c. lꝫ ex q̄dā
ꝺ tes. Lud. ro. sin
gu. viij. ꝛ an pos-
sit iurare p nūtiū
vide p Bar. in. l.
q bōa. ī. §. aliena.
ff. de dā. infec. ꝛ p
Bal. in rub. ff. de
iureiu. Et in qbꝰ
casibꝰ creditur te
stibꝰ nō iuratis.
dic qnqꝫ casibꝰ.
Primo vbi agiꝛ
de iformatiōe su
per fama vel sup
notorio ꝫ Ang.

10 eo. tit. §. j. ver. itē ꝙ nō pbibet. vbi allegat istū text. †Et sic iu-
ramētū testis est de veritate nō de credulitate: vt no. ff. de iure
iuran. sup rubrica. ideo nō valeret eius dictū si deponeret de
sua credulitate[a] nisi esset adiūcta sensu corporali: quia diceret
credo qꝛ sic vidi. pone exemplū in pbatiōe adulterij q̄ nō pōt
fieri per visum: licet exteriora possint p visum probari si dicit
credo tales se inter se miscuisse: qꝛ vidi eos in tali actu ꝛ tali p
pinquo: vt in. c. preterea. extra de testi. de hoc tangit hic Cy. et
Spe. eo. ti. §. j. ver. itē ꝙ deponit de credulitate. Dicit tñ Bal.
in. l. solā. s̄. eo. ꝙ postq̄ testis deposuit de veritate: licet addat
ꝙ ita credat: ꝛ sic videtur dubitatiue loqui nō vitiatur eiꝰ de
positio quod no. Itē in. l. siue possidetis. s̄. ti. j. in penul. co. di
cit ꝙ si testis dicat pro certo sic credo. nō valet nisi addat cām
quare sic credat que causa p sensum corporeum cōprehendaꝛ.
Quid aūt si dicat videꝛ mihi ꝙ ita fuerit. vide Bar. in. l. j.
11 ff. de vētre inspi. †In glos. super verbo facile oppo. ꝙ suffi-
ciant tres testes: vt. s̄. si cer. pe. l. fin. dic vt ibi loquitur quādo
pducitur instrumētū vel a creditore ꝯtra debitorē vel ecōuer
so. ꝛ queriꝛ quot testes debeat ꝯtinere ꝛ regulariter sufficiant
duo. fallit qñ instrumentum ꝯtinet quātitatē supra quinqua
ginta libras auri: quo casu requirūtur tres cū subscriptioni-
bus: que tamē subscriptiones testiū alias nō requirūtur: sed
sufficit ꝙ veritas testificetur eos fuisse p̄sentes: hic loquimur
qñ ex parte creditoris fuit pductū instrumētū ꝛ ex parte debi
toris ad pbandū liberationē pducunꝛ testes quo casu seruā-
da est dispositio huius legis. In glo. mag. queritur primo
qualiter testis debeat reddere rationē dicti sui. Respōdeo p
visum qñ deponit sup eo qꝺ visu pcipitur puta qꝺ titius vul
nerauerit seiū si vero percipiꝛ auditu: tunc p auditū ppriꝫ:
puta ꝙ titiꝰ cōtraxit cū seio: ꝛ sic de alijs que alijs sensibꝰ pci-
piunꝛ vt debeat reddi ratio p sensum appropriatū illi rei. dꝫ
ergo dicere interrogatꝰ qualiter scit. scio qꝛ vidi vel audiui:
qꝛ presens fui. ꝛ si diceret hoc solū qꝺ presens fui sufficeret qꝺ
subintelligiꝛ. ergo audiui vel vidi p. l. diem profe. §. coraꝫ. ff.
de arbi. si vero dixerat prima esse cōtenta in. c. ꝛ hec de auditu
12 proprio sed de alieno nō nisi in casu: vt in gloss. †Secundo
queritur testis debet interrogari de cōtestibꝰ. ꝛ ita glo. p̄sup-
ponit qd ergo si interrogatus respondeat ꝙ talis ꝛ talis fue
rūt presentes: an debeat dicere qꝺ ipsi audiuerūt vel viderūt
glos. qꝺ nō. qꝛ hoc nō potest scire: sed sufficit qꝺ dicat qꝺ tales
fuerūt presentes qñ actus fuit celebratus. Si tamen diceret se
non recordari vel nō recognouisse qui fuerunt p̄sentes nō vi-
tiatur dictū eius. Et sic si plures examinati ꝯcordant in idem
licet aliter nō deponāt de presentia alterius rōne predicta nō
vitiatur dictū eoꝝ. ꝛ hoc videꝛ tenere Spe. in ti. de libelloꝝ cō
13 ceptiōe seu in ti. de inquisitiōe. †Itē quero an debeat inter
rogari de loco ꝛ tpe. gl. ꝙ sic vt in Daniele ꝛ Susanna. lꝫ si di
ceret non recordari nō vitiareꝛ dictum eius nisi tēpus eēt de
substātia pbationis: vt in. l. matrē tuā. s̄. tit. j. ꝛ not. p glos. in
l. ob carmē. §. fi. ff. eo. ti. sed in loco nō sic cadit iusta ignorātia:
quia facilius potest de loco recordari q̄ de tempore. tamē dic
vt. s̄. nisi locus esset de substātia probationis: vt si maior pena
imponereꝛ de delicto cōmisso in platea. ꝛ ipse induceretur ad
probandū ꝙ in platea qꝺ dic vt p Bar. in. l. nō solū. §. sꝫ vt p-
bari. de ope. no. nun. ꝛ vide in. c. cū ioānes. de fide instr. ꝛ in. c.
ex tenore. super verbo tempus ꝛ locum in nouel. Si tamē dis
cordarent testes qꝛ vnus diceret tali tpe. alter alio tempore vel
loco redderenꝛ suspecti nō stareꝛ eis qꝛ essent singulares: vt. l.
14 qui falsa vel varia. ff. e. ti. †Ultimo opp. in gl. pe. cōtra fi. l.
que videꝛ dicere ꝙ debeat probari perditio instrumenti: ꝛ vl
tra hoc veritas rei: ꝛ ego dixi. s̄. qꝺ tenor instri absqꝫ eo ꝙ pro
betur veritas rei: vt no. Cy. in. l. j. j. titu. j. cōtra qꝺ sufficiat pro
bari solā perditionē instrumēti. vt. l. si de possessiōe. s̄. ti. j. sol.
ibi: qñ aduersarius subtraxit. si vero alio mō perditū est tunc
aut quis vult pbare hoc instrm̄. ꝛ requiriꝛ qꝺ pbet tria vt hic
aut nō vult probare cōtra instrm̄ ꝛ sufficit probare duo. s. per
ditionem instrumēti ꝛ tenorē eius per testes tñ perditos: vt
in. c. cū olim. extra de priui. alias nō sufficeret nisi ad semiple-
nam probationē. vt in. l. sicut. ꝛ ibi no. j. ti. j. non autem habet
necesse probare veritatē rei. vt in auꝛ. de testi. §. ꝛ licet. col. vij.
super. l. testium facilitatem.

2 Confessio creditoris facta extra iudicium ad liberandū
quod valeat
3 Si probatur confessio per quinqꝫ testes an poterit obijci exce
ptio non nume. pecu.

1 ROgati vt. †Ista auꝛ. addit duo ad. l. C.
ꝑm verū intellectum. Primo
qꝺ testes de quibus illa. l. loquiꝛ debent esse roga-
ti ꝛ non fortuiti sicut in testamentis. regulariter se
cus vt. ff. codē. l. ad fidem. Secundum est qꝺ vt ibi dicitur qñ
quis vult probare solutionē debiti de quo apparet p instru
mentum locum habet in eo qui vult probare confessionē cre-
ditoris de recepto. lꝫ quidam aliter intelligant vt in glos. nā
si ad probandū solutionē requirunꝛ quinqꝫ potius ad pban
dum cōfessionem: qꝛ fortius ꝛ potentius est testimoniū de ve-
2 ritate q̄ de cōfessione. †glos. colligit qꝺ valet confessio debito-
ris facta extra iudiciū: sed cōtra quod nō valeat sine expressio
ne cause. vt in. l. cum de inde. in fi. de proba. Solu. verū est qñ
fit ad obligandum. ꝛ sic in confessione debitoris: secus qñ ad
3 liberandum: ꝛ sic in cōfessione creditoris. †Item queritur
si pbatur cōfessio per quinqꝫ testes: an poterit obijci exceptio
nō nu. pecu. infra. xxx. dies sicut qñ probatur per duos. vt. j.
de non nu. pecu. l. in cōtractibus. §. j. quidā qꝺ sic gl. tenet con
trarium propter tantam solēnitatem quam tene menti ad li-
mitationem illius legis.

2 Testes si non sunt subditi ꝛ existant in alieno territorio
scribitur iudici illius territorij qꝺ eos examinet.
3 Testis videtur deponere qñ iurat: ꝛ ad illud tēpus refertur
testimonium.
Testis qñ adhibetur ad solennitatem videꝛ tunc deposuisse
quando adhibitus fuit.
4 Juramentum debet deferri testibus iudice sedēte pro tribu-
nali ꝛ non tēpore feriato: sed postea poterunt examinari etiā
die feriata.
Si testes iurauerint infra terminū datum ad probandū pos
sunt etiam deponere per terminū: nisi dilatio fuerit data ad
probandum ꝛ probatum habendum.

1 SI quando. †Testes absentes pñt co-
gi venire ad testificādum:
ꝛ in causa pecuniaria. ꝛ postq̄ venerint possunt de
tineri per. xv. dies cū satisdatione de non receden-
do si noluerint eam prestare vel si voluerint saltem cum iuro
alia violētia nō debet eis fieri. ꝛ infra dictos. xv. dies debent
iurare parte aduersa p̄sente vel citata ꝛ deponere dicta eiꝰ: ꝛ
iudex in hoc debet esse solicitus qꝺ si factū nō fuerit possunt
propria autoritate recedere ꝛ sine licētia iudicis ꝛ iudex q fue
rit negligens debet puniri. h. d. ista. l. singu. ꝛ solēnis q̄ quoti
b die venit in practica. Primo p̄supponit testes absentes[b] pos-
se cōpelli venire ad perhibēdū testimoniū veritatis vsqꝫ ibi:
si quid. ꝛ hoc est verum qñ sunt subditi iudici cause: ꝛ sunt in
2 eius territorio. †si autē in alieno territorio ꝛ nō sunt subditi
nō compellūtur venire sed scribitur iudici illius territorij qꝺ
eos examinet sup talibus articulis p. l. si quis ex signatoribꝰ
ff. quēadmo. testa. aper. ꝑm vnū intellectū quem glos. hic tāgit
ꝛ ita quotidie fieri videmus. si nō esset in alieno territorio ta
men esset subditꝰ posset iudex si necessaria esset presentia ali-
qua de causa scribere iudici illiꝰ loci vt ei scriberet ex pte iu-
dicis ipsius cause vt deberet comparere sub certa pena sicut ꝛ
reus alibi existens citaꝛ iuxta no. in. l. j. ff. de requi. re. Posset
etiam directa via dirigere nuncium ad ipsum. vt. l. omnes. §.
si vero apparet. s̄. de epis. ꝛ cle. ꝛ hoc quando requiritur vt ve
niat ad deponendum: sed quando vt ad recognoscendum ve
niat subscriptionem suam videtur qꝺ nō debet cōpelli venire
per illam candē legem ꝑm aliū intellectū glos. Deinde in ver.
si quidem p̄supponit qꝺ possunt inuiti detineri per. xv. dies
si forte iudex alijs occupationibus detentus nō potest eos ce-
leriter examinare. ꝛ ibi ponit text. practicam vt debeant dare
fideiussores de non recedendo vel iurare. ꝛ hoc sufficit si pars
producens cōfidit de iurameto ipsorum super tota causa for-
tius debet confidere super isto articulo de nō recedendo vsqꝫ
ibi: intra quos. Tertio istruit iudicē quid habeat facere in-
fra predictos. xv. dies. ꝛ dicit qꝺ debet facere citari partē ad-
uersam vt veniat ad audiendū testes glos. intelligunt ꝛ ita di
cunt quod practicatur qꝺ ista citatio fiat ad videdum iurare
testes quod iuramentum debet prestari vel parte p̄sente vel
citata. alias nō valeret eius depositio. postq̄ vero iurauerint
in examine partes nō debēt esse presentes sed debet fieri secre
to: vt in. l. nullum. s̄. eodem. Et aduerte quia solicitudo vt
c testes iurent[c] pertinet ad partem producētem: ꝛ si pars negli
geret esset culpa sua ꝛ nō iudicis: ꝛ sic non puniretur. sed postq̄
iurauerint solicitudo pertinet ad iudicem qui ex officio etiā
parte non instante potest eos examinare ꝛ compellere ad de-
ponendum ꝛ si non faceret puniretur. ita intelligit Bal. istum
3 textum in. l. secunda. s̄. de eden. vbi omnino vide. †Uidetur
autem testis deponere quando iurat ꝛ ad illud tempus testi
monium refertur vt colligitur hic dum dicit testimonia corū
capere exponendo testimonia: id est iuramenta sicut quando
testis adhibetur ad solennitatem videtur tunc deposuisse qñ
adhibitus fuit vt colligitur ex. l. si non speciali. j. de testibus.
4 †Ex qua sequitur quod iuramentū debet deferri testibus iu
dice

BIU Cujas

a dice sedente pro tribunali ⁊ nõ tẽpore feriato:ᵃ sed postea po-
terunt examinari etiã die feriata. ⁊ ita in cle.j.de offi.dele. Itẽ
qꝺ si iurauerint infra terminũ datũ ad ꝓbandũ possunt etiã
deponere post terminũ qꝛ depositio refertur ad primũ tẽpus
qꝺ dic vt not.per Bar.in.l.dãni.§.sabini.ff.de dã.infec.Sꝫ si
delatio esset data ad probãdũ ⁊ probatũ habẽdum ꝯsuetudo
⁊ stilus curiarum est qꝺ infra terminũ iurẽt ⁊ deponẽt vt ali-
quid illa verba operentur in aut.de testi.§.hec omnia.col.vj.
super.l.si quando.

2 ☞ Reus ante litẽ inchoatam potest petere testes examina-
re ad eternã rei memoriã:etiam si nõ teneatur de eorũ morte
vel absentia ⁊ quid in actore:⁊ an possint tũc publicari ⁊ qua
liter.⁊ nu.1.

3 Publicatio instrumẽti vel testiũ non facit fidẽ in p̃iudicium
non citati:⁊ qualis debeat esse citatio.
Quid si quis velit habere copiam instrumenti.

1 SI quis. †Ista aut.addit ad.l.C.qꝛ illa lo-
quitur qñ testes producunt post
litem inchoatã.⁊ vult qꝺ pars aduersa citet vt ve-
niat ad videndum iurare testes:quid si lis nõ erat
inchoata ⁊ vult qs testes examinari ad ꝑpetuã rei memoriã
an possit hoc fieri.⁊ rñdet qꝺ sic eodẽ modo tñ.s.parte citata
⁊ cõparente vel ꝑ contumaciam negligente.⁊ põt intelligi tã
in actore q̃ in reo:qꝛ text.est pregnans ⁊ si intelligat in actore
cũ in arbitrio suo sit litẽ ĩchoare si forte aliqua occupatiõe de
tẽtus nõ vult adhuc inchoare sed facere testes examinari:tũc
auditur:ita demum si testes sunt abfuturi diuturna absen-
tia:vel est periculũ de morte ipsoꝝ.vt.l.in.l.aquilia si deletũ.
ff.ad.l.aquil.⁊ tũc examinent ⁊ eoꝝ dicta publicentur nõ pu
blicatione iudicis qꝛ tunc nõ possent postea alij testes produ
ci:sed publicatione notarij cum prepositione signi sui ad hoc
2 vt faciat fidẽ corã quocũq̃ iudice lis moueat.†Si vero intel-
ligitur in reo:qꝛ tunc in eius arbitrio nõ est qñ lis debeat in-
choari põt petere testes examinari etiã si nõ timeat de ipsoꝝ
morte vel absentia diuturna.⁊ ista declarant plenissime in.c.
qm̃ frequenter.§.sunt ⁊ alij.vt lit.nõ cõtest.vbi plenius ⁊ me
lius habet q̃ nos habeamꝰ:lꝫ canoniste assumpserint ex istis
legibꝰ:qꝺ dic vt ibi plene no.⁊ etiã.Bar.ponit hic bonam di
stinctionem quã vide.¶ In tex.ibi publicare si hoc verbũ re
feratur ad reũ qui põt ad defensionẽ suã propter metũ futu-
re litis facere examinari oẽs testes quos vult etiã nõ senes vel
valitudinarios intellige de publicatione fiẽda ꝑ iudicẽ qui
potest pronuntiare dictis attestationibꝰ perpetuam fidẽ ad-
hibendã:⁊ hec est sñia interlocutoria nec poterit postea alios
testes producere maxime si didicit testificata:vt in aut.qui se-
mel.s̃.tit.j.Ideo si habet alios testes quos vult ꝓducere de-
bet ꝓtestari iudici qꝺ talẽ publicationẽ non faciat sed teneat
attestationes secretas publicatas autoritate notarij cũ suo si
gno ⁊ subscriptione.⁊ ita vidi fieri ⁊ practicari.Sed si referat
ad actorem qui non põt ante lit.contest.facere examinari ad
offensaꝫ nisi testes senes aut valitudinarios ⁊ de quoꝝ morte
dubitatur suꝑ quo adhibenda est cause cognitio ⁊ relinquit
arbitrio iudicis:tunc talis pronũtiatio nõ debet fieri per iu-
dicem qꝛ datur sibi terminus anni infra quẽ debeat litẽ mo-
uere qꝺ si non facit nil valent attestationes.vt in.d.c.qm̃ fre-
quenter.circa prin.sed post lit.contest.fiet publicatio de istis
vna cum alijs qui postea examinabunt nõ cum dicta interlo-
cutoria:sed simpliciter qꝺ testes habeant pro publicatis:⁊ sic
datur licẽtia notario qꝺ ostẽdat partibus ⁊ recipiãt copiam
cum termino ad opponendũ cõtra personas ⁊ dicta:de quo
loquitur.c.de testi.extra eo.⁊ hoc voluerũt glos.in.d.c.qm̃ fre
quenter.§.sunt ⁊ alij.⁊ etiã in prin.qꝺ primo casu statim pos
sit fieri publicatio.secundo nõ qꝺ intellige modo predicto.⁊
de ista publicatione vide Innoc.in.c.albericus.extra eo.⁊ in
Spe.de inst.edi.§.ostenso.ver.sed qualiter.Et adde qꝺ dicit
hic Bal.qꝺ qñ reus petit examinari ad eternã rei memoriã
ante lit.cõtest.qꝺ etiã actor petit examinari facere quoscũq̃ te
stes per.l.petẽde.de tem.in inte.resti.hoc mihi nõ placet cum
est in sua potestate agere:sꝫ si nõ posset agere qꝛ pẽderet dies:
3 vel ꝯditio posset hoc tollerare.¶†In tex.ibi aduersariꝰ mo-
b neatur:sꝫ qualis debet esse ista monitio:ᵇ an ꝑsonalis:an vo
sufficiat ad domũ citari.Dy.tenuit primã partem in.l.iiij.§.
pretor ait.ff.de dam.infe.Alij dicunt ꝯtrium qꝺ sufficit ad do
mum.ista fuit questio disputata quã ponit Io.an.in regula
presumitur de reg.iu.in mercu.Bar.post Dy.eam examinat
in.d.§.ꝑtor ait.dic vt ibi.Et sic no.ar.qꝺ publicatio instrumẽ
ti vel testiũ non facit fidẽ in preiudiciũ nõ citati.⁊ hoc probat
in.d.c.significauit.⁊.c.albericꝰ.ex̃ eo.ti.⁊ ita dꝫ limitari.l.pu
blicati.j.de testa.⁊ ꝑ Bar.in aut.si quis in aliquo.s̃.de eden.
Et sic not.pro illis qui faciunt corã iudice aliquod instrumẽ-
tum publicari cũ velint se absentare ⁊ portare copiã vt faciãt
partes requiri:alias etiã si autoritate iudicis fuisset copiatũ
⁊ etiam si essent decem notarij subscripti non faceret fidẽ illa
copia contra non citatum.

2 ☞ Arbiter debet procedere ⁊ etiã pronuntiare de iure tan-
tum:⁊ quid de arbitratore.
Testibꝰ receptis corã bonis viris:an detur fides corã iudice.
3 Attestationes etiã inualide vt sine iuramẽto vel ꝓpter aliũ
defectum possunt validari de consensu partium.
Quid in alijs actibus iudiciarijs.
An sine attestatione possit valere iudicium ⁊ sententia.
4 Duplex limitatio vt testes semel examinati possint iterũ exa-
minari.
5 Si postea cũ iterũ examinantur dicant ꝯtrium eius qꝺ primo
deposuerunt an stabitur vltimo dicto.
6 Attestationes licet sint publicate non tollitur ius opponen-
tis contra personas ⁊ dicta.
7 Confessio facta coram arbitris qꝺ possit allegari coram ordi-
nario iudice.
Citatio facta coram arbitris ita interrumpit prescriptionem
sicut facta coram iudice.
8 Testes qñ iterum examinantur:an sufficit qꝺ dicant:dico in
omnibus ⁊ per oĩa sicut dixi coram arbitris:si examinantur
coram iudice.

1 CUm apud. †Testibꝰ examinatis corã
arbitris non tenet quis sta-
re corã iudice si viuunt:sed põt petere eos iteꝝ exa-
minari si vult:sed si sunt mortui non requirit vlte
rior examinatio:sꝫ standũ est eis sicut si corã iudice fuissent re
cepti saluo tñ iure opponendi cõtra personas ⁊ dicta ⁊ si ali-
qui viuunt:aliqui mortui sunt:qñ viuunt dic idem qꝺ supra
qñ omnes viuerent:sed quantũ ad mortuos dic idem qꝺ su-
pra qñ sunt omnes mortui.h.d.ista.l.singularis que in iure
ciuili non est alibi nisi in.l.pe.s̃.de arbi.in fi.tñ illa declarat
⁊ limitatur per istam.Nam ibi generaliter dicitur qꝺ talibꝰ
testibus est standũ in iudicio ordinario:sed ista distinguitur
vt.s̃.dictum est addit qꝺ sit saluũ ius opponẽdi.Et ex ista.l.
sumptum est.c.ꝑsentata.extra eo.ti.qꝺ videt requirere aliud
vt isti testes fuerint publicati corã arbitris.s.autoritate nota
rij cũ apositione sui signi ⁊ subscriptione ⁊ etiam autoritate
arbitroꝝ tali qualem habent ⁊ cũ appositione signoꝝ suorũ
ad hoc vt faciãt fidẽ coram iudice ⁊ rationabile est hoc.nam
⁊ recepti coram vno iudice nõ facerẽt fidẽ coram alio diuerso
nõ successore suo nisi essent publicati modo predicto vt de re
iudi.l.gesta.multominꝰ si corã arbitris qui nõ habẽt iurisdi-
ctionẽ sed notionẽ.vt no.in.l.ait pretor.ff.de re iudi.hoc tñ est
plus qñ coram iudice:qꝛ tũc si sunt publicati siue viuũt:siue
mortui sunt faciũt fidẽ corã alio:nec vlterior examinatio req-
ritur.vt no.in.d.l.gesta.lꝫ glos.in.l.properandũ.§.fi.s̃.de iu.
videat sentire idem debere dici qñ corã iudice q̃ qñ corã arbi
tris.sed doc.tenent ꝯtrium ⁊ est casus in.c.fi.de ꝓba.⁊ de testi.
c.causam que.⁊ ibi ꝑ Inno.ratio diuersitatis est:qꝛ potiꝰ p̃su
mitur ꝓ examinatis corã iudice qui põt eos punire si videt
eos vacillare vel sibi cõtrariari.vt.s̃.eo.l.nullũ.qꝺ facere non
põt arbiter.ideo suspicio est qꝺ corã arbitro facil'r mentiant
2 q̃ corã iudice ꝺm Bal.¶†In prin.l.ibi cõpromissarios iudi
ces infra arbitros qui ꝓcedere debent ⁊ etiam pronũtiare de
iure tñ cũ arbitria sint redacta ad instar iudicioꝝ.vt in.l.j.ff.
de arbi.⁊ sic habẽt similitudinem cũ iudicibꝰ:ideo appellat
eos iudices.Sed qd si corã arbitratore qui põt ꝓcedere ⁊ age
re nõ seruato iuris ordine.doc.dicũt idẽ si fuerũt examinati
in forma iudicij:qꝛ arbitrator fuit assumptꝰ suꝑ liteꝝ cõmisit
notario qꝺ reciperet testes ĩ forma iudiciaria:al's secus qꝛ nõ
facerẽt fidẽ corã iudice ordinario indistincte cũ nõ fulciantur
aliqua autoritate.Et idẽ in receptis corã bonis viris vt con-
tingit in istis syndicis cõitatis deputatis ad denũtiãdũ ma-
leficia.nã faciũt aliqñ examinari testes corã priuatis ꝑsonis
vñ nulla est eis fides adhibẽda ꝺm Bal.¶In tex.ibi fuisset
ꝓducti ⁊ examinati.nec postea fuit scriptũ laudũ arbitrorũ
sed expirauit cõpromissum ⁊ sic partes iuerunt corã iudice et
corã eo ꝓducebant dicte attestationes:pars cõtra quã fuerũt
ꝓducte nolebat stare tãq̃ essent inualide:⁊ sicut expirauit cõ
promissum.ita ⁊ attestatiões predicte:vñ querit quid iuris.⁊
dicitur.vt.j.sequit.nã primo inspicit an aliquid inter partes
fuerit suꝑ hoc actum tpe cõpromissi.Si enĩ egissent q̃ attesta-
tiões recepte corã arbitris perinde valerẽt:ac si essent recepte
corã iudice si nõ sequeret laudũ:tũc distinctio huiꝰ legis non
esset seruãda:qꝛ etiã si viuerẽt nõ requireret vlterior examina
tio:sed Bal.videt dicere ꝯtrium nisi hoc esset exp̃ssum ⁊ qꝺ nõ
sufficit dicere qꝺ valet tãtum quantũ si essent recepte corã iu-

de hu.i.c.cũ ĩ tua ad fi.d spõ.Scdo vbi agit de infor matione fame ꝓ mouendi ad di- gnitatẽ vel repel lẽdi ꝺm Abb.in c.j.in pe.col.d po stu.ꝑlat. Tertio in sacerdote suꝑ penitẽtia. d quo ꝑ Arch.i.c.in ca- pite.l.dis. Arch. ⁊ ibi Domi.d scõ gem.ĩ.c.ipi apli. ij.q.vij. Anto.de but.in.c. testimo niũ.de testi.qrto qñ statutũ vellet q̃ dictũ testis nõ iurati ꝓbaret ꝺm Lud.ro. ꝯsil.suo ex.incip.viso pũ- cto.

b ¶ Tpe feriato. Addõ.d. Alex.de imo.in ꝯsil.cexij. col.ij.i.ij. vol.

c ¶ Ista monitio. Adde doc.i.c.ex lr̃is.de ꝯsti.doc.ĩ c.cũ nobis olim. de elec.Inn.in.c. cũ te.de offi.del. Pau.de eleaza.ĩ cle.j.de deci.⁊ an admonitio facta ĩ synodo habeat vim trine moni- tiõis.vid: ꝑ Rota deci.vlt.in tit. de dolo ⁊ cõtu.⁊ in nouis.

BIU Cujas

dice. Hoc nõ placet: q2 ista verba nihil operarentur. preterea
fuisse recepta corã iudice operatur vt vlterior examinatio nõ
3 recipiatur. ⁊ hoc ex vi verbor̃ includitur. ¶ †Not. ex isto tex.
argu. qd attestationes etiã inualide: puta sine iuramento vel
propter alium defectũ possunt validari de cõsensu partium
nõ sic in aliis actis iudiciariis: vt si nõ esset lis cõtest. vel alia
forma debita seruata q2 cõsensus partiũ non posset facere va
lere: vt no. in. c. de causis. de offi. dele. q2 solennitas ⁊ forma iu
dicior̃ fuit introducta ob publicũ fauorẽ sicut ⁊ cetere solẽni
tales qb⁹ renũtiari nõ põt. vt in. l. de testa. l. testãdi. ⁊. l. nemo.
de leg. j. Sed attestationes recipiunt̃ in fauorem priuatum: ⁊
etiam sine attestatione põt valere iudicium ⁊ sententia nõ sic
sine solẽnitate requisita ⁊ ista voluit Inn. no. in. c. cũ causam.
extra eo. in gl. pe. q̃ incipit no. attestationes ⁊c. Sed si nil fuit
actũ tunc si oẽs testes viuunt põt pars cõtra quã sunt produ
cti dicere se nolle stare dictis attestationib⁹ qd iter̃ examinen
4 tur. †Et sic no. duplicẽ limitationem vnam ad. l. produci. ff. e.
vbi h̃r s̃m vnum intellectũ qd testes examinati semel ampli⁹
non examinant̃: sed hoc fallit hic. alia est ad aut. qui semel. s̃.
ti. j. vbi dicit̃ qd post didicita testificata: nec iidem: nec alii te
stes recipi debent. fallit hic. ⁊ hoc totũ est ex eo: q2 postq̃ recu
sat stare illis attestationib⁹ partiũ est acsi facte nõ essent: ⁊ sic
non prestat impedimẽtũ qd de iure nõ sortit̃ effectũ. vt. l. qui
per salutẽ cum ibi not. de iureiur. ff. ⁊ in. cle. j. de testi. in ver. re
cte receptis. cum ibi not. in gl. qd prouenit ex eo q2 arbitri nõ
habẽt autoritatẽ publicam: ⁊ sic parte recusante dicte attesta
5 tiones habent̃ pro nullis. ¶ †Sed qd si isti testes dicant con
trariũ eius qd primo deposuerũt. rñdeo stabitur vltimo di
cto al's frustratoria eẽt dispositio hui⁹ legis. Sz qd sunt rece
pti corã iudice si postea ex alia causa iter̃ examinarent̃: ⁊ ali
ter loquerent̃ staret̃ p̃mo dicto: q2 illa examinatio valuit ad
qd vide per Bar. in. l. eos. ff. de fal. alii dicunt qd ista cõtingũt
ppter varietatẽ instãtie que facit vt nõ noceat didicisse testifi
cata. l. per hanc. de temp. app. qd licet sit verũ de iure ciuili. de
iure canonico secus qd non considerat variationem instantie
sed idẽtitatem rõnis: q2 ita subest suspicio subornationis in
instantia diuersa sicut i eadẽ qñ sup eisdem capitulis exami
nantur vel directo cõtrariis. Si autẽ oẽs sunt mortui vlterior
examinatio nõ requirit̃: q2 ille attestationes cõfirmant̃ auto
ritate hui⁹ legis si pbata sit scriptura in qua ɔtinet̃ qd not.
p eo qd. s̃. dixi: q2 requirit̃ qd cũ autoritate notarii ⁊ subscri
ptione publicentur ⁊ signo. ⁊ hoc declaratur in. c. presentata.
6 ¶ †Not. etiã cũ dicit omni iure legitimo qd lz attestationes
sint publicate nõ tollitur ius opponẽtis cõtra personas ⁊ di
cta ⁊ dicit Bal. i aut. si qs in aliquo. post prin. qd est ver̃ etiã
si sint publicate de cõsensu vtriusq3 partis. ⁊ ẽt dicit s̃m Inn.
qd poterit opponi qd nõ rite sint recepte nõ obstãte publica
tiõe facta de cõsensu partiũ: sed postea in. iiii. col. circa fi. dicit
qd si iudex pnuntiasset de cõsensu partiũ illis attestationib⁹
dandam esse fidẽ non posset opponi ɔtra personas vel dicta:
nec cõtra ordinẽ receptionis qd perpetuo tene mẽti: sed stan
dũ esset interlocutorie iudicis. ¶ Sed opp. ⁊ videt̃ qd lz oẽs
sint mortui non teneat̃ quis stare illis attestationib⁹ sicut nõ
tenetur stare sñie arbitri que nõ habet vigorem: lz metu pene
pareat̃. vt in. l. j. s̃. de arb. So. aliud in sñia cui lz nõ teneatur
stare precise patit̃ tñ penã si nõ stat. ⁊ sic sñia non est oĩno fru
stratoria: lz si nõ teneret̃ stare attestationib⁹ nullã penã pate
retur quare non censet̃ pmissa si nõ stetur attestationib⁹: lz si
oĩno stetur sñie vel si per eũ stat quominus sñia ferat̃. vt. l. si
qs re. ff. de arbi. sic attestatiões p̃dicte oĩno essent frustratorie
postq̃ testes nõ possunt examinari iter̃. ne ergo veritas peat
introduxit ista. l. vt eis stetur ⁊ sufficit qd reseruet̃ ius excipiẽ
7 di cõtra personas ⁊ dicta. ⁊ qd hic dicit in attestationib⁹. idẽ
dicit in ɔfessione facta corã arbitris vt psit corã ordinario iu
dice s̃m Jo. an. i. c. iii. de iureiur. li. vi. in nouel. Similiter cita
tio corã arbitris facta interrũpit p̃scriptionẽ sicut facta corã
8 iudice. vt. d. l. cũ antea. §. pe. s̃. de arb. ¶ †Querũt doc. qñ iter̃
examinant̃ testes. an sufficit qd dicãt. dico in oĩbus ⁊ per oĩa
sicut dixi corã arbitris. Bar. in. l. eos. ff. de fal. vr̃ dicere qd sic.
Bal. hic tz ɔ̃rium: alias ista. l. esset frustratoria. nã ideo pars
petit̃ iterũ examinari vt videat an testis loquat̃ aliter q̃ p̃mo
fuerat locutus: certe si vult aliter loqui potest ⁊ statur vltimo
dicto vt dixi. ⁊ sic no. qd nõ punit̃ de periurio. q2 illud iur̃m ⁊
depositio habent̃ pro nõ factis postq̃ pars nõ vult eis stare.
Sed si nõ vult aliter loqui nõ video quid repugnet si remit
tat se ad id qd primo dixerat: ⁊ hoc quotidie practicat̃ in testi
bus qui recipiunt̃ p̃mo ad vnũ finẽ postea super codẽ exami
nant̃ ad aliũ finẽ: q2 dicũt: dico in oĩbus ⁊ per oĩa put alias
deposui. Consiliũ tñ est qd faciat sibi legi primũ dictũ si forte
non bene recordetur de eo qd dixerat q2 si primo deposuisset
coram iudice: ⁊ postea contrariaret̃ in aliquo esset periurus:
puniretur de falso: vt. l. qui falsa. ff. eo. Sequit̃ de fi. instrumẽ
torum ⁊ continua vt hic per glos. ⁊ adde qd hic not. Bald. ⁊
super facta qui vult bonam diem.

¶ De fide instrumentorum. Rubrica.

2 ☞ Statutum qd in talibus causis sufficiãt quelibet proba
tiones an debeat intelligi dummodo sint legitime.
3 Instrumentũ si est perditum qualiter poterit fieri probatio
⁊ quid si facto aduersarii fuit perditum.
4 Si cum producerem instr̃m contra te ipsum rapuisti de ma
nibus meis ⁊ lacerasti: qd de tenore stabitur iuramẽto meo ⁊
an tenearis de falso.
5 Si facto meo instrumentum meum qd habebam cõtra te pro
ieci in ignem ex iracundia an perdo debitum.

1 DEbitores. †Perditio instrumẽti
non nocet si potest fieri
pbatio p testes vel alios modos legitimos
h. d. Et sic loquit̃ de secũda parte rubrice de
qua ẽt loquunt̃ multe alie. ll. s̃. a. l. illate vsq3
ad. l. scripture. ibi cũ. l. seq. ⁊ sequẽti loquunt̃
de prima parte rubrice. s. de fide instrumentor̃. de vltima pte
2 sc3 de apocis ⁊ antipocis loquit̃. l. plures. j̃. eo. ¶ †In tex. ibi
quibuscũq3 rõnibus. gl. supplẽt dũmodo legitimis ⁊ similis
glo. est. j̃. de fide instr. ⁊ iure has. fisca. l. ⁊ si instrumẽta. in. ii. q.
glo. qd no. p statuto dicente qd in talib⁹ causis sufficiant q̃li
bet pbationes. nã debet intelligi dũmodo sint legitime nec
censetur statutum dispensare cõtra non legitimas. hoc videt̃
verum nisi statutũ esset superfluum si restringeret̃ vt aliquid
operetur debet intelligi vt non plene probationes sufficiant:
puta vnus testis vel iur̃m vel alia indicia: puta si diceret in
causis a decem libris. j̃. arg. eorũ que no. in. l. in fi. ff. ad muni.
vbi gl. dicit qd nunq̃ debet fieri talis interpretatio vt statu
3 tum reddat̃ superfluũ cũ alia interpretatio fieri põt. ¶ †In
tex. ibi si probaueris. puta per testes qui interfuerunt ɔ̃ctui
vel negocio: ⁊ sic deponunt de veritate. nam sufficeret etiam si
instrumentũ non fuisset confectum ergo ⁊ si fuit confectum ⁊
perditum: q2 substantia debiti nõ consistit in instrumẽto: sed
sola pbatio. vt. l. cum res. s̃. ti. ii. species pbationis sunt plu
res: vna ergo perempta, remanẽt alie. Sed an sufficiant testes
non deponẽtes de veritate rei: q2 nõ fuerunt presentes: sed de
tenore instrumenti quod dicunt se vidisse ⁊ legisse instrumẽ
tum in quo continebat̃ qd titi⁹ erat debitor meus ex tali cau
sa. dic vt no. in. l. si iniquum. Si vero substantia debiti depen
debat a scriptura tunc non sufficit testes deponere de verita
te negocii: nisi etiã deponant de instrumẽto ⁊ de tenore eius
vt. s̃. tit. j. l. testium. in fi. nisi sint quinq3 numero: vt ibi habe
tur. Et predicta quando casu fortuito perditũ est instrumen
tum: si autem facto aduersarii sufficit probare illud ⁊ de teno
re instrumenti stabit̃ iuramento creditoris. vt. s̃. ti. ii. l. si pos
4 sessione: vt ibi per Cy. ¶ †Quid si cum pducerem instrumẽ
a tum cõtra te ipsum rapuisti de manibus meis ⁊ lacerasti[a]: re
spondeo de tenore stabitur iuramẽto meo: sed an tenearis de
falso. videt̃ quod sic. vt in. l. j. §. qui rationib⁹. ff. de falsis. dic
s̃m Bal. qui allegat Joan. and. in. c. accepimus. extra eo. tit.
in nouel. qd illud esset verum si pẽsate ⁊ deliberate meum in
strumentum cancellares vel vituperares nõ ex iracundia sed
quando ex iracundia nõ teneris pena falsi ordinaria: sed ex
5 traordinaria. †Quid si facto meo instrumentũ meum quod
habebam cõtra te proieci in igne ex iracũdia. an perdo debi
tum. dicit Bal. in fi. hic qd nõ. argumẽ. in. l. quod calore. ff. de
regulis iuris. sed ignorabitur conditio mea. q2 si probo per
vnum testem non dabit̃ mihi iuramentũ in defectum proba
tionis: q2 liquidam probationem mihi subtraxit facto meo.
tene menti ista dicta.

2 ☞ Si aliquis fuerit pnuntiatus legitim⁹ vel nõ legitimus
respectu vni⁹ an sñia psit vel noceat respectu alterius quomi
nus iterato possit allegari legitimus vel non legitimus.
3 Ex solo vsu falsi instrumẽti põt quis accusari de falso ⁊ etiã
puniri: lz ipse falsum nõ cõmiserit nec committi fecit. ⁊ quid
si abstineat: ⁊ quid in testibus. ⁊ nu. 4.
Quid si vtens ignorabat esse falsum.
4 Quid si protestatur qd vtitur sub conditione qd qñcunq3 ap
parebit falsitas tunc non intendit eo vti.
5 An pendente ista causa criminali de falso supersedeatur in
ciuili vel in executione instrumenti petita.
6 In diuersis instrumẽtis cõtentis in eadem charta: si vnũ est
falsum: an censeatur etiam aliud esse falsum.
Instrumẽtũ cõtinens diuersa capitula: an vitiet̃ totum si in

a ¶ Et lacerasti. Adde Bal. in. l. q accusare. circa mediũ. C. de edẽ. Spe. tit. de teste. i. §. satis vtil'r. facit ad hoc gl. i v. ɔpellas. i. c. cũ cã3 d testi. q vult testẽ haberi p pducto ɔ eũ q prestat cã3 ne pducat̃. ⁊ ibi Abb. ⁊ per doct. c. peruenit. el. j. de testi. cog. ⁊ qd de instrumẽtis laceratis corã iudice an indicatur acsi plene pbasset. vide p Abb. i. c. accepim⁹. de fi. istr. ⁊ qd de lacerãte ppriũ istr̃m qñ redarguit̃ de falso. vide p Pe. de anch. cõsil. clxxii. incipic. circa primum.

BIU Cujas

vno capitulo reperiatur falsitas.

7 An possit quis excipere de falsitate instrumẽti anteꝙ accuset illum qui fabricauit criminaliter.

8 Minus delinquit ⁊ mitius punit qui vtitur instro falso ⁊ nõ fabricauit nec fabricari fecit: ꝙ ille qui fabricauit.

9 Snia lata contra vnum qñ noceat vel non noceat alteri.

10 Repulsio testis tanꝙ falsarij an faciat eum infamem: vt repelatur a testimonio alterius.

1 **Si veteris.** †Licet instrumẽtũ fuerit pbatum falsum seu pronũtiatum falsum quo ad vnũ vtentem: snia non nocet alteri volẽti vti: sed requirit qõ de nouo accusetur ⁊ pronuntietur falsum. hoc dicit not. ⁊ per hoc dicit Jnn. in. c. cãm
2 que. qui filij sint legi. †vbi allegat casum hui⁹. l. qõ si aliquis
a fuerit pnuntiatus legitimus[a] vel nõ legitimus respectu vni⁹ snia nec prodest nec nocet respectu alteri⁹ quominus iterato possit allegari legitimus vel nõ legitimus: sed in ꝟrium facit qr snia lata super statu persone cum vno facit ius quo ad oẽs alios vt in. l. ingenuũ. ff. de sta. ho. vel dic hoc verum qñ cum
3 persona ad quã princip aliter pertinebat defensio. †Jn text. ibi si veteris. no. qõ ex solo vsu falsi instrumẽti potest quis accusari de falso ⁊ etiam puniri: lz ipse falsum non commiserit nec cõmitti fecit: sed alius fabricauit ipso ignoãte. videt hoc intelligẽdo indistincte etiam si talis vtens ignorabat ipsum esse falsum: qr in dubio presumit scire presumptione iuris ni si probet errorem. vt in. l. diuus. que est. l. pe. ff. ad. l. cor. de fal. ⁊ ita videtur tenere Bandinus in opere suo super rubrica de falsis. lz aliud dicat esse in attestationib⁹ falsis ⁊ assignat rationem qr super instrumẽto potuit deliberare anteꝙ produceret sed super his que testes habuerint deponere nõ potuit deliberare. Breuiter mihi videt qõ ista distinctio non sit bo-
b na: ⁊ qõvtens falso instrumẽto ignorant[b] non puniatur: qr ignorans nõ delinquit. vt in. l. ex maleficijs. §. lõge minus. ff. de act. ⁊ ob. ⁊ in. l. generali. ſ. de tabu. lib. vj. an autẽ presumat sciuisse in dubio vel ignorasse nõ potest dari erta regula vel doctrina: sed ex qualitate persone vtentis ex qualitate falsitatis que opponit iudex habebit perpendere: ⁊ in dubio poti⁹ presumit per errorẽ fuisse vsus ꝙ ex malitia: vt est tex. no. in. l. pe. de bis qui sibi asceri. in test. in fi. Preterea licet in testibus nõ potuerit deliberare anteꝙ deponerẽt ⁊ videret dicta ipoꝝ postea vero deliberare potuit. ⁊ ideo si videt ipsos vel aliquẽ ipsorum dixisse falsum in aliquo debet incontinenti abstinere ab vsu ⁊ dicere qõ vti nõ intendit depositione talis testis. ⁊ ita vidi practicari: est ergo consiliũ qõ ille cõtra quẽ producitur instrm alleget ipsum fore falsum. ⁊ si extunc producens prosequatur ⁊ nõ abstineat nõ excusat propter ignorantiam ⁊ si postea apparebit falsum puniet. ⁊ ista dicit Bandin⁹ in
4 opere predicto super rubrica predicta †nisi ipse ytens protestetur qõ vtitur sub conditione si verũ est quod protestet ⁊ quã docunq; apparebit falsitas extunc non intendit vti. vt not. Spe. de instru. edi. §. videndũ. post prin. sed ille contra quem producitur facit producentẽ interrogari iuret si velit vti vel non qr vtendo vult accusare de falso: prout quotidie fieri videmus: ⁊ ille respõdeat modo predicto põt ille petere a iudice qõ illi assignet terminus ad deliberate respondẽdũ. ita dicit Bar. in. l. antepe. ff. de fal. ⁊ sic vel abstineat si nõ vult subire penã falsi. vt. ſ. l. proxi. vel nõ abstinet ⁊ postea reperiat falsum nõ obstante protestatione puniat de falso. ¶Sed opp. qõ licet abstineat nõ euitet penã falsi. vt. ſ. de pe. l. qui falsos. Sol. ibi in eo qui fabricauit vel fabricare fecit: qr cum delictũ sit cõmissum ⁊ perpetratũ per penitentiã non aboletur. vt. l. qui ea mente. ff. de fur. secus in eo qui nõ fabricauit seu fabricari fecit: sed duntaxat vtitur qr delictũ nõ est consummatum ⁊ sic habet locũ penitentia anteꝙ consumet. vt. l. qui falsam. ff. de fal. Et ideo si testes deposuerunt falsum si quidẽ sup falso articulo producto aperte nõ prodest parti abstinere ab vsu testificationis suę: qr ponẽdo articulũ falsum fecit deponi falsum: sed si super articulo vero aliquã falsitatẽ cõmisit prodest sibi abstinere ab vsu: ⁊ habet locũ quod superius dixi: ⁊ per hanc etiam legem dicunt doct. qõ licet testis fuerit accusatus de falso ⁊ punitus: snia nõ nocet producẽti: sed est necesse ad hoc vt puniatur qõ de nouo accusetur ⁊ condemnetur tanꝙ producens falsum testẽ. ⁊ fuit questio disputata quam refert Cy. in. l. ante fi. ſ. qui accu. non pos. nam ⁊ snia lata cõtra adulterum non nocet adultere nec econuerso: licet sit maleficiũ cõmissum alias commixtum. vt. l. denuntiasse. §. fi. cum. l. seq. ff. de adul. lz snia absolutoria lata pro vno alteri prosit: ⁊ ita videtur dicendũ in proposito vt si lata sit pro teste prosit producenti vt amplius accusari nõ possit: lz lata contra nõ noceat: econuerso si fuit pronũtiatum testem falsum dixisse respectu

pducẽtis ⁊ sic fuerit repulsus a testimonio: ⁊ hec snia lata cõtra producentẽ non nocet testi: vt per hoc tanꝙ falsarius in alia causa repellatur: vt est casus singularis. ff. de infa. l. luci⁹.

5 ¶†Jn text. ibi: alius accusatus criminaliter ⁊ etiã punitus: vt ptz. ſ. dum loquit de pena. l. cor. de fal. sed an pendente ista accusatione criali supersedeat in ciuili vel in executiõe instrumẽti petita. vide Cy. in. d. l. j. q accu. nõ pos. Posset etiã intelligi ciuiliter p modũ excipiẽdi: qr fuit allegata falsitas instrumenti ⁊ instrm tanꝙ falsum fuit pronuntiatũ ⁊ lata absolutoria fuit pro reo. ¶Jn fin. l. ibi: nec tu appellare debuisti ⁊c. qõ est in fi. sed ꝙtra imo debueris appellare saltẽ rõne qualis-qualis preiudicij. vt in. l. a sentẽtia. ff. de appel. Sol. bene potuisti appellare hoc respectu ſz appellare nõ teneberis: qr sententia non nocet quo ad plenũ preiudiciũ vt etiam ibi habet vel dic licet faciat preiudiciũ qualequale quo ad causam ciuilem: vt ibi. Secus quãtum ad causam criminalem vt debeas puniri de falso sicut si ille fuit punit⁹: ⁊ sic nõ debebas appellare nec poteras hoc respectu: qr tua nõ interest. ¶Jn glos. ſ. ibi: vel correus nõ intelligas qõ erant duo rei credẽdi: qr tũc snia lata cõtra vnum nocet alteri. vt in. l. ex duobus. ⁊ ibi per Bar. de duo. re. in articulo de snia lata cõtra correum vel pro correo vbi dicit qõ lata p correo vel cõtra eũ indistincte alteri nocet ⁊ prodest: qr censetur preoccupasse debitũ. ⁊ istum dicit esse casum illius legis. intellige ergo qõ nõ erãt duo rei credẽdi insolidũ. sed qlibet pro parte: qr cõtinebatur in instrumẽto seius promiserat centũ: ⁊ titius quo casu quilibet censetur pro dimidia promisisse: quo casu snia pro vel cõtra vnum nõ nocet nec pdest cum iam debitũ sit diuisum. ita sentit Ange. a lz que dixi nõ dicat. nos possumus intelligere in correis insolidum qõ lz snia lata cõtra vnum noceat quo ad causam ciuilem: nõ noceat quo ad causam criminalem vt debeat de falso puniri: qr i hoc nõ sunt correi: qr tñ tex. innuit qõ tu poteras vti non obstante snia lata cõtra titium nisi accusetur de nouo põt procedere quod dicit Ang. qr vti nõ posses ex quo correus
6 tuus fuit victus in cã ciuili. ¶†Jn glos. vel cum essent duo creditores fecerũt sibi caueri. subdit scribere ⁊ publicare duo instrumenta diuersa respectu diuersar⁹ personar⁹ ⁊ diuersor⁹ contractuum. vt in. l. quam glos. allegat: sed an tunc reperta falsitate in vno censeat alius similiter falsus absq; alia pbatione falsitatis. dic qõ sic per ea que not. Jnn. in. c. fraternitatis. de here. ⁊ Spec. in titu. de instru. edi. §. instrm. ver. quid si b vnum: sed ipsi loquunt in vno ⁊ eodẽ instrumẽto ẽt continẽte diuersa capitula qõ si in vno capitulo reperit falsitas totũ vitietur etiã respectu alioꝝ. nos loquimur de diuersis instrumentis: licet cõtentis in eadẽ charta propter diuersitatẽ contractuum ⁊ ꝟhentium in quo casu nõ ita puto dicendũ eodẽ modo in testibus si super vno capitulo dicant falsum in vna causa dictũ eoꝝ reprobet etiã in alijs capitulis diuersis tanꝙ in illis presumantur dixisse falsum. de quo vide Bandinum in rubrica preallegata vbi plene disputat de hoc articulo. Et
7 est tertia rubricella post rubricã de falsarijs. ¶†Jn gl. seq. ibi alij dicunt. Tu distingue qõ ꝙtra eandem psonam põt quis eligere quã viã vult vel primo accusare criminaliter vel agere aut excipere ciuiliter. vt. l. damus. ſ. de fal. sed quo ad diuersas psonas si vult agere ciuiliter contra vnũ qui nõ cõmisit falsum: sed vtitur instrumẽto nõ põt nisi primo accuset illũ qui fabricauit criminaliter. vt no. in. l. fi. ſ. eo. si ergo producis instrm falsum contra me vr qõ non possim ciuiliter excipere vel agere nisi primo accusem notariũ qui confecit. de hoc in dicta. l. fin. ¶Jn glos. magna pro eius declaratione aduerte qr tria facit nam mouet tres qõnes. duas in principio vsq; ibi item not. ⁊ vnã in fi. Jtem secũdo colligit quoddã notabile ẽm quosdam: qõ tñ reprehendit vsq; ibi: itẽ cõtra. Tertio format tres opi. inquantũ illa litera vult qõ snia lata cõtra vnũ sup falsitate instrumẽti nõ noceat alteri volẽti vti dicto instro qõ imo noceat partes patent per se. veniamus ergo ad gl. in eadẽ gl. in prin. ibi: ⁊ deportatio ⁊ bonor⁹ publicatio. Hodie non vtimur istis penis: ideo statuta puidẽt ꝙtra falsarios de alijs pe-
8 nis ⁊ illa sunt seruãda. ¶†Jn eadẽ ibi: vel dic decẽnio hec verior: qr minus delinqt qui vtit ⁊ nõ fabricauit nec fabricari fecit ꝙ ille q fabricauit ⁊ lz ambo incidãt i. l. cor. de fal. min⁹ tñ punit q solũ vtit. Et idẽ põt dici de statuto imponẽte certam penã falsarijs vt in illo nõ incidat q vtit dũtaxat falso instro sed mitius puniat officio iudicis. vt in. l. hodie. ff. de pen. coniuncta gl. l. ob pacta multa sunt ꝙsideranda in criminib⁹ ad grauandum penam vel minorandũ. ⁊ hãc tenuit Bandinus sub rubrica pdicta. ¶Jn glo. ibi: nos dicimus nõ esse necesse subandi qõ se exẽsse obliget ad penã talionis ſz sufficit qõ se subscribat: ⁊ si nõ pbat puniet illa pena. ⁊ hec est intẽtio gl.
9 ¶†Jn gl. ibi: item ꝟ. Super isto cõtrario cũ sequẽtibus dic

a ¶Pronũtiatus legitim⁹. Adde Bal. i. l. fi. ĩ fi. C. de peti. here.

b ¶Jgnoãter. adõ Arch. in. c. in memoriã. in. ñ. colũ. xix. dist.

BIU Cujas

breuiter q̄ si snīa lata contra testamentum vel instrumētum cū persona cui⁹ principaliter interest: puta cū herede siue illa sententia sit rescissoria vt lata super querela que de testamēto aliquo facit nullū siue declaratoria nullitatis q̄ nihil facit de nouo ʒ declarat vt alibi habet in.l.heredes palam.§.ʒ si no tam.ff.de testa.ꝛ.l.adeo.§.cū quis.i fi.ff.de acqui.re.do. talis sententia preiudicat alīs quorū interest secundario ꝛ legata rīs. Sed lata contra vnū cuius principaliter nō interest non nocet alteri cuius interest principaliter: ꝛ si pluriū interest eque principaliter lata cōtra vnū: similiter nō nocet alīs: vt hic: ꝛ in.l.j.ff.de execu.rei iudi. fm ista intellige.l.fi.de pet.here.ff.l. autem polla.de his qui.vt indig. potius concordat fm doct.

10 ¶ †In fi.gl.ibi: si iudex notauit eū quare pronūtiauit ꝓtra ipsum testē super falso ex qua pronuntiatione efficit infamis vt.l.j.ff.de infa. nā tunc si producat per aliū potest repelli nō rōne sententie de cuius natura est q̄ lata cōtra vnum alteri nō preiudicat vt ibi qui.res iudi.p totū: sed rōne infamie q̄ ipm concomitatur sicut lepra leprosum: ꝛ repellit quē ab officio publico ꝛ a testimonio q̄ est publicū officiū. vt.ff.de īfa. l.miles.cū ibi no. Sed si nō pronuntiauit ℈ testes: qr nec contra ipm ꝓcessit sed ipm repulit a testimonio tanq̄ falsarium. quo casu snīa repulsionis potius lata cōtra ꝓducentē q̄ contra testē non est infamis: ideo nō repellitur a testimonio alterius. vt.l.lucius.ff.de infa.

2 ☞ Potest quis renuntiare instō q̄ hʒ ꝛ eo amplius vti non poterit ꝛ quid si extra iudiciū renuntiet: ꝛ q̄ talis renūtiatio non extendatur ad causam appellationis.

3 Ille qui renuntiauit instō q̄ allegabat falsum cēsetur tacite cōfiteri q̄ sit falsum nisi expresse protestet ℈ium.s.q̄ non renuntiat propter hoc q̄ credat ipsum esse falsum ꝛ quis effectus resultet ex hoc.

4 Abstinens ab vsu instrumenti falsi euitat penam falsi.
Si non allegatur suspectus de falso renuntiando vsui non censetur fateri ipsum fore falsum.
Statutum si dicat bannitum haberi pro cōfesso debet intelligi in comprehensis in ipso banno.

1 **Si aduersarius.** †Qui instō q̄ in dubium reuocat tanq̄ falsum se non vsurum confitetur videt confiteri ipsum fore falsum: ideo nō potest eodem instrumento postea vti contra eundem.h.d.no.ꝛ est singularis casus. ¶ †No. q̄ pōt quis renuntiare instrumēto[a] q̄ habet ꝛ eo amplius vti nō poterit ℈ eandem personam. hoc est verū in iudicio. ꝛ hoc patet in prin. dū dicit apud acta. Sec⁹ extra iudiciū vt no. in aut. vt matres debitrices ꝛ creditrices. §. pe. ꝛ dixi in aut. iubemus. s̄. de iudi. ꝛ hoc est verū siue renuntiauit ex eo q̄ allegabat falsum: vt no. in Spe. de instr. edi. §. instru. v. item opponit q̄ aduersari⁹: vt no. Bal. ī.l. nec quisq̄. in fi.gl.ff.de eden. Et maxime hoc ꝓcedit de iure cano. fm q̄ declaratū est q̄ qs possit in iudicio renūtiare ꝓbationibus testium ꝛ instrōrum. vt ī.c.de testib⁹. ꝛ dixi in.d.aut. iubem⁹. que tū renuntiatio nō extenditur ad causam appellationis fm Specu. imo sicut appellatio rescindit snīam: ita rescindit cōclusionem ꝛ renūtiationē ꝛ reponit partes in statu in quo erant tēpore litis contest. in prima causa. ¶ †Item no. q̄ ille qui renuntiauit instrumēto q̄ allegabat falsum censetur tacite cōfiteri q̄ sit falsum: q̄ est verū nisi expresse protestet contrarium. s. q̄ nō renūtiat ꝓpter hoc q̄ credat ipm falsum esse ꝛ hoc est vtile: qr primo casu si producat ipsum cōtra aliā personam poterit illud allegare q̄ semel cōfessus est fore falsum ꝛ sic nō debet audiri: qr confessio expressa facta in vno iudicio preiudicat confitenti in alio etiam si primū iudiciū sit nullū aliqua rōne. vt in.c.pisanis. cum ibi no. de resti. spo. circa fi. ꝛ q̄ no. Bar. in.l.si cōfessus. ff. de custo. reo. ¶ Sed secūdo casu q̄ non fuit confessus ipsum fore falsum renuntiatio non nocet sibi respectu alterius persone sicut nec snīa lata ꝓtra eum respectu vnius persone nocet sibi respectu alteri⁹. vt. s̄. l. proxima. Constat autem protestationē declarare animum protestantis ꝛ restringere ipsum. vt i.l.at si quis. ff. de relig. ¶ Ultimo not. †q̄ abstinens a vsu instrumēti falsi euitat penam falsi q̄ declara vt dixi in.l.precedenti. Item si non allegatur suspectum de falso renūtiando vsui nō censetur fateri ipsum fore falsum. Vñ dicit Bal. si statutum dicat bannitū haberi pro cōfesso debet intelligi in cōprehensis in ipso bāno. secus in non cōprehensis: qr q̄ mihi nō obijcitur nō videor tacite cōfiteri: ideo tenor bāni diligēter est inspiciendus. ꝛ hoc probatur hic ī gl. ista dū dicit aliud forte si nō reuocaret: dic imo sine forte. ꝛ dic aliud qr non vī fateri ipm fore falsum postq̄ non allegat tamen non poterit vti si confessus est se nō vsum fm Barto.

a ¶ Renūtiare instrumēto. Adde Bal. ī.l. iubem⁹. C. de iudi.

2 ☞ Debitores fiscales qui soluerūt possunt petere a fisco vel officialibus fisci vt eis cōficiant scripturam de soluto que dicitur apocha.

3 Si non hūt scripturā de soluto qr nō fuit cōfecta ꝛ molestent ad iterū soluendū possunt petere a fisco edi librū fiscalem in quo describunt soluentes ad exceptionē probandā vel fundandam sicut debitores aliorum priuatorum.

1 **Allate dispēsatori.** †Lex ista cum sequētib⁹ vsq̄ ad.l.scripture tendit ad vnum tantum effectū vʒ q̄ nō noceat amissio instrumēti per aliū modum pōt quis probare in vno: tū nocet aliq̄n cum quis vult pbare cōtra aliud instm: qr grauatur in onere probādi vt requirantur quinq̄ testes nisi probet perditio instrumēti ꝛ etiam tenor. vt in.l.testium. in fi. s̄. tit. j. Sed qū non vult pbare contra aliud instm non nocet etiā in onere pbare perditionem instrumēti: nec tenorē eius. ꝛ ad hoc tendunt iste leges qū supersunt testes qui interfuerunt negocio: ꝛ sic deponunt de ve-
2 ritate: alias dic vt in.l.seq. ꝛ no. in ista.l.q̄ †debitores fiscales qui soluerūt possunt petere a fisco vel officialibus fisci vt eis cōficiant scripturā de soluto que dicit apocha sicut debitores
3 aliorum priuatorum. vt. j. eo. l. plures. Item † q̄ si nō hūt scripturā de soluto: qr nō fuit ꝓfecta nec pdita ꝛ molestent ad iterū soluendum pūt petere a fisco edi librū fiscalē in quo describunt soluētes ad exceptionē pbandā vel fundandā sicut debitores aliorum priuatorum: ʒ actor ad fundandā suā intentionē nō possit petere a reo propriū instrumentū ipsius rei. l. qui accusare. cum. ll. seq. ꝛ in. l. fi. s̄. de eden.

2 ☞ An sufficiat probare instm perditum per testes qui nō interfuerunt cōtractui: sed viderunt ꝛ legerūt instrumētum: ꝛ deponant de eius tenore.

3 Probatio perditionis instrumenti absq̄ probatione debiti prodest in duobus casibus: vt hic.

1 **Sicut iniquum.** †De perditiōe instrumenti non statur simpliciverbo hoc asserentis: sed hʒ necesse hoc probare. h.d. Et pone casum sic q̄ petebā a te centum: de quibus dicebam me habuisse instm publicum ꝛ in igne fuisse perditū ꝛ petebā te cōdēnari ꝛ credi simplici vbo meo tam de perditione q̄ de debito dicēs q̄ ad impossibile nemo tenetur: vñ cum non possim probare p instm debeo relevari ab onere pbandi ꝛ etiā q̄ ego sum talis q̄ nō dicerem mendaciū inspecta qualitate mea: certe si reus negat sicut nō esset iustū q̄ propter instrumēti perditionē perdat dictum debitū si possʒ aliter pbare ita nō est iustū q̄ de debito stet simpliciverbo meo etiā cum iuro: ꝛ etiam si velim pbare per ditionem instrumēti: sed debeo aliter debitū pbare p testes
2 qui interfuerūt cōtractui. †Sed an sufficiat probare p testes qui nō interfuerūt cōtractui: sed viderūt ꝛ legerunt instm ꝛ deponunt de ipsius tenore. gl. hic no. dicit q̄ non quantū ad plenā probationē: sicut nec credit instō facienti mentionē de instrumēto. vt in aut. si quis in aliquo. s̄. de edē. Sʒ bene creditur quantū ad probationē semiplenā vt sic possim supplere eam per iurm: que gl. semper allegatur: sed instm faciens mentionem de alio instō non facit etiam semiplenam probationem. vt in.d.aut. ratio diuersitatis est qr plus creditur testibus deponentibus cum iuro de tenore instrumēti q̄ videtur q̄ notario referenti sine iuro tenorem alicui⁹ instrumēti. ita intellige dictā gl. fm q̄ sentiunt doc. Item limita istā gl. nisi testes deponētes de tenore instrumēti sint periti literarū. in iure vt sic possint discernere defectus si qui fuissent in tenore: puta doctores legū vel canonū aut notarij qr tunc facerent plenā probationem. vt in.c.cū olim. extra de priuile. fm Bar. probato tū casu ꝛ perditione instrumēti saltē per iurm vt. j. eo. l. fi. alias esset sibi imputandū qr nō producit instm si habet ꝛ esset presum. ℈ cum q̄ malitiose hoc faceret. ita intelligas dictū Bar. q̄n autem instrumentū fuisset surreptum per aduersarium probato furto per testes de tenore staretur iuramēto creditoris. vt no. in. l. si de possessione. s̄. ti. ij. nec puto q̄ tunc furtū probaretur per iurm: qr sic essent duo specialia. ad hoc ergo vt stetur iuramēto de tenore ꝛ de veritate debiti oportet furtū probari aliter q̄ per iuramentum per. l. si
3 q̄n. j. vnde vi. ¶ †In glo. ibi: illud enim subaudi q̄ sufficiat probare perditionē instrumenti absq̄ probatione debiti prodest in duobus casibus vt sequitur in glo. s. cum fuit perditū facto aduersarij: qr tunc de debito statur iuro: ꝛ cum vult exonerari ab onere probandi per quinq̄ testes: qr vult probare contra aliud instm: nam si nunq̄ fuisset instm confectū volendo pbare solutionē debiti de quo ꝗstabat instm habēs duos testes necesse haberet pbare per quinq̄ sed si fuerit cō-

fectum

BIU Cujas

fectum ⁊ perditū hoc ꝓbato sufficit probare per duos testes vt in.l.testiū.in fi.š.tit.j.extra istos casus nō ꝓdest ꝓbare ꝑdi tio.instrumēti ergo nō sufficeret si stareꝶ simplici vbo credito ris cuius ꝯtrium innuit ista litera dum dicit ꝙ nō est iustum sibi credi.ergo si credereꝶ sufficeret.ꝑpter hoc gl.soluit qđ bn̄ sufficeret quo ad semiplenā probationē.vel dic ꝙ tex.habuit alium respectū.s.qđ non est iustū stare simplici verbo credito ris.s.de perditione instrumenti ⁊ debito:sed qđ hꝫ necesse de bitum ꝓbare.⁊ hoc satis innuit litera in fi.dum dicit fidem precibus adesse.

1 STatutum. †Licet sit perditum instrm̄ manumissionis pōt tn̄ pro bari manumissio per testes.h.d.

2 ☞Quilibet presumitur esse vel fuisse bonus nisi contrariū probetur.

3 An sufficiat alicui esse in quasi possessione priuilegioꝝ nisi probet si negatur ipsum habere.

4 Quid in eo qui negatur esse notarius.⁊ nu.5.

5 Doctor si perdit priuilegiū doctoratus vel nunq̄ redemit a notario an sufficiat probare doctoratum per testes ⁊ quid si gessit se pro doctore per decennium.

1 SI solennibus. †Premitte qđ qn̄ milites remitteban tur a duce belli ex iusta cā puta propter valitudi nem vel senectutem recipiebant literas testimonia les a duce:⁊ tunc gaudebant priuilegiis veteranoꝝ:alias se cus:dicit ergo ista lex quod licet quis perdat tales literas si potest aliter probare sufficit:sed glos.miraꝶ qualiter tenetur

2 aliter probare.†nam quilibet presumiꝶ esse bonus[a] vel fuisse

a nisi cōtrarium probetur.vt in.c.j.extra de scrutinio.dicit glo. hoc ideo qꝛ nō erat in quasi possessione priuilegioꝝ si autem fuisset releuaretur ab onere probādi:sicut ille qui est in quasi possessione filiationis ⁊ fraternitatis releuatur ab onere pro bandi:vt no.per Cy.š.ti.ij.l.neq̄ natales.⁊.l.nō cpi.Petrus dicit qđ nō sufficit esse in quasi possessione priuilegiorum seu priuilegij quantū ad hoc vt quis releuetur ab onere probādi qꝛ priuilegia sunt contra ius commune:⁊ sic cōtra illam pos sessionem vel quasi facit ius cōmune:ergo nō prodest sicut vi demus in eo qui est in quasi possessiōe seruitutis p̄dialis vel ꝑsonalis:qꝛ siue agat siue se defendat cū habeat ius cōmune contra se:qꝛ omnis res presumitur libera nisi cōtrarium pro betur:vt in.l.altius.š.de seruitu.⁊ aqua.talis quasi possessio nō releuat eum ab onere probandi:vt habetur per glos.in.l. sicuti.§.si queratur.ff.si ser.vē.⁊ plene per Bar.in.l.si prius. de ope.no.nun.ꝭm hoc lꝫ aliquis esset in quasi possessione no tariatus ⁊ conficeret instrumēta tanq̄ notarius hoc non pro desset si negaretur notarius nisi aliter probaret notariatum: qꝛ hoc est quoddam priuilegiū contra ius commune quod a principe confertur vt eius scripture ⁊ sic voci mortue credaꝶ. iuxta no.per Inno.in.c.cum.P.tabellio.extra eo.titu.tamē Spe.videtur tenere ꝯtrium.de instr.edi.§.instrumentū.alias incipit postremo in.j.col.versi.sed quid si tabellio.pro eo tn̄ qđ dicit Pet.videtur casus in.c.cum persone.de priuile.lib. vj.vbi qui allegat priuilegium debet ip̄m probare:nec suffi cit esse in quasi possessione ipsius.⁊ dicit ita fuisse terminatā

3 quandam q̄ōnem ecclesiasticā de quibusdam canonicis.†bre uiter dic ꝙ aut quis vult vti priuilegio in preiudiciū alteri⁹ ⁊ tunc nō prodest sibi esse in quasi possessione priuilegij:nisi probet si negatur ip̄m habere.ita loquitur.c.cū persone.qꝛ vo lebat vti priuilegio exemptionis cōtra ipsum cui erat subdi tus.⁊ ita etiam loquitur qđ dictum est de seruitute qn̄ quis vult ea vti in re aliena in preiudiciū dn̄i.Si vero vsus priui legij nō tendit in preiudiciū alicuius:⁊ tunc vꝶ sufficere esse in quasi possessione priuilegij quantū ad hoc vt nō debeat ex cludi ab vsu nisi probeꝶ ꝯtrium per glos.que est hic:⁊ maxime

4 quando talis vsus tendit ad publicam vtilitatem.†Et sic in questione de notario ad hoc vt instrumēta valeant ⁊ q̄ gesta sunt qđ tendit ad publicā vtilitatē.vt in.l.barbarius.de offi. preto.sufficit si allegetur notarius qđ est in quasi possessione notariatus ⁊ qđ talis teneꝶ ⁊ reputaꝶ ostendere plura instru menta ab eo confecta.dicit Spec.qđ non sufficeret ostendere duo sed debent ostendi q̄plura arbitrio iudicis.vbi idē no. eo.ti.§.restat.in vlti.col.Si tn̄ peteret pronuntiari se notariū ad perpetuam memoriam nō sufficeret sibi ista quasi posses sio ad hoc probandū:sed aliter probare deberet.ita intelligo istam materiā ⁊ sufficit.¶†Et per istā legē dicit Bal.ꝙ si do ctor perdidit priuilegiū doctorat⁹ vel etiam nunq̄ redegit a

b notario pōt probare doctoratum per testes[b] qui interfuerūt. ⁊ ideo qn̄ aliquis doctoraꝶ in secreto vocanꝶ testes.Et in do ctore possunt dici ea que dicta sunt ī notario si aliqs se gessit pro doctore:⁊ ita fuit tentus ⁊ reputatus:postea opponiꝶ qđ nō est doctor ⁊ ꝙ gerēdo se pro doctore cōmisit falsum.vt in.l. eos.in fi.de falsis.sufficit ꝓbare ꝙ ita fuit tentus ⁊ reputat⁹ longo tēpore:nec credo qđ sufficeret paruū tp̄s:ſꝫ ⁊ requiriꝶ saltem decenniū.arg.eius qđ habeꝶ.š.de peti.here.l.si filius. ⁊.ff.de acqui.here.l.qui aliena.§.j.in tribus legibus sequen tibus nihil dicitur.

2 ☞Licet sint perdita acta alicuius cause:an stabitur sn̄ie cō tinenti tenorem actorum.⁊ nu.3.

3 Sn̄ia si transiuit in rem iudicatam:tunc cēsenꝶ omnia solen niter acta:⁊ statur illi sententie.

1 EMancipatione. † Acta probari possunt ꝑ testes si interuenit scriptura ⁊ postea ꝑdita est.h.d.Du bium erat hic:qꝛ in actis que fiunt corā iudice tā super his que sunt volūtarie iurisdictionis:vt est emācipatio adoptio ⁊ manumissio q̄ sup his q̄ sunt iurisdictionis ꝯten tiose de necessitate requiriꝶ scriptura:⁊ sicut substantia eorū dependet a scriptura:vt hic.⁊ in.c.qm̄ cōtra falsam.ex̄ de ꝓb. sicut ⁊ in multis aliis casib⁹ in quib⁹ scriptura est de substā tia qui no.in Spe.eo ti.§.postq̄.⁊ per gl.in.c.j.extra de censi. ⁊ sic videbaꝶ ꝙ perdita scriptura nō possent dicta acta ꝓbari per testes.leges aūt precedentes loquuntur qn̄ scriptura nō erat de substantia a principio:sed fuit adhibita ad probatio nem:vt in.l.cū res.š.ti.ij.⁊ in.l.cōtrahitur.de pigno.⁊ sic mi nor erat dubitatio:qꝛ sicut nō nocebat ab ipso principio scri pturam non cōfici:vt in duab⁹ legibus precedentibus:ita nō deberet nocere si fuit adhibita seu ꝯfecta ⁊ postea fuit ꝑdita sed hic a principio fuit necessaria:ergo perditio videꝶ nocere. Tn̄ ne veritas pereat ꝯtrium statuitur vt lꝫ si non fuisset cōfe cta a principio hoc noceret nec possent probari per testes si tn̄ fuit confecta:⁊ sic nō est imputandū parti casus perditionis non noceat dūmodo per testes probeꝶ qui interfuerint vel vi derint scripturam actoꝝ.circa qđ vide Cy.ī.de eman.lib.l.in emancipationibus.perditio tn̄ videtur ꝓbari per instm̄ ꝭm Bar.per.l.fi.ī.eo.ibi in tex.ibi nō existat nō ex eo qđ non fue rit cōfecta scriptura:qꝛ nō sufficerent testes:sed qꝛ fuit ꝯfecta perdita:vt in fi.⁊ sic tene primā opi.glos.reprobata secunda.

2 ¶†Et induciꝶ ista lex ꝑ Cy.ꝙ lꝫ sint ꝑdita acta alicui⁹ cause stabitur tn̄ sn̄ie continenti tenorē actoꝝ vt si dicat lite cōtesta. iurō de calumnia ⁊c.sed ⁊ in ꝯtrium facit illud.c.qm̄ cōtra fal sam.extra de ꝓba.vbi habetur ꝙ de actis ⁊ tenore ipsoꝝ non statur vbis iudicis:ſꝫ ista vba ꝓlata in sn̄ia sunt vba iudicis dꝫ ergo ꝓduci scriptura actoꝝ ꝯfecta manu notarij vľ bonoꝝ viroꝝ.breuiter sup hoc fuerunt diuerse opi.doc.Cy.dicit hic ꝙ si de recēti sn̄ia lata est nō crediꝶ ei nisi ostēdanꝶ acta:sec⁹ si de longinquo.Bar.in auꝶ.si quis ī aliquo.de edē.š.⁊.l.j.ī.de rela.per illū text.dicit aut fuit lata parte p̄sente ꝯ quam lata est ⁊ nō ꝯdicente ⁊ statur verbis sn̄ie:aut parte absente:⁊ tūc secus.certe ille text.parum probat opi.Bar.qꝛ ibi loquiꝶ qn̄ cōtradictio poterat actū impedire vt in scriptura relationis quā iudex volebat facere ad superiorē q̄ legi dꝫ partibus.vn̄ vna ꝑs pōt dicere ista relatio nō bene stat:alio modo⁊ si iuste monetur ista cōtradictio impediet.nam ista relatio hꝫ instar pūcti seu casus q formaꝶ pro habēdo cōsiliū.vn̄ debēt partes esse cōcordes in facto:sed in casu isto talis contradictio nō hꝫ impedire iudicē ꝓferentē:qꝛ fit de iam gestis.vn̄ si pars vult ꝯdicere appellet vel si non pōt appellare dicat postea sn̄iam nullā nō video ergo qualiter possit cōtradicere simplici vbo.

3 †Spe.vero in ti.de instru.edi.§ restat.in vl.col.dicit aut sn̄ia

trāsiuit in rē iudicatā:⁊ tūc censenꝶ oīa solēniter acta⁊ statur

c illi sn̄ie[c] siue sit de recenti siue de longinquo qđ etiam videtur tenere Inno.in.c.bone.de elec.Aut nō trāsiuit in rem iud.qꝛ fuit appellatū:⁊ tūc hꝫ locū.c.qm̄ ꝯ falsam.alias aūt actis nō creditur nisi ostendaꝶ scriptura notarij.⁊ ista vꝶ melior sn̄ia. Videꝶ tn̄ in primo casu subdistinguendū aut de actis fit mē tio in sn̄ia.put cōiter fieri solet ⁊ habeat locū dictū Spec.aut nō fit mētio ⁊ habeat locū distinctio Cy.vt si sit de lōginquo stetur sn̄ie ⁊ p̄sumanꝶ oīa fuisse solēniter acta.Nā lex dicit qđ lata sn̄ia iudex pōt acta circūducere ⁊ cācellare:vt in.l.acta.ff. de re iudi.ergo nō requiriꝶ exhibitio actoꝝ ad valorem sn̄ie. Aut est de propinquo ⁊ tunc si pōt probari ꝙ interuenit scri ptura ⁊ fuit ꝑdita stabiꝶ sn̄ie per hanc legē si nō pōt probari non stabiꝶ nisi ostendanꝶ etiam circūducta vel cācellata.nam ⁊ illa faciunt fidem quantū ad valorem sn̄ie sicut instm̄ can cellatum ꝓbat debitū precise:vt.l.qui tabellaꝝ cum.l.qui ta bulas.ff.de fur.nec nocebit parti qđ fuit presens ⁊ nō ꝯdicit: qꝛ sciebat ius suū durare in iudicio nullitatis sn̄ie.vt in.l.q̄ nondum sunt.§.non videtur.ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol.

¶Scripture ex ista.l.fuit sumptū.c.imputari.extra eodem.

a ¶Bon⁹. Adde l.si vero.ī.§.j.ff.q satis.co.l.seruos. ff.đ manu.test.re gula semel.de re. iu.li.vj.c.dens oī potēs.ij.q.j. limi ta dicta iura nisi agaꝶ de p̄iudicio alteri⁹ ꝭm Abb. in.c.cū ī iure. de offi.delega.

b ¶Per testes.ad de Jo.de ana.in rub. de magi.in ij.col.

c ¶Staꝶ illi sn̄ie. Adde ꝙ hoc idē tꝫ Inn.⁊ Ro.in l.iiij.§. cōdemna tum.ff.đ re iu.⁊ Imo.ī.c. cum in iure.de offi.dele. ⁊ ibi dicit hāc es se cōeꝫ opi.⁊ hoc idem tꝫ Alex.de imo.in ꝯs.xxij.in ij.vol.Et in pro posito vid Pau. de ca.ī ꝯsi.lxxvij. col.ij.ver.nō ob stat.in.j.parte cō siliorum nouorū vbi ꝙ si ī sn̄ia nō fit mētio đ actis lꝫ sit trāsacta in rem iudi.⁊ sit de antiquo lata nō presumiꝶ ꝓ ipsa sn̄ia.Et si sit đ lō giquo lata ꝯ ab sentem lꝫ đ actis in ea habeaꝶ mē tio nō tn̄ p̄sumiꝶ pro ea.alle.Inn. in.c.cū ī iure. de offi.deleg.š.alle. ⁊ ī.c.innotuit.de eo q fur.or.susce. ⁊ not.ꝭm eūdem Pau.in.d.ꝯs.v. ⁊ co.ꝙ ad hoc vt presumaꝶ ꝓ sn̄ia absq̄ eo qđ acta ꝓducanꝶ reqriꝶ ꝙ ista oīa cōcur rāt vcꝫ qđ sn̄ia fa ciat mentionē de actis.⁊ lata ꝯtra p̄ntem ⁊ nō ꝯdi centē vel ꝯ absen tem citatū ⁊ con tumacē:vľ sit ita antiqua ꝙ sit dif ficile ⁊ quasi im possibile reperi re acta.Frā.Cur

BIU Cujas

2 ☞ Producens vnã scripturã cõtinentem vnũ pro se ⁊ aliud contra repellitur si cõtinet contrarietatẽ. ⁊ quid si nõ cõtinet contrarietatẽ ⁊ qualiter dicat̃ cõtrarietas ⁊ qñ stetur digniori. ⁊ nu. 3. 4. ⁊ 6.
Quid si protestatur qd̃ producit in parte ⁊ partibus facientibus pro se tantum ⁊ non contra.
3 Quid in instrumento producto per partem aduersam cum non potuerit illud preuidere.
4 Si ꝓduxi duo priuilegia imperatoris diuersa non tñ inter se cõtrariãtia: ⁊ in vno erat sigillũ magnũ in altero paruũ eiusdem characteris an videantur suspecta de falsitate.
5 Quid si producantur duo instrumẽta facta eadem die de vna ⁊ eadem re an neutrum valeat.
6 Scripture que vidẽtur adinuicem cõtrarie vel repugnantes: an ⁊ qualiter possint iuuari.
Faciens positionem ꝯtrariam cum iurõ: qd̃ eoipso censeat̃ periurus nisi talis contrarietas possit cum distinctione iuuari.

1 Scripture. †Et tã hic ꝙ ibi pone casum ꝙ cõtra te produxi duas scripturas publicas vel priuatas vel vnam publicã alteram priuatã que adinuicem erãt diuerse ⁊ altera alteri derogabat ⁊ vna faciebat pro me ⁊ altera cõtra me. ego dicebã fore stãdum ei que faciebat pro me ⁊ alteram que cõtra habui pro non producta q̃r per errorem q̃r non est verisimile qd̃ scienter produxissem illam que facit cõtra me certe nõ ꝓdest mihi hoc allegare nec admittar ad ꝓbandũ errorẽ: sed est mihi imputandũ q̃r ꝓduxi cũ potui preuidere: ⁊ ideo neutri statur sed illa que facit cõtra me derogat ei q̃ facit pro me. h. d. ⁊ limitat Cy. nisi producẽs esset talis cui error iuris nõ foret imputand⁹ puta mulier vel rusticus. vt. l. cũ de indebito. ff. de proba. post prin. ⁊ nõ potuerit consulere peritiores que limitatio nõ videt̃ bona maxime in rustico per ea q̃ not. idem Cy. in. l. j. s̃. de iur. ⁊ fac. igno. vbi dicit ꝙ rustico nõ par
a citur[a] propter rusticitatẽ nisi in his que reperiunt̃ in iure expressa: ⁊ vide hoc qd̃ habetur in Spe. eo. ti. §. videndum. ver.
2 item no. †sic ⁊ si produco vnã scripturã continentem vnũ pro me aliud cõtra me si contineat contrarietatem repellitur ⁊ in neutro sibi creditur p. l. vbi repugnantia. de reg. iur. si nõ continet cõtrarietatẽ statur vtriq꞉ tam ei qd̃ pro me ꝙ ei qd̃ facit cõtra me lʒ ꝓduxerim premissa ꝓtestatione qd̃ producebam in parte ⁊ partibus facientib⁹ pro me ⁊ nõ contra me: per ea que no. gl. in. l. j. §. editiones. circa fin. mag. glos. ff. de edẽ. ⁊ in Spe. eo. ti. §. videndũ. ver. quid si produxi. ⁊ ver. item si ꝓdu-
3 co: †sed in instrumẽto ꝓducto per partẽ aduersam bene prodest protestatio qd̃ admitto inquantũ facit pro me nõ inquãtum cõtra: q̃r non potui preuidere sed productum a me preuidere potui: ⁊ postq̃ cõstat iudici vt iudici de eo qd̃ facit cõtra me põt ex suo officio supplere. vt. s̃. q̃ desunt aduoca. per. l. j. ¶ In tex. ibi: derogantes. sc꞉ vel ratione directe contrarietatis vel indirecte vel ratione verisimilitudinis. ⁊ in hoc consistunt exempla glos. licet nulla sit cõtrarietas directa vel indirecta ⁊ lʒ altera publica ⁊ altera priuata licet quidam cõtra: vt in prin. glo. vel vna dignior altera nec quantũ ad hoc eadẽ vertitur ratio: q̃r debet producenti imputari: nõ sic quando vna producit̃ ab vno altera ab altero: q̃r statur digniori sicut dicimus in testibus: vt. l. ob carmen. §. fi. ff. de testi. sed in testibus est plus q̃r etiã si producantur ab vna ⁊ eadem persona ⁊ sibi adinuicem ꝯtrariantur non oẽs repelluntur sed statur dignioribus: q̃r nõ potuit ꝓuidere quid essent dicturi. vt no. s̃. eo. l. si quis testibus. sed si vnus testis sibiipsi contrariat̃ repellitur tanq̃ falsarius. vt. l. qui falsa. vel varia. ff. de testibus. Et diuide glos. magnam in tres partes: q̃r primo dicit istam legem posse intelligi altero de tribus modis: sc꞉ quãdo sunt diuerse scripture: non tñ contrarie directe vel per indirectum non tñ verisimiles: de quo ponit duo exempla. ⁊ primum reprobat. secundum tenet. Item qñ sunt diuerse ⁊ cõtrarie per indirectum: de quo ponit vnũ exemplũ. Tertio ⁊ multomagis quãdo sunt contrarie directo vsq꞉ ibi: predicta autem seruantur. Sed si essent diuerse ⁊ nõ contrarie directo vel p indirectum ⁊ verisimiles: tunc nõ procederet ista. l. ⁊ hec intentio glos. Postea ex gl. illa secundo loco colliguntur tres opi. vna de. l. optimã. de cõtrahen. stipu. ꝙ stetur digniori: non autem ambe repellant̃ ⁊ soluit ꝙ ibi vna producebatur ab vno ⁊ altera ab altero hic ab eodem. ⁊ eodem modo solue aliud cõtrarium. ⁊. l. cum de etate. ff. de probationi. quod est vltimum cõtrarium glo. ¶ Est et tertiũ qd̃ ista lex sit superflua per. l. vbi repugnãtia. de reg. iur. ⁊ soluit ꝙ ibi in vna ⁊ eadem scriptura erat contrarietas hic in diuersis. ⁊ hoc vsq꞉ ibi: an autem. ibi format. q. quid in testibus sibi cõtrariantibus. in quibus dic vt. s̃. dixi. Quid autem si quis producat vnam scripturã ⁊ etiam testes cõtrariantes scripture. Alberi. format illam. q. ⁊ distinguit aut illi testes sunt descripti in illa scriptura ⁊ statur testib⁹: aut illi testes sunt descripti ⁊ stat̃ scripture publice: vel dic vt in. l. sequẽ. dicetur. ¶ †Item quid si produxi duo
4 priuilegia imperatoris diuersa non tamen inter se cõtrariantia ⁊ in vno erat sigillum magnum in altero paruũ eiusdem characteris. dicit hanc q̃onem fuisse de facto inter quendã regem ⁊ quandã comitissam: ⁊ cũ allegarẽtur suspecta propter diuersas formas sigilloꝝ: q̃r vnum maius altero comitissa. d. impera. mutasse sigillum: sed q̃r non probauit fuit iudicatũ contra priuilegia tanq̃ suspecta de falsitate ᵬm Guidonẽ de suzaria de Rhegio. ¶ In prin. glos. ibi. de contrahen. stipu. l. optimam. sed gl. j. in ver. ꝓdicta autem dicit illã legem loqui qñ vna scriptura producebatur ab vna parte: altera ab altera ⁊ tunc statur digniori ⁊ sic si vna esset publica altera priuata staretur publice. qñ autem ab eadem persona tunc etiã dicto casu habet locum ista lex vt neutri stetur. ⁊ hoc etiam dicit Joã. and. in. d. c. imputari. ¶ In glos. ibi: q̃r vtrunq꞉ põt esse verum si diuersis tẽporibus: ⁊ q̃r primo vnũ ꝯtinet vsumfru. postea aliud proprietatẽ. ⁊ produco ambo instrumenta cõtra te agendo rei vẽdi. ad probandũ dñium. certe habet locũ ista lex vt neutri stetur: q̃r staretur secundo instrumento cõtinenti emptionẽ proprietatis ꝓpter qd̃ vsusfr. fuisset extinct⁹. si formalis ⁊ sic probarem dñium si constabat vendentẽ esse dominum: sed si eodem tẽpore emissem vsumfr. formalẽ ⁊ proprietatem ⁊ vtrunq꞉ instr̃m producerem: tunc bene haberet locũ ista lex: sʒ istud exemplũ nõ esset de diuersis. s. ⁊ nõ a diuersis seu cõtrarĳs: sed de directo cõtrarĳs: q̃r ista nõ possunt simul stare ꝙ habeam proprietatẽ ⁊ vsumfru. formalẽ in eadẽ re: vt in. l. vti frui. ff. si vsusfru. pe. ⁊ hoc vult gl. ibi in. v. ⁊ multomagis si sunt directo cõtraria ⁊c. sic ergo improbat glo. illud exẽ
5 plum quantũ ad primũ intellectum. ¶ †In gl. ibi: non est verisimile. sicut ergo nõ reprobant̃ ista instrumenta ex eo ꝙ sint cõtraria: q̃r vtrũq꞉ poterit esse ᵬm naturã ꝙ eadẽ die erat pro me postea pro me ⁊ vxore ⁊ confecta fuerunt infrã per diuersos notarios ⁊ per diuersos testes: tñ non est verisimile: ⁊ ambo repellunt̃ hac rõne: ⁊ eodem modo põt esse qd̃ primo emi a titio: ⁊ postea corã alio notario: titius mihi donauit eadẽ die tñ est verisimile iam ambo repelluntur in glos. ibi: sʒ per medietatẽ nõ directo. nã in vtroq꞉ continet̃ affirmatio in vno qd̃ promisisti Boñ. ibi existẽs. in alio qd̃ ꝓmisisti Rome eadẽ die ibi existens. iste propositiones nõ sunt cõtrarie nec cõtradictorie sicut ista: omnis homo currit: omnis homo legit. sed sunt contrarie propter reductionẽ ad impossibile: q̃r impossibile fuit ꝙ eadem die omnes essent in duobus locis tm̃ distãtibus: secus si non tm̃ distarent: puta Bonoñ. ⁊ Mutine. nã tunc nõ essent cõtraria directo nec per indirectum: ideo rõne cõtrarietatis non essent instrumenta irrita dũmodo essent verisimilia que in eis cõtinentur. Directo vero cõtraria sunt qñ vnum cõtinet negatiuam ⁊ aliud affirmatiuã. Vel si producerem duas sententias vel instrumẽta sententiaꝝ in quarum vna fuisses mihi condẽnatus in altera absolut⁹ in eadem cãnã ⁊ ᵬm dialecticos vniuersalis affirmatiua ⁊ vniuersalis negatiua sunt cõtraria directo vt oĩs homo currit: null⁹ homo currit: sʒ vniuersalis affirmatiua ⁊ ꝑticularis negatiua sunt cõtradictorie vt oĩs homo currit: qdã homo nõ currit q̃ ꝑñt dici ꝯtrarie per indirectũ ᵬm modũ loquẽdi legistaꝝ: q̃r si ista oĩs homo currit est vera: ista quidã homo nõ currit est impos
6 sibilis seu falsa. ¶ †Ultimo recollige ꝙ aut scripture diuer-
b se[b] que vident̃ adinuicem cõtrarie vel repugnantes possunt aliqua subdistinctione iuuari ita qd̃ cesset cõtrarietas vel repugnantia: tunc non habet locũ ista. l. sed sunt ad cõcordiam reducẽde per subdistinctiões vt in prima cõstitutione huius voluminis in. §. quibus siue producant̃ ab eadem persona siue a diuersis. ⁊ sic vtriq꞉ statur siue sint equalis dignitatis siue altera sit dignior altera: vñ dixit alibi Ja. bu. ꝙ si aliquis habet duas positiones contrarias prima facie pure ⁊ simpliciter puta q̃r in vna dicit se emisse a dño ⁊ dñm effectũ fuisse per emptionẽ ⁊ traditionem in alia dicit se prescripsisse lõgo tempore cum ti. que videtur ꝯtraria prime: q̃r si erat dñs non potuit prescribere. vt in. l. sequitur. §. lana. ff. de vsuc. nõ debet repelli: q̃r possunt saluari hoc modo nec ꝙ secũda positio censeatur facta sub conditione si prima fuerit negata ⁊ nõ possit probari venditor fore dñs: q̃r saltem ex titu. habito ab eo potuit prescribi. nam ⁊ plures exceptiones contrarias põt quis proponere etiam pure ⁊ simpliciter ⁊ cẽsentur proposite conditionaliter si vna poterit probari: locum habeat altera: vt in. l. nemo prohibetur. ff. de excep. ⁊ sic ponens cũ iuramento nõ erit periurus nec habebit locum. c. cum ibi positũ. de iureiu. lib. vj. ⁊ ibi dicitur ꝙ faciens positionem ꝯtriam eoipso censet̃ periurus

a ¶ Non parcitur. Adde ꝙ nõ parcitur errãtib⁹ in iure naturali vel quasi. vt in. l. me uia. ⁊ ibi Ang. ⁊ doc. C. d̃ i ius vo. secus si errãt i iure mere ciuili.

b ¶ Scripture diuerse. adde Bal. in. c. j. de ꝓba. in xj. co. Et aliquid vid̃ in. c. cũ ru. de test. ⁊ ibi qd in testib⁹. ⁊ per Alex. in ꝯs. lxxiij. col. j. ĩ ꝯsi. cxvj. ⁊ in ꝯsi. cxviij. col. ij. ⁊ in cõsi. cxxxiij. col. j. circa fin. in. j. vol. Et adde ꝙ ẽt cõfessio ꝑtis reduci tur ad cõcordiã. ita Bal. ĩ. l. cũ falsa. s̃. de iur. ⁊ fac. ign. Itẽ rñsio facta p ꝑtẽ positionib⁹. ita Sal. ĩ. l. cũ precũ. j. de lib. cau. ⁊ circa predicta vide Alex. de imo. in ꝯs. cij. col. ij. in. v. vol. Fran. Cur.

BIU Cujas

periurus ⁊ idẽ si vna ⁊ eadẽ positione cõtinetur cõtrarietas.:qꝛ
hoc est verũ qñ talis cõtrarietas nõ põt cũ distinctione iuuari
tene menti. Si vero tales scripture cõtrarie vel inuicẽ derogã
tes ratione verisimilitudinis nõ possunt cũ distinctiõe iuua-
ri:tũc aut fuerũt ꝓducte ab vna ⁊ eadẽ parte ⁊ habet locũ ista
lex vt neutri stetur siue ambe sint publice:siue ambe ꝓuate:siue
vna publica ⁊altera priuata:⁊ siue sint eiusdẽ dignitatis:siue
vna sit dignior altera. Si aũt vna producatur ab vna pte.alte-
ra ab altera:tũc statur digniori.⁊ si essent equaliter digne staretur
verisimiliori vt in testib⁹.vt in.l.ob carmẽ.§.fi.ff.de test.⁊ esset
casus specialis in quo sñia presumeretur lata pro vna parte sim
pliciter ꝑsumetur in illa scriptura que faceret pro illa parte:vt
in casu qui habetur in.c.fi.de re iud.Si aũt ista cessant ⁊ esset oĩ
no equalitas:⁊ tũc pronuntiaretur cõtra partẽ cui nõ incũberet
onus probãdi qꝛ iste ꝓbationes propter repugnãtiã colligũt
se adinuicẽ:⁊ perinde est ac si neutra pars ꝓbasset p.c.in ꝑsen
tia.extra de test.in ratiõe sui:⁊ ista distinctio colligitur ex dictis
doc.hic Jo.cal.de bono.in.d.c.intimari.sequitur.l.in exercen
dis.vide etiã eo.ti.§.instrumentũ.ver.itẽ oppo.contra instrm̃
quod per allegatam scripturam vbi de materia huius legis.

2 ☞ Probatio in quibus casibus melius fiat per testes q̃ p
scripturam:⁊ in quibus fit melius per scripturã q̃ per testes.
3 Quot testes reqrantur ad reprobationẽ instrumẽti.⁊ nu.4.⁊.5.
4 Quid si non reprobatur tenor instrumenti imo pars confitea
tur:sed vult tollere presumptionem que resultat ex tenore.
5 Casus in quibus contra instrumentum non admittitur pro-
batio in contrarium.remissiue.
Si notarius attestatur in actis quem fuisse citatum prout cõ-
stat ex relatione talis nuntij.⁊ ille nuntius dicat se nunq̃ citas-
se nec retulisse an faciat vacillare scripturam notarij.
Quid si examinauit testes ⁊ vnus de testibus dicat se non di-
6 xisse prout notarius scripsit.

1 In exercendis. † Ista lex est vulga-
ris ⁊ habet vnã ma-
teriam quã doc.tã legiste q̃ etiã cano.in.c.cũ ioan-
nes.extra eo.ti.tradunt ita cõfuse ꝙ vix potest capi
bona ꝯclusio. In ista.l.potest poni casus duob⁹ modis.pri
mo ego ago cõtra te necesse habeo ꝓbare intentionẽ quã ego
habeo testes ⁊ etiã instrumentũ in productiõe testiũ imminet
expẽsa notariorũ qui habẽt ipsos examinare in ꝓductione in
strumenti nõ imminet expensa vellem producere instrumẽtũ
⁊ omitto testes dubito an bene faciam quesiui ab imperatore
quid habeã facere. Respondit imperator ꝙ possum facere se-
cure qꝛ tantũ valet instrm̃ ad probandũ quantũ depositiones
testiũ ⁊ ecõuerso si nõ haberem instrumẽtũ ad manus qꝛ forte
est in longinquis partibus ⁊ expediret expẽsam facere in mit
tendo pro eo vellẽ producere testes quos habeo in promptu:
certe sufficit † cum tantũ valeant testes quantũ instrumentũ:
2 ⁊ sic ponitur casus in vna ⁊ eadez persona:⁊ tũc dic ꝙ ista lex
ponit regulam que fallit in multis casibus in quibus ad sub
stãtiam rei requiritur scriptura ⁊ per ꝯñs etiaz ad probationẽ
que ponuntur per glo.in.c.j.de cẽsi.li.vj.⁊ in Spe.de instru.edi.
§.restat.vbi plenius q̃ tangat in glo.iuris ciuilis que ponunt
aliquos casus in.l.cõtrahitur.ff.de pig.fallit ettiã in quibusdã
in quib⁹ lz nõ requiratur ad substantiã rei melius tñ fit ꝓbatio
per scripturã q̃ per testes vt in facto valde lõginquo ꝙ meli⁹
creditur scripture q̃ memorie testiũ que est labilis.vt in.l.pegre
in prin.ff.de acqui.pos.vl' qñ est factũ valde implicitum ⁊ ha
bens plura capitula.arg.l.emptor.§.fi.ff.de pa.in quibus casi
bus etiã ĩ facto ꝓprio cadit iusta ignorãtia.iuxta no.p Bart.
in.l.si res obligata.ff.de leg.j.Itẽ fallit in quibusdã casib⁹ in
quibus melius fit ꝓbatio per testes q̃ per scripturã in quib⁹
est dubium an possint probari per instrm̃:sed de testibus nõ
est dubium:vt no.in.l.senatus.ff.ad turpil.Item in ꝓbatiõe
dñij qꝺ per instrumentum non bene probatur vt.l.cum res.s.
de proba.sed per testes reddentes bonã rationẽ põt ꝓbari ⁊
in quibusdã alijs qui tanguntur in Spec.loco prealleg.Potest
etiam poni casus si produco contra te instrumentũ continens
duos testes in quo continetur qꝺ promisisti mihi centũ Boñ.ta
li die tu producis duos testes qui deponũt ꝙ illa die eras ro
me:quod preualebit:⁊ rñdetur qꝺ tantum valent duo testes
tui quantum instrm̃ cõtinens alios duos ex quo sequitur ꝙ tua
probatio elidit probationẽ meã:⁊ sic duo testes reprobant in-
strumentũ continens alios duos testes.alij dicunt ꝙ nõ suffi
a ciunt duo testes tñ qꝛ pro me habeo autoritatẽ notarij [a] ⁊ sic
tres vnde requiruntur tres ad reprobationẽ instrumẽti mei vt
sic sint pares probationes. Alij dicũt ꝙ nec tres sufficiũt qm̃
ad vincendũ aliquẽ requiritur ꝙ sit fortior eo:alⁱs neuter vincit
si ergo instrm̃ habet vim trium testium propter notarium ad
hoc vt tua ꝓbatio preualeat ipm̃ requiritur maior numerus:
⁊ sic quatuor ⁊ hec procedunt qñ instrumentũ cõtinet duos te
stes de necessitate solẽnitatis instrumẽti:⁊ etiã ꝓbatiõis act⁹
ꝙ est regulariter:vt in autᵗ.eo.ti.§.sed si instrumenta.Si vero
continet plures de necessitate puta tres qñ cõtractus excedit
libram auri:vt in.l.fi.s.si cer.pe.⁊ tunc instrm̃ habet vim qua
tuor testium ꝓpter notarium ergo requirerentur quinq; ex par
te tua. ¶ Et si meum instrm̃ contineret quinq; de necessitate
vt qꝛ est instrm̃ codicilli ⁊ sic habet vim.vj.testiũ ꝓpter nota-
rium requiruntur.vij.ex parte tua ⁊ si nõ cõtineret.viij.vel.x.ex
parte tua iste fuerunt cõsideratiões quorũdam antiquorum.
Jaco.aũt de ra.reprobat inquãtũ cõputãt notariũ pro vno qꝛ
sumunt idẽ bis.nã numerus testiũ cõprehensorũ in instrõ nõ
habetur pro illo numero cũ etiã si sint mortui vel nõ deponãt ha
bentur pro numero nisi ꝓpter autoritatẽ notarij que facit vt
instrm̃ habeat vim testiũ etiã nõ deponentiũ vel mortuorum
qꝺ ibi necessario sunt descripti.iuxta not.in.l.fi.j.de fideicõ.
Quidã vlterius dixerũt ꝙ notari⁹ in instrumẽto habet vim
duorũ testiũ.vt odof.de quo in Spe.eo.ti.§.restat.post princ.
in ver.sed quero.pro quo facit qꝺ habetur ⁊ not.in.c.qm̃ contra
falsam.de proba.⁊ sic dixerunt ꝙ ad reprobandũ instrumẽtũ
vltra numerũ testiũ ibi descriptorũ requiruntur etiã alij duo ad
reprobationẽ notarij que opi.falsa est:qꝛ nec duorũ nec vnius
testis loco habetur qñ ꝓbatio fit per instrm̃ tm̃ mortuis vel non
examinatis testibus ibi descriptis:sufficit em̃ ꝙ autoritas no
tarij faciat illos testes haberi ꝓ examinatis vnde si vltra hoc
augeret numerꝫ bis cõputaretur:sed si fit probatio per testes ibi
descriptos qꝛ fuerunt examinati cũ iuramẽto tũc qꝛ cessat ra-
tio predicta:⁊ sic bene posset augere numerũ siue fuerit exami
natus ipse notarius vna cũ testib⁹ siue nõ propter attestatio-
nem quã fecit in instrumẽto tanq̃ persona publica ⁊ propter
iuramẽtũ qꝺ prestitit in notariatu.vt no.in.l.domitius.ff.de
3 testa. ¶ † Videndũ est ergo quot testes requirantur [b] ad repro-
b bationẽ instrumenti eo casu quo solũ producitur instrm̃ ⁊ testes
in eo descripti non examinantur.in hoc fuerũt plures opi.vna
fuit Azo.quaz ponit hic glo.vt distinguatur inter instrm̃ seu
scripturã priuatã ⁊ sufficiunt duo per.l.optimã.de contrahẽ.
stip.⁊ scripturam publicã ⁊ tunc requiruntur tres vel quatuor.
Primum intellige de scriptura priuata nõ cõfessata per par-
tem aduersam tñ roboratam subscriptione triũ testium:si em̃
esset confessata non reprobaretur per duos testes.vt in.l.genera
liter.de non nu.pe.⁊ si non esset reprobata subscriptiõe testiũ
postq̃ est negata nullã faceret fidẽ.vt.s.ti.ij.l.instrumẽta.⁊ sic
non essent necessarij duo testes ad reprobãdũ sed sufficeret ne
gatio. In secũdo aũt dicto glo.loquitur alternatiue qꝺ requi
runtur tres vel quatuor:sed que pars alternatiue sit verior nõ
declarat ⁊ sic remanemus in dubio ⁊ in quo fundetur ista alter-
natiua.s.tetigi. Alia fuit opi.vt distinguatur inter reprobatio-
nem que fit p indirectũ ⁊ sufficiunt duo testes etiã si in instru
mento sint plures descripti:puta probãdo ꝙ cõtrahentes die
descripta in instrumento non erant in illo loco sed in alio lon
ge distanti.⁊ sic reducitur instrumẽtum ad impossibile. Aut lo-
quimur de reprobatione directa puta per testes q dicãt se in-
terfuisse tempore instrumenti ⁊ ꝙ res aliter fuit gesta q̃ nota
rius scripserit:⁊ tunc requirũtur tot testes quot sunt in instru
mento descripti ad eligendũ fidẽ instrumẽti:sed ad reproban
dum de falso requiritur saltem vnus vltra dictũ vt sic sit poten-
tior probatio.⁊ primo casu producens instrumentũ non pate
retur aliã penam nisi qꝛ deficeret in probatione. Secũdo casu
tanq̃ vtẽs falso instrumento punietur de falso.vt.s.eo.l.ij. Istã
opi.inter directã ⁊ indirectã reprobationẽ ponit glos.insti.de
inuti.stip.§.item verborũ.⁊ etiã Spe.in.d.§.restat.post prin.
vbi tractat de materia huius.l. ¶ Tertia fuit opi.ꝙ nõ sit di
stinguendum inter directã ⁊ indirectam imo cum instrm̃ ha-
beat vim tot testium quot ibi necessario sunt descripti semper
requiritur maior numerus ad reprobationem ipsius siue fiat
directo siue per indirectũ.nam etiam ⁊ tunc qñ per indirectũ
quodã respectu videtur fieri directo.cũ enim notarius attestetur
ꝙ tali die in tali loco cõtraxerunt si testes dicãt ꝙ imo illa die
non erat in illo loco sed alibi ꝯdicunt directo verbis notarij
nec dz cõcedi vna via qꝺ altera denegatur.vt in reg.iu ¶ Quar
ta fuit opi.vt circa hoc nõ possit dari certa doctrina:sz cõmit-
tatur arbitrio iudicis ex qualitate personarũ.si enim notari⁹
esset suspectus crederetur potius testibus q̃ instrumẽto.⁊ econ-
uerso si notarius est legalis ⁊ testes suspecti poti⁹ crederetur in-
strumento. In dubio ceteris paribus standũ est instrumẽto:
vt.s.ti.ij.l.cum precibus.fm̃ Nico.mat.cuius opi.videtur sequi
Bar.i.l.j.§.fi.circa fi.ff.quẽad.test.ape.eo em̃ casu quo testes
qui ꝓducuntur ad reprobationẽ instrumẽti nõ sunt in eo descri
pti qñ autẽ sunt idem Bar.ibi propius examinat ⁊ plenius
Inno.⁊ Jo.an.in.c.cum Joã.extra eo.ti. ¶ Quinta fuit opi.

B

a ¶ Autoritatẽ notarij. Adde quot testib⁹ equiparatur notari⁹.vide per Alb.de rosa. in.l.cũ precibus. C.de ꝓba. Bal.ĩ l.j.in.§.fi.ff.de v. obl.Car.in.c.qm̃ cõtra.de ꝓba.in j.col.Cardi.ĩ.c.cũ Joã.de fi.instru.

b ¶ Regrantur. Adde gl.in.c.testes. iiij.q.ij.glo.in.c.ĩ nostra.de test. Albe.ꝺ ro.ĩ.l.cũ precibus.C.de ꝓba. Bar.in.l.ij.ĩ.§.si dubitetur.ff.quem ad.test.aper.spe. in ti.ꝺ ĩstru.edi. in.§.instrm̃.vers. itẽ qꝺ testis ĩscript⁹.pau.ꝺ eleaz. An.de bu.⁊ Ab. ĩ.c.iij.loco.ꝺ ꝓb. Anto.de but.ĩ.c. cũ a nobis.in.iij. co.de testi.Bar.ĩ l.heredes palã.ĩ prin.ff.ꝺ test.per do.Fely.ĩ.c.cum oẽs.extra eo.ti.

BIU Cujas

Jnn.quam tenet Jo.an.in.d.c.ꝛ etiã Albe.in.l.cũ precibus. ſ.ti.ij.licet dicat vidiſſe practicari tertiã opi.ꝛ qõ etiã Dy.tenuit eam conſulendo.dicit eñ Jnno.q̃ ſiue loquamur de directa reprobatione ſiue indirecta ſufficiũt duo teſtes ad reprobationẽ inſtrumẽti etiã cõtinẽtis q̃ plures teſtes ſi illi nõ examinaṅ ad corroborationẽ inſtrumẽti:qꝛ licet inſtr̃m habeat vim tot teſtium quot ibi ſunt neceſſario deſcripti.iuxta no.i l.fi.de fideicõ.hoc tñ eſt tunc verũ qñ inſtr̃m nõ reprobaṫ per alios teſtes:ſed qñ duo reprobãt tollit̃ autoritas notarij:ꝛ ſic totum ruit:requiritur ergo ad tollẽdũ reprobationẽ que fit per duos q̃ examinenṫ tres de cõtentis in inſtro qui deponãt
4 pro eo:alꝭ illi duo ſufficiũt.quã opi.Bar.nõ recitat.† Et predicta qñ reprobaṫ tenor inſtrumẽti ſi vero nõ reprobaṫ tenor imo pars cõfiteṫ.ſed vult tollere preſumptionẽ que reſultat ex tenore:ꝛ tũc ſine dubio etiã ſ̃m legiſtas ſufficiunt duo teſtes: vt ſi cõtineṫ in inſtro qõ p̃miſiſti mihi cẽtũ.nã lex preſumit qõ per ſtipulationẽ.vt in.l.ſciendũ.de ver.oblig.ff.ſi vis pbare q̃ non animo ſtipulandi ſufficiunt duo teſtes lꝫ plures ſint i inſtrumẽto deſcripti.vt no.in.l.iuriſgentiũ.ſ.fere.de pac. vel ſi contineṫ q̃ vẽdidiſti.nam lex preſumit ita eſſe vt ſcriptũ eſt ſi vis pbare qõ lꝫ ita fuerit ſcriptum tñ revera egimus qõ eſſet pignus nõ venditio ſimiliter ſufficiunt duo teſtes lꝫ in eo ſint plures deſcripti.vt.l.emptione.j.plus va.qõ agiṫ.Quid ergo dicendũ inter tot opiniones.Breuiter dic aut in inſtrumẽto ꝺdicunt teſtes in eo deſcripti.primũ põt contingere altero de tribus modis.Primo q̃ dicãt ſe nõ recordari q̃ vnq̃ fuerint in illo ꝺctu ꝛ ſic loquantur dubitatiue.Secundo q̃ loquãtur affirmatiue q̃ pro certo nũq̃ interfuerũt qꝛ ſi interfuiſſent recordarenṫ.Tertio q̃ deponãt ſe interfuiſſe:ꝛ q̃ res fuit aliter geſta q̃ ſcripta.Primo caſu etiam ſi oẽs dicant ſe non recordari:quia tñ non ꝺdicunt cum iſta poſſint ſimul ſtare q̃ inſtrumentum ſit verum ꝛ q̃ illi interfuerint tñ non recordẽtur ꝛ ſic nõ reprobant inſtr̃m nec vacillare faciunt fidẽ vt no.Jnnoc.ꝛ Jo.an.in.d.c.cum Joan.ꝛ etiam Bar.in.d.l.j.ſ.fi.tangit quẽ ad.teſt.ape.l.loquaṅ qñ vnus tñ teſtis hoc dicit ſed eadẽ ratio eſt qñ oẽs licet maior ſit preſumptio ꝺ inſtr̃m qñ oẽs ita dicunt.hoc tñ videṫ intelligendũ ſi tantũ tempus trãſiuit qõ veriſimiliter poſſunt non recordari:qꝛ memoria hominũ eſt labilis qõ totũ iudicis arbitrio relinquiṫ.Sed ſi non tantũ tẽpus trãſiuit ꝛ eſt veriſimile q̃ ſi interfuiſſent recordarenṫ putarẽ idem q̃ in caſu ſequenti qñ loquereṫ affirmatiue ꝛ nõ interfuerunt.Aut oẽs in inſtro deſcripti hoc dicũt ꝛ clarum eſt q̃ inſtr̃m reprobatur de falſo nec adiuuari põt per depoſitiones aliorũ.Aut vnus tñ hoc dicit ꝛ tunc aut erat ſupernumerarius:qꝛ tot remanebant qui ſufficiebãt ad inſtr̃m ꝛ etiã ad actũ in inſtro deſcriptũ etiã ſi iſte cõtradicens nõ fuiſſet adhibitus ꝛ tũc nec reprobat nec facit eius fidẽ vacillare.arg.optimum in.l.heredes palã.in prin.de teſt.ſi aũt nõ erat ſupernumerarius ſed de neceſſarijs:qꝛ non remanebãt tot alij q̃ ſufficerent vt ſi erant ſeptem tñ in inſtro teſtamenti ꝛ vnus tñ cõtradicit qõ non interfuit ꝛ tunc non reprobat inſtrumẽtum tanq̃ falſum ſed facit eius fidẽ vacillare vt ei nõ ſteṫ niſi ſaltẽ per alios duos ibi deſcriptos approbeṫ dicẽdo ſe interfuiſſe: ꝛ ita actum fuiſſe prout deſcriptũ eſt etiã ſi nõ dicãt q̃ ille ꝺdicens interfuerit:qꝛ forte ipſum non cognoſcebant nec perpẽderunt.ita debet intelligi ꝛ limitari qõ habeṫ in.l.j.ſ.fi.quẽ ad.teſt.ape.ꝛ expreſſe per Jo.an.in.d.c.cũ Jcãnes.poſt Jnn. Aut duo de deſcriptis in inſtrumento ꝺdicunt q̃ nunq̃ interfuerunt ꝛ tunc etiam ſi ſunt ſupernumerarij:qꝛ tamen ꝺdicũt videṫ ſentire Jo.an.ꝛ Jnn.qõ reprobãt inſtr̃m niſi per alios duos ꝛ tres imponatur fides inſtrumento ꝛ etiã dicat nõ eſſe verũ qõ illi duo nõ interfuiſſent:qꝛ imo interfuerunt cum iſti aſſerant affirmatiuã preferunṫ illis negãtibus.iuxta no.in.l. diem proferre.ſ.ſi plures.ff.de arbi.Jn tertio vero caſu qñ dicunt aliter fuiſſe actũ q̃ ſcriptũ tũc aduerte aut iſti nõ fuerunt adhibiti tanq̃ teſtes ad ſolenitatẽ inſtrumẽti:ſed inſtrumẽtũ de ipſorũ dictis fuit ꝛfectũ:puta qñ notarius examinat teſtes ꝛ de examinatione conficit inſtr̃m adhibet alios teſtes ſecum qui audiant depoſitiones ſed ſolus examinat ſi illi examinati dicant ſe aliter depoſuiſſe q̃ notarius ſcripſerit:ſtatur atteſtationi notar ij.vt no.in Spe.eo.ti.ſ.reſtat.ver.quid ſi vnus.cũ prece.iuxta fi.ſ.ꝛ in ti.de teſte.ſ.j.ver.ſed pone ecce.p.c.ad audientiã.de preſcrip.Si aũt illi fuerunt adhibiti tanq̃ teſtes in inſtrumẽto ꝛ aſſerant aliter fuiſſe actum q̃ ſcriptũ:ꝛ ſic directo reprobant etiã ſi ſint plures deſcripti locũ habet opinio Jnno.q̃ reprobaṫ inſtr̃m niſi ei fides imponaṫ per alios per rationem ſuam.qñ autem teſtes nõ deſcripti in inſtrumẽto cõtradicunt videtur tenẽda opi.quã ſequitur Bar.in.d.l.j.ſ.fi. vt ſit in arbitrio iudicis ꝛ ceteris paribus ſi inſtrumẽtũ eſt de longinquo facto ſtabiṫ potius inſtrumẽto q̃ teſtibus contradicentibus:ſi aũt de ꝓpinquo potius teſtibus.per no.in.d. ſ. reſtat.in.iij.colũ.vbi tractat de his que melius pr̃obãturper inſtr̃m q̃ per teſtes ꝛ econuerſo.Jn dubio aũt dicunt Jnnoc. ꝛ Jo.an.potius eſſe ſtandum inſtro:qꝛ firmior probatio preſumitur ꝛc.† Sed dic predicta vera niſi in caſibus in quib⁹ ꝫ
5 inſtr̃m non admittiṫ probatio in cõtrariũ qui ponunṫ hic in glo.ſ.in caſu.l.arbitriũ tute.ꝛ.l.antique.ad velleia.Vide etiã circa predicta qõ no.Dy.in.l.ſi qs decurio.j.de fal.qñ notari⁹ falſe atteſtaṫ in actis quẽ fuiſſe citatũ put cõſtat relatione talis nuntij ꝛ ille nũtius dicit ſe nunq̃ citaſſe nec retuliſſe an facit vacillare ſcripturã notarij:vr̃ q̃ ſic per.d.l.j.in fi.ff.quẽad. teſt.ap.ipſe tenet ꝫriũ poſt multa:qꝛ ille.ſ.fi.loquiṫ in teſte adhibito vt teſtis.ſed iſte nuntius nõ eſt adhibit⁹ vt teſtis in ſcriptura notarij:qꝛ ſcriptura iudicialis nõ indiget teſtibus prop
6 pter autoritatẽ iudicis† ꝛ ſic dicit ſtãdũ ſcripture notarij ſicut in ſimili⁹no.Spec.in notario qui examinauit teſtes ꝛ vnus de
a teſtibus dicit ſe nõ diriſſe prout notarius ſcripſit.[a] qꝛ nõ facit vacillare ſcripturã notarij:ſed ſtaṫ ſcripture rõne predicta:vt no.in Spe.de inſtru.edi.ſ.reſtat.ver.quid ſi dũ atteſta.ꝛ verſ. quid ſi vn⁹.in.iij.col.quid aũt ſi iudex in ſnia atteſtaṫ quẽ fuiſſe citatum ꝛ ille negat an ſtabitur ſnie ſi non apparet ex actis. vide in addi.Spe.ti.de ſen.ſ.vt autẽ.vbi plene tractat de hoc ꝛ quid ſi nuntius refert ſe citaſſe.ꝛ ille negat ſe citatum an ſtabitur verbis nuntij.vide in addi.predi.de teſte.ſ.j.

2 ☞ Jmbreuiatura notarij in quo differat a protocollo ꝛ a inſtrumento ꝛ a minuta ſeu ſcheda.ꝛ nu.ſ.

3 Si partes ſimpliciter egerunt q̃ contractus concluſus inter eas fiat in ſcriptis quid importent hec verba.ꝛ nu.4.

4 Contractus an ſit perfectus ꝛ conſummatus ſtatim qõ notarius fuit rogatus ꝛ ſtipulatus ꝛ quãdo poſſint partes facere remoueri vel addi aliquod verbum.ꝛ nu.6.

5 An liber protocollorum ſeu imbreuiaturarum faciat fidem ſicut inſtrumentum.

6 Scriptura publica notarij:quod õn requirat ſubſcriptionem partium nec teſtium:ſed ipſius notarij cum ſigno ſuo cum atteſtatione eius de teſtibus.

7 Si in vno ꝺctu ſint plura capitula:ꝛ vnum facit pro vna parte:ꝛ aliud pro altera.nõ põt altera dicere ꝛ allegare ſe eſſe melioris conditionis q̃ altera:qꝛ capitulũ precedat in ſcriptura. Quod aliquando poſit in ordine ſcripture precedere.

8 Si in volumine ſtatutorũ ſunt ſtatuta cõtraria ꝛ vno ꝛ eodẽ tẽpore cõfirmaṅ an recipiant vigorẽ:ꝛ ſic neutrũ per alterum tollatur:an vero precedens cenſeatur correctum per ſequens.

9 An poſt conuentionem factam de venditione cum hoc qõ fieret inſtrumentum ſi vna pars non vult poſtea ſtare cõuentis poſſit altera agere ad obſeruantiam contractus tanq̃ fuerit perfectus ꝛ probare hoc per teſtes.ꝛ vide nu.10.

10 Quid ſi tunc date ſint arrhe qõ de earũ perditione vel reddꝫtione cum duplo procedat in duobus caſibus vt hic.

11 Si nolo recipere an poſſim agere vt impleas vel vt condemneris ad intereſſe.

12 Venditor an poſſit preciſe compelli ad tradendũ ꝛ poſſit auferri res manu militari.
An ex nuda promiſſione tranſferatur dominium ꝛ quãdo dicatur nuda.
Venditor ſi tradat rem ante inſtrumentum nondum completum an tranſferatur dominium.

13 An tranſferat etiam vſucapiendi conditionem.
Si contractus non impletur qua actione agatur ad arrhas. ꝛ ſi aliquis eſt paſſus dãnum arrharum an nihilomin⁹ tenea tur ad intereſſe.

14 Si non reperitur niſi vltima ſcriptura redacta in mundũ nõ autem protocollum vel imbreuiatura.an faciat fidem ſi pars aduerſa petit q̃ alie producantur.
Quid ſi pars velit redarguere inſtrumentum de falſo.

15 Si non fuit actũ inter partes de aliqua ſcriptura fienda ꝛ cõcluſerunt contractum:an poſtea ex interuallo poſſit alter ab altero petere q̃ conficiatur publicum inſtrumentum.

16 Si inſtrumentum eſt perditum an poſſit quis petere a notario q̃ iterũ conficiat:ꝛ an notarius poſſit ſine mandato ꝛ autoritate iudicis.

1 **Contractus.** C† Contractus qui celebratur in ſcriptis nõ dicitur perfect⁹ nec aliquod ius in eo acquiriṫ quouſq̃ ſcriptura nõ ſit cõpleta ꝛ habita p̃ abſoluta. Quod cõtingit ſi redacta eſt nondum ꝛ ſit ſubſcripta a partibus ſi eſt priuata.vel a notario ſi eſt publica.ꝛ ptes ad alios actus proceſſerunt.h.d.primo.ꝛ predicta locum habent in inſtrumentis ſeu ꝺctibus poſt bãc.l.factis.ꝛ in illis qui erãt faeti tempore huius.l.non tamen conſummati niſi ſuper eis in

teruenerit

a C Scripſit.Addõ de b̃ ꝛ dic vt per Ab.i.c.ad audiẽtiã.õ p̃ſcrip.ꝛ i.c. cũ cãm.el.j.de teſti.ꝛ i ſi.p Lu.ro. i.l.j.ſ.fi.ff.de v̈b. ob.ꝛ per Alex.de imo.i cõſi.lxx.co. j.i fi.ꝛ cõſi.lxxiiij. co.iiij.v̈. fortificãtur.i.j.vo.ꝛ ibi q̃ neutri creditur ad hoc vt aliqs eorũ puniaṫ õ falſo.ꝛ qõ magis credaṫ notario q̃ nũcio. adde Ange.i.l.j. ſ.j.ff.quẽad. teſt. ape.qõ intellige verũ niſi notari⁹ eſſet ſuſpect⁹. ita imo.Ab.ꝛ ꝑbi. frã.i.c.cũ pati.de ap.ꝛ ita intellige qõ dr̃ de teſte qui dicit notariũ alr ſcripſiſſe q̃ dixerit.ꝛ q̃ neutri creditur vt alter puniatur.adde alex.de imo.i cõſil.lxv.in ij.vo.frã.Lur.

BIU Cujas

terneuerit trāsactio aut snīa:non aūt habet locū in perfectis
ꝛ cōsummatis.h.ꝺ.ij.Et si ꝑ alteram partē steterit quominꝰ
perficiat ꝛ ꝯsummat si dedit arrhas illas ꝑdit si recepit resti
tuat eas duplicatas hoc.iij.ꝛ vltimo dicit lex tota singularis
quam diuide ī quatuor partes. Primo enim loquit quādo
talis ꝯtractus dicatur fore perfectus vsqȝ ibi vt nulli liceat.Se
cūdo declarat qn̄ nō erat adhuc perfectus an ex eo foret aliqđ
ius quesitum ex eo ꝙ inter partes fuerat ꝯclusus vsqȝ ibi que
bene. Tertio declarat ad quos cōtractus trahitur dispositio
huius.l.vsqȝ ibi:illud. Quarto ꝛ vltimo ponit illum ꝑ quem
stat quominus cōtractus perficiatur. Et pone casum vt clare
intelligas ꝙ inter te ꝛ me solis verbis fuit conclusus ꝛ cōcin
natus aliquis cōtractus:tamē q2 plura imminebant capitu
la ne in verbis alter nostrum posset decipi ad remouēdū de
ceptionem fuit actus inter nos ꝙ iste cōtractus celebretur in
scriptis.ꝛ ponamus ꝙ fuerunt testes presentes querit quid
importent illa verba ꝙ celebretur in scriptis rn̄detur ꝙ im
portant hic ꝙ ille cōtractus nō sit perfectus nec in effectu cō
clusus quousqȝ scriptura sit ꝑfecta.i.in mūdū redacta ꝛ a par
2 tibus absoluta.¶† Nam primo cōficit vna scriptura que di
citur scheda ꝛ illa tradit partibus vt videāt ꝛ remoueāt ꝛ ad
dant quod eis videbit ꝛ quelibet pars facit apostillā de ma
nu sua:postea redigit in mūdum ꝑ notarium vel alium qui
eam habet conficere interserēdo apostillas ꝛ remouendo que
voluerūt remoueri:ꝛ est verū ꝙ notarius qn̄ est rogatus pri
mo facit protocollum qđ dicit a protos qđ est primū ꝛ colos
qđ est scriptura.i.ꝑma scriptura in qua ponit annos dn̄i.no
mina testiū ꝛ cōtrahentium ꝛ substantiam ꝯtractus postea extē
dit ꝛ ista secūda vocatur scheda que traditur partibꝰ ꝛ nō est
mūda ꝓpter dictas additiones ꝛ cācellationes postea ponit
in libro ꝛ tūc vocat imbreuiatura:postea redigit in mūdum
in pergameno ꝛ illud vocat instrumentū publicū scribit ꝛ ap
ponit signum simul.his factis ꝛ recitatis īter partes si rema
nent cōcordes dicit cōtractus absolutus cum ad alios actus
peruenerit.¶ Est ergo intētio partiū per illa verba qđ ꝯtra
ctus nō sit ꝑfectus ꝛ ꝙ nullū ius ex eo sit acquisitum quousqȝ
oīa ista sint ꝯsummata. Quidā tn̄ dixerūt dici tūc in scriptis
celebrari qn̄ fuit actū expresse qđ nō valeret cōtractus nisi scri
ptura sit cōpleta. Alij dicūt ꝙ nō expedit dicere qđ nō valeat
sed sufficit dicere ꝙ cōficiatur scriptura.nam tacite videt actū
ꝙ aliter non valeat vt habetur hic in glo.super verb.in scrip.
3 vterqȝ intellectus est bonus tn̄ non bn̄ declaratus †sed decla
ra vt dixi qn̄ partes simpliciter cogerūt ꝙ cōtractus cōclusus
inter eas fiat in scriptis.qd important ista verba lex ista inter
pretatur importare hic q2 oīa ista sint cōpleta. Quid ergo erit
de cōtractibus qui hodie celebrant super rebus immobilibꝰ
nam cōiter partes agūt ꝙ cōficiat instrm̄ sup mobilibus vero
raro vel nunꝙ an dicent moderni ꝯtractus celebrari in scriptis.
Spe.videt dicere ꝙ sic in ti.de emp.ꝛ vē.§.j.ver.si dictū.in.ij.
4 col. Idem videt sentire hic Bald.qn̄ fuit actū a prin.†Secus
si partes ex postfacto egerunt ꝙ fiat instrumētum:mihi videt
ꝙ ibi nō bene intelligūt.nam in ꝯtibus modernis lȝ agat ꝛ
cōficiatur instrm̄ statim ꝙ notarius fuit rogatus ꝛ stipulatꝰ
fuit ꝯtractus inter partes dicitur perfectus ꝛ cōsummatus licet
adhuc scriptura nō sit extēsa nec partibus cōmissa nec in mū
dum redacta nec posset altera pars penitere cuius contrariū
vult ista.l.propter hoc idē Spe.in tit.de loca.§.nunc vero ali
qua.ver.quinto videtur dicere ꝙ forma huius.l.hodie de cō
suetudine nō seruetur in ꝯtibus qui celebrantur in scriptis
hoc nō placet.nam in modernis ꝯtibus intentio partiū hec
est vt statim contractus sit perfectus ꝛ consummatus ꝙ nota
rius fuit rogatus ꝛ stipulatus ꝛ formam scripture cōmittūt
peritie notarij vt extendat more solito non mutatis substātia
libus:sed quando partes agunt non vt de contractu conficia
tur instrm̄:sed vt contractus celebretur in scriptis non viden
tur confidere de peritia notarij vel alterius scriptoris:ꝛ inten
tio eoꝝ est qđ scriptura tota extendat ꝛ ostendat partibus vt
possint addere ꝛ remouere:q2 plura possent cōtingere in mo
do scribendi que retraherēt alterā partiū ꝛ hec videmꝰ fieri
in ꝯtu pacis qui habet plura capitula:q2 non dicitur conclu
sa quousqȝ tota scriptura sit ꝑfecta ꝛ ita itelligo istā.l. Et idē
dicēdum est in actibus in quibus requirit scriptura ꝛ in ap
pellatione ab interlocutoria non dicitur perfecta quousqȝ to
ta scriptura sit cōsummata ꝛ correcta ꝛ postea nō licet addere
vł minuere:ꝛ ideo errāt notarij sm̄ Bar.qui rogant de dicta
appellatiōe.nam recipiunt schedulā vel scripturā a parte ap
pellante que nō est adhuc correcta nec perfecta ꝛ statim eandē
scripturam restituūt sibi vt addat ꝛ corrigat prout sibi placet
nam non dȝ facere sed eam retinere talē qualis producta est:ꝛ
si nō stat in forma dānum erit appellātis q2 nō poterit postea
addere vel corrigere ꝛ idē in schedula snīe si iudex eam tradat
notario nō acceptā ꝛ postea velit corrigere:q2 notarius nō de
5 bet sibi restituere.tene mēti.¶† In.l.ꝯtus.post prin.ibi:nisi
instrumenta glo.intelligit.i.interrogationes.i.scheda imbre
uiatura:ꝛ sic no.ꝙ tales scripture licet nō cōplete nec ī mun
dum redacte dicuntur instr̄a.qđ facit ad questionē hic forma
tam per Cy.in fi.an faciant fidē si producant in iudiciū.pone
enim ꝙ notariꝰ anteꝗ publicaret instrm̄ decessit altera pars
contra alteram produxit librum protocollorum vel imbreuia
turarum in iudicio an stabitur tali libro videt qđ sic.arg.hic
q2 vocantur instr̄a.nec ob.si dicat imo facit ꝯ q2 vult ꝙ ex tali
scheda vel rogatione nullū ius acquirat parti anteqȝ reducat
in mūdum:q2 loquit qn̄ fuit actum ꝙ ꝯtus fieret in scriptis
ꝛ sic anteꝗ scriptura sit redacta in mundum non est ꝯtus cō
pletus nec perfectus.nos loquimur qn̄ erat iam completus ꝯ
tus:q2 nō fuit actū ꝙ fieret in scriptis licet fuerit actū ꝙ nota
rius esset rogatus ꝛ sic statim qđ fuit rogatus ꝯtus est perfe
ctus licet scriptura non sit perfecta.i.cōsummata. Breuiter di
stinguendum est. Aut talis scriptura habet signum ꝛ subscri
ptionem notarij vel in prin.quinterni vel post cum annis ꝛ ce
teris que requirunt ꝛ tūc ꝓcedit ista pars.multi enim cauti
notarij statim hoc faciunt q2 ponūt in libro imbreuiaturarū.
aut illa scriptura non hȝ formam instrumēti puta est schedu
la manu notarij scripta de cōtractu cum annis dn̄i ꝛ nomini
bus testium nō redacta adhuc in libro ꝛ tūc nō faceret fidem
in iudiciū quousqȝ de mādato iudicis per aliū notariū fuerit
in mundū redacta ꝛ publicata vel per illū cui fuerūt cōmisse
rogationes notarij autoritate publica sm̄ ea que habentur in
c.cum. P.tabellio.extra eod.ti.in tali tn̄ schedula non inserta
in libro non sufficeret generalis cōmissio:sed requireretur q2
possent esse aliqua que redderēt ipsam suspectā si tn̄ est reper
ta inter ꝓtocolla ꝛ scripturas notarij pōt cōmitti eius publi
catio sicut si nō esset reperta inter illas scripturas:q2 essent su
6 specta.¶† In text.ibi:subscriptionibusqȝ partiū hic referas
ad scripturam priuatā qn̄ fuit actū inter partes ꝙ illa fieret:si
aūt ꝙ fieret publica per notariū nō requirunt subscriptiōes
partiū nec testiū:sed sufficit subscriptio notarij cum signo suo
ꝛ attestatio eius de testibus.vt not.glo.in aut.de here.ꝛ fal.§.
si vero absunt.in glos.que incipit ergo:ꝛ hoc satis innuit tex.
sequens ꝛ si per tabel.ꝛc.¶ In text.ibi:postremo a partibus
absoluta sint.qđ fit cum partes diuertunt ad extraneos actus
quousqȝ vero hec faciant res non dicit absoluta ꝛ semper par
tes possent dicere remoueatur tale verbum vel apponatur q2
semper censeret dictū hoc ab initio.arg.ꝭ.de insti.ꝛ substi.sub
condi.fa.l.pe.in fi.ꝛ qđ ibi no. Bar.vel diceret fieri vel incōti
7 nenti.vt idē no.in.l.lecta.si cer.pe.in.ij.q.¶† In tex.ibi nulli
liceat. Per istum ver.qui vult ꝙ ante ꝯtum perfectū ꝛ abso
lutum neutri partiū sit aliquod ius quesitū:sed vno ꝛ eodē in
stāti.queritur.s.cum parcit ꝛ absoluit.dicit Bart.ꝙ si in vno
cōtractu sint plura capitula ꝛ vnū facit pro vna parte ꝛ alterū
pro altera non pōt altera dicere ꝛ allegare se esse melioris con
ditionis ꝙ altera q2 capitulū ꝓcedit in scriptura:lȝ enim pre
cedat non prius sibi queritur ius ꝙ alteri:imo vtriqȝ eodē in
stanti.s.cum ꝯtus perficitur ꝛ consummatur facit de lega.j.l.
si ita scriptū.aliqn̄ tn̄ prodest in ordine scripture precedere: vt
8 in casu.l.quoties.ff.de vsufruc.ꝛ ī similibꝰ.¶† Quid aūt si in
volumine statutorum sunt statuta ꝯria ꝛ vno ꝛ eodem tp̄e cō
firmātur an recipiant vigorē ꝛ sic neutrum per alterum tolla
tur:an vero precedens censeat correctū per sequens fuit anti
qua.q.de qua per Bar.in.l.omnes populi.de iusti.ꝛ iur.ꝛ ī.l.
9 tutores.de testa.tu.¶† In tex.ibi:aliqđ ius sibi ex eodem cō
tractu vendicare ꝛc. Quero quid in ꝯtibus modernis:pone
partes concluserunt mercatum de vna possessione presentibꝰ
testibus:ꝛ expresso pretio.ꝛ dederunt sibi manus ad inuicem
ꝛ more solito dederunt denarium hoc tn̄ acto ꝙ notarius vo
caret ꝛ esset rogatus anteꝗ notariꝰ fuerit vocatꝰ altera pars
penitet:altera vult agere ad obseruantiam contractus tanꝗ
fuerit perfectus ꝛ vult ꝓbare per dictos testes an poterit:vidi
hoc de facto Florētie ꝛ dixi ꝙ non:q2 postꝗ egerunt a prin.qđ
a notarius deberet rogari[a] videntur tacite voluisse suspendere
substantiam ꝯtus in tempus rogationis ꝛ quod prius cōtra
ctus non esset perfectus:sed fuisset quoddam ratiocinium de
futuro ꝯtractu sicut in simili habetur in.l.fideicōmis.§.j.ff.de
lega.iij.vnde sicut quando agitur quod cōtractus fiat in scri
ptis non dicitur perfectus anteꝗ scriptura sit in mūdum re
dacta ꝛ absoluta vt hic:ita quando agit vt notarius rogetur
nō dicitur perfectꝰ quousqȝ sit rogatus ꝛ sic in casu huius.l.
pōt altera pars penitere ꝛ penā nō patit nisi arrhaꝝ vt hic in
fi.non aūt cōpellit ad perficiendū ita in casu isto ꝙ aūt hoc sit
verū patet euidenti rōne:q2 si notarius adhibet nō ponit in

a ¶ Rogari.adde
in.§.nos autē.ī
aut.ꝺ tabel.bar.ī
aut.si qs in aliꝗ
ī pe.col.C.de edē.
glo.in ꝟ.reqsitis.
in cle.j.ꝺ iureiu..
Et an ī dubio no
tarius ꝑsumit es
se rogatus.vid ī
l.qcūqȝ.in.§.fi.ff.
ꝺ publicia. Inn.
An.ꝺ hu.ꝛ abb.
in.c.j.ꝺ fi.instru.
Et a qbꝰ dȝ roga
ri notariꝰ vide ꝑ
Joā.an.in addi.
spe.tit.ꝺ fi.īstru.
in.§.postꝗ.ꝟs.ȝ
nūqd in cōficien
do. Ant.de but.
Abb.ꝛ Joan.de
imol.ī.c.scripta.
de fi.istr.Jo.an.ī
reg.semel malꝰ.
de reg.iur.li.vj.ī
mer.bal.ī aut.ro
gati.C.ꝺ test.ang.
in.l.fi.in fi.ff.pro
derelicto.ꝛ an dȝ
rogari de cōmis
sione sibi facta.vi
de ꝑ Mo.in.c.qm̄
contra falsam.de
ꝓba.ꝛ ibi diffuse
ꝑ Lāfrā.in repe.

BIU Cujas

scriptura diem in quo partes inter se cõcluserunt. sed diem rogationis ergo illa die perficitur ℨctus ⁊ nõ erat per prius perfectus in hoc tñ differt a ℨctu in scriptis: qz sufficit notarium fuisse rogatum licet scriptura non esset in mundũ reducta nõ sic qñ fuit actum vt fieret in scriptis idem postꝯ notarius est rogatus nõ licet aliquid addere vel mutare circa substãtiam ℨctus: sed solũ circa corroborationẽ eorum que gesta sunt: sed qñ gerit in scriptis anteꝯ scriptura sit cõpleta possit quelibet pars addere ⁊ mutare circa substãtialia: ⁊ istam partem puto
10 veram. ¶ † Jn ver. illud etiã qõ dicit in isto versi. vsqz in fi. de
a perditiõe arrharũ [a] ⁊ redditione carũ cum duplo procedit in duobus casibus. primus qñ fuerũt date arrhe ℨctu adhuc nõ cõpleto: ⁊ per alteram partẽ stat quominus perficiat vt si dedit arrhas perdat: si recipit reddat duplicatas. Jtem procedit qñ ℨctus erat perfectus non tñ cõpletus: qz res non erat tradita ⁊ per partem stat quominus impleatur. ¶ Circa primum intellectum opp. si per te stat quominus ℨctus perficiatur videtur qꝯ debeat haberi pro perfecto. argu. in. l. iuris ciuilis. ff. de condi. ⁊ demõ. ⁊ in. l. labeo scribit si mihi bibliothecam. ff. de ℨben. emp. ⁊ sic cum possim agere ad implemẽtũ ℨctus videtur qꝯ cesset hec pena quãdo debeo tibi aliquid dare vel facere ⁊ per te stat quominus dem vel faciam fateor qꝯ est perinde ac si dedissem vel fecissem vt in cõtrario. sed quando tu debes mihi dare aliquid vel facere ⁊ per te stet quominꝰ des vel facias non est verũ qꝯ perinde sit ac si dedisses vel fecisses: imo qz nõ das vel facis perdis vel reddis arrhas tanꝯ cõtinuar. in. l. autem labeo. ſ. allegata ℨctus erat perfectus licet non esset condicionalis si alius bibliothecam tibi venderet ⁊ per te stabat quominus venderet perinde esset acsi cõditio esset impleta ⁊ per hoc apparet declaratio eoꝝ que hic no. Ly. in. j. q.
11 ¶ † Circa secundum intellectum queritur si ℨctus erat perfectus quo ad substãtiaz: sed nõdum impletus ⁊ dederam tibi arrham si non vis implere possum repetere arrhas duplicatas. vt hic: ſz quid si nolo recipere: sed agere vt impleas. i. tradas: vt ad interesse condẽneris an possim: clarum est enim qõ si arrhas non dedissem possem per. l. j. ff. de ac. emp. sed qñ dedi arrham video recedere potuisse a prouisiõe legali de qua ibi ⁊ solum voluisse penam arrharum duplicatarum. ista fuit questio disputata per ℳdar. de fa. qui pulchras ratiões facit pro ⁊ cõtra non determinauit. vt refert Jo. an. in addi. Spe. ti. de emp. ⁊ ven. ℨ. j. nec etiam ipse determinat licet pro altera parte qõ possim agere vt impleas adducat opi. Jo. seu Azo. de qua in glo. fi. tenuit qꝯ etiam si penam arrharum fuit cõsequutus si maius est interesse possim illõ plus petere: mihi videtur qꝯ ista pars sit vera nec sit verũ qꝯ per dationem arrharum videat recessisse a prouisione legali ⁊ qõ mihi preiudicauerim. arg. ℨ. eo. plures. in fi. ⁊ sic possum eligere quã viam magis velim. Si aũt elegi penam arrharũ an possim petere interesse quatenus excedit. habetur in glo. fi. ⁊ Ly. in addi. tenet qꝯ non vt ibi dicam. sed anteꝯ eligam possim eligere viam iuris cõis ordinariã ⁊ cum illa etiam repetere arrhas non duplica-
12 tas vel conuertere in pretium. ¶ † Jn glos. que incipit contra ℳdarti. facit fortior ratio contra ℳdarti. qz venditor tenetur ad factum. i. ad tradendũ non aũt ad dandum. i. dñium trãsferendũ: vt in. l. j. ff. de re. permu. sed in obli. facti nõ põt quis precise cõpelli ad factum: sed liberat prestando interesse. vt. l. si quis ab alio. ff. ꝺ re iudi. Breuiter opi. ℳdar. cõiter tenetur eo casu quo venditor habeat facultatẽ rei tradende vel precise possit cõpelli ad tradẽdum ⁊ manu militari possit auferri. l. qui restituere. in fi. ff. de reiven. sed si nõ habet facultatem liberetur prestando interesse quã opi. sequitur glo. insti. de ℨben. emp. ℨ. pretium. ⁊ Ly. in. l. traditio. ℨ. de ac. emp. ⁊ Lano. in. c. cum Joãnes. eo. tit. Nec ob. ratio sua: qz ꝛz tradere sit facti nõ tamen ineri facti est qñ venit ex ℨctu emptionis imo habet in se naturam dationis eo qz si tradens est dñs tranffert dñium licet ad hoc obligatio nõ fuerit ℨcta ideo seruatur media via quam ſ. dixi. Secus qñ traditio esset meri facti nec cõtinetur translatio dñij aliquo casu vt. l. si rem tradi. ff. de verbo. oblig. ¶ Jn glo. ibi Bul. dixit aliquando qꝯ non. ⁊ pro ista parte facit. l. nunꝯ nuda. ff. de acqui. re. domi. vbi nuda promissio nõ trãsfert dñium ⁊ dicitur nuda quando nõ subest insta causa habilis: sed si contractus non erat perfectus non suberat causa: ergo ⁊c. tamen Bulg. mutat propositum ⁊ bene: qz illud est verum qñ non subest in re nec in spe. sed si in spe: vt in ꝯtractu conditionali licet conditione pẽdente. non subsit in re: qz tñ subest in spe. traditio nõ dicitur nuda ⁊ trãsfert dñium vt est casus in. l. dotis fruc. in fi. de iure dot. ff. ⁊ ita hic qz suberat in spe propter consensum partium. licet esset suspensus in tẽpus scripture complete quando autem contractus esset nullus ⁊ a iure reprobatus: licet subesset causa in re: qz tamen de facto ⁊ non de iure non trãsfert dñium ex tali cõtractu a iure reprobato. vt. l. non dubium. ſ. de legi. cum ibi no. per Ly. possessio vero qz facti est bene transfertur: vt i. l. j. ℨ. si vir. ff. de acquirẽ.
13 pos. ¶ † Jn glo. ibi: causam vsuca. prestet. videtur qꝯ sic per regulam: qz vbi transfertur dñium eo casu quo tradens est dñs transfertur etiam vsucapiendi condictio nõ vbi erat dñs. vt. l. claribus. de contraben. emp. glo. tamen ibi determinat cõtrarium p. l. j. ⁊. ij. ff. pro dote. ⁊ sic fallit hic illa equiparatio. Tu dic qꝯ aut queritur an trãsferatur vsucapiendi cõdictio ex illo titu. conditionali cuius conditio adhuc pendet ⁊ fateor qꝯ nõ transfertur quoniam ad vsucapionem nõ sufficit quod causa subsit in spe: sed debet subesse in re cum tendat in alterius preiudiciũ vsucapio. non sic in dominij translatione cum tradens est dominus: qz nulli alij nocet nisi sibi. Sed si queritur an pẽdente cõstitutione vsucapiat titulo generali pro suo: dic qõ sic fm ℘e. ⁊ Ly. ⁊ si vsucapione pendente superueniat conditio mutatur causa ⁊ dicitur acquiri dominium ex ti. superueniẽte. arg. in. l. fundo. ff. ad le. fal. qz ille titulus subest tẽpore quo perficitur vsucapio. ¶ Jn glos. fi. ibi vel act. ex eo cõtractu de hoc erat dubium: qz illa actio debet dari ad obseruantiam cõtractus ⁊ vt impleatur: sed ille qui repetit arrhas nõ agit ad obseruantiam sed potius ad resolutionẽ contractus. Sed ista opi. tollitur per. l. quã glo. alleg. ff. de act. emp. l. ex empto. ℨ. is qui vina. vbi actio ex eo cõtractu datur ad resolutionẽ non ad obseruãtiam: quia est bone fidei ⁊ largam habet naturam. vt l. fi. ff. de condi. ob turpem causam. Super isto casu vide quod no. Bar. in. l. si quod aurum. ff. de ver. obl. alꝭ de solu. ⁊ l. ij. de rescin. vend. circa prin. qua act. agatur ad reso. contractus. Jn eadem ibi: item si aliquis. in ista. q. Ly. in antiqua lect. tenuit opi. Bulg. vt possit agi ad interesse quatenus excedat penam arrharũ per. l. predia. ff. de act. emp. sed in additiõe quã postea facit. tenuit primam opi. ℳdar. ⁊ Azo. qõ agere non possit qz eligit viam extraordinariam ⁊ illa debet remanere contentus vt in legibus allegatis in gl. nec ob. l. predia. qz pena erat conuentionalis ⁊ sic eligendo penam eligit viam ordinariam hec vero erat pena legalis. ſ. duplum arrharum. Et si dicatur pena legalis concurrit cum actiõe rei persecutoria. vt in. l. si pro fure. ff. de condi. fur. ipse respondit verum esse quando est penalis in principio. secus si ex postfacto. vt in. l. metũ. ℨ. licet. ff. quod me. cau. dic vt hic per eũ. Die. iij. Junij. ℳdcccxxxix. ⁊ die precedẽti fuerũt cõducti in ciuitate Padue tres captiui ducis ℳediolani. quorũ vnus vocabatur Nicolaus guerrerius filius domini Ottonis alter Joãnes bontrotus. ⁊ alter erat nepos Mismiri de triuulcio. ⁊ fuerũt capti ab armata. ꝺ. Venetiarum. ⁊ tunc temporis audiui dicere qꝯ Nicolaus picininus capitaneus eius erat castrametatus circa Veronam.
14 ¶ † Quero quid si non reperitur nisi vltima scriptura [b] preda
b cta in mundũ non aũt in protocollũ ⁊ imbreuiatura seu scheda an faciat fidem si pars aduersa petit qõ alie producantur. iste tex. facit qõ nõ: qz videtur velle qꝯ oẽs iste scripture debeãt cõfici. Bal. super rubri. istius ti. in. viij. col. videtur hoc tenere per hanc legẽ quãdo agitur qꝯ contractus fiat in scriptis: sed si fuit actum dũtaxat quod conficeretur instrumẽtum sufficit producere instrumentum publicatum licet protocollum vel liber imbreuiaturarum non reperiat. primum dictum non plz nec iste tex. viget. nam verum est quod si incipias a prima scriptura. ſ. protocollo vel imbreuiatura illa non sufficit qz nõ est munda sed requiritur vltima in qua negocium cõcludit: sed si incipis ab illa sufficit qz nihil aliud queritur nisi qõ partes concluserint ⁊ habeãt negociũ pro perfecto ⁊ hoc in pluribus alijs casibus reperitur quod glos. dicunt si incipis ab vno requiritur aliꝺ. si incipis ab alio aliud sufficit. Quid cñ si scriptura ita fuit cõcepta qꝯ nihil partes volnerũt addere vel minuere: sed ipsam subscripserũt nõ video ad quid sit opus alia scriptura. Secundum vero dictum procedit nisi pars aduersa velit redarguere instrumentũ de falso ratione alicuius suspicionis producitur protocollũ: qz tunc prestito iuramento per eum qꝯ non petat maliciose debet protocollum produci alias instrm non faceret fidem nisi producens iuret protocollum non reperiri vel esse perditum. per. l. fi. ℨ. eod. ⁊ ibi expresse hoc
15 tenet Bart. ¶ † Jtem quero quid si non fuit actum inter partes de aliqua scriptura fienda ⁊ concluserunt contractũ. postea ex interuallo petit alter ab altero qꝯ conficiatur publicum instrumentũ an poterit compelli. dic qꝯ sic. ſ. ad faciliorẽ probationem: quia testes possent mori. ⁊ hoc examina vt plene not. Bar. in. l. finita. ℨ. eleganter. ff. de dam. infec. facit. l. chirographis. de admi. tuto. ⁊ qõ no. in. l. si pupillus. ff. de noua. in gl. ij. vel. iij. sic ⁊ debitor qui soluit põt petere vt sibi fiat instrumẽtum solutiõis ⁊ liberationis. vt ℨ. eo. l. plures apocis. ⁊ plene
16 etiã no. in. ꝺ. ℨ. elegãter. ¶ † Jtem quero quid si instrumẽtum sit perditum

[a] ¶ Arrharũ. Ad ꝺ an sit differẽtia inter arrhas ⁊ penas. vide ꝑ Lar. zab. i. c. gẽma. i. j. q. de sponſ. ⁊ an i spũalibꝰ vz interuentio arrharũ. vide ꝑ Soci. cõſi. iij. inci. circa pñtẽ ℨsultationem. in j. vol.

[b] ¶ Scriptura. ad de qd de notario qui redurit vltimã scripturã instrumẽti in imagine. vide ꝑ pau. de ca. cõſi. xxvj. in ci. i rpi ⁊c. dubiũ facit.

BIU Cujas

a sit perditū a an possit quis petere a notario q̄ iterum cōficiat ꝛ an notarius possit sine mandato ꝛ autoritate iudicis. videt q̄ non. vt. l. si quis ex argētarijs. in fi. ff. de eden. ꝛ de hoc dic vt no. per doc. in. l. fi. ff. de bo. auto. iudi. pos. ꝛ Spec. in titu. de instrumen. edi. §. j.

2 ☞ Causa criminalis potest tota alteri committi in casu necessitatis propter absentiam iudicis.
Notario an possit committi delatio iuramēti fienda testibus ꝛ examinatio articulorum sine consensu partium.

3 Petenti remissionem ad alia loca pro examinandis testibus debet deferri iuramentum q̄ non petit calumniose nec causa differēdi iudicium: sed credat postea per illos testes absentes probare: vel per instrumentum cuius copia petitur.

4 Que sint ptes iudicis cōmissarij in referēdo iudici cōmittēti.

5 Ille cui committitur examinatio testium in causa ciuili quare non possit alteri delegare.

6 Quando fit remissio ad alium locum pars cōtra quam fit debet admoneri vt ad illum locum accedat si vult. ꝛ quis sit effectus huius citationis.

1 **Iudices.** ¶ In remissionibus que fiunt ad alia loca pro examinandis testibus ibidē vel pro extrahenda copia instrumētorum originaliū que inde nō pñt amoueri debēt iudex alteram partem monere q̄ ad illum locum accedat ad vidēdum iurare testes vel sumi copiam instrumēti: ꝛ ille iudex cui hoc cōmittit postq̄ expleuerit cōmissionem debet eā clausam ꝛ sigillatam remittere ad iudicē cōmittētem. ¶ In cā tñ criminali talis cōmissio pro recipiēdis testib⁹ nō debet fieri: sed iudex cause debet eos coram se facere venire ꝛ per seipsum examinare. hoc dicit cum aut. hic posita ꝛ iste leges multū practicantur in romana curia vbi fiunt iste remissiones ad partes longinquas de quibus non esset conueniens adducere testes: nec posset fieri ne a suis negocijs aduocentur. de qua materia vide in Spe. de teste. §. qualiter. ver. sunt aūt testes producēdi. vbi Spec. ponit formā litere que dz dirigi per iudicē cause ad examinatorē extra curiā. ꝛ in. §. nunc tractandū. versi. hoc aūt scias. ꝛ in. §. j. ver. quid si aligs. ꝛ in istis psequit hāc materiā. ¶ Et lz hic distinguat inter causas ciuiles ꝛ criminales vt in primis possit fieri. in secundis non. doc. videt aliā distinctionē facere q̄ etiā in ciuilib⁹ dicūt q̄ si esset causa multū ardua nō deberet facere sz testes ad se vocare ꝛ sic in criminali si esset parua: puta q̄ pena esset pecuniaria ꝛ nō magne quantitatis posset fieri. totū ergo relinquitur iudicis arbitrio qui pōt vel ad se vocare. vt. §. ti. j. l. si qñ. ꝛ l. qm̄ liberi. q̄ declara vt ibi dixi vel cōmittere iudici vbi sunt testes ꝛ hoc vt plurimū practicat ꝛ in ciuili etiā ardua posset hoc fieri qñ necessitas vrgeret q̄ testes nō essent de iurisdictione: ꝛ sic non posset eos cōpellere coram se venire ne veritas occultet vel pereat ꝑm Nico. ma. ꝛ

2 Bal. † nam ꝛ tota causa criminaliter posset alteri cōmitti in casu necessitatis ꝓpter absentiā iudicis. vt in. l. j. §. j. ff. de offi. eius cui mā. est iu. ꝛ de iure canonico etiā necessitate nō immi-

b nēte causa criminalis b potest delegari. vt in. c. in archiepiscopatu. de rapto. ꝛ fiat cōmissio iudici ordinario loci. vt in aut. apud eloquētissimum. in prin. ꝛ ei potest cōmitti totalis receptio. s. vt deferat iuramētum ꝛ examinet sed ꝛ alteri nō existēti in magistratu puta notario nō pōt cōmitti delatio iuramēti fiēda testibus nec examinatio articulorū nisi de cōsensu partium. ita videtur intelligendum q̄ hic no. Bar. ꝛ etiā cle. vnica. de offi. deleg. que videtur probare contra quod indistincte posset cōmitti q̄ etiam sentit hic Bald. Sed ego intelligo vt dixit Bar. ¶ Postq̄ aūt esset delatum iuramentū per iudicē et examinati essent articuli simplex examinatio testiū in facto cōsistens posset bene fieri a notario etiam sine cōsensu partium lz vt plurimum partes cōcordent in notario. facit. l. scire oportet. §. oportet. ff. de excu. tuto. ꝛ vide pro cōcordantia text. in. c.

3 cōstitut⁹. extra de fideius. ¶ † In text. ibi: ꝛ hoc si iuste peti iudex inuenerit ꝛc. debet ergo deferri iuramentū petenti talē remissionē q̄ non petit calūniose nec causa differēdi iudicium: sed credat per testes illos absentes probare vel per instrumentum cuius copia petitur ꝛ hoc probare non pōt. ꝛ hoc ne pereat veritas. ¶ In text. ibi: simul pferatur. s. interlocutoria q̄ est quādo iudex decernat causa prius cognita vt fiat remissio.

4 ¶ † In ter. ibi. postq̄ in locis hic ponit que sunt partes iudicis cōmissarij in referēdo iudici cōmittenti: q̄ postq̄ facit examinari testes siue totaliter deponāt quod fidem imponat instrumento q̄ allegabat suspectū: siue non: dicta ꝛ attestatiōes eorum remittat ad iudicem cōmittentem. intellige. s. clausas ꝛ sigillatas: ꝛ sic nō debet publicare ꝛ ita est de more fieri. debet ergo iudex cause expectare relationem ꝛ interim non procedere ad actus iudicialem. vt. §. de vita. siue pars. ¶ In aut. in fi. no. testes posse torqueri put iudici videbit in criminali sicut a

5 in ciuili. † Itē q̄ examinatio testiū in causa ciuili potest cōmitti. ꝛ vide ibi aut. si clerici. de iudi. ꝛ de offi. deleg. sup qōnum. in glo. super ver. alij delegare. Et adde q̄ ille cui cōmittit examinatio testiū ī ciuili cū videat electa industria psone nō pōt alteri delegare: q̄ ī hoc nō est iudex sed simplex executor facti

6 vt no. in. d. cle. vnica. de offi. dele. ¶ † Itē no. ex. l. iudices. quādo aliqua remissio fit ad aliū locum pars contra quam fit dz admoneri vt ad illū locū accedat intellige si vult nō autē compellitur precise ꝛ hoc ad valorē negocij: nec posset dicere se nō fuisse requisitum. de qua citatione vel requisitione cōditionali habet per glo. in. l. ea quidē. in vlti. glo. j. si mancipiū ita fuerit alienatū. ꝛ tunc non dicit aduersarius nisi se opponat. Et aduerte q̄ per hoc ptz q̄ etiā si nō sit subditus iudici pōt isto modo requiri: ꝛ sic iudex ecclesiastic⁹ pōt requirere laicum vt coram se cōpareat si vult ꝛ q̄ licet nō possit sibi mādare vt veniat nolit vel velit cū nō sit sibi subditus. ꝛ effectus primi est: q̄ si nec comparet nec opponit: ꝛ ita excluditur ab oppositione sicut si fuisset admonitus per iudicem suum. vt no. Bal. in l. testamēta. j. de test. ꝛ. §. de testi. aut. si quis. in pe. col. facit ad istum tex. l. generaliter. §. his de presentibus. §. de reb. cre.

2 ☞ Quid sit apoca. ꝛ quid antipoca. ꝛ nu. ç.

3 Debitor qui soluit an possit compellere creditorem ad restitutionem instrumenti debiti vel ad faciendum instrumētum de solutione. ꝛ nu. ç.

4 Notarius si est rogatus de solutione quam fecit mihi debitor meus. sicut tenetur tradere sibi instrumētum q̄ principaliter concernit eius fauorem: quare ita ꝛ mihi.
Quando creditor reddit debitori instrumētum cancellatum propter solutionem potest petere q̄ sibi fiat instrumentum q̄ illud quod soluit debitor erat debitum.

5 Emphyteota si velit soluere pensionem pro pluribus annis futuris an teneatur dominus talem solutionem recipere.

6 Si teneris mihi ad annuam prestationez ꝛ stetisti per annos xxx. quod nihil soluisti an prescripsisti pro preteritis prestationibus ꝛ etiam futuris.

7 Conductor contra locatorem quouisq̄ tenet tanq̄ conductor nūq̄ prescribit: ꝛ quid si cessat soluere: an videatur tenere suo nomine ꝛ prescribat. ꝛ nu. 8.

8 Si colonus vel inquilinus vel emphyteota soluit longo tempore pensionem an dicatur dominus contra eos prescripsisse si non potest aliter ostendere concessionem vel locationem.

1 **Iures.** ¶ † Creditor non tenetur tradere apocā debitori sibi soluenti de recepto nisi debitor faciat sibi antipocā de debito soluto vel tradat scripturā apoce cū sua subscriptione ꝛ est maxime necessariū creditori posse ꝓbare solutionē in annuis prestationibus ne debitor trāsacto tpe sufficiēti ad pscriptionē possit prescriptionē opponere: q̄ per tales solutiones cum videat debitū recognouisse prescribere nō potuit. si tñ creditor omisit hec facere nō ꝓpterea perdit ius suū si alio modo pōt de ipso docere: hic duo dicit tñ Alb. q̄ hodie parū practicat ista. l. ī apocis ꝛ antipocis q̄ cōficiunt instīa o publica manu notarij ꝛ est hoc cautius q̄ semp reperit liber notarij ꝛ possent de facili perdi ꝛ in vulgari vocātur schedule: † sed in iure vocat apoca schedula. quā facit creditor debitori de debito recepto ꝛ etiā illa quā facit debitor creditori de debito: q̄ ꝛfitet se recepisse in mutuū vel depositū tātam quantitatē ꝛ promittit eam restituere: sed antipoca dr illa quā facit debitor creditori de solutione quā ipse debitor facit ad sui liberationē ꝛ hoc fit

2 ad securitatem creditoris vt possit ostendere quod solutio illa fuit facta de vero debito ꝛ in ea debet ꝛtineri causa ne postea ipse soluens agat cōdictione indebiti probādo solutionem ꝛ dicendo se indebite soluisse. facit. l. qui tabulas. cum ibi no. ff. de fur. ꝛ etiam in annuis prestatiōibus vt creditor possit ostē dere recognitionem debiti ꝛ sic q̄ debitor nō possit prescribere longo tpe. de prescrip. xxx. an. l. cum notissimi. §. sed et si qs. quod faceret si negaret se vnq̄ soluisse ꝛ creditor nō posset probare solutionem ꝛ ad hunc finem facta fuit ista. l. ꝛ vide q̄ habetur ī Spe. de instru. edi. §. postq̄. ver. qd si debitor. ꝛ in ver.

3 seq. qui incipit quid si solui. x. † premitte quod debitor qui solvit creditori potest petere ꝛ cōpelli facere creditorem restituere instrumentum debiti per cōdictionem sine causa vel officio iudicis. vt in. l. dissolute. §. de cōdi. ex lege. potest etiam petere ꝛ compelli facere creditorem vt faciat sibi schedulā de solutione recepta vel hodie instrumētum publicum quod est magis in vsu vt diri ꝛ hoc est securius vt dicit Spec. in loco prealleg. quia si reperiretur instrumētum debiti penes debitorem non propterea probaret se liberatum si non ostenderet quod creditor sibi restituit vel sibi restitui fecit: interest ergo debitoris

¶ Perditū. Adde bar. ī. l. ij. C. de discus. li. x. bal. in ru. C. de fi. instru.

b ¶ Cā criminalis. Adō doc. ī. c. fup qōnū. e. ti. Arch. in. c. saluo. ix. qō. iij. card. zab. in. c. snias sanguinis. in. j. op. ne cle. vel mo. Et an cāe criminales eporum possint delegari. vide gl. in v. apostolice. in. c. ingsitionē. de here. li. vj. Bal. i. c. decernimus. in vl. col. de iu. Et an ī causis crialib⁹ defertur iuramētū necessariū: vide gl. ꝛ doc. ī ver. agat. in. l. iij. de iurciu. ff. ꝛ Bar. ī. l. marit⁹. ff. ō qō. gl. fi. in regula cū sit ptiū de re. in. li. vj. gl. in ver. famosa. ꝛ ibi doct. c. fi. de iur. in. ꝛ gl. ī v. platū. ī. c. tā lr̄is. de test. Io. ī sum. ti. de iureiu. in. §. vt sup. v. qd si crialiter. Arch. ī. c. si qs presbyter. iij. q. v. bar. ī. l. fi. ff. de ī ītē iur. Bar. ī. l. cū q. ī. §. ī populari⁹. ī. j. co. ff. ō iure iu. bal. in. l. iudices. ī. j. op. C. ō in. q̄uis ʒriū ꝛ male tz gl. ī v. ceteris causis. l. ī bonefidei. C. de reb. cre. ꝛ Bal. ī. l. qui accusare. C. de calū.

BIU Cujas

posse ostendere se soluisse: contingebat aũt qõ si mutuaui tibi cẽtum sub annuis vsuris ⁊ tu retinuisti per annos.xx.⁊ quolibet anno soluisti vsuras: ⁊ ego feci schedulã tibi de recepto transactis ann.xxx. dicebas te debitũ prescripsisse. ⁊ sic allegabam te non potuisse prescribere qz quolibet anno soluisti vsuras ⁊ sic debitũ recognouisti tu negabas te vnq̃ soluisse ⁊ etiã habere schedulas p̃dictas de soluto. ¶ Et simil᷑ locabã tibi prediũ pro certa quãtitate fructuũ annuatim soluẽda ⁊ tu solnisti per ann.xxx. postea negabas soluere ⁊ dicebas te nunq̃ soluisse ⁊ rem tenuisse dicebas tuo noĩe prescripsisse: ⁊ qz non poterã ꝓbare solonẽ nec etiã locationẽ succũbebã: ꝓpter hoc prouidet per banc.l.vt non tenear tibi facere schedulã p̃dictã de recepto nec possis me ad hoc cõpellere nisi facias aliã de soluto vel copiã illius tradas cũ tua subscriptione vt sic possim ostẽdere q̃ noĩe meo tenuisti prediũ ⁊ prescribere nõ potuisti. vt in.l.male agit.j. de prescri.xxx.ann. si tũ nõ fui vsus ad cautelã nõ preiudicaᷓ mihi qz fuit inuẽta mei fauore. vñ nõ debet in odiũ redundare q̃ est intelligẽdũ dũmodo alio modo possim probare solutionẽ predictã vel etiã locationẽ. Nam si illã probaré etiã si nunq̃ mihi aliqd soluisti nõ potuisses prescribere qz semper videris rẽ tenuisse nomine meo non tuo etiã si contrarium gessisti in animo: qz solo animo non potuisti mutare tibi causam possessiõis scz de nulla in aliquã. vt.l.nemo. j. de acqui.pos. nõ supueniente causa de nouo: alꝫ secus puta si requisiui vt solueres ⁊ negasti qz extũc videris pos. interuertisse ⁊ me possessione spoliasse ⁊ tuo nomine possedisse: ⁊ tunc de iure ciuili potuisses longissimo tpe prescribere non de iure cano. propter malam fidem: sed si nõ possem probare solutionem vel locationẽ fieret mihi preiudicium non propter omissam cautelã: sed ꝓpter defectũ ꝓbatiõis qui mihi incumbit:

4 ¶ † Et per istã. l. dicit Bar. q̃ si notarius est rogatus de solutiõe quã fecit mihi debitor meus sicut tenetur tradere sibi instrumẽtum qz principaliter cõcernit eius fauorem ita ⁊ mihi qz cõcernit fauorẽ meũ secundario propter causas predictas.

5 ¶ Jtẽ dicit per hãc. l. Bar. q̃ qñ creditor † reddit debitori instrumentum cancellatũ ꝓpter solutionem potest petere quod sibi fiat instrumẽtũ q̃ illud qõ soluit debitor erat debitũ sicut quando facit sibi schedulam de recepto. Jtem dicit Bart. hic probari id quod. s. dixi quãdo debitor soluit creditori potest petere vt creditor sibi faciat instrumentũ vel schedulam de soluto. facit etiam iste tex. vt si emphyteota velit soluere pensionem pro pluribus annis futuris nõ teneatur a dominus recipere: qz sua interest pro quolibet anno per se soluatur vt appareat de continua recognitione rei: alias post longissimum tps posset negari se soluisse. De hoc no. in.l. inter stipulantem. ff. inter certain. ff. de ver. obli. fm Guil. de cu. ¶ Jn glo. ibi: alĩ vt Bul. Tu dic q̃ illam quam fecit debitor creditori de debito qz cõfitetur se debitorem dicitur apoca. sicut illa quam fecit creditor debitori de debito recepto. ⁊ sic duobus modis dicit apoca. tene ergo quod. s. dixit glo. ¶ Jn fi. glo. ibi: quod non placet. s. vt illa apoca que restituitur creditori scripta a debitore dicatur antipoca: qz ista ponit in tex. tanq̃ diuersa ab antipoca: vt patet in tex. ibi vel exemplar cum subscriptione q̃ loquitur de prima ⁊ postea sequitur vel antipocam suscipere: ⁊ sic illud exemplar nõ est apoca sed exemplar apoce quod propter subscriptionem debitoris habet vim antipoce. ¶ Jn gl. que incipit: imo est perpetua ibi. † Jtem nota hic. Ad euidentiam huius debes scire quod si teneris mihi ad annuam prestationem ⁊ stetisti per annos.xxx. q̃ nihil soluisti. Si queriᷓ an prescripseris pro preteritis prestationibus ⁊ etiaz futuris fuerunt opi. Una fuit Bar. qõ non prescripseris nisi vni prestatiõi. s. illi que debuit fieri iam sunt anni.xxx. scquentib⁹ vero ⁊ etiam futuris nõ prescripseris. nam ad hoc vt prescribas requiritur qõ cessaueris per annos.xxx. ⁊ hoc non potest dici nisi in illa prestatiõe que debuit fieri iam sunt anni.xxx. nõ in sequentibus in quibus nõ transiuit tãtum tempus: sed. xxix. vel. xxviij. ⁊ sic de singulis. Alia fuit opi. Azo. ⁊ Jul. q tenuerunt quod prescripseris pro omnib⁹ preteritis quia sublato initio obligationis cetera tolluntur: sed si cessasti per.xxx. annos sublatum est initiũ: ergo ⁊c. Et pro ista parte facit. l. cos. in prin. j. de vsur. ⁊ etiam iste tex fm glo. qz hic cum non cõstaret de solutione vsurarũ facta singulis annis allegabatur prescriptio temporis adducẽs annuam prestationem vsurarum. Tertia fuit opi. gl. vt distinguatur an tenebaris ad annuam prestationem ex contractu ⁊ vera sit opi. Azo. qz tunc vnica est obligatio pro omnibus annis. vt. l. sticbus. ff. stipu. de verbo. obligatio. in qua inspicitur initium quo sublato sequẽtia tolluntur: sed ab initio istius obligatiõis trãsierunt anni.xxx. ergo ⁊c. facit quod habetur in.l. cum qui. ff. in popularib⁹. ff. de iureiu. Aut eras obligatus ex vltima voluntate ⁊ tunc qz tot sunt obligationes quot anni ⁊ sic quotidie renouãtur vera sit opi. Bar. quia lapsis. xxx. ann. prescriptum est ꝑme nõ sequentibus a quibus non sunt tot anni elapsi vt hec habent in. l. cum notissimi. ff. j. in glo. que incipit Martinus sic exponit ibi. de prescrip. xxx. anno. breuiter opi. Bart. cõmuniter tenetur per doc. vt etiam quando teneris ad annuam prestationem ex contractu licet vna sit obligatio pro omnib⁹ annis non prescripseris nisi pro vna q̃que debuit fieri iam sunt anni xxx. nõ pro sequentibus preteritis a quibus nõ sunt tot anni elapsi multomin⁹ pro futuris: qz licet vnica sit obligatio pro omnibus annis tñ petere non possum nisi pro preteritis: pro futuris vero nõ possum petere ⁊ nõ valenti agere nõ currit p̃scriptio. l. j. in fi. de anna. excep. ⁊ sic pro futuris nõ est incohata prescriptio: sed pro preteritis sic. sed non est cõpleta nisi pro illa ꝑma que etiam debuit fieri iam sunt anni. xxx. de quo per Bar. in.l. de pupillo. ff. si pluribus. de ope. no. nunc. ⁊ tangit in Spec. de loca. ff. nunc aliqua. versi. xxxij. ⁊ per Ly. in. d. ff. nam interdum obligatio annua est principalis nõ respectiua respectu alterius oblig. ⁊ procedit quod dixi. Jnterdum non est principalis sed respectiua. puta prestatio vsurarũ propter obligationem sortis stando per. xxx. annos qõ non petam sortem nec tu soluas vsuras ⁊ sic non recognoscis debitũ prescribis obligationi sortis que est principalis ⁊ in cõsequentiã annue obligationi vsurarum tam pro omnibus preteritis q̃ ꝑ futuris annis: vt in.l. eos. ĩ prin. j. de vsur. ⁊ ita loquit iste tex. ⁊ sic non facit contra Bar. cuius opi. loquitur ⁊ debet intelligi in annua prestatione non respectiua ad aliã principaliorẽ: sed eque principalem vt si ex cã donationis te obligasti mihi

7 ad dandum quolibet anno decem. ¶ † Jn ea. glo. ibi: item argu. huius. l. ad euidentiam huius questiõis premitte q̃ cõductor cõtra locatorem quouscũq; tenet tanq̃ cõductor nunq̃ prescribit: qz non possidet: sed detinet: possessio enim tam ciuilis q̃ etiam naturalis est penes locatorem qui retinet ciuilẽ animo suo ⁊ naturalem corpore cõductoris sine possessione vero prescriptio non ꝓcedit vt regula iuris sine possessione ⁊ cõtra possidentẽ non currit prescriptio etiam si ciuiliter tantũ possident. vt no. per glo. in. l. j. j. de ser. fug. in fi. magne glo. in. l. male agitur. j. de prescri. xxx. anno. modo quidam dixerunt q̃ videtur tenere tanq̃ conductor quando soluit pensionem si aũt cessat soluere videtur tenere suo noĩe qz nõ recognoscit locatorem ⁊ sic priuat locatorem possessione ⁊ etiã sibi appropriat ⁊ extunc incipit prescribere contra dñm ⁊ pro hoc allegãt istum tex. dum loquitur de conductore qui tenebatur annuatim ad certam partem reddituum loco pensionis: ⁊ vult q̃ si cessauit per. xxx. annos vel nõ põt apparere qõ soluerit: ⁊ sic qõ dñs recognouerit poterat allegare penitentiam rei ideo dño ꝓuidetur per banc. l. vt possit probare recognitionem debiti ⁊ q̃ nõ tenuit suo nomine sed locatoris. Breuiter gl. tenet contrariũ quod postq̃ semel conduxit semper videtur retinere tanq̃ cõductor: ⁊ sic non prescribat quã tũcũq; gerat contrariũ in animo suo non põt sibi mutare causam possidẽdi ⁊ de nõ possessore sed de detentore facere se possessorẽ nec spoliare dñm possessiõe. vt in.l. cũ nemo. j. de acqui. pos. Sed si dñs petijsset pẽsionem, ⁊ ille nõ soluisset extunc videret interuertisse possessionem ⁊ dominum possessione priuasse. vt in.l. colonus in. ff. l. cũ fundum. ff. de vi ⁊ vi arma. qz tunc nõ solo animo mutat causam possidendi. sed ꝓinterueniente actu ⁊ contradictiõe sua: ⁊ sic extũc de iure ciuili potest. in iure ciuili mala fides nõ impedit prescrip. xxx. an. nec ob. iste tex. qz debet intelligi quãdo locator nõ poterat ostendere solutiones reddituum annuatim factas nec etiam contractum locationis vnde conductor dicebat se nunq̃ cõduxisse sed proprio nomine possedisse ideo faciebat vacillare ius dñi. Sed posito quod non possit probare solutiões reddituum: si tamen potest probare locationem factam semel: ⁊ sic incepisse possidere nomine conductoris alio non ostenso presumit semper eodẽ modo possedisse quo incepit ⁊ hoc vult iste tex. in fi. q̃ locator sibi nõ ꝓiudicet lz nõ vtaᷓ cautela de qua hic supple dũmodo possit ꝓbare locationẽ lz

8 non solutiones. † Postremo vide quod no. Lyn. in. l. cõperit. in fi. ibi: de prescrip. xxx. ann. qui querit quid si colonus vel inquilinus vel emphyteota soluit lõgo tempore ⁊ in hoc differt ab ista. l. loquit quando non soluit sed soluere cessauit postea videns dñm non posse ostendere locationem vel cõcessionem in emphyteosim negat se in futurũ soluere vel asserens se non recognoscere ab eo ⁊ indebite soluisse nisi ostendatur causa: ⁊ sic queritur econuerso ad casum precedentem si dominus potest ostendere solutionem ⁊ non concessionem vel locationem an ille possit se aduersus dominum defendere ⁊ tenet qõ non si soluit per longum tempus: puta spatio. x. annorum. per tex. expressum in. l. litibus. j. de agri. ⁊ cen. debet enim in sua quasi possessione

a ¶ Teneaᷓ dñs Ado Spe. in ti. de loca. ff. nũc alii. ver. xlij. ⁊ ver. seq. ⁊ ibi Jo. an. ĩ addi. bar. ĩ. l. statuli. ff. si. ff. ó statuli. ⁊ in. l. cũ q. als. Jabolenus. ff. de annuis le. ⁊ bal. j. l. si qs argentũ. co. iij. j. ó dona. Pe. de ancha. ⁊ Jmo. ĩ. c. potuit. de loc. ⁊ hãc cõem opi. ĩtelligẽ limitavt per Bar. ĩ. d. l. statulib. j. alle. ff. C.

BIU Cujas

possessione annue p̄statiõis defendi dñs.vt in.c.querelã extra
de elec.Sed aduerte q: hac rõne attenta nõ solũ si per lõgum
a tempus ᵃsed etiã si minori tp̄e soluissem diceret dñs in quasi
possessione qua nõ deberet de facto priuari:vt in.d.c.querelã.
Respondet ꝛ tene mẽti si ille soluit per longum tp̄s defenden
dus est dñs in sua quasi possessione quousq; soluẽs probet se
non teneri ad soluendũ:ꝛ rem esse suã iure directi dñij.sic ĩtel
ligo.l.litibus.Sed si soluit minori tempore defendendus nõ
est dñs in sua quasi possessione quousq; in iudicio ꝓprietatis
doceat de iure suo q: presumit in illo iudicio potius ꝑ posses
sore q̃ pro ipso cum ista sit quedã species seruitutis ꝛ res p̄su
mitur libera nisi probetur contrariũ:lꝫ dñs sit in quasi posses
sione huius seruitutis.iuxta ea que no.in.l.sicuti.§.si querit.
si ser.ven.ꝛ qd̄ dixi.s̄.eo.l.si solennibus.de facto aũt nõ debet
spoliari sua quasi possessione.tene menti q: hoc nõ tãgit Cy.
nec alij.¶Econuerso si aliquis soluit longo vel lõgissimo tẽ
pore tanq̃ emphyteota:ꝛ est paratus velle soluere in futurum
dño:dñs dicit se nunq̃ illi cõcessisse in emphyteosim ꝛ sic non
vult recipere solutionẽ nisi ostẽdat cõcessionẽ ꝛ vult de re dis
ponere ad sensum suũ pleno iure ille aũt soluẽs nõ possit ostẽ
dere cõcessionẽ.dicit se prescripsisse ius emphyteoticũ per lon
gissimũ tp̄s sic soluendo an hoc possit dicere.videt q̃ nõ:q: sic
asserendo asserit dñm possedisse ciuiliter ꝛ se naturaliter tm̄:
q: emphyteota ꝛ feudatarius nõ habẽt nisi naturalẽ ꝛ dñs ci
uilẽ.ita iuxta no.in.c.j.cor.in vsi.feu.Possessio vero naturalis
nõ sufficit ad prescribẽdũ.vt in.l.acquirit.i fi.de acqui.re.do.
ꝛ cõtra ciuiliter possidẽtẽ nõ prescribit per gl.que est in.d.l.j.
ĵ.de ser.fug.Breuiter cõtrariũ determinat glo.ordi.ĵ.de iure
emp.l.ij.in fi.glo.magne que est sup verbo repellere ibi:dũ di
cit.Itẽ quid si aliquis possidẽs fundũ pro quo.lx.annis sol
uit pensionem deficiatur que tenet q̃ presumitur emphyteo
ta ꝓpter tam longã solutionẽ vel dic q̃ p̄scripsit ius emphy
teoticũ.vt est tex.in.c.si quis per.xxx.ann.si de feu.fuer.cõtro.
hoc etiã idẽ videt Dy.al's Cy.in.l.indicia.de rei vẽ.Nec ob.
rationes superius allegate in contrarium:q: verũ est q̃ soluꝫ
naturalis possessio non sufficit ad prescribẽdum dñium dire
ctum sed bene sufficit qd̄ p̄scribit vtile qm̄ illi dominio appro
priatur.ꝛ hoc voluit Bar.i.l.j.ff.de acqui.pos.in prin.in arti.
de naturali possessione:ꝛ similiter aduersus possidentem ciui
liter non currit prescriptio super dicto dominio:sed super vti
li sic:tene menti:quia ista sunt vtilia ꝛ subtilia ex quibꝰ rema
net ista.l.bene declarata.

2 ☞Duo genera scripturarum ex quibus potest fieri compa
ratio ꝛ ex quibus alijs scripturis fiat comparatio.
3 Quando deueniatur ad comparationem scripture:ꝛ quãdo
non debeat fieri vel non sit necessaria.
4 Scriptum de manu debitoris quot testes requirat quod fue
rint presentes ꝛ viderint eam scribi a debitore:ꝛ an debeãt se
subscribere.
5 Ad probãdum veritatem debiti quando ꝛ qualiter sufficiãt
duo testes ꝛ qñ requirantur tres:ꝛ qñ quatuor vel quinq;.
6 In libro rationum qui consueuit esse penes debitorem an suf
ficiat sola comparatio sine testibus.
7 Scriptura ex qua fit cõparatio si est priuata requirit subscri
ptionem trium testium:ꝛ an sufficiat q̃ duo ex tribus depo
nant de subscriptiõe omnium trium.
Quid in scriptura ad quam probandam fit comparatio.
8 Interuentus trium testium potest probari per duos.
9 Si produco contra te scripturam priuatam continentem ali
quid contra me non prodest mihi ad probãdum aliquid pro
me sicut si nihil contineret contra me.
10 Iudex potest committere cõparationem peritis vt notarijs.
ꝛ an ipsemet iudex debeat eam facere.
11 Quod isti cõmissarij teneant iurare lꝫ nõ referãt vel deponãt
tanq̃ testes:sꝫ potiꝰ tãq̃ in arte periti.ꝛ de eo qd̄ ꝑcipiũt iudi
cio intellectus potiꝰ q̃ sensu corporeo.ꝛ iurãt de credulitate.
12 Quod isti possint reprobari sicut alij testes ꝛ quod per eos fa
ctum est potest per iudicem emendari.
Qui petit cõparationẽ fieri debet prestare iuramẽtũ qd̄ nõ pe
tit calũniose:ꝛ qd̄ nullo alio modo põt ꝓbare suã intentionẽ.
Quid in illo contra quem petitur fieri comparatio ꝛ an pos
sint ista iuramenta omitti.
13 Comparatio an possit fieri nisi ex generibus scripturarũ hic
contẽtarum.

b **Comparationes.** ᵇ ¶Materia huius.l.est val
de intricata ꝛ ꝓpter hoc reputat difficilis ꝛ diffi
cultas prouenit ex testibꝰ qui habent in aut.de in
strumẽ.cautela ꝛ fide.vnde sumunt due aut.hic posite.sꝫ aut.
ad hoc.ꝛ aut.ꝛ si cõtractus.ꝛ alie que ponunt.s̄.si cer.pet.aut.
sed nouo iure.ꝛ alie que ponit.ĵ.qui pot.ĩ pig.ha.aut.si quis
vult aũt deponere sup.l.scripturas.nã text.illi in corpore sunt
ita inepti q̃ vix possunt intelligi nisi gl.aliter declarant diui
nando.ꝛ glo.in.d.aut.s̄.si cer.peta.ꝛ in vltima glo.magna in
corpore vnde sumit melius ꝛ clarius tradit q̃ hoc tradat gl.
in aut.ꝛ si cõtractus.Et hoc dicit ista lex que debet legi simul
1 cum aut.q: veniunt suppletiue.ꝛ ita legit Bar.† scriptura de
qua fit cõparatio literarũ debet esse priuata ꝛ approbata:vel
forensis.i.facta coram iudice vel publica ꝛ illi quibus est com
missa comparatio debẽt solẽniter iurare de faciẽdo ipsam vi
deri fideliter ꝑpostposita affectiõe vel causa lucri vl' inimicitie.
Qua cõparatione facta ꝛ approbata scriptura facit plenã fi
2 dem absq; alijs adminiculis.h.d.in effectu ista lex.†ꝛ per aut.
ad hec adduntur alia duo genera scripturarum ex quibꝰ po
test fieri comparatio.s.de scriptura que producitur per partẽ
c aduersam ꝛ de sumpta ex archiuo publico.ᶜꝛ sic sunt qnq; ge
nera quorũ tria ponunt in hac.l.comparatiões.ꝛ duo in aut.
ad hec.sed per aut.ꝛ si cõtractus.que loquitur de scriptura ad
quam probandam fit comparatio ꝛ in hoc differt a.l.codicis.
que loquitur de scriptura ex qua vel de qua fit cõparatio corri
gatur.l.comparationes.inquantum vult quod soli compara
tioni stetur si fuerit scriptura approbata per comparationem
ꝛ vult q̃ nõ stetur soli comparationi:sed aliud arg.requirat
ad probationem scripture que negatur ꝛ pro qua probãda fit
comparatio.ꝛ arg.cõsistit in hoc vt habetur in corpore vt de
ponant se vidisse scribi illam scripturam per talem cuius esse
dicitur licet per partem aduersam negetur:ꝛ licet nihil depo
nant de veritate facti q: non fuerunt presentes tempore cõtra
ctus:sed viderũt eam scribi nec curatur an ipsi sunt descripti
in illa scriptura vel nõ licet in scriptura ex qua fit cõparatio si
est priuata debeant esse descripti seu subscripti propria manu
ipsorum ad hoc vt illa scriptura sufficiat ad comparationẽ:vt
in.l.comparationes.ĵ.nisi terminũ habuerint subscrip.ꝛc.Et
ista lex primo ponit proemium vsq; ibi:ideoq;.Secundo po
nit statutum vsq; ibi:oẽs aũt.Tertio ponit modũ tenẽdi in
comparatione.ꝛ extẽdit ꝛ limitat quod.s̄.dictum est.Potest
autem hic poni casus duobus modis.Primo q̃ producebã
contra te scripturã priuatã quã dicebã esse scriptã manu tua
vel patris tui cui successisti in qua cõtinet te vel ipsum esse vel
fuisse debitorem meum ex iusta causa in.c.tu negabas esse scri
ptam manu tua vel patris tui.ꝛ sic oportet me hoc probare:ꝓ
batio autem fiebat ꝛ fit per cõparationem literarum vñ pro
ducebam aliã scripturã priuatam quã similiter dicebam esse
scriptã manu tua vel patris tui ad quã petebam fieri cõpara
tionem tu similiter illam negabas:certe ante hãc.l.sufficiebat
mihi forte probare etiam per vnum testem q̃ ista secũda erat
scripta manu tua vel patris tui:sed ex hoc dabat materia falsi
tatis:ideo statuitur q̃ nec hec secũda nõ sufficiebat postq̃ ne
gatur nisi habeat subscriptionem testium trium qui recogno
scant suas subscriptiões vel omnes tres vel saltem duo vel si
omnes sunt mortui vel absentes quod fiat cõparatio de sub
scriptionibus eorum:ad alias scripturas eorũdem de quibus
constet ꝛ aliter non sufficiat etiam si ista secunda aliquid cõti
neat contra me puta quod teneor tibi in.x.nam nõ propterea
sufficit ad dandum robur prime partis negate in qua cõtinet
q̃ tu es debitor meus in centum.Itẽ ad cõparationem fiẽdã
possum producere scripturam forẽsem.i.iudicialem factã ma
nu tua vel patris tui nõ forma publica:ꝛ sic licet largo modo
sit publica ꝓpter autoritatem iudicis.stricte tamen sumẽdo
non est publica:q: deficit forma etiam si tu vel pater tuus era
tis notarij deputati ad hãchũ:vnde nec requiretur q̃ ista ha
beat subscriptionem trium testiuꝫ sed sufficit quod sit forẽsis
propter autoritatem iudicis.potuistis etiam facere dictã scri
pturam etiam si non eratis notarij ex cõmissione iudicis vt in
c.quoniam contra falsam.de proba.Possum etiam inducere
aliam scripturam publicam si eras notarius vel pater tuus ꝛ
produco instrumentum factũ manu tua vel patris tui ad pro
bandum primam scripturam priuatam nõ habentẽ formam
etiam si testes dicti instrumenti nõ deponãt pro instrumẽto ꝛ
in hoc differt a prima scriptura priuata in qua testes tres de
bent esse descripti ꝛ pro subscriptionibus testificari:sed in pu
blica non requiritur quod sint descripti:licet sufficit q̃ fiat de
ipsis mentio nec requiritur quod sint tres:sed sufficiunt duo.
Secundus casus quod produxi contra instrumentum publi
cum manu titij notarij.tu negabas esse scriptum manu illius
confitebaris tamen illum esse notariũ producere possũm aliã
scripturam etiam priuatam ad probationem huius quam di
cam esse scriptam manu eiusdem titij dũmodo habeat subscri
ptiones trium testium pro ipsa deponẽtiũ:vel aliam scriptu
ram eiusdem notarij factã in iudicio licet nõ in forma publi

a ¶Lõgũ tp̄s.adde q̃ dicat tp̄s lõgũ gl.i.l.cũ de i rẽ vẽso.ff.de vsu.bal.ĩ l.iperiũ.ff.de iur.om.iu.Host.i.c.pe.de cõsue.Io.de ana.in.c.q̃relã.ĩ iij.col.de simo.ꝛ qd̄ dr̄ multũ tp̄s.vide p do.in.l.si vnus.in.§.j.ff.de ar.ꝛ Bald.in.c.plerũq;.in.j.col.de rescrip.

b ¶Cõparatiões.Adde de materia istiꝰ.l.vide p Dy.Bar.ꝛ sali.i.l.vẽditor.ff.de iudi.Ho.ĩ summa tit.de fi.inst.in.§.iij.ꝛ Spe.tit.de ꝓba.in.§.fi.ver.sed in strumentorũ.

c ¶Ex archiuo publico.Adde doc.in.c.ij.de fi.instr.extra.

BIU Cujas

ca vel aliud instr̄m in forma publica de qua cōstet. ⁊ hoc qñ ti
tius notarius non viuit: si enim viueret sufficeret testimoniū
ipsius si interrogatus diceret instr̄m quod primo ꝓduxi fore
de manu sua. vt in. l. si quis decurio. ꝭ. de fal. ⁊ in auť. co. ti. §. si
vero moriant̄. vel etiam si astarent testes de quibus fit mētio
in instrumento primo loco producto sufficeret testimoniū eo-
rum ad probandā veritatē scripture sine alia cōparatione. tūc
enim venit̄ ad cōparatonē isto casu qñ nec extat notarius nec
discipulus eius cui forte notarius cōmiserat nec etiam testes.
⁊ tunc talis cōparatio faciebat plenam fidem si per hoc scōm
approbat̄ pmū hodie remittit̄ in arbitrio iudicis vt vel faciat
plenam. vt hic in glo. super verbo testium vel qualemqualem
fidem. i. semiplenā: vt in glo. que est in auť. ⁊ si cōtractus. circa
3 prin. ibi hodie vero ⁊c. Per tex. autē allegatos in glo. † debes
scire altius exordiendo materiam ⁊ incipiendo a substan-
tialibus ꝙ ad cōparationē scripture tunc deuenit̄ qñ ille ꝯtra
quē producit̄ negat debitū seu ꝯctum: ⁊ etiā negat scripturā
esse de manu illi⁹ cuius asseritur esse ⁊ qñ illa scriptura est ta-
lis ꝙ si esset manu illius cuius esse asseritur faceret plenā pro
bationē. ⁊ sufficeret ad cōdēnationē: al's secus. vnde si produ-
cerem scripturā quam dicerem esse manu tua in qua cōtineret̄
te esse debitorē meū in centū. ⁊ non exprimeret̄ causa sufficiēs
non fieret comparatio si negas esse manu tua quia si cōfiteris
postꝙ non habet causam nō prodest q2 cōfessio tua sine causa
nō valet. l. cū de indebito. §. fi. de proba. ⁊. l. ij. §. circa. de doli ex
cep. Item si producerē instr̄m non solēne: q2 deficeret aliquod
de substātialib⁹ similiter nō fieret cōparatio si negas scriptu-
ram manu illi⁹ notarij: q2 etiā si cōfiteris nō ꝓbare intētionē
meam cuz nō valeat. Itē si cōfiteris debitū ⁊ etiā scripturam
non fit comparatio: q2 esset superflua. idem si debitū ⁊ nō scri
pturā. idē si scripturā ⁊ nō debitū etiā si nullam cōtineat solē-
nitatē: q2 scripture tue statur cōtra te si continet legitimā cau
sam etiā si nullos testes habeat. vt. l. generaliter. ꝭ. de nō nu. pe.
⁊ iste est casus ꝭm verū intellectum. in. l. scripturas. ꝭ. qui po. i
pig. ha. i prima parte ipsius. l. que vult vt stetur tali scripture
cōfessate etiā si nullos testes habeat ⁊ etiā sine alia cōparatio-
ne in preiudicium heredū tuorū sed in preiudiciū alteri⁹ pu-
ta creditoris tui nō statur nisi habeat subscriptionē trium te-
stium. ⁊ tunc statur etiam si illi testes nō examinent̄ postꝙ tu
eam cōfiteris etiā in preiudiciū tertij habētis publicū instr̄m
⁊ sic si cōtinet diē anteriorē facit me preferri creditori habenti
instr̄m publicū cum die posteriori. vt ibi est casus. ⁊ hoc casu
loquit̄ ꝙ vulgariter dr̄ scriptura priuata si sit trino teste nota
ta hic vis est nata ꝙ scriptura publice facta. qñ vō negas de-
bitū ⁊ etiā scripturā quā ꝓduco fore de manu illius cui⁹ esse
assero quo casu loquunt̄ isti text. si haberem testes qui fuissent
presentes tpe cōtractus ⁊ deponerent de veritate debiti adhuc
4 cōparatio non esset necessaria nec tunc loquunt̄ isti tex. † Sed
contingit interdum ꝙ contractus sit sine testibus. q2 creditor
cōfidit de debitore postea icipiēs dubitare petit a debitore qō
faciat sibi vnā scripturā de manu sua ⁊ debitor eā facit ꝗꝗd
olim esset hodie impera. cōsuluit creditori ꝙ de ipsa non con-
fidat: quia debitor poterit eam negare ⁊ creditor habebit diffi
cultatem ꝓbandi ꝙ sit de manu sua: vnde cōsulit imperator
ꝙ aduocet ad se testes q videāt illā scribi a debitore. ⁊ possint
deponere de hoc: nec expedit ꝙ isti testes se subscribāt dūmo-
do de hoc deponant. sed melius esset ꝙ se subscriberēt ⁊ dicit
tex. ꝙ debeāt esse tres ⁊ non pauciores in auť. co. ti. §. j. posita.
5 s. p. l. scripturas. que incipit si qs vult caute deponere. ¶ Ad-
uertendū aūt ꝙ ad probandū veritatē debiti interdū sufficiūt
duo testes. s. de iure antiquo indistincte: vt in. l. vbi numerus.
ff. de testi. ⁊ de iure. C. si debitū nō transcēdebat quinquaginta
libras auri. ⁊ de iure auten. si non transcēdit libram auri iter
dum requiruntur tres vt de iure. C. si transcēdit. l. libras auri
⁊ tunc etiam requirit̄ subscriptio eorū in instrumēto publico
vel priuato: vt in. l. fi. s. si cer. pe. ⁊ de iure auť. quando transcē
dit libram auri ⁊ nō cōcurrunt quatuor de quibus statim di
cam: sed aliquid eorum deficit iterdum requirunt̄. v. qñ qua-
a tuor cōcurrunt. s. ꝙ transcendat librā auri[a] ⁊ ꝙ fiat in ciuitate
⁊ ꝙ fiat in scriptis ⁊ ꝙ ab imperitis literarum vel parū peri-
tis: vt in auť. sed nouo iure posita super. d. l. fi. s. si cer. pe. ⁊ in
corpore vnde sumitur. de instru. caute. ⁊ fide tangitur per glo.
in auť. ⁊ si cōtractus. que suppletur per illam auten. sed nouo
iure. dum dicit̄ adsit arg. i. testificatio testiū. q2 si querit̄ quot
requirant̄ vt deponāt se vidisse scribi dicendū est vt. s. dixi qō
aliqñ duo: aliqñ tres: aliqñ. v. sicut requirerent̄ ad probandū
veritatē si fuissent presentes tempore ꝯctus. ⁊ tunc dicta scri-
ptura priuata sit roborata per testificatiōes testium qui vide-
rint eam scribi. ⁊ etiā per cōparationē literarū facit plenā fidē
sed alterū ipsorum. s. testificatio testium vel sola cōparatio nō
facit plenā fidē sed semiplenam. ita declarat bona glos. que est
in. §. j. in auť. de instru. cau. ⁊ fide. in vlti. glos. que incipit. Sed
ago super verbo facimus. in fi. ⁊ ita debet intelligi ista auť. ⁊ si
ꝯctus. hoc tū verum in schedulis seu in apocis ⁊ etiā in episto
lis in quibus de facili pōt cōmitti fraus; ideo licet olim suffi-
6 ceret dicta cōparatio per istā. l. cōparationes. † hodie nō suffi-
cit sed in libro rōnū qui cōsueuit esse penes debitorē. ⁊ in quo
non sic de facili cōmitit̄ fraus sufficeret sola comparatio sine
testibus per. l. cōparationes. que nō est correcta per tex. in auť.
nisi in schedulis seu apocis ꝭm Bar. qō etiā tenet Bal. in. d. l.
auť. sed nouo iure. vbi tāgit de ista materia cōparationis. in
scripturis autem publicis dic vt infra dicam in auť. ⁊ si cōtra
7 ctus. ¶ † Nō. ergo in secunda parte huius. l. tria. s. ꝙ si scriptu
ra ex qua fit comparatio est priuata requirit subscriptionem
trium testium scriptura vero ad quam probandum fit cōpa-
ratio etiam que prius fuit ꝓducta ⁊ negata licet requirat pre
sentiam testium non tamen requirit subscriptiones eorum. et
hoc vult glo. que incipit hodie ibi vel melius hic loquitur ⁊c.
Est etiam alia differentia: q2 de tribus testibus qui requirun
tur i scriptura ex qua fit cōparatio sufficit ꝙ duo deponāt de
subscriptiōe omnium trium. sed de tribus qui requirūtur in
scriptura ad quam probandum fit cōparatio quando cōtra-
ctus excedit libram auri non sufficit testificatio duorū imo de
bent omnes tres testificari ꝙ viderunt eam scribi: et hoc vult
8 illa eadē glo. ¶ † Secundo no. ꝙ interuētus trium testiū po-
test probari per duos vt ibi dū dicit siue cūctis siue oīno duo-
bus. Et istud inducit glo. super verbo duobus ad questionē
notatam in. l. ij. ꝭ. de bo. pos. ꝭm tabu. ꝙ si confiteris testamen-
tum fuisse factū. sed negas interfuisse numerū. vij. testium po-
test hoc probari per duos ex eis: q2 nō deponūt de testamento
sed tantum de solēnitate postꝙ confiteris testamētum: sed ne
gas solēnitatem: sed si negares etiam testamentum non suffi-
cerent duo sed requirerentur septem: facit id quod dixi i. l. in
exercendis. q2 si duo contradicunt instrumento testamenti ꝙ
non fuerunt presentes sufficerent tres dicentes contrarium ꝙ
imo fuerunt presentes vt reformetur instrumentum testamēti
9 continens. vij. testes. ¶ † Tertio ⁊ vltimo not. in versi. licet in
semetipso ꝙ si produco contra te scripturā priuatā continen
tem aliquid ꝯ me nō prodest mihi ad probandū aliquid pro
me sicut si nil contineret cōtra me vt. s. de proba. l. instrumen
ta. Secus si non ego produco eam sed tu. nam tunc possum ea
vti pro me postꝙ vteris pro te: ⁊ iste est casus in auť. ad hoc. in
prin. que nō contradicit huic. l. in illo versi. licet in semetipso.
ꝗꝙ aliqui dicant contrarium ꝙ ille ver. corrigitur per auten.
sed falsum est quia in diuersis casibus loquūtur. ista enim lex
loquitur qñ ambe producebantur per me ⁊ vna faciebat con
tra me alia pro me. tamen volebam ea vti pro me ad proban-
dum alterā que faciebat pro me non possum. auť. loquit̄ quā
do vna producebatur contra me alia pro me cōtra te etiam si
illa nō habebat subscriptionem trium testium possum ea vti
ad cōparationē producte per me ita intelligitur auť. in pmo
10 casu alias nil adderet ad. l. C. ¶ † In tertia vero parte hui⁹ in
ver. oēs aūt. no. alia tria. primo ꝙ iudex pōt committere com-
parationem peritis vt notarijs: vt patet ibi dum dicit cōpara
tionē faciūt: sed tex. in corpore. co. ti. §. oportet. cl primo. videt̄
dicere ꝙ ipsemet iudex debet eam facere ⁊ alteri nō cōmittere
ꝙ etiam videtur sentire glo. cod. ti. §. si vero mihil. que incipit
qualiter. Sed dicit Ange. cōcordādo ⁊ bene ꝙ pōt cōmittere
nō vt fiat ipso absente ⁊ quod teneatur stare relationi illorū:
sed vt fiat ipso presente quod tene mēti. debet enim interueni
re simul cū illis notarijs. ⁊ si omnes cōcordant ꝙ litere sint si-
11 miles approbatur scriptura negata alias reprobat̄. ¶ † Item
no. ꝙ isti cōmissarij tenent̄ iurare licet non referant vel depo-
nant tanꝙ testes: sed potius tanꝙ in arte periti ⁊ de eo ꝙ per
cipiunt iudicio intellectus potius ꝙ sensu corporeo cōtra vi-
b detur voluisse glo. ꝙ tales non teneant̄ iurare[b]. ff. de vētre in
spi. l. j. circa prin. vel dic ꝙ non tenent̄ iurare eo modo quo te-
stes. s. de veritate: sed de credulitate ⁊ de eo quod eis videt̄ in
12 iudicio rationis. † Et no. ꝙ isti possunt reprobari sicut alij te-
stes vt in. c. causam matrimonij. de proba. ⁊ quod p eos factū
est potest per iudicem emēdari. ff. qui satisda. cogan. l. ab arbi
trio. in. ij. lectu. ⁊ quod ibi per Bart. ff. a qui. ap. non licet. l. fi.
per eūdē. Adde ꝙ etiam ille qui petit cōparationē fieri debz
prestare iuramentū ꝙ nō petit calumniose ⁊ ꝙ nullo alio mo
do potest probare suā intētionē: quia hoc est remedium subsi
diariū. vt i cor. auť. co. tit. §. si vero nil. ⁊ similiter ille cōtra quē
agitur ⁊ petitur fieri cōparatio debet aliud prestare iuramē-
tum de quo co. titu. §. si vero moriant̄. ⁊ habentur hec in glos.
pe. que icipit. s. peritis. Et dicit Bal. ꝙ si ista iuramēta omit-
terentur nō valeret cōparatio q2 dant̄ pro forma ⁊ prohiben-
tur aliter

a ¶ Librā auri. ad de quot ducati faciunt librā. vide bar. i. l. quoties. C. de susce. ⁊ arca. lib. x. Ey. in. l. pe. C. de do. bal. in. l. fi. C. cōia d le. bal. in. l. ꝗcunqꝫ. C. de ser. fugi. gl. i. c. ij. de male. gl. ⁊ doc. i. c. fi. de deci. Jo. an. i addi. Spe. i ti. de instru. edi. i §. porro. i fi. pau. de ca. in. l. fi. C. cō mu. de leg. Alex. de imo. ꝯsi. iiij. in ci. circa primū q-situ. in. j. vol.

b ¶ Jurare. Adde an piti in arte tenētur iurare vid per bal. in ꝓe. ff. in. x. col. bal. in. l. veniēs. circa fi. de aduo. diuer. in. bar. ⁊ ang. in. l. si vacātia. C. de bo. va. lib. x. Ant. de bu. i. c. ꝓposuisti. de ꝓba. idē An. de bu. i. c. veniēs. el. j. de testi. Joā. an. abb. ⁊ doc. in c. fraternitati. de frigi.

BIU Cujas

13 tur aliter fieri. ¶ Ultimo no. cõparationẽ nõ posse fieri nisi ex generibus scripturarũ hic contentarũ etiã de consensu partium. ⁊ hoc vult glo. que incipit referk. in verb. in semetipsum in fi. glo. Propter hoc dicit Bart. si produco cõtra te scripturã quã dico esse de manu tua ⁊ tu negas ego volo ꝙ fiat cõparatio de alia scriptura quã cõfiteris esse de manu tua: puta de libro rationũ tuarũ ꝙ nõ possit fieri: qz nõ est de istis trib⁹ generibus scripturarũ: de quib⁹ in ista. l. nec alijs duob⁹ de quibus in auk. Itẽ ꝙ si peto vt cõpellaris scribere aliaz schedulã vt videak an ista quã negas sit similis illi qõ hoc fieri nõ debet nec valeret talis cõparatio. Bul. de cu. dicit cõtrariũ. ⁊ ẽt bal. dicens Bar. errasse ⁊ fuisse locutũ cõtra ter. in. §. j. qui incipit si quis igitur in corpore autẽticorũ. eo. ti. vbi dicit imperator quẽdam qui negabat scripturã esse de manu sua fuisse cõpulsum ad scribẽdũ vt fieret cõparatio nec est verũ. vt dicit Bal. ꝙ ista talis scriptura nõ sit de generibus hic comprehẽsis: qz imo est de genere forensiũ scripturarũ cũ fiãt de mãdato iudicis ⁊ in iudicio. certe ad illum ter. põt respõderi ꝙ ille fuit cõpulsus ꝑm obseruantiã iuris veteris. sed post cõstitutiões imperiales dantes formã non habet locũ illa cõpulsio ista tamẽ responsio nõ multũ placet qz etiã tunc vigebat ista. l. vñ dictũ Bal. videk verius ⁊ etiã mihi videk absurdum dicere ꝙ cõfiteris aliquam scripturã esse de manu tua. ꝙ ego nõ possim illa inducere ad cõparationẽ alteri⁹ quã negas. nam ⁊ si tu ꝓducis scripturã de manu tua contra me fateris esse de manu tua ⁊ ego possum inducere ad probandũ meã quã negasti: lz nõ habeat subscriptionem trium testium propter hoc soluz qz in producendo cõtra me asseris esse tuaz ergo idem in qualibet alia quã asseris esse de manu tua. nec obstat iste ter. nõ fateor ꝙ ex alia scriptura quã hic contenta nõ possum petere ꝙ fiat comparatio quando negas: sed si tamen confiteris non video quid repugnet nec puto istam glo. bene dicere.

2 ¶ Scriptura que redigitur in archiuo publico dicitur publica propter publicuz testimoniũ. s. illius qui preest archiuo sine cuius subscriptione non staretur ei. ⁊ nu. 4.

3 Scriptura quot modis dicatur publica ⁊ an debeat continere annum ⁊ diem ⁊ quid in scriptura priuata.

4 Quid in alia scriptura confecta ab officiali publico vt a datiarijs vel gabellarijs in his que concernũt officium suum: licet non sit in archiuo publico.

5 De quo genere scripturarum possit fieri comparatio ad idem genus vel diuersum.

1 **AD hec.** ¶ In auk. ad hec no. scdo ꝙ quelibet scriptura quã producis contra me pro te possum ea vti cõtra te ẽt si sit scriptura priuata ⁊ talis cui nõ sit credẽdũ pro te qz eoipso ꝙ ꝓducis videris fateri omnia que in ea cõtinent esse vera. iuxta no. in. c. cum olim. de censi. extra per Bart. in. l. post legatũ. de his quib. vt indig. quod ego intelligoverũ si eã confiteor: alias nõ possem me ex ea iuuare cõtra te vt regula ex eo quod. de regu. iur. li. vj. ¶ Glo. j. hui⁹ auk. opp. ad hoc primũ dictũ de. l. comparationes. ibi dñ dicit licet in semetipsum. Solue melius ꝙ gl. quod ibi loquitur quãdo ambas ego produxi scilicet vnã que facit pro me ⁊ aliam que facit cõtra. hic ego produxi vnaz ⁊ tu alteram ꝙ hic in producta a te nõ requirak subscriptio te
2 stium ꝓz: qz nihil adderet ad. l. C. ¶ Secũdo not. ⁊ ad hoc semp allegatur qõ scriptura que redigitur ex archiuo publico dicitur publica propter publicũ testimoniuz: scz illius qui preest archiuo sine cuius subscriptione nõ staretur ei. vt in. l. in fraudem. §. quoties. ff. de iure fis. ¶ Contra hoc oppo. in gl. q̃ incipit. nõ dico: qz si est publica nil addit ista auk. ad. l. C. que log-
3 tur de publicis scripturis ibi vel publicis instrijs ⁊c. ¶ Soi. scriptura publica dicitur quatuor modis ꝑm Ly. hic: sed Spe. in tit. de instru. edi. ponit alios modos in. §. nunc dicendum re-
a stat. proprie autem loquendo scriptura publica[a] dicitur illa q̃ est confecta manu notarij qui est publica persona ⁊ habet formam publicam cum annis domini: indictione: loco tempore ⁊ alijs notatis in. l. generali. j. de tab. ⁊ de tali loquitur. l. C. scz large loquẽdo etiam si nõ sit scripta manu publici notarij vel non habeat formam publicã: puta est quidam liber rationũ: si tamẽ reperitur in archiuo publico dicitur publica scriptura lz proprie loquẽdo sit scriptura priuata. ⁊ hoc vult glos. hic que incipit. nõ dico statur sibi sicut si esset ꝙ publica proprie sumpta. Et propter hoc dicit Bart. quod cum respectu forme sit scriptura priuata vel respectu scribẽtis si non sit notarius
b licet nõ habeat annos dñi vel diez. [b] stabitur sibi: qz ista nõ requiruntur in scriptura priuata. vt. l. cuz taberna. §. idẽ que est ff. de pigne. nõ ex eo capite quod est priuata: sed ex eo quod est
c de archiuo publico: [c] ⁊ habet publicum testimonium. Adde
4 †quod idem est in scriptura cõfecta a quolibet officiali publico licet non sit in archiuo publico: puta datiarijs vel gabellarijs in his que cõcernũt suum officiũ: vt no. Bart. in. l. quedã. §. nũmularios. ff. de edẽ. Intelligo tamẽ istum ter. quãdo producitur originalis scriptura reperta in archiuo publico cũ testimonio tamẽ illius qui preest archiuo: alias si produceretur exemplum non proficeret ad comparationẽ vt patet cuilibet
5 intuenti. ¶ Ultimo quicquid dicãt aliqui quos refert glos. tene ꝑm doc. ꝙ de quolibet genere scripturarũ de quibus hic ⁊ in. l. C. potest fieri cõparatio ad idez genus vel diuersuz: puta publici ad publicum: forensis ad forensem: ⁊ sic de singulis vel publici ad scripturam priuatam ⁊ ecõuerso ꝑm opi. Azo. hic relatam per glo.

2 ¶ Comparationi literarum quanta fides detur. ⁊ nu. 3.

3 Quot testes requirantur hodie vt deponãt pro scriptura priuata ad quam probandam fit comparatio.

4 Notarius si dicat instrm non esse scriptũ de manu sua. ⁊ producens dicat contrarium: an iste possit petere fieri cõparationem ad alia instrumenta scripta de manu sua.

5 Instrm factũ in longinquis partibus quando faciat fidez licet negetur scriptum de manu illius notarij.

6 Instrumẽtũ ad hoc vt faciat fidẽ quot testes requirat. ⁊ nu. 3.

1 **ET si contractus.** ¶ In auk. et si Sctus. Nota qõ duobus cõcurrentibus. s. ꝙ cõtractus sit factus in ciuitate ⁊ excedat libram auri: si produco schedulam manu tua de tali cõtractu quã tu negas nõ credit soli cõparationi sine alio argumẽto. i. sine testificatiõe testiũ deponentiũ qõ viderunt eã per te scribi lz nõ interfuerint cõtractui: qõ tñ olim nõ requirebat: sed soli cõparationi stabat: vt in. l. C. que per hanc corrigitur in hoc. sed opp. ꝙ non sufficiãt ista duo: lz ⁊ requirank alia duo. s. ꝙ cõtractus celebretur in scriptis: ⁊ qõ ab imperitis literarum. vt in auk. sed nouo iure. §. si cert. pet. ⁊ in corpore vnde illa ⁊ ista sumik. so. supple istuz ter. per illas si intelligamus de quinqz testibus dũ ter. dicit argumentuz: sed si volumus intelligi de tribus vt dicit ter. in auk. si qs vult caute deponere. j. qui po. in pig. ba. ⁊ i corpore vnde sumitur. de instr. cautel. ⁊ fide. §. j. sufficit ꝙ excedat libram auri. ⁊ sic non solum duo de quibus hic: sed istud solum sufficeret si aũt esset infra libram auri sufficerent duo ꝑm gl. hic. Sed illi text. fortiter cõtradicũt: qz indistincte loquũtur ⁊ dicunt requiri tres testes ⁊ nõ minus vel pauciores: quod autẽ gloss. dicit procederet qñ testes interfuissent cõtractui ⁊ deponerent de veritate cõtractus quo casu cõparatio nõ esset necessaria: sed qñ nõ interfuerũt cõtractui sed scripture: ⁊ sic de illa tm̃ deponũt et sic est necesse deuenire ad comparationẽ ad hoc vt detur plena fides scripture: etiaz si sit infra libram auri puto requiri tres siue sint subscripti siue non qui deponant quod viderunt eam scribi: ⁊ pro certo ista veritas est bene cogitãdo. Et est vna gl. magna que loquitur satis inepte: ⁊ tractat de effectu cõparationis quam diuido in tres partes. Primo enim tractat quãta fides detur cõparationi vsqz ibi. Item cautius. Secũdo quot
d testes requiruntur [d] hodie vt deponãt post scripturam priuatam ad quam probandũ fit comparatio vsqz ibi: ex predictis aũt. Tertio ponendo practicã recolligit per distinctionem ea
2 que supra dicta sunt. ¶ Circa primam partem glos. dicit qõ olim sola cõparatio sufficiebat ⁊ tibi dabatur plena fides si ii tere reperiantur similes: hodie vero aliquãdo relinquit in arbitrio iudicis aliquando facit plenã fidem: aliquãdo nullaz. Primum dictũ procedit in publicis scripturis si produco cõtra te instrumentũ publicum qõ negas esse scriptuz manu notarij ibidez descripti ⁊ nõ viuit notarius vel discipulus eius qui possint testificari: nec etiã testes ibi descripti quibus viuẽtibus ⁊ testificãtibus nõ esset opus comparatione: ⁊ sic in subsidium deficiẽti omni probatione deuenit ad comparationez si apparet scriptura similis est in arbitrio iudicis vel adhibere plenã fidem: vt no. glo. in. l. comparationes. super verbo testium. dum dicit videtur cõmitti iudici an plenam faciat fidẽ comparatio ⁊c. An autẽ faciat aliqualem fidem. i. semiplenã secundum Ang. vt sic deferatur iuramentum in defectũ probationis ⁊ sic differt scriptura publica a priuata: qz in publica licet omnes ꝓdicti mortui sint nihilominus deuenitur ad
d cõparationez [d] : sed in priuata a testibus qui viderunt eã scribi: qz nõ expedit deuenire ad comparationẽ quãtum ad plenam fidẽ fiendã: sed quantũ ad semiplenã secus videtur: ⁊ ita limito. d. glo. ⁊ doc. in ista materia q̃ simpliciter dicũt differentiaz esse inter publicam scripturã ⁊ priuatam: qz in publica mortuis testibus fit comparatio. sed in priuata non: lz intellige vt dixi. aliquando non facit plenã fidem quando viuunt testes q̃ viderũt eam scribi ⁊ pro ea testificank: ⁊ hoc vult glo. dicere dũ dicit quãdoqz ẽt plus augmẽti exigitur vt hic. Et adde quod

a ¶ Scriptura publica. adde glo. ⁊ doc. i. c. extra eo. ti. in antiquis.

b ¶ Vel dic. Adde glo. i. c. q̃ties cordis oculi⁹. j. q. vñ. Ang. i. l. j. i. §. additiões. ff. de edẽ. Jo. de imo. i. l. ij. ff. quemadmo. testa. ape. Abb. i. c. j. ad fi. de proba. Alex. de imo. 2 si. lxxvj. ici. põderatis his de qbus in themate. i. iij. vol. idẽ Alex. 2 si. cxxiij. inci. discussis hesitationib⁹ in. j. vol.

c ¶ Publico. adde qõ lz credak tali scripture sumpte ex archiuo publico tñ itellige ꝙ ꝑcedit i territorio illi⁹ ciuitatis vbi ẽ archiuũ. ita bal. i. l. exẽplo. §. de pba. vel si ꝓducer ek extra territorium z subsidiũ illi⁹ ciuitatis vel rõne Sct⁹ vel alia rõne tũc em̃ pbaret ꝑm Bal. vbi. §. quẽ refert ⁊ seqk ale. ó imo. i 2 si. cxxxvij. col. iij. i pri. i v. nõ obstat ꝙ credak. in j. vol.

d ¶ Regrunk. adde doc. i. l. fi. C. si cer. pe. bar. i. l. admonẽdi. ff. ó iureiu. Spe. ti. ó istr. edi. i. §. nũc videdũ. ⁊ ibi Jo. an. in addi. doc. i. l. chirographis. ff. de admi. tuto.

BIU Cujas

hic dicit Bar. in ista materia ꝛ in l. nuda. C. de dona. q̃ si scriptura priuata haberet subscriptionem partium: ꝛ etiam triũ testium: tunc etiã mortuis testibus vel non deponẽtibus pro ea propter tot subscriptiones comparatio faceret plenã fidez. ꝛ isto modo intelligit. l. scripturas. in prima pate. ff. qui po. in pig. ha. ꝛ eius dictũ videtur sequi Ang. hic: sed Bald. ſm Ri. de ma. in. d. aut. sed nouo iure. nõ videtur sequi: sed etiã requiritur testificatio testium: quod verũ puto: quia. l. scripturas. ĩ nullo facit pro Bar. ꝛ valde miror de ipso. nam illa lex loquitur de subscriptione partium in prima parte legis nos loquimur in comparatione literarũ: q̃ illa lex secundum verum intellectũ tam glo. q̃ docto. loquitur totaliter quando pars contra quam producebaꝫ schedula cõfitebatur esse de manu sua: ꝛ si erat de manu tertij confitebatur subscriptionẽ esse de manu sua. ꝛ ad istum casum loquitur iste ter. dum loquiꝫ de subscriptione: nõ autẽ ad casum quando tota erat de manu sua: quia tunc subscriptio esset superflua contra quam ego cõfitebar etiam si nulli testes ibi erant descripti statur scripture cõtra se ꝛ heredez ipsius sine alia comparatione: ꝛ hoc vult prima pars illius legis: ꝛ sic nihil ad propositum. Secũda vero pars loquiꝫ quando queritur an preiudicet tertio habenti instrumẽtum publicum: ꝛ sic bene requiritur subscriptio triũ testium ꝛ postq̃ confessatur per scribẽtes adhuc comparatio non est necessaria vnde nõ video qualiter Bart. fuerit motus per illam legẽ ad dicendum q̃ sola cõparatio sufficit propter dictas subscriptiones cum ibi ad comparationẽ non deuenia tur propter confessionem suam: vnde salua reuerẽtia sua ipse errauit hic: licet Bal. videatur ipsũ hic sequi. Aliquãdo nullam fidem facit comparatio. ſ. quando testes cõtradicunt comparationi q̃ tunc magis staꝫ testibus ꝛ viue voci q̃ soli cõparationi: vt in corpore aut. §. si vero. ꝛ tale quid potest cõtingeri quando testes deponũt pro scriptura que negatur quod viderunt eã scribi ꝛ alia scriptura que producitꝫ ad comparationem etiã constat esse illius est omnino dissimilis: ꝛ sic deberet pronũtiari contra scripturã productã si testes pro ea nõ deponerent sed q̃ deponunt pronũtiatur contra eum ꝛ cõparationem: ꝛ iste fuit casus de armenia qui contigit imperatori: põt etiã esse ecõuerso qñ litera reperitur omnino similis ꝛ si comparatio approbat scripturã: sed testes reprobant dicentes qõ non viderunt eam scribi: ꝛ sic stabitur testibus ꝛ non cõparatiõi: ꝛ iste est casus in quo magis crediꝫ viue voci q̃ scripture debite: sed quando est certa. dic vt in. l. in exercendis. dictũ est ꝛ predicta voluit gl. ibi dum dicit quandoq; nullo modo ꝛc.

3 ¶ †In secũda parte in versi. item cautius. glo. vult in effectu illud quod alꝫ. ſ. diri quod hodie cum maiori cautela fit cõparatio q̃ olim: quia requiritur quod scriptura q̃ negatur ꝛ ad quam probãdam fit comparatio nititur argumẽto testiũ. Sed si queritur quot requirãtur distingue vt. ſ. diri quod aliquando sufficiunt duo: aliquãdo requirũtur tres: aliquãdo quinq;: sed vt. ſ. diri credo quod quando testes non deponũt de veritate contractus: sed solũ de scriptura ad hoc vt illa scriptura possit per comparationẽ approbari semper requirũntur tres ꝛ nõ pauciores etiam si infra librã auri: nõ tamen requiritur qõ sint in ea descripti: sed sufficit quod deponãt pro ea. vt in. §. si quis igitur. cum sequenti. Et no. glo. in. l. cõparationes. que incipit hodie. licet in scriptura ex qua fit comparatio debeant esse subscripti propter hoc reprobo vnum dictuꝫ Ang. satis mirũ ꝛ perniciosum ꝛ miror valde de ipso. nam dicit quod hodie in dubio testes se nõ subscribant si produco cõtra te schedulam banc scriptam manu tua sine subscriptiõe testium: quam tu negas nõ potes peruenire ad comparationẽ: sed istud esset verum si nec extarẽt testes qui eam viderint scribi: ꝛ ita debet intelligi: alꝫ loqueretur cõtra tex. ꝛ glo. illã predictã. ¶ Vltimo glo. in vltima parte dixit q̃ aut producitur priuata aut scriptura publica: ꝛ prosequere vt in glo. q̃ est clara ex qua colligitur differentia inter publicam ꝛ priuatã ꝛ ẽt ex quo diri in prima parte ꝛ quod ĩ publica nõ est necessaria comparatio si extat notarius qui dicat eam subscripsisse ꝛ p

4 ea testificatur. ¶ †Sed querit Bul. de cu. quid si dicat instrumentum non esse scriptum de manu sua producens vero dicit contrarium ꝛ petit fieri banc comparationẽ ad alia instrumẽta scripta de manu sua an debeat fieri: tenet qõ sic: ꝛ dicit qõ text. in corpore vnde hic sumitur videtur dicere qõ nõ facit fidem. hec debent intelligi quando notarius tibi cõfitetur esse de manu sua: secus si negat per hoc sequetur quod si fiat cõparatio ꝛ reperiantur litere similes stabitur comparationi ꝛ nõ sue negationi: alꝫ frustra fieret quod nõ placet. Nam si statur potius dictis testium de scriptura aliena q̃ comparationi: vt ſ. diri: multomagis debet stari notario de scriptura propria q̃ cõparationi. dicit ẽt Bul. quod licet notarius dicit esse scriptum de manu sua: ꝛ sic nõ sit fienda cõparatio scripture: tñ fiet respectu signi: q̃ in alijs instrumẽtis est signum diuersuꝫ ab eo qõ est in isto quod nunc producitur improbatur instrumentum q̃ notarius non debet vti diuersis signis: sed codẽ: tenetur mentis predicta: †quia omnia procedũt quãdo comparatio est possibilis: ſꝫ si non est possibilis: quia ꝓducitur instrumentum factũ in longinquis partibus per notariũ incognitum ꝛ negatur esse scriptũ de manu illius: licet non esset notarius qui pro eo deponat nec etiã testes: si tamen habet formã publicam ꝛ consuetam sine aliqua testificatione vel comparatione stabitur ei si producẽs est legalis persona ꝛ scriptura nõ est in aliquo suspecta. ꝛ hoc tãgit Bar. in. vi. q. ne pereat pbatio: q̃ negatio presumiꝫ calũniosa. arg. in. l. priori. post princi. ibi: quid em̃ ꝛc. ꝛ de ista questiõe plenissime habeꝫ in Spe. de instru. edi. §. restat ver. quid si producitur. quod etiam sentit Inno. i. c. j. de cleri. pereg. ꝛ Ang. ꝛ alij hic sequunt̃. ꝛ vidi ita cõsultum per do. Fran. tig. de pisis. ꝛ fuit opi. Azo. in summa.

6 †Ex his que. ſ. dixi quando cõtra te vel clientulũ tuũ producitur aliqõ instrumentũ de quãtitate vel re redeundi ad quãtitatez semper inspiciatis que sit illa quantitas. nã si excedat libram auri: ꝛ sic viginti duos anreos veteres vel hodie saltez vsq; ad cẽtum inspicias an ibi sint descripti quinq; testes vel non: q̃ si non essent nisi duo instrumentũ nõ faceret fidem. ꝛt hic in glos. circa mediuz. dum dicit sine scriptis ibi tres ꝛc. de quo pauci perpẽdũt. ideo notarij qui iura ignorant de leui possunt decipi credẽtes qõ sufficiant duo regulariter. vt. l. vbi numerus. de testi.

2 ☞ Ille qui semel produxit instrumentum in iudicio potest post productionem reportare secum originale nec tenetur dimittere apud notarium: nec aduersario tenetur dare originale sed copiam eius sine die ꝛ consule: ꝛ quid si velit instrumentũ accusare de falso. ꝛ nu. 4.

3 Qualiter hec productio possit fieri altero de tribus modis.

4 Qui semel produxit instrm: non tenetur iterum producere ad instantiam aduersarij nisi qñ aduersarius dicit se velle redarguere illud de falso ꝛ vltra hec iurat de calumnia ꝛ se subscribat ad penam talionis. ꝛ quid in protocollo.

5 Quod illa subscriptio ꝛ etiã iterata productio debeat fieri coram iudice criminis.

6 Ille qui dicit se instrm velle accusare de falso non tenetꝫ dicere in qua parte velit accusare nec de hoc est interrogandus.

7 Ad impossibile non potest quis ꝙpelli: ꝛ excusatur si nõ facit id quod facere non potest sine suo dolo vel culpa.
Quid in heredibus vsurariorum qui tenẽtur exhibere codices si dicant se non habere.

8 Casus fortuitus qualiter probetur per iuramentum.
Appellans si petat vt appellatus producat sniam latam pro se ꝛ a qua fuit appellatum ꝛ ille ad mandatum iudicis nõ p ducit nulla subsistente rationabili causa potest iudex pronunciare qõ si vnq̃ illa sententia producatur non habeat vigorez sicut hic instrumentum.

9 Jussus iterum producere instrumentum si dicat esse deperditum ꝛ nõ vult iurare vt hic licet hoc casu repellatur instrumẽtum tanq̃ falsum nõ tamen victus contumax in non producendo punitur de falso.
Scrupulosa conscientia vltra quã sit de iure nõ excusat a culpa sed a dolo sic.

10 Lata sententia que transiuit in rem iudicataz non potest peti vt exhibeatur instrumentum etiam si dicat se velle de falso accusare. vide tamen nu. 11.
Quid si pendente prima cã non fuisset allegatum suspectum.

11 Quid si aduersarius velit allegare falsitatez ex alia causa que non colligitur ex inspectione scripture.

12 Notarius si scripsit talis produxit quoddaz instrumentũ nõ abolitum nec cancellatum nec in aliqua sui parte vitiatuz: in quo sic ꝛ sic continet quod ita incipit ita finit ꝛ hoc parte presente ꝛ tacente: ꝛ postea reperitur q̃ in aliqua parte etiam est vitiatum an nocebit.

13 An possit quis excipere ciuiliter contra instrm falsum vt obtineat pro se sententiam ꝛ non accusare criminaliter.

14 Licet accusauerim de falso ꝛ succubuerim. non prohibeor dicere testamentum nullũ ex alia causa.
Excipiens de falso si succumbat an possit postea de falso accusare criminaliter.

15 Producens instrumentũ falsuz sicut põt accusari de falso ita ꝛ producens falsam scripturã priuatam ꝛ quando procedat.

1 Tamquidam. †Instrumẽtũ semel productum in iudicio ꝛ etiã per testes approbatũ si videbaꝫ suspectũ si petatur iterũ ꝓduci: q̃ petens dicat se velle ꝓbare ipm falsuz oz iterato

producí

produci dūmodo petēs iuret se nō calūnioſe hoc petere: ſed q̄ credit falſitatē ꝓbare poſſe: ⁊ qō etiā ſubſcribat ad penā talionis. ⁊ niſi iterū producat fidē non facit pro eo q̄ ſemel ꝓducit niſi iuret ſe nō poſſe ꝓducere q̄ perditū: ⁊ qō ipſum nō habet nec dolo deſiit habere. hec tamen petitio fieri non pōt poſt cauſam finitā p ſnīam q̄ trāſiuit in rē iudicatā: ſed tm̄ lite pēdente. h. d. iſta lex ſingularis ex qua multa ⁊ multa bona colligūtur. ¶ Not primo ex hac lege q̄ ille q̄ ſemel produxit inſtrumētū in iudicio pōt poſt produ tionē reportare ſecū originale: nec tenet dimittere apud notarium. qō ꝑz q̄ ſi remanſiſſet apud notariū peteret ab eo qō iterū ꝓduceret: ſz a notario qō ipſuz exhiberet cuius cōtrariū hic ptz ⁊ hoc ne originale pdatur. ſic ēt eadē ratione non tenet aduerſario originale dare: ſz copiā eius ſine die ⁊ conſule. vt no. ī. de app. l. eos. §. ſi qs aūt. in glo. ſuper verbo exempla. ⁊ l. proconſulibus. ⁊ l. clariſſimi.

¶ Pōt aūt fieri hic productio altero de tribus modis. Primo q̄ trāſcribat tenor inſtrumenti de verbo ad v̄bum in actis ⁊ tūc ipſe tenor efficit de actis ⁊ ita ſeruat in curia romana: et tunc dicit Joā. an. qō ſi aduerſarius vult habere copiā debet petere copiam illius trāſſumpti: nō aūt q̄ iterato producatur originale[a] pro copia danda: vt no. ꝑ ipſum in nouella. in. c. qm̄ contra falſam. ſuper verbo inſtrumētorū. extra de ꝓba. facit. l. chirographis. de admi. tu. ī. e. Secūdo q̄ nō trāſcribatur de v̄bo ad verbū: ſed ponat effectus: puta talis ꝓduxit tale inſtrumentū quod ſic incipit ⁊ finit in quo continet in effectu qualiter talis vendidit talem rem pro tāto pretio ⁊c. ⁊ ſic tm̄ trāſcribatur copia inſtrumēti. ⁊ bis duobus caſibus nō expedit etiā pro ferēda ſnīa q̄ iteruz producat ad inſtructionē iudicis: q̄ ſatis eſt inſtruct⁹. Tertio modo q̄ nihil de ei⁹ tenore vel effectu trāſcribat: ſed ſolū principiū ⁊ finis inſtrumēti: ⁊ tūc iterū erit producendū pro obtinēda ſnīa ad inſtructionē iudicis ēt ſi aduerſarius nō petat iterū produci. vt no. in loco prealleg. to. in. d. c. qm̄. nō aūt ſufficit ſcribere in actis ꝓductionē inſtrumenti niſi aliqd de predictis tribus fiat q̄ incerta eſſet productio. ideo Spec. arguit aliquos de falſitate q̄ portāt plenū ſaccū de ſcripturis: ⁊ dicūt ego produco omnes iſtas ſcripturas ⁊ poſt reportāt: ⁊ ſic ignorat q̄ ſint ille. Secūdo not. q̄ ille qui ſemel produxit inſtrumētum nō tenet iterū producere ad inſtātiaz aduerſarij niſi quod aduerſarius dicit ſe velle redarguere ipſuz de falſo ⁊ vltra hoc iurat de calumnia: ⁊ ſe ſubſcribit ad penam talionis. ¶ Et per hoc dicūt docto. q̄ ſi produxiſti inſtrumentū publicū nō potes dicere qō mihi producas etiam potocollū vt videatur an concordet cum meo q̄ non teneor niſi dicas te velle inſtrumentū accuſare de falſo: ⁊ alia facias de quib⁹ hic ⁊ q̄ ſi diſcordaret a protocollo poti⁹ ſtaretur protocollo tāq̄ magis originali ſcripture. vt not. in. l. ſempronius. ff. de lega. ī. ⁊ in aut. de tabellionibus. Ex hoc etiā dicit Bar. quod ſi aduerſarius petat ſibi dari copiaz inſtrumēti cū die ⁊ cōſule dicens q̄ vult inſtr̄m accuſare de falſo nō eſt danda cū die ⁊ cōſule niſi preſtet iuramentū: de quo hic: ⁊ etiam ſe ſubſcribat ad penā talionis. Bal. limitat dicēs hoc eſſe verum q̄ñ dicit ſe velle accuſare criminaliter. ita loquit iſta lex ſed ſi diceret ſe velle ciuiliter excipere nō requirit hoc iuramētū: nec iſta ſuſcriptio: quod puto ſatis bene dictuz: q̄ tunc nō querit de pena imponēda cū ex crimine probato p modū exceptiōis pena nō imponat. vt no. i. l. ī. ſi publico. ff. de adul. niſi in quibuſdā caſibus. vt ibi no. in. c. j. de excep. facit. l. lucius. ff. de infa. ¶ Tertio not. illa ſubſcriptio ⁊ ēt iterata ꝓductio debet fieri coram iudice criminis: ⁊ ſic coā iudice maleficiorum licet cauſa ciuilis in qua fuit facta prima productio pēdeat coāvicario: vt ꝑz ibi apud iudicē criminis. ¶ Quarto no. ꝑz Jac. de are. q̄ ille q̄ dicit ſe inſtrumētū velle accuſare de falſo nō tenet dicere in qua parte velit accuſare nec de hoc eſt interrogandus: q̄ tūc illa tm̄ particula deberet exhiberi: ſed totū inſtrumentū exhibendū eſt: q̄ nō poteſt aliter deliberare. facit. c. accepimus. cū ibi no. extra de fide inſtru. Dicit Albe. hoc verum niſi qñ petit exhiberi cum die ⁊ cōſule: q̄ tunc debet dicere qō vult accuſare circa die ⁊ conſulē. Bald. videtur dicere contrarium: certe qñ petit exhiberi originale nō expedit q̄ petat cuz die ⁊ ꝙſule: q̄ non poteſt aliter exhiberi niſi prout iacet: ſz tūc habet locum illa petitio qñ petitur copia inſtrumenti: q̄ non eſt dāda cū die ⁊ conſule: niſi cū dicit ſe velle accuſare de falſo: ⁊ tunc dic vt. ſ. dixi diſtinguendo criminaliter vel ciuiliter.

¶ Quinto no. in verſi. finaūtē. qō ad impoſſibile[b] nō poteſt quis cōpelli ⁊ excuſatur ſi non facit id quod facere non poteſt ſine ſuo dolo vel culpa. facit. l. ſi ideo cū ibi no. j. de his qui. vt indig. Et hoc no. ſm Bul. pro heredibus vſurariorū q̄ tenentur exhibere codices: vt ſi dicant ſe non habere nec ad manus ſuas peruenisſe ⁊ iurent nō ſint vlterius cogendi. vt no. in cle. j. de vſur. in glo. que incip. quid ſi dicatur. ¶ Itē allegat iſte tex. q̄ caſus fortuitus probatur per iuramentū: [c] ſed hoc declara vt hic no. in glo. que incipit: q̄ preſumit in cōtrario qō facit de. l. ſi creditor. j. de pig. act. ⁊ plenius per Bar. in. l. ſi quis ex argentarijs. §. fina. ff. de eden. ¶ Alteri⁹ not. in verſi. quod ſi predictum. bonum ter. pro eo quod no. Jnno. in. c. g. perpetuus. extra de fide inſtru. quod etiam refert Bart. in. l. ij. ſ. de eden. q̄ ſi appellans petat vt appellatus producat ſnīam latā pro ſe ⁊ a qua fuit appellatum ⁊ ille ad mandatū iudicis nō producit nulla ſubſiſtēte rationabili cauſa poteſt iudex pnūciare quod ſi vnq̄ illa ſententia producat non habeat vigorez ſicut hic ſi non producitur inſtrumentū qō ſit penitus vacuatum ⁊ nulla fides ſibi detur contra aduerſariū puto tamē hāc interlocutoriā nō nocere quo ad alios quominus cōtra alios poſſit vti: prout in ſimili habet p Jnnocen. in. c. cauſam que. qui filij ſint legiti. ¶ Itez no. in verſi. neq̄ caſum. quod licet iſto caſu repellatur iſtud inſtrumentū tanq̄ falſum: vt patet ſ. dum dicit quaſi chartula falſa ⁊c. non tamē dictus ꝙtumar in non producendo punitur de falſo: ſed ſolū vt careat vſu inſtrumēti: ⁊ hoc q̄ potius culpa poteſt ſibi imputari q̄ dolus: ſi forte ſcrupuloſa conſcientia ductus non vult iurare ſe nō habere nec dolo deſiſſe habere: licet ita ſit in veritate. Ex q̄ not. quod ſcrupuloſa conſcientia vltra quā ſit de iure non excuſat a culpa ſed a dolo ſic ſm Bald. qō tene mēti: ⁊ ſic propter culpam perdit cōmodum inſtrumenti: ſed q̄ caret dolo nō punitur criminaliter. ¶ Ultimo no. q̄ lata ſnīa que trāſiuit in rē iudi. nō poteſt peti vt exhibeatur inſtrumentuz etiam ſi dicat ſe velle de falſo accuſare. ¶ Sed cōtra de tit. j. ſi ex fal. inſtru. ⁊ l. diuus de re iudic. in quibus habetur quod etiam poſt ſentētiam que tranſiuit in rem iudicatā poteſt quis allegare falſitatem inſtrumenti vel teſtium ⁊ petere ſententiā reſcindi mediante reſti. in integ. Hoc eſt difficile ꝙtrarium quod format glo. fin. ⁊ reſpondit ipſum procedere quādo lite pendente nō fuiſſet de falſitate queſitū: ſed hic fuit: vnde amplius querī nō poteſt. hāc etiā ſolutionem videtur tenere Bar. in. l. qui agnitis. ff. de excep. ⁊ Jnnocen. expreſſe in. c. licet cauſam. poſt prin. de ꝓba. Iſta ſolu. videt contra ter. q̄ hic nō fuit queſitū de falſo: ſz dicebat ſe velle accuſare de falſo: ⁊ dicit hic quod hoc pōt dicere ante ſententiā non poſt. Dicūt quidam quod imo ab ipſo principio allegauit inſtrumētū ſuſpectū de falſo ⁊ propterea producēs fuit coactus officio iudicis fidē imponere inſtrumēto faciēdo examinari teſtes pro eo ſm qō habet in. l. iubemus. ſ. de ꝓba. vt patet in ꝓnci. hui⁹ legis ibi: dū dicit eiq̄ fidē impoſuerit ⁊c. hoc tm̄ nō nocet parti aduerſe quomin⁹ itera poſſit dicere ſe velle oſtēdere falſitatē inſtrumēti non obſtante impoſitione fidei quouſq̄ pendet cā: ſed ea expedita p ſententiā diffinitiuā hoc dicere non poteſt: ſz ſi a principio nō allegaſſet inſtrumētū ſuſpectum de falſo ⁊ non fuiſſet ſibi impoſita fides fatentur quod etiā poſt ſententiā diffinitiuā poſſet allegari falſitas. Alij dicunt quod aut querimus an poſt ſnīam poſſit petere qō inſtrumentū producatur ad preparandum viam accuſationis ⁊ nō pōt peti: ⁊ ita loquitur hic. Aut hic non petit qō iterū exhibeat ſed allegat falſitas ⁊ offertur ꝓbatio: q̄ forte poteſt probari abſq̄ iterata exhibitiōe: ⁊ tunc fatentur per leges in contrarium allegatas. Alij vt Nicola. mata. ⁊ Bal. dicūt q̄ aut aduerſarius vult redarguere inſtrumentum de falſo ex inſpectione ipius inſtrumēti ratione cancellature vel alterius euidētis defectus: ⁊ tunc q̄ iſta falſitas fuit ſemel allegata et purgata ꝓpter examinationes teſtiū: ſz iterato ſup ea ſit audiēdus lite pēdente q̄ illa interlocutoria non claudit ſibi viā quouſq̄ pēdet lis. ea tm̄ finita per diffinitiuam iterū non pōt allegari. ſed ſi vellet allegare falſitatē ex alia cauſa que non colligit ex inſpectione ſcripture fatent qō poterit allegare p leges contrarias: q̄ de illa non fuit vnq̄ q̄ſitū. ⁊ dicit Bal. q̄ eſt illa rei veritas ⁊ eſt ſatis notabilis ītellectus. ¶ Nūc queritur quid ſi notarius ſcripſit talis produxit quoddā inſtrumentū non abolitū nec cancellatum nec aliqua ſui parte vitiatū in quo ſic ⁊ ſic cōtinet: quod ita incipit: ⁊ ita finit. ⁊ hoc parte preſente ⁊ tacēte poſtea reperit qō in aliqua parte etiam eſt vitiatū an nocebit. rñdeo nō poſtq̄ ſemel fuit impoſita fides q̄ potuit hoc fieri poſt: ⁊ hoc ponat i. l. ſi. ff. ſi tabu. teſt. exta. ⁊ ibi p Bart. qui etiā allegat iſtū ter. in ꝓn. ibi: dū dicit eiq̄ fidē impoſuerit. Dicit etiā Jo. an. poſt Jnn. in. d. c. qm̄ cōtra falſam. de fi. inſtru. ſuper ver. inſtrumentorū. vbi optime declarat: ⁊ ibi oīno vide qō qñ pars eſt pñs et tacens nec ꝓteſtat et ꝓmittit ita ſcribi vī fateri qō inſtr̄m ſit ſine vitio. nam poſtea nō pōt accuſare de falſo reſpectu tenoris inſtri: ſit ergo cautꝰ in proteſtādo qō ſibi ſit ſaluū ius ſuū ⁊ allegatio falſitatis. ¶ Ultimo quero quare accuſabat criminaliter: nonne melius eſſet ſibi exeipere ciuiliter vt obtineret p ſe ſententiā q̄ accuſare criminaliter ad penā imponēdā de quo

[a] Originale. adō an ꝓducto iſto ſit neceſſe ꝓducere inſtra originalia. vio p Bal. i. l. ñ. ff. de fi. inſtr. ī recollectis. Jnn. in. c. cū in iure. circa fi. ff. de offi. dele.

[b] Ad ipoſſibile Adde q̄t modis aliqd dicat ipoſſibile. vio gl. i. §. impoſſibilis. iſti. de bere. iſti. gl. i. §. ſi poſſibilis. inſt. ō inuti. ſtipu.

[c] Juramētū. ad de Jac. ō are. ī. l. ſcire opz. ī. §. ſufficit. ff. de excu. tu. Bar. i. l. j. C. depoſi. bal. i. l. q accuſare. C. ō edē. ang. i l. nō extīguim⁹. i §. qō dixim⁹. ff. ſi qs cau. Spe. ti. ō dila. ī. §. fi. v. i ſūma. Archi. ⁊ Joan. ī. c. j. de dolo ⁊ qtu. li. vj. Joā. de imo. ī. c. q̄rclā. de pcu. Bar. q̄ſ. īci. ex facto proponitur q̄ ex cauſa.

BIU Cujas

nihil lucrabatꝛ:sʒ ponebat se in periculo ⁊ in discrimine pene
si nō probaret falsitatē ꝓpter hoc dixerūt qdā quos refert gl.
que incipit que inscriptiōes.qđ nō poterat ciuiliter agere vel
accusare quousqꝫ accusasset criminaliter ꝓpter aliquas leges
allegatas hic in glo.sed glo.repreh ēdit:qꝛ imo est in arbitrio
⁊ electiōe sua an incipiat a ciuili vel criminali:vt in.l.damus.
ꝭ.de fal.Doc.dicūt ꝙ hoc est veruʒ contra ipsum criminosum
sed cōtra aliū qui sentit cōmodū ex crimine non potest agere
ciuiliter nisi prio criminosum accuset criminaliter:et hoc mo-
do ꝓcedit opinio illorū:⁊ etiā isto modo loquuntꝛ leges per il
los allegate.⁊ hoc si criminosus viuit.si ergo ꝓducis ꝯtra me
instrumentū falsuʒ ignoranter videtꝛ ꝙ nō possim excipere de
falsitate si notari⁹ viuit nisi primo accusem notariū de falso ⁊
faciam ipsum puniri:⁊ tunc sentētia lata contra eū faciet fidē
pro me in cā ciuili.⁊ in.l.j.ꝭ.vbi cau.fi.tene mēti:sed si notari⁹
4 nō veniret possem ei precipere.†Scias etiaʒ ꝙ lʒ accusauerim
de falso ⁊ succubuerim nō ꝓhibeor dicere instrumentū nullū
ex alia cā:vt est tex.i.l.lucius.ff.de pet.here.facit.l.cū qui.ꝭ.de
inoff.test.Itē si excepi de falso ⁊ succubui an possim postea de
falso accusare criminaliter.dic ꝙ sic per id qđ not.Inno.i.c.fi.
de ordi.cog.vbi dicit ꝙ illud i quo qs succubuit semel excipiē
do nō prohibetꝛ iterū in alio iudicio deducere agendo:non sic
econuerso quod tū videtꝛ intelligēdū nisi exceptio mea fuerit
repulsa tanꝗ non vera ⁊ non subsistēte falsitate.per.l.si autē
§.fi.ff.de neg.gest.⁊.l.qđ i diem.§.si ratione.ff.de cōpensa.⁊ vi
de omnino i Specu.eo.titu.§.instrumentum.versi.penul.⁊ fi.
15 ℭ†No.etiam hic Bal.i prin.super verbo charta.cū glos.que
exponit.s.priuatā ꝙ sicut producēs instrumētū falsum potest
a accusari de falso[a] vt.ꝭ.eo.l.ij.ita producens falsam scripturaʒ
priuatam.Sed hoc est verū qū erat producibilis.ita dicit glo.
hic qꝛ faciebat fidem plenā vel qualēqualeʒ:vt qꝛ erat scriptu
ra a tribus testib⁹:alias cū de se nō habeat effectū etiā si sit ve
ra non tenetur producens de falso:qꝛ neminem lesit vel ledere
potuit ad hoc solet allegari glo.que est in.l.damus.ꝭ.de falsis
super verbo.priuata.

ℭ Plus valere qđ agitꝛ ꝗ qđ simulate concipitur. Rubrica.

2 ☞ Scriptura qū discordat a rei veritate statur veritati ⁊ nō
scripture:⁊ qū stetur scripture ⁊ nō veritati.

In contractibus. ℭ Ista.l. premit-
titvnum qđ postea diuersis modis explicat.
primo qū simulatio fuit circa personas cōtra
hentium:qꝛ in scriptura cōtinebatur qđ vn⁹
contrahebat ⁊ reuera nō ipse sed alius cōtra
hebat.vt in.l.ij.⁊ in.l.iiij.postea quādo cōtinebatur simulatio
1 respectu cōtractus:†qꝛ i scriptura continebatur vnus contra-
ctus:puta emptionis:⁊ reuera agebatꝛ alius.s.pignoris.et hic
in.l.emptione.⁊ illa simulatione frequenter vtuntur vsurarij
qui recipiunt possessiones pignori et ne habeant computare
fructus in sortem:vt.ꝭ.ti.j.alias secūdo volūt ꝙ fiat instrumē-
tum venditionis cuʒ pacto de retrouēdendo cum emptor etiā
cum isto pacto lucretꝛ interim fructus:vt in.l.ij.ꝭ.de pac. inter
emp.⁊ vendi.Sed si ex coniecturis pōt apparere ꝙ cōtractus
sit simulatus:⁊ in fraudem vsurarum:qꝛ fuit facta vēditio cū
minori pretio ꝗ valeat ex quo vna cōditio pacto resultat pre-
sumptio ⁊ preualebit quod i veritate fuit gestum:qꝛ reputabi
tur pignus nō emptio:⁊ sic cōputabuntꝛ fructus in sortē:vt in
c.illo vos.de pigno.⁊ i.c.ad nostrā.de emp.⁊ vendi. Resultat
etiam presumptio ex alio.s.si apparet ꝙ vēditor petebat pecu
niam mutuo ⁊ offerebat se obligaturum possessionē cum hoc
ꝙ creditor lucraretꝛ fruct⁹:sed creditor noluit instrumentū cā-
tare de pignore sed de venditiōe:nam tūc etiam si pro iusto ꝑ-
tio fuisset vēditio facta deberet rescindi cum ex his que ꝑcesse
runt colligitꝛ intentio partiuʒ ꝭm Bal.Nico.de ma.postea in
l.fi.loquitur quando nō interuenit simulatio de cōsensu ptiū
sed falsitas preter consensum.Die.xij.Iunij. M.cccc.xxxix.in
2 ciuitate Padue.ℭ†No.in.j.ꝙ quando scriptura discordat a
rei veritate statur veritati ⁊ nō scripture:⁊ sic admittitꝛ quis
ad probandum cōtra scripturam ꝙ scriptura non est facta de
sui voluntate sed falso:vel per errorem:vt.ꝭ.eo.l.fi.fallit i casu
l.fi.ꝭ.arbi.tute.vbi etiā si per errorē tutor aliquid apponat in
inuētario tanꝗ de bonis pupilli cuʒ nō sit nō potest probare
cōtra et est speciale fauore pupilli quinimo ⁊ si scriptū de sua
voluntate ficte tamen:⁊ sic apparēter ⁊ non existenter:vt.l.iij.
Sed contra de.l.antique.ꝭ.ad velleia.gloss.dicit ꝙ ibi etiaʒ est
speciale.Cy.multū se inuoluit in hoc cōtrario.dic qđ ibi mu-
lier contra instrumentuʒ factum de sua voluntate:ideo nō ad
mittitur qꝛ tendit ad consequendum priuilegium contra ius
cōmune.Puta ꝙ teneatꝛ de intercessione propter.§.cuʒ.secus
sit tendit ad cōsequēdum aliquid de iure cōi:vt istis legibus.
Itē cōtra de alijs legibus allegatis in glo.in quibus statꝛ scri
pture sniē vel iuramenti:lʒ veritas sit in cōtrarium.glo.dicit
ꝙ fallit.tu dic ꝙ in illis non solū fuit scriptū sed etiam depo-
situʒ contra veritatem rei ⁊ ratione litium dirimendarū snia
⁊ iuramentum habentur pro veritate nec admittitur proba-
tio in contrarium ne lites sopite suscitentur.

1 Acta simulata. †In.l.ij.not.quod q
nō pōt emere pro se si
facit cātare instrm in psonā vxoris ꝗ poterat emere
perinde non valeat ac si cantaret in psona suā:⁊ sic
videtꝛ qđ cū ex forma statuti forēsis nō descriptus in estimo nō
possit acquirere immobilia nō poterit facere cātare instrumē
tum in personam vxoris etiā si fecerit eam describi in estimo.
contrariū seruatꝛ qꝛ cessat ratio prohibitionis. nam ideo pro-
hibetur ipe acquirere.qꝛ nō est ciuis nec descriptus in estimo.
nec fraudaretꝛ:sed si facit vxorē ciuem ⁊ in estimo describi non
fraudatur cōe:⁊ ista emptio radicatꝛ in illius persona:⁊ sic nō
censetur nomen vxoris accōmodatū duntaxat in instrumēto
quo casu dominiū acquireretꝛ viro nō vxori:vt.ꝭ.si quis alteri
vel sibi.l.multū.imo acquiritur ipsi vxori que est capax ⁊ non
viro licet si de pecunia viri emptio facta sit teneatur eidem ad
restitutionem pretij.vt no.in.l.si instrumenta.ꝭ.de fide instru-
men.⁊ iur.hast.fisca.lib.x.

2 ☞ Contractus si est factus in fraudem alterius nō potest ip
se contrahens hoc allegare qđ fecerit in fraudem: sed ille in
cuius fraudem factus est bene potest.
3 An heres eius possit hoc allegare.
Quid si contractus est simulatus.
4 Qualiter plures sint species simulationis.
5 Qui allegat contractum simulatum debet exprimere speciem
simulationis.
6 Exceptioni simulationis renuntiari non potest.
Quid si interueniat iuramentum.
Contractus simulatus non habet voluntatem partiū.
7 Statatuʒ ꝙ contra instrm guarētigiatum nulla exceptio ad-
mittatur nisi solutionis an admittetꝛ exceptio simulationis.
8 Si in instrumento continetur quod venditor vendidit ⁊ tra-
didit ⁊ tamen postea semper remansit in possessione an presu
matur contractus simulatus.
Quid si venditor ꝯstituerit se precario nomine emptoris pos
sidere.

1 Si falsum. ℭ†Ultimo no.in.l.fi. ꝙ qui
b subscripsit se[b] in aliā scriptu-
ra ea nō lecta non censetꝛ eā approbare:idē si appo-
nat sigillū:vt.ꝭ.de reb.alie.nō alie.l.ij.⁊ adđ qđ no.
Bar.in.l.j.§.fi.circa fi.ij.col.ff.quēad.test.ape.Et qđ not.in.c.
si quis presbyterorū.de rebus eccle.nō alie.ꝑ glos.⁊.ff. de pig.
act.l.caius.secus si sciēter ⁊ ea lecta ⁊ intellecta:vt.l.fideiussor.
§.j.ff.de pig.nisi se subscripsisset tanꝗ testis:quia tūc nō vide-
retur approbare in sui ꝑiudiciū.vt.l.titia.§.caius.ff.de leg.ij.
Circa que tamē vide qđ not.Bar.in.l.diuus.§.item senatus.
ff.de fal.⁊ Inn.in.c.humilis.de maior.⁊ obe.⁊ in.c.ij.de fid.in
2 stru.⁊ qđ no.in.§.sed si mādauit.ff.quod iussu.ℭ†Circa ma
teriam vero huius tit.debes scire ꝭm Bar.in quodā suo con-
silio quod incipit.Petrus nicole.quod interdū cōtractus fit
in fraudem alterius:⁊ tūc non loquitur ille titulus.Interdū
fit simulatio:⁊ tūc loquitur in primo casu ipse contrahens nō
potest hoc allegare qđ fecerit cōtractum in fraudem alterius:
quia allegaret turpitudinē suam:vt in.l.cū ꝓfitearis.ꝭ.de re-
uo.dona.⁊ in.l.creditoribus.de ser.pign.dato ma.ille vero in
cuius fraudē factus fuit bene pōt hoc allegare.vt in toto titu.
3 ff.qui in frau.credi.⁊ si qd i fraudē patroni.†Si aūt queritur
an heres eius possit hoc allegare distinguitꝛ:aut erat talis cui
defunctus tenebatur aliquid relinquere vt patron⁹ vel filius
quibus est relinquenda legitima ⁊ per contractū fraudabatꝛ:
qꝛ minor legitiā relinquebatur:⁊ tūc potest hoc allegare:vt.l.
ij.ꝭ.si quid in frau.patro.Secus si non tenebatur sibi aliquid
relinquere:vt ibi not.Circa secundū vero dicendū ꝙ etiā ipse
idem qui simulate cōtraxit potest simulationē allegare ⁊ pete
re cōtractū rescindi quaten⁹ de facto ꝑcessit qꝛ nō allegat tur-
4 pitudinem suaʒ.ℭ†Sed aduertendū qđ plures sunt species
c simulationis:[c] nam interdū partes simulāt aliquē cōtractum
facere:tū agitur inter eos ꝙ nullus ꝯtractus fiat vt si aliquis
dubitās de tyrāno ne sibi auferat bona vel fiscus auferat pro-
pter delictū ei⁹ simulat vēdere sʒ vēdere nō vult:⁊ tūc ex simu
lato ꝯtu nil agitꝛ:⁊ ista est ꝓprie simulatio de qua loquitur.l.
nuda.ff.de ꝯhen.emp.⁊.l.imaginaria.đ reg.iur.⁊.l.emptor.đ
aqua plu.arcen.⁊ si statutū diceret ꝙ cōtra instrm publicū nō
admittatꝛ

a ℭ De falso, adđ eūdē Bal. in.l. si quis decurio.ꝭ.ad le.cor.de fal. ⁊.d. alexan.đ imo. in ꝯsi.lxxvij.col.j.in j.vo.⁊ adđ qđ stā te statuto qđ falsi ficās instrm puniatꝛ tali pena ꝙ tale statutū hʒ lo cū in falsificante acta. ita bar. i.l.i fraudē.§.neqꝫ.ff. de iur. fis. ⁊ bal.i ꝯsi.cxcvij.i.ij.vol. ⁊ ꝑ Gandi.i tra. malefi.i ti.de fal. ⁊ ꝑ angel. are. in tra.malefi.i vers. falsario.colū.fin. Fran.cur.

b ℭ Subscribit se. adđ gl.i.c.si qs ꝑ sbyterorū.de reb. eccle.non ali.⁊ an sola subscriptio designat ꝯsensuʒ vid i.l.distrahēte C.si qs alteri vel sibi.l.j.i.§. iter fi- liuʒ.de fal.l.si qs ꝑ calumniā.C.de epi.⁊ cle.Bar.i.l. ꝗ dotis.ff.so.ma. Barb.ꝯs.lxxxvij. ici.illud referā i- mediū.in.v. col.i iij.vo.⁊ an subscri ptio vni⁹ faciat tātā fidē ac si ille totā scripturam scripsisset. vide ꝑ bal.i.l.admonen di.ff.đ iureiur.⁊ ibi Lud.ro.i.xix. col.⁊ bal.i pri. ff. ⁊ ꝑ Ant.de but.i c.ij.de fi.instru.

c ℭ Simulatiōis. vid ꝑ Bar. cepo. verō.i suis cau- te.cau.cccxxviij.⁊ ꝑ alex.de imo.in ꝯs.cxij. col.j.⁊.ij.i iij.vol.Fran.cur.

BIU Cujas

ad̄mittatur nisi exceptio simulatiōis: intelligit̄ de ista ⁊ nō de
sequētibus cū verba statuti sint proprie intelligenda. Inter-
dū simulat̄ agi vnū ⁊ agit̄ aliud vel in substātia: vt in casu. l.
iij. in hoc titulo vel in equalitate: qꝛ agit̄ sub cōditione ⁊ simu
latur agi pure: ⁊ tūc reiecto quod simulate conceptū est stat̄ ei
qđ vere actū fuit vt in hoc titu. Interdū dicitur agi simulate
qꝛ modico tꝑe est cōtractus duraturus: vt. l. iiij. §. si ab ignoto.
ff. de manu. Item sciendū ꝙ quādo vnum agitur ⁊ aliud agi
simulatur interdū illud qđ agit̄ pōt valere eo modo quo agit̄:
⁊ tūc valet illo mō ⁊ nō quod simulate concipit̄. Interdū nō
pōt valere illo modo sed quodā alio: ⁊ tunc valet qđ simula-
te concipit̄: vt. l. lucius. la. ij. ff. depositi. ⁊ ibi vide ꝑ Bar. ⁊ i. l.
emptor. de aqua plu. arcē. isto ergo casu simulatio habet volū
tatem partiū apparēter ⁊ non existenter. Interdū autē habet
etiā existēter vt qñ debitū ex vna causa fingit̄ deberi ex altera
de cōsensu vtriusq; partis. vt in casu. l. singularia. ff. si cer. pet.
⁊. l. si ex pretio. eo. ti. ⁊. l. si sub specie. de stipu. seruo. ⁊ tūc disti-
gue vt in dictis legib⁹ habet̄ an dicta fictio fiat ꝑ modū habi
lem ad transferendū vnū debitū in aliud: puta per stipulatio
nē ⁊ inspicit̄ qđ simulate agit̄: an fiat ꝑ pretiū ꝙ nō est ita po-
tens: ⁊ tūc distinguit̄ an pecunia eēt parata solutioni vel nō:
⁊ illa nō est proprie fictio in qua deficit substātia obligatiōis
qꝛ hic non deficit: vt in. d. l. si ex pretio. dicit ēt Bart. ibidē qđ
†cū plures sint species simulationis ille qui agendo vel exci-
a piendo allegat contractū simulatum debet exprimere[a] specieꝫ
simulatiōis alias allegatio tanq̄ inepta ⁊ dubia nō admittit̄
bene facit qđ no. glo. in. c. j. de excep. lib. vj. sup v̄b. exceptioneꝫ.
6 ❡†Itē debes scire qđ si partes renūtiant in contractu oībus
exceptionibus etiam simulatis ⁊ promittunt nō venire cōtra
nec allegare ꝙ renūtiatio exceptionis simulationis non valet
qꝛ in hoc partes sibiipsis contradicunt duꝫ simulate agendo
nil agere intendūt ⁊ renūtiando tali exceptioni videtur velle
agere. vt no. Bar. in. l. nemo potest. ff. de leg. j. dicēs ꝙ quo iu-
re inducuntur ad simulate agendū eodē inducūtur ad hanc
renūtiationē. argu. in. l. doli. §. diuersum. ff. de noua. quinimo
etiam si iurauerūt. ⁊ tenet glo. in. l. emp. que semper allegatur
quia sicut simulatus cōtractus nō habet voluntatē partiū ita
nec iuramētum. no. in. l. fi. j. de non nu. pecu. Et iuramētū nō
habens cōsensum partiū nō obligat hoc tñ videt̄ verū nisi iu-
rent oīa ⁊ singula predicta esse vera ⁊ non simulata qꝛ tūc neu
tra pars admitteret̄ ad allegāduꝫ simulationē qꝛ allegaret se
periurum⁹: habet ergo locū qđ dixi qñ iurant nō venire cōtra
cōtractū vel obseruare cōtractū. adde ꝙ notat Bart. al's bal.
in. l. fi. j. de nō nu. pecu. vide etiā qđ no. Bal. de illa materia in
l. precib⁹. S. de proba. ⁊ Bart. in. l. j. in pri. ff. qđ vi aut clam qñ
statutū dicit ꝙ cōtra instr̄m guarentigiatū nulla exceptio ad
mittat̄ nisi solutiōis an exceptio simulata admittet̄: dic vt ibi
per eū quē tñ Bal. hic limitat ⁊ inter alios modos presumēdi
cōtractum fuisse simulatū prima species simulationis est si in
instrumēto cōtinetur ꝙ venditor vēdidit ⁊ tradidit ⁊ tñ post
ea remansit in possessione semp: vt in. l. sicut. §. super uacuum.
ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. sed an hec presumptio resultans
ex retentione possessionis tollatur si cōstituerit se precario no-
mine emptoris possidere vel si retinuit sibi vsumfructum tan
gitur in. l. post contractum. ff. de dona. per Bar. ⁊ Bal. in. l. il-
lud. de sacrosan. eccle. ⁊. j. de dona. ante nup. l. j.

❡Commodati. Rubrica.

2 ☞Cōmodatarius de omni culpa tenetur etiam leuissima. ⁊ an etiam de casu fortuito.
3 Quod sint aliqui contractus in quibus tenetur quis de casu etiam preter sui culpam contingente.
4 Commodatarius vel alius si suscipit in se casum an sufficiat generalis susceptio vt teneatur. ⁊ nu. 5.
5 Quod talis susceptio intelligatur de casibus solitis venire.
6 Si aliqui casus fuerunt specificati ⁊ postea subiecta clausula generalis restringitur ad similes casus vel minores.
Si tꝑe guerre aliquis suscipiat in se custodiā ⁊ castrū videtur in se suscipere casum fortuitum etiam si per vim ei auferatur.
7 Quādo quis recipit rē estimatā: an ista estimatio faciat venire casum fortuitum: ⁊ an faciat emptionem vel non.

1 SI quidem. ❡†Commodatarius non tenet̄ de casu for-
tuito cōtingente sine sui culpa nisi illū casuꝫ ī
se susceperit. h. d. ista. l. ❡In tex. ibi imputari
⁊c. supple si preter eius culpaꝫ veniāt alias se-
cus vt in. l. in rebus. ⁊. l. si vt certo. §. interdū. ff.
2 eo. nam †cōmodatarius de omni culpa tenetur ēt leuissima:[b]
b qꝛ eius gratia regulariter celebratur cōtractus. de casu tñ for-
tuito non tenet̄ nisi illuꝫ in se susceperit qꝛ casus tm̄ censet̄ esse
de natura cōtractus cū ex cōuentione partiū cōtractus legē. i.
3 naturā accipiāt. vt in. l. j. §. si conuenit. ff. depositi. †Sunt au
tem quidā cōtractus in quibus tenet̄ quis de casu etiā preter
sui culpā contingente. vt in. l. incendiū. S. si cer. pe. Et in illa. l.
Cy. plenissime examinat vnū passuꝫ in quo multe fuerūt opi-
4 niones dum hic dicit̄ †qđ si suscepit in se casum tenet̄ de casu:
an sufficiat generalis susceptio dicēdo volo teneri de omni ca
su fortuito vel de omni periculo nō tñ specificat aliquē casum
specialiter ⁊ breuiter in preparatoriis iudiciorū habemus ex
pressum ꝙ talis generalis susceptio ⁊ etiaꝫ generalis renūcia
tio nihil valet: sed expedit ꝙ specificētur: puta in me suscipio
casuꝫ fortuitū incēdij naufragij aut incursus latronū nec ope
ratur ista susceptio nisi in specificato ēt si postea subdat̄ clau-
sula generalis. s. ⁊ oīm aliorū casuū fortuitoruꝫ vt habet̄ in. l.
sed ⁊ si quis. §. quesitū. ff. si quis cautio. quia ī illis preparato-
riis iudiciorū seruat̄ eq̄tas pretoris in multis potius q̄ rigor
iuris ciuilis. vt in. l. si seruus. §. plurium. eo. tit. ⁊ in. l. ⁊ si post
tres. cū ibi nota. vnde non vult pretor sub generali inuolucro
verborū quē incurrere penā: vt si promisi sistere in iudicio cer-
ta die non absolute quocūq; impedimēto etiā obueniēte casu
fortuito nisi exprimat vt dixi. ❡Sed dubiuꝫ est quid in ꝯtra-
ctibus ⁊ in hoc fuerūt plures opi. vna fuit Mar. alia Ioā. ⁊
Azo. alia bulgari. alia doct. postea sequētiū quas Cy. hic ple-
ne recitat. ⁊ Bal. hic recitat opin. Nico. de ma. Bar. in. §. q̄situ̇.
distinguit hoc modo ꝙ aut fit exp̄ssa mētio de casibus fortui-
tis ⁊ tunc sufficeret generalis susceptio in cōtractibus. lꝫ in iu
diciis non sufficiat. vt. l. q̄ fortuitis. j. ti. j. ⁊ in hoc sit vera opi-
nio Mar. aut nō fit expressa mētio de casib⁹ fortuitis: sed so-
lum de periculo: qꝛ suscepit in se periculū: quod quidē vocabu
lum latius est qđ pōt intelligi nō solū de casu fortuito sed etiā
de culpa leuissima. iuxta no. in. l. si qs nec causam. si cer. pe. vñ
isto casu dicit aut. ī illū qui suscipit ī se periculū nō fuit trāsla
ta possessio vel detentio rei ⁊ tūc qꝛ in re q̄ nō est apud eū nul-
lam culpā etiā leuissimā pōt cōmittere nō pōt intelligi nisi de
casu fortuito ⁊ istum dicit esse casum in. l. si venditorē. in prin.
de periculo ⁊ cōmo. rei ven. ff. aut in ipsum fuit trāslata posses
sio vel detētio: ⁊ tunc pōt culpaꝫ cōmittere ⁊ tūc aut de natura
illius cōtractus veniebat culpa leuis ⁊ nō leuissima vt in con
tractu locati qui celebrat̄ gratia vtriusq; ⁊ tūc susceptio peri-
culi operatur hic solū vt vltra culpā leuem veniat ⁊ leuissima
non autē casus fortuitus. vt in. l. opus quod in aduersione. ff.
locati. ⁊ satis operat̄ in hoc aut de natura illius cōtractus ve
niebat etiam leuissima vt in cōtractu commodati ⁊ etiam mā
dati qñ erat datuꝫ mandatū ad litigandum: ⁊ tunc susceptio
periculi vt aliquid importet facit vt teneatur de casu etiā sine
culpa contingēte alias nihil operaret̄. vt. l. aristo. ff. mandati.
Aut erat talis cōtractus de cuius natura veniebat etiā casus
fortuit⁹: ⁊ sic debet scire ꝙ illud qđ dicit̄ habet locū nisi obue
niat culpa alteri⁹ partis. vt in. l. cū proponas. j. de nautico fe.
susceptio aūt periculi vt aliquid operet̄ facit vt teneat̄ de casu
cōtingente etiā culpa alterius partis interueniente scilicet de
5 bitoris. vt in. d. l. cum proponas. ❡†Et no. ꝙ talis susceptio[c]
c intelligit̄ de casibus solitis venire: secus de insolitis ⁊ raris cō
tingentibus vel qui veniūt raro vt est tex. not. in. l. fistulas. §.
6 frumēta. ff. de cōtrahen. emp. †Et si aliqui casus fuerunt speci
ficati ⁊ subiecta clausula generalis restringitur ad similes ca-
sus vel minores non extenditur tñ ad maiores arg. in. c. sedes.
extra de rescri. Dicit ēt Io. an. in addi. Spec. super rub. de lo-
cato ꝙ si tꝑe guerre aliq̄s suscipiat in se custodiam ⁊ castrum
videtur in se suscipere casum fortuitū ⁊ si etiam per vim aufe
ratur ⁊ hoc ex natura eius quod in se suscepit: qꝛ custodiā tem
7 pore guerre suscepit tene mēti. ❡†Examinat Cy. ad aliū arti
culū quando quis recipit rem estimatam: an ista estimatio fa
cit venire casum fortuitum in consequentiam: ⁊ an faciat em-
ptionem vel non: qꝛ in cōtractu emptionis venit casus. de his
duobus articulis vide plenissime per Gul. de cu. ⁊ Bar. post
eum in. l. si vt certo. eo. titu. ff. vbi ponit aliam rationem quaꝫ
ponit hic Bal.

2 ☞Quando dico tolle hāc pecuniā vel rem an videat donare vel commodare seu mutuare.
3 Si quis repetiit rem tanq̄ commodatam ⁊ non probauit cōmodatam sed locatā non poterit obtinere ex causa commodati quam non probauit.
4 Que sit differentia inter cōmodatū ⁊ precariū. ⁊ nu. 5. ⁊ nu. 6.
5 Precarium quod possit reuocari ad nutū concedētis ⁊ quid in commodato.
Precariū nō finitur morte concedentis sed morte eius cui fit concessio ⁊ quid in commodato.
6 In precario venit lata ⁊ leuis culpa dumtaxat.

a ❡Exp̄mere. adđ bar. ī ꝯsil. suo qđ ici. petrus nicole. ⁊ eūdē Paul. de ca. ī. l. iurisgētiū. §. adeo. ff. de pac. ⁊ ī suo ꝯsil. lx. ici. viso pūcto supra scripto. ī pria pte ꝯsilioꝝ antiq̄ruꝫ do. Ale. de imo. ī ꝯs. xxviij. co. iij. in fi. i. v. vol. ang. de are. i. §. fuerat. in sti. de actio. ⁊ bar. cep. ī trac. đ simu. ꝯctuū ī vltia p̄sūptiōe. Frā. cur.

b ❡Leuissima. adde qd est culpa leuissima. vid per bar. i. l. qđ nerua. ff. đpositi. ⁊ Car. zab. i. c. j. ī. x. q. de ꝯmo. ⁊ an culpa leuissima sit pctm̄ mortale vl' veniale. vid ꝑ Feli. c. cū te. đ re iudi. i. iiij. col. v. ⁊ dicit ꝙ leuissima culpa.

c ❡Susceptio. adđ ī materia. d. alex. de imo. ī ꝯsil. iij. col. ij. v. ⁊ ꝑ hoc ī j. vol. ⁊ in ꝯsi. cvij. col. pe. ⁊ fi. i. iij. vo. Cur.

BIU Cujas

In commodato vel precario non transfertur dominium sed tantum vsus rei non perpetuo sed ad tempus.

7 ¶Dutuum an possit repeti ante vsum expletum ad quē fuit factum.

1 **Cum eum.** ¶†Scōz primā lec. glos. h. d. ista lex si cōmodator repetit rē cōmodatā ante expletū vsum ad quē fuit cōmodata si vult obtinere necesse habet pbare: qz cōmodauit ad certū tps: z qz illud tps ē finitū lz nō sit finit⁹ vsus z ꝛz istam reus cōfiteat rem fuisse sibi cōmodatā ad certū vsum q nō erat adhuc expletus ꝓm secundā negabat ꝛmodatā: lz asserebat donatā esse: z sic asserebat habuisse ab agente sed non ex causa intētata per agētē. vnde dicit hic qz si vult agēs obtinere oz pbare qz cōmodauit nō aūt donauit z ꝓm hoc in dubio p̄sumeret donasse vt reus asserebat qō vt contra no. in. l. cū qd.

2 ff. si cer. pet. in gloss. †que querit qñ dico tolle banc rē vel pecuniam banc: an videor donare vel cōmodare aut mutuare: z videtur glo. z doc. tenere qz nō videor donare: sed potius cōmodare nisi ex qualitate personarū vel paucitate rei cōtrariū p̄sumatur. iurta not. in. l. si filij tui. j. de dona. inter virū z vxo. ista lectura non placet. Unde tertio pōt poni qz reus non fatebat se habuisse ab agēte: z sic negabat illi⁹ intētionē: merito agēs teneat probare qz illā sibi ꝛmodauit quo pbato teneat sibi restituere nec potest obijcere exceptionē dñij ēt si vellet probare rez suam esse. vt. j. locati. l. q rem. z qō plene no. in. l. alienā. ff. solu.

3 ma. per Bart. †Et adde qz si repetijt rē tanqz cōmodatam et non probauit cōmodatā sed locatā: licet potuisset obtinere si egisset ex locatiōe nō poterit obtinere ex cā cōmodati quā nō probauit. arg. in. l. possum⁹. ff. si pars here. pe. z. l. habebat. in pn. ff. de insti. e. ti. z qō no. Inno. in. c. j. de li. cōte. Die. xiij. Junij. ¶D. cccc xxix. z dic. q. comes Frāciscꝰ de codignola cum sex milibus equorū z tribus milibus peditum ingressus est Paduanuz districtū. ¶†Quero iurta predicta q̄ sit differētia in-

4 8 ter cōmodatum z precariū ª glo. in. l. j. ff. de precario. ponit tres differentias. z Ly. eā hic examinat. Prima est qz cōmodatum cōceditur ad certū vsum z certū tēpus expressum vel tacitum. precariū vero ad vsum incertū vel incertum tempus: puta cōcedo tibi banc rem ad quemcumqz vsum tu vis: vel cōcedo tibi domum ad habitandum non prefixo certo tēpore: nam intelligitur ad voluntatem meam z possum quādocunqz revocare. casus est no. in. l. lucius. ff. de dona. etiam si dixissem commodo tibi domum banc: quia magis inspicitur natura cōceptionis: quia facta sine determinatiōe tēporis q̄ inspiciatur hoc verbum cōmodo ꝓm Bald. per. l. si tibi. ff. de preseri. verb. in. l. si vir⁹. in prin. ff. loca. †Scōa differētia qz cōmodatū non

8 ¶Et p̄cariū adō bar. i. l. fi. ff. ꝛmo. gl. z Bar. i. l. ij. C. de preca. gl. i. c. p̄cariū. de p̄ca. Innoc. i. c. j. de ꝛmo.

b ¶Revocari. ad de doc. i. c. j. de cō mo. z Specu. tit. de ꝛmo. i. §. j. vbi. quid si res.

5 b pōt revocari ᵇ ante vsum expletum vel ante expletuz tempus sed post. vt in hac. l. z. l. in cōmodato. §. sicut. ff. co. sed precariū ad nutum concedentis: vt. l. lucius. Jtē precarium nō finitur morte concedentis sed morte eius cui fit concessio: vt. l. cū precario. §. fin. ff. de precario. sed cōmodatū neutrius morte finit: sed soluz finito vsu vel tempore. Sed mirabile est qz precariuz non finiatur morte cōcedentis cum fiat ad volūtatatē z nutū eius z voluntas morte finiat. l. iiij. ff. locati. vbi videt casus in contrariū: sed dic aliud esse quādo expresse fit cōcessio ad nutum z voluntatē concedentis vt eius morte tunc finitur secus

6 si simpliciter licet hoc tacite ibi sit in ꝛcessiōe. †Est z tertia dif

c ferētia: in commodato venit ēt leuissima culpa ᶜ. l. in rebus. ff. eo. sed ln precario lata z leuis dūtaxat. vt no. i. d. l. j. ff. de precario. cōueniunt tamē in vno: qz in neutro transfertur dominiū sed vsus tm̄ rei. Jtem in neutro trāsfert ꝑpetuo sed ad tēpus.

7 ¶†Ultimo dicit hic Bal. vnū quod etiam mutuum nō potest repeti ante vsum expletum ad quē fuit factum vt si tibi volenti quādam rem emere mutuaui: qz anteqz tradas pro pretio repetere nō possum nisi ꝓtestaret quominus cōuerteres. z aliegat glo. que b oc sentit in. l. si penam. ff. de verb. obli.

2 ☞Si cōmodaui tibi rem meam vt proste obliges an si nondum soluisti debitum possim te compellere ad soluendum et liberandum eam.

Quid si obligaui me pro te.

1 **De restituendis.** †Si commodo tibi rem vt p te obliges soluto debito pro quo obligasti possum repetere per banc actionez. h. d. hic si ex mera volūtate sed si ex quasi necessitate: vt qz tenebar tibi in centum z cum a me peteres z ego pecuniā non haberē tradidi tibi rem vt poneres pignori. nā tunc soluto debito repetam per act. prescrip. ver. vt in glo. z habetur in. l. petenti. ff. de

2 pig. act. †Quid aūt si nondum soluisti debitū an possim te cōpellere ad soluendum z liberandum rem z quando. dic vt ibi no. Si autem non commodaui vel tradidi tibi: sed ego pro te obligaui dic vt hic in gloss.

1 **Quis retentu.** ¶†Pro declaratiōe huiꝰ legis an rem meam tibi non obligatam possis detinere p debito in quo tibi teneor: dic aut puenit ad te vitiose z sine volūtate mea z nō potes retinere. l. j. §. redigunt. ff. quo. leg. Aut nō puenit vitiose: lz ex volūtate mea vel alio mō sine vitio. z tūc aut erat tibi obligata pro vno debito qō postea fuit solutū nunc vis retinere pro alio debito pro quo nō fuerat vnq̄ obligata z potes retinere per ti. j. etiaz ob chirogra. pe. z c. nisi p illo debito pro quo vis nūc retinere aliud pignus a me recepisses vt no. in Spe. de pigno. §. j. ver. pone mutuasti. Aut p nullo debito fuerat tibi p me obligata: z tūc aut vis eā retinere pro expēsis factis in ipsa re z potes. l. in rebus. §. possunt. ff. eo. ideo scriptor potest retinere quinternū vel lecturā scriptaz chartis locatoris que est ipsius locatoris pro mercede sibi debita z vecturalis pōt retinere fardellū pro mercede sibi debita vel pro gabellis solutis per eū: z marescalcus qui curauit equum z dedit sibi expēsas potest pro eis retinere equū. Aut queritur an possit retinere pro alio debito: z tūc aut res peruenit ad eū per illud debitū. z idē. l. elegāter. §. qui reprobos. ff. de pig. act. Aut non peruenit ad eū propter aliud debitū: z tunc secus vt hic z. l. si nō sortem. §. si centū. ff. de cōdi. inde. qō aūt diri qñ propter illud debitū intellige qñ fuisset data insolutū pro illo: alꝰ lz ꝓpter illud debitū non posset retineri vt patet ex no. in. l. precedēti. ff. de pig. act. scriptor ergo non potest retinere quinternū exemplaris pro suo labore licet peruenerit ad eum occasione laboris futuri. qz non fuit datum insolutum pro illo debito.

¶De pignoraticia actione. Rubrica.

2 ☞Hypothecaria actio quid sit z cuí z quando competat.

1 ¶†Super rubrica que differentia sit inter pignoraticiā z hypothecariā. vide glo. que semp allegatur in prima cōstitutiōe ffeudorum. z inter alias illa qz pignoraticia est actio personalis z oritur ex contractu z rei traditione z datur debitori pro recu-

2 perāda re pignorata. †sed hypothecaria est actio realis z competit creditori pro cōstructione pignoris cōtra quēcūqz possessorē: vnde dicitur vendicatio. l. si fundū. §. vēdicatiōe. ff. de pig. ꝛtrahiturqz solo cōsensu. l. j. ff. eo. tit. dicit aūt Bal. in. l. j. j. eo. qz pignoraticia est aliquādo in rem scripta. de iure tamen cano. non ciuili quādo competit pro ꝛtractu feneratitio: quia si tibi obligaui fundū hoc pacto qz fructꝰ retineres pro vsuris: z tu istū fūdū alteri tradidisti qui fructus percepit tot quot extenuāt sortē possuz agere pignoraticia ꝛtra illū pro recuperatione rei: lz cū illo nō cōtraxerim ꝓm Host. in. c. conquestus. extra de vsur. Jtē dicit hic qz pignoraticia pōt ēt cōpetere pro re non tradita per debitorē sed occupata p creditorez. l. vtiqz. ff. de dā. infec. lz retrabatur hec obligatio. Jtē dicit eam cōpetere ēt pro recuperatione pignoris pretorij sicut pro recuperatione pignoris conuentionalis. l. is cui. §. queri. ff. vt in poss. leg. Et dicit esse ter. vnicū: certe imo est in. l. si pecuniam. ff. co. secundum intellectum doc. ibidem z etiam hypotecaria competit pro tali pignore. l. si is qui. §. j. ff. de pigno.

2 ☞Jn quibus casibus etiam hodie vsure non computētur in sortem seu fructus.

3 Quid si res fuit vere vendita tamen in frandem vsurarum vt pro maiori pretio qz valeat propter terminum quem venditor fecit emptori de soluendo.

4 Si tibi obligaui domum z tu non locasti eam sed inhabitasti an debeas pensionem computare in sortem.

1 **Quod ex re.** ¶†Fructus z alie cōmoditates q̄ percipiūtur ex re pignorata cōputantur in sorte. h. d. cū l. seq. ꝓpter hoc vsurarij volētes lucrari fructꝰ nolunt qz conficiatur instrumentū mutui z pignoris sed vēditionis: quia emptor etiā si facit pactum de retrouēdendo lucratur fructus interim pceptos. j. de pac. inter empto. l. ij. sed nō ꝓdest ei probata fraude quod cōtingit si rēemit titulo minori pretio qz valeat z ponit dictū pactum de retrouendēdo: maxime si cōsueuit exercere vsuras. vt no. in. c. conquestus. de vsu. per glos. vna tamē ꝓsumptio nō sufficeret. puta pactū tm̄ de retrouēdendo si iustum foret pretium vel paucitas pretij sine dicto pacto: qz licitum est contrahentibus inter se decipere nisi deceptio excederet dimidiū iusti pretij: sed tūc nō rescinderet tanqz vsurarius: sed remedio. l. ij. ff. de rescin. vendi. nec sufficeret qō ꝛsueuit exercere vsuras si alia deficerent: qz etiam vsurarij faciunt interdū licitos contractus nisi ex precedentibus appareret quod venditor nolebat vēdere sed pignorare. dixi in. l. emptiōe. §. tit. ñ. ¶Oppo.

2 qz †ista nō computētur in sortē nec ea estimet: sed cedant lucro creditoris.

BIU Cujas

creditoris.l.si ea actione.ff.de vsur.Solu.ibi fuit expresse cõuẽtum q retineret pro vsuris q̃ erãt licite hoc iure.hoc vero nõ fuit hic cõuẽtũ:ſz cũ hodie vsure sint prohibite tale pactũ non valeret de iure canoñ.nisi in casu capituli salubriter de vsur.ꝛ c.j.de pig.ꝛ etiã de vsuris in quibus fructus nõ cõputãtur in sortem sed cedunt lucro creditoris ẽt si hoc non fuerit expresse dictuz:ꝛ q̃ sit ratio dic vt ibi:ꝛ no.in.d.c.cõquestus.de vsuris.

¶Secũdo oppo.q fructus percepti ex re pignorata nõ extenuãt sortẽ:qz nõ sunt ipsius creditoris percipiẽtis: qõ ptz qz sunt obligati pro debito sicut ipsa res ex qua pcipiunt:vt.ff.i quib.cau.pig.tacite ⁊trahi.l.iij.sed si essent sui nõ possent esse obligati.l.neq; pignus.ff.de reg.iur.si ergo non sunt sui non possent cedere in solutũ.nã etiã pecunia que soluit pro debito fi;dñiuz nõ trãsit in creditorẽ nõ cedit in solutũ nec debitũ extinguit.l.nõ omnis.§.j.ff.si cer.pe.ppter hoc dicũt doct.q.l.ij. que loquit de fructib⁹ deberet intelligi postq; fructus sunt cõsumpti:quo casu creditor tenet ad quãtitatẽ.i.estimationẽ eorum.l.in summa.§.frumẽto.ff.de cõdi.inde.vñ cum bincinde debeat pecunia fit inuicẽ cõpensatio:ꝛ hoc idẽ voluit gl.in.l. diuortio.§.donatiões.ff.sol.mat.sed in casibus.l.potest.nõ expedit hoc dicere:qz loquit qñ pecunia peruenit ad creditorez ex re pignorata p̃dicta vẽdicãt sibi locũ in vero pignore. Sed
3 ponamus†q res fuit vere vendita tñ in fraudem vsurarũ puta pro maiori pretio q̃ valeat ppter terminum quẽ vẽditor fecit emptori de solucẽdo.nã ista est vera venditio:sed quatenus pretiũ excedit est vsura.c.in ciuitate.ꝛ.c.nauiganti.de vsur.dicit Bal.q tũc emptor statim efficitur dñs fructuum:qz percipiũtur ex re sua:ꝛ ratio etiã anteq; cõsumant cedũt in sortem quatenus sors excedit iustum pretiuz. Nec obstat si dicat imo non transit dominiũ ex cõtractu facto in fraudem.l. si libert⁹ minorem.de oper.liber.respondet verũ esse qñ in fraudez.l.ꝛ alterius tertij.secus si legis ꝛ ipsius tñ cõtrahentis preiudicium vt est in casu isto cum quis in sui preiudiciũ emit rẽ ma-
4 iori ptio.¶†Ultimo quero qd si tibi obligaui domũ:tu autẽ nõ locasti eam sed inhabitasti an debeas pẽsionẽ cõputare in sortem. Respondeo sic si fuisses aliam domum cõducturus si banc non recepisses.argu.in.d.l.si ea.ꝛ tunc computare debes tantã pensionem quanta cõsueuit percipi ex re illa,vt not.per eum in.l.exceptio.j.locati.secus puto si nõ fuisses aliaz domũ cõducturus.nam potius videris inhabitare pro vtilitate domus vt melius est habitata q̃ inhabitata:lz hoc nõ tangatur per doc.vnde debes damnuz sentire ꝛ ita semel de facto interrogatus dicebaz:ad quod vide quod habetur in.l.si debitor. ff.in qui.cau.pig.ta.contra.

2 ¶Pactum q creditor retineat rem insolutum pro debito si non soluatur infra certum tempus non valet sed reprobatur in pignore nisi fuit appositum ex postfactovel nisi fuisset actũ qõ pro iusto pretio retineat.

1 QPactum.†Per pactũ qõ creditor possit vẽdere pignus nõ pdit debitor pignoraticiam actionem.h.d. Sed ad quod cõpetet tũc pignoraticia.dic vt in glos.qz cõpetet ad ipsam rem soluto debito si creditor nõ vendidit eã vel si vendidit vltra debitum cõpetit ad illud vltra vel si minus vẽdidit q̃ debetur dolo vel culpa cõpetet ad itereſſe.¶In tex.ibi:vendere licere.hoc pactũ valet:ꝛ quid importet dic in.l. si cõuenerit.ff.
2 eo.†licet pactũ q creditor retineat rem insolutũ pro debito si nõ soluatur infra certum tps nõ valet sed reprobat in pignore.j.de pact.pig.l.fi.qñ fuit appositum a principio:secus si ex postfacto.Item secus si fuisset actum q pro iusto pretio retineat qõ dic vt ibi no.ꝛ.l.si fundus.§.fi.ff.de pigno.

2 ¶Qui sint casus fortuiti.
In cõtractibus valet generalis renũtiatio vel receptio casuuz fortuitorum secus in iudicijs.

3 Qualiter intelligatur illud quod res semper perit ei qui dominus eius est.
Obligatus ad aliquid dandum pro re que perit an liberetur ab illa obligatione.

4 Excusatur quis culpa quãdo facit illud qõ maior pars personarum facit:licet male sibi de hoc succedat.

5 Quis teneatur probare amissionem rei.ꝛ quis culpam interueniſſe vel non:ꝛ qualiter.ꝛ nu.7.

6 Qualiter probetur casus fortuitus ꝛ furtum.ꝛ nu.7.

7 In loco in quo quis patitur casum fortuitum ꝛ perditionem potest facere examinari testes coram iudice illius loci etiam nõ citata parte cum qua ista examinatio fit:ꝛ faciet fidem coram competenti iudice contra non citatum.

1 SI creditor.¶†Si creditor perdit rem pignoratã sine sui culpa non tenet ad eius restitutionẽ.ꝛ hoc nõ obstante põt petere debitũ nisi casuz fortuitũ expresse in se receperit:debet tñ pbare perditionẽ:alʒ ad restitu.tenet q̃ presumit habere postq; semel habuit a debitore nisi pbet contrariũ.h.d.ista lex cũ seq.ꝛ cum.l.si nulla.ꝛ.l.pignus.j.eo.¶In tex.ibi:restituere id nõ cogitur:ꝛ sic liberatur pignoraticia qua tenet restituere nec ẽt prohibet petere debitũ.vt in.l.pri.in fi.ꝛc.¶Sz quero quid si perdidit sui culpa:ꝛ sic tenetur.si aũt ipse petit debitũ qualiter possit repelli a petitione.vide tex.cũ glo.ibi:de doli excep.
2 l.apud celsum.§.item querit si vniones.¶†In.l.q fortuitis. no.q casus fortuiti sunt illi q preuideri nõ pñt mere fortuiti ꝛ nõ tenet quis de casu.¶Itẽ no.in fi.q in cõtractibus valet generalis renũtiatio vel receptio casuum fortuitorum secus in iudicijs.l.sed ꝛ si qs.§.quesitũ.ff.si quis cau.qõ declarat dixi
3 in.l.illa.s.ti.j.¶†In.l.pign⁹.not.ibi:in bonis debitoris.per quod ponitur ratio eius quod dicit in.l.si creditor.q res semper perit ei qui dñs eius est hoc verũ q̃tum ad dãnum ipsi⁹ rei que perit.Sed quid si erat obligat⁹ pro illa re ad aliqd dãdũ an liberet ab illa obligatione.vide Dy.in.l.j.in fin.ibi: de iure emphy.vbi dicit aut nõ erat plene dñs vt emphyteota q̃ nõ hz dominiũ directũ ꝛ liberat vt ĩ illa.l.j.iuxta illud.si perit res tota liberabit emphyteota.Sz si pro parte nulla liberabitur arte.Aut erat plene dñs:ꝛ tunc nõ liberat:ꝛ sic sentit duplex dãnum.vnũ de ipsa re.aliud de ipsa obligatiõe in qua remanet:vt si aliqs donauit cuidã monasterio domũ suã cũ hoc q̃ daret sibi expensas quousq; viueret nõ transit directũ dñiũ in monasteriũ:ꝛ si res postea pereat remaneret nihilominus
4 monasteriũ obligatũ ad alimenta.¶†Not.etiã in ista.l.circa fi.bonũ tex.q excusat qs a culpa qñ facit illud qõ maior pars plonarũ facit licet male sibi de hoc succedat.Ideo si cõmodaui tibi animal meũ vt deduceres frumentũ ad molendinũ nõ expresso quo molẽdino ꝛ tu duristi ad molẽdinũ ad qõ cõiterabant oẽs si propter guerrã tibi fuit ablatũ excusaris a culpa.
¶Hic est vna gloss.veniamus ad eã expediendã pro declaratione gl.que est in ista.l.creditor.vide omnino qõ no.in Spe. de pig.§.j.ver.ꝛ no.q si creditor.ꝛ Bar.in.l.si quis ex argentarijs.§.fi.de edẽ.ff.vbi plenius.†Nã aut querim⁹ quis teneat probare amissionẽ aut querim⁹ quis teneat pbare culpã interueniſſe vel nõ interueniſſe.primo casu aut amissio allegat per agentẽ ad fundandã suam intentionẽ ꝛ ipse debet eã probare vt.d.l.si qs ex argẽtarijs.§.fi.Aut allegat per reũ ad sui defensionem ꝛ tunc aut nõ apparet qõ nunq; ad manus eius peruenerit:ꝛ eoipso q iurat hoc credit sibi.j.de iu.deli.l.fi. §. licentia dãda.in fin.ꝛ quod no.in.l.cũ lege.de proba.Aut apparet ad eius manus peruenisse vel semel habuisse:ꝛ tũc aut tenebat exhibere nõ iure obligationis sed officio iudicis. Et idem vt sufficiat iuramentũ q rẽ nõ hz nec dolo desijt habere l.fi.s.de fide instru.Aut tenebat iure actionis:ꝛ tũc nõ sufficit iuramẽtũ sed debet plene pbare per testes:vt hic dũ dicit ma
6 nifestis.†Qualiter aũt probabit p testes:rñdet q quidã sunt casus qui manifeste eueniũt:vt incendiũ:ruina ꝛ naufragiũ.ꝛ de istis nõ est dubiũ.Quidam qui occulte veniunt vt furtũ et isti probant per cõiecturas vt si probat q sibi fuit factũ ostiũ:ꝛ hoc apparet p testes ꝛ euidẽtiã facti:sed q res fuerint asportate nõ apparet stabitur eius iuramẽto de hoc.ꝛ vide in Spe cu.loco preallegato.ꝛ vide qõ no.Bart. qualiter probat furtum.j.vnde vi.l.si qñ.ꝛ adde qõ dicit Bar.in.l.ij.j.de nau.lib.
7 rj.p illũ tex.†q in loco in quo quis patit casum fortuitũ perditionẽ põt facere examinare testes coram iudice illius loci etiã nõ citata parte cũ qua ista examinatio fit ꝛ faciet fidẽ coram cõpetenti iudice cõtra nõ citatũ:qõ perpetuo tenemenți.facit.l. siue oportet.§.sufficit.de excu.tu. Probatur aũt perditio qdã sunt casus qui raro eueniũt sine culpa vt furtũ ppter malam custodiã.l.cũ duob⁹.§.dãna.cũ ibi no.ff.pro socio.ꝛ incendium.l.si vina.de pericu.ꝛ cõmo.rei ven.ꝛ tũc ei qui dicit se p didisse sine sui culpa incũbit onus probandi:qz habet pñsumptionẽ iuris contra se.Quidã vero sunt casus qui solent euenire sine culpavt incursus hostiũ:ꝛ tũc ei qui culpã allegat incumbit onus probãdi.l.quoties.§.j.ff.de proba.ꝛ isto modo reducũtur ad cõcordiã opiniones tacte hic per glo.Quid aũt si nõ dicat se rem perdidisse per casum sed se dicat impeditum fuisse aliquid facere propter casum ad euitãdum penã qz non fecit:qualiter poterit probare casum cum sufficiat iuramentũ vel requiruntur testes de impedimento:vide per Barto.post Guil.de cu.in.l.ij.ff.si quis cau.

2 ¶Actio pignoraticia non solum competit pro recuperanda re pignorata sed etiã ad alia que est equum venire cum sit actio bonefidei.

1 CReditor.†Bãnum illatũ p creditorez in re pignorata cõputat in sortẽ ꝛ creditor recuperat expensas necessarias ꝛ vtiles factas i ea

BIU Cujas

2 b.d.Ad vltimum casum vide.l.si necessarias.in prin.ff.eo.† ⁊ no.hic q̄ actio pignoraticia non solum competit pro recuperanda re pignorata:sed etiam ad alia que est equū venire cuz sit actio bone fidei.facit.l.q̄uis.§.fi.ff.eo.

2 ☞Creditor in re pignorata habet ciuilem ⁊ naturalē possessionem ⁊ ad cuius commodum.
Qualiter habeat iustam causam detinendi.

3 Jus offerendi quod habet secundus creditor contra primum vt confirmet sibi pignus qō possit prescribi.

4 Heres creditoris an possit rē pignoratā prescribere longo tpe.

5 Propter solam oblationem res nō est liberata a nexu pignoris nec etiam debitor ab obligatione personali.

6 Practica qualiter debitor possit rez vendicare a creditore nec creditor possit ipsum excludere ratione dominij acquisiti per lapsum temporis.

1 **Nec creditores.** ¶Creditor non prescribit pignus lōgo tpe nec pōt ipsum tanq̄ pignus retinere vel petere nisi pbet delictū ⁊ obligationē pignoris.b.d.intellige hoc vltimū qñ debitor negat debitū. Pone exēplū si confessus fui spe future numerationis recepisse a te centū mutuo pro quibus obligaui rem'aliquā nūc dico me nequaq̄ recepisse pecuniā:⁊ hoc in tps quo pōt opponi exceptio nō numerate pecunie certe nō potes rē defendere tāq̄ pignoratā nisi probes numerationē:⁊ si non probes teneris actione pignoraticia ad restituēdū lz pignus nunq̄ fuerit cōtractū:q; nō precessit debitū:⁊ sic pignoratitia dar ad recuperationē rei date ob causam pignoris:lz pignus nō fuerit contractū.l.solutū.§. ij. vel.iij.q incipit.si quasi.ff.e.Eodē modo si obligaui tibi rem alienā ⁊ pignus nō fuerit cōtractū q; nō possum obligare rez alienam.l.alienam.ff.eo.tū soluto debito possum eaz repetere per actionem pignoratitiā nec potes mihi obijcere exceptionē dominij qō non est mea:sed tertij.l.si rē.§.is quoq;.de pig.act. vbi casus nisi opponas de dnio tuo:q; exceptio tunc elidit intentionē meā cū in re ppria nō cadat pignus ēt de voluntate dñi.l.neq; pignus.ff.de reg.iur.sed in re aliena sic de voluntate dñi.⁊ sufficit q fuerit tradita in causam pignoris vt teneat creditor eā restituere.Si tū debitor intentaret vtilem cōdi.ex l.si quis cōditionibus.j.locati.que locū habet etiā in alijs cōtractibus fm doc.ibidē nō posset excipere creditor de proprio dnio:q; illa cōditio habet similitudinē cū iterdicto recuperāde contra qō non obijcitur exceptio dñij.circa qō vide no. per
2 Bar.i.l.si alienā.ff.sol.ma.¶†Jn text.nec creditores.hic erat dubiū q; creditor fm veram opinionē habet ciuilē ⁊ naturalem possessionē. Not.in.l.cum notissimi.de prescrip. xxx.annō. Jtem habet iustā causam dimittendi.s.voluntatē dñi pignorantis:⁊ sic videbat q posset longo tēpore prescribere:sed contrariū est:quia illā possessionē ciuilē ⁊ naturalē habet potius ad cōmodū debitoris q̄ ppriū:q; si debitor nō erat dñs sz rez prescribebat:possessio creditoris prodest debitori ad complendam vsucapionē vel pscriptionē.ff.de vsu.l.serui noīe. ⁊.l.j. §. per seruū pig.ff.de acq.pos. Jtez illa iusta causa detinendi nō est sufficiēs titulus ad translationē dñij si tradens est dñs.ꝫ.l. prouti.in prin.ergo nec ad trāsferendū eā ad prescribendū contra ipm debitorē. Jtē non possidet ipse cogitatiōe dñi.i. tanq̄ dñs sed tāq̄ creditor.⁊ ad hoc vt qs prescribat requirit quod possideat vt dñs. Jtē habet sciētiam rei aliene ⁊ oia procedūt anteq̄ debitor soluat vel offerat cōsignet ⁊ deponat:⁊ isto tēpore nō solū lōgo imo nec longissimo prescriberet rationibus predictis sicut nec colonus vel inquilin⁹.l.male agitur. ibi.j. de prescrip.xxx.an.nec etiam per lapsum.xxx.an.tolleret debitori ius offerendi ⁊ liberādi rem pignoratā.nā tale ius offerēdi cōpetit iure facultatis cui nūq̄ prescribit.l.viā publicā.ff. de via publi.⁊ ista est vera opi.fm doc.lz gl.i.l.cū notissimi.§. j.que incipit quid ergo si debitor tenuerit cōtrariū q̄ per doc.
3 reprobatur.†Sed ius offerendi qō habet secūdus creditor cōtra primū vt cōfirmet sibi pignus bene pōt prescribi:q; illud non cōpetit iure facultatis sed ratione iuris quesiti.postq̄ vero pignus foret liberatū p solutionē vel oblationē ꝯsignatā ⁊ depositā sic esset nata actio pignoratitia.l.si rē.§.oīs. ff.eo. ſ.si staret per.xxx.annos q nō ageret tolleret longissimo tpe sicut alie actiones personales:vt.j.de consti. pecu.l. ij. sed an tollat rei ven.⁊ sic creditor pscribat rem puto q sic:q; extūc non possidet vt creditor sed vt iure proprio causa debiti lz nō sic in colono vel inquilino nō soluente pensionē vt dixi in.l.plures.de
4 fide instru.¶†Jn tex.ibi:neq; qui his successerūt.ſ.titulo vniuersali ⁊ iure hereditario:⁊ in isto erat maior ratio dubitādi: q; heredes potuerunt habere iustaz ignorantiam in facto defuncti.l.pignus.de reg.iur.⁊ sic potuerūt tenere rem pignoratā tanq̄ propriam:⁊ per consequens prescribere etiā longo tempore tit.pro herede.sed ad hoc respondet glo.super verbo longi.q̄ heres cū sit successor bonoꝝ defuncti sicut defunctus nō poterat prescribere propter causas supradictas:ita nec heres eius:licet dicte causevideant cessare.l.cū heres.de diuer.⁊
5 tēpo.pscr.intellige p oīa sicut.s.dixi in creditore.¶†Jn text. ibi:cōsignata ⁊ depositā.hoc q̄ obtulit extra iudiciū:nā propter solam oblationē res non est liberata a nexu pignoris nec etiam debitor ab obligatiōe personali nisi postea sequuto interitu pecunie oblate.l.q decem.in prī.ff.de solu. sed si sequat cōsignatio ⁊ depositio tollit omnis obligatio.j.de solu.l.oblatio.⁊ eodē modo per solā oblationē factā i iudicio.l. si rē.§.fi. ff.eo. ⁊ sic extūc incipit facultas agēdi pignoratitia ⁊ si tūc staret per annos.xxx.cōtra ipsum prescriberetur vt dixi:sed tempus preteritū quantūcūq; longissimū nō prodest creditori ad prescribēdum etiam si fuisset facta oblatio extra iudiciū:quia adhuc res nō esset liberata nec orta actio pignoratitia.¶Jn tex.ibi:longi tēporis sed nec longissimi:lz glo.super verb.longo.in fi.dicat contrariū fm Jac.sed intellige eo modo quo.s.
6 dixi:alias male diceret.¶†Jn tex.ibi vnde itelligis. hic pōit practicā ⁊ effectū eius qō.s.dixerat dicēs q̄ debitor potest rez vendicare a creditore nec creditor potest ipsuz excludere rōne dominij acquisiti per lapsum tēporis dummodo ipse debitor probet originē rei.i.quod tradidit eam loco pignoris:alias si creditor diceret se nunq̄ habuisse loco pignoris:sed eam semper tenuisse saltē longissimo tēpore si alium titu.nō ostēderet posset se defendere:sed si probatur origo locū habēt rationes dicte in prin.l.adhuc potest probare originē nō autez prodest ad probandum dñium si agat reivendi.⁊ sic nō vt debitor sed vt dominus:nec contra creditorem tanq̄ habentem ab eo sed tanq̄ cōtra quemlibet possessorē:ideo necesse habet probare dominiū si creditor negat ipsum dominū prout in simili not. in.l.vt si fur.ff.cōmo.⁊ hoc voluit glos.que incip.sed an creditor poterit dicere. Non ergo sufficiet ad probationē dñij post q̄ agit rei vendi.probari quod eā tradidit pignori: quia potuit tradere rem alienā:sed si debitor ageret pigno.nō posset creditor excipere quod res non erat sua sed alterius:vt.s.dixi in glo.illa ibi:q; emptor tenet rei vēdic.debitori.hec ratio nō placet quia rei vendi.ita tollitur tempore sicut pignoratitia. dic ergo quod ille qui emit rem pignoratā habet titulum habilē ad acquisitionem dominij ⁊ eodem modo ad prescribendum. Jtem possidet pro suo:non sic in creditore nec in herede qui reputatur in hoc eadem persona cum sit vitiorū successor: vt.s.dixi.¶Jn glos.que incipit scilicet decem ibi: quia personalis est pignoratitia.ista glo.non bene loquitur q; hic nō querit de prescrip.actionis pignoratitie:qñ illa nō erat nata anteq̄ solueret debitū vel cōsignaret ⁊ deponeret.⁊ de hoc tēpore loquit iste tex.scilicet q̄ currit anteq̄ solueretur:vnde nō potuit tolli prescri.actionis que nondum nata erat.vnde dic q̄ aut alie erant actiones quas dixi in princi.l.⁊ cetera que sequuntur in glo.superius sunt declarata.

1 **Quod ignoris.** †Creditor soluto debitore tenetur restituere pignꝰ nec potest ipsum propria autoritate occupare si non precessit de hoc conuentio vel iussus iudicis.hoc dicit cum lege sequenti.

¶De exercitoria ⁊ institoria actione. Rubrica.

2 ☞Jnstitoria actio quare sit introducta ⁊ qs dicat institor. Quid in exercitoria ⁊ qualiter differat ab institoria.

1 ¶†Notandū est q̄ lz in ista rubrica permittat de exercitoria prius tamē fuit inuenta institoria ⁊ ad eius similitudinē fuit postea inuēta exercitoria que sunt actiones pretorie. cuius rei gratia sciendū est q̄ de rigore iuris ciuilis ex contractu vnius alter nō obligaretur:etiā si nomine illius sit celebratus q; cuz obligatio oriatur ex cōsensu requiritur cōsensus prius ad alia quē obligandū nec sufficit alienus sicut videmus in aditione hereditatis p quā quis oblgat ⁊ ex sola volūtate adeūtis pficitur.nā nō pōt qs adire p volūtatē alterius:sed per propriā:
2 vt.l.paulus p.curatorē.ff.de acqui.here.†Ex his sequebatur hoc incōueniens q̄ si aliquis seruum suū vel filiū suū quē habebat in potestate vel in famulū suū preponebat alicui negociatiōi questuarie ⁊ in manibus suis ponebat merces ⁊ pecunias vt negociaretur ad lucrū preponētis cōtrabentes cū tali proposito decipiebant credētes illum prepositū esse dñm contrabebant cum eo:⁊ postea reperiebatur quod ille nihil habebat in illis mercib⁹:vnde ipsum nō poterāt cōuenire:q; nihil
1 habebat vel erat in potestate domini nec ēt preponentē q; ex cōtractibus ille nō obligabat ratione qua.s.⁊ imputabat eis qō se nō informauerant de cōditione illius.vt.l.qui cū aliud.

ff.de regu.

BIU Cujas

ff.de reg.iu. ℙropter qꝫ etiam impediebatur exercitiũ talis ꝓpositionis:qꝛ homines cauebãt negociari cũ talibus ꝓpter hoc ꝓtoꝛ ꝓuidit per suũ edictũ qꝫ ꝓponens obligetur ꝛ contra ipsum introduxit actionẽ que dicit institoria:qꝛ talis ꝓpositꝰ dicit institoꝛ. Sed si nõ erat ꝓpositus negociationi vniuersali:tamen habebat speciale mandatũ ad contrahendum cum aliquo cessabant verba edicti.ꝛ sic mandãs non obligabatur ex cõtractu illius:sed iurisconsulti extenderunt prouisionẽ edicti etiam ad hũc casum ꝛ dederũt vtilem institoriam ad exemplum directe que oritur ex verbis edicti: sed ista ex mẽte ꝓtoꝛis:vt ĩ eo.ti.l.ſi mutuã.ꝛ.l.in eũ.in ꝓnc. ꝛ.l.iul.§.si procuratoꝛ.ff.de emp.obligatur etiã ipse institoꝛ. vt patet in.l.j.§.est autem.ff.de exer.sed licet ꝓponens obligetur sibi:tamen ex contractu institoris nõ acquiritur actio sine cessione ꝓterqꝫ in subsidium:vt ĩ.l.j.in fi.cũ.ll.seq.ff.de 3 insti.ꝛ in.d.§.est aũt. † ℙostea ad similitudinẽ institoꝛie fuit introducta exercitoꝛia qñ aliqs ꝓponebaꝫ negociationi nauali:qꝛ institoꝛia habet locũ quãdo negociationi terrestri:ꝛ maioꝛ ratio fuit prouidẽdi:qꝛ nauali propter opportunitatẽ nauigij:ꝛ ex eo qꝛ contrahentes non habebant tẽpus deliberandi ꝛ videndi cum quo cõtrahebant.vt.l.j.in prin.ff.de exerci.que ideo sic vocaꝫ:qꝛ ꝓponendus vocatur exterioꝛ:sed ꝓpositus vocatur magister nauis:tunc autem obligaꝫ ꝓponens qñ ꝓpositus contrahit in causam in quam ꝓpositus est principaliter vel in cõsequentiam:nõ autem in aliã: vt.l.cuiuscunqꝫ.§.non tñ omne.ff.de instiꝛ exer.l.j.§.non autem.ꝛ in.l.ij.ꝛ.iij.ibi dũ dicit ex cã cui ꝓpositꝰ fuit ꝛc.ꝛ ibi si eius negocij cã ꝛc.ꝛ ista materia est quotidiana ꝛ vtilis valde vt inquit Bal.qui longum facit tractatum.

2 ☞ ℙreponens aliquem alicui negociationi obligaꝫ etiam si contrabentes ignoꝛauerint talem esse ꝓpositum.

1 **Seruus.** ¶ † Ex mutuo facto institoꝛi nõ obligaꝫ ꝓponens nisi institoꝛ ad hoc habuerit mãdatũ tacitum vel expreſſum:si tñ in eius vtilitatẽ versum est teneꝫ de in rem verso quatenꝰ est versum. b.d.Sic ergo in generali ꝓpositure questuarie negociationi nõvenit vt possit accipere pecuniã in mutuo nisi exprimat certe etiã sine expreſſione qñ venit in consequentiam vt si erat ꝓpositus mercibꝰ emẽdis ꝛ vẽdendis:qꝛ sine pecunia non poterit emere vel si nauis cui ꝓpositus erat indigebat refectione seu ministri indigebãt ꝙlimentis.vt.l.j.§. nõ aũt cõsequi.ff.de exerci. ¶ In tex.ibi si ea actio locũ ꝛc.vt qꝛ nõ fuit expreſſe dictũ:ꝛ tũc non daꝫ institoria insolidũ ꝛ de in rem verso quatenus est versum possit dari etiã actio de peculio vsqꝫ ad vires peculij si seruꝰ ꝓpositus habebat peculiũ 2 ꝛ notãdum † qꝫ ꝓponens obligaꝫ etiam si ℌbentes ignoꝛauerint eum ꝓpositũ.ꝛ sic non ℌrerunt ea intentione vt aliũ obligarent qꝫ illum cum quo ℨtrabebant ꝑm opi.Ja.quam refert glos.licet teneat contrarium.

1 **Ex contractibus.** ¶ † Exercitoꝛia ꝛ institoꝛia competunt insolidũ sed actio de peculio ꝛ de in rẽ verso quatenꝰ est in peculio vel versum est. ¶ In tex. ibi de peculio dñi teneanꝫ.s.qñ seruꝰ qui ℌrit nõ erat ꝓpositus per dominũ alicui negociationi questuarie nec habuit mandatum speciale ad ℌbendum:qꝛ tũc daretur exercitoꝛia seu institoꝛia:vel qꝫ iussu invltimo tñ alias datur actio si ħz peculium vsqꝫ ad vires peculij de in rem verso etiã si peculiũ non habet:si tñ vertit in vtilitatem domini:alias si nec peculium habet nec vertit in vtilitatem domini non teneꝫ ex contractu serui.

1 **Institoria.** ¶ † Ex illo ℌctu datur institoꝛia vel exercitoꝛia qui celebratus est ob causam in quã fuit positus.ꝛ intelligo vt.s.dixi tacite vel expreſſe.b.d.Jn hoc ergo cõtrabẽtes debent esse curiosi vt perquirant in quã fuit ꝓpositus causam nõ excusaꝫ ꝓpter ignoꝛantiam si ℌrissent in aliam causam:sed qñ in illam:licet ignoꝛent hoc eis non nocet:ꝛ ad hoc vide glos.in.d.l.j.

1 **Si mutuã.** ¶ † Ex ℌctu facto cum procuratoꝛe speciali datur contra dñm vtilis institoꝛia.b.d.dic vt dixi super rubrica:qꝛ si nõ erat ꝓpositus negociationi vniuersali questuarie deficiebant verba edicti ꝓtoꝛis.ꝛ sic contra dñm non dabatur actio ex ℌctu procuratoꝛis.ideo fuit extensa prouisio edicti per iurisconsꝫ ergo per liberam personã nostre potestati nõ subiectam nõ acquiratur nobis actio.ꝛ sic procuratoꝛio nomine nostro contrabat.vt in.l.j.ti.ij.bene tñ quandoqꝫ obligantur ex contractu procuratoꝛis si habuit ad hoc mandatum tacitũ vel expreſſum:hoc declara vt dicit Bar.in. l.solutum.§.per liberam.ff.de pign.

2 ☞ ℙributoꝛia actio qñ habeat locum ꝛ quare ita dicatur.

1 **Qui secutus.** ¶ † Ex ℨtractu celebrato cum seruo de volũtate domini teneꝫ insolidũ etiã si negociationi ꝙstuarie erat ꝓpositus:ꝛ dic qꝫ teneꝫ pro iussu vel vtili in- 2 stitoꝛia sicut agit dñs ex ℌctu procura.vt in.l.precedenti. † fuit etiam introducta alia actio ꝑ ꝓtoꝛem que dicit tributoꝛia ꝛ locũ habet qñ seruus habet peculiũ ꝛ est ꝓpositus negociationi peculiari.ꝛ ista ħz diuersam naturã ab institoꝛia vel exercitoꝛia que locum habent qñ est negociationi de iure nõ questuarie ꝓpositus.de qua vide in tit.de tribu.ff.

¶ Quod cũ eo qui in aliena ptãte est negociũ gestũ esse dicetur de peculio siue qꝫ iussu aut de in rem verso. ℝubri.

¶ Jn hoc tit.tractaꝫ de ℌctibus celebratis cũ eo q est in ptãte nã tpe ℌctus celebrati qui nõ erat ꝓpositus alicui negociationi questuarie quo casu dubitaꝫ primo qualr teneamur ex tali ℌctu.ꝛ de hac loquunꝫ vt plurimũ.ll.huius ti. Jtem loquiꝫ qñ ipse factus est sui iuris:loquoꝛ tñ de filio non seruo teneatur seruus cõtrahens ꝛ de hoc loquitur.l.ij.ꝛ.l.si ex ℌctu.ꝛ.l. nulla.ꝛ.l.si ex alio.ꝛ etiã qualiter conueniꝫ durãte patria potestate. Jtem tertio dubitaꝫ an filius vel seruus possint facere preiudicium dño alienãdo rem dominicã vel peculiarem. ꝛ de hoc tractat.l.si seruus tuus.

1 **Am filiussami.** ¶ † Pro officio filij pater qui nõ ꝑsensit nõ teneꝫ nisi de peculio:vel de in rẽ verso:ſz si ꝑsensit teneꝫ insolidũ.b.d. ℙrimũ dcm̃ ꝓcedit ẽt si pater sciuit ꝛ passus est qꝛ non ħr pro ꝑsentiẽte nisi qñ officium est publicũ autoꝛitate ꝛ vtilitate.vt.l.ij.ff.ad muni.Scõm dictũ procedit qñ expreſſe cõsensit:secus si tacite.vt in.l.si filiꝰ.ff.de tute. Jtẽ in tutela datiua sed in testamẽtaria secꝰ:qꝛ nõ teneꝫ. vt.l.lucius.de admi.tut.distingue ergo qꝫ aut officiũ qꝫ gerit filius in publicũ vtilitate ꝛ autoꝛitate.ꝛ sufficit qꝫ pater sciat ꝛ nõ contradicat.vt.l.quoties.ff.de admi.tu.aut erat publicum autoꝛitate:sed vtilitate priuatũ.vt tutela ꝛ cura.ꝛ tũc aut testamentaria.tunc tñ pater nõ teneꝫ nisi de peculio ꝛ de in rem verso.vt.l.lucius.ff.de admi.tut.aut priuatũ.ꝛ tunc si expreſſe consensit teneꝫ insolidum si non consensit teneꝫ de peculio tantummodo ꝛ de in rem verso.

1 **Jus rei.** ¶ † Hic tractaꝫ qualr teneatur ipse filius ex cõtractu celebrato eo tpe quo erat in potestate.cuius rei gratia debes scire qꝫ quousqꝫ fuit in potestate tenebatur insolidum ꝛ poterat insolidum cõueniri.vt in.l.tam ex ℌctibus.ff. de iudi.preterqꝫ in mutuo ꝛ voto.vt.l.si filius.ff.de act.ꝛ ob. ꝛ.l.si cõdemnatus.de noxa.ff.postqꝫ vero est factꝰ sui iuris vel emancipatione vel morte videꝫ esse nouus homo vnde de rigoꝛe iuris ciuilis liberabatur ab omni obligatione qua tenebatur:sed qꝛ hoc iniquũ videbaꝫ ꝓtoꝛ ꝑ edictum de quo habetur in ti.de capi.di.restituit ℌ eum vtiles actiones q̃ primo erãt directe verũ qꝛ ꝛ hoc videbaꝫ iniquũ.nam filius interdũ contrahebat sub spe hereditatis paterne.ꝛ pater ipm exhere dabat vel in legitima instituebat ꝓtoꝛ fecit aliquod edictũ quod modificauit primũ:vcz vt vtiles actiones restituanꝫ in eum si ħz totã hereditatem:vel pro magna parte.alias nõ teneatur nisi quatenus facere põt deducto ne egeat:ꝛ de hoc dicto fit mentio.ff.eo.tit.l.ij.ꝛ etiam in illa.l.ꝛ in.l.si ex ℌctu.loquitur qñ filius cõtraxit vt nuntius quo casu non tenetur in aliquo si abstinet se ab hereditate paterna:sed quando nõ vt nuntius tenetur quatenus facere potest.

1 **Tiam si non.** ¶ † Actio de in rẽ verso datur etiam si non interuenit cõsensus patris vel dñi.b.d.differentia inter mãdatũ ꝛ iussum est sicut inter genus ꝛ speciem:qꝛ mandatũ dicit siue fiat ipsi seruo qꝫ cũ alio ℌbat siue fiat ℌbenti vt cõtrabat cum seruo iussus vero fit ipsi seruo.ꝛ sic omnis iussus est mandatum:sed nõ omne mandatum est iussus habet tamen vim iussus.

1 **Nulla res.** ¶ † Filiussamilias põt fideiubendo obligari.ꝛ pater obligatur de peculio tñ.seruus autem non põt fideiubere pro alio nec fideiubendo obligat dñm.vt.l. seruus.insti.de fideiusso.

2 ☞ Utilius est defendi iudicis officio qꝫ agere interdicto vti possidetis.ꝛ quare.

BIU Cujas

3 Seruus alteri tradendo an priuet dominum ciuili possessio
ne: ⁊ quid in colono vel inquilino seu procuratore.
Si priuasset dñm ciuili q̄ nō posset dñs ppria autoritate re
cuperare ex interuallo ⁊ expellere possessorē sed incōtinēti sic.

1 SI seruus. † Seruus non potest alteri cō
cedere vsuz rei dominice sine
voluntate dñi: nec ipsum dñm priuat possessione
alteri eā tradendo ⁊ possessor iudicis officio defen
dendus est in sua possessione aduersus illicitū detentorem.
b.d. Et ad hoc vltimū semp allegaī ista. l. ⁊ l. fi. de offi. pcur. ce
2 sa. ⁊ ſ. de transa. l. si de possessione. in fi. † Est enim vtilius de
fendi iudicis officio q̄ agere interdicto vti possidetis in quo
est necessarius libellus ⁊ ordo iudiciarius. nō sic in officio iu
dicis. iurta no. ff. de interro. ac. super rubr. de facto requisitus
prohibebit vim fieri sub pena. ¶ In ter. ibi nō obligauit etiā
personaliter ad restitutionē mutui si nō habuit a te mādatū
vel iussum nec ēt habebat peculiū nec in rem tuā vertit pecu
niam. ⁊ sic nec de iure ciuili nec pretorio es obligatus ad resti
tutionē pecunie. Sed quid si habebat mādatū ad recipiēdū
pecuniam nō tñ ad concedendū vsum rei dñice nec etiā obli
gandum. rñdeo: nō propterea pōt cōcedere vel obligare rem
dñi: licet propter mandatū potuerit obligare personā ac. qō
iussu vel mādati: vt. ff. qō iussu. l. pe. cū ibi no. que incipit. dñiū.
3 ¶ † In ter. ibi. ⁊ ingrediens rem tuā. ſ. quā ille occupabat ex
cōfessione serui. tu nō possidebas eā ciuiliter ad cuius ciuilis
possessionis defensionē potuisti expellere illicitū detentorē na
turali possessione propria autoritate: vt no. in. l. clam posside
re. ℣. q ad nūdinas. ff. de acqui. pos. ¶ Sed nōne seruus alteri
tradēdo priuauit te ciuili possessiōe. videt q̄ sic sicut si fuisset
ipse de possessione expulsus. vt. l. peregre. ℣. quibus. ⁊ l. iij. ℣.
qui seruus. de acqui. pos. glo. laborat super hoc ꝯtrario ⁊ dat
tres solutiones. tu clarius q̄ cōtrariū pcederet qñ dñs possi
deret rē ciuiliter animo suo ⁊ naturaliter corpore serui faciē
do ipsum colonū vel inquilinū in illa re vel procuratorē aut
castaldionem: sed hoc debet intelligi quando nō corpore ser
ui illam rem possidebat: q⁹ nō fecerat illum procuratorem in
illa re. ⁊ sic ipse dñs per seipsum possidebat ciuiliter aīo suo ⁊
naturaliter corpe suo quo casu dño absente vacat naturalis ⁊
si seruus eam alteri tradit non priuat dominum ciuili sicut si
alius sine traditiōe serui occupasset naturalem: vt in. d. ℣. qui
ad nūdinas. ⁊ sic pōt suam ciuilem defendere: vt dixi. Sed si
priuasset ipsum ciuili nō posset dñs ppria autoritate recupe
rare ex interuallo ⁊ expellere possessorē sed incōtinēti sicut in
prima solutione gl. vel dic vt in vltima solutione qō tunc co
lonus vel inquilinus seu procurator quoz corpore dñs possi
det naturaliter alteri tradēdo naturalem priuat dñm ciuili
qñ hoc aīo tradunt: sed hoc non ita: q⁹ nō tradidit vt faceret
creditorem possessorem: sed duntaxat vteretur cōmodo habi
tandi. ⁊ sit vt faceret eum detentorem non possessorem. ¶ In
ter. ibi: siue protegas: q⁹ inde mādauit illi patri expulso ne
tibi vim faciat sub pena sed permittat te vti sua possessione.

1 SI qui. ¶ † Actio de peculio est perpetua
quousq; viuit seruus ⁊ est in eiusdē
dominij potestate: licet pretoria: q⁹ est rei pſecuto
ria nō penalis. sed si mortuo seruo manumisso vel
alienato efficitur annalis a tempore mortis manumissionis
vel alienationis. actio vero de in rem verso semper est perpe
tua etiam post manumissionem vel alienationē. b.d. vsq; ad
ver. fin. qui incipit alioquin. de illa annali vide in titu. ff. qñ
actio de peculio est annalis per totum.
2 ℣ Ratihabitio an faciat dominum teneri si mutuum non
fuit acceptum nomine domini.

1 Alioquin. ¶ † Supra locut⁹ est imperator de ℣ctu
celebrato cum seruo alterius an dñs ex
illo teneatur ⁊ qua actione ⁊ vsq; ad q̄tum tps: hic loquitur
qñ cum libero hoīe gerente negociū alteri⁹ ⁊ recipiente mu
tuum autoritate illi⁹ cuius negociū gerit an dñs teneatur ⁊
qñ: ⁊ rñdet qō si dans mutuū nō habuit respectū ad dñm. sz
ad illū cū quo ℣bebat ille solus tenet ⁊ nō dñs: nisi in duob⁹
casibus. ſ. si pecunia fuisset in rē ipsius dñiversa. vel si dñs ha
buisset ratū ℣ctum. b.d. ⁊ reputat singularis. ¶ Op. qō imo
dñs cui⁹ negocia gerebant indistincte teneat vtili institoria:
vt. ſ. ti. j. l. si mutuā. So. ibi dñs dederat expressum mandatū
procuratori de recipiēdo pecuniā mutuā quo casu teneretur
dñs etiā si mutuans nullū respectū habuit ad eū sed dūtaxat
ad pcu. cū quo ℣bebat: sicut dixi in actione institoria ⁊ exerci
toria. hoc oz intelligi qñ nō habebat mandatū. ¶ Sed tunc
op. si nō habebat mādatū postq̄ mutuās nō habuit respectū
ad dñm sz ad negocioz gestorē indistincte dñs non oz teneri:
vt. ſ. si cer. pe. l. cū q. So. limita illā. l. ⁊ būc v. vt dñs nō tenea
tur nisi in duob⁹ casib⁹ hic ꝯtētis. vel dic q̄ etiā in hi⁹ duo
bus nō principal⁹. sed secūdario dñs tenet vel act. neg. gest.
vel act. ꝯdi. ex mutuo. vt hic in gl. que incipit. bis em̄ duob⁹
2 que ponit de vtraq; actiōe. ¶ † Sz tertio op. qō ratihabitio
nō faciat dñm teneri si mutuū nō fuit exceptū noīe dñi: vt pz
q⁹ quidā mutuās nō habuit respectū ad dñm: sed neg. ge. q⁹
nō meo noīe gestū ratū habere nō possuz. l. si pupilli. ℣. si ego
ff. de neg. ge. gl. ⁊ doc. sup hoc laborāt. tu dic clarī⁹ esse qō nō
possum habere ratū nō dū meo noīe gestū q̄tū ad vtilitatem
meā vt p hoc ꝯsequar actionē. ne. ge. quasi negocio facto meo
p ratihabitionē: vt in ℣bo: sed ad mei pīudiciū bñ possuz vt
tenear vel pīudicē in re mea. vt. l. si fund⁹. ℣. j. ff. de pig. ex no.
hic p Ly. q ponit vnā distinctionē longā pe. circa itellectū gl.
magne q̄ est in. l. si publi. ℣. sz si ego. ff. de neg. ge. q̄ tractat an
dñs teneat ex ℣ctu pcu. quā plene pſequere: vt ibi p bar. qdā
vero timore huius ℣rij dixerunt nō dari directā act. neg. gest.
postq̄ ℣ctus nō erat suo noīe gestus: sz dari vtilē in subsidio.
arg. in. l. iuri. ſ. de rei ven. hec est vna truffa. alij dixerūt quos
etiam glo. reprobat qō licet mutuans non ℣rit noīe dñi: ipse
tñ qui mutuum recepit bene cōtraxit cum dño hoc similiter
est truffa: q⁹ nō sufficit qō in mente hec gereret postq̄ non ex
pressit cum mutuante: solue ergo vt dixi ⁊ est res clara. ⁊ per
hoc patet intellectus glos. mag. fi.

1 SI ex alio. ¶ † Filiusfamilias ex licito con
tractu insolidū obligat ⁊ ēt cōue
nit viuēte patre ⁊ durāte paterna ptāte. sed ea soluta
nō tenet nisi quaten⁹ facere pōt nisi sit heres patris insolidū
vel pro magna parte: q⁹ tūc tenet insolidū. h.d. ⁊ sic loquit de
materia. l. ij. ſ. eo. ⁊ l. ij. ff. eo. tit. cū cōcor. facit. l. filius. de act. ⁊
ob. ⁊ qualiter fit executio sñe si durat paterna ptās ℣ ipm fi
lium. dic vt no. per Bar. in. l. si filio. sol. ma. l. si finita. ℣. de ve
ctigalibus. de dam. infec. ⁊ quod no. in. l. si dubitetur. de fide
iusso. ⁊ in. l. si condemna. de nox.

1 SI mandator. ¶ † Pater tenetur in
solidū ex ℣ctu filij qñ
mādauit vel iussit eū fieri vel fideiussit p eo. h.d.
Alias nō tenet nisi de peculio vel de in rem verso:
nisi filium preposuisset negociationi questuarie: q⁹ tunc etiā
insolidum exercitoria vel institoria. vt. ſ. tit. j. per totum.
2 ℣ Nemo dat qō non habet nisi de voluntate habentis.
3 Seruus nō habens liberā administrationem si alienat ⁊ tra
dit cōmittit furtū. ⁊ sic res efficitur furtiua nec pōt vsucapi.

1 SI liberam. ¶ † Seruus hñs liberam
peculij administrationem
pōt res peculiares alienare ⁊ dñium trāsferre: alis
secus q⁹ nec transfert dñium nec vsucapiēdi cōdi
tionē in scientē eius ꝯditionē. h.d. tria ergo operat confessio
libere. q⁹ facit dñm teneri qō iussu īsolidū: ⁊ qō posit trāsfer
re dñium alienādo si illud erat penes dñm qui peculiū ꝯcesserat si nō erat penes dñm vt trāsferat vsuca. ꝯditio. si aūt nō
habeat vllū istoz sequit qō nō tenet dñs qō iussu insolidū: sz
peculio vt sentit gl. nec transferri dñium nec vsucapiendi con
ditionē qō intellige sane. ſ. in rebus nō traditis ad vēdēdū.
⁊ ita intelligendū qō iste eque erant tradite in peculiū ad cō
seruandū ppter fet⁹ futuros: secus si ad vēdendū vt merces:
q⁹ alias pōt alienare sine cōcessione libere: facit. l. cū tabernā.
cū ibi no. ff. de pig. Sz an pōt obligare res peculiares qñ nō
hz liberam: vī qō sic quatenus pōt obligare personā dñivsq;
advires peculij. nā si pōt obligare psonā fortius res. ℣riū dic
per. l. dñm. ff. qō iussu. cum ibi no. nā obligare est alienare: vt
2 in. l. fi. j. de re. alie. nō alie. ¶ † In ter. ibi: neq; dñm. no. regulā
qō nemo dat qō non hz q̄ locū hz nisi det devolūtate habētis
vt pz in prin. l. si quenerit. ff. de pig. act. vbi creditor vēdēdo
rē pignoratā iure creditoris trāsfert dñium: ⁊ tñ ipm non hz:
3 q⁹ facit ex ptāte sibi data abūte vel a lege. ¶ † In ter. ibi scien
tibus certe idem si ignorantibus: q⁹ seruus nō habens liberā
administrationē si alienat ⁊ tradit cōmittit furtū: vt pz hic
in fi. ⁊ sic res efficit res furtiua. rñde cum sit affecta vitio rea
li non pōt vsucapi nisi purgato vitio furti. vt insti. de vsuca.
℣. furtiue. qō etiam voluit hec glos. magna.

1 SI ancilla. ¶ † Ex ℣ctu facto cum
seruo vel ancilla impu
bere non tenet dñs simplr de peculio: sed eatenus
quatenus peculiū est locupletatū. h.d. ſm intelle
ctū gl. ⁊ doc. regulr aūt actio de peculio dat ℣ dñm vsq; ad vi
res peculij: etiam si ex tali ℣ctu peculium nō fuerit in aliquo
locupletatum: q⁹ in peculiū nihil est versum ex illo ℣ctu ⁊ gl.
ponit hic aliquos casus i quib⁹ nō dat similiter nisi quaten⁹
est locupletatum: quos casus no. ⁊ sing. ratio huius legis est
q⁹ si seruus vel ancilla impubes esset sui iuris non obligaret
ex suo

BIU Cujas

ex suo ꝙtractu sine tutore nisi quatenus esset effectus locuple tior. vt l. iij. in princ. ff. commodati. eodem modo dominus ex persona eius nō obligatur de peculio nisi quatenus est pecu lium locupletatum. Sed quid si peculium non est locupleta tum tñ vtilitas cum cōtractu versa est in vtilitatem dñi non peculiarem. respondetur tenetur actione de in rem verso qua tenus est versum.

2 ☞ Actio de peculio an sit realis vel personalis. ⁊ an natiua vel datiua. ⁊ sic an p̄supponat obligationem ex qua oriatur vel non. ⁊ que sit illa obligatio an ciuilis vel naturalis.

1 **Dominum.** ¶ Actio de peculio datur deducto eo qō omnino de betur a seruo. h. d. do. † Lyn. hic tractat materiam actiōis de peculio an sit actio p̄sonalis vel realis[a] ⁊ an sit natiua vel datiua. ⁊ sic an p̄supponat obligationē ex qua oriaꝫ vel nō ⁊ que sit illa obligatio: an ciuilis vel natura lis de quib⁹ altius ⁊ profundius vide per Bar. in l. frater a fratre. de cōdi. inde. nam in aliquibus habet naturam realiū propter que quidā dixerunt eam esse realē sed falsum est imo est personalis. vt ff. de pec. l. summa cum rōne. §. fi. ⁊ instit. de act. §. in personam. Item alij dicebant eam datiuam esse non natiuam qz nō p̄supponit aliquā obligationē precedere cū contractus non fuit celebratus per patrem vel dñm contra quem datur. alij dicunt qō p̄supponit obligationē ciuilem qz lex potuit ciuiliter obligare eos non autem subest obliga tio naturalis que oritur ex consensu qz nō adest eorum cōsen sus vel de iure gentium. vt l. hoc amplius. §. res non debet. de reg. iur. ⁊ ista actio nō datur ex dispositione iurisgētium sed nec etiam ex dispositione iuris ciuilis sed pretorij. Ex quo nō producitur ciuilis obligatio sed pretoria que tñ largo modo dicitur ciuilis. vt ff. de iusti. ⁊ iure. l. nam ⁊ ipsum. illa prose quere vt per Bar. in l. frater a fratre.

2 ☞ Pro literis credentie an debeat pecunia credi vel nume rari licet dicat sibi sub credentia fuisse commissum.

1 **Dominus.** ¶ Litere cōmendatitie nō important vt ille cui dirigū tur debeat pecuniā mutuare cōmendādo. ideo cō mendās scribens literas ex tali mutuo nō obliga
2 tur: sed patiē damnū pecunie mutuate mutuās. † ⁊ istud not. pro literis credentie qō nō debeat pecunia credi vel numera ri sibi licet dicat sibi sub credētia fuisse cōmissum. de quibus literis vide per Bar. in l. lucius. ff. de fideiussoribus.

¶ Per quas personas. Rubrica.

2 ☞ Per procuratorem an domino possit acquiri dominium per actum ciuilem.

3 Si procurator emit ⁊ venditor constituit se nomine procura toris possidere an ex ficta traditione sit dño quesita possessio.

4 Possessio ⁊ eius causa possunt nobis acquiri per liberā per sonam nostro iuri nō subiectā ⁊ nil aliud ⁊ qō duplex sit cā. Quid de dominio.

5 Que subiectio faciat nobis acquiri per aliquā personam an sit dominica vel paterna. ⁊ an sufficiat reuerentialis vel iuris dictionalis.

6 Casus in quibus per liberam personam potest nobis acqui ri actio vtilis. licet verba contractus vel stipulationis conci piantur in suam personam.

7 Quod etiam omne illud qō per quasi traditionē acquiritur possit per liberam personam nobis acquiri.

8 Ex pacto legis cōmissorie appposito per procuratorem an trans feratur dominium in dñm. ⁊ acquirat etiam actionē persona lem ad traditionē rei que est accessoria ad illud. ⁊ nu. 9. ⁊. 10.

8 Quid in pacto de retrouendendo.

9 Hypothecaria actio an acquiratur alteri per liberā personā.

1 **Excepta.** ¶ Per procuratorē acquiri possunt duo tam possessio q̄ etiam dominiū sed actio personalis vel obli gatio nō potest acquiri sine cessione. h. d. ꝑm lectu. glos. nā acquirit actio ⁊ obligatio ipsi procuratori quā postea teneꝫ cedere dño qñ habit procura. ori noie. nō aūt acquiritꝫ immediate ipsi dño. vt in l. possessio quoq; §. ⁊ si possessio. ff. de acqui. pos. in subsi dium tñ etiā cessione nō facta datur vtilis dño. in l. j. in fi. ff. de instī. ⁊. j. de act. ⁊ obli. l. j. Quinimo non solum personalis actio ⁊ obligatio per procuratorem nō acquiritur dño imme diate. sed nec etiā realis abstracta a dño vt hypothecaria vt in l. solutio. §. per liberā. ff. de pig. act. nisi in ꝙsequentiā p̄so nalis obligationis qñ esset casus spālis in quo talis persona lis ⁊ principalis acquireretur dño per procuratorem. puta ex mutuo. vt in l. prima. vbi casus: obligatio vero ⁊ possessio re ctavia p procuratorē ⁊ ex traditione eidē facta acqritꝫ dño nec momēto residet penes procuratorē. ita dz intelligi. l. pūrato rem. j. de acqui. pos. ¶ De autem cui us opi. fuit secutus Ly. in antiqua lec. ⁊ etiā Bar. hoc sequitꝫ dicit hoc verum in dño qñ
2 acquiritꝫ per actū naturalez vt per verā traditionē † ñ aūt per actum ciuilem puta per fictā traditionem vel interdū solūm pacto. puta. l. cōmissorie vel adiectionis in diem ex quibus re tro acquiritꝫ dñium sine alia traditione potius ex dispositiōe iuris ciuilis q̄ iurisgentiū vel naturalis: tūc nec dñium acq ritur dño per procuratorē. ⁊ hūc dicit esse intellectū huius. l. in v. si igitꝫ qz ibi ꝑcurator vēdēdo rē dñi ⁊ tradēdo ⁊ sic trās ferendo dñium habita fide de pretio ex ptāte sibi data a dño apposuit pactū. l. cōmissorie. qō nisi soluat pretiū in tantum tps res esset inēpta. ex quo pacto si fuisset appositū per ipm dñm transferretꝫ dñium ipso iure in dominū sine alia tradi tione. vt in l. cōmissorie. j. de pac. inter emp. ⁊ vend. sed qz fuit appositum per procuratorē vult iste text. ꝑm intellectū ¶ Pet. qō ex tali pacto nō trāsferatꝫ dñium. q̄ opi. fundat in l. ea que ciuiliter. ff. de acquir. re. do. vbi habeꝫ qō per actū naturalem vt est vera traditio facilius p aliū alteri acquiritꝫ q̄ per actū ciuilem. Sed dñs Ly. in addi. post Guil. de cu. istā opi. repro bat ⁊ tenet opi. glos. qō etiam per istū actū ciuilem transferatꝫ dñium lz nō acquiratur actio personalis vel obligatio. ⁊ hoc vult iste tex. nulla dño obligatio acquisita est. ⁊ sic dicit ¶ De. loqui ꝯ text. qui nō loquitꝫ de dñio sed de obligatiōe. idem tz Bal. post ¶ Hic. de mat. pro quibus facit. l. si cū venderet. ff. de pig. act. vbi dicitꝫ casus pro eis qō ex pacto facto per creditorē vendentem iure creditoris rem vt restituat dño pro eodē pre tio acquiritꝫ dño dñium qz creditor in hoc censetur ꝑcurator dñi seu debitoris. circa que vide Bar. in l. cui donatum in fi.
3 ff. de dona. ¶ † Sed quid si procurator emit ⁊ venditor consti tuit se noīe ꝑcuratoris possidere. vtrū ex ista ficta traditione sit dño quesita possessio Guil. in l. ab emp. ff. de pac. videꝫ di cere qō nō Bar. ꝯrium in l. is qui pro emp. ff. de vsuca. in. vñ. q. principali. vbi oīno vide. idem cōsuluit Dy. in cōsi. qō inci pit quidam cōfessus. de quibus vide in addi. Spe. ti. de cōfes. §. nūc restat. ante fi. in addi. que incipit dubitatur. Et primo premittit vnū ad euidentiā. vsqz ibi: si igitur. Scōo determi nat casum de quo queritꝫ vsqz ibi seruis. Tertio ponit casum nouū in quo principio fuerit locutus de procuratore libero.
4 postea loquitur de seruis. ¶ † In ter. ibi excepta cā possessio nis. q. d. possessio ⁊ eius cā bene possunt nobis acquiri per li beram personā nostro iuri nō subiectā. nec ⁊ nil aliud obliga tio vel actio. est autem cā duplex. s. causa causans ⁊ cā causata. possessio autem est causa causans dominiū. qō gl. dupliciter ostendit. primo in rebꝰ que in nullius bonis sunt nā p occu pationē eoꝝ ⁊ sic p acquisitionē possessionis acqrimus domi nium. l. j. in prin. ff. de acq. pos. vbi dz qō dñium a possessione cepit. iuxta illud qcquid calcauerit pes tuus tuū erit. Scōo ostendit in rebꝰ que sunt in alienis bonis. nā estimatio ⁊ pos sessionis cōtinuatio per tps cōgruum acquirit dominiū ⁊ sic dñium est cā causata. Item ecōtra pōt esse q̄ dñium est cā cau sans possessionem. nā si dñium rei est apud me possessio vero est apud te. dñium causat mihi reivendicationem per quam possum a te aduocare possessionē. ⁊ hec est intentio gl. tā ergo possessio q̄ etiam dñium possunt nobis acqri per liberā per sonam nostro iuri non subiectā lz quidam dixerint ꝯrium de dominio ⁊ q̄ sola possessio. qō gl. reprobat ⁊ bene p. l. per pro
5 curatorem. j. de acq. pos. vbi est expressum. ¶ † In ter. ibi alte rius iuri nō est subdita. sed que subiectio est illa que facit vt possit acquiri. certū est qō dñica vel paterna sufficit. Sed an sufficiat subiectio iurisdictionalis vel reuerētialis. puta sub d. ti vel liberti. vide p Bar. in l. si ita stipulat⁹. §. chrysogon⁹.
6 ff. de ver. ob. ¶ † In ter. ibi nihil acquiri pos. ideſt nulla obli gatio vel actio. vt ptz ibi circa fi. fallit in quibusdā casib⁹ no. instī. de inuti. stī. §. item ei. ī quib⁹ per liberā personā pōt no bis acquiri actio vtilis dum tñ verba ☞ctus vel stipulatiōis concipiantur in suam personā. puta promittis mihi ꝑcura torio noie talis. vt no. i. l. huiusmodi. in prin. ff. de leg. j. Si ve ro in personā dñi cōciperentꝫ verba obligatiua. puta promit tis tali. tūc stipulatio eēt ipso iure nulla. ⁊ sic nec sibi nec dño aliqua obligatio acquireretꝫ. sed in precedenti casu acquiritꝫ sibi directa. ⁊ in quibusdam casibus ibi notatis acquiritꝫ ve ro vtilis domino. extra illos nō nisi per ꝑcuratorem cedatur l. possessio. §. si possessi. de acqui. pos. ⁊ hec habentur per gl. in
7 l. j. in prin. ff. de stip. seruo. † Hic. de mat. hoc intelligit q̄ omne illud qō per traditionem vel quasi traditionē acquiritꝫ pos sit per liberā personā nobis acquiri siue sit possessio siue do minium vel vtile siue quasi dñium vel quasi possessio vt sunt

a ¶ An sit actio p sonalis vl realis. adō Bar. ī l. frater a fratre. ff. de cōdi. inde. Bart. in l. summa cum ratiōe. in §. fi. ff. de pecu.

BIU Cujas

iura incorporalia in quib⁹ est dare quasi possessionē: vt in seruitutibus ⁊ iurisdictionibus. sed in actionib⁹ personalibus que actiões sunt iura incorporalia nō est dare possessionē vel quasi no. gl. in. l. regulariter. ff. de pe. her. nisi cōpetant ad ali
8 quid annuū vel menstruū. vt in. c. querelam. de elec. ¶ †Nunc cōtra intellectū scōe gl. mag. sup verbo rei integrate. op. fortiter extra gl. ⁊ doc. qr si ponatur casus hic inver. si igitur in pacto. l. cōmissorie apposito per procuratorem put ponit gl. ⁊ dicimus ex illo pacto transferri dñium in dñm tū sibi nō acquirit actionē personalē. prout gl. ⁊ doc. sequētes eam lz Pet. in primo ꝺicat vī qō ex quo acquirit dñium qō est principale acquirat etiā actio psonalis ad retraditionē rei q̄ est accessoria ad illud. vt. j. l. pri. q̄ incipit cū p liberā. ⁊ in alīgb⁹ libris est. l. fi. vbi ecōuerso qū per procuratorem acquirit psonalis in ꝙsequentiam etiā per eundē acquirit hypothecaria. vt qō iuris est de principali fit de accessorio vt ibi dicā. Breuiter dic q̄ ista est. l. antiqua: illa vo noua Justiniani. ⁊ hodie p illam l. tenēdo qō acgrat dñiū ex solo pacto acquirit etiā personalis obligatio ex pacto. s. prescriptis verbis vel ex stipulatione si interuenit ſm q̄ no. Bar. in. l. certi ꝙdictio. §. si nūmos. ff. si
9 cer. pet. ¶ †Sed adhuc op. fortius qō etiā ſm. ll. antiquas nō solū dñiū sed etiā psonalis actio ex pacto acquirat dño ex tali pacto p procuratorē nō solū si sit pactū. l. cōmissorie. qō est qñ agitur vt res sit inēpta ⁊ sic est resolutiuū Jctus: sed etiā si sit pactū de retrouendendo: qr nō est resolutiuū nec translatiuū dñij de sui natura. vt. l. ij. ⁊ ibi no. j. de pac. inter emp. ⁊ vend. ter. est sing. in. l. si cū venderet. ff. de pig. act. vex illa. l. facit me dubitare Ꝺ istā. nec video vllā rūsionem nisi dicamus qō illa loquit in creditore vēdente pignus iure creditoris qui apponēdo tale pactū i fauorē debitoris vt ei restituat res qūcunq; obtulerit pretium acquirat debitori dñium vtile vt sic possit vendicare oblato pretio. ⁊ etiā actio personalis in factū: ideſt prescrip. verbis. hic loquit in simplici procuratore. rō diuersitatis qr creditor vēdit ex iure qō hz lz creditor dicat procurator debitoris in rem suā. ¶ Sed adhuc Ꝺ nā ex pacto alteri⁹ facto sup meā bene acgrit mihi etiā iuris alterius actio vtilis. vt. s. ad exhi. l. pe. sed ita erit hic. So. vex est qñ sup re mea: q̄ durat mea. idē qñ sup re sua: q̄ durat sua: vt in. l. pub. in prin. ff. depo. lz qñ nō durat sua secus nisi in casu spāli. l. certi ꝙdictio. §. qui nūmos. ff. si cer. pe. ⁊. l. quoties. j. de dona. q̄ sub modo. ⁊ facit. j. de pac. dotali. l. dot. sed qñ sup re mea q̄ nō durat mea secus nisi in casu spāli qñ creditor vēdit rē meā iure creditoris. vt. d. l. si cū vēderet. ¶ Adhuc quarto op. qō ex isto pacto. l. cōmissorie. nō acquirat dño dñiū p. l. ea que ciuiliter. de acqui. re. do. So. pactū nō est iuris ciuilis: qr fuit introductū a iure gētiū seu naturali nō a iure ciuili. vt in. l. j. in prin. ff. de pact. tū a iure ciuili assumpsit hāc virtutē. vt qñ est pactū. l. cōmissorie. sit habile ad trāsferendū dñium sine traditione pp naturā. facit qr traditionib⁹ ⁊ vsucapionibus rex dñia transferunt. vt. l. traditionib⁹. §. de pac. Ꝺ loquit de his modis q̄ sunt a iure ciuili inuēti. vt stipulatio sit acquisitio vt nō possit alteri stipulari vt illi acgrat sed bñ pōt recipere rē p traditionē vt alteri acgrat possessionē vel dñiū. ¶ Ultimo op. qō ex isto pacto nō acquirat dñium dño per. l. solutū. §. per liberā. ff. de pig. act. vbi per liberā personā non acquirit alteri actio hypothecaria q̄ est realis. ergo nec rei vēdi. Ꝺ rium foret si acquireret dñium. Sol. hypothecaria est realis. tū accessoria ad personā: vnde si nō acquirit mihi psonalē qr forte prius fuit mihi acgsita p meipsum nō pōt acquirere mihi hypothecariā ex sola cōuentione. vt in. l. Ꝺ ria. lz dñium est gd personale. vnde pōt ipsum mihi acquirere etiā ex sola ꝙuentione qr est actus de sui natura talis qō sufficit ad trāslationem dominij. ⁊ in Ꝺ rium acquiris etiā actionez realē. i. rei ven. quidam em̄ intelligunt illū. §. qñ interueniret sola conuentio de pignore vel hypotheca. vt per illam nō acgrat alteri. si autē traditio interueniret que est actus naturalis dicūt nō habere locū illū qr acquireret hypothecaria. hoc nō placet qr hypotheca nō cōstituit traditione sed cōsensu solo. vt in. l. j. ff. de pig. act. vī posito qō interueniat traditio nō plus operatur q̄ si nō interuenisset. ex his declarata est ista. l. obscura ⁊ dubia videre meo: quam tū doc. male declarant.

2 ☞ Qualr ante istā legem ex numeratione pecunie tue facta meo nōie facta cōuentione de pignore: obligatio ⁊ actio directa ex numeratiōe acgrebat mihi ⁊ pign⁹ vel hypotheca tibi.

3 Pignora an constituantur traditione vel sola conuentione.

4 Quod iuris est de principali debet esse de accessorio.

Si mutuasti nōie meo: ⁊ fuisti stipulatus pecuniā vel vsuras an sicut acquirit mihi certi cōdictio ad restitutionē pecunie. ita ⁊ actio personalis ad penam vel vsuras.

5 Quid si recepisti fideiussores an mihi contra eos acquiratur ⁊ obligatio.

6 Si aligs in terra sua ꝙstituat procuratorē ad litigā dū in lōgi⁹ quis partib⁹ ⁊ coram iudice terre sue ꝓmittat pro illo procuratore de iudicato soluendo releuando ipsum a satisdatione an aduersarius poterit dicere illum insufficienter releuatum.

7 Actio que est cedenda quando habeatur pro cessa.

1 Cum per ¶ Qñ p liberā personā alteri acgrit obligatio psonalis: et in mutuo facto nōie alterius. acgrit etiā hypothecaria licet ante hanc. l. hoc nō esset. sed veniebat cedenda que cessio hodie nō est fienda. ⁊ est. l. iustiniani. p qui Bar. in. l. certi cōdictio. dicit corrigi. §. qm̄ in ea. l. vbi ꝺ qō si mutuasti pecuniā postea fuisti stipulatus nōie meo qr ista stipulatio non valet sed est inutilis. ⁊ tū si numerasti meo nōie valet numeratio ⁊ ex ea mihi acquiritur actio. ⁊ est speciale in mutuo ꝓpter eius frequentiam ⁊ propter singularia precepta pecunie. vt in. l. singularia. eo. ti. qō ex numeratione pecunie sue acquirit mihi directa actio acsi ego numerassem ⁊ tū ex stipulatione p eundē facta super eadē pecunia mihi restituenda nulla obligatio mihi acgrit. dixit ipse qō hodie valebunt p hāc. l. qr sicut pōt mihi acgrere hypothecariā q̄ est accessoria. ita ⁊ personalē ex stipulatione q̄ sīr est accessoria ad illam q̄ erit ex numeratione. sed in Ꝺ rium facit. l. si pecuniam militis. eo. ti. per locū a spāli. qr si est spāle in milite in Ꝺ rium vī ius cōe. vt. l. j. in fi. ff. ad munici. sed dic q̄ loquitur de iure
2 veteri hodie nō esset spāle in milite ſm opi. Bar. no. †mirabile qr añ hāc. l. si numerabas pecuniā tuā mutuo tuo nōie ⁊ cōueniebas de pignore obligatio ⁊ actio directa ex numeratione acgrebat mihi pign⁹ vel hypothecaria acgrebat tibi quā debebas mihi cedere. ⁊ sic penes diuersas personas erat iste actus qō erat valde absurdū cum tamen nō esset principalis ⁊ accessoria apud vnum. ⁊ hoc erat satis rigorosum ⁊ inutile.

3 ¶ †Item no. dū dicit procuratori data sunt pro eo qō dixi. §. l. prori. cōtra illos qui distinguebant an pignora ꝙstituantur traditione vel sola ꝙuentione. nam hic erant tradita procuratori. ⁊ tū dño non acgrebat hypothecaria qr traditio nō constituebat pign⁹ lz sol⁹ cōsensus. †Ilo. etiā qō iuris est de principali dz esse de accessorio. ¶ Querunt doct. quid si mutuasti nōie meo ⁊ fuisti stipulatus penā vel vsuras an sicut acquirit mihi certi cōdictio ad restitutionē pecunie. ita ⁊ actio psonalis ad penam vel vsuras. vī qō sic cum sit accessoria. Ꝺ rium tū tenent qr est odiosa. nō sic in hypothecaria. vnde nō debet extendi Ꝺ regulam iuris antiqui qō per liberā personā. vt. §. l. pri. nisi i casu in quo loquit. ⁊ sic erit necessaria cessio ⁊ adhuc sequetur mirabile qō olim erat qr principalis obligatio erat apud me: ⁊ accessoria pene vsurarū erit apud te quam debes
5 mihi cedere. quod est satis extraneum. ¶ †Sed quid si recepisti fideiussores an mihi obligatio Ꝺ eos acquiratur. Ly. tenet hic qō sic qr nō est odiosa. ⁊ sic est eadē ratio que in hypothecaria. mihi vī Ꝺ rium qr in alio video differentiam si cedis personalem mihi contra titium videtur cessa etiam hypothecaria contra eundem. vt. j. de act. ⁊ ob. l. si a creditore. ⁊ tamen non videtur cessa cōtra fideiussores ⁊ requiritur nona cessio vt colligitur ex. l. qui filij. in prin. ⁊. l. venditor. de berc. vel act. ven. ⁊ expresse no. in Spe. de cessio. act. §. j. in addi. que incipit res. ⁊ credo qō nō dicat verum pro certo ⁊ qō requirat nona cessio Ꝺ nouam personam. sicut ergo in hoc est differentia inter hypothecariam ⁊ actionem cōpetentem contra fideiussores vt facilius transeat hypothecaria q̄ illa. ita videtur in casu huius. l. ⁊ sic erit necessaria cessio Ꝺ fideiussores. tene menti
6 qr ista sunt substantialia. ¶ †Ultimo Ly. inducit hanc. l. ad nouam. q. qō si aligs vltramontan⁹ in terra sua ꝙstituit procuratores ad litigandū in romana curia vel longings partib⁹ ⁊ coram iudice terre sue ꝓmittit de iudicato sol. pro illo procuratore releuādo ipsum a satisdatione qō aduersarius modo possit dicere illum insu[illegible]cienter releuatum: qr iudex non potuit ei acgrere actionē cū ipse non sit subditus eius. dicit Ly. ſm alios qō imo est sufficiēter releuatus ⁊ qō sibi acquiritur actio qr sicut procurator potuit fieri coram eo qr iudex erat procuratoris ⁊ cōstituentis. ita ⁊ satisdatio que est accessoria qō te-
7 ne mēti. ⁊ dicit Bal. †qō ita practicat in gl. ⁊ est ratio ibi. nec tamen ipso iure cōpetit alias multa ⁊ infinita iura essent correcta que dicunt omnia debere cedi qr ad euitandum circuitum haberetur pro cessa. hoc declara vt no. in. l. cū fundus. §. seruum tuum imprudēs. ff. si cer. pe. nā in subsidiū actio que est cedenda habetur pro cessa quando nō supereſt qui cedat. vt qr abest vel mortuus est sine herede. vt in. l. j. in fin. ff. de insti. cum. ll. seq. ⁊. l. j. §. de act. ⁊ ob. ⁊ in casu. d. §. seruū tuum. in fi. gl. ibi, Tu dic melius qō ibi loquitur quādo per illū qui

volebat

BIU Cujas

volebat acquirere hypothecam nō fuerat acqsita personalis mihivt si ego numerauī tibi ⁊ sic fuit acquisita p me ⁊ postea titius ꝙuenit tecū qō bona tua sunt mihi obligata talis conuentio nō vꝫ nec mihi acquirit hypotheca vel hypothecaria. vt in.§.p liberam.hic vero titi⁹ mutuauit tibi noīe meo.⁊ sic acquisiuit mihi personalem eodem modo hypothecam.

2 ☞ Si vnus dominoꝝ tm̄ iussit stipulari ⁊ seruus nō iubenti fuit stipulatus non aūt iubenti.cui tunc acquiratur an nominato an iubenti an vtriqꝫ vel neutro.

3 Nominatio quando prꝛeualeat iusui.

1 SI duo. ¶ Jussus spālis ꝑualet nominationi sed iussui generali ꝑualet⁹ nominatio.h.d.Bart.ſm intellectum glos.premitte quod habetur in.l.seruus cōmunis.de stipu.ser. cum.ll.seq.ff.qō seruus cōmunis duorum simpliciter stipulando acquirit vtriqꝫ prꝺ portionib⁹ dominicis.fallit si alteri tantum iussus esset stipulari qꝛ tunc illi tm̄ acquirit.Item fallit si vni tm̄ fuisset stipulatus nominatim qꝛ illi solū acquiritur etiaꝫ si rem alterius fuisset stipulatus licet ei restituere teneretur ex cuius re stipulatio fuit interposita nisi esset talis cui nō possit acquiri:qꝛ tūc illi soli acquirit.

2 ¶ Nunc occurrit talis dubitatio si vn⁹ dominorum tm̄ iussit stipulari ⁊ seruus non iubenti fuit stipulatus nō autem iubenti.cui acquiritur an nominato an iubenti an vtriqꝫ an neutri.⁊ iperatoꝛ dicit olim fuisse altercationem inter prudētes ⁊ elegit primā viam qō acquiratur iubenti tantum ne malicia serui noceat iubenti.vt tps ab altero stipuletur illi ⁊ non iubenti.⁊ hoc vsqꝫ ibi qō enim.ibi formal vnam opi.de eo quod apud antiquos dicebatur iussionem domini esse absimilē nominationi.⁊ sic antiqui dicebant qō nominatio est potētioꝛ ꝙ sit iussio.⁊ sic videt qō nominato acquiratur nō iubēti.sed respondit qō aut venit ountarat iussio ⁊ acquirit iubenti aut interuenit oūtarat nominatiovnius ⁊ acquirit nominato.⁊ tunc fateoꝛ ꝙ nominatio est potentioꝛ ꝙ iussio quoniā nominato pōt acquirere ex re etiam alterius domini non sic iubentivel si stipulatur ex re alterius non iubenti non acquirit iubenti propter solum iussum.⁊ sic plus valet nominatio ad acquirē dum ꝙ valeat iussus iste est vn⁹ videre meo intellectus nō tactus per glos.vel docto.⁊ sic cessant ambages tacte per docto. qui videtur dubitare.cum ista.l.videatur sibi cōtradicere.qꝛ in prima partevult iussum preferri nominationi.⁊ postea in fine dicit contrariū qō plus valet nominatio ꝙ iussio.sed ponit casum vt dixi ⁊ cessat cōtrarietas.alꝫ ille ver.qō enim nō veniret ad propositum qꝛvidetur velle opponere cōtra deter-
3 minationem suam.⁊ nō sequeret bona respōsio. ¶ Pro declaratione glo.j.op.ad primā partem.l.vbi dicitur qō iussus prꝛealet.de fi.l.vbi ꝙ prꝛealet nominatio glos.soluit tribus modis.pma ⁊ vltima sunt bone. ¶ Et distingue aut sunt de per se.⁊ tūc maioris virtutis est nominatio ꝙ iussus:qꝛ facit vt acquiratur nominatio etiam si stipulet ex re alteri⁹.dico tamen qō queritur actio.sed quod consequitur ex ea tenet ei restituere ad quem res pertinet.l.si ex re.§.sicut.de stipu.ser. ⁊.l.j.§.ij.nō sic operaret vt acquirat iubenti ex re alterius.aut cōsiderantur simul:qꝛ vnus iussit ⁊ alter fuit nominat⁹ ⁊ tūc aut iussus fuit generalis:qꝛ iussit vt stipularetur ⁊ non dixit sibi iubēti vel alteri.⁊ idem vt nominatio prꝛealeat.vt invlti ma solutione glos.que fuit Azo.aut fuit iussus specialis qꝛ iussit vt prꝺesset ipsi iubēti.⁊ ipse stipulatus est alteri.⁊ tūc aut ex re iubentis ⁊ acquirit iubenti.nec obstat qō.§.dixi qō nominatio acquiritur ex re alterius qꝛ verum est si nō precessit iussus illius.tunc enim duo vincula prꝺferuntur vni.vt.l. re cōiuncti.de leg.iij.si vero ex re nominati acquiritur nominato eadem ratione qꝛ duo cōcurrunt prꝺ eo.sed prꝺ iubente vnum tm̄.aut alterius non alicuius eorum.⁊ puto qō acquiratur iubēti.⁊ sic in hoc prꝺealet iussus vt in prima parte huius.l.per rationem quam glos.assignat.

¶ Ad senatusconsultum macedonianum. Rubrica.

2 ☞ Ex mutuo facto filiofamilias oritur ciuilis ⁊ naturalis obligatio sed obstat exceptio macedo.
An sit in arbitrio iudicis discernere an creditoꝛ habuerit iustam cām credendi filiofa.vel non.vt cesset exceptio macedo.

1 SI filiusfa. ¶ Hic ponit vnus casus in quo cessat senatusconsul.maced.⁊ nō dat exceptio ꝺ creditoꝛē sc̄z qñ filiusfa.qui mutuum recipit asserut se patremfamilias ⁊ creditoꝛ iusta rōne motus credit sibi.⁊ sic duob⁹ ꝯcurrentibus.alij casus ponūtur in.l.prꝺxi.alij in.l.si permittente.⁊.l.macedoniani.alij in.l.fi.qui sunt octo vel nouem:puto autem in casu huius.l.asseuerationē filij nō nocere patri qꝛ potuit fieri maliciose.⁊ sic filius cōuentus nō habebit exceptionem macedo-
2 nia.sed pater sic si cōueniatur de peculio. ¶ In ter.ibi exceptio ei denegabitur:debes autē scire qō ex mutuo facto filio
a fami.[a] oritur ciuilis ⁊ naturalis obligatio:vt in.l.qꝛ naturalis.ff.eo.qꝛ.l.non resistit contractui sed effectus ipsius dicens actionem ex mutuo nō dari quod est intelligendum sc̄z cum effectu:qꝛ bene oritur actio sed obstat exceptio.Si autem resisteret contractui nulla nascerctur obligatio etiam naturalis vt in.l.cum lex.ff.de fideiuſ.Item puto ꝙ sit in arbitrio iudicis discernere an creditoꝛ habuerit iustā causam credendi vel non.Ly.autem dicit qō iustā causam videtur habuisse si ille iurauit se esse patremfami.vel si pater erat alibi ⁊ filius asseruit illum esse mortuum si tamen postea cōstaret qō creditoꝛ sciebat patrem viuere ⁊ ipsum esse in potestate patris.⁊ tunc asseueratio filij etiam cum iuramento non prꝺesset creditori contrarium scienti:qꝛ seipsum decipit non autem a filio decipitur cum scienti non inferatur dolus nec deceptio.vt.§.de transac.l.cum donationis.

1 SEnodorus. ¶ In ista.l ponūtur.v.casus in quibus cessat senatusconsul.prꝺ intellectu primi dicti qñ publice se gerebat prꝺ nomine sui iuris vide quanto tempore debet hoc fecisse ad hoc vt habeatur prꝺ tali vide omnino qō not.Bal.in l.ij.§.si aduer.rem iudi.⁊ Barto.in.l.labeo.ff.de sup.leg.qñ autem asseruit se esse sui iuris non requiritur qō longo tempore se prꝺ tali gesserit sed sufficit assertio cum longo tempore.vt.§.l.prꝺxi.sed vbi non asseruit longum tempus requiritur vt hic cum no.in dictis locis.

1 SI filius. ¶ In alio contractu ꝙ mutui non habet locum exceptio macedo.h.d.Et pone casum vt habeat magis dubium quod filiusfami.emit quādam rem prꝺ centum ⁊ dicta centū confessus est se habere ex causa mutui ⁊ promisit per stipulationem restituere nō attenditur hec causa propinqua actionis pariende.sed originalis causa que fuit contractus emptionis.

1 SI permittēte. ¶ Hic ponitur idē casus qui in.l.§.eo. in quo cessat senatusconsultum macedonianum.ſ. quando est factum patre permittente.h.d.

2 ☞ Filius si est in studio de volūtate patris qō necesse hꝫ pater perseuerare ⁊ administrare sibi expensas necessarias.
An pater teneatur filium mittere ad studium.

3 Sicut pater tenet dotare filiam ⁊ dare donationem filio prꝺ pter nuptias ita ⁊ dare filio aliquā artē ex qua viuere possit.

4 Licet pater saltem qñ filius est in studio de voluntate sua teneatur sibi emere libros.nō tm̄ tenet eos sibi donare.⁊ sic qō post mortem patris erunt communes inter fratres.
Quod tamen fratres debeant esse cōtenti quod computetur pretium eorum in sortem suam ne auferātur sibi sicut nec militi arma.

1 MAcedoniani. ¶ Hic ponitur ali⁹ casus in quo cessat hec exceptio scilicet quando fit mutuū filio in causam studij in quam pater habet filio necesse subuenire puta in studio vel causa legationis.glos.miratur de isto text. qꝛ primo innuit quod quādo mutuum fit filio in causam studij vel legationis pater teneat insolidum dum dicit hos sumptus fore ⁊c.⁊ postea in ver.ex ꝯctu dicit eum teneri de peculio tm̄.⁊ respōdit quod quidam sunt sumptus necessarij puta expense victus ⁊ emptio librorum sine quibus studere nō pōt ⁊ ita loquitur prin.legis.⁊ ad istas pater tenetur insolidum.quidam sunt causa studij non tm̄ necessaria vt coopertura librorum.⁊ alie sine quibus filius posset trāsire.pone fecit scribere lecturas non necessarias prꝺ tūc loquit ver.sed ex
2 contractu. ¶ Item vult glo.qō si filius est in studio de volū tate patris necesse habeat pater perseuerare et administrare sibi expensas necessarias.sed si nō de voluntate patris tūc secus qꝛ pater non tenetur filium mittere ad studium si nō vult alias disputando tenui ⁊trarium si filius est ad hoc aptus ⁊ facultates patris suppetunt ⁊ pater tenetur prꝺuidere filijs.
3 ⁊ sicut tenet dotare filiam[b] ⁊ dare donationem filio prꝺpter
b nuptias ita ⁊ dare filio aliquā artem ex qua viuere possit secundum ⁊c.quod allegatur.l.quod de bonis.§.non solū.ad carbo.⁊ illum casum vidi de facto vbi filius contra eius volū tatem venit ad studiū cupidus studere.⁊ tm̄ reuocauit eum ⁊ nihil voluit sibi administrare dicens qō volebat qō ipsum
4 iuuaret in suis agēdis.sc̄z male fecit ⁊ male sibi successit. ¶ Di

a ¶ Ex mutuo facto filiof.adō an mutuū factū p filiūfa.noīe patris querat patri.vide p Bar.ī.l.frater a fratre.ī.iij. col.ff.de ꝙdi.īde.

b ¶ Dotare filiā. adō.l.fi.C.de do. ꝓmiss.⁊ an tenet dotare filiā diuitē.viō p Ang.in d.l.fi.iuncta glo. iij.⁊ an tenet dotare filiā emancipatā.viō ī.d.l.fi. ⁊ an tenet dotare filiā ingratā.viō p Bal.⁊ Joā.de imo.ī.l.post mortē.in.vij. co.ff.soma.⁊ an tenet dotare filiā si est meretrix vel filis cōditiōis.vide per bal.ī.l.q liberos in reportatis antiqs.ff.ō ri.nup. ⁊ an tenet dotare filiā ēt nuptā.vide gl.⁊ ibi Bar. ⁊ Ange.de act.⁊ obl.Bal.ī.l.fi.de sent.que sine cer. quāti.Hic.ō nea po.ī rub.so.mat. gl.i.c.b sctm̄.xxxij.q.ij.Abb.in.c. accedēs.de pcur. Abb.ī.c.j.de despō.ipu.Abb.in c.j.ō adul. Alex. ō imo.ꝙsi.cxxix. inci.viso themate.ī.ij.vo.⁊ an tenet dotare filiaz vide p Bar.ī.l.si qui a liberis.ī.§. vtrū.ff.ō lib.ag. Bal.ī.l.si pf.C.ō do.ꝓmis. Abb.ī c.cum haberet.⁊ ibi Lar.Alex.in pe.no.de eo q cogno.consan.vxo. sue.

BIU Cujas

cit etiam Bal. qõ licet pater saltem qñ est in studio de volũta
a te sua teneatur sibi emere libros[a] nõ tñ tenetur eos sibi dona-
re ⁊ sic post mortem patris erunt cõmunes inter fratres si pa
ter eos sibi non prelegauit. debent tñ fratres esse contenti qõ
computetur pretium eorum in sortem suam ne auferantur si
bi sicut nec militi debent auferri arma. argu. ad hoc quod di
ci in. l. si familie. s. fa. ercis.

2 ☞ Pecunia mutuata filiosa. si est salua nec tamẽ mutuata
in causam necessariam an cesset exceptio macedoniani.

1 SI filius. †Ex mutuo facto filiosa. nõ da-
a ¶ Emere libros. Adde Bar. i. l. si donationes. i. §. pater. ff. ỏ dona. Bal. in. l. j. ff. sol. ma. Bal. ẓ si. xxj. inci. v. querũtur. in. vij. vol.
tur actio de peculio contra pa-
trem. Item senatusconsul. quod loquitur in filiis
habet etiam locum in nepotibus cõstitutis in po
2 testate. b. d. ¶ †Quero qd si pecunia mutuata filiofamilias
est salua non tñ fuit mutuata in causam necessariam an cesset
exceptio maced. videtur qõ sic sicut qñ pecunia mutuata filio
esset salua vel ex ea esset effectus locupletior teneret cum effe-
ctu in. l. iij. in prin. ff. cõmoda. qr nõ debet locupletari cũ alie-
na iactura. Bal. tenet contrariũ qr hoc casu propter prohibi-
tionem senatusco. ⁊ volũ mutuantis permittit vt ille locuple
tetur cum sua iactura. ⁊ alleganit. l. sed ⁊ si pr. §. ij. vel. iij. ff. e.
ti. vbi pecunia erat cõuersa in ornaměta filie que pertinẽt ad
decorem patris: ⁊ sic poterat dici salua. ⁊ nihilominus ha-
bet locum exceptio breuiter istud vt satis durum ⁊ iniquum
dicere ⁊ cõtra ius naturale. l. nam natura. de cõdi. indebi. nec
obstat ter. qr non dicit salua propter qõ esset expensa in orna
menta si pater non esset illa facturus.

2 ☞ Ratibabitio retrotrahitur ⁊ mandato comparatur.

3 Quid si contractus non fuit celebratus nomine ratum habẽ
tis ⁊ quando non trahatur retro. ⁊ nu. 2.

4 Statutum qõ filiusfamilias nõ possit se obligare sine consen
su patris nisi sit mercator si sit mercator: sed non obliget se ex
causa mercantie an erit efficaciter obligatus.

1 SI filiussa. ¶ †Sicut cessauit exceptio
senatusco. qñ pater cõsensit
a principio vel pmisit filio mutuari ita si ex postfa
cto ratum habet: qr ratibabitio retrotrahit ⁊ mã-
dato comparatur ad hec semper allegat ista. l. ⁊ si filius erat
miles: qr habetur pro patrefami. quo ad castrense peculiũ ⁊
in illud presumitur accepisse in dubio cessat senatusco. mac.
2 b. d. tota. l. †Illo. qõ ratibabitio retrotrahit[b] ⁊ mandato com
b ¶ Ratibabitio retrotrahit. adõ l. hoc iure. i. §. de iecit. ff. de re. iur. ẓ regula ratiba bitionẽ. de regu. iur. lib. vj.
paratur Bart. in. l. si vxor. §. si quis. ff. de adulteriis. dicit esse
hoc verum in his que gesta fuerunt nomine ratum habẽtis
per. l. si. ff. commu. predio. breuiter hoc videtur mihi falsum ⁊
contra istum ter. qr hic nõ dicit qõ filius recepit mutuum no
mine patris vnde potuit recipere proprio nomine. Item qõ
dicit Bar. est expresse contra ter. l. si fundus. §. j. ff. de pig. vbi
actus non erat gestus nomine ratũ habentis. dic ergo in pre-
iudicium ratum habentis trahitur retro a principio in ẓtra
ctu non celebrato nomine eius. nõ sic in fauorem ratificantis
vt per hoc negociũ efficiatur suum ⁊ acgrat actionem. per. l. si
3 pupilli. §. sed si ego. de neg. gest. †Item trahitur retro quãdo
actus deficiebat solũ in consensu ratum habentis. si vero ha-
bebat alium defectum preter ẓsensum: tunc ratibabitio non
faceret actum reconualescere sicut in sententia nulla propter
defectũ ordinis qr ratibabitio partiũ non faceret eam recon-
ualescere vt valeat iure sententie. sed dũtaxat iure pacti: vt in
l. ij. §. cõia vtriusq; iudicij. ⁊ circa predicta vide omnino quod
tractatur p glos. ⁊ Innoc. ⁊ alios modernos canonistas in. c.
prudentiam. de offi. deleg. in prin. ⁊ in. c. cum nos. de his que
fiunt a prelato. Bal. etiã ponit plures casus in quibus cessat
hec regula qõ ratibabitio nõ trahit retro nec mandato com-
4 paratur quox aliqui colliguntur ex. ll. allegatis in gl. ¶ †Ex
vltimo dicto not. argu. si statutũ dicat qõ filiusfami. nõ possit
se obligare sine cõsensu patris nisi sit mercator. queritur si est
mercator. tamen se obligat nõ ex causa mercantie. puta emit
vnam possessionem an erit efficaciter obligatus videt qõ sic.
arg. huius ter. qr sit presumptio iuris ⁊ de iure contra quam
non admittatur probatio in ẓtium qõ se obligauerit in cau
sam mercãtie. sicut hec est presumptio qp miles accepit in cau-
sam castrensis peculiũ ẓtrarium sentit Bal. qr debet intelligi
quando euidenter nõ apparet cõtrarium. alias sicut per con
fessionem potest probari cõtra presumptionem iuris ⁊ de iu-
re. ita ⁊ per euidentiã facti que non est minoris potentie. imo
excedit omnem probationẽ. vt. l. si irruptione. §. ad officiũ. ff.
finiũ reg. die. xxiiij. Junij. ccccxxxix. Et tũc comes Fraci-
scus de codignola fuerat ad castrũ Montagnane in die pre-
cedenti cum gentib9 suis ⁊ ibi erat Hattamelata capitaneus
S. ve. ⁊ Comes Franciscus erat capitaneus lige. s. venetorum
Florentinorum. do. Pape Eugenij. d. Marchio. ferrarie ⁊
Genuensiũ. ⁊ Nicolaus Picininus capitaneus Ducis e
diolani vna cum do. Marchione mãtue erat castrametatus
circa Ueronam.

¶ Ad senatusconsultum velleianum. Rubrica.

1 ☞ Senatusconsul. velleianum quare fuerit introductum.

1 ¶ †Quia mulieres propter sexus fragilitatẽ prone sunt ad
promittendũ plus qp masculi. sed ad donãdũ vel soluẽdũ vel
diminuẽdum de proprio patrimonio tenaciores sunt qp ma-
sculi. qñ eorum genus auarissimum est vt traditur per anti-
quos. ff. eod. l. sed si ego. idcirco senatuscõsul. prouidet eis qñ
incipiunt a pmissione ⁊ promittũt pro alio. ⁊ sic intercedãt:
vt soluere non teneant sed habeant exceptionem. ⁊ si soluant
ex causa dicte promissionis per errorẽ iuris vel facti repetant
per condictionem indebiti. ⁊ hoc ne ex facilitate earũ perici-
tentur qr soluẽdo forte nõ poterũt repetere ab eo pro quo sol
uerunt. qr forte non est soluendo. vnde repetunt ab eo cui sol-
uunt. Excipiunt ne soluere cogant cum vero donant vel inci
piunt a solutione nulla precedente promissione pro alio qr in
hoc non sunt faciles sed tenaces vnde nõ ex facilitate hoc fa-
ciunt. senatuscõsul. eis nõ puidet vt repetant ab eo cui soluũt
sed possunt repetere ab eo pro quo soluunt. ⁊ si ille non est sol
uendo imputent sibi. hec est substãtia senatusconsul. velle. qõ
sic dicitur a velleio consule qui ipm rogauit ⁊ fieri fecit in fa-
uorem mulierum. ⁊ sic dicitur exceptio fauorabilis cui põt re
nuntiari. vt no. gl. in. l. j. ⁊ in. l. fi. j. eo. sed exceptio macedonia
ni nõ fuit introducta in fauorem filij recipientis mutuũ. nec
patris sed in odium mutuantis. ideo filius nõ potest ei renũ
tiare ⁊ potest eam opponere etiam post sententiã que transi-
uit in rem iudi. vt. l. tam ⁊ si. ff. ad maced. qr est odiosa non tñ
inducit repetitionem solutionis per errorem iuris: sed facti.
sicut in. l. fi. ad mace. ff. secus in exceptione velleiani qui indu
cit repetitionẽ siue per errorem iuris siue facti. vt in. l. que ex-
ceptione. ff. de cõdi. inde. ⁊ sic ista exceptio fauorabilis magis
reddit indebitũ qp odiosa: qr licet vtroq; casu tam filius reci-
piens mutuum qp mulier intercedens obligent ciuiliter ⁊ na
turaliter. tñ exceptio velleiani competens mulieri facit perin
de haberi acsi nec ciuiliter nec naturaliter deberet quocunq;
errore solutum reperitur: sed exceptio macedoniani facit ha-
beri perinde acsi esset debitũ naturaliter tñ nõ ciuiliter quo
casu solutum per errorem iuris non repetit: sed per errorẽ fa
cti sic. vt. j. ad. l. fal. l. error. ⁊ plene no. in. l. j. ff. de condi. inde. ⁊
ille titulus in fi. est subtilis ⁊ difficilis.

2 ☞ Duo modi intercedendi pro alio ⁊ in quo iuuetur mu-
lier exceptione velleiani.

3 Quod creditor tunc repellatur a muliere per exceptionẽ vel-
leiani qñ sic illuderet mulierem vt pro alio intercederet.
Quid si ignoraret eam esse mulierem qr induit seveste virili.

1 MUlieribus. ¶ †Tũc mulieri da-
tur exceptio velleiani
qñ incipit a promissione. s. alienã obligationẽ
in se suscipiendo: vel in se transferendo: sed si
incipit a solutione ⁊ soluit pro alio non repe-
tit virtute senatusco. ab eo cui soluit supple.
sed repetit ab eo pro quo soluit per act. neg. ge. ¶ In text. ibi
senatusco. subuenit. s. vt non teneant soluere. ⁊ si soluũt per
errorem repetãt. vt. ff. eo. l. qp̃uis. ¶ In v. si tñ precedẽte ⁊ j. se
quitur cum obligate nõ essent c. q. d. secus si erãt obligate qr
tũc vident soluere nõ sponte sed ex necessitate precedẽtis obli
gationis. ⁊ hoc faciũt per errorem qr precedẽs obligatio eas
non necessitabat cũ aduersus eam haberent exceptionem. qñ
autẽ nulla precedente obligatione soluũt pro alio rem nõ re-
petunt qr sponte hoc faciũt nõ qõ videant donare ẓ glos. fin.
dicat cõtrarium cum subsit alia presumptio. s. vt repetant ab
eo pro quo soluũt. sed ideo nõ repetũt ab eo cui soluũt qr inci
piunt a diminutione patrimonij non a promissione. ad quã
faciendã nõ sunt faciles imo tenaces plus qp masculi ideo fra
gilitas sexus nõ meruit hũc fauorẽ. qr hoc nõ facit ex fragili-
tate. ⁊ ptz in. l. qp̃uis. §. interdũ. ff. eo. ⁊ in eo. ti. l. senatus. in fi.

2 ¶ †Et not. j. duos modos intercedendi. s. cum quis alienam
obligationem in se suscepit. qõ glos. intelligit sẽz participan-
do qr obligatio principalis remanet firma. ⁊ altera. s. interces
sionis ei adiũgitur que dicitur accessoria. ⁊ hoc põt fieri alte
ro de tribus modis: vt in glo. j. Secundus modus qñ alienã
obligationem in se trãsfert. ⁊ hoc potest fieri duobus modis
vt in. gl. ij. in quibus principalis obligatio nõ cõtrahitur vel
cõtracta in aliam transfert iure nouationis. ¶ Et no. qr pri-
mo casu qñ participando intercedit senatusconsul. producit
mulieri remediũ excluforium: qr creditorem agentẽ põt per
exceptionem

BIU Cujas

exceptionem excludere. Sed in secũdo casu si quidẽ alienam obligationem iam contractam in se transfert animo nouãdi. qz tunc tenetur mero iure. verum qz obligatio nouans nõ est efficax ꝓpter exceptionem velle. senatusco. ꝓuidet creditori qz sibi restituit vtilem actionem cõtra pristinum debitorem ipso iure eodem instãti quo prima tollitur per nouationem. ⁊ istud dicitur remedium restitutorium. vt. ff. eo. l. si paterna. in fi. quod nõ datur mulieri sed creditori. Si autẽ prima obligatio non fuisset contracta. sed cum fuit ꝛhenda cum masculo in fraudem senatusco. omisso masculo cõtrahitur cum muliere vt sic non videatur intercessisse sed per se principaliter cõtraxisse. ⁊ sic fuit color quesitus senatusco. tribuit creditori actionem vtilem in masculum acsi cum eo cõtraxisset quo casu fuisset acquisiturus directã. ⁊ hoc dicit remediũ institutorium. vt. ff. eo. l. q̃uis. §. si cum esset. ⁊ no. in ea. l. senatus. in gl. que incipit accipiẽdo ipsum mutuũ. ⁊ sic tria sunt remedia senatusco. exclusorium restitutorium ⁊ institutoriũ. habet quartum. scilicet repetitorium. scz quando precedente
3 obligatione per errorẽ soluit. vt in. l. q̃uis. ¶ Secundo no. in versi. non ignorant quod tũc creditor repellitur a muliere per exceptionem velleiani quando sic illuderet mulierem vt pro alio intercederet. Si aũt ignorat esse mulierem qz induit se veste virili nõ videtur intercedere qz fingebat pro seipso habere nõ pro alio. ⁊ sic qz decipit creditorem nõ succurritur ei: qz deceptis nõ decipiẽtibus iura subueniunt. vt. ĩ. eo. l. si sine §. j. ⁊. ff. eo. l. si decipiẽdi. ⁊ de modis intercedẽdi vide bonam glos. in. l. in personam. §. j. ff. de pac.

2 ☞ Mulier si intercedat pro creditore suo vltra quãtitatem quam debet qõ pro illo pluri iuuetur exceptione velleiani.

1 **Illustra.** ¶ Non vꝫ inter cedere mulier nec iuuaꝫ velleiano qñ erat debitrix illius pro quo se obligauit. h. d. ratio est qz potius vꝫ gerere negocium suum q̃ alienum. nec põt in hoc damnificari vel periclitari qz si pro illo soluat non ꝛz necesse repetere ab eo pro quo soluit cum liberet ab eo ⁊ hoc sufficit sibi. sed qñ nõ erat debitrix si solueret haberet ab illo repetere ⁊ forte nõ posset qz nõ esset soluendo. ideo sibi subuenitur ne soluere cogatur. ⁊ adde qõ no. in. l. q̃uis. §. si mulier
2 apud. ff. eo. † Et intellige vsqz ad quantitatẽ quã ipsa ꝺz. scz si quatenus vltra q̃ debet pro eo promitteret in eo haberet ex-
a ceptionem qz in eo quod iuris est de toto est etiam de parte[a] vt. l. que de tota. de rei ven.

1 **Si cum.** ¶ Etiã si pro filio mater intercedat iuuaꝫ velleia. h. d. videbaꝫ cõtrariũ quasi cẽseaꝫ negociũ ꝓpriũ ipsius mulieris
b cũ filio[b] reputeꝫ eadẽ psona[b] cũ patre vel matre ⁊c. argu. §. l. proxi. sed certe in hoc nõ reputatur eadem persona quantum ad hoc vt videatur gessisse ꝓprium negocium.

2 ☞ Mulier sicut dicitur intercedere qñ obligat se ⁊ personã suam pro alio ita etiã qñ obligat vel patiꝫ obligari rem suaz t nq̃ suam: secus si tanq̃ sit ipsius obligantis ⁊ idem si patitur obligari rem sibi obligatam.

1 **Senatus.** ¶ Ista. l. vult idem in effectu qõ. l. j. qõ mulieri succurriꝫ qñ intercedit nõ qñ in rem suam vendit ⁊ pretiũ pro
2 alio soluit nulla precedẽte intercessione. ¶ Not. hic in ver. qõ in rerum. qõ sicut mulier dicitur intercedere qñ obligat se ⁊ personam suam pro alio. ita etiam qñ obligat vel patitur obligari rem suã tanq̃ suã. vt in. l. pxi. secus si tanq̃ sit ipsius obligãtis qz tũc decipet creditorẽ vt habeꝫ ibi. Idẽ si patitur obligari rem sibi obligatam. vt ĩ. l. vir vxori. §. j. ff. eo. ⁊ tangam. ĩ. eo. l. iubemus. ¶¶ In. l. fi. ibi deficit auxiliũ senatusco. qz tales actus nonvꝫ fecisse ex fragilitate sexus cũ ad eos sit magis tenaꝫ q̃ masculus ⁊ ista est melior ratio q̃ illa quam ponit glos. que dicit qõ videtur donare quod est falsum cum subsit alia presumptio. vt in. l. si cum aurum. de sol. repetet ergo a viro pro quo soluit non a creditore cui soluit sponte qz nulla precedebat promissio.

2 ☞ Qui patitur obligari rem suam an sibi preiudicet.

1 **Si sine.** ¶ Si res mulieris obligatur per qliũ sine volũtate mulieris nõ valet ipso iure obligatio. ideo nõ indiget senatusco. Scz si cum eius voluntate expressa vel tacita obligatur tanq̃ res ipsius mulieris valet mero iure obligatio. scz obstat exceptio velleiani contra agentem hypothecaria. Si vero patitur eam obligari nõ tanq̃ suam sed ipsius obligantis cum sciat esse suam decipit creditorem. ideo cõtra eum non subuenitur qz deceptis ⁊ nõ decipientibus iura subueniũt. hoc dicit sic. ĩ. eo. feminis. ⁊ ponit tres casus illa. l. in primo nullꝰ interuenit consensus mulieris expressus vel tacitus qz ignorabat vel si sciuit ꝛ tradixit vsqz ibi sed si in secundo interuenit eius cõsensus expressus. intellige. s. qõ obligaretur tanq̃ res ipsius mulieris vnde imputet sibi creditor quod eam recepit qz sciebat vel scire debebat esse intercessionem. vt. ĩ. l. proxi. sicut est in rem. ideo dico si non expresse consensit sed passa est eam obligari tãq̃ rem ipsius mulieris. quo casu cõsentire videtur ꝑm opi. glos. hic. ⁊ in. l. caius. ff. de pig. act. qz cum cõtra dicendo posset actum impedire patientia habetur pro cõsensu ꝑm gl. Pet. dicit contrarium ⁊ etiam Ly. qõ non placet li-
2 cet Bal. videatur eos cõsequi. ¶ In tertio ⁊ vltimo casu in versi. qõ si patientiam. nõ interuenit consensus expressus. sed scientia ⁊ patientia. verũ qz passa est obligari tanq̃ rẽ ipsius obligantis nõ tanq̃ ipsius mulieris cum ipa mulier sciret rẽ esse suam decipit creditorẽ: qz si sciuisset esse eã mulieris verisimiliter eam nõ recepisset sed fecisset sibi dari aliã. ideo mulier perdidit exceptionem velleiani. ꝓpter autẽ patientiam solam perdidit auxiliũ iuris cõis. qõ est qõ qs nõ possit obligare rem alterius sine voluntate dñi qz sciẽdo ⁊ patiẽdo videtur velle ꝑm gl. sed ꝓpter fraudẽ perdidit auxiliũ velle. ita intelligo. ⁊ hoc ꝑsupposito succedit questio formata in gl. qz si vendit rem alienã illo sciente ⁊ patiẽte nullũ ei facis preiudicium. sed si pig. facis preiudicium qz cõstituis ius in re. gl. nititur respondere. sed dic vt clarius colligitur ex gl. l. caius. qz cũ vendis contradictio eius nõ potuisset actum impedire quoniam qui vendit nõ intendit cõstituere ius in re nec constituit sed duntaxat obligat ad tradendũ. dñs autem rei non potest impedire venditorez quominus seipsum obliget. sed qui obligat rem intẽdit cõstituere ius in rebus ⁊ hoc nõ põt facere in aliena re sine voluntate dñi ⁊ sic dñs contradicendo põt impedire. si ergo non contradicit censetur consentire ista est ratio optima que tamen non placet Pe. qz fundaꝫ solum in ista. l. que loquiꝫ qñ dñs patitur fraudulenter obligari rẽ suam tanq̃ alienã. ⁊ eodẽ modo loquiꝫ. l. ñ. j. si aliena res pignori data sit. qñ autem non fraudulẽter qz nõ pateꝛ obligari tanq̃ alienam ⁊ tanq̃ suam. ꝛz ipse qõ patientia non habetur pro consensu. per. l. sicut. §. non videꝫ. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. qui. §. nihil facit qz loquitur in eo qui patiꝫ vendi non obligari. preterea si dño patitur rẽ suam obligari tanq̃ alienam vꝫ cõsentire quanto magis si tanq̃ suam. nec obiste ter. qz dico qõ propter fraudulentie penas perdit auxiliũ se-
a natusco. duntaxat. quod est de iure speciali. sed auxilium iuris communis nõ perdit ꝓpter fraudẽ sed ꝓpter patientiam per rationem glos. ⁊ ista est veritas.

a ¶ De toto est ẽt de pte. Adde. c. j. rñ. dist. cle. ne romani. in. j. rñ. de ele. c. cognouim⁹ rñ. q. ij. ⁊ gl. in. c. maioribus. de p̃ben.

2 ☞ Mater si male gerat tutelã filiorum nõ iuuaꝫ velleiano.

1 **Si mater.** ¶ Si mulier se obligat vꝫ indemnitatẽ pmittit futuro debitori de quo est debiturus futuro creditori nõ videtur intercedere. ideo nõ iuuatur velleiano secus si futuro debitori. h. d. Scõm intellectũ gl. ⁊ ponit tres casus in primo qui durat vsqz ibi si autem se obligauit tutorib⁹ filiorum suorũ pro eo qz dixit erunt debituri pupillis ex eo qõ nõ gesserunt tutelã sed permiserunt eam geri per matrẽ. ⁊ sic se obligauerũt futuris debitorib⁹ pro eo qõ essent debituri. vñ non est intercessio qz nõ põt qs intercedere pro eodẽ apud eundẽ. vt in. l. si qs pro eo. ⁊. l. heres a debitore. §. qõ si; stipulator. ff. de fideiusso. ⁊ cum isto primo dicto cõcordat. l. q̃uis. §. j. ff. e. vbi assignatur alia ratio. scz qz tunc mulier nullam obligationem in se suscepit veterẽ vel nouã: sed eam de nouo facit. ¶ In secũdo casu scz in ver. si autẽ. se obligauit tutoribus pro eo qõ eis debeatur a pupillis ex administratione. ⁊ sic futuris creditoribus pro eo quod debebunt futuri debitores ⁊ ista est propria intercessio qz nõ est pro eodẽ apud eundẽ: sed pro pupillis futuris debitorib⁹ apud tutores futuros creditores. In tertio casu in versi. si vero se obligauit pupillis pro eo qõ tutores erũt debituri. ⁊ similiter est intercessio eadẽ ratione. ⁊ contra ista duo dicta glos. oppo. de dicta. l. q̃uis. §. j. ff. eo. ⁊ ponit quatuor cõbinationes. sed formalis solutio adcontrarium est quod ille. §. cõcordat cum primo dicto huius l. qui est diuersus a secũdo ⁊ tertio qz ibi se obligauit debitori pro eo qõ ipse debet vel debiturus est. in istis autẽ duo⁹ se obligauit debitori seu creditoribus pro eo qõ eis debebitur
2 a creditoribus. ¶ In primo casu ibi cũ filiorum suoꝝ gereret patrimoniũ. idest gerere vellet rogauit enim tutores qõ de administratione se nõ intromitterent sed pmitterent eam geri per ipsam matrẽ cum ipsa esset melius instructa ⁊ informata ⁊ cũ tutores hoc recusarẽt dubitantes ne ex hoc teneatur pupillis si tutela male administrabitur per matrẽ qz eis incumbit onus administrãdi. ista mater promisit eis indẽnitatẽ de omni eo qõ possent ex ista causa debere pupillis. ⁊ dedit fideiussores ⁊ pignora certe si pupilli postea ꝙueniãt tuto

b ¶ Filius reputatur eadẽ psona. adde. l. fi. ĩ. c. hoc aũt. C. ô impu. ⁊ alĩs sub. gl. in. c. sup eo. el. ij. ô tes. ⁊ p Abb. in cõsi. lxiiij. inci. vꝫ primo dictũ legatũ in. j. vo. in. iij. colũ. ⁊ quare pater plus diligit filiũ q̃ filius patrẽ vide p Jo. an. ĩ rubri. de feu. ĩ. v. colum. ver. itẽ i hereditate.

BIU Cujas

res qui habent regressum contra matrē ⁊ fideiussores datos per eam ⁊ contra pignora nec potest se iuuare velleiano qr nō fuit intercessio qr se nō obligauit pupillus creditoribus pro ipsis tutorib⁹ futuris debitorib⁹.sed obligauit se ipsis debitoribus pro ipsis eisdē.⁊ sic si foret intercessio esset apud eosdem pro eisdē qō esse non debet. ¶In secūdo casu ibi se excusare dic propter aliquā causam que prebet excusationē.vt in tit.de excus.tuto.hoc ideo faciebant qr nonvidebant se posse bene administrare nisi ponerēt de suo consi.sed pupilli habe rent largum patrimoniū ⁊ paucā pecuniā vnde dubitabant si aliquid expēderetur nō posse faciliter a pupillis recupera re.mater etiam rogauit vt gererēt ⁊nō se excusarēt.⁊ sic econuerso ad precedētē casum ⁊ promisit eis indēnitatē de omni eo qō pupilli essent debituri huic tutori:⁊ sic se obligauit creditori futuro pro suis pupillis debitorib⁹.ista est proprie intercessio qr non est pro eodem apud eūdem:sed pro pupillis apud tutorē. ¶In tertio casu ibi sivero tutores fecit aliquos forte amicos suos:cum tamen alij cōsanguinei vel inder recusarent eos dari timētes ne sint idonei.sed mater suscepit in se periculum⁊ promisit indēnitatē.⁊ sic se obligauit.⁊ sic se recipientibus pro eis pro futuris debitorib⁹.s.tutoribus quos dedit vel dari facit si nō bene administrarent illa est bene intercessio ⁊ similiter iuuaꝫ autoritate.§.ne teneatur. ¶In gl. magna ibi ⁊ invtroqꝫ est intercessio.⁊ sic nō tenet vt hic in secundo ⁊ tertio casu qr in ambobus se obligat creditor ꝑ debitore. ¶In glos.ibi ⁊ in vtroqꝫ cessat velle.vt in.ll.ſ̄ſ̄s.supple.⁊ dic in primo casu qr in vtroqꝫ se obligat debitori pro eo qō debiturus est alteri.⁊ sic nō est intercessio inter eos pro eodem apud eundem.fm Oldradum.

I **Si sciens.** ¶†Mulier q̄ consensit alteri obligāti rem suam dicitur intercedere.ideo creditor nō potest rē illā iure creditoris auferre.h.d.i effectu. ¶In ter.ibi dñiū mulieris auferre nequiuit.nec ob.ff.de pig.act.l.si quenerit.vbi creditor vendendo iure creditoris transfert dñium licet non habeat.qr ibi quando obligatio pignoris erat valida saltem in effectu qr continebat intercessionem mulieris ⁊ ideo querens si est heres mulieris potest vēdicare rem ab emptore nec habet necesse sibi soluere pretium sicut poterat ipsa mulier vt ſ̄.de reivēdica.l.mancipium.⁊ hoc est quod sequitur nec ibi.

2 ☞ Quando plures fideiubēt pro vno an quilibet teneatur insolidum.

Quid si obligauerunt se eque principaliter.

I **Si paternam.** ¶†Si masculus ⁊ femina suscipiant in se obligationem alterius animo nouādi simpliciter subducta muliere per velleianum restituitur actio in veterem debitorem provirili.⁊ pro illa tantū remanēt obligata pignora data ꝑ obligatione nouata:ſ̄z si data sunt pro nouante remanēt obligata insolidum.h.d.⁊ est aliquantulū difficilis.Unde pone casum quod pater habens duos filios masculos ⁊ duas filias feminas erat tibi obligatus in centū ille volēs liberari a te facit quod isti quatuor filij susceperūt in se obligationem suam animo nouandi.⁊ promiserūt tibi ista centum simpliciter vt pater liberaretur.debes scire.⁊ hoc colligitur ex isto ter.⁊ est no.quod quilibet istorum filiorum obligatur pro rata sua.⁊ sic pro quarta parte non autem quilibet insolidū quanꝫ se obligent pro alio.s.pro patre.nec ob. institu.de fideius.§.si plures.vbi habetur quod quando plures fideiubent pro vno quilibet obligatur insolidum:qr ibi quando fideiussorio nomine ⁊ sic accessorie se obligant participādo obligationem alterius.hic vero eque principaliter se obligauerunt suscipiēdo in se obligationē patris animo nouandi.nūc hoc premisso clarū est quod ille due filie propter senatusconsul.deducūtur ab obligatione ipsorum.⁊ pro parte ipsorum obligatio effectum non habuit qr fuit intercessio. queritur ergo an pater remanet obligatus insolidum postꝫ obligatio noua est inefficax ex parte mulieris ⁊ respondetur qō non qr saltem est efficax pro parte filiorum masculorum.⁊ sic pro illa parte remanet pater liberatus.pro parte autē filiarum fuit etiam mero iure liberatus:tamē quia plures subducuntur ab obligatione pro earū virilibus restituitur in eum vtilis actio tibi creditori que dicitur restitutoria per idē senatusconsul.poteris ergo conuenire pro dimidia obligatione nouante ⁊ patrē pro alia dimidia ex obligatione ⁊ actione restituta.Sed pone quod erant data pignora per patrē an remanebunt insolidum obligata.⁊ respondet qꝫ si erant data pro obligatiōe prima q̄ fuit nouata.⁊ saltē pro dimidia nō remanent ꝑ illa dimidia nisi fuerit hoc expresse dictū.vt.l.aliā de noua.sed solū remanēt obligata pro altera dimidia pro qua pater tenetur actione vtili restituta:qr fuit restituta cum sua causa.⁊ sic cū obligatiōe pignor.Si vero pater dedit ista pignora pro obligatione nouante.⁊ sic pro obligatione filiorū bene remanent obligate insolidū tam pro parte masculorum pro qua tenet nouatio q̄ pro parte feminarū in actione restituta.h.d.difficilis lex.Et ad primū dictum qō est notabile vide omnino Barto.in.l.actione.ff.de duob.reis.in.v.q.princi
2 pali.†quando plures se obligant pro alio.an quilibet teneaꝫ insolidum an pro parte.⁊ dicit an fideiussorio nomine.⁊ tūc quilibet insolidum licet habeant beneficiū diuisionis ex edicto diui adria.an principaliter suscipiendo in se obligationē animo nouandi:⁊ tūc quilibet pro parte per hanc.l.vbi dicit esse casum nota.iuncta.l.reos.§.cum in talibus.eodem ti.an autem constituendo se debitorem pro alio:⁊ tunc videt idem qō in primo casu qū fideiussorio noīe:qr tunc accessorie se obligant.vt in.l.ſ̄i.§.de cōsti.pe.an autem mandatario nomine. tunc dicit esse opi.diuersas qō examina vt ibi per eum.⁊ prima solutio glos.notabilior est.

I **Quāuis.** ¶†Si mulier pro alio nulla precedēte promissione vel intercessione soluit non iuuaꝫ velleiano:vt repetat ab eo cui soluit.secus si precedēte ꝓmissione vel intercessione.h.d. In primo tamē casu repetit ab eo pro quo soluit nisi soluerit animo donandi.qō in dubio nō presumiꝫ.vt dixi.ſ̄. l.j. ¶In secūdo casu intellige qū soluit per errorem iuris vel facti.secus si ex certa scientia:qr tunc videret donare.⁊ donanti ⁊c.vt.ff.eo.l.j.in fi.ſ̄.vt nō iuuetur velleiano qr incipit a diminutione patrimonij non a promissione.

I **Si aduersarius.** ¶†Si contrabitur principaliter cū muliere.⁊ sic negocium ad ipsam ptinet nō iuuatur velleiano secus si cōtrabatur cum alio ⁊ illa pro illo se obligat.⁊ sic principaliter non pertinet ad eam negocium.h.d.idem dicit.l.si fenebris.ſ̄.eo.sed hiclimitaꝫ nisi fuerit color quesitus in primo casu.idest facta fraus.vt.ſ̄.eo.ti.l.cum ad eas. ¶In ter.ibi sed tecum negociū gessit.scz locādo tibi ⁊ nō marito. ⁊ hoc nisi primo fuisset locaturus marito ⁊ receptur⁹ te in fideiussorem sed euitata persona mariti propter timorem senatusconsulti voluit potius tibi locare.⁊ de istis apparet ⁊ pōt probari qō fuerint acta inter ipsum ⁊ vos:⁊ tunc diceret color q̄ situs ⁊ facta fraus.⁊ haberet locū.l.cum ad eas.ſ̄.eo.⁊.l.quāuis.§.si cum essem.ff.eo.⁊ haberet locū actio vtilis institoria in personam mariti.vt.d.§.si cum essem.

2 ☞ Qui remittit hypothecam non dicitur donare.

3 Aliud est remittere ius suum aliud est intercedere.⁊ remittēti ius suum senatusconsulto non prouidet.
Jus hypothece non dicitur augere patrimonium illius cui competit.

4 Si mulier renuntiat rebus specialiter obligatis pro dote iuuatur velleiano.

I **Etiam.** ¶†Si mulier renunciat hypothece quam habet in bonis mariti pro dotibus suis non dicit intercedere.ideo non iuuatur velleiano ⁊ valet renunciatio.h.d.nec dicit donare qr non diminuit de patrimonio.ideo non firmatur re-
2 nunciatio ex tit.de do.inter vir.⁊ vxo.†Et no.istam.l.q̄ semper allegaꝫ cum gl.qō qui remittit hypothecam nō dicit donare.ideo si bona essent obligata vltra mille vel duo milia nō requireret insinuatio:⁊ loquitur ista.l.quando remissio est facta ipsi marito.quo casu est generalis ⁊ ꝑdest alteri postea contrabenti cum marito vt nō possit contra illum vti hypotheca.Si autem tempore quo maritus ꝙtrahit in alio renunciat pro securitate illi⁹ censet potius facta illi q̄ marito.ideo alteri q̄ illi nō prodest.vt.ſ̄.eo.l.iubemus.per quā ista.l.limitatur ⁊ declaratur videtur etiam adhibēda alia limitatio qr in primo casu quando fit marito non cōtrabenti cum aliova let in totum etiam si renunciet hypothece omnium bonorū. sed in secundo casu nō valet nisi supersint alia bona ex quib⁹ possit sibi satisfieri de dote.⁊ in quibus non fuerit facta renūciatio.vt in autē.siue a me.ſ̄.eodem.⁊ dicā in illa.l.iubemus.

3 ¶†No.ergo quod aliud est remittere ius suū.aliud est intercedere. Item quod remittēti ius suum senatusconsul.non prouidet. Item no.q̄ ius hypothece nō dicitur augere patrimonium illius cui cōpetit.⁊ ideo remittens illud nō dicit donare.vt in glo.⁊ in.ll.allegatis ꝑ eam. ¶†Ultimo no.gl.primā que vult.l.illā nō habere locū in rebus specialiter obligatis pro dote:sed in obligatis generaliter vel ꝑ maritū vel ꝑ legē tacite.vt.ſ̄.de rei vxo.act.l.j.ꝑ gl.facit.l.qō autem.§.si vxor.ff. de don.inter vi.⁊ vxo.⁊ est casus in autē.siue a me.etiā in corpore vnde sumiꝫ.ſ̄.eo.plꝰ ergo valet spālis ꝓuisio ⁊ fortior est q̄ generalis.

BIU Cujas

q̄ generalis. facit. l. est differētia. ff. in qui. cau. pig. ta. ꝙ traha. est ergo cautela quādo conficitur instrumētum dotis in quo obligantur omnia bona mariti q̄ specialiter obligetur talis possessio. ꝛ sic non poterit uxor renūciare hypothece illius rei nisi supersint alia bona ex quibus possit sibi satisfieri de dote vt in dicta auk. siue a me.

1 SI dotare. †Mulier dotans aliā mulierem nō iuuatur velleiano. hoc dicit. ꝛ hoc q̄ donare videk. vt. l. cū is. §. mulier. ff. de ꝙdi. inde. l. j. §. accedit. j. de rei vxo. act. ꝛ mulieri donāti nō succurrit senatuscon. q̄ in nouando nō est facilis. vt in. l. sed si ego. ff. e. Item q̄ speciale est in dote q̄ ꝫ ipsam non dotet sed pro alio donante et dotante se obligat non iuuatur velleia. vt. j. eo. l. fi.

1 SI fenebris. †Quando mulier principaliter cōtrahit p̄ se. licet vtilitatē contract⁹ trāsferat in alium etiā creditore sciente nō iuuatur velleia. h. d. Si ergo mulier scit maritū suū eē implicitū debitis ꝛ volēs sibi p̄uidere accipiat pecuniā mutuo ab illo qui scit illā velle ꝙrtere in rei vtilitatem mariti. ꝛ p̄ isto soluere nihilomin⁹ efficaciter obligak nec iuuatur velleiano nec nocet creditori sua sciētia: q̄ non habebat querere nec esse curiosus qd mulier vellet facere de illa pecunia casus est notabilis hic. hoc vex nisi primo fuisset requisitus a viro ꝛ creditor voluit instrumētū cātare in p̄sonā vxoris: q̄ tūc diceret color quesitus ꝛ facta fraus senatuscō. vt in fi. glo. mag. ꝛ in. l. seia. §. fi. ff. eo. p̄m vnū intellectū. vel nisi mulier aut res sua foret obligata p̄ debito viri. ꝛ vt illā liberaret recepit pecuniā mutuo a creditore hoc sciēte. nā ista esset intercessio veniens etiā in ꝙsequētia prime intercessiōis. ꝛ sic iuuaretur velleiano. d. l. seia. §. fi. p̄m aliū intellectum. ꝛ hoc in prima solutione glo. ¶ In glo. que incipit. i. senatorum ibi iuuaris inquantū tu pauperior ꝛc. hoc intellige quādo soluit pro viro animo donādi q̄ nō tenet donatio. sed si non animo donandi nō haberet locū illa gl. q̄ posset a viro repetere p̄ actionem negociorum gestor. In dubio autē an p̄sumak animo donādi vel nō. dic vt in. l. vtrum. de do. inter virum ꝛ vxorem.

1 MAlierem. †Exceptio velleiani competens mulieri cōpetit etiā fideiussori suo ꝛ mādatori vel ei cui ipe mādauit. h. d. cū. l. seq. ꝛ hoc est verū p̄m gl. primā etiā si fideiussit animo donandi. ꝛ sic non erat repetiturus a muliere. Secus in exceptiōe macedoniani. ꝛ q̄ sit ratio. dic vt in. l. quam gl. allegat. ff. e. l. si mulier. §. si ab ea. nā subducta muliere ꝛ etiā fideiussore suo ab obligatione p̄opter senatuscō. creditori remanet ius agendi cōtra filium vel patrem. ꝛ sic perderet debitū. ideo hoc casu si fideiussor animo donādi non subducitur fideiussor ab obligatione. q̄m exactio eius nō nocet filiofa. vel patri. sed si non animo donandi noceret: quia ab eis repeteret ꝛ sic in effectu videretur exactio fieri ab ipo filio vel patre quod improbat senatuscon. macedonianum.

1 SI mulier. †Si mulier alienam obligationem in se transtulit animo nouādi creditori cōtra debitorē restituitur vtilis actio p̄ima. hoc dicit. sicut. §. eo. l. si paternam. in fine. glo. tamen intelligit hoc nisi creditor decepisset mulierem ꝛ sic fuisset in dolo quia tūc nō restitueretur sibi per. l. titius. ff. de fideiuss. que limitat omnes. ll. loquentes de ista restitutoria actione. ꝛ p̄obatur in. l. qui res. post principium. ff. de solutio. ¶ In textu ibi alienam suscepit obligationem. scilicet animo nouandi. vnde cum mulier obligetur mero iure tā ciuiliter q̄ naturaliter fit nouatio ꝛ p̄ior debitor liberatur. Cum autem mulieri detur exceptio creditor perderet debitū si sibi nō p̄ouideretur. vnde senatuscon. eidem p̄onidet de vtili actiōe que p̄i⁹ erat directa necessaria ꝛ dicitur rescissoria q̄ idē senatuscō. rescindit nouationem predictam. vt in. l. in honorariis. §. sed at cum rescissa. ff. de actio. ꝛ obliga.

1 SI cum. †Si mulier se nō obligauit p̄ alio sed simulate nomē suū fuit in instrumento appositum non eget auxilio senatuscon. h. d. pone casum per. l. ij. §. plus valere quod agi. ꝛ per. l. multū interest.

1 si quis alteri vel sibi.

1 EMinis. †Mulieri creditorē decipienti non dak exceptio velleiani. h. d. facit. l. ij. §. j. ff. eo.

1 ¶ Mad. †Etiam cū p̄incipaliter ꝙtrahit mulier datur sibi exceptio si fuit color quesitus quia volebat contrabere cū masculo ꝛ recipere mulierem in fideiussorem. sed timore senatusconsul. cuitato masculo voluit contrabere cum muliere ne iuuetur velleiano. per. l. si adursarius. §. eo. certe nō p̄odest sibi vltimo in. l. seq. dicitur q̄ ista exceptio trāsit ad heredem mulieris.

2 ¶ Mulier renūciando iuri hypothece an iuuek velleiano.

3 An eoipso q̄ ꝙsentit vēditioni vel obligationi rei mariti sibi obligate censeak tacite renūciare iuri hypothece. ꝛ nu. §.

4 Quid in alio creditore q̄ in muliere. ꝛ nu. §.

5 Si mulier renūtiet iuri hypothece omniuꝫ bonorum viri an perdat dotem suam.

1 HAbemus †Mulier potest renunciare iuri hypothece quod habet in bonis mariti cum maritus contrahit cum alio. tamen illa renunciatio nō extenditur vltra res vel personas quibus facta est. hoc dicit Barto. Si ergo maritus vendit rem suam ꝛ vxor consentit ꝛ renunciat hypothece quā habet in illa re non p̄eiudicat sibi in hypotheca quam habet in alijs rebus. nec etiam in illa re p̄eiudicat sibi nisi respectu emptoris ꝛ habentium causam ab eo. vnde si illa res perueniret ad manus tertij non habentis causam ab emptore posset ab eo illam aduocare per hypothecariam. ꝛ hoc p̄obat ista. l. ꝛ sic non extinguitur ius hypothece sed nō potest eo vti contra eum qui contrarit cum viro ꝛ cuius contemplatione renūciauit. tene mēti. Similiter si maritus receperit pecuniam mutuo ꝛ obligauit bona sua vxor vero cōsensit ꝛ renūciauit iuri hypothece postponitur illi creditori. ꝛ ille efficitur p̄ior. sed si bona mariti tenerent ꝛ occuparent per aliū nō p̄ohiberet mulier illa aduocare per hypothecariam. ꝛ est speciale fauore dotis vt talis renūciatio restringatur tam ad res q̄ ad personas. nō sic in alio debito. nam si bona tua p̄i⁹ essent obligata titio. postea vendis vnam rem ꝛ titius cōsentit ꝛ renūciat hypothece quam habet i illa. ꝛ etiā si illa perueniret ad tertium non habentē causam ab emptore nō posset titius ab eo aduocare qui cēsetur renunciasse quo ad omnes. vt in. l. creditor. §. si te. cum ibi no. ff. qui po. in pig. hab. Et si bona tua erāt obligata titio. postea contrabis cum alio ꝛ titius renunciat hypothece etiam si bona tua reperiātur penes aliū nō habētē causam ab eo cum quo cōtrariſti non poterit titius ab illo aduocare quia cēsetur extinctū ius hypothece quo ad oēs. per not. in. d. §. si tecum. ꝛ per. l. paulus. quib⁹ mo. pig. vel hyp. solu. et idem videtur in muliere si haberet hypothecā p̄o alio debito q̄ p̄o dote quia non esset in hoc p̄iuilegiata. tene mēti perpetuo banc singularē. l. p̄m q̄ doct. videntur eam intelligere.

2 ¶ †Opp q̄ mulier renunciando iuri hypothece iuuetur velleiano. ꝛ sic non valeat in effectu. cuius contrarium vult ibi. l. ꝛ. l. etiam. §. eo. de. l. vir vxori. Ly. multum inuoluit se in solutione huius cōtrarij. vera solutio est q̄ hic loquit quādo mulier renūtiat hypothece. quia tūc non dicitur intercedere. ideo non iuuatur a diminutione iuris sui. de quo senatuscon. non cogitauit. vt in. l. q̄uis. §. interdum. ff. eod. ibi non renūciauit expresse iuri hypothece sed consensit marito alienanti rē suā obligatam vxori. quo casu non videtur renunciasse sed intercessisse. ideo valet mero iure sed rescinditur per vellei. ope exceptionis vel replicationis. hodie vero per auk. si qua mulier j. eo. ipo iure conseruaretur illesa et sic non valet consensus q̄ intercedit p̄oviro. quo casu ipso iure est illesa. vt in dicta auk.

3 ꝛ hoc sentit ibi Ly. in versiculo sed aduerte. ¶ †Sed oppo. secundo q̄ ista solutio nō sit bona. quia eoipso q̄ consentit venditiōi vel obligationi rei mariti sibi obligare cēsetur tacite renunciare iuri hypothece. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. si voluntate. ꝛ. l. paulus. et. l. creditor. §. si tecum. qui po.

4 in pign. habeātur. †Solue ꝛ tene menti perpetuo quod illud est verum in alio creditore q̄ in muliere. sed mulier si renunciet expresse non censetur tacite renunciare sed potius intercedere. vt patet in. d. l. vir vxori. §. j. ꝛ ideo sit cautus ille qui contrahit cum marito ꝛ facit vxorem consentire vt faciat apponi in instrumēto q̄ renunciauit expresse iuri hypothece. alꝫ ille consensus nihil operaretur. tene mēti. quia pauci sunt qui ad

5 uertant. ¶ †Tertio oppo. quia si mulier renunciet hypothece omnium bonorum viri perdet dotem suam quia non poterit illa bona aduocare si sunt alienata. ꝛ sic videtur quodam modo illam dotem donasse viro que donatio nō valet p̄pter hoc docto. dicunt q̄ nō potest renunciare in omnibus bonis. sed requiritur qō tot remaneant que sufficiant ad satisfactionem dotis. p̄o quo in auk. siue a me. ibi dum dicit alie res ꝛc. de quo per Jaco. de are. ꝛ Bartol. in. l. meuia. §. fi. solu. matri. ff. ꝛ per By. in. l. pignus. ff. que in frau. cre. ꝛ per Ja. de bel. in auk. vt immobilia ante nuptias ꝛc. Sꝫ cōtra qō imo possit in omnibus. vt. §. eod. l. etiā. So. ibi renūciauit ipsi viro nō ꝙtrahenti cū alio. ꝛ sic bona remanebāt in suo patrimonio. de quibus sibi poterat satisfieri. nos loquimur qñ renunciauit viro

BIU Cujas

cõtrahenti cũ alio ⁊ alienanti vel obliganti bona sua: ⁊ sic nõ remanerent in patrimonio ad commodum vxoris. tene menti. Aduerte tamen qõ si vir dedisset fideiussores de dote restituenda. ⁊ essetcasus in q̃ valeret datio vt est florẽtie. vbi est statutum qõ possint dari. lz de iure cõmuni sit secus. ſ. ne fideiuſ. doti. dentur. dico q̃ si fideiussor est soluendo valet renũciatio hypothece in omnibus bonis viri quia remanet vxori cõsultum cõtra fideiussorem cuius fideiussoris bona computãtur inter bona viri q̃tũ ad hoc. vt. l. si plures. §. preterea. ff. de fideiuſ. ⁊ ita semel cõsului florentie. ¶ Sed ponamus tẽpore quo renũtiauit hypothece omnium bonorum venditorum supererant iocalia que sufficiebant ad dotem. postea illa perierunt an irritabitur renũciatio. dic qõ non. q̃ inspicitur tempus renunciationis. vt si tunc fuerit facta legitime ex postfacto nõ irritatur. ⁊ hoc videtur probari in. c. peruenit. extra de emptio. ⁊ vẽdi. vbi oĩno vide facit. l. si patronum ex debita. §. j. vſ. ĩ. ff. de bo. liber. ¶ Item opp. qõ ista renunciatio extendatur etiã ad alias personas: quia extinguitur ius hypothece. vt. l. paulus. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. ⁊ qõ no. in. d. §. si tecum. Sol. ⁊ tene menti illud in alio creditore renunciante expresse vel tacite. vt cum cõsentit alienationi vel pignorationi: quia tũc extinguit̃ ius pignoris quo ad omnes. ⁊ sic etiam si perueniat ad alium nõ habentem causam a contrahente: nõ poterit aduocare per hypothecariam. sec̃ in muliere creditrice in dote quia nõ extinguitur ius hypothece. sed non possunt eo vti cõtra contrahentẽ cum viro vel habentem causam ab eo. hoc tñ verum nisi confiteatur pecuniam ad se peruenisse: quia tũc extinguitur ⁊ preiudicaret quo ad omnes. vt in. l. vir vxori. §. j. ſ. allegata ſm vnum intellectum. si tamẽ erat casus in quo cõstante matrimonio poterat dos restitui ſm Bar. hic qõ tene menti. facit aut̃. si qua mulier. in fi. j. eod. ¶ Ultimo oppo. qõ ẽt nocebit quo ad alios. pone eñ qõ mulier cõsentit viro alienanti vnam rem suam ⁊ renũciauit iuri hypothece in illa re. postea agit cõtra tertiũ possessorẽ alior̃ bonor̃ quibus nõ renũciauit. ille possessor offert se soluturũ dotem suã vxori ⁊ petit sibi cedi iura sua in bonis viri tã personlẽ actionẽ q̃ hypothecariã. clarũ est qõ mulier tenetur recipere ⁊ cedere. ⁊ si hoc nolit facere excluderetur a possessiõe. vt. l. mulier. qui potio. in pig. habe. mulier dicit sum parata tibi cedere. possessor dicit tu nõ potes mihi cedere hypothecariã cõtra emptorẽ illi⁹ rei in cuius alienationẽ cõsensisti ⁊ renũtiasti iuri hypothece. vñ cũ facto tuo perdideris ius cedendi possum te repellere p̃ exceptionẽ cedẽdarum. vt. l. stichũ. §. penult. ff. de solu. ⁊ sic per indirectum renũciatio facta in vna re ⁊ respectu vnius persone extẽdetur ad alias res ⁊ ad alias personas. cuius cõtrarium hic dicit. Sol. dicit Ly. ⁊ alĩ qõ sufficit mulieri qõ cedat in illis in qb⁹ põt cedere. nec obstat cõtrariũ de. l. stichũ. §. penult. q̃ ibi loquitur in mandatore vel fideiussore qui cõtraxit cõtẽplatione hypothece cui creditor renunciauit vt sibi cederetur vnde si creditor facto suo perdit ius cedendi: perdit etiaz ius agẽdi. sed iste possessor nõ cõtraxit contẽplatione illius hypothece. ergo ⁊c. ff. de fideiuſ. l. si stipulatus. §. j. ⁊. l. si titius ⁊ menia. eo. titu. tene menti predicta ex quibus remanet ista. l. optime declarata q̃ est vtilis ⁊ quotidiana. ⁊ licet de iure ciuili nõ valeat intercessio etiam cum iuramẽto. secuz de iure canonico. vt in. c. cum contingat. de iureiuran.

a ¶ Multa sunt p̃uilegia dotiſ. ad de Bal. ⁊ Jo. de campe. bononiẽ. in suis tracta. de dote.

1 ☞ Si mulier consentit viro alienãti rem que fuit sua: ⁊ nũc nõ est mariti sed vxoris: q̃ sibi fuit data donatio propter nuptias quo casu trãsiuit dominiũ in mulierẽ. an per istũ cõsensum perdat dominium qõ bz ⁊ etiam ius hypothece.

2 Quid si consentiat marito alienanti rem dotalẽ que est in dominio viri sed speratur ad vxorem redire.

3 Ex priuilegĩs dotis qualiter quedam sint realia ⁊ quedam personalia.

4 Dominium rei dotalis an incõtinenti soluto matrimonio reuertitur ad vxorem.

Quid in donatione propter nuptias.

1 **Siue a me.** ¶ † Lex iubem⁹ loquit̃ quãdo mulier cõsentit viro alienanti rẽ ipsius viri hypothecatã mulieri pro dote ⁊ renunciat hypothece. que renunciatio valet: ista autem loquit̃ qñ consentit viro alienanti rem que fuit sua. ⁊ tũc nõ est sedest ipsi⁹ vxoris quia fuit sibi data donatio ppter nuptias quo casu trãsit dominium in mulierẽ vt colligitur ex tex. istius aut̃. in vers̃. in rem actio. ⁊ nihilominus quia speratur ad eundẽ virum redire solu. matri. sicut dos ad mulierẽ. ⁊ sic nõ dicit̃ perfecte facta mulieris. dicũt doc. qõ lz sit sua est etiã sibi obligata eo iure quo nõ perfecte est sua. arg. optimũ in. l. bello. §. si quis seruum. ff. de cap. ¶ Queritur ergo an per illũ consensũ perdat mulier dñium qõ bz ⁊ ẽt ius hypothece. ⁊ rñdetur q̃ nõ etiã si pluries cõsentiat q̃ illa res est specialiter obnoxiata pro dote q̃ donatio propter nuptias fit p̃ securitate dotis ⁊ est vtilius mulieri q̃ ius hypothece generale oz illi lz renuntiare. vt. l. in bonis. sed huic non. ⁊ ita not. per gl. in aut̃. dos data. ĩ. de dona. ante nup. ⁊ ideo glo. in. l. etiam. §. eo. l. j. gl. dixit idem in alia re viri nõ data in donationem propter nuptias sed specialiter hypothecata p̃ vxore que est notabilis vt dixi ⁊ probatur per rationem huius aut̃. ⁊ qõ dixi in re que fuit viri ⁊ per ipsum data in donatiõe ppter nuptias etiã locũ bz in re que nõ fuit viri sed per aliũ data vxori in donationẽ propter nuptias. vt iñ princ. hui⁹ aut̃. predicta fallũt duobus cõcurrẽtibus. s. qõ post primũ cõsensum interuenerit secũd⁹ post biẽniũ a die primi ⁊ q̃ supersint tot bona ex quibus possit doti satisfieri ⁊ hoc faciẽdo perdit dominũ ⁊ ius hypothece in illa re. ⁊ hoc vsque ibi vir tamen. sed lz istis non interueniẽtib⁹ nõ valeat cõsensus vxoris. nec transferatur dominiũ in emptorẽ in preiudiciũ vxoris. tñ vir obligat̃ emptori ad omne dãnum ⁊ interesse. ⁊ hoc dicitur in ver. illo. ⁊ adde qõ habet̃ in. l. si is qui. ĩ. de predĩs mino. ⁊ quod no. in. l. cũ is

2 qui. ff. de fideiuſ. ⁊ qõ no. de iure do. l. si prediũ. ¶ † Sed quid si cõsentiat vxor marito alienanti rem dotalẽ que est in dominio viri sed speratur ad vxorẽ redire dicitur in ver. idẽ in dote esse. idem ⁊ multomagis glo. dicit q̃ nõ valeat cõsensus seu alienatio etiã cõcurrẽtibus illis duobus de quibus. §. ⁊ sic ille ver. refertur ad id qõ. §. dictũ est de prohi. alie. vſq; ad versi. nisi: nõ ad id qõ dictum est de permittẽda. cõcurrentibus his duobus in illo ver. nisi q̃ intendit corrigere. l. dotalẽ. de fun. do. q̃ indistincte impedit alienationẽ fundi dotalis. vt ĩ toto titu. de fun. do. ⁊. ĩ. de rei vxo. act. l. vnica. §. ⁊ cum ler. sed quia videtur absurdũ q̃ iste ver. nõ referatur ad oĩa p̃cedẽtia. quidam dicunt debere intelligi ne corrigat̃ illa. l. in re data in dotem estimata etiam illa estimatione que nõ facit emptionem vt possit alienare concurrentibus illis duobus sicut res data in donationem propter nuptias. vt in. l. si estimatio. ff. sol. matri. que declaratur per istam aut̃. ⁊ limitatur dum vult q̃ illa possit alienari. ⁊ q̃ hoc operetur estimatio sed ista. l. limitat. ſ. cõcurrẽtibus duobus qõ tene menti. Alĩ restringunt ad res mobiles datas in dotẽ que seruãdo seruari possunt vt ille possint alienari cõcurrentibus illis duobus ⁊ cõsensu mulieris alias secus. ⁊ sic etiam iura antiqua que permittebant alienationem. sed si sint res que seruando seruari non possunt indistincte hodie possunt alienari. l. si ex lapidicinis. ff. de iure do. ⁊ vide omnino Ly. in illo. §. cum lex. ⁊ Barto. in. l. j. solu. mat. ff. eo. ⁊ sunt clara in tex. vſq; in fi. tene mẽti hanc aut̃. cum his que dixi ⁊ remanẽt expedite omnes glo. no. illam que incipit

3 quidam. Dz aduerte ⁊ oculos ad me volue tuos. ¶ † Et not. circa fin. in. ver. omnibus. ad euidẽtiam q̃ multa sunt priuile

a gia dotis [a] de quibus in. l. j. ff. solu. matri. ⁊ quedam sunt realia que dantur rei dotali vel actioni de dote. quedam personalia que dãtur persone mulieris. vt q̃ preferatur alĩs in hypotheca tacita etiã habẽtibus porem in tẽpore. vt in. l. assiduis. qui po. in pig. hab. de quibus in priuilegio dotis. ista priuilegia personalia cõpetunt mulieri quousq; viuit ⁊ cuiq; agẽti nomine mulieris. sed ea mortua non transeunt ad heredẽ extraneum. ad filium sic. ⁊ hoc dicit ille ver. omnibus vsq; in fi. ⁊ dum dicit ad suos nõ intelligas q̃ mulier habeat suum heredem proprie loquendo prout sumitur in. l. in suis. de libe. ⁊ posthu. cum nõ habeat filios in potestate. sed intellige impro

4 prie. i. ad suos descẽdentes. ¶ † In glos. j. in fin. in aut̃. equalitas. tu dic q̃ etiam si non fuit factum pactum de lucranda donatione propter nuptias potest procedere iste text. dum dicit vxori competere actionem in rem sol. matri. pro illa re. scilicet si nondũ rehabuit rem suam: quia donatio talis fit pro securitate dotis. ⁊ tunc est verum q̃ sol. mat. reuertitur dominium ad virũ quando dotẽ suã rehabuit non prius sed dominium rei dotalis incontinẽti solu. matri. reuertitur ad vxorẽ. vt in. l. in rebus. de iure do. ⁊ si tam dos q̃ donatio propter nuptias consisterent in rebus mobilibus saltem sol. matri. dominium cuiuslibet rediret ad pristinũ dñm. sed si dos consistebat in pecunia ⁊ donatio cõsistebat in re immobili dominiũ illius penes vxorem remaneret quousq; rehabuisset dotem.

2 ☞ Mulier an possit renunciare velleiano.

1 **Si mulier.** † Mulier que secundo cauit post biẽnium nõ iuuatur velleiano. ⁊ hoc ideo q̃ post lapsũ biẽnij si approbat primã intercessionẽ. ⁊ iterum p̃mittit seu cauit vel quoquo modo cõfirmat cẽsetur hoc fecisse ex magna deliberatione non ex fragilitate sexus ideo nõ iuuatur sicut qñ donat vel quando matrimoniũ diminuit. ⁊ in ratiõe hui⁹. l. fundat̃ id qõ dicit̃ in aut̃. siue a me. facit. l. cũ fideiussor. ĩ. de nõ nu. pe.

Et per hanc

BIU Cujas

2 †Et per hanc l. patet an mulier possit renuntiare velleiano
a quia si renuntiat extra iudicium non valet nisi post biennium a prima intercessione: quia qua fragilitate intercessit presumitur renuntiasse. vt in l. doli. §. diuersum. ff. de noua. & isto modo limita glos. que est in l. j. §. eo. super verbo nō ignorant in iudicio vero potest indistincte renuntiare. vt in l. fi. ff. eo. titu. in. §. penulti.

2 ☞ Mulier si intercedat pro viro suo qualiter debeat renunciare velleiano & cuilibet alteri auxilio quod de iure cōpeteret & quid sit istud auxilium & an requiratur iuramentum.

3 An stetur confessioni mulieris si confiteatur in instrumento pecuniam seu contractum verti in suā vtilitatem. & vide. nu. 5.

4 Si non valet cōtractus an tamen valeat iuramentū in eo interpositum.

1 **Si qua mulier.** ¶ †Quando mulier intercedit p viro suo ipso iure nō obligat nisi cōtractus vertatur in ei⁹ vtilitatē. ideo excep. senatusconsul. nō est necessaria que habet locum eo casu quo obligat ciuiliter & naturaliter. h. d. in effectu: & sic corrigit omnia iura antiqua que volebant contrarium & obligaretur. sed habet exceptionē. vt §. eo. l. si uxor. & l. si aduersarius. Iz ergo mulier renuntiet senatusconsulto velleiano quando se obligat pro viro etiam post biennium nihil nocet sibi renuntiatio quia renuntiat ei qđ nō habet. scz exceptioni velleia. quā non habet. †Debet ergo renuntiare velleia. & cuilibet alteri auxilio qđ de iure sibi cōpeteret & hoc est auxilium istius aut. que tuetur eam ipso iure. ¶ Sed an tūc sufficit ista renuntiatio q̄tum ad hoc vt obligetur efficaciter. dic quia nō est modus inducende obligationis nisi renuntiet cum iuramento promittendo non opponere aliquod remedium sibi datum a iure: et tunc tenetur seruare iuramentum de iure cano. vt in. c. cum cōtingat. de iureiuran. sed de iure ciuili secus per. l. nō dubium. §. de legi. & ita intellige prīcipium glos. & hoc voluit Bal. j. l. pxori. §. ne autem. vbi ponitur alius casus in quo mulier ipso iure seruatur illesa. & quando intercedit pro alio q̄ pro viro. scz quādo intercedit sine instrumento continente subscriptionem trium testium. quo casu etiam nō nocet renuntiatio velleiani ratione quam. §. dixi. Et si adīciatur omni alteri auxilio valet cū iuramēto secūdū Bald. nō aliter qđ intellige vt §. dixi. Quidam autem intelligebant istam aut. generaliter pro quocunq; intercedat. et sic totus iste titulus corrigetur quod glo. reprobat. Quidā vero intelligunt vt corrigatur. l. seq. quod etiam docto. reprobant. tene ergo qđ dixi. & ratio quare magis sibi succurritur quādo intercedit pro viro quia facili⁹ inducitur per virū q̄ per aliū & interdum male gratibus suis propter timorem vel reuerentiam eius. nam anteq̄ emanaret senatusconsul. per cōstitutionem principum phibebatur intercedere pro viro. sed postea per senatusconsul. prohibita fuit intercedere pro quocūq;. vt patet ī. l. j. & ij. ff. eod. titul. Quidā vero dicunt per hanc aut. q̄ quoties mulier se obligat pro viro in eodem īstrumēto nō obligatur. certe non est curandum an in eodem instrumento an in diuersis. sed an se obliget pro viro & eius vtilitate & ipso iure non tenet. an pro sua vtilitate vel cōmuni. & tunc tenetur pro rata sua etiam si in eodem instrumento. ¶ In ter. ibi creditī. in hoc fundant se illi de quibus. §. dixi. Sed dicit Bal. secundum Alic. ma. q̄ hic ponitur continēs pro cōtento & exponit id est obligationi viri cōtente in instrumēto participādo de ipsa modis qui īfra sequuntur et qui notā. in. l. j. §. eodem. ¶ In ter. ibi propria. hoc verbum pondera per rationē quā supra dixi. ¶ In ter. ibi non valebit. s. ipo iure. vt aliquid addat ad leges veteres. ¶ In ter. ibi siue multoties. etiā si post biennium. Nec obstat. l. C. si mulier. q̄ illa restringit ad casuz qñ intercessit p extraneo quo casu obligatur ciuiliter & naturaliter. Iz habeat exceptionē quā perdit si post biennīū appro bat intercessionē: & sic remanet obligata efficaciter remota exceptione. sed qñ ipo iure non fuit obligata cessat ratio illi⁹. l. ¶ In ter. ibi seu publicum. puta q̄ maritus tenebatur fisco. vnde propter priuilegiū fisci videbat q̄ mulier posset se obligare. qđ hic tollit. & sic ei⁹ priuilegium pfertur priuilegio fisci.

5 ¶ †In ter. ibi pecuniam versam proba. q̄ tūc non esset intercessio. vt. §. e. l. ij. Sed queritur an stetur confessioni sue si cōfiteatur in instrumento pecuniā seu cōtractū verti ī suā vtilitatem. videtur quod non quasi eadem fragilitate cōfessa fuerit qua intercessit. vt in. l. C. & l. doli. §. diuersum. ff. de noua. Potest dici q̄ stetur confessioni si interuenerunt illa de quibus. j. l. pxori. §. velleia. scz q̄ contineatur in instrumento publico signato tribus testibus: et q̄ tunc non admittatur probatio in contrarium si confitetur illud fuisse scriptum de sua voluntate. vt ibi not. illa. l. loquitur quando pro alio intercedit. vnde istud videtur dubiū quādo p viro qui faciliter potest inducere mulierem ad hoc confitendum. & securius est dicere nō sufficere confessionem nisi aliter appareat. ¶ †In prima glos. in l. non dubium. hoc procedit de iure ciuili ſm q̄ non valet pncipalis contractus non valet etiam iuramentum. vt in illa. l. sed de iure canonico Iz contractus sit ipso iure nullus iuramētum tamen est seruandum si potest seruari sine interitu salutis eterne. vt in. d. c. cum contingat. imo tenent doct q̄ interueniente iuramēto cessat inualiditas quasi cum iuramēto cōtra bendo cessat causa inualiditatis & prohibitiōis. quod plene examina per Bar. in. l. si quis pro eo. ff. de fideius. ¶ In glos. ibi sumpserunt. hoc quidam intelligentes hanc aut. generaliter loquī pro quocunq; intercedat. Iz loquatur de viro gratia exempli. ¶ In glo. ibi de do. &c. si ista ratio esset bona sequeretur qđ nec econuerso vir posset intercedere pro uxore quod est falsum ſm omnes. imo efficaciter obligatur & olim et hodie preterea non sequitur intercedit ergo dona. dic ergo vt dixi. &
5 facit pro eo quod. §. dixi. l. fina. §. ne uxor pro marito. ¶ †In glo. ibi vel ſm Bal. scōm alium intellectum Bal. illa aut. deberet intelligi seu legi super. l. antique. ad cuius correctionez veniret q̄ nullus tenet. tamen ex ista opi. no. quia Bal. sentit q̄ non stetur cōfessioni uxoris q̄ pecunia sit ẏsa in suā vtilitatem nisi aliter probetur.

2 ☞ Si mulier recepit premiū p intercessione & contingat q̄ soluat pro alio pro quo intercessit repetit solutum nec debet sibi imputare illud quod recepit cum sit pretium periculi. Quid sit talis pecunia fuit data pro securitate.

3 Si nō apparet per testes sed per cōfessionem ipsius mulieris q̄ recipit pretiū pro intercessione an hoc sufficiat ad ꝓbationem vt excludatur a beneficio velleiani. & nu. 1. & 4.

4 An possit quis probare contra publicum instrumentum qñ confitetur ipsum fuisse scriptum de voluntate sua.

5 Quod fauore libertatis cessat senatusconsultum vellleianum.

1 **Antique.** †Si mulier recipit premiū p intercessione nō iuuatur velleiano sed efficaciter obligatur quia non videtur intercessisse ex leuitate vel fragilitate sexus. sed pro premio consequendo. h. d. primo. Et si contineatur in instrumēto publico subscripto a tribus testibus statur sue confessioni absq; alia probatione. aliquo autem istorum deficiente nō excluditur a beneficio velleiani nisi sufficienter probetur q̄ pretiū vl premium receperit aliter per eius confessionem. h. d. secundo Et eo casu quo pretiū recepit: & sic excluditur a beneficio velleia. si intercessit transferendo in se obligationem animo nouandi. & sic est facta nouatio. quatenus tamē mulier nō est solūēdo restituit actio in pristinum debitorem. h. d. tertio. Item quādo non recepit pretium vel pecuniam si non intercedit cū instrumēto publico cōtinente subscriptionem trium testium ipso iure seruatur illesa. Si autem cum tali instrumēto iuuatur velleiano & omnes. ll. huius titu. tunc vendicant sibi locū h. d. ista singularis. l. & vtilis inducens de nouo que de iure veteri non erāt inducta. nam illo iure bene reperiebatur q̄ si debitor pro securitate mulieris intercedētis dabat sibi totā pecuniam cōtractus vel alio modo ipsam cancellabat dādo forte pignora sufficientia pro tota quātitate q̄ceslabat senatusconsultum. vt. l. si mulieri dederim. ff. eo. quia tunc non potest dāmnificari vel periclitari qđ senatusconsulto. voluit. Sed si nō dabatur pecunia pro securitate contractus sed pro premio intercessionis. puta obligabat se pro alio in centum. sed ne frustra subiret periculum pro alio. voluit habere in pretium. r. prout frequēter fit florentie: quia sunt multi q aliquo lucro fideiubent pro alijs cum auaricia ducti. & si non reperiebatur iure veteri cautum quod perderet excep. senatusconsulti. sed inducit per hāc l. notabilem quia tunc nō mouetur ex fragilitate sexus sed ex cupiditate lucri vnde ista. l. aufert sibi beneficium senatusconsulti. velleia. & hoc quādo constat per testes de receptione talis premiī. ¶ †Et aduerte ſm Bald. quia isto casu si soluat pro alio
2 repetit nec debet sibi imputari illud qđ recipit q̄ est pretium periculi qđ suscepit. vt in. l. periculi. ff de nautico fenore. Sed in primo casu quando pecunia fuit data pro securitate si soluit creditori nō repetit ab eo pro quo soluit quia iam habuit
3 quod soluit. †Quid autem si non appareat per testes sed per eius confessionem q̄ recepit pretium pro intercessione an sufficiat ad probationē. & dicitur hic q̄ sic duobus concurrētib⁹ qđ interuenerit instrumētum publicum & q̄ sit subscriptū a tribus testib⁹ & q̄ in eo cōtineatur dicta confessio altero istoz deficiente nō statur confessioni. sed est necesse probare per testes vel alijs modis & si probetur non excusatur. si non probetur iuuatur velleia. & hoc vsq; ibi sed si minus. & vltra hoc addit per glo. q̄ interuenientibus illis duobus vel tribus nō

a ¶ An mulier possit renūtiare velleiano. Add gl. in. l. fi. ff. ad velleianū. Bart. in. l. doli mali. ff. ō nouua. bar. in. l. si qs in cōscribēdo. in iij. q. C. de epis. et cle. & glos. in. c. si diligenti. de foro competen.

BIU Cujas

potest probari contrarium per mulierem. quod tamen in ter. nō dicitur. sed doctores addunt hoc verum si cōfiteatur illud
4 fuisse scriptum de sua volūtate non aliter. ¶Unde inducitur per hanc. l. non posse quem probare contra publicum instrumentum quando confiteatur ipsum fuisse scriptum de sua voluntate. sed hoc nō est verum generaliter. sed solum in casu huius. l. quādo vult probare cōtrarium vt vtatur priuilegio speciali contra ius commune. de hoc per Lyn. in. l. optimam. ĵ. de cōtraben. stipulati. Quod autē hic dicitur de subscriptione testium non est hodie in vsu qō in instrumento publico testes se subscribāt: sed sufficit quod notarius attestetur de interuētu ipsorum. vt not. in auk. de here. ⁊ fal. in glo. ⁊ hoc tenet Bald. in. l. j. s̄. eo. Et sic hodie sufficit qō notarius attestaretur de interuentu trium testium ad hoc vt habeat locum quod hic dicitur: presupposito autem qō probetur ipsam recepisse pretiū: vel per cōfessionem de qua. s̄. vel per testes si intercessit transferendo in se obligationem animo nouādi cum efficaciter teneatur. ⁊ sic non subducitur in obligatiōe ⁊ facta sit nouatio si non esset soluendo non deberet restitui actio vtilis in pristinum debitorem quia senatusco. quod eam restituit loquitur eo casu quo mulier subducitur per excepti. senatusco. sed per hanc. l. in ver. sed si minus prouideretur etiam hoc casu vt excutiatur mulier per prius: ⁊ in eo in quo reperitur nō soluendo restituatur actio in pristinum debitorem quod est notādū ⁊ sic tam quando subducitur de iure q̄ quādo etiam de facto quia nō est soluendo: quia inanis est actio quā inopia debitoris excludit. et habet locū restitutoria vel institutoria actio de quib⁹ in. l. senatus. ⁊ in. l. j. s̄. eodem. ¶Predicta quando appa ret mulierem recepisse pretium pro intercessione: quo casu nō refert an se obligauerit cum scriptura vel sine scriptura. ⁊ si cū scriptura publica vel priuata: ⁊ si publica an habeat subscriptionem trium testium vel nō. vt patet in princip. l. ibi sine sine scriptis. ⁊c. in ver. sinautem sine scriptis: quia obligatur efficaciter ⁊ nō habet auxilium senatusco. si autem pretiū non recipit vendicat sibi locum sequēs. ℌ. ne autem. ℞m verum intellectum Bul. qui. ℌ. inducit tertium de nouo vt tunc obligetur ciuiliter ⁊ naturaliter: ⁊ habeat exceptionem velle. bene se obligat per instrumētum publicum habens subscriptionem trium testium: alʒ ipo iure non obligatur quod olim nō erat imo obligabatur ⁊ habebat except. ⁊ illud est bene singulare. vnde quoties ostēdit tibi instrumētum in quo mulier se obligauit pro alio respicias an interuenerint tres testes vel nō. et sufficit qō notari⁹ attestetur de hoc vt voluit Bal. in. l. j. s̄. eo. nō ergo corrigitur principium. l. per hunc. ℌ. licet. ¶Bart. dixerit contrarium quia imperator sibīpsi contrariaretur statuēdo primo vnū. s. qō efficaciter obligetur ⁊ sine auxilio senatusco. quando recipit pretium siue cū scriptura siue sine scriptura obligetur. ⁊ postea statuēdo hoc contrarium qō nullo modo obligetur quādo sine scriptura vel non publica vel nō continētur tres testes. tria ergo in effectu inducit de nouo. primū continetur in principio. l. secundum in vers. sed si minus. tertiū in isto. ℌ. ne autem. Lex veterum dicit q̄ fauore libertatis cessat senatusconsul.

2 ¶Maritus qui recepit vxorem sine dotis promissione nō potest postea compellere eam ad se dotandum.
Si dos promissa nō soluatur viro in totum potest vir vxorem licite repellere de domo. secus si dos non fuisset promissa.

3 Non dicitur quis compulsus facere illud ad quod faciēdum est obligatus.

4 Decem casus in quibus cessat senatusconsultum velleianum.

5 Quādo mulier renuntiat velleiano ad hoc vt renuntiatio valeat debet certificari quid cōtineat velleianum in fauorē eius nec presumitur certificata nisi hoc appareat in instrumēto et si renuntiatio facta sit cum iuramēto an extendatur ad ignorata.

1 ¶Generaliter. †Hic ponitur vnus casus specialis in quo cessat velleianum fauore dotis. ℞m glo. Sed aduertendum quia improprie videtur loqui. quia ista lex loquit quando mulier promittit dotem pro alia muliere que tamen pro seipsa non promiserat. vnde nō est intercessio quia nō est dare aliam promissionem principaliorem. sed est quidam cōtractus celebratus principaliter in personam mulieris dotantis continens donationem presumptiōe iuris. quia ille vel illa que mulierē aliquā dotat de suo in dubio fauore dotis censetur dotare animo donandi mulieri non animo repetēdi ab ea. vnde solu. matrimo. nō sibi competit repetitio sed mulieri dotate nisi cōuenerit sibi restitui per stipulationem vel pactū. vt. ĵ. de rei vxor. actione. ℌ. accedit. etiam si errore ducatur quia credat se tenere ad dotandum. vt in. l. cum quid. ℌ. si mulier. ff. de condi. inde. cōstat autem q̄ mulieri donanti senatusco. non prouidet. vt in. l. sed si ego. ff. eod. ideo ista. l. non videtur
2 fuisse necessaria. †Non obstat si dicatur imo est intercessio: q⁹ mulier que dotatur tenebatur seipsam dotare: q⁹ hoc est falsū si maritus eam recepit sine dotis promissione: quia nō potest eam compellere postea ad se dotandum nec eam repellere de domo si non dat sibi dotem. vt est casus in. l. finali. ĵ. de diuor. Ad hoc vt ista. l. cōgruat huic titulo ⁊ aliquid inducat de nouo ⁊ saluentur glos. ⁊ dicta docto. potest intelligi vt si mulier etiam que dotabatur promiserat dotem si illa mulier p̄ ea intercedat ⁊ eandem dotem promittat etiam si animo repetēdi ab illa muliere nō habeat exceptio. senatusco. ⁊ sic cōtinet vtilitatem. Et not. ibi viro forsitan repelli. q̄ si viro dos non soluatur promissa in totum potest licite vxorem repellere de domo. concor. tex. in auk. de non eligendo secūdo nub. ℌ. fi. sed si dos non esset promissa nō posset eam repellere ex hac causa
3 vt est tex. in illa. l. fina. ĵ. de diuortiis. ¶†Item nota in fine q̄ non dicitur quis compulsus facere illud ad quod faciēdum est obligatus quia sicut voluntarie se obligauit: ita ⁊ volūtarie dicitur soluere: licet fuerit compulsus. facit. l. de accef. ℌ. fi. ff. de diuer. ⁊ tempo. preferi. ⁊ not. extra de sponf. c. requisiuit.

4 ¶†Ultimo not. glo. que numerat nouem casus in quib⁹ cessat senatusconsul. velleia. Adde decimum quando interuenit decretum iudicis. vt. ĵ. si mater indēnitatem promiserit. l. fin. iuncta glos. j. cum ibi nota. Super illo autem quando renunciauit velleia. dic vt dixi. s̄. eo. l. si mulier. quia procedit quando in iudicio vel post biennium a die prime intercessionis: alias esset ponenda in renuntiatione ad hoc vt valeat. vide in addi. Spec. de renū. ⁊ conclu. ℌ. j. in addi. que incipit quomodo huic dicto ⁊c.

5 †Dicunt enim doct. q̄ quando mulier renūciat velleia. ad hoc vt valeat ī iudicio vel extra debet certificari quid contineat velleianum in fauorem eius nec presumitur certificata nisi hoc appareat in instrumento renūciationis q⁹ consistit in facto ⁊ facta non presumuntur. l. quicūq;. de publ. non enim valeret renunciatio eius quod ignorat. vt. l. q cum tutoribus. in fi. de transac. hec vera nisi renūtiet cum iuramēto: quia extenditur etiam ad ignorata. vt not. in. c. ij. de pac. li. vj. in nouel. ⁊ per Bar. in. l. si duo. ℌ. idem iuli. ff. de iureiurā. ℓz By. cōsuluerit cōtrarium vt no. per Ly. in. l. ij. ĵ. de rescindē. vendi. quam Barto. reprehendit. ⁊ pro ipsius opin. est determinatio cano. in. d. c. ij.

De non numerata pecunia. Rubrica.

2 ¶Qui confessus est recepisse si reuera non recepit tunc intra biēnium est ciuiliter tantum obligatus ⁊ an illa ciuilis sit, efficax ad agendum ⁊ an lapso biennio assumat naturam naturalis obligationis.

3 Senatusco. velleianum: ⁊ etiam macedonianū: licet p̄ hibeant mulierē intercedere vel filiofa. mutuari nō tamen impediunt dari ciuilē ⁊ naturalē obligationē. ⁊ per consequens actionē: ℓz tribuant exceptionem.
Cautela p̄ creditore numerāte pecuniā ne ei postea agenti no ceat exceptio non nume. pecu. si forte debitor esset malignus.

1 ¶†Quia frequenter cōtingit q̄ aliquis propter indigētiam pecunie confitetur in scriptura publica vel priuata de manu sua se habuisse ⁊ recepisse mutuo aliquam quātitatem ab aliquo sub spe future numerationis: quam ille pollicetur se facturum: ⁊ p̄mittit eā reddere ⁊ restituere: ille vero postea malignitate ductus nō numerat sed repetit pecu. tanq̄ numeratam: ⁊ ad probādam numerationem inducit confessionē predictam quam ille nō negat fecisse: sed dicit pecuniā non fuisse reuera numeratam: sed sub spe numerationis fiende cōfisus de creditore sic fuit confessus: ⁊ quia regulariter cōfessio debitoris probat contra eum quando ꝛtinet causam obligatoriā. vt. ĵ. eo. l. generaliter. ⁊ propter hoc contingebat q̄ fiebant extorsiones illicite contra. l. illicitas. in princi. de offic. presi. ff. idcirco fuit prouisum q̄ in cōtractu mutui in quo hoc frequenter cōtingit talis confessio non probet numera. sed ille qui se dicit numerasse perinde habeat necesse p̄bare ac si nulla emanasset ꝛfessio: ⁊ ꝑ si agat intra ānū de iure veteri vl intra biennium hodie vt. ĵ. eo. l. in cōtractibus. ⁊ institu. de literarū obl. ℌ. fin. ⁊ in princi. quinimo si non agat possit ille qui confessus est querelam exponere intra biennium coram iudice ⁊ repetere cautionem vel facere cancellari instrumentum nisi creditor probet. vt in. l. in cōtractibus. ℌ. fi. ĵ. eo. ⁊ ista dicitur excep. nō nu. pecu. que potest p̄poni nō solum excipiēdo sed etiā agēdo vt dixi qō est cōtra naturam aliarum exceptionū. Et ideo est tēporalis: cū tñ alie sunt p̄petue. vt. l. pure. in fi. ff. de doli. exce.

quia non

BIU Cujas

quia non possunt proponi agendo: sed dumtaxat quando cõuenit debitor lapso vero biẽnio cõfessio assumit robur et probat numerationem nisi debitor assumat in se onus pbãdi: et sic probet ⁊trarium: q falsa confessio si potest probari falsitas non debet nocere confitenti etiam si scienter fuit cõfessus. l. cũ falsa. s̃. de iur. ⁊ facti igno. nam omnis pbatio recipit probationem in cõtrarium. l. cum de indebito. ff. de proba. †Iste autem qui sic confessus est si reuera pecuniam non recipit infra biennium est ciuiliter tantum obligatus nõ naturaliter q̃ titulus nõ est habilis ad agendum: ⁊ ista est opinio glos. sed lpso biẽnio illa ciuilis efficitur efficax ⁊ assumit naturam naturalis obligatiõis. vt no. insti. de literarum obli. in fi. gl. ma. licet doct. multum super hoc passu fuerint cõtrarij: quia quidã dicũt q̃ nullo modo est obligatio p lapsum biennij. qdam q̃ imo est obligatus ciuiliter ⁊ naturaliter. sed Bart. eos reprehendit ⁊ tenet opi. glo. qõ dic vt plene no. in. l. cum quis. s̃. de iur. ⁊ facti igno. tũc autem est verum q̃ ei ciuiliter est obligatus quãdo interuenerũt verba de futuro: quia cõfessus fuit se habuisse ⁊ recepisse ⁊ p̃misit restituere. alij dicunt q̃ prima verba de preterito sufficiũt: vt no. in. l. in contractibus. j̃. eo. in secũda glo. qõ dici potest quando continetur in scriptura propria manu facta quo casu tit. de litera. oblig. ⁊ oritur ex dispositione iuris ciuilis contra naturam verborum que non sunt apta parere obligationem ⁊ nullam contineant promissionẽ de futuro. vt in. l. v. §. stipulatio. de verbo. obli. dicit ergo glo. recte q̃ per hunc tit. prouidetur tantũ ciuiliter obligatis. sed per articulos precedẽtes prouidetur oblig. ciuiliter ⁊ naturaliter. †Et sic no. q̃ se. cõ. velle. ⁊ etiam macedo. licet pbibeant mulierem intercedere vel filiofa. mutuari nõ tamẽ impediũt dari ciuil. ⁊ natu. obliga. ⁊ per cõsequens actio. licet tribuãt excep. qõ videtur contra. l. cum lege. ff. de fideiuss. sed dic vt ibi Bart. Aduerte tamen advnum q̃ cum iste titulus emanauerit contra creditorem recipientem confessionẽ ⁊ volentẽ extorquere q̃ nõ numerauerit frequenter contingit q̃ etiam sivere numerabit remanet in damno quia ignorantes ꝓnaturam bius titu. de numera. recipiunt scripturam de manu debitoris in qua cõtinetur se habuisse ⁊ recepisse mutuo talẽ quãtitatẽ ⁊ eam vere recepit: tamẽ debitor malignitatis confisus negat eã se recepisse ⁊ cõqueretur in biẽniũ: ⁊ q̃ creditor aliter non põt pbare nume. reus absoluit ⁊ ipi creditori silentiũ perpetuum imponitur. ⁊ vidi aliquãdo fieri ⁊ est magnũ periculũ mutuãtis: ⁊ ideo non cõfidant de schedula vel scriptura debitoris siue dicat confiteor me habuisse ⁊ recepisse: siue dicat habui ⁊ recepi siue ponat vtranq; partẽ: quinimo dicat hec non confiteris spe future numera. nihilominus quia hoc totũ est de confessione creditor per talem schedulã vel scripturam nõ posset ipsum conuincere nec pbare numerationem. adhibeat ergo notarium ⁊ testes qui in sua presentia ⁊ etiam testiũ numerationem sequi ⁊ fecisse videãt. vt no. j̃. eo. l. si ex cau. in glo. vel si non potest haberi notarius non facias sibi schedulã de mutuo sed de deposito confitendo habuisse tantam quantitatem: quia tunc confessio statim est valida ⁊ probat nume. vt. j̃. eo. l. generaliter.

2 ☞ Qui dedit pign⁹ sub spe future numerationis ea nõ secuta qualiter agere debeat: ⁊ quid debeat probare.

1 **Pecuniam.** †Qui confessus est se recepisse pecuniã mutuo ⁊ dedit pign⁹ obtinet pbãdo se dedisse pign⁹ nisi creditor probet numera. ⁊ eodem modo si conuenitur hypothecaria. hoc dicit. sicut ergo quando deducitur numeratio principaliter in iudicium infra biennium incumbit onus probandi ei qui dicit se numerasse non obst. cõfessione aduersarij que non habet effectum. vt. C. cod. l. si ex cau. ita quando deducitur incidenter: quia principalis questio est de pignore restituendo vel tradendo: sed incidens questio est de
2 nume. vt in hac. l. fm Bart. C †In tex. nam intentio. dubitabas si repeteres pignus acti. pig. quod ille nõ opponat exce. nõ potes repetere nisi mihi restituas pecuniã pro qua pignorasti: quia ista actio non datur nisi soluto debito. vt. l. si rem. §. omnis. de pign. act. Sed imperator dicit q̃ nõ habes timere postq̃ asseris numerationem tibi nunq̃ fuisse factam: ⁊ potes probare te dedisse pignus quia obtinebis nisi ille probet se tibi numerasse quod facere nõ poterit si reuera non numerauit incumbit ergo tibi onus probandi quod dederis rem pignori: nam competit pignoraticia etiam si pignus non fuit constitutum: quia numeratio nũq̃ fuit facta. vt. l. solum. §. si quasi. de pig. actio. ff. licet ergo hypothecaria non competat quãdo pignus non est constitutum pignoraticia tamen bene competit dum tamen res fuerit data pro pignore. vt in. d. §. si quasi. C Pro declaratione gloss. mag. opp. contra tex. dum dicit in rem experiri potest: nam ad repetẽdum pignus competit debitori actio pignoraticia etiã in casu de quo loquitur ista lex. quãdo fuit res tradita pignori sub spe future numerationis que nõ est secuta. vt ĩ. l. solum. §. si quasi. ff. de pign. actio. Sed actio pignoraticia nõ est actio realis imo personalis. vt no. in glos. in proemio. ff. vete. ⁊ re contrahitur. glos. fatetur contrarium ⁊ exponit tex. dum dicit in rem. i. pignoraticia ꝓpter rẽ vel ad rem. ⁊ ista est bona sol. Alij vero nolentes impropriare tex. intelligunt de rei vendi. nõ sufficit probare te dedisse pignori sed habes necesse probare te esse dominum ⁊ illũ possidere. vt. s̃. de aliena. iudi. l. j. sed iste tex. dicit sufficere si probes te pignori dedisse: ergo nõ potest loqui de rei vẽdi. ipsi respõdent q̃ aduersarius non referebat tunc. q. dominij imo confitebatur q̃ illa res erat tua: sed dicebat q̃ nõ fuit sibi vnq̃ tradita pignori: ⁊ sic negabat se possidere contra nõ possidentẽ nõ datur rei vendi. ista est diuinatio. Vnde alij dicunt qõ etiã si referebat. q. dominij sufficit pbare tibi q̃ tradideris eã pignori tanq̃ dñs eius: quia cum habebat causam a te tãquã a domino necesse habet fateri te dominũ nec potest tibi referre. q. dominij. glo. istam opi. non tenent: quia cum agas tanq̃ dñs non ex eo q̃ tradideris tanq̃ dñs necesse habes probare dominiũ. vt no. in. l. nec creditores. de pigno. actio. ⁊ l. itavt si fur. ff. commoda. q̃tum autem ad possessionem que requirit in prima conuentione ⁊ agitur rei vendi. bene sufficeret se probare tradidisse: ⁊ sic semel ad man⁹ eius peruenisse: q̃ etiam hodie presumeret esse postq̃ habuit causam a te: vt dixi in. l. nõ ignorat. s̃. ad exhibendum. tene ergo primam solutionem gl. quia hic nõ loquitur de rei vẽdi. sed de pig. act. in qua non habet necesse pbare dominium: sed solum q̃ tradideris ⁊ loco pignoris: ⁊ q̃ obligatio principalis nõ fuit ⁊tracta postq̃ non est secuta numeratio. sed si fuisset contracta habet necesse probare eam fore dissolutã. vt in. l. si rem. §. omnis. ff. de pign. act. C Item oppo. secũdo q̃ nõ incumbat onus probãdi aduersario numerationem fuisse factam: sed potiꝰ tibi q̃ eã sibi restitueris. nam si agendo pignoraticia asseras te rem illã dedisse pignori pro cẽtum ex ista noua cõfessione apparet quod illa cẽtum habuisti: ergo nisi ea restituas agere non potes: sic cõtingit quando quis iurat se pignori dedisse rem pro centũ nam non potest obtinere restitutionem eius nisi soluat illa cẽtum. vt. ff. de iureiuran. l. si duo. §. marcellus. Sol. ibi quando iurasti te dedisse pro centum que nõ habuisti hic quando asseris te dedisse pro centum que habuisti: licet fueris cõfessus habuisse: ⁊ sic nõ est verum q̃ hodie cõfitearis te habuisse: ⁊ cõfitearis te fuisse confessum habuisse.

2 ☞ De exceptione non numera. pecunie ⁊stare dicitur ex eo q̃ contrarium non probatur.

1 **Inorem.** †Exceptio nõ numera. pecu. sicut põt opponi p tota quãtitate confessata ⁊ nõ numerata: ita pro parte non numerata. hoc dicit casus. C In tex. ibi: cõstituerit hoc verbum facit dubiũ: quia innuit quod habeat necesse pbare. vt. s̃. l. priori. Dicunt quidam q̃ ibi loquitur quando negas nihil fuisse numera. de summa confessata: sed quando fateris numeratam fuisse partem: ⁊ alteram partem negas presumitur contra te nisi probes alteram nõ fuisse numeratam. Sed quomodo poteris probare gloss. dicit per confessiones. Item per numerationes ⁊c. ponam⁹ de mille probat qõ numerauit semel centum ⁊ alia vice centũ si non apparet non presumitur alterũ numerasse. no. istã gl. fm Bal. Breuiter gl. tenet q̃ sicut ille q̃ dicit nil fuisse numeratuꝫ de summa ⁊fessata non habet necesse probare: ita etiam si dicit fuisse numeratã partem ⁊ aliam negat nõ habet necesse probare nõ fuisse nu-
2 meratam: ⁊ sic ter. dũ dicit cõstiterit exponitur †q̃ constare dicitur eo q̃ contrarium non probatur.

2 ☞ Casus in quo ex sola confessione sine promissione oritur obligatio ⁊ actio.

Si interuenit vera numeratio: an oriatur obligatio ⁊ actio ex numeratione vera vel ex confessione tantum.

3 An illa cõfessio probet numerationem tempore cõfessiõis an vero factã dudũ ante: ⁊ que sit vtilitas.

4 An referat qualiter stet confessio.

5 Si notarius in instrumento attestatur de numeratione facta in presentia sui ⁊ testium an possit probari contrariũ ⁊ sic falsitas instrumenti per testes in eo descriptos qui dicãt nullam numerationem interuenisse nec potuisse ĩteruenire quin ipsi vidissent.

6 Debitor qui fuit cõfessus habuisse ⁊ recepisse si renunciauit exceptioni non numera. pecu. an hoc non obstante poterit eã opponere.

Quid si interueniat iuramentum.

BIU Cujas

1 Si ex cautione. †Si opponatur exceptio non nu.pecu. infra tempus quo potest oppoi creditor habet necesse probare numerationem nō absolute confessionе aduersarij que nō probat numerationem:ꝛ nisi probet aduersarius absoluitur.hoc dicit.intellige scilicet diffinitiue:et sic transit sententia in rem iudicatam ꝛ non poterit creditor iterum agere ꝛ petere etiam per instrumēta de nouo reperta. vt.l.si sub specie.de re iudi.ꝛ.l.imperatores.ff.eo.titu. ¶In glo.j.queritur quid continebat ista cautio ex qua ista cōuenie batur.gl.dicit qō potest intelligi duobus modis. Primo qō continebat confessionem de mutuo absq; promissione de resti tuēdo.secundo qō continebat promissionem cum stipulatione vna cum cōfessione.Ex primo no.iuncto tex.qō dicit qō ex ista cautione cōueniebaris:ꝛ sic ex ea eras obligatus ꝛ orieba
2 tur actio:alʒ nō posses ex ea conueniri.¶†Not.casum in quo
a ex sola confessione[a] sine promissione oritur obligatio et actio sz in contractum mutui. Regulariter cōtra:quia ꝛfessio non producit obligationem vel actionem:sed duntaxat facit probationem.l.publici.§.fi.ff.depositi.ꝛ dicitur obligatio literarum: quia oritur ex literis nō meris vel simplicibus:sed iunctis cum intellectu ꝛ sensu verborum.vt insti.de literaꝝ obli. per totum.iuncta.l.nō figura.ff.de actio.ꝛ oblig.¶Sed pone qō interuenit vera numeratio:an oritur obligatio et actio ex numeratione vera vel ex cōfessione tantum:vt videtur hic vltima verior per.l.cum enim.de noua. Sed illa loquitur quando interuenit stipulatio que est solēnior:ꝛ impedit oriri ex numeratione:quasi illa sit causa implendi stipulationem in confessione nō reperio iure cautum qō habeat illam vim:sed puto qō oriatur ex numeratione ꝛ etiam ex cōfessione:ꝛ sic creditor poterit agere ex qua vult non sic quando interuenit stipulatio:quia debet agere ex stipulatione:si ageret ex numeratione inepte ageret ꝛ succumberet si stipulatio erat valida:secus si inualida:quia tunc non impedit oriri ex numeratione.vt.l. certi condictio.§.quoniam.si certum pet.ꝛ hoc voluit Bar.j. ea.l.§.si minores.ꝛ.l.si ita stipulat⁹.§.chrysogonus ante fi.ff. de verbo.oblig.Sic ecōuerso quādo actio oriretur ex nume.so la non ex confessione si in libello deduceretur confessio ꝛ non fieret mentio de numeratiōe:licet postea probaretur numeratio actor succumberet:quia inepte egisset si ex causa nō producente actio.vel obliga.in disputādo tenet ¶Nicol.mat.vt refert Joan.and.in addi.Specu.titu.de teste.§.j.versi.sed pone egi ꝛ Bart.etiam hoc sentit ꝛ vult in.l.j.§.si quis ita.ante fi.ff.de verbo.oblig.licet non alleget predictos. Bal.etiam de hoc facit mentionem in disputatione predicta.Dices tu in cōtractu mutui semper oritur ex cōfessione vt statim dixisti. ¶Respōdeo qō.s.dixi.ꝛ etiam ista gl.debet intelligi quando confessio cōtinetur in scriptura facta propria manu debitoris:secus si in alia scriptura publica vel priuata:quia tūc nō producit obligatio.vel actio.sed facit duntaxat probationē:ꝛ sic intelligi-
3 tur tit.de literarum obligatio.ꝛ.d.l.non figura.¶†Sed tūc quero an illa confessio probet numerationem factam tempore cōfessionis:an vero factam dudum ante.ꝛ est magna vtilitas:quia in primo casu leuiter potest probari cōtrarium per testes qui fuerunt presentes tēpore confessionis ꝛ instrumenti qō nulla pecunia interuenit:qz nō potuisset interuenire quin ipi vidissent.ꝛ sicut etiam lapso biennio posset confitens euadere dictam confessionē probando contrarium iuxta nota.in glo.mag.sed si probaret numerationem dudum ante difficile erit probare contrarium:verba sunt Angeli in hac.l.breuiter istum articulum tāgit Ange.in.d.§.chrysogon⁹.in.l.post dotem.sol.matri.in.j.q.ꝛ determinat pro prima parte non obstā tibus verbis preteriti tēporis:sz habuisse ꝛ recepisse ꝛc.tene
4 mēti.†Secūdo colligitur ex ista glo.not.qō nō refert qualiter stet confessio:an confiteatur se debere ex causa mutui:ꝛ sic contineat ius vt vtroq; casu possit obiici excep.nō nume.pecu.videtur contratium hoc secūdo casu:quia nō dixit sibi fuisse numeratū:ꝛ potest esse obligatio ex causa mutui absq; numeratione sibi facta:puta ex causa hereditaria ꝛ sic excep.non contradicit confessioni:ergo non debet eam infringere cuius contrarium vult ista glo.quā tene menti.¶In glos.mag.primo facit tres oppositiones vsq; ibi.sed dic.Secundo format tres questiōes vsq; ad fi.ibi item quomodo.Ultimo reddit ad oppositionem:ꝛ sic sunt quatuor oppositiones.prima de.l.in cōtractibus.j.e.vbi nō licet opponere:scilz excep.non nume.pecunie vltra biennium.ꝛ ista.l.loquitur indistincte.Sol.limita eam per illam.l.secūda opp.est de.l.generaliter.j.eo.vbi cōtra propriam cōfessionem non dicitur hec excep.Sol.speciale est in causa mutui.secus in aliis vt in contrario.Tertia oppo.est a sufficienti partium enumera.Nam aut ista confessio cōtinetur in scriptura priuata etiam facta tam manu debitoris ꝛ supple ꝛ cōfessata per debitorem.ꝛ sic facit plenam fidem cōfitetur enim nunc se illam scripturam fecisse ꝛ etiā cōfessionem cōtentam in ea.tamen dicit ꝙ illa confessio non continet veritatem:quia numeratio nō interuenit sed facta fuit spe future numeratiōis.ꝛ aduertēdum ꝙ tunc non refert qualiter dicat an cōfiteor me habuisse ꝛ recepisse:an dicat habui ꝛ recepi:etiam si dicat nō spe future numerationis:quia qua fragilitate confitetur se habuisse quod nō habuit eadem presumitur illaverba opposuisse.de hoc not.in.l.si ex ptio.s.si cert.pe. ꝛ.l.si non singuli.Item potest intelligi quando cōtinetur in scriptura publica.si tamen notarius non attestatur nisi de cōfessione.secus si de numeratione facta in presentia sui ꝛ testiū. quia tunc procederet oppositio:nec posset opponi non nume. pecu.quantum ad hunc finem vt transferatur onus probandi in actorem:quia satis probat per hoc instrumentum ꝙ quo
5 presumitur.vt.l.cum precibus.s.de proba.¶†Sed tūc queritur primo an possit probari contrarium.ꝛ sic falsitas instrumenti per testes in eo descriptos qui dicāt nullam numerationem interuenisse nec potuisse interuenire quin ipi vidissent: licet notarius dicat contrarium.gloss.tenet ꝙ sic:ꝛ respondet quibusdam legibus volentibus ꝙ contra instrumētum non possit cōtrarium probari.breuiter istum articulum examina plenius ꝛ subtilius per Bar.in.l.singularia.si cer.pet.in vlt. vel penul.col.vbi querit an sufficiat depositio testiū ad reprobādum instrumētum cum potuerit interuenire ficta numeratio que non percipitur oculorum aspectu sed iudicio intellectus:ꝛ sic attestatio notarij pōt verificari in illa.dic vt ibi sub
6 tiliter per eum.¶†Secūdo queritur quid si debitor qui fuit confessus habuisse ꝛ recepisse renuntiauit except.non nume. pecu.an hoc non obst.poterit eam opponere.glo.tenet ꝙ non illam sed exceptionem doli sic:ꝛ ꝙ renuntiatio ista preiudicet sibi in glos.vt ibi primo non habeat necesse probare numerationem factam non fuisse.sed creditor hoc numerauit nūc propter renuntiationem transferatur in eum onus probandi qō numeratio nō fuerit facta ad hoc vt aliquid opperetur:ꝛ poterit probare.vt.§.dixi per testes qui fuerūt presentes in hoc ergo valet renuntiatio ꝛ nocet sibi et importat hoc:quia vult ꝙ cōfessio sua habeat vigorem incōtinenti sicut habet in alijs causis ꝛ probet numerationē.nō tñ tollit sibi facultatē probā di cōtrarium etiā cōtra verā ꝛ validā cōfessionem admittitur ꝓbatio in cōtrarium.vt l.generaliter.j.eo.ꝛ.l.cum falsa.s.de iur.ꝛ facti igno.ꝛ si cōtrariū diceremus ꝙ non possit probari contrariū daretur materia creditori dolū cōmittēdi.i.nō numerandi qui dolus futurus non potest remitti ꝛ etiā daretur materia faciēdi illicitam extorsionē cōtra.l.illicitas.ff.de offi. presi.¶Postea glo.facit vnā rationē qua videt probare ꝙ dicta renunciatio nō noceat in aliquo ꝛ qō cēsetur facta spe future numerationis sicut ipsa ꝛfessio:ꝛ sic nō transferat onus probandi in renūciantem:ꝛ istam partē tenent doc.si facta est in eodē instrumēto vel scriptura.secus si ex interuallo qz videret cōfessionē approbare ꝛ ei dare vigorē.arg.j.l.pri.maxīe si in iudicio:qz tūc nō pōt dici facta spe future nume.sed ad finem sententie ferēde hoc: tamen totū relinquitur arbitrio iudicis quādo dicatur ex interuallo vel nō:qz non requiritur lapsus biennij sicut requiritur in velleiano.s.titu.j.l.si mulier.qz nō reperitur expressum.¶Quid autem si cum renūciatione interuenit iuramētum ꝛ facta fuit in eo instrumēto ꝛ sic sine iuramēto nō valet vt dixi:an iuramētum facit eam valere refert an iurauit restituere pecuniam cui⁹ numeratio non est facta nō obstante confessione debitoris ꝛ sic ergo ille soluit indebitum:ꝛ sic potest repetere solutum multo fortius potest excipere super non soluto.Sol.duobus modis.primo vt loquatur quādo soluerit sciēter:ꝛ tunc cessat argu.quia nō pōt repetere solutū cum videatur donasse:nec pōt excipere per consequēs super nō soluto:quia videtur de nouo confessus qō illa prima cōfessio cōtinet veritatē.Alij dicunt posse intelligi etiā qua-
b do ignoräter ignorantia iuris [b] vel facti quo casu potest repetere solutū:tamē necesse habet probare ꝙ indebite soluit nec sufficit ad hoc probādum quod erat infra biennium imo propter solutionem:quia non presumitur iactasse pecuniam suā necesse habet probare pecuniā non fuisse numeratam.vt.l.cū de indebito.ff.de proba.eodem modo si cōueniatur ad partē nō soluti:ꝛ ipse accipiat de numeratiōe nō facta necesse habebit hoc ꝓbare.¶Petr⁹ dicit qō ista est periculosa opi.sed tñ videtur probabilis:quia ista.l.indistincte loquitur.et sicvtroq; casu potest intelligi in auc.de triēte ꝛ semisse.§.studio.not.super.l.cum fidem cautionis.

2 ¶Casus in quo quis punitur de mēdacio in pena dupli:ꝛ aliqñ propter mēdaciū punitur vt cadat a iure suo aliquādo in otieris

a ¶Ex sola confessione.Adō an ex ꝛfessione extraiudiciali oriat actō vide Bart. in.l. cū scimus.in fin. C.de agric.ꝛ cēsi. li.xj.Lud.ro.ī.l. nuda rō.in.j.co. ff.de dona.Lud. ro.in.l.sed et si a possessore.in.§.fi na.ff.de iureiur. idē Lud.ro.ꝛsil. cecrc.incip.in casu ꝓposite consultationis.

b ¶Ignorātia iuris.adō ꝗtuplex sit ignorātia vi glos.in.c.nō ois. xxxviij.dist.glos. summe .xxxviij. distinc.

BIU Cujas

in diuersis penis cum limita.
Qđ regulariter ꝓpter negationem quã quis facit in iudicio ad sui defensionẽ ꝛ mẽdacio cõuincatur nõ punitur nisi ī expensis factis ꝓpter negationem.
3 Qui semel negauit intentionem aduersarij si anteꝙ cõuincatur de mendacio confiteatur euitat penam negationis.
Quid si statutũ dicat qđ negãs maleficiũ cõdẽnetur in quãto pluri qđ cõfitẽti maleficium remittatur quarta pars pene: ꝛ primo negauit ꝛ postea confitetur.
4 Ille qui temerarie litigauit: si postea cedet liti cõdẽnaꝫ in expensis.
Quod fauorabilior sit cõdemnatio in expensis ꝙ pena.
5 Qui semel negauit intentionem actoris cõuictus de mẽdacio põt recurrere ad aliam defensionem ꝛ vide nu. 6.
6 Quid si primo negauit debitum ꝛ postꝙ fuit probatum allegat solutionem.
7 Si in inquisitione vel accusatiõe dicit ꝙ spiritu diabolico instigante dolose ꝛ mala intẽtiõe titiũ occidisti ꝛ tu negasti occidisse aut cõuictꝰ de occisione poteris dicere qđ nõ dolose nec mala intentione sed ad tui defensionem.
Dictio ex: quid importet.
Negãs propriam scripturã factã ad probationem si cõuincatur an puniatur vt hic in quibus casibus habeat locum pena negantis propriã scripturã vt in hac autẽtica ꝛ seu ī quibus casibus habeat locum ista autentica.
Practica huius autentice.
9 Que contingunt ante litem cõtestatam: non pertinent ad officium iudicis nisi petantur et quid in his que contingunt post.

Contra qui propriam. Leges huius titu. prouidẽt ei qui confessus est se recepisse quod non recepit vel quod nunc asserit se non recepisse. Ista vero auꝫ. prouidit contra eum qui econuerso negat se recepisse qđ vere recepit vel negat scripturã factam manu propria in qua cõtinetur numeratio vl̃ receptio. Et diuiditur in tres partes: quia ꝑmo loquit in debitore qui recepit ad obligandum vsq; ibi: ꝙtra si actor. Secũdo loquitur in creditore qui recepit ad liberãdum vsq; ibi. hec pena. Tertio loquitur in curatore vl̃ administratore legitimo qui recepit pro eo cuius negocia administrat ꝛ scripsit schedulã de manu sua vt pena sibi imponatur: non autem ei pro quo recepit siue ꝑ creditore. Item prima pars subdiuiditur in tres: quia primo loquit quãdo perseuerauit in negatione quousq; fuit de mẽdacio cõuictus nec postea recurrit ad aliam defensionẽ vsq; ibi: nisi. Secũdo quando non perseuerauit: sed cum primo negasset postea confitetur anteꝙ de mendacio cõuincatur vsq; ibi: at si quis. Tertio quãdo postꝙ fuit cõuictus de mendacio recurrit ad aliam defensionem dicens se soluisse qđ recepe
1 rat: † ꝛ hoc dicit in summa. Qui negat scripturam factã manu propria in qua cõtinetur numeratio: ꝛ per consequens negat etiam numerationem vel negat numerationem tãtum in ea contentam: ꝫ non scripturam cõuictus de mẽdacio punit vt aliud simplum cogatur loco pene restituere. hoc dicit primo: sed si anteꝙ de mendacio conuincatur confitetur solũ punitur in expensis factis ꝓpter suam negationẽ. hoc secundo. sed si postꝙ de mẽdacio fuerit cõuictꝰ asserit se soluisse quod probatũ est eum recepisse nõ prodest sibi dicta solutio quominus aliud simplum restituere cogatur. Tertio ꝛ quod dictũ est in debitore qui cõfessus fuit se recepisse ad obligandum se locum habet in creditore qui ꝓfessus fuit se recepisse a debitore ad liberandum. Quarto et si legitimus administrator hoc fecit in causa illius cuius negocia administrat pena imponit sibi non illi. Quinto ꝛ vltimo dicit ista auꝫ. solennis ꝛ aduerte ipsam conuictus de mendacio cogitur soluere duo simpla. vnum pro debito: aliud pro pena. In secundo vnum tantum: scilicet pro debito cõfessato ꝛ expensas factas ꝓpter negationem. in tertio similiter vnũ simplum ꝛ aliud retinet creditor loco pene: quia non prodest vel finguntur non prodesse ad liberationem: vnde soluit aliud simplum ꝑ debito probato: et tunc etiam cõfessato. In quarto dicto in ver. cum similiter. cogitur soluere vnum simplum loco pene. aliud autem solutum retinet pro debito: quia nõ receperat vt redderet: sed vt retineret. ꝛ differt a primo quãdo debitor recepit: quia ille reddit vt redderet: ꝛ sic reddit illud aliud tãtũdem pro pena nõ casus.
2 † No. ex primo dicto casum in quo quis punitur de mẽdacio in pena dupli: et aliquando ꝓpter mendacium punitur vt cadat a iure suo vt in vsibus feu. de lege conradi. c. fina. aliquãdo ī alijs diuersis penis ſm diuersas materias in casib⁹ qui no. per Bal. in. l. j. ff. de furtis. ꝛ hic etiã: sed ibi melius. regulariter vero ꝓpter negationẽ quam quis facit in iudicio ad sui defensionem: licet de mendacio cõuincatur nõ punit nisi in expẽsis factis ꝓpter negationem: vt inquit Bal. in. d. l. j. ꝛ allegat gloss. in proemio institutionum: vt si petij a te centũ ꝛ tu negasti te esse debitorem: si postea probo patieris ꝙdẽnationem in cẽtum tantum ꝛ in expensis: non in duplo si nõ negasti scriptam de manu tua vel numerationem in ea contẽtã. Et no. ꝙ illud primum dictum dum dicit in duplũ limitatur per ver. ac si quis. vbi in simplum tãtum condẽnatur quando
3 recurrit ad aliam defensionẽ. † Ex secundo dicto not. ꝙ ille qui semel negauit intentionem aduersarij: si anteꝙ conuincatur de mendacio confiteatur euitat penam negationis: ꝛ consequitur commodum confessionis. Unde si statutum diceret ꝙ negans maleficium condẽnetur in quarto pluri vel ꝙ cõfitenti maleficium remittatur quarta pars pene si primo negauit: ꝛ postea confitetur anteꝙ maleficium sit probatum: quia releuat curiam vel accusatorem ab onere probandi: euitat penam ꝛ cõsequitur commodum confessionis per hũc text. Sed contra: quia hic erat iam conuictus de mendacio: quia ter. dicit quod erant facte probationes: ꝛ sic non releuauit actorem ab onere probandi: ideo eius confessio nõ debet sibi prodesse postꝙ semel negauit prout videtur circa text. in. l. eum qui. ff. de iureiuran. Sol. in corpore vnde sumitur nõ est istud verbũ probationes qđ potest intelligi: scilꝫ fiendas ꝓpter negationem: nondum tamẽ erant facte. Potest etiam dici qđ non debet esse verbum factas sed factis vt sic determinet vbũ expensis. ꝛ tũc concor. cum ter. in corpore. vel dic qđ erant facte: tamẽ creditor dubitabat an essent sufficientes: ideo non confidens de eis detulit iuramentum: ꝛ ille potius voluit confiteri ꝙ iurare falsum. Si autem actor cõfidit se plene ꝛ sufficienter probasse superfluo deferret reo iuramentum: imo nec tenetur recipere confessionem sponte oblatam: sed posset dicere volo vti probationibus meis ꝛ non curo de tua ꝓfessione vt consequar duplum ad penam. vt in. d. l. eum qui. dic vt ibi plene nota.
4 maxime per Bart. † Not. etiam secundum Bal. qđ ille qui temerarie litigauit: si postea cedit litiꝫ dẽnatur in expẽsis. Itẽ qđ fauorabilior est condemnatio in expensis ꝙ in pena quia pena non remittitur ꝓpter nouam ꝓfessionem sed secunda
5 sic. † Ex tertio dicto in vers. at si post. no. ꝙ ille q semel negauit intentionem actoris conuictus de mendacio potest recurrere ad aliam defensionem ꝛ ideo si negasti debitum ꝛ postea factis probationibus dicis te mihi soluisse vel tibi factum pactum de nõ petendo debes audiri. Eodem modo ac si a principio ambas exceptiones simul proposuisses negando debitum ꝛ sic exceptionem intentionis ꝛ etiam solutionis vel pactum factum debes audiri: licet iste exceptiones videntur inuicem contrariari in. c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. vj. vbi ponit Dy. dicẽs reum non posse simul proponere contrarias exceptiones: ꝛ si proponit non debere audiri nisi exceptionem ꝓponat conditionaliter hoc modo nego debitum: ꝛ si probetur dico ꝙme sibi soluisse: tũc eiñ bene audiretur per id qđ nota.
6 gl. in. l. si quidem. j. de excep. † Et eodem modo si primo negauit debitũ: et postꝙ fuit probatũ allegat solutionẽ vel pretiũ. dicit Dy. ꝙ nõ est audiẽdus: ꝛ alleg. ter. illius auꝫ. qui dicit ꝙ solutio facta sibi nõ prodest: si nõ ꝑdest ergo nec debet admitti ad ipsam probandam qđ probatum nõ releuat. vt. l. ad probationem. s. de ꝓba. allegat etiam. l. cum de indebito. ff. de ꝓbatio. Et per hoc determinat si reus negauit se occidisse titiũ si conuictus de mendacio nũc dicit se fecisse ad sui defensionẽ non debet audiri per istos ter. Lyn. hic secundum Jaco. videtur dicere contrarium in hac vltima. q. nec ad istum ter. respõdit Barto. hic. ꝛ in. l. nemo prohibetur. ff. de except. tenet etiã contrarium ꝛ istum text. ꝛ. l. cum de indebito. retorquet contra Dy. dicens qđ imo faciunt contra eum: quia licet negauerit si dicit postea soluisse auditur vt euitet condemnationem vnius simpli vt solum cõdemnetur in alio. Item text. in. l. cum de indebito. probat manifeste contra Dy. quia ibi reus negat solutionem sibi factam ꝛ conuictus de mendacio auditur volens dicere bene fuisse factum ꝛ solutũ fore indebitum: ꝛ ꝓpter mendacium in hoc solo grauatur quod cogitur probare debitum: sed si non negasset non cogeretur probare debitum: quia presumeretur debitum nisi actor probaret indebitum. Ille textus facit pro Bartol. sed iste videtur quod inuito actore non admittatur ad probandam solutionem factam: postꝙ sibi non prodest per. d. l. ad probationẽ. nisi actor vellet quod condemnaretur in duobus simplis: quia postꝙ asserit vnum soluisse admitteretur ad hoc probandum vt nõ cõdemnetur nisi in vno: sed si actor cõtentatur in vno non admittit ad ꝓbãdũ solutionẽ alterius. Preterea ꝙtra istũ ter. facit ter. in illa. l. cum de indebito: qr ibi solũ grauatur in onere ꝓbãdi

BIU Cujas

propter negationem:sed hic grauatur quia ꝙdenatur in vno simplo ⁊ pdit aliud quod soluit:ideo subtili⁹ aduerte:quod aut negas solutionem factam tibi ex tali causa ⁊ postea cõuictus de mẽdacio confiteris eam et etiam confiteris illã causam:sed recurris ad aliam defensionem.⁊ tunc debes puniri: ⁊ defensio illa tibi nõ ꝓdest:ita videtur probare iste text.quia negasti te recepisse ex causa mutui:⁊ cõuict⁹ de receptione confiteris te recepisse ex causa mutui:sed dicis te mihi restituisse ⁊ tũc puniris:quia pdis quod soluisti:⁊ iterato cogeris solue re. Interdum ꝙfiteris solutionem:sed non confiteris causam puta dicebam me tibi soluisse centũ indebite.tu negabas te recepisse:ego ꝓbaui.tu nũc fateris te recepisse sed negas quod indedite tũc admitteris ad probãdum quod debite:⁊ in nullo alio puniris nisi in onere ꝓbandi vt in cõtrario. Et ideo in questionibus predictis si primo negasti debitum ⁊ post cõuictus ꝙfiteris sed dicis te soluisse.videtur quod nõ debeas admitti p hunc ter.sed si vis dicere quod solutio tibi ¦facta ⁊ quã ego probaui nõ fuit facta ex illa causa.puta dicebam me tibi soluisse cẽtum ex causa mutui.tu negasti solutionem probaui eam:tu nũc confiteris fuisse eam factam.sed dicis quod nõ ex causa mutui:sed ex causa donatiõis debes audiri dummodo probes per illam.l.si cõfiteris quod ex causa mutui:⁊ nũc vis dicere ꝙ eam mihi restituisti nõ debes audiri secundũ Dyn.
7 ⁊ ista videtur veritas. †⁊ in.q.de maleficio:quia in inquisitione vel accusatione dicitur quod spiritu diabolico instigante dolose ⁊ mala intẽtione titiũ occidisti:tu negasti occidisse:⁊ cõuict⁹ de occisione dicis quod nõ dolose nec mala intẽtione:sed ad tui defensiõem debes audiri.tamẽ grauaris in onere probandi:quia occisio est de genere prohibitorum:⁊ sic presumitur quod mala intẽtione nisi cõtrarium probetur.vt.l.si non conuitũ.ff.de iniur.Et ex predictis subtilius ⁊ verius patet veritas istarum.q.⁊ arti.⁊ Dy.non meruit reprehendi ita indistincte in consulendo tamen non recederem a determinatione Bart.Quidã autem in.q.maleficij distinguũt ꝙ aut reo fuit delatum iuramẽtum ꝙ diceret meram ⁊ plenam veritatem.⁊ sub isto iuramẽto negauit factum:scilicet se occidisse conuict⁹ de mẽdacio non potest dicere qõ ad sui defensionem si simpliciter fuit dictum quod respõdet ad inquisitionem habet locũ determinatio de qua.s.vt possit excipere.Cõtra quem tamen facit quod habetur in.c.dilecti.de accu.quia cõfessionem suã nõ potest¦quis perimere sed declarare vel limitare sic.Ad qõ respondit Joan.and.in.c.nullus pluribus.quia aliud in cõfessione quam quis semel facit ad cõmodum aduersarij.et vt postea eã non possit perimere:quia ius acquisitum est aduersario qui in ea ꝙsentit:lꝫ possit modificare ⁊ exponere. Aliud vero in negatione ex qua nõ est quesitũ ius aduersario:quia in ea non consentit vt possit etiã eam perimere.de quo Bald. hic facit mẽtionem:licet non alleget Joan.and.tene menti⁊c.
8 †Circa istum articulum de except.pluribus contrarijs.vide per Bar.in.d.l.nemo prohibetur. Hic sunt alique glo.substãtiales.vna est gl.ij.que tenet ꝙ ista aut.que loquitur de negãte scripturam propriam debeat intelligi de illa scriptura que est facta ad obligationem cõtrahendam propter ter.qui dicit ex qua cõuenitur.qꝫ dicto ex[a] denotat causam proximam.vnde ex ea non cõueniretur nisi produceret obligationem.⁊ ista est scriptura cõtinens numerationem factam ex causa mutui ⁊ tempore ipsius scripture confecte.vt dixi in.l.si ex cautione. sed si esset facta ad probationem tm̃:puta ex causa alia ꝙ mutui que non producit obligationẽ sed facit probationem.l.publia.§.fi.ff.depositi.vel ex causa mutui:tamen tunc non facit sed dudum ante puta ꝙ recepisti cẽtum iam est annus ex causa mutui.nam glo.vult ꝙ tunc ex ꝙfessione non oriatur actio sed fiat probatio:⁊ tunc quia ex ea non conueneris sed ex mutuo dudũ facto vult gl.ꝙ si eam negas ⁊ conuinceris de mendacio non puniaris.Bald.hic tenet cõtrarium:quia eadẽ est ratio.nec obstat ter.dum dicit ex qua conuenitur quia potest exponi ex qua.i.propter quam. Alia est glos.super verbo duplum que dicit ꝙ si nõ precessit numeratio ambo simpla sunt pena sed si precessit vnum tãtũ est pena. Jsta glo.in primo dicto vult ꝙ si negas scripturam manu propria factam in qua continetur ꝙ recepisti centum a me mutuo et dicis eam non fuisse factam manu tua:non tamen probo numerationem qõ debeas condemnari ad ducenta:⁊ tota sunt pena. Nicol.ma. et Bal.qui nõ ponderauerunt istam glos.dicunt contrarium ꝙ nisi probem numerationem propter mẽdacium de scriptura non debes puniri tali ratione satis bona:quia si cõfiteris scripturam mihi nõ prodesset tua confessio si negas numerationem nisi ego probem si sumus infra biennium.vt.s.eod.l. si cautione.si non prodesset confessio ergo negatio mihi non nocet si numerationem nõ probaui.si non nocet non debes ex ea puniri p ter.in.l.fundum.in fi.ff.de noua.⁊ sic in nihilo cõdemnaris.tamen gl.vult ꝙ cõdẽneris in ducenti s ⁊ istud est satis sustentabile. Alia glos.super verbo abnegat.dicit hanc auten.habere locum in tribus casibus:scilicet quãdo negasti scripturam manu propria ⁊ etiã numeratiõem in ea cõtentã. ⁊ hoc est verum. Jtem quando numerationem tantum ⁊ nõ scripturam:ꝙtẽtam tamẽ in scriptura:⁊ hoc est etiam verum. Jtem scripturam tantũ ⁊ non numerationem in ea cõtentã:⁊ hoc est falsum:quia si cõfiteris numerationẽ negatio scripture mihi non nocet cum habeam intentionẽ fundatã:⁊ sic non debes cõdenari ad penam.vt.s.dixi.sed si numeratio nõ contineretur in scriptura facta manu ꝓpria sed in alia:puta publico instrumẽto:licet de mendacio conuincaris nõ habet locum pena huius aut.⁊ hoc vult glos.super verbo numerationem.⁊ sic indistincte loquitur in quacunq; scriptura cõtineat Bal.⁊ alij docto:sequuntur intellectum glo.quia plus delinquit quãdo conuincitur in sua scriptura q̃ quando in aliena.
9 ¶ Ultimo Bald.dicit ex hac aut.colligi practicam si habeo scripturam de manu tua ꝙ anteq̃ incipiã agere faciam te citari ad recognoscẽdum scripturam an sit de manu tua vel nõ ad preparationem iudicij:⁊ si tũc negasti nõ debes officio iudicis ꝙdenari nisi dem libellum ⁊ petam te condenari condi. ex ista aut.ad probãdum mandatum:quia que contingũt ante li.cõtest.non pertinent ad officium iudicis nisi petantur iuxta.l.ediles.§.fi.de edil.edi. Sed si prius petam quãtitatem ⁊ post li.cõte.producam scripturam:⁊ tu eam negas ⁊ ego eam probem.⁊ sic officio iudicis sine alio libello poteris ad duplũ cõdemnari per eundem.§.item sciendum.quia que ꝙtingunt post li.contest.pertinent ad officium iudicis:licet non fuerint in libello petita dummodo simplici verbo petãtur:sed⁊ si cõdemnatio facta non fuerit lite finita poterit peti ꝙdictione ex ista aut.per.l.j.s.de iudi.quia potest peti iure actionis nõ solum officio iudicis mercenario.

2 ¶ Si debitum ex futura causa cõuertatur in mutuũ:⁊ illa nõ sequatur an habeat locũ exceptio non nume.pec.vel cause non secute.

3 Contra cõfessionem factã ex alia causa q̃ mutui non admittitur exceptio non nume.pecu.

1 ADuersus. †Lex ista legitur tribus modis in glo.fin primã lect.b.d. Si debitũ ex vna causa cõuertatur in causam mutui nõ habet locum exceptio non nume.pecu.b.d. Et redditur ratio:quia tũc illa exceptio locum habet quãdo repetitur pecunia tãquãvere numerata cum tamẽ non fuerit numerata:sed hic nõ repetitur tanq̃vere numerata sed tanq̃ numerata ficte.vt in.l.singularia.ff.si cert.pet.per quam.l.hic ponitur casus.⁊ per.l.si ex pretio.eo.tit.s.⁊ intellige quando precedebat debitũ efficax:alias sec⁹:quia deficeret causa obligatoria. †Quid autem si debitũ nõ ex precedenti causa:sed ex
2 futura cõuertatur in mutuum⁊ illa nõ sequatur.dic ꝙ habet locum excep.nõ nume.pec.⁊ non secute cause quãdo fieret cõfessio spe future numeratiõis:⁊ illa nõ sequeretur ⁊ ille est casus in.l.si sub specie.s.de postula. Ad hoc tamen vt fiat cõuersio in causam mutui vt possit ex illa causa peti requirit̃ stipu. vel si nõ interuenit stipu.ꝙ pecunia esset parata solutiõi licet nõ esset presens:alias nõ fieret cõuersio solo pacto vt in certis ll.habetur.⁊ hoc tangit glo.que prosequitur illam lec.vsque
3 ibi.vel hec fuit cõfessus †fm aliam lect.dicit ꝙ cõtra cõfessionẽ factam ex alia causa q̃ mutui nõ admittit̃ exceptio nõ nume. pecu.⁊ sic ponit casus p.l.generaliter.⁊ j.redditur ratio:quia tunc habet locũ illa excep.quãdo pecunia reperitur tanq̃ mutuata cũ non sit.nõ quãdo tanq̃ deposita vel ex alia causa debita.⁊ hãc tangit glo.hic in ver.vel dic fuit cõfessus.⁊ istam tꝫ ¶ De.fm tertiã que ponitur in versi.vel fm Guar.dicit ꝙ contra confessionem factã ex causa mutui potius ad probandum q̃ ad obligationẽ inducendam non opponitur exceptio non nume.pecu.quãdo autem hoc fit tangitur per gl.⁊ ibi dixi in aut.cõtra qui propriam.in secũda glo.si confiteris te habuisse centum mutuo a me iam est annus.nam tunc cõfessio nõ producit obligationem:nec ad illum finem:sed solum ad inducẽdum probationẽ:quãdo autem simpliciter cõfiteris habuisse a me cẽtum:quod intelligitur tunc cũ cõfessionem fecisti dicitur fieri ad obligationem inducendã ⁊ tunc oritur obligatio literarum de qua loquitur ti.instit.de literarum oblig.ista lectu.non placet quia contra quamcunq; confessionem factam ex causa mutui op.excep.illa alias sequeretur qõ si de cõfessione nõ fuisset confecta scriptura propria sed scriptura publica manu notarij nõ posset opponi exceptio:quia tunc non fit ad obligationem inducendam:sed ad probationem.cuius cõtrarium vult glossa mag.in.l.si ex cau.in versicu.item in publica

potest

a ¶ Dictio ex.adõ l.q liberi.i.§.hec verba.ff. de vul. ⁊ pup.⁊ an ꝑ dictio denotat causam extrinsecam vel remotã.vide a ꝓ Bar.in.l.j.i.§. ex incendio.ff.de ĩcen.ru.nau.barto.i.l.nõ dubiũ. C.de lega.bar.in l.ex placito.C.de rex permu.bar. in.l.ex boc iure. ff.de iust.⁊ iure ⁊ Bar.in.l.j.C.si cer.pet.

BIU Cujas

potest loqui. ¶ In fi. glos. secunde ibi presumit pro actore. tu autē dic hoc verū tenendo scōam lec. qō fueris confessus habuisse a me centū ex causa debiti et non habeas aliter probare depositum: qz tua cōfessio que statim est efficax releuat me ab onere probandi. Sed referendo istam. q. ad primā lec. quādo debitum ex causa precedenti cōfiteris habere ex causa mutui dic qō si in confessione facis mentionē de causa precedēti puta. x. in quibus teneor tibi ex causa depositi vel emptionis cōfiteor habere ex causa mutui: et tunc idem quia duo cōfiteris: scz qō primo habebas ex causa depositi ꝛ ista statim facit fidē ꝛ qō nunc habes ex causa mutui ꝛ idē si nō faceres mentionē: sed simpliciter cōfiteris habuisse a me decē ex causa mutui. et cum ego peterem oppo. excep. non nume. pecu. ego replico qō non potes opponere: quia tua cōfessio non fuit facta spe future numerationis: sed propter debitū precedens ꝛ sic non deficit causa obligatoria: ꝛ sic necesse habes ꝓbare debitum precedens. ꝛ qō fuerit actū inter te et me qō conuerteret in causam mutui: alꝰ etiam post biennij produccndo testes qui fuerūt presentes tempore confessionis q dicerēt qō nulla numeratio interuenit: ꝛ qō nō potuissent interuenire qñ vidissent deberes absolui. ꝛ sic ante lapsum biennij opponēs nō ꝓduxit etiā in istis testibus idē ꝛ intelligē not. in. l. singularis. circa fi. per Bar. si cer. peta. vbi deducit ad plenū istam materiā.

2 ☞ Campsor quando promittit pro alio ꝛ videatur intercedere vel fideiubere non habet beneficium excussionis.

1 **Frustra.** †Ista lex idem dicit qō lex precedens scōm primā lectu. saluo qō illa loquit quādo debitū a te ex vna causa confiteris habere ex causa mutui ita qñ debitum ab alio nouandi animo videtur quod qñ possit ista exceptio opponi. ¶ In tex. ibi substitueris te debitorē siue ꝓ cessionē et stipulationem animo nouandi puta. x. in quibus titius tibi tenetur confiteor habere penes me ex causa mutui per stipulationem promitto ea soluere: idem videtur si animo nouandi.

2 †Sed an tunc requirit vt possim te cōuenire qō ille prius excutiatur. respondeo si eras campsor non: alꝰ secus. de hoc habes glo. sing. in aut. de fideiuss. §. argēta. ꝛ sic qñ campsor promittit pro alio licet videat intercedere vel fideiubere non habet beneficiū excussionis propter precipuaz fidē que ad tales habetur. quod perpetuo tenementi ꝝ Bal.

2 ☞ Querela non numerate pecunie potest proponi per modum agendi: ꝛ per modum excipiendi.

1 **Si quasi.** †Qui cōfessus est spe future numerationis ꝛ reddere promisit potest infra biennij condicere obligationē si contra eum non agatur. ꝛ si agatur sufficit qō obiiciat exc-

2 cep. non numera. pecu. h. o. †Et sic ista querela de non nume. pecu. potest proponi per modū agendi ꝛ per modū excipiendi. Et dixerunt quidā qō primo casu ista ꝗdictio est perpetua ꝛ durat. xxx. annis vt refert gloss. in. l. si ex cautione. ante fi. in ver. datur cōdictio sine causa: sed non est verum imo non datur vltra biennium nec exceptio vt infra dicit gl. sequitur ꝛc. ꝛ quod dicit de cōdi. ꝛc. quia magis est de natura exceptionis qō sint perpetue ꝙ acti. l. pure. in fin. de doli excep. vnde si ista exceptio nō est perpetua multominus cōdictio. Cōdicit autē obligatio duobus modis vel petendo se liberari ab illa ligatione tanꝙ causa non secuta propter quam facta fuit. Vel petendo sibi restitui scripturam quam de hoc fecit vel cancellari instrumentum: regulariter autem exceptio. non proponūtur per modum agendi sed excipiendi ideo sunt perpetue: qz non est in potestate eius cui competat eas proponere cū non possit anteꝙ contra eum agatur. ꝛ ista est ratio. l. pure. in fi. de doli excep. ꝛ in potestate rei non est quando actor agat. vt. §. vt nemo inuitus. in rubro ꝛ nigro. ꝛ qō no. Ly. in. l. ad peremptorias. ꝛ. senten. rescin. non pos. est autē vtile proponere per modum agendi: vt sic perpetuet exceptio. vt in. l. prori. alꝰ actor posset malicioſe differre agere quousqz lapsum esset biennij vt sic confessio inciperet sumere robur. ¶ In text. ibi: cum sic: ꝙuis actor non petat supple: sed differat forte malicioſe vt labatur biennium. ꝛ sic ad vos transferatur onus probandi qō numeratio facta nō fuerit: quod forte erit vobis difficile si testes qui fuerūt presentes cōfessioni nūc non supersunt. ¶ In tex. ibi: exceptionem non nume. pecu. id est in factum propter pecu. non nume. posteꝙ interuenit stipula. vt colligitur. §. in verbo cauistis. iuncta. l. cum vltra. ꝛ. co. Sed si non interuenit propte staret litera.

2 ☞ Casus in quo etiam citra contestationem litis fit perpetuatio: sed regulariter sola interruptio.

3 Casus in quo protestatio non finitur morte sed transit in heredem sed regulariter secus.

4 Residuū temporis quod restabat defuncto ad proponendum exceptionem non nume. pecu. an currat hereditate iacente qñ erat delata maiori. xxv. annis.

5 Si erat delata minori et hereditas erat adita an illud residuū currat minori.

6 An in casu huius. l. aduersus talem cursum restituatur minor ipso iure.

1 **Intra.** †Ista exceptio transmittitur ad heredē q debet eā ꝓponere intra tps qō restabat defuncto vel perpetuo si per defunctum fuerat in cōtestationē deducta ꝛ sic perpetuata: sed si tps erat lapsum defuncto heres etiā si sit pupillus nō potest eā opponere: sicut nec poterat defunctus. h. o. tota lex. Primo loquit quando ille cui ꝙpetebat hec exceptio decessit infra biennij: ꝛ anteꝙ ꝓpetuaret exceptionē vsqz ibi sinautē. Scō iam perpetuauerat per querelā in iudicio propositā: ꝛ tūc siue decessit ante biennij siue post nō refert: qz heres poterit perpetuo eā opponere vsqz ibi: sinuero. Tertio qñ nō per-

2 petuauit ꝛ decessit post lapsum biennij. ¶ †In tex. ibi sinautē conquestus est scōm formā eius qō habetur. ff. eo. l. in contractibus. §. in omni. no. vsqz in fi. ꝛ in aut. hanc autē querelā vel condicendo libertatem. vt in. l. precedenti. et hic no. casum in quo etiā circa ꝙtestationē lit. fit perpetuatio regulariter secus qz nō perpetuatio sed sola interruptio. vt no. in. l. cū notissimi ibi de prescrip. xxx. an. sed illud in acti. perpetuā dis. hic in exceptione de cuius natura est vt sit ꝓpetua. sed fallit hic vbi est tēporalis: ideo facilius redit ad suā naturam vt citra contestationē perpetuet ꝝ Richar. malumb. in quadā disputatione.

3 ¶ †No. casum etiā quo ꝓtestatio non finit morte: [a] sed transit in heredē secus regulariter: vt. l. nō solū. §. morte. ff. de ope. nonun. rationē dic vt ibi no. ¶ In tex. ibi: si vo legitimū tps excessit siue in vita defuncti ꝝ verū intellectū. si aūt nō excesserat viuente defuncto dubiū est qñ incipiat currere post mortē id qō restabat et sic qñ finiet. et hec tria vertunt in dubiū que

4 non decidunt per tex. sed tangunt in glo. †Primū est an residuum tēpus currat iacente hereditate qñ hereditas erat delata maiori. xxv. annis. ꝛ dic qō sic per. l. ceptā. ff. de vsuca. ꝛ prescriptio nondū cepta i personā defuncti nō incipit currere iacente hereditate. vt no. §. de tēpo. in integ. resti. l. ea que. §. cum

5 vero maior. in gl. ji. †Scōm dubiū est qd si erat delata minori pupillo vel etiā adulto ꝛ hereditas erat adita an residuū tempus currat minori videt qō nō si erat pupillus: vt in. l. sicut in fi. de prescripit. xxx. anno. sed illa loquit in prescriptione. xxx. anno. que incipit: ꝛ incepta currit ꝙtra minorē. fallit qñ est pupillus: qz ꝛ sic cepta etiā ꝙtra minorē dormit cōtra pupillū et ipo iure non currit: nō sic in alijs prescrip. minoris temporis. ¶ Item videtur qō ipso iure non currat: etiā si maior sit pupillo. vt in. l. fi. §. in quib. cau. in integ. restitu. non est necē. sed illa loquit in prescriptionibus inchoādis contra minorē que ante illā. l. inchoabantur: sed competebat restitutio. hodie vero non inchoatur vt ibi habetur per rationē que ibi ponitur. quādo aūt esset inchoata cōtra defunctū ꝛ sic iura vetera que dicunt currere contra heredē minorē etiā pupillū sed dari restitu. non sunt correcta ꝝ cōem opinionē. ꝛ sic. l. vnica. §. si aduer. vsucapio. ꝛ. l. ei qui. ff. de mi. vnde i casu isto sine dubio currit

6 ipo iure. ¶ †Tertiū ꝛ vltimū dubium est an in casu huius. l. aduersus talē cursum restituat minor iure ipso: qō sic per. d. ll. que volunt currere ꝛ dari restitutionē. In contrariū facit iste tex. in fi. sed hic loquit qñ inceperat ꝙtra defunctū. Itē. l. emilius. ff. de minori. sed illa loquit in prescriptione cōuentionali que oritur ex contractu defuncti. vnde sicut minori aduersus illum contractū non datur restitutio. argu. in. l. que a patre. §. de resti. mili. ita nec aduersus prescriptionē orientē ex illo contractu nisi aliquid fuerit gestū cū ipo minore vt habet ibi. nos loquimur in prescrip. legali. Jaco. de are. tenuit idē esse in legali quando currit ad corroborationē contractus gesti cū defuncto. vt est illa ꝝ eum. ꝛ sic tenet qō non restituat hic in integrum. Bar. tenet contrariū in. d. l. fi. qz hic censet aliquid geri causa minoris: qz per lapsum biennij incipit obligari. vnde sicut in prescriptione cōuentionali quādo aliquid gerit cū minore dat restitutio. vt in. d. l. emilius. ita ꝛ in legali multo fortius. Ange. dixit salua pace Bar. ꝛ propter hoc soluz qō post lapsum biennij incipiat obligari non dicit propterea aliquid geri cum minore: vt patet ex illa. l. emilius. vbi post lapsuz tē poris priuabat dominio ꝛ reuertebatur ad venditorem: ꝛ tamen propter hoc non dicebatur aliquid gestum cum minore: sed solum quando ipse minor fuisset interpellatus inde satis potest tenere opi. Jaco. de are. quod hic non competat restitutio: quia tunc ad corroborationē confessionis facte per defunctum. lz Ly. eā non teneat plene in. d. l. fi. qz est materia impli-

[a] ¶ Protestatio nō finit morte. Adō Bal. i. c. cumana in. x. col. de elec.

BIU Cujas

cita vtilis ⁊ subtilis. ⁊ per predicta remanent declarate gl. que sunt hic satis obscure ⁊ non bene declarate.

2 ☞ Exceptio debet contrariari directe intentioni agentis.

3 Qō plures possint obligari insolidū in obligatione q̄ re contrahit: ꝛ pecunia nō potuit ad quēlibet peruenire insoliduz.

1 **Cum vltra.** †Obligatio q̄ re cōtrahitur nō pōt in plus contrahi q̄ꝑ peruenerit et si summa ꝓfessata ⁊ non soluta deducitur cōpetit exceptio in factū nō autē exceptio nō nume. pecu. intra tempora tamen exceptionis non nume. pecu. hoc dicit. cū primo dicto ꝓcordat. l. si tibi in prin. ff. de pac. ⁊ l. rogasti. §. si tibi. in prin. ff. si cer. pet. ⁊ est ratio ipsius: quia effectus limitat scōm suaz causam nec pōt in plus produci q̄ꝑ sit causa productiua. nam limitata causa limitatum producit effectum. l. ita tamen. in prin. et. §. j. de admi. tuto. ff. de fideicō. lucius. Et dixit ℙet. alibi qō prius possent cadere stelle de ce
2 lo q̄ꝑ in plus oriatur obligatio que re contrahitur. † Ratio secundi dicti est q⁹ exceptio debet contrariari directo intentioni agentis quando autem interuenit stipulatio nō agitur ex numeratione etiam si interuenisset sed agitur ex stipulatione ⁊ illa est que producit actionē non numeratio. si ergo peto a te centum que per stipulationē reddere promisisti ⁊ tu excipis: illa centum mihi non numerasti non ꝓtradicis intentioni mee ego non dico me numerasse nec ex numeratione obligatū: sed ex stipulatione: ideo exceptio est inepta que solet opponi ad tollendum intentionē agentis. ideo ℙloco eius datur exceptio in factum: q⁹ stipulatio fuit interposita spe future numerationis: sic ipsa confessio: qua non secuta sicut confessio non habet vigorem ipso iure: ita stipulatio non habet vigorem in effectu: mero tñ iure habet vigorem: q⁹ obligat ciuiliter ꝓpter solennitatē verborū. non naturaliter ꝓpter defectū ꝓsensus: q⁹ non fuit intentio tua te obligandi nisi numeratione secuta. et hoc probat in. l. qui pecuniā. ff. si cer. peta. vbi dicitur qō licet promiseris per stipulationē est tamē in tua potestate an obligeris: sz non recipiendo pecuniā: quia non cogeris recipere plus q̄ꝑ velis ergo obligatio nō erat nata: qō est intelligendū de naturali: q⁹ ciuilis sine dubio erat nata cum stipulatio fuerit pure concepta: licet quidam vltramontani dixerūt qō ambo nascuntur incōtinenti quod est contra illum tex. ℞m Bar. ibi: ⁊ quidam dixerūt qō nulla erat nata: quasi stipulatio habeat in se tacitam conditionē: sed non est verū. sed potius modum qui nō impedit obligationē oriri de his oībus in. l. cuz
3 quis. §. de iur. ⁊ fac. igno. ☾ † In tex. ibi: re obligari neminem posse constat. Sed quid ad propositum in casu isto vbi interuenit stipulatio: q⁹ obligatio non cōtrabitur re sed verbis vt in. l. ij. in fi. ff. si cer. peta. respon. verum est: sed tamē contrahit propter rem que interuenit: et si non interuenit ℙnon cōtrahit cū effectu: q⁹ obst. excep. sz mero iure fuerit contracta saltem ciuilis vt dixi. Sed si non interuenisset stipulatio ipso iure nō esset contracta etiam ciuilis vltra q̄ꝑ peruenerit glossa opponit de. l. si non singulis. §. si cert. peta. vbi plures possunt obligari insolidum in obligatione que re cōtrabitur vt ibi: et. l. ea. in prin. ff. de duo reis. ⁊ tamē pecunia non potuit ad quēlibet insolidū peruenire. glo. solu. multis modis. dic breuiter scōm ℙetr. ⁊ Lyn. qō in hoc consideratur persona numerantis vt quatenus numerat oriatur sibi actio ⁊ obligatio et non vltra non autem considerat persona recipiens: quia pro eo qō numeratū est possunt plures insolidū obligari. vt in. ll. cōtrarijs Itez ad scōm dictū oppo. qō etiā qñ interuenit stipulatio habeat locum exceptio non nume. pecu. vt institu. de excep. circa prin. glo. superverbo in factū soluit multis modis. ☾ Tu dic q⁹ ibi illa verba non denotant nomē exceptionis: sed potius denotant factum: quia oppo. excep. in factū vt hic. propter hoc tamen quia pecunia non fuit numerata: vt ibi.

1 **Asseueratio.** †Exceptio ī qua excipiēs aliquid ponit et per consequens in se onus probādi assumit est perpetua: sed illa in qua nil ponit sed negat intentionem agentis ⁊ in illū transfert onus ꝓbandi vt est exceptio nō nume. pecu. non est perpetua: sed tēporalis. hoc dicit in effectu: ⁊ idem in exceptione non numerate do. Et iste tex. in fi. dum facit vim in hoc qō opponens exceptionē non nume. pecu. non assumit in se onus ꝓbandi sed illud transfert in actorē et propter hoc exceptio est tēporalis ⁊ vltra biennū nō pōt opponi facit pro opi. glo. que volūt qō qñ vellet in se onus ꝓbādi assumere possit opponi post biennū: q⁹ cessat cā que facit ipsam tēporalē vt no. glo. in. l. si ex cautione. sz quidā alij dixerint cōtrarium. pro quibus facit. l. si intra. in fi. vbi dicitur qō elapso biennio cogit soluere: sed intellige vt dixi nisi velit in se assumere onus probandi pecuniam non fore numeratam qō pro-

bare poterit per testes qui fuerunt presentes tempore cōfessionis: vt alʒ dixi.

1 **Si transactio.** †Qui ꝓmittit ex causa transactionis nō habet exceptionem non numerate pecunie. hoc dicit. et ratio est: q⁹ nō cesset promittere spe future numerationis sed propter recessum a lite quam secutus est: sz si non esset secutus bene haberet per. l. sub spe. §. de postula. Et pone casum qō petebā a te centum tanq̄ mutuata vel alias debita et timore condemnationis transegisti mecū ⁊ promisisti. xxv. vt recederē a lite. et recessi. nūc tamen peto. xxv. dicis me nūq̄ tibi ea numerasse: certe non potes dicere. rationez sume ex his que dixi.

2 ☞ Exceptiōes ⁊ defensiones cōpetentes principali: an etiaz competant fideiussori.

1 **Cum mādatori.** ☾ † Ista exceptio si cut alie exceptiones reo competentes principali: competunt etiam fideiussori ⁊ mandatori. b. d. Et habet materiā vtilem
2 ⁊ subtilem † quam vide hic per Lyn. in quadam longa distinctione: an exceptiones et defensiones competentes principali competant ⁊ fideiussori vel non. de qua materia multe leges sparse in corpore iuris loquuntur. Et aduerte quia interduz persona principalis debitoris eximitur ab obligatiōe. ius tamen creditoris non leditur: et tunc hoc nō prodest fideiussori quominus possit conueniri licet persona principalis cōueniri non possit. ℙDone exemplum cum eximitur per condemnationem et confiscationem bonorum. vt in. l. vbicunq̄. ⁊ l. si debitori deportato. ff. de fideiusso. vel qñ decedit sine herede. vt. l. postq̄. vt lega. no. caue. vel quando cedit bonis vel ratiōe etatis restituitur in integ. l. in cause. in prin. ff. de mino. et de fideius. mi. §. l. j. ⁊ per totum. interduz non eximitur sed liberatur et ictus actoris vulneratur: ⁊ tunc distingue an sit excep. psonalis vel realis. l. exceptiones. de excep. de quib⁹ hic plene vide tex. et etiam Bal. multa tangit. ☾ In gloss. in prin. ibi: etiā inuito reo principali. dicūt docto. hoc verum quādo principalis non esset soluendo: sed si est soluendo. et sic fideiussor potest ab eo reuocare nō poterit eo inuito exceptionē opponere: sz certe vtilius esset non soluere q̄ꝑ solutū recuperare. ideo puto glos. simpliciter tenēdam. ☾ In glos. ibi: dummodo rei cohereant. hoc non referas ad casum huius. l. sed generaliter ad exceptiones competentes principaliter an cōpetant fideiussori: quia distinguitur an sint rei coherentes vel nō. vt in. ll. allegatis in glo.

2 ☞ Si debitor dicit nūq̄ fecisse scripturam vel notariū falso eā scripsisse pōt ꝓbare falsitatē p testes ⁊ idē si vellet infringere presumptionem iuris.

3 Si vult probare se restituisse pecuniā creditori qō poterit hoc probare per testes et quot esse debeant.

4 Causa quomodo dicatur generaliter vel specialiter exprimi.

5 Quatuor casus in qbus valet confessio sine expressione cause et q̄ꝑ extra illos casus nō valeat sine expressione cause ⁊ qd in stipulatione. ⁊ nu. 7. ⁊. 17.

6 Confessio nō obligatoria etiam cū expressiōe cause non valet. Qui scienter confitetur falsum an possit venire cōtra cōfessionem suam.
Confessio requirit presentiam, partis nisi facta sit in iudicio.

7 Cōfessio extraiudicialis nō producit obligationē ⁊ an faciat probationem.
An probatio possit fieri parte absente.

8 ℙlures casus in quibus scriptura minorem vim habet q̄ꝑ testes. remis.

9 Cōfessio debitoris emanās ad obligādū ex alia causa q̄ꝑ mutui q̄re sit maioris efficacie q̄ꝑ confessio creditoris emanās ad liberandū si militer alia ex causa q̄ꝑ mutui.

10 Si quis inultima volūtate confitetur se esse debitorē alterius ex tali causa an ista confessio probet debitū. ⁊ nu. ij. ⁊. 18.

11 Casu quo nō facit probationē an saltem inducat legatum: et an sit melioris conditionis q̄ꝑ alia legata.

12 Confessio quādo emanat in fauorē cōfitentis ⁊ in preiudiciū alterius an valeat.

13 Quid si cōfitetur contra liberationem alterius.

14 Quid si fiat ad obligandum se.

15 Si confessio facta ex causa mutui reducta est in scriptis manu propria confitentis an obligatio oriatur ex ipsis literis an ex sensu verborum.

16 Quare si dico confiteor me teneri tibi in decē non exꝑssa cā nō valet cōfessio vt producat obligationē vel etiā probationez. et si scribo me accepisse. x. mutuo valeat ⁊ obliget.

17 Stipulatio sine causa obligatoria an valeat.

Generaliter

BIU Cujas

Generaliter. †Jsta ē lex solēnis. et hoc dicit. confessio debiti ex alia causa q̄ mutui vel dotis statim est efficax ad p̄bandū: recipit tñ p̄bationē in cōtrariū: ⁊ nisi cōtrarium p̄bet stare debet sue cōfessiōi. ⁊ si facta est in scriptis seu cum scriptura publica vel priuata non pōt p̄bare directo contrariū nisi per aliam scripturam ei contrariam. hoc dicit ista. l. magistra ⁊ vulgaris. ⁊ quia concor. l. cum de indebito. §. fina. de p̄bationibus. ⁊ ibi vide bonam gloss. circa intellectū huius. l. Et primo ponitur regula vsq; ibi: nisi. Scōo ponitur exceptio vsq; ibi: nisi. Tertio ponitur ratio regule et iste est intellectus glo. in hac. l. vt loquatur de alia causa q̄ mutui vel dotis. ⁊ si dicatur ergo nō congruit huic tit. qui loquit de confessione facta ex causa mutui. Respondetur qō imo congruit: quia tollit vnū dubiū quod poter at fieri an sicut cōfessio facta ex causa mutui non habet statim efficaciā ad probandum: sed demum post biennium ita ⁊ facta ex alia causa. et respondetur qō non: quia ex alia causa statim preiudicat ⁊ facit p̄bationem per rationem que ponitur in fine. Sz q; omnis p̄batio recipit p̄bationem in contrarium poterit contrarium p̄bari qō illa confessio non continet veritatem licet facta fuerit: sed alio modo veritas rei se habet. verum quia 'confitetur se illam confessionem fecisse: ⁊ de ipsa confecta est scriptura' propter ista duo non potest p̄bari contrariuz per testes: sed requiritur cōtraria scriptura. Si autem non confiteretur se illam confessionem fecisse: ⁊ sic diceret scripturam falsam posset contrarium p̄bare per testes per. l. cum precib⁹. §. de proba. scōm doc. ⁊ idē si de ipsa confessione non foret confecta scriptura publica vel priuata: sed fuisset facta cora testibus vt hic in. j. glo. ⁊ idem tenet glo. in. d. l. cum de indebito. §. fina. ⁊ si fuisset cōfecta scriptura priuata manu cōfitentis sufficeret negare illam scripturā ⁊ non faceret fidem. vt. l. instrumēta. §. de p̄bationibus. nisi p̄bet contrariū qō sit scriptura cripta manu sua: et tunc ipse potest contrarium p̄bare per solennes p̄bationes. ⁊ sufficerent etiam testes postq̄ non confitetur se illam confessionē fecisse: sed redarguit ipsum de falso ad quod sufficiunt testes. ¶Quidaz vero vt conueniat titulo intelligunt eam generaliter etiam quando ex causa mutui: ⁊ tunc prout intelligit de mutuo vel de dote vt procedat qō hic dicitur qō debet stare sue confessioni debet intelligi: scz post biennium vel post tempus prefixum ad opponendū except. non nu. do. ⁊ isto modo videtur intelligere Ange. propter generalitatē huius. l. Sed intellectus gloss. de quo supra magis placet. ¶In ter. ibi: vt si quid in scrip. videt intelligere Bar. qō fuerit actum inter partes qō fieret scriptura: alʒ non valeret et sic scriptura erat de substātia prout diximus de cōtractu celebrato in scrip. vt. l. cōtractus. §. de fide instru. sed certe glo. in. l. testium. §. de testi. super verbo in scriptis. tenet qō qualitercunq; fuerit confecta scriptura licet non fuerit actū qō aliter non valeat dicitur in scriptis fore facta. quā glo. ibi Bart. tenet. et idem puta dicendum esse hic quod est intelligendū de scriptura que facit fidem: vt scriptura publica notarij si de cōfessione fuit rogatus: ⁊ ipse confitetur de sua voluntate illam confessionem fuisse scriptam in instrumēto ⁊ se illam fecisse: nūc vero dicit qō fuit confessus falsum vel per errorē vel alio mor-
2 bo. ⁊ qō res aliter se habuit q̄ ipe fuerit confessus. †Sed si dicit se nunq̄ eam fecisse et notarium falso eam scripsisse potest p̄bare falsitatē per testes. vt. §. dixi. idem si non vellet p̄bare directo contrariū sed infringere p̄sumptionē iur. qr ibi continetur qō promisit reddere et restituere qō intelligitur per stipulationē iuris p̄sumptione. vt in. l. sciendū. de verb. obl. ipse vult p̄bare qō nō animo stipulandi promissio facta fuerit poterit p̄bare per testes. l. iurisgentiū. §. qō fere. cum ibi
3 no. ff. de pac. ¶†Quid autē si vult p̄bare se restituisse illam pecuniam creditori. Respondeo iste casus decidit in. l. testiū. quia potest p̄bare per testes: requiritur tamē qō sint quinq; numero postq̄ cōfessio fuit facta cū scriptura nisi de numeratione confecta fuerit alia scriptura publica et fuerit perdita. Nam bis duobus p̄batis sufficerent duo testes vt ibi habetur. hic vero volebat p̄bare directo contrarium ⁊ falsitatem cause contente in confessione: non autem falsitatem confessionis. ⁊ ideo non sufficiunt testes etiaz quinq; numero: sed alia scriptura requiritur. qō declara vt in glo. super verbo in scriptis. post principium. ibi: an per cōtrariam scripturam tollat obligatio. ¶Jtem in ter. ibi: cautum fuerit. Jsta cautio continebat tria: scilicet confessionem de debito. Jtem causam ex qua debitū descendebat sufficientē ad obligādum. Jtem promissionem per stipulationē de restituēdo vi ibi in verbo promissor ⁊ in verbo a stipulatione. nunc asserebat illam causam non fore verā: et petebat qō stipulator p̄baret veritatez eius. dicit hic qō non pōt hoc petere: sed debet acquiescere sue cōfessioni licet si fuisset cōfessus causa mutui bene posset hoc pete-
4 re. ¶†In ter. ibi eamq; cām specialiter ⁊c. dicit hic Bar. quod non sufficit dicere confiteor me debitorem talis in tanta quantitate ex contractu emptionis vel ex causa delicti: sed requirit qō exprimat emptionem: puta de tali re vel delicto: puta tale delictū: alias non esset specialis sed generalis. certe idē Bart. in. l. vnica. in repetitione. j. de cōfessis. in. j. q. post princi. l. dicit directe cōtrariū qō imo sufficit et satis dicitur specialis si exprimitur causa. Generalis autē esset si non exprimeret: sed solum diceret se teneri titio in centū. quando autem specificaretur que emptio vel de qua re nō esset specialis sed singularis. et hoc non requiritur sed sufficit qō sit specialiter expressa: vt hic. ⁊ l. filius. de donationibus. si causa nō exprimeret specialiter confessio esset ipso iure nulla tanq̄ indiscreta. in. d. l. cum
5 de indebito. §. si aliqñ. †tamen non requiritur causa vt quādo facta esset in iudicio: qr tunc habet vim sententie ⁊ in sentētia non requiritur causa. vt. j. de confessis. l. j. scōm omnes. Jtem quando esset facta in causa reali seu super iure reali vt si confiteris rem quaz tenes esse meam. nam non requirit qō exprimas causam: sicut si eam petere per rei vendi. sufficeret qō dicerem esse meam: ⁊ facit fidem ista confessio contra te nisi probes contrariū. l. cum falsa. §. de iuris ⁊ fac. ignoran. et sic si non erat mea: tua cōfessio non facit eam esse meā: nec facit te perdere possessionem si in ea remansisti. quod dic vt not. in dicta. l. cum falsa. Jtem in tertio casu non requiritur causa quādo fit ad liberandū vt si confiteris me non esse debitorem tuū: quia non requiritur qō dicas ex eo quia tibi solui: vel quia me per acceptilationem liberasti: vt. l. tale pactū. in prin. ff. de pact. qr talis confessio habet vim pacti de non petendo in quo sufficit sola liberalitas pacisc̄tis. Jtem in quarto casu in vltima voluntate quando quis confitetur se debitorem meum in centū licet non diceret causam: ⁊ licet ista confessio non p̄bet debitū valet tamē et inducit legatū: quia censetur dictam quantitatē legasse. vt. l. j. circa fi. de dote prelegata. etiam si non dixit exp̄sse lego vel solui velleia. scōm By. qui dicit ibi esse casum not. nisi heres p̄baret qō per errorem ita fuisset confessus. vt in l. j. ibi de falsa causa adiec. legato. extra istos quatuor casus cōfessio extraiudicialis non valet sine expressione cause obligā-
6 tionis. †Nam si non esset obligatoria etiā cum expressione nō teneret. vt si fuisti cōfessus te mihi teneri ex eo qō gessi negocia tua pro remuneratione: qr de iure nō teneris. ¶Jbi in ter. nisi ⁊c an iste ver. habeat locū qñ scienter confessus est falsum vt possit venire contra confessionem suā: dic quod sic: quando cōfessio solum facit p̄bationē: non autem inducit obligationē quia non potest mutare veritatem. ⁊ hoc p̄batur in. l. cuz falsa. de iur. ⁊ fac. igno. quia quelibet p̄batio regulariter recipit p̄bationem in contrarium. sed si produceret actionē vel obligationem: vt qr habet dispositionē annexā dic vt dicaz. j. in glo. ij. scz in stipulatione sciēter emissa sine causa vel ex falsa causa in fine. l. ibi: qō quiscz sua voce ⁊c. allegatur ipse ter. per docto. qō si testis postq̄ deponit dictū cum suo iuramento, diceret se falsum deposuisse hoc non nocet parti pro qua testificatus est: quia non potest dicere cōtrariū eius qō sua voce testificando dixit ad hoc etiā allegat. l. in graui. §. j. ff. ad silleianū. Et adde qō licet quis non possit venire cōtra suā confessionez non p̄bando contrariū vt hic: contra suā tamen negationez potest bene venire: qr primo casu ex sua confessione quesitum est ius aduersario qui in ea consentit qō sibi auferre non pōt: sed illo non: qr non cōsensit ad hoc. ff. de nova. l. electio. §. neq; heredi. ⁊ extra de here. c. accusa. §. licet. lib. vj. ita dicit Jo. and. in regula nullus pluribus. de reg. iuris. in mercuria. ⁊ tetigi ī aut. contra qui propriā. in gloss. prima in quo si fine scrip. fiat huius confessio. puta coram testibus parte presente an possit venire contra confessionē et eam reuocare non p̄bando contrarium: ⁊ dic qō non per rationē que ponitur in fi. que est cōmunis taz ad illam que facta est cū scriptura q̄ si fine scriptura: sed qr dixi parte presente. rñdeo qr tūc est valida ⁊ facit plenam fidē. Si aūt parte absente tūc fuit dubitatio inter doct. Petrus tenuit eam valere: qr iure ciuili nō requirit qō pars debeat esse presens nisi in confessione facta in iudicio. l. certuz §. si quis absente. ff. de confes. et est ratio in promptu: quia illa confessio parit actionem et obligationē facit contractus: ergo pars debet esse presens vel alius pro eo sicut requirit in quolibet contractu vt acquiratur actio ⁊ obligatio. iuxta no. in. l. i l
7 lud. de sacrosan. eccle. §. in glos. †sed confessio extraiudicialis nō producit obligationē sed facit p̄bationem: p̄bbatio autez potest fieri etiam parte absente. Communiter tenet cōtrariū ⁊ canoniste habent hoc pro expedito. vt in. c. ex parte. extra de confessis. facit tamen semiplenam fidem confessio facta parte

BIU Cujas

a absente[a] scdm cõem opi. per. c. fi. de succes. abintesta. ⁊ p Bart. in. l. admonẽdi. ff. de iureiur. ¶ In glos. super ver. causam. ibi non valeret cautio expone. i. simpliciter confessio. ⁊ dic nõ valere: scilicet ipso iure tanq̃ indiscreta si non continet causam vel cõtinet inhabilẽ ad obligandũ facit. c. si cautio. de fide instrumẽ. ¶ Sed tũc oppono qd imo valeat mero iure. sed obstat exceptio. vt. l. ij. circa de doli excep. ff. de solu. glo. loquitur in simplici confessione non cõtinente dispositionem que facit probationẽ ⁊ illa est nulla ipso iure. sed stipulatio est dispositio et licet facta sit sine cã producit obligationẽ ciuilẽ et naturalem: ⁊ etiam actionẽ mero iure: sed obstat exceptio doli vt in contrario. hoc tamen verum nisi appareat qd fuit scienter facta: nam tunc siue contineat causam falsam valet iure donationis. vt in. l. si diuortio. ff. de verbo. obl. ⁊ ptz in eo qui scienter promittit indebitũ tanq̃ debitũ: qr videt̃ donare sicut soluere. vt in. l. cuius per errorẽ. de reg. iur. siue nullam exprimat causam vt si dicat instrumentũ qd talis sciens se ad infrascripta non teneri promisit tali centum et non dixit in qua causa. nam videtur promisisse animo donandi. l. cãpanus. de ope. li. ⁊ qd no. in. l. sed ⁊ si quis. §. fi. ff. si quis cau. aũt nõ ꝯstat qd ex certa scientia promiserit censẽt potius facta per errorẽ. secũdũ Cyn. vel ex fatuitate ſm Bald. ⁊c. sic obstat exceptio: ita debet intelligi ille. §. circa. qui generaliter loquit̃. sed Bart. in. l. hoc iure de dona. tenuit qd in dubio etiaz si non apparet de certa scientia presumat̃ facta animo donãdi ⁊ sic valeat: qr speciale est in stip. facta reipublice qd valet sine causa ergo in cõtrariũ est ius cõmune ⁊ facit magnum festum de illo tex. Ange. dicit qd salua pace sua ille tex. nihil dicit quia loquitur quando cõstabat quod animo donandi promittebat: nos loquimur qñ de hoc non cõstabat: ⁊ queritur an in dubio non presumatur voluisse donare quo casu loquitur ille. §. circa. dũ indistincte loquitur et dicit obstare exceptionẽ vult qd non presumatur animo donandi sed potius ex facilitate vel fatuitate ꝓmisisse predicta in stipulatione. ¶ Quid in pacto nudo si apparet q̃ ex certa sciẽtia ⁊ sine causa quis per pactuz nudũ promisit dic vt notatur in. l. qd si maritus. et. l. hactenus. ff. de constitu. pecu. per glo. ⁊ docto. nam in pacto nudo etiã scienter emisso nõ sic presumitur animo donandi: qr resultarẽt due specialitates sz ista qd tali animo presumatur et qd ex pacto nudo donan-

b tis[b] orietur actio. l. si quis argentũ. de dona. quod esse non debet vt in. l. ij. ꝟ. de dotis promis. Item sequeretur qd oẽs. ll. dicentes pactũ nudũ non producere actionem essent hodie correcte per illam. l. si quis argentum. si presumeret̃ animus donandi: cuius contrariũ tenent doct. qd non corrigãtur vt in. l. iurisgentium. §. igitur nuda. ff. de pactis. in seq. glo. in princi. Solu. hic speciale. scilicet quando vult probare contra confessionem suam quam fatetur se fecisse ⁊ de suo consensu fuit in

8 scriptis redacta vt non possit probare per testes. † ⁊ sic scriptura maiorem vim habet hoc casu q̃ testes. sunt etiã plures alij casus in quibus scriptura maiorem vim habet vt ibi dixi qui numerantur per glo. in. c. j. de censi. lib. vj. ⁊ in Spec. de instru.

9 edi. §. restat. in. iij. col. ¶ † In fi. gl. ibi pria placet dicit Cy. in. l. sequen. quod illud verbum prima placet non fuit verbum accursij. sed fuit additum: qr infra accur. videbatur tenere secũdam partez que nõ est vera. ⁊ sic not. quod confessio debitoris emanans ad obligandũ ex alia causa q̃ mutui est maioris efficacie q̃ cõfessio creditoris emanans ad liberandũ. similiter ex alia causa q̃ mutui: quia prima statim sortitur effectum: ⁊ efficax ad inducenduz probationẽ et etiam actionem: sed secũda non nisi post. xxx. dies vt. l. proxi. §. sup ceteris. preterq̃ in tribus casibus positis in. l. proxi. §. j. qui incipit: sed quoniã securitatibus ⁊ in alijs duobus additis per glo. in quibus statim est efficax ad liberandum: ratio tamẽ dictat contrariũ: qr emanans ad liberandum deberet esse melioris conditionis quod patet: qr inducit dispositionem siue pactum de non petendo. vt. l. tale pactum. in princip. ff. de pactis. sed emanans ad obligandum non sic sz ad probationem tantum. l. publi. §. fina. ff. depo. Item prima non requirit causam. secũda sic vt in hac. l. in hoc deterioris est cõditionis per tex. qui precise loquitur in illo. §. super ceteris. sed qualiter debeat intelligi: ibi dicã. ¶ In glo. super verbo indignũ. in prin. ibi: sed argu. cõtra. scilicet qd admittatur variatio cuius contrarium hic dicitur in fi. sed solue qd in eadem causa ⁊ cum eadem ꝑsona nõ admittĩt variatio: sed reprobat̃ vt hic in fi. sed in diuersa causa vel cum diuersa potest bene admitti interdũ. vt. l. cõtraria. ff. de inoffi. testamen. l. papinianus. §. sz nec impubes. facit. l.

10 nonnunq̃. de collatione bonorum. ¶ † In glo. ibi: quid autẽ illa questio glo. de confessione facta in vltima voluntate si qs confitẽt se esse debitorẽ alterius ex tali causa diuidĩt in duos articulos. Primus an ista ꝯfessio probet debituz. nam si probet licet posset testamentũ reuocare non poterit reuocare confessionẽ nisi probet eam esse falsam per hanc. l. Item ex ea poterit conuinci in iudicio sicut si facta fuisset inter viuos vel nõ

11 in vltima voluntate. † Secundus articulus est si nõ fecit probationẽ vel eo casu quo non facit an saltez inducat legatũ: vt sicut si non fuit reuocata possit illa quãtitas peti tanq̃ legata non tanq̃ debita: ⁊ sic cõcurrat legatarius: nec debeat deduci tanq̃ es alienũ. Pet. fuit in opinione qd probaret debitũ. cõmunis opinio est in contrarium per. l. lucius. §. quisquis. de leg. ij. vbi dicitur qd probat debitum vel inducit legatuz: sed si semper probaret debitũ vt dicit Petrus nunq̃ induceret legatuz: quia quod debetur non mihi legari potest. ⁊ si legatur non valet. vt. l. si creditori. ff. de lega. j. hoc tamẽ est verum si me absente ⁊ nullo pro me recipiente cõfessus es: alias faceret probationem sicut confessio emanans inter viuos. quod prosequere vt notabiliter tractat Bart. in. l. cum quis decedens. §. j. ff. de lega. iij. vel nisi probauerit quo casu etiam si me absente facit probationem, vt ca. l. cum quis. §. codicillis. ⁊ si erãt capax legati: alias decretis etiam casibus non facerent probationez: qui presumerẽt tunc emanasse in fraudẽ legantis. vt. §. tua honestissima. l. qui testamentũ. de probationibus. ff. Naz non facit fidem quando me absente ⁊ nullo pro me recipiente emanauit. facit tamẽ semiplenam probationem per. c. fina. de succes. abintesta. Sicut emanans inter viuos parte absente: ⁊ sic poterit suppleri per iuramentũ delatum in defectum probationis iuxta no. in. l. admonendi. de iureiuran. ⁊ expresse Bal. in. l. j. ꝟ. de fur. eo autem casu quo facit probationẽ etiã si emanauerit ex causa mutui non põt opponere ipse vel heres exceptio. non nume. pecu. quia non presumit̃ in vltima voluntate fuisse cõfessus spe future numerationis. hoc tenet Cy. expresse. ⁊ no. ꝟ. l. proxi. Item eo casu quo probationem nõ facit plenã quia parte absente ⁊ nullo pro eo recipiente. fallit in confessione quam faceret vsurarius in vltima voluntate de vsuris extortis vel male ablatis: quia cum fiat ad exonerationem conscientie ⁊ propter salutẽ anime censetur potius fieri deo q̃ homini: sed deus est vbiqz presens: ergo nõ redditur nulla propter partis absentiã. vt etiam in simili no. per aliquos in. l. illud. ꝟ. de sacrosan. eccle. super. q. formata per gloss. ⁊ sic vsurarius licet reuocet testamentuz vel reconualescat non possit reuocare confessionẽ ⁊ ex ea poterit conuinci in iudicio ad restitutionẽ earum. ¶ Circa scdm articulũ eo casu nõ facit probationem an inducat saltem legatum. ⁊ sic possit peti vt legata. Breuiter qd si non continet certam quantitatez nil valet propter incertitudinẽ. vt in gloss. in ver. secus si non ex primo. Si autem continet tunc si ille in cuius fauorẽ est incapax legati: idem: si vero capax tunc si continet dispositionem: quia confessus est se teneri in tanta quantitate ex tali causa quam mãdanit vel voluit ei restitui vel dari claruz est quod sic. vt in dicto §. quisquis. vbi casus. sed si non continet qd restituatur: ⁊ simpliciter est confessus. est magnũ dubiuz: tamẽ docto. videntur tenere idẽ ⁊ non allegãt Dyn. qui dicit esse de hoc casum in. l. j. §. fi. ff. de dote prelegata. vbi erat simplex ꝯfessio qd ad testatorẽ peruenerat talis res de bonis vxoris nec mandauit eam restitui. ⁊ potest agi actione ex testamento licet vxor non ꝓbet rem suam esse: tene menti. ⁊ remanet glo. clara que loquit̃ cõfuse: ⁊ immiscet istos casus. ¶ An aũt posito qd petat̃ quantitas tanq̃ legata tale legatum melioris sit cõditionis q̃ alia legata cum fuerit legata tanq̃ debita vt sic debeat ante alia legata deduci sicut deduceretur debitũ. vide per Bart. in. l. qui vxori. de auro ⁊ argento legato. ⁊ in dicta. l. cũ quis decedens. supra. ¶ In glo. magna que incipit no. fidem. Circa materiã confessionis glo. ponit vnam distinctionẽ magnã habentez in effectu quinqz membra vsqz ibi. item no. quod licet. postea format duas questiones. de quolibet ergo mẽbro põt fieri vnus

12 articulus. † Primus est quando confessio emanat in fauorez confitentis ⁊ in preiudiciũ alterius ⁊ dicit glo. quod nõ valet intellige quo ad plenam fidem: sed quo ad semiplenã vel aliqualem posset valere de iure cõmuni si confidens est mortuus ⁊ erat legalis persona ⁊ fide digna: ⁊ reperitur confessio in libro suo in quo scripsit talẽ esse debitorẽ suum in tanta quantitate. ⁊ hoc tenet Bart. in. l. admonendi. per. l. rationes. ꝟ. de probationibus. in versi. solas. quasi dicat cũ alijs indicijs sufficeret. de hoc in Specu. de instrumen. editio. §. nunc dicendũ. versicu. regulariter. vel nisi esset consuetudo qd staretur libris mercatorum vsqz in tanta quantitate. vt in. c. cum dilectus. de

13 fide instru. ¶ † Secundus articulus est quãdo confitetur contra se ad libertatẽ alterius. tunc dicit gloss. qd valet post. xxx. dies vt in. l. sequenti. §. super ceteris. hoc qd dicit glos. de. xxx. diebus intellige quando continet receptionem: puta confitẽt se habuisse et recepisse centũ a titio in quibus sibi tenebatur ex tali

a ¶ Cõfessio facta pte absente. adde bal. i. l. vnica. i. vj. col. C. de ꝯfes. An. de bu. i. c. fi. de iureiur. bar. ꝯsi. ici. factũ sic se hz. Lu do. ro. ꝯsi. ccclxxiij. ici. i casu ꝓposito visis allegatiõib⁹. circa finẽ. Paul. de ca. ꝯsi. cclv. ici. visis actis.

b ¶ Ex pacto nudo donãtis. add gl. i l. legitia. ⁊ i. l. iurisgẽt iũ. i. §. sz cũ nulla. i gloss. magna. ff. de pac. ista ꝯ gl. repħẽdit bar. i l. j. i vlt. co. ff. de cõdi. ex lege. ⁊ qd i donatiõe ꝓsũpta an orit̃ actio vide p Bar. i. l. si tibi decẽ milia. ad fi. pñ. ff. de pac. bar. i l. fi. i fi. C. sicer. pe. Bart. i. l. si pacto q̃ penã. C. de pac. Jo. de imo. in. l. edib⁹. i. §. j. ff. de dona. Ant. de bu. ⁊ Jo. de imo. i. c. qualiter. de pac.

BIU Cujas

ex tali causa.si autem non continet numera.vel receptionē: vt si confiteatur se liberasse etiā per accep.vel pactū vel titiū sibi non teneri etiam non expressa causa:statim ista confessio produceret effectū nō expectato lapsu.xxx.dierū per.l.tale pactus. in prin.ff.de pac.ꝛ qō ita intelligatur.§.super ceteris.patet in ter.ibi dum dicit in qua numeratio pecu.vel datio ceterarum specierū scripta est.hoc videt tenere Bart.in.l.si ex pluribus. ff.de sol.lz Ange.ꝛ Bal.in.d.l.certū.videantur indistincte tenere.ad qō glos.hec scz qō cōfessio ad liberandū non preiudi-
14 cat nisi post.xxx.dies quod est falsum vt dixi.¶†Tertius articulus quādo fit cōfessio ad obligandū si non ꝫtinet causam ꝛ glo.dicit qō non valet.tu dic qō hoc fallit in quatuor casibus de quibus.s.dixi in quibus causa non requirit.¶Quartus articulus est quādo continet causam mutui:ꝛ tunc dicit glos. qō nō preiudicat nisi post bienniū.sed dic qō hoc fallit in casibus in quibus ista exceptio non pōt opponi etiam infra bien nium qui ponuntur per Lyn.in sequēti:scilicet quando emanauit in vltima voluntate.Item quādo in iudicio:qr nō presumitur tunc confiteri sub spe future numerationis sed future sententie.An autem intra bienniuz sit nata obligatio ciuilis tantū vel naturalis tantū vel nulla:ꝛ an post bienniū nascat naturalis vel illa ciuilis habeat effectū naturalē.glos. tangit
15 hic ꝛ plene habet de hoc in.l.cū qs.de iur.ꝛ fac.igno.¶†Vltimus articulus est qñ continet aliam causam q̄ mutui vel dotis:ꝛ tunc tene banc.l.cum his que super ea dicta sunt.¶Vltimo glo.format duas questiones.vna est cum habeamus de obligatione literaruz que oritur ex confessione facta mutui:ꝛ redacta ī scriptis manu propria cōfitentis.vt institu.de lit.oblig.per totum.vnde oriat ista obligatio.ꝛ dicit glo. qō non ex ipsis literis:sed sensu verborū vt teneat. si autē appareret qō per iocū vel alio modo fuisset confessus non pduceret obligationem.l.obligationū substantia.in fi.et.l.nō figura. ff.de act. ꝛ obliga.doc.dicunt qō illa iura non loquunt de obligatione literarum:qr illa non fuit cognita iure veteri sed inducta per iustinianum ꝛ dicunt ex ea oriri act.in factum vel ex.l.condi. quadam.l.greca quam non habemus.Sed an sufficiat sola confessio ad inducendā obligationem:an autem requiratur promissio de futuro.no.in.l.proxima.in principio glo.ñ.in fi.
16 ¶†Vltima questio glo.est qualiter si dico cōfiteor me teneri tibi in.x. non expressa causa non valet confessio vt producat obligationē vel etiā probationē.ꝛ si scribo me accepisse.x.mutuo valet ꝛ obligat.respondet glos.qō in primo casu cōfessio est indiscreta non ꝫtinens causam.vnde non debet plus valere q̄ stipulatio nō continēs causam que nō valet in effectu:vt dictum est in secunda glo.sed in scōo casu cōtinet causam obligatoriā.ꝛ per predicta remanent expedite hic multe questiones que formantur hic per Pe.ꝛ Ly.nam Petrus non habuit bonas opiniones in materia.ꝛ in multis per doct.reprobatur:ꝛ plenius q̄ hic Ly.tractet vide per Bar.in.l.j.ī.de cōfessis.ꝛ etiam per Bal.ibi:infinita dicit Pau.die.viij. Julij.
17 ccccxxxix.†Vide etiam omnino in additio. Specul. titu. de cōfessis.vbi plene disputat de isto articulo an valeat stipu-
a latio [a] sine causa obligatoria.de quo tetigi in glos.ij.ꝛ ibi arguit valde fortiter pro prima parte qō valeat nisi appareat de falsitate.alias dicit valere nisi pbet q̄ indebite pmisit vel per errorē per.l.cum de indebito.de probatio.vbi qui soluit tanq̄ debitum non repetit nisi probet indebitū:ergo ꝛ qui pmisit per stipulationē tenetur soluere nisi probet indebitum. quia promissio ꝛ solutio equiparantur vt.ī.ad legem fal.l.fin.et de donatio.si patronus.ꝛ de cōdi.indebi.l.si is qui perpetua. illud dictum potest tolerari si dixi.promitto tibi.x.per stipulationem in quibus tibi teneor:licet em̄ ista generalis causa nō sufficiat vt valeat confessio:bene sufficit vt valeat stipulatio sicut sufficit vt valeat solutio:ꝛ non possit retractari nisi pbet indebitū.vt in illa.l.cū de indebito.que fortiter urget pro ista parte.tene menti.Item pōt tolerari si promissio esset facta sub conditione:vt promitto tibi decē si nauis ex asia venerit:licet enim non exprimat alia causa solus euentus conditionis habetur pro sufficienti causa.vt est ter.no.si inspiciatur in.l.a titio.ff.de verbo.oblig.per quam legem semel vidi cōsuli quasi per omnes docto. solenniores florentie cum quidam promisissent cuidā centū si usq̄ ad octo dies pluet:quia fuerat magna siccitas:et ille asserebat qō deberet pluere: ꝛ pluit:querebatur an posset illa centum petere:dicebat qō non :qr ista stipulatio non cōtinebat causam obligatoriā:et sic obstabat exceptio doli per illum.§.circa.l.ij.ff.de doli excep.cōtrariū fuit consultum per illam.l.a titio.ꝛ etiam ita obtentū est:licet ego non fuerim ausus consulere.tene mēti.extra istos casus Bal. tenet eā non valere tanq̄ fatue emissam.d.§.circa.si appareat qō ex tali scientia:ꝛ dicit nō presumi cām dona.nisi qualitas personarum:ꝛ etiam quantitas promissa suadeat contrariuz sed hoc non fateor si instrumentū diceret talis sciens se ad infrascripta non teneri promisit tali tantū:quia dicta verba nō possunt aliud importare q̄ donationē:sed si dicta verba non fuissent apposita licet appareret qō ex certa scientia posset su-
18 stineri dictū Bal.per illum.§.circa.qui precise loquit.†Item quod.s.dixi de ꝫfessione facta in vltima volūtate qō aliquando facit probationē aliqñ inducit legatū intelligo sane nisi p beredem probaretur qō fuisset per errorē emissa per.l.j. cum ibi no.ī.de falsa causa adiec.leg.Non sunt alia.

2 ☞Contra confessionem que emanauit ad liberandum non potest creditor aliquid opponere post triginta dies quod pecunia non fuerit numerata.

3 Prescriptio maioris tpis qñ per legē nouā redigitur ad minus tēpus qō tunc oīa que habent locum in prima vendicent etiam sibi locum in secunda ꝛ quid in statutis.

4 Prescriptio longissimi temporis an hodie currat minori et quid in prescriptione statutaria que loco eius succedit.

5 Confessio mutui si fiat in vltima voluntate an possit opponi exceptio non nume.pecu.

6 Contra confessionem factā sub spe future cause an possit quis etiam opponere exceptionē non nume.pecu.

7 In priuata scriptura manu debitoris non refert qualiter loquatur siue dicat cōfiteor me habuisse ꝛ recepisse siue dicat notum sit oīb⁹ qō habui ex mutuo a titio qr pōt obici exceptio nō nu.pecu.sed in instrumēto publico refert:qr si notarius attestat de cōfessione est idem sed si de numeratione secus.

8 An lapso biennio possit obici exceptio nō nu.pecu. si debitor ult in se assumere onus probandi.

9 Si in causa mutui fecisti confessionē per scripturā manu tua scriptam qualiter recepisti centū a me mutuo et post bienniū sequatur numeratio:an tunc oriat obligatio ex numeratione an vero ex ipsa cōfessione oriatur obligatio literarū.

10 Si renunciatū est exceptioni nō numerate pecu.an nihilominus possit opponi exceptio doli vel in factum.

1 **In contractibus.** †Quinquenniuz intra qō olim poterat opponi hec exceptio per hāc. l. reducitur ad bienniū:ꝛ qui poterāt opponere etiā post quinquenniū poterunt etiā post biēniū.h.d.ista solennis lex
2 vsq̄ ad.§.sed quoniam.¶†In ter.ibi nullo modo: scilicet in sua propria natura que est:vt transferat onus probandi in creditorē:sed in natura non propria.scz si vult probare numerationem nō factam bene potest proponere etiam post bienniū per.l.asseueratio.s.eo.ꝛ ibi tetigi scōm Jaco. balduini cuius opinionē glo.sequunt.ꝛ hoc in confessione que tendit ad obligandum.sed in illa que tendit ad liberandū contra quam potest opponi duntaxat in.xxx.dies vt in ea.l.§.super ceteris.tenet ibi Bal.eam non posse proponi post lapsum.xxx. dierum etiā si velit probare contrariū:ꝛ hoc videtur sentire glo.super ver.ne liceat.ꝛ in.§.illo.sup versi.offerri.tene menti. Et adde quod dicam super glo.penulti.in prin.ibi addam aliū casuz.

3 ¶†In ter.ibi:licet bienniū pro quinquenniū.no.ꝛ tene mēti scōm Bal.qō quādo prescriptio maioris temporis per.l.nouaz redigit ad minus tempus omnia que habent locū in prima vendicant sibi locum in secunda:ꝛ ideo statutum prescriptio.xxx.anno.que currit de iure cōmuni in actionibus personalibus vel etiam realibus quādo possessor non habet titulū reducet ad minus tempus:puta.xxx.annorū.vt est in ciuitate
b ista sicut prescriptio.xxx.annorū.[b]de iure cōmuni interrūpit ista prescriptio statutaria si statutū aliter nō disponit licet de iure cōmuni prescriptio longi temporis.x.vel.xx.annorū que currit cum tit.in actionibus realibus nō interrumpat nisi p lit.contest.vt in.l.more litis.s.de rei vendi.hoc expresse determinat Bart.quem Bal.non allegat in.l.ij.§.fi.ff.pro empto.
4 licet alleget istum ter.†Item isto anno babui de facto casum nam prescriptio longissimi tēporis etiam hodie currit minori siue fuerit cepta contra defunctum siue incipiat contra eum nisi sit pupillus:qr durante pupillari etate non currit:vt.d.l. sicut.in fi.iūcta.l.fi.in fi.s.in quibus causis in integrūrestitu. non est necessaria.sed alie prescriptiones minoris tēporis puta longi hodie non incipiūt currere contra minorē:licet olim secus.vt in.d.l.fi.¶Quid erit in prescriptione statutaria longi temporis que succedit loco prescriptionis.xxx.anno.qr currit sine titulo:an incipiat currere contra minorez.quidaz hoc non considerātes per illam.l.fina.habebant pro expedito qō non:dixi qō non bene cogitabant propter istam rationē:quia succedit loco prescriptionis.xxx.annorū.ꝛ sic debes in ea dicere idē qō in illa rūsione pro nunc eis aliter non determino qr pendet de facto:ꝛ est satis dubia quod tene menti perpetuo

a ¶Anvaleat stip. sub cōditiōe.ade Bart.ī.l.b̄ ure.de dona. bal.ī l.gñaliter.ī v. oppo.C.de ñ nu.pe. Lāfrā. in repe.c. qm̄ ꝫtra falsaz.ī vsi.ꝫfessio.de pba.

b ¶Sicut pscriptio xxx.anno. adō.l. ꝫperit.C.ō pscri. xxx.vel.xl. anno. gl.ī ea.pria actione.xxj.q.iij.ꝛ gl.ī c.cū nō liceat. de pscrip.ꝛ ī qb⁹ casib⁹ īterrūpit pscriptio vide ī reptorio berta. ī vbo pscriptio īterrūpit.vbi enumerat plures casus.

BIU Cujas

5 ¶†In glo.ibi.ſ.eo.l.aduerſus.ꝛ ideo tenet hic Ly.ꝙ ſi talis confeſſio mutui fiat in vltima voluntate:ſupple et ſit caſus in quo facit probationem:vt ſi facta eſt parte preſente vel ſi interuenit iuramentuz defuncti iurta ea que habẽtur in.l.cũ quis decedens.§.codicillis.de lega.iij.per Bar.quia tunc non preſumitur fieri ſpe future numerationis etiam infra biẽniũ nõ poterit opponi.idem tenet ſi facta fuerit in iudicio per modũ cõtentioſe iuriſdictionis:puta reſpondẽdo libello vel poſitionibus eadem ratiõe:quia nõ videtur fieri ſpe future numerationis:ſed pro futura ſententia vnde ſtatim preiudicat: ſecus dicit ipſe ſi p modũ voluntarie iuriſdictiõis.vt ſi ſponte confitetur non reſpondendo poſitionib⁹ vel libello.ergo puto ꝙ etiam tunc nõ habeat exceptionem:ꝛꝙ iudex incontinẽti poſſit ſibi facere preceptũ de ſoluendo infra.x.dies ſm conſuetudinem de qua in.l.ſi debitori.ff.de iudi.quia nõ poteſt dici ꝙ coram iudice confiteatur ſpe future numerationis:ſed p futura ſentẽtia vel precepto ſed ſi non coram iudice habente poteſtatẽ iudicãdi:ſed coram notario qui dicitur iudex ordinari⁹ ꝛ nõ habet poteſtatẽ indicandi in contentioſa iuriſdictiõe:ſz dũtaxat autoritatẽ interponendi in bis que ſunt de voluntaria iuriſdictione iurta no.in.l.j.ff.de iuriſ.om.iudi.in glo.fi. vel penul.Si ex forma ſtatuti põt facere preceptũ guarẽtigie: ꝛ quis coꝛã ſe per tale inſtrumẽtũ ſe obligauit:ꝛ preceptũ recipit nibilominus infra bienniuz poterit eã opponere qꝛ ſatis eſt veriſimile tunc ꝙ fecerim cauſa future numerationis.h.d.

6 etiã Ly.no.†In gl.ibi lz videatur cõtrariũ.ſ. qõ etiam quãdo nõ ſpe future numerationis poſſit ob ſici.vt.l.ſi ſub ſpe.p glo. allegatã.ſed dic ꝙ ibi ſaltem ſub ſpe future cauſe.ideo ſi cã nõ ſequatur propter quã ꝙfeſſus fuerat ſe mutuo recepiſſe poteſt obiicere excep.non numer.pecu.ꝛ nõ ſubſecute cauſe. vt in illa.l.¶In gl.ſeq.in prin.ibi ergo ita eſt ſupple.ꝛ ſic non pote

7 rit opponi iſta excep.cuius cõtrariũ dicit in ter.¶†In glo.ſuper ver.cõſcribunt.ibi hic erat priuatũ inſtrumentũ : exponei.priuata ſcriptura manu debitoris in qua nõ refert qualiter loquat:qꝛ ſiue dicat confiteor me habuiſſe ꝛ recepiſſe ſiue dicat notũ ſit oibus qõ habuit ex mutuo a titio ſemper poterit opponere:qꝛ totũ hoc eſt de cõfeſſione:ſed in inſtrumẽto publico refert an notarius atteſtat de confeſſione:idez an de numeratione:ꝛ tũc ſec⁹:vt in ꝙrario glo.ꝛ no.ſ.eo.l.ſi ex cautione.¶In glo.ibi ꝙ nõ probat.Iſta glo.non ponit bonã rationem:qꝛ tũc eſſet verbũ ibi ꝙ nõ pbaret etiã confeſſionẽ qñ debitor negaret eã ſcriptã de manu ſua:ꝛ tunc qñqz poſſet opponere de pecunia nõ numerata ſi ſcriptura nõ probarctur p teſtes vel cõparationẽ literarũ:ſed nos loquimur qñ probat cõfeſſionẽ:qꝛ cõfitetur eã ſcriptã de manu ſua:ſed negat numerationẽ:ꝛ tũc hz locũ id qõ vult glo.ꝛ ter.ꝙ intra biẽniũ tantũ poſſit obiicere poſtea non:qꝛ habet ꝙtra ſe ſuã cõfeſſionẽ:ꝛ habẽt locũ ea que.ſ.dixi.¶In fi.glo.ibi: alĩ dicunt etiã ꝙtrabi verba preſentis tẽporis.Hoc etiã videt ſentire gl.j.in prin.in l.ſi ex cautiõe.ſ.eo.ꝛ inſti.eo.§.plane. ꝛ Bal. hic ſm Ly.tenet pcedentẽ.ſ.l.pri.in.j.q.plene diſputando pcipue per.l. publicianã.§.fiũ.ff.depoſiti.ſed illa loquitur in confeſſione facta ex alia cauſa ꝙ mutui ex qua nõ oritur obligatio literarũ.et pro precedẽti ergo op.facit ratio fortis:qꝛ ſi non orietur ex ſola cõfeſſiõe ſed dũtaxat ex verbis futuri temporis: puta promitto reddere nõ video ꝙ vnq̃ orietur obligatio literarũ:qꝛ verbũ ꝓmitto ſiue cõtineatur ſcriptura publica ſiue priuata preſumptiõe iuris intelligitur.ſ.per ſtipulationẽ:vt in.l.ſciendum.de ver.obliga.ꝛ.j.de cõtraben.ſtipu.l.j.quare ergo eſt neceſſaria obligatio literaꝛ que potius eſt ſubſidiaria:ꝛ inducta p Juſtinianũ non video:ꝛ ſic eſt ſpeciale in ꝙfeſſione facta ex cauſa mutui per ſcripturã de manu propria ꝙ inducat obligationẽ lz cõtineat enunciationẽ ꝛ nõ diſpoſitionẽ continentibus his duobus.¶In glo.que incipit nec ſi velit.ibi Jacobus.cõtra

8 cuius opi.gloſ.ſequuntur.†Sz põt diſtingui an emanauit cõfeſſio facta in ſcriptura propria in cauſa mutui:ꝛ tũc qꝛ lapſo biẽnio ꝓducit obligationẽ efficacẽ ad petendũ que dicit obligatio lr̃arũ nõ poterit debitor ꝓbare contrariũ etiã per confeſſionẽ creditoris qõ nõ numerauit qꝛ iſta nõ eſt preſumptio ſed fictio poſtq̃ ius p̃ſumit ꝛ ſtatuit qõ debitor efficaciter obligetur cõtra quam fictionem nõ admittitur probatio in ꝙtrarium etiã per ꝙfeſſionẽ partis iurta no.in.l.ſiue poſſidetis.ſ. de pbati.ꝛ patet in tacita ſtipulatiõe q̃ fingitur itercueniſſe in cauſa dotis.vt.j.de rei vxo.act.l.j. Aut eſt talis confeſſio que non producit obligationem poſt bienniũ:vt quia non eſt confecta manu propria ſed continetur inſtrumento publico vel fuit facta coram teſtibus.et iſto caſu poteſt probari contrariũ vel per confeſſionẽ creditoris ſi poſt bienniũ confitetur ſe numeraſſe vel etiam per teſtes qui fuerũt preſentes:quia inſtrumentũ non facit preſumptionẽ iuris et de iure:ſed iuris tantum contra quam probatio in contrariũ admittit:ꝛ ita intelligẽ qõ ſequit in glo.ibi:quid aũt ſi creditor.ꝛ illã puto vitatem:quia non eſt verum qõ Joan.tantus gloſſator qui tenuit poſt bienniũ non admitti probationem in contrarium etiam per confeſſionem partis ſomniauerit vel tantũ erraverit:ſed dicto modo reducuntur ad concordiam dicti doctores:ꝛ hoc modo tangitur per doctores. Et hoc in confeſſione que emanauit ad obligandũ:ſed in illa que ad liberandũ locũ habet

9 qõ ſupra dixi ſupra textũ.¶†In glo.ibi item pone.no. iſtam glo.que vult qõ ſi in cauſa mutui feciſti ꝙfeſſionẽ per ſcripturam tua manu ſcriptã qualiter recepiſti centum a me mutuo que confeſſio eſt apta producere obligationem literaruz poſt bienniũ qõ ſi ſequatur numeratio non oritur obligatio ex numeratione que potius videtur fieri cauſa implẽde ꝙfeſſionis q̃ vt de ſe obligationẽ inducat:ſed oꝛietur ex ipſa confeſſione obligatio literarũ ſicut videmus in ſtipulatione facta in cauſa mutui de pecunia numerãda qõ ſi poſtea numerata nõ oritur ex numeratione:ſed ex ſtipulatione.vt.l. cum em̃.j. de nouna.¶Et hoc eſt vtile:qꝛ ſi hoc eſt verum ſi ageretur ex numeratione etiam ſi eam probaret ſuccũberet: quia ageret ex cauſa non producente obligationem:non ergo deberet dicere ſin libello dico qõ numeraui tali tantũ:ſed debet dicere dico qõ talis confeſſus eſt per ſchedulã de manu ſua qualiter recepit a me centum mutuo.ideo peto ipſum condẽnari iurta ea que dixi in.l.ex cautione.ꝛ qõ no.per Bar.in.l.j.§.ſi quis ita.ante finẽ.de verb.obl.ꝛ.l.ſi ita ſtipulatus.§.chryſogonus.et.l.certi cõdictio.§.ſi numerus.ſi cert.pet.ego tamẽ dixi cõtra in.l.ſi ex cautione:quia non videtur iſtam glo.quia non reperitur hoc iure cautũ.ꝛ qõ maioris eſt virtutis ſtipulatio vt trahat ad ſe virtutẽ numerationis q̃ ſit ſcriptura cõfeſſionis : ideo poteſt dici qõ ex vtraqz poſſit agi.nã ꝛ Bal.tenet qõ ſi agatur ex numeratione ꝛ de ipſa articuletur:ꝛ producat confeſſio ad probandum debeat actor obtinere:qꝛ non extranea eſt probatio: ſed intrinſeca.vide qõ idem no.in.l.nõ epiſtolis.ſ. de proba.

10 ¶†In gloſſ.ibi doli vel in factũ.iſta glo.vult qõ renunciatio valeat quantũ ad hoc vt non poſſit opponi exceptio non numera.pecu.hoc videt tenere pro conſtanti.Sed dubitabat an hic nõ abſolute poſſit opponi exceptio doli vel in factum habens eandẽvim.Tu dic qõ ſi in eodem inſtrumento quo fuit confeſſus renunciauit non valet renunciatio:quia eadẽ fragilitate preſumit renunciaſſe:qua et confeſſus fuit:ſcilicet cupiditate habẽdi pecuniam.Si autem ex prefata nec illam nec exceptionem doli vel in factũ que tendunt ad idem poſſunt opponere ſi vellet tranſferre onus probandi in aduerſariũ:quia renunciatio debet aliqd opari:ſed ſi vult aſſumere in ſe onus probãdi renũciatio non nocet quominus tam illam q̃ ipſam poſſit opponere alias eſſet imponere legem verbis ꝛ non rebus ſi faceremus quales ſunt minores ꝛ abſentes:dic iſti poterũt opponere poſt quinquẽniũ mediãte reſtitutione in integrum:quia ipſo iure currebat tempus.hodie contra minores currit ipo iure ꝛ ſic nõ indiget reſtitutiõe per.l.fi.ſ.in quibus caſibus in integ.reſti.non eſt neceſſaria.ſed hoc non reperitur in abſente cauſa reipublice:ideo currit.

2 ☞Qñ maritus nulla precedẽte pmiſſione de dote ſibi danda confitetur ſe recepiſſe aliquã quãtitatẽ in dotẽ tũc habet exceptionẽ non nu.dotis:ſecus ſi promiſſio precedat.

3 Licet in confeſſione facta ad obligandũ diſtinguat inter cauſam mutui ꝛ alias cauſas vt in prima locum habeat exceptio infra bienniũ in aliis generaliter non habeat locum tñ in cõfeſſione quã facit creditor ad liberationẽ debitoris non diſtinguitur ex qua cauſa eſſet debitor cum ante.xxx.dies non probet numerationẽ ſed poſt.xxx.dies ſic.

4 Quid ſi creditor ſolum confiteatur debitorẽ ſibi nõ teneri vel ipſum liberaſſe per pactum vel acceptilationem.

5 Qui confitetur habuiſſe aliquid ad depoſitum an poſſit hãc exceptionem opponere.ꝛ nu.6.
Depoſitarius quando poſſit vti re depoſita.

6 Cautela pro illo qui mutuat ꝙ faciat ſcribi de depoſito non de mutuo.

7 Si mulier ſoluto matri.confitetur dotem ſibi reſtitutã an habeat exceptionem non numerate pecunie.

1 **Sed quoniam.** ¶†Per alias leges huius titu. prouidetur debitoribus qui ad ſe obligandum confitentur recepiſſe qõ non receperũt hic vſqz ad.§.in omni.prouidetur creditoribus quiad alium liberandum ſimiliter cõfitentur recepiſſe qõ non receperũt:et ponunt tres caſus in iſto.§.vſqz ad.§.ſuper ceteris.in quib⁹ confeſſio creditoris ſtatim preiudicat:ꝛ probat numerationẽ ſupple niſi per ipſum probetur contrarium.poſtea in.§.ſuper ceteris

BIU Cujas

ceteris.traditur regula generalis in quocunq; creditore:et ex quacũq; cã cõfitente se recepisse a debitore vt talis cõfessio nõ preiudicet statim:sed post.xxx.dies interim vero habet exceptionẽ non nume.pecu.per quã träffert onus probãdi in de-
2 bitorẽ qõ numeranit.h.d.vsq;.ad.§.illo.¶ †Illo.hic tertiũ casum in versic.illius.§.qui non est alibi per quem limitabis.ſ. de dote cauta nõ nume.ꝛ etiã ter.huius.l.in fi.de quo op. gl. que incipit nec illa.vt debeant intelligi quando maritus nulla precedente pmissione de dote sibi danda confitet habuisse et recepisse aliquã quantitatez in dotem:vt tunc habeat exceptionẽ non numerate dotis infra tempora de quibus in auk. ibi posita:sed si precedente pmissione sibi facta de dote dãda per mulierem vel per alium eam dotantem postea confiteatur se habuisse et recepisse ea que sibi fuerant promissa statim talis confessio preiudicat:vt non habeat exceptionez non nume.dotis qõ perpetuo tenementi:et iste est verus intellectus scõm qõ sentit Jo.and.in addi.Specu.titu.de dona.inter virum ꝛ vxo.super rubrica in fi.per quem soluitur cõtrariũ formatũ in illa glos.que incipit nec illa de ter.huius.l.in fi.ꝛ dicto titu de dote cauta.licet glo.aliter videatur soluere sed non
3 bene.¶ †Item no.in versi.super ceteris.qõ licet in cõfessione facta ad obligandũ distinguatur inter causaz mutui et alias causas:vt in prima locum habeat hec exceptio infra bienniuz in alijs generaliter nõ habeat locum:sed statim preiudicet vt in.l.generaliter.in confessione tamen quã facit creditor ad liberationẽ debitoris non distinguit ex qua causa esset creditor et imo indebita confessio non probat numerationem vsq; ad xxx.dies etiam si erat creditor ex alia causa q̃ mutui quo casu confessio debitoris ad obligandũ statim preiudicaret: vt in.l. precedenti.ꝛ tñ confessio creditoris ad liberandum nõ statim preiudicat:sed post.xxx.dies qõ videt satis mirabile:ſz aliud statuit pro debitore:qz transactis.xxx.diebus nõ põt opponi exceptio illa per creditorẽ etiam si velit probare contrarium ſcz numerationẽ non fuisse factã per illum ter.in fi.dum dicit
4 nec liceat ei ꝛc.ita videtur intelligere Bal.†ꝛ aduerte ꝛ pondera ter.dum dicit in qua numeratio pecuniarũ vel datio certarum specierũ scripta est ꝛc.qz ter.loquit in cõfessione ꝙtinẽte numerationẽ eius qõ debet vel solutionẽ eius qõ debetur sed si hoc non continet sed cõfitet creditor debitorẽ sibi nõ teneri vel ipsum liberasse per pactũ vel acceptilationẽ iste tert. non habet locum imo cõfessio statim preiudicaret per.l.tale. in prin.ff.de pac.ꝛ ita sentit Bar.in.l.si ex pluribus.ff.de sol. licet gl.fi.in.l.precedẽti.que incipit no.fidẽ.post princi.videat sentire qõ qualitercũq; cõfessio fiat ad liberandũ nõ preiudicat nisi post.xxx.dies qõ etiã videt tenere Jaco.bu.ꝛ Ang. in d.l.tale pactũ:sed non est verũ vt dixi super dicta glo.per istũ ter.qui non loquit nisi in confessione cõtinente numerationẽ
5 vel solutionem.tene menti perpetuo.¶ †In gloss.que incipit cũ hec lex ibi nec ego distinguo qõ reuera iste.§.loquit in deponente qui erat creditor:ꝛ confitet se habuisse depositum:sed in depositario loquitur.l.precedens.que est generalis ex quacunq; causa debitor cõfiteat habuisse.Sed aduerte:qz in deposito certarum specierum procedit sine dubio qõ confessio depositarij statim preiudicat non tamen videt confessus spe future traditionis cum non recipiat ad suum cõmodum ſz potius ad onus vt custodiat.Quid si cõfitetur se habuisse pecuniam in depositũ:et tunc dic qõ si signatam in sacculo quo casu est idem depositum:ꝛ tunc qz non põt ea vti idem.Si vero non signatã:sed numeratã quo casu etiam põt dici depositũ si ita fuit actum:licz egrediatur fines depositi:qz potest ea vti:ꝛ obligat ad tantundẽ in genere sicut in mutuo.l.lucius.ff. depositi.dicendũ est qõ habeat exceptionẽ non numerate pecu. infra biẽnium sicut si causa mutui vt potius rebus q̃ verbis lex sit imposita:sicut eñ auiditate habendi pecuniam est facilis ad respõdendũ antecq̃ habeat ex causa mutui:ita ꝛ ex causa depositi postq̃ potest ea vti.Bal.tenet contrariũ nisi appa
6 reat qõ in fraudẽ mutui fuerit facta cõfessio depositi.¶ †Et no.pro eo quod dixi in.l.precedẽti.qõ ille qui mutuat sit cautus vt faciat scribi de depposito nõ de mutuo.naz hoc prodesset nisi appareret qõ pecunia fuerit petita mutuo dari: ꝛ creditor voluit qõ conficeret cõfessio de depposito:qz ista est cautela:ꝛ sic non prodesset.tene menti perpetuo:quia sunt vtilia et quotidiana.Nam ꝛ in simili videmus qõ ex tali depposito:ſz ascribatur mutuo cũ tñ sit contractus bone fidei de iure ciuili venirẽt vsure ex mora.l.mora.de vsuris.ꝛ i.l.publia.§.lucius. ff.depositi.ꝛ tamẽ si fuissent data mutuo non venirẽt:quia est contractus stricti iuri in quo citra stipulationem non venũt vt.l.quãuis.de vsuris.et sic non potest negari quin fiat vis in vbis ꝛ aliud est dicere mutuo tibi.aliud depono penes te tantam pecuniam numeratam:licet hoc ſcõo casu possit vti sicut in principio:ꝛ obligetur etiam ad tãtũdem in genere sicut pmo ꝛ videatur omnimodo similitudo.vnde Florentie semper fiunt scripture de depposito non de mutuo et scripture manẽt in manibus mercatorum qz fauorabilior est cõtractus depositi q̃ mutui.¶ †In gl.ibi:de fide instru.§.j.dic breuiter q̃ ibi depositarius negabat scripturam esse de manu sua. vnde nõ facit fidem nisi per tres testes approbetur qui viderũt eã scribi.et per cõparationem literaruz iuxta ea que dicta sunt in. l. cõparationes.Si autem confitetur eam:sed negat se habuisse depositũ:et dicit q̃ sub spe future traditionis vel numerationis fuit confessus:tunc nõ auditur imo statim confessio sibi preiudicat vt in.l.precedẽ.et ita intellige quod dixit glos.§.ꝛ
7 ad hoc tendũt solutiones glo.que infra subiũciuntur.¶ †In glo.nec illam.vbi vel hec propria.no.illam solutionem in se q̃ quãdo mulier soluto matrimonio confitetur sibi dotem restitutam habet exceptionem nõ numerate pecunie intelligo ſcz infra.xxx.dies:qz ipa est creditrix:licet maritus qui confitetur sibi dotem traditam habet exceptionem non numerate dotis in maiora tempora que habentur.ſ. de dote cauta et non numerata.auk.ibi posita:qõ tñ est verũ vt.§.dixi quãdo non precessit promissio de dote danda quo casu loquitur ille titulus: et etiam potest loqui ter.huius.l.in fi.ſz glo.ipsum intelligat in vxore confitente dotem sibi restitutam. in ista solutione intellectus est etiam bonus:vt conueniat huic.ſ. senatuscon.qui loquuntur de confessione creditoris.tamen vera solutio ad cõtrarium glo.est illa quã.§.dixi.q̃ etiam quãdo maritus cõfitetur habuisse dotẽ si precesserat promissio de dote danda nõ habet exceptionem banc:sed statim confessio preiudicat.ꝛ hic est casus qui non est alibi reiectis solutionibus alijs que sunt diuinationes.ꝛ patet ex ter.dum dicit post confessionem dotaliũ instrumentorũ supple in quibus cõtinebatur promissio dotis dande.ꝛ ita ponit Jo.and.in locopreallegato.Et ideo isto modo consulendo ita dixi:et est magna limitatio ad illũ titulum.ꝛ miror qõ nec Bar.nec Ang.hoc ponderauerint:ſz tenent primam solutionẽ glosſ.que est truffa.¶ †In gl. ibi:de quadriennij preſcriptione.dic ſm doct.si apparet de numeratione facta procuratori fiscali:ſz ille pcurator efficiatur postea non soluendo hoc nocet soluentib9:sed imputet sibi fiscus cur talem posuit si nõ apparet de solutione:sed solũ de confessione.tunc aut facta fuit soleniter ꝛ more solito idem.Si autem more insolito:et nõ soleniter tunc in subsidium illo existente non soluendo potest fiscus agere ꝙtra debitores ꝛ exigere nisi probẽt veram solutionem ſm Andreã de barulo in.l.fisco.de conueniendis fisci debitoribus.hic per Lyn.in fi.

2 ☞ Positio negatiua an admittatur.

3 Quando nõ sit manifeste turpitudinis nolle iurare nec iuramentum deferre.

4 Lapso termino ad probãdum si quis non possit petere alium terminum an etiam prohibeatur facere positionem.

1 **Illo videlicet.** ¶ †Trãsacto tẽpore proponẽdi querelã: vel exceptionem nõ numerate pecunie non admittitur qui confessus est se habuisse et recepisse ad deferendum iuramentum aduersario quod iuret an numerauerat vel nõ illo nolente iurare.h.d.satis no. Si ergo vult probare per testes q̃ nõ habuit nec recepit:bene admittitur post lapsuz temporis si confessio facta fuit ad obligandũ vt no.§.eo.l.si ex cautione.ꝛ in.l.precedenti. in vlti.gl. ſm Jac.balduini.ꝛ dixi.§.in prin.l.in glos.que incipit nec si velit.sed nõ vult ꝓbare per testes:sed releuari ab onere probãdi deferendo iuramentum creditori q̃ iuret an numerauerit vel non creditor non tenetur subire iuramentum quoniã habet intentionem suam fundatã ex confessione aduersarij vna cum lapsu temporis.casus est singularis hic.et ideo non admitteretur debitor si faceret positiones negatiuas et peteret aduersarium.compelli respondere sub iuramẽto.ꝛ hoc vult
2 glosſ.super verbo offerri.¶ †Sed oppo.fortiter duobus modis.primo de.c.j.de cõfes.lib.vj.vbi habetur q̃ admittitur positio negatiua:vt quis possit eam probare per cõfessionez aduersarij.dicit hic Lyn. q̃ illud.c.fuit factũ de cecitate ꝛ orbitate canonistarum non de subtilitate iuris ciuilis:quia sicut negatiua non potest probari per testes ita non auditur volens aduersarium compelli ad respondendum sub iuramento dicte positioni negatiue per istum ter.vbi dicit esse casum. Sed salua reuerentia male loquitur:et maior fuit cecitas sua qui non considerauit istum ter.qui loquitur quando aduersari9 habebat intentionem suam fundatam ex confessione sua ꝛ ex lapsu temporis.de hoc sufficiebat sibi.et non habebat necesse aliter probare.imo consuetudo qõ ille qui sufficienter probauit teneatur iurare improbat a iure.vt habetur in.c.ij.de proba.licet audiã qõ seruatur Vicentie de facto qõ quãtũcunq;

BIU Cujas

quis probauerit intentionē suā non habeat pro se sententiaz nisi iuret se fouere iusticiam quando autē non haberet intentionem suam fundatam:tunc loquitur illud.c.vt posset facere quis positionē negatiuā: ⁊ compellere aduersarium ad respondendum medio iuramento:sileat ergo Lyn.qui tantum obloquitur de canonistis qui fuerunt valētiores eo: ⁊ nō nisi summi legiste.Eodē modo respondetur ad illud contrarium qō faciunt hic docto.⁊non viderunt lumen ad respondendū. scz.d.l.manifeste turpitudinis.et.l.iusiurādū et ad pecunias
3 §.ait pretor.ff.de iureiuran.†in quibus dicitur qō manifeste turpitudinis est nolle iurare nec iuramentū deferre quando aduersarius defert.et respondit verum nisi subsistente causa. vt.l.generaliter.§.sinautem.s̄.de iureiuran.⁊ hanc solutionē sensit glo.in verbo offerri.in fine.dum allegat illā.l.tu dic qō quādo ille cui defertur iuramentū habet intentionē suā fundatam vel ex confessione iuramenti vel alio modo: tūc nō est manifeste turpitudinis nolle iurare nec iuramentū referre:casus est hic no.sed quando non habet suā intentionē fundatā loquuntur.ll.contrarie nisi aliquam iustaz causam habeat et que sint ille enumerantur per Bartol. in dicta.l. manifeste.
4 †Et ex predictis deciditur dubiū qō si est datus terminus ad probandum:et sic exclusus est aliquis a termino si non potest petere alium terminum:quia non fuit impeditus in princi.si vult facere positionem:⁊ petere aduersarium compelli ad respondendū nō debet audiri nec admitti sicut non admittere tur si vellet producere testes:qz cōfessio aduersarij est species probationis.⁊ita nominat ⁊ determinat Specu.in titu.de dila.§.fin.ver.itez quid si datus est terminus.et sunt singularia predicta.et est casus in isto.§.pro spe.quia ex lapsu termini est fundata intentio aduersarij sup absolutione vel condēnatione:qz si est reus ⁊ tanꝫ actor non probauerit debet absolui:et si est actor:et probauit intentionez:⁊ reus non probauit exceptionem fundata est intentio sua vt debeat condēnari. ¶In glo.que incipit.⁊ hoc est contra eundē Jaco.qui tenet qō post lapsum biennij admittatur debitor ad probandum numerationem non fuisse factam.lz Jo.contra eius Jaco.opi.gloss.sequuntur sed hec glos.arguit cōtra ipsum de isto tex.et etiā per rationē quā assignat ⁊ non respondit sed tu responde qō Ja. intellexit de probatione per quā ipe debitor oneratur ⁊ sic defienda per testes non autem de fienda per responsionē aduersarij medio iuramento:qz per illa non grauaretur ipe:sed aduersarius qui post lapsum biennij non debet granari.

2 ☞Si confectū est instrumentū de duplo vere sortis in fraudem vsurarū potest quis in eodē loco in quo cōfectū est instrumentum adire iudicem ⁊ de hoc conqueri.

3 Quod in defectū iudicis secularis recurrat ad ecclesiasticum. Quando pars non est presens sufficit querelā exponere coraz iudice ⁊ redigi in actis vt ppetuetur actio etiam aduersario non citato vel debet denunciari ad domū suam:vel mitti copia querele:

1 **In omni.** †De numeratiōe nō facta nō potest solū quis excipere infra tempus prefixuz sed etiam querelam exponere corā iudice competente ad interrūpendum prescriptionem:et quis sit iudex competens hoc declaratur hic vsqꝫ in fi.et sic ponitur hec practica de eo qō habetur.s̄.l.si intra.vbi dicit qō pōt conqueri per moduz agendi. vbi vero ponitur effectus illius querele qui interrumpit prescriptionem:⁊ perpetuat exceptionē vltra tempus a iure prefixum:⁊ adde qō ib i dixi.¶†Not.tex.fm Bal. ibi dum dicit
2 locis in quibus contractus factus est qō si confectū est instrumentum de duplo vero sortis in fraudem vsuraruz pōt quis in eodem loco in quo confectum est instrumentū adire iudicē:
3 et de hoc conqueri.¶†Item not.in fi.qō in defectum iudicis secularis non recurritur ad ecclesiasticū. Item no.qō quando pars non est presens sufficit querelam exponere coram iudice ⁊ redigi in actis:vt perpetuetur actio etiam aduersario nō citato.vel dic qō debet denunciari ad domum suamvel mitti copia querele per gloss.que est in.l.si intra.in gloss. coram vicinis ⁊c.s̄.eodem.

2 ☞Mulier soluto matrimonio non potest occupare bona mariti pro debito dotis nisi cū autoritate iudicis vel nisi fuit sibi data licentia a marito.

3 An in debito ciuili possit intercedere fideiussor.

1 **Si cui non.** ¶†Exceptio non nume.pecu.cōpetens debitori cōtra vnum ex creditoribus poterit per alios veros creditores opponi siue conueniant hypothecaria tanꝫ possidentes bona debitoris ab eo contra quē competit siue ipi conueniāt illū hypothecaria tanꝫ possidentē bona debitoris.et ꝫ etiā ignorāte vel inuito reo cui cōpetit,si tñ opponēs in ea succūbat hoc nō nocet principali debitori vel fideiussori suo.l.d.tota.l.⁊ idem in qualibet alia exceptiōe peremptoria cū sit eadē ratio.⁊ ponit duos casus.s.si alij veri creditores cō ueniuntur hypothecaria tāꝫ possidentes bona debitoris ab eo 2tra quē cōpetit ista exceptio.⁊ tūc audiūtur p modū exceptiōis.Scōo qñ ipsi 2ueniūt illū contra quē cōpetit similiter hypothecaria ⁊ ipe excipit qꝫ prius sibi sunt obligata ex chirographo continēte causam mutui.et tunc per modū replicationis audiūtur replicādo qꝫ illud nō est verum debitū:sz fictuz sub spe future numeratiōis.pōt etiā habere locū i tertio casu qui nō ponitur in textu qñ ipse debitor principalis cōueniebatur cui cōpetebat hec exceptio:⁊ ipse eam non opponebat. vt possint alij creditores cōparere p eoruz interesse ⁊ opponere ne bona illi auferātur vl ne ille qui nō est verus creditor habeat concurrere cū eis qui sunt veri creditores.⁊ hic per.l.si pluforio.de appel.⁊ hoc voluit gl.super verbo debitaz poterat esse ratio dubitādi:qz in primo casu.s.conueniunt creditores possidētes bona illi⁹ cui competit exceptio videbatur qō non possent opponere de iure tertiū qō nō est ipso iure exclusiuuz iur.agentis iuxta plene no.in.l.cū seruuz.de ser.fugi.et.l.ñ.de excep.rei iudi.sed illud habet locū qñ talis excipiens de iure tertij nō est creditor illi⁹ vel non prętēdit se habere ius in bonis illius et sic oūtarat excipit ad exclusionē agētis nō p iure quod habeat.hic vero in his qui prętēdunt habere ius in bonis illius tertij de cuius iure ipsi opponunt:⁊ tene menti hāc notabilē limitationem ad illā materiam. Itē poterat esse dubiuz in oībus tribus casibus:qz priuilegio qō quis habet ex persona alterius nō potest vti illo inuito.vt in.l.amicissimos. §.lucius.de excu.tu.⁊.l.iudex circūuento.ff.de mino.sz dic verum esse cōtra illū a quo habet:sed 2tra alij pro suo interesse bene potest vti etiā illo inuito.vt in.l.si post mortem.§.fi.ff.de cōtratabu.⁊ iste est casus.tene mēti.¶In text. ibi:creditores supple veri.nam ille contra quem competit non est verus creditor supple.et fideiussor eius cui cōpetit vt.⁊.circa fin.in verbo neꝫ fideiussori.⁊.ff.de dona.l.fideiussori.¶In text. ibi: si ue ipsi conueniantur substi.scz hypothecaria ab his qui debita eius ⁊c.i.ab illo qui prętendit se esse potiorē in tempore cō
2 ille qui possidet conuenir.¶†In ter.ibi vel dotis.dicit Bal. no.qō mulier soluto matrimonio potest occupare bona mariti pro debito dotis:tu dic qō nō potest nisi cū autoritate iudicis vel si fuit sibi data licentia a marito.¶In fi.l ibi intra statuta ⁊c.no.fm Bal.qō oppositio facta per creditorē non perpetuat hanc exceptionem ipsi debitori principali cui cōpetit: si eñ perpetuaret posset ille debitor post conuentus etiam vltra statuta tempora illa opponere cuius contrariū hic patet. ¶Ultimo glos.fina.super verbo fideiussori colligit notabile qō pro debito ciuili potest intercedere fideiussor.nā confessus spe future numerationis est tantum ciuiliter obligatus ante lapsum biennij.Sed Bal.oppo.de.l.j.§.proinde vel deinde. ff.de consti.pecu.vbi debitū ciuile tantum non potest deduci in constitutum:et tamen constitutum est quedam intercessio. Solu.verum quando esset debitum ciuile ⁊ inefficax re:⁊ etiā spe.hic autem licet esset inefficax re ante bienniuz sperabatur effici efficax spe post biennium.

2 ☞Juramētum qō faciat valere promissionem omni meliori modo quo potest.
Juramentum semper intelligit talna autoritate superioris.

3 Pauper qui nō est solucēdo pmittendo soluere infra mensez cum iuramento an sit periurus si in termino non soluat.
Quod tunc non possit liberari cedendo bonis.

4 Si iurasti vera esse que confessus fuisti an tunc possis hanc exceptionē obijcere.

5 Si ille q̄ ꝫfessus est pmisit soluere cū iuramento erat minor xxv.annis.an lapso biēnio poterit opponere hāc exceptionez.

1 **Dubitati.** †Qui confessus est spe future numerationis ⁊ reddere promisit etiam si iurauit reddere pōt intra tē pora cōstituta hanc exceptionē opponere:qz cādez conditionē hz iuramentū quā hz pmissio de restituēdo.s.si sequatur numeratio.h.d.⁊ semper allegat.¶†In ter.ibi etiaz
2 sacramēti hz ⁊c.videat 2trariū quasi sacramentū sit potētius vinculū:⁊ importat qꝫ ille qui cōfessus est ⁊ pmisit reddere videatur pmisisse meliori modo quo potest:qz sacramentum hz in se vim talis clausule.ff.de leg.ñ.cū pater.§.filius matrē.vñ appositū in testō matris hz vim clausule codicillaris:⁊ sic videat exceptōi nō nu.pecu.renūciasse:⁊ vltra hoc faciet illaz renunciationē valere:lz sine iuramēto esset inualida.Sz Bziū est qꝫ postꝫ pōt pati illā conditionē que inest pmissioni.qz satis cōgrue pōt intelligi pmitto tibi soluere vel restituere si fidem seruaueris sicut pmissio cū iuramento de attendēdo pmissa:

et non

BIU Cujas

ꝛ non habet vim maiorẽ iuramentum non secuta numeratione: sed ea secuta habet in se maiꝰ vinculũ: scz religionis ratione cuius possit etiã conueniri in curia ecclesiastica ad obseruãtiam iuramẽti: iurta no. in. c. fi. de excep. in. vj. ꝛ intellige vt dixi quando iurauit seruare promissa in quo iuramẽto insunt multe conditiones: scz si tu etiam serues fidem vt hic. ꝛ. l. q̃ro §. inter locatorem. ff. locati. et si potero de iure: puta ꝙ non interueniat inhibitio superioris cuiꝰ autoritas ītelligitur sem
a per exceptuata ª vt in. l. fi. qui satisd. cogan. ꝛ multe conditiones sunt de quibꝰ per Inn. in. c. quẽadmodum. de iureiur. et aliqualiter ponit hic Bal. ꝛ infra si potero saluo impedimẽto superuenięti quo casu si non solueret nõ puniretur. vt. l. ne pos proculo. de verbo. signi. qꝛ deus cui obligatur per iuramẽtũ respicit intentionem. secus in alia pena pecuniaria que mero iure imponeretur. sed ob. excep. de equitate. vt. l. ij. §. si quis
3 in iudicio. ff. si quis cauti. ¶† Sed ponamus ꝙ suberat impedimentum tempore promissionis: puta cum esses pauper: et non soluendo promisisti mihi mille post mensem: ꝛ iurasti soluere: ꝛ non soluisti. vtrum sis periurus. tenet hic Bald. quod nõ: qꝛ ante terminum non es periurus: quia nõ teneris soluere post terminum non qꝛ nõ potes. facit. c. odoardus. extra de solu. Cõtrarium puto verius: propter dolum teneris cum te obligaueris ad id quod sciebas facere nõ posse: vñ dicũt doc. propter hoc qõ non habes beneficiũ cessionis vt possis libe-
4 rari cedendo bonis per. l. pe. in fi. de iure dotium. † Quid autem si iurasti vera esse que cõfessus fuisti. Respondeo tũc non posses obiicere hanc exceptionem: quia veneris contra iuramentum. ꝛ sic si soluis nõ repetis tãꝙ indebite solutum: quia non poteras allegare numerationem nõ fuisse factã postꝙ iurasti contrariũ: qꝛ erant vera que cõfessus fueras. Sed si renũciasti huic exceptioni: ꝛ iurasti non venire contra: ꝛ sic non poteris venire cõtra quouscz solueris: sed facta solutione liberaris tu reus a iuramẽto: ꝛ sic potes repetere. vt in. c. debitores. de iureiur. ꝛ dixi. §. eo. l. si ex cautiõe. Item an huic promissioni de restituendo: ꝛ etiam iuramento dicatur reuera inesse cõditio si sequatur numeratio an vero non sit conditio: sed magis modus qui largo modo appellatur ꝯditio: vt de his que sub modo. l. j. et. ij. dic ꝙ hec secũda pars est verior aliter ante numerationem nulla esset nata obligatio etiam ciuilis. vt. l. cedere diem. ff. de ver. signi. tunc contrariũ tenent doc. de hoc p Bar. in. l. cũ quis. de iuris ꝛ fac. igno. in tertio articulo de ciui
5 li debito. ¶† Ultimo querit hic Bal. in fi. pone qõ ille qui cõfessus est ꝛ promisit cum iuramẽto soluere erat minor. xxv. annis lapsum est biennium agitur contra eum ipse opponit exceptionem non numerate pecunie. replicatur ꝙ lapsum est tẽpus: duplicatur per minorem ꝙ imo nõ est lapsum: quia erat minor quo casu non currit ipso iure. vt. l. fin. §. in quibus cau. in inte. resti. non est neces. triplicatur per agentem ꝙ iuramentum facit ipsum cẽseri maiorez. vt in aut. sacramẽta puberũ: queritur quid iuris: ipse tenet pro minore dicens ꝙ hoc iuramentum in quo reuera non consensit nisi sub cõditiõe vel modo: vt sequi debeat numeratio: et nõ est secuta nõ facit eũ censeri maiorem: ꝛ est pulchrum dictũ.

¶De compensationibus. Rubrica.

1 **T senatus.** ¶† De debito ab vna statione vel camera fiscali nõ potest obiici exceptio cõpensationis alteri stationi vel camere fiscali ne inducaꝛ cõfusio officiorũ. h. d. Sz si esset debitũ ab eadem statiõe vel camera bñ posset obiici cõpensatio fisco sicut priuato nisi in cer. casib. vt. j. e. l. i tẽpore ea. ¶Querit hic Bald. de pulchra q̃stione. pone qõ quidã erat creditor vnius camere fiscalis ad quã perueniebãt gabelle ex causa ga
b belle ᵇ in centũ fuit cõdẽnatus ex maleficio ad centũ soluenda infra mẽsem: alꝰ amputareꝯ sibi manus: ꝛ illa cẽtum ex cõdẽnatione si fuissent soluta debebãt venire ad aliam camerã diuersam: nõ soluit: iudex vult sibi amputare manum ipse dicit qõ non debet amputari: qꝛ censentur soluta cum alia camera debeat centum: et sic debet fieri compensatio in istis cẽtum in quibus fuit condẽnatus cum illis qõ ista compẽsatio facta est ipso iure ad euitationem pene corporalis: iurta no. j. eo. l. si cõstat. In contrarium allegatur ista. l. qꝛ nõ est fienda compensatio pro eo quod soluẽdum erat vni camere de eo quod erat debitum ab alia camera. Breuiter ipse tenet non esse manum amputandam non tantum ratione compensatiõis. Nec obst. ista. l. sed qꝛ per fiscũ stetit quominus solueret cõdẽnationem qꝛ non fecit sibi solui quod sibi debebaꝯ ab alia camera. per. l. iulia. ff. de condi. ꝛ demon.

2 ¶Qualiter possit obiici compẽsatio de debito naturaliter tantum quod peti non potest.

Si illud quod soluisti actiõe iudicati: nõ est a te debitum nec potes probare quod sit indebitum sentẽtia de indebito facit debitum.

1 **Ex causa.** ¶† De eo quod tanꝯ indebitus repeti non poterat cõpensatio nõ potest opponi. h. d. Et pone casum vt in gloss. qõ indebite fuisti mihi condemnatus in centum ꝛ ilª la centum mihi soluisti: cum autem postea peterem a te centũ alia: opponebas compensationẽ de eo quod soluisti tanꝯ indebite solueris: ꝛ volebas probare quod indebite fueras condẽnatus: certe nõ potes: sicut enim illud quod soluisti virtute sententie non potes repetere tanꝯ indebitum: quia sententia de indebito facit debitum: ita non potes de illa compensatione obiicere: quia compensatio est vnius debiti ad aliud sz hic tu es debitor meꝰ in centum que peto. ego autem nõ sum debitor tuus in centum que soluisti: quia nullo iure sum tibi obligatus restituere. ¶In ter. ibi: cum vero: supra loquitur quando petebam a te cẽtum nõ ex causa condemnationis: et tu opponebas compensationẽ de aliis centum que mihi solueras ex causa solutionis indebite facte. hic quando petebam actiõe iudicati vel petebam executionem sentẽtie. tu vero obiiciebas compensationem de eo quod tibi debebam nõ ex causa cõdemnationis: queritur an possis: videbatur qõ nõ: quia causa ex qua peto ego facit debitum liquidũ ꝛ etiam exequibile cum sentẽtia habeat executionem paratum: sed debitum de quo tu obiicis compensationem nõ sic potest esse liquidũ: et posito ꝙ sit: puta quia ego ꝯfiteor nõ sic est exequibile nec habet executionem paratam: contrarium tamen hic dicitur: imo est exequibile si ego confiteor: quia confessio in iudicio facta habet executionem paratam sicut sententia. vt in. l. si debitori. ff. de iudi. sed si non esset ita liquidum per confessionẽ forte esset dicendũ contrarium. per. l. fi. j. eo. vel pone hic ꝙ eram tibi obligatus ex instrumento guarentigie quod habet execu
2 tionem paratam sicut sententia. ¶† Nũc opp. contra primũ dictum. de legat. j. ff. eo. vbi potes mihi obiicere compensationem de debito quod petere non potes naturali tantum. Sol. licet illud nõ posses petere: quia naturalis obligatio sola nõ parit actionẽ: poteras tamen probare qõ erat naturaliter debitum: ideo potes obiicere compensationem: ꝛ sic per indirectum cõsequeris quod directo consequi non poteras: hic non ꝙ soluisti actione iudicati nec est tibi debitum nec potes probare ꝙ sit indebitum. vt. §. dixi. sententia de indebito facit debitum: ꝛ sic si velles probare qõ indebite fuisti condemnatus venires contra sententiam pro qua presumitur. ꝛ vide bo. gl. in. l. quecunqꝫ. ff. eo. ¶Item oppo. l. iulianus. de condi. inde. vbi potes mihi obiicere compensationem de eo quod a me petere nõ potes. So. casus sunt diuersi hic loquitur quãdo fuisti mihi cõdemnatus indebite et soluisti: ibi loquitur quãdo ego fui absolutus a tua petitione indebite: quia reuera erã debitor tuus ciuiliter ꝛ naturaliter: ꝛ fui absolutus per quã sola ciuilis tollitur naturalis non tollitur nec eliditur: licet aũt amplius petere non posses: si tñ tibi soluo per errorẽ iuris si postea peto tanꝯ indebite soluta potes obiicere exceptionem ꝙ imo debite soluta sunt: quia illa sentẽtia absolutoria nõ fecit de debito naturali indebitum: nec per hoc venis ꝯtra sententiam si fui absolutus: quia non probasti: secus si non: quia
b contractus non fuit celebratus. Sed not. qõ nõ solui: et quod nunc ago contra te ad alia centum an possis de illo debito naturali compensationem opponere: videtur quod sic per. l. illã etiam in contrarium facit. l. quecunqꝫ. eo. tit. gl. format ibi istã questionem. ꝛ arguit multum fortiter. ꝛ determinat ꝙ nõ possis mihi obiicere per illam. l. quecũqꝫ. quia licet naturaliter sit debitum potest tolli p exceptionem rei iudicate ergo ꝛc. vt in. l. quecunqꝫ. ꝛ est proprie exceptio. sed in. l. autem non erat pro prie exceptio: quia actio nõ cõpetebat. Cy. tractat hic istam. q. posse distingui. ꝛ hoc videtur esse de mente Bal. an obiiciẽdo compensa. venias cõtra sententiã qua fui absolutus vel non. primo casu non possis: vt si fui absolutus qui tecum non contraxerã: nam nunc si velles probare debitũ necesse habes probare ꝙ contraxeram: ꝛ sic venires contra sentẽtiam: sed si fui absolutus quia non probasti vel quia erat debitum naturale tantũ quod peti non poterat: ꝛ sic posses bene excipiendo probare ꝙ erat debitum: quia non venis contra sentẽtiam. ꝛ licet per illã fueris exclusus ab agendo non tamen exclusus ab excipiẽdo. ꝛ illam. l. intellige cum distinctionibus ibi positis p glo. vt sic sit idem videtur hoc casu quãdo peto aliud debitũ qõ esset quãdo repeterem idẽ debitum per errorẽ iuris solutũ per no. in. d. l. iulianus. de cõdi. indebi.

ª ¶Intelligit semp exceptuata. adde. c. cũ i ecclesijs de ma. ꝛ obe. Archi. in. c. autoritatẽ. xxv. qõne, vj.

b ¶Gabelle ex cã gabelle. adõ berta. de firmo ī suo tracta, õ gabellis.

BIU Cujas

2 ¶Quātum tempus detur ad liquidandum debitū vt habeat locum compensatio.

1 **In ea que.** ¶Cōtra rē publicā vel fiscuz pōt obīci cōpensatio sicut priuatum preterēp in casibus hic expressis.h.d.et etiā in alio qui ponitur.ī.eo.si ex vēditione:sez qñ fisc⁹ petit pretiū rei vēdite per fiscū.ꝛ intellige qñ debetur ab eadē
2 statione que petit.alꝫ secus.vt.ī.e.l.hoc casu. ¶In glo.ñ.ibi infra duos mēses hoc in paruis summis sed in magnis infra tres tantū tamen terminū habet debitor fisci ad soluendū.vt in.l.fraudē.§.debitoribus.de iure fis.ff.vnde tātundē sibi dar ad liquidandū quantū debitor posset obīcere compēsationē vt per Bar.in.d.§.qui per compensationē ꝛ declarat.l.fi.ī.e. vbi dicitur qō non potest obīcere compēsationem de debito non liquido nisi incontinenti liquidet.Sed quātum tempus datur ad liquidandū:dicetur incōtinenti: tenet ipse per illū §.qō tm̄ quātum ad soluēdum:ꝫ si nullum tempus daretur sibi ad soluendum nullū dabitur ad liquidandū.Bal.reprobat ipsum:quia imo datur:vt patet in.d.l.fi.que loquit indistincte:ꝛ sic etiā quādo habebat terminū ad soluēdum illud quod petebatur ab eo:ꝛ tamen ibi dicitur qō pōt obīcere cōpensationē de eo quod sibi debet dūmodo incōtinenti possit liquidare videtur ergo relinqui arbitrio iudicis.Vel dic melius qō liquidet infra tēpus quo durat instantia ita qō nō sit necesse prorogare terminū vel suspēdere tēpus instantie propter liquidationem hāc per ea que not.in.l.si is a quo.§.fi.vt legatorū nomine caueatur.

2 ☞Si debitum nō sit vsurariū an fiat cōpēsatio ipso iure.

1 **Si constat.** ¶Ad impediendum cursum vsurarum fit compēsatio ipso iure vsqꝫ ad concurrētem quātitatem.h.d. vnde si debeo tibi cētum sub vsuris annuis vel mēstruis:ꝛ tu postea incipis esse debitor meus in quinquaginta ab illo die citra nō currēt vsure nisi de alīs quinquaginta.h.
2 d.¶Quero quid si debitum nō sit vsurarium an fiat compensatio ipso iure. Martinus tenuit quod sic intellerit illam.l. generaliter.licet loquitur in debito vsurario:qz multe alie.ll. hoc dicūt:et tamen loquuntur in debito vsurario.vt patet in ea.l.fi.ꝛ in multis alīs allegatis in glo.Joā.tenuit contrariū qō non fiat ipso iure nisi in casib⁹ hic notatis per glos.sed requirit qō exceptio opponaꝛ.et ita dicit intelligendas illas.ll. que videntur dicere contrarium qꝫ ipso iure dūmodo opponatur a parte.ꝛ allegat glo.duas rationes pro opinione Joā. aduerte ad titulum questionis vt intelligas ꝛ nō equiuoces. nam si es debitor meus in centum ꝛ postea ego incipio esse debitor tuus in alīs cētum:si queritur an fiat compēsatio ipso iure vnius debiti ad aliud anteꝫ ego agā:ꝛ tu exceptionē opponas:vel ecōuerso hoc modo:sez qō vtrūqꝫ debitū extinguatur:et omnis obligatio hincinde ac si soluerē tibi et tu mihi. dicēdum est qō non indistincte etiam si sit debitum vsurariū vel penale.nāvtraqꝫ obligatio ꝛ actio per se subsistit in substātia nec vna alteram elidit vel tollit:quia se adinuicem compatiuntur:hinc est qō si ego tibi soluo non prohibebor a te petere quod mihi debes:vt est casus in.l.si cum dos.ff.rerum amotarum.sed si iste obligationes essent distincte adinuicem nō posem petere quod mihi debes ꝛ si peterem inepte agerem:ꝫ deberem repetere quod soluerim post obligationem extinctam: et illa.l.si cum duos.manifeste probat hoc.qꝫ ergo dicitur hic fieri ipso iure ad impediēdum cursum vsurarum debet sic intelligi:et extunc quo incipio esse debitor tuus nō currāt vsure de debito meo ꝛ hoc per rationem quam tangit gl.in fi.qꝫ si peterem a te sortem posses me per exceptionem compensationis repellere:ergo nō possum te constituere in mora:quia vbi nō est petitio saltem cum effectu nō potest committi mora.vt in.l.pupillus.de verbo.obli.l.lecta.§.sed cum sortis.ff.si cert. peta.Substātia ergo obligationis qua teneris ad sortem permanet:sed vsure desinūt currere:qz nō es in mora et si p̄miseris soluere infra certū tempus.ꝛ ī.illud tēpus inciperet esse debitor tuus in tantūdem:non soluendo infra terminum nō incidis in penam ratione predicta:quia nō es in mora et pena committitur propter moram et ꝓpter hoc dico et nullus alius dicit si illa ratio glo.quam videntur tenere doct.est illa impediat cursum vsurarum.ista.l.debet restringi ad illas vsuras que currūt propter moram commissam in constituendo sortem:sed si currerēt non propter moram:sed propter cōuentionē.vt.d.l.lecta.§.fi.non desinerēt currere. ¶Pone exēplum in istis vsurarīs qui volunt currere vsuras pro quocūqꝫ tēpore debitor retineat sortem ne currant qō nunqꝫ sors restituaꝫ: sed vellēt semper eam stare apud debitorem vt semper currerent vsure.nam si incipiūt esse debitores sui debitoris in tantūdem non propterea desinent currere vsure que non currunt propter moram:sed propter retētionem sortis.ita videtur posse dici de rigore:licet de equitate forte dicendum esset cōtrariū per rationē:qz per vsurarium stat quominus debitor sibi soluat non soluēdo idem debitori quod debet.ꝛ sic ex isto capite tanqꝫ soluisset habeꝫ pro soluto.arg.in.l.iulianus.de condi.ꝛ demon.ꝛ quod dixi fm Bal.ī.l.j.§.e.debet ergo intelligi illa questio gl.alio modo.ꝛ ita intelligit Petrus qꝫ sit differentia inter exceptionem compensationis et alias exceptiones non in modo proponendi:quia tam iste qꝫ alie debent proponi.et nisi proponātur non prosunt.vt not.in.l.si vnus.§.pactus ne peteret.in glo.in ver.in opponendo.ff.de pactis.sed ista differentia in effectu propositionis quare exceptio compensatiōis postqꝫ fuit apposita per partem extinguit obligationem ipso iure:sed alie exceptiōes puta pacti de non petendo vel iurisiurādi:sicut anteqꝫ proponantur nō extinguūt ipso iure obligationem saltem ciuilem nec etiam actionem:sed elidunt.ita nec postqꝫ fuerint proposite.vt patet in.d.§.pactꝰ ne peteret. vbi contra exceptionem competit replicatio ad ipsam exceptionē: ꝛ coadiuuandam actionem:ergo actio non erat sublata:quia si foret sublata non posset cōdemnari per replicationim.l.sub pretextu.la prima.ñ.de transactio.iste intellectus videꝫ mihi dubius. Nam aut intelligimus qꝫ sola propositio exceptiōis cōpensatiōis tollat act.ꝛ obligationē ipso iure etiā anteqꝫ sequatur sententia:et illud non videtur bene dictum per rationem primā quam ponit hic glo. Aut intelligimus qꝫ tollatur secuta sentētia per quam approbaꝫ compensatio:ꝛ tūc nō solum ista sed etiam alie exceptiones idem operantur.vt postqꝫ peruentum fuerit ad conflictū extinguāt obligationē ꝛ actionem ipso iure per que not.idem Pe.ꝛ Ly.in.l.exceptionē.ñ. de probationibus.quod etiam tenet Bal.in.l.si plures.ff.de fideiuſ.vbi dicit esse casum.ꝛ no.per eum in.l.iulianus.de cond.idebi.in penul.vel antepenul.col.cogita super his q̄ sunt diapicibus iuris.

1 **Etiam.** ¶Etiam ō eo qꝫ iudicis officio peti potest nō iure actionis pōt obīci compēsatio.h.d.fm gl.erat em̄ hic dubitatio:quia si eras debitor titij in qnquaginta.ꝛ titi⁹ i suo testamēto p fideicōmissum relinquat tibi centū illo iure:heres ad illud fideicommissum soluēdum nō erat obligatus:licet posses implorare officium iudicis qō non est ita forte vinculum sicut obligatio:vt patet ꝛ no.in.l.cum postulassem.ff.de dam. infec.vnde videbaꝫ qꝫ si heres petebat a te qnquaginta iure obligationis non posses sibi obīcere compensationem de dicto fideicommisso:qz non cōpetebat actio:cuiuscontrariū hic dicitur:hodie vero bene competit actio ex testamēto sicut p legato.vt.l.j.contra communia de lega.vel dic qō hic econuerso erat dubitatio:quia fideicōmisso vel legato fauore vltime voluntatis currūt vsure ex mora.vt.ī.de vsu.ꝛ fru.lega.per totū: sed contractus non sunt ita fauorabiles vt semp ex mora currāt vsure.vt ptz ī cōtractu mutui:si ergo tenebaris titio in qnquaginta ex contractu mutui:ꝛ ipse titi⁹ postea p legatū vel fideicōmissum relinqbat tibi centū videbaꝫ qō currerēt vsure de istis centū integraliter fauore vltime voluntatis nec ꝓpter debitū tuū qō nō erat ita fauorabile desinerent currere in qnquaginta:secus tñ est in.l.precedenti.

2 ☞Contra vxorē petentē dotē an possit maritus obīcere cōpensationem de rebus amotis.

1 **Neqz scriptura.** ¶Si petitur id qꝫ nō debetur obīcitur exceptio intētiōis:si id qō debeꝫ obīcitur exceptio cōpensationis.h.d.in effectu fm cōem lecturā glos. que legitur multis modis:ꝓpter duo cōtraria quorum vnū est de prin.huius.l.qō dicit te nō esse obligatum ex scriptura
2 tue confessionis. ¶Ad scām respōsum vbi dicit contrariū ibi dū dicit qꝫ deberes te cōstituere.ꝛ sic eras obligatus.illud cōtrariū est d.e.l.j.§.sed nec ob res amotas.ī.de rei vxo.actione: vbi dicitur qꝫ ꝓpter res amotas ab vxore nō pōt per maritū retineri dos.ꝛ hic in fi.videtur dicere cōtrariū qō cōtra vxorē petentē pōt obīcere compēsationē de rebus amotis per eam propter hoc in glo.duob⁹ modis principaliter legit. Primo qꝫ hic nō loquatur qñ vxor repetebat dotē:qz tunc obstaret.l. cōtraria.sed petebat aliud debitū ī quo maritus sibi tenebatur ex scriptura ꝓpria manu facta.ꝛ tunc nō obstat contrariū de illo.§.ꝫ vt tollaꝫ cōtrariū quod fit de principio ad scām responsum glo.legit tribus modis vel ponit casum.tene secūdā positionē que est clara:ꝛ etiā tertia pōt ꝓcedere:alio mō itelligit vt loquaꝫ etiā qñ mulier repetebat dotē:ꝛ tūc ad cōtrariū respōdit diuersis modis.ꝛ scām diuersitatē modoꝝ variaꝫ casus. ¶In ter.ibi obligare:sez cū effectu.nā bñ erat obligatus ciuiliter

a ¶An fiat cōpensatio.Addō an cōpēsatio sit de liqdo ad liqdū dic qꝫ nō fm car.zab. in.c.ad nostrā.de iureiu.limita nisi debitū esset factū liqdū p cōfessionē meā.tūc cū illo debito liquido p meā cōfessionē dz fieri cōpensatio cū eo qō est liqdū.de quo est glo.in ybo cōiuncta.in.l.fi.C.de cōpēsa.ꝛ eā ibi seqtur Ly.ī.rj.q.idē tz Ab.c.fi.in pe. co.de deposito.ꝛ istā limitationez multū no.Bart. cep.vonēsis cautela.cxñ.et cautela.clxiij.

ciuiliter tantum infra biennium:sed nō cum effectu:quia nō competebat actio fm intellectum glos. ¶ In text.ibi poterint subaudi.ꝛ ideo si agat infra biennium opponis sibi exceptionem nō nume.pecu.que est potius intentionis cum nullā habeat actionem:sed si post habet locū quod infra sequitur ꝛ cōpensatio ꝛc.

1 SI ex venditione. ¶ † Venditor pretens ptiū patitur compensationem.fallit in fisco.b.d.

1 SI propter. ¶ † Qui tenetur ad fructꝰ consumptos patitur compensationem.hoc dicit.

2 ☞ Si cessi iura mea titio cōtra te an ipsi titio agenti possis obijcere compensationem de eo quod tibi debeo.

1 IUS quod. ¶ † De eo quod alius debet q̄ tu non pōt obijci cōpensatio creditori tuo intellige etiā illo consentiente nisi in casibus hic positis in gl. ¶ † Querūt hic docto.si cessi iura mea titio cōtra te vtrum ipsi titio agēti possis obijcere compensationem de eo qō tibi debeo.quam.q.format glo.in.l.si quis rem.ff.de procura.By.in.l.si quis ius. de reg.iur.tenet quod sic:quia actio quam illi cessi trāsiuit illū cuꝫ sua causa ꝛ vulnere cum quibus erat apud me sed quādo erat apud me si eam intentassem cōtra te posses me repellere per exceptionem cōpensationis:ergo cum eadem causa transiuit in cessionariū ,vt possis eum repellere ex persona mea:qꝛ non debet esse melioris conditionis q̄ ego qui cessi.facit.l.fin. §.j.ff.ad velleia. Nec obst.iste text.quia ego nō sum oīno alius cum cessionarius habeat causam a me:ꝛ sic participamus de eadem obligatione:tamē contra istam rationem facit:qꝛ exceptio compensationis non tangit obligationem nec elidit.Sꝫ opponitur potius ad exactionē.vt no.Barto.in.l.si cū dos.ff. rerum amotarum.Si ergo anteq̄ sit opposita exceptio:cedo actionem meā que nō est vulnerata nec elisa videtur qō libere transeat in cessionarium:ꝛ sic non possit sibi obijci exceptio de eo quod debeo ꝛ sepe cōtingit qō inutilis actio apud cedētem est tamē vtilis apud cessionarium quādo cessat causa inutilis que erat apud cedētem.vt in.l.fi.j.de iur.do.in prin.cum ibi not.sed hic cessat:quia quousq̄ fuit apud me poterat elidi per exceptionem:qꝛ eram debitor tuus:tūc cum non sit apud cessionarium:nonvidetur q̄ possit elidi:qꝛ ipse nō est debitor tuꝰ:licet ego sim ꝛ forte ista pars verior est:nō sic esset in alijs exceptionibus q̄ eliderēt actionē vel obligationē:vt exceptio pacti vel iurisiurādi.nā ille insunt actioni:merito cū eis transit actio in quemcunq̄.

1 QUONIĀ liberum. ¶ † Emptor p liberanda reꝰ empta soluit creditori venditoris ꝛ cōpensat cum pretio.hoc dicit.

1 SI tutores. ¶ † Tutor nominatus conuētus a pupillo p mala administratione ipsius pōt obijcere cōpensationē de eo q̄ solvit l da pupillo.h.d. Premitte qō magistratꝰ qui nominauit vel protutorē nō accepta idonea cautione seu satisdatione tenetur in subsidiū pro mala administratione tutoris existētis nō soluendo.vt in titu.de magi.conue.ff.

2 ☞ Ad parandū pignoratitiā sufficit sola obligatio in iudicio sine consignatione ꝛ depositione:secus si extra iudicium.

1 VICISSIM. ¶ † Pignoratitia nascitur sublata debito per compēsationeꝫ sicut per solutionem vel alio modo.h.d.ꝛ faciebat dubium.l.rem.§.omnis.de pig.act.vbi dicitur qō pignoratitia tunc nascit q̄n ois pecunia soluta est:vel satisfactum est:sed ille q̄ cōpensat non soluit nec satisfacit:sꝫ excludit agētem.certe verum est qō nō soluit vere:sed fingitur soluere.

2 vt in.l.j.ff.qui po.in pig.ba. ¶ † In ter.ibi cōsignatūq̄ depone hic quādo oblatio fuit facta extra iudicium si autē in iudicio ipsa sola sufficeret sine consignatione ad parādum pignoratitiam actionem.

1 SIVELUT. ¶ † Si cōpensatio non sortit effectū possum debitū de quo hāc exceptionem opposui petere actione prima.h.d.

2 ☞ In quibus actionibus possit obijci compensatio ꝛ quid in actione depositi ꝛ ea que intentatur cōtra occupantes indebite res alienas per alium possessas.
De quo debito possit obijci compensatio.
Instructio iudicum ne sint proni in admittendo exceptionē cōpensationis post liquidationē debiti qō petitur.

3 Compensatio pōt obijci post publicatas attestatiōes ex quibus apparet sententiā ferēdā p actorē:ꝛ etiā post sentētiā dū modo debitum sit liquidū vel de proximo liquidandum.
Quantum temporis dabitur ad liquidandum.

4 Statutum q̄ in causis que vertuntur inter consanguineos si vna pars petit compromissum fieri possit altera pars cōpelli ad cōpromittendū nō habet locum post probatum ꝛ liquidatum debitum ꝛ publicatas attestationes.

5 Si debitum quod petitur non est adhuc liquidatum pōt reꝰ opponere exceptionem cōpensationis de alio debito nō liquido etiam de proximo nō liquidando.

6 Si hincinde debeāt species vel ex vna parte quātitas ꝛ ex altera species an admittatur cōpensatio.

7 Cū deueniāt ad estimationē officio iudicis:qꝛ conuētus desijt dolo possidere qualiter possit cōdēnari ad estimationē rei:et quid si estimatio petat an libellus erit ineptus.ꝛ nu.8.

8 In rei vendicatione an res dicatur esse in obligatiōe vel possessor dicatur aliquo modo obligatus.

9 Si reus fatetur intētionē actoris an poterit obijcere cōpensationem de debito non liquido.

2 COMPĒSATIONES. Lex ista quinq̄ facit. † Primo declarat in quibꝰ actionibus seu ⁊tra quas possit obijci cōpēsatio.ꝛ dicit regulariter q̄ in oibꝰ tā psonalibꝰ q̄z realibꝰ:vsq̄z ibi ita tñ.Scōo de quo debito possit obijci cōpēsatio.ꝛ dicit q̄ si debitū qō petit est iā liqdatū non pōt obijci nisi de alio debito liqdo vel de ꝓximo liqdādo: qꝛ iniquū esset si petitor iā liqdasset suū debitū ꝛ speraret infra paucos dies habere sentētiā qō reꝰ posset sibi auferre hāc spē obijciēdo hanc cōpēsationē de debito non liquido:vel non de ꝓximo liqdādo.sꝫ qō regrit altiorē indaginem:qꝛ esset dare materiā delinquendi ꝛ frustrādi actorē laboribꝰ ꝛ expēsis q̄s vel quas passus est in liqdando debitū suū vsq̄z ibi hoc itaq̄z. Quarto instruit iudices ne sint ꝓni in admittēdo exceptionē compēsatiōis post liqdationē debiti qō petit:sed potiꝰ reseruēt in alio iudicio qñ videt q̄ regrit altiorē īdaginē:vsq̄z ibi. excepta.Quinto et vltio a scōa posita in ꝓncipio excipit duas actiōes:sꝫ actionē depositi:ꝛ eā q̄ intētat cōtra occupātes indebite res alienas p aliū possessas.h.d.tota.l. ¶ † Not.ter.in iñ.par.vñ dicit iā pene ⁊cta est.qō cōpēsatio pōt obijci post publicatas attestatiōes ex qbꝰ apparet sentētiā ferēdā p actore dūmodo obijciat de alio debito liqdo vel de ꝓximo liqdādo.nā nō pōt cōstare qō reꝰ iā sit pene cōuictus ꝛ q̄ attestationes sint publicate:et nihil sit ꝓbatū ꝫ eas:quinimo videt qō etiā post ⁊clusionē in cā:qꝛ video qō pōt obijci post sentētiā q̄ trāsiuit in rē iudicatā.vt ptꝫ.s.e.l.iñ.ibi cū vero q iudicati cōueniāt ꝛc.qꝛ potiꝰ respicit executionē q̄ obligationem.vt not. Bar.in.l.si cū dos.ff.re.amo.ꝛ ad hoc facit q̄ dicimus de exceptionibꝰ falsi instrumēti q̄ possunt opponi post cōclusionē:qꝛ etiā posset opponi post sentētiā.vt legit ꝛ no.in.c.lꝫ cām.de ꝓbationibꝰ. Quantū vero tēporis dabit ad liqdandū.dic vt diri.s.e.l.in ea.ꝛ gl.hoc etiā tāgit sup verbo indaginē. ¶ † Itē iste text.optime facit:imo vī decidere si statutū dicat qō in causis q̄ vertunt inter cōsanguineos si altera pars petit compromissum fieri possit altera pars ⁊pelli ad cōpromittēdū: pone ergo q̄ actor ꝓbauit ꝛ liqdauit debitū suum ꝛ publicate sunt attestatiōes reus videṡ se quasi cōuictū ꝛ sentētiā debere ferri ꝫ eū petit cōpromissum fieri:vt sic eludat actorē laboribꝰ et expēsis:certe nō ꝺz audiri p rōnē q̄ hic ponit:sꝫ debebat petere anteq̄ actor fatigaret i ꝓbādo:ꝛ hec est iustissima interꝑtatio statuti auferēs materiā malignādi.bñ facit ꝛ optime q̄ in simili habet i.c.pastoralis.in fi.de cā pos.ꝛ ꝓprie. ¶ † Sed ponam qō debitū quoddā petit q̄ non est adhuc liqdatū reus opponit exceptionē cōpēsatiōis de alio debito non liqdo nec de ꝓximo liqdādo:puto qō debeo audiri:q̄si hec exceptio sit q̄dā mutua petitio:ꝛ si habeat vim recōuentiōis:vt est ter.s. e.l.neq̄ scriptura.dū dicit petitioni mutue ꝛc.et vterq̄ liqdabit suū debitū infra terminos datos ad ꝓbādū:et illa est veri

6 tas:cessat cām rō istiꝰ.l. ¶ † In glo.j.ꝛ idē si hincinde debeāt pecunia:sed vt species.ꝛ idē ⁊ glo.in.l.cū fundū.§.j.ff.si cer.pet. doc.tenēt ⁊trariū.nā rō quare nō admittit cōpēsatio si hincinde debeāt species vel ex vna pte quātitas ex altera species:qꝛ in specieb⁹ cadit affectio.vñ potius pōt qs velle speciē q̄ valet.x. cōi estimatione:quā habere.xv.Sed vñ debeāt quātitas hincinde siue debeat vt quātitas siue vt species:non cadit affectio plus ad vnā pecuniā:quā ad alterā:iō ꝺz admitti cōpensatio cessante cā ꝓhibitionis cessat ꝓhibitio.nec ob.l.quā glo.allegat.qꝛ ibi nō inhibeāt cōpēsatio illa rōne:sꝫ alia.vt ibi no.ꝛ in

7 d.l.cū fund⁹.§.seruū tuū. ¶ † In gl.ibi.cū deueniāt ad estimationē supple officio iudicis:qꝛ dolo desijt possidere pōt cōdēnari ad estimationē rei:sꝫ sicut estimatio nō est in obligatiōe de ꝓsenti:sꝫ sperat effici secuta condēnatione.et hoc respectu

BIU Cujas

videtur etiam hodie esse de presenti.⁊ hoc vult gl.dicere.ĩ.ibi
8 si scđm hoc ⁊c.¶†In gl.ibi res ipsa dicitur esse in obligatione
illa gl.videtur male loqui:quia in rei vendicatione res nõ di
citur esse in obligatione:nec possessor dicitur esse quoquo modo
obligatus etiam si non desijt possidere.vt no.institu.de ac.§.
j.multominus si desijt possidere.dicit.Bald.qđ ista gl.loquitur
de grosso modo loquendi:quia interdum quis potest cogi ad
restituendum ⁊ dicitur obligatus:⁊ tamen nõ est nam etiam
actor qui potest repelli per exceptionẽ largo modo dicitur obli
gatus ad non petendum:⁊ tamen nõ est stricto modo loquen
di.vt habetur ĩ.l.meuia.§.fundum.ff.solu.matri.vnde Bar.
post glo.dicit ꝙ si actor in rei vendicatione diceret reũ teneri
⁊ obligatũ esse ad restitutionez rei nõ propter hoc inepte age
ret:sed potest sustineri libellus de largo modo loquẽdi ꝑ hãc
glo.ll.autem quas glos.allegat nihil faciunt:quia loquuntur
in actione personali que datur ad dãdum aliquam speciem.
nam ibi presupponitur obligatio ⁊ si post moram res deficit
extare adhuc remanet in obligatiõe:et ipsa res potest ⁊ debet
peti non estimatio:licet in illa possit fieri condẽnatio.¶Sed
quid si estimatio petatur.respõdeo libellus esset ineptus nisi
diceret peto rem vel estimationem:quia tunc debent intelligi
scđm ordinem iuris:sꝫ peto rem si extat:⁊ si nõ extat peto reũ
condemnari in estimationem.hoc tenet Specu.in titu.de obli
gatione ⁊ solutione.§.sequitur.versicu.quid si libell⁹ habet.⁊
adde qđ no.in.l.vinũ.in fi.magne glo.ff.si cer.pe.¶In gl.ibi
satis dici potest.no.glo.qđ obligatio generis cuiuscũqꝫ equi
paratur obligationi quãtitatis:vnde si teneor tibi ad equum
in genere ⁊ tu mihi ad bouem in genere potest obijci compen
satio vsqꝫ ad concurrentem quãtitatem equi ⁊ bouis.⁊ adde
9 quod no.Bar.in.l.meuius.§.duobus.de leg.ij.¶†In gl.se
quenti ibi per testes:non per confessionem pro ista gl.facit:qꝛ
ratio huius text.dũ dicit non admitti compẽsationem de de
bito non liquido est qꝛ actor fuit fatigatus laboribus ⁊ expẽ
sis in liquidando debitum suum:sed si reus confessus est intẽ
tionem actoris ipse actor non est fatigatus:sed releuatus per
confessionem rei:ergo videtur ꝙ reus possit obijcere compen
sationem etiã de debito non liquido:per.l.quam glos.allegat
Bald.tamẽ tenet contrariũ ⁊ bene.nã ratio que hic ponitur in
tex.est ratio impulsiua:vñ posito qđ cessat:ex quo debitũ acto
ris est liquidũ ⁊ põt statim finiri causa ⁊ expediri nõ debet di
latari ꝑ calũnias rei q posset maliciose facere eã differri oppo
nẽdo exceptionẽ de debito regrẽte altiorẽ idaginẽ maliciose ⁊
calũniose lites aũt dñt abbreuiari:⁊ cito terminari vñ multo
magis innuitur excipere de tali debito ille qui confessus est
ĩtẽtionẽ actoris ꝙ̃ ille q ꝯuict⁹ ẽ ꝑ testes:qꝛ magis deprehẽsus
in malicia.l.antẽ quã glo.allegat habet in se aliam rationem.

¶De vsuris. Rubrica.

2 ☞Ratio quare si stipulatio probatur per testes debeãt depo
nere ꝙ precessit interrogatio ⁊ incõtinenti secuta responsio:⁊
si contineatur in instrumento:nõ requiratur hic.⁊ nu.3.
3 Verbũ promisit qñ cõtinetur in scriptura intelligitur ꝑ stipu
lationem:⁊ quid de verbo conuenit.
Dubia probatio non releuat probantem.
4 Si reperitur in scriptura qđ titi⁹ promisit mihi centũ an ꝓsu
matur presentia.
Quãdo reperitur in instrumento ꝙ talis inuestiuit talẽ de tali
feudo vel de tali bñficio an presumatur presentia illius.

1 Si interrogatiõe.¶†Quãdo stipu
latio probatur per testes debent deponere
qđ ꝓcessit interrogatio ⁊ secuta fuit respon
sio.h.d.supple ⁊ qđ incontinenti:alias nõ
valeret.vt in.l.j.ff.de verbo.obli.circa prin
cipium:⁊ sic attestationes nõ concluderẽt.
l.non hoc.ĩ.vnde cognati.non sufficit ꝙ testes dicant qđ talis
promisit tali vsuras:qꝛ potuisset promittere pacto nudo non
precedente interrogatione vel ea precedente:tñ ex interuallo.
⁊ sic esset stipulatio:sed pactũ nõ vitiatur ex interuallo:sed sti
pulatio sic:vsure aũt ex pacto nõ possunt peti etiã si sit apposi
tum iuxta cõtractũ vestitum:qꝛ earum odio non recepit vesti
2 mẽtũ a ꝯtractu.vt.ĩ.e.l.iij.¶†In gl.que incipit quãdo:que
ritur qđ si promissio vsurarũ contineretur in instrumento.di
cit glos.qđ tũc nõ expediret ꝙ diceretur in eo interrogationẽ
ꝓcessisse ⁊ responsionẽ secutam esse:sed sufficeret ꝙ continere
tur in eo qualiter talis promisit tali vsuras ⁊ omnia presume
rẽtur solenniter acta qđ precesserit interrogatio:⁊ secuta fue
rit responsio incontinenti per.ll.quas gloss.allegat sed que est
ratio diuersitatis inter testes ⁊ instrumentum.dicũt quidam
qđ instrumentũ fit a persona perita:sed testes possunt esse im
3 periti.Istam rationem reprobat Bart.† quia video ꝙ etiam
a si verbum promisit ᵃcõtineatur in scriptura priuata intelligi
tur ꝙ solenniter promiserit per stipulationem.vt in.l.j.ĩ.de cõ
trahen.stipu.⁊ tamen potest esse facta ab imperito:⁊ cõtra te
stes possunt esse periti ⁊ dictum eorum tamẽ non valeret nisi
dicerent interrogationem precessisse et responsionem secutam
esse.dicit ergo rationem esse:quia instrumẽtum et etiam scri
ptura priuata fit de communi consensu partium:ideo omnia
verba in ipsis apposita censentur prolata meliori modo quo
possunt et efficaciori:sꝫ testes producuntur ab vna parte con
tra alteram etiã inuitam:ideo eorum verba stricte intelligũ
tur:⁊ vbi potest esse aliqua dubitatio fit interpretatio contra
b habentem probare:quia dubia probatio ᵇ nõ releuat probã
tem.vt in.c.in presentia.de proba.Debent ergo ꝓferre talia
verba que cõcludant necessario vel presumptiue presumptio
ne approbata a iure:⁊ cum debebat deponere de his que per
cipiũtur sensu corporeo.vt.l.testium.ŝ.de testi.nõ de his que
iudicio intellectus:quia tũc magis essent iudices ꝙ̃ testes:iu
xta not.per Inno.ĩ.c.causam que.de testibus.⁊ per docto.in
l.solam.ŝ.de testi.non sufficeret ꝙ testes dicerent ꝙ talis ꝓmi
sit tali ꝑ stipulationem:qꝛ cum stipulatio sit contractus a iu
re inuẽtus:licet resultet ex facto ipso iure dicitur tamẽ esse ius
⁊ nõ factum ⁊ percipitur potius intellectu ꝙ̃ sensu corporeo
debent ergo deponere de facto ex quo resultet stipulatio:qꝛ
illud factum bene percipiunt sensu corporeo qđ ꝓcessit inter
rogatio:et secuta fuit respõsio incontinenti.⁊ ista est ratio hu
ius.l.de quo vide per Bar.ĩ.l.sciendum.ff.de verb.obli.Sed
videtur quod etiã si contineatur in instrumẽto non impor
tet stipulationẽ.vt ĩ.l.lecta.post prin.ibi conuentiqꝫ.ff.si cert.
c peta.Sol.verbũ promisit ᶜ cõtentum in scriptura publica vel
priuata importat stipulationem.vt in.d.l.sciendum.sed ver
d bum cõuenit ᵈquod est latius intelligitur per pactum nudũ.
vt ibi per Bart.sed Bal.hic dicit non esse differentiã fiendaꝫ
e inter verbũ promisit ⁊ conuenit:ᵉsed an fuit prolata in mate
ria fauorabili:⁊ ambo importãt stipulationem cum sit eadeꝫ
ratio:an in materia odiosa ⁊ neutrum:⁊ sic importat stipula
tionẽ illo casu loquitur.l.lecta.et ꝫm hoc in casu huius.l.vbi
fuit facta promissio de vsuris etiam si contineretur in instrumẽ
to nõ intelligeretur per stipulationem nisi diceret expresse cu
ius contrarium sentit illa gloss.in prin.istud est pulchrum di
ctum:sed securius est tenere glos.⁊ Bart.Est etiam alia ratio
quare testes deponentes qđ titius mihi promisit:non probãt
stipulationem:nisi dicãt per quẽ modum facta fuerit promis
sio:scꝫ interrogatione precedẽte ⁊ responsione statim secuta:⁊
etiam inter presentes:licet non fuerint interrogati:qꝛ cum cõ
sistat in iure stipulatio ꝙ̃ꝙ resultat ex facto.⁊ sic magis perci
pitur iudicio iuris ꝙ̃ sensu corporeo locum habet dictũ eorũ
regulariter si causam sui dicti assignent:quia eam debent assi
gnare concludentem etiã nõ interrogati:alˈs nõ probãt:sicut
cum deponunt aliquem esse dominũ:nisi per quem modũ di
4 cant.vt not.in.l.solam.de testi.ŝ.¶† Sed quero quid si repe
ritur in scriptura ꝙ titius promisit mihi cẽtum an presuma
tur presentia.nam stipulatio nõ nisi inter presentes fit.dic qđ
si in instrumento notarij clarum est.per.l.optimam.de contra
hen.stipu.quia non debet concipere instrumentum nisi inter
presentes ⁊ rogãtes.sed si cõtinetur in scriptura priuata ipsius
titij.tex.videtur velle ꝙ debet probare presentiã:alˈs nõ presu
matur.in.l.j.eo.ti.gl.tamẽ ibi tenet ꝯtrarium qđ presumatur
nisi cõtrariũ probetur.⁊ idem Bar.in.l.titia.§.fin.ff.de verb.
obli.Ad hoc vide ꝙ ĩ simili no.in addi.Spe.ti.de emp.⁊ vẽ.
§.j.ver.sciendũ.in addi.q̃ incipit querit Odoffredus quãdo
reperitur in instrimento ꝙ talis inuestit talẽ de tali feudo vel
de tali beneficio an presumatur presentia illius:et videtur in
clinare in partẽ affirmatiuã vt actus potius valeat ꝙ̃ pereat
⁊ allegat illam.l.j.cum sua glo.

2 ☞Res vendita si remansit penes venditorem ad cõmodũ
emptoris:an nihilominus emptor teneatur ad vsuras pretij
nõ soluti a die contractus celebrati.
3 Si cũ esses debitor meus in diẽ:qꝛ nõ soluisti oportuit me ca
pere pecuniã ad vsuras:an tenearis mihi eas restituere.
4 Tres casus in quibus debitori nõ prodest deponere pecuniã
debitã vt euitet periculũ interitus vel nõ teneatur ad vsuras.

1 Vsuras.¶†Emptor a die traditiõis rei
tenetur ad vsuras pretij si ipm nõ ob
tulit legitime:lꝫ habuit in deposito:nõ tñ legitime
facto.h.d.puta qꝛ numerauit pecuniã ⁊ posuit in
marsupio demũ ĩ capsa sua:dicẽs qđ qñcũqꝫ vẽditor voluerit
dabit sibi:⁊ hoc põt ꝓbari ꝑ testes:certe nõ sufficit quominus
teneatur ad vsuras etiã si vẽditor nũꝙ̃ petijt.⁊ sic nõ cõstituit
eum in

a ¶Verbum ꝓmisit.adde quid importãt ista vba ꝓmitto defendere de iure ⁊ facto.vide per Bar.in l.stipulatio ista.ĩ prin.v.quero.ff.de ver.obli.Bar.ĩ.l.fi.C.de acti.ẽp.Pet.de anchara.consi.lxxxiij.inci.omisso primo dubio.

b ¶Dubia probatio.adde Car.zaba.ĩ.c.ꝙ sup his.in vlti.co.de fide ĩstru.

c ¶Verbum ꝓmisit.adđ.l.eadẽ.in princi.ff.de duo.reis.

d ¶Verbum cõuenit.Adđ diffuse ꝑ Iaso.in rub.ff.de ver.obli.in.j.col.v.⁊ qđ verbũ conuenit.

e ¶Inter verbum promisit ⁊ conuenit.Adde Bart.ĩ.l.lecta.ff.si cert.pe.per doct.ĩ.l.si scriptum.ĩsti.de inuti.stip.doc.ĩ.l.titia.in.§.idẽ respondit.el.ij.ff.de verb.obli.

BIU Cujas

eum in vera mora quia debuit offerri ⁊ nō offerendo censetur esse in quasi mora:eoipso q̄ venditor implenit ex parte sua.vt not.in.l.edic.in fi.ff.eo.licet non fuerit in vera mora.vt.l.curabit.de act.emp.in fi.faciunt que not.per doc.in.d.l. diuisione. ff.so.ma.vbi dicūt maxime Bart.generaliter in quolibet contractu vltro citroq̄ obligatorio q̄ vno implēte ex parte sua statim alter constituitur in mora intellige non in vera ⁊ sic nō tenetur de interitu:sz pro ficta quātum ad hoc vt teneatur ad vsuras:vel ad alias accessiōes naturales tantum. ¶ † Jn text. ibi equitatis ratiōe not.q.d.nō ratione more.l.curabit.in fi.ff. de act.emp.sed ex eo quod habuit facultatem percipiendi fructus si erat talis res ex qua fructus percipiebantur.vt.l. iulianus.§.ex vēdito.ff.de act.empt. Nā tūc etiam emptor tenetur ad vsuras que frequentantur in regione puta.x.vel octo p cēntenario:licet fructus vel vsus minus valeant:q̄ hic attēditur ita intelligas istū text.et videtur esse de mēte Bal.cū iste text. ⁊ similes indistincte loquantur:⁊ sic sunt intelligendi:siue percipiātur fructus ex re vēdita siue non:postq̄ habet commoditatem vtendi:qui animo dicit Bald.q̄ si venditor nō perfecte impleuit cōtractū:q̄ nō promiserat dare fideiussores de euictiōe:⁊ adhuc non dedit nihilomin⁹ quia rem tradidit et emptor habet cōmoditatem.⁊ hoc si fideiussor dedisset habet locū ista lex nō solū si tradita est simpliciter:⁊ sic emptor suo nomine tenuit ⁊ possedit:imo etiā si tradidit precario.⁊ sic possedit nomine venditoris quonsq̄ forte pretium soluit adhuc quia commoditatem habuit:tenetur ad vsuras.tex.est notabilis in.d.l.iulianus.§.ex empto.in fi.non sic si vere non tradidisset:sed ficte constituendo se nomine emptoris precario possidere:⁊ sic vera possessio remansit penes venditorē:licet p hoc trāstulerit dominium ⁊ etiam possessionē:vt iuris est.vt.l.q̄ meo.ff.de acqui.pos.q̄ tamen non habuit vsum in ea non teneretur ad vsuras secundum omnes:quod tene mēti:q̄ illa
2 declarat valde banc.l. ¶ † Jn gl.ibi sed cum fructus.glo.voluit opponere q̄ etiā non tradita re emptor teneatur ad vsuras precij a die Jctus celebrati:q̄ licet res remāserit penes vēditorem remansit tamē ad commodum emptoris:q̄ omnes fructus postea percepti pertinēt ad emptorem qui pōt eos aduocare a vēditore.vt.j.de act.emp.l.fructus.Sed an potest dicere vēditor:vsure sunt equales fructib⁹ quos percepi da mihi vsuras que possunt transcēdere valorem fructuum gl. not.dicit q̄ venditor non potest hoc dicere nec imputare emptori quare rem sibi tradi non fecit postq̄ ipse fructus percepit intelligo nisi rem obtulisset.⁊ per emptorem stetisset quo minus reciperet:sed in.l.curabit.⁊ in.d.§.ex empto.glo.dicit q̄ est in electione emptoris.Si enim vult habere fructus iterim per vēditorem preceptos tenetur soluere vsuras a die contractus si non vult habere sed vult dimittere penes venditorem non potest compelli ad dandum vsuras:sed sibi computet venditor in vsuras.quod intellige vt.s.dixi tene mēti.
3 ¶ † Jn ead.ibi.respon.fm do.Azo.non q̄ loco interesse prestatur quasi dicat non tanq̄ lucrum:sed in recompēsationem rei tradite.⁊ hoc casu etiam iure canonico licite sunt vsure:vt patet in.c.salubriter.extra de vsuris.tūc enim sunt prohibite quando petuntur vt lucrum cessans non quando vt damnū emergens:vel vt interesse recompēsationis.vnde dicit Jnno. q̄ si eras debitor meus ad diem.⁊ quia nō soluisti oportuit me capere pecuniam ad vsuras teneris mihi eas restituere:q̄ propter tuam moram sum in hoc damnificatus:⁊ sic nō peto vt lucrum sed vt damnum emergēs:vt ipse no.in.c.ij.de vsuris. Bal.videtur tenere q̄ illud sit verū si tenebaris mihi ex ⁊tractu bone fidei.⁊ tūc possum petere officio iudicis deseruiente actioni mee:⁊ sic sublata principali actione petere non possem.vt in.l.iiij.j.depositi.Si vero ex contractu stricti iuris: puta mutui:nō videtur q̄ aliquo iure possit peti:q̄ certi cōdictio ex mutuo nō datur vltra q̄ fuerit numeratum.vt.s.de non nume.pecu.l.cum vltra.officium autem iudicis mercenarium non deseruit huic actioni vt faciat venire vltra partem. hec habētur ⁊ no.in.l.j.s.de cōdi.inde.hoc est bene ponderādum:q̄ equitas dictat contrarium:vnde videtur ex equitate mihi dari actionē in factum vtroq̄ casu:quia damnificatus sum propter moram tuam per.l.iij.§.fi.de condi.ob causam. ⁊ sic soluta sorte possum petere vsuras ne facto tuo remaneaz
4 in damno. ¶ † Vltimo no.glo.sequentē in qua ponit tres casus in quibus debitori nō prodest deponere pecuniam debitam:intellige vt euitet periculum interitus vel non teneatur ad vsuras:sz quando non deponit totam pecuniam debitā: siue sortis siue vsurarum:q̄ sicut non tenebatur creditor recipere partem vel sortem sine vsuris:quādo totum debitū erat liquidum.vt.i.l.creditor.§.lucius.ff.de vsuris.ita nō prodest debitori tale depositum. Aliter est quādo nō obtulit:subaudi in iudicio vel extra:sz solum in presentia testiū deposuit dicens q̄ erat paratus ad omnē voluntatē creditoris. Tertius casus est quando obtulisset:non tamen debito modo:sz congruo loco vel tempore.vt.l.si soluturus.ff.de solu.

2 ¶ Vsure indebite solute quando computētur in sortem vel repetantur.⁊ nu.§.

3 Pena promissa per pactum nudū incōtinenti appositum an vestiatur coherentia contractus.
Jn mutuo pecunie quare non valeat pactum incōtinenti appositum de vsuris prestandis:et quid in mutuo frumenti vini vel olei.

1 Quamuis. ¶ † Pactum sup vsuris prestandis non vestitur coherentia contractus:⁊ vsure naturaliter tantū debite nō possunt peti:sed si soluātur supple per errorem iuris non repetuntur tanq̄ indebite solute:nec in sortem imputantur.h.d. Et semper allegatur propter primum dictum:q̄ est casus in quo pactus nudum incōtinenti appositum iuxta contractum stricti iuris non vestitur coherentia cōtractus vt pariat actionē odio vsurarum:sz si iuxta ⁊tractum bone fidei vestiretur:q̄ in illis etiam sine pacto veniūt vsure ex mora.vt l.mora.§.in bone fidei.ff.eo.⁊ sic si ficret pactū in casu more pareret actionem q̄ diceretur legitima conuentio que.l.cōfirmatur.vt in.l.legitima.ff.de pact.sz si non in casu more nō esset legitima quia etiam sine pacto in bone fidei cōtractibus nō veniūt vsure citra moram. ¶ Jn tex.ibi nec in sortē.quia si computarentur in sortem perinde esset ac si repeterētur:quia non refert soluenti an sibi restituantur an in sortem imputentur.

2 ¶ † Sed opponitur de.l.si non sortē.post prin.de condi.inde. vbi computantur in sortem vsure indebite solute.So.ibi erāt indebite omni iure tam ciuiliter q̄ naturaliter:quia p̄misit contra prohibitionem legis.⁊ sic quocunq̄ rerore solute poterant repeti.iuxta not.eo.titu.l.j.ergo ⁊ si sors non erat soluta computātur in cā:et si postea solueretur sors repeteret ipsa tanq̄ indebite soluta.Si autem sors erat prius soluta:tūc repetuntur vsure q̄q̄ errore fuerint solute:hic vero erāt debite saltem naturaliter:quia non contra prohibitionem.l.erant p̄misse saltem per pactum:⁊ erant solute per errorem iuris qui nō inducit repetitionem naturalis debiti soluti:secus si per errorem facti.vt.l.error.j.ad.l.fal.ita intellige hunc tex.licet
3 doc.⁊ glo.non declarent. † Sed quero extra glo.quid in pena promissa per pactum nudum incōtinenti appositū an vestiat coherentia cōtractus: respondeo nō ⁊ si sit contractus bone fidei nisi quatenus creditoris interest:vt est tex.in.l.seruus.ff. de seruis exportādis. Nam in contractibus bone fidei:lz vsure veniant ex mora:⁊ sic possit vestiri pactū isto casu:pena tamen que esset ex mora non venit.⁊ sic non posset dici legitima conuentio que aliqua lege confirmetur:aut vestiretur quo ad vsuras.vt in casibus specialibus positis hic per gloss.vestiret a ¶ Appellant pena.adō.l.v.i.§.fi. ⁊ ibi Rap.cu.et Alex.dō.⁊ i.l.i exactiōe.⁊ ibi rap. Fulgo.ff.ō v.obter.i.l.q̄ sine.ff.ō nego.gest.⁊ tex.i l.iulia.i.§. idēq̄ papinianus.ff.ō act.empt.
etiam quo ad penā in quo debet esse idem quod in vsuris fm
a doc.nam ⁊ vsure largo modo appellantur pena.ff.si cer.pe.l.
4 lecta. ¶ † Jn prin.gl.ibi alias econtra.j.e.l.frumēti.⁊ est ratio diuersitatis:quia estimatio pecunie non variatur:sed estimatio vini vel olei variatur ex tempore:ideo si mutuo pecuniam non valet pactū incontinenti appositū de vsuris prestandis siue in pecunia siue in alia re.vt hic.⁊.j.eo.l.frumenti.lz si mutuo frumentū vinum vel oleum considerato q̄ tempore quo reddi debet pōt plus valere q̄ hodie.ppter hoc dubium duo sunt specialia.vnū q̄ pactū de vsuris prestandis vestit coherentia contractus. vt in.l.frumenti.j.eo.scōm q̄ constituat b vsura in pecunia pōt ascendere ad duplum:q̄ si mutuo.x.corbes frumenti vini vel olei que hodie valent.x.possum pacisci de dandis.xx.aureis hinc ad annū:q̄ tātum possent tunc valere. Secundus est casus in quo promittitur vsura cētesima b propter dubiū.vt.j.e.l.si ea pactione.⁊ l.si ea.l.regulariter secus vt in.l.eos.j.eo.sed si constitueretur vsura in eodem genere mutuato nō sic esset puta mutuo.x.salmas frumenti cū pacto q̄ restituas.xx.q̄ tūc cessaret ratio supradicta.⁊ hoc habetur in ea.l.oleo.in tex.⁊ gl. ¶ Jn gl.ibi.sed in bone fidei ⁊tractib⁹ ⁊c.⁊ etiā stricti iuris qui assimilant bone fidei.vt no.gl. ff.de preseri.ver.l.titius. ¶ Jn glo.fi.op.tribus modis cōtra fi.huius.l.q̄ debeāt in sortē cōputari.primo de.l.in his.§.ei⁹ aūt.ff.de sol.Solutio ibi q̄ soluit simpliciter quo casu videt voluisse soluere pro sorte q̄ erat ciuiliter ⁊ naturaliter debita nō pro vsuris que erant debite naturaliter tū.hic q̄ specialiter soluit pro vsuris naturaliter debitis quo casu cessat coniectura:q̄ cōstat de intentione solūtis. ¶ † Scōo op.q̄ etiā q̄ simplr soluit cedunt prius in vsuras:⁊ aliquid supereret in sortem.vt.j.de solu.l.j.Solu.ibi q̄ vsure erant naturaliter ⁊ ciuiliter debite.secus si naturaliter tātū:simplex solutio cedit in b ¶ Vsura cētesima.adde q̄ dicat vsura centesima. vide gl.in.l.fi.C. de peti.bōdi. gl. i.c.qm̄.xlvij.dist.

BIU Cujas

sortem non in vsuras vt dictum est. Sed contra qō idem si naturaliter tantū debite, vt ff. de so. paulus respondet non ideo: ℌ. j. Sol. nō loquitur de pecunia soluta per debitorem: sed de redacta per creditorem ex venditione pignorum obligatorum tam pro sorte ℭ pro vsuris naturaliter tātum debitis. nā tūc cum ea percipiat ex sua industria pōt ea convertere in vsuras naturaliter tm̄ debitas: qm̄ aūt nec naturaliter nec civiliter debebantur. dic vt dixi. s. super tex.

2 ☞ Dicta in precedentibus non intelliguntur repetita in sequentibus factis ex interuallo: secus si incontinēti: ⁊ vide hic vnam distinctionem.

3 Pignus datū pro vna obligatione qm̄ possit retineri etiā pro alia pro qua non fuit datum.

1 **Per retētionem.** ¶ Pignora possunt retineri pro vsuris naturaliter tantum debitis si pro illis fuerunt obligata. secus si obligata nō fuerunt. Item obligatio pignorum intelligitur facta pro eo quod tunc incepit deberi: nō autem pro eo qō ex interuallo. h. d. Et est. l. bona. et venit ad declarationem. l. precedentis. vt licet vsure tantum naturaliter debite non possunt peti vt ibi tamen sic possunt retineri si soluātur: vt etiam ibi dicitur ita ⁊ pignora pro eis obligata possunt retineri. Et pone casum ℭ mutuaui tibi centū: ⁊ per pactū promisisti mihi vsuras et tradidisti pignora. postea soluisti centum tātum et repetis pignora. ego volo ea retinere pro vsuris. tu contradicis: quia ille vsure non possunt peti. vt in. l. precedēti. sed respondetur ℭ possunt pro eis retineri pignora si fuerūt pro eis obligata. Sed pone qō tempore contractus fuerunt ꝓmisse minores vsure pro quib⁹ fuerūt pignora obligata ex postfacto promittuntur maiores: nec repetitur pignorū conuentio an possint retineri. respōdeo qō non: quia nec tacite censentur repetita. ⁊ sic nō sunt obligata pro maiorib⁹. h. d. ¶ In tex. ibi. cū pignora conditione pacti etiā vsuris conscripta sint ⁊c. sed quando est qō pignora data pro sorte censeantur data seu obligata etiam ꝑ vsuris tantū naturaliter debitis. Glosselle que sunt hic. ⁊ etiam clarius in l. pignoribus. j. co. sentiunt ℭ tunc demum quando expresse ⁊ specifice fuerunt obligata non solum pro sorte: sed etiam pro vsuris si ergo simpliciter fuissent data cēserentur data solum pro sorte. idez sentit Ly. etiā si vsure essent naturaliter ⁊ civiliter debite odio vsurarum hoc non placet: imo puto quod in omnem casum tā sortis ℭ vsurarū censeant fuisse data. argu. in. l. si quis ꝑ eo. ℌ. nummos. ff. de fideiuſ. etiam si naturaliter tātum sint debite: alʒ creditor remaneret deceptus qui sic intelligitur cogitasse cū cepit ⁊ imputet sibi debitor qō legē aptius non dixit. et sic fit interpretatio ⁊tra eum. vt in. l. veteribus. ff. de pac. Nec ob. ℭ solutio simpliciter facta cedit in sortē tātum nō in vsuras tantum naturaliter debitas. vt no. s. l. ꝑxi. in vlti. glo. qz aliud in solu. que dijudicatur ex mente solūtis tantum aliud in contractu qui cum celebratur ex cōsensu vtriusq; debet dijudicari ex vtroq; ne aduersarius remaneat deceptus: et isto casu puto intelligēdum istum tex. qnādo fuerunt simpliciter data pignora vt possint retineri etiā pro vsuris tantum naturaliter debitis tanℭ pro eis obligata. et hoc quando eodem instanti vel ante seu post incontinenti fuit facta promissio vsurarum. 2 ¶ Si autem post ex interuallo secus: et hoc est quod sequitur. ⁊ sic allegat ℭ dicta in precedentib⁹ non intelliguntē repetita in sequentibus factis ex interuallo. secus si incontinēti. de isto articulo repetitionis vide plene ꝑ Barto. in. l. si ita stipulat⁹. ℌ. chrysogonus. ff. de verbo. oblig. ⁊. l. titia. ℌ. idem respondit. nam interdum precedentia sunt ꝑparatoria sequentiū: qz cōcernunt formam ⁊ modum sequentium: ⁊ si sequentia sequantur incontinenti cēsentur repetita. vt in. ℌ. idem respondit. alʒ censentur per errorem omissa. ⁊ sic habēt vitiare sequētia. vt. l. ita stipulatus. in prin. eo. titu. Interdum sunt dispositoria de per se a sequentibus. vt loquit̄ ista. l. cum sua gl. ⁊ qō no. Bar. in. d. ℌ. chrysogonus. Interrogatoria ⁊ sequentiū. ⁊ tunc quid iuris sit dic vt not. Jaco. bu. et Bar. post eum in. l. pacta nouissima. s. de pact. vbi omnino vide. ⁊ hoc in dispositiōibus cōtrahentium: sed in dispositione legali an dicta in vna lege vel capitulo. l. censeantur repetita in alio capitulo. dic vt plene no. Barto. in. l. pretor. ℌ. ertiℭ differentia. ff. vi bo. rapto. in dispositionib⁹ autem testatoris diuersi sunt casus in quibus diuersa decidūtur quos vide recollectos per Bar. in. l. licet imper. de lega. j. ⁊ in locis ad q̄ ipe remittit. 3 ¶ Ultimo no. glo. que incipit alia rata. i fi. ad limitationē ti. j. etiam ob chirographariam pec. l. vnica. vbi habetur ℭ pignus datum pro vna obligatione potest retineri pro alia etiam pro qua nō fuit datum: qz illud non est verū quando illa alia erat naturalis tātum vt etiā erat vsura. nam licet ciuilis ⁊ naturalis esset odio vsurarum.

2 ☞ Quantum tempus requirat ad hoc vt recipiēs minores vsuras ℭ sibi debeātur censeatur renunciasse maioribus. ⁊ vide nu. 2.

3 Quid si fuissent promisse minores et si ille non soluerētur in quolibet termino fuerūt promisse maiores.

1 **Aduersus.** ¶ Qui recipit minores vsuras per aliquod tēpus cū possit petere maiores censetur maioribus renunciasse: ⁊ pactum de non petendo fecisse. item negligentia administratoris nocet reipublice maxime in exigēdo vsuras 2 q̄ sunt lucrū odiosum. h. d. ¶ In text. ibi per certos annos: sed cōtra. nā videtur etiā si semel recepit minores censeātur recessisse a minoribus. vt. j. co. l. quāuis cū bassa. propter hoc gl. j. ⁊ etiā ibi dicit ℭ hic nō fuerunt nisi maiores: puta semisses: sez que ascendūt ad medietatem sortis in anno ⁊ fuerunt solute priores que ascendūt ad vnam vnciam minus et cēsetur recessum a maioribus: ⁊ factum pactū de non petendo: nō sufficit semel recipere: sed debet recepisse per plures an. vt sez quot esse debeāt glo. ff. tangit. Docto. videntur dicere ℭ sufficit qō receperit tribus an. qz sicut in favorabilibus solutio per tres annos inducit vel fortificat obligationē inutilē. vt. l. j. j. de fideicō. ita in odiosis inducit liberationē ab eis. tex. vero videtur sonare contrarium in. l. qui semisses. ff. eo. ⁊ in. l. cum post. in prin. ff. de iure dot. sez ℭ requiratur magnum tempus ⁊ sit 3 longum. x. annorum. ¶ Quādo autem fuissent promisse minores: ⁊ si ille nō solverentur in quolibet termino fuerunt promisse maiores tunc lapso termino. et sic commissa stipulatiōe de maioribus si hac nō obstante creditor recipiat minores semel censetur perseuerasse in stipulatione minorum vsurarum ⁊ recessisse a stipulatione de maiorib⁹. ita logtur. l. quamuis. ¶ In tex. ibi consecutus inver. spōte cum possit habere maiores: alʒ si propter morā debitoris in nolēdo soluere maiores recepisset minores nō facit sibi preiudicium in maiorib⁹ etiā si per multos annos recepisset. vt. d. l. qui semisses. secun dovl primo respōso. ¶ In tex. ibi aduersus defensores nō administratores reipublice posse in hoc preiudicare reipublice quod facit ad no. in Spe. de loca. ℌ. nūc vero aliqua. ver. xxvj. ¶ Sl. q̄ est hic op. de. l. emptoris. ff. de pact. et soluit multis modis. Prima solutio non videtur bona: quia non debet esse maioris potentie pactum tacitū ℭ expressum. l. qui ad certum. ff. locati. glo. videtur velle ℭ nō teneatur ratione pacti taciti vel expressi: sed negligētia administratoris noceat ecclesie vel reipublice. l. iubemus nullam. s. de sac. sanc. ecc. ⁊ tamen conuentio eius nō nocet. vt in alia. l. iubemus. eod. titu. ⁊ in regula iuris delictū propter odium vsurarum: secus si cessaret odium si deberent esse tres solidi in anno pro cēsu et reciperētur duo pro prelatiōe. ⁊ si per multos annos nō fieret cōmune preiudiciū quia census non odiosus.

1 **Si creditrici.** ¶ A tempore obligationis depositionis ⁊ cō signationis sortis desinunt vsure currere ⁊ absente creditore oblatio fienda est coram iudice ⁊ etiā depositio de eius mandato.

1 **Si creditor.** ¶ Diuturna prestatio non est causa obligationis inducende. hoc dicit. Sed nec inutilis obligationis validāde. vt in. l. si certis annis. s. de pact. sed bene potest esse causa presumende iuste cause habilis ad obligādum si illa allegetur ⁊ fuerit prestatio facta per longum tempus. vt in. l. cū de in rem verso. ff. eo. ¶ In text. ibi si aliunde etiam si per longissimū tempus quando constat ex cōfessione creditoris vsuras nunℭ fuisse promissas: sed fundat se in tempore et in diuturna prestatione dicens ex ea resultare obligationem quod etiam est verum. idem si diceret promissionem fuisse ꝑ pactū nudum: ⁊ sic inutilem: sed ex diuturna prestatione fuisse validatam per. d. l. si certis annis. sz si diceret eas fuisse promissas per stipulationem tamen non posset hoc probare sufficeret ad probationem longi temporis prestatio. x. annorum. vt. l. cū de in rem verso. de vsuris.

2 ☞ Per cōmissionem stipulationis penalis an fiat nouatio ipso iure: an ita demū si pena petitur.

1 **Quamuis.** ¶ Qui recipit minores vsuras: postℭ stipulatio maiorum vsurarum fuit commissa: quia non soluebantur minores cēsetur perseuerare in promissione minorum ⁊ renunciare stipulationi de maioribus. hoc dicit no. casus. ¶ In text. ibi ampliores licitas tamen promiserit. scilicet loco pene: propter moram commissam in soluendo minores. ¶ In textu ibi. si post tempus cautioni prestitum: vt quia

vt qz fuit actũ qõ si cessaret per annũ vel duos soluere minores teneretur ad minores:z ipse cessauit.z sic erat cõmissa stipulatio de maioribus.z nihilominus cum soluerentur minores:sponte recepit nec petijt maiores. ¶† Jn text.ibi ac per hoc non recessisse:sed contra:qz eoipso qõ commissa fuit stipulatio de maioribus censetur recessum a stipulatione de minoribus iure nouatiõis ipso iure.vt in.l.obligationũ fere.§.stipu.ff.de act.z obli.z qz per stipulationẽ penalẽ variaꝫ prima maxime qñ prima ex causa lucratiua:vt hic erat scõm opinionem Bar.qz post multas et varias opiniones que fuerũt inter antiquos super isto arg.de quo per glo.in.l.si quis pro societate.ff.pro socio.residet in ista vt distinguamus an precedens obligatio erat ex causa lucratiua z notaꝫ ipo iure.vt.d.l.obli.fe.§.fi.an ex causa onerosa.z tunc secus per.l.predia.ff.de act.emp.cuius opi.fortiter obstat iste ter.qui innuit qõ nõ fit recessum per solã cõmissionẽ maiorũ vsurarũ que pene loco fuerunt promisse:sed tunc censetur recessum z facta nouatio qñ fuissent petite maiores seu qñ peteretꝫ pena.Ex quo sequitur qõ si creditor vult petere sortẽ z non penam cuius contrarium foret si ab obligatione sortis foret recessum. breuiter ego semper tenui contra Bar.per istum ter.qõ non fiat nouatio per solam cõmissionẽ stipulationis penalis:sed ita demũ si pena petatur.Nam creditor stipulatur penam in sui fauorẽ non preiudiciũ pene:puta promisisti mihi domũ ex causa donationis:z si eam nõ tradideris promisisti mihi centum nomine pene:fuisti in mora tradendi:et est pena cõmissa.si vera est opi.Bar.non possum petere domũ:sed debeo petere penã qz obligatio de domo iure nouationis fuit transiusa in stipulationem penalẽ z sic si mea interest potius habere domũ illa pmissio mihi nocebit qõ esse nõ debet.facit.l.quãuis.in prin.ff.de pigno.actio.Jn vltimis autem voluntatibus fateor hoc per.l.penul.ff.de penu lega.qz si testator legat mihi penum:et si heres non dederit loco penus condẽnat eum ad dandũ centum si est mora.z si est omissa obligatio de pena nõ possum petere penum:sed centum:qz illa promissio non fuit facta a me:sed a testatore qui censetur recessisse a pena.z sic cessat ratio de qua supra que est qõ pmissio mea nõ debet mihi esse nociua: qz non mea promissio mihi nocet:sed volũtas testatoris que attenditur in vltimis voluntatibus z istam puto esseveritatẽ quicquid dicat Bar.nam z ter.ĩ.d.l.obligationũ fere.§.fi.nõ dicit fieri nouationem:sed quasi nouationem:quod intelligo scilicet antequã petatur pena.nam est quasi nouatio:qz priori obligatiõi adiungitur alia:scz penalis et in arbitrio creditoris est quam eligat z eligendo sortem non recedit ab obligatione sortis:vt hic z sic annihilatur penalis sed si eligat penã: tunc recedit ab obligatione sortis z fit vera nouatio. ¶Vltimo intellige istum ter.etiam si vnica tantum fuerit facta receptio de minoribus.Nec obstat.l.aduersus.s̃.eo.vt dixi quod etiam sentit glo.hic.

1 **Sper te.** ¶† Sola obligatio vsurarũ minorum impedit cõmitti stipulationem maiorum factam in defectu solutionis minorum sed si offeratur sors z deponatur et ꝯsignet impeditur z cursus minorũ que currere inceperunt.hoc dicit Pau.de ca. ¶Jn ter.ibi vsure maiores non extenduntur:qz censentur pmisse si fueris in mora soluẽdi minores:sed si minores obtuliſti lz non consignaueris neqz deposueris non es in mora:qz obligatio excusat quẽ a mora z cõstituit aduersarium in mora:conclusio:stipulatio de vsuris non cõmittitur vt.l.lecta.§.sed cum sortis.ff.si cer.peta.Et idẽ si obtulisset sortem:qñ ad impediendũ cõmitti stipulationẽ vsurarũ nondũ cõmissarũ sufficit sola oblatio:tenet illã glo.vt no.ĵ. ea.l.acceptam.Sed si afferes sortem deponis z cõsignas liberaris ab obligatione sortis.z per consequens ab obligatione vsurarũ pro tempore futuro que ceperant currere.z sic a minoribus.z hoc est quod sequitur:qõ etiã si sortem a quarum cursu non liberaret sola oblatio:sed requiritur consignatio et depositio. vt.s̃.e.l.si creditrici.z.ĵ.in.l.acceptam.in prin.

1 **Vsure.** ¶† Quod dicitur vsuras non excedere debere duplum intelligitur de vsura vnius anni non plurium.hoc dicit.secundũ glo.et Barto.

1 **Frumenti.** ¶† Lex ista potest intelligi de pacto nudo apposito incontinenti.z tunc vsitur coherentia cõtractus vt pariat act.prescrip.verb.vt.ĵ.de pactis ĩter emptorem.l.ij.Nec ob.l.iij.s̃.z quia ibi fuit mutuata pecunia:cuius estimatio non variatur hoc frumentum vel aliud mutabile: cuius estimatio variatur.vnde quia res potest valere minus tempore quo redditur q̃ valeret tempore mutui facti permittitur vt solo pacto possint deberi vsure.vt hic et etiã aliud de quo.ĵ.e.l.ab eo.l.oleo.z dixi in.d.l.iij.põt intelligi de pacto nõ apposito incõtinenti:z tũc procedit hic quod dicit glo.qõ petantur condi.ex hac.l.quia nõ vestitur coherentia cõtractus: z sic non oritur actio ex facto:sed ex lege propter pactum sic.ĵ. de do.l.si quis argentum.Jtẽ intellige siue promittant vsure in pecunia siue in frumento vel hordeo.

1 **Ex predijs.** ¶† Post oblationem sortis fructus qui primo percipiebãtur pro vsuris incipiunt in sortem computari. hoc dicit.quod intellige postqꝫ sunt cõsumpti:alꝫ possunt vendicari.quod dic vt.l.j.z.ĵ.s̃.de pig.act.et.ff. solu.ma. l.diuortio.§.ob donationes.casus. ¶Textus iste dum dicit oblatam videtur velle qõ sufficiat oblatio ad impediendum cursum vsurarum que iam ceperant currere.Sed quia etiam videtur qꝫ non sufficit nisi deponantur z consignentur.vt.ĵ.l. acceptam.et.s̃.l.si creditrici.et.l.si constat.in fin.glo.super hoc multum laborat z solutiones sue sunt diuinatiões:z destruũt literam meo videre:et hoc tangunt doctores qꝫ illud sit verum eo casu quo vsure currunt ex mora:quia oblatio faciat cessare moram z constituit creditorem in mora.vt.l.illud.s̃.ff.de periculo z cõmo.rei vẽdi.ergo debet cessare cursus vsurarum etiã que inceperunt currere:quia cessat causa propter quã currunt vt est casus in.l.lecta.§.sed cum sortis.ff.si cert.pe.Si vero currunt nõ propter moram sed propter conuentionem z retẽtionem sortis:tũc procedit contrarium qõ sola oblatio nõ impedit cursum:qz non facit cessare causam propter quam currunt sed requiritur cõsignatio z depositio per quã tollitur obligatio sortis.z in cõsequẽtiam obligatio vsurarũ.vt in .l.obligatione.ĵ.de solu.z ita debẽt intelligi oẽs.ll.que faciũt mentionẽ de depositione z cõsignatione.

2 ☞ Jn actionibus bone fidei lata sententia desinunt currere vsure vsqꝫ ad quatuor menses quibus elapsis incipiũt deberi vsure legales:scz centesime.

1 **In bone fidei.** ¶† Jn actionibus bone fidei veniũt vsure a tempore more vsqꝫ ad tempus sentẽtie officio iudicis mercenario.Et si ferat sentẽtia super sorte non facta mentiõe de vsuris non retractatur per hoc sententia nec possunt peti vsure p se:qz officium iudicis mercenarium non potest per se principaliter intentari.h.d.Primum dictum qõ colligitur ex prin.l.z ex fi.declara vt plene notatum fuit in.l.j. s̃.de iudi.Secũdum dictum declara vt habetur in.l.iiij.s̃.de posiri.z ex eo no.limitationem ad id quod no.per gl.z doc.s̃. in.l.j.s̃.si aduer.rem iudicatã.vbi dicũt qõ si iudex ferret sentẽtiam super parte summe petite.et super altera parte nil dicat condẽnando vel absoluendo sententia non valet:quia debet super toto iudicare.vt.l.in hoc iudicio.ff.fami.ercis. debet ergo esse cautꝫ qõ in alia parte absoluat hoc est verũ in parte summe petite ex vna causa vt si petit cẽtũ ex causa mutui z cõdẽnauit ĩ qnquaginta de aliis nil dixit.Si aũt petit summas diuersas:puta centũ p sorte:z quinquaginta pro vsuris.si cõdẽnauit in centum pro sorte et de vsuris nihil dixit ppter hoc sententia non est nulla:vt hic dũ dicit retractanda nõ sunt ꝛc.

2 ¶† Jn text.ibi ratione habere certũ:scilicet a tempore more vsqꝫ ad sententiã postea desinunt currere vsqꝫ ad quatuor mẽses quibus elapsis incipiunt deberi vsure legales:scilicet centesime.vt in fi.huius.l.iuncta.l.fina.ĵ.de vsuris rei iudi. ¶Jn text.ibi retractanda non sunt:qz nec retractatur sentẽtia tanꝫ nulla propter commissionem vsurarum.vt innuunt ista verba nec potest implorari officium iudicis p vsuris vt iteratã faciat condẽnationem in eis:et hoc vult gloss.per.d.l.iiij.ĵ. de positi.nec potest creditor intẽtare actionem primam que per sentẽtiam est sublata:vt iterum condẽnet in sortem et vsuris vt probatur in.d.l.iiij.licet regulariter hoc possit facere:z si facit possunt sibi obiici exceptiones perẽptorie que in alio iudicio fuerunt omisse:ideo fatue facit cum possit petere sententiã executioni mandari.vt nota.in.l. duobus.ff.de exceptione rei vendi.

2 ☞ Si quis emit ab ecclesia fructus alicuius predij ad vitã z virit tãto tempore qõ percepit vltra pretium per eum solutũ an illud quod excedit sit vsura.

3 Vsura nõ solũ põt cõsistere in pecunia:sed etiã in alia re estimabili et reducibili ad pecuniam.

1 **Sper pactionem.** ¶† Si pro vsuris datur vel retinetur aliqd incertum quod potest se habere ad esse vel nõ esse:seu ad plus vel minus nõ inspicitur quantum percipitur etiam si excedit legitimũ modum vsurarũ.h.d.illa lex.cũ.l.si ea lege ĵ.eod.l.z infra loquitur quando retinebatur domus pigno.

BIU Cujas

cuius habitatio pretium est incertum cum veniat ex fortuna: ꝛ ex industria locatoris. ꝛ possibile est ꝙ non reperietur. Item ꝙ locabitur multum vel locabit parū per hoc si creditor inhabitauit non potest sibi dici tu potuisses locare pro. xxv. in anno. ꝛ si hoc fecisses plus percepisses ꝙ essent legitime vsure. iō istud pl⁹ mihi restituas: quantuncunq; ergo possibile fuisset ita fieri potuisse: si tamen nō est factum: quia non fuit locata: sed inhabitata per creditorem nō debet illa habitatio estimari tantum quantum potuisset locari: sed quantum sunt legitime vsure ꝛ nō vltra. ꝛ sic nihil tenebitur restituere: ꝛ hoc vult glo. in auᵗ. ad hec. post prin. ibi si autem incertum modū ꝛc. l. autem si ea lege. loquitur quando pro vsuris retinebātur fructus prediꝰ obligati in quibus est eadem ratio: quia possibile est qō nulli percipientur vel pauci. ideo licet multi fuerūt percepti qui transcendent legitimum modū attenta dubitatione nil tenebitur restituere. Hl. tamen ibi limitat predicta nisi scām communem accidentiam facti appareat cōtrarium: vel sit certum qō potuit locare ꝛ noluit: quia tunc inspiceretur ꝙ

2 euenire potuit seu quod facere potuit. ¶† Et ista inducūtur

a ¶ Alicuius prede. Paul. de cacōsi. xxj. inci. communitas alicui⁹ terre. diffuse per Jac. ī. l. j. ī. xv. col. versi. qnto q̄ro. ꝛ ibi viō meā apo, C. de sum trini,

a ad. q. de illo qui emit vsumfr. alicuius prediꝰ ad vitam[a] pone eccles. vt facere consueuerunt prelati vel abbates qui faciunt tales venditiones de fructibus cum non possint eas facere de proprietatibus ꝛ emptor vixit tanto tempore qō pcepit vltra sexcentum: vtrum illud quod excedit sit vsura ꝛ in foro ⁊scientie teneatur restituere ecclesie. ꝛ inducūtur iste. ll. qō non: quia potuisset mori in primo anno cum nihil percepisset et totum pretium quod percepit perderet. vnde non potest ⁊queri monasterium si plus percepit: sicut nec emptor vel eius heredes possent si nihil percepissent aut parum. arg. barū. ll. et. l. si pater puelle. s̄. de inoffi. testa. Docto. tamen dicūt esse distinguēdum per glo. que est hic. an tempore quo emit erat verisimile qō tantum deberet viuere quantum vixit. ꝛ tunc cum conscientia non potest retinere: quia ab ipso initio habuit eam lesam sperans lucrari. ꝛ ita sibi euenit. Si autem nō erat verisimile qꝛ erat antiquus: ꝛ tunc licet extra propositum plus vixerit ꝙ credidisset: quia nō habuit conscientiam lesam nō tenebitur restituere. de hoc per canonistas in. c. nauigāti. de vsuris. Iste tamen ter. in. l. si ea pactione. ibi licet enim ꝛc. videtur velle ꝙ etiam si constat ꝙ potuit locare pro maiori summa: quia fuit requisitus de locando ꝛ voluit habitare: qꝛ ista habitatio nō

3 debeat estimari vltra q̄s sint legitie vsure. †Si ergo vsura non solum potest consistere in pecunia: sed etiam in alia re estimabili ꝛ reducibili ad pecuniam. Et contra istam. l. multi faciūt non faciendo sibi conscientiam: qꝛ mutuant eorum pecunias ꝛ gaudēt habitatione domus debitoris: dicentes iste gaudet de pecuniis meis non est ita equum qō gaudeāt domo sua: ⁊z certe est vsura manifesta vt hic. sed cū sit illicita hodie quantū tenetur restituere an tantum quantum potuisset locari: an vō tantum quantum ipse fuisset daturus pro conductione vni⁹ domus dicit ꝙ hec pars est verior. Quid enim si scām suā cōditionē nō fuisset dat⁹ vltra. x. in anno. ꝛ illa dom⁹ erat talis quod potuisset locari p. xxv. vel. xxx. sufficit quod restituat x. pro quolibet anno. vt sic nil lucretur: nō autez plus: quia sic remaneret in dāno plus videtur si nihil esset expensurus pro cōductione domus; quia habebat alium quam poterat habitare vel consueuerat habitare tamen habitauerit domum pignoratam: qꝛ pulchrior erat et amenior ꝓpter quod tamē non fuisset alteram domum conducturus putarē ꝙ nihil tenet restituere. ꝛ hoc sentit hic Bal. si bene inspiciat in fi. ꝛ tetigi ī. l. j. ꝛ. ij. s̄. de pig. act.

b ¶ Rato manēte pacto. adō quid ⁊portat ista clausula. vide text. et doc. ī. l. cum ꝓponas. C. de transa. doc. ī. l. stipulat⁹ magna. ad fi. ff. ō verb. obli. doc. in l. ij. C. de iu. ēphy. gl. ꝛ doc. ī. c. fi. de loca. doc. in. c. inter R. seniorem. de elec.

2 ☞ Si fuerunt mutuata mille poterit peti penavsq; in mille vt hic. ꝛ nu. 1.

Quid si sors venit restituenda vna cū pena.

3 Pena an possit tota peti vt nō videatur apposita loco vsurarum nisi creditor consueuit fenerari. ꝛ nu. 6.

4 Quid si pena fuit apposita obligationi certe speciei.

5 Quid in pena apposita in cōpromisso si non pareatur laudo.

6 Si promittis mihi mutuare sub pena ꝛ nō mutuas an committatur pena etiam vltra legitimum modum.

7 In vltimis voluntatibus an pena apposita dationi censeat apposita in fraudē vsurarū: ꝛ si fuit apposita sub nomine vsurarum an valeat dispositio.

1 **Cum allegas.** ¶† Pena addita obligationi quātitatis censetur apposita loco vel in fraudem vsurarum: ideo quatenus excedit legitimum modū peti nō potest ad hoc semper allegatur. et concor. l. iulianus. ⁊. ibidem. ff. de act. emp. ¶ In text. ibi quadrupli penā redderet ꝛ quod acci

b pit: qꝛ promisit penā rato manente pacto: [b] sed quid si sine pacto ꝛ nō veniebat restituenda sors: sed pena tantum: quia stipulatio penalis nouabat obligationē sortis. vt. l. obligationum fere. ⁊. fi. de act. ꝛ obli. dic ꝙ potest peti pena vsq; ad quātitatem sortis: quia censetur potius peti pro sorte q̄ pro pena vel pro vsuris tanq̄ interesse. ꝛ etiā vltra si plus interest. l. pre

2 dia. ff. de act. emp. ¶† In casu ergo huiꝰ. l. vbi fuerūt mutuata mille poterit peti vna vsq; in mille. Sz postq̄ sors venit restituenda vna cum pena non potest peti vltra q̄ sit legitimus modus vsurarum: vt si scām cōsuetudinē regionis dabātur. x. pro centenario tantum poterit creditor et non vltra. ꝛ ita audiui alias a Bald. licet nō ponit hec in lectura sua: ꝛ est satis

3 rationabile dictū. ¶† Oppo. ꝙ pena possit tota peti: ꝛ ꝙ nō videbatur apposita loco vsurarum: nisi creditor cōsueuerit fenerari. vt in. l. qui semisses cum alīs allegatis in glo. ff. e. qdā fatentur ꝛ dicunt hanc. l. debere limitari scām illam. vt Bal. Joā. dicit contrarium indistincte: ꝙ etiam si non cōsueuit fenerari. ꝛ respondit ad. l. Bar. in. l. si stipulati sumus. ff. de ver. obli. tenet primā opi. nisi quādo stipulatio penalis fuisset distincta per tempora: puta si non solueris in tali termino ꝓmittis mihi quolibet anno vel mense nomine pene tantam quātitatem: tūc enim distributio per tempora que magis aptatur vsure q̄ pene facit censeri potius vsuram q̄ penam. De natura autem pene est ꝙ semp stipulatio committatur nō ꝙ reiteretur. vt. l. si duo. cum ibi not. ff. de arbi. et ideo cum sit contra naturam stipulationis penalis que semel venit committēda ꝙ censeatur vsura: debet distingui an creditor consueuit fenerari vel nō. Ang. in. l. stipulatio ista. ⁊. alteri. de ỽb. obli. dicit hanc distinctionem Bar. tenendo in alio contractu q̄ mutui in quo nō ita formaliter committitur vsura: sed mentaliter: vt dicunt canoniste: sed in contractu mutui in quo vsura cōmittitur formaliter etiam si non distributa per tempora nec creditor consueuerit fenerari censetur apposita loco vsurarū: sic loquitur ista. l. ꝛ hodie de iure canonico et etiā de iure ciuili fm opi. no. in auᵗ. ad hec. nihil posset peti de ista pena: nisi quatenus probaret creditor sua interesse: qꝛ forte ratione damni qō recepit ex mora debitoris non lucri ratiōe nisi certi ꝛ vsitati. l. iij. ⁊. fi. cum ibi no. de eo quod certo loco. iunctis his que habētur in. l. si socium qui in eo. ff. pro socio. in glo. ꝛ etiam in fi. huius glo. ꝛ hec sentētia videtur iuridica et vera. ¶ Secūdo op. ad idem ꝙ tota ista pena possit peti ꝛ nō videatur loco vsurarum: ꝛ sic etiam de iure canonico hodie ꝙ non prohibet penā peti: licet prohibeat peti vsuras. iuxta no. in. c. sententiā. de penis. Unde opp. de. l. lucius. ff. de act. emp. ꝛ. l. promissis. s̄. de trāsac. So. dicit gl. no. aut pena opponit obligationi quātitatis seu pecunie: vel alterius rei in qua cōsistat mutuum: ꝛ tūc censetur apposita loco vsurarum: quia in talibus cadit vsura:

4 ⁊aut fuit apposita obligationi certe speciei vel facto: ꝛ tunc secus: qꝛ in talibus nō cadit etiam vsura: ꝛ sic poterit tota peti per illas. ll. et etiam de iure canonico. per quod. ll. loquentes de pena nō sunt correcte: ꝛ propter hoc vsurarii adhibēt cautelam: qꝛ quando mutuāt apponunt pactū ꝙ debitor quantūcunq; requisitus debeat comparere coram iudice ꝛ recipere preceptum in se de soluendo vel consignare pignora: ꝛ hoc est multum in cōsuetudine Bononie. nam si hoc facit tota pena poterit peti: quia est apposita obligationi facti non quātitati ꝛ hoc tenuit Jac. bu. Bar. in. l. cum seruus. ff. de cōdi. ꝛ demō. dicit ꝙ si hoc bene fuisset appositum in principio tempore cōtractus celebrati talis pena cēseretur apposita in fraudē vsurarum: qꝛ licet apposita obligationi facti: qꝛ tamē istud factū tendit ad finem exigēdi quātitatem reputatur potius apposita obligatiōi quātitatis q̄ obligationi facti. ꝛ alle. gl. in. l. ⁊z ꝛ si quis. ⁊. fin. ff. si quis cau. ꝛ idem not. in. l. cum ꝓponas. C. de dolo. et. l. que res. ⁊. in ratiōe. ff. de sol. si autem ex postfacto fuisset hoc actum fatetur dictum Ja. but. non sic enim ex post facto presumitur fraus: sicut a principio: ꝓ hoc bonus ter. in l. iij. ⁊. si ab ignoto. cum sequenti. ff. de ma. vindi. ꝛ per Jnn. in c. grauis. circa fi. de deposito extra. Bononie tamen seruatur

5 indistincte dictū Ja. bu. ¶† Ex predictis etiaz apparet quid iuris sit in pena compromissi quando partes promittūt parere laudo cum pena ꝛ arbiter cōdemnat cum ad dādū certam quantitatē infra certū terminū. ꝛ ille non soluit an pena possit peti. ꝛ videtur ꝙ nō tanq̄ apposita solutioni quātitatis: in contrarium ꝙ sic in ver. j. ff. de ver. obl. gl. dicit qō parere laudo ⁊sistit in facto tāq̄ apposita obligatiōi facti: ideo non posset dici vsura. vt in hac gl. breuiter aut condēnatus venit contra laudum ipsum impugnando: ꝛ ista secunda pars est vera. quia parere ibi non impugnando est meri facti: si autem nō impugnat sed non soluit est maius dubium. qꝛ ⁊z soluere consistat in facto. ar. in. l. cōsilio. ⁊. fi. de cura. furio. tamen istud factum ordinatur ad dandum: qꝛ ex solutione trāsfertur dominium pecunie: ꝛ sic potius censetur datio q̄ factum vt not. in

d. l. cum

BIU Cujas

d.l.cum proponas.§.de dolo.ꝛ i.l.naturalis.§.q si faciam.de
preſcrip.ver.ꝛ.l.qui res.§.qui rome.de verbo.obli.verū etiam
hic eſt contemptus arbitri:pōt dici q pena cōmittit:ꝛ debeat
quia nō eſt apposita mere ſolutioni quātitatis:ſed in penam
contemptus:qꝛ intereſt arbitroꝝ ne cōtemnatur:ꝛ qō eorum
6 ſententijs pareatur:vt.l.ſi quis rem.ff.de arbi. ¶ † Jtē oppo
nitur de.l.ſi penam.ff.de ver.ob.vbi ſi promittis mihi mutua
re ſub pena quātūcūꝙ magna ꝛ nō mutuas cōmittitur pena
etiam vltra legitimū modum:ꝛ ſic non cenſetur vſura:ꝛ tamē
apponitur ſolutioni q̄titatis:ꝛ etiam dationi:qꝛ mutuū eſt
cum fit de meo tuum ꝛ de tuo meum interuenit ſolutio vel nu
meratio.So.iſta debet intelligi quando apponitur numera
tioni ſimplici:que fit vt perpetuo remaneat:ibi vero quando
non ſimplici:qꝛ nō vt perpetuo remaneat:ſed vt reſtituaꝛ:ꝛ ſic
potius dicit factum q̄ datio cum veniat datio reſoluenda vt
in hac glo. ¶ Jtem oppo.de.l.ſi res.§.ſi ſtipulatus.de ſol.vbi
ſi pmittis mihi dare ꝛ titio cētū etiam ſub pena maiori mihi
dāda ſi non das cōmittitur pena etiā vltra legitimum modū
vſurarum ꝛ ſic non cenſetur vſura.Solu.hec quando promit
tis mihi dare ſub pena ſeu reſtituere qō accepiſti.Secus quā
do alteri q̄ mihi:quia tunc nō cenſetur vſura cum poſſit mea
intereſſe q̄ alteri ſoluas:vt ſi tenebar illi ſub pena in quā in
cido ſi nō ſoluis:vt in.l.liber homo.§.fi.de verbo.ob.Et dicit
Barto.in illo.§.qui ſtipulatus.q̄ per ipſum datur materia
feneratoribus extorquendi vſuras maiores q̄ debeantur quā
do ſtipulātur alteri q̄ ſibi ſortem ſoluendam ſub pena ſolucꝛ
di ſibi penam.Bal.reprobat dicens q̄ non eſt aperienda ma
teria cōmittendi dolum:ꝛ dicit q̄ ſi ille cōſueuit vſuras exer
cere q̄ talis pena cēſetur loco vſurarum apposita:ꝛ ſic nil de
tali pena poterit peti:hodie ſecus ſi nō conſueuit exercere:vel
dic etiam ſi non conſueuit:ſi apponatur in mutuo alteri reſti
tuendo cēſebitur vſura.arg.huius.l.ꝛ quod.§.dixi ſm Ang.
Jn alijs vero cōtractibus poterit tota pena exigi etiam ſi non
probetur intereſſe:qꝛ cum in obligatione dandi pecuniā non
veniat intereſſe intrinſecum poteſt venire extrinſecum:vt.d.l.
7 liber homo.§.ſi. † Et predicta in contractibus:in vltimis au
tem voluntatibus pena apposita dationi non cenſetur appo
ſita in fraudem vſurarum.et poteſt peti.l.j.§.item ſi ita.ad.l.
fal.ꝛ.l.j.de penu lega.Quid autem ſi nō ſub noīe pene:ſz ſub
nomine vſurarum teſtatoꝝ mandat heredi q̄ ſoluat:alꝫ tenea
tur quolibet mēſe pro vſuris dare tantam quantitatem vltra
ſortem an valeat talis diſpoſitio.vide p Bart.in.l.ij.ff.de his
que pene nomine.ꝛ.l.iij.§.fin.de adimē.le.ꝛ.l.tutoꝝ qui reper
toꝝium.circa fi.prin.ff.de admi.tu.

2 ☞ Vſura nō ſolū pōt cōſiſtere in pecunia ſed etiā in alia re.
Quicquid accedit ſorti dicitur,vſura etiam ſi factum vel aliud
emolumentum ſit.

1 **Cum non.** ¶ † Si mutuatur pecunia:licet
agatur vt reſtitutio fiat in fru
mento vel in alia quantitate mutuabili nō poteſt vſu
rarum excedere legitimum modum.hoc dicit. ¶ Cōtra quod
oppo.de.l.oleo.j.eodē.Solu.text.hic voluit ſoluere:quia illa
loquitur quando non mutuatur pecunia:ſed frumentum vi
num vel oleū:quoꝝum eſtimatio poteſt variari:ꝛ ſic vſura po
teſt excedere legitimum modum:vt ibi nota.in gloſſ.hic vero
nō fuit mutuata p ecunia:licet fuerit actum quod p pecunia
reſtituatur frumentum certo additamēto:vnde mutuum nō
2 conſiſtit in frumento:ſed in pecunia. † Et ſic not.quod vſura
non ſolum poteſt conſiſtere in pecunia:ſed in alia re:vt.§.eo.
l.proxima.ꝛ.l.ſi ea pactione.§.eo.Quicquid enim accedit ſor
a ti dicitur vſura [a] etiam ſi factum vel aliud emolumentum ſit.
¶ Jn text.ibi vt certa modiatio frumenti preſtaretur.ſz pro
quantitate mutuata ſi mutuaui tibi quinquaginta hoc acto
qō vſq̄ ad ſex menſes reſtituas mihi p bis tot modia frumē
ti:ꝛ ſi non feceriſ ſoluas quolibet menſe tantum pro vſuris:et
illud excedit legitimum modum qui habetur.j.eo.l.eos.

2 ☞ Si mutuatur agricole pecunia quod non poſſit mutuās
ab eo exigere p vſura niſi vnam ſiliquā pro quolibet ſolido
ſeu aureo:ꝛ quid ſit ſiliqua.
An iſtud habeat locum in alijs perſonis.et nu.3.
Qualiter puniatur creditoꝝ nō reſtituens pignus vel exigēs
plus hic dicitur.

3 An de iure canonico ſint permiſſe vſure vſq̄ ad modum iſti?
autentice.

4 Juramentum de vſuris preſtandis an valeat.

5 Vſura nautica an ſit permiſſa.

1 **Adhec.** ¶ † Jſta auē.limitat modum vſura
rum ſup mutuo qō fit agricole per
aliū modū q̄ limitetur in mutuo etiā qō ſit alteri
pſone.j.c.l.eos.ꝛ [b] fauore agriculture i qua vertit
publica vtilitas ſine qua viuere nō poſſent boīes:ꝛ ſtatuit q̄
ſi mutuātur fructus aridi:vt frumentū ordeū ſiligines vel fa
be nō debeat creditoꝝ exigere pro vſuris vnius anni niſi octa
uam partem modij:ꝛ ſumo hic modium pro tota ſorte:vnde
a ſi mutuauit.viij.ſtaria frumēti nō poteſt in capite anni vltra
dicta octo ſtaria accipere niſi vnum:ꝛ ſi mutuauit centum nō
poterit accipere niſi.xij.cum dimidio:que octauā faciūt par
tem de centum:nec hic diſtinguitur in qualitate condi.perſo
2 ne mutuantis:vt in.d.l.eos. † Si autē mutuatur pecunia pro
quolibet ſolido.i.aureo non poteſt exigere niſi vnā ſiliquam.
Gloſ.in auē.ſed hodie.§.de epiſco.ꝛ cle.dicit quod ſiliqua eſt
b quoddam gen⁹ monete [b] quod hodie nō habemus. Jtem pu
nit creditoꝝem plus exigētem vel non reſtituentem pignus ſi
tantum percepit in actione ſortis qꝛ cadit ab ea ꝛ ſumitur hec
auē.vt nullus credat agricole. ¶ Glo.mag.que hic eſt:formal
plures.q. ¶ Prima eſt an iſta auē.que loquitur in mutuo q̄
fit agricolis habeat locum in illo quod fit alijs perſonis:qui
dam dixerunt q̄ ſic.l.oleo.ꝛ.l.eos.j.eo.ſunt correcte qui pmit
3 tunt graniores vſuras.plus videtur dixiſſe. † Nico.mat.q̄ ēt
iure diuino vel canonico non obſtante vſure vſq̄ ad modum
c iſtius auē.ſunt permiſſe [c] propter publicam vtilitatem ppter
quam.l.humana poteſt diſtinguere.l.diuinam.ꝛ permittere
qō.l.diuina phibet:vt.§.patet:vt liceat vnicuiq̄:vt patet dū
dicit liceat vnicuiq̄ ſe vindicare.ꝛ ſic permittit homicidium
publice vtilitatis occaſione. Tamen quod.l.diuina prohibet
iuxta illud nō occides ꝛ in ore duoꝝum vel triū conſtat omne
verbum:et tamen.l.humana in teſtamētis in quibus magis
timetur falſitas requirit.vij.teſtes:et multa alia exempla da
ri poſſunt:ſed publice intereſt quod indigētes reperiant mu
tuantes:ꝛ per hunc modum reperirēt:qꝛ ſaltem creditoꝝ ha
bet aliquod ſolatium de pecunia ſua que non ſtat ſterilis ſine
quo nō moueretur ex charitate ad mutuandum gratis.Bre
uiter iſta opi.falſa eſt ꝛ reprobata per clemen.vnicam.de vſu
ris.que reprobat ſtatuta quoꝝundam locoꝝ iſta occaſiōe facta
quod liceat mutuare tātum pro cētenario:ꝛ cōmuniter facien
tes ꝛ non remouētes de volumine ſtatutoꝝū:quia permittūt
ꝛ fouent peccatum:ac ſi vſura nō eſſet peccatum:ſed ſi diceret
ſtatutum quod non licet capere pro vſuris vltra tantam quā
titatem illud ſtatutum non eſſet reprobatū::quia non ppter
ea permittit male fieri:ſed limitat maleficium ſecundū Bal.
¶ Secūda queſtio eſt preſuppoſito quod diſpoſitio bui⁹ auē.
non habeat locū in mutuo quod fit alijs perſonis attenta diſ
poſitione iuris ciuilis.glo.ponit hic vnam bonam diſtinctio
nem que colligitur ex.ll.precedentibus ꝛ ſequentibus:quam
d vide ꝛ ſigna et ad eam ſemper recurritur. ¶ Tertia ꝛ vltima
d queſtio eſt cū clarū ſit de iure diuino:[d] quod vſure fuerint p
e bibite:ꝛ de iure canonico [e] quod illud limitat:de iure autem
f ciuili [f] antiquo fuerunt permiſſe vſq̄ ad certum modum:ꝛ ēt
de iure autenticoꝝum erant permiſſe anteq̄ fieret auē.de eccle
ſia.titu.que fuit de vltimis factis per iuſtinianum:an ſaltem
per illam ſint hodie prohibite:ꝛ ſic de iure ciuili:etiam cū illa
mandet ꝛ diſponat ſeruari quatuoꝝ concilia facta in Grecia
in quibus tota fides chriſtiana fundaē.Glo.tenet quod ſic qꝛ
in concilio Niceno:quod fuit primum de illis phibentur vſu
re:ergo ꝛ per illam auē.cenſentur prohibite.arg.in.l.aſſe toto
ff.de here.inſtit.de iſto arg.tractatur in.l.j.§.de ſum.trini.per
4 glo.ꝛ doc.allegat etiam glo.hic alias rationes: † ꝛ dicit nō va
lere iuramentum de vſuris preſtandis.Canoniſte dicunt con
trarium:quia poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis eterne:vnde
niſi fuerit per epiſcopū remiſſum debet ipſum ſeruare ꝛ ſolue
5 re vſuras ꝛ poſtea repetere:vt in.c.debitoꝝes.de iureiur. † Di
cit glo.qꝛ etiam vſura nautica propter periculum quod ſubit
creditoꝝ etiam eſt permiſſa per Juſtinianum:ſed dic quod p
ius canonicum eſt reprobata:vt in.c.nauigāti.extra de vſur.
ſic iſta auē.eſt hodie correcta cū non liceat hodie a ruſticis ali
quid exigere pro vſuris ſicut non licet ab alijs multominus a
ruſticis etiam vnum minimum omnino gratuitum. Hec ob
ſtat ratio Nico.ma. quia.l.diuina in hoc nō eſt generalis ſed
ſpecialis vt vſure nō poſſint exigi:vñ per.l.humanā nō poteſt
tolli aliqua ratiōe etiā.l.diuina ꝛ humana bene cogitauerūt
neceſſitates hominum propter eas non permiſerunt vſuras.

1 **Jndebitas.** ¶ † Vſure indebite omni in
re ſi ſoluantur anteq̄ ſors in
eam computantur:ꝛ ſi poſtea repetunē quocūq̄ erro
re fuerunt ſolute.h.d.declara hec per.l.ſi nō ſortem.de condi.
inde.ff.ſi autem nō ſunt indebite omni iure ſed debite ſaltem
naturaliter:dic vt.§.eodem.l.iij.

2 ☞ Qualiter debeat fieri oblatio totius ſortis debite:ꝛ pe
nes quē vt liberetur quis ab obligatione ſortis ꝛ vſurarum ꝛ
quando ſola oblatio ſufficiat ſine depoſitione.ꝛ nu.7.ꝛ.10.

a ¶ Quicquid ac
cedit ſorti dicit vſ
ſura. Adde in.l.
j.ꝛ.ij.C.de pign.
actio.ꝛ in.c.j. in
fi.de vſu.

b ¶ Siliqua ē q̄d
dā genus mone
te.adde in auē. ō
ſanctiſſimis epi.
in.§.ſportulaꝝ.ī
gl.in vbo ſiliqs.
doc.in.l.frugē.ff.
de vb.ſig.glo.in
§.huic ēt .xxvij.
diſtin.

c ¶ Sūt pmiſſe.ad
de in qb⁹ caſib⁹
vſura ſit pmiſſa
de iure cano.vi
p glo.ſūme.xiij.
qō.iij. Hoſtien
ſis in ſum.tit.de
vſu in.§.an aliq̄
caſu.Joā.ō ana.
in.c.j.in fi.de vſu.
abb.ī.c.cōqueſt⁹.
eo.tit.Abb.in.c.
poſt miſerabilē.
eo.tit. Bar.in.l.
at q natura.ī.§.
nō tñ ſortē.ff.de
nego.geſt.Bal.ꝛ
Joan.de imo.in
l.diuortio.ſo.ma
tri. Bar.ꝛſi.inci
pi.frā.vroꝛē q̄
dam noie Tho
maſinam.

d ¶ De iure diui
no adde.c. quo
niā multa.xlvij.
di.c.q̄niā multi.
xiiij.q.iiij. origi
naliter.Exo.xxij
ꝛ.xxviij. eze.xvi
ij.et Luce.vj.

e ¶ Et de iure ca
nonico.adde ter
in.c. quia ī oīb⁹
de vſur.ꝛ in.c.ſu
per.eo.tit.ꝛ in.c.
quoniam multi.
xlvij.di.ſ. Tho.
ij.ij.q.lxxvj. alꝫ
lxxvij.

f ¶ De iure autem
ciuili.adde auē.
de eccle.ti.in pn.
glo.ꝛ in.c.qd di
cam.xiiij.q.iij.ꝛ
glo.in.c.j.de vſu.
lib.vj. Joan. de
imol. in de.j.co.
titu.Jo.an.in re
gula petm̄.de re.
iur.li.vj.ī merce.
abb.in.c.cum ſit
generale.de foro
cōpe. Lar.Aler.
in.c.licet.x. diſti.
Ang.cōſi.ccx.in
ci.arbitroꝝ dictā
litē in.v.col. idē
ang.ꝛſil.cclxvij.ī
ci.qm̄ dictū pri

BIU Cujas

nllegiũ. Lu.ro. consilio.ccccvij. incip.i casu proposite consultationis. Petr.de ancha. 2si.xxviij ici.in.q.que vertitur. Lar.zaba. cõsilio. lxxviij.incip.amice et maior charissime.

3 Differentia inter tale depositum ⁊ sequestrum.
Si tale depositũ factũ fuit cũ autoritate iudicis depositarius nõ posset postea restituere deponenti sine eiusdem iudicis autoritate.⁊ nu.5.

4 Si post oblationem ⁊ depositionem de qua hic pecunia pdatur qualiter liberetur debitor ⁊ an ope exceptiõis ⁊ quid si sola oblatio facta fuit.⁊ nu.9.

5 Facta depositione de qua hic si creditor penitentia ductꝰ vellet habere pecuniam oblatam ⁊ depositam qualiter agere debeat cõtra depositarium:non autem contra debitorem qui liberatus est nisi debitor eam receperit.

6 Depositarius qui recepit tale depositum sine iudicis autoritate si creditori denũciauit qualiter habet tantum pecunias ad sui petitionem ⁊ creditor non recusauit nõ debet postea restituere deponenti sine creditoris voluntate.

7 An depositũ de quo hic pcedat in re animata vt in equo vel boue:⁊ an oblatio operetur.⁊ nu.10.

8 Quid in re immobili.⁊ nu.10.
Quid in rebus mobilibus inanimatis⁊ an depositarius possit eis vti.nu.11.

9 Ad hoc vt debitor quãtitatis soluẽdo liberetur:an requiratur qꝫ dominium pecunie transferat in creditorem.

10 Quid operetur oblatio cum quis portat rem secum quã offert:item consignatio.⁊ nu.12.
Quid operetur verbalis ⁊ non realis oblatio non tamẽ offerens habet rem secum.

11 Si video forensem trãseuntem in ciuitate cum equo meo possum implorare iudicis officium quod latisdet vel deponat et consignet equum vt hic.

12 Si est talis res que nõ potest deponi ⁊ cõsignari an sola oblatio tantum operetur quantum consignatio ⁊ depositio.

13 Quid operetur sola depositio ⁊ consignatio sine oblatione.

14 Quid operetur sola oblatio realis sine 2signatione ⁊ depositione.

15 An sola oblatio realis impediat cursum vsuraꝝ que iam inceperant currere.
An liberet debitorem ab obligatione personali statim ⁊ anteꝙ res intereat.

16 Quando ⁊ quare transferatur periculum in creditorem.

1 Aceptam. ¶Oblatio depositio ⁊ cõsignatio totiꝰ debiti legitime facta tollit cursum vsurarum que iam inceperant currere:itẽ liberat debitorẽ ⁊ pignora:⁊ trãsfert in ipsum piculũ pecunie depposite ⁊ creditori datur actio contra depositarium nisi deponens eam receperit:quia tunc agere poterit cõtra eũdem debitorẽ.hoc dicit.Et dicit Bart. quod est.l.solẽnis ⁊ masculini generis non verba quasi dicat: vna maschia lege in vulgari.i.magne vtilitatis ⁊ substantie in sua materia ⁊ semper ad eam recurritur propterea que habẽtur in vltima glos.quia melius in ea tractatur qꝫ hic.s.de effectu oblationis debiti. Item depositio vel cõsignatio quando omnia concurrunt vel alterum tantum sit:nam plures oriuntur effectus:⁊ quid iuris quãdo quis offert se paratum soluere vel tradere nõ tamẽ habet rem in manibus ⁊ sic est oblatio verbalis de qua glo.non sequitur sed doctores tangunt quia non dicitur proprie oblatio de qua loquitur ista.l.⁊ etiam gl. in illa:vnde nõ solũ requirunt verba:sed etiam factum.⁊ primo prouidet debitori vsqꝫ quasi in fi.ibi creditori.secũdo prouidet creditori die.xxiij. Julij. ɔɔ.cccc.xxix.⁊ tũc comes Frãciscus transiuit per montes Verone inuitis gentibus ducis ɔɔediolani ad succursum ⁊ auxilium ciuitatum triũ obsessarum.s.Verone Brixie ⁊ Pergami:que quidem in malis stabãt terminis. ¶Jn tert.ibi post testationem offert.i.in presentia testium vt sic possis probare si ille negaret oblationem factam fuisse:fit autem hec oblatio non solo verbo offerendo se paratum soluere:sed reb⁹ ipsis ⁊ factis quia debet habere pecuniam in manibus ⁊ eam numerare in pẽsentia testium vt possit aduersarium cõuincere:si enim non numeraret vir posset aduersarius recusare recipere:quia forte nõ esset tota nec ipse cogitur recipere partem vt patet supra dum dicit sortem cum vsuris etiam si deficeret in vno nũmo:vt.j de distra.pig. l.qdiu.⁊ quod non sufficit aliter offerre sine numeratione in marsupio vel folle.no.in.c.cum serius.de cõdi.⁊ de.⁊ si quidẽ suscipiat eam clarum est quod liberatur ab obligatiõe sortis ⁊ vsurarum si nõ suscipiat consignet ⁊ deponat vt sequitur ⁊ eodem modo liberabit ipso iure secũdũ verã opi.ab obligatione:licet hoc nõ dicatur hic:sed solum quod impeditur cursus vsurarum. ¶Jn tert.ibi sacratissimas edes.s.penes custodes rerum ecclesiasticarum.i.rectores earum ⁊ si hoc faciat debitor nõ erit opus autoritate iudicis si obligatio fuit facta extra iudicium:quia secutus fuit 2silium huius.l.Si autem vellet deponere penes alium vel si oblatio fit cora iudice quo casu sola oblatio sufficit si tamen ex habũc ãi velit deponere requiritur autoritas iudicis vt eligat depositarium. Et nota quod illud est proprie depositum nõ sequestrum:quia sequestrũ est de re litigiosa:sꝫ ista pecunia nõ est litigiosa. Item sequestrũ fit de volũtate vtriusqꝫ litigantis:sꝫ illud depositum fit de volũtate debitoris tantum tamen omne sequestrũ est depositum non econuerso et sic differunt vt genus et species et que sint alie differentie:dic vt in.l.licet.ff.depos. Et aduerte si fuisset factum autoritate iudicis depositariꝰ nõ posset post ea restituere deponẽti sine eiusdem iudicis autoritate.ar.j.de nuptiis.l.si proponis.⁊ de dinor.cõtra si filii.vbi in dissoluendo matrimonio requiritur consensus patris sicut in cõtrahẽdo:⁊ si contrarium faceret:nõ liberatur a creditore:sed si non interuenit autoritas iudicis liberaretur restituendo deponẽti ita debet intelligi quod habetur hic in fi.dum dicit nisi forte eas receperit iũcta.l.bonefidei.ff.depos. ¶Jn ter.ibi etiã periculo:nam cum esset debitor q̃titatis etiam si totã partem quam habet perderet non liberaretur:vt in.l.incendium.s.si cer.pet.sed nũc post oblationem consigna.⁊ depositionem cũ sit iam liberatus etiam pecunia adhuc non perdita si postea perdatur perit periculo creditoris:sꝫ si sola oblatio facta fuisset:⁊ tũc anteꝙ perdatur pecunia nõ est liberatus sed secuta perditione liberatur ope excep.nisi culpa eius perderet:vt in l.q decem.de sol.intellige etiã leuissime ex quo tenebat de casu. Sed si erat debitor speciei ⁊ sic non tenebatur de casu liberatur ipso iure nisi interuenit eis culpa leuis nõ leuissima qꝫ aliquid habet operari oblatio vt quãdo tenetur de casu liberetur de casu ⁊ faciat offerentem teneri de culpa leuissima liberet ab ea ⁊ faciat eum teneri de leui. si autem tenebatur de leui tantum liberet ab illa ⁊ faciat eum teneri de lata vt hec habẽtur in.l.si moram.sol.matri.per Bar.⁊ etiam hic aliqualiter tangitur. ¶Jn text.ibi ⁊ ius pignorum tollitur⁊ sic nascitur pignoratitia si tradiderat pig.vt in.l.si rem.§.fin.de pig.act. si nõ tradiderat faciat vt cõtra creditorem volentem agere seruiana ⁊c.seu hypothecaria possit obiici exceptio.et hoc est qõ sequitur cum seruiana ⁊c.etiã si dũtaxat obtulisset extra iudicium:sed pignoratitia non nasceretur ex illa oblatione extra iudiciali:sed dũtaxat ex iudiciali.d.l.si rem.§.fi. ¶Jn ter.ibi in traiectitiis in quibus currunt vsure centesimeynde magis erat dubium an per oblationem ⁊ 2signationẽ ⁊ depositionẽ impediretur cursus tam magnarum vsurarum sicut impeditur cursus minorum:vt in princi.⁊ respondetur quod sic. Et
5 quod etiam que dicta sunt supra locũ habeant. ¶†Jn ter.ibi creditori.s.quia a principio recusauit recipere ⁊ nunc penitentia ductus vellet habere pecuniã:certe nõ debet agere contra debitorem qui liberatus est sed contra depositarium vtili actione depositi ⁊ si ipe deposuisset cum debitor deposuerit ad vtilitatem creditoris vt possit eam habere quandocũqꝫ voluerit:⁊ ideo vtili nõ directa:quia iste vere nõ deposuit:videtur etiam quod agere possit vtili rei vẽdi.quia ex quo nunc ratificat depositum dominium pecunie in ipsum trãsfertur.l.si eo. cum ibi no.ff.de neg.gest.⁊ hoc est quod dicitur in fi.vel ipsas competentes pecunias. Nam actio depositi que est psonalis datur contra depositarium:rei vendicatio datur in ipsas pecunias potius qꝫ idepositarium:quia petit declarari illas ad se pertinere ⁊ depositarium condemnari officio iudicis ad restituendum.hec vera si pecunia est apud eum depositarium: sed si eã restituit deponenti non debet agere contra ipsum:sꝫ cõtra debitorem qui eam recuperauit:⁊ hoc est qõ sequitur nisi eam recipit:quem tert.no. Nam innuit quod depositarius non debet impune restituere deponenti et non teneat creditori.qõ intellige vt dixi.s.quãdo sine autoritate iudicis recepit a solo deponente:sed si cum iudicis autoritate non debet restituere sine eiusdem iudicis autoritate alias non liberaretur.
6 Adde † quod etiam quãdo sine iudicis autoritate si creditori denũciauit qualiter habet tantum pecunias ad sui petitionem ⁊ creditor nõ recusauit:non debet postea restituere deponenti sine creditoris volũtate maxime si acceptauit ⁊ denũciauit sibi vt nõ restitueret per.l.iij.de noua.⁊ quod no.in addi. Spe.tit.de deposito.eo igit casu quo liberatus est restituendo deponenti debet creditor agere cõtra ipsum debitorem qui deposuit ⁊ recepit.hoc est bñ mirabile:quia cum per depositionem fuerit liberatus non deberet reincidere in obligationem cum actio semel extincta non reuiuiscat.vt de sol.l.qui res.§. aream.ff. Gloss.super verbo recipit:dubitat de hoc.Sed dic quod fingitur vere liberatus:⁊ hec fictio non facit vt resuscitetur eadem actio directa:sed vtilis. Vel dic quod etiam directa non sit illa eadem:sed alia simul a.l.istituta.vt.ff.de iure fisci.

l.deferri.

BIU Cujas

7 l.deferri.cum.l.sequẽti que incipit:sed reuocata. ¶† Pro declaratione.l.oppo.quod imperator nõ dedit perfectum consilium debitori quod consignet ⁊ deponat quando creditor nõ vult recipere quod obtulit:⁊ potest esse debitor talis rei q̃ nõ potest deponi nec ꝯsignari:vt si erat res animata puta equus vel bos:tales enim res bene possunt offerri materialiter:sed consignari ⁊ deponi non:quia tunc nõ possunt postea tangi et sic perirent fame vt probatur in aut.dos data.allegata in glo.So.fateor quod consilium imperatoris ꝓcedit in eo qui est debitor rei mobilis inanimate puta pecunie vel alterius rei mutabilis non autẽ in eo qui esset debitor rei animate in quo sola oblatio cadit. ¶Sed tunc queritur an talis oblatio tantũ operet postq̃ non potest fieri depositio ⁊ cõsignatio q̃tum si illa duo interuenissent. ℜespondetur quod nõ:nam si interuenissent statim eẽt liberatus anteq̃ res periret. Sz nũc nõ est statim liberatus:sed demũ re perempta:⁊ tũc si erat debitor generis vl̃ quãtitatis liberatur ope exceptiõis. Si vero speciei liberatur ipso iure quodtamẽ declara vt.s̃.dixi si non
8 interuenit aliqua culpa eius:alias dic vt.s̃. ¶† Sed quid si erat res immobilis certe in illa nõ cadit etiam oblatio realis: quia non potest portari in manibus sicut res mobilis sed dũtaxat tradi vbi est solũ:ergo cadit oblatio verbalis ⁊ illa multominus liberat incõtinenti:sed si postea casmate periret liberaret ipso iure. ¶In glo.sequẽti ibi hoc ideo:quia totum debitum debet offerre ⁊c. Sed contra quia quando non sunt debita diuersa põt quis offerre vnum sine altero:⁊ tenetur creditor recipere alꝫ constituitur in mora:vt no.in.§.lucius.allegato in gl.⁊.l.fi.seu pe.ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol.sed hic erãt diuerse.s.debitum sortis ⁊ vsurarũ quod patet:quia diuerse sunt obligationes:vna contrahitur re vt sortis:altera verbis vt vsurarum:vt.s̃.eodem.l.iij.Sol.contrarium procedit quãdo essent diuersa debita eque ꝑncipalia:sed quãdo vnum est principale:alterum accessorium:reputantur esse vnum ⁊ idem debitum vt nõ possit vnum sine altero offerre nec tenetur creditor recipere:patet hoc in tex.coniuncta gl.nisi in tribus ca-
9 sibus:duos hic enumerat glo. ¶† In glo.que incipit.Quid iuris ibi. ℜec obstat pro declaratione huius particule. oppo. contra id quod dixit glo.in princip.quod liberatur ipso iure per talem oblationem consignationem ⁊ depositionem nõ videtur quod nõ liberetur ipo iure:nam ad hoc vt debitor quãtitatis soluendo liberetur requiritur quod dominiũ pecunie transferat in creditorem:vt patet in.l.ex empto.post princi.ff. de act.emp.vbi emptor nõ liberatur soluẽdo pretium nisi dominium transferat in venditorem:quia tenetur ad q̃titatem. licet venditor liberetur rem tradendo licet nõ transfert dominium:quia tenetur ad speciem tradendam non dandam:sed per istã oblationem ꝯsignationem ⁊ depositionem debitor nõ transfert dominium in creditorẽ:quod patet:quia creditor recusando recipere non consentit acquisitioni dominij̃:ergo ⁊c. vt not.in.l.si ego.ff.de neg.gest.⁊ si non transfertur in eum nõ recedit a debitore:quia nõ potest stare in aere:vt ibi no.vnde dicimus quod nunq̃ abdicatur nisi adducetur:licet secus sit in possessiõe quam potest quis perdere:licet alteri non acquiratur si non recedit ab ea.ergo non debet liberari.glo.vult respondere quod ista consequẽtia est bona:quia est dare plures casus in quibus id quod soluit nõ abdicatur a soluente:⁊ tamen liberatio cõtingit:pone tria exempla vnum in herede cedente nomẽ debitoris legatario:nam liberatur act.ex testamẽto ⁊ directa actio non abdicatur ab eo que non potest ab ossibus separari:vt in.ll.allegatis in gloss.istud exemplum satis procedit. Aliud est in muliere que aliquã rem in dotem promisit:nam illam tradendo liberatur ⁊ tamen dominium ab ea nõ recedit.secũdum gl.dic q̃ imo recedit q̃ maritus efficit dominus:vt in.l.doce ancillam.C.de rei vẽ.ergo necesse recessit ab ea:alꝫ essent duo domini insolidum qõ esse non potest: vt.l.si vt certo.§.si duob⁹ vehiculis.⁊ hoc veritate attenta. Sed attenta fictione potest dici quod remanserit domina:vt in.l. in rebus.ff.de iure d otium. Tertium exemplum ponit glo.in debitore qui soluit procuratori creditoris reuocato ignorans reuocationem:quia liberatur ipso iure ⁊ dominium tamẽ pecunie non transfertur in creditorem:vt in.l.cum quis.§.si debitorem.ff.de sol. Tu dic quod imo transfertur:si procurator predictus bona fide recepit ⁊ animo tradendi domino:q̃ tũc fingitur mandatum non fuisse reuocatum fauore liberatiõis: Sed si recepit mala fide ⁊ animo sibi retinẽdi fateor quod nõ transfertur in creditorem sz nec debitor liberatur ipso iure:licet ope exceptionis:⁊ in precedẽti casu si postea procurator mutaret propositum ⁊ sibi appropriaret cõmittit furtum ipsi creditori in quẽ dñium est translatũ.secundo casu cõmittit furtũ ipi debitori soluẽti a quo dominiũ nõ fuit abdicatũ postq̃ nõ fuit acquisitum creditori sz nec ipsi procuratori reuocato:q̃ hoc non intẽdebat soluere. Alij vero dicunt timore predicto quãdoq̃ per oblationem cõsignationem ⁊ depositionem non cõtingit liberatio ipso iure:sed ope exceptiõis. Prima pars cõmuniter tenetur:vt not.in.d.l.obsignatione fauore liberatio
10 nis. ¶† In ea.glo.ibi:item hoc verum.s.quod per oblationẽ consignationem ⁊ depositionem impediatur cursus vsurarũ que inceperunt currere ⁊ q̃ nõ sufficiat sola oblatio:siue vsure per stipulationem siue per officium iudicis debeãtur vt in bone fidei. Jo.distinguit q̃ tunc quãdo per officium iudicis sufficit sola oblatio.glo.reprobat tu tene opinionẽ Joã.quia per officium iudicis in act.bone fidei nõ possunt deberi vsure nisi propter morã:vt in.l.moram.§.in bone fidei.ff.eo.sz sola oblatio facit vt quis amplius non sit in mora:vt in.l.illud.de peri.⁊ commo.rei vendite.ergo facit vt amplius non currant vsure:vt in.l.lecta.§.sed cum sortis.si cer.pet.⁊ ita dixi in.l.ex predijs.s̃.de predijs.s̃.e.⁊ reperio Bal.hoc hic tenere:sz quãdo debentur ex stipulatione possunt deberi etiam sine mora: ⁊ tũc est vera opinio glo.q̃ sola oblatio non impedit cursum vsurarũ inceptarum sed requiritur consignatio ⁊ depositio vt hic:sed bene impedit ne incipiant currere:vt.s̃.e.l.si cõstat sz si deberentur ratione more etiam tunc putarem per solam oblationẽ impediri cursum vsurarum inceptarum cum sit eadem ratio vt dixi in.l.ex predijs.⁊ hoc videt esse de mẽte Bal. quod placet:quia video q̃ nõ male cogitauit:licet alij doc.nõ tangunt. ¶Glos.fina.recolligẽdo examinat tres calus. Primus est quid operetur oblatio supple realis que est cum quis portat rem secum quam offert. Item cõsignatio ⁊ depositio. Secundus est quid operetur sola cõsignatio ⁊ depositio sine oblatione. Tertius ecõuerso quid operetur sola oblatio sine oblatione ⁊ depositione:adde quartum casum quem glos.nõ tangit quid operetur verbalis ⁊ nõ realis oblatio vt cum qs offert se paratum soluere non tamen habet rem in manibus nec secum. Debes autem scire pro declaratione gloss. qõ sunt quedam in quibus nõ cadit realis oblatio:sed duntaxat verbalis vt sunt res ĩmobiles que nõ possunt solui nisi vbi sunt: ⁊ in istis talis oblatio verbalis tantum operatur quãtum realis ad tollendam moram ⁊ constituendum aduersarium in mora:et quãtum ad effectum omnes prosunt dummodo qui dicit possit implere:quia habet facultatem tradende:alꝫ erit nugatoria ⁊ nõ releuaret offerentem. Quedam vero sunt que possunt realiter offerri non tamẽ cõsignari nec deponi vt sunt res animate vt seruus bos vel equus quos quis potest secum ducere et sic realiter offerre non tñ deponere ⁊ ꝯsignare taliter quod nõ tangantur:prout est de natura depositi:vt in.l.si saculum.ff.depositi.quia morerentur:bene tamẽ possunt deponi cum hoc quod tangantur vt patet in sequestro quod fit de
11 re mobili. † Sed video forensem in ciuitate transeuntem cum equo meo:nam possum implorare iudicis officium quod satisdet vt possit stare mecum in isto loco vel quod equus deponatur et consignetur penes quendam.l.fideiussor.§.fin.ff.qui satisdare cogan.⁊ ibi nota. Quedam vero sunt que possunt realiter offerri ⁊ etiam consignari ⁊ deponi taliter q̃ nõ tangantur per depositarium vt res mobiles inanimate vt pecunia vel liber.dico non tanganꝫ q̃tum adsunt:quia depositarius nõ debet vti sed bñ põt tãgere transportãdo de loco ad locum. In istis ergo que possunt realiter offerri oblatio realis duntaxat nil operatur etiam q̃tum ad purgãdam moram ⁊ imputet sibi quare secum non portauit vt etiam realiter offerret:vt no.in.l.pretor.§.si qui paratus.ff.de ope.no.nun. Dicit tamẽ Bar.q̃ talis oblatio verbalis licet non purget moram habet quendam effectum:quia si fiat creditori volenti pign⁹ vendere:quia debitum sibi nõ soluit facit vt si venditio postea fiat rescindi possit soluendo vel offerendo postea realiter p l.si residuum.j̃.de distra.pignorum.⁊ per.l.fundus qui lucij̃ titij̃.ff.de rescin.vendi.⁊ in istis gl.videntur hoc dicere qõ eẽt singulare si foret verum.sed Bal.secundũ Oldra.dicit contrariũ q̃ in illa.l.si fundus.nõ fuit facta rescissio propter illam solam oblationem verbalẽ sed quia nõ fuerit seruata solennitas requisita in venditiõe:vel q̃ fuit vẽdita minus iusto p̃tio si aũt sit residuum dicit esse sane intelligẽdum quando interuenit oblatio realis:si enim sola verbalis nõ purgat moram nõ debet etiã effectum more tollere qui est vt creditor rẽ pignoratam possit vendere:⁊ si põt venditio non debet tractari vel decipere emptorem autoritate.l.⁊ illa opinio securior est.
12 ¶† Quantum ergo ad primum casum glos.dicit quod oblatio realis cõsignatio ⁊ depositio in illis rebus in quibus ista tria cadũt habet vim vere solutionis ⁊ sic liberat ipo iure secũdum veram opinionem:licet quidam dicũt per excep.⁊ tollit oẽm obligationẽ realem ⁊ etiã personalẽ ac si esset facta vera

BIU Cujas

solutio:vt in.l.obsignatio.ff.de sol.etiam anteq̃ res oblata intereat.¶Hoc verũ ꝛ ita limita gl.si fuit facta pure ꝛ simpliciter ita quod in libero arbitrio creditoris erat eam oblatã recipere:prout hic dicitur in fi.q̃ sibi datur vtilis actio cõtra depositarium q̃q̃ depositum suo nomine factum fuerit:facit.l.publia.in prin.ff.depositi.Si vero facta fuit sub conditione etiã intrinseca vt si emptor deponat pretium cum hoc qõ vẽditor tradat rem ꝛ aliter sibi nõ soluatur talis depositio ꝛ cõsignatio non liberat quia non est in libero arbitrio creditoris recipere:ita no.Bar.in.l.si soluturus.in fi.ff.de sol.ꝛ ibi vide quedam dicta sua in hac materia satis bona.¶Et qd si est talis res que non potest deponi ꝛ consignari an sola oblatio tantũ operetur quãtum consignatio ꝛ depositio in his in quibus cadunt ista.Bar.hic videtur sentire q̃ sic per auẽ.dos data.ff.de do.ante nup.mihi videtur oppositum:quia nõ operatur liberationem nisi secuto interitu:casus est in.l.q decẽ.vꝰ.plane.ff.de solutio.vbi loquitur in seruo oblato:ꝛ tamen ibi dicitur liberationẽ debitori cõtingere ipso perempto ꝛ non prius.¶Nec ob.quod supra dixi de rebus immobilibus in quibus nõ cadit realis oblatio q̃ sufficiat vbalis que fieri potest:ita deberet hic sufficere realis sola oblatio postq̃ non potest fieri consignatio ꝛ depositio:quia nos loquimur quantũ ad diuersos effectus:nam illa verbalis sufficiat ad purgandã moꝛã postq̃ non potest interuenire realis:sed ista realis non sufficit ad liberandum:licet non possit interuenire depositio ꝛ cõsignatio nisi secuto interitu:quia hec est maioris effectꝰ videtur tamen q̃ sufficiat ad liberationem pignoris sicut oblatio que fit in
13 iudicio:vt.l.si rem.§.fi.de pig.act.¶†Quãtum ad secũdum articulum glo.tenet q̃ sola depositio ꝛ consignatio sine oblatione reali nil operetur per.l.ij.ff.eo.nisi in casu quando creditor aberat:ꝛ sic nõ erat cui posset offerre:sed tunc dic q̃ debet adire iudicem ꝛ ibi ꝓtestari q̃ est paratus soluere si est qui velit ꝛ possit recipere:vt.ff.eo.si creditrici.in fi.ꝛ expressiꝰ in.l.fi.ff.de lege commisso.talis namq̃ protestatio habet vim realis oblatiõis:facit.l.ij.ff.de nau.feno.ꝛ.l.pupillo.§.si quis ipi pretori.ff.de no.ope.nun.ꝛ sine ipo nõ sufficeret debitori propria autoꝛitate facere depositum:licet creditor abesset nec ꝓpterea purgaret moꝛã:ꝛ sic debet intelligi.l.pecuniam.in fi.ꝛ.l.cum quidam.§.si pupillo.ff.de vsur.ꝛ si non potest habere copiam iudicis deberet istã protestationem facere coꝛã honestis personis ꝛ rogare notarium.vt de his qui per metum iudicis non
14 ap.l.fi.cum similibꝰ:vt not.in.§.si quis ipsi pretori.¶†Circa tertiũ articulũ de sola oblatione reali sine consignatione ꝛ de positione sciẽdum est quod illa purgat moꝛam si offerens per prius erat in moꝛa ꝛ constituit creditoꝛem in moꝛa:quia vltima moꝛa nocet:vt.l.illud.de peri.ꝛ cõmo.rei vẽ.iuncta.l.si seruum.§.sequitur.de ver.obli.Et ex hoc sequũtur quatuoꝛ effectus quos glo.tangit.¶Primus est:quia impedit cursum vsurarum [a] que nondum inceperunt currere:vt.ff.eod.l.si cõstat.alꝰ incipit si per te.ꝛ hoc est clarum.Secundus qui impedit committi penam que veniret committenda ratione moꝛe:nõ tamen adhuc erat commissa:vt in.l.celsus.in fi.ff.de arb.Contra illud facit.l.ij.in fi.ff.de iure emph.vbi adimpedicdũ committi penam commissam requiritur consignatio ꝛ depositio:ꝛ non sufficit sola oblatio.Sed solue vt ibi no.per glo.ꝛ Lyn.Tertius effectus est:quia transfert periculũ interitus in creditoꝛem.Quartus est quia liberat pignus vt faciat competere exceptionem contra creditoꝛem hypothecaria agentem:vt hic in ver.cum seruiana etiam actio.nõ intelligas vt faciat cõpignoꝛationem si pignoꝛa erãt tradita:nam q̃tum ad pariendum actionem nõ sufficeret oblatio extraiudicialis:sed requiritur qõ fiere. in iudicio:vt.l.si rẽ.§.fi.de pig.act.facilꝰ enim
15 acquiritur exceptio q̃ actio.¶Hũc circa p̃dicta quatuoꝛ queritur de tribus.¶Primo an sola oblatio realis impediat cursum vsurarum que iam inceperãt currere.Glo.tenet q̃ nõ ar. hic a contrario sensu vbi requirit cõsignationem ꝛ depositionem:tu.dic q̃ dixi in precedenti glos.super verbo inhibeant. in fi.ꝛ in.l.ex predijs.ff.eo.¶Secundo requiritur an liberet debitoꝛem ab obligatione personali statim ꝛ anteq̃ res intereat:tenet glos.q̃ sic in duobus casibus specialibus:alꝰ secus q̃ non nisi post interitum:vt in gl.j.huius.l.ꝛ in.l.qui decem de solu.ꝛ sic non tantum valeat sola oblatio q̃tum cõsignatio ꝛ depositio.Docto.dicunt quod etiam illis duobus casibus quos gl.dicit esse speciales nõ cõtingit liberatio nisi secuto interitu:hoc verũ in extraiudiciali:alꝰ secus per dictam.l.si rem §.fin.vbi precedit pignoꝛationem:ergo pignus est liberatum ꝛ eodem modo debitoꝛ videtur liberatus ab obligatione personali.Bart.vero.in.l.si debitoꝛ.de solu.tenet contrarium qꝛ sequeretur quod post oblationem factam in iudicio si debitoꝛ esset liberatus creditoꝛ non posset ipsum conuenire sicut nec quando cõsignauit ꝛ deposuit:vt in fin.huius.l.sed cert etiam quãdo consignauit ꝛ deposuit potest cum conuenire si depositum rehabuit:vt hic in fi.patet:tene dictum Bart.qõ nõ est liberatus ab obligatiõe personali postq̃ rem quaꝫ obtulit retinuit penes se.vt hic in fi.sed bene est liberatũ pignꝰ ipso iure vt sic possit ipsuꝫ repetere per pignoꝛationẽ: pactũ enim quod indiget pignoꝛe vnde ĩteresse sua ipsum recuperare licet remaneat debitoꝛ ꝛ imputet sibi creditoꝛ cum nõ recepit:ꝛ si pignus nõ erat traditum per talem oblationem factã in iudicio nõ solum paratur exceptio iuris:sed etiam facti et intentionis agere volentis hypothecaria:licet quãdo esset facta extra iudicium nõ esset liberatum pignus ipso iure quod possit agi pignoꝛatitia:sed ope exceptionis opponis contra
16 volẽtem agere hypothecaria:vt.ff.dixi.¶†Tertio et vltimo querit glos.q̃ sola oblatio realis transfert periculum in creditoꝛem:ꝛ tamen nõ liberat ab vsuris que inceperũt currere:ꝛ dicit quod ratio est:quia tũc verũ est q̃ liberata periculo qñ erat talis res que nõ poterat consignari ꝛ deponi:alꝰ non liberaret nisi interuenerit cõsignatio ꝛ depositio:ita etiam recitat Ly.illam gl.hoc est expresse cõtra.l.qui decem.in pn.de solu.vbi etiam in pecunia que potest cõsignari ꝛ deponi sola oblatio realis liberat a periculo secuto interitu nõ ipso iure sꝫ ope excep Dic ergo qõ sicut secuto interitu liberat ab obligatione saltem ope excep.ita ꝛ liberaret a cursu vsurarũ etiã que inceperũt currere ꝛ etiam si nõ propter moꝛam currebãt quod enim hic ꝛ in pluribus locis dicit glo.solam oblationẽ non sufficere ad impediendum cursum vsurarum que incepeãt currere debet intelligi nõ secuto interitu rei oblate:qꝛ tũc non est liberatus debitoꝛ ab obligatione personali ipso iure nec ope excep.ideo durat stipulatio vsurarum:sed secuto interitu:quia liberatus est saltem ope excep.cessare debet cursus vsurarum que nõ debent currere pro eo quod non debetur et ista est clara ꝛ optima responsio:ꝛ ita etiã sentit Ly.ꝛ ita procedãt in oblatione consignatione ꝛ depositione que fiunt per debitoꝛem ad finem liberationis consequende ꝛ moꝛe purgãde:sed interdum fit per creditoꝛem ad finem acquirẽde actionis:ꝛ tũc dicit Barto.quod aut loquitur in contractibꝰ ꝛ nõ sufficit sola oblatio:sed requiritur cõsignatio ꝛ depositio:sed in vltimis volũtatibus sic:vt.l.cui fundꝰ.de condi.ꝛ demon. circa hoc vide quod ipse melius no.in.l.mulier.§.j.vel.ij.ff.de cõdi.insti.ꝛ Bald.hic reprehendit Barto.in primo dicto dicẽs quod etiam in cõtractibus sufficeret sola oblatio nisi quãdo ageretur de rescissione contractus.Et ita dicit Bal.debere intelligi illam.l.si a te.alꝰ sufficeret sola oblatio.vide hic p Bal.de pluribus alijs questionibus circa materiam huius.l. tamen ipse nõ declarat materiam huius glos.sicut declarauit: nec ita explicat materiam.

a ¶Cursum vsurarum.Adde q̃ etiã compẽsatio que fit ipso iure a lege ĩpedit confessionez pene et cursumvsurarũ: vt in.l.si ꝙstat.ff. de compẽ.Et de primo per Bar. ꝛ doc.in.l.iulianus.ff.de condi. ꝛ demon.Et per Alex.de imol.de vtroq̃ in consil. lxxiij.col.ij.ver. Sed p̃missis. in v.vol.Frãc.Cur.

b ¶Debet etiã fideiussoꝛem. adõ tex.iuncta glo in l.quero.ff.locati. Bar.in.l. centũ. dari capue.ff.eo. qõ certo loco.in no.abbas in.c.j. de vsur.

¶Debitoꝛ qui promiserat vsuras si dedit etiam fideiussoꝛem:ꝛ fideiussoꝛ interpellatur a creditoꝛe et soluit sibi vsuras an possit eas repetere a debitoꝛe:et an debitoꝛ postea a creditoꝛe.et nume.4.
2 An possit eas repetere a creditoꝛe.
Quid si eas soluit ex interuallo necessitate non cogente.
3 Quid si promisit eas soluere cum iuramento et nõ impetrauit absolutionem ab episcopo et facile erat sibi eam impetrare.
Quid si erat talis persona cui fuisset dedecus venire ꝙtra promissionem suam.
4

1 **Constitutionibus.** ¶†Exceptio competẽs debitoꝛi cõpetit etiã fideiussoꝛi ꝛ mãdatoꝛi.cõcoꝛ.l.mandatoꝛi.de nõ nu.pecu.hoc dicit.Ly.† tamꝫ hic.q.quotidianaꝫ si debitoꝛ qui promiserat vsuras dedit etiã fideiussoꝛem [b] ꝛ fideiussoꝛ interpellatur a creditoꝛe soluit
b sibi vsuras an possit eas repetere a debitoꝛe:videtur quod nõ quia ille erant indebite vtroq̃ iure ꝛ sic nõ tenebatur nec poterat cogi soluere:ĩputet ergo sibi cur soluit:vt.l.si fideiussoꝛ. ff.man.in contrarium videtur casus in.l.quintus.co.ti.qꝛ potuit parcere honoꝛi suo ĩ preiudicium debitoꝛis postq̃ ad sui instãtiam promisit vsuras quasi esset sibi deterius recusare:sꝫ illa.l.quintus.loquitur quãdo vsure erant debite saltem naturaliter:quia promisse per pactum attenta dispositione iuris ciuilis antiqui:sed hodie tã de iure ciuili nouissimo q̃ de iure canonico nullo iure sũt debite quia a.l.prohibite.l.si nõ sortem.de cõdi.indeb.glos.iuris cano.in.c.peruenit.extra de fideiuss.dicit quod si iurauit soluendo repetit a debitoꝛe:quia propter iuramentum erat obligatus ad soluẽdum:vt in.c.debitoꝛes.de iureiur.sed si nõ debuit soluere ad sui preiudiciuꝫ nec etiam a creditoꝛe cui videtur donasse scienter soluendo Bal.dicit quod imo a creditoꝛe per cõdi.inde.quia non videtur donasse

BIU Cujas

tur donasse licet sciẽter soluerit et nulla necessitate cogente q̃ in vsurario ab ipso principio inest pactum ⁊ dicitur extorquere ⁊ recipere: tenemenți. †Alij vero dicunt qꝺ si ex interuallo
3 non necessitate cogente soluit nõ repetit per illam glos. de illa questione vide in regula pactum. de re. iur. in mercurialibus. Item dico quod etiam quando fideiussor promisit cum iuramento soluere vsuras nõ excusatur si facile sibi fuit impetrare absolutionem ab episcopo quod potuit de iure canonico: vt in. c. j. extra de iureiurã. cum ibi no. per. l. iij. §. quid ergo. ff. de contrario iudi. tute. †Secus si non fuit sibi facile: nec in. l.
4 ij. §. tractari. ff. ad tertul. ⁊ arg. in. l. si procurator. §. si ignorantes. ff. man. ⁊ eodem modo nõ esse sibi impediendum si nõ petijt absolutionem si esset talis persona cui fuisset dedec9 venire contra promissionẽ suam. puta magnus ⁊ fidelis mercator de cuius promissione quilibet cõfidebat. Nam poterat parcere pudori suo per illam. l. quintus. que est not. ad hoc. ⁊ idem si ignoabat q̃ tractum fore vsurarium ignorantia facti. vt in. l. si fideiussor. in prin. ff. mandati. Secus si iuris ignorãtia. ea. l. §. non male. cum ibi no. Si ergo in predictis casibus potest repetere vsuras ab eo ꝑ quo soluit ⁊ ille poterit repetere a creditore: sed vbi foret sibi imputandum fideiussor nõ repeteret ab eo: sed ab alio cui soluit si per ignorantiam iuris vel facti cum ipso iure esset indebite ⁊ vsurarius tractat de lucro: si autẽ ex certa scientia: glo. illa in. c. peruenit. vult quod nõ possit repetere. Bald. hic tenet contrarium vt dixi.

1 **Svsuras.** ¶†Qui tenet ad sortez et ad vsuras efficaciter si simpliciter soluat quãtitatem que non sufficiat ad vtranq; ⁊ non declarauit se soluere pro sorte creditor potest retinere pro vsuris ⁊ quatenus excederet pro sorte: concor. l. j. j. de solutio. sic ergo licet debitum sortis sit grauius q̃ debitũ vsurariũ: q; sors parit vsuras non ecõuerso. nihilominus simplex solutio nõ cadit in grauius debitum satiꝫ quando vnum est principale ⁊ aliud accessoriũ: quia tunc econuerso cedit in minus graue: vt hic ⁊ in glos. fi. que formatistud contrarium ⁊ est ratio diuersitatis quia primo casu debitor potest soluere vnum sine altero inuito creditore vt sit interpretatio pro eo vt videatur soluisse in grauius: sed in secũdo casu non posset soluere sortem sine vsuris inuito creditore vt colligitur ex. l. acceptam. in prin. ideo fit interpretatio pro creditore vt possit retinere pro debito minus graui. s. pro vsuris. casus. ¶In glo fi. ibi quam quod alieno supple ⁊ tamẽ inuitus soluit pro alio q̃ pro se. ergo istud non facit censeri grauius debitum qꝺ magis inuitus soluat hoc voluit dicere glo. reprehendendo rationem quam supra fecit secũdum quosdam. ¶In glos. ibi cum ex pluribus causis est debitor. supple eque principalibus ⁊ rationem dicit vt. s. dixi.

1 **Qvgnoribus.** ¶†Pro vsuris etiã naturaliter tantum debitꝫ potest retinere pignus si pro eis fuit obligatũ: hoc dicit. Glos. requirit quod fuerit obligatus expresse als in dubio vult qꝺ nõ censeat obligatio nisi pro sorte: ego dixi contrarium in. l. is per retentionem. ⁊ Ly. secũdum Pet. tenet hoc ⁊ prius non videram posset tamen glo. saluari si primo vendidit pignus pro sorte ⁊ postea promisit vsuras ꝑ pactum nudum: quia tunc censetur datum pro sorte ⁊ pro debito precedenti non sequenti sicut in simili not. in. l. cum virum. j. de fideius. sed si post promissionem vsurarum fuerit datum simpliciter censetur datum tam pro sorte q̃ pro vsuris secũdũ Ly. ⁊ ista est veritas licet non tangat.

1 **Qleo quidem.** ¶†Si dat mutuo res cuius examinatio variatur vel variari potest ex tempore permittuntur vsure vltra legitimum modum etiã cẽtesime equiparantur sorti. hoc dicit ⁊ hoc voluit glos. in aut. ad hec ibi si autem incertum ⁊c. pone ergo exẽplum. Mutuaui tibi. x. cados olei qui valebãt. x. aureos cum hoc vt hinc ad annum debeas mihi restituere. x. aureos sicut mõ valebant. postea in termino soluti. x. cadi olei non valebãt nisi quatuor vel. v. ⁊ sic ꝑ x. aureis habentur. v. Attenta ergo natura mutui que est vt reddatur tantũdem in eodem genere: vt in. l. ij. in pn. ff. si cert. pet. qꝺ si facere potes dando. x. cados olei nõ cõstarent tibi nisi. v. videtur qꝺ tale pactum quod reddas petitum in duplo sit vsurarium ⁊ vltra legitimum modum: q; equiparatur sorti ⁊ sic est cẽtesima ⁊ tamen permittitur: ⁊ eodem modo si actũ fuit vt pro. x. cadis olei valentibus. v. restituas mihi. xx. quia poterit esse quod tũc pro. x. aureis haberes. xx. cados: ⁊ tamẽ tale pactum non reprobatur attenta hac possibilitate licet contrarium eueniat: quia nõ debet illud inspici: sꝫ quod euenire potuit vt. §. eo. l. ea pactione. ⁊. l. si ea lege. nisi tunc tẽporis nõ sit verisimile dictum casum euenire posse secũdum cõmunem estimationem omnium hominũ: vt in. d. l. si ea lege.

2 ☞Si aliquis gerat negocia alicuius feneratoris: non tenebitur fenerari pro eo: ⁊ si pro illo exerceat tenebitur ipse ad restitutionem.

1 **Smater.** ¶†Gerens aliena negocia si pecuniã illius tenuit ociosam ⁊ non dedit eã ad vsuras tenetur domino ad eas vsuras quas potuit percipere ⁊ sui negligẽtia nõ percepit. glo. intelligit verum quãdo dominus cõsueuit suas pecunias fenerari als secus: quia gestor negociorꝫ debet seruare consuetudinẽ domini postꝫ gerit. argu. l. vniuersorum. ff.
2 de pig. actio. ¶†Sed qꝺ erit. hodie si aliquis gerat negocia alicuius feneratoris an tenebitur fenerari pro eo dic qꝺ non quia nec suo nec alicuius nomine debet quis vsuras exercere alias tenetur ad restitutionem etiam si pro alio exercuit. xlvj. dist. c. sicut nec suo.

1 **Qro auro.** †Pro speciebus datis estimatione possunt deberi vsure sicut ꝑ pecunia: secus si nõ sint date estimate vel sint date nõ tñ restituat estimatio: sꝫ eadẽ species in. l. si deicõmissi. in princ. ff. eo de mtitu. ¶In ter. ibi pro auro quia cũ peteres a me cẽtum mutuo: ⁊ ego non haberem pecuniam dedi tibi tantum argentum vel vestes estimatione cum potestate vendẽdi pro cẽtum quor indigebas: nam est perinde ac si cẽtum mutuassem. vt. l. rogasti. in prin. ff. si cert. pet. ⁊ eo. ti. l. si pro mutuo.

2 ☞Hypothecaria qualiter duret plus q̃ obligatio personalis que est principalis.

3 In prestatione annua quolibet anno incipit prescriptio ꝑ solutione fienda illo anno non pro futuris.

4 Rei vendicatio competens pro fructibus pceptis ex re mea tollitur triennio: cum sint res mobiles licet rei vendicatio ad huc duret super fundo.
Quid in condictione sine causa que datur loco rei vendicationis si sunt consumpti et effectus est locupletior ille qui consumpsit.

1 **Os qui.** †Tutus exceptione prescriptionis in sorte vel in re pncipaliter debita nõ potest molestari super vsuris vel fructibus etiam si a tempore perceptionis fructuum vel quo vsure inceperunt deberi non cucurrerit tantum tempus q̃tum sufficit ad prescribendũ: quia requirit quod currat in obligatione principali: qua sublata tollit accessoria. h. d. not. vsq; ad. §. vsurarũ vero. ⁊ debet intelligi vt habeat aliqꝺ dubium etiam quãdo vsure poterant peti per stipulationem vt fructus vendicari aut condici iure actionis. Si enim nõ possent peti nisi iudicis officio mercenario qꝺ per se nõ potest in iudicium deduci nõ haberet aliquod dubium qꝺ sublata actione principali periret ⁊ extingueretur officium iudicis super accessorijs vt. §. depo. l. iiij. ⁊. ff. de eo quod certo loco. l. centum capue. in fi. j. l. fi. ⁊ sic aliud in prescriptione sortis aliud in solutione: quia si ille qui tenetur ad vsuras iure obligationis solueret sortẽ sine vsuris possent peti vsure. vt. d. l. centum capue. ⁊ tamẽ prescripta sorte non possent vsure peti vt hic. nã in prescriptione adest negligentia non petentis que ita respicit vsuras sicut ⁊ sortem: sed in solutione secus ideo non extendit effectum suum solutio vltra id quod solutum est. In sentẽtia vero condemnatoria idem: sed in absolutoria videtur idẽ quod in prescriptione: quia causa absolutionis sicut cõcernit sortem: ita ⁊ vsuras si enim absoluit quia non debitor non potest ad vsuras esse obligatus que non concurrunt nisi pro
2 debito. Et vide hic omnino quod not. Ly. §. de iudi. l. j. in secunda oppositio. ¶†Pro declaratione gl. prime opponitur tribus modis. primo contra. textũ dum dicit vel. xl. annorum quia omnis obligatio personalis tollitur spatio. xxx. annorũ vt. j. de cõsti. pecu. l. ij. ⁊. l. sicut. de prescr. xxx. annorum. Sol. qꝺ hic dicitur de. xl. refertur ad hypothecariam que quando conpetit cõtra principalem debitorẽ durat plus q̃ obligatio personalis. l. cum notissimi. in princ. de prescri. xxx. annorum. ⁊. l. intelligere, de luitiõe pig. ⁊ sic durat sublata principali super sorte: ⁊ est ratio quia pignus datur ad maiorem cautelam et securitatẽ creditoris. ideo plus durat hypothecaria vt sic sibi aliquid prosit prouisio: vel dic etiam quod potest referri ad personalem actionem super sorte si super ea interuenit litis contestatio per quam perpetuatur actio ad. xl. annos: vt in glos. ¶Secundo op. inquantum iste ter. vult quod sublata hypothecaria tollatur stipulatio vsurarum: quia hypothecaria po

BIU Cujas

test tolli spatio longi temporis quando datur contra tertium possessorem habentem titulum vt.j.si aduer.cre.l.j.et.ij.et per lapsum longi tpis nō debet intelligi stipulatio vsurarum ex qua oritur actio personalis glossa soluit duobus modis.tene secundam quod iste text.loquatur et debeat intelligi solum de eo casu quo tollitur hypothecaria spatio.xl.annorum:vt quā do competit ꝯtra principalem vt.d.l.cū notissimi:et tunc erat sublata actio personalis obligatio ad sortem et in consequentiam stipulatio vsurarum. ¶Tertio opponit si pignora erāt data pro sorte et vsuris licet essent vsure accessorie respectu sortis respectu pignoris erant quid ꝓncipale:ergo sublato principali pignore nō debet tolli stipulatio vsurarum:qz accessorium nō regulat principale sed econuerso.breuiter dic quod stipulatio vsurarum nō tollitur propter hoc solum quod tollatur hypothecaria sed ꝓpterea quia erat principalis sublata ad sortem:ꝙtum autem ad fructus cū obligato predio censeantur etiam obligati fructus vt.l.in predijs.ff.in quib.cau. pig.tacite contrabatur:si sublata esset rei vendicatio vl' actio personalis ad fundum non est sublata hypothecaria quo ad fructus ita videtur sentire Ly. ¶☞In sequēti glo.oppo.similiter tribus modis.primo de.l.cū notissimi.§.in his.j.de prescripti.xxx.annorum.vbi in prestatione annua quolibet anno incipit prescriptio pro solu.fiēda illo anno:et ideo lapsis.xxx. annis nō est prescriptum nisi solutioni fiende illo anno veniebat non pro futuris presta.a quibus nō sunt lapsi adhuc anm.xx.et ille text.dicit contrarium ibi dum dicit et non ad.xxx. vel.xl.etc.solu.ibi in prestatione annua principali:que nec p se tollitur nec in consequentiam alterius.s.principalis sublate. ¶Item opp.de.l.intelligere de luitione pignorū:vbi sublata obligatione principali que est personalis per preseri.nō est sublata hypothecaria:pinde licet sit accessoria.sol.ibi in alio accessorio ꝙ hic nec in eo quod fit pro securitate creditoris vt est pignus.nam illud est potētius.hic vero in alio accessorio quod non sit ad securitatem:sed ad augmentum principalis quod non est impotens. ¶Ultimo opponitur de.l.cētum capue.post prin.de eo quod certo loco.vbi sublato principali ꝑ solutione non tollitur stipulatio vsurarum:propter hoc glos. intrat distictionem.de qua dic vt.§.dixi.nam aliud est quod tollatur principalis pro prescriptione:aliud quod p solutione et hoc in accessorio qui potest per se stare in iudicio et per se deduci quia debetur iure obligationis:sed in illo qui nō potest per se stare vt officio iudicis mercenario.nam sufficit qō principalis tollatur per ꝓscriptionem vel solutionem:an autem idem sit quādo tollitur per sententiam glo.hoc tangit et
4 dic vt.§.dixi. ¶Ultimo scias quod rei vend competēs pro fructibus perceptis ex re mea tollitur triennio cum sint res mobiles et sic vsucapiūtur licet rei vēdicatio super fundo ad huc duret:quia possessor bone fidei habet titulum ꝑ suo in illis fructibus et sic poterunt triennio vsucapi.l.sequitur.§.fructus.de vsucapi.hoc si extant:quid autem si sunt cōsumpti et sic nō competit rei vendicatio:sed ꝯdictio sine causa si est effectus locupletior an illa cōdictio que est actio personalis sicut rei vendicatio cuius loco succedit tollatur triennio.Barto.similiter tenuit quod sic in.d.l.sequitur.§.fructus.quod perpetuo tene menti:quia notabile est.Quod aūt supra dixi de fructibus quod possunt vēdicari a possessore et vsucapi intellige de naturalibus vt sunt olive vl' poma.nam industriales facit suos propter bonā fidem: vt.l.qui sic.§.fi.ff.eo.possunt tamē condici et ista cōdictio tollitur triennio sicut rei vendicatio:qz non debet esse aliquis deteriōris conditionis ex eo qō sit dīs facit.l.in bello.§.si quis seruum.de captiuis.

2 ☞Nō valet consuetudo vel statutum de vsuris prestandis.

3 Contractus factus contra prohibitionem legis non valet.
Quid si contra prohibitionem consuetudinis.

4 Fenerator si mutuauit puta centum nō licet ei aliquid retinere de illa summa pro vsuris.
Ad discooperiendam fraudem potest feneratori deferri iuramentum.
Valet cōstitutio episcopi que dat faciliorem modum probandi quem vsurarium esse manifestum ꝙ detur a iure cōmuni.

1 **Super vsurarum.** ¶☞Nota hic quod cōstitutus i dignitate minus licet stipulari pro vluris ꝙ alijs.quia magis eis est dedecus mutuare ad vsuram.Item quod mercatorib⁹ et negociatoribus licet plus stipulari ꝙ alijs vsqz ad bessem.i.duas tertias sortis:vt si sors est.xxij.possunt stipulari.viij.i anno.Itē quod propter periculum quod creditor suscipit in sorte licet sibi stipulari vsuram centesimam qō est verum donec substantie periculū.i.postꝙ nauis peruenerit ad portum.postea incipiūt currere communes secundum rationem huius.l.et de-
2 sinunt maiores:vt.l.j.j.tit.j. ¶☞Itē nota in ver.ceteros.i.oratione consuetudines:quod nō valet cōsuetudo,[a] vel statutum
a de prestandis vsuris.et.l.prohibet.vnde cum hodie sint vsure prohibite etiam vnius nummi non poterit per statutū vel cō
3 suetudinem induci contrarium. ¶☞Item nota contractū factum [b] contra prohibitionem.l.nō valere.quid si contra pro-
b hibitionem cōsuetudinis.glo.videtur tenere contrarium.ff.
4 de pac.l.iurisgentium.§.quinimo.ver.maxime. ¶☞Item nota in ver.interdicam.ꝯtra consuetudinem aliquorum fenera-
torū qui numerant centum et incōtinenti retinent.x.vel.xij.p vsuris vnius anni et faciunt cantare instrumentum de centū. nam non licet retinere vnum nummum vel.x.solidos p vno pisce vel aureum pro recolligendo instrumentum: et quod retinet minuit debitum sortis.Not.in fi.quod ad discooperiendam fraudem potest feneratori deferri iuramentum:et est ar. secundum Bald.quod valet constitutio episcopi que dat faciliorem modum probādi quem vsurarium esse manifestum ꝙ detur a iure communi.

1 **De vsuris.** ¶☞Lex noua trahit ad preterita quatenus habet tractum pro futuro tempore.h.d.

2 ☞Creditor q recepit vsuras si eas postea restituat debitori ex causa donationis non poterit debitor postea aliquid repetere per condictionem indebiti a creditore nec ab eius heredibus postquam semel fuerunt restitute licet ex causa donationis.

1 **Vt nullo.** ¶☞Usure vsurarum non sunt permisse etiā si prime vsure fuerint in sortem deducte.hoc dicit.glos.intelligit nō tamē numerate:al's possent exigi:sed doc.tenent cō trarium:quia daretur materia fraudandi banc.l.querit hic
2 Bal.†pone qō debitor soluit creditori vsuras et creditor incōtinenti easdem vsuras sibi restituit dicēs se ei donare mortuo creditore debitor repetit ab heredibus vsuras quas soluit in curia episcopali heredes se defendunt quod defunctus easdē vsuras sibi restituit:creditor replicat quod illa restitutio fuit facta ex causa donationis et sic non tollit debitum seu condi. indebi.que fuit nata eoipso quod dictas vsuras soluit creditori queritur qd iuris et tenet ipse qō nō sint restituende post quā sunt semel restitute licet sub nomine donationis improprie sumatur et intelligatur potius ſm subiectam materiam.

¶De nautico fenore. Rubrica.

2 ☞Hierusalem qualiter appelletur vrbs sacra:licet facta ab imperatore non christiano.

1 **Traiectitiam.** ¶☞Eatenus veniūt vsure centesime pro pecunia traiectitia quatenus durat suspitio periculi maris apud creditorem qō est quouscz nauis peruenerit ad portuz quo casu cessant communes vsure et debentur centesime:postea vero veniūt communes et non centesime et idem si creditor nō suscipit in se periculum.h.d.cum.l.se.et adde qō quādo creditor suscepit in se periculum sortis etiam si nō pro pecunia traiectitia erat licitum sibi stipulari centesimas vsuras cum sit eadem ratio in alijs periculis que est in periculo
2 maris.ff.eodem titu.l.periculi. ¶☞Not.ter.in.l.ij.dum dicit
c in sacra vrbe:id est in hierusalem[c] ꝙ licet ista.l.que est de antiquis et sic facta fuit ab impatore non christiano nihilominus hierusalem appellabat sacram vrbē:quia ibi colebatur deus celi:sed in alijs partibus colebantur idola.

2 ☞Uecturales vel muliones si causa fraudandi vectigal nō seruant iter consuetum eorum est periculum cōtingens in tali itinere.

3 Si quis habeat apodissam de aliquibus rebus que portātur ad gabellarios et aliquis portat aliquam rē que nō sit in apodissa et sic fraudet gabellā qō ꝓpter illā tota salma perdatur.

4 Preceps auaricia et inciuilis audacia a lege reprobatur.

1 **Cum proponas.** † Qui suscepit in se periculum tenetur de eo nisi ex culpa alteri⁹ partis acciderit. h.d.ista no.l.secundum Bart.et declarat et limitat omnes.ll.dicentes debitorem posse suscipere periculū in se casus fortuiti:quia contractus ex cōuentione legez accipiunt et sic licet quis de natura contractus nō teneatur de casu:potest tamen per pactum illum in se suscipere:vt.§.de pigno.actio.l. que fortuitus.et.l.nec creditores.cum similibus.nam tūc tenetur ex

a ¶Non valet cō suetudo.Addō.l. j.ff.de vsur. et p Lar.zab.i.c. fin. de consue.

b ¶Contractum factum.Addō an 3 ille q post ꝯctū efficit cleric⁹ possit queniri i foro seculari vide bart. in.l.officiales.C. epis.et cler.bal. i.l.cū q̄dā puella.ff.ō in.om.in. bal.i.l.j.C.an seruus ex facto suo bal.i.c.j. de eo q arma bel.depo.i vsib⁹ feu.ange.et Jo.ō imo.i.l.nemo pōt.ff.ō le.j. Jo.an.i.c.j.ō ob. ad ra.An.ō bu. et ab.i.c.ꝓposuisti.de fo.com.

c ¶Sacra vrbe id est hierusalē. ad de Phi.de franchis in.c.felicis i §. quapropter. i iij.not.de penis. lib.vj.

BIU Cujas

tur ex isto pacto qñ casus nõ accidat culpa creditoris p hanc
2 l.quam perpetuo tenementi. ¶ Not.contra vecturales vel
muliones qui causa fraudandi vectigal nõ seruant iter con-
suetum vt eorum sit periculũ cõtingens in tali itinere:qz pre-
3 sumitur non debuisse venire si iuissent p rectum iter. † Item
allegatur ista.l.qõ si quis habeat apodissam de quibusdam
rebus quas portat a gabellariis si aliquas portat q̃ non sint
in apodissa ⁊ sic fraudat gabellam quod propter illã tota sal
ma perditur ⁊ cõfiscatur ⁊ sic etiã ille res de quibus apodis-
sam habebat:qz sibi non prodest postẽ ea abutitur:⁊ vide
quod idem Bar.not.in.l.cotem.§.dominus.ff.de pub.⁊ hoc
4 etiam tãgitur p Ly.hic. ¶ † Ultimo no.ter.in fi.de precipiti
auaricia ⁊ inciuili audacia reprobata a lege:faciũt enim ho-
mines odiosos apud omnes.

1 **Traiectitie.** † Periculũ pecunie traiectitie pertinet ad creditorẽ
anteq̃ nauis perueniat ad portum si creditor il-
lud in se suscipit:alias ad debitorem.

¶ Depositi. Rubrica.

2 ☞ Culpa lata in quo differat a culpa latiori.remis.

1 a **Jncursu.** ¶ † Depositarius[a] tenet de dolo ⁊ lata cul-
pa non de casu nisi ℨcium sit actum.h.d.sed
nec de leui vel leuissima tenetur:qz ℨctus ce-
lebratur gratia dantis non gratia recipien-
tis.l.si vt certo.§.nunc videndum.ff.cõmo.
2 † Not.hic secundum Bart.de lata:qz raro reperies in text.
nam.l.quod nerua.que principaliter ad hoc allegatur nõ lo-
b quitur de culpa lata:[b] sed de culpa latiori q̃ est dolus presum
ptus ⁊ longa differẽtia inter illam ⁊ istam vt ibi plene nota-
tur per eundem:sed certe imo reperitur in.l.late.de verb.sig.

1 **Vsure in depositi.** ¶ † Jn cõtractu depositi qz
est bone fidei veniũt vsure ex mora sicut in ceteris
bone fidei ℨtractibus.hoc dicit.Et pcedit ista.l.
cum apud te depono pecuniam in sacculo quã conuertisti in
tuos vsus quo casu statim cõmittis furtũ ⁊ statim es in mora
quousq̃ fueris interpellatus de restituẽdo ⁊ nõ restituis ces-
sante quolibet impedimẽto.Si autem pecuniã quam apud
te deponam non dedi consignatam poteris ea vti:qz videor
dedisse licentiam vtẽdi:⁊ sic non committis furtum vtendo.
ff.eodem.l.lucius.

1 **Si deposita.** ¶ † Quod venit in officio iudicis mercenario senten-
tia lata super principali nõ potest peti.h.d.Et vi-
de hic quod no.Jnno.de iuramẽto calũnie.c.cum
causam.tamen alias cũ iuramento ⁊ circa fin. ¶ Jn ter.vide
tur velle qõ si es mihi cõdemnatus ad sortem non facta men-
tione de vsuris q̃ veniebant officio iudicis mercenario:⁊ sic
non possum iudicis officium principaliter in iudiciũ dedu-
cere sine sorte vt fiat condemnatio in vsuris:sed debeo agere
prima actione ad sortem vt sic illa mediãte possim venire ad
vsuras ⁊ nolo vti sentẽtia lata super sorte tantum qõ ego nõ
possum hoc facere ⁊ tamen regulariter possum:qz per senten-
tiam condemnatoriam nõ fuit prima actio sublata:sed noua
actio sibi accumulata.vt.l.j.cum ibi plene not.§.de iudi.iun-
ctis his que habentur ⁊ no.in.l,duobus.de excep.rei iudi.⁊
hoc forte odio vsurarum:⁊ sic non potest negari acquiri per
hanc nouationem iudiciariam actionem prime decedat ⁊ nõ
accedat regulariter secus.vt no.in.d.l.j.secundum Ly.nõ ta-
men est sententia nulla propter hoc quod nõ fuerit facta men
tio de vsuris licet fuerint petite in libello:.vt.§.de vsur.in bo
ne fidei.⁊ ibi dixi:nõ sic credo interesse forz qõ veniret officio
iudicis mercenario vt in actionibus arbitrariis:qz si esset la
ta sententia super principali non facta mentione de interesse
licet nõ possum iudicis officium mercenarium implorare vt
condemnet.vt.l.certum capue.in fi.de eo quod certo loco.pos-
sum tamen omissa ista iterum agere actione prima ⁊ petere
iteratam condemnationem fieri tam in sorte q̃ in interesse.
facit.l.iij.§.idem iulianus.de eo quod certo loco:qz nõ sic est
odiosum interesse sicut vsure nec obstat quod ex sentẽtia con-
demnatoria cõtra volentem iterato agere obstat exceptio rei
iudicate sicut absolutoria.l.si quis totum.§.plane.de excep.
rei iudi.qz verum est si post sententiam fuit secuta absolutio.
vt not.in.l.euidenter. eo.titu.

2 ☞ Sequestrum est species depositi ⁊ in quibus differat a
simplici depositi.remis.

1 **Propter.** ¶ † Sequester tenetur restituere
sequestrum ei de quo actum fuit
impleta conditione.Jtem debitor postq̃ solui tu
tus est licet non rehabuerit instrumentum debiti.
hoc dicit.De materia sequestri vide per Barto.in.l.interesse
2 puto.ff.de acquir.posse. † Et enim species depositi ideo de
ipso fit mentio in hoc titu.vt hic.⁊.ff.eo. licet.vbi ponuntur
quedam in quibus differt a simplici depositi.cum vltimo di
cto concor.l.indultũ.j.de sol. ¶ Jn text.ibi cũ aduersario tuo
hoc est propter qõ illud depositũ vocatur sequestrum qz fa-
ctum ab vtraq̃ parte contendẽte.nam simpliciter depositum
fit ab vno tantum et hec fecit iste colonus quia non cõfidebat
de locatore cum penes se haberet instrumẽtum promissionis
⁊ vt facilius posset rehabere facta solutione.
2 ☞ Si deposuisti penes titium aliquam rem dicẽs in instru
mẽto quod illam rem habuisti a me in depositum.licet illud
instrumentum sit factum inter te ⁊ titium an tamẽ probet in
tentionem meam contra te.

1 **Desiderium.** ¶ † Actio depositi datur
contra depositarium non
contra eum in quem ipse depositarius rem depo
sitam transtulit.hoc dicit.cũ.l.sequẽti: videbatur
iste depositarius excusatus si forte iusta ratione motus:quia
forte habebat se absentare:depositum trãstulit in alium cum
pacto quod ille restitueret deponenti ex quo pacto acquiri-
tur deponẽti actio:vt in.l.pe.§.ad exhiben.et.l.si cum vẽde-
ret.ff.de pigno.acti.nam ipse non tenetur nisi de dolo et lata
culpa cum nunc non habeat penes se nec dolo desijt habere:
videbatur q̃ non teneretur:sed deberet deponens agere con-
tra illum in quem transtulit:sed contrarium est:quia eoipso
fuit in lata culpa quod in alium trãstulit nisi forte necessitas
ipsum cogeret. ¶ Jn ter.ibi instrumentũ quod hanc tibi red
didi ⁊c.dicit Bal.forte istum ter.alibi nõ reperiri qui ꝓbat
2 † quod si deposuisti penes titium aliquam rem dicendo in in
strumẽto quod illam rem habuisti a me in depositũ illud in-
strumentum licet sit factum inter te ⁊ titium probat tamẽ in
tentionem meam contra te et etiam si non possim aliter pro-
bare quod deposuerim sufficiat hoc instrumẽtum ad probã-
dum:Et videbatur cõtrarium:quia nec inter alios acta aliis
non prodest nec nocet:⁊ quia cõfessio tua facta me absente nõ
debet probare intentionem meam contra te.l.certum.§.si qs
absente.ff.de confes.sed hoc est verum nisi feceris eam contra
hendo cum alio et per publicum instrumentum quod perpe
tuo tenementi tamen reuera iste ter.non vult dicere econuer
so quod inducebas ad probandum intentionẽ tuã cõtra me
videlicet quod depositum nõ habebas penes te:sed in alium
transtuleras bona fide ⁊ de hoc apparebat instrumẽtum. no
ta tamen primum dictum in se propter autoritatem Bald.fa
cit.c.peruenit.de fideius.
2 ☞ Jnter successionem filij in potestate:⁊ mortem patris nõ
est dare medium.
3 Si hereditas patris est delata filijs in potestate ex testamen-
to vel abintestato an anteq̃ se immiscant possit dici hereditas
iacere.
4 Commendare idem est quod deponere.

1 **Cum hereditas.** ¶ † Ex cõtractu
serui hereditarij
acgritur actio hereditati iacenti ⁊ per eam postea
heredi.hoc dicit.casus. ¶ Jn ter.ibi personam do
mini defuncti quousq̃ adeaꝝ:sed postea representat psonam
2 heredis. ¶ † Jn ter.ibi priusq̃ patri vestro successistis;sed cõ-
tra:quia inter successionem filij in potestate ⁊ mortem patris
non est dare mediũ.vt.l.post mortem.de leg.j.de cõdi.l.iulia.
glos.dicit quod isti filij erant emancipati:⁊ sic nõ cõtineatur
dñium in istis:nec erant sui vel si erant in potestate erant in-
stituti sub conditione potestatiua qua pendẽte similiter non
erant heredes necessarij ⁊ sic hereditas dicebatur iacere.Si
autem erant instituti pure ⁊ erãt in potestate procederet con
3 trariũ nec posset dici hereditatẽ iacere. † Dicit Bal.no.sing.
hanc glo.per quam patet quod si hereditas patris delata est
filijs in potestate ex testamento vel abintestato etiã anteq̃ se
immiscant non põt dici hereditas iacere cum statim sint he
redes licet sine effectu quantum ad ea que cõcernunt eorum
preiudicium quia non possunt conueniri a creditoribus nisi
probetur immixtio.vt.§.si vt se ab here.absti.l.j.sunt tamen
heredes quo ad concernentia commodum:qz transmittunt
hereditatem tanq̃ ad quoscunq̃ heredes secundum commu
nem opi.⁊ ideo tali hereditati nõ debet dari curator tanq̃ he
reditati iacenti:⁊ si daretur non valeret datio tanq̃ erronea.

a ¶ Depositari?. Adde glo.insti. quib.mo.re con trabi.ob.i.§.pre terea. doct. in.c. j.de depos.

b ¶ Culpa lata.ad de qd sit lata cul pa.vide p abba. i.c.vnico.de com mo. Et qñ dpa lata eqparat do lo marie in delic tis:vide p abb. ℨ. iiij.inci. facti diligẽtia,talis ẽ i.j.vol. Et qd sit culpa leuissima. vide bart.i.l.qõ nerua.ff.depos. Lar. zaba. i.c.j.i r.q.õ cõmo.⁊ qñ culpa dicat gra uis seu leuis viõ p abb. in.c.fi.de bis qui fil.occi.

BIU Cujas

ar.in.l.seie.§.egresse.de tut.ꝛ cu.da.ab his.Breuiter nō puto hoc esse verū:qꝛ propter beneficium abstinendi quod habet filius in potestate ex edicto pretoris:redigit ad instar emancipati:vt.l.nā nec emācipatus.de leg.j.sed si esset delata emācipato diceres iacere:vt ptz in glos.ergo ꝛ nunc:ꝛ sic bene poterit dari curatoꝛ ꝛ valebit datio quicquid dicat Bal.huius
4 dictum est potiꝰ inutile q̄ vtile. ¶†In tex.ibi cōmēdata.no.
a quod idem est cōmendare quod deponere[a] secundum Bart. si ego dico commendo tibi hunc librum vel hanc rem videor deposuisse:ꝛ agam depositi.

a ¶Idem est commēdare qō deponere.Adde.l.lucius.ff.dꝓpositi.l. cōmendare.ff.de vbo.sig.c.ne gs. xxij.q.ij.ꝛ j.c.j.de depos.Jté ꝑ verbū cōmēdare accipit ꝑ laudare. vt j.l.ea q̄.ff.dꝓ cōtrahē.emp.c. nemo deinceps.de elec.li.vj.ꝑ Jnn in.c.dudum.el.j. de elec.

2 ☞Sententia lata in actione depositi super restitutione rei quod sit diffinitiua.
Instrumentum depositi habet executionem paratam.
Deponens condemnatus actione depositi cōtraria pro expēsis factis in re deposita an efficiatur infamis.

1 QUi depositum. ¶†Cōdemnatus in actione depositi directa:qꝛ non restituebat rem efficitur infamis. h.d.Et hoc qꝛ redarguit de fide rupta:qui enim deponit multum confidit de depositario:ꝛ depositarius recipiendo videtur dare fidem suam de restituēdo.vt.j.l.proxi. denegando ergo restituere perfidiam committit vt habetur
2 ibi.†Sunt ꝛ alij duo casus in quibus cōdemnatus efficitur infamis eadē ratione vt habetur in.l.j.de his qui no.infa.ꝛ sic in deponēte condemnato actione depositi cōtraria pro expensis factis in re deposita:qꝛ non condemnatur de fide rupta.Et per istam.l.patet quod sꝫa lata in actione depositi super restitutiōe rei est diffinitiua:alias nō infamaret.vt in l.quid ergo.§.ex compromisso.ff.de infa.ergo falsum videtur id quod dicit Bar.j.l.proxi.qō instrumentū depositi habet executionem paratam:qꝛ sic non esset necessaria diffinitiua. Certe potest esse quod de deposito non fuit confectum instrumentum ꝛ sic oportuit ꝓbari per testes ꝛ ferri diffinitiuam sed etiam si fuit confectum instrm potest esse quod nō fuit petita executio:sed fuit actū ordinario iudicio dato libello super hac actione:ꝛ sic per banc.l.nō reprobatur dictum Bar. ¶In tex.ibi suo nomine.Secus si nomine defuncti vnde nō fieret infamis:qꝛ non condemnaretur de fide rupta.nam de ipso non cōfidit deponens de deposito nec ipse dedit fidē sed defunctus.ꝛ idem in ꝓcuratore depositarij.vt.l.furti.§.qui altero.ff.de infa.
2 ☞Actio depositi an sit de iure communi summaria.
3 Instrumentum depositi an habeat executionem paratam.
4 Licet ex deposito nō transferatur dominiū nec possessio nec vsucapiendi condictio:dicitur tamen prebere titulum largo modo.
5 Depositarius propter impensas factas in re deposita pōt retinere eam quousqꝫ sibi refundantur.
Depositario si fuit facta protestatio quod nō restituat deponenti:an tamen debeat restituere nulla cautione recepta.

1 JS quis. ¶†Depositarius sine dilatione compellendus est ad restitutionē depositi nec potest obijcere compēsationem vel dicere in cōtrarium sibi factam protestationem.hoc dicit hec singularis.l.†Barto.qui dicit per eam quod actio depositi est de iure communi summaria quantū ad cognitionem ꝛ ordinem iudicij non quantum ad probationem vt colligitur in verbo illico ꝛ in verbo celerrime:ꝛ in verbo quantocitius.vt not.in.l.meminerint.j.vnde vi.Et sic vult Bart. quod non requiritur libellus nec litis cōtestatio quantū ad ordinem iudiciarium hoc est quantum ad terminos qui abbreuiantur nō quantū ad ordinem iudiciarium quominus requiratur libellus ꝛ litis contestatio sicut in actione ad exhibendum que est summaria ꝛ tamen illa requiruntur.vt.l. tigni.§.j.vel.ij.iuncta.l.iij.§.j.vel.ij.iuncta.l.ij.ff.ad exhibē.ꝛ hoc plus placet ꝛ hoc important illa vocabula que hic ponūtur nō tamen omissionem ordinis iudiciorum:sed abbreuiationem terminorum ꝛ etiam remissionem feriarum:vt etiam die feriato ob necessitates hominum possit agi sicut in alijs casibus requirentibus tolerat.vt.l.ij.ff.de feriis.Et aduerte quod ista procedunt quando depositarius negaret depositū vel confiteretur:sed negaret restitutionem opponendo exceptionem compensationis [b] vel alia si autem confiteretur et nullam exceptionem opponeret nō esset speciale in deposito qꝛ idem in quolibet alio debito confessato coram iudice.l.si debitor.ff.de iudi.cum ibi nota. ¶†Dicit etiam Bario.per banc.l.quod instrumentum depositi habet executionem paratam[c] ꝛ non est necessarius libellus nec sentētia diffinitiua. Bald.videtur tenere contrarium per.l.prece.sed non obst.vt supra dixi per illum text.qui dicit qō depositarius nō potest allegare cōtra deponentem quod res sit ipsius depositarij ꝛ quod propter hoc depositū non valeat nec teneatur restituere per tex.dum dicit personalis vel in rem:ꝛ sic non pōt obij cere exceptionem dominij sicut nec contra agentem condictione exceptionis.l.si quis cōducto.j.loc.vel cōtra petentem restitutionem illud videtur esse falsum ꝛ expresse cōtra tex.in.l. si rem.ff.eo.titu.qꝛ exceptio dominij pro quo excludit intentionem agētis vt dicat in re propria factum depositum cum in re propria non cadat depositum sic nec locatio vt ibi habetur.Breuiter si deponens non consensit vt exceptio dominij admittatur sed petit primo fieri restitutionem procedere potest quod primo dixit vt ante omnia fiēda sit restitutio:ꝛ ista exceptio reseruetur in ordinario iudicio per modū agendi si nō consensit vel tacet ꝛ depositarius fuit admissus ad ꝓbandum de proprio dominio ꝛ ꝓbauit ꝛ denegabit restitutioꝛ sic debet intelligi.l.qui rem.ad quod facit.c.j.de resti.spolia. vbi licet non admittatur exceptio dominij contra agentē de spoliatione si tamen fuit admissa:qꝛ agens nō probauit probato dominio denegatur restitutio ꝛ illo modo videt Bal.
4 istam.l.intelligere ꝛ quod supra dixi. ¶†No.in prin.in verbo titulum.quod licet ex deposito nō transferatur dominiū nec possessio nec vsucapiendi condictio dicitur tñ prebere titulum:sed hoc largo modo sumēdo ꝛ quantū ad excusandū quem a mala fide propter retētionem rei aliene qꝛ si fuit sibi deposita nō dicitur habere malam fidem stricte tamen ꝛ proprie loquēdo non dicitur titulus nisi quando ex eo transfertur dominium vel vsucapiendi condictio vt in toto titu.pro empto.ꝛ pro donato.ꝛ similibus ꝛ dicit pluraliter alijs modis titulus qō dic vt per Ly.in.l.cogi.de peti.her.Jtem dicit Bar.in fi.huius.l.probari qō de ptestatione facta alicui per quendam tertium statur iuramento ipsius.Bal.cōtra qꝛ dicit hoc tex.imo oportet quod ostēdat sciuisse sibi factam protestationem a tertio:vt patet dum dicit qō in scriptis ꝛc.sed bene statur eius iuramēto quod ipse nō commisit dolum nec fraudem in faciendo sibi fieri talem protestationē ꝛ sic est iuramentum purgationis de proprio debito.vt.ś.de vsu.l.eos
5 in fi.ꝛ hoc verius est q̄ quod dicit Bar. ¶†In glos.que incipit hoc ad vtrumqꝫ.tene opi.Pla.qō depositarius propter impensas factas in re deposita pōt retinere eam quousqꝫ sibi refundatur per.l.colonus.ff.de vi ꝛ vi arma.ꝛ quod not.eo. titu.l.si plures.§.fi.ꝛ per Azo.in summa. ¶Oppo.in glo.fi. contra fi.qō licet facta fuerit protestatio depositario qꝛ nō restituat deponēti nihilominus debet restituere etiā nulla cautione de defendendo ipsum ab illo denunciante:qꝛ potuit elusione fieri vt in.l.hec autē.in prin.ff.si cui plus q̄ p.l.falc. dic quod ibi fuerunt facte mine verbales non autem mota controuersia nec facta protestatio in forma ꝛ ille non debent attendi nec propter eas ne deponens grauaret onere satisdationis:sed post motam controuersiam vel protestationem facta in forma secus quod tamē hodie corrigitur per aut.hic positam que vult quod illa nō obstante teneatur libere restituere etiam nulla satisdatione recepta ꝛ implere fidē quam dedit ꝛ si protestans postea vult agere cōtra deponentē agat ¶Jtem ad idem opp.quod il a cautio nō sit prestanda siue tertius non habebat ius:quia nō poterit committi.vt in.ll. allegatis in gl.dicit quod licet reuera non haberet ius posset tamen obtinere de facto.vt.l.cum putarem.fa.ercis.ꝛ reputatur habuisse ius.l.res iudicata.de re iu.

2 ☞Habens iura directa qō interdum ex iusta causa admittatur ad protestandū alicui debitori nej soluat habēti vtilia vel econuerso habens vtilie ne soluatur habenti directa.

1 SEd iam ¶†Nota hic casum in quo quis non pōt alteri protestari qō non faciat illud ad quod faciendū alteri tenet que dicitur protestatio inhibitoria de qua vide plene per
2 Bar.in.l.in solu.§.in morte.ff.de ope.no.nū.†Aliquādo tñ admittitur cum ille qui habet iura directa protestatur ex alia qua iusta causa debitori ne soluat habēti vtilia.vt.ff.ad treb. l.heres cū debuerat vel ecōuerso cum habens vtilia protestatur ne soluatur habenti directa vt infra de noua.l.iij.ꝛ vide omnino qō not.Jnno.de offi.dele.sane.an possit talis protestans prohiberi facere talē protestationem vel inhibitionem et an possit cogi ad remittēdam eam officio iudicis:sic ergo corrigitur finis.l.precedentis per banc auten.que volebat qꝛ facta protestatiōe ꝑ tertium nō cogeretur depositarius restituere nisi recepta cautione a deponēte de defendendo ipsum aduersus illum tertium.Nam hodie nō tenet hāc actionem prestare:si tamen ille tertius esset domin[us] ꝛ ageret rei vendi.

b ¶Cōpēsatiōis. adde.d.Maria. so.in.c. primo.de mu. pe.ar.vj.fal. rj.ꝛ ibi qō tamē admittit recōuētio ō dposito ad depositū ꝫ vnuꝫ sit liqdū aliō nō alle.Bal.ꝛ sal.ꝛ in ꝓposito adde Tinda.i suo tracta.de cōpen.col. ij.ꝛ mod.in.§.in bone fidei.īstit.ō act. Lur.

c ¶Executionem paratā. Adde ꝛ intellige vt hic p Ang.Et adō q̄ etiā si ō depposito constaret p testes examinatos ad ꝑpetuā rei memoriā in casib[us] ꝓmissis tale depositū sic probatū haberet executionem paratam.ita mathe.i suo notabili quinto:qꝛ dcm refert ꝛ sequit.d. Sely.i.c.sicut.col. iij.de re.iu.ꝛ vid Aler.in.l.fi.C.de fidei.Lur.

BIU Cujas

contra deponentem haberet locum.l.bona fides.ff.eo.que nō
est correcta per hanc aut.
1 ☞ Diligentia vnius debet sibi prodesse non alteri.
1 SPeruacuam. †In his que pōdere numero vel mensura consistunt si vni ex heredibus deponētibus p hereditaria parte persoluitur residui periculū ad ceteros pertinebit.h.d.Bart.ꝛ est optimus casus.ecce casum.
2 ¶ †No.q diligentia vnius debet sibi prodesse nō alteri.facit l.iiij.in prin.ad.l.fal.ff.ꝛ loquitur ista.l.in his que pōdere vel numero vel mēsura cōsistūt in quibus fit diuisio numero vel pondere:nō autē in speciebus i quibus nō fit diuisio per numerū:sz p singula corpora.vnde si defunct⁹ deposuisset[a] duos equos:ꝛ depositarius vni ex heredibus restituisset vnū alter postea moreret teneretur alter cōmunicare cū herede:q quilibet ex heredibus in quolibet equo habebat partē pro indiuiso.ergo primus recepit rē que non erat sua ppria:sed communis cū suo coherede.¶ Sed q̄ritur hic quando depositū fuit ab vno factū ꝛ postea deuctū ad plures heredes ipsius: quid si fuit factū a duobus ꝛ postea vni eorū fuerit restituta pars ꝛ anteq̄ restitueretur altera pars alteri fuit pdita.¶ Respondeo ſm Bal.idem qđ hic nisi in casib⁹ qui habentur ꝛ no.in.l.pupillus.ff.que in frau.credi.ꝛ per glo.in.l.tutores.ff.de cōdi.in debi.In contrarijs que format glo.dic vt in ea.

¶ Mandati vel contra. Rubrica.

2 ☞ Videtur quis gessisse de mādato alicuius qđ ipso sciente ꝛ patiente gessit sed ipso ignorante habet locum actio neg.ge. non mandati:ꝛ si dño prohibēte: neutra istarum habet locū. Casus quo dominus locupletatur cum aliena iactura.
3 Qui gerit aliena negocia potest recipere pecuniā sub vsuris si expedit pro vtilitate dñi ꝛ dñs tenetur sibi pecuniam ꝛ vsuras solutas restituere.
4 Officium procuratoris an debeat esse gratuitum.
1 DVersus. †Pecuniam quam procurator expendit de suo in negocijs dñi i dubio recuperat de suo cū vsuris:sed salariū an possit ꝙsequi nō est sine dubio sed relinquitur in cognitiōe iudicis.h.d.
2 ¶ †In ter.ibi:gesta sunt.sz p te de mādato suo ꝛ sic fuisti procu.ad; negocia ꝛ videris gessisse de mādato si ipso sciēte ꝛ patiēte gessisti:vt.l.qui patit.ff.eo.ꝛ j.eo.l.sed si fideiussor:sed ipso ignorante non haberet locū actio mādati: sed negociorū gestorū:vt in toto titu.de nego.gest.sed si domino prohibēte neutra istarū locū haberet pro recuperanda estimata pecunia.l.si pōt.ff.eo.ꝛ sic est casus in quo dominus locupletabitur cū aliena pecunia:alꝫ iactura ꝛ imputet sibi gestor:vt.s.de neg.gest.l.fina.
3 ¶ †In text.ibi mutuo acceptā.dicit glo.cū vsuris.Et sic no.qđ qui gerit aliena negocia pōt recipere pecuniā sub vsuris si expedit p vtilitate dñi ꝛ dominꝰ tenet sibi pecuniā ꝛ vsuras solutas restituere ꝛ isto casu ꝛ de iure canonico petuntur:quia non vt lucrum:sed vt damnum
4 emergēs petunt.facit.c.peruenit. de vsuris.¶ †In ter.ibi:cognitio probabitur:sed in quo consistit illa cause cognitio glo. ppter hoc ponit vnam distinctionem per quam patet qđ aliquando non potest peti salariū promissum ꝛ hoc in duobus casibus.¶ Primus quādo fuit promissum incertū non expressa certa quātitate.puta bene prouidebo tibi de salario.Item q̄ certum tamen illicitum puta de quota parte litis.aliquando potest peti per actionē mandati informatam a pacto quādo ista cōcurrunt: scz ꝛ qđ promissa fuit certa quantitas.Itē pactum nudum incontinenti appositum iuxta mādatū.Itē quod procurator etiam sine salario fuisset gesturus:ꝛ sic est p prie cōtractus mandati qui debet esse gratuitus: licet incidēter interuenerit remuneratio.aliquando vero petit per actionem prescriptis verbis quādo ex interuallo interuenit pmissio:quia videtur esse cōtractus innominatus do vt facias aliquando per actionem ex locato quādo fuisset gesturus sine salario.ꝛ est tale opus ad quod ipse procurator ꝙsuevit operas suas locare:quia dicetur contractus locationis.ꝛ tamē habet in se admixtum mandatum:sed non oritur actio mandati: sz locati.si autem non consuevit locare operas ad hoc petet per actionem prescriptis verbis.ista sunt in effectu que voluit gl. quā Bal.dicit esse defectiuam quasi in singulis mēbris.vnde vide per cum.

1 ETiam ex causa. †Pecunia quam fideiussor soluit pro debitore potest tam per ipsum quam p heredē eius repeti per actionē mandati vna cum pignorib⁹.hoc dicit.Intellige:vt dixi in.l.prece.quādo de mādato debitoris fideiussit exp̄sso vel tacito:quia ipso sciēte ꝛ patiēte:vt.j.eo.l.si fideiussor.secus si prohibente:vt.d.l.si pro te.¶ In ter.ibi:q̄ scilicet actione mandati:sed mirandū est quia pignora petuntur per hypothecariam que est actio realis:sed actio mandati est personalis.glo.vt effugiat hoc contrarium legit istū text.ꝛ exemplificat multis modis ꝛ effectus glo.est quia iste ter.potest intelligi duobus modis:scilicet de reb⁹ patris tui fideiuſ soris obligatis creditori per patrem tuum de mādato debitoris principalis vel per ipsum debitorē de cōsensu patris tui. ꝛ primo casu clarū est qđ habet locum actio mandati.in secūdo habet locū actio cōmodati.Et dicit glos.qđ lite contestata super actione mandati ad pecuniam censetur etiam contesta. super actione mandati ad restitutionē pignorū p.l.fi.j.de annali excep.ꝛ ppter hoc ter.hic dicit qua.i.per quā.Scōo modo pōt intelligi de reb⁹ ipsius debitoris ꝛ hoc duob⁹ modis vel q̄ fuerint obligate creditori qui tenebit eas tibi restituere vel patri tuo cū ei soluisti ꝛ alias nō tenebaris soluere:vt.j.de fideiuſ.l.ij.vel q̄ fuerint obligate patri tuo pro fideiussione.ꝛ
b tūc daretur hypothecaria.ꝛ istud relatiuū[b] q̄:facit impropriā relationē sicut ibi mulier dānauit q̄ saluauit: vt no.s.de neg. gest.l.ij.tene quā vis.q̄ quelibet pōt sustineri ꝛ est vera in se.
2 ☞ Si aliquis cessit iura sua ex causa venditionis vel donationis an hoc nō obstāte possit re integra agere directa actione que apud eum remāsit nec potuit per cessionē ab eius ossibus separari.
3 Qualiter aliud sit cedere ꝛ aliud concedere.
1 SIpater. †Mandans alteri actiones potest hoc obstāte re integra experiri.hoc dicit.qui ergo facit procuratorem ad agendum nō tollit sibi potestatem agendi anteq̄ procura.litē contesta.postq̄ vero non sit effectus dominus litis nec possit reuocare sine causa:vt.l.post lit.ff.de procura.non poterit agere dominus: quia vel vult prosequi eandē litē ꝛ videt qđ nō possit cū ipse nō sit dñs eius sed procurator.Aut vult inchoare nouam litem ꝛ ob.excep.li.pendentie.vel dic q̄ potest prosequi eādem litem ratione vtilis.videtur q̄ habetur instā tia per.l.in cause.§.fina.de procur.non tamen per hoc reuocatur procura.qđ prosequere vt p Bart.in.d.l.post litem.ꝛ hoc
2 in procuratore simplici. †Quid in procuratore in rem suā si alicui cessit iura sua ex causa venditionis vel donationis an hoc non obstante possit re integra agere directa actione que apud eum si maneret nec potuit per cessionem ab eius ossibus separari:vt.l.quis ergo casus.ff.de peculio.videtur q̄ non quia talis procura.non potest reuocari per.l. illam.j.de dona.contrarium tamen est q̄ admittitur ad agēdum nisi in trib⁹ casibus qui habētur in.l.iij.j.de dona.ꝛ hoc quando directa actio remansit penes cedētem non omnino inutilis qđ est q̄n fit cessio interuiuos.secus si in vltima volūtate ex sena.consul.tre.nam postq̄ heres restituit fideicōmissario nullo modo potest agere etiā extra casus illi⁹.l.ij.ꝫ apud eū remāserint dicte actiones:vt.l.heres.insti.ad treb.q̄ remāserunt sine vtilitate ꝛ omnino inutiles:vt.l.qui in prin.eo.titu.ꝛ ideo pōt ei obijci exceptio tu nō potes agere tanq̄ heres:q̄ restituisti hereditatem. Nō sic quādo quis cessit inter viuos:quia nō potest sibi obijci hec exceptio tu cessisti alteri hāc actionē quam tentas.nam hoc nō pōt obijci nisi in tribus casibus qui habent in.d.l.iij. ꝛ sic non remāsit directa omnino sine vtilitate qđ tamē exigit tenetur restituere cessionario vel actione ex vendito si cessit ex causa vēditionis vel actione in factū si causa donationis.l.heredi.ff.de do.
3 ¶ †In ter.ibi:mandauit non dicit cessit ꝛ sic potius concessit:illud est antecedere ꝛ cōcedere: quia primo casu transferuntur vtiles quas cessionarius suo proprio nomine intentare potest.Scōo casu nulle transferuntur:sed solū exercitiū directarum ꝛ sic nomine mandātis agere debet.iuxta ea que habent in.l.qui stipendia.s.de procura.iūcta.l.fi.in prin. cū ibi no.j.de dona.ꝛ primo casu dicitur procurator in rē suā de quo querit glo.in fi.secūdo non.sed simplex procura.¶ In ter.ibi:actū est:q̄ forte pater tuus cū debitore trāsegit:ꝛ tu vo lebas infringere transactionem quasi nō potuerit eam facere postq̄ actionem mandauerat.Sed an pater filio in potestate potest actionem cedere. Bald.hic tangit ꝛ videtur casus in.l. filius.ff.de actio.ꝛ oblig.
2 ☞ Si procurator damnificauit dominū in.xx.sui culpa sed in alia manu meliorauit conditionē dñi in.x.an ista.x.debeāt detrahi de illis.xx.vt non possit dominus repetere nisi.x.

1 ETiam si. †Licet procurator pdat causam tamen sine sua culpa recuperat expensas quas fecit de suo in prosecutiōe litis a do
2 mino principali.h.d.ista.l.† Hoss.hic querit in fi.

a ¶ Defunct⁹ deposuisset.Adde Joā.an.ꝛ Barba.in.c.j. de deposito.

b ¶ Et istud relatiuū. Adde qđ iportat relatiuū q̄.vide Rapha.cu. cōsi.xcij.incistante dicto statuto:idem cōsil. clxxvj. incip.statuto papiensi cauetur.

BIU Cujas

si procurator dānificauit dñum sui culpa in.xx.sed alia manu meliorauit conditionem dñi in.x.an ista.x.debent detrahi de illis.xx.vt nō possit repetere nisi.x.⁊ tenet qđ nō:qz non debet ex eodem facto penā vel premiū reportare.vt in.l.quā alleg.glos.doct.tenent ꝓtium per.l.caius.ff.de vsuris.vbi dicunt casum esse notabilem.

2 ☞ Hereditas quare nō pōt adiri per procuratorem sed bonorum possessio sic.

1 SI maritus. †Negligens implere mādatum susceptū tenet ad interesse etiam lucri depditi.h.d. ¶ In tex.ibi noluit:⁊ sic lapso tpe eam perdidisti culpa ⁊ negligētia ꝓcuratoris tui. ¶ In tex.ibi si mandasset teyt peteres ⁊c. si autem non mandasti expresse innuit qđ nō potes agere ante emendationem huius damni:qz nec in generali mandato cadebat hoc vt eam peteret cum ex hoc venires obligandus. vnde speciali mandato vel generali cū libertate obligare nō potuit ergo non est sibi imputandum si talem bonorum possessionem non petiisset postꝙ non poterat petere cum effectu vt te obligaret.potuit tñ eam petere sine effectu vt te obligaret nō statim:sed demum postꝙ ratam habueris per rōnem quam ponit glos.qz etiā sine aliquo mandato petere poterat sed te non obligat nisi ratam habes:tñ non potest sibi imputari si non petijt postꝙ nō poterat cum effectu.hec est intētio

2 huius tex. ¶ †In gl.j.in fi.in.l.iij.§.acquirere.⁊ que sit ratio

a ¶ Hereditas nō pōt adiri p ꝓcuratorē.adō Bal. in rub.ex de ꝓcu.in.ix. col. ver. vtrū hereditas. diuersitatis qđ hereditas nō pōt adiri per procuratorē:[a]sed bonorum possessio sic bene potest peti ⁊ acquiri per procuratorem dic vt no.in.d.l.paulus per procuratorem.ff.de acquiredi. ¶ In glos.fi.in fi.ibi:multomagis certe illi qui dicūt requiri speciale mandatū loquuntur de petitione effectuali per quam dominus statim obligatur oneribꝰ hereditarijs. ⁊ ista est veritas qꝙ illi dicūt qđ nō possit peti sine speciali mādato vel generali cū libera. Nam generale sine libera nō importat vt possit dominum obligare sicut nec importat qꝙ possit alienare.illud autē quod dicit gl.qđ sufficiat generale mādatum:qz etiā sine illo mandato potest peti:proceditin petitione non effectuali per quam dñs non obligatur nisi postꝙ ratam habuerit.vnde gl.non bene loquitur.nā ⁊ illa que requirunt speciale mandatū si nō adfuit possunt rata haberi:

vt.l.patri ꝓ filio.ff.de mino.

1 SI fideiussor. †Qui patitur pro se fideiuberi mādare videtur. hoc dicit.

2 ☞ Accipiens pecuniā mutuo de mādato alterius qualiter obligetur mādāti:⁊ si mādans soluat an sibi sit fienda cessio contra accipientem.

1 SI literas. †Mutuans vni de mandato alterius habet vtrunqꝫ obligatum:scilicet primū tanꝙ principalem certi cōdictione ex mutuo:⁊ alterum tanꝙ accessorium: scilicet actione mandati:⁊ hoc qñ ille recepit suo nomine ⁊ per se:si autem pro mandato tunc aut mandatū fuit directū illi recipienti nō autē mutuāti:⁊ tūc tale mandatū parit vtilem institoriam.vt.s.de exerci.l.si mutuā.aut fuit directum ipsi mutuanti:⁊ tunc oritur certi condictio ex mutuo:qz ille recipiens videtur recepisse vt nuncius ⁊ sic cōtractus mutui videtur celebratus cum ipso mandatario:sed non cū nuncio tamen oritur actio mādati postꝙ potest oriri ex mutuo.vt.l. idemqꝫ.§.si cui.ff.co. ¶ In glos.prima ibi nō vt commendatum eum haberes.nam talis commēdatoria litera nō importat vt sibi mutuetur ⁊ si contra fieret nō obligaretur scribēs l.lucius.ff.de fideius. ¶ In glos.sequēti ibi:si non pōt satisfacere accipiens.glos.ista habuit respectum ad ius antiquum ꝑm quod nō potest agi contra fideiussorem vel mandatorem nisi excusso principali.vt in aut.de fideius.iurevero antiquo secus:quia poterat eligere creditor quem prius volebat.vt.j.

2 de fideiusso.l.iij. ¶ †In glos.ibi ⁊ debent cedi actiones huic mandanti contra accipientem.hec glos.innuit:quia ille accepit suo nomine ⁊ pro se nō tanꝙ procurator scribētis seu mādantis alias nō esset sibi fienda cessio ⁊ tñ infra innuit cōtrarium. ¶ In glos.ibi:⁊ sic loquitur.hec gl.hic sentit qđ iste recepit vt procurator:vt ptz.ſ.dum dicit vt pecuniam mutuet procurator quod non est verum.vt.ſ.dixi.qz recepit pro se et suo nomine. ¶ In glos.ibi:⁊ tunc tenet domino vtili institoria:scilicet quando recepit vt procurator videt hoc procedere cuicunqꝫ litere fuerint directe siue ꝓcuratori siue mutuanti: quicquid glos.dicat si recepit vt nūcius qꝙ qualiter cognoscatur:dic vt no.j.si quis alteri vel sibi.in.l.multum.⁊ tunc tene quod sequitur in glo.per rationem quam.ſ.dixi.ipse autem nuncius nō tenetur.dic vt.l.si pupilli.§.j.de neg.gest.⁊ ꝙ Ly.

§.quod cum eo.l.si qui.

1 SI tibi. †Ex mādato defuncti competit actio contra heredem.

CAm per procuratorem.

1 †Procurator ledens dominum sui culpa tenetur hac actione ad interesse.hoc dicit lex sequens.die prima augusti.zIDccccxxxix.⁊ die precedēti audiui qđ comes Franciscus erat castrametatus circa castrum Suauij.Pau. de castro.

2 ☞ Negociorum gestor qui se obligauit pro domino:an anteꝙ soluat possit agere vt liberetur.

3 Qui mandatum accepit de fideiubendo videtur accipere de soluendo.

1 SI pro ea. ¶ †Fideiussor antequā soluat non potest agere contra debitorem vt sibi soluat.in tribus tamen casibus qui hic ponuntur agere pōt subaudi nō vt sibi soluat:sed vt liberetur ab obligatione.hoc dicit vsqꝫ ad.§.fideiussorem. ⁊ an habeat locū in fideiussore qui se obligauit pro alio sine mandato expresso vel tacito.vide glos.in.l.iiij.ff.de neg.gest.

2 Item †quid i alio gestore negociorꝫ ꝙ fideiussore qui se obligauit pro domino an anteꝙ soluat possit agere vt liberetur ⁊ etiam extra casus qui ponunt in hac.l.vide bonam glos.in l.si quis mandato.eo.tit.de neg.gest.⁊ id quod dixi posse agi non vt sibi soluatur:sed vt liberetur probat in.l.si mandato. §.quoties.ff.eo. ¶ In tex.ibi:neqꝫ condemnatus.sub.nec lis erat contra te contest.alias videt qđ etiam tunc agere posses vt libereris vel conserueris indemnis per.l.si socius.ff.communi diui. ¶ In tex.ibi:postea cepisse idē si iam ceperat tempore fideiussionis:sed hoc ignorabas vel etiam sciebas tñ nō tantum dilapidauerat qđ in suspitionem verisimiliter veniret:sed suspitio venit post fideiussionem alias tene quod dicitur in glo.j.ꝑm Bal. ¶ In glos.que incipit nota nō posse ibi quartus est si diu stetit in obligatiōe sub.pura:sed si erat cōditionalis quousqꝫ pendet conditio nō dicitur stare in obligatione:⁊ ideo quantumcunqꝫ steterit non agit nec vt liberetur nec vt sibi soluatur per.l.facere.ff.sol.mat.pone exemplū in fideiussore euictiōis anteꝙ res euincatur:nunꝙ enim potest agere etiam vt liberetur ꝑm Ly.⁊ alios docto. ¶ In fin. glos.ibi:⁊ est ratio qz iam liberauit reum:sed fideiussor vel mandator nō liberauit reum nisi soluat vere vel ficte nam ⁊ ficta solutio sufficeret vt agere possent si ex ea adesset liberatio debitori.vt.ff.eod.l.inter causas.§.si is.allegata in princi. l.secus si non adesset liberatio.vt.l.si vero non remunerandi.

3 in prin.cum ibi no.ff.eodem. ¶ †In glos.sequē.ibi:item qui mandatum accepit de fideiubendo videt accipere de soluendo sub.⁊ sic anteꝙ soluat mandatum adhuc nō impleuit merito nō potest agere vt liberetur ab obligatione qua tenetur venditori.non enim debet soluere de suo.primum tñ dictum glos.qđ fideiussor videatur recipere mandatum de soluendo reprobat Bet.qz si hoc esset ⁊ propter hoc qđ non soluit creditor venderet pignus teneretur fideiussor debitori ad interesse quod tñ est falsum vt patet ex his que not.in.l.j.§.de dolo.iuncta.l.pri.⁊ §.eodem.l.si maritus.in quibus habetur qđ qui negligit mādatum susceptum tenetur mandati ad interesse.istud ergo qđ soluat venit in cōsequentiam fideiussionis non qđ susceperit mandatum expressum.ideo tene precedentem solu.glos.quia debitor ex fideiussione debet relenari ⁊ beneficio affici:non autē grauari sed hic grauaret ⁊ statim fideiussor agere posset anteꝙ solueret qz pro vno creditore debitor haberet duos.igitur ⁊c.argu.in.l.in commodato.§.si cut.ff.commodati.

2 ☞ Paupertas an excuset fideiussorem si nō appellauit vel appellationem non fuit prosecutus.

1 Fideiussorem. †Fideiussor [b] indebite condemnatus debet appellare commode si pōt alias nō censetur bona fide gessisse:ideo qđ soluit repetere nō potest.h.d. ¶ In tex.ibi exceptione munitum sub. descendente ex persona debitoris principalis vt qz sibi fuerat factum pactum de nō petendo qua exceptione fideiussor vti poterat ⁊ fuit vsus:sed non profuit:qz iudex ea non obstante indebite ipsum condemnauit.Si autem non descendebat ex persona debitoris principalis:sed ex persona ipsius fideiussoris si eam nō opponat an sit sibi imputandum distinguevt in gl.qz aut erat inhonesta ⁊ non est imputandum aut honesta ⁊ tūc aut poterat etiā reo ⁊ est imputandū:aut non pderat:⁊ tūc secus.l.idēqꝫ.§.generaliter.ff.co.⁊ hoc in exceptionibus peremptorijs.in dilatorijs vero iudicijs etiā si vtriqꝫ cōpetebat nō est imputandū si nō fuit vsus.vt.l.si fideiussor.

b ¶ Fideiussor.adde an fideius.possit appellare a sntia lata contra principalē vide glos.in.l. fi.C. de vsu.rei iu.

§.quedam.

BIU Cujas

2 §.quedam.ff.eo.vt in glo.ꝛ etiã ibi no. ℂ†Pro declaratione opp.contra ter.qõ nõ sit imputandũ fideiussori si non appellauit vel si appellationẽ non fuit prosecutus nisi paupertas ipsum excuset.vt in prin.glos.

1 PRocuratorem. †Procurator tenetur de male gestis ꝛ etiam de neglectis.h.t.sic.s. eodẽ.l.si maritus. ℂIn ter.ibi pro bis que gessit sub.ꝛ male. ℂIn ter.ibi suscepit sub.ꝛ nõ impleuit. ℂIn ter.ibi:quã culpam hoc intelligitur aliqñ de lata tantũ aliquãdo de leui aliquãdo etiam de leuissima:vt dicam.j.eo.l.a procuratore.

2 ☞Si procurator vendidit rem pro maiori pretio qꝫ haberet in mandatis:an videatur gessisse sine mandato.

1 CUm mandati. †Si procurator nõ seruauit formã mãdati qõ agit nõ nocet domino nisi ratum habeat. hoc dicit. †In ter.ibi:vẽdidit puta pro maiori

2 a pretio qꝫ habuit in mandatis:qꝛ forma mandati[a] diligenter est attendenda ꝛ seruãda:alias videt gestũ sine mandato.vt in.l.diligenter.ff.eo.ꝛ idem in mandato iurisdictionis si iudex delegatus non seruauit formam rescripti.vt in.c.cum dilecti.extra de rescrip.

2 ☞Si mandatur aliquid in quo quasi nulla industria vertitur:tunc non venit nisi lata culpa.
Quid si mandatur illud in quo vertit aliqualis industria non tamen exacta qõ veniat leuis culpa.
Quid si mãdatur illud in quo vertit exactissima diligentia.

1 AProcuratore. †Procurator tenet dolo ꝛ omni culpa hoc dicit.ꝛ sic etiam de leuissima:sed cõtra qꝛ mandatum fit gratia mandantis tantũ ꝛ nõ recipientis sicut depositum:vt patet in.l.ij.ff.eod. Illud enim est pro prie mandatum:ergo nõ debet venire nisi lata culpa sicut in depposito.vt.s.depositi.l.j.Solutio.hoc non contingit ex natura contractus:quia tunc procederet oppositio:sed procedit ex eo:qꝛ qui mandatum acceptat censetur se peritum asserere diligenter super eo qõ continet mandatum ꝛ ratione huius assertionis venit leuis ꝛ lata:sicut in illo qui recipit custodiã

2 rei.l.si quis domum.§.impera.ff.locati.vnde dicit Bar.†qõ interdum mandat aliquid in quo quasi nulla industria vertitur vt in mandato fideiussoris:ꝛ tunc nõ venit nisi lata culpa.vt in.l.si fideiussor.in prin.ff.eod. Interdum illud in quo vertitur aliqua industria non tamen exactavt ad gerendum negocia extraiudicialia ꝛ venit leuis culpa non leuissima.vt s.eo.l.procura.in verbo culpam:quod regulariter intelligitur de leui. Interdum illud in quo vertit exactissima diligẽtia:vt in mãdato procuratoris ad lites:ꝛ tunc venit etiam leuissima:quia videtur asseruisse se diligẽtissimum ꝛ ita intelligitur hec.l.ff.depositi.l.quod nerua.in.ir.q.ꝛ hoc in actiõe mandati directa:sed in ꝛtraria que datur procuratori dic vt in.l.si seruus..

1 SI secundum. †Quod vni traditur de mãdato alterius etiam illi traditum videt.hoc dicit.ibi vni⁹ ex vtriusqꝫ voluntatis sub.ꝛ nomine agebas cõtra ambos:vt tibi restituat pretium qõ soluisti illi cui nõ tradidisti dicebat se tibi nõ teneri:sed qõ ages cõtra illum cui tradidisti certe imo tenetur ꝛ potest conueniri postꝫ alteri tradidisti de voluntate sua:ꝛ sic etiam illi tradidisse videris.

2 ☞ ℳDandatum qñ finiatur vel non finiatur morte mandantis.

1 MAndatum. †Lex ista lꝫ sit brevis habet tamen materiã valde longam quam Ly.tractat hic:sed Bart.subtilius in.l.ij.ff.de dona.ego plenius tractaui in repe.l.fi.

2 ff.de solu. †Et pro aliquali noticia materie distingue tres casus:nam aut mandatũ ꝛ effectus mandati conferuntur post mortem mandantis vt de funere faciendo ꝛ tũc mandatũ nõ finitur morte mãdantis:imo tũc incipit habere robur.vt in.l.si vero nõ remunerandi.§.fin.ff.mandati. Aut mandatum confertur in vita ꝛ effectus eius post mortẽ:tunc distingue vt habetur in.l.cũ pater.§.meuio.de leg.ij.que distinctio alibi non ita bene reperitur. Aut vtrunqꝫ scilicet mandatũ ꝛ effectus mandati conferuntur in vita ꝛ sic:aut super eo qõ in vita mandati conferuntur in vita ꝛ sic:aut super eo qõ in vita geri non poterat ꝛ non debet.vt.l.at si quis.§.si cui.de religio.aut poterat geri in vita ꝛ tunc aut heredi mãdantis expedit qõ nõ finiatur morte ꝛ non finitur:vt.l.si defunctus.ff. de procu.in eo quod dicit nõ finiri si procurator sciuit. Aut expedit heredi qõ finiat:ꝛ tunc aut erat procurator in rem suam aut simpliciter.primo casu aut mãdans decedit cũ herede ꝛ non finitur morte.vt in.l.illã.j.de dona.aut sine herede ꝛ sic secus.vt.l.j.§.de actio.ꝛ oblig. Secundo casu qñ simplex aut erat vniuersalis seu generalis aut specialis. Primo casu qñ generalis si per mortem mutatur conditio procuratoris finitur mandatũ.vt in.l.eius q in prouinciã.ff.si cer.pe.si nõ mutatur cõditio secus.vt in.l.si quis mãcipii.§.si impubes.ff.de insti.Ly.tamen intelligit illũ.§.quando aliquid erat certum quo casu cum vnũ censeat mandatũ respectu omniũ q̃ veniebant sub vniuersitate censet quo ad oia res nõ esse integra.ꝛ sic etiã quantũ ad gerenda nõ est finitũ mandatũ qõ etiã vr sentire glos.hic in prin.sed doc.videt velle qõ etiã si nil esset ceptum qñ mãdatum est generale vel vniuersale nõ finiatur morte si cõditio mãdatarij nõ mutatur per illũ.§.Scõo casu qñ erat specialis tũc aut ꝓstitutus super eo qõ dñs habebat necesse facere ꝛ nõ finit.vt.l.fundi.§.itẽ si amicus.ff.de acquir.pos.ꝛ in.c.super gratia.de rescrip.lib.vj.ꝛ hoc in necessitate precisa.secus si causatiua.vt.l.si defunctus.de pcu.ꝛ hoc nisi ex forma contractus ius foret quesitũ procuratori.vt in.l.fin. ff.de solu.ꝛ hoc in reuocatione tacita que fit per mortẽ in expressa dic vt colligit in.l.si pecuniam.de cõdi.ob cau.ꝛ in.l.si quis prohibuerit.de publi.ꝛ.l.vtrũ.de ꝓsti.pecunia.reliqua dic vt in locis preallegatis.

a ℂForma mãdati.adde glo.in.c. porro.de priuile. Joã. and.in.c.fi. de restit.spol.l.si procurator.C. de procura.

2 ☞Si semel interfuit mea ꝛ hodie cessat interesse an cesset etiam actio competere que semel competijt.

1 AD comparãdas. †Procurator qui mãdatum non impleuit tenetur domino ad interesse.h.t. glos.que est hic intelligit quãdo hodie cũ agit interest si vero hodie non interest licet olim interfuerit agi non

2 põt.vt in.l.si procur.§.man.ff.eo. †ille articulus est valde subtilis cum querit an si semel interfuit mea:ꝛ hodie cessat interesse cessat etiã actio competere que semel cõpetijt vt plene per Lyn.hic ꝛ subtilius per Bar.in.l.qui autem.si quis cau.vbi dicit tres casus qõ aut peto interesse aut peto penã:qꝛ semel interfuit aut peto rẽ propter interesse.ꝛ de secũdo ꝛ tertio dic vt ibi per eũ:sed ꝛ primo in quo est ꝓpria materia:dic aut hodie non interest:licet semel interfuerit non tamen definit damnum de preterito:ꝛ tũc nõ cessat actio cõpetere. Puta mandaui tibi vt infra certum tempus faceres mihi domũ in loco nundinarum quam si fecisses fuissem lucratus multa non feci:ꝛ sic non fui lucratus hodie non interest amplius qõ fiat:ꝛ sic cessat interesse domum fieri non tñ cessat damnum lucri de preterito.ideo non desinit actio competere.vt.l.eum qui.§.qui iniuriarũ.eo.ti.sed si cessaret damnũ de ꝓterito haberet locũ ista gl.qꝛ ex quo cessat hodie interesse cessat etiam competere actio.vt in.l.si procuratorem.§.manda.ff.eo.

1 POst solutionem. †Qui mandat alteri mutuari si soluit mãdatario repetit ab eo cui mutuũ est factum pro quo videtur mandãdo interceſſisse.h.t. in effectu sicut ꝛ fideiussor postquã soluit repetit a debitore: vterqꝫ eñ videtur interceſſisse pro debitore cũ plures sint modi intercedenti.vt no.in.l.personam.ff.de pac.

1 PRetij. †Usure vltra licitũ modum nõ possunt deberi etiam si per stipulationẽ fuerint promisse vel pro eis datum fuerit pignus.

2 ☞Quid dicatur pactum de quota litis.

1 SI contra. †Ex pacto de quota litis nil potest procurator petere sed si tale pactũ non fuit bene potest petere expensas factas de suo.hoc dicit. Quid si fecit pactũ de quota litis ꝛ etiam expensas de suo certum est qõ ex primo nõ potest agere ad expensas.glos.fin.hic videtur tenere quod non. Alij dicunt contrarium glos.videtur verior per.l.si remunerandi.§.maurius paulus.ff.eod.vbi propter pactum de quota litis punitur procurator vt non possit petere quod soluit

2 pro domino. †Dicitur autem pactũ de quota litis siue paciscatur de dimidia siue de quota siue de certa quãtitate in cuẽtum victorie:quia per hoc inducitur ad calumnioſe litigandum.ꝛ hoc probatur dicto.§.maurius paulus.ꝛ in.l.sequen. nam vtrobiqꝫ est eadem ratio.post litem vero finitã bene potest paciſci de aliquo dando loco palmarij propter victoriam quam habuit.l.prima.§.honorarijs.cum.§.sequen.de varijs ꝛ extraor.cog.

2 ☞Qualiter intelligatur qõ quiſqꝫ in re sua est legitimus moderator

1 IN re manda. †Condẽnat⁹ in actiõe mãdati de fide rupta efficitur infamis:ꝛ licet culpa cõmiſſa in propijs rebus vel negocijs nõ puniat:qꝛ quilibet de re sua

BIU Cujas

est moderator ꝛ arbiter: commissa tñ in alienis negocijs bene punitur. hoc dicit: sed in propꝛijs etiam licet nõ puniatur vt hic. ꝛ. l. etiam. §. licet in do. ff. solu. mat. tamen culpanda est ꝛ reprehendenda. eo. tit. l. non constante. §. si maritus. ¶ Inter. ibi nã sue. respondit tacite oppositioni: posset enim quis dicere qõ procurator condemnatus de negligentia nõ debeat effici infamis. quid enim si erat talis qui etiã in propꝛijs rebus erat negligens de qua negligentia certum est ipsum nõ puniri: ergo nec ibi in alienis qꝛ non debet plus quis alium diligere ꝙ seipsum diligat: sed potius econuerso plus se quã alium. vt in. l. manifeste. §. de serui. ꝛ aqua. Ad hoc respõdit Imperator qõ argumentatio nõ est bona qõ in propꝛijs rebus: ideo quis nõ punit: qꝛ moderator est ꝛ arbiter ꝛ põt de eis facere quicquid vult nõ sic de alienis que nõ sunt in eius arbitrio quo ad male tractãdum: sed bene ꝛ ideo exacto officio debet ea gerere quia nil neglectum vel declinatum culpa

2 fatuum est. † ꝛ not. qꝛ semper ad hoc allegatur. facit. §. de indeis. l. nemo exterus. ꝛ quod dicit quisq; moderator ꝛc. intelige dummodo disponat legitime. alias secus. de test. l. testandi. in ter. ꝛ glos.

1 ☞ Differentia inter procuratorem simplicem ꝛ procuratorem in rem suam.

2 Pactum de quota litis an sit reprobatum in procuratore in rem suam: ꝛ quid si actio erat inutilis cedenti: vel cedens sit pauper. ꝛ nu. 4.

3 Cessio interdum impugnatur ex impotentia cedentis ꝛ aliquando ex potentia cessionarij: ꝛ interdum ratione iuris vel actionis cesse. ꝛ interdum impugnatur in fauorem illius contra quem ceditur.

4 Cessio que fit per creditorem debitori soluenti: vel que sit ad defensam non ad offensam: debet de necessitate fieri.

5 Cessio potest fieri in oĩbus causis in quibus est eadẽ vel simi lis ratio que est in casibus exceptuatis hic. remissiue.

6 Cessio presumitur simulata qñ inter cedentẽ ꝛ cessionarium agitur qõ totum emolumẽtum sit cedentis: ꝛ an etiam sit inualida quantum ad illum cõtra quem fit: an vero valeat tanquam mandatum simplex.

7 Paruitas pretij an faciat censeri cessionem simulatam. ꝛ numero. 8. ꝛ. 4.

8 Simulatio quod facilius presumatur ꝙ dolus.
Simulatio non est dolus.
Quod quis possit allegare simulationem quã fecit pro fundamento intentionis sue sed dolum ꝛ fraudem non.
Que dicatur paruitas pretij.

9 Cessio presumitur inualida quando deficit titulus: idest causa habilis ad trãslationem dominij vel quasi in rebus incorporalibus.
Sicut se habet traditio in rebus corporalibus: ita ꝛ cessio in rebus incorporalibus.

10 An titulus debeat precedere cessionem ꝛ non sequi.

11 Si in instrõ continet qõ cessi tibi actionem contra titium procentum: ꝛ non dixi titulo venditionis an valeat.
Cessio qñ fit ex causa donationis si dicat pro bene meritis ꝛ seruitijs: an sit necesse probare merita: ꝛ an requiratur insinuatio si excedit legitimam summam.

12 Cessio qñ fit per laicum clerico contra laicum an ꝛ quando presumatur simulata.

1 **Per diuersas.** ¶ Lex ista cum sequẽti que venit ad eius interpretationem sunt singulares ꝛ vulgares tñ intentio imperatoris radicitus videtur hic male declarata per glos. ꝛ doct. propter quod emanauerint ille leges. Et aduerte qꝛ alie leges huius tituli loquuntur de mãdato simplici quod mandatarius seu procurator exercet adutilitatem domini. leges iste loquunt de procuratore in rem suam qui exercet materiam ad suum cõmodum: ꝛ suam vtilitatem vt est cessionarius qui ex cessione habet vtilem actionem suo nomine ꝛ exercitiũ directe nomine domini iuxta no. in. l. qui stipendia. de procura. §. sed simplex procurator nõ habet exercitium directe. Item eius mandatum potest re integra reuocari exp̃esse vel tacite: sed mandatũ pcuratoris in rem suam secus: qꝛ nec morte finitur. vt. l. illam. j. de dona. nec reuocari potest. vt in. l. si quidem. §. de actio. ꝛ obli. Item quando per procuratorem simplicem agitur causa: cõfessio domini preiudicat. nõ sic quando per procuratorem in rem suam si agit ad suum commodum: sed ad eum pertinet periculum cause. iuxta not. in. l. facta. §. si heres. ad treb. ꝛ in. l. fi. §. de procu. per Ly. ideo Spe. postꝙ plenissime tractauit de procuratore simplici in tit. de procu. postea in. §. fin. tractat de procuratore in rem suam: idest de cessionario circa quam multa bona di-

cit. ꝛ etiam in titu. de cessione actionis: emanauerunt antẽ ex bis legibus sin rei veritatem: ꝛ hoc est radix ꝛ fundamẽtum

2 earum per glos. ꝛ doct. non tantum qꝛ per leges veteres † pactum de quota litis erat reprobatum in procuratore simplici ꝛ ex eo nil poterat procurator post victoriam petere vel exigere a dño pro quo sententia lata erat. vt. §. eo. l. si contra licitũ. propter hoc malicioſi carẽtes anima: ꝛ inherentes facultatibus alienis faciebant se fieri pcuratores in rem suam ꝛ cedi sibi actionem ad fraudandum leges veteres vt sic agitarent causam proprio nomine ꝛ tanꝙ domini ꝛ obtinerent sententiam in propꝛia persona ꝛ promittebant cedẽtibus qõ si contingeret eos obtinere victoriam darent ipsi cedenti certã partem litis seu victorie ꝛ residuum retinerẽt pro se vt sic ipsi nõ habeant ire post dominos a quib⁹ nil possent extorquere ratione pacti: sed potius econuerso domini irent post eos ꝛ peterent partem eis pollicitam ꝛ starent in fide ipsius procuratoris: ꝛ propter hoc contingebat qõ vexabant indebite ꝛ calumnioſe. Cum enim quidam haberent actiones dubitatas: ꝛ non auderent eas mouere dubitantes succũbere dicti pcuratores litigioſi offerebant se dicentes quod cederetur eis actio ꝛ possent litigium ducere suo nomine ꝛ ad suam cõmoditatem. ꝛ multi erant qui cedebãt tales actiones dubitatas ipsi cessionarij per calumnias obtinebant ꝓpter quod multe querele fuerunt exposite Imperatori anastasio qui condidit hanc. l. ꝛ statuit in effectu qõ tales cessiones qñ non apparet qõ aliqua iusta vel rationabili aut necessaria cã que induxerit cedẽtem ad cedendũ qõ talis cessio presumatur facta in fraudem. l. si ꝙtra. §. eo. ꝛ qõ inter eos tacite interuenerit conuentio qõ partem eius quod exigit dabit cedẽti ꝛ partẽ sibi retinebit vt voluit gl. super verbo voluerit: ideo reus cõuentus tali cessionario potest obj̃cere contra eum: ꝛ repetere per hanc. l. tanꝙ illa cessio sit inualida ꝛ facta ꝙtra prohibitionẽ huius. l. ꝛ de actiõe dubitata: ꝛ causa calũniandi reum ꝛ pro nimia auaritia cessionarij tanꝙ redemptoris litis ꝛ exprimatur titulus emptionis ad iustificãdum cessionem ꝛ detur minus pretiũ ꝙ sit in actione que cedit valeat vsq; ad illud pretium quod soluit in residuo nõ valeat tanꝙ sit simulata ꝛ loco pacti de quota litis facta. Si autẽ subsit aliqua iusta causa propter quã cesset suspitio ꝓdicta de calumnia vel redemptione litis valeat cessio. Et de hoc ponit quinq; exempla in ver. exceptis: ꝛ postea circa fi. vult idem esse in alijs casib⁹ rationem habentibus: scilicet eandem veluti fieret ex causa mere ꝛ pure donationis: qꝛ tunc cessat dicta suspitio cum omne emolumentum sit peruenturũ ad cessionarium: ꝛ sic cessat tacita coniectura qõ inter eos interuenit conuentio de diuidendo lucrũ inter se. ꝛ hoc vult illa. l. sed dicti pcuratores cauilloſi inuenerũt modum irritandi vtilẽ prouisionem huius. l. committentes fraudem triplici modo: qꝛ ista. l. primo approbat cessionem que fit ex causa venditionis vsq; ad quantitatẽ que soluitur pro pretio vt in versi. ita tñ in residuo improbat postea in. §. fi. approbat quãdo fit ex causa donationis: ideo ipsi faciebant fieri partem ex causa vẽditionis puta actionẽ competentem ad mille emebant pro quingẽtis ꝛ faciebãt qõ cedens residua quingẽta eis donabat vt sic tota mille possent petere: vel faciebant vt eis venderet pars pro quingẽtis ꝛ cuidam alteri quẽ sibi submittebant puta cõsanguineo vel vxori donabant alia quingenta: ꝛ aliquando faciebant fieri cessionem totam ex causa donationis apparentis: sed qꝛ cedentes volebant habere partẽ ꝛ sic nõ intendebant reuera donare totum ipsi clarius ꝛ occulte dabant sibi certam partẽ quãtitatis ꝛ recipiebãt instrumentũ donationis de tota quantitate. Istis calũnijs ꝛ fraudibus volẽs obuiare succeſſor Imperatoris Anastasij cõmendans prouisionẽ huius. l. statuit dictas cessiones nõ valere: nisi vsq; ad quantitatẽ vere solutã: quantum autẽ ad alteram partem que erat remãsura penes ipsum cessionarium loco pacti de quota litis nõ valeat et sic illa nõ possit peti ex causa donationis per ipsum cessionariũ sed nec per cedentẽ qui scripsit huic fraudi: ꝛ sic perditur illa pars ꝛ remanet penes debitorem non sic si fuisset facta cessio pro minore quantitate ꝙ sit in actione. nã licet id quod excedit nõ possit peti per cessionarium non tñ perditur: sed petitur p cedẽtem. vt in. l. per diuersas. que ponit duntarat cessionarium ꝛ in eius odium disponit ꝛ simulationẽ ꝓsumit. nõ autem in odium cedentis: nec ipsum punit licet cõsenserit in fraudando. l. si contra licitum. Sed quando consensit in fraudando sanctã ꝛ vtilẽ puisionẽ. l. p diuersas: qꝛ dupl̃r punit fraudãdo. l. ꝛ interꝓtationẽ. l. punit ipm in hoc qõ quatenus plus est in actione ꝙ in pretio qꝛ recipit illud perdatur ꝛ per neutrũ ipsoꝝ peti possit ꝛ qꝛ ista. l. ab Anastasio veniebat ad interpretationẽ. l. per diuersas: qꝛ talis censetur fuisse intẽtio

Imperatoris

BIU Cujas

Imperatoris a principio debuisset dispositio huius.l.trahi re
tro ad tẽpus.l.per diuersas condi.sed imperator mitius age
re volens propter nouam penam vult qd̃ nõ trahatur ad pre
terita:sꝫ ad futura:⁊ hoc vult.l.ab anastasio.⁊ nũc intelligis
medullitus ⁊ radicitus fundamentũ harũ legum ⁊ sine illo
3 fundamento nunq̃ gustabis intellectũ harum legũ.¶†Et
no.qd̃ interdum cessio impugnat̃ ex impotentia cedentis:vt
quando cedit ille apud quẽ non est actio radicata tamen ge-
rit administrationem legitimam.vt tut.vel cura.quod dic vt
l.potest.ff.de auto.tut.Aliquando ex persona vt quando ce-
ditur potentiori rõne officij publici qui minacem põt terro-
rem ingerere:⁊ tũc punitur iactura cause cedens:⁊ de hoc lo-
quitur titu.⁊.l.ij.§.ne liceat poten.⁊ ibi est optima gl.de ista
materia.Interdum ratione iuris vel actionis cesse.vt quãdo
erat iam facta litigiosa:⁊ de hoc loquitur tit.j.de litigio.l.ij.
⁊ aut̃.ibi posita.Interdum impugnat̃ in fauorem illius con
tra quem ceditur:⁊ tunc loquũtur iste.ll.que voluerũt proui
dere ne quis indebite vexet̃:qd̃ frequẽter contingit per illos
qui faciũt pactũ de quota litis:nam per.ll.veteres:vt.§.dixi
erat prouisum circa procuratores simplices ⁊ aduocatos nõ
circa procuratorẽ in rem suã vt est cessionarius:sed per hanc
l.prouidetur etiam attẽto odio recipientium tales cessiones
calumniosas.Nam quatenus pro cessione nõ soluitur presu-
mit lex interuenisse simulationem:q2 si venditur pro minori
quantitate q̃ valeat:licet simuletur tota actio vendi.⁊ ꝑpter
hoc videretur totum posse peti:⁊ sic tamen vere noluit vende
re quod vltra est:sed donare cessionario in premium sui labo
ris ⁊ in fraudem pacti de quota litis:ideo gl.dicunt ꝙ presu
munt simulationem ratione paruitatis pretij:intellige sꝫ in
residuo quia simulatur vendi ⁊ donatur non simpliciter:sed
in premium laboris:⁊ eodem modo si pro parte vẽditur pro
parte donatur ⁊ ꝓsumitur simulata in eo quod donatur:q2
simulat donare ex liberalitate:⁊ tamẽ nõ ita donat:sed in re-
munerationem ⁊ in fraudem dicti pacti:vt.§.dixi.Ex quibus
remanent quasi omnes gl.declarate exceptis glo.que sunt in
versi.excepti.que tẽdunt ad declarandũ exempla que ibi po-
4 nuntur.¶Et in effectu recollige†qd̃ vbi cessio fit ex necessita
te:vt contingit qñ creditor fideiussori soluenti cedit:nam ha-
bet necesse hoc facere.ff.de fideius.l.fideiussoribus vel qñ fit
ad defensam non ad offensam:q2 possessor dubitans molesta
ri ab aliquo recipit cessionem ab alio qui potentius ius ha-
bet q̃ ille vt se defendat ab alio non vt offendat vel qñ subest
aliqua causa expediẽs vt si sunt plures heredes diuidẽtes he
reditatem in qua est quoddã nomẽ debitoris quod assigna-
tur vni ex eis in partẽ cum diuisio aliter fieri nõ possit.l.pla-
ne.fami.ercisc.Nam alij debebunt cedi pro partibus aliorum
nec requirit̃ alius titulus in cedẽdo.Idem in similibus cau
sis vt si actio que erat inutilis cedenti:puta quidã parisiẽsis
debet mihi mille:ego nõ sum aptus ire parisium:vnde cedo
cuidam parisiensi illam actionẽ pro centum certe nõ videtur
causa vexandi ⁊ redimendi litem cum alia subsit causa rõna-
bilis:⁊ sic poterit totam summã petere:hoc tenet hic Bal.in
xij.q.quod perpetuo tene mẽti.Et idẽ sentit spec.tam in hoc
q̃ in similibus casibus vt si aliquis est pauper vel execratur li-
tes:ita qd̃ actio est sibi inutilis:vt possit eam cedere pro mo-
dica quantitate:⁊ cessionarius totã summam petit:q2 cessant
presumptiones harum legũ.Et his diebus consului cũ que-
dam mulier in penam foris iulij cessisset iura sua ꝯtra quos-
dam sup hereditate⁊ bonis paternis ⁊ maternis ꝑ duobus
milibus:que valebant vltra sex milia:q2 hoc non fecit nisi:q2
actio erat sibi inutilis propter potẽtiam aduersarioꝝ:⁊ que-
rebatur a me:an cessionarius posset exigere vltra duo milia:
dixi qd̃ sic:nec obstat ista lex per diuersas:q2 ꝑpter qualitatẽ
persone cedentis aduersariorum cessabat presumptio de qua
hic:sꝫ pacti de quota litis ⁊ vexatur indebite:vnde nõ plus
videtur valere hoc ius q̃ esset dicta quãtitas maxime ꝑpter
5 dubiũ litis nec plus fuisset emptũ ⁊ ad incantũ.¶†Ultimo
omissis alijs glo.q̃ tendunt ad expositionem litere capio glo.
fi.que tangit materiam ⁊ primo opp.de principio huius.l.vbi
prohibetur cessio fieri:⁊ per cõsequens annullat̃ tanq̃ facta
cõtra prohibitionem.l.vt non dubiũ.§.de legi.⁊ postea in fi.
dicitur qd̃ valet nõ solũ in casibus specialibus.§.exceptua.sꝫ
in alijs etiam:ergo semper valet gl.dicit qd̃ finis intelligitur
de non simulatione:vt qñ fit ex causa donationis:certe cum
talis specialiter dixerit in ver.sin aũt illud verbũ q̃ alijs cau-
sis nõ debet restringi ad illũ.Dic ergo melius quod valet in
omnibus in quibus est eadẽ vel similis ratio que est in casibus
specialiter exceptuatis in ver.exceptis quoꝝ aliqui ponũtur
in Spe.de cessione act.§.j.ver.sed op.ad premissa vsqꝫ ad ver
sicu.quid si excõmunicatus.⁊ hic p Bal.in.xij.q.vbi aũt nõ
est eadem vel similis ratio ⁊ sic nõ valet ⁊ presumitur simula
ta:⁊ animo calumnie facta:⁊ pro redẽptione litis.vt in prin.
Postea gl.prosequendo materiã ponit quatuor casus in qui
6 bus cessio est ⁊ presumitur simulata.Primus quãdo agitur
inter cedẽtem ⁊ cessionarium quod totũ emolumentum sit ce
dentis:⁊ sic dicit glo.qd̃ nõ valet per titulũ plus valere quod
agitur.Nam cum cedo videor velle qd̃ emolumentũ sit cessio
narij:hoc enim importat cessio vel differret a simplici in quẽ
non transfertur nisi exercitiũ directum:si ergo agitur vt emo
lumentum ad me pertineat hoc est ꝯtrium nature cessionis:⁊
hic plus attẽditur quod in veritate agitur q̃ quod simulate
concipitur per ti.plus valere quod agitur.Doc.vident̃ tene-
re contrarium:⁊ mirat̃ Ja.de are.qd̃ glos.vtatur istis verbis
simula.q2 in tota ista.l.de hoc non fit mentio sed plus est mi-
randum de ipso:q2 in.l.ab anastasio.pluries fit mentio ad in
terpretationem istius:vnde glos.nõ somniarunt vtentes isto
vocabulo.Item dicunt doc.non esse verũ qd̃ propter hoc red
datur cessio inualida.⁊ allegant tex.expressum in.l.si tibi mã
dauero.§.interdũ.ff.eo.tit.vbi valet:licet cõmodum ⁊ omne
periculum pertineat ad cedẽtẽ.Aduerte tu clarius.Aut q̃ri-
mus:an sit simulata ⁊ inualida quantũ ad cedẽtẽ ⁊ cessiona-
rium:⁊ est dicendũ qd̃ sic:vt dicit gl.q2 emolumentũ nõ rema
nebit penes cessionariũ:licet cessio importet ꝯtrium:sed redi-
bit ad cedentem:prout reuera fuit actum:⁊ sic reputabit̃ po-
tius simplex ꝓcurator in rem suã propter hoc pactum quod
alterat naturã cessiõis vt in simili dicitur in.l.vbi ita donat̃.
ff.de dona.cau.mor.Et propter hoc dico qd̃ illud mãdatum
a morte mãdantis[a] re integra finiet̃ tanq̃ simplex mandatũ ꝙ
non foret si esset in rem suam.vt.l.illam.de dona.Item qd̃ cõ-
fessio cedentis ꝑiudicabit cessionario sicut preiudicaret pro-
curatori simplici per ea que not.Cy.in.l.fi.§.de procu.⁊ Bar.
post Dy.in.l.in facta.§.si heres.ff.ad treb.¶Sed si queritur
an sit inualida quantum ad illum cõtra quẽ fit cessio:dic qd̃
non:⁊ ꝙ ille nõ poterit ipsum repellere ex causa dicte simula
tionis que nõ tẽdit in fraudem pacti de quota litis qd̃ nihil
sit remansurum penes cessionariũ:⁊ sic cessat dispositio huius
l.ita intellige dicta doct.reprehendentium glos.valebit ergo
ista cessio vt valere põt:scilicet tanq̃ mandatum simplex.ar-
7 gu.in.l.si tam augusti.ff.de serui.†Secũdus casus in quo ces-
sio presumitur simulata rõne cuius simulatiõis cessionarius
põt repelli ab agẽdo ex dispositione huius.l.est paruitas pre
tij:qñ venditur pro minori summa q̃ debeatur:⁊ iste casus
ponitur hic in ver.ita tñ:sed postea in ea.gl.ante fi.in ver.vel
verius videtur dicere cõtrarium qd̃ paruitas pretij non facit
censeri simulatũ.Ait pro concordia qd̃ nõ facit censeri simu-
latam totam:prout dicebat primũ dictũ:sed quatenus plus est
in actione q̃ sit solutio pro pretio:sed quatenus est solutio va
let ⁊ ex ea agi põt ⁊ consistit simulatio in illo pluri.vt.§.dixi
q2 cedens simulat totum vendere:⁊ tñ illud plus nõ vendit:
sed dimittit penes cessionariũ loco pacti de quota li.¶Sed
op.in gl.qd̃ paruitas pretij nõ faciat presumi simulationem.
vt.j.de rescin.vendi.l.dolus.dicit gl.qd̃ non facit presumi do
8 lum ſm simulationẽ sicut hic.†Ex qua glo.no.duo:scilicet qd̃
b facilius presumit̃ simulatio q̃ dolus.Item ꝙ simulatio[b] nõ
est dolus:⁊ ex hoc sequitur qd̃ quis bene põt allegare simu-
lationem quam fecit pro fundamento intentionis sue:q2 nõ
allegat turpitudinem suam:sed dolũ ⁊ fraudem nõ posset al
c legare:q2 allegaret turpitudinem:[c] vt.l.cum profitearis.de
reuo.do.⁊ hoc tenuit Bart.in cõsilio suo qd̃ incipit Petrus
nichole.Item dicit gl.qd̃ hoc casu non perditur in eo quod
est plus:licet cessionarius nõ possit ad illud agere:nã aget ipe
cedens cum in ista.l.per diuersas non dicatur ꝯtrium:quod
etiam tenet Inno.⁊ Spe.in dicto tit.ver.si vero dubitatur.li
cet quidam contrarium:vt ibi no.Sed qñ pro parte vẽditur
⁊ pro parte donatur perdit̃ actio in eo quod est donatio:vt
est tex.in.l.ab anastasio.Ratio diuersitatis est illa quã primo
dixi:q2 primo casu cedens vnam tantum fraudem committit
sꝫ cõtra leges veteres improbantes pactum de quota lit.sed
in secundo committit tam cum illa q̃ etiam contra.l.p diuer
sas:ergo plus dꝫ puniri per.l.ita fidei.ff.de iure fis.vbi plus
punitur qui fraudat.l.⁊ interpretationẽ.l.q̃ qui.l.tantũ.Itẽ
dicit glos.qd̃ pretium reputabitur paruum qñ cõputato eo
quod est datũ ⁊ pretio laboris ⁊ expẽsis litis adhuc plus sa-
tis est in actiõe:hoc intellige sane quãdo verisimiliter fuisset
posita ad incantum ⁊ in subhastatiõe satis plus fuisset reper
tum.Si aũt nõ plus illud reputat̃ iustum:vnde si cessi actio-
nem in mille pro quingẽtis ⁊ in subhastatiõe verisimil'r non
fuissent reperta nisi quingẽta cõputato labore⁊ expẽsis illud
reputabitur iustum pretium:⁊ sic poterũt exigi mille:hoc vi-
detur velle Spe.i loco ꝑallegato.Nã debet estimari futurus

a ¶Mandatum morte mãdãtis. adde Bar.i.l.filius.§.sꝫ ⁊ si qs. ff.de do.Innoc. in.c.qm̃ Abbas. de offi.dele.Do. c.si gratiose.de rescri.li.vj.Ant.de but.i.c.relatũ.de offi.dele: doc.i.c. lꝫ.e.ti.doc.i.l.eius qui i prouinciã. ff.si cer.peta.

b ¶Simulatio. Add̃ an simulatio sit peccatũ.vide p sctm̃ Tho. ij.ij.q.iij.Et qd sit simulatio.vid̃ gl.i.l.pe.C.de iur. ⁊ fac.ign.Car.zaba.i.c.p tuas.in ij.no.q fil.sint le.⁊ an simulatio sit pmissa de iure.vide p Car.Alexã. in.c.ꝙ interrogasti.in.ij.col.xxvij. di.Et q̃ sit dr̃ia inter simulationẽ⁊ fraudẽ.vid̃ p bal. in.c.bñficiũ.si de feu.fue.ꝯtro.iter do.⁊ agna.in vsi. feu.Et de multiplici spẽ simulatiõis.vid̃ p Bar. cepolã veronẽ sꝫ cautela.cccxxviij.

c ¶Allegaret turpitudinẽ.Adde an lꝫ allegare suã turpitudinẽ.vid̃ in.l.iusiurãdũ ꝙ ex ꝯuentiõe.ff.de iureiu.gl.⁊ doc.i c.ex tenore.de cõces.pbẽ.gl.i.c.inter dilectos.de do.in.c.lator.de re iudi.

BIU Cujas

euentus ⁊ incertitudo que facit censeri iustū qō alʒ esset iniustum: vt.ſ. de vſur. l. ſi ea lege. ⁊ l. ſi ex pactione. ⁊ l. oleo. qō no. in ſimili i. l. lucius. §. fi. ff. ad trebel. ⁊ l. ſi quis cū aliter. de verbo. oblig. per Bar. qñ queritur an ī transactione quis fuerit deceptus vltra dimdiam iusti pretij: non enim estimatur res que petitur ſʒ dubius euētus facit. l. querebatur. ff. ad. l. falc.

9 ¶†Tertio presumit simulata ⁊ inualida qñ deficit titu. id est causa habilis ad trāslationē dominij vel quasi in rebus corporalibus sicut enim nuda traditio in reb⁹ corporalibus sine titulo vel causa nō est habilis ad translationem dominij vel quasi. vt in. l. nūq̄ nuda. ff. de acqui. re. do. ita ⁊ in iuribus in corporalibus vt est actio simplex: cessio sine causa nō est habilis ad trāsferendū iura vtilia in cessionariū: q⁊ sicut se habet traditio in rebus corporalibus: ita ⁊ cessio in reb⁹ incorporalibus. vt. ſ. qñ fiſ. vel prīua. per gloſ. ⁊ ista melior est ratio ad probandū id qō dicit gl. q̄ id in quo se fundat ſcʒ ter. in verba tamen ibi dum dicit lʒ instrumēta cessionis ⁊c. vbi innuit qō qñ in instrumento cessionis exprimitur nomen actionis ⁊ sic titu. regulariter valet si fit pro iusto pretio ergo si non exprimitur nō valet. ⁊ idem si exprimitur: sed pretium nō est iu-

10 stum quatenus est vltra. †Subdit gl. qō ti. dʒ precedere ⁊ nō sequi: alias nō prodest eius insertio. hoc expressius voluit gl. mag. in fin. ſ. ne lice. po. in. l. j. ⁊ dicitur qō fuit opi. Alʒo. doc. reprobant q⁊ nō refert qō eor p̄cedat: nā in quacūq⁊ parte fit titulus instrumenti censetur precedere suū causa tū sicut non refert in libello dicam debes mihi centū q⁊ peto te cōdēnari vel dicam peto te cōdemnari ad centū in quib⁹ mihi teneris ex causa mutui. ⁊ sic premitto cōclusionē vel causa tū ſm Bal. qui ita no. in. d. l. fi. pro quo facit. l. cum testamento. §. hec verba. ff. de here. insti. hoc idem ponit Joan. an. in. d. titu. in addi. que incipit rigoroſum: ⁊ ſustinēdo Alʒo. dicit q̄ noluit illud dicere: q⁊ fuisset fatuitas: sed vult dicere qō titulus debet

11 adesse tēpore cessionis facte ⁊ si veniret ex postfacto non validaret cessionem ante factam nisi retrotraberetur. ¶†Sed pone qō cōtinetur in instrumēto qō cessi tibi actionē cōtra titiū pro centum nec dixi titu. vēdi. an valeat: vī qō non per istam gloſ. ℨium tenet Bar. ⁊ ꝙsulit: q⁊ satis videtur expressus titulus qñ est expressa causa que facit ℨctum emp. ⁊ vēdi. si fuit dictum pro pretio cētum per ter. in. l. fi. ℨ. de fun. patri. ⁊ per gl. paruam que est in. l. apud celſum. §. sed cū legitima. ff. de doli

a excep. vel facit censeri ℨctum innominatum[a] facio vt des qui tribuit titu. ⁊ causam transferendi quam sequit Bal. ⁊ Jo. andre. in. d. addi. que incipit rigoroſum tenet expresse ℨium sed nō bene. ¶Item dubitauit Bar. quando fit ex causa dona. si dicatur pro bene meritis ⁊ seruitijs an sit necesse ꝓbare merita vt agere possit: ⁊ videtur qō sic: q⁊ diuersus est tit. donationis facte ob merita: in. l. aquilius regul⁹. de dona. ⁊ l. ſi pater vbi habetur q̄ nō requirit insinuatio: q⁊ dicitur prius remuneratio: ⁊ aliud est qñ simpliciter fit ex mera liberalitate: vnde probatis meritis nec ille titulus expressus ꝓdest nec nō expressus: ideo Bart. dicit qō de pluribus cessionib⁹ facit remoueri illa verba Bar. in. d. l. ñ. dicit qō nō expedit dubitare: sed nō declarat. Ego idem consului: q⁊ cum sit talis qui pōt donare vtroq⁊ modo tam ꝓpter merita q̄ etiā ex mera liberalitate standū est verbis suis de meritis nec requirit alia probatio: sed qñ esset talis qui nō posset donare simplr: ſʒ dū taxat propter merita vt cū pater donat filio in ptāte vel cum donatio excedit legitimā summam non statur verbis donantis de meritis: vt no. in. l. ſi donati. ℨ. de collā. ⁊. l. ſi forte. de cast. pecu. ⁊ hoc est qō decepit Bar. q⁊ non considerauit qō probatio meritorum nō est necessaria hoc casu qñ potest vtroq⁊ modo donare: sed sibi visum fuit qō sit necessaria per no. in. d. legibus: et ideo si nō fiat videatur deficere titulus: tene menti

12 quia sunt subtil a ⁊ male declarata. ¶†Ad quintū in quo presumitur simulatio quando fit per laicum clerico cōtra laicum: vt in. c. fi. de alie. iudi. sed non est verum simpliciter: sed limita in Spe. loco preallegato. ver. iiij. presumitur. Itē quā do cessionarius est homo litigioſus. vt in eo. §. ver. item etiā presumitur. Et vltimo qñ in instrumēto vēditionis nō fit fides de vera numeratione pretij: sed duntaxat de confessione cedentis: nam nō probat numerationē: hoc tʒ Bar. hic consuluisse ita cū pluribus alijs doc. per ter. istius. l. duum dicit tantummodo ſolutax: per. l. ab anaſtaſio. post mediū: ibi dū dicit re ipsa persoluit. ⁊ qō not. in. l. aſſiduis. ℨ. qui poti. in pig. ba. ⁊ q⁊ cum materia sit prohibitiua confeſſio presumitur simulata ⁊ in fraudem facta per. l. qui testamentum. ff. de proba. ⁊ per. l. cum quis. §. titia. ff. de leg. iij. Bal. vero hic ⁊ in. l. ñ. ne lic. po. dicit qō isti ter. non faciunt pro Bar. q⁊ ter. istius l. per diuersas loquitur eo casu quo est vēditio facta nō iusto pretio. ⁊ l. ſequens. qñ pro parte vendita pro parte donata quibus casibus ex vna presumptione resultat altera: sed ſi ponimus qō sit facta iusto pretio tʒ ipse qō ſolutio pretij probatur per cessionem cedentis: ita dicit de cōsuetudine seruari et ita fuisse consultū per collegiū §. lozētinum: licet Bar. opi. in multis locis teneat ⁊ pluries peruſij ſm eum fuit iudicatū. de quo per Bar. ⁊ Bal. in. l. deo nobis. de epiſ. ⁊ cle. vide etiā hic Bal. qui plures. q. format ex his que habētur per Jo. an. in dicto titulo de ceſſio. act. Die. v. Augu. MD. ccccxxix. in ciuitate Padue.

¶Si seruus extero se emi mandauerit. Rubrica.

¶In titu. precedēti dictū est de mādato regulari ex quo ſm intentionē mandantis ⁊ mādatarij oritur actio directa ⁊ cōtraria scilicet mādati directa ⁊ mādatario cōtraria. ī isto tit. tractat de quodam speciali mādato ⁊ irregulari ex quo orit actio directa preter intentionē madātis vel eius qui reputatur mandās: ⁊ tū nō oritur actio cōtraria mandatario: vt ī. l. cū seruus. ff. māda. qui venit ad declaratioē huius et reputat iste ti. tam in ter q̄ in gl. valde difficilis ⁊ obscur⁹ qui habet materiā extrancā valde a regulis iur. ⁊ obscuritas ꝓcedit: q⁊ nec gl. nec doc. tangūt vnum verbū ex quo declaretur omnis obscuritas que coligitur ex. l. cum seruus. ff. man. que tractat de eadem materia: ⁊ similiiter ipsā supplet: nā quicquid hic ⁊ ibi statuitur cōtra regulas iuris ⁊ ꝓtra rationē disputandi duntaxat de equitate procedit ad refrenandā malitiā seruor qui malo ⁊ peruerso modo conant se subtrahere a dominis ⁊ ipsis dñis ignorantib⁹ mandant extraneo qō se emat a dño ⁊ manumittant subiri vel etiā retineant volētes potius iugū secūdi dñi emptoris q̄ primi venditoris. Nam secuta emptione licet dñs vēdiderit ea intētione vt nūq̄ rehabeat ⁊ emptor emat suo nomine ⁊ ea intētione vt nunq̄ restituat: vēditor tū reperta veritate dominus ex mandato serui pōt agere mandati vt rehabeat ⁊ recuperet seruum sicut si emptor a quodā tertio de mandato ipsius dñi ipsum vel aliā rem nomine dñi emisset quo casu sine dubio teneretur sibi restituere cuius nomine emit cōuentus actiōe mandati directa. vt in. l. ſi ita qs. §. ſcia. de ver. obli. ⁊ econuerſo ſi ille cuius noīe res fuisset empta nollet ratū habere posset mādatarius agere actione contraria vt recipiat ⁊ pretium qō ſoluit sibi restituat. Sed in casu nostro primus dominus venditor pōt agere directa vt sibi restituatur seruus si hoc vult: ⁊ tamen mandatarius non pōt agere ℨia contra eum vt recipiat seruū. vt. d. l. cum seruus. ff. mandati. q⁊ cessat ratio propter quā dñs nō habet directam: scʒ vt malitia serui puniat ⁊ redeat: vnde decessit cū malitia dño ignorante malitiam: sed ſi sciuisset cessaret ratio equitatis ⁊ non posset dominus recuperare seruum: hec est substantia huius. l.

2 ¶†Contractū quē non posset seruus pro me facere: ⁊ ad ſuā vtilitatē ſi esset liber: nō posset facere existēs seru⁹ ad vtilitatē meam: etiam ſi ego per meipsum possem illū cōtractū facere. Limitatio legum que dicunt per seruum posse acquiri dño.

3 Liber homo qō nō possit mādare alicui vt ipm emat a tertio. Si mando tibi vt rem meam emas a me: iſtud mandatū nihil valet ⁊ quid ſi ſequatur emptio. ⁊ nu. 4.

4 Mandatum qō fuit a principio nullum an possit ex postfacto reconualeſcere.
Non est inconueniēs qō ex postfacto extra id quod actum est in ter partes tacita naſcatur obligatio.

5 Differentia inter dictionem ex: ⁊ dictionem propter.
Emptor non liberatur a pretio ſi ſoluat venditori pecuniam pertinentem ad ipsum venditorem.

6 Allegans contraria non debet audiri.

1 Seruus. †Et diuide ī duas ptes principales: q⁊ primo ꝓmittit tria anteq̄ determinet casuʒ de quo q̄rit vſq⁊ ibi: nec tū: ſecōdo determinat cū diſtinctiōe ⁊. b. d. ī ſumma. Si seru⁹ me⁹ mādat tibi me ignorāte: vt ipm a me redimas ⁊ manumittas vel retineas ſecuta emptione ⁊ traditione de pecunia tibi miniſtrata p eū q̄ ad me ptinet est in potestate mea: vel agere actione mādati ⁊ mādato facto p seruuū qō reputat meū: vt eūdē seruū mihi restituas: ⁊ sic reſcīdat vēditio sicut ſi ab allo ipsum emisses meo noīe quāq̄ tale mādatū a principio nōdū facta emptiōe foret ipso iure nullū: q⁊ nec pōt tenere ex persona serui nec ex persona mea per rōnes positas: in text. ⁊ sic de rigore nō deberet producere actionē mādati: q⁊ ſaltē de equitate ſecuta emptione ꝓpter dictā causam recōualeſcit: ⁊ actionem producit ad recuperationē serui. Uel ſi volo seruum nec reſcindere contractū venditionis: ſed perſistere in eo: possum

agere

BIU Cujas

agere ex emptiõe vt aliam pecuniam mihi soluas:q; soluẽdo a me nõ fuisti liberatus:ambas vero dictas actiões simul intentare non possum:q; essem mihi cõtrarius nã volẽdo retrahere seruum improbo venditionẽ ꝛ eam rescindere volo:sed petẽdo pretium solutum de alia pecunia ipsum approbo: ꝛ ista sunt contraria:sed regula est ꝙ allegans cõtraria non au-
2 ditur.h.d.in effectu ista difficilis.l. ¶ Ino.primo ꝙ cõtractũ quẽ nõ posset seruus pro me facere ꝛ ad suã vtilitatẽ si esset liber nõ posset facere existẽs seruus ad vtilitatem meam etiã si ego per meipsum possem illũ cõtractũ facere:ꝛ ista regula limitat.d.ll.dicẽtes per seruũ posse acquiri domino:vñ si seruus meus stipulatur a te seruitutẽ p̃dialem cũ stipulatio nõ valeret si eẽt liber ꝛ nõ haberet prædium.l.j.cõmunia prædi. ita nõ valet quo ad cõmodum earũ cũ mihi acquiratur: licet habeam pretium ꝛ possem per me stipulari.l.si maxime.ff.de
3 ser.leg. † Item ꝙ liber homo nõ põt mandare alicui vt ipsum emat a tertio cum liberi hominis nõ sit commercium:vt in.l. liberi.ff.de cõtrahẽ.emp. ¶ Item no.ꝙ si mando tibi vt rem meã emas a me istud mãdatum nihil valet:vnde si nõ emisti sed per te remanet licet mãdatum acceptaueris nõ possum ex eo agere ad interesse:lꝫ si valeret bñ possem:vt.s̃.eo.l.si maritus.ꝛ.l.procuratorẽ.sed nec emptione secuta possum agere ad pretium actiõe mãdati:sed debeo agere ex vendito:quia quoties aliter cõtrahendo mandatum executioni mandatur nõ agitur ex mãdato:sed ex illo alio ⁊tractu.ter.est ī.l.idẽq;.ʃ. si quis titio.ff.mand.ꝛ per hoc dico qõ ista.l.loquitur qñ seruꝰ tibi mãdauit vt ipsum emeres tuo nomine:ꝛ hoc faciebat dubium quo casu nõ est idem venditor ꝛ emptor ꝑm glo.que est hic que incipit cũ idem videtur sentire ꝙ mãdauit vt cũ emeres meo nomine:ꝛ ideo nõ valet mandatũ q; idem esset vẽditor ꝛ emptor:nam emendo meo nomine ego videor emisse:et tũ sum emptor:sed parcant mihi glo.ꝛ hec est vera truffa ꝛ fatuitas nec ista est ratio:q; nõvalet mãdatũ:quia nõ habet du-
4 bium:sed alia de qua.s̃.dixi per.d.ʃ.si quis titio. ¶ † Quarto no.in ver.si tamẽ.ꝙ licet dictũ mandatũ de rigore iuris añ secutam emptionem non teneat vt aliquã actionẽ ꝓducat: ea tamẽ secuta recõualesceꝛ vt producat actionem mãdati directam:ꝛ hoc de equitate ꝓ puniẽda malicia serui:vt.s̃.dixi ꝛ si dicatur mandatum quod fuit a prin.nullũ nõ debet recõualescere ex postfacto:vt.l.quod ab initio.de regu.iur.ꝛ si nõ producit actionem a principio non debet producere ex postfacto:vt.l.serui ꝛ filij.post princ.ff.de fur. Imperator respondet scõm verũ intellectũ quẽ gl.ꝛ docto.nõ tangunt ꝙ illud pro-
a cederet si a principio fuisset actum ꝙ oriretur actio[a] ex mãdato:q; tunc si nõ potuisset oriri a principio nõ oriretur ex postfacto:sed hic nõ sic fuit actum inter partes:sed vt oriretur ex alio cõtractu propter mandatũ:vt.d.l.idẽq;.ʃ.si quis titio.ff. man.que declarat obscuritatem huius ter.vnde nõ est incõueniẽs ꝙ ex postfacto extra ꝙ actum est inter partes tacita obligatio nascatur:vt.l.si is qui.ʃ.fi.ff.cõmoda.ꝛ sic non expedit transponere ter.prout trãsponit gl.nullo alio secuto nec expedit dicere:vt dixit ℘la.ꝓ istũ ter.ꝙ actio ex mãdato non oriatur ex mãdato:sed oriatur ex emptione subsecuta ꝓpter mandatũ.pro prima facie sonat litere:imo oritur ex ipso mãdato. extra tamẽ id qõ fuit actũ a principio propter ⁊tractũ postea subsecutum qui si nõ esset subsecutꝰ non oriretur:vt in prin.l.
ʃ ¶ † Quinto not.ex eo.versi.dũ dicit ex ipso madato:sed propter ipm mandatũ:differentiã inter dictionẽ ex:ꝛ dictionem
b propter:[b] q; prima significat cãm proximã:secũda remotam. ff.ad silleia.ī.l.iij.circa ꝑnci.de ali.leg.ibi vtrũ ex prædiis vel ꝓpter ꝛc.ꝛ.l.eo tẽpore.ʃ.fi.de pec. ¶ Sexto no.in ver.si itaq;. ꝙ emptor non liberatur a pretio si soluat venditori pecuniã pertinẽtem ad ipsum vẽditorẽ:q; debet trãsferre in ipsum dominiũ cũ teneatur ad quãtitatẽ.l.ex empto.ʃ.fi.de act.emp.ꝛ nũc nõ trãsfert cum iam sit ipsius venditoris. ¶ Septimo in versi.nõ tñ.no.a ⁊trario sensu ꝙ si iam esset manumissa ancilla empta per emptorẽ cessaret ꝓuisio bui?.l.fauore libertatis:qui fauor prepõderat malicie serui vt non debeat in seruitutẽ redire ꝛ sic nõ potero agere ad recuperationẽ ancille:sed solum ad pretiũ actione ex vẽdito. Itẽ ꝙ si nõ est manumissa licet emeris tuo noĩe ꝛ cũ intẽtione nunq; restituẽdi ꝛ ego vẽdiderim cũ intentione nunq; recuperandi:nihilominus preter intentionẽ serui agere possum mandati vt ipm restituas: ꝛ hoc quãdo ignorauit mandatũ:vt.s̃.in versi.itaq;.in verbo ignorantẽ.Si aũt sciuisset non posset cõqueri de malicia vnde nõ possem agere de recuperatiõe serui:ꝛ iste est verꝰ intellectꝰ quẽ ponit gl.super verbo pignorate.in fi.licet aũt ego possim agere directa mãdati si tamen nõ curo tu nõ potes agere contraria vt recipiã seruũ dicẽdo ꝙ sicut ego possum te cõpellere vt restituas ita tu debes posse me repellere vt seruetur veritas ꝛ equalitas.vt.l.preterea.ff.mãda.iuncta.l.seruꝰ.vbi hoc dicitur agere non põt:sed nec potes agere de peculio ex ℘ctu serui.vt.l.cũ seruus.eo.ti.hoc tñ totum est repertum ꝛ introductũ fauore dñi ꝛ in odiũ serui qõ nõ ꝺz retorqueri in eius
6 preiudicium. ¶ † Ino.qõ allegans ℘ria[c] non ꝺz audiri ꝛ semc per ad hoc allegat.concor.l.j.ī.de fur.si tñ vellem agere vt manumittas ꝛ etiã ex vẽdito ad ptiũ possem agere si mea interest rõne affectionis:q; ille seruꝰ erat filiꝰ meus naturalis vel supnaturalis:ꝛ tũc tu recepisti mãdatũ de emendo ꝛ manumittendo:ꝛ ille est casus in.l.cũ seruus.ꝛ tunc non sum mihĩpsi ℘rius ꝛ vtroq; modo volo ℘ctum seruari:ꝛ hoc tangit in glos.magna.scilicet quidam dixerunt.

¶ Pro socio. Rubrica.

2 ☞ Societas quedam est cõuentionalis ꝛ quedã incidens:ꝛ que actiones ex eis oriantur.

1 ¶ † In hoc tit.tractat de societate conuentionali ex qua oritur actio que est vniuersalis sicut actio tutele.vt.ff.e.l.ꝓ socio. arbiter ꝛ triplex est:nam aliquando est omnium bonorꝫ quo casu res hinc inde fiunt communes statim cõtracta societate etiam nulla interueniẽte traditione.vt.l.j.ʃ.fi.ff.eo.aliquãdo vnius negociationis aliquãdo vnius rei.vt in.l.ñ.j.e.ff.eo.l. v.ꝛ in istis requiritur traditio vt res efficiantur cõmunes.l. id quod.ff.eo.ꝛ potest contrahi re ꝛ verbis expresso consensu vel tacito.vt in.l.iij.ff.e.ꝛ quod plene no.in.l.titiũ ꝛ meniñ.
2 ʃ.altero.ff.de admi.tuto. Est dare aliam societatem que dicitur incidens quãdo res efficiuntur communes inter plures absq; eorum cõuentione vt in hereditate pluribus delata.ex qua oritur actio fami.erciscunde. Item in re legata vel donata plurib? ex qua oritur actio cõmu.diui.de istis non tractatur in isto titulo.

2 ☞ Sociorum si vnus ponit pecuniã puta mille:ꝛ alter operam ꝛ pecunia pereat qõ ille qui ponit operam teneat refice re medietatem ꝛ sic quingenta.

3 An tunc finita societate ille qui ponit pecuniã debeat retrahere totum capitale.

4 Quid in societate animalium si vnus ponit animalia:ꝛ alter operam.

1 **Societatem.** † Societas cõuẽtionalis põt ita ℘hiberi vnus pecuniam ꝛ nullã operã:ꝛ econuerso alter operã tantũ ꝛ nõ pecuniã ponat.h.d. qa pretiũ opere succedit loco pecunie.vt.ff.e. l.cũ duob?.ʃ.si inchoãdo. ¶ † In ter.ibi cõ-
2 ferente. Bal.no.hoc verbũ:q; ex eo apparet qõ ille qui ponit pecuniã cõmunicat eã cũ socio:alias nõ diceret conferre:ꝛ sic statim traditiõe facta socio illa pecunia est nũc cõis inter eos ergo si peritvtriq; perit.s.cuilibet ꝓ sua dimidia. Si ergo posui mille q̃ postea pereunt tu teneris mihi reficere quingẽta
3 que perierunt tibi:ꝛ alia quingẽta mihi. † Item ex hoc sequitur qõ finita societate de iure cõmuni nõ debeo retrahere totum capitale:imo ꝺz diuidi inter nos sicut ꝛ lucra posteauenientia:q; iam fuit communicata ab ipso principio.ꝛ hoc tenet gl.hic:sed dicit de cõsuetudine nõ seruari:imo qõ ille qui pecuniã posuit recuperat capitale ante partẽ. Si ergo durauit societas per plures annos cũ multis laboribus ꝛ expẽsis ꝛ tandem non reperit in ea nisi capitale positum per vnũ totum illud ptinebat ad eũ ꝛ sic alter perdidit operas ꝛ ille nihil qõ vꝫ absurdum:sed non est q; perdidit cõmodum pecunie q̃ stetit ociosa ꝛ sine fructu cuius cõmodi loco succedit pretium operarꝫ nõ loco ꝓprietatis ꝑm Bal.ꝛ alios q dicunt qõ id qõ gl.dicit esse de cõsuetudine est de iure:q; nimis esset durum qõ ille qui ponit capitale ꝛ nullũ lucrũ habuit deberet ipsum cõmunicare cum socio ꝛ sic ille lucraret ꝛ iste ꝑeret damnum:vñ non esset equalitas. Et ex hoc resultat aliud qõ postq; alter non ꝺz habere partẽ si extat capitale:nõ debebit etiã refundere partẽ si nõ extat. Cõmunicatio ergo fuit facta respectu dñij nõ respectu lucri vel damni vt ille qui ꝑstat operam debeat aliqd de capitali lucrari vel emẽdari:ꝛ hoc in pe
4 cunia:† ſz si fiat societas in animalibus:ꝛ vnus ponit aĩalia: alter operã custodiendi vel pascendi si tradant estimata videtur ꝓ parte empta ꝛ ꝓ illa parte pertinet periculũ ad recipientem.vt.l.cum duob?.ʃ.damna.ff.eo.vbi videtur casus ꝛ not.per Bal.s̃.de pac.l.pascenda.

2 ☞ Eo ipso qõ plures cõmuniter emunt aliquã rem videnꝫ super ea contrahere societatem ad cõem vsum.
Quod ille qui soluit pretiũ ꝓ tali re cõiter empta ꝑsumat soluisse de ꝓpria pecunia non de communi:nisi cõtrarium appareat.

a ¶ Oiret actio. Adde an oriꝫ ex emphyteosi. viõ ꝓ Lard.zaba.in c.potuit.ī.iiij.q. de loca.

b ¶ Inter dictionez ex:ꝛ dictionẽ ꝓpter. Adde Lardi.zaba.ī.c. qualiter.ī.iiij.oppo.de elec.

c ¶ Allegãs ℘ria. adde.l.eũ qui.C. de inoff.testa.l.titio.ff.de condi.ꝛ demõ.regla nullus.de reg.iu.li. vj. Lardi.in.c.vt nostrũ.ī.ʃ.omnibus.in.j.no.vt eccles.bñfi.dic hoc eẽ vez in eadẽ instãtia iudicij:secus ī diuersis vt xiij.q.ij.in prin.ꝛ per Arch.ī.c.qd est.circa princi.l. distin.

BIU Cujas

a Furiosus.adō qualiter probet gs furiosus mēte captus vel demēs.vide text.in l.ob q̄ vitia.ff.de edi.edic.Ang.in l.si cū dotē.in.§. si maritus.ff.sol. ma.itē qui p̄cipit lapides per viā. text.est i.l.fi.C.de inde.gl.in.l.si cū dotez.z ibi Bal. Ange.z moderni.ff.sol.ma. Itē qui tenet in ꝙpe dib⁹ .l. duus.z ib i Bal.ff.de offic.p̄si.Itē q iussit cadauer suuz proici in mare. vt in.l. quidā in suo.ff.de cōdi.insti.Itē q nomen suuz ignorat:vt i l.fi.C.de here.insti.Itē q non rīdet ad ꝓposituz iudicat furiosus fm Doct.i.c.j.in §.si vero.de cler. egro.lib.vj. Bo. in.c.filij.de here. eo.li.Itē si infirmus phibet ne alique medicine sibi denē in infirmitate presumit furiosus. fm gl. inverbo inferas. in.c. pronidēdū. lxxxiij.dist.itē ex sermonib⁹ quis presumit furiosus.fm glos.magnā. ad fi.i.l.nec codicillos.C. de codi.z est tex.i.l. apud iulianū.in §.fi.zibi Bar.in j.not.ff.de lega.j. gl.in .c. gōsald⁹. xvij.q.ij.glos.i.c. legim⁹.xcij.dist. z ibi est tex.i pn. qō fatuus fatua loquit.z de ista materia vid per Bar.in.l.is qui. in.§.fi.ff.de tu.z cu.datis ab his. Bart.in.l.maritū.ff.de acq.her. Alex.de imo.§.fi. liij.inci.ad que sitū breuiter concludo.in.j. volu. idē Alex.§.fi.xlj. incip. mature.in eo.volu.

b In cā ꝓpria. adde Bal.i.l.bono⁊.C.q admitti.z tex.zibi bal. in.l.si cōsul.ff.de adoptio.

1 Cum proponas. †Si plures emūt vnam rē z vtriq; fuit tradita:lz vn⁹ soluerit ptiū de pecunia ꝓpria z ēt publicas pēsitationes nihilomin⁹ res est cōis non illius tm̄.pōt tū per actionem pro socio repetere partem eius qō soluit.h.d. †Ffota ergo qō eoipso qō plures cōiter emunt aliquā rem videnē super ea cōtrahere societatē ad cōmunem vsum qō ptz:q; hic datur actio pro socio:z vide circa hoc.l.si edes.cū glo.ff.cōi diui. Itē qō ille qui soluit pretium pro tali re cōmuniter empta presumitur soluisse de ꝓpria pecunia non de communi nisi ⁊rium appareat quod patet:q; potest repetere partem a socio:qō est no.fm Bar.z bene not. quia vtile.

Cum societatis. †Ad heredez vnius ex socijs transit actio pro socio z commodum societatis:sed nō societas.h. d.tex cum glos.

Si societatis. †Si ꝙntio de diuidēdo bona fuerit stipulationevallata actio ex ea cōpetēs trāsmittit ad heredes ex testō vel abintestato.h.d.casus.Si aūt non esset stipulatiōe vallata:sed nudo pacto facta ꝙntio de diuidēdo lucra certo mō tali cōuētioni nō esset standū nisi fuisset ad eam diuisionē realiter processum:z etiam traditam:q; tunc foret standū ope exceptionis nō autē iure actionis.vt.ff. de pac.l.diuisionis placitum.

1 Tandiu. †Que est clara z non summata. Bl.q̄rit an actio pro socio nascatur ante finitam societatē:z tz qō non.

De societate. †Societas potest contrahi etiam sub conditione nō solum pure.h.d.casus.

Sancimus. Curatio furiosi potest soluere societatez furiosi.hoc dicit.

De contrabenda emptione z venditione. Rubrica.

Uendens si est minor:z sic requiritur decretum in dicis: quis iudex interponet decretum an iudex loci vbi est vēdens an loci vbi est res.

Uerba vendidit z tradidit in instrumēto apposita quid operentur.

1 Venditiones †Qō hic dicit fallit in seruo fugitiuo qui per dōm non pōt vendi quouscq; est in fuga:potest tū constituere procuratorem ad ipsum reperiendū z postq; repererit ad vendendum:q; tunc non vendit absentē:sed presentem.vt in.l.quod sepe.§.j.ff.eo.titu. †Sed quero quid si vendēs est minor z sic requiritur decretū in dicis quis iudex interponet decretū an iudex loci vbi est vēdēs an loci vbi est res:dic qō vterq; est idone⁹, fm Bal.facit.l.magis puto.§.illud q̄ri.de re.eo.z.l.pupillo.de tut.z cu.da.ab his. †Sz pone qō in instrumento dixi vēdidit z tradidit cum tū tepore venditionis tradere non potuerit:q; erat in loco valde longinquo:respondeo qō illud verbū non probat traditionē:sed ex ipso vī data licētia emptori vt eam capiat:z sic si capit ꝓpria autoritate nō deliquit etiā si ignorāte venditore non sic si ab ipso nō haberet licentiā.vt.l.ex stipulatiōe.de acqui.pos.iuncta.l.predia.cum ibi no.

Emptionem. †Emptio z venditio requirunt consensum partium:ideo furiosus[a] qui non habet cōsensum vendere vel emere non potest nisi tempore quo habet dilucida interualla.hoc dicit.clara est.z satis patet casus ex predictis.

Si donatio. †Si fiat donatio reuera et simuletur fieri vēditio:valet donatio nec pōt rescindi propter simulationē venditoris:donatarius tū debet implere modum vel conditionē appositā in donatione.hoc dicit.volebas cū hic rescindere donationē sub spe simulationis:sed nō potes ex isto capite:licet enim nō valeat venditio quam simulasti facere :valet tū donatio quam reuera feciſti:vnde si fuit perfecta nō potest nuda voluntate rescindi si donatarius ex parte sua implet quod promisit alias potes ipsum cōpellere ad implendum:z etiam isto casu quod promisit alimēta si ea nō impendit posses rescindere donationē fauore alimentorum.vt l.j.j̄.de dona.que sub modo.

1 Cum res. C †Ei qui p donationē est effectus dōs rei irreuocabil⁹r superueniēs vēditio nihil adiēcit:sec⁹ si non fuisset fact⁹ dōs:q; posset abiscere dōium. Item secus si reuocabiliter q; pōt facere eam irreuocabilē.h.d.in effectu. Et dicit q; quedā mulier donauit tibi bona sua z tradidit:ea mor tua filius suus eadē bona tibi vēdidit:z querebas an ex ista emptione plus iuris acquisieris ꝙ prius haberes. Et respōdetur qō non si ex prima donatione fuisti effectus dominus irreuocabiliter:q; amplius effici non potes nec multiplicari potest titulus qō no.q; non sic in possessione quam sic acquisisti ex vna causa:licet alia superueniat nō videris habere ex illa:sed ex prima tantū.l.iij.§.ex plurimis.cū ibi no.ff.de acqui.pos.sed si non acquisiuisti dōium:q; bona donata non erant illius sed filij sui bene pōt ex superuenienti donatione acquirere quod prius nō habebas z similiter si erāt sua:z sic acquisiuisti dominiū si poterāt per filium a te aduocari per querelam in confessione donationis vēditio facta per eum faciet te irreuocabilē dōm:hoc intellige fm glo.si vis stare venditioni:z soluere vel nō repetere pretium solutū:alias si dicere te emisse bona tua z emptionem nō tenere z repetere pretium vel nō soluere nihil tibi prodesset ad excludendū illum a querela:q; sic esses tibi contrarius impugnando emptionē z postea ex ea te iuuando.

2 Quod quilibet ex pluribus tutorib⁹ debeat habere ad ministrationem insolidum.

Tutor an possit a seipso rem pupilli emere:z qō non possit emere a pupillo z eidem autoritatem prestare.

3 Quid in alio administratore publico vel priuato.

1 Cum ipse. C †Tutor durāte tutela pōt palam z bona fide rē pupilli emere z multomagis vtor eius.h.d.Tunc autem videtur fieri palam z bona fide q̄n interuenit au-
2 toritas alterius tutoris habentis administrationem: †q; quilibet ex pluribus tutoribus debet habere administrationē insolidum.l.ij.ff.de admi.tut.z vēditio fit per ipsum pupillū illo tutore autoritatē prestāte.Et ideo si pupill⁹ esset infans non posset ista vēditio fieri fm Bal.certe imo posset q; tunc sol⁹ tutor sine pupillo pōt actū gerere.vt.l.si infanti.de iure delib.Item quando est facta pro iusto pretio z interuenit decretū si est res mobilis vel immobilis que seruādo seruari poterat:ipse autem tutor emptor si alium tutorem non haberet non posset a seipso emere quia debet esse distinctio inter vēditorem z emptorem fm Bal.sed Cy.videtur dicere quia vēdit vt tutor z emit vt titi⁹:z sic gerit vicem duorū quod mihi nō placet quia nō posset hoc fieri bona fide imo magna esset presumptio cōtra eum nec etiā potest emere a pupillo z idem au-
b toritatē prestare:q; in causa propria[b] nō potest autorari.l.j.ff.
3 de autori.tuto.z vide hic bonam gl. †z quod hic dicitur in tutore z idem in alio administratore publico⁊ priuato vt.l.si in emptione.§.fi.ff.eo.tit.z ideo executor vltime voluntatis habens potestatem vendēdi nō potest a seipso emere rem executionis si non alios socios haberet sed si eos habet et habeant potestatem insolidum bene poterit:secus si nō insolidum sed vna cū eo:tene menti quia frequenter hoc contingit z episcopus posset talem emptionem retractare si tēderet in preiudicium pauperum:casus.

1 Si gaudentius. †Iſnō vitiat actus si post eius pfectionē peruenit ad casum a quo nō potuisset incipere. h.d.in effectu:secus si añ eius perfectionē:vt.l. pluribus.§.si plz.ff.de ver.ob.z ibi vide p Bar.de illo articulo.z in.l.verbis.ff.ad.l.fal. In tex.ibi vēditionis.aliqui hñt donationis:tūc nō faceret ad titulū ideo dicvēditionis:sz ꝓ minori ptio q; valeret donatiōis cā:z sic valuit cū nō essent adhuc ꝙiuges:vt.l.si donationis.ff.e.ti.Sed dubiū erat q; post ea cum matrimoniū contractū sit et sic peruenit ad casum qō donatio non potuisset fieri nec valeret si tēpore quo facta fuit fuisset vtor:sed non obstat:vt.s.dixi:quia iam erat perfecta z consummata.

2 Dominus si rem suā recognoscat ab alio tanq; a domino an sibi preiudicet.

1 Sancillam. †Qō vere actū est preuaalet ei qō ficte actū est.hoc
2 dicit.Et est ar.illius.l.† qō si dōs rem suam recognoscat ab alio tanq; dño nō preiudicat sibi qō tamen examina vt plene not.i.l.si rē aliquā.ff.de acqui.pos.z.l. cū falsa.§.de iu.z fac.igno. Ista enim.l.loquitur qñ per fictionem donationis recepit a nō domino.z hoc cōstabat sz si hoc nō constabat z scienter rem suam recognoscat a non domino

videtur

BIU Cujas

videtur ꝙ sibi preiudicet quasi videaꝫ illi per prius donasse ꝛ postea ab eodem recognouisse:sed quia illa donatio nō potest dici nisi ficta:ꝛ etiaꝫ traditio que resultat ex recognitione similiter est ficta doct.dicunt ꝙ fictus titulus ꝛ ficta traditio nō sufficiunt ad preiudicandum sibi.argu.eius qō not.in.l.j. seu.ff.j.de dot.promiss.Sz si recognosceret ab ecclesia in quam transit dominium sine traditione.s.ꝙ videatur donasse.ꝛ sic videtur sufficere ad plenum preiudicium. hoc examina per Bart.in.d.l.si rem aliquam.

2 ☞Condictio ob causam non habet locum in contractu nominato etiam ex defectu cause ꝛ multominus ex capite penitentie:sed agitur ad implementum.

3 Emptor equi si non soluit pretium potest venditor equi incō tinenti equum offerre ꝛ implorare super hoc iudicis officiuz vt statim habeat pretium.ꝛ nu.2.

Quid in aliis mercibus vel rebus mobilibus.

1 **Si non donationis.** † Licet pō tium non soluatur non agit venditor condictione ob causam ad repetitionem rei:sed actione ex vendito ad ipm

2 pretium.h.d.¶† Et sic no.qō condictio ob causam nō habet locum in contractu nominato etiā ex defectu cause:sed agitur ad implementum multominus ex capite penitentie que non habet locū in cōtractibus nominatis:vt.l.fi.de condi.ob cau. fallit qō dixi in casu.l.cum te.j.de pac.inter emp.qñ emptor non seruat pactum quod dedit causam contractui.Circa qō vide Ly.in.l.in bone fidei.s.de pac.i.riij.q.¶In ter.ibi:nec pretium numeratū est.habuisti tamē fidem de pretio alias nō transtulisses dominium:ꝛ sic posses rem vendicare. instit.de re.diui.ſ.vendite.ꝛ in dubio videtur habita fides de pretio nisi sit talis res vendita que nō consueuit vendi sine manuali pō:puta res mobilis equus vel liber marīe in nūdinis vel

3 quando emitur a fozensi statim recessuro ſm Bal.¶† Et sic nō.ꝙ si emptor equi non soluit pretium potest venditor equi incontinenti equū auferre ꝛ implorare super hoc iudicis offi ciū.Et illo casu licet sit forēsis emptor ꝛ tanē viator sortitur forum in illo loco vt possit compelli ad soluendū vel restituēdum rem emptam:vt no.in.l.heres absens.ſ.j.ff.de iudi.ꝛ in c.romana.de foro compe.Pone etiam exemplū in mercatoribus forensibus ementibus merces in ciuitate Venetiarum. nam videtur actum vt statim debeant soluere ideo sortiuntur forum ibidem licet contrabant tanē forenses alꝫ secus:vt in dicta.l.heres absens.

2 ☞Si dico vendo tibi hanc rē pro illo pretio de quo erimus concordes talis venditio nihil valet nisi committatur in arbitrium tertij:puta pro illo pretio qō titius declarabit.

3 Venditio quando fuit simulata non potest peti pretium.

1 **Opti fides.** † In emptorem trāsit dominium facta traditione licet pretium non sit solutum si fuerit habita fides de pretio nisi venditio sit inualida:qz non fuit conuentum de certo pretio:ꝛ si fuit facta animo donandi pretiū peti nō potest.h.d.ꝛ sunt tria dicta huius legis.secūdum ibi: placito.tertiū ibi:sed donatiōis.¶† Et no.ex primo qō si di

2 co vendo tibi hanc rem pro illo pretio de quo erimus concordes ꝙ illa venditio nihil valet.secus si cōmittatur in arbitriū tertij puta ꝑ illo pretio qō titius declarabit:vt.j.e.l.fi.¶Secundū dictum procedit habita fide de pretio.alꝫ dicvt dixi in

3 l.precedenti.¶† Ex tertio dicto no.qō non potest peti pretiū quando venditio fuit simulata.

1 **Si mater tua.** † Emptio rei sue non valet nec preiudicat ementi.

1 **Hoc dicit.**

1 **Nuitum.** † Et clara est quia nemo cogitur emere vel vendere.

1 **Non idcirco.** † Valet emptio licet non fuerit datus fideiussor ꝑ uictione ꝛ transfertur dominiū facta traditione: licet de ipsa non fuerit confectum instrumentum: nec in ea locū habet penitentia.h.d.Si ergo fideiussio de euictione nō est de substātia contractus nec regulariter venditor tenetur dare nisi fuerit actum preterq̄ in quibusdam casibus de quibus i.l.illud.ff.de euict.inter quos est ille qñ emineret euictio in limine cōtractus.i.anteq̄ solueretur pretiū:qz tunc emptor nō cogitur soluere nisi dato fideiussore:vt in.l.pe.ſ.fi. de peric.ꝛ cōmo.rei ven.nisi emptor malicioſe submiserit aliquem qui moueret sibi litem ne cogeretur soluere pretiū quia tunc sibi fraus non prodesset.arg.ff.de transact.l.cum hic.ſ.si cum lis.ꝛ ideo cum dubitatur defertur emptori iuramētum purgationis.arg.ſ.de ysur.l.cos.

2 ☞An res vel pretium possit committi in arbitrium emere volentis seu alterius ex contrahentibus ꝛ quid in arbitrium tertij.ꝛ nu.4.

Quid in vltimis voluntatibus.

3 Substantia contractus an possit committi in voluntatem vel arbitrium tertij:et an etiam in arbitrium alterius ex contrahentibus.

4 Si dico volo vendere vel volo eligere an sit perinde ac si dicerem vendo vel eligo.

1 **In vendentis.** † Contractus vltro citroq̄ obligatorij non potest conferri in voluntatē vel arbitrium alterius ex contrahentibus:ꝛ si contra fiat non valet.h.d.si nō esset vltro citroq̄ obligatorius vt stipulatio posset cōferri in voluntatē stipulatoris sicut ꝛ legatum.arg.in.l.si ita.ſ.illi si volet.la.j.licet gloss.parua senserit cōtrarium in.l.a titio.in fine.ff.de verbo.obli.in volūtatem vere promissoris:an posset cōferri refert per que verba hoc fiat.qō dic vt.l.centesimis.ſ. fina.eo.titu.vbi Bart.dicit ꝙ est materia periculosa.ꝛ que sit ratio predictorum.dic vt.l.si sub hac.de actio.ꝛ obli.ff.¶In ter.ibi:volūtate idem si in arbitriū:vt.l.quod sepe.ſ.j.ff.e.tit. quādo enim in alterum ex contrahentibus nō refert per que

2 verba ꝛc.¶† Ex glo.magna colligūtur.v.opp.ꝛ due qōnes. Prima est:nam certū est qō si dico vendo tibi hanc rem si vis vel si voles vel cum voles nō valet vt in hac.l.idem si dixi pro quanto pretio voles vel pro quanto pretio arbitratus fueris vel quantū estimaueris qui casus non ponitur in.l.ſm gloss. sed in.l.quod sepe.ſ.j.ff.co.ti.¶Nūc glo.oppo.de.ſ. emptio. insti.eo.titu.ibi valet si dico vendo tibi hanc rem vel hunc librum si tibi placebit vel nisi displiceat hinc ad mēsem.gl. dat plures solutiōes.finaliter dicit ꝙ ipsum cōmerciū nō potest cōmitti in arbitrium alterius ex contrahētibus nec etiā pretiū:sed ipsa res vendita sic vt in cōtrario.Ly.ſm Pe.reprobat quia sicut pretium est de substantia contractus ita ꝛ res imo plus si est ergo pretium nō potest cōmitti nec etiaz res poterit cōmitti.tenent ergo opi.Joā.vt distinguatur an cōmittantur sub cōditione quo casu cōditio apponitur origini obligationis:an vero fiat contractus pure ꝛ conditio apponat resolutioni eius quo casu loquitur cōtrariū.facit quod no.in.l.ij.ff. de in diem adiec.Illud esset imponere legem verbis.ꝛ cōiter doct.reprobant ꝛ tenent opi.glos.Nec ob.contrarium quia si vendo rē si tibi placuerit.potius videt qualitas rei ꝙ substantia eius:sed quādo cōmittitur declaratio pretij videt cōmissa substantia.¶Secūdo opp.ad id qō primo dixi nō posse pretium cōmitti in arbitri arbitriū de.l.fin.j.co.So.in volūtatē vel arbitriū alterius ex cōtrabētibus nō possunt ista cōmitti per rationē que hic ponitur quia de natura contractus est qō postq̄ fuit celebratus necessario astringat cōtrahētes ad eius obsernātiam:vt.l.sicut.ſ.de actio.ꝛ obli.qō hic nō esset.sed in voluntatē vel arbitriū tertij bene potest cōmitti vt in cōtrario quia cessat dicta ratio.nam si ille tertius declarabit ꝛ arbitrabitur cōtrahētes erūt necessario astricti ad obseruantiā ꝛ hoc quādo in certā personā cōmiserūt.secus si in personā incertā. vt.l.si merces.in prin.ff.loca.Si tamē male arbitrabit recurretur ad arbitriū boni viri:vt.l.si societatē.ff.p ſo.sed si nullo modo arbitratur cōtractus nō valebit qz videtur celebratus sub cōditione si ille arbitrabit:vt in.d.l.fi.ꝛ hoc in cōtractibꝰ de quo dic vt in.l.si quis arbitratu.de vbo.obli.ff.In vltimis

3 autē voluntatibus dic vt plene no.in.l.j.ff.de leg.ij.¶† Sed quero hic quid si cōmittaꝫ substātia cōtractus in voluntatem vel arbitriū tertij vt vēdo tibi si titius voluerit vel arbitratꝰ fuerit videtur ꝙ nō valeat:vt in.l.nunq̄.de cōdi.ꝛ demon.ff. sed illa loquit in vltimis volūtatibus in quibꝰ distinguit an p verba significātia liberā voluntatē vt si voluerit ꝛ nō valet tanq̄ captatoria an significantia arbitriū vt si arbitratus fuerit:ꝛ tunc valet vt in.l.j.de leg.ij.Sed istā differentiā nō reperio in ꝙtractibꝰ nec in eis reprobatur dispositio captatoria.ꝛ licet nullus tāgat ego tenui repetēdo Boñ.l.j.de leg.j.valere contractū isto modo celebratū:vendo si titius voluerit vel volet ipso volēte teneor adimplere cōtractū.sic nō distinguo in cōtractibus per que verba nec etiā quid cōmittaꝫ an substantia contractus:seu cōmerciū:vel res quādo in arbitriū tertij. ¶Tertio opp.ꝙ imo etiam in arbitrio alterius ex cōtrahentibus possit cōmitti in.l.hec venditio.ff.co.ti.ꝛ.l.si cōuenerit. ff.pro sol.Sol.verū est in non substantialibus:sed accidentalibus contractus vt ꝙ seruus venditus reddat rationem administrationis.nam quedam sunt substantialia vt cōsensus res ꝛ pretiū.l.pacta ꝙcunta.de cōtraben.emp.quedā sunt naturalia contractus vt ꝙ venditor teneatur de euictione.ꝛ ad traditionē rei.quedā vero sunt accidentalia que non veniūt nisi

BIU Cujas

exprimant. ¶Quarto oppo. cõtra id qõ dixi recurri ad arbitriũ boni viri de. l. si quis arbitratu. de ver. obli. dicũt quidaz qꝫ ibi in stricti iuris: secus in bone fidei. gl. dicit idez in stricti iuris si tertiꝰ fuerit arbitratus. si autẽ non est arbitratus: nec in stricti iuris nec ĩ bone fidei recurrit ad arbitriũ boni viri: vt. j. eo. l. fi. ¶Ultimo opp. qꝫ etiam in arbitriũ alterius ex cõtrahentibus possit cõmitti substantia contractus. l. nõnunq̃. de cõdi. ⁊ demon. So. in voluntatẽ expressam vel expressum arbitrium nõ potest cõmitti: vt hic. sed in voluntatẽ delatã. i. in factũ alterius exꝫhentibus potest cõmitti bene: ꝫ illud dependeat ex volũtate: puta vendo tibi si ascenderis capitoliũ cum ascẽdere ⁊ descẽdere dependeat a tua volũtate vt in cõtrario.

4 ¶† Sexto ⁊ vltimo ad idẽ op. de. l. cẽtesimis. de ver. obli. So. per verbũ futuri tẽporis indicatiui seu presentis: puta vendo tibi si vis vel si voles vel cũ voles nõ potest cõmitti: vt hic: sed per verbũ futuri tpis subiunctiui modi cũ volueris bene cõmitti potest vt in cõtrario. dic vt ibi. Si eñ cõditionaliter p si: nõ refert per qõ futurũ cõmittat sed si p dictionẽ cũ: que principaliter significat tps ⁊ secundario cõditionẽ bene refert qꝫ si dico cũ voles nõ valet: sed si dico cũ volueris valet. ⁊ est valde subtilis materia ad intelligẽdũ: sufficit de qõne gl. si dico volo vendere vel volo exigere an sit perinde acsi dicerem vẽdo ⁊ eligo cũ hoc dependeat ex sola mea volũtate. vide per no. in. l. serui electione. §. j. de leg. j. per Bar. ⁊ similis gl. huic in. c. si quis iuste. de elec. lib. vj. in vlti. glo. Et adde qꝫ aliquãdo istud verbum volui sic facere significat. i. voluntarie feci ⁊ voluit corrũpere. i. voluntarie corrupit: vt no. in. l. fi. ff. de re. diui. ⁊ hoc vide per Ly. qui multa verba effundit.

2 ¶☞ Statuta ⁊ consuetudines qꝫ consanguinei vel consortes seu vicini preferantur in venditione rei immobilis non reprobantur per hanc legem.

1 **Oldum proximis.** † Põt quis vendere rem suam cui vult reprobata. l. que cogebat eũ vendere cõsortibus nõ extraneis. h. d. ¶† Et per hanc legẽ videntur reprobari statuta ⁊ cõsuetudines q̃ sunt quasi vbiqꝫ qꝫ cõsanguinei vel cõsortes vel vicini preferãtur: sed certe licet tollatur. l. precedens nõ tollunt statuta ⁊ cõsuetudines postea emergentes: qꝫ non reprobatur. l. preterita ratione turpitudinis vel delicti qõ ex hoc sequeretur: qꝫ tunc viderentur etiam reprobari future. ll. attenta ratione ẽm Bal. vel dic qꝫ statuta non prohibent vendi cuicunqꝫ qui vult sed dant hanc prerogatiuam cõsortibus pro eodem pretio ⁊ sic tollitur libera potestas dominorum quod ista. l. abhorret.

2 ☞ Propter quam lesionem commissam in arbitramento vel in pretio commisso in arbitriũ vel declarationem alicuius possit recurri ad arbitrium boni viri. ⁊ nu. 3.

3 Quid si fuit renũciatum reductioni ad arbitrium boni viri.

4 Dotis promissio valet nulla quantitate specificata: etiã si non fuerit declaratio alteri commissa: ⁊ intelligitur facta arbitrio boni viri considerata persona viri ⁊ quantitate bonorũ vxoris: ⁊ consuetudine loci.

5 Que requiranturvt arbiter possit compelli ad acceptandum commissionem: seu ad arbitrandum.

Quid in vltimis voluntatibus.

1 **Super rebus.** † Si pretiũ cõmittatur in arbitrumvel declarationẽ tertij secuta declaratione valet ⁊ tractus: sed ea nõ secuta nõ valet tanq̃ defecta conditione sub qua cẽsetur Jctus, celebratus. ¶Nec est curandum an illi fuerit cõmissa declaratio tanq̃ amico cõi: ⁊ sic fuerit habitus respectus ad psonam eius an tanq̃ in arbitriũ boni viri: ⁊ sic fuit habitus respectus ad id qõ facere debet vel faceret bonus vir qꝫ nõ secuta declaratione neutro casu valet Jctus nec recedit ab eius persona vt per aliũ bonũ virũ declaratio fiat. h. d. ista l. singularis ⁊ que semper allegatur. ⁊ de materia ipsius scz arbitratoris quando assumitur super contractu dic vt not. per Bar. in. l. si quis arbitratu. de verb. oblig. ⁊ per Ly. hic quando vero super lite. dic vt p eundẽ in. l. si societatẽ. §. arbitrorũ. ff. pro so. ¶In ter. ibi: magna dubitatio exorta est qꝫ quidam dicebant non valere contractũ postq̃ non fuit quãtitas pretij specificata per contrahentes cũ substantialia venditionis sunt tria scz consensus: res: ⁊ pretium. ⁊ sic non valet si nõ fuerit cõuentum de pretio: vt. ff. eo. l. empti fides. in prin. ita ⁊ nũc. Alij forte dicebãt indebite valere siue ille declaret siue nõ declaret ⁊ qꝫ hoc casu recedatur a psona ⁊ recurratur ad iudicẽ tanq̃ ad bonũ virũ ⁊ loco illius declaret. Alij distinguebãt vt si habuimus respectũ ad illũ respectu persone sue: ⁊ tanq̃ ad communẽ amicum de quo confidimus nec de alio cõfidissemus: ⁊ tunc si nõ declarat non valet nec esset remedium als recurrendum ad iudicẽ de quo non cõfidimus aut nõ habuimus hũc respectum: qꝫ non erat nobis multũ notus nec amicus: sed qꝫ reputabat bonus vir habuimꝰ respectũ ad cũ tanq̃ ad bonũ virũ: ⁊ sic si non declarat adhuc valeret ⁊ recurritur ad iudicẽ tãq̃ ad bonũ virũ: vt in. l. cõtinuus. §. cũ ita. de ver. ob. Jmperator reprobat hanc distinctionẽ: qꝫ nimis est difficile ⁊ quasi impossibile per coniecturã posse cõprehẽdi quẽ respectum habuerimus in eũ. ⁊ ideo reiectis dictis variationibꝰ determiat cũ distinctione posita in summario: vt secuta declaratione valeat p summa declarata qꝫ intellige si declaratio fuit equa vel parũ ledit aliquã partẽ. nam bene censet cõmissum in eum vt p bono arbitrio si sibi videbit possit modicũ ledere vt si valet

2 cẽtũ possit declarare de modico pluri vel minori. ¶Hec est eñ natura arbitratoris: sic in modico ledere possit. l. si de meis. §. recepisse. cũ ibi no. ff. de arbi. ⁊ ppter modicã lesionẽ non esset recurrendũ ad arbitriũ boni viri: ⁊ si recurreretur ppter hoc nõ corrigeretur arbitramentũ tanq̃ iniquũ: secus si multũ ledaret ⁊ quãtũ sit multũ. glos. hic. j. ẽm quosdam dicit qñ esset excessus vltra dimidiã iusti pretij: iurta. l. ij. j. de rescin. vẽ. sed illa loquitur qñ per semetipsos cõtrahunt ⁊ nõ se cõmittũt in arbitriũ tertij. ⁊ sic seipsos ledũt: vnde nõ subuenitur eis nisi quãdo vltra dimidiã: sed qñ se cõmittunt in arbitriũ tertij. ⁊ sic per alium fit lesio sufficit minor lesio. vñ Bar. in. §. arbitrorum. dicit p. l. qꝫ si nerue. que. j. sequit sufficere lesionẽ in sexta

a parte: ⁊ tunc p iudicẽ corrigeretur arbirramẽtũ [a] ⁊ reduceret ad equitatem nisi fuisset expresse renunciatũ et dictũ qꝫ posset ledere nõ solũ in parua: ꝫ etiã in magna ⁊ maxima quãtitate: ⁊ tunc esset imputãtũ artibus nisi arbitrator dolose hoc faceret: qꝫ dolus censet exceptus in generali renũciatione: vt. l. creditor. ff. mã. vnde etiã si fuisset iuratũ de stando laudo: nihilominus posset peti reductio ratione doli. qõ dic vt no. in addi. Spe. in ti. de arbi. §. fi. vbi recitat disputationẽ recitatã p Jo. cal. ⁊ de hoc in. c. quintauallis. de iureiurã. Simplex autẽ promissio de stando laudo: etiã cum iuramẽto intelligit si fuerit equũ vel modicũ ledat: nõ autẽ si multũ: ⁊ tunc ppter magnã lesionẽ posset peti hoc nõ obstante reductio ad arbitriũ boni

3 viri: vt. l. si libertus. de ope. liber. ⁊ in. d. c. quintauallis. ¶Sed

b si fuit renunciatũ reductioni ad arbitriũ boni viri: [b] non aũt dũtaxat promissum stare laudo: tunc talis renunciatio nihil posset operari nisi qñ esset magna lesio: qꝫ pro illa potest peti reductio: pro modica non: ⁊ ideo etiã pro magna videtur nõ posse peti ppter hanc renũciationẽ vt aliquid operetur: quicquid dixerit Ly. in. l. quidã cũ filiũ. ff. de ver. obli. nisi esset nimis magna: qꝫ tunc presumeret dolus in arbitratore. ar. in. l. oẽs. §. lucius. ff. que in frau. cre. ⁊ sic cẽseretur exceptuatus nisi fuisset dictũ p magna ⁊ maxima quãtitate: qꝫ tunc non posset peti nisi probaret manifestus dolus. Si autẽ nullo modo arbitretur censetur defecta cõditio tacita: sub qua Jctus censet celebratus: licet nõ fuerit expressa: ⁊ sic Jctus non valet: vnde cum ex eo non oriatur actio similiter nõ oritur officiũ iudicis mercenariũ ei deseruiẽs per qõ possit peti et haberi recursus ad superiorem: vt loco illius arbitretur: ideo non receditur a persona: nõ sic in casu precedẽti: quia orta est actio ⁊ sic est cui accedat dictũ officium aliquando tamen receditur a persona etiam non secuto arbitramento: vt in casibus hic positis per glossam que incipit: nec ⁊c. dic per doct. in locis prealiegatis.

4 ¶† Jn gl. que incipit: nec in fi. dic qõ ratio valentie in primo casu est fauor dotis ratiõe cuius valet promissio dotis nulla quantitate specificata etiã si non fuerit declaratio alteri commissa. ⁊ intelligit facta arbitrio boni viri cõsiderata persona viri ⁊ quãtitate bonorũ vxoris ⁊ cõsuetudine loci: vt. l. quero. ff. de iure dot. multomagis si fuerit cõmissa declaratio tertio: licet ille non declaret remanet promissio firma ⁊ ad superiorẽ recurrit vt declaret rationẽ valẽtie in secundo casu: qꝫ in. l. hec venditio. ff. eo. fuit facta cõmissio super accidẽtalibus contractibus non super substantialibus. hic vero super pretio qꝫ est de substantia: ratio valentie in tertio est vltime voluntatis fauor vt non pareat licet tertius non arbitretur: sed recurratur

5 ad superiorem. l. in testamentis. de regu. iur. ff. ¶† Jn glos. fi. ibi: alꝰ nõ. d. docto. sufficere quod ille acceptauerit arbitrium vel commissionẽ vt sic possit cõpelli bene requirũtur ista duo quod acceptauerit ⁊ quod compromissum fuerit factũ taliter quod valeat nec cum pena vel pignoribus sicut si pacto nudo factũ sit. alꝰ laudum arbitri esset inane: nam ex ipso nõ oritur actio: vt. l. j. §. de arbi. nec ex compromisso orietur si non interuenit stipulatio: ideo requirit pignus vel promissio pene ne laudum sit elusorium ad qõ ferendum arbiter non potest cõpelli; sed si interuenisset stipulatio: ⁊ sic posset agi ex ea ad obseruantiã laudi etiã sine pignore vel pena posset cõpelli arbiter. ⁊ predicta in cõtractibꝰ. ¶In vltimis autẽ volũtatibus:

an tertius

a ¶ Corrigeretur arbitramẽtum. Aldõ Lud. ro. in repe. rubr. de arbit. et per Lãfrã. in tract. de arbit.

b ¶ Renunciatuz. qꝫ nõ possit renũciari reductioni ad arbitriũ boni viri. adde eundẽ Paul. de cast. in cõsi. lxx. inci quia frustra. col. j. ⁊ sequẽ. in. j. parte cõsi. antiquorũ. ⁊ in cõsi. cclv. ici. ꝑmo ⁊ ante oĩa in prima parte cõsiliorũ nouorꝫ. Et qd cum iuramẽto peũdẽ Pau. ỏ ca. in cõsil. cclxj. inci. visis compromissis et laudo. in. j. parte cõsi. Sõ cõsiliũ fuit Pet. de anch. ⁊ ibi ĩ. ij. co. ponit cõem opi. esse qꝫ si iuramentũ interuenit ĩ tali renunciatiõe: ⁊ nõ appareat dolꝰ sordes vel gra arbitratoris qõ talis renũciatio valeat: de quo et p Alex. de imol. in cõsi. cxxxj. cõsi. iij. in. ij. vol. Cur. Et vide etiã tu p do. meũ Soci. in cõsil. ccxx. col. iiij. circa finem.

BIU Cujas

an tertius in cuius arbitrium fuit commissum possit compelli ad arbitrandum.glo.in.l.j.de lega.ij.dicit quod non meminit se legisse.de hoc dic vt ibi per doc.

¶De hereditate vel actione vẽdita. Rubri.

1 **¶Salienum.** †Quando fiscus vẽdit hereditatem creditores hereditarij nõ debẽt molestare fiscum sed emptorem et est speciale in fisco vendente: secus in priuato:q̃ non debet molestare emptorem:vt.l.proxima.j.et est aliud speciale in fisco:quia si moueatur questio de ipsa hereditate per petitionem hereditatis debet agi contra emptorem:vt.l.nec vllam. §.item si quis.ff.de peti.here.regulariter vero emens ab alio q̃ a fisco cum habeat titu.non conuenitur peti.heredi.si emit res singulares.l.hereditatem.j.quibus non obst.long. temp. prescrip.ꝛ si emit vniuersitatẽ ita demũ si sciẽs eam ad alium pertinere non alias:vt.d.l.vllam.§.si quis.emens autẽ a fisco res singulares nullo modo est molestandus:sed fiscus infra quadriennium si vendit rem tanq̃ suam:vt.l.ij.j.de quadr. prescrip.Si autem tanq̃ alienam dic vt not.per gloss.s.si aduer.fiscum.l.fina.

2 ☞Creditor habet actionem contra debitorem quam potest transferre in alium etiam inuito debitore:sed debitor non potest eam transferre in alium ꝛ se a creditore liberare.

3 Debitor meus in diem vel sub conditione q̃ teneatur mihi satisdare de soluendo adueniente die vel cõditione iusta causa subsistente.

4 Si venditur mensa vel peculium seu apotheca sumendo eam pro contentis : vel similes vniuersitates an debita et credita pertineant ad emptorem.
Quid si tales vniuersitates non vendantur nec donãtur:sed legentur alicui.

5 Si delata est mihi hereditas debitoris mei quã adiui.ꝛ postea eam tibi vendidi.an sicut debes tu soluere alijs creditoribus ne cõueniaris a me ita ꝛ mihi de eo q̃ debeat defunctus.

6 Sicut venditor regulariter non tenetur emptori satisdare de euictione cum fideiussoribus:licet teneatur mittere ita econuerso emptor vniuersitatis non tenet venditori satisdare de indẽnitate si non fuit actum a principio.
Quid si non tradiderat ꝛ agatur contra eum vt tradat.

1 **¶Ratio iuris.** †Venditor hereditatis debet conueniri a creditoribꝰ hereditarijs:non autem emptor etiam si fuit actũ inter ipsum ꝛ venditorem vt deberet illis soluere vel satisfacere q̃ tũ venditor eis soluerit:potest per actionem ex vendito ab emptore recuperare qui censetur eam emisse cũ commodis ꝛ oneribus:non autem potest venditor post venditionem et traditionẽ compellere emptorem ad satisdandũ de satisfaciendo creditoribus si tempore venditionis hoc dictum non fuerit.b.d.Et intellige q̃ emptor inuitus non cogatur respõdere creditoribus.sponte vero potest subire iudicium ꝛ sic creditores fecisse videntur tacitũ pactum de non conueniendo venditorem ꝛ prodest ei hoc pactum tacitum:licet absenti.vt est casus notabilis in.l.ij.s.de pac.licet regulariter ex pacto alterius expresso non possit acquiri exceptio alteri absenti q̃ est oĩno extraneus q̃ dic vt plene no.in.l.non solum.§.si liberationis verba.de lib.leg.sed emptor non est penitus extraneus sed procur.in rem suã sed poterit acquire re venditori ex tacito pacto sicut procurator simplex acquirit exceptionem doli ꝛ non pacti:vt.l.rescripto.§.fi.ff. de pactis.
¶In ter.ibi:vt tu experiaris recto ordine quasi dicat nõ autem emptor inuitus habet necesse creditoribus respõdere:vt in fine:quia non est obligatus eis:sed ipse vẽditor qui adeundo hereditatẽ censetur cum illis quasi contrariasse:vt.l.hoc autem.§.fi.quibus ex cau.in pos.ea. ¶†In glo.que incipit:non ergo.ibi de re sua põt facere q̃ ei placet:creditor enim habet actionem contra debitorem quam potest in alium transferre etiam inuito debitore:vt.j.l.proxima.sed debitor non dicitur habere actionẽ qua ipse tenetur:sed eius creditor eam habet: vnde cum non sit sua:sed creditoris non potest eam in alium transferre et se a creditore liberare.l.iij.ff.de iureiur.quia non debet esse in sua potestate se a creditore liberare nisi soluat vel satisfaciat:vt.ff.de iureiur.l.iij.§.j.¶†In glos.que incipit:de suscipiendis ibi.l.in oĩbus.nam illa.l.vult q̃ debitor meus in diem vel sub conditione teneatur mihi satisdare de soluendo adueniente die vel cõditione iusta subsistente causa.Sed si vendo tibi hereditatẽ tu efficieris debitor meus ad restituendum mihi illud q̃ soluã creditoribus hereditarijs si contingat me ab eis conueniri.glo.videt soluere tribus modis.Secunda solu.est bona sic declarãdo.nam illa.l.procedit quãdo causa suspitionis superueniret de nouo post obligationẽ contractam: alꝰ eĩ satisdare non tenet si a principio suberat.vt l.si is a quo.§.fin.vt in possess.leg.ꝛ.l.si creditores.de priui.credi.hoc autem debet intelligi quando talis causa de nouo nõ superuenit.Et ideo non suberat iusta causa petendi satisdationẽ.¶Ultima vero sol.nõ est bona q̃ vult q̃ nõ potest petere satisdari cũ fideiussoribꝰ vt hic sed caueri sine fideiussore sic vt in contrario.nam si illa.l.intelligeret de nuda cautione sine fideiussore nõ esset per eam prouisum creditori qui suspicatur de debitore:vnde debet intelligi de fideiussore:vt etiam probatur in.d.l.si creditores.¶In glos.fi.ibi:de dona.l.here di.glo.videtur signare contrarium de illa.l.huic.vt patet ex sequentibus solu.sed reuera concordat:nam sicut quãdo heres vendit hereditatem creditores non possunt conuenire emptorem inuitũ:sed debent cõuenire debitorẽ:vt hic.ita q̃ donat non potest cõuenire donatariũ sed donantem:vt ibi probatur.In hoc tamen est aliud:q̃ q̃ vẽdidit illud q̃ postea soluit creditoribus recuperat ab emptore per actionem ex vẽdito que est bone fidei:vt.s.in glo.que incipit:libello dato.sz quando donat recuperat per actionem prescrip.verbis vel in
4 factum que sunt stricti iuris:vt in illa.l.hereditatẽ.¶† Nunc ex glossa quero quid in alijs vniuersitatibus si vendantur vt
a mensa [a] apotheca sumendo eam non pro loco continente:sed pro contentis vel peculio si vendantur? Respondeo idem q̃ hic cum cõtineant debita ꝛ credita censetur actum vt emptor illa teneatur soluere ex natura rei vendite:non tamen ipse poterit conueniri a creditoribus:sed venditor quod postea recuperabit ab emptore:vt patet ex.l.cum pater.§.mense.de lega. ij.vt ibi no.per Bar. ¶Itẽ quero quid si tales vniuersitates non vendantur nec donentur sed legentur alicui.de hoc dicvt
5 ibi.l.cum filius.§.j.de lega.ij.vbi est casus notabilis. ¶† Itẽ quero tertio quid si delata est mihi hereditas debitoris mei quã adiui:ꝛ postea eam tibi vẽdidi:an sicut debes tu soluere alijs creditoribꝰ ne cõueniaris a me.ita ꝛ mihi de eo q̃ debebat defunctus.videt q̃ non:q̃ actio mea per additionem fuit extincta:non sic actiones aliorum creditorũ.de isto habes tex. cum glo.fina.satis notabili.s.de pact.l.debitori.vbi oĩno vi-
6 de.¶†Ultimo nota hic tex.in ver.nam q̃.sicut vẽditor regulariter non tenetur emptori satisdare de euictione cum fideiussoribus:licet teneatur promittere:vt.l.j.de rerum permuiuncta.l.j.ꝛ.l.ij.de euict.ff.ita econuerso emptor vniuersitatis non tenet vẽditori satisdare de indemnitate si nõ fuit actum a principio tẽpore vẽditionis.hoc procedit fine dubio si venditor iam tradiderat possessionẽ:sed si non tradiderat ꝛ agat contra eũ vt tradat an per viã exceptionis possit hoc cõsequi. vide Bar.in.d.l.cum filius.§.j.in fi.de lega.ij.ꝛ adde hic.l.eũ qui bona.ff.de iure fis.

a ¶Ut mensa.Et q̃ mẽsa nũmulariorũ dicat quid vniuersale. adde Bart.in.l.cũ pater.§.mense.ff. de leg.j.ꝛ in.l.taberne.ff.de fund.instru.Bal.i.l. predia.C.de fideicõ. et in.l.in lega.C. de le.et p Allerã. de imo.in consil. xlvij.col.v.in pn. in.j.vol.Frã. cur.

¶Nomĩis. Lex ista tractat de secunda parte rubrice ꝛ dicit q̃ potest quis actionẽ suam cedere cõtra debitorem suum etiam illo ignoãte vel inuito.hoc dicit.rationem diri in l.precedenti gloss.ij.ꝛ eodem modo potest cedere actionẽ quã
1 habet:† sed debitorẽ non potest delegare alteri inuitum:quia delegatio fit per stipulationẽ q̃ debet interuenire inter delegatum:ꝛ eum cui fit delegatio:vt in.l.j.de noua.aliquãdo tamen si sibi nil nocet cogitur ad instantiam creditoris alteri se obligare:vt in.l.ij.ff.solu.matri.ꝛ de condi.inde.l.si nõ sortẽ. §.libertus.circa fi.

1 **¶Si nondum.** †Qui deceptus ab emptore vendit rem suam minori pretio q̃ valeat non compellitur ad tradendum nisi tollat deceptio.b.d.¶In glos.ij. ibi:die dolo dante causam contractui:vt quia non fuissem venditurus nisi q̃ mihi suasisti q̃ nihil valebat: vnde tunc venditio erit ipso iure nulla reperto contrario:sed quando constat q̃ in omnem euentum erat venditurus:non tamẽ pro tam modico pretio:tunc dicitur dolus nõ dare causam cõtractui: sed incidere in eundem.vnde non est nullus:sed venit in effectum annullandus nisi pretium suppleatur:vt.j.de rescin.vẽ.l.iij. ꝛ q̃ plene no.in.l.eleganter.ff.de dolo.

2 ☞Qualiter cognoscatur an cessionarius intentet vtilẽ vel exercitium directe ꝛ an cogatur declarare quã intentet nomine cedentis.

3 An sicut emptor hereditatis habet vtiles actiones particulares contra debitores hereditarios ita habeat etiam vtilẽ petitionem hereditatis quã venditor habebat directam.

4 Si actio non erat adhuc nata tẽpore venditionis ꝛ cessionis sed postea nascitur an competat emptori seu cessionario.

BIU Cujas

5 An debeat cessionarius iurare de calũnia.

1 Emptor. †Qui emit hereditatẽ habet vtiles actiones quas suo nomine potest intentare: ⁊ si fuerint sibi actiones mandate vl cesse habet exercitium directarum quod intentabit nomine vẽditoris: ⁊ in eo dicitur procura. in rem suã. h. d. ¶In tex. ibi: q̃uis vtiles siue etiam sine mãdato vel cessione ex solo cõtractu venditionis fm communem intellectum. sed ℘e. hoc non tenet: imo dicit vtiles non cõpetere sine cessione. cessio ergo transfert vtiles quas cessionarius intentat suo nomine et transfert exercitium directarum quod intentat nomine cedentis. †Et qualiter cognoscatur an intentat vtilem vel exercitium directe. dic vt no. in. l. qui stipendia. §. de procu. et an cogatur declarare quam intentat nomine cedentis. dic vt not. in Specu. de procura. §. fina. ⁊ de solu. si duo. per Bartol.

2

3 ¶†Sed q̃ro an sicut emptor hereditatis habet vtiles actiones particulares cõtra debitores hereditarios: vt hic. ita habeat vtilem petitionẽ hereditatis quam venditor habebat directã: dic vt. ff. de peti. here. l. ei qui. in tex. ⁊ glo. in vltima charta tit. per Ly. §. de peti. heredi. l. cogi. in. iij. q. adde. l. si optio.

4 §. fina. de optio. lega. ¶†Item quero quid si actio non erat adhuc nata tempore vẽditionis ⁊ cessionis: sed nascit postea an competat emptori vel cessionario. dic vt not. ff. man. l. heredem. in princi. per glo.

5 ¶†In glo. magna que incipit: agit ergo ibi. alij dicunt statim annihilari vtilẽ. pro istis facit: quia vtilis ⁊ directa pro eodem non possunt concurrere apud eundem: imo directa tanq̃ potẽtior absorbet vtilem: vt. l. si chirum. §. aditio. de sol. ⁊ l. heres institutus in prin. ff. ad trebel. sed dic quod licet vtilis non concurrat cum directa: quia essent directe apud eundem cum exercitio: tamen directa bene potest cõcurrere: quia substantia actionis directe nõ est apud cessionarium: licet bene sit actio vtilis: vnde nõ cõcurrunt in persona eiusdẽ due substãtie scilicet directe et vtilis actionis: imo vna est apud vnum: altera apud alterũ. ¶In glos. ibi: alij distinguunt scilicet in illa questione: an debeat cessionarius iurare de calumnia: sed tu tene precedentem: quia quancũq̃ intẽtet dicitur ipse principalis cum intentat ad suam voluntatem et iuramẽtum de calumnia prestatur per principalem personã: vt in auth. principales. §. de iura. calum. glo. ¶In glos. ibi: itẽ huiusmodi cessio videtur inutilis cũ et sine cessione detur vtilis. ad hoc glos. respondit sed dic qõ cum sint diuerse possunt habere diuersas vtilitates que intentantur nomine diuersor et si succumberet in vna non tolleretur sibi altera vnde iuris

6 est plures actiones habere. ¶†In glo. fi. an vterq̃ nostrum: an prior habet vtiles. dic prima verior: quia sicut a primo venditore non separãtur directe per venditionẽ: vt in prin. glos. precedentis. ita a secundo venditore non vident separari vtiles: sed alie vtiles de nouo produci in personã secũdi emptoris. contrarium dic: quia vtiles facilius separantur q̃ directe ⁊ sic penes scõm venditorem nulle remanebũt per. l. ex asse. ff. ad trebellia. cũ ibi no. ⁊ l. j. §. de illo. ⁊ qõ ibi no. j. de iure emphy. l. fi. quando emphyteota[a] primus qui vtile habet dominium dat im emphyteosi secundo.

a ¶Quando emphyteota. Adde dominum meuz Alex. neuiũ vicẽtinum in repeti. c. potuit. de loc. 1

1 Qui tibi. †Vẽditor anteq̃ tradat est dominus ideo alteri vẽdẽdo ⁊ tradẽdo transfert dominiũ. ⁊ sic secundus emptor in eo erit potior q̃ primus. concor. l. quoties. §. de rei ven.

1 Post q̃. †Nomen debitoris põt dari pignori ⁊ ille cui datũ est potest ipsum alteri vendere iure creditoris sicut aliam rem pignoratã et emptori datur vtilis actio ad exibendum sicut dabatur venditori anteq̃ venderet. h. d. tex. cum glos. Adde tamen illud qõ exegisti si ꝙstabat in specie ⁊ sibi debeat pecunia retinuisset loco pignoris quouscq̃ pecunia fuisset soluta non autem cõpensasset cum debito: q̃ de quantitate ad speciẽ non fit compensatio: vt. l. si conuenerit. de pig. act. sed ille qui emit ab eo retinebit iure dominij: quia soluit pretium ex quo satisfactum est venditori.

2 ☞Quod aliud sit vendere rem pignoratam ⁊ aliud ius qõ habeo in pignore.
Si vendo rem pignoratam iure creditoris qõ transeat dominium licet non sit penes me.

1 Ex nominis. †Ex vẽditione nominis transit vtilis: et etiaz exercitium directe si cedatur tã ad debitũ q̃ ad pignora non autẽ dominium rerum pignoratarũ. hoc dicit. Et differt a. l. precedenti: quia ibi tu debitor meus pignorasti mihi nomen debitoris tui hic vero alias res corporales. Item ibi vendidi nomen debitoris tui hic vendidi nomen tuum ⁊ in emptorem transit vtilis actio cõtra te que mihi cõpetebat directa. ¶Trãsit etiã vtilis hypothecaria ad pignora etiam si in venditione non sit facta mentio: q̃ vẽdita actione principali transeũt etiã pignora in emptorẽ: vt. §. de act. et obl. l. si creditore. ⁊ l. si insolutũ. non autem trãsit in te dñium

2 rerum pignoratarũ. h. d. ista. l. †Sed contra qõ imo transeat: q̃ si vendo nomine suo censenk vendita etiã pignora sequitur qõ in emptorẽ transiuit dñium: vt in. l. si cõuenerit. ff. de pign. act. Solu. si vendo rẽ pignoratam iure creditoris bene transit dominiũ: licet non sit penes me: vt in. l. contraria. sed vendendo nomẽ tuũ non video⁹ vendere res pignoratas: sed ius pignoris qõ habeo in eis. ideo transit vtilis hypothecaria ⁊ nõ dominiũ: ⁊ sic est casus hic. Aliud est ergo vẽdere rem pignoratam aliud ius qõ habeo in pignore. ¶In glos. j. ibi: secus si ipsum pignus. i. rem ipsam pignoratã. longa est enĩ differẽtia inter rem pignoratam que est corporalis ⁊ pignus seu ius pignoris quod est ius incorporale.

2 ☞Rei vendicatio quod possit competere ei qui habet vtile dominium.

3 Nomen actionis largo modo sumptum comprehendit tam personalem quam realem.
Hypothecaria an possit cedi sine personali.

4 An illa que sunt cessibilia sint etiã ad heredẽ transmissibilia: ⁊ an etiã illa que transmissibilia non sunt: nec etiaz cessibilia.

1 Certi et. †Vendi ⁊ cedi põt non solũ actio personalis sed etiam realis: puta rei vendicatio ⁊ in emptorẽ transit vtilis rei vẽdicatio sicut transiret vtilis actio psonalis. hoc dicit. ¶Erat autẽ ratio dubitandi illa quã tangit glo. ij. q̃ si vendo rei vend. habeo cõtra te directã nõ videbat emptori posse competere vtilem cum in ipm non transferam dominiũ directum vel vtile qõ sine traditione regulariter non transferk: vt in. l. tradi. §. de pact. ⁊ rei vendi. l. penult. ergo non põt sibi dari vtilis rei vendicatio: quia sicut directa non dak nisi directo dñio: vt in. l. rem. in princ. ff. de rei ven. ita vtilis non videbat dari nisi habenti vtile dominium: sed ille emptor non habet.

2 Breuiter negat †qõ vtilis rei vendicatio non possit cõpetere nisi ei qui habet vtile dominiũ: imo potest. et ad hoc allegat iste tex. quem ita intelligũt doct. vt not. in. c. pro possessore. de re iud. ⁊ Bar. in. l. si culpam. ff. de rei ven. qõ ille cui est vẽdita vel cessa rei vendi. habet vtilem rei vendic. ⁊ tamẽ anteq̃ nanciscatur possessio. non habet etiam vtile dominiũ postq̃ non fuerit nactus videtur qõ non solũ vtile: sed etiam directũ dominiũ habeat: q̃ video⁹ tibi vendidisse actionẽ ⁊ etiam rem postq̃ possessionem fueris adeptus. ita intelligo istam legem cũ dictis doctor. Et not. qõ nomẽ actionis largo modo sumptum cõprehendit tam personalem q̃ realem. ¶†In gl. que incipit: viris prudẽtib⁹ ibi: item an hypothecaria. i. sine personali possit cedi. videtur q̃ sic per hanc legẽ que vult q̃ possit vendi vel cedi actio realis sicut personalis: sed hypothecaria est realis: ergo ⁊c. glo. determinat contrariũ: q̃ ista. l. loquitur de reali que est principalis vt est rei ven. que datur ratione dominij: sed hypothecaria non est principalis: sed accessoria ad psonalẽ et sine illa nõ potest stare. Vnde si illa nõ fuit cessa nõ potest cedi accessoria: esset enĩ absurdũ dicere q̃ tu esses debitor meus ⁊ alius cuius tu nõ es debitor habeat ius pignoris vel rem obligatã pro debito meo. propterea sequeretur absurdum q̃ actio ĩ potestate mea illi auferret scilicet agendo psonali ⁊ exigẽdo a te debitum pro exacto liberatur pignus et sic tolleretur hypothecaria: vt in. l. soluitur. in prin. qui. mo. pig. vel hypo. sol. q̃ nõ potuisset plus iuris transferre in emptorẽ q̃ esset penes me: ⁊ si foret penes me soluto debito extingueretur pignus ⁊ hypothecaria: ergo ⁊c. In cõtrariũ facit: quia hypothecaria stare potest sine psonali postq̃ semel fuit in esse ꝓducta: licet a principio non potuerit nasci sine principali: vt j. de lui. pig. l. ij. ⁊ contrarium eius quod hic no. gl. ¶Nota. per gl. in. l. vsucapio. j. de pig. Breuiter de illo articulo dic vt plene no. p Bart. j. de fideius. l. fideiussor obligari in prin. vbi distinguit. nã aliquãdo potest cedi sine principali: aliquãdo nõ

4 qõ dic vt ibi. ¶†In gl. que incipit: poterit ergo ibi vel forte potest ante: hoc cõiter tenetur. vt no. in. l. si ratione. ff. eo. ⁊ in. l. iniuriarũ. allegata in glo. Nec ob. si dicatur si ante lit. contest. nõ transmittitur ad heredẽ: vt dicit gl. ergo nec videtur posse cedi: q̃ illa sunt cessibilia que etiã sunt ad heredẽ trãsmissibilia. ⁊ illa que trãsmissibilia nõ sunt nec etiam cessibilia: vt. l. ex pluribus. ff. de admi. tu. Sed ad hoc respõdit Bart. in. l. iniuriariũ. q̃ hoc procedit in illis que perpetuo et nullo casu sunt ad heredẽ trãsmissibilia: ⁊ sic nec actu nec aptitudine si supera fit litis cõtest. ⁊ hoc sufficit vt possit cedi. ¶In gl. ibi: ⁊ est spes vendita. potest dici q̃ sit vendita etiã res. nã licet tenenti et possidenti rem suam non detur rei vend. actualiter: q̃ dẽcit vnum

BIU Cujas

cit vnum extremũ substantiale scilicet possessio ex parte conuenti:quia tamen adest aliud extremum substãtiale quod requiritur ex parte agentis:scilicet dominium potest dici quod competat aptitudine:licet non actu.et sic est in esse producta in substãtia.sed desinet possidere si deducek in actu.de illa qõ. vide per Ly.ſ.de alie.iud i.l.fi.

¶De eunuchis.[a]

2 ☞Statutum si simpliciter disponit qõ occidens vel percutiens aliquez puniatur tali pena an habebit locum in subdito statuentium occidẽte extra territorium.

3 Statutum epi quod clerici ludentes sint excõmunicati:an habeat locum extra territorium.

An possint statuentes facere statutum contra forensem delinquentem in suum subditum.

4 Notarius debet scire iura:z an imputetur sibi si conficiat instrumentum contra prohibitionem legis.

1 ROmane.†In.l.ista de eunuchis ista l. allegaꝫ ad duo. Primo dũ dicit barbaro.i.in patria barbarie qõ ciuitas potest facere statutũ contra ciuem suũ delinquentem extra suũ territoriũ sicut imperator fecit istã legẽ ⁊tra subditos imperij delinquẽtes extra imperiũ:scz in patria barbarie que non erat subdita:scz vendendo seruos natos in imperio romano ⁊ factos
2 eunuchos.¶†Sed qd si statutũ simpliciter disponit qõ occidens vel percutiens aliquẽ puniaꝫ tali pena:an habebit locũ in subdito statuẽtium occidente extra territorium eorum vel vulneráte ⁊ intellige si de crimine accusatur vel inquiritur in territorio ratione originis vel domicilij:vt.ſ.vbi de crimi.agi opor.l.j.si em̃ in loco delicti inquireret vel accusaret non esset dubiũ qõ ibi nõ esset seruãdum statutũ alterius loci: sed illi⁹ vbi quis delinquit:vt.ſ.vbi sena.vel cla.⁊ ibi tetigi.dicũt quidam qõ etiã si inquiratur vel accusetur in loco vbi viget istud statutũ qõ nõ debet puniri scõm formã statuti:sed de iure cõi: qz statutũ simpliciter loquens videk intelligẽdũ de delinquẽtibus infra territorium statuentis:prout videtur casus in.c. vt animarũ.de consti.lib.vj.tamẽ doct.tenẽt contrariũ qõ ille puniek pena statuti: licet delictũ sit alibi cõmissum.ar.huius legis:qz cũ statuẽtes specifice potuerint super hoc ꝓuidere vt hic est casus simpliciter statuendo censentur statuisse in omni casu i quo ꝓuidere possunt etiã specialiter cũ ꝓuisio sit vtilis reipu.Nec ob.c.vt animarũ.qz ibi in pena excõmunicationis que trahit secum executionẽ:vt no.glo.in.l.si quis filio exhere dato.ſ.irritũ.ff.de iniust.testa.⁊ index vnius territorij nõ potest executionẽ facere in alieno territorio : nisi mediante iudice illius territorij:vt.ſ.de iudi.l.properandũ.ſ.finautẽ re⁹.cũ
3 ibi no.†Statutũ ergo epi qõ clerici ludẽtes sint excõicati non habet locum in clerico illius ludente extra suam diocesim:qz mitteret falcez in messem alienã faciẽdo executionẽ in aliena dioceſi.sed ista ratio videk debilis:qz verũ est qõ index vnius territorij non põt executionem facti facere in alieno territorio que est visibilis et turbaret alienã iurisdictionẽ:ſz executionẽ inuisibilẽ videtur posse facere:qz eam nõ turbat.de hoc dic vt in.d.c.vt animarũ.qz varie sunt opin.Sed quid ecõnerso:an possint statuentes facere statutũ contra forensem delinquentẽ in suũ subditũ.videk qõ nõ per no.per Inno.in.c.ex parte.de priuile.dic vt not.in materia statutorũ in.l.cunctos populos.
4 facit.l.si quis in hoc genus.de epi.⁊ cle.allegatur etiã †qõ no-
b tarius dz scire iura: b alꝫ non imputareꝫ sibi si conficeret instrumentũ ⁊tra prohibitionẽ legis cuius cõtrariũ hic patet.

¶De patribus qui filios distraxerunt. Rubri.

2 ☞Si aliquis submittat se alicui dño faciẽdo se subditũ vel fidelem vel hominẽ suũ seu vasallũ an istud ꝓiudicet filijs. Fidelitas patris qõ non noceat filijs.

Quare mortuo vasallo tenentur filij recognoscere feudum et petere inuestiturã renouari:et iurare de nouo fidelitatem infra annum ⁊ diem.

3 Si aliquis forensis facit se ciuem alicuius ciuitatis ꝓpter qõ astringiꝫ oneribus ꝑsonalibus ⁊ realibus an hoc ꝓiudicet filijs iam natis si nolunt illa onera subire.

1 IBeros.†Parẽtes non possunt filios vendere vel in seruitutem dare aliquo titulo nisi in vno casu ꝓpter
c nimiam paupertatẽ ⁊ causa victus[c] si aliũde sibi ꝓuidere non pñt.Mo.mirabilẽ potestatem parẽtum erga filios.b.d.ambe ill..ll.per
2 istã.l.j.dicit Bal.qõ †si aliquis submittat se alicui dño faciendo se subditũ vel fidelẽ vel hominẽ suum seu vasallũ qõ istud non ꝓiudicat filijs:quia etiã si expresse vellet filios facere tales non posset contra eorũ voluntatẽ:vt hic.⁊ sic fidelitas patris nõ nocet filijs:⁊ inde ꝓcedit qõ vasallo mortuo filij tenentur recognoscere feudũ ⁊ petere inuestiturã renouari et iurare
d de nouo fidelitatẽ infra annũ ⁊ diẽ ⁹.j.plene examinat hũc passum.sed vide ipm plenissime examinatũ in Specu.de feu.ſ.j. versicu.quinto queritur.vbi querit an filij hominis mei dicã a tur oẽs mei ⁊ sint mihi subditi sicut et pater.nam dicit inter filios natos postq̃ pater fuit homo meus ⁊ sunt hoĩes mei:⁊ sic distinguit ex qua causa pater fecit se hoĩem meum:an ratione delicti cõmissi per eum contra me ⁊ nõ nocet filijs:an vt ipsum ⁊ filios suos defendam: ⁊ tunc ꝓuisio patris extenditur ad filios ad hanc distinctionem vide in.l.iij.j.de lib.et
3 eorũ libe.¶†Dicit etiã Bald.per banc.l.si aliquis forensis facit se ciuem alicuius ciuitatis:ꝓpter qõ astringitur oneribus ꝑsonalibus ⁊ realibus illius ciuitatis:qõ hoc nõ nocet filijs iam natis si non volũt illa onera subire:sed non cõtradicendo videntur assentire:quia consequuntur etiam emolumẽta ciuilitatis hinc est q̃ libera patris estimatio debet prodesse filijs tanq̃ sint eadẽ ꝑsona:vt no.in.l.ij.j.qui etate.lib.x.⁊ per Bar.in.l.fi.in fi.j.de impu.⁊ alijs substi.hinc est qõ licet auto
b ritas patris non sufficiat ad obligandũ filium pupillũ quando agiꝫ de sola obligatione non de acquisitis:vt in.l.fina.ſ.j. de verbo.oblig.ff.bene tamen sufficit quando agitur actio.de acquisitione vt in adeunda hereditate:vt in.l.si infanti.circa fin.j.de iure delibe.

2 ☞Si pater in casu necessitatis famis vendat filium:non tamen filius efficitur seruus ita qõ perdat libertatem sed efficiꝫ seruiens sicut cliens ⁊ famulus.

1 SI quis.†Lex.ij.allegaꝫ dum dicit in vno c tantũmodo casu que non vult qõ extendaꝫ per terminos:de quibus ter.loquiꝫ aut similes qõ ꝫstitutio vel statutũ loquiꝫ cũ dictione tarativa non extendiꝫ ad causam similẽ vel maiorem habentem:etiã si non sit correctiuũ iuris cõmunis quando enim est correctiuũ non est dubium:vt not.in auk.quas actiones.ſ.de sacrosan.eccle.sed in contrariũ videtur ter.cum glo.in.l.illud. circa fin.ſ.de sacrosan.eccle.⁊ in.l.ob es.j.de pred.mi.Barto. examinat istum passum in.l.si cõstante.ff.solu.ma.in.j.q.prin. q.ix.vbi allegat banc legem ⁊ distinguit:an reperiaꝫ extensio per aliã.l.⁊ extendiꝫ.vt in.d.l.ob es.aut non reperitur.⁊ tunc aut statutũ inducit odiũ ⁊ nõ fit extensio:vt in hac.l.aut inducit fauorem:⁊ tunc fit nõ obstante dictione tarativa:vt in.d.l.
2 illud.¶†Ultimo teneas hic opi.glos.qõ si pater in causa necessitatis famis vendat non ꝓpterea efficiꝫ seruus filius ita qõ perdat libertatẽ ita qõ efficiaꝫ seruus:sed efficitur seruiẽs sicut cliens ⁊ famulus:qz si perderet ingenuitatẽ nunq̃ recuperaret per.l.intercedit.ff.de condi.⁊ demon.cuius contrariũ patet hic dum dicitur ad ingenuitatem ꝓpriam eum repetere.fuit ergo dilata ingenuitas nõ extincta ꝓut alibi no.i.l. manumissiones.ff.de iusti.⁊ iure.dic vt in glo.vide hic gl. institit.de patria pote.enumerat aliqua in quibus cõsistit patria potestas inter que est illud de quo in ista.l.vt possit vẽdere filium:vt hic solo casu ꝓpter necessitatẽ patris:alꝫ famis etiaz glo.sequens dicit qõ quedã nationes vt sclaui vendunt filios tanq̃ seruos ⁊ eos indebite vendunt.

¶De rescindenda venditione. Rubri.

2 ☞Si per metũ libero te per acceptilationẽ:ſz valeat liberatio mero iure ⁊ sic perdam actionẽ:pretor tamen eodem instãti restituit mihi vtilem actionem.

1 SI pater.†Venditio facta per vim vel metũ retractaꝫ restituto ꝓtio.b.d.intellige si per actionẽ qõ metꝰ causa valet em̃ mero iure etiã si metus dedit causam cõtractui:qz venditor alꝫ non fuisset venditurus:qz coacta voluntas:volũtas est: vt.l.si mulier.ſ.fina.ff.qõ met.cau.ꝓterq̃ in contractu dotis qui redditur nullus ꝓpter metum sicut et matrimoniuz in quo requiritur magis libertas:vt.d.l.si mulier.ſ.si id qõ iuncto.c.cũ locum. extra de sponsa.et in hoc differt a dolo qui nõ dat causam contractui excludit cõsensum ⁊ voluntatem:quia deceptus:sed coactus bene consentit quando coactio non est ꝓcisa sed coactiua:alꝫ etiam coactus nõ cõsentit:vt in.c.saeris.quod met.cau.⁊ per illa est expedita glosſ.super verbo irrita.que dicit intellectum quorũdam esse quando metus non dederit cãm cõtractui:sed glosſ.indebite intelligit.illa distin-

¶Eunuchis.
Adde qs dicaꝫ eunuchꝰ.vide gl. in.c.eunuchꝰ.lv. di.glo.⁊ doc.in.c. ex pte.de cor.vit. Et q̃t sunt spẽs eunuchorũ. vide ꝓ gl.in.c. oẽs.xxx ij.q.vij.⁊ adde q̃ eunuchus vẽdit⁹ vt morbosus reddhibetur.ita Alu lus gel.in li. iij. nocti.atti.c.ij. L.
¶Notarius dz scire iura. Adde gl.⁊ Bart.ĩ.l.pe. C.de tabu.libr.x. Abb .in.c.j.ĩ. vj. colũ.de fi.instru. Abb.ĩ.c.sicut te. ne cle.vel mo.
¶Et cã victus. Adde gl .in.c.ij. de pig.⁊glo.in.c. q̃ nõ est.de re.iu.
¶Infra annũ et diẽ.Adde an nõ petẽs ĩ dicto termino cadat a feudo.vide ter.⁊ ibi Bal.in ca.j. quo tpe. in vsib⁹ feu. Bal.in.c.j.q̃ fuit pri.cã bñfi.amit. Bal.in.c.j.de cacõra.Bal.⁊ doct. in.c.j.de ca.q cur. ven.doc.in.c.veritatis.de do.⁊ cõtu.Lald. ꝫsil.vñ. incip.an feudatarius.in ti.de feu. Pe.de anch.ꝫsi. clxxiij.ñ.ici.d. Lazarus fuit vestitus de q̃dã feud. Lardi. zab.cõsil. xxxiij.ñ.inci. circa ꝑmũ dubiũ duo ꝓncipaliꝫ sunt videnda.Abb.cõsil. lxxxiij.ñ.inci. cõditoris oĩum postulato suffragio.in ñ.colũ.in.j.volu. Abb .cõsi.iij. ĩci. nitar ĩ pñti.in.ij. vol.Joã.de anacõsil.xxxij.incipi. vltra alia dubia Lu.ro.ꝫsil. xxxij. ĩci. viso themate mihi ꝓpositopau.ó ca.ꝫ.clxij. inci. circa id de q̃ querik.in pe.col. Barba. ꝫsi.lxxxiij.ñ.inci.ꝑclare.in ij.col.in. iij. vol.

BIU Cujas

2 etio bene habet locũ in dolo.¶ †In tex.ibi:ratum non habebit.scꝫ per legẽ vel pretorẽ qui facit edictũ qḋ metus causa:vt ff.quod metus causa.l.j.⁊ dic qḋ ratum nõ habetur etiam ab ipso pncipio:vnde si per metum libero te per acceptilationẽ: licet valeat liberatio mero iure:⁊ sic perdam actionem pretor tamẽ eo instanti restituit mihi vtilem actionẽ in.l.metum.§.violenti.eo.titu.et hoc est quod nullo tempore ratum habet. ¶In tex.ibi:irrita.i.irritanda.mero nãqꝫ iure valet:sed statim cõpetat actio ad rescindẽdũ.¶In tex. ibi:maxime.abũdat hoc verbum.nam non nisi restituat pretium auditur venditor qui nõ debet locupletari:sed sufficit qḋ non sit in dãno: vt i.l.iij.§.qḋ met.cau.⁊ per hoc est expedita glo.fi.que timore illius legis intellexit tex.altero de pluribus modis.sed tene il lam qḋ abundat illa dictio maxime.

1 ☞Contractus valet de rigore iuris ⁊ non põt rescindi etiam propter deceptionem vltra dimidiam pretij dũmodo emptor velit supplere vsqꝫ ad iustũ pretiũ nec sufficeret supplere vsqꝫ ad quantitatẽ qḋ deceptio non sit vltra dimidiã iusti pretij et hoc nisi interuenit dolus emptoris.⁊ nu.2.

2 Qualiter dicatur deceptio esse vltra dimidiã iusti pretij.⁊ numero.3.et.7.

3 Cõtrahẽtibus licitum est inter se decipere dũmodo deceptio non sit vltra dimidiã iusti pretij.⁊ nu.2.

4 De valore rei quod tẽpus inspiciatᷣ vt probetᷣ deceptio esse vltra dimidiã.⁊ qualiter probetur valor.⁊ nu.17.

5 In quibus casib⁹ non retractetᷣ venditio seu contractus propter deceptionẽ vltra dimidiã iusti pretij.

Quando sufficiat lesio in sexta parte pretij ad hoc vt contractus rescindatur.

6 Quanto tpe duret facultas emptori supplendi pretiũ ⁊ retinendi si interuenit lesio vltra dimidiam iusti pretij.

7 Potest quis renunciare huic legi.⁊ sic iuri petendi contractũ rescindi propter lesionem vltra dimidiã iusti pretij.⁊ an sufficiat generalis renunciatio de omnibus iuribus ⁊ legibus ⁊c. ⁊ numero.9.

Quod eoipso censeatur quis renunciasse si sciebat verum valorem rei ⁊ sic se decepit vltra dimidiã iusti pretij.

Qualiter formetur libellus in remedio huius legis.

8 Quando est tanta lesio ⁊ sic vltra dimidiã iusti pretij:qḋ presumatur potius ignorasse verũ pretiũ ꝙ sciuisse.

Si renuntiauit specialiter prouisioni huius legis seu fraudi dupli.valet renuntiatio etiam si constat quod ignorabat verum pretium.

10 An per illa vba:⁊ si plus valet donauit dicto emptori illud plus:an censeatᷣ venditor renũciasse beneficio huius legis.

11 Si emptor rem emptam alteri obligauit:⁊ postea agitur contra ipm ex dispositione hui⁹ legis:qꝛ interuenit lesio vltra dimidiam iusti pretij:et ipse emptor nolẽs supplere pretiũ rem restituit:an tũc transeat in vẽditorẽ cũ iure hypothece.

12 Quod remedium competat ad retractandum venditionem scḋm prouisionem huius legis.

13 An remediũ huius legis habeat locum in contractibus stricti iuris.

14 An ista lex que loquitur in venditione habeat locum in aliis contractibus stricti iuris.

15 An per iuramentum excludatur quis a beneficio huius legis si iurauit non venire contra.⁊ nu.10.

16 Si emptor rem alij vendidit et tradidit an habeat locũ remedium huius legis:⁊ quis venditor debebit agere.

Mulier decepta in estimatione rei date in dotem estimate: an post ipsam rem peremptã possit petere suppleri pretium.

17 An ista lex habeat locũ ecõuerso qñ emptor esset deceptus.

a REm maioris.[a] Ista est famosa lex et habet materiam singularem ⁊ notã daꝫ quã docto.multũ plene ⁊ vtiliter examinant.maxime Bal.scḋm Nico.ma.⁊ examinat per questiones potius ꝙ per expositiones. nam ex gloss. magna hic posita colliguntᷣ nouem questiones.⁊ doct. ponũt plures alias quas longum esset recitare:sed eliciam aliquas conclusiones super substantialibus istius legis ⁊ totius sue

1 materie:⁊ breues et ꝙ meli⁹ retinebuntᷣ memorie.¶ †In tex. ibi:humanũ est.Ex hoc patet qḋ de rigore iuris valet contractus ⁊ non potest rescindi etiam propter deceptionẽ vltra dimidiam iusti pretij per regulam est licitũ cõtrahẽtibus inter se decipere:vt in.l.in cause.in pn.scu.§.j.ff.de mino.et ex eadẽ equitate pcedit qḋ si emptor vult pretiũ supplere debeat emptio rata manere:qꝛ cessat causa deceptionis:⁊ hoc si non interuenit dolus emptoris:sed fuit deceptio re ipsa.Si autem interuenisset:qꝛ induxit venditorẽ ad vendendũ:al's non venditurum si sciuisset tantũ plus valere non abberet emptor facultatem supplẽdi pretium:imo teneretur rem sibi restituere restituto sibi pretio dato.tex.est cum gl.singulari.j.si creditor vendito pignore agat.l.penul.quinimo non requireretᷣ tanta deceptio imo propter modicam rescinderetur cõtractus.j. eo.

2 l.dolus.¶ †In tex.ibi: qḋ deest iusto pretio recipies ⁊c.not.⁊ pondera istum tex.qꝛ non sufficit qḋ emptor suppleat vsqꝫ ad quãtitatẽ qḋ deceptio non sit vltra dimidiam iusti pretij:imo requiritur ꝙ suppleat vsqꝫ ad iustum pretiuꝫ:vnde si rem valentem decẽ vẽdidi tibi pro quatuor.⁊ sic sum deceptus vltra

3 dimidiã iusti pretij in vno tm̃:qꝛ dimidia sunt quinqꝫ.†⁊ si vẽdidissem pro.v.nõ haberet locũ dispositio hui⁹ legis:qꝛ deceptio nõ est vltra dimidiã cum habeã dimidiã.⁊ sic habet locũ regula ꝙ licitum sit cõtrahentibus inter se decipere:si tamen offeres illud vnũ quo sum deceptus vltra dimidiã nõ sufficit cũ cesset dispositio huius legis:sed debes supplere vsqꝫ ad iustũ pretiũ:⁊ sic dare mihi sex ꝗ sufficiũt mihi ad iustũ pretiũ:⁊ tamẽ si vendidissem pro.v.nõ possum plus petere.tene menti

4 perpetuo qḋ etiã Bal.hoc tenet propter istũ text.¶ †In tex. ibi:dimidiã veri pretij.s.ꝙ inspecto tẽpore vẽditiõis erat:nõ ante vel post:si constaret ꝙ ante minus valuisset:⁊ etiam post incipit minus valeret:sꝫ constat tẽpore vẽditionis valebat.x. et fuit vẽdita pro.iiij.quia nõ inspicitur tempus anterius vel posterius:vt.j.eo.l.si voluntatẽ.in fi.⁊ extra de emp.⁊ ven.c.cũ dilecti.c.cũ causam.Quid autẽ si nõ cõstat de illa veritate ꝑtij diuersorũ tẽporũ ⁊ vẽditor agat ad rescindendũ dicẽs qḋ rem valentẽ.x.vẽdidit pro.iiij.⁊ ꝓbat qḋ hodie valet.x.vnde dicit ex hoc presumi qḋ etiã tpe venditionis tm̃ valuerit cum non constet de contrario an sibi sufficiat ad rescindendũ.videtᷣ qḋ sic:qꝛ ex presenti presumitur in preteritũ:vt.§.de proba.l.iij. ⁊ hoc vide per Cy.post Pet.in autᷣ.ꝗuis nisi.j.de rei vxo.⁊ qd ecõuerso si probat quod per annum ante valuit.x.an sufficiat vt sic presumatur qḋ tantum valuerit tẽpore vẽditionis.vnde Cy.in.l.si minorẽ.§.de in integ.rest.nam in his que variantᷣ ex tempore nõ est bona argumẽtatio de presenti ad preteritũ vel econuerso:vt in.l.spadonẽ.§.qui absolutus.ff.de excu.tut. Sed pretia rerũ ex tempore variantᷣ:vt in.l.pretia rerum.ff.ad le.fal.Sed certe non ex solo tẽpore sed alia extrinseca subsistẽte causa qḋ tamen non est in etate que ex solo cursu temporis variatur.⁊ ideo nisi cõstet de aliqua alia extrinseca cã que habuerit variare pretia: vtputa guerra vel pax videtᷣ posse argui de presenti ad ꝑteritũ vel ecõuerso.ar.d.l.iij.⁊.l.siue possidetis.eo.ti.erit ergo i arbitrio iudicis hoc discernere:an ꝓbatio predicta sufficiat vel nõ.quãdo aũt esset longa distãtia tẽporis.puta decẽniũ vel vltra videtᷣ non sufficere etiã si alia iusta causa nõ probetur subesse.or sufficiat.Die.xxj.August. M.cccxxxix.⁊ tũc ante per duos dies do.Paulus de dotis ⁊ dñs Vbertus trapoliti⁹ cũ dño filio Lanciloto ⁊ dñs Daniel cum magistro Stephano iuerunt Venetias ex eo qḋ eis

5 opponebatur.¶ †Adde quasdã limitationes ad hanc legẽ. Primo qḋ hꝫ locũ in emptione ⁊ venditione quam qs facit per seipsum vel aliũ cũ speciali mandato de vendendo tanto pretio.Si vero sine speciali mãdato ⁊ cum gñali ⁊ ille dolose venderet minori pretio nõ valeret per.l.diligẽter.ff.man.sed si nõ dolose valet.⁊ sufficit minor lesio.s.in sexta parte ꝑtij vt possit rescindi venditio nisi pretiũ suppleatᷣ hoc tenuit Bar. licet sub dubio in repetitione.§.arbitrorũ.ff.pro socio.p.l.qḋ

b si nerue.ff.eo.ti.⁊ sic arbitramẽtũ [b] qḋ habet vim contractus seu transactionis:⁊ celebratur inter partes per alium dicitur iniquum:⁊ põt rescindi propter lesionẽ factã in sexta parte. ¶Alia limitatio qḋ non hꝫ locũ ista.l.si in venditione interueniret directũ iudiciũ.quod faceret prouisionẽ huius legis cessare:⁊ iḋ emptor caute facit si post emptionẽ factam citato venditore si aliquid dicere vult facit vẽditionem confirmari per iudicẽ ⁊ hec habẽtur in.l.j.C.de predijs decu.lib.xj.⁊ ibi per Barto.no.¶Item tertio quedam glo.que est.x.q.ij.hoc ius porrectũ.dicit non habere locum in vẽditione facta ecclesie:qꝛ ecclesia nullum vult decipere nec pati sibi fieri iniusticiam:sed hoc est falsum.⁊ illa ratio potius tẽdit in ꝯtrarium quod multo magis quãdo facta est ecclesie.⁊ de hoc est casus in.c.cum dilecti.⁊.c.cũ causam.de emp.⁊ vẽdi.que.c.loquuntᷣ in vẽditione facta ecclesie vel per ecclesiam.¶Quarta limitatio:qꝛ dicunt quidam non habere locum si vẽdi.apponit pactum qḋ restituto pretio infra annum possit recuperare rem vẽditam ⁊ ipse non restituit infra:sed post annũ vult recuperare remedio huius legis vel qḋ suppleatᷣ pretium quasi videatur huic.l.renunciatum post annum.docto.tamen tenent contrarium.qꝛ non habet duo iura recuperandi scꝫ ex pacto ⁊ ex dispositione huius legis:licet primo iuri videatur renũciasse post annũ nõ sic secundo.ff.de serui.vrb.pre.l.si domus.

6 ¶† Sed quanto tempore durat facultas emptori supplendi pretium ⁊

---

a ¶Rẽ maioris. ad hãc legẽ vide eundẽ Paul. de ca.in ꝯsi.ccclxxvj. in.ij.parte consil. nouorũ.et ibi an habeat locum in cõtractu emphyteotico.Cur.

b ¶Arbitramentũ.Adde Bar.⁊ ibi doct.in autᷣ.si vero cõtigerit.§. de iudi.do.Alexan.de imo.in.l. sciendũ.ff.de ver. ob.⁊ eũdẽ Pau. de cast.in ꝯsi.suo cclxj.incipi. visis ꝯpromisso ⁊ lan. col.iij.versi. circa scḋm. in.j. parte cõsilior antiquorũ.et adde an dicatur ꝫctus noĩa tus vel innominatus.dic vt per Bal. quem vide in rubri.j.ḋ rerũ permu.in fi.Frã. Cur.

BIU Cujas

pretium ⁊ retinendi rem: dic quousq; lata sit sententia sup restitutione rei quousq; fuerit cōuentus actione iudicati ad rei restitutionē per. l. itē veniūt. §. idē recte. seu. §. cū prediximus. ff. de peti. here. quia quando vnum est in obligatiōe aliud in solutione ex dispositione legali tātum durat facultas sed si ex dispositione contrahentium non durat nisi vsq; ad litem contestatam super re: vt in. l. si stipulatus fuero. ⁊. in melle. ff. de solu. facit. l. si insulam. ff. de verb. oblig. Deinde collige quasdaz
7 conclusiones. ¶ Prima q̄ huic legi pōt renunciari expresse vel tacite per regulaz generalem q̄ quilibet potest renunciare expresse vel tacite iuri suo: vt. s̄. de pac. l. si quis in conscribēdo ⁊ hoc tenet Bal. hic ꝑm Nico. ma. per. l. queritur. §. si vēditor. ff. de edil. edic. ⁊ etiam respondeo in titulo de actione quanto minoris. ¶ Secunda conclusio q̄ eoipso censet renunciasse si
a sciebat [a] verum valorem rei: et sic se decepit vltra dimidiam iusti pretij: etiam si aliter expresse non renunciet hoc tenet expresse Spec. in tit. de emp. ⁊ ven. §. nunc restat. de rescin. vē. ⁊c. in ver. quid si aliquis scienter. ad quod. j. e. l. venditor. ⁊ idem tenet hic Bar. ⁊ Bal. dicētes q̄ in formatiōe libelli debet assere se fuisse deceptum: et sic ignorasse verū pretium ad hoc vt
8 libellus concludat. ¶ † Tertia conclusio q̄ in dubio quando est tanta lesio presumitur ignorasse potius verū pretium q̄ scisse: alias raro locuz haberet ista lex: sed q̄n nō est tanta lesio presumitur potius fuisse pretiū rei sue per. l. quisquis. j. eod. ⁊
9 hoc vult ibi Ly. in effectu. ¶ † Quarta conclusio quia si renunciauit specialiter prouisioni huius. l. seu fraudi dupli valet renunciatio: etiam si constat quod ignorabat verum pretium j. l. qui iure. ff. de testa. mili. quia licet non cogitauerit in specie postq̄ ignorabat videtur cogitasse in genere: ⁊ voluisse quod non obstante ignorantia veri pretij etiam si sit deceptus vltra dimidiam nolit vti remedio huius. l. per illā. l. ⁊ per id quod no. in. l. sub pretextu. la. n̄. s̄. de trāsac. ¶ Quinta conclusio est
b q̄ generalis renunciatio [b] de oībus iuribus et legibus ⁊c. non nocet renuncianti si non apparet q̄ sciuerit verum pretiuz rei ꝑm Nico. ma. ⁊ Bal. ad quod faciūt no. in. l. sed ⁊ si quis. §. q̄situm. si quis cau. Rofre. tamen in. d. ti. sentit contrarium dum dicit q̄ tutius est vt fiat spālis renūciatio: ⁊ sic innuit q̄ō etiā generalis valeat sed magis sit dubiū: ideo tutius est facere spe
10 cialem. ¶ † Sexta conclusio est q̄ per illa verba ⁊ si plus [c] va-
c let donauit dicto emptori illud plus non censetur renunciasse beneficio illius. l. q̄ illa verba possunt referri commode ⁊ referuntur ad modicam quantitatē. ar. in. l. hec adiectio. de ver. sig. ꝑm Bar. sed Bal. limitat nisi diceret totuz illud ⁊ quicqd plus valet donauit: quia tunc referuntur ad omnem quātitatem. Si aūt ista verba non sint apposita etiam si in vno nūmo excederet dimidiam iusti pretij haberet locū prouisio huius. l. quia ita figit pedes hic. l. vt in simili no. glo. in. l. si fuerit. §. j. ff. pro socio. ¶ Septima conclusio est q̄ si iuret nō venire contra excluditur etiam si ignorauit verum pretium propter virtutez iuramenti per ea que no. per Arch. ⁊ Jo. and. in nouel. in. c. n̄. de pac. lib. vj. ⁊ per id quod no. Bar. in. l. si duo. §. idem iulia. ff. de iureiur. vbi Bar. reprobat Dy. cuius opi. Lyn. hic recitat qui tenuit q̄ si adultus iuret nō venire ⁊tra contractū ita demū perdit beneficium resti. in integ. per aut. sacramēta puberū. si fuit de illo certificatus. Bar. q̄ sufficit iurare super facto ⁊ eius opi. approbatur in. c. n̄. licet ipse Bart. nō alleget.
11 ¶ † Quero hic pone q̄ emptor rez illam alteri obligauit: post ea agitur contra ipsum ex dispositione huius. l. ⁊ ipse nolens supplere pretium rem restituit. queritur an transeat in venditorem cum iure hypothece: ⁊ sic possit ab eo aduocari per creditorem. videtur q̄ sic q̄ emptor erat dñs: sic potuit obligare nec postea fuit in sua ptāte ius creditoris extinguere: et hanc partez videtur tenere Bar. in. l. diem. ff. de aqua plu. ar. dicēs q̄ ista resolutio contractus non fit ex necessitate precisa ipsius emptoris: q̄ tunc resoluto iure ipsius emptoris resolueretur ius creditoris habentis ab eo cām: vt in. l. vectigali. ff. de pig. sed resoluitur ex voluntate eius q̄ nolit pretium supplere: et hoc nō debet nocere creditori cui obligauit per. l. iij. de in diez adiec. §. ij. vel. iij. Bal. hic plene disputando tenet Jriuz et melius quia illa resultatio fit ex cā de preterito que habuit ortuz anteq̄ ipse obligaret: ⁊ sic obligatio censetur facta eo modo ⁊ iure quo res erat apud ipsum emptorē: q̄ non potuit plus iuris transferre q̄ esset apud eum ⁊ ista opinio magis placet.
12 ¶ † In glo. mag. ex qua colliguntur nouem questiones. Circa primam que est quod remedium competit ad retractandum venditionem ꝑm dispositionem huius. l. Quidam dixerūt q̄ indicis officium nobile per quod vēditor petit se restitui adversus vēditionē ex clausula generali si qua mihi iusta cā esse videbitur. de qua i. l. j. in fi. ff. quibus ex cau. maio. ⁊ hic per. l. in cōtractibus. s̄. quibus ex causis maio. quia ista. l. est posita in materia restitutionis in integrum dixerunt tamē hoc officium durare. xxx. annis hoc vltimum ꝑm glo. non potest sustineri per. l. fi. s̄. de tem. in integ. resti. que vult quod sine restitutio petatur ratione minoris etatis siue alia rōne ex qua maiores restituuntur debeat peti intra quadriēnium continuum. Sed nec primum dictum potest sustineri quia maiores ex dicta clausula gñali non restituuntur aduersus gesta per eos: ꝛ aduersus neglecta: hoc tenuit glo. in. d. l. fin. de temp. in integ. rest. que incipit hic si absens. ibi cum dicit. si autem ledatur in
b contractu minor semper datur quadriennium. z. maior aūt non restituitur in contractu: vt. s̄. de test. mili. l. que a pre. tenet ergo gloss. quod competit actio ex eo contractu. nec ob. q̄ illa dz dari ad obseruantiam contractus nō ad ipsum resoluendum: q̄ imo cuz sit ample nature scilicet bone fidei datur ad omne
c id quod equum est: et sic etiā ad resoluēdum. text. est vltra illū quem glo. allegat in. l. ex empto. §. si quis virginez. ⁊. §. si quis vina. ff. de act. emp. Et sic illa lex in contractibus licet sit apposita in materia restitutionis in integ. non tamen debet intelligi ꝑm illam materiam: vt patet ex ibi no. in glo. ⁊ ideo Bart. hic in. l. si quid aurum. ff. de ver. ob. ponit vnam distinctionez
13 quando agitur ad resolutionem contractus quo iure de qua actione agatur dic vt hic ⁊ ibi per eum. ¶ † In secunda questione qua queritur an habeat locum remediū huius. l. in contractibus stricti iuris in quibus actio non datur nisi ad id de quo fuit actum inter partes: vt. l. quicquid astringēde. de ver. obl. ⁊ illud quod venditio deberet resolui nō fuit actum inter partes videtur q̄ non habeat locum. glo. tamen dicit q̄ habebit locum quo ad remedium excipiendi si solutio vel traditio facta non erat. Pone exemplum in contractu permutationis si permutaui tibi librum meū cū tuo et meus valet in duplo plus q̄ tuus ⁊ ego ignorabam. Sed pone q̄ interuenit stipulatio hinc inde: nam si nōdum tradidi ⁊ agas vt tradā habeo excep. doli: sed postquam tradidi non possum repetere addit Ly. rationem quia exceptio doli est odiosa ⁊ tutus exceptione odiosa soluens non repetit. s̄. quando per errorem iuris: vt in
d l. qui exceptionem. de condi. indebi. q̄ autē ante traditionem habeam exceptionem doli: probatur in. l. si qs cum aliter. de ver. obl. Bar. dicit q̄ō imo etiam habeo repetitionem q̄ tunc exceptio doli est odiosa quando competit a principio: secus si ex postfacto: nihil est dicere salua pace sui: nam ⁊ hic a principio cōpetebat. Hic ergo meli⁹ vt no. Lyn. i. l. n̄. s̄. q̄ met. can. in addi. q̄ tunc exceptio doli est odiosa quando competit contra ius cōe: vt cum succedit loco exceptionis macedoniani: secus q̄n competit ex equitate iuris naturalis: vt cum succedit loco exceptiōis metus et etiā proposito quia equitas naturalis dictat vt decepto succurrat: vt. l. n̄. ff. ad velle. vnde nō est odiosa: ⁊ ita debet intelligi q̄ō no. in. l. qui se debere. ff. de ꝓdi. ob cau. in glo. ordi. competit ergo condictio indebiti secundum bal. ⁊ condictio incerti: vt res reponat in pristinū statum: vt. l. sed ⁊ si me putem. §. cū inter. ff. de condi. inde. ⁊ ex his apparet an prouisio huius. l. habet locū in contractu trāsactionis qui est
d stricti iuris ⁊ est dicendū q̄ sic: [d] tamen aduertendum: q̄ cum queritur an quis sit deceptus in cōtractu transactionis vltra dimidiā iusti pretij non debet estimari res que petitur ⁊ est in controuersia: sed dubius eūctus litis qui potest multominus
14 valere: ita no. in. l. lucius. §. fi. ff. ad treb. ¶ † In tertia questione qua queritur an ista. l. que loquit in venditione habeat locum in alijs contractibus bone fidei. dicendum est sine dubio q̄ō sic per. l. iij. s̄. cōia vtriusq; iud. ⁊ de contractu locati habet
f per glo. in. l. in venditione. §. j. ff. de bo. auto. iud. pos. super verbo minoris. ⁊. j. loca. l. si olei. ⁊ bo. tex. est in. l. j. §. si quis in fraudem. ff. que in frau. cre. ¶ Est tamen dubium de cōtractu em-
e phyteotico [e] vel feudali: q̄ Spe. in hoc variauit: ⁊ i ti. de emp. ⁊ ven. loco. s̄. allegato videtur tenere q̄ non habet locū dicens q̄ non vēditio nec locatio: sed idē Spe. in ti. de locato. §. nunc vero aliqua. vsi. nonagesimo. tenet Jrium et ista pars est verior cum in quolibet Jctu vt deceptis succurratur. ¶ † In quarta
15 f qōne que est an p iuramentum excludat quis a bñficio huius legis si iurauit nō venire contra: ⁊ sic gñaliter videtur q̄ō non: nam iuramentū de iure ciuili si confirmat Jctum validū vel invalidū imo eiusdē nature est cuius est ipse Jctus p. l. nō dubiū. s̄. de legi. preterea nō videt venire cōtra Jctum ex quo est in arbitrio emptoris supplere pretium ⁊ facere Jctū remanere. gloss. tū determinat Jrium: q̄ sicut venit cōtra Jctum ille qui precise agit ad resoluendū Jctum: ita ille qui agit vt resoluat vel aliud fiat hoc probat in ter. no. quem gl. alleg. ff. de cōdi. insti. l. que sub cōdi. §. j. qui incipit sigs. ⁊ ibi Bal. tamē ad primam rationem gl. non respōdit: sed Lyn. ꝑm Pe. videtur rūdere q̄ non repellatur ex virtute iuramēti: sed ex tacita renūciatione que includit in iuramēto: boc tū procedit de iure

a ¶ Si sciebat. Et sic remediū huius. l. nō hz locū i vēditore sciēte. adō do. Alex. de imo. i ꝓ. cxxvij. p totū in. j. vol. Cur.

b ¶ Hñalis renunciatio. adō. d. alexā. de imo. i ꝓ. xl ñ. col. ij. v. iiij. cū p sumat i. j. vo. cur.

c ¶ Et si plus vz. add de de hoc ⁊ dicvt p alex. ō imo. late i. l. si qs cū alr. ff. ō v. ob. et ibi are. ⁊ i trac. ō ēp. et vē. i. viij. q. pncipali. q. iij. vbi latissime ō hac cla. ⁊ ibi an hēat locū icessioe iuriū. Frā. C.

d ¶ Ō sic. Adde q̄ Alex. de imo. i. l. si qs cū alr. ff. ō ver. obl. col. iij. tenet Jriū. Et idez Alex. in ꝓ. fil. xlij. col. iiij. in fi. versi. viij. qn. et ibi dicit negatiuā esse cōem opi. de quo vide per. d. Joā. bap. de san. seue. in trac. transa. q. xiij. Et p mod. in trac. de emp. ⁊ vē. i. iiij. q. viij. q. pncipalis per barb. i ꝓ. si. xlj. co. xxiij. i. j. volu. Et pabba. in ꝓ. si. xij. ⁊ in ꝓ. fil. xvj. i. ij. volu. Frā. Cur.

e ¶ Emphyteotico. vide eundem Pau. de ca. i ꝓ. si. cclxxxvj. s̄. alle. i. j. apost. ad hāc l. ⁊ p Lep. i tract. de simula. Jctuū q. v. ⁊. vj. ⁊ i trac. de empt. ⁊ ven. in. d. q. iiij. viij. q. pncipalis. p doct. in l. si qs cū alr. cur.

f ¶ An p iurām. de hoc dic ēt p alex. de imo. i ꝓ. xlij. q̄ si p totū i. j. vol. ⁊ ibi qd i rustico: muliere vl minore. ⁊ i ꝓ. cxxv. in vj. col. eo. vo. i ꝓ. lxxix. co. iij. vsi. nec ēt ob. ⁊ i ꝓ. si. cxvij. p totū. i. ij. volumi. Cur.

BIU Cujas

ciuili:sed de iure canonico videtur ꝙ ex virtute iuramenti qđ est seruandū etiam super ꝯtractu nullo vel annullando interponatur si potest saluari sine interitu salutis eterne.vt in.c.cū contingat de iureiur.⁊ hoc si venditor est maior:si autē minor tunc iuramentum non excludit ipsum nisi a beneficio competente ratione minoris etatis ⁊ sic ad restitutionem in integrū quam posset habere etiam si nō esset tanta lesio:quia iuramētū representat ipsum maiorem:vt in aut.sacramenta puberū. §.si aduer.ven.⁊ tale auxilium est debile.⁊ ideo de facili tollitur sed beneficiū huius.l.quod maioribus competit ipsum nō repulit nisi dixerit ꝙ si venit cōtra rōne minoris etatis vel alia quacūqȝ ratiōe:nam ex primis verbis representatur maior:⁊ ex secūdis excluditur a beneficio maioris.breuiter id probatur licet glo.non alleget in.l.j.§.si maior fac.ra.ha.vbi est textus
16 cū glo.in vlt.charta quinti lib.❡†In quinta questione si emptor alteri vendidit cōtra quem venditor debebit agere:dic ꝙ
a non poterit agere contra scōm emptorem [a]cum quo non ꝯtraxit vt.j.eo.l.dolus.⁊.l.fi.ff.de contrahen.emp.sed aget cōtra primum emptorē etiam si sit bone fidei et bona fide etiā in alterum transtulit:⁊ sic non desijt dolo possidere:qr erat obligatus ex contractu de restitutione rei vel suppletione pretij a qua obligatione sub facto nō potuit se eximere:ar.in.l.circa pac.de iureiur.ff.non obstant.ll.dicentes ꝙ nō tenetur ille qui nō possidet nec dolo desijt possidere:qr loquuntur in eo qui nō erat obligatus psonali actiōe sed poterat ꝯueniri actione reali:⁊ idem si esset obligatus tali obligatione in qua non veniret nisi dolus ⁊ lata culpa sȝ in illo venit etiā leuis:debebit ergo vel redimere rem ⁊ restituere vel supplere pretiū si non fuit in mora vel in culpa peremptionis. videtur ꝙ sic qr erat obligatus alternatiue ad rem vel pretiū:⁊ regula est ꝙ debitor alternatiuus per peremptionē vnius de alterna.non liberatur:sȝ remanet obligatus in altero:vt.l.stichū.ff.de sol.⁊.l.si i emptione.§.pe.de ꝯhen.empt.Contrariū tamen determinat glos. dicens no.ꝙ in obligatiōe nō erat nisi ipsa res:quasi dicat suppletio pretij erat in solutione non in obligatione vnde perempta re sine mora dolo vel culpa nō potest estimatio peti: quia non est in obligatione:preterea etiā si esset tamen est respectu certe speciei:ideo perēpta specie debet liberari:ar. ff. de noxa. l.electio.§.quid si is.de leg.j.l.titie textores.in fi.et.l.quidā testamēto.§.pe.vel antepe.Quidam dicunt ꝯtrarium:qr periculū interitus rei vendite pertinet ad emptorē post perfectam emptionem:sed certe verū est quantū ad hoc vt non obstante peremptionē possit cōueniri ad pretiū conuentū qđ est in obligatione non quo ad hoc vt possit cōueniri ad pretiū non cōuentum quod est in obligatione sed in solutione vt dictum est. in quodā tamen videtur aliud:scȝ in muliere decepta in estimatione rei date in dotē estima.vt post ipsam peremptā non debeat petere suppletionē pretij.sed bñ possit petere pretium conuentum:vt in.l.res.§.j.de iure do.vt plene habetur.§.sol.mat.l.si circūscripta.dic vt ibi.⁊ vide in Spec.loco.§.allegato vbi tangit tres opin.⁊ sm quālibet format libellum:vna ꝙ tantū res sit in solutione altera qđ suppletio tantū ptij:altera qđ vtraqȝ
17 alternatiue.❡†In septima questiōe dic vt in gl.ꝙ ista.l.habeat locum econuerso qñ emptor esset deceptus. ❡Similiter in octaua questione ꝙ vēditor dicitur deceptus vltra dimidiaȝ si rem valentē.x.vendidit pro.iiij.⁊ emptor si rem valentem.x. emit pro.vj.reprobata alia opi.qđ tūc qñ rem valentē.x. emisset pro.xx.licet Pet.⁊ Cy.eam teneāt:sed Bal.dicit esse fantasiam ⁊ tenet glos.⁊ idem Albe.de rosa.❡In vltima questiōe
b qualiter probatur valor rei [b]glo.ponit aliquot modos Bal. dicit ꝙ clarus modus est qđ ponātur estimatores. Ang.dicit qđ ista practica non valet obolum:qr estimatores estimabunt rem sm pretium hodierni tpis:sed hoc non sufficit:imo debet probari pretium qđ erat tempore venditionis:vt.j.c.l.si volūtate.in fi.tu dic ꝙ imo valet quia ex presenti tempore presumitur in preteritum si non erat longum tempus nec apparet aliqua extrinseca causa propter quā potuerit esse variatio per ea que no.Cy.in.l.si minorē.§.de in integ.resti.⁊ qñ probatur p testes qualiter debeant deponere:vide per Bar.in.l.fi.de predijs mino.nam cum ibi dicit ꝙ potest recurri ad estimū cōis: ⁊ vide quod no.in.l.pretia rerum.ad.l.fal.

2 ☞In contractibus nominatis non est locus penitentie.
Dato vno inconuenienti aliud sequitur.
Dato quod non expedit sequitur quod non oportet.

1 **DE contractu.** †Venditio iuris perfecta non rescinditur ex voluntate alterius cōtrahentium tantum etiā mediante rescripto principis vel ex priuilegio fisci : et etiam si offeratur duplum pretiū percepti.h.d.cum.l.ratas.j.
2 eo.que debent coniungi cū ista cum cōtendant ad idem†⁊ sic in contractibus nominatis non est locus penitentie.❡Item allegatur.l.ratas.qđ dato vno inconuenienti aliud sequitur. Item dato qđ non expedit sequitur qđ non oportet:ꝯcordat in aut.vt iudi.sine quoquo suffra.post prin.super verbo alioquin.⁊ no.i.l.sed si plures.§.in arrogato.de vulg.⁊ pu.casus.
3 ❡†In tex.nec ex rescripto.dic qđ rescriptuȝ nō valet nisi ema
c nauerit ex certa scientia principis cū clausula non obstante[c] quacunqȝ.l.contrarium disponente:vt no.per glo.in.l.ratas. j.eo.⁊ ibi dicitur quod si tale rescriptum valeret ⁊ deberet obseruari impetrans deberet vti eodem iure per ti. qđ quisqȝ iuris:quia possent venditiones facte eis rescindi quod intellige si fuissent facte per aduersarium contra queȝ ille impetrasset: nam ille solutus potest retorquere in ipsum non alius vt in.l. j.§.j.ff.quod quisqȝ iuris.ibi dum dicit aduersario postulante ⁊c.licet glo.in.l.fina.eo.titu.sentiat contrarium.⁊ de hoc tāgitur per Cy.in illa.l.ratas.

2 ☞Forma libelli quādo agitur ad rescissionem venditionis propter lesionem vltra dimidiam iusti pretij.
3 Dolosus emptor si in alium transtulit non est agendū cōtra singularem successorem cum quo venditor non contraxit sed cōtra dolosum:⁊ qualiter probabitur dolus.⁊ nu.1.

1 **AD rescindendum.** †Ratiōe doli dantis causam contractui vel etiam ratione iusti metus bene potest venditio rescindi:tamen ad probationē doli non sufficit probare ꝙ rem quam magno pretio emi vendiderim pro paruo:nec etiā sufficit paruitas pretij respectu valoris rei nisi fuerit quis deceptus vltra dimidiam iusti pretij: debet ergo probari dolus potius ex qualitate facti q̃ ex paruitate pretij nec ratione doli potest agi ꝯtra singularem successorem cōmittentē dolum sed est agendū contra ipsum dolosum.h.d.ista.l.cum sequenti.l.si voluntate.⁊.l.cū dolus.j.e. que omnes tendunt ad idem ⁊ sume principiū summarij ex.l. seq.⁊ principio.l.si volūtate.in quibus dicitur qđ ratiōe doli vel metus probabilis bene potest vēditio rescindi:sed erat dubium an probetur dolus eoipso quod rem quaȝ emi pro magno pretio vendidi pro paruo:nā dicitur qđ non quia potest esse ꝙ plus non valet q̃ vendiderim:⁊ sic fui deceptus in emēdo:vnde non sequitur qđ venditorem deceperim in vendēdo. Et posito ꝙ plus venderē q̃ vendi posset nō deciperē dūmō non vltra dimidiam iusti pretij qđ erat tempore venditionis:
2 ⁊ hoc dicitur in.l.si voluntate.❡†Et hoc vltimuȝ no.ad practicam.l.ij.§.qr agit ad rescindendum venditionem ex illa.l. debet dicere in libello ꝙ res vendita tantum valebat tempore venditionis:⁊ ꝙ fuit vendita tanto pretio qđ est minus q̃ dimidia:sed si diceret ꝙ res illa valet hodie tantum ⁊ fuit vēdita pro tanto quod est minus q̃ dimidia libellus non cōcluderet:sed esset ineptus per istū tex.⁊ per.c.cū dilecti.de empt. et vē.Et sententia lata super eo non valeret vt ibi patet:quia videretur continere errorem iuris si dicat tamen quod tantū valebat tempore venditionis:⁊ ad hoc probandū faceret articulos quod tantum valet hodie presumeretur etiam ꝙ tantū valuerit tempore venditionis si non probaretur contrarium expresse vel presumptiue vt dixi in.d.l.ij.licet Pet.videatur aliter sentire in aut.sed quāuis.de rei vxo.acti.in fi.⁊.l.si minorē.
3 §.de in integ.resti.†qualiter ergo probabitur dolus text.in.l. dolus.dicit ꝙ ex qualitate facti quod declara vt in gloss.sed quid si dolosus in alium transtulit:dicitur ibi qđ non est agēdum contra singularem successorē cum quo venditor non contraxit sed contra dolosum.

2 ☞Si rem quam scio valere decē vēdo tibi pro quatuor non possum allegare dolum tuum:secus si ignorabam.

1 **VEnditor.** †Lex ista tractat de materia legum precedentiuȝ scilicet an ratione doli possit indistincte rescindi venditio:et dicitur quod non:sed ita demū si talis dolus latuit alteri parti:als non:quia scienti ⁊ intelligenti non dicitur dolus committi:⁊ primo loquitur in venditore:quia sciens verum pretium rei vendite pro minori suggestione ⁊ inductione emptoris vsqȝ ibi igitur postea in ver.sane.qui loquitur de eodeȝ casu:dicitur quod venditor bene potest petere pretium cōuentum:deinde ver.igitur.loquitur ecōuerso in emptore qui sciens verum pretium rei emit pro maiori quam valeret suggestione venditoris asserendo plus valere:ideo imputet sibi postq̃ sciebat cōtrarium ⁊ habet locum ista lex:etiam si sit deceptio vltra dimidiam iusti pretij:vt dixi in.l.ij.supra eo.quia scienti non infertur dolus nec deceptio etiam re ipsa censetur inferri:et hec est communis opi.doc.in.d.l.ij.glos.tamen hec videtur intelligere quando erat deceptio intra dimidiam iusti pretij:
2 sed doct.dicunt id quod dixi.§.†Et no.ex hac.l.ꝙ si rem quaȝ scio valere

a ❡Secūdȝ emptorē. adđ Alex.đ imo. i ꝯs.xcij.col.iij. in fi.i.j.vol.⁊ in pri. colū.seq.⁊ ibi videtur sentire qđ qñ secūdus emptor sciebat remediū huius.l. cōpetere ꝯ primū qđ tūc cōpetit etiā ꝯ sm.⁊ adđ moder.i tra. de emptio.⁊ ven. qđ.vij.viij.q.pri. Cur.

b ❡Valor rei.adđ qd dicatur valor rei vidđ gl.i.l. si seruus furtiuus.ff.đ ꝯdi. fur.l.mortis cā.i §.fi.ff.đ dona.cā mor. bar.i.l.ptia rerū.ff.ad le.fal. ⁊ adđ an valor rei dicatur esse pbatus eoipso qđ res fuit tm vēdita.vide p Alex.đ imo.i ꝯs. xxvij.col.ij.in.v. vol.Et practicaȝ probandi valorē rei vide p Papi. i sua practica i libello i actiōe rea. i v.⁊ in florenis. col.v.et adde ꝙ si volo pbare qđ saccus frumenti valuerit isto anno xx.solidos nō sufficit pbare ꝙ vna die isti⁹ anni fuerit vēditus.xx.solid.vt per bar. ⁊ doc.i.l.ptia rerū. ⁊ Alex.đ imo.in ꝯs.xcij.col.iiij.circa mediū.i.v.lib. Et qualr pbetur valor. adđ vt per Cepol.veroñ.in trac.de simul.cōtractuū char.antepe.Cur.

c ❡Clausula nō obstāte.adđ qd importat ista clausula vide diffuse i repertorio Bertachini i vbo de clericis i rescripto.

BIU Cujas

scio valere.x.vendo tibi pro quatuor non possum allegare do lum tum:secus si ignorabam:vt.l.proxi.in glo.j.ꝛ.s̄. de here. vendi.l.qui dudum.

2 ☞Sapiens est qui non petit illicita.

1 NOn idcirco. †Necessitas rei familiaris non facit vt venditio rescindaꝫ ratione mīoris pretij.b.d.in effectu videbatur contrarium quasi coactus vendiderim: vt s̄.eod.l.si voluntate.sed ibi qñ coactio processit ab aduersario vel etiam a tertia persona ipsam improbe inferēte.hic vero sine culpa vl dolo alicuius imminebat necessitas. †Et nota hic 2 fm Bal.in fi.q̄ sapiens est qui non petit illicita.

1 SI maior annis. †Protestatio tertij facta emptori qō non emat non ꝓdest vēditori vt ꝓpter eā possit venditionem rescindere.b.d.ꝛ hoc quia ille non fecit eam ad cōmodum venditoris sed ad ꝓpriū:sed an ꝓdest ipsi protestāti.respon.si nō habebat ius in re nō habebat ius protestādi.ideo sibi non prodest:vt.l.tutor.in princi.de mino. sed si habeat ius in re:quia erat forte domin⁹ benep̄dest sibi vt constituat emptorem in mala fide:ꝛ sic teneaꝫ de fructibus perceptis ꝛ percipiendis:vt.s̄.de rei.vēdi.l.si fundū.qd autez si protestatus fuit venditori ne venderet an constituat ipsum in dolo si vēdat vt sic perinde teneatur:ac si dolo desijsset possidere.vide Spec.de emptione.§.nunc dicēdum.ver.vlti.not. cum seq.ꝛ sequenti vsq; quasi in fine.

2 ☞Venditor si post vēditionem ꝛ traditionē soluerit publicas functiones:qz forte res nō erat eleuata de libra vel estimo suo:nec posita in estimo emptoris potest quod soluit repetere ab emptore ad quem pertinet commodum ꝛ incommodum. Quod tamen fiscus possit agere contra quem vult etiam contra emptorem licet non sit posita in eius estimo.

1 SI conditione. †Licet non seruetur modus vel pactum per emptorem nō propterea rescinditur cōtractus sed agitur ꝫ eum ad interesse.b.d.hoc est verum nisi ille modus vel causa de futuro implenda dederit cām contractui:qz venditor non fuisset alʒ venditurus:vt.j.de pac. inter 2 emptorem.l.cum te vbi est casus singularis. †Et not.ex ista.l. si venditor post venditionē ꝛ traditionē soluerit publicas functiones:qz forte res non fuerat eleuata de libra vel estimo suo nec posita i estimo emptoris pōt qō soluit repetere ab emptore ad quē ptinet cōmodū vel incōmodū:fiscus tū pōt agere cōtra quem vult etiā ꝫ emptorē:licet nō sit posita in estimo.vt.j. sine censu vel reliquis.l.fi.in fi.vbi est ter.no.

2 ☞Quilibet presumitur scire valorem rerum suarum.
An quis presumatur scire vires patrimonij sui.

1 QUisquis. †Vendens rem minori pretio q̄ valeat nō pōt rescindere venditionem ex eo qō dicat se ignorasse verum pretiuz quia hoc nō ꝑsumitur:ꝛ quia hoc est sibi imputan 2 dum quare nō implorauit.b.d. ℂ †Et allegatur qō quilibet a presumitur scire valorem[a] rerum suarum ꝛ vires patrimonij sui gl.fi.in fi.op.inst.qui ꝛex qui.can.ma.non pos.sol.vt plene no.per Ly.in aut.sed cum testator.in.j.q.ad.l.infra vbi examinat istum passum.An quis ꝑsumatur scire vires patrimonij sui:hoc quod no.Hostien.de iudi.c.ad liberandum.extra super verbo scienter.ꝛ procedit ista.l.quando nō esset deceptus vltra dimidiam iusti pretij:alʒ non esset sibi imputandū nec presumeretur sciuisse:sed ignorasse per.l.ij. super eo.ꝛ per.l.si voluntate.circa fi.

2 ☞Practica seruanda p publicum exactorez quando ponit rem venalem in subhastatione.

3 Verum pretiuz probatur ex qualitate rei ꝛ quantitate reddituum.
Que sint necessaria cū res priuatoruz venduntur propter publicas functiones nō solutas.remis.

1 SI quos. †Publicus exactor debet vēdere res subditorū iusto ꝓtio ꝛ nō 2 debet pati q̄ aliqua fraus fiat in subhastatiōe.alʒ vēditio potest rescindi.b.d. †Et ponit practicam q̄ anteq̄ ponat in subhastatione faciat rem estimari p habentem noticiā ꝛ postea ponat in subhastatione pro pretio declarato p estimatores.deinde deꝫ plus offerenti:si enim non premissa estimatiōe poneret i subhastatione posset magna fraus committi in damnū debitoris fiscalis ꝛ etiā in damnum fisci: qz res daretur pro modico ꝓtio gratiose per publicuz exactorem alicui forte amico suo:et sic plus lucraretur exactor ex gratia q̄ fiscus ex debito.Et per hāc.l.patet qō licet res fuerit vēdita ad incantum nihilominus possit venditor vel ille cuius erat res cōqueri de decceptione vltra dimidiam iusti pretij:qz non sequitur,non fuit repertus qui plus offerret ad incātum. ergo non plus valebat:ter.est notabilis hic:ꝛ sic per hoc non perdit beneficium.l.ij.s̄.e.tene menti:ꝛ vide quod no.Bar.in 3 l.ij.ibi de magistratibus conueniendis.l.fi. †Not.q̄ verū pretium probatur ex qualitate rei et quantitate redditu.glosſ. etiam hic aliqua necessaria ponit cum res priuatorum vendūtur propter publicas functiones nō solutas de quibus in tit. ij.l.ij.ꝛ.s̄.si aduer.fis.l.fi.in gl.ꝛ ibi de prescrip.xxx.an.l.j.ꝛ plenior glo.in.l.j.de fide instru.ꝛ iure haste fis.lib.x.

1 MJ qui. †Fictitij contractus in preiudicium fisci nō tenent.b.d.ad quod vide.ff. ad municip.l.ordine.§.in fraudē.et qō ibi p Bar. ℂ In ter.ibi existimant esse cōtractus subandi vt sub hoc euitent munera que inducuntur pro quātitate patrimonij vt ibi.de mune.patrimoniorum lib.x.per totum:ꝛ qua

1 VEstium. liter puniantur emptores:dic vt in glo. ℂ †Palatini seu cōsiliarij prīcipis nō possunt emere res subditorum.b.d.

ℂQuando liceat ab emptione ꝛ venditione discedere. Rubrica.

2 ☞Consensus resolutiuus contractus qui solo consensu contrahitur operatur vt oīs obligatio tā naturalis q̄ etiam ciuilis orta ex contractu hincinde scilicet venditori ad pretium ꝛ emptori ad rem ipso iure resoluatur re integra.ꝛ vide nu.4.

3 Si vendidi tibi rem pro.x.ꝛ postea re īegra agimus q̄ sit vēdita pro.xij.censetur venditio reformata:et an soluatur noua gabella.

4 Que dicatur nuda voluntas ꝛ an ex ea possit agi vt res tradi tare tradatur.

5 Si venditor vt moris est constituit se rem venditam precario nomine emptoris possidere postea cōuenerunt vt vēditio habeatur pro non facta an ista cōuentio operetur resolutionem contractus.ꝛ nu.6.
Quod ista resolutio sit bone fidei sicut ipse contractus.

7 Pretium est pars ℞ctus:ꝛ q̄ arrha sit contractus de per se.

8 Quod resolutio cōtractus de qua hic non dicatur nouus cōtractus sed resolutio primi contractus.ꝛ an gab ella soluatur de tali contractu resoluto.

9 Venditio si est conditionalis:an periculum rei pertineat ad venditorem.

1 REquidem. †Contractus q̄ solo consensu contrahunt contrario consensu re integra resoluuntur:ꝛ dicitur res integra quādo nec est tradita res nec etiam pretiū vel pars eius:licet data fuerit arrha:ꝛ tunc poterit repeti.Sed si res nō est integra:qz fuit res tradita vel pretium aut pars eius et nō resoluitur contractus solo consensu partium:sed requiritur actus retro similis.scilicet retraditio rei vel pretij soluti:ꝛ nisi hoc fiat tale pactū resolutiuum nec producit actionem ad repetendum quod traditum est nec exceptionem ad retinēdum quod non est traditum sed pro facto habetur.b.d.illa.l.cuz sequenti de quarū materia habetur.ff.de pac.l.iurisgentium.§. adeo.in.l.hac emptione.circa fi.ti.ꝛ ibi subtiliter examinatur 2 per glosſ.q̄ reputaꝫ difficilis.dic vt ibi. ℂ †In ter.ibi vtriusq; partis cōsensu recedi potest sub.etiam non stipulatione vallato ꝛ operatur talis cōsensus resolutiuus vt omnis obligatio tam naturalis q̄ etiam ciuilis orta ex contractu hincinde scz venditori ad pretium ꝛ emptori ad rem ipso iure resoluatur. Regulariter contra:qz pactum nudum non tollit ciuiles obligationē nec actionem:sed elidit.ff.de pac.l.si vnus.§.pactus nō peteret:sed spāle est hoc in pacto resolutiuo cōtractus qui solo ꝙsensu fuit celebratus per rationem que sequitur:etenim quod consensu ꝛc.Et hoc est verum etiam si ex interuallo post primum contractum interuenit:cum enim fit super substātialibus contractus dicitur inesse etiam si ex iteruallo fiat:vt in d.§.adeo.non sic si super alijs.vt in ea.l.iurisgētiū.§. qnimo.

3 †Et nota quod pretio non soluto consensu resoluitur contractus re integra:sed etiam reformatur quando super substantialibus fit:vnde si vendidi rem pro.x.ꝛ postea re integra agimus quod sit vendita pro.xij.censetur venditio reformata et perinde habetur ac si fuisset a principio illo facta pro.xij. nec erit nouus sed idem:tamen ideo non soluitur noua gabella si ex forma statuti venit soluenda de quolibet ꝙtractu vt est bonoñ.sed vna tantū soluetur etiam si ex interuallo facta sit dicta reformatio:vt in dicto.§.adeo.quod tamen dic vt ibi per

a ℂPresumit scire valorez. Adde Spec.ti.d ēptio. et vendi.in.§. vj. vsi.eo.etiam.

BIU Cujas

4 Bar. ¶ †In ter. ibi nuda voluntas: dicitur nuda quãdo non interuenit stipulatio. vnde ex ea non potest agi vt res tradita retradatur: licet ex primo contractu solo consensu fuerit actio ⁊ obligatio nata. hinc enim non sic nascitur ex consensu resolutiuo ⁊ eodẽ modo si emptor soluisset partem pretij ⁊ postea fuisset actum qõ venditio habetur pro non facta ex hoc cõsensu resolutiuo emptor non posset repetere partem pretij quam soluit: sed deberet agere ex primo contractu de traditione rei vt. j. l. pri. in fin. ⁊ si interuenisset stipulatio bene posset agi ex ea: qz voluntas non esset nuda. ¶ In ter. ibi priori similis retro agens vt quia emptor sponte tradidit rẽ venditori: ⁊ econuerso vẽditor sponte restituit pretium emptori: tunc enim cõuentio resolutiua bene operaretur in his que restabant agenda: quia tollit hinc inde obligationez ⁊ actionẽ ipso iure: alias pro non facta habetur predicta quando interuenit vera tradi
5 tio. ¶ †Quid si ficta interuenit: quia venditor vt moris est cõstituit se rem venditã precario nomine emptoris possidere p quod constitutum transtulit in emptorem ⁊ dominium etiaz possessionem ciuilem ⁊ naturalẽ: et apud ipsum remansit detentatio: vt. l. quod meo. ff. de acquiren. pos. postea cõuenerũt vt venditio haberet pro non facta: an ista conuentio operetur solu. contractus vt si dominiũ in emptorem sit translatũ possessio reuertatur ad venditorem videtur ꝙ sic: qz sicut per verba tantum fictione iuris fuerũt translata in emptorẽ: ita ecõuerso per sola verba videntur reuerti ad venditorẽ per rationem que ponitur hic in ver. etenim qõ consensu: ⁊ per. l. prout quisqz. ff. de solu. Istam questionẽ examinauit subtiliter glos. in. l. emptione. ⁊ finaliter tam glo. ꝙ doct. videntur concludere quod non reuertant ex solo pacto resolutiuo nisi etiã vltra hoc fuerit actum expresse inter eos qõ res vendita debeat remanere penes vẽditorem eo modo quo prius erat: ⁊ sic ꝙ precarium vel cõstitutum resoluatur quod etiam tangit hic bal.
6 ¶ †Item adde ꝙ ista resolutio est bone fidei sicut ipse contractus: quia cuius nature est Ꝟctus eiusdem est etiaz distractus: vt no. in. l. de tutela. ſ. de in integ. rest. ⁊ in. l. sub pretextu. l. j. ſ. de transac. Et est vtilitas qz si dolus daret causam huic cõtractui resolutiuo eẽt ipso iure nullus sicut etiã fuisset cui dolus dedisset cãm contractu i: vt in. l. eleganter. in princi. ff. de dolo. ¶ In glo. j. ibi quo casu pro tradito habetur. dic ⁊ sic non obstante pacto resolutiuo postea facto potest venditor agere ad pretium: quia tale pactum nil valet ad liberandum emptorez a pretio sicut nõ valeret si vere seruꝰ fuisset traditus nisi postea fuisset traditus vt in hac. l. fin. sicut enim nõ producit actionem ad repetendum quod datũ est: ita nec producit exceptionem ad retinendum quod non est datum: vt no. in gl. ibi que
7 incipit nec perit. ⁊ in. l. priori. in fi. glo. ¶ †In glos. ibi secus in arrha: sed quare secus? rñdeo: qz pretium est pars contractus. ff. de contrahẽ. emp. l. j. ⁊ l. ij. ſ. fine. ff. de pollicita. l. j. ſ. cepisse. sed arrha[a] est contractus de per se vt no. in. l. contractus. ff. de fide instru. ⁊ sic nõ est de substantialibus contractus: ideo nõ facit desinere rem esse integrã postꝙ non est processum ad aliquid de substantialibus. ¶ In glo. ibi ante litem conte. de iu. om. iud. l. ⁊ quia. Tu dic hoc bene procedere in pcuratore: vt per litis contestatio. perpetuetur eius mandatũ vt postea nõ possit reuocari sine causa: nec per mortem domini finiat mandatum tanꝙ re nõ existente integra: secus ante: sed quantum ad perpetuanduz iurisdictionem delegati: vt morte mãdãtis non expiret nec requiritur litis contest. vt dicitur res non esse integra sed sufficit ꝙ fuerit vsus iurisdi. et sic ꝙ commiserit citat. vt in. c. gratum. ⁊ c. relatum. de offi. deleg. ⁊ not. i. d. l. et qz. ⁊ eodem modo ad preoccupandum iurisdictionem tã in iudice delegato ꝙ etiam in ordinario: vt. ff. de iud. Si quis postea in glo. que incipit nec parit in fi. quod non placet: nã sicut venditori qui tradiderat rem non parit actionem ad ipsam repetendam si non vis restituere mihi ⁊ ego nolo: sed potius volo pretium ⁊ stare in primo contractu nõ producit tibi exceptionem vt equalitas seruet. nec ob. ꝙ pactum nudum licet nõ sit potens ad producendã actionẽ bene tamẽ est potens ad producendam exceptionẽ. ff. de pac. l. iurisgẽtium. ſ. igitur nuda. quia verum est qñ fieret principaliter ad liberandum: sed hoc principaliter ad resoluendum contractũ fit. vnde si nõ operat solutio: qz res nõ erat integra: ⁊ ideo etiã libera ⁊ ita subtiliter
8 intellige istam glo. ¶ †In sequẽ. glo. ibi: erit ergo seruilis actus. no. istam glo. ꝙ ista resolutio non dicitur nouus Ꝟctus. sed solutio primi contractus. ergo si statutum disponit qõ de quolibet contractu soluatur gabella non soluetur de hac resolutione. Sed an soluetur de primo contractu resolutovidetur ꝙ non: qñ habetur pro non facto. cõtrarium dic: quia renera fuit factus: ⁊ sic statim fuit acquisitũ ius fisco: quod ergo postea partes agũt non facit vt habeat pro non facto in preiudicium fisci: sed quantũ ad ipsos Ꝟbentes: ⁊ hoc si resoluit ex cã voluntaria que retro nõ trahit: vt. ff. que res pig. oblig. poss. l. fi. et. l. j. q pot. in pig. ba. secus si ex causa que retro fingit: vt si fuisset contractus celebratus sub conditione que postea non extitisset. nam haberetur pro non facto etiam quantũ ad fiscũ vt ex eo nõ debeat solui gabella. ar. l. pretor. ⁊ l. qui balneaz. ff.
9 qui pot. in pig. hab. ¶ †In. l. seq. in gl. j. ibi quãtũ ad obligationem. glos. non bñ loquitur. deberet enim dicere quantũ ad Ꝟctus indissolubilitatem: ⁊ sic verum est ꝙ siue cõtractus fuerit celebratus siue sub ꝙditione qz non est in voluntate vnius partis dissoluere Ꝟctum dicitur Ꝟctus perfectus quantum ad hoc vt habeat locum qõ hic dicit vt in contrario cõsensu possint partes recedere: sed quantũ ad alium effectum. s. ad quez pertineat periculum rei vendite non dicitur contractus perfectus nisi qñ est purus: ⁊ sic est nata actio ⁊ obligatio: secꝰ si sit conditionalis ⁊ contingat conditionem non existere: qz tunc periculum non pertinet ad emptorem tanꝙ contractus non fuit perfectus: licet alio respectu fuerit perfectus: vt. l. necessario. ſ. quod si pendente. ff. de peri. ⁊ commo. rei ven.

¶ Si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata. Rubrica.

1 Enditionem. †Si predium tributariuum venditur per officialem publicum propter tributum non solutũ solẽniter ⁊ interuenientibus his que requirũtur per. l. sequentẽ non potest vẽditio retractari nec p pristinum dominum nec per aliquem creditorem qui haberet illud predium obligatuz: quia fiscus omni creditori prefertus. h. d. intelligescilicet in illo predio ⁊ propter tributum: quia semper causa fisci precedit: sed in alijs bonis debitoris vel quãdo non propter tributum: tunc fiscus non preferetur priuato habenti priorẽ hypothecam in tempore: ⁊ ita intellige glo. fi.
2 ☞ In iudicio agitato iter aliquos: semper debet citari tertius de cuius preiudicio agitur.
3 In venditionibus fiscalibus que sint necessaria. remiss.
1 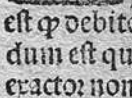 I deferta. †In hac. l. ponuntur quinqz necessaria ad hoc vt valeat vẽditio rei priuatorum facta per publicum officialez propter functiones publicas nõ solutas. Primuz est ꝙ debitor fiscalis cessauerit: ⁊ sic sit in mora soluendi. Secũdum est quod vẽditio fiat cũ autoritate presidis: ⁊ sic publicꝰ exactor non poterit vendere nisi cuz licentia iudicis ordinarij illius loci. Tertiũ est ꝙ fiat bona fide et sine fraude. Quartũ est ꝙ fiat iusto pretio. Quintũ qõ fiat solẽniter ⁊ cũ subhastatione qõcunqz istorũ deficiat ⁊ maxime si non interueniat autoritas presidis potest retractari venditio. in hac autez detractione als vẽditione debet esse presens debitor de cuius preiudicio agitur subaudi vere vel interpretatiue: sub. ꝙ fuerit citatus Ꝟtumacia absit: alias sibi non fieret preiudiciũ. †Et ad
2 hoc allegatur semper ista. l. qõ in iudicio agitato iter aliquos
b semper debet citari tertius[b] de cuius preiudicio agit als posito ꝙ valeret iudicium inter presentes nõ faceret preiudiciuz absenti non citato. Facit qõ no. in. l. in casu. ſ. interduz. la. j. ff. de mino. ⁊ l. cum miles. in fi. quibus ex cau. ma. citra autẽ preiudicium facit alias ad qd fieret citatio vt dicit gl. in simili in
3 l. j. ſ. cum dicit. ff. si cui plusqꝫ p. l. fal. †et vide qõ no. Lyn. s. de adno. diuer. iud. l. j. ante fi. ⁊ adõ. c. iter quatuor. de ma. ⁊ obe. ⁊ etiam gl. quas allegani in. l. si quos. s. titu. ij. que ponũt illa que sunt necessaria in istis venditionibus fiscalibus. ¶ Not. ꝙ litere commissarij alicuius domini ꝙ vendat bona intelliguntur ꝙ vendat cum autoritate domini potestatis.
1 I quis. †Ista. l. idẽ dicit ꝙ precedens addit tñ duo scz qõ si debitor fiscalis minor. xxv. annis qõ in venditiõe debet eẽ curator eiꝰ vel tutor intellige non ad prestandaz autoritatem contractui cũ venditio fiat ex cã necessaria ⁊ autoritate publica: sed vt assistat oblationi ⁊ videat ꝙ res bona fide geratur ⁊ sine fraude. put in simili habet. j. de dif. pig. l. creditor hypothecas. Alias addit ꝙ non requirat autoritas procu. fiscalis sed sufficit autoritas presidis seu iudicis ordinarij illius loci.

¶ Sine cẽsu vel reliqs fundũ cõparari nõ posse. Rubrica.

¶ In tit. precedenti visum est qñ publicus officialis propter cẽsum vel publicas functiones nõ solutas vẽdit res priuatoꝝ.
1 In hoc ti. †tractat qñ priuatus. d. fundi censualis vẽdit ipm cum pacto ꝙ emptor non habeat necesse soluere censum p futuro tempore

a ¶ Sz arrha ẽ Ꝟct? adde qõ ẽ Ꝟctus noiat?. ita bar. et Alex. ĩ. l. exẽpto. ſ. is qvina. ff. act. emp. Et adõ qõ ẽt ꝺr Ꝟct? pig. ita bar. ĩ. l. j. ĩ. j. no. C. si rector. puĩ. Lur.

b ¶ Litari tertius. Adde do. Bar. Sozi. ĩ rubr. ff. dilatio. Frã. ĩ repeti. c. ex rõne. co. li. extra ff. appel. Et adõ do. de ro. deci. lvj. ĩci. itẽ si i lite. Lur.

BIU Cujas

turo tempore reliqua pro tẽpore preterito:an tale pactum valeat in preiudicium fisci:qui habet fundum obligatũ pro tali censu ⁊ etiam omnia alia bona ipsius cẽsualis.vt in.l.j.in fin. ff.tit.j.Et dictur in hoc titulo qđ non.⁊ qđ licet tale pactũ valeat in preiudicium fisci qui habet fundus obligatum pro tali cẽsu ⁊ omnia alia bona ipsius censualis:vt in.l.j.in fi.ff.tit.j. ⁊ hoc titulo'qđ non ⁊ qđ licet tale pactum sit seruandum inter eos non tamen preiudicat fisco quominus possit agere contra emptorem ⁊ possessorem tam pro reliquijs preteriti ꝙ pro cẽsu futuri temporis.

2 ☞ Exceptio tua non interest agere repellit agentem:⁊ similiter appellantem:si sua non interest appellare.

3 An ista exceptio sit dilatoria vt sic debeat opponi ante litem contesta.an vero sit peremptoria:⁊ sic possit opponi post. Si opponatur ⁊ feratur sententia pro agẽte:an valeat ⁊ prosit sibi vel alteri.

1 **Ex conuentione.** †Licet dixerim.ff.qđ valet inter eos ⁊ potest ex ea agi:vt in.l.epistola §.iij.ff.de pac.hoc tamen nõ est semper verũ sed ita demũ si interest agentis ⁊ quatenus interest.⁊ hoc videtur in illa.l.cum qua cõcordat l.ex conuentione.ff.de pac.vbi habetur de verbo ad verbũ saluo eo qđ habetur in fi.dum hic dicitur nõ cõpetit: ⁊ sic est litera negatiua ibi non habeꝫ ista dictio non[a]:sed est litera affirmatiua:⁊ tunc solue illud contrarium vt ĩ glo.ego nõ habeo in ter.istam distinctionem sed habeo eam remissam a parte:et 1 sic videretur ꝙ potius concordat cum illa.⁊.b.d. ¶ †Emptio etiam stipulatione vallata ꝙ vxor pro re quã dat in dote soluat publicas functiones mortuo marito si ad vxorẽ res reuertatur heres mariti non potest agere:qr sua nõ interest.Secus si remansit penes heredẽ:⁊ qr fuit data estimata ea estimatiõe que fecit emptionem hic dicit si nõ habes dictionẽ non:⁊ cum hac concor.illa.l.si ex conuentione:sed si habes dic heredẽ non posse agere siue,res fuerit tradita inestimata siue estimata tali estimatione q̃ non fecit emptionem:⁊ sic reuertitur ad vxorez: secus si non reuerteretur:vt in.l.contraria.vt quando faceret emptionem. ¶ In ter.ibi actio tibi.scilicet heredi patris tui vt illa soluat pro tempore preterito quo fundus fuit penes patrem tuum posses agere ꝙ pro illo pater tuus erat obligatus fisco cum fundus esset penes eum ⁊ fructus ex eo percipiet: ⁊ hoc est onus fructuum:vt in.l.neqꝫ stipendiuz.ff.de impen. vnde interest tua qđ illa soluat:alꝫ cõuenireris a fisco ex persona patris tui. ¶ In ter.ibi non potest:quia tua nõ interest:si enim non soluat pro tempore futuro nullum damnum consequeris:sed ipsa tantum fm primum intellectum.glo.j.in fine.

2 †Et sic nota ꝙ ista exceptio tua nõ interest agere repellit agẽtem concor.l.si seruus.post prin.ff.de condi.furti.⁊.l.sed nec legatarius.eo.ti.similiter repellit appellantem si sua non inter
3 est appellare vt.ff.de ap.reci.l.j. †Sed an ista exceptio dilato-
b ria sit vt sic debeat opponi ante litem contestatam:[b]an sit peremptoria:⁊ sic possit opponi post:vide Inno. in. c.super bis. extra de accus.vbi ponit duas opi.⁊ quelibet potest esse bona in diuersis terminis.Item si opponaꝫ ⁊ sententia pro agente feraꝫ:an valeat ⁊ prosit sibi vel alteri.videtur ꝙ sic:vt in.l.cuz putarẽ.ff.fami.ercis.vbi prodest sibi.⁊.l.posthumus.§.si quis ex his.ff.de inoffi.testa.vbi prodest aliꝫs ⁊ non sibi:⁊ hoc quãdo est rescissoria.de quo etiã per Innoc.in.c.auditis. extra de procu.Super istis esset subtiliter cogitandum qualiter procedant:sed tempus non patiꝫ:ideo sufficit habere remissiones.

2 ☞ Res vendita non dz eleuari de estimo venditoris ⁊ transferri ad estimum emptoris nisi cognoscatur per publicos officiales ꝙ emptor est idoneus ad solutiones fiscales faciendas. ⁊ vide nu.4.

3 Quid si res vendatur alicui ecclesie vel ecclesiastice persone:et ꝙ licet persona ecclesiastica non possit compelli per iudicem secularem ꝙ tamen poterit poni manus ad ipsam rem.

4 Quod sit dare hypothecam sine personali obligatione.

5 Tributa que imponuntur rebus ⁊ non personis possunt imponi rebus forensium existentibus infra territorium:sed collecte que imponuntur personis propter res nõ possunt imponi forensibus vel non subditis: licet habeant bona infra territorium.

6 Tributa an possint imponi rebus clericorum.

1 **Reimonari.** †Possessor potest cõueniri a fisco pro publicis pensionibus tam preteriti temporis ꝙ futuri non obstante quacũqꝫ conuentione facta inter possessorem ⁊ eius autorem:etiam si res possessa nõ sit descripta in estimo possessoris sed autoris sui.b.d.illa.l.cum.l.fi.¶ Et hoc vltimuz est valde notandum: quia quotidie contingit qđ quis vendit possessionem suã ⁊ non facit eleuari de estimo suo nec poni in estimo emptoris si postea indicaꝫ aliqua collecta per solidum ⁊ libram ⁊ illa reperiatur allibrata venditori an officialis publicus poterit nihilominus cõpellere emptorem ad soluendum si forte venditorem habere non potest:quia est absens ⁊ est casus notabilis ꝙ sic in illa.l.fina.fin Bart. Potest etiam repellere venditorem si vult postꝙ est in estimo suo: ⁊ hoc per auꝫ.que hic sequitur sed periculum quia non debet eleuari de suo estimo nisi ipse promittat pro tẽpore si forte nõ esset idoneus ad soluendum per istaz auten.que est notabilis
2 per quam †dicit Bar.in.l.incola.ff.ad municip. ꝙ res vendita non debet eleuari de estimo venditoris ⁊ transferri ad estimum emptoris nisi cognoscatur per publicos officiales
3 quod emptor est idoneus fiscales faciendas. ¶ †Secun-
c do si aliquis vẽderet alicui ecclesie[c] vel ecclesiastice persone cuz ille non possint compelli pro tempore futuro ad soluẽdũ impositiones communis que non fuerant imposite ante venditionem.vt no.in Spec.de cle.coniug.§.j.vers.ad huiusmodi. vbi omnino vide per Joan.and.post Archi.in nouella in.c.j. de immu.eccle.lib.vj.quod etiam tenuit Bar.in quodaz consilio quod incipit punctus talis est.nunqꝫ mouebiꝫ de estimo venditoris nisi ecclesia vel ecclesiastica psona se obliget ad soluendum ⁊ per secularem iudicem non poterit compelli persona ecclesiastica:sed poterit poni manus ad ipsam rem. ar.no. in.c.postulasti.de foro competenti.per Innocen.⁊ Bald.hic.
4 ⁊.l.placet.ff.de sacrosan.eccle.tene menti perpetuo. ¶ †Posset etiam intelligi illa auꝫ.de reliquijs tempore preterito. nam si sunt occasione tributi non videtur qđ persona possessoris sit obligata:sed ipsa tantum possessio:⁊ sic est dare hypothecam sine personali obligatione:vt habetur in.l.imperatores.ff.de publicanis.ideo vẽditor debet specialiter suscipere in se onus quando transfert possessionem in alterum nõ idoneum:quia nisi susciperet fiscus non posset ipsum compellere pro tempore preterito postꝙ desijt possidere cum non sit obligatus personaliter:nec etiam emptor si non est idoneus.Si autem foret personaliter obligatus non video ad quid foret necessariũ qđ specialiter susciperet in se onus cum etiam si nõ susciperet posset conueniri:⁊ sic videtur satis probari hic contra illam opi. ꝙ sit dare hypothecã sine personali hoc casu licet Bar.in illa l.imperatores.eam non teneat per istã auꝫ. que potius cõtra eum facit.⁊ per istam.l.ij.in verbo obnoxius.Sed potest rñderi ꝙ nõ dicit obnoxius vt sit obligatus personaliter:sed quia postꝙ possedit ratione possessiõis potest cõpelli personaliter
5 ad soluendum. †⁊ hoc in tribus que imponuntur rebus ⁊ nõ personis:⁊ sic possent imponi rebus forensiũ existentibus infra territorium:secus in collectis que imponuntur personis propter res ⁊ sic non possunt imponi forensibus vel nõ subditis:licet habeant bona infra territorium:vt.l.rescripto.§.fi.ff. de muneri.⁊ bono. ¶ Et si imponantur subditis obligantur
6 persone ⁊ etiam bona hypothecantur. ¶ †Rebus autem clericorum etiã attributa nõ possunt imponi postꝙ ad manus eorum peruenerunt:qr nondum essent de iurisdictione laicorũ etiam si sint infra territorium eorum:licet si esset impositũ tributum anteꝙ peruenirent ad manus eorum transirent in clericos ⁊ ecclesiã cum dicto onere.vt supra de episcopis et clericis.l.de his.⁊ ideo Bartolus tenuit quod communitas per legem suaz faciat omnia predia tributaria pro collectis postea imponendis si superueniant postea ad ecclesiam vel ecclesiasticas personas transibunt cum illo onere. Sed Baldus dicit quod hoc non potest fieri et quod est oppositum in obiecto vt collecta que est munus mixtum et imponitur personis ppter res per legem municipalem efficiatur mere reale. Sed potest dici saluando Bartolum verum esse quod predia non efficiũtur tributaria proprie loquẽdo:sed quod illa lex faciat quod omnia predia ex tempore legis condita sint obligata pro collectis postea imponendis que obligatio incipit sumere effectum postea cum collecta imponetur et trahetur retro ad tempus legis condite:⁊ per consequens cum illo onere transibit in ecclesiam:⁊ ita recolo me cum aliꝫs socijs deputatis Florentie ad condenduz statuta scripsisse statuta quod omnia bona ciuium sint obligata pro imprestantijs postea imponendis ad hoc vt cum illo onere transirent ad quemcunqꝫ potest dici quod ista auten.sed periculum non faciat contra Bartoluz si intelligatur de tributis in futurum soluendis post venditionem:nam ad illa venditor non est obligatus:ideo requiritur quod se exisse obliget si vendidit nõ idoneo qui raro forte reperitur in ciuitate:sed si intelligatur de tributis preteriti temporis ⁊ diceremus ipsum fore obligatum personaliter vt dicit Bartolus non expediret quod de nouo se obligareꝫ.

a ¶ Ista dictio nõ adde.c.inotuit.ff ele.c.p tuas.q fil. sinsle.Raph.cu. consil.cxiiij. inci. Antonio.ĩ.ij.col

b ¶ Ante lit. cõte. adde.l. exceptiones. C. de proba. bar.in.l.ij.§.nũe rũ.ff.de excus.tu. Saly.ĩ.l.error.C. deiur.⁊ fac.igno. Spe.ĩ ti. ff excep. ĩ.§.v.doct.ĩ.c. pastoralis.de excep.

c ¶ Uẽderet alicui eccle. Eldẽ bar.ĩ l.reserip.ĩ.§.scien dũ.ff.ff mu.⁊ bo. bal.in.l.fi.C. sine cen.vel reli.Inn. ⁊ doc.in.c.nõ minus.ff imu.ec. anto.de but.⁊ Jo.ff imo.in.c.fi.de vi, ⁊ ho.cleri.

BIU Cujas

a ¶Dominā ꝓuin-ciarū. Addō gl. in aut. vt oēs obe. iu. §. ꝯsiderātes. v. si igiť. Et italia ꝙ̄tū duret. addō barto. i. l. j. ff. de off. ꝑfe. vrb. Et ꝙ̄tū ꝑtēdať vide no. i. l. notionē. j. d v. sig. Et addō ꝙ Italia fuit separata a regno alemanie ꝑ papā Jo. xxij. vti sua extrauagātine ꝑeat. et ibi dixit ꝙ esset regnū de per se. Cur.

b ¶Si est absens ⁊ per ꝓcuratorē defendat. Addō an absētes in causis grauib⁹ ⁊ ponderosis teneñť mitterē ꝓcuratorē dic qō nō gl. ē i v. in īfirmitate detēt⁹. i. c. q̄rclā. de ꝓcur. Bal. i. c. ij. d test. Jo. de imo. i. l. recusatio. in. §. fi. ff. ad tre. Frā. d are. ꝯsi. cvij. ici. ꝓsupponiť i factoi. ij. col. sec⁹ si nō sunt graues ⁊ pōderose: qꝛ tūc pñt mittere ꝓcuratorē ꝑ d. gl. i. d. c. q̄relā. ⁊ ꝑ Bar. i. l. ij. i. §. si qs i iudicio. ff. si qs cau. ⁊ ꝑ bar. i. l. j. ff. de diuer. ⁊ tēpo. ꝓscrip.

c ¶Ad mēsurā. adde qñ dicať facta vēditio ad mēsurā: ⁊ dicvt ꝑ bar. i. l. iulian⁹. §. si titi⁹. ⁊ ibi Alex. de imo. i apo. ff. d ac. emp. Et addō ꝙ itelligiť d mēsura q̄ viget i loco ꝯct⁹ ang. i auť. de colť. ⁊ alijs cap. §. i. ⁊ bar. i. l. semp i stipulatiōib⁹. v. pone florentie. ff. de reg. iur. ⁊ vide eūdē Paul. i. l. sicut j. de act. emp. C.

Illud autem constat qō solutio pro tempore preterito pertinet ad venditorē: vt in. l. apud iulia. §. heres. de leg. j. si emptor cōpelleret solucre pro illo tpe preterito posset repetere a venditore per actionē ex vendito etiā si alia cōuentio inter eos nō interuenit sed pro futuro tpe pertinent ad emptorē ⁊ si venditor in cuius estimo res remāsit compelleret soluere pro futuro tpe repeteret ab emptore actione nego. gest. vt. s. de rescin. vē. l. ea que. ⁊ qō ibi dixi etiam alia cōuentione nō interueniēte sed ea interueniente seruanda est inter eos etiam si per eam actum fuerit ꝙ solutio pertinēs ad vnum fiat per alterum: vt in. l. epistola. §. ij. ff. de pac.

2 ☞Italia prouinciarum domina qō hodie sit ancilla ⁊ multis tribulationib⁹ supposita propter bella ciuilia: ⁊ vnde hoc procedit.

3 Si officialis publicus vendat aliquam possessionem pro pensitationibus non solutis emptor non potest conueniri vt soluat pensitationes preteritas.

1 OMnes. †In. l. fi. super glo. j. in prin. ibi letātur prouinciales: non ꝙ ex hoc aliquam vtilitatē cōsequanť: sed de ea leticia qua dicitur solatiū est miseris socios habere penarū. ⁊ propter inuidiā ne italici sint melioris conditionis ꝙ̄ ipsi. ¶In glo. ibi sicut dico. no. istaȝ glo. que in omnibus exemplis suis ad hoc allegatur ꝙ verba generalia recipiunt restrictionem de habilitate qō declara tamen per Bar. ⁊ Ja. de arc. in. l. j. §. nunciatio. ff. de no. ope. nun. facit ꝯtra de iureiur. c. ad nostrā. ibi verba illa ꝙ super omni cā serueť ordo iudiciarius restrin-

2 gitur ad illas cās in quibus est seruandus. ¶†In fi. glo. ibi

a dominam prouinciarum[a] Italiā. dicit Albe. qō hodie est ancilla ⁊ multis tribulatiōibus supposita propter bella ciuilia ⁊ vnde hoc procedat. not. per Archi. xxvij. q. v. non vos. ⁊ Jo. and. in nouella. vj. lib. non recordor nunc vbi dicit qꝛ procedit propter vitiū inuidie qō magis regnat in Italia ꝙ̄i aliqua ꝑte mundi: ideo non deficiunt sibi flagella: ista sunt verba sua quod autem dicit glos. procedat tempore quo vrbs Romana que principaliter erat caput Italie dominabatur toti mūdo: sed hodie scribitur de ea: seruierant tibi Roma prius domini duorum seruorum serui nūc tibi sunt domini: vt refert Gul. durandi in commentis suis super cōstitutionibus Gregorij decimi in prima constitutione super verbo seruus serno-

3 rum. ¶†In gloss. seq. ibi secus a procuratore fisci. nota. si officialis publicus vendat aliquam possessionem pro functionibus non solutis emptor non potest cōueniri vt soluat functiones preteritas circa qō vide Bar. in. l. quā glos. allegat ibi de censi. l. fi. lib. x.

¶De periculo ⁊ commodo rei vendite. Rubrica.

2 ☞Periculum rei vendite quando pertineat ad emptorem ⁊ quando ad venditorem.

3 Que requirantur vt contra venditorem possit agi de euictione. ⁊ nu. j.

1 POst perfectā. †Periculum cōtingēs in re vēdita post perfectā venditionem sine culpa vēditoris pertinet ad ēptorē: sic ēt ꝑtinet ꝯmoduȝ postea superueniens: ⁊ vēditor tūc tenetur de euictiōe quādo ista tria cōcurrunt qō res auferatur emptori ex causa que habuit originem ante venditionem. Et quod fuerit denunciatum venditori quod veniat ad defendendum causam. ⁊ qō sentētia lata fuerit contra emptorem presentem: secus si contra absentē ⁊ non defendentē. h. d. Quesitum fuit cum venditor re euicta emptori teneať de euictione: ⁊ sic etiam periculum vēditoris si res auferať emptori post venditioneȝ perfectā. quid iuris si res non euincatur sed pereat vel deficiat: an periculū ad venditorē pertineat. ¶Et vt sit maior dubitatio pone qō ista contingant anteꝙ̄ res tradatur videtur ꝙ sic qꝛ venditor tunc est dñs ⁊ periculū regulr pertinet ad dñm. vt. s. de pig. act. l. pignus. ⁊ sic non tenebitur emptor soluere pretiū si nōdum soluit: ⁊ si soluit recuperabit contrariū hic diciť: qꝛ sicut commodū postea cōtingens pertinet ad emptorē etiā si adhuc res sit penes venditorē. vt. j. tit. j. l. fructus. ita periculū vt in. l. ſm naturā. de reg. iur. ⁊ sic est casus in quo periculuȝ nō pertinet ad dñm rei qō intellige nisi culpa eius interuenisset in male custodiēdo qꝛ venditor teneť ad custodiam anteꝙ̄ tradat: vt in. l. qō sepe. §. si res. ff. de ꝯhē. emp. Nec ob. ꝙ periculū euictionis pertinet ad vēditorē etiaȝ contingens post traditionē: qꝛ illud ꝓcedit qñ euinciť ex causa que habet originem tpe venditionis qꝛ res vendita nō erat vēditoris sed aliena vel si erat sua erat alteri obligata: sed nec sufficit hoc nisi emptor denūciauerit vēditori ⁊ etiā cām defenderit iuxta posse. Secus si nō defunit: qꝛ fuit absens vel etiam presens ⁊ neglexit defendere. nos loquimur de periculo contingente post venditionē perfectā ex causa de pñti que nō suberat tpe venditionis: sed de nouo superuenit. ⁊ hec est intētio huius. l. secus ergo si obueniret ex cā que sic habuisset originē vt si seruus vēditus postea moriať ex infirmitate occulta que aderat tpe venditionis vel ꝓpter odium venditoris: vt in. l. si

2 fundus. ff. locati. ¶†In tex. ibi perfectā emptionē: tunc auteȝ dicitur perfecta qñ est pura vel purificata. Si autē conditionalis ⁊ pendet conditio tunc si interim cōtingat periculū distinguitur an conditio deficiat ⁊ pertinet ad venditorē: qꝛ venditio habetur pro nō facta. Aut extitit conditio: ⁊ tūc aut loquimur de periculo interitus rei ad idem qꝛ nō reperiať res tempore conditionis existentis non perficitur venditio qꝛ deficit vnum de extremis necessarijs ⁊ sic habeť pro non facta. Aut loquimur de periculo deteriorationis: ⁊ tunc vēditio perficiť postꝙ̄ res extat: licet deteriorata: ideo pertinet ad emptorem vt teneať ad integrum pretiū: licet deterior res facta sit vt hec habenť in. l. necessario. §. qō si pēdente. ff. eo. Scđo requiritur ꝙ sit facta sine scriptis vel si in scriptis scriptura fuit cōpleta ſm tenorē. l. ꝯctus. de fide instru. s. alias nō habereť perfecta. vt. j. eo. l. cum inter. Tertio ꝙ nō sit facta ad mensuram vel sit ita facta mensuratio: alias secus: vt in. l. proxim. ⁊ l. quod sepe. §. in his. ff. de ꝯhen. emp. Quarto ꝙ sit facta de re degustabili: vt de vino ⁊ interuenerit degustatio: al's secus vt in. l. si vina. ff. eo. ⁊ no. in. l. proxi. ⁊. j. tit. j. sicut per glo. ¶In tex. ibi: autor enim. respondet tacite oppositiōi que posset fieri quod

3 imo ad venditorē pertineat. ¶†In tex. ibi. cause agēde adesset: non ergo sufficit denunciare vēditori litē motam vt possit agi de euic. licet Dy. hoc dixerit in. c. cū qui certus. de reg. iur. sed requiritur vt veniat ad cām defendendā: vt hic. ⁊ l. qui absentem. ff. de procur. ideo non sufficeret ꝙ venditor sciret liteȝ motam nisi etiam sit requisitus: sed si vera esset opi. Dy. sufficeret: qꝛ denunciatio nō fieret nisi ad noticiam ⁊ ei qui scit nō est amplius denunciandū qñ denunciatio nō fit ad aliū finē: vt. l. j. §. fi. de act. emp. de hoc ꝑ Bar. in. l. denūciasse. ff. de adul. ¶In tex. ibi: ⁊ nō absente emptore sub. sed presente ⁊ causam defendente: idem tamen videtur si est absens ⁊ per procurato

b rem defendat: [b]al's si nō defendit siue sit absens siue ꝑsens est sibi imputandum: qꝛ nō videtur res euicta propter malā causam: sed propter defensionem non factā: vt. l. si ideo. ff. de euic. ⁊ l. qui repudiantis. §. fi. ff. de inoffi. testa.

2 ☞Periculum vini venditi quādo pertineat ad emptorem ⁊ quando ad venditorem.

Quid in alijs rebus cōsistētibus pōdere numero vel mēsura.

3 Si vendo tibi fundum meum quem assero esse centū camporum ad rationem centum librarum pro quolibet campo: ⁊ antequā mensuretur casu ꝑate pereat vel deterioretur cuius erit periculum.

4 Quid si non fuit facta venditio ad mensurā: vt si vendidi pro mille aureis ⁊ dixi quod continebat centum campos ⁊ postea non fuerunt tot reperti an debeat diminui pretium pro rata. Quid si fuerint reperti plures an augebitur pretium.

1 CUm conuenit. †Periculum vini venditi ad mēsurā non pertinet ad emptorem anteꝙ̄ mēsuretur. h. d. sed si fuit venditum nō ad mensuram sed in specie bene pertinet etiam anteꝙ̄ mensuretur. h. d. ⁊ quod dictuȝ est de vino extēdiť ad alia liquida vel arida in quibus cadit mē-

2 suratio. ¶†In textu ibi: antequam tradantur: ⁊ per consequens antequam mensurentur: quia in traditione fit mensuratio. nam talis venditio censetur esse conditionalis si sequa-

c tur mensuratio postꝙ̄ facta fuit ad mensuram: [c]vt. l. quod sepe. §. in his. de contrahenda emptione. tamen nō est hoc ideȝ quod in alia conditione: qꝛ omne periculum tam peremptionis ꝙ̄ deteriorationis pertinet ad venditorem qꝛ conditio est intrinseca: sed intrinseca distinguitur vt dixi in. l. precedenti. Sed pone ꝙ vinum fuit traditum non tamen mensuratū: puta per traditionem clauium celle: vt. j. sequiť ⁊ claues emptionis ⁊c. ⁊ ff. de contrahen emp. l. clauibus: non autem censetur traditum propter hoc solum quod vasa fuerint signata si claues remanserunt penes vēditorem: vt in. l. j. §. si dolium. ff. eo. vtrum post traditionem ⁊ ante mensurationem periculuȝ sit emptoris. dic quod sic per istum tex. a contrario sensu: ⁊ qꝛ per traditionem fuit translatū dñium in emptorem ergo suuȝ est periculum: vt in. l. pignus. de pig. ac. ⁊ sic ergo est verū qō ante mensurationem periculum est venditoris qñ adhuc nō tradiderat: sit ergo cautus qui vendit vinū ad mensurā vt quam citius potest tradat vel mensuret quia stat ad periculum suuȝ.

In tex.

BIU Cujas

¶In ter.ibi ꝛ claues emptoribus traditas alleges maxime. nam idem si non tradiderat cū regulariter etiam ante traditionem periculum ad emptorem pertineat.vt.ff.e.l.cū inter. hoc tñ intellige postꝙ vinum degustatum est per emptorē qꝛ quando vēditio fit de re gustabili intelligitur ꝺditionalis si degustetur.postꝙ ergo fit traditio indebite ptinet periculū ad eum per rationem quam supra dixi.Sed anteꝙ tradaꝛ si fuit degustatum periculum est venditoris ſm opinionē Jo. ꝛ Bal.licet Azo tenuerit contrarium:quod dic vt plene not. ff.eo.l.j.ꝛ.ff.ti.j.l.sicut.in glo.quam omnino vide in fi.l.pred. quando vēditio consistebat in specie:quia de certo vino cōsistente in certa cella quo casu pōt fieri dupliciter venditio:vel ad mensuram.Et tunc videtur tot vēditiones quot sunt mēsure:qꝛ tot sunt pretia vel nō ad mensuram:ꝛ sic est venditio ꝛ vnum pretium:sed interdum fit venditio in genere generalissimo:vt si vēdis mihi decem corbes vini nō referēdo te ad aliquod certum vinū:ꝛ tūc indistincte pertinet ad te periculum:etiam si totum vinum quod habes in cella pereat:qꝛ genus perire non pōt.vt in.l.incendium.ff.si cert.peta.Interdum fit in genere subalterno:vt decem corbes vini:de eo qō babes in cella:ꝛ tūc si totum periret idem esset:ac si in specie secus si totum non pereat sed remaneat tantū quod sufficiat. facit.l.in naue saufelli.ff.locati.in fi.l.ibi.vel bis similia supple consistentia pondere numero vel mensura vt distinguaꝛ an fiat ad pondus vel ad numerum.vt sit idem quod qñ ad
3 mensuram.an autem in specie fiat venditio.¶†Sed quid in rebus immobilibus:puta vendo tibi fundū meum quē asserо esse centum campoꝝ ad rōnem centum librarum pro quolibet campo.queritur si anteꝙ mensureꝛ casmate pereat vel deterioretur cuius erit periculum.dic vēditoris.ter.est sing. per quem Bar.ita consuluit in.l.si in vēditione.§.j.ff.eod.titu.Et not.in.l.iulia.§.si titius.ff.de actio.empti.sit ergo cautus venditor vt cito faciat mēsurari.hoc tamen intellige si casus contingat anteꝙ tradatur:sed si post traditionem:qꝛ dominium est translatum periculū est emptoris vt.s.dixi tene
4 menti.¶†Sed quid si[a] non fuit facta venditio ad mensurā:
a puta vendidi pro mille aureis.ꝛ dixi quod continebat centū campos ꝛ postea nō fuerunt tot reperti.¶Responde qō debet diminui de ptio pro rata.ff.de act.emp.si seruū.§.si modus. ¶Sed quid si fuerint reperti plures an augebiꝛ pretiū videtur qō sic eadem rōne.ter.vſ in.l.qui fundum.§.qui agrum. de contraben.emptio.facit.l.si venditor.in prin.de act.emp.ꝛ l.pe.§.fi.Quidam vero dixerunt quod non teneor tibi tradere niſi centū campos:ꝛ illud quod plus reperitur possum retinere si nolo tradere.per illum.§.fi.de hoc vide in additio. Spec.de emptio.ꝛ vendi.§.sciendū.in fi.vbi distinguit qualiter verba venditionis fuerint cōcepta an inceperint a mēsura:vt vendo tibi centū campos terre in tali loco ꝛ non teneor illud dare qō est plus.an inceperit a re:vt vendo tibi fundū centum campoꝝ qui est in tali loco.ꝛ sic totū venit:qꝛ illa verba centum campoꝝ ponūtur causa demonstrationis:que licet reperiantur vera non habent vitiare.videtur tñ qō pretium debet augeri per illum ter.no.in.l.qui fundum.§.qui agrum.sicut deberet diminui si tñ reperiretur integra mensura.vt in.d.l.si seruum.§.si modus.

1 ¶Periculum cōtingens post venditionem perfectam qñ pertineat ad vēditorem non ex causa de preterito.

2 Dolus venditoris an noceat emptori vt non possit vsucapere vel prescribere.

1 **Dolum.** Dicit hic Bal.ſm Alico.de ma.qō ista lex per ea que hic glossaꝝ non pōt itelligi.tu dic qō valde bñ pōt intelligi ꝛ limitari totus titulus†Et est singularis limitatio:vt tunc per iculū cōtingens post venditionē perfectā nō ex causa de preterito pertineat ad emptorem qñ vēditor nō fuit in dolo qꝛ ignorabat ipſuꝫ piculū euēturū: sed si fuit in dolo ꝛ sciebat ipsum euenire debere:qꝛ sciebat qualitatez vini sui:qꝛ nō cōsuevit durare:ꝛ nō admonuit emptorem pertinet ad vēditorē nō ad emptorē qꝛ videt verū : etiā si contingat post traditionē ppter naturā ꝺtractus bone fidei qꝛ nō debebat subticere quod sciebat.vt in.l.j.§.j.ff.de act.emp.ꝛ.l.quero.ꝛ hocvult ista.l.ſm primū exēplum gl.Itē si in facto ipsius vēditoris accideret vt i ſcōo exēplo:ꝛ hoc siue affirmauit duraturū quo casu nō est dubiū.vt.l.iulia.post prin.de act.emp.nam tunc etiā si ignorabat vitiū teneꝛ qꝛ nō debuit esse facilis ad firmandū qꝛ ignorabat siue non affirmauit sed ignorabat.sed qd si dixi nolo teneri nō sufficit postꝙ sciebat qꝛ videt mala fide hec dixisse:ꝛ mala fide versaꝛ.vt.d.l.i.§.j.ꝛ.l.quero.ꝛ ita debet exem
2 plificari vt faciat ad titu.¶†Sed extra materiam titu.si qrit
b an dolus[b] venditoris noceat emptori vt non possit vsucapere vel prescribere.respōdeꝛ qꝛ aut res erat affecta vitio reali qꝛ furtiua vel vi possessa ꝛ nocet vt in glo.Aut nō erat affecta tñ vēditor sciebat rem alienā:ꝛ erat res immobilis in qua vēdēda non committitur furtum.ꝛ olim mala fides vēditoris nō nocebat emptori.vt.l.j.ff.de prescrip.lon.temp. hodie p aut. male fidei ibi positam secus:qꝛ facit vt requiratur maius tēpus ad prescribendum.

1 **Cum inter.** †Iste tres leges dicunt qō dicit.l.j.s.eo.ꝛ declarant vt post pfectā venditionē periculum pertineat ad emptorē etiā ante traditionē rei si venditio est celebrata sine scriptis ꝛ pure ꝛ periculū nō eueniat ex pterito vitio. hoc dicunt iste leges.

¶De actio.emp.ꝛ vendi. Rubrica.

2 ¶Vēdita re si nō fuit habita fides de ptio ꝛ emptor nō soluat non trāsfertur dñium ꝛ cōpetet venditori rei vendi. Condictio ob causam nō durat in cōtractibus nominatis.

3 Emptor si nō posset soluere pretium nec haberet aliam rē qō possit venditor facere se mitti in possessionē ꝛ tenutā rei vēdite p debito pretij nō qō eā repetat per rei vēdi.vel ꝺdi.ob cām si translatum est dominium.ꝛ nu.2.
Si sunt alij creditores qui volunt cōcurrere in illa re an vēditor preferatur.

1 **Aduersus eum.** †Cōtra emptorem non soluē- a tem pretiū vel nō pfecte implētē contractū daꝛ vēditori actio psonalis ex vēdito:nō autē daꝛ rei vēdicatio ad rem venditā ꝛ traditam.b.d.
2 qꝛ† trāslatum fuerat dominiū si fides fuerat habita de pretio aꝛs bene competeret rei vendica.vt in glo.in stitu.de rerum diui.§.vendite.sed nec cōpetit cōdictio ob causam quasi causa nō secuta quia non datur in contractibus nominatis cum competat ad rescindendum cōtractum ꝛ cōtractus non rescinduntur propter defectum cause:sed agitur vt causa impleaꝛ.vt.s.de rei vēdi.l.inciuilē.sed nec actio ex vendito vel empto regulariter dantur ad rescindendū contractū vt.j.eo.l.vēditi.quam iunge cum ista opiñ.cum emptor si res non tradaꝛ repetit pretium solutum.vt.j.e.l.sicut.in fi.ꝛ econuerso vēditor si pretiū nō soluaꝛ ꝺz posse repetere rē.Sol.emptor non repetit pretium tanꝙ ptium : sed agit ad interesse si res non tradatur.vt.j.eo.l.si traditio.sub quo interesse venit
3 pretiū solutum.†Et eodem modo si emptor nō posset soluere pretium nec haberet aliam rem possit venditor facere se mitti in tenutam ꝛ possessionem rei vendite pro debito pretij : non quod eam repetat per rei vendi.vel cōdictionem ob causam. ¶Sed pono quod sunt alij creditores qui volunt cōcurrere in illa re:an vēditor preferatur ꝛ si non trāstulissent dominiū qꝛ si non fuisset habita fides de pretio nō esset dubium quod preferretur sed si est translatum ꝛ sic est itum in creditū videt qꝛ omnes concurrant per ter.in.l.procura.§.si plures.versicu. plane.vſqꝙ in finem.ff.de tribu.sed in contrarium:quia res vēdita iure pignoris videtur posse retineri pro pretio:vt not.ff. eo.l.iul.§.offerri.sed tanꝙ tradatur cum sit venditoris nō est proprie pignus quod in re sua non cadit.vt.l.neqꝙ pignus.de reg.iur.cum vero traditur dominium transfertur videt qꝛ pignus recōcilietur.ꝛ ideo venditor videtur preferendus alijs creditoribus chirographariſs.Iste casus potest esse quotidianus in aliquo mercatore qui post emptionē mercium fefellit: ꝛ tamen nondum soluisset pretium:vtrum venditores earum preferātur alijs.de isto articulo vide quod no.Bal.in.l.fi.circa fi.s.cōmo.ꝛ quod idem Bal.ꝛ Ange.not.in.l.si cum dotē. §.fina.soluto matrimo.ff.qui videntur concurrere quod si statim post emptionē fefellit venditores preferaꝛ quasi videantur tradidisse sub spe habendi pretium incōtinēti:ꝛ sic dominium non sit omnino trāslatum.ꝛ adde quod idem Bal.not. s.depositi.l.fina.

1 **Venditi.** †Vēditori datur actio ex vendito ad pretium nondum solutum;vel in falsum debitum per errorē compensatū:ꝛ etiam ad fructuum restitutionē quos emptor indebite occupauit.hoc dicit Bal.

1 **Ex arrhali.** †Ex solo pacto non datur rei vendicatio:sed actio psonalis b.d.ſm omnē lectrā gl.que legit illam legē pluribus modis:ꝛ quelibet lectura potest esse bona.docto.tamē tenent tertiam in versi.vel dicit tertio quod propter dationē arrharū dominium rei vēdite nō trāsit in emptorē sine traditione sicut nec per solutionē pretij;quia nudis pactio

a ¶Sed qd si.ad de ō bac.q.ꝛ dic vt plene per do. Fab.ō sancto sa ui.in trac.de ēp. ꝛ vē.i.vj.q.prin. v.circa quartū. ꝛ pulchre per.d. meū Soci.i.l.de mōstratio falsa. col.iij.ff.de ꝺdi. ꝛ demō.ꝛ i ppo sito vide Aler.i cōsil.viij.p totū. in.iiij.vo.Et ad de eūdē Aler.ō imo.i ꝺs.cxxxiij. col.iiij.v. pterea ēt dato.i.j.volu. Stra.

b ¶An dolꝰ.ade an dolꝰ pbeꝛ p extrīseca.vide i.l.dolo.C.de dolo.Paul.de ca.i l.interpositas.i.j. col.C.de trāsac.

BIU Cujas

nibus dominia rerū non acquirunt sed traditiōe ⁊ vsucapionibus: vt in.l.traditiōibus.s.de pac. Vel dic q̄ dñium rei vadate p arrha non fuit translatum in venditorē: ⁊ sic pfecta venditione ⁊ soluto pretio bene pōt ipsas res vendicare. tñ ista rei vendicatio non oritur ex ptractu arrharū: sed ex dominio qō est penes emptorē: ex illo aūt pacto datur actio psonalis vt in glo. que allegat. l. contractus. de fide inst. Est eñ ptractus per se separatus a venditione: tñ accessorium ad eam.

2 ☞ Venditor an possit precise cōpelli ad traditionem rei vēdite.

1 Si traditio. †Cōtra vēditorē non tradētem rem datur actio personalis ex empto ad interesse. h. d. ⁊ super ista. l. cadūt plures questiones que formantur per glo. in. l. j. in prin. ff. e. ti. quas Bal. prosequitur hic sed sufficit vnā referre

2 vz an †venditor possit precise compelli ad traditionē rei vendite. ℣ Bar. tenuit q̄ sic: sed glo. inducit banc. l. contra eū: qz videtur q̄ agitur ad interesse. Itē ratio inducitur: qz in obligationibus facti post moram succedit obligatio ad interesse nec potest agi precise ad factum. l. stipula. nō dini. ℣. celsus. de ver. obl. ⁊ l. si quis ab alio. ⁊ de re iudic. nisi in casu speciali ppter publicā vtilitatez vt in scriptore qui se obligauit ad scribēdū vt no. in. l. stipulatione. ℣. sine. de ope. no. nun. ff. ⁊ quando obligatio descendit ex vltima voluntate. l. fideicom. ℣. fi. de lega. iij. ⁊ quādo est obligatio iudicialis vt in. l. sed be. ℣. defendere eum ibi not. ff. de pcu. sed venditor obligatur ad factum. s. ad tradēdū rem ⁊ promittendū de euic. vt i. l. j. ff. de rerū permut. non aūt ad dandū. i. dominium transferendū: licet emptor q tenetur in genere ad pretium bene sit obligatus ad danduz. vt hec habentur in. l. ex empto. in prin. ff. eo. titu. constat autē rem tradi cōsistere in facto. vt. l. si rem tradi. de verb. obliga. ff. cōmunis tamen opi. est quaz glo. insti. de contraben. emptio. ℣. pretium. q̄ si venditor habet facultatez rei tradende posset precise compelli ad tradendum. naz potest sibi auferri res manu militari vt in. l. qui restituere. in fi. ff. de rei vendi. que dicit hoc posse fieri non solum in actionibus realib⁹ cōpetentibus ad aliquam speciem certam: nec obstant allegata in cōtrariuz qz obligatio rem tradi: lz sit meri facti quādo descendit ex cōtractu stricti iuris. vt in. d. l. si rē tradi. ⁊ etiam quando est bone fidei si nō ordinatur ad dominij translationem: vt in actione ex locato. quando aūt ad hoc ordinatur non dicitur cōtinere merum factum: sed continet etiam dationez quod ex eo ptz qz ex tali traditione transfertur dominium consecutiue si erat penes tradētem: licet ad hoc non esset obligatus quod tñ non est in casibus precedentibus: quia non transfertur etiam si sit penes tradentem: ideo qz talis obligatio descendēs ex tali cōtractu habet mixtam causam: scilicet facti ⁊ donationis seruatur media via: vt si debitor habet facultatem tradendi: precise possit cogi et cōpelli ad tradendum si non habet agit ad interesse ita debet intelligi hic: ⁊. l. j. in princip. ff. eo. ⁊ boc etiā tenent canoniste in. c. cum Joānes. de fide instrumen. ⁊ vide hic per Bal.

a Curabit. Addō materiaz hui⁹. l. vide plenū 2 si. d. mei. d. Bar. soci. in 2 si. clxxvj.

2 ☞ Si vēditor non tradat rem cū tñ emptor tradidisset pretium. an emptor possit repetere pretiuz et vsuras quas soluit ei a quo mutuo pretium recepit q̄ sic.

b Probare. addō de hoc ⁊ dic vt p Ale. de imo. i 2 si. clxvij. col. fi. in. v. vo. ⁊ p dñm meū Soci. i 2 si. lxxxix. col. v. vsi. iij. ⁊ col. vij. vsi. 2 firmat. Stra.

3 Emptor si non soluit pretiū an vsure veniāt a tpe traditiōis an cōtractus: ⁊ quid in fructibus. ⁊ quid si erat res ex qua nō percipiebantur fructus. ⁊ nu. 2.

a 1 Curabit. a †A tēpore traditionis rei vendite emptor qui p̄tiuz modo soluit teneť ad vsuras pretij. h. d. etiā si alio modo nō sit in mora: qz non fuit interpellatus vt solueret p̄tiuz: tñ dicitur in quasi mora postq̄ cōtractus sibi fuit impletus vt no. ff. de vsu. l. euictis. ℣. fi. in gl. potest etiam esse in vera mora etiam traditione non facta si venditor obtulit rem ⁊ petijt pretium ⁊ emptor noluit recipere nec pretiū soluere: et sic vsure veniūt a tempore more. ita loquitur. l. fructus. in fin. j. e.

2 ⁊ dic vt dixi. s. de vsu. l. ij. ¶ †In ter. ibi fructus percepti. idez si nullos percepit: qz erat res in qua non percipiebātur fruct⁹ sufficit eñ q̄ fuerit tradita: ⁊ sic contractus fuit sibi implet⁹ ⁊ in potestate emptoris de illa facere quodvolebat. ¶ Sed quero et ista questio cadit in. l. prece. si venditor non tradat rem cū tamen emptor tradidisset pretium: an possit emptor repetere pretium ⁊ vsuras quas soluit ei a quo mutuo pretiuz recepit dic quod sic ⁊ est casus qui nō est alibi ℣m Bal. ff. e. l. lucius titius. in fi. ¶ †Nunc pro declaratione glo. oppo. q̄ vsure nō veniant solum a tempore traditionis sed a tempore cōtractus. Nam a dicto tpe fructus percepti etiam per venditorem pertinent ad emptorē. vt. ℣. e. l. fruct⁹. ergo sicut ad eū pertinet cōmodum fructuum ita debet pertinere onus vsurarum. ar. huius. l. que facit vim in perceptiōe fructuū: timore huius qdam dixerūt q̄ refert glo. j. q̄ illa lex loquitur quando ipse emptor percepit fruct⁹. ⁊ tunc a tempore traditionis. s. qñ venditor: ⁊ sic a tempore venditionis. glo. nō approbat hunc modum loquendi: sed dicit q̄ si non erat facta traditio: ⁊ sic per venditorem fructus erant percepti est in electiōe emptoris petere fructus per illam. l. fruct⁹. ⁊ si hoc facit extunc tenetur solucre vsuras vel fructus non petere: qz forte pauci sunt ⁊ tūc ex quo traditio non erat facta non tenebitur ad vsuras: supple etiā si vēditor ei offerat fructus quos percepit qz nō teneť emptor eos recipere ne ad vsuras teneatur: sit ergo cautus vēditor q̄ offerat statim rem ⁊ petat pretium si videt emptorem non esse paratum soluere pretium: ⁊ tūc cōstituat eum in vera mora ⁊ faciat eum teneri ad vsuras: ⁊ si postea vēditor aliquos fructus percepit ⁊ vult petere pretium cum vsuris debet offerre rem ⁊ etiam illos fructus: sed si nō obtulisset nec ipsum in vera mora constituisset nō posset postea offerendo fructus petere vsuras. ita intellige ⁊ declara illam glo. ⁊ ista sunt no. quia etiam hodie de iure canonico tales vsure sunt licite ℣m glos. quia veniūt potius vt interesse q̄ vt vsure. vt etiam not. in. d. l. ij. s. de vsuris.

1 Venditi. †Actio ex vendito non dat ad resolnendum cōtractum nisi fuerit actum inter partes de resolutiōe. si ergo fuit appositū pactum legis cōmissorie vel adiectionis in diē que tendūt ad resoluēdum bene ⁊ sic daretur actio ex vendito ad repetitionem rei vendite ⁊ tradite vt in glo.

1 Si seruos. †Non liberatur emptor a solutione pretij si tradat vēditori pecuniā propriā ipsius venditoris. h. d. Cōcordat. l. j. s. si seruus extero. ⁊ glossa dicit quod verum si venditor recepit ignoranter: secus si sciēter. per. l. j. ℣. elegāter. ff. depositi. quod no. de hoc etiam tangitur in. d. l. j. in gl. super verbo ignorāte in prima expositione quam tamē declara per istam glos. ⁊ per l. allegatam in ea.

2 ☞ Emptor si posset rem vēdicare tanq̄ dñs per solutionem tributorum ⁊ publicarum funetionum nō posset repelli p exceptionem pretij non soluti.

3 Estimum non probat dominium nec possessionem. Venditor pōt cōueniri vt tradat rem ⁊ hoc consistit in facto ⁊ transferat vacuam possessionem ⁊ hoc consistit in iure.

4 Emptor si agat ad traditionem rei nōdū soluto pretio iudex ex officio potest prouidere vt pretium soluatur. ⁊ hoc pōt duobus modis practicari.

1 Si pater. †Emptor re non tradita nō efficit dominus etiam si gerat se pro domino soluēdo tributa ⁊ publicas functiōes pro ea: ideo nō pōt vendicare: sed debet agere personali actione ex empto vt inducatur in vacuam possessionem so-

2 luto pretio. h. d. Bal. † ⁊ aduerte diligēter qz si posset rem vendere quia conferetur effectus dominus per solutionem tributorum ⁊ publicarum functionum non posset repelli per exceptionem pretij nō soluti. per. l. si filius. post princip. ⁊ per. l. cū fundus. ℣. seruum tuum. ver. quo ad peculiares. ff. si certū pet. sed deberet sibi res restitui. quia non debet retineri iuito domino: ⁊ postea posset venditor agere ad pretium. Et idē dico si vēditor tradidisset habita fide de pretio. ⁊ sic dominiū transtulisset. ⁊ postea possessio reuerteretur ad venditorem ⁊ vēditor ageret rei vēdicatione nondum soluto pretio: sed si dominium non est trāslatum. ⁊ sic habet necesse agere ex empto vt res tradatur potest repelli per exceptionē pretij nō soluti: ita fuit intētio huius. l. si subtiliter intelligitur. ¶ In ter. ibi nec indurit in vacuam possessionē quod ex eo apparet: quia emptor nō probat rem sibi fuisse traditam licet probet et ponat q̄ fuit in estimo suo per tot annos: ⁊ continue soluit publicas functiones vnde per hoc vult arguere quod presumatur sibi traditio facta: ⁊ sic possessio ⁊ dominium in eum translatū. tu autem reperiris in possessiōe rei: ⁊ hoc prealet vt presumat traditio nō fuisse facta: alʒ presumeretur pro estimo communis non apparente contrario. vt no. de predijs naui. l. fina. li. r. ⁊ sic debet intelligi. l. solennibus. s. de rei vendic. vt nō sufficiat solucre publicas functiōes ⁊ stetisse in estimo ad pbationem dominij ⁊ possessionis quādo apparet de contrario: qō

3 alius est dñs ⁊ possessor. ¶ †Nota. glo. hic ℣m Bal. estimū non

b probare ᵇdominium nec possessionem quod intellige vt dixi. Item in versi. ⁊ si te. q̄ vēditor potest conueniri vt tradat rem et hoc consistit in facto ⁊ transferat vacuam possessionē: ⁊ hoc consistit

BIU Cujas

consistit in iure que possessio est ius.vt in.l.peregre.in princi. ff.de acqui.pos.ꝛ licet hoc nō sit necessarium ad translationē dominij:qz sufficit traditio facti:licet nō trāsferatur possessio vacua.vt in.l.si fundū.ff.de fundo do.cū ibi no.tamen vendi tor post obligationem ad possessionem vacuam transferendā nec est liberatus per simplicem traditionē facti si nō trāstulit possessionem vacuā:ꝛ sic adhuc potest cōueniri.vt in.l.ij.§.fi. cum.l.seq.§.j.ff.eo.ti.iunctis bis que no.in.l.cū res.§.de pro
4 ba.p Ly.ꝛ alios.†Ultimo no. in fi.qō si emptor agat ad tra ditionem rei nondū soluto pretio iudex ex officio pōt prouidere vt pretium soluatur quod pōt duobus modis practicari.¶Primo vt opposita hac exceptione per venditorē repellat emptorem nisi pretium soluat.Secūdo si venditor petijt pretium recōueniendo qō illū cōdemnet ad pretium.Tertio qō condemnet venditorē ad traditionē rei dūmodo non fiat executio sentētie nisi soluto pretio per.l.iij.§.illud videndū.ff. de fideicom.lib.tene menti predicta:qz ex bis redditur ista.l. vtilis ꝛ not.lz prima facie videatur contrarium.

2 ☞Actio quanto minoris fuisset quis empturus est ciuilis.
Actio quanto minoris res valet est pretoria.
3 Si vēditor asseuerauit minus esset:onus fiscale q̄ esset:potest etiam emptor agere ad integrum interesse.
4 Quid si venditor ignorauit.ꝛ nu.§.
5 Quid si non asseuerauit.ꝛ nu.6.
6 Quid si emptor sciebat vitium rei.

1 **Si minor.** †Vēditor qui asseuerauit minus esse fiscale q̄ esset siue sciēs siue ignorās tenet emptori ignorāti actione quāto minoris fuisset emptur⁹ si sciuisset:lz emptori sciēti nō tenet in aliquo.h.d.Ecce casum.¶In tex.ibi capitatio
2 i.census.¶†In tex.ibi minus daret pretij:ꝛ ista actio quāto minoris fuisset empturus est ciuilis:sed est quedā alia ptoria scz quanto minoris res valet:ꝛ de illa nō loquitur iste tex.sed habetur in tit.de edil.edi.nam pōt esse qō nō minus valet:ꝛ tñ emptor pro tanto emisset ꝛ ecōuerso pōt esse qō non tantū valet:ꝛ tñ emptor propter affectionem non minus emisset:ꝛ
3 sic habent diuersas naturas.¶†Sed oppo.qō imo emptor possit agere ad integrū interesse qō pōt transcendere si forte est in aliquo dānificatus propter hoc mendaciū siue vēditor sciuerit siue ignorauerit ꝓpter temerariā assertionē.vt.ff.eo. l.iulia.post prin.¶Respōdeo fateor ꝛ qō hic dicit ſuppleri debet per illā.l.ꝛ sic pōt agere qua actione vult vel quanto minoris vel ex empto ad interesse q̄ sunt actiones diuerse.¶Item
4 oppo.†qō si venditor ignorauit nō teneatur ad aliquid sicut qñ emptor sciuit vt in.l.si sterilis.§.j.ff.e.gl.soluit multis modis.tene illam in ver.vel dic qō est verius:qō istud contingit hic propter temerariam assertionem:qz nō debuit esse facilis ad asseuerandū qō ignorabat vnde propter ignorantiā nō ex
5 cusatur.†Si vero non asseuerauit ꝛ tunc distinguit an sciuit ꝛ non admonuit:ꝛ idem vt teneatur nō solum quanto minoris/sed etiam ad omne interesse:an ignorauit:ꝛ tūc nō teneatur in aliquo:sed contra hoc vltimū qō imo teneat etiam qñ ignorauit saltem actione quanto minoris:lz nō ad omne interesse extrinsecū.vt.d.l.iu.circa prin.Quidam fatent hoc dicentes ignorantē nō teneri.scz in tm quantū sciens tenet.s.ad omne interesse:lz bñ tenet q̄to minoris.Alij vident tenere ꝛ hoc sequunt gl.qō istud ꝓcederet in alio qō hz res vēditas:ꝛ emptor tacuisset ignorāter:sed in hoc qñ est magis grauatus tributis q̄ emptor crederet venditor ignorans non tenetur in aliquo.ꝛ boc ideo qz est quid imputet emptori cum sciret: vel scire deberet predium prouinciale fore tributarium si nō exploauit de quantitate tributi.Item in alio casu fallit quādo emit seruum furem si venditor ignorabat qz scire debebat emptor q̄ si seruus:ergo fur.cū tales capiferi naturaliter sint fures:qz conantur furari dominis:etiam si cinerem furētur: vt dicit gl.in.l.iul.In alijs autem casibus vēditor etiā ignorans tenetur saltem quanto minoris:ꝛ si dicat in dictis duobus casibus est imputādum emptori sicut si ipse sciuisset:ergo venditor etiam si sciuit vitium nō debet teneri.vt in fi.buius.l.¶Respondetur qō plus attēditur vera scientia venditoris que cōstituit ipm in dolo q̄ ficta sciētia emptoris que constituit ipm in culpa:qz dolus culpe prepōderat.vt in.l.si ob
6 stetrix.ī fi.ad.l.aqui.¶†Et ex bis recollige tres casus.¶Nā interdum emptor scit vitium rei ꝛ tunc vēditor in nullo sibi tenetur occasione dicti vitij:interdum ignorat ꝛ tunc aut vēditor etiam ignorat aut scit.¶Primo casu aut asserit nō subesse vitium:ꝛ tenetur insolidū propter temerariam assertionem aut nō asserit ꝛ tūc regulariter tenet quāto minoris.fallit in duobus casibus in quibus in nihilū tenet:qz.§.dixi si venditor sciuit ꝛ tacuit tenetur insolidum nō solum quanto minoris ad omne interesse etiam extrinsecū.vt.d.l.iul.cum ibi plene nota.que per predicta remanent clare expedita.

2 ☞Sicut rumpitur fides veniendo contra conuenta ita veniendo contra promissa.
Venditor qui rem venditam nō tradidit in termino an possit purgare moram tradendo carnes post terminum.
3 Si familia seruorum emptoris mortua est propter defectum carnium an poterit peti hoc interesse.

1 **Am venditorem.** ¶†Si res vēdita non traditur in termino agit ad interesse.h.d.¶In text.
2 ibi fide cōuētionis rupta.¶No.qō† sicut rumpitur fides veniēdo cōtra cōuenta.vt.j.l.pri.in fi.ita nō seruando promissa.¶Querit hic qd si iste vēditor vult purgare morā ꝛ dare carnes post terminū:an debeat audiri vt euitet condēnationem interesse.glo.hic tenet qō non per.l.celsus.de arbi. in cōtrarium quod habet ibi in.l.prece.qz qñ est dies:ꝛ non pena prout hic erat post diem admittit purgatio more:dum modo debitor offerat interesse.i.faciat qō creditor non remaneat in damno propter moram.Solu.intellige glos.quando amodo post tēpus emptoris non intererat habere carnes:qz propter moram oportuit ipsum aliunde emere carnes.ꝛ tūc amplius carnibus nō indiget.vnde tenet venditor pretium restituere conuentum:ꝛ tamen vltra quantum plus constiterunt carnes postea empte:lz si sua interesset habere carnes auditur offerēdo carnes nec habuit restituere pretium perceptum dummodo tñ vltra quantū carnes alie constiterunt vt
3 ibi no.¶†Item quero quid si familia seruor emptoris mortua est propter defectum carniū:an poterit peti hoc interesse i.pretium seruor.dic qō non:qz interesse extrinsecum non venit etiam in contractu bone fidei.vt.l.si sterilis.§.cū per vēditorem.ff.e.sed duntaxat intrinsecum quod consistit in valore rei ꝛ vult etiam hoc glos.

1 **Si ancillam.** †Venditor ancille post traditionē non pōt eam manumittere:qz nō est dñs:sed ante sic:tñ tenetur ad interesse qz non pōt amodo tradere.h.d.casus. Secundum dictū procedit nisi ex vēditione etiam sine traditione fuisset translatū dominium:vt si vēdita fuisset ecclesie: vt.§.de sac.san.eccle.l.fi.Sed oppo.de.l.generaliter.ff.qui ꝛ a quib.vbi etiam dñs nō pōt manumittere qñ seruus vel liberta subiacebat restitutioni sed hic erat huiusmodi:qz vēditor tenebatur tradere:ergo nō potuit manumittere.Sol.contrarium loquitur qñ subiacet restitutioni ex dispositione vltime voluntatis:secus quando ex dispositione intervivos que non est ita fauorabilis.vt in.l.testamētis.de reg.iur.ita intellige glos.
2 ☞Venditio vini facta ad mēsuram vel perfecta antеq̄ mensuratio fiat vel degustet quantum ad hoc vt augmentum vel diminutio pretij pertineat ad emptorem.ꝛ nu.§.
3 Quid de periculo interitus vel deteriorationis.
Quid si vinum vendatur in specie non ad mensuram.
4 Quando dicetur venditio facta ad mensuram.
Si dico vendo tibi illam vegetem vini ad rationem viginti solidorum pro qualibet salma an dicatur venditio facta ad mensuram.

1 **Sicut periculum.** ¶†Si post vēditionem perfectam pretiū rei vendite augeatur:commodū pertinet ad emptorem:ꝛ ideo si nō tradatur non solū reperitur pretium cōuentum:sed etiam tantū quantum bo-
2 die plus valet.h.d.¶Et not.l.nā puto qō habeat locū etiam cum venditio fuit facta ad mensurā:ꝛ mensuratio adhuc nō erat facta:licet enim venditio non videatur perfecta quantū ad hoc vt periculum interitus vel deteriorationis vini pertineat ad emptorem.quantum tamen ad augmentū vel diminutionem pretij censet perfecta.vt sic si pretium postea diminuatur:nihilominus emptor teneat soluere pretium conuentum ꝛ si augeatur non tenetur plus soluere q̄ conuenerit:qz boc interesse:licet vno respectu dicat intrinsecū dixi in.l.cum venditorem.alio respectu scz deteriorationis vel peremptionis rei dicitur extrinsecum:ideo quantū ad hoc ōn attenditur an fuerint venditiones in specie vel ad mensuram sed statim dicitur perfecta venditio etiam ante mensurationem:vel degustationem:per hanc.l.quod tene menti:qz per aliū tangitur.
3 †Quantum vero ad periculū interemptionis vel dete

BIU Cujas

a ¶Ad mensurã. adde hic q̃ notaui ad.l.ij.ff.de pericu. ꝛ cõmo. rei vẽ.ꝛ i.l.j.s. eo.ti.

b ¶Fortuit⁹. Adde quid sit casus fortuit⁹. vide gl. ifti.de re.diui. in ℌ.thesauros.bal. i.l.q̃ fortuitis. C. de pign.act.Lar. zab.i.c.j.in.xij.q. de cõmo.ꝛ quatr ꝓbeꝫ casꝰ fortuitus.vió gl.i.l.iij. i.ℌ.si ad idẽ.ff.de re mil.Ja.ó are. i.l.scire opz.in.ℌ. sufficit.ff.ó excutut.Bart.i.l.j.C. deposi.ꝛ an sufficit ꝓbare ꝑ iuramẽtũ de quo i.c. q ꝑpter.de elec. ꝛ i.c.cũ bertold⁹. de re iudi.ꝛ ꝑ archi.i.c.j.de do.et ꝛtu.lib.vj.ꝛ q̃ sit differẽtia iter casuz fortuitũ ꝛ casum ipꝛouisum. vide gl.i fi.in.l.j. C.ad legẽ coꝛ.de sic. quã Bal.ibi dicit se nesciꝫ alibi:ꝛ an iniuria iudi.sit casꝰ fortuitus vide i.c.fi.de emp.ꝛ vẽd.arch. ꝛ Jo.an. i.c.j. de do.ꝛ cõtu.lib.vj. Jo.an.i add.specu.de ap.i.ℌ. nũc breuiter. Ant.de bu.ꝛ Jo.de imo. i.c.q̃relã.de pecu. Bar.i.l. cõtumacia.i.ℌ.fi.de re iudi.Ly.ꝛ Bal.i.l. fi.C.de fi. instru. Bal.i.l.q accusare.C.de edẽ.ang. i.l.qõ exigim⁹.ff. si qs cau.bar.cõsi.ici.ex facto ꝓponit qõ ex cã.

riozationis rei dic vt in gl.que vult in effectu q̃ si vẽditio fuit facta ad mensuram ad hoc vt periculũ pertineat ad emptoꝛẽ requiritur degustatio ꝛ etiam mẽsuratio nec sufficeret primũ sine secundo:sed econuerso bene sufficeret q̃ cum mẽsuratum traditur ꝛ quando est traditum hoc solũ sufficit sine predicto q̃ transfertur dominium:ꝛ sic periculum est emptoꝛis:vt dixi in.l.j.s.tit.j.Quando vero venditur in specie nõ ad mensurã sufficit sola degustatio absq̃ mensuratione vt periculum pertineat ad emptoꝛẽ:ꝛ p̃dicta nisi emptoꝛ susceperit in se periculum vel fuerit in mora mensurandi vel degustandi quibus casibus indistincte ptinet ad ipsum periculum etiam si nõ fuit facta traditio nec degustatio nec mensuratio.hec est conclusio glo.lz diuerse fuerint opi.retẽta opi.Jo.¶Sed querit Bal. no.q̃ dicatur venditio facta ad mẽsuram[a] pone emꝰ q̃ dixi vẽdo tibi illam vegetem vini ad rationẽ.xx.solidoꝛum ꝑ qualibet salma an dicatur facta ad mensuram.videtur q̃ sic q̃ ptiũ dinumeratur ex mensuris.Cõtrarium tenet ipse q̃ mensuratio nõ fit ad substantiam venditionis sed ad declarationẽ pretij quod erat certum in rerum natura.s.quantum vinũ erat in vegete:lz esset incertũ quo ad nos:ideo vẽditio statim fuit perfecta:ꝛ idem in re immobili si diceꝛẽ vendo tibi hũc fundum ad rationem.xx.libꝛarum ꝓo quolibet campo vel iugere: q̃ non diceretur facta ad mensuram.Sed nunc dicitur ad mẽsurã facta si diceretur vẽdo tibi.x.coꝛbes vel salmas vini ex ista vegete vel campos centum terre ex isto fundo ꝛ tunc ante mẽsurationem venditio nõ esset perfecta.tene menti ꝑpetuo hec verba declarant infinitas leges ꝛ sine ipsis de facili erraretur: ꝛ forte multi dicerent cõtrarium quod qualitercunq̃ de mensuratione sit facta mentio dicatur facta ad mensurã.¶In textu ibi mutati.i.deteꝛioꝛati.¶In ter.ibi ita cõmodũ autem pretij pertinet:ꝛ sic si plus valet hodie vinum tenetur tradere ꝓ ptio conuento venditoꝛ.¶†In ter.ibi:sic certe.infert ex predictis q̃ etiam si vinum fuit vẽditum ad mensuram postea anteq̃ mensuretur auctum ad pretium tenetur vẽditoꝛ tradere ꝓ eodem pretio conuento ꝛ nisi tradat non solum repetitur pretium conuentum quod erat traditum:sed tãtũ plus quantum hodie valet.¶Nec obstat si dicatur venditio nõ erat perfecta non facta mensuratione ꝛ sic periculum deteꝛioꝛationis ꝛ peremptionis non pertinebat ad emptoꝛem hoc casu lz secus si non ad mensuram vt in prin.ergo nec cõmodum debebit ad emptoꝛem ptinere per regulã que ponitur in princi.q̃ refert vt.s.dixi q̃ hoc non attenditur quantũ ad cõmodũ aucti vel diminuti pretij sed solũ peremptionis vel deteꝛioꝛationis rei:ꝛ tunc distingue vt in glo.

2 ☞Fructus semper intelliguntur deductis expẽsis factis in colendo ꝛ recolligendo eos.

1 **Fructus.** †Perfecto contractu fructꝰ pertinent ad emptoꝛẽ sicut ꝛ onera fiscalia ꝛ emptoꝛ tenetur ad vsuras pretij ex tẽpoꝛe moꝛe.h.d.¶Primum dictum intellige non soluz de fructibus post venditis satis ꝛ recollectis sed etiam de fructibus pendentibus licet fuerint sati ante venditionem.vnde ꝓpter hoc forte videbatur contrarium q̃ non debeãt ad emptoꝛem pertinere:sed quando sati sunt post imputet sibi venditoꝛ cur hec facit.¶Potuit enim rem tradere ꝛ nõ serere quia nec tenebatur esse vel factoꝛ vel colonus emptoꝛis vt.l. vendi. de here.vel act.vendi.sed dic q̃ fructus pendentes veniunt:q̃ per se non considerantur:q̃ cẽsentur esse pars fundi.vt.l.fi.ff. que in fraudem credito.ideo veniunt nisi excipiant.Et qd in pẽsione coloni vel inquilini.dic vt.l.iulia.ℌ.si fructibus.ff.eo. ꝛ quod not.in.l.fina.de iure fisci.per Bart.Secundum dictũ declara vt dixi in.l.curabit.s.eodem.¶In text.ibi conuenit †refusis tamen expensis venditoꝛi quas fecit in colendo ꝛ recolligendo fructus.vt.j.eo.l.post perfectam.quia semper fructus intelliguntur deductis talibus impensis vt.l.fructus.ff. soluto matrimonio.ꝛ in.l.si a patre.ꝛ in.l. si aduoca.ℌ.fi.cũ.l. sequenti.ff.de petitio.heredi.nam nullus est casus qui hãc deductionem possit impedire vt dicit text. not.in.l.fundus.ff.fami.erciscunde.

1 **Emptoꝛ seruoꝝ.** †Nota hic illa ad que tenetur ille qui vẽdit seruum:etiam si nil expresse dicat sed simpliciter vendat nam poterit postea conueniri vt promittat de omnibus istis de quibus hic non cum fideiussoꝛe sed simpliciter ꝛ posito quod non promitteret teneꝛet de omnibus istis: ad quid ergo requiritur ista repꝛomissio. Respondeo vt clarioꝛ sit intentio emptoꝛis postea agentis:vt no.ff.de solu.l.si pupilli.ꝛ hic vide.l.ex empto.ℌ.fi.cũ ibi not. ff.eo.vbi plenius examinatur.

1 **Vltra modum.** ¶†Vẽditoꝛ q̃ non fuit in moꝛa non tenetur ad aliquid vltra sortẽ.hoc dicit.lex ista est satis clara.

2 ☞Ad hoc vt possit agi de euictione dz emptoꝛi res auferri per sniam iustã ꝛ ex causa que habuit oꝛiginẽ aut vẽditionẽ: ꝛ quid si solam possessionem amisit.

3 Si emptoꝛ agẽdo contra spoliatoꝛem succubuit an tenebitur venditoꝛ.

4 Si venditoꝛ promisit emptoꝛem defendere de iure ꝛ de facto manu armata contra volentem spoliare:an in tali casu teneatur emptoꝛi.

1 **Expulsos.** †Si res aufertur emptoꝛi ex causa que non habuit oꝛiginem ante venditionem ꝛ de facto potius quam de iure nõ tenetur de euictio.venditoꝛ.hoc dicit.ꝛ semper allegatur ꝛ hoc duplici ratiõe.¶†Primo quia ad hoc vt possit agi de euictio.debet emptoꝛi res auferri per sentẽtiam vt colligitur ex.l.vtiq̃.ff.de rei ven.sed hic non per sententiam sed de facto fuit ablata per spoliationem.Secundo:quia quãdo aufertur per sententiam requiritur quod sententia sit iusta:ꝛ si est iniusta venditoꝛ nõ teneꝫ: quia potius dicitur casus fortuitus[b] de quo venditoꝛ nõ tenetur:vt.l.si per imprudẽtiam. ff.de euic.sed hic iniuste fuit ablata etiã si spoliatoꝛ esset dominus:quia propria autoꝛitate non debuit sibi ius dicere:vt in l.null⁹.s.de iude.Est ꝛ tertia ratio:quia debet auferri ex causa que habuit oꝛiginem ante venditionem.vt in.l.j.s.tit.j.sed hic nõ sic.¶In text.ibi:quam habere ius nega.in eo negatis supple maxime.nã idem si haberet ius:quia debuit ipsum indicialiter prosequi:ꝛ per sententiã rem aduocare:ꝛ tũc etiam si solam possessionem aduocasset vẽditoꝛ teneretur.vt in.l.ratio.ℌ.j.ff.eodem.¶In fine.l.ibi expediẽdum esse pspici.supple contra spoliatoꝛem non contra venditoꝛem.¶†Sed pone quod agẽdo contra spoliatoꝛem succumbit an tenebitur venditoꝛ.dic quod aut egit interdicto recuperande ꝛ nõ tenetur quia in hoc non habet causam venditoꝛ:aut egit rei vendicatione:ꝛ tunc tenetur:vt in.l.euicta.ℌ.j.de euict.quod tenet hic glo.fina.in fi.ꝛ sic actio de euic.competit non solum si emptoꝛ succumbat se defendendo ab euincente:sed etiam si agẽdo cõtra euincẽtem.vt in illa.l.quod tamen intellige sane si vẽditorem requisiuit vt ipsum iuuaret agẽdo ꝛ obtinendo:alias secus per.l.j.s.titu.j.Item si succubuit in rei vẽdica.ꝛ in publiciana:ꝛ sic est omnino exclusus a proprietate:sed si egisset rei vẽdi.tãtum ꝛ succubuisset supereꝛesset sibi publiciana ideo nõ ageret quousq̃ in publiciana succũberet vt.l.si minoꝛ.ℌ.si seruus.ff.de euictio.

4 ¶†Sed pone quod venditoꝛ promisit emptoꝛem defendere de iure ꝛ de facto an teneaꝫ defendere manu armata contra volentem spoliare.dicunt doct.quod non: cum non sit de natura contractus.vt.j. eadẽ.l.ꝛ istud verbum potest intelligi ciuiliter ꝛ ꝑm naturam cõtractus videlz in iudicio non solum de iure producendo iura sua sed etiam de facto suscipiẽdo in se iudicium suis sumptibus ꝛ expensis:hoc enim de facto consistit nec tenetur venditoꝛ ex propria natura cõtractus hoc facere:sed sufficeret quod assisteret emptoꝛi ꝑm Jaco.de are.qui hoc tenet in.l.damni.de dam.infec.p.l.si parẽtes.j.de euic.sed si promisit modo predicto verba illa videtur hoc importare.notarij tamẽ dicunt communiter in instrumentis quod venditoꝛ teneatur in se litem suscipere suis sumptibus ꝛ expensis.¶Potest etiam illud verbum intelligi alio modo ꝑm Bart.vt teneatur defendere de iure ꝛ de facto.i.q̃ non feratur sententia iniusta:ꝛ si feratur vult teneri:ꝛ sic renũciare legi si per imprudẽtiam quod fieri potest.ita videtur nota.Bar.in.l.stipulatio illa.de verbo.obliga. Bal.hic hoc vltimum improbat:quia sententia iniusta equiparatur casui fortuito ad quem non censetur se obligare per verba generalia: sed requiritur specialis mentio.iuxta nota.in.l.sed si quis.ℌ. quesitum.ff.si quis cau.Item Bar.dicit hec vera nisi obligatio que fit de facto haberet oꝛiginem ex persona vẽditoꝛis: vt quia per inimicum eius.arg.in.l.si merces.ℌ.culpe.ff.loca.sed Bal.hoc limitat si inimicitia suberat tempoꝛe venditionis:secus si superueniat:quia de casu aduentitio nõ censetur cogitatum ꝛc.hoc vide per Bal.

¶Si quis alteri vel sibi sub alterius noĩe aliena. Rubꝛica.

1 ¶†Rubꝛica ista cõtinet tres partes.¶Prima est quando quis emit alteri seu ꝓ altero.i.dicere nomine alterius ꝛ ad illius vtilitatem non suam:reuera licet soluat pretium de pecunia sua quo casu queritur illi dominium ꝑ traditionem:ꝛ de ista prima parte loquũtur tres prime leges intelligendo primam

legem

BIU Cujas

legem ꝙ maritus emit nomine vxoris.gl.tamen non sic intelligit:sed qō ipsam ⁊ vxor emit pro se:de pecunia tamen viri:⁊ vterqꝫ intellectus est bonus.de ista etiam parte loquit̄.l.cum per eos.Secūda pars quando quis reuera emit sibi:⁊ ad suā vtilitatem:simulate tamē facit apponi nomen alterius in instrumento fingendo se emere nomine illius quo casu inspicit veritas ⁊ non fictio:⁊ sic dominiū querit sibi:⁊ nō illi⁊ nomē illius censetur accommodatum in instrumēto sine aliquo effectu:⁊de ista parte loquitur.l.iiij.⁊.v.⁊ etiam.l.multū.Jn secūdo casu qui ponitur in ver.quod si emisti.Tertia pars est qñ quis emit sibi ⁊ suo nomine ⁊ nō sub nomine alterius soluit tamē pretium de pecunia alterius vel illo inscio:vel sciente ⁊ patiente seu pecuniam subministrāte:⁊de ista parte loquitur l.j.ꝑm intellectū gloss.⁊ etiā.l.multū in primo casu in versi.nā si quid est vxor tua.⁊.l.qui aliena pecunia.cū.l.fina.⁊ ista multa cōferunt ad vtilitatem harum legum in quibus subesse videtur quedam confusio.

2 ☞Maritus si emat nomine vxoris ⁊ soluat pecuniā de suo an videatur donata.

3 Si pater emat libros pro filio studēte an videatur ei donare. Si mater emat nomine filiorum an censeatur eis donare.

4 Lucrū acquisitū per filium de pecunia paterna an sit patris.

1 **Pecunia.** †Intelligēdo banc legē vt dixi qō maritus emerit nomine vxoris.hoc dicunt tres leges prime. Cum quis emit rem nomine alterius: soluit tamen pretiū de pecunia sua:⁊ queritur cui acquiritur dominium:si res fuit tradita illi cuius nomine fuit empta:vel per venditorem:vel per emptorem seu de emptoris voluntate acquisita per illum acquiritur illi dominium:quia ex hoc presumitur empta pro illo:⁊ ad illius vtilitatem. ¶An autem emens possit repetere pecuniam quam soluit ab illo ꝑ quo soluit sub iudice lis est ⁊ consistit in cognitione iudicis: vt,si non fuit donata possit repeti.si vero donata aliquādo repetitur:aliquando non:aliquando repetitur si donatio non
2 valuit donatio:hoc dicunt ille tres prime leges ⁊ in.l.j.† marit⁹ emit nomine vxoris ⁊ soluit pecuniam de suo an possit repeti.tex.non declarat.sed dicit si credis posse consequi age breuiter dubium stat in hoc:vtrum videatur in dubio donata:dic vt no.j.de dona.inter virum ⁊ vxorē.l.si filij tui ⁊ eo casu quo videtur donata si non fuit confirmata sed potius reuocata reperitur aliquando quatenus mulier ex ea est effecta locupletior.vt.j.eo.l.multum.ver.nam si quidem. Jnterdum insolidum.vt in.l.quod autem.§.si vxor.de dona.inter virum ⁊ vxo. quod dic vt in.l. multum.in glo.ij. ¶Jn.ij.l.pater emit nomine filiorum ⁊ fecit sibi patri tradi:postea emācipauit filios ⁊ eisdem tradidit vel passus est ꝙ illi possessionem acciperēt:ex hoc videt emisse pro illis ⁊ ad illorū vtilitatem:⁊ sic eis acquiritur dominium:de pretio autem quid iuris sit nihil dicit:an possit ab illis repeti:dic qō nō qz in dubio inter ascendētes et descendentes presumitur animus donādi.vt in.l.publi.ff.de positi.⁊ not.Bald.in.l.que dotis.ff.solu.mat.non est ergo do
3 natio rei empte:sed donatio pretij†.⁊ istā legem Bar.alibi al
a legat ad.q.illam qua queritur pater emit libros[a] pro filio studente an videatur ei donare per banc.l.si tradidit ⁊ nō emit: secus quia videtur in peculium profectitium cōcessisse.vt in.l. fina.de pecu.leg.vt ipse no.§.fami.ercis.l.filie cuius.vbi glos. tangit.⁊.l.si dona.j.de col.⁊ si filiꝰ est doctor vel postea doctor efficitur:statim cōfirmatur donatio:qz transit in peculiū quasi castrēse.idem si filiū emācipauit:vt in.l.donationes.§.si pater.ff.de dona.alʒ non cōfirmatur nisi patre premoriēte.vt in l.ij.§.de inoffi.dona. ¶Jn.l.iij.mater emerat nomine filiorū ⁊ illis fuit tradita possessio vnde illis acquiritur dominiū et pecunia non potest repeti:quia cēsetur donata ⁊ donatio statim valuit:quia non habebat filium in potestate ita intelligo
4 istas leges. ¶†Jn glos.dicit per istas leges nō esse verū illud quod no.glo.in.l.cum oportet.de bonis que libe.ꝙ lucrū acquisitum per filium ī potestate de pecunia paterna sit patris sicut nec res empta per filium vel eius nomine non est patris sed filij:sed salua pace sua licet emēs rem de pecunia aliena efficiatur dominus quando extraneus ⁊ nō ille cuius est pecunia:si tamē est in potestate illius cum iura vetera non sint correcta in pfectitijs sed solum in aduētitijs.⁊ de iure veteri ratiōe patrie potestatis quicquid acquirebat filius acquirebat patri ⁊ si non acquisiuit ex pecunia paterna:⁊ sic pfectitia in dispositione iurium antiquorum vt tale lucrum sit patris ratione patrie potestatis ⁊ etiā illo inuito quia pecunia erat paterna,alʒ si deficeret primum verū esset ꝙ ipse dicit in multis iuribus dicentibus quod res empta per me de pecunia alie-
na est mea ⁊ nō illius.vt.§.de rei vendi.si ex ea.Bart.tamē tenuit ꝙ medietas lucri sit patris ratiōe sue pecunie ⁊ rōne supradicta alia medietas sit filij propter eius labores q sunt aduentitij non profectitij.⁊ in dubio medietas lucri appropriatur pecunie ⁊ alia medietas industrie vel opere. vt in.l.si fuerit.in prin.cum ibi no.ff.pro socio.

2 ☞Quod procedat iste libellus peto rem cū fructibus perceptis quos estimo tantum absq; eo qō dicat vel specificet qui ⁊ quales ⁊ quanti fuerint recollecti.

1 **Quamuis.** †Cū quis emit alieno nomine de pecunia tamē sua si res fuit tradita sibi ⁊ nō illi cuius nomine fuit empta: dominium acquirit sibi ⁊ non illi quia cēsetur esse empta pro se ⁊ ad suam vtilitatem ⁊ nomē illius fictitie fuisse appositum in instrumento:⁊ sic accōmodatio potius facta est ad nudum ministerium.h.d.illa lex.cum sequēti.⁊ illa prima emēs fecit apponi nomen socrus sue ⁊ dicit se emere nomine illius. ¶Jn.l.sequē.fecit apponi nomē vxoris tamē in vtraqꝫ traditio fuit facta ipsi ementi ⁊ sic loquitur de secunda parte rubri.quia censetur emisse sibi: licet emerit sub alterius noīe. Differunt ergo a precedētibus legibus:quia in illis traditio fuit facta illi cuius nomine res fuit empta:⁊ sic pro eo erant duo.s.emptio facta suo nomine. Jtē traditio possessionis pro emēte non erat nisi vnum quia soluerat de pecunia sua ⁊ duo prevalēt vni.arg.in.l.re coniuncti.ff.de legatis.iij.sed hic pro ipso emēte erāt duo quia soluerat de pecunia sua:⁊ quia sibi fuit tradita possessio ⁊ remanserat penes eū: nā si postea trāstulisset in alterum cuius nomine emit tantum esset quantū si sibi fuisset tradita a venditore:vt ptz in.l.ij.§.eodem.ista.l.cū
2 tex.in fi.allegatur per doc.†quod procedit iste libellus peto rē cū fructibus perceptis quos estimo tantum absq; eo quod dicat vel specificet qui ⁊ quales ⁊ quanti fuerint recollecti:puta de vino tātum ⁊ de frumēto ⁊c. Et quia petant accessorie vnde non requiritur tanta specificatio:sed si peterentur simpliciter deberēt singulariter specificari.arg.in.l.iij.§. armamēta.ff. de rei vēd.vide hic Bal.qui tāgit aliqua bona super isto puncto allegādo Jnno.in.c.inter dilectos.de dona.⁊.c.certificari. de sepul.⁊in.c.grauis.de deposito.vide etiā per eūdem in.l.ij. si secundo nupserit mulier.

2 ☞Si reperitur in instrumēto ꝙ vxor alicuiʒ suo noīe emit aliquam rem de pecunia mariti cui acquiratur dominiuz:an sibi vel marito.⁊ nu.4.

3 Quid si appareat ꝙ reuera ipse maritꝰ emit ꝑ se ꝙ nomē vxoris fecit apponi fictitie in instrumēto an tūc dñium acquirat viro inspecta potius veritate quam fictione.

4 Quid si ipsa mulier emit nec ipsa sola cōtinet in instrumēto. sed emit ipse maritus qui verba emptionis prulit dicēdo vēdis vxori mee absenti.an valeat contractus.

5 Nuncius ⁊ procurator qualiter differant.

1 **Multum.** †Lex ista est multum vulgaris ⁊ ad multa allegatur que colligun tur ex tertio casu qui ꝑm doc.nō est alibi.gl.dicit ꝙ ponit tres casus ⁊ non declarat sed eos sic declaro. Primus casus est quādo qs emit nomine suo ꝑ se ⁊ de pecunia tamen aliena:⁊ sic in instrumento nomen suum dūtarat fuit appositū nec erant alie coniecture ꝙ emisset ꝑ alio.Secūdus casus est quando erant alie coniecture ꝙ reuera nō emit pro se sed pro illo cuius erat pecunia.licet nomē suum tm̄ contineatur in instrumēto. Tertius casus est quādo in instrumēto continetur ꝙ emit pro alio ⁊ sic duplex nomē cōtinetur sc̄z emptoris ⁊ illius ꝑ quo dixit emere: concepit tamē verba in personam illius alterius:⁊ sic tanꝯ nūcius non tanꝯ procurator:⁊ in hoc differt iste tertius casus a tribus primis legibꝰ in quibus concepit verba in personam suam ⁊ sic tanꝯ procurator vel nego.gestor dicens emo nomine talis:nam ex suo cōsensu perficitur emptio sed hoc dixi vendis tali absenti:nō autem dixi nomine illius que verba pertinēt potius ad nūciū:
2 quā ad procuratorē. ¶†Querit ergo hic si reperitur in instrumento ꝙ vxor cuiusdam suo nomine rem quādam emit de pecunia mariti cui acquiratur dominiū an sibi vel marito. Jmperator distinguit qō aut ipsa emit pro se ⁊ reuera ad suā vtilitatem quod in dubio presumitur postꝯ ita cōtinetur in instrumento:nec apparent alie coniecture in contrarium:⁊ tūc acquiritur sibi:sed si maritus subministrauit sibi pecuniam animo donādi potest reuocare donationē ⁊ repetere pecuniā quatenus ex ea mulier est effecta locupletior.uā hoc est regulare in donatiōe facta inter coniuges vt donatarius nō teneat
3 vltra.†si vero non obstāte quod ita contineatur in instrumēto quod ipsa mulier emit suo nomine apparet qō reuera iple

a ¶Libros.Adde Ly.Bart.⁊ An. in.l.filie lz.C. de col.Bar.ī.l.si donatiōes.in.§.pater.ff.de doñ.Rapha.cu.cōsi.ccxxvj.ici.q dam filio studēti. Alex. de imo.cōsi.clxxxvij.ici. circa ꝑmā dubitationē in.ij.vol. ⁊ est ꝙfiliū duplicatū consi.ciij.iij. volu.

BIU Cujas

maritus emit pro se: ⁊ qō nomē uxoris fecit apponi fictitie in instrumēto dominiū acquiratur uiro inspecta potius ueritate q̄ fictione. ut. ſ. plus ualere qō agitur. l. ij. Sed que sunt iste coniecture. Bal. declarat. licet text. ⁊ gl. nō declarēt: q̄ possunt colligi ex precedentibus. Item ex sequentibus: item ex ambobus semel mixtis: ex precedentibus quando constat per testes ita fuisse actum ⁊ tractatum inter uirum ⁊ uenditorem. Ex sequentibus quando uxor hoc fateretur recognoscendo bonam fidem. Ex utrisq̄ quādo traditio fuisset facta uiro ⁊ ipse semper fructus percepit ⁊ mulier nil gessit nec cōmoduz percepit
4 argu. in legibus duabus precedentib⁹. ¶ †Tertius casus qñ ipsa mulier emit nec ipsa sola cōtinet in instrumēto sed emit ipse maritus. i. uerba emptionis protulit dicēdo uendis uxori mee absenti: ⁊ isto casu qui est notabilior aliis dicitur q̄ cōtractus ille nō ualet supple quando non habebat mandatum ab ipsa uxore de hoc faciēdo ⁊ quod ex eo nō acquisiuit actionem personalem uxori q̄ non potuit per liberam personā alteri acquiri ut in regula uulgari: nec etiam sibi acquisiuit q̄ noluit cum non conceperit uerba in personam suam dicēdo: uendis mihi. uel dicēdo emo a te nomine uxoris quo casu acquireretur sibi quia contractus perficeretur ex suo cōsensu teneretur tamen cedere actionem uxori sicut quilibet alius procurator in contrahendo nomine dominiut in. l. pos. §. ⁊ si possess. ff. de acqui. possess. Si dicis uēdis uxori mee absenti: ⁊ sic locutus est ut nuncius. unde contractus non perficitur ex suo consensu: sed debet perfici ex consensu uxoris cum nuncius tantū uerba absentis portet ⁊ utitur nudo ministerio tamen cōtractus debet perfici ex consensu illius cuius est nuncius. cum ergo mulier hoc non dedisset mandatum non perficitur cōtractus: q̄ deficit consensus unius partis nec potest ratificari: q̄ deficit substantia contractus: als cum ratificatio requirat radicem in substantialibus uerū ꝛ contractus nō ualet: nec alicui ipsorum acquiratur obligatio: si tamē sequatur traditio transfertur dominiū in personam illius cui fit: ⁊ sic ex inutili ꝙtractu transfert dominium sicut ⁊ possessio. Nec ob. l. nunq̄ nuda. de acqui. re. domi. ubi in translatione dominij requiritur causa habilis: ⁊ hic non subest posq̄ cōtractus erat inutilis: q̄ sufficit quod putaret utilis. ut in toto ti. de cōdi. inde. ⁊ sic sufficit causa uera uel putatiua. h. d. in effectu tota lex. In primis ergo duobus casibus solum nomine uxoris erat in instrumēto in hoc ultimo nomine mariti ⁊ etiam uxoris ⁊ ipse maritus exercuit actum emptio. ꝛ pro uxore. sed in precedētibus ipsa uxor tñ. ¶ In text. ibi uxore tua comparente. ſ. reuera ⁊ pro se quod presumitur si ita continetur in instrumēto: ⁊ aliud non apparet. ¶ In ter. ibi a te nomine tuo habito: supple reuera: ꝛ hoc non contineretur in instrumento q̄ tu emisses: sed solum quod uxor emit: tamē ueritas poterat probari in contrarium uere uel per coniecturas inter quas erat illa q̄ possessio fuit tradita tibi ⁊ non sibi: ut. j. in ſi. qō si emisti. ¶ In text. ibi inquantum tu pauperior ⁊ illa locupletior hoc pcedit ſm glos. ij. quando maritus ministrauit pecuniā ipsi uxori ut traderet uenditori. nam si tradidisset partem ⁊ aliam partem perdidisset nō repeteret nisi partem solutam: q̄ non in plus est effecta locupletior ⁊ presupponitur quod ministrauit hic animo donādi q̄ qñ sit. dic ut no. per gl. in. l. si filij tui. j. de dona. inter uirum ⁊ uxo. sed si maritus eam soluisset uenditori: ⁊ sic liberasset eā ab eo in totum repeteret quia in totū censetur facta locupletior: ut in. l. quam gl. allegat. Idem si nō animo donandi. si hoc potest probari: uel si cessat presumptio donatiōis. ¶ In ter. ibi cōparasti nomine ipsius. ſ. actū comparādi exercuisti: nō tamen comparasti quia non dixisti: emo nomine uxoris. sed dixisti uēdis uxori mee absenti. ¶ Sz nūc opponitur fortiter pro declaratione gl. que incipit. sine mādato. iste contractus cum perficiatur solo consensu potest perfici per nuncium uel epistolam ut in. l. j. in fi. ff. de contraben. emptio. Aut ergo iste maritus cōcipit uerba tāq̄ nūcius dicēdo uendis uxori mee: ⁊ tunc debet acquiri actio uxori sz directa. Aut concepit uerba in personam suam dicendo uendis mihi recipienti nomine uxoris: ⁊ tūc actio directa debet acquiri sibi quā postea tenebitur cedere uxori. l. possess. quoq;. §. ⁊ si possess. ff. de acqui. pos. Ter. autē iste dicit q̄ neutri ipsorū acquiritur quod non uidet posse stare propter hoc gl. que cōmuniter tenetur: intelligit quādo uerba concepit ut nūcius quia si ut procurator fateretur cōtrarium. nec obstat contrariū: quia procederet si habuisset mandatum ab uxore de cōtrabēdo ut nuncius: sed hic nullum habuit mādatū de hoc: uel si habuit non habuit ut nūcius sed ut procurator. ipse autem egrediēs formam mandati non emit ut procurator sed ut nuncius. ⁊ si dicatur ꝛ non habuit mādatum uxor potuit ratificare. ⁊ hoc tantum debet ualere quantum si mādatum habuisset ut in. l. ſi. ſ. ad ma. posito etiam quod requireretur speciale mādatū nam etiam tunc locum habet ratificatio. ut. l. qō de speciali. ff. de mino. Respōdetur uerum esset qō factū falsi procuratoris qui tāq̄ procurator contraxit concipiendo uerba in sua persona. cum tamen mandatum non haberet potest ratificari: q̄ ratificatio reperit substātiā super qua fundatur: uidelicet cōsensum procuratoris ex quo contractus perficitur sed factum falsi nuncij non potest ratificari: quia non reperit substantiā neq̄ consensum ratificantis qui non dedit ad hoc mādatum ⁊ ex quo consensu contractus ueniebat perficiendus: et hec est cōmunis sententia. licet Jac. de are. non cōsiderans predicta: nec uidens rationem quare nō posset ratificari intellerit istū ter. nec in nuncio nec in procuratore: sed in procuratore qui non
5 habet mandatum concludendi sed tractandi. † tamē doct. tenent glo. que postea in glo. ſe. uolens seipsam declarare. ponit
a differentiam inter nuncium ⁊ procuratorem[a] qui se habent ut genus ⁊ species: quia omnis nuncius est procurator cum habeat mandatum: sed non omnis procurator est nuncius: ⁊ dicit ea que. ſ. dixi. prosequere ut in glo. Dicit etiam q̄ si nūcius egreditur formam mandati: quia non contrahit ut nuncius sed ut procurator concipiendo uerba in suam personam contractus non est nullus: sed acquiritur obligatio sibi quia subest consensus suus ex quo contractus perficitur sed ecōuerso: si procurator egredit formam mādati ⁊ nō contrahit ut procurator sed ut nūcius non ualet cōtractus: quia deficit substātia cōsensus. ſ. absentis per hanc legem. Ex quibus omnibus collige plura notabilia que per se patent. ⁊ dicunt doct. quod iste ter. nō est alibi. ⁊ inducit Ly. ad. q. de quo in. c. accedēs. extra de preben.

a ¶ Procuratorē. Adde Spec. tit. de pcu. i. §. ut autē. uersi. ⁊ not. qō large Lard. zab. i. c. j. in scdo no. 5 obli. ad ratioci. Lard. Zaba. i. c. cū dilectus. in. j. no. de procu.

2 ¶ Si in mādato procuratoris dicatur talis cōstituit talem procuratorem ⁊ nunciū spālem an poterit pcurator cōcipere uerba cōtractus prout uult uel in personam suā tāq̄ procurator talis: uel in personam domini tāq̄ nuncius.

3 Episcopus uolens conferre beneficium alicui absenti si dicat inuestio talem absentem per te consanguineum suum: ⁊ sic dirigat uerba in istum tāq̄ nuncium si non habet ad hoc mādatum: licet absens postea ratificet non acquiritur sibi ius in beneficio.

Quid si dirigeret uerba in ipsum tāq̄ procuratorem uel negocio. gesto.

4 Quid in matrimonio an possit cōtrahi per procuratorem habentem speciale mandatum.

5 Maritus non potest acquirere uxori actionem nisi qñ recipit emphyteosim pro se ⁊ uxore.

6 Quod potui nolui: qō uolui adimplere nequiui.

An ex contractu inutili transferatur dominium.

Facilius acquiritur alteri per alterū dominium quā obligatio personalis.

1 **¶ Cum per eos.** †Ex cōtractu eius qui potestati mee subiectus est facto noie meo acquiritur mihi actio quam possum per me uel per aliū intentare sed si nō est meo iuri subiectus acquiritur sibi quam ille uel alter cui cesserit intentare potest. h. d. alias leges uidete per uos. ¶ Item circa. l.
2 multum. not. †qō illa que sunt dicta circa ultimum casum nō uidētur habere locum attēta forma qua utūtur notarij timore huius. l. quia dicunt talis constituit talem procuratorem ⁊ nūcium specialem: ⁊ sic potest cōcipere uerba prout uult uel in personam suam tāquam procurator: uel in personam domini tāq̄ nūcius cuius cōtrarium habetur hic in ter. ⁊ glo. Bar. autem in. l. qui autem. §. fi. de cōstitu. pecu. dicit quod illa uerba ⁊ nuncium specialem nil operātur nisi in his que specialiter fuerunt commissa: quia nō potest esse nuncius nisi in illis cum semper requiratur speciale mādatum in nuncio. Bald. hic tenet contrarium ⁊ melius: quia in his que cadūt in generali mādato tantum operatur generalitas respectu communium quantū specialitas respectu quorundam ut in. l. si duo. de administratione tutorum. ff. Si ergo in generali mandato uenit quod possit emere uel uenderet ut quia fuit cōstitutus cū libera administratione: tunc uidetur specialiter cōmissum q̄ emat uel uēdat: quia quodlibet particulare comprehēsum in specialitate censet specialiter expressum. ergo tāq̄ in expresse commissio poterit loqui ut nuncius. In his autem que nō cadunt sub generalitate: ut sunt illi casus in quibus requiritur
3 speciale mādatum fateor dictum Barto. procedere. ¶ †Item inducuntur predicta si episcopus uolens conferre beneficium cuidam absenti inuestiat quēdam suum consanguineum pro illo si dirigat uerba in absentem puta inuestio talem absentē per te

BIU Cujas

per te consanguineum suum:ꝛ sic dirigat verba in istū tanq̄ nuncium si nō habet ad hoc mandatum:licet absens postea ratificet nō acquirit sibi ius in beneficio:qꝛ factū falsi nunciꝫ non ratificatur secus si dirigeret verba in ipsum tanq̄ procuratorꝛ vel negocio.gestorꝛ.puta inuestio psentē ꝛ recipientem nomine illius:sic videretur intelligi notabi.in.c.accedens.de
4 prebendis. ¶ †Item in matrimonio lꝫ Canoniste teneāt qꝺ
a possit cōtrahi per procuratorem[a] habentem speciale mandatum.vt in.c.fi.de procura.lib.vj.glos.tamen iuris ciuilis dubitat ꝛ videtur sentire cōtrarium in.l.sufficit.ff.de spon.ꝛ videtur hec opinio verioꝛ de rigoꝛe iuris:qm̄ actus qui celebratur per procuratorem perficitur ex cōsensu ipsius procuratoris:qꝛ concipit verba in suam personam:sed ille qui celebratur per nuncium non perficitur ex consensu nunciꝫ sed ex consensu mittentis:qꝛ concipit verba in personam illius dicens qꝛ talis qui mittit me ad te emit talem rem me eius nuncio mediante ꝛ verba eius tibi portāte tanq̄ pica:vel organum: sed matrimonium nō potest perfici nisi ex consensu ipsorum iugalium.ergo si cōstituis procura.ad contrahendum matrimonium non poterit concipere verba in suam personā dicendo:contrabo tecum matrimonium nomine talis:qꝛ sic perficere ex consensu:sed debet concipere in personam absentis dicendo talis contrahit matrimoniū tecū mediante ꝛ sic loquitur vt nuncius nō vt procu.ergo nō per procuratorē:sed per nuncium est contrahendū inter absentes nisi dicamus qꝺ fauoꝛe matrimonij procuratoꝛ specialiter cōstitutus ad matrimonium contrahendum censeatur cōstitutus meliori modo quo potest cōstitui ꝛ sic nuncius potius q̄ procuratoꝛ qꝛ verba non repugnant cum omnis nuncius sit procuratoꝛ:vt hic dicitur in gl.ꝛ sic posito qꝺ in pcuratorio nō dicat vt nunciū specialem nihilominus poterit cōcipere verba in personā absentis tanq̄ nuncius:ꝛ nō habebit locum quod hic dicit:sed si ille qui contrahit nomine absentis nō habet mandatū.puta pater sub confidentia filij contrahit matrimoniū nomine filij cōcipiendo verba in personam illius:puta filius me mediante cōtrahit matrimonium tecum nō valet nec reconuale icit per ratihabitionem ꝑm ¶Bet.vt refert hic ¶Lin.licet dominus Jnno.videatur tenere Jtium forte de equitate magis q̄
5 de rigoꝛe fauoꝛe matrimonij. ¶ †Postremo not.virum non posse acquirere mulieri actionē.dicit Alb.hoc fallere cum recipit emphyteosim p se ꝛ vxoꝛe.vt in aut.de alienādis.§.emphyteosim. ¶ Jtem no.verba illa ad q̄ semper allegātur qꝺ potui nolui qꝺ potui adimplere nequiui:de quib⁹ in.c.cum
6 super.de offic.deleg. †Jtem qꝺ ex Jctu inutili transfertur dominium quod est verū nisi sit expresse per legem reprobatus vt in.l.non dubium.supra de legibus.vbi ex eo vel ob id.de pos.autem clarum est cum cōsistat in facto quod transfertur vt in.l.j.§.sivir.ff.de acqui.posses. Jtem si facilius acquiritur alteri per alterum dominium q̄ obligatio personalis ratio tangitur in glos.fina.

¶De rebus alienis non alienandis:ꝛ de prohibita rex alie natione ꝛ hypotheca. Rubrica.

2 ☞Subscribens vel sigillans aliquam scripturam censetur consentire contentis in ea si sciebat contenta.

1 Jpresidi. †Omnes leges huiꝰ tit. vsq̄ ad.l.fi.exclusiue tractāt de pria parte rub.ꝛ voluit hoc̄ effectu. Quod si vēdis vel alienas aliquo titulo habili ad trāsferēdum dñium rem alteriꝰ tuo nomine sine voluntate illius nō trāffers dominium:nisi vendas iure creditoꝛis vel ratione alicuius officij publici ex quo habeas potestatem trāsferendi:ꝛ qꝺ dominus re extante ꝛ nō prescripta non potest a te petere pretium qꝺ nō succedit ioco rei:sed debet vēdicare rem a possessoꝛe ꝛ potest nisi tibi successerit hereditario iure:qꝛ tūc cum teneat de euictiōe ex persona tua repelleret per exceptionem quam de euictione tenet actio. Re autem peremptave pscripta pōt in subsidium a te repetere pretium ne remaneat in dāno nec videt consensisse:licet sigillauerit instrumentū venditionis si ignoꝛabat cōtenta in eo hoc dicūt in effectu iste.ll.que omnia examinavt plene no.in.l.mater.ꝛ.l.cum a matre.§.de rei vendi.ꝛ in Spec.not.illud quod dixi de sigillo:in.l.ij.idem habetur in subscriptione.§.plus valere quod agitur.l.fina. Ex
2 †quibus a contrario sensu colligit quod subscribens[b] vel sigillans[c] aliquam scripturā censetur consentire in cōtentis in
b ea si scribat contenta.de hoc tamen dic vt in.l.caius.ff.de pi-
c gno.actio.

2 ☞Verbum alienatio quid comprehendat.
3 Si per statutum prohibetur res alienari in forensem:an censeatur prohibita constitutio vsusfructus.ꝛ an etiam pignoratio rei.
Quid in prohibitione alienatiōis facta a testatoꝛe ne heres possit alienare aliquam rem in aliquem de consortibus.
4 Prohibitus alienare an possit locare ad longum tempus.
5 An sit dare aliquem modū vel cautelam qꝺ prohibitio ꝺbentium habeat impedire translationem dominij.

1 Jncimus. ¶ †Lex ista tractat de secūda parte rubrice.ꝛ dicit qꝺ prohibitio alienationis facta a.l. vel a testatoꝛe vel a ꝺbentibus importat hoc qꝺ nō possit transferri dominium directū vel vtile:nec aliquod ius in re sine illud ius sit pars dominij vsusfructus siue nō:tū sit tale per quod posset res aduocari tamen sit ius constitutum in re quod habeat vsum rei incommodare vt ius seruitutis predialis.hoc
2 dicit illa.l. †ꝛ hoc de largo significato huius verbi alienat.qꝺ verificatur in quolibet prediꝺ:sed de stricto ꝛ proprio significato nō comprehenditur nisi translatio dominij directi vel vtilis ꝛ illa tātum censetur prohibita vt no.in aut.de resti.ꝛ ea que parit super verbo alienari.in glos.mag.ꝛ hic in glos.
3 Ex quo dicit Bal. †quod si per statutū[d] prohibetur res alie-
d nari in forensem cū verba statuti debeant stricte ꝛ proprie intelligi nō censeꝫ prohibita cōstitutio vsusfructus in aliquem forēsem nec etiam pignoratio rei pro quo videtur casus in.l. in quorum.ff.de pigno. Et idem testatoꝛ odio ꝙsortium heredi mandat vel iubet quod non possit aliquā rem alienare in aliquem de cōsortibus suis que depositio est odiosa non prohibetur heres cōstituere vsumfructum vel pignoꝛare rem hereditariam consorti nisi pignoratio esset facta in fraudē que presumeretur si facta fuisset pro tanta pecunia quanta valet: qꝛ non esset verisimile quod vnq̄ eam lucretur:vt habetur in
4 l.qui habebat.ff.de lega.ij. ¶ †Sed an possit locare ad longū tempus ille qui est prohibitus alienare gl.videtur tenere qꝺ sic in.l.codicillis.§.instituto.de leg.iij.Sed per omnes reprobatur per.l.j.§.qui in perpetuum.si ager vectigalis.qꝛ ex tali locatione transfertur dominium vtile.ꝛ sic sit contra prohibitionem ꝛ dicit ad longum tempus quādo ad decennium vel vltra in quibusdam tamē locis seruatur qꝺ vsq̄ ad quinquennium.ꝛ ad predicta clemen.j.cum ibi nota.de reb.eccle. nō alie.licet autem ista.l.videatur equiparare prohibitionē legis ꝛ prohibitionem testatoris.ꝛ etiā contrahentiū quantum ad significatum verbi:tamen quantum ad effectum nō equiparantur:qꝛ phibitio legis vel testatoris que vim legis habet operatur vt impediatur translatio dñij:ꝛ q̄ alienatio sit ipso iure nulla:sed prohibitio cōtrahentium nō impedit translationem dñij sed facit vt veniens cōtra prohibitionem teneatur actione personali ad interesse nisi in quibusdā casibus specialibus in quib⁹ impediat translatio dominij.ꝛ hoc examinatur bene in.l.ea lege.§.de cōdi.ob causam.ꝛ ad hoc c
tēdit prima glossa.quam plenius examina.vt in.d.l.ea lege.
5 ¶ †Querunt tamē doc.vtrum sit dare aliquem modum vel cautelam qꝺ prohibitio ꝺbentium habeat impedire translationem dominij.ꝛ Lyn.ponit hic plures modos ꝛ aliquos reprobat Bart.tangit in.l.qui absenti.ff.de acquiren.pos.in §.fi.ꝛ finaliter dat modum clarum ꝛ apertum qꝺ promittat pena vel interesse si fiat cōtra:ꝛ pro tali pena ꝛ interesse obligetur illa res que prohibetur alienari:tūc enim propter ius pignoris qꝺ prohibens habet in re impeditur translatio dominij:textus est in.l.si creditoꝛ.§.fina.ff.de distrac.pigno.ꝑm vnam literam negatiuam que est vera prout refert Barto.fecisse videri in pandectis cum ille casus sibi de facto accideret ꝛ etiam dño Francisco tigrini de pisis vnde cum hodie semper in instrumentis publicis partes pmittant obseruare cō- d
uenta ꝛ pro obseruatione predicta obligent se ꝛ omnia bona sua semper impediret dominij translatio ꝑm opinionē predictam. Tangit hic Ly.aliquas questiones.sed plenius vide per Barto.in.l.filiusfami.§.diui.ff.de leg.primo.vbi multa circa materiam tangit.tene primam solutionem glos.qꝛ communiter tenetur.

¶De cōmunium rerum alienatione. Rubrica

1 Jnulla. ¶ †Sicut quis non potest trāsferre dominiū rei que est in totum aliena:ita si est communis inter ipsum ꝛ alterum nō potest transferre dominium partis alterius nisi sit fiscus qui ex priuilegio potest rem quam habet cum priuato

a ¶ †Per procu.ad de qꝺ de ista.q. sunt due opi.viꝺ p Bart.ī.l.gall⁹. i.§.forsitā.ff.ꝺ li. ꝛ posth. Bal.in aut. nisi rogati. C.ad treb.bal.ī.l. si qs calūniā.C.ꝺ nup. bal.ī.l.post mortē.in fi.ff. de adop. Jo.an.ī regula si qs.ꝺ reg. iur.lib.vj.ī mer. Alb.ꝛ doc.ī.c veniēs dē cog.spi. Ant.de bu.ī.c.p venerabilē.q fil. sint legi. Fede.de seniꝫ qſ.xv.īci.qꝺ talis est.syndic⁹ eiusdē vniuersitatis.

b ¶Subscribens. Adde gl.ī.c.si qs pſbyteroꝝ.de reccle.nō alie.l.distrahē.C.si qs alteri vel sibi.l.si q̄ p calūniam.C.ꝺ epi.ꝛ cle.bar.ī.l. q̄ dotꝫ.ff.sol.ma. Bar. qſi.lxxxvij. īci. istud referā i mediū.ī.v.col.in iij.vol.ꝛ an subscriptio vnius faciat tātā fidē ac si ille totā scripturā scripsisset.viꝺ p Lud.ro.ī.l.admonēdi.ī.xix.co. ff.ꝺ iur.iu.bart.ī l.iniqtas.C.ꝺ te. Bal.ī princ.ff.in vlti. col.

c ¶Vel sigillans. Adde an sigillū appositū scriptu re facit illā aut. viꝺ io.an.ī.c.ij.ꝺ fo.cōp.li.vj.ī nouella.doc.ī cle.sta tutū.de ele.Lazab.ī.c.scriptura ī.j.col.de fi.instr. Jdē car.ī.c.pueni.ī.v.no.ꝺ fide ius.

d ¶Statutū.adꝺ de hoc ꝛ dic vt p d.frā.de are.cōsi. suo.cxxv.co.iij.v. circa ꝑm pncipale.ꝛ ibi an cōpbē dat pign⁹ vl hypothecā.ꝛ theoricā pau.de ca.hic vt cōez refert ꝛ se quit̄ do.bar.so.ī suo qſ.lxxv.co.ij. vſ.circa secūdū ꝛ an locatio ad lōgum tempus dicat alienatio vi-

BIU Cujas

de p alex.ð imo. late i ꝯsi.j.co.ij.ꝛ se.i.iiij.vo.ꝛ de locatiõe ð nouẽnio i nouẽniũ p eũdẽ Alex.i ꝯsil.cv.in iij.vol.Cur.

a ¶ Gabella.adde Bertac.ð firmo. i tra.de gabellis.

b ¶ Retrouẽdendo.addð de h' ꝛ dic vt plene p cep.in tra.ð simu.ʒctuũ vsi.vj.casu pncipali.col.ij.ꝛ se.ꝛ p.d.Fabi.de.s.sani.i trac.de emp. ꝛ ven.q.vj.vij.q. pn.aliqd p alex. i ꝯs.x.i.j.vo.ꝛ ad de qð vtute talis pacti cẽseꝛ causata solũmõ actio ad purũ factũ.s. ad reuẽdẽdũ:ita pulchre cõcludit d.Frãc.de are.in suo ꝯs.vj.col.iiij. Cur.Et adde tu q.d.me' Soc.in suo ꝯs.clv.co.pe. in fi.dicit q cõis opi.est q pactũ ð retrouẽ.ꝛ puitas pretij nõ arguãt ʒct' simulotionẽ qð no.i practica. Stra.

c ¶ Pacto.Adde qð tale pactũ nõ opaꝛ trãslationẽ dñij in venditorẽ nisi apponaꝛ in ipo ʒctu vẽditionis ꝛ tpe ipsi' ʒct'.ita gl.reputata sing.i.l.ab ẽp. ff.de pact.ꝛ dicit pulchre Alex.de imo.in ꝯsi.x.col. iiij.vs.v.ꝯfirmaꝛ in.j.vo.ꝛ an tale pactũ.l.cõmissorie.hẽat locũ i ʒctu pigno.ꝛ alijs ʒctib'.vide p.d. Fabi.ð.s.saui.in trac.ð emp.ꝛ vẽ. q.vj.vij.q̃stionis prin.Curtius.

vendere ꝛ transfert dñium etiam partis socij.de parte sua vero quis põt facere quod vult ꝛ alienare etiam alteri q̃ socio nec potest socius illã aduocare ab emptore etiam in priuilegio militari.h.d.totus titu.

¶ De pactis inter emptorem ꝛ venditorem. Rubrica.

2 ☞ Si agitur vt res sit inempta si pretium non soluaꝛ:tunc hec resolutio cõtractus non dicitur nouus contractus:sed distractus.

3 Si per statutum esset soluenda gabella de quolibet cõtractu non habebit locum in hoc distractu cum nõ sit nouus ʒctus.

Quid in retrouenditione.

Qñ contractus resoluitur restituitur res vendita cum fructibus perceptis etiam ante moram sed in retrouenditione nõ restituuntur fructus ante moram percepti.

4 Uerbum pertineat vel reuertatur an sit verbum directum: an obliquum.

5 Pactum de retrouendendo pro eodem pretio non est improbatum a iure tanq̃ faciat presumi cõtractum pignoratitium ꝛ factum in fraudem vsurarum.

Quid si vẽditio esset facta pro multo minori pretio quam valeret.

6 Ex pacto incontinenti apposito quod oriatur actio prescriptis verbis.

7 Oblatio sola an sufficiat ad hoc vt quis possit agere ex contractu ꝛ sic ad actionem consequendam.

8 Casus in quo ex solo pacto sine traditione vera vel ficta trãsfertur dominium.

9 Per electionem vnius ex contrarijs censetur quis alteri iuri contrario renunciasse.

10 Per actum ʒrium videtur quis renũciare iuri suo quod habet de iure cõmuni ꝛ quid si habeat ex priuilegio.

11 Venditor qui poterat vti pacto legis cõmissorie:ꝛ rem vẽdicare si petat pretiũ vel vsuras eius an statim perdat ius vendicandi quod habet ex pacto etiam anteq̃ pretiũ vel vsuras consequatur.

12 Si locaui tibi fundum cum pacto quod debeam tibi cõsignare quedã infra mensem alias possis recedere a cõuentione ꝛ ego nõ consignaui nec tu recessisti:ꝛ petijsti qð tibi cõsignem promissa:ꝛ ego obtuli me paratum ꝛ nunc tu vis a petitione recedere an possis.

1 SI ea lege.†Pactũ appositũ incõtinẽti iuxta ʒctum venditionis super resolutione ʒctus si pretiũ nõ soluaꝛ vel de retrouẽdendo pro codẽ pretio si vẽditor voluerit valet ꝛ ex eo oriꝛ actio pscrip.ver.ꝛ etiã informaꝛ actio ex vendito: vt cõpetat ad id qð deuenit in pacto:ꝛ vltra hoc si est pactũ legis cõmissorie q est qñ agitur vt res sit inempta datur vtilis in rem nisi tali pacto sit renunciatum per actum ʒrium.h.d. ista.l.cũ tribus sequentib' vsq ad.l.in initio.ꝛ ista.l.j.ꝛ.iij.ꝛ l.iiij.loquuntur de pacto resolutiuo cõtractus in hoc tamen differunt:q.l.j.ꝛ.l.iij.loquuntur quando pactum non sonat in.l.cõmissoriam:ꝛ sic non facit haberi venditionem pro non
2 facta.sed.l.iiij.quãdo sonat in.l.commissoriam q†agitur vt res sit inempta si pretium nõ soluaꝛ que quidẽ resolutio contractus non dicitur nouus contractus sed dicitur distractus
3 vt no.gl.fi.§.qñ lice.ab emp.disce.l.j.†Et ideo si statutum di
a ceret qð de quolibet cõtractu soluatur gabella[a] non haberet locum in hoc distractu cum nõ sit nouus contractus.Lex autem.ij.loquitur in pacto de retrouendendo pro eodem vel diuerso pretio quo venditio retro facta esset cõtractus nouus ꝛ veniret soluenda gabella ꝛ non diceretur resoluere primũ vt not.in.l.j.glos.fin.q̃ declarat istas.ll.¶ Ex vtroq tñ nascitur actio.pre.ver.ex ipso pacto qð nasciꝛ coherẽtia ʒctus ꝛ etiam informaꝛ actio ex vendito cõpetat ad id quod deuenit in pacto.Est ꝛ alia differentia q qñ ʒctus resoluitur restituitur res vendita cum fructib' perceptis etiam ante moram vt in ea.l.cum te.ff.de in diem adiec.l.item quod.sed qñ fit reuenditio nõ restituunꝛ fructus ante morã percepti sed remanẽt apud emptorem primũ.vt in.l.ij.in fi.Ratio diuersitatis q resolutio trahitur retro vt habeaꝛ perinde ac si facta nõ fuisset sed nouus ʒctus non trahitur retro.Prefata autem resolutio vel fit ipso iure quãdo sonat in pactum.l.commissorie. q fuit dictum qð res sit empta.vt.j.l.si a te.Siue quod vẽditio pro non facta habeatur quod idem est:ꝛ tunc transfertur dñium vtile ipso iure sine noua retraditiõe:ꝛ sic vltra predictas actiones personales competit vtilis reiuendicatio.vt in l.cõmissorie.in verbo venditionem.Sed qñ illud nõ dicitur sed qð res pertineat ad venditorẽ vel ad ipsum reuertaꝛ non fit ipso iure resolutio:sed postq̃ res ad vẽditorem puenit condemnato emptore ad restituendum:tñ etiam tunc fingitur a princi.non fuisse facta ideo non restituit rem cum fructibus:
4 acsi nũq̃ eam emisset.¶†Ex ista.l.j.ꝛ ex.l.iij.no.ſm doc.iunctis gl.que dicunt qð in istis nõ fuit pactum.l.cõmissorie.qð resoluit ʒctum ipso iure qð illud verbum pertineat vel reuertatur nõ est verbum directũ sed obliquũ:q non reddit ipso iure sed mediante retraditione emptoris sed quandocunq quis p manus alterius sed ipso iure a propria autoritate potest capere tũc reddit ipso iure.vt no.in.l.inter oẽs.ff.q satis.cog.ꝛ de vsufru.leg.l.semproni' attalus:Et hoc dicit Cy.hic ſm Innoc.in.c.raynutius.extra de testa.qð si testator diceret si institutus nõ erit heres volo qð bona mea pertineant ad titium vel ad titiũ reuertanꝛ qð illa non est substitutio directa sed obliqua.Sed salua pace sua:q cum ꝯcipiantur ante aditam hereditatem nõ potest dici obliqua sed directa.si autem post aditam here.vt si institutus esset pupill' cui testator potuisset facere directam pupillarem ꝛ etiã fideicõmissoriam debet posse dici si ista essent mere verba obliqua qð nõ esset substitutio directa pupillaris sed fideicõmissoria:tñ reuera non sunt mere obliqua sed cõia:q possunt adaptari ad directã ꝛ etiam ad fideicommissoriam iuxta no.p Bar.in.l.cẽturio.de vulga.ꝛ pup.in vlti.col.ꝛ ideo directa ad pupillũ potius im
5 portarent directã que est magis fauorabilis.¶†Ex.l.ij.ꝛ ad
b hoc semper allega.qð pactũ de retrouendẽdo [b] pro codẽ pretio non est improbatũ a iure tanq̃ faciat presumi ʒctum pignoratitium ꝛ factum in fraudem vsurarum.Nec ob.c.illo vos.de pig.ꝛ.c.ad nostram.de emp.ꝛ vẽdi.q illud procederet qñ vẽditio esset facta pro multo minori pretio q̃ valeret:quo casu tam ex hoc q̃ ex dicto pacto ʒctus presumeretur simulat' ꝛ potius pignus q̃ venditio in fraudem vsurarum vt creditor tanq̃ emptor lucraretur fructus per istam.l.in fi.qð non esset:sed qñ alia presumptio nõ concurrit ex solo pacto de retrouendendo non presumitur simulatio nec in fraudem vsu-
6 rarum per istã.l.que semper ad hoc allegatur.†Item alleg. semper qð ex pacto incõtinenti apposito oritur actio pscrip. verbis.Pet.dixit qð illa actio non oriꝛ ex pacto:sed pacti ad contractum.Bar.tenet cõtrarium in materia pactorum.ꝛ allegat.l.in bone fidei.§.de pact.dũ dicit ex pacto actio cõpetit quod non esset verum si opi.Pet.esset vera ille tex.nõ aperit vnde oriatur actio ista prescriptis verbis:ꝛ sic dictũ pactũ facit duo:q parit actionem nouã ꝛ veterem actionem.i.ex contractu super quo aponiꝛ informat vt sic actio ex vẽdito non solum detur ad pretium ad quod principaliter ordinaꝛ:sed ad id etiam quo deuenit in pacto:licet istud nõ sit de natura
7 ʒctus.¶†Item dum dicit te parato ꝛ postea p oblatam ꝛc. Est hic casus cõtra Bar.qui tenuit in.l.acceptam.§.de vsur. qð sola oblatio nõ sufficit vt quis possit agere ex ʒctu:ꝛ sic ad actionem cõsequendam:sed requiritur consignatio ꝛ depositio ꝛ fundat se per.l.a te.j.eo.lz secus dicit esse vt possit agi ex vltima voluntate.per.l.cui fundus.in prin.de cõdi.ꝛ demon. sufficit eñ sola oblatio ad purgandam moram:ꝛ ne currant vsure que currere non inceperũt.vt §.de vsur.l.si per te.als si constat.Breuiter ſm Bal.ibidẽ in.l.acceptã.in.v.q.hic est casus in ʒrium qð sufficit ad actionem ꝯsequendam sola obla-
8 tio nec obstat.l.si a te.vt ibi dicam.¶†In.l.cõmissorie.no.il-
c lud primo quod.§.dixi casum in quo ex solo pacto[c] sine traditione vera vel ficta retransfertur dñium ꝛ ratio est ſm Dyn. q cum ex tali pacto resoluatur ꝯtractus ipso iure.ꝛ fingitur nunq̃ fuisse factus sicut si factus nõ fuisset per traditionem nudam nõ fuisset dominium translatum in emptorem:vt in l.nunq̃ nuda.de acq.rer.do.ita ꝛ ipso resoluto ꝛ habito pro non facto nõ potest dominium remanere.arg.l.vrannius.ff. de fideius.circa mediũ.ita no.Dy.in.l.j.ff.de dona.super glo. mag.not.que est super verbo mortis causa:quam omnino vide pro declaratione harum.ll.scz.j.iij.ꝛ.iiij.q non est melior
9 in iure.¶†Nota etiam ex ea.l.qð per electionem vnius ex cõtrarijs censetur quis alteri iuri ꝯtrario renunciasse:nã quod contractus resoluatur ꝛ res ad vẽditorem reuertatur ex vna parte.ꝛ quod soluatur pretiũ vel vsure pretij ex altera parte illa sunt inter se ꝯtraria.vt in.l.vnica.§.si seruus emp.ꝛ.j.de furtis.l.j.qui enim vult pretiũ vult qð ʒctus firmus maneat ꝛ sic res ad se non reuertatur:q non debet habere rem ꝛ pre-
10 tium.¶†Et sic not.qð per actum cõtrarium quis videtur renunciasse iuri suo qð habet de iure cõmuni etiã non ex priuilegio:qñ autem ex priuilegio minus est dubiũ qð illud facilius tolliꝛ q̃ ius cõmune iuxta no.in.l.j.§.si aduer.vẽ.i fi.vl

time

BIU Cujas

tume gl.istu.arg.declara vt plene no.Ly.ff.de exc.tu.l.volun-
11 tarie.in vj.q.omnino vide.¶†Ultimo querit si vẽditor qui poterat vti pacto.l. cõmissorie.ꝛ rem vẽdicare petat pretium vel vsuras eius an statim perdat ius vẽdicandi quod habet ex pacto etiam anteq̃ pretiũ vel vsuras consequatur vt sic nõ sit locus penitentie si vellet recedere a petitione ꝛ exercere pactum.gl.in hoc variauit.ff.de.l.cõmiss.l.in diem.ꝛ.ff.de mino. l.emili⁹.in.iiij.gl.breuiter dic si petijt extra iudiciũ nõ preiudicat sibi.ꝛ potest penitere si in iudicio:aut nõ cõsequitur:qꝛ nõ potuit vt si fuit repulsus aliqua exceptione:ꝛ sibi nõ preiudicat quominus possit redire ad pactũ.vt in.l.iulia.ff.si cum filius.ff.de inoffi.test.Si vero nõdũ fuit repulsus.si emptor in continẽti vel intra modicum tempus offert pretiũ:ne sibi auferatur res preiudicat sibi vt ad pactum redire nõ possit sed si facit resistentiam ꝛ non incontinenti offert potest ad pactũ redire ꝛ ipm exercere:ita colligit ex no.in.d.l.emilius.¶Et
12 per predicta respondit ad questionem in qua Dy.consuluit Locaui tibi fundum cũ pacto qõ debeam tibi cõsignare quedam infra mensem:alꝛs possis recedere a cõuentione:nõ consignaui:tu nõ recessisti sed permãsisti super re ꝛ petijsti a me qõ tibi cõsignem ea que promisi cõsignare:ego obtuli me paratum:nunc tu vis a petitione recedere.queritur an possis:ꝛ consuluit Dy.qõ nõ postq̃ non exercuisti pactum recedendo a me:sed a me petisti qõ cõsignarẽ per hãc.l.ꝛ p.l.post diem. de.l.cõmisso.Et super hoc sum dubius.quid enim si de benignitate post terminum voluisti me expectare qõ videaris renunciare iuri tuo.nõ bene video:vñ posset distingui vt.ff.qõ si incõtinenti offero tenearis recipere ꝛ nõ possis cõsignationem recusare.si resistẽtiam feci ꝛ ex interuallo offero nõ teneris recipere qꝛ videris petijsse cum hac conditione si incontinenti consignauero.

1 **Initio.**†In cõtractibus bone fidei veniunt vsure tã ex pacto incontinẽti apposito q̃ etiã ex mora.h.d.Et sic primũ dictum vt pactũ aliquid operẽ debet intelligi vt etiam veniant vsure sine mora.non sic in contractibus stricti iuris possunt venire vsure ex pacto vel ex mora sed tm̃ ex stipulatione.vt.ff.de vsuris.l.iij.etiam post litem cõte.vt.l.j.de condictione indebiti.

2 ☞In contractibus mere nominatis non habet locum condictio ob causam.nec ex capite penitentie:nec ex capite cause non secute:sed in contractibus innominatis vere locũ habet ex vtroq̃ capite.

Quid si contractus est mixtus nominatus cum innominato ꝛ nu.l.

1 **Cum te.**†In cõtractibus nominatis est locus cõdictioni ob causam si nõ sequetur pactum quod dedit causam cõtractui.h.d. hec singularis.l.Bar.vide Ly.qui istũ intellectũ refert ꝑm Pe.in ista.l.ff.de pac.l.i bone fidei.xiij.q.Et Bar. qui subtilius declarat in.l.fi.circa fi.indistincte.ff.de cõdi.ob causam.vbi omnino vide si vis intelligere hanc.l.dicit em̃ q̃ in cõtractibus mere nominatis nõ habet locum cõdi.ob causam.nec ex capite penitẽtie nec ex capite cause non secute per illam.l.fi.ꝛ per.l.ea cõditione.ff.de rescin.vendi.ꝛ de rei ven-
2 dicatio.l.ciuile.†In cõtractibus vero innominatis vere locũ habet ex duplici capite tam cause nõ secute q̃ penitẽtia si res est integra.vt in.l.si pecuniam.de cõdi.ob causam.sed aliquã do contractus est mixtus.scilicet nominatus cũ innominato. ꝛ tunc loquitur ista.l.vt si vendidi tibi rem quandam vt aliquid mihi dares vel faceres nõ venditurus nisi cõtemplatione eius quod dare vel facere promisisti.nam venditio est contractus nominatus:sed habita relatione huius ⁊tractus ad id quod dare vel facere promisisti resultat cõtractus innominatus:facio id est vendo vt des vel facias.ꝛ tũc ex capite cause nõ secute locũ habet cõdictio ob causam ad resolutionem contractus sed ex capite penitentie si vellem recedere a cõtractu nominato nõ possum.vt in.l.aristo.ff.de dona.vbi casus. Sed si volo recedere ab innominato ꝛ renunciare ei:qõ dare vel facere debeas:sed mei cõtemplatione erat dandũ vel faciendum possum:secus si cõtemplatione vtriusq̃ vel alterius tm̃ vt in.l.si cum fundum.ff.de pact.¶In tex.ibi exiguo pretio supple maxime.nã idem si iusto pretio si nõ fuisses alias vẽditurus prout gl.hoc intelligit.¶In tex.ibi reuerti cõueniant supple nõ ipso iure:sed intentata cõdictione ob causam ꝛ secuta retraditione:ꝛ sic resoluto cõtractu.¶In tex.ibi cũ fructibus supple etiam perceptis ante moram postq̃ cõtractus resoluitur vt in.l.item quod.ff.de in diem adiec.ꝛ dixi ibi.ff. in primis legibus.

2 ☞Si agatur inter venditorem ꝛ emptorem:quod restituto pretio pcepto qñcunq̃ vẽditori placuerit vẽditio habeat pro nõ facta vel q̃ res sit inẽpta:ꝛ emptor postea pretiũ oblatum non vult recipere tũc ad hoc vt venditio resoluat requiritur consignatio ꝛ depositio que habet vim solutionis.

3 Sicut dicitur pactũ legis commissorie qñ agitur vt non soluto pretio per emptorem res sit inempta:ita qñ agitur vt restituto pretio per venditorem res sit inempta:ꝛ qua cautela vti debeat venditor.

4 Rescriptum concedens dilationẽ soluendi per quam auferꝛ ius aduersario nõ valet tanq̃ ascribẽs ius alterius nisi dicat non obstante quacunq̃ lege in contrarium disponente. Quid si non ascriberet ius aduersarij.

1 **Iste.**†Ad actionẽ cõsequẽdã ex ☞ctu non sufficit sola oblatio sed requirit cõsignatio ꝛ depositio.h.d.Bar.hoc summariũ repro bat ꝑm Bal.in.l.accepta.de vsuris.in.v.q.p.l.ij.ff. eo.vbi casus cõtra Bar.Nec ob.ista.l.qõ hic nõ solũ volebat agere:sed etiam volebat quod venditio intelligereꝛ resoluta qꝛ erant apposita verba resonantia in pactũ.l.commissorie. qꝛ fuit dictũ qõ res esset inempta vnde sicut ad liberationem consequendam nõ sufficit oblatio:sed requiritur cõsignatio ꝛ depositio vt in.l.obsignatione.ff.de solu.ita hic:qꝛ resolutio veniebat fienda soluta.id est restituta pecunia recepta ex forma pacti:ſz nõ posset dici soluta p solam oblationẽ:nisi forte esset facta in iudicio.vt.l.si rem.ff.de pigno.actio.Sũma ergo sic.†Si agaꝛ inter vẽditorem ꝛ emptorem qõ restituto pretio percepto quãdocunq̃ vẽditori placuerit venditio habeatur pro nõ facta vel qõ res sit inempta si emptor pretium oblatum nõ vult recipere ad hoc vt vẽditio resoluaꝛ requirit cõ-
3 signatio ꝛ depositio q̃ habent vim solutionis.h.d.¶†Et nota qõ sicut dicitur pactum.l.commissorie qñ agitur vt nõ soluto pretio per emptorem res sit inempta vt in toto titulo de l.cõmissoria.ꝛ sic propter moram vel culpã emptoris:ita qñ agitur vt restituto ptio p vẽditorem res sit inempta.sit ergo cautus venditor qñ apponit pactũ de retrouendendo pro eodem pretio vt vtaꝛ istis verbis qꝛ vtilius est facere pactũ de retrouendendo cũ oblato ⁊signato ꝛ depositio dñium ad ipm reuertaꝛ per.l.commissoriam:ꝛ sic poterit rem a quocunq̃ possessore vẽdicare:sed si apponat pactũ de retrouendendo nõ sic reuertitur:sed requiritur nouus ⁊tractus ꝛ no-
4 ua retraditio qõ perpetuo tene mẽti.¶†Ultimo no.ꝑm gl. qõ rescriptũ cõcedens dilationẽ soluendi per quẽ auferꝛ ius aduersario nõ valet tanq̃ absorbens ius alterius supple nisi dicatur non obstante quacunq̃.l.in ☞rium disponente:sed si non absorberet ius aduersarij bene valeret rescriptum cõcedens dilationem soluendi.vt in.l.quoties.C.de preci.impe. offerendis.

2 ☞Si cum esses dñs alicuius fundi ꝛ possessor:paciscor tecum ne illum facias religiosum vel ne alienes:an tale pactũ valeat.

3 Quid si in traditione rei mee appono pactũ qõ aliam rem tuã quã nõ trado non possis alienare vel religiosam facere.

4 Quod per pactum possit manumissio impediri ꝛ quare.

5 Non valet pactũ qõ in loco religioso nõ sepeliantur mortui. Quid si interuenit stipulatio.

1 **Si quis.**†Pactũ inter emptorẽ ꝛ vẽditorem tpe venditionis factum qõ res vendita vel eius pars non efficiatur religiosa valet ꝛ est seruandum qꝛ interest venditoris vt seruetur eoipso quod sibi non placet vt religiosa efficiaꝛ.h.d.in
2 effectu.¶†Glos.oppo.de.l.nemo.ff.de pactis.vbi non valet tale pactũ vera solutio est qõ aut fit in traditione rei mee:sed cum esses dñs cuiusdam fundi ꝛ possessor paciscor tecum ne illum facias religiosum vel ne alienes tale pactum non valet nec quantũ ad hoc vt impediatur alienatio vel efficiatur religiosus nec etiã quantum ad hoc vt fiat cõtra possum agere ad interesse qꝛ est nullum:sed si interuenisset stipulatio valet quantum ad hoc vt interesse possit peti nõvt impediatur alienatio:qꝛ cum sis dñs potestas disponẽdi de tua re nõ põt
3 tibi auferri p pactũ cũ sit simpliciter tua.†Idem per oĩa si in traditione cuiusdã rei mee appono pactũ qõ aliã rem tuam quam nõ trado nõ possis alienare vel religiosam facere eadem rõne.si vero appono pactũ super illa re quã trado nunc qꝛ peruenit ad te cũ modificatione predicta valet vt hac lege. sed est dubium quem effectũ habet:an impediatur fieri religiosus videtur qõ non:sicut non impediret alia alienatio vt plene no.in.l.fi.ff.de re.ali.nõ alie.maxime fauore religionis

BIU Cujas

Ange.in.l.ea lege.de condi.ob causam.videtur sentire contrarium qꝛ ista alienatio fortior est qꝛ est irretractabilis cũ postq̃ sit res effecta religiosa non possit ad humanos vsus redire:sicut datio libertatis que postq̃ data est non potest retractari.

4 ¶†Et ideo per pactũ potest manumissio impediri [a] qꝛ difficilius retractat̃ vt in.l.ea quidẽ.j.si mãci.ita fu.alie.ꝛ no.in.d.l.fi.in.j.sol.quã glo.facit ad illã.l.ibi dum dicit:sed speciale in libertate.ꝛ hoc satis põt dici fore de mente huius.l.posset etiã agi ad interesse si dicerem⁹ ipsam effici religiosam:ꝛ si de alio interesse nõ appareret posset agi ad estimationẽ rei iuxta plene no.in.l.si ea lege.de cõdi.ob cãm.satis sua interesse videtur quãdo facit contra volũtatem suam.facit qđ not.in.l.paulus.

5 de solu.ff.¶†Ultimo glo.opp.de.l.qđ si locus.de religio.vbi nõ valet nisi interueniat stipulatio.glo.dicit qđ ibi erat locus vnde nõ valet pactum qđ ibi non sepeliãtur mortui:sed si interuenit stipulatio vꝫ vt agat̃ ad interesse: hic v̄o loc⁹ nõ erat religiosus tempore quo tradebatur:ꝛ sic potuit vestiri pactũ coherentia contractus.Ex primo dicto Cy.arguit ꝑm Petrũ qđ si aliquis sacerdos locauit domum suã vel ecclesie que erat cemiterium cum pacto qđ nõ possit ibi sepelire mortuos durante locatiõe pactũ nõ producit effectum aliquẽ nisi interueniat stipulatio penalis.ꝛ per illam.l.qđ si locus.Nõ sunt alia Laudet̃ deus.Faciamus finẽ pro isto anno.die.v. Septẽbris Mccccxxix. in ciuitate Padue.Paulus de Castro vtriusq̃ iuris doctor.

a ¶Manumissio impediri. adde qd sit manumissio vide ꝑ Host. in summa ti. de seruis nõ or. in §.qd sit manumis.ꝛ an manumitter̃ possit minor. xx.an. vide tex.i.§.eadẽ.isti. q manumit. nõ pñt.Sali.in.l.j.i fi.j.col.C.de idi. lib.tol.

¶Finis prime partis Commentariorum domini Pauli de Castro super Codice.

¶Lugduni summa diligentia exaratorum.

¶Index quaternionum.

¶ a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z.A.B.C.D.E.F.G.Horũ.F.ꝛ.G.terniones sunt: reliqui quaterniones.

iij.Esdre.iij.

Super omnia autem vincit Ueritas.

23191

BIU Cujas

BJU Cages